J. DUNS SCOTUS

OPERA OMNIA

VI. 1

GEORG OLMS HILDESHEIM

JOHANNES DUNS SCOTUS · OPERA OMNIA VI. 1

JOHANNES DUNS SCOTUS

OPERA OMNIA

VI. 1

1968

GEORG OLMS VERLAGSBUCHHANDLUNG

HILDESHEIM

Anmerkung des Verlages:
Die falsche Paginierung der Originalvorlage wurde beibehalten.

Reprografischer Nachdruck der Ausgabe Lyon 1639
Printed in Germany
Herstellung: fotokop W. Weihert, Darmstadt
Best.-Nr. 5101857

R. P. F.

IOANNIS DVNS SCOTI,

DOCTORIS SVBTILIS,

ORDINIS MINORVM,

QVÆSTIONES

IN LIB. II. SENTENTIARVM,

Nunc denuò recognitæ, Annotationibus marginalibus, Doctorúmque celebriorum ante quamlibet Quæstionem citationibus exornatæ, & Scholijs per textum insertis illustratæ.

Cum Commentariis R.^mi P. F. FRANCISCI LYCHETI Brixiensis, Ordinis Minorum Regularis Obseruantiæ olim Ministri Generalis,

Et Supplemento R.P.F. IOANNIS PONCII *Hiberni, eiusdem Ordinis, in Collegio Romano Hibernorum Theologiæ primarij Professoris.*

TOMI SEXTI PARS PRIMA.

LVGDVNI,

Sumptibus LAVRENTII DVRAND.

M. DC. XXXIX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
Printed in Germany
Herstellung: [illegible] W. [illegible], Darmstadt
Best.-Nr. [illegible]

INDEX

Distinctionum, & Quæstionum in secundum Sententiarum.

DISTINCTIO I.

DISTINCTIO II.

DISTINCTIO III.

DISTINCTIO XX.

DISTINCTIO XXI.

DISTINCTIO XXII.

DISTINCTIO XXIII.

DISTINCTIO XXIV.

DISTINCTIO XXV.

DISTINCTIO XXVI.

DISTINCTIO XXVII.

DISTINCTIO XXVIII.

DISTINCTIO XXIX.

DISTINCTIO XXX.

DISTINCTIO XXXI.

DISTINCTIO XXXII.

DISTINCTIO XXXIII.

DISTINCTIO XXXIV.

DISTINCTIO XXXV.

DISTINCTIO XXXVI.

DISTINCTIO XXXVII.

TABVLA

TABVLA QVÆSTIONVM

tractatarum in Supplemento ſecundi Sententiarum.

APPRO

APPROBATIO.

EX commissione Reuerendissimi P. Magistri sacri Palatij vidi attentè Supplementum Commentariorum Lycheti supra secundum librum Scoti in Sententias, elaboratum ab admodùm R.P. Fr. Ioanne Poncio S. Theologiæ Lectore in Collegio Romano S Isidori Patrum Hibernorum ex Seraphico Ordine, in quo subtilitatem Magistri clara methodo exornat, & soliditate doctrinæ claritatem firmat. Omnia Scoto subtilissimo consonant, nihil fidei dissonum, & in nullo Lycheto inferiorem se demonstrat. Propterea dignum luce iudico, die 9. Octobris, anno 1637.

Fr. IOANNES GONZALEZ DE LEON,
Magister & Mineruæ Regens.

IMPRIMATVR.

Fr. NICOLAVS RICCARDIVS,
S. Palatij Apostolici Magister.

R. P. F.

R. P. F.

IOANNIS DVNS SCOTI

DOCTORIS SVBTILIS ORDINIS MINORVM,

IN

Secundum librum Sententiarum QVÆSTIONES.

Additis Commentariis R. P. F. FRANCISCI LYCHETI *eiusdem Ordinis olim Generalis Ministri,*

Et supplemento R. P. F. IOANNIS PONCII Hiberni eiusdem Ordinis, S. Theologiæ primarij Professoris in Collegio Romano S. Isidori FF. Minorum Hibernorum.

DISTINCTIO PRIMA MAGISTRI.

A CREATIONEM rerum insinuans Scriptura, Deum esse Creatorem initiúmque temporis, atque omnium visibilium, vel inuisibilium creaturarum, in primordio sui ostendit, dicens: In principio creauit Deus cælum & terram. His etenim verbis Moyses Spiritu Dei afflatus, in vno principio à Deo creatore mundum factum refert, elidens errorem quorundam, plura sine principio fuisse principia opinantium. Plato namque tria initia existimauit, Deum scilicet, exemplar & materiam, & ipsa increata sine principio, & Deum quasi artificem; non creatorem. *Creator* enim est, qui de nihilo aliquid facit. Et *creare* propriè est de nihilo aliquid facere. *Facere* verò non modò de nihilo aliquid operari, sed etiam de materia. Vnde & homo & Angelus dicitur aliqua facere, sed non creare: vocatúrque factor, siue artifex, sed non creator. Hoc enim nomen soli Deo propriè congruit, qui & de nihilo quædam, & de aliquo aliqua facit: ipse est ergo creator, & opifex, & factor: sed creationis nomen sibi propriè retinuit: alia verò etiam creaturis communicauit. In Scriptura tamen sæpè *creator* accipitur tanquam *factor*, & *creare* tanquam *facere*, sine distinctione significationis.

De creatione rerum, quantùm ad principium efficiens.
Genes. 1.
Ambr. in hexam. li. 1. *c.* 1.
Ex qua ratione propriè dicitur creator, & quid sit creare, *& quid* facere ?

Quod hæc verba, scilicet agere *&* facere, *& huiusmodi, non dicuntur de Deo secundùm eam rationem quâ dicuntur de creaturis.*

VEruntamen sciendum est, hæc verba, scilicet *creare, facere, agere*, & alia huiusmodi de Deo non posse dici secundùm eam rationem, quâ dicûntur de creaturis. [Quippe cùm dicimus eum aliquid facere, non aliquem in operando motum illi inesse intelligimus, vel aliquam in laborando passionem, sicut nobis solet accidere:] sed eius sempiternæ voluntatis nouum aliquem significamus effectum, id est, æterna eius voluntate aliquid nouiter existere. Cùm ergo aliquid dicitur facere, tale est ac si dicatur, iuxta eius voluntatem, vel per eius voluntatem aliquid nouiter contingere, vel esse: vt in ipso nihil noui contingat: sed nouum aliquid, sicut in eius æterna voluntate prædestinatum fuerat, fiat sine aliqua motione, vel sui mutatione. Nos verò operando mutari dicimur, quia mouemur. Non enim sine motu aliquid facimus. Deus ergo aliquid agere, vel facere dicitur, quia causa est rerum nouiter existentium: dum eius voluntate res nouæ esse incipiunt, quæ ante non erant, absque ipsius agitatione, vt actus propriè dici non queat: cùm videlicet actus omnis in motu consistat: in Deo autem motus nullus est. Sicut ergo ex calore Solis aliqua fieri contingit, nulla tamen in ipso, vel in eius calore facta motione, vel mutatione. Ita ex Dei voluntate noua habent *esse* sine mutatione auctoris, qui est vnum, & solum & omniũ principium. Aristoteles verò duo posuit principia, scilicet materiã & speciẽ, & tertium operatorium dictum: mundum quoque semper esse, & fuisse. B

Aug. l. 1. de Gen. ad literam cap. 18.

Ex quo sensu dicitur Deus aliquid facere.

Per simile ostendit.

Circa finẽ 2. de Gener. & 8. Physic.

Quod Catholicum est docet.

HOrum ergo & similium errorem Spiritus sanctus euacuans, veritatisque disciplinam tradens, Deum in principio temporum mundum creasse, & ante tempora æternaliter extitisse significat, ipsius æternitatem & omnipotentiam cõmendans. Cui voluisse, facere est: quia, vt prædiximus, ex eius voluntate, & bonitate res nouæ existunt. (Credamus ergo rerum creatarum cœlestiũ, vel terrestrium, visibiliũ, vel inuisibilium causam, non esse nisi bonitatẽ creatoris, qui est Deus vnus & verus.) Cuius tanta est bonitas, vt summè bonus beatitudinis suæ, quâ æternaliter beatus est, alios velit esse participes: quam vidit & communicari posse, & minui omnino non posse. Illud ergo bonum, quod ipse erat, & quo beatus erat, sola bonitate non necessitate aliis communicari voluit: quia summè boni erat prodesse velle, & omnipotentissimi, nocere non posse. C

August. in Ench. ca. 9. in tom. 3.

Quare rationalis creatura facta sit?

ET quia non valet eius beatitudinis particeps existere aliquis, nisi per intelligentiam, quæ quantò magis intelligitur, tantò pleniùs habetur: fecit Deus rationalem creaturam, quæ summum bonum intelligeret, & intelligendo amaret, & amando possideret, ac possidendo frueretur. Eámque hoc modo distinxit vt pars in sui puritate permaneret, nec corpori vniretur, scilicet, Angeli, pars corpori iungeretur, scilicet, animæ. Distincta est itaque rationalis creatura in incorpoream, & corpoream: & incorporea quidem Angelus, corporea verò homo vocatur ex anima rationali & carne subsistens. Conditio ergo rationalis creaturæ primam causam habuit Dei bonitatem. D

Quomodo distincta sit rationalis creatura?

Quare creatus sit homo, vel Angelus?

E IDeóque si quæratur, quare creatus sit homo, vel Angelus? Breui sermone respondéri potest, propter bonitatem eius. Vnde Augustinus in libro de Doctrina Christiana, Quia bonus est Deus, sumus: & inquantum sumus, boni sumus. Aug.lib.1.c. 32.tomo 3.

Ad quid creata sit rationalis creatura?

F ET si quæritur, ad quid creata sit rationalis creatura, respondetur, ad laudandum Deum, ad seruiendum ei, ad fruendum eo: in quibus proficit ipsa, non Deus. Deus enim perfectus, & summa bonitate plenus, nec augeri potest, nec minui. Quòd ergo rationalis creatura facta est à Deo, referendum est ad creatoris bonitatem, & ad creaturæ vtilitatem.

Breuissima responsio cùm quæritur, quare, vel ad quid, facta sit rationalis creatura?

G CVm ergo quæritur quare, vel ad quid facta sit rationalis creatura? Breuissimè responderi potest, propter Dei bonitatem, & suam vtilitatem. Vtile nempe ipsi est seruire Deo, & frui eo. Factus ergo Angelus, siue homo propter Deum dicitur esse: non quia Creator Deus, & summè beatus alterutrius indiguerit officio, qui bonorum nostrorum non eget: sed vt seruiret ei, ac frueretur eo, cui seruire regnare est. In hoc ergo proficit seruiens, non ille cui seruitur. Psal.15.

Sicut factus est homo vt seruiret Deo: sic mundus vt seruiret homini.

H ET sicut factus est homo propter Deum, id est, vt ei seruiret, ita mundus factus est propter hominem, scilicet vt ei seruiret. Positus est ergo homo in medio, vt & ei seruiretur, & ipse seruiret: vt acciperet vtrumque, & reflueret totum ad bonum hominis, & quod accepit obsequium, & quod impendit. Ita enim voluit Deus sibi ab homine seruiri, vt ea seruitute non Deus, sed homo seruiens iuuaretur: & voluit vt mundus seruiret homini, & exinde similiter iuuaretur homo. Totum ergo bonum hominis erat, & quod factum est propter ipsum, & propter quod ipse factus est. [Omnia enim (vt ait Apostolus) nostra sunt, scilicet superiora, & æqualia, & inferiora. Superiora quidem nostra sunt, ad perfruendum, vt Deus Trinitas. Æqualia, ad conuiuendum, scilicet Angeli.] Qui etsi nobis modò superiores sint, in futuro erunt æquales: qui & modò nostri sunt, quia ad vsum nobis sunt: sicut res dominorum dicuntur esse famulorum, non dominio, sed quia sunt ad vsum eorum. Ipsique Angeli in quibusdam scripturæ locis nobis seruire dicuntur, dum propter nos in ministerium mittuntur. Psal. 8. 1.Cor.3.d. Omnia nostra sūt. Aug. lib.2.quæst.in Euang.c.33. Heb.1.d.

Quomodo dicitur aliquando in Scriptura, homo factus est propter reparationem Angelici casus?

I DE homine quoque in Scriptura interdū reperitur, quod factus sit propter reparationem Angelicæ ruinæ, quod non ita est intelligendum, quasi non fuisset homo factus si non peccasset Angelus: sed quia inter alias causas, scilicet præcipuas, hæc etiam nonnulla causa extitit. Nostra ergo sunt superiora & æqualia. Nostra etiam inferiora quia ad seruiendum nobis sunt facta. Aug. lib.21. de ciu.cap.1. & in Enchiri.cap.29.

Quare ita sit homo institutus, vt anima sit vnita corpori?

SOlet etiam quæri, cùm maioris dignitatis videretur esse anima si absque corpore permansisset, cur vnita sit corpori? Ad quod primò dici potest: quia Deus voluit, & voluntatis eius causa quærenda non est. Secundò autem potest dici, quod ideò Deus voluit eam corpori vniri: vt in humana ostenderet conditione nouum exemplum beatæ vnionis, quæ est inter Deum & spiritum: in qua diligitur ex toto corde, & videtur facie ad faciem. Putaret enim Creatura se non posse vniri creatori suo tanta propinquitate vt eum tota mente diligeret & cognosceret, nisi videret spiritum, qui est excellentissima creatura tàm infimæ, id est, carni quæ de terra est, in tanta dilectione vniri, vt non valeat arctari ad hoc vt velit eam relinquere: sicut ostendit Apostolus dicens, Nolumus corpore expoliari, sed superuestiri, per quod ostenditur spiritum creatum Spiritui increato ineffabili amore vniri. Pro exemplo ergo futuræ societatis, quæ inter Deum & spiritum rationalem in glorificatione eiusdem perficienda erat, animam corporeis indumentis, & terrenis mansionibus copulauit: luteámque materiam fecit ad vitæ sensum vegetare: vt sciret homo (quia si potuit Deus tam disparem naturam corporis & animæ in fœderationem vnam, & in amicitiam tantam coniungere, nequaquam ei impossibile futurum rationalis creaturæ humilitatem, licèt longè inferiorem, ad suæ gloriæ participationem sublimare.) Quia ergo pro exemplo rationalis spiritus in parte vsque ad consortium terreni corporis humiliatus est: ne fortè in hoc nimis depressus videretur, addidit Dei prouidentia, vt postmodùm cum eodem corpore glorificato ad consortium illorum, qui in sua permanserunt puritate, sublimaretur: vt quod minùs ex dispensatione Creatoris sui acceperat conditus, postmodùm per gratiam eiusdem acciperet glorificatus. Sic ergo Conditor noster Deus rationales spiritus varia sorte pro arbitrio voluntatis suæ disponens, illis quos in sua puritate reliquerat, sursum in cœlo mansionem: illis verò quos corporibus terrenis sociauerat, deorsum in terra habitationem constituit: vtrisque regulam imponens obedientiæ, quatenus & illi ab eo vbi erant non caderent, & isti ab eo vbi erant ad id vbi non erant ascenderent. Fecit itaque Deus hominem ex duplici substantia, corpus de terra componens, animam verò de nihilo faciens. Ideò etiam vnitæ sunt animæ corporibus, vt in eis Deo famulantes maiorem mereantur coronam. K

Prima causa. *Secunda causa.* *Matth. 22. d.* *1 ad Cor. 13. d.* *2. Cor. 5. a.* *Gen. 2. b. & Iob. 4. d.* *Ex Aug. l. de spiritu & anima c. 14.*

Post sacramentum Trinitatis, de creatura tripartita agendum est, & prius de digniori, id est Angelica.

EX præmissis apparet rationalem creaturam in Angelicā & Humanam fuisse distinctam: quarum altera est tota spiritualis, id est, Angelica: altera ex parte spiritualis & ex parte corporalis, id est, humana. Cùm itaque de his tractandum sit, scilicet de spirituali & corporali creatura, de rationali & de non rationali: primò de rationali & spirituali, id est, de Angelis agendum videtur: vt à contuitu Creatoris ad cognitionem creaturæ dignioris ratio nostra intendat: deinde ad considerationem corporeæ tam illius quæ est rationalis, quàm illius quæ non est rationalis descendat, vt Trinitatis increatæ Sacramentum tripartitæ creaturæ, eique concretorum atque contingentium sequatur documentum. L

Vsque ad 12. distinctionem.

QVÆSTIO

QVÆSTIO I.

Vtrùm[a] prima causalitas respectu omniumcausabilium de necessitate sit in tribus personis?

August.1.*de Trin.c.4.&* 5. Dionys. 2.*de diuinis nom.* c.*firmiter,de sum.tri.* D. Tho. 1.*p.* *q.45. art.6. vbi* Caiet. *& aliy.* Henr.*quodl.6.q.2.* Ric. *hîc art.4.q.3.* D. Bonau. 2.*d.16. dub.1. litera.* Mayron. 2.*d.1. q.1.* Argentin. *ibid.* Ægid. *par.1.distinct.1.* Carthus. *d.1.q.4.* Vide Scot. 4. *Met.q.4.de primo princ. c.3.in Theorem.9. Non potest probari Deum actu,& quodl.8.art.1.*

1 CIRCA creationem, in hoc Secũdo (vt dictum est in lectione) tractat Magister de Deo, quantùm ad causalitatem eius primariam: & hoc specialiter circa causalitatem triplicis causæ, quam habet respectu creaturæ. *Mag. A. In 2. libro determinat Magister de Deo inquantum eius perfectio relucet in operibus creationis. Circa 1. dist. in qua determinat de emanatione creaturarum in generali quæruntur sex.*

Quæro primò circa hoc, *Vtrùm prima causalitas respectu omnium causabilium, de necessitate sit in tribus personis?* & intelligo respectu omnium causabilium, in quocunque *esse*: & hoc de necessitate, ita quod non possit esse nisi sit in tribus personis.

Quod non: Richar. de Trin. lib. 3. cap. 16. *Si tantum esset vna persona, adhuc esset in ea plenitudo potentiæ, & sapientiæ*: ergo posset producere omne possibile.

Item, actio est suppositi: ergo plurium suppositorum plures actiones: igitur trium personarum non potest esse vna actio: igitur nec vna potentia actiua, vel causalitas, respectu omniũ causabilium: quia cuius est potentia, eius est actus, 1. *de Sõno & vigilia.*

Præterea, sicut se habet principium operationis ad principium: ita operatio ad operationem. Hæc propositio patet in potentia sensitiua, intellectiua, & volitiua, & actibus earum: sed principium creationis est aliquid essentiale, quia commune tribus; & tale est prius, aliquo modo, notionali siue personali: igitur & actio actione.

COMMENTARIVS.

1 CIRCA Initium Secundi libri quærit Doctor, *Vtrũ prima causalitas respectu omnium causabiliũ de necessitate, sit in tribus personis*: intelligendo semper respectu omniũ causabilium, in quocunque *esse*, siue simpliciter, quod est *esse* existentiæ; siue secundùm quid, quod est *esse* cognitum, vel *esse* volitum à Deo. Titulus quæstionis satis clarus est, & magis patebit respondendo ad quæstionem. Argumenta quoque clara sunt.

Deinde alia duo proponit argumẽta ad oppositũ, quibus probat quòd causalitas omniũ causabiliũ, respectu cuiuscunq; *esse*, de necessitate est in tribus suppositis. Primũ tale est: *personæ diuinæ*, &c. & patet. Secundum est: *Bonitas Dei præsupponitur bonitati creaturæ*, &c. Id est, priùs communicatur bonitas Dei ad intrà per productionẽ, quàm producatur creatura, quæ est bona per participationẽ.

SCHOLIVM.

Posita triplici ratione pro parte falsa, nunc arguit ad oppositum, & ponit sententiam Henrici, requiri ad creaturarum productionem, productiones ad intra, præcedere tanquam rationes formales producendi, quia notitia in Patre est tantum simplex, sed in Filio est dispositiua ad opus. Item amor in Patre & Filio, est tantùm simplicis complacentiæ, at in Spiritu sancto, est affectatiuus ad opus, & quia ad producendum creaturas, non sufficiunt illi actus simplices, oportet in Deo antequam creet esse actus notionales. Pro hac in additione ponuntur tres rationes: sed contra eam adducit Scotus sex rationes claras.

2 Contrà, personæ diuinæ plus conueniunt quàm substantia, & virtus in creatura: sed ista non possunt separari in operatione: ergo nec illæ. *Ratio ad opp.*

Item, bonitas Dei præsupponitur bonitati creaturæ: ergo productio productioni.

Hîc dicit [b] Henricus *quodlibete*, 6.*q* 2. tria per ordinem. *Tria de hoc dicuntur ab Henrico. Primum.*

Primum est, quod licèt tota notitia quæ est in Filio, sit realiter in Patre: quia nihil cognoscit Filius, quod non cognoscat Pater: & amor, qui est in Spiritu sancto, sit in Patre, & Filio: quia nihil amat Spiritus sanctus, quod non ament Pater & Filius: tamẽ notitia, quæ est in Filio, vt in Filio, habet quãdam rationem specialem, quã non habet, vt est in Patre. Similiter amor, qui est in Spiritu sancto, vt in Spiritu sancto, habet quandã rationẽ specialem, quã non habet, vt in Patre & Filio. Notitia enim, vt in Patre, tantũ habet rationẽ notitiæ simplicis: in Filio autẽ habet rationẽ notitiæ dispositiuæ. Filius autẽ in diuinis, nihil aliud est, quã ars, vel notitia declaratiua eorũ, quæ Pater cognoscit in simplici intelligentia, & dispositiua, & ordinatiua eorũ, quæ producenda sunt, & modorũ operandi. Amor etiam in Patre & Filio, habet rationẽ amoris simplicis cõplacentiæ: sed in Spiritu sancto, habet rationẽ affectatiui, & quasi impulsiui ad opus. Hæc autẽ distinctio notitiæ, & amoris in diuinis, potest accipi secundùm proportionẽ duplicis notitiæ, & amoris, quæ percipiuntur in nobis. Nam artifex primo intuetur simpliciter, & simplici intuitu, formam operis. Secundò ordinat, & disponit de faciendo, & modo faciendi: & hæc est notitia dispositiua, quæ concipitur ex priori. Similiter ex parte voluntatis, quando offertur artifici forma operis, complacet sibi primò simpliciter in ea: secundò afficitur ex complacentia ad productionem eius, & ex *Artifex quid primò intuetur.*

tali affectione dicitur amor affectatiuus qui oritur ex primo. Sic imaginandum est, secundùm illum, in diuinis, scilicet quòd in Patre, est quasi notitia simplex, non dispositiua, de productione rei, & modo producendi: sed in Filio est notitia habens rationem huius notitiæ dispositiuæ. Similiter in Patre & Filio est amor simplicis complacentiæ in rebus intellectis: sed in Spiritu sancto est amor habens rationem affectatiuam, & inclinatiuam ad opus.

Dictum 2. Henrici. Secundum, quòd dicit opinio ista, est, quòd ad hoc quòd producatur effectus, non sufficit notitia simplex ex parte intellectus: sed requiritur notitia dispositiua: nec etiam sufficit volitio simplex ex parte voluntatis, sed requiritur amor, vel volitio affectatiua. *Dictum 3.* Ex quo sequitur tertium, scilicet quòd productio extrinseca creaturarum, præsupponit in essentia diuina istas personas, vt quasdam rationes formales essentiæ, per quas creaturæ immediatè producuntur: & præsupponit productiones: sicut per quas istæ rationes formales acquiruntur.

Conclusio Henrici. Vnde hæc est conclusio huius opinionis, quòd productio extrinseca creaturarũ præsupponit intrinsecam, sicut causam, per quam habet formale principium productiuum immediatè. Sicut enim expressè vult Doctor iste, *quæstione prænotata*, sine Verbo & amore productis, actus essentiales notitiæ, & amoris in diuinis, non essent perfecti, & sufficientes ad producendum, perficiuntur autem per Verbum, & amorem productum: & ideò isti duo termini producti, scilicet Verbum, & Amor, perficientes actus essentiales intelligendi, & volendi in tribus personis, sunt immediatæ rationes formales, & immediata principia producendi creaturas. 3

Ratio 1. Henrici. Pro ista opinione videtur idem Doctor ibidem innuere tres rationes. Prima est talis: Illud, quod producitur per cognitionem simplicis notitiæ, & amorem simplicis complacentiæ, sicut per immediata principia producendi, producitur necessariò necessitate naturalis determinationis ad producendum & modum producendi. Hoc patet, quia talis notitia, & amor, modo naturali se habent ad suum effectum producendum, & ad vnum determinatum modum producendi non minùs quàm calor ad calefaciendum. Vnde & Philosophi, qui non posuerunt in Deo nisi talem notitiam, & talem amorem, posuerunt mundum procedere necessariò à Deo, necessitate naturalis determinationis ad producendum, & ad vnum modum producendi tantùm: ita quòd non posset non producere, nec alio modo producere quàm produxit: vt patet per Auicennam. 9. *Metaph.* ergo ad hoc quòd Deus produxerit mundum non de necessitate, oportet quòd ipsum produxerit tanquam per immediata principia, non per cognitionem simplicis notitiæ, & amorem simplicis complacentiæ: sed per notitiam dispositiuam, seu consiliatiuam de producendo, & modo producendi: & per volitionem electiuam, & liberè inclinatiuam in opus, quasi per actus superuenientes prioribus actibus prædictis, sed talis notitia dispositiua, & talis amor affectatiuus, sunt Verbum, & Spiritus sanctus in diuinis: ergo mundus producitur per Verbum & amorem productum, sicut per immediata principia producendi ipsum.

Ratio 2. al. intellectualem. Secunda ratio talis est: Sicut se habet forma naturalis ad producendum effectum suum naturaliter, sic forma intellectualis, & volitio concomitans ipsam ad producendum effectum intelligibiliter, & artificialiter: sed forma naturalis non est immediatum principium operis, secundùm quòd est perfectio eius in quo est, sed solum inquantum induit respectum ad opus: sed sapientia intellectualis essentialis, & amor essentialis, non induit istum respectum, nisi vt sunt in Verbo, & Amore producto: igitur verbum, & amor productus in quocunque artifice, sunt immediatum principium operandi artificialiter. 4

Vbi aduertendum, secundùm istum Doctorem, quòd sapientia intellectualis, vt essentialis, est quasi forma naturalis agentis, secundùm quòd est perfectio eius in quo est: sed ipsa sapientia, vt induit rationem verbi est quasi ipsa forma naturalis, vt habens respectum & ordinem ad effectum. Vnde secundum ipsum, Verbum ex ipsa ratione verbi, habet respectum, & ordinem ad ipsas res creandas, quod non habet sapientia essentialis inquantum huiusmodi.

Ratio 3. Tertia ratio talis est: Sapientia speculatiua, & amor sibi correspondens, non sunt immediatum principium operandi; sed solùm sapientia practica, & amor sibi correspondens, vt patet in artifice rationali: quia notitia vniuersalis, qua considerat operabie in vniuersali, & secundùm principia sua communia, non est sibi ratio operandi: sed notitia quædam particularis accepta de vniuersali: sed sapientia in diuinis, vt est essentialis perfectio, est solùm speculatiua, habens, vt sic, ideas speculatiuas, & vt rationes cognoscendi

gnoſcendi tantùm; ſapientia verò perſonalis, quæ Verbum eſt, non eſt tantùm ſpeculatiua ad cognoſcendum, ſed practica continens in ſe ideas, vt ſunt principia operandi: ergo Verbum, & amor ſibi correſpondens, ſunt immediatum principium operandi, & producendi in diuinis. Confirmatur hæc ratio per illud primæ ad Corinth. 2. *Prædicamus Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam:* virtus autem habet rationem ſcientiæ practicæ. Secundùm hoc etiam dicitur Verbum potentia operatiua Patris, inquantùm ſcilicet habet rationem ſcientiæ practicæ.

Ideæ practicæ ſecundũ Henr. non ſunt in intell. patris, ſed filij.

5 Contra iſtud [c] primò videtur ſequi, quòd Pater formaliter non creat: nihil enim formaliter agit, quod non eſt in actu, ſecundùm illud, quod eſt proxima ratio agendi: Pater autem non eſt formaliter in actu Verbo, vel Spiritu ſancto. Secundùm autem iſtam poſitionem, Verbum, & Spiritus ſanctus ſunt proxima ratio agendi, & cauſandi, ſicut intellectio, & volitio ſunt remotæ rationes cauſandi: igitur Pater non cauſat formaliter & proximè.

Scotus arguit contra Henr. Vide 3. ad 1. qu. 7.

Et ſi dicas [d], quòd omnes creant, quia omnes habent vnum verbum intellectu ſuo communi, quo verbo perficitur intellectus eſſentialis, licèt iſtud verbum ſit à Patre ſolo dicente vice omnium: & omnes habent vnum amorem in voluntate communi, licèt ille amor ſpiretur à Patre, & Filio ſimul vice omnium trium.

Henr. vbi ſupra ſoluens argum. principale.

Contra [e] iſtud ſic arguo, quæro quomodo Pater habet iſtam notitiam genitam? non formaliter, ſecundùm Aug. 7. de Trin. c. 1. quia ſecundùm eum ibidem, *Pater non eſt ſapiens ſapientia genita*: ſed habet ſicut correlatiuum, ſcilicet vt producens habet productum: ſed ſic habens non eſt in actu formaliter eo quod habet: ergo nec formaliter agit actione illa, reſpectu cuius habitum, ſiue illud quod habetur, non eſt formalis ratio agendi.

Videtur [f] etiam vltrà ſequi, quòd Filius, & Spiritus Sanctus non creent: quia communiter formalis ratio agendi non agit illa actione, reſpectu cuius dicitur formalis ratio agendi.

Et ſi [g] dicatur, quòd Filius creat, & Spiritus ſanctus creat; neutra tamen perſona videtur proximè creare, quia neutra eſt in actu per alteram formaliter: & omne agens proximè per intellectum, & voluntatem, eſt in actu, tam notitia, quam volitione, neceſſariis ad talem actum.

6 Præterea [h] ſecundò, quæro quid intelligis per ſapientiam diſpoſitiuam, vel diſponentem, & amorem affectantem? aut enim iſta ſunt appropriata Verbo, & Spiritui ſancto; aut ſunt propria. Si appropriata: ergo ſecundùm veritatem ſunt communia tribus, & ita duæ perſonæ non ſunt proximæ rationales formales creandi, ſi ſunt propria, cùm dicunt reſpectum rationis ad creaturas, quia ſecundùm ipſum, diſpoſitio dicit reſpectum rationis ad diſpoſita, ergo aliquis reſpectus rationis eſt proprius alicui perſonæ diuinæ, quod eſt improbatum *diſtin.* 18. 1. *li* de dono, & *diſt.* 27. *primi* de verbo. *n. 5.*

Ratio 2. Scoti.

Præterea, quod [i] dicit de ideis practicis, quòd non ſunt in Patre, ſed in Verbo, ac ſi vna perſona non ſufficeret ad productionem; videtur eſſe contra Auguſt. 15. de Trin. cap. 13. *Ideò Verbum hoc vere veritas eſt, quia quidquid eſt in ea ſcientia, de qua genitum eſt, & in ipſo eſt: quod autem in ea non eſt, nec in ipſo eſt*, & paulo pòſt: *Nouit omnia Deus in ſeipſo, nouit & in Filio*, & pòſt: *Omnia, quæ ſunt in eorum ſcientia, vnuſquiſque eorum ſimul videt.* Ex quibus, & aliis verbis ibidem poſitis, videtur velle manifeſtè, quòd nihil actualius eſt in Verbo, quàm in intellectu patris: & per conſequens non eſt ibi diſtinctiùs quàm in intelligentia Patris.

n. 23. Quæſt. illa d 18. eſt de ſcripto Anglico.

7 Præterea quod [k] dicitur ibi Verbum eſſe ad perficiendum intellectionem eſſentialem; videtur falſum. Quia illud, quod eſt ratio agendi alicui actione non manente in agente, non perficitur illa actione: ſicut calidum inquantùm calidum, non perficitur calefactione, quæ recipitur in paſſo: ſed ſecundùm iſtum intellectio eſſentialis eſt ratio gignendi Verbum, & iſta gignitio nõ eſt actio formaliter immanens ipſi patri, quia terminus gignitionis non eſt formaliter Patris; ergo intellectio eſſentialis (quæ eſt ratio gignendi Verbum, ſecundùm eum) non perficitur Verbo producto.

Ratio 4. Verbum non perficit intellectum patris. Vide Hen. quodl. 6. q. 1.

Quod etiam dicit [l] de notitia vniuerſali, quòd ſit ſpeculatiua, improbatum eſt ſuprà in procemio primi de ſcientia Theologica, vtrùm ſit ſpeculatiua, vel practica: quia concluſiones practicæ reſoluuntur in principia practica, & non in principia ſpeculatiua: ſicut concluſiones ſpeculatiuæ in principia ſpeculatiua, & non in principia practica.

q. 4. n. 18. Quia medium, & extrema debent eſſe in eadem proximitate 1. Poſter. tex. 23.

Quod etiam [m] dicit, quod ideò poſuerunt Philoſophi Deum neceſſariò producere aliud à ſe, quia negauerunt in eo ſapientiam procedentem diſpoſitiuam, vel diſponentem, & amorem affectantem eſſe productum; non videtur verum, quia volitio eſſen-

In dictum est dist. 19. primi. tialis, siue vt in tribus, siue vt in Filio, siue vt in Patre, non est necessariò alterius à se: nihil enim aliud à se vult voluntas diuina necessariò, etiamsi per impossibile non esset principium productum ad intrà: quia tunc necessariò dependeret ad creaturam, quod est inconueniens maximum.

COMMENTARIVS.

2 *Henr. quodli. 6. q. 1.* b In ista quæstione primò recitatur opinio Henrici, quæ à Doctore improbatur in pluribus eius dictis; quæ opinio pertractatur in additionibus super secundo Doctoris, vide ibi, *in q.* 1. Vt tamen clariùs intelligantur improbationes Scoti contra Henricum adduco aliqua dicta Henrici, contra quæ Doctor arguit. Henricus ergo primò dicit, quòd Verbum, & Spiritus sanctus sunt rationes formales agendi ad extrà, & proximæ, ita quòd sicut dicimus, ignis calore calefacit, vt principio formali calefaciendi, sic Pater creat Verbo, & Spiritu sancto, vt principio formali creandi.

Prima ratio Scoti contra Henricum. c *Contra istud primo.* Hìc Doctor improbat dictum Henrici; & sententia argumenti stat in hoc, quia si Pater creat formaliter Verbo, vt principio formali creatiuo, sequitur, quod Pater erit formaliter in actu Verbo, & Spiritu sancto, id est, quòd sicut si ignis calore calefacit, vt principio formali calefactiuo, ignis erit in actu per calorem inexistentem; in actu dico, vt sit in proxima ratione calefaciendi, sic si Pater creat Verbo, Pater erit in actu per Verbum, id est, quòd ratio formalis creandi formaliter, & actualiter erit in Patre. Hoc autem est impossibile, quia Verbum non est formaliter in Patre, quia tunc pater esset formaliter Verbum, quod satis improbatum est *in primo dist. 2. parte 2. quæst. 4. & d. 27. quæst.* 1. *Esse in actu dupliciter potest intelligi.* Aduerte tamen, quòd quando Doctor dicit, quòd Pater erit in actu per Verbum, quòd principium formale agendi potest esse formaliter in aliquo duobus modis. Primò, quòd sit ratio formalis, & quiditatiua ipsius agentis; sicut dicimus, ignis sua entitate quiditatiua, & essentiali generat ignem. Secundò, quòd sit ratio formalis agendi accidentalis, vel quasi; sicut calor in igne est ratio formalis calefaciendi ipsi igni. Primo modo ignis erit in actu simpliciter per rationē formalē. Secūdo modo erit in actu secūdum quid; quia per aliquod sibi adueniēs; sic in proposito, cùm dicitur, quòd Verbū est ratio formalis agendi ipsi Patri, si sit ratio primo modo, tūc Pater erit in actu simpliciter per Verbum. Si secundo modo, Pater erit in actu per Verbum, vt per aliquod sibi additum formaliter. Item, quod dicit Doctor quòd nihil formaliter agit, quod non sit in actu secundùm illud, quod est ratio proxima agendi, hoc sic intelligitur, quòd omne agens actione reali est ens in actu, & ratio formalis agendi dat sibi, quòd actualiter possit agere, tota enim perfectio agendi est à formali ratione agendi, & hic sensus satis patere potest à Doctor. in primo dist. 1. q. 2. & dist. 3. q. 6. & 8. dist. 7. & 26. & alibi sæpè.

3 *Verbum secundū Henricum est solius patris, originaliter & productiue, sensus est quod solus pater generat, & producit filiū.* d Et si dicas: dicit Henricus quòd notitia genita, siue Verbum, suo modo recipitur in intellectu puro, vt patuit in primo, *d. 2. par. 2. q. 4. & d. 27. q. 1.* & quia intellectus est communis tribus personis, ideò dicit, quòd verbum in tali intellectu est commune tribus, licèt Verbum sit tantùm productum à Patre, hoc idem dicit de Spiritu sancto, & sic verum est, quòd verbum formaliter creat verbo existenti in intellectu Filij, & similiter Pater creat verbo existenti in intellectu Patris, hoc idem de Spiritu sancto, & dicit Henricus quòd Verbum est productum à solo Patre dicente vice omnium, idest, quòd ex quo Filius habet intellectum formaliter, & similiter Spiritus sanctus possit dicere verbum, quia tamen pater primò producit verbum in hoc, supplet vicem omnium, idem intellige de Spiritu sancto.

e *Contra istud sic arguo.* Hìc Doctor improbat responsionem Henrici, & sensus literæ talis est, quòd si Pater creat Verbo formaliter, Verbum formaliter erit in Patre, vt suprà deduxi, & tunc Pater erit formaliter sapiens sapientiâ genitâ, quod est contra Aug. 7. *de tri. cap.* 1. Et cùm dicit Henricus quòd verbum est in intellectu communi. Contra arguit Doctor, quia ex quo intellectus est formaliter in Patre, & verbū formaliter in intellectu, sequitur quòd est formaliter in Patre, & sic sapiens sapientiâ genitâ, cuius oppositum probatum est in primo. *d. 2. d. 5. q. 2. & 27. q. 1.*

¶ Hìc occurrit dubium, quia non videtur sequi, quòd verbum sit formaliter in Patre, quia est formaliter in intellectu Patris, quia certum est, 4 *Difficultas circa responsionem Doct.* quòd essentia diuina est formaliter in tribus personis, & tamen proprietates personales fundantur in essentia diuina, vt patet à Doctore *in 1. d. 2. p. 2. q. 3.* in vltimo argumento, quo probat productionem esse in diuinis, hoc idem probat *d. 5. q. 2. & 26.* & alibi, & tamen non videtur sequi, quòd filiatio sit formaliter in Patre.

¶ Respondeo, quòd argumentum Doctoris *Responsio.* concludit contra Henricum, quia ipse Henricus concedit, quòd notitia genita est formaliter in intellectu communi, & formaliter denominat illum, sed non est sic apud Doctorem, quia proprietates relatiuæ, etsi immediatè sint in essentia diuina, non tamen denominant illā, nec propriè formaliter sunt in illa, nec sunt actus, nec quasi actus essentiæ diuinæ, sed sunt tantùm, vt quædam rationes subsistendi, & de ista materia vide clarè in Doctore in primo *d. 5. q. 1. & 2. & d. 26.* & sic patet responsio ad difficultatem.

f ¶ *Videtur etiam vltra sequi.* Deinde Doctor *Principium quo, & principium quod non sunt idē respectu eiusdem.* arguit contra primum dictum Henrici, probando, quòd Verbum non sit ratio formalis creandi: & ratio stat in hoc, nihil, quod est ratio formalis creandi puta A, potest esse principiū *quod* producens A: ista patet, quia idem respectu eiusdem non potest esse principium *quo*, & *quod*: cùm ergo Verbum sit principium *quo* creandi ipsi Patri, cùm sit ratio formalis creandi; ergo Verbum non potest creare idem, quod patet creat, quia tunc esset principium, *quo*, & *quod* respectu eiusdem. Et dicit Doctor quòd communiter ratio formalis agendi non agit illa actione, respectu cuius dicitur ratio formalis agendi.

¶ Aliqui sic exponunt Doctorem quòd anima separata potest esse, *quo*, & *quod* respectu intelle- 5 *Contra aliquos expositores.* ctionis, ideò dicit Doctor *communiter*. Sed saluo meliori iudicio firmiter tenerem, quòd nihil idem possit esse principium *quo*, & *quod* respectu eiusdem:

eiusdem: quod patet ex rationibus formalibus principij formalis agendi, quod habet rationem *quo*, & principij agentis, quod habet rationem *quod*, quæ rationes manifestæ sunt apud Doctor. *in primo d.1.q.2.d.3.q.6.* & vide, quæ ibi exposui. Nec reputo verum, quòd eadem anima respectu eiusdem intellectionis possit esse *quo*, & *quod*. Tum quia intellectus, qui saltem ex natura rei distinguitur ab anima, vt patet à Doctore 2. *d.* 16. erit principium *quo*, cùm sit potentia intellectiua formaliter existens in anima, & ipsa anima erit principium *quod*. Tum, quia posito, quòd anima sit immediatum principium intellectionis, adhuc non sequitur, quòd idem sub eadem ratione sit principium *quo*, & *quod* respectu eiusdem; quia adhuc in anima producente aliquam intellectionem distinguo principium *quo*, & *quod*. Nam principium *quo* est natura ipsius animæ vt præscindit ab hæcceitate & principium *quod* est ipsa anima hæcceizata, vt posset elici subtiliter à Doctore *in primo d.1. q.2. d.3.q.6. & q.8. in Quodl.* expresse dicit Doctor quòd natura est ratio formalis agendi, & singularitas est conditio agentis.

6 [g] *Etsi dicatur quòd filius creat, & Spiritus sanctus creat*, vult dicere Henricus quòd quamuis Verbum & Spiritus sanctus sint rationes formales creandi, siue principium *quo* creandi, adhuc tamen stat, quòd sint principium *quod*, & sic Verbum, & Spiritus sanctus creant.

¶ Contra hanc responsionem instat Doctor dicens, posito, quòd Verbum & Spiritus sanctus creent, & quòd sint rationes formales creandi, neutra tamen persona videtur proximò creare, quia neutra est in actu per alteram, id est, quòd Verbum non potest proximò creare, nisi sit in actu per Spiritum sanctum, cùm Spiritus sanctus ponatur pertinere ad rationem formalem creandi, sicut & Verbum ponitur. Si ergo Verbum creat per Spiritum sanctum, vt pertinentem ad rationem formalem creandi, ergo Verbum habet actu formaliter Spiritum sanctum, & similiter si Spiritus sanctus proximò creat, ergo actu habet formaliter Verbum, cum Verbum ponatur pertinere ad rationem formalem creandi, sed hoc est impossibile, vt suprà patet: vult enim Henricus quòd Verbum, & Spiritus sanctus sunt ratio totalis creandi, quia nec Pater solo Verbo creat, sed Verbo, & Spiritu sancto, vt duabus rationibus partialibus integrantibus vnam totalem. Et quòd sic sint in actu ad hoc, vt creent, patet per literam sequentem de agente per intellectum & voluntatem. Et quod dicitur de ratione proxima creandi, hoc dicit, quia secundùm Henricum, ratio remota creandi est intellectio, quæ est ratio formalis producendi Verbum secundùm ipsum Henricum vt supra patuit in primo *d.2.d.6.& 27.* & quia Verbum habet esse per intellectionem, ideò dicit Henricus quòd ratio creandi proxima est Verbum, & remota est intellectio, hoc idem dicit de Spiritu sancto, & volitione, & ideò Doctor arguit contrà, quia neutra persona est in actu creandi proximè per aliam.

[h] *Præterea secundò*, Hîc Doctor improbat Henricum quo ad aliud dictum de sapientia disponente, & amore affectante: fuit enim opinio Henrici (vt patet in additionibus super secundo Doctoris) quòd est duplex scientia in Deo, scilicet dispositiua, quæ est perfecta ratio formalis creandi, quæ dictat vltimatè de operabilibus, & scientia vniuersalis, & speculatiua, quæ non sic dictat; similiter apud ipsum est duplex amor, scilicet amor affectans, & amor simplex, siue essentialis, & vult ipse, quòd scientia disponens sit Verbum, & amor affectans sit Spiritus sanctus. Contra quam positionem arguit Doctor, specialiter contra sapientiã dispositiuam, & amorem affectantem; quia ista aut sunt appropriata Verbo, & Spiritui sancto, aut sunt propria. Si primò, ergo sunt communia tribus, & sic duæ personæ non sunt proximæ rationes formales creandi. Si secundò, cùm dicant respectum rationis ad creaturas: quia secundùm Henricum dispositio dicit respectum rationis ad disposita, & si sic, sequitur quòd aliquis respectus rationis erit proprius alicui personæ diuinæ, quod est improbatum *in prim.d.18.de dono*, quæ improbatio patet in additionibus primi, & *d.27.primi quæst.1.* similiter improbabitur in præsenti quæstione.

Duplex est scientia in Deo secundùm Henricum.

[i] ¶ *Præterea, quod dicit de ideis practicis, &c.* Hîc nota, quòd idea practica si daretur in Deo nihil aliud esset, nisi cognitio de creatura producenda, siue esse cognitum creaturæ producendæ dictatiua in praxim, sed tales ideæ practicæ, quæ tantùm sunt de contingentibus non dantur in Deo, vt subtiliter patet in primo *d.35.& 39.* & vide quæ ibi exposui. Posito tamen, quòd darentur huiusmodi ideæ, negat Doctor: quòd ipsæ ideæ, siue cognitiones practicæ non sint in intellectu paterno: quia eadem notitia, quæ est in Filio est in Patre & Spiritu sancto, vt satis clarè deductum est à Scoto *in primo d.1.2.26.27. & alibi.* Hoc idem probat hîc per auctoritates, quæ claræ sunt in litera, aliqualiter tamen expono illam auctoritatem Aug.15.de Trin. cùm dicit: *Ideò verbum hoc verè veritas est; quia quicquid est in ea scientia*, & c. accipit ibi *scientiã* pro memoria fœcunda, vt satis patet ex Doctore *in 1 dist.2. par.2. & dist.6.& 27.* Vult dicere, quòd quidquid est in memoria fœcunda, est etiam in Verbo genito à memoria fœcunda; vt principio formali productiuo. Sequitur: *Nouit omnia Deus in seipso*, id est, quòd Deus Pater habens essentiam diuinam pro obiecto adæquato, & primario, & alia pro obiecto secundario, nouit omnia virtute essentiæ, vt in se existentis, & quia essentia est communicata filio, nouit etiam omnia in filio, non quòd notitia Patris dependeat ab essentia, vt in Filio, vt suprà patuit in 1.dist.1.q.2. Et vide quæ ibi exposui.

7 *Quomodo nõ dentur Ideæ practicæ in Deo?*

Eadem notitia quæ est in Filio, est in Patre, & Spiritu sancto.

Scientia hîc ponitur pro memoria fœcunda.

[k] *Præterea quod dicitur ibi Verbum esse, &c.* in ista litera Doctoris sunt aliqua notanda. Primò, quòd intellectio essentialis secundùm Henricum, est ratio formalis in Patre producendi Verbum diuinum, vt suprà patuit *in 1. dist.2.par.2.q.vlti. & dist.6.13.26.27.& alibi.* Secundò, rationem formalem perfici actione, potest intelligi, vel de actione acta, vel de actione respectus. Secundo modo non est difficultas: quia semper actio respectus est in agente, vel producente, mediante ratione formali. Primo modo ratio formalis agendi immediatè perficitur actione acta immanente: quod patet in nobis, nam homo intelligit mediante intellectu, & intellectio immediatè perficit intellectum, cùm sit actio acta immanens, vt patet à Doctore 13.q.*Quodl.* sed loquẽdo de actione acta transeunte, certum est, quòd ratio formalis producendi huiusmodi actionem, non perficitur illa, & hoc est, quod dicit Doctor, quòd supponendo secundùm Henricum, quòd intellectio Patris sit ratio formalis producendi Verbum, non

8 *Quomodo actio perficiat rationem formalem.*

Intellectio immediatè perficit intellectum.

non sequitur, quòd talis intellectio perficiatur ipso Verbo; quia productio Verbi passiua non est in illa, sed in Verbo, de qua productione passiua Verbi satis dictum est in 1.dist.2.5.6.7.26.& 27.

Si esse Dei dependeret essentialiter à creatura, nulla creatura existente, per possibile etiam Deus non esset, quod est absurdissimum.

[l] ¶ *Quod etiam dicit de notitia vniuersali.* Pro clariori intellectione huius literæ, vide quæ diffusè exposui in vlti.q.prologi.

[m] ¶ *Quod etiam dicit, quod ideò posuerunt Philosophi*, &c. Cùm dicit Doctor: si voluntas diuina de necessitate produceret creaturam, dependeret ab ea, hoc sic debet intelligi, quia relatio realis in Deo est realiter idem, quód Deus, & si Deus necessitate naturæ produceret creaturam, necessariò haberet relationem ad illam, tanquam ad terminum, & sic per possibile, vel impossibile creatura non existente, talis relatio, quæ est idem, quod Deus non esset, & per consequens Deus non esset, & sic isto modo *esse* Dei depéderet à creatura. De hoc vide subtiliter Scotum *in 1. distin. 8. quæst.vlti.* & specialiter vide, quæ ibi exposui, quomodo scilicet illa ratio Philosophi teneat. Et ex iis patet improbatio opinionis Henrici.

SCHOLIVM.

Diuidit quæstionem in tres articulos. Quoad primum docet quod causalitas respectu realiter existentium, necessariò est in tribus personis. Primò, quia productio contingens supponit necessariam. Secundò, obiectum secundarium supponit primarium: ergo intellectus & voluntas Dei sicut priùs amant, seu operantur circa essentiam, quàm circa alia, priùs producunt circa eandem. Tertiò habitudo naturæ ad suppositum videtur esse intimior habitudine ad actum secundum. Explicat tres personas esse vnum principium creaturæ, sicut Pater & Filius sunt vnum principium Spiritus sancti; & sicut Pater non potest producere Spiritum sanctum, donec producat Filium, sic Pater, *& Filius non possunt producere creaturam, donec producant Spiritum sanctum, cui communicant omnem suam fœcunditatem, & ideò simul cum eis creat: de quo latius Doctor Quodl.* 18.*ar.*1.

Ad solutionem [n] quæstionis tria sunt videnda. Primò, quòd prima causalitas respectu creaturarum est necessariò in tribus personis diuinis: & hoc respectu earum vt causatarum, quantùm ad verum esse, siue quantùm ad esse simpliciter. 8

Secundò propter illud, quod additum est in quæstione de causabilibus secundùm quodcunque esse, videndum est de causalitate respectu omnium causabilium, quantùm ad *esse* secundùm quid, vt esse cognitum, vel *esse* volitum.

Tertiò, propter illud, quod additur in quæstione (scilicet quod non posit aliter esse quàm in tribus) Videndum est si, per imposibile, poneretur vna persona absoluta, vtrùm posset esse in ea perfecta causalitas respectu omnium causabilium?

1.conclus.

Quantùm [o] ad primum dico, quòd illa causalitas perfecta, necessariò est in tribus: quod probatur tripliciter.

Necessarium non præsupponit contingens. Productio ad intrà præcedit product. ad extrà. Vide Liche.1. d.10.

Primò, quia principium duarum productionum, necessariæ videlicet, & contingentis, necessariò est priùs principium necessariæ, quàm contingentis: non enim potest effectus necessarius præsupponere contingentem: sed bene è contra: sed aliquid in diuinis est principium productionis intrinsecæ, quæ est necessaria, & aliquid est principium productionis extrinsecæ, quæ est contingens: igitur priùs necessariò est in Deo aliquod principium productionis necessariæ & ad intrà, qùàm in eo sit aliquod principium productionis contingentis, & ad extrà In illo autem priori, completa productione ad intrà, communicatur tribus personis omnis fœcunditas, quæ eis non repugnat: & per consequens communicatur eis illud, quod est principium productiuum causationis ad extrà: igitur in illo instanti, in quo est proximum principium in Deo ad producendum aliud contingens ad extrà, illud communicatur tribus.

Obiectum primū priùs naturaliter præsēs, quàm secundum. De primo & secundo obiecto vide d. 3.q.2.in primo. Vt dictum est 36.d.1. Obiectum secundum duplex, extraneum, de quo 1. d. 3 q. 4. & d. 35. & hic, & intraneum, 1. quod est ibi ex natura rei, de quo 1 d 1 q.2.

Item, priùs [p] naturaliter est primum obiectum præsens potentiæ respicienti tale obiectum vt primum, quàm secundarium obiectum sit præsens: & hoc maximè verum est, quando solum primum obiectum ex natura rei, & ex se est obiectum: & secundarium obiectum non ex se est obiectum illius potentiæ, sed fit per actum istius potentiæ in tali esse, hoc modo: primum obiectum intellectus diuini & voluntatis diuinæ, est sola essentia diuina, & omnia alia sunt tantùm secundaria obiecta & producta aliquo modo in tali esse obiecti per actum intellectus diuini, priùs igitur naturaliter est essentia diuina præsens intellectui suo (vt primum obiectum) quàm aliquid aliud: sed intellectus diuinus habens essentiam vt obiectum sibi præsens, non tantùm est potentia operatiua circa illud, sed etiam potentia productiua notitiæ adæquatæ illi intellectui, vt principio productiuo, & illi essentiæ cuius est vt obiecti: igitur tunc est productiua Verbi infiniti, & per consequens Verbi geniti in natura diuina. 9

Similiter, voluntas habens essentiam illam actu intellectam vt obiectum sibi præsens, non tantùm est potentia operatiua, quâ scilicet formaliter habens eam amet

ipsum

ipſum obiectum, ſed etiam potentia productiua amoris adæquati infiniti:& per conſequens perſonæ ſpiratæ in natura diuina. Priùs ergo naturaliter quàm intellectus & voluntas diuina habeant, vel reſpiciant aliquod aliud obiectum ſecundarium, habetur completa ratio productionis perſonarum diuinarum intrinſecarum:& per conſequens illæ perſonæ priùs producuntur, quàm aliquod aliud obiectum præſentetur:& per conſequens multò magis priùs, quàm aliquod aliud obiectum cauſetur.

10 Præterea tertiò [q] habitudo naturæ ad ſuppoſitum, prior eſt habitudine eius ad actum ſecundum, quia agere præſupponit eſſe & habitudo naturę ac ſuppoſitum pertinet ad *eſſe* & formaliter talis habitudo naturæ ad ſuppoſitum eſt eſſentialis & in *quid*, illa autem habitudo, quæ eſt naturæ ad *agere* non videtur ita eſſentialis: natura igitur diuina, priùs habet eſſe in illis perſonis, quàm ſit principium productionis extrinſecæ.

Prima ratio, ſi concludat prioritatem aliquam, non tamen quod productio contingens neceſſariò præexigat neceſſariam, quia iſta proprietas non eſt propter dependentiam contingentis ad neceſſariam: ſed propter principium quo contingens, quod eſt commune vtrique. ADDITIO.

Similiter ſecunda ratio accipit, quod intellectus habens eſſentiam diuinam præſentem, priùs quàm obiectum ſecundarium, eſt ratio gignendi: hoc ſic eſt verum, quod, vt eſt ratio gignendi, non requiritur obiectum ſecundarium, tamen ita diceretur è conuerſo, quod obiectum ſecundarium: licèt præexigat obiectum primum eſſe præſens potentiæ, non tamen præexigit, quod eo præſente ſecunda perſona gignatur, vel prima perſona gignat, quia in vna perſona ipſum præſens ſufficit ad præſentationem ſecundarij.

Similiter ad tertium, actio præſupponit naturam in aliquo ſuppoſito: non tamen neceſſariò in multis, vel non in aliquo, quando natura eſt agens.

Sic igitur iſtæ rationes concludunt, ſicut exponitur in tertio articulo: non quod ex ratione harum productionum ſit ordo, & ideò illa ad extrà non propriè dicitur præſupponere, vel præexigere intrinſecam: ſed ordo eſt ex fundamento communi, cui intrinſeca eſt immediatior, & ideo prior.

Secundò quantum ad iſtum articulum videndum eſt, quæ ſit ratio huius.

11 Dico, quòd ratio huius non eſt, ſicut poſitio prima innuebat, ſcilicet quod Verbum, & Scipitus ſanctus ſint rationes formales proximè creandi, vel quod aliquo modo compleant cauſalitatem Patris: imò eadem cauſalitas, & æquè perfecta eſt in Patre ſicut in tribus. Iſta ergo primitas talis eſt in tribus perſonis reſpectu creaturæ, qualis eſt dicta *diſt. 12. primi lib.* in Patre, & Filio, reſpectu Spiritus ſancti. non enim hoc ponitur ibi quaſi imperfectior fœcunditas ſit in vna perſona; quàm in duabus, ſed quia prius communicatur fœcunditas illa Filio, quàm Spiritus ſanctus ſpiretur:& tunc in illo inſtanti originis, quo Pater producit Spiritum ſanctum, illa fœcunditas, quâ producitur, eſt in Patre & Filio: ex hoc ſequitur quòd tunc producitur Spiritus ſanctus à duobus, in quibus eſt illa vna fœcunditas.

Qua ſit ratio formalis creandi. *q. 1.*

Ita hìc priùs naturaliter communicatur natura diuina tribus ſuppoſitis diuinis, ſecundùm rationes iſtas prius poſitas, quàm creatura poſſit immediatè produci:& ideò in illo primo inſtanti, in quo creatura eſt immediatè producibilis, cauſalitas illa vna eſt in tribus perſonis reſpectu creaturarum producendarũ. Et hæc eſt ſententia Aug. 5. de Trin. cap. 14. quòd ſicut Pater & Filius ad Spiritum ſanctum ſunt vnum principium: ſic omnes tres ſunt vnum principium creaturæ, ad ipſam producendam.

Tres perſonæ vnum principium creaturæ.

COMMENTARIVS.

[a] AD *ſolutionem quæſt. tria ſunt videnda.* In ſolutione huius q. ſunt tres articuli principales, quorũ primus eſt, *prima cauſalitas reſpectu creaturarum quantùm ad earum eſſe exiſtentiæ neceſſariò eſt in tribus perſonis.* Secundus eſt, quòd *cauſalitas prima reſpectu omnium creaturarum quantùm ad earum eſſe ſecundùm quid*, ſcilicet quantùm ad eſſe cognitum, & volitum earum, *neceſſariò eſt in tribus.* Tertius, ſi per impoſſibile, *eſſet tantùm vna perſona, in ea eſſet perfecta cauſalitas reſpectu omnium cauſabilium*, quantùm ad omne *eſſe*, ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid.

Reſponſio Scoti ad quæſtionem.

¶ [o] *Quantùm ad primum dico.* Hìc Doctor tribus rationibus probat primum articulum, qui talis eſt, quòd prima cauſalitas reſpectu creaturarum eſt neceſſariò in tribus perſonis, & hoc quantùm ad *eſſe* ſimpliciter, quod eſt *eſſe* exiſtentiæ. Et prima ratio eſt ibi, *primò quia principium duarum pro, &c.*

Prima ratio.

Hæc ratio eſt ſatis clara in litera, tamen pro clariori intelligentia dubitatur circa hoc, quod dicit, quòd quando aliquid eſt principium duarum emanationum, quarum vna eſt neceſſaria, & altera contingens neceſſaria eſt ſimpliciter prior.

Dubitatio prima circa primam rationem.

¶ Contrà, quia poſito, quòd voluntas diuina in inſtanti naturæ A ſit principium æquè perfectum tam neceſſarij, quàm contingentis, videtur quòd

quòd in instanti A possit producere contingens, & sic productio necessarij non erit de necessitate prior productione contingentis.

Responsio multiplex. Respondeo, & primò dico, quòd fortè casus est impossibilis. Secundò, quòd si casus esset possibilis, fortè concluderet de effectu necessario, & contingenti diuersis in natura à voluntate diuina. Sed vbi productum est necessarium, & simpliciter eiusdem naturæ cum producente, & productum contingens est diuersum in natura; tunc productio necessarij est simpliciter prior productione contingentis. Tertiò dico, quòd quando aliquid perfectè & realiter identificatur cum aliquo, quod ex se tam formaliter, quàm originatiuè est simpliciter necesse esse, illud præcedit ex sua ratione formali contingens. Sed emanationes personarum sunt huiusmodi cum essentia diuina, vt patet à Doctore *in 1. dist. 2. p. 2. q. 1.* in respõsione ad vltimum argumentum, & *q. 3. in responsione ad primum argumentum principale*, & essentia diuina est ex se necesse esse tam formaliter, quàm originatiuè, vt patet è Doctore vbi suprà.

10 *Dubitatio secunda.* Si iterum dicatur, nonne Deus priùs vult aliquid contingens esse, quàm illud producatur ab intellectu diuino in esse cognito? & patet, quòd sic à Doctore *q. vlt. prologi. dist. 3. q. 4. dist. 36. primi.* & quæst. 14. Quodlibet. & sic illud prius habet *esse* volitum contingenter, & pòst habet *esse* cognitum de necessitate; quia intellectus diuinus quicquid producit de necessitate producit, essentia enim diuina est ratio producendi omne cognoscibile in *esse* cognito respectu intellectus diuini, vt patet à Doctore *in dist. 39.* & essentia, vt essentia, tantùm, de necessitate mouet intellectum diuinum, tam respectu sui, quàm omnium aliorum, vt patet à Doctore 14. *q. Quodli.* ergo aliquod productum de necessitate præsupponit aliud productum contingenter.

Respondeo primò, quòd Doctor loquitur de producto necessario, & contingenti quantùm ad *esse* eorum simpliciter, & similiter quando aliquid habet esse simpliciter de necessitate, & aliquid habet esse secundùm *quid* contingenter, primum de necessitate est prius. Secundò dico, quòd sicut Deus vult A contingenter, ita cognoscit illud volitum contingenter, cùm talis cognitio sequatur determinationem diuinæ voluntatis, vt patet à Doctore *in prolog. q. vlti. dist. 36. & 40. primi. & q. 14. Quodlib.* & sic illud sic cognitum, non est simpliciter, & absolutè necessarium, quia si Deus aliter determinasset, aliter etiam cognouisset, vt patet à Doct. vt suprà. Et de huiusmodi materia, clariùs vide, quæ notaui super 36. d. pri. Doctoris.

Essentia quomodo moueat intellectum diuinum?

11 *Difficultas.* SI ITERVM dicatur quòd productio contingens non necessariò præsupponit necessariam, quia si, per impossibile, non esset aliqua productio ad intrà, adhuc tamen esset, vel posset esse productio contingens ad extrà. Dico, quòd Doctor non intelligit absolutè, quòd productio contingens præsupponat necessariam, sed intelligit, quòd quando duæ productiones comparantur ad idem agens, quarum vna est necessaria, & alia contingens, contingens præsupponit necessariam. Tota ergo ratio Doctoris stat in hoc, quòd ex quo productio personarum, cùm sit simpliciter necessaria, & simpliciter prior productione creaturarum respectu cuiuscunque *esse*, & in tali productione communicatur Filio à Patre, & Spiritui sancto à Patre, & Filio eadem voluntas, quæ est principium formale productiuum creaturæ, & sic sequitur, quòd ipsæ tres personæ habentes illud idem principium, de necessitate simul concurrunt ad omne causabile per tale principium causatiuum. Hoc idem aliæ duæ rationes sequentes intendunt.

Intellectus diuini est duplex obiectũ.

12 P *Item prius naturaliter.* Hæc est secunda ratio, quâ probat, quòd productio personarum est simpliciter prior quacunque productione creaturæ respectu cuiuscunque *esse*. Et pro clariori intelligentia, aliqua sunt notanda in ista litera. Primò, quòd obiectum primum, vt hîc loquitur, accipitur *primum* primitate adæquationis, & hoc in ratione motiui, non autem in ratione terminatiui secundùm aliquos, qui ponunt, quòd intellectio diuina non tantùm terminatur ad essentiam, quando actu cognoscitur ab intellectu diuino, sed quòd etiam terminatur ad obiecta secundaria, quando actu cognoscuntur ab intellectu diuino. Dico tamen, quòd hoc est dubium, non enim intellectus diuinus cognoscit lapidem in se, sed præcisè in essentia diuina; & de hoc vide Doctorem *in Quodl. q. 14. art. 3.* & vide quæ ibi exposui. Accipitur etiam *primum*, à quo actus essentialiter dependet, & obiectum *secundum*, à quo actus essentialiter nõ dependet. Sed tendit in illud virtute primi obiecti, vt patet à Doctore *in primo dist. 1. q. 2.* & sic primum obiectum in proposito de necessitate primò respicitur à potentia, cuius est tale obiectum. Patet, quia obiectum, quod est ratio cognoscendi se, & alia, priùs de necessitate est ratio cognoscendi se, quàm alia, & per consequens, vt perfectè præsens potentiæ priùs de necessitate respicitur à tali potentia, quàm secundaria obiecta respiciantur. Secundò nota, quòd aliquod est obiectum secundarium respectu intellectus diuini. Et hoc est in duplici genere, nam quoddam est obiectum secundarium respectu intellectus diuini, quod est ibi ex natura rei, vt proprietates hypostaticæ, similitudo, & æqualitas in Deo, & de tali obiecto secundario loquitur Doctor *in primo, dist. 1. q. 2.* & non dicitur obiectum secundarium ex hoc, quòd quasi secundariò moueat intellectum diuinum ad sui cognitionem, cùm sola essentia diuina moueat, tam respectu sui, quàm respectu aliorum, sed dicitur obiectum secundarium, quia actus intelligendi intellectus diuini non posset esse respectu talis obiecti, nisi priùs suo modo dependeret ab obiecto primario, & priùs terminaretur ad illud, vt patet à Doctore vbi suprà. Aliud est secundarium respectu intellectus diuini, quod nullo modo est ibi ex natura rei, sed fit obiectum intelligibile tantùm per actum intellectus diuini, producentis talia in esse intelligibili: & de tali obiecto secundario Doctor loquitur in præsenti ratione, & *in prolog. q. pen. & dist. 3. q. 4. dist. 35. 39. 43. primi. & in Quodl. q. 14. & alibi sæpè.*

Quomodo obiectum primum accipiatur.

Notabilia quædam.

Quomodo accipiatur obiectum secundarium.

13 His præmissis patet ratio Doctoris quia ex quo essentia diuina ex natura rei est perfectè præsens intellectui diuino, in ratione primi obiecti intelligibilis, & creaturæ nullo modo sint præsentes, ex natura rei in ratione obiecti intelligibilis, sed tantùm fiant præsentes per actum intellectus diuini, sequitur, quòd intellectus diuinus tam in ratione operatiui, quàm in ratione productiui priùs respicit essentiam diuinam, quàm obiecta secundaria, & sic in tali priori erit perfectissima productio Filij in diuinis. Hoc idem dico de voluntate diuina, quæ priùs respicit tam in ratione potentiæ operatiuæ, quàm productiuæ essentiam

Quomodo intelligat Scotus essentiam diuinam esse primum obiectum intellectus diuini?

essentiam diuinam perfectè præsentem ex natura rei, & actu cognitam, quàm habeat actum circa aliquam creaturam,& sic in illo priori erit perfectissima productio Spiritus sancti, ante omnem productionem cuiuscunque creaturæ respectu cuiuscunque esse. Et quod dicit Doctor de notitia adæquata,siue de verbo infinito,& de amore infinito vide claram expositionem, quam feci super primo Doct.dist.10. Et quod dicit etiam hic,quod essentia prius respicitur ab intellectu diuino tam in ratione operatiui, quàm productiui, vide *quæ notaui super distinct. 2. par. 2. quæstio. 3. primi Doct.*

¶ *Præterea tertio,habitudo naturæ*,&c. Hæc est tertia ratio Doctoris,qua probat principale intentum:& stat in hoc,quòd ex quo natura diuina habet priùs habitudinem ad suppositum, quàm ad *agere*,sequitur,quòd priùs erit in supposito,quàm sit alicui ratio formalis agendi; & sic priùs erit productio suppositorum,quàm productio creaturæ: & quia in illo instanti, in quo supposita sunt, habent eandem voluntatem,quæ est ratio producendi ad extrà,sequitur, quòd de necessitate simul concurrunt ad productionem cuiuscunque creaturæ.

14. *Pulchrum dubium circa tertiam rationem.* IN ista litera occurrunt aliqua dubia:primò in hoc,quòd dicit Doctor, quòd *habitudo naturæ ad suppositum, est prior habitudine ipsius ad operationem, siue ad actum secundum.* Hoc non videtur, quia secundùm ipsum, *in primo, dist.1.q.2.* contra Henricum arguendo,dicit, quòd omnis perfectio essentialis in diuinis est prior proprietate suppositali,hoc idem *in 26.28. dist. primi & q.1. quodl.* *Agere præsupponit esse.* Dicit etiam *in primo dist.7.*quòd licèt agere præsupponat esse, non tamen præsupponit rationem suppositi. Patet, quia generare Filium in diuinis, etsi præsupponat *esse* memoriæ fœcundæ, non tamen præsupponit personam Patris, cùm illa constituatur in *esse* personali per talem generationem, vt patet à Doctore *in 1.dist.28.* hoc idem patet in *Quodlib. q.4.* Tum etiam, quia Doctor *in primo, dist. 2. q.3.* vult, quòd intellectus sit priùs operatiuus,quàm productiuus, & similiter voluntas, & per consequens priùs erit actus intelligendi, quæ est operatio,quàm sit productio,& per productionem actiuam constituitur Pater in esse personali, & per passiuam constituitur Filius, & sic videtur falsum,quòd essentia diuina priùs habeat habitudinem ad suppositum,quàm ad agere.

Responsio. RESPONDEO primò,quòd aliud est loqui de actione immanente, cuiusmodi est intellectio, & volitio, & aliud est de actione transeunte: & concedo,quòd primo modo natura diuina priùs habet intellectionem, & volitionem,quàm intelligatur esse in supposito;sed non est sic de actione transeunte, de qua Doctor in proposito loquitur. Dico secundò, quòd hoc dictum Scoti sic debet intelligi, quòd prior est habitudo naturæ ad suppositum, quàm ad actum secundum,quando scilicet natura non potest esse in prima dispositione ad actum secundum, nisi sit in supposito, de quo vide Doctorem *in primo,dist.7.q.unica.*

15. *Apparens contradictio.* ADHVC DOCTOR videtur sibi contradicere,in hoc quod dicit,quòd habitudo naturæ *ad agere* non est ita essentialis, sicut habitudo naturæ ad suppositum;quia *in primo, distin.4.quæstio.2.*videtur concedere,quòd creare primò competat huic Deo,& non supposito, ista enim, *Deus creat*,est vera, vt ly *Deus* non stat pro aliquo supposito incommunicabili, ergo creare secundùm eum videtur immediatius inesse naturæ diuinæ, quàm suppositum.

Secundò in quocunque instanti ponitur ratio perfecta formalis agendi, potest poni actio, sed in primo instanti natura diuina est ratio formalis creandi, & perfectissima: ergo in illo instanti potest agere, sed in illo instanti non intelligitur suppositum. Patet, quia natura diuina est prior naturâ supposito, vt patet hîc *in præsenti quæst.* & clariùs in primo *distin. 8. q. pen. & in quodlib. q. 1. artic. 1.* Nec valet dicere, quòd talis natura non potest agere, nisi intelligatur in supposito, quia si per impossibile nullum esset suppositum, adhuc posset creare,vt patet à Doctore *vbi suprà in primo, distinctio. 4. quæstio. 2.* *Secunda dubitatio.* *Natura diuina est prior natura supposito.*

Respondeo ad primum, & dico primò, quòd dictum Doctoris potest sic intelligi, quod Deus non includit necessariò suppositum ad hoc vt creet; quia Deus singulariter existens potest creare sufficienter: tamen ex quo de facto natura diuina necessario est in suppositis, priùs naturâ conuenit esse in illis, quàm agere ad extrà. Dico secundo, & magis ad propositum, quod licèt creare priùs verificetur de hoc Deo, quàm de suppositis, non tamen sequitur, quod hoc prædicatum priùs insit Deo, quàm Deus insit suppositis, prius enim Deus est in suppositis, & post conuenit huic Deo creare, & vltimo conuenit per ipsum Deum suppositis, & sic debet Doctor intelligi. *Responsio.*

Ad secundum dico, quod natura diuina est perfectissima ratio producendi ad intrà, & producendi ad extrà, tamen non potest esse ratio producendi ad extrà, nisi priùs sit ratio producendi ad intrà, quia productio ad intrà est quasi effectus prior productione ad extrà, & si per impossibile non esset productio ad intrà, esset possibilis ad extrà. *Productio ad intrà est prior productione ad extrà.*

Secundo dubitatur in hoc, quod dicit Doctor quod habitudo naturæ ad suppositum est essentialis, & in quid; quia non videtur, quod natura prædicetur in quid de supposito. Tum quia suppositum tantùm dicit negationem duplicis communicabilitatis, vt *quo*, & vt *quod*, vt patet à Doctore *in primo, distinct. 3. par. 2.quæst. 1. distinct. 23. 25. & 28.* vel dicit negationem duplicis dependentiæ *in tertio, distinct. 1. quæst. 1. in quodlib. quæst. 19.* & sic suppositum creatum, vt includit huiusmodi negationem dicit tantùm conceptum per accidens: modo de conceptu per accidens nihil per se, & in quid prædicatur, vt patet à Doctore *in primo, distinct. 2. par. 1. quæst. 2. & in 3.& alibi.* Si etiam teneatur, quod suppositum constituatur in *esse* per aliquod positiuum, adhuc non recipiet prædicationem in quid à natura: patet, quia entitas personalis non est eiusdem naturæ cum natura, vt exposui *in 25. distin. primi Doct.* Tum etiam, quia si teneatur opinio communis, quod supposita diuina constituantur in *esse* per relationes, & sic cum relatiua, non videtur posse recipere prædicationem in quid alicuius absoluti. 16. *Quæ sit opinio communis de suppositis diuinis.*

Responsionem quære, de ista tamen materia scilicet prædicationis in quid naturæ de supposito, vide quæ notaui super tertio Doct. 1. q. 1. & ex his erit facilis responsio ad instantias supradictas.

Dubium.

POSSET etiam dubitari, quia si habitudo naturæ ad suppositum sit essentialis, & in quid, videtur sequi, quòd absolutum sit de essentia relatiui, quod est falsum, & contra Doctoré in pluribus locis: quòd autem sequatur, patet, quia *Deus* prædicatur de Patre, vt de supposito. Tum etiam, quia si esset hæc in quid, sequeretur quòd Pater diceret per se vnum conceptum: patet, quia de conceptu non per se nihil prædicatur in quid, vt patet à Doctore *in primo, dist. 2 & in tertio, dist. 7.* Constitutum enim ex absoluto, & respectiuo non dicit vnum per se conceptum, vt patet. Tum etiam, si conclusio illa esset vera, sequeretur, quòd constitutum ex ente positiuo, & negatione, reciperet prædicationem in quid entis positiui absoluti: patet, quia suppositum creatum vltimatè constituitur in *esse* suppositali duplici negatione, vt patet à Doctore *in primo dist. 2. par. 2. q. 1. & dist. 28. & in tertio dist. 1. q. & in quodlib. q. 19.*

Absolutum non est de essentia relatiui.

Respondeo ad primum, quòd hoc est in quid, scilicet Pater est Deus ratione deitatis inclusæ in Patre, id est, quòd Pater includit in suo *esse* deitatem, quæ dicit quid, & cùm dico *Deus* prædicatur in quid de Patre, intelligo sic, quòd prædicatur de supposito includente deitatem, sicut *homo* prædicatur in quid de Socrate, quia Socrates includit humanitatem, quæ dicit quiditatem. Et cùm dicitur de conceptu per se, dico, quòd etsi constitutum ex absoluto, & relatiuo in creaturis non dicat vnum per se conceptum, quia nulla relatio est constitutiua suppositi, nec etiam est contractiua naturæ ad esse indiuiduale; in diuinis tamen relatio originis facit vnum per se conceptum cum natura diuina, cùm sit constitutiua suppositi in natura diuina subsistentis.

Constitutum ex absoluto, & relatiuo in creaturis non dicit vnũ per se conceptum in diuinis tamẽ relatio originis facit vnũ per se conceptum.

Ad vltimum dico, quòd natura dicitur prædicari de supposito creato in quid, ratione singularis per se includentis naturam, quia singulare dicit vnum conceptum per se constitutum ex natura, & singularitate.

SCHOLIVM.

Quoad secundum articulum, de esse *secundùm quid, seu diminuto, id est,* esse *cognito, vel volito creaturarum, an sit à tribus: Scotus antequam respondeat, ostendit: si (vt Henricus voluit) essent in intellectu Patris ideæ practicæ, ante productionem ad intrà, sequeretur triplex absurdum. Primum, quòd Spiritus sanctus esset amor creaturæ, & sic creatura esset necessaria, vel Spiritus sanctus contingens. Secundum, Verbum gigneretur de verbo. Tertium, daretur relatio realis personæ diuinæ ad Deum, contra dicta 1. d. 30. q. 2. Quòd verò tales ideæ non sint necessariæ in Deo ad intelligendum creaturas, solidè probat Doctor. 1. d. 35. quodque non intelligantur creaturæ ante Verbum productum habet 1. d. 1. q. 2. & d. 10. ad vlt. & quodl. 14. §.* Hîc intelligendum, *& Quodl. 8. art. 3. & 1. d. 12. ad vlt.*

De causalitate rerum.

QVantùm ad [r] secundum articulum principalem, videtur quòd si in intellectu Patris sint ideæ practicæ, sicut est argutũ contra opinionem primã, ergo Verbũ est genitum de creatura, vt est idea in intellectu Patris: quod etiam confirmatur per Augustinum 15. de Trinit. cap. 14. *Natum est de omnibus his quæ sunt in scientia Patris.*

Instantia.

Sed contra istud arguitur, quia tunc Spiritus sanctus non spiratur tantùm vt amor essentiæ diuinæ, sed vt amor omnis amabilis intellecti: & ita ex vi productionis suæ esset amor creaturæ, sicut essentiæ diuinæ: vel ergo Deus necessariò amaret creaturas; vel Spiritus sanctus non necessariò produceretur, quorum vtrumque est falsum.

Item, non [s] tantùm Pater nouit creaturas formaliter, sed etiam nouit Filium formaliter: igitur si de omnibus vt notis Patri gignitur Verbum: de Verbo vt noto Patri gignitur Verbum, & ita Verbum gignitur de Verbo.

ADDITIO.

Item Verbum gignitur actu memoriæ paternæ, non intelligentiæ: ex distinct. secunda primi lib. quæst. 7. in memoria autem paterna, vt præcedit quasi intelligentiam, lapis non habet esse *intelligibile: non enim est prius intelligibile quàm intellectum, sed tantùm essentia diuina prius est actu intelligibilis, & ipsa quasi facit omnia alia intellecta, nec priùs intelligibilia quàm intellecta: quia tunc secundùm aliquam distinctionem præcederent intelligere, quod est falsum: igitur tantùm sunt virtualiter in memoria, quia essentia est ibi formaliter.*

Si dicatur, quòd ipsa priùs relucent vt intelligibilia, quàm actu intelligantur, hoc negandũ est de relucere actu: solummodò verum est de virtualiter relucere, quia essentia diuina actu relucet.

Item lapis in esse intelligibili, vel intellecto, non est formaliter ex se necesse esse: quia tunc in illo esse, *non esset obiectum secundarium, sed primum, quia Deus: igitur productum ab ipso, vt sic, non esset formaliter ex se necesse esse.*

Item, intellectus diuinus vilesceret, si moueretur à lapide: igitur similiter si gignatur ab illo notitia in ipso.

Arist. 12. Metaph. tex. 51. q. 2.

Item, [t] nulla relatio realis alicuius personæ diuinæ videtur esse ad aliquid aliud extra ipsam, vt ad creaturam: *ex dist. 30. primi*: sed geniti ad illud de quo gignitur, si est distinctũ realiter, est relatio realis: ergo verbum non est genitũ de lapide vt noto Patri.

COMMENTARIVS.

QVantum *ad secundũ articulum principalem,* qui est, an prima causalitas respectu creaturarũ, quantũ ad *esse* secundũ quid earũ, sit de necessitate in tribus suppositis. Quantùm ergo ad istum articulũ, dicit primò Doctor, quòd si in intellectu Patris sint ideæ practicæ, sicut argutum est suprà

contra

contra opinionem Henrici, videtur sequi, quod Verbum sit genitum de creatura, vt est idea in intellectu Patris, quia natum est de omnibus his, quæ sunt in scientia Patris secundùm August. 15. de Trinit. cap. 14.

Sed contra istud arguitur, &c.

Et nota pro clariori intellectu, quòd Doctor hîc non asserit ideas practicas esse in intellectu diuino, quia suprà, hoc improbauit. Sed si ponerentur, vt ponit Henricus, Doctor arguit contrà, ostendendo, quòd ex positione tali sequerentur multa inconuenientia.

Secundò nota, pro intellectione trium rationum, quæ sunt contra illam positionem, quòd si idea, puta lapidis, est in intellectu Patris, tunc lapis in *esse* intelligibili pertinet ad memoriam Patris, sicut nos dicimus, quòd lapis præsens intellectui nostro in ratione obiecti intelligibilis pertinet ad memoriam nostram, vt patet à Doctore *in primo dist. 2. par. 2. d. 3. q. 7. di. 6. 27. & alibi sæpè*, & sicut in nobis intellectio lapidis dicitur produci memoria, id est, de intellectu, & lapide existente præsente in ratione obiecti intelligibilis, quia talis intellectio est verè expressiua talis memoriæ, & specialiter est expressiua obiecti relucentis in memoria, sic omne obiectum intelligibile in intellectu Patris videtur pertinere ad memoriam Patris. Et quia Verbum est de memoria Patris, & per consequens de omni eo, quod pertinet ad memoriam Patris, sequitur quòd Verbum dicatur verbum lapidis, sicut etiam dicitur Verbum essentiæ, quia expressiuum illius, vt patet à Doctore *in primo dist. 2. par. 2. quæst. 1. d. 27. 2.* &c. Et sic contra hanc positionem specialiter arguit Doctor primò, quia si sic, tunc sequeretur, quòd sicut Verbum dicitur Verbum lapidis, quia lapis habet *esse* intelligibile in memoria Patris, de qua producitur, sic videtur sequi, quòd Spiritus sanctus sit amor lapidis, quia lapis habet *esse* amabile, vel amatum in essentia diuina amata, quod videtur inconueniens.

Verbum est de memoria patris.

19. [t] *Item non tantùm Pater nouit formaliter, &c.* Cùm dicit *nouit formaliter*, id est, quòd habet in se formaliter notitiam, quâ nouit creaturas, & Filium, aduerte quòd Doctor non intendit arguere, quòd de creaturis, vt notis, &c. quòd ly *vt* stet reduplicatiuè, quasi creatura sub illa ratione, quâ est nota patri, sit ratio formalis producendi Filium, quia vt sic nullo modo pertinet ad memoriam productiuam: sed si ponuntur pertinere ad memoriam productiuam, priùs cognoscuntur ab intellectu diuino, vt in simili patet à Doctore hîc, quòd memoria diuina priùs est operatiua, quam productiua, & *in primo dist. 2. par. 2. q. 3.*

Memoria diuina prius est operatiua, quàm productiua.

[t] *Item nulla relatio realis*, Hæc ratio stat in hoc, quòd quando ratio formalis generandi realiter distinguitur à genito, videtur dicere relationem realem ad ipsum genitum. Hoc patet à Doctore *in primo dist. 5. q. 2.* vbi vult, quòd inter terminum formalem generationis, & rationem formalem generandi, si realiter distinguuntur, sit relatio realis communicantis, & communicati; si verò sola ratione distinguuntur, quòd sit tantùm relatio rationis. Hoc posito patet, quòd creatura distinguitur realiter à Verbo; ergo si Verbum esset genitum de creatura, tunc realiter referretur ad ipsũ, quod est impossibile, vt patet in primo *dist. 30.*

Creatura distinguitur realiter à verbo.

Aduerte tamen, quòd duæ primæ rationes, si intelliguntur de productione Verbi secundùm quid, & non secundùm eius *esse* simpliciter, non videntur falsæ, imò veræ. Tertia verò ratio concludit tantùm de productione Verbi simpliciter; si ergo ideæ practicæ ponantur in Deo, vt rationes formales producendi Verbum, secundùm *esse* simpliciter, tres rationes prædictæ concludunt contra tales ideas. Si verò ponantur rationes formales producendi tantùm secundum quid, minimè concludunt aliquod inconueniens. Dico ergo, quòd si ideæ ponantur in intellectu diuino, non ex natura rei, sed tantùm per actum intellectus diuini, ita quòd tantùm pertineant ad memoriam non ex natura rei, sed per actum intellectus diuini producente illas in *esse* intelligibili: & vt sic non pertinent ad memoriam diuinam simpliciter, quæ est ratio formalis producendi aliquid in *esse* simpliciter: ideò verè pertinent ad memoriam secundùm quid, quia de illis non producitur aliquid ad intrà simpliciter, sed secundùm *esse* secundùm quid, sic intelligendo potest faciliter responderi ad istas tres rationes. 20.

Idea ponitur in intellectu diuino, non ex natura rei, sed per actum intellectus diuini producente illas in esse intelligibili.

Ad primam dico, quòd non est inconueniens, quòd Verbum habeat *esse* à memoria, quæ includit simpliciter intellectum, & essentiam, habeat dico *esse* simpliciter, & quod etiam ipsum habeat *esse* secundùm quid ab intelligibili existente in memoria Patris, non ex natura rei, sed per actum intellectus diuini, quia primo modo Verbum est simpliciter expressiuum essentiæ diuinæ, per quam habet *esse* simpliciter, vt suprà patuit per Doctorem *in 1. dist. 2. & 27. q. 2.* Secundo verò modo habet tantùm *esse* secundùm quid, & vt sic est suo modo expressiuum omnis intelligibilis existentis in memoria Patris, & pariformiter dico de Spiritu sancto.

Quomodo verbum habet esse à memoria?

Ex his etiam patet solutio ad secundum argumentum, & concedo, quòd non est inconueniens Verbum esse de seipso secundùm quid, vt de intelligibili existente in memoria Patris.

Quomodo verbum sit de seipso.

Patet etiam solutio ad tertium argumentum, quia relatio Verbi ad creaturam pertinentem ad memoriam Patris in *esse* intelligibili modo præexposito, non est relatio realis, sed tantùm rationis, quia ad ipsum refertur, vt tantùm habet esse secundùm quid.

SCHOLIVM.

Hîc ponit duo instantia naturæ, per comparationem obiecti ad intellectum & voluntatem diuinam. Vt enim comparatur essentia diuina ad illas potentias, est primum instans, in quo illæ potentiæ operantur & producunt, & sic completur origo ad intra. Secundum instans est, vt comparantur illæ potentiæ ad creaturas, in quo est originatio creaturarum. Aliter ponit signa naturæ 1. d. 5. q. 2. & d. 7. ibi enim considerat essentiam vt communicabilem in primo signo; in secundo signo, vt communicatam personis: in tertio, vt dantem esse creaturis: sed hic ponit signa ex comparatione obiecti primarij & secundarij, ad intellectum & voluntatem. Explicat duos ordines originis, scilicet ad intrà, & ad extrà, & quomodo Pater priùs origine producit lapidem in esse intellecto, quàm Filius.

Quantùm [a] ad hoc igitur dico sic, quòd duo ordines possunt intelligi in diuinis, scilicet ordo naturæ, & ordo originis, qui sunt alterius rationis: & in quocumque gradu vnius ordinis, potest totus alius ordo assignari. 13.

Exemplum in creatura, vbi est ordo naturæ, ordo originis, & ordo durationis, qui sunt alterius & alterius rationis: & totus vnus ordo potest assignari in vno gradu alterius ordinis: Accipiatur enim vnum instans durationis: in illo instanti possunt assignari omnia ordinata secundùm originem & naturam. Accipiatur etiam vnum instans naturæ, in eo possunt assignari omnia ordinata secundùm originem. [b] Simpliciter tamen in diuinis ordo naturæ primus est, ita quòd simpliciter procedendo in primo instanti naturæ, debet assignari totus primus ordo originis: & si in secundo instanti naturæ assignetur ordo originis, non est primus ordo originis, sed secundus: quod intelligo sic:

De ordine naturæ in diuinis.

Ordo naturæ accipitur, comparando obiecta ad intellectum, & voluntatem diuinam: quia comparando essentiam suam ad intellectum & voluntatem eius, quæ est primum obiectum intellectus sui, & voluntatis suæ, est primum instans naturæ: & comparando alia obiecta, quæ sunt secundaria ad intellectum & voluntatem diuinam, quæ non sunt ex se obiecta, sed producta per intellectum, & voluntatem in *esse* obiecti: est secundum instans naturæ

Primũ instans naturæ, in quo primus ordo originis. Distin.2. par.2. q.3. n.22.

In primo [c] igitur instanti naturæ, stando in illo, habetur persona perfecta, habens memoriam perfectam essentiæ diuinæ, id est, habens intellectum, cui essentia diuina est præsens in ratione obiecti actu intelligibilis: & ista persona, ista memoria essentiæ diuinæ, potest formaliter operari, & formaliter producere: sicut dictum est in primo libro, & priùs aliquo modo intelligitur ista persona operari ista memoria, quàm producere: & in illo priori intelligitur ista persona in se perfecta, & verè beata in actu intellectus, intelligendo essentiam diuinam, sicut obiectum suum Eadem etiam persona producendo ista memoria, producit notitiam adæquatam huic obiecto: & cum hoc obiectum sit infinitum, producit personam formaliter infinitam per se subsistentem. Illi autem personæ communicatur voluntas, vt actus primus, non habens adhuc terminum adæquatum productum: ista vna voluntate persona prima, & secunda operantur circa essentiam diuinam tanquam obiectum, amando eam infinitè & tunc sunt in se perfectæ, & verè beatæ in essentia diuina. Præter hoc autem ista eadem voluntate vna in eis, istæ personæ producunt amorem adæquatum huic obiecto cognito, sub ratione amabilis: & ita producunt amorem infinitum: & ita spirant personam diuinam quia nihil est formaliter infinitum, nisi quod per identitatem est Deus.

Scot. de hoc duplici ordine originis 1.d.1.q.2. & d.12. qu.2. & quodl.4. art.1.

Stando [d] igitur præcisè in primo instanti naturæ, comparando essentiam diuinam ad intellectum, & voluntatem, habetur totus ordo originis primus: quia scilicet duæ personæ perfectæ originantur: & tota perfectio diuinarum personarum ad intrà in intellectu diuino, & voluntate habetur in primo instanti naturæ, vt sunt potentiæ operatiuæ circa illam essentiam: quia tota perfectio simpliciter cuiuslibet personæ, est in intelligendo, & volendo essentiam diuinam: quia in intelligendo, & volendo eam sunt beatæ formaliter. Hoc ergo quantùm ad primum instans naturæ. 14.

Secundum instans naturæ, in quo 2. ordo originis. Intentiones 2. quomodo in nobis producuntur.

Sequitur secundum [e] instans naturæ, in quo comparatur intellectus, & voluntas diuina ad aliud obiectum secundarium; & quia in illo instanti obiectum illud non est ex se actu intelligibile: sed fit actu intelligibile per intellectum, ideò non habet *esse* in memoria diuina, vt memoria est: sed producitur actu intelligentiæ in tali *esse* obiecti. Sicut in nobis intentiones secundæ producuntur per intellectum, & non sunt in memoria, vt memoria est: & siue poneretur quod haberent esse per memoriam, siue quod producerentur per intelligentiam in *esse* cognito: saltem priùs natura quàm habeant *esse* in memoria, vel in intelligentia, tam memoria quàm intelligentia est in tribus personis: & ita inquantum memoria, vel intelligentia est in istis tribus personis, erit ratio producendi ista in *esse*.

Quod est in memoria effectiuè concurrit. Scot.1.d.2. q.6.

Non igitur Verbum prima productione producitur de lapide, vt est in memoria Patris: quia vel lapis non habet *esse* in memoria Patris, vt memoria est principium producendi Verbum: vel si habet *esse* in memoria, non tamen priùs naturaliter quàm ipsa intelligatur in tribus: & ita potest probari, quòd prima causalitas respectu causabilium in *esse* cognito, necessariò sit in tribus personis: sicut fuit probatum in secunda ratione ad primum articulum, quæ æquè valet ad istum articulum. 15.

Additio. *De hoc quod dicit, producitur actu intelligentiæ, dubium est: saltem non est vt formaliter intelligibile,*

telligibile, nisi actu intelligentiæ: licèt ibi producatur quasi actione memoriæ, non intelligentiæ.

Exemplum de secundis intentionibus, fortè non est simile, quia comparatio obiecti facta per intellectum videtur esse intellectus conferentis vt causa: non sic obiectum absolutum obijcitur intellectui virtute alterius obiecti excellentis existentis in memoria. Non enim fit intentio secunda actu intellecta virtute rei relucentis in memoria: sicut hic lapis fit intellectus virtute essentiæ diuinæ in eius memoria relucentis. Tolle enim actum comparatiuum, ponendo tantummodò absolutos quoscunque, lapis erit notus: intentio autem secunda sine actu comparatiuo nunquam erit.

Similiter intentio secunda fit per intelligentiam in vero esse suo, & non in esse cognito, ideò prius est quàm in cognitione, quia cognoscitur actu reflexo: lapis autem non fit in suo esse nisi tantùm diminuto: ideò priùs cognoscitur actu etiam recto quàm sit. De hoc dist. 10. primi libri, quod memoria non tantùm est principium notitiæ obiecti relucentis in ipsa formaliter, sed etiam virtualiter: & ita illud primò est formaliter in notitia producta, vel quasi.

16 In secundo tamen [f] instanti naturæ, potest assignari quidam ordo originis: quia priùs origine Pater intelligit lapidem, quàm Filius: quia Pater intelligit à se, Filius non à se, sed hoc habet à Patre: & Spiritus sanctus à Patre, & Filio. *Quoad intellectionem & productionē creaturarū datur ordo originis inter personas diuinas, sed non est origo simpliciter.*

Sed iste secundus ordo originis, non est originatio simpliciter: quâ scilicet personæ diuinæ producuntur in esse naturæ diuinæ simpliciter: sed est quasi originatio secundùm quid, siue consequens personas iam productas.

Exemplum huius in creaturis: si sit origo Socratis à Platone per se secundùm humanitatem, ordo originis in istis, in habendo humanitatem, est primus ordo originis simpliciter: ordò autem eorum in habendo risibilitatem, est alius ordo originis quasi secundùm quid: quia sicut in primo instanti naturæ Socrates habet humanitatem à Platone: ita in secundo habet risibilitatem ab eo, & si priùs naturaliter ambo haberent humanitatem, quàm risibilitas produceretur, ambo causarent simul risibilitatem: & tamen quòd hoc causarent, vnus haberet ab alio.

17. Ita dico in proposito, [g] quòd Verbum esse notitiam infinitam genitam, est ipsum esse infinitam notitiam infinitæ essentiæ, & hoc est per originationem ipsius à Patre in primo instanti naturæ: sed Verbum esse notitiam lapidis, vel habere notitiam lapidis à Patre gignente; hoc est quasi originare Verbum secundùm quid, siue secundùm aliquid adueniens Verbo enti simpliciter. Hoc enim non est ipsum gigni simpliciter sub ratione personæ diuinæ, quia nec sub ratione notitiæ simpliciter infinitæ, & formaliter infinitæ essentiæ, vt obiecti per se. Licèt enim concomitanter notitia illa infinita, quæ est infinitæ essentiæ, vt obiecti per se, sit notitia lapidis: quatenus tamen est lapidis, non habet à lapide formaliter infinitatem: & sicut dictum est de producto in esse intellecto, consimiliter dici potest de *esse* volito.

Intellige, quòd priùs origine non tantum dicit à se vel non ab alio: sed à quo alterum. Licèt igitur Pater intelligit lapidem à se: si tamen inquantum intelligens lapidem, non sit à quo est Verbum, nec simpliciter, nec vt intelligens lapidem: Pater non est prior origine perfectè Filio, inquantum intelligens lapidem. Hoc suppositum non videtur verum, quia essentia vt in Filio, non minùs est perfecta ratio intelligendi omnia, quàm in Patre: igitur si Pater ipsa sola nouit omnia, similiter est de Filio. ADDITIO.

Item, si essentia potest Filio esse ratio cognoscendi omnia, igitur est. Tunc vltra, licèt scientia lapidis in Patre, posset esse ratio scientiæ lapidis in Filio: tamen essentia quasi præuenit lapidem intellectum à Patre, quia efficaciùs mouet.

Itē, lapis formaliter notus tantū est in intelligentia patris: illa autem non est ratio gignendi.

Item, illud Augustini decimoquinto de Trinit. capit. 14. exponitur de his omnibus, supple virtualiter, quia de essentia, quæ est virtualiter omnia illa.

Et si arguatur [h] contra istud, quia Pater prius origine producit lapidem in *esse* cognito, quàm Filius illum producat: igitur vel Filius non producit illum, vel idem bis producitur: vel saltem produceretur postquam intelligitur esse productum, præintelligitur enim in illo priori originis esse productum à Patre. *De hoc quodl. 8. ar. 2. licet in eodem instāti naturæ tamen prius origine Pater producit lapidem quam Filius.*

18. Respondeo, Pater producit lapidem priùs origine quàm Filius, hoc est à se, & Filius non à se: & tamen Filius eadem productione producit lapidem, & in eodem instanti naturæ, & tamen in eodem instanti naturæ possunt assignari omnes gradus ordinis originis: & ideò non sequitur, quòd sit bis productus, nisi prius naturaliter, & in priori instanti naturæ produceretur à Patre, quàm à Filio; quod non est verum. Nam in illo instanti naturæ, in quo Pater producit lapidem in tali *esse*, Filius habet eandem naturam, & per consequens omnem fœcunditatem productiuam, quæ sibi non

repugnat: & ita virtutem producendi lapidem : & ante illud instans, ordine naturæ non præintelligitur lapis productus in *esse* cognito.

Et si dicas: [k] saltem priùs origine præintelligitur productus à Patre, quàm à Filio: igitur non potest produci à posteriori origine: igitur nec à Filio, quia Filius non potest producere Filium: quia ante originem vis generatiua, vt in Patre habet terminum adæquatum sibi.

Respondeo [l] & dico, quòd non est ita in originatione secundùm quid, sicut in originatione simpliciter. Originatio enim simpliciter ponit originatum in *esse* simpliciter: & ideò quod in *esse* reali præcedit originationem simpliciter, præcedit & originatum simpliciter: & ideò non potest esse ab ipso originato: & inde est quòd Verbum non potest producere aliud Verbum. Sed in originatione secundum quid, originans non producit originatum in aliquo *esse* simpliciter: & ideò potest stare cum hoc, quod productio eius præcedat sic aliquod originatum, quod tamen simpliciter non præcedat illud originatum.

Sed hoc non videtur sufficere, quia semper videtur dubium, quomodo Verbum potest producere lapidem in esse cognito, & quomodo lapis possit produci à Verbo, cum priùs origine producatur à Patre in tali esse: & tamen Verbum non potest producere Verbum; igitur nec lapidem in esse cognito: si ista sit ratio ibi, quare Verbum non potest producere Verbum, quæ ponitur communiter, scilicet quia præintelligitur iam terminus adæquatus illius virtutis, vel vis generatiuæ, vt in Patre. 19.

Quare verbum non producit verbum? explicatur.

Respondeo: [m] ista propositio; ***Omnis potentia præhabens origine terminum adæquatum, antequam sit in alio, non est illi principium producendi*** non est vera: nisi addatur, quòd habens illud principium communicatum, non possit esse realiter ante terminum illum: vel nisi addatur, quòd ab illo habente illud principium, ille terminus non est secundo producibilis. Ita est in productione simpliciter, quòd Verbum habens memoriam eandem cum Patre, non potest esse prius realiter, quàm Verbum simpliciter sit productum: nec etiam est aliquod Verbum producibile à Verbo habente memoriam illam: non sic autem est in productione creaturarum in esse intelligibili.

Sed ista responsio [n] destruit positionem quandam, quæ ponitur à multis *distin. 7. primi lib.* quæ ponit, quòd Filius non potest generare: non enim illa est tota ratio, quia scilicet memoria vt in Patre, habet terminum adæquatum: sed oportet addere, quod habet terminum adæquatum illi principio, non producibilem ab eo, cui communicatur tale principium: quia si esset producibile ab eo, cui communicatur tale principium: tunc communicaretur ei tale principium in ratione principij ad producendum, & ita eo posset producere.

De hoc vide in 2. q. quodl.

Quærendo autem vltrà, quare Verbo habenti eandem memoriam cum Patre, non communicatur ipsa memoria in ratione principij productiui; videtur, quod oporteat probare per aliud, quàm per terminum adæquatum rationi illius principij, vt in Patre.

COMMENTARIVS.

21. QVantùm ad hoc igitur dico, &c.

Triplex est ordo.

Pro clariori intelligentia aliqua sunt præmittenda. Primum, quòd triplex est ordo prioris, & posterioris, videlicet durationis, naturæ, & originis. Ordo durationis est, quando aliquid est prius alio aliqua duratione. Ordo naturæ est, quando aliquid secundùm suum *esse* est prius alio naturâ, ita quòd in aliquo instanti naturæ habet *esse* suum perfectum absque omni posteriori, ita quòd prius naturâ potest verè intelligi, non intellecto posteriori naturâ. Aduerte tamen, quòd aliquid potest dici prius natura tantùm priuatiuè, & aliquid positiuè: quam distinctionem vide à Doctore *in isto 2. dist. 1. q. 2. & in 1. dist. 8. q. vlt. in 3. dist. 3. q. 1. & alibi.* Priùs verò origine est, quando aliquid est verè originans respectu alterius, & posterius origine, quod est verè originatum ab alio, sic dicimus, quòd Pater in diuinis est prior origine Filio, & Filius posterior origine, quia quicquid habet Filius, originatiuè habet à Patre, & similiter Spiritus sanctus est posterior origine Patre, & Filio, quia quicquid habet Spiritus sanctus, originatiuè habet à Patre, & Filio: & tamen dicimus, quòd pater priùs origine spirat Spiritum sanctum: quia virtutem spirandi simpliciter habet à semetipso, & Filius, posteriùs origine in respectu ad Patrem spirat Spiritum sanctum, & est prior origine Spiritu sancto. De istis tamen signis originis, & naturæ diuersimodè loquitur Doctor in diuersis locis, & specialiter vide, quæ notaui super primo Doc. *d. 2. ar. 2.* ibi, *Pater priùs origine est beatus.* De istis etiam signis vide, quæ diffusè exposui super primum Doc. *d. 6. & 41.* contra Gregorium Ariminensem, Ocham, Ioannem Anglicum, Bachonem, & multos alios.

Notabilis declaratio de prioritatibus originis, naturæ, & durationis.

Quid sit prius origine.

22. Secundum præmittendum est, quòd totus vnus ordo naturæ scilicet prioris, & posterioris naturâ, potest compleri in vno priori durationis, puta in vno instanti temporis: nam in eodem instanti temporis sunt omnia ista instantia naturæ; quia in primo instanti naturæ corpus est perfectè organizatum;

ganizatum; in secundo est animatum; in tertio, natura est hæcceizata, & huiusmodi, vt patet à Doctore *in* 3. *dist*. 2. Similiter in eodem instanti naturæ potest compleri totus vnus ordo prioris, & posterioris origine: quia in vno instanti naturæ est originatio duarum personarum, ita quòd Pater est prior origine Filio, &c. Non tamen dicimus è contra scilicet quòd in vno instanti naturæ possit compleri vnus ordo durationis, prioris, & posterioris, nec in vno instanti originis possit compleri vnus ordo prioris,& posterioris naturæ, & hoc accipiendo ordinem originis propriè.

In diuinis ordo naturæ est simpliciter primus. Essentia diuina est prior natura proprietatibus hypostaticis. Quomodo intellectus, & voluntas sint prius natura intellectione, & volitione, quæ sunt relationes communes.

Tertium præmittendum est vnum dictum Doctoris videlicet, quòd in diuinis ordo naturæ est simpliciter primus, ita quòd simpliciter procedendo in primo instanti naturæ debet assignari totus primus ordo originis, vt dicit in præsenti quæstione: Dictũ tamen Doctoris sic debet intelligi, quòd licèt hîc ponat duo instantia naturæ in diuinis, supple, & in primo sit tota emanatio personarum, & secundo emanatio creaturarum, non tamen secundùm ipsum sunt neganda plura alia instantia naturæ in diuinis, propter ista: imò sunt ponenda plura: quod patet, quia essentia diuina est simpliciter prior natura proprietatibus hypostaticis; & simpliciter intellectus, & voluntas diuina sunt priùs natura intellectione,& volitidne,& etiam essentia diuina, cum sit quasi productiua intellectionis, & volitionis erit simpliciter prior natura eis. Similiter omnis perfectio simpliciter in diuinis est prior natura proprietatibus personalibus, siue relatiuis, siue absolutis, & etiam relationibus communibus, vt identitate, æqualitate, & similitudine, quæ omnia possunt esse nota ex diuersis dictis Doctoris sparsim in diuersis locis. Hîc autem Doctor tantum nominat duo instantia naturæ, quia hîc tantùm comparat prius natura, in quo priori sunt omnes emanationes diuinarum personarum perfectè, ad posterius naturâ, in quo est emanatio creaturarum, licèt in illo priori natura, plura instantia naturæ assignari possint, vt suprà dixi. Et hoc est quod dicit infrà, ordo naturæ accipitur comparando obiectum ad intellectum,&c.

[b] *Simpliciter tamen in diuinis*.&c.

23 *Duplex est ordo originis.*

In ista litera assignatur duplex ordo originis scilicet vnus simpliciter, qui est in primo instanti naturæ in quo simpliciter completur tota originatio personarum, ita quòd Verbum simpliciter originatur à Patre mediante memoria fœcunda, Spiritus sanctus à Patre Filio, & mediante voluntate, & essentia diuina. Et ordo originis secundùm quid est, in quo persona, in secundo instanti naturæ originatur secundùm quid: nam Filius secundùm quid originatur de lapide intelligibili existente in memoria Patris, non ex natura rei, sed tantùm per actum intellectus diuini, vt suprà exposui, & Spiritus sanctus originatur secundùm quid de creatura amabili à voluntate diuina, & hoc est, quod dicit Doctor, si in secundo instanti naturæ assignetur ordo originis, non est primus ordo originis, in quo scilicet personæ originantur simpliciter, sed est secundus, in quo scilicet originantur secundùm quid.

Nota verbũ esse de lapide.

Expositio literæ.

[c] *In primo igitur instanti naturæ.* Hanc literam expono pro iunioribus. Cum dicit, *in primo igitur instanti naturæ* (comparando scilicet primum instans naturæ ad instans, quo producuntur obiecta secundaria, vt supra exposui) *stando in illo, habetur persona perfecta*, quæ scilicet constituitur ex essentia diuina, & proprietate, *habens memoriam perfectam* &c. *in ratione obiecti actu intelligibilis*. Dicitur obiectum actu intelligibile, quando est in perfecta dispositione ad producendum actum intelligendi, & dicitur *actu intelligibile* ad differentiam obiecti potentia intelligibilis, quale est obiectum non perfectè præsens intellectui, & quando est actu intelligibile, tunc est pars memoriæ perfectæ, quæ memoria perfecta includit intellectum, & obiectum perfectè præsens, vt clarè exposui *in primo, dist*. 3. *q*. 7. Obiectum verò actu intellectum nullo modo pertinet ad memoriam, cùm vt sic habeat tantùm *esse* diminutum, vt patet à Doctore in primo, distin. 8. q. pen. Sequitur *& ista persona* scilicet Patris *ita memoria essentiæ diuinæ*, id est, mediante essentia diuina pertinente ad perfectam memoriam, *potest formaliter operari, & formaliter producere*. Dicitur pater formaliter operari ista memoria; quia habet in se formaliter memoriam, qua potest operari scilicet intelligere obiectum; quia principium formaliter productiuum intellectionis est memoria. Dicitur etiam ista memoria formaliter producere, quia, vt est principium formale productiuum Verbi, est formaliter in Patre. Sequitur, *& prius aliquo modo intelligitur ista persona operari*.

Quid includas memoria.

Quid sit principium formaliter productiuum intellectionis.

SED dubitatur in hoc, quod dicit, quòd persona Patris priùs operatur, quàm producat, cùm per productionem constituatur in *esse* personali, tenendo communem opinionem de constituentibus personas, & ideò operari præsupponit personam Patris. Dico breuiter, quòd hoc potest intelligi comparando *operari*,& *producere* adinuicem, quia operatio puta intellectio est simpliciter prior productione actiua Patris, non autem comparando ad personam Patris, vt Pater est. De hoc satis dixi in expositione primi. Et cùm dicit, quòd *intelligitur verè beata in actu intellectus*, loquitur tantùm de beatitudine pertinente ad intellectum; quia intellectus diuinus datur formaliter beatus, intelligendo essentiam diuinam, quæ est obiectum beatificum; sed non loquitur de beatitudine simpliciter,& absolutè, cùm ipse velit, quòd beatitudo simpliciter consistat in actu voluntatis, vt probat *in* 4.*d*.49. Sequitur: *Eadem etiam persona producendo,&c.*

24 *Difficultas.*

Solutio.

Intellectus diuinus dicitur formaliter Beatus quia intelligit essentiam diuinam qua est obiectum beatificum.

Sed occurrit difficultas in hoc, quòd dicit, quòd Pater producit personam formaliter infinitam. Tum, quia illud, quo formaliter, & vltimatè constituitur notitia genita, non est infinitum: patet, quia proprietas personalis nullam perfectionem dicit: ergo nec notitia genita erit formaliter infinita. Tum, quia aut *notitia* genita accipitur pro notitia essentiali,& illa non est genita, sicut nec essentia, vt patet à Doctore *in primo, dist*. 5.*q*. 1. Aut accipitur pro proprietate & illa non est formaliter infinita; aut accipitur pro constituto ex notitia essentiali,& proprietate,& tunc non erit formaliter infinitum, nisi etiam constituentia sint formaliter infinita; aliter ens infinitum esset constitutum ex ente finito, vel ex ente non infinito. Tum, quia sequeretur, quòd esset genitum ante genitum: patet, quia primus terminus formalis diuinæ generationis est essentia diuina, vt patet à Doctore *in primo, dist*. 2. *par*. 2. *dist*. 5. *q*. 2. & sic essentia, & proprietate constituitur secunda persona. Sed si notitia sit genita, terminus formalis

25 *Occurrit dubium.*

Terminus formalis diuinæ generationis est essentia diuina.

erit notitia essentialis, & sic ex tali notitia, & proprietate erit aliud genitum.

Responsio.

Respondeo ad primam, & secundam instantiam simul, quòd ideò dicitur notitia formaliter infinita, eo quòd includit formaliter aliquid, quod est formaliter infinitum, scilicet ipsam notitiam essentialem: & licèt sit vltimatè à proprietate, tamen omnem perfectionem habet à natura diuina: per proprietatem enim non constituitur in aliqua perfectione, sed tantùm in *esse* incommunicabili. Et posito, quòd persona filij sit constituta ex essentia, & proprietate, tamen à sola essentia habet perfectionem infinitam, sicut Socrates habet tantùm *esse* quiditatiuum à sola natura contracta, & nullo modo à singularitate, quamuis per eam constituatur in *esse* singulari.

Persona Filij à sola essentia habet perfectionem infinitam.

Sola essentia est primus terminus formalis.

Ad tertiam instantiam dico, quòd sola essentia diuina est primus terminus formalis generationis, & quiditatiuus, omnis alia perfectio vt bonitas, notitia essentialis, & huiusmodi, est terminus formalis, & quasi denominatiuus, & concomitans primum terminum formalem, vt patet à Doctore in primo, dist. 5. q. 2.

26 Sequitur in text. *Illi autem personæ communicatur voluntas, &c.* Cùm dicit de voluntate, quòd est actus primus respectu productionis Spiritus sancti, non excludit essentiam: nam ipsa essentia est etiam actus primus, imò principaliter concurrit ad productionem Spiritus sancti, vt patet à Doctore *in Quodlib. quæst. 2. art. 3.* & vide quæ ibi exposui, & sic litera sequens debet intelligi, videlicet, quòd essentia diuina non intelligatur excludi, saltem in productione Spiritus sancti; vtrum modò concurrat ad volitionem, an sola voluntas diuina? de hoc aliàs. Sequitur, *istæ personæ producunt amorem adæquatum, &c. Amor* hîc accipitur pro persona Spiritus sancti, quæ dicitur amor spiratus, & dicitur adæquatus essentiæ diuinæ amabili, quia talis amor spiratus includit formaliter essentiam, vt terminum formalem spirationis. Nam ipsa essentia cognita, & amabilis est partialiter ratio spirandi Spiritum sanctum. Non dico tamen, quòd ipsa sub illa ratione, vt qua formaliter cognita, vel sub illa ratione, qua est amabilis, sit ratio producendi Spiritum sanctum simpliciter sub sua perfectissima ratione, licèt priùs cognoscatur, & ametur, quàm sit immediata ratio spirandi. Sequitur, *& ita producunt amorem infinitum.* Hoc pariformiter exponatur, sicut supra expositum est de Verbo. Sequitur, *quia nihil est formaliter infinitum, nisi quod per identitatē est Deus.* Hoc si exponitur scilicet quòd nihil est formaliter infinitum, quin etiam per realem identitatem sit Deus, non tamen sequitur è contra, scilicet omne quod est realiter Deus, sit formaliter infinitum; quia proprietas in Deo est realiter Deus, & tamen non est formaliter infinita. Vel potest sic exponi, quòd infinitas non potest inesse formaliter, puta bonitati, nisi bonitas illa realiter identificetur Deo, non quod realis identitas sit præcisa causa quare insit, quia tunc paternitas esset formaliter infinita.

Essentia est actus primus.

Essentia est ratio partialiter spirandi Spiritum sanctum, vt cognita, & amabilis.

Nihil est formaliter infinitum, nisi quod per identitatem sit Deus.

27 d *Stando igitur præcisè in primo instanti, &c.* Hæc litera sic debet intelligi, quòd tota perfectio, supplè vltimata, quæ consistit in actu secundo, vt innuit Doctor *in primo, dist. 2. par. 1. quæst. 1.* exponendo dictum Philosophi 12. Metaph. nam Pater intellectione perfectè coniungitur essentiæ diuinæ, & similiter volitione, ita quòd vltima perfectio personæ est in coniunctione fundamentali ipsi obiecto vltimatè beatificatiuo; ibi tamen non ponitur aliqua vnio, quæ sit relatio, nec realis, nec rationis, vt patet à Doctore *in 15. quæst.* Quodli. sed tantùm est ibi vnio fundamentalis, in qua est vltimata perfectio personæ diuinæ. Sicut etiam in nobis ponit felicitatem nostram formaliter consistere in coniunctione fundamentali creaturæ beatificabilis ipsi obiecto beatifico, quæ coniunctio fundamentalis est clara visio, & fruitio essentiæ diuinæ, in nobis verò ponitur vnio formalis, quæ est relatio. De hoc vide Doctorem *in 4. dist. 49. & in Quodlib. 15.* & ideo Doctor dicit *in quæst. 13. Quodlib.* quòd intellectio, & volitio sunt entia absoluta; quia his perfectè vnimur summo bono. Sic ergo intelligit Doctor quòd vltima perfectio personarum est in intelligendo, & volendo essentiam diuinam, licèt multæ sint aliæ perfectiones ibi, vt bonitas, & omnis alia perfectio simpliciter, de quibus satis patet in primo, dist. 8. quæstione penultima.

12. met. con tex. 21.

Coniunctio fundamentalis est clara visio, & fruitio essentiæ diuinæ.

e *Sequitur secundùm instans naturæ, &c.* In ista litera sunt aliqua notanda. Primum, quòd obiectum secundarium non est in essentia diuina, siue in intellectu diuino ex natura rei, loquendo de obiecto simpliciter alio, sed fit ibi per actum intellectus diuini, vt clarè patet à Doctore *hîc & in primo, dist. 3. quæst. 4. & dist. 35. 39. & 43.* Nota tamen, quòd quando Doctor loquitur indifferenter de obiecto secundario, alio simpliciter ab essentia diuina oportet exponere de obiecto præcedente actum voluntatis, quia illud tantùm habet *esse* per actum intellectus diuini, vt sunt omnes termini simplices, & omnes propositiones necessariæ, vt patet à Doctore vbi suprà, sed loquendo de obiecto contingenti, puta, quòd Antichristus est creandus, vel quòd Petrus est prædestinatus, dico quòd talia obiecta sunt ibi tantùm per actum voluntatis diuinæ, sic, vel sic determinantis, vt patet à Doctore *quæst. vltima prologi. & dist. 39. primi, & 14. quodl.* 28

Obiectum secundarium non est in essentia diuina.

Secundum notandum est, quòd aliquid esse in memoria, vt memoria est, est ipsum esse principium notitiæ totale, vel partiale: nam memoria propriè, de qua hîc loquimur, est principium productiuum notitiæ obiecti relucentis in memoria, vt satis notum est à Doctore *in 1. d. 2. par. 2. q. 3. 2. d. 3. q. 7. & vlti. & dist. 6. & 7. & 27. 1. q.* & hoc modo obiecta secundaria non sunt in memoria Patris, vt memoria est, supple vt est principium productiuum Verbi, quia talis memoria tantùm includit intellectum, & essentiam, vt suprà visum est, *dist. 2. primi. & dist. 7.*

Quænam sit memoria.

Et si dicatur, licèt obiecta secundaria relucentia in essentia diuina non pertineant ad memoriam, quæ est principium productiuum Verbi secundùm *esse* simpliciter, saltem videntur pertinere ad memoriam Patris, vt est principium productiuum Verbi secundùm esse secundùm quid: quia sicut dicimus, quòd Verbum habet esse simpliciter à memoria Patris, quæ est essentia, & intellectus, ita videtur habere esse secundùm quid de omni alio intelligibili, puta de lapide intelligibili relucente in memoria Patris.

Dubitatio quædam.

Responsio.

Dico, quòd quando producitur Verbum in *esse* secundùm quid, producitur à tota Trinitate mediante memoria includente tantùm intellectum, & essentiam, & nullo modo producitur à Trinitate mediante lapide relucente in memoria, vt principio formali productiuo, quia sola memoria primo

mo modo est ratio producendi cognitionem cuiuscunque simpliciter intelligibilis, vt satis patet à Doctore *quæstione penultima prologi,& dist. 49.primi.* Dicitur tamen verbum produci de lapide pertinente ad memoriam modo præexposito, videlicet, quia verbum sic productum in *esse*, secundùm quid est expressiuum ipsius lapidis intelligibilis relucentis in memoria, & declaratiuum eiusdem, quod benè nota.

Nota.

29 IN ista litera Doctoris occurrunt aliquæ difficultates. Prima circa hoc, quod dicit quòd obiecta secundaria fiunt actu intelligibilia actu intelligentiæ diuinæ.

Prima difficultas.

Contra, primò, quia quæro, quo actu producuntur talia obiecta in *esse* obiectali, siue intelligibili, aut actu operatiuo intellectus diuini; aut actu productiuo: non primo, quia illo actu nihil producitur, vt patet à Doctore *in primo, dist. 2. par. 3. q. 3. & dist. 3. q. vlt.* Non secundo. Tum, quia intellectus diuinus non videtur potentia productiua ad extrà. Tum, quia produceret effectum perfectissimum. Patet, quia potentia productiua perfectissima non impedita, agens per modum naturæ, producit effectum quantum potest: & sic cùm sit infinita, produceret effectum infinitum, vt patet per argumentum Doctoris *in primo. dist. 8. q. vlt.* contra Philosophos. Tum tertiò, quia necessariò produceret infinitos effectus actu, quia non repugnant infinita indiuidua in eadem specie, & sic actu essent infinita obiecta intelligibilia, & infiniti homines in *esse* obiectiuo, & intelligibili.

Secunda difficultas.

Tertia difficultas.

Tum quartò, quia sequeretur, quòd produceret ab æterno illa obiecta, etiam in esse reali, & in existentia; quia agit necessariò, & est infinita: ergo producit perfectissimè: sed non esset productio perfectissima, nisi terminaretur ad effectum perfectum in *esse* reali, & sic omnia ab æterno fuissent producta in *esse* reali, & necessario.

Quarta difficultas.

Tum quintò, quia aut producit omnia illa obiecta vnica productione; aut alia, & alia:: non primo, quia eadem productio non videtur ad duo producta. Licèt enim idem agens possit producere plures effectus, non tamen eadem productione. Non secundo, quia esset ordo inter illas productiones, sicut & inter producta, & sic oporteret assignare primam productionem, quæ non videtur assignabilis, cùm non sit maior ratio, quòd producat vnum, quàm aliud.

Quinta difficultas.

Sexta difficultas.

30 Tum sextò, quia nullo modo videtur, quòd possint produci in tali *esse*, primò, quia antequàm producantur in tali *esse*, aut sunt producibilia, aut non; si non, ergo non possunt produci: si sic, ergo priùs sunt possibilia; sed vt sic habent esse obiectiuum. Patet, quia vt sic sunt intelligibilia. Tum etiam, quia illud possibile fundatur non in seipso: ergo in aliquo, & non potest dari, nisi esse obiectiuum rei possibilis produci.

Septima difficultas.

Septimò arguitur sic; si intellectus diuinus producit lapidem in *esse* intelligibili, aut producit propter finem, aut non propter finem: si sic, quæro propter quem finem producit, si propter se, ordinando illud ad se, igitur intellectus præcognoscit ipsum lapidem. Patet, quia causa non producit aliquid ad finem, non præcognito illo producibili; & sic lapis fuisset præcognitus: ergo priùs habuisset *esse* intelligibile. Tum etiam, quia non posset producere illum propter finem, quod est inconueniens in primo intellectu: quòd autem non possit producere, patet, per argumentum Doctoris *in primo, dist. 2. q. 1.* vbi arguit de agente merè naturali, quod si ageret independenter, quòd ita ageret, si propter nullum finem ageret, vt patet ibi. Secundo, quòd si produceret lapidem non propter finem, igitur produceret frustrà: sed agens per se agit propter finem, vt patet 2. Physic. & hoc est magis verum de agente cognoscente, vt patet ibi.

Octauò, sequeretur, quòd ab æterno fuissent productæ omnes secundæ intentiones, & sic nunc non possunt produci, nisi idem bis producatur, quod est impossibile.

Octaua difficultas.

RESPONDEO, & concedo, quòd producantur per actum productiuum: & ad primam instantiam contrà, Dico, quòd sicut intellectus diuinus ad intra, & est operatiuus, & productiuus, vt patet à Doctore *in primo d. 2. par. 2. q. 3.* & in isto secundo *dist. præsenti*, ita ad extra est operatiuus per intelligere obiecta secundaria, & est productiuus per productionem, quæ terminatur ad illa obiecta producta.

Responsio. 31

Quomodo intellectus diuinus sit operatiuus & productiuus ad intra.

Ad secundam dico, quòd eo modo, quo est productiuus per modum naturæ potest producere effectum perfectum, sed quia est tantùm productiuus rei in *esse* diminuto, puta in *esse* intelligibili, vel in *esse* cognito tantùm, ideò producit hominem in tali *esse* perfectè, quantùm potest produci homo ab ipso intellectu: sed ratio Doctoris facta *dist. 8. primi* concludit de agente infinito per modum naturæ, quòd agens respicit effectum in *esse* verè reali.

Si dicatur, intellectus creatus est verè realiter productiuus alicuius entis realiter, quia est productiuus intellectionis habitus, & etiam speciei intelligibilis: ergo à fortiori intellectus diuinus.

Dico, quòd si intellectio Dei esset realiter distincta, posset illam verè producere, sicut realiter distinguitur ab intellectu creato. De hoc vide Doctorem *in primo d. 2. part. 2. q. vlt. dist. 27. & alibi.*.

Dico secundò, quòd intellectui diuino repugnat sic posse producere, scilicet *esse* reali, quia tunc diceret relationem realem ad creaturam, & & tandem ad *non esse* creaturæ, sequeretur *non esse* ipsius intellectus diuini, vt patet per rationem Doctoris *in primo, dist. 8. q. vlt. & dist. 30.* sed hoc non sequitur de intellectu creato, quia ad causatum non haberet relationem eandem sibi realem, sicut haberet intellectus diuinus, vt patet à Doctore vbi suprà.

Dico tertiò, quòd quia *esse* reale rei necessariò præsupponit *esse* intelligibile, & possibile ipsius, & tale *esse* intelligibile, & possibile est tantùm ab intellectu diuino, loquendo de simpliciter primo *esse* intelligibili, & quia Deus tantùm agit contingenter ad extrà respectu entis realis, ideò intellectus diuinus tantùm producit in *esse* secundùm quid, siue diminuto, vt patet magis à Doctore *in 1. dist. 36.*

Ad tertium dico, concludendo, quòd simul producat infinitos effectus in *esse* diminuto, patet, quia actu intelligit, & simul infinita obiecta, vt probat Doctor *dist. 2. q. 1. primi,* & per consequens actu sunt infinita intelligibilia.

Deus actu intelligit simul infinita obiecta.

Ad quartam, patet responsio, patet ex dictis ad secundam instantiam, quia non est productiuus in *esse* reali.

Ad quintam dico, quòd producit vna productione fundamentali, sed pluribus sola ratione distinctis, & concedo, quòd inter illas non est ordo, 32

quia

quia simul sunt in eodem instanti, etiã fortè nũc. Cùm dicitur, quòd inter producta est ordo prioris,& posterioris: Dico, quòd non est ordo, nec temporis, nec naturæ, & si est alius ordo fortè prioris secundùm perfectionem, concedatur etiam in illis productionibus denominatione extrinseca, eo quòd vna terminatur ad vnum productum perfectius,& alia ad imperfectius.

Ad sextã dico,quòd sunt producibilia, & cùm dicitur,quòd vt sic habẽt *esse* intelligibile,negatur, imò est implicatio, quòd scilicet in tali *esse* intelligibili sint primò producibilia, & quòd ante illud *esse* sint intelligibilia, aliter esset processus in infinitum, quia quærerem de illo producibili in tali *esse*,si est intelligibile, aut hoc habet à se, aut ab alio:non à se,vt patet:si ab alio, ergo priùs fuit producibile in tali *esse*, & sic processus in infinitum. Cùm vltrà quæritur, illud *esse* possibile in quo fundatur? Dico,quòd tantùm in potentia productiua, quia enim illa potest producere in tali *esse*, ideò est sic producibile, vt aliàs exposui,& patet etiam aliqualiter in primo, *dist. 6. & 43.*

Ad septimam, dico simpliciter, quòd producit illa ex sola necessitate naturæ, & illa produceret, etiamsi ad nullum finem produceret; & concedo, quòd producendo ad nullum finem

Quid sit produci frustra?

ordinet. Cùm dicitur,ergo frustrà; negatur,quia illud dicitur produci frustrà, quod propter aliquem finem producitur, & non attingit illum finem: sed si propter nullum finem producitur, non dicitur produci frustrà, sed ex perfectione

Quomodo agens materiale, agat propter finẽ?

naturali. Dico secundò, quòd posset fortè sustineri, quòd producit illa propter se amatum amore naturali, sic intelligendo, quòd intendit communicare eo modo, quo potest suam perfectionem creaturis.Cùm dicitur,agens naturale agit propter finem, patet responsio *in 1. dist.2. quæst.1. in illis præambulis*, quòd agit propter finem,inquantum regulatur ab agente superiori intelligente.

Ad vltimam, Dico primò,quòd omnia obiecta secundaria, quibus non repugnat *esse* realis existentiæ, sunt præcisè producta ab intellectu diuino in *esse* primo intelligibili: sed hoc dictum Doctoris non intelligitur de entibus rationis, quia multæ sunt relationes rationis, quæ non

Quomodo secundæ intentiones sint productæ ab intellectu diuino?

fuerunt ab æterno. Dico secundò, quod fortè non esset inconueniens omnes secundas intentiones fuisse productas ab intellectu diuino. Et cùm dicitur, quòd tunc bis producerentur. Dico non asserendo, quòd non esset inconueniens in entibus rationis. Dico etiam, quòd etsi omnes secundæ intentiones sint productæ ab intellectu diuino in *esse* primo, & præcisè in *esse* intelligibili, tamen ab intellectu creato possunt produci vltra *esse* intelligibile in aliquo *esse* sibi competente, vt puta, quòd producuntur in subiecto,quod denominãt, vel in aliquo alio *esse*.

33 *Dubium.*

SECVNDO principaliter dubitatur in hoc quod dicit,quòd in nobis intentiones secundæ producuntur per intellectum, & non habent *esse* in memoria, vt memoria est. Contrà,primò, quod non producuntur per intellectum, quia quæro per quem actum intellectus, aut per actum intelligendi, & hoc non, quia illo actu nihil producitur, cùm sit finis potentiæ, vt patet à Doctore *in 1. dist.2.par.2.q.3. & in Quodl. quæst.13*,aut per actum productiuum;& hoc non, quia intellectus non habet actum productiuum, nisi respectu actus intelligendi, vel speciei intelligibilis,vt patet à Doctore *in 1.dist.3.q.6.& 7.* Si dicatur, quòd producitur per actum collatiuum,quæro an ille actus sit actus intelligendi? & hoc non, quia actus comparatiuus non est actus intelligendi.Si etiam poneretur, non esset productiuus, vt suprà patet;aut est actus productiuus; & hoc non, quia non videtur, quòd comparatio sola aliquorum cognitorum ad inuicem sit productiua alicuius, cùm illa sit tantùm ens rationis.

Solutio.

Respondeo primò, quòd producuntur per actum aliquem, qui nec est actus intelligendi, nec actus comparatiuus, sed per actum productiuum.Et cùm dicitur, quòd tantùm est productiuus actus intelligendi, & speciei intelligibilis, verùm est loquendo de ente reali. Sed vltrà potest producere secundam intentionem. Si dica-

Quomodo producantur secundæ intentiones?

tur, quòd secundùm Scotistas producuntur per actum collatiuum. Dico quòd sic debet intelligi, quòd non possunt produci, nisi præsupposito de necessitate actu comparatiuo vnius cogniti ad aliud cognitum.Nam facta comparatione speciei cognitæ ad indiuidua cognita, producit in specie vnam intentionem, quæ dicitur *species*, & similiter de indiuiduo. Dico etiam,vt aliàs expo-

Secundæ intentiones potiùs derelinquuntur quàm causentur.

sui *in 1.dist.3. q.7.*quòd secundæ intentiones magis dicuntur derelinqui ex comparatione duorum obiectorum cognitorum, quàm causari, de quo aliàs.

34 *Difficultas.*

CIRCA LITERAM Doctoris occurrunt duæ aliæ difficultates, quarum prima est in

Essentia diuina & intellectus in patre sunt memoria perfecta.

hoc,quòd dicit, quòd *Verbum gignitur simpliciter de memoria Patris, vt memoria est.* Contrà. primò, quia sequitur, quòd Verbum sit bis, vel ter productum simpliciter. Probatur, quia essentia diuina, & intellectus in Patre sunt memoria perfecta, vt patet à Doct. *in 1.dist.2. par. 2. q.3.* & sic ab illa, vt principio formali productio accipit *esse* simpliciter: sed bonitas diuina, vt præsens intellectui diuino ita pertinet ad memoriam simpliciter, sicut essentia. Patet, quia ita formaliter infinita,& per consequens productiua notitiæ infinitæ,& sic essent, vel duæ notitiæ genitæ, vel vna bis genita. Hoc idem dico de aliis perfectionibus.

Secundò, aut enim sola essentia pertinet ad memoriam, aut essentia cum aliis perfectionibus attributalibus:non primo,quia alia sunt ita obiecta formaliter infinita, sicut essentia: ergo æquè pertinent ad memoriam:non secundo,quia æquè primò esset Verbum à bonitate sicut ab essentia. Sequeretur etiam quòd ita bonitas esset æquè primò terminus formalis, & per se generationis diuinæ, quod est contra Doctorem *in 1.dist.5.q.2.* Quòd autem sequeretur patet,quia in Deo,quod est principium formale productiuum primò, est primò terminus formalis productionis,vt patet à Doct.*vbi suprà.*

Tertiò,si est de memoria Patris,sequitur,quòd Filius ita esset constitutus quiditatiuè per bonitatem, cùm pertineat ad memoriam, sicut per essentiam, quia terminus formalis generationis diuinæ (loquendo de termino formali per se) est constitutiuus personæ productæ, vt patet à Doctore *in 1.dist.2.& dist.13.& 26.*

Quartò, Si filius est de omni perfectione intrinseca,vt de memoria, sequitur, quòd non erit vnum per se constitutum. Patet quia attributa non constituunt in *esse* essentiali personam.

Respondeo

Responsio.

Respondeo, quòd Filius est tantùm de essentia diuina intellectu, vt de per se, & primò memoria, à principio productiuo & concomitanter est de omni perfectione intrinseca: non quòd sit de attributis, vt memoria productiua, & sic concedo, quòd Pater habens essentiam, vt perfectè præsentem, producit Filium, non autem habet attributa, quia illa non pertinent ad memoriam productiuam. Cùm dicitur, quòd sunt æquè infinita, vt essentia: concedo formaliter, sed non originaliter, & sic non æquè productiua. Potest tamen concedi, quòd est de omnibus realiter, & identicè, formaliter verò de sola essentia, vt essentia.

Essentia diuina est infinita radicaliter, & formaliter ex se, à se, & per se: attributa sunt infinita formaliter ex se, sed non à se, quia emanant ab essentia.

Ad secundum dico per idem.

Ad Ad tertium dico, quòd Filius quiditatiuè, & essentialiter est per essentiam, & sic per illā habet *esse* primò, concomitanter tamen habet omnem perfectionem, quam habet essentia, & quasi denominatiuè, vt patet à Doct. *in 1. dist. 5. q. 2.* & concedo, quòd sola essentia est terminus formalis. Attributa verò concomitantur primum terminum formalem.

Difficultas.

Ad quartum patet ex dictis ad tertium.

SECVNDA difficultas est in hoc, quod dicit quòd *Verbum gignitur de obiectis secundariis tantùm secundùm quid.* Contrà, primò, si gignitur de lapide, vt de memoria, & hoc secundùm quid, ergo lapis, vt ibi, pertinet ad memoriam productiuam secundùm quid. Patet consequentia, quia vt gignitur simpliciter de essentia, essentia pertinet simpliciter ad memoriam productiuam simpliciter, ergo & lapis secundùm quid: consequens est falsum, quia ad intrà omnis operatio, & omnis actio, siue simpliciter, siue secundùm quid est tantum à memoria diuina, quæ sola est ratio formalis producendi Filium, siue secundùm *esse* simpliciter, siue secundùm *esse* secundùm quid, quia sola essentia diuina est ratio cognoscendi omnia cognoscibilia, & producendi omnia in *esse* cognito.

Omnis operatio ad intra est à memoria diuina.

Secundò, arguitur, quia tunc Filius simul esset de infinitis lapidibus, & infinitis hominibus, & sic de aliis, quod videtur inconueniens. Consequentia patet, quia, vt dixi suprà, sunt actu infinita obiecta secundaria.

Tertiò sequitur, quòd si esset de infinitis obiectis secundariis productus secundùm quid esset infinities productus secundùm quid: patet, quia de lapide esset productus secundùm quid, & de homine secundùm quid, alia productione passiua secundùm quid, & sic in Filio essent actu infinitæ productiones passiuæ secundùm quid.

Quartò arguitur, quia Filius producitur de vno lapide secundùm quid, & de alio lapide secundùm quid, & non eadem productione, vt patet: ergo alia, & alia, & sic in infinitum: ergo vel sunt infiniti filij secundùm quid, vel idem infinities productus secundùm quid, quorum vtrunque est impossibile.

Responsio.

Ad primum dico, quòd non dicitur produci de lapide, vt de memoria productiua etiam secundùm quid; sed dicitur produci de lapide, pro quanto est declaratiuus lapidis, & hoc per attributionem. Potest etiam dici produci de lapide, pro quanto memoria diuina est productiua notitiæ lapidis, quæ attribuitur Filio.

Ad secundùm, concedo, quòd est de infinitis obiectis necessariò: hoc est necessarium, quia memoria diuina est ratio producendi infinita obiecta actu in *esse* cognito.

Ad tertium, concedo, quòd in Filio essent actu per attributionem infinitæ productiones passiuæ.

Ad quartum, concedo, quòd possunt esse infinita Verba secundùm quid sola ratione distincta, & hoc non videtur inconueniens, esset benè inconueniens esse plura Verba secundùm *esse* simpliciter. Posset etiam concedi, quòd tantùm esset vnum Verbum productum secundùm quid: ita quòd in illo Verbo esset tantùm alius, & alius respectus rationis: sed pòst non sequitur ad numerationem illorum respectuum numeratio Verbi secundùm quid: sicut non sequitur, in homine sunt tres colores secundùm quid: ergo sunt tria colorata, vt patet à Doct. *in tertio, dist. 8. q. vnica.*

Dubium.

DVBITATVR De ista propositione Doctoris subtilis, quòd *quando duo effectus sunt ab eadem causa secundùm ordinem, ita quòd posterior non producitur, priori non producto, si per impossibile non esset productio prioris effectus, adhuc posset esse productio posterioris effectus.* 55

Contra primò; quia sequeretur quòd Angelus posset immediatè producere *velle* circa aliquod obiectum, circumscripta cognitione eiusdem. Patet, quia volitio est effectus posterior.

Secundò sequitur, quòd si intellectus non esset, saltem quasi productus ab anima, adhuc ipsa anima posset quasi producere voluntatem, quæ est posterior intellectu, cùm præsupponat ipsum. Et si intellectus, & voluntas essent realiter distincta ab anima, essent verè producta, ergo per propositionem Doctoris, qualis est ordo inter aliqua, vbi distinguuntur realiter, talis est, vbi ratione distinguuntur.

Tertiò sequitur, quòd Pater in diuinis posset immediatè spirare Spiritum sanctum, Filio non genito, cùm Spiritus sanctus sit posteriùs productus.

Quartò sequitur, quòd Pater posset generare Filium ipsa essentiâ priùs non cognitâ, quia productio Filij est posterior cognitione essentiæ, vt suprà patuit, *& primo, distin. 2.* Similiter Spiritus sanctus posset immediatè spirari, essentiâ diuinâ priùs non amatâ.

Proprietates personales pullulant ab essentia diuina.

Quinto sequitur, quòd Filius in diuinis posset esse prior Patre. Patet, quia proprietates personales pullulant ab essentia, & in essentia diuina, vt patet à Doct. *in primo dist. 28.* & ordinatè pullulant, sic, quòd proprietas Patris primò pullulat; secundò proprietas Filij; tertiò Spiritus sancti: ergo sequitur, quòd si per impossibile proprietas Patris non pullularet, quòd adhuc proprietas Filij posset immediatè pullulare, & sic Filius esset prima persona. Nec valet dicere, quòd propositio intelligitur de effectibus ordinatis realiter distinctis. Contrà, quia qualis est ordo inter aliqua, vbi distinguuntur realiter?

Intellectus & voluntas sunt idem realiter, differunt formaliter vel ex natura rei.

Respondeo ad primum, primò quòd cognitio, & volitio non sunt propriè effectus ordinati dependentes ab eadem causa, sicut ponit conclusio, nam *velle* est à voluntate immediatè, & cognitio ab intellectu, quæ potentiæ etsi non differunt realiter, differunt tamen formaliter, vel saltem ex natura rei. Dico secundò, quod *velle* posset absolutè produci, nulla cognitione præmissa. Si dicatur voluntas non fertur, nisi in præcognitum. Dico quòd aliud est loqui de *velle* absolutè, & aliud de *velle*, prout terminatur ad obiectum, siue, vt dicit relationem ad obiectum. Primo modo non præsupponit necessariò cognitionem obiecti, sed benè secundo

modo. Hæc Distinctio patet à Doctore in simili, *quæst.* 14. *Quodlibet.* Dico tertio, quòd cognitio obiecti, etsi sit effectus, prior tamen ponitur causa, saltem partialis volitionis, tenendo opinionem illam. *dist.* 25. *secundi.* Propositio autem Doctoris intelligitur de effectibus, quorum prior nullo modo est causa posterioris.

Ad secundum dico, quòd si per impossibile anima non produceret intellectum, quòd posset producere voluntatem, posito quòd nec intellectus, nec voluntas sint de essentia animæ, & quòd sint quasi effectus ordinati ab eadem causa. Si dicatur, quòd tunc voluntas posset elicere actum suum, intellectu non existente. Dico, quòd licèt esset in potentia remota ad eliciendum, non tamen in potentia propinqua; quia non elicit actum, nisi circa cognitum: requiritur ergo materia circa quam, scilicet obiectum cognitum.

Ad tertium dico, quòd non apparet aliqua impossibilitas, quin posset spirare Spiritum sanctum filij generatione non existente, quia illa nullo modo necessariò requiritur, vt patet ex multis dictis Doctoris.

Ad quartum dico, quòd si notitia essentialis, & notitia genita sint duæ notitiæ, vt quasi effectus ordinati eiusdem causæ, quòd non apparet inconueniens, quin possit produci secunda, circunscriptâ primâ. Licèt enim priùs cognoscatur essentia, quàm producatur Filius, non tamen talis cognitio in aliquo genere causæ requiritur, vt patet à Doctore *in primo d.*2. *par.*2. *q.*3.

Filius est ab essentia, vt principio quo, à patre vt à principio quod.

Ad vltimum, quòd ad generationem Filij necessariò requiritur suppositum Patris, vt principium producens *quod*, vt exposui *in primo dist.*4. *quæst.*2. *& alibi.* Licèt enim Filius sit ab essentia, vt principio formali *quo*, tamen est à Patre, vt à principio *quod.*

NOTA, quòd obiecta secundaria producuntur in tali esse à memoria fœcunda, vt à causa remota, & ab actu intelligentiæ diuino, vt à causa proxima. De hoc vide quæ exposui *in primo d.*3. *q.*4. respondendo ad quæstionem.

36 *Quid sit prius origine?*

f *In secundo tamen instanti naturæ, &c.* Hîc nota, quòd tenendo prius origine per se illud, quòd est à se, & non ab alio, & quicquid habet, habet à se; & posterius origine, quando habet ab alio. Si modo quæratur, an Pater priùs origine generet filium, quàm spiret Spiritum sanctum? dico quòd non, exponendo *prius origine*, vt suprà; quia tunc spiraret Spiritum sanctũ ab alio, & non à se. Sed loquendo de isto priori originis, dico quòd in eodem priori originis generat filium, & spirat Spiritum sanctum. Patet quia à se generat, & spirat.

Ordo naturæ quomodo accipiatur? Quomodo Pater dicatur prior natura filio?

Si iterum quæratur, nonne Pater in aliquo priori generat Filium, in quo non spirat Spiritum sanctum? Dico quòd sic, & quod est illud prius? non origine vt patuit; non natura, quia in eodem priori naturæ completa est tota productio, vt patet suprà.

Prioritas naturæ d obus modis sumitur.

Dico, quòd non habeo pro inconuenienti, Patrem priùs naturam generare Filium: distinguo tamen de priori, & poste. iori naturæ, nam aliquando ordo naturæ accipitur inter quiditates, ita quod vna quiditas ex sua ratione formali præcedit aliam, & potest perfecte intelligi, aliâ non intellecta. Aliquando accipitur ordo naturæ, vt est inter aliqua, sic, quòd vnum præsupponit aliud, licèt illud aliud non possit intelligi perfectè, alio non intellecto; & hoc modo non habeo pro inconuenienti Patrem dici priùs naturâ Filio. De hoc vide quæ exposui *in primo d.*1. *q.*2. *& d.*6. *&* 41. Tertio modo accipitur ordo naturæ, vt est inter aliqua, sic, quòd vnum præsupponitur alteri, & sic præsupponitur, quòd licèt secundùm rem non possit esse sine posteriori, potest tamen intelligi non intellecto posteriori: & hoc modo possumus dicere, quòd generatio Filij est prior naturâ spiratione, cùm necessariò præsupponitur illi. Et quando Doctor dicit, quòd *in eodem priori naturæ completur totus vnus ordo originis*, debet intelligi de priori naturæ propriè, & primo modo, quod est, quòd in eodem instanti naturæ, in quo essentia diuina est perfectè præsens in ratione obiecti intellectui paterno completur tota originatio personarum, & in secundo instanti naturæ obiecta secundaria, quæ essentialiter distinguuntur ab essentia, sunt in intellectu eo modo, quo suprà dixi.

Sed dubitatur, quia Doctor dixit in primo, quòd *aliquando ordo naturæ completur in primo signo originis.* Sic debet intelligi, quòd ex quo essentia diuina est prior natura intellectione, & volitione, vt dixi, & sic in primo instanti originis, quo scilicet Pater habet à se quicquid habet, completur talis ordo naturæ, quia in eodem instanti habet Deitatem, & omnem perfectionem simpliciter, & hoc modo totus vnus ordo naturæ potest compleri in vno signo originis. Sed accipiendo ordinem naturæ, vt accipit Doctor vbi suprà, exponendo se, quid intelligat per primum signum naturæ, & per secundum, in vno signo originis ordo naturæ scilicet prioris & posterioris naturâ, modo præexposito à Doctore, de priori, & posteriori naturæ, non potest compleri, vt patet ex supradictis, & omnia ista benè nota, & pondera.

g *Ita dico in proposito, quòd Verbum, &c.*

In hac litera sunt aliqua notanda.

Primò quomodo Verbum dicatur notitia infinita genita, hoc expositum est *in primo d.*10. vbi exposui quomodo Spiritus sanctus dicitur amor infinitus spiratus. 37

Secundò est notandum in hoc, quòd dicit *Verbum dici notitiam infinitam genitam, eo quòd infinita notitia infinitæ essentiæ.* Hoc potest dupliciter exponi. Primò, vt si notitia infinita genita, quia est originatiuè à memoria fœcunda formaliter infinita, includente essentiam formaliter infinitam. Secundò, quòd talis notitia infinita genita sit verè expressiua memoriæ fœcundæ formaliter infinitæ, & hoc ex vi productionis suæ, vt patet à Doctore *in primo dis.*27. *q.*2. Et non potest esse talis notitia sic infinita, nisi per productionem à Patre mediante memoria fœcunda, vt in principio formali productiuo, & vt sic accipit *esse* simpliciter.

Tertiò nota, quòd *Verbum esse notititiam lapidis, vel habere notitiã lapidis à Patre gignente*, sic debet intelligi, quòd aliquando aliquid generatur secundùm *esse* absolutum, vt puta Franciscus secundùm humanitatem. Aliquando secundùm aliquid sibi adueniens, vt puta cùm dicitur generatur Franciscus albus, quia albedo aduenit Francisco iam præexistenti. Sic dico, cùm dicitur Filius in diuinis est notitia infinita expressiua essentiæ diuinæ formaliter infinitæ, est ipsum habere *esse* simpliciter per productionem, ita quòd ex vi talis productionis sit sic notitia expressiua, &c. Cùm verò dico, Filius habet notitiam lapidis à patre, dico,

dico ipsum generari secundùm quid, quia filio præexistenti suo modo aduenit notitia lapidis, & quòd sit sic expressiuus lapidis existentis in memoria.

h *Et si arguitur contra istud.* Hîc Doctor arguit probando, quòd Pater possit producere priùs origine lapidem in *esse* cognito, quàm Filius illum producat, & probatio clara est.

38 *Memoria fœcunda eadem præintelligitur in tribus personis.*

i *Respondeo, Pater producit lapidem.* Hîc Doctor soluit instantiam contrà, dicens, quòd eadem productione, qua Pater producit lapidem in *esse* cognoscibili, vel in *esse* cognito, & Filius, & Spiritus sanctus producunt, quia ex quo memoria fœcunda est ratio formalis producendi lapidem in tali *esse*, & eadem præintelligitur in tribus personis ante productionem lapidis, ideò tres personæ eadem productione producunt, propter vnitatem principij formalis productiui, sicut patet de Patre, & Filio, qui dicuntur eadem spiratione spirare Spiritum sanctum, propter vnitatem principij formalis spiratiui existentis in vtroque ante spirationem Spiritus sancti, vt clarè patet à Doctore *in primo distinct.* 12. *quæstione* 1. Et sicut Pater priùs origine spirat, quia à se, & Filius posteriùs origine, quia virtutem spiratiuam habet à Patre, sic dico, quòd Pater eadem productione priùs origine producit lapidem in tali *esse*, quia à se habet principium productiuum lapidis; & Filius posterius origine, quia hoc habet à Patre, & sic non sequitur, quòd lapis sit bis productus, vel postquam sit productus iterum producatur.

k *Et si dicas: saltem antè origine præintelligitur productus à Patre.* Vis huius argumenti stat in hoc, quia ex quo suprà diximus, quòd Filius dicitur generari secundùm quid, propter cognitionem lapidis sibi additam, videtur, quòd Filius generet seipsum. Patet, quia si Filius eadem productione producit lapidem in *esse* cognito, quâ & Pater, ergo eadem productione habet notitiam lapidis; & sic producit seipsum in tali esse, quod videtur inconueniens, quia sicut Filius non potest producere alium Filium, nec seipsum absolutè, cùm tamen habeat memoriam fœcundam, quia memoria fœcunda, vt in Patre præintelligitur habere terminum adæquatum, sic dico, quòd ex quo memoria fœcunda, quâ pater producit lapidem in tali *esse*; vel Filius in tali *esse* secundùm quid, in primo instanti originis videtur habere terminum adæquatum, puta Verbum sic productum, ergo Verbum tali productione non potest producere seipsum in tali *esse*, & sic patet vis argumenti.

An aliquid possit producere seipsum.

l *Respondeo, & dico.* Hîc Doctor soluit instantiam, quæ solutio est satis clara & dicit, quòd licèt aliquid non possit producere seipsum in *esse* simpliciter, potest tamen producere seipsum in *esse* secundum quid, videlicet producendo aliquid in se, quod prius non habuit, & sic licèt Filius non possit producere seipsum mediante memoria fœcunda secundum *esse* simpliciter, vt patet, quia tunc esset antequam esset, potest tamen producere seipsum secundùm quid: quia secundùm aliquod sibi adueniens, & sic eadem productione, qua Pater producit Filium in esse secundùm quid, & Filius similiter producit seipsum in tali *esse*, licèt posteriùs origine: nec habeo pro inconuenienti, quòd hoc modo Pater producat seipsum priùs origine, quia producit in se notitiam lapidis.

m *Respondeo ista propositio*, &c. Aduerte, quòd hæc responsio non vadit contra dicta superiùs de productione secundùm quid, sed contra hoc, quòd Filius non possit generare alium filium: ideò dicit Doctor quòd illa propositio non est absolutè vera, nisi addatur. Ad hoc enim quòd hæc propositio sit vera, scilicet, Potentia præhabens origine terminum adæquatum, antequam sit in alio, non est illi alij principium producendi, requiritur quòd addatur, videlicet, quòd habens illud principium communicatum non possit esse realiter ante terminum illum; quia si posset esse, posset eadem productione verè producere. Vel oportet addi, quòd ab alio habente illud principium ille terminus non est secundò producibilis, quia si terminus ille adæquatus esset secundò producibilis, posset ab habente tale principium verè produci: modò in productione simpliciter Filij ita est, quòd Filius habens eandem memoriam cum Patre non potest esse priùs realiter, quàm Filius sit productus, siue Verbum: nec etiam est aliquod verbum producibile à Verbo habente memoriam illam. Et quare non possit esse aliud verbum à memoria fœcunda assignatur ratio à Doctore *in quodlibet. quæst.* 2. quia quando aliquid est communicabile in plura eiusdem rationis, quantùm est ex se potest esse in infinitis, nisi determinetur aliunde; & sic, si possent esse duo Verba, ita & infinita; & si possent esse de necessitate, actu essent, & addit Doctor ibi, quòd sic generatio filij est tantùm vna; quòd si per impossibile illa non esset, nulla alia posset esse. Vide ibi diffusè.

n *Sed ista responsio destruit positionem*, &c. Hæc litera clara est vsque ibi: *quærendo autem vltra*, &c. Et ideò Doctor in quæst. 2. quodlib. aliter probat quàm per terminum adæquatum, vide ibi.

SCHOLIVM.

Quoad tertium articulum, ostendit, etsi per impossibile non esset productio ad intrà, adhuc posse esse productionem ad extrà: quia quando duo effectus ordinantur inter se, maior est vtriusque dependentia à causa, quàm alterius ab altero: & ideò, ablata dependentia hac posset stare dependentia illa: cùm ergo productum ad intrà, & productum ad extrà, habeant inter se ordinem & esse à producente, si per impossibile, alterum non esset alterum, posset esse & dependere à suo producente.

20. Quantũ [a] ad tertiũ articulũ, intelligẽdũ est, quòd in creaturis, si cõparetur causa ad duos effectus ordinatos, essẽtialior est eius cõparatio ad effectũ vtrũque, quàm vnius effectus ad alterum: propter dependentiam enim eorum ad causam eandẽ, ordinatè dependent ad inuicem: & non èconuerso: propter dependentiam vnius ad alterum, dependent ordinatè ad causam eandem: igitur si per impossibile destruatur ibi ordo

Ob minus impossibile, non est dadum maius impossibile. Scot.1.d.8 q.5.n.18.

effectuum inter se ordinatorum, non propter hoc adhuc est negandus ordo, & dependentia vtriusque ad causam: quia propter minus impossibile, non est concedendum maius impossibile: nec propter minus necessarium, est negandum maius necessarium.

Exemplum, si ponatur, ignem habere istos duos effectus ordinatos, scilicet calefacere, & ignire: si essentialiùs se habeat ignis ad vtrumque, quàm ignire ad calefacere, quamuis ignire præsupponat calefacere, si ponatur per impossibile ignem non posse calefacere, non propter hoc negandum est ipsum posse ignire: & ideò obligans seipsum ad tenendum antecedens, non est obligatus ad tenendum consequens. Non enim teneret ista consequentia, si ignis non possit calefacere: igitur nec ignire: nisi per hanc propositionem affirmatiuam intellectam: *potens ignire, potest cafacere*: quæ destruitur ex positione, vbi ponitur perfecta ratio ipsius ignis. Nam posse ignire, potest stare cum opposito eius, quod est calefacere, & ita illud, quod est immediatius igni, quàm sit calefacere, quod est ignire, potest stare cum opposito eius, quod est calefacere: quia cùm non calefacere ponitur stare ignire, & ita illa positio destruit talem consequentiam, quia destruit illam propositionem, per quam tenet talis consequentia.

Ita ad propositum applicando, potest dici, quòd aliquid est in Deo principium productionis intrinsecæ, & aliquid in eo est principium productionis extrinsecæ: 21.
ita quòd istæ productiones ordinatæ sunt ad idem principium: & quodammodò magis necessarius est ordo vtriusque productionis ad causam, quàm alterius ad alteram: si igitur per impossibile ponatur aliquod principium non esse principium productionis prioris, quod ponitur ponendo vnam personam esse absolutam, & negando productionem intrinsecam: non propter hoc videtur esse negandum illud principium esse principium productionis extrinsecæ: quia adhuc hoc posito, habetur tota ratio principij productionis extrinsecæ: & tantummodò negatur ille ordo productionis ad productionem, qui non stat sed destruitur per positum.

Et ideò si arguatur, [b] ista persona non potest producere intra: igitur nec extra: neganda esset consequentia ab obligato ad antecedens. Non enim illa consequentia tenet, nisi per hanc propositionem, potentia ad aliquid producendum extra præsupponit productionem intra: quæ destruitur per hypothesim, & ideò videtur, quòd causalitas perfecta ex sui ratione, inquantùm scilicet dicit comparationem ad productum extrà, vel ad productionem extrinsecam, non requirat habitudinem ad productionem intrinsecam: licet idem fundamentum necessariò sit ratio & causa vtriusque productionis intrinsecæ, & extrinsecæ: & priùs intrinsecæ quàm extrinsecæ.

Quid Philosophi posuerint de creatione?

Ex hoc videtur [c] quòd Philosophi non posuerunt habitudinem in eis: licèt enim viderent necessariam habitudinem creationis, vel productionis extrinsecæ ad efficiens, vel producens: non tamen viderunt necessariam habitudinem creationis, vel productionis extrinsecæ ad productionem intrinsecam: & ideò licèt negarent illam productionem intrinsecam, concederent tamen illam productionem extrinsecam.

Resolutio quæstionis principalis.

Ad quæst. [d] igitur principalem, patet quòd necessitate causalitas perfecta respectu causabilium extrà est in tribus, & hoc respectu omnium causabilium in quocumque esse causabili, siue simpliciter, siue secundùm quid, ita quòd non posset non esse in tribus. Tamen si per impossibile esset vna persona absoluta, consequenter esset dicendum, quòd in illa persona absoluta simpliciter, esset talis causalitas perfecta, & ita causalitas perfecta ex ratione istius termini, non videtur necessariò includere, quòd ipsa sit in tribus: sicut nec ex ratione istius termini, includit rationem productionis ad intrà, licèt illa in re necessariò præsupponatur sibi: sicut nec posse ignire ex ratione sui, necessariò includit posse calefacere, licèt in re præsupponatur. 22.

q.1.num.2. Ad argumenta [e] principalia. Ad Richard. patet, quod concludit pro tertio articulo quæstionis. 23.

q.1.num.2. *q.vn.n.4.* Ad secundum dictum est in simili *distinct.* 12 *primi lib.* vbi dictum est, quomodo Pater & Filius sunt vnum principium Spiritus sancti: & meliùs quo ad propositum *dist.* 4 *primi lib.* vbi dictum est de veritate huius, *Deus est Pater & Filius & Spiritus sanctus*: & tactum est suprà *distinct.* 20. *primi lib.* de potentia, quomodo est eadem in tribus personis.

Ad

Ad tertium dico, quòd licèt aliquod essentiale sit principium productionis alicuius ad extrà: non tamen est principium statim applicabile ad actum, nisi vt intelligitur in tribus, quia sicut dictum est *distinct. 12. primi*, illud quod est principium actiuum ordinatorum, non intelligitur esse in potentia proxima ad actum remotum, nisi vt est sub actu priori. Sicut anima nunquam intelligitur esse in potentia proxima ad actum volendi, nisi vt est actu intelligens: quia quando est in potentia proxima volendi aliquid, actu intelligit illud: quia nihil est volitum nisi cognitum, & ita licèt quodlibet essentiale ad se præcedat aliquo modo notionale: tamen non oportet omne essentiale sub omni respectu ad extrà, posse præcedere quodcunque notionale, *q.1.n.11.* *Essentiale non est sub omni respectu prius notionali.*

Ad primum argumentum in oppositum dico, quòd personæ diuinæ necessariò conueniunt in omni operatione ad extrà, plus quàm substantia & virtus: quia personæ diuinæ vnam operationem habent, qua sunt simpliciter vnus operator: tamen si per impossibile illa virtus esset in vna persona absoluta, nihil perfectionis deesset sibi quin perfectè posset producere omne producibile. *Videtur loqui in sententia aliorũ ponentiũ virtutem seu potentiam distinguire à subiecto.*

Ad secundum dico, quòd procedit de facto, quòd productio præsupponit productionem: non tamen vt formaliter causam suam sub ratione quâ est productio: sed quia principium immediatiùs comparatur ad vnam productionem quàm ad aliam.

COMMENTARIVS.

a QVantum ad tertium articulum, qui erat, si per impossibile poneretur vna persona absoluta, vtrùm possit esse in ea perfecta causalitas respectu omnium causabilium; Dicit Doctor quòd si hoc poneretur per impossibile, in tali persona esset perfecta causalitas omnium causabilium; & hoc probat, quæ probatio est satis clara, & stat in hoc, quòd ex quo est essentialior ordo effectus posterioris ad causam, quàm ad effectum priorem, quia effectus posterior non dependet essentialiter ab effectu priori, sed tantùm à causa producente illos effectus ordinatè, sequitur, quòd si per possibile, vel impossibile circumscriberetur effectus prior, adhuc effectus posterior posset immediatè produci à tali causa, cùm tota ratio formalis producendi sit in tali causa, circumscripto effectu priori, sic erit in proposito, quia cum natura diuina sit perfectissima ratio producendi plura ordinatè, ita quòd per prius est ratio producendi vnum, & per posterius aliud; per prius enim respicit productum ad intrà, & per posterius productum ad extrà, sequitur, quòd si per impossibile nullum esset productum ad intrà, adhuc natura diuina esset perfectissima ratio producendi ad extrà aliquid. Patet, quia per circumscriptionem producti ad intrà non tollitur à natura diuina, nec ratio formalis producendi ad extrà, nec aliquid pertinens ad rationem formalem producendi ad extrà: si ergo per possibile, vel impossibile natura diuina esset tantum in vno supposito, adhuc in illo supposito esset perfecta causalitas respectu omnium causabilium tam in *esse* simpliciter, quàm in *esse* secundùm quid.

b *Et ideò si arguatur: ista persona non potest producere intra* supple id est, posito quòd tantùm sit vna persona, *Igitur nec extrà. Neganda esset consequentia,* &c. Videlicet posito, quod aliquis admittat antecedens, secundum quòd sit vna persona in diuinis, quæ non posset producere ad intrà, adhuc ab illo neganda esset consequentia, quia illa consequentia tantùm tenet per hanc propositionem: *Potentia ad aliquid producendum extrà præsupponit productionẽ intra,* quæ tamen *propositio destruitur per hypothesim,* scilicet per concessum, quòd illa vna persona nõ producat ad intrà. Sequitur: *Et ideò videtur quòd causalitas perfecta licèt idem fundamentum necessariò sit ratio, & causa vtriusque productionis*, quia habitudo ad extrà, licèt de facto præsupponat habitudinẽ ad intrà, non tamen præsupponit illam, vt simpliciter necessariò requisitam ad productionem extrà, cùm talis habitudo intrinseca non sit aliquo modo ratio formalis, nec aliquid pertinens ad rationem formalem principij productiui ad extrà.

c *Ex hoc videtur quod Philosophi non posuerunt habitudinem in eis.* Hîc Doctor confirmat, quod priùs dixit, scilicet si per impossibile non esset productio intrà, adhuc esset productio ad extrà, quia Philosophi non posuerunt esse necessariam habitudinem productionis extrà ad productionem intra: patet, quia licèt illi negarent productionem intrà, conceperunt tamen productionem extrà, vt patet.

d *Ad quæstionem igitur principalem.* Nunc Doctor respondendo ad principalem quæstionem dicit, quòd causalitas perfecta respectu omnium causabilium extrà de necessitate est in tribus, & hoc respectu omnium causabilium in quocunque esse causabili, siue simpliciter, siue secundùm quid. Et ratio formalis assignata est priùs in primo articulo, quia productio ad intrà necessariò est prior productione ad extrà, siue productione simpliciter, siue secundùm quid, & in productione ad intrà necessariò communicatur personis productis eadem ratio formalis producendi ad extrà, quæ est in producente.

Occurrit tamen difficultas, videtur enim quod productio obiecti secundarij sit simpliciter prior, saltem productione Spiritus, scilicet ad intrà, quia actio naturalis in eodem, præcedit actionem non naturalem. Hoc patet de intellectu, & voluntate in eodem, quia intellectus cùm agat de necessitate naturæ, est priùs operatiuus, quàm voluntas, & similiter prius productiuus, quàm voluntas sit productiua, vt patet à Doctore *in 1. dist. 2. p. 1. q. 3.* Cùm ergo intellectus diuinus de necessitate naturæ producat omnia obiecta secundaria in esse intelligibili, sequitur, quòd priùs producet illa, quàm voluntas diuina spiret Spiritum sanctum, cùm spiret illum merè liberè, licèt necessariò, non tamen per modum naturæ, vt probat Doct. *in 1. dist. 10.* *Obiectio.*

Respondet Doctor *in quodl. q. 14. a. 2.* dicens sic; *Maior est vera, loquẽdo in eodem ordine ex parte termini, hîc autẽ est alius ordo ex parte primi termini, & secũdi, & ideò naturalis in vno ordine sequitur non naturalem in alio ordine. Prima enim* *Solutio.*

distinctio ordinum atenditur ex parte terminorum; secunda ex parte principiorum, quantùm ad modum principiandi. Hæc ibi. Vult dicere Doctor quòd si intellectus diuinus, & voluntas diuina comparentur ad terminum primum, puta ad essentiam diuinam, quæ communicatur per modum intellectus, & naturæ, vt in generatione Filij, & per modum voluntatis, & liberè, vt in spiratione Spiritus sancti, tunc actio intellectus diuini est prior actione voluntatis diuinæ, quia productio Filij est prior productione Spiritus sancti. Similiter si accipiatur primus terminus persona producta, productio intellectus diuini est simpliciter prior productione Spiritus sancti. Si verò intellectus diuinus comparetur ad terminum secundum, siue ad obiecta secundaria, & voluntas ad terminum primum, scilicet ad Spiritum sanctum, tunc non sequitur, quòd maior sit vera, cùm fiat comparatio alterius, & alterius ordinis. Si autem intellectus diuinus comparetur ad obiecta secundaria, & similiter voluntas diuina ad illa eadem obiecta, tunc actio intellectus diuini est prior actione voluntatis diuinæ, quia actio naturalis comparatur ad actionem liberam in eodem ordine, &c. Sunt benè multæ aliæ difficultates in hac materia, quas relinquo exponendas, & pertractandas in Quodlibet. quæstione 14. art. 2.

Quomodo cõmunicetur essentia Diuina.

Nota & bene.

Quomodo actio intellectus Diuini, sit prior actione volũtatis Diuinæ?

e *Ad argumenta principalia.* Ad primum, responsio patet, ex supradictis in tertio articulo.

Ad secundum dico, &c. Respondet quòd vnitas actionis tantùm sumitur ab vnitate principij formalis agendi, quia sicut tota perfectio actionis est à ratione formali agendi, vt suprà exposui *in primo, distinct. 1. quæstione 2. respondendo ad principalia argumenta*, ita & vnitas actionis erit ab vnitate rationis formalis agendi, & ex hoc probat Doctor *in primo, distinct. 12.* quòd quamuis Pater, & Filius sint duo supposita spirantia, tamen in eis est tantùm vna spiratio numero, propter vnitatem formalis rationis spirandi, quæ est eadem voluntas in Patre, & Filio. Cùm ergo in proposito ratio formalis producendi ad extrà in esse simpliciter sit tantum vna in tribus suppositis, sequitur; quòd tantùm vna actione agent. Ista etiam vnitas actionis, quæ sumitur tantùm ab vnitate principij actiui, patet à Doctore *in 1. distinct. 4. quæstione 2.* vbi vult: quòd hæc sit primò vera, *Deus creat*, vt ly *Deus* non includit aliquam rationem incommunicabilitatis. Hoc idem patere potest *in 20. distinct. primi*, vbi probat quomodo omnipotentia sit simpliciter eadem in tribus personis.

Eadem difficultas est in primo, dist. 20. an personæ sint æquales in potentia.

Ad tertium dico, &c. Dicit, quòd essentiale est principium producendi ad extrà tantùm remotum, & ad hoc vt sit propinquum, & proximum requiritur, vt sit in tribus suppositis, & probat in simili, quia licèt voluntas, siue anima, sit principium volitionis per voluntatem, non tamen est principium proximum, quia priùs de necessitate est principum intellectionis per intellectum, sic est in proposito. Sed an hæc responsio concludat, vel non, patet ex his, quæ suprà dixi, respondendo ad illas instantias, quas feci respondendo ad quæstionem principalem.

In diuinis essentialia sũt in duplici differẽtia vide primæ quæst. quodl.

Deinde Doctor respondet ad duo argumenta facta ad oppositum, & quia videntur concludere in tertio articulo, vbi dixit, quòd si per impossibile esset tantùm vna persona, adhuc in ea esset perfectissima causalitas respectu omnium causabilium.

Quòd si per impossibile pater esset solus, potuisset tamen creare mundum.

Respondet ad primum, quod concludit de facto, & litera clara est. Est tamen aliqualis difficultas in hoc, quod dicit, quòd substantia, & virtus minùs conueniunt, quàm tres personæ; quia substantia, & virtus sunt idem realiter, & personæ sunt distinctæ realiter. Dico, quòd facilis est responsio, quia est simpliciter maior vnitas personarum in essentia diuina, quàm cuiuscunque virtutis creatæ, siue potentiæ actiuæ, cum substantia, cuius est talis potentia actiua. Dico secundò, quòd fortè Doctor loquitur non secundùm intentionem propriam, sed secundùm opinionem dicentium, quòd potentia actiua realiter distinguitur à substantia, quia dicunt, quòd substantia non potest esse immediatum principium alicuius actionis, cuius oppositum probat Doctor in pluribus locis, præcipuè *in quarto, distinct. 12.* Tenet enim ipse, quòd substantia sit immediatum principium producendi aliam substantiam, & tunc potentia producendi, & substantia producens essent simpliciter eadem. Ideò ad probandum, quòd causalitas omnium causabilium sit de necessitate in tribus, sumpsit media euidentiora: patet in primo articulo.

Respondet Doctor, ad secundum, *quòd procedit de facto, quòd productio præsupponit productionem, non tamen vt formaliter causam suam, sub ratione, quâ est productio*, id est, quòd etsi productio ad intrà præsupponitur productioni ad extrà non tamen præsupponitur, vt causa formalis productioni ad extrà, nec vt aliquid pertinens ad causam formalem productionis ad extra; accipiendo semper productionem ad intra sub illa ratione formali, qua est productio, & non accipiendo *productionem* pro immediato fundamento, quia illud tale est ratio formalis producendi ad extrà, & sic finis quæstionis.

Creatio est opus omnipotentiæ: omnipotẽtia autem est in Patre à se, non ab alio: ergo Pater potuisset creare mundum.

):(

QVÆSTIO

QVÆSTIO II.

Vtrùm[a] *Deus poßit aliquid creare?*

Alensis 2.*part.quæst.* 6. *m.*2. *art.*1.*&* 4. D.Thom.1.*part.quæst.*45. *art.* 1.*&* 2. D.Bonauent. *hic art.*1. *quæst.*1, Ric. *art.*1. *quæst.*1.*&* 2. Durand. *quæst.*4. Henric.*sum.art.*2. *quæst.* 23. Vasquez 1.*p.d.* 172. Occham *hic quæst.*4. Ægid. *quodlib.*6.*quæst.*4. Vide Scot.5. *Met.quæst.* 2.*&* 7. *Met.quæstione* 8.9.*in Theorem.*§. Causa naturaliter est. *&* §. creans non est nisi. Mayron. *hic distin.*1. *quæst.* 2. Biel. *ibid. quæst.* 3. Anton. Andreas *ibid. quæstione* 2. Carthus. *ibid.* Thomas de Argent. *q.* 1.

1. VIdetur [b] quòd non, quia si aliquid producitur, quod nō priùs producebatur, hoc est, quia aliquid aliter se habet nunc quàm prius: istud in proposito non potest poni passum, quia non præfuit: igitur oportet agens aliter se habere nunc quàm priùs, & per consequens mutari: sed primum agens non potest mutari: igitur, &c. *Mag.B. 8.Phys. co. 8.& 15.*

Si dicatur, quòd agens sine sui mutatione potest producere nouum effectum; Contrà, quia agens dat *esse*, ideò productum, vel passum recipit esse: & non ècontra, quia productum recipit *esse*, ideò producens dat *esse*: igitur in agente oportet naturaliter præcedere aliquam habitudinem nouam ad productum, & non ècontrario; igitur & mutationem, quæ non est ponenda in Deo, igitur nec creatio.

Item, causa [c] semper æquè determinata ad agendum, æquè videtur agere semper, & effectum producere: quia non videtur ratio quare nunc debeat aliquid producere: & non aliàs, si fuit aliàs ita determinata ad agēdum, sicut modò: sed si creatur aliquid nunc, aliter aliquo modo se habet nunc quàm priùs, & per maiorem determinationem causæ ad ipsum nunc quàm priùs: ergo causa illa aliquando est magis determinata ad producendum effectum quàm aliter, & sic non æquè semper, & per consequens mutata.

2. Præterea, secundo de Generatione, *Idem manens idem, semper natum est facere idem:* ergo non erit aliqua variatio in effectu, nisi priùs naturaliter ponatur in causa. *T.com. 56.*

Præterea, si nulla [d] ponatur mutatio ex parte causæ, vt modò dicatur magis approximata, vel minùs approximata, quàm aliàs, vel cùm nec possit esse aliquod impedimentum ex parte eius non videtur ratio, quare nunc agit, & priùs non egit.

Et si dicas, quòd voluntariè agit, & ideò potest agere quando vult; Contra hoc, non videtur ratio quare voluntarium agens aliquando agat, & non aliàs: nisi quia expectat maiorem opportunitatem agendi tunc, quàm aliàs: hoc autem assignari non potest in primo mouente respectu sui effectus: ergo nec quia voluntariè agit, potest agere quando vult.

Oppositum Genes. primo. *In principio creauit Deus cælum, & terram.* *Ratio ad opp.*

COMMENTARIVS.

1. TITVLVS [a] quæstionis intelligitur de *creatione* propriè dicta, quæ est de nihilo ad aliquid, vt ly *nihil* duratione præcedit ipsum *esse*; siue quæ est cum nouitate effectus. Et quod sic intelligatur titulus quæstionis, patet respondendo ad quæstionem.

Primò [b] arguit Doctor sic: Si *A* potest produci de nouo, ergo aliquid aliter se habet nunc quàm priùs. Aut ergo productum, aut producens. Non primum, quia non præfuit, ideò nunc aliter se habere non potest, quàm priùs, cùm priùs non fuerit. Non secundum, quia tunc primum agens mutaretur. *Si dicatur quòd agens*, &c. Contrà, quia agens dat *esse*, ideò productum recipit *esse* & non èconttà: & sic in agenti *B* naturaliter præcedere *A* oportet aliquam habitudinem nouam ad productum, & non èconttà.

Secundò [c] principaliter arguit: Item, *causa æquè*, &c. Et patet argumentum: & tertium similiter.

Vltimò arguit: Si *nulla mutatio*, &c. *quàm alias.* Nec valet dicere quòd voluntate agit, ideò agit quando vult, quia si agens voluntarium aliquando agit, & aliàs non, hoc non est *nisi quia expectat maiorem opportunitatem agendi*, quod non contingit in primo agente.

***

SCHOLIVM.

Explicat definitionem creationis, & quòd Philosophi eam admittant, si nihilum *dicatur præcedere secundùm ordinem naturæ, non durationis. Explicat etiam duplicem prioritatem naturæ, positiuam & priuatiuam, declarans creaturam ex se essentialiter, non habere* esse, *vel non esse; quod intellige etiam de* esse *essentiæ, ex d. 36. primi. Reiicit rationem, quâ Ægidius probat creationem, probans eam dari vnica ratione, quia aliàs Deus nihil ageret mediatè, si non faceret aliquid immediatè & per se: hoc autem repugnat, cùm sit agens primum, ex 1. d. 2. q. 1. & omne præter ipsum sit possibile, ex 1. d. 8. q. fin.*

Vide 24. q. 3. cap. Quidam autem hæretici. RESpondeo [a], creare est aliquid de nihilo producere in effectu. *De* autem, licèt possit multipliciter sumi, sicut patet per Anselmum *Monol. cap.* 8. vno tamen modo accipitur, vt notat ordinem. Tamen vt notat ordinem adhuc est multipliciter dictum: quia potest notare ordinem naturæ, vel durationis. Si primo modo, concedunt Philosophi Deum posse creare, & aliquid de nihilo producere: vt patet per Auicen. 6. *Metaph. cap.* 2. quære literam eius. Et intelligo [b] illud de prioritate naturæ, sic: prius natura potest aliquid dici positiuè, quia ipsum inest alicui, & prior est entitas eius quã illa quæ dicitur posterius natura inesse illi: sicut est de animali, & rationali in homine: de substantia & accidente in composito per accidens: de materia & forma respectu compositi per se. Alio modo prius natura dicitur esse vnum alio, quasi priuatiuè, quod scilicet non inest ei, cui dicitur primò conuenire: sed inesset ei, nisi per aliud impediretur; sicut si dicatur in materia priùs naturaliter esse priuatio quàm forma, non quidem quòd ista duo sint simul in materia, ita quòd priuatio priùs insit quàm forma: sed priuatio pro tanto potest dici prior natura, & prius natura in materia, quàm forma, quia priuatio semper inesset materiæ, nisi ab aliquo agente reciperet formam: ita quòd ad habendum priuationem sufficit sola materia cum negatione, vel priuatione causæ extrinsecæ: ad habendum autem formam requiritur causa extrinseca. Nec tamen priuatio est de ratione materiæ, sicut nec forma, nec ambo sunt simul in materia. 3.

Prius natura duplex, positiuè & priuatiuè

Priuatio magis intrinseca est materiæ, quã forma.

Ita intelligo [c] in proposito, quòd creatura non habet ex se *non esse*, nec habet ex se *esse*: nec quòd simul sint in ea *esse* & *non esse*, quasi simul sint *esse*, & *non esse*: nec aliquo modo habet *non esse*, quando est: sed quantùm est ex se, haberet *non esse*, nisi causa extrinseca suũ *non esse* impediret, dando sibi *esse*: quia ex sola ratione creaturæ, non haberet *esse*, circumscripta omni causa extrinseca dante *esse*: quia nullo modo haberet *esse*, nisi per causam extrinsecam produceretur in *esse*: ita quòd magis propriè dicendum est creaturam non habere *esse* ex se formaliter, quàm habere *non esse* ex se formaliter, quia formaliter prout ex se, affirmatur, nec habet *esse* ex se, nec *non esse*.

Auerr. 1. Phys. com. 69. & 70.

Pro ista [d] opinione sic intellecta arguitur: Agens perfectius minùs præsupponit in agendo quàm agens imperfectius: sicut natura minùs præsupponit in agendo quàm ars: quia natura præsupponit ens in potentia, & ars ens in actu. Sed Deus est agens perfectius quàm natura, vel ars: igitur minùs præsupponit, quàm natura, aut ars in sua actione: & ita minùs quàm ens in potentia quod est præsuppositum à natura, & ita nihil: & per consequens potest creare. 4.

Ægid. quodlib. 6. q. 4. quære eũ in 2. q. . & Bo. & Var. dist. præsenti. Istam rationem [e] adducunt aliqui ad secundum membrum, prout *de* notat ordinem durationis: sed ibi omnino non valet: quia etsi Deus nihil præsupponat in producendo, de quo producat; non tamen sequitur, quòd possit producere nouum sic, sicut nec de natura & arte sequitur ex virtute argumenti, quòd quia natura non præsupponit in actione sua ens in actu, igitur potest producere aliquid omnino nouum secundùm *esse* in actu: non sequitur. Sed [f] nec ad istud primum membrum valet, quia secundùm Philosophos, quæcunque Intelligentia est agens superior quàm agens naturale: & tamen non conceditur consequenter ab eis, licèt Auicenna concedat, quòd Intelligentia possit creare siue aliquid de nihilo producere.

Ideò aliter [g] arguo ad istud membrum sic: Deus potest immediatè aliquid causare & efficere: igitur potest creare, & aliquid de nihilo facere: igitur potest aliquid immediatè facere. Imò antecedens est manifestum, quia Deus est primum efficiens *ex secunda distinct.* 1. *lib.* igitur potest aliquid immediatè facere. Imò si nihil potest immediatè facere, tunc nec etiam mediatè potest facere aliquid, quia est primum efficiens; & ita nullum effectum producet. Consequentiam probo sic; quia si potest efficere aliquid, igitur illud non habet *esse* ex se necessarium formaliter, & habet *esse*

9. Met. c. 4.

Quæst. 1.

à

à causa : igitur habet *esse* post *non esse*, secundùm intellectum istius membri. Immediatè etiam producit nullo alio præsupposito : quia si aliquid aliud præsupponeretur, illud aliud esset effectum ab eo, sicut patet *ex distinct*. 8. *primi*. igitur istud non esset immediatè effectum ab eo. Habemus igitur à primo antecedente ad istud consequens, quòd producit aliquid ordine naturæ, de *non esse* ad *esse* : nullo præsupposito: secundùm ergo istum intellectum creat. Ista ratio videtur innui ab Auicenna 6. *Metaphysicæ cap*. 2. *vbi priùs*. Quære eam ibi.

Quæst. fi. & dist. 2. q. 1.

COMMENTARIVS.

2. *Declaratio illius propositionis de non esse.*

De nihilo potest multipliciter intelligi. Vide Alensem. 1. p. q. 42. art. 2. & D. Bona. 1 dist. 5. q. 2. bene declarãtes.

RESpondeo [a] *creare est aliquid de nihilo producere in effectu*. Hîc Doctor primò exponit quid intelligatur per *creare*. Et primò *de nihilo*, exponit per ly *de* quomodo intelligatur. Pro quo nota, quòd ly *de nihilo*, potest multipliciter intelligi. Primò materialiter, scilicet an de nihilo, tanquam de materia possit fieri aliquid, ita quod ly *nihil* sit causa materialis, & intrinseca illius; vel materialiter sic intelligendo, quòd *A*, non posset fieri, nisi agens priùs præsupponat *non esse* ipsius *A*, non quòd ly *non esse*, sit causa intrinseca, sicut etiam expositum est *in* 1. *distinct*. 2. *part*. 2. *quæst*. 4. exponendo opinionem Henrici, sicut etiam exposui *in* 1. *distinct*. 3. *q*. 6. declarando illud quomodo intellectus agens producit speciem intelligibilem de phantasmate, siue ly *de* accipiatur materialiter, siue virtualiter. Secundò ly *de nihilo* potest intelligi effectiuè, id est, quòd ly *nihil*, efficiat aliquid, sicut etiam exposui ly *de aliquo*, in 1. distinct. 3. quæst. 6. vbi exposui quomodo intelligitur, quòd intellectus agens de phantasmate producit speciem intelligibilem, accipiẽdo ly *de* virtualiter, siue effectiuè. Tertiò ly *de nihilo*, potest accipi vt dicit ordinẽ, id est, an post *nihil* possit fieri aliquid. Primis duobus modis nõ potest accipi, vt patet intuenti, sed benè tertio modo, & ista est quæstio, scilicet an Deus possit producere aliquid de nihilo, id est, an possit producere aliquid, quod priùs fuit nihil, ita quòd ly *nihil* præcedat *esse* illius. Deinde addit Doctor quod vt ly *nihil* notat ordinem, potest dupliciter intelligi; aut quod ly *nihil* præcedat esse duratione; aut quòd tantùm præcedat in aliquo priori naturæ ; & isto secundo modo concedunt Philosophi Deum posse creare, & aliquid de nihilo producere, vt patet per Auicennam 6. Metaph. cap. 2.

De nihilo potest accipi duobus modis.

Vt nihil notat ordinẽ potest dupliciter intelligi.

3 *Prius natura potest intelligi duobus modis.*

Et intelligo [b] *istud de prioritate naturæ*. Hîc dicit Doctor quòd *priùs natura* potest dupliciter accipi. Primò positiuè, quando scilicet ipsum *prius* inest alicui, quod tunc est, quando prior est entitas eius, quàm illa, quæ dicitur posterius natura inesse illi, sicut est de animali, & rationali in homine; quia prius naturâ positiuè animal præcedit rationale. Et de isto priori naturæ vide quæ priùs exposui *super* 3. *distinct*. 3. *quæst*. 1. *tertij*. *Doct*. Secundò, *prius naturâ* accipitur tatùm priuatiuè, quod scilicet prius actu non inest illi entitati, cui dicitur primò conuenire. Sed inesset, nisi per aliud impediretur, sicut si dicatur in materia priùs naturaliter esse priuatio, quàm forma, non quòd ista duo sint simul in materia, sed priuatio prò tanto potest dici prior natura, quia semper inesset materiæ, nisi in illo instanti, quo sibi inesset, reciperet formam ab aliquo agente. Ad habendum ergo priuationem sufficit sola materia cum negatione causæ extrinsecæ: ad habẽdum autem formam requiritur causa extrinseca, quia in materia non est causa intrinseca formæ producendæ, vt habet subtiliter videri infrà dist. 18.

Quomodo priuatio sit prior natura ipsa forma.

Ita [c] *intelligo in proposito*, &c. Dicit Doctor in ista litera, quòd creatura non habet ex se *esse*, scilicet formaliter, nec habet de se *non esse* formaliter. Et aliqui exponunt de se *esse* existentiæ; & dicunt, quòd *esse* existentiæ non includitur in ratione formali creaturæ ; & similiter *non esse* existentiæ, quia tunc creatura non posset esse. Sed iudicio meo non rectè intelligunt Doctorem si tamen intelligant de *esse* existentiæ, vt patet à Doctore *in primo dist*. 36. & 43. & *infrà in responsione ad quæstionem*. Dico enim, quòd creatura non habet de se *esse* formaliter, nec *esse* essentiæ, nec *esse* existentiæ, ita quòd in sua ratione formali includat *esse* essentiæ reale, & *esse* existentiæ, quia haberet *esse* à se: si enim tale *esse* formaliter includeret, necessariò esset à se: Imò si de se formaliter includeret *esse* essentiæ de facto, includeret de se *esse* existentiæ, cùm *esse* essentiæ non distinguatur ab *esse* existentię, vt patet à Doctore *præsenti distinct. quæst. præsenti*, & *dist*. 36: *primi*. & *dist*. 63.

Quomodo creatura non habeat ex se non esse.

Est ergo sic imaginandum, quòd omnis creatura ab æterno habuit *esse* intelligibile, siue *esse* cognitum, in quo *esse* fundatur *esse* possibile, vt patet à Doctore *in* 1. *dist*. 36. & 43. & tale *esse* dicitur aliquando *esse* quiditatiuum; aliquãdo *esse* essentiæ : nulla tamen creatura in tali *esse* aliquid reale dicit, & omnes creaturæ, vt includunt tale *esse* secundùm quid, per se inuicem distinguuntur, & ordinatè per se ponuntur in Prædicamentis. Hoc etiam modo indiuidua dicuntur esse in Prædicamento, vt patet à Doctore *in præsenti dist*. *q*. 3. & omnis creatura, vt sic, tãtùm producitur per actum intellectus diuini, vt suprà dixi in 1. quæst. *Esse* autem essentiæ reale, quod nullo modo realiter, nec fortè formaliter positiuè est distinctum ab existentia, tãtùm contingenter producitur ab actu voluntatis diuinæ. Dico ergo, quòd creatura in tali *esse* diminuto nõ habet ex se *esse* formaliter modo præexposito: nec *esse* realis existentiæ, nec *esse* realis essentiæ, nec etiam habet formaliter *non esse* realis essentiæ, nec realis existentiæ, quia si negatio talis *esse* includeretur formaliter in creatura, vt habet *esse* cognitum, tunc esset impossibile ipsam creari posse, sicut dicimus, quòd homo non est formaliter albus, nec formaliter non albus: nam si esset non albus formaliter, id est, si non esse album includeretur formaliter, siue quiditatiuè in homine; nunquam homo per quamcunque potentiam posset fieri albus. Et si dicatur, habere *esse* de se formaliter, & habere *non esse* de se formaliter, contradicunt, ergo alterum verificatur de creatura. Dico, quòd ista non sunt contradictoria : eo quòd aliquid negatur in prima, quod

4 *Quomodo omnis creatura ab æterno habuit esse cognitum, hoc habetur dist. 43. primi.*

affirmatur in secunda, quia in prima negatur ly *habere esse*, in secunda verò affirmatur *habere*, & negatur *esse*. Sed ista benè contradicunt, *A* aut habet de se formaliter esse, *A* non habet de se formaliter *esse*, & secunda est vera, quia tunc sensus est, quòd *esse* de se non includitur formaliter in creatura, & simile patet à Scoto *in primo, dist.* 4. *quæst.* 1. *in responsione ad principalia argumenta,& dist.* 2.*part.*2. *q.*1. *& dist.*28. & sic patet ista litera.

Opinio Ægidij Romani, quodl.6. q.4. [d] *Pro ista opinione sic intellecta.* Hîc recitatur vna ratio Ægidij de Roma, quodlib.6. quæstione 4. qua probat, quòd Deus potest immediatè producere aliquid de nihilo, quia minus præsupponit in agendo,&c. Et litera clara est.

[e] *Istam rationem adducunt aliqui ad secundum, &c.*

Nota ibi, *sicut nec de natura, & arte.* Aliqui exponunt sic; non sequitur, si natura nihil præsupponit in actu, quòd potest producere de nouo aliquid in actu, dicunt, quòd ex hoc non sequitur,quia materia est ens in actu, & non potest produci à natura;sed credo, quòd ista expositio sit nulla, cùm ipsa materia præsupponatur actioni naturæ, sed vt dicit Doctor, absolutè non sequitur,ex vi argumenti:non præsupponit ens in actu, quod est ipsum compositum: ergo potest producere ipsum compositum omnino de nouo. non sequitur, quia si natura fuisset ab æterno, & benè disposita, ac nullo modo impedita,statim produceret effectum in actu, & sic non produceret omnino de nouo. *Materia præsupponitur actioni naturæ.*

Contra Ægidium. [f] *Sed nec ad istud primum membrum valet.* Dicit Doctor quòd argumentum Ægidij non valet, etiam ad primum membrum, scilicet vt ly *nihil* tantùm natura præcedit, quia secundùm Philosophum quæcunque Intelligentia est agens superius quàm agens naturale,& per consequens in agendo minùs præsupponit, secundùm istos, quàm agens naturale, & tamen non conceditur consequenter ab eis, scilicet quòd possit ab æterno producere de nihilo. Et quod dicit de Intelligentia,quòd non potest creare, licèt hîc hoc supponat pro certo,subtiliter tamen probat *in quarto,dist.* 1. *q.*1. vbi pertractat opinionem Auicen. de ista materia,quam ibi improbat.

Quomodo Deus possit producere aliquid de nihilo. [g] *Ideò aliter arguo ad istud membrum*, &c. Hîc Doctor ostendit quomodo Deus potest aliquid producere de nihilo, vt ly *nihil* tantùm natura præcedit, & arguit sic; Deus potest immediatè aliquid causare, hoc est nulla secunda causa in quocunque genere causarum concurrente: ergo potest creare, & aliquid dè nihilo facere. Antecedens est manifestũ,quia Deus est primum efficiens, vt probauit *d.* 2. *primi. part.* 1. *quæst.*1. *Deus est primum efficiēs.* ergo si aliquid non potest immediatè facere: ergo nec mediatè. Patet, quia si produxit *A* mediatè, oportet quòd illud quod mediat sit productum;aut ergo immediatè à primo efficiente, & habetur propositum;aut mediante aliquo alio: si mediatè,ergo illud,quod mediat erit productum, à primo efficiente, vel aliter erit processus in infinitum, vel oportebit stare ad aliquod, quod erit immediatè productum. Consequentiam probat sic: Scilicet, quòd possit illud producere ex nihilo, *quia si potest efficere aliquid* immediatè, *igitur illud non habet esse*, &c. Hæc litera patet de se.

Contra illud,quod dicit Doctor,*illud non habet esse ex se necessarium formaliter*, *& habet esse à causa.* In hoc enim videtur sibi contradicere,ponendo primam causam ad intentionem Auicennæ de necessitate causare effectum immediatum, puta secundam Intelligentiam: nam dicit suprà *in primo dist.*2.*part.*2. *q.*3. quòd Intelligentia secunda, si esset causata de necessitate à prima causa,tunc esset ex se formaliter necessaria.Hoc idem dicit *in eodem primo, dist.* 8. *q. vlt.* & hîc dicit; quòd tale causatum non habet *esse* ex se necessarium formaliter. *Obiectio.*

Respondeo, quòd nulla est hîc contradictio,si Doctor rectè intelligatur: nam Intelligentia secunda non includit in suo conceptu quiditatiuo esse à se,siue realis essentiæ,siue realis existentiæ, quod patet à Doctore *d.*8.*q.vlt.primi* declarando positionem Auicennæ, quomodo necessariò causatum dicatur possibile, vbi sic dicit: ***Auicenna autem videtur statim contradicere sibi ipsi,ponendo illud necessarium esse possibile, quia tunc necessarium non necessariò comparatur ad illud. Sed arguitur pro Auicenna:si est ab alio, ergo in conceptu quiditatiuo eius non cadit*** esse***:ergo est de se possibile esse, & non existens, sicut humanitas non est de se vna, nec plures, conceditur de isto modo possibilitatis, qua scilicet possibilitas non est, nisi quòd ordine naturæ hoc est capax huius,& non est illud quiditatiuè, scilicet ex se.*** Hæc Scotus ad literam. Ex quo ergo causatum necessariò non includit tale *esse* quiditatiuè, sequitur quòd nec sic includat necessitatem consequentem huiusmodi *esse*:& sic intelligit Doctor in isto secundo. *Solutio.*

Quando verò dicit in primo, *distinct.* 2. quòd *est ex se formaliter necesse esse*, sic debet intelligi, quòd illa entitas causata à prima includit formaliter necessitatem, puta tanquam gradum intrinsecum,sicut dictum fuit ibi de Verbo,quod est ex se formaliter necesse esse,id est, quòd includit in se formaliter essentiam diuinam, quæ formaliter est necesse esse. Et sic patet quomodo sibi non contradicit. *Nota.*

SCHOLIVM.

Opinio Philosophorum. *Ponit sententiam Philosophorum, negantium creationem in tempore esse possibilem, quam refutat, 1. dist. 8. q. fin. vbi num. 13. & dist. 39. & 43. probat Deum omnia ad extrà contingenter causare, & consequenter nihil necessariò facit ab æterno, quia etiam secundùm* Philosophum, *sola necessaria sunt æterna. Adducit aliam rationem, sed facilè solubilem à* Philosophis: *de quo agit 1. d. 2 q. 1. num. 28 & 4. d. 48. q. 2.*

De secundo [a] membro, provt ly *de*, notat ordinem durationis, negatur communiter creatio à Philosophis: quia dicunt Deum necessariò producere quicquid immediatè producit,& nullo præsupposito: quod autem mediatè producit, producit aliquo præsupposito, de quo producit: quia tunc producit per causas secundas: & ita 5.

nec

nec mediatum, nec immediatum effectum contingenter producit de nihilo, sic accipiendo *de*.

Sed contra [b] istud probatum est distinct. 8 primi, lib. & tactum est distinct 39. eiusdem, quod Deus causat omnia, quæ sunt ad extra contingenter, & ex hoc sequitur, quod non necessario: & per consequens nec sempiternum, quia Philos. 9. Metaph. videtur concedere omne necessarium esse sempiternum & econtra, idem etiam videtur innuere primo de Cœlo, & Mundo, contra Platonem, qui concessit aliquid sempiternum esse: & tamen possibile non esse. *q. vlt. Arguit contra Philosoph. T. com. 17. Tex. c. 101. 103. & 138.*

Sed instabis huic [c] rationi, quòd non oportet vbi est contingentia in effectu, quòd ibi inferatur possibilitas ad nouitatem. Deus enim contingenter vult *A*, *ex dist. 8. 1. lib.* & tamen non potest de nouo non velle *A*, quia tunc esset mutabilis. *Quæst. vlt.*

Respondeo [d] nouitas potest esse in productione diuina propter nouitatem producti, licet non sit nouitas in ipso producente: quia in productione prima nouitas est ex parte producti, sicut patebit respondendo ad primum argumentum principale. Sed circa velle, non potest esse nouitas, vel mutatio ex parte voliti, nisi esset aliqua nouitas ex parte actus volendi: quia actus volendi idem & eodem modo se habens, non potest esse alicuius nouiter voliti. Volitum enim non habet esse volitum, nisi per actum volendi: & ita non est nouum in *esse* volito, nisi per nouum actum volendi. *Quare Deus potest facere effectum nouũ sine noua volitione, quia nõ potest habere nisi æternã.*

Sic [e] igitur videtur aliqualiter sequi quod si Deus possit aliquid contingenter causare; potest etiam contingenter causare aliquid nouum: quia non est ratio quare non possit causare non sempiternum contingenter, sicut potest contingenter causare sempiternum, ex quo non causat necessariò. Quod enim oporteret causatum esse sempiternum, videtur sequi ex necessitate causationis, vel ex immutabilitate ipsius causantis: quorum neutrum infert sempiternitatem: igitur possibilis est nouitas inferri.

Arguitur etiam ad istud membrum, quia si aliquid sit nouum, quæro à qua causa sit nouum? Sit illa causa *A*, tunc arguo, aut *A* eodem modo se habens produxit hoc nouum; aut aliter: si eodem modo, habetur propositum, quia ab eadem causa non mutata, potest esse aliquis effectus nouus: si ab *A*, aliter se habente, quæro à quo mouente aliter se habuit ad hunc nouum effectum producendum? non est processus in infinitum: ergo stabitur tandem quòd aliquid erit nouum à causa vniformiter se habente. *Ratio 2. cõtra Philos.*

Et confirmatur ratio, quia si potest esse àprimo mouente hæc pars motus noua, quæ nunquam præfuit: quare non potest ita aliquid totum esse nouum, cuius nihil vnquam præfuit? *Quia ponitur ab eis difformitas in partibus motus, & hinc contingentia.*

Sed ista ratio [f] cum sua confirmatione contra Philosophos parum valet, & leuiter solueretur ab eis. Conclusio tamen vera est, quòd ab aliquo agente non mutato, potest esse productum, quod omnino sit nouum. *Scot. 1. d. 2. q. 1. & 4. d. 48. q. 2.*

COMMENTARIVS.

7. a DE *secũdo mẽbro*, &c. *Quia dicũt Philosophi*, quòd Deus non potest producere aliquid de nihilo, ita quòd ly *nihil* procedat duratione. Volunt enim, quòd prima causa quidquid producit immediatè, quòd de necessitate naturæ producat, & sic tale productum erit simpliciter necessarium, vt patet à Doctore *in primo, distinct. 2. part. 1. quæst. 1. & distinct. 8. quæst. vltim. & q. 7. quodlib.* omne necessarium apud Philosophum, *9. Met. text. com. 17. & primo Cœli, & mundi. text. com. 138.* est sempiternum, & èconträ: & sic non potest aliquid produci immediatè de nouo à prima causa. Et si dicatur nonne Aristot. 16. *de Animalibus* ponit intellectum venire de foris, & immediatè esse à Deo? Et Doctor *in dist. 43. quæstione 2. art. 2. quarti* dicit, quòd Aristot. ponit intellectum immediatè accipere *esse* à prima causa, & nouum *esse*, ergo non videtur mens Arist. quod omne productum immediatè à Deo sit sempiternum. De hoc vide quod dicit Doctor in quarto vbi suprà, exponendo mentem Aristotelis.

b *Sed contra istud.* Hîc Doctor intendit probare contra Philosophos, quòd etiam immediatè productum à prima causa non sit sempiternum. Et supponit vnum probatum ab ipso *in primo distinct. 2. part. 1. quæstione 1. & distinct. 8. quæst. vltim. & 39. & 42. primi. & 7. quæstione quodlib.* videlicet, quòd prima causa causat omnia, quæ sunt ad extra merè contingenter. Et ex hoc sequitur, quòd non necessariò, & per consequens nec sempiternum, quia Philosophus 9. *Metaph. text. com. 17.* videtur concedere omne necessarium esse sempiternum, & èconträ. Idem etiam videtur innuere *primo Cœli, text. com. 102, 103. & 138.* contra Platonem, qui concessit aliquid sempiternum esse, & tamen possibile esse.

c *Sed instabis huic rationi.* Hîc Doctor intendit probare, quòd non sequatur, scilicet quòd si Deus vult immediatè, & contingenter, quòd possit illud velle de nouo, quia probatum est *in primo dist. 8. q. vlt.* quòd Deus contingenter ab æterno vult *A*, & tamen non potest de nouo non velle *A*, quia tunc esset mutabilis. Hoc idem *in 39. dist. & 45.* in qua ostendit, quòd quicquid vult æternaliter, & ab æterno vult.

d Respon

8 *Quomodo nouitas sit ex parte producti, non autẽ producentis.*

d *Respondeo, nouitas potest,* &c. *Sed circa velle non potest esse nouitas, vel mutatio ex parte voliti,* id est, quòd nunquam potest esse aliquid aliter volitum, quàm prius à voluntate diuina, *nisi sit aliqua nouitas*, &c. Dicit ergo Doctor quòd licèt *esse* causabile à voluntate diuina sit ab æterno volitum, ita quòd de nouo non potest esse volitum, non tamen sequitur hoc de causatione, quia temporaliter potest causari.

e *Si igitur videtur aliqualiter sequi,* &c. quia si secundùm Auicennam potest contingenter causare aliquid sempiternum, multò magis potest contingenter causare non sempiternum, quia sempiternum videtur magis habere rationem necessarij, quàm non sempiternum, & magis rationem incausabilis. Sequitur, *quod enim oporteret causatum esse sempiternum, videtur sequi.* &c. Non enim valet formali consequentia causa est simpliciter inmutabilis: ergo non potest aliquid de nouo causare, quia cum immutabilitate causæ potest stare nouitas effectus, vt patebit respondendo ad primum argumentum principale. Nec similiter sequitur, Deus causat necessariò: ergo causatum est sempiternum. Et dicunt aliqui, quòd consequentia est bona, sed tam antecedens, quàm consequens est falsum. De antecedente patet, quia ista repugnant, quòd aliquid causetur, & necessariò, vt patebit quæstione sequenti. Sed quomodò consequens sit falsum, non ostenditur ab eis, imò videtur, quòd si Deus causat *A*, necessariò, quòd ipsum, *A* sit necesse esse, & si *A* est necesse esse, *A* erit sempiternum: aliter non esset necesse esse. Posset ergo dici primò, quòd quando Doctor dicit, quòd necessitas causationis non infert causatum esse sempiternum, quòd potest sic intelligi in proposito, quia Deus non causat necessariò: ideò non sequitur necessariò sempiternitas effectus, & sic fit ista consequentia, quia Deus non causat aliquem necessariò, ideò ex necessitate causationis non potest sequi sempiternitas effectus, cùm talis necessitas causationis nullo modo sit in Deo. Secundò potest dici, tenendo illud antecedens, quòd Deus causet necessariò, quòd adhuc non sequitur, quia comparatur ad effectum mediatè, etiam secundùm Philosophos causat necessariò, & tamen effectus erit nouus. Si etiam comparatur ad effectum immediatè, adhuc erit nouus: patet de anima intellectiua, quæ per Philosophum 16. *de Animalibus*, immediatè causatur à Deo, & non necessariò. Si dicatur, quòd si causatio animæ est necessaria, ergo, & ipsa anima habet necesse esse. Respondeo, quòd causatio necessaria est duplex. Quædam est simpliciter absoluta, quæ non fit ex præsuppositione alterius. Alia est, quæ fit præcisè ex aliquo præsupposito, & hoc secundo modo anima necessariò causatur, quia in eodem instanti, quo corpus est organizatum, necessariò anima infunditur à Deo. Dico etiam, quòd anima intellectiua non immediatè causatur à Deo alia causatione quâ causatur, & corpus organizatum, ita quòd causatio Dei in aliquo priori terminetur ad *esse* ipsius animæ, ideò non dicitur absoluta necessitate causari, & de hoc vide Doctorem in quarto, dist. 3.

Deus non causat necessariò.

Causatio necessaria est duplex.

9 Quamuis Doctor expressè dicat, quòd nihil potest esse volitum de nouo à voluntate diuina sine nouitate actus volendi, vt patet *in primo, distinct.* 8. *quæstione vltima, & distinct.* 39. *&* 45. *& præsenti distinct.* Aliqui tamen nituntur ex aliquibus dictis Doctoris saluare, quòd aliquid potest esse de nouo volitum, qui sic dicunt. Tamen cum supportatione tanti viri, & saluo semper meliori iudicio, & in omnibus me submittendo sacrosanctæ Ecclesiæ determinationi, necnon dictis Sanctorum, occurrunt mihi multæ dubitationes, ex quibus fortè non videretur sequi inconueniens aliquid esse de nouo volitum à voluntate diuina, nulla penitus mutatione facta in ipso actu volendi, quæ dubitationes sumuntur ex dictis Doctoris in diuersis locis.

Prima ergo dubitatio est, quia Doctor *in* 1. *dist.* 39. dicit, quòd sicut voluntas diuina contingenter vult, puta Franciscum fore, ita stat semper in tali contingentia. Nam in eodem instanti, quo elicit actum, siue ipsum *velle*, potest non elicere, quia semper voluntas diuina, etiam quando actum elicit, intelligitur prior ipso actu, vt etiam patet à Doctore *in* 1. *d.* 39. *& in isto* 2. *di.* 25. Et quia semper elicit, ideò semper intelligitur sic prior, quòd potest non elicere: non enim est intelligendum, quòd sic ab æterno voluerit, quòd etiam nunc non velit, imò sicut ab æterno voluit, ita & nunc vult, & si sic, videtur quòd possit velle oppositum: & si ponatur in *esse*, quòd velit oppositum, tunc sequitur, quòd possit velle de nouo, & tamen non est dicendum, quod sit nouitas in tali *velle*. Et licèt dictum Doctoris sic exponatur, quod quando vult contingenter A, & semper stat in tali actu contingenti, sic exponitur, quia quando actu vult, pro quocunque instanti semper potest velle oppositum, quia, vt sic, voluntas intelligitur prior actu volendi. Sed posita prima determinatione non potest velle oppositum, & ideo non sequitur, Deus vult Franciscum sedere, & potest velle ipsum non sedere, modo possibili in esse posito nullum sequitur impossibile, ponatur ergo in esse, non sequitur, quia posita prima determinatione, quâ vult ipsum sedere, non potest poni alia determinatio, qua velit ipsum non sedere, & de hoc vide quæ notaui *super primo Doctoris distin.* 39.

Voluntas diuina semper est prior ipso actu.

10 Quicquid tamen sit, est valde difficile credere, quod voluntas non possit velle oppositum, nulla facta mutatione in actu volendi, quia si ponatur secundùm aliquos potentia exequutiua in Deo, sine mutatione aliqua, in tali potentia potest aliquid causari de nouo, quod priùs non causauit. Non enim credo aliquid mutari ex hoc solo, quod habet aliquem respectum rationis, quem priùs non habuit, vel quod non habeat respectum rationis, quem priùs habuit; non enim actus intelligendi diuinus diceretur mutari propter alium, & alium respectum rationis. Vnde Ocham in suo Centiloquio non habet pro inconuenienti, quod intellectus diuinus nunc incipiat scire aliquid, quod priùs nesciuit, & quod nunc desinat scire aliquid, quod priùs sciuit. Sic pariformiter dico, quod fortè non videtur impossibile, quod voluntas diuina nunc velit Antichristum non fore, quem tamen priùs voluit esse, & hoc sine sui mutatione, quia semper remanet idem actus voluntatis diuinæ, vt idem sibi, licèt in eo possit esse alius, & alius respectus; siue alius, & alius transitus super creaturam.

Sicut

Sicut enim voluntas diuina eodem *velle* semper immutabiliter se habente potest velle mille obiecta, quæ *velle* dicuntur habere *esse* volitum, & tamen non sequitur mutatio in voluntate diuina; quia tantum sunt ibi alij, & alij respectus, siue aliæ, & aliæ transitiones super obiecta cognita; sic videtur quòd manente eodem *velle* circa idem obiectum cognitum, possit poni aliud, & aliud volitum, nulla facta mutatione in actu voluntatis diuinæ; non enim videtur sequi absolutè, vult hoc, & priùs noluit: ergo mutatur, non sequitur, quia eodem actu, quo vult hoc esse, priùs voluit hoc non esse. Posito enim, quòd in me esset vnica intellectio, quia intelligo omnia intelligibilia, in instanti *A*, non intelligo *B*, & in alio instanti intelligo illud eodem actu, tantùm sequitur, quòd actus intelligendi nunc terminatur ad *B*, ad quod priùs non terminabatur. Et patet, quòd alia, & alia terminatio in actu manente eodem, nullam facit mutationem.

11 Secunda dubitatio est, quia Doctor *in primo distinct.* 40. & communiter alij Doctores expressè dicunt, quòd prædestinatus potest damnari in sensu diuiso, & tunc est sensus, quòd ille, qui nunc est prædestinatus potest damnari, puta cras, licèt dicat ibi, quòd hoc est in æternitate, quia in eodem instanti æternitatis, quo vult Petrum prædestinare, potest velle oppositum, vt diffusè expressum est *in primo, distinct.* 39. Non video tamen, quin Deus si vellet posset nunc Petrum damnare sine sui mutatione, vt infrà dicam.

Tertia dubitatio est, quia Doctor *in* 1. *dist.* 44. *& in* 2. *distinct.* 7. declarando de potentia Dei ordinata, & absoluta Ibi dicit quòd facere aliquid de potentia Dei absoluta est facere contra legem, priùs determinatam, & quòd potest facere contra illam legem, nisi fortè exponatur, quòd pro illo instanti quo ordinauit aliquam legem oppositum potuit ordinare. Sed certum est, quòd omnis finaliter peccator secundùm legem diuinam est æternaliter damnandus, & tamen non video quin voluntas diuina posset nunc ordinare oppositum, nulla mutatione facta in actu volendi.

Quarta dubitatio est, quia videtur, quòd si voluntas diuina nunc vellet, posset omnes damnatos glorificare, & sic esset nouum volitum sine mutatione voluntatis diuinæ. Et Franciscus de Mayron. *in primo distinct.* 40. dicit, quòd Deus non sic determinatè reprobauit aliquem, quin semper possit illum prædestinare si vult.

Quinta dubitatio, quia ex quo voluntas diuina secundùm communem opinionem ab æterno ordinauit Antichristum fore. Quæro an Antichristus posset non esse? & si sic, tunc habeo propositum, aut non potest non esse? & sic voluntas diuina non poterit facere, quòd Antichristus non sit, licèt ab æterno potuisset facere: quod videtur inconueniens.

Sexta difficultas est, quia dicit Doctor *in primo, distinct.* 8. *quæstione vltim. & in isto secundo præsenti distinct.* & est etiam communis responsio Theologorum, quòd voluntas diuina voluit ab æterno quicquid voluit, sed non pro æterno, sed pro aliquo tempore determinato. Quæro tunc quomodo in illo tempore determinato voluntas diuina ponit illud in esse? aut volitione, quâ ab æterno voluit, & habeo intentum; scilicet quòd ipsa habeat respectum nouum; aut non volitione, sed aliqua alia potentia, & tunc videtur mutatio, quia priùs illa potentia non ponebat illam creaturam in *esse*. Nunc autem ponit, & si hîc non ponitur mutatio, ita nec debet poni in voluntate diuina ex hoc, quòd nunc vult aliquid esse, cuius oppositum priùs voluit non esse.

Quid sit mutari 5. *Phys. contex.* 7. *&* 12. *met.* 38. *&* 63.

Istis ergo dubitationibus positis, dico semper me submittendo Scripturæ diuinæ, & pedibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, offerendo me tam publicè, quàm secretè semper retractare, quòd non fuerit ita benè dictum, & dictis Sanctorum non consonum, quòd non haberem pro inconuenienti voluntatem diuinam posse velle aliquid de nouo sine sui mutatione. Pro cuius clariori intelligentia suppono aliqua. Primum, quòd mutari est aliter se habere nunc, quàm prius, vt patet 5. *Physicorum*, & hoc secundùm aliquid reale; & sic homo mutatur à non albo in album, vel ècontra. Est etiam mutatio visionis cùm homo mutatur à non *esse* simpliciter ad *esse* simpliciter, vel ècontra. Sed aliter se habere nunc quàm prius secundùm quam relationem rationis non dicitur propriè mutari, sicut Deus, quia nunc amatur à me, & priùs non amabatur, aliter se habet nnnc, quàm priùs secundùm respectum rationis causatum à me amante, & tamen non mutatur, vt patet à Doctoribus, & præsertim à Scoto *in primo dist.* 30. *&* 39. *& alibi.* 12.

Quomodo velle diuinũ manens idem simpliciter aliquãdo dicatur necessariũ, aliquãdo contingens.

Secundò suppono, quòd in voluntate diuina est tantùm simplex *velle* idem realiter, & essentialiter sibi, vt subtiliter probat Doctor *in primo, distinct.* 2. *quæst.* 1. & eodem *velle* creat, gubernat, prædestinat, & reprobat, & vult, quicquid vult, vt patere potest in multis locis à Doctore.

Tertiò præsuppono, quòd *velle* diuinum manens simpliciter idem in se aliquando dicitur *velle* contingens, vt quando transit super obiecta contingentia, vt cùm vult creaturam esse; & aliquando dicitur necessarium, vt quando transit super obiecta necessaria, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 10. & illud *velle* potest dici diuersificari secundùm quòd transit super diuersa obiecta, etiam contingentia, ita quòd talis diuersificatio non est in entitate ipsius *velle*, sed in diuersis transitionibus, siue determinationibus, siue relationibus rationis, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 39.

Quarto præsuppono, quòd illud *velle*, quo vult quicquid vult sic est idem essentialiter essentiæ diuinæ, quòd non potest in se esse nouum, nec elici de nouo.

Istis præsuppositis, dico sine assertione, quòd voluntas diuina posito, quòd ab æterno voluerit me saluum fore, adhuc ipsa eodem velle potest me nunc velle damnare, etiam antequam producar in *esse*, & hoc si ponatur in *esse*, in *velle* diuino tantùm erit nouus transitus. Et cùm dicit Doctor quòd hoc non potest esse sine nouitate ipsius *velle*. Dico, quòd vel oportet ipsum exponere, puta quòd non loquatur secundùm propriam opinionem, vel quod non possit velle de nouo noua volitione reali sine nouitate ipsius, sed quod non possit esse nouus transitus sine nouitate in voluntate diuina, ego non video. 13.

Relationes rationis non ſunt noua, nec per intellectum diuinū, nec per intellectum creatum.

Et ſi dicatur, quòd ipſe Doctor *in primo diſt.* 30. dicit quòd intellectus diuinus non poteſt cauſare aliquam relationem rationis de nouo, ſine ſui mutatione, hoc idem videtur de voluntate. Dico, quod etſi hoc verum ſit, ſuſtinendo, quòd ipſe loquatur ſecundùm opinionem propriam: poteſt tamen dici, non contradicendo Doctori quòd quando voluntas vult aliquid de nouo, & ſimiliter quando intellectus intelligit aliquid de nouo, non cauſatur ibi aliqua relatio rationis. Et ſi dicatur: Si intellectus aliquid de nouo intelligit, ergo de nouo poteſt ſe comparare ad obiectum cognitum, & talis comparatio erit relatio rationis: Poſſet dici, quòd ſi talis relatio ſit, erit in obiecto cognito, non autem in intellectu diuino.

Si etiam ponatur, quod ſit in intellectu diuino talis comparatio, ego non video quomodo propter nouam comparationem rationis ſit mutatio in actu intellectus diuini. Nam ſicut ab æterno ſecundùm ipſum, poteſt per ſe comparare ad alia & alia obiecta, & ſic ibi eſſe plures comparationes, & tamen ipſum non mutari. Sic in prepoſito; ſimiliter videtur difficultas, quomodo eodem actu intellectus poſſit ſimul, & ab æterno cauſare diuerſas comparationes circa diuerſa obiecta ſine ſui mutatione, & quòd non poſſit cauſare de nouo aliquam comparationem ſine ſui mutatione, cùm illa ſit tantùm ens rationis, quæ nullam mutationem facit.

Et ſic breuiter ſuſtinendo hanc viam, poſſumus ſoluere multas difficultates, quæ poſſent inducere rationalem creaturam in deſperationem, & in multa alia inconuenientia. Dicerem ergo ſine aſſertione tamen, quod ſi voluntas diuina ab æterno ſtatuiſſet hominem homicidam fore puniendum pœna capitis, quod nunc de nouo poteſt ſtatuere oppoſitum, quia ſicut ſtatuens ab æterno eſt ibi tantùm tranſitio contingens ſuper obiecta, ita & nunc quando oppoſitum ſtatuit ſimiliter, quòd ipſa voluntas, ſicut ab æterno eodem *velle* voluit me eſſe pro iſto tempore, ita & nunc eodem *velle* ponit me in *eſſe*, diuerſificata alia tranſitione à prima. Similiter ſicut eodem *velle* voluit ab æterno Iudam fore damnatum, ita & nunc poteſt velle noua tranſitione, ſine nouo reſpectu rationis Iudam eſſe ſaluum, & ſic de aliis. Nam vide Sco. in quarto cap. 46. qu. 1. vbi dicit expreſsè, quod ſi Petrum ſaluari iuſtum eſſet, ſi ipſum damnaret, iuſtè faceret, quod enim inconueniens eſſet voluntatem diuinam, ſi Petrum nunc beatum damnaret, ita quòd eſſet tantùm noua tranſitio ſuper Petrum damnatum.

Et vltra quæro à te, an Deus poſſet velle nunc facere alium mundum præſtantiorem iſto? Si ſic, ergo eodem *velle*, ſed noua tranſitione, ſi non expreſsè non eſt dicendum, quia non video oppoſitum.

Si dicatur: Pono caſum, quòd voluntas diuina voluit ab æterno Petrum ſaluum, & nunc voluntas diuina damnat Petrum. Quæro an intellectus diuinus ab æterno cognouit Petrum fore damnandum? Si ſic contrà; quia ab æterno non determinauit Petrum fore damnandum, & tamen intellectus diuinus omnia contingentia cognoſcit poſt determinationem voluntatis diuinæ *quaſt. vlt. prologi, & diſt. 36. primi, & diſt. 14. quodlib.* ſi non cognouit ab æterno, ergo non cognouit omnia futura contingentia.

Reſpondeo, & priùs quæro à te, an Deus poſſit producere nouum mundum, quem priùs non determinauit ab æterno? Sic ſic, ergo intellectus diuinus hoc non cognouit ab æterno, cùm non fuerit volitum ab æterno, ergo non cognouit omnia futura contingentia. Dico ergo, quod intellectus diuinus, quando tranſit ſuper obiecta ſecundaria, non fit perfectior, neque imperfectior, cùm talis tranſitus non pertineat ad perfectionem illius; primò ſi, per impoſſibile, non cognoſceret aliquod obiectum ſecundarium, nulla ſimpliciter perfectio ſibi deeſſet, imò ſimpliciter omnis perfectio ſibi adeſſet. Nam vltimata perfectio illius eſt intelligere eſſentiam diuinam, vt patet à Doctore *in primo diſt. 2. & in ſecundo diſt. 2. q. 1.* Si ergo non cognoſcere obiecta, etiam neceſſaria non pertineret ad imperfectionem illius, nec etiam cognoſcere huiuſmodi obiecta pertinet ad perfectionem illius, quæ tamen relucent in eſſentia diuina, non ex natura rei, ſed ex actu intellectus diuini ante omnem productionem voluntatis ad extrà producentis talia in tali *eſſe* intelligibili, vt patet à Doctore *in primo diſt. 3. quaſt. 4. & diſt. 39. & in præſenti diſt. 1. quaſt. 1.* quantò magis non cognoſcere ab æterno aliqua obiecta ſecundaria contingentia, non pertinebit ad imperfectionem illius. Dico quòd tantum cognoſcit illa futura contingentia, quæ ſunt determinata à diuina voluntate: quia cognoſcit antecedens, ſcilicet illam determinationem; ergo & futurum contingens ſic determinatum, quod dicitur conſequens, vt patet à Doctore *in primo diſtinct. 39. & 44.* quorum eſſet tamen inconueniens, ſi aliquid eſſet determinatum à voluntate diuina & nō cognoſceretur ab intellectu diuino, & cum non cognoſcit illud, quòd non eſt natum cognoſci, niſi priùs voluntas diuina determinet, nullum ſequitur inconueniens: non enim cognoſcit hanc; *alius mundus perfectior eſt producendus*, & tamen hoc eſt poſſibile, & hoc eſt, quia non eſt determinatum à diuina voluntate. 15

16 Et ſi dicatur, nonne intellectus diuinus cognoſcit omnia futura contingentia? Dico, quòd ex quo illud eſt futurum contingens, quod eſt ſic determinatum à diuina voluntate, vt patere poteſt à Doctore *in quaſt. vltima prolog. & in primo diſt. 2. quaſt. 1. & diſt. 8. vltim. & 39. & quaſt. 14. quodli.* quòd cognoſcit omnia futura cōtingentia, pro quanto cognoſcit determinationem diuinæ voluntatis; intelligendo tamen ſic, quòd eſſentia diuina eſt ratio cognoſcendi intellectui diuino, & determinationem diuinæ voluntatis, & determinata per illam, vt patet à Doct. *in primo diſt. 39.* Sed ſi poſt voluntas diuina aliter determinaret, tunc intellectus diuinus aliter cognoſceret, cum in huiuſmodi contingentibus ſemper ſequatur determinationem diuinæ voluntatis, nec ſequitur mutatio in intellectu ſic, vel ſic, cognoſcere, cùm tantùm ibi ſint diuerſæ tranſitiones, vel relationes rationis, quæ nullam faciunt mutationem, vt dixi ſuprà de voluntate. Iſtis ergo benè intellectis, iudicio meo ſatis debili, nonnullæ difficultates ſolui poſſunt, quæ multū impedimenti præſtant in via Dei ambulare volenti. Et omnia, quæ dixi in iſta materia non aſſero firmiter tanquam vera, innitendo ſententiæ & opinioni meæ, & ſi melior ſententia apparet, ſemper paratus ſum

Quomodo intellectus diuinus cognoſcat futura contingentia.

sum illi firmiter adhærere, credo tamen in istis non decipi, sed magis veritati consona dicere.

17. e *Sed ista ratio cum sua confirmatione parum valet contra Philosophos, & leuiter solueretur ab eis.* Quia nouitas poneretur ab eis ex motu, qui necessariò causatur inquantum vniformis, sed difformitas sequitur in partibus eius, & ita nouitas, & de hoc vide Doctorem *in primo, dist.* 2. *quæst.* 1. *& in* 4. *dist.* 48. vbi quærit, an cessante motu primi mobilis aliquid possit moueri?& sic diceretur ab eis, quòd nouitas esset tantùm à causa secunda, & non à prima, & sic motus primi mobilis, & qualibet pars eius. Vnde Commentator 12. *Metaphys.* 41. dicit, quòd præter primum mouens quod est infinitæ potentiæ, requiritur mouens coniunctum potentiæ finitæ, ita quòd ex primo mouente sit infinitus motus, & ex secundo sit successio, quia aliter non posset esse successio, & per consequens nec nouitas, nisi concurreret illud mouens finitū.

Opinio Henrici in summa art. 2 *q.* 23. *&* 24.

SCHOLIVM.

Ponit sententiam Henrici dicentis, creationem non esse de nihilo existentiæ sed de aliquo essentiæ: ponit enim essentiam dari creaturæ per omnipotentiam Dei. Hanc refutat Scotus 1. *d.* 43. *quia eo ipso quod res est in esse intelligibili per intellectum, cùm non repugnet sibi esse, nec necessariò sit, est possibilis.*

6. IN Isto [a] tamen membro secundo, scilicet intelligendo *de* prout dicit ordinem durationis, distingui potest de *nihilo*, quod potest accipi pro nihilo omnimodo, vel pro nihilo secundùm *esse* existentiæ; aliquo tamen secundùm *esse* essentiæ. Et ponitur ab aliquibus, quòd licèt Deus possit creare de nihilo secundo modo: non tamen primo modo: quia non potest aliquid producere, quod non est ex parte sui possibile, secundùm Auicennam 2. Metaph. *nihil* autem non est possibile ex parte sui: quia non est ratio aliqua, quare vnum *nihil* non esset possibile, & aliud *nihil* esset possibile. *Hen. in sum. ar.* 2. *q.* 23. *&* 24.

Confirmatur ista [b] ratio, quia in omni creatura est compositio ex actu & potentia: & vbicunque ista sunt, præcedit ordine naturæ possibilitas, vel potentialitas: igitur potentialitas in quacunque re creata, sic præcedit naturaliter, & est prior natura actualitate; & tunc ista potentialitas non est nihil, sed est alicuius entis secundùm aliquod *esse*; non *esse* existentiæ: igitur secundùm *esse* quiditatiuum. Et hoc ponitur secundùm illum modum, qui recitatus est *distin.* 43. *primi*, ibi enim ponitur, quòd per potentiam actiuam Dei ad se, producitur primò res in *esse* possibili passiuè ad se: & tunc vltra potest produci in *esse* existentiæ, non tamen nisi priùs natura fuerit producta in *esse* quiditatiuo, & in esse possibili passiuè. *2. Periher. circa finem.*

Contra istud [c] est argumentum ibi *distin.* 43. quia non producitur res aliqua in *esse* possibili per omnipotentiam, sed per intellectum, quo producitur in *esse* intelligibili: & quando est in *esse* intelligibili, non repugnat sibi esse, nec est ex se formaliter necessarium: igitur est possibile.

Similiter [d] sicut argutum est *distin.* 36. *primi*, contra illud *esse* essentiæ, si illud *esse*, esset verum *esse*, productio in illo *esse*, verè esset creatio: quia ad aliquid esse simpliciter de nihilo, igitur illa productio est simpliciter alia à productione rei in esse possibili: quia si res non sit possibilis antequam sit in esse essentiæ, & producitur in isto esse; igitur aliquid producitur in aliquo esse aliqua productione, quod non est possibile ex parte sui.

COMMENTARIVS.

a IN *isto tamen membro secundo, &c.* Distinguitur ab Henrico in summa art. 2. quæst. 23. & 24. quòd ly *de nihilo* potest accipi, vel *pro nihilo omnimodo* scilicet secundùm esse essentiæ & existentiæ, vel *pro nihilo tantum secundùm esse existentiæ, aliquo tamen secundùm esse essentiæ.* Et ponitur ab Henrico quòd Deus potest facere aliquid de nihilo secundo modo, non tamen primo modo; quia omne creabile est priùs possibile, & illud possibile præsupponit *esse* essentiæ. Et hanc opinionem Henrici clariùs vide *in primo, dist.* 36. *quæst. vnica*, vbi vult, quòd *esse* essentiæ sit de necessitate ab æterno.

b *Confirmatur ista ratio, quia in omni creatura est compositio ex actu, & potentia*: ergo in omni re creata potentialitas est prior natura actualitate: *& tunc ista potentialitas non est nihil, sed est alicuius* & hanc opin. clariùs vide in expositione, quam feci super dist. 43. primi Doctoris.

c *Contra istud est argumentum, per omnipotentiam*, quia omnipotentia tantùm respicit *esse* actualis existentiæ, *sed producitur in esse possibili tantum ab intellectu diuino*, quo etiam producitur in esse intelligibili, &c. Hoc clariùs vide in expositione facta, dist. 36. & 43. primi Doctoris. *Omnipotentia tantùm respicit esse actualis existentiæ.*

d *Similiter sicut argutum est*, &c. Vide diffusè multas rationes Doctoris, quas facit contra Henricum *in* 36. *d.* & vide illa, quæ ibi notaui exponendo rationes Doctoris.

SCHOLIVM.

Sententia Doctoris, creationem esse *de nihilo essentiæ & existentiæ, sed non de nihilo* esse *intelligibilis, tamen ipsum* esse *intelligibile, producitur de nihilo omnis* esse, *de quo Scot. 1. d. 3. quæst. 4. & dist. 36. & 3. dist. 6. quæst. 1.*

Essentia idem quod existentia realiter, de quot Sco. 1. d. 36.

QVantum ad [a] istum articulum dico, quòd *de nihilo*, id est, non de aliquo secundùm *esse* existentiæ, potest Deus creare: & per consequēs de nihilo, id est, nō de aliquo secundùm *esse* essentiæ, quia, vt probatum est *dist. 36. primi*, nunquam *esse* essentiæ separatur realiter ab *esse* existentiæ. Tamen non potest aliquid creari, id est, produci ad *esse* simpliciter de nihilo, id est, nullo modo ente, nec simpliciter, nec secundùm quid. Nihil enim creatur, quod non priùs habuit *esse* intellectum, vel volitum: & in *esse* intellecto fuit possibile formaliter, sicut dictum est in prima ratione contra illam positionē; & tunc fuit quasi in potentia propinqua, vt posset esse obiectū omnipotentiæ, & poni in *esse* simpliciter. Potest tamē aliquid produci, licèt nō creari, de simpliciter nihilo, id est, non aliquo secundùm *esse* essentiæ, nec secundùm *esse* existentiæ, nec secundùm aliquod *esse* secundùm quid: quia creatura producitur in *esse* intelligibili, non de aliquo *esse*, nec simpliciter, nec secundùm quid, nec possibili ex parte sui in isto *esse*. Istud tamen produci, non est creari: quia non terminatur ad *esse* simpliciter, sed secundùm quid. 7.

Non potest aliquid fieri simpliciter de nihilo esse intelligibilis, sed bene de nihilo essentiæ & existentia.

Ad arg. 1. Deus potest producere effectū absque sui nouitate, declaratur exemplo.

Ad primum [b] argumentum principale dico, quòd causa potest primò, & immediatè aliquem effectum nouum producere, absque omni nouitate in ipsa. Quod patet per exemplum: si ponatur Sol semper esse in se æquè luminosus, & creetur aliquod medium perspicuum approximatum, de nouo illuminabit illud: ita quòd nihil nouum erit in Sole ad hoc, quòd ab ipso sit noua illuminatio; & si posset ex se ponere medium perspicuum, & sub lumine, sicut causat in ipso lumen: ita poneret in *esse* hoc totum, scilicet medium illuminatum, sine aliqua nouitate in seipso.

Et si dicas, hoc non posset, si esset agens naturale, & vniformiter se habens: quia tunc semper vniformiter produceret: igitur exemplum non valet ad propositum ostendendum.

Respondeo, verum est, quòd istud exemplum, quoad hoc valuit, quòd non oportet propter nouitatem effectus ponere nouitatem in causa: tamen non valuit quoad hoc, quòd effectus possit esse nouus à causa naturaliter agente, & totali: quia tale agens semper vniformiter ageret, si tale esset respectu effectus: agens autem liberum potest eadem volitione antiqua, effectum nouum producere, pro tunc, pro quando vult effectum nouum esse. Non enim est necesse si sempiternaliter vult, & non potest de nouo velle: igitur vult pro sempiterno, sicut non est necessarium in me, quod si nunc volo aliquid, quod pro nunc velim illud; sed possum velle illud esse pro cras, & eadem volitione stante sine omni mutatione à parte voluntatis meæ, possum illud nouum causare cras, pro quo volo illud.

Aliud sēpiternaliter velle, & aliud velle pro sempiterno. & d. 30. & 43. eiusdē.

Ab absolutum in causa, immediatè sequitur absolutum in effectu. Sco. 1. dist. 1. q. 2. ad arg. pri. & d. 3. q. 6.

Et quando [c] arguitur contra istud, per illam rationem, quod oportet habitudinem nouam aliquam naturaliter præcedere in producente ad productum, & non è contrario, dico sicut dictū est *dist. 35. primi* & aliàs frequenter, quòd ad absolutum in causa, immediatè sequitur absolutum in effectu: & in effectu primo consequitur respectus ad causam, & tunc si aliquis est respectus causæ ad effectum, ille respectus ad effectum est vltimus, & aliquando nullus. 8.

Cùm [d] igitur dicis quòd quia causa dat *esse*: ideò effectus recipit *esse*, & non è contrario, dico quòd si intendas per ly *quia* reduplicationem relationis in causa, vel aliquam realitatem nouam in causa, siue relatiuam, siue absolutam, propositio est falsa: Si autem intelligas reduplicare actum primum causæ, qui præcedit naturalirer causatum; illo modo propositio est vera: absolutum enim in causa præcedit naturaliter causatum.

Et si dicas, [f] quòd non tantùm, quia est absolutum causat, quia similiter tale est, scilicet absolutum, quando non causat.

Dico quòd in illo instanti, in quo causat, adhuc causat vt prius naturaliter ipsa causatione: & vt sic nihil intelligitur nisi absolutum, à quo ponitur ipsum causatum in *esse*, & ideò nihil potest accipi cum hoc causa huius, quod est causari, nisi illud sit prius, nec respectu huius instantis, nec respectu alterius. Fallit autem imaginatio, quia

semper

ſemper videtur, quòd cauſa ſit indeterminata vſque ad illud inſtans, quando cauſat: & tunc quod aliqua relatio determinans ipſam ad effectum, primo requiratur à parte eius, quod falſum eſt: Illud enim idem abſolutum, quod in cauſa præceſſit, tam natura quàm duratione ipſum effectum productum, vel cauſatum, eſt etiam in ea in illo inſtanti prius naturaliter quàm cauſet: & ſecundùm illud abſolutum ſecundùm quòd prius fuit cauſatiuum, eſt nunc cauſans, & non ſecundùm aliquid additum, neque abſolutum, neque reſpectiuum.

Cauſa, per ſuam entitatem, ſine ſuperueniente determinatiuo, eſt cauſans.

Ad arg. 2.

9. Ad ſecundum [g] patet per idem, quia cauſa æquè determinata ad producendum aliquod productum, quantùm eſt ex parte ſui, poteſt quandoque producere, & quandoque non producere. Quia ſicut in naturalibus, cauſam determinari ex parte ſui, eſt ipſam habere formam, qua cauſet: ita in liberis, cauſam eſſe determinatam eſt ipſam habere volitionem reſpectu volibilis, & ſicut ibi forma haberi poteſt antequam effectus cauſetur, ſi tunc eſt impedimentum extrà, vel abſentia paſſi, ita quoque hìc poteſt volitio haberi, antèquam volibile habeatur, & prius natura & duratione.

Ad tertium de [h] Philoſopho 2. *de Gener.* dico quod Philoſophus intelligit de agente naturali, ſicut patet per eum ibi. *Ad arg. 3.*

Ad quartum [i] dico, ſicut dictum eſt diſtinct. 8. primi, indiſciplinati eſt quærere omnium demonſtrationem, ſecundùm Philoſophum, quarto Metaphyſ. *principiorum enim demonſtrationis non eſt demonſtratio:* & eodem modo in contingentibus, alioquin eſſet proceſſus in infinitum in contingentibus: quia contingentia non ſequuntur ex neceſſariis: & ideò iſta voluntas Dei, quâ vult hoc & producit pro nunc, eſt immediata, & prima cauſa, cuius non eſt aliqua alia cauſa quærenda, ſicut enim non eſt ratio quare voluit naturã humanam in hoc indiuiduo eſſe, & eſſe poſſibile, & contingens: ita non eſt ratio, quare hoc voluit nunc, & non tunc eſſe: ſed tantùm quia voluit hoc eſſe: ideò bonum fuit illud eſſe, & quærere huius propoſitionis, licèt contingentis immediatè cauſam, eſt quærere cauſam, ſiue rationẽ, cuius non eſt ratio quærenda.

Ad 4. q. vlt. Text. com. 9. & 1. Poſt. tex. com. 6.

10. Et cùm dicit de expectare, verum eſt, quòd ipſa voluntas, quæ habet bonitatem ex ipſo volibili, ipſa, ſi eſt recta, vult volitum ſtatim eſſe: niſi ſit aliqua ratio, propter quam velit aliquid aliud eſſe: & tunc expectet illud aliud eſſe tempore opportuniori, ſed voluntatem, quæ nullam habet bonitatem ex volito, ſed è conuerſo: nec rationem habet quare nunc vult aliquid, ſicut nec abſolute rationem habet quare hoc velit, non oportet aliam opportunitatem in volito expectare.

Quare voluntas creata ſtatim ponit ſuum effectum niſi expectet maiorem opportunitatem; & diuina non ſic?

Quod arguebatur [k] pro ſecunda poſitione de *eſſe* eſſentiæ patet reſponſio per dicta priùs, concedo enim, quòd omne creabile, priùs erat poſſibile creari ex parte ſui: ſed iſta poſſibilitas non fundatur in aliquo *eſſe* ſimpliciter, ſed in *eſſe* cognito: ita quòd *eſſe* cognitum, concomitatur poſſibilitas ad *eſſe* ſimpliciter: licèt formaliter *eſſe* cognitum non ſit *eſſe* poſſibile: quia *eſſe* cognitum eſt *eſſe* in actu, licèt ſecundùm quid: ſed *eſſe* poſſibile, eſt *eſſe* potentia ad *eſſe* ſimpliciter, & non in actu, nec tamen *eſſe* in potentia, eſt *eſſe* ſimpliciter: ſed eſt fallacia ſecundùm quid & ſimpliciter: ſicut nec futurum eſſe, eſt eſſe ſimpliciter, nec eſſe præteritum, eſt eſſe ſimpliciter, ſicut enim præteriſſe in *eſſe* ſimpliciter, non infert *eſſe* ſimpliciter: ſic nec futurum eſſe, in *eſſe* ſimpliciter, infert *eſse* ſimpliciter; igitur nec multo magis poſſe *eſse* ſimpliciter, infert *eſse* ſimpliciter, quia poſſe eſſe, videtur eſſe remotius ab eſſe ſimpliciter, quàm fore.

Ad rat. Henr. Huic ſententia contradicit Franc. in Confla. d. 42.

Per idem ad aliam rationem de compoſitione ex actu, & potentia, licèt enim concedatur potentiam, ſcilicet obiectiuam, præcedere actum, non tamen ipſa eſt in aliquo actu reali: licèt ſit in aliquo eſſe cognito, ſecundùm quod conceditur eſſe cognitum, non tamen eſt formaliter eſſe cognitum.

Iſta tamen ratio non valet, quia compoſitio non eſt ex potentia obiectiua & actu terminante: ſed alio modo eſt ipſa compoſitio, ſicut dictum eſt diſt. 8. primi.

COMMENTARIVS.

1. *Quomodo Deus poſſit creare aliquid de nihilo.*

a QVantum *ad iſtum articulum.* Hìc Doctor ponit opinionem propriam, dicẽs, quòd Deus poteſt aliquid creare de nihilo id eſt nõ de aliquo ſecũdùm *eſſe* exiſtentiæ, & per conſequens ſecundùm *eſse* eſſentiæ, quia *eſſe* eſſentiæ, & *eſſe* exiſtentiæ ſunt idem, & omnino inſeparabilia, vt probatum eſt *in primo, diſt. 36. & in tertio, diſt. 6.* & addit Doctor quòd ſi accipiatur ly *de nihilo* ſimpliciter id eſt non de aliquo, nec ſecundùm *eſse* exiſtentiæ, nec ſecundùm *eſse* eſſentiæ, quod eſt *eſſe* ſimpliciter; nec ſecundum *eſſe* cognitum, vel volitum, vel poſſibile, quod eſt *eſſe* ſecundùm quid; tunc eſt impoſſibile aliquid creari de nihilo, accipiendo ly *de nihilo* id eſt non de aliquo ſecundùm *eſſe* ſecundùm quid. Quod patet, quia creare tantùm eſt actus diuinæ voluntatis, quæ non operatur, niſi circa præcognitum, & intellectus diuinus ante omnẽ *actũ voluntatis ad* extrà de neceſſitate naturæ producit

ducit obiecta secundaria in *esse* cognito, in quo *esse* cognito fundatur *esse* possibile. De hoc vide Doctorem *in primo, dist.* 3, *q.* 4. *&* 36. *q. vnica*, & quæ ibi prolixius exposui. Et addit Doctor quod obiectum productum in *esse* cognito, & in *esse* volito (quod *esse* volitum de necessitate præcedit ipsum *esse* actualis existentię, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 45.) vt sic est quasi in potentia propinqua, vt possit esse obiectum omnipotentiæ, & poni in *esse* simpliciter. Et addit Doctor quòd aliquid potest produci de nihilo simpliciter, id est non de aliquo, nec secundùm *esse* simpliciter, nec secundùm *esse* secundùm quid, quia producitur in *esse* intelligibili de nihilo simpliciter, non tamen illud creatur, quia creatio tantùm terminatur ad *esse* simpliciter, vt patet à Doctore *hìc, & in primo, dist.* 36. *& in tertio, d.* 2. *& alibi.* De hoc etiam, quod dicit de nihilo simpliciter, & de nihilo secundùm quid, vide infrà in Doctore dist. 18.

2. [b] *Ad primum argumentum principale.* Vltimo loco Doctor soluit argumenta principalia facta ad oppositum conclusionis suæ.

Ad primum respondet, quòd potest producere effectum nouum absque nouitate in producente, *quia voluntate antiqua*, &c. litera clara est, & vide quæ exposui suprà in primo, distin. 8. quæst. vlt. respondendo ad principale argumentum.

[c] *Et quando arguitur contra istud, &c. ille respectus ad effectum est vltimus, & aliquando nullus*; quia potest esse relatio in effectu, nulla existente in causa correspondente ad effectum, quia Deus non potest realiter referri ad creaturam, vt suprà probatum est *in primo, dist.* 30.

Et quod dicit Doctor quòd *respectus causæ ad effectum est posterior respectu effectus ad causam*, debet sanè intelligi, quia non potest esse posterior natura, nec origine, nec aliqua duratione, vt patet, sed debet sic intelligi, quòd posito absoluto in effectu ab aliqua causa, statim de necessitate naturæ, consurgit relatio, quæ terminatur ad absolutum in causa, ita quòd quasi priùs intelligitur relatio effectus ad causam, & non è contra, non quòd ita sit in re, in eodem enim instanti, quo ponitur relatio effectus ad causam ponitur relatio causæ ad effectum, si illa causa nata est referre relatione reali.

Item, cùm dicit, quòd *ad absolutum in causa, priùs sequitur absolutum in effectu*; vt hoc clariùs intelligatur, aliqua præsuppono. Primò dictum Doctoris *in* 1. *dist.* 1. *q.* 2. respondendo ad argumenta principalia, quòd ratio agendi, est tantùm ratio quiditatiua, & similiter ratio terminandi, & vult ibi, quòd nulla relatio sit ratio agendi, & *in d.* 3. *q.* 6. primi respondendo ad principale argumentum, ponit differentiam inter rationem formalem agendi, & conditionem agentis, ita quòd ratio agendi est natura, & conditio agentis est singularitas, & in creaturis, si ratio formalis agendi est absolutum, & conditio agentis erit absoluta, & per consequens ipsum agens erit absolutum, hoc idem dico de producto.

Quomodo ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu.

Secundò suppono, quòd causa non tantùm absolutè sumpta, sed etiam vt actu causat est prior natura ipso effectu, vt patet à Doctore *præsenti dist. & infra, dist.* 15. 25. *& alibi.*

3. Istis præsuppositis, dico quòd ex quo natura absoluta est ratio formalis producendi effectum absolutum, in quocunque ponatur sine imperfectione, illud habens talem naturam statim potest producere absolutum. Secundò ad absolutum in causa id est ad rationem formalem agendi absolutam, sequitur absolutum in effectu id est quòd absolutum in effectu est à natura absoluta in causa, & ratione formali producendi, & in tali instanti naturæ, quo producitur absolutum in effectu, nulla est relatio, neque in causa, neque in effectu, non in causa patet, quia vt producit est prior natura effectu, vt dixi suprà, quia vt sic relatio producentis esset prior natura relatione producti, quod est contra Aristotelem in Prædicaméto *Ad aliquid.* Tum etiam, quia relatio realis semper præsupponit extrema, sed in illo priori, quo causa producit effectum, non intelligitur productus, qui est vnum extremum. Tum etiam, quia tunc esset relatio aliqua, & non posset terminari ad aliquid, quod est impossibile, non enim in illo instanti, quo causa producit, talis relatio potest terminari ad effectum, quia in illo instanti naturæ non intelligitur effectus habere esse. Tum etiam, quia tunc poneretur aliquid dependere actu ab aliquo quando non est, sed in instanti naturæ, quo causa causat effectum, non intelligitur habere *esse*, & tamen relatio causantis de necessitate dependet à causato, vt à termino, cùm relatio in suo esse necessariò dependeat à termino, vt patet à Doctore in pluribus locis, præcipuè tamen *in* 30. *dis. primi*, patet ergo, quòd nulla relatio producentis, siue causantis ad productum, siue causatum, potest esse prior ipso producto, siue causato. Nec similiter relatio producti ad producens, potest esse prior ipso producto. Tum, quia in ad aliquid non potest esse motus, neque productio, vt patet per Aristotelem 5. *Phys. tex. com.* 10. & si esset prior de necessitate esset terminus productionis. Tum, quia relatio talis esset sine aliquo fundamento, quia non est nata fundari, nisi in producto, nec est simul natura cum producto. Tum, quia videretur sic posse produci, sicut & productum, vt patet, quod est contra Philosophum vbi suprà. Tum, quia relatio de necessitate præsupponit fundamentum, vt prius natura. Tum, quia relatio realis est inter extrema realia realiter distincta & de necessitate præexigit illa. Tum, quia si esset simul naturâ cum fundamento, non dependeret ab illo, quia omne dependens est posterius; omnis autem relatio quantùm ad suum *esse* necessariò dependet à fundamento, & termino, si ergo non potest esse prior, neque simul, sed de necessitate posterior, sequitur, quod Doctor dicit, quòd ad absolutum in causa, sequitur absolutum in effectu, id est, quòd effectus quo ad entitatem absolutam immediatè est à natura absoluta in causa, vt à ratione formali, ad quæ absoluta, sequitur relatio causati absoluti, quæ terminatur ad absolutum in causa, & relatio causæ absolutæ, quæ terminatur ad absolutum in effectu.

Relatio dependet à termine.

Ad relationem non est motus.

[d] *Cùm igitur dicis, quòd quia causa dat esse*, &c. quia sensus est, quòd relatio, vt noua realitas in causa est ratio formalis dandi esse, quod est falsum, de relatione patet, quia nulla relatio potest esse ratio producendi aliquid, quia sicut relatio non potest esse terminus formalis productionis, ita non potest esse ratio formalis producendi, vnde expresè patet ab Arist. 5. *Phys. t. c.* 10. & expresè à Commétatore ib. De realitate noua patet, quia tunc sequeretur, quòd causa semper haberet aliam, & aliam realitatem quando causat alium, & aliũ effectũ, & sic secundùm diuersitaté effectuũ, etiam numeralem, oporteret ponere in causa 4.

diuersita

diuersitatem rationum formalium correspondentem effectibus, quæ omnia sunt valde absona. Sequitur in textu [e] *si autem intelligas*, illo modo propositio est vera, quia sensus est huius propositionis scilicet quia causa dat *esse*, ideò effectus recipit *esse*, videlicet, quia absolutum in causa est prius effectu, & est ratio formalis producendi effectum, & vt sic dicitur actus primus, si dat *esse*, effectus, vt actus secundus, recipit verè *esse* à tali absoluto, vt actu primo.

Vide sensum huius propositionis.

[f] *Et si dicatur, quod non tantùm, quia est absolutum, &c.* Hîc arguit Doctor sic, ex quo enim *A* est verè absolutum quando non causat, ergo videtur, quòd quando causat aliquid sibi adueniat. Respondet Doctor ibi, *Dico, quod in illo instanti, &c.* & litera est satis clara.

5 *Bona difficultas.*

Videtur tamen aliquale dubium, quia si ista est vera, agens actione agit, talis actio est relatio, si ergo agens priùs non agebat, & nunc in instanti *A* verè agit, & per te, vt agit, est prius effectu, ergo actio, qua agit erit prior, & per consequens aliqua relatio erit ibi noua, & prior ipso effectu. Tum etiam, quia Doctor ipse, concedit *in prolog. quæst. vlt.* quòd voluntas elicit praxim mediante elicitione de genere actionis, si ergo elictione elicit, & du elicit priorem praxim sequitur, quòd erit ibi priùs actio, quæ erit de genere actionis, quæ est verè relatio, hoc idem videtur patere, *dist. 25. huius secundi*, vbi dicit, quòd voluntas intelligitur libera, quando actu elicit, quia vt elicit actum, est prior natura ipso actu, & dum elicit contingenter se habet ad illum, & tamen ex supradictis, vt elicit elicitione elicit, quæ est de genere actionis.

Quando voluntas dicitur libera.

Pulchra responsio.

Respondeo, quòd verba Doctoris debent sanè intelligi, & quando in vno loco expresè habetur intentio eius, si alibi aliter videtur dicere secundùm sensum verborum debet exponi conformiter intentioni suæ; cùm ergo expresè habeatur intentio Doctoris circa hoc, quòd absolutum (vt causat) est prius causato, & tota ratio formalis causandi est entitas absoluta in causa, sequitur, quòd nulla relatio præcedit ipsum effectum in causa, dum causat, ita quòd talis relatio sit de necessitate præexigatur ad causationem effectus, quod impossibile sit talem effectum causari, circunscripta tali relatione. Et cùm arguis: agens actione agit, &c. Dico, quod *actio* potest capi dupliciter. Vno modo, quòd sit actio de genere actionis, alio modo pro ratione formali agendi, quæ est entitas absoluta. Primo modo actio non præcedit effectum, imò est posterior, sed secundo modo benè præcedit, & tunc ista propositio, *agens actione agit*, potest habere duplicem sensum scilicet agens formaliter actione, formali agit, vel agens fundamentaliter actione fundamentali agit. Primo modo acipitur *agens* pro subiecto, & actione de genere actionis. Secundo modo accipitur *agens* pro supposito, & ratione formali agendi. Primo modo agens non est prius effectu, sed benè secundo modo. Sicut etiam dicimus, pater est prior filio, si accipiatur fundamentaliter, scilicet pro re, quæ est pater, sensus est verus; si formaliter sensus est falsus.

An agens sit prius effectu?

Ad aliud de voluntate, cùm dicitur, voluntas elicit actum elicitione. Hæc propositio potest dupliciter intelligi. Primò, quod voluntas elicit elicitione formaliter, ita quòd elicitio sit actio de genere actionis, & elicitio sit effectus formalis illius, & hoc modo voluntas, vt eliciens non est prior actu elicito. Secundo potest intelligi fundamentaliter, ita quod elicitio accipiatur pro ratione formali fundamentali eliciendi actum, & sic voluntas eliciens, elicitione fundamentali, est prior, hæc distinctio, quæ est valde necessaria potest elici à Doctore in pluribus locis, præcipuè *in primo, dist. 7. in quodlib. q. 1. & alibi*, & sic patet ad aliam instantiam de 25. secundi, patet enim, quòd voluntas, vt libera dicitur liberè agere, quando elicit, & vt sic est prior actu elicito, accipiendo absolutum in voluntate, & hanc expositionem benè nota.

An voluntas eliciens sit prior actu elicito?

[g] Ad secundum principale respondet Doctor ibi. *Ad secundum patet per idem*, dicit Doct. quod causa æquè determinata ad producendum aliquod productum quantum est ex parte sua potest quandoque producere, & quandoque non producere, & littera clara est de determinatione, & indeterminatione causæ, vide Doct. in primo in multis locis. 6

[h] Ad tertium respondet Doctor quod Philosophus loquitur de agéte naturali, quod patet per ipsum, qui sic dicit: *Idem enim & similiter se habens semper idem natum est facere, quocirca generatio semper erit, aut corruptio*, & paulò infrà, *Necesse enim si erit semper, & continua generatio, & corruptio semper aliquid moueri, vt non deficiant transmutationes.* Hæc ibi. Et ibi Commentator: *Ostensum est, quòd entia semper sunt in generatione, & corruptione, & quòd generatio corporis istius est corruptio alterius, manifestum est, quòd ponendo vnum motum, impossibile est istas duas operationes scilicet generationem, & corruptionem esse idem, idem enim non facit contraria, quapropter, aut semper erit generatio, aut sēper corruptio.* Hæc ille: & sic patet quomodo loquitur de agente naturali.

[i] Ad vltimum respondetur ibi: *Ad quartum dico*, sicut dictum est, dist. 8. primi. quæst. vlt. indisciplinati est quærere omnium demonstrationem secundùm Philosophum 4. Meta. & dicit Doctor quòd non est assignanda alia ratio, nisi quia sic vult, & litera clara est, quæ magis patet in primo, dist. 41. Et ibi vide quæ exposui. 7

Deus expectauit quia sic voluit primum instans temporis, non vt mensuram sua operationis, sed vt illud crearet.

[k] *Quod arguebatur pro secunda propositione, &c.* Nunc Doctor respondet ad rationes Henrici, quæ sunt factæ, in secundo articulo huius quæstionis. De hac tamen materia clariùs vide in Doctore dist. 36. primi, vbi diffusè pertractatur ista materia de *esse* creaturarum ante esse existentiæ, & vide multa, quæ ibi notaui, exponendo ibi literam Doctoris & sic finis.

):(

QVÆSTIO III.

Vtrùm [a] *poßibile sit Deum producere aliquid aliud à se sine principio durationis?*

Alensis 2.*p.q.*14.*m.*1.D.Tho.1.*p.quæst.*46.*art.*1.*&* 3.*secundo contra Gen. c.*28.*&* *hîc q.*2.Henric.*quodl.*1. *quæst.*7.Bonau.*hîc art.*1.*q.*2.Richard.*art.*3.*q.*4. Alber. *ibidem* Marf.*quæst.*1.*art.*2. Gabr. *q.*3. Capreol. *quæst.*1.Dur.*quæst.*2.Holcot.*q.*2.*art,*5.Ant.Andreas *q.*3.*&* 6. Bacconitan.*q.*4.5. Argen. *q.*2. Conimb. 8.*Phys.q.*6.*&* 7.Vasq.1.*p.d.*177.*c.*3.*&* 5.Sot.8.*Phys.q.*3. Tolet. *quæst,*2.*Vide Scot.*9.*Met.quæst.*15.*de primo princ.c.*4.*con.*9.*&* 2. *Phys.quæst.*8.*&* 8.*Phys.q.*1.*&* 2.

*Mag.C. Arg.*1. *Tex.c.*82. VIdetur quòd sic, Philosophus primo Physic.probat quòd materia est ingenita & incorruptibilis;alioquin esset processus in infinitum in materiis: 1. igitur materia,vel non fuit producta;vel fuit producta sine principio: & hoc est propositum; vel si non, saltem aliqua forma fuit in ea producta sine principio:quia materia nunquam fuit sine forma:igitur,& cætera.

*Arg.*2. *Tex.*10. *&* 11. *Tex.*29. Præterea, tempus secundùm Philosophum 8.Physicor. & 12. Metaphys. est sine principio,quod probari videtur ex hoc,quia si non, igitur priùs potuit fuisse tempus quàm fuit,vel priùs esse quàm esset, sed *ante* est differentia temporis:igitur ante tempus fuit tempus.

*Arg.*3. *Tex.*17. *&* 20. *&* 2.*Met.*7. Tertiò sic, secundùm Philosophum primo de Generatione, *Generatio vnius est corruptio alterius*: igitur nunquam fuit aliqua prima generatio: & per consequens sine principio sunt aliqua generabilia.

Item,causa non agens per motum,& non impedibilis, potest habere effectum sibi coæuum, sicut apparet in creaturis:igitur,&c.

Ratio ad opp. Contra Augustinus ad Felicianum assignat definitionem creaturæ, & dicit, quòd creatura est ex eo quòd omnipotentis Dei voluntate, ex *non esse* ad *esse* producta est eius substantia:sed si de ratione creaturæ est produci ex non ente: igitur impossibile est eam produci sine principio,

Præterea, qua ratione Deus potuisset produxisse vnum sine principio,& aliud,& ita essent producta actu infinita in multitudine, pòtuisset etiam aggregasse omnes lapides, qui postea fuissent:& ita infinitum mole fecisse:sed tam infinitas in numero, *Text.*37. *&* 61. quàm in mole improbatur 3.Physic.

COMMENTARIVS.

[a] TItulus quæstionis huius intelligitur sic; an Deus potuit producere aliquid aliquid aliud à se, sine principio scilicet durationis,id est,an possit producere aliquid in *esse*, ita quòd non esse ita nulla duratione præcedat *esse*,& breuiter sensus est,an aliquid aliud à Deo possit ab ipso produci ab æterno, ità quòd dicatur verè causatũ,& tamen æternaliter causari.

Arguit primò, quòd Deus potest producere aliquid aliud à se sine principio durationis,& arguit sic per Philosophum: materia est ingenita &c. patet,quia omne quod generatur, apud Philosophos,ex materia generatur:& quæritur an illa materia sit ingenita,aut genita?Si primò,habetur propositum: si secundò, ergo ex alia materia erit genita,& sic processus in infinitum.Item,patet quòd sit incorruptibilis, quia quod corrumpitur:quæro de illa materia, aut est incorruptibilis, & sic habetur propositum; aut corruptibilis; ergo in aliam materiam est corruptibilis, & sic processus in infinitum. Si ergo materia est ingenita, ergo materia vel non fuit producta, vel fuit producta sine principio durationis:& si non fuit producta, saltem aliqua forma fuit in ea sine principio durationis: quia materia nunquam fuit sine forma.Alia argumenta patent.

SCHOLIVM.

Ponit sententiam D. Thomæ & multorum, potuisse aliquid ab æterno creari, & probat octo rationibus & auctoritatibus.

HIc dicitur [b] quòd Deus potuit producere aliquid aliud à se sine principio: quia ipsum non potuisse hoc fecisse, scilicet produxisse aliquid sine principio, non potest demonstrari, nec per medium extrinsecum, nec per medium intrinsecum:non per medium extrinsecum,quia illud est voluntas Dei, cuius non potest sciri, nec haberi

beri ratio, quare magis vult hoc eſſe cum principio, quàm ſine principio: nec per medium intrinſecum, ſcilicet per *quod quid eſt* ipſius factibilis: quia *quod quid eſt*, abſtrahit ad *hic* & *nunc*: ergo non eſt ratio demonſtrandi *hic* & *nunc*.

Opinio D. Tho. 1. par. Cap. Gabr. Dur. Soti. Conim. Vaſq. Rat. 2.

Item, quodlibet aliud à Deo factum eſſe ex tempore, eſt articulus fidei: ergo ad hoc non expedit fieri demonſtrationes, nec propter fideles, nec propter infideles. Imò videtur periculoſum: quantùm ad fideles quidem, quia ſic euacuaretur meritum fidei, vt videtur: nec quantùm ad infideles, quia tunc poſſent nos arguere, quòd talia crederemus propter demonſtrationes, & ſic tenerent nos eſſe ſine fide, & ſi viderentur eis eſſe ſophiſtica, ſicut quibuſdam fidelibus videntur, poſſent deridere infideles quod propter talia crederemus.

3. Præterea tertiò, Auguſtinus 6. *de Trin. cap.* 1. dicit, quòd ſi ignis eſſet æternus, ſplendor ab eo cauſatus ſibi eſſet coæternus. Et ex hoc arguitur efficaciter pro iſta opinione vt videtur, quia conſequentia Auguſtini eſt naturalis: alioquin non valeret contra Arium ad probandum coæternitatem Filij cum Patre: non autem poteſt tenere, niſi ex perfecta ratione cauſæ, & cauſati: igitur ſicut ibi infertur ex perfecta cauſa naturaliter agente coæternitatis neceſſitas; ita ex perfecta cauſa voluntariè cauſante, poteſt inferri poſſibilis coæuitas effectus limitati ad cauſam illimitatam. Quia non videtur eſſe differentia inter agens naturale, & liberum, niſi in contingenter, & naturaliter agere: non eſt autem differentia in poſſe agere, & non poſſe agere, quia quidquid poteſt naturale agens agere, & liberum: & non differunt niſi in modo cauſandi.

Rat. 3. Sco. corroborat opi. D. Th.

Et illud argumentum poteſt multipliciter replicari, quia nulla conditio perfectionis in ſecunda cauſa reperitur, quacumque poſitione facta, quæ non ſit in prima cauſa, vt cauſa: ſed perfectionis eſt in aliqua cauſa ſecunda habere effectum ſibi coæuum: & ex hoc ſi eſſet æternus, vel coæternus effectus ſuæ cauſæ, perfectio eſſet in cauſa: igitur, &c.

Perfectionis eſt in cauſa poſſe habere effectum coæuum.

Aliter etiam deducitur, & eſt quaſi idem: quia modus cauſandi, non formaliter variat ipſum cauſatum ſecundùm Ambroſium de Incarnatione Verbi: ſed ſi Deus naturaliter cauſaret, neceſſariò cauſaret, & poſſet cauſare effectum ſibi coæuum, & coæternum: igitur ſi modò voluntariè cauſaret, licèt non neceſſariò cauſet, poterit tamen cauſare effectum ſibi coæuum.

Et ſi dicatur Auguſt. intelligere de ſplendore immanente igni, qui non eſt formaliter cauſatus ab eo: contra hoc eſt litera ſua, quæ dicit; *Splendor ab eo genitus atque diffuſus*. Eandem etiam ſententiam dicit Auguſtinus ſuper Ioan. *homil.* 26. de virgulto, & imagine eius in aqua: certum eſt autem, quòd imago ſi eſſet, eſſet cauſata, & genita à virgulto.

4. Præterea quartò, quicquid non repugnat limitationi, non repugnat creaturæ, ſi eſt aliqua entitas: ſed quantacunque duratio non repugnat limitationi: quia non eſt perfectius, quod durat per decem annos, quàm quod durat per vnam diem: igitur videtur quod infinita duratio non poneret maiorem perfectionem in creatura quam minor: & per conſequens non ponit repugnantiam eam ſemper fuiſſe ſine principio.

Rat. 4. 1. Ethic. c. 7.

Item, creatura ita tendit in *non eſſe*, quantùm eſt ex ſe ſi ſemper eſſet, ſicut ſi non ſemper eſſet: & hoc quia eſt ex nihilo: ſed abſque contradictione poteſt aliqua creatura ſemper tendere in *non eſſe*, & tamen *ſemper eſſe*, ſicut patet de Angelo & anima: igitur abſque contradictione poteſt ſemper fuiſſe, & tamen quantùm eſt ex ſe habuiſſe *non eſſe*.

Rat. 5.

Item Auguſtinus 10. de Ciuit. cap. 31. dicit, quòd ſi pes ab æterno, vel ex æternitate fuiſſet in puluere, ſemper ei ſubeſſet veſtigium: quod tamen veſtigium à calcante eſſe factum, nemo dubitaret: nec alterum altero prius eſſet, quamuis alterum ab altero factum eſſet.

Rat. 6.

5. Item ibidem lib. 11. cap. 4. *Modo quodam vix intelligibili, Philoſophi dixerunt mundum eſſe factum: & tamen non habere principium durationis*, igitur ille modus ſi eſt vix intelligibilis, eſt intelligibilis; & ita non includit contradictionem aliquid ſemper fuiſſe & ſine principio.

Rat. 7.

Confirmatur etiam, quia non videtur probabile, quòd tam præclari Philoſophi, & tam diligenter veritatem inquirentes, & tam perſpicaciter rationem terminorum concipientes, non vidiſſent contradictionem incluſam, ſi fuiſſet incluſam, ſi fuiſſet incluſa in terminis. Et confirmatur etiam ſecundùm Philoſophos quòd non ſit ibi contradictio, quia non ſolùm Naturalis conſiderat quatuor cauſas, ſed etiam Metaphyſicus:

Rat. 8.

Auer. 2. Metaph. com. 31.

cus : sub priori tamen & communiori ratione : efficiens ergo in plus est quàm mouens, vel mutans : & per consequens potest dare *esse* sine motu. Primum igitur efficiens potest dare *esse* absque hoc, quod det *esse* per motum, vel mutationem : & ita absque hoc quod det *esse* nouum post non esse.

ADDITIO. *Item motus est effectus coæuus, & coæternus ipsius primi mouentis : igitur potest aliquid esse productum vel effectum à primo efficiente sibi coæternum vel coæuum.*

COMMENTARIVS.

2 Hic dicitur, &c. Doctor in ista quæstione non ponit determinatè intentionem suam. Sed duas opiniones, quæ sunt in extremo, videtur sustinere, vt probabiles, & recitat primò argumenta pro vtraque opinione, & ipsa soluit, ita quòd argumenta facta pro opinione sancti Thomæ, qui tenet esse possibile aliquid aliud à Deo posse causari ab æterno, soluit sustinendo opinionem Henrici, qui tenet esse impossibile aliquid aliud à Deo posse ab æterno causari. Et deinde recitat argumenta facta pro opinione Henrici, tenentis esse impossibile aliquid aliud à Deo posse ab æterno causari, & soluit illa sustinendo opinionem sancti Thomæ tenentis oppositum. Videtur tamen in responsionibus Doctor magis declinare ad opinionem sancti Thomæ, quàm ad opinionem Henrici, licèt vtraque via sit probabilis. Primò ergo recitatur opinio sancti Thomæ, quæ ponitur in prima parte Summæ, *quæst.* 46. *art.* 2. quæ opinio est, (vt suprà dixi,) quòd verè Deus potest producere aliud à se ab æterno, & probat multis rationibus, & singillatim. Prima ergo ratio pro opinione Thomæ est ista, quia si Deus non potest producere A ab æterno, hoc erit demonstrabile, aut per medium intrinsecum ipsi Deo, puta per aliquam rationem intrinsecam Dei, quòd sibi repugnet producere A ab æterno, aut per medium extrinsecum, puta per medium sumptum à creatura. Si ergo non potest demonstrari sic vel sic, quòd Deus non possit producere A ab æterno, ergo sequitur, quòd potest producere A ab æterno. Et nota de medio demonstrandi extrinseco, medium enim extrinsecum est semper separatum à subiecto, de quo demonstratur aliquid vel saltem se habet vt separatum, medium intrinsecum includitur in subiecto demonstrationis, vt patet *secundo posteriorum*, posset tamen sic argui pro opinione sancti Thomæ. Si Deo repugnat producere A ab æterno, aut est ex parte Dei, aut ex parte creaturæ, si ex parte Dei erit demonstrabile, aut per intrinsecum, aut extrinsecum, si ex parte ipsius A hoc erit demonstrabile, aut per medium intrinsecum ipsi A aut per medium extrinsecum, & patet ratio. Si enim dico, quòd homini repugnat esse lapidem, ista repugnantia potest demonstrari, aut per medium intrinsecum ipsi homini, puta animal rationale, aut per extrinsecum ipsi homini, puta per medium sumptum à lapide.

Opinio D. Thomæ videtur Scotus magis fauere.

Secundo post com. tex. 41.

Quid sit medium intrinsecum, & extrinsecum

SCHOLIVM.

Ponit oppositam sententiam Henr. Bonau. Richar. Alber. Mars. scilicet repugnare aliquid ab æterno creari, quam probat quatuor rationibus Henrici, quibus addit efficaciores.

6. Contra istam [a] positionem arguitur, quòd includat contradictionem, aliud à Deo fuisse sine principio : quia de omni producto, aliquando verum est, vel aliquando erit verum dicere, quòd producitur : quia de Filio Dei in æternitate producto, verè potest dici, quòd producitur in æternitate, creatura igitur aut semper producitur, quando est, aut aliquando producitur, & non semper : si secundo modo, in illo instanti, in quo sic producitur, primò capit *esse* : tunc patet propositum, quia quod primò capit *esse*, habet principium. Si primo modo, igitur creatura est in continuo *fieri*, quòd videtur inconueniens: quia tunc non esset permanens.

Hen. quodlib. 1. q. 7. & 8. & quodl. 9. q. 12. arguit contra D. Th. ex dictis eius.

Videtur etiam quòd tunc [b] non differret *creari* à *conseruari*, quod improbatur dupliciter. Primò, quia creari est produci de *non esse* ad *esse* : conseruari autem est ipsius præhabiti *esse*: & ita creari non est conseruari. Secundò, quia agens particulare generat, & non conseruat : igitur vbi ambo concurrunt in eodem, aliud est vnum, & aliud est alterum : & additur huic rationi, quia creatura habet *esse* acquisitum, & per consequens *esse* post *non esse*, aliàs esset Deus.

Creari & conseruari an differunt.

Secundò, arguitur, *omne quod est, quando est, necesse est esse*, 1. Periherm. igitur nihil potest non esse, nisi quia potentia præcedit *esse* eius, per quam potest impediri eius *esse*: sed si aliquid fuit ab æterno à Deo; nulla potentia præcessit *esse* eius à Deo : ergo non potuit non esse à Deo.

Ratio 2. Cap. vlt.

Instat sibi, quia prædestinatus potest saluari, & non saluari: ergo à simili de facto ab æterno, possibile est ipsum fuisse & non fuisse. Respondet quòd prædestinatio respicit rem extrà, pro certo *nunc*, pro quo scilicet res potest non esse, & ita non prædestinari : quia prædestinatio correspondet naturæ rei, sed dare *esse* alicui ab æterno, respicit potentiam pro infinita æternitate, in qua nulla est potentia ad oppositum, & ita nec in actu essendi.

Hen. quodlib. 1. q. 8.

Confirma

Confirmatur, quia *in perpetuis non differt esse à posse*, 3. Phys. & 9. Metaph e pen. igitur nullum sempitern um est in potentia. Tex.com. 32.

7. Præterea, tertiò arguit idem alibi sic: Quælibet species æquè est in potentia vt sic, comparando ad Deum vt dantem *esse*: igitur sicut Sol potuit fuisse ab æterno, ita & asinus, & hic perfectus potens generare: & ab illo possent fuisse omnes asini alij generati, qui sunt, vel fuerunt vsque ad hunc diem modò geniti. Et tunc quæro, vtrum omnes fuissent tunc finiti, aut infiniti? si finiti, igitur totum tempus ab illo vsque ad istum, fuisset finitum: si infiniti, igitur positis extremis, potuissent media fuisse infinita actu, quod est inconueniens. Tex.com. 12. Rat. 3.

Præterea, quartò arguit sic: Creatura ab æterno possibilis est esse, & possibilis est non esse: si ergo ponatur in *esse*, habet illud *esse* acquisitum: ergo duratione, non *esse suum* præcessit suum *esse* nouum, vel acquisitum: vel format eam sicut soluendo formatur, & ponitur prolixè nimis in quodlibet. 8. q. 9. Ratio. 4. Vide in li. de sens. & sensa. c. 2.

Item, arguitur pro ista opinione quòd sequitur fuisse infinitas animas intellectiuas, si potuisset mundus fuisse sine principio.

Præterea, contra rationem infiniti in quantitate est, ipsum posse excedi, vel esse totaliter acceptum, sicut patet ex definitione eius, 3. Physic. *Infinitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid vltrà sumere*: sed si mundus potuisset fuisse ab æterno & sine principio, infinita duratio fuisset accepta: igitur nihil fuisset vlterius accipiendum. Tex.com. 60.62.63.

Nec valet responsio illa, quæ dicit, quòd fuissent infinita in potentia, & semper in accipiendo quantùm ad signationem intellectus, & non in accepto *esse*: quia signatio intellectus nihil facit ad hoc quòd infinitum sit acceptum actu: quia impossibile est infinitum futurum aliquando fuisse acceptum, licèt nullus intellectus fuisset, qui signaret partes illius temporis infiniti. Al. secundum imaginationem intellectus.

8. Item arguitur, quòd pars esset maior toto; quia sit meridies huius diei A, & meridies crastinæ diei sit B, si ex vtraque parte A, potuit esse tempus infinitum, pari ratione de præterito respectu B, ad futurum respectu B: ergo quocunque præteritum ad B, est maius, eo futurum ad B, quod est æquale præterito ad B, est maius, quia sunt æqualia: sed præterito ad A, est maius præteritum ad B, sicut totum parte: ergo futurum ad B, quod est æquale præterito ad B, est maius præterito ad A, sed futurum ad A est æquale præterito ad A, igitur futurum ad B, esset maius futuro ad A, & ita pars maior toto. Aliæ rationes possunt multæ adduci, aliquæ sunt sophisticæ, & aliæ multæ fiunt sæpè.

COMMENTARIVS.

[a] Est opinio Henrici *quodl. 1. quæst. 7.* & quodl. 9. quæst. 17. quæ tenet oppositum opinionis S. Thomæ, videlicet quòd contradictionem includat, aliud à Deo fuisse sine principio durationis, siue ab æterno fuisse: & pro hac opinione multas adducit rationes. Prima est ibi: *Contra istam positionem*, &c. & stat in hoc: Quia si producitur capit esse: & omne tale habet principium. [b] Si dicatur quòd semper producatur quando est, ergo creatura est in continuo *fieri*, & sic non differet *creari* à *conseruari*, quod est falsum.

SCHOLIVM

Doctor videtur problematicus in hac quæstione, & ideò soluit argumenta vtriusque sententiæ, & primò argumenta adducta pro parte affirmatiua, supr. num. 2. contra sententiam Henr. & aliorum.

9. Tenentes istam [c] positionem potissimè (qui ponunt eandem impossibilitatem esse ex parte speciei cuiuscunque & cùm in aliqua specie, sicut in successiuis, omne quod est acceptum videtur esse finitum, licèt totum sit infinitum in accipiendo partem post partem) respondent ad rationes primæ opinionis.

Ad primum, licèt non posset sciri naturaliter voluntas Dei, an sit respectu huius: tamen naturaliter potest sciri, quod ipsa non est alicuius, quod non est ex se volibile: & ideò illud includit contradictionem, & per consequens incompossibilitatem: voluntas autem diuina non est eius, cuius non est ratio: sed tunc oportet ponere non volibilitatem ex parte obiecti, sicut impossibilitatem, ex 43. distinct. primi.

Et tunc cùm arguitur, quòd *quod quid est* non est medium demonstrandi esse hìc, & nunc:

Vnde possibilitas rei. Vide Scot. 1. d. 43. Henr. quodl. 1. q. 8. v.g. potẽs esse post non esse, est de nouo: lapis est tale: ergo existentia in minori si est aptitudinalis est fallacia cõsequentis, si actualis, conclusio est contingens, quia ex vna de cõtingenti, ex primo Priorum. Reijcit solutionem Henr. ad D. Thom.

nunc: dicitur, quod etsi illud verum sit: tamen creatura potest esse medium demonstrandi inceptionem existentiæ eius.

a Contra hoc, quia [d] medium illud, per quod demonstrabitur inceptio existentiæ, non potest esse *quod quid est*, secundùm istos: igitur existentia, & tunc videtur illa ratio dupliciter peccare. Primò secundum fallaciam Consequentis, quia existentia in minori non infert existentiam actualem nouam. Secundò, quia præmissa in qua applicatur existentia ad lapidem, erit contingens: & ita demonstratio illa non erit ratio multùm probabilis, sed sophistica.

Ad argumentum [e] tamen potest responderi, quod licèt, *quod quid est* contingenter se habet ad existentiam actualem, vel non actualem, & ideò non sit medium demonstrandi existentiam absolutè, nec aliquam conditionem existentiæ absolutam: alicui tamen *quod quid est*, potest repugnare aliqua conditio existentiæ; & ideò potest esse medium demonstrandi, ita quòd existentia sub tali conditione potest demonstrari per *quod quid est* ipsius: sicut quiditas lapidis, licèt in se non includat existere: tamen sibi repugnat ex se esse increatum; & ideò ex ratione huius quiditatis potest concludi, quòd non habet *esse* increatum nec sempiternum.

Ita dicendum est in proposito secundùm istam positionem, quod lapidi repugnat existere sempiternum, & ideò ex quiditate lapidis potest demonstrari, quòd non habeat esse sempiternum, & ideò ex hoc vltrà non absolutè, quòd habeat esse nouum: sed si est, quòd habet *esse* nouum, quod est propositum.

Aliter etiam peccat ratio, [f] vt videtur, secundùm fallaciam Consequentis. Non enim sequitur: oppositum huius non potest demonstrari: igitur istud est possibile: sed est fallacia consequentis: nam prima impossibilia sunt impossibilia ex terminis, sicut opposita eorum, scilicet prima necessaria, sunt necessaria ex terminis, licèt eorum opposita non possunt demonstrari, quia sunt prima vera. Sed oporteret ad istud antecedens: *Oppositum non potest demonstrari*, addere, quòd oppositum non est necessarium primum, siue notum ex terminis, & fortè illud negaretur ab aliquibus in proposito, licèt illa necessitas oppositi ex terminis latens sit, & non euidens cuicunque intellectui, confusè concipienti terminos.

Ad rat. 2. D. Thom.

Ad secundum dici potest, quòd si sint rationes aliquæ necessariæ pro creditis, non est periculosum eas adducere, nec propter fideles, nec propter infideles: non quantùm ad fideles, non enim Doctores Catholici inquirentes veritatem creditorum per rationes, & nitentes intelligere illud quod crediderunt, per hoc intendebant destruere meritum fidei: imò Augustinus & Anselmus crediderunt meritoriè laborare, vt intelligerent, quod crediderunt, secundùm illud Isa. 7. secundùm aliam translationem: *Nisi credideritis, non intelligetis.* Credentes enim inquirebant, vt intelligerent ea quæ crediderunt, per rationes. Si autem demonstrationes, si quæ possent haberi, euacuant fidem, vel non, de hoc in lib. 3. de materia fidei. Nec periculosum est quantùm ad infideles, si rationes necessariæ possent haberi: & si non possunt haberi rationes necessariæ ad probandum esse factum, scilicet, articulum fidei; si tamen haberentur ad probandum possibilitatem facti, etiam vtile esset eas adducere contra infidelem: quia per hoc aliqualiter persuaderetur, ne resisteret talibus creditis, sicut impossibilibus. Adducere tamen sophismata pro demonstrationibus, periculosum esset contra infideles: quia ex hoc exponeretur fides derisioni, & ita etiam est in omni materia alia, etiam indifferenti, vt in geometricis, si sophismata tanquam demonstrationes proponerentur. Melius est enim ignorantem se scire ignorare, quàm propter sophismata opinari se scire. Illi autem, qui dicunt partem oppositam, dicunt se non adducere sophismata, sed rationes necessarias, & veras demonstrationes: & ideò nullum præiudicium videntur facere fidei, nec respectu fidelium, nec respectu infidelium, sed magis confirmare eam huiusmodi rationibus. 10.

In translatione Hieronym. pro intelligetis habetur permanebitis, scilicet in veritate d. 24. Vtile adducere rationes pro articulis fidei, quoad fideles & infideles.

Ad rat. 3.

Ad tertium dico, [g] quòd licèt dicatur ibi multipliciter à diuersis, respondeo tamen breuiter, quòd in eadem consequentia possunt esse multæ rationes, propter quas illatio sit necessaria: & ita multi loci sumpti ex multis rationibus talis consequentis in ipso antecedente: & ideò vbicunque aliqua illarum rationum, siue aliquis illorum locorum inueniri potest, similis illatio inueniri potest, & inferri. Exemplum, homo currit, ergo animal currit, sequitur benè, per locum à specie: & non solùm hoc, sed etiam per locum communiorem, quia per locum à parte subiectiua, & non tantùm vbicunque est illatio speciei ad genus, est bona consequentia: sed & vbicunque est argumentum à parte subiectiua ad totum, est bona consequentia. Et posset poni 11.

aliud

aliud exemplum, vbi plures rationes inferendi concurrunt: sed istud sufficit ad propositum. Ita dico, quòd sequitur, ignis est in hoc *nunc* non impeditus: igitur lux est, locus est à causa naturaliter causante non impedita, & non solùm hoc, sed etiam à ratione quadam cõmuniore in antecedente potest ista consequentia tenere scilicet à ratione producentis naturaliter, & non impediti: non enim tantùm causa causans naturaliter non impedita, habet causatum sibi coæuum, 2. *Phys.* sed etiam producens naturaliter, habet productum sibi coæuum, sicut est manifestum per similem rationem. Vbicunque igitur est similis ratio inferendi, non tantùm secundùm illam rationem generalem, sed etiam specialem erit consequentia necessaria, & naturalis. *T. c. 32. & 38.*

Et ita dico, quòd exemplum benè est ad propositum, quod si ignem esse ab æterno, inferat splendorem diffusum esse ab æterno, per rationem producentis naturaliter, licèt antecedens hoc fuerit impossibile, & incompossibile, & consequens similiter: consequentia tamen est necessaria, & bona: igitur vbicunque est illa ratio illationis, erit consequentia bona, & necessaria, quomodocunque sit de antecedente, & consequente. Sed ita est hîc de Patre, & Filio, quia Pater est producens naturaliter respectu Filij: igitur ibi erit similis consequentia bona & necessaria. *Producens naturale potest habere coæuũ productum licet causa naturalis non possit.*

12. Per hoc patet ad confirmationem [h] illius rationis, quòd nulla perfectio tollitur à prima causa, quæ potest esse in secunda: posse autem habere causatum simpliciter necessarium, non est perfectionis in causa secunda: imò hoc nulli causæ secundæ conuenit, vt dictum est *dist. 2. primi*, licèt aliqua causa secunda hoc habeat secundùm quid. Simpliciter enim necessariò causare includit contradictionem: & ideò hoc nulli causæ secundæ conuenit. Nec ex hoc tanquam ex impossibili inferendo quodlibet ex parte ignis, arguit Aug. sed ex ratione communiori arguit August. scilicet ex ratione producentis, quod non includit contradictionem, & hoc sufficit ad rationem suam. *q. 1. & dist. 8. eiusdem q vlt. 2. di. 39.*

Per idem [i] patet ad illam aliam rationem, quòd diuersus modus causandi, non variat causatum formaliter: verum est de diuersis modis causandi, qui possunt esse causæ in aliqua causatione: sed si vnus modus in causando sit possibilis, & alius impossibilis, secundùm modum possibilem causatum erit tale, & secundùm modum impossibilem causatum erit aliud: sicut ex impossibili sequitur impossibile, naturali tamen consequentia. Ita dico, quòd naturali consequentia sequitur, quòd si naturaliter causaret, quòd necessariò causaret, & coæternè: sed iste modus causandi includit contradictionem ad ipsum *causare*. Alius autem modus causandi, scilicet liberè, compossibilis est causæ: & ideo non tollit compossibilitatem in antecedente & consequente. *Diuersus modus causandi non variat causatum.*

Ad quartum diceret [k] aliquis pro ista via, quòd sempiternum esse includit aliquam illimitationem: quia includit adæquari Deo secundùm aliquid, scilicet secundùm illimitationem durationis, quod non posset esse sine illimitatione entitatis: quia non posset sibi adæquari in aliquo vno sine alio. Sed hoc nihil est, quia etiam coëxistens Deo hodie, non propter hoc æquatur æternitati, cui coëxistit hodie: quia etiam æternitas vt coëxistens huic diei, est infinita, & independens: & creatura, vt hodie coëxistens æternitati, est finita, & dependens: & ideò non coæquatur sibi. Oporteret igitur dicere quòd sempiternum esse aliquam illimitationem dicit in creatura vnde repugnet sibi: sed vnde sit illa illimitatio, & repugnantia, quilibet ostenderet per illam rationem fundamentalem, quam pro se poneret. *Ad rat. 4.*

13. Ad quintum respondetur [l] ducendo ad oppositum, quia sicut creatura non[f] potest actualiter tendere in *non esse*, & tamen semper fore: ita non potest actualiter uisse post *non esse*, & tamen semper fuisse. De ratione autem creaturæ secundùm istam positionem non tantùm est habuisse *non esse* ante *esse* aptitudinaliter: sed etiam actualiter ante *esse* habuisse *non esse*. *Ad rat. 5.*

Ad auctoritates dico, quòd auctoritas August. 10. de Ciuit. Dei, non est secundùm intellectum suum ibi posita: sed ponit eam secundùm intellectum Philosophorum, vnde præmisit ibi de Philosophis: sic enim inquiunt, *Si pes esset in puluere ab æterno*, &c. Vnde secundùm veritatem, pedem semper fuisse, & causasse vestigium in puluere, includit contradictionem, quia vestigium causatur per impressionem pedis in puluere per motum localem: & ita motum aliquem talem fuisse sine principio, qui de ratione sua est inter opposita, contradictio est. *Ad rat. 6.*

14. Ad illud de vix intelligibili dico, quod contradictoria possunt apprehendi ab intellectu, & etiam simul apprehenduntur: alioquin nullo modo intellectus diceret ea esse *Ad rat. 7.*

contra

Tex. 45. contradictoria, sicut generaliter patet ex argumento Philosophi *secundo de Anima*, vbi probat de sensu communi, & aliis sensibus particularibus, quòd nullus sensus nec intellectus comparat extrema, nisi apprehendat vtrumque: sed sic apprehendi est vix intelligi, quia non est intelligi cum assensu; quomodo dicimus nos intelligere quod credimus esse verum, & non intelligere quod non credimus esse verum, licèt tamen apprehendamus illud.

Contradictio latens dicitur vix intelligibilis. Vel aliter potest dici, quòd si accipiatur *intelligibile* pro eo, cui intellectus potest assentire, & dicatur modus istorum Philosophorum fuisse vix sic intelligibilis, potest exponi, quòd in suo vniuersali, modus ille fuit intelligibilis, non autem in se, & in particulari. Intelligibilis enim erat cum assensu in ratione producentis, & non in ratione causantis: & intelligere causans in ratione producentis, est intelligere causans imperfectè etiam in vniuersali: sicut intelligere hominem in ratione animalis, est intelligere hominem imperfectè.

Vel tertio modo potest dici, (& fortè ad mentem eius) quòd contradictoria latentia quamdiu non percipitur contradictio euidens in eis, possunt aliquo modo apprehendi ab intellectu: non tamen certitudinaliter: & ita contradictio ista si est, tamen latuit, & potuit ab eis vix intelligi.

Ad rat. 8. Contradictionem inuoluit, causam primã necessario agere, & tamen esse in rebus contingentiam. q. 5. q. 2. Ad illud quod additur de Philosophis, potest dici, quòd multas contradictiones latentes concesserunt: sicut negauerunt communiter esse aliquod primum principium contingenter causans, sed dixerunt primam causam esse necessariò causantem: 15. & tamen dixerunt contingentiam esse in entibus & aliqua contingenter fieri: sed contradictionem includit aliquid contingenter fieri in entibus, & primam causam necessario causare, sicut deductum est distinct. 8. primi, & distinct. 2. & 39. eiusdem, & aliquantulum in qu. præcedente.

Ad illud quod additur de quatuor causis, quæ considerantur à Metaphysico, potest dici, quòd probat abstractionem secundùm intellectum efficientis à mouente & mutante: non autem omne abstractum secundùm considerationem intellectus, oportet posse separari secundùm *esse* ab eo, à quo potest fieri abstractio secundùm intellectum; & ideò ex hoc non sequitur, quòd in re sit aliquod efficiens, quod est mouens, vel mutans.

ADDITIO. *Ad illud de motu, & primo mouente, potest negari antecedens, loquendo de primo vt primo; licèt non vt mouente, ita quòd diuisim sit falsum, licèt coniunctim sit verum.*

COMMENTARIVS.

1. c Respondet Doctor rationibus S. Thomæ, ibi: *Tenentes istam positionem. Ad primam* dicerent, *quòd licèt non possit*, vult dicere instantia ista, quare lapis non est volibilis ab æterno, & pro æterno? Hoc non est ratione voluntatis diuinæ, sed ratione intrinseca lapidis, propter quam repugnat sibi esse ab æterno, & cùm dicit de 43. dist. primi, vide ibi, quia vult Doctor quòd impossibilitas rerum non est ex parte impossibilitatis terminorũ, loquendo tamen de ratione impossibilitatis proxima, & non de remota, sicut ibi dicit Doctor. Et nota quæ ibi exposui. Dicit ergo Henricus quòd creatura est ratio demonstrandi nullum causatum posse esse ab æterno, quia de ratione creaturæ est, quòd actualiter habeat *esse* post *non esse*, & ita de ratione ipsius est, quòd incipiat esse de nouo.

d *Contra hoc, quia medium illud*, &c. Hîc Doctor reprehendit responsionem Henrici, eo quòd non euacuat argumentum sancti Thomæ, & patet argumentum, & vt clariùs intelligatur, formetur sic: supponendo secundùm Henricum quòd *quod quid est*, siue definitio, puta lapidis, non est ratio demonstrandi ipsum lapidem nunc incipere esse, sed existentia lapidis; tunc sic: *Ratio Henrici.* Quicquid includit posse esse post *non esse* incipit esse de nouo; sed lapis est huiusmodi, ergo. Dicit Doctor aut in minori prædicatur existentia aptitudinalis, & sic est fallacia Consequentis, à positione consequentis ad positionem antecedentis; non enim sequitur, lapis potest esse hinc ad mensem post *non esse*, ergo lapis incipit esse hinc ad mensem; è contra tamen sequitur, à positione antecedentis ad positionem consequentis A incipit esse actu nunc, ergo aptus fuit esse nunc; aut existentia actualis prædicatur de lapide, & tunc minor erit contingens, & sic non sequitur conclusio necessaria, quia ex vna de necessario, alia de contingenti, sequitur conclusio de contingenti, vt patet *primo Priorum*; *Primo priorum cap. 21.* & tamen est intentum Henrici, per hoc argumentum, quòd sit necesse ipsum lapidem incipere esse de nouo. Dicit ergo Doctor quòd argumentum Henrici tantùm procedit probabiliter, vel sophisticè. Maior etiam argumenti Henrici posset consimiliter distingui, licèt Doctor nullam aliam mentionem faciat, & sic patet ista litera.

e *Ad argumentum tamen potest responderi*, &c. Hîc Doctor aliter respondet ad argumentum 2. Thomæ, sustinendo opinionem Henrici, & primò dicit, quòd *quod quid est*, id est, definitio *contingenter se habet ad existentiam actualem*, *vel non actualem*, id est, hæc definitio, puta lapidis, non est ratio demonstrandi lapidem actu existere necessariò, quia tunc de necessitate existeret; nec est ratio necessaria demonstrandi lapidem actu non existere, scilicet quòd actualis existentia non conueniat sibi, quia tunc nunquam posset actu existere.

Quæ sint cõditiones existentiæ. existere. Secundò dicit, quòd *quod quid est*, siue definitio, non est ratio demonstrandi aliquam conditionem existendi absolutè; nam conditiones existentiæ sunt istæ, *æternitas, temporalitas, necessitas, contingentia*, & huiusmodi; nam aliqua existentia est necessariò æterna, vt diuina, aliqua est temporalis, & contingens, vt existentia Francisci. Dicit ergo, quòd definitio, puta lapidis, non est ratio demonstrandi absolutè, vel quòd sit æternus, vel non æternus, quia si primò, de necessitate esset æternus, si secundò, de necessitate repugnaret sibi æternitas. Tertiò dicit ibi, *alicui tamen quod quid est*, &c. quòd existentia sumpta sub aliqua conditione, potest repugnare definitioni lapidis, vel hominis; puta si sumatur existentia hominis sub ista conditione, quòd sit increata, vel quòd sit necesse esse, repugnat sibi: sic dico pariformiter, quòd existentia hominis sumpta cum sempiternitate, & ideò ex quiditate hominis, potest demonstrari, quòd non existat sempiternaliter, quia sicut definitio est ratio demonstrandi aliquid de subiecto sibi conuenire, ita est ratio demonstrandi aliquid incompossibile sibi repugnare. Et nota, quòd nõ sequitur, homini repugnat esse æternaliter, ergo necessariò habet esse de nouo; sed benè sequitur cum constantia subiecti homini repugnat esse æternaliter, & actu existit; ergo de necessitate habet esse de nouo.

3 f *Aliter etiã peccat ratio.* Hæc responsio clara est, sed pono exemplum de primis impossibilibus, & de primis necessariis: prima enim necessaria sũt prima principia per se nota; & prima impossibilia sunt opposita primorum principiorum, & sicut prima principia sunt notissima in veritate. ita opposita primorum principiorũ sunt notissima in falsitate, vt patet *primo Posteriorum*, & sic nec veritas nec falsitas eorum demonstrari potest.

Primo post contex. secundo.

Secunda ratio D. Thomæ. Secundò principaliter arguitur, pro opinione sancti Thomæ ibi: *Item quodlibet aliud à Deo esse factum ex tempore est articulus fidei*, & litera clara est. Respondet Doctor ibi: *Ad secundum dici potest*, & responsio de se patet in litera.

Tertia ratio D. Thomæ. Tertiò arguitur pro opinione Thom. ibi; *Præterea August. 6. de Trinit.*

Respondet Doctor ibi, *Ad tertium dico*, quòd aliqua consequentia, siue illatio potest tenere ex multis rationibus, siue locis: & exemplũ patet in litera, quæ clara est vsque ibi; *vbicunque igitur est similis ratio inferendi*, &c. dicit ibi: *Si ignis est æternus, & non impeditus, ergo splendor est æternus*, antecedens est impossibile, nam implicat ignem esse æternum, quia dicerent isti, quòd ex quo ignis est verè causatus, implicat ipsum esse æternum, & similiter consequens est impossibile: sed splendorem esse æternum propter eandem rationem de antecedente. Consequentia tamen est necessaria, & naturalis, sicut si homo curreret, ergo necessariò moueretur, tamen quia August. vult probare coæternitatem Filij ad Patrem; ponit exemplum de igne, &c. quod quidem exemplum valet in Patre, quoad productionem, non quo ad causationem, quia si Pater ab æterno est perfectus, & habet memoriam fœcundam, perfectam, ergo productum ab ipso est sibi coæternum, cùm sit eiusdem naturæ: non sic sequitur de causato, quod est alterius naturæ à causante.

Exemplum de igne valet in patre, quo ad productionẽ, nõ quoad causationem.

Ex impossibili sequitur quodlibet.

Per hoc patet ad confirmationem illius rationis, &c. hæc litera clara est, & quod dicit ibi: *Nec ex hoc tamquam ex impossibili inferendo quodlibet*, vult dicere Doctor quòd si causa naturalis est æterna, & non impedita, ergo effectus eius erit æternus: ista consequentia est naturalis, & necessaria, & non sequitur hoc consequens sicut ex impossibili sequitur quodlibet, sed sequitur formali consequentia, quia consequens necessariò includitur in antecedente. 4

i *Per idem patet ad illam aliam rationem*, &c. Hæc responsio clarè patet in primo *distinct.* 8. *q. vlt.* quam ibi exposui: nam *causare*, & *contingenter*, ille modus, scilicet *contingenter*, est possibilis, & compossibilis, *causare* verò, & *necessariò*, ille modus, scilicet *necessariò*, est incompossibilis causæ, & sicut ad *causare* modo compossibili sequitur effectus possibilis, sic ad *causare* sub modo incompossibili, sequitur naturali consequentia modò præexposito, de naturali consequentia effectus, videlicet incompossibilis, & patet litera.

k Quartò arguitur pro via sancti Thomæ, Ibi: *Præterea quartò*, &c. 5

Quarta ratio D. Thomæ. Respondetur ibi: *Ad quartum diceret aliquis.* Hîc Doctor primò recitat opinionem alterius, quàm confutat. Aliqui dicunt, quòd sempiternum esse includit aliquam illimitationem, quia includit adæquari Deo secundùm illimitationem durationis, & patet litera.

Quinta ratio. l Quintò arguitur pro opinione sancti Thom. ibi. *Ita creatura tendit in non esse*, &c.

Respondet Doctor ducendo hoc argumentum ad oppositum.

Vltima ratio D. Thomæ. Vltimo loco pro opinione sancti Thomæ, arguitur per auctoritates.

Respondet Doctor ibi: *Ad auctoritates dico*, &c. tota ista litera clara est, & sic patet ista prima opinio.

SCHOLIVM.

In fauorem opinionis tenentis creationem æternam esse pòssibilem, in quam Doctor videtur inclinare quod permanentia, soluit argumenta in contrarium allata, ex Henrico, num. 6. confirmans illam sententiam tribus rationibus.

TEnentes autem [a] primam opinionem, potissimè propter hoc, quòd non inuenitur contradictio in istis terminis, *aliud à Deo esse sempiternum*: & secundò propter hoc, quòd rationes, quæ videntur probare contradictionem sunt speciales: & ideò si de aliquo speciali probent contradictionem: non tamen probant hoc de omni alio à Deo: & tertiò, quia quædam rationes fiunt de præterito, quæ videntur similiter posse fieri de futuro sicut de præterito, cùm tamen nulli negent possibilitatem futuri sine fine: aut possent fieri de successione sicut de permanentia.

Soluntur rationes positæ n. 6. Isti respondent ad rationes contra istam opin. quæ probant contradictionem. Ad primam dicunt, quòd creatura aliqua potuit semper producta fuisse, puta Angelus, cuius *esse* est in æuo. Et si dicas, quòd creatura illa aliquando fit; concederent, quòd illa fit in instanti æui: & cùm infertur, quòd tunc esset ens successiuum non sequitur: quia filius Dei semper generatur, & tamen non est aliquid successiuum, sed summè permanens: quia idem instans, in quo generatur, semper manet: ita dicerent isti, quod idem nunc manet, in quo angelus accipit esse: & ita non est successio: successiua enim semper aliam, & aliam partem accipiunt sui esse.

Infr. d. 2. q. 1. & in quodl. q. 12. Ad aliam probationem de *conseruari* & *creari* parebit in quæstione de æuo. Ad illud additum de *esse* acquisito, concedunt, quòd habet *esse* acquisitum: quia non habet *esse* quod ex se sit formaliter necessarium: tamen non videtur necessarium, quod sit acquisitum post *non esse*; quia acquisitio, sicut & receptio, videtur sufficienter stare, si ex se non habeat illud, quod dicitur acquirere, siue sit nouum, siue antiquum.

Ad rationē 2. §. sed contra istā n. 18. Ad id in perpetuis, &c. sup. n. 6. procedit de cœlo, quod secundum Philosoph. non fuit prius possibile, quam existens. Ad secundam [b] rationem de Philosopho primo Perihermenias, *omne quod est*, &c. 17. patet responsio dist. 39. primi. vbi est adducta ista instantia ad probandum, quòd nihil contingenter est in illo instanti, pro quo est, quoniam oppositum tunc posset inesse; & ex hoc patet, quòd assumptum est falsum: imò in illo instanti, in quo & pro quo est, contingenter est: sicut ibi deductum est, & iam determinatum Et idem dico de causa, quòd causa non causat in quantum præcedit effectum duratione: sed est causa inquantum præcedit effectum natura: si igitur omnis causa pro illo instanti, pro quo causat. necessariò causat, & nulla contingenter; omnis causa inquantùm causat, necessariò causat, & nulla contingenter.

Ad 3. licet asinus ab æterno potuisset produci, & ab æterno generare asinos illi tamen nō fuissent infiniti. Ad tertium [c] posset negari, quòd in quacunque specie est similis impossibilitas ad æternitatem, & sempiternitatem: quia non apparet contradictio ex parte cuiuscunque speciei: & ideò nec similis possibilitas. Vel si concedatur de asino, quòd potuit fuisse productus ab æterno, & potuit generare, & per consequens ab ipso potuissent fuisse omnes asini geniti vsque ad istum. Et cùm quæris, vtrùm fuissent finiti, vel infiniti, negatur quòd sint infiniti, imò finiti. Et cum infers: igitur tota duratio à productione illius asini vsque ad istum, fuisset finita, negatur consequentia. Ille enim etsi productus fuisset ab infinito, non tamen potuit generasse ab infinito: quia generatio necessariò includit in creaturis, quòd sit mutatio inter terminos oppositos, scilicet priuationem & formam: & quicquid est inter opposita sibi succedentia, non potest esse sempiternum.

Et si dicas [d] quod tunc opportuit ipsum per tempus infinitum quieuisse ad generandum, cùm tamen fuisset perfectus, & potens generare, quod videtur inconueniens.

De quo 1. d. 2. p. 1. q. 3. & d. 5. q. 2. & d. 28. Respondeo, asinus non fuisset factus perfectior ab æterno ad generandum, quam Deus ad creandum: & tamen per te oportuisset Deum quieuisse à creando A per infinitum quasi imaginatum, ita quod contradictio esset ipsum aliquid creasse, quin infinitum quasi præteritum imaginatum præcessisset: & tamen in creatione eius, scilicet in dando totum *esse*, et, quod habet in se *esse*, non videtur ita necessario includi nouitas, sicut in generatione, quæ est à priuatione ad formam; non igitur est inconueniens si oportuit asinum generasse, quod quieuisset per infinitum imaginatum à parte antè ab illa actione, quæ necessario includit, quod sit noua: cùm ponas Deum necessario quieuisse ab illa actione, quam non ostendis includere formaliter nouitatem.

In generatione, quæ est à priuatione ad formam includitur nouitas.

Ad quartā rationē. Hē. quodl. 8. q. 9. Tex. c. 118. Vide tertio Phys. t. c. 10. Ad quartum [e] dico, quod tota deductio de potentiis illis videtur esse superflua, & 18. multipliciter peccare: & tamen loquendo de potentia sicut ipse procedit in argumentando in fine, concludendum esset, secundùm eum, quod potentia ad *non esse*, necessario præcedit potentiam ad *esse*: & si argumentum suum valet de potentiis contrariis secundùm quod accipitur à Philosopho *primò de Cæ. & mundo* debet intelligi de potentiis incompossibilibus actibus suis: & tunc si potentia ad *non esse*, necessario præcedat potentiam ad *esse*, tunc *esse* necessario præcedit *non esse*: quia potentia ad *non esse*, nunquam est secundùm *esse* intellectum, nisi in eodem præaesserit *esse*.

V. g. in potentia ad albedinem & carentiam eius. Vbi sciendum est, quod loquendo propriè de potentia, scilicet ante actum, subiectum immediatorum oppositorum, nunquam est in potentiis oppositis simul: quia tunc careret vtroque actu simul; & ita non essent opposita immediata circa illud subiectum, & de illis verum est, quod potentia ad vnum, non est sine actu alterius: non quod ille actus sit receptiuus illius potentiæ, imo subiectum tantùm recipit illam potentiam

tentiam, sicut & eius actum. Si enim actus *A*, prior sit potentia ad *B*, quia ratio receptiui: igitur ipso *B*, quia in eodem est prius natura potentia actu. 9. *Metaph. B* autem pari ratione prius est potentia ad *A*, & ita idem prius, & posterius eodem: sed potentia ad vnum, necessariò concomitatur alterius actus propter immediationem actuum ad vnum. *Text. c. 15.*

Ad propositum dico [f] quòd non fuit ab æterno sub potentia ad *esse*, & sub potentia ad *non esse*: sub qua tamen priùs? Dico, quod sub potentia ad *esse* secundùm veritatem, quia sub *non esse*, & ita non sub potentia ad illud. Si autem fuisset ab æterno, fuisset semper sub potentia ad *non esse*, & nunquam sub potentia ad *esse*, sed sub actu. Si autem non loquaris de potentia ante actum illum, sed quasi subiectiua, & assumas ibi creaturam non esse sic in potentia ad *esse*, nisi sub *non esse*: falsum est, & suprà improbatum.

19. Omittendo [g] igitur de potentiis, argumentum breuiter videtur stare in hoc: opposita, quæ insunt eidem ordine naturæ, non possunt eidem inesse simul ordine durationis: quia prius duratione inest, quod prius naturâ inest. *Esse* igitur, & *non esse* cùm insint ordine naturæ lapidi, non possunt simul inesse eidem simul duratione, nec indifferenter se inuicem præcedere: sed necessariò *non esse* præcedit duratione ipsum *esse*: & ita non potuit semper fuisse. Quod autem *non esse* prius natura insit quàm *esse*, hoc probat: quia *non esse* competit lapidi ex se: aliud, scilicet *esse*, non competit sibi ex se, sed ex alio.

Hìc dico [h] quòd duo opposita non insunt ordine naturæ eidem quasi positiuè, loquendo de ordine naturæ: sicut est de animali & rationali: substantia, & accidente, sed quasi priuatiuè: scilicet quòd alterum inesset, nisi impediretur, qui modus expositus est in q. præced. exponendo opinionem Auic. Et hoc modo non oportet illud, quod prius naturâ conuenit alicui, priùs duratione conuenire sibi. Potest enim illud, quod non habet *esse* aliquod ex se, præueniri à causa positiua dante sibi aliquid, quod istud non habet ex se: & ita prius duratione haberet oppositum, quàm istud. Ista responsio patet in aliis. Probaret enim argumentum, quòd Deus non posset creare materiam sub forma: quia materia prius natura est priuata, quàm informata, quia ex se habet quòd sit priuata: ex alio, quòd sit informata: igitur non posset in materia esse forma, nisi duratione præcessisset materia informis. Sed hoc non concludit, quia materia non est ex se positiuè priuata, sed priuatiuè tantùm: quia non ex se habet formam, sed ab alio, vt generante vel creante, & ipsa sola sine alia causa positiua sufficit ad hoc, quòd ipsa sit priuata: esset igitur semper priuata nisi esset aliqua causa positiua impediens eius priuationem continuam: & tamen quia causa positiua potest à principio impedire ipsius materiæ priuationem, dando sibi *esse*, ne semper sit priuata, ideò non oportet ex tali prioritate naturę, necessariò cōcludere prioritatē durationis.

§. Respondeo num. 3. Opposita nata eidem inesse ordine naturæ, vt priuatio & forma non sunt simul duratione, secus est de oppositis priuatiuè, de quo n. 3. q. 2.

20. Ad aliud [i] de infinitis animabus, respondeo, quicquid non potest fieri à Deo in vno die, quia includit contradictionem, hoc non posset fieri in infinito præterito, si fuisset propter eandem rationem. In ista enim die sunt infinita instantia, (imò in vna hora vnius diei) in quorum quolibet posset creare animam, sicut in vno die totius temporis infiniti, si esset. Non enim oportet eum quiescere à die in diem, vt creet vnam animam post aliam: & ita si in infinitis instantibus huius diei, non potest creare infinitas animas, quia hoc non est factibile, nec in infinitis diebus totius præteriti, posset infinitas animas creasse.

Tot animas potest Deus creare in hora vna; ac in tempore infinito, si daretur.

Et si dicas [k] instantia huius diei non fuisse in actu, sicut sunt infiniti dies præteriti: hoc non sufficit: quia sicut instantia infinita infinitorū dierū, in quibus creasset, fuissent in potentia per te (sicut indiuisibile est in continuo) & non in actu, quia nullū illorum fuisset in actu terminus temporis: ita est etiam de infinitis instantibus huius diei: igitur æqualem infinitatem videntur habere instantia vnius diei, vel huius horæ, cum infinitis instantibus infinitorum dierum, & ita videtur sequi propositum. Concederent tamen aliqui Philosophi, non esse impossibile infinitatem esse in accidentaliter ordinatis, sicut patet per Auic. 6. Metaph. c. de Causis.

De indiuisibilibus his. Vide Scot. 6. Phys. q. 7. & 8.

· Ad aliud [l] de transitu infiniti, videtur improbare sempiternitatem successiuorum. Sed secundùm tenentes istam opin. non est similis ratio impossibilitatis in successiuis, & in permanentibus: quia permanentia quæcunque, licèt secundùm motus suos possint mensurari tempore, tamen secundùm *esse* substantiale, ponuntur mensurari æuo: & ideò ponens permanens esse sine principio, non videtur ponere aliquod infinitum esse acceptum. Istam rationē de infinito successiuo, confirmat illa imaginatio de linea conuersa: quia si aliqua linea esset quasi protensa in infinitum, incipiēs ab

Permanentia quà mēsura mensurentur? Doctor non admittit successiua posse esse æterna.

hoc puncto *A*, non esset possibile quòd esset pertransita: igitur videtur, quòd esset èconuerso, imaginando lineam quasi sic acceptam in præteritum, non videtur possibile, quod sit accepta vsque ad *A*.

Quantum molis prius diuidendũ per finitũ, & infinitũ quam per maius, & minus.

Ad vltimum argumentum [m] dici potest, quòd æquale, maius, & minus, non conueniunt quantitati molis, nisi finitæ: quia priùs diuiditur *quantum* per finitum & infinitum, quàm sibi conueniat æquale vel inæquale. De ratione enim quantitatis maioris est excedere, & minoris excedi; & æqualis commensurari: quæ omnia videntur concludere finitatem: & ideò negaretur infinitum esse æquale infinito, quia æquale, & inæquale, & maius, & minus, sunt differentiæ quantitatis finitæ, & non infinitæ.

Ad arg. in initio q. pro parte affirmatiua.

Ad primum argumentum [n] principale concedo, quòd materia est ingenita & incorruptibilis: non tamen ex hoc sequitur, quòd sit sempiterna, quia non habet materiam vnde fiat. Est tamen producta tota, quæ productio non est generatio: quia generatio & corruptio sunt compositorum, non simplicium. 21.

2. & 8. Metaph. vt inquit Philosoph. 1. Phys. t. c. 54. & inde & Auerr. 12. Metap. com. 18.

Ad aliud [o] de sempiternitate temporis, dico quod non valet, quia alias concludit mouens non posse sine nouitate seu mutatione mutare: & responsum est ad illud in quæst præcedenti. Et quod arguitur de *ante*: dico, quod non concludit nisi de *ante* imaginato vel priuato, sicut æternitas est ante quod nihil est; vel sicut extra vniuersum nihil est, ibi vel negatur *extra*, vel non affirmatur nisi imaginatum *extra*.

Ad 3. Theologicè loquendo.

In præterito sumitur quãdo præmittitur generatio, quia tunc præcessit corruptio, ècõtra quando præmittitur corruptio tunc enim futura est generatio.

De hoc axiomate vide Scot. 4 d. 11. q. 3. vbi de forma corporeitatis.

Ad illud *primi de Generatione* [p] quamuis ista sit aliquo modo probabilis. *Corruptio vnius est generatio alterius*, quòd pro tanto verum est, quia nullum agens naturale per se intendit corrumpere aliquid, sed per accidens corrumpit illud, quod est imcompossibile generato, quod per se intendit: tamen ex illo non sequitur perpetuitas generationis, quia vltima corruptio potest concomitari vltimam generationem: puta quando omnia mista resoluentur in elementa; & tunc erit status tam generationis quàm corruptionis: licèt illa vltima corruptio non sit annihilatio, quia est ad materiam. Philosophus tamen supponit cum ista propositione, vnam aliam propositionem, scilicet quòd tale generabile est iterum corruptibile, & quòd eius generatio alterius sit corruptio: quod non est verum. Sed arguendo in præteritis, oportet accipere istam, *generatio vnius est corruptio alterius*; & ista non est ita vera ex per se intentione agentis naturalis, sicut illa præcedens. Accidit enim quòd generans corrumpat propter incompossibilitatem termini corrumpendi, cum termino, quem intendit quia non potest producere formam quam intendit, nisi in materia præexistente; & illa materia præexistens communiter est sub forma incompossibili formæ, quam intendit, & ideò oportet ipsum corrumpere compositum præexistens, vt generet illud quod intendit. Et dato quòd ex hoc sequeretur quòd nulla esset generatio, nisi quando producitur totum: non tamen oportet, quòd pars eius præexistat sub forma incompossibili: & ideò talem productionem alicuius entis non oportet esse destructionem alicuius alterius entis: sed tantùm destructionem nihili, siue non entis præcisè, & tunc non oportet illam primam productionem præcessisse aliam, quia terminus *à quo* huius productionis, non fuit terminus *ad quem* alterius productionis: quia nihil, nulla productione producebatur.

Ad 4.

Ad illud quartum [q] argumentum de successione propter motum, quando dicitur, quòd agens non causans per motum, & non impedibilis, potest habere effectum sibi coæuum: diceretur quòd vbi agens & effectus possunt habere essentiam vnigeneam, vera est maior illa: sed vbi non possunt esse vnigenea, sed prioritas naturæ in causa de necessitate requirit prioritatem durationis eius respectu effectus: ibi maior est falsa, sic est in proposito. 22.

Ad rationes in initio qu. pro partenegagatiua.

Creatura tũc in sensu Aug. nõ esset res æterna.

Mediũ est incipiẽs esse tertiũ aliud à Deo, primum creatura, id est, res temporalis.

Ad primum in oppositum dico, quòd vel illa non est definitio creaturæ, sed descriptio quædam concessa ab Ario, contra quem arguit August. quia dicit Filium Dei aliquando non fuisse; & tunc sufficit Augustino accipere istam definitionem vel descriptionem contra eum vt concessam: & ex negatione huius descriptionis à Filio Dei concessæ ab eo, concludere contra eum, quòd non sit creatura. Vel si est definitio creaturæ, propriè loquendo de creatura inquantùm creatura: non tamen propter hoc est definitio cuiuslibet alterius à Deo, puta Angeli, vel hominis, quia diceretur, quòd huic quod est *esse creaturam*, accidit hæc definitio: sed si illa poneretur definitio incipientis & de facto, ita esset omne aliud à Deo tunc arguendo sic: Omne aliud à Deo, est incipiens: ergo omne aliud à Deo est creatura, non sequitur sed est fallacia Accidentis, propter extraneitatem medij respectu tertij, inquantùm comparatur ad primum

primumnon enim quidquid repugnat accidenti, repugnat subiecto, cui accidit tale accidens.

Ad aliud f de infinitó in multitudine & magnitudine, responsum est priùs in responsione de infinitate actuali animarum.

COMMENTARIVS.

1 *Scotus magis hic declinat ad opinionem D. Thomæ, quàm Henrici.* *Ad primum argumentũ.*

a Respondet Doctor rationibus Henrici, ibi: *Tenentes autem primam opinionem.* Hîc Doctor magis videtur declinare ad opinionem sancti Thomæ propter tria, quæ ponuntur hîc in litera. Vnde isti respondent ad rationes Henrici, quæ probant contradictionem, dicunt, *quòd aliqua creatura, puta Angelus, potuit semper producta fuisse, quia eius esse est in æuo*, & sic conceditur, quòd sit in instanti æui, & tamen non sequitur, quòd sit successiuum: *quia Dei filius semper generatur*, &c. Ad illa de *conseruari*, & *creari* patebit infrà *dist.* 2. *quæst.* 1. & multo clariùs *in quodlib. quæst.* 11. & ibi vide expositiones, quas ibi feci. Ad illud additum de *esse* acquisito concedunt, quia non habet *esse*, quod ex se sit formaliter necessarium, vt suprà patuit quæst. immediatè præcedenti, non tamen videtur necessarium, quòd sit acquisitum post *non esse*; ita quòd ly *non esse* duratione præcedat ipsum *esse*, sufficit enim quòd ly *non esse* tantùm præcedat naturâ, accipiendo *prius natura* priuatiuè tantùm, vt suprà exposui in quæst. de creatione.

2 *Primo Periher. cap. vlt.*

b Secundò principaliter arguitur, per illud Aristotelis. *Omne quod est, quando est necesse est esse*, &c.

Respondet Doctor ad aliud Philosophi, *&c.* & remittit se ad ea, quæ dixit, *in primo dist.* 39. pro nunc tamen vltra ea quæ dixit & exposui in primo, *vbi suprà*, nam hæc propositio, *omne quod est*, &c. vel est vna hypothetica temporalis, cuius subiectum sit, *omne quod est*, & prædicatum sit *esse cum necessitate*, ita quòd ly *necesse esse* dicat necessitatem consequentiæ, & sit sensus, *omne quod est, quando est necesse est esse*, idest de necessitate habet *esse*: sicut dicimus, omne quod currit, quando currit de necessitate mouetur, & omni modo illa est vera. Vel quòd ly *necesse esse* dicat necessitatem consequentis, vt sit sensus, omne est, quando est habet entitatem simpliciter, & absolutè necessariam, & sic nunquam posset non esse, & hic sensus est falsus. Vel est vna categorica de sensu composito, cuius subiectum est hoc, *omne quod est, quando est, est*, ita quòd ly *necesse esse* sit modus istius propositionis sub tali conditione, *quando est*, sicut dicimus (vt dicit Doctor in primo, dist. 39.) animal currit, si homo currit est necesse, & hoc modo est vera, vide tamen diffusè hanc materiam, in primo vbi suprà. Et addit Doctor vnum, quod diffusè probatum est in primo vbi suprà, videlicet, quod *creatura in illo instanti, in quo, & pro quo est, contingenter est*, id est quòd non habet entitatem in se necessariam: nam voluntas diuina quando in instanti *A* producit *B*, ipsum *B* contingenter producit, ita quòd in illo instãti, in quo producit *B*, potest ipsum non producere, quia vt producit, semper intelligitur prior producto, vt suprà patuit in quæst. de creatione, & sic patet quomodo in illo instanti, in quo producitur, contingenter producitur. De hoc vide Doct. *in primo dist.* 29. & ea quæ ibi exposui. Et sic patet solutio argumenti Henrici, quia si creatura haberet *esse* ab æterno adhuc in illo instanti, quo produceretur ab æterno, haberet *esse* contingens. Si dicatur quomodo in instanti *A*, in quo est, habet esse contingens, cùm dictum sit, quòd quando est necesse est esse? dico, quòd pro tanto dicitur habere *esse* contingens in primo instanti, quia contingenter producta est, quia potuit non produci, licèt in illo instanti, in quo est, *esse* competat sibi de necessitate dum est, non tamen de necessitate absoluta, quia in illo instanti potuit non produci, & postquàm producta est, potuit destrui.

Quomodo creatura contingenter sit.

Confirmatur. Hæc est vna confirmatio, quam facit Henric. quia in perpetuis non differt *esse* à *posse*, vt patet tertio Physic. *t.c.* 31. *&* 9. *Metaph. cap. penult. text. com.* 17. igitur nullum sempiternum est in potentia. 3

In perpetuis non differt esse à posse quomodo intelligatur ista propositio.

Dico, quòd licèt hîc in litera non respondeatur ad hanc auctoritatem, potest tamen sic responderi; primò ad mentem Aristotelis, quia in perpetuis, puta in cœlo, quod est perpetuum, *esse* ipsius cœli non differt à *posse*, id est, quòd posse esse cœli nunquam præcessit duratione ipsum cœlum. Secundùm aliquos *In perpetuis*, &c. exponitur sic; quia ibi secundùm Philosophos, puta in cœlo non est materia, quæ est potentia receptiua diuersarum formarum, ideò in cœlo non differt *esse* à *posse*, quia cùm ibi non sit materia, quæ semper machinatur ad malum, &c. Scotus verò *in primo dist.* 1. *& quæst.* 1. *quodlibetorum dicit*, quòd in Deo non differt *posse* ab *esse*, id est, quòd quicquid potest esse in Deo ad intrà, ibi de necessitate actu est, quia quicquid est in Deo, est ibi necesse esse, & hoc vel formaliter, vel identicè. Sustinendo etiam, quòd cœlum sit necesse esse, quicquid potest esse in cœlo intrinsecum, ibi actu est, vt patet. Si ergo Philosophus intelligat, quòd non sit ibi potia præcedens ipsum *esse* conceditur; si verò intelligat, quòd non sit ibi potentia cõiuncta actui, de qua Doctor *in primo distinct.* 8. *quæst. vlt.* negatur. Si tertiò intelligat, quòd non sit ibi potentia ad ipsum *esse* prius natura, sic intelligendo, quòd inesset, nisi præueniretur à voluntate diuina, dando sibi *esse*, adhuc negatur, vt patet suprà *in qu. immediatè præcedenti, & in primo dist.* 8. *q. vlt. & in secundo, distinct.* 2. *in tertio, dist.* 3. *q.* 1. *& alibi.* Si quartò intelligat, quòd non sit ibi in potentia ad *non esse* sequens ipsum *esse* ab æterno, negatur, quia ex quo haberet *esse* contingenter ab æterno, semper posset non esse, & sic patet ad illam auctoritatem.

4 *Tertium argumentum singularis responsio.*

c Tertiò principaliter arguit idem Henricus quodlib. 1. quæst. 8. quælibet species æquè est in potentia, &c.

Respondet Doctor & dicit, quòd posset negari ista propositio, quod *in quacũque specie sit similis impossibilitas ad æternitatem*, quia non patet contradictio ex parte cuiuscunque speciei, & ideò nec similis possibilitas, & sic negaretur de asino, & multis aliis: supponendo tamen, quòd

quòd asinus fuisset ab æterno, non potuisset generare ab æterno, puta vt generatio secundi asini fuisset æterna, quia generatio in creaturis semper dicit mutationem inter terminos oppositos, scilicet inter priuationem, & formam generandam, vt dicit Doctor *in primo dist.2. part.2. quest.3. & dist.5. quest.2. & 28.* & sic priuatio formæ generandæ de necessitate præcedit generationem ipsam formam; quia impossibile est, quòd in eodem instanti temporis sit vera priuatio alicuius formæ, & ipsa forma, vt patet à Doctore *in primo, distinct.* 19. & vide quæ ibi exposui, exponendo illam propositionem: *Impossibilis est transitus de contradictorio in contradictorium sine mutatione.* Et cùm dicit Doctor, quòd non est similis impossibilitas de omni specie, & per consequens nec similis possibilitas: fortè dicit, propter hoc, quia concederetur à Philosopho, quòd Angelus potuit esse ab æterno, ita quòd *non esse* Angeli non præcessisset duratione ipsum Angelum; & similiter posuisset hoc de cœlo, quia huiusmodi permanentia sunt formaliter necessaria, & omne tale est sempiternum, patet per Aristotelem 1. *Cœli & mundi text. comment.* 188. *& 9. metaph. cap. penultim. text. comment.* 17. Non posset autem, & secundùm Aristotelem fuisse asinus ab æterno, quia Philosophus posuisset ipsum tantùm posse produci per motum; & per consequens in tempore: quia, secundùm ipsum, omnis effectus imperfectus non potest immediatè produci à prima causa, sed mediante motu producitur, vt patuit *in primo distinctione 2. part. 1. quæstione 1. & in quarto, dist.* 48. & sic patet quomodo non est similis impossibilitas ad æternitatem, & non apparet similis contradictio ex parte cuiuscunque speciei; ideò nec similis possibilitas, quia multa entia potuerunt fuisse ab æterno, vt intelligentia secundùm Auic. 9. *Metaph.* & multa alia entia non potuerunt fuisse ab æterno, vt omnia illa, quæ habent esse per generationem, &c.

Quomodo generatio creaturis indicat mutationem.

9. Met. c. 1.

d *Et si dicas*, &c.

5 *Ad quartum argumentũ.*

Respondet Doctor, quòd *asinus non fuisset factus perfectior ab æterno ad generandum*, &c. *Quasi præteritum imaginatum præcessisset*, &c. Vult dicere Doctor quòd aliud est loqui de tempore infinito secundùm imaginationem tantùm, quod tempus imaginatum nihil est in re, & aliud est loqui de tempore infinito in re; quia Doctor vt infrà patebit, licèt concedat, quòd aliquod permanens, puta asinus, possit esse ab æterno, & si non produxisset, tunc alium asinum, tunc quieuisset per tempus infinitum, verum est, quòd quieuisset per tempus imaginatum, non autem per verum tempus, quod est mensura motus, & quietis secundùm prius, & posterius, *quarto Physicor.* Talis autem motus non potuit esse ab æterno, patet quia motus tantùm tempore mensuratur, vt suprà patuit *in primo dist.2. part.1. quæst.1.* respondendo ad vltimum argumentum principale, exponendo illam auctoritatem Aristot. 8. Physicor. text. com. 79. *Virtus infinita si esset, moueret in non tempore*, nulla autem virtus potest mouere in non tempore, vide ibi.

6 *Quartũ argumentum Henrici.*

e Quartò principaliter arguit Henricus. Et ratio stat in hoc, quòd si fuisset creatura habuisset *esse* acquisitum, ergo duratione *non esse* suum præcessit suum *esse* nouum, vel acquisitum ab aliquo.

Respondet Doctor *Ad quartum.* Et in ista responsione multa sunt notanda. Primò, quia secundùm Henricum, *quodlib.* 8. *quæstione* 9. potentia ad *non esse* de necessitate præcedit potentiam ad *esse*, puta quòd Franciscus priùs est in potentia ad *non esse*, quàm sit in potentia ad *esse*, & sic sequeretur, quòd *esse* Francisci de necessitate præcederet *non esse* ipsius, quia si est in potentia ad *non esse* præcedat potentiam ad *esse*, sequitur, quòd *esse* prius est *non esse*, quod est inconueniens. Secundò nota, quòd potentiæ contrariæ dicuntur illæ, quæ respiciunt actus contrarios, sicut potentia ad albedinem, & potentia ad nigredinem. Tertiò nota, quòd potentiæ sunt incompossibiles actibus suis vt potentia ad albedinem, quia est incompossibile, quòd albedo actu sit in subiecto, & quòd subiectum sit in potentia ad illam, & sic de aliis. Quædam sunt compossibiles actibus suis, vt potentia subiectiua; sicut quantitas est in potentia subiectiua ad albedinem, & ipsæ stant simul, quia adueniente albedine, quantitas non destruitur.

Potentia stio in teiplici genere.

Quartò nota ibi, quòd *loquendo propriè de potentia, scilicet ante actum*, &c. Dicit Doctor in ista litera, quòd quando subiectum comparatur ad contraria immediata, vt ad sanitatem, & ægritudinem, sic quòd alterum semper inest, tunc si est in potentia ad vnum, puta ad sanitatem: tunc actu erit ægrum, & ècontra, & hoc est, quod dicit, quòd non potest simul esse sub potentiis huiusmodi contrariorum, quia tunc careret vtroque actu. Et addit Doctor quòd actus vnius potentiæ non est ratio recipiendi aliam potentiam; exemplum, ægritudo in homine non est ratio receptiua potentiæ ad sanitatem, id est, quòd potentia ad sanitatem non requirit de necessitate ipsam ægritudinem, tanquam rationem recipiendi, quia tunc idem respectu eiusdem esset prius, & posterius essentialiter, quod est impossibile, vt patet, quia si ægritudo est ratio recipiendi potentiam ad sanitatem, ergo est prior ipsa potentia, quia receptiuum, & ratio recipiendi semper sunt priora essentialiter recepto; & cùm potentia ad sanitatem sit prior ipsa sanitate, sequitur quòd ægritudo sub ratione propria erit prior essentialiter sanitate; tunc vltrà erit idem de sanitate, quia si sanitas est ratio recipiendi potentiam ad ægritudinem, sequitur quòd ipsa sanitas ex sua ratione formali erit essentialiter prior ægritudine, & sic sanitas respectu ægritudinis erit essentialiter prior, & posterior ipsa ægritudine, & ècontra. Et cùm dicit paulò infrà ibi, *sed potentiam ad vnum necessariò concomitatur alterius actus, propter immediationem actuum ad vnum*; vult dicere, quòd ex quo isti actus sunt immediati, puta sanitas, & ægritudo circa idem subiectum, quòd quando subiectum est in potentia ad vnum, puta ad ægritudinem, concomitatur de necessitate istam potentiam actus alterius potentiæ, quia concomitatur sanitas in actu.

7 *Potentia ante actum est potentia obiectiua.*

Nota.

f *Ad propositum dico.* Dicit Doctor quòd homo non fuit ab æterno in potentia ad *esse*, & in potentia ad *non esse*, cùm ista repugnent, quia si ab æterno est homo, non præcedit potentiam ad ipsum *esse* hominis, & infrà ibi: *Sub qua tamen prius*, &c. Dicit Doctor quòd loquendo de facto, homo priùs fuit in potentia ad *esse*, quia potentia ad *esse* præcessit duratione ipsum *esse*, & sic sub tali duratione fuit sub *non esse*, & ita non sub potentia ad illud *non esse*, quia tunc præfuisset,

8 *Opinio Doctoris.*

præfuisset, vt suprà patuit, quia quod est in potentia ad *non esse*, prius est; & hoc est quòd sequitur, quòd si fuisset ab æterno ipse homo, fuisset semper sub potentia ad *non esse*, quia cùm sit contingens, potuit semper non esse, vt suprà declaraui. Et parum post ibi, *& nunquam sub potentia ad esse, sed sub actu*: hoc est intelligendum de potentia præcedente actum, & incompossibile sibi: quia si homo fuit ab æterno, potentia ad *esse* ipsius non præcessit, istæ enim potentiæ sunt contrariæ, vel repugnantes ad inuicem, scilicet potentia ad *esse*, & potentia ad *non esse*, & etiam sunt incompossibiles actibus suis, quia potentia ad *esse* non potest simul stare cum *esse*; potentia ad *non esse*, non potest simul stare cum *non esse*. Et infrà: *Si autem non loquaris*, &c. vult dicere Doctor quòd si Henricus sic intelligat, puta quòd homo non potest esse in potentia ad *esse*, supple existentiæ, nisi prius sit in potentia subiectiua ad *non esse* existentiæ, ita quòd ipsum *non esse* existentiæ, fundatur prius in *esse* essentiæ, hoc falsum est, & improbatum suprà quæstione præcedenti, quia *esse* essentiæ non præcedit *esse* existentiæ, cùm sint idem realiter.

9 *Esse essentia realiter existens non differt ab ipsa existentia, bene esse essentia quoad esse cognitum differt ab existentia.*

Omittendo igitur de potentiis, Argumentũ Henrici, videtur stare in hoc secundùm Henricum, vult enim dicere; quòd opposita, quæ nata sunt inesse eidem ordine naturæ, ita quòd vnum sit prius naturâ alio, non possunt simul esse simul duratione, vt patet de priuatione, & de forma: cùm ergo *non esse* creaturæ sit prius ipso *esse* natura, ergo *esse* non potest simul stare in eadem duratione cum *non esse*, & sic non æternum.

h Respondet Doctor ibi, *Hic dico*, & hæc responsio clara est, & suprà quæstione præcedenti. Nam si *non esse* esset verè prius natura, ita quòd prius natura actu esset ipsum *non esse*, puta *non esse* hominis, tunc *esse* hominis non posset esse simul duratione, siue in eadem duratione; sed Doctor dicit, quòd ipsum *non esse* dicitur prius natura ex hoc: non quòd ipsum *non esse* actu insit, sed quia infuisset, nisi homo in illo instanti, quo inesset *non esse* hominis produceretur inesse, & non est simile de instanti naturæ, in quo ponitur priuatio actu, & de instanti, in quo ponitur in *esse* ad quod terminatur talis priuatio, & de instanti, quo homo est priùs risibilitate, quia in primo non possumus transire de priuatione ad habitum sine mutatione, & sic talis priuatio erit prior duratione, non sic est de homine, & risibilitate, quæ sunt compossibilia in eadem duratione, & sic patet tota ista litera.

10 *Quintum argumentum Henrici.*

i Quintò arguitur pro opinione Henrici, quia si mundus potuit esse ab æterno, ergo infinitæ animæ intellectiuæ potuerunt esse ab æterno, quod videtur impossibile. Antecedens patet, quia cùm infiniti homines sint possibiles successiuè, ita quòd vnus post alium, & quilibet homo habet animam propriam, vt formam sibi inhærentem; si ergo vna anima potuit esse ab æterno, ergo & infinitæ, cùm non sit maior ratio de vna, quàm de alia, & infinitæ sunt possibiles successiuè. Impossibilitas consequentis patet, quia si possent esse infinitæ animæ ab æterno, ergo posset esse infinitum in actu, quod est impossibile apud Philosophos.

Respondet Doctor, quòd quicquid non potest fieri à Deo in vno die, quia includit contradictionem, hoc non posset fieri in præterito infinito, si fuisset, propter eandem rationem, scilicet contradictionis, &c. *Ad quintum argumentũ.*

k *Et si dicas instantia huius diei*, &c. Et nota cùm dicit de puncto in actu, & in potentia, punctus in actu est ille, qui est in linea indiuisa, & in quolibet continuo permanenti sunt infinita puncta in potentia: patet, quia est diuisibile in infinitas partes, vt patet primo & tertio Physicor. & sic quando actu diuiditur punctus terminans lineam, dicitur punctus in actu. Similiter instans in tempore in actu est illud, quod terminat tale tempus, puta instans, quod terminat tempus vnius diei; instans autem in potentia, quod est aptum natum terminare, & in quolibet tempore sunt infinita instantia in potentia. Patet, quia quodlibet tempus est diuisibile in infinitas partes, similiter in motu dicimus, quòd *mutatum esse* in actu est illud, quod terminat motum, & *mutatum esse* in potentia, quod est aptum natum terminare, & in quolibet motu sunt infinita *mutata esse* in potentia, vt patet sexto Physic. *Quid sit punctus in actu.* *Tertio Phys. contex. 1. & 31. & 68.*

11 *6. Phys. contex. 38. & infrà. Ad sextum argum.*

l Sexto arguitur pro ista opinione, quia contra rationem infiniti in quantitate est ipsum posse excedi, &c.

Respondet Doctor, & responsio est satis clara in litera; & benè concedit, quòd non potest dari tempus ab æterno, nec similiter motus, quia tunc daretur infinitum in actu. Sed de permanente non est simile, quia permanens si esset ab æterno non mensuraretur tempore, sed tantùm æuo; nam permanens dicitur tantùm mensurari tempore per accidens, quia tantùm ratione motus, vt patet infrà. Et si dicatur si Angelus esset ab æterno, & applicatus orbi suo ab æterno, & optimè dispositus, nonne posset mouere orbem ab æterno, & sic motus esset ab æterno, & per consequens tempus esset ab æterno, cùm sit passio motus *ex* 4. *Phys.* Dico, quòd non posset mouere ab æterno, cùm motus sit successiuus, & de ratione successiui est non habere omnes partes simul, sed vnam post aliam. *Ioannes de Bassolis tenet posse dari infinitum in actu, vide in primo sent. dist. 43. qu. vnica. 4. Phys. contex. 130.*

m Septimò, & vltimò arguitur pro ista opinione, quia tunc pars esset maior toto. Hæc ratio stat in hoc; suppono quòd meridies præsentis diei sit *A*, & præteritum ad *A* sit infinitum, & similiter futurum ad *A*, & sic sint æqualia; & similiter suppono quòd meridies crastinæ diei sit *B*, & præteritum ad *B* sit infinitum, & similiter futurum ad *B* sit infinitum, & sic sint æqualia; tunc sic, præteritum ad *B*, est maius præterito *A*, patet, quia præteritum vsque ad meridiem præsentem, est pars præterita crastinæ diei. Sed totum est maius sua parte, si ergo præteritum ad *B*, est maius præterito ad *A*, sequitur, quod futurum ad *B*, sit maius præterito ad *A*, quia præteritum ad *B*, & futurum ad *B*, sunt æqualia, tunc vltrà futurum ad *B*, est maius præterito ad *A*: ergo est maius futuro ad *A*. Patet, quia præteritum ad *A*, & futurum ad *A*, sunt æqualia, sed futurum ad *B*, est pars futuri ad *A*. patet, quia futurum ad *A*, incipit à præsenti meridie, & futurum ad *B*, incipit à meridie crastinæ diei, & sic futurum ad *B*, est pars futuri ad *A*: ergo sequitur, quòd pars est maior toto, quia futurum

turum ad *B*, quod est pars futuri ad *A*, erit maius futuro ad *A*, quod est totũ respectu futuri ad *B*.

Ad vltimum argumentũ. *Ad vltimum argumentum dici potest, quod aquale, maius* & *minus* non conueniunt quantitati molis, &c. & sic patet responsio ad omnes rationes pro opinione Henrici.

n Ad primum,

Ad Argumenta principalia, &c.

Quare materia sit ingenerabilis, & incorruptibilis. *Ad primum argumentũ.* Respondet Doctor quòd verum est materiam primam esse ingenitam, loquendo de generatione propriè dicta; quæ in creaturis includit mutationem, vt patet à Doct. *in primo dist. 2. part. 2. q. 3. dist. 5. q. 2. & alibi*, quia omne quod generatur, est compositum ex materia, & forma, & sic generatur ex materia; si ergo materia generaretur, esset composita ex materia, & forma, & sic esset processus in infinitum in materiis, vt dixi suprà. *Materia est tota producta per creationẽ.* Concedit tamen, quòd etsi non sit genita, est tamen tota producta per creationem, vt ipse dicit infrà distinct. 12.

o Ad secundùm.

Ad secundũ argumẽtum. Respondet Doctor, dicens quòd nõ valet, &c. Et quod dicit de *ante*, dicit Doctor quòd ante tempus reale non esset nisi tempus imaginarium, & per consequens ly *ante* esset differentia temporis imaginarij, sicut extra vniuersum nihil est, ibi vel negatur extra, vel non affirmatur nisi imaginatum.

p Ad tertium.

Ad tertium argumẽtum. *Quomodo generatio vnius sit corruptio alterius.* Respondet Doctor dicens primò, quòd respiciendo ad futurum, ista est vera, & satis propria, *corruptio vnius est generatio alterius*, quia agens non intendit corrumpere per se, sed tantùm per accidens, propter incompossibilitatem formarum, ideò enim corrumpit, vt generet, & ideò expellit, puta formam à materia aquæ, vt ibi introducat formam terræ.

Et addit quòd dabitur vltrà corruptio, post quam non sequetur alia generatio, vt quando omnia mista corrumpentur, & resoluentur in quatuor elementa. Secundò dicit, quòd respiciendo ad preteritum, generatio vnius est corruptio alterius, & hæc non est ità propria, quia ex vi sermonis videtur, quòd agens ideò corrumpit, vt generet. Et addit, quòd datur prima generatio, nulla corruptione præcedente: patet, quia prima forma, quæ producitur in materiam, ex tali forma, & ex tali materia verè generatur compositum, & tamen nihil corrumpitur: patet, quia non materia, cùm sit incorruptibilis; non forma, cùm nulla præfuerit.

q Ad quartum.

13 *Ad quartum argumentũ.* Respondet Doctor, quòd vbi agens, & effectus possunt habere essentiam vnigeneam, id est, vbi possunt habere eandem essentiam, maior est vera, scilicet quòd causa perfecta, & non impedita potest habere effectum sibi coæuum; sed vbi non possunt esse vnigenea, sed prioritas naturæ in causa de necessitate requirit prioritatem durationis eius, respectu effectus ibi maior est falsa.

r Nunc Doctor respondet ad argumenta ad oppositum, quibus probatur, quòd est impossibile aliquid aliud à Deo posse produci sine principio; & primum argumentum stat in hoc; omne, quod de necessitate producitur de *non esse* ad *esse* de necessitate producitur de *non esse* duratione præcedente: sed omnis creatura est huiusmodi; ergo. Maior videtur nota: minor probatur auctoritate Augustin. dicentis, quòd creatura ex eo, &c.

Secundò probatur idem, per argumentum ducens ad impossibile, quia si potuit producere vnum sine principio durationis, ita & aliud, cùm non sit maior ratio de vno, quàm de alio; ergo potuissent esse producta actu infinita in multitudine, quia infinitas numeralis indiuiduorum non est impossibilis successiuè: potuisset etiam aggregasse omnes lapides, qui postea fuissent, & ita infinitum mole fecisse. Sed tam infinitas numeralis in actu, quàm in mole actu est impossibilis, vt patet 3. *Physicor. text. comm. 61. & 37.* *Infinitas numeralis indiuiducrum nõ est impossibilis successiuè.*

Respondetur ad primum, & dicit Doctor primò, quòd hæc est descriptio Arij, nam Arius dixit Filium Dei esse creaturam; & Augustinus contrarium probando, quòd filius Dei non sit creatura, assumit hanc definitionem contra Arium, quasi dicat: tu dicis, quòd creatura est ex eo, quòd omnipotentis Dei, &c. Contrà, Filius Dei non producitur voluntate omnipotentis Dei, sed intellectu, vt tu concedis: ergo Filius Dei non est creatura. Secundò dicit, quòd supponendo, quòd hæc sit definitio creaturæ, loquendo propriè de creatura vt creatura, dicit quòd creatura vt creatura, de necessitate habet *esse* post *non esse*, vt puta Angelus, vt creatura necessariò habet *esse* post *non esse* & repugnat sibi esse ab æterno, vt creatura: tamen Angelo, vt Angelo, non repugnat sibi fuisse ab æterno, & si fuisset ab æterno, non diceretur creatus, sed magis productus. Et quòd dicit de fallacia Accidentis, vt clariùs cognoscatur fiat sic argumentùm: omne quod incipit esse est creatura: sed omne aliud à Deo de necessitate incipit esse: patet, quia de facto incipit esse, ergo omne aliud à Deo est creatura. Dico quòd est fallacia Accidentis; nam *incipere esse* accidit minori extremitati, quia non repugnat omni alij à Deo vel saltem alicui esse ab æterno, & hoc est quod dicit. *Sed est fallacia accidentis propter extraneitatem medij*, quod est *incipiens esse* respectu tertij, quod est minor extremitas, inquantum comparatur ad primum, scilicet ad maiorem extremitatem, non enim quicquid repugnat accidenti, repugnat subiecto, cui accidit tale accidens, sicut in ista, *Animal est genus, homo est animal, ergo homo est genus*, non enim quod repugnat animali, quod accidit homini, inquantum animal comparatur ad genus, repugnat ipsi homini, nam animali, vt comparatur ad genus repugnat absolutè quòd prædicetur de alio personaliter. Patet, quia *animal*, vt est genus, tantùm supponit simpliciter, & tamen supponere personaliter non repugnat homini, quia *homo* potest supponere pro inferioribus; sic in proposito, non enim quod repugnat accidenti, id est, huic quod est *incipere esse*, quod accidit alij à Deo, repugnat alij à Deo, nam æternitas repugnat huic, quod est *incipere esse*, vt ly *incipere esse* comparatur ad creaturam, & tamen non repugnat Angelo, & hoc est, quod dicit Doctor. 14 *Definitio creaturæ.*

ſ Ad secundum de infinito in multitudine, & magnitudine, patuit responsio suprà in responsione de infinitate actuali animarum; quia est repugnantia ex parte creaturæ, quòd sint infinitæ actu. Pariformiter dicendum est de infinitate tam numerali, & similiter de infinitate molis, sicut

ſicut ibi expoſui. Nam ibi dictum eſt, quòd quicquid non poteſt fieri à Deo in vno die, quia includit contradictionem, hoc non poſſet fieri in infinito præterito, ſi fuiſſet propter eandem rationem. Patet; quia in iſta die ſunt infinita inſtantia, in quorum quolibet poſſet cauſare vnam animam; imò in vno poſſet creare mille ſi vellet; ſi ergo in infinitis inſtantibus vnius diei non poteſt creare infinitas animas, ita nec in infinito tempore; ſic ſimiliter non poſſet creare infinitos lapides in numero; non enim oportet eum quieſcere à die in diem, vt creet vnam animam poſt aliam, ita non oportet eum quieſcere à die in diem, vt creet vnum lapidem poſt alium. Sic ſimiliter ſi in vno die non poteſt creare magnitudinem infinitam addendo partem poſt partem in infinitum, cùm in vna die ſint infinita inſtantia, in quorum quolibet poteſt partem addere, ſic nec in infinito tempore. De iſta tamen quæſtione, non multùm curandum eſt, cùm ſit problematica, & vtraque pars ſuſtentabilis. Et ſic finis præſentis quæſtionis. *Iſta quæſtio eſt problematica.*

QVÆSTIO IV.

Vtrùm [a] *creatio Angeli ſit idem Angelo.*

Alenſis 2. *p.* *q.*6. *m.*2. & 3. D. Thom. 1.*p.q.*45. *art.*3. Henric. *quodl* 9. *qu.*3. D. Bonau. *hic art.*3. *q.*2. Ric. *art.* 1. *q.* 4. Marſ. 1. *q.*32. *art.*2. Soncinas 5. *Met. quæſt.*28. Vaſquez 1.*p.d.*173. *cap.*3. Durand. 1.*d.*30. *quæſt.*2. Suar. 2. *Met. d.*47. *ſect.*2. Occham 1.*d.*3. Vide Scot. 9. *Met. quæſt.*3. 4. & 11, *in Theorem.* §. creans non eſt niſi. Mayron. 2.*d.*1.*quæſt.*4. Bacon. 2.*diſt.*1.*quæſt.*3. Argentin. 2. *d.*20. *q.*1. Biel. 2.*d.*1. *quæſt.*1.

1. [b] ARGVITVR primò quòd non, quia ſecundùm Auic. 5. Meta. *equinitas eſt tantum equinitas, nec vna, nec plures*: igitur pari ratione, Angelus tantùm eſt Angelus, & non eſt idem ſibi realiter aliquis reſpectus. *Mag. D. Argum. 1. C. 1. & 2. D. Thom. p. 1. q. 45. art. 3. Arg. 2.*

Præthereà, Creatio [c] Angeli non eſt niſi in primo inſtanti naturæ, quando Angelus accipit *eſſe*: ſed Angelus manet poſt primum inſtans, & nihil manet ſine eo quod eſt idem ſibi realiter igitur, &c.

Item, ſi ita eſſet [d] Deus non poſſet Angelum annihilatum eundem numero reparare: conſequens eſt falſum: igitur & antecedens. Probatio conſequentiæ, quia non poteſt eandem creationem reparare, vt videtur, quia nec eundem motum numero ſecundùm aliquos: quia interruptio prohiberet illum eſſe eundem numero. *Argum. 3.*

Præthereà, Ignis [e] genitus eſt cauſaliter ab alio igne generante, & per conſequens habet naturam ab ipſo: & tamen creatio non eſt in igne genito cauſaliter ab igne generante: igitur, &c. Minor probatur, quia tunc ignis genitus haberet ab igne generante, quòd eſſet creatura: quia à quocunque agente eſt creatio in igne, ab illo ignis creatur. Conſequens videtur eſſe falſum: quia ipſum eſſe creaturam, tantùm dicit reſpectum ad creatorem. *Argum. 4.*

2. Item, mutatio [f] differt à termino *ad quem*: creatio eſt mutatio: igitur, &c. Probatur maior tum, quia mutatio præcedit terminum: tum, quia mutatio eſt in genere Paſſionis, quia & motus, ſecundùm Comment. 5. *Phyſic.* terminus autem intrinſecus eſt eiuſdem generis cum terminato, ſicut punctus circuli: forma autem ad quam eſt mutatio, vel motus non eſt de genere paſſionis, *ex* 5. *Phyſicor.* Probatio minoris, tum, quia noua relatio non aduenit alicui ſine mutatione alterius extremi: ſed per creationem eſt noua relatio creaturæ ad Deum: quia aliquid nouum dicitur de creatore, & non niſi propter nouam relationem in eo, ad quod dicitur. *Argum. 5. Comm. 9. 10. & 18. Ibidem*

Confirmatur per Auguſtinum 5. de Trinit. cap. vltim. *Ea, quæ ſunt relatiua ad Deum, cum mutatione eius, de quo dicuntur, exiſtunt*, tum quia in omni genere eſt aliquid vnum, quod eſt menſura omnium aliorum, quæ ſunt in illo genere, *ex* 10. *Metaph.* primum autem in genere mutationum non videtur poſſe poni generatio, quia non eſt ratio mutabilitatis in omnibus mutabilibus: quia non omnia mutabilia ſunt genita. Similiter non eſt maxima oppoſitio inter terminos generationis, qui ſunt priuatio, & forma: ſed maior oppoſitio eſt inter terminos creationis, qui ſunt contradictorij, vt ens & nihil: igitur creatio eſt prima mutatio. *Text. 2.*

Oppoſitum, quia ſi eſt alia: aut ergo creator, quod non conuenit, quia creatio eſt noua; aut medium inter creatorem, & creaturam, quod non conuenit, quia non eſt medium; *Ratio ad oppoſ.*

medium aut posterius re creata, quod non conuenit, quia est quasi via ad *esse* creaturæ: igitur, &c.

SCHOLIVM.

Occasione huius quæst. quærit in genere, Vtrùm relatio creaturæ ad Deum, sit eadem fundamento, & pro parte negatiua affert duas rationes, & pro affirmatiua vnam.

Lib. 1. d. 30. De identitate relationis ad suum fundamẽtum. ET quia hæc quæstio dependet à quadam alia, scilicet de identitate relationis ad suum fundamentum, & hîc specialiter loquendo de relatione, quæ est creaturæ ad Deum: ideò quæro, *Vtrùm relatio creaturæ ad Deum sit eadem fundamento?* Quòd non si omnia alia à Deo habent relationem ad ipsum: igitur omnia alia essent ad aliquid, non tantum accidentaliter, sed etiam per identitatem: consequens videtur impossibile, quia illud infert Philosophus 4. *Metaph.* ex dictis dicentium, omnia apparentia esse vera. 3.

Text.c. 25. & 27. T.com. 14. T. com. 13. Præterea, Prædicamenta sunt primò diuersa *ex 5. & 10. Metaph.* & simpliciter diuersa entia: quia ens secundùm se diuiditur in illa: ergo nihil vnius Prædicamenti est idem ens alicui alterius prædicamenti; ergo nulla relatio est eadem alicui absoluto.

Quare 5. Phys. & 1. Posterior. t.com. 31. Oppositum, non minùs dependet quodlibet creatum ad Deum, quàm quodcunque causatum ad aliud causatum, quia dependentia ad primum videtur esse essentialissima: sed totum habet relationem ad partes eandem sibi, quia non potest esse totum, & non esse ex partibus: ergo pari ratione ad causam primam, licèt extrinsecam, habebit dependentiam eandem sibi: licèt enim causa extrinseca non componat rem sicut facit causa intrinseca, perfectiùs tamen causat rem, quàm causat intrinseca: componere enim includit imperfectionem, scilicet potentialitatem.

COMMENTARIVS.

1 HIc Doctor ponit duas quæstiones simul, quarum prima est, *Vtrùm creatio Angeli sit idem Angelo,* id est, an creatio passiua, quæ est relatio fundata in Angelo sit simpliciter idem ipsi Angelo. Secunda quæstio est, *Vtrùm relatio creaturæ ad Deum sit eadem fundamento,* qui titulus quæstionis intelligendus est de reali identitate.

b Arguit primò quòd creatio passiua, siue relatio creaturæ ad Deum, quod idem est, non sit idem realiter ipsi creaturæ, siue ipsi Angelo authoritate Auicennæ. *Equinitas est,* &c. Ergo pari ratione Angelus est tantùm, & vt sic non includit aliquem respectum.

c Secundò sic: Illa relatio distinguitur realiter à fundamento, quæ destruitur, fundamento manente: sed Angelus potest manere, creatione passiua non manente, quia illa creatio est tantùm in primo instanti, in quo accepit *esse* & tamen Angelus manet etiam in secundo instanti.

d Tertiò, per Argumentum ducens ad impossibile, quia si talis creatio esset idem realiter Angelo, sequeretur quòd Deus non posset Angelum annihilatum eundem reparare, quod est falsum. Et quod sequatur patet, quia non potest eundem reparare, quia nec eundem motum numero, secundùm aliquos, quia interruptio prohibet illum esse eundem numero.

e Quarta ratio stat in hoc, supponendo vnũ quòd quodlibet ens aliud à Deo dicitur creatum, loquẽdo de creatura propriè, & specialiter, quia vt sic nulla secunda causa concurrit ad eam, vt suprà posuit in quæst. 2. Hoc præsupposito, arguitur sic: Ignis generatur ab igne, & per te, ignis etiam dicitur creatus, & creatio passiua est idem realiter, quod ignis genitus: ergo creatio passiua erit ab igne generante, & sic ignis genitus erit creatus ab igne generante, quod est falsum; quia creatura tantùm dicit respectum ad Deum creantem.

f Quintò, & vltimò arguit Doctor, probando quòd creatio sit alia res à creatura; & arguit sic: Omnis mutatio differt à termino, ad quem est; creatio est mutatio: ergo differt à creatura, ad quam terminatur. Probatur maior, tum quia mutatio præcedit terminum, quia est via in terminum, sicut etiam dicimus, quòd generatio dicitur natalis, quia est via in formam, de qua prædicatur natura, vt patet 2. Physic. text. com. 14. Tum etiam quia mutatio est in genere Passionis, quia & motus, secundum Commentatorem, 5. Physic. Vnde in comment. 9. sic dicit: *Dixerunt quidam quòd motus precisè est in Prædicamento Passionis, & quod Aristoteles attribuit illum istis Prædicamentis, videlicet Prædicamento Quantitatis, Qualitatis, & Vbi.* Et infrà circa finem comm. dicit sic Commentator: *Motus igitur habet duplicem considerationem quoniam secundùm suam naturam, est in genere eius, ad quod est motus, secundùm autem formam, id est secundùm quòd transmutatio coniuncta cum tempore est in Prædicamento Passionis.* Hæc ille. Hæc idem in com. 10. & 18.

Si ergo mutatio est in genere passionis, quia & motus, sequitur quòd forma, ad quam est mutatio, vel motus, non est de genere Passionis; vt patet ex 5. Physic. Ergo sicut motus differt à termino, ad quem est, ita & mutatio quælibet differt à termino, ad quem est, & sic patet maioris probatio. Minor probatur videlicet quod creatio sit mutatio, quia noua relatio non aduenit alicui sine mutatione alterius extremi; sicut etiam patet ex Aristotele, qui ponit, quod non est possibile aliquid aliter se

se habere ad alterum, nisi aliter se habeat ad se, vt suprà exposui; modò per creationem est noua relatio creaturæ ad Deum; quia aliquid nouum dicitur de creatore, & non nisi propter nouam relationem in eo primò, ad quod dicitur, vt suprà patuit in dist. 30. ergo ipsa creatio differt à creatura.

SCHOLIVM.

Sententia Henrici, & aliorum relationem in vniuersum non distingui realiter à fundamento, suadetur quinque rationibus.

4. HIc dicitur, [a] quod omnis relatio est eadem fundamento. Pro ista opin arguitur multipliciter, primò, quia relatio transfertur ad Deum, secundùm propriam rationem relationis: & ideò in diuinis dicuntur manere duo Prædicamenta propriè, scilicet Substantia, & Relatio: sed si de ratione relationis esset, quòd esset alia res à fundamento: igitur in Deo est res, & res, & ita compositio, quod est contra simplicitatem diuinam. Et ex hoc medio arguitur generaliter, scilicet ex simplicitate diuina: non enim est compositius album simile, quàm album tantùm, & per consequens relatio similitudinis non addit aliam rem à fundamento. *Opinio Henrici quodlib. 9. quæst. 3. & quodlib. 5. q. 6. & 7. & quodlib. 7. q. 1.*

Secundò hoc idem arguitur per viam mutationis, quia si esset alia res à fundamento, igitur cuicunque fundamento ipsa adueniret de nouo, ipsum mutaretur realiter. Hoc videntur negare multæ auctoritates, Philos. 5. Physicor. vbi negat in *ad aliquid* esse motum vel mutationem: Boëtij *tertio de Trinit.* Anselm. etiam *Monol.* 3. quære eum ibi. *Ratio 2. Henric. 7. com. 10.*

Tertiò arguitur ex hoc, si relatio esset alia res à fundamento: ergo similitudo haberet suum proprium inesse aliud ab inesse albedinis, quod videtur inconueniens prima facie: quia tunc relatio fundata super substantiam, si qua esset, esset accidentalis propter suam propriam accidentalitatem, quod videtur esse contra Simplicium super Prædicamenta, vbi dicit, quod Philos. priùs tractat de Quantitate, & Qualitate, quàm de Relatione, quia relatio fundatur in istis immediatè, & hoc loquendo de relatione accidentali: igitur relatio fundata super substantiam, non habet ex se propriam accidentalitatem, *Ratio 3. Henric.*

Probatur etiam idem illatum prius, esse inconueniens: quia tunc genus relationis non esset simplex, sed quasi compositum, ex *in* & *ad*; quod videtur inconueniens: quia primus conceptus cuiuslibet generis primi, debet esse simplex omnino, vt videtur: ergo, &c.

Quartò, si esset ita quod esset alia res à fundamento, esset tunc processus in infinitum in relationibus: nam si ista relatio sit alia res à fundamento, pari ratione & illa aliëtas, quæ est quædam relatio, est alia res à fundamento; & sic erit processus in infinitum in relationibus, & hoc est inconueniens. *Ratio 4.*

Quintò, relatio non habet distinctionem in species suas, nisi penes fundamenta, non enim differt dominium à paternitate penes hoc, quod est *esse ad*, sed penes fundamentum: nec relationes illæ disquiparantiæ distinguuntur, vel sunt eædem cum relationibus æquiparantiæ, nisi propter vnitatem, & difformitatem in fundamentis: sed sed si relatio esset alia res à fundamento haberet ex se formaliter distinctionem in suas species: igitur, &c. *Ratio 5. Henric.*

SCHOLIVM.

Sententiam non distinguentem relationem realiter à fundamento, impugnat Doctor sex rationibus continentibus pulchram doctrinam Philosophicam, & sex authoritatibus, tribus scilicet ex patribus, & aliis tribus ex philosophis, desumptis.

5. COntra istam [b] opinionem arguo sic, primò, nihil est idem realiter *A*, sine quo *A* potest esse realiter sine contradictione: sed multæ sunt relationes, sine quibus fundamenta possunt esse sine contradictione: ergo multæ sunt relationes, quæ non sunt realiter eædem cum fundamento. probatio maioris, quia quod idem ens realiter sit realiter, & non sit realiter, videtur esse oppositum primi principij: ex quo principio, videtur statim concludi diuersitas entium, quia si de aliquibus duobus dicantur contradictoria, eodem modo, quo dicuntur de eis, videntur esse non idem: & ita si contradictoria, scilicet esse & non esse, dicantur de eis, videntur esse non idem in *esse*, siue non idem ens. *4. Metaph. text. 3. contra Henric. contradictoria dici de eodem est oppositũ primi principij.*

Confirmatur,

Confirmatur, [c] istud quia si illa maior negetur, non videtur relinqui vnde possit distinctio entium probari: diceretur enim à proteruo, non tantùm, quòd in vno supposito plures naturæ, vt substantia & accidentia, sint eadem: sed quòd Socrates, & Plato, vel Socrates, & lapis, vel album non differunt realiter.

Et si arguatur contra eùm, quòd Socrates potest esse Socrates, non existente lapide: & per hoc concludatur distinctio vnius ab alio: vel Socrates potest esse Socrates, & non esse albus: & per hoc concludatur distinctio subiecti & accidentis, & negabitur consequentia: quia proteruus negabit tibi propositionem cui inniteris, & cui innituntur istæ consequentiæ, quam propositionem etiam tu negas.

Hanc [d] etiam propositionem: Illa sunt distincta realiter, quorum vnum potest manere sine altero, negaret proteruus. Negatâ verò istâ, petit tota doctrina Phil. 7. Topicorum, qua docet, quòd propositio, vel problema, faciliter destruitur per contradictionem inuentam, sed difficulter construitur: si autem negetur propositio ista, non videtur posse destrui: quia si non destruitur per contradictionem, nec per aliquam aliam oppositionem, aut saltem non faciliter: & facillimè videtur posse sustineri, quia nullus locus secundùm eum, vel ab eo assignatus, videtur efficax ad destruendum aliquid, si iste locus destruatur.

c. 8. & 9.

In ista [e] etiam via Philosophi, fundatur illa via de motu, siue mutatione, ad probandum distinctionem, quâ vtitur Philosophus ad probandum materiam esse aliam rem à forma, quia manet eadem sub oppositis formis: qua etiam vtitur Philosoph. 4. *Physic.* ad probandum locum esse aliud à locato, quia idem locus manet cum diuersis locatis.

7. Topic. vide 1. 2. 5. & 7. Phys. te. 6. & 1. de Gen. 5. 7. & 12. Met. Text. 3. Æquiparãtiæ extrema eiusdem rationis, disquiparantiæ è contra.

Minor [f] etiam apparet in omnibus relationibus, quarum fundamenta possunt esse sine terminis, sicut est in omnibus relationibus æquiparantiæ, sicut sunt *simile, æquale*, & huiusmodi: si enim hoc album sit, & aliud album non sit, hoc album est sine similitudine: & si aliud album fiat, in hoc albo est similitudo. Potest igitur esse sine ista, & cum ista. Similiter est in multis relationibus disquiparantiæ: si enim iste sit homo, & nullus alius subsit potestati suæ, est sine dominatione: & potest esse dominus seruorum accessione, sicut dicit Boëtius & ita est de multis aliis, de quibus omnibus non oportet exempla adducere.

Infert 4. absurda ex indistinctione relationis à fũdamento.

Confirmatur etiam ista ratio, quantùm ad se totam, quia istæ confirmationes tactæ, valent pro maiori. Si enim relatio nihil aliud sit realiter à fundamento, quod tamen manet sine ea; videtur negari incarnatio: & separatio accidentium à subiecto in Eucharistia: videtur etiam negari omnis compositio in entibus, & omnis causalitas causarum secundarum. 6.

Si vnionis relatio est idem natura, sine incarnatione homo esset Deus.

Probatio, [g] primi inconuenientis, si idem realiter naturæ humanæ sit vnio eius ad Verbum: igitur si Verbum nunquam assumpsisset naturam illam, & fecisset illam absolutam eandem, ipsa æquè realiter fuisset vnita Verbo, sicut modò est vnita Verbo: quia tota realitas fuisset tunc, quæ modò. Si etiam deponeret illam naturam, manente tamen ipsa eadem in se, maneret natura illa realiter vnita Verbo; & ita realiter sicut nunc est vnita, quia saluaretur tota realitas naturæ tunc, sicut modò.

Si inhærentia est ipsum accidens species eucharistiæ informaret substantiam, sicut vnita faciebant.

Secundum etiam de Eucharistia probatur, quia si manet eadem quantitas, quæ priùs erat panis, & nihil aliud est inhærentia eius pani, quàm realiter ipsamet quantitas: igitur illa vnitur realiter pani, vel eum informat nunc sicut priùs.

Tertium probatur, quia si *A*, & *B*. componant *A B*. & istarum partium vnio ad inuicem nihil aliud sit realiter nisi ista absoluta. *A* & *B*: ergo separatis realiter *A*, & *B*. manet tota realitas illa, quæ est ipsorum *A*, & *B* vnitorum, & tunc *A*, & *B*. separata manent realiter vnita: & ita manet compositum separatis partibus componentibus: & ita compositum non erit compositum, quia quod manet compositum separatis partibus componentibus non est compositum ex eis: nihil enim esset tunc nisi vnum aggregatione, sicut Philosophus videtur deducere 7. Metaphysicæ. 7.

Text. 60. Vide 8. Metaph. t. 6. & ad finem idem

Probatur etiam quartum, quia quidquid causatur à diuersis causis secundis, præexigit in eis debitam proportionem & approximationem ad hoc, quòd causetur ab eis: sed si ista approximatio & proportio nihil sint, nisi ipsamet absoluta: igitur ista sunt realiter ita causatiua huius effectus, quando non sunt approximata, sicut quando sunt approximata: & ita ipsa approximata, nihil possunt causare realiter, quod non possunt causare etiam non approximata: nulla enim realitate alia posita non potest aliqua res causari, quæ priùs non potuit causari: & ita potuit fuisse argutum in tertio inconuenienti

uenienti de partibus componentibus, quia si *A.* & *B.* separata non componant *A B*, igitur nec ipsa vnita: quia eadem res sicut absque omni realitate alia, non potest aliquid causare modò, quod priùs non potuit: ita nec eædem res absque omni realitate possunt aliquid componere, quod priùs non potuerunt componere: igitur, &c.

8. Præterea [h], secundò principaliter arguo sic contra prædictam opinionem: Nihil finitum continet secundùm perfectam continentiam formalem, & virtualem, opposita formaliter: quia quantumcunque concedatur in Deo perfectissima continentia omnium perfectionum, secundùm identitatem eorum, quæ sunt in eo, non tamen potest continere opposita formaliter absoluta in se, licèt in se possit habere talia opposita virtualiter, & relatiua formaliter: sed ex hoc concluditur infinitas fundamenti: sed æqualitas & inæqualitas sunt opposita formaliter. & similitudo & dissimilitudo similiter, saltē ad idē correlatiuū ista autē perfectè possunt fundari in eodem fundamento successiuè: igitur idem fundamentum, neutrū istorū continet virtualiter, & secundùm perfectam identitatem; quia qua ratione non ambo, eadem ratione nec alterum.

Ratio 2. Sco. contra Henr. Nihil limitatum continet identice opposita formaliter.

Ratio 3.

Præterea tertiò arguitur: Idem non continet plura eiusdem rationis secundùm perfectam identitatem eadem sibi: sed plures relationes eiusdem rationis sunt in eodem fundamento: sicut plures similitudines fundantur in eadem albedine. Maior apparet inductiuè in omnibus, quæ continent plura per identitatem, quia vnum continens continet vnum tantùm eiusdem rationi.

Item [i] quartò sic: Continens aliquid per identitatem, si est perfectius, concludit etiam contentum in eo *esse* perfectius per identitatem: sicut anima perfectior habet perfectiorem intellectum, & secundùm ponentes eandem esse formam intellectiuam & sensitiuam corporeitatis & substantiæ, intellectiua perfectiorem sensitiuam includit quàm sit sensitiua in brutis: non autem semper fundamentum perfectius continet in se perfectiorem relationem: quia non omne albius est similius, vt manifestum est ad sensum: igitur, &c.

Ratio 4. Si relatio est idem fundamēto albedo vt duo erit perfectior albedine vt 8. quia est similior alteri albedini vt duo.

9. Præterea, [k] quintò: Contēta in aliquibus per identitatē, nō minùs differūt incontinētibus magis distinctis: sed relationes fundatæ in duobus generibus minùs differu t, quàm duæ relationes fundatæ in re eiusdem generis: imò in eadē specie specialissima: quia æqualitas, quæ fundatur super quantitatem, & similitudo fundata super qualitatem, minùs differunt (quia vnius modi) quàm similitudo & relatio potentiæ actiuæ, quæ possunt fundari super eundem calorem, quia alterius modi: igitur, &c.

Ratio 5

Sexto, [l] relatio rationis est alia res rationis à suo fundamento, ergo relatio realis erit alia res realis à suo fundamento. Consequentia probatur, quia sicut relatio rationis est modus obiecti in primo actu intellectus, & tamen non est in se nihil in genere intelligibilium, sed est in se aliquid verè intelligibile, licèt non ita primum, vel æquè primum, sicut illud, cuius est modus: & ita non intelligitur nisi in actu reflexo: & ideò non ita perfectè sicut illud, cuius est modus: ita etiam relatio realis, licèt sit modus sui fundamenti, & non æquè primò cum eo, nec æquè perfectum cum eo: tamen in se est res aliqua, quia quod in se nihil est, nullius est modus realis, non enim est aliquod nomen generalius, quàm *ens* vel *res*, secundùm Auicennam 1. *Metaph. cap.* 5. & ideò cui non conuenit esse ens, vel res, ei non conuenit aliquod esse reale.

De his modis 5. Met. text. com. 20.

Ratio 6.

10. Præterea, [m] probatur cōclusio ista, ad quā adductæ sunt rationes, per auctoritates, & primò per Aug. 5 de Trin. c. 5. *In rebus creatis quod nō secundū substantiam dicitur, restat vt secundū accidēs dicatur*, vbi expressè vult, quòd relatio sit accidēs in creatura: & licèt sit dubium, si hoc habeat intelligi de relatione, quæ est creaturæ Deum: tamen verum est de illa relatione, quæ amitti potest manente fūdamento, & secūdùm veritatem secundùm suam intentionem.

Probatio eiusdem per auctoritates, pp. & phil.

Item per Ambros. 1. de Trin. c. 5. *Si priùs erat Deus, & postea pater generationis accessione mutatus est, auertat Deus hanc dementiam à fidelium mentibus*: ergo per solam accessionem relationis realis fieret mutatio in persona diuina secundùm ipsum, quod non esset, nisi esset illa relatio aliqua res alia fundamento: quia fundamentum præexistit.

Est li. 1. de fide ad Gratianū. Vide Aug. 5. Trin. 6. Circa medium.

Item Hilar. 12 de Trin dicit. *Nasci quod erat eam non tantum nasci est, sed seipsum demōstrare nascēdo est*, & loquitur de natiuitate filij Dei: igitur relationē nouā dicit nasci.

Item Philosophus, in Prædicamentis. *Ad aliquid sunt quæcunque hoc ipsum, quod sunt ad aliud sūt*: & per hanc rationem excludūtur substātiæ, quæ licèt sint aliorū, non tamē sunt ad aliquid: igitur accipitur hoc ipsum, quod sunt, non pro esse in intellectu; sed pro esse in re, scilicet quod relationes in re hoc ipsum, quod sunt, aliorum sunt, fundamentum autem non est ad aliud hoc ipsum, quod est: igitur est aliud *esse* huius, & aliud *esse* illius: ergo, &c.

Item Simplicius ibidem super Prædicamenta ex intentione declarat relationem ad aliud esse.

Text.19. Item Philosophus 12. Metaph. c. 2. vult, quòd sicut principiata sunt alia, ita & principia: & exemplificat specialiter de distinctione relationis ad alia, & principiorum relationis ad principia aliorum.

Item [n] Auicen. 3. Metaph. c. de Relatione, videtur velle ex intentione, quòd relatio habeat certitudinem propriam: & in principio capitis, vult quòd secundùm suam certitudinem, habeat proprium *inesse* & propriam accidentalitatem.

COMMENTARIVS.

PRimò respondendo ad secundam quæstionem adducit opinionem Henrici.

Opinio Henrici. Dicitur ab Henrico, *quolib. 9. quæstio 3. & quolib. 5. q. 6. & 7. & quolib. 7. q. 1.* quòd omnis relatio est eadem fundamento. In ista quæstione hunc ordinem seruabo: Primò exponam argumenta facta à Doctore contra opinionem Henrici. Et secundò respondebo ad argumenta pro opinione Henrici. Primum est ibi, *Contra istam opinionem arguo.* Secundum est ibi, *ad primum alterius opinionis.*

Quantùm ad primum arguit primò Doctor probando, quòd aliqua relatio realiter distinguatur à fundamento. Et ratio stat in hoc, nihil est idem realiter *A*, sine quo *A* potest esse realiter sine contradictione. Sed multæ sunt relationes, sine quibus fundamenta possunt esse sine contradictione, vt probabit infrà. Ibi *probatio maioris.* Hîc Doctor probat maiorem multipliciter; licèt de se videatur manifesta, & sententia literæ stat in hoc, quia si *A* & *B* possunt fundare duo contradictoria, realiter distinguuntur, quia da oppositum, id est si non distiguuntur realiter, ergo duo contradictoria realiter possunt verificari de eodem, quod est oppositum primi principij, & sensus est, quòd quando aliqua duo sunt penitus idem ex natura rei, quod realiter competit vni de necessitate, illud idem competit alteri; quia da oppositum scilicet quòd aliquid potest competere vni, & non alteri, ergo illa non sunt idem ex natura rei, non enim est imaginabile oppositum, & hoc est, quod dicit in ista litera, quam tamen expono de verbo ad verbum: Cùm dicit, *quòd idem ens realiter sit realiter, & non sit realiter.* Hæc propositio potest habere multiplicem sensum. Primus est, quòd *A* sit realiter *B*, & non sit realiter *B*. &c. id est, quòd *A* possit realiter existere, *B* non existente, & quòd non differat realiter à *B*. est oppositum principij, quia si *A* est realiter idem quòd *B*. sequitur quòd non possit realiter existere sine *B*: ergo si realiter possit esse sine *B*, realiter distinguitur ab ipso *B*. & secundus sensus potest esse, quòd quærat tantùm de distinctione ex natura rei, vel formaliter, id est, quòd idem realiter sit, & realiter non sit, id est, quòd ex natura rei aliquid competit *A*, quod non competit *B*. & quòd *A*, saltem ex natura rei, non distinguatur à *B*, videtur esse oppositum primi principij. In proposito autem Doctor accipit primum sensum.

Expositio literæ.

2. Ratione contradictionis potest inferri multipliciter omnis identitas. Sequitur. *Quia si de aliquibus duobus dicantur contradictoria eo modo, quo dicuntur de eis videntur esse non idem.* Hæc propositio similiter potest habere multiplicem sensum, quia ratione contradictionis potest inferri non identitas multipliciter, puta aliquando non identitas ex natura rei; aliquando non identitas essentialis; aliquando non identitas realis & sic de aliis. Pro cuius intelligentia est sciendum pro nunc, quòd non identitas, siue distinctio realis est propriè inter rem, & rem actu existentem, sic, quòd repugnet priori ex sua natura esse sine posteriori, & per hoc excluditur instantia de correlatiuis, quæ realiter distinguuntur, & tamen vnum non potest esse sine alio, quia sunt simul naturâ. Distinctio verò essentialis propriè respicit distinctas essentias, siue numeraliter, siue specificè non curo. Distinctio ex natura rei propriè respicit distinctas realitates inclusas in eadem re realiter, & essentialiter; si volo ergo probare realem distinctionem aliquorum per rationem contradictionis, probabo sic; impossibile est idem realiter existere, & realiter non existere, sed *A* realiter potest existere sine *B*. ergo realiter distinguitur à *B*, quia da oppositum, si non distinguitur realiter à *B*. ergo dicit eandem existentiam cum *B*, & sic non poterit realiter existere sine *B*. Deinde si volo probare distinctionem ex natura rei, puta quòd vna realiter tantùm ex natura rei distinguatur ab alia, quæ tamen realitates sunt idem realiter respectu tertij, cui realiter identificantur, arguo sic; Aliquid potest competere *A* ex natura rei, quod repugnat *B* ex natura rei, ergo *A* distinguitur ex natura rei à *B*: quia si sunt omnino idem ex natura rei, ergo quòd competit ex natura rei, competit alteri, & hoc est, quod dicit Doctor, si de aliquibus duobus dicuntur contradictoria eo modo, quo dicuntur videntur esse non idem. Sequitur, *Et ita si contradictoria esse, & non esse dicantur de eis*, videntur esse non idem in *esse*, Hîc loquitur de *esse* actualis existentiæ: & vult dicere, quòd actu existere & actu non existere contradicunt, & non possunt verificari de eodem, ergo, si *A* est idem realiter cum *B* Et ex alia parte potest existere sine *B*, statim verificantur duo contradictoria, quia tunc *A* actu existeret sine *B*. quia diceret esse separatum à *B*. & actu non existeret sine *B*. quia diceret eandem existentiam cum *B*. & hoc est quod dicit.

Distinctio essentialis. Distinctio ex natura rei.

c *Confirmatur istud*, quia si illa maior negetur, (scilicet nihil est idem realiter *A*. sine quo *A* potest esse realiter sine contradictione) non videtur relinqui, vnde possit distinctio entium probari; patet, ex hoc enim probamus diuersitatem entium: quia experimentaliter videmus, quòd vnũ actu existere potest, altero non existẽte. 3.

d *Hanc etiam propositionem*, &c. Quomodo autem construatur problema, & destruatur, patet ibi: si enim fieret tale problema, *an homo sit penitus idem, quòd risibile*, facilè destruitur hoc problema s. quod non sit idem per contradictionem inuentam, puta, quia tunc contradictoria verificarentur

de

de eodem, quod patet; nam risibile ex natura rei est proprietas hominis; ergo homo cùm sit penitus idem, erit ex natura rei proprietas hominis, & ex alia parte cùm ipse homo sit subiectum proprietatis, non erit proprietas, & sic per aliquam contradictionem inuentam faciliter destruitur problema: & hic modus est facilior omni alio modo ad destruendum. Et patet litera.

e *In ista etiam via Philosophi fundatur, &c.*

4. *Materia distinguitur realiter à forma.* Probat enim Aristoteles quòd materia distinguitur realiter à forma, quia per trāsmutationem innotescit, quòd aliquando materia est sub vna forma, aliquando est sub altera, sed si ex alia parte diceretur, quod materia est eadē realiter cū forma, & argueretur sic: Experientia notum est, quòd materia potest esse sine ista forma, ergo realiter distinguitur; si negatur consequentia, antecedente concesso, per experientiam noto, statim sequitur contradictoria realiter verificari de eodem.

Qua etiam via vtitur Philosophus 4. *Physi. tex. commen.* 5. ad probandum locum esse aliud à locato, quia idem locus manet cum diuersis locatis successiuè. Ex his ergo patet probatio maioris, quàm probationem benè nota, quia Doctor sæpè vtitur illa propositione.

f *Minor principalis argumenti apparet, &c.* Et loquitur hîc Doctor de similitudine, & æqualitate propriè sumpta, vt similitudo fundatur super qualitate propriè, & æqualitas super quātitate. Et patet per Philosophū quinto Metaphysicorum, c. de *ad aliquid, tex. com.* 20. & de hoc vide Doctorem *in primo, d.* 19. *& in quoli. q.* 6. Nō autem loquitur de similitudine qualitercunque, quia in diuinis est verissimè similitudo & æqualitas, quæ tamē realiter identificātur fundamento.

5. *Probantur quatuor inconuenientia, si relatio non distingueretur à fundamento.* g *Probatio primi inconuenientis.* Hic Doctor supponit, quòd incarnatio passiua, qua natura humana dicitur vnita Verbo, dicit relationem realem fundatam in ipsa natura humana, & terminatam ad Verbum diuinum, patet communiter per Doctores & præcipuè ab isto *in tertio, dist.* 1. *q.* 1. & vide diffusè quæ ibi exposui, & quamdiu talis relatio est in natura humana, tamdiu dicitur assumpta à Verbo; si ergo talis vnio est idem realiter cum natura humana: sequitur, quòd si verbum non assumpsisset eam æquè realiter fuisset vnita Verbo, sicut modò; si etiam deponeret illam naturam, manente tamen ipsa eadem in se, maneret natura illa realiter vnita Verbo.

6. h *Præterea secundò.* Hæc est secunda ratio principalis contra opinionem Henrici. Et ratio stat in hoc; ens limitatum non potest continere per identitatem realem aliqua opposita formaliter, ita quòd eadem albedo sit realiter similitudo, & dissimilitudo, & similiter, quòd aliqua natura sit realiter paternitas, & realiter filiatio, videtur impossibile, nisi de natura omninò illimitata, cuiusmodi est essentia diuina, quæ propter sui infinitam illimitationem continet per realem identitatem generationem actiuam, & passiuam, siue paternitatem, & filiationem. Si ergo eadem albedo non sic continet similitudinem, & dissimilitudinem, sequitur, quòd si nunc est realiter dissimilis; & sic poterit separari à dissimilitudine. Et cùm dicit, quòd *essentia diuina continet ipsa relatiua formaliter*, debet intelligi tantummodò secundùm identitatē realem, & non sic formaliter, ita quòd essentia diuina, & paternitas sint vna formalitas: nā secundùm Doctorem *d.* 2. *primi, parte secūda, q. prima*, dicūtur nō esse eadē formaliter, & negat

Quomodo essentia diuina contineat relatiua.

ibi istā consequentiam, *ergo distinguuntur formaliter*, tamen expresse dist. 8. q. 3. tenet, quòd distinguuntur formaliter, & hoc idem alibi tenet. 7.

i *Item, quartò sic, cōntinens aliquid, &c.* *Quarta ratio.*

Sed non omne albius est similius: ergo. Aduerte tamen, quòd dictum Doctoris scilicet *continens perfectius realiter, & contētum erit perfectius*, videtur dubium, quia Angelus continet realem relationem ipsis ad Deum, & hoc per identitatem realem, & similiter lapis creatus, & tamen relatio Angeli non est perfectior relatione lapidis. Si dicatur, quòd dicitur perfectior nō ratione suæ formalitatis, cùm sint eiusdem rationis, sed ratione fundamenti, cum quo identificatur realiter, idem dicam de albo vt 8. comparato ad albū vt duo, & de albo vt duo cōparato ad aliud albū vt duo. Nā album vt duo, est magis simile albo vt duo, quàm albo vt 8. & sic similitudo albi vt 8. ad album, vt duo erit maior secundùm ipsum. Sed ego dicam, quòd licèt ratione suæ formalitatis dicatur minor, & imperfectior, tamen ratione fundamenti, cum quo identificatur realiter, erit perfectior, & sic videtur hoc argumentum non concludere. *Dubitatio facilis.* *Responsio.*

Dico primò, quòd argumentum Doctoris benè concludit, præcipuè in proposito, quia si similitudo realiter nihil aliud sit, quàm suum fundamentum, sequitur de facto, quòd fundamentum nobilius erit magis simile, quàm fundamentum valde minùs nobile, cuius tamen contrarium experimur, vt patet in exemplo de albo vt 8. comparato ad album vt duo.

k *Præterea quintò, contenta, &c.* *Quinta ratio.*

Hoc argumentum stat in hoc, quòd si relationes sint eædem fundamento, quòd quantò fundamenta plus differunt, tantò & ipsæ relationes plus differunt, cùm sint eædem res. Sed hoc est falsum, quia æqualitas, quæ fundatur in quantitate, & similitudo, quæ fundatur in qualitate minùs differunt, quia vnius modi, quàm similitudo, & actio, quæ fundantur super eundem calorem, cùm sint alterius, & alterius modi, vt patet 5. Met. tex. comment. 20.

l *Sextò, relatio rationis est alia, &c.* 8.

In ista litera dicit Doctor, sicut multæ relationes rationis sic distinguuntur à fundamento, quòd fundamentum potest esse siue illis: & hoc patet, quia vna secunda intentio, vt cognita, potest comparari ad aliam secundam intentionem cognitam, talis comparatio passiua est relatio rationis, quæ fundatur in alia relatione rationis cognita; sic similiter erunt multæ relationes reales, sine quibus fundamentum potest esse. Et cùm dicit ibi, probando consequentiam, quòd *relatio rationis est modus obiecti in primo actu intellectus.* Notandum, quòd duplex est relatio rationis, nam quædam est, quæ vocatur secunda intentio, quæ fit per secundum actum intellectus, scilicet per actum comparatiuum, & actus comparatiuus dicitur secundus actus: quia non potest esse talis actus, nisi præsupposita cognitione extremorum, quæ adinuicem comparantur: Et quædam relatio rationis fit per actum rectum intellectus, quo intelligit *A* per ipsam intellectionem *A* dicitur habere esse cognitum, denominatione tamen extrinseca, vt notat Doctor *in quarto, dist.* 1. *q.* 1. & tale esse cognitum est modus obiecti, quia per illud modificatur obiectum in tali *esse*; sicut dicimus, quòd albedo in homine est modus, quia modificat ipsum *Sexta ratio.* *Duplex relatio rationis.*

ipsum, cùm facit ipsum stare pro homine albo. Dicit ergo Doctor quòd sicut relatio rationis est modus obiecti in primo actu intellectus, quo intellectus primò intelligit obiectum, & tamen non est in se nihil in genere intelligibilium, &c. id est, quòd ille modus, siue esse cognitum est aliquid de numero intelligibilium, licèt non ita primum, sicut primum obiectum cognitum. Quomodo autem relatio rationis sit de numero intelligibilium, & quomodo dicatur per se intelligibilis, & quomodo contineatur sub adæquato obiecto intellectus, vide quæ diffusè exposui super primo Doctoris *dist.*3.*q.*3.vbi sunt valde notabilia.

Adducuntur auctoritates ad probandum idem.

m *Præterea probatur conclusio ista.* Hîc Doctor intendit probare prædictam conclusionem per auctoritates, quæ auctoritates sic claræ sunt in litera, quòd non indigent expositione, & vt dicitur ibi; *Item Philosophus* 12.*metaph.cap.*2. *tex. commen.*19.*vbi vult*, quòd sicut principiata sunt alia, ita principia, nam si principiatum est absolutum, necessariò principia intrinseca erunt absoluta; aliter esset absolutum, & non absolutum, cùm entitas absoluti realiter dependeat à principiis intrinsecis, & si principiatum est relatio, principia intrinseca puta genus, & differentia erunt relationes.

9

n *Item Auicen.*3.*Metaphys.&c.*

Vbi sic ait, *oportet* inquit *loqui de ad aliquid, & ostendere quomodo debeat certificari quiditas relata, & relationes, & eorū definitio.* Sed quod præmisimus in litera, potest sufficienter intelligi. Si autem posuerint relationem esse, profectò erit accidens, & hoc non est dubium, quia est res, quæ non intelligitur per se, sed intelligitur semper alicuius ad aliquid: non enim est relatio, quæ non sit accidens, cuius prima accidentalitas est substantia, sicut pater, & filius, vel quantitati. &c. Apparet enim expressè, quòd relatio talis habeat propriam entitatem.

Aliquid habere propriā certitudinem dupliciter potest intelligi.

Aduerte tamen, quòd aliquid habere propriam certitudinem, potest dupliciter intelligi. Primò, quòd possit ea se certificare intellectum, causando speciem intelligibilem sui: & hoc modo nulla relatio habet propriam certtitudinem, quia talis cognitio non potest causari ab aliqua relatione, sed tantùm à fundamento, & termino, quia nec mouere intellectum, nec causare speciem intelligibilem sui, quia si sic, sequeretur, quòd absolutum, siue effectus absolutus, puta species intelligibilis, quæ est ens absolutum, essentialiter dependeret in *esse*, & in *conseruari* ab aliquo, quod essentialiter, & formaliter, & quiditatiuè esset relatio, quod est absurdum, & impossibile. Et si quæratur, à quo causatur cognitio relationis? Respondeo eo modo, quo exposui in primo, *dist.*3. *q.*3. Secundò, potest dici habere propriam certitudinem ex hoc, quòd habet propriam intelligibilitatem, & distinctam à fundamento, & termino, ita quòd sit nata cognosci cognitione distincta, & & aliā à cognitione fundamenti, & termini, licèt talis cognitio causetur à fundamento, & termino, & hoc modo relatio potest dici habere propriam certitudinem.

A quo causetur cognitio relationis.

SCHOLIVM.

Refutat modum dicendi ipsorum, qui volunt relationes esse tantùm entia rationis, & sic non esse idem fundamentis, nec realiter distingui ab eis, quia non sunt realitates, contra quos infert quatuor absurda grauissima. 11.

Hanc viā sequitur Occam & sequaces Artic. 2. in quo vult euertere rationes Henr.

ET [a] quia posset proteruiri de relationibus, concedendo eas non esse easdem, realiter fundamento, non tamen esse alias realitates, negando eas esse aliquas res, dicendo relationem tantùm esse in actu intellectus comparantis.

Contra hoc arguitur primò, quia hoc destruit vnitatem vniuersi. Secundò, quia destruit omnem compositionem in vniuerso, substantialem, & accidentalem. Tertiò, quia destruit omnem causalitatem causarum secundarum. Quartò, quia realitatem scientiarum mathematicarum destruit.

*Text.*52. *4. absurda infert, ex eo quod relationes omnes dicantur esse entia rationis.*

Primum probatur faciliter, quòd scilicet destruat vnitatē vniuersi: quia secundùm Philosophū 12.*Met.* vnitas vniuersi, est in ordine partiū ad se inuicem, & ad primū, sicut vnitas exercitus, est in ordine partium exercitus inter se & ad ducē. Et ex hoc contra negantes relationem esse rem extra actum intellectus, potest dici verbum Philosophi 12 *Met.* quòd tales qui sic dicunt *inconnexam faciunt vniuersi substantiam.*

Secundū [b] probatur, quia nihil est cōpositū sine vnione partiū componentium, ita quòd partibus separatis nō manet compositū: nihil autē reale depēdet ab eo, quod est tantùm ratio, & præcipuè quod est tantùm ratio causata per actū intellectus nostri: & saltē reale tale, quod nō est artificiale: igitur nullum totū compositum erit reale naturale, si necessariò ad suum *esse* requirat relationē, quæ relatio nihil est, nisi ens rationis.

1.d.5.q.1.a.9.

Tertiū [c] probatur, quia causatio effectus realis non requirit ens rationis in causa, & non possunt causæ secundæ causare nisi proportionatæ & approximatæ: igitur si ista approximatio est tantùm ens rationis, nō poterūt sub ista approximatione causare aliquid reale: quod sine ista approximatione non possunt causare: & si ista approximatio, quæ est relatio, nulla res est per te: igitur causæ secundæ nihil confert ad posse causare 12.

*Com.*11.1. *Euclidis Remouet resp. Nominalium.*

Quartū [d] probatur, quia omnes conclusiones Mathematicæ demonstrant relationes de subiectis, quod apparet primò ex auctoritate Phi. 13. Meta. c. 1. in fine. *Boni autem maximè species, & ordo, & commensuratio & determinatum, quæ maximè ostendunt Mathematica scientia: quia illa ars est in proportione, & mensuris aliquorum ad inuicem.*

Secundò

Secundò,[e] patet hoc per experientiam, diſcurrendo per concluſiones Mathematicas, in quibus omnibus communiter prædicatum eſt aliqua paſſio relatiua, ſicut patet incipiendo à prima concluſione Geometriæ, vbi oſtenditur æqualitas laterum de triangulo, vel de linea recta, hoc prædicatum poſſe eſſe baſim, vel latus trianguli æquilateri: & ita in omnibus aliis: puta quòd triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, paſſio demonſtrata de tribus angulis trianguli eſt iſta, ſcilicet æqualitas duobus rectis: & ita eſt in aliis.

COMMENTARIVS.

11. *Arguit Scotus contra opinionem Henrici.*

ET *quia poſſet proteruiri de relationibus, &c.* a *Contra hoc arguitur.* Hîc Doctor intendit probare multiplici via, quòd relatio ſit aliqua res præter omnem operationem intellectus. Prima via, quia ſi ſic non eſſet, deſtrueretur vnitas vniuerſi, quia ſecundùm Philoſophum. 12. *metaph. tex. comment.* 52. vnitas vniuerſi eſt in ordine partium ad ſe inuicem, & ad primum. Cùm ergo vniuerſum non conſiſtat in ſola operatione intellectus, vt patet: ergo talis vnitas, quæ eſt relatio ordinis partium ad inuicem, & ad primum erit realis, & addit Doctor. quòd contra negantes relationem eſſe rem extra actum intellectus, poteſt dici verbum Philoſophi. 11. metaph. tex. ſine commento, quòd tales qui ſic dicunt, inconnexam faciunt vniuerſi ſubſtantiam.

b *Secundum probatur.* Secundò probat Doctor idem, quia ex hoc deſtrueretur omnis compoſitio in vniuerſo, quia nihil eſt compoſitum ſine vnione partium, patet: ergo in compoſito reali erit vnio realis partium: vnio autem eſt formaliter relatio. Et quod dicit Doctor, quòd *compoſitum reale non dependet ab eo, quod eſt ratio tantùm.* Vult dicere, quòd compoſitum reale non præexigit de neceſſitate relationem rationis, quia ens reale non præexigit de neceſſitate ens rationis, vt patet à Doctore *primi diſt.* 8. *q. pen.* & vide quæ ibi expoſui. Cùm ergo compoſitum reale de neceſſitate præexigat vnionem partium, ſequitur, quòd talis vnio erit relatio realis. Nota etiam, quòd compoſitum non dependet à tali vnione, vt ab aliquo, quod ſit de eſſentia illius, quia tunc relatio realis eſſet de eſſentia abſoluti, quod eſt impoſſibile; nec etiam dependet in eſſendo, ſic quòd ſit dependentia eſſentialis entitatis compoſiti ad illam relationem, quia vt ſic tantùm dependet à cauſa in eſſendo.

Quid ſit vnio.

12. *Nullum cōpoſitum reale poteſt eſſe ſine vnione partiū componentium.*

Secundum probatur, quia ſi non eſſet relatio realis, deſtrueretur omnis compoſitio in vniuerſo: & ratio ſtat in hoc; quia nullum compoſitum reale poteſt eſſe ſine vnione partium componentium; ſed talis vnio de neceſſitate eſt relatio realis, quia da oppoſitum, tunc ſequeretur, quòd ens reale depéderet ab eo, quod eſt tantùm ens rationis, cuius oppoſitum experimur; quia poſito per impoſſibile, quòd nullus intellectus eſſet applicatus ligno ex materia ligni, & forma introducta ab igne, cauſaretur compoſitum reale, quod non poſſet eſſe ſine vnione partium: ergo talis vnio eſſet ibi non per conſiderationem intellectus. Similiter poſito, quòd intellectus eſſet, & actu non conſideraret, verè cauſaretur compoſitum naturale, in quo eſſet realis vnio partium. Et addit Doctor, quòd hoc eſt ſpecialiter verum in compoſito naturali, quicquid ſit de artificiali: ſi tamen artificiale diceret poſitiuum reale, idem ſequeretur, ſed quia adhuc non eſt terminatum apud omnes, quòd artificiale inquantum artificiale dicat entitatem poſitiuam, licèt Doctor expreſsè teneat ipſum dicere entitatem poſitiuam, vt patet in libro ſex Principiorum.

Et nota in litera, vbi videntur duo dubia. Primò, quia dicit, nihil reale dependet ab eo, quod eſt tantùm relatio rationis: ex hoc videtur ſequi, quòd compoſitum reale dependeat ab vnione partium, & tunc quæritur, cùm omnis dependentia ſit cauſati ad cauſam, vel menſurati ad menſuram, vel ſuſtentati ad ſuſtentans; ſed nullo iſtorum modorum dependet compoſitum abſolutum ab vnione partium diſcurrendo per omnia iſta. Secundum eſt ibi, *nullum totum compoſitum erit reale naturale, ſi neceſſariò ad ſuum eſſe requirat relationem rationis:* nam partes componentes ab æterno habuerunt *eſſe* cognitum, & diminutum, quod eſt tantùm relatio rationis, vt ſubtiliter patet à Doctore in primo, diſtin. 35. & 36. ergo compoſitum reale de neceſſitate præſupponit relationem rationis. 13. *Pulchra dubia.*

Ad primum dubium.

Reſpondeo ad primum dubium, quòd compoſitum reale non dicitur dependere in aliquo genere cauſatum ſupradictatum: ſed dicitur dependere ex hoc, quòd de neceſſitate præexigit vnionem partium: ſicut etiam dicimus, quòd Filius in diuinis dependet à Patre ex hoc ſolo, quòd præexigit ipſum Patrem, vt notat Doc. *in primo diſt.* 2. *par.* 2. *quæſt.* 3. modò manifeſtum eſt, quòd compoſitum reale non neceſſariò præexigit ad ſui *eſſe* ens per actum intellectu fabricatum.

Quomodo filius dependet à patre.

Ad ſecundum dico, quòd etſi ideæ præexigantur, quæ dicunt relationem rationis, non tamen ſic præexiguuntur, vt compoſitum neceſſariò dependeat ab illis, quia ſi per poſſibile, vel impoſſibile non eſſent huiuſmodi ideæ, adhuc agens naturale non impeditum produceret compoſitum reale. 14. *Ad ſecundū.*

Tertium probatur. Dicit Doctor, quòd ſi non eſſet relatio realis deſtrueretur omnis cauſalitas cauſæ ſecundæ, quia certum eſt, quòd cauſæ ſecundæ non poſſunt cauſare, niſi proportionatæ & approximatæ; ergo talis approximatio erit relatio realis ſuperaddita ipſis cauſis. Probatur conſequentia quo ad duo, ſcilicet quòd talis approximatio ſit aliquid de nouo: patet, quia quando ſunt omnes ſeparatæ, non poſſunt agere, ergo ſi agunt, vt approximatæ: ergo aliquod nouum habent, quod priùs non habuerunt. Secundum eſt, quòd talis approximatio ſit relatio realis, quia ſi non, tunc talis approximatio eſſet tantùm per actum intellectus collatiuum, quod eſt manifeſtè falſum.

15. *Quid sit negare relationem realem.* d *Quartum probatur*, Deinde probat Doctor quòd negando relationem realem, est destruere realitatem scientiæ Mathematicæ; patet, quia omnes conclusiones Mathematicæ demonstrant relationes de substantiis, quod patet per Philosophum 13. *Metaph. cap.1. in infi.* qui sic ait: *Boni autem maximè species, & ordo, & commensuratio*, quæ maximè ostendunt mathematicæ scientiæ, quia illa ars est maximè in proportione, & mensuris aliquorum ad inuicem.

e *Secundò patet per experientiam*, discurrendo per conclusiones mathematicas, in quibus omnibus communiter prædicatum est aliqua passio relatiua. Patet de prima conclusione Geometriæ, in qua demonstratur æqualitas lateris de triangulo, quia triangulus æquilaterus est ille, qui habet tria latera æqualia: & similiter de linea recta potest prædicari hoc, quod est esse basim anguli æquilateri: & sic illa linea, quæ dicitur *basis*, est æqualis aliis lateribus, vel de linea recta potest prædicari hoc, quod est *esse latus trianguli æquilateri*, quia triangulus æquilaterus constat ex tribus lineis rectè ad inuicem æqualibus, &c.

SCHOLIVM.

Ostendit eos qui admittunt relationes esse extra intellectum, non tamen esse alias res à fundamento, sed modos, tantùm de voce agere, quia hoc tantùm est dicere, quòd non sunt res ita perfectæ, sicut qualitas, vel substantia.

QVod [f] si adhuc proteruiatur, quod licèt relationes non sint formaliter entia rationis, sed aliquid extra intellectum, & non idem fundamento, non tamen sunt alia res a fundamento, sed tantùm sunt modi proprij rei. 13.

Ista instantia videtur tantùm concedere de nomine modi & rei: licèt enim modus non sit ita res, sicut illa, cuius est modus: non tamen nulla res est, sicut nec nullum ens, quia tunc nihil esset, dicit enim B. Aug. 1. de Doct. Christ c. 1. quòd *signum secundùm quòd tantùm est signum, est res aliqua & modus signati*: & hoc probat, quia omnino quod nulla res est, nihil est: & ita relatio cadit sub diuisione entis secundùm se, iuxta Philosph. 5. Metaph. nec omnia in quæ diuiditur ens secundùm se, sunt æquè perfecta entia: imò qualitas respectu substantiæ, potest dici modus, & tamen in se est vera res, ita relatio, licèt sit modus adhuc tamen est imperfectior modus qualitate, si sit extra intellectum: & non modus intrinsecus fundamenti, sicut est infinitas in Deo & omnium essentialium quæ sunt in eo sicut dictum est *d* 8 1. *lib.* sequitur ergo, quòd talis modus alius à re ex natura rei, sit res alia à fundamento, accipiendo *rem* generalissimè, vt diuiditur in decem genera.

Text. com. 14. — *q. 3. & 4.*

Et si dicas, quòd genus Relationis est res, non propter modum illum, qui est habitudo ad aliud: sed propter rem, cui conuenit esse ad aliud. Hoc non est verum, quia omne ens ad se consideratum sub ratione absoluta, potest pertinere essentialiter ad aliquod genus absolutum, si est per se vnum, nullus enim modus concipiendi, cum quo stare potest vnitas per se conceptus, qui conceptus sit absolutus, tollit quin illud sic conceptum pertineat ad genus absolutum: quia illud sic conceptum includit aliquid absolutum dictum de se in *quid*, & aliquid in *quale*, per quod distinguitur ab aliis conceptibus absolutis, vt genus & differentiam extra intellectum: omnis talis est respectus, siue habitudo, siue relatio, siue qualitercunque nominetur, quia ista sunt synonyma: & ille respectus potest per se concipi vt per se vnum, habens aliquod prædicatum quiditatiuum dictum de eo in *quid*, & est aliquid extra animam, vt probatum est, & distinctum ab illo in quo fundatur, vt probatur in 1. art. ergo potest habere quilibet istorum respectuum genus proprium vt respectus sunt, non includendo essentialiter fundamenta: & ita realitas eorum, quæ sunt in isto genere: non est præcisè talis propter fundamentum formaliter loquendo, quia fundamentum est extra per se rationem istorum, vt habent completam rationem entis in genere reali. 14.

In art. 2.

Sic igitur declarata realitate relationis in secundo articulo, & etiam eius distinctione reali à fundamento, in primo articulo & hoc quantùm ad illas relationes, de quibus concludunt rationes ibi adductæ: videtur sufficienter improbata prima opinio secundùm quemcumque intellectum ponatur intelligi.

COMMENTARIVS.

f QVod si adhuc proteruiatur, &c.

Hîc Doctor soluit rationes pro opinione Henrici, qui Henricus quasi in principio quæstionis, primò sic arguit probando, quòd omnis relatio sit eadem fundamento, & ratio prima stat in hoc; quia si de ratione relationis est, quòd sit alia à fundamento: ergo relatio in diuinis, quæ transfertur ad Deum secundùm propriam rationem relationis, erit alia res ab essentia diuina, quod est impossibile, & addit, quòd albũ simile nõ est magis cõpositũ, quàm album tantùm: ergo relatio similitudinis non addit aliam rẽ fundamẽto.

SCHO

SCHOLIVM.

Soluit quinque argumenta Henrici posita n. 4. probantia indistinctionem realem relationis à fundamento.

15. AD primum g alterius opinionis dico, quòd nihil alicuius generis dicitur de Deo, sicut dictum est *dist.* 8. *primi*: & sicut absoluta, ita relationes, quæ formaliter dicuntur de Deo, non sunt alicuius generis; sed transcendentia & passiones entis in communi: quia quicquid conuenit enti inquantum est indifferens ad infinitum & finitum, conuenit ei priùs quàm diuidatur in genera, & ita est transcendens.

q. 3. Ad 1. Nihil quod dicitur formaliter de Deo est in genere.

Ad illud,[h] quòd non est compositius album simile quàm album tantùm, quamuis illud posset faciliter exponi, faciendo vim in vocabulo, dicendo, compositio est simul positio; tamen non curando de vocabulo, dicendum est consequenter, quòd album simile est compositius quàm album tantùm; quia habet in se actum & potentiam distincta realiter. Hoc etiam debet concedere ille, pro cuius opinione fit istud argumentum. Concedit enim ipse, nusquam esse differentiam intentionis sine compositione, & quòd relatio differt à fundamento in creaturis, differentia intentionis. Concedit etiam in diuinis, personam esse quasi compositam, & essentiam esse quasi potentiam, & relationem quasi actum: sed vbi ista sunt: *quasi actus*, & *quasi potentia*, ibi est quasi compositio: igitur vbi est actus, & potentia, ibi est verè compositio: non tamen est compositio ex duabus entitatibus absolutis, quia altera entitas non est absoluta entitas.

Vide 1. d. 5. q. 2. n. 2. & seqq. Vide Hen. vbi citatur 1. d. 3. q. de vestigio & d. 36. & 43.

Ad secundum[i] de mutatione, respondet Simplicius super Prædicamenta quòd sicut relatio non est forma ad se, sed ad alterum: ita ille, cui aduenit, non mutatur ad se, sed ad aliud.

Ad 2.

Et si tunc mutari dicatur solùm illud, quod aliter se habet ad se, nunc quàm priùs, tunc non est mutatio in *ad aliquid*. Si verò *mutari* sit commune ad aliter se habere ad se, & ad alterum: tunc mutatio est in *ad aliquid*, sicut vult Simplicius, quia secundùm relationem se habet aliquid aliter ad alterum. Philosophus tamen quia ponit, quòd non est possibile aliquid aliter se habere ad alterum, nisi aliter se habeat ad se, ideò dicit, quòd in *ad aliquid* non est motus. Vnde solùm ostendit in quibus Prædicamentis est per se primò motus, & in quibus non.

Non datur mutatio relatiua sine absoluta in altero extremorum. 5. Phys. & 7.

Item Philosophus ibi ostendit, quòd in substantia non est motus, & tamen ibi est mutatio: ergo ex intentione Philosophi, non potest habere nisi quòd in ad aliquid non sit motus, cum quo tamen stat, quòd ibi sit mutatio.

Et confirmatur ista responsio per auctoritatem Ambrosij suprà adductam, qui relationem concedit esse aliam rem à fundamento & esse mutationem ad illam.

16. Ad tertium[k] de *inesse*, concedo quòd relatio habet proprium suum *inesse*, sicut dicit Auic. 3. Metaph. & tamen non sequitur compositio istius generis ex aliquibus essentialiter inclusis: quia etiam quantitas habet suum *inesse*, quod non est de ratione sui generis formaliter, & tamen non est composita compositione respiciente naturam generis. Hoc autem ideò est, quia passio inest rei cuius est, & non est de per se intellectu illius: quod tamen magis videtur esse verum de passione, quàm de relatione.

Ad 3.

Id est ex genere & differētia, bene tamen ex compositione ex cōceptu subiecti & passionis.

Cùm ergo arguitur, quòd relatio fundata super substantiam haberet propriam accidentalitatem, quia proprium *inesse*, respondeo, si aliqua sit talis relatio, & de ipsa concludant rationes supradictæ in primo articulo, concedo conclusionem: vtraque pars antecedentis videtur esse vera de identitate specifica indiuidui ad aliud indiuiduum in specie, siue de similitudine essentiali secundùm formam specificam.

Ad quartum[l] de processu in infinitum dico, quòd non sequitur: quia relatio seipsa refertur ad fundamentum: non enim potest esse absque fundamento, nec absque se sine contradictione: ipsa enim existente & fundamento simul, ambo sunt extrema illius relationis, quæ est eius ad fundamentum: ergo ipsa non est absque contradictione sine relatione eius ad fundamentum: & ita sine contradictione non potest esse sine fundamento: & ita relatio illa, quâ ad fundamentum refertur, erit eadem sibi, & hoc magis patebit in proxima solutione sequentis quæstionis.

Ad 4. Relatio seipsa refertur ad fundamentum. Scot. 5. d. 8.

Ad quintum,[m] de distinctione dico, quòd relatio habet suam distinctionem in suas species, sicut aliud genus habet distinctionem in species suas: & tamen illa non innotescit nisi per fundamenta, propter modicam entitatem suam, quam habet in fundamentis

Ad 5. Quomodo relationis distinctio nobis innotescat.

mentis suis: ita etiam & in aliis accidentibus, quæ habent maiorem entitatem & realitatem, quòd aliquando distinctio fit per extrinseca, & per illam cognoscitur distinctio intrinseca, quæ est in eis: est tamen formalis intrinseca, sed non innotescit, nisi per extrinseca.

COMMENTARIVS.

1\. g AD primum alterius opinionis, dicit, quòd sicut nullum absolutum alicuius generis formaliter transfertur ad diuina, ita nec aliqua relatio generica; & hoc diffusè ostendit in primo, *distin.* 8. *q*.2. Et nota duo in ista litera Doctoris. Primum ibi, *relationes quæ formaliter dicuntur de Deo non sunt alicuius generis.* Hoc debet sanè intelligi, aut formaliter accipitur, quiditatiuè, aut denominatiuè. Primo modo nulla relatio includitur quiditatiuè in Deo, vt patet à Doct. *in primo, dist.*1.*q*.2.*& dist.*2.*par.*2. *q*.3. Dicuntur ergo prædicari formaliter denominatiuè tantùm, quia verè, & ex natura rei prædicantur de Deo: sicut dicimus, quòd Deus est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, vt patet à Doct. in primo, *dist.* 4.*q*.2.*& dist.*5. *q*.2. Non intelligas tamen, quòd relatio possit prædicari formaliter de Deitate, quia de vltimatè abstracto non potest aliquid formaliter prædicari, nisi in primo modo dicendi per se, vt patet à Doctore *in primo, distinct.* 5. *q*.1. Et licèt paternitas immediatè fundetur in essentia diuina, non tamen denominat ipsam, vt patet à Doctore vbi suprà, potest tamen prædicari identicè, quia hæc est vera, *Deitas est paternitas*, vt patet à Doctore vbi suprà.

Quomodo relationes formaliter dicantur de Deo.

2\. Secundò nota ibi, quòd dicit, quòd *absoluta, & relationes, quæ formaliter dicuntur de Deo non sunt alicuius generis, sed transcendentia, & passiones entis in communi.* Hoc debet intelligi de passione disiuncta, quia absolutum, & respectiuum diuidunt ens. Et quia dicit, quòd competunt enti, inquantum ens, videtur dubium, quia ens inquantum ens priùs diuiditur per ens quantum, & non quantum, & ens non quantum est relatio in diuinis, vt patet à Doctore *quæst.* 4. *quodlib.* Ens verò quantum, quod dicit aliquam entitatem includentem perfectionem, & excludentem imperfectionem, vel entitatem includentem perfectionem, & non excludentem omnem imperfectionem, vel entitatem nullam includentem perfectionem, nec excludentem omnem imperfectionem, imò necessariò includentem imperfectionem, puta limitationem, cuiusmodi fortè sunt relationes genericæ: & sic debet intelligi ista diuisio entis quanti, & non quanti, ita quòd ens non quantum, de necessitate excludit omnem imperfectionem, & non includit formaliter aliquam perfectionem. Dico ergo, quòd ens prima sui diuisione diuiditur per quantum, & non quantum; & quantum diuiditur in absolutum, & respectiuum, finitum, & infinitum; & sic videtur, quòd absoluta, & respectiua dicta de Deo, competant enti inquantum ens. Dico, quòd quamuis ens non quantum immediatè diuidat ens reale, quod est communissimum; & ens quantum diuidatur per absolutum, & respectiuum, &c. & sic ens non quantum est passio non conuertibilis cum ente, sed est passio disiuncta entis inquantum ens, & ens absolutum, dicens perfectionem, sit passio entis quanti, dico quòd sic debet intelligi, quòd sunt passiones entis inquantum ens, id est, quòd competunt enti, antequam diuidatur in decem genera; & loquitur hîc de absolutis, quæ dicunt perfectionem simpliciter, & sic patet ista littera.

Quomodo quæ dicuntur de Deo sunt transcendentia. Ens quãdo diuiditur per quãtum, & non quãtũ est diuisio Theologica.

h *Ad illud, quod non est compositum album simile*, &c. Dicit Doctor, quòd album simile ex quo constat ex duabus rebus, quarum vna est potentia, & reliqua est actus: erit magis compositum, quàm album tantùm, & præsertim hoc debet concedi ab Henrico, qui vult, quòd in diuinis sit quasi compositio ex quasi potentia, & ex actu. Vult enim, quòd persona diuina dicatur quasi composita ex relatione, & essentia, vt patuit à Doctore improbando opinionem Henrici de quasi compositione. dist.5. quæstio.2. primi. 3.

Secundò principaliter arguit Henricus per viam mutationis, quia si relatio esset alia res à fundamento: ergo fundamentum realiter posset mutari ad illam, & sic relatio esset terminus alicuius mutationis, quod est contra Philosophum, *quinto Physic. tex. commen.*10.

Respondet Doctor ibi: *Ad secundum de mutatione.* Hîc adducit responsionem Simplicij super Prædicamentis: qui vult, quòd sicut relatio non est forma ad se, id est, non est forma absoluta, sed ad alterum, ita illud, cui aduenit non mutatur ad se, sed ad aliud, id est, quòd non mutatur ad aliquod absolutum recipiendo illud, sed ad aliud scilicet recipiendo relationem, secundùm quam est ad aliud. Secundum enim mutari ad se est, quando mutatio terminatur ad absolutum receptum in subiecto. Mutari verò ad aliud est, quando mutatio terminatur ad relationem, quæ recipitur in absoluto. Primo modo in *ad aliquid* non est mutatio, sed benè secundo modo, quia secundùm relationem se habet aliquis aliter ad alterum, quàm priùs se habuerit.

Cap. de relatiuis.

Quid sit mutari ad aliud.

Philosophus tamen. Quia ponit, quòd non est possibile aliquid aliter se habere ad alterum, nisi aliter se habeat ad se, ideò dicit, quòd in *ad aliquid* non est motus: vnde solùm ostendit in quibus Prædicamentis est per se primò motus, & in quibus non. Et pro clariori intelligentia huius dicti, patet per hoc exemplum, quia si aliquid mutatur ad alterum, hoc non potest esse, nisi acquiratur aliquod absolutum, vel in subiecto, vel in termino, vel saltem aliquod absolutum remittatur: nam si album vt octo, comparetur albo vt quatuor, nunquam album vt octo erit perfectè simile alteri albo vt quatuor, nisi album vt quatuor intendatur vsque ad octo gradus, & sic fit mutatio absoluta in termino; vel potest fieri mutatio in subiecto, vt si album vt octo deperdat quatuor gradus albedinis, & tunc erit perfectè simile albo vt quatuor, & sic patet, quòd non est mutatio ad alterum, nisi sit mutatio ad se in subiecto, vel in termino, mutatione siquidem acquisitiua, vel deperditiua: & quia ad tale absolutum acquisitum, vel deperditum in instanti resultat relatio, puta similitudo, sequitur, quòd ad relationem non sit motus, quia motus fit in tempore. Et licèt possit esse motus ad fundamen 4.

Mutatio duplex.

Ad relationẽ non est motus, sed mutatio.

damentum, vel ad terminum, cùm possint acquiri in tempore; ad relationem tamen non potest esse motus, cùm illa positis extremis de necessitate naturæ in instanti resultet. Potest tamen concedi, sanè intelligendo, quòd ad relationem sit mutatio, non quòd propriè ipsa relatio intrinsecus aduenienes, sit immediatè terminus alicuius mutationis, cùm ad relationem talem non sit motus, nec mutatio, vt patet 5. *Physic. text. commen.* 10 Sed ex hoc dicitur acquiri per mutationem, quia in vltimo instanti acquisitionis termini, vel fundamenti de necessitate naturæ resultat talis relatio. De hac tamen materia vide quæ diffusè exposui super tertio Doct. dist.1.q.1.

Tertiò principaliter arguit Henricus ibi: *Tertio arguitur*, & ratio clara est in litera.

5. Quartò arguitur ibi: *Quarto si esset*, &c. & ratio stat in hoc, quòd si relatio, puta similitudo esset alia res à fundamento, cùm illa sit accidens, tunc haberet propriam accidentalitatem, videlicet propriam inhærentiam; & talis inhærentia est relatio, & tunc quæro, aut est eadem fundamento, aut alia: si eadem, ergo similitudo erit eadem fundamento, quia non est maior ratio de vna relatione, quàm de alia; si alia, erit processus in infinitum.

Cap. 10. de ad aliquid. Plura notanda. Duplex inhærentia. Differentia inter accidens absolutum, & respectiuum.

k Respondet Doctor ibi, *Ad tertium de inesse*, &c. Pro clariori intelligentia huius literæ, Nota aliqua, quæ dicit in ista litera. Primò, quòd relatio prædicamentalis habet suum proprium *inesse*, siue propriam inhærentiam ad subiectum: & hæc est duplex, scilicet actualis, & aptitudinalis, sicut etiam de accidente absoluto. Sed differentia est inter accidens absolutum, & respectiuum, quia respectiuum nunquam potest habere inhærentiam aptitudinalem, quin simul habeat & actualem; quia impossibile est esse aliquam relationem actu separatam à fundamento, vt probat Doctor in quarto, in materia de Eucharistia: absolutum verò potest habere aptitudinalem sine actuali, vt patet de quantitate separata in Sacramento altaris, quæ actu nulli subiecto inhæret, sed tantùm aptitudine, & quòd sit ibi aptitudinalis, patet à Doctore vbi supra, & in septimo Metaph. suæ.

6. *Inhærentia non est de essentia accidentis.*

Secundò dicit, quòd tale *inesse*, siue inhærentia, siue actualis, siue aptitudinalis, non est de essentia accidentis, cùm de necessitate sit posterior ipso accidente, & sic non pertinet ad intrinsecam compositionem essentialem accidentis, vt probat Doctor, vbi suprà. Nam tale esse aptitudinale est tantùm passio, & hoc est quod dicit, & tamen non est composita compositione respiciente naturam generis; quia illud quod est per se in aliquo genere, componitur per se ex genere, & differentia, si est species; si verò indiuiduum ex natura speciei, & hæcceitate; si verò generalissimum, & sit compositum, illud compositum ex realitate A, & realitate B, quæ sunt ignota nobis, quarum nulla dici potest genus, vel differentia.

Tertiò nota, quòd relatio, &c. dicit, quòd si aliqua relatio immediatè fundaretur super subiectum, quasi dubitando an aliqua fundetur immediatè, licèt secundùm eum multæ relationes immediatè fundentur, vt patet de paternitate, & filiatione, vt innuit Doctor *in tertio, distinct.* 8. Patet etiam de similitudine, & æqualitate, accipiendo *simile*, & *æquale* largè, vt notat Doctor *in primo, distinct.* 31. *& in quodlib. quæst.* 6. de identitate. Patet etiam ab ipso, vbi suprà. Et cùm dicit Henricus allegando Simplicium, quòd relatio immediatè fundatur in quantitate, & qualitate, & non in substantia. Dico, quòd si loquamur de similitudine, & æqualitate, vt loquitur Arist. 5. Metaph. c. de *ad aliquid*, tex. com. 20. dico, quòd verum est, loquendo de similitudine strictè, & propriè, non autem impropriè, vt patet à Doctore vbi suprà.

In quo fundatur immediatè relatio.

l Circa quartum de processu in infinitum, occurrit dubium, quia non videtur, quòd Doctor directè respondeat ad argumentum Henrici, vt patet intuenti argumentum illud. Dico, quòd si benè attendantur verba Doctoris, directè respondet, & soluit argumentum Henrici: nam primò probat Doctor quòd impossibile est relationem, puta similitudinem, esse sine fundamento (puta albedine) in quo fundatur, quia non potest esse, nec habere *esse*, nisi habeat fundamentum, & terminum, puta aliud album pro termino, quia necessariò dependet ab illis. Deinde sequitur, quòd si talis similitudo non potest esse sine fundamento: ergo ipsa refertur ad fundamentum. Patet, quia distinguitur à fundamento, & distinctum, inquantum distinctum, distinctione refertur ad aliud distinctum; & similiter alietate refertur ad fundamentum; & talis alietas, quæ fundatur in similitudine, est simpliciter eadem res cum similitudine. Patet per fundamentum Scoti *præsenti quæstione, & in tertio, distinct.* 8. qui sic dicit: Cuicunque fundamento repugnat esse sine termino, relatio fundata in illo realiter identificatur illi. Sed repugnat similitudini esse sine termino, puta albo, & alietas fundatur in tali similitudine, & terminatur ad album: ergo est eadem realiter cum similitudine, & sic patet responsio ad argumentum Henrici. Cùm ergo dicitur ab Henrico, similitudo est alia res à fundamento, conceditur: sed alietas est quædam relatio fundata in similitudine: ergo erit alia à similitudine, & sic erit processus in infinitum. Dico, quòd similitudo est alia à fundamento realiter alia seipsa, quia illa alietas est realiter ipsa similitudo. Per idem dico de inhærentia, si argumentum Henrici intendit simile concludere de inhærentia, vt dixi suprà. Dico enim, quòd si similitudo inhæret, puta albo, & concedo, quòd inhærentia inhæret. Et cùm quæritur de illa inhærentia, aut est alia à similitudine, aut eadem. Dico, quòd eadem, quia similitudini repugnat esse sine termino: ergo relatio fundata in tali similitudine, quæ est ad terminum, sine quo similitudo non potest esse, erit eadem similitudini, & concedo, quòd similitudo seipsa inhæret realiter, & sic non est processus in infinitum.

7. Dubium.

Responsio.

Quintò, & vltimò arguit Henricus ibi: *Quinto* relatio non habet distinctionem in species suas, nisi penes fundamenta, ergo si relatio esset alia res à fundamento, haberet ex se formaliter distinctionem in suas species.

m Respondet Doctor ibi: *Ad quintum de distinctione*, &c. & responsio clara est, nam duplex communiter assignatur distinctio. Quædam est per intrinseca, & hoc dupliciter, scilicet quiditatiuè, & denominatiuè. Exemplum primi, homo distinguitur quiditatiuè ab asino per rationale, quod est ratio formalis distinguendi quiditatiuè hominem ab asino. Exemplum secundi, homo albus differt ab homine nigro.

8. Duplex distinctio per intrinseca.

nigro, quia albedo in homine est ratio formalis distinguendi ipsum accidentaliter à nigro. Est alia distinctio, quæ sumitur tantùm ratione fundamenti. Est etiam alia distinctio, quæ sumitur à causa extrinseca, sicut dicimus, quòd A, & B, habent effectiuè distinctionem à causa producente A, & B. Ad propositum ergo dico, quòd paternitas, & filiatio distinguuntur specie per proprias differentias intrinsecas, & essentiales,& si distinguuntur per fundamenta, hoc accidit eis. Et ex his patet responsio ad omnes obiectiones Henrici.

SCHOLIVM.

Nunc agit Doctor specialiter de relatione creaturæ ad Deum, referens opin. Henr. & aliorum dicentium ipsum fundamentum nihil esse, nisi relationem ad Deum, quam impugnat quinque rationibus.

Hen. quodlib. 3. q. 9. Vide Var. q. 4. huius. HOc[a] ergo viso de relationibus in communi, videndum est de relationibus in speciali creaturæ ad Deum,& est vna opinio, quæ dicit illam relationem esse eandem fundamento, & hoc ita quòd fundamentum nihil est, nisi quædam relatio ad Deum: quia licèt creatura in se sit ens; in respectu tamen ad Deum dicitur non ens, *2. monol. c. 31.* secundùm Anselmum: sic etiam licèt in se sit ens absolutum, tamen respectu Dei non est nisi quidam respectus. Cum ista videtur concordare illud, quod dicitur quòd relatio sit ratitudo sui fundamenti, quod improbatum est d. 3 primi q. de Vestigio. 17.

b Contra istam opinionem est Aug. 7. de Trin. cap. 2. *Omne quod relatiuè dicitur, est aliquid excepto relatiuo*, & in principio tertij, *Quod nihil est ad se, non est quod ad alterum dicatur.* Fundamentum ergo relationis est aliqua entitas formaliter non includens illam relationem formaliter, quia si formaliter includeret eam, non esset formaliter relatio ad aliud, sed ad se, quia fundamentum suum est formaliter ad se, cum quo ponitur formaliter idem. Nec posset esse fundamentum primum relationis: ad hoc enim esset quærere de illa relatione prima, in qua poneretur: non est ergo præcisè aliqua relatio fundamentum alicuius relationis, quod etiam apparet in relationibus diuinis, vbi est maxima identitas in fundamento, & tamen fundamentum non est formaliter relatio, quia tunc non esset perfectio formaliter infinita.

Relatio fundatur semper in absoluto, saltem remote de quo 1. d. 19.

1. & 6. Top. & 2. Posteri. & 7. Meta. t. com. 41. & 42. c Præterea, definitio indicat totam quiditatem rei, si est perfecta: sed definitio lapidis non includit essentialiter, vel formaliter respectum ad aliud, quia tunc non esset definitio lapidis, vt est in genere absoluto, & ita non esset definitio lapidis, vt est in genere Substantiæ, vel vt species substantiæ: ergo in essentia lapidis non includitur formaliter aliquis respectus. 18.

d Tertiò sic, secundùm istam opinionem, creaturæ non magis distinguuntur à Deo, quàm relationes in diuinis inter se: quia omnes relationes oppositæ sunt æquè distinctæ, & specialiter quæ pertinent ad eundem modum relatiuorum: relationes autem diuinæ, quæ sunt relationes originis, pertinent ad secundum modum relatiuorum, ad quem etiam videntur pertinere illæ relationes, quæ sunt in Deo ratione causæ efficientis ad creaturam: igitur si creatura tantùm sit relatio, & relatio opposita in Deo, sicut filiatio est relatio subsistens opposita relationi patris, æqualis erit distinctio hinc & inde.

Loquitur in sententia Henr. quia 1. d. 3. q. 5. negat relationem mutuã in Deo.

e Et confirmatur ratio, quia tunc suppositum creatum non esset nisi relatio quædam subsistens: & sic difficilius esset concipere modum existendi personæ creatæ quàm increatæ.

f Et si dicas, quòd creaturæ differunt in natura absoluta in se, non sic diuinæ personæ; hoc videtur destruere positum, quia tunc creatura habebit essentiam absolutam, quæ non tantùm erit relatio.

Videtur etiam sequi vlterius, quòd minùs differat creatura à Deo, quàm vna persona diuina ab alia persona diuina: quia in personis diuinis est relatio realis & mutua: sed inter creaturam & Deum non est mutua relatio realis: ergo, &c.

Relationes creaturarũ ad Deum sunt eiusdẽ rationis. g Quartò ad principale arguitur sic; quæ distinguuntur formaliter non sunt idem formaliter & præcisè: quia distinguerentur formaliter, & non distinguerentur formaliter, quia nihil essent nisi illud indistinctum formaliter: sed relatio creaturæ ad Deum, non distinguitur formaliter, nec specie in diuersis creaturis: igitur vel creaturæ non differunt specie, vel creatura non erit præcisè illa relatio. Probatio minoris, illis relationibus omnibus in creaturis, correspondet idem extremum ex parte Dei: relationibus autem alterius rationis, non correspondet terminus eiusdem rationis. 19.

Secundum Henr. est h Quintò sic: in creatura est triplex relatio ad Deum: igitur qua ratione ipsa nihil erit

erit nisi vna relatio, pari ratione nihil erit nisi alia relatio: igitur non potest præcisè esse aliqua vna istarum: nec potest esse omnes istæ: quia omnes iste differunt formaliter inter se, & tunc quælibet vna essentia, haberet distinctionem formalem à seipsa. Vel sic; Vna natura formaliter & specificè non est plura specificè: sed quælibet natura habet tres relationes respectu Dei, specie differentes: quod patet, quia è conuerso in Deo ad creaturam sunt tres relationes secundùm rationem: igitur, &c. *relatio vestigialis, quæ includit esse productum & relatio mēsurati & relatio finitati. de quo 1.d.3.q.5*

COMMENTARIVS.

1. *Henr. quodlib.3.q.9.* a HOc ergo viso de relationibus in communi, &c. Hic Doctor primò recitat opinionem Henrici *quodlib.3.q.9.* qui dicit, quòd relatio creaturæ ad Deum, est eadem realiter cum ipsa creatura, & in hoc non discordat à Doctore, qui in præsenti quæstione probat, quòd talis relatio nullo modo distinguitur realiter à creatura; sed discordat in hoc à Doctore, quia hæc opinio addit, quòd homo nihil aliud est, nisi ipsa relatio ad Deum, ita quòd in homine realiter, & formaliter, & quiditatiuè est tantùm relatio vestigialis ad Deum; quæ etiam opinio diffusè improbata est à Doctore *in primo, dist. 3. q. 5.* Et licèt Doctor ponat ipsam relationem hominis ad Deum esse idem realiter cum homine, negat tamen, quòd sit eadem formaliter, & quiditatiuè cum homine, vt patet præsenti quæst.. Vult enim Doctor, quòd homo formaliter, & quiditatiuè sit quoddam absolutum prius naturâ ipsa relatione ad Deum, vt patet infrà, *præsenti quæst.& in primo, dist.3.q.5.* & quòd homo dicat tale absolutum prius relatione vltra rationes, quas adduxit in primo vbi suprà, hic specialiter adducit aliquas alias rationes, quarum prima est ibi: *Licèt relatio hominis ad Deū, sit realiter cum homine, non tamen est eadē formaliter, & quiditatiuè.*

2. *Rationes quòd creatura non sit tātùm relatio vestigialis. Expositio litteræ.* *Contra istam opinionem est Aug.* &c. Et licèt istæ auctoritates priùs expositæ sint *in primo, dist. 1.quæst.2.& in quodlib. quæst.1.* aliqualiter tamen declaro hanc literam. Cùm dicit, *fundamentum relationis est aliqua entitas formaliter non includens illam, &c.* Hic Doctor in ista litera tangit plura: nam primò supponit, quòd detur aliquod fundamentum relationis, quod sit formaliter entitas absoluta, vt patet per dictum Augustini: & ex hoc sequitur, quòd relatio fundata in eo non sit eadem formaliter fundamento, nec de forma ipsius, quia tunc sequerentur duo inconuenientia. Primò relatio esset entitas ad se formaliter: patet, quia quæ sunt idem formaliter, & quiditatiuè, si vnum est formaliter ad se, & reliquum: patet, quia dicunt eandem formalitatem, & est impossibile, quòd eadem entitas formaliter sit formaliter ad se, & formaliter ad aliud. Secundò sequeretur, quòd entitas formaliter ad se esset formaliter ad aliud: patet, quia si relatio, & fundamentum sint idem formaliter, & quiditatiuè, sequitur, quòd cùm relatio si formaliter ad aliud, quòd etiam fundamentum erit formaliter ad aliud, quod tamen ponitur entitas absoluta, vt patet per auctoritatem Augustini. Secundò principaliter dicit, quòd relatio non posset esse fundamentum primum relationis, quia adhuc esset quærere de illa relatione prima, in qua poneretur, aut immediatè ponitur in aliquo absoluto, & habetur intentum; aut in alia relatione, & sic processus in infinitum. Si dicatur, quòd ipse concedit vnam relationem etiam realem immediatè fundari in alia, vt in primo patuit. Dico, quòd hæc instantia nulla est, quia hic Doctor loquitur de fundamento vltimato: nam cùm dicit hic, *nec posset esse fundamentum primum*, accipit *primum fundamentum* pro vltimato, & sic patet ista litera. *Obiectio.*

c *Præterea definitio indicat quiditatem rei.* Hæc est secunda ratio, quâ Doctor probat, quòd relatio non sit formaliter idem absoluto, & supponit, quòd lapis sit de genere absolutorum, & statim sequitur, quòd definitio lapidis, & quicquid pertinet ad definitionem lapidis, erit formaliter absolutum, quia si lapis non erit de genere absolutorum, nec illud quod pertinet ad essentiam lapidis. Et quod dicit hic: *Sed definitio lapidis non includit formaliter respectum ad aliud*, hoc debet intelligi de definitione fundamentali propriè pertinente ad definitionem lapidis; non autem de definitione formali, prout est formaliter declaratio ipsius definiti, quia vt sic, est tantùm relatio rationis: sed de hoc vide quæ exposui *in q.1.* quodlibetorum. 3.

d *Tertio sic*, hæc est tertia ratio contra opinionem Henrici. Et ratio stat in hoc; quia dicit Henricus, quòd relatio est ipsa creatura formaliter, puta quòd lapis est tantùm relatio effectus ad Deum efficientem, & sic lapis non magis distinguitur à Deo, quàm Filius in diuinis à Patre, quod est falsum. Et consequentia patet, quia relationes oppositæ æquè distinguuntur, sicut patet: nam paternitas in Ioanne, & filiatio in Petro, ita distinguuntur inter se, sicut paternitas in Francisco, & filiatio in Socrate, cùm omnes æquè opponantur, quia omnes sunt relationes secundi modi, sic in proposito, relatio Filij producti in diuinis, & relatio Patris producentis, sunt æquè distinctæ, sicut relatio Dei producentis, & relatio lapidis producti, cùm omnes pertineant ad secundum modum: ergo si lapis nihil aliud est, nisi relatio lapidis effecti ad Deum efficientem, sequitur, quòd lapis non magis distinguatur à Deo, quàm Filius à Patre in diuinis: & hæc ratio concludit contra Henricum, ex dictis Henrici ponentis creaturas non magis distingui à Deo, quàm relationes diuinæ inter se. Et nota, quòd cùm dicit Doctor relationes secundi modi fundari in Deo respectu creaturæ, non dicit hoc ex intentione sua, quia expressè hoc negat *in primo, dist.3. q.3.* contra Henricum, quia relationes primi, & secundi modi semper sunt mutuæ, vt patet per Philosophum, *5. Metaph.c de Ad aliquid, t.c.20.* modò Deus non refertur ad creaturam relatione reali, vt probat in primo, dist.30. *Tertia ratio contra Henricum.* *Aduerte hanc literam.*

e *Et confirmatur ratio.* Hæc confirmatio stat in hoc, quia si lapis est tantùm relatio ipsius ad Deum, ergo sequitur, quòd suppositum lapidis esset tantùm relatio subsistens: & sic esset difficilius concipere lapidem, quàm concipere personam diuinam: est enim difficile credere tres personas diuinas esse verè subsistentes, & vera supposita per relationes, & tamen creduntur ibi illa tria supposita, sic per relationes constituta propter infinitatem 4.

tem diuinæ essentiæ, vt patet communiter per Theologos,& maximè per Scotum *in primo, dist.* 28. & sic erit difficile concipere suppositum creatum,si tantùm dicat relationem, cùm sit omnino limitatum,& finitum.

f *Etsi dicas, quòd creaturæ differunt*, &c. Dicit Doctor quòd si Henricus vult dicere, quòd suppositum Francisci, & Ioannis non differunt tantùm per relationes, sed per absoluta: personæ verò diuinæ nullo modo differunt per absoluta, Doctor adducit duo inconuenientia contra Henricum ex dictis eius. Primum,quòd hæc responsio destruit positum:videlicet,quòd non sunt creaturæ formaliter relationes,sicut Henricus posuit,secundùm quòd ex dictis Henrici sequitur, quòd minùs differunt à Deo,quàm vna persona ab alia: patet,quia ipse Henricus dicit, quòd creaturæ inquantùm participatæ non differunt specie à Deo, vt patet *in primo,dist.3.q.5.* modò relationes oppositæ ex rationibus formalibus plùs differunt, vt patet de paternitate,& filiatione. Sed inter Deum, & creaturam non sunt relationes oppositæ, quia Deus non refertur ad creaturam aliqua relatione reali,vt patuit suprà.

Quarta ratio contra Henricum. g *Quartò principaliter arguitur sic.* Hæc est quarta ratio Doctoris contra Henricum, quæ est satis clara,& stat in hoc, quia relationes creaturarum ad Deum non differunt specie:patet,quia terminantur omnes ad Deum sub ratione deitatis: nam quando relationes terminantur ad Deum, vt ad terminum,non differunt specie: si ergo omnes creaturæ essent tantùm relatio formaliter ad Deum,nulla creatura differret specie ab alia,quod est inconueniens.

h *Quintò sic:in creatura est triplex relatio ad Deum,*secundùm Henricum,qui ponit relationem vestigialem in creatura, quæ relatio vestigialis includit relationem producti ad rem producentem, & relationem mensurati,siue exemplati ad exemplar diuinum, relationem finiti ad Deum finientem,vt suprà patuit *in primo,dist.3.q.5.* Et ex hoc infert Doctor quòd qua ratione ipsa creatura nihil erit,nisi vna relatio,pari ratione nihil erit,nisi alia relatio:igitur non potest præcisè esse, nisi aliqua vna istarum: nec possunt esse omnes istæ simul,quia omnes istæ differunt formaliter inter se: & patet secundùm Henricum,qui posuit illas tres relationes differre secundùm tres modos relationum,qui ponuntur ab Aristotele 1. *Met.tex.com.* 20.& de hoc vide Henricum,*quodl.9.q.1.& 2.* Et vltrà sequitur, quòd tunc quælibet vna essentia haberet distinctionem formalem à seipsa, vel sequeretur,quòd vna natura formaliter, & specificè esset plura specificè, quia essent tres relationes specificè distinctæ,& sic patet quomodo rectè improbatur ista opinio. 5. *Triplex est relatio, secundùm Henricum.*

SCHOLIVM.

Alia sententia Henrici, relationem Angeli ad Deum, distingui realiter ab eo: quam refutat Doctor, duplici ratione.

Hen.quodlib.9.q.3. Vide Var. vbi supr. ALiter ponitur, quòd ista relatio Angeli ad Deum, differt realiter ab essentia Angeli, quod confirmatur per August. 5. de Trinit. capite 5. vbi dicit, quòd in creaturis, *quicquid non secundùm substantiam dicitur, restat vt secundùm accidens dicatur*, & arguitur quòd in creaturis relatio sit accidens: quod etiam expressè vult in eodem libro 5. capite 16. dicens: *Illa sunt accidentia relatiua, quæ cum aliqua mutatione rerum, de quibus dicuntur, accidunt.* Et vult ex hoc relationem creaturæ ad Deum esse accidens: non autem eam, qua relatiuè dicitur Deus ad creaturam, & hoc expresiùs dicit ibidem in fine. *Quòd ergo temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifestum est relatiuè dici: non tamen secundùm accidens Dei, quod ei aliquid acciderit, sed planè secundùm accidens eius, ad quod dici aliquid Deus incipit relatiuè.* 20.

Contra istud: Substantia est prior accidente tripliciter, secundùm Philosophum, 7. *Meta.* scilicet cognitione, diffinitione, & tempore. Et hoc quod est esse prius tempore intelligitur sic, quòd nulla est contradictio ex parte substantiæ, quin prior posset esse duratione omni accidente: ergo non est contradictio, quod lapis esset prior duratione omni dependentia ad Deum: & per consequens non est contradictio, lapidem non dependere ad Deum, quod videtur absurdum.

Text. 4. Substantia prior accidente tripliciter, explicatur.

Præterea, Augustinus aut accipit ibi *accidens* communiter, pro quolibet mutabili, & tunc substantia quælibet creata erit accidens, quia est mutabilis: aut accipit ibi *accidens* pro mutabili, id est, amisibili, scilicet, quod potest alio manente, scilicet substantia, amitti: & hoc manifestè est posterius duratione, vel natura. Si hoc modo, igitur relatio creaturæ ad Deum non est accidens: quia non potest creatura manere, nec duratione, nec natura, sine ista.

Et hoc modo videtur ipse loqui. capite 5. quomodo sunt aliqua accidentia inseparabilia: quia, etsi coruus manens non posit amittere nigredinem, tamen potest amittere plumas, & alia quædam. Hæc quidem non tantùm est mutatio; quia si sic,ipsa amisio plumæ esset mutatio, sed est amisio: quia sicut pluma est prior natura nigredine,

nigredine, ita etiam posset esse posterius natura nigredine; hoc est non primò corrumpi corruptione nigredinis.

COMMENTARIVS.

1. *Relatio est accidens.* ALiter ponitur. Hæc est opinio Henrici *quolib. 9. qu. 3.* qui dicit, quòd relatio Angeli ad Deum differt realiter ab essentia Angeli, & tota ratio sua stat in hoc, quòd ipsa relatio est quoddam accidens, imitendo dicto August. Et litera patet: & quod dicit parum infrà, *quòd ergo temporaliter dici incipit Deus,* &c. Vult dicere, quòd si Deus nunc dicatur creator, & priùs non dicebatur creator, manifestum est relatiuè dici, non tamen secundùm accidens Dei, ita quòd talis relatio, qua dicitur creator non est accidens Dei, quia ex hoc solo dicitur creator, quia relatio creaturæ terminatur ad ipsum Deum, vt clarè dictum fuit in 1. dist. 30. *Relatio creaturæ terminatur ad ipsum.*

2. *Contra istud.* Hîc Doctor improbat hanc positionem Henrici: vult enim Doctor quòd relatio Angeli ad Deum, etsi non sit eadem formaliter ipsi Angelo, est tamen eadem realiter, vt probabit. Probat ergo primò, quòd non distinguitur realiter ex dicto Philos. 7. *Metaph. text. comm.* 4. vbi habetur, quòd substantia est prior accidente, scilicet cognitione, definitione, & tempore. Et dicit, quòd esse prius tempore debet sic intelligi, quòd nulla est contradictio ex parte substantiæ, quin prius duratione possit esse sine omni accidente, & sic non esset contradictio lapidem esse priùs duratione omni dependentia ad Deum, quia talis dependentia ponitur accidens realiter distinctum, & sic lapis poterit esse, & non dependere ad Deum, quod est absurdum.

Præterea Augustinus aut accipit ibi accidens pro quolibet mutabili. Sententia huius literæ est, quòd Augustinus accipit ibi *accidens*, puta quòd ista relatio creaturæ ad Deum dicatur accidens, accipiendo *accidens* pro quolibet mutabili, & sic omnis creatura potest dici accidens, quia mutabilis, & vertibilis in nihil, & sic talis creatio est mutabilis, non ratione sui, sed ratione fundamenti, cum quo realiter identificatur, vt infrà patebit. Aut dicitur accidens accipiendo ly *accidens*, pro quolibet amissibili, & sic relatio creaturæ ad Deum non potest dici accidens, quia non potest amitti manente fundamento. *Quomodo creatura possit dici accidens.*

SCHOLIVM.

Resoluit ex propria sententia relationem creaturæ ad Deum, esse idem realiter fundamento, ab eo tamen distingui formaliter, & probat vtrumque membrum.

21. [a] AD quæstionem istam igitur dico, quòd relatio ad Deum communis omni creaturæ, est idem realiter fundamento: non tamen idem formaliter, nec præcisè idem, siue non idem identitate adæquata, ita quòd fundamentum sit tantùm relatio formaliter.

[b] Primum probatur per duas rationes: quia illud, quod propriè dicitur inesse alicui, sine quo illud non potest esse sine contradictione, est idem sibi realiter: relatio autem ad Deum propriè inest lapidi, & sine ea non potest esse lapis sine contradictione: ergo illa relatio est eadem realiter lapidi. Probatio maioris, quia sicut contradictio dicta de aliquibus, est via concludendi distinctionem, ita impossibilitas recipiendi prædicationem contradictoriorum pertinentium ad esse, est via concludendi identitatem inesse: & hoc vbi non est dependentia essentialis, quæ requirit distinctionem manifestam. Quod declaro sic, quia impossibilitas quòd *A*, sit sine *B*, aut est propter identitatem *B* ad *A*, aut est propter prioritatem, aut simultatem in natura: ergo si *B* non sit prius naturaliter quàm *A*, nec necessariò simul natura: & *A* non potest esse absque *B*: sequitur, quòd *A* sit idem *B*: si autem sit aliud & posterius eo, non est verisimile, quòd non possit sine eo naturaliter absque contradictione: sed quod inest alicui propriè, sicut relatio inest fundamento, hoc est, quod ita inest, quòd si esset aliud, esset posterius eo natura: tale nec est prius natura, nec simul cum eo, cui inest: ergo si necessariò requiritur ad *esse* ita quòd illud aliud non potest esse sine eo: necessariò est idem realiter sibi. Ita est in proposito. Minor est manifesta, quia sicut incompossibile est lapidem esse sine Deo, ita incompossibile est lapidem esse sine dependentia eius ad Deum: nam si posset esse sine dependentia illa, posset esse sine termino illius dependentiæ: non enim est incompossibilitas essendi absque termino, nisi propter ipsam dependentiam: non est autem aliquid non necessarium simpliciter, ratio simpliciter necessarij: ergo, &c. *Quod nequit esse sine alio, nec est posterius eo, est idem ei realiter. Hinc videtur partes simul sumptas vnitas non distingui à toto, de quo Scot. 3. d. 2. q. 2. a. 1. Ant. And. 7. Met. q. vlt. Tromb. in formal. art. 4. de identit. & dist.*

22. Contra rationem istam insto, quia tunc quælibet relatio, quæ inest essentiæ diuinæ, per actum intellectus diuini, esset eadem illi essentiæ. Probatio quia incompossibile est illi essentiæ esse sine ea: si enim talis relatio posset esse noua: ergo intellectus diuinus posset mutari, quod est incompossibile: sed ponere talem eandem

illi est ponere inconueniens, quia tunc esset realis. Quicquid enim est idem rei, est reale: illa autem relatio non est realis, *ex distinct. 30 primi* ergo, &c.

quæst. 2. Quære 8. Phys. & 2. Cœli & 9. & 12. Metaph. Dupliciter aliquid est inseparabile ab alio.

d Respondeo incompossibilitas separationis, potest esse ex ratione ipsius à quo aliquid est inseparabile, & potest esse ab aliquo extrinseco. Exemplum huius secundi, quia secundùm Philosophum, contradictio est cœlum esse sine motu: non quidem ex causa intrinseca in cœlo, quia est receptiuum motus, & indifferens ad quietem sicut ad motum: sed ex causa extrinseca mouente. Non tamen sequitur, quòd cœlum sit motus suus, licèt non posset esse sine eo. Modò dico, quòd incompossibilitas essendi lapidem absque dependentia eius ad Deum, est ex ratione lapidis præcisè: ex qua etiam est ratio incompossibilitatis essendi lapidem sine termino dependentiæ. Quicquid enim est ratio requirendi terminum dependentiæ, est ratio habendi dependentiam illam: sed in ista instantia adducta, non est necessitas simpliciter inhærentiæ talis relationis, nec incompossibilitas oppositi ex natura rei, ex parte essentiæ diuinæ, quasi impossibile sit eam esse nisi exigat terminum *ad quem*, quem impossibile est non esse: sed tantùm incompossibilitas ex causa extrinseca, scilicet in intellectu diuino: causa, inquam, simpliciter necessariò agente: & ideò incompossibilitas est ex parte eius nouiter agere.

Relatio quæ inest intellectui diuino ad creaturam, quomodo non est ei idem realiter, cum nõ possit separari ab eo. Aliqui libri pro Deo & Deum, habent, termino, & terminum. Di. 19. & alibi, idem in 4. dist. 6. art. fin. q. 2. & dist. 12. qu. 1. & in quodl. qu. 3. & 16.

e Secunda ratio principalis ad primum membrum solutionis est ista, quod vni- 23.
formiter dicitur de omni alio à Deo, nulli dicto ad Deum accidit: sed talis relatio communis omni creaturæ, vniformiter dicitur de omni alio à Deo ad ipsum Deum: ergo nulli accidit, & ita est idem fundamento. Probatio maioris, quia si alicui accideret, pari ratione & alteri: vt puta si relatio effectus ad causam accideret lapidi, & per consequens esset res alia à lapide, pari ratione ipsa haberet relationem ad Deum, vt effectus ad causam, & tunc accideret sibi alia relatio effectus, & ita esset alia relatio & sic in infinitum.

f Contra istam rationem insto, quia non videtur inconueniens, procedere in infinitum in relationibus: dictum enim est in primo libro, quòd relatio fundatur supra relationem, sicut proportionalitas supra proportionem. Ex hoc arguitur, si Socrates est idem Platoni: ergo illa identitas Socratis est eadem identitati Platonis. Et pari ratione illa secunda identitas, est eadem identitati: & prima identitas erat ab alia identitate fundamenti, quia fundamentum poterat esse sine ea: ergo pari ratione qualibet identitas erit alia ab identitate illius cuius est: & ita erunt infinitæ relationes reales. Et ita potest argui de proportionalitatibus & similitudinibus.

Relatio fundatur in relatione sed nõ datur hinc processus. identitates Socratis & Plato. sint A. B. & identitates harũ identitatum C. D. in quib. sistitur, quia A. non potest esse sine C, id est identitate in ipsa fundata.

Ad istud respondeo, quòd status est in secundo. Quod vt intelligatur accipiantur
prima fundamenta Socrates & Plato, inter quæ est identitas mutua, & dicatur illa in 24.
Socrate *A*, & illa in Platone *B*, identitas autem *A* ad *B*, dicatur *C*, & illa identitas è contrario in *B* dicatur *D*: dico tunc, quòd *A* differt à Socrate, quia Socrates potest esse sine *A*, quia potest esse sine eius termino, & ipsa non potest esse sine termino, *A* tamen non differt à *C*, sed *C* est idem sibi: quia *A* non potest esse sine *B*, cùm sint simul naturâ: & per consequens contradictio est *A* esse: nisi tam fundamentum eius, quod est *C*, quàm etiam terminus eius sit: sed fundamento, & termino ipsius *C* existentibus, necessariò erit *C*: ergo contradictio est *A* esse sine *C*, & *C* inest formaliter *A*, quia *A* dicitur idem ipsa eadem identitate, quæ est *C*: ergo *C* est idem ipsi *A*, & per consequens ibi erit status.

g Et si quæras, qua identitate est *C* idem ipsi *A*, dico, quòd ipso *A*, quia illa identitas non est nisi rationis, quia simpliciter eiusdem ad se. Eodem modo est status de similitudinibus proportionalitatum: quia vna proportionalitas est similis alteri similitudine essentiali. Duo etiam indiuidua eiusdem speciei dicuntur similia in forma specifica: & ita sicut est status in identitate specifica in secundo, non in primo, ita & in similitudine proportionalitatum.

Creationẽ passiuam distinctam esse à fund. formaliter. Supra in principio solutionis rationis, 5. Relatio creaturæ ad

h Secundum membrum, scilicet, quòd relatio non sit eadem formaliter funda-
mento, suppono manifestum ex intellectu eius, quòd dicitur formaliter idem: quia 25.
per se ratio respectus, non includit formaliter rationem absoluti: nec absolutum per se includit formalem rationem respectus. Similiter quod ibi additur, quòd fundamentum non sit præcisè ipsa relatio; hoc probatur contra primam opinionem & tunc intelligo, qualiter possit esse vera identitas, & non præcisa hoc modo: quando in creaturis aliquid continet per identitatem, siue vnitiuè plura, non est hoc ex perfectione illius contenti, sed ex perfectione continentis: sicut anima intellectiua secundum aliquos contineat animam vegetatiuam, & formam substantiæ; non est hoc ex perfe-

ctione

ctione formæ substantiæ: quia ipsa non continet omnes formas alias, sed ex perfectione animæ intellectiuæ. Similiter si hoc ens, contineat quamlibet passionem entis, vt veritatem & bonitatem & vnitatem : non est tamen ista continentia ex perfectione continenti, sed ex perfectione continentis Quemadmodum & in diuinis, quòd relatio sit eadem fundamento, nō est ex perfectione relationis, quasi ipsa contineat essentiam per identitatem : sed ex infinitate formali essentiæ, propter quam ipsa habet in se relationem per identitatem.

Deum, non est eadem adæquatè fundamēto explicatur.

In omnibus istis, & maximè in creaturis, continens non est præcisè contentum: sed est ita perfecta entitas in se, sicut esset, si contentum esset extra se, vel sibi additum: Imò perfectior entitas est, quia ex perfectione sua continet omnem aliam entitatem. Vnde anima intellectiua non tantùm est forma substantialis, vt sensitiua : quia tunc non esset perfecta: sed est ita perfecta illa vltima entitas, quæ est ibi, sicut si præsupponeret aliam entitatem à se.

Ita dico in proposito, quòd fundamentum non est tantùm relatio, quam continet per identitatem: sed est ita absolutum, sicut si relatio esset sibi addita, vel omnino nullam haberet relationem, quia non est hoc ex imperfectione sua, sed ex perfectione, vel simpliciter, vel aliqualiqualiter : quia continet illam relationem per identitatem. ita quòd ipsa continentia, quasi præuenit ipsam accidentalitatem relationis, ne ipsa possit esse accidens, quia ipsa perfectè continetur in substantia : quæ tamen relatio, si non sic contineretur, ex se non haberet fortè, quòd esset per identitatem substantia.

COMMENTARIVS.

1 *Pulcherrima doctrina de formalitatibus, & breuis.*

a AD *quæstionem istam*, &c. Sed antequam exponatur opinio Doctoris, pro clariori intelligentia præmitto sub breuitate distinctiones, & identitates, quæ in variis locis à Doctore subtili ponūtur, quibus sub breui cōpendio declaratis inferā propositum Doct. Dico ergo primò, quòd illa sola ratione distinguuntur, hoc est, per actum collatiuum intellectus, quæ tantùm sunt entia rationis, vel quando vnum extremum est ens reale, & aliud ens rationis, sicut animal, & genus sola ratione distingūntur. Econtra, illa sunt eadem ratione, quæ non possunt distingui per actum collatiuum intellectus, vt secunda intentio generis in se comparata, & nulli alteri cōparata, sed simpliciter in se sumpta, est idem sibi ratione ; potest tamen ratione distingui à seipsa, comparando eam ad seipsam vt comparando intentionē generis, vt in subiecto, ad seipsam, vt in prædicato: sic dicendo, *genus est genus*, nam generi, vt in subiecto competit hæc secunda intentio, scilicet *esse subiectum*, & vt in prædicato competit sibi hæc secunda intentio, quod est *esse prædicatum* : hoc idem censeo, cùm dico, homo est homo, *homo* vt in subiecto distinguitur à seipso, vt in prædicato tantùm ratione, quia vt in subiecto aliquis respectus rationis sibi conuenit, qui sibi non conuenit, in prædicato, vt suprà patuit de genere.

Distinctio rationis.

2 *Distinctio ex natura rei.*

Secunda distinctio, quæ est minima inter omnes distinctiones, quæ sunt præter opus intellectus, nominatur à Doctore *distinctio ex natura rei* : & licèt omnis distinctio præter opus intellectus dicatur distinctio ex natura rei, tamen quia aliqua est verè realis, aliqua formalis, & aliqua essentialis, *&c.* In proposito quando loquimur de distinctione ex natura rei, accipimus minimam distinctionem præter opus intellectus, & sic homo ab animali, & à rationali, tantùm ex natura rei distinguitur, quæ distinctio apparet ex hoc, quòd quando aliquid ex natura rei competit alicui, quod repugnat alteri, cum quo tamen stat vera identitas realis, formalis, & essentialis, solùm distinguitur ex natura rei, sicut homini ex natura rei competit, quòd sit totum quiditatiuè, & animali repugnat respectu hominis, qui tamen homo est idem realiter, essentialiter, & formaliter ipsi animali : sequitur, quòd homo tantùm distinguitur ab animali ex natura rei. Et per oppositum illi sunt idem ex natura rei, quæ sic se habent, quòd impossibile est aliquid ex natura rei competere vni, quin illud idem competat alteri ; & sic homo erit idem sibimet ex natura rei : & breuiter illa possunt dici eadem ex natura rei, in quibus nulla apparet distinctio præter opus intellectus; vel si aliquo modo distinguuntur, in ratione ratiocinante distinguuntur, sicut dicerent Thomistæ.

Distinctio formalis.

Tertia distinctio est formalis, & hæc est duplex : quædam positiua, & quædam negatiua, quæ distinctio patet à Doctore *in primo distinct. 2. parte 1. quæstione 1. & distinct. 8. quæstione 1. respondendo ad principalia argumenta.* Distinctio formalis, & positiua est propriè inter duas formalitates ; & pro nunc hoc sufficiat, quòd quando vnum non includit aliud quiditatiuè, & sunt duæ formalitates, illa verè distingūūtur formaliter, sicut patet de animali, & rationali ; & similiter de subiecto, & propria passione ; & illa tantùm formaliter distinguuntur positiuè, quæ præsupposita identitate essentiali, & reali dicunt duas formalitates, quarum vna nón includit aliam quiditatiuè, & sic posita identitate essentiali, & reali animalis, & rationalis in homine, inter se animal, & rationale formaliter distinguntur, vt patet à Doctore *in primo distinctio 8. vbi supra.* Et talis distinctio formalis semper præsupponit distinctionem ex natura rei. Econtrà verò illa sunt eadem formaliter, quæ sic se habent, quòd vnum formaliter, & quiditatiuè includit aliud, & hóc dupliciter; aut adæquatè, & conuertibiliter; aut non

Identitas formalis.
Inferius est idem formaliter superiori.

non adæquatè. Exemplum primi: definitum includit quiditatiuè, & adæquatè definitionem, & sic homo, & animal rationale sunt idem formaliter adæquatè, quia conuertibiliter. Vnde benè sequitur, homo est idem formaliter animali rationali sic adæquatè, quòd quiditatiuè nihil aliud includit. Econtra sequitur, animal rationale sic adæquatè dicit totam quiditatem hominis quòd non excedit, neque exceditur; & hoc modo non tantùm homo est idem formaliter animali,& rationali, sed etiam animal rationale est idem formaliter homini. Exemplum secundi, scilicet de identitate formali non adæquata, est de quolibet inferiori respectu superioris, quia inferius includit formaliter suum superius, & est idem formaliter suo superiori, non autem ècontra, quia superius non est idem formaliter suo inferiori, & hoc modo fortè intelligitur dictum *in primo, distinctione 2. part. 2. quæstione 1.* vbi sic dicit; voco autem identitatem formalem vbi illud, quod dicitur sic idem includit illud, cui sic est idem in ratione sua formali, & per consequens in primo modo dicendi per se.

4 Si tamen volumus dicere, quòd etiam definitum sit idem formaliter definitioni,& non ècontra. Adhuc possumus dicere, quòd est idem sibi adæquatè, & conuertibiliter, quia nihil aliud includit formaliter pertinens ad eius quiditatem: respectu verò superioris est idem formaliter, inadæquatè tamen, quia vltra entitatem superiorum includit differentias ad eius quiditatem pertinentes: & similiter homo, & si sit idem formaliter rationali,quia includit illud quiditatiuè,non tamen est idem formaliter adæquatè, cùm rationale non dicat totam quiditatem hominis, quæ omnia benè nota.

Nota etiam,quòd identitas formalis, siue adæquata, siue non adæquata, stat cum distinctione ex natura rei, id est, quòd si *A*, & *B*, puta definitio, & definitum sint eadem formaliter, distinguuntur tamen ex natura rei. De alia distinctione formali negatiua, & non positiua, dico breuiter, quòd quando aliqua duo sic se habent, quòd præsupposita identitate essentiali, & reali, non dicunt duas formalitates, sed vnum dicit formalitatem, & aliud tantùm gradum intrinsecum ipsius formalitatis: tantùm formaliter, & negatiuè distinguuntur,sic intelligendo, quòd sunt non idem formaliter, vel non sunt idem formaliter, quia vnum non includit aliud quiditatiuè: & hoc modo Deitas non est idem formaliter cum infinitate, quæ à Doctore *in distinct. 3. quæst. 1.* ponitur gradus intrinsecus essentiæ diuinæ, licèt *in quinta quæstione quodlib.* videatur quodammodò dicere, quòd sit de quiditate Dei. Sed de hoc vide expositionem, quàm ibi feci; sufficit mihi, quòd gradus intrinsecus non sit idem formaliter cum eo, cuius est gradus, & hoc patet à Doctore *in primo distinct. 8. quæst. 2.* Et si inferatur *A*, & *B*, sunt non idem formaliter; ergo distinguuntur formaliter: negatur consequentia, quia in antecedente negatur formalitas, & in consequente ponitur, id est, quòd in antecedente, cùm dicitur, sunt non idem formaliter, non ponuntur duæ formalitates: & in consequente cùm dicitur, distinguuntur formaliter, ponuntur actu duæ formalitates; & sic intelligi debet illa consequentia, quàm negat Doctor *in 1. dist. 2. part. 2. q. 1.* sunt non idem formaliter,ergo distinguuntur formaliter,negat consequentiam, propter causam superiùs dictam. Ista tamen distinctio formalis, & negatiua præsupponit distinctionem ex natura rei,vt patet intuenti.

Quarta distinctio dicitur distinctio essentialis. Pro cuius intelligentia est aduertendum, quòd *essentia* potest accipi multipliciter. Primò, pro entitate quiditatiua, quæ tantùm dicit *esse* possibile, sicut dicimus, ab æterno habet *esse* quiditatiuum,siue *esse* possibile, siue *esse* intelligibile, quod *esse* est tantùm *esse* secundùm quid. Alio modo accipitur *essentia* pro entitate simpliciter, & hoc modo non distinguitur ab existentia, vt infrà diffusè exponam, & aliqualiter suprà patuit *distinct. præsenti, q. 2. & in primo, distinct. 36. & in tertio, distinct. 6.* Secundò est aduertendum, quòd distinctio essentialis potest dupliciter intelligi,aut quæ est inter quiditates, & quiditates habentes *esse* secundùm quid: & hoc dupliciter, aut inter quiditates specie distinctas; aut inter quiditates solo numero distinctas. Secundò, potest dici *distinctio essentialis*, quæ est inter entitates essentiales habentes *esse* simpliciter, & hoc dupliciter, aut inter entitates essentiales specificè distinctas;aut inter entitates essentiales solo numero differentes. 5 *Distinctio essentialis. Essētia potest accipi multipliciter. Distinctio essentialis potest dupliciter intelligi.*

His præmissis dico quatuor conclusiones. Prima: Omnes entitates quiditatiuæ habentes *esse* secundùm quid, modo præexposito, specificè distinctæ, distinguuntur essentialiter, distinctione specifica. Secunda omnes entitates quiditatiuæ solo numero differentes, habentes *esse* secundùm quid, distinguuntur essentialiter, distinctione tamen numerali: & quæ distinguuntur essentialiter his modis, non distinguuntur realiter;accipiendo distinctionem realem,vt infrà exponam, quæ fundatur super existentiam Tertia conclusio, omnes entitates essentiales habentes *esse* simpliciter, quæ non distinguuntur realiter ab existentia, distinguuntur essentialiter simpliciter, distinctione specifica, si talis distinctio est inter entitates essentiales specie distinctas: Si verò est inter entitates essentiales solo numero differentes, tales entitates distinguuntur essentialiter numeraliter, vt patet de natura Ioannis, & Francisci. 6 *1. Conclusio. 2. Conclusio. 3. Conclusio.*

Quarta conclusio est,quòd quæcunque distinguuntur essentialiter distinctione fundata super entitate habente *esse* simpliciter, distinguuntur realiter: & hoc modo semper distinctio essentialis infert realem, & ècontra; quia ex quo distinctio realis est inter rem,& rem existentem,sequitur, realiter numeraliter distinguuntur; & quæ realiter specificè distinguuntur, etiam essentialiter specificè distinguuntur. Et loquor semper de distinctione reali, quæ propriè est inter rem, & rem; quod dico propter realem distinctionem personarum in diuinis, quæ licèt distinctio sit inter aliam, & aliam subsistentiam, non tamen inter aliam,& aliam rem propriè, quia alia, & alia res includit aliam,& aliam entitatem essentialem. Si ergo distinctio essentialis accipitur vt distincta à distinctione reali, accipitur distinctio essentialis, prout est inter aliam, & aliam quiditatem: & si accipiatur vt est inter aliam,& aliam essentiam, *4. Conclusio.*

essentiam, debet accipi pro quanto talis distinctio fundatur super essentiam, vt aliquo modo distincta ab existentia: quia tamen talis existentia est simpliciter idem essentiæ, absolutè, & simpliciter loquendo, vna infert aliam, scilicet quòd realis infert essentialem, & èconträ.

7 *Essentialis identitas multipliciter.* Ex his quæ dicta sunt de distinctione essentiali facilè erit manifestum quid sit identitas essentialis. Vnde *identitas essentialis* potest multipliciter contingere. Primò accipiendo *essentiam* pro quiditate; potest esse identitas essentialis specifica, & numeralis: indiuidua enim eiusdem speciei, vt sunt per se in Prædicamento, sunt idem essentialiter in specie specialissima, & ad inuicem identitate tantùm specifica & sic intelligitur illa propositio: eo modo, quo indiuidua sunt eiusdem speciei specialissimæ, inter se sunt idem identitate specifica: illa verò, quæ sunt in eodem numero, constituendo ipsum, sunt idem essentialiter numeraliter, & sic natura cum sua singularitate in Francisco sunt idem essentialiter.

Aliqua esse idem essentialiter dupliciter. Aduerte tamen, quòd aliqua dicuntur idem essentialiter dupliciter, & hoc tam specificè, quàm numeraliter. Primò, quando aliquid pertinet ad essentiam alterius: & hoc modo dicimus, quòd homo, & rationale sunt idem essentialiter, quia homo includit in sua essentia rationalitatem, & sic illa entitas essentialis, quâ homo est idem rationali, vel superiori, non differt ab entitate formali: & hoc modo Doctor multoties vtitur identitate essentiali pro formali, & èconträ. Alio modo aliqua dicuntur idem essentialiter specificè, non quòd vnum includat aliud essentialiter, sed quia vnum non potest distingui specie ab alio, quod tamen est sic intrinsecum alteri, quòd est impossibile vnum intelligi sine altero: & hoc modo species specialissima, & propria passio sunt idem essentialiter. Et talis identitas essentialis nullo modo potest dici identitas formalis, cùm ibi vnum non includat aliud quiditatiuè, imò cum tali identitate essentiali stat distinctio formalis positiua, cùm vtrumque dicat formalitatem, quarum vna in suo intellectu quiditatiuo non includit aliam.

Propria passio essentialiter inest ipsi homini, id est inseparabiliter, non autẽ quòd sit de eius essentia. Sequitur etiam, quòd identitas specifica, & gradus eius intrinsecus sunt idem essentialiter isto secundo modo, quia gradus intrinsecus, est sic intimus, quòd vnitas specifica non potest perfectè concipi sine gradu intrinseco, nec potest intelligi sine tali gradu: & maior inseparabilitas est inter speciem, & gradum suum, quàm inter ipsam, & propriam passionem. Et cum tali identitate essentiali nullo modo stat distinctio formalis positiua, quæ est inter duas formalitates, quia gradus intrinsecus non dicit formalitatem distinctam ab eo, cuius est gradus; stat tamen distinctio formalis negatiua, id est, non identitas formalis eo modo, quo suprà exposui.

8 De identitate essentiali numerali potest dupliciter intelligi. Primò, quòd illa dicuntur idem essentialiter numeraliter, quæ sic se habent, quòd vnum est de constitutione alterius, sic quòd vnũ in suo *esse* de necessitate includat aliud: & hoc modo si indiuiduum sit aliquod constitutum ex natura, & hæcceitate, est idem essentialiter cum sua hæcceitate, & similiter natura in tali indiuiduo est idem essentialiter: & cum tali identitate essentiali stat distinctio formalis, saltem negatiua; quia etsi indiuiduum includat hæcceitatem, vt constitutiuam, quia tamen hæcceitas nõ pertinet ad entitatẽ quiditatiuam, ideò sequitur, quòd sũt non idem formaliter: nec sequitur, non pertinet ad entitatem quiditatiuam; ergo non sunt idem essentialiter numeraliter; quia etsi non pertineat ad entitatem quiditatiuam indiuidui, est tamen sic idem indiuiduo, quòd est impossibile esse vnum sine altero, & vnum intelligi sine altero.

Dico etiam, quòd in Francisco natura, & hæcceitas sunt idem essentialiter numeraliter, & cum tali identitate stat formalis distinctio, quia vnum non includit aliud in suo intellectu quiditatiuo. Indiuiduum etiam, & gradus suus intrinsecus sũt idem essentialiter numeraliter, propter rationem superiùs dictam de identitate specifica essentialis speciei, & gradus intrinseci; & cum tali identitate essentiali stat non identitas formalis.

Similiter indiuiduum, & omnis propria passio contracta ad indiuiduum quorũcunq; superiorũ, sunt idem essentialiter, quia est impossibile intelligere indiuiduum sine passionibus omnium superiorum: & cum tali identitate essentiali stat distinctio formalis etiam positiua, cùm vnum non includat aliud in suo intellectu quiditatiuo.

Nota etiam, quòd cùm identitate essentiali tam specifica, quàm numerali sumpta omnibus modis supradictis, non stat, neque distinctio realis, neque identitas realis: quia talis identitas fundatur propriè super existentiam, & si aliquando cõcedatur, quòd sunt idem realiter, impropriè tamẽ dicuntur idem realiter, cùm vt sic præscindatur ab omni existentia actuali: nisi dicatur, quòd sunt idem realiter potentialiter, quia quando sunt in actuali existentia sunt idem realiter actualiter, quia omnia supradicta dicunt simpliciter eandem existentiam, reddendo singula singulis. *Nota.*

Loquendo verò de illa identitate essentiali, quæ respicit rem in *esse* simpliciter, de qua suprà dixi, dico aliquas conclusiones. Prima, essentia actu simpliciter est idem essentialiter cum propria passione, & cum passionibus omnium supe- superiorum, & cum gradu intrinseco: quia est impossibile essentiam specificam in *esse* simpliciter esse sine omnibus istis. Si tamen essentia specifica possit intelligi habere verum *esse* simpliciter; quod dico, quia vt ipsa præscindit à singularibus actu existentibus, nullum *esse* simpliciter habet, vt patet à Doctore *in isto secundo, dist.* 3. *quæst.* 1. dum tamen intelligitur in singularibus actu existentibus, habet verum *esse* simpliciter; & cum tali identitate essentiali non stat propriè nec identitas, nec distinctio formalis, quia talis, propriè loquendo, præscindit ab actuali, existentia. Dico etiam, quòd si Franciscus, & Ioannes sunt idem essentialiter in homine habente *esse* simpliciter; illa identitate, quã sũt idem in homine, sunt idem inter se, & sicut in homine non distinguuntur essentialiter & specificè, ita nec inter se distinguuntur essentialiter specificè. Et cum tali identitate essentiali omnibus modis supradictis quantùm ad *esse* simpliciter, stat identitas realis. De identitate essentiali numerali quoad *esse* simpliciter, dico, quòd in Francisco natura, & hæcceitas, & gradus intrinsecus, & omnis passio superiorum, sunt idem essentialiter, licèt vnum non sit de essentia alterius, sed sic idem essentialiter, quòd est impossibile vnũ habere *esse* simpliciter sine omnibus istis, & 9

cum tali identitate essentiali semper stat identitas realis numeralis, & quæ sic sunt idem essentialiter in aliquo vno numero, eadem, identitate essentiali numerali sunt idem inter se.

10 Aduerte tamen, quòd in Francisco, etsi sit tantùm vnum esse simpliciter, & vna existentia simpliciter, possunt tamen in eo distingui plures existentiæ, quæ tamen omnes sunt vna realiter: nam in Francisco natura dicit propriam existentiam formaliter, & hæcceitas propriam; & propriæ passiones propriam; & sic sunt plures existentiæ propriæ, saltem ex natura rei, ad inuicem distinctæ, quæ tamen omnes in Francisco dicunt vnam existentiam realiter, & simpliciter, quod benè nota propter multa occurrentia. Nec sequitur *A*, & *B*, dicunt aliam, & aliam existentiam, ergo propriè realiter distinguuntur; quia in antecedente oportet addere sic: *A* & *B*, dicunt aliam & aliam existentiam realiter secundùm aliam, & aliam rem; ergo realiter distinguuntur. Sed non sequitur *A*, & *B*, dicunt aliam, & aliam existentiam secundùm aliam, & aliam realitatem; vel secundùm aliam, & aliam formalitatem: ergo realiter distinguuntur: non sequitur, quia plus significatur in consequente, quàm in antecedente.

Nota.

Aduerte etiam, quòd in composito habente veram essentiam simpliciter, partes componentes sunt realiter distinctæ, & ab essentia compositi, & à se inuicem, vt patet à Doctore *in tertio dist.* 2. non tamen dicuntur distingui essentialiter, nec specificè, nec numeraliter; quia quæ sic essentialiter distinguuntur, accipiendo semper *essentialiter* secundùm *esse* simpliciter, sunt distinctæ essentiæ; sed partes componentes non sunt distinctæ essentiæ, nec specificè; nec numeraliter, patet. Nec tamen sequitur, non sunt distinctæ essentiæ ab inuicem, nec à toto composito: ergo sunt idem essentialiter. Patet in simili, entitas, & gradus intrinsecus non sunt distinctæ formalitates; ergo sunt idem formaliter, non sequitur: sic in proposito. Si tamen essentia secundùm *esse* simpliciter partialiter accipiatur, dico, quòd partes essentiales constituentes totum essentialiter, essentialiter distinguuntur, & à se inuicem, & à toto, quia vnum potest esse sine altero. Si dicatur, quòd est de essentia alterius, est idem essentialiter illi, & est de intrinseca ratione illius; concedo secundam partem, & nego primam. Scilicet concedo istam, *quod est de essentia alicuius, est de intrinseca ratione illius*: istam tamen nego, *quod est de essentia alicuius est idem essentialiter illi.* Concedo tamen, quòd totum compositum est idem essentialiter partibus componentibus, quia compositum essentiale includit illas essentialiter; & sic concedo quòd compositum est realiter idem partibus componentibus, tam simul sumptis, quàm seorsum sumptis: non tamen sequitur ècontra, humanitas est idem essentialiter animæ intellectiuæ, & corpori organico; ergo anima intellectiua & corpus organicum sunt idem essentialiter humanitati, non sequitur: quia corpus, & anima possunt esse sine humanitate, vt patet in triduo, & tamen tam anima, quàm corpus est de essentia humanitatis.

Totum compositum est idem essentialiter partibus componentibus.

11 Si dicatur, nonne Doctor *in tertio dist.* 2. dicit, quòd totum essentiale realiter, & essentialiter distinguitur à partibus essentialibus seorsum sumptis, & simul sumptis; ergo non est idem essentialiter illis. Dico, quòd verba Doctoris debent sanè intelligi, intendit enim ibi probare, quòd totum essentiale dicat entitatem absolutam aliam à partibus, & quòd totum essentiale non sit tantùm partes essentiales simul sumptæ, vt dicit Commentator *primo Physicoeum comment.* 17. Et probat ibi, quia *A*, & *B*, possunt esse sine *A B.* ergo compositum ex *A* & *B*, includit aliud, quàm *A* & *B*. Posito ergo, quòd totum essentiale dicat entitatem absolutam aliam à partibus, cùm dicit Doctor quòd tale totum distinguitur realiter, & essentialiter à partibus, sic debet intelligi, quòd partes essentiales verè, & realiter distinguuntur à toto, quia possunt esse sine toto, non tamen totum realiter distinguitur à partibus, quia est impossibile ipsum totum habere *esse* absolutum, & reale sine partibus, constituentibus.

Si dicatur, hoc videtur impossibile, quòd si *A*, est idem essentialiter *B*, quòd *B* non sit idem essentialiter *A*, dico quòd non sequitur hoc esse impossibile, quia hæc est vera: *homo est idem formaliter animali*, & tamen hæc est falsa, *animal est idem formaliter homini*, vt suprà exposui secundùm verba Doctoris *in primo distinct.* 2. *part.* 2. *quæst.* 1. in corpore quæstionis, & in responsione ad primum argumentum principale: sic est in proposito de toto essentiali, & de partibus; ex quo enim totum essentiale constat intrinsecè ex partibus essentialibus, ita quòd partes essentiales sunt de intrinseca ratione essentiali totius, sequitur, quòd ipsum totum erit idem essentialiter, & realiter partibus, & non ècontrà. Si dicatur, est impossibile quòd *A*, includat *B*, secundùm identitatem realem, & quòd *B* non sit idem realiter *A*, *Obiectio.*

12. *Responsio.* Dico, quòd aliud est loqui de identitate non conuertibili, & aliud de conuertibili: in proposito totum est idem realiter, non tamen conuertibiliter: subiectum verò est idem realiter propriæ passioni conuertibiliter; quia sicut homo est idem realiter risibilitati, ita ècontra; & sicut homo non potest esse sine risibilitate, ita nec ècontra. Si dicatur, si totum essentiale non distinguitur à suis partibus realiter, quia est impossibile esse sine illis, statim videtur sequi, quòd relatio sit idem realiter cum fundamento, quia non potest esse sine illo, vt patet à Doctore *in* 4. *dist.* 19.

An totũ essentiale sit cõmune suis partibus.

Responsio. Dico, quòd non est simile, quia totum essentiale sic est idem suis partibus, quòd illæ partes sunt de intrinseca ratione ipsius; ideò est impossibile intelligere humanitatem, non intellectis partibus intrinsecè componentibus: non sic est de relatione, quia licèt relatio non possit intelligi, termino, & fundamento non præintellectis, tamen in suo *esse* quiditatiuo non includit fundamentum, & terminum, nec pertinet ad suum *esse*, nisi tantùm extrinsecè, pro quanto fundatur in fundamento, & terminatur ad aliud.

Si iterum dicatur, compositum essentiale est aliud à partibus componentibus: ergo distinguitur essentialiter ab illis. Consequentia est nota, quia aliud facit distinctionem essentialem. Antecedens patet à Doctore *in* 3. *dist.* 2. qui sic arguit: causæ intrinsecæ, quando causant, producunt aliud: ergo. 13

Responsio. Dico, quòd etsi hæc sit vera: Corpus organicum, & anima intrinsecè causant aliud, à quo essentialiter distinguantur; non tamen sequitur ècontra, quòd illud causatum intrinsecè essentialiter distinguatur à partibus intrinsecè componentibus. Vnde ly *aliud*, magis debet referri ad partes componentes, quàm ad compositum, id est,

id eſt, *A* & *B*, producunt *C* intrinſecè, à quo poſſunt diſtingui realiter, quia *C* poteſt corrumpi, *A* & *B* non corruptis. Hæc quæ dixi potiùs innitendo rationibus dixi, quàm aliquibus exponentibus Doctorem aliter ſentientibus, ſaluo tamen ſemper meliori iudicio.

Modeſtia Lycheti.

14 Quinta eſt diſtinctio realis, quæ parum differt à diſtinctione eſſentiali ſecundùm *eſſe* ſimpliciter ſumpta. Dico tamen, quòd ſi inter eſſentiam, & exiſtentiam ſit aliqualis diſtinctio, vel ex natura rei, vel rationis (quæ qualis ſit, expoſui *in* 3. *diſt.* 6.) diſtinctio realis, loquēdo in creaturis, propriè fundatur ſuper aliam, & aliā rem, inquantùm illæ res exiſtunt; ita quòd immediatum fundamentum diſtinctionis realis actualis eſt res actu exiſtens. Illa ergo diſtinguuntur realiter, & ſpecificè, quæ ſic ſe habent, quòd vnum actu poteſt exiſtere ſine alio; & ſemper loquor in creaturis, dummodò non ſint relatiua, quia vnum relatiuum non poteſt exiſtere ſine altero, & tamen realiter diſtinguuntur Et talis diſtinctio realis ſemper præſupponit diſtinctionem eſſentialem, quia talis diſtinctio fundatur ſuper eſſentia ſola ratione, vel fortè ex natura rei diſtincta ab exiſtentia, quæ exiſtentia eſt immediatum fundamentum realis diſtinctionis. Illa verò realiter actualiter, & ſolo numero diſtinguuntur, quorum vnum actu poteſt exiſtere ſine altero. Exceptis ſemper relatiuis, & cauſa de neceſſitate abſoluta neceſſariò effectum cauſante, & conſeruante, quia talis verè realiter diſtinguitur ab effectu, & tamen non poteſt eſſe ſine effectu. Sed hoc inferiùs prolixiùs exponam. Et quæ ſic diſtinguuntur, ſemper eſſentialiter diſtinguuntur, quia vbi eſt diſtincta exiſtentia numeralis, ibi eſt diſtincta eſſentia numeralis, & vna ſemper infert aliam, &ècontrà; non tamen vna eſt formaliter alia; patet, quia realis diſtinctio reſpicit exiſtentiam pro immediato fundamento. Et eſſentialis diſtinctio reſpicit eſſentiam pro immediato fundamento. Sed quid dicendum eſt de partibus compoſiti numeralis, an illæ diſtinguantur realiter numeraliter ad inuicem, & à compoſito? Dico breuiter, quòd ſi loquamur de eſſe totius, quod participant (de quo vide Doctorem in iſto ſecundo, diſtinct. 17.) non diſtinguuntur realiter numeraliter, quia vt ſic ſunt tantùm vnum numero; ſi verò loquamur de entitate propria, & non participata. Dico, quòd diſtinguuntur, & numeraliter ab inuicem, & à toto compoſito. Viſa diſtinctione reali facilè eſt videre quid ſit propriè identitas realis, quæ propriè opponitur reali diſtinctioni.

Diſtinctio realis.
Quatuor modis inueſtigatur diſtinctio realis.
Primò per viam generationis.
Secundò per viam corruptionis.
Tertiò per viã originis.
Quartò per viam ſeparationis exiſtentia.

Concluſio de identitate realis.

15\. Et dico aliquas concluſiones. Prima, Identitas realis formaliter ſumpta propriè fundatur ſuper identitate exiſtentiæ, ſic intelligendo, quòd exiſtentia, quæ eſt immediatum fundamentum realis identitatis, ſit talis exiſtentia, quòd non dicit plures exiſtētias, quarum vna poſſit intelligi eſſe ſine alia. Et hoc dico, quia in eadem exiſtentia reali, ſuper qua fundatur identitas realis, poſſunt intelligi plures exiſtentiæ ex natura rei diſtinctę, quæ fundātur ſuper diſtinctis realitatibus ex natura rei incluſis in eſſentia, cuius eſt exiſtentia, ſuper qua immediatè fundatur identitas realis: & ſimiliter poſſunt eſſe plures exiſtentiæ formaliter diſtinctæ, ſecundùm formalitates incluſas in eſſentia, ad quam vt gradus intrinſecus immediatè conſequitur exiſtēntia, quæ eſt immediatum fundamentum identitatis realis. Et hanc literam benè nota, quia ad multa vtilis eſt.

Secunda concluſio: Illa ſunt idem realiter, & ſpecificè, quæ conueniunt in aliqua exiſtentia fundata in eſſentia habente *eſſe* ſimpliciter ſecundùm vnitatem ſpecificam; & ſic quæ ſunt idem realiter in tali tertio, eodem modo ſunt idem inter ſe, id eſt, quòd ſicut ſunt idem realiter ſpecificè inter ſe, ſunt idem realiter ſpecificè; & talis identitas realis infert identitatem eſſentialem, & ècontrà, licèt vna non ſit formaliter alia, vt ſuprà expoſui de diſtinctione reali.

Quæ ſint idē realiter.

Tertia concluſio, Illa ſunt idem realiter & numeraliter, quæ ſic ſe habent, quòd eſt impoſſibile vnum exiſtere ſine altero, & hoc ex natura intrinſeca extremorum, vel alterius extremi, & per hoc excluduntur relatiua, & cauſa neceſſaria, & cauſatū neceſſariò productum: quia licèt vnum non poſſit eſſe ſine altero; hoc tamen non eſt ex repugnantia intrinſeca extremorum, vel alterius extremi, de qua repugnantia infrà patebit; ideò non ſequitur, quòd ſint idem realiter. Illa ergo ſunt idem realiter, quæ ſic ſe habent, quòd vnum repugnat eſſe ſine altero, & hoc ex natura extremorum, vel alterius extremi: quod pro tanto eſt, quia talia extrema talem exiſtentiam includunt vnicam, & realem, quòd eſt impoſſibile vnum habere aliam exiſtentiam ſeparabilem ab exiſtentia alterius: & ſic in Franciſco natura humana, ſingularitas, & omnis paſſio ſuperiorum, vt in Franciſco ſunt idem realiter in ipſo, & ad inuicem, quia vt ſic vnam tantùm exiſtentiam realem dicunt; licèt poſſint eſſe plures ex natura rei, vel formales, vt ſuprà dixi, & talis realis identitas numeralis infert identitatem eſſentialem eorundem incluſorum in Franciſco, & ècontrà: licèt vna identitas non ſit formaliter alia, quia identitas eſſentialis immediatè fundatur ſuper entitate eſſentiali numerali, ſecundum *eſſe* ſimpliciter: in qua entitate, poſſunt includi plures realitates ex natura rei, & plures formalitates, quæ tamen omnes ſunt vna entitas eſſentialis, & realis: non quòd dicantur omnes de eſſentia illius, vt ſuprà expoſui. Identitas verò realis numeralis immediatè fundatur ſuper exiſtentia numerali: In qua tamen exiſtentia includuntur plures exiſtentiæ tam formaliter, quàm ex natura rei diſtinctæ, quæ tamen omnes ſunt vna exiſtentia realiter, licèt non formaliter, & ex natura rei. Iſta pro nunc ſufficiant pro clariori intellectu eorum, quæ hîc dicuntur à Doctore. Nec oportet pro nunc facere mentionem de diſtinctione, & identitate eorum, quæ ſe totis, vel diſtinguuntur, vel ſunt idem ſubiectiuè, vel obiectiuè, quia talis diſtinctio, vel identitas, non eſt neceſſaria ad declarationem literæ Doctoris. 16.

Vide authorē formalitatū.

17\. Antequam exponam literam quæſtionis adduco aliquas opiniones, quæ nituntur improbare opinionem Doctoris: & ſoluere argumenta facta contra opinionem Henrici, quæ probant relationem eſſe aliam rem à fundamento. Quarum opinionum prima eſt Reuerendi Magiſtri Gulielmi Ocham *in* 1. *diſt.* 30. *quæſt.* 1. Qui ſubtiliter arguit contra Doctoris doctrinam: & primo arſic, probando, quòd relatio non ſit alia res realiter diſtincta à fundamento: Omnis res realiter diſtincta ab alia re, poteſt intelligi illa alia non intellecta, & maximè ſi neutra illarum rerum ſit pars alterius: Sed impoſſibile eſt aliquam rem, quæ ſit relatio, intelligi ſine omni alia re; ergo. Maior videtur manifeſta, quia non plus depen-

Opinio Ochã contra Scot.

det intellectio vnius rei totaliter disparatæ ab alia re disparata, quam intellectio effectus ab intellectione causæ suæ essentialis: sed non est inconueniens effectum posse intelligi causa non intellectâ: ergo, eodem modo, si similitudo, vel alia relatio sit alia res ab absolutis, & à relatione correspondente, non repugnat sibi intelligi, nullo intellecto absoluto, & etiam nulla relatione alia intellecta. Minorem probo, quia si aliquis intelligat similitudinem Socratis, & Socratem sine similitudine correspondente, poterit scire Socratem esse similem, & tamen dubitare an sit alicui alteri similis: & eodem modo poterit aliquis scire aliquem esse patrem, & tamen nescire an habeat filium: imò etiam poterit ignorare an possit habere filium.

1. Argum.

18 Si dicatur, quòd talis apprehendens similitudinem Socratis poterit nescire an Socrates sit similis. Contrà, per istum non repugnat relationi intelligi intuitiuè: ponatur ergo, quòd aliquis intuitiuè: apprehendat vtramque, talis vtique sciet Socratem esse similem, sicut aliquis videns intuitiuè albedinem in Socrate, scit Socratem esse album.

Si dicatur aliter, quòd talis si videat intuitiuè tam Socratem, quàm similitudinem in Socrate, licèt non videat intuitiuè aliam similitudinem, poterit tamen scire Socratem esse similem alteri, licèt nesciat cui sit similis.

Contrà, ponatur quòd talis intellectio intuitiua similitudinis sit simpliciter prima in illo intellectu, ita quòd nunquam priùs, nec intuitiuè, nec abstractiuè intellexerit quamcunque similitudinem, talis non plus sciet, quòd ille est similis alicui alteri, quàm quòd ista est causa alterius, nisi per deductionem rationis, & per consequens antequam incipiat deducere poterit ignorare & hoc est propositum.

Si dicatur aliter ad maiorem, quòd vna relatio non potest intelligi sine alia; Contrà, secundùm istos, essentia diuina potest intelligi sine relatione, quæ tamen est eadem realiter sibi: ergo multò fortiùs vna res poterit intelligi sine alia realiter distincta, & disparata.

19 *Essentia diuina potest intelligi sine relatione.*

Si dicatur, quòd non sequitur, quia nec identitas realis, nec distinctio formalis est causa, quare potest essentia intelligi, non intellecta paternitate; sed quia est talis natura. Sed hoc non valet, quia eadem facilitate dicam quòd essentia diuina est talis natura, quòd non potest intelligi paternitate, & ita nulla videtur ratio posse assignari, quare vnum indiuiduum non possit intelligi, alio indiuiduo totaliter disparato non intellecto; quia non potest dari aliqua ratio, quare vnum non possit intelligi, alio non intellecto, nisi quia vel sunt idem realiter, quod non datur in proposito; vel quia vnum dependet ab alio essentialiter; & hoc non potest dari in proposito, quia essentialiùs dependet quodlibet absolutum creatum à Deo, quàm quæcunque relatio ab alia, & tamen potest creatum intelligi non intellecto Deo, sicut potest videri corporaliter, non viso Deo corporaliter. Vel quia vnum necessariò coëxigit aliud, & hoc non potest dari in proposito, quia magis necessariò, vel æquè coëxigit quælibet creatura Deum, quàm vna relatio aliam relationem, & tamen, hoc non obstante, potest creatura intelligi, non intellecto Deo; ergo similiter in proposito.

20. Si dicatur, quòd nulla istarum est ratio, sed ratio est, quia res est talis naturæ, & ideò nulla alia causa est quærenda, nisi quia est relatio: sed hoc non sufficit, quia nihil debet poni sine ratione assignata, nisi sit per se notum, vel per experientiam scitum, vel per auctoritatem Scripturæ sacræ approbatum; sed illud non est per se notum, quia multi subtiles, & exercitati hoc negant. Nec etiam per experientiam est scitum, quia nullus de hoc potuit experiri, sicut patet manifestè. Nec potest dici tertium, quia ista quomodo excludit omnem auctoritatem, similiter tunc non esset relatio ponenda propter rationem, sed præcisè propter auctoritatem Scripturæ sacræ, quod tamen negant; ergo qua ratione relatio vna si sit alia res, non potest intelligi alia re disparata non intellecta, debet ratio assignari, vel non est propter rationem ponendum. Similiter tunc eadem facilitate dicam, quòd substantia non potest intelligi sine qualitate, vel èconuerso: & non est alia ratio quærenda, nisi quòd substantia est substantia, & qualitas est qualitas, quæ non conuenienter dicuntur. Confirmatur quia non maior est inseparabilitas aliquorum realium in intellectu, quàm in subiecto; sed istæ res sunt separabiles quantùm ab subiectum, quia vna illarum potest potest esse in aliquo subiecto, in quo non est alia; ergo eadem ratione poterunt sic separari in intellectu, quòd vna intelligatur alia non intellecta.

Secundò, arguo sic; In omni modo relatiuorum, & in omni Prædicamento relatiuo oportet aliqua extrema summè distare; ergo potest aliqua res fieri in vno extremo, nulla re posita facta in alia; ergo si relatio sit alia res, potest vni extremo aduenire aliqua relatio, nulla facta in alio extremo. Confirmatur, quia omnis creatura agit in determinata distantia; fiant ergo talia duo extrema extra illam determinatam distantiam, hoc posito poterit aliquod agens creatum secundùm conuenientem distantiam approximari vni extremo, & & improportionatè distare ab altero extremo; ergo poterit habere effectum suum in illo extremo, nihil causando in alio. Verbi gratiâ, sint duo corpora, vnum album, & aliud nigrum, & tantum distent per potentiam diuinam, quòd quodcunque agens creatum est præsens vni est sufficienter approximatum ad causandum quemcunque effectum, siue relatiuum, siue absolutum in alio extremo: hoc posito poterit per diuinam potentiam aliquod actiuum respectu albedinis debitè applicari corpori nigro, & per consequens causabit albedinem in illo corpore nigro, nihil causando in alio corpore albo, respectu cuius improportionabiliter distat, & tunc erunt duo corpora alba, & per consequens similia, & tamen nihil reale causatur de nouo in alio. Ergo illa similitudo non est alia res, sicut isti ponunt. Et eodem modo arguo de quibuscunque relatiuis aliis. 21 *2. Argum.*

Tertiò sic: secundum istos, Deus potest facere omne absolutum sine omni posteriori ergo eadé ratione poterit Deus facere duo alba absoluta sine omni posteriori: ergo sine omni tali relatione, & tamen illa erunt similia; ergo similitudo talis non est alia res. 22

Si dicatur, quòd erunt similia, non tamen per similitudinem. Contrà, si similitudo sit alia res, tunc similitudo, & simile habebunt se sicut album, & albedo: ergo sicut impossibile est aliquod esse album sine albedine, quæ sit alia res, ita impossibile

possibile est aliquod esse simile sine similitudine, quæ sit alia res. Similiter frustrà poneretur tunc similitudo esse alia res, si sine tali re alia aliqua possunt esse similia, sicut frustrà poneretur albedo asse alia res à subiecto, si subiectum potest sine tali re esse album.

4. Argum. Quartò arguo sic: Quâ ratione vna relatio esset alia res ab absolutis, & alia, & per consequens qua ratione similitudo, æqualitas paternitas, filiatio, & sic de aliis, essent tales res aliæ, eadem ratione diuersitas, distinctio, & huiusmodi, essent res aliæ. Sed talia nón sunt res aliæ, ergo, &c. Minorem probo, quia si distinctio, vel diuersitas si res alia ab absolutis, ergo illa diuersitas distinguitur ab absoluto, & per consequens realiter refertur ad illam rem absolutam: ergo alia relatione, & per consequens illa relatio secunda esset diuersa realiter à prima, per aliam relationem est diuersa, & de illa arguo, quòd erit illa diuersa per aliam relationem, & erit processus in infinitum, ita quòd in qualibet re erunt res realiter infinitæ, quod est absurdum.

23. Ad istud dicit prædictus sic opinans, quòd relatio seipsa refertur ad fundamentum; non enim potest fieri absque fundamento, vel absque se sine contradictione; ipsa enim existente, & fundamento simul, ambo sunt extrema huius relationis, scilicet alietatis, quæ est ad fundamentum, ergo ipsa non potest esse absque contradictione sine relatione eius ad fundamentum, & ita sine contradictione non potest esse sine suo fundamento, & ita relatio ista, quæ refertur ad fundamentum erit eadem sibi.

Nota. Contra istam responsionem arguò: primò sic. Vbicunque sunt distincti termini aliquarum relationum, ibi sunt distinctæ relationes, quia relatio secundùm istos est ad aliquid; ergo ad distinctum est distincta, quia vnius relationis est tãtùm vnus terminus, sicut istius similitudinis in Socrate, vel illius paternitatis in Socrate, terminus est filius, vel aliud album, terminus autem istius alietatis, quâ ista relatio est alia à suo fundamento, est ipsum fundamentum; ergo ista relatio, & ista alietas realiter distinguuntur.

Præterea, si Socrates est similis Platoni, ergo illa similitudo est similis isti similitudini, & eadẽ ratione illa secunda similitudo est similis alteri similitudini, & sic est processus in infinitum.

Ad istud respondetur vbi priùs, quòd status est in secundo, quod declaratur in simili de identitate, quia accipiantur prima fundamenta, Socrates scilicet, & Plato, inter quæ est identitas mutua, & dicatur illa in Socrate *A*, & illa in Platone, *B*, identitas *A* ad *B*, dicatur *C*, & illa identitas èconuerso dicatur *D*, tunc dicitur quòd *A* differt à Socrate, quia Socrates potest esse sine *A*, quia potest esse termino eius, & ipsa non potest esse sine termino, *A*, tamen non differt à *C*. Sed *C* est idem sibi, quia *A* non potest esse sine *B*, cùm sint simul naturâ, & per consequens contradictio est *A* esse, nisi tam fundamentum eius, quod est *C*, quàm etiam terminus eius sit, sed fundamento eius, & termino ipsius *C*, existentibus, necessariò erit *C*, ergo contradictio est *A*, esse sine *C*, & *C* formaliter inest *A*, quia *A* dicitur idem ista identitate, quæ est *C*, ergo *C* est idem ipsi *A*, & per consequens erit status.

24 Contra istud, primò sic, quamuis identitas Socratis ad Platonem non potest esse sine identitate correspondere Platonis ad Socratem, tamen identitas Socratis ad Platonem potest esse sine identitate Ioannis ad Paulum, ergo identitas Socratis ad Platonem differt realiter ab illa identitate, quæ est eadem cum identitate Ioannis ad Paulum. Et vltrà arguo; quando aliqua sunt eiusdem rationis, si aliquod eorum refertur ad aliud alia relatione realiter distincta, illud idem refertur realiter relatione distincta eiusdem rationis, sed omnes istæ identitates sunt eiusdem rationis, ergo si identitas Socratis ad Platonem refertur ad identitatem Ioannis ad Paulũ distincta relatione, eodem modo refertur ad identitatem Platonis ad Socratem, & per consequens non erit status in secundò. Et eodem modo potest probari, quòd non erit status in tertio, nec in quarto, & sic in infinitum, quia semper potest accipi aliqua relatio totaliter disparata, sine qua poterit esse illa accepta: & hoc euidenter posset ostendi in continuis, vbi sunt partes acceptabiles in infinitum, etiam disparatæ.

Præterea si *A* non distinguitur realiter à *C*; quia *A* non potest esse sine *C*; & Socrates distinguitur realiter ab *A*, quia potest esse sine *A*, & sine termino ipsius *A*, tunc arguò sic; Volo quòd alietas quâ *A* distinguitur realiter à Socrate, sit *E*, & alietas quâ Socrates distinguitur realiter ab *A*, sit *F*, tũc arguo sic: Socrates potest esse sine, *F*, & sine termino ipsius, *F*, Ergo Socrates distinguitur realiter ab *F*, ergo est relatio vna media inter Socratem, & *A*, quâ Socrates distinguitur realiter ab *A*, & eodẽ modo potest argui in infinitũ. 25.

Si dicatur quamuis *F* distinguitur realiter à Socrate, non tamen distinguitur realiter ab *A*, quia *A* non potest esse sine *F*, & ita est status in secundo.

Contrà, quamuis secundùm istum relatio possit esset idem cum fundamento, non potest tamen relatio realis idem realiter esse cum termino. Sed terminus ipsius *F*, est *A*: ergo non potest esse idem realiter cum *A*. Præterea vbi priùs ipse ostendit, quòd relatio creaturæ ad Deum non differt realiter à creatura, & arguit sic: Quod vniformiter dicitur de omni alio à termino nulli dicto ad terminum accidit: Sed talis relatio communis omni creaturæ vniformiter dicitur de omni alio à Deo ad ipsum Deum: ergo nulli accidit, & ita est idem fundamento. Maiorem probat quia si alicui accideret, pari ratione & alteri, vt puta si relatio effectus ad causam accideret lapidi, & per consequens esset res alia à lapide pari ratione haberet ipsam relationẽ effectus ad Deum, & tunc accideret sibi alia relatio effectus, & illa esset relatio, & sic in infinitum. Eodem modo arguo in proposito. ¶ An relatio possit esse idẽ cum fundamento.

Quod vniformiter dicitur de omni alio à termino, nulli dicto ad terminum accidit: Sed talis relatio communis omnibus identitatibus talis rationis ad istam identitatem, quę dicitur *A*, vniformiter dicitur de omni alia identitate ad istam identitatem, quæ est *A*: ergo omni, vel nulli accidit. Sed non accidit nulli, quia alicui accidit, scilicet identitati disparatæ, sicut priùs argutum est: ergo omnis identitas est eadem illi identitati: quæ est *A* per aliam identitatem sibi additam, & ita stat primum argumentum. 26.

Si dicatur, quòd identitas non vniformiter cõuenit talibus idẽtitatibus ad ipsum, quia vna illarum, scilicet disparata, est eadem per aliam identitatem, quia potest esse sine illa, & èconuerso, & alia est eadem seipsa, quia non potest esse sine

ſine ea, ſed hoc non ſufficit: diceretur enim ita faciliter, quòd relatio effectus ad primam cauſam non vniformiter conuenit omni creaturæ, quia conuenit creaturæ abſolutè, mediante relatione, quæ ſit alia res; ſed creaturæ, quæ eſt relatio, conuenit ſine tali relatione media; æquè enim faciliter dicitur vnum ſicut reliquum.

Præterea, ſecundùm iſtum vbi priùs, ſicut contradictio dicta de aliquibus eſt via concludendi diſtinctionem, ita impoſſibilitas recipiendi prædicationem contradictoriorum, & pertinentium ad *eſſe*, eſt via concludendi identitatem in *eſſe*, ex hoc arguo ſic; Similitudo Socratis ad Platonem non poteſt eſſe ſine ſimilitudine Platonis ad Socratem ſine contradictione, nec èconuerſo ſecundùm iſtos; ergo iſta ſimilitudo eſt realiter illa, & ſimilitudo Socratis ad Platonem, non eſt ſubiectiuè in Platone, nec eſt in Socrate; quare manifeſtnm eſt, quòd nullibi eſt ſubiectiuè, & non eſt ſubſtantia ſecundùm iſtos; ergo nec eſt ſubſtantia, nec eſt accidens, & ita non erit talis res, ſicut iſti imaginantur.

27. Si dicatur, quòd propoſitio accepta eſt vera, vbi vnum propriè ineſt alteri, ſicut accipit in propoſitione ſua. Contrà, vbi vnum propriè ineſt alteri, vnum realiter diſtinguitur ab alio, quia nihil propriè ineſt ſibiipſi; ergo propoſitio ſic accepta, cùm propriè ineſt alteri, includit contradictionem, & per conſequens nihil valet ad propoſitum.

Si dicatur, quòd quando vnum non poteſt eſſe ſine alio, & tamen diſtinguitur realiter, hoc eſt, quia ſunt ſimul naturâ, & ita eſt in propoſito, quòd iſtæ duæ relationes ſunt ſimul naturâ, hoc non ſufficit, quia quæro quid intelligas per *eſſe ſimul naturâ*: aut quòd includit contradictionem vnum eſſe ſine altero; aut quòd vnum dependet ab alio; aut quia ſunt æquè perfectè: Si primo modo ſic accipis, quòd creatura eſt prior relatione, eſt petere quod deberes probare, quia de hoc eſt quæſtio, an ſcilicet iſto modo creatura ſit prior relatione. Si ſecundo modo, igitur in propoſito illæ duæ ſimilitudines non ſunt ſimul naturâ. Si tertio modo, ergo paternitas, & filiatio non eſſent ſimul naturâ, quia cùm ſint alterius rationis ſecundùm iſtos, vna eſt perfectior alia: ergo ſi ratio ſua ſit bona, æquè probat, quòd vna ſimilitudo non diſtinguitur realiter ab alia, ſicut probat, quòd vna creatura non diſtinguitur realiter à relatione Dei ad creaturam.

28 *Argumētum in ſpeciali contra prædictam concluſionem.*

Secundò, arguo in ſpeciali contra diuerſos modos relatiuorum. Primò autem contra eum, qui ponitur ab eis primus modus: modò numeri, vel vnius cuiuſmodi ſunt duplum, dimidium, ſimile, æquale, & idem, & quòd iſta non ſunt aliæ res, probo per rationem iſtius, per quam probat, quòd relatio creaturæ ad Deum non ſit alia res, & arguo ſic: Illa quæ propriè inſunt aliquibus, & illa non poſſunt eſſe ſine illis ſine contradictione, ſunt eadem realiter cum illis; ſed iſtæ ſimilitudines propriè inſunt iſtis albis; & iſtæ æqualitates iſtis æqualibus: & iſtæ identitates iſtis eiſdem; & iſta dupleitas, & iſta dimidietas iſti duplo, & iſti dimidio; & impoſſibile eſt ſine contradictione, iſta alba eſſe ſine iſtis ſimilitudinibus; & iſta æqualia ſine iſtis æqualitatibus; & ſic de aliis: ergo iſtæ relationes ſunt idem realiter cum iſtis abſolutis. Maiorem probo, quia quacatione idem quod propriè dicitur ineſſe alij, aut ſine quo, illud non poteſt eſſe ſine contradictione, eſt idem ſibi realiter: eadem ratione illa, quæ propriè inſunt aliquibus, ſine quibus non poſſunt eſſe ſine contradictione, ſunt eadem realiter illis: quia non eſt maior ratio, quare aliquod diſtinctum realiter ab aliquo poſſit eſſe ſine illo, quàm quòd alia diſtincta realiter ab aliquibus poſſunt eſſe ſine illis. Eandem etiam maiorem probo, ſicut ipſe ſuam, quia dicit ipſe, quòd ſi *A* non poteſt eſſe ſine *B*, aut *A* hoc eſt propter identitatem *B*, ad *A*, aut propter prioritatem *B*, ad *A*, aut propter ſimultatem in natura: ergo ſi *B* non ſit prius naturaliter *A*, neceſſariò ſimul naturâ. & *A* non poteſt eſſe abſque *B*, ſequitur quòd *A* ſit idem realiter cùm *B*, eodem modo arguo ego: Si *A*, & *B*, non poſſunt eſſe ſine *C*, & *D*, aut hoc eſt propter prioritatem *C* & *D*, ad *A*, & *B*, aut propter ſimultatem in natura; aut propter identitatem; ſed in propoſito iſtæ duæ ſimilitudines nec ſunt priora iſtis, nec ſimul naturâ, ſicut iſti concedunt, & ſine iſtis non poſſunt eſſe iſta alba; ergo hoc eſt propter identitatem duarum ſimilitudinum cum iſtis, & ita illa propoſitio generaliter accepta eſt vera, ſi propoſitio ſua ſit vera, quia non eſt maior ratio, quòd Deus poſſit facere prius ſine poſteriori, quàm quòd poſſit facere priora ſine poſterioribus. Maior etiam patet per eos, quo ad primam partem, quia ſicut ſimilitudo ſecundùm eos propriè ineſt ſimili: ita habent dicere, quòd ſimilitudines propriè inſunt ſimilitudinibus, vel albis, & eodem modo de aliis. Alia etiam pars eſt manifeſta, quia quòd aliqua non tranſmutata, nec ſecundùm quantitatem, nec ſecundùm locum, ſint primò æqualia, & poſtea non ſint æqualia, eſt manifeſta contradictio, & eodem modo, quòd aliquid ſit primò duplum, & non ſit minus, nec maius quàm priùs; & eodem modo illud, quod eſt dimidium, & tamen quòd non ſit duplum, ſicut priùs eſt manifeſta contradictio. Similiter eſt de *eodem*, & *diuerſo*, quòd aliqua non tranſmutata ſecundùm ſubſtantias primò ſint eadem, vel diuerſa, & poſtea non ſint eadem, vel diuerſa, eſt manifeſta contradictio.

An Deus poſſit facere prius ſine poſteriori.

Idem argumentum poſſet fieri contra ſecundum modum relatiuorum, qui ponitur modus 29
potentiæ. Sed contra illum arguo magis in ſpeciali, & probo quòd cauſalitas, qua aliquid dicitur cauſa alterius non dicit rem aliam, ſicut iſti imaginantur: & eodem modo paternitas, quâ aliquis dicitur pater filij, non ſit alia res, quia ſi iſta cauſalitas, vel productio ſit alia res, aut ergo eſt prior natura effectu producto; ſimul naturâ, vel poſterior naturâ: non prior naturâ, quia ſecundùm iſtos, relatio eſſentialiter dependet tam à fundamento, quàm à termino; & per conſequens neutrum eſt prius naturâ; ſed effectus productus eſt terminus, ſecundùm iſtos: ergo non eſt prior natura termino. Sic ſecundùm eos correlatiua ſunt ſimul natura. Sed reſpectus effectus non eſt prior natura ipſo effectu: ergo nec reſpectus cauſæ eſt prior natura: & eodem modo patet, quòd non ſimul natura: cum illo effectu, nec poteſt poni, quòd poſterius natura: quia tunc priùs eſſet effectus in rerum natura, quàm produceretur, & per conſequens ſecundùm modum eorum loquendi, effectus in primo inſtanti naturæ, in quo eſſet, nō eſſet productus; & certum eſt, quòd nihil producitur de nouo, poſtquàm eſt: ergo nunquam effectus producere-

tur

tur de nouo à quacunque causâ creata, quod est absurdum.

30 Prætereà, sequeretur illud absurdum, quòd quodlibet agens creatum, quandocunque aliquid causaret, quòd necessariò primò mutaretur, & moueretur ad aliquam veram rem positiuam, & ita quandocunque Sol calefaceret ista inferiora, oporteret quòd reciperet de nouo tot res nouas, quot res calefacit. Ex hoc arguo vltrà: Si quando Sol calefacit hoc lignum, Sol recipit vnam nouam rem in seipso, & in isto ligno sunt partes infinitæ: ergo infinitæ tales res reciperentur in Sole. Et si dicatur, quòd lignum est vna res habens tamen infinitas partes in potentia, vel eiusdem proportionis.

Contrà possibile est Solem alicui passo sic approximari, quòd totus Sol, siue *totus* teneatur categorematicè, siue syncategorematicè, poterit agere in illud passum: tunc accipio vnam modicissimam partem Solis, quæ poterit agere in totum illud passum, secundùm quòd *totum* tenetur syncategorematicè, in illa parte Solis erunt tot nouæ res, quot sunt partes in illo passo: quia quælibet acceptabilis verè patitur ab illa parte: ergo quælibet habet respectum correspondentem in illa parte, & tales partes infinitæ sunt. Ergo tales res infinitæ correspondent in eadem parte Solis, quod est inconueniens.

Et si dicatur, quòd nulla pars habet respectum sed totum. Contrà, aliqua pars potest habere vnam qualitatem, alia parte habente qualitatem contrariam: ergo tunc etiam habet talem respectum: ergo non repugnat parti habere talem respectum.

Prætereà, anima intellectiua, vel aliquis actus existens in ea potest immutare corpus quantum, sicut patet per experientiam, quòd per tristitiam existentem in parte intellectiua immutatur corpus: ergo tunc in anima intellectiua, vel in aliquo actu ipsius animæ, qui erit indiuisibilis sicut ipsa est indiuisibilis, reciperentur tot respectus, quot sunt partes corporis immutati, & ita cum illæ partes sint infinitæ cerrespondebunt in anima res nouæ infinitæ.

31 *Anima intellectiua est indiuisibilis.* Prætereà, specialiter contra tales relationes, quæ ponuntur dupleitas, æqualitas, dimidietas, & huiusmôdi, arguo sic: Accipio dupleitatem respectu alicuius dimidij, & quæro si sit vna res distincta, aut est diuisibilis, aut indiuisibilis, cùm nullum accidens indiuisibile possit esse primò in subiecto diuisibili. Tum quia si sit indiuisibilis, oportet quòd sit tota in toto, & tota in qualibet parte: sic etiam est de anima intellectiua, quæ quia est indiuisibilis, & est in corpore, ideò est tota in toto corpore, & in qualibet parte: ergo similiter illa dupleitas indiuisibilis est tota in toto duplo, & in qualibet eius parte. Et similiter dimidietas in toto dimidio, & in qualibet eius parte, & tunc in quocunque est aliqua forma illius, potest verè denominari à tali forma: sicut in quocunque est albedo primò, illud verè potest dici album: ergo si ista dupleitas sit in qualibet parte, quælibet pars erit verè dupla respectu eiusdem, & per consequens aliqua pars erit minor aliquo, & duplum respectu eiusdem; si autem ista duplicitas sit accidens diuisibile, aut ergo est diuisibile in parte eiusdem rationis; aut alterius rationis; si in partes eiusdem rationis, ergo eodem modo erit pars dupla, sicut totum est duplum, quod est manifestè falsum. Si sit diuisibile in partes alterius rationis. Contrà, ipsi ponunt, quòd accidens non componitur ex partibus alterius rationis. Similiter quandoque partes alterius rationis faciunt aliquod per se vnum, se habent sicut materia, & forma nunquam distinguuntur loco, & subiecto: ergo in qualibet parte duplices sunt omnes illæ partes, & per consequens omnes illæ partes facerent duplicitatem, & ita adhuc quælibet pars erit dupla; & eodem modo potest argui de æqualitate, & de multis talibus.

Et si dicatur, quòd propositio assumpta non est vera, sicut patet in anatomia, quòd non quælibet pars hominis est homno, etiam vbi concurrunt, tam materia, quàm forma, hoc non sufficit, quia quidquid sit de talibus, quæ habent diuersas formas substantiales: tamen vbi est tantùm vna forma substantialis, & materia, & accidentia sunt consimilia in omnibus partibus, ibi oportet, quòd aliquæ partes, & totum sint eiusdem rationis. Sed sic non potest poni in proposito, quia si in qualibet parte esset talis forma alterius rationis, sequeretur, quòd essent infinitæ res alterius rationis in eodem quanto. Et si diceretur proteruiendo, quòd aliquod quantum est duplum respectu alterius, & quòd ista duplicitas non est nisi in toto, quia includit dimidietatem, quæ est in aliqua parte sui, quia quarta pars sui est dimidia respectu alicuius, respectu cuius ipsum totum est duplum; & media pars est æqualis sibi, & sic de aliis, quia quælibet ipsius habet aliquem respectum respectu ipsius, respectu cuius totum est duplum. Sed vna habet respectum qualitatis, alia dimidietatis, & sic de aliis: ex isto, inquam, sequitur, quòd erunt infinitæ res alterius rationis in isto duplo, quia nulla pars habet eandem proportionem respectu eiusdem, quam habet alia pars: ergo quot sunt partes eiusdem proportionis, tot erunt infinitæ proportiones alterius, & alterius rationis. Nec sufficit proteruiendo dicere, quòd iste respectus est in toto, & in nulla parte, nec secundùm se totum, nec secundùm talem sui partem; quia hoc non est imaginabile, quòd aliquod verum accidens informans subiectum, sit informatiuè in aliquo subiecto, & tamen non subiectiuè, nec aliqua pars in aliqua parte subiecti. 32 *Exemplū de Anatomia.*

Hîc respondet Ocham ad rationes. Ad primam diceret, quòd maior est vera, quia si *A*, est, & *B* non est, sequitur quòd non sunt idem realiter. Ad minorem quando dicitur, quòd multæ sunt relationes, absque quibus possunt esse fundamenta, dicerent, quòd propriè & de virtute sermonis loquendo, hoc est verum, quia relationes non sunt nisi intentiones, vel conceptus in anima, & istæ certè non sunt idem cum rebus extrà, & ideò non concludit, quòd sunt extrema realiter distincta. 33. *Solutio Ochā ad rationes Scoti. Ad primam.*

Et si dicatur, quòd hoc album potest esse, quāuis non sit simile, & tamen potest fieri simile; & tunc habuit aliquid quod non habuit quando non erat simile. Ad illud dicerent faciliùs, quòd hoc album, quod modò non est simile, potest fieri simile, non per aduentum alicuius rei sibi, sed per hoc solùm, quòd fit vnum aliud album, quia ad hoc quod sit simile, & priùs non fuit simile, non requiritur plus, nisi quòd aliquid modò sit album, quod priùs non fuit album.

Et si dicatur; quòd similitudo est in hoc albo, & illud aliud album non est in hoc albo; ergo similitudo

similitudo dicit aliquid aliud, quàm hoc album, & illud album. Ad istud dico; quòd propriè loquendo, & de virtute sermonis, non est concedendum, quòd similitudo est in hoc albo, quia propriè loquendo, non est nisi quidam conceptus; vel intentio, vel nomen, quod importat plura alba. Vnde sicut alij habent dicere, quòd causalitas non est totaliter in Deo, quamuis Deus sit realiter causatiuus; vel ponatur vnũ abstractum correspondens creanti, sicut creatiuitas correspondet creatiuo; & ponatur quòd sit creatio, & tunc non est verum dicere, quòd craatio est realiter in Deo; quia tunc Deus aliquid realiter haberet in se, quod priùs non habuit: nam ante mundi creationem hæc fuit falsa, *creatio est Deus*, vel èconuerso, eodem modo dico, quòd propriè loquendo, hæc similitudo non est in hoc albo. Sicut enim conceditur, quòd Deus realiter est creatiuus, vel creans quamuis creatio non sit realiter in Deo: ita debet concedi, quòd hoc album est realiter simile, quamuis similitudo non sit in hoc albo. Vnde illud argumentum probat æqualiter, quòd creatio est alia res à creatura, & à Deo; quia non minùs potest esse hoc album simile sine similitudine, quàm potest Deus creans esse sine creatione: ita realiter est Deus creans, & potest non esse creans, sicut hoc album est realiter simile, & potest non esse simile. Nec valet dicere, quòd creatio est respectus rationis. Tum, quia æquè faciliter diceretur, quòd similitudo est respectus rationis, & sic de omnibus talibus. Tum, quia sicut postea ostendetur, non potest esse talis respectus rationis, sicut isti imaginantur de respectibus.

34 *Compositio nõ dicit præcisè duo absoluta.* Ad primam confirmationem de compositione dicerent fortè, quòd compositio non præcisè dicit duo absoluta, puta materiam, & formam; sed dicit ista, & quòd nihil corporale sit mediũ inter ista, & ideò fortè dicerent, quòd non est possibile formam esse, & materiam esse, & quòd nihil est medium corporale inter ista, & tamen quòd non sit compositum. Ista tamen responsio declarabitur in sequentibus magis.

Ad secundã. Per idem dicerent ad secundam, quòd approximatio non tantùm importat illa duo absoluta, sed etiam importat, quòd nihil impediens sit medium inter illa: & ideò quando nihil est medium inter illa impediens, & illa sunt, tunc vnum poterit agere in reliquum; quando autem est aliquod impedimentum medium, tunc non oportet, quòd vnum agat in reliquum, vnde ista ratio est contra eos: quia accipio luminosum, & illuminabile; si aliquod corpus opacum interponitur, certum est, quòd non agit: amoto autem illo sine omni acquisito luminoso, vel illuminabili, poterit illuminare; ergo possibile est, quòd aliqua duo sic se habeant, quòd vnum agat in reliquum propter solam mutationem localem vnius, vel alterius, imò propter solam corruptionem alicuius alterius, puta si opacitas in corpore opaco corrumperetur, & tamen neutri aliquod nouum addatur. Ita dico in proposito, quòd approximatum alteri potest agere in ipsum, & non approximatum, non potest agere in ipsum, non est ex hoc, quòd approximatum habeat aliquam veram rem in se formaliter, quam non habet, quando non est approximatum, sed hoc est, quia quando est approximatum nihil impediens interponitur; quando autem non est approximatum aliquod impedimentum interponitur. Nam etiam aër magnæ quantitatis poterit impedire aliquando, si sit medius.

Per hoc argumentum vlteriùs dico, quòd sicut causæ possunt causare aliquid, quod priùs non poterant causare, sine omni re alia addita formaliter cuicunque illarum causarum: sed propter solam amotionem medij impedientis, ita aliquando, secundùm istos, poterunt partes componere sine omni re addita cuicunque illarum causarum, sed propter hoc solùm, quòd nunc non est medium inter materiam, & formam. Isti etiam dicerent, quòd non est possibile, quòd tales partes alterius rationis aliquando componerent per se vnum, & aliquando non componerent, ipsis tamen partibus omnibus manentibus. 35

Ad aliud. Concedo maiorem. Sed dico ad minorem, quòd fundamentum non continet per identitatem, nec simul, nec successiuè tales relationes, quia hæc est falsa: *Socrates est realiter similitudo, & Socrates est realiter dissimilitudo*: & ideò non pono quòd relatio sit idem realiter cum fundamento, sed dico quòd relatio non est fundamentum: sed tantùm intentio, & conceptus in anima, importans plura absoluta, vel plura absolutè, sicut *populus* est plures homines, & nullus homo est populus. Quæ tamen istarum propositionum sit magis secundùm proprietatem sermonis, pertinet magis ad Logicum discutere, quàm ad Theologum. *Ad tertiam.*

Per idem ad aliud. Concedo maiorem. Sed ad minorem dico, quòd hæc est simpliciter falsa: *Plures relationes sunt in eodem fundamento realiter*, sicut hæc est falsa simpliciter, *plures similitudines sunt idem fundamentum realiter*. Cuius ratio est, quia similitudo sic posita in abstracto non potest stare, nisi pro intentione in anima, vel pro pluribus, quorum quodlibet est simile, sicut *populus* non potest stare pro pluribus; & ideò, sicut vtraque illarum est falsa, *plures intentiones, vel conceptus in anima, sunt in eodem fundamento realiter*: & similiter illa, *plura quorũ quodlibet est simile, sunt in eodem fundamento realiter*: Ita hæc est falsa simpliciter. *Plures relationes, vel plures similitudines sunt realiter in eodem subiecto.* 36 *Ad quartã.*

Et si dicatur, quòd omnis relatio fundatur in aliquo fundamento, dico quòd si accipiatur fundamentum realiter pro *inhærere*, & non pro denominare in prædicatione, quòd hæc est simpliciter falsa, sed aliter est vera. *Quomodo omnis relatio fundatur in aliquo fundamento.*

Ad aliud per idem, quòd fundamentum non continet per identitatem, similitudinem, vel relationem; & ideò non omne albius est similius. Ad aliud per idem. Tales relationes non continentur per identitatem in rebus; & ideò argumentum non concludit. *Ad quintã.*

Ad aliud dico, sicut aliàs patebit, quòd relatio rationis non est aliqua res rationis à suo fundamento, illo modo, quo isti imaginantur, sed verum est, quòd non est suum fundamentum, ita nec relatio realis non est suum fundamentum.

Ad alias rationes contra vnum modum ponendi, quòd relatio non est alia res, sed tantùm est in intellectu. Dico, quòd non est imaginandum secundùm istam opinionem, quòd relatio isto modo sit tantùm in intellectu, quòd nihil verè sit tale, nisi propter actum intellectus, & propter aliquid causatum in intellectu, puta quòd Socrates non sit similis Platoni, nisi propter actum

actum intellectus, sicut Socrates non potest dici subiectum, vel prædicatum, nisi propter actum intellectus. Sed hîc est imaginandum, quòd intellectus nihil plus facit ad hoc, quòd Socrates sit similis, quàm ad hoc, quòd Socrates sit albus: imò ex hoc ipso, quòd Socrates est albus, & Plato est albus, Socrates est similis Platoni, omni alio imaginabili circumscripto; & ita Socrates est similis Platoni propter absoluta, omni alio vel in re, vel in intellectu circumscripto, & ita in re nihil est præter absoluta. Quia tamen in re sunt plura absoluta, potest illa intellectus diuersimodè exprimere. Vno modo exprimendo præcisè Socratem esse album, & tunc habet præcisè conceptus absolutos. Alio modo Platonem esse album. Tertio modo exprimendo tam Socratem, quàm Platonem esse album, & hoc potest facere, per conceptum, vel intentionem relatiuam, dicendo Socrates est similis Platoni secundùm albedinem, quia omnino idem importat per istas propositiones, tam Socrates quàm Plato est albus, & Socrates est similis Platoni secundùm albedinem, & ideò simpliciter concedendum est, quòd intellectus nihil facit ad hoc, quòd vniuersum sit vnum, vel quòd totum sit compositum, vel quòd causæ approximatæ causent, vel quòd triangulus habeat tres, &c. & sic de aliis non plus, quàm facit ad hoc, quòd Socrates sit albus, vel ad hoc quòd ignis sit calidus, vel aqua frigida.

38. *Ad inconuenientia Scoti.* Per hoc ad probationem primi inconuenientis quod adducit: Dico, quòd secundùm intellectum Philosophi debet concedi, quòd vnitas vniuersi est ordo partium adinuicem, quia nihil aliud intelligit per vniuersum esse vnum, quàm partes sic ordinari; non quòd ordo, vel vnitas sit aliquod in re distinctum ab omni parte, & ab omnibus partibus vniuersi; sic enim esset procedere in infinitum. Illa enim res esset ordinata ad alias res, & per consequens eadem ratione præter illam rem, & alias res erit vna alia res, quæ esset ordo earum, & esset processus in infinitum. Nec valet dicere, quòd est status in secundo, quia eadem facilitate potest poni status in primo, & nunquam est ponenda pluralitas sine necessitate. Et ideò in opinione Philosophi præter illas partes absolutas nulla res est, quia opinio Philosophi fuit, quòd omnis res imaginabilis est absoluta, tamen ista intentio, *vnitas*, vel *ordo*, vel *conceptus in anima* relatiua est, sine quo tamen conceptu nihil minùs est vnitum, vel ordinatum, sicut iste conceptus, vel intentio, *omnis*, est tantùm syncategorema in anima, & tamen sine isto conceptu, omnis homo est risibilis: quòd tamen omnis homo sine omni conceptu sit risibilis, non possumus exprimere, nisi per conceptum syncategorematicum.

Omnis res imaginabilis est absoluta.

39. *Causa secunda non possunt causare nisi sint approximata.* Per idem ad secundum dico, quòd nihil est compositum sine vnione partium componibilium, accipiendo *vnionem* pro ipsis partibus vnitis, quia sic valet istam, nihil est compositum sine partibus realiter vnitis, & non distantibus. Si autem ly *vnio* supponat pro conceptu exprimente rem sicut est, sic est concedendum, quòd potest esse compositum sine vnione partium componibilium. Sicut enim omnis homo est risibilis sine hoc signo, *omnis* distributiuo, sic hîc. Sed primus sensus est magis vsitatus apud auctores, siue sit magis secundùm proprietatem sermonis, siue non.

Per idem ad tertium, quòd causæ secundæ non possunt causare, nisi sint approximatæ, & tamen non requirunt ens rationis ad hoc vt causent, & ideò sine illa intentione in anima, quæ est *approximatio*, possunt benè causare. Si tamen *approximatio* stet pro ipsis approximatis, tunc non possunt causare sine approximatione, quia tunc valet istam, non possunt causare, nisi sint approximata.

40. *Ad realitatem scientiæ non requiritur, quod extrema propositionis sint realia.* Ad quartum concedo, quòd passiones Mathematicæ sunt relatiuæ, vel relationes, non tamen sequitur propter hoc, quòd destruatur realitas scientiarum Mathematicarum, quia ad realitatem scientiæ non requiritur, quòd extrema propositionis scitæ sint realia, sed sufficit quòd supponant pro realibus, sicut est superiùs declaratum. Et ideò passiones Mathematicæ quamuis sint tantùm intentiones, vel conceptus in anima, sicut passiones aliarum scientiarum humanitùs inuentarum, tamen supponunt, & stant pro veris rebus. Et ideò verè sunt scientiæ reales. Sic ergo dico, quòd istæ rationes contra istam opinionem in nullo concludunt, quamuis primæ rationes contra opinantem, quòd relatio sit aliquid in re idem realiter cum fundamento, & distinctum in re à fundamento, contra quem sunt adductæ, sunt efficaces: secundæ autem rationes contra opinionem, quæ ponit, quod Socrates non est similis, vel dissimilis, nisi propter rationem in anima satis concludunt, sed contra istam opinionem nihil valent.

Ad primum principale, dico quòd arguit de respectu ad *vbi*, & non de genere Relationis, & ideò respondebitur illi argumento in sequenti quæstione.

Ad aliud dico, quòd non est ibi aliqua situatio præter illa, quæ sunt situata, tamen illa situata possunt in aliquam operationem, in quam non possunt, nisi situata sine omni re addita, sicut patebit.

41. *Responsio ad rationes Ocham.* Respondeo ad omnes rationes magistri Ocham. Ad primam cùm arguit, omnis res realiter distincta ab alia, potest intelligi illâ aliâ non intellectâ. Ista propositio absolutè sumpta est manifestè falsa. Pro cuius intellectu est notandum, quòd aliqua res sic se habet ad aliam rem, quòd licèt sit intelligibilis propria intelligibilitate, si tamen non habeat propriam rationem mouendi intellectum in ratione obiecti intelligibilis, talis res dependet ab alia re in *esse* cognito, & sic omnes relationes, etsi sint quiditatiuè ens, & verè contineantur sub ente, tanquam sub obiecto adæquato intellectus; quia tamen non habent propriam motionem ad sui cognitionem, sed dependent à fundamento, & termino, quæ mouent intellectum ad cognitionem relationis. Et hoc est quod supra exposui *in primo, dist. 3. q. 3. in corpore quæstionis*. Dico etiam, quòd quando aliqua res sic se habet, quòd totum suum *esse* formale est præcisè esse ad aliquod, ita quòd in sua ratione formali includit *esse* ad aliud, tanquam ad terminum, termino illo non præintellecto, nullo modo potest intelligi, etsi realiter sit distincta ab illo. Et hoc est, quod dicit Doctor, *in prima q. prolog. & in distinct. 3. & 8.* contra Henricum, quòd nulla relatio potest intelligi, termino non præintellecto.

Et cùm dicit, quòd illa maior est manifesta, quòd non plus dependet intellectio vnius rei totaliter disparatæ, ab alia re disparata, quàm intellectio effectus ab intellectione causæ suæ essentialis.

tialis. Dico, quòd hoc est falsum: quia etsi effectus essentialiter dependeat à causa sua, ex quo tamen potest habere propriam causalitatem respectu suæ cognitionis, ideò potest cognosci, causâ non cognitâ, & hoc est quod dicit Doctor *in primo, dist.* 3. *q.* 3. quòd licèt essentia diuina virtualiter contineat omnem creaturam, quia tamen creatura potest mouere intellectum propria motione ad sui cognitionem, ideò non ponitur essentia diuina adæquatum obiectum intellectus creati in ratione motiui, & tamen creatura magis dependet à Deo, quàm quicunque effectus ab alia causa, & de hoc vide quæ suprà exposui *in primo, q.* 3. *tertiæ dist.*

Quomodo essentia diuina contineat creaturam.

42. Ad probationem illius minoris, cùm dicit, si aliquis intelligat similitudinem Socratis, & Socratem sine similitudine correspondente, poterit scire Socratem esse similem, & tamen dubitare an sit alicui alteri similis; & eodem modo poterit aliquis scire aliquem esse patrem, & tamen nescire an habeat filium. Dico, quòd licèt illa minor sit concedenda, videlicet, quòd relatio non potest intelligi sine omni alia re, & per consequens probatio illius minoris esset concedenda. Adhuc tamen posset distingui illa minor, quia A potest intelligi sine B, potest multipliciter intelligi. Primò, quòd A habeat propriam intelligibilitatem sicut, & propriam entitatem, & per consequens distincta cognitione potest cognosci alia à cognitione A, id est, quòd A cognoscatur propria cognitione, quæ terminatur ad A, & B alia propria cognitione, quæ terminetur ad B. Secundo modo, quòd B, etsi possit habere propriam cognitionem, illa tamen cognitio causatur ab A, in ratione obiecti intelligibilis. Tertio modo, quòd pro quocunque instanti cognoscitur B, pro eodem instanti de necessitate cognoscatur A. Quarto modo, quòd B, in nullo instanti potest cognosci, nisi in A instanti priori præcognoscatur A, sic quòd præhabita cognitione ipsius A, possit postea cognosci ipsum B, ita quòd in illo instanti posteriori, in quo B cognoscitur, in eodem A non cognoscatur, licèt in priori instanti ipsum A de necessitate cognoscatur. Et sic dico, quòd relatio primo modo potest intelligi sine omni alia re, & sic similiter secundo modo. Tertius tantum modus est fortè dubius: quia cùm relatio totaliter dependeat à termino quantùm ad *esse*, & quantùm ad cognosci, non videtur quòd in aliquo instanti possit cognosci, in quo non cognoscatur terminus, saltem quarto modo non potest cognosci sine termino, & si primo modo intelligatur non sequitur probatio, scilicet si aliquis intelligat similitudinem Socratis intellectione distincta ab intellectione Socratis, poterit scire Socratem esse similem, & tamen dubitare an sit alicui alteri similis; hoc negatur, quia cognitio similitudinis non tantùm dependet à Socrate, vt à fundamento, sed etiam dependet ab illo, cui Socrates est similis, tanquam à termino: ideò cognoscens Socratem esse similem, de necessitate cognoscit & illud, cui Socrates est similis, etiam cognoscendo similitudinem istis quatuor modis supradictis. Similiter etiam negatur, quòd aliquis possit scire se esse patrem, videlicet cognoscendo paternitatem distinctam, & tamen nescire an habeat filium, quia cognitio paternitatis de necessitate præsupponit cognitionem termini, ad quem terminatur.

Declaratio.

43. Et cùm obiicit contra seipsum, ibi, *Si dicatur, quòd talis apprehendens similitudinem Socratis poterit nescire an Socrates sit similis:* si hoc dicit, vt sit quædam responsio Doctoris subtilis. Dico quòd Doctor subtilis non admitteret hanc responsionem, sed benè concederet, quòd si quis apprehenderet similitudinem Socratis, vt Socratis, statim sciret cui Socrates esset similis, exponendo aliquo prædictorum quatuor modorum. Et sic concedo quod dicit Ocham, quòd non repugnat relationi intelligi intuitiuè, & quòd si aliquis intuitiuè apprehendat Socratem, & similitudinem, sciat Socratem esse similem, sicut videns intuitiuè albedinem in Socrate scit Socratem esse album. Et cùm dicit ibi, *si dicatur aliter ad maiorem, quòd vna relatio potest intelligi sine alia.* Dico, quòd aliud est dicere relationem non posse intelligi sine fundamento, & termino, & aliud est dicere, relationem posse intelligi sine alia relatione. Quia in primo casu, cognitio relationis de necessitate dependet à fundamento, & termino. Sed in secundo casu, vna relatio non dependet in cognosci, ab alia relatione: non enim paternitas nec in *esse*, nec in cognosci, dependet à filiatione. Dico tamen, ex quo correlatiua sunt simul naturâ, & vnum non potest intelligi sine alio, quòd fortè paternitas non potest intelligi sine filiatione, & ècontra; non quòd cognitio paternitatis dependeat à cognitione filiationis, quia si, per impossibile, paternitas & filiatio essent separatæ à suis fundamentis, vna relatio non esset causa cognitionis alterius. Sed de facto cognoscens paternitatem cognoscit, & filiationem, quia cognoscens paternitatem præcognoscit de necessitate terminum illius, quo cognito statim cognoscitur relatio, scilicet paternitas, & vice versa cognoscens filiationem, præcognoscit rem, quæ est filius tanquam fundamentum, & rem, quæ est pater, tanquam terminum, & ideò præcognitis fundamento, & termino distinctè, ad quæ de necessitate oriuntur tales relationes, simul cognoscuntur relationes, & fortè hoc modo vna relatio non potest cognosci sine alia. Et cùm arguit contrà, probando quòd vna potest cognosci sine alia, quia essentia diuina potest intelligi sine relatione, quæ tamen est eadem realiter sibi; ergo multò fortiùs vna res poterit intelligi sine alia realiter distincta, & disparata. Dico quòd non est simile, quia essentia diuina, ex quo est entitas absolutissima, & prior omni relatione, potest intelligi distinctè, relatione non intellecta. Vna autem relatio non potest distinctè intelligi relatione correspondente non intellecta, propter causam superiùs dictam; & ideò non rectè assignatur causa ab isto, quare vna non potest intelligi aliâ non intellectâ.

Cognitio relationis de necessitate dependet à fundamento, & termino.

Essentia diuina est entitas absolutissima.

Cùm dicit: *Si paternitas non potest intelligi filiatione non intellecta*, aut hoc est, quia sunt idem realiter, vel quia vnum dependet ab alio essentialiter; vel quia vnum necessariò coëxigit aliud, vel quia res est talis naturæ; & ideò nulla alia causa est quærenda, nisi quia relatio est relatio. Dico, quòd vltra omnes istas causas assignatur causa supradicta, quia paternitas dependet in cognosci à fundamento, & termino, & similiter filiatio, & cognoscens A esse terminum relationis, statim cognoscit ipsum A esse fundamentum relationis oppositæ, quando sunt relationes mutuæ, ita quòd res, quæ est pater, & res, quæ est filius, vt sũt præsentes intellectui in se, vel in aliquo perfectè 44.

A quo dependeat paternitas in cognosci.

repræ

repræsentatiuo, in illo intellectu de necessitate naturæ causant, non tantùm cognitionem sui, sed etiam relationum virtualiter contentarum. Posset etiam dici, quòd ideò paternitas non potest cognosci, filiatione non cognita, quia est talis natura. Et cùm dicit, quòd *nihil debet poni sine ratione assignata, nisi sit per se notum, vel per experientiam scitum, vel per auctoritatem sacræ scripturæ approbatum*, &c. Dico, quòd hoc est notum per experientiam, quia cognoscens quòd A est pater, statim cognoscit quòd alicuius est pater, & si cognoscat distinctè A esse patrem B, in eodem instanti cognoscit ipsum B esse filium A. Patet etiam, quia notum est apud omnes, quia relatiua sunt simul naturali intelligentia.

45. *Ad secūdam rationem.* Ad secundam rationem principalem opinionis, concesso quòd in omni Prædicamento relatiuo oportet aliqua extrema summè distare, & cùm infert: ergo potest aliqua res fieri in vno extremo, nulla re positiua facta in alio; neganda est consequentia, intelligendo absolutè de omni re, tam absoluta, quàm relatiua, quia si de nouo A adueniat similitudo, in eodem instanti B, quantumcunque distanti adueniet similitudo opposita, quia sit album vt quatuor, & album vt octo, quæ adinuicem summè distent, & agens proportionem albo vt quatuor, & possit intendetur re vt octo, & sit omnino improportionatū alteri albo vt octo, patet quòd potest intendere album vt quatuor, vsque ad gradum vt octo, & in illo instanti, quo erit vt octo, erit perfectè simile alteri albo, quia cùm similitudo sit relatio intrinsecus aduenients, de necessitate naturæ oritur in vtroque extremo. Nec valet dicere, quòd agens est proportionatum vni, & improportionatum alteri; quia similitudo talis non est immediatè causata ab agente, quia in *Ad aliquid* non est motus, nec mutatio, vt patet *quinto Physicorum, tex. comm.* 10. Sed positis fundamento, & termino, ex natura rei oritur talis similitudo, vt clarè exposui *super tertio Doct. dist.* 1. *qu.* 1. Et per hoc patet ad confirmationem illam, quæ nulla est; & haberet euidentiam, si aliquid esset immediatè causatum in passo proportionato, non sequeretur, aliud esse causatum in passo omnino improportionato. In proposito autem, licèt vnum sit proportionatum agenti, quo ad effectum immediatè inducendum, & aliud sit omninò improportionatum, tamen aliquo effectu immediatè inducto ab agente in passum proportionatum, de necessitate naturæ aliquando sequitur relatio in vtroque extremo, quæ respectu relationis semper sunt proportionata: licèt alterum illorum sit agenti improportionatum respectu effectus immediatè inducendi à tali agente.

46. *Ad tertiam rationem. Quomodo Deus posset facere absolutum sine posteriori.* Ad tertium principale. Cùm dicitur, quòd *Deus potest facere omne absolutum sine omni posteriori, secundùm opinionem Scoti.* Ista propositio potest habere multiplicem sensum. Primus est, quòd omne absolutum, vt comparatur ad posterius realiter distinctum, potest facere illud sine posteriori, destruendo illud posterius, sicut patet in omnibus. Secundus sensus est, quòd fiat comparatio duorum absolutorum ad aliqua posteriora realiter distincta, & tunc non semper sequitur, quòd possit facere talia duo absoluta sine posterioribus, quia illis duobus absolutis positis, sic de necessitate naturæ præcisè, & adæquatè oritur posterius, quia est simpliciter impossibile, ipsis manentibus posterius non esse. Licèt ergo Deus posset facere vnum album sine similitudine; & posset etiam destruere similitudinem fundatam in albo, albo remanente, quia destruendo terminum similitudinis, puta aliud album, destruitur illa similitudo, albo remanente. Si tamen ponerentur duo alba simul, esset impossibile ipsa esse sine similitudine etiam realiter distincta ab illis. Et sic propositio Doctoris erit semper vera in primo sensu, non autem semper vera in secundo sensu. *Quomodo sit vera propositio Scoti.* Dico etiam, quòd ista propositio non sic allegatur à Doctore: nam in isto secundo, *dist.* 22. *qu.* 2. vbi præcipuè declaratur ista propositio, sic dicit, quòd *omne absolutum prius alio absoluto, & realiter distinctum ab ipso, potest esse sine tali posteriori*, & hoc idem in dist. 1. quæst. 4. primi contra Henricum, & hoc modo semper est concedenda propositio. Si verò teneatur, vt aliqui Scotistæ tenere videntur, quòd Deus potest facere duo alba sine similitudine (quod tamen credo esse impossibile, nec esse ad mentem Doctoris, non ex parte ipsius Dei, sed ex parte creaturæ) potest dici, quòd erunt similia tantùm fundamentaliter: hoc est dictu, quòd sunt talia, quæ possunt esse fundamentum similitudinis. Et per hoc patet ad illas instantias factas contra hanc responsionem: arguit enim Ocham, ac si similitudo inesset formaliter illis albis, quod tamen est negandum.

47. *Ad quartam rationem.* Ad quartam rationem opinionis cùm infert de distinctione, & diuersitate. Concedo absolutè, quòd distinctio, quæ oritur ex natura rei, est relatio realis, & realiter distincta, ab illis rebus distinctis, & cùm infert, quòd sit diuersitas est alia res à fundamento absoluto, ergo distinguitur ab illo, & per consequens realiter refertur ad illam rem absolutam, ergo alia relatione, & sic processus in infinitum. Dico breuiter, quod diuersitas distinguitur à fundamento: & concedo, quòd alia distinctione fundata in priori distinctione. Et cùm infertur, ergo illa alia potest esse ad rem absolutam, concedo; ergo mediante alia relatione; negatur consequentia, quia illa secunda relatio, quæ fundatur in prima distinctione, seipsa est ad *esse* absolutum, quod est simile de accidente inhærente, quòd inhærentia inhæret, & quæro de illa inhærentia. Patet solutio supra à Doctore.

Ad illud quod dicit contra hanc responsionem, videlicet, quòd *relatio seipsa refertur ad fundamentum*, &c. Cùm arguit probando, quòd illa secunda relatio fundata in prima sit alia res ab illa prima, quia vbi sunt distincti termini aliquarum relationum, ibi sunt distinctæ relationes: quia vnius relationis est primò vnus terminus tantùm. Terminus autem istius alietatis, qua ista relatio est alia à suo fundamento est ipsum fundamentum; ergo ista relatio, & ista alietas realiter distinguuntur. Dico quòd non semper distincti termini arguunt distinctas relationes ad inuicem, & si ista propositio sit vera, vt distincti termini comparantur ad relationes, quorum vnus non est fundamentum alterius relationis, tamen quando idem terminus & fundamentū relationis prioris, quæ relatio prior est immediatū fundamentum posterioris; propositio non erit vera. Sic est in proposito, quia distinctio, quâ Franciscus distinguitur à Ioanne, immediatè fundatur in Francisco, & terminatur ad Ioannem; & alietas, qua illa distinctio dicitur alia à Francisco, immediatè fundatur in illa distinctione, cui distin

distinctioni simpliciter repugnat esse sine Francisco. Si ergo secunda relatio fundaretur in alia relatione, cui non repugnaret esse sine termino, propositio posset habere veritatem. Dico vltrà, quòd ista propositio non est formaliter vera, quòd distincti termini formaliter arguant distinctas relationes, sicut nec ista est simpliciter vera, *vnius termini est tantùm vna relatio*, & quomodò hoc intelligatur, aliàs patebit. Sed pro nunc sufficit mihi, quòd quando vna relatio, puta A fundatur in alia relatione, puta B, quòd B immediatè fundatur in C & terminatur ad D. Si repugnat ipsi B esse sine C, A fundatum in B, licèt habeat alium terminum à B, quia B terminatur ad D, & A terminatur ad C, A non erit alia relatio à B, dico, alia realiter, licèt possit esse alia formaliter.

48. Cùm arguit, ibi, præterea si Socrates est similis Platoni, ergo illa similitudo est similis alteri similitudini, & eadem ratione illa secunda similitudo est similis alteri similitudini.

Dicendum, vt priùs, quòd status est in secundo. Quod declaratur in simili de identitate, vt suprà patuit in litera. Et cùm arguit contra istam responsionem de identitate, instantia nulla est, vt patet intuenti. Concedo enim, quòd Socrates est idem Platoni, & talis identitas est alia res à Socrate, & concedo, quòd talis identitas, quæ fundatur in Socrate est idem Platoni; & concedo vltrà, quòd identitas fundata in identitate, quą Socrates est idem Platoni, est idem realiter illi identitati, quia ex quo identitati Socratis ad Platonem repugnat esse sine Platone, sequitur, quòd identitas fundata in illa, sit idem realiter illi. Et cùm infertur, quòd identitas Socratis ad Platonem differt realiter ab identitate Ioannis ad Paulum, concedo. Et vltrà concedo, quòd identitas Socratis ad Platonem, potest referri relatione realiter distincta ad identitatem Ioannis, & Pauli, quia non repugnat identitati Socratis ad Platonem posse esse sine identitate Ioannis ad Paulum. Et cùm vltra infertur, ergo identitas Socratis ad Platonem, refertur ad Platonem relatione realiter distincta à tali identitate, negatur. Et cùm probatur, quia identitas Socratis ad Platonem est eiusdem rationis cum identitate Ioannis ad Paulum, concedo, & sic debet inferri, ergo sicut identitas Socratis ad Ioannem non refertur realiter relatione reali ad Platonem, ita nec identitas Ioannis ad Paulum, quia vtrique identitati repugnat esse sine termino; sed non est simile comparando huiusmodi identitates ad inuicem, quia vni non repugnat esse sine altera: nam identitati Socratis ad Platonem non repugnat posse esse sine identitate Ioannis ad Paulum, & per consequens potest referri relatione realiter distincta, & sic patet responsio ad hanc rationem.

49. Et cùm arguitur vltrà, probando quòd huiusmodi relatio non sit idem realiter, cùm dicit, si A non distinguitur realiter à C, quia A non potest esse sine D, & Socrates distinguitur realiter ab A, & ideò potest esse sine termino ipsius. Vt magis intelligatur, expono sic istam literam. Pono, quòd Socrates distinguatur realiter à Platone, ergo Socrates est alius alietate à Platone, quæ alietas distinguitur realiter à Platone, & talis alietas dicatur A, & certum est, quòd illa alietas est alia à Socrate, ergo erit alia alia alietate, & illa dicatur C, modò C non distinguitur ab A, quia repugnat ipsi A vt fundamento C esse sine termino, puta sine Socrate, & certum est, quòd Socrates realiter distinguitur ab A, quia potest esse sine A, & sine termino ipsius A, puta sine Francisco, cui est alius, & hoc totum conceditur. Et cùm infert, ponendo talem casum, quòd alietas qua A distinguitur realiter à Sociate sit E, & alietas, qua Socrates distinguitur realiter ab A, sit F, conceditur totum. Et cùm vltra arguit, Socrates potest esse sine F, concedo, & sine termino ipsius F, concedo; & vltrà concedo, quòd Socrates realiter distinguitur ab F, & cùm infert, ergo est relatio vna media inter Socratem & A: quą Socrates realiter distinguitur ab A, concedo, & cùm infert processum in infinitum, negatur; quia dico quòd relatio F, quą Socrates est alius ab A, seipsa realiter est ad A, quia repugnat F posse esse sine A, & sic relatio fundata in F est idem realiter ipsi F, & sic non sequitur processus in infinitum. Et cùm vltrà infert, ibi: Si dicatur, quamuis F realiter distinguatur à Socrate, non tamen distinguitur realiter ab A, quia A non potest esse sine F, & ita est status in secundo. Si hoc refert vt dictum à Doctore subtili, in hoc casu, non refert nec verba, nec intentionem ipsius, & concedo instantiam factam contrà, quia etiam secundùm Doctorem relatio potest identificari realiter fundamento, quando fundamento repugnat posse esse sine termino, non tamen sequitur, quòd realiter identificetur termino, licèt non possit esse sine termino, vel etiam fundamento repugnet posse esse sine termino.

Quomodo relatio identificetur realiter fundamento.

Ad aliud argumentum contra Doctorē ibi: arguit ex dictis Doctoris, sicut contradictio dicta de aliquibus est via concludendi distinctionem, ita multiplicitas recipiendi prædicationem contradictoriorum, & permanentium ad *esse* est via concludendi identitatem in *esse*. Hæc propositio est verissima, & cum ex ista vult inferre, quòd similitudo Socratis ad Platonem sit eadem realiter cum similitudine Platonis ad Socratem, quia vna non potest esse sine alia. Dico breuiter, quòd non intelligit propositionem Doct. vult enim Doctor quòd illa dicantur esse idem realiter, quæ sic se habent, quòd implicat vnum posse esse sine altero, dummodò vnum non sit producens, & aliud productum; & etiam non sint in diuersis fundamentis, & sic licèt sit implicatio contradictionis, personam Patris in diuinis esse sine Filio, tamen realiter distinguuntur, quia vnum producens, & aliud productum. Et similiter licèt sit implicatio contradictionis similitudinem Socratis ad Platonem posse esse sine similitudine Platonis ad Socratem, quia tamen istæ similitudines sunt in diuersis fundamentis realiter distinctis, ideò realiter distinguuntur. Intelligit ergo Doctor quòd non repugnat vni esse sine altero, vt suprà declaraui, exponendo dictum Doct. ibi: Si dicatur quòd propositio Scoti est vera, vbi vnum propriè inest alteri. Et si hæc responsio non habeatur explicitè à Doct. subtili potest tamen concedi vt vera. Et cùm arguit contrà, quia vbi vnum inest alteri vnum realiter distinguitur ab alio, quia nihil propriè inest sibiipsi. Dico, quòd inesse alteri contingit dupliciter, scilicet realiter, & secundùm rationem saltē, per illam propositionem *Doct. 1. q. quodl.* Qualis est ordo inter aliqua, vbi distinguuntur realiter, talis est ordo, vbi distinguuntur ratione. Quam propositionem diffusè exposui in 1. *q. quodlib.* Et sic vnum idem non est sibiipsi saltem secundùm rationem. 50.

Ad quintum.

Expositio literæ.

Inesse alteri contingit dupliciter.

Nunc

89. *Responsio ad rationes contra modos relatiuorum, & de primo modo.*

Nunc restat respondere ad rationes opinionis factas contra Doctorem contra diuersos modos relatiuorum, quibus specialiter probat, quòd multæ relationes primi modi non sint alia res à suis fundamentis, vt puta de æqualitate, similitudine, & paritate, & huiusmodi, de quibus patuit suprà. Dico, quòd omnes istæ relationes, quæ immediatè fundantur in absolutis, vt similitudo in qualitate, & æqualitas in quantitate realiter distinguntur à fundamentis, & cùm probat per propositionem Doct. quòd non, quia repugnat duobus albis simul esse, nisi similitudo insit. Et similiter repugnat duas quantitates æquales simul esse sine æqualitate; ergo istæ relationes sunt idem realiter fundamentis. Dico, quòd fideliter non adducit propositionem Doct. dicit enim Doctor sic: *Relatio realiter identificatur fundamento, cui repugnat esse sine termino*, & hoc est verum, vt suprà patuit, & sic quia vnum album potest esse sine alio, & ècontra, ideò similitudo fundata in albo realiter distinguitur ab illo, hoc idem dico de æqualitate fundata in quantitate: quamuis ergo repugnet duo alba simul esse sine similitudine, non tamen sequitur, quòd illæ similitudines realiter identificentur illis albis, quia vnum album potest actu existere sine alio, & per consequens sine similitudine ad illud. Et sic arguit Doctor de relatione creaturæ ad Deum, quia videlicet repugnat, puta lapidi esse sine dependentia ad Deum: ideò relatio creaturæ ad Deum realiter identificatur, & sic patet quomodo non adducit, nec mentem, nec verba propositionis Doctoris.

90. *De secundo modo.*

Ad aliud de relationibus secundi modi, quo probat, quòd causalitas, siue productio, siue paternitas non distinguntur realiter à fundamentis. Dico breuiter, quòd huiusmodi relationes sunt realiter distinctæ à fundamentis. Et cùm probat specialiter de productione per vnam propositionem Doctoris, quia si productio sit alia res aut ergo est prior natura effectu producto, aut simul natura, vel posterior natura. Dico breuiter, quòd talis productio est posterior natura effectu absolutè sumpto, vt suprà declaraui *præsenti, di. qu. 2.* quia ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu, ita quòd prius est absolutum effectus productione actiua, & passiua, accipiendo *productionem* pro significato, pro eo, quod per se significat, vt scilicet est quædam relatio, qua producens refertur ad productum, & ècontra. Et cùm probat quòd productio effectus non potest esse posterior, quia tunc effectus esset sine productione, quia si prior ipsa productione, sequitur quòd priùs habet esse, & sic effectus potest produci *in esse* sine productione. Dico, quòd hæc ratio procedit ex falsa imaginatione, videlicet, quòd effectus dependeat *in esse* à productione, quæ est relatio.

91. *Tria sunt consideranda in agente.*

Vnde pro intelligentia huius, tria sunt consideranda in agente. Primum est ratio formalis agendi, quæ est principium formale productiuum, & illud est entitas absoluta. Secundum est conditio agentis, & illud est singularitas addita naturæ, & hoc habetur à Doct. in *primo dist. 1. q. 2. dist. 3. q. 6.* Tertium est relatio, quæ dicitur actio, siue productio, quâ producens dicitur formaliter producere, & illa non potest dici principium formale productiuum, nec ab illa dependet effectus *in esse*, vt patet à Doct. *in primo, distin. 7. in responsione ad principale argumentum*, & talis productio formaliter sumpta de necessitate est posterior principio formali productiuo. De effectu etiam producto tria dico. Primò in effectu producto est terminus formalis, qui est entitas absoluta, quæ communiter correspondet principio formali productiuo, & respectu cuius attenditur similitudo effectus ad causam, vt patet à Doct. *in primo dist. 7.* & talis entitas absoluta est ratio formalis terminandi productionem, sicut ècontra, principium formale productiuum est ratio formalis terminandi relationem producti, vt patere potest à Docto. *in primo dist. 30.* Secundò, in effectu est hæcceitas addita termino formali, quæ dicitur conditio effectus. Et tertio, est relatio fundata in tali identitate absoluta, qua effectus dicitur formaliter productus, & qua formaliter refertur ad producens. Dico ergo, quòd totum absolutum in effectu habet priùs *esse* ab absoluto in causa, quàm intelligatur relatio effectus ad causam, & èconꞇra; nec enim productio relatio media inter absolutum causæ, & absolutum effectus, & si per possibile, vel impossibile talis relatio non oriretur positis fundamento, & termino, adhuc effectus esset verè productus, ita quòd nihil ei deesset pertinens ad *esse* ipsius, est enim immediatè ab absoluto in ea, nulla relatione media, neque præcedente, neque simul natura.

Et cùm addit, quòd si talis relatio esset realiter distincta à causa, quòd agens creatum, quando causaret, necessariò primò mutaretur, & moueretur ad aliquam veram rem positiuam. Dico quòd ista litera potest habere duplicem sensum: primus, quòd priùs mutaretur ad aliquam relationem antequam effectus esset causatus; & hic sensus est falsus; quia vt dixi suprà, relatio causæ ad effectum est posterior ipso effectu. Secundus sensus est, quòd posito effectu *in esse*, concomitatur aliqua relatio realis in causa, secundùm quam dicatur mutari. Et hic sensus conceditur, quia absolutum in causa aliter se habet nunc secundùm illam relationem, quàm priùs se habebat. Et cùm infertur, quòd quandocunque Sol calefaceret ista inferiora, oporteret ipsum de nouo recipere tot res nouas, quot res calefacit. Concedo, quòd tot sunt relationes reales in Sole calefaciente, quot sunt calefactiones in distinctis passis. Et cùm infert, quòd calefaciendo lignum, in quo sunt infinitæ partes, tunc essent infinitæ relationes in Sole. Dico, quòd hæc instantia nihil est, quia vnus effectus habet tantùm vnam relationem terminatam ad causam. Et sic causa tantùm vna relatione refertur ad effectum, quem causat. Licèt ergo in ligno sint infinitæ partes in potentia, tamen ibi est tantùm vnus effectus, videlicet calor productus in ligno. Dico etiam, quòd si Sol per prius calefaceret vnam partem, ita quòd calefactio vnius partis esset vnus effectus distinctus à calefactione alterius partis, quòd non possent esse effectus distincti in actu, tot relationes possent esse in causa correspondentes illis effectibus. Et sic patet, quòd instantia sequens nulla est. Et eodem modo soluitur illa alia instantia immediatè sequens, quæ probat de anima intellectiua. 92.

Ista litera potest habere duplicem sensum.

Ad aliud de duplicitate, æqualitate, & medietate. Cùm quærit de duplicitate, qua aliquid dicitur duplum ad aliud, si est alia res à fundamento, aut est res diuisibilis, aut indiuisibilis. Dico breuiter, quòd omnis relatio intrinsecus adueniens est indiuisibilis. Non enim habet partes, & partes ipsam diuidentes. Licèt enim vna relatio possit dici intensior alia, nulla tamen est diuisibilis, neꝫ extensibilis. Et cùm infert, quòd talis 93.

Omnis relatio intrinsecus adueniens est indiuisibilis.

talis duplicitas erit tota in toto, & tota in qualibet parte, & sic vna pars erit dupla, quod est inconueniens. Dico, quòd talis relatio, quamuis sit indiuisibilis, tamen primò sibi determinat totum, & non partem, & sic nata est tantùm denominare totum, quamuis ex consequenti dicatur etiam esse in partibus, sicut patet de similitudine, quâ album vt 8. est perfectè simile alteri albo vt 8. illa similitudo est indiuisibilis. Et est tantùm in albo vt 8. licèt ex consequenti dicatur esse in partibus constituentibus ipsum album, non tamen denominant partes, quia hæc est falsa; album vt vnum est perfectè simile albo vt 8. Procedit enim ratio sua ex falsa imaginatione, vt patet intuenti.

94. *De tertio modo relatiuorum.* Ad vltimum argumentum, quod est contra tertium modum relatiuorum, quo probat, quòd aliqua relatio tertij modi non distinguatur à suo fundamento. Cùm dicit, quòd in scientia non sit talis res alia respectu scibilis. Dico, quòd si ponatur relatio actualis scientiæ ad scibile, talis relatio erit alia ab ipsa scientia, quia non repugnat tali scientiæ absolutè sumptæ, posse esse sine scibili creato, quia illa est qualitas absolutè sumpta, vt patet à Doct. *in quodlib. q.* 13. Et cùm infert, quòd scibili non manente in actu adhuc scientia potest esse in anima, & tamen tunc non refertur ad scibile relatione realiter distincta, quia talis secundùm Scotum est inter extrema realia realiter distincta. Dico, quòd si scibile non est actu existens, quòd tunc refertur ad illud tantùm relatione rationis, vt patet à Doctore *in quodlib. vbi suprà.* Licèt hoc requirat prolixiorem tractatum. Et quod addit in illa confirmatione de notitia intuitiua, quæ requirit existentiam rei, & per potentiam diuinam destructa illa re, conseruata notitia intuitiua, verè dicitur intellectus cognoscere rem intuitiuè, sicut priùs; ergo nullam talem rem oportet ibi ponere. Dico primò, quod est dubium, an intellectus secundùm illam notitiam possit cognoscere intuitiuè lapidem actu non existentem. Et credo quòd non, cùm notitia intuitiua terminetur ad rem existentem in se, vel quòd saltem contineatur in aliquo eminenter, vt notat Doctor *in primo distinctione octaua, quæstione penultima*, quidquid tamen sit de hoc aliàs habet declarari. Dico secundò, quòd si talis notitia intuitiua esset conseruata in intellectu, re existente destructa, quòd si intellectus secundùm illam intuitiuè cognosceret rem non existentem, talis notitia non posset referri relatione reali, sed tantùm relatione rationis; quia relatio, cuius terminus est nihil, est tantùm relatio rationis, vt patet à Doctore, *in isto secundo distin.* 44. *& qu.* 12. *quodlib. & alibi sæpe*, & sic patet solutio ad argumenta huius opinionis facta contra positionem Doctoris:

95. *Manifestatur quomodo Ocham, non soluat rationes Scoti & primo de prima.* Secundò principaliter est videndum, quomodo responsiones datæ ab Ocham non euacuant, nec soluunt rationes Doctoris. Ad primam, cùm negat quòd illæ relationes, sine quibus fundamenta possunt esse, sunt tantùm intentiones, vel conceptus, in anima, & istæ non sunt idem cum rebus extrà, &c. Dico quòd Doctor subtilis per primum argumentum non probat, quòd huiusmodi relationes sint in anima, vel extra animam; sed intendit ostendere, quòd ipsa relatio non est præcisè ipsum fundamentum, sed aliquid aliud à fundundamento, siue sit in anima, siue sit extra animam. Dico secuundò, quòd si per argumentum Doct. probatur relationem esse aliam à fundamento, de necessitate Ocham habet concedere quòd si fundamentum realiter refertur ad aliquid, sit realiter relatiuum, quòd relatio, quâ dicitur relatiuum sit extra animam: patet, quia ex quo relatiuum est aliquid excepta relatione, vt vult Augustinus 7. de Trinit. talis relatio erit alia à fundamento. *Cap. 1. vel 3.* Et cùm dicit, quòd hoc album, quod modò non est simile, & postea fit simile, quòd non fit simile per aduentum alicuius similitudinis, sed per hoc solum, quòd fit vnum aliud album Hoc non videtur intelligibile, scilicet quòd A, nunc realiter dicatur aliquid, quod priùs non fuit, & quòd in eo non sit formaliter aliquid, quod priùs non fuerit. Et videtur contradicere Simplicio super Prædicamenta, qui vult, quòd relatio non est forma ad se, sed ad alterum, ita illud, cui aduenit non mutatur ad se, sed ad aliud. *Cap. de ad aliquid.* Et sic secundùm Simplicium mutatio est in *Ad aliquid*, quia secundùm relationem se habet aliquis aliter ad alterum. Nec valet dicere, quòd Phil. 5. *Phys. tex. com.* 10. dicit, quòd in *Ad aliquid* non est motus, nec mutatio. Hoc verum est pro quanto ipse ponit, quòd non est possibile aliquid aliter se habere ad alterum, nisi aliter se habeat ad se; ideò dicit, quod in *Ad aliquid* non est motus, vnde solùm ostendit, in quibus Prædicamentis est per se primò motus, & in quibus non.

96. *Quomodo forma dicatur esse ad se.* Patet etiam, quia Philosophus vbi suprà ostendit, quòd in substantia non est motus, & tamen ibi est mutatio, & sic ex intentione Philosophi non potest haberi, nisi quòd in *Ad aliquid* non sit motus, cum hoc tamen stat quòd ibi sit mutatio. Sed Ocham dicit *in primo dist.* 30. *qu.* 3. quòd hæc responsio Simplicij, & Philosophi non satisfacit, quia quærit secundùm principia Philosophi, quod est aliquam formam esse ad se. Aut hoc est referri ad se, aut realiter distingui à quocunque alio, aut non coëxigere aliquid aliud, aut non dependere ad aliquid aliud. Si primum, vel secundum detur, ita esset illa relatio ad se, sicut alia forma, quia ista esset eadem sibi, & distinguitur ab omni alio. Si detur tertium, & quartum, sequitur, quòd nullum accidens est ad se secundùm principia Philosophi, quia secundùm eum quodlibet accidens necessariò coëxigit subiectum, & dependet ab eo. Præterea quod dicit, quòd mutatio est in *Ad aliquid*, non videtur secundùm principia Philosophi, quia dicit Philosophus, 5. Physic. *Si conuenit altero mutato verum esse alterum nihil mutans.* *Quinto ph. cont. tex.* 10. Hoc est dictu per mutationem alterius existentem dicitur verè alterum extremum ad aliquid sine omni mutatione sui ipsius. Sed hæc responsio non est ad mentem, nec Simplicij, nec Philosophi. Et cùm dicit quærendo secundùm principia Philosophi, quid est aliquam formam esse ad se? &c. Patet, quia secundùm ipsum, illa dicitur forma ad se, quæ ex sui ratione non est ad aliud, vt ad terminum. Et quæ est talis forma, secundùm quam habens illam non dicitur formaliter referri ad aliud, sicut habens albedinem non est ad aliud. Et sic concedo, quòd forma non dicitur ad se aliquo quatuor modorum prædictorum. *Quomodo forma dicatur ad se.* Sed dicitur ad se, quia in suo intellectu quiditatiuo non est ad aliud, vt ad terminum; & licèt albedo non possit esse sine subiecto secundùm Philosophum, quia accidentis *esse* est inesse, tamen apud ipsum dicitur qualitas absoluta, quia in suo intellectu quiditatiuo non includit *esse* ad subiectum, tanquam ad terminum: Immò ipsa albedo potest distinctè intelligi quantùm ad suum

ad suum *esse* quiditatiuum, quod datur per intrinseca essentialiter, substantia non intellecta, quia substantia non est de definitione illius, nisi tantùm per additamentum, vt patet per Philosophum 7. *Met. tex. commen.*4. Imò relatio includit in suo *esse* quiditatiuo esse ad aliud, vt ad terminum, & impossibile est intelligi termino non intellecto, vt suprà dixi. Patet ergo quomodo relatio est aliquid distinctum præter opus intellectus à fundamento, & hoc ex natura rei, quia secundùm eam aliquid aliter se habet ad alterum quàm priùs non se habebat. Et quod dicit, quòd album ex hoc solo dicitur simile, quia aliud album causatur, ita quòd se solo dicitur simile. Sed hoc non videtur esse verum, quia ex quo Prædicamentum Relationis est distinctum à Prædicamento Qualitatis secundùm Philosophum (licèt ipse in ista parte habeat negare Philosophum, vel ipsum exponere, & non ad intentionem Philosophi) sequitur, quòd si album est de nouo simile, quòd habeat similitudinem, secundùm quam dicitur simile distinctam ab ipso. Hoc etiam patet expresè secundùm Philosophum *in* 5. *Met. cap. Ad aliquid, tex. com.* 20. vbi vult, quòd similitudo fundatur super vnum, & exemplificat de qualitate. Ergo vult ibi, quòd similitudo non sit realiter ipsa qualitas, quia tunc idem fundaretur in seipso.

98. *In Deo non est noua relatio realis.* Et cùm addit iste Doctor de Deo creante, quòd Deus dicitur creans de nouo, & tamen non est in eo noua relatio realis. Dico, quòd hoc non est ad propositum, quia aliud est loqui de relatiuis primi, & secundi modi, in quibus est mutuitas, & de relatiuis tertij modi, in quibus non est mutuitas, & sic secundùm Aristotelem aliqua dicuntur referri ad alia, ex hoc solo, quòd illa alia sunt ad illa, quæ referuntur. Scibile enim ex hoc solo dicitur referri ad scientiam, quia scientia refertur ad illud. *Quomodo Deus dicatur de nouo creator.* Esset tamen impossibile aliquid referri ad aliud secundùm tertium modum relatiuorum, nisi in illo alio esset relatio, vel formaliter distincta, secundùm quàm posset referri. Et sic verum est, quòd Deus de nouo dicitur creator ex hoc solo, quòd relatio alicuius creaturæ terminatur ad ipsum. Et si creatura, puta lapis, nullam relationem diceret, sed tantùm entitatem absolutam, tunc Deus nullo modo posset referri ad lapidem, & hoc est quod intendit Doct. *in primo dist.* 30. quòd relatio terminatur ad absolutum, & illud absolutum quandoque ex hoc solo; quòd terminat, dicitur referri, non relatione formaliter existente in illo, sed relatione, quæ est ad ipsum. *Quæ sunt relationes primi, & secundi modi.* Sed de relationibus primi, & secundi modi, cuiusmodi sunt illæ, quæ fundantur super *vnum*, & *multa*, & quæ fundantur super potentiam actiuam, & passiuam, sunt aliæ à suis fundamentis, quia non est intelligibile aliquid esse patrem formaliter sine paternitate formaliter inhærente; nec similiter quòd aliquid sit simile formaliter sine similitudine inhærente: & sic patet quomodo non est simile de Deo creante, & aliis rebus. Sed quare in creatis relationes causantis, & causati dicantur mutuæ, de hoc vide Doct. *in primo distin.* 30.

99. *Ad secundam rationem. Quæ sit vnio.* Ad aliam responsionem de compositione, &c. Cùm dicitur, quòd vnio partium in composito tantùm accipitur pro illis partibus vnitis, ita quòd vnio nihil aliud est, nisi partes vnitæ. Hæc responsio nullo modo videtur euacuare rationem Doctoris, quia tunc quamdiu partes manerent, tamdiu diceretur vnio partium; & sic in triduo anima Christi, & corpus fuissent vnita, & sic fuisset realiter homo in triduo, quod est falsum, vt patet à Doct. *in* 3. *dist.* 22. Nec valet dicere, quòd requiritur approximatio partium, quia quæro de approximatione illa, quia aut est relatio, & habeo intentum; aut tantùm illæ partes absolutè, & tunc adhuc dicerentur approximatæ; tum etiam, quia hoc videtur esse contra Commentatorem 1. Phys. com. 17. vbi vult, quòd compositum nihil aliud sit nisi partes simul sint, & vnitæ, & si talis vnio non requireretur vt distincta à partibus, ita compositum diceretur partibus separatis sicut & vnitis.

Ad aliam responsionem de approximatione, &c. Cùm dicit, quod approximatio tantùm importat præter absoluta, quæ dicuntur approximata, quòd inter illa non sit aliquod medium impediens. Sed hoc nihil est, quia amoto per possibile omni obstaculo, ita quòd inter passum, & agens non sit aliquod medium positiuum, adhuc agens non posset agere in passum, nisi sibi approximatum. Nec tamen dico, quòd *approximatio* relatio sit ratio formalis agendi, vel patiendi, sed benè dico, quòd requiritur talis approximatio, vt dispositio præuia. Et quia omnes responsiones istius Doct. ad arguméta Scoti, quæ incidunt in vnum, scilicet quòd ipsa absoluta seipsis dicuntur causæ proximæ, seipsis vnitæ, seipsis partes vniuersi, & sic de aliis, quæ responsiones videntur totam doctrinam Peripateticam destruere, & totaliter extorquere sensum Philosophi. Et auctoritates tam Philosophorum, quàm Sanctorum, nisi retorquerentur ad primum sensum, concluderent relationem ex natura rei dicere aliquid aliud ab absolutis, vt suprà patuit. Licèt iste scilicet Ocham nitatur eas soluere, quæ solutio datur ab eo *in primo dist.* 30. *quæst.* 3. Ideò vt ostendatur quòd responsio istius ad auctoritates tam Philosophi, quàm Sanctorum, non sit ad mentem ipsorum recito responsionem eius de verbo ad verbum. 100. *De tertia ratione.* *Ocham in primo dist. 30. q. 3. nititur soluere auctoritates philosophi secundum suam opinionem.*

Vnde ad illud Philosophi in Prædicamentis qui dicit: *Ad aliquid sunt quæcunque hoc ipsum quod sunt ad aliud sunt.* Dicit, quòd Philosophus principaliter tractat de terminis propositionum; & benè verum est, quòd terminorum propositionis quidam significant res absolutè, nullas res absolutè determinatas connotando. Et tales termini sunt in duplici differentia, quia quidam eorum important substantias; quidam qualitates, quæ sunt res absolutè & realiter, & totaliter distinctæ ab omnibus substantiis, saltem multæ earum. Quidam sunt termini importantes istas substantias, vel qualitates, non connotando alias res determinatas, etiam quantumcunque tales non significent præcisè hanc substantiam, vel illam, &c. Tunc ad rationem dico, quòd secundùm Philosophum, illi termini sunt ad aliquid, qui hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur, hoc est, quia sunt tales termini sic instituti ad significandum, aliquid aliud dant intelligere, ita quòd nulla propositio, in qua ponitur talis terminus de aliquo, potest sciri, nisi sciatur determinatè illud, quod dat intelligere. Et hæc est causa quare Philosophus in fine, c. ponit quòd tales termini *caput, manus, ala*, & huiusmodi, non sunt ad aliquid, quia viso capite, potest verè sciri, quòd caput est, & tamen nesciri cuius est caput, quamuis realiter caput sit alicuius caput. Non sic est de *duplo, simili*, & huiusmodi, quia impossibile est aliquem scire aliquod 101. *Termini sũt in duplici differentia.*

esse simile, nisi sciat cui est simile in particulari.

Et si dicatur, quòd secundùm ista, causa & effectus & huiusmodi, non sunt ad aliquid, quia possum scire de aliquo quòd est effectus, nesciendo cuius est effectus, Dico, quòd per deductionem aliquando hoc est possibile, tamen sine deductione in argumento non est hoc possibile, nisi sciatur cuius est effectus; & ideò tales termini hoc ipsum quòd sunt ad aliud, hoc est, ex hoc ipso quòd sunt tales, non possunt sciri verificari pro aliquo, non quidem pro se, sed pro re, nisi sciatur respectu cuius verificantur de re; & isto modo loquitur Philosophus, quòd omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, sed aliquoties differunt secundùm locutionem, vt *scientia* scibilis scientia dicitur, & *scibile* scientia scibile: & aliquando vnum dicitur respectu alterius sumpti in genitiuo casu, & è contra.

102. *Quomodo relatio suscipiat magis, & minus.*

Ad aliud de *suscipere magis, & minus*, potest intelligi dupliciter, vel à parte rei, ita quòd realiter vna pars addatur alteri, & isto modo relatio non suscipit magis, & minùs. Alio modo potest hoc esse in prædicatione, secundùm quod aliquod nomen recipit comparationem; & isto modo relatio suscipit magis, & minùs. Et hoc non semper est propter additionem rei ad rem, sed potest esse aliquando propter ablationem rei, sicut est in inæquali, quod aliquando fit magis inæquale propter solam ablationem partis suæ. Vnde sicut contingit quandoque denominari nomine relatiuo aliquo propter solam mutationem in altero extremo, secundùm Philosophum; ita aliquando contingit magis, vel sic denominari propter solam mutationem in altero extremo ablatiuam, vel additiuam, vel solam ablationem in seipso, vel augmentationem alicuius absoluti in seipso. Per hoc ad secundùm, quòd propriè loquendo inæquale non augmentatur, nisi sic intelligendo quòd dicitur magis inæquale, quàm priùs. Et hoc potest esse sine aduentu cuiuscunque rei de nouo propter solam ablationem partis. Vnde sicut non est inconueniens dicere, quòd Deus est realiter de nouo creans, propter solam productionem rei alterius extrà; ita non est inconueniens, quòd hoc facit magis inæquale propter solam ablationem alicuius partis.

Aliqua esse simul natura potest intelligi dupliciter.

Ad aliud, quando dicitur, quòd aliqua sunt simul natura. Dico, quòd *aliqua simul esse naturâ* potest intelligi dupliciter, vel quòd sint aliquæ res, quarum vna necessariò coëxigit aliam, & è conuerso, vel quòd ex hoc quòd est existere prædicetur de vno non quidem pro se, sed pro illo, pro quo natum est supponere principaliter, sequitur esse existere verificari de altero eodem modo supponente. Primo modo non intelligit Philosophus, quòd ad aliquid sint simul natura, sed tantùm secundo modo, quia hæc est consequentia bona, *duplum est, ergo dimidium est*, & è conuerso.

103. Ad aliud quod Philosophus ponit tres modos relatiuorum, quia omnes possunt ad illos reduci. Ad confirmationem dico, quòd malè exponitur Philosophus, quando exponitur, quòd in tertio modo non est relatio in vtroque extremo, sed in primis modis est relatio in vtroque extremo. Sed ista intentio Philosophi, quæ multum concordat cum intentione sua in Prædicamentis, vbi ostendit, quòd non omnia relatiua sunt simul naturâ, quia in tertio modo ex hoc, quòd vnum extremum prædicatur, verè sequitur alterum extremum prædicari de aliquo, & non è conuerso. Sequitur enim, *aliquid est scientia actualiter, ergo aliquid est scibile actualiter*, & similiter sequitur, *aliquid est actualiter mensura: ergo aliquid est actualiter mensurabile*; sed è contra non sequitur formaliter ex natura talium relatiuorum, *aliquid est actualiter scibile; ergo aliquid est actualiter scientia*, & hoc est quod dicit Philosophus in Prædicamentis: quòd sensibile est prius natura, quàm sensus, & scibile est prius natura, quàm scientia; quia non sequitur, *sensibile est, ergo sensus est*, sed benè sequitur è conuerso. Et eodem modo dicitur de scibili, & scientia, sicut probat ibi Philosophus. In aliis autem modis semper sequitur, si esse existentiæ prædicatur de vno extremo, quòd etiam prædicatur de alio, & è conuerso, & isto modo differt tertius modus à primis, & non aliter, quia relatiua primorum modorum sunt simul natura, non autem relatiua tertij modi; & communiter, quod accipitur quòd omnia relatiua sunt simul naturâ est manifestè falsum; quia Philosophus ex intentione ostendit oppositum in Prædicamentis, vnde dicit sic: *Videtur autem ad aliquid simul esse natura*, & exemplificat in multis, & postea subdit: *Non autem omnibus relatiuis videtur esse simul natura, scibile enim scientia prius esse videtur*, & probatur ibidem. Et si dicatur, quòd exempla non sunt ad propositum, quia *scibile*, & *scientia* non sunt correlatiua, sed *scitum*, & *scientia* sunt relatiua, vt si scientia est, scitum est, & è conuerso. Similiter scientia potest esse existens, scibili non existente, quia de non ente in actu potest esse scientia: ergo scibile non est prius natura scientia.

Cap. de relatiuis.

Quæ relatiua sint simul natura.

Loquitur Aristo. de relatiuis secundum esse quod sint simul natura, non autem de relatiuis secundum dici, vt scibile, & scientia.

Ad primum istorum dico, quòd scientia est proprium correlatiuum scibilis, quia si hoc est scientia scibile, & tamen non sequitur, scibile est, ergo scientia est. Et ideò correlatiua ista non simul natura. 104.

Ad aliud dico, quòd nihil est in re, quin sibi possit competere aliquod nomen relatiuum; nec est contra Philosophum, sed intentio Philosophi est, quòd non omnia nomina sunt relatiua, sed quòd sunt aliqua, quæ non sint relatiua, & quòd verificentur de rebus sine omni connotatione alterius.

Ad aliud dico, quòd non est intentio Philosophi, in 12. *Met. context.* 19. quòd relatio sit quædam res habens tria principia, sicut habet substantia composita suum *fieri*. Sed est intentio sua, sicut in substantia est aliquid, quod primò recipit formam, postea caruit ea, ita de relatione, quòd aliquid denominatur ab illa relatione, & priùs non denominabatur, ita quòd sicut materia primò nullo modo habuit hanc formam, & postea verè habet eam, ita aliquid primò non est simile & postea est simile, & sic de aliis. Ad Auicennam potest dici, quòd si sit eiusdem opinionis cum Philosopho, quòd ipse intelligit quòd relatio habet propriam certitudinem, quæ est verè vnum prædicabile de re extrà, & verè res est talis, omni intellectu circunscripto, modo exposito priùs: & eadem habet proprium *inesse*, accipiendo *inesse* pro *prædicari*, id est, habet propriam actualitatem, quæ contingenter prædicatur, non tamen propter contingentem prædicationem absoluti, sed sine illo, quia aliquando absoluto vniformiter prædicato, ipsa relatio non vniformiter prædicatur, sicut Socrate continuè existente albo, potest esse similis, & potest non esse similis. Si aliam

Tertio metha. cap. de relatione.

aliam actualitatem intelligit dico, quòd contradicit Aristoteli.

105. *Responsio ad solutiones Ocham.* Respondeo ad omnes istas solutiones, quòd non sunt ad mentem nec Philosophi, nec Sanctorum. Pro cuius intelligentia, suppono, quòd tota Methaphysica sit de ente reali, & non tantùm de terminis, vt patet, quia scientia realis diuiditur in Mathematicam, Physicam, siue naturalem, & Metaphysicam, vt patet ab Aristotele 6. *Met. tex. com.* 2. vbi sic habetur. *Quare tres erunt Philosophiæ theoricæ, Mathematica, Physica, Theologia*, & in alia translatione sic habetur; *Modi igitur Philosophiæ essentiales sunt tres. Mathematicus, naturalis, & diuinus.* & tex. comm. 4. *Et quia*, inquit, *de ente inquantum ens, cuius vtique erit speculari, tunc etiam & quid est, & quæ sunt inquantum ens. Sed quoniam ens dictum simpliciter, dicitur multipliciter, quorum vnum est quidem quod secundùm accidens, & alind quod vt verũ. Et non ens quasi falsum. Præter hæc autem sunt figuræ categoricæ, vt quid, quale, quantum, vbi, quando, & si quid aliud significat hoc modo. Amplius præter hæc omnia quod potestate, & quid actu. Quoniam itaque multipliciter dicitur ens primo de eo quod secundùm accidens dicitur, est dicendum, &c.* Ex isto tex. patet expresse quomodo decem prædicamenta dicantur verè decem entia. Et Commentator ibidem sic dicit: *quia declaratum est, quòd ista scientia habet considerare de ente secundum quod est ens, scilicet quid sit, & quæ sunt res existentes in eo secundum quod est ens, & sequitur, & declaratum est, quòd ens simpliciter diuiditur in prima diuisione de ente per accidens, & de ente per se*, & patum infra: *deinde incipit numerare decem genera prædicamentum, & intendit quòd hoc nomen* ens *dicitur de omnibus.* Hæc Commentator. Non ergo decem Prædicamenta, accipiuntur tantùm pro terminis, vt vult iste Doctor. & quòd Aristoteles intelligit de istis rebus, patet expresse 5. *Met tex. comm.* 14. nisi textus extorqueatur; dicit enim sic; *Secundum se verò dicuntur esse quæcunque significant figuras prædicationis, quoties enim dicitur toties esse significat: quoniam ergo prædicatorum alia quid significant, alia quale, alia quantum, alia ad aliquid, alia facere, alia pati, alia vbi alia quando, horum vnicuique idem esse significat*, hæc ille.

Quomodo prædicamenta dicantur decem entia quatenus considerantur à Logico abstrahunt ab existentia.

106. Vult dicere, quòd ens secundùm se dicuntur esse quæcunque significant diuersa Prædicamenta: *quoties enim dicitur* scilicet aliquid esse, *toties esse significat*, id est, tot modis significatur ens, *quoniam Prædicamentorum alia quid significant*, id est, substantiam; & quòd dicit *horum vnicuique idem esse significat*, id est, quòd horum vnicuique significat idem esse, quòd est dictum denominatiuè de ente. Et ibi Commentator *Intendit*, inquit, *Aristoteles per figuras, genera prædicamentorum, dicit enim ens secundùm numerum secundùm quem dicuntur prædicamenta, & hoc nomen* ens *dicitur de omnibus, de quibus dicuntur Prædicamenta; quia quod significat hoc nomen* ens, *idem videtur cum eo quod significat dictiones prædicamentorum, & tacuit Prædicamentum situs, & habitus, propter abbreuiationem sermonis, aut quia latent.* Hæc ille. Et Aristoteles specialem tractatum facit de relatiuis, vt patet 5. Met, cap. de *Ad aliquid*, tex. com. 20. in quo ostendit quòd prædicamentum Ad aliquid, sit distinctum ab aliis Prædicamentis secundùm *esse*, & multæ aliæ auctoritates adduci possent, quas breuitatis causa omitto, ex quibus patere posset quomodo Prædicamentum Relationis, dicat aliam rem à Prædicamentis absolutis.

Quomodo prædicamentum ad aliquid sit distinctum ab aliis secundum esse.

Et ex iis patet quomodo hic Doctor malè interpretatur mentem Aristotelis. Et cùm dicit, quòd Philosophus in Prædicamentis principaliter tractat de terminis propositionum. Dico primò, quòd & si hoc verum sit, tamen significata terminorum sunt verè res, quæ à Metaphysico considerantur. Dico secundo, quòd etiam in Prædicamentis tractat de ipsis rebus, vt patet per exempla ibi posita. Vnde & Commentator in Prædicamẽto. Ad aliquid, sic dicit; *Differentia prima, quæ ex descriptione rerum, relationis*, &c. *res*, inquit, *relatiuæ sunt, quarum quiditas, & esse dicitur in comparatione ad aliud, siue per se, siue per coniunctionem, est proportionis, sicut idem, & similia, verbi gratia, maioris enim quiditas dicitur in comparatione ad aliud; ipsum namque est maius alio, & similiter duplum est duplum ad aliquid, omnium namque horum quiditas dicitur in comparatione ad rem aliam.* Ex ista litera patet manifestè quomodò Prædicamentum Relationis est aliud à Prædicamento absoluto; quia si tu dicis, quòd album est ad aliud album, quæro aut hoc est secundùm esse absolutum, aut secundùm relationem sibi additam, si primò, ergo quiditas albi esset ad aliud, & illud, quod est de quiditate alicuius est inseparabile, & per consequens destructo alio albo, adhuc esset essentialiter ad illud. Si secundo modo, habetur intentum; & sic patet quomodo nec Aristoteles nec Commentator intendunt tantùm de terminis propositionis. 107.

Prædicamentum relationis est aliud à prædicamento absoluto.

Ad aliam responsionem auctoritatis Philosophi in Prædicamentis. *Eorum quæ secundùm nullam complexionem dicuntur, singulum aut significat substantiam, aut quantitatem, aut qualitatem, aut ad aliquid, &c.* Et certum est, quòd ista significant veras res extra animam, & cùm dicit quòd nomina relatiua non propriè significant ad aliquid, nisi accipiendo *ad aliquid* secundùm quòd potest stare pro ipsis rebus extrà, hoc est, ad aliquid significat diuersas res, quarum vna est similis, vel æqualis alteri. 108.

Dico, quòd hoc non est ad mentem Aristotelis, nec eius Cõmentatoris, quia coniungendo dicta Aristotelis, scilicet definitionem *ad aliquid*, & exempla ibi posita in capitulo quinto in Antepredicamentis, & in Prædicamento Ad aliquid, patet quòd si *ad aliquid* significat tantùm ipsas res absolutas, statim sequitur, quòd absolutum sit essentialiter ad aliud, quod est manifestè falsum. Et quòd Aristoteles accipiat *ad aliquid* non pro secundis intentionibus, nec pro absolutis, expressè patet quinto Met. capitulo de Ad aliquid, tex. comm. 20. qui sic ait: *Ad aliquid dicuntur alia per se, vt duplum ad dimidium*, & vide textum, & Commentatorem ibi. Et certum est, quòd in quinto Metaphysicæ non loquitur de secundis intentionibus, vt patet per totum librum: nec de relatiuis prout idem sunt cum absolutis, cùm illa distinguantur ab absolutis, vt patet vbi suprà *tex. comm.* 14. *& tex. comm.* 20. *& in sexto libro text. comm.* 4.

Ad illam responsionem de *contrariis*, patet expressè, quòd hæc non est mens Philosophi, & patet per verba Commentatoris in Prædicamento Ad aliquid, qui sic ait; *Iam sequitur rẽs relatiuas, quòd sint contrariæ, & exemplum illius sunt virtus, & vitium; sunt enim relationes ambo, quæ contrariæ;* 109.

*cōtraria;& similiter scientia,& ignorantia vnumquodque amborum est ex relatione,suntque contraria amba, nisi quia non inuenitur hoc omnibus relatiuis;duplum namque non habet contrarium,neque triplum,*Hæc ille. Ex hac litera patet expressè, quòd relatiua contraria non sunt secundæ intentiones, quia illæ non dicuntur contrariari nec sunt præcisè absolutæ ex dictis eius, cùm ista contrarietas in relatiuis expresè differat à contrarietate in qualitate.

Relatiua contraria non sunt secundæ intentiones.

110. Ad aliam responsionem de *magis*, & *minus*, patet expresè quòd hæc non est intentio Aristotelis,nec sui Commentatoris,quòd magis,& minus in relatiuis sit tantùm præcisè penes fundamenta absolutè, vt scilicet quòd vnum album magis dicatur simile, quàm aliud, accipiendo ly *simile* tantùm pro albo, nec similiter accipitur magis, & minus in relatiuis prædicatione tantùm, & secundæ-intentionaliter, vnde Aristoteles sic ait: *Videntur autem magis,& minus relatiua suscipere, simile enim magis, & minus dicitur,& inæquale magis, & minus, cum vtrunque sit relatiuum, simile enim alicui simile dicitur,& inæquale alicui inæquale.* Hæc ille. & hoc idem Commentator. Si enim similitudo non esset aliqua res adueniens albo,sed esset pæcisè ipsum album, sequeretur, quòd album esset simile alteri albo iam destructo. Patet, quia priùs erat simile alteri albo præexistenti, & per destructionem illius albi nihil corrumpitur in illo albo, ergo erit verè simile.Si dicatur, quòd corrumpitur relatio,quæ est secunda intentio: Contrà, quia album *A*,erit simile albo *B*,existenti,nullo intellectu considerante,& album *B* potest destrui, ergo ipso destructo adhuc album *A* erit simile,quia in eo nihil corrumpitur; nec secunda intentio cùm priùs non fuerit, nec alia res, cùm simile præcisè dicat ipsum *A*.

111. Præterea sequeretur, quòd posito vno albo,& stante quiditate ipsius, si ipsum est simile alteri, quòd in sua ratione quiditatiua includit esse actu ad aliud, cùm eius *esse* quiditatiuum sit esse ad aliud vt suprà dixi per Commentatorem: & sic nullo alio albo existente præter hoc actu erit ad aliud, quod est manifestè falsum. Est enim impossibile quòd posita paternitate, quin sit ad aliud, ita quòd in sua ratione quiditatiua includit esse ad aliud,& ideò destructo termino paternitatis,præter omne opus intellectus statim desinit paternitas, & sic si album esset ad aliud album, illo alio albo destructo, statim destrueretur aliud album,cuius oppositum expertmur.

112. Ad aliam responsionem de *simul naturâ*, dico,quòd aliud est loqui ad libitum suum,& aliud est loqui secundùm Philosophi opinionem.Mens enim Aristotelis expressa, est quòd præter omne opus intellectus relatiua sint simul naturâ, ita quòd procunque instanti vnum ponitur, de necessitate naturæ aliud ponitur. Et sic si simile esset præcisè album *A* ipso posito, de necessitate poneretur illud album *B*, quod est falsum, & similiter destructo vno & reliquum destrueretur, cuius oppositum experimur. Nec oportet fugere ad secundas intentiones, quia nullo intellectu considerante adhuc album *A* erit simile albo *B*, ergo si duo similia ponuntur simul naturâ de necessitate, ita quòd posito vno de necessitate ponitur & reliquum, statim sequitur, quòd ista simultas non erit præcisè album *A* & album *B*, quia destructo vno,adhuc remanet reliquum;ergo erit penes relationes reales additas ipsis albis, respectu quarum statim sequitur, quòd vna destructa alia destruitur,& hæc mens expresè Aristotelis vt patet in Prædicamento *Ad aliquid*, qui sic ait: *Videntur autem ad aliquid simul esse natura, & in aliis quidem pluribus verum est, simul enim duplum est & dimidium,& cùm sit duplum dimidium est, & cùm sit seruus,dominus est; similiter autem his, & alia,simul enim inferunt sese inuicem, si enim non sit duplum, non est dimidium,& si non est dimidium non est duplum,similiter autem, & in aliis quæcunque talia sunt.* Hæc ille,& Commentator ibi sic dicit:*Iamque putatur quòd ex propriis relatiuorum est,quòd inueniantur simul per naturam,& hoc est euidens plurimis ipsorum, duplum namque & dimidium inueniuntur simul,quia cum inuenitur vnum amborum,inuenitur & aliud, & cùm aufertur vnum ipsorum tollitur aliud.* Hæc ille, Patet quòd etiam relatiua non sint præcisè ipsa absoluta, quia certum est apud omnes, quòd cognito vno relatiuo statim cognoscitur & reliquum: sed potest cognosci distinctè vnum album,alio albo etiam actu existente non cognito, vt patet intuenti; ergo sequitur, quòd relatiua erunt aliæ res ab absolutis, & hæc est mens expresè Aristotelis in prædicamēto Ad aliquid. *Ex his*,inquit, *manifestum est quòd si aliquis aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid definitè sciet,& illud ad quod dicitur definitè sciturus est,* quoniam *eorum esse, quæ sunt ad aliquid quodam modo se habere,si enim non nouerit omnino ad quod hæc quodammodo se habet, nec si aliquid ad quod hæc quodammodo se habet sciturus est,sed in singulis: palam hæc est: vt hæc si quis nouis definitè, quòd est duplum,& cuius est duplum,mox definitè nouit: si verò nihil definitè nouit ipsum cuius duplum sit, neque si est omninò nouit.* Hæc ille. *Et* Cōmentator ibidē sic ait;*Et manifestū ex hac definitione vera in relatiuis,quòd ex propriè est,propriis quòd cùm scitur vnum duorum secundùm complementum,scitur aliud necessariò,quoniam homo cùm sit,per hoc est relatiuum,& est quiditas vnius duorum relatiuorum quidem habens esse in proportione ad relatum secundum; manifestum est, quòd cùm sit quiditas vnius duorum relatiuorum iam scit quiditatem alterius, & si non est scientia eius in quiditate vnius duorum relatiuorum, non est scientia illius, quod est super ipsa,sed putatiuè, & sophisticè.*Hæc ille.

Ad aliam responsionem cùm dicit,quòd malè exponitur Philosophus,quando exponitur, quòd in tertio modo non est relatio in vtroque extremo, sed in primis modis est relatio in vtroque extremo; sed certè expositio istius non est ad mentem Aristotelis,tum,quia communiter exponitur Aristoteles, quòd in tertio modo relatiuorum non sit relatio mutua, in aliis verò modis erit relatio mutua. Vnde in 5.Met.tex.com.20.secundùm aliam translationem sic habetur; *Omnia igitur relatiua,quæ dicuntur modo numeri, & potentiæ,sunt relatiua, quia essentia eorum dicuntur ad aliquid, & non quia illud aliud dicitur ad illa, mensuratum autem & intellectum,& scitum,dicitur relatiuum,quia ad illud dicitur aliud aliquid, intellectum enim significat habere intellectum, & intellectus non est relatiuus ad illud, quod est intellectus,quoniam si hoc dicatur,tunc idem dicetur bis: verbi gratia, si visus est visus ad aliquid non est visus illius quod est,*&c. Hæc ille. Vult dicere Aristoteles in ista litera quòd relatiua secundùm duo, 113.

Communis expositio quòd in tertio modo relatiuorum non sit relatio mutua.

duo, scilicet primos modos, scilicet secundùm numerum, & secundùm potentiam, referuntur mutuò, non ex eo, quòd aliud tantùm referatur, & propter hoc, aliud dicatur ad ipsum referri: *multiplex* enim refertur ad *submultiplex*, & è conuerso, & *calefactiuum* ad *calefactibile*, & è conuerso. Sed in tertio modo relatiuorum non vult, quòd sit mutua relatio, quia cùm subdit *mensurabile*, &c. dicuntur ad aliquid, supple non ad se, sed quòd alterum dicitur ad ipsum. Nam intellectuale, id est obiectum intellectuale significat; quia ipsius est intellectio: similiter est de *sensibili* respectu sensus; hæc enim quantùm est de se nō referuntur, nisi quatenus alia referuntur ad ipsa, puta sensus, & sensibile; intellectus, & intelligibile; constat ergo in hoc esse differentiam, quia in tertio modo relatiuorum non est mutua relatio, sicut est in primis duobus modis, & cùm subdit: *Et intellectus non est relatiuus ad illud, quod est intellectus, quoniam si hæc dicatur tunc idem bis diceretur.* In ista litera remouet quendam errorem, quia posset aliquis credere, quòd sicut scientia, vel intellectus refertur per se primò ad ipsum scibile, ita per se primò referatur ad ipsum scientem, vel intelligentem, & hoc excludit cùm dicit, quòd *intellectus*, id est actus intelligendi, &c. non, supple, dicitur ad hoc cuius est intellectus, nam, supple, cum iam referatur ad ipsum intelligibile, sequitur quòd idem bis vtique erit dictum, & per consequens quòd idem haberet duplex *esse*, cùm *esse* relatiui sit ad aliud se habere, *similiter autem non est alicuius visus*, id est videntis, &c.

Remouetur quidam error.

114. *Differentia tertij modi relatiuorum ad primum & secundū.*

Ex hac igitur litera Aristotelis non patet expressè differentia tertij modi relatiuorum ad primum, & secundum modum; & non intelligit sicut iste doctor exponit, & quòd sic non intelligat expressè patet per Commentatorem vbi suprà sic dicentem: *Omnia igitur relatiua relata, quæ sunt in numeris, & potentiis sunt relatiua, quia essentia vtriusque eorum collocatur in relatione eodem ordine, non quia alterum intrat in relationem per se, & alterum non in relationem per se, sed quoniam alterum accidit ei, scilicet illud quod est relatiuum per se, & accidens alterius propter quod fuit relatiuum.d. d. mensuratum autem, & intellectum, &c. id est quod autem est de modo relatiuorum, sicut intellectum, & scitum, & sensatum dicitur esse relatiuum, quia illud, quod est relatiuum per suam substantiam accidit ei, scilicet, quia intellectus est in sua substantia relatiuus; tamen accidit ei quòd fuit relatiuum intellecti, accidit intellecto, quòd fuit relatiuum, non quia relatio est in substantia intellecti, sicut est in substantia intellectus, sed quia relatio accidit ei. Hoc igitur intendit, cùm dicit talia esse relatiua, scilicet, quia aliud relatiuum per suam substantiam prædicatur de illis, quasi dicat, quia relatio est duobus modis, scilicet aut relatio in substantia vtriusque relatiui, aut relatio in substantia alterius tantùm, & in altero propter istud.* Hæc ille, verba enim ista sunt ita expressa, quòd nisi retorqueantur ad alium sensum, aliter exponi non possunt, nisi vt suprà exposuimus.

115. *Quarto met. contex. 25. & 26.*

Ad aliam responsionem de 4. Met. quòd tunc omnia essent ad aliquid, cùm dicit, quòd nihil est in re, quin sibi possit competere aliquod nomen relatiuum; nec est hoc contra Philosophum, sed intentio Philosophi est, quòd non omnia nomina sunt relatiua, sed quòd sint aliqua, quæ non sint relatiua, &c. Sed ista expositio nullo modo est ad mentem Philosophi, vt patet 4. Met. tex. com. 26. vbi sic habetur: *Si autem non omnia sunt ad aliquid, sed quædam sunt, & ipsa secundum se, non vtique est omne quod apparet alicui apparet, quare qui dicit omnia, quæ apparent esse vera, omnia quæ sunt facit ad aliquid, &c.* Vide textum sequentem. Vult dicere si non omnia sunt ad aliquid, sed quædam secundùm se sunt absoluta, nam quòd apparet, alicui apparet, & ideò hoc, quod est *apparere* includit relationem quandam, quia *qui dicit omnia, quæ apparent esse vera facit omnia, quæ sunt*, id est, omnia entia esse *ad aliquid*, id est relatiua, scilicet in respectu ad sensum, vel opinionem, quod supple est falsum, scilicet omnia formaliter esse relatiua, & nihil esse formaliter absolutum, si ergo secundùm istum Doctorem, relatiua essent tantùm absoluta, cùm omnia dicantur ad aliquid, vt patet de creaturis, statim sequeretur, quòd omnia entia essent formaliter, & quiditatiuè ad aliquid, quod habetur pro maximo inconuenienti apud Aristotelem, & Commentatorem vbi suprà, & hoc idem in tex. com. 27. & de hoc vide Doct. *in primo distinctione* 3. *quæst*. 5. contra Henri. qui dicebat quod quiditas cuiuslibet rei est tantùm respectus vestigialis.

Omnia entia sunt ad aliquid denominatiuè, non quidditatiuè, & formaliter.

Ad aliam responsionem ad illud Philosophi de 12. Met. qui vult, quòd sicut principiata sunt alia, ita principia, &c. patet quòd expositio istius non est ad mentem Pphilosophi: non enim vult ibi, quòd sicut in substantia est aliquid, quod primò respicit formam, postea caruit ea, ita de relatione quòd aliquid denominatur ab illa, & priùs non denominabatur, &c. Si enim intelligit, quòd sicut album priùs non fuit simile, & nunc est simile per relationem realem sibi aduenientem, habetur propositum, quòd qualia sunt principia, talia & principiata. Si verò intelligit, quòd album dicatur simile, & non per aliquid sibi additum, sed tantùm absolutum albi dicatur simile, tunc principiatum non esset relatiuum, vt patet, quia ibi nullum est principium pertinens ad relationem; nisi dicatur quòd sicut principiatum relatiuum, dicitur sic principiatum quantùm ad intellectum sic considerantem, & non in re, sed hoc nihil est, quia nullo intellectu considerante, adhuc album esset simile, & relatiuum. 116.

12. met. contex. 19.

Et quòd Aristoteles intelligat de principiato præter opus intellectus, quòd verè dicatur relatiuum, patet per literam ipsius vbi suprà *tex. com.* 19. secundùm aliam translationem, *& principia*, inquit, *sunt rerum diuersarum & causæ, & sunt, sicut homo debet dici vniuersaliter omnia eadem proportionaliter, & debet homo dubitare, vtrùm materia, & elementa substantiarum, & relationum, & omnium Prædicamentorum sint similiter eadem, sed est inconueniens si principia sint eadem, substantia autem, & relatio erunt ex eisdem ex eo quòd hoc non erit ens*, Hæc ille, Et vult dicere Aristoteles in ista litera, quòd si sunt eadem principia substantiæ, & aliorum, aut erunt extra genus, aut in aliquo genere: non primum, quia cùm principium sit prius principiato, tunc aliquid esset prius Prædicamentis, puta illa principia, quæ ponuntur eadem, & extra genus, & per consequens aliquid esset prius Prædicamentis, quod est inconueniens, quia illud quod est prius, reperitur quandoque communius, vt animal homine; & hoc maximè sequitur secundùm Platonicos, qui vniuer 117.

Intētio Aristotelis.

vniuersalia ponunt principia. Nihil autem videtur communius prædicamentis. Nec secundum potest esse, quia principia videntur esse eiusdem rationis cum principiatis: sed impossibile videtur, quòd substantia sit principium eorum, quæ sunt ad aliquid, aut è conuerso.

118. Et similiter est de aliis generibus, vnde & Commentator (vbi suprà) sic dicit: *Ista quæstio iam inducta est in principio istius artis, & modò iterat eam ad dissoluendum eam, & est quæstio vtrùm principia, & elementa 10. Prædicamentorum sint eadem, aut diuersa, & primò ponit secundùm quem sunt eadem, & dicit quòd causæ, & principia Prædicamentorum, quamuis sint rerum diuersarum benè potest homo ponere eadem secundùm proportionalitatē, & quia hoc nō apparet, nisi cum fuerit declaratū quòd nō sūt eadē simpliciter, nec diuersa simpliciter incipit declarare hoc, & dicit, & debet homo dubitare, &c id est, & sunt eadē secundum proportionalitatē non secundū definitionem, quia homo debet dubitare vtrùm elementa substantiæ sint elementa relationis, & aliorum, aut non, sed est inconueniens vt sint eadem; tunc enim substantia, & relatio erunt sub eodem genere, & dicit propriè relationem, quia est debilioris esse aliis prædicamentis, ita quòd quidam reputauerunt ipsam esse ex secundis intellectis.* Et parum infrà. *Manifestum est enim quòd elementa substantiæ sunt substantiæ, & elementa relationis relatio, & si substantia esset elementum relationis, & aliorum contingeret vt omnia essent substantia, omne enim cuius elementum est substantia, est substantia: & similiter est impossibile ponere vnum aliorum esse elementum omnium, verbi gratiâ, relationem: contingeret enim omnia esse relatiua, & contingeret vt in aliqua hora dissolueretur substantia in relationem, aut relatio in substantiam, & hoc contingit in genere, quod est materia, non in eo quòd forma.* Hæc Commentator.

An principia prædicamentorum sint eadem.

119. Et quòd Prædicamenta sint ad inuicem diuersa, ita quòd res 10. Prædicamentorum sint præter omne opus intellectus ad inuicem distincta, ita quòd res vnius Prædicamenti non est formaliter res alterius Prædicamenti, nec similiter res vnius Prædicamenti est principium intrinsecum rei alterius prædicamenti, expressè patet ab Aristo. 12. *Met. tex. com. 21.* & à Commentatore *ibidem*, vnde Aristoteles ibi secundùm aliam translationem. *Etiam quomodo est possibile, vt omnia elementa sint eadem: nullum enim elementorum possibile est, vt sit. & illud quod est compositum ex elementis vnum verbi gratia vt A sit B quoddam.* Hæc ille, & Commentator ibi, *Manifestum est*, inquit, *ex isto sermone, quòd elementa 10. prædicamentorum impossibile est, quòd sint eadem, contingit enim vt elementa, & compositum ex elemento sint idem.* Vide ibi Commentatorem diffusè & opinionem Alexandri, & Themistij. Ex his ergo patet improbatio huius opinionis, & quòd argumenta sua nihil contra Doctorem concludunt, nec similiter responsiones datæ ad rationes Doctoris euacuant illas.

An prædicamenta sint adinuicem diuersa.

Argumenta Ocham nihil concludunt.

120. Similiter ex iis, quæ declaraui in exponendo mentem Doctoris, & in soluendo opinionem Ocham, erit facilis responsio ad omnes rationes Gregorij de Arimino *in 2. dist. 28. q. 2.* Et similiter manifestum erit qualiter responsiones eius ad rationes Doctoris minimè soluant eas. Nec similiter instantiæ aliquæ factæ contra aliquas responsiones Doctoris aliquid contra eas concludunt. Et ideò breuitatis causâ non recito opinionem Gregorij, nec rationes eius contra Doctorem, nec responsiones, cùm quasi in omnibus coincidant cum rationibus, & responsionibus Ocham. Et similiter transeo multas alias opiniones de materia relationum quo ad identitatem cum fundamentis, vel alietatem à fundamentis. Et similiter an sit res extra animam, an tantùm in anima, quia ex dictis superiùs erit facilis solutio ad omnes alias opiniones, pro nunc enim sufficit mihi sic declarare intentionem Doctoris, vt ex eius manifesta declaratione manifestè pateat quid tenendum sit de aliis opinionibus contra Doctorem.

Rationes Ocham, & Gregorij coincidunt.

b His præmissis est aggrediendum ad declarationem quæstionis principalis, in qua quæritur an relatio creaturæ ad Deum sit eadem realiter? Et respondeo ad quæstionem dicit Doctor quòd est idem realiter fundamento, & probat duabus rationibus, prima ibi: *Illud, quod, propriè dicitur inesse alicui.* Et nota in maiori cùm dicit, *illud, quod inest alicui*, quia per hoc excluditur ratio, quam facit Ocham *in primo dist. 30.* ad probandum per rationem Doctoris quòd vnum simile realiter non distinguatur ab alio simili; quia vnum non potest esse sine altero, quòd benè sequeretur, si aliud simile inesse formaliter, & ideo Doctor se limitat, cùm dicit, *illud quod inest alicui*, supple formaliter, & denominatione intrinseca: & probat Doctor istā maiorē ibi: *Probatio maioris, &c. est via concludendi identitatem in esse.* Et accipit hîc *esse* pro *esse simpliciter*, quod est verum esse existens. Et vult dicere quòd sicut *A* potest verè existere sine *B*. sic realiter distinguitur à *B*. quia aliquod *esse* simpliciter competit *A*, quod repugnat *B*: ergo *A* realiter distinguitur à *B*. Sic simpliciter potest concludi identitas realis aliquorum, quæ sic se habent, quòd aliquod verum *esse* existentiæ si competit vni, impossibile est quòd illud idem non competat alteri: & probatio huius maioris prolixè est declarata suprà, in prima ratione contra opinionem Henrici & in principio corporis quæstionis, & addit in litera, *& hoc vbi non est dependentia essentialis, quæ requirit distinctionem manifestam*: patet, quia totum essentiale non potest esse sine partibus essentialibus, & tamen illæ partes realiter distinguntur ab illo. Sequitur ibi: *Quod declaro sic: quia impossibilitas quòd* A *sit sine* B, *aut est propter identitatem* B *ad* A, *aut est propter prioritatem, aut simultatem in natura.* Si primum, habetur intentum: secundum dari non potest: nec similiter tertium, quia illud quod sic inest de necessitate, est posterius, & patet litera, vsque ibi: *contra rationem istam insto.* 121.

n. 21. Relatio est eadem realiter fundamento, distinguitur verò formaliter.

Sed contra istam rationem instat Ocham, vt patet *in 1. dist. 30.* qui dicit, quòd duo alba posita sunt priora similitudine, & est impossibile illa duo alba esse sine similitudine, & tamen distinguuntur realiter à similitudine, vt patet per Doctorem. 122.

Instantia Ocham.

Ad hanc instantiam respondent aliqui Scotistæ quòd sæpè contigit, quòd in eodem antecedente sint plures rationes, propter quas consequens sequitur ad antecedens, sic est in proposito, quia Socratem esse, & Deum esse de necessitate sequitur dependentia actualis, ex ratione relationis intrinsecus aduenientis, sed non præcisè, quia

Responsio aliquorum Scotistarum.

etiam vbi dependentia talis non esset relatio, sed passio aliqua absoluta, quæ consequeretur ens finitum, adhuc ad positionem Socratis sequeretur illud absolutum, & sic tenet consequentia hæc, non tantùm per locum à relationibus intrinsecus aduenientibus, sed per locum à subiecto ad passionem.

Ista responsio non soluit rationem Ocham. Sed hæc responsio iudicio meo non soluit rationem Ocham, fundatam super propositionem Doct. quia stantibus duobus albis, de necessitate naturæ oritur similitudo, quæ est relatio, & si per impossibile talis relatio esset entitas absoluta, secundùm quam illa alba dicerentur similia, adhuc illa entitas ex natura rei oriretur: nec videtur maior ratio de similitudine intrinsecus adueniente, quàm de dependentia: videtur ergo respondendum ad rationem istius, quæ responsio data est suprà, respondendo ad argumenta Ocham, facta cõtra positionẽ Doctoris, quã vide.

123. n.22. *Optima responsio authoris.* c *Contra rationem istam insto.* Hic Doct. instat contra maiorem rationis, probando, quòd ista non sit vera si *A* inest *B*. & impossibile est *B* esse sine *A*. sequitur quod *A*, & *B*. sunt idem realiter. Contrà, quia tunc sequeretur, quòd essentia diuina, & relatio rationis causata ab intellectu diuino, esset idem realiter, quia est impossibile essentiam diuinam esse sine tali relatione: & probat, quia talis relatio non potest esse ab intellectu diuino de nouo, nisi per nouum actum intellectus diuini, vt Doctor probat in primo dist. 30.

Respondeo, compossibilitas separationis, &c. Hic Doct. respondet ad hanc primam instantiam, & tenet quòd talis relatio, siue comparatio in essentia diuina non sit idem realiter cum illa, nec tamen ex hoc sequitur quòd distinguatur realiter, loquendo propriè de distinctione reali, quæ est inter rem, & rem; sed potest dici distingui realiter ex hoc, quòd non repugnet esse essentiæ diuinæ sine tali relatione: & cùm probatur, quòd non possit esse, &c. dicit quòd aliquid esse inseparabile ab alio potest dupliciter intelligi; aut ex causa intrinseca, aut ex causa extrinseca, quod est inseparabile secundo modo, non sequitur quòd sit idem, quia licèt motus insit cœlo inseparabiliter secundùm opinionem Philosophorum, quæ tamen est falsa; inest tamen à causa extrinseca, quia ab Intelligentia necessariò causante motum in cœlo, & non à causa intrinseca ipsius cœli, quia cœlum est tantùm in potentia passiua ad motum, & quantùm est ex parte sua in potentia contradictionis: sic est in proposito de relatione in essentia diuina, quæ tantùm inest sibi, quia ab actu intellectus diuini necessariò causantis talem relationem, & non inest essentiæ diuinæ ab aliqua causa intrinseca ipsius essentiæ diuinæ, & sic non sequitur quòd sit idem realiter. *Aliquid esse ab alio inseparabile potest dupliciter intelligi.*

Sed in ista litera Doctoris occurrunt aliquæ difficultates. Prima, quia videtur, quòd talis relatio insit essentiæ diuinæ à causa intrinseca: tum, quia ab actu intellectus diuini, qui est idem quòd essentia; tum, quia essentia diuina est causa talis relationis, saltem remota, & hoc ex ratione sua, sicut etiam suprà patuit *in primo, dist. 3. quæst. 4.* vbi declaratum est quomodo obiecta secundaria virtualiter continentur in essentia, vt in causa remota; tum, quia intellectus diuinus non tantùm de necessitate comparat essentiam, sed seipsum comparat. & sic talis relatio erit formaliter in intellectu diuino; & sic erit à causa intrinseca, quia ab eodem intellectu.

124. *Difficultates circa hanc literam Doct.*

Secunda difficultas est in hoc, quod dicit de causa intrinseca, quia quæro quid intelligit per *causam intrinsecam*; aut intelligit causam formalem, aut materialem, aut efficientem: non primò, quia non videtur, quòd essentia diuina sit ratio formalis, & quiditatiua, quare sapientia sit idem realiter sibi, quia tunc essentia, & sapientia dicerent eandem formalitatem, cuius oppositum probauit suprà *in primo, dist. 8. quæst. penult.* non secundò, quia materia, vel quasi materia, vt sic considerata, quantùm est ex parte sua, est in potentia contradictionis, vt dicit Doctor in pluribus locis: non tertiò, quia efficiens, vt efficiens non identificat sibi effectum suum: oportet ergo aliter assignare causam intrinsecam. *Secunda difficultas.*

Respondeo ad primam difficultatem, præmittendo quòd *causa intrinseca* in proposito non dicitur illa, quæ ex sua ratione formali, siue quæ ex ratione sibi intrinseca producit aliquid, sed dicitur causa intrinseca ex hoc, quòd intrinsecè aliquo modo producit aliquid in seipso, ita quòd impossibile est absolutè ipsum esse, & non producere, vel quasi producere *A*. in seipso, ita quòd à nullo potest impediri. Hoc præsupposito, dico quòd quamuis actus intelligendi diuinus de necessitate causet talem respectum, siue comparationem, hoc non est ex ratione intrinseca intellectionis, quasi esset impossibile ipsam intellectionem esse, nisi producat talem comparationem; accidit ergo sibi, quòd comparet essentiam, vel seipsam obiectis secundariis. Si enim obiecta secundaria non essent, non causaret talem comparationem; causa enim intrinseca & necessaria, de qua Doctor intelligit in proposito, sic simpliciter, & absolutè se habet ad *A*, quòd circumscripto quocunque alio extrinseco, adhuc suo modo de necessitate naturæ produceret *A* in se, & sic patet solutio ad primam difficultatem. 125. *Responsio ad primum.* *Vnde dicatur intrinseca.* *Ita quòd à nullo potest impediri.*

Ad secundam difficultatem dico, quòd Doctor accipit *causam intrinsecam*, causam effectiuam, & sic de necessitate se habentem ad *A* quòd simpliciter impossibile est non producere ipsum *A*. & cùm dicitur, quòd effectiuum producit distinctum, &c. Dico, quòd in proposito duæ causæ simul concurrunt, vna est, quæ habet rationem quasi receptiui; & alia est, quæ habet rationem quasi effectiui; pro quanto ergo essentia diuina de necessitate absoluta est quasi originatiua perfectionis attributalis, & formaliter illam habet in se, sequitur realis identitas inter illa: sicut etiam Doctor dicit *in primo, dist. 3. q. 7.* quòd ideò passio prædicatur per se de subiecto, & est idem realiter subiecto, quia subiectum est causa necessaria talis passionis; & talis passio in nullo alio potest recipi: est ergo talis inseparabilitas *A* ad *B* ex causa intrinseca ipsius *A* necessariò se habente ad *B*. Et ex hoc, quòd *B* sic de necessitate inest *A*, quod est simpliciter impossibile alij inesse ab *A*. 126. *Ad secundã difficultatẽ.* *Subiectum est causa passionis impropriè.*

Sed tunc oritur difficultas de relatione creaturæ ad Deum, quæ ponitur realiter esse idem, ipsi creaturæ, quæro à quo est talis inseparabilitas: aut enim est à causa intrinseca illius creaturæ; quod non videtur, quia relatio dependet, quantùm ad suum *esse*, ita à termino, sicut etiam à fundamento. 127. *Difficultas.*

Respondeo, & priùs recito responsionem quorundam Scotistarum, qui dicunt, quòd talis dependentia, siue relatio creaturæ non tantùm *Responsio quorundam Scotistarum.*

realiter identificatur, ex hoc, quòd est relatio intrinsecus adueniens, sed etiam ex hoc, quia oritur vt passio creaturæ: quia ex hoc, quòd est finita, de necessitate naturæ consequitur hoc: quod patet, quia si talis relatio esset entitas absoluta, de necessitate esset à tali fundamento eadem sibi, vt à causa intrinseca.

Ista responsio non est multum efficax. Sed hæc responsio non videtur multùm efficax, quia etiam multæ aliæ relationes realiter identificantur fundamento suo, vt patet de illis, quarum fundamentis repugnat posse esse sine termino, vt suprà expositum est de distinctione, & identitate, quia etsi identitas Socratis ad Platonem, sit alia res à Socrate, identitas tamen fundata in idẽtitate Socratis ad Platonem, non distinguitur realiter. Et similiter licèt alietas, qua Socrates est alius à Platone, sit alia res à Socrate, tamen alietas, quâ prima alietas est alia res à Socrate, est eadem realiter cum illa, in qua fundatur: & tota ratio est, quia primæ alietati simpliciter repugnat esse sine termino, secundæ alietatis. *Secunda alietas.*

128. Tum etiam, quia posito per possibile, vel impossibile, quòd Deus non esset, & lapis priùs creatus esset, tunc non esset ibi relatio dependentiæ ad Deum, quia nec terminus, vt patet intuenti; & tamen si ponatur eadem sibi, de necessitate naturæ, stante lapide, esset dependens. Dico ergo (saluo semper meliori iudicio) quòd talis relatio oritur à fundamento, vt à causa intrinseca: sic intelligendo, quòd in quocunque instanti ponitur lapis, de necessitate naturæ in eo consequitur relatio passiua, quâ dependet à termino. Et si lapis posset habere *esse* permanens per aliquod tempus, in quo per impossibile, terminus non esset, talis dependentia nullo modo esset in lapide, nec vt idem, nec vt realiter distincta, quia ad sui *esse* de necessitate requirit terminum; nam *esse* cuiuscunque relationis sic est ad aliud in ratione termini, quòd est de quiditate illius, vt patet per Philosophum *in Prædicamento Ad aliquid*, & per Commentatorem *ibidem, & in quinto Met. cap. de Ad aliquid. tex. com.* 20. *Modestia authoris, & sua responsio.*

129 Et cùm dicitur, quòd talis inseparabilitas non est à causa intrinseca fundamenti, quia etiam talis relatio dependet à termino. Dico, quòd etsi dependet à termino in ratione termini, tamen sic à fundamento de necessitate oritur, vt simpliciter eadem sibi, & sic oritur à fundamento secundum totum suum *esse*, vt tale *esse* de necessitate sit ad aliud: & quia creatura pro quocunque instanti ponitur in *esse* à Deo, vt infrà patebit *dist.* 2. ideò pro quocunque instanti de necessitate naturæ dependet à Deo, etsi in secundo instanti actu non poneretur à Deo, in eodem instanti desineret esse, vt patet à Doctore *vbi suprà, & in quolib. q.* 12. Et sic pro quocunque instanti ipsa creatura actu dependet à Deo, quæ dependentia oritur à tali fundamento, vt à causa intrinseca, ita quòd est simpliciter repugnantia, tale fundamentum poni in *esse* pro quocunque instanti, sine actuali dependentia ad Deum.

130. n.23. Secundò principaliter arguit Doctor ibi; *Secunda ratio principalis ad primum membrum solutionis*, &c. Hîc Doctor in ista ratione deducit ad manifestum inconueniens, si negaretur relationem creaturæ ad Deum esse eandem realiter ipsi creaturæ, quia si talis relatio esset alia res, ergo esset creata ab ipso Deo, & per consequens includeret relationem ad ipsum Deum, & tunc quæritur de illa alia, an sit eadem res, vel alia. Si primò, ergo & prima relatio erit eadem, cùm æquè sit ad Deum sicut ista; si secundò, ergo processus in infinitum; sed hæc ratio aliquibus non videtur multùm efficax, quia non videtur sequi, quòd si talis relatio sit alia res, quòd æquè sit ad Deum, & quòd possit creari; quia nulla relatio intrinsecus adueniens potest esse terminus immediatus alicuius productionis, quia tunc destructo termino, & fundamẽto, posset immediatè produci: nõ enim similitudo inter duo alba potest immediatè produci, ita quòd sit immediatus terminus alicuius productionis: sed tantùm dicitur oriri à fundamento posito termino, vt diffusè exposui super tertio Doctoris *dist.* 1. *q.* 1. Sic dicendum esset in proposito, quòd si relatio creaturæ ad Deum sit alia res à creatura, non tamen sequitur, quòd immediatè possit causari ab aliquo. *Ratio quæ non videtur efficax.*

Respondeo, quòd si talis relatio est alia res à fundamento, quòd est verè causata, vel à fundamento, vel termino; & omne causatum necessariò dependet à sua causa; si ergo fundamentum est causa immediata talis dependentiæ, & Deus causa mediata, siue remota, quia immediata causat fundamentum, sequitur quòd talis dependentia immediatè dependet à fundamento, & mediatè à Deo: & tunc aut dependet alia dependentia, aut tantùm seipsa realiter: si secundò, habetur propositum, scilicet quòd illa secunda dependentia, qua prima dependentia formaliter dependet, erit eadem realiter illi primæ, quia repugnat illi primæ posse esse sine lapide: & sic aliqua dependentia erit realiter idem fundamento. Eodem modo sequitur de dependentia, qua lapis dependet à Deo; quia est impossibile lapidem esse sine Deo, vt termino. Si primò, quòd sit alia à prima, & sic realiter distinguatur à prima, ergo immediatè causatur ab illa prima, & sic immediatè dependet ab illa: ergo dependet alia dependentia, quæ erit tertia in ordine: & tunc quæro de illa tertia vt priùs, & sic vel stabitur, quòd aliqua relatio erit realiter idem fundamento; vel erit procedere in infinitum. Hoc idem concluditur comparando illam dependentiam ad Deum, vt ad causam remotam. 131.

Præterea si similitudo sit causata à duobus albis, scilicet ab vno, vt à fundamento, & ab alio vt à termino, sequitur quòd realiter dependet ab vtroque albo: & tunc quæro de illa dependentia similitudinis, aut est idem realiter ipsi similitudini, & habetur propositum; aut distincta realiter; ergo illa erit verè causata, scilicet à similitudine, vt à fundamento, & à termino dependentiæ, & tunc erit procedrre in infinitum: sic similiter si dependentia lapidis ad Deum sit alia realiter à lapide, erit realiter causata à lapide, vt à fundamento, & à Deo, vt à termino; & sic realiter dependet à lapide, & à Deo, & tunc quæro de illa secunda dependentia, aut est alia à prima, aut eadem: si secundo, habetur propositum, si primò erit processus in infinitum. 132.

Contra istam rationem insto. Hîc Doctor instat contra secundam rationem principalem, vt magis declaretur, quia non videtur inconueniens procedere in infinitum in relationibus, quia vna relatio potest fundari in alia in infinitum, & probat per exemplum, quia si Socrates est idẽ Platoni, ergo identitas Socratis est eadẽ idẽtitati Platonis, & pari ratione illa identitas est eadẽ idẽtitati, & prima identitas erit alia ab idẽtitate fundamẽti, quia fundamentum poterat esse sine eo: ergo pari 133.

pari ratione quælibet erit alia ab illa identitate illius, cuius est, & ita erunt infinitæ relationes reales.

Respondet Doctor,& dicit,quòd status, est in secundo, videlicet quòd etsi identitas Socratis ad Platonem sit alia res à Socrate,quia non repugnat Socrati esse sine Platone, tamen secunda identitas, quæ fundatur in prima identitate Socratis ad Platonem, non est alia res ab ipsa, quia primæ identitati repugnat esse sine Platone, ad quem terminatur, & patet in litera, & suprà diffusè exposita est, respondendo ad rationes Ochã: tamen pro clariori intelligentia ponatur tale exemplum: accipio Socratem, & Platonem vt duo fundamenta identitatis, ita quòd Socrates est idem Platoni,& è contra:& identitas Socratis ad Platonem fundatur in Socrate, & identitas Platonis ad Socratem fundatur in Platone:identitas Socratis ad Platonem est alia res à Socrate, quia non repugnat Socrati esse sine Platone, & sic Platone destructo,vt termino,destruatur identitas fundata in Socrate, Socrate manente. Hoc idem dico de identitate fundata in Platone. Deinde pono, quòd identitas Socratis ad Platonem sit eadem identitati fundatæ in Platone, certum est quòd erit eadem identitate, quæro modò de illa identitate, qua prima identitas est idem,aut est eadem res cum prima identitate aut alia. Dicendum quòd eadem, quia identitati primæ, quæ immediatè fundatur in Socrate repugnat esse sine Platone, & hoc est quod dicit in ista litera.

Exemplum

134. g *Etsi quæras qua identitate est idem C. ipsi A* quia dictum est suprà, quòd secunda identitas fundata in identitate Socratis ad Platonem est eadem illi primæ. Quæritur modò qua identitate est eadem, dicit Doctor, ipsa est eadem sibi, idest, quòd prima identitas, & secunda sunt eadem res.Sequitur quòd erit eadem sibi,non identitate reali distincta, sed identitate, quæ est ipsamet, & identitas ad seipsum est tantùm rationis, cùm nullo modo sit inter extrema realiter distincta.

De secundo articulo quæstionis.

*n. 25. h *Secundum membrum*,&c. Primus articulus fuit,quòd relatio creaturæ ad Deum, esset realiter idem ipsi creaturæ,& probauit duabus rationibus. Et secundus articulus; quòd non idem formaliter, nec præcisè idem sibi identitate adæquata, ita quòd fundamentum sit tantùm relatio formaliter. Isti termini *non idem formaliter*, & *non idem præcisè*, & *non adæquatè*, possunt multipliciter intelligi,nam non idem formaliter,potest exponi affirmatiuè, & negatiuè, vt suprà declaraui exponendo identitatem,& distinctionem formalem.*Non idem præcisè*,potest exponi diuersimodè,secundùm diuersas distinctiones, puta ex natura rei,formalis,&c.*Adæquatè* potest dupliciter exponi.Vno modo conuertibiliter,sicut dicimus, quòd definitio, & definitum sunt idem adæquatè.Alio modo, *idem adæquatè* potest intelligi sic, quòd nulla sit ibi penitus distinctio præter opus intellectus, sicut dicimus, quòd humanitas est idem sibi adæquatè.

Adæquatè potest dupliciter exponi.

135. Doctor autem in proposito intendit probare, quòd relatio creaturæ ad Deum vere distinguatur formaliter à creatura; & non tantùm formaliter negatiuè, qualis distinctio est inter illa, quæ non dicunt distinctas formalitates, vt suprà exposui. Sed etiam distinguatur formaliter positiuè, quia relatio creaturæ ad Deum, dicit distinctam formalitatem à formalitate creaturæ, & hoc probat Doctor, quia si essent idem formaliter,sequeretur de necessitate,quòd vnum includeret aliud in suo conceptu quiditatiuo,vt suprà patuit *in primo,dist.2.par.2.q.1. & in præsenti quæst.*Probat ergo Doctor quòd relatio in creatura formaliter distinguatur ab ipsa:& probatio stat in hoc; Quæcunque includunt aliam, & aliam rationem quiditatiuam distinguuntur formaliter:sed relatio, & creatura sunt huiusmodi: ergo,&c.Maior est nota ex superiùs declaratis de identitate, & distinctione formali. Minor patet, quia quiditas relationis est esse ad aliud, fundamentum verò est ens ad se:ergo,&c.Potest etiam probari ex multis aliis mediis, quæ Doctor breuitatis causâ omittit, nec est necesse adducere illa,quia ratio relationis,& ratio absoluti, sunt manifestè diuersa,quòd vna formaliter non includitur in alia, nec è contra.Et quomodo non includitur in alia, nec è contra. Et quomodo in vna re possint esse plures realitates formaliter distinctæ, satis notum est ex superiùs declaratis *in primo,distin.*8 *q.pen.*& dicit Doctor in ista litera, quòd ipsa creatura non est præcisè ipsa relatio, sed vltra ipsam relationem dicit aliquam entitatem verè absolutam, in qua fundatur illa relatio,ita quòd si, per impossibile, talis dependentia non esset,adhuc diceret entitatem absolutam, & addit modum quomodo continet illam relationem vnitiuè realiter, & quòd sic contineat, perfectionis est in continente, & præcisè sic continere est ex perfectione ipsius continentis,& addit quòd continens sic vnitiuè,si,per possibile, esset separatum à contento, sic separatum adhuc esset tantæ perfectionis, quantæ est cum contento; ita quòd contentum vnitiuè nullam addit perfectionem ipsi continenti,& hæc est sententia istius literæ.

Relatio in creatura formaliter distinguitur ab ipsa.

Continere vnitiuè est perfectionis in continente.

In ista tamen litera Doctoris occurrunt aliquæ difficultates.Prima est,quia dicit, quòd *lapis non est præcisè ipsa relatio ad Deum creantem*, quia videtur sibimet repugnare: vult enim quòd talis relatio, & creatura ipsa sint vna res, & vna existentia numero: quia identitas realis fundatur super identitate existentiæ, vt suprà exposui: & vult etiam, quòd sint præcisè vna res, quia vna existentia: ergo videtur sequi, quòd creatura sit præcisè ipsa relatio,& è contra. 136.

Difficultates circa literam Scoti.

Respondeo, concedendo quòd sunt præcisè vna res,& præcisè vna existentia,& quòd præcisè vna est alia, & è contra:& tamen stat, quòd creatura non sit præcisè ipsa relatio,nec è contra, aliter, & aliter intelligendo vnam rem præcisè, Nam in vna re, etiam simplicissima possunt fundari plures realitates,plures formalitates;& similiter in vna re existente etiam simplicissima,possunt fundari plures realitates existentes propria existentia, ita quòd existentia vnius realitatis non est præcisè existentia alteriùs,nec est præcisè existentia sui fundamenti; & similiter possunt fundari plures formalitates existentes propria existentia, distincta ab existentia alterius formalitatis, & ab existentia sui fundamenti. Et addo quòd illæ existentiæ ad inuicem sic se habent, quòd omnes dicunt vnam existentiam tantùm realiter, ita quòd repugnat ex causa intrinseca vnam existentiam posse esse sine alia, sic quòd omnes insunt fundamento existenti, & sic omnes realiter identificantur existentiæ fundamenti,& quia sunt idem

realiter in fundamento existente vno, & eodem numero, inter se sunt eadem realiter per illã propositionem; *Quacunque vni, & eidem simpliciter sunt eadem, simpliciter inter se sunt eadem simpliciter*, quæ priùs exposita est in præsenti quæstione, & diffusè exposita est in primo, dist. 2. part. 2. q. 1. respondendo ad primum argumentum principale. His declaratis patet quomodo creatura, & relatio sunt vna res, & vna existentia præcisè realiter, licèt non vna res præcisè, & vna existentia formaliter, cùm relatio dicat distinctam formalitatem, & realitatem; & sic in his oportet cautè respondere.

Creatura, & relatio sunt vna res realiter, & formaliter.

137. Secunda difficultas est in hoc, quod dicit, quòd *continens vnitiuè est ex perfectione ipsius continentis*, quia si sic sequeretur quòd idem esset prius, & posterius seipso: nam apud Scotistas tenetur, & apud Doctorem *dist. 2. & 5. & 8. primi, & alibi*, quòd infinitum intensiuè identificat sibi realiter quidquid dicitur de eo, ex natura rei. Ex hoc infero, quòd ex quo ista est vera in Deo: Bonitas infinita est realiter sapientia infinita, & è contra: ergo bonitas infinita, vt continet vnitiuè sapientiam infinitam est prior ipsa, & quòd sic contineat est præcisè ex perfectione bonitatis, & quia sapientia infinita continet vnitiuè bonitatem infinitam, sequitur, quòd bonitas infinita erit posterior sapientia infinita; & sic idem continens vnitiuè, & contentum respectu eiusdem, & idem erit prius, & posterius respectu eiusdem; & idem erit perfectius, & imperfectius seipso; quæ omnia sunt absurda. Si dicas, quòd bonitas infinita non continet vnitiuè sapientiam infinitam, nec è conuerso. Contrà, & accipio verba Doctoris *Bonitas infinita est sapientia infinita identicè, & non est præcisè sapientia infinita*: quæro ergo vnde habet, quòd sit identicè sapientia infinita: non potest dari aliud, nisi quia bonitas infinita propter sui infinitatem vnitiuè continet sapientiam infinitam, & è contra.

Secunda difficultas.

Respondet ad secundã.

Respondeo, quòd ista propositio, *Bonitas infinita est identicè sapientia infinita*, non est primò vera ex ratione formali terminorum: & si detur bonitas infinita, non sequitur quòd illa sit sapientia infinita, si, per possibile, vel impossibile, posset dari talis. Si enim hæc esset primò vera, sequeretur de necessitate, quòd vna contineret aliam vnitiuè, & è conuerso. Sed ista propositio dependet à duabus aliis, scilicet quòd essentia diuina continet vnitiuè per perfectam identitatem, sapientiam, & bonitatem infinitam. Alia propositio est ista, *Qua vni, & eidem simpliciter sunt eadem realiter simpliciter inter se sic sunt eadem.* Propter ergo identitatem realem, quam perfectè habent in essentia diuina, conceditur ista, *Bonitas infinita est identicè sapientia infinita*: sed vt dixi, non est primò vera: & sic non sequitur, vna continet aliam vnitiuè, sed vtraque continetur in tertio vnitiuè, & sic patet ad instantiam.

Tertia difficultas.

138. Si dicatur, quòd hoc videtur contradicere Doctor *in primo dist. 8. quæst. 3. resp. ad vlt. arg. principale*, vbi habet, quòd bonitas etiam abstracta per intellectum, identificat sibi sapientiam ratione suæ infinitatis, ergo non ratione essentiæ diuinæ. Vide ibi diffusè.

Dico, quòd hoc debet sanè intelligi, quia hoc non habet sic continere, nisi virtute essentiæ diuinæ, cui sic realiter identificatur. Nec volo, quòd sola identitas cum essentia diuina sit ratio sic realiter continendi. Sed volo, quòd ideo bonitas continet per identitatem, sapientiam, & è conuerso, quia vtraque habent infinitatem ab essentia diuina, & realiter sunt idem illi: prima ergo ratio continendi per realem identitatem est sola essentia diuina, vt expresè patet à Doctore *in quodlib. q. 5. circa finem quæst.* & etiam hoc patet *q. 1. quolib.* nullum ergo attributum formaliter infinitum continet primò aliud attributum per realem identitatem, sed sola essentia sic continet primò.

139. Tertia difficultas est de continentia vnitiua, quia quæritur, quid importat *continentia vnitiua*; aut importat tantùm entitatem absolutam continentis, sic intelligendo, quia talis entitas in se, ideò sic continet vnitiuè, aut quia vltrà entitatem illam dicit causalitatem respectu contenti, aut quia se habet vt materia, vel quasi materia respectu contenti. Dico breuiter, quòd omne continens vnitiuè aliud semper respectu illius contenti, dicit duo. Vnum, quòd contentum insit formaliter continenti, vel saltem suo modo insit. Aliud, quòd de necessitate naturæ ipsum contentum suo modo pullulat, siue originatur, siue quasi producitur, & vbi non esset talis quasi productio, esset impossibile contentum realiter identificari sic continenti: & sic patet quomodo essentia diuina sibi realiter identificat quidquid ibi potest esse, quia omne quod est in essentia, siue absolutum, siue relatiuum, de necessitate naturæ, & ex infinita perfectione essentiæ diuinæ, suo modo quasi originatur ab illa. De perfectionibus absolutis patet à Doctore *in primo dist. 8. q. pen. & 1. q. quodlib.* De relatiuis autem patet, quia prima proprietas relatiua immediatè est ab essentia, & est in essentia, vt patet à Doctore *in primo dist. 28.* & filiatio, & spiratio sunt etiam ab essentia, vt à primo formali productiuo: & sic omnia suo modo de necessitate naturæ originantur ab essentia.

Responsio ad tertiam.

Continẽs respectu contẽti duo dicit.

Omnia originantur ab essentia.

140. Quarta difficultas est in hoc, quod dicit, quòd *continens vnitiuè sic continet per entitatem propriam, & perfectam, quod si esset separatum, per impossibile, à contento, ita esset perfectum, sicut & quando habet contentum vnitiuè.* Dubitatur in hoc, quia anima intellectiua continet vnitiuè intellectum, & voluntatem, vt hic dicit infrà *dist. 16.* & tamen si per impossibile esset separata ab intellectu, & voluntate, non esset ita perfecta, quia, vt sic, non posset esse immediatum principium propriæ operationis, qualis est intelligere, & velle, vt infrà patet à Doctore *dist. 16.* Præterea essentia diuina, quæ continet vnitiuè omnes perfectiones attributales, si, per impossibile, esset sine eis, non esset ita perfecta, quia nõ haberet omnẽ perfectionem simpliciter.

Quarta difficultas.

Respondeo, quòd facilis est ista responsio: & dico, quòd dato isto casu de anima intellectiua, ita esset perfecta separata loquendo de perfectione vltimata, & pertinente ad *esse* ipsius animæ; nec ex hoc, quòd est realiter intellectus, & voluntas est perfectior: quia vt est talis entitas, quæ ex ratione sua formali nata est sic continere intellectum, & voluntatem, dicitur perfecta entitas, & ita perfecta, ac si formaliter contineret, & quòd vnitiuè contineat actu, hoc est ex perfecta entitate ipsius animæ, quæ ex se, & ex necessitate naturæ originat huiusmodi perfectiones, vt easdem sibi realiter, & est simile, sicut etiam Doctor dicit *in primo, d. 2. p. 1. q. 1.* quòd perfectius est in essentia diuina virtualiter cõtinere causalitates secundarũ

Responsio ad quartã difficultatem.

causarum

causarum, quàm in se formaliter habere illas. Et cùm dicitur, quòd si anima esset separata per impossibile à potentiis, non esset immediatum principium intelligendi, & volendi, quia istæ operationes requirunt distincta principia, vt patet à Doctore *in primo, dist.2.par.2.quæst.1.& 4.dist.6. & 8.q.ven.& alibi sæpe.* Dico, quòd adhuc esset ita perfecta, quia continere causalitates suo modo virtualiter, vel originaliter, est quodammodò maioris perfectionis, quàm habere illas formaliter, vt patuit suprà: & quòd modò habeat illas formaliter, hoc non est propter perfectionem addēdam, sed magis è contra, id est; quòd ex magna sua perfectione de necessitate naturæ suo modò originat illas in se formaliter. Et per hoc patere potest, quid dicendum de essentia diuina respectu perfectionum attributalium: concedo enim, quòd si per impossibile esset sine illis, adhuc esset ita perfecta sicut & modò; quia vt sic, adhuc suo modo, saltem originaliter perfectissimè contineret.

SCHOLIVM

Soluit duo argumenta posita num. 3. probantia relationem ad Deum distingui à creatura, soluit etiam duo loca Augustini adducta pro eodem num. 20.

26. AD argumenta [a] principalia huius quæstionis.

Ad primum de 4. Met dicitur, quòd infert omnia esse ad aliquid, vt ad opinionem & sensum. Sed contrà, consequens debet differre ab antecedente improbato. Ideò aliter dico, quòd inconueniens est omnia esse ad aliquid, ita quòd ipsorum *esse*, sit formaliter ad aliud esse, sicut dicit illa opinio, quæ dicit omnia apparentia esse vera: quæ etiam dicit, quòd ipsum *esse* rei, est formaliter in *apparere*. Nec sic concedo omnia esse ad aliquid, ita quòd eorum *esse* sit formaliter ad aliud: imò ipsorum *esse* est formale ad se, licèt per identitatem contineant *esse* illorum, quæ sunt ad aliud. *Ad arg. posita n. 3.* *Vide Scot. 1.d. 3. q.5. n.12. de vestigio, vbi agit contra ratitudinē Henrici.*

Ad secundum, [b] etsi negari posset de relatiuis, vel eorum, quæ sunt in diuersis Generibus: quia tunc dicerentur esse primò diuersa, quantùm scilicet ad rationes formales eorum, ita quòd nullum illorum formaliter includit alterum, nec aliquid alterius: licèt per identitatem in existendo vnum contineat alterum: potest tamen dici consequenter ad aliàs dicta, quòd huiusmodi relatio est transcendens, quia quod conuenit enti, antequam descendat ad Genera, est transcendens: sed quod conuenit omni enti antequam in genera descendat: ergo quod est tale, est transcendens, & non alicuius generis determinati, sicut sunt huiusmodi relationes: ergo. *Sup. n.15. soluendo 1. arg. Henr. & 1.d.8.q. 3. & in quodl. q.3. & 5.*

c Ad auctoritatem Augustini pro vltima opinione concedo, quòd relationes in creaturis sunt accidentia, loquendo de relationibus creaturarum, ad illa, ad quæ non dependent essentialiter: ad quæcunque autem essentialiter dependet A, ipsa dependentia eius essentialis non est sibi accidens, hoc est, non est aliud realiter, & tunc illud primum, quod adducitur de 5. Tri. c.5. quod in rebus creatis illud, *quod non secundùm substantiam dicitur, restat*, &c. exponendum est secundùm accidens dici quod non per se prædicatur in quid & cum hoc est etiam mutabile, non tamen manente fundamento, sed per mutationem fundamenti: & prima conditio deficit in prædicatis essentialibus, vel potiùs in substantialibus dictis de creaturis. ecunda conditio deficit in relationibus diuinis: sed ambæ concurrentes sufficiunt, & ita potest exponi vltima auctoritas, de 16 c. quia illa sunt accidentia in his, ad quæ dicitur Deu, hoc est sunt simpliciter mutabilia, non tamen amissibilia, & sunt dicta accidentaliter, hoc est, non essentialiter de substantiis: & vna conditio deficit in relationibus diuinis. *Ad Aug. sup. n.20.* *Relatio ad Deum etsi inseparabilis sit, tamen per accidens prædicatur de fundamento.*

COMMENTARIVS.

141. *n.3. n.26. a NVnc soluenda sunt argumenta principalia huius quæstionis, & primò sic arguit, Quia si relatio omnis creaturæ ad Deum, sit eadem realiter ipsi creaturæ, sequitur quòd omnis creatura erit ad aliquid, non tantùm accidentaliter (eo modo quo patet est ad aliquid, quia per paternitatem sibi de nouo aduenientem) sed etiam per identitatem. Consequens est impossibile, vt patet per Aristotelem 4. *Metaph. tex. commen.* 25. vbi expressè improbat opinionem eorum, qui dicebant omnia apparentia esse vera, & inducit Aristoteles ad hoc inconueniens, quia cùm *apparere* sit ad aliquid, statim sequitur, quòd omnia erunt ad aliquid per se, & quiditatiuè.

Respondet Doctor, primò inducendo responsionē aliorum, qui dicunt, quòd Aristoteles infert omnia esse ad aliquid, ad opinionē, & sensum, Et Doctor improbat hanc responsionē, per hoc, quòd *consequens debet differre ab antecedēte improbato*, & in isto casu non differret: nam hoc antecedens: *Omnia apparentia sunt vera quo ad sensum, & opinionē*, est idē cū cōsequente, scilicet *omnia apparentia sunt ad aliquid ad sensū, & opinionē*: patet, quia esse apparēs est ad aliquid. Si ergo cōsequens debet differre ab antecedēte, oportet quòd consequens inferatur absolutè, non tantùm quo ad sensum, & opinionem sed etiam quo ad intellectum. Vnde Doctor *in 1. dist. 3. q.2.* contra Henricum de illa ratitudine, siue respectu vestigiali, ibi dicit exponendo Aristotelem in isto passu,

passu, quòd in argumento ducente ad impossibile, consequens debet esse magis, vel æquè impossibile, Et quando est æquè impossibile, debet differre ab antecedente impossibili, quia si esset penitus idem, nihil probaret: sed quando est aliud ab antecedente, licèt in se esset æquè impossibile, tamen multis videtur magis inconueniens: sicut etiam de negantibus primum principium deducit Aristoteles non ad magis impossibile in se, sed ad impossibile magis manifestum eis, vt patet 4. *Metaph. tex. com.* 49. sicut etiam infert Aristoteles contra eos, quòd omnia futura eueniebant de necessitate, intulit, *ergo non expedit consiliari, nec negociari*, quòd non est magis inconueniens in se, quàm quòd omnia futura eueniant de necessitate: sed est inconueniens magis manifestum, sic est in proposito. Ideò Doctor dat aliam responsionem, quæ stat in hoc: Esse ad aliquid contingit tripliciter. Primò denominatiuè per relationem realiter distinctam, sicut dicimus, quòd album est simile alteri albo. Secundò denominatiuè per relationem eandem sibi realiter, quæ tamen est extra rationem formalem, & quiditatiuam sui fundamenti. Tertiò formaliter, & quiditatiuè, idest, quòd entitas illa in se sit essentialiter, & quiditatiuè ad aliud, & hoc vltimo modo est inconueniens, quòd omnis creatura sit ad aliquid, quia tunc nullum ens creatum esset formaliter, & quiditatiuè ens absolutum. Primo tamen & secundo modo esse ad aliquid nullum est inconueniens, & sic patet litera.

Primo perihermen. sect. 2.

Ad aliquid contingit tripliciter.

142 Secundò principaliter arguit, probando quòd talis relatio verè distinguatur, quia Prædicamenta sunt primò diuersa, & simpliciter diuersa entia, quia ens secundùm se diuiditur in illa, ergo relatio quæ est in Prædicamento relationis, est alia res ab omni creatura. Antecedens est manifestum ex quinto Met. tex. com, 14. qui sic incipit, *Secundùm se verò* (id est, entia per se, vt ly *per se* distinguitur contra *per accidens*, de quo ente per accidens patet suprà tex. com. 13. *dicuntur esse quæcunque significant figuras prædicationis*, idest, genera Prædicamentorum per Commentatorem ibidem. Sequitur, *quoniam ergo prædicatorum alia significant quale, alia quantum, alia ad aliquid, &c.* Hæc ille. Hoc idem patet 2. Metaph. tex. com. 13. secundùm aliam translationem, vbi habetur, *Illa*, inquit, *quæ differunt secundùm genus, impossibile est, vt sint ad inuicem: sed distant magis, & non conueniunt*, id est, secundùm Com. ibidem, *Illa, quæ differunt in genere, non agunt in se inuicem, neque sunt contraria, sed distant ab inuicem, & in rei veritate non sunt differentia.* Hæc ille, & sic patet quomodo Prædicamenta sunt diuersa.

n. 26. b Respondet Doctor & dat duas respósiones, nes. Prima est, quòd non necesse omnia Prædicamenta esse simpliciter primò diuersa, accipiendo *primò diuersa* pro reali distinctione, quæ est inter aliam, & aliã rem: sed possunt dici primò diuersa formaliter, quia nihil vnius Prædicamenti potest esse de ratione formali, & quiditatiua alterius, nec è contra; & sic omnis relatio quantumcunque perfectè idem substantiæ, quantitati, vel qualitati identitate, supple, reali: semper tamen formaliter distinguitur, ita quòd dicit aliã formalitatem, & hæc responsio satis placet. Et quod dicit, *licèt per identitatem in existendo vnum contineat alterum*, vult dicere, quòd etsi relatio creaturæ ad Deum &, ipsa creatura in suis rationibus formalibus non sint idem, nec vnum contineat aliud per identitatem formalem, tamen vt actu existunt, vnum continet aliud per identitatem. Quod debet sanè intelligi, quia dictum est suprà, quòd illa relatio sicut dicit propriam formalitatem, ita & propriam existentiam aliam ab existentia fundamenti; tamen vtraque existentia est eadem realiter, quia est impossibile fundamentum actu existere sine relatione tali, sibi inexistente in existendo: ergo vnum continet aliud per realem identitatem, quæ fundatur super identitate existentiæ reali, vt suprà exposui.

Quomodo prædicamenta sint primo diuersa.

Secundò Doctor dat aliam responsionem, quæ stat in hoc, posito quòd relatio prædicamentalis sit alia res à prædicamento Substaniæ, Quantitatis, & Qualitatis; tamen relatio transcendens non videtur quòd semper sit alia res à suo fundamento, cuiusmodi est relatio creaturæ ad Deum, & hoc probat, quia quod conuenit enti, antequàm diuidatur in decem Genera, est transcendens. Patet, quia sicut ens finitum, quod diuiditur in decem Genera, vt patet ab Arist. 5. *Metaph. tex. com.* 14. est transcendens, ita quòd conuenit sibi antequàm intelligatur diuisum in decem Prædicamenta, erit transcendens; modò relatio creaturæ ad Deum, ex quo est simpliciter communis omni creaturæ, puta Substantiæ, Qualitati, & Quantitati: sequitur quòd erit transcendens. Aduerte tamen, quòd non vult, quòd omnis relatio, quæ realiter indentificatur fundamento sit transcendens nec similiter vult, quòd omnis relatio trãscẽdẽs sit realiter idem suo fundamento. Primum patet, quia vna relatio prædicamentalis potest per identitatem fundari in alia, vt suprà expositum est de similitudine, quæ licèt sit alia à fundamento, tamen alietas fundata in similitudine, identificatur realiter similitudini: quia tali similitudini repugnat esse sine termino illius alietatis, vt suprà exposui. Secundum patet, quia alietas potest esse relatio transcendens, tamen non quælibet realiter identificatur suo fundamento, quia alietas, quá Substantia est alia à Qualitate, realiter differt à Substantia, quia non repugnat Substantiæ posse esse sine Qualitate, & alietas fundata in illa prima alietate, identificatur realiter illi primæ alietati, quia sibi repugnat esse sine termino secundæ alietatis fundatæ. Non vult ergo Doctor quòd relatio creaturæ ad Deũ ex hoc dicatur eadem creaturæ, quia transcendens, sed dicitur esse eadem propter rationem superiùs factam, videlicet, quia sibi repugnat esse sine tali relatione. Sed ad euitandum hoc inconueniens, quia Prædicamenta videntur diuersa, dicit quòd talis relatio nó est relatio prædicamétalis, & sic patet responsio ad argumenta principalia. 143.

c Nunc Doctor exponit auctoritatem Augustini adductam pro opinione Henrici *quodlib.* 9. q. 3. Quæ ponitur paulò ante ad responsionem quæst principalis ibi: *Aliter ponitur, quòd ista relatio Angeli, &c.* Et respondet Doctor concedendo *quod relationes in creaturis sunt accidentia, &c.* Hæc litera debet sanè intelligi. Primò, quia nó videtur, quòd hoc sit simpliciter verum, quòd quando aliquod fundamentum, puta *A* essentialiter dependet à *B*, quòd relatio dependentiæ fundata in *A* sit idem realiter ipsi. *A* Patet, quia multi effectus essentialiter dependent à causis secundis, & tantùm relatio dependentiæ nó realiter identificatur; non debet ergo intelligi ista litera de quacunque dependentia essentiali; sed debet 144.

Expositio auctoritatis Augustini. n. 20. n. 26.

debet intelligi de speciali dependentia, quâ videlicet aliquid essentialiter dependet ad aliud, ita quòd simpliciter est impossibile,& repugnat, ipsum posse esse pro quocunque instanti sine illo, à quo sic dependet; & talis dependentia essentialis, loquendo de dependentia causati ad causam, est tantùm respectu causæ primæ. Patet, quia causa prima potest supplere causalitatem omnis causæ secundæ. Est etiam alia dependentia essentialis, quâ aliquid dependet ad aliud non vt ad causam, sed vt ad terminum, sic quòd est simpliciter impossibile ipsum posse esse, nisi præcisè sit ad alium terminum: & hoc modo omnis relatio de necessitate dependet ad terminum, & sic dependentia, quâ talis relatio dependet ad terminum, erit realiter eadem tali relationi, quæ tamen realis identitas est à causa intrinseca relationis fundantis, vt suprà exposui.

Dependentia multiplex.

145. Potest etiam esse alia dependentia essentialis, quâ accidens essentialiter dependet ad subiectum, ita quòd est simpliciter impossibile esse tale accidens per aliquod instans sine tali subiecto, & sic dependentia fundata in tali accidente est realiter eadem tali accidenti: & non ex hoc solo, quòd accidenti repugnat esse sine subiecto, sed à causa intrinseca illius accidentis, quæ non est nobis naturaliter nota, sed quodammodo innotescit nobis à posteriori: per hoc quòd experimur tale accidens sic de necessitate dependere ad tale subiectum, quod est simpliciter impossibile ipsum posse esse sine tali subiecto, nec per consequens sine tali dependentia; ideò benè nota literam Doctoris. Nota etiam hoc, quod dicit, quòd *relationes in creaturis sunt accidentia, loquendo de relationibus creaturarum, ad illa, ad quæ non dependent essentialiter*, supple fundamenta talium relationum. Nam quando fundamenta non dependent essentialiter (loquendo de dependentia simpliciter necessaria) ad terminos, ad quos tales relationes terminantur, semper tales relationes in creaturis, sunt accidentia realiter distincta à talibus fundamentis.

Relationes in creaturis quo modo sunt accidentia.

Ad auctoritatem Augustini quòd in rebus creatis *illud, quod non secundùm substantiam dicitur, restat*, &c. Dicit, quòd ad hoc, quòd secundùm accidens dicatur, duæ requiruntur conditiones. Prima, quòd tantùm prædicetur in quale, & non in quid. Secunda, quòd illud prædicatum non sit simpliciter immutabile, sed oportet quòd sit mutabile, non tamen manente fundamento. Istæ duæ conditiones integrant rationem prædicati per accidens. Et dicit, quòd in illis relationibus, prima conditio inuenitur. Patet de paternitate, quæ non prædicatur in quid de Deo; sed secunda conditio deficit ibi, quia paternitas est de se necesse esse, hoc tamen habet ab essentia diuina, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 2. *par.* 2. *q.* 1. *in resp. ad vltimum arg. principale*; in creaturis verò, etiam loquendo de prædicatis essentialibus secunda conditio inest eis, quia sunt verè mutabilia. In proposito autem relatio creaturæ ad Deum est prædicatum per accidens, quia habet illas conditiones. Prima, quia non prædicatur in quid de fundamento. Secunda, quia est mutabilis: patet, quia fundamentum eius est verè mutabile, non tamen est accidens amissibile, quia non potest amitti manente fundamento, & sic patet ista litera. 146.

Duæ conditiones integrant rationem prædicati per accidens.

SCHOLIVM.

Resoluit primam quæstionem, ponens duplicem respectum creationis, alterum causati ad Deum, qui est idem fundamento, ex dictis: alterum ad non esse *immediatè præcedens, & hic non est sic idem realiter: & idem videtur de* non esse *quomodocunque præcedenti, etiamsi teneatur non posse separari à creatione, iuxta dicta q.* 3.

27. AD illam quæstionem de creatione, dico, quòd creatio non tantùm videtur importare relationem ad Deum, in ratione causæ efficientis, sed etiam respectum ad *non esse* præcedens: & hoc ordine durationis, vt accipitur propriè *creatio*. Sed iste ordo potest intelligi, vel ad *non esse* immediatè præcedens, vel indistinctè, & primo modo tantùm dicitur res creari in primo instanti: secundo modo potest dici res semper creari dum manet. Si loquamur de prima relatione, scilicet ad causam efficientem, patet solutio ex quæstione præcedenti. Si de secunda relatione, videtur quòd illa non sit eadem fundamento, quod sequitur ex illo secundo modo, prout tantùm conuenit rei in primo instanti, si idem respectus ad *non esse* maneat tantùm in illo instanti, absolutum autem manet post illud instans: & manenti, non manens, non est idem realiter. Sed de ordine illo ad *non esse* indistinctè accepto, videtur idem, nisi probari possit contradictio, quòd illa essentia posset esse absque respectu ad *non esse* duratione præcedens. Quòd si probetur hoc in tertia quæstione quæsita, quòd contradictio sit lapidem esse sine respectu ad *non esse* præcedens duratione, tunc posset dici consequenter, quòd iste respectus non differt à fundamento, nisi quòd iste respectus non est dependentia ad aliquid, ad quod habens illum essentialiter dependeat. Non est autem generaliter dictum in præcedenti quæstione, quòd omnis respectus est idem realiter cum suo fundamento: sed omnis respectus dependentiæ ad aliquid, sine quo dependens non potest esse, idem est dependenti. Si autem non sit contradictio lapidem esse sine tali ordine ad *non esse*, tunc planum est illum ordinem non esse idem fundamento. Sic ergo vel secundùm vnam opinionem, creatio secundùm vtru que respectum quem dicit, est idem fundamento, vel saltem quantum ad primum respectum, licèt non quantum ad secundum. *Ad qu.* 2.

COMMENTARIVS.

147. *AD illam quæstionem de creatione.* Hîc Doct. respondet ad illam quæstionem, quæ est quarta in ordine, vbi quæritur, *An creatio Angeli sit idem* Angelo, & Doctor tria dicit, & pro clariori intelligentia, exemplum pono de homine creato. Primò, homo dicit relationem realem ad ipsum Deum creantem; & illa relatio est idem realiter ipsi homini, vt suprà patuit. Secundò, homo potest comparari ad *non esse* immediatè præcedens aliqua duratione ipsum *esse* hominis; vt quando homo consideratur tantùm habere *esse* in primo instanti, quod *esse* in primo instanti immediatè sequitur ipsum *non esse*; & sic in homine habente *esse* in primo instanti fundatur relatio, quæ terminatur ad *non esse* immediatè præcedens: & talis relatio non est idem ipsi homini: patet, quia tantùm fundatur in homine, vt consideratur habere *esse* in primo instanti, & terminatur ad *non esse* immediatè præcedens; sed patet quòd non solùm homo habet *esse* in primo instanti: sed etiam in instantibus sequentibus; & sic homo in secundo instanti, non habet illam relationem ad *non esse* immediatè præcedens. Illa etiam relatio est tantùm ens rationis: quia relatio, quæ terminatur ad *nihil,* licèt habeat fundamentum reale, dicitur respectus rationis, vt infrà patebit à Doctore *in isto secundo, dist. 44. siue vltima,* & per consequens non identificatur alicui realiter.

Homo potest comparari ad tria.

148. Tertiò, homo potest comparari ad *non esse* indistinctè, non considerando *non esse* mediatè, vel immediatè, & tunc dico duo. Primum, quòd si de ratione creaturæ est, quòd habeat *esse* post *non esse,* vt dixit Henricus: tunc talis relatio hominis ad *non esse* indistinctè præcedens, erit eadem cum homine: nisi dicatur, quòd relatio, quæ identificatur cum creatura, est tantùm relatio dependentiæ ad aliquod, sine quo impossibile est ipsum esse; modò relatio hominis ad *non esse,* siue mediatè, siue immediatè præcedens, non est huiusmodi: quia homo essentialiter non dependet ad *non esse:* & etiam vt suprà dixi, talis relatio est tantùm ens rationis. Secundò dico, quòd si homo potest esse ab æterno, ita quòd non est necesse simpliciter habere *esse* post *non esse*, tunc relatio ipsius ad *non esse* potest separari, quia potest esse sine termino relationis; quia si potest esse ab æterno, ipsum *non esse* non præcedit *esse* de necessitate; & sic potest esse homo sine tali respectu; & ex iis patet tota ista litera. Et sic possunt sustineri duæ opiniones; vna quòd relatio creaturæ, quæ terminatur ad *non esse* indistinctè est idem fundamento, accipiendo *idem* sic, quòd est impossibile fundamentum esse sine tali respectu, & similiter relatio creaturæ ad Deum creantem, est simpliciter idem. Secunda opinio est, quòd ipsa creatio passiua est idem creaturæ tantùm, secundùm quòd est respectus ipsius creaturæ ad Deum creantem.

Quomodo relatio sit eadem fundamento.

SCHOLIVM.

Respondet ad quinque argumenta posita nu. 1. & 2. probantia relationem creaturæ ad Deum, distingui ab ea.

Æquinitas tantum est equinitas, explicatur.

Sed est q. 1. tenendo alium ordinem quem hic habes.

Di. 43. q. 1.

Creatio eadem an possit reparari?

Maria habuit eandē maternitatem ante & post resurrectionem.

.s. alba.

SEcundùm primam [a] opinionem potest responderi ad primum argumentum, quòd auctoritas loquitur de his præcisè, quæ per se includuntur in quiditate rei, vnde quiditas est. Vnde excludit *vnum, & multa,* actum, & potentiam, quia nullum tale est de per se intellectu quiditatis. Et ita concedo, quòd nulla relatio sit idem formaliter fundamento, etsi realiter & per identitatem quandoque contineatur in eo, vt est in proposito. 28.

Ad secundum patet, [b] quòd ille respectus ad Deum, non tantùm manet in primo instanti, sed semper dum manet res: sicut dicetur in 2. qu. 2. dist huius libri.

Ad tertium, [c] etsi non sit verum Deum non posse reparare eundum motum, de quo in quarto dicetur; tamen si hoc concedatur, conceditur propter interruptionem, quæ secundùm eos prohibet identitatem motus reparati, & destructi. Sed hoc non concludit in proposito, nisi quòd creatio non posset reparari eadem, inquantùm dicit ordinem immediatum ad *non esse*: non autem inquantùm dicit respectum ad causam. Vnde idem respectus potest reparari: quia eadem maternitas fuit in matre Christi ad ipsum post resurrectionem, quæ antè fuit.

Ad quartum, [d] concedi potest, quòd creatio passiua inest igni ab igne generante, illa scilicet creatio, qua omne aliud à Deo dicitur creari, siue creetur, siue generetur. Nec sequitur si inest ab igne generante, ergo est ad ignem generantem, vt ad terminum: nam similitudo inest huic albo, & illi albo à generante ipsa *, & tamen non oportet illam similitudinem esse ad generans, sicut ad terminum.

Varij respectus mutationis naturalis explicantur.

Ad quintum, [e] cùm arguitur de mutatione, vbi videtur esse difficultas de maiori, & minori: dico, quòd in mutatione naturali vbi est materia & forma, & agens, & compositum ex materia & forma, sunt respectus multi: puta respectus agentis ad compositum productum, & ècontrario respectus compositi producti ad agens: respectus materiæ ad formam, & ècontrario: & vtriusque respectus ad totum, & ècontrario: & respectus compositi & formæ præsentis ad oppositum præcedens, & non solum ista absoluta, scilicet compositum & formam, præcesserunt sua opposita: sed etiam illos respectus materiæ ad formam, 29.

formam,& ècontrario,& formæ ad compositum,& ècontrario, præcesserunt opposita sua. Et ideò potest esse respectus omnium istorum respectuum ad opposita sua.

Nec hoc tantùm, sed etiam omnes isti respectus sunt ab agente:& ideò potest esse respectus istorum respectuum ad agens, ita quòd de istis [g] multis respectibus, accipiendo illos qui sunt ad propositum, materia habet respectum ad formam, sicut perfectibile, & illud, quod perficitur ad perfectionem: & ista coæua sunt existentiæ compositi. Iste etiam [h] respectus est ab agente effectiuè inducente formam, & perficiente materiam hac perfectione formali: ita quòd in respectu isto, qui est materiæ ad formam, vt receptiui ad perfectionem, siue vt perfectibilis ad perfectionem, fundatur respectus passiui ad agens. Iste etiam respectus succedit suo opposito, quia materia non priùs fuit formata.

Assignãtur respectus, qui concurrũt ad mutationem passiuam. 5. & 6 Phys. & 1. Cæl.

Istos tres [i] respectus videtur dicere mutatio passiua, scilicet respectum materiæ ad formam, vt receptiui ad perfectionem, siue vt perfectibilis ad perfectionem: & respectum passiui, siue producti, ad agens, siue producens:& respectum posterioris ad oppositum præcedens. Duo autem istorum respectuum, scilicet primus & tertius, videntur vniuersaliter concurrere ad mutationem absolutè, non co parando eam ad agens: & isti exprimuntur per illam rationem mutationis, quâ dicitur aliquid mutari, quia aliquid aliter se habet nunc quàm priùs, si *habere* exprimat respectum materię ad formam, siue perfectibilis ad perfectionem, secundùm quam sic se habet, hoc est, quod actuatur illa perfectione, sed alitèr quàm priùs: ecce alius respectus, fundatus in alio respectu materiæ ad formam, siue perfectibilis ad perfectionem. Et si addatur, quòd mutari est aliquid aliter se habere nunc quàm prius ab aliquo mutante, ecce tertius respectus

30. k Ad propositum ergo potest dici, quòd mutatio accepta propriè, non est eadem formæ: quia mutatio tunc maneret manente forma, nec est eadem respectu materiæ ad formam, nec ècontrario: quia tunc semper maneret, dum manet compositum. Sed est ordo materiæ ad formam, vt nouus, id est, immediatus ad talem ordinem: & neuter istorum ordinum est dependentia essentialis ad aliquid, ad quod dependeat habens illum ordinem: & ideò neuter est idem absoluto: sic ergo conceditur Maior [l] huius rationis.

Duo ordines, id est, respectus, receptiui materiæ, & informatiui formæ.

Et ad Minorem dico, quòd creatio est productio totius creati in *esse*, non præsupposita aliqua parte eius: ita quòd licèt creatum habeat duas partes, quarum altera naturaliter posset præcedere alteram, & eam recipere vt suam perfectionem, tamen vt totum creatur, non videtur primus terminus creationis esse pars aliqua, sed totale *esse*; aut saltem si loquamur de Angelo creato, ibi nihil est potentiale recipiens aliquod actuale, sub cuius opposito præfuerit Et tunc si dicatur mutatio habitudo potentialis ad actualem nouum, ita quòd potentiale præfuerit in se, & tamen sine illo actu: Patet, quòd nulla creatio est mutatio, quia nullum potentiale præexistebat. Si autem mutatio dicatur noua [m] actuatio ipsius potentialis, ita quòd illud potentiale non præfuit sub actu; nec tamen oportet, quòd in se præfuerit: nec sic creatio Angeli est mutatio, quia nullum potentiale est in eo: tamen sic posset dici, quòd creatio ignis est mutatio, si ignis crearetur, quia in eo est potentiale, & actuaretur per formam, & aliter se haberet nunc quàm priùs: non quòd priùs fuerat, sed quòd non sic se habuerit priùs sicut modò. Et videtur, [n] quòd in definitione mutationi illud *aliter se habere nunc quàm priùs*, non oporteat, quòd accipiatur positiuè: quia planum est quòd non refertur ad subiectum, sed ad terminum *à quo*: terminus autem *à quo* mutationis, propriè non est aliquid positiuum, sed priuatio, secundùm Philosophum, 5. Phys.

Creatio quomodo dicitur mutatio, & quomodo non?

T.c.7.& 8.

Dico tunc, quòd vel nulla creatio est mutatio, si oporteat semper potentiale in se præfuisse, & nouiter actuari à forma recepta, quia nullius creati potentiale præfuit: vel saltem creatio simplicis, non est mutatio, si sufficiat potentiale non fuisse sub illo actu, in quo nunc est, & ita nouiter fuisse sub actu per mutationem. Sed quomodocunque sit ratione illius ordinis immediati ad *non esse*, propter quem concessum est mutationem differre à forma; concessum est etiam creationem non esse eandem realiter fundamento, quia ille ordo immediatus ad *non esse*, non est idem, si non maneat, nisi in primo instanti: sicut propter illum eundem ordinem, non manet creatio, nisi in primo instanti cum forma.

Terminus a quo mutationis nõ est positiuus.

COMMENTARIVS.

149. * n. 28. *Quinto Metaph. cap. 1.*

a NVnc Doctor soluit argumēta facta contra istam quæstionē, quæ est quarta in ordine. Ad primum respondet Doctor quòd Auicenna loquitur tantùm de iis, quæ præcisè per se includuntur in quiditate rei, vnde quiditas est, id est, quòd considerando æquinitatem in illo primo signo, in quo tantùm quiditas est, solùm prædicata essentialia includit; & hoc modo relatio non includitur in tali quiditate, licèt in secundo signo includat prædicata secundi modi vnitiuè, & realiter, & de hoc etiam dictum est satis in primo, *dist.* 3. *q.* 5.

Creatio, & conseruatio non distinguũtur formaliter, sed sunt eiusdem rationis.

b Ad secundum respondet quòd creatio passiua, quæ terminatur ad Deum creantem, semper manet quandiu Angelus manet, vt infrà patebit *dist.* 2. *q.* 2. *huius, & in quodlib. q.* 12. ibi ostenditur, quòd creatio, & conseruatio sunt penitus idem ex natura rei, tantùm enim differunt ratione: talis ergo creatio passiua, vt terminatur ad Deum, semper manet, creatura manente, licèt accipiendo respectum creationis passiuæ vt terminatur ad *non esse* immediatè præcedens, tantùm maneat in primo instanti creationis, & non in secundo, vt suprà patuit.

c Ad tertium respondet, quòd concesso fortè de motu propter interruptionem, licèt in quarto, *dist.* 43. videatur sustinere, quòd etiam eundem motum numero annihilatū Deus posset reparare; sed quidquid sit de motu, aliàs pertractabitur: loquendo tamen de creatione passiua, pro quanto dicit respectum ad causam eandem numero, eadem maternitas potest reparari, licèt fortè, non possit reparari, vt dicit ordinem immediatum ad *non esse*. Quod autem primo modo possit reparari, probat per simile, quia fuit in matre Christi ad ipsum post resurrectionem; quæ ante fuit. De hac tamen materia, an eadem relatio annihilata possit reparari, magis patebit in quarto, *dist.* 43.

d Ad quartum respondet concedendo, quòd ignis genitus dicitur etiam creatus; sic intelligendo, quòd creatio passiua inest igni ab igne generante, illa scilicet creatione, qua omne aliud à Deo dicitur creari, siue creetur, siue generetur, quæ *creatio* generali nomine accipitur, sed vltrà non sequitur, creatio passiua inest igni genito ab igne generante; ergo talis creatio terminatur ad ignem generantem, siue ergo ignis genitus creetur ab igne generante: & patet per simile, quia similitudo inest parieti à generante album in pariete: ergo talis similitudo terminatur ad generantem album. Sic est in proposito; ista tamen materia, quomodo ignis dicatur genitus ab alio igne, & quòd sit creatura, & vt sic, tantùm dicat respectum ad Deum, requirit prolixiorem tractatum, & diffusè exposui super tertio Doctoris dist. 10. vide ibi quæ notaui.

150. * n. 29. *Expositio literæ.*

e Ad quintum respondet, & primò præmittit aliqua, deinde declarat intentum, quomodo creatio non sit propriè mutatio. Et vt clariùs ista litera intelligatur, expono illam de propositione in propositionem: ibi: *Dico quòd in mutatione naturali, vbi est materia, & forma, & agens, & compositum ex materia, & forma*, quia propriè mutatio terminatur ad verè genitum, & generatio est ad substantiam, vt patet quinto Physic. Dicit ergo Doctor, quòd in tali mutatione naturali sunt multi respectus, scilicet respectus agentis ad compositum productum, & èconuerso: respectus materiæ ad formam, scilicet partis, & èconuerso, & respectu materiæ ad formam dicitur respectus informati ad formam informantem, siue respectus perfectibilis ad formam perficientem. Respectus verò formæ partis ad materiam, dicitur respectus formæ informantis, siue perficientis ad materiam. Sequitur, quòd *vtriusque respectus ad totum, & èconuerso*, id est, quòd materia, & forma habent respectum ad totum compositum, & est respectus causæ intrinsecæ ad causatum intrinsecè, & èconuerso, respectus totius ad materiam, & formam, & respectus causæ intrinsecæ ad materiam, & formam, quæ sunt causæ intrinsecæ; siue respectus materiæ & formæ ad totum, dicitur respectus partium componentium ad totum compositum: & èconuerso dicitur respectus compositi ad partes componentes: Sequitur, *& respectus compositi, & formæ præsentis ad oppositum præcedens*, id est, quòd compositum producitur de *non esse* ad *esse*; & sic dicitur respectus *esse* compositi ad *non esse* compositi; & similiter respectus formæ præsentis ad oppositum, est respectus ipsius formæ partis ad *non esse* præcedens; licèt isti duo respectus vltimi dicantur magis respectus rationis, quia terminantur ad non ens, vt dixi suprà. Sequitur: *& non solùm ista absoluta, scilicet compositum, & forma, præcesserunt sua opposita*, scilicet non esse compositi, & non esse formæ; *sed etiam illos respectus materiæ ad formam, & èconuerso: & forma ad compositum, & èconuerso præcesserunt opposita sua:* Patet de respectu materiæ ad formam, qui est informati ad formam informantem, quia priùs non informabatur, puta forma ignis, & nunc informatur: & sic materia habet respectum informati ad *non esse* informatum præcedens: & similiter patet de forma, quia respectum formæ informantis ad materiam informatam, præcedit alius respectus, qui est ad oppositum, videlicet ipsius formæ informantis ad non informare, quod est oppositum præcedens; & similiter respectum formæ ad compositum, qui est partis componentis ad compositum, præcedit alius respectus, videlicet *esse* ipsius formæ ad *non esse* immediatè præcedens: & similiter respectum compositi ad partes componentes præcedit alius respectus, scilicet respectus *esse* compositi ad *non esse* ipsius compositi immediatè præcedens. Sequitur, *& ideo potest esse respectus omnium istorum respectuum ad opposita sua*: id est, quòd omnes respectus supradictos præcedunt respectus ad opposita, vt exposui priùs. *Compositum quomodo producatur. Nota.*

f *Nec hoc tantum, sed etiam omnes isti respectus sunt ab agente;* patet, quia respectus materiæ informatæ est ab agente inducente formam in materiam, & respectus formæ informantis, est ab agente, ex hoc, quòd inducit talem formam in materiam: & similiter respectus materiæ, & formæ ad totum compositum est ab agente, quia nunquam materia posset causare intrinsecè, nisi priùs agens incipiat causare, vt suprà patuit à Doctore *in primo distin.* 2. *par.* 1. *q.* 1. *& distin* 8. *quæst.* 1. Priùs enim materia mouetur, quàm ipsa causet intrinsecè; id est, quòd priùs recipit formam partis ab agente, quàm dicatur causa intrinseca compositi: & sic patet quomodo talis respectus est ab agente, tam materiæ, quàm formæ respectu compositi: & similiter respectus 151.

5. Phys. contex. 7.

compo

compositi ad partes componentes, est ab agente, quia compositum habet esse per agens, ex hoc, quòd inducit formam in materiam; & sic forma, & materia dicuntur causare intrinsecè: & similiter omnes respectus ad opposita sunt ab agente; patet, quia respectus materiæ informatæ ad *non esse* præcedens, & respectus formæ informantis ad *non esse* præcedens, est ab agente, qui nunc inducit formam in materia, quæ priùs non erat inducta, & sic de aliis. Sequitur, *& ideo potest esse respectus istorum respectuum ad agens*, nam respectus materiæ informatæ includit respectum ad agens inducens formam. Et non debet hîc intelligi, quòd isti respectus sint formaliter ad agens, tanquam ad terminum, quia tunc idem respectus posset habere duos terminos, quod est falsum; sed dicuntur respectus ad agens ex hoc, quòd omnes isti respectus includunt respectum ad agens, ita quòd respectus formæ informantis includit respectum ipsius formæ inductæ ad agens inducens,& sic de aliis.

Compositum à quo habet esse.

152. Sequitur, *ita quòd de istis multis respectibus, accipiendo illos, qui sunt ad propositum, materia habet respectum ad formam, sicut perfectibile, & illud quod perficitur ad perfectionem, & ista coæua sunt existentiæ compositi*, id est, quamdiu compositum existit, tamdiu materia perficitur à forma, & ècontra, forma perficit materiam, & in illo instanti, in quo forma non perficit materiam, desinit esse compositum. Sequitur: [b] *Iste etiam respectus*, scilicet perfecti ad perfectionem, *est ab agente effectiuè inducente formam*, id est, quòd iste respectus consequitur formam, pro quanto ipsa forma inducitur ab agente in materiam. Sequitur; *ita quòd in respectu isto, qui est materiæ ad formam, vt receptiui ad perfectionem*, est respectus passiui ad agens: nam materiam pati formaliter est recipere formam, & pati ab agente, est ipsam recipere ab agente. Sequitur: *iste etiam respectus succedit suo opposito*, quia materia non priùs fuit formata,vt suprà exposui. Sequitur; *Istos tres respectus videtur dicere mutatio passiua*,qua aliquid mutatur,*scilicet respectum materiæ ad formam, vt receptiui ad perfectionem, & respectum passiui,siue producti ad agens*, & respectum posterioris ad oppositum præcedens; & addit quòd *primus respectus*,scilicet receptiui ad formam receptam, *& tertius respectus*, scilicet *esse* posterioris ad *non esse* priùs immediatè præcedens, *videntur vniuersaliter concurrere ad mutationem absolutè, non comparando eam ad agens*: patet, quia mutari, ex quinto Physicorum, est aliquid aliter se habere nunc, quàm priùs; & sic materia mutatur propriè, quia nunc recipit aliquam formam, quàm priùs non habebat. Et si addatur, quòd mutari est aliquid aliter se habere nunc, quàm priùs ab aliquo mutante, tunc est tertius respectus, qui in ordine est secundus, qui scilicet est respectus passiui ad agens.

Quomodo materia habeat respectum ad formam.

Contex.7. & 12. Meta. contex. 38. & 63.

153. Sequitur, *Ad propositum ergo potest dici* Hîc Doctor applicat quæ suprà dixit, & ostendit quomodo mutatio propriè non est eadem formæ, nec materiæ, quia tunc semper maneret, dum manet compositum; nam si esset eadem formæ, tunc sequeretur, quòd manente forma, semper talis mutatio maneret, quod est falsum: patet, quia forma manet in materia in *esse* quieto. Et similiter si esset eadem materiæ, quamdiu maneret materia, ipsa maneret, quòd est falsum, quia materia non tantùm præcedit mutationé,sed remanet sub forma in *esse* quieto, & vt sic manens non dicitur mutari, & quamdiu compositum manet,tamdiu materia,& forma non dicuntur mutari,quia vt sic, manet sub *esse* quieto. Sequitur: *Sed est ordo materiæ ad formam*,vt *nouus, id est immediatus ad talem ordinem*, id est, quòd talis respectus materiæ ad formam, qui dicitur nouus, secundùm quem materia dicitur mutari, ex hoc dicitur mutari, quia est immediatus ad talem ordinem, quia iste respectus mutationis habet respectum ad *non esse* immediatè præcedens; & sic talis mutatio erit tantùm in primo instanti, in quo materia nunc est sub vna forma, sub quâ priùs non fuit. Sequitur, *& neuter istorum ordinum est dependentia essentialis ad aliquid, ad quod dependeat habens illum ordinem, & ideò neuter est idem absoluto.* Vult dicere, quòd respectus materiæ, vt receptiuæ ad formam receptam, & ècontra; & similiter respectus receptiui ad *non esse* præcedens; & similiter respectus formæ informantis ad *non esse* præcedens, non sunt idem, neque materiæ,neque formæ. Patet de respectu receptiui ad formam:quia non repugnat receptiuo posse esse sine tali forma vt termino. Similiter respectus formæ perficientis non est idem tali formæ, quia non repugnat formæ posse esse sine tali receptiuo; & ideò nec materia sic essentialiter dependet à forma, quin per diuinam potentiam possit esse sine omni forma, vt infrà patebit *in isto secundo, dist.12.q.2.* nec forma sic dependet à materia,quin possit esse sine omni materia, vt infrà patebit loco vbi suprà. Et similiter patet de respectu ad *non esse* immediatè præcedens, qui non est idem realiter nec formæ, nec materiæ: patet, quia ille respectus, qui est ad *esse* informati ad *non esse* informatum immediatè præcedens, inest materiæ tantùm pro primo instanti, in quo recipit formam; modò materia potest manere pro tempore sub forma, in quo non erit talis respectus. Hoc idem dico de respectu formæ ad *non esse* immediatè præcedens, quia ille respectus tantùm habet *esse* pro primo instanti, in quo forma est in materia, & tamen post illud instans adhuc forma manet in materia: & sic patet litera Doctoris.

Quomodo mutatio propriè non est eadem forma, nec materia.

Sequitur. *Sic ergo conceditur maior huius rationis*, videlicet, quòd mutatio differt à termino, & quomodo differat, parum suprà expositum est. Sequitur: *Et ad minorem dico.* Hîc Doctor intendit ostendere quomodo creatio non est mutatio: quia quando aliqua productio est mutatio propriè sumpta, semper includit aliquid, quòd verè mutetur: sicut dicimus, quòd generatio in creaturis est mutatio, quia quando compositum generatur, aliqua pars compositi verè mutatur: quia materia transit de *non esse* talis formæ ad ipsam formam, quam recipit; sed si totum compositum simul produceretur, ita quòd nihil illius compositi præcederet, sed quòd totum simul produceretur tam categorematicè, quàm syncategorematicè, nulla esset ibi mutatio, quia nulla esset ibi pars, quæ transiret de priuatione formæ ad formam, sed in eodem instanti, in quo haberet *esse* esset sub forma. Dicit ergo Doctor quòd creatio propriè sumpta non est mutatio, quia est productio totius creati in *esse* non præsupposita aliqua parte eius, ita quòd licèt creatum habeat duas partes, quarum altera naturaliter possit præcedere alteram, & eam recipere, 154

Mutatio quò differat à termino.

Creatio propriè sumpta non est mutatio.

cipere, tamen vt totum creatur primus terminus creationis non est aliqua pars, sed totale *esse*, & sic patet, quòd creatio non est mutatio propriè sumpta.

155. *Quomodo creatio non sit mutatio.* Sequitur, *Si autem mutatio dicatur noua actuatio,* Doctor dicit tres conclusiones breues. Prima, quòd mutatio præsupponit aliquod potentiale priùs habere *esse* in se, quod transeat de priuatione ad actum, & talis mutatio nullo modo est creatio. Secunda, quòd sit aliquod potentiale, quod nullo modo præcedat actum, sed eodem instanti, quo habet *esse*, est sub actu; vt si nunc crearetur homo quantùm ad corpus, & animam, ibi posset esse mutatio, accipiendo *mutationem* pro actuatione, quia tunc tale corpus in eodem instanti, quo habet *esse*, actuatur, siue perficitur ab anima; & hoc modo creatio potest dici mutatio. *Quomodo creatio possit dici mutatio* Tertia, quòd quando creatur aliquod simplex non habens partem, & partem cuiusmodi est Angelus, tunc creatio ipsius non est mutatio nec primo, nec secundo modo, & hoc est quod dicit.

n *Et videtur, quòd in definitione mutationis illud,* &c. *secundùm Philosophum, quinto Physic. tex. com.* 8. qui textus incipit: *Si igitur quod non est, dicitur multipliciter*, vide textum, & hoc est magis clarum in textu septimo, qui sic incipit. *Quoniam autem omnis mutatio in A quodam*, &c.

Dicit ergo Doctor quòd accipiendo *mutationem* propriè, cuius terminus *à quo est* priuatio, quòd nulla creatio est mutatio. *Quomodo nulla creatio sit mutatio propriè.* Et addit Doctor quòd licèt creatio passio sit idem realiter creaturæ, prout dicit respectum ad Deum creantem, vt verò dicit respectum ad *non esse* immediatè præcedens, non est idem realiter cum fundamento, si talis respectus tantùm sit in primo instanti, & sic finis huius quæstionis.

QVÆSTIO V.

Vtrùm Angelus & anima differant specie?

Alensis 2.*p.q.*20.*m.*3. D.Th.1.*p.q.*75.*a.*7.*&* *q.*58.*a.*3 *&* 2.*contra Gent.*94. *& hic d.*3. *qu.*1. *ad* 6. D. Bon. *hic* 2.*p.art.*3.*q.*1.2. Gabr. *q.*6. Henr.*quodl.*12.*q.*8. Vide Scot. 5.*Met.q.*5.6.7. Mayron.2.*d.*3.*q.*1.

*Mag. E. &c. Hæc q. in aliquibus originalibus ponitur in princ. dist. seq. sed iste ordo satis conueniens est tex.c.*33.

VLTIMO circa hanc distinctio. vbi Magister tractat de creatura merè spirituali, & creatura composita ex corporali, & spirituali, quæritur, Vtrùm Angelus, & anima differant specie? Quòd non, primò, quia si essentiæ differunt specie: ergo & potentiæ, quæ fundantur in eis, & si potentiæ, ergo & operationes: & vlteriùs, ergo & obiecta, ex 2. de Anima. consequens est falsum, quia idem est obiectum intellectus Angeli, & animæ. 1.

Arg. 2. Secundò sic, Augustinus de lib. arb. lib.3. *Angelus, & anima sunt natura pares, sed officio impares*: sed paritas naturæ non est in differentibus specie: ergo, &c.

Arg. 3. Tertiò, quia [b] si sint alterius speciei, vna secundùm se totam erit nobilior altera, & per consequens quodlibet indiuiduum nobilioris erit nobilius quodlibet indiuiduo ignobilioris: & ita vel quilibet Angelus erit perfectior qualibet anima, velècontrario. Et tunc vlteriùs, cùm capacitas sequatur naturam, vel erit capacitas maior cuiuslibet Angeli capacitate cuiuslibet animæ: vel ècontrario: & cùm beatitudo requirat totam capacitatem naturæ satiari, sequitur quòd maior perfectio, necessariò est in quolibet Angelo ad hoc, quòd sit beatus, quàm sit in qualibet anima, vel ècontrario: quorum vtrunque est falsum: quia Angelus, & anima se habent, sicut excedentia, & excessa in beatitudine.

COMMENTARIVS.

PRIMO Doctor arguit, probando quòd anima & Angelus non differant specie: quia *si essentiæ*, &c. 2. de Anima tex.com.33. vbi sic habetur secundum aliam translationem: *Et indiget*, inquit, *necessariò qui vult perscrutari de istis*, (supple, animæ potentiis,) *scire vnamquamque istarum quæ sit; deinde post perscrutetur de contingentibus in ijs, & si necesse est dicere vnamquamque illarum quæ sit: verbi gratia, intellectus quid sit; & sentiens quid sit; nutritiuum quid sit. Oportet etiam prædicere intelligere quid sit, actiones enim, & operationes præcedunt in intellectu virtutes, & si ita sit, & considerare de alijs rebus oppositis, istis debet præcedere considerationem. De istis oportet nos, vt attendamus ad definiendum istas, primò propter istam causam, verbi gratiâ, cibum, & sensatum, & intellectum.* Hæc ille. Vult dicere, quòd potentiæ animæ non cognoscuntur nobis inesse, nisi per operationes, nec operationes cognoscuntur distinctè, nisi quia sunt circa talia, & talia obiecta: & ideò primò cognoscuntur obiecta distincta, & secundò operatione, circa illa obiecta, & tertiò potentiæ, quarum sunt tales operationes. Vnde & Commentator ibi, sic ait: *Et si oportet scire, quæ est vnaquæque istarum virtutum. Necesse est præscire actiones proprias vnicuique istarum virtutum, quæ sunt, verbi gratiâ, quid est intelligere per intelligens, & sentire per sentiens, & nutrire per nutriens: cognitio enim actionum istarum virtutum prior est apud nos in nostra prima cognitione, quàm cognitio istarum virtutum; & causa narrauit, quòd cognitio actionum debet præcedere cognitionem virtutum: narrauit etiam quòd cognitio patientium, videlicet obiectorum illas actiones debet præcedere cognitionem illarum actionum propter eandem causam, propter quam debet præcedere cognitio actionum cognitionem virtutum.*

Hæc

Hæc illæ. Patet ergo quòd per distinctionem obiectorum concludimus distinctionem actuum, & per distinctionem actuum concludimus distinctionem potentiarum. Secundò per distinctas potentias concludimus distinctas essentias: cùm ergo intellectus Angeli, & intellectus animæ habeant simpliciter idem obiectum, sequitur quòd erunt potentiæ eiusdem rationis: Et si hoc; ergo & essentiæ.

Secundum argumentum clarum est.

b Tertium stat in hoc; quia si Angelus, & anima sint alterius rationis, sequitur quòd quodlibet indiuiduum vnius erit nobilius quolibet indiuiduo alterius, vel ècontrà, quod non est verum; quia si quilibet Angelus esset perfectior qualibet anima, sequeretur quòd esset capacior maiori beatitudine; quia capacitas sequitur entitatem: & cùm beatitudo requirat totam capacitatem satiari, sequitur quòd maior perfectio necessariò erit in quolibet Angelo, ad hoc vt sit beatus, quàm sit in qualibet anima, vel èconuerso, quòd est inconueniens.

TEXTVS.

Contrà, quantò forma creata est nobilior, tantò distinguitur in plures gradus nobilitatis: sicut sunt plures formæ misti, quàm elementares, & plures formæ animati quam inanimati; & fortè plura animalia quàm plantæ: igitur plura erunt differentia specie in natura intellectiua, quàm non intellectiua: hoc non potest esse nisi Angelus, & anima differant specie: igitur, &c.

COMMENTARIVS.

1 *Contrà, quantò forma creata est nobilior, tantò distinguitur in plures gradus nobilitatis*; & hîc non attenditur maior, & minor nobilitas penes gradus perfectionales, consequentes naturam indiuidui, eo modo, quo dicimus, quòd albedo vt octo, est nobilior albedine vt quatuor: Sed attenditur penes gradus perfectionales specificos, qui nati sunt constituere aliam, & aliam speciem; nam alius, & alius gradus perfectionalis, & specificus, de necessitate constituit aliam, & aliam speciem, & in hoc gradus specifici differunt à gradibus perfectionalibus consequentibus naturam indiuidui, quia plures gradus perfectionales possunt esse formaliter in vno indiuiduo: patet de albedine intensa vt octo: Sed plures gradus specifici non possunt esse in eadem specie.

2. *Gradus specificus est indiuidualis.* Et notanter dixi de gradibus consequentibus naturam indiuidui, quia hæcceitates possunt etiam esse gradus perfectionales aduenientes naturæ, & perficientes eam, vt patet à Doctore *in primo, distinctione prima, quæstione secunda.*

Et de istis loquendo alius, & alius gradus de necessitate constituit aliud, & aliud indiuiduum. In proposito ergo intendit tantùm de gradibus specificis; & vult, quòd quantò forma creata est nobilior tantò distinguitur in plures gradus nobilitatis specificos, & accipitur hîc *forma creata* pro forma generica, quæ quantò est nobilior, tantò sub ea plures continentur species, sicut patet: quia formam misti generica in plures diuiditur species, quàm forma elementaris generica, & similiter forma generica animati in plures diuiditur species, quam forma generica inanimati.

Cùm ergo forma generica intellectiua sit valde nobilior nô intellectiua, plures species sub ea continebuntur, quàm sub non intellectiua, & per consequens, sequitur, quòd anima, & Angelus differant specie.

Et credo hanc rationem esse veram, quàm etiam Thomas facit contra Gentil. *in libro secundo*, licèt per hanc intendat concludere, quòd quilibet Angelus faciat vnam speciem; quia aliter videretur, quòd essent Angeli in maximo numero, si plures essent in eadem specie, quia tunc oporteret, quòd numerus specierum Angelorum excederet numerum specierum animalium, & cum hoc Angeli in indiuiduo excederent numerum omnium animalium, quod non videtur concedendum. 3. *Ratio D. Th. vera.*

Sed si tantùm vnus Angelus in vna specie, non videtur numerus Angelorum esse ita magnus; sed quicquid sit, non est præsentis speculationis, quia conclusio istius quæstionis est certa, saltem arguendo à postriori, videlicet, quòd anima, & Angelus differant specie, quia formæ eiusdem rationis, siue eiusdem speciei specialissimæ, habent eandem rationem perficiendi, & non perficiendi; sed anima naturaliter est perfectiua corporis organici, vt forma saltem informans, Angelus verò nullo modo perficit materiam, vt subtiliter deducit Doctor *in nona quæstione quodlibetorum.* Sunt enim omnino extra materiam, vt patet per Aristotelem *duodecimo Metaphysicorum. text. comment.* 30. secundùm aliam translationem. *Oportet*, inquit, *vt istæ substantiæ sint existentes extra materiam, cùm necesse est vt sint æternæ. Si etiam aliud fuerit æternum actio est*, & ibi Commentator. 1. *& quia istæ substantiæ sunt mouentes sine aliqua potentia, necesse est vt sint sine omni materia, cùm necesse est, vt sint æternæ, omne enim æternum est actio pura, & omne quod est actio pura non habet potentiam*, hæc ille.

SCHOLIVM.

Angelum & animam essentialiter distingui, certum est. Sed rationem primam distinctionis assignatam à D. Bonau. Alensi,& D. Thom. impugnat,& meritò Scotus. Ratio D. Bonau. est vnibilitas animæ ad materiam: ratio D. Tho. & Alensis est eius potentia ad discurrendum, Angelus autem (inquiunt) nec sic vnibilis est nec discursiuus.

Thom. cont. Gent. lib. 2. art. 91. & 94.

Conclusio istius quæstionis est certa, scilicet quòd Angelus, & anima differant specie: quia formæ eiusdem rationis habent eandem rationem perficiendi, & non perficiendi: sed anima naturaliter est perfectiua corporis organici vt forma, Angelus autem naturaliter est non perfectio alicuius materiæ: igitur, &c. 2.

S. Bon. lib. 2. dist. 1. in 2. p. a. 3. q. 1. Text. c. 23. 3. de anima, com. 52.

Sed quæ sit prima [a] ratio huius distinctionis specificæ, dicitur ab aliquibus, quòd vnibilitas ad materiam, & non vnibilitas ad materiam.

Contrà, forma est finis materiæ, ex 2. Physicor. & ideo distinctio materiæ, est propter distinctionem formæ, & nonècontrario. Vnde membra cerui differunt à membris leonis; quia anima differt ab anima: igitur non erit prima distinctio specifica huius, & illius per materiam & non materiam, sed prior erit distinctio ipsorum actuum in se. Quod confirmatur manifestè. Quia enim hæc natura est talis, & illa non, ideo hæc non est illa: igitur ista ratio perficiendi, & non perficiendi, non erit prima ratio distinctiua.

Alex. de Ales 1. 2. collatione de substantia Angeli. q. 2. Quære D. Thom. 1. p. q. 58. art. 3. & Henric. 12 quodl. q. 8. Impugnat Alexandr.

Aliter dicitur, [b] quòd gradus intelligendi maior, vel minor in Angelo, & anima, est principium distinctiuum vnius ab alio, quod confirmatur per simile; quia anima sensitiua non videtur distingui in brutis; nisi secundùm diuersos gradus sentiendi: & tamē ibi est differentia specifica: igitur ita potest esse hîc penes diuersos modos intelligendi, perfectiorem scilicet & imperfectiorem. Quis autem sit iste distinctus modus intelligendi, ponitur, quòd Angelus intelligit sine discursu: & anima intelligit cum discursu, loquendo de intellectu naturali: & isti modi sunt distincti specie, & sunt intellectualitatis alterius & alterius speciei.

Contrà: Anima [c] non discurrit circa principia, sed circa conclusiones, ergo si cognoscere sic, & sic, est alterius speciei, & ideò requirat intellectualitatem alterius speciei, erunt duæ intellectualitates alterius speciei in vna anima: vna inquantùm intelligit principia, & alia inquantùm intelligit conditiones. 3.

Præterea, Anima beata in [d] obiecto beatifico non discurrit circa illud: discurrit autem circa obiectum cognitum naturaliter: igitur esset alia intellectualitas speciẻ beati, inquantùm intelligit Deum, & inquantùm intelligit aliquid naturaliter.

Quodlibet indiuiduū superioris speciei, est perfectius quodlibet indiuiduo inferioris speciei.

Item tertio, [e] si intellectualitas Angeli, & animæ differunt specie, igitur, quæ dependent essentialiter ab ista & illa, differunt specie: sed ab istis dependet essentialiter visio beatifica Angeli & animæ (licèt enim Angelus non sit tota causa visionis suæ, nec anima suæ: tamen vtraque visio essentialiter dependet ab intellectualitate naturæ cuius est igitur ista visio beatifica, & illa, differunt specie, quod est falsum: quia omnes species diuersæ, habent ordinem determinatum secundùm perfectius & imperfectius ita quòd quodlibet indiuiduum perfectioris speciei, excedit quodlibet indiuiduum imperfectioris: & tunc sequeretur, quòd vel quælibet beatitudo cuiuslibet Angeli excederet quamlibet beatitudinem cuiuslibet animæ, velècontrariò, quorum vtrumque est falsum, quia se habent sicut excedentia, & excessa in beatitudine.

Item quæritur [f] quid intelligitur per hoc, quod dicitur Angelum non intelligere discurrendo. Aut quod Angelus non habet potentiam, qua cognitis principiis, possit cognoscere conclusiones, si illæ non essent sibi priùs notæ actu vel habitu: & hoc tunc non videtur esse perfectionis in intellectu creato: imò hoc videtur esse imperfectionis in intellectu creato, quia perfectio in intellectu nostro est supplens imperfectionem, quod possit ex quibusdam cognitis virtualiter includentibus alia, illorum aliorum cognitionem acquirere. Aut intelligitur, quod ideo non potest discurrere, quia omnes conclusiones sunt sibi actualiter notæ à principio: & ita non potest eas cognoscere discurrendo: sed hoc est falsum: quia non omnia à principio actu & distinctè cognoscit, & intelligit. Aut ideò quia omnia sibi sunt habitualiter nota à principio: & ideo non potest habitualem notitiā illorum acquirere ex principiis, & hoc non ponit differentiam essentialem intellectualitatis Angeli à nobis: quia sic esset in anima mea; quia si omnes conclusiones essent sibi notæ à principio, Deo imprimente simul no-

notitiam principiorum, & conclusionum: ipsa non posset discurrere, non propter impotentiam naturæ: sed quia iam præhabet cognitionem, & non potest acquirere de nouo id quod præhabet, hoc modo anima Christi non discurrebat, sed ipsa nouit habitualiter omnia principia, & conclusiones in principiis à principio, & tamen ipsa non fuit natura angelica.

COMMENTARIVS.

1. a *Sed quid quid sit prima ratiò huius distinctionis specificæ.* Hîc recitatur opinio D. Bonauenturæ *libro secundò, distinctione prima.* Qui vult, quòd anima intellectiua per hoc distinguitur specie ab Angelo, quia est vnibilis ad materiam: & Angelus non est vnibilis, ita quòd vnibilitas, & non vnibilitas est ratio distinguendi specie.

Hîc Doctor hanc opinionem inbrobat ex hoc, quòd distinctio materiæ est propter distinctionem formæ, & non èconträ, idest, materia ordinatur ad formam, & non èconträ, & per consequens alia & alia forma aliam & aliam requirit materiam, & sic forma in illo priori erit in se distincta ab alia: ergo non erit distincta per posterius, puta per vnibilitatem ad materiam, loquendo semper de distinctione specifica. Et quòd materia sit propter formam, &c. Patet per Aristotelem 2. Physicorum, *text. comment.* 22. & 23. vide ibi. Et quòd alia, & alia forma aliam & aliam requirat materiam, patet, quia membra leonis non differunt à membris cerui, nisi quia anima differt ab anima, vt patet per Commentatorem 1. *de Anima comment.* 52. qui sic ait: *Si igitur ars carpentaria habet propria subiecta, & propria instrumenta, quibus vtatur, necesse est, vt ita sit de anima cum corpore, corpus enim est instrumentum animæ, & ideò corpora animalium conuenientia sunt animabus eorum.* Hæc ille, & sic patet, quòd alia, & alia anima aliud, & aliud requirit corpus, *& comment.* 53. super illo textu secundùm aliam translationem; *Videndum enim, quòd quidlibet habet formam, & creaturam propriam.* dicit sic Commentator 1. *habet animam propriam, & corpus animalis proprium.* Et parum infrà, *Membra enim leonis non differunt à membris cerui nisi propter diuersitatem cerui ab anima leonis.* Hæc ille. Ex his ergo patet, quòd cum alia, & alia anima requirat aliud, & aliud corpus organicum, priùs erit entitas talis in se, quàm comparetur ad materiam, cui nata est sic, vel sic vniri, quæ vnibilitas consequitur talem, & talem formam, & per consequens non potest esse ratio distinguendi specie.

Materia est propter formã quomodo.

2. b *Aliter dicitur.* Hîc recitatur opinio Alexandi de Ales. Prima secundæ collatione de substantia Angeli. q. 5. Qui dicit, quòd gradus intelligendi maior, vel minor in Angelo, & anima, est primum distinctiuum vnius ab alio: & ideò loquendo de intellectu naturali, hoc est relicto suis puris naturalibus Angelus per hoc distinguitur specie ab anima: quia Angelus intelligit sine discursu, & anima cum discursu.

c *Conträ: anima non discurrit* circa principia, sed circa conclusiones. Hîc Doctor per aliquas rationes satis faciles improbat positionem Alexandri. Primò, quia si intelligere cum discursu, & sine discursu, sunt alterius, & alterius intellectualitatis specie distinctæ, sequitur, quòd in anima erunt duæ intellectualitates specie distinctæ; patet, quia anima circa principia non discurrit, & circa conclusiones discurrit. 3.

d *Præterea, anima beata in obiecto beatifico non discurrit.* & discurrit circa obiectum cognitum naturaliter. Et sic in beato essent duæ intellectualitates specie distinctæ.

e *Item tertio. Per hanc rationem* Doctor intendit probare, quòd intellectus Angeli, & intellectus animæ non differant specie; cuius oppositum tenet Alexander. Nam Doctor infrà *præsenti quæstione* videtur tenere, quòd & si natura Angeli, & natura animæ specie differant, potentia tamen intellectiua vnius, & alterius est eiusdem speciei: & ideò hîc specialiter arguit contra Alexandrum, quòd istæ duæ intellectualites non differant specie; & tota ratio stat in hoc, quia si specie differunt, ergo visio beatifica Angeli, & visio beatifica animæ intellectiuæ, quæ essentialiter dependent ab illis potentiis, saltem partialiter, differunt specie, quod videtur falsum; quia omnes species diuersæ habent determinatum ordinem secundùm perfectius & imperfectius, ita quòd quodlibet indiuiduum perfectioris speciei, excedit quodlibet indiuiduum imperfectioris, quia sicut species est essentialiter perfectior alia, sequitur quòd cùm ipsa dicat totam essentiam indiuidui, quòd quodlibet indiuiduum perfectioris, sit essentialiter perfectius quodlibet imperfectioris; nam sicut est ordo essentialis inter species, ita est ordo essentialis inter indiuidua alterius, & alterius speciei, vt patere posset in 10. *Metaph. text. comment.* 27. & tunc vltrà, si istæ visiones beatificæ differunt specie, alterum inconuenientium sequitur, vel quòd quælibet beatitudo cuiuslibet Angeli excederet quamlibet beatitudinem cuiuslibet animæ, vel èconträ, quorum vtrumque est falsum, quia se habent sicut excedentia, & excessa in beatitudine. In ista tamen litera sunt aliquæ difficultates pertinentes ad materiam beatitudinis, quæ in locis suis soluentur.

f *Item quæritur quid intelligitur.* Hîc Doctor improbat modum dicendi Alexandri de tali discursu, & hoc per argumentum diuisiuum; quia si Angelus in cognoscendo non discurrit, aut hoc ideò est, quia non habet potentiam, vt cognitis principiis possit cognoscere conclusiones. si non essent sibi priùs notæ actu, vel habitu, & hoc est imperfectionis; patet, *Quia perfectio est in intellectu nostro supplens imperfectionem, quòd possit ex quibusdam cognitis virtualiter includentibus alia illorum aliorum cognitionem acquirere*, & quod dicit *perfectio supplens imperfectionem*, Hoc dicit propter intellectum diuinum, qui nullo modo cognoscit vnum ex alio, vt suprà patuit *in prolog. quæst. penultim.* & licèt cognoscat quiditates, & multa 4.

principia, in quibus virtualiter multæ continetur conclusiones, virtute tamen illorum principiorum nihil cognoscit; sed sola essentia diuina est simpliciter ratio cognoscendi se, & quodlibet aliud respectu intellectus diuini, vt notat Doctor *in primo, distinct.* 39. In creatis tamen perfectio est supplens imperfectioné cognoscens *A*, in quo includitur virtualiter *B*, posse cognoscere *B* virtute ipsius *A*. Aut intelligitur, quòd ideò Angelus non potest discurrere, quia omnes conclusiones sunt sibi actualiter notæ à principio; & hoc est falsum, quia non omnia nouit à principio; aut ideò est, quia omnia sibi sunt habitualiter nota à principio, puta per species impressas, & hoc non ponit differentiam specificam intellectualitatis Angeli à nobis: patet, quia etiam anima Christi habitualiter omnia nouit, vt habet videri in tertio, dist. 14.

Anima Christi omnia habitualiter nouit.

SCHOLIVM.

Ponit propriam sententiam, quod essentialiter primò distinguuntur per suas entitates absolutas, & non per respectus vnionis, vel potentiæ, quod benè declarat exemplis. Colligitur tamen hæc essentialis distinctio à posteriori, ex illis respectibus, saltem vnibilitatis, quia intellectualitas vtriusque, fortè eiusdem rationis est.

Scoti sententia.

Dico tunc ad quæstionem, quòd quicquid est potens agere, est aliquod ens habens actum primum, & prior est sibi secundùm naturam ratio actus primi secundùm se, quàm in comparatione ad actum secundum, cuius potest esse principium, ita quòd licèt illud, quo tale ens est principium actus secundi, non sit aliud à natura sua: non tamen prima entitas sua est natura sua, vt est principium talis actus secundi: sed natura sua, vt in se est hæc: & ita prima distinctio entis, non est per naturam suam, inquantùm est principium talis operationis: sed per naturam suam, vt hæc natura: licèt per identitatem ipsa sit principium talis actus secundi. 4

Ita dico in proposito, quòd licèt natura Angelica sit principium intelligendi, & volendi, & anima similiter: ita quòd istæ potentiæ nihil dicunt essentiæ animæ additum: tamen primum hîc, & ibi est hæc natura, & illa natura ad se: & ista distinctio prima est, ad quam sequitur illa distinctio principiorum operandi, siue eiusdem actus, siue operationum aliarum. Quia enim est hæc natura, ideò est principium talis operationis, & non ècontrario. Exemplum huius est, Sol habet virtutem generandi multa mista inferiùs, & si quæras primam rationem distinctionis Solis à planta, non est prima ratio distinctionis vnius ab alio, per potentiam generandi plantam ex parte Solis, quia si illa potentia communicaretur alij, non propter hoc illud esset Sol, nec distingueretur à planta ea distinctione, qua Sol distinguitur. Prima ergo ratio distinguendi est, quia forma Solis est talis forma; & forma plantæ est talis: & ad hanc sequitur, quòd ista forma potest esse principium talium operationum, & alia non.

Ita dico in proposito, quòd quia Angelus est talis natura ad se, & anima talis natura ad se, ideò primò distinguuntur specie non quidem sicut duæ species, sed sicut species, & pars speciei: quia anima non est propriè species, sed pars speciei: & tamen ipsa est prima ratio distinguendi suam speciem (cuius pars est) ab Angelo, & ideò prima ratio distinctionis specificæ ex parte speciei suæ est in ipsa. 5

Intellectualitas Angeli & animæ est eiusdẽ rationis, & idem est de visu aquilæ & bouis, sed hoc vt dubium relinquit.

Potest etiam [b] addi (licèt non sit necessarium pro solutione quæstionis) quòd intellectualitas Angeli, inquantùm intellectualitas, non differt specie ab intellectualitate animæ, inquantùm intellectualitas, hoc est, quòd licèt iste actus primus, & ille different specie, vt considerantur absolutè in se; non tamen secundùm illam perfectionem, quam virtualiter continent, secundùm quam sunt principia actuum secundorum. Quod videtur per hoc, quòd sunt circa obiecta eiusdem rationis, & ad obiecta eiusdem rationis. Simile hujus est, quia si anima bouis, & aquilæ differunt specie: non tamen propter hoc vis visiua hîc & ibi, inquantùm talis perfectio, & talis, differunt specie.

Istud autem est benè impossibile, quòd continentia aliqua differunt specie, & tamen contenta non differunt specie; sicut passiones entis continentur per idẽtitatem in entibus quantumcunque distinctis: & tamen illæ passiones in eis non distinguuntur specie. Vnitas enim lapidis, quæ non est realiter aliud à lapide: & vnitas hominis, quæ est realiter eadem homini, non ita distinguuntur formaliter specie, sicut homo & lapis: imò hæc vnitas, & illa, tantùm videntur differre numero.

Hoc etiam declaratur per aliud; quia sicut in eodem possunt contineri per identitatem illa, quorum est distinctio formalis quasi specifica; sicut in eadem anima includuntur

includuntur perfectiones intellectiuæ,& ſenſitiuæ, quæ ita ſunt diſtinctæ formaliter, ſicut ſi eſſent duæ res:ita & ècontrariò, poteſt aliquid indiſtinctum formaliter contineri in diſtinctis. Et ſi hoc eſt verum,tunc planum eſt,quòd Angelus & anima ſic non diſtinguuntur ſpecie primò per talem,& talem intellectualitatem imò nec primò,nec non primò:quia talis intellectualitas in eis,non diſtinguitur ſpecie. Aut ſi iſtud non eſt verum,ſed relinquatur iſtud modò, ſicut dubium ſaltem primum dictum videtur ſatis clarum,ſcilicet quòd per iſtud non eſt prima diſtinctio eorum.

6. [e] Ad primum argumentum principale,poteſt concedi, quòd eſſentiæ Angeli, & animæ,poſſunt differre ſpecie:& non tamen potentiæ, ſi illud dictum vltimum in ſolutione ſit verum:& tunc illud argumentum non procedit.

Ad arg.1. Stat fortè eſſentias diſtingui ſpecie quarũ potentiæ ſunt eiuſdẽ ſpeciei.

Vel poteſt dici, quòd potentiæ differentes ſpecie ex parte fundamenti,non tamen ex parte obiecti, poſſunt habere actus differentes ſpecie,inquantum illi actus dependent à fundamento illius potentiæ : licèt iſti ſint eiuſdem ſpeciei inquantùm dependent ab obiectis. Et tunc concederetur [d] quòd intellectio Angeli,& hominis de eodem intelligibili, ex parte obiecti,eſt eadem ſpecie : ex parte autem fundamenti, inquantùm fundamentum eſt potentiæ ratio agendi,ſunt alia ſpecie, & tunc oporteret concedere, quòd operationes ſimpliciter differunt ſpecie, quia illa identitas ſecundùm *quid* ex parte obiecti ſimpliciter non eſt identitas in ſpecie : ſed alia diuerſitas ſimpliciter eſt diuerſitas, & identitas ſecundùm *quid*. Quæcunque enim differentia ſufficit ad diſtinguendum : ſed non quæcunque identitas ſufficit ad perfectam identitatem aliquorum. Et tunc videtur ſequi illud inconueniens, quod illatum eſt contra ſecundam opinionem de actibus beatificis. Niſi fortè diceretur, quòd tota cauſa actus beatifici eſt obiectum,& quod potentiæ ſe habeăt ibi reſpectu illius actus, vt tantùm receptiuæ & paſſiuæ: & receptiua non diſtinguunt formas receptas in ſpecie,ſicut patet de albedine in lapide,& in ligno.

De hoc 1. d. 3. qu. 8. vbi habet intellectum eſſe actiuũ,

Ad ſecundum, & ad omnes auctoritates conſimiles patet per iſtam auctoritatem Auguſt. *Anima ſola veritate prima formatur* : propter hoc quidem nihil ſuperius eſt anima. Verum enim eſt in ratione obiecti,in quo quieſcit,& quo ad hoc par eſt ipſa anima Angelo,quia nulla natura intellectualis poteſt quietari niſi in obiecto infinito : & ita intelligenda eſt illa auctoritas,& omnes ſimiles.

Ad 2. Quære Bonau. hîc & Var. diſt. 6. huius q. 1.

[f] Ad tertium, concedi poteſt,quòd quodlibet indiuiduum vnius excedit quodlibet indiuiduum alterius. Sed quod ſit illud, non oportet explicare ante tertium librum, comparando animam Chriſti ad naturam Angelicam. Et concedendum eſt totum argumentum vſque ad illud,quod tota capacitas naturæ ſatiatur in beatitudine. Illa enim propoſitio non eſt vera,loquendo de capacitate merè naturali : præciſè enim ſatiatur ſecundùm proportionem ad merita communiter loquendo, & in hoc ſatiatur ſufficienter appetitus deliberatiuus. Qualiter autem ſtare poteſt perfecta beatitudo ex ſola tali ſatietate, etiamſi appetitus naturalis poſſit eſſe ad vlteriorem perfectionem non habitam,poterit tractari aliàs in materia de beatitudine.

Ad 3. diſt. 13. & 14. In 4. diſt. 49. q. 11. & diſt. 50. q. 5. & 1. diſt. 1. & in 3. vbi ſuprà.

COMMENTARIVS.

1 *Reſponſio ad quæſtionem.*

a DIco tunc ad quæſtionem. Hîc Doctor reſpondendo ad quæſtionem, duas concluſiones principales innuere videtur. Prima,quòd diſtinctio ſpecifica accipitur à natura,vt eſt prior potentia productiua,ſiue operatiua.

Secunda,quòd iſta ſtant ſimul, quòd duæ naturæ ſpecie diſtinctæ ad inuicem, habeant potentias eiuſdem ſpeciei,vel ſaltem non diſtinctas ſpecie. Et prima concluſio priùs declaratur ; cuius declaratio,etſi ſit ſatis aperta,tamẽ pro iuniorib. declaro eam de propoſitione in propoſitionem. Ibi, *Quicquid eſt potens agere, eſt aliquod ens habens actum primum*, &c. Pro intelligentia huius literæ nota, quòd actus primus aliquando accipitur pro entitate dante eſſe formaliter alicui;ſicut dicimus, quòd anima eſt actus corporis, &c. & de iſto non loquitur hîc Doctor : aliquando accipitur actus primus pro principio productiuo, ſiue pro potentia productiua,ſiue actiua;quæ potentia productiua, ſiue actiua ; quæ potentia adhuc eſt duplex, ſcilicet abſolutè ſumpta, de qua Ariſtoteles loquitur 5. *Metaph. text. com.* 27. *Et* 9. *Metaphyſic. text. com.* 2. & aliquando accipitur pro potentia propinqua, quæ includit omnia neceſſaria ad actionem, & excludit omnia impedimenta ; de qua Ariſtoteles loquitur 9. *Metaph. cap.* 4. *text. com.* 10. *Quoniam*, inquit, *aliquid poſſibile, & quando, & quomodo, & quæcunque alia neceſſe eſt adeſſe in definitione*, & ſubdit, *tales potentias, ſcilicet irrationales, neceſſe eſt, vt poſſint quando paſſiuum, & actiuum appropinquantur hoc quidem facere, illud verò pati.* Vide ibi, & Comment. Actus ergo primus iſto ſecũdo modo accipitur in comparatione ad actum ſecundum, ita quòd potentia operandi eſt actus primus, & operatio eſt actus ſecundus, & de iſto intelligit Doctor.

Duplex actus 1. & 2.
Potentia duplex eſt.

2. *Actus & potentia multipliciter accipiuntur.*

Nota ſecundò, quòd potentia operandi, ſiue ratio formalis agendi,aliquando nominat potentiam, aliquo modo diſtinctam à natura cuius eſt, vt

vt patet de intellectu, & voluntate in anima nostra; aliquando nominat tantùm naturam, quia natura vt talis natura, est ratio formalis agendi; sicut dicimus, quòd humanitas in Socrate est ratio formalis generandi in ipso Socrate, & vtraq; potentia dicitur actus primus, Doctor autem hîc intendit de principio productiuo aliquo modo distincto à natura, cuius est, & quia tale principium est posterius natura, cuius est, & quia tale principium est posteriusnatura, cuius est, sequitur, quòd non erit prima ratio distinguendi naturam; sed natura in se est, vt est talis entitas, est distincta ab alia: & sic anima intellectiua, vt talis natura est distincta à natura Angeli, non vt est potentia intellectiua, vel volitiua; quia licèt illæ potentiæ sint ipsa anima realiter, tamen secundùm rationem sunt posteriores, & aliquo modo ex natura rei distinctæ ab ipsa, vt infrà patebit *in isto secundo, dist. 16.*

4. *Possunt conciliari sic quatuor viri, nam prima rationes horum trium Doctorum sunt à posteriori, ratio verò Scoti est à priori.*

Si etiam accipitur potentia secundo modo pro natura, quæ est immediatè tota ratio formalis agendi, adhuc potest distingui in naturam absolutè sumptam; & in naturam sub illa ratione, qua est principium agendi. Primo modo, est ratio distinguendi specificè, & non secundo modo, quia primo modo considerata est prior seipsa, secundo modo considerata; & vterque sensus est ad propositum Doctoris: & ex his declaratis satis patet litera Doctoris pro ista prima conclusione. Et addit vnum, quòd quia *A* est talis natura, ideò est sic, vel sic principium operandi, ita quòd principium sic, vel sic operandi dicitur tale, quia est talis naturæ, & per consequens prior est ratio naturæ in se, quàm sit ratio principij, & in tali priori habet vnde specificè distinguatur à quolibet alio.

Secunda conclusio.

Secunda conclusio est ibi, *Potest etiam addi,* &c. *Anima inquantum intellectualitas.* Vult dicere Doctor quòd potentia intellectiua Angeli, quæ est immediatum principium intelligendi, & potentia intellectiua animæ, non differunt specie, licèt Angelus, & anima inter se differant specie: & ista litera potest habere duplicem sensum.

Quomodo intellectus angeli, & anima possint esse eiusdẽ speciei.

Primus, quòd potentia intellectiua sit aliquo modo distincta ab Angelo, & anima. Secundus, quòd ipsa anima formaliter, & realiter sit ipsa potentia intellectiua, & similiter Angelus. In primo sensu sic debet accipi, quòd intellectus Angeli, & animæ possunt esse eiusdem speciei, licèt Angelus, & anima differant specie. In secundo sensu sic debet accipi, quòd Angelus, & anima sub illa ratione, quà sunt immediatum principium intelligendi, non distinguantur specie, licèt Angelus, & anima, vt absolutè considerantur, inquantùm scilicet sunt tales, vel tales naturæ, & sic specie distinguantur. Probat modò Doctor quòd tales potentię non differant specie, quia potentiæ, quæ sunt circa obiecta eiusdem rationis, & determinantur ad obiecta eiusdem rationis, videntur esse eiusdem rationis; sed intellectiua Angeli, & potentia intellectiua animæ sunt circa obiecta eiusdem rationis: patet, quia est idem obiectum penitus intellectus Angeli, & animæ, loquendo ex natura intellectus, vt satis patet à Doctore *in 1. dist. 3. q. 3. & in quolib. q. 14.*

Est idem obiectum intellectus Angeli, & animæ.

Potentiæ enim videntur simpliciter distingui per hoc, quòd eis assignantur distincta obiecta; quia sicut actus distinguuntur per obiecta, & potentiæ per actus sequitur vltimatè, quòd illæ potentiæ, quæ habent idem obiectum sint eiusdem rationis. Et in tota ista litera intendit probare, quòd stat aliquas naturas specie distingui, quarum potentiæ sunt eiusdem speciei; & sic quamuis anima bouis, & aquilæ differant specie, tamen vis visiua in vtraque nō differt specie. Probat etiam ex hoc, quòd sicut in eodem specie, & numero distincto possunt contineri per identitatem plura specie distincta, vt patet in anima intellectiua, in qua continentur per identitatem intellectus, & voluntas, & virtus visiua, & auditiua, quæ videntur specie distingui; ergo stat etiam, quòd in aliquibus specie distinctis per identitatem aliqua contineantur, quæ nullo modo specie distinguantur ab inuicem. E ista litera est satis clara.

Sustinendo quæ dicit Doctor in ista litera, non nulla occurrunt dubia. Primò in hoc, quod dicit, quòd *intellectus animæ, & intellectus Angeli non videntur specie differre, quia sunt circa obiectum eiusdem rationis*, sed si hoc est verum, statim videtur sequi contradictio in dictis eius. Supponendo aliqua dicta eius in diuersis locis. 5. *Dubia. Prima difficultas.*

Primum, *intellectus, & voluntas, etiam in diuinis sunt alterius, & alterius rationis*, vt patet, *in primo distinctione 2. parte 1. quæstione 2. & distinctione 6. & 13. & in quolibet. quæstione 2. & alibi.* Secundò suppono, quòd dicit *in primo distinctione 3. quæstione 3. & in quarto, distinctione 49.* quòd *intellectus, & voluntas habent idem obiectum simpliciter sub eadem ratione formali; & sunt circa idem obiectum sub eadem ratione formali*, & sic videtur, quòd intellectus, & voluntas sint eiusdem speciei, & rationis, si illa ratio valet de intellectu Angeli, & intellectu animæ, qui dicuntur eiusdem rationis, quia circa obiectum eiusdem rationis. Ex ista etiam litera videtur sequi, quòd fruitio in via, & in patria sint penitus eiusdem rationis, quia simpliciter sunt circa idem obiectum, sub eadem ratione consideratum, quia circa Deum sub ratione Deitatis, & tamen ipse vult expressè, quòd fruitio in patria, & fruitio in via specie differant, vt patet ab ipso *in tertio distinct. 31. & in quarto, distinctione 49.* Videtur etiam sequi, quòd cognitio Deitatis in via, loquendo de cognitione distincta ipsius, qualem habuerunt Angeli in sua creatione, vt notat Doctor *in secundo distinctione 5.* & cognitio in patria, non differant specie: quia sunt circa idem obiectum sub eadem ratione formali, videlicet circa Deum sub ratione Deitatis, & tamen istæ duæ cognitiones differunt specie, quia vna est abstractiua, & alia intuitiua: & quòd tales differant specie, patet à Doctorę *in isto secundo, distinct. 25.*

Secundò principaliter dubitatur in hoc, quod dicit, quòd *intellectus Angeli, & intellectus animæ sunt eiusdem speciei, licèt Angelus, & anima differant specie*; quia si hoc est verum, videtur sibi contradicere, quia in ista quæstione reprobando opinionem Alexandri, dicit quòd si isti duo intellectus differrent specie, tunc visio Angeli beatifica, & visio animæ beatifica differrent specie: quia essent immediatè à distinctis specie, saltem partialiter. Pariformiter arguo hîc, præsupponendo propositionem Doctoris *in prologo, quæstione penultima, & quæstione prima quodlibetorum*, quòd qualis est ordo inter aliqua vbi realiter distinguuntur, talis est, vbi tantùm ratione distinguuntur; modò si intellectus Angeli, & intellectus animæ essent verè causati 6.

ab

ab Angelo,& anima, vt à distinctis specie ad inuicem specie distinguerentur. Patet, quia suprà dixit,quòd visio Angeli, & animæ beatifica differrent specie, si essent ab intellectu Angeli, & intellectu animæ, vt à specie distinctis; sequitur ergo, quòd vbi intellectus sola ratione differt ab Angelo, vel anima, quòd secundùm rationem differrent specie, quia & secundùm rationem essent causati à distinctis specie: patet,quia ab ipso Doctore ponitur hìc, & infrà *distinctione* 16. quòd intellectus est perfectio pullulans suo modo à natura, cuius est intellectus; & vult, quòd anima ex sua perfectione contineat vnitiuè intellectum, vt suprà patuit in quæstione immediatè præcedenti, & infrà *distinctione* 16. quæ continentia non tantùm dicit rationem materiæ, sed etiam quandam originationē, vt ibi exposui.

Quomodo anima contineat intellectum.

7. *Quæ realiter distinguūtur, etiam essentialiter distinguuntur.*

Secundò, si intellectus Angeli, & intellectus animæ sunt eiusdem speciei,& sunt idem realiter suis fundamentis, statim videtur sequi simpliciter maior distinctio, & essentialis distinctio inter Angelum, & animam, qualis non erit inter perfectiones per realem identitatem in eis contentas, quod non videtur verum, quia & apud Doctorem quæ realiter distinguuntur, etiam essentialiter distinguuntur;cùm ergo Angelus, & eius intellectus sint penitus vna res realiter,& intellectus animę,& ipsa anima sint vna res penitus realiter, sequitur, quòd inter duas res realiter esset distinctio essentialis, & specifica, & tantùm esset distinctio realis, & numeralis, & nullo modo specifica.

Difficultas tertia.

Tertiò principaliter occurrit dubium in hoc, quod dicit, quòd *in eodem possunt contineri per identitatem illam, quorum est distinctio formalis quasi specifica*; quia si hoc est verum, statim videtur sibi contradicere. Supponendo aliqua dicta ipsius. Primum, quòd ideò visio beatifica Angeli, & visio beatifica animæ non differunt specie, quia partialiter sunt causatæ ab intellectu Angeli, & animæ, quæ non differunt specie. Secundò præsuppono illam propositionem supradictam, videlicet *qualis est ordo inter aliqua, vbi distinguuntur realiter*, &c. Istis præsuppositis arguo sic, si *A*, & *B*, inter se formaliter distincta, essent verè causata à *C*, quod tantùm est vnum specie,essent eiusdem speciei. Patet per primam propositionem de visione beatifica, loquendo semper de causis præcisis, siue totalibus, siue partialibus; ergo talem ordinem habebunt, vbi sunt causata tantùm secundùm rationem, quòd erunt eiusdem speciei: si ergo potentia intellectiua,& sensitiua essent immediatè causatæ ab anima intellectiua, essent eiusdem rationis, ergo & modò, vbi tantùm sunt causatæ secundùm rationem. Si dicatur, quòd si essent realiter distinctæ, & verè causatæ ab intellectiua, & tamen essent specie distinctæ,quia ab vno specie indistincto possunt esse plura specie distincta: sed si hoc est verum, tunc argumentum Doctoris non concludit, vbi arguit, quòd si visio beatifica Angeli, & visio beatifica animæ essent partialiter ab alio, & alio intellectu specie distincto, de necessitate specie distinguerentur, & quòd modò specie non distinguantur, hoc est, quia sunt ab alio, & alio intellectu tantùm numeraliter distincto. Si hoc argumentum Doctoris concludit, & argumentum de potentiis supradictum concludere videtur.

8 *Quarta difficultas.*

Quartò principaliter dubitatur in hoc, quod dicit, quòd *sicut in eadem anima includuntur perfectiones intellectiua, & sensitiua, quæ ita sunt distincta formaliter, sicut si essent duæ res, ita & èconuerso, potest aliquid indistinctum formaliter contineri in distinctis*; nam si hoc est verum statim sibi videtur contradicere,quia illa indistincta formaliter, quæ ponuntur per identitatem in distinctis specie, non possent poni contineri per identitatem, nisi de necessitate naturæ, saltem secundùm rationem originarentur, vt suprà exposui in quæstione immediatè præcedente, & si essent realiter originatæ, essent alterius speciei, quia immediatè essent à distinctis specie; ergo & modò vbi secundùm rationem originantur, distinguuntur specie. Patet consequentia per illam propositionem, *qualis est ordo*, &c. Deinde non videtur sequi, quòd si aliqua specie distincta continentur per identitatem in aliquo vno specie indistincto, quòd aliqua solo numero differentia contineantur in aliquibus per identitatem specie distinctis; quia in primo casu videtur, quòd plura alterius rationis possint saltem secundùm rationem causari ab vno penitus indistincto, vt patet de multis perfectionibus, quæ sunt ab essentia diuina: sed non sic sequitur, quòd à specie distinctis possint esse plura per identitatem solo numero differentia.

9 *Responsio ad primam difficultatem.*

Respondeo singillatim ad omnes difficultates, & primò ad primam,sustinendo, quòd intellectus Angeli, & intellectus animæ sint eiusdem speciei, licèt anima, & Angelus differant specie, quòd instantia facta contrà non concludit, nisi in isto casu, videlicet, quòd si identitas obiecti esset præcisa causa identitatis potentiarum, tunc benè sequeretur, quòd intellectus, & voluntas, quæ respiciunt omnino idem obiectum, essent eiusdem speciei; nec secundùm veritatem, nec secundùm Doctoris intentionem, hæc est præcisa causa. Nam Doctor hìc arguit quasi à posteriori, & per locum extrinsecum, quia communiter potentiæ respicientes idem obiectum, sunt eiusdem rationis, & non loquitur absolutè, de quibuscunque potentiis, sed tantùm loquitur de potentiis eiusdem generis, videlicet cognitiuis; nec de omnibus simpliciter cognitiuis; quia de non subordinatis, quarum differentia sumitur aliunde, quàm de obiectis. Nam potentia visiua,& phantasia differunt specie, & tamen vtraque potest esse eiusdem obiecti etiam secundùm numerum, vt patet, & similiter intellectus, & phantasia differunt specie, & tamen intellectus vt intellectus potest cognoscere idem obiectum, & sub omni ratione, sub qua cognoscitur à phantasia, vt patet *in primo*, *distinctione* 3. *quæst.* 3. & sic identitas obiecti non est præcisa causa identitatis potentiarum, loquendo de quibuscunque potentiis. Sed si habet veritatem, hoc erit verum de potentiis,quarū vna non subordinatur alteri, & quarum vna non præsupponit de necessitate actionem alterius; sicut voluntas præsupponit de necessitate actionē intellectus; & ideò sustinendo positionem,habemus dicere, quòd duæ potentiæ visiuæ quantumcunque in diuersis speciebus,erūt eiusdem speciei; quia tales potētiæ sic se habent, quòd vna non subordinatur alteri, nec vna de necessitate, vt possit agere præsupponit actionem alterius, ideò iudicamus esse eiusdem

Quomodo ratio Scoti sit à posteriori.

speciei, quia illæ sunt eiusdem obiecti, & sub eadem ratione considerati. Econtrario dicimus quòd potentia visiua, & potentia auditiua, etiam vt sunt in eodem supposito differunt specie, nec tamen vna subordinatur alteri, cùm sint separatæ, nec vna de necessitate, vt possit habere operationem propriam, præsupponit operationem alterius. Dicimus ergo ipsas specie distingui: quia est impossibile quòd possint esse eiusdem obiecti, nec sub eadem, nec sub alia ratione considerati. Intelligitur ergo propositio Doctoris de potentiis non subordinatis, nec quarum vna in operando præsupponat operationem alterius. Et quamuis potentiæ disparatæ differant specie suis rationibus formalibus: quia tamen de necessitate sunt distinctorum obiectorum, propter talem distinctionem arguimus ipsas specie distingui, & sic debet intelligi Aristoteles 2. de Anima vbi suprà: & similiter duæ potentiæ non disparatæ, nec vna subordinata alteri in operando, vt duæ potentiæ visiuæ sunt eiusdem speciei suis rationibus formalibus, quæ tamen identitas propter obiecti identitatem, quasi à posteriori cognoscitur, & sic debet intelligi Aristoteles vbi suprà.

Contex. 33.

10 *Quomodo fruitio in patria, & in via differũt.*

Et quòd dicitur de fruitione in patria, & fruitione in via, quòd tunc non differrent specie cùm sint eiusdem obiecti. Dico, quòd verum esset, si idem obiectum esset eodem modo præsens. Sed alia, & alia præsentia obiecti potest causare saltem partialiter fruitionem alterius, & alterius rationis. Et sic fruitio in patria, quia est ab obiecto in se præsente, vel ab alio perfectè supplente vice obiecti in se præsentis, differt specie à fruitione in via, quæ respicit idem obiectum, non in se præsens, sed tantùm in aliquo repræsentatiuo, vt puta in aliqua specie intelligibili, vt dicit Doctor de Angelis infrà *distinct. 3. q.* 10. qui habent Deum præsentem in ratione obiecti intelligibilis per speciem intelligibilem; viatoribus tamen de communi lege ipse Deus est præsens per reuelationem, siue per fidem infusam, siue acquisitam; & sic fruitio in via, & in patria differunt specie: & hoc modo intelligit Doctor *in tertio distinct.* 3. *& in quarto, distinct.* 49. Dico secundò, quòd fruitio in patria, & fruitio in via sunt simpliciter causatæ à diuersis specie distinctis, sustinendo, quòd obiectum, vel cognitio obiecti sit causa saltem partialis fruitionis, de quo infrà patebit *dist.* 15. & tunc fruitio in via tantùm partialiter causatur à cognitione abstractiua ipsius Dei, & in patria tantùm ab ipso Deo in se præsente, vel à supplente, &c. vel fortè à visione Deitatis: & tamen cognitio in via differt specie ab ipso Deo, vel à supplente vicem, & à visione Dei in se.

Quomodo Deus sit præsens viatoribus.

Ad aliud de cognitione intuitiua, & abstractiua eiusdem obiecti, patet responsio ex his, quæ dixi de fruitione in via, & in patria, nam propter easdem causas cognitio intuitiua, & abstractiua obiecti eiusdem specie differunt.

11 *Responsio secundæ difficultatis principalis.*

Ad secundam diffidultatem principalem, quæ est minoris ponderis. Respondeo, sustinendo istam opinionem, quòd intellectus Angeli, & animæ non differunt specie. Et antequam respondeam ad instantias, pro clariori intelligentia aliqua præmitto. Primò, quòd hæc propositio non est vniuersaliter vera, *causata à diuersis specie distinctis de necessitate differunt specie, siue sint causata totaliter, siue partialiter.* Patet, quia calor causatus à Sole, & calor causatus ab igne, sunt eiusdem speciei, & tamen causæ differunt specie, & similiter mus causatus per propagationem, siue vniuocè, & mus causatus per putrefactionem, siue æquiuocè, sunt eiusdem speciei, & tamen vt sic de necessitate sunt à causis specie distinctis, vt clarè patet à Doctore *in 1. dist. 2. parte 2 quæst. 2. in responsione ad primum argumentum principale.*

Secundò præmitto, quòd ista propositio non est vniuersaliter vera. *Causata siue partialiter, siue totaliter ab eadem causa, & sub eadem ratione formali, & specifica sunt eiusdem speciei.* Nam patet per instantiam, quia idem sub eadem ratione formali potest causare immediatè specie distincta, & quantò causa est vniuersalior, & illimitatior, tantò eadem omnino ex natura rei indistincta, potest plura specie distincta causare.

Tertiò præmitto, quòd sunt aliquæ entitates, quæ ex rationibus suis formalibus sic se habent, quòd semper specie differunt, à quibuscunque causis causentur, siue à causis eiusdem rationis, siue à causis alterius rationis, vt patet de mure, siue per propagationem, siue per putrefactionem causato; & de vespa, siue per propagationem, siue per putrefactionem causata. & similiter sunt aliquæ entitates, quæ ex suis rationibus formalibus sic sunt eiusdem speciei, quòd quantumcunque à diuersis specie causentur, adhuc erunt eiusdem speciei, vt patet de mure causato ab alio mure, & causato à Sole.

Quartò præmitto, quòd sunt aliquæ causæ quantumcunque diuersæ; quæ tantùm sunt natæ causare immediatè aliquas perfectiones eiusdem speciei specialissimæ, vt patet de Sole, & homine, quæ sunt causæ bonitatis entitatiuæ, quæ bonitates tam in homine, quàm in Sole sunt simpliciter eiusdem speciei; & aliquæ sunt causæ, siue naturæ, quæ quantumcunque indistinctæ etiam numero, sunt de necessitate causæ, vel quasi causæ aliquarum perfectionum specie distinctarum, vel saltem alterius rationis specificæ, vt patet de anima intellectiua, quæ est quasi causa originatiua intellectus, & voluntatis, potentiæ visiuæ, auditiuæ, &c. quæ de necessitate sunt alterius, & alterius rationis.

Quintò præmitto, quòd aliquæ sunt potentiæ, quæ comparantur ad operationes proprias, quibus operationibus nullum productum correspondet extrà, & aliquæ comparantur ad actiones, quibus producta correspondent extrà. Exemplum primi, intellectus respectu suæ intellectionis. Exemplum secundi, potentia calefactiua in igne respectu ligni calefactibilis. Potentiæ primo modò, si non sunt subordinatæ, nec vna in operando præsupponit de necessitate operationem alterius, & respiciunt idem obiectum sub eadem ratione consideratum, sunt productiuæ operationum eiusdem rationis: & tales potentiæ, quæ sic respiciunt idem obiectum sub eadem ratione, & non sunt subordinatæ, &c. sunt communiter eiusdem speciei; & sic intellectus Angeli, & intellectus animæ, quia sunt potentiæ non subordinatæ, nec vna in operando de necessitate præsupponit alterius operationem, & possunt esse respectu vnius, & eiusdem obiecti simpliciter sub eadem ratione considerati, erunt eiusdem speciei; & operationes earum propriè erunt eiusdem speciei, quarum operationum identitas, propter duo iudicatur, siue arguitur, videlicet propter identitatem 12

Exemplum.

titatem obiecti; & quia sunt à talibus potentiis merè actiuis, siue operatiuis, (quod dico propter potentias factiuas) quæ sic se habent, quòd nec vna subordinatur alteri, nec operatio vnius præsupponit de necessitate operationem alterius. Sed si tales operationes essent à potentiis specie distinctis, de necessitate essent specie distinctæ, vt patet de actu intellectus, & actu voluntatis, etiam circa omnino idem obiectum; & similiter patet de actu potentiæ visiuæ,& de actu phantasiæ etiam respectu eiusdem obiecti,sub eadem ratione considerati; & si potentia visiua, & auditiua, quæ sunt potentiæ disparatæ, possint operari circa idem obiectum, adhuc tales operationes essent specie distinctæ;quia communiter hæc est vera, *operationes propriæ, quæ sunt à potentiis operatiuis specie distinctis, specie distinguuntur; & quæ sunt à potentiis operatiuis indistinctis specie sunt eiusdem speciei*, pro quanto dependent ab aliis potentiis,(Quod dico propter obiecta distincta specie; quia quando tales operationes eliciuntur à potentiis specie indistinctis partialiter, & ab obiectis specie distinctis partialiter, ex parte obiectorum habent distinctionem specificam, & ex parte potentiarum habent identitatem specificam, saltem secundum quid.) Et hoc arguimus à posteriori, & ab experimento.

13. Sed quare à potentiis operatiuis tantùm, si specie distinguuntur, & operationes earum specie distinguuntur,,& si specie non distinguuntur, nec similiter operationes, & tamen à diuersis naturis specie distinctis possunt esse producta eiusdem speciei, & ab eadem natura numero possunt esse plura producta specie distincta, nulla causa assignari potest, nisi quia sunt tales entitates. Sicut etiam Doctor dicit, quòd aliquæ formæ imperfectiores sunt actiuæ, vt elementares; & aliquæ perfectiores non sunt actiuæ, vt aliquæ formæ misti, vt patet de mistis inanimatis: & similiter sunt aliquæ formæ perfectæ, quæ sunt generatiuæ, vt patet de homine, & aliquæ multò perfectiores, quæ nullo modo possunt generare sibi simile in natura, vt patet de Intelligentiis, nulla à nobis potest assignari causa, nisi quia sunt tales, & tales entitates,vt notat Doctor *in primo, distinctione 7. respondendo ad secundum argumentum principale*: sic dico in proposito de potentiis operatiuis, & naturis productiuis.

Quæ sint formæ imperfectiores, & perfectiores.

14 His præmissis, patet facilis solutio ad instantias. Et dico breuiter, concedendo propositionem Doctoris sancti. *Qualis est ordo inter aliqua distincta realiter*, &c. quòd si intellectus animæ, & intellectus Angeli essent realiter distincti, verè essent realiter causati, & modò: vbi sunt sola ratione distincti, sunt secundùm rationem causati: & cùm infertur, si essent realiter causati, essent alterius, & alterius speciei, negatur. Et cùm probatur per hoc, quòd essent à naturis specie distinctis. Dico, vt suprà, quòd hæc non est præcisa causa,quòd specie distinguantur, si sunt à distinctis specie, quia & à specie distinctis possunt esse aliqua eiusdem speciei, vt dixi de mure, &c. Essent ergo intellectus, & intellectus eiusdem speciei, quia sunt à tali, & tali naturà, quæ non sunt natæ producere huiusmodi perfectiones, vt specie distinctas. Et cùm vltrà infertur de visione beatifica Angeli, & de visione beatifica animæ, quòd si essent à potentiis specie distinctis,specie distinguerentur:ergo hoc idẽ erit in proposito. Dico quòd illa non est præcisa causa, quòd specie distinguantur: quia plura eiusdem speciei possunt esse à diuersis non tantùm specie; sed etiam genere distinctis, vt suprà patuit de mure ab alio mure causato, & de mure causato à Sole: & aliqua specie diuersa possunt esse ab eadem causa etiam numero: causa ergo quare huiusmodi visiones specie distinguerentur, nulla alia assignari potest, nisi quia sunt à tribus potentiis operatiuis, quæ vt specie distinguuntur, non sunt natæ habere operationes proprias, nisi vt specie distinctas. Et concedo,quòd si huiusmodi operationes,quæ vt realiter distinctæ à potentiis ab inuicem specie differunt, si tantùm ratione differrent ab illis potentiis, adhuc secundùm rationem essent causatæ vt specie distinctæ: sicut etiam intellectus Angeli,& intellectus animæ, si essent realiter distincti, ab Angelo, & anima essent simpliciter causati; vt idem specie propter causam superiùs dictam;& vbi sola ratione differunt, sunt secundùm rationem causati vt idem specie, & sic patet solutio ad istam difficultatem,& ad omnes instantias,quas benè nota.

Ad tertiam difficultatem patet responsio ex his, quæ dixi ad secundam difficultatem principalem. Concedo enim propositionem Doctoris *qualis est ordo*, &c. Concedo etiam,quòd si visio beatifica animæ, & Angeli,essent à potentiis specificè distinctis, quòd distinguerentur specie; non quia vt sunt præcisè à causis distinctis specie; sed quia sunt à talibus potentiis operatiuis, quæ vt specie distinctæ natæ sunt tantùm habere operationes specie distinctas. Et concedo, quòd *A*, & *B*, quæ sunt à *C*, distinguuntur specie, & si essent realiter distincta à *C*,essent realiter causata à *C*,vt specie distincta, & modò vbi tantùm ratione distinguuntur; concedo,quòd secundùm rationem sunt causata, vt specie distincta.Et cùm arguitur per locum ab oppositis,quòd quæ sunt causata à specie distinctis specie distinguuntur, ergo quæ sunt causata à causa eadem specie sunt idem specie. Dico quòd locus ab oppositis in proposito tenet in causis præcisis, vt patet primo Posteriorum, de causa respirationis, &c. Sed hìc non arguitur à causis præcisis, quia distinctio causarum specifica non est causa præcisa,quare aliqui effectus specie distinguantur. Patet, quia causa eiusdem speciei, imò eadem numero est causatiua plurium specie distinctorum, vt patet per experimentum: Nec similiter identitas specifica causæ est præcisa causa, quare plures effectus sunt eiusdem speciei,quia effectus eiusdem speciei possunt esse à causis specie distinctis, vt suprà dixi. Ex quo ergo non arguitur à causis præcisis, ideò non sequitur, quòd si *A*,& *B*, sunt à *C*, non distinguuntur specie. Sed quare *A*, & *B*, sic producuntur vt sic specie distincta, & *D*, & *E*,vt solo numero distincta producuntur ab *F* & *G*, vt specie distinctis,causa est assignata suprà, respondendo ad secundam difficultatem principalem.

15 *Ad tertiam difficultatem.*

Locus ab oppositis tenet in causis præcisis.

Ad quartam, & vltimam difficultatem, patet responsio ex dictis suprà. Et applica quæ dixi, quia non oportet ea ampliùs replicare. Et cùm dicitur circa vltimum, quòd non videtur simile, quòd si aliqua distincta specie possint contineri per identitatem in aliquo vno specie indistincto, quòd aliqua duo solo numero differentia possint

16. *Ad quartam difficultatem.*

etiam

etiam contineri per identitatem in aliquibus specie distinctis. Dico, quòd hæc ratio benè concluderet, si illa duo solo numero differentia; per identitatem continerentur in diuersis specie; sic intelligendo, quòd *A*, & *B*, solo numero differentia, simul contineantur per identitatem in *C*, & simul contineantur in *D*, quæ *C* & *D*, specie distinguuntur, quia tunc esset simpliciter impossibile, sed quòd *A* contineatur per identitatem in *C* & *B*, similiter contineatur identicè in *D*, tunc non tantùm est verisimile, quòd si specie distincta continentur per identitatem in aliquo vno specie indistincto, quòd *A* & *B*, solo numero differentia, contineantur per identitatem in *C* & *D*, modo præexposito, sed etiam est argumentum à fortiori, siue à minori ad maius: quia minùs videtur inesse, quòd duæ formalitates specie distinctæ, vnitiuè contineantur in aliquo vno numero indistincto, quàm quòd duo solo numero differentia vnitiuè contineantur in duobus specie distinctis, reddendo singula singulis; & hoc patet, quia magna fit altercatio de attributis diuinis, quòd ad inuicem formaliter distinguantur, & quòd sint ex natura rei in essentia diuina, vt suprà patuit *in 1. distinct. 8. quæst. penult.* & sic patet solutio ad omnes difficultates supradictas, quam benè nota, & pondera, quia ad multa valet.

17 *Responsio Doctoris.*

c Ad primum. Respondet Doctor, & dat duas responsiones. Prima, quòd tales potentiæ sunt eiusdem rationis, & operationes illarum similiter, quia circa idem obiectum, & hoc quantùm ad literam Aristotelis & Commentatoris. Sed vltrà non sequitur, quòd si potentiæ sunt eiusdem rationis, quòd & essentiæ, in quibus fundantur sint eiusdem rationis; nec hoc habetur ab Aristotele. Tantùm enim habetur, quòd obiecti eiusdem rationis sunt operationes eiusdem rationis, & istarum sunt potentiæ eiusdem rationis. Secunda responsio est, quòd istæ potentiæ pro quanto fundantur in essentiis specie distinctis distinguuntur specie. Et si arguatur contrà, quia actus earum non differunt specie, quia sunt respectu vnius, & eiusdem obiecti; ergo nec ipsæ potentiæ differunt specie, per Philosophum, vbi suprà. Dicit Doctor quòd isti actus possunt dupliciter considerari; vel inquantùm dependent à potentiis, vel inquantùm dependent ab obiecto. Primo modo actus distinguuntur specie, quia, & fundamenta illorum, scilicet potentiæ distinguuntur specie, & illæ potentiæ dicuntur specie distingui, pro quanto sunt fundatæ in essentiis specie distinctis.

Secundo de anima context. 33.

Actus possũt dupliciter cõsiderari.

Quomodo intellectio Angeli, & hominis sit eadem specie.

d Secundo modo actus sunt eiusdem speciei, quia vt sic, dependent ab obiecto eiusdem rationis; *& tunc conceditur, quòd intellectio Angeli, & hominis de eodem intelligibili ex parte obiecti, est eadem specie; ex parte autem fundamenti, inquantùm fundamentum est potentia ratio agendi* (puta quia anima dat intellectui, vt sit talis ratio agendi, non quòd ipsa anima sit immediatè ratio agendi) *sunt alia specie: & tunc oporteret concedere quòd operationes*, &c. Vult dicere, quòd operationes, quæ sunt à potentiis specie distinctis, sunt simpliciter diuersæ in specie, licèt dicantur eiusdem speciei, vt comparantur ad obiectum eiusdem rationis: sed talis identitas specifica est tantùm secundum quid, quia tantùm ratione tertij, cui comparantur. Sequitur in litera, *quæcunque enim differentia sufficit ad distinguendum*, &c. Vult dicere quòd ad concludendum aliqua esse alterius rationis, sufficit etiam minima differentia alterius, & alterius rationis, sicut patet de sapientia infinita, & bonitate infinita, quæ formaliter differunt in diuinis. Sed ad concludendum perfectam identitatem aliquorum, non sufficit qualiscunque identitas. Sequitur, *& tunc videtur sequi*, &c. Vult dicere, quòd si istæ potentiæ differunt specie, & per consequens operationes earum simpliciter differunt specie, sequitur, quòd visio beatifica intellectus Angeli, & visio beatifica intellectus animæ, simpliciter differant specie; & si sic, sequitur vel quòd quælibet visio Angeli excederet quamlibet visionem animæ, velècontrà, quod est inconueniens, tamen ad euitandum hoc inconueniens oportet fortè dicere, quòd tota causa actus beatifici est obiectum, & quòd potentiæ se habeant ibi respectu illius actus, vt tantùm receptiuæ, & passiuæ.

Sapientia infinita, & bonitas infinita differunt formaliter in diuinis.

e Ad secundum respondet ibi: *Ad secundum, & ad omnes auctoritates consimiles*, &c. *Propter hoc quidem nihil superius est anima*, quod verum est in ratione obiecti, in quo quiescit, vt suprà patuit in primo distinctione prima, quæstione 1. respondendo ad argumenta principalia, & quo ad hoc par est Angelo, quia nulla natura intellectualis potest quietari, nisi in obiecto infinito, vt supra probatum est, in primo, distinctione 1. quæst. prima. & quæst. vltima, & distinct. 2. parte prima, quæst. prima, in illa via, quæ est ex parte eminentiæ. 18

Nihil superius est animæ quomodo.

f Ad tertium respondet primò remittendo se ad tertium librum distinctione 13. vbi habet videri quis sit perfectior, Angelus an anima, cõparando animam Christi ad naturam angelicam. Secundò dicit, quòd capacitas beati satiatur secundùm proportionem ad merita, sed de ista capacitate felicitatis prolixiùs habet videri, *in 4. dist. 49. & 50.*

Quis sit perfectior Angelus an anima.

Circa responsiones ad argumenta principalia, aliqua insurgunt dubia. Primum est de hoc quod dicit, quòd *potentiæ distinguuntur specie, stante vnitate obiecti, circa quod sunt tales potentiæ*, quia in hoc videtur expresè contradicere dictis Philosophi, & Auerroïs, *in secundo de Anima text. comment. 33.* qui volunt quòd ex cognitione obiecti cognoscitur qualis sit operatio, & ex cognitione operationis cognoscatur qualis sit potentia; sicut ergo propter diuersitatem obiectorum diuersas arguimus operationes, & propter diuersas arguimus operationes, potentias, sicècontrà propter vnitatem obiecti arguimus vnitatem operationis, & ex consequenti arguimus vnitatem potentiæ.

Dubia circa solutionem argumentorũ primum.

e Secundò dubitatur in hoc, quod dicit, quòd *operationes differunt specie vt comparantur*, &c. Quia quæro aut sunt eiusdem rationis ex natura rei, & distinctæ specie ex natura rei; aut ex natura rei differunt specie, & sola ratione sunt eiusdem rationis, puta ex sola comparatione ad obiectum. Primò modo est simpliciter impossibile quod *A*, & *B*, præter omne opus intellectus differant specie, & sint eiusdem speciei. Secundo modo non videtur esse ad propositum, quia vt sic quasi omnia possunt esse idem ex natura rei, & differre specie per opus intellectus, vt patet: quia homo ex natura rei est simpliciter idem; & tamen idem homo, vt conuenit sibi intentio subiecti, & intentio prædicati, differt specie à seipso,

ſeipſo, & tunc idem ſentiendo de operationibus nullam includit difficultatem. Tum etiam, quia non eſt intentio Ariſtotelis vbi ſuprà, qui arguit vnitatem operationis propter vnitatem obiecti.

20. Prætereà quæro, ſi tales operationes ſunt effectiuè ab obiecto, & effectiuè à potentiis? & certum eſt quòd ſic, vt ipſe ſubtiliter probat *in primo diſt.3. q.7. & in quodlibetis, q.15.* hoc ſtante, ſint illæ operationes *A*, & *B*, tunc ſic, *A*, & *B*, vt immediatè cauſantur partialiter à potentiis, ſpecie diſtinguũtur, & vt immediatè cauſantur ab obiecto partialiter, aut ſpecie diſtinguuntur, aut ſunt idem ſpecie. Si primo, hoc eſt contra Ariſtotelem vbi ſuprà, & contra ipſum Doctorem, qui vult, quòd ſint eiuſdem rationis, vt comparantur ad idem obiectum. Si ſecundo, ergo *A*, & *B*, ex natura rei erunt ſpecie diſtincta: & ſimpliciter eadem ſpecie, quod eſt impoſſibile. Tum etiam, quia alia, & alia cauſatio non variat entitatem in ſe; priùs enim eſt res talis in ſe, quàm alteri comparetur, vt patet à Doctore in pluribus locis, & tunc quæro aut *A*, & *B*, ex ſua ratione formali ſunt diſtincta ſpecie, aut ſunt eadem ſpecie. Si primò, ergo non eadem erunt ſpecie, vt comparantur ad obiectum. Si ſecundò, ergo non erunt diſtincta ſpecie, vt comparantur ad potentias ſpecie diſtinctas.

21. 2. Dubium. Secundò dubitatur in hoc quod dicit, quòd *quæcunque differentia ſufficit ad hoc vt aliqua ſimpliciter diſtinguantur; ſed non quæcunque identitas ſufficit ad perfectam identitatem aliquorum.* Hoc non videtur poſſe ſtare, quia ex quo *idem*, & *diuerſum* diuidunt omne ens, quot modis dicitur *idem*, tot modis dicitur & *diuerſum*; ſicut dicimus *idem numero, diuerſum numero; idẽ ſpecie, & diuerſum ſpecie*; ſicut ergo differentia nata ſic facere differre, ita identitas oppoſita nata eſt ſic facere idem: ſicut ergo aliqua faciunt differre ſimpliciter, ita & identitas oppoſita facit aliqua eſſe idem ſimpliciter, & ſic aliqua faciunt differre tantùm ſecundùm *quid*, ita & identitas oppoſita facit aliqua eſſe idem tantùm ſecundùm *quid*.

22. 3. Dubium. Tertiò dubitatur in hoc quod dicit, quòd *operationes, vt dependent à potentiis diſtinctis ſpecie ſimpliciter ſpecie diſtinguuntur, vt verò comparantur ad obiectum ſunt idem ſpecie tantùm ſecundùm quid.* Hoc videtur repugnare dictis eius, quia ipſe *in primo diſt.3. q.7. in corpore quæſtionis*, vult quòd actus capiant diſtinctionem ab obiectis, dicit enim ſic: *Si actus non eſſent ab obiecto, non diſtinguerentur eſſentialiter propter diſtinctionem obiecti, quia eſſentialis diſtinctio non eſt ab eo quod non eſt cauſa; nec eſſet ſimpliciter perfectior intellectio perfectioris intelligibilis, poſito æquali conatu hinc inde ex parte intellectus*, & infra ſic dicit; *Similiter non videretur quomodo aliqua tota ſcientia contineţur virtualiter in obiecto; ſi ſola anima haberet cauſalitatem reſpectu habitus, & actus.* Ex iis ego arguo: ſicut actus à ſolo ſubiecto habent diſtinctionem, ita quòd actus diſtinctorum obiectorum ſpecificè diſtinguantur, ita & vnitas actus erit ſimpliciter ab vnitate obiecti, cùm actus ſemper ſpecificetur ab obiecto; videtur ergo magis dicendum, quòd actus, vt comparantur ad idem obiectum, à quo eſſentialiter dependent, & à quo ſimpliciter ſpecificantur ſint ſimpliciter idem ſpeçie, & vt comparantur ad potentias, à quibus licèt dependeant partialiter, non tamen communiter ab eis ſpecificantur, dicantur differre ſpecie tantùm ſecundùm *quid*.

Reſpondeo ad has difficultates. Et primò ad primam, tenendo hanc opinionem, quòd intellectus Angeli, & intellectus animæ ſpecificè diſtinguantur, quia ſunt à cauſis, ſiue naturis ſpecie diſtinctis. (Licèt hæc non ſit præciſa cauſa, vt ſuprà dixi) cùm dicitur quòd hoc eſt contra Ariſtotelem, negatur; & cùm probatur, per hoc quòd identitas obiecti arguit identitatem potentiæ; dico primò, quòd in illo textu, & commento tantùm habetur, quòd diſtinctio obiectorum quaſi à poſteriori arguit potentias diſtinctas; ſed non habetur, quòd identitas obiecti arguat identitatem potentiæ. & ſi arguatur per locum ab oppoſitis, quòd ſicut diſtinctio obiectorum eſt cauſa identitatis, non ſequitur, niſi fortè in cauſis præciſis: & patet inſtantia, quia reſpectu eiuſdem obiecti, & ſub eadem ratione conſiderati, poſſunt eſſe potentiæ ſpecie diſtinctæ, vt patet de intellectu, & voluntate, & ſimiliter de viſiua, phantaſia, & intellectu, nec ſimiliter eſt iſta vera abſolutè, quòd diſtincta obiecta ſpecie arguant diſtinctas potentias. Patet, quia eadem potentia viſiua eſt reſpectu albedinis, nigredinis, & rubedinis, quæ ſpecie differunt: nec ſic Ariſtoteles loquitur de obiectis diſtinctis; ſed accipit ibi obiecta diſtincta adæquatè, ſic, quòd obiectum adæquatum vnius potentiæ non poteſt eſſe obiectum, neque adæquatum, neque inadæquatum alterius potentiæ; nec etiam loquitur de obiectis adæquatis reſpectu cuiuſcunque potentiæ abſolutè ſumptæ, ſed loquitur tantùm de obiectis adæquatis, quæ reſpiciunt tales potentias, quarum vna non ſubordinatur alteri, neque vna in operando neceſſariò præexigit operationem alterius: loquitur ergo tantùm de potentiis diſparatis. Si etiam intelligatur de potentiis ſubordinatis, debet ſic exponi, & non èconuerſo, id eſt, quòd quamuis ſit idem obiectum potentiæ viſiuæ, & phantaſiæ, quia in quod viſiua poteſt, & phantaſia, ſed non èconuerſo, quia obiectum adæquatum phantaſiæ non eſt obiectum adæquatum viſiuæ, ſed alia expoſitio eſt melior, & ſic patet ad difficultatem. 23. Reſponſio ad primam difficultatem. Nota.

24. Ad ſecundam difficultatẽ. Ad ſecundam difficultatem, cùm quæritur an illæ duæ intellectiones cauſatæ à potentiis ſpecie diſtinctis circa idem obiectum, ſint idem ſpecie ex natura rei, & diſtinctæ ſpecie ex natura rei, an tantùm diſtinctæ ſpecie ex natura rei, & idem ſpecie tantùm per intellectum. Dico, quòd poteſt dari vtrumque membrum. Et cùm arguitur contra primum, quòd hoc videtur impoſſibile. Dico, quòd ſi illæ intellectiones in ſe abſolutè conſideratæ dicerentur ex natura rei eædem ſpecie, & diſtinctæ ſpecie, quòd eſſet inconueniens. Sed quòd ex natura rei differant ſpecie, vt comparantur ad potentias ſpecie diſtinctas, à quibus eſſentialiter dependent, & quòd ſint ex natura rei eadem ſpecie, vt comparantur ad idem obiectum, à quo ſimiliter eſſentialiter dependent, hoc non habeo pro inconuenienti: quia ſi illæ duæ potentiæ ſpecie diſtinctæ eſſent totales cauſæ illarum intellectionum, illæ abſolutè differrent ſpecie, vt ſuprà dixi, quia non eſſent natæ producere operationes proprias, niſi vt ſpecie diſtinctas. Similiter ſi idem obiectum eſſet totalis cauſa illarum intellectionum, illæ eſſent ſimpliciter eadem ſpecie, quia tale obiectum non eſſet natum cauſare intellectiones ſui, niſi vt eiuſdem rationis: & ſic intelligendo poſſunt dici eadem ſpeçie, & diuerſa ſpecie ex natura rei. De ſecundo membro etiam

Vnitas specifica potest dupliciter accipi.

etiam patet, quia non est inconueniens, quòd aliquæ duæ intellectiones sint specie distinctæ ex natura rei, & quòd sint eadem specie tantùm per intellectum, ex hoc solo quòd comparantur ad vnitatem obiecti. Posset tamen faciliter respondeti ad vtrumque membrum, quòd vnitas specifica potest dupliciter accipi. Vno modo denominatione intrinseca, ita, quòd *A*, & *B*, dicantur vnum specie, quia quiditatiuè includunt eandem quiditatem specificam. Alio modo denominatione extrinseca, ex hoc solo, quòd terminantur ad idem obiectum specie indistinctum; sicut aliquando dicimus, quòd vnitas scientiæ dicitur ab vnitate obiecti, id est, quòd qualis vnitas est in obiecto, talis est, & scientiæ, quòd tantùm est verum denominatione extrinseca. Dico ergo, quòd illæ duæ intellectiones denominatione intrinseca specie differunt, quia essentialiter includunt differentias, quibus specie distinguuntur. Dicuntur etiam specie differre denominatione extrinseca pro quanto dependent essentialiter à potentiis specie distinctis. Sed dicuntur eadem specie tantùm denominatione extrinseca, pro quanto sunt alicuius obiecti, id est, vnitatem specificam habentis, & sic patet solutio ad difficultatem,

25 *Ad tertiam intellectio dependet ab intellectu, & obiecto.*

Ad aliam difficultatem de illo, quod dicit Doctor *in dist.* 3. *q.* 7. *primi* quòd intellectio dependet ab intellectu, & ab obiecto, quomodo est possibile, quòd magis dicatur distingui specie à potentia, quàm ab obiecto? Dico præsupponendo aliqua. Primò, quòd aliud est loqui de identitate specifica intellectionum, & aliud de diuersitate specifica, comparando ad potentias, & ad obiectum. Nam quando sunt duæ intellectiones, quæ sunt partialiter causatæ à duobus obiectis specie distinctis, sic necessariò specie distinguuntur, quòd est impossibile esse ex natura rei eiusdem speciei, quia talia obiecta non possunt causare, nec totaliter, nec partialiter cognitiones sui, nisi vt specie distinctas: & sic distinctio specifica actuum sumitur, & specificatur ab obiectis specie distinctis, vt vult Doctor *in primo, vbi suprà.* Et si dicatur nonne tales intellectiones dependent ab intellectu essentialiter. Dico quòd sic, & plus dico, quòd etiam dependent ab ipso, vt à causa magis principali, vt patet à Doctore *in primo dist.* 3. *quæst.* 1. Sic: ex hoc, à quo aliquid habet entitatem ab eodem habet & vnitatem, quia vnitas consequitur entitatem: Cùm ergo istæ intellectiones sint principaliter ab intellectu secundùm entitatem, sequitur quòd erunt secundùm vnitatem; & sic talis distinctio specifica erit principaliter ab intellectu. Dico, quòd hoc non sequitur, quia vnitas specifica, vel distinctio, erit magis à causis proximis, quàm à remotis. Vnde homo productus habet magis vnitatem specificā ab homine producente (qui tantùm natus est producere sibi simile in specie) quàm habet in Sole, vel alia causa remota; & sic asinus productus ab asino; & homo productus ab homine, magis habent distinctionem specificam ab asino, & homine producentibus, quàm à causis remotis, & vniuersalioribus.

Quomodo intellectiones dependeant ab intellectu, Dico essentialiter & vt à causa magis principali.

26 Si dicatur quòd distinctio specifica, vel vnitas specifica magis sumitur à causa vniuersaliori, & à remotiori, quia Doctor *in primo dist.* 3. *quæst.* 8. dicit quòd causa perfectior magis assimilat effectum ei, cui est assimilabilis, quàm inferior: magis enim causat effectum qualis est causabilis, & assimilabilis; assimilabilis autem est effectus formaliter causæ propinquæ; ideò ipsa causa remotior magis assimilat effectiuè ipsum effectum causæ proximæ, quàm ipsamet causa proxima sibi: quòd enim formaliter filius est similis patri, hoc magis est à causa remota assimilante filium patri effectiuè, quàm ab ista causa propinqua, quia quæ plus dat formam, qua assimilatur, plus dat effectiuè assimilationem, hæc ille.

Homo productus ab alio homine magis habet vnitatem specificando ipso Deo, quàm ab homine.

Respondeo concedendo quòd dicit Doctor, & concedo absolutè, quòd homo productus ab alio homine magis habet vnitatem specificam ab ipso Deo, quàm ab homine, quia & magis entitatem; & hoc est simpliciter verum in causis essentialiter ordinatis, quarum inferior agit in virtute superioris, licèt fortè homo productus ab homine posset dici magis habere vnitatem specificam, pro quanto est ab agente simpliciter eiusdem speciei specialissimæ. Sed hæc ratio parum valet. Dico ergo, quòd in proposito distinctio specifica, & etiam vnitas specifica intellectionis, accipitur ab obiecto, quia tale obiectum vt tale concurrit cum quocunque intellectu ad sui cognitionem, natum est producere talem, vel talem cognitionem: & sic si idem obiectum comparetur ad duos intellectus, erit productiuum partialiter duarum cognitionum eiusdem speciei; & si sint duo obiecta specie distincta comparata ad eundem intellectum, producent partialiter duas cognitiones specie distinctas, & sic specificatio actus sumetur ab obiectis. Et cùm dicitur, quòd intellectus est causa magis principalis, quàm obiectum, conceditur. Et cùm vltrà infertur, ergo entitas intellectionis principaliùs est ab intellectu, quàm ab obiecto: concedo. Et cùm vltrà infertur, ergo & vnitas specifica erit magis ab intellectu, negatur ista cōsequentia. Et ratio negationis est, quòd quando vna causa partialis, & principalis concurrit cū alia partiali, & minùs principalis sic, quòd est impossibile continere causalitatem minùs principalis, vel posse supplere vicem illius, vnitas specifica magis erit à minùs principali, quàm à principali (præsertim quādo effectus productus non est à causis partialibus eiusdem speciei, sicut homo est à masculo & à fœmina, quia fortè, vt sic, erit magis homo talis à masculo) & sic est in proposito.

27 *An homo sit magis homo à masculo, quàm à fœmina.*

Dico etiam, quòd quando vna causa partialis, & principalis concurrit cum pluribus causis partialibus, & quarum quælibet sic concurrit ad effectum proprium, quòd non potest esse, nisi à tali causa partiali, tunc vnitas, vel distinctio specifica effectus erit ab illis partialibus minùs principalibus: & sic est in proposito, quia idem intellectus numero concurrit effectiuè partialiter cum omnibus aliis obiectis, quæ sunt causæ partiales: si ergo vnitas, vel distinctio specifica esset ab eodem intellectu, sequeretur quòd ita cognitio Francisci, & Ioannis distinguerentur specie: sicut cognitio hominis, & asini; vel sequeretur, quòd sicut cognitio Ioannis, & Francisci sunt eiusdem speciei, sic & cognitio hominis, & asini. Patet ergo quòd tales cognitiones habent ab obiectis, vel quòd sint specie distinctæ, vel quòd sint eiusdem speciei, etiam posito quòd sint principaliùs ab intellectu. Si dicatur, quòd hæc responsio contradicit dictis Doctoris, quia dixit, quòd distinctio specifica intellectionum est simpliciter à potentiis specie distinctis, &c. Dico, quòd nulla est contradictio, quia, vt dixi suprà, quando duæ intellectione

nes circa idem obiectum specie distinguuntur, hoc erit præcisè, quia sunt à potentiis specie distinctis: sicut etiam quando sunt duæ intellectiones ab eodem intellectu, & ab obiectis specie distinctis, habent præcisè ab illis obiectis quòd specie distinguantur, & non ab illo intellectu.

28. Ad aliam difficultatem, circa hoc quod dicit Doctor quòd *illæ intellectiones, vt comparantur ad potentias specie distinctas simpliciter distinguuntur specie, vt verò comparantur ad idem obiectum sunt idem specie tantùm secundùm quid.* Cùm ergo dicitur, quòd magis videntur idem simpliciter, negatur. Cùm probatur, quia actus specificantur ab obiectis. Dico, quòd ista propositio potest habere multiplicem sensum. Primò, quòd si dentur duo actus, qui comparentur ad eundem intellectum, vt ad causam partialem, & sint à duobus obiectis specie distinctis, huiusmodi actus habent præcisè distinctionem specificam ab obiectis, & sic actus specie distinguuntur ab obiectis. Secundò; Si dentur duo actus, qui sint à duabus potentiis specie distinctis, & à duobus obiectis specie distinctis, isti actus habent à potentiis, & ab obiectis, quòd specie distinguantur, sed hoc magis habent à potentiis. Tertiò, Si duo actus sint à duabus potentiis specie distinctis, vt à causis partialibus, & ab vno obiecto, vel à duobus eiusdem speciei, habent simpliciter à potentiis vt specie distinguantur. Quartò, Si dentur duo actus à duabus potentiis solo numero differentibus, & ab vno obiecto habente vnitatem numeralem erunt distincti numero à potentiis. Si etiam sint à duobus obiectis numero differentibus, & à duabus potentiis solo numero differentibus, erunt magis distincti numero ab illis potentiis. Si verò duo actus sint à duobus obiectis solo numero differentibus, & ab vna potentia singulari, magis erunt numero distincti ab obiectis.

Quomodo ista propositio sit vera

Et ex his patet quid dicendum: hæc enim propositio non est simpliciter & absolutè vera, scilicet *actus præcisè specificantur ab obiectis*; semper tamen est vera, quando eadem potentia comparatur ad plura obiecta, quòd semper distinctio actuum sumitur penes distinctiones obiectorum. Sed quando plures potentiæ specie distinctæ comparantur ad idem obiectum, actus dicuntur simpliciter specie distincti à potentiis, & non ab obiecto. Sic ergo Doctor debet intelligi, quòd illi actus simpliciter debent distingui à potentiis, & sunt idem specie tantùm secundùm *quid*, quia comparantur ad idem obiectum. Sicut etiam cognitio hominis, & asini simpliciter distinguuntur specie, quia ab obiectis specie distinctis, & vt sunt ab eodem intellectu sunt idem specie tantùm secundùm *quid*, & sic patet ad difficultatem. 29.

Ad vltimam. Dico, quòd minima differentia præter intellectum sufficit ad distinctionem simpliciter, non tamen quælibet identitas sufficit ad identitatem simpliciter: patet, quia intellectus, & voluntas sunt formaliter distinctæ potentiæ, ita quòd minima distinctio inter illas, præter distinctionem ex natura rei, infert ipsas specie distingui; non tamen quælibet identitas infert simpliciter idem specie: patet, quia vt comparantur ad animam sunt idem, & numero, & specie: & tamen non sequitur, quòd sint idem simpliciter specie & sic Doctor intelligit: non enim intelligit, quòd si A & B distinguantur specie, ita quòd talis distinctio simpliciter dicatur simpliciter distinctio specifica, quod identitas opposita non dicatur simpliciter identitas specifica, & sic patet solutio harum difficultatum. 30.

Intellectus, & voluntas formaliter distinguuntur.

DISTINCTIO II.

A DE Angelica itaque natura hæc primò consideranda sunt, quando creata fuerit, & vbi, & qualis facta sit dum primùm conderetur. Deinde qualis effecta auersione quorundam, & conuersione quorundam. De excellentia quoque, & ordinibus, & donorum differentia, & de officiis, ac nominibus, aliísque pluribus aliqua dicenda sunt.

August. in speciali de conditione spiritualis creaturæ, scilicet Angelicæ, qualis facta sit.

Quando facti sunt Angeli prius dicit, in quo videntur sibi obuiare auctoritates.

B QVædam auctoritates videntur innuere, quòd ante omnem creaturam creati sunt Angeli. Vnde illud [Primò omnium creata est sapientia: quod intelligitur de Angelica natura, quæ in Scriptura sæpe vita, sapientia, & lux dicitur.] Nam sapientia illa quæ Deus est, creata non est. Filius enim sapientia Patris est genita, non facta, nec creata: & tota Trinitas vna sapientia est, quæ non facta, nec creata est, nec genita vel procedens. De Angelica ergo vita illud accipiendum est, de qua dicit Scriptura, quando facta est, scilicet primò omnium. Sed rursum alia Scriptura dicit: In principio creauit Deus cælum & terram. Et in propheta, Initio tu Domine terram fundasti & opera manuum tuarum sunt cæli. Et videtur contrarietas quædam oriri

Eccl. 1. a. Isid. lib. 1. de summo bono c. 12.

Gen. 1. a. Psal. 101.

ex assertionibus istis. Nam si primò omniu creata est sapientia, omnia post ipsam facta videntur: & ita post ipsam facta videntur cælum & terra, & ipsa facta ante cælum & terram. Item, si in principio creauit Deus cælum & terram, nihil factum est ante cælum & terram, nec ipsa sapientia facta est ante cælum, & terrã. Cùm ergo hæc contraria videantur, nec in diuina Scriptura fas sit sentire aliquid esse contrarietatis, requiramus intelligentiã veritatis.

Quid tenendum sit docet, præmissas auctoritates determinando.

C

VIdetur itaque hoc esse tendum, quòd simul creata est spiritualis creatura, id est, Angelica, & corporalis: secundùm quod potest accipi illud Salomonis: Qui viuit in æternum creauit omnia simul, id est, spiritualem & corporalem naturam: & ita non priùs tempore creati sunt Angeli, quàm illa corporalis materia quatuor elementorum: & tamen primò omnium creata est sapientia: quia etsi non tempore, præcedit tamen dignitate. Quod autem simul creata fuerit corporalis spiritualísque creatura, Augustinus super Genes. ad literam apertè ostendit, dicens per cælum & terram spiritualem corporalémque creaturam intelligi, & hæc creata sunt in principio, scilicet temporis, vel in principio, quia primò facta sunt.

Eccl. 18. a.

Quod simul creata fuerit corporalis & spiritualis creatura, auctoritate firma.

Lib. 1. c. 1. Tomo 3.

Quòd nihil factum est ante cælum & terram, nec etiam tempus: cum tempore enim creata sunt, sed non ex tempore.

D

ANte ea enim nihil factum est: nec etiam tempus factum est ante spiritualem, scilicet Angelicam naturam, & ante corporalem, scilicet materiam illam quatuor elementorum confusam. Illa enim cum tempore creata sunt, nec ex tempore, nec in tempore. Sicut nec tempus in tempore creatum est, quia non fuit tempus antequam esset cælum & terra. Vnde Augustinus in libr. de Trinit. dicit, [quod Deus fuit Dominus antequam tempus esset, & non in tempore cœpit esse Dominus: quia fuit Dominus temporis, quando cœpit esse tempus: nec vtique tempus cœpit esse in tempore, quia non erat tempus antequam inciperet tempus.

Lib. 5. c. 6. & lib. 12. de ciuitate Dei c. 15.

Quòd simul cum tempore & cum mundo cœpit corporalis & spiritualis creatura.

E

SImul ergo cum tempore facta est corporalis & spiritualis creatura, & simul cum mundo: nec fuit ante Angelica creatura quàm mundus: quia vt ait Augustinus: Nulla creatura creata est ante sæcula, sed à sæculis cum quibus cœpit. Hieronymus tamen super epistolam ad Titum, aliud videtur sentire dicens: Sex millia necdum nostri temporis implentur annorum: & quantas priùs æternitates, quanta tempora, quantas sæculorum origines fuisse arbitrandum est: in quibus Angeli, Throni, Dominationes, cæteríque ordines seruierunt Deo absque temporum vicibus atque mensuris, & Deo iubente substiterunt. His verbis quidam adhærentes dixerunt, cum mundo cœpisse tempus sæculare: sed ante mundum extitisse tempus æternum sine mutabilitate, & in eo immutabiliter & intemporaliter adstruunt Angelos Deo iubente substitisse, eíque seruisse. Nos autem quod priùs dictum est pro captu intelligentiæ nostræ magis approbamus: salua tamen reuerentia secretorum, in quibus nihil temere asserendum est: & illud Hieronymum dixisse non ita sentiendo, sed aliorum opinionem referendo arbitramur.

August. in tom. 3. li. de Gen. ad literam 5. c. 19. Hier. in tom. 9. ad cap. 1. epist. ad Tit. super verbo, quã promisit qui non mẽtitur Deus ante sæcula. De horum sententia Aug. li. 11. de ciu. Dei c. 5. & seqq. duobus.

Vbi

Vbi Angeli mox creati fuerint: in Empyreo scilicet, quod statim factum repletum est Angelis.

F IAm est ostensum quando creata fuerit Angelica natura, nunc autem attendendum est vbi facta fuerit. Testimoniis quarundam auctoritatum euidenter monstratur Angelos ante casum fuisse in cælo, & inde corruisse quosdam propter superbiam: alios verò qui non peccauerunt illic perstitisse. Vnde Dominus in Euangelio ait: Videbam Satanam tanquam fulgur de cælo cadentem: nec appellatur hîc *cælum*, firmamentum, quod secunda die factum est: sed cælum splendidũ, quod dicitur *Empyreum*, id est, igneum à splendore non à calore: quod statim factum Angelis est repletum: quod est supra firmamentum: & illud Empyreum quidam expositorum sacræ Scripturæ nomine *cæli* intelligi volunt: vbi Scriptura dicit: In principio creauit Deus cælum & terram. Cælum, inquit Strabus, non visibile firmamentum hîc appellat, sed Empyreum, id est, igneum & intellectuale: quod non ab ardore sed à splendore dicitur: quod statim factum repletum est Angelis. Vnde Iob: Vbi eras cùm me laudarent astra Matutina, &c. De hoc quoque Beda ita ait: [Hoc superius cælum, quod à volubilitate mundi secretum est, mox vt creatum est, sanctis Angelis impletum est, quos in principio cum cælo & terra conditos testatur Dominus dicens: Vbi eras cùm me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei. Astra matutina & filios Dei eosdem Angelos Dei vocat. Cælum enim, in quo posita sunt luminaria, non in principio, sed secunda die factum est.] Ex his liquet quòd in Empyreo omnes Angeli fuerunt ante quorundam ruinam, simúlque creati sunt Angeli cum cælo Empyreo, & cum informi materia omnium corporalium.

Luc. 10. c. — *Gen. 1. a.* — *Iob 38. a.* — *Beda super Gen.*

Quòd simul creata est visibilium rerum materia & inuisibilium natura, & vtraque informis secundùm aliquid, & formata secundùm aliquid.

G SImul ergo visibilium rerum materia & inuisibilium natura condita est: & vtraque informis fuit secundùm aliquid, & formata secundùm aliquid. Sicut enim corporalium materia confusa & permista (quæ secundùm Græcos dicta est *chaos*) in illo exordio conditionis primariæ & formam confusionis habuit, & non habuit formam distinctionis, & discretionis, donec postea formaretur, atque distinctas reciperet species, ita spiritualis & Angelica natura in sua conditione secundùm naturæ habitum formata fuit: & tamen illam, quam postea per amorem & conuersionem ad creatorem suum acceptura erat, formam non habuit: sed erat informis sine illa. Vnde Augustinus multipliciter exponens præmissa verba Genesis, per *cælum*, dicit intelligi informem naturam vitæ spiritualis, sicut in se potest existere non conuersa ad creatorem, in quo formatur: per terram, corporalem materiam sine omni qualitate, quæ apparet in materia formata.

Aug. lib. de Genesi ad literam 1. c. 1. & li. 12. confess. 10. c. 9.

Quomodo dicat Lucifer secundùm Esaiam, Ascendam in cælum, & ero similis altissimo: *cùm esset in cælo.*

H HIc quæri solet, si in cælo Empyreo fuerunt Angeli statim vbi facti sunt, quomodo (vt legitur in Esaia) dicit Lucifer: *Ascendam in cælum, & exaltabo solium meum, & ero simis altissimo?* Sed ibi cælum vocat Dei celsitudinẽ, cui parificari volebat: & est tale, Ascendam in cælũ, id est, ad æqualitatem Dei.

Esai. 14. d.

QVÆSTIO I.

Vtrùm in existentia actuali [a] *Angeli, sit aliqua successio formaliter?*

Alensis 1.*p.qu.*12.*m.*9.*art.*3. D. Thom. 1.*p.qu.*10.*ar.*5. D. Bon. *hic art.*1.*q.*3. Richar. *art.*1. *qu.*1. *&* 3. Henr. *quodl.*5.*qu.*13.*& quodl.*9.*qu.*2. Greg. 2.*d.*1.*qu.vlt.* Dur. *hic q.*3. Gabr. *q.*1.*ar.*1.*not.*3. Vasq. 1.*p.* *d.*33.*ipse* Scot.4. *Phys.q.*18.*vbi* Aretinus. Suar. 2. *Met.d.*50.*sec* 5. Vide Scot. *de* 1.*princ.c.*3. *in Theorem,* §. concessis quatuor conclusionibus. Varro 2.*d.*2. *q.*1. *&* 2.

Mag. A. B. C. D. Circa 2. dist. quæruntur 13. de creatura merè spirituali.

CIRCA distinctionem secundam, vbi agit Magister de loco creationis Angeli, & tempore, quando creabatur, quæro primò de duobus: primò de mensura durationis existentiæ Angelorum, & secundò de loco Angelorum: Quantùm ad primum, quæro primò, Vtrùm in existentia actuali Angeli sit aliqua successio formaliter? 1.

Quòd non, quia quantitas non potest recipi in non quanto: igitur nec successio, quæ quantitas est, potest recipi in existentia Angeli, quæ indiuisibilis est. Confirmatur ratio, quia quantitas permanens, non potest recipi in indiuisibili: igitur nec quantitas successiua.

4. Phys. tex. co.101. Præterea: Prius & posterius in ratione numeri possunt integrare rationem temporis: vbicunque autem est successio, ibi est prius, & posterius: & ibi potest inueniri ratio numeri, & mensuræ: igitur si in existentia actuali Angeli, esset successio formaliter, ipsa mensuraretur tempore.

Præterea, August. 83. qu.q.72. *Æuum est stabile: tempus autem mutabile.* Item Dyonisius, de diu.no.c.5.& 10. *Hæc cùm ibi videntur, ibi dicuntur esse.*

Rationes ad opp. Contra, [b] non necesse est Deum creare vnum Angelum, quando creat alium Angelum: igitur potest aliquis Angelus esse, alio non existente, & potest Angelus alius creari, ita quòd ille sit alio existente: igitur ille, qui fuit isto non existente, & est cum isto nunc existente, videtur esse prior isto: & *esse* eius vt non cum isto, videtur præcedere *esse* eius, vt cum isto. 2.

Præterea, [c] Angelus potest annihilari circumscripto tempore: quæro in quo *nunc*? non in *nunc* temporis, quia illud non est: nec in *nunc* æternitatis formaliter: nec in *nunc* æui, quia *nunc* illud manet vnum, & idem per te; igitur in eodem erit & non erit, si annihiletur in *nunc* æui, quæ sunt contradictoria.

Item, aliquis Angelus [d] potest esse creatus, & post annihilari, & iterum reparari; sed *esse* reparatum, non est ita vnum cum *esse* creato, sicut si nulla interruptio fuisset, alioqui ita vnum esset aliquod interruptum, sicut non interruptum, quod est falsum: igitur in alio *nunc* erit istud *esse* Angeli reparatum: & in alio *nunc* priùs erat creatum, & sic hoc, igitur si mansisset sine interruptione fuisset in alio *nunc*, quàm modò. Probatio huius consequentiæ: tanta mora fuisset quiescentis, quanta quietis: & per consequens tanta mora non tendentis, potentis tamen tendere, quanta esset si actu tenderet.

COMMENTARIVS.

a TITVLVS quæstionis sic intelligitur; an existentia actualis Angeli mensuretur aliqua mẽsura propria sibi? sicut dicimus quòd existentia Dei mensuratur æternitate vt mensura intrinseca, & propria sibi, & temporale mensuratur tempore, tanquam mensura propria, & intrinseca motus inexistentis tali temporali.

b Arguit primò probans mensuram Angeli esse vere successiuam: & primum argumentum stat in hoc: vnus Angelus potest esse prior alio, & potest simul existere cum alio: ergo *esse* ipsius Angeli mensuratur mensura successiua. Antecedens patet, quia potuit vnus Angelus creari alio non creato, & pòst potuit alius creari, & sic ille primus coëxisteret secundo. Consequentia patet, quia existentia Angeli, vt est prior existentia alterius Angeli, mensuratur aliquo *nunc*, & vt pòst est, simul mensuratur alio *nunc*, succedẽte priori *nunc*: ergo existẽtia prioris Angeli mensuratur mensurâ successiuâ.

c Secundum argumentum ibi: *Præterea Angelus potest annihilari, &c.* stat in hoc: Si existentia Angeli non mensuratur mensura successiua: ergo cõtradictoria possunt verificari de eodẽ. Patet consequentia, ponendo talẽ casum, Angelus nunc habet *esse*, & pòst annihiletur: quæro tunc *esse* ipsius Angeli, & *nõ esse* ipsius Angeli aut sunt in alio, & alio *nunc* æui, & sic erit mensura successiua: aut sunt in alio, & alio *nunc* temporis: & hoc non, quia non ponitur mensurari tempore: aut sunt in eodẽ *nunc* tẽporis, vel æui non primò, nec secundò, quia tunc contradictoria verificarentur de eodem, videlicet quòd

quòd *esse* Angeli,& *nō esse* ipsius verificarentur de Angelo pro eodem *nunc*,nec est dicẽdum de *nunc* æternitatis,quia Angelus non mensuratur æternitate, nec sicut creatur propriè in *nunc* æternitatis, ita non annihilatur propriè in *nunc* æternitatis; oportet ergo dicere, quòd in alio *nunc* æui habeat *esse*, & in alio annihiletur, & sic æuum erit mensura successiua.

d *Tertiò arguitur ibi. Item aliquis Angelus potest esse creatus*, &c. Argumentum stat in hoc; pono quòd Angelus A nunc creetur, existentia A mensuratur *nunc* æui; secundò annihiletur, certum est quod *nunc* mensurans existentiam illam annihilatur. Tertiò, reparetur; quæro tunc existentia Angeli reparata mensuratur *nunc* æui, aut eodem *nunc*, quo mensurabatur existentia priùs creata, aut alia. Si secundo modo: ergo successio. Non primò, quia aliter ita esset aliquod interruptum,sicut non interruptum: sequitur ergo quòd alio,& alio *nunc*: & si sic, sequitur quòd si existentia illius Angeli nullo modo esset interrupta,quòd alio,& alio *nunc* mensuraretur.

SCHOLIVM.

Ponit sententiam D. Bonau. ponentis successionem formaliter in existentia Angeli, quam probat quatuor rationibus latè explicatis & confirmatis, variisque auctoritatibus Patrum, ex quibus paucas admodùm habet D. Bonauentura.

3. HIc dicitur [a] quòd in existentia actuali Angeli est successio formaliter.

Et dicitur, quòd in æuo est ponere prius & posterius, & est ponere successionem aliquam aliam tanquam in tempore: in tempore enim est successio cum variatione, & prius & posterius cum veteratione, & innouatione, in æuo verò est prius & posterius, quod dicit durationis extensionem, quod tamen nullam dicit variationem, nec innouationem. ADDITIO. *S. Bon. li. 2. d. 2. p. 2. ar. 1. q. 3. Var. d. præsenti. q. 1. & 2.*

Quod si fortè quæratur, quomodo potest esse prius & posterius sine nouitate circa esse?

Dicendum, quòd sicut videmus, quòd aliter egreditur riuulus à fonte, aliter radius à Sole: sic in proposito videtur: nam riuulus sic egreditur à fonte, quasi noua aqua semper exit non eadem: radius à Sole continuè egreditur: non quia semper aliquid nouum emittatur, sed quia quod emissum est, continuatur. Vnde Solis influentia non est aliud, quàm continuatio dati, supposito quòd Sol stet: quia motus Solis est causa variationis radij: similiter in motu, & in esse *rei mobilis, aliqua proprietas habita amittitur, vel non habita acquiritur, sed in* esse *rei æuiternæ, quod primò datum est per continuam Dei influentiam continuatur: nulla enim æuiterna creatura est omnis actus, id est, purus actus, nec aliqua eius virtus: vnde continuè indiget diuina virtute cooperante.* *Explicatur sententia D. Bon. de successione in duratione Angeli.*

[a] *Ideò etsi* esse *totum habeat, tamen continuationem* esse *non habet sic totam: & ideò est ibi successio sine innouatione aliqua circa* esse, *vel proprietatem aliquam absolutam: tamen ibi est vera continuatio, respectu cuius creatura habet* esse *quodammodo in potentia, ac per hoc habet successionem. Solus igitur Deus, qui est actus purus, est actus infinitus: & totum* esse *& possessionem* esse *simul habet.*

4. Pro ista [b] opinione arguitur quadrupliciter. Primò, ex parte conseruationis, & fundatur ratio super auctoritatem Augustini super Gen. ad literam, libr. 8. cap. 19. vbi vult, quòd *sicut aer respectu Solis non est factus lucidus, sed fit lucidus, alioquin absente Sole remaneret aer lucidus: ita se habet creatura respectu Dei.* Idem etiam vult 4. super Genes. ad literam, quòd Deus non *ita se habet respectu creaturæ, sicut ædificator respectu domus.* *Rat. 1. pro D. Bonau.* *C. 14.*

Ex isto arguitur sic: Si creatura respectu Dei non est facta in *esse* ab ipso Deo, sed est quasi in *fieri* formaliter: ergo formaliter semper ponitur in *esse* à Deo: & ita sicut continuè manet, ita continuè est creatio eius à Deo. *Probatur ista successio ex ratione conseruationis Angeli.*

Confirmatur istud, quia *conseruare* non est tantùm non destruere: sed est aliqua actio Dei positiua: alioquin diceretur conseruare lumen, qui non claudit fenestram.

Similiter tunc *annihilare* [d] esset actio positiua: quod falsum est, quia annihilare est non agere: igitur conseruare est agere: quod etiam apparet ex hoc, quia nulla creatura est in *esse* suo independens, quia nec actus purus: igitur continuè in essendo dependet à causa; & non tantùm à causa, quæ dedit *esse*, & modò non dat: quia conconseruare tunc nihil esset, nisi priùs egisse, & modò non destruere.

Si concedantur [e] omnia ista, quòd Deus conseruando agat positiuè aliquid circa creaturam; tamen non actione aliqua continua: quia nulla est ibi forma, secundùm quam possit assignari continuatio actionis: nec etiam alia, & alia actione, sed semper eadem.

5. Contrà, hac actione [f] non habetur formaliter, & vltimatè illud *esse*, quod potest non haberi posita hac actione. Hanc probo, quia causa causans hac causatione, est causa vltimatè applicata ad producendum effectum in *esse*: igitur si cum hac causatione possit

stare effectum non esse, non videtur, quòd hac causatione habeatur *esse* vltimatè: sed hac causatione posita; quia Angelus producebatur in *esse*, potest Angelus non habere *esse* cras: igitur non habet illud *esse* formaliter, & vltimatè illa causatione: & habet sic *esse*; igitur alia causatione.

Si dicas [g], quòd non habet *esse* cum coëxistentia in tempore crastino ex prima factione: sed ad hoc requiritur illud futurum existere, & illo futuro existente, tunc illa ratio futuri est ratio coëxistendi in Angelo.

Contrà, ita est in [h] æternitate, quòd non habet coëxistentiam cum tempore, inquantum coëxistentia est: sed solùm ex hoc, quòd tempus est coëxistens ei, & ideò si hæc est causa, non differunt æuum & æternitas.

Similiter non tantùm [i] posita creatione futura Angelus potest non habere *esse* cum futuro: sed potest non habere fundamentum illius coëxistentiæ, scilicet *esse* absolutum: ergo illud *esse* absolutum non habet ex tali coëxistentia. 6.

Item secundo [k] principaliter sic, si *esse* eius est simplex & immutabile: ergo sicut Deus non potest facere Angelum non fuisse: ita nec non fore.

Ratio 2. Ex mutabilitate Angeli, de esse ad non esse, & ècōtra probatur in eo successio.

Item in eo, qui habet totum *esse* simul, idem est fuisse, esse & futurum esse: sed quod fuit, impossibile est cogitari non fuisse, si intelligatur fuisse: ergo si in æuiterno idem est fuisse & fore, impossibile est cogitare ipsum non fore: hoc solius Dei est proprium: igitur, &c.

Confirmatur [l] ratio, quia in æternitate non sunt contradictoria vera de voluntate diuina: neque etiam volitio diuina est respectu contradictoriorum, vt contradictoria sunt: sed Deus in æternitate potuit velle creare Angelum vnum & eundem annihilare: igitur voluit ipsum esse, & voluit ipsum non esse: vel non voluit eum esse, & voluit eum esse: igitur oportet hîc inuenire aliquas conditiones ex parte *esse* & *non esse*: vt non sint contradictoria: sed ista, quæ tollerent contradictionem non videntur posse assignari, nisi diuersa *nunc*: puta, quòd voluit ipsum esse pro A, & non voluit ipsum esse pro B, igitur impossibile fuit Deum velle creare Angelum vnum, & annihilare eundem, nisi vellet hoc, & illud pro diuersis *nunc*: sed potuit velle hoc & illud, absque respectu ad tempus: ergo necesse est posse ex parte Angeli intelligi aliud, & aliud *nunc*, absque respectu ad tempus: ista alietas non potest esse nisi ipsorum *nunc* æui: igitur, &c.

Ratio 3. Ex infinitate durationis Angeli.

Tertiò, arguitur ex infinitate [m], quia cùm Angelus durabit in infinitum cum toto tempore futuro, si nunc habet totam suam durationem, quam habebit semper: igitur nunc formaliter habet durationem infinitam. 7.

Hoc confirmatur, quia illud *nunc* quod est ex se tale, quod potest coëxistere infinito, est formaliter infinitum, sicut si Angelus nunc haberet in se, vnde posset coëxistere omni loco, esset infinitus secundùm locum.

Et si dicatur [n], quòd hoc non est verum, nisi habeat ex se, vnde possit sic coëxistere; contrà, licèt non habeat ex se, vnde sic sit coëxistens, & ideò effectiuè ex se non habeat infinitatem: tamen sicut formaliter habet, vnde sic coëxistat, ita videtur formaliter infinitum, sicut si haberet vnde esset præsens toti loco actuali & potentiali, licèt effectiuè à Deo, esset immensus: licet non à se effectiuè, & licèt immensitas sua non æquaretur immensitati diuinæ secundùm intensionem: tamen æquaretur secundùm extensionem, ita quòd nusquam posset Deus esse per suam immensitatem, nisi vbi posset esse Angelus.

Vt inquit Arist. 1. Perih. c. 5. Negatio negationis affirmatio positionis.

Et confirmatur ista ratio, quia [p] negatio negationis; est affirmatio positionis: igitur negationes infinitarum negationum ponunt infinitas positiones, vel vnam formaliter infinitam: sed Angelus habens istam existentiam simplicem, habet ex ipsa negationes infinitarum negationum, scilicet non esse cum infinitis instantibus temporis: igitur habet ex ipsa infinitas positiones, vel vnam positionem virtualiter infinitam.

Ratio 4.

Quartò, arguitur [q] ex ordine eorum, quæ possunt esse in æuo. Potuit enim Angelus fuisse creatus non peccator, sed innocens: & potuit postea peccare, & non peccare, circumscripto omni tempore: igitur iste Angelus priùs fuisset innocens quàm peccator: ergo prius & posterius sunt in *esse* eius. 8.

Similiter potuit vnus Angelus priùs creari, & postea statim annihilari, & postea alius creari, ille primus nunquam fuit illo secundo existente: ergo nec in eodem *nunc* cum illo: igitur est priùs vnus, & alius posterius: quia si fuerunt & non simul: igitur vnus post alium: igitur si vnus alius extitisset cum illis ambobus, fuisset in *esse* eius prius & posterius, sicut *esse* vnius istorum est prius quàm *esse* alterius.

Pro

9. Pro ista opinione sunt [r] auctoritates beati August. 11. Conf. *Nunc temporis si semper staret, & non flueret, non esset tempus, sed æternitas*, & videtur ibi loqui de vera æternitate Dei, exponendo illud Psalm. *Tu autem idem ipse es: & anni tui non deficient.* *Probatur successio ex patribus.* *Cap.4.* *Psal.101.*

Præterea, idem 4. super Gen. *Pater meus vsque modo operatur*, &c. Quia autem ait, *Vsque modo, continuationem operis significat*, hoc probat subdens, *aliter enim posset intelligi, si diceret, nunc operatur, vbi non est necesse vt operis continuationem acciperemus: aliter autem cogit intelligi cùm ait, Vsque nunc, ex illo quo cuncta operatus est, vel condidit ex nihilo*, hæc illæ. *August. cap.14.* *Io.5.* *Cap.15.*

Præterea, Boëtius de Tri. *Quamuis secundùm Philosophos de corporibus, & spiritibus, possit dici, quòd sunt semper: magna tamen est differentia in semper esse, in Deo enim tantùm præsens est non currens: nunc autem fluens facit sempiternitatem, id est, æuum.* *Lib.1.c.9.*

Præterea, Damasc. libr.1.c.25. *Sæculum dicitur quod semper protenditur cum æternis velut spatium.*

Item Gregor. 27. Moral. super illud Iob, *Numerus dierum*, &c. de Angelis ait: *In eis initium cernimus, cùm mentem retro reuocamus: Deus non recipit ex quo, nec quousque.* *Lib.2.c.1.* *Cap.4.*

Præterea, Ansel. Prosol. 24. *Hoc quoque modo transis, omnia etiam æterna: quia tua & illorum æternitas tota tibi præsens est, cùm illa nondum habeant de sua æternitate, quod venturum est: sicut iam non habent, quod præteritum est.* *Cap.36.*

Item Hieronymus ad Marcellam, *Solus Deus non nouit fuisse, nec futurum esse.* *Sunt verba glo.* *Exod.3.*

COMMENTARIVS.

1. *Opinio Bonauen.* a Circa mensuram Angeli tres sunt opiniones diuersæ: prima est S. Bonauen. lib. 2. dist.2. art. 1. q. 3. *Hic dicitur quòd in existentia Angeli est successio formaliter*, & stat in hoc quòd existentia Angeli, puta durantis tanta duratione, puta infinita à parte pòst mensuratur mensura successiua sibi propria: sic intelligendo, quòd mensura Angeli ex hoc dicitur successiua, quia vnum *nunc* æui immediatè sequitur aliud *nunc* æui: puta si existentia Angeli duret per 20. instantia, dicit S. Bonauentura, quòd talis existentia Angeli in primo instanti mensuratur *nunc*, siue instanti æui, quod est indiuisibile, & in secundo instanti mensuratur alio *nunc* æui indiuisibili, quod immediatè sequitur primum *nunc*, & in tertio instanti mensuratur alio *nunc* æui, ita quòd cuiuscunque instantis existentiæ Angeli correspondet proprium *nunc*, & sic totum æuum Angeli durantis per 20. instantia, vocatur successiuum, cùm sint ibi 20. instantia æui sibi inuicem succedentia; & sic totum æuum Angeli, quod sempiternaliter durat à parte pòst, includit infinita instantia æui à parte pòst, sibi inuicem succedentiam: & sic patet opinio S. Bonauenturæ, quam multis rationibus probat, quarum prima est ibi: *Pro ista opinione arguitur quadrupliciter.* *Declaratio opinionis.*

2. Quæ prima ratio stat in hoc, supponendo quòd existentia Angeli conseruetur, & quòd continuè fiat; sic tamen intelligendo, quòd Angelus in primo instanti habet totum suum *esse* perfectum, & in secundo instanti, quantùm est ex parte sua desineret esse, nisi à prima causa iterum poneretur in *esse*; & similiter in tertio instanti, quantùm ex se est non esset nisi à prima causa poneretur in *esse* pro tertio instanti, & sic deinceps, & hoc modo debet intelligi continuè fieri, ita quòd pro quolibet instanti habet perfectum *esse*; & nisi pro quolibet instanti poneretur in *esse* ex parte sua semper haberet *non esse*; cùm ergo existentia creaturæ ponatur in *esse* in alio, & alio instanti, vel actione, puta creatione passiua, siue continua, siue alia, & alia; sequitur quòd illa creatio passiua per 100. instantia, dicitur successiua; quia creatio passiua, vel eadem continuatur, vel quòd vna in vno instanti succedat alteri in alio instanti; igitur æuum mensurans huiusmodi creationem passiuam, secundùm quam existentia Angeli ponitur in alio, & alio instanti, dicitur successiuum modo præexposito, in declarando opinionem sancti Bonauenturæ.

3. *Confirmatio opinionis D. Bonau.* c *Confirmatur.* Ista confirmatione probat Bonauentura, quòd *conseruare* dicat aliquam actionem sic, quòd si Deus creat Angelum in primo instanti, & ipsum conseruat in secundo instanti, illud *conseruare* est agere, quod nihil aliud est nisi iterum producere Angelum in secundo instanti, & sic deinceps; & sicut *conseruare* dicit actionem, ita & *conseruari* in secundo instanti dicit passionem suo modo, idest, quòd sicut conseruate Angelum in secundo instanti est ipsum ponere in *esse* existentiæ pro illo secundo instanti, ita & Angelum conseruari in secundo instanti, est ipsum poni actione agentis in actuali existentia in illo secundo instanti, & sic patet quomodo conseruat lumen, qui non claudit fenestram. Certum est enim, quòd lumen conseruatur à corpore luminoso, quando intrat aliquam domum, quia continuè multiplicat lumen; & si per instans desineret multiplicare, ipsum continuando, statim lumen desineret esse: non conseruatur ergo à non claudente fenestram, sed à corpore luminoso ipsum lumen, vel eadem actione continuando, vel alia, & alia actione pro alio, & alio instanti ipsum in esse ponendo. *Quid sit conseruare Angelum.*

d *Similiter tunc annihilare esset actio positiua, quod falsum est.* Hic Bonauentura probat per locum ab oppositis, quòd *conseruare* sit verè agere, & ratio stat in hoc, quia cùm *conseruare*, & *annihilare* ad inuicem opponantur, si *conseruare* non dicat aliquam actionem positiuam: ergo *annihilare* dicit aliquam actionem positiuam, quod falsum est, quia *annihilare* nihil aliud est, nisi non agere, quod etiam apparet ex hoc supplè, quòd *conseruare* sit agere, quia nulla creatura est in *esse* suo independens, quia nec actus purus, igitur continuè in essendo dependet à causa. Nam sicut aliquid simpliciter, & essentialiter dependet ab alio *Conseruare est verè agere.*

alio in essendo, loquendo semper de causis essentialiter ordinatis, ita & quantùm ad sui permanentiam dependet, & sic continuè in essendo dependet à causa, & non tantùm à causa, quæ dedit *esse*, & modò non dat, quia tunc *conseruare* nihil esset nisi priùs egisse, & modò non destruere.

5. e *Si concedatur omnia ista*, &c. Hæc litera stat in hoc, si quis concederet, quòd *conseruare* esset positiuè agere, & tamen diceret, quòd Deus eadem actione, qua produxit Angelum in primo instanti, conseruat pro quolibet instanti consequenti, ita quòd illa actio non potest dici continua, patet quia non est ibi forma secundùm quam continuetur. Vnde pro clariori intelligentia, nota quòd aliquando actio dicitur continua non ex sua actione, sed ex hoc, quòd forma, quæ acquiritur per talem actionem acquiritur successiuè, sicut calor vt 10. causatur in igne successiuè, ita quòd vna pars post illam. Aliquando dicitur continua, non quòd forma, quæ acquiritur per talem actionem sit in se continua, & diuisibilis, sed ex hoc, quòd eadem forma, vel existentia illius continuatur in alio, & alio instanti, ipsam producendo in alio, & alio instanti; vt si Deus vna actione positiua produceret Angelum in alio, & alio instanti, continuando ipsum, & tali actioni continuè correspondeat forma continua, & diuisibilis, non diuisibilis in suo *esse*, sed ex hoc diuisibilis; quia illud *esse* semper habetur, & semper producitur in alio, & alio instanti. Aliquando actio dicitur non continua, siue indiuisibilis, & est quando forma, quæ acquiritur per ipsam, est indiuisibilis, & tantùm pro primo instanti acquiritur. Negaret ergo illa opinio conseruare *esse* actionem primò, vel secundo modo, & diceret, quòd Angelus in primo instanti accipit *esse* actione diuina indiuisibili, & quòd etiam habet *esse* in secundo, & tertio instanti, & sic successiuè illa actione indiuisibili, & nullo modo continuata.

Aliqua actio quomodo potest dici continua.

6. f *Contrà: hac actione non habetur formaliter.* Argumentum hoc Bonauenturæ contra hanc responsionem stat in hoc. Tu dicis, quòd Angelus in secundo instanti habet *esse* illa actione indiuisibili, quia ipse Angelus habet esse in primo instanti. Contrà: Nam Angelus in secundo instanti de se habet *non esse*, quæro tunc, aut ergo in secundo instanti producitur in *esse* illa actione prima, & sic illa actio continuatur; aut illa actione producitur in *esse*, ergo non habebit *esse* in secundo instanti per illam actionem primam, & hoc est quod dicit ibi, *hac actione*; scilicet prima *non haberetur formaliter, & vltimatè illud esse, quod potest non habere*, puta in secundo, vel tertio instanti, posita hac actione, & hoc probat, quia causa causans hac causatione est causa vltimatè applicata ad producendum effectum in *esse*: igitur si cum hoc, supple, stante tali applicatione causæ possit stare effectum non esse, non videtur quòd hac causatione habeatur esse vltimatum; patet, quia si causa est perfectè, & vltimatè applicata ad effectum producendum causatione *A*, pro instanti *B*: si pro illo instanti *B* effectus potest non esse, sequitur quòd illa causatione *A* non ponitur in *esse*, quia si causatione *A* poneretur in *esse* pro instanti *B*, esset impossibile ipsum effectum posse non esse pro instanti *B*, sed in proposito hac causatione posita, qua Angelus producebatur in *esse* in primo instanti, potest Angelus non habere *esse* cras, & si habet *esse* cras, non habet illud formaliter, & vltimatè illa causatione, qua ponebatur in *esse* pro primo instanti: oportet ergo dicere, quòd si habet *esse* pro alio, & alio instanti, quòd habeat *esse*, vel eadem causatione continuata pro quocunque instanti, in quo habet *esse*, vel quòd habeat *esse* alia, & alia causatione pro alio, & alio instanti, quo ponitur in *esse*.

g *Si dicas*, Diceret fortè Henricus (sustinendo quod tantùm habeat *esse* pro quocunque instanti actione indiuisibili) quòd Angelus non habeat *esse*, puta crastina die, scilicet quòd non diceretur habere *esse* crastina die, nisi pro quanto coassisteret tempori crastino. Prima ergo actione non posset coëxistere tempori crastino, nisi alia actione ponatur tempus crastinum, cui assistat; sed posito tali tempore diceret Henricus, quòd Angelus eadem actione, quâ habuit *esse* in primo instanti coassisteret illi tempore crastino: nam ipse Henricus vult, quòd sit impossibile æuũ separari à tempore, vt infrà patebit, & sic creatura dicitur existere pro alio, & alio instanti pro quanto ipse existens in *nunc* æui, ipsum *nunc* æui indiuisibile comparatur ad aliud, & aliud instans temporis, & hoc est quod dicit. 7.

Responsio Henrici.

h *Contrà, ita est de æternitate.* Hæc instantia contra Henricum est satis clara in litera, nam tunc sequeretur, quòd instans æui non differret ab instanti æternitatis: nam ex quo vult Henricus, quòd ipsum æuum Angeli quantùmcunque durantis, sit indiuisibile, vt suprà dixi, & similiter æternitas est verè indiuisibilis, & tota simul secundùm omnes: si ergo dicatur nunc *æui* Angeli non esse cras, nisi pro quanto tempus coëxistat sibi, ita *nunc* æternitatis, siue existentia ipsius *nunc* non poterit esse cras, nisi pro quanto tempus sibi coëxistat, & sic æuum non differret ab æternitate, quod est inconueniens, & hoc est quod dicit.

i *Similiter non tantùm posita causatione, &c.* Hîc Bonauentura vult dicere ex quo ipse Angelus crastina die non tantùm potest habere non coëxistentiam tempori, quæ fundatur in *esse* absoluto Angeli, sed etiam illud *esse* absolutum Angeli potest non habere pro crastina die. Quæritur ergo à quo ponitur illud *esse* absolutum crastina die; si prima actione, quâ habuit *esse* in primo instanti: ergo continuatur illa actio, quod est intentum; si alia, & alia actione, similiter habetur intentum, vt suprà patuit: non enim *esse* absolutum Angeli dependet essentialiter à coëxistentia temporis, & sic stat prima ratio D. Bonauenturæ. 8.

K *Item Secundò.* Si *esse* eius est simplex, &c. Vult dicere, quòd si *esse* æui est simplex, & immutabile, ergo sicut Deus non potest facere Angelum non fuisse, ita nec non fore. Consequentia patet, quia si æuum est omnino indiuisibile, tunc idem esset *fuisse*, & *fore*, & sequitur quòd Deus non potuit facere Angelum non fore.

l *Confirmatur ratio, quia in æternitate, &c.* Confirmatio stat in hoc, quòd si æuum esset omninò indiuisibile, tunc Deus posset creare Angelum in instanti *A*, & in eodem posset anihilare: quod patet, quia certum est quòd in æternitate non verificantur contradictoria de voluntate diuina, nec ipsa est respectu contradictoriorum: sed in æternitate potuit creare Angelum, & eundem annihilare; patet, quia æternitas est tota simul, & non habens principium, neque finem. Pono nunc casum possibilem, quòd Deus in æternitate velit Angelum

An æuum sit indiuisibile.

Quid si æternitas. Angelum creare & eundem annihilare. Ista sunt duo contradictoria, & vt non sint duo contradictoria, oportet inuenire aliam causam, & ista est, quòd vult Angelum creare pro instanti *A*, & vult ipsum annihilare pro instanti *B*, ergo oportet ponere in Angelo aliud instans, in quo velit eundem annihilare, & sic erit mensura successiua, nec oportet fugere ad tempus, cui coëxistit, quia Deus potuit velle creare, & velle annihilare pro alio, & alio instanti absque respectu ad tempus, & hoc est quod dicit ista litera.

9. m *Tertia via arguit de infinitate, &c. igitur nunc formaliter habet durationem infinitam*, & sic æuum Angeli non differret ab æternitate, quia habet totam suam durationem simul.

Hoc confirmatur, quia illud *nunc, &c. si posset coëxistere omni loco esset infinitus secundùm locum*, si tamen loca essent infinita.

Quid sit infinitum esse secundum locum. n *Et si dicatur, quòd hoc non est verum, nisi habeat ex se vnde possit sic coëxistere.* Vult dicere quòd etsi Angelus possit esse præsens omni loco, non ex sua virtute, sed tantùm per potentiam diuinam, non diceretur esse infinitus secundùm locum; quia esse infinitum secundùm locum est posse esse simul in infinitis locis virtute propria.

10. o *Contra*, quia argumentum stat, quia si potest esse in omni loco participatiuè diceretur infinitus participatiuè. Et sic licèt hæc immensitas non æquaretur immensitati diuinæ intensiuè, æquaretur tamen extensiuè, hoc idem dico de æuo, quòd si Angelus, etiam participatiuè possit coassistere infinito tempori per *nunc* æui indiuisibile, illud *nunc* æui esset infinitum extensiuè, quod esset inconueniens.

p *Et confirmatur ista ratio, quia negatio, &c.* Vult dicere in ista litera D. Bonauentura, & probare, quòd actu habeat infinitas existentias, & sic illud æuum, si est indiuisibile sit in infinitum. *Declaratio literæ D. Bonauen.*

Quod dicit *negatio negationis est affirmatio positionis.* Hoc est notum in Logica, quia duæ negationes efficiunt vnam affirmationem: & quod dicit de negationibus negatis, negationes negatæ in proposito sunt istæ, scilicet non coëxistit æuum huic instanti temporis, & non coëxistit alteri instanti, & sic in infinitum, & sic sunt infinitæ negationes negatæ; & hoc modo negantur, nego scilicet, quòd æuum non assistat huic instanti temporis: & nego similiter, quòd non assistat alteri instanti temporis, & sic in infinitum: ergo infinitæ negationes infinitarum negationum coëxistendo ponunt infinitas affirmationes, vel vnam continentem infinitas, & sic æuum erit actu infinitum; vel actu habebit infinitas coëxistentias infinitis partibus temporibus temporis, & hoc est quod dicit in ista litera. *Quid sit negatio negata.*

q *Quarta via est ox ordine eorum, quæ possunt esse in æuo.* Et sententia literæ stat in hoc: pono quòd Angelus in primo instanti, in quo habuit *esse*, potuit habere innocentiam, & postea peccare & obligari ad pœnam æternam: ergo ibi prius & posterius, & sic successio, etiam circunscripto omni tempore. 11. *Quarta ratio.*

r *Similiter potest vnus Angelus prius creari, &c. ergo nec in eodem nunc cum illo*, sic vnus prius, & alius posterius, & sic successio.

SCHOLIVM.

Ponit sententiam communionem, quæ est opposita præcedenti, scilicet nullam successionem esse in duratione Angeli, probátque tribus rationibus desumptis ex Henrico.

He. quodl. 5. q. 13. & quodl. 9. q. 2. & quodl. 7. q. 5. cum qu. vera q. præsent. Impugnat D. Bonau. Text. com. 99. & 100. Successio in mensura petit successionem in mensurato. Text. 4.

Contra istam positionem arguitur, quòd includat contradictionem: quia vbi est successio, ibi est prius & posterius, quæ non sunt simul: sed adueniente posteriori, prius decidit, & per consequens prius veterascit, & posterius nouum est. 10.

Sed si intelligatur successionem esse in mensura, absque hoc quòd innouatio sit in mensurato. Contra hoc arguitur, quia secundùm Philosophum 4 Physi. *Prius & posterius sunt in tempore, propter prius & posterius in motu: ita quod si non esset aliud, & aliud in motu: non esset prius & posterius in tempore*: igitur à simili, si non sit aliqua existentia noua in æuiterno, nec aliqua nouitas in æuo: & sic, si non sit prius & posterius in mensurato, non erit aliqua distinctio inter prius & posterius in mensura. Hoc etiam confirmatur per Philosophum 10. Metaph. quia secundùm eum mensura debet esse vnigenea mensurato: & ita si mensura sit diuisibilis, & mensuratum: quod etiam probatur per hoc, quia indiuisibile inquantum indiuisibile, non potest mensurari diuisibili.

Præterea, *nunc* æui si desinit, & non semper manet idem, hoc non potest esse propter defectum subiecti; quia per te subiectum manet idem: nec potest poni per aliquam causam corrumpentem, quia non videtur assignari posse causa corrumpens. igitur non deficit. Aliter est de *nunc* temporis, quia ipsius subiectum proximum deficit, scilicet mutatio.

Præterea, si est hîc aliqua innouatio, & inueteratio circa idem manens: ergo illud propriè mutatur: quia illud aliter se habet nunc, quàm prius: mutationis autem mensura est *nunc* temporis: ergo æuiternum inquantum ponitur mensurari *nunc* æui, mensurabitur *nunc*, temporis. Pro hac positione est auctoritas Augustini de Ciui lib. 2 c. 2 quære.

ADDITIO

Hanc conclusionem negatiuam tenendo tripliciter ponitur differentia æui ad tempus, & æternitatem. 11.

Æuum

Æuum differt dupliciter vt medium ab æternitate,& tempore,vt extremis. Primò,quia æternitas permanens mensurat sine possibilitate permutationis : tempus verò est mensura motus: æuum sic mensurat permanens vt mutabilitatem non abigat.

Secundò,quia æternitas mensurat indeficiens & indefectibile:tempus verò defectibile & deficiens : æuum verò medians indeficiens sic mensurat, vt tamen defectibile sit, id est potens deficere.

Primò, quia æternitas mensurat rem non mutationi subiectam, nec ad mutationem habentem potentiam:æuum verò & tempus opposito modo.

Secundò,æternitas indeficiens & indefectibilis:æuumdefectibile,licèt non deficiatur:tempus verò defectibile & deficiens.

Tertiò,æternitas est permanens & similiter æuum:tempus verò successiuum tanquam mensura motus secundùm prius & posterius in partibus mobilis,ex quarto Physic.

COMMENTARIVS.

Opinio Henrici.

Contra istam positionem quòd includit contradictionem arguitur,ab Henrico, *quodl.5. q.13.& quodl.9. q.7.* Nam Henricus vult, quòd existentia Angeli quantuncunque duret, mensuretur aliquo *nunc* æui indiuisibili, ita quòd tantùm vnum *nunc* æui indiuisibile mensuret intrinsecè existentiam totam Angeli quantumcunque durantem ; & sic mensura Angeli intrinseca est indiuisibilis,& nullo modo successiua, & diuisibilis. Vult tamen, quòd ipsum æuum Angeli indiuisibile de necessitate coassistat tempori, & sic illud *nunc* æui potest dici successiuum, non in se, vt dicit, sed prout coassistit alij, & alij *nunc* temporis. Arguit ergo Henricus contra opinionem D. Bonauenturæ aliquibus argumentis,quæ postea patebunt in soluendo illa pro opinione sancti Bonauenturæ.

Hanc conclusionem negatiuam tenendo, dupliciter ponitur differentia æui ad tempus, & æternitatem.Henricus enim ponit duo. Primum, quòd mensura Angeli,siue æuum Angeli, nullo modo est successiuum, & sic in æuiternum nullum est successiuum. Secundum ponit, scilicet quòd ipsum æuiternum, siue Angelus mensuratus æuo, in quolibet instanti habet esse terminatum, id est, quòd quantum est ex se, in quolibet instanti habet *non esse*, & similiter æuum habet *esse* terminatum in quolibet instanti, id est, quòd in quolibet instanti habet de se *non esse*.

SCHOLIVM.

Ostendit rationes Henrici contra Bonauen. nihil conficere, sed ipsum in eis sibi non constare.

Scotus arguit contra Henricum Est ad hominem, quia Henr. ponit instans æui corrumpi per quoddam instãs temporis. Ponit Hen. æuum necessariò coexistere tempori, quod bene impugnat doctor. Prius esse sine posteriere, non est intrinsecè contradictio.

12. Contra istum [a] modum ponendi arguo. Videtur enim contradicere sibi ipsi : quia si in æuiterno non est successio,sequitur,quòd *esse*,quod habet in præsenti *nunc* habeat in sequenti *nunc* : sed *esse* Angeli, quantùm est ex se, habet terminari, sicut dicit expressè,& ponit,quòd æuum potest in quolibet instanti, quantùm est ex se deficere: igitur si istud æuiternum habeat formaliter *esse* cum isto *nunc*, hoc non potest esse secundùm illud idem *esse*,quia illud *esse* habuit terminari cum illo *nunc*, secundùm illos; igitur oportet,quòd vel alio *esse* sit cum isto *nunc* secundo, vel eodem iterum posito.

Prætereà quia dicit impossibilia esse,quæ inferuntur,& illa non sequi ex hoc quod æuum ponitur indiuiuisibile,sed ex negatione temporis:quæ negatio est incompossibilis cum positione æui:& propter illam incompossibilitatem sequitur impossiblle de æuiterno. Hoc non [b] videtur rationabile; quia secundùm ipsum,quidquid est prius naturâ,quantùm est ex se,potest esse prius duratione, hoc est, ex parte sui,sibi non repugnat esse priùs duratione,quin absque contradictione quantùm est parte sui,posset esse sine posteriore,respectu cuius dicitur esse prius natura:& ipso posito & posteriore non posito,nulla contradictio est ex parte prioris naturaliter,nec alicuius quod pertinet ad ipsum inquantum prius est:sed æuiternum & mensura eius propria,sunt naturaliter priora omni respectu ad tempus:sicut fundamentum est prius relatione : igitur ex tali hypothesi, non sequitur incompossibilitas ex parte æuiterni, inquantum æuiternum est.

13. Exemplum huius est, quia licèt necessariò ad subiectum sequatur propria passio: tamen quia subiectum est prius naturâ passione,non est contradictio ex parte subiecti, quòd subiectum sit prius duratione sua propria passione, quantùm est ex parte subiecti Et si hoc ponatur,nulla incompossibilitas sequitur ex parte subiecti in se eo modo, quo est prius passione. Contradictio igitur si aliqua sequatur, hoc est per locum extrinsecum,ex habitudine scilicet causæ ad effectum.

Ita igitur si est necessaria habitudo æui ad tempus, tanquam prioris naturâ ad posterius naturâ, propter negationem posterioris ponendo prius: non sequeretur aliqua contradictio ex parte prioris secundùm se, nec ex parte alicuius alterius, quod conuenit priori secundùm se: ista autem illata, scilicet ngelum non posse esse priorem alio Angelo, vel non posse esse post suum *non esse*: sunt incompossibilita per se ex parte æuiterni, inquantùm æuiternum est: igitur, &c.

c Et quod probat etiam illam necessitatem concomitantiæ temporis ad æuum, propter ordinem perfectioris ad imperfectius, non videtur sufficere, hoc enim non concluderet de continentia quasi quantitatiua, sed quiditatiua, sicut quiditas superior continet inferiorem, sed cum tali continentia stat, quòd superior potest esse sine inferiori, & quod sibi conueniat esse, quod est proprium sibi absque inferiori: aut saltem non conueniat hbi in respectu ad inferius. Ita igitur in proposito dicendum est, quòd nihil proprium æuo, conueniet præcisè sibi in ordine ad tempus.

COMMENTARIVS.

1. *Scotus reducit Henricum ad contradictionem.*

a Contra istum modum ponendi arguo. Scotus arguit contra Henricum deducendo ipsũ ad contradictionẽ, & ratio Scoti stat in hoc; quia pono, quòd Angelus habeat existentiam in *punc A* & secundò quòd habeat existentiam in *nunc* B. Tertiò pono, quòd ipsum *nunc* positum per Henricum in quolibet instanti habebit de se terminari, siue non esse, & similiter existentia Angeli; tunc quæro quomodo Angelus, qui priùs est in *nunc* A, fiat in *nunc B*. Si dicis quòd ex se est ibi. Contra, quia in *nunc A* habet ex se terminari, siue *non esse*, & similiter quæro de *nunc* posito ab ipso, quod est in *nunc* A, quomodo fiat in *nunc* B. non ex se, quia per ipsum in *nunc* B habet de se non esse, ergo si tam existentia Angeli, quàm ipsum *nunc* æui fiant in *nunc* B. aut hoc erit quia vtrumque de nouo producitur, aut quia vtrumque sit iterum positum: & si sic, tunc erit successio, quia ipsum *nunc* in instanti *B*. vel iterùm positũ, vel de nouo causãtũ, succedit sibi ipsi existenti in *nunc*; ergo contradicit sibi, dicendo mensuram Angeli non esse successiuam, & quòd tam Angelus, quàm ipsum æuum pro quolibet instanti habet de se terminari, siue non esse, & hoc est quod dicit.

2. Præterea, quod dicit, quia D. Bonauentura dicit, si æuum Angeli sit penitus indiuisibile, sequũtur multa incompossibilia, quæ patent in positione D. Bonauenturæ. Dicit Henricus, quòd impossibilia posita à Bonauentura non sequuntur ex hoc, quòd æuum ponatur indiuisibile, sed ex hoc, quòd ponatur æuum possit separari à tempore, quod tamen est impossibile: & sic non est inconueniens, quòd ex vno impossibili sequantur multa impossibilia. Ad hoc ergo antecedens impossibile, vel incompossibile, scilicet æuum indiuisibile potest separari à tempore. Sequuntur multa incompossibilia posita à D. Bonauentura, sed si æuum indiuisibile de necessitate coassistat tempori, nulla impossibilia sequuntur, & hoc est quod dicit contra hoc.

b *Hoc non videtur*. Hic probat Doctor quòd non repugnat æuo posse sine tempore, quia, secundùm Henricum ipsum æuum est prius natura tempore, quia vult, quòd tempus de necessitate concomitetur æuum, tanquàm imperfectum perfectum; & vult etiam quòd illud, quòd est prius natura alio, non repugnet sibi posse sine illo: ergo in priori, quo æuum potest esse sine tempore, etiam æuiternum, quod est mensuratum ipso æuo possit esse sine tempore. Patet, quia æuum existentiæ Angeli fundatur in ipsa existentia: ergo si illud æuum est indiuisibile, & ex se potest præcedere tempus, tunc in illo priori sequerentur impossibilia illa illata à S. Bonauentura,

Et quod probat etiam. Dicit Henricus quòd tempus de necessitate concomitatur æuum tanquàm imperfectius perfectum, quod de necessitate continetur.

Dicit Doctor. *Hoc non concluderet*: sicut dicimus, quòd corpus continet superficiem, & lineã, quia non potest esse sine illis, cùm sint priora ipso corpore, & sibi inuicem intrinseca; modò æuum non sic continet tempus tanquam prius, & intrinsecum sibi, cùm tempus secundùm ipsum sit posterius æuo: si ergo æuum continet, tempus erit continentia quiditatiua, & hoc non, Si vis dicere, quòd æuum continet quiditatiuè tempus, ita quòd tempus sit de quiditate æui, & tunc tempus, quod est posterius, erit de quiditate prioris, aut de quiditate potentiali, idest, quòd contineat ipsum æuum tempus potentialiter, sicut quiditas animalis continet quiditatem hominis, tanquam superius suum inferius, & hoc non concludit necessitatem æui ad tempus: quia sicut non repugnat animali esse sine homine, ita non repugnat æuo esse sine tempore, & sic stat intentum. 3. *Corpus quomodo continent superficiem & lineam.*

SCHOLIVM.

Ponit modum defendi opinionem D. Bonauen. de successione in Angelo, quæ non est improbabilis, quia æuum secundùm eum est quantitas, & sic habens suam diuisibilitatem non permanentem, sed successiuam, ita quòd vni eius nunc, *raptim fluenti, succedat aliud, vnde ex vi creationis Angeli, non duraret nisi vno nunc, sed Deus conseruando, ponit eius esse, in alio & alio nunc, & tot erunt positiones, seu causationes, quot* nunc *æui Angeli, & solutis argumentis Henr. contra Bonauen. ponit aliud modum defendendi eius sententiam, sed non secundum eius mentem.*

Qui

QVi vult tenere [a] primam opinionem, quæ videtur probabilis, & habere pro se rationes probabiles: potest dicere secundùm intentionem ponentis, quòd æuum propriè est quantitas, & per consequens habet propriam diuersiblitatem: non autem permanentem; igitur successiuam. Tale est indiuisibile succedens indiuisibili, sicut aliud alij: & ita *nunc* æui quantùm est ex se, raptim transit, & esse æuiterni, vt positum est in isto *nunc*, ex vi istius positionis, præcisè habet esse in isto *nunc*, & statim non esse, isto *nunc* transacto, nisi eadem causa alia causatione poneret idem esse in alio *nunc*, & ita conseruaret positiuè causando non aliud *esse*, sicut est in successiuo, sed idem *esse* infinities, ita quòd prima causatio dicitur creatio, quia sequitur immediatè *non esse* ordine durationis: quælibet autem causatio sequens, sequitur ad *non esse* in subiecto mediatè ordine durationis, & *non esse* immediatè ordine naturæ; quod *non esse*, tempore inesset, nisi causa conseruans daret *esse*: sed ipsum *esse* secundò positum sequitur ordine durationis esse primò positum, & per hoc est continuatio, & conseruatio eiusdem *esse*. 14.

Exemplo declarat successionẽ in existẽtia Angeli.

Exemplum huius est, [b] quia si Angelus habeat aliquam quantitatem virtualem, per quam potest esse præsens alicui loco definitiuè, ita per eam est præsens huic loco, quod non potest esse præsens simul alij loco: nec absolutè potest esse præsens alij loco, nisi aliqua mutatione facta circa ipsam per respectum ad alium locum: vel quòd ipsa fiat maior formaliter: vel quod ipsa transferatur de loco ad locum: vel quod per potentiam diuinam sit in alio loco, non dereliquendo istum:

al. durationem. *al. formaliter.*

Ita est in proposito, quod illud esse, quod habet Angelus vnica causatione, limitatum est ad hoc *nunc*, & nullo facto nouo circa ipsum, non potest vi huius causationis esse vltra hoc *nunc*; sed Deus dans ei quantitatem * duratiuam perpetuam, & hoc vna causatione continua, vel infinitis causationibus eiusdem esse, dat ei semper vim coëxistendi * vniformiter quo extendatur toti tempori.

Ad arg. Henrici pro D. Bonauent. posita n. 10. & 11. *Mensura diuisibili, mensurari potest indiuisibile.*

Ad argumenta [c] contra illam positionem. Ad primum quod probat contradictionem sequi ex ea; respondeo, quòd in illa duratione siue mora essendi, quæ est præcisè successiua est innouatio, & pars eius vna recedit, & alia succedit, & generaliter vna pars succedit alteri: non tamen est innouatio aliqua in illa existentia, cuius est illa mora. Sicut si poneretur caro non habens partem, & partem sub eadem quantitate permanente, tunc esset ibi alietas partium in ipsa extensione formaliter, quæ quantitas est absque extensione, vel diuersitate partium eius, cui accidit talis extensio. Et cùm probatur non esse distinctionem in mensura per Philosophum 4. *Physic.* nisi fuerit distinctio in mensurato; dico quòd benè sequitur si partes temporis sunt aliæ, quòd partes motus sint aliæ, sicut ab effectu ad causam: sed non est necesse, quòd in quibuscunque partes durationis sunt aliæ, quòd aliqua distinctio partium priorum sit causa huius distinctionis; quia illa distinctio quæ alicui est secunda, potest in alio esse prima. Exemplum huius est, ignis calefacit, & deficcat propter accidentia distincta ordinata in igne: ita quòd distinctio actionum est ibi secunda præsupponens aliam distinctionem priorem, scilicet distinctionem accidentium actiuorum, sed ex hoc non sequitur, quòd vbicunque est distinctio actionum, quòd ipsa sit secunda; quia si in Sole continerentur virtualiter illa accidentia distincta ignis, tunc prima distinctio ibi esset actionum, quæ tamen fuit secunda respectu ignis. Sic dicendum est in proposito. 15.

Tex. 90. idem 6, Phys. text. 24. *Duplex modus desinendi, explicatur per vltimũ esse & vltimum non esse. Scot. 4. d. 1. q. 1. 17.*

d Ad aliud argumentum dico, quòd *nunc* potest deficere, quia ex se habet tantùm raptim transire: licèt subiectum eius maneat idem, nec aliquod agens corrumpat ipsum: & quòd *nunc* temporis deficiat, deficiente suo proprio subiecto, accidit sibi, quòd subiectum eius proximum deficiat, quia si illud maneret idem, sicut est in quiescente, tunc posset dici, quòd illud idem agens, per quod est aliud *nunc* succedens isti, producendo aliud *nunc* incompossibile isti, destruit istud: non ex se primo, sed ex consequenti.

e Et si quæras tunc, in quo deficiat istud *nunc*, aut in se, aut in alio: sicut arguit Philosophus 4. *Physic.* Dico, quòd *deficere*, sicut & *desinere*, potest dxponi dupliciter. Vno modo per positionem præsentis, & negationem futuri. Vel per positionem præteriti, & negationem præsentis. Primo modo debet exponi in diuisibilibus, & in his, quæ habent vltimum sui *esse*, illa enim non habent primum sui *non esse*: & tunc desinunt, cùm sunt, & hoc modo *nunc* desinit in se, quia nunc est, & post hoc non erit. Et si [f] quæras primum sui *non esse*; nullum est, sicut nec [g] alicuius habentis vltimum *esse*.

Modus 2. sustinendi opin. D. Bonauent.

Alio modo posset conclusio [h] sustineri, licèt non ad intentionem ponentis illam positionem principalem, quòd tota existentia Angeli manet secundùm quod absoluta est, habens tamen nouum, & nouum respectum ad ipsam causam: ita quòd ipsa, tota vt

sub

sub vno respectu ad causam suam causantem, succedit sibi ipsi, vt sub alio respectu ad conseruantem: & ista via fortè esset facilior ad tenendum successionem, quàm prior quæ ponit quantitatem, licèt esset ex alia parte multum difficile sustinere, quomodo esset ibi vera successio præcisè absque omni distinctione in absoluto quocunque, siue in fundamento, siue in termino.

COMMENTARIVS.

1. *Opin. D. Bonau. videtur probabilis.* a QVI *vult tenere primam opinionem.* Hìc Doctor ostendit modum, quo quis potest tenere primam opinionem, quæ est sancti Bonauenturæ, declarando quomodo mensura Angelorum possit dici merè successiua, quæ mensura dicitur *æuum.* Dicit ergo sic: *Qui vult tenere primam opinionem*, &c. *& per consequens habet propriam diuisibilitatem*, quia diuisibilitas in partes quantitatiuas, de necessitate concomitatur quantitatem, & talis quantitas non habet diuisibilitatem permanentem, ita quòd omnes partes simul sint, quod est de ratione permanentis, sed successiuam, sic quòd vna pars semper succedat alteri: non enim talis quantitas potest habere omnes partes simul, cùm de ratione successiui sit non habere omnes partes simul.

2. *Successiuum duplex.* Et quia successiuum potest esse duplex: aliquod quod est compositum ex partibus diuisibilibus, ita quòd vna pars semper diuisibilibus in infinitas partes, succedat alteri parti. & sic tempus, & motus dicuntur successiua, quia quælibet pars temporis, & quælibet pars motus est diuisibilis in partes infinitas proportionales. Aliud est successiuum cõstans ex partibus indiuisibilibus, ita quòd vnum indiuisibile succedit alteri, ita quòd vnum indiuisibile cùm desinit esse, succedit aliud; & cùm aliud desinit esse, succedit aliud; & hoc modo potest, poni æuum quantitas successiua, quia constat ex alio, & alio *nunc* sibi inuicem succedentibus, & ita *nunc* æui quantum est ex se raptim transit, ita cùm vnum *nunc* desinit, aliud succedit. *Et esse æuiterni*, quod est ens mensuratum æuo, *vt positum est in illo nunc*, scilic. indiuisibili & instantaneo, ex positione æui in illo *nunc*, supple præcisè habet esse in isto *nunc*, *& statim non esset isto* nunc *transacto, nisi eadem causa alia causatione poneret idem esse in alio nunc*, idest quòd quando Angelus creatur in instanti *A præcisè habet esse* tantùm pro illo instanti & instanti immediatè sequenti, quantùm est ex se, etiam non esset, nisi prima causa, quæ ponit Angelum in primo instanti, eadem causatione, vel alia ponat illud idem *esse* in secundo instanti, & sic successiuè de aliis instantibus: *& ita conseruat positiuè causando non aliud esse, sicut est in successiuo, sed idem esse infinities.*

Quomodo est successio in æuo, & æuiterno.

3. Vult dicere, quòd ideò prima causa conseruat Angelum, quia in secundo instanti, siuè *nunc*, in quo Angelus, quantùm est ex parte sua, desinit esse, ponit eundem Angelum in *esse* in ipso *nunc*, & similiter conseruat in tertio *nunc*, quia idem Angelus in illo *nunc*, quantùm est ex se desineret esse: nisi idem Angelus eadem causatione, quâ ponitur in primo *nunc*, ponatur in *nunc* succedentibus, siue alia, & alia causatione: ita quòd vna causatione ponatur in primo *nunc*, quæ dicitur creatio, & alia causatione ponatur in secundo *nunc*, & sic deinceps; & sic æuum, siue *nunc* æui dicitur raptim transire, quia semper aliud, & aliud *nunc* succedit.

Declaratio litteræ. *Ita quòd prima causatio dicitur creatio*, &c. Sensus huius literæ est, cùm dicit quòd *causatio Angeli in primo instanti dicitur creatio*, quæ immediatè sequitur ipsum *non esse*, & causatio eiusdem Angeli in secundo instanti dicitur conseruatio, vt sequitur ipsum *non esse* posterius duratione. Ipsum *non esse* dico, quod præcedit creationem Angeli, & sequitur *non esse* posterius natura, quod *non esse* est posterius creatione Angeli, non quòd tale *non esse* insit, sed in illo secundo instanti, in quo ponitur Angelus in *esse* si non poneretur in *esse*, ipsum *non esse* inesset eo modo, quo expositũ est suprà *dist.* 1. *q.* 2. & ipsum *esse* Angeli positum in secundo instanti est posterius duratione ipso *esse* Angeli posito in primo instanti. Patet, quia *esse* Angeli in primo instanti mensuratur primo *nunc* æui: & idem *esse* positum in secundo instanti mensuratur alio *nunc* æui, quod succedit priori *nunc*; & hoc modo est continuatio & conseruatio eiusdem existentiæ Angeli positæ in primo instanti, & iterum positæ in secundo instanti, & iterum positæ in tertio, & sic deinceps, & solùm in primo instanti, in quo ponitur dicitur creatio: & in omnibus aliis sequentibus primum instans, in quibus ponitur dicitur conseruatio: & sic patet ista litera Doctoris.

Exemplum huius est, quia si Angelus habet aliquam quantitatem virtualem, (quantitas enim virtualis attenditur penes perfectionem intrinsecam, sicut dicimus, quòd Deus est infinitæ quantitatis in virtute, idest, quòd est infiniti vigoris, & virtutis, & talis quantitas distinguitur à quantitate molis, vbi tantùm attenditur extensio quantitatiua) *per quam potest esse presens alicui loco definitiuè*, locus enim definitiuus pro nunc, vt distinguitur contra locum circumscriptiuum, dicitur locus præsentialis, quo aliquid dicitur sic esse hìc, quòd pro illo instanti non est alibi, vel ita esse præsens huic, quòd pro illo instanti non est præsens alteri: sicut si vnus Angelus esset in vno loco, & pro illo instanti non esset in alio loco, diceretur propriè in loco esse definitiuè, siue præsentialiter (*ita per eam*, supple, quantitatem virtualem *est præsens huic loco, quod non potest præsens esse simul alij loco, nec absolutè potest esse præsens alij loco, nisi aliqua mutatione facta circa ipsam*, scilicet quantitatem virtualem, *per respectum ad alium locum, vel quod ipsa fuit maior formaliter, vel que ipsa transferatur de loco ad locum, vel quòd per potentiam diuinam sit in alio loco*, non derelin- 4. *Quantitas virtualis attenditur penes perfectionem intrinsecam.*

quendo priorem locum, quod potest facere, vt patebit infrà, & prolixè in quarto distinctio. 10. & 49. Sequitur: *ita est in proposito, quòd illud esse, quod habet Angelus vnica causatione, limitatum est ad hoc nunc*, ita quòd quantùm est ex parte sua habet tantùm esse in illo *nunc*, ita quòd in secundo *nunc* ex parte sua nullum haberet *esse*, nisi eadem causatione, qua ponebatur in primo *nunc*, ponatur in *esse* in secundo *nunc*, vel alia causatione à priori ponatur in esse in isto secundo *nunc*; & sic patet litera huius exempli.

5. * n. 10. c *Ad argumenta contra illam propositionem*. Hîc Doctor respondet ad argumenta Henrici facta contra opinionem sancti Bonauenturæ, ad quam opinionem videtur Doctor declinare. Primò enim arguit sic Henricus, probando, quòd includat contradictionem, scilicet æuum esse successiuum; Quia vbi est successio, ibi est prius & posterius, quæ non sunt simul: sed adueniente posteriori prius decidit, & per consequens prius veterascit, & posterius nouum est; & sic sequeretur, quòd in existentia Angeli posset esse innouatio, quod est inconueniens. Si dicatur, quòd in mensura est tantùm successio, & innouatio, sed non in mensurato. Contra hanc responsionem arguit Henricus, probando, quòd non potest esse nouitas in mensura, quin etiam sit in mensurato, & probat per Philosophum *in 4. Phys. tex. comm. 99.* vbi habetur, quòd prius, & posterius sunt in tempore propter prius, & posterius in motu. *Necesse est*, inquit, *in motu esse prius, & posterius proportionalia his, quæ sunt ibi*, puta magnitudini, *at verò in tempore est prius, & posterius propter quod sequitur semper alterum ipsorum, est autem prius, & posterius ipsorum in motu*. Hæc ille, & Commentator ibi; *Quia*, inquit, *prius, & posterius inueniuntur in mensura, in qua fit motus primò, & est illa, quæ est in situ, necesse est etiam, in motu inueniantur prius, & posterius*, & parùm infrà. *Ex hoc*, inquit, *quòd prius, & posterius inueniuntur in partibus motus, sequitur, vt inueniantur in ipso tempore*, hæc ille. Hoc idem patet vbi suprà tex. commen. 100. vbi sic habetur: *At verò tempus cognoscimus, cùm definimus motum prius, & posterius determinantes, & tunc dicimus fieri tempus, quando prioris, & posterioris in motu sensu percipimus*. Hæc ille. Et Commentator ibi: *Ipsi*, inquit, *Sentiunt primò, & essentialiter, cùm senserimus motum, in quo sentimus nos transmutari, idest esse in esse transmutabili* Hæc ille. Et hoc idem patet in textu 101. & inde. Ex his ergo, & aliis auctoritatibus apparet exprefse, quomodo non possit esse nouitas in mensura, quin sit in mensurato, vt patet de motu mensurato tempore. Sic dico in proposito, quòd si non sit aliqua existentia noua in æuiterno, sequitur quòd nec aliqua nouitas erit in æuo, & sic si non sit prius, & posterius in mensurato, non erit aliqua distinctio inter prius, & posterius in mensura.

Non potest esse nouitas in mensura, quin sit in mensurato.

6. *Hoc etiam confirmatur per Philosophum*, qui vult, quòd mensura sit vnigenea mensurato, vt patet 10 *Metaph. tex. comm. 4.* vbi sic habetur: *Semper*, inquit, *cognatum est metrum magnitudo, non quidem enim magnitudo, & secundùm vnumquodque longitudinis longitudo, latitudinis latitudo: vocis vox, grauitatis grauitas, vnitatis vnitas, sic enim oportet accipere*. Hæc ille: Vult dicere, quòd tertia proprietas mensuræ est, quòd sit vniformis, & vnigenea mensurato, idest, quòd sit vnius generis cum mensurato. Et hoc est quod dicit, quòd semper metrum est cognatum, supple vnius generis commensurato, & hoc patet per exempla ibi posita: nam mensura magnitudinis est quædam magnitudo, & secundùm vnumquodque mensuratum, vt quòd latitudinis sit supple mensura longitudo, & longitudinis mensura sit longitudo, &c. Hoc idem vult Commen. ibidem: sequitur ergo ex ista auctoritate, quòd si mensura sit diuisibilis, & successiua, & mensuratum similiter erit diuisibile, & successiuum: quod etiam probatur per hoc, quia indiuisibile, inquantùm indiuisibile potest mensurari diuisibili.

Ad hoc argumentum Henrici contra D. Bonauenturam respondet Doctor sustinendo opinionem Bonauenturæ & responsio stat in hoc, quòd licèt tempus, quod est diuisibile, sit mensura motus, qui est diuisibilis, & quod diuisio temporis præsupponat diuisionem motus, quia diuisio partium motus est causa diuisionis partium temporis, & per consequens non potest esse nouitas; & successio in tempore, quin sit in motu mensurato; non tamen sic sequitur de æuo respectu existentiæ Angeli, quia potest esse diuisio mensuræ absque diuisione mensurati, præcipuè cùm mensuratum non sit causa mensuræ, & etiam si sic, potest esse, quòd aliqua mensura sit successiua illi, ita quòd vnum *nunc* succedat alteri, & tamen mensuratum non sit successiuum, sed sufficit, quòd illud mensuratum actione continua agentis primi, vel alia, & alia actione ponatur in alio, & alio instanti. 7.

Mensura, & mensuratum quomodo se consequantur.

Et si dicatur, mensura, & mensuratum sunt vnigenea: si ergo æuum est diuisibile in alia, & alia instantia sibiinuicem succedentia: ergo & existentia Angeli erit diuisibilis.

Dico primò, quòd Aristoteles non posuit hanc mensuram æui successiuam, sed tempus esse mensuram successiuam posuit, & vnigeneam mensurato; vult enim ipse substantias separatas esse necesse esse, & æternas. Secundò dico, quòd licèt existentia Angeli non sit in se diuisibilis, tamen vt consideratur habere *esse* in alio & alio instanti, & hoc vel actione continua primi agentis, vel alia, & alia actione erit diuisibilis. Addit enim Doctor, quòd licèt mensura successiua, qualis est tempus, vt comparatur ad motum, sit vnigenea illi, quia sicut in tempore alia, & alia pars succedit alteri parti, ita quòd adueniente vna parte, altera desinit esse; sic similiter est in motu, in quo vna pars succedit alteri, sic quòd adueniente secunda desinit prima, & sic adueniente tertia desinit secunda, & sic successiuè; loquendo tamen de re permanente, quæ est subiecta motui, quæ mensuratur etiam tempore, pro quanto motui subiicitur, non erit vnigenea tempori; quia res permanens habet omnes partes simul, ita quòd vna non succedit alteri, sicut è contrario est in tempore, & in motu, vbi partes non sunt simul, sed semper vna alteri succedit. 8.

Mensura æui non est posita ab Arist.

Secundò principaliter arguit Henricus, quia si *nunc* æui raptim transit, ita quòd vnum succedit alteri, & adueniente secundo *nunc*, primũ desinit esse, aliter æuũ non esset successiuum, quia si omnia *nunc* æui simul essent, ipsum æuum esset permanẽs, quia haberet omnes partes simul. Ad hoc ergo

ergo vt dicatur successiuum, oportet sic vnum *nunc* succedere alteri, quòd adueniente vno desinat aliud;sed non est possibile *nunc* æui desinere esse:quod patet, quia si desinit esse,hoc maximè erit propter defectum subiecti, pũta ipsius æuiterni:sed æuiternum manet idem, nec potest assignari alia causa,quâ desinat esse,quia non videtur assignari posse causa corruptionis:ergo *nunc* æui *non* deficit:aliter tamen est de *nunc* temporis,quia deficit propter defectum subiecti proximi,quod est mutatio.

Respondet Doctor ad hoc secundum argumentum, & dicit, quòd illud *nunc* desinit in se, quia ex se habet tantùm raptim transire. *Desinere* tamen potest exponi dupliciter. *Vno modo per positionem præsentis,& negationem futuri, vel per positionem præteriti, & negationem præsentis.* Et vt ista litera intelligatur,declaro aliqua:nam differentia est inter permanentia, & inter successiua diuisibilia in partes diuisibiles,& inter indiuisibilia,siue instantanea.

10. *Prima conclusio. Quomodo permanens, & successiuũ habent suum esse quantum ad primum, & vltimum.*

De permanentibus sit ista prima conclusio, quòd Permanens habet primum sui *esse*.Et pono exemplum,quòd generetur ignis ex ligno,& tũc dicitur ignis generari, quando forma substantialis ignis inducitur in materia ligni,quod declarat Doctor *in prima distin. quarti, quæst.*1. & tunc dico,quòd forma ignis geniti habet primum sui *esse*,loquendo de forma completiuè,idest, quòd datur aliquod instans, in quo habet suum *esse* perfectum.Et cùm dicitur, *illa forma incipit esse*: sic debet exponi,& dicatur illa forma *A*.*A incipit esse*:sic exponitur,*A* nũc est,&immediatè ante hoc instãs nõ fuit,ergo *A* incipit esse, quod dicitur,quo dimmediatè ante hoc instans non fuit in aliquo instanti immediato illi instanti in quo est, quia tunc duo instantia essent immediatè, quod est contra Aristot.4.*&* 6.*Physicorum.* Sed sic debet intelligi, immediatè ante hoc instans non fuit,idest,in tempore immediatè præcedenti hoc instans,in quo est:ergo incipit esse,sic intelligendo, *A* in hoc instanti est, & in tempore immediatè ante hoc instans non fuit:ergo *A* incipit esse,& hoc modo in permanentibus *incipit* exponitur per positionem de præsenti,& negationem de præterito:& sic patet quomodo in permanentibus datur primum sui *esse*.

11. *Secunda cõclusio.*

Secunda conclusio est,quòd in permanentibus non datur vltimum sui *non esse* idest, non datur aliquod instans, in quo non sit, & aliud instans, in quo immediatè sit, quia tunc duo instantia essent simul immediata, nec, tempus immediatum ad illud instans: quia tunc generaretur in tempore, & non in instanti, vt si dicatur *A* in isto instanti non est, & immediatè post hoc instans erit. Si intelligatur ly *immediatè* pro instanti immediato, tunc dantur duo instantia sibi immediata. Si intelligatur *immediatè*, idest,in tempore immediatè habito, tunc generatur in tempore, & non in instanti, quod est contra Philosophum:& sic patet quomodo rei permanentis datur primum instans sui *esse*, & non datur vltimum instans sui *non esse*. *Exemplum clarum.* Exemplum clarum ponitur vtriusque,supponendo,quòd quando acquiritur aliquod permanens vt permanens, tantùm in instanti acquiritur. Et licèt aliqua qualitas,vel quantitas,& fortè multæ formæ substantiales secundùm Scotum *in* 9. *Metaphysica*, acquirantur successiuè, tamen sunt de numero permanentium cùm omnes partes habeant simul; vt ergo successiuè acquirũtur,& per motum.Similis datur regula de eis, quæ & de successiuis. Sed regula ista de permanentibus intelligitur de permanentibus, quæ vt permanentia totum simul habent *esse* in vltimo instanti temporis, in quo tempore successiuè acquiruntur, & in vltimo instanti tantùm indiuisibiliter,& sic nullo modo per motum, sed per mutationem. Hoc præmisso, pono exemplum,& sit forma permanẽs *A*,quæ simul tota acquiritur, tunc datur primum sui *esse*, idest, datur aliquod instans temporis præcedentis, in quo est verum dicere *A* est, & per totum tempus præteritum immediatum illi instanti verum est dicere *A* non fuit, ergo *A* incipit esse, & sic *incipit* exponitur per positionem de præsenti, supple affirmando *A* esse in aliquo vltimo instanti alicuius temporis, & per negationem de præterito, supple negando ipsum fuisse pro toto tempore immediate præcedenti illud vltimum instans.

Item,non datur vltimum sui *non esse*,idest,non datur aliquod instans immediatè sequens aliquod tempus,in quo *A* non sit,& immediatè post illud instans sit,quia si in aliquo instanti non est,& immediatè post illud est, aut erit in tempore, aut in instanti: non in tempore immediato ad illud instans in quo non est, quia dictum est, quòd permanens vt permanens acquiritur in instanti, nec etiam est in instanti immediatè sequenti instans in quo non fuit, quia tunc darentur duo instantia sibi immediata. 12. *Tertia conclusio.*

Tertia conclusio. Permanens habet primum instans sui non esse, idest quòd si aliquod permanens duret per horam,& in vltimo instanti illius horæ desinit esse;& sic exponitur per negationem de præsenti, & per positionem de præterito,supple *A* in vltimo instanti horæ non est,& in tempore immediato ante illud instans fuit,ergo *A* desinit esse.Et sic patet differentia inter vltimum instans sui *non esse*,& primum instans sui *non esse*:quia cùm dico *A* habet vltimum instans sui *non esse*,semper exponitur per negationem de præsenti,& positionem de futuro, idest,*A* in isto instanti non est, & immediatè post hoc instans erit.Cùm verò datur primum instans sui *non esse*, semper sic exponitur per negationem de præsenti,& positionem de præterito,supple *A* in isto instanti non est, & in tempore immediato ad hoc instans fuit:ergo *A* desinit esse. Et sic ad vltimum instans sui *non esse* sequitur incipere esse. Ad primum verò instans sui non esse, sequitur desinere esse

Differentia inter vltimum instan sui non esse, & primum instans sui non esse.

Quarta conclusio.

Quarta conclusio:Communiter quod est primum instans *non esse* alicuius formæ permanentis, est primum instans esse alterius formæ permanentis. Exemplum.Pono casum, quòd materia ligni sit sub forma ligni tantùm per horam,& in vltimo instanti illius horæ, sit sub forma ignis; tunc in vltimo instanti illius horæ,verum est dicere, forma ligni in hoc instanti non est, & in tempore immediato ante hoc instans fuit: ergo desinit esse, & sic datur primum instans sui *non esse*. Similiter verũ est dicere forma ignis in vltimo instanti illius horæ est, & in tempore immediato ante illud instans non fuit:ergo incipit esse, & sic patet quomodo respectu vnius formæ, illud instans, quod est primum instans sui *non esse*,est etiam primum instans *esse* alterius formæ.

Aduerte tamẽ primò.quòd quãdo datur primũ

instans sui *esse*, semper *incipit*, exponitur per positionem de præsenti, & negationem de præterito. Exemplum *A* nunc est, & immediatè ante hoc non fuit: ergo *A* incipit esse.

Secundò. Quando datur vltimum instans sui *non esse*; *incipit* semper exponitur per negationem de præsenti, & per positionem de futuro. Exemplum, *A* in isto instanti non est, & immediatè post hoc instans erit: ergo *A* incipit esse. Tertiò, quando datur primum instans erit: ergo A incipit esse. Tertiò, quano datur primum instans sui *non esse*, tunc non potest exponi per *incipit*, sed per *desinit*, & *desinit*, semper sic exponitur per negationem de præsenti, & positionem de præterito. Exemplum, *A* in isto instanti non est, & in tempore immediato ante hoc instans fuit: ergo *A* desinit esse. Quartò, vbi datur primum, & vltimum instans sui *esse*, vt in diuisibilibus potest exponi per *incipit*, & *desinit*, & ly *incipit* exponitur per positionem de præsenti, & negationem de futuro, & hoc satis patet per Philosophum. Exemplum primi, *A* in isto instanti est, & immediatè ante hoc non fuit: ergo *A* incipit esse: Exemplum secundi, *A* in isto instanti est, & immediatè post hoc non erit: ergo *A* desinit esse.

14. *Quinta conclusio.* Quinta conclusio, in permanentibus non datur vltimum instans sui *esse*, & hoc satis exposui infra in isto secundo. Et vt clariùs intelligatur, pono, quòd aliquod permanens duret per horam, & tale permanens dicatur *A*. Tunc sic, si habet vltimum instans sui *esse*, quod est vltimum instans vnius horæ, tunc exponitur per positionem de præsenti, & negationem de futuro, sic dicendo: *A* in isto instanti est, & in tempore immediato post hoc instans non erit: ergo desinit esse. Secunda pars est falsa, quia tunc haberet *non esse* in tempore, & desineret esse in tempore, quod est contra rationem permanentis: quia permanens, quod simul desinit esse, tantùm desinit esse in instanti. Permanens tamen de potentia Dei, potest habere vltimum instans sui *esse*. Nam Deus posset conseruare lapidem per vnam diem, & per vltimum instans illius diei, & in tempore immediato ad illud instans posset eundem lapidem anenihilare, & sic haberet vltimum instans sui esse, & hoc satis patet à Doctore *quæst. 12. quolibetorum.*

15. *Sexta conclusio. Aliqua regula de successiuis.* Sexta conclusio est de successiuis, vbi plura continentur: Successiua enim sunt illa, quæ non habent omnes partes simul, sed vna succedit alteri, ita quòd vna adueniente, alia desinit esse, vt patet de motu, & tempore. Et de istis loquendo, dantur aliquæ regulæ. Quarum prima est ista, quòd *in successiuis datur primum sui non esse.* Et pono exemplum de motu, qui duret per horam, & tunc ista est vera, motus in vltimo instanti horæ non est; patet, quia motus non est in instanti, & in tempore immediato ad illud instans fuit, & sic desinit esse. Secunda regula, *in successiuis datur vltimum instans sui non esse*, idest, datur vltimum instans alicuius temporis in quo non est, quia motus nunquam est in instanti, vt dixi, & in tempore immediato post illud instans erit, & sic incipit esse motus. Et exponitur *incipit* per negationem de præsenti, & positionem de futuro, quia ista est vera, motus in isto instanti non est, & in tempore immediato post hoc instans erit: ergo motus incipit esse. Tertia regula, *in successiuis non datur primum instans sui esse:* Patet, quia tunc motus posset esse in instanti, & tunc ista esset vera, motus in isto instanti est, quod repugnat scilicet motum esse in instanti. Quarta regula, *in successiuis non datur vltimum instans sui esse.* Hoc est enim contra rationem successiuorum, quòd possint habere esse in aliquo instanti, tantùm enim habent *esse* in tempore.

Septima conclusio est de indiuisibilibus, & instantaneis, in qua dantur aliquæ regulæ: & non loquor hîc de indiuisibilibus, & instantaneis aliquo modo permanentibus; sicut dicimus, quòd punctus in linea permanet; sed tantùm loquor de illis, quæ habent *esse*, & permanentiam per instans, vt sunt mutationes, siue *mutatum esse* in motu, & instans in tempore, quo intellecto sit ista prima regula. *Instãtanea habent primũ sui esse*, patet, quia ista est vera, *A* in isto instanti est, & immediatè ante illud instans non fuit: ergo *A* incipit *esse*: & sic *incipit* exponitur per positionem de præsenti, & negationem de præterito. Secunda regula est, quod *Instantanea habent vltimum sui esse*: nam hæc est vera, instantaneum est in isto instanti, & immediatè post hoc instans non erit: ergo desinit esse: & *desinit* exponitur per positionem de præsenti, & negationem de futuro. Tertia regula: *Instantanea non habent primum instans sui non esse*: patet, quia ista est falsa, *A* instantaneum in isto instanti non est, & in tempore immediato ante hoc instans fuit. Hæc secunda pars est falsa: quia instantaneum habet tantum *esse* per instans. Quarta regula. *Instantanea non habent vltimum instans sui non esse*, patet, quia ista est falsa: *A* instantaneum in isto instanti non est, & in tempore immediato post hoc instans erit. Hæc est falsa, cùm nullo modo habeat esse in tempore. 16. *Septima conclusio.*

Breuiter ergo dico, quòd permanentia habent primum instans sui *esse*, & primum instans sui *non esse*, & non habent vltimum instans sui *esse*, nec vltimum instans sui *non esse*. Successiua autem habent primum instans sui *non esse*, & vltimum instans sui *non esse*, sed non habent primum instans sui *esse*, nec vltimum instans sui *esse*. Instantanea verò habent primum instans sui *esse*, & vltimum instans sui *esse*, sed non habent primum instans sui *non esse*, nec vltimum instans sui *non esse*, & sic patet quid dicendum de istis. *Recapitulatio omnium supradictorum.*

d Istis præmissis declaro literam Doctoris respondendo ad argumentum Henrici ibi: *Ad aliud argumentum dico*, quòd nunc *potest deficere*, &c. Hîc loquitur specialiter de *nunc* æui, quod raptim transit, quia vnum *nunc* æui immediatè succedit alteri *nunc*, ita quòd adueniente vno *nunc*, aliud desinit esse, & hoc est raptim transire. Et licèt æuiternum maneat, tamen *nunc* æui in se desinit esse, nec aliquod agens corrumpit ipsum, vt patet. Sequitur, *& quod* nunc *temporis deficiat*, &c. Dicit Doctor, quòd *nunc* temporis eodem modo desinit esse sicut & *nunc* æui, quia sicut *nunc* æui desinit esse in se, ita & *nunc* temporis. Et addit, quòd licèt *nunc* temporis deficiat deficiente subiecto immediato, hoc tamen sibi accidit. Subiectum immediatum *nunc* temporis est mutatio, siue *mutatum esse*, quod est instantaneum; sicut & motus, qui est successiuus, est subiectum temporis succesiui. Dicit ergo Doctor quòd licèt deficiente subiecto *nunc*, puta aliquo *mutato esse*, deficiat ipsam *nunc*, hoc tamen non est præcisa causa; quia si ipsum subiectum haberet permanentiam per aliquod tempus, adhuc ipsum *nunc* desineret esse in se. Et cùm quæritur illud *nunc*, à quo corrumpitur

tur. Dicit Doctor, quòd à nullo immediatè corrumpitur, sed mediatè tantùm; quia agens producens aliud *nunc* incompossibile priori, corrumpit illud prius, & sic non primò corrumpit, sed ex consequenti.

17. Desinere potest exponi dupliciter. e *Et si quæras tunc, in quo deficiat*, &c. Dicit Doctor, *quòd deficere siue desinere potest exponi dupliciter. Vno modo per positionem præsentis, & negationem futuri*: & hoc modo debet exponi in indiuisibilibus, & in his quæ habent vltimum sui *esse*, & sic exponitur: hoc indiuisibile in isto instanti est, & immediatè post hoc non erit: ergo desinit esse: illa enim indiuisibilia non habent primum sui *non esse*, quia sic exponerentur per negationem de præsenti, & positionem de præterito, vt suprà patuit; & sic talia indiuisibilia deficiunt cùm sunt, quia ista est vera: Hoc indiuisibile est in hoc instanti, & immediatè post hoc non erit: & sic tale indiuisiblle desinet esse.

Et si quæras primum sui non esse nullum est, quia si haberent primum sui *non esse*, vt dixi suprà, tunc *desinere* exponeretur per negationem præsentis, & positionem præteriti, vt suprà patuit.

Sicut nec alicuius habentis vltimum esse. Vult dicere Doctor quòd sicut illa, quæ habent vltimum sui *esse*, non habent primum sui *non esse*, ita indiuisibilia non habent primum sui *non esse*, quia indiuisibilia habent vltimum sui *esse*, quæ omnia suprà exposita sunt.

18. Hæc opi. Varronis *Alio modo conclusio sustineri posset*, &c. Hæc videtur opinio Varronis, qui videtur dicere, quòd est eadem existentia Angeli absolutè sumpta, & vt absolutè sumpta nullo modo succedit sibiipsi. Sed si ponitur aliqua succcessio, hoc erit secundùm alium, & alium respectum ad causam, supple ista tota existentia Angeli sub isto respectu, vt comparatur ad Deum, vt ad causam creantem: & sub alio respectu vt comparatur ad Deum, vt ad causam conseruantem, dicit sibiipsi succedere, ita quòd successio non est in aliquo absoluto naturæ, sed tantùm in alio, & alio respectu, secundùm quòd vnus respectus succedit alteri. Et additur, quòd *ista via esset facilior ad tenendum successionem, quàm prior, quæ ponit quantitatem*: quæ est opinio sancti Bonauenturæ, *licèt esset ex alia parte multùm difficile sustinere, siue in fundamento, siue in termino*. Fundamentum est existentia Angeli, in qua fundatur talis relatio, puta ad Deum creantem, & ad Deum conseruantem: & terminus est ipse Deus, ad quem terminatur tam relatio creationis, quàm conseruationis passiuæ. Opin. D. Bonauenturæ.

Alio modo posset conclusio sustineri, &c. Hîc Doctor dat alium modum sustinendi positionem Bonauenturæ, quo ad mensuram successiuam: & & dicit duo. Primum, quòd tota existentia Angeli manet, secundùm quòd absoluta est per quantamcunque durationem duret, & vt sic existentia Angeli non mensuratur aliqua mensura successiua, cùm sit simpliciter indiuisibilis. Secundùm quòd eadem existentia Angeli potest considerari vt habet nouum, & nouum respectum ad ipsam causam, ita quòd ipsa tota existentia, vt considerata sub vno respectu terminato ad causam creantem succedit sibiipsi, vt sub alio respectu terminato ad causam conseruantem. Et quia in talibus respectibus ponitur successio, cùm continuè vnus succedat alteri, ipsa tota existentia Angeli, vt sic, considerata sub alio, & alio respectu potest mensurari mensura successiua, licèt vt absolutè sumpta, nulla successiua mensurari possit.

SCHOLIVM.

Refutat opin. D. Bonauent. de successione, siue primo modo siue secundo explicetur, quia si duratio est absoluta, & eadem existentiæ, erit indiuisibilis sicut illa: si distincta poterit vnum nunc *æui, sicut ipsa existentia, idem conseruari, seu infinities poni, quia eadem est ratio, de hoc absoluto nunc, ac de existentia Angeli. secundò, si illa duratio sit tantùm respectiua non videtur ponendus nouus respectus, sine nouo fundamento, vel termino propter hæc Scot. non sentit cum Bon.*

SEd contra conclusionem [a] dictæ opinionis in se, siue primo, siue secundo modo sustineatur, arguo sic: Aut *nunc* æui, quod ponitur aliud, & aliud absolutum secundùm primum modum sustinendi opinionem est idem existentiæ actuali, aut aliud: si idem, patet quòd sicut existentia actualis maneat eadem: ita & *nunc* æui: si aliud, contrà, sicut ipsa existentia potest infinities poni in esse: ita videtur quòd illud idem *nunc* absolutum aliud ab ea, potest frequenter poni in *esse*, & ita potest conseruari idem *nunc* æui, sicut eadem existentia. 18.

Si dicatur [b] quòd si ponatur in *esse* frequenter, ponitur in diuersis *nunc*; contra, illud *nunc* absolutum aliud ab *esse* existentiæ, si potest frequenter poni in *esse* in alio & alio *nunc*: adhuc eadem erit ratio, quòd in quolibet poterit conseruari: & tunc erit processus in infinitum, vel status erit in hoc, quòd sicut existentia conseruatur eadem, ita quodcunque absolutum in Angelo potest conseruari idem

Similiter in sequenti [c] quæstione probabitur, quòd non est in Angelo aliquid absolutum aliud ab existentia eius, & ita non poterit esse identitas in existentia, & successio in aliquo alio absoluto sui, & siue sic sufficit, siue sic: non videtur posse esse nouus respectus sine nouitate fundamenti vel termini. Nam respectus consequens extrema, ita quòd vno, vel altero posito, sequitur respectus ex natura extremorum, non potest esse nouus, vt videtur, sine nouitate in altero extremo: nihil autem per te, e l nouum in fundamento huius respectus, nec in termino, vt patet Similiter iste respectus est idem cum fundamento, vt patet ex quæstione præcedenti: igitur non potest iste respectus esse alius fundamento existente eodem.

Mens propria Scoti. Potest ergo dici, quòd nulla est necessitas ponendi aliquid nouum, siue aliquam successionem in aliquo Angelo, quòd scilicet sit in eo formaliter: quia quidquid est ibi, potest manere idem, sicut existentia manet eadem: & per consequens quilibet respectus consequens absolutum.

COMMENTARIVS.

SEd contra conclusionem dictæ opinionis, &c. Hîc Doctor improbat hanc responsionem, siue primo modo, siue secundo modo sustineatur. Primus modus D. Bonauenturæ est iste, quòd existentia Angeli absolutè sumpta, mensuratur mensura successiua. Et Doctor arguit contra, probando tantùm, quòd non sit necesse mensurari mensura successiua; sed sufficit, quòd mensuretur instanti æui indiuisibili, quia aut *nunc* æui ponitur idem cum tali existentia, & sic sequitur, quòd sicut existentia actualis manet eadem, quòd etiam illud *nunc* æui maneat idem: aut ponit aliud, & & adhuc sequitur, quòd sicut existentia Angeli potest infinities poni in *esse*; ita videtur quòd illud idem *nunc* absolutum possit eodem modo poni in esse, & ita conseruari sicut & existentia Angeli conseruatur,

b Si dicatur, quòd si illud *nunc* ponatur in *esse* frequenter ponitur in diuersis *nunc*. Dicit Doctor quòd etiam in hoc posito, quòd etiam adhuc illud *nunc* poterit conseruari in alio, & alio *nunc*, & tunc vel erit processus in infinitum in ipsis *nunc*: patet, quia quæro de illo *nunc*, in quo conseruatur primum *nunc*, certum est, quòd potest poni frequenter in *esse* ergo in diuersis *nunc*, & quæro de illis aliis, & sic in infinitum, vel erit status in hoc primo *nunc*, quòd sicut existentia Angeli conseruatur eadem, ita quodcunque absolutum in Angelo potest conseruari idem.

c *Similiter in sequenti quæstione*, &c. Hæc litera clara est. Secundum improbatur ibi, *siue sic, siue sic*, impossibile est enim manentibus fundamento eodem & termino, respectus sibiinuicem succedere posse, & littera clara est.

SCHOLIVM.

12. *Soluit argumenta posita num. 3 pro opin. D. Bonauen. tenentis in duratione Angeli dari successionem.*

AD argumentum [a] pro prima opinione. Ad primum dico, quòd vtraque via saluat dictum Augustini, nam sicut prima via dicit creaturam semper essentialiter æquè dependere à Deo, ita quòd sit quasi vna continua causatio, vel infinitæ causationes sint conseruatio rei, ac per hoc semper ita actualiter causat rem sicut in primo instanti causauit: licèt ista causatio, vt consideratur in primo instanti, dicatur creatio, in aliis conseruatio; ita secunda positio non videns rationem continuationis in hac causatione, quia nullam formam continuatam: nec videns tantam rationem distinctionis, quia non videns illam distinctionem: nec in creante, nec in creato, quantùm ad terminum formalem, dicit, quòd vna actio semper manens respectu creaturæ, est creatio, inquantum intelligitur coëxistere primo *nunc* temporis, quia *nunc* temporis præcessit *non esse* illius creati: & illa eadem actio manens dicitur conseruatio: inquantum coëxistit aliis partibus temporis non immediatè sequentibus *non esse*; sed *esse* præhabitum cum illis partibus temporis: & ita illa actio est quasi continuatio *esse* præhabiti, non comparando ad *esse*, vbi non est priùs nec posterius: sed comparando ad *esse*, vbi non est priùs nec posterius: sed comparando ad partes temporibus, quibus coëxisit. 19.

Explicat quomodo differunt creatio & conseruatio, secundum vtraque sententiam de duratione angeli.

b Sed præter intentionem Augustini ratio ibi adducta videtur habere difficultatem, scilicet quòd alia causatione res habeat *esse* cum vno *nunc*, & cum alio, quia illud non habetur completiuè aliqua causatione: cuius oppositum videtur stare, posita tali causatione.

Respondeo igitur, quòd ista propositio est distinguenda secundùm compositionem, & diuisionem, quia in sensu compositionis est vera: quia illud non habetur aliqua causatione completiuè, cuius oppositum stat, stante tali causatione: ita quòd ista sint simul: sed in sensu diuisionis, est falsa, quia & ipsa res poterat non esse, licèt posita fuerit causatio, qua res habet suum *esse* vltimatè. Ita etiam [c] licèt posita sit creatio Angeli, potest tamen diuisim hac posita stare, quòd Angelus non sit, licèt non coniunctim. Et per hoc patet ad simile argumentum, quod non possunt simul stare quòd Angelus creetur & annihiletur: ergo non est idem creari, & conseruari, quia quando conseruatur, potest annihilari, non autem quando creatur. 20.

In sensu diuiso, sensus est, angelus potest non esse, quia ipsa causatio potest non esse, sed non potest non esse, dum causatio ad eum terminatur i. in sensu com-

Respondeo, sicut non statim simul [d] in sensu compositionis Angelum conseruari, & annihilari, ita nec creari, & conseruari stant simul in sensu compositionis: sed in sensu diuisionis stat circa Angelum esse quandoque creationem, siue conseruationem: & tamē quòd quādoque possit nō esse, & sic possit esse annihilatio, sicut dictū est in ma

in materia de prædestinatione, & præscientia Dei, quòd in sensu diuisionis est potentia ad vnum oppositum manente alio: non tamen quòd sit potentia ad illud oppositum simul esse cum alio opposito manente. *posito. dist. 39. pri. & 40.*

21. Ad secundum dicitur [c] quòd non est aliud ex parte Angeli ipsum esse, fuisse, & fore: tamen aliam habitudinem ipsius *esse* ad tempus notant ista: quia, sicut dictum est *dist. 9. primi* de *generari*, & *genitum esse*, per quæ consignificatur *nunc* æternitatis inquantùm coëxistens diuersis partibus temporis: ita dicerent etiam isti de *nunc* æui, quod idem potest esse, & coëxistere omnibus partibus temporis *Ad rationem 2. pro D. Bon. Fuisse, esse & fore in Angelo, idẽ quoad se.*

Et cùm dicitur in argumento [f] non potest facere Angelum non fuisse, negatur ista, vt est nota rei significatæ per *fuisse*: quia illa res significata per *fuisse*, est illud idem *esse* quod nunc habet Angelus.

Et si dicatur [g] præteritum non potest non fuisse; negatur minor, quia hoc non est præteritum in se. Exemplum huius est: Si Filius Dei, cum hoc, quòd generatur in æternitate, acciperet aliam naturam, secundùm quam dependeret à Patre per impossibile; tunc diceretur idem in eo *esse generari*, & *genitum esse*: & illud *esse* Filij posset absolutè *non esse*: & inquantum istud *esse* quasi immediatè sequeretur suum *non esse*, diceretur generari: & inquantum quasi mediatè sequeretur suum *non esse*, vt coëxistens aliis partibus temporis, diceretur genitum esse. Et ita conseruatio, & productio siue creatio, differunt sola actione intellectus: & potest conseruatum non esse, quando conseruatur: & quando producitur, in sensu diuisionis. Et si arguatur [h] Præteritum non potest non coëxtitisse isti: ergo istud non potest non fuisse: videtur esse fallacia figuræ dictionis, commutando *quando*, in *quid*. *Angelum creatum, non fuisse quomodo possibile?*

22. i Ad confirmationem illius secundæ rationis, de contradictoriis volitis in æternitate, potest dici, quòd licèt Deus voluit me sedere pro A, & non sedere pro B: tamen priùs naturaliter volita sunt ab eo ipsa obiecta quàm ipsa *nunc* mensurantia, & in illo priori oportet quærere, non contradictionem istorum volitorum: alioquin per ipsa *nunc* posteriora eis adiecta, non videtur posse tolli illa contradictio respectu huius. Ita hîc: si enim vellet Angelum esse pro hoc *nunc*, & non esse pro hoc *nunc*: Primò quærenda est possibilitas, quomodo vellet Angelum esse, & non esse. *Improbat Henr. dicentem, æuũ non esse separabile à tempore.*

Dico tunc quòd si *nunc* ponatur in quocunque æuiterno, tanquam proprium sibi, Deus vult ipsum esse in illo *nunc* positiuè: & vult ipsum non esse negatiuè, volendo illud *nunc* non esse: & tunc [k] si aliud æuiternum sit, in cuius *nunc* fiant ambo ista, hoc accidit ipsis *nunc*: nam illud *nunc* illius æuiterni, non est propria mensura eorum: sicut nec æternitas, in qua æternitate possunt esse contradictoria, quæ succedunt sibi in omnibus mensuris. Aut si non [l] ponatur in aliquo æuiterno aliquod *nunc* aliud ab existentia actuali ipsius Angeli, sicut dicetur in quæstione sequenti, tunc vult istum esse cum æternitate: & vult ipsum non esse cum æternitate: non tamen vult ipsum esse cum æternitate secundùm omnem præsentialitatem æternitatis; nec non esse cum tota æternitate hoc modo: quia tunc esset contradictio, non est autem contradictio, comparando ista ad æternitatem, non secundùm totam rationem præsentiæ suæ infinitæ. *Quomodo Deus potest velle esse, & non esse Angeli cũ æternitate?*

23. Ad tertium dico, [m] quòd ad hoc quòd ex coëxistentia alicuius quanti virtualis cum alio quanto propriè, scilicet molis, debet conclud infinitas quanti virtualis; oportet illud necessariò coëxistere omnibus partibus quanti alterius. Quod probo, quia quantum aliud non esset infinitum, nisi haberet necessariò omnes partes possibiles: sicut tempus nunquam esset actu infinitum, nisi haberet necessariò omnes partes eius sibi possibiles simul: ergo nihil concluditur esse infinitum virtualiter ex coëxistentia eius cum toto tempore: nisi necessariò coëxistat cum omnibus partibus temporis: tale autem non est æuum: dico tunc, quòd licèt formaliter habeat vnde possit coëxistere infinitis partibus temporis; non sequitur propter hoc, quòd sit in se infinitum, quia non habet formaliter, vnde necessariò sic coëxistat. *Ad 3. rationem pro D. Bon.*

Ad aliud simile [n] de immensitate, dico, quòd ibi non est simile, quia ibi illud, per quod posset esse præsens omni loco, esset in eo simul & non per aliquam conseruationem causæ extrinsecæ. In proposito autem habet vnde coëxistat partibus temporis: sed nihil haberet, per quod coëxisteret, nisi idem causaretur quasi continuè ab aliqua causa extrinseca, licèt non alia causatione: ita quòd simile huius magis esset de isto, si causaretur continuè coëxistentia eius cum alio, & alio loco & si hoc posset eadem causatione, nunquam tamen vt simul coëxistens haberet infinitam præsentiam loco, & ita illud nunquam esset immensum: ita in proposito.

Contra, finitum [o] non potest coëxistere simul toti infinito, ita quòd in se habeat totum, vnde possit ei coëxistere: ergo quod sic coëxistit, est infinitum.

Respondeo. Antecedens negatur de illo infinito, quod est in successione, & de illo finito formaliter habente, quod semper eadem actione habet: ita quòd non sine tali actione.

Ad rationem 4. p Ad quartum conceditur, quòd vnum æuum succedit alteri æuo: & existentia æuiterni, succedit suo opposito, & vnum est post alterum: sed ex hoc non concluditur aliqua successio, in aliqua vna existentia æuiterni alicuius. 24.

Quod vnus Angelus coëxistat esse & non esse alterius, non ideo in suo esse, habet prius & posterius. Et per hoc [q] patet ad omnia alia argumenta, quòd illi duo Angeli, de quibus conceditur prius, & posterius, quòd vnus manet post alium: si tamen tertius coëxisteret ambobus in *esse* illius tertij, nullum est prius & posterius: sicut si dies hodiernus & crastinus coëxisterent æternitati, non propter hoc est prius & posterius in æternitate.

Similiter conceditur [r] quòd priùs est existentia Angeli quàm ipsius culpa ita quòd ipsa existentia sub innocentia, esset cum opposito illius existentiæ, & ex illa secunda existentia sequeretur oppositum sui, & oppositum primi: non tamen existentia Angeli in sua natura haberet aliquam successionem: nec vt sub innocentia existens: nec vt existens sub culpa: sed tantùm esset successio in actibus, hoc est quod existentia vnius actus est post alterius existentiam: sine tamen diuersitate alterius in se.

Ad auctoritates adductas n. 9. Auctoritates adductas pro illa opinione concedo, quia nulla creatura est à prima causa independens: sed semper dependens à causa: non tamen dependentia continua, nec alia & alia, sed eadem: & propter istam eandem potest quælibet creatura habere *esse* cum vna parte temporis, & non cum alia: & pro tanto potest quasi cadere sub tempore, hoc est, vt coëxistat vni parti temporis, & non alteri; & ita dicatur fuisse, non fore: & ita non æternum.

COMMENTARIVS.

1. Soluuntur argumenta D. Bonauen. a AD *argumenta pro prima opinione.* Hìc Doctor videtur soluere rationes D. Bonauenturæ pro opinione Henrici.

Ad primum dixerat Henricus, quòd illa actio, quâ Angelus incepit esse, diceretur & creatio, & conseruatio: creatio inquantum assistit primo instanti temporis, quo accipit *esse*: & diceretur conseruatio, inquantum coassistit secundo instanti temporis, in quo habet *esse*, & sic tantùm vna actio, & non continua, & hoc est quod dicit in ista litera.

b *Sed præter intentionem Augustini ratio ibi adducta*, scilicet Bonauenturæ, *videtur habere difficultatem*, &c.

Respondet Henricus ibi: *Respondeo, ista propositio est distinguenda*, &c. Ista enim propositio scilicet, *Illud non habetur aliqua causatione completiuè, cuius oppositum stat stante tali causatione,* est vera in sensu compositionis. Et vt clariùs intelligatur, pono exemplum, quòd Angelus habeat *esse*, & in primo instanti, & in secundo, & in tertio: nam in primo instanti accipit esse causatione A, de qua suprà: existentia ergo Angeli in primo instanti non habetur completiuè ista causatione in secundo instanti, quia in secundo instanti oppositum stat, supple, quia in tali secundo instanti potuit non esse. Si intelligatur in sensu composito, sensus est verus, quia stante causatione illa non potest stare *non esse* ipsius Angeli: & sic in tali sensu, quòd sit causatio terminata ad Angelum, & quòd simul Angelus non sit, implicat. Est ergo vera ista in sensu composito, *Angelus non habet completiuè* esse *causatione aliqua, cuius oppositum stat stante tali causatione.* Sed in sensu diuiso est falsa, & est sensus, quòd Angelus habet *esse* in primo instanti, & tamen potest non esse, quia & talis causatio potest non esse in secundo instanti. Sic ergo in sensu diuiso, hæc est falsa, *Angelus non habet* esse *completiuè causatione*, supple A, cuius oppositum stat, quia certum est, quòd Angelus potest habere *esse* completiuè causatione A, & verè potest non esse quia illa causatio potest non stare, & est simile illud non est verè album, cuius oppositum stat contrariè: si intelligatur in sensu composito, hæc est vera, quia stante nigredine non potest esse album; in sensu verò diuiso est falsa, quia illud quod est nigrum nunc, poterit perfectè esse album cras: & sic patet responsio. Et quod dicit infrà ibi, *Ita etiam licèt posita sit creatio Angeli, potest tamen diuisim hac posita stare, quòd Angelus non sit, licèt non coniunctim.* Sententia huius literæ est, scilicet quòd in sensu composito, quòd stante creatione Angeli, Angelus non est: & hic sensus est falsus, & hoc est quod dicit coniunctim alio modo, quòd habita creatione Angeli post ipsam potest non esse, & hic sensus diuisus est verus. *Sententia huius literæ.*

2. *Et per hoc patet ad simile argumentum.* Hoc argumento probare videtur, quòd creatio non sit conseruatio, quia quando conseruatur Angelus potest annihilari, & quando creatur non potest: ergo differunt conseruatio, & creatio.

Quomodo conseruari sit annihilari. d *Respondeo sicut non stant simul*, &c. Ad hoc argumentum respondetur, quòd conseruari, & annihilari in sensu compositionis non potest esse, quia sensus est, quòd in eodem instanti, quo res, conseruatur, annihiletur, sensus tamen diuisus est verus, & est sensus. Illud, quod conseruatur nunc, potest in alio instanti annihilari. Similiter dico de creari, & conseruari: non enim eadem res creatur, & conseruatur in sensu compositionis, quia sensus est, quòd

in

in eodem instanti, quo res creatur, in eodem etiam conseruatur, & hic sensus est falsus, quia creatio dicit respectum *esse* rei ad *non esse* immediatè præcedens; conseruatio verò dicit respectum esse rei ad *esse* ipsius rei creatæ in primo instanti, & ad *non esse* mediatè præcedens. Sed in sensu diuisionis potest esse vera, & est sensus, res quæ nunc creatur, postea conseruatur, & hoc est quod dicit.

Ad secundum argumentum. e *Ad secundum.* Nunc respondetur ad secundum argumentum principale D. Bonauen. vbi dicebatur de *esse* æui, si est simplex, & mutabile, &c.

Respondeo ad hoc argumentum stat, quia præteritum, & futurum, siue *fuisse*, & *fore* propriè, & formaliter sunt partes alicuius verè successiui, cuius vna pars transit, & alia aduenit: quando ergo aliqua mensura est omnino indiuisibilis, cuiusmodi est æuum Angeli secundùm Henricum nunc in re, & formaliter non sunt ibi *fuisse*, & *fore* quia *fuisse* esset vna pars pertransita, & *fore* esset pars non pertransita, & si dicatur in eodem indiuisibili est *fuisse*, & *fore*, hoc non erit ratione sui, sed quia coassistit tempori præterito, vel futuro.

f *Et cùm dicitur in argumento*, &c. Dicit Doct. quòd si *fuisse* accipiatur formaliter pro eo, quod dico fuisse, verum est; si verò accipiatur *fuisse* pro re significata, puta pro Angelo, de quo dicitur *fuisse*, dicit non esse verum, quia Angelus habet illud idem *esse*, quod priùs habuit.

3. g *Et si dicatur*, &c. Argumentum stat in hoc: præteritum non potest non fuisse, Angelus est præteritus, ergo non potest non fuisse.

Respondet negando minorem sic intelligendo, *præteritum* potest capi dupliciter. Vno modo formaliter pro hoc, quod dico præteritum. Alio modo pro re, de qua prædicatur præteritum denominatione extrinseca, quia præteritum dicitur prædicari de Angelo pro quanto æuum ipsius Angeli coassistit præterito temporis: negatur ergo, quòd Angelus in se, siue quo ad mensuram sibi intrinsecam dicatur præteritus, imò semper idem est, & immutabilis; & sic patet litera.

h *Et si arguatur præteritum*, &c.

Quæ sit fallacia figuræ dictionis. *Respondeo, quòd est fallacia figuræ dictionis*, &c. Patet, quia non sequitur præteritum non potest non coastitisse isti, puta Angelo: ergo Angelus non potest non fuisse, non sequitur quia præteritum, vt præteritum dicit *quando*, & Angelus dicit *quid*, & sic commutatur *quando* in *quid*.

4. i *Ad confirmationem illius secundæ rationis*, Primò dicit Doctor quòd sicut Deus potest velle Angelum creare, & ipsum annihilare, sicut ipsa obiecta cognita, puta *Angelum creari*, & *Angelum annihilari* sunt priora, quàm ipsa *nunc* temporis mensurantia: in illo ergo priori oportet quærere quare non est contradictio *creari*, & *annihilari*, & ex hoc improbat Henricum, vt etiam superiùs patet, qui dicebat, quòd hoc impossibile, puta Angelum creari, & annihilari: sequitur ex alio impossibili, scilicet quòd æuum possit esse sine tempore, & non est inconueniens vnum impossibile formaliter sequi ex alio impossibili: & sic negando æuum posse separari à tempore, non inuenitur ratio ad verificandum, quòd aliquid potest creari, & annihilari. Sed si æuum non potest separari à tempore, nunc possunt verificari, quia tunc vult Deus Angelum creare pro A instanti temporis, cui æuum assistat, & annihilari pro B instanti temporis, cui æuum assistat. Sed supra probatum est contra Henricum, quòd æuum potest separari à tempore, ideò non potest assignari, quòd ista non contradicant pro alio, & alio instanti temporis, cùm sint priora tempore. *An æuum possit separari à tempore.* Respondet ergo Doctor ad confirmationem Bonauenturæ ibi: *Primo quærenda est possibilitas, quomodo velit Angelum esse, & non esse*, supple vt non contradicant, & dicit primò (ponendo, quòd æuum Angeli sit mensura instantanea, & propria ipsius, & dicatur *nunc*) quòd Deus potest velle Angelum esse, & vult in isto *nunc* positiuè, quia vult ipsum Angelum esse, & vult ipsum non esse in isto *nunc* negatiuè, quia vult ipsum, cum *nunc*, sibi proprio deficere, & ista non contradicunt, sed benè contradiceret, si vellet ipsum esse, & non esse in *nunc* positiuè; sicut si dicamus, quòd instans A temporis sit proprium Francisco, & intrinsecum sibi, Deus vult Franciscum esse in isto instanti positiuo, & vult ipsum non esse in ipso instanti negatiuè; & non est contradictio, quia cùm vult ipsum non esse in instanti negatiuè, vult ipsum deficere cum instanti.

k Et quod addit ibi, *& tunc si aliud æuiternum sit*, &c. Pro clariori intelligentia huius literæ pono, quòd sit vnus Angelus, qui dicatur A habens proprium æuum, & alius Angelus, qui dicatur B, habeat *esse* in æuo ipsius A, & habeat *non esse* in tali æuo, quia hoc potest esse, ponendo quòd A duret in æternum, & quòd B si dici potest, duret per horam: nam in aliquo instanti habuit *esse*, & in alio instanti illius horæ habeat *non esse*: ergo *esse* & *non esse* sunt in eodem *nunc* æui ipsius A & in eodem *nunc* positiuè, cùm illud *nunc* maneat in æternum. Dicit Doctor quòd B esse, & non esse in æuo ipsius A, siue in *nunc* temporis æui, accidit sibi illud *nunc*, cùm sit mensura extrinseca ipsius *esse*, & *non esse* B, sicut etiam de æternitate: nam B in instanti æternitatis potest esse, & non esse, & tamen non contradicunt, cùm æternitas sit mensura extrinseca illius; esset tamen contradictio, quod haberet *esse*, & *non esse* in *nunc* sibi proprio, & positiuo. 5.

l *Aut si ponatur in aliquo æuiterno*, &c. Doctor in ista litera adhuc saluat Deum velle creare Angelum, & velle ipsum annihilare, non esse contradictoria, quia si vult ipsum in æternitate, sed non secundùm totam præsentialitatem ipsius, sed secundùm aliquam præsentialitatem, & sit A, & velit ipsum annihilare in æternitate secundùm aliam præsentialitatem, & dicatur B, tunc velle creare, & velle annihilare non contradicunt, sed benè esset contradictio, si vellet huiusmodi ipsum Angelum creare, & annihilare pro eadem simpliciter præsentialitate æternitatis, & sic patet litera. 6.

Ad tertium argumentum pro tertia via Bonau. m *Ad tertium dico.* Hic respondet ad argumentum D. Bonau. factum in tertia via, & dicit, quòd *coëxistere infinitis partibus temporis virtualiter*, potest dupliciter intelligi. Vno modo, quòd de necessitate naturæ, & ex sua propria ratione coëxistat, & tale est infinitum actu. Alio modo, quòd non necessariò, sed à causa extrinseca faciente illud coëxistere, & tale non est infinitum. Primo modo æternitas coëxistit: secundo modo ipsum æuum: nam ex quo æuiternum, siue mensuratum ab ipso æuo, habet esse contingenter, & per consequens ipsum æuum, & in quolibet instanti potest

non esse: coëxistit ergo omnibus partibus temporis: quia illa actio & ipsum æuum continuè coëxistunt ratione agentis extrinseci.

n *Ad aliud simile de immensitate.* Dicit, quòd non est simile, & ratio est, quia per quod formaliter est in omni loco, puta Angelus esset in omni loco formaliter, & totum simul esset in Angelo,& sic Angelus esset immensus:non sic est de æuo,quia æuum non habet in se formaliter,& totum simul, quod coëxistat infinitis partibus temporis, quia illud æuum coëxistit alij, & alij parti tantùm per actionem causæ extrinsecæ, & hoc est quod dicit,ibi:

7. o *Contrà, finitum non potest coëxistere*, &c. quia Henricus dicit,quòd æuum potest coëxistere infinitis partibus temporis, arguit quòd non,quia æuum est finitum,& sic non potest coëxistere infinito.

Respondeo, &c. Dicit Doctor, quòd finitum formaliter habens, quod semper eadem actione habet, ita quòd sine tali non potest coëxistere infinito in successione,& patet,quia si Deus actione A creat Franciscum, & eadem actione,qua Franciscus habet *esse*, ipse Franciscus coëxistat infinitis partibus temporis, quia actione diuina potest durare in infinitum: non sequitur ipsum Franciscum esse infinitum actu:sic dico de æuo Angeli,si verò haberet hoc actione propria, & nullo modo aliunde esset infinitum actu.

Ad aliud de negatione negationis,patet responsio ex supradictis, quia non est inconueniens aliquod finitum in se habere coëxistentias infinitas actione diuina,non tamen simul.

Ad quartum pro quarta via.

p *Ad quartum conceditur.* Nunc respondet ad argumentum quartæ viæ, concedendo, quòd vnum æuum succedit alteri æuo,& existentia æuiterni succedit suo opposito, & vnum est post alterum, sed ex hoc non concluditur aliqua successio in aliqua vna existentia alicuius æuiterni, & hoc totum exponatur,sicut priùs expositum est.

q *Et per hoc patet ad omnia alia argumenta*, concedendo,quòd quamuis vnus Angelus habeat *esse* prius,& alius habeat esse posterius,ita tamen, quòd ly *prius* acciperetur per coëxistentiam ad prius in tempore, & si tertius Angelus coëxisteret illis duobus Angelis, in ipso tertio Angelo esset tantùm prius,& posterius comparando idem *esse* Angeli ad prius,& posterius in tempore, non autem esset prius, & posterius in existentia ipsius Angeli,& hoc est quod dicit.

r *Similiter conceditur.* Hæc litera stat in hoc, quòd quamuis in Angelo possit esse prius, & posterius secundùm existentiam alterius, & alterius actus sibi inuicem succedentis,ita quòd existentia vnius actus potest verè succedere existentiæ alterius actus,non tamen sequitur, quòd in existentia ipsius Angeli in se sit successio prioris, & posterioris:& hoc est quod dicit. Hanc tamen literam aliqualiter expono. Cùm dicit, quòd *prius est natura Angeli, quàm ipsius culpa*, &c. vult dicere,quòd existentia Angeli sub innocentia, esset cum opposito illius existentiæ scilicet culpæ; patet,quia cum innocentia stat *non esse* culpæ: & ita innocentia est cum opposito culpæ, supple cum *non esse* culpæ, quod opponitur *esse* culpæ:& addit,quòd *ex illa secunda existentia*, scilicet culpæ,*sequitur oppositum sui*, id est, quòd *esse* ipsius culpæ immediatè sequitur ipsum *non esse* culpæ. Et addit,quod *ex ea*, supple,culpa,*sequitur oppositum primi*,scilicet non esse innocentiæ:nam primum,sub quo ponitur Angelus est innocentia, & oppositum eius est non innocentia, & secundum sub quo ponitur Angelus est culpa, & oppositum eius est non culpa,*& sic ex illa secunda existentia*, scilicet culpæ sequitur oppositum sui, quod est *non esse* culpæ,& oppositum primi, quod est non innocentia, quæ opponitur innocentiæ. Litera sequens clara est vsque ad argumenta principalia.

Expositio literæ.

S C H O L I V M.

Soluit argumenta principalia posita n.2 suadentia in duratione Angeli successionem: non tamen soluit posita num.1. quæ suadent non dari talem successionem, ex quo colligo, Doctorem non sentire cum Bonau. licèt argumenta Henr. contra eum soluerit.

Ad 2. In quo nūc, Angelus annihilari potest circunscripto tempore? Ad 3. In Angelo annihilato reparato, est successio oppositi ad oppositum, non successio simpliciter. Soluit, siue teneas, æuū distingui vel non, ab æuiterno.

Ad argumenta principalia. Ad primum [a] conceditur, quòd vnus Angelus creatur priùs alio: sed non propter hoc sequitur, quòd in *esse* Angeli priùs creati, sit prius & posterius. 25.

Ad secundum similiter potest dici,[b] quòd Angelus potest annihilari in eodem *nunc* negatiuè,si habet *nunc*,id est, quòd suum *nunc* deficiat secum:si autem suum *nunc* non differat à sua existentia,tunc potest annihilari cum æternitate, & esse cum æternitate: sed non cum tota ratione præsentialitatis æternitatis.

Ad vltimum dico [c] quod *esse* reparati, sequitur *non esse* annihilati: & illud *non esse*, præcessit *esse* creati, & illud *esse* præcessit *non esse* creabilis: & ita idem *esse* sequitur seipsum idem esse,mediante *non esse* interrumpente: nec sequitur ex hoc aliqua continuatio in ipso *esse*, si non fuisset annihilatum, quia modò non est successio in aliquo vno,sed vnius oppositi ad alterum.

Contrà,[d] ergo ita simul est existentia interrupta cum seipsa reparata, sicut non interrupta.

Respondeo, si non esset ibi successio oppositi ad oppositum, quod oppositum ibi mediat inter hoc esse & se, sequeretur, quòd esset tanta simultas, sicut si oppositum non interueniret; nunc autem oppositum quasi mediat inter *esse* creatum, & ipsum *esse* reparatum: & hoc oppositum est aliquod medium, vel aliquam habitudinem habet ad vtrumque extremum: & ideò non sunt ita simul, sicut si *non esse* non interuenisset: si tamen modò sit idem *nunc* reparatum: vel si eadem existentia nullum requirit

quirit *nunc* verè idem: & in eodem est existentia reparata, & creata sine omni successione in illo in se: licèt ipsum vt in *esse* positum succedit sibiipsi, vt priùs positum in *esse*, ita fuisset in eodem *nunc*, si non fuisset interruptum, & absque omni successione vtroque modo.

COMMENTARIVS.

1. NVnc soluenda sunt argumenta principialia: quibus probatur mensuram Angeli esse verè successiuam: & licèt magis declinet ad opinionem D. Bonauenturæ, quòd mensura Angelorum sit quantitas successiua eo modo, quo expositum est in corpore quæstionis; tamen si quis vellet tenere oppositum, respondendo ad argumenta ista, dat modum sustinendi illud.

Quomodo vnus Angelus sit prior alio.

a Ad primum respondet Doctor concedendo antecedens, & negando consequentiam: & responsio stat in hoc, quòd quamuis vnus Angelus sit prior alio secundùm entitatem, & postea sit simul cum illo alio secundùm propriam entitatem, non tamen illud prius, & illud posterius ponitur aliqua mensura successiua mensurans existentiam ipsius Angeli, sed tantùm ponitur existentia, quæ vt priùs creatur, secundùm suum *esse* tantùm præcedit, & vt est simul cum alio Angelo, & per consequens posterior seipsa, dicitur tantùm posterior, non secundùm aliquam mensuram sibi additam.

2. b *Ad secundum similiter potest dici*, & dat duas responsiones. Prima, si ponatur, quòd in existentia Angeli sit *nunc* æui indiuisibile tantùm vnum, & differens ab existentia Angeli, concedit Doctor quòd annihilatur in illo *nunc* negatiuè, non autem positiuè. Annihilari in *nunc* negatiuè est simul deficere cum ipso *nunc*, ita quòd talis annihilatio non mensuratur aliquo *nunc* positiuo. Angelum verò annihilari in nunc positiuè, est ponere aliquod *nunc* positiuum mensurans illam annihilationem. Tenendo ergo, quòd tantùm sit vnum *nunc* in existentia Angeli, Angelus tantùm annihilaretur in illo *nunc* negatiuè modo præexposito. Secunda responsio est, si ponatur *nunc* æui non differre ab existentia Angeli, tunc annihilatur cum æternitate, & est cum æternitate, ita quòd quando existit, cum æternitate existit, & quando non existit, cum æternitate non existit. Et hoc concedamus Angelum existere cum æternitate, & annihilari cum eadem, non tamen dicimus existere cum tota præsentialitate æternitatis, & similiter annihilari cum tota præsentialitate eiusdem, cùm hoc sit impossibile.

Quid sit annihilari negatiuè. Quid sit annihilari positiuè.

c Ad tertium respondet Doctor ibi: *Ad vltimum*, &c. Pro maiori intelligentia huius literæ ponit multa per ordinem. Primò est *non esse* Angeli creabilis. Secundò est *esse* ipsius creatum. Tertiò est *non esse* sequens ipsum *esse* creatum, quod *non esse* est *esse* annihilatum. Quartò est ipsum idem *esse* de nouo creatum, & sic reparatum; & vult quòd idem *esse* annihilatum sit illud idem reparatum. Et cùm infertur in argumento, sicut prius est *non esse* Angeli creabilis, & posterius est *esse* creatum ipsius, & pòst est *esse* eius annihilatum, & postremò est *esse* ipsius reparatum: & sic videtur ibi mensura diuisibilis secundùm prius, & posterius: ergo si ipsum *esse* Angeli creati existeret per totum illud spacium, in quo est annihilatio, & reparatio, videtur quòd illa existentia mensuraretur mensura diuisibili. Dicit Doctor quòd si *esse* Angeli existeret per illud totum spacium, in existentia ipsius non esset aliqua successio, quia oppositum succedit alteri, quia non possunt esse simul: nam *esse* creatum ipsius Angeli, succedit *non esse* ipsius, cui opponitur: & *esse* annihilatum ipsius succedit *esse* creato Angeli tanquam opposito; & *esse* reparatum Angeli succedit ipsi Angelo annihilato, tanquam opposito: in existentia autem Angeli quantùmcunque durantis, non sunt ibi huiusmodi opposita sibi inuicem succedentia.

Contrà, ergo ita simul est existentia, &c.

Respondet Doctor, concedendo quòd esset tanta simultas ipsius Angeli creati, & reparati, sicut creati, & non reparati, & si non est tanta simultas, hoc est tantùm propter oppositi successionem, quia si non mediaret oppositum *esse* reparati, & etiam oppositum ipsius creati, quod est *esse* annihilatum, tanta simpliciter esset simultas inter *esse* creatum, & *esse* reparatum.

QVÆSTIO II.

Vtrùm in[a] Angelo actualiter existente, necesse sit ponere aliquid mensurans eius existentiam, vel durationem existentiæ eius, realiter aliud ab ipsa existentia?

Alensis, D. Thom. D. Bon. Richard. Hen. *cæterique Doctores citati q. preced.* Vide Scot. *in Theor. §. non potest probari Deum aliquid.* Vorrollong. *2.d.2.q.2.* Ægid. *2.d 2.q.1.ar 3.* Bacon. *hic art.4.& 5.*

Mag. E. D. Tho. p.1. q.10. a.5. quodl.5.a.7

1. QVòd sic[b]: Tempus differt à motu per hoc quòd mensurat ipsum, sicut probat Philosophus 4. Phys per hoc, quòd tempus non est velox nec tardum: motus autem dicitur velox & tardus, & per alias rationes: ergo à simili, æuum est aliquid aliud ab existentia æuiterni mensurans ipsum. *Arg. 1. Tex. 96.*

Secundò sic,[c] quantitas permanens & successiua sunt eiusdem generis: ergo vtrumque est aliquid aliud à suo subiecto, maximè si illud pertineat ad genus Substantiæ: *Arg. 2. Tex. 95.*

ergo

ergo sicut quantitas permanens est aliud ab eo cuius est mensura: ita & quantitas successiua.

Ratio ad. Contrà, de illo alio si sit, quæro, quo durat in esse? Si seipso, ergo pari ratione ipsa existentia poterit seipsa durare formaliter, quia istud aliud non erit perfectius ipsa actuali existentia eius, cùm sit quasi passio eius si autem alio à se absoluto durat in esse, erit processus in infinitum in mensuratis & mensuris.

COMMENTARIVS.

a TITVLVS quæstionis est iste; an mensura Angeli, quæ à D. Bonauentura ponitur quantitas absoluta, & successiua, & ab Henrico ponitur quantitas absoluta indiuisibilis, quæ tamen vt suprà patuit quæst. 1. huius distinctionis realiter distinguitur, ab existentia Angeli?

b Arguit primò pro parte affirmatiua, sic: Sicut se habet tempus ad motum, ita æuum ad existentiam Angeli: quia sicut tempus ponitur mensura motus, ita æuum mensura existentiæ Angeli: sed tempus differt realiter à motu: ergo & æuum est mensura alia ab existentia Angeli. Patet minor per Philosophum 4. *Physic. text. com. 96.* Vbi probat quòd tempus differt à motu, per hoc quòd tempus non est velox, nec tardum, motus autem dicitur velox, vel tardus; ergo differt à motu.

c Secundò sic: Quæ sic se habent, quòd sunt eiusdem generis, si vnum differt realiter ab aliquibus alterius generis, & reliquum differt, sed quantitas permanens & successiua sunt eiusdem generis quantitatis: cùm ergo quantitas permanens realiter differat à suo subiecto, præsertim si tale subiectum sit de genere Substantiæ, ergo & quantitas successiua realiter differt à suo subiecto; imò existentia Angeli est de genere Substantiæ, & mensuratur, & mensuratur quantitate successiua, vt suprà patuit, tenendo opinionem D. Bonauenturæ.

TEXTVS.

Prima opi. D. Bonau. RESpondeo[a] patet enim, quòd prima opinio in præcedenti quæst. debuit concedere partem affirmatiuam: quia æuum verè potest habere rationem mensuræ, & esse quantitatem propriè: & ita differre ab existentia Angeli, quæ non est in se formaliter quanta, sed indiuisibilis: similiter in illa existentia succedunt sibi inuicem *nunc* æui alia & alia: ergo vtrumque differt ab ipsa existentia Angeli, sicut quoddam absolutum secundùm illam positionem: quia sunt indiuisibilia de genere quantitatis. 2.

Henric. quodl. 2. q. 2. quære Var. q. 3. huius dist. Similiter aliqui[b] tenentes secundam opinionem in præcedenti quæst. scilicet de indiuisibilitate æui, dicunt ipsum æuum pertinere ad genus Quantitatis; non sicut diuisibile, sed indiuisibile in genere illo: ita quòd ex multis indiuisibilibus eiusdem speciei mensurantibus, scilicet existentias plurium æuiternorum eiusdem speciei, potest componi quantitas discreta, quæ sit numerus & mensura in æuiternis: sicut numerus in corporalibus est ex indiuisibilibus vnitatibus discretis in eis. Pro hoc adducunt rationes. Quære.

COMMENTARIVS.

a RESpondeo. Hìc Doctor primò recitat duas opiniones, videlicet Henr. & Bonauenturæ. Et dicit, quòd prima opinio debuit concedere partem affirmatiuam, scilicet quòd æuum, quod ponitur mensura Angeli; & quantitas successiua, debet differre ab existentia Angeli. Patet, quia existentia Angeli est simpliciter indiuisibilis, æuũ autem est diuisibile in plura *nunc*, quorum vnum succedit alteri, & sic indiuisibile non identificatur realiter diuisibili: tum etiam, quia existentia Angeli, vt est in primo *nunc*, actu potest esse sine secundo *nunc*, & per consequens realiter distinguitur ab illo, & vt sit sub secundo *nunc* æui, annihilatur primum *nunc*; & hoc est quod dicit Doct. ibi: *similiter in illa existentia succedunt secundùm illam positionem* sancti Bonauenturæ.

b *Similiter aliqui tenentes secundam opinionem in præcedenti quæst.* scilicet de indiuisibilitate æui. Hìc Doctor dicit duo secundùm opinionem Henrici. Primum, quòd toti existentiæ vnius Angeli tantùm ponitur vnum *nunc* æui indiuisibile mensurans totam eius existentiam, ita quòd est impossibile in eadem existentia Angeli ponere plura *nunc* sibi inuicem succedentia, sed tantùm ponitur vnum mensurans existentiam eius pro quantacunque duratione, & desinente existentia illius desinit illud *nunc*, & posita illa, ponitur illud idem *nunc*, vt suprà patuit *in 1. q. huius dist.* Secundò dicit, secundùm istam opinionem quòd plura *nunc* mensurantia plures existentias Angelorum, sunt eiusdem rationis, & eiusdem speciei, & ex illis pluribus *nunc* potest componi quantitas discreta, quæ sit numerus, & mensura æuiternorum. Vult dicere ista opinio, posito quòd sint mille Angeli, ponuntur mille *nunc* correspondentia illis, ita quòd quilibet Angelus habet proprium *nunc* mensurans eius totam existentiam, pro quacunque duratione eius, & ex illis mille *nunc* componitur vna quantitas discreta actu includens mille *nunc*, & talis quantitas discreta mensurat mille existentias Angelorum, non quòd tota illa quantitas mensuret vnam existentiã Angeli, sed sic intelligendo, quòd vnum *nunc*, quod est pars illius quantitatis discretæ mensurat indiuisibiliter existentiam vnius Angeli, & aliud *nunc*, quod similiter est pars illius quantitatis, mensurat existentiam alterius Angeli, & sic de aliis, & sic patet ista positio. Et dicit ista opinio quòd *nunc* mensurans existentiam Angeli, realiter distinguitur ab ipsa existentia, & ex alia parte concedit, quòd est impossibile existentiam Angeli esse *nunc* non existente, & econtra. *De identitate reali quadam præsupposita.*

SCHO

SCHOLIVM.

Positis sententiis Bona. & Henrici, affirmantibus, ponit propriam negantem distinctionem realem inter æuum & æuiternum: quia æuiternum est prius suo æuo, & inseparabile ab eo, nec se habent ista instar aliorum, quæ separari possunt. Hoc videtur contra id quod tribuitur Scoto de distinctione totius à partibus vnitis, de quo 3. distinctione 2. quæstione 2. articulo 1.

3. CONtra istud arguitur [c] sicut priùs argutum est *in quæstione 5. primæ distinctionis huius secundi in solutione principali.* Illud (quod si esset distinctum ab aliquo, esset posterius eo naturaliter) necessariò est idem illi, si incompossibile est illud aliud esse sine eo: igitur si impossibile est esse Angelum sine aliquo extrinseco, quod sit mensura actualis existentiæ eius, cùm illud, si esset aliud, esset posterius naturaliter ipsa actuali existentia Angeli, sequitur quòd non est aliud ab existentia eius: aut si est aliud & per consequens posterius, poterit actualis existentia absque contradictione esse sine eo, & ita non est necessarium ponere illud.

Æuum nõ esse quid realiter distinctũ ab existentia. Vnde colligitur distinctio realis?

Confirmatur ratio ista [d] & illa similiter, de qua fit mentio *in 5. quæst. distinct. 1. huius secundi*, quia distinctio aliquorum, quorum vnum propriè inest alteri non concluditur, nisi vel ex separatione actuali, vel potentiali: vel nisi sint talia, quæ sic se habeant ad inuicem, sicut aliqua alia, quorum vnum est separabile ab alio. Hoc tertium addo, quia secundùm Philosophum. 7. *Metap. cap. de partibus definitionis*, parabola Socratis minoris, vel iunioris, multos seduxit in veritate, dicentis, quòd si non est circulus nisi in ære: non propter hoc esset æs in definitione circuli: & à simili inferentis, quòd non oportet carnes esse in definitione hominis, licèt homo non sit sine carnibus; dato inquam, quòd esset incompossibilis separatio istorum ab inuicem: si tamen ista sic se habeant ad inuicem, sicut aliqua alia, quorum est possibilis separatio, concluditur ista esse distincta: puta si ex ratione propria circuli, & trianguli, carnis, & ligni, concluditur circulum sic se habere ad lignum, sicut triangulum ad carnem: & probatur separabilitas ex vna parte: concluditur distinctio ex alia: & dato quòd sit inseparabilitas ab vna parte; hoc non est ex propria ratione, sed ex aliquo extrinseco.

Secundum præsentem ordinem est q.4.

Text.39.

Sic vocat Platonem quia fuit discipulus Socratis.

Exemplũ, ita se habet nigredo ad eorũ, sicut nigredo ad parietem ab hoc distinguitur realiter, ergo & ab illo, licet non sit ab eo separabilis.

Accipio ergo, quòd nihil potest concludi esse distinctum ab alio, nisi vel propter separationem actualem, vel potentialem, vel propter proportionem istorum ad aliqua alia, quorum alterum est ab altero separabile: sed in proposito nullum istorum contingit: non enim, per te, est hîc aliqua separatio actualis, vel potentialis, nec ista se habent ad inuicem, sicut aliqua distincta inseparabilia: quia nihil distinctum ab alio realiter, sine quo non potest esse sine contradictione: est prius eo: sed vel est posterius eo naturaliter, vel simul natura cum eo: istud autem quod ponitur aliud ab Angelo si esset, esset posterius naturaliter: igitur &c.

Hinc videtur partes vnitas non distingui à toto, de quo Scot.3.d.2. q.3.a.1.

COMMENTARIVS.

c *Contra istud arguitur*: Hîc Doctor arguit contra istam opinionem secundam, non improbando realem identitatem inter existentiam Angeli, & ipsum *nunc* æui. Sed specialiter arguit contra hoc, quod dicit opinio secunda, scilicet quòd impossibile est existentiam Angeli esse sine propria mensura indiuisibili, & ècontrà, & tamen existentia Angeli, & illa mensura realiter distinguuntur. Dicit Doctor quòd hoc videtur impossibile ponere aliqua duo omnino inseparabilia, quorum vnum sit in alio, & non esse idem realiter, & hoc probat, supponendo tamen aliqua.

Quomodo si vnum correlatiuũ non possit esse sine altero.

Primò, quod si *A*, & *B* sint ad inuicem inseparabilia, quorum vnum est prius, & aliud est posterius (quod dico propter correlatiua, quæ sunt ad inuicem realiter distincta, & tamen vnum non potest esse sine altero, sed hoc est propter simultatem naturalem illorum) sunt idem realiter, si tamen posterius fundetur in suo priori, vt suprà exposui *in isto secundo, dist. 1. q. 5.* contra opinionem Ocham.

Secundò præmitto, quòd si *A*, & *B* sunt inseparabilia, & *A* est prius *B*, & *B* fundatur in *A*, & hoc per intrinsecum ipsius *A*, sunt simpliciter idem realiter. Dixi *per intrinsecum*, quia si *B*, inesset *A* inseparabiliter à causa extrinseca necessariò producente *B* in *A*, non sequeretur realis identitas inter *A*, & *B*, vt diffusè exposui *dist. 1. q. 5. huius secundi.*

Tertiò præmitto, quòd existentia Angeli est simpliciter prior sua mensura indiuisibili; patet, quia talis mensura fundatur in ipsa existentia Angeli, & esse fundatum in alio est posterius eo. 2.

Quartò supponit Doctor, quòd si talis mensura est inseparabilis ab existentia Angeli, quòd hoc est à causa intrinseca ipsius existentiæ: Patet, quia ista opinio habet dicere, quòd talis mensura indiuisibilis ex natura rei oritur à causa intrinseca existentiæ Angeli, & per consequens non inhæret sibi à causa extrinseca. His præmissis statim patet ratio Doctoris, quia si existentia Angeli, & mensura ipsius sunt ab inuicem inseparabilia, & existentia Angeli est prior, & ipsa mensura inest illi à causa intrinseca ipsius Angeli, videtur simpliciter repugnantia, quòd realiter distinguatur, & sic patet quomodo ista ratio Doctoris concludit, quæ vt concludat intentum præsupponit omnia supradicta priùs dicta *in isto secundo, distinct. 1. quæstione 5.* Declaro tamen literam huius rationis.

Cùm dicit, *illud, quod si esset distinctum ab aliquo; esset posterius eo naturaliter,* &c. Patet ista litera, quia si *B* esset naturaliter posterius *A*, & sit incompossibile *A* esse sine *B*, sequitur, quòd ipsum *A* est idem realiter cum ipso *B*. Dicit ergo Doctor, quòd si *B*, puta mensura indiuisibilis, quod ponitur distinctum ab *A*, si naturaliter est posterius ipso *A*, & si incompossibile sit ipsum *A*, puta existentiã, Angeli esse sine *B*, necessariò A, erit realiter idem *B*, & per consequens repugnat dicere, quòd *B*, sit naturaliter distinctum ab *A* quod est posterius ipso *A*, & quòd sit incompossibile *A* esse sine *B*, & sic patet ista propositio Doctoris. Sequitur, *igitur si impossibile est esse Angelum sine aliquo extrinseco, quòd sit mensura actualis existentiæ eius, cùm illud,* supple extrinsecum, *si esset aliud*, videlicet ab ipsa existentia Angeli, *esset posterius naturaliter ipsa actuali existentia Angeli, sequitur, quòd non est aliud ab existentia eius,* supple si ponatur talem existentiam non posse esse sine tali mensura. Sequitur, *aut si est aliud*, supple ipsa mensura, *& per consequens posterius poterit actualis existentia Angeli absque contradictione esse sine eo,* scilicet sine tali mensura; quæ ponitur æuum, *& ita non est necessarium ponere illud.* Vult dicere Doctor, quòd si ipsa mensura est alia ab existentia, sequitur quòd talis existentia, cùm sit prior, poterit esse sine tali mensura. Patet per illam propositionem Doctoris *in primo dist. 1. q. 4. & in 2. dist. 10. q. 2. & alibi sæpe,* absolutum prius alio, realiter distinctum ab illo potest esse sine illo, & sic existentia Angeli poterit esse sine tali mensura, & per consequens non est necesse ponere talem mensuram.

7\. *Confirmatur ratio ista.* Cõfirmatio hæc probat quòd illud, quod est prius, & impossibile est esse sine posteriori, sit realiter idem cum eo, & non est idem realiter potest separari ab ista. Ista distinctio realis concluditur ex aliquo istorum trium, quorum duo patent in litera *dist. 1. q. 5. huius secundi & hîc.* Primum est actualis separatio aliquorum. Secundum est possibilis separatio. Tertium sic declaratur in litera: *vel nisi sint talia, quæ sic se habeant ad inuicem, sicut aliqua alia, quorum vnum est separabile ab alio.* Posito enim, quod *A* & *B*, non possint separari ab inuicem, tamen *C*, & *D*. similiter se habeant, sicut *A* & *B*, & probatur, quòd *C*, & *D*, realiter distinguuntur hoc idem concluditur de *A* & *B*, sic arguendo Sicut se habet risibile ad hominem, ita hinnibile ad æquum, sed si probatur, quòd risibile distinguatur ab homine, statim concluditur de hinnibili & ponit exemplum de 7. Metaph. c. de partibus definitionis, t.c. 39. vbi sic habetur: *Et parabola,* inquit, *de animali, quam consueuit Socrates iunior dicere, non benè se habet, adducit enim à veritate, & facit suspicari, quasi contingens sit hominem esse sine partibus, sicut sine ære circulum,* &c. Vide ibi: text. cum commento, & vocat Socratem Iuniorem, Platone, ex eo quòd fuit discipulus Socratis. Ex ista litera dicit Doctor in sententia, quòd si volo probare, quòd carnes non sint de definitione hominis, quamuis non possint ab homine separari, probabo per simile, supponendo, quòd circulus tantùm sit in ære, & non possit separari ab ipso, arguendo sic; Sicut se habet æs respectu circuli, ita caro respectu hominis; sed æs non est de definitione circuli: ergo nec carnes de definitione hominis. Et dicit Doctor, quòd dato quòd esset incompossibilis separatio istorum ab inuicem, puta hominis, & carnis; si tamen ista sic se habeant ad inuicem sicut aliqua alia, quorum est possibilis separatio, concluditur ista esse distincta; puta si ex ratione propria circuli, & trianguli, carnis, & ligni concluditur circulum sic se habere ad lignum, sicut triangulum ad carnem; & probatur separabilitas ex vna parte, concluditur distinctio ex alia parte: vt puta si volo probare, quòd circulus, & lignum realiter distinguantur probabo per simile sic; Sicut se habet triangulus ad carnem, ita circulus ad lignum; sed triangulus potest separari à carne; ergo & circulus à ligno: & posito, quòd circulus non possit separari à ligno, sequitur tamen, quòd realiter distinguatur à ligno, ex eo quòd similiter se habet ad lignum, sicut triangulus ad carnem: & talis inseparabilitas non est ex propria ratione, & ab intrinseco, sed ex aliquo extrinseco. His præsuppositis ostendit Doctor principale intentum, videlicet, quòd ista non stant simul, quòd existentia Angeli, & eius mensura sint inseparabilia, & quòd realiter distinguantur, quia si realiter distinguuntur, erit aliquo trium modorum præcedentiũ, sed non est aliquo istorũ trium modorum. De primo patet, & similiter de secũdo, quia secũdùm istam opinionem existentia Angeli, & eius mensura, nec actu, nec potentia separantur. De tertio similiter patet, quia non se habent ad inuicem, sicut aliqua distincta separabilia, quia nihil distinctum ab alio realiter, sine quo non potest esse sine contradictione est prius eo, sed vel est posterius eo naturaliter, vel simul natura cum eo, istud autem quod ponitur aliud ab Angelo si esset, esset posterius naturaliter, & hoc satis suprà patuit, in isto secundo, distinctione 1. quæst. 5.

Prabola Socratis iunioris, id est, Platonis.

SCHOLIVM.

Instatur ex Phil. 4. Phys. vbi videtur dicere esse vnum nunc *secundùm substantiam in toto tempore, diuersum tamen secundùm* esse. *Probat latè Scot. id esse contra mentem Philosophi, & explicat eius locum adductum, quomodo* nunc *maneat idem secundùm substantiam, & diuersum secundùm* esse, *& quæ ipse hic dicit egent explicatione, quam faciunt latè Lichetus, & Tartaret, hic & Aretinus 4. Phys. post. quæst. 16.*

Instatur [a] contra istud sic, quia *nunc* secundùm substantiã se habet ad substantiam eadem

mobilis, sicut istud quod ponitur mensura durationis existentiæ Angelorum, se habet ad illam existentiam: quia sicut ista existentia manet eadem mensurata hoc indiuisibili, ita ponitur ex alia parte de *nunc* & de substantia mobilis: & tamen ex illa parte inuenitur distinctio inter substantiam mobilis, & substantiam ipsius *nunc*: igitur & hîc. Quòd autem debeat poni aliquod tale *nunc* mensurans mobile idem secundùm substantiam, videtur esse intentionis Philosophi 4. Physicorum, vbi videtur quasi soluere quæstionem, quam mouet de *nunc*: vtrùm sit idem in toto tempore, dicendo quòd est vnum, *& idem secundùm substantiam, differens secundùm esse.* *Text. 104. Text. 90. eiusdem 4. Item 3. Metaph. text. 12.*

Istam instantiā[b] excludendo primò ostendo, quòd illud, quod supponit de *nunc* secundùm substantiam, sit falsum, & contra intentionem Philosophi: quia Philosophus probat, quòd *nunc* sequitur illud, quod fertur per hoc: quia eo quod fertur cognoscimus prius, & posterius in motu: & ipso nunc cognoscimus prius, & posterius in tempore; sed hæc non sunt vera de mobili secundùm substantiam: sed secundùm quòd est sub mutatione alia, & alia; quia si accipiatur mobile secundùm substantiam absolutè, non cognoscitur eo prius, & posterius in motu: igitur nec per idem *nunc* secundùm substantiam cognoscimus prius, & posterius in tempore, sed per aliud, & aliud. *Non esse de mēte Phil. quòd idem instās maneat toto tempore.*

Similiter[c] Philosophus in tertia proprietate de *nunc*, dicit quòd non est sine tempore, nec ècontrariò quia motus non est sine mobili, nec ècontrariò, & sicut motus ad mobile, ita numerus motus, vel vnitas motus ad numerum, siue vnitatem mobilis. Falsum est autem quòd mobile secundùm substantiam suam non possit esse sine motu: sed præcisè verum est de mobili, vt est sub mutatione: si igitur sit alterum mobile in toto motu: ergo & *nunc* sibi correspondens. *Text. 105.*

Præterea, quomodo posset[d] ipsum *nunc* indiuisibile fluere secundùm diuersa *esse*, quæ necessariò essent indiuisibilia, quin totus fluxus eius componeretur ex indiuisibilibus. Probat enim Philosophus ex intentione, 6. *Physic.* quòd indiuisibile non potest moueri, quia tunc motus eius componeretur ex indiuisibilibus: quia priùs pertransiret minus, vel sibi æquale, quàm maius: ergo tempus est compositum ex indiuisibilibus, quod est contra Philosophum. *Text. 98.*

Ad hoc etiam sunt duæ rationes[e] Philosophi, quarum vna est talis: Illa dicuntur simul, quæ sunt in eodem indiuisibili: igitur si est instans idem secundùm substantiam, omnia sunt æquè præsentia, & simul, & quæ nunc, & quæ in millesimo anno. 4. Physicorum. *Text. 89. Ibid. t. 10. Text. 91. & 92.*

5. Alia ratio est, quia cuiuslibet continui sunt duo termini distincti: quam rationem sic declaro; quia *nunc* secundùm substantiam, si est ipsa substantia mobilis, non est nisi contendere de verbis. Si autem est aliud ab ipsa, puta aliquod indiuisibile de genere Quantitatis: quæro cuius sit continui terminus, vel cuius discreti pars? Quia omne indiuisibile de genere Quantitatis per se, vel est terminus continui, vel pars discreti. Si ponatur pars discreti, ergo ponitur tempus discretum, quod Philosophus non concessit. Si ponatur terminus continui: ergo oportet quòd sit aliud, & aliud secundùm substantiam, secundùm quòd terminat aliam & aliam partem continui, scilicet temporis; quia impossibile est idem secundùm substantiam esse per se terminum alicuius quantitatis, & eius principium.

[g] Et si dicas, quòd terminat secundùm diuersa *esse*. Contrà, cùm ista esse accidunt illi *nunc* eidem secundùm substantiam: quia per te, illud manet idem sub diuersis *esse*, & per consequens ista accidunt sibi: & omne indiuisibile de genere Quantitatis, vel per se terminat quantitatem, vel est pars discreti; sequitur quòd istud *nunc* non sit indiuisibile per se de genere Quantitatis.

[h] Præterea, ista *esse* quæro cuius generis sunt? Si sint diuisibilia de genere Quantitatis: igitur sufficiunt ad terminandum proprium continuum, absque illo *nunc* secundùm substantiam, quod est inconueniens: quia nullum indiuisibile per se terminat, nisi ratione qua est terminus huius diuisibilis: si autem sunt alterius generis, puta Qualitatis, igitur qualitas erit per se ratio terminandi continuum in genere Quantitatis.

6. Item hoc argumētum facit Comm. 4. *Phys. c. 91.* Instans est terminus, & finis alicuius finiti: sed omne finitum habet duos terminos, & duos fines: igitur & duo instantia. *Instans est terminus finiti.*

[i] Et præterea, quomodo non mutaretur ipsum *nunc* secundùm substantiam, si mutatur secundùm diuersa *esse*? Et tunc oportet eius, & suorum *esse*, quærere mensuram, & sic in infinitum.

[k] Præterea, aut istud *nunc* secundùm substantiam idem est in quolibet, mobile

Omne instans est initium & finis temporis, quia nō datur primum, vel vltimum nunc & idē est, de mutato esse in motu.

aut præcisè in vno non in quolibet, quia vnum accidens numero esset in diuersis subiectis: nec in vno mobili præcisè: patet ex se.

Ad Philosophum dico [l], quòd non intelligit nunc manere idem secundùm substantiam; quia oppositum sequitur ex dictis eius: sed quodcunque vnum *nunc* consideratum secūdùm se est idem: & hoc dicitur esse idem secundùm substantiam: consideratum autem in ordine ad tempus præteritum,& futurum,cùm sit terminus præteriti, & principium futuri; dicitur distinctum secundùm *esse*.

Et ad hoc declarandum est [m] illud simile de mobili, quod manet idem,non quidē mobile, vt absolutè præcedit mutationem:quia hoc modo *nunc* non est mensura eius, nec aliquid pertinēs ad tempus;sed mobile,vt est sub vna mutatione, est idem secundùm substantiam, hoc est secundùm *esse* illius mutationis consideratæ secundùm se; & est aliud secundùm *esse*,hoc est,vt sub illa mutatione terminat præteritum,& initiat futurum:& secundùm hoc dicitur alibi,& alibi esse:non quidem actu, sed in vno *Vbi* medio inter extrema:inquantùm illud terminat motū secundùm prius *vbi*,& inchoat motum secundùm posterius *vbi*,dicitur alibi,& alibi,quia mutari est aliquod vtriusq; extremi. Vnde Philos. 6 Physic. vult quòd quamuis aliquid vnum sit in vno medio: tamen illud est aliud secundùm extremum vtrumque.

Text. 32

Sed quomodo ex hoc soluitur illa [n] quæstio Philosophi, quam mouet 4. Physic. *vtrum idem nunc secundùm substantiam maneat in toto tempore, vel non?* 7.

Text. 90. Text. 87. 4. Physicor. Text. 103. Non soluit Phil. expresè an tempus sit. Vide Scot. 4. Phys. q. 14. Ad instantiam suprà num. 4. ex Phil.

Dico, quòd sicut quæst. illam, *vtrùm tempus sit*? nunquam soluit expresè;sed aliqua dicit, ex quibus potest colligi eius solutio ita & in isto. Si enim quodcunque vnum mobile præcisè habeat idētitatem secundùm substantiam,hoc est ad se, & distinctionem secundùm *esse*, hoc est secundùm ordinem ad aliam, & ad aliam partem motus: & eodem modo de instanti respectu partium temporis: & non est tanta identitas instantis in toto tempore, quanta est vnius instantis respectu substantiæ mobilis: igitur instans in toto tempore est aliud,& aliud secundùm substantiam.

Dico tunc ad instantiam [o], si aliquod *nunc* similiter se habet ad substantiam mobilis, sicut æuum ad substantiam Angeli, illud *nunc* non est aliud & ab ipsa substantia; nec est aliquod indiuisibile in genere Quantitatis, & si fingatur aliquod *nunc* de genere Quantitatis mensurare mobile secundùm substantiam; nihil tale est in Angelo actualiter existente,sicut prius probatum est. 8.

Sed contra [p] istud arguitur sic, mobile potest considerari tripliciter; vel vt est sub medio mutationum,id est inter terminos mutationum;vel sub terminis mutationum, vel vt est prius motu & mutatione;possibile tamen recipere ista. Primo modo correspondēt sibi diuersa *nunc* secundùm *esse*. Secundo modo, correspōdet sibi tempus medium inter illa *nunc*, igitur tertio modo correspondebit sibi aliqua propria mensura: sed hoc non est nisi *nunc* secundùm substantiam,igitur,&c.

Dubitatiuè loquitur; quia tempus non distingui à motu tenet 4. Phys. q. 15. vbi Aretin. & 4. d. 48. q. 2. § ad q. vers. ad primū.

Respondeo, si oportet tēpus [q] differre à motu,& per cōsequens instās à mutatione non est similis ratio quòd ponatur aliquid differēs ab existētia ipsius Angeli vniformi, quod sit mensura eius:nā si tēpus differt à motu hoc ideò est; quia partes eiusdē proportionis alicuius motus,non necessariò sunt æquales in numero,& quātitate partium eiusdem proportionis tēporis:nulla autem [r] quantitas est eadem alteri quantitati,nisi partes eiusdē proportionis & quātitatis in ea,sint æquales partib.eiusdē proportionis, & quantitatis in reliqua;& hoc æquales tā in numero, quàm in magnitudine. Loquendo autē de quantitate, quæ est in motu, quā habet ex parte magnitudinis,siue formę secundùm quam est motus,possunt aliquæ partes motus,puta decē partes integrantes totū motū,esse cū decē partibus tēporis:sed non sunt eædem eis;quia cū eisdē partibus tēporis possūt esse plures partes motus æquales prioribus partibus motus,vel tot inæquales:quia si dupla virtus mouet idē mobile,& per cōsequēs in duplo velocius,nulla pars erit in motu tardiori:quæ non erit in motu velociori,loquendo de partibus,quas habet in magnitudine, vel de partibus quas habet secudùm formā,qua est:quia mouēs mobile motu velociori nō facit simul pertransire aliquas partes magnitudinis,sed præcisè alterā post alterā:ergo tot partes sunt in motu velociori,& tantæ loquēdo de ista quantitate,quot & quantæ sunt in motu tardiori. Non potest autem idem tempus & habens easdem partes, esse cum isto motu & cum illo motu: ergo illæ partes temporis non erunt eædem, nec partibus istius motus,nec illius:quia non in eadem proportione se habentes ad totum:nec sunt æquales istis partibus totius. 9.

t Si hoc est verum, ex hoc concluderetur, quòd indiuisibile vnius quantitatis, non est indiuisibile alterius quātitatis:sed ex hoc nō sequitur, quòd in aliquo permanente habente semper *esse* vniformè oporteat ponere aliquid aliudà se pro mensura: quia ibi non tenet ratio de illis magnitudinibus, nec partibus earum: est ergo fal-

lacia consequentis à maiori affirmatiuè, si mutatio & motus habeat mensuras alias à se: igitur & ipsa substantia, quæ prior est motu & mutatione, habet mensuram aliam à se. Minùs enim videtur esse distinctio, siue non identitas in permanente, quàm in fluxu siue in motu & eius mensura. Si tamen placeat dare aliquam aliam mensuram illi mobili secundùm quòd est in se prius motu & mutatione, illa mensura erit æuum sicut patebit in quæstione de mensura operationum Angeli.

Et si quæras aliam mensuram eius, inquantùm est in se, & inquantùm est susceptiuum motus & mutationis; dico, quòd non est aliud: quia subiectum secundùm illud quod est in se, est susceptiuum suæ propriæ passionis: & similiter si qua sit mensura, eadem est. Vnde non est alia mensura superficiei inquantùm superficies est, & inquantùm susceptiua est albedinis & nigredinis. Ita dico, quòd si substantia primi mobilis vel cuiuscunque alterius mensuretur æuo: non est alia mensura eius inquantùm est prius motu naturaliter & mutatione, & inquantùm est receptiuum motus & mutationis. Et si dicatur, quòd inquantùm quiescens est, habebit aliam mensuram quàm æuum: hoc falsum est, sicut patebit ibi.

Quæ est 4. seq.

Permanētia mensurantur æuo.

COMMENTARIVS.

a INstatur contra istud sic. Hìc Doctor vult probare inseparabilitatem ipsius *nunc* æui ab existentia Angeli simul, & distinctionem realem ad inuicem. Primum, videlicet *inseparabilitatem*, supponit vt verum, secundùm opinionem priùs positam. Secundum verò scilicet *realem distinctionem*, probat per illud tertium membrum positum suprà ex septimo Metaph. *text. com.* 39. & arguit sic: Sicut se habet *nunc* temporis ad substantiam mobilis, ita *nunc* æui ad æuiternum; sed *nunc* temporis distinguitur realiter à substantia mobilis; ergo & *nunc* æui realiter distinguitur ab existentia æuiterni. Et addit in litera, quòd tantùm sit vnum *nunc* in toto tempore idem secundùm substantiam, & diuersum secundùm *esse*, vt patet per Aristot. 4. *Physic. text. comment.* 103. secundùm aliam translationem: *Ipsius*, inquit, *esse insimul est idem, quoniam instans est idem cùm fuerit, diuersificatur secundùm autē* esse & ibi Comm. *Tempus*, inquit, *est idem illis, quæ sunt in tempore insimul, & causa in hoc, quòd tempus est idem, quoniam instans, quod est agens tempus est idem in omni motu, cùm fuerit demonstratum, sed esse eius diuersificatur, scilicet per prioritatem, & posterioritatem.* Hæc ille. Et quomodo diuersificatur secundùm prius & posterius, patet vbi suprà *text. comment.* 104. secundùm aliam translationem: *Et instans*, inquit, *mensurat tempus, secundùm quod terminat illud per prius, & posterius, & potest dicere, quod instans quodammodo est idem, & quodammodo non; quoniam secundùm quòd est vnum post aliud est diuersum, & hæc est ratio instantis; secundùm verò quòd instans est in aliqua hora est idem.* Hæc ille. Et ibi Commentator. *Instans*, inquit, *quodammodo est idem, & quodammodo est diuersum*, & paulò infrà, *Quoniam instans secundùm quòd accidit ei, vt sit idem in rebus diuersis, vt vnum indiuiduum, quòd inuenitur in pluribus locis est diuersum, vt Socratem esse in foro aliud est ab ipso esse in domo*, &c. Ex his patet, quomodo sit vnum instans tantùm secundùm substantiam, diuersum tamen secundùm *esse*, id est, quòd illud instans secundum substantiam suam, quod est idem in toto tempore, potest considerari vt est prius tempore; & vt sic dicitur principium temporis, & illud idem, vt est finis alicuius temporis, puta vnius horæ, sic dicitur terminus illius temporis.

2.

b *Istam instantiam excludendo.* Hìc Doctor primò intendit ostendere, quòd *nunc* temporis sit aliud, & aliud secundùm substantiā, siue quòd in tempore sit aliud, & aliud instans secundùm substantiam, & hoc intendit ostendere secundum mentem Philosophi, 4. Physic. text. comm. 104. *Eo* (inquit) *quod fertur, cognoscimus prius, & posterius in motu: secundùm autem quod numerabile est prius, & posterius ipsum nunc est: quare in his quod idem ens nunc est idem est. Prius autem & posterius est, quod in motu est, sed in ipso esse alterum: secundùm enim quòd numerabile prius, & posterius est ipsum nunc.* Hæc ille. Et Commentator vbi suprà, comment. 104. sic dicit: *Translatum, quod habet motum est causa inesse instantis, quod supple instans, agit tempus, quemadmodum tempus sequitur motum, scilicet quia motus est causa eius, quia est subiectum illius, quemadmodum magnitudo est causa motus, quoniam est subiectum motus*, & parùm infrà, *ex cognitione translati*, supple *localiter, moti, prioris, & posterioris, cognoscitur prius & posterius in motu & per hoc, quod translatum prius, & posterius est numeratum, erit instās numeratum, & esse translati est causa inesse instantis, & mutatio eius, scilicet translati est causa in numeratione istius, scilicet instantis.* Et parùm infrà. *& iam posuimus, quòd translatum est vnum secundum subiectum, & plura secundùm definitionē supple, vt consideratur secundùm prius, & posterius in ipso; ita etiam debet esse in instanti, quoniam secundum quod est in vno subiecto, semper est idem, quoniam ipsum est prius, & posterius in motu, id est, quoniam instans prius, & posterius in motu est idem, quia translatum est idem, & est numeratum, quia translatum numeratur.* Hæc ille.

Dicit ergo Doctor supponendo, quòd *nunc* temporis *sequitur illud, quod fertur per hoc, quia eo quod fertur, cognoscimus prius, & posterius in motu, & ipso* nunc *cognoscimus prius, & posterius in tempore.* Vult dicere, quòd ad cognoscendum prius, & posterius in motu, requiritur alia, & alia mutatio, siue aliud, & aliud *mutatum esse*, quæ semper fiunt in instanti: nam per aliud, & aliud *mutatum esse*, ipsius mobilis cognoscitur prius, & posterius in motu: & hoc patet, quia si lapis actu existat, & immobiliter non cognoscitur in eo neque prius, neque posterius, sed cùm lapis incipit moueri in tempore, vt est sub 3.

Mutatio est principium motus futuri, & finis præteriti.

sub tali mutatione, in aliquo instanti acquirit mutationem, qua habet *mutatum esse*, quæ mutatio est principium motus futuri, & finis præteriti; & moueatur primò per spacium vnius horæ, tunc terminus illius motus est *mutatum esse*, & sic per aliud, & aliud *mutatum esse* cognoscitur in ipso prius, & posterius in motu; ita quòd per aliud, & aliud *mutatum esse* cognoscitur prius, & posterius in motu: similiter dico de tempore; nam quòd in tempore sit prius, & posterius non cognoscitur, nisi per aliud, & aliud instans: quia instans, quod est principium temporis est prius, & instans, quod terminat tempus est posterius; & sic aliud instans est principium temporis sequentis, & sic prius, & aliud instans sequens, & terminans illud tempus est posterius; & sic successiuè: ex istis ergo instantibus cognoscitur prius, & posterius in tempore, & quòd vna pars temporis est prior alia. Cùm ergo ipsum instans temporis sequatur illud, quod fertur, scilicet ipsum mobile, puta lapidem, non absolutè, sed vt est sub mutatione, siue sub *mutato esse*, quod *mutatum esse* mensuratur instanti temporis, sicut & motus mensuratur tempore, & vltrà cùm lapis per motũ, quo mouetur habeat aliud, & aliud *mutatum esse*, sequitur, quòd tempus mensurans ipsum motum, habebit aliud, & aliud instans, cùm instans in tempore sequatur *mutatum esse*: sicut ergo in motu sunt plura *mutata esse*, ita & in tempore mensurante motum, erunt plura instantia, secundùm substantiam mensurantia ipsa *mutata esse*, & sic patet ratio Doctoris.

4. c *Similiter Philosophus in tertia proprietate*, &c. Hîc Doctor intendit idem probare per Philosophum 4. Physicorum text. comment. 105. *Manifestum est*, inquit, *quòd nisi tempus sit ipsum* nunc *non erit vtique siquidem ipsum* nunc *non erit, tempus non erit, simul enim sunt sicut id quod fertur, & loci mutatio, sic numerus qui est eius, quod fertur, & qui est loci mutationis, tempus quidem enim est loci mutationis numerus, idest, mensura; ipsum autem* nunc *est, sicut quod fertur, & vnitas est numeri, & continuum autem tempus est ipsi nunc, & diuiditur secundùm ipsum nunc.* Vide ibi Commentatorem, & per hunc text. vult concedere Doctor esse diuersa instantia secundùm substantiam in ipso tempore; & arguitur sic; Sicut se habet motus ad *mutatum esse*, siue ad mobile sub mutatione, ita tempus ad *nunc*, siue ad instans: cùm ergo tempus sit numerus, & mensura ipsius motus, ita & instans temporis erit numerus, siue mensura ipsius *mutati esse*. Patet consequentia auctoritate Philosophi vbi suprà, quia ex quo dicimus, quòd tempus non est sine *nunc*, nec èconträ: quia motus non est sine mobili, siue *mutato esse*; sicut ergo tempus dependet à motu, & ita & *nunc* temporis à *mutato esse*: nam prius, & posterius in tempore causatur à priori, & posteriori in motu, vt patet 4. *Physic. text. comment.* 104. cùm ergo mobile sit alterum, & alterum in toto motu, supple secundùm aliud, & aliud *mutatum esse*: ergo & *nunc* temporis, sibi correspondens, erit aliud, & aliud.

Tempus non est sine nunc quia motus non est sine mobili.

5. d *Præterea quomodo posset ipsum nunc.* Hîc Doctor probat eandem conclusionem per argumentum ducens per argumentum ducens ad impossibile, quia si in toto tempore esset tantùm vnum *nunc* secundùm substantiam; diuersum autem secundùm esse totum illud tempus esset compositum ex indiuisibilibus; quod est contra intentionem Phylosophi. 6. Physic. *text. com.* 88. & quòd hoc sequatur, probat, quia ex quo ipsum *nunc*, siue instans fluxu suo secundùm aliud, & aliud *esse*, scilicet prius, & posterius, efficit tempus, tunc totum illud tempus, quod est compositum ex alio, & alio, *esse* ipsius *nunc* esset compositum ex indiuisibilibus; patet, quia illa *esse* essent indiuisibilia: nam principium temporis est indiuisibile; & similiter terminus, vt suprà patuit; & probat Doctor in simili, quòd esset compositum ex indiuisibilibus, auctoritate Philosophi, 6. *Physic. text. comm.* 88. de indiuisibili, qui sic ait; *Quare non contingit impartibile moueri, neque omninò mutari*, hæc ille. Et rationem assignat, quia tunc motus eius componeretur ex indiuisibilibus, vt dicit in illo text. & quòd componeretur ex indiuisibilibus, probat vbi suprà text. comm. 89. *Amplius autem ex his manifestum est, cùm neque punctum, neque aliud indiuisibile, nullum contingit moueri, omne enim quod mouetur impossibile priùs maius moueri ipsius, quàm aut æquale, aut minus: si igitur hoc manifestum est, quod & punctum minus, aut æquale mouebitur primum, quoniam autem indiuisibile est impossibile, est minus moueri prius, æquale ergo ipsi, quare erit linea ex punctis. Si autem hoc impossibile est, & moueri indiuisibile impossibile est.* Hæc ille. Vt clariùs intelligatur ista litera, pono, quòd indiuisibile dicatur *A*, & moueatur super aliquod spacium, quod dicatur *B*, certum est, quòd *A* quando incipit moueri, aut pertransit totum spacium, quod est falsum; aut minus spacium, aut maius, aut æquale: patet quòd non est dandum, nisi æquale, cùm ergo *A* sit indiuisibile, & spacium quod pertransit prius erit indiuisibile, & sic motus ipsius *A* erit compositus ex indiuisibilibus, & similiter spacium, quod pertransit. 6.

Principium temporis est indiuisibile.

Nullum indiuisibile cõtingit moueri.

e *Ad hoc etiã duæ rationes Philosophi, quarum vna*, &c. Per quam deducit ad impossibile: quia si tantùm esset vnum instans in toto tempore, tunc omnia, quæ mensurantur illo tempore, essent præsentia; patet, quia illa dicuntur esse simul, quæ sunt in eodem indiuisibili; patet 4. *Physic. text. comm.* 92. *Amplius*, inquit, *si simul esse secundùm tempus, & neque prius, neque posterius in eodem esse, & ipso nunc est, & si qua prius, aut posterius in ipso nunc sunt, simul erunt, quæ in millesimo fuerunt anno cum his, quæ sunt hodie.* Hæc ille. Vnde Commentator ibi, commento 92. sic ait: *Illa, quæ sunt insimul sunt in eodem instanti, & sua conuertens, illa quæ sunt in eodem instanti sunt simul; hanc propositionem, scilicet quòd idem instans est omnium entium, de quibus dicimus quædam esse ente, & quædam esse post, sequitur vbi illud, quod fuit transacto millesimo, & illud, quod est hodie, sunt insimul, quod est inopinabile, & Syllogismus categoricus concludens inconueniens in hoc sermone componitur, sic in prima figura omnes res inueniuntur in eodem instanti, & omnia sunt simul, ergo omnia quæ sunt simul, quod est impossibile* Hæc ille. 7.

f *Alia ratio est, quia cuiuslibet*, &c. Vt ista ratio clariùs intelligatur, suppono quòd cuiuslibet continui sunt duo termini; scilicet terminus *à quo*, & terminus *ad quem*: nam in linea sunt duo puncta, quæ sunt termini lineæ; in motu verò, puta vnius horæ, sunt duo *mutata esse*; & in tempore

Duo puncta sunt termini lineæ.

tempore, puta vnius horæ, sunt duo instantia, quorum vnum est principium illius temporis, & aliud finis, siue terminus. Secundò suppono, quòd terminus continui per se, idest, ex sua ratione formali terminat continuum. Istis suppositis, accipio tempus vnius horæ, certum est, quòd principium illius tempus est aliquod instans; & similiter terminus illius est aliquod instans; sed impossibile est, quòd vnum instans respectu vnius horæ sit principium, & terminus illius, vt patet intuenti; ergo erit aliud, & aliud instans. Et dicit Doctor in ista litera, quòd *si ipsum nunc sit tantùm ipsa substantia mobilis, non est contendere, nisi de verbis*, quia prius factum fuit argumentum, ibi: *Instatur contra istud sic, quia* nunc *secundùm substantiam se habet ad substantiam mobilis*, &c. vbi fuit sic argumentatum; sicut se habet *nunc* temporis ad substantiam mobilis, ita *nunc* æui ad ipsum æuiternū, modò dicit Doctor, Si tu concedis, quòd *nunc* temporis sit ipsa substantia mobilis, tunc contentio ista est tantùm in verbis, & non in re, quia in re magis ex hoc probatur intentum, scilicet quòd *nunc* æui sit simpliciter idem cum æuiterno.

8. g *Et si dicas, quòd terminat secundùm diuersa esse*, idest, quòd ipsum instans temporis, secundùm quòd est prius, & incipit fluere, est principium temporis, puta vnius horæ, & secundùm quòd est posterius, vel finis illius horæ, dicitur terminus.

Contrà, Hìc Doctor improbat hanc responsionem, & dicit ista duo *esse* accidunt ipsi instanti: patet, quia cùm illud instans dicitur prius, non est sub *esse* posterioris; & similiter cùm est sub *esse* posterioris non est sub esse prioris: & sic huiusmodi prius, & posterius accidunt sibi. Dicere ergo, quòd est principium sub illa ratione, quâ est prius, & incipit fluere, & finis, siue terminus sub illa ratione, qua posterius: ergo non terminat per se, quod est falsum, quia omne indiuisibile de genere Quantitatis, vel per se terminat quantitatem, vel est pars alicuius discreti.

h *Præterea ista* esse *quæro, cuius generis sunt*. Et ratio ista clara est: nam si ista *esse* sint indiuisibilia de genere Quantitatis, ergo sufficiunt ad terminandum proprium continuum absquo illo *nunc*, secundùm substantiam, quod est inconueniens: Puta quòd illa ratio, quâ *nunc* dicitur posterius, sit terminus ipsius continui: nam illa ratio, quâ dicitur posterius non est ex natura rei, & sic aliquid, quod non est ex natura rei, esset per se terminus alicuius continui habentis verum *esse* ex natura rei. Si autem illa *esse* sint alterius generis, puta Qualitatis, sequitur inconueniens videlicet, quòd qualitas erit per se ratio terminandi in genere Quantitatis.

9. i *Et præterea quomodo non mutaretur*, &c. Vult dicere Doctor quòd si ipsum *nunc* sit sub alio, & alio *esse*: ergo tunc mutatur, sed cuicunque *mutato esse* correspondet *nunc* temporis pro mensura: & tunc quæro de illo *nunc* correspondente, aut potest esse aliud, & aliud secundùm substantiam, secundùm quod correspondet alij, & alij *mutato esse*, & tunc habetur intentum: aut est tantùm aliud, & aliud secundùm diuersa *esse*, quibus correspondet alij, & alij *mutato esse*; ergo ipsum *nunc*, vt sub alio, & alio *esse* mutatur, & sic erit processus in infinitum.

k *Præterea, aut istud* nunc *secundùm substantiam idem est in quolibet mobili; aut præcisè in vno: non primò, quia tunc idem accidens numero esset in pluribus subiectis*: non secundò, patet, quia tunc non mensuraret aliud mobile, vt actu est sub aliqua mutatione, siue sub aliquo *mutato esse*. Et ista litera potest sic exponi: Ponendo casum, scilicet quòd mobile *A*, moueatur per horam, in quo motu sunt centum *mutata esse*, ita quòd mobile *A*, potest dici aliud, & aliud mobile, pro quanto est sub alio, & alio *mutato esse*. Hoc casu posito, quæro aut *nunc* temporis est totum simul in centum *mutatis esse*; ergo idem accidens erit simul in pluribus subiectis. patet, quia instans temporis subiectatur in *mutato esse*, sicut & ipsum tempus immediatè subiectatur in motu: aut idem *nunc* numero est tantùm in vno *mutato esse*: ergo tantùm *vnum mutatum esse* mensuratur *nunc* temporis, & non alia *mutata esse*, quod est impossibile, Et ex his patet improbatio illius, quòd tantùm sit vnum *nunc* secundùm substantiam in toto tempore. *Expositio literæ.*

l *Ad philosophum dico*. Dicit Doctor respondendo ad aliud Philosophi 4. *Physic. text. com* 103. (videlicet quòd in toto tempore sit tãtùm vnum *nunc* secundùm substantiam differens secundùm *esse*) quòd Philosophus intelligit de quocunque *nunc*, quia dato quocunque *nunc* illud secundùm suam substantiam est simpliciter idem, ita quòd in substantia illius *nunc* nulla est diuersitas ex natura rei. Dicitur diuersum secundùm *esse* pro quanto aliter, & aliter consideratur: quia vt consideratur sub illa ratione, quâ est principium futuri temporis, & vt est finis præteriti dicitur esse differens secundum *esse*. Et si dicatur, quòd datur aliquod *nunc*, quod est principium alicuius temporis, & non finis alterius, sicut expositum est suprà, quòd quando mobile mouetur priùs incipit esse sub *mutato esse*, cui correspondet proprium *nunc*, & tale *mutatum esse*, licèt sit principium motus, non tamen est finis alterius. Et similiter posset dici, quòd datur aliquod *nunc*, quod tantùm est finis præteriti temporis, & nullo modo principium alterius; patet, quia finis alicuius motus, siue terminus est aliquod *mutatum esse*, cui correspondet proprium *nunc* mensurans tale *mutatum esse*. Respondeo breuiter, quòd sicut omne *moueri* præcedit *mutatum esse* in infinitum, & èconuerso. scilicet omne *mutatum esse* præcedit *moueri* in infinitum, vt patet 6. *Phys. text. comment*. 52. Sic omne tempus præcedit *nunc*, & omne *nunc* præcedit tempus, ita quòd sicut non potest dari aliqua prima pars temporis, antequam non sit alia nec aliquod *nunc* temporis, ante quod non sit aliud, ita non potest dari aliqua pars temporis, quam non præcedat aliquod *nunc*: nec potest assignari aliquod *nunc*, quod non præcedat aliqua pars temporis: & sic sequitur, quòd dato quocunque *nunc*, illud erit principium alicuius partis temporis, & finis alterius. Idem dico de *nunc* mensurante *mutatum esse*, quod est terminus alicuius temporis. Sed de hoc infrà patebit præsenti distinctione. 10. *Quomodo sit idē nunc secundum substantiam diuersum secūdum esse.*

m *Et ad hoc declarandum*. Hìc Doctor intendit declarare per simile ad mobile, quomodo idem *nunc* numero dicatur idem secundùm substantiam, & diuersum secundùm *esse*, & sententia huius literæ stat in hoc: scilicet quòd mobile potest dupliciter considerari. Primò in se, & & absolutè, & nō vt est sub aliquo motu, vel mutatione. Secundò vt est sub motu, vel mutatione. Primo modo, non mensuratur tempore, nec *nunc* 11.

 temporis

temporis, patet, quia tempus est primò mensura motus, & *nunc* temporis est mensura *mutati esse*; & si aliquando dicitur mensura alicuius mobilis, ex hoc solo dicitur mensura, pro quanto ipsum mobile est sub motu, vel mutatione, & vt sic substantia mobilis mensuratur tempore tantùm per accidens. Et si quæratur, qua ergo mensura mensuratur substantia mobilis, vt præcedit motum, & mutationem. Dico, quòd mensuratur æuo, vt infrà patebit præsenti quæstione. Secundo modo, vt mobile est sub motu, vel mutatione, & tunc considerando ipsum vt est sub vna mutatione, siue sub vno *mutato esse*, erit idem secundùm substantiam, & diuersum secundùm *esse*: patet, quia vna mutatio numero, siue vnum *mutatum esse*, est tantùm vnum, & idem secundùm substantiam; vt verò est principium vnius partis motus, puta futuræ, & finis alterius, scilicet præteritæ, dicitur diuersum secundùm *esse*, quia secundùm aliam, & aliam rationem dicitur principium, & finis, vt suprà exposui: pariformiter dicendum est de quocunque *nunc* temporis.

12. *Expositio literæ.* Expono tamen aliqualiter istam literam ibi: *non quidem mobile, vt absolutè præcedit mutationem, quia hoc modo* nunc *non est mensura eius*, non debet intelligi, quòd mobile priùs fiat sub mutatione quàm sub motu, quia data quacunque mutatione, aliqua pars motus præcedit, & è contra data quacunque parte motus, aliqua mutatio præcedit, vt suprà dixi, sequitur, *sed mobile, vt est sub vna mutatione est idem secundùm substantiam.* Cùm dicit Doctor de mobili sub vna mutatione, non debemus intelligere, quòd præcisè sit sub vna mutatione, quia impossibile est mobile moueri, quin sit sub vna mutatione, quia impossibile est mobile moueri, quin sit sub infinitis mutationibus: patet, quia dato quocunque motu ille est diuisibilis in infinitas partes motus, loquendo de diuisione secundùm proportionem, & data quacunque parte motus, illa erit inter duo *mutata esse*, quorum vnum est principium illius partis, & aliud finis eiusdem. Debet ergo sic intelligi Doctor, quòd quando mobile incipit moueri, consideratur sub aliqua vna mutatione, quæ est principium vnius partis motus, & finis alterius; & sic talis mutatio secundùm se considerata erit tantùm vna secundùm substantiam, vt verò consideratur sub alia, & alia ratione, quâ dicitur principium, & finis, dicitur diuersa secundùm *esse*, id est, dicitur alia, & alia secundùm aliam, & aliam rationem. Sequitur ibi, *& secundùm hoc dicitur alibi, & alibi esse, non quidem actu, sed in vno* vbi *medio inter extrema.* Dicit Doctor, quòd quando aliquod mobile localiter mouetur, actu est in vno *vbi* medio, & sub extremis non actu; exempli gratia, si *A* mouetur super aliqua magnitudine in quocunque instanti, semper est in alio, & in alio *vbi*, & quando actu est in aliquo *vbi* præsenti, illud *vbi* præsens dicitur medium inter duo extrema, quæ extrema sunt *vbi* præteritum, & *vbi* futurum, & sic illud *vbi* medium dicitur principium *vbi* futuri, & finis *vbi* præteriti: pro quanto ergo vnum mobile est in aliquo *vbi* medio, dicitur alibi, & alibi esse: quia vt est in tali *vbi* medio est inter extrema, inquantùm illud *vbi* medium terminat motum secundùm prius *vbi*, & inchoat secundùm posterius *vbi*. Et rationem assignat, *quia mutari est aliquid vtriusque extremi*, vt patet per Philosophum sexto *Quid sit mutari.* Physicorum, text. comment. 32. vbi sic ait, secundùm aliam translationem: *Sequitur necessariò, vt transmutatum secundùm quandam partem sit in hoc, & secundùm aliam sit in hoc, quoniam impossibile est, vt in vtroque sit, aut vt sit in neutro, & intelligo per hoc, quod dico, in quo transmutatur primum in transmutationem, verbi gratia, ex albo in pallidum non in nigrum, quoniam non est necessarium vt transmntatum sit, aut in hoc extremo; aut in hoc; ergo manifestum est, quòd illud, quod transmutatur est diuisibile.* Et ibi vide Commentatorem diffusè exponentem. Vult ergo Philosophus, quòd quamuis aliquid sit in vno medio; tamen illud est aliud secundùm vtrumque extremum, vt puta quando mobile localiter mouetur, & actu fit in aliquo medio, puta in aliqua mutatione, quæ est finis motus præteriti, & principium futuri, illud mobile est aliud secundùm vtrumque extremum quia vt sic sub alia, & alia ratione consideratur.

n *Sed quomodo ex hoc soluatur illa quæstio Philosophi*, 4. Physicorum, vbi sic ait: *Amplius autem ipsum* nunc, *quod videtur determinare præteritum, & futurum, vtrùm vnum, & idem semper permanet, aut aliud, & alind non facile est scire, siquidem semper alterum, & alterum est*, &c. 13.

Dico, quòd sicut quæstionem illam, &c. Quæ habetur 4. Physic. text. comment. 87. *Conueniens*, inquit, *est aliquid de tempore, primum autem benè se habet opponere de ipso, & per extraneas rationes. Vtrùm sit eorum, quæ sunt*, & text. com. 88. *Quòd igitur*, inquit, *omnino non sit, aut vix, & obscurè, ex hoc aliquis concipiet*, &c. Dicit Doctor, quòd hanc quæstionem non soluit expresè, sed aliqua dicit, ex quibus potest colligi eius solutio, ita & in isto videlicet, an in toto tempore si tantùm vnum *nunc* secundùm substantiam, diuersum verò secundũ *esse*, & ostendit quomodo sit aliud, & aliud *nunc* secundùm substanriam per comparationem ad mobile existens sub motu, vel mutatione: vult dicere Doctor quòd sicut idem mobile, siue idem *mutatum esse* est vnum, & idem secundùm substantiam, sed diuersum secundùm aliam, & aliam comparationem: quia vt comparatur ad partem præteritam motus, dicitur finis; vt verò comparatur ad partem futuram, dicitur principium; sic pariformiter dicendum est de *nunc* temporis, quòd dato quocunque *nunc* erit idem secundùm substantiam, sed diuersum secundùm aliam, & aliam comparationem, vt suprà exposui. Et tamen in illo toto tempore sunt plura *nunc* alia, & alia secundùm substantiam, sicut & in aliqno motu sunt plura *mutata esse* secundùm substantiam, vt suprà patuit.

Opinio Doctoris.

Idem mobile, siue idẽ mutatum esse est vnum, & idẽ secundũ substantiam, sed diuersum secundùm aliam, & aliã comparationem.

Et hoc patet etiam per literam sequentem, cùm dicit, *& non est tanta identitas instantis in toto tempore*, &c. Vult dicere Doctor, quòd accipiendo instãtia in aliquo tempore, puta vnius horæ in quo mouetur *A*, quòd instans accipitur in confuso, non dicit vnum instans mensurans tantùm vnam mutationem: patet, quia instans in toto illo tempore includit plura, & plura instantia, instans autem vnum respectu substantiæ mobilis, id est, mensurans vnam mutationem, per quam mobile tantùm habet vnum *mutatum esse*, est tantùm vnũ numero. Ex hiis arguo sic; quæcunque sunt vnum numero secundùm substantiam, dicunt eandem identitatem, sed instans temporis confusè acceptum, & vnum instans numero, non dicunt eandem 14.

dem

Nota. dem identitatem; ergo non sunt vnum numero secundùm substantiam. Aduerte tamen, quòd Doctor præsupponit pluralitatem instantium in toto tempore, vt suprà probatur, sic quòd in toto tempore possit accipi instans in confuso, quod verè est commune pluribus instantibus.

Est etiam aduertendum pro iunioribus, quòd cùm dicitur *instans idem secundùm substantiam, diuersum secundùm esse*, accipitur ibi *secundùm substantiam*, vt absolutè in se consideratur, & accipitur *secundùm esse*, vt dicit aliam, & aliam comparationem; sicut dicimus, quòd mobile potest considerari secundùm substantiam, supple in se, vt in se absolutè consideratur, & secundùm *esse*, secundùm quòd consideratur secundùm aliam, & aliam comparationem, vt cùm sit sub alia, & alia parte motus, vel sub alia, & alia mutatione.

15. o *Dico tunc ad instantiam.* Nunc Doctor respondet ad instantiam superiùs factam, in qua probatur, quòd sicut instans mensurans substantiam mobilis, realiter distinguitur ab ipsa, ita & *nunc* æui realiter distinguitur ab ipso æuiterno; & dicit, quòd si aliquod *nunc* similiter se habeat ad substantiam mobilis, sicut *nunc* æui se habet ad æuiternum, quòd est idem realiter substantiæ mobilis. Et addit quòd tale *nunc* mensurans substantiam mobilis non erit aliud, & aliud, sed tantùm vnum; & erit indiuisibile non de genere Quantitatis, quia si esset de genere Quantitatis, esset realiter distinctùm à substantia mobilis, vt aliàs pertractabitur.

Et aduerte, quòd cùm dicit *nunc* mensurare substantiam mobilis, non accipitur hîc *substantia mobilis*, pro mutatione, siue pro *mutato esse*, vt suprà dixi, nec propriè, vt sub mutatione, sed accipitur *substantia mobilis* pro substantia in se considerata, siue actu sit sub motu, vel quiete: quia vt ipsa consideratur sub motu, saltem per accidens mensuratur tempore; vt verò consideratur sub mutatione per accidens mensuratur instanti temporis. Doctor tamen magis videtur declinare, quòd quælibet substantia, vel mensuretur æuo, dicente quantitatem successiuam, tenendo positionem D. Bonauenturæ; vel dicente tantùm *nunc* indiuisibile secundùm positionem Henrici, & hoc infrà patebit. Et addit Doctor in litera, quòd si fingatur tale instans, mensurãs substantiam mobilis pertinere ad genus Quantitatis, tale instans non est in actuali existentia Angeli, & hoc intendo, quòd mensura existentiæ Angeli sit tantùm vnum *nunc* indiuisibile, & realiter idem existentiæ Angeli, vt suprà patuit. Si verò teneretur positio D. Bonauenturæ, talia instantia sibi ad inuicem succedentia essent de genere Quantitatis, vt suprà patuit, præsenti dist. q. 1.

Doctor magis declinat ad opinionem D. Bonauent.

16. p *Sed contra istud arguitur sic.* Hîc Doctor intendit probare, quòd substantiæ mobilis correspondeat tantùm *nunc* secundùm substantiam, & illud *nunc* erit realiter distinctum à substantia mobilis: & probat quòd tale *nunc* sit mensura propria substantiæ mobilis: quia substantia mobilis, vel consideratur sub medio mutationum, id est, inter terminos mutationum, & sic correspondent sibi diuersa *nunc* secundùm *esse*; patet, quia vt est sub alia, & alia mutatione, siue sub alio, & alio *mutato esse* mensuratur alio, & alio *nunc* temporis, quia propriè mutatio mensuratur *nunc* temporis. Et cùm dicit *vt est sub vno medio mutationum*, sic debet intelligi, quia mutatio est inter duos motus, quia est finis motus præteriti, & principium motus futuri, vt suprà exposui; qui motus dicuntur termini talis mutationis, videlicet terminus *à quo*, & terminus *ad quem*: nam cùm mobile sit sub aliquo *mutato esse*, transit à motu præterito ad motum futurum; vt ergo mobile actu est sub aliqua transmutatione: tunc est in medio inter terminos talis mutationis. Vel consideratur mobile, vt est terminis mutationum, puta sub distinctis partibus motus, quæ sunt termini mutationis; quia pars præcedens mutationem dicitur terminus *à quo*, & pars sequens dicitur terminus *ad quem*, tunc tale mobile mensuratur tempore: patet, quia motus, sub quo consideratur, tempore mensuratur.

Aduerte tamen, quòd vt est sub mutatione mensuratur instanti temporis, non ratione sui, sed ratione mutationis, & vt est sub motu, dicitur mensurari tempore tantùm ratione motus, qui per se mensuratur tempore; vel consideratur ipsum mobile, vt est prius motu, & mutatione, possibile tamen recipere ipsa, tunc mesuratur aliqua propria mensura alia à supradictis; & illa videtur esse instans, siue *nunc* secundùm substantiam, id est, *nunc* absolutè in se consideratum: & hoc patet, quia vt tunc mensurat mutationem, quæ ponitur medium inter terminos, videtur esse aliud, & aliud tantùm secundùm *esse*, quia sicut talis mutatio est finis motus præteriti, & principium motus futuri, ita & *nunc* mensurans talem mutationem, est finis temporis præteriti, & principium temporis futuri, & sic erit aliud, & aliud secundùm *esse*: ergo vt mensurat substantiam mobilis in se, & absolutè consideratam, erit tantùm idem *nunc* secundùm substantiam, siue illud *nunc* pertineat ad genus Quantitatis, siue non. His declaratis formatur sic ratio: Sicut se habet *nunc* mensurans mutationem ad ipsam mutationem, & tempus mensurans motum ad ipsum motum: ita se habet *nunc* mensurans substantiam mobilis in se ad ipsam substantiam: ergo sicut *nunc* realiter distinguitur à mutatione, & tempus à motu, ita & *nunc* mensurans substantiam mobilis in se realiter distinguitur.

q *Respondeo, si oportet tempus differre*, &c. Doctor dubitatiuè loquitur, an tempus realiter differat à motu, instans à mutatione: quia in ista materia sunt diuersæ opiniones: videtur tamen probabiliter dici per rationem Doctoris quòd realiter distinguantur. quæ ratio est satis clara in litera. Et addit Doctor, quòd posito, quòd tempus realiter distinguatur à motu, & instans à mutatione, non est simile de *nunc* mensurante substantiam mobilis in se, quia illud poterit esse idem realiter, & hoc est quod intendit in ista litera, quam tamen propter iuniores declaro de particula in particulam. Quod dicit ibi de partibus eiusdem Quantitatis proportionis. Continuum enim potest diuidi semper in partes eiusdem proportionis, vel in partes eiusdem quantitatis. Cùm diuiditur in partes eiusdem proportionis, semper diuiditur per medietates, puta quantitas pedalis diuiditur in duas partes æquales, & illa medietas diuiditur in partes æquales, & illa alia medietas in partes æquales, & sic in infinitum, quia data quacunque parte, semper est diuisibilis in duas medietates: & sic continuum est diuisibile in infinitas partes, sẽper loquendo 17.

An tempus realiter distinguatur à motu.

Continuum potest dupliciter diuidi.

Differentia inter partes eiusdem proportionis, & eiusdē quantitatis. loquendo de partibus eiusdem proportionis, quia sicut aliquod continuum est in proportione dupla ad quamlibet medietatem seorsum sumpta, ita & illa medietas, vt diuiditur in duas partes æquales, est in proportione dupla ad vnam medietatem, & sic in infinitum. Sed partes eiusdem quantitatis aliter considerantur, quia si diuiditur, puta linea cubitalis per partes digitales, ita quòd primò auferatur vna pars digitalis, & secundò alia, & sic deinceps in tantum poterit diuidi, quòd ampliùs non poterit diuidi in partes digitales, & tales partes dicuntur partes eiusdem quantitatis; & loquendo de huiusmodi partibus continuum non est diuisibile in infinitas partes.

r Sequitur *Nulla quantitas est eadem alteri quantitati*, &c. Hæc propositio est satis euidens, quia quando duo continua sunt simpliciter idem realiter dicunt præcisè easdem partes, tam in numero, quàm in magnitudine, aliter non essent idem realiter. Dicit *tam in numero, quàm in magnitudine*: quia si in continuo *A* sunt infinitæ partes secundùm proportionem tot erunt in continuo *B*, & si sunt centum partes eiusdem quantitatis, puta pedalis, tot erunt in continuo *B*, & si in continuo *B* essent centum partes digitales tantùm, & in cōtinuo *A* centum partes pedales, licèt continuum *A* non excederet continuum *B*, in numero, excederet tamen in quantitate, siue in magnitudine, quia vna pars esset maior alia.

18. s Sequitur ibi, *Loquendo autem de quantitate, quæ est in motu*, &c. Et exemplum sequens est satis clarum in litera. Pono enim casum, quòd *A* moueatur super magnitudine bicubitali à virtute vt quatuor, & motus super tali magnitudine habeat centum partes digitates, loquendo de partibus motus respectu magnitudinis, tali motui correspondebit tempus habens tantùm centum partes digitales. Deinde pono, quòd sit virtus vt octo, quæ moueat idem mobile super magnitudine quatricubitali, ille motus habebit ducentas partes digitales, & tamen mouebit in æquali tempore; & sic tale tempus habebit tantùm centum partes digitales; & ex hoc sequitur, quòd realiter distinguitur à tali motu habente ducentas partes. Sequitur etiam, quòd instantia talis temporis realiter distinguantur à mutationibus in tali motu existentibus: patet, quia vt considerantur tempus habere centum partes digitales, considerantur quinquaginta instantia, quia vnum instans erit principium vnius partis, & finis alterius, & sic de aliis. Sed in motu habente ducentas partes erunt centum mutationes: Patet, quia inter duas partes motus est mutatio media, quæ est finis partis præteritæ, & principium partis futuræ; & sic patet quomodo instans temporis realiter distiuguitur à mutatione. Et hoc est quod dicit ibi.

t *Ex hoc concluderetur, quòd indiuisibile vnius quantitatis*, puta alicuius motus, *non est indiuisibile alterius quantitatis*, puta temporis, id est, quòd mutatio non est realiter idem, quòd instans temporis.

Sequitur in litera ibi, *Sed ex hoc non sequitur, quòd in aliquo permanēte*, &c. Dicit Doctor, quòd non est simile de permanēti, & de successiuo quia successiua possunt habere mensurā aliam propter difformitatem partiū mensuræ, & mensurati, vt suprà patuit, sed in permanenti & mensura eius non apparet talis difformitas. Ideò est fallacia Consequentis, arguendo per locum à maiori ad minus affirmatiuè, quia non sequitur; Rex potest debellare castrum; ergo & miles: sic in proposito motus, & mutatio realiter distinguuntur à mensura; ergo & substantia mobilis, est fallacia Consequentis, quia apparet maior ratio, quòd motus, & mutatio realiter distinguantur à mensura propter causam superius dictam, quàm de permanenti. Sequitur, *si tamen placeat dare aliquam aliam mensuram substantiæ mobilis* Doctor videtur tenere, quòd substantia mobilis mensuretur æuo, vt patebit infrà q. 4. *Quæ sit fallacia consequentis.*

u *Et si quæras aliam mensuram eius*, &c. Est intelligendum, quòd substantia mobilis, vt tantùm in se consideratur, tantùm mensuratur æuo, vt infrà patebit. Si etiam consideretur sub ista passione, quâ dicitur apta nata suscipere motum, & mutationem adhuc tantùm mensuratur æuo. Si tertiò consideretur, vt actu est sub motu, & mutatione tantùm per accidens mensuratur tempore vt est sub motu, & instanti temporis, vt est sub mutatione; per se tamen mensuratur æuo, etiam vt actu est sub motu & mutatione. *Quomodo substantia mobilis mensuratur æuo.*

SCHOLIVM.

Docet æuum intrinsecum non esse propriè mensuram Angeli, qu a cùm sit ipsa existentia eius; non est quid notius eo, nec habet alias conditiones mensuræ, de quibus agit Phil. 10. *Met. cap.* 1. *&* 3. *si dicas cum aliis ex citatis, & cum ipso Scoto alibi, esse mensuram, sumetur mensura latiùs & erit contentio de voce.*

Quid sit mensurare? AD secundam partem [a] quæstionis, qua quæritur, an debeat poni in Angelo existente aliquid mensurans eius existentiam; dico, quòd *mensurare est* quantitatē ignotam certificare, per quantitatem magis notam. Certificatio autem aliquando potest fieri per quantitatem existētem in re vel imaginatione, sicut artifex expertus per aliquam quantitatem, quam habet in sua imaginatione mensurat quantitatem quamcumque sibi occurrentem. Aliquando autem potest fieri per quantitatem aliquam existentem in re: & hoc tripliciter. Vel excedentem, & tunc certificatur intellectus de quantitate minore, per accessum eius ad quantitatem maiorem, vel recessum ab ea: & hoc modo mensura ponitur in quiditatibus rerum, & mensura est perfectior ipso mensurato: quæ dicitur esse notior naturaliter ipso mensurato, sicut albedo ponitur prima mensura in genere colorum: & Deus dicitur prima mensura omnium, quæ sunt 10. *Quātitati tripliciter conuenit mensurare 10. Metap. c.* 2. *& inde*

in

in quocunque genere. Alio modo [b] mensuratur per quantitatem excessam, quia quantitas nota minor est & pars quantitatis maioris, quæ magis ignota est:& tunc illa quantitas minor, per sui replicationem mensurat ipsum totum quantum maius, & hoc modo minor motus potest esse mensura maioris motus ex natura rei. Tertio modo [c] mensuratur quantitas ignota per aliam quantitatem notam, & distinctam, & æqualem sibi: & hoc fit per applicationem, siue superpositionem. Et quia illud, quod est mensura ex natura rei, debet esse notius naturaliter ipso mensurato: ideò in isto modo, scilicet tertio, vnum æqualium non est mensura aliorum, nisi illa æqualitas nota fuerit ex natura rei:& hoc modo tempus, si est alia quantitas à motu, & notior eo, potest esse mensura motus ex natura rei. Alicui tamen intellectui potest illud esse mensura, quod ex natura rei non est mensura, puta si alicui sit nota quantitas vlnæ, & quantitas panni ignota: potest tunc quantitas vlnæ esse mensura quantitatis panni, licèt ex natura rei, neutra quantitas habeat maiorem certitudinem alia.

4. Physic. Text. 114. & 6. Phys. text. 60. & 62.

Vlna nō est mensura ex natura rei, panni.

11. Ad propositum [d] igitur applicando, dico, quòd in actuali existentia Angeli non oportet quærere aliquam mensuram intrinsecam aliam à natura rei ipsius mensuratæ: quia sicut probatum est, iam nihil est ibi aliud realiter à natura rei mensuratæ: mensura autem ex natura rei aliud est à mensurato:& patet, quòd si ponitur in Angelo aliqua mensura non poneretur in eo, nisi hoc tertio modo, nec enim est excedens, nec excessa, sed æqualis: nec illa existentia [e] videtur posse esse mensura suiipsius, sicut in aliis. Quantitas enim, vt distinctè cognita, potest esse mensura suiipsius, secundùm partes suas confusè cognitas. Non est ita hîc, cùm ista existentia sit indiuisibilis, in qua non possunt concipi partes confusè: quia non habet in se partes simpliciter: ergo non est necesse in Angelo existente ponere aliquid aliud ab actuali eius existentia quod sit mensura illius existentiæ actualis: & si non est pluralitas ponenda sine necessitate,& hîc non sit necessitas:non videtur esse hîc ponenda pluralitas. Non solùm autem, non est necessarium ponere aliquid absolutum pro mensura, sed nec relationem aliquam:quia non est necesse hîc aliam relationem aliquam ponere, quàm illam, quæ est ad causam efficientem, vel conseruantem;& illa non est aliud à fundamento, ex q.5. 1. dist. huius secundi.

Ad primum [g] principale patet, quòd consequentia non valet de tempore,& motu; comparando ad existentiam Angeli Et ratio priùs dicta est, respondendo ad vnum argumentum: quia illud, quod concludit differentiam motus & temporis, non concludit hîc esse aliquid distinctum, & aliud ab existentia actuali Angeli; ideò nec mensura.

Ad arg. in princ. q.

Ad secundum [h] patet, quòd non conceditur aliquid esse in actuali existentia Angeli, quod sit propriè quantitas, nec indiuisibile de genere Quantitatis: quia sola existentia videtur posse nosci, absque omni alio addito.

COMMENTARIVS.

1. a AD *secundam partem quæstionis*, &c. Hîc Doct. multa dicit de ista mēsura, quę sunt satis clara in litera, tamen propter imperitiores in via Doctoris sub breuitate hanc literam declaro de particula in particulam. Primò dico, quòd *mensurare est quantitatem ignotam certificare per quantitatem magis notam.* Et hæc certificatio aut fit in imaginatione, vt patet de artifice mensurante altitudinem turris per aliquam quantitatem, quàm habet in imaginatione; aut fit in re, puta per quantitatem existentem in re, & hoc tripliciter. Primò *per quantitatem excedentem*, &c. Et de ista mensura perfectionali, & quiditatiua, patet per Aristotelem 10. Metaphysicorum, text. comment. 27. vbi habetur, quòd in omni genere est vnum, quod est metrum & mensura omnium illius generis,& vide expositionem quam feci de ista mensura infrà dist. 3. q. 1. huius secundi.

Mensurare quid sit. Declaratio litera.

Et addit Doctor quòd *Deus dicitur prima mensura omnium, quæ sunt in quocunque genere.* Et dicitur mensura tantùm extrinseca omnium generū,& contentorum in eis, vt patet à Doctore *in 1. dist. 8. q. 2. in responsione ad argum. pro opin.* & nullo modo est mensura intrinseca:quia tunc contineretur in genere, cuius oppositum subtiliter probatum est à Doctore *in 1. dist. 8. quæst. 2.* quicquid alij dicant, vt Ioan. Ang. Bacon.& Greg. de Arimino,& vide quæ prolixè exposui ibi contra has opiniones.

Quomodo Deus dicatur mensura extrinseca omnium.

b Secundò modo *aliquid mensuratur per quantitatem excessam*, &c. *Et hoc modo minor motus potest esse mensura maioris motus ex natura rei*, sicut per motum vnius mensis per replicationem talis motus.

c *Tertio modo mensuratur*, &c.

d *Ad propositum applicando*, Doctor in ista litera ponit aliquas conclusiones.

Prima

1. Conclusio. Prima, *In existentia Angeli non oportet ponere aliquam mensuram intrinsecam aliam à natura rei mensuratæ*, quia mensura ex natura rei est aliud à mensurato; ibi autem nihil aliud est intrinsecum realiter distinctum à natura rei mensuratæ, vt suprà probatum est:& patet, quia talis mensura non poneretur,nisi tertio modo, scilicet æqualis mensurato.

2. Conclusio. e Secunda; *Existentia Angeli non potest esse mensura sui ipsius sicut in aliis, quantitas enim vt distinctè cognita potest essemensura sui ipsius secundùm partes suas confusè cognitas.* existentia verò Angeli est omnino indiuisibilis, non potens continere partes confusè in se.

3. Conclusio. f Tertia: *Non solùm autem non est necessarium ponere aliquod absolutum pro mensura*, &c.

g *Ad primum principale.*

Respondet Doctor,negando similitudinem de tempore,& motu, & de existentia Angeli: & ratio patuit suprà, quare ponitur tempus esse mensuram realiter distinctam à motu,quæ ratio nullo modo militat respectu existentiæ Angeli, vt satis patuit.

h *Ad secnndum.*

Respondet, quòd in existentia Angeli non est propriè quantitas, nec indiuisibile de genere Quantitatis, quia sola existentia Angeli videtur posse nosci absque aliquo alio addito. Et aduerte, quòd Doctor magis videtur tenere hanc opinionem, videlicet, quòd existentia Angeli non mensuretur aliqua mensura alia ab existentia Angeli,nec diuisibili,& successiua secundùm opinionem Bonauenturæ,nec indiuisibili,secundùm opinionem Henrici. Nec seipsa, vt suprà patuit: sufficit enim,quòd talis existentia possit cognsci absque omni alio addito, &c.

2. Dubia. Circa primam, & secundam quæstionem distinct.2.occurrunt aliqua dubia,& primò circa tres conclusiones primæ quæstionis, quarum prima est.

Impossibile est Angelum habere *esse* in secundo instanti, nisi alia causatione, vel eadem continuata.

Secunda conclusio. Nihil habet *esse* aliqua causatione completè,cuius oppositum potest stare posita prima causatione.

Tertia conclusio, Conseruare rem dicit aliquam actionem positiuam.

Contra primam, quia si alia actione producitur in secundo instanti à prima, cùm illa sit realis, vt patet, quia terminatur ad terminum realem,aut est eadem realiter cum prima(loquendo semper de actione passiua) aut alia realiter. Primo modo non,quia tunc nõ essent duæ actiones. Tum etiam, quia posita prima non est necesse ponere secundam, quia Deus in secundo instanti æui potest ipsum annihilare. Non secundo modo; patet, quia tunc idem Angelus differret à seipso realiter,patet, quia dependentia passiua, qua dependet in secundo instanti esset idem realiter ipsi Angelo, vt patet à Doctore *in 2. distinct. 1. quæst. 5. distinct. 2. quæst. 1.* sed illa secunda dependentia realiter differt à prima;ergo idem Angelus realiter distinguitur à seipso; modò per aliam,& aliam actionem habet aliam, & aliam dependentiam ad Deum,cùm per illam accipiat *esse*.

Secundò,quia alia, & alia actio completa necessariò est ad alium terminum completum,patet quia per vnam actionem completam est vnus terminus completè: ergo idem Angelus qui habet *esse* in alio, & alio instanti æui alia, & alia actione erit realiter aliud, & aliud productum, non idem. Tum,quia tunc idem bis realiter produceretur,quod est impossibile.

Contra secundam, & volo probare, quòd detur completa causatio Angeli in aliquo instanti, & tamen quòd possit non esse in illo instanti. Et suppono dictum Doctoris *in 3.distinct.1. quæst.2.* quòd causa, quando causat effectum, adhuc est prior effectu, etiam quando completè causat, hoc idem *distinct. 25.* vbi dicit quòd voluntas, vt actu elicit actum adhuc est prior actu. Hoc idem *in primo distinct.39* quòd quando voluntas diuina vult aliquid, vt actu vult,adhuc est prior natura ipsa volitione: quando ergo creat Angelum perfecta creatione intelligitur prior ipso Angelo:ergo in illo priori potest oppositum, vt expresse patet à Doctore *in primo,distinct.39.* Sed in illo priori habetur actio completa, quia in illo priori perfectè creat Angelum,& vt creat est prior Angelo creato. 3. *Causa est prior effectu.*

Item si in secundo instanti, in quo potest non esse non habet completè *esse* prima causatione posita in primo instanti: ergo habebit esse alia actione:& quæro an illa actio ex parte Angeli sit realis, aut tantùm rationis; si primo, ergo idem habebit *esse* pluribus actionibus realibus, quarũ quælibet est per se sufficiens dare *esse* absolutè,sed vnius actionis per se tantùm est vnus terminus per se,vt patet, & vltra aliquid dependeret duabus actionibus totalibus, patet, quia quælibet ponitur totalis, sed idem est *esse* Angeli in vtraque; ergo &c.

Tertiò quæro, cum ponitur habere *esse* in secundo instanti alia actione passiua, illa actio prima aut manet, aut transit. Si primò, ergo duæ actiones totales manent simul respectu eiusdem causati, imò & mille si haberet *esse* per mille instantia, Si secundò, ergo idem *esse* non manet: patet, quia ponitur secundùm illam actionem realiter dependere à causa prima:& dependentia talis est idem realiter, & sic idem realiter succedit sibi, ita quòd idem *esse* transit in nihilum, dum ponitur in secundo instanti,& sic nunquam conseruaretur.

Item tertiò contra primam conclusionem arguo, quia idem sequeretur de Filio Dei, qui continuè generatur, quia si in secundo instanti non habet *esse* prima generatione, ergo habebit *esse* alia, & illa necessariò erit realis, quia ad terminum realem: ergo plures saltem ex natura rei distinctæ, quod est inconueniens. Tum, quia prima non esset simpliciter necessaria, quia per secundam haberet *esse*. Tum, quia dicit Doctor *in quodlibet. quæstione 2.* quòd si illa generatio numero non esset,per impossibile nulla simpliciter esset. *Filius Dei continuè generantur, id est natiuitas eius sempiterna est.*

Respondeo ad primum, & concedo, quòd est realis illa dependentia correspondens secundæ actioni, & est eadẽ realiter, & ex natura rei cum prima dependentia,correspondente primæ actioni,& si differt, tantùm ratione differt: sicut existentia Angeli,vt ponitur in secundo instanti differt à se,vt posita in primo instanti,licèt in se nullo modo differat, & sic non sunt duæ dependentiæ reales. Nec valet,sunt duæ actiones,ergo duæ dependentiæ: quia hoc esset verum,si termini illarum essent alij realiter: sed est tantùm idem 4.

terminus

ductus, qui in primo instanti vna actione producitur,& vt ponitur idem in secundo instanti dicitur produci alia actione.

Ad secundum de alia,& alia actione, &c. Dico quòd alia,& alia actio, quæ est à *non esse* termini simpliciter ad *esse* eius, necessariò est alterius, & alterius termini, si tamen idem terminus non reparetur: quia si Angelus annihilatus repararetur, idem est simpliciter ibi alia & alia actio,quæ procedit à *non esse* immediatè ad *esse* ipsius producti, quia tamen idem simpliciter annihilatum reparatur idem,est idem terminus,sed bis positus,multò fortiùs erit idem terminus, vbi idem pro alio, & alio instanti ponitur sine interruptione, vt est in proposito; & duæ actiones completæ possunt esse eiusdem termini multoties positi; sed quòd sint duæ actiones completæ respectu eiusdem producti semel positi est impossibile, quia simul dependeret à duabus actionibus totalibus, quarum vna est sufficiens sine altera.

Ad tertium de Filio Dei. Dico primò, quòd si per possibile, vel impossibile, poneretur habere *esse* in aliquo primo instanti, ita quòd in secundo instanti produceretur, necessariò esset, quia quicquid est ibi est in vltima actualitate,& simpliciter necesse esse:haberet enim essentiam diuinam,quæ est simpliciter ratio necessariò essendi; & sic dico de quolibet alio necessariò producto,quia haberet entitatem formaliter necessariam;sed non sic esset de contingenter producto, quia illud haberet ex se terminari. Dico secundò, quòd Filius Dei tantùm eadem generatione ex natura rei producitur, cùm sit necesse esse. Et si ponatur alia,& alia erit tantùm secundùm alium, & alium respectum, vt puta Pater generat Filium sic, quòd talis generatio coëxistit instanti temporis nostri, & vt etiam coëxistens tempori immediato illi instanti dicitur generari, & sic dicitur alia, & alia,prout comparatur alij, vel alij instanti temporis, vel alij, & alij tempori.

Essentia diuina est simpliciter ratio essendi.

4. Ad instantias contra secundam conclusionem. Ad primam, concedo omnes propositiones Doctoris & non sunt contra conclusionem, quia illa dicta concludunt, quòd quando producit, id est, ponit effectum in *esse*, tunc est prius natura effectu, & sic potest non ponere; nam in illo instanti temporis, in quo ponit effectum in *esse* non est in agēte aliqua actio respectus:quia illa est posterior effectu, sed est tantùm absolutum causæ, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 3. *quæst.* 5. *& in secundo, distinct. prima, quæst. secunda,* quando ergo ponit effectum est prius natura effectu,vt posito. Sed conclusio intelligitur pro effectu posito in *esse* aliqua completa actione (quia tunc intelligitur effectus positus) tunc in illo instanti oppositum non potest inesse, quia tunc idem in eodem instanti haberet *esse*,& *non esse*.

5. Ad secundam, patet per expositionem ad primam instantiam contra primam conclusionem. & cùm dicitur,quòd tunc haberet bis esse. Dico, quòd potest dupliciter intelligi, aut quòd in eodem instanti bis producatur secundùm se; aut quòd in alio,& alio instanti idem ponatur in *esse*. Primo modo est impossibile, sed non secundo modo. Potest etiam intelligi aliquid habere bis *esse*,scilicet quòd secundùm totum suum *esse* priùs producatur, & quòd secundò producatur secundùm totum suum *esse* nullo modo prius positum, & hoc est impossibile;sed quòd idem producatur secundùm totum suum *esse*, priùs tamen positum,siue immediatè priùs positum, siue mediatè, id est, cum interruptione media, hoc est benè possibile.

Idem potest habere bis esse,non quod bis in eodem instanti producitur,sed quia in alio & in alio instanti idem ponatur in esse.

Ad tertiam.Dico quòd prima actio, & manet & transit.Si enim accipiatur *actio* pro re acta,siue effecta eadem simpliciter manet:si etiam accipiatur pro relatione reali, quam dicit ad Deum efficientem, manet eadem absolutè. Si verò accipiatur primo modo,& secundo modo,vt in primo instanti,& vt in secundo,ille respectus rationis,vt in primo instanti transit,quia vt est in secundo instanti,non est sub illo respectu,scilicet *esse* sub primo instanti,& sic patet quomodo manet, & quomodo transit,&c.

Actio quomodo maneat, & transeat.

Contra tertiam conclusionem. Et pono, quòd creetur Angelus in aliquo primo instanti,& quòd Deus nihil agat positiuè circa ipsum, quæro aut Angelus habebit esse in secundo instanti,aut non? Si primo, ergo non conseruatur per actionem positiuam stante hypothesi. Si secundo, quæro, quomodo Angelus desinat esse non à se,cùm nihil corrumpat se,ergo per aliquid aliud? Contrà, quia omne quod potest non esse, potest non esse per aliquod sibi incompossibile positiuè, vel priuatiuè,vt dicit Doctor *in primo,distinct.* 2.*quæst.* 1. sed nihil ponitur incompossibile Angelo in illo secundo instanti:patet,quia vnus Angelus non succedit alteri sicut instans instanti;aut destruitur, siue annihilatur à Deo,quæro quomodo?non enim ignis immediatè corrumpit formam aquæ, imò nullo modo attingit illam, sed ideò corrumpit, quia producit aliam formam inconpossibilem formæ aquæ, sic si Deus annihilat angelum non videtur ipsum immediatè annihilare, sed producendo aliquid incompossibile ipsi Angelo pro illo secundo instanti, quod incompossibile non videtur posse assignari, vt patet intelligentibus. 6.

Quomodo ignis corrūpat formā aqua.

Confirmatur ista ratio per Doctorem *in quarto,distinct.prima,quæst. prima,distinct.*16. *quæst.*2. vbi vult, quòd si peccatum opponeretur gratiæ formaliter, tunc creatura posset annihilare gratiam,quia produceret aliquid incompossibile gratiæ; & vult ibi, quòd potens annihilare, potest creare, quia tanta virtus requiritur in annihilando, quanta in creando: quæro tunc quæ sit illa virtus,quæ annihilat?aut est agere aliquid incompossibile creaturæ, & sic respectu Angeli oportet assignare illud;aut quia nihil agit circa Angelum in secundo instanti, sed hoc nullam dicit virtutem,quia nec actionem aliquam.

Peccatum nō opponitur gratiæ formaliter.

Respondeo, quòd si in secundo instanti non ponitur in *esse* à prima causa aliqua causatione positiua,statim desinit esse. & cùm dicitur, quòd desinit per incompossibile. Dico, quòd propositio Doctoris in illo loco concludit, quia supponit ibi, quòd si essent duo *necesse esse*, vnum non posset destrui ab alio, quia supponit, quòd vnum necesse esse non conseruatur, nec dependet ab alio, nec in essendo, nec in conseruando; & sic vnum non diceretur desinere esse per aliud non habens actionem circa ipsum: si ergo destruitur, tantùm destruitur per aliquod sibi incōpossibile,vt patet ibi,sed non dicit absolutè,quòd omne, quod destruitur destruatur per suum incompossibile, imò vult *in* 4 *distinct.* 43. contra Thom. quòd vnum contrarium potest à Deo destrui, & non per incompossibile positiuè. Dico ergo, quòd quia creatura ex se tantùm habet esse pro illo instanti, quo pro 7.

Quomodo vnum contrarium potest à Deo destrui.

producitur, imò naturæ suæ simpliciter repugnat posse esse in secundo instanti, nisi ponatur à Deo in illo instanti, & quare hoc? quia est talis entitas ex se defectibilis, & sic Deus non agendo desinit conseruare, nec sequitur, quòd annihiletur à se, imò annihilatur à Deo non ponente illam in secundo instanti, cui soli competit sic ponere: benè verum est, quòd creatura nihil destruit, nisi producendo aliquod incompossibile, vt patet in confirmatione illa: & cùm dicitur de virtute annihilandi. Dico, quòd est tanta annihilandi quanta creandi, non quòd annihilare dicat aliquid positiuum, imò tantùm negationem actionis pro secundo instanti, sed ideò dicitur tanta virtus, quia per desitionem agendi in quacunque creatura, nunquam sequitur in se desitio totalis effectus, sed per solam desitionem voluntatis diuinæ statim Angelus tendit in nihilum simpliciter, & licèt Sol quando desinit illuminare medium desinat tale lumen in medio, non tamen annihilatur, sed corrumpitur in materiam, cùm præsupponat subiectum.

Annihilare non dicit aliquid positiuum.

Conclusio quarta: Impossibile est in æternitate assignare contradictoria.

Conclusio quinta: Angelum habere *esse* in instanti æui proprio positiuè, & non habere *esse* in eodem instanti positiuo est implicatio contradictionis.

Conclusio sexta: Instans æui mensurans existentiam Angeli, non potest virtute propria coexistere infinitis partibus temporis nostri successiuè.

Conclusio septima: In existentia Angeli simpliciter indiuisibili ponere mensuram successiuam nullum sequitur impossibile.

Conclusio octaua: Manentibus eadem existentia absoluta Angeli, & Deo producente, & conseruante, & respectus Angeli ad Deum sibi succedere est impossibile.

Dubia circa duas conclusiones in q. 2.

Conclusio prima, asserentes existentiam Angeli esse inseparabilem à *nunc* æui, & realiter distingui ab illo asserit impossibile.

Conclusio secunda, ponere tempus realiter distingui à motu nullum apparet impossibile.

8. Contra quartam arguo sic, hoc principium verificatur de Deo, scilicet *De quolibet dicitur esse, vel non esse*, vt patet per Doctorem *in q. 1. prologi*, ergo & contradictoria, vt tenet ipse ibi, & tamen hoc fit præcise in æternitate.

Secundò, ista sunt contradictoria, Pater generat, Pater non generat; ergo sunt respectu alicuius instantis, & non est aliud, nisi instans æternitatis, ergo & tunc verificantur duo contradictoria: patet, quia Filius in primo instanti originis non est genitus, & in secundo est genitus, quæ tamen instantia sunt in eodem instanti æternitatis, & etiam temporis.

Æternitas est mensura indiuisibilis.

Tertiò, æternitas est ita mensura indiuisibilis sicut instans temporis, & tamen in eodem instanti temporis computantur contradictoria; ergo in eodem instanti æternitatis.

Respondeo ad primum, quòd aliud est dicere contradictoria posse assignari in æternitate secundùm aliam, & aliam præsentialitatem, vel secundùm eandem præcisè præsentialitatem, vel secundùm totam præsentialitatem. Primò modo non assignatur ratio contradictionis, quia secundum vnam præsentialitatem potest A esse, & secundùm aliam A non esse. Secundo modo comparantur contradictoria, quia accipiendo vnam præsentialitatem, puta per respectum ad vnum instans temporis nostri. A simul non potest esse, & non esse. Si etiam accipiatur illa præsentialitas, vt comparatur ad diem, adhuc A simul secundùm totam illam præsentialitatem non potest esse, & non esse: est enim impossibile A esse per totam illam præsentialitatem, & non esse per totam illam eãdem. Tertio modo, fit contradictio, quia est impossibile A esse secundùm totam præsentialitatem æternitatis, & simul non esse secundùm illam totam. Conclusio ergo intelligitur tantùm primo modo; scilicet secundùm aliam & aliam præsentialitatem.

Ad secundum de Patre generante, patet responsio, quia secundùm vnam præsentialitatem præcisè non est simul generans, & non generans, nam accipiendo æternitatem secundùm præsentialitatem ad primum instans originis, in quo Pater est, non possunt istæ esse veræ, Pater generat, Pater non generat; licèt secundùm aliam, & aliam præsentialitatem Pater sit generans, & sit non generans: hoc idem dico de Filio. Similiter est contradictio dicendo Pater generat secundùm totam præsentialitatem æternitatis, & Pater non generat secundùm totam illam.

Ad aliud de instanti temporis, &c. Dico, quod non est simile, quia illud instans nullam durationem habet, nisi instantaneam; ideò est impossibile A esse, & non esse in eodem instanti temporis; sed non est sic de instanti æternitatis, quia illud habet permanentem durationem, & necessariã, ita quòd est simpliciter impossibile illud deficere: ideò in eo potest considerari alia, & alia præsentialitas.

Contra quintam conclusionem arguo. Primò, quia si A habet *esse* in instanti temporis positiuo, & habeat *non esse* in eodem instanti positiuo, puta quòd Deus destruat A, & conseruet ipsum instans, erit A habens *esse* in eodem instanti positiuo, & *non esse*, sic in proposito, si Deus conseruaret instans æui, annihilando æuiternum, tunc haberet *esse*, & *non esse* in eodem instanti æui positiuo, & tamen non erit implicatio contradictionis, & præcipuè ponendo instans æui distingui realiter ab æuiterno. 9.

Secundò, pono, quòd A habeat *esse* in aliquo instanti æui, quod instans correspondeat tempori nostro vnius horæ, quæro an Deus possit annihire A in medietate horæ, aut non: si non, cõtrà, quia in quolibet instanti temporis, potest annihilare: si sic, & instans æui duret per totam horam, ergo potest idem Angelus in eodem instanti æui esse, & non esse. Nec valet dicere, quòd tale instans, ex quo fundatur in æuiterno, quòd simul annihiletur; quia illud instans ponitur ens absolutum realiter distinctum.

Quomodo accipiatur contradictio.

Tertiò quæro, quomodo accipitur contradictio, cùm dicitur, Angelus est, & non est, aut accipitur penes instans æui positiuum sic, quòd sit contradictio esse, & non esse in eodem instanti positiuo; aut penes instans negatiuum, scilicet quòd sit contradictio idem esse in instanti positiuo, & non esse in instanti negatiuo, id est, quòd quando desinit esse simul desinat esse ipsum instans. Si primo, ergo si idem Angelus comparatur ad instans temporis, puta quòd possit esse, & non esse, nulla erit contradictio, quia tantùm accipitur penes instans æui. Si secundò, hoc est contra Doctorem, qui concedit eundem Angelum posse esse in instanti æui positiuo, & non esse in eodem negatiuo modo præexposito.

Quartò

Quartò, videretur sequi, quòd si nulla detur mensura propria, nulla esset contradictio: patet, quia si Angelus A non habeat propriam mensuram, tunc ipsum esse,& non esse nulla esset contradictio, & sic si per possibile Deus faceret Angelum esse pro instanti aliquo temporis, & in eodem instanti non esse, per impossibile, tunc nulla esset contradictio, quia illud instans temporis non esset propria mensura Angeli, quod videtur valde absurdum.

Quintò, sequeretur quòd hîc nulla esset contradictio, puta instans temporis nunc est, & immediatè non est, quia licèt desinat esse, non tamen in illo puncto, quo est desinit esse; sed immediatè post desinit esse, vt patet, quia desinit in indiuisibilibus exponitur per positionem de præsenti, & negationem de futuro, id est, instans nunc est,& immediatè post non erit: ergo desinit esse.

10. Respondeo ad primum, quòd casus est impossibilis, scilicet quòd annihiletur mensuratum per se, & conseruetur instans mensurans præcisè illud, quia dum desinit mutatio, necessariò desinit proprium instans mensurans illam. Sic dico de instanti æui, quia ista instantia si poneretur dependere à mensuratis, quòd esset simpliciter impossibile mensurantia esse, mensuratis non existentibus. Dico secundò, quòd non haberem pro inconuenienti, si instans æui correspondeat alicui parti temporis nostri puta vni horæ, quin Angelus in eodem instanti æui, licèt non possit esse, & non esse secundùm totam præsentialitatem ipsius, vt dixi de æternitate, nec similiter secundùm vnam, & eandem præsentialitatem, potest tamen esse,& non esse secundùm aliam, & aliam præsentialitatem, vt dixi de instanti æternitatis.

Ad secundum dico pariformiter, primò, quòd si annihilatur in aliquo instanti temporis, quòd etiam instans æui annihilatur. Secundò, quòd potest in vno instanti temporis esse, & in alio non esse stante eodem instanti æui,& tunc erit secundùm aliam,& aliam præsentiam ipsius.

Ad tertium per idem respondeo.

Ad quartum dico, quòd si contradictio habeat accipi respectu alicuius mẽsuræ indiuisibilis, quòd si nulla talis mensura esset, quòd nulla esset contradictio,& sic A esse, & non esse nulla esset contradictio: patet, quia A potest esse in aliquo tempore,& in alio non esse; sed est contradictio ipsum esse in eodem instanti, vel tempore, & simul non esse; ergo circunscripta omni mensura, tam intrinseca, quàm extrinseca, nulla esset contradictio formaliter, quod concedo. Si etiam teneatur, quòd contradictio sumatur præcisè penes mensuram propriam,& intrinsecam, tunc si in existentia Angeli nulla ponatur mensura propria, nulla erit cõtradictio, & tunc Angelum esse, & non esse non contradicerent; quia Angelum simul esse, & non esse, sumitur ista simultas per comparationem ad mensuram intrinsecam, quæ ex hypothesi negatur.

11. Contra sextam conclusionem arguitur primò: instans æui potest ex natura sua simul coëxistere infinitis partibus temporis; ergo à fortiori successiuè. Patet antecedens, quia si per possibile, essent infinitæ partes temporis, simul actu coëxisteret illis. Probatur consequentia à simili, quia maioris virtutis est simul posse ferre decem, quàm successiuè,& similiter posse esse simul præsens pluribus locis, quàm successiuè; ergo sic erit in proposito.

Secundò, quia si ex natura sua non potest successiuè esse præsens infinitis partibus temporis, hoc erit (vt dicit Doctor) quia esset infinitæ virtutis. Contrà, quia hoc magis videtur, si coëxisteret infinitis simul: patet, quia corpus simul esse in infinitis locis est infinitæ virtutis; vt patet à Doctore *in quarto, dist.*10. *& præsenti*, & tamen posse esse successiuè in infinitis locis non est virtutis infinitæ, vt patet.

Tertiò arguitur, quia si non potest esse præsens infinitis partibus temporis successiuè, hoc erit, quia non durat in infinitum, quia si duraret posset coëxistere. Contrà, quia vt sic non ponitur magis perfectum, quia duratio maior non facit maiorem perfectionem, vt etiam patet à Scoto *in primo, dist.*2.*quæst.prima.* *Duratio maior non facit maiorem perfectionem.*

Respondeo ad primum, concedendo antecedens posito tali casu, sed nego consequentiam, quia posse coëxistere infinitis partibus successiuè virtute propria est virtute propria posse habere *esse* pro alio, & alio instanti: & sic poneret se virtute propria in *esse*, & virtute propria conseruaret se in infinitum, & sic esset virtutis infinitæ. Nec est modò simile de ferente successiuè centum pondera,& ferente simul, quia in secundo casu requiritur maior virtus in ferendo: in primo sufficit eadem virtus, quæ sufficit ad ferendum vnum. Sed in instanti æui coëxistente infinitis partibus temporis successiuè requiritur virtus conseruans illud instans per tempus infinitum, quæ virtus erit infinita.

Ad secundum, patet per idem, & cùm probatur per simile de corpore,&c. Dico, quòd non est simile de aliquo simul coëxistente infinitis partibus temporis, & de corpore existente in infinitis locis, quia in primo casu ex coëxistente tali non sequitur maior perfectio: patet, quia si albedo esset præsens toto tempore præterito, si illud esset in se non esset in se perfectior, vt patet: si tamen virtute sua posset esse in pluribus subiectis esset maioris virtutis, sic dico de existente in pluribus locis simul, vt patet à Doctore in quarto, dist.10.

Ad tertium dico, quòd ideò est, quia non durat in infinitum,& cùm dicitur, quòd maior duratio, &c. Dico, quòd aliquid magis durare contingit dupliciter. Primò virtute propria, secundò absolutè,& non virtute propria. Primo modo, est maioris virtutis,& sic dicimus Deum esse infinitæ virtutis, quia ex natura sua durat in infinitum,& de necessitate naturæ. Secundo modo nullam in se formaliter includit perfectionem,& sic patet. *Aliquid magis durare contingit dupliciter.*

Contra septimam conclusionem arguitur primò. Si talis mensura ponitur successiua, aut ponitur continua, aut discontinua: non primò, quia non est ibi aliquo *nunc* copulans, cùm tantùm vnum nunc immediatè succedat alteri; non secundò, quia quæro de *nunc* succedente primo *nunc*, aut immediatè oritur à principiis intrinsecis ipsius Angeli, aut immediatè causatur à Deo. Si primò, videtur inconueniens, quia tunc in quolibet instanti causaret aliud, & aliud *nunc*, & tunc quæro, si in primo instanti sit Angelus correspondente alicui instanti temporis, & pòst fiat in alio instanti æui, tunc quæro, aut causat illud in instanti temporis, aut in tempore immediatè sequente primum instans temporis. Si primò, ergo instans temporis succedit immediatè instanti temporis. Si secundò, contrà, quia tale instans cùm sit indiuisibile tantùm causatur in instanti, & maximè à causa perfectè agente per modum naturæ. Præterea in quolibet instanti tem 12. *Instans cùm sit indiuisibile, quomodo causetur in instanti*

temporis ponitur eadem existentia Angeli, ergo in quolibet instanti temporis causatur ab Angelo aliud, & aliud *nunc* æui: ergo illa *nunc* correspondebunt aliis, & aliis instantibus temporis sibi immediatis. Non est dicendum, quòd huiusmodi *nunc* immediatè causetur à Deo, quia tunc posset causare & non causare, & sic esse æuiternum sine æuo, & sic non esset necesse mensurari æuo.

Secundò nunquam permanens perfectè, vt permanens mensuratur mensura successiua: patet, quia per illa non cognosceretur permanens mensuratum, & tamen mensura ex natura rei est notior mensurato, sed existentia Angeli est perfectè permanens, & tota simul, ergo.

Decimo meta.c.2.& 3. Tertiò mensura, & mensuratum sunt vnigenea ex decimo Metaphysicorum; ergo si mensura Angeli sit successiua, & existentia ipsius Angeli erit similiter successiua, quod est impossibile, cùm sit simpliciter indiuisibilis.

13. Respondeo ad primum, quòd illud secundum *nunc* oritur à substantia Angeli, & cùm quæritur an in instanti, an in tempore. Dico, quòd si primum *nunc* correspondebat tempori nostro, quòd secundum potest oriri in instanti immediatè sequenti illud tempus. Si verò primum *nunc* correspondebat instanti temporis, tunc secundum *nunc* erit tempori nostro immediatè sequenti illud instans correspondens, & concedo, quòd in eodem instanti, quo ponitur substantia Angeli, ponitur & illud *nunc*. Et cùm probatur, quòd in quolibet instanti, quia existentia Angeli ponitur à Deo in *esse* in quolibet instanti temporis, negatur, quia vt ponitur in primo instanti temporis, & in *nunc* correspondente tali instanti temporis, tunc secundo ponitur tantùm in *nunc* correspondente tempori immediatè sequenti, & tertiò ponitur in *nunc* correspondente instanti immediatè sequenti illud tempus, & vt quanto ponitur, ponitur in *nunc* æui correspondente tempori immediatè sequenti illud instans, & sic successiuè. Si dicatur existentia Angeli habet esse in *nunc* correspondente instanti temporis nostri, & Deus potest ipsum annihilare in instanti; ergo & potest ponere in eodem instanti. Dico, quòd non potest annihilare nisi in tempore immediatè sequenti. Si dicatur annihilatio fit in instanti temporis, siue in *nunc* æui correspondente instanti temporis. Dico hoc esse verum, si ponitur existentia Angeli coëxistere tempori nostro. quòd tunc annihilatur in vltimo instanti illius temporis, si verò coexistat tantùm vni instanti non anhilat, nisi in tempore immediatè sequenti. Et cùm dicitur, quòd res in quocunque instanti temporis potest à Deo annihilari, si intelligatur de instantibus immediatis, est simpliciter impossibile, quia talia non possunt esse. Si verò intelligatur, quòd in quolibet instanti terminante aliquam partem temporis conceditur, & sic debet intelligi.

Ad secundum dico, quòd permanens potest mensurari non in se absolutè, sed secundùm duratiuam existentiam: sic intelligendo, quòd dum ipsum permanens frequenter ponitur à Deo in *esse* sic ponitur sub alio, & alio *nunc* æui, & sic ipsum permanens, quamuis indiuisibile dicitur successiuum pro quanto idem quasi infinities ponitur.

Ad tertium patet per idem, quòd dicitur hoc modo successiuum, licèt non propriè, quia semper manet idem, tamen dicitur successiuum, pro quanto idem multoties ponitur, & hoc sufficit, licèt auctoritas Philosophi aliter possit exponi.

Contra octauam arguitur. Primò, quia manet eadem existentia Angeli, & ipse Deus in se; & tamen videtur sequi alia, & alia relatio saltem rationis: patet, quia in alio, & alio instanti ponitur simpliciter eadem existentia Angeli secundùm *esse*, quod præcisè priùs habuit: ergo idem manens dicit alium, & alium respectum ad ipsum Deum, vt producentem, & conseruantem. 14

Secundò, quia manentibus iisdem absolutis potest causari noua relatio, patet de relationibus extrinsecus aduenientibus, & patet de vnione naturæ ad Verbum.

Responsio patet ex superiùs dictis. Et vltrà dico, quòd licèt tales respectus possint sic esse noui saltem rationis comparando Deum, vt ponentem in *esse* Angelum pro alio, & alio instanti, tamen non possunt esse noui, accipiendo existentiam Angeli in *esse* absoluto, ita quòd simpliciter habeat idem *esse* quod habuit in primo instanti, sic quòd in alio instanti non intelligatur poni in *esse*. Dico etiam, quod nullo modo possunt esse noui, quia semper manent idem fundamentum, & terminus. *An respectus possint esse noui.*

Ad secundum conceditur de relatione extrinsecus adueniente, quòd possit esse noua relatio sine nouitate fundamenti, & termini.

Contra primam conclusionem secundæ quæstionis distinctionis secundæ arguitur sic: Primò, aut quia sunt inseparabilia, ideò sunt idem realiter, & sic motus cœli esset idem realiter ipsi, cùm mobile tale non possit separari à tali motu, vt patet à Doctore *in secundo, dist.1.q.5.* aut quia respectu illius dicit causam intrinsecam, & necessariam, & tunc sequitur, quia relatio rationis causata ab intellectu diuino comparante se, vt intelligentem ad rem intellectam (à qua non potest separari, & est necessariò causata in seipso, vt patet à Doctore *in primo, dist in.30.& in secundo, dist.1.q.5.*) erit idem realiter illi, quod est contra Doctorem *in isto secundo, vbi suprà.* 15. *Cælum non potest esse sine motu, & tamen non est idem realiter cũ motu, quoniam talis inseparabilitas prouenit ab extrinseco.*

Secundò, quia si producens aliquid necessariò in seipso est idem realiter illi, sequitur, quòd substantia, quæ necessariò producit accidens reale in seipso, (vt patet de forma ignis, quæ necessariò producit in se aliquem gradum caliditatis, vt patet à Doctore *in quarto, dist.12.*) erit idem realiter illi, quod est falsum.

Respondeo, vt notaui in isto secundo Doct. *dist.1.q.5.* vide ibi multa singularia.

Contra secundam arguitur sic, quia est impossibile aliquem motum particularem esse, quin detur tempus particulare, mensurans ipsum præcisè, & talis motus est causa necessaria talis temporis, vt patet quarto Physicorum, ergo est idem realiter. Nec valet dicere, quia in tempore vnius horæ contingit transire spatium bipedale à tanta virtute, & à virtute maiori in duplo, ita quòd in vna hora transiuit spacium quadrupedale: ergo tale tempus includit plures partes, quàm tempus mensurans motum virtutis minoris, & sic tempus vnius horæ distinguitur realiter, quia illud tempus à virtute maiori, etsi distinguatur realiter à motu virtutis minoris; non tamen distinguitur realiter à motu virtutis maioris, & sic dico de alio tempore mensurante motum minorem.

Respondeo, quia etsi tempus illud particulare non possit separari, & causetur à tali motu necessariò, non tamen sequitur ipsum esse idem realiter; patet, quia tempus horæ si esset idem realiter,

realiter, haberet præcisè tot partes, quot motus haberet in numero,& magnitudine; & esset impossibile habere nec plures, nec pauciores, quia ergo tempus vnius horæ potest plures includere, ideò realiter distinguitur.

16. Si dicatur,quòd spacium bipedale potest transiri in medietate horæ à virtute maiori in duplo, & sic tempus vnius horæ distinguitur à tali motu. Dico,quòd esset tale tempus idem quod prius, quoad numerum partium, & magnitudinem earum,licèt motus ille sit velocior, tamen erit idem qui prius:nisi dicatur, quòd tanto spacio respondet sibi tantus motus secundùm numerum,& magnitudinem partium,& maiori spacio maior motus, & per consequens maius tempus secundùm numerum partium in numero,& magnitudine,& sic tempus mensurans motum,quod præcisè fit in tali spacio,habebit præcisè tot partes quot,& motus, & sic erit idem realiter; sic motus velocissimus,& motus tardus, qui fiunt simpliciter super eodem spacio, sunt æquales quoad numerum partium,& magnitudinem: ergo & tempus mensurans illos motus, licèt minus tempus mensuret motum velociorem, & maius motum tardiorem.

Deinde instatur contra aliud dictum, quasi in principio quæstionis,vbi habet illud,quòd si esset distinctum ab aliquo, esset posterius eo naturaliter:ergo necessariò est idem illi, si incompossibile est illud aliud esse sine eo:vbi vult in hac propositione, quòd si est impossibile A esse sine B,& A est prius natura B, & B inest A, A necessariò est idem realiter B, & ècontra. Contra hoc dictum sic intellectū instatur sic:Primò, quia omne prius duratione distinguitur realiter à posteriori duratione,hoc patet; sed illud quod assignatur à Doctore esse idem realiter ex hoc, quòd est impossibile esse sine alio,& est prius naturaliter illo, est prius duratione:ergo,&c. Patet minor, quia prius natura alio est etiam prius duratione, vt expresse patet à Doctore in *tertio, distinct.3.qu.1.* & *in isto secundo dist. præsenti, q.4.* & etiam ex intentione patere potest *in primo,dist.8.q.vlt.& in isto secundo,dist.1. q.2.* Ex hoc sequitur, quòd subiectum, quod ponitur prius natura (etiam loquendo de priori natura positiuè) propria passione,quòd etiā sit prius duratione. Similiter sequitur,quòd essentia diuina,quæ ponitur à Doctore prior natura attributis,& etiam proprietatibus hypostaticis,quòd etiam sit prior duratione illis, & per consequens tam subiectum à propria passione, quàm essentia ab attributis,& proprietatibus distinguuntur realiter ab illis, & tamen est incompossibile subiectum esse sine passione, vt patet ab ipso in pluribus locis,& similiter est incompossibile essentiam esse sine attributis, & sine proprietatibus: ergo propositio Doctoris non videtur absolutè vera.

Prius natura alio est etiam prius duratione.

Secundò instatur, quia sunt multa ab inuicem realiter distincta, quorum vnum inest formaliter alteri,quæ tamen sic se habent, quòd est incompossibile vnum posse esse sine alio,nec ècontra;& vnum est prius natura alio: ergo propositio non est absolutè vera. Antecedens patet primò de primo mobili,& motu eius:est enim incompossibile primum mobile esse sine motu, tenendo opinionem Philosophorum, scilicet quòd primum mobile necessariò moueatur ab Intelligentia applicata sibi,vt suprà patuit dist.1.q.5.& mobile est prius natura motu suo, & tamen distinguitur realiter ab illo,vt patet suprà, *dist.1.q.5.* hoc idem patet de ente rationis causato ab intellectu diuino in essentia diuina,vt suprà patet,*dist.1.q.5.* 25.

Respondeo ad primum, quòd illa propositio, scilicet *prius natura positiuè est prius duratione*,est tantùm vera de priori natura,quod opponitur posteriori natura, & sic quando vnum oppositum in est prius natura positiuè alio opposito,inest etiam prius duratione, aliter duo opposita possent simul duratione inesse eidem,& sic duo opposita possent inesse alicui in eodem instanti temporis, cùm in eodem instanti temporis possint esse plura instantia naturæ,vt suprà patet q.1 dist.1. Et hoc modo loquitur Doctor quæstione quarta præsentis distinctionis,vbi loquitur de priuatione, & habitu, quia si priuatio materiæ, siue substantiæ prius natura positiuè inest, etiam priùs duratione inesset; aliter priuatio,& habitus possent esse simul in eodem instanti temporis. Et similiter hoc modo loquitur in tertio modo,& in primo,&c. Sed quando prius natura non est incompossibile posteriori natura,vt patet de subiecto,& passione,& de essentia,& attributis,tunc non sequitur,quod tale prius natura sit prius duratione, imò necessariò est simul duratione. Benè tamen verum est,quòd priori natura quantùm est ex se, non repugnat esse prius duratione, & si repugnat, est ex hoc, quòd necessariò est causa,vel quasi causa talis posterioris,& de hoc satis dixi suprà *distinct.1.quæst.2.* & *in prologo primi*, vide ibi.

Quomodo valeat illa propositio prius natura positiuè sit prius duratione.

Ad aliud patet responsio ex dictis suprà dist. 1. q.5. vide,quæ ibi notaui.

QVÆSTIO III.

Vtrùm omnium æuiternorum sit vnum æuum?

Alensis. D. Bon. D. Th. Hent. *& dd.citat.q.1. Vasq.1.p.d.34.* Vide Sco. *in Theorem.5. In simul existentibus tempore.*

1. QVOD non [a] quia tunc illud esset in vno subiecto,quo destructo, vel mutato,mutarentur omnia alia æuiterna: quod videtur inconueniens. Et similiter destructis aliis videtur illud mutari, quia non esset in eo æuum respectu aliorum.

Contrà,[b] vnum est tempus omnium temporalium, 4. Phys. ergo vnum æuum omnium æuiternorum.

Hic dicitur quòd tot sunt æua, quot æuiterna, ita quòd in quolibet æuiterno est aliquod indiuisibile proprium, pertinens ad genus Quantitatis: & ex multis talibus potest constitui vnus numerus,sicut recitatum est prius.

Mag.F. D.Bon.2. d.2.a.1.q.2. Mair. q.3. Duran.q.5. Tex. co.95. & 110. Hen.quodlib.5.q.13. vide quodl. 2.q.2.

COMMENTARIVS.

a PRimò arguit, probando quòd non omnium æuiternorum sit vnum æum, quia tunc illud esset in vno subiecto: quia illud æuum siue ponatur accidens; siue substantia, non posset esse in pluribus subiectis. Si ergo esset in vno subiecto, tunc ipso destructo, vel mutato, mutarentur omnia alia æuiterna: & similiter destructis, vel mutatis aliis æuiternis mutaretur illud subiectum, quæ videntur absurda.

b *Contra.* Hic arguit ad oppositum, probando quòd tantùm sit vnum æuum: & arguit à simili, quia sicut est vnum tempus omnium temporalium, 4. *Phys. tex. com.* 91. *&* 110. sic videtur quòd vnum sit æuum omnium æuiternorum.

SCHOLIVM.

De æuo externo, ponit tres modos dicendi. Primus, negat vllum æuiternum esse alterius æuum. Secundus, ait omnem Intelligentiam superiorem, esse æuum, seu mensuram respectu sui inferioris, & sic infimus Angelus nullum mensurat, nec supremus ab vllo mensuratur. Tertius, ait tantùm supremum Angelum esse aliorum æuum; hunc sequitur D. *Thom.* 1. *p. quæst.* 10. *artic.* 6. *& alij; sed quæstio parum habet realitatis: & contentio videtur vocalis.*

SEd ista positio ponere videtur pluralitatem sine necessitate: ideò videtur dicendum contra eam, sicut in præcedenti quæstione dictum est: quia aut æuum vocatur actualis existentia Angeli æuiterni, & hoc modo, quot sunt Angeli tot sunt æua: aut dicitur aliquid intrinsecum Angelo actualiter existenti, mensurans ipsam existentiam: & hoc modo æuum nihil est, sicut probatum est in præcedenti quæst. Aut æuum dicitur aliquid extrinsecum aliud ab actuali existentia Angeli æuiterni: quod tamen extrinsecum ex natura sui natum est mensurare actualem existentiam ipsius Angeli æuiterni; & tunc [a] potest poni tripliciter, quia vel potest negari omne tale extrinsecum ex natura sui natum mensurare actualem existentiam ipsius æuiterni ponendo omnia æuiterna habere existentiam æquè inuariabilem: quia licèt vna existentia sit perfectior alia, & per hoc posset eam mensurare tali mensuratione quiditatiua, sicut loquitur Philosophus 10. Meta. quòd *primum in omni genere*, &c. tamen mensuratione duratiua, quæ dicitur aliquo modo reduci ad genus Quantitatis, non videtur vna existentia inuariabilis esse inuariabilior alia: quia cuilibet omnino repugnat successio partium in ipsa: & tunc diceretur, quod cùm æuum ponatur mensura alicuius inquantum durans est inuariabiliter, & illud sic extrinsecum, oporteret esse notius ex natura rei secundùm rationem inuariabilitatis: & cùm non sit talis differentia inter existentias æuiternorum; nihil sic erit æuum. 2.

Tex. 2. & inde.

Vel alio modo potest di i, [b] quòd quælibet existentia superior est simplicior qualibet existentia inferiori, & nata certificare de ipsa existentia inferiori ex natura rei, & pro tanto quælibet existentia superior posset dici æuum respectu inferioris; & tunc tot sunt æua, quot æuiterna, excepto hoc, quòd in vltimo æuiterno non est æuum; quia existentia eius nullam aliam existentiam inuariabilem mensurat: & similiter existentia supremi Angeli est tantùm æuum respectu aliorum inferiorum, quia existentia eius inuariabiliter mensurat omnes alios, & non habet æuum aliquod isto modo, quia nullam aliam existentiam habet superiorem se. 3.

Vide D. Th. quodl. 5. ar. 7. & Var. q. præsenti soluẽdo primum principale.

Nihil resoluit, quia non refert quid horũ dicas.

Vel potest dici tertio modo [c], quòd si æuum non dicatur quæcunque existentia simplicior alia, & notior nata certificare de ea, sed illa simplicissima: quæ ex ratione sua formali, & in se est certissima, & primò nota nata certificare de aliis. Hoc modo potest concedi tantùm vnum æuum, scilicet existentia primi Angeli respectu omnium aliorum æuiternorum. Quæcunque autem istarum viarum ponatur, saltem non est in aliquo æuiterno suum æuum: nec in vltimo æuiterno est aliquod æuum: nec primum, siue supremum æuiternum, in quo est primum æuum, mensuratur aliquo æuo: quia nihil tale habet in se ex quæstione præcedenti, nec in alio ex natura rei, nata est certificari: quia quælibet alia est minus certa.

Vtrum motus primus est in tempore?

Contra istud primò arguitur, quia tunc sequeretur, si ita est, quòd primus motus non mensurabitur tempore, sicut nec primum æuiternum mensuratur æuo: videtur enim simili comparatio hinc & inde. Conceditur consequens propter istam rationem, quia secundùm Philosophum 4. Phys. *Omne, quod est in tempore, exceditur à tempore, & corrumpitur, & tabescit in tempore; & ideò necessaria & impossibilia non sunt in tempore.* 4.

Tex.c. 120. *Vide Sco. 4.Physʃ. q.18.*

tempore. Primus igitur motus,qui non corrumpitur in tempore, nec exceditur ab eo; non est in tempore,nec mensuratur tempore.

Sed ista ratio [e] non valet, quia aliquid esse in tempore est sicut aliquid esse in numero,non est autem de ratione existentis in numero, quod excedatur à numero:imò si accipiatur primum numeratum, hoc est adæquatum numeratum ,illud adæquatur ipsi numero:sed de ratione numerati est, quòd pars eius excedatur à numero, quia ipsum est maius sua parte ; & ipsum totum est adæquatum numero : igitur pars eius exceditur à numero. Ita dico de ente in tempore, quòd ex quo omne tale ens est de necessitate variabile secundùm aliud & aliud *esse*, necesse est secundùm aliquid sui, puta secundùm aliquam dispositionem quam habet ex parte temporis, quòd excedatur à tempore;quia aliter se habebit in alia parte temporis, & ideò impossibilia, & necessaria non sunt in tempore: quia non est alia & alia dispositio in eis,vt possint excedi à tempore, vel aliter se habere. Primus autem motus, licèt secundùm se totum non excedatur à tempore : tamen exceditur à tempore secundùm quamlibet eius partem, & hoc sufficit ad hoc,vt verè dicatur mensurari tempore, & videtur inconueniens,quod tempus cùm sit mensura vniformis,non habeat aliquod primum mensuratum vniforme,tale videtur primus motus.

Necessaria & impossibilia quomodo non sunt in tempore.

Tunc ad argumentum, nego [f] consequentiam, quia non est similis ratio hîc & ibi. Similiter etiam primus motus mensuratur tempore, hoc est, quia vel motus ponitur aliud tempore, propter illam rationem, quæ superiùs posita est de 4. Physic vel ponendo tempus esse idem motui, potest ille motus mensurare se, non quidem primò, sed secundùm partem,quæ nota est nata mensurare totum, sicut dicit Philosophus 4. *Physic.*tempus mensurat ipsum motum in determinando quendam motum,qui postea mensurabit totum motum; sicut longitudinem cubitus in determinando aliquam magnitudinem,quæ metietur totum.Neutra tamen ratio potest esse in proposito:quia non est aliquid in æuiterno primo aliud ab existentia sua, nec ipsa existentia sua est quanta,vt mensurare possit se ipsam secundùm aliquam partem notam sibi.

Quæst. præced. *Tex.c.96.* *Tex.114.* *Tempus etiamsi sit idem motui,est eius mensura.* *Ad arg.1. superius.*

Ad primum argumentum dico,quòd destructo primo non sequitur alia mutari,nisi 5.
secundùm quandam relationem in eis,puta, quia tunc non erunt mensurata à primo, sicut priùs fuerant mensurata:nec est inconueniens ponere talem mutationem in aliquo,quod priùs habuit relationem.& modò non.

Similiter quod infertur, quòd illud mutabitur destructis aliis. Dico ,quòd non sequitur:quia priùs ad illa alia non habuit relationem realem,sed tantùm rationis : quia non se habuit ad illa, sicut mensura dependens ad mensurata, sed sicut excedens, & ideò destructis aliis,non mutabitur absolutè, nec secundùm aliquam relationem realem:quia nulla relatio realis priùs fuit in eo ad illa.

Ad argumentum in oppositum,potest dici,quòd loquendo de æuo,prout, dicit aliquid extrinsecum aliud ab existentia Angeli mensurata, prima opinio sola negat vnum æuum esse illo modo:secunda autem & tertia concedunt vnum æuum licèt secunda non concedat vnum æuum tantùm.

Et tunc si arguas,quòd tantùm est vnum tempus omnium temporalium:ergo debet esse tantùm vnum æuum omnium æuiternorum. Consequentia non valet, quia non omnis motus superior habet rationem mensuræ ex natura rei respectu inferioris : nec habet conditiones mensuræ ex natura rei,sicut habet quælibet existentia superior respectu inferioris,loquendo de existentiis inuariabilibus Angelorum:& ideò non est similis ratio hic & ibi,scilicet,quòd sicut ibi tantùm est vnum tempus omnium temporalium,quòd ita sit hìc tantùm vnum æuum omnium æuiternorum.

COMMENTARIVS.

1. a ET *tunc potest poni tripliciter.* Primò potest negari omnis mensura extrinseca , *[illegible] omnia æuiterna habere existentiam æquè inuariabilem* , non enim vna est inuariabilior alia,cùm ibi nulla sit successio.

Secundò dico , quòd loquendo de mensura quiditatiua,vna existentia potest esse mensura alterius,puta perfectior respectu imperfectioris, de qua mensura loquitur Philosophus *decimo Metaphys.tex.comme 1.27.*

Sed loquendo de mensuratione duratiua diceretur , quòd cùm æuum ponatur mensura alicuius,inquantum durans inuariabiliter,& illud sic extrinsecum oporteret esse notius ex natura rei secundùm rationem inuariabilitatis ; & cum non sit talis differentia inter existentias æuiternorum nihil sic erit æuum.

b *Vel alio modo potest dici.* Doctor dat alium modum , quo vna existentia Angeli possit dici mensurari.Et dicit primò,quòd quælibet superior

quia perfectior,& simplicior potest dici mensura inferioris, qua ratione suæ simplicitatis potest certificare de existentia inferioris,& sic existentia superior potest dici æuum respectu inferioris. Secundò dicit, quòd hoc modo loquendo quot sunt æuiterna tot sunt æua; sic tamen intelligendo, quòd non dentur plures existentiæ Angelorum æquè simplices,&æquè perfectæ, quia si in eadem specie possint esse plures Angeli, vt infrà patebit *dist.* 3. tunc existentia speciei superioris posset esse æuum respectu omnium speciei inferioris,& sic non essent tot æua,quot æuiterna. Sed tenendo,quòd quilibet differat specie ab alio, est facilis responsio; quia infimus Angelus mensuratur existentia Angeli propinquioris, & Angelus mensurans mensuratur existentia Angeli sibi superioris,& propinquioris,& sic ascendendo. Tertiò dicit, quòd supremus Angelus non potest habere aliquod æuum,vt mensuram, patet, quia non datur existentia superior creata, quæ sit perfectior, & simplicior, & per consequens quæ ex natura rei nata sit certificare de existentia inferiori. Et sic existentia supremi Angeli est tantùm æuum respectu aliorum inferiorum, quia existentia eius inuariabiliter mensurat omnes alios.

2. *Vide Thom. quolib. 5. & Varronem q. præsenti.* *Vel potest dici tertio modo*, &c. Nota cùm dicit, quòd existentia superioris Angeli mensurat existentiam inferioris,quia simplicior, & certior; sic debet intelligi, quod sicut aliqua essentia perfecta, puta homo in genere animalis mensurat quiditatiuè alia animalia, puta pro quanto vnum animal magis appropinquat quiditati hominis, tanto eius quiditas apparet perfectior,& nobilior. Sic cùm existentia superioris Angeli sit perfectior,& simplicior, & per consequens vt existentia inferioris pro quacunque duratione ei comparetur, redditur certior. Et sic cum existentia superior ratione suæ perfectionis videtur sibi competere certior duratio & perfectior, & sic patet esse mensura inferioris.

d *Contra istud arguitur.* Hìc Doctor arguit contra secundum, & tertium modum, vbi ponitur, quòd prima existentia Angeli non mensuratur æuo, & deducit ad hoc inconueniens, quia si sic, videtur sequi, quòd nec etiam primus motus possit mensurari tempore, videtur enim similis comparatio hinc & inde.

3. *Declaratio literæ. Quid sit esse in tempore.* *Sed ista ratio non valet.* Hìc Doctor intendit saluare quod dixit de prima existentia Angeli, & quòd non mensuretur alia mensura,& quòd dicatur mensura respectu inferiorum, & tamen quòd motus primus mensuretur. Et litera satis est clara, tamen pro iunioribus aliqualiter declaro ipsam. Ibi *Aliquid esse in tempore, est aliquid esse in numero*, patet quarto Physic.tex.comm.120.vbi habetur, quòd tempus est numerus,& mensura motus. Sicut enim per numerum certificantur res numeratæ, ita per tempus certificatur quantitas motus. Sequitur: *Non est de ratione existentis in numero,&c. Sed de ratione numerati est, quòd pars eius excedatur à numero, quia ipsum* scilicet numeratum adæquatum numero *est maius sua parte,& ipsum totum* scilicet numeratum primum *est adæquatum numero, igitur pars eius*: scilicet numerati adæquati, *exceditur à numero*, qui adæquatur numerato adæquato. Sequitur. *Ita dico de ente in tempore*.&c.

Duplex est tempus. Hìc nota, quòd duplex est tempus, scilicet particulare;& vniuersale, particulare est illud, quod intrinsecè mensurat motum particularem, & hoc per se, & rem subiectam tali motui per accidens, vt exposui suprà *dist. præsent. q.* 2. vniuersale est illud quod mensurat intrinsecè motum vniuersalem, vt motum primi mobilis extrinsecè omnes alios motus particulares. Et sicut per accidens mensurat subiectum motus vniuersalis, ita per accidens, & extrinsecè mensurat subiecta aliorum motuum particularium. Et ideò subiecta motuum particularium mensurantur tempore, quia aliter se habere possunt in alia, & alia parte temporis, & ideò exceduntur à tempore, supple vniuersali.

f *Tunc ad argumentum, nego consequentiam quia non est similis ratio hìc & ibi*, quia existentia primi Angeli non habet mensuram aliquam, quæ saltem excedat mensuratum, secundùm aliquam eius partem, cùm omninò sit indiuisibilis, nec habet existentiam superiorem, & simpliciorem, &c. Motus tamen primus, & si non excedatur secundùm se totum à tempore, exceditur tamen secundùm quamlibet eius partem, & ideo non est simile.

Similiter etiam primus motus. Hìc Doctor assignat aliam causam dissimilitudinis, quia primus motus secundùm se totum mensuratur. Si enim ponitur tempus aliud à primo motu per illam rationem Philosophi 4.*Physic.tex.com.*96.scilicet quia tempus non est velox, &c. Vel si ponitur tempus esse idem, quòd motus, adhuc primus motus mensuratur, quia motus ille potest mensurare se, non quidem primò, sed secundùm partem, quæ nota est, & nata mensurare totum, vt suprà dictum est *in præsenti dist. quæst.* 2. Sicut etiam dicit Phil.4.*Physic.tex.com.*114. Tempus mensurat ipsum motum in determinando quendam motum, qui postea mensurabit totum motum, sicut longitudinem cubitus in determinando aliquam magnitudinem, quæ metietur totum. Neutra tamen ratio potest esse in proposito, quia non est aliquid in æuiterno primo aliud ab existentia sua, nec ipsa existentia sua est quanta, vt mensurare possit seipsam secundùm aliquam partem nota in sibi.

Ad primum argumentum respondet Doctor quòd si æuiterna dependerent ab æuo in *esse* & conseruari, quòd destructo primo destruerentur æuiterna, sed quia tantùm dependent in mensurari, ideò non sequitur, quòd destructo primo ipsa destruerentur. Nec etiam sequitur ipsa mutari ad se, siue quò ad absolutum, sed tantùm quo ad aliquam relationem realem, quia mensuratum ex natura rei realiter refertur ad mensuram ex natura rei,& sic ad destructionem termini, siue mensuræ, sequitur destructio relationis fundatæ in mensurato. Similiter quod dicitur, quòd illud mutabitur destructis æuiternis. Dicit Doctor, quòd non sequitur, quia talis mensura non refertur relatione reali ad æuiterna, siue mensurata, vt etiam patet 5. *Metaphy.*c *Ad aliquid, tex.com.* 20. & de hoc magis patebit *in quolib. q.* 13. Et si aliqua relatione refertur, illa erit tantùm relatio rationis; se habet enim ad illa sicut excedens ad excessa, quia prima Intelligentia creata est perfectior,& simplicior. 4. *Quomodo de pendeant æui terna ab æuo.*

Ad arg. in oppositum. Hìc Doctor dat modum sistendi, quòd non sit tale æuum extrinsecum, & hoc sustinendo primum modum in corpore quæstionis. Dat etiam modum sustinendi, quòd tantùm sit vnum æuum omnium æuiternorum, & hoc tenendo tertium modum in corpore quæstionis

stionis positum, vel quòd sint plura æua tenendo secundum modum.

Et tunc si arguas,&c. Respondet Doctor sustinendo secundum modum de æuo, quòd consequentia non valet, quia non omnis motus superior habet rationem mensuræ ex natura rei respectu inferioris, nec habet conditiones mensuræ ex natura rei, quia non omnis motus superior ex natura rei est simplicior,& perfectior, nec habet illas conditiones mensuræ, quæ ponuntur in distinctione præsenti q.2. sicut habet qualibet existentia superior respectu inferioris ratione maioris perfectionis,& simplicitatis, loquendo tamen de existentiis inuariabilibus Angelorum, & ideò non est similis ratio hîc & ibi scilicet quòd sicut ibi tantùm est vltimum tempus omnium temporalium, quòd ita sit hîc tantùm vnum æuum omnium æuiternorum, vt patet ex supradictis.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm operatio Angeli mensuretur æuo?

D.Thom. 1.*p.quæst.*10.*art.*5.*ad* 1.*vbi* Caiet. Contad. Henr.*quodl.*12.*quæst.*8. Capr.*hic q.*2.*art.*1. Dur. *quæst.*6.Vasq. 1.*p.d.*36.ipse Scot.4.*d.*49.*quæst.*6. §. de secundo dub. *& dd.citati quæst. prima*.Mayr. *hic* Dionisius Carthus. 2.*d.*2.*q.*2.

1. QVartò & vltimò quæro quantùm ad istam materiam, Vtrùm operatio Angeli mensuretur æuo? Quòd non, per Auctorem de Causis, propositione penultima. Inter rem, cuius substantia & actio mensuratur tempore, & rem, cuius substantia, & actio mensuratur æternitate, est res media, cuius substantia mensuratur æternitate vel æuo,& actio mensuratur tempore: Angelus est huiusmodi: ergo,&c. *Mag.G. H. Arg.*1. *Vide Proclum* 196. *& Aug.* 11.*Ci. c.*15. *& super Ioan. hom.*3.

Præterea 8.Physic. nihil generatur vt statim non sit: ergo omnis operatio Angeli durat per tempus: & per consequens præcisè non est in instanti, si autem esset in æuo, cùm non sit sempiterna, esset præcisè in aliquo instanti: ergo,&c. *Text.c.*8.

Oppositum, operatio Angeli non mensuratur tempore, nec æternitate: igitur æuo. Consequentia probatur, quia non ponuntur plures mensuræ in mora essendi. Antecedens probatur,& patet de æternitate: de tempore probatur, quia angelus posset habere operationem non existente motu cæli: sed motu cæli non existente non est tempus: ergo,&c. *Ratio ad opp.*

COMMENTARIVS.

TItulus quæstionis est, an operatio intrinseca Angeli, scilicet intelligere, & velle, mensuretur æuo? & non loquitur hîc de aliqua operatione merè supernaturali, sed de intellectione, & volitione, quæ naturaliter causantur ab intellectu,& voluntate Angeli, vel vt à causa totali, vel partiali.

SCHOLIVM.

Sententia D. Thom. Hen. & aliorum, operationes Angeli mensurari tempore discreto, idest quantitate discreta, distincta à numero & oratione, quam non nouit Arist. quia posuit Intelligentias esse paruos Deos,& sic non posuit specialem mensuram ipsorum operationibus.

2. HIc dicitur, quòd operatio Angeli intrinseca mensuratur tempore discreto, quod ponitur sic. Mensura, quæ est durationis rei, est modus quo res mensuratur & ipsa proportionatur mensurato: sicut mensura permanentis est permanens; & fluentis est fluens: igitur talem proportionem oportet inuenire inter cognitiones, vel operationes intrinsecas angeli, & mensuras eorum, istæ autem cognitiones sunt transeuntes, quia angelus non omnino habet vnam intellectionem sibi possibilem, sed multas, quæ fluunt & transeunt ordine quodam, ita quòd vna post aliam: & tamen absque connexione, ita quòd Angelus non habet vnam cognitionem connexè post aliam, vel ex alia, quia non discurrit, absque etiam successione, quia nulla istarum operationum est in continua acquisitione,& deperditione: sed dum est, est tota simul & indiuisibilis: ergo correspondebit eis mensura proportionalis habens partes transeuntes ordinatas & indiuisibiles: tale est tempus discretum: igitur,&c. *Henr. quodl.*12. *q.* 8. *quære Var.q.præsenti.*

Et con

Lib.4.c. 20. Et confirmatur ista ratio per August. super Gen. ad literam, vbi vult quòd Deus mouet creaturam spiritualem per tempus.

Si autem quæritur, quid sit illud discretum tempus.

Dicitur, quòd est verè quantitas, & quantitas discreta, distincta specie à continua, nec est species quantitatis discretæ, quæ est numerus aut oratio, quia partes huius temporis non permanent; numeri quidem partes permanent, ita quòd si non permaneant, hoc accidit numero, pars autem orationis necessariò non permanet, & tamen non continuatur cum alia parte. Conuenit ergo tempus discretum cum oratione per hoc, quòd pars eius non permanet: sed differt ab oratione, quia quælibet pars orationis vocalis continuatur cum vocali, vel consonantis cum consonante: & potest esse in tempore nostro verè, & mensurari ab aliqua parte temporis, licèt non necessariò continuetur alij parti, nulla autem cognitio angeli potest in se mensurari tempore; quia indiuisibile est, nec potest continuari cum alia.

12. Metaph. & alibi. Sed si quæritur, quare istam quantitatem discretam non ponit Aristoteles inter species quantitatis?

Vide suprà 1.d.8.q.5. Quare De Th. D. Bo. vbi supra. Respondetur, quòd posuit Intelligentias esse quosdam Deos: & ideò non posuit aliquam mensuram correspondentem operationi tali eorum, nisi simul totam.

Si quæratur quomodo se habet istud tempus discretum ad tempus nostrum?

Dicitur, quòd *nunc* temporis discreti necessaria coëxistit alicui parti temporis nostri: & per consequens omnibus partibus, quæ sunt simul cum illo instanti. Si enim Angelus cum aliquo instanti nostro, habeat aliquam cognitionem primò, non statim in proximo instanti habebit aliam: sed in tempore sequenti habet aliam cognitionem: & in vltimo instanti illius temporis sequentis potest habere aliam cognitionem continuè cum tempore nostro.

Ed additur quòd instans istud non habet aliquam proportionem ad instans nostrum: quia idem nunc illius temporis discreti, potest coëxistere cum quantocunque nostro tempore maiori vel minori, secundùm quòd Angelus potest continuare eandem intellectionem indiuisibilem, cum maiori vel minori parte temporis nostri, absque alia noua intellectione.

COMMENTARIVS.

1. HIc *dicitur* ab Hérico quolib. 12.q.8. Et hæc opinio est satis clara in litera; reduco tamen ipsam opinionem per aliqua dicta, vt clarius intelligatur. Primò dicit, quòd vna intellectio Angeli quantumcunque duret, mensuratur aliquo *nunc*; ita quòd illud *nunc* poterit coassistere tempori nostro, puta vnius diei, vel vnius anni, si illa intellectio tantùm continuetur, & alia intellectio (prima transeunte) mensuratur alio *nunc*, quod quidem *nunc* tanto tempori nostro assistit, quanto illa intellectio continuatur, & sic de aliis intellectionibus. Et ex istis *nunc* redditur tempus discretum constans aliis, & aliis *nunc* sibiinuicem succedentibus. Tempus ergo discretum mensurat omnes operationes intrinsecas Angeli. Et dicitur tempus *discretum* ad differentiam temporis continui, & successiui. Nam illud dicitur tempus continuum, & successiuum, quando vna pars succedit alteri, & continuatur illi parti, quod fit quando est ibi instans continuans partes; & dicitur tunc continuare quando est principium vnius, puta futuræ, & finis alterius, scilicet præteritæ, vt suprà patuit præsenti distin. quæstio 2. Sed non est sic in tempore discreto, quia vnum *nunc* non est principium *nunc* futuri, nec finis *nunc* præteriti. Secundò dicit, quòd talis intellectio Angeli est simpliciter indiuisibilis, & nullo modo continua, & successiua; & sic mensura illius erit indiuisibilis, quæ est *nunc* temporis discreti. Tertiò dicit, vt etiam patet suprà *præsenti dist. quæst. prima, in additionibus, quæ ponuntur in fine huius secundi*, quòd sicut aliquod est in re, ita habet mensuram sibi correspondentem; & sic cùm essentia diuina sit indiuisibilis, & indefectibilis, habet æternitatem indiuisibilem, & indefectibilem pro mensura. Et sicut Angelus est indiuisibilis, & defectibilis habet æuum indiuisibile, & defectibile. Et sicut res temporalis est indiuisibilis, & defectibilis, ita habet tempus diuisibile, & defectibile pro mensura. Et multa habet in litera, quia ibi clara sunt relinquo intuenti literam, & similiter omitto quasdam rationes, quas ipse facit pro sua positione, & similiter omitto multa in suo modo ponendi, quæ omnia vide, quia ibi clara sunt.

SCHOLIVM.

Impugnat dictam sententiam de tempore discreto, late probans operationes angeli, via & patriæ, mensurari æuo: quia habent vniformem modum permanentia cum ipsis angelis.

COntra conclusionem [a] huius positionis, arguo primò sic. Quæ habent vniformem modum manendi, dum manent, habent mensuram eiusdem rationis in manendo, licèt

licèt vna diutiùs maneat, quàm altera: sed * cognitio Angeli, dum manet, habet modum manendi eundem cum existentia angeli, licèt non habeat tantam durationem sicut existentia eius habet: igitur habet mensuram eiusdem rationis cum illa existentia: & ita mensuratur æuo sua operatio, & non tempore. Maior probatur, quia formali rationi existentiæ angeli secundùm vniformitatem, vel difformitatem, correspondet propria ratio mensuræ, secundùm istos, distinguendo tres modos mensuræ rerum, secundùm triplex esse rerum, & ita patet maior. Patet etiam minor, quia volunt, quod mensura media correspondeat illi, quod habet moram indiuisibilem, & tamen defectibilem, ita quòd potest ex se non esse, & illam mensuram ponunt æuum, nunc autem, sicut angeli existentia est indiuisibilis, & tamen defectibilis: ita & cognitio eius, secundùm istos. *al. cogitatio.* *Hen. quodl. 5. q. 13.*

Si dicatur, quòd cognitio non sémper erit; & existentia eius semper erit: & ita non est simile de existentia eius & cognitione. Istud non videtur valere, quia etiamsi angelus foret statim annihilandus, non propter hoc non mensuraretur æuo, dum manet.

Si etiam dicatur, quòd in potestate eius est habere cognitionem istam, vel non habere, sic non est de actuali existentia eius. Nec hoc videtur valere, quia sicut aliquàndo non fore, non variat existentiæ mensuram, dum manet: ita multo magis illa causa, per quam potest ista potentialitas reduci ad actum puta per creatam, vel increatam, non variabit formalem rationem mensuræ existentiæ eius; vel moram eius in existendo.

5. Præterea secundò, [b] omnes concedunt actum beatificum Angeli mensurari æuo: patet per August. de fide ad Pet. 18. ille autem actus necessariò includit, vel præsupponit actum naturalem & hoc ponendo Angelum habere aliquam productionem in actu suo beatifico, licèt non possit ex se in totalem productionem actus beatifici impossibile autem est æuiternum necessariò includere, vel præsupponere aliquid posterius æuiterno, quod scilicet mensura posteriori æuo: igitur ille actus naturalis, qui includitur in actu beatifico, non potest esse temporalis.

Contra modum [c] ponendi, videtur concedere magnam multitudinem temporum sine necessitate, sequitur enim quod quilibet Angelus habeat suum tempus discretum: quia vnus potest continuare cognitionem suam cum die nostro: & Angelus alius, potest suam continuare cum dimidio die: tertius cum hora, & ita vnus Angelus habebit quatuor instantia sui temporis discreti, dum alius habet vnum instans, imò sequitur, quòd in quolibet angelo erunt duo tempora discreta, quia quilibet poterit continuare intellectionem suam, non continuando volitionem: & ita habebit duo instantia intellectionis, & tantùm vnum instans volitionis. *Contra Henr.*

Præterea æua secundùm istum, [d] in diuersis æuiternis sunt alterius rationis, si existentiæ actuales æuiternorum sunt alterius rationis: & in Angelis diuersarum specierum ponit æua diuersarum specierum: igitur similiter intellectionum alterius speciei erunt *nunc* temporis discreti alterius speciei.

6. Ex hoc arguo sic, nulla vna quantitas componitur ex pluribus omnino diuersarum rationum, quia licèt senarius possit componi ex binariis & ternariis, quod tamen negat Philosophus 5. Metaph. *sex sunt tantum semel sex*, & Auic. 3. Metaph. tamen nulla quantitas composita ex pluribus, quantumcunque distinctarum rationum, potest esse eadem quantitas, puta quòd senarius posset esse ex denariis & binariis & quibuscunque. Sed dum fluit dies nostra, posset Angelus intelligere quæcunque intelligibilia naturalia distinctarum rationum puta lapidem, lignum, ferrum aquam, cuprum, & quodcunque aliud post quodcunque aliud: & ergo & tempus suum componeretur ex instantibus diuersarum rationum correspondentibus illis intellectionibus diuersarum specierum, posset etiam non cogitare ista vel intelligere sed alia plura, vel tot aliarum specierum, posset etiam per consequens tempus suum correspondens isti diei, esse compositum ex omnibus aliis partibus, & in nulla determinata positione se habentibus ad istud tempus: ergo, &c. *Tex. 19.*

7. Præterea, quòd ponitur vnum [e] *nunc* illius temporis necessariò coëxistere pluribus instantibus nostri temporis; videtur esse fuga: & propter hoc poni videtur, ne concedatur tempus nostrum esse discretum: quia si instantia illius temporis præcisè coëxisterent instantibus temporis nostri, tunc sequeretur, quòd sicut illud tempus est discretum, ita & nostrum tempus esset discretum, & hoc fugiendo videtur poni istud sine ratione, scilicet quòd oporteret vnum instans illius temporis, coëxistere multis partibus nostri temporis. Quòd autem hoc non sit necessarium, probo, quia quotcunque intelligibilia

gibilia possum ego intelligere in aliquo tempore, tot intelligibilia, vel plura, potest Angelus intelligere in eodem tempore distinctè: quia in intellectu creato, qui non potest omnia simul intelligere, videtur esse perfectionis, posse multa intelligere sine aliqua mora, nam hoc magis attribuitur ingeniosioribus; sed intellectus humanus potest habere intellectionem aliquam in aliquo vno instanti, & post statim potest habere aliam, & sic multas in aliquo tempore dato: igitur non est necesse intellectum Angeli sit intelligit *A* cum aliquo instanti nostro, sistere in intellectione ipsius *A*, per aliquod tempus, & per instantia illius temporis, in quorum aliquo posset intellectus meus habere aliam intellectionem. Si enim dicatur; [f], quòd intellectus meus post instans, non potest intelligere immediatè, sed oportet quòd per tempus maneat in illa cognitione, alioquin non esset dare primum instans illius cognitionis sequentis. Si enim poneretur intellectionem illam indifferenter mensurari tempore & instanti, non concluderet argumentum: tunc enim sicut non est medium inter instans & tempus, ita nec inter intellectionem meam, quæ est instanti, & illam, & quæ est in tempore immediatè habito, & tunc secundæ intellectionis non est dare primum. Sed inconueniens videtur, [g] quòd similes intellectiones non habeant præcisè similes mensuras.

Si mensuraretur operatio angeli instanti, & tempore operatio sequens aliam instantaneã, non haberet primũ esse.

Si autem intellectio Angeli mensuretur æuo, sicut postea dicetur, tunc etiam posset esse aliqua cum vno instanti, & aliqua cum tempore habito: & illa secunda habet primum sui *esse*, sicut & prior: quia illa secunda habet mensuram indiuisibilem, sicut & prima habet, sed tamen nihil temporis nostri primum coëxistit ille secundæ intellectioni, & hoc modo est de intellectionibus Angeli: quia si aliquid intelligat cum instanti nostro, non oportet illam intellectionem manere per tempus habitum, sed si statim habeat aliam intellectionem, illa coëxistit tempori habito post instans, cum quo fuit prior intellectio; & tunc nihil erit temporis nostri primum coëxistens illi secundæ intellectioni.

c.4.& 5.

Præterea videtur, quòd iste deberet dicere consequenter, quòd similiter intellectiones nostræ mensurentur tempore discreto, quia intellectiones nostræ videntur esse totæ simul secundùm Philosophum 10. Ethic, cùm sint perfectæ & transeuntes, & ordine quodam se habentes. 8.

Et si dicatur, sicut ipse videtur dicere, quòd habent connexionem, quia intelligimus discurrendo, discendo hoc ex hoc Angelus non sic: contra, hoc [h] non facit per se continuationem, vel non per se continuationem intellectionis ad intellectionem, non enim magis successiuè acquiritur cognitio conclusionis, vel intellectio conclusionis ex hoc, quia pars acquiritur post partem, & cognitio conclusionis acquiritur post, & per cognitionem principij, quàm si ista cognitio, videlicet conclusionis, habetur præcisè post cognitionem principij & sine ea.

Similiter possumus habere intellectiones distinctas succedentes sibi absque discursu, etsi illæ sint totæ simul: igitur illæ essent continuatæ quasi in tempore discreto: quod est contra Philosophum *in de Memor. & Reminiscentia*, quia intelligimus cum continuo & tempore.

Præterea quod dicitur de differentia numeri & orationis, & huius temporis, quia partes numeri manent, & partes orationis possunt esse in se continuæ: sed partes temporis istius nec manent, nec possunt esse in se continuæ. Omnes istæ differentiæ videntur esse materiales, & non formaliter distinguere rationem quantitatis discretæ, inquantum discreta est: accidit enim quantitati habenti partes non copulatas ad terminum communem, quòd illæ partes simul maneant, siue fluant, siue quælibet in se sit indiuisibilis, siue non.

COMMENTARIVS.

Scotus improbat opinionẽ Henrici.

a CONtra conclusionem huius positionis: Doctor primò improbat conclusionem Henrici in se. Secundò improbat modum ponendi ipsius. Conclusio Henrici est, quòd operatio Angeli intrinseca tantùm mensuratur *nunc* temporis discreti; existentia Angeli mensuratur *nunc* æui. Et Doctor hîc probat, quòd talis operatio mensuretur simili mensura, quâ mensuratur existentia Angeli, quæ probatio est satis clara in litera; & breuiter stat in hoc, quòd sicut existentia intellectionis Angeli habet eundem modum manendi dum manet, qualem habet existentia Angeli, dum manet, idest quòd sicut Angelus habet existentiam omnino indiuisibilem, & intellectio similiter habet, vt patet per ipsum Henricum, vbi suprà, sequitur quòd ipsa intellectio habebit similem mensuram; sed existentia Angeli secundùm Henricum mensuratur *nunc* æui: ergo & intellectio ipsius. Nec valet dicere, quòd existentia Angeli manet diutiùs; quia si Angelus statim foret annihilandus,

hilandus, adhuc mensuraretur *nunc* æui, vt suprà patuit præsenti dist. quæst. prima. Si dicatur, quòd secundùm Doctorem videtur quòd intellectio non habet *esse* permanens, sed in continuo *fieri*, vt patet, respondendo ad vltimum argumentum, distinct. 3. quæstionis vltimæ primi, & per consequens videtur posse mensurari alia mensura à mensura æui. Dico quòd hoc nihil est ad propositum, quia Doctor arguit ad hominem, quia Henricus ponit illam intellectionem habere *esse* omninò indiuisibile, vt suprà patuit.

Intellectio est de genere permanentium. Dico secundò, quòd etiam secundùm Doctorem habet *esse* permanens, vt patet per ipsum, cùm sit de genere Qualitatis, vt ipse aliqualiter innuit, vbi suprà, & clarè probat in quolibet, quæst. 13.

2. b *Præterea secundò omnes concedunt, &c. Ille autem actus necessariò includit actum naturalem*, idest, quòd idem actus beatificus est partialiter productus ab Angelo, & quo ad hoc dicitur actus naturalis, talis productio partialis non est necessariò ab agente supernaturali, & vt idem actus principaliter producitur (licèt partialiter) ab agente merè supernaturali dicitur supernaturalis. Tunc arguitur sic: Idem actus vna tantùm mensura mensuratur; sed actus beatificus, & vt producitur ab agente supernaturali, & ab agente naturali, in re est simpliciter idem, licèt varietur secundùm diuersos respectus, quia vt comparatur ad agens naturale dicitur naturalis; & vt ad agens supernaturale dicitur supernaturalis: ergo cùm actus beatificus mensuretur æuo, sequitur quòd vt producitur partialiter ab agente naturali mensuretur æuo: non enim isti respectus alij, & alij faciunt diuersam mensuram in fundamento.

Addit Doctor vnam probationem ibi, *Impossibile est autem æuiternum necessariò includere, vel præsupponere aliquid posterius æuiterno, quod mensuratur mensura posteriori*, patet, quia sicut æuiternum necessariò est prius temporali, ita æuum necessariò est prius tempore, & hoc etiam patuit, vbi suprà *præsenti dist. quæst. prima*, secundùm Henricum. Cùm ergo actus beatificus mensuretur æuo, & ille idem partialiter producitur naturaliter ab ipso Angelo, sequitur quòd tantùm mensuretur æuo, & non tempore, nec continuo, nec discreto, cùm necessariò sit posterius æuo etiam secundùm Henricum.

3. *Henric. quolib. 9. q. 93. quære Ochã & alios nominales.* c *Contra modum ponendi*. Hîc Doctor improbat modum ponendi Henrici: posuit enim quòd vna intellectio Angeli quantumcunque durans mensuretur *nunc* temporis discreti, quod *nunc* de necessitate tanto tempori nostro coassistit quantum illa intellectio durat: hoc Doctor improbat, quia ponit multiplicitatem temporis sine necessitate. Et vltrà sequeretur, quòd vnus Angelus habebit quatuor instantia temporis discreti, & alius tantùm vnum instans respectu vnius temporis nostri. Nam si vnus Angelus intelligat lapidem, & continuet illam intellectionem per vnam diem, & alius Angelus habeat intellectionem lapidis, & continuet eam per horam, & habeat cognitionem, puta hominis, & continuet per aliam horam, & habeat aliam cognitionem æquè per horam continuatam, & sic deinceps, statim sequitur intentum, scilicet quòd vnus Angelus per totam diem habebit tantum vnum instans temporis discreti, & alius per eundem diem habebit non tantùm quatuor, sed & mille instantia temporis discreti, quod videtur absurdum, imò videtur quòd in vno Angelo respectu vnius diei possint habere duo tempora discreta: quia si continuet intellectionem per horam, habebit vnum tempus discretum, siue vnum *nunc* temporis discreti, & post habeat aliam intellectionem per aliam horam continuatam, tunc habebit vnum tempus discretum constans ex duobus instantibus temporis discreti.

Et similiter si per medietatem horæ continuet intellectionem lapidis, & per aliam medietatem continuet aliam intellectionem, habebit illud tempus discretum, & sic vnus Angelus in vna die poterit habere plura tempora discreta, & alius in eadem die tantùm habebit vnum tempus, imò fortè tantùm vnum *nunc* temporis discreti, si continuet vnam intellectionem per totam illam diem, quod est inconueniens.

d *Præterea aua*, &c. Hîc Doctor deducit Henricum ad hoc inconueniens, videlicet, quòd tempus discretum operationis Angeli esset constitutum ex *nunc* alterius rationis: patet, quia ipse vult, quòd *nunc* æui distinguatur ab alio *nunc* eo modo, quo æuiterna distinguuntur. Et sicut Angelus inferior specie distinguitur ab Angelo superiore, ita *nunc* mensurans existentiam inferioris distinguitur specie à *nunc* mensurante existentiam superioris. Pono modò, quòd Angelus intelligat lapidem, lignum, hominem, & huiusmodi, istæ intellectiones distinguuntur specie, quia specificantur ab obiectis specie distinctis, vt probat Doctor *in primo dist. 3. quæst. 7.* ergo & ipsa *nunc* temporis discreti mensurantia has intellectiones distinguuntur specie, & sic tempus illud, quod est mensura componitur ex *nunc* distinctis specie, quod est absurdum, vt patet de aliquo. Nam linea componitur tantùm ex lineis; & corpus ex corporibus; & superficies ex superficiebus; & motus vnius speciei ex motibus tantùm vnius speciei. 4. *Hic Henric. ducitur ad inconuenieñs.* *Quomodo intellectiones distinguantur specie.*

e *Præterea quod ponitur vnum nunc*, &c. Henricus enim ex hoc dixit, quòd vnum *nunc* mensurans intellectionem Angeli, necessariò coassistit alicui tempori nostro, & non vni instanti, quia deduceretur ad hoc inconueniens, scilicet quòd tempus nostrum esset discretum, quod est contra omnes Philosophos. Quòd autem sequeretur, patet, quia si *nunc* mensurans vnam intellectionem, coëxistit vni instanti temporis nostri ita aliud *nunc* mensurans aliam intellectionem immediatè sequentem primam coëxistit alij instanti temporis nostri, & sic de aliis, & per consequens videretur tempus nostrum esse discretum. Et tamen Doctor probat, quòd non potest euadere hoc inconueniens, quia si ego in instanti *A*, possum cognoscere lapidem, & in tempore immediato illi instanti possum cognoscere hominem, à fortiori hoc videtur de Angelo, cùm sit perfectior, & sic *nunc* mensurans intellectionem Angeli poterit coassistere vni instanti temporis nostri, & per consequens non est necesse intellectum Angeli, si intelligat *A* cum aliquo instanti nostro sistere in intellectione ipsius *A* per aliquod tempus, & per instantia illius temporis, in quorum aliquo posset intellectus meus habere aliam intellectionem. *Probatio Doctoris contra Henricum.*

5\. f *Si enim dicatur*, quòd intellectús meus, &c. Diceret forte Henricus, quòd ego non possem habere intellectionem durantem tantùm per instans, quia intellectio sequens non posset haberi in tempore immediato illi instanti; patet, quia intellectioni secundæ non posset dari primum instans sui *esse*; quod probat, quia sicut non est medium inter instans, & tempus (quia inter quæcunque duo instantia semper datur tempus medium: ergo inter instans primum, & ipsum tempus non mediat aliquod instans) ita nec inter intellectionem meam, quæ est in instanti, & illam, quæ est in tempore immediatè habito est aliquod medium, & sic intellectionis secundæ non daretur primum instans sui *esse*: patet, quia inter primum instans in quo est intellectio prima, & tempus immediatè sequens, in quo est secunda intellectio non datur aliquod instans medium, & sic nec primum instans intellectionis secundæ. Et sic poneret, quòd intellectio possit mensurari instanti, & tempore, ita quòd prima intellectio habeat tantùm *esse* per instans, & sic habet primum instans sui *esse*, quia ista est vera. Hæc intellectio nunc est, & immediatè ante hoc instans non fuit: ergo incipit esse. Secunda verò intellectio, quæ est in tempore immediato illi instanti, non habebit primum instans sui *esse*; patet, quia hæc est falsa, ista intellectio in isto instanti est, cùm sit tantùm in tempore: si ergo secunda intellectio sit tantùm in tempore immediato instanti, tunc argumentum non concludit, scilicet quòd detur tempus nostrum discretum, quia non datur instans immediatum instanti.

6\. *Responsio Scoti.* g *Sed inconueniens videtur.* Dicit Doctor, quòd est valde inconueniens, quòd intellectiones eiusdem rationis non habeant præcisè similes mensuras, vt patet in aliis mensuratis eiusdem rationis. Et vult quòd si aliqua intellectio nostra mensuratur æuo, siue instanti æui, & alia similiter mensurabitur instanti æui: & sicut primum instans æui poterit correspondere instanti temporis nostri; ita secundum instans æui poterit correspondere tempori immediato illi instanti: & sicut prima intellectio habet primum instans sui *esse*, quia in instanti æui, ita & secunda habebit primum sui *esse* in instanti æui, cùm habeat mensuram indiuisibilem. Sed tamen nihil temporis nostri coëxistit illi secundæ intellectioni. Vult dicere Doctor, quòd illa secunda intellectio non habet primum instans sui *esse* in aliquo instanti primo temporis nostri, sed in instanti æui. Et si tempus nostrum sibi coassistat, non tamen adæquatè sibi coëxistit, ita quòd dicatur, quòd si habet *esse* in tempore immediato post instans primæ intellectionis, quòd primum sui *esse* sit in instanti primo illius temporis immediati, non mensuratur tempore, sed primum sui *esse* est in *nunc* æui, quod potest coëxistere toti illi tempori. Idem dicendum de intellectionibus Angeli, quia si Angelus aliquid intelligat cum instanti nostro non oportet illam intellectionem manere per tempus habitum: sed si statim habeat aliam intellectionem, illa coëxistit tempori immediatè habito instanti, cum quo instanti fuit prima intellectio, & tunc nihil erit temporis primum coëxistens illi secundæ intellectioni.

An in intellectionibus nostris, sit successio. h *Contrà, hoc non facit per se continuationem.* Dicit Doctor, quòd in huiusmodi intellectionibus nostris etiam discursiuis, non est successio & continuatio, sicut est quando vna pars alicuius entis acquiritur post aliam partem, vt patet in alteratione & augmentatione; non enim intellectio habet huiusmodi partes: intellectio ergo conclusionis est ita simplex, si habeatur post cognitionem principij, sicut si non habeatur post talem cognitionem.

SCHOLIVM.

Concludit, maximè propter duas primas rationes, operationes Angeli æuo mensurari, & idem docet de forma substantiali generabili: de formis autem permanentibus, sed acquisibilibus partibiliter, v.g. calore, frigore, problematicus est, an æuo vel tempore mensurentur, & dat modum vtrumque tuendi.

Intellectio Angeli æuo mensuratur. Concedo conclusionem duarum primarum rationum, quòd intellectiones Angeli mensurantur æuo, & breuiter quæcunque existentia actualis inuariabilis, hoc est, cui repugnat, vt secundùm ipsam sit variatio, siue fluxus, vel acquisitio partis post partem; nec enim perpetuitas aliquorum, vel corruptio, vel annihilatio aliquorum variat mensuram formaliter, dummodò existentia sit eiusdem rationis dum manet. 9.

Obiect. An omnia permanentia mensurentur æuo? Tex. c. 118. idem. 6. Phy. t. com. 1. Sed contra hoc:[a] quia tunc videtur, quòd omnia permanentia mensurantur æuo: nihil enim est permanens, cuius existentia non maneat eadem, dum manet, & hoc absque successione propriè dicta, quæ sit acquisitio, vel perditio partis post partem. Consequens videtur esse inconueniens propter duo. Primò, quia secundùm Philosophum 4. *Physic.* quies mensuratur tempore: igitur illa, circa quæ natus est esse motus, quando non sunt in motu, mensurantur tempore, sicut si essent in motu.

Secundò, quia omnium generabilium & corrubtibilium generationes, & corruptiones mensurantur instanti temporis: cuius autem primum *esse* mensuratur *nunc* temporis, eius *esse* habitum mensuratur tempore: ergo omnium istorum *esse* habitum post generationem, mensuratur tempore.

Resp. ad Ad primum dico,[b] quod in entibus ista se habent secundùm quendam ordinem.

Primò

Primò fluxus formæ; secundò forma, secundùm quam est actualiter fluxus: & tertiò forma, secundùm quam potest esse fluxus partis post partem: & quartò permanens, in quo non est natus esse fluxus partium, tamen necessariò habet formam consequentem, in qua natus est esse fluxus: quintò illud, in quo nec potest esse fluxus, nec in aliquo antecedente ipsum naturaliter.

obiect. Primo modo est ipsa successio seu motus, secundo forma, vt qualitas prout sub est tali successioni, tertio eadē qualitas diuisibilis manens, quarto, forma substantialis corruptibilis, quam concomitātur formæ diuisibiles, quinto, angelus, anima.

Primum essentialiter mensuratur tempore: quia contra rationem eius formalem est permanentia, vel quòd aliqua pars eius maneat eadem, sed ratio eius requirit partem eius succedere parti. Quintum omnino inuariabiliter manet idem dum manet, & ideò nullo modo mensuratur tempore, nec secundùm se totum, nec secundùm partem eius, nec etiam mensuratur tempore per accidens. Quartum non mensuratur tempore per se, nec secundùm ipsum est propriè quies, quia non est natum moueri: quiescit tamen per accidens, quia quies est secundùm aliquam formam necessariò consequentem ipsum. Secundum & tertium est eadem forma, licèt secundùm diuersam dispositionem accepta: & secundùm illam, vno modo acceptam, est actu motus, & secundùm alium modum acceptam, est actu quies.

10. De ista forma [c] potest dici, quòd licèt non habeat esse actu variatum, quando est quies secundùm ipsam: habet tamen esse variabile, & ideò nunquam mensuratur æuo, quamquam non sit actu variatum, quia æuum requirit in suo mensurato esse inuariabile cui repugnat successio partis post partem.

Si tamen dicatur omne *esse* non variatum mensurari æuo; tunc potest concedi, quòd ista forma quando secundùm eam non est actu motus, potest dici mensurari æuo.

Sed ista pars videtur minùs probabilis quàm prima, quia actualiter nunc existens, videtur habere instans temporis pro mensura, non autem *nunc* æui, quod tamen oporteret ponere, ponendo ipsum, inquantum est actualiter sub motu, mensurari *nunc* temporis, & vt est actualiter sub quiete mensurari *nunc* æui, quando ergo infertur, quòd omnia permanentia mensurantur *nunc* æui vel æuo; patet quòd non sequitur secundùm vnam viam, sed sola illa, quæ sunt verè permanentia, scilicet inuariabilia, dum manent in actu, & tunc improbatio prima consequentis de quiete, non valet: quia quies non est secundùm aliquam talem formam, sed secundùm illam præcisè, secundùm quam naturaliter est motus.

Si tamen aliquis vellet [d] concedere, calorem inquantum habet *esse* non variatum, mensurari æuo, potest dici, quòd quies eius mensuratur tempore: & tamen calor, cui inest, mensuratur æuo: quia quies non est nisi priuatio alicuius successionis partis post partem, secundùm quod vult Philosophus 5. *Physic.* vbi tractat de contrarietate motus, & quietis, quòd quies est priuatio motus, & alibi, ista autem priuatio præsupponit actualem existentiam illius formæ, in qua est ista priuatio, ita quòd ipsa non est prima ratio existentiæ actualis. Licèt ergo priuatio mensuretur sic tempore: non tamen sequitur propter hoc, quòd existentia talis formæ mensuretur tempore, sed magis alia mensura priore.

Stat calorem mensurari æuo & eius quietem tempore. Tex. 52. 53. idem 8. Physic. tex. 71.

11. Et si dicas quomodo potest ista priuatio, vt distinguitur contra actualem existentiam, mensurari tempore?

Dico, quòd sicut vacuum si esset, mensuraretur eadem magnitudine, qua plenum. Si enim esset ista domus vacua, maior distantia esset mei ad vnum parietem quàm ad alium, sicut natum est esse maius plenum inter me, & illum parietem, quàm inter me, & alium. Tunc enim diceretur vacuum esse tantum, quantum corpus illud, si vacuum non esset, esset interceptum in vacuo, & quantum natum esset esse plenum. Ita in proposito, tanta priuatio est successionis in partibus formæ, quanta nata est esse per motum in eadem forma Hæc enim mensuratio est quietis, non positiuè, sed priuatiuè per motum, qui tunc posset inesse, quando ista priuatio inest, sicut in aliis priuatio semper mensuratur suo habitu, tantum enim malum est cæcitas in oculo apto nato ad videndum in determinato tempore, quantum bonum est visio.

Quomodo conuenit quieti mēsurari, & qua mensura? Vide Com. vbi sup. 4. Physi.

Hoc modo licèt Aristoteles dicat, quòd quies non mensuretur nisi per accidens potest tamen dici hoc modo quòd mensuratur per se eo modo, scilicet quo priuatio mensuratur per se: quia hoc conuenit priuationi per se, quod conuenit ei inquantum est talis natura hoc autem, quod ipsa sit tanta, vel tanta, conuenit ei, inquantum est tanti, vel tanti positiui.

Etsi igitur concederetur calorem inquantum quiescentem, siue quietem caloris, mensurari tempore: non tamen oportet, quòd actualis existentia caloris, mensuretur tempore, quæ præcedit naturaliter istam rationem

quietis: illa enim secundùm se non habet habitudinem ad tempus inquantum talis, nec actualem, nec aptitudinalem. Si tamen cōceditur secundùm illam aliam viam omnem talem formam, dum manet, habere existentiam variabilem, & existentiam non tantùm variatam, sed etiam variabilem, mensurari tempore; tunc omnino est ponendum, illa entia non mensurari æuo, secundùm quorum formas potest esse motus, sed benè concedendum est substantias generabiles & corruptibiles, per se mensurari æuo, licèt per accidens hoc est secundùm quantitatem naturalem consequentem eas, mensurentur tempore.

Et tunc ad secundam instantiam, [e] quæ est de generabilibus & corruptibilibus, dicendum, quòd accipiendo istarum substantiarum mutationem, secundùm quod loquitur Philosophus de ea, illa est indiuisibilis necessariò concomitans indiuisibile terminans motum: ita quòd cùm dicitur mutari est aliter se habere nunc quàm priùs; *aliter se habere* nunc accipitur pro indiuisibili: sed *quàm priùs* accipitur pro diuisibili. Primum igitur *esse* formæ per se terminans fluxum, per se primò mensuratur instanti, & ad illud propriè est mutatio: sed ad primum *esse* formæ, quod non est per se terminans fluxum, non est propriè mutatio, & primò, sed quasi secundariò, inquantum illud primum *esse* concomitatur mutationem propriè dictam. Concedo igitur, [f] quòd primum *esse* substantiæ generabilis, inquantum concomitatur mutationem propriè dictam, mensuratur instanti: sed non sequitur vltrà, ergo *esse* habitum post illud instans, mensuratur tempore: quia in primo instanti comparatur illud esse ad causam particularem generantem, à qua est, & post illud instans non habet dependentiam ad illam particularem causam generantem; sed tantùm ad primam causam conseruantem: & tunc habet habitudinem vniformem ad illam causam conseruantem, sicut *esse* Angeli, quia conseruatur in identitate perfecta absque varietate. 12.

Primum esse formæ substantialis generabilis mensuratur æuo, sed comitatur mutatum esse terminans motū dispositionis; quod mensuratur nunc temporis. Vide suprà rationem vltimam. Hen. contra Bo. q. 1. huius dist. n. 26. al. indiuisibiliter, al. diuisibiliter. Creatio non mensuratur tēpore nec in stanti eius.

g Et ex hoc patet ad argumentum, quod posset fieri de successione in æuo: quia si est successio, ergo innouatio, & per consequens mutatio, & vlteriùs, mutatio mensuratur in instanti temporis: ergo æuiternum est temporale: quia quicquid mensuratur tempore vel instanti temporis, est temporale. 13.

Respondeo, quòd non omnis forma, secundùm quam est innouatio, vel variatio, mensuratur tempore, vel instanti temporis: sed solùm illa secundùm quam mutabile aliter se habuit successiuè, quàm nunc se habet indiuisibiliter: hoc est, cuius termino ad quem, diuisibiliter habito, necessariò præsupponitur terminus à quo indiuisibiliter, & in termino habitus, & hoc vel secundùm quem fuit motus mensuratus tempore, vel vt necessariò concomitans motum mensuratum tempore.

Per hoc etiam patet, quòd Deus posset creare aliquid sine omni tempore, date etiā quòd creatio, vel annihilatio diceretur esse mutatio, quoad hoc quòd est ibi successio formæ post negationem eius: quia non est mutatio eo modo, quo Philosophus loquitur de mutatione, quia non est indiuisibile necessariò terminans fluxum sui oppositi, nec vt primò fluentis, nec vt necessariò concomitantis motum mensuratum tempore.

Ad arg. 1.

h Ad primum argumentum principale dico, quòd doctrina de causis tradita, est secundùm doctrinam Auicennæ erroneam, ac si intelligeret ille Auctor Intelligentias esse Deos quosdam, & earum operationes mensurari *nunc* temporis: non quidem intrinsecam operationem, quia hoc non poneret potentialitatem, nec successionem: sed extrinsecam circa corpus esse in momento temporis: & ideò auctoritas illa non est habenda sicut auctoritas, quia tradita est per radicem erroneam.

Ad 2.

Ad secundum [i] potest concedi, quòd intellectio Angeli non raptim est, sed durat cum aliquo tempore nostro, & tamen non propter hoc sequitur quòd sit in tempore. Potest enim quod est in æuo, durare cum nostro tempore. Vel potest dici, quòd aliqua intellectio potest inesse Angelo præcisè cum instanti temporis nostri: & post illud instans potest habere aliam intellectionem immediatè. Et quando dicis, natura nihil producit, vt statim non sit. Verum est, quòd natura non intendit hoc statim non esse, quod producit: nec etiam natura per generationem aliquid producit, quin inter generationem, & corruptionem, quæ sunt in instantibus temporis continui, sit tempus medium: & ideò generatio & corruptio non possunt continuari sibi inuicem perpetuò secundùm intentionem Philosophi ibi. Tamen non est inconueniens aliquid esse non in tempore continuo, & statim non esse, sicut apparet de mutatione & instanti: quæ non habent *esse* nisi raptim: & statim non sunt.

Ad-

Ad aliud, quod adducitur pro prima opinione secundùm Aug. *Deus mouet per tempus*, Potest dici, quòd accipit ibi *tempus* pro omni eo, quod potest habere *esse* post *non esse*: sicut expositæ sunt auctoritates in 1. q. de æuo: & hoc modo, quodlibet aliud à Deo est temporale; & illud potest dici moueri per tempus: quod habet aliquid succedens alteri, vt esse post *non esse*, licèt succedens, vel illud cui succedit, non sit propriè temporale: quia *non esse*, vel *nihil* nullam habet mensuram; ita dicendum est in proposito. *Ad rationem pro opin. Henr. Quære D. Bo. de multiplici temporis acceptione.*

COMMENTARIVS.

1. *Scotus arguit contra Henricum.* SEd contra hoc. Hîc Doctor arguit probando, a quòd si existentia permanens dum manet, mensuratur æuo, quòd etiam quodlibet permanens mensurabitur æuo, & sic qualitas, & quantitas, & huiuscemodi, dum actu permanent in *esse* quieto mensurantur æuo. Sed hoc videtur inconueniens propter duo. Primò, quia secundùm Philosophum 4. *Physicor. tex. comm.* 118. quies mensuratur tempore. Secundò, quia generationes, & corruptiones omnium generabilium, & corruptibilium mensurantur instanti temporis: cuius autem primum *esse* mensuratur instanti temporis eius *esse* permanens mensuratur tempore.

b *Ad primum dico.* Hîc Doctor primò declarat aliqua. Secundò soluit primam rationem. Primò ergo dicit, quòd fluxus alicuius formæ, puta quando acquiritur calor vt decem, mensuratur de necessitate tempore, dum successiuè acquiritur: nam fluxus ille est quædam successio prioris, & posterioris; & talis successio dicitur motus formaliter, & motus propriè mensuratur tempore, & forma secundùm quam est fluxus, vt puta, calor, qui continuè, acquiritur, dicitur forma, secundùm quam est talis successio, & talis forma vt est sub tali actu, vel successione dicitur actu motus, & forma, secundùm quam potest esse talis successio, vel fluxus, non quòd actu sit fluxus, puta ipse calor vt decem actu permanens, dicitur actu quies, quia nata acquiri per motum.

2. *Notabilis declaratio.* Declaro tamen istam literam: primò *fluxus formæ*, talis fluxus est successio formaliter secundùm prius, & posterius, ita quòd vnum succedit alteri, & talis successio formaliter dicitur formaliter motus, qui essentialiter, siuè per se, mensuratur tempore, vt suprà expositum est *in præsent. dist.* 2. Secundò, forma, secundùm quam est actualiter fluxus, vt calor, vt decem, pro quanto acquiritur successiuè, prout vna pars actu acquiritur post aliam, talis calor dicitur forma, secundùm quam actu fluxus formæ, vel successio formaliter. Tertiò, forma secundùm quam potest esse fluxus, vel successio, & est omnis forma, quæ est partibiliter acquisibilis, vt quantitas, & qualitas corporalis, & licèt habeat aliquando *esse* permanens, tamen sibi non repugnat acquiri partibiliter, cùm sit diuisibilis in plures partes. Hoc secundum, & tertium est eadem forma, licèt secundùm diuersam dispositionem accepta. Nam secundùm quòd est forma, secundum quam est actu fluxus formæ, dicitur motus actu, sed secundùm quod est actu accepta, & habet *esse* permanens, dicitur quies actu. Fortè tamen forma secundo modo non dicitur motus formaliter, cùm talis motus sit formaliter successio, quâ vna pars dicitur alteri succedere, sed erit motus materialiter, pro quanto est id secundùm quod actu sit successio, & similiter forma.

Tertiò, non erit quies formaliter, cùm quies formaliter opponatur motui formaliter, sed poterit dici quies quasi materialiter, quia est forma, in qua nata est fundari quies. Quartò, est permanens, in quo non est natus esse fluxus partium, tamen necessariò habet formam consequentem, in qua natus est esse fluxus. Istud quartum, forma substantialis corporalis, tenendum secundùm aliquos, quòd indiuisibiliter acquiratur, in qua tamen est subiectiuè forma, in qua natus est fluxus, puta quantitas, vel qualitas corporalis. Hoc quartum non mensuratur tempore per se, nec per se secundùm ipsum propriè est quies, cùm non sit natum moueri, quiescit tamen per accidens; quia quies est secundùm aliquam formam necessariò consequentem ipsum, quæ, supple forma, nata est acquiri per motum, & per consequens nata est propriè quiescere. Quintò, est illud in quo non potest esse fluxus, nec in aliquo consequente ipsum naturaliter, vt sunt substantiæ separatæ, & abstractæ. Et hoc quintum omninò inuariabiliter manet dum manet, & ideò nullo modo mensuratur tempore, nec secundùm partem eius, nec per accidens, cùm in eo non sit aliquid natum partibiliter, & successiuè acquiri; tale verò mensuratur æuo, & etiam illa quæ in eo subiectantur, cùm sint omninò inuariabilia dum manent, cuiusmodi sunt intellectiones, & volitiones, vt suprà patuit. 3. *Quomodo quies opponatur motui.*

c *De ista forma potest dici*, &c. Dicit Doctor quòd loquendo de forma secundo, & tertio modo, idest, secundùm quam actu est fluxus formæ, & secundùm quam potest esse fluxus formæ, talis forma mensuratur tempore, quia licèt ipsa forma tertio modo sumpta actu non habeat *esse* variatum, habet tamen esse variabile, & ideò non mensuratur æuo, quia æuum requirit in suo mensurato *esse* inuariabile, cui repugnat successio partis post partem.

d *Si tamen aliquis velit concedere calorem*, Sententia huius literæ est, quòd quamuis quies ipsius caloris mensuretur tempore, non tamen existentia caloris mensuratur tempore, sed æuo. Nam quies ex hoc dicitur mensurari tempore, quia opponitur formaliter motui, qui per se mensuratur tempore. Sicut ergo motus vnius horæ mensuratur tanto tempore, ita quies opposita tanto tempore mensuratur; quia si talis motus calori non inesset per tantum tempus, & natus esset in esse, quies sibi opposita actu inesset per illud tempus: patet, quia quies formaliter non est nisi priuatio alicuius successionis partis post partem, vt vult Philosophus *quinto Physic. text. commen.* 52. & 53. vbi tractat de contrarietate motus, & quietis, quòd quies est priuatio motus. Et addit Doctor quòd licèt Aristoteles dicat, quòd quies non mensuretur nisi per accidens, potest tamen dici hoc modo, quòd mensuratur *Sententia literæ.*

ſuratur per ſe eo modo, quo ſcilicet priuatio menſuratur per ſe, quia hoc conuenit priuationi per ſe, quod conuenit ei inquantum eſt talis natura: hoc autem quòd ipſa ſit tanta, vel tanta, conuenit ei inquantum eſt tanti, vel tanti poſitiui, quòd ſcilicet tanto, vel tanto tempore natum eſt acquiri, & per conſequens tanto vel tanto motu. Et parum infrà, *Concedēdum eſt*, inquit, *ſubſtantias generabiles, & corruptibiles per ſe menſurari æuo*, licèt per accidens, hoc eſt ſecundum quantitatem naturalem conſequentem eas menſurarentur tempore.

Declaratio literæ. e *Et tunc ad ſecundam inſtantiam*, &c. Hanc literam declaro: cùm dicit, quòd *accipiendo iſtarum ſubſtantiarum mutationem, ſecundum quòd loquitur Philoſophus de ea in illa eſt indiuiſibilis*: ideſt quòd mutatio ſubſtantiæ eſt indiuiſibilis. Sequitur, *tale, vel eſt mutatio, vel indiuiſibile.* Pro *Exemplum.* clariori cognitione pono exemplum. Ignis, cùm agit in lignum, primò expellit diſpoſitiones contrarias, puta frigiditatem, & humiditatem, & inducit per motum, puta caliditatem, & ſiccitatem facientes pro generatione ignis, vltimus gradus caliditatis, cùm ſit indiuiſibilis, indiuiſibiliter acquiritur, & tale indiuiſibile terminat motum, ſiuè ſucceſſionem; forma ergo, ignis, qui acquiritur, in inſtanti concomitatur ipſum vltimum gradum caloris. Et hoc eſt quod dicit, *tale vel eſt mutatio, vel indiuiſibila*, ideſt, talis forma ſubſtantialis, vel acquiritur per mutationem, vel eſt indiuiſibilis neceſſariò concomitans indiuiſibile, ſcilicet vltimum gradum caloris terminantem motum. Sequitur in textu, *ita quòd mutari eſt aliter ſe habere nunc quàm priùs.* Notat hîc Doctor rationem *Quid ſit mutari.* propriæ mutationis, & dicit, *aliter ſe habere nunc* accipitur pro indiuiſibili, & *quàm priùs* pro diuiſibili, ideſt, cùm dicimus, quòd ſubiectum mutatur, puta, vt nō calido ad calidū à vt tūc illud ſubiectum dicitur mutari propriè, quia nunc aliter ſe habet, ſcilicet quādo eſt ſub vltimo gradu caloris; quia tunc vltimum gradū indiuiſibiliter habet, & totum calorem in *eſſe* quieto, & permanenti & cùm dicit *quàm priùs*, nam priùs illud ſubiectum erat, ſub continuo fluxu, quia continuè acquirebatur calor in ipſo, ideò quando habet vltimum gradum caloris, aliter nunc ſe habet, quàm priùs ſe habuit. Sequitur: *Primum igitur* eſſe *formæ per ſe terminans fluxum*, ideſt, quòd vltimus gradus caloris, qui per ſe terminat illum motum (vt dixi ſuprà) *menſuratur inſtanti.* Sequitur, *& ad illud propriè eſt mutatio.* Patet per definitionem mutationis priùs dictam, quia ſubiectum exiſtens nunc ſub tali gradu, propriè mutatur, quia aliter ſe habet nunc, quàm priùs ſe habuerit.

Sequitur, *ſi ad primum eſſe formæ*, (ideſt, quòd quando ſubiectum, puta, materia ipſius ligni, eſt ſub forma ſubſtantiali ignis, quæ forma non terminat per ſe fluxum, ſiuè motum, patet, quia ipſa acquiritur ſubitò, & indiuiſibiliter per ſe primò) *ſe habet ſubiectum, non mutatur*, quia vt eſt ſub tali forma non aliter ſe habet nunc, quàm priùs ſe habuit, eo modo, quo expoſui de ſubiecto propriæ mutationis. Sequitur, *ſed quaſi ſecundariò, inquantum illud primum*, ideſt, quòd illa forma ſubſtantialis poteſt dici mutatio ſecundariò, quia concomitatur formā accidentalem, cuius vltimum *eſſe* eſt propriè mutatio, & hoc modo ſubiectum reſpectu formæ ſubſtantialis poteſt dici mutari, quia in ipſo forma ſubſtantialis concomitatur mutationem primò, & per ſe, puta accidentis facientis pro generatione talis formæ ſubſtantialis.

Concedo igitur, &c. Vult dicere quòd primum *Quomodo ſubiectum dicitur mutari.* *eſſe* formæ ſubſtantialis in ſe abſolutè non menſuratur inſtanti temporis, ſed tantùm dicitur menſurari inſtanti temporis quodammodò denominatione extrinſeca, ſupple inquantùm concomitatur vltimum *eſſe* formæ accidentalis, requiſitæ ad hanc generationem formæ ſubſtantialis: & quia tale vltimum *eſſe* menſuratur inſtanti temporis, ideò dicitur quòd primum *eſſe* formæ ſubſtantialis menſuratur inſtanti temporis.

g *Et ex hoc patet argumentum, quod poſſet fieri de ſucceſſione in æuo.* Dicit Doctor, quòd non 7. *Quomodo non omnis forma menſuretur tempore.* omnis forma ſecundùm quam eſt variatio, vel mutatio, menſuratur tempore, vel inſtanti temporis, vt patet de intellectione. Nam intellectus tranſiit de priuatione illius intellectionis ad illam, & ſic dicitur mutatio, non tamen menſuratur inſtanti temporis, vt patet ſuprà de intellectione Angeli. Sed ſola iſta mutatio menſuratur inſtanti temporis, ſecundùm quam mutabile aliter ſe habuit ſucceſſiuè, quàm nunc ſe habet indiuiſibiliter, vt declaraui ſuprà de *mutari* propriè dicto. Vult ergo dicere Doctor, quòd licèt aliqua forma acquiratur poſt *non eſſe* ipſius, & ſic ſubiectum eius tranſeat de *non eſſe* illius formæ ad *eſſe*, quia tamen illa forma non acquiritur ſucceſſiuè, & partibiliter, ſed tota ſimul, ideò non menſuratur tempore, nec inſtanti temporis. Sola *Quænam ſit illa forma quæ mēſuratur tempore.* verò illa forma, quæ acquiritur partibiliter menſuratur tempore, *eſſe* verò illius vltimum menſuratur inſtanti temporis. Sequitur, *hoc eſt, cuius termino ad quem indiuiſibiliter habito neceſſariò præſupponitur terminus à quo diuiſibiliter, & in termino habitus eſt indiuiſibiliter.* Exemplum: nam calor vt octo ſic ſe habet, quòd vltimus gradus, ad quem terminatur totus motus caloris, dicitur terminus *ad quem*, & totus calor, qui præcedit ipſum terminum *ad quem*, qui ſemper eſt ſub motu, dicitur terminus *à quo*; & meritò dicitur quòd ſubiectum reſpectu caloris vt octo, habito vltimo gradu ſe habet aliter, ſupple in termino *ad quem*, quàm ſa haberet in ſucceſſionem caloris, ſiue in termino *à quo*. Sequitur *& in termino habitus eſt indiuiſibiliter*, ideſt, quòd calor vt octo, vt eſt in vltimo gradu, dicitur indiuiſibiliter, quia ille gradus vltimus acquiritur indiuiſibiliter. Sequitur, *& hoc vel ſecundum quem fuit motus menſuratus tempore*, ideſt, quòd illa forma, ſecundùm quam motus menſuratur tempore, terminus illius formæ inſtanti temporis, vt exemplificaui priùs de calore.

h *Ad primum argumentum principale.* Reſ- 8. *Quid ſit operatio intrinſeca Intelligentiæ.* ponſio ſtat in hoc: nam Auicenna voluit, quòd operatio intrinſeca Intelligentiæ ſit intellectio, & volitio, & ſic eadem ſubſtantia cum ipſa. Hoc idem voluit Ariſtoteles 3. de Anima, vel ſaltem *3. de anima com. tex. 13. idem 12. metaph. 19. & 51.* imponitur ei. Et cùm dicitur in argumento *operatio, cuius ſubſtantia menſuratur æternitate, vel æuo, ipſa menſuratur tempore*; ſi intelligat de operatione intrinſeca, non tenetur; ſi de extrin- *Quid ſit operatio extrinſeca intelligentiæ.* ſeca (vt ipſe potiùs) poſſet concedi, quæ operatio extrinſeca eſt mouere cælum, qui motus menſuratur tempore; ſed quæſtio tantùm intelligitur de operatione intrinſeca.

i *Ad ſecundum.* Reſponſio eſt clara ex dictis *Quomodo intellectio Angeli poſſit durari.* ſuprà. Concedit enim, quòd intellectio Angeli poteſt durare, & tamen menſurari æuo, quod poteſt correſpondere tempori noſtro. Poteſt etiam aliqua intellectio correſpondere tantùm inſtanti tē-

potis

poris nostri,& alia immediatè sequens correspondere tempore immediato,vt suprà dictum est.

Thomas de vio Caietanus.

Sed quidam nouus expositor primæ partis S. Tho. *q.10. ar.5.* dicit quòd solutiones, quas facit Doctor, tenendo quòd potest esse successio in mensura aliqua, puta in æuo, absque nouitate, & successione in mensurato, non euacuant rationes prædictas:& improbat specialiter exemplum Doctoris,qui sic dicit: *Si poneretur caro non habens partem,& partem sub quantitate,tunc in mensura essent partes,& non in eo cuius essent,& sic in proposito* esse *Angeli est absque innouatione,& tamen mensura est successiua.* Vnde ad rationem factam directè contra, respondet, negando in sententia, quòd transmutabilitas mensurati, sit vt præcisè causa successionis in mensura.

Respõsio Caietani facilè conuincitur.

Sed contra hoc responsio facilè conuincitur falsa.tum ad hominem,tum simpliciter.Ad hominem quidem,quia si successio in mensura stat cum mutatione, & immutatione partis subiecti seu mensurati,ergo arguere à successione mensuræ ad transmutationem subiecti non valet, sed est sophisma consequentis. Sed ipse Scotus ibidem fatetur,quòd ille processus est bonus, & ab effectu ad causam,ergo,&c. Et confirmatur, quia Aristoteles vsus est illo, nec processus literæ est alius ab illo:si enim successio est in mensura,dicimus,ergo in mensurato, quia variatio mensurati est causa successionis in mensura. Mirum valde est de hoc homine,cùm eandemmet rationem,quam Aristoteles approbat, Thomas improbat. Et propterea necesse est, vt aut approbationem, aut improbationem propriam neget. Simpliciter autem,quoniam indiuisibile impossibile est quòd certificetur ex propriis per diuisibile: ergo impossibile quòd mensuretur per illud:& tenet sequela, quia mensura est certificatio mensurati:antecedens verò patet in exemplo suo. Nunquam enim sciretur quanta esset caro indiuisibilis per quantitatem diuisibilem,si eius esset. Vnde de facto per quantitatem specierum in Eucharistia non mensuratur corpus Christi,quia non est sub ea diuisibiliter,& idem est iudicium in quantitate durationis:si enim ipsa est extensa, nunquam mensurabitur indiuisibili, & inextenso secundùm durationem. Quomodo enim scietur, si illius duratio naturalis etiam fingi non potest? oportet igitur mensuræ extensæ respondere mensuratum extensum, & indiuisibili indiuisibile, vt litera ex Aristotele deduxit.

Quæ sit mensura.

Quomodo nõ mensuretur corpus Christi in eucharistia.

Scotus hic arguit contra quatuor propositiones.

In responsione ad primum, aduerte quòd Scotus arguit contra quatuor propositiones. Prima est affirmatiua, *Operationes Angeli mensurantur tempore.* Secunda est negatiua, virtualiter inclusa in præcedenti, *Operationes non mensurantur æuo.* Tertia est affirmatiua. *Visio beata in Angelis mensuratur æternitate participata.* Et hæ omnes habentur in hac responsione ad primum, vt patet in litera. Quarta verò etiam affirmatiua est. *Esse rerum generabilium mensuratur tempore*:hoc enim in responsione ad vltimum articuli præcedentis, & in corpore huiusmodi posita est, cùm dictum est,quòd tam id,quod in transmutatione consistit, id est,motus,quàm id quod mutationi subiicitur, quod experimur esse nostrum *esse* substantiale, mensuratur tempore.Arguit ergo primò *in secundo sent.di.2.q.4.* contra secundam propositionem, probando illius contradictoriam, quam tenet vt veram, scilicet operationes Angeli mensurantur æuo tripliciter. Primò sic:*esse*, & operatio Angeli

Operationes angeli mensurantur æuo tripliciter.

habent vniformem modum manendi, dum manent: ergo habent mensuram eiusdem rationis. Antecedens patet, quia vtrunque est indiuisibile, & tamen defectibile.Probatur,quia mensuræ proportionantur diuersis modis manendi,vt patet de successiuis, & permanentibus. Secundò sic, actus beatificus mensuratur æuo, vt per Augustinum patet,*de fide ad Petrum, c.* 18. ergo, &c. Tertiò, operatio Angeli non mensuratur æternitate, nec tempore:ergo æuo.

Tres sunt mensuræ durationis secundum Scotum.

Ad euidentiam huius difficultatis aduerte,quòd Scotus ibidem tres mensuras durationis ponit, *tempus,æuum,*& *æternitatem*,ita quòd *tempus* rem successiuam;*æuum* permanentem,defectibilem tamen;*æternitas* autem rem omninò indefectibilem mensuret. Et propterea tenet esse substantiale rerum,ad quas impossibile est esse motum,& operationes Angelicas,&c.secundùm se mensurari æuo; & tota radix eius est illa maxima; *Quæcunque vniformem habent modum manendi, dum manent habent modum manendi, dum manent habent mensuram eiusdem rationis.* In præsenti autem litera distinguũtur mensuræ durationis penes mutabilitatem, & immutabilitatem rerum. Et verè sic est, quoniam mensura durationis est certificatiua naturalis durationis rei secundùm se. Alioquin frustrà esset; naturalis autem duratio rei ex mutabilitate,aut immutabilitate nascitur.Loquor de mutabili,vel immutabili propriè,id est,ex intrinseco, quoniam ex tali mutabilitate tantùm pẽdet naturalis duratio rei:nihil enim refert ad naturalẽ durationẽ rei,an in alio sit potentia destructiua eius, an nõ;sed solùm an in ipsa sit,vnde posset deficere,an nõ;& in hoc errauit manifestè Scotus dicẽs, *nec aliquando non esse, nec posse non esse per propriam potentiam, variat mensuram rei*,& fundamentũ eius est valde debile,scilicet quia si Angelus annihilandus esset,nihilominus mensuraretur æuo.Liquet enim,quod naturaliter nõ fore aliquãdo,& similiter posse naturaliter non esse, variant naturam rei, quia corruptibile, & incoruptibile, vt dicitur decimo Metaphys. sunt substantia, aut in substantia:variant inquam naturam genericè, adeò vt nihil sit eis vniuocum: ergo nec propria mensura est eadem.Et ex hoc prouenit, quòd annihilandus Angelus mensuratur æuo,quia scilicet annihilatio non prouenit ex natura eius, sed ab extraneo, ipse enim quantùm est de se semper esset:dicimus ergo rem omninò immutabilem æternitate, immutabilem autem simpliciter, & mutabilem secundùm quid æuum, mutabilem autem simpliciter tempore. Et propterea cùm Angelus sit immutabilis substantialiter, mutabilis tamen accidentaliter, æuo mensuratur;operationes verò eius naturales, quia naturaliter sunt mutabiles, æuo mensurari nequeunt: æuo nanque mensuratum æuiternum est: æuiternum autem naturaliter perpetuum est, nullum autem naturaliter mutabile,est naturaliter perpetuum.

Responsiones Caietani cõtra Scotum.

Decimo meta tex. 19.

Ad fundamentum autem Scoti, distinguenda est primò propositio illa, quoniam si sit in sensu composito est falsissima, quoniam vt dicitur primo Periherm. *vnumquodque necesse est esse dum est.* Et sic omnia manentia dum manent habent vniformem modum essendi, quia sunt necessariò, & tamen non habent eandem mensuram. Nec ad hunc sensum arguens facit illam,sed absolutè, seu in sensu diuiso: & tunc dicitur,quòd modus manendi est multipliciter distinguibilis, scilicet vel penes necessarium, & possibile,vel penes permanens,

c. 6.

ens,

nens,& successiuum;vel penes defectibile,& indefectibile; & quocunque modo sumatur, semper est falsa, quoniam nec omne necessarium conuenit in mensura, sed alia est mensura necessarij omninò vt Dei;& alia necessarij simpliciter, possibilis autem secundùm quid, vt reliqua sunt incorruptibilia, & similiter omnia possibilia non mensurantur vna mensura,quoniam quędam tempore continuo, & quædam tempore discreto, vt dicetur. Similiter non omne permanens conuenit in mensura,vt patet de superioribus, & inferioribus;nec omnia successiua, quoniam alia est mensura successiuorum successione continua, & alia succedentium successione discreta,vt dicetur. De defectibili autem,& indefectibili, iam patet defectibilitatem non esse modum rei, vt ab eis sumitur, sed dicere potentiam extraneam:& propterea non est ad propositum; & esset nihilominus falsa ex eo, quòd non omne defectibile vnica mensura certificatur. Ex his autem simplicibus patet responsio ad modos compositos, puta *permanens, defectibile*, & similes. Ad formam ergo propositionis dicendum est, quòd habere vniformem modum manendi intrinsecum rei,vt per se respicientem talem durationem rei, est ratio vniformis,siue eiusdem mensuræ durationis, & non absolutè vniformem modum manendi; & ideò falsum est antecedens illius consequentiæ, & iam exclusa est eius probatio.

Ad secundum,negatur antecedens, vt patet in litera. Nec est verum, quòd Augustinus dicat illud, nisi in sensu inferiùs manifestando; accipiendo scilicet *æuum* pro æternitate participata.

Ad tertium, negatur antecedens pro secunda parte,quia operatio Angeli mensuratur *nunc* temporis,non continui,sed discreti.

13. Contra secundam propositionem,scilicet, *operationes Angeli mensurantur tempore.* Arguit Scotus ibidem. Sed quoniam argumenta sua militant contra tenentes eas mensurari tempore discreto, quòd sit species Quantitatis, & hæc propositio non est sancti Thomæ, quoniam apud nos tempus discretum nihil aliud est, quàm numerus prioris, & posterioris in motu discreto, qui nihil aliud est, quàm successio operationis spiritualis ad aliam operationem spiritualem, quales sunt duæ intellectiones sine phantasmatum vitio. Numerus autem de Prædicamento Quantitatis sequitur diuisionem continui, oportet vt tempus hoc sit numerus transcendens, compositus ex vnitatibus transcendentibus, quia inquantum sic, est vnum tantùm ex Scoto, motiuum afferendum censui, scilicet quia ponuntur multa tempora sine necessitate. Oportet etiam multiplicari tempora, non solùm in pluribus, sed in eodem respectu actus, intellectus, & voluntatis, &c. hæc autem videntur inconuenientia: igitur.

Quid sit tēpus discretum apud Themistas.

Ad hoc breuiter dicitur, quòd necessitas magna est multiplicandi tempus in continuum, & discretum, propter spirituales operationes substantiarum spiritualium,carerent enim aliter proportionatis mensuris. Illæ enim cùm sint immediatè sibi inuicem succedentes,& instantaneæ secundùm se, quia quælibet est tota simul, eleuantur manifestè supra tempus continuum, & eius instantia: ad æui autem excellentiam non attingunt,quia corruptibiles naturaliter sunt. Oportet ergo,aut sine propria mensura remaneant tam nobilia entia, aut tempus discretum ponere, cuius instantibus operationes ipsæ in se mensurantur: hæc enim sunt ipse motus spiritualis Angelorum,cuius numerus est tempus, per quod dicit Augustinus mouere Deum spiritualem creaturam. Multiplicatio autem temporis discreti in pluribus Angelis, aut in eodem, iudicio meo, non est necessaria, nisi materialiter, quemadmodum etiam continuum, quo nostra mensurantur, materialiter multiplicatur in omnibus mobilibus, & æuum in omnibus æuiternis. Consonum nanque rationi videtur, vt sicut omnia æuiterna simplicissimo æuo mensurantur, quod solùm est vnum formaliter, ita omnis operatio huiusmodi simplicissima operatione, seu simplicissimo *nunc* illius mensuretur. Et similiter omnis successio operationum simplicissima successione. Talis autem operatio, & successio est ea, quæ in primo operante temporale inuenitur, quem constat esse supremum Angelum, in quo(vt dicetur)est etiam æuum. Et quia operationes intellectus sunt naturaliter priores, & simpliciores operationibus voluntatis, erit vnum tempus, obiectum huiusmodi temporalium, quod est primò mensura operationum succedentium in intellectu primi Angeli, & ex consequenti, & extrinsecè mensura cæterarum operationum, tam suorum, quàm aliorum spiritualium, cum his tamen vt dictum est, stat quòd quasi materialiter multiplicetur huiusmodi tempus, iuxta numerum mensuratorum operum, eo quòd vnum, & multa, quæ consequuntur ens, multiplicantur cum rebus istis. Dixi autem *quasi materialiter*, quia non oportet, quòd omnino vniuocè saluetur proportio temporum nostrorum ad tempus, cuius obiectum est primus motus, & proportio temporum ad simplicissimum tempus eorum,sed sat est si est quasi talis.

Opinio authoris.

Operationes intellectus quomodo sint priores operationibus voluntatis.

Contra tertiam verò propositionem, scilicet, *operatio beata mensuratur æternitate participata.* Arguit idem in quarto, distin. 49. quæst. 6. Operatio beata non est immutabilior æuiterno: ergo non mensuratur æternitate, sed æuo. Consequentia nota, & antecedens probatur: tum,quia operatio beata est simpliciter minùs nobilis,quàm obiecta beati Angeli, quoniam substantia est nobilior accidente: tum, quia perfectio ipsius operationis beatæ, non est immutabilior obiecto eiusdem operationis, quoniam id quod inest alicui per accidens, non est immutabilius eo, quod inest per se. Constat autem, quòd substantia operationis mensuratur æuo: ergo, &c. Præterea æternum, vt distinguitur contra æuiternum non solùm est totum simul, sed est indefectibile carens potentia ad non esse, sed nullum creatum est huiusmodi:ergo,&c. 14.

Septimo Metaph. cont.4.

Ad euidentiam huiusmodi difficultatis, scito, quòd quamuis æuum nihil aliud sit, quàm æternitatis participatio, distiguitur tamen à sancto Tho. hoc, *in tertio contra Gentiles, c. 16. & in 4. senten. dist. 49. quæst. 1. artic. 2. quæstio. 3.* Æternitas participata ab æuo, non sicut perfectum à minùs perfecto in eadem specie, sed sicut perfectius à minùs perfecto diuersorum ordinum. Æternitas quippe cùm sit propria mensura diuini *esse*, participata æternitas,consequenter est propria mensura *esse* diuini ordinis. *Esse* autem diuini ordinis dico, quod impossibile est connaturale esse cuicunque creaturæ factæ, aut factibili, de quo in quæstione duodecima latior erit sermo. Æuum autè est mensura *esse*,immutabilis quidem,

Quid sit æuum.

sed

sed naturalis ordinis,& hæc est per se primò differentia inter æternitatem participatam,& æuum. Ex hac enim,& aliæ differentiæ fluunt, & omnes difficultates soluuntur, quia enim operatio beata diuini est ordinis, ideò æternitate dicitur mensurari participatiuè.

Hinc etiam oritur vis conclusionis impugnatæ à Scoto, scilicet intellectus creatus non potest ex se in operationem beatam:ergo mensuratur æternitate: ex primo siquidem antecedente sequitur, ergo diuini est ordinis.; & pòst, ergo mensuratur æternitate.

15. *Caietanus respondet ad primã rationem Scoti.* Vnde ad primam rationem Scoti, negatur antecedens, quoniam operatio beata, dato quòd ipsa in se non esset immutabilior æuiterno, est tamen immutabilioris ordinis, quia diuini, & propterea dicitur,& est immutabilior secundùm suum genus. Dixi autem:*dato quòd non sit*,&c. quia minor mutatio sufficit ad *non esse* operationis beatæ, quàm substantiæ Angeli,quia hæc exigit ad annihilationem, illa non. Est & rursus *immutabilior*, quia plura mutabilia immutabiliùs continet: vna siquidem visio beata absque omni immutatione continet visiones omnium spectantium ad vniuersum eminenter. Nullum autem æuiternum ad hanc immutabilitatem ascendere potest.

Nono Meta. tentex. 13. Ad probandum autem primum, dicitur, quòd sicut actus est simpliciter nobilior potentia,& tamen substantia est simpliciter nobilior accidente,& ratione primi actus intelligendi est nobilior materia prima,ratione secundi,ècontra;ita in proposito: & hæc est vera, quòd substantia est nobilior accidente. Et similiter hæc quòd *esse* diuini ordinis est nobilius *esse* naturali, & propterea vtrumque est verum in diuersis ordinibus. Substantia quippe Angeli est nobilior secundùm *esse* naturæ;operatio autem beata secundùm excellentiam Deitatis, & si propriè loqui volumus æquiuocè comparari videtur.

Ad secundam autem probationem negatur, quòd substantia operationis beatæ mensuretur æuo. Substantia enim operationis,& eius perfectio vna res numero sunt, & eadem mensurantur mensura: vnde non solùm beatitudo operationis, sed ipsa operatio beata mensuratur æternitate participata. Falsum quoque est, quòd perfectio non sit immutabilior substantia operationis, eo modo quo distinguuntur, quoniam substantia operationis, si sine perfectione beatitudinis esset, in instanti temporis discreti mensuraretur. Perfectio autem deitatis mensuram deitatis adducit, non eo modo, quo accidens superinducitur, sed eo potiùs modo,quo differentia generi aduenìens naturam affert specificam. Et propter ea non valet probatio in oppositum de Deo,quòd inest per accidens: constat enim, quòd natura generica,aut quasi generica secundùm se non talis, aut tantæ perfectionis sit ex perfectione differentiæ aduenientis, quæ tamen generi accidere conceditur perfectionem tantùm, vt talem assequitur, ita quòd vnum ens perfectum sit, & sic est in proposito.

Cælum quomodo careat potentia. Ad secundam autem obiectionem principaliter dicitur,quòd propriè loquendo, beatus, vt sic, caret potentia ad non esse beatum, sicut cœlum caret potentia ad non esse rotũdum. Quemadmodum enim materia prima, si reciperet formam vnam æquiualentem omnibus formis generabilium,& corruptibilium, careret potentia ad non esse illius formæ, ita intellectus habens actum beatum, caret potentia ad non esse illius actus. Actus enim ille est omnium bonorum non aggregatione, sed eleuatione perfectus,& ideò beat, ac immutabilem beatum reddit: extenso autem vocabulo, vt arguens vtitur, vocando *potentiam non esse* potentiam Logicam,vel obiectiuam,dicitur, quòd æternum per essentiam oportet carere omni potentia ad *non esse*, non autem per participationem, sed sat est, vt distinguatur contra æuiternum diuersitate ordinis, quia illud scilicet est ordinis æterni per essentiam, istud verò naturæ.

Contra quartam propositionem arguit Scotus *in secundo vbi suprà*, non aliter quàm contra primam, scilicet *esse* substantiale habet eundem manendi modum quamdiu est, quem habet æuiternum,quia successione caret, &c. ergo.Sed ad hoc non oportet respondere aliter, quàm superiùs. Non enim penes habere *esse* modo successiuo, vel permanenti, distinguuntur mensuræ, sed penes mutabile, & immutabile, vt dictum est. Sed aduerte hîc, quòd Scotus ibidem nititur soluere rationem sancti Tho. ad hoc *in responsione ad 3. in præcedenti articulo* factam, scilicet quia motus est mensura, non tantùm motus, sed etiam quietis: ait enim, quòd substantia bouis absolutè mensuratur æuo, quies autem eius tempore, nec aliud ex illa sequitur ratione. Sed hæc responsio non est sufficiens euasio, quoniam tempus comprobatur in litera mensurare, non solùm quietem, sed rem quiescentem; quoniam omne quiescens est mobile: omne autem mutabile, secundùm quòd mutabile, mensuratur tempore. Constat autem, quòd secundùm substantiam nos sumus mutabiles:ergo secundùm substantiam temporales,& stat vis rationis in hoc: Motus, & quies substantialiter accepti, id est, mutatio substantialis, & quies sub *esse* substantiali, non solùm in actu,sed in potentia mensurantur tempore:ergo *esse* substantiale nostrum mẽsuratur tempore. Antecedens patet ex eo,quòd actus, & potentia ad eiusdem ordinis mensuram spectat,vt ex primo cœli. & 4. Physic. habetur. Consequentia autem tenet ex eo, quòd potentia talis substantialis est,vt decimo Metaph. dicitur. 16.

Respondeo, ostendendo quòd rationes, quas facit iste nouus expositor, non euacuent rationes Doctoris. Et primò ad illa, quæ dicit de successione in mensura, & non in mensurato. Dico, quòd si rectè intelligeret Doctorem, non oporteret circa hoc laborare. Vnde pro maiori intelligentia, nota quòd Doctor primò non videtur tenere expressè hanc opinionem,scilicet quòd ponatur mensura successiua, sed sustinet vtramque opinionem,scilicet quòd sit mensura successiua,vt tenet S. Bonauentura,& quòd sit mensura indiuisibilis, vt tenet Henricus:sustinendo tamen opinione S. Bonauenturæ, dicit respondendo ad rationes Henrici,quòd æuum est mensura successiua mensurans existentiam Angeli,licèt existentia Angeli sit indiuisibilis,& nullo modo successiua. 17. *Quomodo Caietanus non rectè absoluat rationes Scoti.*

Secundò nota, quòd triplex est mensura, pro nunc, scilicet permanens, & intrinseca, & sic quantitas permanens dicitur mensura alicuius quanti. Secunda est successiua secundùm partem & partem, ita quòd componitur ex pluribus partibus diuisibilibus,quarum vna succedit alteri, & sic tempus est mensura motus, vel vna pars motus per replicationem potest mensurare vnum totum motum, vt patet infrà *dist. præsenti, qu. 2.* *Triplex mensura.*

Tertia

Tertia dicitur mensura successiua, constituta ex partibus tantùm indiuisibilibus, siue instantibus æui, ita quòd non dantur plura instantia simul, sed semper vnum succedit alteri, & talis mensura dicitur mensurare durationem existentiæ Angeli, ita quòd dicimus, existentia tantùm durauit, & durat: sicut etiam dicimus, quòd tempus mensurat motum, ita quòd per tantùm tempus cognoscimus motum tantum durasse. Et sic mensura isto tertio modo potest mensurare indiuisibile quantum ad eius existentiam tantum duraturam; ita quòd primum instans æui mensurat existentiam Angeli positam pro illo primo instanti, & secundum instans æui succedens primo instanti ipsius æui, mensurat eandem existentiam ipsius Angeli posita pro illo secundo instanti, & sic deinceps.

18. *Quare dicatur mensura indiuisibilis.*

Dicitur ergo æuum mensura indiuisibilis, pro quanto mensurat indiuisibiliter, sic intelligendo, quòd illud, quod actu mensurat, est tantùm instans æui, & transeunte illo succedit aliud mensurans indiuisibiliter existentiam Angeli. Dicitur etiam æuum mensura diuisibilis, & successiua accipiendo pro quodam toto constituto ex pluribus instantibus, sibi inuicem succedentibus; & sic est mensura diuisibilis, mensurans existentiam Angeli diuisibiliter, sic quòd tota existentia Angeli posita in primo instanti tantùm mensuratur alio, & posita eadem in secundo instanti, mensuratur alio succedenti; & sic patet quomodo non est inconueniens esse mensuram aliquam diuisibilem, & successiuam, & mensuratum in se esse omnino indiuisibile, licèt tamen eodem semper ponatur in *esse* pro alio, & alio instanti æui. Esset benè inconueniens dare vnam mensuram successiuam constitutam ex partibus diuisibilibus, & per consequens successiuis ad inuicem, mensurare indiuisibile, & nullo modo successiuum; quia si mensurat intrinsecè secundùm vnam partem, quæ necessariò est diuisibilis, correspondet mensurato diuisibili, vt patet de tempore, quia si vna pars horæ, puta centesima, mensurat vnam partem motus, necessariò illa pars erit diuisibilis; & quia totus vnus motus constat ex partibus diuisibilibus, ideò habet mensuram diuisibilem, & successiuam, & èconuerso.

Et cùm dicit, quòd Doctor adducit Aristot. 4. *Phys. tex. comm. 90. & 100.* quòd prius, & posterius in tempore, sunt propter prius, & posterius in motu. Dico, quòd benè in hoc concedit Arist. de tempore, & motu, quia est impossibile mensuratum, quod est causa mensuræ, esse successiuum, & diuisibile, quin mensura sit successiua, & diuisibilis: nam cuilibet parti motus correspondet aliqua pars temporis, & vtraque pars est diuisibilis: & sic vna pars temporis non potest succedere alteri parti sine successione partis posterioris motus ad partem priorem, cùm prius, & posterius in motu sint causa prioris, & posterioris in tempore. Et fortè non est simpliciter necessarium esse tantam successionem in mensura, quanta est in mensurato: patet, quia si daretur successiuum habens centum partes secundùm quantitatem, & nòn secundùm proportionem, & daretur aliquod tempus habens tantùm quatuor partes secundùm quantitatem, & posset mensurare totum illum motum, & hoc per replicationem, & tamen non esset tanta successio in tempore quanta in motu. Et similiter si daretur motus habens centum partes secundùm quantitatem, vna pars illius per replicationem mensuraret totum illum motum, & tamen esset maior successio in mensurato, quàm in mensura.

Et cùm arguit ad hominem, dicens: Si successio in mensura stat cum immutatione in mensurato: ergo arguere à successione mensuræ ad transmutationem mensurati, non valet, est sophisma consequentis: & ipse Scotus ibidem fatetur, quòd iste processus est bonus, & ab effectu ad causam, Dico concedendo esse sophisma consequentis: quia benè valet, si mensuratum est successiuum, & mensura erit successiua, sed non ècontra: ideò arguitur à positione consequentis ad positionem Antecedentis. Et cùm dicit: Scotus concedit hunc processum esse bonum. Dico, quòd si totam literam Doctoris vidisset, non sic faciliter diceret, quæ dicit. Nam ibi tantùm concedit de motu, & tempore, vnde sic dicit: *Dico,* inquit, *quòd benè sequitur, si partes temporis sunt aliæ, partes motus erunt aliæ, si est ab effectu ad causam; sed non est necesse, quòd in quibuscunque partes durationis sunt aliæ, quòd aliqua distinctio partium priorum sit causa huius distinctionis, quia illa, quæ alicui est secunda, potest in alio esse prima. exemplum,* &c. Hæc ille. Alia verba, quæ dicit iste nouus expositor, quia sunt minùs honesta contra tantum Doctorem, silentio transeo, nec recurrere ad similia est soluere rationes. 19.

Et cùm vltimò dicit, quòd impossibile est indiuisibile certificari per diuisibile, & hoc ex propriis ipsius indiuisibilis. Dico, vt suprà, quòd non est inconueniens: indiuisibile enim in se quantùm ad suum *esse* existentiæ, non certificatur per diuisibile, sed benè indiuisibile tale potest certificari quantùm ad eius durationem: quia per aliud, & aliud instans æui certificatur, quòd talis existentia indiuisibilis durat per tot instantia, quæ constituunt mensuram successiuam, & diuisibilem in illa instantia. Sicut si, per possibile, vel impossibile, conseruaretur vna mutatio per diem, vel vnus punctus, & daretur tempus constitutum ex instantibus, sibi inuicem immediatè succedentibus, mensuraretur mensura diuisibili modo exposito. Errat enim iste, credendo quòd æuum mẽsuret intrinseca Angeli: nam mensurat tantùm existentiam eius quo ad suam durationem; & sicut nec æternitas dicitur mensurare existentiam diuinam in se, & simpliciter, sed mensurat eius infinitam durationem. Et cùm vltrà dicit, quòd nunquam sciretur quanta esset caro indiuisibilis per quantitatem indiuisibilem, si eius esset. Dico, quòd nõ est simile, quia aliud est loqui de mensura mensurante aliquod quantum in se, & de mensura mensurante aliquid quantùm ad eius durationem, vt dixi suprà, quia fortè indiuisibile in se non posset certificari per aliquod diuisibile, sicut nec diuisibile per indiuisibile. Et hoc exemplum Doctoris de carne, & quantitate debet sanè intelligi: non enim dicit, quòd tunc talis quantitas permanens mensuraret carnem non habentem partem, & partem, sed tantùm dicit sic: *Si poneretur caro non habens partem, & partem sub eadem quantitate permanente, tunc esset ibi alietas partium in ipsa extensione, qua quantitas est absque extensione, vel diuisibilitate partium eius, cui accidit talis extensio.* Hæc ille. Et per hæc, quæ dixi, patet quid dicendum est de corpore Christi in Eucharistia, & sic patet improbatio, &c.

Exemplum Doctoris debet sanè intelligi.

20. *Quomodo Caietanus non benè vidit Scotum.*

Respondeo, ostendendo quòd solutiones huius noui expositoris non euacuent rationes Doctoris. Et præmitto, quòd imponat illi quæ non dicit,

dicit, imponit enim quòd ipse ponat tres mensuras secundùm vniformitatem, vel difformitatem mensuratorum, &c. Sed iste non benè fortè vidit Doctorem originaliter. Doctor enim adducit hæc contra Henricum qui posuit hanc triplicem mensuram correspondentem,&c. Secundò imponit Doctori quòd *esse* substantiæ rerum,& operationes intrinsecæ Angelorum mensurentur æuo. Sed hoc non dicit Doctor sic simpliciter,& absolutè,vt iste imponit, imò fortè tenet, quòd nulla mensura mensurentur,vt patet *q.3.dist.2.secundi*, vbi tandem videtur tenere, quòd existentia superior Angeli, &c. & sic diceretur de existentia superioris intellectionis, imò in ista materia semper dubiè loquitur, vt patet. Dicit ergo Doct. quòd posito, quòd operatio Angeli mensuretur aliqua alia mensura,de qua suprà *in q.3.* & posito,quòd existentia Angeli mensuratur æuo,dicit quòd operatio intrinseca, & substantia etiam corruptibilis mensurantur æuo,cùm huiusmodi existentiæ habeant similem modum,&c. Non dicit ergo absolutè, quòd mensurentur æuo: oportet enim diligentiùs videre Doctorem subtilem. Tamen posito, quòd sic mensurentur æuo, adhuc ostendo, quòd non rectè improbat rationes Doctoris.

21. Cùm ergo dicit,quòd Scotus errauit manifestè dicens:nec aliquando non esse, nec posse non esse per propriam potentiam variat mensuram eius, & fundamentum eius est valde debile, quia si Angelus esset annihilatus, nihilominus mensuraretur æuo. Dico,quod hoc est verum, quòd mensuraretur æuo, & quòd non esse aliquando naturaliter, & non posse non esse naturaliter non variant modum mensuræ, vt clariùs intelligatur præmitto aliqua. Primò, quòd gradus intrinsecus rei non variat rationem formalem rei, vt patet à Doctore *in primo,dist.8.q.2. in responsione ad primum argumentum principale,* cùm talis gradus,& si sit intrinsecus rei, est tamen posterior re, cuius est:& sic ponendo,quòd necessitas,& contingentia, finitas & infinitas sint gradus intrinseci, non variabunt rationem formalem rei,cuius erunt.

Fundamentum Caietani valde debile.

Gradus intrinsecus rei non variat rationē formalem rei.

Secundò præmitto,quòd nullus modus rei quicunque sit ille,siue intrinsecus,siue non(cùm semper intelligatur posterior re, cuius est, patet, quia præsupponit eam) potest variare formalem rationem illius,& sic primò res est talis in se,quàm intelligatur esse sub aliquo modo. Sicut etiam dicit Doctor *in primo,dist.3 q.5. & in secundo,dist.1.q.2. & 5.* quòd ad absolutum in causa,sequitur absolutum in effectu,ita quòd effectus priùs intelligitur talis entitas in se,quàm intelligatur sub isto modo, siue respectu quo formaliter dependet. Et per consequens nullus respectus ad causam variat rationem formalem illius,vt dicit Doctor in pluribus locis allegando pro se Augustinum: & sic quòd Franciscus sit à Ioanne, vel à Sole immediatè,talis respectus non variat *esse* formale ipsius, siue sit magis ab vno patre, quàm ab alio, vt notat Doctor *in secundo,di.20.q.2.*

Nullus respectus ad causam variat rationē formalē illius.

22. Tertiò præmitto, quòd sicut est entitas in se, ita ad talem entitatem nati sunt consequi tales, vel tales modi: patet, quia homo formaliter est talis entitas: ideò sequitur concomitanter esse finitum,& esse risibilem, & non hinnibilem. Similiter, quia talis entitas ideò sequitur concomitanter habere talem gradum intrinsecum. Sicut quia Deus formaliter,& quiditatiuè est in se talis entitas, ideò habet talem modum, puta infinitatem, necessitatem, & sic de aliis. Et quia lapis est formaliter entitas, ideò repugnant sibi isti modi, scilicet *infinitas,& necessitas,*& conueniunt ei *contingentia,& possibilitas:*& similiter diceret Philosophus, quia cælum est talis natura, ideò concomitanter conuenit ei incorruptibilitas, quia præcisè talis entitas; & sic huiusmodi entitates non dicuntur variari per huiusmodi modos, licèt tales modi de necessitate concomitentur.

Quartò præmitto, quòd contingit dupliciter cognoscere res, vel conuenire ad inuicem, puta specie,genere,& huiusmodi;vel differre, puta specie,genere,&c. vel per intrinseca & rationes formales,vel per aliqua,quæ necessariò concomitantur rationes formales. Primo modo cognoscimus, quòd homo, & asinus conueniunt genere, quia talis entitas in se;& differunt specie, quia tales entitates secundo modo, quia homo est risibilis,& asinus rudibilis, & similiter per huiusmodi passiones quasi à posteriori argumentor, quòd distinguuntur specie. Sic dico in proposito, quòd corruptibile,& incorruptibile differunt plusquàm genere,scilicet Physico,licèt non Logico,vt patet 10. Metaph. id est,quòd illa entitas, ad quam sequitur incorruptibilitas differt genere ab illa entitate,ad quam concomitatur corruptibilitas,non enim corruptibilitas, & incorruptibilitas sunt rationes formales distinguendi genere Physico cælum à lapide, imò si per impossibile essent separata ab eis,adhuc genere Physico distinguerentur, sicut si risibilitas, & hinnibilitas essent separatæ ab homine, & æquo, adhuc distinguerentur specie,& sic intelligitur Philosophus. Similiter esse ens per se, & esse ens in alio, non variant rationem formalem, cùm non sint de intrinseca formali ratione,vt aliàs patebit: benè tamen concomitantur de necessitate, puta esse in alio, concomitatur accidens, & esse ens per se concomitatur substantiam,& per esse ens per se, & ens in alio, cognoscuntur huiusmodi entia tantùm à posteriori. Si dicatur, si isti modi non variant rationem formalem rei, ergo si lapidi adueniret incorruptibilitas,adhuc esset lapis, & similiter si esset necesse esse, esset lapis. Dico, quòd isti casus sunt simpliciter impossibiles. 23.

Quomodo sit intelligenda ista propositio Aris. secundùm Scotum, corruptibile & incorruptibile differunt plusquā genere vide Scotum in 4. sent. dist.6. q.10. Decimo Meta. cōtex.26.

24. Et si dicatur, ponatur hoc per impossibile, dico quòd ex vno impossibili possunt plura impossibilia sequi. Sicut si ponatur per impossibile, quòd Deus sit risibilis, sequuntur multa impossibilia; & sic posset concedi hoc impossibile, videlicet, quòd Deus esset in se, & tamen esset risibilis, & similiter lapis esset in se, & tamen esset incorruptibilis, & necesse esse. Sequeretur etiam, quòd non esset lapis, non primò, sed tantùm concomitanter, sicut si ponatur, quòd homo sit rudibilis primò, & per se, sequeretur hominem esse, stante rudibilitate, & concomitanter sequeretur hominem non esse, quia rudibilitas non est nata inesse homini, sed tantùm asino,

Ex vno impossibili possunt plura impossibilia sequi.

Ex his patet improbatio dicti illius noui expositoris, & quomodo dictum Doctoris stat in suo robore, videlicet quòd Angelum aliquando esse tantùm, & ipsum non posse non esse, non variat existentiam formalem ipsius Angeli, quia aliquando esse, & semper esse à parte pòst, siue à parte antè, præsupponunt ipsum *esse* existentiæ, & sic per huiusmodi posteriora non variatur, & sic sequitur, quòd si existentia Angeli tantùm duraret per horam, ita mensuraretur æuo, sicut si perpetuò duraret, imò si ab æterno fuisset.

fuisset. Si etiam naturaliter tantùm esset pro aliquando, adhuc mensuraretur æuo, sicut etiam si ex natura sua non posset non esse, quia nunquam talis existentia variatur, cùm posse esse naturaliter pro aliquando tantùm, & naturaliter non posse non esse, consequatur talem entitatem, quæ fortè priùs intelligitur esse talis in se, quàm intelligatur sub illis modis: Nisi dicatur, quòd alius, & alius modus ipsius rei requirit aliam, & aliam mensuram. Sed hoc non est ad propositum, imò est totaliter recedere à proposito, vt patet. Tum etiam, quia ponitur mensuram mensurare existentiam rei, vt suprà patuit; nec dicitur eam mensurare, quia sub tali, vel tali modo. Dicimus enim, quòd æternitas mensurat absolutè existentiam Dei, & non sub illa ratione, quâ est indefectibilis, ita quòd indefectibilitas sit ratio formalis, quare existentiæ diuinæ conueniat talis mensura, sed talis existentia est talis in se, quòd sibi necessariò competit indefectibilitas.

25. Ex his etiam apparet quomodo non sit verum, quod dicit, scilicet quòd ideò Angelus mensuratur æuo, quia annihilatio non competit Angelo ex natura sua, sed tantùm ab extrinseco: ipse enim, quantùm est de se, semper esset, quia ista *semper esse*, & *non semper esse*, tantùm concomitantur talem entitatem Angeli, nec, vt dixi, variant rationem formalem ipsius, vt patuit. Tum etiam, quia falsum assumit, videlicet, quòd Angelus ex natura sua semper esset, quia ex natura sua est defectibilis, & annihilabilis, & nisi conseruaretur à Deo, statim annihilaretur, vt patuit suprà præsenti distinctione: omnis creatura subiecta est varietati, (vt inquit Paulus) & de hoc aliàs erit sermo. Nec similiter verum est, quod dicit ista opinio, scilicet quòd omne mensuratum æuo est naturaliter æuiternum, & æuiternum naturaliter est perpetuum, nullum autem naturaliter mutabile est perpetuum. Hoc enim non probat Tum etiam, quia quæro, aut naturalis perpetuitas est ratio formalis, quare conueniat Angelo talis mensura, aut talis existentia Angeli? Non primò, quia tunc mensura illa conueniret naturæ Angeli per rationem alicuius posterioris. Tum etiam, quia illa perpetuitas, aut est ipsum æuum, aut aliquid aliud. Si primò, tunc sequitur, quòd idem sit ratio formalis inhærendi, & quòd sit ipsum inhærens respectu eiusdem, quod est impossibile. Si secundò, quæro de illo alio, aut est existentia Angeli præcisè, & tunc habetur propositum, quia talis existentia, cùm sit ratio formalis, quare conuenit talis mensura, ita mensuratur æuo, si tantùm duret pro instanti, sicut si perpetuò. Sicut si *rationale* sit ratio formalis, quòd risibile conueniat homini, ita erit ratio formalis inhærendi, si homo duraret per horam, sicut si perpetuò. Si est aliud ab existentia Angeli, assignetur: non videtur posse assignari, & quodcunque assignetur, tunc talis mensura inerit Angelo tantùm per aliquid posterius ipso Angelo, quia illud assignabile erit tantùm posterius, vt suprà patuit: tum etiam, quia oporteret ipsum probare omne æuiternum esse naturaliter perpetuum, cùm nihil sit naturaliter, & ex natura sua perpetuum, secundùm veram fidem, cùm omnia alia à Deo sint merè contingentia, & possibilia ex natura propria, & repugnat Deum posse facere aliquid ex natura sua perpetuum, & necessarium: & de hoc satis patuit *in primo, distinct.* 2. *parte prima, quæst. prima. distinct.* 8. *quæst. vltima.* & specialiter, *distin.* 39. vbi improbaui opinionem Thomæ: & ostendi quomodo responsiones istius noui expositoris non euacuant rationes Doctoris.

Quomodo Angelus ex natura sua sit defectibilis.

Nihil est (excepto Deo) naturaliter perpetuum, secundũ Theologos.

Cùm respondet ad rationem Doctoris, (scilicet quæcunque habent vniformem modum manendi, dum manent habent mensuram eiusdem rationis) quòd in sensu composito est manifestè falsa. Dico, quòd fortè non vidit diligenter quæ Doctor dicit: vult enim Doctor, quòd illa, quæ habent eundem modum existendi, scilicet permanenter, vel successiuè habeant mensuram eiusdem rationis: patet, quia successiuè per se, vt omnes motus tantùm mensurantur tempore, cùm tempus sit mensura motus secundùm prius, & posterius, vt patet quarto Physicorum. Et omnia permanentia habent eundem modum existendi, & generalem, quia omnia sunt entia, quorum existentiæ secundùm se totas verè permanent, ita quòd vna pars non succedit alteri. Aliquæ verò habent existentiam permanentem, ad quam ex necessitate naturæ concomitatur indefectibilitas, & talis tantùm ex natura mensuratur æternitate, vt existentia diuina, quæ est ratio formalis, quare talis indefectibilitas conueniat ei, & similiter quare talis mensura conueniat ei. Aliqua verò habent existentiam, ad quam ex natura sua necessariò concomitatur defectibilitas, & statim desinerent esse, nisi conseruarentur à causa extrinseca; & sic omnia permanentia quæcunque sunt illa; vel saltem illa, quæ non per motum acquiruntur, vt sunt omnes substantiæ; habent hunc eundem modum specialem, scilicet quòd sunt existentiæ permanentes defectibiles, & sic mensura eiusdem rationis mensurarentur: dico ergo, quòd si etiam propositio accipiatur in sensu composito, quòd est vera, & est sensus: quæcunque habent similem modum existendi, dum existunt mensurantur mensura eiusdem rationis, quia vt sic, habent eandem rationem formalem, propter quam conuenit eis talis mensura. 26.

Caietanus non vidit diligenter Scotum.

cont. 107.

Et quod dicit de primo Periher. conceditur propositio in sensu composito, eo modo, quo exposita est *in primo, distin.* 39. & sic omnia entia, dum sunt, necessariò sunt, loquendo de necessitate secundùm *quid* tantùm, & non absoluta, vt ibi diffusè expositum est. Sic dico in proposito de ista propositione. Sicut etiam dicimus de ista propositione, *homo dum est, necessariò est risibilis*, quia dum est, habet rationem formalem quare risibilitas insit. Sic quæ habent similem modum existendi, dum actu existunt tali mensura mensurantur. Et cùm dicit, quòd Doctor non loquitur, nec ponit ea adhunc sensum, scilicet compositum, negatur: imò patet quòd ponit eam absolutè tam in sensu composito, quàm diuiso, imò magis in sensu composito, vt patet intuenti. Et cùm infert, quòd nec etiam est vera in sensu diuiso, distinguendo de modo manendi, vel penes necessarium, & possibile, &c. Patet respondendo ex supradictis, scilicet quòd mensura talis conuenit enti ratione suæ entitatis existentis, & non ratione necessarij, nec possibilis, nec ratione defectibilis, vel indefectibilis, ita quòd talia sint rationes formales, quare talis mensura competat eis. Sed benè dicimus, quòd æternitas conuenit diuinæ existentiæ ratione talis entitatis, ad quam necessariò concomitatur ex natura rei indefectibilitas: & sic patet quomodo non percipit rectè mentem 27.

mentem Doctoris. Et si sic intelligit Doctor, apparet ex supradictis, quomodo eius impugnatio nihil sit contra Doctoré. Et ex his patet, quomodo responsio huius ad rationes Doctoris nihil concludant, nec oportet aliter eas impugnare.

45. *Rationes Caietani contra Scotum nihil concludunt.*

Ad illa, quæ dicit respondendo ad rationem factam contra secundam propositionem. Ista opinio multa dicit, quæ non videntur vera. Primò cùm dicit quòd tale tempus discretum secundùm S. Thomam non est de prædicamento Quãtitatis, sed transcendens, hoc videtur omninò irrationabile. Tum, quia mensurata, vt operationes Angelorum, non sunt transcendentes, cùm sint de Prædicamento Qualitatis, ergo nec mensura earum, cùm mensura, & mensuratum sint vnigenea *ex decimo Metaph. text.* 4. Tum, quia ipse expressè dicit, ideò tempus tale est discretum, & transcendens, quia & motus mensuratus est transcendens, qui motus est successio operationis spiritualis ad aliam: quia quæro quomodo accipiat iste motum illum discretum: Aut accipit tantùm pro illa successione, qua vna operatio succedit alteri, sicut posterius succedit priori, & sic talis successio discreta mensuratur per se tempore discreto: Aut accipit illum motum pro illis operationibus sibi inuicem succedentibus: alius modus non videtur posse dari. Non primò. Tum, quia illa successio aut nihil est; aut si est aliquid, est tantùm ens rationis, cùm ibi non sit aliquid ex natura rei continuans ipsam, modò si mensuratum est vnigeneum mensuræ, sequitur, quòd cùm mẽsura sit realis, & mensuratũ sit reale.

46. *Relatio realis semper est inter extrema realia. Vide Scot. in 6. q. quodlib. a. 1.*

Si dicatur, quòd talis successio est relatio prioris ad posterius succedens priori, & sic est realis: Sed hoc nihil est, quia talis relatio eodem modo mensuraretur, quo, & aliæ relationes. Tum etiam, quia relatio realis actualis semper est inter extrema realia actu existentia, vt patet; sed talia extrema actu simul dari non possunt; patet, quia posterius succedit priori, sic quòd quando posterius est, prius non est, aliter vnum nõn propriè succederet alteri. Tum secundò, si accipitur successio formaliter, quæ est inter priorem operationem, & posteriorem mensurari tempore discreto, qua mensura mensuraretur existentia operationis in se, cùm verè sit mensurabilis? aut æuo, aut tempore discretò. Si primò, habetur propositum. Si secundò, erunt duo tempora discreta alterius, & alterius rationis; patet, quia operationis existentia habet *esse* permanens, & successio illa habet tantùm esse successiuum: modò permanentis formaliter, & successiui formaliter est mensura alterius, & alterius rationis. Si accipitur secundò, scilicet successio talis pro operationibus spiritualibus, sic quòd vna mensuretur vno instanti temporis discreti, & alia alio instanti eiusdem temporis, ex quibus instantibus constituitur tempus discretum. Contrà: Tum, quia illæ operationes non sunt transcendentes: ergo nec mensura earum, vt dixi suprà. Tum, quia si tales operationes mensurarentur tempore discreto, quia vna succedit alteri, ita videtur quòd visiones nostræ (cùm habeant similem existentiam vt patet: non enim fiunt successiuè, sed sunt simul totæ, cùm sint indiuisibiles) mensurentur tempore discreto: quia vna succedit alteri. Et idem dico de aliis operationibus nostris.

47. Si vis dicere, quòd operationes Angelorum spirituales sint alterius rationis. Hoc parum valet. Tum, quia alterius, & alterius obiecti specie distincti est alia, & alia intellectio specie distincta, & sic alterius rationis: ergo darentur mensuræ alterius rationis, quod est absurdum. Tum, quia visiones nostræ habent similem modum existendi, & vna immediatè succedit alteri, & sunt æquè indiuisibiles, nec acquiruntur per motum continuum, cùm non sint formæ acquisibiles per motum, quia nec quantæ, sed spirituales, vt aliàs patebit. Item, arguo contra hunc modum, quia huiusmodi operationes mensurantur tempore discreto, quia vna immediatè succedit alteri, & habent *esse* permanens, & indiuisibile, &c. Quæro de formis substantialibus, quarum vna immediatè succedit alteri in eadem materia, vt patet; quia in eodem instanti, quo corrumpitur vna forma in materia succedit alia, & sunt formæ permanentes, non habentes partem, & partem in se, cùm non sint nec compositæ, nec quantæ, nec acquirantur per motum; vt patet, qua igitur mensurabuntur? Non tempore continuo, quia illud mensurat per se continua successiuè, vt patet 4. Phys. Si tempore discreto, hoc est contra te; qui negas substantiam defectibilem mensurari tempore discreto: oportet ergo assignare aliam rationem quare videlicet operationes spirituales Angelorum mensurentur tempore discreto.

Et cùm dicit, quòd quia illæ operationes sint instantaneæ secundùm se, quia quælibet est tota simul, & vna immediatè succedit alteri. Hoc idẽ patet de intellectionibus nostris. Nec valet recurrere ad phantasmata, quia si non possunt haberi immediatè, nisi priùs phantasia habuerit actum suum, tamen habet à specie intelligibili in intellectu possibili virtute intellectus agentis, & phantasmatis, vt patuit *in primo dist.* 3. *q. penult.* tunc intellectio indiuisibiliter causatur non concurrente phantasmate, vt suprà probatum est *in* 1. *dist.* 3. *q.* 7. *& alibi.* Tum etiam, posito quòd tales operationes haberentur virtute phantasmatum: adhuc sequitur, quòd eadem mensura, vel simul mensurentur: quod patet, quia in se, & secundùm suum *esse* sunt indiuisibiles, & ex natura instantaneæ, & totæ simul, & sibi succedentes: ergo sequitur propositum. Nec valet dicere, quòd habeantur ministerio phantasmatum, quia respectus ad aliud, absolutè non variant naturam rei: Etiam multæ intellectiones Angelorum causantur partialiter ab istis inferioribus, vt patet infrà *in isto 2. dist.* 3. *q.* 11. *siue vltima*, & tamen non negaretur illas mensurari æuo, secundùm Doctorem, & ipsi haberent concedere, quòd adhuc mensurarentur tempore discreto. 48.

Item, cùm dicit, quòd tales operationes habẽt ex natura sua tantùm *esse* instantaneũ: hoc parum valet ad propositum suum, quia etiam omnia permanentia quæcunque sint illa, ex sua natura habent *esse* instantaneum, & statim desinerent esse, nisi potenti manu Dei conseruarentur pro quolibet instanti, vt aliàs patebit. Et multa alia possent adduci, quæ breuitatis causâ omitto.

Omnia permanentia desinerent esse, nisi potenti manu Dei conseruarentur.

Et quod addit, quòd quia operationes intellectus sũt naturaliter priores, & simpliciores operationibus voluntatis, erit vnũ tempus omniũ huiusmodi temporalium, quod est primò mensura operationũ succedentium in intellectu primi Angeli, & ex consequenti, & extrinsecè erit mensura aliarũ operationũ tam suarum, quàm aliorum spiritualium, &c. Certè miror, quod iste dicat huiusmodi ad mentem Thomæ, cũ Thomas talia non dicat, vt patet intuenti Thomã. Tum etiã oporteret eũ probare, 49.

probare, quòd operationes intellectus Angelici sint simpliciores operationibus voluntatis, cùm sint æquè indiuisibiles, & nullo modo compositæ. Nec iste respectus prioritatis facit ad propositum eius, quia quæritur tantùm de operationibus in se absolutè. Tum etiam mirum est, quòd iste dicat, quòd operationes voluntatis Angeli mensurentur extrinsecè mensura, qua intrinsecè mensurantur operationes intellectus Angelici, cùm sint in se formaliter ita indiuisibiles, & ad inuicem succedentes, & ita spirituales, & fortè, & sine *fortè* perfectiores, vt probabitur domino Duce *in* 4. *distinctione* 49. Mirum etiam est, quòd non habeant formaliter, & intrinsecè mensuram: Cùm etiam omnes motus particulares, & si mensurentur tempore vniuersali extrinsecè, mensurantur tamen suo tempore particulari, & intrinsecè, vt patet. Multò fortiùs istæ operationes mensurabuntur tempore discreto formaliter, & intrinsecè. Et vltrà, si mensura perfectior mensurat alia imperfectiora extrinsecè, magis erit dicendum, quòd mensura operationum voluntatis erit mensura extrinseca respectu operationum intellectus, quia si mensuratum perfectius, & mensura erit perfectior, & simplicior, etiam secundùm istum nouum expositorem, vt suprà patuit. Cùm ergo voluntas Angeli sit valde nobilior, & excellentior intellectu ipsius Angeli, vt probabitur in quarto distinct. quadragesimanona, sequitur quòd eius operationes sint etiam perfectiores, & sic patet intentum.

50. Ad illa quæ dicit respondendo ad rationes Doctoris contra tertium articulum. Dico primò, quòd multa dicit antequam soluat rationes eius, quæ non videntur vera. Primò de illa æternitate participata, quæ ponitur mensura operationis beatæ, quæ operatio pertinet ad *esse* diuini Ordinis non videtur verum. Tum, quia sunt multa alia, quæ hoc modo pertinent ad *esse* diuini Ordinis, patet de cognitione Dei, quam habuerunt Angeli sub ratione propria Deitatis, & hoc ante eorum beatitudinem, & tamen talis cognitio non mensurabatur æternitate participata; patet, quia ipsi volunt, quòd operatio intrinseca Angeli non beata mensuratur tempore discreto, vt suprà patuit, & quòd talis cognitio sit, siue pertineat ad *esse* diuini Ordinis. Patet, quia tale *esse* non est connaturale creaturæ factæ vel factibili (vt ipse exponit *esse* diuini Ordinis) patet quia talis cognitio non potest haberi via naturali. Similiter quærendum esset de cognitione, quam habuerunt, vel habere potuerunt, ante beatitudinem, de futuris contingentibus quæ tantùm cognosci potuerunt per diuinam reuelationem, quomodo mensurabatur: non æternitate. Patet, quia talis cognitio ante beatitudinem non fuit beata, etiam posito, quòd illam habeant in beatitudine, adhuc talis non potest dici beata, vt patet *in* 4. *distinct.* 10. *&* 45. *quæstione vltima*: nec mensurabatur tempore discreto, quia talis cognitio nulli creaturæ est connaturalis.

51. *Caietanus nō euacuat rationes Scoti.* Secundò dicit, quòd æuum est mensura *esse* immutabilis, scilicet naturalis ordinis, hoc improbatum est suprà, vt patuit. Item, videtur simpliciter, quòd operatio beata ita mensuretur æuo, sicut & non beata; & possent adduci rationes factæ suprà pro operatione intrinseca Angeli. Sed quidquid sit de istis, iste tamen expositor non euacuat rationes Doctoris contra Thomam. Cùm primò dicit, quòd talis visio est immutabilior æuiterno. Quia minor mutatio sufficit ad *non esse* operationis beatæ, quàm ad *non esse* substantiæ Angeli, quia hæc exigit annihilationem, illa non. Hoc non videtur, quia ita illa est Michaelis, sicut & substantia Angeli, quia ex quo dicit esse diuini Ordinis, non desinit esse, nisi per annihilationem. Et etiam posito hoc, adhuc non sequitur, quòd sit immutabilior, quia hîc *immutabile* accipitur pro eo quod ex natura tali est magis duratiuum, & sic ponitur ab istis *esse* Angeli immutabile, quia ex natura sua habet *esse* perpetuum, quale *esse* non habent alia inferiora: & sic similiter *esse* participatum diuini Ordinis dicetur magis immutabile ex hoc, quòd ex natura talis *esse* habet durare. Quæro modò à te quod est magis durabile, an *esse* Angeli, an *esse* talis operationis? Si dicis quòd *esse* talis operationis, quæro à quo habent, vt possit sic immutabiliter inesse, aut ex natura sua, aut à Deo tantùm. Si primò, ergo similiter, & *esse* Angeli, quia ex natura sua habet *esse* immutabile, & perpetuum secundùm te. Si secundò, ergo sicut Angelus voluntate Diuina potest habere tale *esse* immutabile, sequitur quòd mensuretur æternitate participata. Ille enim respectus, quòd scilicet dicatur beata, siue quòd terminetur ad obiectum beatificum: non videtur causa, quare magis mensuretur æternitate, quàm non terminaretur ad tale obiectum in se, quia talis respectus non variat existentiam ipsius, cùm priùs sit talis in se, quàm terminetur ad obiectum, vt patet à Doctore *in quodlib.* quæstione quartadecima. Similiter non videtur multùm ad propositum quod dicit, quòd ideò est immutabilior, quia plura immutabilia continet eminenter, &c. & per consequens debeat mensurari æternitate participata, quia si sic tunc sequeretur, quòd supremus Angelus esset immutabilior ex natura sua, quod ipsi non concederent, vel si concederent, oporteret in eo ponere aliam mensuram à mensura æui, quòd est omninò inconueniens secundùm etiam eos. Et plura essent hîc dicenda, quæ transeo breuitatis causâ. *Quomodo esse Angeli sit immutabile.*

Et cùm dicit ad probationem, quòd actus est simpliciter nobilior potentia, & tamen substantia est simpliciter nobilior accidente, & ratione primi, actus intelligendi est nobilior materia prima, & ratione secundi èccontra, ita in proposito, &c. Ista propositio non videtur simpliciter vera, scilicet quòd actus sit simpliciter nobilior potentia, loquendo de potentia subiectiua, quia tunc albedo esset nobilior obiecto, cùm sit eius actus accidentalis. Et si actus sit nobilior, erit tantùm secundùm *quid*, pro quanto aliqualiter perficit; & si ponatur, quòd sit simpliciter nobilior potentia, debet intelligi de potentia obiectiua. Et quomodo actus dicatur prior potentia definitione, tempore, & perfectione. vide 9 Metaph. *text. com.* 13. vsque ad *text com.* 19. inclusiuè. Et cùm concedit, quòd substantia est nobilior accidente, & *esse* diuini Ordinis nobilius *esse* naturali, hoc nihil est, quia substantia est simpliciter, & absolutè nobilior omni accidente, vt patet 7. Metaphys. text. com. 4. accidens autem non potest dici simpliciter, & absolutè perfectius aliqua substantia, sed tantùm secundùm quid, puta quia aliqualiter perficit. vel quia vnit obiecto perfectissimo, sicut visio beata. 52. *Actus est nobilior potentia, verū est de aliquo actu, ut anima est perfectior corpore.*

Et ideò stat ratio Doctoris, quòd cùm *esse* æuiterni, vt *esse* Angeli sit simpliciter perfectius ipsa operatione beata, quòd si ipsa mensuratur æternitate, quòd magis *esse* ipsius Angeli, vel si *esse* Angeli mensuretur æuo, quòd etiam operatio beata.

53. Ad illud, quod dicit negando substantiam operationis beatæ mensurari æuo, quòd substantia operationis, & eius perfectio vna res numero sunt, eadem mensurantur mensura: quæro quid accipit per substantiam operationis? Aut accipit ipsam operationem absolutè, aut ipsam cum illo respectu, quo dicitur beata. Si primò, illa secundùm te mensuratur instanti temporis discreti. Si secundò, tunc erit vnum ens per accidens, & sic non erit eius per se aliqua mensura. Deinde quæro de illa perfectione, qua dicitur beata, aut est aliquid intrinsecum, & de essentia illius, aut extra essentiam illius, & tantùm accidens ei. Non primum, patet, quia operatio ex hoc dicitur beata, quia terminatur ad obiectum beatificum, & vt sic includit relationem ad illud, & relatio non est de essentia absoluti, vt patet, operatio autem est qualitas absoluta, vt probat Doctor *in quodlibet. quæstione* 13. Si secundò, ergo stat argumentum Doctoris, quòd talis substantia operationis erit immutabilior tali accidente, sine tali perfectione adueniente sibi.

Quomodo operatio dicatur beata.

Nec valet dicere, quòd talis perfectio non sit ei accidens, sed quæritur differentia aduenìens generi. Hoc est enim manifestè falsum, quia quæro cui generi aduenit? Si operationi tali, ergo sub illa operatione constituitur aliqua species perfectior tali operatione, & sic operatio beata erit vna per se species, quod non videtur: tum etiam, quia (vt dixi) talis perfectio, quâ operatio dicitur actu beata, est relatio (vt dixi) talis non aduenit generi de genere absolutorum, vt differentia contrahens. Ex his patet ad alia, quæ sequuntur, & præcipuè ad illa, quæ dicit respondendo ad rationes contra quartam propositionem, patet ex his, quæ dixi respondeo ad illam, quæ ipse dixit secundam propositionem, & ad primam.

54. Quidam nouus expositor primæ partis Sancti Thomæ in prima parte, quæstione decima, articulo sexto, siue vltimo, reprehendit Scotum, ponentem primum æuiternum non mensurari æuo. Vnde sic dicit: Ad euidentiam igitur huius, scito quòd æuiternum non mensuratur æuo, siue intrinsecè, siue extrinsecè, per modum quantitatis continuæ, aut successiuæ, aut etiam discretæ, sed per modum vnitatis: quoniam æuum est indiuisibile, & totum simul.

Caietanus reprehendit Scotum.

Cùm enim æuum sit vnitas immutabilis vitæ immutabilitati coniunctæ, quanto aliquod immutabile minùs est immutabilitati coniunctum, tantò est immutabilius, & minùs compositum, ac per hoc simplicius, ac consequenter magis vnum: supponimus autem nunc, quòd æuiternum quantò inferius tantò pluralitati maiori coniunctius est: vnde & habet species minùs vniuersales, & operationes minùs ambientes locorum, aut corporum: & propterea supremum æuiternum tanquam maximè immutabile inter immutabilia sic, id est, immutationi iuncta, est maximè vnum & consequenter ex natura sua habet vnde per accessum, & recessum ab eo cætera æuiterna, vt sic, mensurantur extrinsecè.

Ad Scotum ergo, negatur minor, scilicet nihil est notius ex natura rei primo æuiterno. Dico namque, quòd æuum existens in primo æuiterno, siue sit eius substantia, aut existentia, siue non, est notius in ratione mensuræ ipsa æuiterni substantia, vt immutabilis, quoniam æuum nihil aliud est, quàm vnitas, per medium mensuræ talis immutabilitatis, ac per hoc ipsum æuum est ipsa vnitas formaliter, cui primo debetur ratio mensuræ, vt patet quarto, & decimo Metaphysicæ. Substantia autem sic immutabilis est denominatiuè vna, & hanc denominationem importat ly *æuiternum*, constat autem vniuersaliter, quòd id, quod est formaliter tale, est notius, & certius ex natura rei eo, quod est denominatiuè tale. Quamuis igitur substantia Angeli sit simpliciter notissimum omnium, quæ in eo sunt, æuum tamen in genere, seu in ratione mensuræ est notius illius substantia. Sicut quamuis substantia corporea sit notior secundum se quantitate, in genere tamen mensuræ quantitas est notior secundùm se. Hęc ille nouus expositor.

Æuum nihil aliud est, quàm vnitas per medium mensuræ immutabilitatis.

Respondeo, & dico primò, quòd non benè scrutatus est verba Doctoris subtilis. Primò enim dicit distinct. 2. quæstione 2. artic. vltimo, quòd non apparet necessitas ponendi aliquam mensuram intrinsecam aliam realiter ab existentia Angeli, quia talis mensura esset posterior existentia Angeli, vt patet, & sic si Angelus non posset esse sine tali mensura intrinseca, tunc esset idem realiter, vt probat vbi suprà articulo primo contra Henricum. Si verò potest esse sine tali mensura, ergo non est necesse ponere talem mensuram in existentia Angeli. 55.

Nec valet dicere, quòd talis mensura sit eadem realiter cum existentia Angeli, quia mensura est realiter cum existentia Angeli, quia mensura est realiter aliud à mensurato, cùm sit certior ipso mensurato, vt dicit Doctor in quæstione tertia, & sic non apparet talis necessitas ponendi æuum mensuram intrinsecam existentiæ Angeli, vt dicit Doctor in quæstione secunda, & tertia: & sic negatur æuum, vt mensura non tantùm à primo Angelo, sed etiam ab omni Angelo.

Et si iste nouus expositor intendit improbare Doctorem de huiusmodi mensura, quasi Doctor neget eam à primo Angelo tantùm, & non ab aliis Angelis, patet quomodo non percipit nec verba, nec mentem Doctoris, cùm ipse Doctor neget eam ab omni existentia Angelorum.

Si verò iste expositor intendat probare æuum esse mensuram intrinsecam respectu existentiæ Angelorum sic, quòd talis mensura necessariò conueniat existentiæ Angelorum, tunc habet soluere rationes Doctoris, quia aut ponitur eadem realiter, aut distincta realiter, & posterior existentia Angeli. Non primò, quia omnis mensura realiter distinguitur à mensurato. Non secundò, quia tunc existentia Angeli posset esse sine ipsa, & sic non esset simpliciter necessaria.

Caietanus nō percipit mentem Doctoris.

Si verò iste expositor intendat loqui de æuo prout Doctor loquitur, dist. 2. quæstione 3, secundùm secundum, & tertium modum, scilicet quod *æuum* secundùm secundum modum accipiatur, pro qualibet existentia superiori, & simpliciori, & sic quælibet existentia superior, cùm sit perfectior, vt nata certificare de existētia inferiori, erit mensura extrinseca existentiæ inferioris.

inferioris. Vel tertio modo, scilicet, quòd *æuum* dicatur illa existentia simplicissima, quæ ex ratione sua formali,& in se est certissima,& primò nota,nata certificare de aliis:& sic prima existentia supremi Angeli potest dici *æuum*, respectu aliarum existentiarum inferiorum Angelorum.Et sic vtroque modo accipit Doctor *æuum* pro existentia simpliciori Angelorum.

Quomodo in supremo Angelo nullum sit æuum. Et sic patet,quòd loquendo de *æuo* istis modis, quòd in supremo Angelo nullum sit æuum: patet, quia nulla existentia alterius Angeli est superior, & simplicior, quia tunc existentia supremi Angeli non esset simpliciter suprema.

Et sic patet quomodo iste in vanum laboret in exponendo quæ dicit, & in respondendo rationi Doctoris, quam certè non percipit, cùm ignoret ad quem sensum faciat illam. Illa enim ratio ponittur à Doctore vbi suprà,quæstione secunda,& probat quòd non apparet necessitas ponendi æuum, vt mensuram intrinsecam respectu cuiuscunque Angeli,& non facit præcisè de supremo, Angelo,vt patet intuenti literam.

Aduerte etiam quòd iste nouus expositor multa dicit,quæ in se videntur omninò falsa.

Quod dicit de æuo,quòd est vnitas indiuisibibilis, habet probare, & respondere ad rationes factas in prima quæstione pro opinione D. Bonauenturæ, quas non soluit, nec memoriam de eis facit.

Et similiter habet probare,quòd æuum sit tantùm vnitas indiuisibilis, & non aliquod ens, de quo verificetur vnitas talis.

10. Metaph. cap. 1. Et quod dicit secundùm Philosophum 10. Metaph. quòd mensura est tantùm vnitas. Legat diligentiùs textum Philosophi,& inueniet ibi quomodo non ponitur ipsa mensura tantùm vnitas, sed aliquid,cui conuenit vnitas. Et vide quæ exposui in primo distinctione 8. quæst. 2. vbi ostenditur, & secundùm verba, & intentionem Aristotelis, quòd mensura non accipitur tantùm pro vnitate.

In ista quæstione quarta occurrunt aliqua dubia, principaliter circa istas quatuor conclusiones.

Conclusio prima: *Necesse est eundem actum beatificum eadem mensura mensurari, & vt habet esse supernaturale ab agente primo, & naturale à secunda causa.*

Conclusio secunda: *Operationes intrinsecæ Angelorum nullo modo mensurantur tempore, sed tantùm mensurantur æuo, posito quod mensurentur.*

Conclusio tertia: *Solùm illa forma dicitur mensurari tempore, secundùm quam nata est fieri propriè successio.*

† Conclusio quarta: *Substantia generabilis,& corruptibilis tantum pro primo instanti sui esse essentialiter dependet à generante, & per tempus sequens à Deo conseruante.*

58\. Contra primam conclusionem arguitur primò: aut ponitur æuum mensurare actum illum, vt absolutè sumptum; aut sub illis respectibus, sub quibus consideratur, vt est ab agente naturali,vel supernaturali. Non primò,quia vt sic,non dicitur supernaturalis, quia supernaturalitas sumitur per comparationem ad agens supernaturale,vt patet à Doctore *in quæst.1. prologi.* Non secundò,tum, quia vt sic,est tantùm vnum per accidens,cuius non potest assignari mensura per se. Tum, quia talis respectus primò mensuraretur æuo: patet, quia non dicitur beatificus, nisi vt supernaturalis.

Secundò arguitur,quia actus beatificus dicitur simpliciter supernaturalis,quia primò, & principaliter ab agente supernaturali:ergo,& sic primò, & principaliter mensuratur æuo, non autem vt est ab agente naturali.

Respondeo, quòd actus ille dicitur beatificus ex hoc,quòd terminatur ad obiectum beatificum, non autem ex hoc,quòd est ab agente supernaturali,vt patet à Doctore *in 1. dist. 1.* & vt sic mensuratur æuo.Quòd modò ille actus sit ab agēte supernaturali, siue naturali, non refert, quia mensuratur æuo, vt præcisè est talis actus, cui accidit sic,vel sic produci: quia tamen in eodem instanti habet *esse* tam ab agente supernaturali, quàm naturali, ideò sequitur,quòd ita erit mensuratus æuo,vt est ab agente naturali, sicut à supernaturali,& sic respectus naturalitatis non tollit à tali respectu quin mensuretur æuo.

Contra secundam arguitur sic primò:intellectio Angeli potest intendi, & remitti vt patet à Doctore *in 1. distinct. 3. quæst. 7. in 2. dist. 42.* ergo potest acquiri continuè secundùm intensionem: ergo talis acquisitio intēsiuè mēsurabitur tēpore. 59. *Intellectio Angeli potest intendi, & remitti.*

Secundò, omnis forma mensuratur tempore continuo, quæ continuè,& successiuè acquiritur; sed intellectio Angeli, quæ intensiuè acquiritur est huiusmodi, quia ipsa producta in aliquo instanti per tempus immediatè sequens potest intendi successiuè, ergo.

Tertiò, pono quòd intellectio lapidis fiat ab Angelo in instanti æui, correspondente instanti temporis nostri, quod dicatur *A*, & in alio instanti æui fiat intellectio ligni. Quæro cui respondebit in tempore nostro? aut instanti,cui correspondet primum instans æui; aut instanti immediato;aut instanti temporis nostri immediato. Non primò,quia duo instātia æui,quorum vnum succedit alteri, non possunt correspondere vni instanti temporis nostri. Non secundò,quia tunc darentur duo instantia immediatè in tempore nostro. Non tertiò, quia tunc oporteret Angelum quiescere per aliquod tempus in intellectione lapidis, quod videtur inconueniens:ergo correspondebit tempori immediato instanti temporis, cui correspondebat primum instans æui:ergo intellectio ligni acquiritur successiuè, & per consequens in tempore. Respondeo ad primum, quòd si gradus intensionis formæ sint diuisibiles in semper diuisibilia,vt quidam tenent, quòd talis intellectio poterit acquiri per motum, & successiuè, & sic mensurari tempore, nisi dicatur supple,quòd motus ille,quo intensiuè acquiritur, sit verè successiuus, & sic mensuretur tempore, licèt intellectio acquisita mensuretur æuo, cùm habeat eundem modum existendi,sicut existentia Angeli.

Dico tamen, quòd motus propriè secundùm Philosophum, fit, siue causatur ex diuisibilitate, vel subiecti mobilis,vel spacij alicuius, vt patet à Doctore infrà:*q. 9. & in quodl q. 11.* ita quòd partes talis diuisibilis verè continuantur alio, & alio indiuisibili: modò forma, vt præcisè accepta secundùm intensionem,etsi habet gradus; non tamen partes:,& posito etiam quòd quilibet gradus sit diuisibilis in infinitum, non tamen constat, quòd vnus continuetur alteri per aliquod indiuisibile, quia tale non videtur posse assignari, & quomodo dicatur motus intensionis, 60. *A quo causatur motus.*

Patebit

patebit infrà. Si verò dicatur, quòd quilibet gradus intentionis sit indiuisibilis intensiuè, si acquiritur in subiecto indiuisibili, acquisitio secundùm vnum gradum mensurabitur instanti æui, vel correspondente vni instanti temporis nostri, vel alicui parti temporis nostri. Exemplum primi, si intellectus Angeli quiescat per horam sub priuatione intellectionis lapidis, poterit in instanti æui correspondente vltimo instanti illius horæ esse sub intellectione lapidis. Exemplum secundi, si quiescat etiam in vltimo instanti illius horæ, tunc in instanti æui correspondente tempori immediato ad vltimum instanr horæ poterit esse sub intellectione lapidis vnius gradus intensionis, & si pòst intendatur secundùm alium gradum, adhuc in instanti æui correspondente instanti temporis nostri, vel alicui parti temporis nostri poterit esse sub secundo gradu. Exemplum primi: Si primus gradus acquiratur in instanti temporis nostri, secundus gradus non acquiritur in instanti immediato, sed vel in tempore immediato, & si acquiritur in instanti mediato oportet quiscere per tempus inter medium.

Exemplum primi.

Exemplum secundi.

61. Si verò primus gradus acquiratur in instanti correspondente tempori nostro, secundus gradus poterit acquiri in vltimo instanti illius temporis, & tertius gradus poterit acquiri in tempore immediato, vel in instanti vltimo illius temporis, & tunc oportet quiescere per illud tempus medium, & sic de aliis gradibus, si successiuè acquirantur. Sed nunquid potest continuè intendi, puta vsque ad octo gradus, ita quòd nulla quies media, vel quasi quies interponatur? Dico quòd si acquirantur octo gradus in 8. instantibus æui sibi inuicem succedentibus, tunc oportet sic ponere, quòd primum instans æui correspondeat alicui instanti temporis nostri; & secundùm instans æui alicui parti temporis immediatè sequentis; & tertium vltimo instanti illius partis temporis; & quartum instans alij parti temporis immediatè sequentis vltimum instans alterius partis, & sic deinceps. Si verò primum instans æui correspondeat alicui parti temporis. Secundum instans æui correspondebit vltimo instanti illius temporis, & tertium instans æui correspondebit tempori immediatè sequenti, & sic deinceps. Et hoc modo æuum continuatur cum aliquo toto tempore nostro; non enim quando instantia æui continuantur tempori nostro, puta vnius horæ, correspondent præcisè diuersis instantibus illius horæ, quia non immediatis, vt patet, nec mediatis; quia tunc in tempore medio esset quies: & sic inter duo instantia æui esset quies media correspondens tempori nostro medio inter illa instantia, quibus correspondent instantia æui: vnum ergo instans æui correspondet præcisè vni instanti temporis, & secundum instans æui tempori immediato.

62. Nec valet dicere, quòd quilibet gradus est acquisibilis in instanti, ergo non potest acquiri in tempore; quia, vt dicit Doctor *in tertio distinct.* 3. anima Virginis potuit esse in peccato præcisè per instans, & in tempore immediato sub gratia, quæ tamen est indiuisibilis, aliter daretur instans immediatum instanti. Et quamuis quilibet gradus sit producibilis in instanti, ita quòd agens circa passum dispositum potest in instanti producere gradum, si tamen producit plures gradus & non in eodem instanti; si in tali productione nulla mediet quies, necessariò habet producere primum in instanti, & secundum in tempore immediato, vel si primum in tempore, secundum producet in vltimo instanti illius temporis, & tertium in tempore immediato, vt dixi suprà. Et hoc non est ex defectu agentis, neque passi; quia sicut agens potest producere vnum in instanti, ita alium in alio instanti: & similiter sicut passum potest recipere vnum in vno instanti, ita alium in alio instanti, siue mediato, siue immediato; sed repugnantia est, quia vnum instans temporis nostri nullo modo potest esse immediatum alteri instanti. Si loquamur de intellectione nostra, & ponamus, quòd acquiratur intensiuè in tempore, pariformiter est dicendum, videlicet, vel quia oportebit quiescere per aliquod tempus, puta si in instãti acquiratur primus gradus indiuisibiliter, & in tẽpore immediato acquireretur secũdus gradus indiuisibiliter, in vltimo instanti illius temporis acquireretur tertius gradus indiuisibiliter, & sic continuatur talis successio, non tamen per motum aliquem, cùm ibi nihil acquiratur partibiliter, nec ex parte subiecti est diuisilitas, nec ex parte formæ, cùm non sit ibi partium diuisio, propter quam fit successio in motu, quia continuum diuisibile habet partes copulatas per aliud, & aliud indiuisibile, vt patet de quanto molis. Modò gradus formæ si ponantur indiuisibiles non continuantur ad inuicem, quia non continuatur indiuisibile continuans eos, vt patet.

Anima Virginis potuit esse in peccato præcisè per instans.

Si ibi non est propriè motus, cùm continuè acquiritur intensiuè intellectio secundùm alium & alium gradum, quomodo talis acquisitio continua mensuratur tempore, cùm tempus sit mensura motus? Dico, quòd propriè non mensuratur tempore intrinseco, licèt fiat in tempore vniuersali, sicut ponendo, quòd Deus in instanti *A* creet vnam animam, & immediatè pòst ipsam annihilet, talis annihilatio fit in tempore immediato ad instans creationis, & tamen non mensuratur tempore, licèt correspondet tempori nostro. Sic in proposito, multa enim fiunt in tempore, id est, non in instanti, quæ tamen non mensurantur tempore. Solus enim motus propriè mensuratur tempore. Si dicatur, si gradus secundus non mensuratur tempore propriè, ergo nec primus gradus, siue productio illius non mensuratur instanti temporis. Concedo, quòd non per se mensuratur instanti temporis, quia omne tale est aliquod *mutatum esse*, quod vel est principium vnius partis motus, & finis alterius, vel est tantùm finis, sicut est vltimum *mutatum esse* alicuius motus. 63.

Solus motus mensuratur tempore.

Ad secundum patet ex supradictis. Ad tertium similiter patet. Dico enim quòd tale instans æui correspondet tempori immediatè sequenti. Posset etiam correspondere instanti mediatè sequenti, si quiesceret per tempus intermedium, quæ omnia benè nota & pondera.

Contra tertiam conclusionem arguitur sic, primò secundùm qualitatem, puta secũdùm qualitatem, quæ est caliditas, nata est fieri alteratio in tempore, & tamẽ ipsa caliditas non mensuratur tempore. Probatur; & pono quòd punctus de genere Quantitatis possit in tempore alterari secundùm caliditatem, vt patet à Doctore *in* 2. *dist.* 2. 64.

distinct. 2. quæst. 9. & tamen ista alteratio non mensurabitur tempore, nec per consequens ipsa caliditas acquisita in puncto. Nam omnis alteratio, quæ tempore meusuratur est successio continua. Quæro vnde sit ista successio? Non à puncto, cùm sit simpliciter indiuisibilis, ideò non potest priùs secundùm vnam partem alterari,& posteriùs secundùm aliam. Non ratione caliditatis, quia vt acquiritur in puncto non habet partes,& partes, quæ continuentur ad inuicem, cùm hoc sit tantùm ratione quantitatis continuę, & in puncto nullo modo est quantitas; ergo successio erit præcisè, quia nata est acquiri intensiuè in puncto, & gradualiter. Et tunc quæro an illis gradus sint diuisibiles, aut indiuisibiles? non primò, quia si vnus gradus caliditatis intensionis sit diuisibilis in infinitum, tunc quælibet gradus esset infinitus intensiuè, quia includeret infinitas perfectiones, cùm quilibet, in quos diuiditur,dicat perfectionem aliquam. Nec valet dicere, (vt aliqui dicunt) quòd si diuideretur in infinitum, quorum quilibet esset æqualis perfectionis esset infinitus intensiuè, sed quilibet minor est minoris perfectionis; & patet exemplum de quanto continuo, quod est diuisibile in infinitas partes,quarum quælibet dicit aliquam perfectionem, & tamen non est infinitum intensiuè.

Responsio aliorum.

65. Dico,quòd non est simile de quanto extẽsiuo, si quia ponatur intẽsũ vt duo,ita erit in toto sicut in quælibet parte; si ergo sit diuisibile in infinitas partes extensiuè,tamen omnes illæ partes pręcisè includunt vnum gradum perfectionis: sicut etiam patet de albedine extensa, quæ intensiuè est ita perfecta in minima parte, sicut in tota. Sed non esset sic de gradu perfectionali, quia si esset diuisibilis secundùm intensionem in infinitum, maiorperfectio esset in eo intensiuè, quàm in alio, in quo diuiditur. Et sic non videtur, quòd quilibet gradus caliditatis sit intensiuè diuisibilis in infinitum, sed quòd quilibet sit indiuisibilis,& si hoc concedatur, ergo caliditas illa non est nata acquiri in puncto successione continua. Patet, quia illi gradus sunt indiuisibiles, & non continuantur ad inuicem, quia continua sunt, quorum vltima sunt simul. Indiuisibile non habet vltimum, vt patet: & vltrà oporteret inuenire aliud indiuisibile continuans, quod sit principium vnius gradus & finis alterius: ergo calor in puncto non potest acquiri motu continuo, & successiuo, & si acquiritur, eodem modo acquiritur sicut intellectio intensiuè acquiritur, vt dixi suprà, & tamen est forma secundùm Doctorem,secundùm quam nata est esse successio,& mensuratur tempore, vt in puncto acquiritur. Nec valet dicere, quòd si punctus esset separatus à quantitate, non posset sic alterari, quia indiuisibilis. Patet, quia nec Angelus potest calefieri, quia huiusmodi qualitates natæ sunt recipi in quanto. Dico,quòd non est simile,quia Angelo repugnat, quia spiritus, omnis forma corporalis,cuiusmodi est omnis forma, cui non repugnat extensio quantitatiua:non sic repugnat puncto de genere Quantitatis, quòd saltem in ipso acquiratur intensiuè,licet non extensiuè.

Continua sũt illa, quorum vltima sunt simul,

65 Secundò arguitur,quia quantitas est forma,secundùm quam potest fieri successio, vt patet: quia diuisibiliter potest acquiri, & tamen non mensuratur tempore,nec instanti temporis. Primum patet, quia talis ab agente perfecto potest in instanti induci in passum:ergo sicut eius inductio non mensuratur tempore, multo minùs nec eius *esse*, & tamen ponitur à Doctore mensurari tempore, quia in passo potest successiuè acquiri. Secundùm patet, quia quod mensuratur per se instanti temporis,ponitur per se terminus,& hoc vel vltimus,vel intermedius alicuius successionis. Exemplum de vltimo *mutato esse* & de *mutis esse* intermediis. Hoc patet à Doctore vbi suprà: sed talis acquisitio non est per se terminus motus, vt patet,ergo non mensuratur instanti temporis: nec similiter quantitas acquisita subitò mensuratur instanti temporis, quia non acquiritur per aliquod *mutatum esse*,quod sit per se terminus motus.

Respondeo ad primum, quòd si teneatur, quòd gradus formæ intensibilis sit indiuisibilis intensiuè, & quòd punctus possit alterari secundùm aliquam qualitatem, quòd talis alteratio continua secundùm alium, & alium gradum non mensurabitur tempore propriè, nec per consequens qualitas acquisita.. Et tunc dico, quòd conclusio Doctoris debet intelligi de forma,quæ per motum acquiritur, quod sit quando qualitas producitur ab agente naturali in aliquo quanto diuisibili secundùm partes, quia illud quantum priùs secundùm vnam partem alteratur, & posteriùs secundũm aliam; acquiritur enim extensiuè in illo quanto, & sic per motum: quia ergo eius motus mensuratur tempore, ita potest concedi, quòd etiam talis qualitas mensuretur tempore; præcisè enim dicitur mensurari tempore, quia motus,quo ipsa acquiritur,mensuratur tempore per se: quia verò in puncto non acquiritur per motum, ideò non mensuratur tempore propriè.

Quomodo sit intelligenda conclusio Scoti.

Dico secundò, quòd omnis forma,quæ quantùm est ex parte sua nata est acquiri per motum, licèt actu non acquiratur per motum,mensuratur tempore,saltem potentiali, quia tanto motu nata esset acquiri in aliquo quanto.

Si volumus etiam dicere, quòd per se mensuratur tempore actuali, saltem extrinseco, potest concedi absolutè,quòd omnis forma,quæ nata est acquiri per motum, licèt etiam in instanti acquiratur,mensuretur tempore,quia fortè non videtur alia mensura posse assignari. Ex his patet responsio ad secundum argumentum.

Contra quartam conclusionem instatur.Primò, ignis generat ignem; ergo potest ipsum conseruare. Antecedens patet. consequentia probatur, quia non maior virtus requiritur in conseruando, 66. quàm in generando. Patet, quia conseruare rem est eandem producere, vel eadem productione continuata, quã in primo instanti fuit producta, vel alia productione,vt suprà patuit q. 1. pręsentis distinctionis.

Non maior virtus requiritur in conseruãdo, quã in generãdo.

Secundò,quia minùs videtur, quòd ignis producat ignem de *non esse* ad *esse*, quàm quòd eundem ignem positum in *esse* in aliquo instanti ponat in tempore immediatè sequenti. Patet hoc, quia in generando ipsum requiritur maior virtus, cùm transeat de *non esse* simpliciter ad *esse* simpliciter, sed in conseruando non sic transit, vt patet. Tum etiam, quia transire à *non esse* simpliciter priùs natura positiuè, est maioris virtutis, quàm transire à *non esse* tantùm negatiuè. Hoc patet, sed generando rem transitur à *non esse* simpliciter

plicitet priùs natura poſitiuè, & conſeruando tantùm tranſitur à *non eſſe* prius natura tantùm negatiuè, quia talis negatio actu non ineſt, ſed niſi præueniretur à cauſa ponendo ipſam rem in *eſſe* tunc actu ineſſet, ergo.

Tertiò inſtatur, & pono, quòd Deus in tempore *A*. creet ignem, ita quòd præcisè creet ipſum in tempore immediato ad aliquod inſtans, & in inſtanti immediatè ſequenti ipſum conſeruet. Certum eſt, quòd in tempore illo dicitur tantùm creari, quia vt ſic tranſit immediatè à *non eſſe* ad *eſſe*, & in inſtanti immediatè ſequenti dicitur conſeruari, vt patet. Hoc caſu poſito, arguo ſic: ſit ignis approximatus perfectè igni creato, poteſt illum eundem ponere in illo inſtanti ſequente immediatè illud tempus, ergo & conſeruare. Conſequentia patet. Antecedens probatur, quia ſi in illo inſtanti ignis ille non eſſet, & ignis generans eſſet perfectè approximatus materiæ, poſſet illum generare, ergo & nunc conſeruare.

Quartò inſtatur ſic, aliquod agens creatum poteſt aliquem effectum corrumpere in iſto inſtanti, vel tempore, in quo conſeruatur, ergo præcisè in illo inſtanti, vel tempore poteſt ipſum conſeruare. Conſequentia cum antecedente videntur nota.

Quid ſit conſeruare rem. Quintò inſtatur, quia conſeruare rem, eſt ipſam poſt primum inſtans, in quo primo accipit, *eſſe* ponere in *eſſe*, & hoc vel actione continuata vel alia, & alia actione, vt patet ſuprà præſenti *diſtinct. quæſt.* 12. *quodlib.* ſed ſunt multa agentia, quæ ſic ſe habent; patet de intellectu, qui continuat intellectionem circa obiectum per horam, ita quòd illa poſita in aliquo inſtanti continuatur per tempus immediatè ſequens. Hoc idem patet de voluntate, quæ continuat volitionem. Hoc idem de Sole, qui continuat lumen; ergo iſta non tantùm dependent ab agente naturali tantùm pro illo inſtanti, in quo primò accipiunt *eſſe*.

Sextò inſtatur, probando quòd non tantùm poſt primum inſtans, in quo res generatur dependeat à Deo, & conſeruatur ab ipſo. Patet, quia agens naturale in illo tempore, quo dicitur immediatè conſeruari à Deo poteſt illam deſtruere. Et pono caſum, quòd ignis in inſtanti *A*, generetur, & in tempore immediatè ſequenti ſit aqua (vt incompoſſibilis ſaltem virtualiter) perfectè præſens igni genito; ergo in illo tempore poterit aqua ipſum immediatè corrumpere: ſi ſic ergo immediatè conſeruatur à Deo.

Septimò, patet per Doctorem *in* 4. *diſtinct.* 12. vbi vult, quòd ignis non tantùm cauſat in ſe aliquos gradus caloris, ſed etiam conſeruat eos, vide ibi.

68. Reſpondeo ad omnes iſtas inſtantias, præmittendo aliqua. Primò, quòd aliud eſt loqui de ſubſtantia genita, quæ habet *eſſe* per ſe exiſtens extra ſuam cauſam; & aliud eſt loqui de re genita non habente per ſe *eſſe* exiſtens, vt accidens: quia primo modo talis res nata eſt præcisè dependere à cauſa particulari pro illo inſtanti, quo accipit *eſſe*, vt patet de Franciſco genito à Ioanne, qui præcisè dependet à Ioanne pro illo inſtanti in quo generatur à Ioanne. Sed ſecundo modo ſunt aliqua accidentia, quæ præcisè habent *eſſe*, quandiu continuantur in *eſſe* à cauſa particulari, vt patet de illuminatione, & intellectione, & volitione, quæ dum cauſantur à cauſa particulari ſunt, dum non cauſantur non ſunt. Et loquor de communi lege, quia benè Deus poſſet conſeruare aliquam intellectionem cauſatam à particulari, puta ab aliquo intellectu creato, ipſa cauſa particulari amplius non concauſante.

Secundò præmitto, quòd concluſio Doctoris tantùm intelligitur de ſubſtantia perfecta habente *eſſe* per ſe exiſtens, quia talis tantùm dependet à cauſa particulari pro illo inſtanti, quo generatur à tali cauſa. Vnde ſic dicit: *Concedo igitur quòd primum eſſe ſubſtantiæ generabilis inquantùm concomitatur mutationē propriè dictam menſuratur inſtanti, ſed non ſequitur vltrà, ergo eſſe habitum poſt illud inſtans menſuratur tempore, quia in primo inſtanti comparatur illud* eſſe *ad cauſam particularem generantem à qua eſt, & poſt illud inſtans non habet dependentiam ad illam cauſam particularem generantem, ſed tantùm ad primam cauſam conſeruantem, & tunc habet habitudinem vniformem ad illam cauſam conſeruantem ſicut eſſe Angeli.* Hæc ille.

Ex his patet reſponſio ad inſtantias. Ad primam negatur conſequentia. Ad probationem dico, quod in conſeruando ſubſtantiam requiritur maior virtus, quàm in generando tantùm: patet, 69.
quia in conſeruando eſt ſimpliciter maior dependentia ipſius conſeruati ad cauſam conſeruantem. Et licèt cauſa particularis pro quocunque inſtanti poſſet eandem ſubſtantiam generare, ſi eſſet approximata eidem paſſo, & omni impedimento amoto, tamen poſtquam genita eſt non poteſt eadem priùs genitam ponere in *eſſe*, nec actione continuata, nec alia, & alia actione. Et licèt etiam poſſit eam corrumpere in aliquo inſtanti, non tamen ſequitur vltrà, quòd poſſit conſeruare, ſed ſi aliquid ſequitur, fortè tantùm ſequitur, quòd poteſt eam generare, ſed poſtquam genita eſt non habet vltrà influentiam aliquam circa eam, quantùm ad ſuum *eſſe*. Et per hæc patet reſponſio ad quatuor primas inſtantias, & ſimiliter ad ſextam.

Ad alias de intellectione, volitione, illuminatione, & de calore ignis, concedo quòd conſeruantur à cauſa particulari, eo tamen modo, quo cauſa ſecunda nata eſt conſeruare ſuum effectum continuè, ſcilicet cauſando illum.

QVÆSTIO V.

Vtrùm Angelus sit in loco?

Alensis 2.*part. quæst.* 20. *Memb.* 3. D. Thom. 1.*part. quæst.* 75. *artic.* 7. *& quæst.* 58. *art.* 3. *& hic d.* 3. *quæst.* 1. *art.* 6. D.Bonauent. *hîc art.* 3. *quæst.* 1. Gabr. *quæst.* 6. Henric. *quodlib.* 12. *quæst.* 8. *Vide* Scot. 5. *Metaph. quæst.* 5.6.7. & Tartaret. *hîc.* Bacon. 2. *d.* 3. *q.* 2. Mayron. 2. *d.* 1. *q.* 6.

Argum. 1. QVINTÒ circa secundam partem huius distinctionis in qua tractat Magister, vbi fuerint Angeli creati, quæritur de loco Angeli. Vbi quæro primò circa hoc. Vtrùm Angelus sit in loco? Videtur primò quòd non. Boëtius de Hebdomadi. *Communis animi conceptio est incorporalia non esse in loco.* 1.

Argum. 2. *Vide Aug. ad Orosiũ, lib.* 4. *cap.* 2. Secundò sic, August. 83. q. q. 20. videtur probare ex intenitone, quòd Deus non est in loco per hoc medium, quòd non est corpus: præmissa eist vera de Angelo: ergo & conclusio. Item super Gen. dicit de Deo, quòd mouet creaturam corporalem per locum & tempus, spiritualem per tempus tantùm: ergo negat à spirituali motionem per locum: & ita negat eam esse in loco.

Argum. 3. *Text. c.* 41. *Vide* 1. *Cæs. c.* 69. *ad hoc.* Tertiò Aristot. 4. Physicorum. *Locus est vltimum corporis continentis immobile primum*, &c. Sed nullum corpus continet Angelum; quia continens est actualius contento: nullum autem corpus est actualius Angelo: ergo, &c.

Vt inquit Aristot. in prædicamento quãtitatis. Quartò sic; Omne locatum habet situm: sed situs non conuenit nisi quanto: quod patet, quia *positio* vno modo est differentia quantitatis, & illo modo non conuenit, nisi quantitati. Alio modo, vt est Prædicamentum, est passio fundata in quantitate: ergo nullo modo conuenit Angelo: ergo nec locus.

SCHOLIVM.

Resoluit Angelum esse in loco, quod habetur expressè ex scriptura & locis Sanctorum citatis à Magistro 1. *distinct.* 37. *de quo quæst. sequent. cuius fine soluuntur argumenta hic posita pro parte falsa.*

Ratio ad oppositum. CONtra hoc est Magister in litera; & distinct. 37. primi, & adducit ad hoc auctoritates, similiter Dam. cap. 13. & 16. & 20.

QVÆSTIO VI.

An locus Angeli sit determinatus, punctualis, maximus, & minimus?

D.Thom. 1 *D.Thom.* 1 *p.q.* 52. *art.* 1. *&* 2. *quare eum in* 2. *& in* 1. *d.* 37. *& Ægidium in* 1. *d.* 18. *q.* 8. *& Va. hîc. Vide cap.* 7.

Alensis 2. *part.* 33. *Memb.* 1. 2. D. Thom. 1.*part. quæst.* 53. *art.* 1. *vbi* Caiet. Bannes, Bon. 1. *dist.* 37. *art.* 2. *quæst.* 1. Ric. *art.* 3. *quæst.* 1. Durand. *quæst.* 1. 2. *part.* Heruæus *tract. de motu Angeli quæst.* 1. *art.* 1. Ægid. 1. *dist.* 37. Bacon. 2. *dist.* 3. *quæst.* 2. Vasquez 1. *part. dist.* 194. *ipse* Scot. 6. *Physicorum quæst.* 1. 2. *&* 3. *&* 2. *Metaph. quæst.* 4. 5. *&* 8. *Metaph. quæst.* 3. *& de primo princ. cap.* 3. *& in Theor.* §. omnes formæ eiusdem.

SEXTÒ iuxta hoc quæro sine argumentis. Vtrùm Angelus requirat determinatum locum, ita quòd nec in maiori, nec in minori possit esse, sed præcisè in tanto loco? & includitur hic: Vtrùm possit esse in loco punctuali? Et, Vtrùm in quantumcunque magno loco, & in quantumcunque paruo? 1.

SCHO

SCHOLIVM.

Ponit sente ntiam D. Thom. Angelum esse in loco per operationem tantùm, quam reijcit, quia damnata est per Episcopum & vniuersitatem Parisien. & videtur putare accessisse auctoritatem Papæ, qua mediante, illa condemnatio transiuit mare Angelicum, de quo quicquid sit, condemnatio tam celebris vniuersitatis facit opin. dictam suspectam. reiicit opin. Goffred. quæ voce tantùm à præcedenti differt.

AD primam [a] quæstionem dicitur, quòd Angelus est in loco per operationem præcisè, ad quod probandum adducitur Damasc. cap. 13. *Incorporea* (inquit) *natura vbi adest, & operatur non corporaliter, sed spiritualiter continetur*, & infrà eodem cap. *Intelligentia dicitur circumscribi, vbi adest intellectualiter & operatur*, & cap. 16. *Intellectualiter adesse & operari, vbi vtique missi fuerint.* Ita quod semper videtur cum esse Angeli in loco, adiungere operari, quasi hoc sit angelum esse in loco ipsum operari in loco. *Artic. est, substantiæ separatæ sunt alicubi per operationem, non aliter.*

Contra hoc est, quia istud [b] videtur esse damnatum, sicut quidam articulus damnatus ab Episcopo Parisiensi, & excommunicatus. Quòd si dicatur, quòd excommunicatio non transeat mare, vel diœcesim. Si tamen fuit articulus condemnatus, sicut articulus hæreticus, vbique est condemnatus sicut hæreticus, non auctoritate diœcesani tantùm, sed etiam auctoritate Papæ, extra de hære. cap. *Ad abolendam*, vel saltem sententia est suspecta quando in aliqua vniuersitate solemniter est damnata. *Ext. de sēt. excomm. à nobis el. 1. Agebat. enim Scot. in Anglia.*

2. Alij autem [c] nolentes verbo suspecto vti, Angelum, videlicet, esse in loco per operationem; dicunt ipsum esse in loco per applicationem eius ad locum. *Goffred. quodlib. 8. qu. 13. hic modus dicendi videtur potius, D. Th. quā prior. vide eum quodl. 1. art. 5.*

Sed illi videntur idem dicendo, sub alio vocabulo occultare: non enim videtur applicatio posse intelligi aliquid esse, nisi sit actus primus, vel actus secundus: non actus primus, patet: nec actus secundus; quia si intelligitur actus secundus, ergo operatio: & non immanens, vt intellectio, vel volitio, quia operatio eius immanens ita abstrahit à loco, sicut essentia Angeli: igitur applicatio est operatio transiens in corpus: & ita erit in loco per operationem eius circa corpus in loco.

SCHOLIVM.

Eandem sententiam efficacissimè impugnat. Primò, quia D. Thom. alibi ait ex operatione colligi Deum esse vbique secundùm substantiam, ergo. Secundò, aliàs Angelus posset nusquam esse. Tertiò quòd esset in toto cælo. Hæc latè confirmat & declarat. Quartò, id quod est in loco, est in eo formaliter: operatio transiens non est talis. Quintò, esset in loco commensuratiuè. Sextò, ex Damascen. Nazian. Augustino.

COntra conclusionem [d] huius opinionis arguitur primò, quòd sic ponens contradicat sibiipsi: quia in quæst. illa: *an Deus sit vbique*, probat quòd sic per hoc, quia secundùm Philosophũ 7. Physic. *Mouens est simul cum moto*, & Deus est primum efficiens: & ideò potens mouere omne mobile: ex hoc concludit quòd est in omnibus & præsens omnibus. Quæro quid intendit per hoc concludere? Aut esse præsentem omnibus, hoc est mouentem, & tunc est petitio principij: quia idem est præmissa, & conclusio, & nihil ad propositum: quia ibi intendit concludere immensitatem Dei, secundùm quam Deus est præsens omnibus. *D. Th. 1. p. q. 8. art. 1. Text. c. 4. 6. 8. 9. & 10. D. Th. petit principium vel contradicit sibi.*

Aut intendit concludere illam præsentiam, quæ competit Deo, inquantùm est immensus: & tunc ex operatione alicubi, secundùm ipsum sequitur præsentia illa, quæ pertinet ad immensitatem diuinam, quæ est Dei, inquantùm Dei, ita quòd priùs naturaliter erit præsens inquantùm immensus, quàm inquantùm operans: & hoc concluditur ex hoc, quòd est in omnibus per operationem, sicut ex posteriori: igitur à simili in proposito, priùs naturaliter est Angelus præsens alicui loco secundùm essentiam, quàm sit præsens secundùm suam operationem.

3. Confirmatur ratio [e] quia minùs videtur de Deo, quòd oporteat ipsum esse præsentem ei, in quod agat per præsentiam, siue per essentiam, quàm Angelus: quia illud quod est illimitatæ potentiæ videtur posse agere in quantumcunque distans: sed illud, quod est determinatæ, & limitatæ virtutis, requirit determinatam approximationem passi, ad hoc quòd agat in ipsum Nullum enim videtur agens virtutis limitatæ, & determinatæ *Agentis finiti actio nimia distantia impeditur.*

terminatæ, cuius actio non possit impediri, per nimiam distantiam ad passum, & ita magis videtur necessariò ponere Angelum esse præsentem ad hoc, quòd agat.

Confirmatur etiam [f], quia si actio aliqua est in corpore ab Angelo, quæro quomodo se habet actio ista ad virtutem illam, à qua procedit: aut mediatè, aut immediatè. Si est immediata illi, à qua procedit: igitur immediatè est Angelus in tali corpore, vel iuxta tale corpus. Si mediata igitur est ab illa virtute per aliud medium: & de illo medio fiat eadem quæstio, & tunc oportebit stare ad hoc, quòd illud, quod primò est à tali virtute immediatum est tali virtuti, & per consequens illi, cuius est talis virtus, & ita èconuerso erit præsens ibi.

In sentētia D. Thom. Angelus quandoque nullibi esset.

[g] Præterea secundò sequitur, quòd Angelus aliquando, imò frequenter núsquam sit: nihil enim operatur in cœlo empyreo, quia illud non est mutabile nec mobile: igitur nusquam Angelus est in cœlo empyreo, vbi tamen est vt plurimùm.

Item [h] si transeat de cœlo ad terram, potest operari in locis extremis, nihil agendo in omnibus locis intermediis, quia potest esse aliquis Angelus, qui non est motor alicuius orbis intermedij: igitur nec ille tunc erit in cœlo, nec in terra, nec in medio.

Angelus mouet totū cœlum tamen non est in toto. Text.c.71. & alibi.

Præterea [i] tertiò si Angelus est in loco per operationem: ergo ibi primò est, vbi primò operatur. Sed primò operatur in toto cœlo: totum enim cœlum est primò proportionatum virtuti Angeli, ita quòd totum primò mouet, & ita proportionatum secundùm Philosophum *secundo de Cælo & Mundo.* Quòd si adderetur vna stella, moueret eum pœna, & labore: & tamen non est primò in toto cœlo: ergo, &c. 4.

Si cas, quòd primò mouet aliquam vnam partem, & ibi est, & per motum illius partis mouet aliam partem, quasi impellendo, vel trahendo.

2. de cœlo text.13. & inde. Omnis pūctus in cœlo est Oriēs & Occidens.

Contra [k] hoc licèt Philosophus imaginetur illum rusticum habere pedes, & caput in polis, & brachia protensa, & extensa ad Orientem, & Occidentem: secundùm veritatem tamen si primum cœlum ponatur mobile, & non quiescens, nullus punctus est in cœlo magis oriens quàm alius, sed quilibet punctus est oriens successiuè. Nullus etiam punctus est magis capax motus, quàm alius secundùm veritatem: & ideò non est in cœlo ex natura rei dextrum, & sinistrum, sicut in animali. Pars enim dextra, quæ est in animali, magis capax est virtutis animæ quàm pars sinistra: in nulla parte potest poni Angelus primò, ex hoc quòd primò illam partem moueat.

Angelus mouēs cœlū an quiescit?

Hoc etiam confirmatur, quia si esset in aliqua parte, quasi quiescens per se, motus tamen per accidens, sicut nauta in naui, ita quòd semper circumferretur cum illo motu, videretur inconueniens talem motum attribuere Angelo mouenti orbem. Nec etiam potest potest [l] poni quàsi per se quiescens, & quod iuxta illum sit fluens pars, & pars ipsius cœli, & quòd partem magis illi præsentem semper primò moueat: non enim est assignare in quo quiescat ille Angelus, cùm continuè moueat partem præsentem, & existendo in aliquo inquantùm est motum non erit quiescens in eo, vt videtur.

Præterea, illud quod est ratio Angelo existendi in in loco, est in eo formaliter, alioquin Angelus nullo modo erit formaliter in loco: operatio autem transiens in corpus non est formaliter in Angelo: ergo, &c. 5.

Præterea, illa operatio [m] est commensuratiuè in loco per accidens: igitur si per eam Angelus est in loco, & nullo alio modo, est ibi commensuratiuè.

Soluit loca Dam. & adducit eū ad oppositum.

Præterea [n] Damas. cui maximè innituntur, non est pro eis. Tum, quia omnes auctoritates communiter semper copulant, ad *esse* & *operari*, vbi esset superfluitas, nisi aliud esset formaliter Angelum esse in loco, quàm ipsum operari in loco. Dicit enim in prima auctoritate, *vbi adest, & operatur*, & in secunda auctoritate dicitur *Angelum esse in loco propter adesse intellectualiter, & operari*, & in tertia, *intellectualiter adesse, & operari, vbi vtique fuerunt missi.* similiter idem Damas. cap. 20. dicit, quod *cœlum est continentia visibilium, & inuisibilium creaturarum, & infrà ipsum Angelorum virtutes includuntur.*

Dam. videtur velle Angelos creatos ante mundū. al. 18. vel 21. al. localem lib.4. c.22.

Ita igitur secundùm ipsum, sunt modò Angeli in cœlo, quòd includuntur intra cœlū: non sic autem includebantur in principio suæ creationis, quia ipse cap. 17. * videtur assentire Greg. Theologo, quod conditi fuerunt ante corporalem creaturam: tūc enim non erant in loco sicut modò sunt, quia modò continentur in loco: tunc autem non continebantur, & tamen tunc potuerunt intelligere creaturam * corporalem, secundùm Augustinum *super Gen.* quia priùs habuerunt cognitionem matutinam, quàm vespertinam: & potuerunt intelligere obiectum ex parte obiecti sub eadem ratione qua modò intelligunt illud: ergo per solam intellectionem obiecti, non ponit eos Damascenus esse præsentes obiecto

COMMEN

COMMENTARIVS.

1. DVo principaliter quæruntur à Doctore: primò. *Vtrùm Angelus sit in loco?* Et hîc non quæritur de loco circunscriptiuo, quia Angelus cùm sit spiritualis, & indiuisibilis non potest circumscribi, sed de loco definitiuo, siue præsentiali; & est sensus an essentia Angeli sit præsens alicui loco, puta, an secundùm se possit esse præsens Soli, vel Lunæ., vel monti, vel lapidi. Secundò, *Vtrùm Angelus requirat determinatum locum*, ita quòd nec in maiori, nec in minori possit esse, sed præcisè in tanto loco. Et includit *Vtrùm possit esse in loco punctuali*, & vtrùm in quantocunque magno loco, & in quantocunque paruo.

Opinio Diui Thomæ. Damascen. li. 3. cap. 13. a *Ad primam quæstionē dicitur.* Hic Doctor primò recitat duas opiniones, quas improbat. Secundò principaliter respondet ad quæstionem primam. Prima opinio est S. Thom. 1. parte summ. quæstione 52. artic. 1. & 2. qui dicit quòd Angelus præcisè est in loco per operationem, & nullo modo per essentiam propriam, & probat per auctoritates Damasceni, quæ postea soluentur.

b *Contra hanc positionem est articulus damnatus, & excommunicatus ab Episcopo Parisiensi.* Nec valet dicere, quòd excommunicatio non transeat mare, nec diœcesim. Si tamen fuit articulus condemnatus sicut hæreticus, vbique est condemnatus, &c.

Opinio Gotfredi. c *Autem nolentes verbo suspecto vti*, &c. Hæc est opinio Gotf. *quodlib.* 8. *quæst.* 13. Ista opinio dicit, quòd Angelus est in loco, puta in aliquo monte, tantùm per applicationem, & non per præsentiam sui. Sed hæc opinio dicit idem, quod prima opinio, vt patet, quia aut applicatio illa est actus primus, aut secundus. Non primus, vt patet. Nec secundus immanens, cuiusmodi est intellectio, & volitio Angeli, quia sicut existentia Angeli abstrahit à loco, ita & operatio intrinseca; aut talis applicatio est actio transiens, & sic dicit idem, quod prima opinio, quòd est in loco, puta in monte, per actionem transeuntem circa montem.

2. *D. Tho. 1. p. q. 8. art. 1.* d *Contra conclusionem huius opinionis.* Hîc Doctor probat, quòd Angelus non dicatur esse in loco per operationem, puta, quòd non dicatur ex hoc esse in monte, tanquam in loco definitiuo, quia ibi operatur operatione transeunte. Et in probatione, quam facit Doctor reducit Thomam ad contradictionem, quia Thom. in quæstione illa, *An Deus sit vbique*, probat, quòd sic, per hoc, quia secundùm Philosophum *septimo Physicorum text. comment.* 46. mouens est simul cum moto, & potest mouere omne mobile, ergo est in omnibus, & præsens omnibus, quæro quid intendit per hoc concludere, aut esse præsentem omnibus, id est, mouentem omnia, & tunc est petitio principij; patet quia idem est principium, & conclusio. Nam principium per quod intendit probare Deum esse præsentem omnibus, est quia mouet omnia, & hæc est conclusio. Et vltrà, nihil est ad propositum, quia intendit probare immensitatem Dei, secundùm quam Deus est præsens omnibus; aut intendit conclndere illam præsentiam, quæ competit Deo, inquantùm immensus, & tunc ex operatione alicubi secundùm ipsum, sequitur præsentia illa, quæ pertinet ad immensitatem diuinam, quæ est Dei inquantùm Dei, ita quòd priùs naturaliter erit præsens inquantùm immensus, quàm inquantùm operans, quia immensitas illa competit Deo, inquantùm Deus, & concluditur quòd sit in omnibus per operationem tantùm à posteriori: igitur à simili in proposito priùs naturaliter Angelus est præsens alicui loco secundùm essentiam, quàm sit præsens secundùm operationem.

e *Confirmatur ratio, quia minùs videtur de Deo*, &c. Hæc ratio concludit contra Thomam, quia ponit Deum esse præsentem in se, vbi operatur. Et ratio stat in hoc: si Deus, cùm sit virtutis infinitæ non agit circa aliquod passum, nisi sit sibi præsens, à fortiori Angelus non poterit operari circa aliquod, si non sit præsens secundùm essentiam. Sed an Deus possit operari circa aliquod passum vbi non esset pręsens, est alia quęstio. Et de hoc vide Doctorem in 1. dist. 37. sed de facto sic est, quòd non operatur circa aliquod, cui perfectè non sit præsens, cùm sit in omni re per suam præsentiam. 3.

f *Confirmatur etiam, quia si actio aliqua*, &c. Hæc ratio concludit contra Thomam, quia ponit, quòd mouens est simul cum moto, & ideò si mouet immediatè est præsens, siue simul cum moto. Pro clariori notitia pono talem casum, quòd Angelus moueat lapidem, quæro tunc, aut motio illa, quæ recipitur in lapide, recipitur immediatè ab ipso Angelo, & sic erit Angelus præsens ipsi lapidi; aut recipitur mediatè, ita quòd priùs recipitur in alio corpore immediatè à virtute Angeli, & tunc ipse Angelus eritpræsens secundùm essentiam illi alij corpori, aut erit processus in infinitum.

g *Præterea secundò sequitur.* Hîc Doctor deducit Thomam ad manifestum inconueniens, videlicet quòd Angelus aliquando, imò frequenter nusquam erit: patet, quia in cœlo empyreo non operatur. operatione transeunte, cùm tale corpus sit simpliciter immobile, & per consequens, dum est in cœlo empyreo non est in aliquo loco, quia tantùm est in loco, per te, per operationem, imò Angelus nunquam erit in cœlo empyreo, quia ibi non potest esse, nisi sit in loco, & tamen ad placitum suum est in cœlo illo. 4.

h *Item si transeat de cœlo ad terram*, &c. Supponendo, quòd Angelus, dum transit de cœlo empyreo ad terram, non operetur in locis intermediis: ergo transeundo illa media, & ibi non operando, erit præsens illis locis per suam essentiam, & non per operationem, cùm ibi non operetur.

i *Præterea tertiò, si Angelus est in loco per operationem.* Per hanc rationèm Doctor deducit opinantem ad hoc inconueniens, videlicet, quòd Angelus primò esset in toto cœlo, tanquam in loco; patet, quia simul mouet totum cœlum: primò enim totum mouet: cœlum enim est ita proportionatum illi, quòd si adderetur vna stella, moueret cum labore, & pœna, secundùm Philosophum secundo Cœli, & mundi, text. comment. 71.

k *Contra hoc, licèt Philosophus imaginetur, &c.*

tur, &c. Hîc Doctor intendit probare, quòd Angelus, qui mouet cœlum aliquod, non est primò in aliqua parte, ita quòd primò moueat adæquatè vnam partem, vt puta quòd sit in Oriente, vel Occidente, quia cùm cœlum semper moueatur, sequitur, quòd quælibet pars successiuè potest esse Oriens, & Occidens. Exemplum: Nam pars primi mobilis, quæ in manè oritur nobis, in vespere occidit, & illa quæ vespere occidit, manè oritur nobis: ergo non mouet primò, id est, adæquatè aliquam partem. Et si diceretur, quòd quando mouet partem Orientalem primò, mouet etiam eandem primò, quando occidit,& sic sequeretur, quòd Angelus moueretur per accidens; patet,quia moueretur ab Oriente in Occidentem ad motum illius partis, cui esset applicatus per operationem. Si etiam diceretur, quòd primò mouet partem dextram ipsius cœli, hoc patet esse falsum, quia ibi non est dextrum,neque sinistrum,nisi secundùm imaginationem Philosophi, vbi suprà de illo rustico Athlante. In nulla ergo parte potest poni Angelus: primò ex hoc, quòd primò illam partem moueat.

5. k *Nec etiam potest poni quasi quiescens* per se; Patet, quia semper mouet partem sibi præsentem, & sic non quiescit ibi, neque assignatur alius locus,in quo quiescat, quia Angelus semper existit in aliquo, inquantum illud est motum ab ipso Angelo, nec per consequens potest dici per se quiescens.

l *Præterea illud, quod est ratio Angelo existendi in loco,est in eo formaliter,alioquin Angelus nullo modo erit formaliter in loco.* Patet ista propositio, quia sicut ratio formalis locandi aliquid est in loco formaliter, siue in locante, sicut superficies est formaliter in corpore locante,quę est ratio formalis fundamentalis tãtùm locandi ipsi corpori, sic pariformiter erit de ratione formali, quâ passiuè aliquid locatur, sicut superficies in corpore locato. Sed operatio Angeli transiens in corpus non est in Angelo formaliter; patet,quia est in illud corpus, puta quod mouet, siue circa quod operatur.

m *Præterea illa operatio*, &c. Aduerte, quòd cùm dicit de operatione, quæ est in loco commensuratiuè, &c. Sic debet intelligi,quòd cùm Angelus mouet lapidem de loco ad locum, quia acquirit locum circumscriptiuum, & motio Angeli,quæ est transiens in talem lapidem, & sic sicut lapis est circumscriptiuè in loco per se, ita omne quod est subiectiuè in lapide erit circumscriptiuè in loco per accidens: ergo si Angelus est in loco per talem motionem, sequitur quòd erit in loco per accidens circumscriptiuè. 6. *Aduerte his de operatione.*

S C H O L I V M.

Ante solutionem quæstionis, declarat locum corporeum, explicans sex circa hoc, scilicet, esse in loco, actualiter, æqualiter, commensuratiuè, determinatè, naturaliter: & subiungit explicationem definitionis loci, ex Aristotele, de quibus agit 4. Physicorum, q.1.2.3.& 4. & pulcherrimè exponit immobilitatem, & incorruptibilitatem loci.

De quarto Scot. 4. d. 10.q.1.a.2. Vide Scot. 4. Phys. q. 1.2.& 4. Text.c.76.

AD quæstionem a igitur illam soluendam. Primò videndum est de loco corporis: cuilibet enim corpori præter vltimum, cuius non est aliud extra continens, sex conueniunt. Primò esse in loco:secundò esse in loco actuali:tertiò esse in loco determinato quia æquali: quartò esse in loco commensuratiuè quintò esse in loco determinatè hoc vel illo: sextò esse in loco naturaliter, vel violenter. Quatuor prima conueniunt corpori inquantùm quantum, vel inquantùm corpus. Quintum conuenit sibi ab agente, Vltimum conuenit sibi inquantùm est corpus naturale,Licèt enim nullum quantum existat, nisi ipsum sit quale: tamen existens, priùs naturaliter est quantum,quàm quale,& secundùm hoc priùs naturaliter est Mathematicũ, quàm quale, hoc est tale,quale primò consideratur à Mathematico per se & primò, & hoc intelligit Philos 4. *Physic.cap.de vacuo*, vbi vult, quòd si corpus cubum ponatur in aëre vel aqua, licèt nullam habeat passionem naturalem tantùm: tamen facit distare latera corporis continentis quantùm est ipsum corpus ibi positum: ita quòd quantum est ipsum corpus, tantum facit distare, & hoc non conuenit sibi inquantùm est naturale tantùm, sed inquantùm est quantum præcisè, & ita Mathematicum. 6.

Text.c.41. Definitio loci de qua Scot. 4. Phys.q.1.

Exponendo b autem ista per ordinem, dico,quòd omne corpus tale aliud à primò. Primò est in loco,hoc est,in continente præcisè,etiam immobili:hoc enim intelligitur per illam definitionem Philosophi quam ponit 4. Physic. de loco scilicet, *locus est vltimum corporis continentis immobile primum*, &c Diuisibile enim secundùm illam dimensionem, secundùm quam est diuisibile, non potest immediatè esse applicatum alicui vt continens ipsum;sed præcisum continens alicuius est indiuisibile. Nihil autem indiuisibile de genere Quantitatis per se existit,sed in aliquo diuisibili, & ideò sequitur illud præcisum continens esse vltimum alicuius diuisibilis continentis, ista autem vltimitas non est de ratione loci, sicut est de ratione continentis præcisè. 7.

Quia

quia si posset indiuisibile per se esse, & nullius diuisibilis vltimum, illud indiuisibile verè manens per se posset esse præcisum continens.

Vltra autem istam continentiam præcisam, addit locus immobilitatem, qua distinguitur à vase, secundùm Philosophum, 4. *Physicor.* quam immobilitatem * visi sunt diuersi diuersimodè saluare per respectum ad polos, & ad centrum. *Tex. vt supra. al. nisi.*

Sed breuiter dico [c] quòd si subiectum non maneat idem, nullum accidens absolutum, vel respectiuum manet idem, secundùm Philosophum: & ideò cùm manifestum sit omnem substantiam, quæ continet hoc corpus, posse moueri localiter, & non manere idem numero: patet, omne accidens absolutum, & respectiuum, quod est in continente istud corpus, manere non posse idem numero: & ideò nec locum, siue locus ponatur esse aliquid absolutum in tali corpore, siue respectiuum. *Explicatur immobilitas loci.*

Et si dicatur, quòd est [d] vltimum totius vniuersi, & licèt vt est vltimum continentis varietur, tamen vt est vltimum vniuersi non variatur, nec hoc saluat, quia non est vltimum totius vniuersi, nisi quia primò est vltimum alicuius partis eius: & ideò si est aliud & aliud, vt est alterius & alterius partis, non est idem, vt est totius vniuersi: licèt enim in aliquo toto sint multæ partes, tamen quod competit sibi per vnam partem primo præcisè, & post aliam præcisè, non est idem numero.

8. Dico igitur [e] quòd locus habet immobilitatem oppositam motui locali omnino, & incorruptibilitatem secundùm æquiualentiam per comparationem ad motum localem. Primum patet, quia si est aliquo modo mobile localiter, quantumcunque accipiatur per accidens, posset dici esse in loco per accidens, & ei assignari alius & alius locus: sicut licèt similitudo moueatur quasi accidentaliter per accidens, quia scilicet in quarto, vel in quinto gradu, quia primò corpus, & per hoc superficies, & per hoc albedo, & per hoc similitudo: tamen superficies vel albedo, vel similitudo, verè est, quando mouetur in toto corpore in alio & alio loco. Similiter tunc aliquid quiescens posset moueri localiter: nam quod habet alium & alium locum successiuè, localiter mouetur: fixum autem posset habere alium, & alium locum continentem, si moueretur locus per accidens. *Locus est immobilis localiter etiam per accidens, aliàs quiescens mutaretur localiter.*

Secundum probo [f], quia licèt locus corrumpatur moto eius subiecto localiter, ita quòd moto aëre localiter non manet in eo eadem ratio loci, quæ priùs, sicut patet ex iam probato: nec eadem ratio loci potest manere in * aqua succedente, quia idem accidens numero non potest manere in duobus subiectis: tamen illa ratio loci succedens, quæ est alia à ratione præcedenti secũdùm veritatem, est eadem præcedenti per æquiualentiam, quantùm ad motum localem: nam ita incompossibile est localem motum esse ab hoc loco in hunc locum; sicut si esset omnino idem locus numero. *al. aëre.* *Quomodo locus sit incorruptibilis explicatur.*

9. Nullus autem idem motus localis potest esse ab vno *vbi* ad aliud *vbi*, quæ duo *vbi* non correspondeant duobus locis differentibus specie propter spatium interceptum: quia habentibus alium respectum non tantùm numero, sed etiam specie ad totum vniuersum: ex hoc illi respectus, qui sunt tantùm numero alij, videntur vnus numero, quia ita sunt indistincti respectu motus localis, sicut si tantùm esset vnus respectus.

Exemplum huius patet aliqualiter in nominibus significatiuis: quia hæc vox *homo*, quotiescunque prolata dicitur vna vox numero, & distingui ab hac voce *lapis* numero: cùm tamen non possit eadem vox numero bis proferri, ita quòd quot sunt prolationes, tot sunt voces distinctæ numero: & hæc vox *homo*, & hæc vox *lapis*, non tantùm numero, sed etiam specie distinguuntur: tamen quia ad finem vocis, scilicet ad exprimendum conceptum per æquiualentiam, sunt idem numero homo & homo, lapis & lapis quotiescunque prolata: ideò dicuntur esse vna vox numero respectu illius finis. *Vt vox homo sæpius prolata dicitur eadẽ numero, sic loca in eodem spatio succedẽtia, dicuntur idem numero, scilicet per æquiualentiam.*

Sic dico in proposito, quòd locus est immobilis per se, & per accidens localiter: est tamen corruptibilis moto subiecto localiter, quia tunc amplius non manet in eo illa relatio: & tamen non est corruptibilis in se, & secundùm æquiualentiam, quia necessariò succedit illi corpori, in quo fuit ista ratio loci aliud corpus, in quo est alia ratio loci numero à præcedenti, & tamen eadem præcedenti secundùm æquiualentiam per comparationem ad motum localem.

10. [g] Sed nunquid omne corpus aliud à primo corpore, necessariò est in loco, quia quantum? Philosophus diceret, quòd sic, quia diceret non posse esse aliquod corpus aliud à corpore cælesti quin sit in sphæra actiuorum, & passiuorum: & diceret illud necessariò contineri sub aliquo præcisè continente. *Secundum Phil. omne corpus necessariò est in loco quanto.*

Tamen oppositum videtur verum secundùm Catholicos, quia Deus posset facere lapidem non existente aliquo alio corpore locante, & lapidem existentem separatum ab omni alio corpore: quia posset illum facere extra vniuersum, & vtroque modo esset non in loco, & tamen esset idem secundùm omne absolutum in se. Per nihil igitur absolutum in se necessariò requirit esse in loco, sed tantùm habet necessariò potentiam passiuam, qua possit esse in loco, & hoc, posito loco in existentia actuali, & posita præsentia eius respectu alicuius corporis locantis.

Quia locus est respectus extrinsecus adueniens.

Declarat secundum ex sex tactis, i. actualiter esse in loco. Tex. co. 23. 3. 4. & 5. explicantur.

h De secundo dico, quòd (supposito primo) corpus quantum est in loco in actu, quia in præciso continente actualiter: non enim potest esse in loco, quin istud vltimum, quod est proximum continens, faciat illud esse actu, quia facit latera corporis continentis distare: secus est de parte in toto, quæ non facit superficiem in potentia continentem ipsam esse in actu: & ideò non est pars in toto, sicut locatum in loco 4. Physic.

De tertio dico, [i] quòd propter eandem quantitatem necessariò exigit corpus locum sibi coæqualem. De quarto dico, quòd propter hoc idem, est in loco commensuratiuè, ita quòd pars superficiei contenti correspondet parti superficiei continentis, & totum toti. Quintum [k] competit corpori ex determinato loco locante.

Sextum declaratur. Vnde est naturalitas loci.

l, Sextum competit sibi inquantum est corpus naturale, ex hoc scilicet quod inquantum habet formam substantialem determinatam, & qualitates determinatas, natum est ab aliquo locante conseruari, & saluari, & ab aliquo corrumpi: & quando continetur ab vltimo illius, quod natum est ipsum saluare, dicitur esse in loco naturali, licèt naturalitas multùm accidat rationi loci: pro tanto igitur est in loco naturali, quia est in locante naturaliter, id est, est in vltimo alicuius continentis, quod natum est saluare contentum.

COMMENTARIVS.

1. *Quinque cōueniunt cuilibet corpori.* * al. sex.

a *AD quæst. igitur soluendam. Primò videndum est de loco corporis: cuilibet enim corpori, præter vltimum, cuius non est aliud extra continens, quinque* * *conueniunt. Primò esse in loco actuali,* & est quando actu facit distare latera continentis. *Secundò in loco determinato, quia æquali,* scilicet à quo non excedatur, nec ipsum excedat, loquendo semper de loco proprio. *Tertiò est esse in loco commensuratiuè,* quod est, quando locatum correspondet toti loco, & pars locati parti determinatæ ipsius loci, vt exponit Doctor in quarto, dist. 10. q. 1. art. 2. *Quartò, quòd sit in loco determinato, scilicet hoc vel illo*, Quod est verum naturaliter, quia corpus est sic in loco commensuratiuè, quòd simul non potest esse in alio, supernaturaliter simul posset esse in pluribus locis cōmensuratiuè, vt ostendit Doctor in quarto, dist. 10. q. 2. *Quintò esse in loco naturaliter, vel violenter,* & hoc non ratione loci simpliciter, sed ratione qualitatis, vel alicuius inexistentis ipsi loco. Et ideò Doctor in quarto, *dist.* 44. *q.* 2. dicit, quòd *nullum, vt locans, est locato disconueniens, nisi quia illud corpus est sibi conueniens.* Hæc ille. Et hoc non est ratione superficiei, sed quia conseruatiuum, vel disconueniens naturæ locati, propter qualitates contrarias, ideò dicit quòd hoc quintum conuenit locato, inquantum est corpus naturale, quod inclinatur naturaliter ad talem locum conseruatiuum, &c. Aliæ quatuor conditiones conueniunt locato, siue corpori, inquantum præcisè est quantum, non inquantum quale. Et probat, quia licèt omne corpus existens sit quale, tamen priùs est quantum, quàm quale, & in tali priori conueniunt illæ quatuor conditiones: & probat per Philosophum 4. *Physic. tex. comm.* 76. quæ probatio clara est.

2. *Quæ sit definitio loci.*

b. *Exponendo autem ista per ordinem.* Hîc Doctor primò exponit primam conditionem locati, & primò quid sit locus corporis, & assignat definitionem Arist. 4. *Phys. tex. comm.* 41. scilicet quòd corpus est vltimum corporis continentis immobile primum, id est, ponendo quòd aliquod vas sit locus vini adæquatè, quando est perfectè plenum: tunc vltimum vasis, scilicet vltima superficies vasis, quæ est indiuisibilis secundùm profunditatem, vas verò est diuisibile secundùm profunditatem, est tamen ipsa superficies in partes superficiei diuisibilis, quæ partes sunt superficies, & in lineas tanquam in terminos. Et hoc est quod dicit Doctor quòd *præcisum continens alicuius est indiuisibile* in diuisione, quâ diuiditur, puta ipsum vas, quod diuiditur in aliam, & aliam profunditatem, *vltimum ergo*, scilicet superficies corporis continentis, puta ipsius vasis continentis vinum, tanquam primum locatum sibi adæquatum, dicitur locus. Et quod dicit infrà, quòd *ista vltimitas non est de ratione loci, sicut est de ratione continentis præcisè*, id est, quòd ad hoc, quòd superficies contineat, non est de ratione ipsius, quòd sit vltimum alicuius corporis: quod patet, quia si esset separata à corpore, adhuc contineret, & tamen non esset vltimum alicuius, sed ipsamet immediatè, & præcisè continet. Tamen pro iunioribus expono. Cùm dicit, *diuisibile enim secundùm illam dimensionem, secundùm quam est diuisibile, non potest esse immediatè applicatum alicui, vt continens ipsum*, id est, quòd corpus locans, secundùm quòd est diuisibile in profunditates, non potest immediatè, &c. Sequitur, *sed præcisum continens immediatè est indiuisibile*, scilicet vltima superficies continentis corporis, quæ est indiuisibilis, diuisione scilicet qua corpus diuiditur. Sequitur, *nihil autem indiuisibile de genere quantitatis per se existit, sed in aliquo diuisibili*: patet de linea, quæ est indiuisibilis diuisione, qua diuiditur superficies, & corpus, & superficies est indiuisibilis diuisione, qua diuiditur corpus, quæ non possunt per se stare, sed necessariò sunt

sunt in corpore diuisibili. Litera sequens clara est, vsque ibi: *Vltra autem istam continentiam præcisam addit locus immobilitatem, qua distinguitur à vase secundùm Philosophum, 4. Phys.* tex.com.41. Hæc immobilitas assignatur ab aliquibus ipsi loco per respectum ad polum arcticum, & antarcticum, & per respectum ad centrum terræ, quæ omnia sunt immobilia.

3. *Centrum terræ est immobile.* c *Sed breuiter dico* Hîc Doctor primò improbat illam opinionem, videlicet quòd locus dicatur immobilis per huiusmodi respectum, quia variato tali respectu, non erit immobilis simpliciter: patet, quia secundùm illum respectum locus dicitur immobilis. Sed talis respectus potest variari, vt patet. Nam si manus mea actu sit in aëre actu faciens distare latera ipsius, tunc illa vltima superficies aëris, per te, dicit respectum ad polos, & ad centrum mundi; sed illa superficies potest variari: ergo & respectus fundatus in ea: & quòd possit variari, patet, quia si manus recedit ab illa parte aëris, tunc ille aër non est amplius locus, nec sic illa superficies actualis, cuius latera distant: ergo destructa illa destruitur, & respectus fundatus, & vltrà si destruitur ille aër, destruitur omne fundatum in illo. Et hoc est, quod dicit Doctor. Et cùm dicit, *siue locus ponatur absolutum, siue respectiuum,* absolutum prò illa superficie distante, quæ habet respectum ad polos, &c. & illa potest destrui, quia & substantia, cuius est respectus, pro aliquo respectu, puta continentis, & ad polos, & ille similiter potest destrui, vt probaui.

Quare locus dicatur immobilis. d *Et si dicatur, quòd est vltimum totius vniuersi,* &c. Diceret ista opinio, quòd locus ideò dicitur immobilis, quia est vltimum, siue vltima superficies corporis locantis respectu vniuersi, & sic, vt habet respectum ad vniuersum, est immobilis; vt verò habet respectum ad corpus, in quo est formaliter, puta ad aërem, in quo est, non est immobilis.

Nec hoc saluat. Hîc Doctor improbat hanc secundam opinionem, & probat, quòd ille respectus variatur, siue illa superficies: quia variata parte vniuersi, variatur & ipsa: non enim habet respectum ad vniuersum, nisi per partem in qua est.

4. *Opinio propria Scoti.* e *Dico igitur, quòd locus,* &c. Hic Doctor ponit opinionem propriam. Et primò probat, quòd locus habet immobilitatem oppositam motui locali, id est, quòd non potest moueri localiter. Et quòd non moueatur per se localiter probatur, quia si locus, qui dicatur A, mouetur localiter, recedit ab vno loco, & accedit ad alium: ergo si A recedit à loco: ergo A erat in loco, quæro de illo alio loco, an moueatur localiter, aut non; si non, ergo nec A, quia non est maior ratio de vno loco, quàm de alio. Si sic, ergo erat in loco, & sic processus in infinitum. Hoc idem dico quando accedit ad alium locum; quia si A accedit ad alium locum, & non erit simul cum illo alio loco, quod habet expellere, sicut corpus expellit aliud corpus, &c. Quòd nec etiam moueatur per accidens, quia similiter esset processus in infinitum, quia si dico, quòd A mouetur per accidens localiter recedendo ab alio loco, ergo fuit in illo loco per accidens, quæro de illo alio, vt priùs. Et quòd locus, qui mouetur per accidens, sit in loco per accidens, probat per simile de similitudine, puta fundata in lapide, quia non dicimus, similitudo talis mouetur localiter per accidens ad motum lapidis: ergo sicut lapis est in loco per se, scilicet alio, & alio, similitudo per accidens erit in alio, & alio loco, hoc idem dicendum est de loco, si mouetur per accidens.

Et addit quòd si locus posset moueri localiter, quòd tunc quiescens posset moueri localiter: nam quod habet alium, & alium locum successiue, localiter mouetur: fixum autem posset habere alium, & alium locum continentem, si moueretur locus per accidens. Si dicatur, posito quòd vltima superficies cæli sit locus istorum inferiorum, & cælum semper mouetur: ergo & superficies existens in eo mouetur per accidens: quia motis nobis mouentur omnia quæ in nobis sunt; sicut etiam conceditur de similitudine, quòd mouetur per accidens ad motum subiecti. Dico breuiter, quòd hoc est inconueniens de loco, siue loquendo de loco materiali, scilicet superficie; siue de loco formali, scilicet de ipso respectu locantis ad locatum, quia est inconueniens dicere locum esse in loco, siue per se, siue per accidens; sed non est sic inconueniens, quòd similitudo sit in loco per accidens; & hoc patet, quia si esset in loco per accidens, tunc quiescens posset moueri localiter, quia omne, quod est in loco, potest localiter moueri de loco ad locum: sed locus inquantùm locat, siue vt habet rationem loci, est fixus, siue quiescit; non enim locus, vt locus mouetur ad locabile, sed benè locabile mouetur ad locum, acquirendo aliam, & aliam partem loci, quia locabile facit actu latera continentis distare; licèt enim aqua continuè moueatur circa palum fixum in aqua, non tamen conceditur, quòd locus, qui locat palum, moueatur localiter, sed tantum palus mouetur localiter per se, & contenta in illo per accidens mouentur. 5. *Secundo Topicorum c. 5.*

f *Secundum probo.* Hîc Doctor probat quomodo locus est incorruptibilis, & dicit duo. Primum, quòd in se est corruptibilis. Secundum, quòd est incorruptibilis per æquiualentiam. Et ad hoc videndum, supponit primò quòd *locus* potest accipi tripliciter. Primò, pro corpore locante, vt aër. Secundò, pro superficie vltima corporis locantis. Tertiò, pro respectu fundato in superficie locantis, & terminato ad ipsum locatum, qui respectus est quædam relatio locantis ad locatum: & talis respectus dicitur locus formalis, siue *vbi* formale, vt patet à Doctore *in 4. dist. 49. & in tertio.* Similiter *locatum* potest accipi tripliciter. Primò, pro ipsa re locata. Secundò, pro vltima superficie rei locatæ. Tertiò, pro relatione passiuà ipsius locati passiuè ad locans actiuè. Hoc supposito dico, quòd locus pro respectu est corruptibilis in se, vt patet, quia si locatum recedit, similiter & talis respectus corrumpitur. Similiter locus secundo modo, scilicet pro vltima superficie locantis actuali corrumpitur, quia recedente corpore ab aëre, ampliùs non est illa vltima superficies actualis, cuius actu latera distent, & sic corrumpitur. 6. *Quomodo locus sit incorruptibilis.* *Locatum potest accipi tribus modis.*

Circa hanc literam occurrit aliquod dubium, specialiter circa hoc, quod dicit Doctor, quòd locus formaliter acceptus, scilicet pro respectu locantis ad locatum est simpliciter corruptibilis. Contra hoc instatur, quia omne per se corruptibile est per se generabile; sed locus acceptus pro tali respectu, non est per se generabilis: ergo non est per se corruptibilis. Maior patet *primo de Generatione,* Minor probatur, primò auctoritate Philosophi. 5. Phy. t. com. 10. vbi sic habetur, *Neque* (inquit) *in relatione etiam est motus, quoniã possibile est, vt alterum relatiuorum transmutetur absque eo,* 7.

quòd alterum transmutatur. Hæc ibi, secundùm aliam translationem : cùm ergo locus vt sic formaliter acceptus, sit relatio, sequitur quòd nullo modo sit per se generabilis.

Secundò probatur eadem minor ratione; quia si talis locus formaliter acceptus esset per se generabilis, sequeretur quòd actu simul generarentur infinitæ relationes actu, & sic actu darentur infinitæ relationes numero: consequens est falsum,& contra Philosophum, & Commẽtatorem, qui expressè negant infinitatem numeralem, & de hoc satis dixi super 2. Metaph. Doctoris in quæstionibus de Infinito. Consequentia probatur,& pono casum, quòd corpus pedale acquirat locum,puta subintrando superficiem aëris, continentem corpus pedale,statim sequitur,quòd sicut in superficie continente sunt infinitæ partes inexistentes,& infinita puncta, ita infinitarum partium superficiei ad infinitas partes corporis pedalis,erunt infiniti respectus;& similiter infinitorum punctorum superficiei materialiter locantis ad infinita puncta corporis pedalis, erunt infiniti respectns;& ècontra,infinitarum partium, & infinitorum punctorum corporis pedalis,ad infinitas partes, & ad infinita puncta superficiei continentis,erunt actu infiniti respectus. Ista consequentia vltima satis patet à Doctore *in 4. dist.* 10. vbi vult, quòd locus circunscriptiuè, & formaliter acceptus (& hoc loquendo de loco passiuo, siue circunscriptione passiua) est formaliter correspondentia totius locati toti superficiei continentis, & omnium partium ipsius locati, ad omnes partes superficiei ipsius locantis: ita quòd sicut totum signatum correspondet toti, ita pars signata correspondet parti signatæ,& punctum signatum correspondet puncto signato;& sic quælibet pars, & quodlibet punctum dicit actu respectum ad partes,& ad puncta, quibus correspondet,& cùm talia sint actu infinita, sequitur quòd actu erunt infiniti respectus.

Lychetus fecit quæstiones in Metaphysicam.

8. *An locus sit corruptibilis.*

Respondeo, concedendo locum formaliter acceptum,esse per se generabilem & cùm probatur: quòd non, auctoritate Philosophi. Dico, quòd Philosophus loquitur tantùm de relatione intrinsecùs adueniente, vt clarè patet à Doctore *in tertio,dist.* 1. *q.* 1. Sed locus formaliter acceptus, siue actiuè,siue passiuè, est tantùm relatio extrinsecùs adueniens,vt patet à Doctore,*in quarto,dist.*10.

Ad secundum dico, quòd sicut in locato sunt infinitæ partes inexistentes,ita sunt infiniti respectus,sed quia tamen non possent actu signari infinitæ partes,cùm quælibet sit in infinitum diuisibilis,vt infrà patebit q.9.ita nec illi respectus fundati in illis partibus sunt actu signabiles. Et vltrà, non habeo pro inconuenienti posse esse infinitos respectus,etiam reales,sed de hoc aliàs erit sermo.

Secundò principaliter dico,quòd locus secundo, & tertio modis, est incorruptibilis per æquiualentiam:patet,quia in eodem instanti, quo corpus A recedit ab aëre, subintrat aliud corpus faciens latera continentis distare, & sic in ipso aëre continente est alia superficies à prima,modo præexposito,& alia relatio ad locatum subintrans, & sic talis locus dicitur incorruptibilis per æquiualentiam,quia in eodem instanti, quo locus secundo,& tertio modis, in se desinit per subintrationem alterius corporis in ipso aëre fit locus secundo,& tertio modis similis primo.

9. *Declaratio litteræ.*

Quia tamen hæc litera est aliqualiter difficilis, declaro ipsam. Cùm dicit ibi: *Nec eadem ratio loci potest manere in aqua succedente, quia idem accidens numero non potest manere in duobus subiectis.* Hoc patet,quia si accipiatur *locus* pro vltima superficie aëris,cuius latera actu distant, talis superficies, quæ subiectiuè est in aëre, non potest postea esse in alio locante, siue priore, siue in succedente ipsi priori, quia tunc idem accidens numero migraret de subiecto in subiectum. Siue etiam accipiatur *locus* pro respectu locantis ad locatum, fundato in vltima superficie ipsius continentis,patet quòd non potest esse in alio locante, quia tunc idem accidens numero migraret de subiecto in subiectum, Sequitur, *tamen illa ratio loci succedens,quæ est alia à ratione præcedenti, secundùm veritatem est eadem præcedenti per æquiualentiam, quantùm ad motum localem.* Vult dicere Doctor quòd quando in eodem instanti corpus recedit à loco, & aliud subintrat, quòd à priori *vbi*, in quo erat primum locatum ad secundum *vbi* succedens,in quo fit secundum locatum succedens priori,non est motus localis: patet,quia illa duo *vbi*, siue illi duo respectus, tantùm numero differunt, vt patebit. Tum etiam, quia motus localis fit in tempore, hîc autem in eodem instanti, quo locatum prius recedit à loco, aliud locatum subintrat;& sic in eodem instanti, quo corrumpitur primus respectus, qui erat ad prius locatum, succedit alius ad secundum locatum: tum etiam, quia inter primum locatum recedens à loco, & secundum locatum succedens, non est aliquod spacium interceptum,propter quod possit esse motus localis. Sequitur, *Nam ita incompossibile est localem motum esse ab hoc loco in hunc locum, sicut si essent omninò idem locus numero,* id est, quòd sicut ab eodem loco numero ad eundem numero non potest esse motus localis,vt patet; ita à loco recedente ad locum immediatè succedentem,non potest esse motus localis: vterque enim respectus locantis ad locatum potest esse simpliciter in eadem superficie,quod non contingit de locis, inter quæ est motus localis, & hoc propter spacium interceptum necessariò requisitum.

Motus localis fit in tẽpore.

Sequitur, *Nullus autem idem motus localis potest esse ab vno* vbi *ad aliud* vbi, *quæ duo* vbi *non correspondeant duobus locis differentibus specie propter spacium interceptum, quia habentibus alium respectum non tantum numero, sed etiam specie ad totum vniuersum.* Vult dicere Doctor quòd illa duo *vbi*, inter quæ est motus localis,de necessitate correspondent duobus locis specie distinctis. 10.
Loca specie distincta respectu vniuersi, sunt sursum,deorsum, dextrum, sinistrum, antè, & retrò, quæ sunt species loci positæ ab Aristotele. Aduerte tamen,quòd ista loca vt specie differentia, formaliter tantùm dicunt respectus specie distinctos, & fundamentaliter dicunt ipsam superficiem,quæ nõ differt specie ab illa superficie,puta superficies sursum, & deorsum non differunt specie,vt patet. Dicit ergo Doctor, quòd quando A localiter mouetur,de necessitate recedit,puta ab *vbi* sursum, & accedit ad *vbi* deorsum,vt patet de graui respectu centri,vel mouetur à loco dextro ad locum sinistrum. Ista ergo *vbi*,inter quæ est motus localis, semper differunt specie, quia talia *vbi* correspondent locis specie distinctis, puta quando mouetur ab *vbi* sursũ ad *vbi* deorsum,*vbi* sursum correspõdet loco sursum,& *vbi* deorsum correspondet loco deorsum; & talia loca sunt loca communia, quæ fortè non corrumpuntur, sed benè loca propria. Exemplum, vt cùm lapis mouetur à loco sursum,

Exemplum.

corrum

corrumpitur proprium *vbi* correspondens tantùm ipsi lapidi.

11. Et dicit Doctor, quòd talis distinctio specifica inter illa loca contingit propter spacium interceptum: patet, quia si non esset spacium interceptum inter A, & B, non posset assignari nec sursum, nec deorsum respectu A & B. Sed quando vnus locus succedit alteri loco respectu eiusdem contenti, non potest intercipi aliquod spacium inter illa duo loca. Ideò meritò dicit Doctor quòd tantùm differunt numero. Sequitur: *Ex hoc illi respectus, qui sunt tantùm numero alij, videntur vnus numero, quia ita sunt indistincti respectu motus localis, sicut si tantùm esset vnus respectus.* Vult dicere, quòd illa duo *vbi* (siue respectus) sibi inuicem succedentia, ex quo tantùm numero differunt (vt suprà exposui) videntur vnus numero: & hoc non absolutè, sed respectu motus localis, id est, quòd illa duo *vbi* respectu motus localis sic se habent, ac si tantùm essent vnum *vbi* numero: & hoc quantùm ad impossibilitatem motus localis, quia ita impossibile est motum localem esse inter illa duo *vbi*, sicut impossibile est motum localem esse ab vno *vbi* numero ad idem simpliciter.

12. g *Sed nunquid omne corpus aliud à primo corpore necessariò est in loco, quia quantum.* Hîc Doctor incidentaliter mouet vnam difficultatem de corpore quanto, siue vt præcisè consideratur inquantùm quantum, prout ly *quantum* distinguitur contra corpus naturale: quærit ergo, an omne corpus quantum aliud à primo cælo necessariò sit in loco.

Scotus mouet vnam difficultatem.

Respondet primò quantùm ad opinionem Philosophorum, secundò quantùm ad opinionem fidelium.

Primo modo diceret Philosophus quòd omne corpus aliud à primo cælo, siue aliud à corpore cœlesti de necessitate est in sphæra actiuorum, & passiuorum, & necessariò continetur sub aliquo præcisè continente. Nam quodlibet tale, vltra quod possit esse in loco communi, est etiam necessariò in aliquo sibi proprio præcisè continente ipsum.

Sed secundo modo diceret Theologus, quòd non necessariò omne corpus aliud à corpore cœlesti est in loco, quia Deus posset facere lapidem extra vniuersum, & per consequens lapis non esset in loco.

Non omne corpus est in loco secũdùm Theologos.

Et dicit duo. Primum, quòd posset facere lapidem extra vniuersum, non existente aliquo alio corpore: patet, quia posset destruere totum vniuersum, solo lapide remanente, & sic lapis non necessariò est in loco.

Secundum, quòd etiam existente alio corpore apto nato locare lapidem, tamen posset facere lapidem non esse actu præsentem tali corpori, & per consequens non locari.

13. Addit Doctor quòd per nihil absolutum in se corpus quantum necessariò requirit esse in loco; patet, quia si per aliquod absolutum in corpore necessariò requireret esse in loco, tunc Deus nullo modo posset facere lapidem sine loco. Sed tantùm habet necessariò potentiam passiuam, qua possit esse in loco, quia vltimam superficiem, propter quam natum est circunscribi, vel propter quam natum est esse in potentia ad *circunscribi* passiuè, & hoc posito loco in existentia actuali, & posita præsentia eius respectu alicuius corporis locantis, id est, quòd corpus, cùm sit in potentia passiua ad *circunscribi*, necessariò actu est in loco: istis duobus positis, scilicet loco in existentia actuali, & præsentia eius respectu corporis locantis, id est, quòd vltima superficies corporis locantis actu sit præsens corpori apto nato locari. Sed de ista materia, an Deus possit facere lapidem sine loco vtroque modo, prolixiùs tractatur à Doctore in quolib. q. 11.

h *De secundo dico.* Secundum declarandum erat, scilicet esse in loco actuali. Dicit Doctor, quòd supposito primo, (quod est esse in loco) *corpus quantum est in loco actu*, &c. Et debet sic intelligi litera, quòd corpus non potest esse in loco, quin tale corpus faciat vltimum continens, id est, vltimam superficiem corporis continentis esse in actu, quæ superficies intelligitur esse tunc in actu, quando corpus contentum actu facit distare latera eius. 14.

Addit, *secus est de parte in toto:* nam pars in toto non facit per se distare latera continentis, vt patet de materia, & forma, & etiam de partibus integralibus, quæ non sunt in toto quantitatiuo, vt locatum in loco, sed sicut pars in suo toto, vt patet quarto Physic. tex. com. 23.

Nota de materia, & forma.

i *De tertio dico.* Tertium exponendum erat esse in loco determinato, quia æquali: dicit Doctor quòd corpus locatum propter eandem quantitatem existentem in tali corpore, necessariò exigit corpus locum sibi coæqualem, id est, quòd exigit superficiem in corpore locante coæqualem superficiei corporis locati, & loquitur de loco proprio, & non communi.

De quarto dico. Quartum declarandum erat esse in loco commensuratiuè: dicit Doctor quòd corpus locatum propter vltimam superficiem, quam habet, est in loco commensuratiuè, ita quòd pars superficiei corporis locati correspondet parti superficiei corporis locantis, & tota superficies ipsius corporis locati correspondet toti superficiei ipsius locantis. De qua correspondentia patebit in quarto, dist. 10. q. 1. 15.

Quomodo corpus locatũ sit in loco.

k *Quintum competit corpori ex determinato loco locante.* Quintum declarandum erat esse in loco determinatè hoc, vel illo. Dicit Doctor quòd corpus esse in loco determinato, est ita sic esse in isto loco, quòd non in alio competit tali corpori ex determinato loco ipsum locante, quia locus adæquat sibi locatum, & commensurat, & sic est præsens illi locato commensuratiuè, quòd non alteri. Loquendo semper de loco circunscriptiuo formaliter, qui dicit respectum corporis circunscribentis ad corpus circunscriptum: sed non sic est de loco fundamentali, siue naturali, qui dicit vltimam superficiem continentis, quia vt sic, idem locus potest esse respectu duorum, vel trium corporum, vt habet videri in 4. dist. 10.

l *Sextum competit sibi inquantùm est corpus naturale.* Sextum declarandum erat esse in loco naturaliter vel violenter. & dicit quòd esse in loco naturaliter competit corpori, inquantùm tale corpus naturale, ex hoc scilicet quòd inquantùm habet formam substantialem determinatam, & qualitates determinatas, natum est aliquo locante conseruari, & saluari, & ab aliquo corrumpi, & quando continetur ab vltimo illius, quod natum est ipsum saluare, dicitur esse in loco naturali, licèt naturalitas multùm accidat rationi loci: patet, quia ratio loci, vel est vltima superficies corporis continentis, vel respectus fundatus in tali superficie, de quo suprà dixi: modò natura 16.

Esse in loco naturaliter competit corpori.

naturalitas ista sumitur penes qualitates inexistentes corpori locanti, propter quas vnum corpus dicitur conseruari, & saluari, & aliud corrumpi. Et sic patet ista litera.

17. *An aliquid dicatur moueri localiter.* Aliqui tamen expositores Doctoris in isto loco mouent hanc difficultatem, videlicet, vtrùm aliquid dicatur moueri localiter, per hoc quòd locus continuè, & continuè variatur circa locatum, sic quòd continuè sit in alio, & alio loco. Respondent quòd non, quia si sit planta in campis, & flet ventus circa ipsam, continuè aër mouebitur circa ipsam, & non erit idem locus, numero, tamen erit vnus per æquiualentiam ad motum localem, sic quòd in ipsis diuersis locis numero, non potest esse motus localis. Sed ad hoc, quòd fit motus localis oportet locatum exire locum, in quo est, & deserto illo, acquirere nouum locum, non sic facit planta, quia non deserit locum, cùm semper sit in eadem distantia ad polos mundi, & ad centrum, & ad alias arbores circunstantes, & ideò non deserit locum, sed magis locus deserit plantam. Licèt hoc sit satis benè dictum, tamen non videtur multùm esse ad mentē Doctoris qui vult expresè, quòd idem dicatur moueri localiter: vt habet alium, & alium locum successiuè; vnde sic dicit, respondendo ad primam quæstionem præsentis distinctionis, *quod habet alium, & alium locum successiuè localiter mouetur, fixum autem posset habere alium, & alium locum continentem, si moueretur locus per accidens.* Hæc ille. Tamen quicquid sit de hoc, fortè tamen aliàs pertractabitur.

SCHOLIVM.

Applicando doctrinam de loco corporum ad Angelum, docet primò, eam non esse necessariò in loco positiuo, quia à nullo creato dependet essentialiter, posse tamen esse in loco, siue hoc fundetur in eius substantia, siue in eadem qua limitata existens. Secundò, docet non posse esse in loco quantumcunque magno, quia hoc est proprium Dei. Tertiò facit difficillimum argumentum Mathematicum, quòd non posit esse in loco quantumuis minimo, quia sic posset esse simul in cælo & in terra: sed hoc non asserit, quia statim problematicè tenet, an posit esse in puncto nec ne, & certum est, si potest esse in puncto, quòd potest esse in loco minori quocunque signato. Problematicè etiam tenet, an Angelus habeat locum ita determinatum, vt non posit esse in maiori vel minori.

AD propositum [a] igitur ista applicando de Angelo, dico, quòd Angelus non necessariò est in loco: quia multò magis posset fieri Angelu sine creatione creaturæ corporalis, vel facta creatura corporali posset fieri, & esse extra omnem creaturam corporalem: & tamen in Angelo est potentia passiua, qua posset esse in loco. Et ista potentia, vel fundatur immediatè in eius substantia, qua posset esse in loco, vel in ipsa, inquantùm est natura limitata actualiter existens, vel in aliquo extrinseco ipsi Angelo, quidquid sit illud: & ideò non oportet quærere aliquam intrinsecam rationem essendi Angelum in loco necessariò, quia ibi nulla est: sed tantummodò est in ipso potentialitas passiua, qua potest esse in loco, quia non repugnat sibi. 11.

Ratio essendi in loco Angelo, est sua substantia.

Supposito igitur isto [b] primo, non oportet, quòd sit in loco in actu, quia non oportet, quòd sit in aliquo continente indiuisibili actualiter existente: non enim facit latera continentis distare: & ideò non facit superficiem continentem in actu.

Non potest Angelus esse in loco quantūuis magno cōtra Dur.

De tertio est dubium, & de hoc mota est secunda quæstio. Conceditur tamen communiter quòd non potest esse in loco quantumcunque magno, quia hoc est proprium Dei: & ex hoc videtur non posse esse in loco quantumcunque paruo, ex 35. primi Euclidis, vbi vult, quòd quidquid potest esse in vno æqualium, & in reliquo, si sibi figuratio non repugnat.

Quod potest esse in vno aequalium & in reliquo, si non obstat figura.

Si angelus potest esse in loco quantumcunque paruo, poterit esse in virgula extensa à cælo in terram vsque: quia

Ex hoc arguo sic: Quidquid [c] potest esse in vno æquali, potest esse in altero, si sibi non repugnat figuratio aliqua, secundùm quam vnum distinguitur ab alio: sed Angelo nulla figuratio loci, in quo est, repugnat: igitur si potest esse in vno æquali: & in altero: & per consequens si potest esse in quadrato quantumcunque paruo, vel stricto, quòd oportet ponere dicendo, quòd non repugnat sibi esse in quantocunque loco, sequitur, quòd non repugnat sibi esse in loco quantumcunque longo, quia quadrangulus est æqualis isti quadrato paruo, in quo potest esse. Illud declaratur [d] per oppositum in corpore naturali: ideò enim aqua, quæ potest esse in quadrato, non potest esse in quadrangulo quantumcunque longo, quia non potest esse in loco quantumcunque stricto, & ideò non potest quantumcunque protendi secundùm magnitudinem: non enim potest protendi secundùm longitudinem, nisi constringatur secundùm latitudinem: & si non potest in infinitum constringi secundùm latitudinem, non potest in infinitum protendi secundùm longitudinem. Oppositum est in proposito: si enim Angelus non determinet quantumcunque locum in minus, tunc poterit esse in loco quantumcunque strictiori, & strictiori: hoc est falsum: ergo, &c. 12.

Prætereà, si quantitas [e] aliqua virtutis est in Angelo, secundùm quam potest esse in aliquo

aliquo loco proportionabiliter secundùm vltimum potentiæ suæ, puta isto tantùm, & illo tantùm, posset tamen secundùm vltimum potentiæ suæ facere se in minori loco isto quantumcunque sibi adæquato: hoc autem posse est alicuius virtutis actiuæ in eo, quia in potestate sua est, vt posset vti ea ad effectum sibi adæquatum, vel non: igitur magis posse habere istam quantitatem in potestate sua est perfectius, quia maiorem habet virtutem actiuam, & ita est potens vti illa virtute actiua in infinitum ad essendum in minori, & minori loco, quàm sit ille locus sibi adæquatus: igitur habet potentiam infinitam. Consequens est inconueniens, igitur & antecedens: sicut igitur si posset in infinitum esse in maiori, & maiori loco, concluderetur infinitas virtutis suæ: ita concluderetur infinitas virtutis suæ, si posset esse in infinitum in minori, & minori. 13.

corpus minimũ stringendo in infinitum protendi potest. Quadratũ est vndique æqui laterum, quadrangulus non. D. Bona. tenet affirmatiuam. Var. negatiuam. Quære D. Th. 1. p. q. 52. art. 2. Angelum esse in puncto, nec ne, problema.

f Si tamen posset esse in puncto, vel non, non videtur ratio necessaria nec ad vnam partem nec ad aliam: quia licèt Angelus sit indiuisibilis, non habet tamen indiuisibilitatem limitatam sicut punctus: & ideò non oportet ipsum esse in puncto sicut in loco.

Nec fortè repugnat sibi esse in puncto sicut in loco: quia nullum inconueniens videtur ex hoc inferri, quia si ex esse in puncto sicut in loco hoc inferatur, quod non posset moueri localiter, nisi spatium esset ex punctis; non sequitur. Posset enim immediatè ex loco punctuali ferre se in continuum, cuius continui punctus est terminus.

De isto [g] igitur articulo videtur concludendum, quòd habet locum determinatum: Indeterminatè tamen hoc modo, quia aliquis locus est, quo maiorem non posset habere: & aliquis, quo non posset habere minorem, loquendo de loco continuo, licèt forte posset esse in puncto.

Vtrùm autem [h] determinatum locum requirat, & determinatè, ita quòd habens tantam virtutem, si est præsens loco de necessitate est præsens tanto loco, nec in potestate sua est, quòd sit præsens maiori, & minori loco: sicut est de corporibus, quia quodlibet est necessariò in loco sibi æquali: anima etiam intellectiua necessariò est in loco totius corporis animati, ita quòd nõ est in potestate eius esse in loco maiori, vel minori. Hoc enim dubium est, quia nec videtur posse faciliter probari vna pars nec alia. Quod quidem inconueniens est, si quantitas sua virtualis, per quam potest esse præsens alicui loco, sit naturalis ratio essendi in tanto loco suo modo, sicut quantitas corporis est naturalis ratio essendi in tanto loco suo modo: ita quòd licèt in potestate mea sit me esse in hoc loco, vel in illo loco, non tamen est in potestate mea esse in tanto loco, vel in tanto: quia iste effectus est naturaliter consequens quantitatem, quæ non subest potestati meæ: sicut nec in se, ita nec quantùm ad istum effectum, esse scilicet in tanto, loco, vel tanto. Nihil ergo videtur sequi inconueniens si ita poneretur in Angelis. Vel si ponatur, quòd quantitas eorum habeat aliquem locum adæquatum, quo maiorem non posset habere secundùm conditiones suæ virtutis, & essentiæ: licèt tamen ipsa subsit voluntati Angeli, vt possit non semper habere illum locum, sed maiorem, vel minorem; non sequitur inconueniens. 14.

Angelum habere locum determinatum, vt non possit habere maiorem vel minorem: problema, al. cum.

De quarto patet, quòd non est in loco commensuratiuè, quia non habet partem, & partem cum partibus loci. 15.

Vnde determinatur angelus ad hunc locũ?

De quinto [i] dico, quòd est in hoc loco vel illo, quia non est vbique, & huius ratio quærendum est, dico igitur, quòd si aliquid posset esse secundùm se in potentia passiua determinatè ad aliquod genus physicum, & non est determinatè in potentia passiua ad aliquam speciem illius generis; tunc ab eodem reducitur illud ad actum illius generis, & speciei, sicut si superficies, vnde superficies sit ex sese determinata ad calorem, & non sit ex se determinata ad albedinem, vel nigredinem: tamen ab eodem agente reducitur ad actum coloris, & alicuius coloris: quia non est colorata, nisi quia sic est colorata.

i. cælo empyreo. q. 9. & 10. Angelus non est in loco naturaliter. c. 2. Motus cæli an naturalis.

Ita dico hic, quòd licèt Angelus sit in potentia ad *vbi* in communi, & non ex se determinatus ad hoc *vbi* vel illud: tamen ab eodem agente reducitur ad hoc vt sit actualiter in loco, & in hoc loco, vel illo, illud autem, quò primò potest esse in loco, est à Deo producente ipsum super creaturam corporalem continentem: sed ex tunc pòtest reducere seipsum ad actum istum, sicut patebit in quæstione de motu Angeli.

k De sexto dico, quòd non est in aliquo loco naturaliter, quia tunc esset in aliquo loco violenter, tunc etiam aliquod corpus haberet naturalem aptitudinem ad ipsum conseruandum in loco: & aliquod corpus ad ipsum corrumpendum. 16.

Et confirmatur [l] ratio per Auic. 9 *Metaph.* vbi vult, quòd motus cæli non est naturalis: quia tunc terminaretur ad quietem naturalem, & motus ab illa quiete, esset violentus

lentus,& ita est in proposito:& hoc accipiendo naturalitem propriè, sicut illud dicitur moueri naturaliter,quod inclinatur naturaliter ad motum

De potentia neutra vide Sco. q.1.prol.& 4.d.43.q.4.

m Ex isto sexto patet, quòd illa potentia passiua, quæ est in Angelo ad essendum in loco,non est naturalis,nec violenta sed neutra; quia nec istud passum inclinatur ex se naturaliter ad istam formam, nec ad oppositum: sed neutro modo se habet ad ista, sicut superficies ad albedinem,& nigredinem indifferenter se habet.

Ad arg.1. quæst.5.

n Ad argumenta, omnes auctoritates,quæ negant Angelum esse in loco, sunt exponendæ,quòd verum dicunt ipsum non esse in loco circumscriptiuè, circumscriptio autem includit esse in loco actu, & æquali, & commensuratiuè, iuxta secundam, tertiam,& quartam conditiones * locati,quæ non conueniunt Angelo. 17.

al loci.

Ad 2.

o Ad illud Philosophi,potest concedi, quòd superficies aliqua corporis continet Angelum:non tamen ex hoc sequitur quòd sit agens influens, vel continens respectu eius;quia continentia loci est alterius rationis à continentia formæ vel speciei, talis enim continentia nihil aliud est hîc, nisi contentum esse intra hanc superficiem continentem, & nihil eius esse extra,& hoc verum est in quocunque contento difinitiuè, quia nihil eius est extra locum ambientem.

Ad 3.

p Ad illud de situ,siue vt accipitur pro differentia quantitatis,siue vt est Prædicamentum, si illud prædicamentum præsupponat quantitatem, neutro modo maior est vera:quia non oportet omne ens in loco habere situm altero illorum modorum,nisi sit in loco circumscriptiuè.

§.6. in ordine.

Ad secundam quæst. patet ex dictis in 3.artic.scilicet de loco determinato.

COMMENTARIVS.

1\.

Quomodo Angelus non necessariò sit in loco.

a AD *propositum.* Nunc Doctor respondet ad principale quæsitum, scilicet *An Angelus sit in loco,*& respondendo dicit primò,quòd Angelus non necessariò est in loco, & probat per argumentum à minori, quia minùs videtur corpus posse esse sine loco,quàm Angelus, & tamen potest esse, vt suprà patuit:ergo & Angelus. Pro nunc aduerte, quòd non quærit Doctor de loco circumscriptiuo respectu Angeli, cùm nullo modo possit circunscribi,sed de loco definitiuo, quo fit præsens alicui corpori. Et dicit, quòd non necessariò Angelus est in aliquo loco difinitiuo, quia Deus posset facere Angelum, nullo corpore existente,etiam posito corpore, posset facere Angelum non esse præsentem tali corpori, sicut etiam dictum est suprà de corpore alio à corpore cœlesti. Et addit in litera, quòd in Angelo tamen est potentia passiua, qua posset in loco diffinitiuo tantùm, & non circunscriptiuo.Sequitur; *Et ista potentia,*supplè passiua, *vel fundatur immediatè in eius substantia,* supplè absolutè, *vel in ipsa inquantùm est natura limitata actualiter existens, vel in aliquo extrinseco ipsi Angelo,quicquid sit illud,& ideò non oportet quærere aliquam intrinsecam rationem essendi angelum in loco necessariò,* supple actu, *quia ibi nulla est: sed tantum modo est in ipso potentialis passiua, quia potest esse in loco,quia non repugnat sibi.*

2\.

Opinio Petri de Candia.

Hîc tamé aliqui expositores Doctoris ad adducentes opinionem Petri de Candia pro se, dicunt quòd cùm Deus sit in loco, quia vbique, & omnia alia entia sint in loco, hoc siquidem non est negandum ab ipso Angelo, & ita Angelus est in loco,& potest esse in loco, ita quòd, & si esse in loco contingenter insit Angelo, posse tamen esse in loco sibi necessariò inest.

Opinio Gregorij Naziãzeni dicentis,quòd abusiuè dicimus angelos esse

Et quæ est ratio intrinseca necessariò concludens Angelum posse esse in loco, Dicunt secundùm Petrum de Candia,quòd est ratio entis;quia enim esse in loco prædicatur de omnibus, etiam de Deo,sequitur quòd istud consequitur rationem transcendentem, quia quando aliquod prædicatum est omnibus commune,conuenit illis ratione alicuius communis omnibus, tale commune est ens:quia igitur Angelus est ens,ideò potest esse in loco, nec ei repugnat ratio loci suo modo, scilicet difinitiuè,hæc illi.

In loco, quoniam deberemus dicere, quòd operatur in loco.

Ista tamen positio non videtur multum ad propositum Doctoris, hæc fortè videtur vera quantùm ad aliqua.

Primum patet,quia Doctor (loquendo de potentia passiua,quâ Angelus possit esse in loco)pro ratione talis potentiæ assignat, vel substantiam ipsius Angeli,vel naturam limitatam, vel aliquid extrinsecum, &c. non autem assignat ens commune Deo,& creaturæ.

Secundum patet, primò quia si Angelum posse esse in loco;ex hoc concluderetur, quia Deus est in loco,magis videretur posse concludi Angelum necessariò esse in loco, quia si Deus necessariò est in loco:ergo & Angelus: consequens est falsum,vt suprà patuit: oportet enim assignare aliam rationem.

Secundò ista ratio non concludit, videlicet *esse in loco* prædicatur de omnibus,ergo & de Angelo: antecedens est manifestè falsum,quia si esse in loco prædicatur de omnibus entibus,tunc locus esset in loco,& esset processus in infinitum, vt suprà patuit,probando quòd locus non est in loco. Tum,quia si *esse in loco* prædicatur de omnibus, aut prædicatur æqualiter de omnibus, aut inæqualiter.Si primò,tunc sicut *esse in loco* de necessitate prædicatur de Deo,ergo & de Angelo;cósequens est falsum. Si inæqualiter,ita quòd esse in loco conueniat necessariò alicui, & contingenter alteri;tunc oportet assignare aliam,& aliam rationem,quia secundùm vnam,aliquod ens de necessitate est in loco, & aliud secundùm aliam contingenter:si enim tantùm esset vna ratio,illa esset ratio, vel necessario tantùm essendi in loco, vel tantùm contingenter.

Tertium,non videtur verum,scilicet quòd ideò Angelus

3. *Opinio Petri de Candia non admittitur.* Angelus potest esse in loco, quia ens. Quia aut accipitur ens transcendenter, vt est commune omni enti, & tunc sequeretur, quòd omne ens posset esse in loco, cuius oppositum dictum est suprà. Tum, quia quæstio de Angelo est tantùm de loco definitiuo, & locus definitiuus non conuenit Angelo ratione entis transcendenter sumpti, quia talis locus posset competere cuilibet enti, & sic Deo. Oportet ergo assignare aliam rationem, per quam Angelus possit esse in loco definitiuè, & fortè non videtur alia ratio, nisi quia est talis natura sic limitata, &c.

Dubium. b *Supposito igitur isto primo*, videlicet, quòd Angelus possit esse in loco, *non oportet, quòd sit in loco actu*, videlicet in loco circunscriptiuo, *quia non oportet, quòd sit in aliquo continente indiuisibili actualiter existente*, idest, in aliqua superficie indiuisibili eo modo, quo diuiditur corpus, vt suprà patuit, actualiter existente, idest, cuius latera actu distant; patet, quia Angelus, cùm sit indiuisibilis, non facit latera continentis distare, nec per consequens facit superficiem continentem in actu.

De tertio est dubium, scilicet in loco determinato sibi æquali, & de hoc mota est quæstio secunda, videlicet, vtrùm angelus requirat determitum locum?

Et non debet hîc accipi *in loco* circunscriptiuè, siue commensuratiuè, eo modo, quo dictum est de loco circumscribente corpus, sed debet hîc accipi commensuratiuè, idest adæquatè. Et est quæstio, An Angelus sic sibi adæquatè determinet vnum locum definitiuè, siue potentialiter, quòd non possit esse in maiori, vel minori loco. Respondet Doctor dicens, quòd *communiter conceditur, quòd non potest esse in loco quantumcunque magno, quia hoc est proprium Dei*. Et ex hoc infert Doctor quòd si sic esset, quòd tunc Angelus posset esse (vt videtur) in loco quantúcunque paruo.

4. Intendit enim Doctor probare, quòd si Angelus nō potest esse in loco quantúcunque magno, quòd nec etiā poterit esse in loco quātúcunq; paruo: & probat ex 37. propositione primi Euclidis, vbi vult, quòd quicquid potest esse in vno æqualium, & in reliquo, si sibi figuratio non repugnet. Et ratio stat in hoc, si enim *A* potest esse in maximo loco, ergo & in minimo, cùm non sit maior ratio de vno, quàm de alio: si enim non potest esse in loco quantumcunque minimo, hoc non erit ex ratione loci, sed ex ratione figuræ:

Exemplum. Exemplum: Nam aliquod corpus perfectè quadratum potest esse in loco perfectè quadrato, & tamen illud idem non poterit esse in loco habente figuram tantùm quadrangulam, vt patet: maximè si illud quadrangulum sit tantæ quantitatis, quantæ quadratum.

Differentia inter quadratum, & quadrangulum. Differentia enim inter quadratum, & quadrangulum hæc est, quia quadratum habet quattuor latera adinuicem æqualia; quadrangulum verò perfectum habet duo latera ad inuicem æqualia, puta longiora, & alia duo ad inuicem æqualia, sed inæqualia lateribus longioribus. Et hoc est quod dicit Doctor de aqua respectu loci quadrati, & loci quadranguli: figuratio ergo illa impedit, vt non possit esse in loco æquali secundùm quantitatem. Cùm ergo in Angelo nulla sit figuratio obstans, oportet concludere, quòd si potest esse in loco quantumcunque magno, quòd etiam possit esse in loco quantumcunque paruo; sed primum non conceditur: ergo nec secundum; & hoc est quod dicit in ista litera, quàm tamē aliqualiter declaro:

Cùm dicit, *quicquid potest esse in vno æquali*, puta secundùm quantitatem, *si sibi non repugnat figuratio aliqua*, *secundùm quam* figurationem *vnum* existens in vno æquali secundùm quantitatem necessariò *distinguitur ab alio* existente in alio secundùm quantitatem, quæ distinctio prohibet existens in vno æquali non posse in alio æquali. *Declaratio literæ.*

Sequitur: *sed Angelo nulla figuratio loci, in quo est, repugnat*, patet, quia figuratio loci tantùm repugnat habenti partes quantitatiuas, quas Angelus non habet: 5.

Sequitur: *igitur igitur si potest esse in vno æquali, & in altero, & per consequens potest esse in quadrato quantumcunque paruo, vel stricto, quod oportet ponere dicendo, quòd non repugnat sibi esse in quantocunque loco*, quia si potest esse in quantumcunque loco paruo, oportet dicere, quòd possit esse in quadrato quantumcunque paruo, vel stricto, & sic *sequitur*, *quòd non repugnet sibi esse in loco quantumcunque longo*: patet, *quia quadrangulm est æqualis isti quadrato paruo, in quo potest esse*, si enim detur quadrangulus æqualis quadrato paruissimo, talis quadrangulus erit longissimus propter strictitudinem trianguli, patet, quia quadrangulus constat ex quattuor lateribus, quorum duo sunt longiora ad inuicem æqualia, & alia duo breuiora ad inuicem æqualia, & sic quadrangulus æqualis quadrato paruissimo habebit latera longiora strictissima, & sic per propositionem Euclidis, si Angelus posset esse in loco quantumcunque paruo, posset esse in quadrato paruissimo, & per consequens posset esse in quadrangulo æquali quadrato strictissimo, & per consequens longissimo, quod videtur inconueniens. Et quòd possit sic esse, patet, quia nulla figuratio repugnat Angelo.

Sequitur. *Istud declaratur per oppositum de corpore naturali.* Hîc Doctor declarat quomodo sequeretur Angelum posse esse in loco quantumcumque longo, si posset esse in loco quadrato paruissimo, & hoc declarat per oppositum de aqua, quia si aqua possit esse in quadrato paruissimo, vt in loco, non tamen sequitur, quòd possit esse in quadrangulo æquali illi quadrato: & hoc est, quia figuratio talis repugnat aquæ, & si sibi non repugnaret, si posse in quadrato paruissimo, posset esse in quadrangulo æquali: cùm ergo Angelo nulla repugnet figuratio, sequitur, quòd si posset in quadrato paruissimo, etiam posset in quadrangulo æquali quadrato, & hoc est quod intendit Doctor hîc.

c *Præterea si quantitas aliqua virtutis est in Angelo.* Doctor per hanc rationem deducit ad hoc inconueniens, quòd si Angelus haberet quantitatem virtualem, secundùm quam posset se facere præsentem cuilibet loco quantumcunque minimo in infinitum, esset virtutis infinitæ. Patet in simili, quia sicut posse facere se præsentem virtute propria loco quantumcunque magno in infinitum, est virtutis infinitæ, ita posse se facere præsentem loco quantumcunque minimo in infinitum, erit virtutis infinitæ. 6.

f *Si tamen posset esse in puncto, vel non.* Hîc Doctor non determinat se, nec ad hanc partem, quòd Angelus posit ese in puncto, tanquam in loco; nec ad partem oppositam, scilicet quòd non posit ese in puncto; & dicit quòd non apparet ratio necesaria, nec ad vnam partem, nec ad aliā. Qui enim vellet tenere Angelum pose ese in *An angelus possit esse in puncto.*

puncto

puncto tanquam in loco, haberet pro se hanc rationem, quòd licèt Angelus sit indiuisibilis, non habet tamen indiuisibilitatem limitatam, sicut punctus, puta secundùm genus quantitatis: punctus enim est indiuisibilis de genere quantitatis, modò posse esse in puncto tanquam in loco, oportet esse indiuisibile, limitatum secundùm genus quantitatis.

Qui etiam vellet tenere partem oppositam, scilicet quòd possit esse in puncto, vt in loco, posset habere per se hanc rationem: illud est possibile, ad quod nullum sequitur inconueniens: sed ad Angelum posse esse in puncto, vt in loco nullum sequitur inconueniens: si enim aliquod possit inferri inconueniens hoc præcipuè posset inferri, quòd tunc Angelus non posset moueri localiter super aliquod spacium, nisi tale spacium esset compositum ex punctis, quod est falsum.

Dicit tamen Doctor quòd tale inconueniens non videtur sequi, quia Angelus posset immediatè ex loco punctuali ferre se continuum, cuius continui punctus est terminus; puta si Angelus esset in aliquo puncto magnitudinis cubitalis recedendo à tali puncto, localiter moueretur super tali magnitudine continuè. Et sic non apparet ratio necessaria, nec pro vna parte, nec pro alia.

7. *Propria intentio Scoti.* g *De isto igitur articulo.* Hîc Doctor respondet ad secundam quæstionem secundùm propriam intentionem, quòd Angelus habet locum determinatum, indeterminatè tamen, hoc modo, quia aliquis locus est, quo maiorem non posset habere, & aliquis, quo minorem habere non posset, loquendo de loco continuo, licèt fortè posset esse in puncto, quia & si fortè Angelus posset esse in puncto, vt in loco, non tamen posset esse in aliquo minimo continuo, vt in loco, propter rationem superiùs factam, quia si posset esse in loco quantumcunque paruo, posset esse in quadrato paruissimo, & sic in quadrangulo longissimo, quod est manifestè falsum, sed ista non sequuntur, si ponatur posse esse punctualiter in aliquo loco.

h *Vtrùm autem determinatum locum,* &c. Hîc Doctor ponit duas partes oppositas, & probabiles.

Prima, quòd & si sit in potestate Angeli posse se facere præsentem tali, vel tali loco, taman vt est in loco, sic de necessitate est in tanto loco, quòd potestate sua non potest esse in maiori, nec in minori loco, nec simul, nec successiuè.

Et probat per simile de corporibus, quia etsi corpus possit esse in illo, vel in illo, tamen dum est in loco, sic adæquatè est in illo, quòd non potest esse nec in maiori, nec in minori, quia vltima superficies corporis locati adæquatè sibi determinat tantum locum: Sic videtur quòd quantitas Angeli virtualis sic adæquatè determinet sibi tantum locum, vt non possit esse neque in maiori, neque in minori loco, licèt possit in esse in æquali successiuè.

Secunda pars est, quòd & si Angelus determinet sibi tantum locum, quòd non maiorem, puta locum tricubitalem, ita quòd non possit esse potestate sua in maiori loco; & similiter determinet sibi locum ita p... um, quòd non minorem, puta locum digitalem, ita quòd potestate sua non possit esse in minori loco; tamen se potest facere præsentem maiori, & minori loco, accipiendo maius, & minus infra spacium digitale, & tricubitale, ita quòd potest esse potestate sua in spacio bicubitali, & in spacio cubitali. Et si non possit esse in maiori loco tricubitali, nec in minori loco digitali: accipiendo tamen totum illud spacium, potest esse in maiori, & in minori loco respectu spacij.

i *De quinto dico, quòd est in hoc loco, vel illo supple determinatè, quia non est vbique.* Et hîc declarat Doctor quomodo Angelus potest seipsum reducere ad talem, vel talem locum, & hoc magis patebit quæstione vltima præsentis distinctionis, vbi quærit, An Angelus possit mouere se. Dicit ergo hîc, quòd quando aliquid est in potentia passiua ad aliquod genus, & per consequens in potentia passiua ad aliquam speciem, & ad aliquod indiuiduum est eadem potentia actiua, quæ reducit potentiam passiuam ad genus, & ad speciem, & ad indiuiduum: patet, quia si aliquod corpus est in potentia passiua ad albedinem, & nigredinem; potentia ergo actiua reducens tale corpus ad colorem reducit ad aliquem colorem; non enim potest reducere ad colorem in communi, nisi priùs reducat ad aliquem colorem in particulari, quia actiones sunt singularium, *primo Metaphysicæ in proœmio.* Sic dico in proposito, quòd si Angelus sit in potentia passiua ad locum in communi, erit etiam in potentia passiua ad hunc, vel hunc locum: & potentia actiua, quæ reducit Angelum ad essendum in loco in communi, est eadem, quæ reducit ipsum ad essendum in hoc, vel hoc loco: imò non potest reducere ad essendum in loco in communi, nisi priùs reducat ad essendum in loco in particulari. Et infrà patebit quomodo idem Angelus sit in potentia passiua ad locum, & in potentia actiua faciendi se in loco. 8.

k *De sexto dico, quòd non est in aliquo loco naturaliter, quia tunc esset in aliquo loco violenter.* patet, quia si esset in loco sursum naturaliter, tunc esset in loco deorsum violenter, vt patet de leui, quod est in loco sursum naturaliter, quia secundùm naturalem inclinationem, & per consequens in loco deorsum violenter. Sequitur. *tunc etiam aliquod corpus haberet naturalem aptitudinem ad ipsum conseruandum in loco, & aliquod corpus ad ipsum corrumpendum.* patet, quia ideò corpus habet naturalem inclinationem ad aliquem locum, quia propter qualitates naturales inexistentes locanti, locatum saluatur, & conseruatur ibi, vt suprà patuit. 9. *Angelus non est in aliquo loco naturaliter.*

l *Et confirmatur ratio per Auicennam,* &c. Nam motus alicuius dicitur propriè naturalis vni termino, ad quem est talis motus, ad quem terminum mobile naturaliter inclinatur. Ideò enim motus naturalis ad centrum dicitur naturalis, quia graue naturaliter inclinatur ad essendum in centro, & naturaliter inclinatur ad quiescendum in centro, & ideò si lapis moueretur à centro ad alium locum, talis motus esset violentus, quia esset contra eius naturalem inclinationem. Sic in proposito, si cœlum moueretur motu naturali ad aliquem locum, tunc in tali loco quiesceret, & pòst si ab illo loco mouetetur ad alium locum talis motus esset violentus. Sic in proposito si motus localis Angeli ad aliquem locum, puta sursum esset naturalis, naturaliter quiesceret in illo loco, & si ab illo loco moueretur ad alium locum, puta deorsum talis motus esset violentus, & quies in illo loco deorsum esset ei similiter violenta, quod est inconueniens.

m *Ex isto sexto patet, quòd illa potentia passiua,* &c. De ista differentia potentiæ passiuæ, scilicet

cet naturalis, violentæ, & neutræ, vide Doctorem *in quæstione prima prologi*, & quæ ibi exposui.

Vltimo loco soluenda sunt principalia argumenta ad primam quæstionem huius partis posita, vbi quærit Doctor. *Vtrùm Angelus sit in loco.*

n Ad primum respondet Doctor quòd omnes auctoritates debent exponi de loco circumscriptiuo, vt dictum est suprà; & sic nulla creatura spiritualis potest esse in aliquo loco circumscriptiuè; & sic Deus non potest mouere illam per locum circumscriptiuè, quia quod mouetur per locum circumscriptiuè, circumscriptiuè est in loco. Est tamen creatura spiritualis in loco definitiuè, siue præsentialiter, vt suprà patuit.

o Ad secundum respondet quòd superficies aliqua corporis continet Angelum. Ista tamen continentia non est circumscriptiua, sed tantùm definitiua, siue præsentialis, quia sicut superficies, prout est continentia circumscriptiua continet corpus circumscriptiuè, sic continentia definitiua continet diffinitiuè, non tamen ex hoc sequitur, quòd talis superficies cõtinens Angelum sit agens, vel influẽs respectu eius, quia continentia loci est alterius rationis à continentia formæ, & speciei. Forma enim dicitur continere materiam, pro quã perficit eam; & species dicitur continere indiuidua, prout est *esse* quiditatiuum illorum: sed locus, siue superficies sic continet Angelum vt talis continentia nihil aliud sit, nisi contentum esse infra hanc superficiem continentem, & nihil eius esse extra illam superficiem; & hoc verum est in quocunque contento deffinitiuè, quia nihil eius est extra locum ambientem: non tamen ex hoc sequitur quòd contineatur circumscriptiuè, quia vltra hoc; quòd locatum non sit extra ambitum superficiei continentis, requiritur correspondentia partium continenti ad partes continentis, & totius contenti ad totum continens, qualis non est in Angelo, cùm non habeat partes.

Quomodo forma contineat materiam. Quomodo species contineat indiuidua. Quomodo superficies contineat angelum.

p Ad vltimum respõdet negando illam propositionem, scilicet, quòd omne, quod est in loco habet situm, siuè accipiatur *situs*, vel pro differentia quantitatis, qui dicit ordinem partium ad inuicem in aliquo toto, siue vt est prædicamentum, qui situs vltra ordinem partium in toto, dicit etiam ordinem totius locati ad totum continens, & partium locati ad partes continentis, de quo vide Doctorem *in 4. dist.10. q.1.* & sic finis huius quæstionis.

Gregorius tamen de Arimonio in *2.dist.6.q.1. art.2.* ponit duas conclusiones contra Doctorem dicens sic:

11. *Gregorius Ariminensis ponit duas conclusiones.*

Quantùm ad secundum articulum, pono conclusiones duas. Prima est, quòd nec Angelus, nec aliqua res, dum mouetur aliquam talem rem acquirit de genere permanentium, à se distinctam in loco sibi formaliter inhærentem, qualem multi opinantur, & *vbi* appellant.

Secundò, quòd *vbi* non est res alia à loco, & à locato distincta. Primam conclusionem probo sic, & vt clarior fiat probatio, probo eam de corpore, quod localiter mouetur, de quo magis videretur etiam secundùm opinantes talia, quòd talem rem deberet acquirere, & arguo sic:

Si corpus localiter motum, inquantum sic mouetur, acquirit nouum *vbi*, intelligendo per *vbi* aliquam rem illi formaliter inhærentem, siue sit absoluta, siue respectus eius ad locatum, vel alia aliqua, vt diuersimodè aliqui putant: igitur perdit etiam aliquod *vbi*, ita quòd ab aliquo *vbi* mouetur ad aliud *vbi*, sicut ab vno loco ad alium, & ita concedunt, quòd talia possunt: si sic, vel mouetur de vno *vbi* ad aliud in tempore, vel in instanti, neutro modo ergo, &c. Quod autem non in tempore, probo, quia si sic, igitur partibiliter, & successiuè, id est, priùs secundùm vnam partem, & posteriùs secundùm aliam partem, quàm secundùm totum: vel igitur secundùm partes mobilis; vel secundùm partes ipsius *vbi*, & hoc vel secundùm partes dimensionales, seu quas habet secundùm extensionem mobilis; vel secundùm partes essentiales intrinsecas secundùm intensionem; quemadmodum ponitur forma, quæ intenditur habere partes tales non situ distantes.

Si dicatur primum, scilicet quòd mobile priùs secundùm vnam partem sui mouetur ab *vbi*, quod habet, quàm secundùm alium, & quàm secundùm totum. Quæro tunc de alia parte mobilis ipsius, aut enim habet suum adhuc *vbi* totum, vel partem, quàm priùs habuerit; & tunc sequitur, quòd ipsa quiescit alia parte mota actualiter, quod est impossibile, supposito ipsum esse continuum totum perfectum continuitate; aut habet aliquam partem *vbi* primi, nõ tamen illam, quam priùs habeat, quod non potest esse, nisi habendo aliquam, quam priùs habebat alia pars mobilis, & tunc sequitur quòd illa pars *vbi*, quam habet, migrauit de subiecto in subiectum, quod est impossibile naturaliter. 12.

Si detur secundum, videlicet quòd mobile ideò partiabiliter mouetur ad *vbi*, quia priùs ab vna parte dimensionali ipsius *vbi*, quàm ab alia: tunc quæro de alia parte *vbi*, in qua parte mobilis remanet subiectiuè per tempus illud, in quo ab alia mouetur mobiliter? vel siquidem in ea primò erat, & per consequens illa pars mobilis quiescit, & parte vna quiescente mouetur totum, quod non conuenit naturaliter; vel in alia parte mobilis, & tunc sequitur quòd de subiecto in subiectum transierit.

Si detur tertium, puta quòd totum ipsum mobile simul priùs mouetur ab vna parte essentiali ipsius *vbi*, quàm ab alia, contrà: *Cap. 5. de vbi.*

Primò, quia *vbi*, secundùm ipsos, tales partes non habet, alioquin susciperet magis, & minùs, cuius oppositum dicit Auctor sex Principiorum.

Prætereà, hoc patet esse falsum, ratione. Primò, quia nunquam corpus aliquod dicitur magis esse in vno, eodémque primo loco toto, quàm fuit, nec minus vno tempore, quàm alio. Secundò, quia secundùm hoc, sequeretur, quòd quælibet pars mobilis haberet aliquam eandem partem primi *vbi*, quam habuit priùs, licèt non omnem habeat, nec *vbi* ita intensum, & per consequens adhuc est in eodem loco, in quo priùs. Non enim mutat *vbi*, nisi mutando locum etiam secundùm opinionem illam, & ex hoc sequitur, quòd quælibet pars quiescit. 13.

Eodem modo potest argui, quòd non acquiritur nouum *vbi* partibiliter, quia vel hoc esset secundùm partibilitatem mobilis, ita quòd vna pars eius priùs acquireret nouum *vbi*, quàm alia; & tunc sequitur quòd vna mouetur aliâ non motâ; vel secundùm partibilitatem *vbi* præcisè, ita quòd totum mobile simul priùs acquirit vnam partem essentialem *vbi* noui, quàm aliam; quia de parte dimensionali non potest accipi: & tunc aut simul cum secunda parte *vbi* remanet prima, aut non: si sic, igitur per tempus habet eandem partem *vbi*

vbi, & per consequens totum est in eodem loco primo, in quo priùs fuit, igitur dum mouetur, quiescit: si non, igitur in quolibet instanti habet nouum *vbi*, & perdit aliud, & per consequens non partibiliter, & successiuè mouetur ab *vbi* in *vbi*, cuius oppositum dabatur. Relinquitur igitur quòd mobile localiter motum non mouetur in tempore, seu partibiliter, & successiuè de *vbi* non in aliud. Quòd autem nec in instanti, probo: & exempli gratia sit *P*, aliquod corpus quiescens in aliquo loco determinato, & habens *vbi* quod sit *A*, & incipiat *P* moueri continuè, si ergo in aliquo instanti *P*, mouetur ab *A*. sit illud instans *B*: tunc sic; aut *P*, in instanti *B*, est in eodem loco primo ipsum, & omnes partes eius, in quo erat tempore quietis, aut non: si sic, igitur habet idem *vbi* A in instanti *B*, & per consequens simul est mutatum ab *A*, & non est mutatum ab *A*. Si non igitur est mutatum ad aliquid noui loci, vel magnitudinis: aut ergo ad aliquid diuisibile, aut ad aliquod indiuisibile præcisè: non primum, quia in motu continuo cuiuslibet partis diuisibilis, priùs acquiritur pars, & nulla tamen simul acquiritur, vt patet ex sexto Physicorum; nec indiuisibile, quoniam tunc sequitur quòd in motu locali continuo sit dare primum magnitudinis, ad quod mobile est mutatum, & iuxta consuetum modum loquendi est dare primum *mutatum esse*, quod nullum *moueri*, vel *mutatum esse* præcessit, quæ reprobata sunt sexto Physicorum. Secundùm hoc etiam tollitur omnis motus continuus: nam oportet dicere, quòd semper mobile est totum in termino *à quo*, vel totum in termino *ad quem*.

14. Secundò sic: ponatur quòd *P* moueatur continuè, & sit *A* vnum *vbi*, à quo mouetur, seu quod perdit in instanti *B*: tunc sic: aut *P* acquirit in instanti aliquod *vbi*, aut nō, si nō, igitur nec in *B*, instāti perdit *A vbi*, simul enim in motu locali mobile, & perdit terminum *à quo*, & acquirit terminum *ad quem*. Si verò in instanti *B*, acquirit aliquod *vbi* nouum, sit illud *C*; & tunc etiam, quæro vtrùm *P*, perdit *C* in instanti *B*, aut in alio? si in alio, igitur *P*, habet *vbi*, C per tempus, & per consequens vel illo tempore simul mouetur, & quiescit; vel mouetur, & nullam talem rem perdit, ac per hoc nec etiam acquirit, quod est propositum. Si verò in instanti *B*, ergo in eodem instanti perdit, & acquirit *vbi C*, & simul est mutatum ab ipso C, & ad ipsum.

6. Physic. contex. 55. Et vlteriùs sequitur, quòd in in illo instanti habet *C*, & non habet *C*, quod est impossibile. Consequentia patet per illam conclusionem demonstratam in sexto Physicorum: omne quod mutatum est, quando primò mutatum est, est in eo, ad quod mutatum est, & similiter verum est, quòd nullum quod mutatum est, quando primò mutatum est, est in eo, à quo mutatum est.

Præthereà, in eodem instanti primo *P*, est mutatum ad *vbi* C, & ipsum *C*, ex primo genitum, & eodem instanti est primò motum à *C*, & ipsum *C* est primò corruptum; igitur si eodem instanti, *P* est motum à *C*, & ad *C*, eodem instanti *C* est genitum, & corruptum, & est, & non est.

Præthereà, secundùm hoc, generatio, & corruptio eiusdem rei numero demonstratæ sine medio sibi succedunt, & continuantur, quod Philosophus reputat impossibile octauo Physicorum, & similiter Commentator com. 63.

Præterea, si in instanti, *B*. perdit *vbi* C, igitur, vt priùs in eodem instanti acquirit aliud *vbi*, puta, *D*: & vltrà arguendo, vt priùs, sequitur quòd multa, imò omnia *vbi* acquirit in instanti *B*, & per consequens totus motus continuus ipsius, *P*, fit in vnico instanti, quod est impossibile.

Tertiò, si à quolibet *vbi*, P, mouetur, vel mutatur, non curo pro nunc, in instanti, & ad quodlibet mutatur in instanti, sequitur quòd totus motus continuus ipsius *P*, componatur ex *mutatis esse* præcisè, & tempus mensurans illum ex instantibus, iuxta communem modum loquendi. Antecedens probatum est sexto Physicorum. Consequentiam probo. sicut 1. dist. 17. q. 4. art. 2. & est quarta ratio contra opinionem, quæ ibi reprobatur.

Secunda ratio ad conclusionem est ista, cœlum primum secundùm Philosophum verè mouetur localiter, & tamen nullum *vbi* acquirit, cùm ipsum non circumscribatur, neque contineatur à loco, & per consequens secundùm viam illam non habeat in se aliquod *vbi*, & confirmatur per auctorem sex Principiorum, qui expresè dicit vltimam sphæram non habere *vbi*, eo quòd nihil contineat ipsam: igitur non omne, quod localiter mouetur talem rem in se acquirit: ex quo vlteriùs infero, quòd cùm in nullo alio motu experiamur rem talem acquiri, nec auctoritas aliqua digna hoc dicat, irrationabiliter in aliquo alio fingitur talis res.

Tertiò, si quodlibet mobile continuo motu, &c. sequeretur quòd localiter motum simul moueretur duobus motibus distinctis, & esset dare quintum genus motuum, præter illa quatuor, quæ posuit Philosophus in quinto Physicorum, & quæ communiter ponuntur. Consequentia ista patet, nam quod mouetur localiter de loco ad locum acquirit partibiliter locum, & mouetur secundùm locum, si ergo simul acquirit continuè *vbi*, mouetur etiam secundum *vbi*, & sic duobus motibus distinctis, quod erat primum inferendum, Rursus secundùm istos, motus ad *vbi* pertinet ad Prædicamentum *vbi*, motus autem ad locum, cùm locus per istos, non sit *vbi*, non pertinebit ad idem Prædicamentum, & constat quòd non ad Prædicamentum Substantiæ, vel Qualitatis, nec etiam Quantitatis, cùm non sit augmentum, nec decrementum, nec mobile mutetur secundùm propriam quantitatem: igitur oportet dare quintum prædicamentum, in quo motus ille ponitur, & certè difficile, ne dicam impossibile, erit reperire, saluato communi numero Prædicamentorum. 15. 5. Physi. contex. 18.

Quartò, si sic, igitur possibile est aliquid eodem tempore primò moueri continuè secundùm *vbi* alicuius loci, & quiescere secundùm locum illum, & è contra, quiescere secundùm *vbi*, & moueri secundùm locum, hoc autem falsum est: nam quiescere secundùm *vbi* non est aliud, quàm ipsum, & omnes partes eius esse in eodem loco, quo priùs: si ergo aliquid quiesceret secundùm *vbi*, quiesceret secundùm locum, & contrà. Consequentia declaratur, quia secundùm ipsum *vbi* est res distincta essentialiter, ac etiam subiecto, & situ ab ipso loco; nec aliquam causalitatem habet alterum super reliquum, quàm Deus non possit plenè supplere: potest ergo Deus locatum transferre partibiliter de suo loco, conseruando totaliter *vbi* in ipso locato, & è contra poterit in locato innouare continuè *vbi*, & ipsum in eodem loco adæquato, & primo retinere. 16. *Quid sit quiescere secundum vbi.*

Secunda conclusio probari potest ex eodem; quoniam

quoniam si *vbi* sit talis res, possibile erit per potentiam Dei idem locatum esse in loco eodem, in quo prius,& non esse vbi prius,& è contra esse vbi prius, & non in eodem loco, in quo prius, quæ non sunt intelligibilia.

Prima ratio ad probandum contra conclusionem principalem. Præterea,si *vbi* est talis res,annihilet Deus *vbi*, quod habet Socrates existens in loco isto demonstrato,verbi gratia *A*,& nullã mutationẽ aliã faciat in Socrate,aut in nulla alia re,quod est benè possibile suæ omnipotentiæ, quo facto, quæro vtrùm Socrates sit in *A*, vel non?si non, igitur Socrates est mutatus secundùm aliam mutationem,quia priùs fuit in *A*, quod est contra positum.Si sic,igitur ad hoc quòd Socrates sit in *A*, non requiritur aliqua alia talis res, & cùm nulla experientia de illa habeatur nec Dei reuelatio, nec ratio alia, propter quam deberet poni,sequitur quòd irrationabiliter,& inutiliter ponitur.

17. *Quæ sint entia absoluta, & respectiua.* Præterea si talis res, aut est res aliqua absoluta,aut respectus secundùm ponentes respectus. Non absoluta,non enim substantia,nec quantitas, nec qualitas,vt patet;non respectus,quia, vt videtur, non esset nisi vel respectus locati ad locum, vel è conuerso loci ad locatum,vel tam hic,quàm ille.Secundum non potest dici, neque tertium secundùm viam illam, alioquin locus haberet *vbi*, & posset conuenienter quæri vbi est iste locus,& vltra etiam loci esset locus, quod ipsi non concederent. Nec primum potest dici secundùm viam suam,quod tamen ipsi dicunt.Probo,respectus locati est de genere Relationis; igitur, & respectus locati ad locum.Patet antecedens, non enim ad aliud Prædicamentum, vt videtur secundùm doctrinam eorum reduci potest. Consequentia probatur, nam, vt dicit Augustinus septimo de Trinitate capitulo primo,& Philosophus in Prædicamentis, omnia relatiua dicuntur ad cõuertentiam, & per consequens secundùm viam illorum habent respectus mutuos, omnes mutui respectus pertinent ad idem Prædicamentum,igitur si vnus est de prædicamento Relationis, & alter; sed secundùm istos *vbi* non est res prædicamenti Relationis;igitur *vbi* non est talis res à locato,& loco distincta. *Cap. de ad aliquid.*

18. Præterea,omnis quæstio facta per interrogatiua pertinentia ad prædicamentum *vbi*, quærit de loco,& omnis responsio data per prædicabilia dicti Prædicamenti ad huiusmodi quæstionem respondet de loco, igitur *vbi* est locus, & è conuerso. Consequentia patet, & antecedens probatur quoad primam partem, nam istæ interrogationes æquiualent in significando, *vbi est Socrates*,& *in quo loco est Socrates*, & istæ similiter, *quo iuit Socrates*, & *vnde venit Socrates*, & *ad quem locum iuit*, vel *à quo loco venit*, nec aliud quis per vnam intelligit,quàm per aliam,vt puto quemlibet confiteri. Quo etiam ad partem secundam,patet:nam idem penitus respondet qui dicit *est hic*,& qui dicit *est in isto loco*,vel qui dicit,*illuc iuit*,vel *illinc venit*.

Confirmatur si quis interrogat de Socrate,vbi est?& respondeatur in ecclesia,vel in scholis,conuenienter responderetur, & benè si verè:si igitur *in ecclesia*, & *in scholis* non sunt termini pertinentes ad *vbi* Prædicamentum,aliqui non conuenienter sic responderent:igitur eiusdem est interrogatiuum hoc Aduerbium *vbi*, quod ista significant, significant autem loca ipsa extrinseca, & non aliquam rem formaliterloco inhærentem;ergo nec *vbi* de re aliqua tali interrogat, & per consequens nec aliqua res talis est *vbi*. Hoc patet etam auctoritate Commentatoris, quinto Metaphysicæ,cap.18. vbi dicit, quòd secundùm quòd dicitur locus habere locatum,est prædicamentum *vbi*.Item,quarto Physicorum,cap.24.pluries dicit locum corporis locati esse *vbi* eius:vnde ait,quòd Philosophus intendit distinguere inter locatũ esse in corpore,quod est *vbi* eius,& inter partẽ esse in toto,& eadẽ verba repetit in eodẽ cõmento:igitur secundùm eum, in quo est locatum est *vbi* eius.

Ista etiam intentio est Boëtij in libro de trinitate vbi ait:*Vbi,vel de homine, vel de Deo prædicari potest,de homine, vt in foro,de Deo vt vbique;sed ita vt non quasi ipsa res sit id,quod prædicatur de qua dicitur, non homo,ita dicitur esse in foro,quemadmodum esse albus,vel longus,nec quasi circumfusus, & determinatus proprietate aliqua, quia significari secundùm se possit,sed tantùm quòd sit illud aliis informatum rebus, per hanc propriè prædicationem propriè ostenditur.* Quæ verba sic exponit Commentator ibidem, idest, locus potest quidem prædicari,&c.& sequitur,*sed ita dicitur homo esse in foro,vel Deus vbique,vt quamuis in prædicando ea dicatur est,non tamen ita dicitur, quasi ipsa res, de qua dicitur sit id*, idest, habeat esse eo,quòd prædicatur, & infrà sic, *igitur per hoc,quòd dicitur homo esse in foro nequaquam homini inhærens,quæ ipse sit verè proprietas Gramaticorum, vel Dialecticorum propriè significatione notatur, sed per hanc prædicationem hoc tantùm consequens ostenditur,sed quòd illud confusum, & determinatum per esse in foro dicitur rebus aliis, quàm sit circumfusio, & determinato verè sit informatum, & hoc quidem sensu locus de homine prædicatur*, hæc Commentator. Ex iis euidenter apparet secundùm intentionem Boëtij, quòd *vbi* significat locum,& quòd per propriam prædicationem illius prædicati nulla proprietas, vel res subiecto inhærens denotatur, sed tantùm extrinseca, quæ est locus. Si autem aliquis calumniaretur ex hoc, quòd ait informatum aliis rebus, & velit ex hoc inferre, quòd per huiusmodi prædicationem importetur aliquid, quod propriè loquendo informet locatum,& inhæreat illi,attendat quid subdit infrà Boëtius,ait enim: *Simul de actione,habitu,vbi,& quando, omnis hæc prædicatio exterioribus datur, omniaque hæc quodammodo referuntur ad aliud.* Commentator, *hæc omnia*, idest,habitus,& actiones, de quibus circumloquimur, & loca, & tempora, de quibus prædiximus quodãmodo referuntur ad aliud,idest,aliis, quàm iis quibus subsistens est aliquid,& infrà sic:*igitur prædicatio alia est,quæ verè inhærens inhærere prædicatur:alia,quæ quamuis forma inhærentium fiat, tamen ita exterioribus datur, vt ea, vel alicui inhærere intelligatur.*Hæc ipse, vbi patet quòd non prædicatur per talem prædicationem alia forma inhærens subiecto,sed res extrinseca tantùm. 19. *Quid significet vbi.*

Contra ista primò potest argui,quia sequi videtur, quòd *vbi* sit species prædicamẽti Quãtitatis, & per consequens non sint decem Prædicamẽta. Consequentia patet, quia quantitatis species est locus secundùm Philosophum *in prædicamentis*. 20. *Cap. de quãtitate. Cap. de vbi.*

Secundò,Auctor sex Principiorum dicit,quòd *vbi* est circumscriptio loci à loci circumscriptione procedens;constat autem quòd locus non est circũscriptio corporis, procedens à loci circumscriptione,alias a loco esset locus infinitum. Præterea ipse subdit, *non autem in eodem est locus, & vbi:sed locus quidem est in eo, quod capit, vbi vero*

verò in eo, quod circumscribit, & circumplectitur. Ex quibus patet quòd non solùm essentialiter, sed etiam subiecto distinguntur *locus*, & *vbi.* Ad primum, primò nego consequentiam; nec probatio valet, quia non sequitur, locus est species Quantitatis, *vbi* est locus, ergo *vbi est* species quantitatis, sicut non sequitur disciplina est species relationis, seu prædicamenti ad aliquid; Gramatica est disciplina; ergo Gramatica est species Relationis, nam secundùm Philosophum in Prædicamentis, *cap. de Qualitate*, & similiter in 5. Metaph. *cap. de Ad aliquid*, antecedens est verum, & consequens falsum. Vnde in tali consequentia peccatur per æquiuocationem ex varia suppositione medij.

21. Secundò dico, quòd esto quòd locus sit quantitas, non tamen est species quantitatis qualitercunque supponat iste terminus *locus*: sed dico, quòd est passio Quantitatis, & tunc supponit materialiter, vel simpliciter, & ita expresè dicit Commentator 5. *Met. cap. de Quaniitate*, vbi etiã dixit, quòd Philosophus in Prædicamentis, enumerando illas species dicit, locus est secundùm famositatem tantùm. Quamuis igitur eadem res sit locus, & quantitas, seu superficies, tamen secundùm aliam rationem dicitur superficies, & locus, scilicet inquantùm est diuisibilis ad duo, seu secũdùm duas dimensiones dicitur superficies, inquãtum verò est id, in quo aliud est tali modo essendi *in*, dicitur locus; & ideò non obstante identitate rei significatæ per prædicabilia: tamen illa propter talem diuersitatem conceptuum ad diuersa Prædicamenta per se reducuntur, ea verò magis propriè ad tale Prædicamentum pertinet, per quæ conuenienter respondetur ad interrogationem factam per *vbi*, vel ad interrogationem loci, siue illa sint aduerbia, siue præpositiones, cum casualibus, vel obliquis localium, & similia.

22. *Auctor quomodo loquatur impropriè.* Ad secundum dicendum, quòd ille auctor multum impropriè loquitur in illo libello, propter quòd multi aspicientes verba eius ad proprietatem, falluntur in ipsis. Dicendum ergo, quòd non intendit dicere, quòd *vbi* sit aliqua res distincta à loco, & locato existens in eo, quam vocet circumscriptionem, sicut nec per circumscriptionem loci, à qua dicitur circumscriptionem corporis procedere, intendit aliquam rem à loco distinctam, qua circumscribatur locus vel circumscribat, non enim potest fingi quæ res sit illa, sed per illa verba vult solùm dare intelligere quæ sit propria ratio prædicamentalis ipsius *vbi*, & quid importatur per tales prædicationes. *Socrates est in foro*, vel in *scholis*, & similes, quæ formantur ex subiectis particularibus ad prædicatum *vbi*, & vult dicere, quòd non aliud importatur, quàm illud, quod continetur, & circumscribitur loco illo, ita quòd secundùm ipsum idem est esse alicubi, vel in aliquo loco, quod est illo circumscribi, & contineri; & hoc satis manifestat ex eo, quod immediatè addit, *est ergo in loco quicquid à loco circumscribitur & complectitur.*

Ad aliud dicendum, quòd accipit *esse in*, non pro inhærentia, sed pro prædicatione, & actum exercitum pro signato; & est sensus quòd non de eodem prædicatur locus, & *vbi*, idest, prædicabilia de prædicamento *vbi*, nam locus dicitur de continente, sed talia prædicabilia de contento. Vnde non dicitur forum est in foro, sed benè dicitur de Socrate, est in foro, & ratio est, quæ iam dicta est, quia esse in foro est contineri à foro, & forum non continetur à foro, Socrates autem continetur à foro, & ideò benè dicitur est in foro, autem est prædicabile prædicamentum *vbi*, è contra benè dicitur, quòd continens est locus, & non benè dicitur, quòd Socrates, vel aliud quid contentum à loco est locus, & hæc est intentio eius: vtrum tamen verùm sit, quòd de eo prædicetur *vbi*, seu prædicabilia dicti prædicamenti, quod loco circumscribitur, & complectitur, & quòd illa sit ratio *vbi*, vel loci, non curo pro nunc: nam mihi, & alij est communis ista difficultas.

Respondeo ad omnes rationes Gregorij, præmittendo primò, quod dicit Doctor *in quolib. q.* 11. *art.* 4. *siue vltimo*, vbi sic dicit; *sed si quæratur quomodo potest acquisitio respectus esse successiua, nisi successio ponatur in aliquo absoluto. Respondet quòd corpus successiuè secundùm partem aliam, & aliam fit præsens eidem parti loci, similiter corpus secundùm eandem partem fit successiuè præsens alij, & alij parti loci, ita quòd tam ex diuisibilitate corporis, quàm loci sequitur diuisibilitas circumscriptionis corporis à loco, & diuisibilitas successiua, quando pars post partem acquiritur, non est ergo diuisibilitas in respectu sine diuisibilitate in absoluto, sed est successio in respectu, qui est circumscriptio sine successione in forma absoluta corporis, vel loci*, hæc ille. 23. *Responsio ad Gregorii de Arimino.*

Et pro maiori intelligentia dicendorum, præmitto hoc exemplum, scilicet quòd quantum bipedale existens in vltima parte aëris circa aquam localiter moueatur in aqua, ita quòd totum ponatur in vltima superficie aquæ continentis. Hoc posito, dico primò quòd locus ille totalis, siue *vbi* totale (quod est circumscriptio passiua fundata in quanto bipedali, & terminata ad vltimam superficiem aquæ continentis) est vna relatio realis de nouo acquisita, & in superficie aquæ circumscribentis est alia relatio realis, quæ dicitur circumscriptio actiua terminata ad vltimam superficiem corporis contenti, quæ relationes tamdiu manent, quamdiu quantum bipedale continetur ab illa vltima superficie aquæ. Secundò præmitto, quòd quantum bipedale acquirit illud totum *vbi*, siue illam totam circumscriptionem passiuam, secundùm quam ipsum totum dicitur esse in loco successiuè, sic quòd vna pars succedit alteri, & adueniente vna alia desinit. Patet ponendo quòd tale totum habeat mille partes quantitatiuas, quarum quælibet semper est diuisibilis in infinitas partes, & incipiat moueri localiter in aqua secundùm partes; tunc prima pars in eodem instanti, quo continetur in aliqua parte superficiei aquæ, resultat relatio realis, quæ dicitur circumscriptio passiua fundata in illa parte, & terminata ad illam primam partem superficiei aquæ, & quia illa pars non est ibi in *esse* quieto, cùm totum quantum continuè moueatur localiter, ideò illa prima pars subintrat aliam partem superficiei aquæ, & ipsum totum secundùm aliam partem æqualem primæ fit in illa prima parte superficiei aquæ, & sic acquirit nouam præsentiam, siue nouum respectũ ad illam primã partẽ superficiei aquæ, & prima relatio acquisita in prima parte totius desinit esse, quia, & illa pars desinit contineri ab illa prima parte superficiei aquæ, sed acquirit aliã relationẽ, vt fit præsens secũdæ parti superficiei. Et sic patet quomodo secũda relatio fundata in secunda parte succedit relationi fundatæ in prima parte: Deinde prima pars desinit esse sub secunda parte superficiei, & fit præsens tertiæ parti, & per consequens

quens secunda pars quanti desinit esse in prima parte superficiei, & fit præsens secundæ parti, & postea tertia pars ipsius quanti fit præsens primæ parti superficiei,& sic dico de aliis.

14. Hoc posito dico duo: primò quòd eadem pars quanti secundùm quòd fit præsens alij,& alij parti superficiei aquæ, semper habet aliam, & aliam relationem terminatam ad aliam, & aliam partē superficiei aquæ, ita quòd semper vna succedit alteri, sic quòd prima desinente, secunda aduenit, & secunda desinente tertia aduenit,& sic de aliis. Et sic totum quantum secundùm illam partem potest dici successiuè moueri, cùm secundùm illam partem habeat aliam, & aliam præsentiam, prout illa pars fit præsens alij, & alij continenti. Et sic successio talis fit præcisè ex diuisibilitate continentis, quia propter eius diuisibilitatem pars quanti fit præsens alij,& alij parti continentis. Secundò dico, quòd ipsum quantum potest successiuè acquirere totum *vbi*, quæ successio in respectibus erit secundùm diuisibilitatem ipsius quanti: quia enim habet plures partes, ideò secundùm primam partem fit præsens primæ parti superficiei aquæ,& secundùm secundam partem fit præsens eidem;& similiter secundùm tertiam, & sic de aliis quousque totum contineatur in tota superficie aquæ; secundùm ergo quòd fit præsens eidem parti superficiei secundùm aliam, & aliam partem quanti, sequitur quòd secundùm aliam & aliam partem acquirat alium,& alium respectum terminatum ad eandem partem superficiei, quorū vnus semper succedat alteri,& sic erit successio in tali motu locali, siuè in tali *vbi* propter diuisibilitatem ipsius mobilis.

Secundò principaliter præmitto, quòd totum *vbi* passiuum, quod est relatio realis totius bipedalis ad superficiem continentem ipsum totum, non dicitur integrari ex illis respectibus sibi inuicem succedentibus, cùm desinant esse; sed in vltimo instanti motus localis ipsius quanti, quo totum actu est in loco sibi adæquato, resultat vna relatio, siue vna circumscriptio passiua, secundùm quam dicitur esse in loco circumscriptiuè,& secūdùm quam totum formaliter dicitur præsens toti superficiei adæquatè continenti ipsum:& similiter in *esse* quieto quot sunt partes in illo toto tot sunt circumscriptiones passiuæ, siue relationes, sic, quòd vna pars quanti, sic est præsens vni parti superficiei, quòd non alteri, & alia pars alteri, & sicut totum integratur ex omnibus partibus suis, ita *vbi* totale, ipsius quanti, siue circumscriptio passiua totalis, siue totalis præsentia integratur ex omnibus partialibus præsentiis.

25. Tertiò præmitto quòd quantum bipedale, & dicatur *A*, recedit ab vltima superficie aëris continentis, pariformiter fit successio in tali *vbi* deperditiuo: sicut etiam in *vbi* acquisitiuo, quod acquirit in aqua, patet enim, quòd cùm prima pars ipsius *A*, subintrat aquam, illa pars perdit respectum vbicalem, quem habebat ad vltimam partem aëris, & acquirit nouum respectum in aqua, & secunda pars ipsius *A*, dum continuè *A*, recedit à loco aëris, fit sub illa vltima parte superficiei aëris, & perdit respectum, quem habebat ad partem priorem aëris,& acquirit nouum respectū, *A* fit in prima parte superficiei aquæ, & sic perdit respectum ad vltimam partem aëris, acquirendo nouum ad primam partem superficiei aquæ, & sic successiuè de aliis partibus: & sic patet quomodo deperdit locum totalem successiuè. Et diuisibilitatis motus localis, siue successio tripliciter potest contingere. Primò secundùm diuisibilitatem continentis, vt cùm *A* secundùm eandem partem fit præsens alij,& alij parti continentis, vt patet de indiuisibili, quod si moueretur super aliquod quantum, illud mobile secundum se totum semper fieret præsens alij, & alij parti spatij, vt patebit in isto secundo *dist.2.q.9.* Secundò fit successio ex diuisibilitate ipsius mobilis, vt cùm mobile secundùm aliam, & aliam partem successiuè fit præsens eidem parti continentis, vt suprà exposui. Tertiò fit successio ex parte vtriusque, scilicet contenti,& continentis, quando vtrumque est diuisibile, & sic quando corpus circumscriptiuè mouetur, talis motus est successiuus ex diuisibilitate tam contenti, quàm continentis. *Successio potest tripliciter contingere.*

Quartò præmitto, quòd quando mobile, puta *A*, recedit à loco sibi adæquato, potest dupliciter intelligi. Vno modo exeundo localiter à primo loco adæquato, acquirendo nouum locum sibi adæquatum, sic; quòd ipsum mobile localiter recedat ab ipso loco. Alio modo dicitur moueri localiter, quia alius, & alius locus semper succedit, ipso tamen fixè stando. Exemplum primi, vt cùm quantum bipedale mouetur à loco aëris ad locū aquæ, ita quòd non stat fixum in eodem respectu ad polos. Exemplum secundi, vt cùm palus figitur in aqua, qui semper stat fixus habendo eundem respectum ad polos mundi; sed tamen dicitur localiter moueri, quia nouum,& nouum continens semper succedit, vt patet de aqua fluente circa ipsum, quia semper fit sub alia, & alia superficie aquæ fluentis. Loquendo primo modo, dico quòd quando mobile sic mouetur recedendo à loco sibi adæquato, ita quòd totum moueatur, semper habet alium, & alium respectum ad continens. Patet, quia quando adæquatè est in continente, sic habet vnum respectum ad ipsum continens, quòd præcisè correspondet continenti,& quælibet pars ipsius contenti suæ parti determinatæ: cùm ergo mouetur recedendo à continente, amittit illum respectum totius contenti ad totum continens, & respectus partiū ad partes cōtinentis perdūtur; patet, quia non sunt ampliùs sub illis partibus. 26. *Pulchrum exemplum.*

Aduerte tamen, quòd antequam mobile exeat totum locum sibi adæquatum, cùm perdit primū respectum ad locum adæquatum, acquirit nouum respectum ad alium locum adæquatum, qui locus adæquatus, siuè superficies adæquata includit partem superficiei, sub qua priùs erat; & partem superficiei, sub qua de nouo fit, & sic acquirendo aliam,& aliam partem superficiei desinit esse sub alia,& alia parte superficiei præteritæ; & sic successiuè acquirit ipsum *vbi* adæquatum, successiuè deperdendo *vbi* adæquatum, quod priùs habebat; & sic totum contentum semper fit sub alio, & alio respectu, & quælibet pars contenti fit sub alio,& alio respectu. Sed loquēdo secundo modo, nō semper sequitur, quòd mobile secūdùm se totū moueatur, nec per consequens in eodem tempore, quo secundùm vnā partem, tantùm fit præcisè sub aliqua parte superficiei, sub qua priùs nō erat, nec sequitur quòd perdat respectū secundùm se totū, quem priùs habebat ad totum continens, sed tantùm secundùm partem, quia illa pars perdit respectum ad partem superficiei, sub qua priùs erat.

Iis præmissis, respondeo ad rationes Gregorij, cùm primò dicit, aliquod corpus mouetur localiter ad aliquem locum, igitur perdit aliquo *vbi*, in quo priùs erat, hoc conceditur via naturali; via 27. *Respondetur ad rationes Gregorij.*

enim supernaturali aliquod corpus acquirere posset nouum *vbi*, etiam per motum localem, non perdendo prius *vbi*, vt probat Doctor *in 4. dist.* 10. *quæst.* 2. & cùm arguit iste, quòd si corpus mouetur de vno *vbi* ad aliud *vbi*, aut mouetur in tempore, aut in instanti. Dico primò, quòd in tẽpore mouetur, & cùm arguit, ergo partibiliter, & successiuè, scilicet priùs secundùm vnam partem, & posteriùs secundùm aliam: concedo, & cùm infert, vel igitur secundùm partes mobilis, vel secundùm partes ipsius *vbi*. Dico quòd si loquitur de successione ipsius *vbi* adæquati de nouo acquirendi, vel alterius *vbi* adæquati de nouo deperdendi, quòd talis successio fit propter diuisibilitatem tam mobilis contenti, quàm ipsius continentis, non quòd fiat successio in partibus mobilis, vel in partibus continentis, cùm illæ partes sint simul & in actu, & habeant esse permanens, & cùm quærit vltrà, quòd si mobile prius secundùm vnam partem sui mouetur ab *vbi*, quod habet, quàm secundùm aliam, & quàm secundum totum, quæro tunc de alia parte mobilis ipsius, aut habet adhuc totum suum *vbi*, vel partem, quam priùs habuit, & tunc sequitur quòd ipsa quiescit, alia parte mota actualiter. Dico quòd quando mobile mouetur de motu locali primo modo, videlicet quando mobile per motum proprium recedit à loco, quòd quando vna pars mouetur, etiam quælibet mouetur, ita quòd quando illa pars acquirit nouum respectum, etiam quælibet pars ipsius mobilis acquirit nouum respectum ad aliam, & aliam partem; & sic non sequitur, quòd secundùm vnam partem moueatur localiter, & secundùm aliam quiescat.

Singulares responsiones. 28. Dico secundò, quòd si loquamur de motu secundo modo dicto, videlicet quãdo mobile fit sub alia superficie per nouum accessum continentis ad ipsum, vt suprà dixi de palo fixo in aqua, quod stat mobile secundùm vnam partem moueri, & secundùm aliam quiescere, sicut etiam cùm aliqua superficies dealbatur primò secundùm vnam partem mouetur ad albedinem, & secundùm aliam partem adhuc quiescit sub nigredine, & tamen ex hoc non sequitur, quòd quiescat, & non quiescat: licèt enim sequatur, mouetur ad albedinem, ergo mouetur, & similiter sequatur quiescit sub nigredine, ergo quiescit, non tamen sequitur ergo quiescit, & non quiescit, est enim ibi ignorantia Elenchi, & fallacia à *secũdum quid ad simpliciter*, vt infrà patebit in isto secundo di. præsenti quæst. 7. in responsione ad quartum argumentum principale. Et si iste vult inferre, quòd si mobile secundùm vnam partem quiesceret, & secundùm aliam moueretur, esset contra Philosophum. 7. *Phys. tex. com.* 1. vbi vult, quòd nihil mouet seipsũ primò, quia tunc quiesceret ad quietem partis, & non quiesceret ad quietem eius, patet hoc non esse contra Aristotelem, quia Ari. loquitur ibi de corpore, quod mouetur secundùm se totum, siuè primò: accipiens ly *primo* illa duplici primitate, de qua Doctor in præsenti di. q. 10. respondendo ad primum argumentum principale. Concedo ergo, quòd illa pars, quæ mouetur, non habet totum *vbi*, siue respectum, quem priùs habuit, nec partem illius respectus, sed habet alium respectum nouum, & similiter concedo, quòd illa alia pars mobilis habet nouũ respectum, loquendo semper de mobili primò modo dicto. Hæc fortè non habet, loquendo de corpore mobili, secundo modo dicto. Prima fortè adhuc est sub illa parte, sub qua priùs erat, nisi fortè dicatur, quòd continens de nouo adueniens, expellendo priùs continens, moueat ipsum totum continens, quia tunc concederetur, quòd sicut totum contentum fit simpliciter sub alio respectu, ita & quælibet pars contenti fit sub alio respectu.

Et cùm infert quòd illa secunda pars mobilis, aut habet totum *vbi* prius, aut partem, responsum est quòd nec totum, nec partem, loquendo de mobili primo modo. Posito etiam quòd habeat partem, non sequitur quòd præcise habet illam partem, quam priùs habebat alia pars mobilis, & quod infert probando, quòd mobile non requirat subiectiuè dum mouetur localiter aliquam partẽ dimensionalem; hoc totum conceditur, nec hoc est contra Doctorem subtilem. Et cùm vltimò infert circa illam primam rationem, quòd totum mobile simul, non priùs mouetur ab vna parte essentiali, quàm ab alia ipsius *vbi*, quia *vbi* non habet tales partes, aliter susciperet magis, & minùs; hoc totum potest concedi. Si tamen adhuc dicatur, quòd secundùm vnam partem vbi totalis moueatur, & non secundùm aliam, fortè non esset inconueniens, accipiendo totum *vbi*, pro quodam integrato ex omnibus respectibus, quos habent partes mobilis ad partes continentis: & sic si mobile secundùm vnam partem mouetur, totũ mobile perdit vnam partem totalis *vbi*, quia vnum respectum, quem priùs habebat pars mota: nec ex hoc sequitur ipsum *vbi* intendi, vel remitti, quia quod intenditur, & remittitur est forma simplex; illud autem totum *vbi* est quoddam integratum ex pluribus vbi partialibus.

Et cùm secundò infert, quòd eodem modo potest argui, quòd non acquirit nouum *vbi* partibiliter, quia vel hoc esset secundùm partibilitatem mobilis, ita quòd vna pars eius priùs acquireret nouum *vbi*, quàm alia, & tunc sequitur, quòd vna mouetur, aliâ non motâ. Respondeo pariformiter, vt suprà dixi de mobili, quod mouetur à priori *vbi*, deperdendo illud. Et quod addit, quòd aut mouetur secundùm partibilitatem *vbi* præcisè, ita quòd totum mobile simul, priùs acquirat vnam partem essentialem *vbi* noui, quàm aliam: patet responsio ex supradictis, quòd *vbi* nouũ adæquatũ ipsi mobili est vnus respectu resultans in ipso mobili in vltimo instanti motus localis, in quo fit perfectè præsens continenti sibi adæquato: ille tamen respectus non acquiritur motu locali, cùm acquiratur in instanti: imò est simpliciter terminus motus localis, & *vbi* totale, quod successiuè acquiritur per motum localem, sunt respectus ad inuicem successiui, quia habent successionem ad inuicem, vel ex diuisibilitate mobilis, vel continentis, vel vtriusque, vt suprà exposui. Et ex ista responsione, tota litera sequens ipsius Gregorij (vt patet) nihil contra Doctorem concludit. 29. *Nihil concludit Gregorius contra Scotũ.*

Et cùm probat, quòd non possit moueri ab vno *vbi* ad aliud in instanti, conceditur hoc non posse esse via naturali, loquẽdo tamẽ de motu cõtinuo, licèt tamen aliquid possit moueri, etiã virtute naturali in instanti, nõ transeundo per mediũ, quod est aliquid extremorũ, videlicet motu continuo, licèt ipsum transeat secundùm ordinẽ naturæ, ita quòd priùs natura transit vnam partem, quàm aliam, & nõ ordine durationis, vt exposui in præsenti dist. quæst. vltima. Et iste Doctor intendat sic probare, quòd Angelus nõ possit sic trãsire de loco ad locum in instanti, non tamen motu continuo, patet quòd ratio sua nihil concludit, cũ lo- 30.

quatur ſemper de motu continuo. Si tamen intendit per has rationes ſimpliciter concludere, quòd nihil naturaliter poſſit moueri de loco ad locum in inſtanti,acquirendo nouum reſpectum, non loquendo de motu continuo, ad illas reſpondeo vnica reſponſione: quia Angelus exiſtens in aliquo *vbi* in inſtanti poteſt ſe facere præſentem alij *vbi*, vt infrà patebit *præſenti diſtinct. quæſt. vltima*.Et cùm infert iſte, ſi *P* mouetur ad *C* in inſtanti,& à *C*,mouetur ad *D*,in inſtanti,& *C* dicat reſpectum,ergo in eodem inſtanti,idem *C* erit genitum,& corruptum,quod eſt impoſſibile;quia dum *P* mouetur ad *C*, acquirit nouum *vbi*, ſiue nouum reſpectum, & cùm à *C* mouetur ad *D*, perdit ipſum *C*,ſiuè reſpectum.Dico primò,quòd fortè non eſſet impoſſibile angelum in eodem inſtanti temporis moueri ad *C*, & in eodem inſtanti moueri à *C*,ad *D*, loquendo de *vbi* continuis,& non diſcontinuis, & non loquendo de motu continuo. & cùm infertur, ergo in eodem inſtanti *C* eſt genitum & corruptum Dico hoc non eſſe impoſſibile abſolutè;quia etiam Deus in inſtanti *A*,poteſt creare Angelum, & in eodem inſtanti poteſt annihilare,vt ſuprà patuit *præſenti diſt.quæſt.prima*,& clariùs patebit *in quolib. q.12.* & ſic idem in eodem inſtanti erit creatum,& annihilatum. Pono ergo, quòd Angelus in aliquo tempore moueatur ad *vbi C*, ita quòd in vltimo inſtanti illius temporis habeat *vbi C*,& in eodem inſtanti faciat ſe præſentem alij *vbi*, tunc idem *vbi* in eodem inſtanti erit creatum,& corruptum, nec iſta ſunt impoſſibilia. Sed quicquid ſit de iſtis pro nunc ſuccincto ſermone tranſeo, & præſertim cùm rationes iſtæ, quibus probat, quòd eſt impoſſibile aliquid moueri in inſtanti; probent tantùm de motu continuo, vt ſic concedantur, & in hoc non ſunt contradictoria, cùm expreſsè teneat Angelum non poſſe moueri motu continuo in inſtanti de loco ad locum, ſiuè de locis continuis, ſiue diſcontinuis, vt ſatis patet præſenti diſtinct.quæſt.12.

Eſt impoſſibile aliquid moueri in inſtanti.

31. Ad ſecundam rationem principalem, qua probat quòd cælum primum non acquirat nouum reſpectum,licè verè localiter moueatur, & quòd non acquirat,patet, quia primum cœlum non circumſcribitur. Dico quòd ſi loquamur de circumſcriptione paſſiua,ſecundùm quam aliquid dicitur commenſuratè contineri ab aliqua ſuperficie corporis continentis;hoc modo primum cælum non eſt in loco ſecundùm viam Philoſophi:ſi verò loquamur de circumſcriptione actiua, qua primum cælum circumſcribit corpora contenta.Dico abſolutè, quòd continuè dum localiter mouetur acquirit nouum,& nouum *vbi* actiuum,quo continuè circumſcribit contenta inferiora, & quælibet pars primi cæli ſemper acquirit alium, & alium reſpectum,ſecundùm quem ſit præſens parti contentæ. Et concedo quòd motus localis primi cæli eſt verè continuus, & diuiſibilis, & ſucceſſiuus, non quòd ſit aliqua ſucceſſio in partibus ipſius cœli, nec in corporibus contentis, cùm habeant *eſſe* permanens, ſed ſit continua ſucceſsio in ipſis reſpectibus actiuis,ita quòd ſemper vnus ſuccedit alteri. Cùm enim vna pars primi cœli ſit præſens parti corporis contenti, habet vnum reſpectum ad illam partem, quæ dicitur *vbi*,& cùm ſit præſens alij parti,acquirit alium reſpectum,admittendo illum primum, & ſic ſit præſens alij, & alij parti,& ſic ſemper alius, & alius reſpectus ſuccedit alteri.

Motus localis primi cæli eſt verè continuus,& diuiſibilis.

Ad tertium principale, vbi dicit, quòd tunc idem mobile ſimul moueretur duobus motibus diſtinctis, & eſſet dare quintum genus motuum, præter illa quatuor poſita à Philoſopho quinto Phyſicor.ſcilicet motus ad ſubſtantiam,quantitatem,qualitatem,& *vbi*. Dico breuiter, quòd hæc ratio procedit ex falſa imaginatione; imaginatur enim iſte, quòd cùm mobile mouetur localiter ſuper aliquod ſpatium, quòd ſit vnus motus localis reſpectu ſuperficiei, ſuper qua mouetur, & alius motus ſit ad ipſum *vbi*:ſi enim attenderetur motus localis ex hoc ſolo,quòd eſſet ſuper quantitate,talis motus non eſſet ſucceſsiuus,quia in tali motu nulla eſſet ſucceſsio in quãtitate, ſuper qua mouetur,nec ſucceſsio in partibus ipſius mobilis, cùm ſint permanentes:ex quo ergo motus localis eſt verè ſucceſsiuus,oportet dicere,quòd talis ſucceſsio fiat in ipſo vbi totali, ita quòd continuè vnus reſpectus vbicalis ſuccedit alij modo præexpoſito & talis ſucceſſio in reſpectibus ſit propter diuiſibilitatem,vel continentis,vel contenti, vel vtriuſque,vt ſuprà patuit.

Quinto phyſic.tex.t.18.

32. Dico ſecundò,quòd etiam poſito,quòd mobile verè moueatur ſuper magnitudinem ſic, quòd talis motus dicatur localis, & etiam moueatur ſecundùm alium, & alium reſpectum vbicalem, ſic,quòd talis motus dicatur vbicalis, adhuc nullum ſequitur inconueniens.Et concedo quòd idẽ mouetur diſtinctis motibus,& cùm infertur,quòd eſſet dare quintum genus motuum,negatur, quia motus vbicalis eſſet in Prædicamento *vbi*,& motus localis eſſet in prædicamento Quantitatis, quia talis motus diceretur ex hoc, quòd mobile continuè tranſit aliam,& aliam partem quantitatis:ſicut etiam dicimus, quòd motus alterationis eſt in prædicamento Qualitatis. Prima tamen reſponſio eſt melior.Et cùm dicit,quòd motus localis non pertinet ad prædicamentum Quantitatis, quia non eſt augmentum,vel decrementum.Dico, quòd ſi iſte concederet motum localem eſſe aliquam entitatem realem realiter diſtinctam à mobili,cuius oppoſitum ipſe tenet, haberet dicere, quòd talis motus pertineret ad genus quantitatis non ex hoc,quòd mobile acquirat realiter,& ſubiectiuè aliquam quantitatem nouam, ſed ex hoc quòd pertranſit aliam,& aliam partem quantitatis ſucceſſiuè, ita quòd vnam per prius,& aliam per poſterius,& ſic ſucceſſio eſſet in tali motu, licèt non in partibus quantitatis.

Singularis doctrina.

Ad quartum,vbi dicit,quòd ſi *vbi* diceret nouum reſpectum in ipſo mobili, quòd tunc eſſet poſſibile aliquid eodem tempore primò moueri continuè ſecundùm *vbi* alicuius loci,& quieſcere ſecundùm locum illum, & è contra quieſcere ſecundùm *vbi*,& moueri ſecundùm locum. Negatur hoc poſſe ſequi,& cùm probatur, quia quieſcere ſecundùm *vbi* non eſt aliud,quàm ipſum, & omnes partes eius eſſe in eodem loco, quo priùs: ſi intelligat, quòd eſſe in aliqua vltima ſuperficie, in qua priùs erat non includendo reſpectum circumſcriptionis paſſiuæ, quòd quieſcat ſecundùm *vbi* circumſcriptiuum:hoc patet eſſe falſum, quia & corpus Chriſti quieſcit ſub vltima ſuperficie quantitatis panis tranſubſtantiati, & tamen non quieſcit ſecundùm *vbi* circumſcriptiuum; patet, quia ibi non circumſcribitur; nam circumſcribi dicit commenſurationem totius contenti ad totum continens, & partium contenti ad partes continentis,

quæ commensuratio nihil aliud est, nisi quidam respectus, vt patet à Doc. *in 4. dist.* 10. non sequitur ergo quiescit secundùm locum, accipiendo *locum* pro vltima superficie continentis, ergo quiescit secundùm *vbi*, licèt benè sequatur è conuerso, scilicet quòd quiescens secundùm *vbi* quiescit etiam secundùm locum: quia non est imaginabile quòd *A* habeat *vbi* circunscriptiuum, & quòd simul nó sit sub quantitate continentis. Et quod infert iste, quòd Deus posset transferre locatum partibiliter de suo loco, scilicet de vltima superficie continentis conseruando totaliter *vbi* in ipso locato, negatur: quia est simpliciter impossibile ponere aliquem respectum sine termino *ad quem est*, vt patet à Doct. in 4. dist. 11.

34. *Impossibile est ponere respectum sine termino.* Cùm ergo *vbi* passiuum essentialiter sit respectus terminatus ad vltimam superficiem continentis, secundùm quem contentum sit præsens continenti, & partes contenti partibus continentis, si locatum non esset in tali superficie, nullo modo includeret *vbi* ad talem superficiem. Et cùm probatur, quòd locatum possit esse in tali *vbi*, & non in superficie, quia ipsum *vbi* passiuum est res distincta essentialiter ac etiam subiecto, & situ ab ipso loco, nec aliquam causalitatem habet alterum super reliquum, quam Deus non posset plenè supplere. Concedo hoc totum. Et cùm infertur, ergo Deus potest transferre locatum partibiliter de suo loco, conseruando totaliter *vbi* in ipso locato, negatur consequentia, vt patet in instantia; nam paternitas distinguitur essentialiter, & loco, & subiecto, &c. à re, quæ est Filius, ergo Deus potest facere Patrem sine filio, non sequitur: similiter vnio naturæ humanæ ad Verbum distinguitur essentialiter ab ipso Verbo, ergo potest facere naturam humanam formaliter vnitam, & quòd talis vnio non terminetur ad Verbum non sequitur. Et cùm dicit in calce huius rationis, quòd si *vbi* dicit respectum nouum in ipso locato, quòd Deus poterit in ipso locato innouare continuè *vbi*, & ipsum in eodem loco adæquato, & primo retinere: dico quòd hæc propositio potest habere duplicem sensum. Primò, quòd existente *A*, in aliqua vltima superficie continentis primò, & adæquatè includente respectum ad ipsam superficiem, quòd simul potest habere aliud, & aliud *vbi*, quia ipsum *A*, potest adæquatè contineri in alia, & alia superficie: & hoc modo concedo propositionem, quia Deus potest facere idem corpus simul esse in pluribus locis adæquatis, loquendo de locis materialiter, scilicet accipiendo *locum* pro superficie vltima, vt subtiliter probat Doctor *in 4. dist.* 10. *q.* 2. Secundò quòd existente *A* in *B*, vt in loco sibi adæquato, posset habere aliud, & aliud *vbi* circunscriptiuum, non actu existente sub alia, & alia superficie, hoc est simpliciter impossibile, quia tunc poneretur respectus sine termino ad quem est, vt suprà patuit; quia *vbi* passiuum dicit formaliter respectum ad vltimam superficiem continentis, vt actu continentem, & circunscribentem.

35. Nunc respondendeo ad argumenta facta pro secunda conclusione, quæ talis erat, quòd *vbi* non est res alia à loco, & à locato distincta, cuius oppositum tenet Doctor vt patet *in 4. dist.* 10. *& in quolib. q.* 11. *& alibi sæpè.*

Ad primam rationem. Ad primam ergo rationem, quòd si *vbi* esset res alia, quòd tunc esset possibile per potentiam Dei idem locatum esse in eodem loco, in quo priùs, & non esse vbi priùs, & è contra, esse vbi priùs & non in eodem loco, idest, in quo priùs, quæ non sunt intelligibilia. Respondeo quòd ista litera potest habere multiplicem sensum. Primò quòd *A* possit esse in eodem loco, idest, in eadem superficie in qua priùs, & non esse vbi priùs, idest, quòd actu sit in vltimata superficie, & quòd non habeat *vbi* quod prius habebat in illa superficie; concedo esse possibile, scilicet quòd *A* contineatur in aliqua superficie, non tamen circunscriptiuè, & quòd non habeat *vbi* circunscriptiuum, vt patet de corpore Christi sub quantitate panis, & hoc conceditur à Doctore *in 4. dist.* 10. Secundò quòd *A* contineatur in aliqua superficie circunscriptiuè, & quòd non habeat idem *vbi*, quod priùs habuit. Dico hoc esse impossibile; quia idem respectus semper remanet idem termino, & fundamento eodem modo se habente; sic intelligendo quòd *A* ponatur commensurari toti superficiei continentis sic, quòd ipsum *A* correspondeat toti superficiei, & partes determinatæ à partibus determinatis superficiei: & hæc commensuratio est necessariò respectus. Non intelligo ergo quòd manente *A*, secundùm *esse* absolutum, & superficie secundùm esse absolutum, quòd necessariò maneat *vbi* circunscriptiuum, sed posita commensuratione supradicta necesse est ipsum *vbi* manere quamdiu manet talis commensuratio, & sic patet quomodo ista litera potest intelligi. Possent etiam dari alij sensus, quos breuitatis causâ omitto, & quia non multùm faciunt ad propositum.

Ad secundam rationem pro secunda conclusione cùm dicit, si *vbi* est talis res, scilicet respectus, Deus annihilet ipsum *vbi*, quod habet Socrates existens in isto loco demonstrato. Dico, quòd Socratem existere in aliqua vltima superficie, potest dupliciter intelligi, videlicet commensuratiuè, & definitiuè tantùm. Primo modo, non potest destrui ab aliqua potentia ipsum *vbi*, quia est impossibile Socratem commensurari alicui loco, & non dicere respectum ad ipsum locum, cùm talis commensuratio, vel est formaliter respectus, vel saltem necessariò includit respectum. Secundo modo, concedo quòd potest annihilare tale *vbi* circunscriptiuum licèt tunc sit difficultas vt est in loco definitiuè, an necessariò dicat respectum: & teneo simpliciter quòd aliquid non potest esse in loco definitiuè sic, quòd sit perfectè præsens illi loco, quin dicat respectum præsentialitatis ad locum. Sed de hoc *in 4. distin.* 10. *& in quolib. quæst.* 11. 36. *Ad secundam rationem. Socratem existere in aliqua vltima superficie potest intelligi duobus modis.*

Et cùm infert, quòd annihilato *vbi* circunscriptiuo in Socrate, pono quòd Deus nullam aliam mutationem faciat in Socrate, aut in alia re, quod est benè possibile suæ potentiæ. Admitto casum, & cùm vltrà quærit, an Socrates sit in illo loco, in quo priùs erat, scilicet in vltima superficie continentis, vel non potest dari vtrunque. Cùm dicit, quòd secundum dari non potest, quia tunc Socrates esset in loco secundùm aliam mutationem ab illa, qua mutatus fuit secundùm *vbi*, deperdendo ipsum quod est contra positum: negatur quòd mutetur aliqua mutatione positiua, videlicet acquirendo aliquod positiuum, aut aliqua mutatione deperditiua, deperdendo aliquod positiuum, quod priùs habuit.

Et cùm probat; quia Socrates priùs fuit in loco, 37.
& nunc non est in loco, ergo mutatur; negatur consequentia, si in antecedente intelligit Socratem esse in loco nihil aliud esse, nisi in aliqua

superficie contineri, & non dicere aliquid formaliter in ipso Socrate; quia vt sic, Socrates nec formaliter aliquid acquirit, nec deperdit: & si Socratem esse in loco hoc modo, & pòst non esse diceret mutationem, multa inconuenientia contingerent, quia dicerem etiam Deum sic mutari, quia nunc non est præsens tempori crastino, & cras erit præsens, & similiter heri fuit præsens tempori hesterno, & nunc non est præsens, cùm vnum extremum præsentialitatis non sit, & tamen non mutatur. De hoc vide Doctorem in primo, *dist.* 39. contra opinionem D. Thomæ. Et hoc est, quia per aliam, & aliam præsentiam non acquirit aliquid in se formaliter, nec similiter amittit aliquid, quod erat in A, formaliter per carentiam præsentiæ. Et multa inconuenientia adduci possent, quæ breuitatis causâ pertranseo. Si verò Socratem esse in loco diceret formaliter aliquid positiuum in Socrate, concedo quòd tunc mutaretur, si desineret esse in loco; & tunc casus primus esset impossibilis, videlicet quòd annihilato *vbi* in Socrate, si Socrates esset in loco, & ipsum esse in loco dicit aliquid positiuum formaliter in Socrate, posset Deus facere Socratem formaliter non esse in loco sine mutatione, quia in illo instanti, quo desineret esse in loco amitteret illum respectum, quem priùs habebat. Et cùm vltra dicit in calce huius rationis, quòd annihilato *vbi* in Socrate, aut esset in loco præexistenti, &c. Dico quòd non esset ibi circumscriptiuè, quia Deus de potentia sua potest destruere ipsum *vbi* circunscriptiuum, manentibus corpore, & vltima superficie continentis, vt patet à Doct. *in* 4. *distin.* 10. Sed tunc non sequitur, quòd sit in loco, de quo iste intendit, scilicet in loco circunscriptiuè.

38. *Ad tertiam rationem.* Ad tertiam rationem, cùm dicit, si *vbi* est res aliqua distincta à locato, aut est absoluta, aut respectiua? Dico, quòd est respectus. Et cùm probat, quòd non, per diuisionem, quia aut est respectus locati ad locum, aut loci ad locatum, aut vtriusque, scilicet & locati ad locatum, & loci ad locatum. Concedo omnes partes huius diuisionis. & cùm probat, quòd *vbi* non dicat respectum loci ad locum, quia tunc locus, puta vltima superficies continentis haberet *vbi*, & posset conuenienter quæri, vbi est iste locus. Et vltrà etiam, loci esset locus, quod non concederent. Dico quòd nullum sequitur inconueniens, quia aliud est loqui de *vbi* actiuo, & de *vbi* passiuo, siue de circunscriptione actiua, & passiua. Nam secundùm *vbi* passiuum tantùm aliquid dicitur locari, siue esse in loco, & nullo modo aliquid dicitur esse in loco secundùm *vbi* actiuum; & sic non potest conuenienter quæri de vltima superficie continentis respectu *vbi* actiui, vbi sit tanquam in loco, cùm secundùm illud nullo modo dicatur esse in loco. Nec similiter sequitur, quòd locus sit in loco, quia si *vbi* actiuum esset in vltima superficie, aut in loco circunscriptiuè, tunc circunscriberetur ab vltima superficie, quod est impossibile: & similiter illud *vbi* haberet aliud *vbi*, secundùm quod primum *vbi* esset in loco, & sic esset processus in infinitum. Nec illud inconue- *An locus sit in loco.* niens, quod dicit, quòd tunc locus esset in loco sequitur apud Scotistas, quia locum esse in loco tantùm ex hoc sequeretur, si locus posset moueri localiter, siue ipsum *vbi*, & hoc est quod dicit Doctor *distin. præsenti. q.* 6. vbi sic dicit, *Dico igitur, quòd locus habet immobilitatem oppositam motui locali omninò, & incorruptibilitatem secundum æquiualentiam per comparationem ad motum localem. Primum patet, quia si est aliquomodo mobile localiter, quantumcunque accipiatur, per accidens etiam posset dici esse in loco per accidens, & ei assignari alius, & alius locus.* Hæc ille. Et cùm probat, quòd locatum non dicat respectum ad locum, quia respectus loci ad locatum est de genere Relationis; igitur & respectus locati ad locum. Dico, quòd vterque respectus est de genere *vbi*, quod *vbi* distinguitur in *vbi* passiuum, & actiuum. Nam isti respectus sunt respectus extrinsecus aduenientes, vt patet à Doctore *in* 4. *distin.* 10.

Ad quartam rationem, quæ fundatur in illa interrogatione de loco, &c. Dico breuiter, quòd 39. *Ad quartam rationem.* cùm communiter quæritur in quo loco sit Franciscus, communiter respondetur de loco materiali, vel communi, vel proprio. Cùm dicunt, quòd est in Ecclesia, vel in domo, vel in alio loco, quia ipsi intelligunt, quòd in tali loco continetur. Si tamen vltrà quæreretur si Franciscus est in tali superficie contentus, ita quòd sit ibi commensuratiuè, dicitne respectum ipsius contenti ad ipsum continens, & ècontra? Periti viri dicerent quòd sic, quia videretur eis impossibile aliquod contentum sic perfectè esse præsens continenti, quòd totum correspondet toti, & pars parti, quin dicat relationem talis præsentialitatis, quæ dicitur circunscriptio passiua. Et quòd non valet ista consequentia ad interrogationem factam de loco, respondetur quòd est in tali, vel tali loco; ergo *vbi* non dicit aliquem respectum alium à locato, quia (vt dixi) communiter fit interrogatio de loco materiali. Sicut etiam hæc consequentia non valet, si quæratur, Franciscus est similis Ioanni, per quid ergo est similis? siue secundùm quid est similis? communiter respondetur, quòd secundùm albedinem; ergo similitudo nihil aliud dicit nisi album, & album: non sequitur, cùm dicat relationem fundatam in vtroque albo; fit ergo quæstio communiter de fundamentis similitudinis, & per tale fundamentum communiter respondetur; sic dico in proposito.

Ad illam confirmationem, cùm dicit, si quis in- 40. terrogat de Socrate, vbi est? & respondeatur est in Ecclesia, vel in scholis, conuenienter responderetur; si igitur *in Ecclesia*, & *in scholis*, non sunt termini pertinentes ad prædicamentum *vbi*, aliqui non conuenienter responderent; igitur eiusdem est interrogatiuum hoc aduerbium *vbi*, quod ista significant, significant autem loca ipsa extrinseca, & non aliquam rem formaliter loco inhærentem. Dico quòd *vbi* potest accipi dupliciter. Vno mo- *Vbi potest accipi dupliciter.* do pro significato. Alio modo, pro denominato, siue pro materiali. Primo modo, tam *vbi* actiuum, quàm *vbi* passiuum significat formaliter respectum. Secundo modo, *vbi* actiuum accipitur pro ipso continente, & sic communiter fit interrogatio de continente; sicut etiam dicimus, quòd talis locus est conueniens locato, scilicet locus materialiter sumptus, vt includit qualitates conuenientes corpori naturali locato: sicut etiam dicimus ille locus sanus est, non accipitur pro respectu locantis ad locatum, sed pro ipso continente includente qualitates facientes pro sanitate.

Ad auctoritatem Commentatoris, 5. Metaph. 41. vbi dicit iste, quòd Commentator vult quòd *locus* accipiatur tantùm pro ipsa vltima superficie continentis, & vt sic, talis locus est prædicamentum *vbi*. Dico quòd auctoritas Commentatoris

in 5. Metaphys. com. 28. est ad oppositum : vult enim ibi, quòd respectus continentis localiter ad contentum, sit prædicamentum *vbi*: dicit enim sic; *& iste sermo ita cecidit in libro, sed exemplum non conuenit exemplificato, vbi loquitur de habitu*; *dicere enim quòd contentum habet continens, est sicut animal habere cutem & arborem habere cortices, & hoc est prædicamentum* habitus. *Scyphum autem habere aquam, & ciuitatem habere homines, est èconuerso, scilicet quia continens habet contentum, & secundùm hunc modum dicitur quòd locus habet locatum, & hoc in prædicamento* vbi, *& vniuersaliter respectus in hoc prædicamento est conuersus illi, qui est in prædicamento habitus.* & parum infrà, *Est enim respectus comparationis inter continens, & contentum, si igitur fuerit comparatio continentis ad contentum, erit prædicamentum* habitus, *sed èconuerso de vbi.* Hæc ille. & in calce illius commenti sic dicit, *numerus respectuum, qui demonstratur per* habere *sicut secundùm numerum respectuum, qui demonstratur per hanc dictionem* in. *sed hic hæc præpositio* in. *dignius dicitur de respectu contenti ad continens, & recepti ad recipiendum, & hoc verbum* habere *dignius dicitur de respectu continentis ad contentũ, & possidentis ad possessum.*

Quomodo locus habeat locatum.

Ex quibus expresè apparet, quòd ex quo ipse habitus, qui est prædicamentum *vbi*, dicit tantùm respectum habentis ad rem habitam, similiter, *vbi* dicit respectum continentis ad contentum : non enim res habens, nec res habita dicuntur *habitus*, qui est prædicamentum, nec similiter superficies vltima continens, & res contenta dicuntur esse de prædicamento *vbi*, sed *vbi*, quod est prædicamentum erit tantùm respectus continentis ad contentum, & è contra. Ex iis etiam apparet quid dicendum sit ad auctoritatem Commentatoris, 4. Physi. *com.* 34. & similiter ad auctoritatem Boëtij de Tri. & sui Commentatoris.

42. Vltimo loco respondendum est, quomodo ille responsiones factæ contra tres rationes, quas facit contra seipsum, non euacuent illas rationes. Cùm dicit ad primam, quòd sic arguendo, locus est species Quantitatis, *vbi* est locus, ergo *vbi* est species Quantitatis; quòd est fallacia æquiuocationis, ex varia suppositione medij. Dico quòd si iste vult, quòd *vbi* nullum respectum dicat nec re, nec ratione additum loco, siue superficiei, quòd in tali argumento non committitur aliqua fallacia: patet, quia quando aliqua duo sic se habent, quòd sunt penitus idem, quod verificatur de vno, verificatur de reliquo: cùm ergo *vbi*, & locus sint penitus idem per te, ergo si de loco verificatur, quòd si species Quantitatis hoc idem verificabitur de *vbi.*

Præterea, quandocunque medium habet tantùm vnum significatum, non contingit fallacia æquiuocationis; sed *vbi*, & locus significant penitus idem ex parte rei; quia locus significat vltimam superficiem corporis continentis; & *vbi* significat eandem, cùm nullo modo per te dicat aliam rem nec absolutam, nec respectiuam.

Et cùm dicit secundò, soluendo hanc primam rationem, quòd esto quòd locus sit quantitas, non tamen locus est species Quantitatis, sed passio quantitatis. Et probat per Commentatorem 5. Metaph. *c. de quanto*, vbi dicit, quòd Philosophus in Prædicamentis enumerando illas species, locutus est secundùm famositatem tantùm, &c. Dico quòd hæc responsio minimè valet, quia siue locus sit species Quantitatis, siue non, nihil refert ad propositum; quia ego quæro, an locus pertineat ad prædicamentum Quantitatis, ita quòd præcisè sit in tali prædicamento, aut non, si sic, cùm *vbi* sit penitus idem quòd locus, sequitur quòd *vbi* non erit prædicamentum distinctum à prædicamento Quantitatis, & tunc motus erit tantùm ad tria prædicamenta, scilicet ad Substantiã, Qualitatem, & Quantitatem, quod est contra Philosophum, 5. *Metaph.* qui ponit motum ad quatuor prædicamenta, scilicet ad tria supradicta, & ad *vbi*. Si verò locus non est de prædicamento Quantitatis, & aliud non potest assignari, nisi prædicamentũ *vbi*, tunc quæro, aut dicit rem absolutam, aut respectiuam; si absolutam, nulla alia erit, nisi superficies continẽtis, quæ per se est in prædicamento Quantitatis; si respectiuã, tunc habetur propositũ, scilicet quòd locus sit respectus alius ab vltima superficie cõtinentis fundatus in ea, & terminatus ad locatũ.

Locus est passio quantitatis.

Quinto Metaphys. contex. 18.

Et cùm dicit iste, quòd quamuis eadem res sit locus, & quantitas, seu superficies, non tamen secundùm eandem rationem dicitur superficies, & locus; sed inquantum est diuisibilis secũdùm duas dimensiones, dicitur superficies; inquantùm verò est id, in quo aliud est tali modo essendi *in*. dicitur locus. Sed hæc responsio videtur tantùm fuga. Tum, quia in re, superficies, vt includit duas dimensiones, scilicet longitudinem, & latitudinem, & vt continet locatum, est simpliciter eadem res, & nullo modo diuersificata. Tum, quia, vt continet locatum, aut præcisè est superficies includens duas dimẽsiones; aut dicit aliquid aliud. Si primò, ergo locus nullo modo differt à superficie. Si secundò, quæro de illo alio, aut dicit respectum superficiei continentis ad cõtentum, aut absolutum; quodcunque detur erit contra te. Si dicit respectũ, aut ille respectus est ex natura rei, & habetur propositum, quòd locus vltra superficiem dicat rem respectiuam aliam à superficie; aut est respectus rationis tantùm, & hoc est falsum. Tum, quia locus non esset in aliquo prædicamento, cùm prædicamenta sint præter opus intellectus. Tum, quia nullo intellectu comparante, nullus locus esset, quæ omnia sunt absurda. Dicere ergo locum distingui à superficie, & ex parte rei nõ esse aliud ab ipsa, nec ex parte rationis, videtur implicatio in adiecto. 43.

Ad secundam responsionem, quâ nititur soluere auctoritatem Auctoris sex Principiorum, dicentis, quòd *vbi* est circumscriptio corporis à locis circumscriptione procedens, &c. Dico quòd extorquet, & auctoritatem, & intentionem Auctoris, cùm dicit ipsum *vbi* non distingui ab vltima superficie continentis. & cùm probat per simile, sicut circumscriptio loci, à qua dicit circumscriptionem corporis procedere, non intelligitur aliqua res à loco distincta, qua circumscribatur locus. Dico, quòd hoc vel est, quia Auctor sex Principiorum ponit duplicem circumscriptionem, scilicet actiuam, & passiuam; nam in eodem instanti, quo ponitur actiua, ponitur & passiua, & ècontra. Et non dicit, quòd ipse locus, siue circumscriptio actiua, à qua procedit circumscriptio passiua, aliquomodo circumscribatur. Dico etiam, quòd quando Auctor sex Principiorum dicit, quòd *vbi* est circumscriptio corporis à loci circumscriptione procedens, id est, quòd ipsum *vbi* respectus procedit à circumscriptione loci naturalis, vt à termino *ad quem*, quia vltima superficie continentis ambiente locatum, statim in ipso locato oritur circumscriptio passiua, quæ est respectus fundatus in locato, & terminatus ad vltimam superficiem ambientem 44.

Cap. 5. de vbi.

Duplex est circumscriptio.

ambientem; & similiter in eodem instanti oritur circumscriptio actiua, quæ est respectus fundatus in superficie ambiente, & terminatus ad vltimam superficiem corporis locati: & sic patet quomodo secundùm Boetium, non sit simpliciter idem circumscribi formaliter, & esse in aliquo loco, accipiendo *locum* pro vltima superficie.

Ad vltimam responsionem datam ad auctoritatem Auctoris 6. Principiorum, dicentis; *Non autem in eodem est locus,* & vbi: *sed locus quidem est in eo, quod capit*: vbi *verò in eo, quod circumscribitur, & complectitur*: non videtur iste soluere istam auctoritatem, cùm dicit quòd cùm auctor accipit *esse in*, non accipit pro inhærentia, sed per prædicationem, & actum exercitum pro signato, & est sensus quòd non de eodem dicitur, seu prædicatur locus, & *vbi*: hæc enim responsio ex supradictis patet non esse ad intentionem auctoris, cùm accipiat ibi *esse in* præter omne opus intellectus, & vt dicit veram inhærentiam.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm vnus [a] Angelus posit esse simul in pluribus locis?

Alensis 2. *p*, *q*. 32. *m*. 3. D. Thom. 1. *p*. *q*. 52. *a*. 2. D. Bonau. *hic* 2. *p*. *a*. 2. *q*. 2. Rich. 1. *d*. 37. *a*. 2. *q*. 3. Mars. 2. *q*. 2. *art*. 2. Gab. *hic q*. 2. *art*. 3. Bassol. *quest*. 4. *art*. 3. Vasq. 1. *p*. *d*. 190. Goffred. *quodlib*. 12. Mayr. 2. *d*. 1. *q*. 8. Baccon. *d*. 3. *q*. 2.

1. QVOD non, quia tunc distaret à se sicut locus distat à loco. Consequentia probatur ex opposito consequentis: quia illa, quæ sunt simul alicui tertio, sunt simul inter se. *Vide D. Th. 1. p. q. 52. ar. 2. & D. Bon. atque Var. q. præsēti qui tenent partem negatiuam.*

Item, Angelus est natura omnino limitata: igitur secundū quodlibet quod potest inesse sibi: igitur secundùm locum: ergo non potest simul esse in pluribus locis.

Præterea, duo *vbi* sunt formaliter contraria, quia inter ea potest esse distantia localis, & per consequens motus: & motus est inter duo contraria, vel à contrario in medium: & in præcedenti quæstione dictum est, quòd omnia distincta *vbi*, differunt specie, & quæ differunt specie sub eodem genere sunt contraria: & contraria non possunt simul inesse eidem, quia maximè distant, sicut nec contradictoria: ergo, &c. *5. Phys. t. c. 52. n. 9.*

Item, si sic, tunc posset simul quiescere & moueri, quia quiescere secundùm vnum *vbi*, & moueri secundùm aliud: sed quiescere & moueri inferunt quiescere, & non quiescere, quæ sunt incompossibilia in eodem: igitur, &c. *Arg. 4.*

Præterea, aut posset moueri simul ad illa duo *vbi*, aut ab vno *vbi* moueri ad aliud, & tamen manere in illo primo *vbi*, & acquirere secundum cū hoc: non primo modo, quia duo motus eiusdem speciei, non possunt inesse eidem, 3. *Phys*. neque multò magis duo motus contrarij: nec secundo modo, quia termini motus sunt incompossibiles: & ideò mobile acquirendo terminum *ad quem*, necessariò amittit terminum *à quo*: igitur, &c. *Arg. 5. Tex. c. 19. 5. Phys. t. c. 26. & circa finem.*

Contra, [b] Angelus potest esse in aliquo loco toto, puta pedali. Faciat igitur se in extremis huius loci, non exhibendo se præsentem medio, quia non est ibi vt forma, nec aliquo modo alio qui videatur necessariò requirere præsentiam totius: igitur erit in duobus locis non continuis.

Præterea, corpus potest esse in duobus locis simul: ergo multo magis spiritus. Antecedens declarabitur in quarto, in materia de Eucharistia. *Di. 10. q. 2.*

COMMENTARIVS.

a TITVLVS quæstionis potest habere multiplicem sensum. Primò, an Angelus possit esse in pluribus locis adæquatis, puta, quòd locus adæquatus Angeli sit spatium vnius miliaris: an simul possit esse in duobus; & Doctor determinabit quòd non, loquendo de potestate ipsius Angeli. Secundò, an possit esse in duobus locis non adæquatis, puta quòd possit esse in extremis spatij vnius militaris, ita quòd non in medio, quæ extrema dicuntur loca discontinua, & Doctor videtur sustinere partem negatiuam, & affirmatiuam, videlicet quòd possit esse simul in talibus locis potestate propria, & non possit esse simul. Videtur enim quòd vtraque sit probabilis. Et Doctor arguit pro prima parte ibi:

b *Contrà, potest esse in aliquo loco toto*, puta pedali. Per hanc rationem Doctor videtur probare quòd simul possit esse in locis extremis alicuius spatij pedalis absque hoc, quòd sit in medio: & patet, quòd si est in illis extremis, quod non oporteat esse in medio: quia ex quo Angelus non est in illa quantitate pedali, sicut forma in subiecto, quæ nō posset simul esse in extremis illius quantitatis, quin simul informet media inter illa extrema, nec est ibi sicut locatum in loco circumscriptiuè, quia tale locatum non potest esse in extremis alicuius quantitatis, quin simul sit in medio: cùm ergo Angelus sit simpliciter indiuisibilis, & habeat, puta quantitatem pedalem pro loco sibi adæquato, ita quòd nō in maiori, sequitur quòd sicut potest esse in vno extremo, ita possit simul esse in alio extremo illius quantitatis, absque hoc, quòd sit in medio, cùm non sit ibi sicut forma informans, nec circumscriptiuè; & sic simul potest esse in duobus locis discontinuis. Et hæc ratio Doct. valet, tenendo quòd Angelus possit esse in maiori, & in minori loco infra locū sibi adæquatum, vt patuit in quæstione immediatè præcedenti. Secunda pars opposita primæ aliter non probatur à Doctore.

SCHOLIVM.

Resoluit certum esse, Angelum non posse naturaliter esse in duobus locis adæquatis, dubium tamen an in duobus locis inadæquatis, certißimum verò de potentia absoluta posse esse in pluribus locis, etiam adæquatis, de quo 4 d.10. q.2.

IN ista quæstione Damascenus, *lib.2. cap.3.* quòd de facto non est simul in duobus locis: quia secundùm eum, cùm sunt in cælo, non sunt in terra, nec èconuerso. Hoc est de facto, de possibilitate tamen eorũ naturali, videtur probabile, quòd non potest vnus simul esse in duobus locis, quorum vterque sibi sit adæquatus secundùm vltimum potentiæ suæ: puta si secundùm vltimum potentiæ suæ posset esse in loco vnius miliaris, non posset virtute propria esse in duobus locis talibus: quia tunc iste locus non videretur sibi esse adæquatus secundùm virtutem suam naturalem. 2.

Sed vtrùm in duobus locis discontinuis posset esse, quorum nec vnus nec alius est sibi adæquatus, dubium est: nec videtur ratio necessaria pro, nec contrà.

Sed quòd in duobus locis siue adæquatis, siue non, posset esse per potentiam diuinam, certum puto, quia nullam contradictionem includit, vt dicetur in quarto in materia de Eucharistia.

Et ideò ad argumenta, ad primam partem, quæ videntur probare non tantùm impossibilitatem, de potentia Angeli naturali loquendo: verùm etiam impossibilitatem simpliciter, quia contradictionem, respondendum est.

Quod simul est cũ distantibus si est illimitatum, non ideo distat à se.

d Ad primum dico, quòd non sequitur, sicut nec èconuerso, quando illud tertium, ad quod comparantur extrema, est illimitatum secundùm illud, secundùm quod extrema comparantur ad ipsum: sicut patet de anima in manu dextra & sinistra, quæ anima non distat à se: & tamen manus distat à manu, ita Deus non distat à se, tamen distant inter se illa, quæ cum illo sunt hìc, & Romæ. Quodcunque autem ponitur idem in duobus *vbi* quacunque virtute sit in eis, est aliquo modo illimitatum ad illa, & ideò neutra consequentia valet.

An Angelus sit limitatus ad vnum vbi naturaliter.

e Ad secundum dico, quòd ex se limitatus est ad naturam & proprietates naturales: sed ad passionem accidentalem, siue ad respectum, qualem dicit *vbi*, (vel saltem non est sine respectu) non oportet ipsum esse limitatum ad vnum adæquatum omnino, ita quòd impossibile sit ipsum habere duo talia, licèt fortè virtute naturali sit limitatus ad vnum adæquatum.

Ad tertium quære.

Ad 3. ADDITIO.

Potest dici, quòd non est inconueniens contraria relatiua inesse eidem, inconueniens tamen esset de absolutis. Patet de relationibus mouentis & moti in eodem, patet in quarto, dist.10.q.2. ad primum argumentum, & similiter in hac q. ad vltimum argumentum.

Vide supra 1.d.2.2.p.q. 3. & d.5 q.2

Posset etiam dici, quòd non est inconueniens, si illud cui insunt, sit illimitatum ad plura vbi, qualis esset in proposito Angelus; patet ex præcedente solutione, sicut in essentia diuina sunt relationes oppositæ.

Ad 4. & 5. & 6. Phys. Aliquid potest simul moueri & quiescere, sine cõtradictione. Vt videtur in 4.d.10. de corpore existẽte in pluribus locis. Elenchus est contradictio secũdum idẽ similiter, eodem tempore, & cũ

Ad quartum dico, quòd sicut moueri est aliter se habere nunc quàm priùs: ita quiescere est, nunc se habere sicut priùs: non est autem inconueniens respectu *vbi*, aliquid se habere nunc vt priùs, & respectu alterius *vbi* aliter se habere nunc quàm priùs: & ita non est inconueniens, quòd hìc possit quiescere & ibi moueri. Et ex hoc concedo absolutè, quòd quiescit simul & mouetur, quia prædicata affirmatiua simpliciter sumpta sequuntur ex seipsis sumptis cum determinatione non diminuente. 3.

Et cùm infertur vlteriùs, igitur quiescit, & non quiescit, ibi est ignorantia Elenchi, & fallacia secundùm quid & simpliciter; nam quiescere non infert non moueri absolutè, sed tantùm cum illa determinatione, cum qua accipiebatur quiescere, prout antecedebat ad quiescere simpliciter: & ideo non sequitur, nisi quòd hoc mouetur in hoc *vbi*, & non mouetur in illo *vbi*, quæ non sunt contradictoria.

Exemplum huius est. Hoc est duplum ad A, & dimidium ad B, igitur est duplum & dimidium: sed non sequitur, ergo est duplum & non duplum: non enim sequitur ex primis antecedentibus, nisi cum ista determinatione, quòd est duplum ad A, & non duplum ad B, & ex illis non sequitur vlteriùs, ergo duplum & non duplum: sed est ibi ignorantia Elenchi: ita quòd in omnibus talibus, in quibus contrahuntur prædicata, inferunt affirmatiuas, in quibus eadem prædicata simpliciter includuntur, sed non inferunt

runt negatiuas, in quibus prædicata inferuntur simpliciter subiectis non conuenire propter causas dictas. *aliter fit est ignorantia Elenchi.*

4. Ad vltimum dico, quòd vtroque modo est possibile, & cùm improbatur primus modus; dico, quòd non est incompossibilitas motuum, nisi propter incompossibilitatem formarum, secundùm quas sunt motus: & ideò si duo *vbi* non sunt formaliter incompossibilia, nec vt habent *esse* in motu, nec vt habent esse in fluxu: nec duo motus ad duo *vbi* in eodem simul erunt incompossibiles. Est autem dictum Philosophi. 3. *Phys.* verum de motibus secundùm formas incompossibiles: quales sunt fortè formæ absolutæ sed non eiusdem speciei, & de hoc aliàs. Et cùm improbatur secundus modus: dico, quòd sicut generatio & corruptio sunt duo motus distincti, & habent proprios terminos distinctos: licèt frequenter concurrant, & tunc sunt quatuor termini, duo scilicet à quibus, vna priuatio, & vna forma, & duo termini ad quos, scilicet vna priuatio, & vna forma: ita in motibus est recessus à termino *à quo*, & accessus ad terminum *ad quem*: & tamen sicut generatio absque contradictione potest esse sine corruptione, vel ècontrario, quia non sunt eadem mutatio: ita potest esse motus vel mutatio, inquantùm est accessus ad terminum *ad quem* absque alio motu, qui est recessus à termino *à quo*. Et tunc cùm dicitur termini motus sunt incompossibiles, verum est de proximis terminis eiusdem motus: sed non est verum de terminis qui possunt esse quorumcunque motuum differentium.

Ad 5. Motus in cōpossibiles ex incompossibilitate formarum. 5. Met. & 8. & 9. & 3 d. 8. Generatio potest esse absque cōtradictione sine corruptione, & latio sine loci perditione. Termini proximi sunt, vbi & eius priuatio.

COMMENTARIVS.

1. *Quomodo Angelus de facto nō possit esse in pluribus locis.*

c IN *ista quæstione.* Hîc Doctor tres conclusiones dicit. Prima est Damasceni. *cap. 16. & 33.* dicentis, quòd Angelus de facto non est simul in duobus locis, quia cùm est in cœlo, non est in terra, nec èconuerso. Secunda est de possibilitate Angeli naturali, & dicit quòd est probabile, vnum Angelum non posse simul esse potentia sua naturali in duobus locis, quorum vterque sit sibi adæquatus secundùm vltimum potentiæ suæ: puta si secundùm vltimum potentiæ suæ posset esse in loco vnius miliaris, non posset virtute propria esse in duobus locis talibus, quia tunc iste locus non videretur sibi adæquatus secundùm virtutem suam naturalem. Et addit, an in duobus locis discontinuis possit esse, quorum nec vnus, nec alius est sibi adæquatus dubium est, nec videtur ratio necessaria pro, nec contrà.

Quænam loca cōtinua. 5. Phys. contex. 39.

Aduerte, quòd loca continua sunt illa, quorum vltima sunt vnum, vt patet 5. Phys. quòd tunc contingit, quando inter illa tantùm cadit aliquod indiuisibile continuans illa, quod est finis vnius, & principium alterius, & sic partes extremæ alicuius continui, puta pedalis, non dicuntur ad inuicem continuæ, quia nullus punctus immediatè cadit inter illas continuas, puta, qui sit finis primæ partis extremæ, & principium alterius partis extremæ. Si ergo vnus Angelus esset in illis partibus extremis, tunc esset in duobus locis discontinuis. Sed difficultas est, an simul possit esse in duobus locis continuis, puta, in duabus partibus alicuius quantitatis ad inuicem continuis. Doctor aliter non determinat.

Tertia conclusio est, quòd loquendo de diuina potentia. Angelus simul potest esse in duobus locis, siue adæquatis, siue non adæquatis, cùm nulla appareat contradictio. Et de hac materia prolixiùs tractatur à Doctore, *in 4. dist. 10. q. 2.*

2. *Possibile est Deo facere idem corpus circumscriptiuè, & localiter in diuersis locis.*

Nunc soluenda sunt argumenta principalia, quibus Doctor videtur probare esse simpliciter impossibile per quamcunque potentiam Angelum simul posse esse in pluribus locis.

d Ad primum respondet ibi: *Ad primum dico, &c. Sequitur & tamen manus distat à manu,* & hoc est ratione illimitationis ipsius animæ, secundùm quam est simul tota in toto, & in qualibet parte: sed si esset sic limitata, quòd tantùm informaret vnam partem, puta manum dextram, sic simul non posset informare sinistram, quin distaret à seipsa. In proposito autem existens in pluribus locis simul per quamcunque potentiam, est aliqualiter illimitatum: ideò non sequitur quòd si simul est in duobus locis ab inuicem distantibus, quòd distet à seipso; sicut nec valet, quòd aliqua duo sint simul inter se, si sint simul alicui tertio illimitato: patet, quia existens Brixiæ, & existens Romæ, sunt simul cum Deo, ergo sunt simul inter se; non sequitur, quia comparantur tertio illimitato secundùm immensitatem; sed si essent simul Francisco existenti tantùm in illo loco propter sui limitationem essent simul inter se.

Quomodo Angelus sit limitatus.

e Ad secundum. Respondet concedendo, quòd sit limitatus quoad naturam suam, & naturales proprietates. Sed ex hoc non sequitur ipsum esse limitatum quo ad passionem accidentalem, siue quoad respectum, qualem dicit *vbi*, & sicut non repugnet eidem albo limitato in se simul posse habere plures similitudines, sic non videtur repugnare naturæ Angeli in se limitatæ, simul posse habere plura *vbi*, siue adæquata, siue non adæquata.

3. *Quomodo contraria insint eidem.*

Ad tertium. Respondet ibi: *Ad tertium* quære; & additur responsio hîc in litera, quòd non est inconueniens contraria relatiua inesse eidem, vt patet de relationibus mouentis, & moti in eodem, vt patet à Doctore, *in 1. distinct. 2. parte 2. q. 3. dist. 5. quæst. 2. & in 2. dist. 25. & in quarto, dist. 10. q. 2. Ad argumenta principalia.*

5. Phys. contex. 68.

Quamuis hoc sit satis benè dictum. Dico tamen ad argumentum, cùm dicitur, quòd motus est à contrario in contrarium, id est, quòd terminis *à quo* contrariatur termino *ad quem*, quòd Aristoteles loquitur de contrarietate largè sumpta, quæ est à priuatione termini *à quo* ad terminū *ad quem*, sicut etiam ipse Aristoteles dicit primo Physic, quòd forma, & priuatio sunt contraria, accipit ibi *contraria* largè. Dico ergo, quòd quando aliquid mouetur à non *A* ad *A*, non potest simul esse sub non *A*. & sub *A* & sic quando aliquid

mouetur

mouetur à non tali loco ad talem locum, non potest simul esse in tali loco, & sub priuatione eiusdem. Si autem intelligat, quòd motus semper sit inter terminos contrarios positiuè, patet esse falsum, vt patet de calido vt quatuor, quod mouetur ad calidum vt octo; nam calidum vt quatuor est terminus *à quo* positiuus; & calidum vt octo est terminus *ad quem* positiuus, & isti sunt termini fundamentales, & possunt simul esse. Sic dico in proposito, quòd cùm *A* mouetur à loco *B* ad locum *C*, termini fundamentales sunt *B* & *C*, & isti termini sunt compossibiles; quia *A* potest esse simul sub *B*, & *C*, termini tamen formales sunt incompossibiles, qui sunt priuatio, & habitus. Est enim impossibile, quòd *A* simul sit sub negatione *C* & sub ipso *C*. Et quod dicit suprà quòd omnia distincta *vbi* differunt specie, hoc non est verum simpliciter, quia plura *vbi* possunt tantùm differre numero, vt suprà patuit *q.6.* de *vbi* sibi adinuicem succedentibus; benè verum est, quòd illa *vbi*, inter quæ est motus localis differũt specie, propter spatium interceptum, vt exposui suprà *in illa q.6.* Posito etiã quòd differrent specie, non sequitur quòd distincta specie sint semper contraria, vt patet de albedine & rubedine. Si dicatur, quòd si Angelus simul potest esse in duobus locis, ergo simul potest esse sursum, & deorsum, quæ videntur contraria. Dico conformiter ad ea, quæ dicit Doctor *in 4. dist. 10. q. 2. respondendo ad principalia argumenta.*

Quomodo Angelus possit esse in diuersis locis.

4. *Ad quartum dico.* In ista litera plura dicit, quòd *sicut moueri est aliter se habere nunc, quàm priùs,* id est, quòd mutari propriè est nunc indiuisibiliter aliter se habere, quàm priùs se habuerit diuisibiliter, quia priùs erat sub *esse* diuisibili successiuo, & nunc sub *esse* indiuisibili, vt expositum est suprà, q. 4. præsentis, dist. ibi: *Et tunc ad secundam instantiam, quæ est de generabilibus, & corruptibilibus,* &c. Sequitur in litera, *ita quiescere est nunc se habere, sicut prius*, nunc quiescens per horam, ita se habet nunc, scilicet in vltimo instanti illius horæ, sicut prius se habuit per totam horam, vt infrà patebit q. 9. præsentis, dist. sequitur: *Non est autem inconueniens respectu huius* vbi *aliquid se habere nunc vt prius*, vt cùm quiescit in illo *vbi* per horam, & in vltimo instanti illius horæ, ita se habet sicut priùs per totam horam. Nec similiter est inconueniens respectu alterius *vbi* aliter se habere nunc quàm priùs, quia in aliquo vltimo instanti est in aliquo *vbi*, in quo priùs non fuit, quando mouebatur localiter in terminum motus; aliter se habet nunc, quia indiuisibiliter, quã priùs se habuerit, quia priùs se habuit diuisibiliter, & successiuè, dum esset sub motu locali, & ita non est inconueniens in aliquo loco quiescere, & in alio moueri. Sequitur: *Et ex hoc concedo absolutè, quòd quiescit simul, & mouetur, quia prædicata affirmatiua simpliciter sumpta,* puta moueri, & quiescere *sequuntur ex se ipsis sumptis cum determinatione non diminuente*: Nam benè sequitur Franciscus ciscus mouetur in isto loco, ergo simpliciter mouetur, & quiescit in alio loco; ergo simpliciter quiescit. Arguitur enim à parte in modo ad suum totum. Non autem sequeretur si argueretur cum determinatione diminuente: non enim sequitur Franciscus mouetur secundùm imaginationem tantùm, ergo simpliciter mouetur. Sequitur.

5. *Et cùm infertur, igitur quiescit & non quiescit, ibi est ignorantia Elenchi & fallacia secundũ quid ad simpliciter,* nã verus Elenchus est contradictio ad idem, secundùm idem, similiter, & in eodem tẽpore, vt patet in Elenchis, & vbi fit contradictio non habens omnes istas cõditiones, dicitur ignorantia Elenchi, quia est ignorantia verè contradictionis. In proposito autem cùm dicitur, ergo quiescit, & non quiescit, deficit sibi ista conditio, quæ est ad idẽ, siue respectu eiusdem. Cùm enim dico Franciscus in loco *A* quiescit, & in loco *B*, non quiescit, *quiescere*, & *non quiescere* verificãtur de Francisco respectu diuersorum *vbi*. Si verò diceretur Franciscus respectu *A* vbi quiescit, & respectu eiusdẽ *A*, vbi non quiescit, tunc esset contradictio, & non est ignorantia Elenchi. Dicit etiã quòd est fallacia à secundùm quid ad simpliciter, quia non sequitur: Franciscus non quiescit respectu *A vbi*, ergo simpliciter non quiescit: sicut nec etiam sequitur Franciscus non est albus secũdùm dentes; ergo non est simpliciter albus. Argumentũ enim à parte in modo non diminuente, ad totum in modo, affirmatiuè valet; sed non valet negatiuè. Vnde benè sequitur, Franciscus currit velociter, ergo simpliciter currit, non tamen sequitur negatiuè, Franciscus non currit velociter, ergo non currit simpliciter. Sic in proposito, &c. Ibi patùm infrà. *Ita quòd in omnibus talibus, in quibus contrahuntur prædicata, inferunt affirmatiuas, in quibus eadem prædicata simpliciter includuntur, sed non inferunt negatiuas, in quibus prædicata inferuntur simpliciter subiectis non conuenire propter causas dictas.* Sic exemplificatur, quando prædicata sunt contracta: vt cùm dico, Franciscus currit velociter; *currere* enim contrahitur per ly *velociter*, tale prædicatum infert aliam propositionẽ affirmatiuam, in qua idem prædicatum simpliciter includitur, quia benè sequitur, Franciscus currit velociter, ergo Franciscus absolutè currit: & sic cùm dico *A* est duplum ad *B*, ergo est duplum absolutè, sed non infertur negatiuè *A* non est duplum ad *B*, ergo non est duplum absolutè, sed cõmittitur fallacia secundùm quid ad simpliciter.

Quid sit verus Elenchus.

Ad vltimum dico, quòd vtroque modo est possibile. Et cùm improbatur primus modus, dicit, quòd non est incompossibilitas motuum, nisi propter incompossibilitatem formarum, secundum quas sunt motus. Cùm ergo duo *vbi*, non sint incompossibilia in eodẽ in *esse* quieto, vt suprà patuit, & specialiter *in quarto, dist. 10. qu. 2.* sequitur, quòd nec vt habent *esse* in motu, erunt incompossibilia. Est autem dictum Philosophi verum de motibus secundùm formas incompossibiles, quales sunt formæ absolutæ, sed non eiusdem speciei, & de hoc aliàs. Et cùm improbatur secundus modus, dicit Doctor, quòd motus generationis est distinctus à motu corruptionis; quia termini eorum distinguuntur; nam terminus *à quo* formalis respectu generationis est *non esse* formæ, & terminus *ad quem* formalis est ipsa forma acquisita; respectu verò corruptionis terminus *à quo* est forma, & terminus *ad quem* est *non esse* ipsius formæ, & dicit quòd generatio, & corruptio frequenter concurrunt, quia ad generationem vnius sequitur corruptio alterius, & è contra; non tamen est simpliciter necessarium, quòd concomitentur, vt suprà patuit in isto secundo, dist. 1. quæst. 3. in responsione ad tertium argumentum principale. Et cùm dicit, quòd tunc sunt quattuor termini suprà, quando generatio, & corruptio concurrunt, duo scilicet à quibus, vna priuatio, & vna forma, quia terminus *à quo* corruptionis est vna forma, & terminus *à quo* generationis est vna priuatio, & duo termini *ad quos*, scilicet vna priuatio, & vna forma 6.

Quomodo sit intelligendũ dictũ Arist.

quia

quia terminus *ad quem* corruptionis est priuatio formæ,& terminus *ad quem* generationis forma.

Quomodo in motu locali sint duo motus. *Ita in motibus est recessus à termino à quo, & accessus ad terminum ad quem,*&c. Dicit Doctor in ista litera, quòd quamuis communiter in motu locali sint duo motus, & per consequens quatuor termini,vt patet quando corpus *A* mouetur loco *B*, in locum *C*,recedendo à *B*, sunt ibi duo motus, scilicet à *B* in non *B*, & à non *C* ad *C*, & sic quatuor termini;si tamen *A* posset moueri ad locum *C* non deperdendo priorem locum, puta *B*, tunc tantùm ibi esset vnus motus, scilicet à non *C* ad *C*, & duo tantùm termini, scilicet priuatio loci *C*, & ipsum *C*. Et cùm dicitur termini motus, sunt incompossibiles, verum est de proximis terminis eiusdem motus, puta de priuatione, & habitu, qui sunt termini formales; sed non est verum de terminis, qui possunt esse quorumcunque motuum differentiam, sicut est de duobus *vbi*, quæ sunt respectu motuum differentium, vt cùm quis mouetur ab *vbi* sursum ad *vbi* deorsum, vel ècontra; vel ab *vbi* dextro ad *vbi* sinistrum, vt expositum est suprà, *quæst.6. præsentis distinctionis*, &c.

QVÆSTIO VIII.

An duo Angeli sint simul in eodem loco?

Alensis 2.*p.quæst.*32.*membr*.3. D.Thom.1.*p. quæstione* 52.*art*.3. D.Bonauent. *hic art*.2. *quæstione* 4. Rich.1.*distinct*.37. *art*. 2. *quæstione* 4. Capreol. *hic quæst*.1. *art*.1. Heruæus 2. *d*.9. *q*.1.*art*.2. Vasq.1.*p*. *d*. 193. Mayron. *d*.1.*q*.7.

1. OCTAVÒ quæro, Vtrùm duo Angeli possint simul esse in eodem loco? Quòd non quia duæ causæ totales non possunt esse simul respectu eiusdem effectus: Angelus autem existens in loco,est totalis causa respectu operationis in tali loco, propter quam dicitur esse ibi: igitur non potest esse causa cum eo alius Angelus propter aliquam operationem ibi exercitam. *D.Thom.*1.*p.q.*52.*a*.3. *in solutione.*

Alia ratio ponitur ab aliis, quia quæ habent eundem modum essendi *in* non possunt esse simul: quod declaratur de duobus corporibus gloriosis, quæ non possunt naturaliter simul esse in eodem loco, licèt corpus gloriosum possit simul esse cum non glorioso:ita de duobus Diis,si essent pares, neuter posset esse cum alio,secundùm Damasc.cap 5.& tamen Deus potest esse simul cum creatura propter alium modum essendi eorum in loco Cùm igitur Angeli habeant eundem modum essendi in loco, non poterunt simul esse in eodem loco. *Got. quodl.* 6.*q*.5. *Quære D. Tho.quodl.* 1.*q*.2.. & 22. *ad hoc.*

COMMENTARIVS.

ARGVIT esse simpliciter impossibile plures Angelos posse esse simul in eodem loco per quamcunque potentiam. Primum argumentum est S.Thomæ: Duæ causæ totales non possunt esse respectu eiusdem effectus quia tunc idem effectus posset simul esse & non esse, vt deducit Doctor *in* 1. *dist*.1. *p*.1. *q. vlt. & alibi*: Sed Angelus existens in vno loco est totalis causa respectu operationis in tali loco,propterquam dicitur esse ibi, puta mouendo aliquod corpus, tunc Angelus dicitur esse ibi per talem motum, secundùm opinionem S. Thomæ 1. *p.q.* 52. *art*. 1. Ergo si alius Angelus simul esset in eodem loco tunc esset causa totalis eiusdem operationis, scilicet mouendo illud corpus, cùm non sit in loco nisi per operationé transeuntem in corpus. Circa quòd operatur, vt suprà patet à S. Thoma. Nec videtur habere aliam operationem circa corpus, quia Angelus non transmutat corpus causando ibi aliquam formam. Argumentum secundum clarum est.

SCHOLIVM.

Allatis rationibus suadentibus plures Angelòs naturaliter posse esse in eodē loco, id relinquit vt dubium, sed de potentia Dei ait esse certum, & soluit argumenta suadentia id fieri non posse naturaliter.

2. IN ista quæstione non est veritas ita clara, & certa de facto,sicut est in præcedenti quæstione,quia Richardus 4. de Trinit. videtur arguere dæmones non habere corpora per hoc,quòd legio fuit in corpore vnius obsessi: non enim potuisset legio fuisse in aliquo si habuissent corpora:ideò videtur arguere,quòd si habuissent corpora,fuissent corpora eorum simul in eodem loco: igitur modò quando non habent corpora, videtur dicendum quòd simul fuerunt absque corporibus. *Argum. ad oppositum. Luc.* 8. *Marc*.5. *Quære D. Dionys. de di. no. c*.3. *lumina luminarium, &c.*

Si etiam vnus Angelus mouens cœlum sit in meridie, & alius bonus Angelus missus de cœlo ad terram,debeat transire per illum locum non videtur necessitas quòd non transeat quasi per lineam rectam, vel quòd alius cedat sibi. *Var. tenet*

Si etiam omnes Angeli fuissent creati ante creaturam corporalem, sicut videtur verum secundùm Damascenum c. 17. & 21 non videtur facilè assignare, quomodo tunc non fuissent simul, & si tunc non fuisset inconueniens eos esse simul, nec modò. Quicquid autem sit de facto,& de possibili,de potentia dico naturali eorũ,de possibili tamen respectu potentiæ diuinæ,non videtur esse impossibile, quin per ipsum possent esse simul.

Et tunc ad argumenta prima,quæ videntur probare oppositum respondendum est. Ad primum dico, quòd falsum supponit,scilicet quòd Angelus non sit in loco nisi per operationem,quod improbatum est in 1.quæst.huius materiæ. 3.

supra q. 6. à num. 2. Refellit rationem D. Th. negātis naturaliter plures Angelos posse esse in eodē loco.

Si etiam illud suppositũ admitteretur, posset vnus Angelus operari circa illud vna operatione, & alius alia operatione, & vterque secundùm illos, posset poni per suam operationem in loco, videlicet illius corporis, vbi operarentur: & sic esse simul, quod est oppositum conclusionis argumenti. Et si dicas, quòd non possunt operari nisi corporaliter mouendo. Nec hoc iuuat,quia sicut Angelus mouet liberè,ita potest mouere secundùm vltimum potentiæ suæ, vel citra vltimum potentiæ suæ, & si mouet citra vltimum potentiæ suæ alius potest mouere illud mobile secum:sicut apparet in homine,qui secundùm vltimum potentiæ suæ potens portare quatuor lapides, potest citra terminum potentiæ suæ tantùm portare duos,ita quòd potentia sua motiua nō habeat actum suum, nisi circa duos: & tunc potest habere cooperantem portantem secum idem:cùm ergo Angelus sit substantia agens liberè potest aliud mouere secum.

Plura eiusdem modi essendi in possunt esse simul.

Ad secundum dico,quòd illa maior, quæ est famosa in multis materiis, non est rationabilis. Nam *esse in*, nullam habitudinem essentialem dicit necessariò ad illud in quo est:*esse* autem *ab* dicit dependentiam essentialem ad illud, à quo est aliquod:quæ igitur rationabilitas, quòd plura possunt esse ab eodem, & eodem modo, & non possunt plura esse in eodem,eodem modo *essendi in*: quare enim plus repugnat respectus accidentalis vnius rationis,quàm dependentia essentialis vnius rationis? Similiter habent temporalia eundem respectum ad tempus, sicut locata ad locum: Ex hoc ergo videtur sequi, quòd non possunt plura temporalia esse in eodem tempore, quod videtur absurdum.

Quod autem adducitur de duobus corporibus gloriosi, & de duobus diis, si simul essent,si verum esset,oporteret aliunde probare,quàm ex ratione eius,quod est esse in loco,eodē modo *essendi in*: quia ex hoc non videtur esse repugnātia aliqua simultatis.

COMMENTARIVS.

2. HÆc quæstio est satis facilis, & plura dicit Doctor.

Primò,quòd *in ista q.non est veritas ita certa, & clara de facto,sicut est in præsenti q.* patet,quia in præcedenti quæst. certum est de facto,eundem Angelum simul non esse in pluribus locis, vt ibi patuit; sed in ista non est ita certum de facto, quòd plures Angeli sint in eodem loco, vélne: videtur enim de facto plures Angelos fuisse in eodē loco, & patet auctoritate Richard.de Trin. vbi arguit dęmones non habere corpora per hoc, quòd legio fuit in corpore vnius obsessi,vt patet *Lucæ* 8. *& Marci* 5. Non enim potuisset legio fuisse in aliquo, si illi Angeli mali habuissent corpora. Ideò videtur arguere,quòd si habuissent corpora, fuissent eorum corpora simul in eodem loco; igitur modo quando non habent corpora, videtur quòd simul fuerunt in eodem loco.

Secundò probat hoc idem ibi: Si etiam vnus Angelus mouens cœlum, &c.

Nunc soluenda sunt argumenta principalia, Ad primum, Respondet Doctor. Primò negando suppositum, videlicet quòd Angelus tantùm sit in loco per operationem, vt improbatum fuit suprà *quæst.* 6. Secundò dicit, quòd si etiam illud suppositum admitteretur,scilicet quòd Angelus tantùm sit in loco per operationem, adhuc vnus Angelus posset operari circa idem corpus vna operatione, & alius alia operatione, & sic vterque esset in eodem loco per operationem. Et si dicas,quòd non potest operari circa corpus,nisi corporaliter mouendo,modò idē corpus non potest simul moueri à duobus mouētibus totalibus. Dicit Doctor,quòd hoc non obuiat, & responsio stat in hoc non est necesse Angelum mouere illud corpus secundùm vltimum potentię suæ,imò potest citra vltimum suæ potentiæ mouere, cùm sit agens merè liberũ,pono ergo,quòd vnus moueat liberè circa vltimum potentiæ suæ, tũc alius potest sibi cooperari ad eundem motum. Sicut si aliquis haberet virtutem,qua posset ferre quatuor lapides secundùm vltimum potentiæ suæ, & potest citra vltimum potentiæ suæ tantùm portare duos, & tunc potest habere alium cooperantem portantem secum alios duos lapides.

Ad secundum Respondet quòd illa maior,quæ est famosa in multis materiis, nō est rationabilis. Nam *esse in* nullam habitudinem essentialem dicit: Patet, quia esse in loco, non dicit dependentiam essentialem locati à loco; patet, quia esse in loco non dicit dependentiam essentialem locati à loco,*esse* tamen *ab* dicit habitudinem essentialem, quia communiter dicit dependentiam essentialem causati ad causam.

Arguit ergo Doct.à fortiori,si plura posũt esse ab eodē,& eodē modo, quæ essentialiter dependent ab illo,multò fortiùs plura possunt esse in eodem loco,& eodē modo essendi in loco, cùm talia locata tantùm dicant habitudinē accidentalem ad locum,vt patet;ideò illa propositio famosa nō est multùm rationabilis. Similiter habent temporalia eundem respectum ad tempus, sicut locata ad locum:ex hoc ergo videtur sequi, quòd non possunt plura temporalia esse in eodem tempore.

QVÆ

QVÆSTIO IX.

Vtrùm Angelus poßit moueri de loco ad locum motu continuo?

Alensis 2.*part.q.*33.*memb.*1.2. *vbi* Caiet.D.Bonau.1. *d.*37. 2.*d.*2. *q.*1. Rich.*art.*3. *q.*1. D.Thom.1.*p.* *q.*53.*art.*1. Heruæus *tract.de motu ang.q.*1. *art.*1. Durand.1.*d.*37. *q.*1. 2.*p.* Ægid. 2.*d.*37. Bacon. 2.*d.*3. *q.*2. Vasq.1.*p.d.*194. *ipse* Scot.6.*Phys.q.*1.2.3.& 2. *Met.q.*4.5. & 6.& 8. *Met. q.*3. & *de* 1. *princ.c.*3. *in Theorem.*5.omnes formæ eiusdem.

1. PRIMÒ arguitur, quòd non possit moueri: quia *motus est actus entis in potentia secundùm quòd in potentia*, ex 3. Physicorum *vbi* autem vel locus non est actus Angeli, nec perfectio: quia omnis perfectio videtur esse nobilior perfectibili aliquo modo: non sic autem *vbi* respectu naturæ Angelicæ. *Argum.* 1. *Tex. c.* 6. & 10.

COMMENTARIVS.

1. PRO intellectu tituli quæstionis est notandum, quòd motus continuus dicitur ille, cuius vnum *mutatum esse* sic copulat duas partes motus, quod est finis partis præteritæ, & principium partis futuræ, & inter quascunque duas partes semper mediat *mutatum esse*, ita quòd aliud, & aliud *mutatum esse* est inter alias, & alias partes; sicut dicimus etiam de tempore continuo, quòd illud est tempus continuum, quando est aliquod instans continuans duas partes temporis sic, quod est finis partis præteriteritæ, & principium partis futuræ, & hæc omnia prolixè exposita sunt quæstione 2. præsentis distinctionis: Cùm ergo quæritur, *an Angelus possit moueri de loco ad locum motu continuo.* Puta quòd moueatur super spatium bicubitale, an talis motus dicatur continuus, sic quòd successiuè transeat vnam partem post aliam. Ita quòd sicut corpus mouetur localiter super aliquod spatium in quocunque instanti temporis semper est sub alio, & alio *mutato esse*, quæ *mutata esse* mensurantur alio, & alio instanti temporis, & continuant illum motum localem. Ita etiam Angelus, cùm mouetur super aliquod spatium, fiat semper sub alio, & alio *mutato esse*, quæ *mutata esse* mensurantur alio, & alio instanti temporis, & continuant motum localem ipsius Angeli, & sic patet titulus quæstionis.

SCHOLIVM.

Arguit Angelum non posse moueri continuo motu, & hoc duplici via. Prima, quia continuum videtur componi ex indiuisibilibus: secunda, quia videtur componi ex minimis, pro quibus varia loca Philosophi expendit.

Secundò quòd non possit moueri motu continuò arguitur, & primò in communi, quòd nullum successiuum sit continuum, & hoc duplici via probatur. Prima ex hoc quòd omne tale componitur ex indiuisibilibus. Secunda, quia componitur ex minimis. Primam consequentiam probat Philosophus, 6.*Physic.* quia indiuisibile non potest continuari indiuisibili, cùm non habeat vltimum. Antecedens illud, scilicet quòd successiuum componatur ex indiuisibilibus, probo dupliciter. Primò, quia diuiditur in indiuisibilia: igitur componitur ex eis. Probatio huius antecedentis: possibile est ipsum diuidi in illa omnia, in quæ est diuisibile: subiectum videtur includere prædicatum huius propositionis: & ex hoc videtur vlteriùs possibile ipsum esse diuisum in omnibus, in quibus ipsum possibile est diuidi. Ista consequentia probatur per illud. 6. Physic. *Quod impossibile est factum esse, impossibile est fieri*, & tertio Metaph. & 2 de Generatione dicit Philosophus idem *Argum.* 2. *Text. c.*1. *Argum. Democriti. Vide c.*1.*de Gen.tex.*8. *Text.c.*92. *Text. c.*12. *Text.c.*64.

Vlteriùs ista de possibili ponatur in *esse* & sequetur, igitur est actu diuisum in illa omnia, in quæ possibile est ipsum diuidi, & ex hoc sequitur, quòd est diuisum in indiuisibilia: quia si non, non est diuisum in omnibus, in quibus posset diuidi: quia adhuc posset vlteriùs diuidi in partes illorum diuisibilium.

Secundò probo idem, quia successiui nihil est actu nisi indiuisibile: quia si aliquid eius diuisibile esset actu, tunc simul esset successiuum, & non esset successiuum, illo igitur indiuisibili non existente actu, sed raptim transeunte, quæro quid succedit sibi? Si aliquod indiuisibile succedit sibi in continuo, habetur propositum, quòd indiuisibile sit immediatum indiuisibili: & sic continuum erit compositum ex indiuisibilibus. Si non succedit sibi aliud indiuisibile, igitur tunc non erit actu, nam indiuisibile eius non est actu: & sicut assumptum est, successiuum non est in actu, nisi quia aliquod indiuisibile eius est: igitur, &c.

Secunda via est, quia componitur ex minimis: igitur non est continuum. Consequentia probatur, quia minimum simpliciter, quo scilicet nihil est minus ipso, non habet partem ex qua sit, quia tunc illa esset minor eo: igitur est omnino non quantum, quia omne quantum habet partem minorem se: sed non quantum non potest continuari non quanto: ergo minimum non potest continuari. Antecedens probatur, & auctoritatibus & ratione. Primò auctoritate Philosophi, 1. *Physicorum.* vbi rationes suæ videntur contra Anaxagoram inniti isti principio, quòd est accipere minimum naturale, vt minimam carnem, vel minimum ignem: sed secundùm ipsum 6. *Physicor.* eiusdem rationis est ipsum motũ, & magnitudinem & tempus componi ex indiuisibilibus, & diuidi in eis: igitur oportebit ponere minimum motum, & minimum tempus, sicut permanens minimum. Idem videtur haberi à Philosopho 2. *de Anima* vbi vult, quòd omnium natura constantium, determinata est ratio magnitudinis, & augmenti Non solùm autem permanentia sunt naturalia, sed etiam successiua: igitur habent determinatam paruitatem, & magnitudinem. 3.

6. Phys. in princ. Text. 36. & 38. Text. 4. & 17. Tex. c. 41.

Patet idem etiam per Philosophum in de Sensu, & Sensato, in illa prima dubitatione, vbi videtur velle, quòd passiones naturales non sunt diuisibiles in infinitum. Et hoc videtur probare, quia tunc sensus videretur posse intendi in infinitum: quia ad percipiendum minimum indiuisibile requiritur acutior sensus in infinitum.

Cap. 7. An sensus possit intẽdi in infinitum.

Ratione autem probatur secundò idem antecedens ex hoc, quòd est dare primam partem motus: igitur & minimam. Consequentia patet, quia si quælibet pars haberet minorem partem se, haberet etiam aliquid sui prius aliquo sui in infinitum. Antecedens istud de primitate, scilicet quòd contingat dare primam partem motus ostenditur auctoritatibus Philosophi, 1. Physicorum & 8. vbi dicit Philosophus. *Non enim si partibile in infinitum est quod alteratur, propter hoc & alteratio: sed velox fit, sicut multoties densatio.* vbi habet Commentator *subitò*, & exponit, hoc est, in instanti, & non in tempore.

Text. c. 23. in 8. c. 23.

Et quasi si obiicit contra se, quia videtur hoc repugnare illi quod dicitur in 6. scilicet quòd ante omne *moueri* est *mutatum esse*: & ante omne *mutatum esse moueri.* Et respondet soluendo, quòd illud ibi intelligitur de motu inquantùm continuus est, & diuisibilis: istud autem intelligitur hic de motu inquantùm est generatus, siue productus ad actum.

Tex. c. 52.

Ad istam intentionem videtur Philosophus præmisisse quoddam exemplum de guttis, quòd non est necesse si multæ guttæ aliquam partem amouerent de lapide, penetrando lapidem, quòd etiam quælibet gutta aliquid amoueat, & quòd semper pars amoueatur ante partem: sed aliquando totum simul amouetur. Quando igitur dicit, tot guttæ amouent de lapide tantùm in aliquo tempore, pars autem illarum in nullo tempore tantùm amouet, exemplificat, sicut multi trahunt nauem, nullus autem per se, ergo in multo tempore, traheret eam, videtur ergo innuere, quòd post aliquas guttas, tandem tota pars lapidis simul amoueatur. Et ita est in alteratione, quòd non semper pars sequitur partem, sed quandoque alteratio tota simul fit. 4.

Vbi suprà in 8.

Expressiùs hoc dicit in secunda dubitatione de Sensu, & Sensato, vbi vult, quòd non oportet quòd similiter sit in alteratione, & latione. Contingit enim aliquid simul totum alterari, & non dimidium priùs, velut aquam simul totam coagulari: attamen si fuerit multum quod calefit, aut coagulatur; habitum ab habito patitur: primum autem ab ipso faciente transmutari, & simul alterari, & subitò est necesse.

Idem probatur per rationem, quia inter contradictoria non est medium: igitur inter *non esse* formæ inducendæ per motum, & *esse* ipsius, non est medium: *non esse* autem ipsius fuit in vltimo instanti formæ præcedentis: igitur inter istud instans, & illud, quod mensurat *esse* formæ succedentis, non est medium: sed si nullum esset primum, inter

esse

esse formæ inducendæ per motum, & *non esse* ipsius, esset medium: ergo ibi est dare primum, & illud primum non esset minimum in se, nisi esset indiuisibile. Ex ista primitate probata concluditur, quòd illud primum sit minima pars. non enim potest istud primum esse indiuisibile, quia Philosophus, 6. *Phy.* ostendit, quòd non contingit accipere primam mutationem in motu. *Text. c.46. & seq.*

SCHOLIVM.

Angelum non posse moueri ratione indiuisibilitatis arguit tripliciter ex Philosopho.

5. TErtiò principaliter arguitur, quòd Angelus non posset moueri, quia est indiuisibilis. Probat enim Philos. 6. *Physicor. cap. 2. & penultimo*, quòd nullum indiuisibile potest moueri. Hoc probat ex intentione: & illam rationem, quam facit, cap. 2. replicat capitulo penultimo, quia *omne quod mouetur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem*, quando enim totaliter est in termino *à quo*, non mouetur, sed quiescit: quando autem est in termino *ad quem*, totaliter motum est: indiuisibile autem non potest esse in vno termino partim, & partim alio: quia non habet partem, & partem: igitur, &c. *Text. 7. & 32. Text. c. 87. Vide 4. Meta. t. 7. c. 22. & 1. de Anima t. c. 69.*

Secunda ratio sua est, cap. penult. quia *omne, quod mouetur, priùs pertransit spatium sibi æquale, vel minùs, quàm maius*: sed indiuisibile nec potest priùs pertransire minus se: igitur pertransit prius æquale, quàm maius se, & pertranseundo semper spatium sibi æquale, pertransibit totum continuum supra quod mouetur: igitur illud componeretur ex indiuisibilibus æqualibus indiuisibili moto: consequens est falsum: ergo & antecedens. *Tex. c. 89.*

Tertia ratio sua videtur esse, quia *omnis motus est in tempore*: sicut priùs probauit in *eodem 6. Physic.* & omni tempore erit accipere minus tempus, in quo minori potest minus mobile moueri: igitur omni mobili potest accipi minus mobile in infinitum, & ita nullum indiuisibile est mobile. *Text. c. 90.*

SCHOLIVM.

Arguit Angelum non esse mobilem motu continuo, defectu resistentiæ, ex Philosopho & Commentatore, de quo latè agit 4. Phys. q. 10. & 11.

6. QVartò principaliter arguitur, quòd non possit moueri localiter continuè, quia non habet resistentiam: quia sicut dicit Commentator super 4 Phys. *cap. de Vacuo*, successio in motu est ex resistentia mobilis ad motorem: vel medij ad mobile; vel medij ad motorem: nulla istarum resistentiarum est in proposito: non enim Angelus resistit medio, nec è conuerso, nec sibiipsi, vt motori. Et confirmatur ratio, quia secundùm ipsum, graue in vacuo moueretur in non tempore: quia ibi nulla esset resistentia, quæ posset causare succesionem in motu, non autem magis resistit Angelus sibi vel medio, quàm graue vacuo, sed vacuum graui, si poneretur: ergo, &c. *Vide t. c. 37. 50. 60. & 74. vide 4. & 5. Phys. idem com. 71.*

Item, per rationem Philosophi ibi: arguit enim sic: Quæ est proportio medij ad medium, in subtilitate & densitate, eadem est proportio motus ad motum in velocitate & tarditate: sed nulla est proportio vacui ad plenum in subtilitate: igitur nec motus ad motum in velocitate & tarditate; sed omnis motus posibilis ad omnem motum posibilem potest esse aliqua proportio in velocitate; igitur nullus motus est posibilis in vacuo, sed aliquis est posibilis in pleno. *Tex. c. 71. Ibid. text. com. 72. & 73.*

7. Sicut ipse arguit ex parte medij, ita potest argui in proposito. Nam cæteris paribus, quæ est proportio motus ad motum in velocitate, eadem est proportio Angeli ad corpus in subtilitate: sed nulla est proportio Angeli ad corpus in subtilitate: igitur, &c. sicut in ratione sua.

Alia ratio sua est ibi, quia si in vacuo fiat motus, accipiatur aliud corpus plenum subtile in tanta proportione excedere aliud corpus in subtilitate, in quanta tempus motus vacui, minus est quàm tempus motus pleni: per illud medium plenum subtilius, erit motus æqualis motui in vacuo, quod habet pro imposibili. Ita potest in proposito argui ex parte mobilium: si enim Angelus quantumcun-

que velociùs moueatur, quã corpus accipiatur aliquod corpus subtilius, quàm corpus illud datum in tanta proportione, in quanta tempus motus Angeli minus est tempore motus corporis dati; illud corpus in tali proportione subtilius in æquali tempore mouebitur cum Angelo.

Isa.6. Tob.5. & Luca primo. Greg.5. Moral. c.27. Ad oppositum videtur esse Damascenus, lib.2. cap.3. vbi vult, quòd non sunt simul in cælo, & in terra, & frequenter mittuntur in terram, vt apparet per scripturam.

SCOLIVM.

Decidit Angelum posse moueri continuè ad locum, quia est receptiuus vbi, *nec habet* vbi *certum, nec omnia* vbi, *simul potest habere de continuitate patet, quia inter duo vbi sunt infinita vbi, quia spatium est diuisibile in infinitum, & non potest Angelus illud pertransire, nisi priùs pertranseundo partem propinquiorem: affert etiam claras scripturas pro motu locali Angeli.*

AD quæstionem dico [a] quòd sic, quia omne receptiuum formarum alicuius generis, quòd non est ex se determinatum ad aliquam vnam illarum formarum, nec est illimitatum ad illas, potest moueri, siue mutari ab vna illarum formarum ad aliam. 8.

Ista propositio patet per se, quia subiectum includit prædicatum: sed Angelus est receptiuus alicuius *vbi*, definitiuè, licèt non circunscriptiuè, sicut patet priùs in prima quæstione de locatione Angeli: nec est illimitatus ad omnia *vbi*, quia non est immensus: ergo potest mutari ab vno *vbi* ad aliud. Et quòd [b] continuè, patet, quia inter duo *vbi* sunt infinita *vbi* media: quod probatur ex continuo motu corporis per omnia illa *vbi*: per omnia autem illa potest Angelus transire, ita quòd in nullo illorum *vbi*, sit nisi indiuisibiliter, & per consequens non potest omnia illa pertransire, nisi continuè moueatur.

Hoc etiam confirmatur, quia anima beata æquabitur Angelis iuxta promissum Saluatoris, Matth. 22. *Erunt sicut Angeli*: anima autem beata mouetur, imò anima Christi beatissima mouebatur localiter, quia descendit ad inferos, sicut dicit articulus fidei: patet etiam ex scriptura, quòd Angeli mittantur quandoque cum corpore assumpto: & si tunc cum corpore mouebantur, videtur quòd tunc fuerit aliqua motio passiua ipsorum alia formaliter ab ipsa motione passiua ipsius corporis, quia non erant formaliter aliquid ipsius corporis. Similiter credibile est, quòd frequenter missi sint sine corpore, sicut de illo misso ad Ioseph de conceptu Beatæ Mariæ dubitantem.

Genes.18. & Tobiæ 5. *Matth.1.*

Ad argumenta quæstionis dico [d] quòd non est inconueniens, omne causatum quantumcunque sit perfectum (dummodo tamen non habeat in essentia sua omnem perfectionem) esse capax, vel potentiale respectu alicuius perfectionis, licèt illa absolutè minor sit sua natura: sicut Angelus habet intellectionem, quæ est perfectio potentiæ intellectiuæ: & tamen intellectio est simpliciter ignobilior, siue imperfectior natura angelica: & ita potest concedi de *vbi*, vel præsentia corporali cum Angelo, quòd sit aliqua perfectio Angeli: sicut aliquis actus dicitur perfectio, sed longè ignobilior illa natura, cui inest. 9.

COMMENTARIVS.

1. a AD *quæstionem* respõdet Doctor affirmatiuè, scilicet quòd Angelus potest moueri de loco ad locum motu continuo. Et primò probat, quòd possit moueri de loco ad locum. Secundò, quòd talis motus localis sit continuus. Primum probatur sic: *Omne receptiuum formarum* alicuius generis, &c. Nota quòd in maiori dicit receptiuo, quod non est ex se determinatum ad aliquod illius generis, quia si sic esset, tunc non posset esse sub alio illius generis: patet, quia si aliquod receptiuum coloris esset ex se determinatum ad albedinem, non posset moueri ad alium colorem, & esse sub alio: patet, quia quod ex se est determinatum ad aliquid, est necessariò sub illo. Deinde addit, quòd tale receptiuum non sit illimitatum ad illa plura, sic intelligendo, quod est illimitatum ad aliqua plura, ex natura propria necessariò habet illa plura, vt patet de illimitatione Dei respectu *vbi*, quia Deus ex natura propria, & ex sua propria entitate est illimitatus ad omnem locum: ideò actu est in omni loco, & sic non potest moueri de vno loco ad alium. Et loquitur Doctor de illimitato simpliciter, quia secus est de illimitato secundùm *quid*, nam corpus est illimitatum ad plura *vbi*, vt suprà patuit quæst.7.

præsen

præsentis distinct.& tamen potest moueri de vno loco ad alium, sed est illimitatum tantùm secundùm quid.

2. Dicit ergo, quòd hæc maior sic intellecta est vera, quia subiectum includit prædicatum: sicut etiam dicimus hanc esse veram, *homo est animal*, quia prædicatum includitur in subiecto; nam statim potest inferri, quòd si homo sit, quòd etiam sit animal. Sic in proposito, hoc subiectum, scilicet est receptiuum plurium *vbi*, & non est determinatum ad aliquod illorum, nec est simpliciter illimitatum ad illa, includit hoc prædicatum, scilicet *quod potest mutari* vel *moueri de loco ad locum.*

Differentia inter moueri & mutari. Et nota differentiam inter *mutari* propriè localiter, & *moueri*, quia *moueri localiter* mensuratur tempore, *mutari* verò mensuratur instanti temporis, vt cùm *A* mouetur super aliquam magnitudinem, puta cubitalem, dicitur mutari, cùm fit sub alio, & alio *mutato esse*, & sic semper sub alio, & alio *vbi.* Dicitur verò moueri, cùm successiuè transit illam magnitudinem,quæ differentia suprà patuit, *quæst.2. præsentis, distinct.* patet ergo ista maior. Probatur minor, quæ habet duas partes; prima est, quòd Angelus est receptiuus *vbi*, vt suprà probatum est, *quæst.6. præsentis, distinct.* nec est determinatus ex se ad aliquod vnum *vbi*, vt suprà patuit. Secunda est, quòd non est ex se illimitatus simpliciter ad *vbi*, quia tunc esset immensus ex natura sua, quæ immensitas soli Deo competit.

3. b Ibi. *Et quòd continuè.* Hîc Doctor probat secundum principale, scilicet quòd talis motus localis Angeli sit continuus, quia inter duo *vbi* sunt infinita *vbi* media, quod probatur ex continuo motu corporis per omnia illa *vbi*.Quòd autem inter duo *vbi* sunt infinita *vbi*, patet in simili, quia sicut inter duo instantia sunt infinita instantia, patet, quia inter duo instantia cadit tempus medium, vt patet 4.*Phys.* & in quocunque tempore sunt infinita instantia, cùm illud sit diuisibile in infinitas partes, & sicut inter duo *mutata esse* sunt infinita *mutata esse*, quia inter duo *mutata esse* cadit motus medius, qui est diuisibilis in infinitas partes, sic in proposito inter duo *vbi* in aliquo spatio sunt infinita *vbi*, quia inter duo *vbi* cadit spatium intermedium, in quo sunt infinita *vbi*, cùm sit diuisibile in infinitas partes, & per consequens sunt ibi infinita puncta, & in quocumque puncto spatij potest esse aliquod *vbi*. [Et aduerte quòd quando dicit Doctor quòd inter duo *vbi* sunt infinita *vbi*, debet intelligi secundùm potentiam,& secundùm inexistentiam; non autem secundùm subsistentiam, de quo aliàs. Et ad cognoscendum, quòd sint infinita *vbi*, pono casum, quòd mobile *A* quiescat per horam in aliqua parte spatij pedalis, & sic quiescat in vltimo instanti illius horæ, & in tempore immediato ad illud instans localiter moueatur super illud spatium, ita quòd ille motus localis duret per horam transeundo quantitatem pedalem; cùm ergo in ista hora sint infinita instantia, & in motu mensurato à tali hora sint infinita *mutata esse*, quæ *mutata esse* sumuntur per comparationem ad mobile, vt patet 4. *Physic. text. cap.* 103. quod mouetur super tali quantitate, & sic semper fit sub alio, & alio *mutato esse*, & sic si localiter

Quomodo inter duo vbi sint infinita vbi.

mouetur semper fit sub alio, & alio *vbi*: cùm ergo Angelus transeundo quantitatem pedalem non sit simul in tota illa quantitate, sequitur quòd sit semper sub alio, & alio *vbi*, & sic non transit omnia illa *vbi*, nisi motu continuo; patet, quia vnum *vbi* est principium partis futuræ motus localis, & finis partis præteritæ, & sic inter duo *vbi* cadit motus localis.

c *Hoc etiam confirmatur.*Hîc Doctor probat auctoritatibus Scripturæ sacræ, quòd Angelus moueatur motu locali, & continuo, quia cùm cùm anima beata sit similis Angelis. *Matth.* 22. & illa mouetur localiter, patet de anima Christi, quæ localiter descendit ad inferos, sicut dicit articulus fidei, patet etiam *Genes.* 18. & Tobiæ per totum, quòd Angeli mittuntur quandoque cum corpore assumpto, & per consequens mouebantur motione alia à motione corporis: patet, quia non dicuntur moueri per accidens ad motionem corporis, cùm non sit pars, nec forma inhærens; sed tantùm voluntariè applicatus ibi, & per consequens Angelus assumpto corpore, vltra motionem corporis per se habet aliam per se habet aliam per se motionem, qua mouetur localiter. Et quòd non dicatur moueri per accidens ad motionem corporis, Vide Doct. *in* 4. *distinct.* 10.*quæst.*3. 4.

Quomodo Angelus moueatur.

SED occurrunt quædam dubia circa aliqua dicta,respondẽdo ad quæstionem,quæ dicta sunt, conclusiones veræ, vt in litera patet, & sunt quatuor per ordinem.

Conclusio prima: Omne receptiuum formarum alicuius generis, quod non est ex se determinatum ad aliquam vnam illarum, nec est illimitatum ad illas, potest mutari ab vna ad aliam.

Secunda: Angelus non est illimitatus ad omnia *vbi*, quia non est immensus.

Tertia, Inter duo *vbi* sunt infinita *vbi* intermedia.

Quarta, Angelus, etsi in quolibet *vbi* spatij sit indiuisibiliter, tamen transit illa *vbi* motu continuo, nec aliter potest transire.

Contra primam primò, quia Deus est illimitatus ad omne *vbi*, & tamen potest esse in alio *vbi*, in quo priùs non fuit: patet, quia Deus posset creare nouum locum, & ita fieri ibi vbi priùs non fuit: similiter potest annihilari aliquis locus vbi priùs fuit, & sic desinere esse in illo loco. 5.

Respondeo, quòd conclusio intelligitur de *vbi* actu existentibus, scilicet quòd actu non potest esse aliquod *vbi*, in quo ex necessitate naturæ non sit.

Contrà, quia saltem habetur, quòd mutabitur ad *vbi* de nouo creato, quia non potest esse de nouo præsens *vbi*, sine noua relatione reali, quia præsentia est relatio realis secundùm Doctorem *in primo distinct.* 39. contra Thom. & sic si habebit nouam præsentiam ad *vbi*, mutabitur ad illud.

Dico, quòd benè est relatio realis creaturæ ad Deum, sed non è contra, & sic Deus dicitur realiter præsens *vbi*,quia ipsum *vbi* est præsens Deo relatione reali, quæ terminatur ad ipsum Deum, sicut dictum est etiam de creatura respectu Dei, *distinct.*30.*primi.*

Quomodo præsentia sit relatio realis.

Secundò, arguitur contra conclusionem, quia

non sequitur non est illimitatum ad plures formas, ergo potest moueri ab vna in aliam, quia Corpus Christi, vt in Eucharistia non est illimitatum ad *vbi* circumscriptiuum,& tamen non potest moueri localiter.

Dico,quòd conclusio loquitur.quòd sit receptiuum talium;modò corpus Christi,vt in Eucharistia non est receptiuum *vbi* circumscriptiui, vt patet à Doctore *in* 4. *dist*. 10.

Dico etiam,quòd illimitatum propriè ad omnia *vbi* non est receptiuum alicuius *vbi*,quia tale est infinitæ perfectionis. Et ideò licèt Deus nunc sit in vno loco,in quo priùs non fuit, quia tamen non est receptiuus ipsius *vbi*, ideò non dicitur mutari ad illud, quia mutari est aliter se habere nunc quàm priùs.

Quid sit mutari.

Dico vltrà, quòd posito quod *A* sit illimitatum ad omne *vbi*, & sit verè receptiuum omnium *vbi*,quòd quamuis recipiat nunc vnum *vbi* quod priùs non habuit,non tamen dicitur moueri ad illud, quia motus non fit in instanti, & tamen posito illo *vbi* in eodem instanti esset ibi de necessitate naturæ,aliter non esset simpliciter illimitatum.

Dico etiam,quòd non propriè mutabitur,quia mutari propriè est terminus alicuius motus, vt patet à Doctore *in secundo dist*. 2. *parte prima, quæst*.4.

Quid sit mutari propriè.

6. Tertiò arguitur,quia videtur repugnare, scilicet quòd aliquid sit receptiuum formarum, & quòd sit determinatum ad aliquam vnam; quia quod est determinatum ad aliquam formam,necessariò habet illam: sed nullum receptiuum, vt receptiuum, necessariò se habet ad receptum;Patet;quia receptiuum est in potentia contradictionis,vt patet à Doctore in pluribus locis.

Dico quòd si determinatum ad aliquam vnam, quantùm in se est,necessariò habet illam,& tunc respectu illius non est tantùm receptiuum sed etiam necessariò productiuum, vt patet de igne, qui determinat sibi caliditatem in tanto gradu, qui necessariò producit illam in se,vt patet à Doctore *in* 4. in materia de Eucharistia.

Contra secundam conclusionem probo quòd Angelus sit illimitatus ad omne *vbi*: primò sic: Angelus simul potest esse in omni *vbi*, vt patet à Doctore *in* 2. *dist*.2. ergo est illimitatus ad omne *vbi*. Patet consequentia, quia esse illimitatum ad omne *vbi* est simul posse esse in omni *vbi*.

Quomodo Angelus sit illimitatus ad omne vbi.

Respondetur, quòd non potest esse ex natura propria,& sic intelligitur illimitatio.

Contrà primò,quia Doctor *in primo, distin*.2. *parte* 2.*q*.3.*& in* 2.*dist*.25.dicit, quòd voluntas est illimitata, quia simul potest habere duas relationes oppositas:sufficit enim quòd possit simul illas recipere,& quòd agat illas accidit sibi,sic in proposito.

Secundò,probo quòd competat Angelo etiam ex natura propria, quia non per aliquod sibi aduentitium; sicut dicimus, non conuenit ligno ex natura propria calefacere, sed per calorem sibi aduentitium, modò Angelus per suam essentiam potest esse in omni loco, ita quòd ratio formalis essendi in loco, & per consequens in omni loco, est essentia Angeli. Probat enim Doctor contra Thomam suprà, *distinct*. 2. *secundi*, quòd Angelus est in loco per essentiam.

Quomodo Angelus possit esse in omni loco.

7. Respondeo ad primum. Primò quòd non est simile de relationibus oppositis, & de locis, quia illimitatio ad loca est, quòd ex natura propria, & ex necessitate naturæ sit in omni loco, & non sit ibi per aliam causam ponentem ibi:sed illimitatio ad relationes oppositas sufficit quòd sit talis natura, cui non repugnant simul relationes oppositæ posse inesse.

Dico secundò quòd voluntas præcisè dicitur illimitata ad relationes oppositas, quia habet virtutem mouendi se, vt patet à Doctore vbi suprà; & sic esse illimitatum ad omne *vbi* est habere virtutem faciendi se in omni *vbi*.

Ad secundum,concedo quòd Angelus per essentiam potest esse in omni loco,sic intelligendo, quòd essentia Angeli est ratio recipiendi *vbi* passiuè; sed non est in omni loco, per essentiam actiuè sic, quòd essentia Angeli sit ratio faciendi se simul in omni loco, & sic intelligitur Doctor.

Essentia Angeli est ratio recipiendi vbi passiuè.

Secundò arguitur: Angelus simul virtute propria potest esse in infinitis locis; ergo simul potest esse in omni loco. Antecedens patet, tenendo quòd Angelus tantùm sit in puncto localiter, quod est probabile, vt dicit Doctor *in secundo distinct*.2.*parte* 2.*q*.6.& tenendo quòd in instanti potest moueri ab vno *vbi* ad aliud,siue mutari, & quòd simul habeat omnia *vbi* intermedia, vt patet, *quæst*. 11. *&* 12. *distinct. secundi*, & inter duo *vbi* sunt infinita *vbi*, vt suprà patuit: ergo simul in eodem instanti erit in infinitis *vbi*. Consequentia patet, quia si est illimitatus ad infinita *vbi*, sequitur, quòd etiam erit illimitatus ad omnia *vbi*, quæ sunt, cùm illa actu sint finita.

Respondeo primò ad antecedens,quòd etsi inter duo *vbi* sint infinita, quia infinita puncta, tamen eo modo,quo sunt ibi puncta, eo modo sunt *vbi*, sed non sunt infinita puncta actu; ergo nec infinita *vbi* actu, secundùm aliquos.

Dico secundò, quòd etsi pertranseat in instanti infinita *vbi*, non tamen habet illa simul ordine naturæ, sed priùs habet vnum, quàm aliud, & sic fortè non esset inconueniens.

Dico tertiò, quòd est etiam simile de partibus, tenendo quòd sit in magnitudine vt in loco, quia si transit vnam partem magnitudinis, transit infinitas, quia non est dabilis prima pars. Dico ergo quòd transire partes infinitas, vel puncta infinita in actu, potest dupliciter intelligi, scilicet vel quòd puncta infinita ibi subsistant, vel quòd tantùm inexistant: & sic concedo, quòd secundo modo simul in eodem instanti temporis potest habere infinita *vbi* inexistentia, & non subsistentia, quia illa non possent dari, nisi etiam darentur simul in actu infinitæ partes subsistentes.

Trãsire puncta infinita in actu potest intelligi dupliciter.

Nunc respondeo ad consequentiam,quòd concesso antecedente qualitercunque, adhùc non sequitur, Angelus potest in instanti transire de vno *vbi* ad aliud,inter quæ sunt infinita *vbi*; ergo potest esse simul in omni loco: non sequitur, quia non potest se facere in instanti in loco quantumcumque distanti,nec simul esse in loco quantumcumque magno, vel quantumcumque paruo, vt suprà patet à Doctore, distinct.2. 8.

Tertiò arguitur sic, Angelus simul,& æquè perfectè, & virtute propria potest esse in duobus locis adæquatis, tenendo quòd punctus sit locus adæquatus Angelo; ergo potest esse in omni loco.

loco. Consequentia videtur concedi à Doctore hîc *& in 4. distinctione* 10.*quæst*.2.etiam ab Aristotele 4.Physic. Antecedens patet,quia si in instanti mouetur ab vno *vbi* ad aliud,ergo simul est in illis duobus *vbi*.

Respondeo ad antecedens, quicquid sit de consequentia, quòd non est simul in duobus locis; quia in eodem instanti, quo fit in vno loco, desinit esse in alio, puta si Angelus quieuit per horam in *A*, in vltimo instanti illius horæ potest mutari ad *B*,& sic in illo instanti,quo habetur *B*, desinit esse in *A*. Sic etiam dico, quòd quando in eodem instanti pertransit infinita *vbi*, quòd nunquam habet simul duo *vbi* adæquata:nam in eodem instanti, quo fit in secundo *vbi*, desinit esse in primo *vbi*. Similiter cùm fit in eodem instanti, in tertio *vbi*, desinit in eodem instanti esse in secundo *vbi*, ita quòd inter talia *vbi* est tantùm ordo naturæ; nunquam enim concedendum est quòd simul habeat duo *vbi* adæquata,vt patet à Doctore *in isto secundo, distinct.2. quæst. vndecima*.

Nota.

9. Contra tertiam conclusionem, scilicet quòd inter duo *vbi* sunt infinita *vbi*, arguitur. Primò, quia tunc mobile transiens ab vno *vbi* ad aliud, transiret infinita *vbi*; sed infinitum, siue in magnitudine, siue in multitudine, non potest pertransiri,secundùm Philosophum: ergo.

Responsio aliorum. Respondetur ab aliquibus,quòd non sunt infinita in actu,sed tantùm in potentia.

Contrà, quia illa *vbi*, quæ acquiruntur, loquendo de *vbi* fundamentaliter, præexistunt, vt patet, & posito quòd infinita puncta non sint in actu,sed causentur alia, & alia puncta ex alia, & alia diuisione continui; tamen loquendo de partibus, certum est quòd inter duo puncta sunt actu infinitæ partes continui; ergo transeundo ab vno puncto ad aliud transitur infinitum in actu.

Respondeo,quòd non est inconueniens, quòd infinita in actu existentiæ (sicut sunt puncta, & partes in toto homogeneo)possint pertransiri;esset tamen inconueniens de infinitis in actu subsistentiæ,& sic intelligit Philosophus.

10. Secundò principaliter arguitur contra conclusionem, quia si inter duo *vbi* essent infinita *vbi* punctualia, ergo corpus planum, quod transit ab vno in aliud *vbi* priùs tangeret spatium in puncto, quia non posset esse in puncto, vt in loco, nisi tangendo; modò corpus planum non tangit in puncto. Sequeretur etiam quòd non posset transire ab vno *vb* in aliud, nisi tangendo omnia *vbi*, siue puncta intermedia, & sic continuè tangeret spatium in puncto alio, & alio.

Respondeo, quòd est necesse ponere quodlibet mobile priùs tangere spatium in puncto, ita quòd mobile etiam planum secundùm aliquid sui priùs tangit in puncto, ita quòd mobile secundùm aliquod punctum inexistens, tangit spatium in aliquo puncto, ipsum tamen mobile secundùm partem diuisibilem tangit spatium secundùm aliquam partem diuisibilem spatij, & sic planum potest secundùm aliquid sui tangere spatium in puncto, & secundùm aliquid partem diuisibilem, corpus verò perfectè sphæricum non potest tangere nisi in puncto. Ad aliud inconueniens, dico quòd transit spatium, & diuisibiliter,& indiuisibiliter, ita quòd in tempore transit partem diuisibilem, & in instanti punctũ, & sic in qualibet parte temporis semper transit partem diuisibilem, & in quolibet instanti illius temporis tantùm transit punctum. De hoc magis patebit inferiùs.

Tertiò principaliter arguitur, quia quæro quando corpus fit in alio, & alio *vbi*, aut est ibi definitiuè tantùm, aut circumscriptiuè: non secundò,patet,quia corpus non potest circumscribi in puncto, cùm circumscriptio sit commensuratio totius locati ad totum locum, & partium locati ad partes loci, vt patet à Doctore *in* 4. *distinct*. 10. *quæst*. 1. non primò, quia supponitur quòd mobile moueatur motu locali circumscriptiuo; patet,quia mouetur ad locum circumscriptiuum. 11.

Respondeo primò, quòd quando mobile mouetur super spatium, puta pedale,vt puta cùm intrat aërem, vel aquam, potest dici moueri circumscriptiuè secundùm partem,quia illa pars,quę primò intrat aërem, circumscribitur alteri parti aëris, & cùm totum est in aëre, tunc secundùm totum circumscribitur; & similiter potest dici quando tangit in puncto, quia punctum mobilis perfectè commensuratur puncto spatij, & sic suo modo circumscribitur.

Secundò potest dici,quòd non apparet inconueniens, quòd dum est in puncto,sit in loco tantùm definitiuè, & sic dicetur moueri definitiuè, dum fit in alio, & alio puncto,& dum est in spatio diuisibili, quòd dicatur ibi circumscribi, vel secundùm partem, vel secundùm totum, & sic moueri motu locali circumscriptiuo. *Quid sit moueri definitiuè.*

Contra quartam conclusionem arguitur, probando primò, quòd Angelus ex hoc non dicatur moueri in motu continuo, quia transit infinita *vbi*, quæ sunt media inter duo *vbi*. Et arguitur sic primò, quia aut transit ab *vbi* ad *vbi* in tempore,aut in instanti:non primo: patet, quia tunc talis transitus esset motus: patet,quia tempus est propria passio motus, 4.Physic. si in instanti, ergo non mouetur ab *vbi* in *vbi* motu continuo, quia ille fit in tempore. 12. *An Angelus moueatur motu continuo.* *Quarto Phys. contex.*150.

Respondeo, quòd conclusio debet intelligi, quòd inter duo *vbi* datur spatium medium, & quòd illud dicitur continuum, quod continuatur alio,& alio indiuisibili,& sicut linea dicitur continua, quia alio, & alio puncto continuatur, ita spatium locale dicitur continuum, quia alio, & alio *vbi*, siue puncto continuatur, Dico ergo, quòd quando Angelus transit ab vno *vbi* ad aliud,transit infinita *vbi*, quæ continuant aliam, & aliam partem spatij; & sic transit spatium intermedium motu continuo, & in tempore.

Secundò arguitur,quia Angelus est simpliciter indiuisibilis; ergo non mouetur ab *vbi* ad *vbi* motu continuo. Patet consequentia, quia quod mouetur motu continuo transit aliam, & aliam partem spatij;quæ continuantur per aliud,& aliud indiuisibile;sed non potest transire illas, nisi tangendo illas,hoc autem est impossibile, quod indiuisibile tangat diuisibile,cùm tangat tantùm in puncto.

Responsio patebit infrà.

Tertiò arguitur, quia non sequitur, transit ab *vbi* in *vbi*, inter quæ sunt infinita *vbi*, ergo mouetur motu continuo, quia potest transire illa media in instanti, licèt ordine quodam naturali, vt patet à Doctore *in secundo, dist.*2. *q.* 12. ergo non 13.

non mouebitur motu continuo. Tum etiam, quia potest transire ab *vbi* ad *vbi* in instanti, non habendo *vbi* intermedia, vt patet à Doctore *vbi supra q.11.* ergo non est necesse, quòd si transit ab *vbi* ad *vbi*, inter quæ sunt infinita *vbi*, quòd moueatur motu continuo.

Angelus non potest moueri in instanti de loco ad locū. Respondeo primò, quòd conclusio Doctoris est certa, quòd mouetur motu continuo, sed non ita asserit, quòd possit moueri in instanti de loco ad locum, vt patet intuenti quæstiones illas, scilicet 11. & 12. distinct. 2. Dico secundò, quòd si transit super spatium ab *vbi* ad *vbi*, inter quæ sūt infinita *vbi* continuantia, quòd potest moueri continuè, cùm moueat se liberè, potest etiam trāsire in instanti; sufficit enim continuitas spatij ad continuationem motus, vt infrà patet à Doctore *præsenti dist. q 9.* Dico tertiò, quòd etsi possit moueri ab *vbi* ad *vbi* in instanti, non tamen potest moueri ab *vbi* ad *vbi* quantumcunque distans in instanti, sed motu continuo, vt patet à Doctore: sufficit enim Doctori ostēdere qualiter Angelus possit moueri motu cotinuo de vno *vbi* ad aliud *vbi*, & sic patet intellectus conclusionis.

d *Ad argumenta* principalia. Ad primum. 14.

Quomodo Angelus possit perfici. Respondet Doctor concedendo, quòd Angelus possit perfici, sicut etiam perficitur ab intellectione, quam habet. Et cùm infertur, quòd tale *vbi* esset perfectius Angelo, dicit Doctor quòd non esset perfectius absolutè natura ipsius Angeli, sicut nec intellectio Angeli. Et cùm dicitur, quòd forma perficiens est perfectior perfectibili, vt etiam ipse asserit *in primo, distinctione 3. quæstione 7. & in quarto distinctione 44. quæstione 1. respondendo ad primum argumentum principale.*

Quomodo forma perficiens sit perfectior perfectibili. Dico, quòd aliter est loqui de perfectione absolutè, & de perfectione secundùm *quid*: concedo enim quòd omnis forma perficiens perfectibile, est perfectior tali perfectibili, & hoc absolutè, vel secundùm *quid*. Si est forma substantialis, est communiter perfectior absolutè perfectibili; si verò accidentalis, communiter est perfectior secundùm *quid* tantùm, puta sub illa ratione, qua perficit & actuat, & perfectibile est imperfectius secundùm *quid*, puta sub illa ratione, inquantùm est perfectibile.

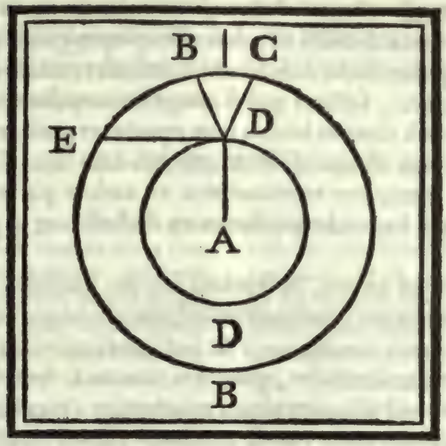
SCHOLIVM.

Probat per duas Geometricas demonstrationes continuum non componi ex indiuisibilibus (de quo agit 6. Physic. quæst. 1. plura afferens Geometrica) prima est, quòd aliàs circunferentia minor esset æqualis maiori, vel pars æqualis toti. Secunda, aliàs linea Diametralis esset commensurabilis costæ, quia puncta vtriusque haberent se in aliqua proportione nnmerali, consequens est falsum, quia quadratum Diametri non se habet ad quadratum costæ, sicut vnus numerus quadratus ad alium numerum quadratum: quia inter huiusmodi numeros non datur proportio dupla, inter illa quadrata datur, vt constat ex figura. Nec est alia commensuratio, his quadratis conueniens, nisi qualis est vnius numeri quadrati ad alium quadratum infert etiam ex opposito, quòd Diameter & costa: essent æquales, quod ad oculum patet esse falsum.

Text. 23. & 29. Continuum non componi ex indiuisibilibus. AD secundum [e] nego illud, quod assumitur, scilicet nullum successiuum est continuum. Antecedens etiam, quod assumitur ad eius probationem, scilicet quòd componatur ex indiuisibilibus, nego, & eius falsitatem probo per rationem Philosophi. 6. Physic. de proportione sesquialtera, quæ plus conuincit aduersarium: licèt fortè aliquæ rationes eius magis sint à causa, quia supponit, quòd in quacunque proportione possit motus accipi velocior omni motu dato: & per consequens motu aliquo dato mensurato tribus instantibus, erit accipere motum in duplo velociorem, qui mensuratur vel mensurabitur instanti cum dimidio.

6. Physicor. text. c. 4. & inde. Si permanens est cōtinuum, & successiuū. Istud etiam de successiuo [f], probo per continuitatem permanentis, quia permanens est continuum: igitur & successiuum, consequentiam probo. Quia si in motu, indiuisibilia sint sibi inuicem immediata, quæro de mobili & ipsis *vbi*, quæ habet in ipsis instantibus immediatis. Si inter vltimum vnius *vbi*, & alterius, nihil sit medium: igitur vltimum vnius immediatum est vltimo alterius. Si inter illa duo *vbi* sit aliquid medium, quæro de vltimo ipsius mobilis quando est in ipso medio? non in altero instāti, quia nec in illis duobus indiuisibilibus: est igitur in medio aliquo inter illa duo instantia: ergo illa duo instantia non erant immediata, & istam consequentiā declarat Philos. 6. *Physic.* quòd scilicet eiusdem rationis est motum & magnitudinem, & tempus componi ex indiuisibiiibus. Antecedens probari potest manifestiùs de permanentibus, quàm de successiuis per rationes Phil. 6. *Phys.* quia magis est euidēs & manifestū quòd indiuisibilia permanentia nō faciant maius, quàm de indiuisibilibus sibi inuicem succedentibus. Tamen efficaciùs probatur antecedens illud per duas rationes, vel duas probationes Geometricas, quarum prima est ista; Super [g] centrum quodlibet 10.

Text. c. 4. Vide 1. de Gen. t. 8. & 3. Metaph. text. 16.

quodlibet, , quantumlibet occupando ſpatium : contingit circulum deſignare,ſecundùm illam petitionem ſecundam primi Euclidis : Super centrum igitur aliquod datum,quod dicatur A, deſcribantur duo circuli, maior quí dicatur B , & minor , qui dicatur D , ſi circumferentia maioris componatur ex punctis,duo puncta immediata ſibi ſignentur, quæ ſunt B , & C , ducatur linea recta ab A , ad B : & linea recta ab A, ad C, ſecundùm illam primam petitionem primi Euclidis : *à puncto ad punctum contingit lineam rectam ducere.* iſtæ lineæ rectè ductæ tranſibunt per circumferentiam minoris circuli. Quæro , aut ſecabunt eam in eodem puncto, aut in alio : ſi in alio , igitur tot puncta erunt in minori circulo, ſicut in maiori : ſed impoſſibile eſt duo inæqualia componi ex partibus æqualibus in magnitudine & in multitudine. Punctus enim non excedit punctum in magnitudine , & puncta in circumferentia circuli minoris ſunt tot, quot in circumferentia circuli maioris : ergo minor circumferentia eſt æqualis maiori, & per conſequens pars eſt æqualis toti

Si autem duæ rectè lineæ , A, B, & A, C, ſecent minorem circumferentiam in eodem puncto;ſit ille D, ſuper lineam, A, B, erigatur linea recta ſecans , ſcilicet eam in puncto D, quæ ſit D, E, quæ ſit etiam contingens reſpectu minoris circuli , ex decimoquinto tertij Euclidis ; iſta cum linea, A, B , conſtituit duos rectos angulos,vel æquales duobus rectis ex decimotertio primi Euclidis:igitur angulus A.D.C. & etiam angulus B. D. E. valent duos rectos:pari ratione angulus A.D.E & angulus C. D. E. valent duos rectos : ſed quicunque duo anguli recti ſunt æquales quibuſcunque duobus rectis,,ex tertia petitione primi Euclidis:igitur dempto communi ſcilicet A.D.E. reſidua erunt æqualia, igitur angulus B.D.E. erit æqualis angulo C. D. E. & ita pars erit æqualis toti.

Linea recta tangit circulum in puncto.
Ex 16. 3. Euclidis. Ad finem.

12. Ad iſtud diceret aduerſarius, D. B. & D. C. non includunt aliquem angulum: quia poſſet tunc illi angulo baſis ſubprotendi à puncto B. ad punctum C. quod eſt oppoſitum poſiti : quia B C. ponuntur pũcta immediata:quando ergo accipitur, quòd angulus C. D E. eſt totalis ad angulum B. D E. negatur : quia angulo B. D. E. nihil additur in angulo C. D. E. quia inter B. & C. in concurſu eorum in D. non eſt angulus

Ideſt æqualia vni tertio ſunt æqualia inter ſe.
Ex 1. & 3. communi conceptione

Iſta reſponſio licèt videatur abſurda,negando angulum,vbi duæ lineæ concurrunt, quæ expanduntur ſuper ſuperficiem , & applicantur non directè , & in hoc contradicat definitioni anguli, primo Euclidis , negando etiam à B. in C. lineam poſſe duci, neget primam petitionem primi Euclidis ; tamen quia hæc non reputarentur inconuenientia ; quia ſequuntur ad propoſitum ; contra reſponſionem aliter arguo , angulus C D.E. includit totum angulum B.D.E. & addit ſaltem punctum licèt proteruias, quod non addit angulum:& punctus, per te,eſt pars:igitur angulus C. D. E. addit ſuper angulum B. D. E partem aliquam : igitur eſt totum ad illud. Aſſumptum patet, quia ſi angulus dicatur ſpatium interceptum inter lineas , noa includendo lineas,tunc punctus primus lineæ B. D. extra circumferentiam minorem,nihil erit anguli B.D.E. & eſt aliquid anguli C. D. E.

Giraldus Odonis, & & cancelarius Oxonienſis ſunt huius opinion. & Nicolaus Turonenſis.
A puncto in punctum contingit lineam ducere.

Si autem angulus , vltra ſpatium incluſum , includit lineam includentem : & tunc primus punctus lineæ D. C. extra circumferentiam minorem , nihil erit anguli B. D.E. & eſt aliquid anguli C. D. E. & ita vtroque modo angulus C. D. E. addit punctum ſuper angulum B D. E.

Nec

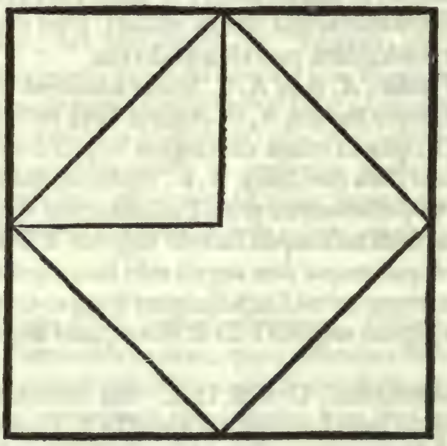
Nec potest aliquo modo obuiari demonstrationi principali, quasi in illa circumferentia non incipiant lineæ diuidi à se, sed alibi propinquius centro, vel remotius. Quia vbicunque hoc posueris:ibi describam circumferentiam minorem.

Istam secundam partem, scilicet quòd minor circumferentia non secetur in vno eodem puncto, si secetur à duabus lineis; non oporteret probare, nisi propter proteruiam aduersarij: quia satis est manifestum quòd eadem linea, si protrahatur in continuum, & directum, nunquam terminabitur ex eadem parte ad duo puncta. Et si istud manifestum verum conceditur, statim ex deductione in prima parte patet propositum.

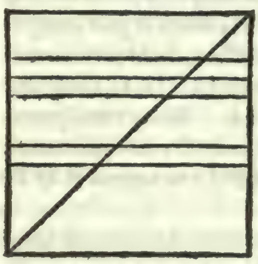
Al. communicátes. *Quadratus consurgit ex numero in se multiplicato, vt 9. ex. 3.* *Non 9. ad 4. nec 12. ad 9 nec 25. ad 12. nec 36. ad 25. &c.* *Diameter est linea transiens ab angulo in angulũ quadrati, costa latus quadrati.* *Quando vna linea est commẽsurabilis alteri sicut numerus numero, quadratũ linearũ se habebit sicut vnus quadratus numerus ad alium quadratum numerum, & in huiusmodi numeris nunquam est proportio dupla, est tamẽ inter quadrata Diametri & costæ.* *Quicũque pũctus natus est terminare & fundare lineam.*

Secunda probatio est ex quinta, & septima decimi Euclidis. Dicit enim illa quinta, quòd omnium quantitatum commensurabilium proportio est ad inuicem sicut alicuius, numeri ad aliquem numerum: & per consequens sicut vult septima, si lineæ aliquæ sint * commensurabiles, quadrata illarum se habebunt ad inuicem sicut vnus numerus quadratus ad aliquem alium quadratum: quadratum autem Diametri non se habet ad quadratum costæ, sicut numerus aliquis quadratus ad alium numerum quadratum: igitur nec linea illa, quæ erat Diameter quadrati, commensurabilis erit costæ istius quadrati. Minor huius patet ex penultimi primi, quòd quadratum Diametri est duplum ad quadratum costæ: pro eo quòd est æquale quadratis duarum costarum: nullus autem numerus quadratus est duplus ad alium numerum quadratum, sicut patet discurrendo per omnes quadratos ex quibuscunque radicibus in se ductis. 13.

Ex hoc patet ista cõclusio, quòd diameter est asymmeter costæ, idest incõmensurabilis si autẽ lineæ istæ cõponerentur ex punctis, non essent incõmensurabiles: haberent enim se puncta vnius ad puncta alterius in aliqua proportione numerali: nec solùm sequeretur, quod non essent incommensurabiles lineę: sed etiam quòd essent ęquales,

quod est planè contra sensum. Probatio huius consequentiæ: accipiantur duo puncta immediata in costa: & alia duo opposita in alia costa: & ab istis ad illa ducantur duæ lineæ rectæ æquè distantes ipsi costæ: istæ secabunt diametrum. Quæro autem in punctis immediatis, aut mediatis? Si in immediatis, igitur non plura puncta in Diametro sunt, quam in costa: igitur non est Diameter maior costa. Si in punctis mediatis, accipio punctum medium inter illa duo puncta mediata Diametri, à quo trahatur linea in continuum, & directum; illa

cadet extra vtramque lineam istam ex datis: & ab illo puncto duco æquè distantem vtrique lineæ datæ, ex trigesimo primo primi. Ista æquè distans ducatur in continuum & directum. Ex secunda parte primæ petitionis primi, secabit costam: & in neutro puncto eius dato, sed inter vtrumque: alioquin concurreret cum illa, cum qua ponitur æquè distans; quod est contra definitionem æquè distantium, quæ est vltima definitio posita in primo: igitur inter illa duo puncta, quæ ponebantur immediata in costa, est punctus medius. Sequitur hoc ex hoc, quòd dicebatur, inter duo puncta Diametri esse punctum medium: igitur ex opposito consequentis, sequitur oppositum antecedentis: igitur inter duo puncta prima, in Diametro,

metro, non est punctum medium: imò generaliter totus decimus Euclidis destruit illam compositionem lineæ ex punctis: quia nulla esset omnino linea irrationalis, siue surda, cùm tamen principaliter tractet ibi de irrationabilibus, sicut patet, ibi de multis speciebus irrationalis lineæ, quas assignat.

Linea irrationalis est, quæ alteri est incommensurabilis, vt diameter costa eiusdem quadrati.

COMMENTARIVS.

1. e SEcundò principaliter arguit Doctor, probando quòd non possit moueri motu continuo: & primò probat in communi, quòd nullum successiuum sit continuum, & probat duplici via. Secundò principaliter probat, quòd supposito successiuum esse continuum, quòd tamen Angelus non possit moueri localiter motu continuo. Sed antequam adducam argumenta, priùs declaro rationes Doctoris, quibus probat esse impossibile continuum, siue permanens, siue successiuum componi ex indiuisibilibus, quæ rationes ponuntur ibi.

2. *Ad secundum nego illud, quod assumitur, scilicet nullum successiuum esse continuum.*

Et primò adducit duas rationes Philosophi, & duas alias speciales, & Geometricas, quibus probat esse simpliciter impossibile continuum componi ex indiuisibilibus. Et prima ratio Philosophi ponitur 6. Physicorum, *tex. comm.* 23. & 29. de proportione sesquialtera. Et priùs declaro proportionem sesquialteram, vt faciliùs intelligatur ratio Philosophi. Nam proportio sesqui altera continet totum & medietatem illius. Sicut tria ad duo: nam tria continent duo, & etiam medietatem dualitatis, quæ est vnitas, & sic ascendendo proportio sesquitertia continet totum, & tertiam partem; sicut quatuor ad tria, quia quatuor continent tria, & tertiam partem, quæ est vna vnitas, & sic de proportione sesquiquarta, quæ continet totum, & quartam partem, sicut quinque ad quatuor, & sic de aliis. Dicit ergo Aristoteles quòd si motus esset compositus ex indiuisibilibus, indiuisibile de necessitate esset diuisibile. Probatur, quia pono quòd A transeat spatium vnius miliaris in tribus instantibus temporis; deinde pono, quòd B velociùs moueatur in duplo: quod patet, quia dato quocunque motu, adhuc velocior potest dari, vt probat Aristoteles sexto Physicorum: ergo ille motus velocior in duplo mensurabitur minori tempore in duplo: ergo sicut primus motus mensuratur tribus instantibus, secundus motus mensurabitur vno instanti, & dimidio alterius instantis, & sic instans indiuisibile erit diuisibile, quod est impossibile.

Quid contineat proportio sesquialtera.

Sexto Physic. contex. 29.

3. f *Illud etiam de successiuo probo per continuitatem motus.* Hæc est secunda ratio Aristotelis, qua probat, quòd successiuum non sit compositum ex indiuisibilibus. Et arguitur sic: Sicut se habet continuum permanentis ad suas partes, ita & successiuum ad suas; patet, quia partes successiui, puta motus, sumuntur à partibus permanentis. Exemplum, si A transit spatium pedale, non dicimus quòd in motu sit priùs, & posteriùs, nisi per respectum prioris, & posterioris in spatio, vt patet; & similiter dicimus, quòd prius, & posterius in tempore sumuntur à priori, & posteriori in motu, vt patet 4. *Physicorum, tex. comm.* 104. Si ergo permanens continuum non habet partes indiuisibiles, sed diuisibiles, ita & successiuum. Declaro tamen hanc literam: Cùm dicit *permanens est continuum, igitur etiam successiuum. Consequentiam probo, quia si in motu indiuisibilia,* puta mutationes, quæ sunt indiuisibiles, *sint sibi inuicem immediata,* id est, quòd inter duas mutationes, siue duo *mutata esse* non cadit medium, scilicet diuisibile, *quæro de mobili, & ipsis* vbi, *quæ habet in ipsis instantibus immediatis, si inter vltimum vnius* vbi, *& vltimum alterius, nihil sit medium, igitur vltimum vnius immediatum est vltimum alterius.* Vult dicere, quòd cùm mobile mouetur super aliqua magnitudine in quolibet puncto magnitudinis est aliud, & aliud *vbi*, & cùm mobile est in alio, & alio *vbi*, est sub alio, & alio *mutato esse*, quibus *mutatis esse* correspondet aliud, & aliud instans: accipio ergo duo instantia correspondentia duobus *mutatis esse*, quæ duo *mutata esse* correspondent duobus *vbi* in alia magnitudine, & illa duo *vbi* correspondent duobus punctis; tunc quæro, aut inter illa duo instantia cadit medium diuisibile, aut nullum cadit medium; si secundo, tunc vltimum vnius instantis, quod est ipsum instans indiuisibile erit immediatum vltimo alterius instantis, siue quòd vnum instans erit immediatum alteri instanti, & cùm illa instantia mensurent immediatè duo *mutata esse*: ergo duo *mutata esse* erunt immediata, & quia illa *mutata esse* correspondent duobus punctis in magnitudine: ergo duo puncta in magnitudine erunt immediata: & sic duo *vbi* correspondentia duobus punctis erunt ad inuicem immediata.

Successiuum non est compositum ex indiuisibilibus.

Si verò detur, quòd inter illa duo *vbi* sit aliquod 4.
medium, tunc *quæro de vltimo ipsius mobilis, quãdo est in ipso medio: non in altero instanti, quia nec in illis duobus indiuisibilibus; est igitur in medio aliquo inter illa duo instantia.* Vult dicere, quòd si detur tale medium, quæritur tunc de mobili, quod mouetur ab vno *vbi* mensurato ab vno instanti temporis ad aliud *vbi*, similiter mensurato ab alio instanti temporis, cùm non sit sub illis indiuisibilibus, quando recedit ab vno *vbi* ad aliud, igitur erit in aliquo medio inter *vbi*, & *vbi* puta in motu locali, & similiter erit in medio, quod est inter illa duo instantia mensurantia illa duo *vbi*, & tale medium erit tempus inter illa duo instantia; & sic patet quomodo successiua non sint composita ex indiuisibilibus. Sequitur ergo litera.

Et istam consequentiam declarat Philosophus. 5.
Consequentia est ista: Permanens continuum non est compositum ex indiuisibilibus: ergo nec continua successiuè. Patet ista consequentia per Aristot. vbi suprà, *quia eiusdem rationis est motum, & magnitudinem, & tempus componi ex indiuisibilibus.* Patet, quia successio in motu, quæ est secundùm priùs, & posterius accipitur à successione in magnitudine secundùm prius, & posterius in ipsa, etiam successio in tempore accipitur à successione in motu, vt patet ab Aristot. quarto Physicorum, *tex. comment.* 104. Sicut ergo magnitudo non est composita ex indiuisibilibus, ita nec motus, nec tempus. Sequitur. *Antecedens probari potest.* Dicit Doctor, quòd hoc antecedens,

cedens, scilicet *continuum permanens non est compositum ex indiuisibilibus*, potest manifestiùs probari, quàm de continuis successiuis per rationes Philosophi sexto Physicorum, & primo de Generatione, tex.comm.8. & tertio Metaphys.tex.com. 16. magis est euidens, quòd indiuisibilia permanentia non faciant maius, quàm de indiuisibilibus sibi inuicem succedentibus. Quòd autem indiuisibile permanens additum indiuisibili non faciat maius, patet, quia talia indiuisibilia aut tangerent se secundùm se tota; igitur vnum non distingueretur ab alio secundùm situm, & ita non causaret extensionem aliquam, non possunt autem tangere se secundùm partes, cùm non habeant illas.

22. *Quomodo continua permanentia nō componuntur ex indiuisibilibus.*

Sed quicquid sit de rationibus Aristotelis, quibus nititur probare continua permanentia, non posse componi ex indiuisibilibus, Doctor addit duas rationes efficaciores, quibus probat continua permanentia nullo modo posse componi ex indiuisibilibus. Et istæ duæ rationes sunt satis claræ in litera, tamen pro iunioribus aliqualiter expono illas. Prima ratio est ista. *Super centrum quodlibet quantumlibet occupando spatium*, &c. id est, quòd dato aliquo centro contingit designare circulum quantumcunque magnum. Sequitur: *Super centrum igitur aliquod datum, quod dicatur*, &c. *Quæro, aut secabunt eam in eodem puncto, aut in alio: si in alio, igitur tot puncta erunt in minori circulo, sicut in maiori.* Hoc patet, quia quot lineæ ducuntur à centro ad circumferentiam maioris circuli, tot possunt deduci à centro eodem ad circumferentiam minoris circuli. Pono modo, quòd centum lineæ ducantur à centro A ad centum puncta immediata maioris circuli, aut illæ lineæ transibunt per minorem circulum in alio, & in alio puncto, & sic quot puncta erunt in maiori circulo, tot erunt in minori circulo, quod est impossibile. Est enim impossibile duo inæqualia componi ex partibus æqualibus in magnitudine, & multitudine: punctus enim non excedit punctũ in magnitudine, & puncta minoris circuli tot sunt, quot maioris circuli: ergo minor circumferentia est æqualis maiori, & per consequens pars est æqualis toti. *Si autem duæ rectæ lineæ*, &c.

23. *Ista linea recta*, scilicet D, E, *cum linea A, B, constituit duos rectos angulos æquales duobus rectis, ex tertiadecima Euclidis*, vbi habetur, quòd quando super lineam rectam cadit linea perpendiculariter, efficiuntur ibi duo anguli recti; si verò non cadat perpendiculariter efficiuntur duo anguli, vnus acutus, qui est minor, & alius obtusus, qui est maior, tamen isti duo anguli æquiualent duobus rectis. Sequitur, *igitur angulus A, D, E, & etiam angulus B, D, E, valent duas rectos*, &c.

Quid sit angulus communis.

Pro maiori intelligentia, nota, quòd angulus communis est ille, qui est communis duobus angulis rectis, vt patet hîc in exemplo. Nam angulus A, D, E, qui est citra circulum minorem, id est, illud spatium, quod est inter A, D, E, est angulus communis angulo C, D, E, & angulo B, D, E, qui anguli sunt extra circumferentiam minoris circuli: ergo dempto illo communi, illi duo anguli erũt æquales, per vnam petitionem Euclidis: Quæ sunt æqualia vni tertio, sunt æqualia inter se: & tamen vnus angulus erit totum ad alium angulũ, igitur pars erit æqualis toti: nã angulus B, D, E, est pars anguli C, D, E patet, quia spatiũ inter B, D, E, est pars spatij inter C, D, E, & sic pars est æqualis toti.

24. *Ad istud diceret aduersarius*, &c. Quia probauit Doctor suprà, quòd angulus C, D, E est totum ad angulum B, D, E. & angulus B, D, E. est pars ipsius. Diceret aduersarius, quòd si spatium inter lineas D, C, & D, B, esset angulus, quòd verum esset, sed negaret ibi esse angulum: si enim ibi esset angulus, oporteret, quòd inter B, & C esset basis. Vult enim ipse aduersarius, quòd angulus tantùm sit inter tres lineas angulariter vnitas, modò inter B, & C non potest poni aliqua linea, quæ sit basis, quia tunc B, & C non essent puncta immediata.

Ista responsio licèt videatur absurda, negando angulum, vbi duæ lineæ concurrunt, siue coniunguntur in aliquo puncto, *quæ expanduntur super superficiem, & applicantur non directè, & in hoc contradicat definitioni anguli data primo Euclidis, negando etiam à B, in C, lineam posse dari.* Negat primam petitionem primi Euclidis, quæ est à puncto in punctum, contingit ducere rectam lineam. Sequitur ibi; *tamen quia hæc non reputarentur inconuenientia, quia sequuntur ad propositum aduersarij.*

Contra responsionem aliter arguo. Hîc Doctor intendit concludere contra aduersarium, quòd saltem angulus C, D, E: addit vnum punctum ad angulum B, D, E. quod patet, quia si angulus accipiatur pro spatio, non includendo lineas, certum est, quòd angulus B, D, E, non includit lineam, nec punctum lineæ C, D, E & tamen punctus ipsius lineæ est pars spatij anguli C, D, E. vt patet: si enim angulus (vt dictum est) sit spatium interceptum inter lineas, non includendo lineas, tunc punctus primus lineæ B, D extra circumferentiam minorem nihil erit anguli B, D, E. quia talis angulus est tantùm spatium interceptum inter lineas B, D, E, quod spatium non includit primum punctum lineæ B, D, cùm talis punctus non includatur in spatio anguli B, D, E, quia nec linea B, D per positum, & sic punctus primus lineæ B, D, extra circumferentiam minorem nihil erit anguli B, D, E. & est aliquid anguli C, D, E, patet, quia spatium interceptum inter lineas anguli C, D. E, includit spatium anguli B, D, E, vt suprà patuit: ergo includit primum punctum lineæ B, D, quæ linea est terminus spatij anguli B, D, E. Et quòd etiam includat: patet, quia posito, quòd linea A, B, & linea A, C, secent circumferentiam minoris circuli in eodem puncto, non tamen circumferentiam maioris circuli, sed in alio, & alio puncto; tunc patet, quòd angulus C, D, E, includit angulum B, D, E, & spatium anguli C, D, E, includet spatium B, D, E, si modo angulus B, D, E, accipiatur tantùm pro spatio extra circumferentiam minoris circuli, non includendo lineas, tunc non includet primũ punctum lineæ B, D, sed includetur in spatio anguli, C, D, E, & sic angulus C, D, E, addit punctum super angulum B, D, E, & sic est totum respectu anguli B, D, E, patet, quia tunc maius, vt maius habet rationem totius respectu minoris, & per consequẽs angulus B, D, E, erit pars, vel habebit ratione partis respectu anguli C, D, E, sed angulus B, D, E, est æqualis angulo C, D, E, vt suprà patuit, quia sunt æquales angulo communi: ergo inter se erunt æquales, dempto illo communi, vt patuit suprà. Sequitur. 25.

Si autem angulus vltra spatium inclusum includit lineam includentem, tale spatium, *tunc primus punctus lineæ D, C extra circumferentiam minorem, nihil erit B, D, E.* patet, quia angulus B, D, E, tantùm includit lineam B, D, quæ includit spatium anguli B, D, E, & sic non includit lineam C, D, pertinentem ad angulum C, D, E, & talis 26.

punctus,

punctus, scilicet lineæ C, D erit aliquid C,D,E, & ita vtroque modo angulus C,D,E, addit punctum super angulum B, D, E, & sic totum respectu anguli B,D,E, vt suprà patuit.

Nec potest aliquo modo obuiari, &c. Vult dicere, quòd si aduersarius vellet dicere, quòd lineæ A, B, & A, C non diuidantur in circumferentia circuli minoris, nec infra circulum minorem, sed tantùm extra, & sic non oportet quærere, aut secabunt in eodem puncto, aut in alio, & alio, cùm sint quodammodo eadem linea, vel quasi vna supponitur alteri. Dicit Doctor quòd hoc nihil est, quia vbi diuiduntur, circumscribatur circumferentia minoris circuli, & sic idem quod prius, videlicet, aut secabunt in eodem puncto circumferentiæ minoris circuli, aut in alio, & alio, & arguatur vt priùs.

27. Secunda probatio principalis, qua probatur continuum permanens non esse compositum ex indiuisibilibus, & procedit ex 5. & 17. Euclidis. *Dicit enim illa 5. quòd omnium quantitatum commensurabilium proportio est adinuicem, sicut alicuius numeri ad aliquem numerum*, patet, quia inter quantitates commensurabiles, est proportio, vel dupla, vel sesquialtera, vel aliqua alia proportio, de quibus in quinto Euclidis. Sequitur: *Et per consequens sicut vult septima*, &c. Intendit primò probare in hac ratione, quòd diameter quadrati sit incommensurabilis costæ, & tota probatio stat in hoc, quia quando vna linea est commensurabilis alteri, est etiam proportionabilis alteri, & est proportio inter illas, sicut proportio alicuius numeri ad numerum, & per consequens inter quadratum vnius, & quadratum alterius est proportio sicut numeri ad numerum; numerus enim quadratus est ille, qui consurgit ex aliquo numero in se multiplicato, sicut 9. est numerus quadratus, qui consurgit ex numero quadrato in se multiplicato, patet, quia ter tria faciunt 9. & numerus ternarius dicitur radix numeri quadrati scilicet 9. & breuiter omnis numerus potest esse radix alicuius quadrati, quia in se multiplicatus semper reddit numerum quadratum, non autem omnis numerus est quadratus, quia non habet radicem, vt patet de numero denario.

Quid sit numerus quadratus.

28. Dico vltrà, quòd nunquam numerus quadratus potest esse præcisè duplus ad alium numerum quadratum, vt patet in omnibus quadratis, quia non 16. est præcisè duplum ad 9. nec 25. nec 36. ad 25. nec 49. ad 36. & sic de aliis. In proposito autem quadratum diametri est duplum ad quadratum costæ: ergo non est proportio inter illa duo quadrata, sicut proportio numeri quadrati ad numerum quadratum; igitur nec linea illa, quæ erat diametri quadrati commensurabilis erit costæ istius quadrati, & per consequens diameter est incommensurabilis costæ quadrati. Expono tamen istam literam. Cùm dicit, quòd *omnium quantitatum commensurabilium proportio est adinuicem, sicut alicuius numeri ad aliquem numerum*, id est, quòd si aliquæ quantitates sint commensurabiles adinuicem secundùm aliquam proportionem, puta duplam, vel triplam, vel sesquialteram, vel sesquitertiam, vel secundùm aliquam aliam proportionem, erit talis proportio inter illas quantitates, qualis erit alicuius numeri ad alium numerum; vt si inter duas quantitates sit talis commensuratio, quòd vna se habeat in proportione dupla ad aliam, erit talis proportio qualis erit, puta numeri 8. ad numerum 4. quæ est proportio dupla. Sequitur:

Expositio litteræ.

Et per consequens sicut vult septima, si lineæ aliquæ sint commensurabiles, quadrata illarum se habebunt adinuicem, sicut vnus numerus quadratus ad aliquem alium quadratum. Exemplum, nam 16. se habet in proportione dupla ad 8. & quadratum numeri 16. est & 56. & quadratum numeri 8. est 64. Sic si aliqua linea constet ex 16. pūctis, & alia ex 8. quadratum lineæ 16. in tali proportione se habet ad quadratum lineæ 8. qualis proportio est numeri quadrati resultantis ex numero 16. in se multiplicato ad numerum quadratum resultantem ex numero 8. in se multiplicato. Sequitur: *Igitur nec linea illa, quæ erat diametri quadrati commensurabilis erit costa istius quadrati*, id est quòd diameter, qui est linea diametraliter transiens ab vno angulo quadrati ad alium angulum, est incommensurabilis costæ, id est, lineæ laterali, quæ est vna pars quadrati, & dicitur sibi incommensurabilis, quia in nulla proportione se habet ad illam; patet, quia si esset aliqua proportio diametri ad costam, tunc quadratum diametri ad quadratum costæ se haberet in tali proportione in quali se potest habere vnum quadratum alicuius numeri ad alium quadratum alterius numeri. Sed nullum quadratum alicuius numeri, nunquam se habet in proportione dupla ad quadratum alicuius alterius numeri, vt suprà dixi. Cùm ergo quadratum diametri se habeat in proportione dupla ad quadratum costæ, vt patet, quia quadratum diametri est æquale quadratis duarum costarum, vt patet in figura, & sic patet quomodo diameter est incommensurabilis costæ.

Si autem lineæ istæ componerentur ex punctis. 29.
Hîc Doctor intēdit probare principale intentum, scilicet quòd continuum permanens non sit compositum ex punctis, quia si istæ lineæ permanentes, puta costa, & diameter essent compositæ ex punctis, tunc essent adinuicem commensurabiles, cuius oppositum probatum est suprà. Quòd autem essent commensurabiles, probat quia haberent se puncta vnius ad puncta alterius in aliqua proportione numerali; patet, quia puncta in diametro essent in certo numero, quia cùm sit linea finita, partes eius æquales essent finitæ, & illæ partes sunt puncta: igitur illa puncta essent in certo numero, modo omnis numerus alteri numero est commensurabilis, quia se habet in aliqua proportione, vt patet. Sequitur: *Quæro, aut in punctis immediatis, aut mediatis. Si primò, igitur non plura puncta in diametro sunt, quàm in costa.* Patet, quia dato quocunque puncto in costa, contingit ducere lineam rectam ad punctum oppositum in alia costa; & sic posito quòd in costa essent tantùm centū puncta immediata, & ducerentur ab illis punctis centum lineæ terminantes ad centum puncta alterius costæ, illæ lineæ secabunt diametrū, si secent in centum punctis immediatis: ergò diameter erit æqualis costæ. Patet, quia tantùm tot partes habebit tam in numero, quàm in magnitudine, quot & costa. Sequitur.

Continuum permanens non est compositum ex punctis.

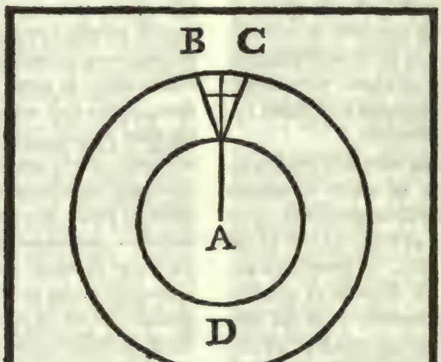
30. *Si in punctis mediatis*, supple secet diametrum, *accipio punctum medium inter illa duo puncta mediata diametri, à quo trahatur linea in continuum, & directum, illa cadet extra vtrāque lineam istam ex datis, & ab illo puncto dūco æquè distantem vtrique lineæ datæ ex 31. primi Euclidis. Ista æquè distans ducatur in continuum, & directum*; scilicet à costa in costam (*ex secunda parte primæ petitionis primi*) *secabit costam, & in neutro eius puncto dato.* Patet, quia si duæ primæ lineæ ducuntur à duobus pun

punctis costæ immediatis, & terminentur ad alia duo puncta immediata alterius costæ, & illæ duæ lineæ non secent diametrum in duobus punctis immediatis, sed inter illa duo puncta cadit punctus medius: modò ab illo puncto medio diametri duco lineam æquè distantem illis duabus datis, quæ secet costam: quæro in quo puncto secet, si aliquo puncto medio: ergo illa duo puncta costæ non erunt immediata, quod est contra positum; si verò secent, vel terminentur ad aliquem punctum istorum duorum, erit terminus duarum linearum, & sic concurreret cum illa linea, cum qua ponitur æquè distans, quod est contra definitionem æquè distantium, quæ est vltima definitio posita in primo. Nam lineæ æquè distantes nō possunt concurrere in eodem puncto, quia tunc constituerent Angelum, quod est contra definitionem æquè distantis, quæ lineæ æquè distantes dicuntur parallelæ: igitur inter illa duo puncta, quæ ponebantur immediata in costa, erit punctus medius, quod est contra positum. Sequitur: *Sequitur ex hoc, quod dicebatur inter duo puncta diametri esse punctum medium,* id est, quòd sequitur inter duo puncta immediata in costa dari punctum medium, ex hoc quod conceditur inter duo puncta diametri, in quibus duæ lineæ costæ secant diametrum dari punctum medium. Sequitur: *Igitur ex opposito consequentis, sequitur oppositum antecedentis.* Antecedens est hoc: Inter illa duo puncta diametri datur punctus medius, & consequens est hoc: ergo inter illa duo puncta immediata in costa datur punctus medius. Oppositū huius consequētis est hoc; inter illa duo puncta in costa non datur punctus medius, quod oppositum infert oppositum antecedentis, scilicet quòd inter illa duo puncta diametri, non datur punctus medius: & sic sequitur principale intentum, videlicet quòd diameter erit æqualis costæ. Sequitur: *Cùm tamen principaliter tractet ibi de irrationalibus.* Linea irrationalis, siue surda, dicitur illa, quæ est simpliciter incommensurabilis alteri lineæ, vt patet ex decimo Euclidis. *Quæ sit linea irrationalis.*

SCHOLIVM.

Ostendit ratione Geometrica, componi continuum ex minimis, quia circumferentia minor esset æqualis maiori, vel daretur minus minimo, vel diameter esset æqualis costa, vt patet ex figuris.

Ex eodem etiam apparet improbatio alterius antecedentis, de partibus minimis, quia aut illud minimum posset præcisè terminare lineam indiuisibilē simpliciter: aut posset intercipi inter terminos duarum linearum. Si primo modo, minimū ponitur simpliciter punctus indiuisibilis: & tunc est idem ponere isto modo minimum, & simpliciter indiuisibile pro parte. Si secundo modo, ducantur igitur duæ lineæ protractæ à centro ad terminos talis minimi in circumferentia maiore, ita quòd includant præcisè tale minimum in illa circumferentia; tunc quæro, aut includunt aliquod minimum in circumferentia minore: aut præcisè nihil includunt, sed omnino habent idem indiuisibile continuans. Si primo modo, igitur erunt tot minima in minori circulo, quot sunt in maiori: erunt igitur æquales. 14.

Si secundo modo, sequitur quòd circumferentia minor secabitur in vno puncto à duabus rectis lineis exeuntibus ab eōdem puncto: quod est improbatū in primo membro, imò sequitur absurdius, scilicet, quòd lineæ illæ in circūferentia maiori, includant illud minimum: & ducatur à termino vnius ad terminum alterius linea recta secūdùm primam petitionem primi, & tunc illa erit basis trianguli duorum laterum, & per consequens poterit diuidi in duo æqualia, ex 10. primi: & ita non erat minimum, quod datum est esse minimum, imò vlteriùs ducatur aliqua linea æquè distans illi basi trianguli, illa erit minor illa base, ex 21. primi: & ita erit aliquid minus minimo: similiter ista positio siue vno modo, siue alio modo (si tamen intelligatur tale quid, quod non habet partem & partem in toto) concludit commensurabilitatem diametri ad costam, imò æqualitatem, sicut deductum est priùs contra primam opinionem.

Supra n. 12. quia sic pars esset æqualis toti.

COMMENTARIVS.

1. *Continuum non componitur ex partibus minimis.* EX *eodem etiam apparet improbatio alterius antecedentis de partibus minimis.* In principio quæstionis in secundo argumento ponitur duplex antecedens. Primum, quòd omne cõtinuum componitur ex indiuisibilibus. Secundum, quòd omne continuum componitur ex minimis. Vide ibi. Dicit Doctor hîc, quòd est impossibile continuum componi ex partibus minimis: & probat hoc ex eodem medio, quo probauit continuum non posse componi ex punctis. Dicit ergo sic: Aut illud minimum posset præcisè terminare lineam indiuisibilem simpliciter, aut posset intercipi inter terminos duarum linearum. *Si primo modo, tunc minimum ponitur simpliciter punctus indiuisibilis*, & tunc est idem ponere isto modo minimum, & simpliciter indiuisibile pro parte, & sic pars lineæ, & punctus idem erunt, & sic erit idem dicere continuum componi ex minimis, sicut ex punctis. Sequitur: *Si secundo modo*, videlicet, quòd tale minimum sit aliquid interceptum inter terminos duarum linearum: si sic, ergo duæ lineæ protractæ à centro, puta A, ad terminos talis minimi in circumferentia maiore, & dicantur illi termini B, C, ita quòd includunt præcisè tale minimum in illa circumferentia. Tũnc quæro, aut illæ lineæ includunt aliquod minimum in circumferentia minore, aut præcisè nihil includunt, sed omnino habent idem indiuisibile continuans ipsas lineas. Si primo modo, igitur erunt tot minima in minori circulo, quot sunt in maiori: ergo circulus minor erit æqualis circulo maiori. *Si secundo modo, sequitur quòd circumferentia minor secabitur in vno puncto à duabus rectis lineis exeuntibus ab eodem puncto, quod est improbatum in primo membro*, quia sicut argutum est ibi, pars esset æqualis toti, formando ibi angulos, sicut in primo membro.

2. *Ocham quolib. 1. q. 9.* Guliel. Ocham in quolib. 1. qu. 9. recitat sub breuitate rationes Doctoris Mathematicas, præsertim illas, quæ videntur procedere ex eodem medio, quo procedit secunda ratio, & respondet secundùm aliquos, quas responsiones nititur infringere, & sic saluare rationes Doctoris. Et respondetur sic ad secundam rationem, quòd si linea protracta à costa tangeret diametrum directè, tunc solùm tangeret vnum punctum in diametro, & alia linea alium punctum, & concluderet argumentum. Sed quia diameter longior est, quàm costa, ideò quælibet linea protracta à costa in costam tanget diametrum obliquè, & ideò ad minus tangit duo puncta diametri, & sic non concludit ratio, quòd sint tot puncta in costa, quot in diametro, & ponitur exemplum, quia si vna virga cadat super aliam obliquè, plus tangit de ea, quàm si caderet super eam in directum per modum crucis, sicut apparet ad sensum, & sic est in proposito.

Contrà: Si propter hoc linea protracta à costa in costam per diametrum, tangit duo puncta diametri obliquè, quia diameter est longior costa: ergo retenta super eandem longitudinem duarum costarum, si fiat diameter multò longior, poterit tunc numerus punctorum augeri, sicut augetur longitudo diametri, quòd linea protracta à costa in costam tangeret obliquè duo puncta diametri longioris, & secunda linea tria puncta, & tertia linea quatuor puncta, & in fine aliquis punctus illius lineæ protractæ per diametrum, tangit diametrum secundùm longitudinem vnius pedis, vel domus, vel leucæ, ex quo sequitur primò, quòd illa linea protracta à costa in diametrum, non erit recta, quia punctus vnius lineæ tangentis diametrum mouetur superiùs, & inferiùs, quia ex quo ille punctus per te tanget multa puncta diametri obliquè, & aliqua de illis sunt superiùs, aliqua inferiùs, ergo punctus iste tangens ista, mouetur superiùs, & inferiùs.

Secundò sequitur, quòd punctus lineæ tangentis diametrum, erit simul naturaliter in diuersis locis, vel sitibus: quia ex quo tangit sex puncta diametri, tunc erit naturaliter simul, & semel in sex sitibus cum illis punctis, quod est impossibile. 3. *Pulchrum exemplum de virga.* Exemplum de virga, vel de quocunque alio corpore tangente directè, vel obliquè aliquod corpus, non est ad propositum, quia quando virga, vel aliud corpus cadit super aliud obliquè, tũc multæ partes virgæ cadentis tangunt multas partes alterius virgæ, quas priùs non tangebant, & sunt aliæ partes cadentis, & tangentis, quãdo tangunt obliquè, quàm quando tangunt rectè, sicut manifestè patet ad sensum; & ideò non est mirum, si plures partes tangant, quando virga cadit obliquè, quàm quando cadit rectè. Nunc autem in proposito sẽper est idem punctus lineæ tangentis diametrum directè, & obliquè, ideò non est ad propositum.

Item, arguo ad principale, quòd tunc essent æqualia puncta in minori circulo, & in maiori, quia 4. à quolibet puncto maioris circuli per circulum minorem ad centrum commune vtriusque circuli, potest trahi linea recta, imò ex linea recta posita hypothesi, qua tamen lineæ non coincidunt circa centrum. Aut ergo duæ lineæ protractæ, à duobus punctis immediatis circuli maioris transibunt per duo puncta circuli minoris, vel per vnũ tantũm. Si primo modo, habetur propositum, quòd tot sunt pũcta in minori circulo, quot sunt in maiori. Si secundo modo; contrà: Illæ lineæ sunt rectæ, & æquè distantes, similiter si illæ duæ lineæ coincidunt in eundem punctum circuli minoris, tunc ille punctus minoris circuli, in quo coincidunt coëxistet duobus punctis immediatis duarum linearum immediatarum, & eadem ratione potest coëxistere tribus punctis trium linearum tertij circuli maioris, & sic potest coëxistere mille punctis alicuius circuli magni in tali proportione excedẽtis illum paruum circulum, & tunc sequitur necessariò, quòd ille punctus sic coëxistens centum aliis punctis, sit longus sine pluralitate punctorum, vel linea circumferentialis sibi correspondens. Si dicas, quòd idem argumentum est de lineis corporalibus transeuntibus à maiori circulo ad centrum per minorem circulum, quia ille semper magis, & magis approximantur. Aut ergo illæ lineæ corporales transibunt per aliam, & aliam partem circuli minoris, & sic erunt æquales partes in vtroque circulo, aut per eandem, & tunc illa pars per maioritatem circulorum corresponderet mille partibus, & esset in mille sitibus.

Respondeo, quòd non sequitur propter diuersitatem illarum linearum, & circulorum in infinitum, quia non est aliqua pars in maiori, quin sibi correspondeat aliqua pars in minori circulo, licèt multò minor correspondeat. Patet hoc ad sensum, si fiant circuli: & ideò non sequitur, 5 quòd

quòd sint æquales partes eiusdem quantitatis, sed si componatur ex punctis, tunc duobus punctis immediatis in maiori circulo, aut correspondent duo puncta immediata in minori, quia minus non potest correspondere in paruo circulo, quia quilibet punctus est indiuisibilis, aut idem punctus corresponderet vtrique. Si primo modo æqualia erunt puncta vtriusque circuli. Si secundo modo, tunc erit idem punctus in diuersis sitibus, sicut dictum est.

Imò sequitur absurdius. Hîc Doctor deducit ad maius inconueniens, videlicet quòd si illæ lineæ in circumferentia maiore includit illud minimum, quod non est præcisè terminans vnam lineam, si ducatur à termino vnius lineæ ad terminum alterius lineæ, vna linea recta secundùm primam petitionem Euclidis, erit basis trianguli duorum laterum, qui videlicet triangulus constituetur ex linea D,B,& D,A, inter quæ B, C, intercipitur minimum, & tunc linea ducta à B, ad C, erit basis illius trianguli, & tunc illa linea, qua est basis, poterit diuidi in duo æqualia secundùm decimam primi: igitur illud interceptum non fuit minimum, quod tamen datum est esse minimum: imò sequitur, quòd si ducatur aliqua alia linea æquè distans à basi trianguli, in triangulo tamen, illa erit minor illa basi ex 21. primi. & & ita erit minus minimo. Ibi sequitur, *Similiter ista positio si vno modo, siue alio modo,* id est, siue teneat continuum componi ex diuisibilibus, siue teneat continuum componi ex minimis, *si tamen minimum intelligatur aliquid, quod non habeat partem, & partem in toto, concludit etiam commensurabilitatem diametri ad costam, imò concludit æqualitatem*; sicut ponendo indiuisibilia constituere continuè.

SCHOLIVM.

Refutat asserents dari minimum secundùm formam, non secundùm materiam, seu minimum naturale, non Mathematicum: secundùm varios sensus quos id habere potest, tam authoritate, quàm ratione.

Ægid. quodl. 4. q. 6. & quodl. 6. q. 17. Vide Var. hîc t. c. 35. Vide com. 2. Physic. c. 72. ad finem.

AD ista argumenta [a] respondetur, quòd non concludunt contra minimum secundùm formam: & ita ponitur minimum secundùm formam, non autem secundùm materiam: & habetur ista distinctio à Philosopho, primo de Gener. cap. de augmentatione, vbi vult quòd pars secundùm speciem quælibet augeatur, & non secundùm materiam. 15.

Istud dictum [b] tripliciter intelligi potest. vel quòd pars secundùm speciem dicatur pars secundùm formam; pars autem secundùm materiam dicatur pars quanti, inquantùm quanta est: quia quantitas consequitur materiam; & tunc redit in quoddam antiquum dictum, scilicet quòd quanta secundùm quòd quanta, sunt diuisibilia in infinitum, non autem secundùm quòd naturalia.

Vel potest [c] intelligi pars secundùm speciem, quæ potest per se esse in actu, & pars secundùm materiam dicatur pars secundùm potentiam, videlicet pars vt existit in toto; & tunc redit in idem cum alio dicto antiquo, quod est dare minimum, quod potest per se existere: non autem est minimum in toto, quo non est minus existens in eo, in potentia.

Non dari minimum quod sic in non viuentibus.

Aut potest intelligi tertio [d] modo, discordando ab istis duobus dictis antiquis, quòd sit in aliquo, vt minima pars formæ, siue totius inquantùm habet formam: & non minima pars aliqua materiæ, aut totius secundùm materiam; & tunc videtur manifestè falsum, quia nulla pars materiæ in toto est sine forma in actu, nec etiam sine forma eiusdem rationis in totis homogeneis: imò ibi sicut totum diuiditur in partes homogeneas, ita materia per accidens, & forma per accidens diuiditur in partes suas homogeneas: & eo modo, quo est minimum totius, est minimum vtriusque partis, & èconuerso.

Vide c. 60. 68. & 69. 3. Phys. ad propositū.

Omittendo igitur istum tertium intellectum, illos alios duos intellectus excludendo, ostendo quòd non impediunt probationes præcedentes. 16.

Primò [e] quidem hîc arguo contra primam viam, auctoritate Commentatoris, super 3. Physic. super illud *& videmus Plat.* Comment. 61. quære eum ibi.

Ait com. lineam naturalē esse diuisibilem in infinitū. Qualitas sensibilis secundùm Phil. non habet minimum.

Secundò Aristot. [f] de Sensu & Sen. in dubitatione illa prima, vbi allegatur in oppositum: ibi enim licèt dubitationem illam obscurè soluat; hoc tamen certum dicit, quòd qualitates sensibiles sunt determinatæ secundùm species: quod probat, quia vbi extrema sunt posita, necesse est media esse finita: in omni autem genere qualitatum sensibilium extrema sunt posita; quia contraria: sed de quacunque vna qualitate singulari, vtrùm ipsa habeat terminabilitatem in se, videtur dicere, quòd non: quia existunt cum continuitate, ideò habent aliud in actu, aliud in potentia, sicut continuum: hoc est, sicut continuum vnum est per se in actu, & plura in potentia, in quæ per se est diuibile: ita qualitas sensibilis, vt existens in continuo, est vna in actu & plures in potentia, licèt per accidens: & tunc reducta

potentia

potentialitate quanti per ſe ad actum, reducitur etiam potentialitas paſſionis per accidens ad actum, ita quòd nunquam quantitas per diuiſionem diuiditur in quanta Mathematica: quia ſicut ipſe arguebat ad quæſtionem, quòd naturale non componitur ex partibus Mathematicis, ſed naturalibus: ita etiam in tales partes diuiditur. Qualiter autem non faciat ad propoſitum, patebit reſpondendo. *f. Philoſophus pro parte affirmatiua.*

17. Iſtud etiam,[g] ad quod adductæ ſunt auctoritates Commentatoris & Ariſtotelis probatur per rationes, quia quando aliqua paſſio conuenit alicui præciſè ſecundùm aliquam rationem: cuicunque conuenit æqualiter ſecundùm illam rationem, eidem conuenit ſimpliciter æqualiter: ſicut *videre* natum eſt præciſè competere animali ſecundùm oculos, & non ſecundùm manus, cuicunque æqualiter conuenit ſecundùm oculos, ei ſimpliciter æqualiter conuenit, licèt non conueniat ei ſecundùm manus: ſed diuidi in partes integrales eiuſdem rationis extenſas, nulli conuenit niſi per quantitatem formaliter, nec maximo naturali magis quàm minimo: igitur cùm minimo conueniat ſecundùm iſtam rationem: ita ſimpliciter conuenit minimo, ſicut maximo. *Diuidi nõ magis conuenit maximo quã minimo.*

Quòd ſi dicatur,[h] quòd forma minimi prohibet iſtud quod competeret ex quantitate, quantùm eſt ex parte quantitatis. Contrà, ſi per ſe conſequentia aliqua ſunt incompoſſibilia, & illa ad quæ conſequuntur illa, ſunt incompoſſibilia: & multò magis ſi illa, quæ ſunt de eſſentiali ratione aliquorum, ſunt incompoſſibilia, & ipſa erunt: ſed diuiſibilitas in tales partes, vel eſſentialiter conſequitur quantitatem, vel eſt de per ſe ratione eius, ſicut Philoſophus aſsignat rationem eius talem, 5. *Metaph.* igitur cuicunque formæ ponitur iſtud incompoſsibile, ei eſt quantitas incompoſsibilis: & ita ſimpliciter non erit illud diuiſibile inquantùm quantum: quia ſimpliciter non eſt quantum. *Si conſequentia ſunt incompoſſibilia, & illa ad quæ cõſequuntur. Tex. 18.*

Hoc etiam probatur,[i] quia non eſt intelligibile aliquid eſſe quantum, quin ſit ex partibus: nec quòd ſit ex partibus, quin pars ſit minor toto: & ita non eſt intelligibile quòd aliquid ſit quantum indiuiſibile, ita quòd non ſit aliquid in eo minus, eo inexiſtens nec etiam poteſt poni aliqua caro ſimpliciter indiuiſibilis in tota carne; quia ſicut punctus ſeparatus non faceret quantum ſeparatum, ita nec caro punctualis, ſi eſſet cum alia, faceret aliquid maius, nec continuum, nec contiguum. Vnde ita probant rationes Philoſophi, 6. Phyſic indiuiſibilitatem partis alicuius rei naturalis, ſicut alicuius partis quanti inquantùm quantum.

18. Dico igitur, quòd iſta reſponſio de naturali, ſecundùm quòd quantum, & ſecundùm, quòd naturale, ſi poteſt habere aliquam veritatem, debet intelligi affirmando, & negando rationem formalem diuiſibilitatis: ita quòd illa reſponſio, quæ dicit, quòd diuiditur inquantùm quantum, dicit quòd diuiditur per rationem quantitatis, tanquam per rationem formalem diuiſionis: & illa quæ dicit, quòd non diuiditur inquantùm naturale, negat naturalitatem eſſe rationem formalem huius diuiſionis, ſicut ſi diceretur, quòd animal inquantùm habet oculos videt, non inquantùm habet manus. *Naturale ſemper diuiſibile, ſed non quà tale, ſed quà quantum.*

Iſte intellectus verus eſt: ſed ex hoc non ſequitur, quòd ſimpliciter ei non conueniat, quod conuenit ei ſecundùm quantitatem: non enim per naturalitatem concurrentē impeditur illud, quod conuenit naturaliter quantitati: ſicut nec per manus concurrentes in animali tollitur illud, quod conuenit ei ſimpliciter ſecundùm oculos: ita igitur abſolutè eſt omne naturale diuiſibile in ſemper diuiſibilia in infinitum. Sicut ſi illa quantitas, quæ eſt cum forma naturali, eſſet per ſe ſine omni forma naturali: & ita omnes rationes, quæ procedunt de quantitate abſolutè ſecundùm rationem quantitatis, concludunt de ea: vt eſt in naturalibus, quia diuiſibilitas eſt paſsio naturalis eius, & ex conſequenti dicitur de naturali, cuius eſt hæc paſsio.

COMMENTARIVS.

1. *Quid ſit diſtinctio minimi ſecundùm formã, & materiã.* AD *iſta argumenta*. Hîc Doc. recitat opinionem Ægidij quolib. 4. *q.6. & quolib. 6. quæſt.* 17. qui dicit, quòd iſta argumenta Doctoris Mathematica non concludunt contra minimum ſecundùm formam. Et vult, quòd continuum naturale ſit compoſitum ex minimis ſecundùm formam, vt patebit inferiùs, non autem ſecundùm materiam, & habetur iſta diſtinctio, ſcilicet minimi ſecundùm formam, & ſecundùm materiam à Philoſopho *primo de Genor. cap. de augmentatione, text. com.* 35. vbi vult, quòd pars ſecundùm ſpeciem quælibet augeatur, & non ſecundùm materiam.

b *Iſtud dictum tripliciter intelligi poteſt.* Hîc Doctor primò exponit, quomodo pars poſſit intelligi ſecundùm formam, vel ſecundùm materiam. Et ſecundò improbat reſponſionem Ægidij. Dicit ergo ſic. Primò, quòd *pars ſecundum ſpeciem dicatur pars ſecundum formam*; *pars autem ſecundum materiam dicatur pars quanti*

inquantum quanta est, & hæc *quia quantitas consequitur materiam*, & quia formam consequuntur qualitates naturales: ideò pars secundùm speciem, vel secundùm formam, sit pars secundùm naturam. Et vult dicere, quòd continuum potest dupliciter considerari. Vno modo inquantum est quoddam quantum, & sic diuisibile in partes quãtitatiuas. Alio modo inquantum naturale, vt puta inquantum illud quantum est calidum, vel frigidum, & huiusmodi: & sic sit diuisibile in partes calidas, vel frigidas. Addit, quòd tunc redit in quoddam antiquum dictum, scilicet quòd quanta, secundùm quòd quanta, sunt diuisibilia in infinitum, non autem quanta, secundùm quod naturalia, quia vt sic, non sunt diuisibilia in infinitum: puta, quòd quantum calidum non sit diuisibile in infinitum in partes infinitas calidas, ita quòd sit dabilis aliqua minima pars calida, quæ si amplius diuideretur, iam non esset calida. Doctor autem inferiùs probabit quòd etiam quantum naturale sit diuisibile in infinitas partes. Sequitur.

Continuum potest dupliciter considerari.

An quantum naturale sit diuisibile in infinitas partes.

38. c *Vel potest intelligi pars secundum speciem, quæ potest per se esse in actu, & pars secundum materiam dicatur pars secundùm potentiam, videlicet pars, vt existit in toto.* Vult dicere, quòd pars alicuius quanti, si potest per se actu existere, & separata à toto, dicitur pars secundùm speciem, siue secundùm formam: vt verò tantùm inexistit toti, & nullo modo possit per se existere separata à toto, dicitur pars secundùm materiam, accipiendo *secundùm materiam*, vt est secundùm potentiam. Sequitur: *Et tunc redit in idem cum alio dicto antiquo*, &c. Vult dicere secũdùm istam opinionem, quòd licèt possit dari minimum actu existens, non tamen potest dari minimum in potentia, quia quocunque dato in toto, adhuc minus potest dari in potentia. Patet secundùm ipsum Ægidiũ, qui vult vbi suprà, quòd potest dari minimum secundùm formam, ita quòd si amplius diuideretur, non haberet formam naturalem: non autem potest dari minimum secundùm materiam, quia quocunque dato adhuc minus potest dari.

39. d Sequitur, *aut potest intelligi tertio modo*, &c. Dicit ergo Doctor quòd si detur aliquod totũ, puta aqua, vel ignis, & dicatur, quòd posset dari minima pars formæ ipsius ignis (& loquitur hîc de forma partis) non autem possit dari minima pars materiæ, sed data quacunque, adhuc minor potest dari, quòd hoc est manifestè falsum; tum, quia non potest dari aliqua pars materiæ sine forma; tum, quia in homogeneis eo modo, quo est minimum totius, est minimum vtriusque partis, & è contra; patet, quia si potest dari minima pars aquæ, datur minima pars materiæ existens sub minima parte formæ aquæ, & si non potest dari minima pars aquæ, ita quòd quacunque data adhuc minor potest dari; similiter nec potest dari minima pars materiæ, nec minima pars formæ: & tota ratio stat in hoc, quia non potest dari aliqua pars, supple integralis ipsius aquæ, quin semper sit composita ex materia, & forma, & per consequens non potest dari aliqua pars formæ, quæ actu non sit in materia, nec aliqua pars materiæ, quin actu sit sub forma: & hoc est quod dicit.

40. e *Primò quidem arguo contra primam viam auctoritate* Com. 3. Physic. com. 60. ibi: *& videmus Platonem*, propter hoc non ponere infinitum duo, quia existimabat, quòd res potest pertransire secundùm augmentũ, & procedere in infinitum secundùm diminutionem; sed posuit illa duo, & non vtitur eis: in numeris enim non est in infinitum, neque secundùm diminutionem, cùm vnitas sit minima, neque secundùm augmentum; numerus enim peruenit ad decem. Dicit ibi Commentator quòd cùm Aristoteles declarauit, scilicet *in tex. 60.* quòd infinitum inuenitur in diminutione simpliciter, in additione non simpliciter, &c. vide tex 60. cum commento. Hîc ergo Doctor contra primam viam arguit, quæ dicit, quòd licèt detur minimum secundùm formam, non tamen inquantùm quantum, idest, quòd licèt detur minima caliditas, non tamen minima quantitas, quæ subiicitur caliditati, & sic in calido huiusmodi datur minimum calidum, sed non datur minimum inquantùm quantum. Hîc verò Doctor intendit, quòd etiam non detur minimum secundùm formam, & si datur minimum secundùm formam, datur etiam secundùm quantitatem, & primò probat per Commentatorẽ, qui vult contra Platonem, quòd non sit procedere in infinitum in magnitudine, ita quòd quacunque magnitudine data, non sit dabilis maior in infinitum, sed benè in diuidendo est processus in infinitum, & patet *com.* 60 & patet quòd in tali commento non tantùm loquitur de quanto Mathematico, sed etiam de quanto naturali.

Opinio Doctoris.

f *Secundò Aristoteles*, &c. In ista litera multa dicit. Primò quòd qualitates sensibiles sunt determinatæ secundùm species, idest, quòd non possũt esse infinitæ species. Patet, quia infinita nõ habẽt extrema, si enim linea esset actu infinita, nõ haberet extrema terminãtia, quia tũc esset actu terminata, & non terminata; qualitates autem sensibiles habent extrema actu, quia albedo, & nigredo sunt extrema inter omnes colores: & vult ipse Aristoteles quòd omni genere qualitatum sensibilium extrema sunt posita, quia contraria, & per consequens species sensibiles in tali genere sunt finitæ. Secundò dicit ibi, *sed de quacunque vna qualitate singulari*, &c. Dicit Aristoteles quòd qualitas sensibilis singularis, puta hæc caliditas, ex se non habet terminabilitatem, ita quòd non possumus dicere quòd sit tanta caliditas in actu, vel tanta, quia hoc habet à quantitate, in qua est; sicut ergo talis quãtitas est diuisibilis in infinitũ, ita etiam qualitas fundata in ipsa erit diuisibilis in infinitum, saltem per accidens, quia ad diuisionem quantitatis: ergo falsum est dicere, quòd calidum secundùm formam habet minimum, & secũdùm materiam, siuè secundùm quantitatẽ, nõ. 41.

f *Istud etiam ad quod adductæ sunt auctoritates.* Hæc ratio prima est singularis, quæ consistit in hoc: Si *A* est ratio formalis, quare *B* insit alicui subiecto, vbicunque ergo est *A*, ibi & *B*, sicut rationale est ratio formalis, quare inuisibilitas insit homini: ergo vbi est rationale, ibi est risibilitas; sed quantitas est ratio diuisibilitatis: ergo vbicunque reperitur quantitas, illud est diuisibile, vel per se, vel per accidens; per se, vt quantitas; per accidens quod fundatur in quantitate extensibiliter, & subiectum quantitatis. Sicut ergo in maximo naturali est diuisibilitas in plura, ratione quantitatis inexistentis, ita in quocunque paruo naturali est diuisibilitas, cùm in tali semper sit quantitas, nam si subiectum est diuisibile, & fundamentum in illo erit diuisibile, quod intelligatur de fundato ad extensionem subiecti, vel secundùm extensionem ipsius.

Quantitas est ratio diuisibilitatis.

h Quòd

h *Quòd si dicatur quòd forma minimi.* Vult dicere, quòd fortè aliquis diceret, quòd quantitas sub minimo naturali, ideò est indiuisibilis, quia illud minimum naturale, vt est ibi, prohibet huiusmodi diuisionem; & si quantitas illa posset esse sine tali minimo naturali, esset diuisibilis.

43. *Contrà.* Hìc probat Doctor quòd tale minimum si posset dari, non prohiberet huiusmodi diuisibilitatem quantitatis: nam cùm quantitas ex sua ratione formali sit diuisibilis, siue separata; siue coniuncta, semper erit diuisibilis, cùm fortè diuisibilitas sit ratio formalis quantitatis. Expono tamen aliqualiter hanc literam cum dicit, *si per se consequentia aliqua sunt incompossibilia, & illa ad quæ consequuntur illa sunt incompossibilia.* Antecedens est hoc, quantum minimum, consequẽs est hoc, ergo quantum minimum est diuisibile: nam si ista repugnant, scilicet quòd quantum minimum sit diuisibile, etiam antecedens repugnat, scilicet quantum minimum. Patet, quia quantum, vt huiusmodi, est diuisibile, & minimum, vt huiusmodi, est indiuisibile, & sic dicere *A*, est quantum minimum, est dicere *A* est diuisibile, & indiuisibile. Sequitur: *Et multo magis si illa, quæ sunt de essentiali ratione aliquorum, sunt incompossibilia, & ipsa erunt* similiter incompossibilia; patet, quia sicut rationale, & irrationale sunt incompossibilia, ita species constitutæ erunt incompossibiles. Sequitur: *Sed diuisibilitas in tales partes,* scilicet integrales eiusdem rationis, *vel essentialiter consequitur quantitatem, vel est de per se ratione quantitatis, sicut Philosophus assignat rationem eius talem, 5. Metaph. tex.* com. 18. Sequitur *igitur cuicunque formæ ponitur istud incompossibile, ei est quantitas incompossibilis, & ita simpliciter non erit illud diuisibile inquantùm quantum, quia simpliciter non est quantum,* idest, quòd cuicunque formæ ponatur minimum, quod est incompossibile diuisibilitatis, statim ponitur illud non esse quantum, cùm quantum semper sit diuisibile.

Expositio literæ.

44. *Hoc etiam probatur, quia non est intelligibile aliquid esse quantum, quin sit ex partibus.* Quod dicit ibi, quòd caro punctualis cum alia non faceret aliquid maius, nec continuum, nec contiguum, quòd non faciat maius, patet, primo de gener. tex. com. 8. *Diuisio,* inquit, *in duo, vel plura,* scilicet puncta, *neque maius, neque minus priore, quapropter, & si omnes* supple quantitates *componantur,* scilicet ex punctis, *nullam facient magnitudinem.* Et Commentator ibi: *Monstratur,* inquit, *quòd puncta neque augent, neque minuunt magnitudinem, hoc quod cùm nos diuidimus magnitudinem in duobus punctis, aut tribus, deinde componimus eam, tunc magnitudo neque fiet maior, neque minor, & cùm nihil faciunt in paruitute, aut in mngnitudine, necesse est vt non faciant magnitudinem,* Hæc ille. Et quòd non faciat continuum, patet, quia *continua sunt* (secundùm Philosophum 5 Physi.) *quorum vltima sunt vnum,* vnde text. 26. sic ait: *Dico,* inquit, *esse continuum cùm idẽ fiat, & vnus vtriusque terminus eorum, quæ tanguntur, & sic significat rationem continui, hoc autem esse non porest, cùm duo sint vltima,* ibi Commentator. *Continua autem sunt sese, idest, quorum vltima adunantur apud contactum, & fiunt vnum secundùm quod significat hoc nomen, idest, in rebus naturalibus, & artificialibus, in naturalibus verò dicimus quòd continua sunt illa, quorum vltima sunt vnum naturaliter, vt in membris continuis, & in artificialibus quando vltima eorum fiunt vnum per artificium. In mathematicis verò dicimus continua, quando vltimum vnius imaginatur esse commune eis, vt punctus, qui est commune eis, & linea duabus superfioiebus, & ista continuatio non est naturalis,* hæc ille.

Quæ sint continua in naturalibus.

45. Ex hoc apparet, quòd caro punctualis, cum alia carne punctuali non faciet aliquod continuum, quia oportet assignare vltima esse vnum, & hoc per continuationem alicuius medij, quod sit principium vnius, & finis alterius. Nec faceret contiguum, quia *contigua sunt illa, quorum vltima sunt simul, & se tangunt,* ita tamen quòd vltima eorum non sint vnum, sicut est in continuis. Vnde Philosophus 5. *Physic. tex. com. 22. Dico,* inquit, *contigua, dum extrema sunt in simul.* Ibi Commentator *Contigua sunt corpora, quorum vltima sunt, scilicet superficies insimul, ita quòd inter illas non est corpus extraneum, & hæc est contiguatio naturalis: contiguatio verò Mathematica est in magnitudinibus, quorum vltima supponuntur. Si igitur fuerint corpora, superponuntur superficies eorum contiguæ, si superficies superponentur lineæ, & si lineæ superponentur puncta, si dicimus quòd punctus superponitur pũcto. Sed hìc nõ intẽdit Mathematicã, quoniã in Mathematicis duo vltima reuertũtur in vnũ, & sic assimilãtur cõtinuo. In natura verò duo vltima remanẽt duo demõstrata,* hæc ille.

SCHOLIVM.

Refutat alium modum, quo dicitur dari minimum per se existens, non tamen minimum in in toto, quo non est dabile minus, quia partes homogeneæ sunt eiusdem rationis cum toto, & sic diuisibiles vt illud. Ostendit etiam non dari minimum in motu; quia in locali datur successio ex ratione quanti, & sic non tenet prima solutio de minimo secundùm formam. Vide Scot. 6. Physi. quæst. 10.

SEcunda [a] responsio non videtur excludere rationes prædictas, quin totum non esset compositum ex indiuisibilidus, vel ex minimis partibus in toto: tamen videtur posse poni minimum in motu, pro eo, quòd pars motus per se est antequam sit aliquid vlteriùs totius: & illa pars formæ secundùm quam est motus, præcedit omnes alias partes illius formæ, non tantùm natura, sed etiam duratione: & ita tunc videtur esse per se, & non in toto: si igitur sit minimum in naturalibus, quod possit per se esse, videtur esse minima pars formæ, quæ potest induci per motum: & ita minimus motus. 1.

b Sed contra illam responsionem arguo, quia sicut essentiale est quanto posse di-

uidi in partes, ita est ei essentiale, quòd singulum eorum, in quæ diuiditur, possit esse hoc aliquid: igitur nulli eorum repugnat per se esse.

c Confirmatur ratio, & ista consequentia: tum quia partes illæ sunt eiusdem rationis quantùm ad formam, & materiam: cum toto igitur possunt habere per se existentiam: sicut & totum potest. Tum, quia si essent per se, essent indiuidua eiusdem speciei, cuius totum est indiuiduum. Absurdum autem videtur, quòd aliquid habeat in se naturam illam, vnde sit indiuiduum, vel posset esse indiuiduum alicuius speciei: ita quòd simpliciter non repugnat sibi posse esse indiuiduum illius, & si repugnet posse esse simpliciter: & hoc saltem de illis, quæ non sunt accidentia, loquimur enim modo de substantiis homogeneis, quæ non inhærent essentialiter. Tum etiam, quia partes sunt naturaliter priores toto: igitur non repugnat eis contradictoriè posse esse priores duratione ipso toto: sicut quia repugnat ipsi toti esse priùs natura hoc modo, ideò sibi repugnat contradictoriè, ex parte sui esse priùs duratione.

Loquitur de toto homogeneo.

De quo suprà q.4.

Videtur ergo, quoad hoc dicendum, quòd sicut forma naturalis non tollit à toto naturali, quin ita sit totum semper diuisibile per quantitatem: sicut esset, si sola esset ita; etiam non tollit quin quodlibet diuisum posset per se esse, quantùm ex se est, & ex parte sui, sicut posset quælibet pars quantitatiua in quam diuideretur quantum.

Id est in corrũpens.

Et si dicas,[d] quòd statim conuerteretur in continens. Ista responsio non videtur esse ad intellectum quæstionis, quærimus enim minimum potens per se esse ex ratione intrinseca, hoc est, cui per aliquod intrinsecum repugnat contradictoriè minùs eo per se esse: nulla autem ratio huius impossibilitatis intrinseca assignatur, si totum corrumpatur, circumscribamus enim omne continens, & omne corruptiuum, & quòd aqua sola sit in vniuerso, quæcunque aqua data diuidatur, quia hoc est possibile, vt probatum est contra primam responsionem: ista, in quæ fit diuisio non erunt nihila, quia hoc est contra rationem diuisionis: nec erunt non aqua ex sola ratione diuisionis: quia tunc aqua componeretur ex non aquis. Non etiam repugnabit formæ aquæ ista paruitas, quæ iam est in actu, quia ita parua præfuit, licèt in toto: nec per ipsam diuisionem corrumpetur aqua, quia circumscriptum est omne corruptiuum ex hypothesi: non videtur igitur aliqua ratio intrinseca, quare naturali repugnet quin semper quocunque per se existente, possit aliquid minus eo per se existere: licet ratio extrinseca fortè impeditiua talis per se existentiæ assignetur contrarietas corrumpentis. 10.

Nulla diuisio per se facit perire formam diuisi, vnde in non viuentibus non datur minimum quod sic per se loquendo.

Medium naturale est compositum habens qualitates naturales, mathematicum est tantum quantum.

Tex.26.

al. moto.

e Arguo etiam contra vtramque responsionem simul, quia neutra saluat minimum in motu, propter quod improbandum tacta est aliqualiter præcedens deductio, licèt enim medium in motu locali non posset cedere mobili, nisi esset naturale: tamen si per impossibile medium Mathematicum posset cedere mobili Mathematico, verè esset successio in motu tali propter diuisibilitatem medij, priùs enim pertransiret mobile priorem partem spatij quàm posteriorem. Etiam modò, sicut per accidens est in locato, ex parte locati, inquantùm locatum est, quòd habeat qualitates naturales, sicut patet per Philosophum, 4. Physic. de cubo: & per accidens ex parte loci, inquantùm locus est, quòd habeat qualitatem naturalem, ex q.1. de loco: quia licèt naturalitas conueniat locanti, tamen per accidens conuenit loco: ita etiam licèt necessariò, tamen omnino per accidens conuenit motui secundùm locum, siue motui secudùm *vbi*, quod est in locato per se, inquantùm respicit per se locum; quòd qualitas naturalis sit in ipso * motu vel quòd sit in illo, secundùm quòd est motus, siue in magnitudine, super quam fit motus per se, igitur ratio success ionis est quantitas, vel in magnitudine, vel in mobili, vel in vtroque.

Non dari minimum in motu. Vide 10. Metaph. tex.com.4.

f Ex hoc destruitur prima responsio, quòd non faciat pro minimo motu: quia ex quo, secundùm eam, non est accipere in eo minimum secundùm quòd quantum, & successio est in motu locali per se, ex ratione alicuius inquantùm quantum; sequitur quòd in motu locali nullo modo potest esse minimum, & ita nec in aliis motibus, quia non ita immediatè concedatur de alteratione, si ponatur motus, vel successio secundùm formam: tamen sequitur per locum à maiori negatiuè, nullus enim motus velocior est latione, & ita nullus potest habere partes indiuisibiles, si iste necessariò habeat partes diuisibiles.

g Ex eodem etiam destruitur secunda responsio, quòd non faciat pro minimo motu: quia in magnitudine, super quam est motus, non est accipere minimam partem: igitur nec minimum transitum super illam magnitudinem, quia illo minimo transitu oporteret pertransire minimam partem magnitudinis. 21.

Secunda

Id est secundus sensus solutionis Ægidy.

Secunda etiam responsio, quantùm ad minimum motum, destruitur etiam per alia. Primò, quia quando mouens est præsens, & vincens, super motum non potest poni illa ratio extrinseca, propter quam negatur tale minimum posse per se esse, scilicet præsentia corruptiui quia præsentia mouentis, & producentis tale minimum tunc vincit omne contrarium corruptiuum.

Partes minimi per se non conuerti in corrumpēs.

Similiter quodcunque datum minimum in successiuis posse esse in fluendo, hoc est minimum ibi simpliciter esse in toto: quia pars successiui non habet aliud esse in toto, quàm vnam partē fluere ante aliam partem, quæ partes fluentes integrant totum, sicut igitur in toto permanente, hoc est, partem esse in toto. est partem permanentem esse continuam alteri parti permanenti in toto: ita in successiuo, partem esse in toto: est partem fluentem continuari alteri parti fluenti: 43.

COMMENTARIVS.

1\. a *Secunda responsio non videtur excludere, &c.* Hîc Doctor dicit, quòd secunda responsio (quæ fuit quòd minimum secundùm formam potest dari, sic intelligendo, quòd aliquod minimum naturale sic potest per se existere, quòd si ampliùs diuideretur non posset per se existere) non excludit illas rationes Mathematicas: nam ex ista responsione videtur sequi, quòd potest haberi minima pars motus per se existens, quæ si ampliùs diuideretur, non esset aliqua pars motus per se existens, & similiter potest haberi minima pars formæ per se existens, vt puta minima pars albedinis, quæ si ampliùs diuideretur in partes non esset albedo: hoc idem esset dicendum de minima carne, & de minimo osse.

Declaratio literæ.

Declaro tamen hanc literam. Cùm dicit. *Tamen videtur posse poni minimum in motu pro eo, quòd pars motus per se est, antequam sit aliquid alterius totius*, patet, quia si detur motus vnius horæ, primò habetur aliqua pars motus, quàm illa intelligatur pars motus vnius horæ. Sequitur: *Et illa pars formæ, secundùm quam est motus præcedit omnes alias partes illius formæ, non tantùm natura, sed duratione*, patet: quia si acquiratur aliqua albedo successiuè, secundùm quam sit motus, priùs duratione habetur vna pars, quàm alia: patet, quia si non priùs duratione, sequeretur quòd omnes partes illius formæ, secundùm quam est verus motus, haberentur in instanti temporis, & sic motus fieret in instanti, quod est impossibile. Sequitur: *Et ita tunc videtur esse per se, & non in toto.* idest, quòd illa pars motus prior, & similiter illa pars formæ prior, priùs intelligerentur habere *esse* per se existens, quàm essent in aliquo toto. Sequitur: *Si igitur sit minimum in naturalibus, quod possit per se esse, videtur esse minima pars formæ, quæ possit induci per motum*, & per consequens posset dari minimus motus, quod est inconueniens.

An minimū possit dari.

2\. b *Sed contra istam responsionem arguo.* Hîc Doctor arguit, quòd tale minimum non possit dari, quia si illud minimum diuideretur in partes, quælibet pars esset hoc aliquid, & per consequens illud tale non esset minimum per se existens. & probat, quia sicut essentiale est quanto posse diuidi in partem, ita est ei essentiale, quòd singulum eorum, in quæ diuiditur, possit esse hoc aliquid: igitur nulli eorum repugnat per se esse: cùm ergo minima pars formæ naturalis sit quanta, sequitur, quòd erit diuisibilis in partes, & illæ partes, in quas diuiditur essent per se hoc aliquid.

c *Confirmatur ratio, & ista consequentia.* Cōsequentia est ista, quanto est essentiale, posse diuidi in partes: ergo est ei essentiale, quòd singulum eorum, in quæ diuiditur possit esse hoc aliquid. Probat modò istam consequantiam: tum, quia partes illæ sunt eiusdem rationis, quantùm ad formam, & materiam cum toto, igitur possunt habere ex se existentiam. Loquitur hîc Doctor de toto homogeneo constituto ex partibus quantitatiuis: & sic si diuidatur, puta caro, in decem partes, illæ partes sunt eiusdem rationis cum toto, quia quælibet pars est caro, & sunt eiusdem rationis, & quantùm ad materiam, & quantùm ad formam; patet, quia sic totum componitur ex tali materia, & tali forma, ita quælibet pars componitur ex simili materia, & ex simili forma, vt patet: ergo si totum potest esse per se aliquid, sequitur, quòd quælibet pars possit per se existere, & esse hoc aliquid. Sequitur

Tum quia si essent per se, essent indiuidua eiusdem speciei, sicut & totum est: hoc patet, quia si caro esset diuisa actu in mille partes, quælibet pars esset per se indiuiduum carnis, accipiendo tamen illas partes, vt abstrahunt ab *hîc & nunc*, & actuali existentia, sicut etiam est de tota carne singulari: ergo sicut non repugnat toti carni singulari posse per se existere, ita nec cuilibet parti: & hoc est quod dicit Doctor ibi: *Absurdum autem videtur*, Hîc Doct. non loquitur de indiuiduis accidentalibus, quia illa non possunt per se existere, cùm aliis inhæreant, sed loquitur de indiuiduis substantialibus, & homogeneis. Sequitur: *Tum etiam quia partes sunt naturaliter priores toto*, Hoc patet per vnam propositionem Doctoris sæpè adductam, quod est prius natura alio positiuè non repugnat sibi posse esse prius duratione, vt suprà patuit *in isto 2. dist. 2. q. 4. & in 3. dist. 3. & alibi sæpe.*

Indiuidua accidentalia non possunt per se existere.

Et si dicas, quòd statim conuerteretur in continens, idest, quòd si diceretur, quòd si minima caro diuideretur in duas partes, illæ partes conuerterentur statim in continens, puta in aëre, vel in aliquo alio dissoluente, & corrumpente illas partes, & conuertente illas in aërem, vel in aquam & sic non possent per se stare.

Litera clara est.

e *Arguo etiam contra vtramque responsionem simul.* Hîc Doctor probat quòd ista opinio non possit saluare minimum in motu. Nam hæc opinio vult expresse, quòd in motu sit dare minimum, quòd motus componatur ex minimis: nam ex quo ista opinio vult, quòd minimum tantùm sit secundùm formam, & motus (si per possibile, vel impossibile omnis forma natura- 3.

lis

lis esset sequestrata à quantitate) adhuc esset verè successiuus, & sic daretur motus non habens minimum.

Declaratio literæ. Declaro tamen hanc litteram, *licèt enim medium in motu locali non posset cedere mobili, &c. Prius enim pertransiret mobile priorem partem spatij, quàm posteriorem*: medium naturale non tantùm est compositum ex materia, & forma, sed etiam est compositum ex partibus quantitatem habentibus, quod medium non est sine qualitatibus naturalibus consequentibus ipsum, vt patet de aëre, qui inquantùm est corpus naturale, potest cedere mobili, vt patet per experientiam: sed si tale medium esset tantùm corpus Mathematicum includens lineam superficialem, & profunditatem non posset cedere mobili. Hoc idem dico de corpore mobili, quod nisi esset corpus naturale, non posset localiter moueri, loquendo de motu locali circunscriptiuo, *si tamen per impossibile medium Mathematicum*, scilicet corpus Mathematicum *posset cedere mobili Mathematico*, videlicet corpori Mathematico, *verè esset successio in motu tali propter diuisibilitatem medij*. Sequitur.

An medium naturale sit sine qualitatibus naturalibus.

4. *Etiam modò sicut per accidens est in locato ex parte locati, inquantùm locatum est, quod habeat qualitates naturales*, patet hoc, quia locatum inquantum locatum non includit per se qualitates naturales: patet, quia ratio, quòd aliquid possit locari circunscriptiuè est vltima superficies ipsius corporis locati: quod modò tale locatum sit calidum, vel frigidum, & huiusmodi, accidit sibi inquantùm locatum, & hoc patet, 4. *Phy. t. c.* 76. vbi sic habetur: *At verò, & cubus habet magnitudinem tantam, quantam continet vacuum, quod si calidum est, aut frigidum, aut graue, aut leue, nihilominus alterum inesse ab omnibus passionibus est, & si non diuisibile sit ab illis*, idest, quòd si ponatur corpus esse calidum, vel frigidum, &c. illud corpus erit aliud ab illis passionibus, etiam posito quòd sit inseparabile ab illis. Sequitur: *Quare & si separetur ab omnibus illis, & neque leue, neque graue sit, continebit æquale spatium*, & vide ibi Commentatorem, qui prolixè declarat intentum. Sequitur, *& per accidens ex parte loci inquantum locus est, quòd habeat qualitatem*, patet, quia locus est vltimum corporis ambientis immobile primum, vt patet 4. *Phy. t. c.* 41. illud vltimum est vltima superficies corporis continentis, vt suprà patuit, *q.* 1. *de loco*: accidit ergo corpori locanti, vt locanti qualitas naturalis: patet, quia non locat inquantum calidum, vel frigidum, sed ratione vltimæ superficiei. Sequitur, *quia licèt naturalitas conueniat locanti, tamen per accidens conuenit loco*. Vult dicere, quòd quamuis aëri, vel aquæ, conueniant qualitates naturales, ita quòd aqua determinet sibi de necessitate talem qualitatem naturalem, illa tamen qualitas conuenit loco, scilicet, vltimæ superficiei aquæ tantùm per accidens, quia ratio locandi circunscriptiuè est tantùm vltima superficies locantis. Sequitur. *Ita etiam licèt necessariò, &c.* Vult dicere Doctor in sententia, quòd licèt naturalitas semper insit motui locali, tamen accidit sibi inquantùm est motus localis.

Doctrina peripatetica.

Pro clariori intelligentia huius literæ declaro
5. aliqua. Primò, quòd *vbi* est in locato per se, inquantùm respicit per se locum: non enim *vbi*, quod est respectus locati circunscriptiuè ad locans circunscriptiuè, in nullo modo dicendi per se conuenit locato, cùm sit accidens omnino inseparabile: sed locatum inquantùm respicit locũ, siuè sub illa ratione, sub qua respicit locum, includit *vbi* per se, quia tunc talis respectus sibi necessariò inest; sicut dicimus, quòd Francisco sub illa ratione, qua respicit filium, inest per se paternitas, licèt absolutè non insit per se. Nec accipio hic *per se* secundùm aliquem quatuor modorum, sed accipio *per se*, idest, absolutè. Et sic cùm dicit Doctor quòd locatum per se respicit locum per se, &c. idest, quòd si accipiatur locatum absolutè per se, & sub illa ratione præcisè, quâ respicit locum, non conuenit sibi naturalitas aliqua. Secundò, motus localis præcisè consideratur secundùm quòd aliquid mouetur acquirendo aliud, & aliud *vbi*; & talis motus localis circunscriptiuus fit ratione magnitudinis, vel ipsius mobilis, vel spatij, super quod transit mobile. Ratione ergo magnitudinis, vel spatij fit motus localis, quòd modò mobile, vel spatium habeant qualitates naturales, vt præcisè considerantur inquantùm fit ibi motus localis accidit eis, cùm ratio successionis sit quantitas, vel in ipsa magnitudine, vel in mobili, vel in vtroque, & sic patet ista littera.

Quomodo locatum respiciat locum.

Ex hoc destruitur prima responsio, quòd non faciat pro minimo motu, nam opinio illa habet dicere secundùm primam responsionem, quòd possit dari minima pars motus; sed hoc patet esse falsum, & contra opinionem illam, quia secundùm eam, non est accipere minimum in motu, secundùm quòd quantum, & successio est in motu locali per se ex ratione alicuius, inquantum quantum: patet, quia talis successio fit ratione quantitatis, vel ipsius mobilis, vel medij, vel vtriusque, vt dixi suprà; & sic in motu locali nullo modo potest esse minimum. Addit Doctor quòd *nec in aliis motibus*, puta augumentationis, vel alterationis; quia licèt non ita immediatè concedatur de alteratione, si ponatur motus, vel successio secundùm formam; tamen sequitur per locum à maiori negatiuè. Nullus enim motus velocior est latione, & ita nullus potest habere partes indiuisibiles, *si iste necessariò habeat partes diuisibiles*, patet, quia si caliditas, quæ acquiritur in aliquo subiecto, siue in aliqua magnitudine possit acquiri, secundùm partes indiuisibiles, tunc talis motus esset velocior quolibet motu locali; patet, quia ille motus est velocior, qui mensuratur minori tempore cæteris paribus. Nulla autem pars motus localis, quæcunque sit illa, potest acquiri in instanti, sed tantùm acquiritur in tempore, cùm motus non fiat in instanti: sed si aliqua pars alterationis esset indiuisibilis, illa acquireretur in instanti; patet, quia non posset acquiri successiuè, & sic patet quomodo in alteratione non datur minimum, nec multò minùs in augmentatione. 6.

Percipe diligenter æquo animo.

g *Ex eodem etiam destruitur secunda responsio, &c.* Secunda responsio fuit, quòd non potest dari minimum per se existens, & sic minimus motus per se existens. Et quòd non possit dari minimus motus per se existens, patet, quia si motus est super aliquam quantitatem, oportet quòd sit transitus primò alicuius partis: sed in quantitate secundùm illam opinionem non datur minima pars: ergo nec in motu, qui est super illam quantitatem dabitur minimum, quod est contra illam opinionem. 7.

Secunda etiam responsio, &c. Vult dicere Doctor quòd hæc secunda responsio, quæ est de minimo per se existenti, primò destruitur quantùm ad hoc, quod dixit, quòd si minimum diuideretur

conuer

conuerteretur in continens,&c.Probat,quòd non conuerteretur, puta in casu, quando mouens est præsens,& vincens super motum.

Similiter quodcunque datum minimum, &c. Hîc Doctor specialiter probat de motu, quòd si daretur minimus motus per se,qui esset quoddam totum,tunc partes illius dicerentur partes inquãtùm fluunt, nam fluendo vna continuatur alteri, quia prima pars fluit,& secunda aduenit:sic ergo si minimus motus diuideretur, & partes illæ non per se existerent,non esset inconueniens,cùm non sit de ratione partis successiui, quòd actu existat, sed quòd fluat; sicut ècontrario est de ratione permanentis, quòd partes non fluant, sed quòd permaneant in toto, & sic patet quomodo non oportet recurrere ad hoc, quòd illæ partes conuerterentur in continens.

8. *Dubia notabilia ex conclusionibus Doc.*

In litera Doctoris quinque conclusiones videntur prima facie dubiæ, quæ hîc per ordinem ponuntur,contra quas multis mediis instatur,vt magis earum veritas elucescat.

Conclusio prima: Sicut quælibet pars quanti inquantùm quantum potest per se esse, ita quælibet pars quanti naturalis inquantùm quantum naturale potest per se esse,siuè non repugnat posse per se esse.

Conclusio secunda:Omne ens naturale homogeneum est simpliciter diuisibile in semper diuisibilia in infinitum.

Conclusio tertia: Sicut essentiale est quanto posse diuidi in partem,ita est essentiale,quòd singulum eorum in quæ diuiditur possit esse hoc aliquid.

Conclusio quarta:Si singulum eorum, in quæ diuiditur quantum potest esse hoc aliquid, igitur nulli eorum repugnat posse per se esse.

Conclusio quinta:Partes sunt naturaliter priores toto, igitur non repugnat eis contradictoriè posse esse sine ipso toto.

9. Contra primam arguitur,& accipio ignem,pro quanto naturali, qui est verè suppositum. Et primò sic; si quælibet pars ignis potest per se esse: ergo quælibet diuisa erit verè suppositum.Patet, quia sicut ignis totus ponitur suppositũ, quia potest per se stare,ergo & quælibet pars ignis potest per se esse:ergo quælibet diuisa erit verè suppositum:patet,quia sicut ignis totus ponitur suppositum,quia potest per se stare,ergo & quælibet pars, si potest per se stare,& tunc in eodem igne erunt plura supposita;& tunc contradicit sibi,quia *in 2. dist.* 15. probat quòd elementa non sunt misto, quia tunc essent plura supposita in eodem misto, quod est inconueniens apud eum.

Secundò, sequeretur quòd vna pars ignis non posset communicari igni vt pars, quia hoc est contra rationem suppositi:suppositum enim dicit negationem duplicis dependentiæ,scilicet actualis, & aptitudinalis; vel ergo pars ignis esset in igne violenter, vel nullo modo posset communicari,vt pars:vtrumque est inconueniens.

Tertiò, sequitur quòd ex pluribus partibus ignis non posset constitui vnus ignis totalis, quia si quælibet nata est per se stare, & verè suppositum ex illis non potest fieri vnum, quia ex duobus entibus in actu, saltem vltimato, cuiusmodi est suppositum, non fit vnum ex 7. *Metaph.*

Quartò: quia illa similitudo non valet de quanto inquantùm quantum, & de quanto naturali inquantùm naturale:quia pars quantitatis separata non est suppositum, sicut nec tota quantitas;& ideò non videntur sequi illa inconuenientia de partibus quanti inquantùm quantum, quæ sequuntur de quanto naturali inquantùm naturale,quia quælibet pars eius,si posset per se stare,esset suppositum.

Quintò, sequeretur quòd minima pars ignis posset verè agere,sicut & totus ignis compositus: patet, quia esset simpliciter eiusdem rationis, & eiusdem speciei specialissimæ, & talia sic se habent,quod conuenit vni,& alteri cõuenit.

Respondeo ad primum,quòd Doctor non contradicit sibi, quia si quatuor elementa essent in misto,essent quatuor supposita perfecta, quæ non concurrunt ad constituendum tertium; & essent ibi supposita verè distincta,& verè subsistentia,& non tantùm inexistentia.Hîc autem essent supposita tantùm inexistentia, & partes vnius suppositi totalis. 10.

Ad secundum, dico primò,quòd nihil est propriè suppositum, quod est natum esse pars alterius,quia hoc est contra rationem suppositi.Dico secundò, quòd communicari alteri potest intelligi multipliciter. Primò in ratione suppositi, ita quòd in se non sit suppositum, sed tantùm in altero,sicut natura humana in Verbo. Secundò, vt sit suppositum in se,imperfectum tamen,& quòd sit pars integralis alterius.Et tunc dico, quòd pars in toto non tantùm subsistit subsistentia totius, sed etiam propria.Dico tamen distinguendo,quòd *pars* potest multipliciter accipi. Primò pro parte integrali. Secundò pro parte essentiali. Secundò modo pars essentialis separata nunquam esset suppositum propriè,& sic dicitur suppositum ratione totius essentialis. Primo modo aut est pars totius homogenei,quod non est natum esse pars alterius compositi heterogenei: aut est pars homogenei, quod est natũ esse pars alterius heterogenei, sicut caro hominis. Primo modo dico, quòd quælibet pars nata est esse suppositum,vt patet de partibus ignis,vel lapidis;& sic tale suppositum potest esse pars alterius integralis; & tales partes sunt ibi, quasi secundùm iuxtapositionem: ibi enim non est informatio vnius partis ab alia. Secundo modo dico, quòd si pars illius heterogenei nata sit esse suppositum, quòd etiam quælibet pars illius partis homogeneæ nata est esse suppositum. Ex hoc etiam apparet clarior responsio ad primum argumentum, quia in misto elementa non ponerentur vt partes integrales, nec alicuius homogenei,nec heterogenei,sed ponerentur partes essentiales misti;& tunc est inconueniens ponere plura supposita esse partes essentiales alicuius, Posset etiam dici secundùm aliquos, quòd pars ignis separata est actu suppositum, & vnita non est actu suppositum,sicut natura humana vnita actu Verbo non est suppositum in se, sed separata sic. Sed hoc non videtur esse verum, quia pars ignis non est in igne, sicut natura humana in Verbo; quia ignis non videtur terminare in ratione supsuppositi dependentiam suæ partis integralis, cùm totus ignis dependeat in essendo, & existendo à suis partibus integralibus, licèt partes vt in toto habeant perfectius *esse* pro quanto participant *esse* totius,non tamen propriè dependent à toto, vt à supposito, imò, quod sic terminat dependentiam in ratione suppositi est prius: sed partes, vt constituunt totum integrale, sunt priores, ergo:videtur ergo alia responsio melior.

Pars potest multipliciter accipi.

11. Ad tertium dico, quòd Philosophus loquitur de partibus essentialibus, vt patet ibi, & non de partibus integralibus, quæ integrant totum quasi secundùm iuxta positionem, cùm quælibet pars sit distinctè signabilis, quia suppositum, non est perfectibile essentialiter ab alio, nec potest aliud essentialiter perficere, & sic Philosopho 8. *Met.* loquitur, quòd ex duobus entibus in actu non fit tertium essentialiter.

Ad quartum dico, quòd est simile quantùm ad hoc, quòd sicut pars quanti separata ab ipso, ita potest existere sicut quantum, licèt nullo modo sit suppositum; quia nec quantum, si tamen quantum esset suppositum, ita quælibet pars esset suppositum separata, sed quia quantum naturale, vt ignis est verè suppositum, ita & quælibet pars homogenea illius erit suppositum separata.

Ad quintum dico, quod requiritur etiam debita dispositio ad hoc, vt possit agere, qualis non apparet in minima parte ignis, & de hoc dicam inferiùs.

12. *Instatur contra secundã.* Contra secundam arguitur primò, quia si quælibet pars quanti naturalis est diuisibilis in infinitum: ergo pars erit æqualis toti: patet, quia ita pars est diuisibilis in infinitas partes sicut totum; ergo. Tum, quia infinitum posset excedi; patet, quia totum continet plures partes, quarum quælibet est diuisibilis in infinitum: ergo.

Secundò sic; ergo possunt esse infinitæ partes in actu: patet, quia frustrà est illa potentia, quæ nõ potest reduci ad actum. Dum, quia potentiæ passiuæ correspondet aliqua actiua; sed quantum est diuisibile in infinitas partes: ergo aliqua potentia actiua potest illud actu diuidere.

Tertiò datur prima, & vltima pars quanti: ergo non est diuisibile in infinitum. Patet consequentia, quia tale non habet nec primum, nec vltimum. Antecedens patet, quia quantum terminatur duobus punctis, modò pars terminatur ad punctum indiuisibiliter; patet, quia illa immediatè tangit punctum, ita quòd inter punctum, & illam partem immediatè tangentem, non est alia pars.

Quartò, sequeretur quòd aliquod quantum naturale esset intensiuè infinitum; patet, accipio ignem intensum vt duo, si est diuisibilis in infinitos ignes, quilibet eorum erit intensus vt duo, & sic essent in eodem igne actu infinitæ perfectiones, quia quælibet pars ignis in se est perfectionis vt duo.

Quintò, sequeretur quòd quælibet substantia naturalis esset composita ex infinitis substantiis: patet, quia tales sunt diuisibiles in infinitas substantias, vt patet de igne, aqua, & huiusmodi; sed hoc videtur impossibile; tum, quia agens non posset generare substantiam, nisi transiret infinitas partes, infinitum autem non potest pertransiri. Tum, quia generatio non esset in instanti, quia diuisibile in infinitum ab agente naturali non potest transiri in instanti, maximè si sit substantia generabilis.

Sextò sequeretur, quòd intellectus creatus simul posset infinita distinctè cognoscere. Patet, quia Angelus distinctè, & perfectè cognoscit ignem: ergo distinctè cognoscit omnẽ partẽ ipsius ignis, & illæ sunt infinitæ: ergo. Illud enim distinctè cognoscitur, cuius omnes partes actu perfectè cognoscuntur, vt patet à Doctore *in* 1. *dist*. 3. *q*. 2.

13. Septimò, sequeretur quòd quælibet pars ignis cùm sit ita nata per se, esset sicut totus ignis, vt patet in prima conclusione, quòd posset causare speciem intelligibilem in intellectu, puta Angeli, quia etiam de singularibus habetur species intelligibilis, vt patet à Doc. *in* 2. *dist*. 3. *q. vlt.* & sic infinitæ partes ignis possent actu causare in aliquo intellectu creato infinitas species intelligibiles, quod est simpliciter impossibile.

Octauò, Si ignis est diuisibilis in infinitos ignes, ergo quilibet est ita obiectum per se intelligibile actu, sicut ipse ignis. Patet consequentia, quia quilibet includit quiditatiuè ens, quod ponitur adæquatum obiectum intellectus; ergo erunt actu infinita intelligibilia naturaliter mouentia intellectum; ergo quando ignis mouet actu intellectum ad sui cognitionem, quælibet pars ignis actu mouet ad sui cognitionem. Nec valet dicere, quòd vt separata mouet, sed non vt pars. Contrà, quia præcisè est eadem entitas vnita sicut separata, ergo, &c. Et vltrà sequitur, quòd actu causantur infinitæ intellectiones in intellectu, quia quælibet pars, vt separata, nata est habere, & causare propriam intellectionem; ergo & vnita, cùm sit simpliciter eadem entitas.

Nonò, sequeretur quòd Sol cùm sit verè quantus, esset verè diuisibilis in infinitas partes, quarum quælibet esset Sol, & sic non repugnaret posse esse plures Soles, quod videtur contra Philosophum. Consequentia patet, quia omne quantum est diuisibile in infinitas partes; ergo.

Decimò arguitur, quia etiam passio entis naturalis esset diuisibilis in infinitas passiones; & sic sequeretur quòd sicut ignis posset comburere magnum lignum, ita quodlibet pars ignis, cùm illa pars sit æquè intensa. Sequeretur etiam, quòd sicut aliquod graue moueret se ad centrum, ita & quælibet pars posset se mouere.

Respondeo ad primum. Dico primò, quòd & si pars sit æqualis toti secundùm partes proportionales, non tamen est æqualis secundùm partes quantitatiuas. Dico secundò, quòd *maius*, & *minus* sunt tantùm passiones quanti finiti, & non infiniti, vt dicit Doctor *in isto* 2. *dist*. 1. *q*. 3. Et cùm dicitur, quòd infinitum excederetur, dico quòd pars secundùm partes proportionales est ita infinita sicut totum, nec in toto possunt esse plures partes, quia in vtroque sunt infinitæ; si enim in toto essent plures, possent numerari, incipiendo à prima parte, quæ non est dabilis; sunt tamen in toto plures secundùm quantitatem, sed non secundùm proportionem. 14. *Soluuntur instantia.*

Ad secundum dico, quòd etsi tales potentiæ sint reducibiles ad actum, non tamen simul, sed successiuè in infinitum, vt patet in corpore. q. 9. Cùm dicitur de potentia actiua, concedo quod eo modo, quo ponitur passiua, potest poni actiua correspondens, & sic concedo quòd sicut quantum est successiuè diuisibile in infinitas partes, ita potentia actiua potest successiuè diuidere; modò repugnat quanto posse simul diuidi in infinitas partes, vt patet à Doctore q. 9. vide ibi.

Ad tertiũ facilis est respõsio. Dico enim quòd licèt pars immediatè terminetur ad punctũ, & versus punctũ immediatũ nõ sit diuisibilis, tamẽ simpliciter est diuisibilis ex alia parte in infinitum.

Si dicatur, sicut in quãto datur primũ punctũ, vt patet, ergo pars, quæ immediatè sequitur punctũ, erit prima pars quanti: patet, quia illa tangit punctũ indiuisibiliter, quia ante illa immediata non est prior, quia tunc non esset immediata puncto.

Dico, quòd non potest dari pars aliqua, quæ sit omnino indiuisibilis, quia quacunque data, etiam immedia-

immediatissima puncto, cùm sit quanta est diuisibilis in infinitum, & si diuisibilis, ergo non primò: imò dico, quòd ipsi puncto vna est immediatior alia in infinitum, quia quacunque immediata assignata, adhuc alia est in infinitum immediatior.

15. Ad quartum dico; quòd si poneretur albedo intensa vt vnum, & esset extensa super magnam superficiẽ, ita esset intensa in minima parte, sicut in tota superficie, vt patet à Doctore *in 1. dist. 2.* & idẽ gradus intẽsionis ita perfectè esset in minima parte, sicut in tota superficie: si ergo esset diuisa in infinitum, in qualibet parte esset tantùm vnus gradus intẽsionis, & si modò sint vnitæ, ita possũt omnes habere proprium gradũ intẽsionis; non tamẽ sequitur, quòd sit infinitè intensa, quia omnes illi gradus sunt simpliciter eiusdem rationis, ita quòd quilibet est præcisè intensus vt vnum, siue quælibet pars est præcisè intẽsa vt vnũ, & hoc nõ facit maiorem perfectionem intensiuam; sed maior perfectio intensiua est secundùm alium, & alium gradum intensionis, ita quòd intensa vt quatuor, est perfectior intensa vt vnum.

Responsio singularis & notabilis.

Dico etiam, quòd albedo illa esset infinita tantùm extensiuè, quia sicut in illa sunt infinitæ partes, & quælibet habet proprium gradum intensionis, ita sunt ibi infiniti gradus intensionis, & sic infinita tãtùm extensiuè. Nec est inconueniẽs esse aliquod infinitũ extẽsiuè, & hoc tántùm secũdùm gradus inexistentes, sicut etiam ignis est infinitus extensiuè, quia diuisibilis in infinitas partes, quæ actu sibi inexistunt, & quælibet pars habet propriam perfectionẽ. Esset tamen incõueniens, quòd in igne essent infinitæ partes actu subsistentes, & diuisæ, quia tũc daretur infinitum in actu secundùm numerum, quod est contra Philosophos, licèt fortè non esset inconueniens, nec repugnans veritati. De hoc vide Doctorem *in 3. dist. 14.* Posito ergo, quòd in vno quanto sint infinitæ perfectiones, ita quòd quælibet pars habeat propriam perfectionem, & sic infinitæ perfectiones secundùm infinitas partes, & sic infinitum extensiuè, non tamen sequitur, in quanto sunt actu infinitæ perfectiones inexistentes: ergo est infinitum intensiuè. Quia si esset infinitũ intensiuè, quælibet pars quanti haberet infinitos gradus intensionis. Nam gradus intensionis sic se habent, quòd quãdo dicimus album est intensum vt quatuor, omnes illi gradus sunt in qualibet parte albi, & si esset intensum in infinitum, in qualibet parte albi essent infiniti gradus intensionis. Non sequitur, ergo in albo sunt infiniti gradus intensionis, sed infinitæ partes inexistentes, reddendo singulos gradus singulis partibus: ergo album est infinitum intensiuè: non sequitur, sed tantùm sequitur: ergo est infinitum extensiuè, & etiam extensiuè est tantùm infinitum secundùm *quid*, quia tantùm secundùm partes inexistentes.

16. Si dicatur, quòd benè sequitur, est infinitum extensiuè, ergo & intensiuè; quia plura bona æqualia, puta decem, æquiualent vni bono intensiuè, puta si sint decem alba intensa vt duo, æquiualent vni albo intenso vt viginti & hoc patet à Doctore *in 1. dist. 2. & in quolib. q. 20.* ergo si in vno albo sunt infinitæ partes æquales secundùm perfectionem, tunc æquiualent bono infinito intensiuè, & sic si essent actu infiniti homines, æquiualerent bono infinito intensiuè.

Respondeo, concedendo quòd æquiualerent alicui bono infinito intensiuè, & hoc loquendo de gradibus intensionis consequentibus perfectionem non specificam, sed indiuiduorum. Si ergo essent infinitæ albedines actu, quarum quælibet esse intensa vt vnum, vel vt duo, æquiualerent vni albedini intensiuè infinitæ, licèt talis albedo nullo modo esset possibilis, vt patet subtiliter à Doctore *in 3. dist. 13.* & sic vnum singulare albedinis excederet in infinitum alia singularia albedinis.

Notabilis distinctio.

Si dicatur, quòd tunc talis albedo intensiuè infinita esset Deus, quia infinitæ perfectionis.

Dico, quòd *infinitum intensiuè* accipitur, pro nunc, dupliciter, quia quoddam dicitur infinitum intensiuè præcisè secundùm gradus consequentes naturã indiuidui, sicut dicimus, quòd vna albedo est intensior alia: & tale infinitum, puta aliqua albedo, & si excedat omnem albedinem in infinitum secundùm gradus intensionis, consequentes conditiones indiuiduales, non tamen excedit aliã secundùm gradus consequentes naturam specificam, siue secũdùm gradum specificum, quia vt sic, etiam minima albedo est ita specificè, siue quiditatiuè perfecta, sicut infinita albedo intensiuè. Aliud est infinitum intensiuè secundùm gradus specificos, siuè quiditatiuos, siue secundùm gradus consequentes præcisè naturam specificam, & tale infinitum æquiualet secundùm perfectionem infinitis speciebus: & hoc modo ponitur natura diuina intensiuè infinita, & infinitum primo modo dicitur infinitum secundùm *quid*, quia non diceretur absolutè infinitum ens simpliciter, quia adhuc esset ens limitatum. Sed secundo modo, diceretur infinitum simpliciter, quia infinitum ens simpliciter excludens omnẽ imperfectionem, & includens omnem perfectionem simpliciter. Et sic patet quid dicendum ad difficultatem. Sed an tale infinitum secundùm *quid* sit in genere, vide quæ dixi *in primo, dist. 8. quæst. 2.*

Ad quintum, concedo quòd est ex infinitis substantiis; & etiam patet responsio ex dictis suprà, quomodo infinitum non potest pertransiri. 17.
Et cùm dicitur de generatione. Dico primò, quòd fit in instanti, quia illa primò terminatur ad substantiam, vt priorem quantitate, & sic simul tota inducitur. Dico secundò, quòd non habeo pro inconuenienti, quòd substantia generetur in tempore, vt patet à Doctore *9. Metaph.*

Quomodo intellectus Angeli non cognoscit infinita.

Ad sextum dico, quòd intellectus Angeli potest cognoscere ignem distinctè, secundùm omnes partes essentiales, & secundùm omnes partes integrales secundùm quantitatem, sed non secundùm proportionem, quia actu non cognoscit infinita, potest benè cognoscere infinita in infinitum semper cognoscendo vnum post aliud. Dico secundò quòd fortè non esset inconueniens, quòd cognosceret infinitas partes inexistentes, sed non infinitas subsistentes, sed prima responsio est melior, vt videtur.

Ad septimum dico, quòd si pars ignis esset separata, & disposita, posset causare propriam speciem, sed quando est vnita, & pars totius, tunc concausat, & sic concedo quòd omnes partes ignis æquè dispositæ concurrunt ad causandum tantùm vnam speciem intelligibilem ipsius ignis, an modo separata possit, de hoc aliàs.

Ad Octauum concedo, quòd si quælibet pars ignis esset per se, esset per se actu intelligibilis, si tamen esset disposita, & posset causare partialiter sui cognitionẽ, tamẽ vt est pars alterius, omnes illæ partes æquè propinquæ & dispositæ concurrũt concausando tãtùm vnã intellectionẽ, qua cognoscitur

scitur totũ & pars, non tamen quòd simul omnes partes secundùm proportionem distinctè concipiantur, sed sufficit, quòd confusè concipiantur.

An possint esse plures soles.

Ad nonum concedo, quòd non repugnat posse esse plures Soles, etiam secundùm viam Philosophi, vt patet à Doc. *in 2. dist. in. 3. & in quolib. quæst. 1.*

Ad vltimũ cócedo, quòd totũ potest mouere se, quia est dispositũ, cùm sit debitæ quantitatis, sed negatur, quòd quælibet pars, cùm non sit in debita quantitate. Et licèt Doctor *in isto 2. dist. 2. q. 10.* dicat, quòd quælibet pars grauis moueat se, debet intelligi, vt est in toto graui, quia tunc quælibet concurrit, hoc idem dico de igne & caliditate.

18. Contra tertiam conclusionem, & probo, quòd non quodlibet pars esset indiuidua, puta alicuius ignis. Primò sic, quia si ignis est vnum singulare, & diuidatur in plures partes, quarum quælibet est singularis, sequitur quòd quælibet habebit propriã hæcceitatẽ, & tunc quæro aut habebit illam priùs, aut in diuisione fuit causata? non primò, quia tunc vnum singulare non esset vnum singulare, quia in eo essent plures singularitates, imò infinitæ: non secundo, quia non videtur, quòd in diuisione continui statim causetur noua entitas absoluta, qualis est hæcceitas.

Secundò si hic ignis est diuisibilis in plures ignes singulares (cùm singularitas sit prior quantitate, loquendo de singularitate substantiæ, vt patet à Doctore *in dist. 3.*) sequitur quòd hæc substantia lapidis esset diuisibilis in partes infinitas, & sic hæc substantia lapidis necessariò includeret infinitas, hæcceitates: si enim non esset sic diuisibilis, nunquam per quantitatem aduenientem posset actu diuidi, & sic sequeretur quòd nunquam posset esse aliquod singulare substantiæ, quin semper includeret infinitas singularitates, quod est valde inconueniens.

Tertiò arguitur, quia secundùm Doctorem *in 2. dist. 3.* singularitas est realiter idem naturæ, cuius est: ergo singularitas ignis erit simpliciter idem realiter naturæ ignis contractæ per singularitatẽ, & simpliciter realiter idem cum tota natura contracta: ergo non posset diuidi natura ignis contracta, quin & eius singularitas diuideretur, quod videtur inconueniens, quia singularitas est indiuisibilis, quia est idem quo singulare est indiuisum à se, & diuisũ à quolibet alio. Et vltrà, si ponatur diuisibilis, tunc sequitur, quòd vna pars singularitatis erit præcisè idem cum vna parte naturæ contractæ, & alia pars alteri parti, & sic de aliis, & sic nulla vna singularitas esset idem toti naturæ contractæ, quod est inconueniens;

19. Quartò arguitur, quia plura singularia eiusdẽ speciei specialissimæ non concurrunt ad compositionem alicuius tertij: patet, quia duo homines non faciunt vnum hominem, nec duo lapides vnum lapidem, quia tunc non essent in recta linea prædicamentali, quia pars non est in Prædicamento, vt etiam patet à Doctore *in 2. dist. 1. q. vlt.*

Pars non est in prædicamento.

Quintò arguitur, vnum indiuiduum nunquam est in potentia, vt perficiatur ab alio indiuiduo eiusdem speciei, vt patet, sed si partes ignis essent indiuidua, tunc perficerentur ab ipso toto igne, patet per Doctorem *in 3. dist. 1. contra opi.* quia partes in toto sunt in potentia ad formam totius, & perficiuntur à forma totius.

Respondeo ad primum, concedo quòd quælibet pars habet propriam hæcceitatem, & hoc ante diuisionem, quia partes sunt priores toto, & per consequens in illo priori habent propriam hæcceitatem, sicut propriam entitatem.

Ad secundum concedo, quòd substantia ignis, vt prior quantitate est diuisibilis in infinitas substantias, & cócedo, quòd includit infinitas hæcceitates. Et cùm dicitur in primo argumento, quòd tunc non esset vnum singulare. Dico, quòd si totum integrale dicit aliam entitatem realiter distinctam ab omnibus partibus integralibus, quòd ignis erit vnum singulare vna hæcceitate realiter eadem sibi. Si verò non dicat aliam entitatem à partibus, tunc dico, quòd erit vnum singulare aggregatum ex infinitis partibus singularibus, & sic erit constitutum ex infinitis singularibus. Et vltrà concedo, quòd in substantiis homogeneis non potest dari aliquod singulare quin illud sit diuisibile in infinita singularia.

Totum physicum non potest separari à partibus.

Ad tertium dico, quòd si totum integrale dicit aliam entitatem à partibus, quòd habet hæcceitatem realiter eandem sibi, & sicut illa entitas resultans est indiuisibilis in plures tales entitates, sic & eius hæcceitas, sicut humanitas est indiuisibilis in plures humanitates, ita & eius hæcceitas. Si verò totum integrale non dicit aliam entitatẽ à partibus. Dico, quòd quælibet pars habet propriam hæcceitatem contrahentem illam partem ad *esse* indiuiduale, quæ est eadem sibi, sed ex omnibus partibus integratur totum.

Ad quartum dico, quòd intelligitur sic, quòd non concurrunt ad componendum tertium sic, quòd vnum singulare sit potentiale ad aliud, ita quòd vnũ informetur ab alio, sed nõ intelligitur, quòd non possint concurrere ad integrandũ aliquod totũ, vbi non est informatio vnius ab alio.

Ad quintum dico, quòd totum non informat partes, nec perficit per informationem, vt patet à Doctore *in 3. dist. 2.* sed pars, vt est in toto dicitur perfici pro quanto, dicitur participare perfectionem totius, non quòd ibi sit aliqua informatio, & sic Doctor intelligit.

Contra quartam arguitur primò, quia quantũ, vt ignis, diuiditur in materiã, & formã, & forma est verè indiuiduũ, vt patet à Doctore *in 2. dist. 3.* & tamen forma secundùm Philosophũ non potest per se esse, quia tantùm habet *esse* in composito, vt etiã tenet Doctor *in 2. dist. 17. & in 4. dist. 43. q. 2.* 20.

Quomodo forma sit verè indiuiduum.

Secundò arguitur, si minima pars ignis, qui est indiuiduum potest per se esse, siue existere, aut est ratione quantitatis, aut ratione substantiæ ignis, non primò, quia nullũ est accidens, quod sit alicui ratio subsistendi, vt patet: non secundò, quia ponitur, quòd indiuiduum quanti, vt quantum potest esse per se esse.

Tertiò arguitur, nihil quod habet esse inexistens potest per se esse: sed omnes partes quanti existunt ipsi quanto; ergo non possunt subsistere; si enim possent per se stare, cum in quanto sint infinitè inexistentes, sequeretur quòd actu possent infinitè subsistere.

Respondeo ad primum, quòd talis diuisio non intelligitur in partes essentiales, sed in partes integrales.

Ad secundum dico, quòd ratio per se standi est duplex negatio, de qua Doctor *in 3. dist. 1. q. 1.* quæ duplex negatio tantùm nata est inesse substantiæ perfectæ, quæ nata est verè subsistere, sicut substantia composita reponibilis in Prædicamento, vel substantia simplex, vt Angelus, vel alia substantia simpliciter immaterialis, de quibus *in 3. Doctor, & in 1. & in quolib.*

Ad

Ad tertium negatur ista propositio, scilicet quòd nihil inexistens alteri possit per se stare; quia videmus per experientiam, quòd pars quanti inexistit quanto, & tamen separata per se existit. Et cùm dicitur, quòd tunc possent infinitæ subsistere, concedo successiuè, sed non simul in actu, vel infinitæ in infinitum, vt dixi suprà.

21. Contra quintam. Et primò probo, quòd partes non sunt naturaliter priores toto, quia aut sunt priores positiuè, aut priuatiuè, seu negatiuè. Si primò, sequitur quòd actu possunt existere sine toto, vt patet à Doctore in 2. immò quod est sic prius natura, est etiam prius duratione, vt patet à Doct. in 2. dist. 1. q. 2. & in 3. dist. 3. q. 1. Si secundò, sequitur quòd si non præuenirentur ab aliquo causando totum, quòd essent priores duratione, vt patet à Doctore *in 2. vbi suprà*.

Secundò arguitur, quia hæc conclusio non tantùm est vera de partibus integralibus, sed etiã de partibus essentialibus. Tunc sic, si forma substantialis ignis est naturaliter prior composito, & certum est, quòd non habet *esse à se*; ergo ab alio; ergo productio priùs terminatur ad formam, quàm ad compositum; ergo non producitur eadem productione, qua & compositum, quod est contra Doct. in 2. dist. 17. & in 4. dist. 43. quæst. 2. etiam de anima intellectiua, secundùm viam Philosophi.

Tertiò arguitur principaliter, quia sequitur quòd forma partis haberet *esse* existentiæ, & non esse præcisè in composito, quod est contra Doctorem *in 2. dist.* 17. quòd autem haberet *esse* existentiæ, patet, quia forma dat *esse* principaliter composito, vt ab omnibus conceditur, & per te est prior naturaliter composito, ergo in illo priori habet verum *esse* reale.

Quartò arguitur contra illud, quod dicit, quòd *partibus non repugnet posse esse sine composito, quia priores naturaliter*, quia sequitur quòd forma ignis & materia possent existere sine composito ignis, quod est impossibile apud Philosophum; quia & si ponuntur separata, scilicet forma & materia, sequitur quòd forma materialis posset existere sine materia, & è contra.

22. Quintò arguitur, quia forma, & materia, etiam vt simul vnita, sunt prius composito, saltem naturaliter; ergo possent esse vnita sine cõposito, quòd est simpliciter impossibile, & sic anima, & corpus possent simul esse vnita, & tamen homo nõ esset.

Sextò, si pars, vt naturaliter prior toto, potest esse sine toto, sequitur, quòd omnes partes alicuius totius integralis, etiam vnitæ, possint esse sine toto integrali; patet, quia vt vnitæ, sunt naturaliter priores toto, ergo, &c.

Septimò, Si omnes partes totius integralis, siue alicuius quanti possunt esse sine ipso toto, quia priores natura, ergo infinitæ partes actu possunt esse, & non inexistentes toti. Patet consequentia, quia totum in actu dependet ab omnibus suis partibus; ergo oportet quòd omnes partes prius habeant esse in actu, quàm intelligatur totum, & sic infinita in actu.

Octauò sic; causa non causat, nisi sit in actu, vt patet 3. *Phy. & 5. Metaph.* & causa etiam quando causat est prior causato, vt patet à Doctore *in 2. dist. 1. & alibi*, sed omnes partes totius integralis suo modo causant totum; ergo in illo priori sunt in actu, ergo actu sunt infinitæ partes priores toto, & per te eis non repugnat posse esse sine toto, ergo possunt esse actu infinitæ partes, & non inexistentes toti.

Nonò principaliter arguitur contra hoc, quod in conclusione innuit, scilicet quòd *non repugnat priori naturaliter posse esse sine posteriori naturaliter*, quia multa videntur sequi inconuenientia. Sequitur primò, quòd non repugnat animæ intellectiuæ posse existere sine intellectu & voluntate, cùm sit naturaliter prior ipsis, vt potest elici à dictis Doctoris *in 2. dist.* 16. Nec valet dicere, quòd non distinguitur realiter: modò propositio Doctoris debet intelligi de distinctis realiter. Contrà, quia ipse simpliciter loquitur, nam apud ipsum subiectum, & propria passio realiter non distinguuntur, & tamen conceditur, quòd non repugnat subiecto posse esse sine passione, quia prius naturaliter, vt patet *in 2. dist. 2. par. 1. q. 1.* vbi admittit illam conclusionem Henrici.

Decimò arguitur, quia sequitur quòd essentia diuina, cùm sit naturaliter prior attributis, & proprietatibus personalibus, posset esse sine illis; patet, quia priori naturaliter non repugnat, &c. illud autem est possibile, quod non repugnantiam includit simpliciter; sed omne possibile in diuinis ad intrà est necessariò ibi in actu, vt patet à Doctore *in 1. dist. 2.* & in *quoli. q. 2.* ergo actu erit sine attributis, & personis. 23. *Essentia diuina est prior attributis.*

Vndecimò, Si sic, sequitur quòd Deus posset facere punctum sine linea, cùm sit prius naturaliter illa, & realiter distinctum. Similiter posset facere instans alicuius temporis sine tali tempore, à quo etiam realiter distinguit. Sequitur etiam, quòd posset facere motum sine tempore, cùm sit prior natura tempore, & realiter distinctus à tempore, vt ipse videtur tenere *in 2. dist. 2.*

Duodecimò videtur sequi, quòd non repugnaret rei posse esse sine modo suo intrinseco, cùm res sit naturaliter prior suo modo, cùm sit immediatum fundamentum illius, & sic homo posset esse sine finitate, & Deitas sine infinitate, quæ infinitas est gradus intrinsecus, vt patet à Doctore *in 1. dist. 3. & in quolib. q. 5.*

Respondeo ad primũ, concedo vtrunque membrum; & concedo quòd ex ratione earum formali non repugnat esse priùs duratione; sed si non possunt, hoc est, quia vnitæ necessariò causant totum, quam causalitatem propter eius imperfectionem Deus supplere non potest, & sic patet ad primum & secundum membrum. Dico vltrà, quòd conclusio Doctoris magis est de partibus integralibus, quia illæ possunt manere separatæ, non tamen ad inuicem vnitæ. 24.

Ad secundùm, concedo quòd per diuinam potentiam forma ignis posset esse sine composito, & sine materia; & sic propria productione produci, vt etiam patet à Doctore *in 2. dist. 22. q. 2.* Dico secundò quòd Doctor *in dist. 17. secundi*, loquitur de facto, & secundùm viam Philosophi, & verũ est quòd si productio terminaretur ad formã pro aliquo instãti, in quo nõ terminaretur ad cõpositũ, tunc forma posset per se stare: si enim pro aliquo instanti, ergo & pro aliqua duratione; sed quia agẽs naturale in nullo instãti potest producere formã, nisi in materia, ad quã vnionẽ sequitur necessariò cõpositũ, ideò dicitur quòd forma eadẽ porductione producitur, quã & cõpositũ, quia cõpositũ propriè per se existit, & forma dicitur existere, quia compositum existit. Et ex hoc apparet responsio ad tertium argumentũ, quia non repugnat per diuinam potentiam posse existere sine composito. De facto & per potentiam creaturæ non *Compositum per se existit.*

non existit, nisi quia compositum existit. Ex his etiam apparet responsio ad quartum argumentū.

25. *Totum non dicit tertiam entitatem aliam à partibus.* Ad quintum, concedo quòd ex ratione formali partium etiam vnitatum non repugnat posse existere sine composito, sed quia necessariò vnitæ causant compositum vna materialiter, & alia formaliter; ideò non possunt esse sine composito, nec Deus potest supplere causalitatem earum; sicut etiam non repugnat albedinem esse sine albo, tamen albedini inhærenti subiecto repugnat esse sine albo.

Causa quomodo sit prior effectu. Ad sextum dico primò, quòd partes integrales vt vnitæ, non sunt naturaliter priores toto, quia totum integrale dicit tantum partes vnitas; non enim dicit tertiam entitatem aliam à partibus. Dico secundò, quòd si diceret tertiam entitatem, quòd ipse vt vnitæ essent priores, & vt sic, absolutè loquendo, non repugnaret esse sine toto, sed est repugnantia, quia necessariò vt partes materiales causarent ipsum totum.

Ad septimum dico, quòd vt vnitæ non sunt priores toto, vt dixi suprà, & si sint priores vt suprà ad sextum.

Ad octauum dico, quòd causa est prior effectu, quando per ipsam causatur aliud, vt patet de efficiente, & etiam de causa materiali & formali respectu compositi, quia est aliud ab ipsis causis; sed partes integrales homogeneæ non causant aliud à partibus, quia totum integrale nihil aliud est quàm partes vnitæ simul. Dico secundò, quòd si teneatur quòd causant aliud à partibus, quòd absolutè non repugnat, &c. sed repugnat aliunde, quia scilicet causant necessariò tale compositum materialiter.

Ad nonum, & ad alia sequentia, respondeo vnica responsione, quòd tali priori ex sua ratione formali non repugnat, sed si repugnat, repugnat, propter aliquod concomitans, puta vel quia identificantur realiter posteriori, vel quia necessariò est causa intrinseca compositi, vel ex aliquo alio.

SCHOLIVM.

Nunc soluit probationes adductas num. 1. pro secundo argumento, & refutando modum aliorum, explicat illam propositionem, possibile est continuum diuidi in omnia in quæ diuisibile est, *circa quam pulchra habet logicalia, de quibus vide Lychet. & Tartaret. hic & ipsum Scot. 6. Phys. q. 2.*

Rogerius Baconis in opere maiori ad Clementem Papam 4. vide 1. de gen. t. 9.

SIc igitur a improbatis illis duabus deductionibus antecedentibus, respondendum est ad probationes adductas pro eis.

Ad primam dicitur quòd licèt possibile sit continuum posse diuidi secundùm omne signum: non tamen est possibile diuisum esse; quia ista diuisio est in potentia & in *fieri*, & nunquam potest esse tota in *facto esse*, & tunc ad illas probationes adductas in oppositum, conceditur de quacunque vna potentia ad vnam factionem, non tamen de infinitis actionibus, cum quarum vna reducta ad actum, necessariò stat alia non reducta ad actum: ita est in proposito, quòd sunt infinitæ potentiæ ad infinita *diuidi*: cum quarum vna reducta ad actum, necessariò stat alia non reducta ad actum: & ideò licèt concedatur possibilitas ad *diuidi*; non tamen ad *diuisum esse*. 22.

Com. 66. Confirmatur ista [b] responsio per Auer. super 3. Physic. vbi assignat rationem illius probationis Philosophi, *quantam contingit magnitudinem esse in potentia, tantam contingit esse in act.*, non sic in numeris, propter hoc, quòd omnes illæ potentiæ, quæ sunt ad partes magnitudinis, sunt potentiæ eiusdem potentialitatis & eiusdem rationis, non sic in numeris.

Contra istud sequitur per te, continuum potest diuidi secundùm *A*: igitur possibile est ipsum esse diuisum secundum, *A* & ita de *B*, & *C*, & quocunque alio singulari, & hoc determinato, vel indeterminato: quia nulla vna diuisio potest esse, quæ non potest esse completa: igitur omnes singulares antecedentis inferunt omnes singulares consequentis: igitur antecedens infert consequens, & potest diuidi in infinitum: ergo possibile est diuisionem esse iam factam in actu in infinita.

Quòd si dicis singularia [d] consequentis repugnare, non autem singularia antecedentis: contra ex compossibilibus nunquam sequuntur incompossibilia: sed ex singularibus illis sequuntur illa patet inductiuè: igitur, &c.

Sed respondetur, quòd ista propositio, *possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum*, posset distingui secundùm compositionem & diuisionem, vt esset sensus compositionis iste, quòd hæc propositio est possibilis, *possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum*: sensus autem diuisionis est, quòd in continuo est diuidi posse ad quodcunque signum. Primus sensus est verus: secundus falsus. Vel potest distingui, secundùm quòd signum potest distribuere diuisiuè, vel collectiuè. Posset etiam distingui, quòd *possibile* posset præcedere signum vel subsequi: & si præcederet, esset propositio falsa, quia notaretur, esse vna potentia ad attributionem prædicati: si sequeretur, esset vera, quia notaretur potentia multiplicari ad multiplicationem subiecti. 23.

Istæ responsiones [e] non videntur multùm Logicæ. Tertia non, quia modus compositionis, puta possibilitas, non videtur posse distribui ad plures possibilitates, siue impossibilitates pro pluribus instantibus possibilibus, vel imposibilibus, seu incompossibilibus: & non notaretur prædicatum vniri subiecto pro aliquo vno instanti. Nec secunda responsio aliquid valet, quia illa non habet locum, nisi accepto hoc signo, *omnis*, in plurali, sicut ibi: *Omnes Apostoli Dei sunt duodecim*, nec responsio prima videtur valere, quia necesse est accipiendo extrema pro eodem tempore, vel pro alio, quòd *possibilitas* dicat modum compositionis vnientis extrema. *Reycit tres responsiones Baccon.*

24. f Omittendo longas, & prolixas euasiones illarum improbationum, dico, quòd ista propositio signat vnionem prædicati cum subiecto posibiliter pro aliquo vno *nunc*, licèt illud *nunc*, sit indeterminatum; & tunc illa expositio esset vera, si talis ampliatio compositionis posit fieri virtute posibilitatis. Non enim potest fieri ampliatio ad plura *nunc*, vt non notetur posibilitas compositionis pro aliquo vno *nunc*, siue extrema accipiantur pro eodem *nunc*, siue pro alio: puta si sedens accipiatur pro vno instanti, & stans pro alio. In omni sensu oportet quòd possibilitas modificet ipsam compositionem iungentem extrema pro aliquo vno *nunc*, tamen indeterminato.

Ita in proposito, notatur diuidi vniri continuo secundùm signum, & pro quolibet eius: & hoc pro aliquo *nunc* indeterminato: hoc autem est impossibile, quia quandocunque vnitur sibi prædicatum pro aliquo, vel aliquibus singularibus, necessariò sibi repugnat pro aliis: necesse est enim, sicut dicit prima responsio, quòd cum reductione potentiæ, non tantùm ad *factum esse*, sed ad *fieri*, stet alia potentia non reducta, nec ad actum *facti esse*, nec etiam *fieri*: quia necesse est diuisione existente in *fieri*, vel in *facto esse* secundùm A, aliquid continuum terminari per A: & ita potentiam, quæ est in illa parte continui, non reduci ad actum.

Sed si arguas [g] quælibet singularis est vera, igitur & vniuersalis. Posset dici, quòd singulares sunt veræ, non tamen compossibiles: & vtrumque requiritur ad possibilitatem vniuersalis.

Contrà, simul hæc est vera, continuum potest diuidi secundum A, & secundum B, & C, & sic de quolibet alio singulari simul. Et si dicas, quòd singulares sunt compossibiles accipiendo potentiam, sed non actum terminantem potentiam pro eodem, puta est simul possibile continuum diuidi secundùm A, & secundùm B, & C, non tamen est possibile simul diuidi secundùm A, & B, & C, &c. Arguo quòd non oportet accipere possibilitatem diuidendi pro eodem *nunc*, ad hoc, vt vniuersalis sit vera: quia singulares absolutè enunciantes prædicatum de singularibus, sufficienter enumeratis, inferunt vniuersale absolutè enuncians idem prædicatum: sed si tales singulares sunt veræ omnes in se & absolutæ: igitur & vniuersalis.

Respondeo, [h] quòd singulares propositiones de possibili absolutè sumptæ*, non inferunt formaliter vniuersalem de possibili: sed est fallacia figuræ dictionis, à pluribus determinatis ad vnam, possunt enim singulares ex vi sermonis vnire prædicatum subiecto pro aliquo *nunc*: vniuersalis autem vnit prædicatum subiecto pro quolibet eius vniuersaliter: & ideò procedit ex forma significandi à pluribus determinatis ad vnum. *Id est, à pluribus instantibus ad vnum. Vide Scot. li. Elench. q. 40. & seq.*

Ista est ratio quare à præmissa de possibili vt *nunc*, & alia de possibili pro alio *nunc*, non sequitur conclusio de possibili simpliciter & absolutè: quia præmissæ illæ non [i] significant ex forma sua extrema vniri ipsi medio: & sic non sequitur vnio extremorum inter se, nec etiam est possibilis pro aliquo eodem. *Ex præmissis de possibili vt nunc non infertur conclusio de possibili simpliciter.*

25. Et si quæras qualiter sint accipiendæ singulares de possibili, vt sufficienter inferant vniuersalem.

Dico, quòd oportet eas accipi in compositione specificata pro eodem *nunc* indeterminato: puta posibile est diuidi secundùm A, pro aliquo *nunc*, & posibile est diuidi secundùm B, pro eodem, & secundùm C, pro eodem *nunc*: & sic de singulis, & tunc sequitur vniuersalis & aliter non.

Et si arguas, [k] quòd istæ singulares sunt alterius vniuersalis, puta istius, possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum secundum vnum *nunc*, quæ formaliter differt ab illa alia.

Respondeo, [l] quòd differunt secundùm vocem, quia hoc quod ista exprimit hîc, alia ex consignificatione verbi demonstrat extrema vniri.

Et si dicas, quòd etiam hoc modo specificando prædicatum pro aliquo *nunc* determinato, vel indeterminato nulla singularis repugnat alij, vt posibile est diuidi secundùm

dùm B, pro eodem *nunc*, non repugnat isti, possibile est diuidi secundùm A, pro eodem *nunc*, & ita de C, & de quolibet alio singulari, quia si aliqua repugnaret, aut esset illa, quæ reciperet punctum immediatum, aut mediatum; non illa, quæ acciperet mediatum; quia diuisio secundùm vnum signum, non impedit diuisionem secundùm aliud signum mediatum: nec ista, quæ immediatum, quia nullum est immediatum: igitur singulares vt inducunt vniuersalem istam, vt nunc sunt veræ & composibiles.

Logica resolutio. Respondeo, dico, quòd cuilibet singulari acceptæ, vel acceptibili, nulla singularis determinata accepta, vel acceptabilis repugnat indeterminata compositione pro eodem *nunc*: tamen quicunque acceptæ [m] repugnant infinitæ indeterminatæ.

Et ratio illius repugnantiæ est assignata priùs ex impossibilitate reductionis omnium potentiarum simul ad actum. Huius simile non habetur faciliter in aliis: benè enim potest poni exemplum, vbi quælibet singularis est possibilis: & tamen vniuersalis non est possibilis, quia aliqua vna singularis, alicui vni singulari est incompossibilis: sicut possibile est omnem colorem tibi inesse, hæc est impossibilis, quia aliqua vna determinata singularis alteri determinatæ repugnat: sicut te esse album, repugnat isti, te esse nigrum. Tamen ponamus, [n] quòd iste non posset portare decem lapides, sed nouem tantùm: & sint illi lapides decem æquales, ista propositio, *possibile est omnem lapidem portari ab isto*, falsa est: & non quia aliqua singularis in se sit falsa, nec quia aliqua singularis determinata sit alicui determinatè incompossibilis: sed aliquibus determinatis est aliqua indeterminata incompossibilis: quæcunque enim nouem singularia sunt compossibilia, & decimum indeterminatè est incompossibile eis. Isto modo debet intelligi responsio Auerroïs super I. de Generatione, qui dicit, quòd facta diuisione in vno puncto, prohibetur fieri diuisio in alio puncto: non quidem in aliquo alio determinato signato, vel signabili: sed in aliquo indeterminato. 26.

Exemplo declarat, quomodo repugnat continuum secundum omnē partem esse diuisum. Cap. 9.

Et tunc respondetur [o] ad argumentum factum contra me priùs de mediato & immediato, quòd etiam fit contra eum. Dico, quòd non est dandum, diuisionem fieri in aliquo immediato, sed in aliquo mediato: non tamen determinato, siue signato, siue signabili, sed indeterminato: quia quodcunque determinatum mediatum accipiatur, posset diuisio stare secundùm illud signum, simul cum diuisione secundùm istud significatum: repugnabit tamen diuisioni isti diuisio secundùm aliud significatum mediatum secundùm aliquid, scilicet quòd non est in continuo determinato ad hoc indiuisibile.

Sed si quæras de ista [p] propositione, *possibile est continuum diuidi secundùm quodcunque signum*, ista potest concedi: quia hoc signum *quodcunque* non tantùm est distributiuum, sed etiam partitiuum: ita quòd ad veritatem vniuersalis, cuius subiectum distribuitur per *quodcunque*, sufficit sigillata attributio prædicati cuicunque singulari, ita quòd non omni singulari simul, sed cuicunque indifferenter: & non oportet quòd aliis, *omnis* autem non sic significat, sed significat subiectum simul accipi pro quolibet respectu prædicati:

Id est, pro alio & alio nunc, non pro eodem.

De hoc autem [q] signo *quilibet*, est dubium, vtrùm significet idem cum eo, quod est *omnis*, vel cum eo quod est *quicunque*. Et quodcunque horum ponatur, dicendum est de illo, sicut de illo, cui æquiualet, cùm tamen de intellectu constat, non est vis facienda in nomine.

COMMENTARIVS.

1. a *Sic igitur improbatis illis duabus deductionibus.* Nunc Doctor respondet ad probationes secundi argumenti in principio quæstionis facti, quo probabatur hoc antecedens, scilicet quòd *successiuum componitur ex indiuisibilibus*; & probatio stat in hoc; possibile est successiuum diuidi in omnia illa, in quæ est diuisibile; ergo possibile est ipsum esse diuisum in omnibus, in quibus possibile est ipsum diuidi; & sic si est diuisibile in infinitas partes actu, possunt esse infinitæ partes. Patet ista consequentia per illud Philosophi 6. *Phys. tex. com.* 92. Quod impossibile est fieri, impossibile est factū esse, vbi sic habetur: *Quòd, inquit, impossibile est vniuersaliter esse non erit, & quod impossibile est etiam transmutari, non transmutatur ad illud, ad quod non potest transmutari*, & ibi Commentator. *Dico*, inquit, *quòd nunquam diuiditur illud, quod impossibile est diuidi, cùm intellectum fuerit ex hoc illud, quod intendimus per indiuisibile*, & parum infrà: *Omne quod impossibile est generari, impossibile est ipsum incipere in generatione; & vniuersaliter, omne, quod impossibile est transmutari, impossibile est ipsum incipere in transmutatione*, Hæc ille.

Ad hanc rationem respondet Rogerius Baconis in opere maiori ad Clementem Papam IV. concedendo, quòd possibile sit continuum diuidi secundùm omne signum, puta secundùm omnem partem signatam, secundùm quam est diuisibile; negat tamen possibile esse ipsum esse actu diuisum, quia ista diuisio est in potentia, & in *fieri*, & nunquam potest esse tota in *facto esse*, & tunc ad illas

Rogeri. Bac. in opere maiori ad Clem. Papam IV.

illas probationes adductas in oppositum, concedit de quacunque potentia ad vnam factionem, id est, quod potest fieri vna potentia, potest actu esse vna actione; non tamen hoc sequitur de infinitis actionibus, cum quarum vna adducta ad actum necessariò stat alia non adducta ad actum; sicut si calor infinitorum graduum esset acquisibilis infinitis actionibus successiuè, ita quòd vna actione tantùm acquiratur vnus gradus: & alia actione alius; non sequitur: potest acquiri infinitis actionibus, ergo actu possunt esse infinitæ actiones; sic est in proposito, quia in continuo sunt infinitæ potentiæ ad infinita *diuidi*, cum quarum vna reducta ad actum necessariò stat alia non reducta ad actum; patet, quia est vna potentia ad *diuidi* in duas partes primò, & data vna parte est in potentia ad *diuidi* in duas alias primò, & sic in infinitum; licèt ergo concedatur possibilitas ad *diuidi* in infinitas partes, non tamen conceditur possibilitas ad esse diuisum actu in infinitas partes.

2. b *Confirmatur ista responsio per* Auer. super 3. Phys. comm. 69. vbi assignat rationem illius probationis Philosophi. Quantam contingit magnitudinem esse in potentia, tantam contingit esse in actu. *Quantum*, inquit Aristoteles, *contingit potentia esse, & actu contingit tantumdem esse.* Dicit Commentator quòd non est sic in numeris, propter hoc quòd omnes illæ potentiæ, quæ sunt ad partes magnitudinis sunt potentiæ eiusdem potentialitatis, & eiusdem rationis: non sic est in numeris, vide ibi Commentatorem. Nam Auerroës vult quòd non est simile de potentia ad magnitudinem, & de potentia ad numerum, quia potentia ad magnitudinem, puta, vt octo, est eiusdem rationis cùm potentiis ad partes magnitudinis, & ideò quando potentia ad magnitudinem vt octo, est in actu, tunc omnes potentiæ ad partes magnitudinis sunt in actu, & sic patet, quòd quantamcunque magnitudinem contingit esse in potentia, tantam contingit esse in actu; sed potentiæ ad numerum, puta centum, & potentiæ partis, non sunt eiusdem rationis; patet, quia ex diuisione alicuius continui causatur numerus, tunc dicitur numerus augeri, quando continuum magis ac magis diuiditur; & cùm istæ potentiæ ad *diuidi* non possint simul esse cum actibus, sic intelligendo, quòd quando continuum diuiditur in duas partes, ita quòd est actu diuisum, potentia ad *diuidi* in aliam partem, non est simul in actu, & sic de aliis; cum ergo ex diuisione continui augeatur numerus, & continuum semper sit diuisibile in infinitum, non sequitur quòd quantumcunque numerum contingit esse in potentia, tantum contingit esse in actu, quia illæ potentiæ ad *diuidi* nunquam possunt esse in actu, & sic numerus infinitus nunquam erit in actu, & sic ex isto dicto Commentatoris habetur quòd continuum est diuisibile in infinitum, & nullius continui datur minimum in actu, nec omnes partes simul in actu, quamuis sit diuisibile in infinitas partes.

Scotus 5.q. quolib. abhorret infinitum in quantitate in actu, hoc idem ait in 3.dis. prima.

3. c *Contra istud.* Hic Doctor arguit probando quòd continuum simul possit esse diuisum in actu; & probat hoc sequi secundùm responsionem datam à Rogerio, & ratio stat in hoc; possibile est continuum, puta A, diuidi secundùm partem B, & secundùm partem C, & sic in infinitum, siue loquendo de partibus determinatè, puta de ista signata, & de ista, siue de partibus indeterminatè, puta non actu signatis, sed aptis signari; sicut ergo possibile est A, diuidi in B, ergo A, potest actu esse diuisum in B, & sicut potest diuidi in C, ita potest actu esse diuisum in C, & sic in infinitum: ergo sicut singulares, puta antecedentis, scilicet A, potest diuidi in B, & in D, & sic in infinitum sunt veræ: ergo & singulares consequentis erunt veræ, scilicet ergo A simul potest esse diuisum in B, & in C, & sic in infinitum.

d *Quòd si dicis singularia consequentis repugnare*, &c. id est, quòd etsi ista non repugnent, continuum potest diuidi in istam, & in istam partem, & sic in infinitum, tamen ista repugnant in consequente, videlicet quòd istæ partes singulares possint simul esse in actu.

Contrà, ex compossibilibus nunquam sequuntur impossibilia: patet, quia sicut ex vero non potest sequi falsum, *ex primo Priorum*, & ex possibili nunquam potest sequi impossibile, sic ex compossibilibus non sequuntur incompossibilia, *sed ex singularibus illis sequuntur illa*, supple singularia; patet, quia si ista est vera, Continuum potest diuidi in A, & B, ergo A, & B, possunt simul esse in actu; & similiter si potest diuidi in C, & D, & E, & F, & sic de aliis: ergo illa possunt esse simul in actu.

Sed respondetur. Aliqui respondent ad primam propositionem, scilicet istam, *possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum*, &c. quòd potest accipi in sensu composito; & tunc sensus est, scilicet ista propositio est possibilis, videlicet possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum, & est vera: & potest accipi in sensu diuiso, & tunc est falsa, quia sensus esset, quòd continuum posset esse actu diuisum secundùm quodlibet signum.

Vel potest distingui. Ista opinio dat aliam responsionem dicens, quòd ista propositio, *possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum*, 4. siue secundùm quamlibet partem, quod idem est, potest dupliciter accipi, scilicet collectiuè, & diuisiuè. Primo modo propositio est falsa, quia sensus est, quòd posse diuidi secundùm quamlibet partem, posset inesse actu, & sic continuum actu esset diuisum in infinitas partes. Secundo modo propositio est vera, & sensus est, quòd continuum potest diuidi secundùm quamlibet partem successiuè in infinitum.

Continuum dupliciter sumitur.

Posset etiam distingui, dicit ista opinio, quòd si ly *possibile* præcedat signum, tunc ista est falsa, sic dicendo: *possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum*, & sensus est, quòd simul potest esse vna potentia ad continuum respectu prædicati, id est, quòd diuidi simul secundùm quamlibet partem potest competere continuo, sic quòd sit vna potentia in actu, includens plures potentias, id est, quòd simul possit dari continuum diuisum in infinitas partes, & hic sensus est falsus. Si autem ly *possibile* sequatur, sic dicendo: *Continuum diuidi secundùm quodlibet signum est possibile.* Propositio est vera, & est sensus, quòd secundùm aliam & aliam potentiam, continuum potest diuidi in aliam & aliam partem in infinitum successiuè, & hic sensus est verus.

o *Istæ responsiones non videntur multùm Logicæ*, &c. Hic Doctor improbat has tres responsiones, & primò improbat tertiam, quia non est 5. Logicè dictum. Patet, quia modus compositionis, puta possibilitas, non videtur posse distribui ad plures possibilitates, siue impossibilitates pro plu-

ribus instantibus, & non notaretur prædicatum vniri subiecto pro aliquo vno instanti: patet, nam cùm dico, *possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum*, ly *quodlibet* non distribuit partes pro alio & alio instanti, ita quòd dicatur, possibile est diuidi secundùm hanc partem in vno instanti, & possibile est diuidi secundùm aliam partem in alio instanti: quia hoc signum distributiuum iunctum cum possibili, debet aliquando verificari pro omnibus suppositis simul; sicut cùm dico, *possibile est omnem hominem esse album*, id est, quòd aliquando pro aliquo instanti posset verificari quòd omnis homo sit albus.

Improbatio secundæ responsionis. *Nec secunda responsio aliquid valet*, &c. Hìc improbat secundam responsionem non in se, quia in re verum est quod dicit, sed quia non est Logicè dicta, quia signum distributiuum sumptum in singulari non potest accipi de rigore sermonis collectiuè, sed quando accipitur collectiuè est in numero plurali.

Nec responsio prima videtur valere, &c. Doctor reprehendendo hanc primam responsionem, dicit, quòd non est Logicè dicta, quia *possibile* non est modus propositionis, sed est modus compositionis, ita quòd accipiendo ipsam in sensu composito, sensus est, quòd ista compositio est possibilis, scilicet *possibile est continuum diuidi*, &c. & hic est manifestè falsus, quia tunc denotatur hoc quod est diuidi secundùm quodlibet signum actu esse in continuo, & hoc est quod dicit in ista litera.

6. *Nota.* f *Omittendo longas*, &c. Hìc Doctor negat hanc propositionem, scilicet *possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum*, quia ista propositio significat compositionem prædicati, scilicet *diuidi secundùm quodlibet signum*, cùm subiecto, *scilicet continuum* determinatum per ly *possibile*, & significat illam vnionem pro aliquo vno *nunc* indeterminato: & est sensus, quòd diuidi secundùm quodlibet signum pro aliquo vno *nunc* indeterminatè potest competere continuo, & hic sensus est manifestè falsus, & quia hæc litera est aliqualiter obscura, declaro eam incipiendo ibi; *& tunc illa propositio esset vera, si talis ampliatio compositionis posset fieri virtute possibilitatis, non enim potest fieri ampliatio ad plura* nunc, *vt non notetur possibilitas compositionis pro aliquo vno nunc.* Vult dicere quòd hic modus possibilitatis debet semper componere prædicatum & subiectum pro aliquo vno instanti, siue extrema accipiantur pro vno & eodem instanti; siue pro alio instanti. Exemplum primi, possibile est hominem esse album, ita quòd *homo* & *album* accipiantur in eodem instanti. Exemplum secundi, vt cùm accipio *album* pro vno istanti, & *nigrum* pro alio instanti; vt cùm dico, possibile est album esse nigrum, de rigore sermonis modus possibilitatis vnit extrema pro aliquo vno instanti indeterminatè. Si ergo hæc esset vera, *possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum*, istud prædicatum, scilicet *diuidi secundùm quodlibet signum*, pro aliquo instanti posset inesse continuo; hoc autem est impossibile, quia quandocunque vnitur sibi prædicatum pro aliquo, vel aliquibus singularibus, necessariò sibi repugnat pro aliis: necesse est enim sicut dicit prima responsio, quòd cùm reductione potentiæ, non tantùm ad *factum esse*, sed etiam ad *fieri* stet alia potentia non reducta, nec ad actum *facti esse*, nec etiam ad *fieri*; quia necesse est diuisione existente in *fieri* & in *facto esse* secundùm A, aliquod continuum terminari per A, & ita illa potentia, quæ est in illa parte continui, non reduci ad actum.

g *Sed si arguas, qualibet singularis est vera igitur & vniuersalis*, id est, continuum possibile est diuidi secundùm partem A, & secundùm partem B, & sic in infinitum, tunc quælibet singularis est vera; ergo vniuersalis erit vera, scilicet ista, possibile est continuum diuidi secundùm omnem partem. 7.

Posset dici, quòd singulares sunt vera, non tamen compossibiles, &c. Vult dicere Doctor quòd data quacunque singulari, illa erit vera, non tamen istæ singulares sunt simul compossibiles, vt suprà patuit; & tamen requiritur ad hoc, quòd vniuersalis sit vera, quòd non tantùm singulares sint veræ, sed etiam compossibiles.

Contrà, simul hæc est vera continuum potest diuidi secundùm A, & secundùm B, & C, & sic de quolibet alio singulari simul, & sic sequitur quòd non sint incompossibiles. *Et si dicas quòd singulares sunt compossibiles, accipiendo potentiam, sed non actum terminantem potentiam pro eodem*, id est, quòd quando dico possibile est simul continuum diuidi secundùm A, & secundùm B, si intelligatur quòd potentia est ad diuidi secundùm A, & ad diuidi secundùm B, concedatur, quia possunt esse plures potentiæ, puta ad A, & B, & C. Si autem intelligatur secundùm actum terminantem potentiam pro eodem, sic intelligendo possibile est continuum diuidi secundùm A, & simul diuidi secundùm B actu, negatur. Sequitur in litera, *puta est simul possibile diuidi continuum secundùm A*, &c. id est, quòd loquendo de rigore sermonis, cùm dico, est simul possibile continuum diuidi secundùm A, & secundùm B, vt ly *simul* præcedit *possibile*, est vera, & habet sensum primo modo dictum. Si verò dicatur possibile est continuum simul diuidi secundùm A, & B, tunc sensus est falsus, & habet sensum secundo modo dictum; nam cùm dico, *simul possibile est*, &c. ly *simul* determinat potentiam, siue possibilitatem. Cùm verò dico, *possibile est simul diuidi*, ly *simul* determinat actum. *Continuum potest diuidi.*

Arguò, quòd non oportet accipere possibilitatem. Hìc Doctor arguit contra illud quod superiùs dixit ibi; *omittendo longas & prolixas euasiones*, &c. vbi dixit, quòd ista propositio, *possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum*, est falsa, quia significat illam vnionem pro aliquo *nunc* indeterminato; hìc verò vult probare quòd ad hoc vt hæc vniuersalis sit vera, scilicet *possibile est continuum diuidi secundùm quodlibet signum*, non sit necesse prædicatum vniri subiecto pro aliquo vno instanti, quia singulares absolutè enunciantes prædicatum de singularibus, sufficienter enumeratis, inferunt vniuersale absolutè enuncians idem prædicatum. 8.

h *Respondeo, quòd singulares propositiones*, &c. Hìc Doctor dicit, quòd licèt aliquando singulares absolutè sumptæ, inferant vniuersalem absolutè sumptam, vt *Franciscus currit, & Ioannes, & sic de aliis, ergo omnis homo currit*, non tamen singulares determinatæ per *possibile* formaliter inferunt vniuersalem de possibili, id est, quòd talis vniuersalis de *possibili* non infertur consequentia formali, & si aliquando inferatur consequentia materiali. Quòd autem non inferatur consequentia formali, patet in ista, *possibile est continuum diuidi secundùm istam partem, & secundùm istam, & sic* *An singulares determinatè inferãt vniuersalẽ.*

& sic de aliis, ergo possibile est absolutè diuidi secundùm omnem partem, est enim fallacia figuræ dictionis à pluribus determinatis ad vnam, vt patet in tertio modo fallaciæ figuræ dictionis; vt dicendo: *Animal est Franciscus, animal est Ioannes: & sic de aliis, ergo animal est omnis homo.* Non sequitur, quia arguitur à pluribus determinatis ad vnam determinatam: quia ex quo animal æqualiter se habet ad omnem hominem, cùm dico, *animal est Franciscus*, ly *animal* tantùm supponit pro *Francisco*, & sic de aliis. Cùm verò dico *animal est omnis homo*, supponit de facto pro pluribus, & sic descendendo sub prædicato, sequeretur, quòd ista esset vera, *animal est hic homo, & hic homo, & sic de aliis*, quod est falsum. Sic est in proposito, arguitur enim à pluribus instantibus ad vnum instans, vt cùm dico, *possibile est continuum diuidi secundùm vnam partem pro instanti A, & possibile est ipsum diuidi secundùm aliam pro instanti B, & sic de singulis, ergo possibile est absolutè ipsum diuidi secundùm omnem parte, pro aliquo vno instanti indeterminato.*

9. i *Præmissæ illæ non significant ex forma sua extrema vniri ipsi medio*, nam præmissæ semper significant ex forma, extrema vniri pro aliquo vno instanti, vt patet discurrenti per omnes syllogismos; modò præmissa sumpta pro vno instanti, & alia sumpta pro alio instanti, ex forma non significant extrema vniri posse, & sic non sequitur absolutè conclusio de possibili.

k *Et si arguas, quòd istæ singulares sunt alterius vniuersalis* Hîc arguit Doctor quòd cùm dico, possibile est continuum diuidi secundùm vnam partem pro instanti A, & secundùm aliam pro instanti B, sunt singulares huius vniuersalis, scilicet *ergo possibile est continuum diuidi secundùm omnem partem, pro alio & alio instanti*, & istæ singulares, *possibile est continuum diuidi secundùm partem A*, & secundùm partem B, & sic de aliis, videntur singulares huius vniuersalis, *ergo possibile est continuum diuidi secundùm omnem partem*, & si sic, videtur falsum dicere, scilicet quòd istæ singulares primo modo sumptæ, sint singulares huius vniuersalis, secundo modo sumptæ, scilicet *ergo possibile est continuum diuidi secundùm omnem partem.*

l *Respondeo, quòd differunt secundùm vocem.* Dicit Doctor quòd in re istæ singulares sunt idem scilicet, *possibile est continuum diuidi secundùm partem A, & secundùm partem B*, & *possibile est secundùm partem A, diuidi pro vno instanti*, & *possibile est ipsum diuidi secundùm partem B, pro eodem instanti*, & si differunt, tantùm secundùm vocem differunt.

10. *An linea pedalis possit diuidi.* *Et si dicas, quòd etiam hoc modo specificando*, &c. Hîc Doctor intendit probare, quòd etiam sit possibile continuum diuidi secundùm omnem partem, pro aliquo vno instanti, siue determinato, siue indeterminato: & pono pro exemplo lineam pedalem; & certum est quòd possibile est ipsam diuidi pro instanti A: quæro tunc an simul repugnet ipsam diuidi in alia partem pro eodem instanti, & sic de aliis: si sic, habeo propositum, quia possibile est ipsam diuidi secundùm quamlibet partem pro eodem instanti. Si verò repugnat, quæro quæ sit illa pars, quæ repugnat, Aut est illa, quæ accipit punctum immediatum, vt, exempli gratiâ, si linea pedalis diuidatur in puncto A, & simul potest diuidi in puncto B, si repugnat sibi simul diuidi in puncto A, & in puncto B: quia vt est diuisibilis in puncto A, repugnat sibi simul posse diuidi in puncto B, & si hoc repugnat, aut ideò est, quia punctum B, est immediatum puncto A, & hoc non est ponendum, cùm puncta non sint immediata ad inuicem; aut ergo potest diuidi in C, quod est mediatum ipsi A: ergo si non repugnat ipsum diuidi in A, nec repugnabit simul posse diuidi in B, & hoc est quod dicit.

m *Cuicunque accepta repugnant infinita indeterminata*, patet, quia si mille diuisiones fierent respectu signorum determinatorum in eodem instanti: simul illæ mille diuisiones non repugnarent inter se, nec vna vni, nec vna pluribus; tamen cum hoc stat quòd sint infinitæ indeterminatæ, quæ repugnent istis respectu eiusdem instantis, & ratio assignata est in prima responsione, quia cùm vna potentia reducitur ad actum, non simul omnes possunt reduci ad actum, quia continuum cùm diuiditur, diuiditur in semper diuisibilia, & ideò nunquam potest compleri tota diuisio: si verò diuideretur in indiuisibilia, essent omnes potentiæ ad illa indiuisibilia reducibiles ad actum. 11.

n *Tamen ponamus quòd iste non possit portare decem lapides*, &c. id est, quòd si ponamus decem lapides æquales, quilibet illorum potest esse octauus, vel nonus; vnus ergo illorum indeterminatè sumptus, potest dici nonus, & decimus; positis ergo nouem lapidibus determinatis, decimus indeterminatè sumptus, quicunque sit ille, est incompossibilis eis. Vult dicere Doctor quòd ponendo casum, quòd Socrates posset portare nouem lapides tantùm, & non plures, sint decem lapides æquales; tunc ista vniuersalis de *possibili* erit falsa, & tamen erunt omnes eius singulares determinatè veræ, sed ista, *iste potest portare omnem lapidem*, est falsa, & ista est vera, *iste potest portare istum lapidem, & istum, & istum vsque ad nouem*, sed si dicas, *potest portare & istum decimum*, ista erit incompossibilis illis nouem, & tamen indeterminata, quia non est lapis signatus, quem non possit portare; tamen vnum non potest portare, & est decimus, sit quicunque illorum decimus, quia non magis vnus, quàm alius est decimus, quia si incipis numerare ab vno, decimus erit incompossibilis aliis; & si incipias numerum ab illo, alius erit decimus, & ille erit incompossibilis aliis. *Et isto modo debet intelligi responsio*, &c. quia omnes diuisiones in continuo simul esse est impossibile, vnde sic ait Commentator: *Et ideò videmus, quòd cùm diuisimus magnitudinem super aliquod punctum, quod impossibile est, quòd diuisio cadat super aliud punctum, consequens illud punctum, quod erat possibile antequam diuisio eadem caderet super illud punctum, sicut erat possibile in illo puncto; sed cùm diuisio cecidit super illud primum, statim fuit destructa potestas diuisionis in secundo. Cùm igitur acceperimus aliud punctum possibile erit vt magnitudo diuidatur super ipsum quocunque loco voluerimus, sed cùm magnitudo fuerit diuisa super punctum, & in aliquo loco, tunc impossibile erit, vt diuidatur super secundum punctum in loco, quo voluerimus, cùm impossibile est vt diuidatur super punctum consequens primum.* Hæc ille. *Responsio Commentatoris.*

o *Et tunc respondetur*, &c. Vult dicere in sententia, quòd licèt omnes singulares signatæ, & signabiles respectu eiusdem instantis sint compossibiles, aliquæ tamen sunt illis incompossibiles 12.

les pro eodem instanti, & illæ sunt indeterminatæ, & non possunt esse illæ, quæ respiciunt punctum immediatum, quia nullum est, sed sunt illæ, quæ respiciunt puncta indeterminata mediata, quæ sunt in continuo, & non sunt diuisiones determinatæ respectu eiusdem instantis, vt sunt aliæ datæ & acceptæ, & hoc est quod dicit, *repugnabit tamen isti diuisioni factæ secundùm signum determinatum, diuisio secundùm aliud signum mediatum aliquid, scilicet quod non est in continuo determinatum ad hoc indiuisibile*, id est, ad hoc instans, vt sunt aliæ datæ.

Vbi sit difficultas huius literæ. p *Si quæras de ista propositione, possibile est continuum diuidi secundùm quodcunque signum*, &c. Tota enim difficultas huius literæ est de hoc signo *quodcunque*, & de hoc signo *quodlibet*, & dicit Doctor quòd ly *quodcunque* non requirit de necessitate prædicatum vniri subiecto pro eodem instanti; vt cùm dico, possibile est continuum diuidi secundùm quodcunque signum, nam cùm dico *diuidi*, &c. potest verificari de alia, & alia parte continui pro alio & alio instanti; sed hoc signum *quodlibet*, siue hoc signum *omne*, & huiusmodi, de rigore sermonis requirit prædicatum vniri subiecto pro eodem instanti. Ex quo enim hoc signum *quodcunque* est distributiuum quantitatis discretæ, & non continuæ, & ideò simul est signum distributiuum & partitiuum; & ideò non requirit omnes suas singulares simul esse veras pro eodem instanti, sed hæc signum *quodlibet* & *omne*, sunt signa distributiua, & sic requirunt suas singulares copulatiuè, & simul esse veras pro eodem instanti.

q *De hoc autem signo* quilibet *est dubium*, &c. 13.
Vult dicere, quòd hoc signum *quilibet*, siue confundat sicut ly *omnis*, vel sicut ly *quodcunque* non est curandum: Si tamen confundat vt ly *omnis*, scilicet distributiuè consequenter dicendum est, sicut de hoc signo *omnis*; si autem confundat vt ly *quodcunque* consequenter dicendum est, sicut de hoc signo *quodcunque*. Cùm enim dicimus, continuum est diuisibile secundùm quodlibet signum, si ly *quodlibet* confundat sicut hoc signum *omne*, propositio est falsa, quia tunc signatur hoc prædicatum quòd est *diuidi secundũ omnem partẽ* vniri subiecto pro eodẽ instanti: si verò confũdat, vt hoc signũ *quodcunque*, tunc propositio est vera, quia significatur prædicatum vniri subiecto pro alio & alio instanti. Tamen quicquid sit, cùm de intellectu cõstat, nulla est vis facienda in nomine.

SCHOLIVM.

Refert solutionem aliorum, ad secundam probationem antecedentis secundi argumenti. supr. n. 2. qui negant indiuisibile esse quid positiuum: primò, quia secluso omni indiuisibili, continuum est finitum: secundò, ex indiuisibili & partibus non potest fieri per se vnum: tertiò, haberet indiuisibile esse, & non esse, *sine generatione & corruptione. Hanc refutat Doctor quinque rationibus.*

Opinio nominal. vide Occh. in tract. de Euchar. & quodl. 1. q. 9.

AD secundam a probationem illius antecedentis dicitur, quòd indiuisibile nihil est, nisi carentia continui, ita quòd nihil formaliter est instans, nisi carentia successionis continuæ: & ita punctus est carentia longitudinis, & nihil positiuum dicit, & tunc neganda esset illa propositio, quòd successiuum præcisè habeat *esse*, quia suum indiuisibile sit: imò præcisè habet *esse* successiuum, quia pars eius fluit, & non quia indiuisibile eius sit aliquid positiuè. 27.

Pro ista positione b videntur multa facere: primò, quia posita sola ratione continui circumscripto omni absoluto, videtur esse terminatum si non sit infinitum: nec videtur, quòd possit Deus separare finitatem à linea: nec per consequens punctum, quod non videtur esse probabile, si punctus esset alia essentia absoluta à linea.

Quære Burleum super 1. Physic. & alibi.

Similiter si essent duæ essentiæ absolutæ, non videtur possibile, quomodo fieret aliquod vnum ex eis, nisi vnum alteri accideret: non enim sunt vnum secundùm identitatem perfectam; quia ponuntur duæ essentiæ absolutæ; nec vnum tertium compositum ex eis; quia neutrum respectu alterius est actus aut potentia. Similiter c indiuisibile haberet *esse* & *non esse* absque generatione, & corruptione: quia si in medio lineæ continuæ est tantùm vnus punctus, ipsa autem diuisa sunt duo puncta in actu: igitur est ibi aliquis punctus, qui non præfuit ibi, & sine generatione, quia non videtur probabile, quòd diuidens generauerit ibi aliquam essentiam absolutam: similiter de figura incisionis, videtur per Auctorem sex Principiorum, quòd non sit aliquid positiuè dictum: & tamen ibi est superficies in actu, quæ priùs non fuit in actu.

In proœm. vide 2. Phys. tex. com. 11. Conatur Occ. q. 1. ar. 2. de Euch. hæc soluere.

d Sed contra istud, tunc sequitur quòd generatio substantiæ, quæ non est per se terminus continui, nihil erit, vel saltem in nihilo: quia non est eius aliqua mensura positiua: & ita est de illuminatione & de omnibus mutationibus subiectis, quæ non sunt per se termini motuum, & fiunt in instanti, sicut nihil in nihilo, vel priuatio continuitatis in priuatione continuitatis; tamen de istis videtur absurdum, quia non sunt per se termini continuitatis alicuius continui, quia nihil sunt continui, nec positiuè, nec priuatiuè. 28.

Text. 9.

Præterea, secundùm Philosophum 1. *Poster.* ratio lineæ est ex punctis, hoc est, in ratione essentiali lineæ, cadit punctus: quæ ratio dicitur de linea primo modo dicendi

dicendi per ſe: nulla autem priuatio pertinet per ſe ad rationem eſſentialem poſitiui: igitur, &c.

e Præterea, ex eodem ſequitur, quòd ſi punctus tantùm eſt priuatio, quòd etiam linea tantùm erit priuatio, & ſuperficies & corpus: ſemper enim terminatum definitur per terminans, & poſitiuum non includit eſſentialiter priuationem.

Similiter ſequitur idem propter aliud: quia tunc linea tantùm erit carentia latitudinis, & ſuperficies tantùm carentia profunditatis, & tunc non erit niſi vnica dimenſio, quæ ponetur corpus cùm tamen illa dimenſio, quæ dicitur profunditas, poſſet alio reſpectu dici latitudo. Iſtæ enim tres dimenſiones [f] diſtinguuntur ſecundùm imaginationem trium linearum, ſe interſecantium in eodem puncto. *Contra Ariſt. 1. Cal. t. c. 2.*

Ex hoc infertur vlteriùs inconueniens, quòd ſi ſuperficies eſt tantùm priuatio profunditatis, quomodo erit punctus, niſi priuatio priuationis? Nihil enim videtur priuare priuationem, niſi formaliter poſitiuum.

Præterea, ſecundùm [g] ſuperficiem inſunt multæ qualitates corporales & ſenſibiles, vt videtur: ergo non eſt tantùm priuatio. Antecedens probatur de coloribus & figuris, quorum vtrumque eſt per ſe viſibile, & per conſequens poſitiuum: figura etiam propriiſſimè ſequitur ſpeciem, ſicut determinatiua organizationis corporis humani, & ideò videtur accidens manifeſtatiuum ſpeciei: non autem videtur probabile, entitatem poſitiuam talis conſequentis ſpeciem naturaliter, & manifeſtantis eam, includere eſſentialiter, vel pro ſubiecto habere immediatè priuationem. *Figura manifeſtatiua ſpeciei.*

Si autem hac [h] ſolutione omiſſa, redeundo ad ſecundam probationem aliter dicatur, quòd indiuiſibile, per quod ſucceſſiuum habet *eſſe*, eſt tantùm in potentia Hoc nihil iuuat, quia eodem modo quo habet *eſſe* in toto quando cedit, quæro quid ſibi ſuccedat: ſi aliud indiuiſibile, ſtat argumentum: ſi non, tunc ſucceſſiuum non erit.

COMMENTARIVS.

1. a AD *ſecundam probationem illius antecedentis.* Nunc Doctor reſpondet ad ſecundam probationem huius antecedentis, ſcilicet *ſucceſſiuum componitur ex indiuiſibilibus*, & probatio eſt ibi circa principium, quæſt. 1.

Secundò probo idem, quia ſucceſſiui nihil eſt actu, niſi indiuiſibile. Pro intelligentia huius probationis pono, quòd motus ſucceſſiuus ſit per ſpatium vnius horæ, certum eſt quòd ille motus non poteſt dici in actu niſi ratione alicuius indiuiſibilis, ſiue *mutati eſſe*, quod idem eſt, quia omnes partes, vel ſunt præteritæ, & ſic fluxæ; vel ſunt futuræ, & ſic fluendæ; ergo ſi aliquis motus eſt in actu, erit propter aliquod indiuiſibile, cuius indiuiſibilis datur primum & vltimum ſui *eſſe*, vt ſuprà patuit *q. 1. præſentis diſt.* & probat quòd pars motus diuiſibilis ſi actu eſſet, eſſet ſucceſſiua, & non ſucceſſiua; quod patet, quia dum actu eſt non habet *eſſe* fluens, ſed permanens, & cùm ſit ſucceſſiua non eſſet permanens, & ſic ſucceſſiua & non ſucceſſiua; & ſic patet quomodo ſucceſſiui nihil eſt in actu, niſi indiuiſibile, ergo totum ſucceſſiuum erit compoſitum ex diuiſibilibus. Conſequentia probatur, ibi, *illo igitur indiuiſibili non exiſtente actu*, &c. Cùm dicit de indiuiſibili raptim tranſeunte, debet intelligi, vt ſuprà expoſitum eſt de ſucceſſione æui, *q. 1. præſentis diſ.* Nam inſtans raptim tranſiens ſic intelligitur, quòd primum inſtans menſurans aliquid, tranſit, & aliud immediatè ſuccedit, & illo tranſeunte aliud immediatè ſuccedit, & ſic in infinitum. Quærit ergo, quid ſuccedat indiuiſibili? ſi indiuiſibile, habetur propoſitum, quòd continuum eſt compoſitum ex indiuiſibilibus; ſi non ſuccedit ſibi aliud indiuiſibile, ergo continuum non erit in actu, quia indiuiſibile eius non eſt in actu, & ſicut aſſumptum eſt, ſucceſſiuum non eſt in actu, niſi quia aliquid indiuiſibile eius eſt in actu.

Doctor primò recitat reſponſi. Ocham in 4. in tract. de Euchariſtia, qui dicit, quòd indiuiſibile nihil eſt, niſi carentia continui; ita quòd nihil formaliter eſt inſtans, niſi carentia ſucceſſionis continuæ, & ita punctus eſt tantùm carentia longitudinis; & tunc neganda eſt illa propoſitio, ſcilicet quòd ſucceſſiuum præciſè habeat eſſe, quia ſuum eſſe indiuiſibile ſit, imò præciſè habet eſſe ſuum ſucceſſiuum, quia pars eius fluit. *Ocham in quarto tractatu de Euchariſtia.*

2. b *Pro iſta poſitione videntur multa facere.* Probat Ocham, quòd punctus ſit tantú priuatio, quia poſita ſola linea, & circunſcripto omni alio à linea ipſa eſt terminata; nec videtur quòd poſſit ſeparare finitatem, ſiue terminationem à linea, nec per conſequens punctum, quod non videtur eſſe probabile, ſi punctus eſſet alia eſſentia à linea, quia Deus poteſt ſeparare vnum abſolutum ab alio.

c *Similiter indiuiſibile haberet eſſe, & non eſſe, abſque generatione, & corruptione.* Hæc ratio Ocham ſtat in hoc, quòd ſi punctus eſſet quid abſolutum poſitiuum, eſſet terminus generationis *ad quem*, & terminus generationis *à quo*, ita quòd per ſe poſſet generari, & corrumpi, quod eſt falſum, & quod non poſſit per ſe generari probat, quia ſi aliqua linea diuidatur in puncto, ipsâ diuiſâ, ſtatim ſunt ibi duo puncta, & ſic punctus, qui ibi non præfuit, generatur; ſed falſum eſt, quod diuidens lineam generet punctum. Similiter de figura inciſionis videtur per Auctorem ſex Principiorum, quòd non ſit aliquid poſitiue dictum, & tamen ibi eſt ſuperficies in actu, quæ priùs non fuit in actu.

3. Reſpondeo ad has inſtantias, tenendo quòd punctus ſit aliquid poſitiuum de prædicamento Quantitatis. Ad primam inſtantiam dico, quòd lineam eſſe terminatam, poteſt dupliciter intelligi, primò poſitiuè, ſecundò priuatiuè, ſiue negatiuè. Primo modo eſt terminata per punctum poſitiuum. Et ſecundo modo eſt tantùm terminata negatiuè, ita quòd ipſa linea ſine *Punctus eſt aliquid poſitiuum.*

punctis positiuè non habet aliquem terminum actualem.

Ad secundam instantiam dico, quòd si linea est prior puncto, & punctus non identificetur sibi realiter, quòd Deus posset facere ipsam sine puncto, quia omne absolutum prius alio, realiter distinctum ab illo potest esse sine posteriori, vt infrà patebit *in isto secundo dis. 12. qu. 2.* Si verò punctus identificatur realiter ipsi lineæ, non posset Deus facere lineam sine puncto.

Ad tertiam instantiam dico, quòd si punctus esset aliud à linea, accideret ipsi lineæ, nec ex hoc diceretur lineam propriè componi ex linea, & puncto, sed punctus esset in linea tantùm, vt terminans.

Ad quartam instantiam dico, quòd non sequitur quòd punctus per se generetur, quia de necessitate concomitatur ad generationem alterius, puta lineæ, sicut etiam relatio intrinsecus adueniens de necessitate concomitatur ad generationem alterius, puta termini, vel subiecti; vt patet de similitudine; & similiter hæcceitas de necessitate concomitatur ad aliquam substantiam genitam; & sic dico quòd generans lineam, actu concomitanter generat puncta. Si etiam diceretur, quòd tali diuisione generetur punctus per se, non esset fortè inconueniens, quia ad ipsum generandum sufficeret subita actio. Ad aliud de figura incisionis, vide in 6. Principiis attributis Scoto, vbi quærit an figura causata per incisionem, puta in lapide, dicat aliquid positiuum, & ibi subtiliter probatur, quòd sic; & sic falsum est quod dicit Ocham. Et quod dixi de puncto in linea, quòd sit quid positiuum, hoc idem dico de *mutato esse* in motu, & de instanti in tempore.

d *Sed contra istud tunc sequitur*, &c. Hîc Doctor arguit contra Ocham, & probat, quòd instans temporis sit aliquid positiuum; & ratio stat in hoc, nam secundùm Ocham substantia, quæ est terminus generationis mensuratur instanti temporis; similiter generatio substantiæ mensuratur instanti temporis: modò si mensuratum est aliquid positiuum, etiam mensura de necessitate erit aliquid positiuum: est enim absurdum dicere priuationem aliquam verè mensurare ens positiuum, quia, vt vidimus suprà, *præsenti dis. q. 1. & 3.* mensura debet esse certior mensurato, quod non contingeret, si esset priuatio, cùm priuationes tantùm cognoscantur per habitum: tenebra enim cognoscitur per lucem, sicut apparet *2. de Ani. t. c. 103.* quòd visus est tenebræ perceptiuus, quando scilicet lux non est præsens. Dicit ergo Doctor sic in textu, tunc sequitur quòd generatio substantiæ, quæ non est per se terminus continui nihil erit, quia si mensura ipsius nihil est, & mensuratum nihil erit, quod est inconueniens. Sequitur *vel saltem in nihilo*, id est, quòd generatio substantiæ, vel ipsa substantia generata erit in nihilo, tanquam mensuratum positiuè in mensura, quæ nihil est, & sic ipsa substantia nihil esset, vel generatio ipsius, quia etiam non est eius aliqua mensura positiua. Sequitur, *& licèt possit euadi de mutationibus*, quæ sunt termini motuum, & fiunt in instanti, sicut nihil in nihilo, vel priuatio continuitatis in priuatione continuitatis. Hîc dicit quòd duplex est mutatio, quædam est per se terminus motus, sicut cùm acquiritur caliditas vt octo, vltimus gradus caliditatis acquiritur per mutationem & in instanti, & talis mutatio sic acquisita dicitur terminus motus ad quem terminatur motus præcedentium graduum; tunc dicit quòd instantia, quæ mensurant huiusmodi mutationes sunt nihil, quia & ipsa *mutata esse* sunt nihil, & sic ipsa *mutata esse* essent in nihilo tanquam mensurata, quæ nihil sunt positiuè in suis mensuris, quæ similiter nihil sunt positiuè, tamen de istis videtur absurdum, quæ non sunt per se termini continuitatis alicuius continui, quia nihil sunt continui, nec priuatiuè, nec positiuè, & per consequens tales mutationes non dicuntur priuatio continuitatis motus, quæ priuatio fit in instanti temporis, quod instans est priuatio continuitatis temporis.

Duplex est mutatio.

e *Præterea ex eodem sequitur, quòd si punctus tantùm est priuatio continui*, quia terminat continuum, *etiam linea tantùm erit priuatio*, quia terminat superficiem, & superficies similiter, quia terminat corpus, semper enim terminatum definitur per terminum, & positiuum non includit essentialiter priuationem.

Primo post. contex. 9.

f *Ista enim tres dimensiones distinguuntur secundùm imaginationem trium linearum se intersecantium in eodem puncto*, & sic fiunt tres dimensiones illis tribus lineis, quia secundùm illas fit longitudo in tali figura, & latitudo, & profunditas, quæ notatur in illis tribus lineis fieri, & si corpus componatur illis tribus lineis, cùm corpus sit quid positiuum, sequitur quòd lineæ non sint quid priuatiuum, quia tunc positiuum componeretur ex priuatiuis. Ex hoc etiam sequitur vlteriùs inconueniens, quòd si superficies est tantùm priuatio profunditatis, quomodo erit punctus, priuatio priuationis, si punctus sit quid priuatiuum, priuatio enim priuationis est habitus ei oppositus, sicut priuatio cæcitatis est visus; si igitur punctus est priuatio priuationis, igitur punctus erit quid positiuum.

g *Præterea secundùm superficiem insunt multa qualitates.* Hæc ratio stat in hoc, quia ex quo qualitates sensibiles sunt vera entia positiua, & fundantur in superficie, ergo superficies erit ens positiuum. Sequitur, *figura etiam propriissimè sequitur speciem, siue superficiem*; nam ipsa figura, quæ sequitur ad superficiem per incisionem, & fundatur in ipsa, cùm sit ens positiuum, sequitur etiam quòd ipsa superficies erit ens positiuum.

h *Si autem.* Hîc Doctor recitat responsionem quorundam, ad rationem principalem, dicentium quòd illud indiuisibile, per quod successiuum habet *esse*, non est aliquod ens in actu, sed tantùm ens in potentia, quia secundùm istos in linea sunt quodammodò infinita puncta in potentia, & sic in tempore infinita instantia.

Hoc nihil iuuat, quia adhuc argumentum procedit, quia instans eo modo quo est in toto, eo modo fluit, quæro igitur, quid succedit instanti fluenti? aut succedit aliud instans, & habetur propositum, quia tempus componitur ex indiuisibilibus; aut tempus: & tunc successiuum non erit, quia successiuum non habet *esse*, nisi quia eius indiuisibile est.

SCHOLIVM.

Respondet Doctor ad illam secundam probationem positam n. 2. declarans optimè, quid immediatè succedit instanti in tempore, & postea soluit rationes suadentes continuum fieri ex minimis. Vide eum 1. Phys. q. 13. & 6. Phys. q. 8.

29. RESpondeo ad argumentum [a] quòd eo cedente, succedit pars continua fluens, & non indiuisibile immediatè, nec aliquid immediatè, nisi sicut continuum est immediatum indiuisibili. Et si obiicis, ergo non semper habet tempus esse vniformiter & æqualiter, quia quando illud instans positiuum est, tempus est, quia suum indiuisibile est: illo autem transacto immediatè non est, quia aliquid eius indiuisibile non est. Respondeo, sicut linea non vniformiter habet *esse* vbique, prout, *vbique*, distribuit pro partibus lineæ & indiuisibilibus lineæ, quia in istis scilicet partibus habet *esse*, vt in vltimis: & in illis, scilicet in punctis vt in terminis, & tamen vbique est vniformiter secundùm quòd *vbique* distribuit præcisè pro istis, vel præcisè pro illis: ita est in proposito, si *semper* distribuit præcisè pro indiuisibilibus, vel præcisè pro partibus, tunc vniformiter habet *esse*: sed si pro vtrisque simul, non habet *esse* vniformiter.

Quia continuum est cuius vltima sunt simul.

30. Ad probationem [b] alterius antecedentis, de partibus minimis: Respondeo, ad primam dico, quòd Philosophus contra Anaxagoram satis habet si per ablationem à toto minoretur totum: ita quòd non semper possit de eo æquale abstrahi: oportebit enim Anaxagoram dicere, sicut imponit sibi Philosophus, quòd facta segregatione à carne cuiuscunque generabilis de carne, adhuc remaneret caro tanta, vt ex ea posset vlterius segregari, seu generari quodcunque generabile: & hoc est impossibile, quia quantumcunque caro potest in infinitum diuidi & minorari saltem non remaneret tanta, vt posset ex ea quodcunque generabile generari: quia generabile quodcunque requirit quantitatem determinatam illius, ex quo generatur, maximè si generatio sit tantùm segregatio, vel motus localis, seu lationis, quod imponitur Anaxagoræ: & vltra quantitatem illam omnem, ex qua generatur, minueretur caro per continuam segregationem aliorum ex ipsa. Non ergo propter intentionem Philosophi ibi oportet ponere minimum in naturalibus, etiam separatum per se existens, nec in toto.

1. Phys. tex. 38. & 39.

Ad rationes probãtes continuum componi ex minimis, positas, n. 3. Dicebat quodlibet generari ex quolibet per extractionẽ partium, quod falsum est, si per segregationẽ minuitur totum.

c Ad aliud Philosophi *de Sensu & sensato*, dico, quòd passiones sunt diuisibiles quantumcunque: ita quòd nunquam quantum posset diuidi, nisi diuisa passione sensibili: & tamen non diuiditur in infinitum, inquantùm sensibilis, id est, inquantùm est perceptibilis à sensu, sicut ipse vult ibi, quòd pars quantumcunque minima potest esse sensibilis virtute, licèt non actione, hoc est, quòd ipsa in toto potest cooperari aliis partibus ad sensum immutandum: & licèt posset fieri diuisio in eam, etiam per se existentem, non tamen immutaret sensum.

Et tunc patet ad argumentum eius, quod adducitur in oppositum, quòd sensus crescit in infinitum, si ponatur, &c. Verum est, si sensibile inquantùm actu perceptibile à sensu, potest diuidi in infinitum: non autem sequitur, si illud quod est sensibile potest diuidi in infinitum.

Quantum non est diuisibile in infinitum qua sensibile, vel ita vt sentiatur.

COMMENTARIVS.

1. a RESpondeo ad argumentum. Hîc Doctor soluit argumentum principale, & concedit quòd successiuum dicitur esse in actu per indiuisibile; vt suprà declaratur *in præsenti, dis. qu. 2.* & cùm infertur vltrà quòd quando indiuisibile raptim transit, vt puta quando desinit esse, quid sibi succedit? Dicit quòd ad illud indiuisibile immediatè succedit pars continuè fluens, & sic quando *mutatum esse* in motu transit, tunc sibi succedit aliqua pars motus, quæ est immediata illi. Et cùm dicitur postea, quòd illa pars motus est successiua, & successiuum non est in actu, nisi per indiuisibile, dico quòd illa pars non est in actu, nisi per aliquod indiuisibile continuans ipsam partem motus. Sed illud indiuisibile non succedit immediatè indiuisibili transeunti, & sic patet ratio ad argumentum.

Et si obijcis. Hîc arguit Doctor quia si continuum succedit, puta ad instans temporis, tunc tempus non se haberet vniformiter, & æqualiter, & vbique; quod patet, quando instans positiuum est, tempus est, & ipso instanti transeunte, tempus non est, quia aliquid eius indiuisibile non est.

Ad hanc obiectionem patet responsio ex supradictis, quia tempus medietatis horæ dicitur esse, quia instans continuat illas partes: & licèt vltimum instans illius temporis transeat, ad quod immediatè sequitur tempus alterius medietatis horæ, illud tempus sequens dicitur esse actu, quia est ibi instans continuans partes illius, & sic æqualiter se habet. Doctor tamen declarat ly *vniformiter*. Ibi: *Respondeo sicut linea*, &c. linea enim habet *esse* in partibus lineæ, vt in vltimis. Dicimus enim

quòd illud est continuum, cuius vltima sunt simul, siue cuius partes vltimæ sunt simul, & habent *esse* in punctis tanquam in terminis, puncta enim terminant lineam. Hoc idem dico de tempore, quia tempus vnius horæ habet *esse* in partibus temporis tanquam in vltimis: dicimus enim tempus horæ esse continuum, puta, quia vltimum medietatis horæ, & vltimum alterius medietatis horæ sunt simul, & sic habent *esse* in partibus sicut in vltimis, & in instantibus tanquam in terminis. Si ergo intelligatur sic, quòd tempus habet *esse* vniformiter in partibus, admittitur, quia dato quocunque tempore habent *esse* in partibus, tanquam in vltimis; si verò intelligatur quòd æqualiter habeat *esse* in instantibus tanquam in terminis, admittatur: quia dato quocunque tempore, æqualiter habent *esse* in instanti tanquam in termino. Sequitur, *sed si pro vtrisque simul non habet esse vniformiter*: patet, quia vt in partibus habent *esse* vt in vltimis, & in instantibus habet tantùm *esse*, vt in terminis.

2. *An continuum componatur ex minimis.*

b *Ad probationes alterius antecedentis.* Nunc Doctor respondet ad probationes alterius antecedentis, quod fuit tale, *continuum componitur ex minimis*, & probatio talis antecedentis est circa principium quæstionis, ibi: *Secunda via est, quia componitur ex minimis*, vbi sic arguit, probando quòd successiuum non sit continuum; successiuum componitur ex minimis; igitur non est continuum. Consequentia probatur, quia minimum simpliciter non habet partem ex qua sit, quia tunc illa esset minor eo: igitur est omnino non quantum, quia omne quantum habet partem minorem se; sed non quantum non potest continuari non quanto, id est, quòd indiuisibile non potest continuari indiuisibili, vt suprà expositum est, *q. 1. & 2. huius dist.* ergo minimum non potest continuari alteri minimo; ergo si successiuum sit compositum ex minimo, non erit continuum. *Antecedens probatur auctoritatibus*, &c. *& minimum tempus, sicut permanens minimum.* In textu n.4. sic habetur. *Et ratio eadem est in magnitudine, & tempore, & motu*, scilicet quantùm sunt composita ex indiuisibilibus, & quòd diuiduntur in indiuisibilia, aut quòd nullum eorum est tale, & ibi Commentator. *Ratio*, inquit, *eadem est in hoc in tribus speciebus continuis, scilicet in magnitudine, & motu, & tempore, quantum illud, quod contingit in aliquo eorum contingit in reliquis; scilicet quòd si vnum fuerit indiuisibile, sequitur quòd reliqua sint indiuisibilia composita ex indiuisibilibus, & si fuerit vnum compositum ex diuisibilibus, sequitur & reliqua sint talia.* Hæc ille. Hoc idem habetur, t. 17. *Et cùm omnis*, inquit, *magnitudo etiam est continua, quoniam eisdem partibus, & æqualibus diuiditur tempus, & magnitudo.* Vide ibi Commentatorem.

Secundo de anima contex.41.c.7. Passiones omnes sunt diuisibiles, aut secundùm speciem, aut secundùm accidens.

Ad percipiendum minimum diuisibile requiritur acutior sensus in infinitum. Et hoc clarum est facto isto fundamento, scilicet quòd ad videndum perfectè sensibile in minori quantitate, requirit sensum acutiorem, & quantò in minori videt, tantò acutior erit, & sic si albedo esset diuisibilis in infinitum, cùm quælibet pars sit diuisibilis, sensus esset acutior in infinitum, quod est falsum.

3. Respondet Doctor ibi: *Ad probationes alterius antecedentis de partibus minimis*, &c. Et primò respondet ad auctoritatem Aristotelis 1. Phys. dicens, quòd Aristoteles non dicit, quòd detur minima caro, sed arguit contra Anaxagoram, qui dicebat quòd quodlibet potest fieri ex quolibet, vt ex carne, puta alicuius hominis posset generari ignis, aqua, lapis, & huiusmodi, per extractionem partium ipsius carnis: ergo si decem res generantur ex carne, decem partes illius carnis extrahuntur, & sic illa caro remanet minor, & per consequens tot res possunt generari ex ipsa, quòd quodammodo parum, vel nihil ipsius carnis remaneret. Stante ergo illa minima carne, quæritur an quodlibet possit generari ex illa. Si dicit quòd sic, ergo oportebit ipsam carnem paruam habere tot partes quot priùs habuit, cùm generatio fiat per extractionem partium, quod est inconueniens, vel oportebit concedere quòd non quodlibet generatur ex illa, & sic falsum est quod dicit Anaxagoras, scilicet quòd quodlibet generatur ex quolibet. Et quòd sic intelligat Aristoteles patet 1. Phy. t.c. 37. & 38.

c *Ad aliud Philosophi de Sensu, & Sensato*, dicit primò Doctor quòd nunquam quantum potest diuidi, nisi diuisa passione, siue qualitate sensibili, vt patet de albedine extensa super quantitatem bicubitalem, nam in quot partes diuiditur illa quantitas, in tot diuiditur & albedo extensa, & quia illa quantitas est diuisibilis in infinitum, ita albedo erit diuisibilis in infinitum. 4.

Secundò dicit, quòd ipsa quantitas non est diuisibilis in infinitum inquantùm sensibilis, nam ex quo sensus concurrit actiuè, puta sensus visus ad visionem; & visibile similiter actiuè, vt causa partialis, vt patet in 1. dist. 3. q. 7. qualitas visibilis non potest agere, nisi in tanta, vel tanta quantitate, vt etiam patet de igne, qui posset esse in tam parua quantitate, quòd non posset vrere, qualitates ergo sensibiles vt sint sufficientes ad mouendum sensum, non sunt diuisibiles in infinitum, sed datur aliqua minima qualitas, quæ est sufficiens mouere partialiter, quæ si vltrà diuidatur, non erit sufficiens vltrà ad mouendum sensum, & hoc est, quod dicit.

Sequitur ibi, *sicut ipse vult ibi, quod pars quantumcunque minima potest esse sensibilis virtute, licèt non actione*; Sensus est, quòd si datur ignis in minima quantitate, non poterit agere, si modò fiat extensior in maiori quantitate, tunc ignis sic extensus potest verè agere: pars autem minima agit virtute, quia alteri parti vnita coagit sibi: & hoc est quod dicit, quòd ipsa in toto potest cooperari aliis partibus ad sensum immutandum: & licèt posset fieri diuisio in ea etiam per se existente, non tamen immutaret sensum, & tunc patet ad argumentum eius, quòd sensus cresceret in infinitum, &c. verum est si sensibile inquantùm actu perceptibile a sensu potest diuidi in infinitum.

Instatur contra duas conclusiones in ista litera vltima, quarum prima est: *Pars sensibilis quantumcunque minima, potest cooperari aliis partibus ad sensum immutandum, sed per se existens non potest sensum immutare.* 5.

Secunda conclusio est: *Si sensibile inquantùm actu perceptibile diuideretur in infinitum, sensus cresceret in infinitum.*

Contra primam primò, quia vna pars conclusionis videtur repugnare alteri, videlicet quòd minima pars possit coagere alteri, vt vnita sibi, & quòd separata non possit agere, immutando sensũ, quia est simpliciter eadẽ entitas separata, quæ & vnita, & simpliciter in eadem parte quantitatis: ergo.

Secundò arguitur, quòd non possit coagere alteri parti; quia si coagit, puta ad causandum speciem

ciem sensibilem, vel sensationem, aut coagit præcisè ad eundem effectum numero, ita quòd idem sit ab omnibus partibus, aut ad alium effectum. Si primò, aut coagit vt causa partialis, aut vt causa totalis: si vt totalis, ergo idem effectus erit à duabus causis totalibus, & eiusdem rationis, quod est impossibile apud Doctorem in pluribus locis: si vt causa partialis, ergo infinitæ causæ partiales semper concurrunt ad eundem effectum, quia tale sensibile, vt suprà patuit, includit partes sensibiles in infinitum: sed non est possibile, quòd dentur causæ infinitæ in actu respectu eiusdem effectus. Si secundò, scilicet aut coagit ad alium & alium effectum, sequitur quòd actu erunt infiniti effectus, quia cùm totum sensibile agit ad effectum, quælibet eius pars agit ad alium, & alium effectum; & cùm sint ibi infinitæ, ergo actu erunt infiniti effectus, puta infinitæ visiones, quod est impossibile.

Tertiò arguitur ad idem: aut vna pars coagit ad perceptionem alterius partis tantùm; aut ad perceptionem sui tantùm; aut ad perceptionem sui, & alterius: non videtur aliud membrum dandum. Si primò, contrà, Tum, quia illa alia pars perciperetur, & pars coagens non perciperetur, quando totum sensibile perciperetur. Tum, quia sicut coagit vni, ita videtur posse omnibus coagere, cùm non sit maior ratio de vna, quàm de alia, & sic posset coagere infinitis partibus, quod videtur impossibile. Si secundò, ergo per coactionem huius partis, alia pars non perciperetur, sed præcisè illa, quæ agit perciperetur, & tunc non diceretur coagere alteri. Si tertiò, sequitur quòd illa pars virtualiter contineret aliam, quia illa alia perciperetur per actionem huius.

Quartò arguitur ad idem, quia sequitur quòd numquam sensibile, puta color extensus potest agere ad sui perceptionem, quia omnes partes coagunt vna alteri in infinitum, ergo erunt actu infiniti respectus, & infinitæ relationes: quia si A, coagit B, dicit respectum ad B, & sic in infinitum.

6. *Contradictio in Scoto.* Quintò videtur quòd Doctor contradicat sibi, quia vult *in 1. dis. 2. q.* 10. quòd quælibet pars grauis moueat seipsam, & non moueat aliam; ergo hoc idem hic habent dicere, scilicet quòd quælibet pars sensibilis moueat sensum ad sui perceptionem, & non coagat alteri, cùm non sit maior ratio de vno, quàm de alio, vt patet.

Sextò arguitur, quia sequitur, quòd visio coloris bipedalis semper sit perfectior visione coloris pedalis, stante æquali dispositione vtrobique, quod est inconueniens. Probatur consequentia, quia in colore bipedali sunt plures partes, quàm in colore pedali: modò quando plures causæ partiales concurrunt ad effectum, si æquali conatu, & æquè perfectè concurrunt sicut pauciores partes semper perfectiorem effectum producunt, vt etiam patet à Doctore *in 2. dis.* 11.

Septimò arguitur ad idem, quia si vna pars coagit alteri ad immutandum sensum, & sic in infinitum de illis partibus, ergo visus actu percipiet infinitas partes, quod est impossibile.

Octauò arguitur principaliter contra illud, quod dicit, quòd minima pars separata non potest immutare sensum, & quod possit immutare probatur, quia potest partialiter immutare intellectum; ergo & sensum. Antecedens patet, quia est per se intelligibile, & entitas absoluta, & de genere actiuorum; ergo partialiter concurrit ad sui cognitionem, vt patet ex dictis Doctoris *in 1. dis. 3. q. 4. & 7.* Consequentia probatur. Tum, quia si potest immutare nobiliorem potentiam, ergo & ignobiliorem, quando continetur sub obiecto vtriusque potentiæ. Tum, quia si potest producere effectum nobiliorem; ergo & ignobiliorem, quando habet passum dispositum; sed intellectio est nobilior visione sensitiua.

Nonò arguitur per rationem Doctoris *in 1. di. 2. par. 2. q.* 3. vbi est ratio formalis productiua non impedita, sequitur actio; sed minimus color intensus, puta, vt duo, est ratio formalis producendi visionem sui, & est in subiecto, puta in quantitate; ergo potest immutari sensus ab eo.

Decimò arguitur, accipio propositionem Doctoris *in prologo. q. 3. & in 2. dis. 9.* quòd si extrema proportionis, puta actiui ad passiuum sint communia, si aliquid potest agere in aliquod passiuum quodlibet eiusdem rationis poterit agere in idem passiuum; ergo si aliquis color potest agere in aliquam potentiam immutando illam, quilibet eiusdem rationis poterit agere, sed minimus color, puta minima pars albedinis, est eiusdem rationis cum magna parte albedinis, cùm sint eiusdem speciei specialissimæ; ergo si magna potest immutare, ergo & minima.

Vndecimò, quia hæc conclusio prima videtur contradicere secundæ, quia in secunda habetur, quòd si visibile, vt perceptibile, esset diuisibile in infinitum, quòd sensus cresceret in infinitum; ergo sequitur, quòd si sensus cresceret, quòd posset percipere, sed visio semper causatur ex visibili, & vidente, secundùm Doctorem *in prologo, & dis. 3. q. 7. primi.*

Duodecimò, quod potest magis approximari secundùm actum potentiæ tactiuæ est magis tangibile, sed minima pars magis approximatur. Patet per Doctorem *q. 9. secundi, dist. 2.* vbi vult quòd punctum sit adæquatum videnti, &c. Et multæ aliæ rationes possent fieri, quæ causâ breuitatis pro nunc omittantur, sufficiunt enim ista.

Respondeo ad primam. Dico, quòd nulla est repugnantia, quia vt vnita coagit cum aliis partibus, quia illæ partes, vt vnitæ sunt in quantitate debita, & sufficiente ad agendum, vt verò separata non est in quantitate sufficiente. 7. *Nulla est contradictio in Scoto.*

Ad secundum dico, quòd coagunt ad effectum communem, puta ad vnicam visionem, qua totum visibile videtur, & quælibet eius pars; non enim sunt distinctæ visiones totius & partium. Cùm dicitur, quòd infinitæ causæ partiales concurrerent simul, dico quòd non est inconueniens, quod sint infinitæ causæ inexistentes, sicut etiam sunt infinitæ partes inexistentes; sed esset inconueniens de infinitis causis subsistentibus, imò est necesse, quòd infinitæ inexistentes concurrant, sicut etiam patet de graui, quod mouet seipsum, quòd quælibet pars mouet se loquendo de partibus inexistentibus.

Ad tertium dico, quod quando Doctor dicit, quòd vna coagit aliis partibus, non debet intelligi sic absolutè: sed debet intelligi, quòd partes vt vnitæ sunt sufficientes ad producendum effectum, puta visionem: quia sunt in dispositione debita: & hoc modo vna coagit alteri, & ècontra. Separatæ verò non sunt sufficientes, quãdo sunt in minima quantitate, & omnes coagunt ad visionẽ totius visibilis, quod primò videtur, & ex cõsequẽti partes videntur in toto, sicut etiam patet de aliis partibus, puta calidi, quod minima pars non posset

set calefacere, tamen vt vnita aliis calefacit. Fortè etiam posset dici, quòd quælibet vt vnita mouet visum ad sui perceptionem; ita quòd visio totius sit aggregata ex partialibus visionibus; sicut quando graue mouet se, quælibet pars mouet se adæquatè, & ex illis partialibus motionibus aggregatur vnus motus, qui est motus totius grauis, vt patet à Doctore *in 2. dis. 2. q. 10.* & sic visio totius visibilis suo modo esset aggregata ex visionibus partialibus, & tamen partes visibilis, vt vnitæ, causant visionem sui, & sic dicuntur coagere: separatæ verò non possunt, quando sunt in tam parua quantitate, sicut etiam minima pars terræ separata non posset mouere se, quæ tamen vnita aliis partibus adæquatè mouet se.

8. Ad quartum de respectibus dico, quòd nullum videtur inconueniens, quòd sicut dantur infinitæ partes inexistentes ad inuicem vnitæ, quòd etiam dentur infinitæ vniones inter infinitas partes inexistentes. Et sic posito quòd vna coagat alij, non videtur inconueniens, quòd dentur tales infiniti respectus; sicut etiam quando idem graue mouet se, quælibet pars mouet se, & sic sunt infiniti respectus, scilicet mouentis ad mobile, & sic infinitarum partium mouentium se, erunt infiniti respectus ad seipsas motas, & ècontra, etiam infiniti respectus infinitarum partium motarum ad seipsas, vt mouentes, &c.

Ad quintum dico, quòd nulla est contradictio, vt apparet ex dictis suprà: quia non ponit, quòd vna pars moueat aliam, sed quòd illa non posset mouere si esset separata, quæ tamen vnita mouet se, & sic vna coagit alteri; sic in proposito partes dicuntur coagere, non quòd vna habeat actionem per aliã, sed vt vnitæ sunt dispositæ ad agendum.

Ad sextum, quòd si essent illa visibilia æqualiter disposita, & æqualiter intensa, ita perfectè videretur vnum, sicut aliud, & tot partes secundùm proportionem essent in vno, sicut in alio, licèt non secundùm quantitatem: perfectior enim visio non est, quia simpliciter est à pluribus causis eiusdem rationis, sed quia est à perfectiore visibili secundùm intensionem: si modò esset vnum visibile perfectè dispositum intensum vt octo, & haberet decem partes tantùm, & aliud visibile intensum vt octo, & haberet viginti partes, visio vnius non esset perfectior visione alterius. Si dicatur, quòd motus causatus à graui habente triginta partes, est perfectior motu causato à graui habente decem partes, dico quòd fortè erit perfectior extensiuè, si sit aggregatus ex partialibus motionibus.

9. Ad septimum dico, quòd videret infinitas partes tantùm confusè, sed non distinctè, vt etiam suprà dixi de intellectu Angeli respectu quanti continui diuisibilis in infinitas partes.

Ratio non est similis de intellectu, & sensu.

Ad octauum dico primò, quòd non est simile de intellectu, & sensu; patet, quia color si esset separatus à quantitate, posset immediatè mouere intellectum, & tamen non posset mouere sensum, vt patet à Doctore *in 4. dis. 29.* quia obiectum sensibile approximatur sensui localiter, & oportet ipsum esse in dispositione locali ad sensum, & sic requirit debitam quantitatem: sic dico in proposito de minimo sensibili, quòd non est dispositum ad immutandum sensum, vt est actu separatum, licèt sit dispositum ad immutandum intellectum, cùm sit virtus spiritualis. Dico secundò, quòd oporteret ostendere, an minimum sensibile possit mouere intellectum, de hoc alias, sed tamen ratio videtur certa.

Ad nonum concedo, quòd est ratio formalis, &c. sed dico, quòd in ista parua quantitate, non est disposita ad immutandum sensum, sed requiritur, quòd sit in maiori quantitate.

Ad decimum dico, quòd propositio Doctoris debet intelligi de actiuo disposito, quale non esset minimum sensibile.

Ad vndecimum, debet sic argui: si visibile esset perceptibile in infinitum, sensus cresceret in infinitum, quia quantò visibile esset paruum, tantò sensus esset acutior, si distinctè perciperet illud. Et non debet sic argui: si sensus cresceret, ergo perciperet visibile quantumcunque minimum, benè verum est, quòd sequitur quantùm esset ex parte sensus; sed illud visibile, vt perceptibile non esset dabile in proposito, tamen sequitur visibile, vt perceptibile est dabile in infinitum, ergo sensus est dabilis acutior in infinitum, quia non est aliquid perceptibile à sensu, quin possit percipi, sed non ècontra sequitur, est dabilis sensus acutior in infinitum, ergo est dabile sensibile in infinitum, vt perceptibile.

Ad duodecimum, siue vltimum, negatur quòd minima pars sensibilis sit magis approximata, & hoc in ratione perceptibilis à sensu tactus, licèt fortè alio modo possit esse magis approximata, imò oportet tangibile esse aliqualiter distans, vt possit percipi à sensu tactus; quia sensibile suprà sensum dispositum, &c.

Contra secundam, quæ talis est: *Si sensibile inquantum actu perceptibile, diuideretur in infinitum, sensus cresceret in infinitum.* 10. *Contra secundam.*

Contra primò: Sicut se habet intellectus ad intelligibile, ita sensus ad sensibile; sed si intellectus perciperet intelligibile in infinitum, ita quòd vnam partem intelligibilis, puta ignis, in infinitum post aliam intelligeret, non cresceret in infinitum; patet, quia intellectus potest percipere omne intelligibile; ergo & sensus, si perciperet sensibile quantumcunque minimum in infinitum, non cresceret in infinitum. Similitudo est bona, quia vtrobique est comparatio potentiæ ad obiectum, & vtraque est perceptiua sui obiecti.

Secundò, sicut se habent potentia intellectiua ad suum obiectum adæquatum, ita & sensitiua ad suum: sed intellectiua potest percipere omne intelligibile, aliter non adæquaretur obiecto intelligibili: ergo & sensitiua potest percipere omne sensibile, & tamen ex hoc non sequitur, quòd cresceret in infinitum: sed quodlibet sensibile, puta, quilibet color, verè continetur sub adæquato obiecto potentiæ visiuæ.

Tertiò arguitur, quòd potentia, puta visiua, actu possit cognoscere minimam partem coloris in infinitum, quia ponit differentiam inter maximum colorem, & minimum in infinitum, vt patet; ergo percipit vtrumque. Consequentia patet per argumentum Philosophi 2. de Ani. quod facit ad probandum sensum communem, & tamen patet quòd sensus non crescit in infinitum.

Quartò, si sensus non potest percipere minimum sensibile in infinitum, aut hoc est, quia non potest percipere talem sensationem; aut quia non potest producere: non primò, quia visus non esset quiditatiuè perfectior, quia reciperet quancunque visionem. Non secundò. Tum, quia potest producere visionẽ perfectissimi visibilis, ergo & imperfectissimi, cuiusmodi esset minimum sensibile in infi

in infinitum. Tum etiam, quia si potest in effe-ctum perfectiorem, poterit etiam in effectum imperfectiorem eiusdem rationis, vt patet per Doctorem *in 2. dist.* 18.

Quintò arguitur, quia potētia tātò est perfectior quantò perfectiorē effectum nata est producere, patet; sed potētia visiua nata est producere perfectiorem visionem circa perfectius visibile, quàm circa imperfectius, cuiusmodi est minimmu visibile in infinitū: ergo magis cresceret in causando visionem magis visibilis, quàm minùs visibilis.

Sextò, quia nobilitas, & perfectio potentiæ arguitur ex nobilitate obiecti, & præcipuè ex nobilitate perfectissimi obiecti, cōtenti sub adæquato potentiæ obiecto; ergo magis cresceret percipiendo magis ac magis perfectius sensibile, quàm percipiendo minùs, & minùs sensibile in infinitum; sed percipiendo maius, & maius sensibile in infinitum non cresceret in infinitum, ergo, &c.

Septimò, quia sicut potentia calefactiua ignis non cresceret in infinitum, si calefaceret minimum calefactibile in infinitum, vt patet; ergo nec potentia sensitiua, si causaret sensationem minimi sensibilis in infinitum. Similitudo videtur nota, quia vtraque potentia comparatur ad suum obiectum, & vtraque est actiua circa proprium obiectum, ergo.

Octauò, Si potentia visiua perciperet punctum, tamen non diceretur crescere in infinitum, quod tamen percipit, quia percipit punctualem colorem; ergo nec à fortiori dicitur crescere in infinitum, si perciperet minimam partem visibilis in infinitum. Consequentia patet, quia punctus, cùm sit indiuisibilis, est minùs sensibilis quàm pars minima, cùm sit semper, diuisibilis.

Nonò arguitur, potentia percipiens plura eiusdem speciei specialissimæ, quorum quodlibet est æquè perfectum intensiuè, non est perfectior percipiendo magis vnum, quàm aliud. hoc patet: sed si sit albedo vnius palmi intensa vt duo, & diuidatur in infinitas partes, ita pars minima erit intensa, sicut & maior; ergo potentia visiua non erit magis perfecta percipiendo minimam, sicut magnam.

12. Decimò, si esset infinitum visibile intensiuè, visus posset videre illud, quia maximè visibile, & loquendo de visu impassibili (patet etiā hoc, quia & intellectus posset intelligere infinitum intensiuè sub ratione infinitatis) & tamen sensus visus non esset infinitus in virtute; ergo multò minùs esset infinitus, si videret minimum visibile infinitum: maior enim virtus requiritur ad videndum infinitum intensiuè, quàm finitum intensiuè, etiam minimum in infinitum.

Vndecimò, posito per possibile, vel impossibile, quòd minimum visibile in infinitum sit præsēs potentiæ visiuæ, vt actu visibile, & perceptibile, & vt cā partialis visionis, quæro an potentia visiua possit partialiter concurrere cū illo ad causandam visionem illius, aut non? Si primò, habetur intentū, quia ex hoc nō sequitur, quòd sit infinita in virtute, vt patet. Si secundò, non videtur quare non sit actiua partialiter circa illud, cùm circa quæcunque alia sensibilia sit partialiter actiua. Sicut enim idem intellectus potest partialiter concurrere cum quocunque obiecto præsente in ratione obiecti actu intelligibilis, ita idem sensus poterit concurrere partialiter cum omni sensibili præsente in ratione obiecti actu sensibilis.

Duodecimò, Sicut minima pars intelligibilis in infinitum se habent ad minimam partem in infinitum alicuius sensibilis, ita intellectus ad sensum; ergo à transmutata proportione, sicut primū ad tertium, ita secundum ad quartum: sed minimum intelligibile in infinitum potest intelligi ab intellectu, absque infinitate intellectus; ergo & minima pars sensibilis in infinitum potest percipi à sensu, absque infinitate sensus in virtute.

Respondeo ad primum, quòd non est simile de intellectu, & sensu: quia intellectus intelligit rem, puta qualitatem, vt in se, & non est necesse ipsam esse in aliquo quanto; sed sensus non potest videre, nisi vt in quantitate existente, vt patet à Doctore *in 4. dist.* 11. & quantò est in minori quātitate, tantò visus erit acutior, vt patet intuenti. 13. *Dissimilitudo inter sensum, & intellectum.*

Ad secundùm dico, quòd vera est similitudo, si vtrobique obiectum est in debita dispositione; sed in proposito intellectus habet omne contentū sub suo obiecto, vt obiectum in se absolutè, nec requirit ipsum esse extensum: ita enim perfectè intelligeret colorem inextensum, sicut extensum, quia non ligatur istis conditionibus, sed non est sic de quolibet sensibili respectu sensus.

Ad tertiū, negatur quòd potētia visiua possit facere differentiā distinctè inter minimā partē coloris in infinitū, & maximā: quia nec percipit minimā partē distinctè, sed tantùm cōfusè, quādo est vnita aliis partibus; sed quando est separata minima in infinitum nullo modo potest percipere.

Ad quartum dico, quòd hoc ideò est, quia concurrit actiuè partialiter, & oporteret ipsum, vt sic crescere in infinitum, quia quantùm est ex parte sensus, non posset producere acutiorem visionem, nisi esset perfectior: & ideò si causaret partialiter visionem partium sensibilis in infinitum oporteret producere visionem acutiorem in infinitum, & sic sensus cresceret in infinitum. Et cùm dicitur de visione perfectissimi visibilis. Dico, quòd non est simile, quia visio perfectior intensiuè est ab obiecto, non à potentia, vt aliàs exposui *in 2. dist. 3 q.* 10. Si enim obiectū perfectissimū sit præsens intellectui, quantùm est ex parte intellectus, ita perfectam intellectionem causabit de obiecto imperfecto, sicut de perfectissimo, vt patet aliàs. Similiter sensus ex parte sua, ita perfectam visionem causabit partialiter de imperfecto colore, sicut de perfectissimo, quando obiecta sunt æquè approximata. Sed non est sic de visione acutiori, quæ non est ex parte obiecti, sed ex parte potentiæ; & sic sequitur, quòd quantò color est in minori quantitate in infinitum, quòd visio coloris erit acutior in infinitum, licèt illud obiectum sit in se imperfectius; & ideò benè concedo, quòd visio, quæ terminatur ad obiectum perfectius, intēsiuè est perfectior illa, quæ terminatur ad minimam partem visibilis imperfectioris in se, & hoc loquendo de perfectione, quæ est ab obiecto: & concedo quòd si visibile esset formaliter infinitū, posset concurrere ad visionem infinitam, & tamē potentia videndo illud esset simpliciter finita. Sed in proposito loquimur de visione, quæ est ex parte potentiæ, saltem partialiter: quæ visio tantò dicitur subtilior, & acutior, quātò præcisè est à perfectiore potentia: & visio, quæ est alicuius coloris existentis in minima quantitate, est acutior. Patet etiam ad illud, quòd si potest in visionem perfectiorem, ergo & in imperfectiorem: concedo de perfectiore, & imperfectiore, quæ sunt ex parte potentiæ: & sic concedo quòd si potest in visionem acutissimam, quòd etiam potest in minus acutam

acutam. Et ideò benè concedo quòd si potest videre minimam partem in infinitum, quòd etiam poterit videre maiorem partem ipsius visibilis.

Ad quintum patet ex suprà dictis, concludit enim de perfectione, quæ est ex parte obiecti, non de illa, quæ ex parte potentiæ simpliciter.

Ad sextum dico primò, quòd verum est de nobilitate potentiæ extrinseca, quæ sumitur à nobi-

14. litate obiecti. Dico secundò, quòd quando potentia vna habet simpliciter nobilius ens pro obiecto, est in se simpliciter perfectior illa, quæ habet pro obiecto ignobilius ens, vt patet de sensitiua, & intellectiua. Sed quando eadem potentia comparat ad obiectum nobilius, & ignobilius, non sequitur, quòd quando percipit nobilius, quòd sit nobilior in se, sed tantùm denominatione extrinseca, eo quòd terminetur ad obiectum nobilius, imò potest comporari ad infimum, puta ad calorem intensum tantum, vt vnum existentem in minima quantitate, & vt sic talis potentia in se erit valde perfectior, quia, vt sic, habetur producere effectum perfectiorem, & acutiorem visionem.

Ad septimum, non est simile, vt patet, quia vt calor cõparatur ad minimum calefactibile, si sit præsens & dispositum, potest causare in illo ita intensum calorem, sicut in magno calefactibili æquè disposito, quia ibi ex parte caloris non requiritur maior virtus calefaciendi: benè argumẽtum concluderet, si calor haberet super intensiorem calorem causando in minori, & minori calefactibili. Sed sensus, puta visus, quantò comparatur ad minus visibile, tantò acutiorem visionum semper habetur producere.

15. Ad Octauum dico primò, quòd si punctus esset separatus non posse percipi à visu, & sic percipitur, percipitur vt est in quanto, & tantùm confusè percipitur. Et hoc patet à Doctore *in 4.d.10. q.vlt.* vbi sic dicit, *quòd lumen punctuale non multiplicaret se ad organum corporale, ita quòd esset visibile, secundùm commmunem opinionem, quæ dicit, quòd non est possibile indiuisibile moueri.* hæc illæ., & multa alia ibi dicit respondendo ad argumenta principalia. Dico secundò, quòd non est simile de puncto visibili, & de minima parte in infinitum visibili, sicut etiam non sequitur de Angelo, qui potest esse in puncto, vt in loco, & tamen non potest esse in loco quantumcunque paruo in infinitum, loquendo de loco diuisibili, quia si virtute sua posset sic esse, esset virtutis infinitæ, vt probat Doctor *in præsenti d.q.7.* sic dicerẽ in proposito, quia si perciperet minimã partem visibilis in infinitum, cresceret sensus in infinitum, quia semper requiritur maior virtus actiua.

Ad nonum dico, quòd argumentum concludit de perfectione, quæ sumitur ex parte obiecti, & sic concedo quòd esset æquè perfecta intrinsecè, percipiendo albedinem palmi, sicut minimam partem. Sed loquendo de perfectione ex parte potentiæ, dico quòd requiritur maior perfectio in percipiendo distinctè albedinem in minima quantitate, quàm in magna, vt suprà patuit.

Ad decimum dico, quòd concludit de perfectione, quæ est ex parte obiecti, vt suprà patuit.

Ad vndecimum, dico primò, quòd casus est impossibilis, quia non potest dari minima pars in infinitum. Secundò, posito quòd possit dari, adhuc non sequitur quòd possit dari vt perceptibilis, vt suprà patuit. Dico tertiò, quòd posito tali casu impossibili, quòd si potentia visiua non esset in infinitum actiuior, siue virtuosior, quòd non posset percipere illud, quia si perciperet, oporteret causare visionem acutissimam in infinitum, quod non posset esse, nisi cresceret in infinitum.

Ad duodecimum patet ex suprà dictis: & quod dicitur de transmutata proportione, patet quòd hîc non habetur locum. Et de hoc vide quæ exposui *in 1.dist.36.* respondendo ad rationes Henrici, vide ibi multa bona.

SCOLIVM.

Respondendo ad locum ex 2.de Anima positum num. 3. docet viuentia habere maximum & minimum, inanimata non, de quo agit 1.Phys.quæst.13.& 14. Item optimè ostendit non dari primum minimum, nec primam mutationem in motu, declarat etiam quomodo incipit & desinit alteratio, augmentatio, diminutio, iuxta mentem Philos. Vide Lichet. qui hic optimè examinat ista philosophica, per vndecim conclusiones, respondendo omnibus in contrarium.

AD aliud a de secundo de Anima, patet, quòd loquitur de quantitate naturali augmentabilis & diminuibilis, quod concedo, quia illa quantitas cuicunque naturali perfecto est determinata in maius & minus, loquendo de illa quantitate, in qua naturaliter producitur, aut saltem ad minus in animatis loquendo de illa quantitate, ad quam procedit diminutio. Philosophus tamen non loquitur ibi nisi de termino magnitudinis & augmenti: & ideò præcisè in illo loco intendit Philosophus, quòd quantitas perfecta cuiuslibet rei naturalis, est determinata in maius: ex quo habet propositum suum, quod intendit probare; scilicet quòd ignis non est principium augmentans in aliqua generatione, vel in aliqua specie. Oportet enim principale agens in aliqua specie, esse determinatum ad quantitatem perfectam illius speciei, vt illam solam producat, & non vltra illam: ignis autem non est determinatus ad quantitatem determinatam in aliqua specie, quia quantùm est ex se, produceret maius quantitatum, quia crescit in infinitum, si apponantur combustibilia in infinitum. 31.

Non dat primum mutatum esse, nec primam partẽ in motu. Vide Sco.6

b Et cùm probatur illud antecedens de minimo, per hoc, quòd conuenit accipere primum in motu, posset consequentia negari, quia illi, qui dixerunt primum in motu, dixerũt mutationem primam esse partem motus. Tamen nego primum vtroque modo, & primum motum & mutationem primam, quia Philos. *6. Phys.* ex intentione ostendit

dit oppositum, scilicet quòd omne *moueri* præcedit *mutatum esse* in infinitum, & è contrario. Et persuadetur hoc sic, quia si ignis causaret aliquid primũ in motu, pari ratione posset causare æquale illi simul cum eo immediatum: & ita aut necesse esset fingere, quòd inter primum causatum simul, & secundum æquale illi, oporteret quiescere agens: & ita motus componeretur ex motibus, & quietibus intermediis: aut oporteret agens post primum inductum inducere totum habitum successiuè: quod videtur valde irrationabile: quia cùm sit æqualis virtutis & æquè approximatum passo, sicut potest aliquem gradum simul causatum primum simul inducere: ita illo inducto, potest inducere ipsum totum simul: & ita componeretur totus motus immediatè ex mutationibus immediatis, vel ex mutationibus siue motibus & quietibus intermediis. *Phys. q. 8. Tex. 52. & Tex. 55.*

c Est ergo iste processus, sit forma (sub *esse* quieto, & sub aliqua immutatione) corrumpenda per motum, puta in alteratione sub calore in *esse* quieto, huius, inquam, immutationis est accipere vltimum. scilicet immutationem terminatiuè quia mobile se habet nunc indiuisibiliter, sicut priùs diuisibiliter: & hoc est immutari, sicut mutari est aliter se habere nunc indiuisibiliter, quàm priùs diuisibiliter: ideò [d] autem est sub eadem forma (sub qua quieuit) in instanti immutationis; quia tunc agens, quod debet ipsum mouere, nihil egit priùs, nec nunc agit circa ipsum, ab illo instanti incipit mouere illud mobile: & hoc successiuè, vel propter partes mobilis, quia nulla pars mobilis est æquè propinqua agenti: sed pars propinquior altera parte in infinitum, & solus punctus mobilis est se toto immediatus agenti, & ille non est mobilis: siue propter partes formæ, secundùm quas debet esse motus: quarum quælibet ante aliam est inducibilis à mouente præsente: quia ratio extrinseca, propter quam minimum non posset esse per se in naturalibus, est præsentia corrumpentis, hęc autem tollitur propter præsentiã corrumpentis, hoc autem tollitur propter præsentiam agentis corrumpentis omne corruptiuum sui effectus: ab illo ergo instanti immutationis continuè remittitur calor, qui infuit, & acquiritur frigus: non enim verisimile est quòd sit solus motus remissionis vsque ad aliquod instans, & tunc primò inducatur aliquid frigoris: vel enim calor remittendus haberet vltimum sui *esse*, quod negat Philo 8. *Physic.* vel si non, saltem frigus immediatè sequens ipsum haberet primum sui *esse*: & tunc esset prima mutatio motus infrigidationis, quod est ita inconueniens, sicut de prima remissione motus caloris: incõueniens etiam videtur quòd agens remittat calorem, nisi causando in ipso aliquid incompossibile sibi secundùm aliquem gradum: & secundùm quòd illud causat in maiori, vel minori gradu, corrumpit gradum, & gradum ipsius existentis. *5. & 6. Physic.* *Immutatio est primũ non esse alterationis. Immutari est eodem modo se habere indiuisibiliter, sicut priùs diuisibiliter, mutari è contra.* *Calor non habet vltimum esse. Tex. 69.*

e Hoc etiam vult Philosophus manifestè 6. *Phys.* quòd omne, quod mouetur, habet
32. aliquid vtriusque extremi: & videtur manifestum ad sensum, quòd aquæ successiuè calefaciendæ aliquid caloris inest manente adhuc frigiditate hac, & non adhuc totaliter corrupta: concurrunt ergo simul ab instanti immutationis motus remissionis caloris, & motus intensionis frigoris, quorum neutrius est aliquid primum: & in aliquo instanti, in quo per mutationem subitam inducitur aliquis gradus frigoris omnino incompossibilis calori, in illo primo, calor non est & vsque ad illum, calor fuit, ita quòd calor nullum vltimum habuit sui *esse*: sed * habet vltimum in *esse* quieto & frigus nullum primum habet sui *esse* simpliciter, licèt habeat primum in *esse* quieto, quod scilicet accipit per immutationem, licèt illud non sit quies. *Tex. 7. Simul incipit motus remissionis formæ & intensionis oppositæ.* *al. habuit.*

Cùm ergo [f] probatur primum per Phil 8 *Physic* dico, quòd intentio Philosophi est ista, scilicet probare quòd non omnia semper mouentur: & contra eos, qui dicunt omnia semper moueri, dicit quòd manifestè conuincitur, si consideremus illos motus, ex quibus mouebantur Moti enim erant ad hoc ponendum ex augmentatione & diminutione animatorum, quam videbant fieri perceptibiliter in aliquo magno tempore, puta in anno: & tamen in nulla parte eius: ex hoc concludebant, quòd illa fiebant in toto tempore & in nulla parte temporis perceptibiliter, licèt in qualibet parte temporis imperceptibiliter: quibus Aristoteles obuiat, quòd benè potest tale mobile quiescere per aliquod tempus. & in paruo aliquo tempore moueri illo motu, illa quòd non oportet moueri semper ipsum illo motu. Et probat hoc per exemplum de guttis cadentibus cauantibus lapidem, quæ in aliquo certo tempore & numero cadunt, & nihil auferunt de lapide, tandem tamen vna cadens, puta centesima, aufert in virtute omnium aliarum: aliquam partem lapidis, quæ tota simul aufertur, & non pars ante partem. Non intendit ergo Philosophus ibi, quòd ablatio partis lapidis, sit in instanti vel tota simul: nam ista ablatio est motus localis, qui nullo modo posset fieri, nisi pars mobilis priùs transeat spatium, quam totum mobile: sed ista vna pars lapidis, *Tex. 32. Ad rat. sup. n. 3. fi. Contra Empedoclem. Disponunt tamen ad motũ illũ, si enim nihil faceret, vltima gutta nihil faceret* *Vide Scot. 1. d. 17. q. 3. Suar. Met. d. 44. s. 9.*

lapidis, quæ aufertur per vltimam guttam in virtute omnium præcedentium: licèt successiuè auferatur, tamen ablatio eius non est successiua correspondens toti successioni casus guttarum. Non enim quot erant guttæ cadentes, tot erant partes ablationis huius partis à lapide: sed tota ista parua pars per vltimam guttam aufertur, licèt successiuè. Negat ergo Philosophus successionem huic correspondentem, scilicet toti successioni casus guttarum: ac per hoc; ille lapis motus non mouebatur semper, licèt quando mouebatur per vltimam guttam, tunc successiuè mouebatur. Et secundùm [g] istam intentionem subdit postea de alteratione, quòd non est necesse, quòd propter hoc sit tota alteratio infinita: frequenter enim vbi habet litera nostra *velox*, illa Commentatoris habet *subitò*, & exponit Commentator *subitò*, id est, *in instanti*, & non in tempore inferendo.

Text. 8. 127. Quæ expositio est literæ contraria: quod patet ex translatione sua in multis locis, quia in 4 Physic. vbi translatio nostra habet *repentè*, sua translatio habet *subitò*, & notificatur ibi, quòd illud dicitur fieri subitò, quod fit in tempore imperceptibili, & ita exponit ipse ibi: igitur exponere *velox*, vel *subitò* per *instans*, est exponere tempus per *instans*. Sed intentio Philosophi [h] est ista, quòd non oportet, sicut alterabile est diuisibile in infinitum, quòd ita tempus infinitum correspondeat alterationi alterabilis, siue semper dum alterabile est, quòd pars eius post partem continuè alteretur, sicut posset esse successio ex ratione partium alterabilis: sed frequenter alteratio est velox, siue subitò, id est, quiescente priùs vsque tunc illo alterabili, & tunc non sunt simul, nec secundùm primam mutationem, nec secundùm primam partem motus, sed successiuè, & hoc est quod subdit statim ratio apposita à Philosopho ad eandem conclusionem, quòd, quando quis sanatur, sanatio eius est in tempore, & non in termino temporis: & tamen mobile non semper mouetur illo motu, quia iste motus finitus est inter duo contraria. Quomodo ergo acciperet ipse in ratione præcedenti, alterationem fieri in instanti, ad hoc vt probaret non omnia esse in motu: & in secunda ratione accipit oppositum, scilicet quòd sanatio non est in termino temporis, sed in tempore: & tamen non semper est motus: quia est inter cõtraria, & ideò acquisito illo cõtrario cessabit motus. 33.

6. Phys. ad finem & alibi sæpe.

Subdit ergo Philosophus, quòd *dicere omnia continuè moueri, multùm in manifestis ambigere est*: vbi *continuè* accipitur pro *semper*, quia illud membrum quintum diuisionis quinti membris improbat per omnia ista, & adhuc ponitur ibi vlterior expositio, quia lapis manet durus, ergo nõ alteratur. Nõ ergo ex aliquo verbo, quod hîc dicitur, negat totam sententiam suam in 6. Physic. & dato quòd hîc esset aliquod verbum, quod expressè hoc videretur sonare (licèt nullum sit, nisi ex falso intellectu sumptum) magis tamen esset exponendum secundùm illud quod hîc dicitur, quàm totum istud, quod est hîc principale, alibi retractare, propter aliqua, quæ dicuntur alibi; non ita principaliter, nec ex intentione sicut hîc.

Tex. c. 21. 8. Phys. ponitur illa diuisio s. ante omne mutari dari mutatum esse.

Ad aliud de sensu, [i] & sensato dicetur in argumento vltimæ q. huius distinctionis. 34.

Ad rationem [k] de contradictoriis dicitur, quòd illa sunt contradictoria, quæ sunt accepta pro eodem tempore, & secundùm alias conditiones requisitas: & illa non sunt contradictoria, quæ non sunt accepta pro eodem tẽpore, quod probatur per definitionem contradictionis positam primo Elenchorum: & ideò non esse caloris, vt præcessit in vltimo instanti immutationis, & esse caloris susceptum in tempore habito, non sunt contradictoria respectu caloris.

& 1. Peri. c. 5. Vide Scot. li. Elench. q. 55. de ignorantia Elenc.

I Contrà, *esse* caloris & *non esse* absolutè sumpta (non prout intelliguntur in eodem instanti) sunt incompossibilia simpliciter, ita quòd quia sunt incompossibilia simpliciter; ideò non possunt esse in eodem instanti, & non è conuerso: & ratio incompossibilitatis pro eodem instanti non est alia, nisi quia ipsa formaliter sunt opposita, nulla alia oppositione formaliter quàm contradictoria: igitur, &c.

Text. 47. Idem 5. Phys. t. 52. & 2. de Anima. t. 44.

Confirmatur hoc per simile in aliis, quia contrarium contrario succedens, verè est ei contrarium, licet non simul in eodem instanti. Similiter formam vt est terminus, *ad quem* priuationis, verè opponitur sibi priuatiuè vt est terminus *à quo*, & est motus inter opposita formaliter. Vnde Philosophus *Primo Phys. cap. 25.* vult, quòd omnis motus sit inter contraria opposita, vel priuatiua, vel media inter hæc: & tamen ista, vt sunt termini trasmutationis, nunquam simul sunt.

Contradictoria complexa, pro eodem instanti.

Posset etiam [n] argui quòd creationis termini non essent contradictorij, quia *non esse*, quod præcedit *esse* creati, non potest ei esse contradictorium, nec priuatiuum, nec medium inter hæc, quia in nullo succeptiuo est: & si non esset contradictorium ei: creatio ergo non esset inter contradictoria, vel contraria; quod videtur absurdum. Quod autem

autem [o] adducitur de definitione contradictionis, est æquiuocatio, quia alio modo contradictio est in complexis; & alio modo est in incõplexis. Complexa non sunt contradictoria, nisi accipiantur pro eodem instanti, pro quo oportet illa ambo enuntiare prædicatum de subiecto. Incomplexa autem absolutè sumpta non determinando ad aliquod instans, sunt contradictoria. De contradictione prima loquitur Philosophus in Perihermenias: de secunda verò in Prædicamentis. *Suendam incomplexa absolute contradicunt. Lib. 1. c. de oppos.*

35. Aliter respondeo [p] ad argumentum, quòd immediatum potest accipi dupliciter. Vno modo, inter quod secundùm se totum, & aliud non est medium: alio modo, quod secundùm se totum est cum altero statim, vel post alterum. Primo modo, continuum est immediatum suo termino, quia inter indiuisibile terminans & diuisibile terminatum nihil cadit medium. Secundo modo indiuisibili terminanti continuum nihil est immediatum; nihil enim secundùm se totum statim sequitur illud indiuisibile, sed pars illius totius, quod est immediatum totum primo modo, sequitur indiuisibile secundùm partem ante partem in infinitum. *Quomodo indiuisibile est immediatum parti, vel è conuerso?*

Ad propositum ergo [q] dico, quòd sicut mensuræ istæ se habent, ita & mensurata, scilicet quòd quando vnum contradictorium mensuratur indiuisibili, & aliud mensuratur diuisibili; & tunc minor est falsa. Nullum enim est medium inter contradictorium, secundùm quòd est in tota mensura sua, & contradictorium aliud, sicut nec inter totam mensuram eius, & mensuram alterius, contradictorium tamen quod mensuratur diuisibili non est alicui immediatum, ita quòd secundùm aliquod *esse* sui, videlicet prout est mensura sua, statim reliquum contradictorium sequatur. Ita dico in proposito, quòd *non esse* fuit in indiuisibili: *esse* autem formæ inductæ per motum, est in toto tempore habito, & ideò nullum est medium inter illa: & tamen quod sequitur, in tempore non est immediatum secundo modo præexistentiam in instanti. *Minor est si inter non esse, & esse formæ inducendæ per motum non est primum, est medium inter contradictoria sup. n. 4. fi.*

COMMENTARIVS.

1. *Sequitur expositio literæ.* a Ad aliud de secundo de anima. Dicit Doctor quòd clarum est, quòd Aristoteles loquitur tantùm de quantitate naturali entis augmentabilis, vel diminuibilis. Et vult dicere, quòd ens naturale augmentabile potest augeri secundùm tantam quantitatem, & non plus; & similiter ad hoc, vt sit tale ens naturale, puta homo, vel asinus, oportet quòd detur simpliciter minimum. Sequitur: *Philosophus tamen non loquitur ibi, nisi de termino magnitudinis, & augmenti,* nam in hoc loco intendit Philosophus probare, quòd ignis non est principium augmentans in aliqua generatione, vt aliqui dicebant; quia ex quo genitum naturale est determinatæ quantitatis secundùm augmentum, & ignis non est determinatus ad quantitatem determinatam in aliqua specie; quia quantùm est de se produceret maius quantum, quia crescit in infinitum, si apponantur conbustibilia, & sic si ignis esset principium augmenti, puta hominis, quantum sibi adderetur de nutrimento, tantum posset augeri de homine.

2. b *Et cùm probatur illud antecedens de minimo.* Hîc Doctor respondet ad probationem illius antecedentis, quod est, *successiuum componitur ex minimis,* quæ probatio est ibi in argumentis principalibus: ratione autem probatur secundò idem antecedens. Primò ergo declaro rationem, & secundò responsioné ad rationem, & ratio, qua probatur illud antecedens, stat in hoc; est dabilis prima pars motus, ergo & minima. Consequentia patet, quia si quælibet pars haberet minorem partẽ se haberet etiam aliquid sui prius aliquo sui in infinitum. Antecedés probatur, videlicet quòd sit dabilis prima pars motus, & probatur primò auctoritate Philosophi 1. *Phy.* & 8. *t. c.* 23. vbi dicit Philosophus, ibi in 8. *Non enim si partibile in infinitum est, quod alteratur propter hoc, & alteratio, sed velox fit sicut multoties densatio.* Vbi haberet Commen. *subitò,* & exponit, *hoc est in instanti, & non in tempore.* Exemplum, licèt enim cera, quæ est alterabilis, puta ad rarefactionem sit partibilis in infinitum, ipsa tamen rarefactio non est partibilis in infinitum: & patet, quia aliquoties fit subitò, idest, in instanti, secundùm Commentatorem, si sic, ergo datur prima pars ipsius alterationis, & sic prima pars motus.

Et quasi obiicit se contra se, videlicet quòd non detur prima pars motus, quia si daretur, videretur repugnare illi, quod dicitur in 6. Phy. t. c. 52. quòd ante omne *moueri sit mutatum esse,* & ante omne *mutatum esse* est *moueri.* Respondet soluendo, quòd illud ibi intelligitur de motu inquantùm continuus est, & diuisibilis. Istud autem intelligitur hîc de motu inquantùm est generatus, siue productus ad actum.

Ad istam intentionem videtur Philos. promisisse quoddam exemplum de guttis. Exemplum hoc patet, quia remotio lapidis per vltimam guttam aquæ fit quodammodo in instanti, & sic talis motus quo pars lapidis remouetur per vltimam guttam aquæ, fit subitò, & datur prima pars sui, & quòd fiat subitò, patet, quia præcedentes guttæ non remouent partem lapidis, sed tantùm vltima, & sic patet exemplum illud, quia si alteratio illa, vel motus ille simul fiat, sequitur quòd datur prima pars, & exempla clara sunt in litera, quæ videntur probare, quòd quandoque detur vna tota alteratio simul. 3. *Exemplum de guttis.*

Et cùm probatur illud antecedens de minimo. Aliqui dixerunt, quòd in motu potest dari prima mutatio, siue aliquod *mutatum esse,* quod, vt sic, potest dici prima pars motus; sed accipiendo partem motus pro aliquo diuisibili, prima pars motus non potest dari. Doctor autem probat, quòd neutro modo possit dari prima pars motus, & probat auctoritate Philosophi. 6. *Phys. text. com.* 32. & sic persuadetur à Doct. si enim ignis, qui dicatur *A,* potest calefacere aliquod quantum pedale, & illud

illud quantum dicitur *B*, ita quòd tantùm vnum gradum intensiuè ipsius calefactionis producat in toto quanto pedali: & licèt illa calefactio sit indiuisibilis intensiuè, cùm sit tantùm vnius gradus, est tamen diuisibilis in infinitum extensiuè: & tunc quæro, si *A* potest producere primam partem ipsius calefactionis in aliquo instanti, vel calefacere primam partem ipsius quanti, ita quòd in aliquo instanti sit primum *mutatum esse*, siue primum *moueri* in aliquo tempore, quia motus semper fit in tempore quomodocúque accipiatur.

4. Probat Doctor quòd non potest dari primum *calidum esse* in aliquo instanti, neque primum *calefieri* in aliquo tempore: quòd non primum *calidum esse*, patet, quia si *A*, in quantitate pedali producit primum *calidum esse*, pari ratione, potest producere secundum *calidum esse* in eodem instāti, & pari ratione tertium, & sic totum pedale calefit in instanti, & talis calefactio non erit motus, vt patet. Si vis dicere, quòd in primo instanti tātùm producit primum *calidum esse*: quæro in quo producit secundùm *calidum esse*: Si dicis, quòd in instanti immediato post primum *calidum esse*, ergo secundum *calidum esse* erit immediatum primo *calido esse*, & sic duo *mutata esse* erunt immediata, & per consequens duo indiuisibilia, quod est contra Philosophum 6. *Phys.* Si vis dicere, quòd secundùm *calidum esse* non producitur in instanti immediato, sed in tempore immediato post primum *calidum esse*: contrà, quia non minor virtus requiritur in producendo secundum *calidum esse*, quàm in producendo primum, & maximè cùm passum sit æquè dispositum, puta quantum pedale, & sic producetur secundum *calidum esse* in instaati, & non in tempore. Et sic secundum *calidum esse* tantùm natum est produci in instanti, sicut & primum: ergo non in tempore. Si vis dicere, quòd producit secundum *calidum esse* in instanti, sed non in instanti immediato post instans, sed in vltimo instanti temporis immediatè sequentis primum instans. Contrà, quia tunc oportet ipsum *A* quiescere per illud tempus intermedium, & sic producto primo *calido esse*, producet secundum calidum in vltimo instāti temporis immediati ad instans, quo produxit primum calidum, & sic oportet ipsū *A*, quiescere per aliud tempus immediatum, & sic iste motus calefactionis factus super quanto pedali, erit compositus ex quietibus, & *mutatis esse*, quod est falsū. Si ergo non potest dari primū *mutatū esse*, à fortiori nec primū *moueri*, cùm quælibet pars motus sit diuisibilis in infinitū, vt satis suprà probatū est.

5. c *Est ergo iste processus.* In ista litera Doctor multa dicit. Primò, quòd est dare vltimum alicuius formæ in *esse* quieto. Exēplum, si quantū pedale sit totum alteratum aliqua calefactione, in vltimo instanti illius calefactionis incipit quiescere: & pono modò, quòd sit sub tali calefactione per horam, totum illud tempus vocatur tempus quietis, & in vltimo instāti illius horæ est sub *esse* quieto: patet, quia in illo instanti eodem modo se habet, sicut in toto tēpore illius horæ præcedētis, quia in vltimo instāti nō incipit moueri, sicut nec in hora præcedenti, & post illud instans, in quo quieuit ipsum quantū incipit moueri, puta in tēpore immediato post instans quietis. Et hoc est quod dicit Doctor quòd declarat quid sit *immutari*, quia *immutari* est eodē modo se habere indiuisibiliter, sicut prius se habuit diuisibiliter, idest, quòd in vltimo instāti indiuisibili eodē modo se habet, sicut in hora præcedenti diuisibili, quia in vtroque quiescit. Et declarat ipsum *immutari* per suū contrariū, quod est *mutari*, quia *mutari* est aliter se habere nūc indiuisibiliter, idest, in vltimo instāti ipsius motus, quàm priùs se habuerit diuisibiliter, idest, in toto tēpore præcedēte vltimū instās ipsius motus, idest, quòd se habeat diuisibiliter, & quātùm ad tempus, & quantùm ad ortum, vt suprà declaratum est.

Quid sit immutari.

d *Ideò autē est sub eadē forma, sub qua quieuit in instāti immutationis:* nā instās immutationis est vltimū instās quietis, sicut instans mutationis est vltimū instans terminās motū præcedentē. Sequitur ibi: *Ab illo instāti incipit mouere illud mobile,* puta quantū pedale: si enim detur quantum pedale calidū vt octo, & detur frigidū pedale vt decē, & agat in calidū pedale remittēdo ipsū. Dicit Doctor quòd post vltimū instās, in quo quieuit quātū pedale sub calore, nunc frigidū pedale in tēpore immediato post instās immutationis, siue quietis, in quo quieuit quantū pedale sub calore incipit mutare ipsum quantū pedale, remittēdo calorē ipsius, & introducēdo in illud quantū aliquem gradū frigiditatis. Sequitur: *Et hoc successiuè, vel propter partes mobilis,* &c. Dicit hîc Doctor, quòd quādo frigidū pedale, & dicatur *A*, mouet calidū pedale, & dicatur *B*, remittendo calorē, quòd motus remissionis, quo mouetur quantū pedale à calore vt octo, ad priuationem ipsius caloris, & quo quantū pedale mouetur à priuatione frigiditatis ad frigiditatē, puta vt octo, est successiuus. Deinde declarat huiusmodi successionem, puta calefactionis remittendæ, & frigefactionis acquirendæ, quia talis successio aut fit ex parte ipsius mobilis, puta quanti pedalis, cùm sit diuisibile in infinitas partes; tunc non est dabilis prima pars, quæ fiat frigida, & sic non est dabile primum frigidum: & similiter quando calor remouetur à quanto pedali non est dabilis prima pars quanti, à qua remouetur calor: patet, quia ipsum quātum est diuisibile in infinitum, & sic nō est dare primum *mutatū esse* in motu remissionis, sicut nec est dabile primum *mutatum esse* propter formam acquirendā, vel deperdendā; adhuc non est dabilis prima pars motus, quia illa forma, secūdùm quam fit motus, est diuisibilis in infinitum, vt suprà patuit; & sic quando quantum pedale mouetur motu remissionis deperdendo calorem, non est dabilis prima pars caloris in remissione; sicut etiam cùm mouetur ad frigiditatem, non est dabilis prima pars frigiditatis, cùm istæ qualitates sint diuisibiles in infinitum, saltem per accidens, quia ad diuisionem quantitatis, in qua sunt. Sequitur. 6.

Nota.

7. *Quia ratio extrinseca propter quam minimum,* &c. Dicit Doct. quòd si quantum pedale frigidum vt decem, agat in quantum pedale calidum vt octo, expellendo aliquid caloris ipsius, & introducendo primū gradum frigiditatis per motū, quomodo, ille gradus poterit conseruari in quanto calido vt septem. Dicit, quòd conseruatur propter præsentiam agentis, puta frigidi corrumpentis omne corruptiuum sui effectus, quia ipsum frigidum corrumpit gradum caloris corruptiuum gradus frigiditatis: & sic patet quomodo frigidum conseruat continuè effectum suum in quanto calido, corrumpendo calidum, & introducēdo frigidū; & hoc est, quod sequitur ibi in litera, *ab illo ergo instanti immutationis continuè remittitur calor, qui infuit, & acquiritur frigus,* & quòd ab illo instāti immutationis, scilicet quietis, in quo quantū pedale

pedale quieuit sub calore successiuè remittitur calor, qui infuit, & successiuè acquiritur frigus in ipso quanto pedali. Sequitur: *Non enim est verisimile.* Dicit quòd quando frigidum vt decem, agit in calidum vt octo, ipsum frigidum non remittit tantum ipsum calidum: sic intelligendo, quòd remittat ipsum vsque ad vltimum instans, puta quòd motus remissionis duret per horam, & in vltimo instanti illius horæ desinat esse calor vt octo: & tunc primò inducatur aliquid frigoris in ipso quanto pedali, in quo prius erat calor vt octo, quia si sic, tunc sequeretur alterum istorum, scilicet vel quòd calor remittendus haberet vltimum sui *esse*, quod negat Philosophus 8. *physic. tex. comm.* 69. Sic quòd in vltimo instanti remissionis caloris calor esset, & in tempore immediato non esset, ita quòd habens vltimum sui *esse* exponitur per positionem de præsenti, & negationem de futuro, scilicet calor nunc est, & immediatè post hoc non erit; & sic in illo tempore immediato inducetur frigus, in quo desinet calor: modò qualitas remissibilis non habet vltimum sui *esse*.

8. Et quando dicit, quòd aut frigus habebit primum instans sui *esse*, quia si calor in vltimo instanti desinit esse, & sic non habet vltimum sui *esse*, in illo instanti incipit frigus; tunc frigus habet primum instans sui *esse*. Et non accipitur hîc primum instans sui *esse* propriè, sicut dicimus, quod nunc est, & immodiatè ante hoc non fuit; quia aquisito frigore per horam, in vltimo instanti illius horæ est verum dicere, quòd frigus nunc est, & immediatè ante hoc non fuit, & sic habet primum instans sui *esse*. Sed in proposito intelligitur, quòd si frigus secundùm aliquem gradum incipit esse in illo instanti, in quo calor desinit esse, quòd in motu frigefactionis datur primum *mutatum esse*, siue prima mutatio; quia in illo instanti acquiritur aliquis gradus frigoris, & in tempore sequenti acquiritur frigus perfectissimè, & per consequens daretur primum *mutatum esse*, quod est contra Aristot. *sexto Physicorum. tex. commen.* 52. qui vult, quòd ante omne *mutatum esse* sit *moueri*, & ante omne *moueri* sit *mutatum esse*; sicut ergo non datur prima remissio motus caloris, siue non datur aliquod instans, in quo incipiat calor remitti, vt suprà declaraui, sic nec potest dari aliquod instans, in quo sit prima infrigidatio.

9. [e] *Hoc etam vult Philosophus.* Vult dicere, quòd nunquam in aliquo quanto est motus remissionis, quin etiam sit simul motus acquisitionis; quia si aqua sit frigida vt octo, non remittitur illa frigiditas, nisi successiuè introducatur caliditas; & sic omne quantum, quod mouetur à contrario in contrarium, puta à frigido ad calidum, dum sub tali motu, semper habet aliquid vtriusque extremi, quia & aliquid frigiditatis, & aliquid caliditatis: patet, quia dum est sub motu remissionis frigiditatis, simul est sub motu acquisitionis caliditatis, siue etiam moueatur à contrario in medium, puta ab albo in rubeum, hoc idem continget.

Concurrunt ergo simul ab instanti immutationis motus remissionis caloris, & motus intensionis frigoris, quorum neutrius est aliquid. Primùm patet, quia in motu remissionis caloris non datur aliquod instans, in quo sit prima remissio, cùm talis remissio incipiat fieri in tempore immediato post instans mutationis, siue quietis; & similiter in motu intensionis frigoris non datur aliquod instans in quo sit prima infrigidatio, cùm talis fiat in tempore immediato post instans, in quo quieuit quantum pedale sub calore, vt dixi suprà. Sequitur in litera, *& in aliquo instanti, in quo per mutationem subitam inducitur aliquis gradus frigoris* &c. Vult dicere Doctor, quòd quando frigidum vt decem, remittendo calidum vt octo, puta per tempus vnius horæ, in vltimo instanti illius horæ introducit aliquem gradum frigoris omnino incompossibilem vltimo gradui caloris, & tunc in eodem instanti calor desinit esse, ita quòd in eodem instanti verum est dicere calor nunc non est, & in tempore immediato ante hoc instans fuit: ergo calor in isto instanti desinit esse: similiter verum est dicere de frigore, frigus nunc est, puta in *esse* quieto, & in tempore immediato ante hoc instans non fuit: ergo frigus incipit esse, & hoc est quod dicit Doctor. Sequitur: 10.

Ita quòd calor nullum vltimum habet sui esse, sed habet vltimum in esse quieto. Hoc sic debet intelligi, quòd quando calor desinit esse, non habet aliquod vltimum instans, in quo calor sit, immediatè post illud instans desinat esse, quia si sic, tunc esset verum dicere, calor nunc est, & immedtatè post hoc non erit, quod falsum est, vt suprà expositum est, *quæst. prima præsentis dist.* quomodo in permanentibus, & in successiuis non datur vltimum sui *esse* & quod dicit, quod habet vltimum in *esse* quieto, hoc non debet referri ad vltimum instans remissionis caloris; sed debet referri ad vltimum instans immutationis, siue quietis, post quod instans in tempore immediatè sequenti incipit remitti calor, nam vt incipit remitti vsque ad vltimum instans remissionis non est sub *esse* quieto, sed semper est sub motu; & in vltimo instanti, quo desinit esse ipsum quantum pedale, est sub mutatione, siue sub *mutato esse*: Sequitur. *Et frigus nullum primum habet sui esse simpliciter.* Et declaratur primò, quia frigus incipit esse in quanto pedali in tempore immediato post instans immutationis caloris, & incipit *esse* sub motu intensionis; modò in successiuis non datur primum instans sui *esse*, id est, non datur aliquod instans in quo habeat *esse* simpliciter, cùm tale *esse* tantùm mensuretur tempore, vt suprà exposui, *quæst.* 1. *præsentis dist.* Secundò declaratur, quomodo habeat primum in *esse* quieto; patet, quia ipsum frigus habet aliquod instans primum, in quo habet *esse* quietum: nam in vltimo instanti horæ, in quo calor desinit esse, & frigus incipit esse in illo instanti, sicut cessat motus remissionis caloris, ita cessat motus intensionis frigoris; & sic in illo instanti habet *esse* quietum: & tunc verum est dicere, quòd frigus habet primum in *esse* quieto, idest, quòd quantum pedale ab illo instanti habet primum *esse* quietis sub frigore, licèt illud nõ sit quies, id est, quòd illud primum in *esse* quieto, cùm sit in instanti, non potest dici quies: nam propriè quies mensuratur tempore, quod patet, quia sicut motus est in tempore, & *mutatum esse* in instanti temporis, ita quies est in tempore, & *esse* quietum in instanti, & sicut in motu sunt infinita *mutata esse*, ita & in quiete sunt infinita quieta *esse*, & sic patet ista litera.

Cùm ergo probatur primum per Philosophum &c. Nunc Doc. respondet ad auctoritatem Philosophi, qua probabatur dari primam partem motus, 11.

motus,& dicit, quòd Ariſtoteles tantùm intendit probare, quòd non omnes res ſemper moueantur, ſicut fuit opinio Heracliti 4. *Metaph. text. comm.* 22. quòd omnia mundi entia erant in continuò motu. Probat ergo Ariſtoteles quòd non ſemper moueantur, puta res augmentabilis, vel alterabilis: quia dicebant iſti, quòd res augmentabilis ſemper augeatur; nam aliquando fit quodammodo ſubita alteratio, vel mutatio: ergo non ſemper idem motu mouetur. Et dat exemplum de guttis cadentibus. Vbi non intendit, quòd ablatio partis lapidis ſit in inſtanti, vel tota ſimul: nam ipſa ablatio eſt motus localis, qui nullo modo poſſet fieri, niſi pars mobilis priùs pertranſeat ſpatium, quàm totum mobile; ſed iſta vna pars lapidis, quæ aufertur per vltimam guttam in virtute omnium præcedentium, licèt ſucceſſiuè auferatur, tamen ablatio eius non eſt ſucceſſiuè correſpondens toti ſucceſſioni caſus guttarum: non enim quot erant guttæ cadentes, tot erant partes ablationis huius partis à lapide, ſed tota iſta parua pars per vltimam guttam aufertur, licèt ſucceſſiuè, quia non in inſtanti: negat ergo Philoſophus ſucceſſionem huic correſpondentem, id eſt, toti ſucceſſioni caſus guttarum, ac per hoc ille lapis motus non mouebatur ſemper, licèt quando mouebatur per vltimam guttam, tunc ſucceſſiuè mouebatur.

12. g *Et ſecundùm iſtam intentionem ſubdit poſtea de alteratione, quòd non eſt neceſſe, quòd propter hoc ſit tota alteratio infinita*, ſupple, quòd duret in infinitum,& probat ibi: *Frequenter enim.* Dicit Ariſtoteles quòd aliquando in aliqua re, puta in quanto pedali, fit alteratio velox, vt patet ad ſenſum:& ſic non ſemper durat huiuſmodi alteratio, ſiue motus alterationis. *Frequenter enim vbi habet litera noſtra* velox, *illa Commentatoris habet* ſubitò, id eſt, in tempore imperceptibili;& ideò illi qui exponunt Commentatorem *ſubitò*, id eſt, *in inſtanti*, non rectè exponunt, cùm talis expoſitio ſit *contraria literæ, quod patet ex translatione noſtra,& Repentè,* inquit Ariſtoteles *quod in ſenſibili tempore eſt propter paruitatem:* hæc ille. Et translatio Commentatoris ſic dicit: *Subitò ſignificat illud, quod fit in tempore non ſenſibili.*

h Sed intentio Philoſophi eſt iſta, & Philoſophus intendit probare, quòd alterabile non ſemper alteratur, quia aliquando ſubitò alteratur quis ab ægritudine in ſanitatem, ita quòd ſanatio illa fit in tempore, & non in termino temporis, ſcilicet in inſtanti, & quòd ſanabile non ſemper moueatur illo motu ſanationis: patet, quia iſte motus finitus, ſiue terminatus, eſt inter duo contraria, quia inter ægritudinem & ſanitatem, vel accipiendo *contraria* largè, puta à priuatione ad habitum, & ſic ſanabile priùs fuit ſub priuatione ſanitatis, quàm ſub ſanitate: ergo non ſemper mouebatur ad ſanitatem. Sequitur. *Quomodo ergo acciperet ipſe.* Dicit Doctor, quòd Ariſtoteles in ratione præcedenti de alteratione veloci, ſi acciperet ipſam in inſtanti contra Heraclitum, & in iſta ratione de ſanatione acciperet ipſam eſſe in tempore, non concluderet contra Heraclitum: intendit enim probare quòd res non ſemper moueantur. Et ſi probaret quòd alterabile aliquando alteratur in inſtanti: ergo ſemper non alteratur, non concluderet contra Heraclitum, quia negaret Heraclitus aliquid poſſe alterare in inſtanti, ſicut & ipſe Ariſtoteles expreſsè negat.

Malè interpretatur Auerr.

6. *Phyſicor.* ergo in iſtis rationibus intendit de alteratione, quæ fit in tempore. Sequitur. *Subdit ergo Philoſophus, quòd dicere omnia continuè moueri, multum in manifeſtis ambigere eſt*, quia manifeſtum eſt res aliquas non continuè moueri: *S. continuè* accipitur ibi ſemper, &c.

i *Ad aliud de Senſu, & Senſato dicetur in argumento vltimæ quæſt. huius diſtinctionis*, reſpondendo ad ſecundum argumentum principale ibi; * *Ex iſto* apparet ad illud de Senſu & Senſato, &c. * q. 12. n. 4.

k *Ad rationem de contradictoriis.* Hîc Doctor reſpondet ad vltimam rationem, qua probatur illud antecedens, ſcilicet quòd ſucceſſiuum componatur ex minimis; quæ ratio ſumitur per rationem contradictoriorum: & ratio ſtat in hoc: nam inter *non eſſe* formæ frigoris, & *eſſe* ipſius, nòn cadit aliquod medium, cùm tale *eſſe,& non eſſe* ſint contradictoria; cùm igitur in vltimo inſtanti caloris abiiciendi ſit *non eſſe* frigoris inducendi, & poſt illud inſtans ſit *eſſe* ipſius frigoris. Si igitur non eſſet primum inſtans, in quo ipſum frigus haberet *eſſe*, tunc inter *eſſe* ipſius frigoris, & *non eſſe* eſſet aliquid medium, & ſic inter contradictoria daretur medium: igitur datur primum *eſſe* ipſius frigoris ſucceſſiuè acquiſibilis, & illud primum non eſſe minimum, niſi illud primum eſſet indiuiſibile, vt vt patet. Ex iſta primitate probata concluditur quòd illud primum ſit minima pars; non enim poteſt illud eſſe primum, niſi indiuiſibile, quia Philoſophus 6. *Phyſicor. tex.comm.* 46. oſtendit quòd non contingit accipere primam mutationem in motu. 13.

In iſta littera occurrunt nonnulla dubia circa vndecim concluſiones, quas pono hîc per ordinem. *Dubia occurrentia.*

Prima concluſio: *Omne* moueri *præcedit* mutatum eſſe *in infinitum, & omne* mutatum eſſe *præcedit* moueri *in infinitum.* 14.

Secunda concluſio: *Si ignis cauſaret aliquod primum in motu, pari ratione poſſet cauſare æquale illi ſimul cum eo, cùm ſit æqualis virtutis, & æquè proximus paſſo.*

Tertia concluſio: *Si ignis poſſet inducere primam partem motus, & ſimul non poſſet inducere æqualem, tunc motus componeretur, vel ex mutationibus immediatis, vel ex mutationibus & quietibus.*

Quarta concluſio: *Mutari eſt aliter ſe habere nunc indiuiſibiliter, ſicut priùs ſe habuit diuiſibiliter.*

Quinta concluſio: *Nulla pars mobilis eſt æquè propinqua agenti, ſed pars propinquior alteri parti in infinitum, ſed ſolus punctus mobilis eſt ſe ſolo immediatus agenti.*

Sexta concluſio: *Nulla pars formæ, ſecundùm quam poteſt eſſe ſucceſſio motus, eſt immediatè inducibilis, ſed qualibet pars ante aliam in infinitum.*

Septima concluſio: *Si eſſet ſolus motus remiſſionis vſque ad aliquod inſtans, & tunc primò induceretur aliquid frigoris, ſequeretur, vel quòd calor remittendus haberet vltimum ſui* eſſe, *vel quod frigus immediatè ſequens haberet primum ſui* eſſe, *& tunc eſſet prima mutatio motus infrigidationis, quæ ſunt inconuenientia.*

Octaua concluſio: *Concurrunt ſimul ab inſtanti immutationis motus remiſſionis, puta caloris,& motus intenſionis, puta frigoris.*

Nona

Nona conclusio. *In aliquo instanti, in quo per mutationem subitam inducitur aliquis gradus frigoris omnino incompossibilis calori, in illo instanti calor non est, & vsque ad illud instans calor fuit.*

Decima conclusio: *Calor remittendus nullum vltimum habet sui* esse, *sed habet vltimum in* esse. *quieto.*

Vndecima conclusio: *Frigus intendendum nullum primum habet sui* esse *simpliciter, licèt primum habeat in* esse *quieto, quod accipit per mutationem, licèt illud non sit quies.*

15. *Subtilia argumenta contra conclusiones Doct.* Contra has conclusiones, vt firmitas earum magis appareat, multis mediis instatur. Et primò contra primam, quæ talis est: *Omne* moueri *præcedit* mutatum esse *in infinitum, & omne* mutatum esse *præcedit* moueri *in infinitum.* Contrà, primò contra primam partem conclusionis. Et pono casum, quòd in puncto quanti pedalis quiescat aliquod mobile per horam, & per vltimum instans illius horæ, & in tempore immediato illi instanti incipiat moueri, & quòd successio motus accipiatur pro nunc à diuisibilitate partium illius quanti: hoc casu stante, certum est quòd in tempore immediato mouetur, & ante illud *moueri* immediatum non est aliquod *mutatum esse*, quia illud *mutatum esse*, aut fit transeundo partem quanti: & hoc non, quia pars transitur in tempore; aut transeundo punctum, & hoc non: quia quæro quem punctum, aut punctum in quo quieuit, aut aliud punctum immediatum: non primò, quia in illo simpliciter quieuit, etiam in vltimo instanti, quod instans dicitur instans immutationis; non secundò, quia tunc esset punctum immediatum puncto, & instans immediatum instanti; quod est contra Philosophum. *6. Physicorum.*

16. Secundò arguitur de motu alterationis, puta intensionis. Et pono casum, quòd mobile *A* quiescat per horam, & in vltimo instanti illius horæ, & in tempore immediato ad illud instans moueatur ad caliditatem vt octo: certum est quòd per quamlibet partem motus aliquid caliditatis acquiritur. Tunc sic, si ante omne *moueri* intēsionis est aliquod *mutatum esse*, sequitur, quod sicut per aliam, & aliam partem motus intensionis alia, & alia pars caliditatis acquiritur, vel alia & alia pars gradus intensionis acquiritur, (tenendo quòd quilibet gradus intensionis sit diuisibilis in infinitum) ita per aliud, & aliud *mutatum esse* aliquid formæ acquiritur, tunc sic, si mobile post vltimum instans immutationis mouetur ad caliditatem, & ante hoc moueri est *mutatum esse*, ergo per illud *mutatum esse* aliquid, acquiritur de caliditate, quæro quid acquiritur: non pars formæ, quia illa est diuisibilis in infinitum, nec gradus formæ, quia si ille ponitur diuisibilis, acquiritur successiuè. Si etiam ponitur extensus in quantitates, est diuisibilis in plures partes integrales, quæ acquiruntur successiuè. Si ergo *mutatum esse* est ante omne *moueri* motu intensionis, sequitur quòd ante omnem motum intensionis erit aliquid intensiuè acquisitum in mobili *A* quod est impossibile.

17. Tertiò arguitur ad idem de motu remissionis: & pono casum, quòd mobile *B* quiescat sub caliditate per horam, & in vltimo instanti illius horæ, & in tempore immediato moueatur motu remissionis, qui fuit secundùm fluxum formæ remittendæ, stante hoc casu, quæro quid deperditur de caliditate, in illo *mutato esse*, quod est ante omne *moueri*? non pars formæ, quia illa successiuè deperditur & per motum: non gradus aliquis formæ, quia ille, aut ponitur diuisibilis in infinitum, aut ponitur in quantitate diuisibili, & sic erit diuisibilis ad diuisibilitatem quantitatis: quocunque dato, ille gradus non deperditur, nisi successiuè, & sic per motum remissionis: ergo ante omne *moueri* non est aliquod *mutatum esse.*

Quartò arguitur sic, per argumentum ducens ad impossibile: Si ante omne moueri est *mutatum esse*: ergo instans erit immediatum instanti, quod est impossibile apud Philosophum. *6. Physicor.* Probatur consequentia. Pono casum, quòd quis quiescat per horam, & in vltimo instanti illius horæ etiam quiescat, & in tempore immediato illi instanti moueatur. Hoc stante, arguo sic, ante *moueri* immediatum ad instans immutationis est aliquod *mutatum esse*: ergo instans est immediatum instanti, patet, quia *mutatum esse* mensuratur instanti, sed non instanti immutationis, vt patet: ergo alio instanti. Patet, quia non tempore immediato: ergo instans est immediatum instanti.

Quintò arguitur, quia si ante omne *moueri* esset *mutatum esse*: ergo in motu datur prima mutatio, quod est contra Philosophum. *6. Phys.* & contra Doctorem præsenti quæst.

Sextò sequeretur, quòd ante omne tempus esset instans, quod est falsum. Probo consequentiam, & suppono quòd tantùm tempus sit in motu, cùm sit mensura motus *ex quarto Physicorum.* Hoc stante, pono casum, quòd *A* quiescit per horam, & per vltimum instans illius horæ, & in tempore immediato moueatur, ille motus mensuratur tempore, si ante illud tempus est instans, quæro quod instans? non instans immutationis, vt patet: ergo aliud, aut immediatum instanti immutationis, & tunc datur instans immediatum instanti, aut mediatum: ergo inter illud instans, & instans immutationis est tempus medium, & ante illud tempus est instans mensurans *mutatum esse*, quod est ante *moueri*: ergo.

Contra secundam partem conclusionis probo, quòd non omnem mutationem præcedat aliquod *moueri*. Primò sic; Pono casum, quòd *A* quiescat in spatio per horam, & in vltimo instanti illius non quiescat, sed incipiat recedere à loco, quo est, tenendo quòd ille locus sit punctualis. Hoc posito, patet quòd illius motus datur primum *mutatum esse*: Patet, quia in vltimo instanti horæ incipit moueri, & motus fit in tempore immediatè sequente, quæ præcedit *mutatum esse*, quod mensuratur vltimo instanti illius horæ, & ante illud *mutatum esse* non est aliquod moueri, quia in tempore illius horæ quiescit: ergo. 18. *Ponitur casus.*

Secundò arguitur, datur alicuius motus vltimum *mutatum esse*: ergo & primum *mutatum esse.* Patet consequentia, quia non est maior ratio de vno, quàm de alio. Nec valet dicere, quòd motus est diuisibilis in infinitum à parte antè, ideò non datur primum *mutatum esse*, quia à parte pòst est ita diuisibilis in infinitum, quia ita non potest dari vltima pars motus, sicut nec prima.

Tertiò arguitur, quia cuiuslibet continui, tam successiui, quàm permanentis, dantur duo extrema terminantia illud. Patet de quantitate per-

manente, quæ licèt sit diuisibilis in infinitum, tamen actu habet duo extrema indiuisibilia terminantia, vt duo puncta. Similiter est de tempore vnius horæ, quod habet duo instantia terminantia illud, ergo similiter erit de motu: ergo datur primum *mutatum esse*.

Quartò arguitur auctoritate Philosophi 6. *Physicorum* eiusdem rationis sunt quantitas, motus, & tempus: sed quantitas permanens habet primum indiuisibile, quod est principium illius: ergo & motus habebit primum *mutatum esse*.

Quintò, ratio motus sumitur à magnitudine, quia successio in motu est à diuisibilitate magnitudinis, vt patet à Doctore *præsenti quæst.* & continuitas motus similiter sumitur: cùm ergo in magnitudine semper detur indiuisibile initians, ante quòd non est aliqua pars magnitudinis, sequitur quòd similiter erit in motu, quòd dabitur primum *mutatum esse*, correspondens primo puncto magnitudinis, super quam fit motus.

Sextò, datur aliqua mutatio, ante quam nõ est aliquod *moueri*; ergo. Probatur antecedens, quia Angelus potest quiescere per horam in vno *vbi*, & in vltimo instanti horæ mutari ad aliud *vbi*, vt patet à Doctore *in dist. præsenti q.* 11. & 12. ergo erit mutatio, quam nullum *moueri* præcedit.

Septimò arguitur, quia vbi est prius, & posterius, ibi est primum. Patet 5. *Metaph. c. de Priori*: sed in motu est prius, & posterius, vt patet 4. *Phys.* ergo ibi erit primum, & illud non erit, nisi primum *mutatum esse*: non aliqua pars motus, cùm sit diuisibilis in infinitas partes, nec dabilis prima pars motus.

Octauò arguitur. Pono quòd Angelus quiescat per horam in aliquo *vbi*, & in vltimo instanti illius horæ mutetur ad aliud *vbi*, & in tempore immediato ad illud instans moueatur motu cõtinuo, casus est possibilis. Hoc stãte, patet quòd illius motus erit prima mutatio, quàm in instãti.

Nonò arguitur. Et pono casum, quòd agens perfectum, puta calidum perfectum, in instanti inducat in passum aliquem calorem, & prima pars calefacta calefaciat aliam in tempore, & alia aliam similiter in tempore, & sic deinceps quousque alteretur totum, hoc est possibile, vt patet à Doctore *in præsenti dist. q.* 11. in ratione ad vltimum argumentum. hoc stante, patet quòd illius motus alterationis datur primum mutatum, quo inducitur in instanti calefactio in aliqua prima parte.

20. *Ad primum.* Respondeo ad primum contra primam partem, concedendo casum, & dico quòd ille motus, qui fit in tempore immediato, est diuisibilis in infinitum, & quòd ante quamcunque mutationem datur *moueri*. Cùm dicitur, quòd mutatio illa fit transeundo punctum, concedo: & cùm quæritur, quod punctum transit? Dico quòd punctum, quod est in parte quanti super quod fit motus, & quia inter duo puncta est pars diuisibilis in infinitum, ideò post primum punctum, in quo quiescit mobile, mobile mouet super spatium, quod immediatè sequitur punctum, in quo quieuit: & quia illud est diuisibile in infinitas partes, & per consequens diuisibile in infinita puncta, & sic in tali spatio, super quod immediatè fit motus, non potest dari primum punctum, nec prima pars cum quocumque, vel quacumque data est dabile, vel dabilis aliud, vel alia.

Ad secundum. Ad secundum de motu remissionis, & similiter de motu intensionis. Dico breuiter ad illa duo simul, quòd si quilibet gradus est diuisibilis in infinitum, quòd in tempore immediato instans quietis mobile *A* mouetur motu intensionis: & concedo, quòd acquiritur aliqua pars gradus, quæ est diuisibilis in infinitum; & sic pars ante partem in infinitum, & sic semper *moueri* præcedit *mutatum esse*: & cùm quæritur quid acquiratur per *mutatum esse*? Dico, quòd sicut in motu locali super spatium in qualibet parte motus acquiritur alia, & alia pars spatij, & in quolibet *mutato esse* acquiritur aliud, & aliud punctum, sic in motu intensionis formæ in qualibet parte motus intensionis acquiritur alia, & alia pars formæ intensibilis, & in quolibet *mutato esse* acquiritur aliud, & aliud indiuisibile, quæ continuant formam intensibilem, sicut aliud, & aliud punctum in motu locali continuant motum localem. Hoc idem dico de motu remissionis. Si verò gradus formæ non sit diuisibilis in infinitos gradus, sed tantùm sit diuisibilis ad diuisibilitatem quantitatis, in qua recipitur. Dico quòd acquiritur in qualibet parte motus aliqua pars in infinitum, ita quòd nulla prima, sed vna ante aliam in infinitum, puta si spatium pedale debet calefieri, prius aliqua pars spacij calefit in infinitum, ita quòd non aliqua pars prima spatij, sed ante quamcunque assignatam semper aliqua calefit in infinitum, & sic ante omne *mutatum esse* est *moueri* in infinitum, & è contra. Et concedo, quòd in quolibet *mutato esse* aliud, & aliud punctum alteratur, & calefit.

Ad quartum dico, quòd sicut illius motus, qui incipit in tempore immediato ad instans quietis, non est dabilis aliqua prima pars, sed ante quamlibet est alia in infinitum; & similiter aliud, & aliud *mutatum esse* in infinitum, ita quòd ante quamcunque partem illius motus est aliquod *mutatum esse*, & ante quodcunque *mutatum esse*, est aliqua pars motus. Sic dico de tempore mensurante illum motum, quòd ante quamcumque partem illius est alia in infinitum, & ante quamcumque est aliquod instans illius temporis mensurans *mutatum esse*, & ante illud est pars temporis. Dico ergo, quòd loquendo de tempore immediato ad instans qnietis non datur aliquod primum instans præcedens illud tempus, sed ante quodcunque instans illius temporis datur aliqua pars temporis, sicut etiam in motu immediato ad instans quietis non datur primum *mutatum esse*, ita nec in tempore mensurante illum motum datur aliquod primum instans. 21.

Ad quintum dico, quòd sicut ante omne *moueri est mutatum esse*, ita ante omne *mutatum esse* est aliquod moueri, & sic patet quomodo non datur prima mutatio in motu. Si dicatur, si motus incipit post instans quietis, puta transeundo aliquod spatium, nonne datur aliquod *mutatum esse* initians illum motum, sicut quando incipit à primo puncto spatij transire partem immediatam illi puncto? quia inter illam, & illum punctum non est alia, sic de motu & *mutato esse*. Dico, quòd licèt inter illam, & punctum, non sit alia immediata, tamen illa quæ est inter duo puncta, est diuisibilis in infinitum, non enim fit diuisio à parte puncti, cùm ex illa parte sit immediata puncto, & sic indiuisibilis: tamen quacunque minima data inter duo puncta, est diuisibilis in infinitum. Hoc idem dico de motu, quòd non diuiditur à parte *mutati esse* immediati, sed inter duo *mutata esse* est motus, qui est diuisibilis in infinitum, quia non est pars motus assignabi- 22.

assignabilis immediata alicui *mutato esse*, quin alia in infinitum sit illi puncto propinquior, siue immediatior, vt suprà dixi de partibus quantitatis comparatis ad punctum. Nam de ratione motus, (vel saltem consequitur ratione motus) est, quòd sit semper diuisibilis: ergo assignata quacunque parte, motus semper erit in infinitum diuisibilis, & per consequens in infinitum vna prior alia, & assignata vna habet *mutatum esse* continuans, & quia ante illam est alia, & alia in infinitum, sequitur quòd ante illam est aliud, & aliud *mutatum esse* in infinitum: & sic ante omnem partem motus est *mutatum esse*, & ante *mutatum esse* est aliqua pars motus.

Ad sextum dico, quòd tempus sequens instans quietis est diuisibile in infinitas partes; & sicut non potest dari prima pars, ita nec primum instans; loquendo præcisè de tempore mensurante motum immediatè sequentem instans quietis, & hoc patet ex supradictis.

Ad argumenta contra secundam partem facta.

23. *Ad argumenta.* Ad primum dico, quòd motus non fit transeundo punctum spatij, sed fit transeundo partem diuisibilem spatij, & tunc dico, quòd illius motus non datur aliquod primum *mutatum esse*, nec illud *mutatum esse*; in quo primò mobile recedit à puncto, est principium motus immediatè sequentis, sed benè omnia *mutata esse*, quæ sunt in illo motu, pertinent ad illum motum, quia continuant illum, continuando partes motus, vt exposui suprà q. 1. & 4.

Ad secundum, negatur consequentia, quia necesse est omnem motum terminari per aliquod *mutatum esse*, quod mensuratur instanti, quod instans adhuc dicitur instans immutationis, vt exposui suprà, *di. 2. q. 4. & q. 9.* Sed quando motus incipit, semper incipit in aliquo tempore, & ideò non potest dari primum *mutatum esse*: quælibet enim pars motus est diuisibilis in infinitas partes, & nulla pars potest incipere in instanti, sed benè potest terminare ad instans, quia tunc nullus motus est, nec aliqua eius pars.

Ad tertium, negatur similitudo de permanentibus, & successiuis, & ratio negationis est, quia motus non incipit in puncto primo quanto, quia nunquam mobile recedit à puncto, nisi in tempore, vt patet, quia non recedit, nisi transeundo in partem spatij, & sic in tempore transit, & hoc satis patet à Doctore, qui vult, quòd motus tantùm fit transeundo partem, quæ est diuisibilis in infinitum; & ideò motus non potest habere aliquod primum *mutatum esse*.

24. Ad quartum dico, quòd auctoritas Philosophi intelligitur quantùm ad hoc, quòd sicut quantitas non componitur ex indiuisibilibus, ita nec motus, nec tempus, vt patet ibi. Dico etiam, quòd sicut magnitudo est diuisibilis in infinitas partes, ita motus & tempus, sed non est simile quantùm ad hoc, quòd sicut quantitas habet primum punctum, quod est principium, sic quòd motus & tempus, vt patet respondendo ad tertium argumentum.

Ad quintum respondeo sicut ad tertium & quartum.

Ad sextum dico, quòd potest dari aliqua mutatio, quæ nec est principium, nec finis motus; & sic concedo casum de Angelo, & dico, quòd illa mutatio, ad quam immediatè sequitur motus, nullo modo pertinet ad illum motum, nec est principium motus illius, sicut etiam dictum est suprà, q. 4. quòd substantia acquiritur per mutationem, quæ tamen non est finis alicuius motus, sed concomitatur motum, puta alterationem præcedentem, quæ immediatè terminatur ad proprium *mutatum esse*.

Ad septimum concedo, quòd est ibi prius & posterius, negatur tamen consequentia, quòd ibi sit aliquod primum: & dico, quòd auctoritas Philosophi intelligitur de priori, & posteriori, inter quæ est ordo essentialis, vt exponit Doctor super 5. Metaph. vide ibi. Sed nulla pars motus dependet essentialiter ab alia, nec similiter ab aliquo *mutato esse*.

Ad octauum dico, concedendo casum, quòd illa mutatio, qua mutatur ab vno *vbi* ad aliud, nullo modo pertinet ad illum motum sequentem, vt suprà exposui.

Ad nonum dico per idem, concedendo casum illum: sed illa prima mutatio nullo modo pertineret ad motum sequentem, vt suprà exposui, & sic patet responsio ad omnes istas rationes.

Contra secundam, quæ talis est: *Si ignis possit inducere aliquod primum in motu, pari ratione posset causare æquale illi simul cum eo immediatum, cùm sit æqualis virtutis, & æquè proximum passo.* Arguitur primò, quia si tale agens in eodem instanti posset in passum inducere æquale: ergo in eodem instanti posset ignis, si esset perfectus, inducere infinitos gradus æquales, si potest vnum gradum inducere. Patet, ponendo quòd omnes alij gradus æquales sint æquales primò inducto: consequens falsum, quia tunc posset produci actu infinitus calor intensiuè, quod est impossibile. 25. *Contra secundam.*

Secundò, Deus in instanti potest producere in aliquod passum gratiam intensam vt quatuor: ergo in eodem instanti producere quamlibet sibi æqualem: ergo posset in eodem passu producere actu infinitam gratiam, quod est contra Doctorem *in tertio, distin.* 13. Probatur consequentia, quia successiuè potest producere æqualem in infinitum, ergo & simul per conclusionem ipsius. Quòd autem successiuè probo, quia passum est ita dispositum respectu vnius gradus, sicut respectu alterius, quia nullus gradus gratiæ repugnat passo, cùm sit tantùm in potentia receptiua: & non videtur, quòd ita non possit recipere perfectissimam, sicut imperfectiorem, nec etiam repugnat Deo posse producere, siue intendere gratiam in infinitum, cùm sit virtutis infinitæ.

Tertiò arguitur, quia tunc eadem voluntas simul posset actu producere infinitas volitiones de eodem obiecto, si aliquam primam posset producere in instanti, & illæ aliæ essent æquales. Hoc patet per conclusionem Scoti, & quòd possit vnũ producere in instanti, patet, quia quando habet obiectum perfectè præsens, & nullo modo est impedita, potest in instanti producere: ergo.

Quartò arguitur, quia tunc memoria fœcunda perfecta in nobis, si in instanti potest producere vnam intellectionem primam: ergo in eodem potest simul infinitas producere de eodem obiecto. Probatur consequentia, quia infinitæ sunt producibiles successiuè æquales, imò sequitur, quòd si in instanti potest producere intellectionem vt duo, quòd simul potest producere quamlibet sibi æqualem, & sic in instanti potest intendere illam intellectionem in infinitum. 26.

Quintò arguitur, quia si conclusio esset vera, sequeretur quòd si ignis esset perfectè approximatus calefactibili, & in minimo tempore in duceret

duceret aliquam partem caloris, tunc in eodem tempore induceret quamlibet partem caloris æqualem primo; & sic semper in paruissimo tempore perfectissimè calefaceret calefactibile, cùm sit agens merè naturale: oppositum autem experimur.

Sextò, sequeretur inconueniens contra Philosophum, quia semper in principio motus cessaret motus. Probatur, quia alterans in principio alterationis inducit in passum aliquam partem formæ acquisibilis per alterationem: ergo in tali principio motus potest, imò necessariò inducit quamlibet partem æqualem, si alterans est agens naturale; & sic in principio cuiuscunque motus alterationis cessaret motus.

Septimò arguitur, quia tunc graue in minimo tempore descenderet in centrum. Probatur, quia in aliquo minimo tempore pertransit aliquam partem medij: ergo in eodem tempore pertransiret quamlibet æqualem primæ, & sic patet quòd semper in minimo tempore descenderet, cuius oppositum experimur.

27. Octauò arguitur sic, quia tunc sequeretur, quòd Angelus posset omnem distantiam in instanti pertransire, quod est contra Doctorem infrà *q.*11. Probatur consequentia, quia in instanti potest transire de loco ad locum, ita quòd potest pertransire tantum spatium: ergo in eodem instanti potest pertransire omne æquale, & sic in instanti potest pertransire spatium quantumcunque distans.

Nonò arguitur, quia si sic esset, tunc sequeretur quòd Angelus in instanti posset esse in loco quantumcumque magno, quod est contra Doctorem *in secundo, dist.*1. *q.*6. Probatur consequentia, quia virtute propria in instanti potest esse in tanto loco, & successiuè in alio, & alio loco: ergo in eodem instanti simul potest esse in loco quantumcunque magno, quia in eodem instanti potest esse in loco quocũque æquali illi primo.

Decimò arguitur, quia sequitur, quòd Angelus in instanti similiter possit esse in loco quantumcunque minimo, siue paruo, quod est contra Doctorem *vbi suprà*. Probatur consequentia, quia in instanti potest esse virtute propria in loco ita paruo infra totum locum sibi adæquatum, vt patet à Doctore *in secundo vbi suprà*: ergo potest simul esse in loco quocunque sibi æquali: & sic descendendo sequitur, quòd potest esse in loco quantumcunque minimo, siue paruo.

Vndecimò sequitur, quòd Angelus simul in eodem instanti possit esse in omni loco, puta pedali ergo in eodem instanti simul potest esse in omni loco æquali. Patet, quia successiuè in alio & alio instanti potest esse in alio, & alio loco pedali: ergo simul in omnibus. Nec valet dicere, quòd simul esse in omnibus, repugnat sibi, quia Angelus est in potentia receptiua ad omnem locum, vt patet à Doctore vbi suprà.

Duodecimò arguitur, quia tunc sequitur, quòd Angelus possit simul in instanti loqui Angelo quantumcumque distanti, quod est contra Doctorem infrà *distin.*9. Probatur consequentia, quia in instanti potest loqui Angelo distanti, puta per spatium pedale: ergo in eodem instanti, simul potest loqui Angelo distanti per æquale spatium. etiam in infinitum.

Tertiodecimò arguitur, quia idem obiectum præsens intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis posset simul in eodem intellectu producere plures intellectiones æquales primæ, si illa prima esset producibilis in instanti, & sic quasi infinitas simul, quòd videtur manifestè falsum.

Respondeo ad primum, concedo illud, scilicet quòd simul posset producere æquales: & cùm infertur: ergo calorem infinitum, negatur, quia aliquis gradus posset repugnare, cùm nulla qualitas posset nec simul, nec successiuè produci intensiuè infinita; aliquis enim gradus maior repugnaret, vt patet à Doctore *in tertio*, *distin.*13. Dico secundò, quòd si potest producere primam partem motus, scilicet mutationem, qua acquiratur in instanti prima pars alicuius gradus, quòd simul posset inducere omnem æqualem, etiam in infinitum à parte pòst: sed tunc non sequitur, quod producat infinitum intensiuè, vt suprà patuit, quia tantùm produceretur vnus gradus intensiuè, qui esset diuisibilis in infinitas partes. 28.

Ad secundum dico, quòd si gratia esset intensibilis in infinitum, quòd Deus simul posset producere, sed non est intensibilis in infinitum, vt probat Doctor *in* 3. *dist.*13.

Gratia non est intensibilis in infinitum.

Ad tertium, negatur quòd possit simul producere plures volitiones de eodem obiecto, ratio est, quia volitio tantùm habet *esse*, vt continuatur ab eadem voluntate. & sic in continuo *fieri*, vt patet à Doctore *in primo dist.*3. *q. vlt.* & *in quolib. q.*13. ideò ipsa voluntas tantùm cõtinuaret vnam de eodem obiecto, & ipsa manente alia non posset causari, sed ipsa posset intendi. Et si potest produci prima pars alicuius gradus volitionis in instanti, & quælibet ei æqualis, & dic vt dictum est ad primum.

Ad quartum dico similiter, vt dixi ad tertium.

Ad quintum dico, quòd benè sequitur de instanti, sed non de tempore, quia pro instanti habet passum perfectè approximatum: passum enim non est perfectè approximatum agenti naturali, nisi secundùm punctum, vt patet à Doctore *q.*9. ideò si potest in eodem passo producere primam partem alterationis, & quamlibet sibi æqualem poterit producere, cùm sit agens æqualis virtutis, & & æquè approximatum passo. Sed quando producit aliquam partem in tempore, & per consequens successiuè, non sequitur quòd simul in eodem tempore possit alia producere, quia ex quo continuo successiuè acquiritur, si vna pars acquiritur præcisè in tanto tempore, pars sequens æqualis ab illo agente non potest simul in eodem tempore produci, sed benè in æquali tempore. Si enim secunda pars induceretur in eodem præcisè tempore, & eodem simpliciter motu; sequitur quòd illa secunda pars non acquiritur successiuè post primam partem, quod tamen requiritur. Sit ergo ignis virtutis vt quatuor, habeat passum approximatum, si potest producere calorem, vel aliquam partem in tempore vnius horæ, partem æqualem, sequentem potest producere in æquali tempore, sed non præcisè in eodem tempore; quia tunc illa secunda pars non acquireretur successiuè post primam partem, quæ ponitur primæ parti succedi, & si esset agens virtutis vt octo, posset producere illam primam partem in duplo minori tempore: sed non est sic quando producit primam partem in instanti, quia tunc vna non habet succedere alteri: sed sicut in instanti produceret primam, ita posset quamlibet æqualem illi primæ simul in eodem instanti producere. 29.

Et per hoc patet responsio ad sextum, quòd non

non poteſt ceſſare motus in principio ipſius, cùm neceſſariò acquirat ſemper ſucceſſiuè vnam partem poſt aliam.

30. Ad ſeptimum dico, quòd graue, nec pertranſiret medium in eodem tempore, quo pertranſit aliquam primam partem, quia ille tranſitus, ex quo eſſet ſucceſſiuus, neceſſariò tranſiret vnam partem poſt aliam; bene poſſet ſecundam partem æqualem primæ pertranſire in æquali tempore, & dic vt ſuprà ad quintum argumentum. Dico ſecundò, quòd in eodem tempore, quo habet aliquam primam partem, tamen diuiſibilem in infinitum, non habet ſecundam æqualem primæ: & ideò non ſequitur, quòd in eodem tempore poſſit pertranſire ſecundam.

Ad octauum de Angelo dico, quòd ſi in eodem inſtanti haberet aliud ſpatium æquè ſibi propinquum, ſicut primam partem ſpatij, quòd poſſet ſimul in eodem inſtanti pertranſire illud. Sed quando Angelus eſt in aliquo loco, quòd habet ſpatium puta vnius miliari, sperfectè propinquum virtuti ſuæ, vt poſſit illud in inſtanti pertranſire, in eodem inſtanti non habet ſpatium ſequens propinquum perfectæ virtuti Angeli, cùm ipſe Angelus ſit virtutis finitæ, & limitatæ, ideò aliquod magnum ſpatium poterit ei facere reſiſtentiam, vt patet à Doctore, *q.9.diſt.2.ſecundi.*

Et per hoc patet reſponſio ad nonum, & decimum argumentum.

Quomodo Angelus non poteſt eſſe in duobus locis adæquatis.

Ad vndecimum dico, quòd ſimul non poteſt eſſe, nec in duobus locis adæquatis, vt ſuprà dixi: ſed quando in inſtanti ſit in vno loco, in eodem inſtanti deſinit eſſe in priori loco, vt ſuprà expoſui. Et cùm dicitur, quòd ſi in inſtanti poteſt eſſe in loco pedali, quòd in eodem poteſt eſſe in æquali, dictú eſt, quòd poſito quòd in inſtanti poſſit eſſe in alio æquali, quòd etiam in eodem recederet à primo. Dico etiam, quòd in eodem inſtanti non poſſet eſſe in quocunque æquali, quia non quodcunq; æquale erit ei æquè proximum.

Ad duodecimum dico, ſicut dixi ad octauum, & nonum, quia non quælibet diſtantia æqualis primæ eſſet ſibi æquè propinqua, & proxima.

Ad tertiumdecimum dico, vt dixi ad tertium de voluntate: illud enim obiectum quandiu eſſet præſens intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis tantùm continuaret primam intellectionem.

31. *Contra tertiam.*

Contra tertiam arguitur, probando quòd eſſet verè motus; & præſuppono quòd alteratio inducatur in ſpatio vnius horæ, & quòd prima pars inducatur in inſtāti, & ſecunda in alio inſtanti ſequente tempus intermedium ad primum inſtans, & ſic deinceps quouſque inducatur totus calor, ſecundùm quem eſt alteratio. Arguo primò ſic: tota iſta alteratio menſuratur tempore vnius horæ: ergo eſt verè motus, quia tempus non eſt ſine motu, cùm tempus ſit paſſio motus, vt patet 4. *Phyſic.*

Secundò, Alterabile *A* verè alteratur, & non in inſtanti: ergo in tempore; ſed quod alteratur in tempore verè mouetur, vt patet.

Tertiò, Omnis forma, quæ ſucceſſiuè acquiritur, acquiritur verè per motum; ſed talis calor acquiritur ſucceſſiuè: patet, quia partibiliter: patet, quia in alio, & alio inſtanti acquiritur alia, & alia pars.

Reſponſio.

Reſpondeo ad primum, negatur quòd menſuretur tempore, ſed alia & alia pars acquiritur præciſè in alio, & alio inſtanti: & cùm dicitur, acquiritur per horam. Dico primò, quòd tempus menſurans quietem non eſt propriè tempus actuale, vt patet *in d.2.ſecundi.* Dico ſecundò, poſito quòd ſit tempus actuale, ſunt ibi plura tempora, quia inſtantia illa, quibus acquiritur alia, & alia pars, non pertinent ad illa tempora: non enim continuant tempus quietis, quia illis inſtantibus tantùm menſurantur *mutata eſſe.* Dico vltrà, quòd etiam poſito quòd pertinerent ad tempus horæ menſurans quietem, quòd nec in toto illo tempore, nec in aliqua parte temporis illius eſt aliqua alteratio, vt patet, quia illa tantùm in inſtanti acquiritur, & per conſequens illud tempus nullo modo menſurat illam alterationem.

Ad ſecundum dico, quòd tantùm alteratur in alio & alio inſtanti: quia in alio, & alio inſtanti acquiritur alia, & alia pars, ſecundùm quas dicitur alterari in alio & alio inſtanti; ſed in temporibus intermediis nullo modo alteratur, cum nihil formæ tunc acquiratur.

Ad tertium dico; quòd non acquiritur ſucceſſiuè: & cùm dicitur, quòd acquiritur partibiliter. Concedo: ergo ſucceſſiuè: negatur, quia in ſucceſſione partes, ſecundùm quas eſt ſucceſſio continuatur ſecundùm aliud, & aliud indiuiſibile, vt expoſui in iſto ſecundo, *diſt.2.q.1.& 4.* hîc autem nulla eſſet talis continuatio, vt patet intuenti.

Contra quartam quæ talis eſt: *Mutari eſt aliquid aliter ſe habere nunc indiuiſibiliter, quàm priùs ſe habuerit diuiſibiliter*: Arguitur primò ſic. In illo vltimo inſtanti mobile quieſcit: ergo non mutatur. Patet, quia quies opponitur motui. Antecedens patet à Doctore. *diſt.2. q.9.iſtius ſecundi*, vbi vult, quòd illud dicatur inſtans immutationis, ſiue quietis. 32. *Cōtra quartum quid ſit mutari.*

Secundò ſic: In illo inſtanti indiuiſibili mobile nihil acquirit: ergo non mutatur. Conſequentia patet, quia mutari poſitiuè eſt aliquid acquirere, quod priùs non habuit. Antecedens patet, quia alteratio acquiritur tantùm in tempore præcedente illud inſtans: patet, quia in illo inſtanti ceſſat tota alteratio.

Tertiò. Si in illo vltimo inſtanti aliquid formę per alterationem acquiſibilis acquiritur, quæro quid ſit illud: aut eſt pars quanta, aut gradus diuiſibilis, de quo ſuprà: & hoc non, quia acquiruntur diuiſibiliter, & ſic non in inſtanti.

Quartò. Si mutari eſt aliter ſe habere nunc indiuiſibiliter: ergo in quolibet inſtanti temporis, quo fit motus, mobile mutatur: & tunc quæro vt priùs, quid acquiritur in quolibet mutato eſſe, aut diuiſibile, aut indiuiſibile: nō primò, quia illud acquiritur per motum, & in tempore: non ſecundò, quia tunc mobile non diceretur mutari ſecundum, puta calorem, quia tunc nec calor, nec pars caloris acquiritur, cùm ſit verè diuiſibilis.

Quintò: Quia Angelus de vno *vbi* ad aliud poteſt tranſire, ſic quòd verè mutatur, quia in illo inſtanti acquirit nouum *vbi*, quod priùs non habuit, & tamen non ſe habuit priùs diuiſibiliter, cùm ille tranſitus tantùm fuerit in inſtanti.

Sextò arguitur, & pono caſum, quòd *A* moueatur ad albedinem per horam, & in vltimo inſtanti illius horæ per diuinam potentiam albedo annihiletur, & inducatur nigredo; patet quòd *A* in toto tempore mutatur, quia habet albedinem, quam priùs non habuit, & tamen non ſe habet nunc indiuiſibiliter reſpectu albedinis per motum acquiſitæ. Patet, quia in vltimo inſtanti illius

horæ desinit esse sub albedine.

33. Septimò arguitur, quia si oportet *A* diuisibiliter se habere priùs: sequitur, quòd materia non mutaretur ab vna forma substantiali ad aliam, quod est contra Philosophum in pluribus locis. Quòd autem sequeretur, patet, quia forma substantialis acquiritur in instanti, & in parte præcedenti non fuit sub forma.

Octauò arguitur, quia mobile, puta *A* sicut in qualibet parte motus habet *esse* diuisibiliter, quia quælibet pars est diuisibilis, & diuisibiliter acquiritur; ita in quolibet *mutato esse* habet *esse* indiuisibiliter: ergo non videtur verum, quòd *mutari* est aliter se habere nunc indiuisibiliter, quàm priùs se habuit diuisibiliter, cùm in toto tempore præcedenti ita habeat *esse* indiuisibiliter, quia in quolibet *mutato esse* sicut & diuisibiliter, vt in qualibet parte motus.

Nonò arguitur, Sequeretur, quòd alicuius successiui daretur primum instans sui *esse*. Patet, quia in vltimo instanti verum esset dicere, mobile in isto instanti vltimo est calidum, & in toto tempore præcedenti non fuit calidum, qui tamen calor successiuè acquiritur. Patet, quia per motum: ergo conclusio illa non est vera.

Diuisibilitas duobus modis sumi potest.

Decimò arguitur de diuisibilitate; aut enim accipitur ista diuisibilitas ex parte formæ acquisibilis, siue formæ fluentis; aut accipitur pro ipso fluxu formaliter accepto. Hæc distinctio patet à Doctore in pluribus locis. Si primò, contrà, quia tota illa forma est immobilis in vltimo instanti, & sic in illo instanti non se haberet indiuisibiliter. Si secundò, contrà, quia talis fluxus, cùm sit respectus partis prioris ad partem posteriorem, erit simpliciter indiuisibilis: nulla enim relatio est diuisibilis in plures partes, vt patet. Tum etiam, quia quælibet relatio oritur in instanti, scilicet positis fundamento & termino, & sic non acquiritur diuisibiliter, sicut in vltimo instanti illius temporis.

34. Vndecimò arguitur, quia si *mutari* esset, &c. Tunc Doctor sibi contradiceret in pluribus locis, vbi vult, quòd sit verè mutatio, licèt non se habuerit subiectum diuisibiliter priùs: Patet, quia *in primo distin.39.* dicit quòd transitus de contradictorio in contradictoriũ semper est cum mutatione, qui tamen trãsitus multoties fit in instanti. Dicit etiam *in quarto, distinct.* 10. quòd corpus Christi verè mutatur, loquendo de mutatione, quæ est ad alterum, quando acquirit nouam præsentiam in Eucharistia, quam tamen acquirit in instanti, vt vult *in quarto distin.7.* quòd in vltimo instanti prolationis verborum fit corpus Christi in Eucharistia, & multa alia dicit in diuersis locis, vbi expresè concedit veram mutationem, vbi subiectum tantùm aliter se habet nunc indiuisibiliter, & nullo modo priùs se habuit diuisibiliter.

An corpus Christi mutetur.

Duodecimò arguitur, quia sequeretur quòd forma, quæ per motum acquiritur, verè mutaretur, quod est contra Doctorem, qui vult, quòd tantùm subiectum mutetur, vt patet *in secundo, dist.2 quæst.4. & in quarto, dist.11.* Probatur consequentia, quia illa forma in tempore præcedenti habet *esse* successiuum, & diuisibile, quia in motu, & in tempore, & in vltimo instanti habet *esse* indiuisibiliter, quia præcisè in mutato *esse* & in instanti, vt patet.

35. Respondeo ad primum, & dico quòd quies propriè tantùm opponitur motui; & ideò sicut motus mensuratur tempore, ita & quies, & ideò in vltimo instanti terminante motum mobile non quiescit, tamen illud vltimum instans dicitur instans quietis, quia in illo instanti terminatur motus, & mobile non mouetur; & sic datur primum instans quietis. Cùm dicitur, si quiescit, ergo non mutatur. Dico quòd tantùm debet inferri: ergo non mouetur: quia motus propriè opponitur quieti, vt dixi, sed non sequitur de *mutari*.

Ad secundum, dico primò, quòd in illo vltimo instanti acquirit aliquem gradum formæ, secundùm quem fit intensio, licèt ille gradus sit diuisibilis secundùm aliquos, vel indiuisibilis: & quòd talis gradus acquiratur, patet per Doctorem *qu.9.* de motibus intensionis, & remissionis concurrentibus, vbi dicit, quòd in aliquo vltimo instanti inducitur gradus incompossibilis, &c. Secundò potest dici, quòd in toto tempore præcedente illud instans, semper forma est in *fieri*, & successiuè per motum acquiritur, & in vltimo instanti ipsa est completè in *facto esse*, ita quòd in tempore præcedenti non potest dici, calidum nunc est, sed continuè fit, & in vltimo instanti verùm est dicere, calidum nunc est: non quòd in illo instanti aliquid caloris inducatur, sed totus in tempore præcedenti inducitur, sed quia in tempore præcedenti semper est in continuo *fieri*, & per motum continuè acquiritur: patet, quia in toto illo tempore mobile verè mouetur ad calorem, ideò non potest dici in aliqua parte illius temporis, calidum est, sed calidum continuè fit. Primus tamen modus videtur rationabilior, scilicet quòd in illo vltimo instanti aliquid formæ acquiratur. Sustinendo tamen secundum modum dicendi, cùm dicitur, non mutatur positiuè, nisi acquirendo aliquid. Dico, quòd in illo instanti dicitur præcisè mutari positiuè ad calorem, quia in illo instanti perfectè calidum est, ita quòd non est amplius in continuo *fieri*, sed in *facto esse*, & propriè in illo instanti verum est dicere, calidum est, & immediatè ante hoc non fuit, quia erat in *fieri*.

Ad tertium patet ex supradictis. 36.

Ad quartum potest responderi sicut ad secundum, scilicet quòd in quolibet instanti acquiritur aliquid formæ: & cùm dicitur, aut est diuisibile, aut indiuisibile: potest dari vtrumque. Cùm dicitur, quòd diuisibile acquiritur tantùm per motum: negatur. Patet quando in vltimo instanti inducitur gradus formę incompossibilis formæ corrumpendæ. Si teneatur quòd sit indiuisibilis, patet quòd mobile diceretur mutari secundùm gradum caloris indiuisibilem. Secundò, tenendo secundum modum dicendi, diceretur quòd in tempore præcedenti instans, aliquid formæ acquireretur, sic quòd in illo etiam paruo tempore esset in *fieri*, & in instanti immediatè sequenti esset in *facto esse*. Patet, quia si per tempus immediatè sequens non intenderetur amplius forma, illa pars formæ esset in illo instanti in *facto esse*.

Ad quintum dico, quòd licèt Angelus transeat in instanti & acquirat nouum *vbi*, tamen non dicitur propriè mutari; quia *mutari* propriè est terminus immediatus alicuius motus: licèt ergo sit ibi mutatio, tamen non dicitur propriè mutatio, quia vt suprà exposui, mutatio propriè terminat immediatè aliquem motum.

Angelus non mutatur.

Ad sextum dico, quòd posito tali casu, mobile non diceretur mutari propriè, quia non in aliquo

indiuisi

ndiuisibili. Dico secundò, quòd est impossibile, quòd detur præcisè aliquis motus, & quòd non terminetur ad aliquod *mutatum esse*, sicut non posset dari aliquod tempus sine instanti terminante.

Ad septimum, concedo quòd materia non propriè mutaretur, vt patuit suprà, respondendo ad quintum argumentum.

Ad octauum, facilis est responsio, quia in vltimo instanti dicitur propriè mutari, quia in illo terminatur totus motus, ita quòd post illum non sequitur aliqua pars motus in aliis, aut præcedentibus semper post vnum instans immediatè sequitur motus. Et vltrà dico, quòd licèt in omnibus illis instantibus semper mobile se habeat indiuisibiliter, quia tamen inter illa instantia, siue *mutata esse* semper se habet diuisibiliter; ideò dicimus quòd in vltimo instanti se habet indiuisibiliter, & in toto tempore, & in qualibet parte temporis præcedentis se habuit diuisibiliter, & successiuè.

Ad nonum dico, quòd licèt forma acquisita per motum in vltimo instanti habeat primum *esse*, quia in illo verè est, & in illo cessat omnis motus, tamen respectu motus non potest dari primum sui *esse*, quia in nullo instanti verum est dicere, motus est, cùm necessariò sit in tempore.

98. Ad decimum dico breuiter, quòd ista diuisibilitas accipitur ex parte motus, quia quælibet pars semper diuisibiliter acquiritur etiam ex parte formæ non absolutè, sed pro quanto successiuè, & diuisibiliter acquiritur, ita quòd in toto tempore præcedenti semper diuisibiliter acquiritur, ita quòd semper vna pars post aliam; sed in vltimo instanti habet *esse* acquisitum: licèt enim sit in se diuisibilis, non tamen in illo instanti dicitur diuisibiliter acquiri.

Ad vndecimum dico, quòd non contradicit sibi, & concedo quòd in pluribus locis concedat mutationem eo modo, quo argutum est ibi; tamen diceretur, quòd non esset mutatio propriè dicta, cùm mutatio propriè dicta sit semper terminus alicuius motus, vt ipse exponit *in secundo, distin. secunda, quæstio. quarta.*

Quid sit mutari propriè. Ad duodecimum dico, quòd mutari propriè est respectu subiecti, quod in tempore præcedenti habet *esse* sub forma semper diuisibiliter, & successiuè, ita quòd acquiritur sibi alia & alia pars, & in vltimo instanti indiuisibiliter, quia præcisè sub forma in *esse* quieto: & sic dicitur aliquid propriè mutari; puando in aliquo tempore acquirit formam successiuè, & in vltimo instanti illius habet formam in *esse facto*, & non in *fieri*.

39. *Cōtra quintam.* Quinta conclusio est ista: *Nulla pars mobilis est æquè propinqua agenti, sed pars propinquior alteri parti in infinitum, sed solus punctus mobilis est se toto immediatus agenti.* Ista conclusio habet plures partes, contra quas arguam, & primò contra primam partem, scilicet quæ talis est: *Nulla pars mobilis est æquè propinqua agenti*, & primò arguo sic: quia Angelus potest in instanti mouere aliquod corpus: ergo omnes partes illius sunt æquè propinquæ. Antecedens patet, quia in instanti potest seipsum mouere de loco ad locum, vt suprà patuit: ergo & aliud corpus, cùm non videatur maior ratio: & hoc patet à Doctore *in quarto, distin.* 49. de agilitate corporum. Consequentia patet, quia si omnes partes mobiles non essent æquè propinquæ Angelo mouenti, non posset illud mouere in instanti.

Secundò arguitur, quia si nulla est æquè propinqua, sequitur quòd agens nullo modo posset mouere mobile. Patet, quia si nulla pars ipsius est æquè propinqua, nullo modo erit motus illius mobilis: oportet enim agens per contactum habere mobile præsens vel secundùm se totum, vel secundùm aliquam partem, quæ ipsi mouenti sit immediatè propinqua.

Tertiò arguitur sic, si punctus est se toto immediatus agenti: ergo aliqua pars ipsius mobilis erit æquè immediata. Patet consequentia, quia cùm agens habeat punctum mobilis æquè immediatum, sequitur quòd post punctum habebit partem mobilis æquè immediatam, quia illa pars est immediata puncto: non enim punctus est immediatus puncto. 40.

Quartò arguitur, quia si sic esset, sequeretur quòd ignis approximatus calefactibili nunquam posset calefacere illud. Patet, quia si aliqua pars non esset primò immediatè propinqua igni non posset calefieri: imò sequitur vltrà, quòd nulla pars calefactibilis posset immediatè calefieri, si nulla sit æquè immediata.

Quintò, Sequitur ergo, quòd si nulla pars mobilis, puta calefactibilis, sit immediata agenti, siue calefacienti, quòd pars distans esset æquè calefactibilis sicut pars propinqua. Patet consequentia per te, quia nulla pars est æquè propinqua, siue immediata.

Sextò arguitur de agente per contactum corporalem, quòd habeat aliquam partem mobilis æquè immediatam. Et pono casum, quòd ignis pedalis sit præsens parti pedali, puta aëris, vel ligni, & tangat illam, & nullum sit impedimentum, nec ex parte ignis, nec ex parte aëris vel ligni: tunc sequitur, quòd immediatè calefaciat partem illam pedalem; & sic aliqua pars ipsius calefactibilis sit æquè immediata igni calefacienti.

Septimò arguitur de agente per contactum tantùm virtualem: & primò de Sole, qui habet omnes partes aëris illuminabilis æquè propinquas, & immediatas, aliter non illuminaret totum aërem in instanti. Patet etiam de multis aliis agentibus per contactum merè virtualem, de quibus non oportet discurrere.

Octauò arguitur, quia idem videtur sequi de Angelo, qui mouet se super aliquo spatio, qui si non habet partem spatij æquè immediatam, quòd æquè primò transibit totum spatium, vel nullo modo poterit illud transire, si non habet aliquam partem æquè propinquam. 41.

Nonò arguitur sic: agens in aliquo tempore alterat partem mobilis: ergo habet aliquam partem æquè immediatam, scilicet illam, quam immediatè alterat.

Decimò, Si agens non habet aliquam partem æquè immediatam in principio motus, sequitur quòd in toto motu nunquam habebit aliquam partem æquè immediatam, quod videtur falsum. Consequentia patet, quia non fit magis præsens parti remotæ per motum, quàm parti propinquæ, quia vtrobique habet partem diuisibilem in infinitas partes.

Vndecimò arguitur, quia aliquis motor corporalis æquè primò, & æquè immediatè tangit aliquam partem mobilis, & non tantùm præcisè in puncto; ergo illa erit æquè immediata ipsi motori, sicut & punctus. Antecedens patet per experientiam. Consequentia similiter patet, quia ideò punctus est immediatus motori, quia immediatè tangitur ab eo: ergo cùm aliqua pars immediatè

mediatè tangatur, sequitur quòd æquè erit immediata ipsi motori.

Duodecimò arguitur ex dictis Doctoris, quia Angelus potest esse æquè primò in aliquo spatio diuisibili, vt in loco sibi adæquato, vt patet à Doctore *in secundo, dist.2. quæst.6. vel* 7. ergo æquè primò est in omni parte, cùm sit simpliciter indiuisibilis: ergo æquè immediatè videtur, quòd possit mouere se per illud spatium, & per consequens videtur, quòd omnes partes illius sint ipsi Angelo æquè proqinquæ, & similiter æquè immediatæ.

42. *Contra secundam partem arguitur.* Contra secundam partem arguitur, quia si pars esset semper propinquior alteri parti in infinitum, sequerentur multa inconuenientia. Primò, quòd mouens lapidem non posset incipere motum, nisi actu moueret partes infinitas. Patet, quia si mouet priùs partem propinquam: & ista datur semper pars propinquior in infinitum: ergo non potest illam propinquam mouere, nisi moueat semper actu infinitas partes: imò sequitur quòd in quacunque minima parte motus semper moueat partes infinitas etiam in infinitum, quod videtur impossibile.

Secundò sequitur, quòd Angelus sit applicatus primo mobili punctualiter, quòd non possit incipere mouere partem cœli, quin simul moueat secundùm partes actu infinitas, cùm in infinitum vna sit propinquior alteri, secundùm conclusionem.

Tertiò sequitur, quòd mouens lapidem non poterit ipsum mouere secundùm vltimam partem. Patet, quia quacunque data semper habet propinquiorem in infinitum.

Quartò sequitur, quòd igitur habens calefactibile perfectè præsens & dispositum, non possit ipsum secundùm aliquam partem immediatè calefacere, nisi simul calefaciat infinitas partes. Patet, quia semper propinquiorem calefacit, sed semper in infinitum alia est propinquior alteri.

Quintò pono casum, quòd ignis sit adæquatè præsens ligno pedali, tunc sequitur quòd simul potest omnes illas partes calefacere: ergo vna non erit propinquior altera, quia tunc simul non calefieret, & æquè primò, vt patet.

Sextò sequeretur, quòd Deus non posset æquè primò, & æquè immediatè mouere lapidem. Patet, quia propinquior priùs mouetur.

Septimò sequitur, quòd Deus non posset æquè primò calefacere aliquod lignum, quia oporteret priùs calefacere partem propinquiorem, & pars semper est propinquior alia in infinitum.

43. Octauò sequitur, quòd Sol non posset simul illuminare aërem, quando ascendit ad hemisphærium nostrum, qnia necessariò priùs illuminaret partem propinquiorem in infinitum.

Nonò sequitur, quòd agens non possit aliquando habere partem perfectè propinquam. Patet, quia vna est propinquior altera in infinitum, & sic quacunque data semper est alia propinquior, & sic nunquam posset assignari aliqua pars perfectè propinqua.

Decimò sequitur, quòd idem graue non posset seipsum mouere secundùm omnem partem, & hoc simul, quia nulla pars esset ei propinqua, sed vna propinquior altera in infinitum: consequens est contra Doctorem *in 2. dist.2. q.*10.

Vndecimò sequitur, quòd Angelus non posset simul transire aliquod spatium, quia necessariò transiret partem propinquiorem priùs, imò partem propinquiorem in infinitum. Consequens est contra Doctorem *in secundo, dist.2.q.*11. *&* 12.

Duodecimò sequitur (tenendo, quòd gradus intensionis sit diuisibilis in infinitum) quòd agés non posset simul inducere in passum aliquem vnum gradum, puta caloris, quia prius induceret propinquiorem in infinitum. 44. *Contra tertiam partem.*

Contra tertiam partem arguo probando, quòd solus punctus non sit immediatus agenti. Primò sic: Pono casum, quòd *A* sit mouens *B*. puta lapidem, & per te solus punctus lapidi est immediatè propinquus *A*. ergo incipit mouere primò lapidem secundùm punctum: & tunc quæro, aut in tempore, aut in instanti? non primò, quia ex quo habet passum perfectè præsens secundùm punctum: sequitur quòd non in tempore moueat, vt patet per rationem Doctoris, q. illa. 9. vbi probat, quòd non possit dari prima mutatio Tum, quia si moueretur in tempore, ibi esset successio, & hoc non, quia punctus est simpliciter indiuisibilis; non secundò, quia motus non fit in instanti.

Secundò arguitur, quia sequeretur quòd nunquam graue posset moueri ab aliquo agente secundùm aliquam partem: Patet, quia solus punctus est immediatus agenti: ergo tantùm secundùm punctum mouet: Patet, quia tantùm secundùm illud mouet, quod est sibi immediatum & propinquum, cùm moueat secundùm contactum.

Tertiò arguitur, quia sequitur quòd in toto motu lapidis deorsum nunquam aliqua pars moueatur, nec per consequens ipse lapis. Patet, quia in toto motu tantùm est immediatum alicui puncto, modò vni, modò alteri, & sic ille motus non videretur continuus.

Quartò arguitur, quia sequitur quòd Intelligentia applicata orbi habet tantùm orbem perfectè, & immediatè propinquum secundùm aliquem punctum, & sic sequitur quòd motus orbis semper incipiat à puncto, & sic orbis diceretur præcisè moueri secundùm aliud, & aliud punctum, cùm secundùm punctum tantùm sit immediatus, & perfectè propinquus orbi, quod est inconueniens.

Quintò arguitur, quia sequitur quòd alteratio, puta calefactio ligni primò, & immediatè incipiat à puncto, ita quòd lignum primò, & præcisè fiat calidum in puncto; & sic talis calefactio, siue alteratio fiet in instanti, vt suprà patuit, quod est inconueniens. 45.

Sextò arguitur, quia sequitur quòd lignum tantùm alteraretur secundùm aliud, & aliud punctum, & sic tantùm fieret calidum secundùm aliud, & aliud punctum, & nunquam aliqua pars esset calefacta, cuius oppositum videmus: & quòd hoc sequatur: patet, quia lignum numquam est immediatè propinquum calefacienti, nisi secundùm punctum.

Septimò arguitur, quia sequitur quòd sit impossibile ignem posse calefacere, nec aliquod totum calefactibile, nec aliquam eius partem: patet, quia cùm sit agens de necessitate, & tota virtute semper priùs calefaciet propinquius, & immediatius calefactibile; & quia in tota alteratione semper habet calefactibile immediatè propinquum secundùm punctum aliud, & aliud: necessariò sequitur, quòd nulla pars poterit calefieri.

Octauò

Octauò arguitur, quia sequitur quòd punctus calefactibilis calefiat intensiuè quantùm intendi potest à tali agente, antequam aliqua pars calefactibilis aliquo modo calefiat, quod est inconueniens. Probatur sequela, quia ex quo habet calefactibile perfectissimè præsens tantùm secundùm punctum: ergo in illo puncto producet calorem perfectissimum, quem potest producere, cùm sit agens naturale, & per modum naturæ.

46. Nonò arguitur, quia sequitur, quòd nulla alteratio possit esse continua: Patet per præmissa, scilicet quia alterabile continuè alteraretur secundùm aliud, & aliud punctum, & non secundùm aliam, & aliam partem; modò inter indiuisibilia non potest esse continuatio, vt exposui *in 2. dist. 2. q. 1.*

Decimò arguitur, quia sequitur, quòd nullum mobile poterit pertransire aliquod spatium, nisi tantùm punctualiter; patet, quia primò transijt, quod est immediatè propinquum: sed nulla pars spatij est immediatè propinqua, sed solus punctus, vt patet per Doctorem: & sic nullum mobile poterit moueri super aliquo spatio motu continuo, & locali, quod est absurdum.

Vndecimò arguitur: Pono casum, quòd ignis sit præsens ligno calefactibili, & primò, & immediatè lignum sit præsens punctualiter; tunc sic, primò punctus calefiet, quæro quid calefiet immediatè post punctum; aut aliud punctum, aut aliqua pars ligni? non primò. Tum, quia sicut primum punctum calefit in instanti, ita & secundum, & ita tota calefactio esset composita tantùm ex *mutatis esse*. Tum, quia si punctum secundum calefit, aut illud est immediatum primo puncto, aut mediatum: non primò, quia punctum non est immediatum puncto: non secundò, quia quæro quomodo ignis fiat præsens secundo puncto, quin fiat præsens partibus intermediis, & sic priùs habebit partem intermediam immediatè præsentem, quod est contra Doctorem.

Duodecimò sequitur, quòd Angelus nullo modo possit moueri motu continuo, quod est contra Doctorem *in illa qu. 9.* Probatur consequentia, quia semper immediatè habet spatium præcisè punctualiter præsens, & sic semper transibit in puncto, &c.

47. *Responsio.* Respondeo, & priùs præmitto quandam expositionem conclusionis, cùm dicit Doctor quòd agenti nulla pars mobilis est immediatè propinqua, siue æquè propinqua, sic intelligitur, quòd ex quo quælibet pars mobilis semper est diuisibilis in infinitum, ideò non potest assignari aliqua pars propinqua, quin alia sit propinquior propter sui diuisibilitatem: est tamen aliqua pars saltem secundùm quantitatem ita propinqua agenti, quòd agens potest agere circa illam, illa tamen non est sic propinquior, aliter illa pars non esset diuisibilis in infinitas partes, quia verò punctus est indiuisibilis, ideò potest esse immediatus agenti, quia non habet partem, quæ possit esse immediatior, ideò se totus est immediatus agenti, & nulla pars est se tota immediata agenti, quia quacumque signata in infinitum, alia est propinquior, & immediatior.

Hoc præmisso respondeo sigillatim ad omnes rationes.

48. Ad primam. Dico primò, quòd conclusio intelligitur de mobili, pro quanto mouetur motu proprio, & sic nulla pars mobilis est immediatè propinqua agenti, siue mouenti, imò assignata quacumque, adhuc alia est immediatior, & sic in infinitum. Dico secundò, quòd posito quòd lapis moueatur in instanti, negatur tamen quòd omnes partes mobiles sint æquè immediatè ipsi Angelo mouenti, imò nulla pars est sibi immediatè propinqua, quia aliqua data, adhuc alia est propinquior. Et cùm dicitur, quòd si non sint omnes æquè immediatè, & æquè propinquæ, quòd non poterit moueri in instanti. Dico, quòd nulla est immediata, nec sequitur non est immediatè propinqua: ergo non potest minuere: negatur ista consequentia, quia ad hoc vt moueat, non est necesse, quòd pars mobilis sit immediatè propinqua, cùm hoc sit simpliciter impossibile, sed sufficit quòd sit propinqua eo modo, quo potest esse propinqua. Sufficit etiam quòd pars secundùm quantitatem sit propinqua, sed non de partibus proportionalibus, cùm illæ sint infinitæ.

Ad secundum, negatur consequentia, quia potest habere sufficientem propinquitatem ad hoc, vt possit mouere, licèt non habeat æquè immediatè propinquam propter causam superiùs dictam. Cùm dicitur, quòd agit per contactum. Dico primò, quòd non est necesse agens tangere passum corporaliter, vt patet à Doctore in secundo, & in quarto. Dico secundò, quòd posito quòd tangat; adhùc non sequitur, quòd tangat aliquam partem immediatè propinquam, quia semper alia est propinquior: sufficit enim quòd suo modo tangat partem secundùm quantitatem, quæ tamen pars non est immediatè propinqua propter sui indiuisibilitatem. 49.

Ad tertium, concedo de puncto, sed negatur de aliqua parte. Cum dicitur, quòd post punctum habet immediatè partem mobilis; negatur. Cùm dicitur, quòd inter punctum, & partem nihil mediat. Dico, quòd etsi mediet, tamen signata illa parte, quæ necessariò est inter duo puncta, semper est diuisibilis in infinitum, ideò agens non potest habere illam immediatè propinquam, vt suprà dixi.

Ad quartum, negatur quòd ignis non posset calefacere lignum, sufficit enim quòd lignum sit suo modo propinquum, vt suprà dixi. *Partem distare potest intelligi dupliciter.*

Ad quintum dico, quòd partem distare, potest dupliciter intelligi. Primo modo secundùm quantitatem: alio modo secundùm proportionem. Primo modo posset pars distare, puta per palmum, quòd non posset calefieri ab igne. Secundo modo aliqua pars posset esse propinqua, licèt non immediatè propinqua, quòd tota potest calefieri, licèt semper secũdùm proportionẽ vna sit propinquior alia, loquẽdo de partib⁹ illius partis. 50.

Ad sextum, patet responsio ex supradictis Concedo enim, quòd ignis potest habere aërem pedalem propinquum secundùm quantitatem, puta quòd ignis pedalis tangat aërem pedalem: sed negatur, quòd aliqua pars illius aëris pedalis, vel ipse aër pedalis sit æquè immediatè propinqua igni pedali.

Ad septimum negatur quòd Sol habeat nec omnem, nec aliquam partem æquè immediatè propinquam, imò simpliciter nullam.

Ad octauum dico per idem, quòd Angelus quando mouetur super spatium, nunquam habet aliquam partem sic propinquam, quin semper habeat propinquiorem, quia, vt dixi, quacumque data, siue signata, illa est diuisibilis in infinitas partes.

Ad nonum

51. Ad nonum concedo, quòd habet illam partem, quam alterat propinquam propinquitate requisita ad huiusmodi alterationem; sed non habet aliquam partem æquè immediatè propinquam.

Ad decimum, concedo quòd agens in toto motu nunquam habet aliquam partem æquè immediatè propinquam, siue se tota propinquam, quia quælibet pars est diuisibilis in infinitum.

Ad vndecimum, patet responsio ex supradictis.

Ad duodecimum, concedo quòd Angelus potest esse æquè primò in aliquo spatio, sed postea negatur quòd æquè primò possit esse in omni parte, quia nulla est sibi æquè immediatè propinqua, siue se tota propinqua. Dico etiam, quòd Angelus dicitur esse in aliquo spatio adæquato, quia non potest esse in maiori; sed postea non sequitur, quòd aliqua pars spatij illius sit se tota propinqua Angelo propter sui diuisibilitatem.

52. *Ad argumenta contra secundam partem.*

Ad argumenta contra secundam partem. Ad primum, & secundum, concedo quòd non potest incipere motum, nisi transeat infinitas partes, vt patet ex supradictis.

Ad tertium dico, quòd sicut mobilis non potest dari prima pars, ita nec vltima, quia quælibet est in infinitum diuisibilis; nec motus terminatur ad aliquam partem vltimam, sed tantùm ad *mutatum esse*; nec similiter quantitas terminatur ad aliquam partem, sed tantùm ad punctum.

Ad quartum, concedo quòd actu calefacit infinitas partes, imò hoc est necesse si aliquam calefacit.

Ad quintum dico, quòd posito quòd simul calefaciat omnes partes calefactibilis, non tamen sequitur quòd aliqua pars sit se tota æquè immediatè propinqua, vt suprà exposui.

Ad sextum, concedo quòd Deus immediatè potest calefacere totum aërem; sed postea nego quòd aliqua eius pars sit æquè immediatè, & se tota propinqua, quia semper est in infinitum diuisibilis.

Ad septimum respondeo, sicut ad quintum, & sextum; & similiter respondeo ad octauum.

Ad nonum dico, quòd partem esse perfectè propinquam agenti potest dupliciter intelligi. Primò, quòd sit se tota æquè immediatè propinqua. Secundò, quòd sit propinqua propinquitate sufficiente ad pati. Primo modo nulla pars est propinqua, sed benè secundo modo.

Ad decimum, vndecimum, & duodecimum, patet responsio ex supradictis.

53. *Ad argumenta contra tertiam partem.*

Ad Argumenta contra tertiam partem.

Ad primum dico, posito quòd *A* quiescat in puncto spatij in aliquo vltimo instanti alicuius temporis, & pòst incipit moueri: dico tunc, quòd ille motus sit in tempore, quia immediatè post punctum transit partem spatij diuisibilem in infinitum; nec incipit mouere lapidem secundùm punctum, sed secundùm partem. Et concedo quòd in tempore immediato ad instans quietis recedit à puncto, transeundo partem.

Ad secundum, negatur quòd graue non possit moueri ab aliquo agente, & concedo, quòd graue non est se toto, nec secundùm aliquam partem æquè propinquum agenti, sed tantùm secundùm punctum, & tamen ipsum graue est sufficienter propinquum agenti, ad hoc vt possit moueri; non enim ad posse moueri requiritur talis immediata appropinquitas, sed talis, qualis dicta est suprà.

Ad tertium patet responsio ex dictis ad secundum argumentum.

Ad quartum, concedo quòd Intelligentia habet tantùm punctum se toto immediatè propinquum, sed pòst negatur quòd motus orbis incipiat ab illo puncto, quia tunc esset diuisibilis punctus ad hoc, vt motus esset successiuus, vt patet à Doctore *quæst. 9.* sed motus incipit super partem ipsius mobilis. 54.

Ad quintum, concedo quòd immediatè lignum sit calidum in puncto, & concedo quòd in instanti, & concedo quòd alteratur in instanti, & immediatè pòst alteratur pars; & concedo quòd pars ante partem in infinitum. Si dicatur, quòd tunc alterationis datur prima mutatio. Dico, quòd illud *mutatum esse* non pertineret ad motum immediatè sequentem, vt exposui in aliis conclusionibus.

Ad sextum dico, quòd alteraretur secundùm aliam, & aliam partem in infinitum, & similiter secundùm aliud, & aliud punctum in infinitum, quia inter duo puncta esset pars diuisibilis in infinitas partes.

Ad septimum dico, quòd haberet etiam partem sufficienter propinquam, licèt non se tota propinquam, & ita calefieret illa pars. Dico secundò, quòd non esset impossibile punctum priùs intensè calefieri, & pòst partem, & sic deinceps. Dico etiam, quòd pars calefacta immediatè potest calefacere partem propinquam.

Ad octauum patet sicut ad septimum.

Ad nonum dico, quòd illa alteratio esset verè continua, quia sicut pars calefit, ita punctus continuans partem calefieret.

Ad decimum, vndecimum, & duodecimum, patet responsio ex supradictis.

55. *Contra sextam.*

Contra sextam, quæ talis est: ***Nulla pars formæ, secundùm quam potest esse successio in motu est inducibilis, sed qualibet ante aliam.***

Contra primò, quia quælibet pars formæ, secundùm quam est successio in motu, realiter distinguitur ab alia, nec dependet in *esse* ab alia, & est entitas absoluta: ergo potest induci sine alia, puta agens potest producere aliquam partem formæ naturalis nulla alia priùs producta. Consequentia patet, quia illa est producibilis, cùm sit ens naturale, & distincta realiter ab omni alia, & à nulla dependens.

Secundò arguitur, quacunque parte formæ naturalis assignata, illa realiter distinguitur ab omni alia parte, vt patet: ergo Deus potest eam conseruare sine omni alia; & si potest conseruare sine omnia alia, potest etiam eam inducere in aliquo passo sine omni alia parte, & sic aliqua potest induci absque hoc, quòd alia priùs inducatur, aliter illa dependeret ab illa priori.

Tertiò, pono quòd Deus creet calorem in aliquo passo, certum est quòd saltem priùs naturâ creat partes integrantes illum calorem: ergo priùs naturâ potest præcisè creare vnam partem, non creando aliam in infinitum, aliter sequeretur quòd causa prima in creando dependeret ab aliqua causa secunda, quod est irrationabile: ergo aliquam partem caloris potest inducere nulla alia priùs inducta.

Quartò

Quartò arguitur: Si aliqua pars puta *A*, non potest ab aliquo agente immediatè induci, nisi priùs alia inducta; aut hoc ideò est, quia illa dependet in *esse* à priùs inducta, aut quia agens ex sua natura non potest illam inducere, nisi priùs inducat aliam: aut quia ad positionem illius necessariò sequitur, quòd alia sit priùs posita, ista videtur sufficiens diuisio. Sed certum est, quòd illa non dependet ab alia priori: patet, quia nec in genere causæ materialis, cùm vna pars non sit materia alterius; nec in genere causæ formalis, cùm vna pars non sit forma alterius; nec in genere causæ finalis, aut efficientis, vt patet. De secundo patet, quia agens sicut potest in vnam partem, ita & in aliam, cùm sint eiusdem rationis, & ita vnam sine alia potest inducere, vt etiam patet de partibus secundùm quantitatem, quia potest inducere partem pedalem absque hoc, quòd inducat cubitalem. De tertio etiam patet, quia ibi nulla est dependentia.

Quintò arguitur, quia si aliqua non potest induci, nisi priùs alia inducta in infinitum, sequitur quòd nullum agens poterit producere aliquod quantum naturale. Probatur, quia causa, etiam quando actu causat, est prior effectu, & partes semper sunt natura priores toto, vt patet à Doctore *ista q. 9.* ergo agens priùs naturâ producit partes infinitas, quàm producat totum: hoc autem videtur impossibile, quia infinita actu producere non potest.

58. Sextò arguitur, supponendo quòd partes sint priùs naturâ toto, tunc sic: agens priùs naturâ producit partes quanti naturalis, aut producit illas vna actione tantùm, aut alia, & alia actione, ita quòd vna actione, & aliam alia actione. Si primò, sequitur, quòd vna actione attingit infinita producibilia, quorum quodlibet esset per se producibile, & propria actione, quia singulum eorum est ita singulare, sicut & totum, vt patet à Doctore *q. 9.* sequitur etiam, quòd infinita singularia possunt simul esse in actu, quia, & actio illa potest simul esse in actu. Si secundò, quæro, aut illæ actiones sunt simul, aut vna est prior alia. Si primò, hoc non videtur, quia infinitæ actiones non videntur simul posse esse, vt patet. Tum etiam, quia ex quo vna non dependet ab alia, vt patet, sequitur, quòd vna possit esse sine alia, & sic non necessariò omnes simul. Si secundò habetur, propositum, quia si vna actio priùs terminatur ad vnam partem, quàm alia ad aliam partem, sequitur quòd illa actione vna pars potest induci, alia parte non priùs inducta.

Septimò arguitur sic: supponendo quòd quælibet pars quanti naturalis sit ita suppositum, sicut & totum quantum naturale, hoc patet à Doctore vbi suprà. Secundò suppono, quòd quodlibet tale sit ita per se producibile, sicut & totum, hoc sequitur ex primo præsupposito. Tertiò præsuppono, quòd productio vnius suppositi, puta ignis, non necessariò dependet à productione alterius suppositi, quia nec suppositum aliquo modo dependet ab alio supposito eiusdem rationis. His præsuppositis patet intentum, quòd quælibet pars est per se inducibilis, & producibilis absque alia.

Octauò arguitur sic, intellectus diuinus ab æterno distinctè cognouit omnes partes quanti, vt patet à Doctore *in primo, dist. 2.* & distinctè cognouit quòd quælibet pars esset verè singulare absolutum, & ab æterno omnes illæ partes fuerunt perfectè præsentes voluntati diuinæ; ergo voluntas diuina ab æterno potuit velle præcisè vnam partem induci in passo absque inductione alterius partis: patet, quia volitio vnius partis nullo modo dependet à volitione alterius.

Nonò arguitur per argumentum à minori, quia minùs videtur, quòd punctus quanti naturalis possit immediatè induci, nullo alio puncto priùs inducto, quàm aliqua pars quanti naturalis: patet, quia punctus est minoris entitatis. Tum etiam, quia punctus non potest per se existere, pars autem sic, vt patet à Doctore *quæst. 9.* sed punctus inducitur nullo alio priùs inducto: patet, quia quantum naturale necessariò habet duo puncta vt extrema, ante quæ non est aliud; ergo à fortiori potest induci vna pars absque alia. 59. *An punctus possit per se existere.*

Decimò arguitur, quia sequitur, quòd esset aliquod ens absolutum per se producibile; & creabile, & natum per se existere, quod tamen à nullo agente posset per se produci, quod videtur simpliciter inconueniens: modò quælibet pars, puta aquæ, est verè per se producibilis, & nata per se existere, vt suprà patuit: ergo, &c.

Vndecimò arguitur: Si agens quando producit aliquam partem ignis necessariò priùs producit aliam, quæro aut producit aliam eadem actione, aut alia actione? Si primò, hoc non videtur. Tum, quia eadem actione producerentur infinita, vt suprà dixi. Tum, quia illa actio priùs terminatur ad priorem partem, & sic in infinitum, & sic continuaretur illa actio in infinitum, quod est impossibile. Tum etiam, quia eadem actio non videtur posse terminari ad plura successiuè, quia habito termino priori cessat illa actio. Si secundò, sequitur, quòd agens nunquam incipiat agere: patet, quia actione agit formaliter: sed si actio est prior alia semper in infinitum, sequitur quòd agens secundùm actionem nunquam inciperet agere, quod est absurdum.

Duodecimò arguitur, & suppono quòd quælibet pars ignis, vt suprà dixi, si esset separata, esset entitas absoluta, & verè suppositum, & verè per se existens, sicut & totus ignis integratus ex omnibus illis partibus: hoc stante arguo sic; Deus potest annihilare aliquam partem ignis absque hoc, quòd aliam annihilet; patet, quia quælibet est verè annihilabilis, & nullo modo vna dependet ab alia, vt suprà probaui. Si ergo aliquam potest annihilare absque hoc quòd aliam annihilet: ergo sequitur, quòd etiam potest aliquam creare absque hoc, quòd aliam creet. Patet consequentia, quia solùm annihilabile est per se creabile, & tanta virtus requiritur in annihilatione, quanta etiam requiritur in creatione, vt patet à Doctore *in quarto, dist. 1. q. 1. & distin. 16. quæst. 2.*

Contra septimam, quæ talis est: *Si esset solùm motus remissionis vsque ad aliquod instans, & tunc primò inducatur aliquid frigoris, sequeretur, vel quòd calor remittendus haberet vltimum sui in esse, vel quòd frigus immediatè sequens haberet primum sui esse, & tunc esset prima mutatio motus infrigidationis, quæ sunt inconuenientia.* 60.

Contra, primò probo, quòd non esset inconueniens si daretur vltimum caloris remittendi, quia pono casum, quòd remissio caloris duret per horam, & per vltimum instans illius

illius horæ, & immediatè post desinat esse, casus est possibilis; tunc sequitur, quòd calor remittendus habeat vltimum sui *esse*: patet, quia potest exponi per positionem de præsenti, & negationem de futuro: nam hæc est vera, calor in vltimo instanti horæ est, & immediatè post illud instans non erit, ergo.

Quomodo Maria potuerit esse in gratia. Arguitur secundò, & suppono dictum Scoti in *tertio, dist. 3. q. prima*, scilicet quòd Maria potuit esse in gratia tantùm per instans, vel in peccato, & in tempore immediato esse in peccato, vel in gratia, & sic gratia potest habere *esse* præcisè per instans, quæ est qualitas permanens: ergo respectu illius datur vltimum instans sui *esse*. Patet exponendo sicut exponitur, quando habet vltimum *esse*: sequitur enim, gratia nunc est, & immediatè post hoc non erit, ergo gratia habet vltimum instans sui *esse*: sed non est maior ratio de vna qualitate, quàm de alia, ergo.

Tertiò arguitur, supponendo dictum Doctoris in *quolib. quæst. 12.* vbi ostendit, quòd possibile est creaturam tantùm durare per instans: si sic, ergo poterit habere vltimum instans sui *esse*, non est ergo inconueniens permanens, siuè substantiā, siuè accidens posse habere vltimum instans sui *esse*.

61. Quartò arguitur, quòd stante conclusione illa non sequatur, quòd calor remittendus habeat vltimum sui *esse*; & pono casum, quòd calor remittendus duret per horam, & quòd in vltimo instanti illius horæ desinat esse, & primò inducatur aliquid frigoris; nullum illorum inconuenientium sequitur. De primo patet, quia calor non habebit vltimum sui *esse*, quia in illo instanti desinit, nec secundum sequitur, scilicet prima mutatio motus, quia motus fieret in tempore, & illa infrigidatio fieret in vltimo instanti illius horæ, & sic illa infrigidatio non pertineret ad motum intensionis, sicut aliàs dictum est, si Angelus in instanti transeat de *vbi* in *vbi*, & in tempore immediatè moueatur continuè, illud *mutatum esse* non diceretur primum *mutatum esse* illius motus continui, sic diceretur in proposito.

Quintò arguitur sic, posito quòd frigus inducendum habeat primum sui *esse*, vt ipse dicit, adhuc dico, quòd non sequitur ex hoc inconueniens. Patet primò, quia ipse Doctor concedit, quòd permanentia, cuiusmodi est quælibet pars frigoris habent primum instans sui *esse*, vt ipse declarat in *secundo, dist. 2. q. 1. & in quolib. q. 12.* Secundò, quia communiter ab omnibus conceditur, quòd permanentia habent primum instans sui *esse*.

62. Sextò arguitur, quòd non sit inconueniens, quòd detur prima pars infrigidationis, quia pono quòd Deus in vltimo instanti horæ, in quo calor desinit esse, inducat aliquam partem frigoris, & in tempore immediato illud frigus intendatur, Patet quòd datur prima pars frigoris, quæ continuè intenditur, licèt illa pars sit diuisibilis in infinitum. Nec dico, quòd Deus inducat primam partem, scilicet indiuisibilem, sed quòd inducat aliquam partem diuisibilem, quâ inducta statim intendatur.

Septimò arguitur, quia non videtur inconueniens, quòd detur vltima mutatio infrigidationis sicut & prima, sed vltima necessariò datur: ergo & prima.

Octauò arguitur sic: motus infrigidationis necessariò habet duo extrema, quæ sunt duo *mutata esse*: patet, quia quilibet motus necessariò clauditur duobus *mutatis esse*, sicut & quodlibet tempus duobus instantibus; ergo infrigidatio necessariò clauditur duabus mutationibus.

Nonò arguitur, quia in illo vltimo instanti, quo calor desinit esse, si agens perfectum esset perfectè approximatum passo, posset inducere totum frigus inducibile ab eo, aliter non esset perfectum; & sic in illo instanti esset tota infrigidatio simul, & sic sequeretur tunc quòd daretur prima infrigidatio.

Decimò arguitur, quòd possit dari prima pars intensionis frigoris, quia pono, quòd *A* quiescat præcisè per horam, & in vltimo instanti illius horæ deperdatur aliquis gradus caloris, & inducatur aliquid frigoris; ergo necessariò datur prima infrigidatio, si hoc non sequitur, ergo nec ratio Doctoris, cùm non sit maior ratio ibi, sicut & hîc.

Vndecimò arguitur, quia ex illa conclusione videtur sequi, quòd ita posset dari prima pars remissionis caloris. Patet per casum positum ad decimum argumentum: si sic, ergo & prima pars intensionis, cùm non sit maior ratio de vna, quàm de alia.

Duodecimò suppono, quòd dicit Doctor *in quarto, dist. 11.* quòd in vltimo instanti dispositionis, puta aquæ, inducitur forma substantialis aquæ, & in eodem instanti inducitur ab aqua aliqua frigiditas, quæ postea intenditur, & sic haberet concedere primam partem infrigidationis, quia illa inducitur in instanti, quo calor corrumpitur.

Respondeo ad argumenta contra sextam conclusionem. Et potest vna ratione satisfieri quasi omnibus. 63. Ad illa de reali distinctione, concedo quòd quælibet pars realiter distinguitur, & sic potest esse sine alia, sed quacunque assignatâ, & datâ illâ, semper est diuisibilis in infinitas partes, & sic nunquam aliqua primò potest induci aliqua, scilicet quæ sit indiuisibilis in vlteriores partes, imò quacunque data, & inductâ semper alia priùs est inducta propter sui diuisibilitatem.

Ad illa de productione, creatione, & volitione diuina. Dico breuiter, quòd quacunque parte assignatâ potest immediatè produci sine alia, sed illa semper erit diuisibilis in infinitum, & sic non sequitur, quòd possit aliquam primam inducere; quia illa prima esset simpliciter indiuisibilis, quod est impossibile.

Ad illa de actione potest concedi, quòd vna actione, & pluribus. Si essent separatæ pluribus actionibus producerentur. Si producitur aliquis color diuisibilis, dico quòd omnes partes possunt produci vna actione continuata, vel quòd pluribus actionibus partialibus integrantibus vnam totalem, nec inconuenientia sequuntur.

Ad argumenta contra septimam conclusionem. 64. Ad tria prima concedo possibilitatem illam, quia Deus posset facere hoc. Sed apud Philosophum esset simpliciter impossibile, quia semper in vltimo instanti remissionis formæ inducitur aliquis gradus alterius formæ insensibilis incompossibilis illi priori, & ideò in illo vltimo instanti non potest esse forma remittenda, & ideò dicit Doctor quòd hoc est contra Philosophum. Sic etiam est de forma substantiali, quæ nullo modo habet vltimum instans sui *esse*, non quòd simpliciter repugnet illi formæ, sed quia in vltimo instanti inducitur necessariò aliqua forma substantialis repugnans formæ priori: nam in vltimo instanti dispositionis subiecti necessariò inducitur forma

forma opposita, & illa alia necessariò desinit esse, vt etiam declarat Doct. *in 2. dist. 2. q. 9. & in quarto, dist.* 13.

65. Ad quartum dico, quòd aliud est dicere, quòd in aliquo instanti inducatur absolutè aliqua pars frigiditatis, & in tempore immediato intendatur; aliud est dicere, quòd motus intensionis formæ incipiat in aliquo instanti, sicut conclusio intelligit. Primo modo concedo quòd illud *mutatum esse* non pertinet ad motum intensionis immediatè sequentem, sicut procedit exemplum de Angelo. Sed secundo modo benè pertinet: quia ponitur quòd in vltimo instanti horæ, in quo calor desinit esse, incipiat frigus, & sic benè sequitur quòd illud *mutatum esse*, in quo aliquid frigoris acquiritur, esset principium motus sequentis, & sic esset prima infrigidatio, siuè primum *mutatum esse* in motu.

Ad quintum dico, quòd in dictis Doctoris nulla est contradictio, quia hîc accipit primum *esse* frigoris pro prima infrigidatione, siue pro primo *mutato esse* motus intensionis, & sic est impossibile; ibi autem accipit primum instans, in quo res habet completum *esse*, quia tunc sic exponitur; incipit per positionem de præsenti, & negationem de præterito: vnde sequitur in vltimo instanti intensionis formæ; frigus nunc est, scilicet in *esse* completo: & immediatè ante hoc non fuit: ergo incipit esse.

Ad sextum patet responsio ex dictis ad quartum: concedo enim casum, sed tunc in illo instanti non incipit motus intensionis, vt ibi dixi.

Ad septimum patet responsio ex dictis ad alias conclusiones priùs, vbi exposui quare non potest dari prima pars motus, siue primum *mutatum esse* & tamen necessariò datur vltimum *mutatum esse*, vide ibi, sic pariformiter dico de prima, & vltima infrigidatione.

Ad octauum patet responsio sicut ad septimum, vide quæ suprà dixi.

Ad nonum, concesso casu illo dico, quòd illud *mutatum esse* quo ab agente perfecto inducitur frigus non esset principium motus intensionis, sicut sequitur in conclusione Doctoris.

Ad decimum, & vndecimum respondeo sicut ad quartum, & ad nonum, & responsio clara est.

Ad duodecimum admitto casum. Et dico breuiter, quòd sicut *mutatum esse*, quo substantialis forma inducitur, non est propriè terminus motus præcedentis dispositionis, licèt tantùm concomitanter, vt patet à Doctore *in secundo, dist. 2. quæst.* 4. Sic *mutatum esse*, quo inducitur qualitas conueniens aquæ, non est principium motus intensionis illius qualitatis, licèt talis motus possit in tempore immediato concomitari. Et sic patet responsio ad omnes istas rationes, quam benè nota.

66. *Contra octauam.* Contra octauam, quæ talis est: *Concurrunt simul ab instanti immutationis motus intensionis frigoris, & motus remissionis caloris.* Contra quam arguo. Primò sic: Et pono casum, scilicet quòd sit frigus vt octo, & dicatur *A*, & calor vt septem, & dicatur *B*: si *A* remittit *B*, puta corrumpendo gradum septimum *B*, quæro, quomodo corrumpit illum? aut corrumpit inducendo gradum incompossibilem gradui septimo, aut nihil inducendo. Si secundò, ergo erit remisso *B*, sine intensione *A*: Si primò, quæro de illo gradu incompossibili, qui non ponitur incompossibilis, nisi formaliter, sed primus gradus frigoris inductus non videtur, quòd possit formaliter corrumpere gradum septimum *B*: Tum, quia cum gradu septimo stat vnus gradus frigoris. Tum, quia calor vt septem, magis resistit vni gradui frigoris: vt patet: ergo.

Secundò arguitur sic: si *B* remittit *A*, continuè, sequitur quòd *B* poterit immediatè corrumpere formam substantialem, consequens est contra Doctorem *in quarto, dist.* 12. qui vult, quòd nullum accidens possit corrumpere substantiam. Antecedens probatur, & pono quòd frigidum vt octo, sit tantùm in aliqua quantitate puta pedali, & sit perfectè præsens igni calido vt septem: tunc sic, si motus intensionis frigoris concurrit cum motu remissionis caloris ignis, si frigus intendatur vt octo, nullus gradus caloris remanebit in igne, vt patet, sed in eodem instanti, quo corrumpitur vltimus gradus caloris in igne, corrumpitur etiam ipse ignis, vt patet; aliter remaneret ignis, & nullo modo calidus.

Tertiò arguitur, quia si illi duo motus concurrunt, sequitur, quòd in vltimo instanti remissionis caloris non erit frigus intensum. Probatur, quia si isti duo motus concurrunt, scilicet remissionis, & intensionis, erunt circa idem subiectum, sit ergo ignis calidus vt septem: & frigus vt octo, approximatum igni, sequitur, quòd quando calor remittitur in igne, quòd remittitur per gradum frigoris incompossibilem receptum in igne: fiat ergo ignis frigidus vt septem, (quod est necesse fieri; si totus calor remittitur) sequitur quòd in ipso igne non erit aliquis gradus caloris, & per consequens, nec erit ignis: ergo nec erit frigus intensum in vltimo instanti remissionis, quod est inconueniens. 67.

Quartò arguitur sic: potest esse intensio caloris sine remissione frigoris; ergo isti duo motus non semper concurrunt. Antecedens patet, quia substantia ignis est immediata causa sui caloris, vt patet à Doctore *in 4. dist.* 12. ergo poterit intendere ipsum, & tamen ibi non erit remissio aliqua frigoris, cùm priùs non fuerit in igne frigus. Similiter Deus posset remittere calorem absque intensione frigoris, vt patet: ergo isti duo motus non necessariò concurrunt.

Quintò arguitur: si isti motus semper concurrunt, sequitur quòd duo contraria erunt simul in eodem subiecto, saltem in gradibus æqualibus, quod videtur impossibile. Quòd sequatur, patet, quia in tantum frigus in eodem subiecto poterit intendi, & calor remitti, quòd aliquando erunt æqualia in gradibus.

Respondeo: ad primum dico, quòd *A* inducit gradum incompossibilem gradui septimo. Et cùm infertur, quòd non repugnat formaliter gradui septimo, negatur. Cùm probatur primò, quia stat cum illo, negatur: quia necessariò expellit gradum septimum. Tenendo quòd sit calor intensus præcisè vt septem, benè verum est, quòd si induceretur in subiectum calidum vt octo, quòd tunc staret cum gradu septimo, sed expelleret gradum octauum, & sic non posset stare cũ gradu octauo. 68. *Respondeo.*

Cùm secundò probatur, quia calidum vt septem magis resistit &c. Dico, quòd *resistentia* non accipitur hîc formaliter, sed quasi effectiuè, quando enim calidum effectiuè est magis conseruatiuum gradus, quàm frigus sit inductiuum gradus, tunc calidum dicitur magis resistere. Sed in proposito *A* vt octo est fortius ad inducendum gradum

gradum incompossibilem gradui septem *B*, quàm *B* ad ipsum conseruandum, ideò *B* non magis resistit, imò stante approximatione necessariò inducitur gradus incompossibilis gradui septem, quia fortius agens, & agens per modum naturæ, & per seipsum.

69. Ad secundum dico primò, quòd si *A* sit tantùm in quantitate, & non in substantia, quòd casus est impossibilis apud Philosophum, quia non datur accidens separatum à substantia. Dico secundò, quòd casu admisso, quòd *A* non corrumpet immediatè gradum caloris, quem ignis sibi determinat, puta si ignis determinat sibi duos gradus caloris, tunc quando *A* remittit *B*, vsque ad illos duos gradus exclusiuè; quòd in vltimo instanti, in quo inducitur gradus frigoris incompossibilis, puta gradui secundo caloris, quòd in illo instanti corrumpitur substantia ignis, & simul corrumpuntur illi duo gradus, ita quòd priùs quasi natura corrumpitur substantia ignis, & quasi posteriùs natura corrumpitur calor vt duo: Si dicatur à quo corrumpitur substantia ignis? si à frigido, ergo accidens corrumpit substantiam. Dico vt dicit Doctor *in quarto, dist.* 12. quòd corrumpitur ab aliqua substantia superiore, vt à Deo: vide ibi. Si verò *A*, sit in substantia, puta in aqua. Dico tūc, quòd in eodem instanti, in quo inducitur gradus incompossibilis gradui secundo *B*: quòd substantia aquæ corrumpit substantiam ignis, & sic ad corruptionem talem, sequitur corruptio caloris vt duo, vt patet à Doctore *in quarto, dist.* 12.

70. Ad tertium dico, quòd remissio caloris non intelligitur fieri vsque ad vltimum gradum inclusiuè, quia tunc nihil caloris remaneret, sed si in remissione aliquid caloris remanet in subiecto, tunc intelligitur fieri vsque ad illum gradum inclusiuè. Et posito, quòd totus calor corrumpatur per motum remissionis, & per consequens substantia caloris: Dico tunc, quòd in eodem instanti, in quo calor secundùm omnem gradum desinit esse, quòd tunc frigus desinit esse, tenendo quòd frigus inductum sit præcisè in eodem subiecto, in quo & calor. Si verò teneatur, quòd quando aqua corrumpit ignem, & non indiuisibiliter, sed diuisibiliter, & quòd inducat formam substantialem aquæ diuisibiliter, & in tempore: & quòd inducatur frigus in forma aquæ inducenda diuisibiliter, tunc non sequitur, quòd corrupto igne corrumpatur frigus, quia non esset inductum in substantia ignis, de hoc aliàs erit sermo.

Ad quartum dico, quòd conclusio Doctoris non intelligitur, quin possit esse intensio caloris sine remissione frigoris; sed intelligitur, quòd non potest esse via naturali remissio caloris sine intensione, puta frigoris, quia naturaliter non corrumpitur aliquis gradus caloris, nisi per gradum frigoris incompossibilem. Et quod dicitur de Deo, quòd potest remittere, &c. Concedo, sed conclusio intelligitur via naturali.

71. *Quomodo contraria possint esse simul.* Ad quintum, dico primò, quòd non intelliguntur contraria, nisi in gradibus intensis, vt patet à Doctore *in quarto, dist.* 44. Dico secundò, quòd posito, quòd sint contraria in gradibus æqualibus, quod videtur verum, tunc negatur quòd possint simul esse in gradibus æqualibus. Et patet, quia si frigus sit vt octo, & calor vt octo, nulla erit actio, vt patet. Si verò calor sit vt septem, & frigus vt octo, & approximata, & tunc si frigus inducat vnum gradum incompossibilem septimo gradui caloris, tunc in subiecto erunt sex gradus caloris, & vnus frigoris: si inducantur duo frigoris, tunc erunt quinque *B*, & duo *A*: si tres *A*, tunc erunt quattuor *B*, & tres *A*, si quatuor *A*, tunc erunt tres *B*, & quatuor *A*, si quinque *A*, tunc erunt duo *B*: & quinque *A*: si verò sex *A* tunc erunt vnus *B* & sex *A*, & sic patet quomodo nunquam erunt simul in gradibus æqualibus.

Si dicatur, quòd adhuc stant simul in gradibus æqualibus, vt patet in istis casibus. Pono enim, quòd sit calidum vt duo, & frigidum vt quattuor, approximatum calido vt duo, & inducat præcisè vnum gradum frigiditatis, tunc ille gradus inductus corrumpet formaliter vnum gradum caliditatis, & tunc erit præcisè idem calidum vt vnum, & frigidum vt vnum: ergo contraria erunt simul in gradibus æqualibus. Similiter sit calidum vt quattuor, & frigidum vt sex, approximatum, & inducat præcisè duos gradus frigiditatis, expellentes duos gradus caliditatis, tunc sequitur quòd idem erit calidum vt duo, & frigidum vt duo, & multi alij casus possent poni. Nec valet recurrere ad subiectum, quòd determinat sibi caliditatem in tanto gradu, sicut ignis, qui si determinat sibi duos gradus caliditatis, in illo non potest induci vnus gradus frigiditatis corruptiuus vnius gradus caliditatis, nisi simul, imò priùs corrumpatur substantia illius ignis, vt suprà patuit per Doctorem *in quarto*, in materia de Eucharistia; & ideò si substantia ignis non corrumpitur, est sic conseruatiua illorum graduum, quòd gradus incompossibilis non potest induci. Sed ponēdo quòd determinet, sibi tantùm vnum gradum caliditatis, & sit calidus vt duo, tunc potest induci vnus gradus frigiditatis, qui tantùm expellet vnum gradum caliditatis, & sic idem ignis erit simul calidus vt vnum, & frigidus vt vnum. Et diceretur fortè, quòd casus esset impossibilis, quia ignis, etsi non determinet sibi duos gradus caliditatis, sed tantùm vnum, tamen est magis conseruatiuus secundi gradus caliditatis, quàm frigus vt sex, sit inductiuum alicuius gradus frigiditatis incompossibilis, quia si posset corrumpere illum secundum gradum, posset etiā corrumpere primum gradum, cùm sint eiusdem rationis, vt patet. Sed quia de hoc essent multa discutienda, quæ requirerēt prolixum tractatum, de quo est prolixus sermo in quarto, in materia de Eucharistia, ideò omittatur pro nunc. Ad euitandum ergo difficultatem, quæ est de subiecto determinante sibi qualitatem in tanto gradu, accipio in proposito subiectum neutrum, puta lapidem, qui nullum gradum caliditatis sibi determinat: sit ergo calidus vt duo, approximatus frigido vt sex, & inducatur vnus gradus frigiditatis tantùm, tunc ille lapis erit calidus vt vnum, & frigidus vt vnum: ergo contraria simul in gradibus æqualibus.

Respondeo, sustinendo quòd contraria non possint simul esse in gradibus æqualibus, quòd 72.
si lapis est tantùm calidus vt duo, quòd frigus quantumcunque intensum non poterit præcisè inducere vnum gradum frigiditatis incompossibilem vni gradui caliditatis, quia natura contrariorum hoc non patitur, quia tunc contraria essent simul in gradibus æqualibus. Licèt enim gradus frigiditatis sit simpliciter compossibilis gradui secundo caliditatis, tamen stante primo gradu caliditatis in lapide, gradus ille frigiditatis non potest induci, quia tunc duo

duo incompossibilia essent in eodem, scilicet frigiditas vt vnum,& caliditas vt vnum;sicut etiam hîc licèt frigiditas vt vnum, sit compossibilis caliditati ignis vt vnum & quantùm in se est, nata sit induci talis frigiditatis, tamen stante substantia ignis non potest induci,quia tunc duo incompossibilia,saltem virtualiter essent simul, scilicet substantia ignis cum sola frigiditate: à fortiori hîc cùm ista sint incompossibilia formaliter,quia contraria formaliter. Similiter dico, quòd si lapis sit calidus vt quatuor, approximatus frigido vt sex,quòd benè frigidum vt sex potest inducere vnum gradum frigiditatis incompossibilem gradui caliditatis,& tunc lapis erit calidus vt tres, & frigidus vt vnum, quia ista non sunt incompossibilia, quia contraria non sunt incompossibilia ad inuicem in gradibus inæqualibus, sed tantùm in gradibus æqualibus;illo tamen gradu frigiditatis inducto,qui stat cum lapide calido vt tres, frigidum vt sex non posset alium gradum frigiditatis inducere,ita quòd præcisè illum alium, quia tunc duo incompossibilia essent simul, ideò stante calido vt tres, & frigido vt vnum, est impossibile quòd alius gradus frigiditatis inducatur. Posset benè frigidum vt sex continuè remittere calidum,ita quòd nihil calidi remaneret in lapide,& intendere frigidum, sed non posset sic remittere calidum, & sic simul intendere frigidum, quòd calidum, & frigidum essent simul in gradibus æqualibus.Nec alia ratio videtur assignanda, nisi quia natura contrariorum talis est,quòd non permittit contraria simul esse in eodem in gradibus æqualibus,siue remissis,siue intensis: & similiter talis est, quòd permittit contraria simul esse in gradibus inæqualibus: non enim à priori potest alia ratio assignari,incomposibilia enim suis entitatibus formalibus sunt incomposibilia: & similiter compossibilia suis entitatibus formalibus sunt composibilia; non enim immediatior ratio potest assignati, vt patet à Doctore *in primo,distin.2.quæst.2. par.1. quæst.1. & in tertio dist.1. & alibi sæpe*, sicut etiam non potest assignari alia ratio à priori, quòd contraria in gradibus æqualibus intensis nō possunt esse simul, nisi ex sola ratione terminorum, quia videlicet tales termini in talibus præcisè gradibus repugnant formaliter ad inuicem. Nec enim apparet ratio euidens, quòd albedo in summo, & similiter nigredo in summo repugnant formaliter in eodem, & quòd albedo vt quattuor, & nigredo vt quattuor non sic repugnent, imò videtur simpliciter eadē ratio,& sic patet quid dicendū ad instantias.

73. *Contra conclusionem nonam.* Contra conclusionem nonam, quæ talis est:*In aliquo instanti,in quo per mutationem subitam inducitur aliquis gradus frigoris incompossibilis calori,in illo primo calor non est, & vsque ad illum calor fuit.*Contra primò,quòd non inducatur aliquis gradus per mutationem subitam, quia ille gradus incomposibilis aut est diuisibilis in plures gradus, aut indiuisibilis. Si primò, ergo non per mutationem subitam,siue indiuisibilem,cùm ille sit diuisibilis. Tum etiam, quia alij præcedentes, cùm sint diuisibiles, acquiruntur diuisibiliter,& per motum: ergo & ille incomposibilis, cùm sit eiusdem rationis cum omnibus præcedentibus. Si secundò, ergo & alij præcedentes etiam indiuisibiles,cùm sint eiusdem, & eiusdem rationis; & sic acquiruntur indiuisibiliter, & sic per mutationem; & sic totus ille motus intensionis erit simpliciter compositus ex *mutatis esse*,& sic non erit quouis modo motus.

Secundò arguitur sic, probando quòd non inducatur aliquis gradus incomposibilis, quia nullus præcedentium fuit incompossibilis: ergo nec aliquis sequentium. Patet antecedens, quia quilibet præcedens illum gradum stat cum calore. Probatur consequentia, quia quilibet est eiusdem rationis: ergo non magis vnus est incompossibilis, quàm alius, nec valet dicere de gradu, quem sibi determinat ignis, qui non corrumpitur per gradum incompossibilem, puta frigoris, eo quòd conseruatur ab ipso igne,vt patet à Doctore *in quarto,dist.* 12. quia accipio aliquod corpus, quod non determinat sibi aliquem gradum caloris, puta lapis, certum est tunc quòd non magis vnus gradus conseruatur à lapide, quàm alius.

Tertiò arguitur, quòd in toto tempore præcedenti non fuerit calor,quia pono casum,per possibile, vel impossibile, quòd frigus agat in calidum per totum tempus præcedens instans,in quo inducitur gradus incompossibilis, & quòd in illo vltimo instanti nihil agat, quæro tunc, an calor sit, vel ne?si non, ergo non fuit in toto tempore præcedenti, quod est contra conclusionem. 74.
Si sic, contrà, quia in toto tempore præcedenti erat in continuo motu remissionis; modò quod est in continuo motu non est, loquendo de permanentibus. Pono etiam quòd illud idem agens postea applicetur calido semper remisso vsque ad illud instans, de quo suprà:& tunc quæro,an inducat gradum incompossibilem calori in instanti, aut in tempore?Si secundò,ergo non inducitur gradus incompossibilis per subitam mutationem.Si primò,ergo agens naturale ageret in instanti in principio suæ actionis, quod est inconueniens.

Quartò arguitur ad idem, si in toto tempore præcedenti calor fuit, certum est quòd fuit in aliquo subiecto, puta in ligno: tunc sic, pono quòd frigidum inducat in toto tempore præcedenti frigus vt septem, cum quo stet calor vt vnum, sequitur tunc, quòd idem subiectum simul erit calidum & frigidum, ita quòd istæ sunt verè subiectum, puta, *A* est simpliciter calidum, & simpliciter frigidum, quod videtur inconueniens.

Quintò arguitur,probando quòd in toto tempdre præcedenti instans mutationis fuerit frigus, cuius oppositum dicit conclusio; & pono quòd gradus incompossibilis caloris sit gradus vt octo, siue gradus sequens immediatè gradum septimum ipsius frigoris, tunc sic: in toto tempore præcedenti præcessit frigus vt septem:ergo in toto tempore præcedenti frigus fuit;patet, imò in toto tempore præcedenti, præcipuè accipiendo illud vltimum, quod immediatè terminatur ad instans mutationis, vel acquisiti sunt gradus septem, & in illo vltimo instanti acquiritur tantùm vnus incompossibilis: ergo in toto illo tempore magis fuit frigus, quàm in illo vltimo instanti. Nec valet dicere,quòd in tempore præcedenti est in cōtinuo motu, quia licèt illi gradus acquirātur per motū,tamē quādo secundus acquiritur,iā primus est acquisitus,& est in subiecto in *esse* quieto, & sic similiter secūdus respectu tertij,& sic de aliis.

Respondeo ad primum, & dico (sustinendo opinionem, quòd quilibet gradus sit diuisibilis) quòd est diuisibilis: & cùm infertur, ergo acquiritur diuisibiliter, & per motum, negatur: 75. *Responsio ad primam.*

tur:& dico, quòd acquiritur in instanti. Potest enim induci forma diuisibilis per mutationem, & tunc se habet respectu inducentis, vt indiuisibile quoddam, sicut etiam dicit Doctor *præsenti distin. quæst. vltima* :*resp. ad vltimum arg. principale*. Et cùm confirmatur, quia alij præcedentes inducuntur diuisibiliter, concedo; & post negatur consequentia, quia licet sit eiusdem rationis cum aliis, tamen indiuisibiliter inducitur, quia inducitur per ***mutatum esse***, quod est terminus motus intensionis, & quia minorem indispositionem reperit in subiecto, tenendo tamen, quòd in vltimo instanti motus intensionis aliquis gradus inducatur. Et hoc dico, quia aliqui tenent, quòd quilibet gradus formæ tantùm inducatur in tempore præcedenti, & nullo modo in vltimo instanti illius temporis; & tunc oporteret multa pertractare, quæ modò transeo. Si verò teneatur, quòd illi gradus sunt indiuisibiles in plures gradus, vt etiam nonnulli tenent: tunc oporteret dicere, quòd continuitas, siue successio motus, nullo modo accipitur à forma illa acquirenda intensiuè, sed tantùm ab ipso mobili quanto, ita quòd vnus gradus, puta frigoris acquiritur in ipsò mobili diuisibiliter, sic intelligendo, quòd priùs vna pars mobilis sit frigida vt vnum, & sic successiuè vna pars post aliam, ita quòd tota successio sit propter diuisibilitatem mobilis, & tunc in vltimo instanti motus intensionis inducitur gradus incompossibilis, sic intelligendo, quòd in aliquo vltimo instanti sit ipsum mobile frigidum vt octo, & tunc desinit simpliciter esse calidum.

76. Ad secundum dico, quòd est incompossibilis non simpliciter, & absolutè, sed stantibus gradibus præcedentibus: nam inducto frigore vt septem stat calor vt vnum, si modò inducatur alius gradus frigoris, ille erit necessariò incompossibilis illi gradui; & hoc tenendo, quòd omnes gradus sint simpliciter eiusdem rationis. Nec intelligo, quòd cum frigore vt octo, non possit stare calor vt vnum, quia si in subiecto priùs fuisset calor vt nouem, & pòst induceretur frigus vt octo, tunc cum frigore vt octo, staret calor vt vnum. Sed intelligo, quòd si in subiecto priùs fuisset calor vt octo, & si pòst induceretur frigus vt octo, quòd tunc cum frigore vt octo, non posset stare calor vt vnum: loquendo etiam de frigore vt octo, existente in aliquo subiecto, benè tunc in tali subiecto posset induci calor vt vnum, & tunc ibi esset frigus tantùm vt septem, vt suprà exposui.

Ad tertium dico primò, quòd casus est impossibilis, loquendo naturaliter, vt etiam conclusio intelligitur. Dico secundò, quòd casu admisso, calor est, idest, quòd est aliquis gradus caloris in subiecto:& cùm infertur, quòd in tempore præcedenti est in continuo motu remissionis; concedo, quòd calor semper remittitur in tempore præcedenti vsque ad illum gradum, qui non corrumpitur in tempore, sed in vltimo instanti illius temporis:& quamdiu ille gradus caloris est, verum est dicere, quòd calor est: non enim intelligitur conclusio, quòd in toto tempore præcedenti sit totus calor, cùm continue deperdatur secundùm alium, & alium gradum; sed quia in toto tempore præcedenti vltimum instans semper est aliquis gradus caloris: ideò conceditur absolutè, quòd semper calor sit. Et loquor semper tenendo opinionem, quòd in vltimo instanti deperdatur aliquis gradus caloris.

Ad quartum concedo, quòd calor sit in subiecto:nego tamen quòd sit simpliciter calidum, sicut etiam aqua tepida, in qua est aliquis gradus caloris, non dicitur simpliciter calida; aliud est enim dicere, quòd calor simpliciter est, & quòd subiectum habens illum calorem, sit simpliciter calidum.

Ad vltimum dico, quòd etsi in tempore præcedenti aliquid frigoris fuerit in subiecto, tamen non propriè dicitur, frigus est, nisi in vltimo instanti, in quo habet perfectum *esse*:in toto enim tempore semper est in continuo *fieri*, quia tunc habet primum instans sui *esse*, quia tunc est verum dicere frigus nunc est, & immediatè ante hoc non fuit:ergo. Multa tamen essent dicenda in ista materia, quæ modò transeo.

Contra conclusionem decimam, quæ talis est: *Calor remittendus nullum vltimum habet sui* esse, *sed habet vltimum in* esse *quieto*. 77. *Contra conclusionem decimam.*

Arguitur primò, quòd habeat vltimum sui *esse*, & pono casum, quòd frigus remittat calorem per horam, ita quòd remittat continuè vsque ad vltimum instans illius horæ exclusiuè, & in illo instanti impediatur, & in tempore immediato ad illud instans corrumpat vltimum gradum caloris, stante isto casu, certum est quòd calor remittendus habet vltimum instans sui *esse*:patet, quia exponitur per positionem de præsenti, & per negationem de futuro; sequitur enim calor in isto instanti vltimo est, immediatè post hoc non erit:ergo desinit esse.

Secundò arguitur ad idem, & pono casum, quòd sit agens liberum, & sit calor vt octo, & inducat in tempore frigus vt septem, & in vltimo instanti illius temporis nihil inducat, & in tempore immediato inducat gradum incompossibilem, casus est possibilis de agente libero, tunc stante casu, patet, quòd calor habebit vltimum *esse*, & patet vt priùs.

Tertiò arguitur ad idem, & pono casum, quòd agens perfectum sit perfectè præsens calori, remittendo in tempore immediato ad aliquod instans, certum est quòd in illo tempore inducet gradum incompossibilem calori, aliter non esset actiuum perfectum:& pono quòd sublata sit omnis indispositio:& tunc stante casu, patet quòd calor remittitur præcisè in tempore, & ex hoc sequitur, quòd habeat vltimum instans sui *esse*, cùm in tempore immediato desinat esse, & præcipuè prima causa hoc potest facere, imò potest in instanti creare calorem, & in tempore immediato ipsum annihilare, & sic calor habebit vltimum instans sui *esse*.

Quartò arguitur, probando quòd calor remittendus non habeat vltimum instans in *esse* quieto. Et pono casũ, quòd calor remittendus quiescat per horã, & in vltimo instãti illius horæ sit perfectè præsens frigidũ in duplo vincẽs calidũ, tunc in illo vltimo instanti inducet aliquem gradum frigoris in eodem subiecto, in quo est calor, & sic sequitur, quòd calor remittendus non habebit vltimum instans suæ quietis. Patet, quia in illo vltimo instanti remittitur, & casus est possibilis:ergo. 78.

Quintò arguitur contra eandem partem conclusionis, & pono casum, quòd actiuum inducat calorem vt octo, in passum per spatium vnius horæ, ita quòd in vltimo instanti illius horæ inducat vltimum gradũ, & in tẽpore immediato ad illud

illud instans frigidum vt duodecim, fiat perfectè præsens ipsi passo, circumscripto omni impedimento, tam ex parte actiui, quàm ex parte passi; patet quòd actiuum in tempore illo immediato, inciperet remittere calorem, & tunc sequitur, quòd calor remittendus, neque vltimum instans suæ quietis habuerit. Patet, quia nullo modo quieuit, habens enim vltimum instans quietis (loquendo de quiete propriè, quæ opponitur tempori) quiescit per aliquod tempus præcedens illud instans.

Agens per modum naturæ non agit in tempore.

Sextò arguitur, quia videtur sequi impossibile, videlicet quòd agens perfectissimum, & per modum naturæ necessariò aget in tempore. Si enim calor remittendus habet vltimum instans in *esse* quieto, sequitur quòd actiuum infinitum, & per modum naturæ,& perfectè præsens passo corrumpet illum calorem præcisè in tempore, & sic virtus infinita necessariò aget in tempore, quod est impossibile.

Septimò,quia Doctor videtur sibi contradicere,quia ipse *præsenti distinctione* contra Thomam expresŝè concedit, quòd non est necesse, quòd quiescens per aliquod tempus quiescat in vltimo instanti illius temporis.

Responsio ad primum.

79. Respondeo ad primum, & dico primò, quòd conclusio intelligitur de motu remissionis continuò, qualis non esset stante casu. Dico secundò, quòd stante casu illo, calor remittendus non diceretur habere vltimum sui *esse*, quia ille gradus, aut indiuisibiliter corrumpitur in tempore, & tunc non remittitur; aut diuisibiliter, & tunc in aliquo vltimo instanti illius temporis inducitur gradus incompossibilis, & sic non habebit vltimum instans sui *esse*. Dico tertiò, quòd casus est simpliciter impossibilis, loquendo via naturali,& ad mentem Philosophi, quia agens naturale, & remittens calorem per aliquod tempus, ita quòd continuè remittatur vsque ad vltimum instans illius,necessariò in illo vltimo instanti inducit gradum incompossibilem calori, & sic calor non habebit vltimum instans sui *esse*.

Ad secundum patet responsio ex supradictis.

Ad tertium dico, quòd si illud agens remittit calorem successiuè,quòd necessariò in vltimo instanti illius temporis inducet gradum incompossibilem. Si verò immediatè ipsum corrumpit, tunc casus non est ad propositum, quia conclusio intelligitur de motu remissionis. Dico secundò, quòd casus est impossibilis per naturam, scilicet quòd detur agens naturale sic præsens passo, in quo sit calor, quòd præcisè in illo tempore destruat calorem,vt patet per experientiam.

Casus est impossibilis.

80. Ad quartum. Dico primò, quòd fortè casus est impossibilis. Dico secundò, quòd stante casu nihil est ad propositum, quia conclusio intelligitur præcisè de motu remissionis; modò si in illo vltimo instanti aliquid caloris destruitur,hoc non erit per motum remissionis, quia ille præcisè fit in tempore; nec destructio illius gradus vllo modo pertinebit ad motum remissionis in tempore immediato ad illud instans sequentis, vt aliàs exposui, quomodo non datur prima mutatio in motu.

Ad quintum, dico primò, quòd fortè casus est impossibilis, loquendo via naturali. Dico secundò, quòd casu admisso, conclusio debet intelligi, quòd si quieuit per aliquod tempus, quòd non posset remitti,loquendo de motu remissionis continuò, nisi quieuerit per vltimum instans illius temporis. Dico tertiò, quòd stante casu illud instans adhuc dicetur vltimum instans in *esse* quieto,quia immediatè pòst incipit moueri,non tamen propriè erit vltimum instans in *esse* quieto, vt suprà patuit.

Ad sextum patet responsio ex dictis præsentis distinctionis, *quæstione quarta*, agens enim infinitum potest agere in instanti, & si aliquando tale agens in agendo coassistat necessariò tempori, non est ex imperfectione agentis, sed quia instans non potest esse immediatum instanti;ideò si actio incipit post instans,necessariò erit in tempore,vel saltem coassistet tempori. Et vltrà dico, quòd non sequitur,quòd si agens infinitum in tempore immediato ad instans destruit calorem, quòd ipsum destruat successiuè, imò totum simul potest destruere, & talis destructio non mensurabitur tempore,licèt coassistat alicui tempori,sicut etiam si immediatè post aliquod instans annihilaret vnam animam, talis annihilatio non esset successiua,sed subita,& tamen coassisteret tempori, solus enim motus propriè mensuratur tempore.

Ad vltimum dico, quòd Doctor sibi non contradicit,quia ibi dicit, quòd absolutè non est necesse:hîc enim vult,quòd calor non possit remitti successiuè, si quieuerit per aliquod tempus, nisi quiescat in vltimo instanti illius temporis, vt dixi suprà.

Contra vndecimam cōclusionem.

Contra vndecimam conclusionem, quæ talis est: *Frigus intendendum, nullum scilicet primum habet esse simpliciter, licèt habeat primum inesse quieto,quod accipit per mutationem,licèt illud non sit quies.* Contrà, quia in illo instanti quo inducitur gradus incompossibilis calori verum est dicere,frigus est,& immediatè ante hoc non fuit: ergo habet primum instans sui *esse*.Hoc etiam patet ex conclusione decimasexta. 81.

Secundò arguitur, quia calor remittendus in illo instanti,in quo inducitur gradus incompossibilis, habet primum sui *non esse*: ergo frigus inductum, & incompossibile habet primum sui *esse*. Antecedens patet, quia verum est dicere, calor in hoc instanti non est, & immediatè ante hoc fuit, vt patet per conclusionem decimamsextam: ergo habet primum sui *non esse*;habens enim primum sui *non esse*, communiter exponitur per negationem de præsenti, & positionem de præterito. Consequentia patet, quia quando ad decisionem alicuius formæ pro aliquo instanti sequitur alia forma in eodem instanti, sicut illa quæ desinit habet primum sui *non esse*: ita illa, quæ sequitur præcisè in illo instanti habet primum sui *non esse*.

Tertiò arguitur, quòd frigus non habeat primum in *esse* quieto,quia sequeretur,quòd tempus haberet primum instans, quòd est impossibile, quia sicut in motu non datur prima mutatio, ita nec in tempore datur primum instans. Quòd autem sequatur tempus habere primum instans, probatur, si enim frigus habet primum instans quietis, & immediatè post illud instans quiescat per horam, sequitur quòd tempus quietis vnius horæ habebit primum instans. Si enim incipit quiescere in aliquo instanti,& in tempore immediato,sequitur propositum.

Quartò arguitur, quòd non quiescat aliquo modo in illo vltimo instanti, quia in illo instanti subiectum verè mutatur. Patet per Doctorem *præsenti distinctione, quæst. quarta.* Vbi vult, quòd *mutari* sit aliter se habere nunc indiuisibiliter,

quàm priùs se habuerit diuisibiliter: si ergo subiectum in illo instanti, in quo recipit gradum frigoris incompossibilem calori mutatur: ergo tunc non quiescit, & si sic, sequitur quòd nec frigus in illo instanti quiescat.

Quintò arguitur, nihil quòd incipit esse, dum incipit esse quiescit. patet: sed frigus in illo instanti incipit esse: patet per exponentes, quia verum est dicere, frigus nunc est, & immediatè ante hoc non fuit: ergo incipit esse.

82. *Responsio ad primum.* Respondeo simul ad primum, & ad secundum, quòd Doctor non negat absolutè, quòd frigus non habeat primum sui *esse*: nam aliter sibi contradiceret, sed vult ibi, quòd frigus in illo principio, quo incipit acquiri intensiuè, non habeat aliquod primum instans sui *esse*: patet, quia tantùm acquiritur per motum. Nam immediatè post vltimum instans quietis caloris, calor incipit remitti, & frigus induci, & ideò in illo tempore immediato frigus non potest habere aliquod primum sui *esse*, sed loquendo de termino motus, scilicet in illo vltimo instanti, in quo calor desinit esse, frigus incipit esse, & sic habet primum instans sui *esse*.

Ad tertium dico breuiter, quòd illud vltimum instans est finis temporis præcedentis mensurantis motum intensionis frigoris, & est primum temporis sequentis mensurantis quietem sequentem. Si tamen quies mensuratur tempore vero, quod non credo, vt patet à Doctore *distinct. præsenti, quæstio.*4. & si sic, dico, tunc absolutè, quòd illud instans est tantùm finis temporis mensurantis motum intensionis frigoris.

Ad quartum, & quintum simul dico, vt suprà etiam dixi, quòd illud vltimum instans dicitur instans immutationis, quia in illo instanti cessat motus simpliciter, & tunc dicitur in illo instanti quiescere, pro quanto nullo modo mouetur; & licèt subiectum in illo instanti verè mutetur, quia tamen nullo modo mouetur, dicitur tunc quiescere, prout quies opponitur motui, non autem mutationi, siue *mutato esse.* Et sic patet, quomodo conclusio ista debeat intelligi.

Ad rationem de contradictoriis. Ad rationem de contradictoriis primò Doctor recitat responsionem Thomæ, quam improbant. Deinde adducit responsionem propriam, & responsio Thomæ stat in hoc, quòd contradictoria accipiuntur pro eodem instanti, sicut illa non sunt contradictoria, quæ non sunt accepta pro eodem instanti; cùm ergo *non esse* caloris, vt præcessit in vltimo instanti immutationis, siue quietis, & *esse* caloris susceptum in tempore habito, non sint in eodem instanti, sequitur, quòd non erunt contradictoria.

83. l *Contra esse caloris*, &c. Hìc Doctor intendit probare contra Thomam quòd contradictio sumatur ex ratione formali terminorum, & non per respectum ad tempus, siue ad instans temporis: quia enim termini sic sunt incompossibiles, ideò contradicunt: nam si per impossibile nullum tempus esset, nec aliqua mensura esset, isti termini simpliciter repugnarent ad inuicem, videlicet esse Franciscum, & non Franciscum, repugnat enim simpliciter idem esse Franciscum, & non esse Franciscum, & non repugnat sibi per comparationem ad tempus, cùm accidat sibi sic comparari ad tempus, vel ad instans temporis; & ideò dicit Doctor, quòd benè sequitur, sunt incompossibiles simpliciter, ideò non possunt esse in eodem instanti, & non ècontra, quia non sequitur, non possunt esse in eodem instanti, ergo sunt incompossibiles simpliciter; quia prima incompossibilitas est ex ratione formali terminorum intrinseca: secunda autem est tantùm per comparationem ad aliquod extrinsecum.

m *Similiter forma, vt terminus ad quem priuationis*, &c. Vult dicere, quod ipsa forma, ad quam terminatur motus, opponitur priuatiuè ipsi priuationi vt termino à quo. Sequitur, *& tamen ista vt sunt termini transmutationis*, nunquam simul sunt, cùm opponantur ad inuicem per Aristot. vbi suprà. *Si*, inquit, *ergo hoc verum est, quòd omne quod fit fiat, & corrumpatur, quod corrumpitur, aut ex contrariis in contraria, & in horum media, media autem ex contrariis sunt, vt colores ex albo, & nigro, quare omnia vtique erunt, quæ natura fiunt, aut contraria, aut ex contrariis:* Hæc ille.

n *Posset etiam argui, quòd creationis termini non essent contrarij.* Hìc Doctor probat, quòd si 84.
contradictoria tantùm sumerentur respectu eiusdem instantis, quòd tunc termini creationis, scilicet, *à quo*, & *ad quem*, non contradicerent, qui termini sunt *non esse* creaturæ, & *esse* ipsius: nam *non esse* creaturæ præcedit tempore ipsum *esse*, & quòd dicit hìc, quòd *non esse* creaturæ non contrariatur *esse* ipsius creaturæ, patet, quia contrarium est aliquod ens positiuum; nec etiam opponitur sibi priuatiuè, quia priuatio est in subiecto apto nato; modò *non esse* creaturæ in nullo *esse* fundatur tanquam in subiecto, nec etiam opponitur sibi, vt aliquod medium opponitur extremis, quia huiusmodi medium est semper aliquod ens positiuum: ergo si *non esse* creaturæ opponitur *esse* ipsius creaturæ, opponitur contradictoriè, & tamen *non esse*, & *esse* non sunt in eodem instanti.

o *Quod autem adducitur de definitione contradictionis est æquiuocatio*, &c. Nota hanc literam, quòd quando dicitur in Elenchis, quòd contradictoria sunt ad idem, simul, & in eodem tempore, debet intelligi de contradictoriis complexis, vt *omnis homo currit, quidam homo non currit*; non autem de incomplexis, sicut non esse A, & esse A. De prima contradictione, quæ est inter complexa, loquitur Philosophus in libro Periherm. & de secunda, quæ est inter incomplexa, loquitur in Prædicamentis.

p *Aliter respondeo ad argumentum.* Hìc Doctor dat propriam responsionem, præmittendo vnam distinctionem de immediato, quia immediatum potest accipi dupliciter. Primò, inter quod secundùm se totum, & aliud non est medium, & sic continuum est immediatum termino, vt linea est immediata puncto, quia inter totam lineam, & punctum nullum cadit medium; & similiter tempus est immediatum instanti; quia inter tempus vnius horæ, & vltimum instans terminans illud tempus non est aliquod medium, & similiter inter motum, & *mutatum esse* non cadit medium, accipiendo aliquem totum motum, puta vnius horæ inter ipsum & mutationem terminantem ipsum motum non est aliquod medium. Secundò dicitur immediatum, quòd secundùm se totum est cum altero statim, vel post alterum, & sic indiuisibili terminanti continuum nihil est immediatum; nihil enim secundùm se totum statim sequitur illud indiuisibile; patet, quia si in aliqua linea signetur aliquis punctus terminans eam, linea sequens, cuius est principium secundùm se, tota non est immediata illi puncto, nec immediatè sequitur

illùm punctum, ſed pars illius totius, quod eſt immediatum totum. Primo modo ſequitur indiuiſibile ſecundùm partem ante partem in infinitum: ſicut etiam patet de tempore, quia aliquod vnum tempus, puta medietatis horæ ſecundùm ſe totum, & ſecundùm omnes partes ſuas non immediatè ſequitur ad vltimum inſtans alterius medietatis horæ; ſed ſequitur ſecundùm aliam, & aliam partem in infinitum, quia data quacunque parte proxima illi inſtanti, dabilis eſt alia in infinitum, cùm quælibet pars temporis ſit diuiſibilis in infinitum; licèt ergo totum illud tempus poſſit eſſe immediatum alicui inſtanti, loquendo de immediato primo modo, non tamen poteſt eſſe immediatum, loquendo de immediato ſecundo modo.

q *Ad propoſitum ergo.* Nunc Doctor reſpondendo ad rationem de contradictoriis applicat ad propoſitum, quæ dixit de immediato, dicit, quòd ſicut menſuræ iſtæ ſe habent, ita & menſurata, ſcilicet quòd quando vnum contradictorium męſuratur indiuiſibili, & aliud menſuratur diuiſibili; tunc minor eſt falſa, ſcilicet iſta: Sed ſi inter *non eſſe* formæ, & *eſſe* formæ inducendæ per motum non eſt aliquod primum, eſt medium inter illa, quæ ſunt contradictoria, negatur: nullum enim eſt medium inter contradictorium, ſecundùm quod eſt in tota menſura ſua, & contradictorium aliud; ſicut nec inter totam menſuram eius, & menſuram alterius: Patet, quia *non eſſe* formæ menſuratur inſtanti, & *eſſe* formæ menſuratur tempore immediatè ſequenti, ſicut expoſitum eſt ſuprà; & ſicut inſtans eſt immediatum tempori, loquendo de immediato primo modo, ita *non eſſe* formæ eſt immediatum *eſſe* formæ, ſic quòd inter illa non cadit medium, tamen ſicut inſtans, & tempus non ſunt immediata ſecundo modo, ſic quòd totum tempus ſecundùm ſe non ſequitur inſtans, vt expoſui, ita *eſſe* formæ, quod menſuratur tempore ſecundùm ſe totum, eſt immediatum *non eſſe* formæ menſurato inſtanti, ſed ſicut tempus ſequitur inſtans per partem in infinitum, ſic *eſſe* formæ, ſequitur *non eſſe* formæ per partem ante partem in infinitum: nec ſimiliter, ſicut non eſt danda prima pars temporis, quæ ſit ſecundùm ſe totam immediata inſtantia, ita nec eſt danda prima pars formæ, quæ ſit ſecundùm ſe totam immediata *non eſſe* formæ, & ſic patet reſponſio ad ſecundam rationem principalem.

SCHOLIVM.

Reſpondendo ad tertium argumentum, num. 5. adductum, probat indiuiſibile per ſe exiſtens, poſſe moueri localiter, etiam continuè & hoc ex motu ſphæræ, & cubi ſuper planum: & reiicit reſponſiones aliorum: de quo agit 6. Phyſ. q. 7. & ſoluit tria loca Ariſt. in contrarium adducta, explicando ſucceſſionem lationis prouenire ex diuiſibilitate ſpatij, vel mobilis, & alterum horum ſufficere. Leuchet. hic benè examinat difficultates philoſophicas huius literæ, per ſex concluſ.

36. AD tertiam [a] argumentum principale quæſtionis quando dicitur, quòd Angelus non poſſit moueri, quia eſt indiuiſibilis, quamuis poteſt faciliter reſponderi, quòd Angelus occupat locum diuiſibilem, & ideò reſpectu loci ſe habet, ac ſi eſſet diuiſibilis: aut ſi occupat locum punctalem, & ita vt punctaliter exiſtens non poteſt continuè moueri, vt ſemper habeat *eſſe* punctale. Tamen quia non videtur ratio, quare negatur indiuiſibile moueri, etiam ſi eſſet indiuiſibile quantitatis per ſe exiſtens: ideò poteſt concedi, quòd Angelus habens, *vbi* punctale, poteſt continuè moueri, vt in puncto ſemper exiſtens.

Poſitum num. 5.

Vide Sco. 6. Phyſ. q. 7.

Et iſtud quod aſſumptum eſt de indiuiſibili, probatur multipliciter. Primò, quia ſphæra ſuper planum mota, deſcribit in plano lineam: & tamen non tangit niſi in puncto: ergo illud punctum pertranſit totam lineam: & tamen non propter hoc tota linea illa, quæ ſic pertranſitur à puncto componitur ex punctis: ergo à ſimili, nec hoc ſequeretur ſi ille punctus eſſet per ſe.

Sphæra ſuper planum mota tantum tangit lineam.

Hîc reſpondetur multipliciter: primò, quòd non eſt ſphæricum in natura, ſed tantùm in intellectu, vel imaginatione. Sed hoc nihil eſt [b] quia cœlum ſimpliciter eſt ſphæricum: & tamen dato quòd non eſſet aliquod ſphæricum in natura, adhuc non eſſet contradictio ex parte ſphæræ, & plani, quòd hoc ſuper illud moueatur, vt ſphæra ſuper planum: eſſet autem contradictio, ſi ex motu indiuiſibilis ſuper aliquid, ſequeretur ipſum eſſe indiuiſibile, vel componi ex indiuiſibilibus.

Aliter dicitur, [c] quòd naturalis ſphæra tangit planum in linea, non in puncto. Sed hoc videtur impoſſibile: quia quod applicatur lineæ circulari, ita quòd eam totam tangit neceſſariò eſt circulare: quia quælibet pars lineæ circularis eſt circularis, ſicut linea recta eſt in qualibet parte recta: nam rectæ lineæ nulla pars eſt circularis, vel curua.

Quod tangit totum circulũ eſt circulare.

Aliter dicitur, [d] quòd quia punctus ille per accidens mouetur, ideò non oportet, quòd commenſuret ſibi ſpatium ſuper quod mouetur: ſphæra autem per ſe mouetur, & etiam eſt diuiſibilis. Sed contra [e] iſtud, quia quamuis pars in toto moueatur per accidens: tamen ſemper eſt in ſpatio ſibi æquali, & per tranſeundo illa, deſcribit totum ſpatium: imò ſi albedo, quæ magis mouetur per accidens moto quanto, quàm aliquid, quod

6. Phyſ. tex. 86.

Motum ſẽper in ſpatio ſibi æquali.

quod est pars, vel terminus quanti, secundùm quantitatem suam, quam habet per accidens, comparetur ad spatium, adhuc eius quantitas accidentalis commensuraretur spatio: vnde non videtur quòd quantùm ad commensurationem, aliquid auferat moueri per accidens aliter, quàm per se moueri. Item, linea ista supposita non commensuratur sphæræ: quia tunc esset corpus sphæricum, sed commensuratur alicui moto super ipsam: ergo tantùm puncto motò super eam.

Tunc tota sphæra esset in vacuo, & solum punctum tangeret plenum.

Si etiam ponatur, [f] sphæram esse in vacuo, & solam lineam esse plenam, & per impossibile sphæra posset moueri in vacuo, & iste punctus super lineam plenam, illa linea plena non describeretur, nisi præcisè ex puncto illo, & ita sequitur propositum ex istis.

Præterea, accipiatur [g] corpus cubum, & moueatur prima superficies eius: vel semper est in aliquo sibi æquali, & ita in superficie: vel correspondet sibi aliquid in magnitudine supposita, puta linea, & sic semper pertranseundo priùs aliquid magnitudinis quàm aliud pertransit totam magnitudinem: ergo tota magnitudo supposita componitur ex linea, si ratio illorum valeat.

Cubus habet sex superficies vt alea, cuius qualibet linea terminans terminat duas superficies, & in quiete tangit lineã tantum, sed in motu partem.

Præterea, signetur punctus primus in linea, super quam alia linea mouetur; iste punctus in linea supposita describit totam lineam motam: quia sicut semper quicunque punctus lineæ motæ est continuè in alio, & alio puncto lineæ suppositæ: ita est èconuerso, quicunque punctus lineæ suppositæ supponitur alij, & alij puncto lineæ motæ: & tamen cum omnibus istis stat continuitas motus.

Successio lationis ex diuisibilitate mobilis vel spatij.

Potest ergo concedi (cùm non videatur nisi fuga dicere de moueri per accidens) quòd indiuisibile posset per se moueri, si per se esset, & tamen continuè: nec ex hoc sequeretur magnitudinem pertransitam esse compositam ex indiuisibilibus. Propter tamen [h] intentionem Aristotelis, qui allegabatur, oportet intelligere, quòd in motu locali est successio ex duplici causa, videlicet ex diuisibilitate mobilis, & ex diuisibilitate spatij, quarum vtraque causa si esset per se, & præcisa, esset sufficiens ratio successionis. Nam quodlibet mobile priùs pertransit vnam partem spatij quàm aliam: & ita esset successio ex parte spatij, comparando idem mobile ad diuersas partes eius: quodcunque etiam idem in spatio, priùs pertransit mobile secundùm primam partem sui mobilis, quàm secundùm secundam: & ita esset successio ex parte mobilis, comparando ad quodcunque idem in spatio: ita etiam posset assignari in motu alterationis, & fortè in motu augmentationis.

An punctum sit alterabile, vide Sco. 4. d. 10. q. 9. ad 2.

Negat igitur Philosophus, & benè, quòd indiuisibile quantùm est ex se, possit moueri, vel mouere, ita quòd ex eius parte posit accipi continuitas motus, ita quòd sit mobile habens in se rationem completam mobilis continui, quia non habet in se, quod continuè moueatur: non tamen est illud, cui repugnat continuè moueri, vel mouere, accipiendo ab alio continuitatem motus.

6. Phy. t. 7. Quod mouetur partim est in termino à quo & partim ad quẽ, explicatur Id est sub mutato esse continuãte partes motus, & sub vbi quod etiã subest mutationi, quia si mobile est in alio pũcto, est in alio vbi.

Et istud [i] concludunt rationes suæ, & non plus, sicut patet discurrendo per rationes eius omnes: cùm enim primò accipitur, quòd omne quod mouetur partim est in termino *à quo*, & partim in termino *ad quem*: verum est, si sit tale mobile, ex cuius ratione sit successio motus: tale enim mobile est secundùm partem: & partem sui in termino, & in termino: & non ita solùm, sed secundùm idem sui est partim in termino vno, & partim in alio, hoc est in aliquo medio non quiescendo: sed inquantùm est aliquid vtriusque, hoc est inquantum est per quod tendit ab vno in alterum, hoc est dictu, quòd est sub mutatione, & sub aliquo subiacente mutationi, & sic continuat partes motus.

Cùm autem accipitur indiuisibile, non potest esse partim in vno termino, & partim in alio, quia non habet partes: verum est de prima partibilitate: & ideò concludendo, quòd sic non est mobile, concedo: falsum autem est de secunda partibilitate.

Tex. com. 89.

Ad aliud cùm dicitur, [k] quòd priùs pertransit omne mobile æquale, vel minus quàm pertransit maius. Respondeo, & dico, quòd *pertransiri* potest accipi pro transitione diuisibilis, vel indiuisibilis: si indiuisibilis, falsa est propositio, si intelligatur, quòd ante omne *pertransire* maius vniuersaliter, pertranseat indiuisibile æquale: tunc enim oporteret concedere, quòd esset date primam mutationem in motu locali, quod etiam nec ipsi peruersores Aristotelis, non expositores, dicentes ipsum retractare quod dicit in 6. Physic. possunt rationabiliter dicere quòd in 8. contradicat sibi ipsi: non ergo oportet, quòd omnem transitionem successiuam, quæ est maior ipso mobili, præcedat pertransitio indiuisibilis.

Si autem intelligatur de pertransitione diuisibilis: tunc potest intelligi de toto, non

ratione

ratione totius, ſed ratione partis: & hoc non comparando partem ad *vbi* ſibi æquale, & totum ad *vbi* ſibi æquale: quia continuum eſt, cuius motus eſt vnus, & indiuiſibilis, ex 5. Metaph. & ita ſimiliter pertranſit pars ſpatium ſibi correſpondens, & totum mobile ſpatium totum ſibi correſpondens: ſed intelligendo reſpectu alicuius certi, & determinati puncti in ſpatio, priùs pertranſit totum ratione partis alicuius illud punctum, & in hoc quod pertranſit illud, pertranſit aliquid minus ſe, loquendo de *vbi* alio à ſuo primo *vbi* totali, quàm ſic pertranſeat æquale, vel maius: & hoc eſt per accidens inquantùm mobile poteſt habere *vbi* minus ſuo totali *vbi*. *T. 8. & 5. Phy. t. 13.*

Sed ſi loquamur de *vbi* maiori, & minori, & æquali, ſecundùm quæ attenditur immediatè continuitas motus, quorum infinita ſunt aliquid primi *vbi*: ſimpliciter priùs pertranſit maius ſe quàm æquale ſibi.

Quomodo punctus moueri poſſit ſuper planum, quin hoc ſit ex tantũ punctis?

39. Ad propoſitum igitur, ſaluando illud quod eſt de per ſe ratione motus continui, non oportet ſaluare illud, quod non eſt de per ſe ratione eius. Et ſi obiicis,[l] quod quicquid ſit de ratione Ariſtotelis in ſe, ſemper iſte punctus eſt in ſpatio ſibi æquali, & ſic pertranſit totum: ergo commenſurat totam lineam ſuppoſitam, & ita illa linea ſuppoſita erit compoſita ex punctis; dico quod ſemper, id eſt, in quolibet indiuiſibili, eſt in ſpatio ſibi æquali, non autem ſemper, id eſt, in quacunque parte temporis.

Idem argui poteſt[m] de ſuperficie prima corporis cubi, quia licèt in quolibet *nunc* temporis ſupponatur præciſè lineæ, ſuper quam mouetur; tamen in tempore medio inter duo inſtantia, fluit ſuper medium continuum inter illa extrema. *Scot. 6. Phyſ. q. 7.*

Ad vltimam rationem,[n] benè concedo, quòd omni tempore dato contingit accipere minus tempus: ſed ex hoc non ſequitur in illo minori tempore poſſe moueri minus mobile, niſi loquendo de mobili continuo, quod erat ex parte ſui cauſa continuitatis motus.

COMMENTARIVS.

1. **n. 5. Quomodo Angelus poſſit moueri in motu continuo.*

a Reſpondet Doctor ad tertium argumentum: & primò dicit, quòd licèt Angelus ſit indiuiſibilis, tamen quia occupat locum diuiſibilem, quia poteſt eſſe in tanto loco definitiuè, vt ſuprà patuit, *quæſt. 6. præſentis diſtinctionis*, & ſic poſſet moueri localiter motu continuo, ita quòd ſucceſſio continua motus localis ſumerètur ex ſucceſſione partium loci, ita quòd ſucceſſiuè pertranſiret illud ſpatium. Sequitur, *aut ſi occupat locum punctualem, & ita vt punctualiter exiſtens non poteſt continuè moueri, vt ſemper habeat* eſſe *punctuale*. Vult dicere Doctor quòd ſi Angelus eſſet tantùm in loco punctuali, vt ſic, non poſſet moueri motu continuo, cùm ſemper in tali ſpatio haberet *eſſe* punctuale: punctus enim non poteſt continuari puncto, ſicut nec indiuiſibile indiuiſibili vt ſuprà patet. Sequitur, *Tum quia non videtur ratio*, &c. Hîc Doctor intendit probare, quòd indiuiſibile etiam quantitatiuum, ſi eſſet per ſe exiſtens, poſſet moueri localiter motu continuo, ſi moueretur ſuper aliquod ſpatium continuum. Et primò probat, quia ſphæra ſuper planum mota deſcribit in plano lineam, & tamen non tangit planum niſi in puncto: ergo punctum ſphæræ pertranſit totam lineam, quæ tamen linea ex hoc non erit compoſita ex punctis.

2. *An cœlum ſit ſphæricum.*

b *Sed hoc nihil eſt*. Hîc dupliciter reſpondet. Primò, quòd cœlum eſt ſimpliciter ſphæricum. Secundò, dato quòd non ſit ſphæricum de facto, tamen eſt poſſibile dari ſphæricum perfectum moueri ſuper planum perfectum. Sequitur, *Eſſet autem contradictio, ſi ex motu diuiſibilis*, &c. Dicit in ſententia, quòd indiuiſibile moueri ſuper planum, & tale motum eſſe continuum, & compoſitum ex ſemper diuiſibilibus nulla apparet contradictio; ſi verò talis motus eſſet compoſitus ex indiuiſibus, vel ſpatium ſupra quod mouetur indiuiſibile ex tali motu, ſequeretur componi ex indiuiſibilibus, eſſet contradictio indiuiſibile hoc modo moueri.

c *Aliter dicitur, quòd naturalis ſphæra tangit planum in linea, & non in puncto*, & ſic falſum eſt dicere, quòd punctus ſphærici moueatur. Contra hoc arguit Doctor, quia tunc ſequeretur, quòd linea ſupra planum eſſet circularis, & eſſet recta, vt patet, ſicut quælibet pars ſphærici eſt ſphærica, vt probatur in Aſtronomia, & quælibet pars circularis, vel circuli eſt circularis; & non intelligitur, quòd quælibet pars ſit circularis, ſed quòd prætendit, ſcilicet principiatiuè circularitatem, quia ſcilicet eſt curua, & non recta; linea corporis ſphærici eſt circularis, etiam quælibet pars ipſius; ergo ſi corpus ſphæricum tangeret planum in linea, & moueretur ſuper planum motu recto, certum eſt, quòd ibi efficeretur linea recta, & per te tantùm tangit in linea, quæ eſt circularis: ergo illa linea eſſet circnlaris, & recta, qnod eſſet impoſſibile.

d *Aliter dicitur, quòd quia punctus ille per accidens mouetur*, &c. Iſta litera ſupponit vnum, ſcilicet quòd illud, quod mouetur ſuper aliquod ſpatium, ita quòd partibiliter pertranſit illud, in alio inſtanti eſt in alia, & alia parte ſpatij: non eſt autem neceſſe, quòd illud, quod mouetur per accidens, puta ad motum alterius, commenſuret ſibi ſpatium, ſuper quod eſt motus: cùm ergo punctus tantùm moueatur per accidens ſuper plano, quia ad motum ſphæræ non erit neceſſe ipſum commenſurari ſpatio, & ſi non commenſurat ſibi ſpatium, non mouetur localiter.

e *Sed contra iſtud*. Hîc Doctor probat, quòd *quamuis pars in toto moueatur per accidens, tamen ſemper eſt in ſpatio ſibi æquali*, &c. Dicit quòd quando aliquod album mouetur ſuper aliquod ſpatium, illa albedo, quæ mouetur per accidens, commenſuret illud ſpatium per accidens, quia ſi eſſet 3.

esset separata, adhuc commensuraret. Sic tamen intelligendo, quòd si albedo per possibile esset separata, & haberet illam extensionem, quam habet vt vnita quanti, quòd tunc præcisè occuparet tantum locum separata, quantum coniuncta. Si etiam intelligatur non extensa, sed tantùm existētia albedinis, si vt in subiecto occupat spatium, puta indiuisibile, quia vt sic, in extensa est omninò indiuisibilis, adhuc separata præcisè occuparet idem spatium: ergo à fortiori punctus, cùm sit pars quantitatis, vel saltem intrinsecum ipsi quanto, cuiusmodi non est albedo, si esset per se separatus, commensuraret spatium, transeundo illud.

4. f *Si etiam ponatur sphæram esse in vacuo, & solam lineam esse plenam.* Hîc Doctor respondet tacitæ obiectioni, quia fortè aliqui dicerent non esse possibile sphæram tantùm tangere planum in puncto, quia etiam tangit medium, scilicet aërem, & ita aërem sibi commensurat, ideò Doctor ad hoc euitandum ponit casum de vacuo, puta quòd sit vacuum, & in vacuo sit planum, & sphæra, & per impossibile moueatur sphæra in vacuo super planum, tunc manifestum erit, quòd non tangit nisi in puncto. Et notandum est, quòd aliqui voluerunt vacuum esse locum nullo corpore repletum, aptum tamen repleti. Aliqui verò esse spatium nullo corpore naturali repletum, tamen repletum corpore Mathematico, & tunc dimensiones manent in vacuo, sicut si destruerentur tota substantia aëris, & omnis qualitas naturalis, sola quantitate aëris remanente, sic esset vacuum dimensionatum, loquendo de vacuo, primo modo, nihil posset ibi moueri, secundùm Commentatorem, & si esset graue, descenderet in instanti. Nec similiter secundo modo, quia tales dimensiones non sunt natæ cedere alicui corpori, & ita si illud mobile sit corpus, non cedent ei, sed si per impossibile moueretur per illud vacuum, dimensiones vacui penetrarent dimensiones illius mobilis, & ita duo corpora essent in eodem. Et sic Doctor accipit *vacuum* hîc.

5. *Corpus cubum quid sit.* g *Præterea accipiatur corpus cubum.* Hîc intendit secundò principaliter probare indiuisibile de prædicamento Quantitatis posse moueri. Et primò de corpore cubo figurato ad modum taxilli habens sex superficies, si moueatur super magnitudine habet tale corpus lineam terminantem duas superficies, cùm quælibet eius linea terminans terminet duas superficies, vt patet, tunc si mouetur, eius lineæ correspondet linea in magnitudine in instanti quietis, sed dum mouetur, non correspondet ei linea in magnitudine, sed continuum, & tamen describit superficiem in magnitudine, non constitutam ex lineis; igitur sic faceret linea, si esset separata à superficie, & sic moueretur super magnitudine semper, id est, in omni instanti commensuraret sibi lineam in magnitudine supposita, & in tempore flueret super continuum. Patet etiam hoc; si ponantur duæ lineæ, quarum vna supponatur alteri, patet, quòd punctus lineæ inferioris describit lineam superiorem, & hoc posito quòd linea superior moueatur super lineam inferiorem, & tunc etiam punctus lineæ superioris describit totam lineam inferiorem, & tamen neutra est composita ex punctis: sicut igitur non sequitur, hic punctus lineæ describit lineam; igitur linea est constituta ex punctis; ita non sequitur, punctus ex se mouetur, describendo lineam: igitur illa linea est constituta ex punctis; & si istæ consequentiæ valerent de puncto separato à linea, quare non de puncto coniuncto lineæ: & quare non valeret de linea corporis cubi, quia ipsa describit totam superficiem magnitudinis, quare igitur illa superficies non componeretur ex superficiebus? Dicit igitur Doctor quantùm ad istud, quòd cùm non videatur, nisi fuga, & non vera solutio de motu per accidens, quòd valet, punctus mouetur per accidens, ideò non describit lineam, nec commensurat eam sibi; imò describit, & commensurat, eo quòd sibi conuenit mensurare, vt infrà patebit. Dicit igitur Doctor hanc conclusionem de indiuisibili, quòd diuisibile potest moueri per se, si per se esset, & motu continuo, nec ex isto dicto sequitur magnitudinem, super qua moueretur, esse compositam ex punctis. *Indiuisibile an possit moueri.*

h *Propter tamen intensionem Aristotelis.* Hîc intendit primò assignare causam successionis in motu locali, & sic ostendere quomodo indiuisibile de genere Quantitatis possit localiter moueri. Secundò exponit auctoritates Philosophi. Quantùm ad primum dicit, quòd duplex est causa successionis in motu locali, scilicet diuisibilitas spatij, & diuisibilitas mobilis, & vtraque per se, & seorsum sumpta est sufficiens. De prima patet, quia mobile priùs pertransit vnam partem spatij, quàm aliam, comparando mobile ad diuersas partes spatij. De secunda etiam patet, quia si per possibile mobile diuisibile pertransiret punctum, adhuc successiuè pertransiret, quia priùs secundùm vnam partem ipsius mobilis, & posteriùs secundùm aliam partem, & sic de aliis, vt patet de facto, quando mobile pertransit aliquod spatium, priùs secundùm vnam partem transit punctum signatum in spatio, & posteriùs secundùm aliam partem. Et addit, quòd etiam in motu alterationis posset assignari causa successionis, tam ex parte mobilis, quàm ex parte formæ; patet, quia ex diuisibilitate formæ mobile priùs recipit vnam partem formæ, quàm aliam: ex parte etiam mobilis patet, quia priùs alteratur secundùm vnam partem, quàm secundùm aliam, & addit, quòd etiam hæc duplex causa fortè posset assignari in motu augmentationis, licèt hoc sit magis difficile, quia non videtur posse assignari mobile indiuisibile, quod sit quantitatis successiuæ susceptiuum; in alteratione verò facilè assignari potest, quia punctus existens in quanto alteratur, & successiuè successione partium formæ. Sed an indiuisibile possit alterari, patet de indiuisibili substantiali, quia Angelus potest recipere aliam, & aliam cognitionem. Sed an indiuisibile quantitatiuum, vt punctus, possit recipere aliquam quantitatem. Dico, quòd non potest recipere certam quantitatem certæ intensionis, vt tenet Doctor *in quarto, distinct. 10. quæst. 9. respondendo ad 2. arg. principale.* Alij tamen dicunt, quòd punctus est alterabilis per accidens ad alterationem partium, quas continuat ad inuicem, sed quicquid sit, parum curandum est. Deinde addit Doctor, quòd Philosophus benè negat punctum posse moueri localiter quantùm est ex se, id est, quòd ex parte eius possit accipi continuitas motus, cùm non habeat partes, non tamen indiuisibile est illud, cui repugnat mouere, aut moueri, accipiendo continuitatem, & successionem motus sui à spatio. 6. *An punctus possit moueri.*

i *Et istud concludunt rationes suæ.* Hîc dicit, quòd rationes Aristotelis, quibus probat indiuisibile 7.

sibile

sibile non posse moueri motu continuo, siue successiuo, probant tantùm de successione, quæ est ex parte mobilis, & sic indiuisibile non mouetur motu successiuo, & continuo, cùm in ipso nulla sit successio partis, & partis: sed non concludunt de successione, quæ est ex parte spatij, super quod mouetur indiuisibile, & hoc est quod dicit. Cùm ergo dicit Aristot. 6. *Physic. tex. comm.* 7. quòd omne quòd mouetur, partim est in termino *à quo*, & partim in termino *ad quem*, verum est de mobili diuisibili, quia secundùm partem, & partem sui est in termino & termino: non enim est totaliter in termino *à quo*, quia tunc quiesceret; nec totaliter in termino *ad quem*, quia iam esset motum, & non moueretur, vt patet à Philosopho vbi suprà. Sequitur, *& non ita solùm, sed secundùm idem sui est partim in termino vno, & partim in alio, hoc est in aliquo medio non quiescendo.* Dicit Doctor, quòd diuisibile, puta corpus pedale, quod dicatur A, quod moueatur super spatium quadrupedale, & dicatur B, A secundùm aliam, & aliam partem est in termino *à quo*, & in termino *ad quem* ipsius B, & sic est ibi successio, & non solùm hoc, sed etiam accipiendo idem mobile A, secundùm idem *esse* sui, est partim in termino *à quo*, & partim in termino *ad quem*, supple in aliquo medio spatij B, non quiescendo, sed inquantùm ipsum medium spatij est aliquid vtriusque, scilicet termini *à quo*, & termini *ad quem* spatij B. Sequitur, *hoc est, inquantum est, per quod tendit ab vno in alterum*, id est, quòd ipsum medium spatij B, est illud, per quod mobile A, tendit ab vno termino in alterum, scilicet à termino *à quo*, ad terminum *ad quem*: nam mobile A, quod transit super spatium B, antequam sit sub termino *ad quem*: oportet quòd priùs sit sub medio inter terminum *à quo*, & terminum *ad quem*. Sequitur.

Quomodo sit intelligenda propositio Arist.

8. *Hoc est dictu, quòd est sub mutatione*, &c. Hæc litera sic exponitur. Nam cùm mobile mouetur à termino *à quo*, alius motus ad terminum *ad quem* ipsius, recedendo à termino *à quo* fit sub mutatione, siue sub *mutato esse*, quod *mutatum esse* est finis partis posterioris motus *à quo*, & principium partis prioris motus *ad quem*, ideò dicit Doctor, quòd etiam illud mobile diuisibile mouetur motu successiuo: accipiendo successionem ex parte spatij, quia in aliquo medio spatij ipsum mobile secundum se est sub aliqua mutatione, siue *mutato esse*, quod continuat partem ipsius motus, scilicet partem *à quo*, & partem *ad quem*; & hoc est quod dicit, quòd est sub mutatione; & immediatè addit *sub aliquo subiacente mutationi*, id est, quòd ipsum mobile, dum est in medio spatij, non tantùm est sub mutatione, modo præexposito, sed etiam sub aliquo subiacente mutationi, id est, sub aliquo *vbi*, quod subest mutationis. Nam mobile, vt mouetur super aliquod spatium semper, vt est in alio, & alio puncto spatij est in alio, & alio *vbi*, vt suprà declaratum est de loco Angelorum, *quæst.* 6. *præsentis distin.* & sicut ipsum mobile vt in medio est sub mutatione, sequitur etiam, quòd ipsum *vbi* in quo est, sit sub mutatione.

Nota.

Sequitur. *Cùm autem accipitur indiuisibile*, &c. Hîc Doctor concedit, quòd indiuisibile non potest esse in termino *à quo*, & in termino *ad quem*, ratione suarum partium, cùm non habeat partes, sed benè potest esse sub termino *à quo*, & *ad quem* ratione spatij: vt enim ipsum indiuisibile est in aliquo medio alicuius spatij ratione illius medij potest dici esse sub termino *à quo*, & *ad quem* modo præexposito.

k *Ad aliud, cùm dicitur, quòd priùs pertransit omne mobile æquale.* In hac litera tam difficili multa sunt notanda. 9.

Primò, quòd indiuisibile, quando pertransit spatium, puta pedale, semper pertransit maius, & hoc patet, quia indiuisibile, dum est in aliquo spatiò, est tantùm in puncto illius spatij: si ergo pertransiret minus se, tunc punctus in quo esset, esset diuisibilis, si etiam primò pertransiret sibi æquale, tunc primò pertransiret punctum spatij pedalis, & sic respectu motus super planum pedale daretur prima mutatio, quod patet; ex quo enim transit punctum in instanti, & totum spatium sequens in tempore, illa transitio puncti esset instantanea mutatio, & sic alicuius motus daretur prima mutatio, quod subtiliter suprà improbatum est. Est etiam contra Aristotelem sexto Physicorum, vbi vult, quòd in quolibet motu ante omne *mutatum esse* sit moueri, &ècontra, licèt aliqui peruersores Aristotelis, & non expositores, vt Auerroïstæ, velint quòd Aristoteles retractauerit illud, & volunt, quòd detur prima mutatio, & sic vt dicit Doctor, si volunt ipsum retractare in octauo Physicorum, quod dixit in sexto, possunt rationabiliter dicere, quòd in octauo contradicat sibiipsi. Dicit ergo Doctor infrà: non ergo oportet, quòd omnem transitionem successiuam, puta si mobile sit semipedale, & spatium super quod mouetur, quòd sit pedale, in quo est successio, vel transitio, præcedat pertransitio indiuisibilis, imò semper præcedit transitio diuisibilis: nam data quacumque transitione super spatium, semper erit diuisibilis in infinitum, cùm quælibet pars spatij sit diuisibilis in infinitum, & sic non potest dari aliqua prima transitio respectu alicuius motus. Tenendo tamen, quòd punctus mouetur motu continuo, tunc dico, quòd semper transit maius *vbi* sibi adæquato, quia vt est in *vbi* adæquato, est præcisè in puncto spatij; & cùm mouetur recedendo à suo *vbi*, transit partem spatij diuisibilem, & sic transit maius; sed hîc oportet dicere alterum, vel daretur prima mutatio in motu locali, quam etiam aduersarij negant in motu locali, licèt ponant primam mutationem in motu alterationis, vel augmentationis, vel oportet ponere indiuisibile, nullo modo posse moueri localiter motu continuo.

Secundò dicit, quòd loquendo de diuisibili, puta de aliquo corpore pedali, quod mouetur super spatio pedali, quòd tale corpus pertransit minus, non ratione sui, sed ratione partis, non comparando partem ad locum sibi æqualem, nec totum ad locum sibi æqualem, sed comparando ad certum punctum indiuisibilem in spatio, quia vt sic, mouetur, transeundo minus, secundùm quòd pars præcisè transit punctũ signatum, quod est discontinuum alteri puncto signato, cùm non ponatur pars, quia duo *vbi*, siue mille, vt præcisè sunt in punctis signatis, & in pũcto signato, ponitur pars habere *vbi*, sunt *vbi* discontinua, & hoc est quod dicit, vt pars non comparatur loco æquali, si enim pars compararetur loco æquali, & totum loco sibi æquali, & moueatur totum motu continuo, tunc pars semper transibit maius, & totum similiter simul transibit maius recedens à loco sibi æquali; & si poneretur, quòd tantùm pars moueretur 10.

transeundo maius, & totum simul non moueretur, sed statim post motionem partis moueretur, tunc motus totius, & partis non essent vnus motus, imò necessariò essent duo motus.

Hic nota, quòd corpus pedale, quod dicatur A, & locus super spatio pedali sibi correspondens, vel æqualis erit spatium pedale, & dicatur B, accipio aliquam partem paruam ipsius A, & illa sit quantitas digitalis, & dicatur C, locus correspondens sibi in spatio erit spatium digitale. Dicit ergo Doctor, quòd si pars illa C pertransibit locum sibi æqualem, etiam ipsum A pertransibit locum sibi æqualem, ad hoc, quòd motus si continuus, quod patet. Dicimus enim motum alicuius mobilis esse continuum, cùm continuatur motui partis: si ergo C transiret locum sibi æqualem, & A, simul non transiret, tunc ille motus non esset continuus: patet, quia non esset indiuisibilis, quòd requiritur ad motum continuum: esset enim diuisibilis, quia alius, & alius motus: nam vnus est respectu partis transeuntis locum sibi æqualem, & alius esset respectu totius transeuntis locum sibi æqualem, ita quòd inter istos duos motus esset quodammodò quies media, si pars prius pertransit, & hoc est quod dicit Doctor ibi, *& hoc non comparando partem ad vbi sibi æquale*, &c.

11. Sequitur infrà: *Sed intelligendo respectu alicuius certi, & determinati puncti*. Dicit Doctor quòd ipsum A, vt transit spatium bipedale priùs pertransit minus illius spatij, non ratione sui, sed ratione partis C, sic intelligendo, quòd quando A est in spatio pedali, & transit illud faciendo se in alio spatio pedali signato aliquo puncto in spatio pedalis sequentis, ipsum C priùs pertransit illud punctum, quàm ipsum A, & quia punctus minus est ipso A, ratione ipsius C, dicimus, quòd A, semper pertransit minus, quàm maius, vel æquale. Et addit Doctor, quòd hoc debet intelligi de *vbi* alio à suo primo *vbi* totali. Et vult hîc Doctor, vt patet, & infrà *quæstione vltima*, quòd aliquando sunt aliqua, *vbi* alia & alia, & discontinua, ita quòd mobile deserit totaliter primum *vbi*, & fit totaliter sub alio *vbi*, si modò in illo alio *vbi*, puta pedali, signetur punctus, tunc pars C, priùs pertransit illum punctum, quàm ipsum A, & sic A, ratione partis C, priùs pertransit minus, quàm æquale, vel maius: sed hic motus non est continuus, cùm illa duo *vbi* sint discontinua: nam motus localis continuus est inter illa *vbi*, quæ sic se habent, quòd vnum *vbi* est pars alterius; si modò loquamur de continuitate motus, quæ est inter illa *vbi*, quæ sic se habent, quòd vnum est pars alterius,

12. *Expositio aliorum si placet.* Dicunt alij, quòd A mobile semper pertransit maius spatium, & non minus, neque æquale. Et pono casum, quòd sit spatium bipedale, & dicatur A, in quo sunt infinita *vbi*, quia infinita puncta in potentia, & inter quæcunque duo puncta est spatium medium, & in illo spatio medio sunt infinita *vbi* in potentia, quia & infinita puncta: patet, quia quocunque spatio dato, illud est diuisibile in infinitas partes. Pono modo, quòd omnia *vbi* totius spatij dicantur partes *vbi* totalis, & sic hoc modo motus localis super tali spatio continuatur; sit ergo mobile A occupans spatium semipedale. Dicunt, quòd quando pertransit spatium, semper pertransit maius se, quod patet. Nam dum est in spatio sibi æquali non mouetur localiter, dum verò acquirit punctum spatij immediatè sequentis, spatium semipedale pertransit. Maior patet, quia ille punctus pertinet ad *vbi* totale, & sic pertranseundo punctum illum, pertransit totum spatium, in quo erat, & illum punctum sibi additum, vel partem sibi additam, & sic pertransit maius, & sic continuando semper pertransit maius vsque ad terminum quietis, nam transacto puncto, ipsum A, fit in loco sibi æquali, puta bipedali; ergo & dum transit alium punctum, adhuc pertransit maius, quia spatium sibi æquale; & punctum additum, vel partem additam, & sic semper continuando motum super spatium; & sic aliqui exponunt, quomodo semper transit maius, loquendo de motu locali continuo. Et licèt fortè sit bona expositio, tamen saluo semper meliori iudicio, potest sic exponi, quia ex quo mobile, vt est in spatio, non habet aliquam partem æquè primò sibi immediatam, sed solum punctum æquè primò sibi immediatam, & ideò mobile primò tangit spatium in puncto, & sic secundùm punctum primò est in *vbi*, tunc dico, quòd quando recedit ab ipso *vbi* in spatio, & mouetur motu locali continuo, tunc transit maius, quia transit partem diuisibilem, & statim fit in *vbi* immediatè sequens illam partem; & cùm recedit ab illo *vbi*, transit partem immediatè sequentem, & sic semper transit maius. Loquendo ergo de motu continuitatis, dicit Doctor quòd semper pertransit maius, & nunquam minus, nec æquale, & hoc est, quod dicit infrà ibi: *Sed si loquamur*, &c. Quando ergo dicit Aristoteles quòd pertransit prius, aut minus, aut æquale, quàm maius, debet intelligi modo præexposito suprà, de toto respectu partis. Et dicit Doctor quòd accidit ipsi toti sic pertransire minus, vel æquale, quia hoc est ratione partis, loquendo semper de alio & alio loco discontinuo modo præexposito. Si verò mobile non haberet partes semper pertransiret maius, loquendo de quocunque loco, siue continuitatis, siue non, & sic patet ista litera. *Expositio ad mentem propriam.*

13. l *Et si obijcis*. Arguit Doctor, quòd ex quo punctus semper est in spatio sibi æquali, quia in puncto: ergo si punctus pertransit spatium pedale, semper efficiet lineam pedalem compositam ex punctis; patet, quia semper est in alio, & in alio puncto.

Dico, quòd semper. Dicit Doctor quòd punctus in quolibet indiuisibili, siue in quolibet instanti, est in spatio sibi æquali, scilicet in puncto, non autem semper, accipiendo lу *semper* pro quacunque parte temporis, quia data quacunque parte temporis semper erit in spatio diuisibili: sicut dicimus etiam de mobili diuisibili, quòd semper est in *mutato esse*, accipiendo *semper* pro quolibet instanti temporis mensurantis motum illum, quia in quocumque instanti illius temporis semper est sub alio, & alio *mutato esse*, non autem semper est sub alio *mutato esse*; accipiendo *semper* pro alia & alia parte temporis, quia in qaacumque parte temporis mensurantis talem motum, est sub alia, & alia parte motus, & non sub *mutato esse*.

m *Idem argui potest*. Dicit Doctor, quòd si vltima superficies corporis cubi (quod scilicet habet sex superficies vt taxillus) superponitur lineæ præcisè, super quam moueatur, licèt in quolibet instanti temporis semper superponatur lineæ præcisè, vel parti ipsius, tamen in toto tempore medio inter duo instantia, fluit medium diuisibile

diuisibile ipsius lineæ, & hoc est dictu, quòd quamuis illa superficies, quæ sit quantitatis vnius taxilli parui, dum mouetur super lineam, quæ sit longitudinis cubitalis, in quolibet instanti temporis semper superponitur lineæ præcisè, & non sequitur ex hoc, quòd talis motus sit compositus ex indiuisibilibus, imò semper ex diuisibilibus, dum in instanti A superponitur parti lineæ præcisè,& in instanti B, superponitur alij parti, tamen ex quo inter duo instantia cadit tempus medium,ita in tali tempore medio fuit medium continuum ipsius lineæ:non ergo sequitur superficies illa,dum mouetur super lineam, semper superponitur illi in alio, & alio instanti:ergo mouetur in alio,& alio instanti; sed sequitur, quòd mouetur in alio, & alio tempore, cùm inter duo instantia detur tempus medium mensurans motum inter duo *mutata esse*, & sicut instans temporis correspondet *mutato esse*, & *mutatum esse* correspondet puncto lineæ, ita tempus immediatè sequens instans, mensurat motum immediatè sequentem *mutatum esse*, & motus est continuus, quia super lineam continuam immediatè sequentem punctum.

n *Ad vltimam rationem.* Doctor soluit vltimam rationem Philosophi, qua probat, quòd indiuisibile non possit moueri. Et dicit concedendo, quòd omni tempore dato contingit accipere minus;patet,quia quælibet pars temporis est semper diuisibilis in infinitum; non tamen sequitur, quòd minus mobile possit moueri in minori tempore, vt patet de puncto, quod est mobile minimum, tamen non mouetur in non tempore, sed in tempore. Si verò mobile esset causa continuitatis motus, minus mobile moueretur in minori tempore. Patet experimento, quia si accipiatur corpus tricubitale, & corpus cubitale, in maiori tempore moueretur tricubitale, quia continuitas motus acciperetur penes partes ipsius mobilis.

14. *Instantia cõtra sex conclusiones.* In ista litera Doctoris sunt multæ instantiæ contra sex conclusiones,quæ hîc ponuntur per ordinem.

Conclusio prima: *Complexa non sunt contradictoria,nisi accipiantur pro eodem instanti,sed incomplexa sunt contradictoria absolutè sumpta,non determinando ad aliquod instans.*

Conclusio secunda:*Potest concedi,quòd Angelus habens* vbi *punctuale potest continuè moueri,vt in puncto semper existens.*

Conclusio tertia: *Indiuisibile de genere Quantitatis potest moueri motu successiuo, & verè continuo.*

Conclusio quarta: *Si punctus per se existens transiret spatium efficeret lineam, quæ tamen non esset composita ex punctis, licèt semper tangeret spatium in puncto.*

Conclusio quinta:*Si ista esset vera,quòd indiuisibile semper transit minus,vel æquale,quàm maius tunc dabilis erit prima mutatio in motu locali.*

Conclusio sexta est. *Punctus potest moueri motu alterationis,& fortè motu augmentationis.*

Contra primam conclusionem, quæ talis est: *Complexa non possunt esse contradictoria*,&c.

Contra primam partem primò, quia quæcunque repugnant, suis rationibus formalibus repugnant,vt patet à Doctore *in primo,distin.*2. & 13. & *in tertio,dist.*2.*q.*1.& *alibi*, ergo contradictoria complexa repugnant suis rationibus formalibus, & per consequens non repugnant præcisè per comparationem ad aliquod instans.

Secundò. Istæ propositiones contradicunt,scilicet *omnis homo est animal*; *aliquis homo non est animal*, & tamen non contradicunt præcisè per respectum ad instans temporis; patet, quia nunquam possunt simul esse veræ, nec pro eodem instanti, nec pro alio, & alio instanti, nec pro eodem,vel alio,& alio tempore,vt patet.

Tertiò arguitur,quia circumscripto omni tempore, & omni instanti temporis, & simpliciter circumscripta omni mensura durationis. Istæ duæ propositiones non possunt simul esse veræ, scilicet *omnis homo currit, aliquis homo non currit*, quæ sunt in materia contingenti: ergo non sunt contradictoriæ per respectum ad instans temporis.

Quartò arguitur, quia multæ propositiones, 15. *Nota.*
quæ communiter tenentur contradictoriæ, possunt simul esse veræ in eodem instanti temporis: patet, tenendo dictum Doctoris *dist.* 1. *huius secundi,q.*1. quòd in eodem instanti temporis possunt esse plura instantia naturæ. Tunc sic, in primo instanti naturæ,hæc est vera, *nullus homo est risibilis*;patet,quia tantùm pro illo instanti verificantur prædicata quiditatiua, secundùm Doctorem, & similiter hæc est vera in secundo instanti naturæ,*aliquis homo est risibilis*, & tamen istæ duæ sunt simul veræ in eodem instanti temporis, licèt oppositum ab omnibus teneatur.

Quintò arguitur, quia istæ ab æterno contradicunt,*Pater in diuinis generat alium Deum*, pater non generat alium Deum, vt dicit Doctor *in primo, distinct.*4. *quæst.* 1. & tamen nullo modo comparantur ad aliquod instans temporis, cùm tunc non fuerit tempus,imò istæ duæ propositiones sunt simpliciter incompossibiles, & nunquam possunt esse veræ.

Sextò arguitur contra secundam partem, probando quòd non dicantur contradictoria, nisi per respectum ad aliquid instans, quia datis quibuscunque contradictoriis, quæ sunt propriè inter affirmationem, & negationem, nunquam intelliguntur contradictoria, nisi simul intelligantur, quòd enim Franciscus sit,& non sit, est contradictio tantùm pro eodem instanti, & non pro illo, & alio tempore, quia ista verificantur pro alio,& alio tempore. Nam ab æterno Franciscus non fuit, & ex tempore Franciscus fuit:ergo. Similiter album,& non album contradicunt,& tamen non contradicunt,nisi accipiatur pro eodem, vt patet ad sensum.

Septimò, repugnantia terminorum est tantùm respectu simultatis, aliter enim non intelligitur repugnantia: nam incompossibilitas terminorum est in comparatione ad simultatem: ex hoc enim dicuntur incompossibiles, quia non simul compatiuntur, nec in se inuicem, nec in aliquo alio, sed hæc simultas non potest accipi, nisi præcisè in eodem instanti, & per consequens contradictio in terminis,quæ dicit incompossibilitatem terminorum non poterit esse, nisi sit in eodem instanti.

Respondeo præmittendo aliqua. Primum, 16.
quòd contradictio in terminis absolutè sumptis, accipitur præcisè ex rationibus formalibus terminorum, id est, quòd ipsi termini primò & formaliter repugnant, & formaliter sunt incompossibiles. Et ex hoc sequitur, quòd non possunt esse simul, quia enim sunt simpliciter incompossibiles ex suis rationibus formalibus, ideò non possunt esse simul, & non ècontra, arguitur

quasi à causa ad effectum; quia enim rationes formales terminorum simpliciter repugnant, ideò non possunt esse simul. Et si arguatur, non possunt esse simul, ideò repugnant, arguitur ab effectu ad causam; non enim *non simultas* est causa repugnantiæ, sicut etiam compossibilitas terminorum præcisè accipitur à rationibus formalibus terminorum, (vt patet à Doctore in locis præallegatis) sic & incompossibilitas terminorum. Et sicut ratio compossibilitatis est causa simultatis terminorum (non autem simultas terminorum est causa compossibilitatis eorum) sic præcisè ratio incompossibilitatis terminorum est causa *non simultatis*, & non ècontra. Et sicut termini aliqui dicuntur compossibiles ex rationibus absolutis eorum, circumscripta omni comparatione, siue ad tempus, siue ad subiectum, in quo sunt ita termini, qui sunt incompossibiles, circumscripto omni respectu tam ad tempus, quàm ad subiectum, quàm etiam ad quodcunque aliud ex rationibus eorum absolutè sumptis dicuntur simpliciter incompossibiles.

Quæ sint contradictoria completa. Præmitto etiam secundò, quòd contradictoria complexa dicuntur propriè, quando prædicata comparantur ad idem subiectum, ita quòd simul non possunt verificari de eodem subiecto, licèt successiuè possint verificari. Licèt enim *currere*, & *non currere* absolutè contradicant ex rationibus formalibus terminorum, & absolutè repugnent, tamen non dicuntur repugnare Francisco, nisi præcisè comparando pro eodem instanti, absolutè enim non repugnant Francisco: patet, quia aliquando potest currere, aliquando non currere. Et istæ duæ propositiones, *Franciscus currit*, *Franciscus non currit*, sunt contradictoriæ, vt prædicata præcisè comparantur Francisco pro eodem instanti, licèt illa prædicata ad inuicem comparata formaliter repugnent ex suis rationibus formalibus absolutè sumptis.

17. His præmissis respondeo ad rationes, & primò ad primam. Dico, quòd propositio Doctoris intelligitur tantùm de terminis, qui dicuntur compossibiles, vel incompossibiles ex suis solis rationibus formalibus, & non intelligitur de complexis, quæ non dicuntur repugnare, nisi pro quanto prædicata comparantur ad idem subiectum pro eodem instanti.

Ad secundum dico, quòd ista prædicata, *animal, non animal* non solùm repugnant formaliter, & absolutè sumpta, sed simpliciter repugnant subiecto, scilicet *homini*, siue simul, siue successiuè: *non animal* enim nunquam potest verificari do homine. Doctor enim loquitur propriè de illis contradictoriis, quorum prædicata non possunt simul inesse subiecto, licèt successiuè. Et posito etiã quòd loquatur de quibuscunque contradictoriis complexis. Dico quòd non dicerentur contradictoria respectu subiecti, nisi pro eodem instanti.

Ad tertium dico, quòd casu posito, quòd omnis mensura durationis esset circumscripta in re, adhuc non dicerentur contradictoria, nisi pro eodem instanti, vel tempore, saltem secundùm imaginationem, sicut Doctor loquitur suprà *dist.* 1. *quæst.* 3. & *præsenti distinct. quæst.* 4. de tempore secundùm imaginationem.

Ad quartum dico, quòd si contradictio habeat accipi pro eodem instanti temporis, quòd illæ duæ propositiones contradicunt, nec sunt simul veræ in eodem instanti temporis, & hoc accipiendo præcisè ipsum instans temporis: licèt enim in primo instanti naturæ vna sit vera, & in eodem instanti, alia non sit vera, sed vera in secundo instanti naturæ: tamen accipiendo totum instans temporis, si in eodem instanti temporis totali vna sit vera, alia in eodem totali instanti necessariò erit falsa. Et est pariformiter dicendum, sicut etiam Doctor dicit suprà, *præsenti dist. qu.*1. de æternitate, quomodo in instanti æternitatis dicuntur contradictoria, & quomodo non, quia istæ sunt simul veræ in eodem instanti æternitatis, *Franciscus currit*, *Franciscus non currit*, quia heri currebat, & hodie non currit, & tamen *heri*, & *hodie* sunt in eodem instanti æternitatis, & sic non dicuntur contradictoria: si tamen acciperetur instans æternitatis, vt præcisè coëxistit tempori hesterno, vel hodierno, tunc contradicerent, vt patet. Vide quæ suprà in locis præallegatis exposui. Si tamen acciperetur contradictio non præcisè pro eodem instanti temporis, sed etiam pro quocunque instanti naturæ, vel originis, tunc illæ duæ propositiones tantùm contradicerent pro eodem instanti naturæ.

Ad quintum dico, vt suprà dixi, quòd sufficit instans æternitatis comparari ad aliquod instans temporis secundùm imaginationem.

Ad sextum, & septimum simul patet responsio ex dictis suprà, quòd *non simultas* sequitur præcisè ex repugnantia terminorum, quæ sumitur ex rationibus formalibus terminorum, vt suprà diffusè declaraui, quæ omnia benè nota.

Contra conclusionem secundam, quæ talis est: *Potest concedi, quòd Angelus habens* vbi *punctuale, potest continuè moueri, vt in puncto semper existens.* Contrà, primò sic: nihil quòd in toto spatio semper indiuisibiliter se habet, mouetur motu continuo super illo spatio, sed se habens punctualiter in toto spatio semper se habet indiuisibiliter, & huiusmodi est Angelus, si habet *esse* punctuale in toto spatio, ergo. Maior patet, quia quod mouetur localiter motu continuo, semper transit aliam & aliam partem spatij, secundùm quas est vera successio motus continui, vt suprà patuit, & per consequens, si mobile in se sit indiuisibile, respectu tamen spatij se habebit diuisibiliter. 18. *Contra conclusionem secundam.*

Secundò arguitur: Omne quod mouetur localiter motu continuo, semper acquirit alium, & alium locum diuisibilem, aliter non moueretur motu continuo, vt suprà patuit; sed in toto motu super spatium semper in puncto existens non acquirit alium, & alium locum diuisibilem: patet, quia sicut acquirens locum indiuisibilem, & punctualem est in illo, ita acquirens locum diuisibilem erit in illo, sed semper in puncto existens in toto spatio nunquam est in loco diuisibili, quia in nulla parte spatij: ergo nihil tale mouetur localiter motu continuo.

Tertiò arguitur: Si Angelus, vt mouetur localiter super spatio semper in puncto existit. Quæro quando deserit primum punctum, in quo est localiter, in quo fit immediatè, aut fit, vel incipit esse in alio puncto, aut in aliqua spatij parte: non primò, quia tunc non moueretur continuè, vt patet non secundò, quia tunc non esset in puncto existens, vt patet.

Quartò arguitur: Si Angelus mouetur motu continuo super spatium, aut mouetur tangendo illud, aut non tangendo. Si primò, sequitur quòd tanget aliquam partem spatij, aliter non tangeret

tangeret ſpatium; ſed ſi tangeret partes ſpatij, tunc non eſſet in illis in puncto, vt patet, & ſic non eſſet in toto ſpatio ſemper exiſtens vt in puncto. Si ſecundò, ergo non moueretur ſuper tale ſpatium, non enim videtur imaginabile, quòd A tranſeat motu continuo per medium aquæ, vel aëris, & quòd non tangat aliquam partem aquæ, vel aëris, ſicut tranſeundo ſemper tangit in puncto, vt dicit concluſio.

Quintò arguitur ſic: Quando Angelus mouetur à puncto ad punctum, aut fit in alio puncto in inſtanti, aut in tempore. Si primò ergo non mouetur motu continuo à puncto ad punctum. Si ſecundò, ſequitur quòd cùm tempus ſit menſura motus ſucceſſiui, & continui, & talis motus non poſſit eſſe niſi ſuper ſpatio verè diuiſibili, ſequitur quòd Angelus aliquando erit in tali ſpatio diuiſibili, quod eſt contra concluſionem.

19. Reſpondeo ad primum, & dico quòd maior poteſt dupliciter intelligi. Primò, quòd mobile ſemper ſe habeat indiuiſibiliter, id eſt, quòd in toto ſpatio ſit ſemper indiuiſibile, & tamen tranſeat ſpatium diuiſibile diuiſibiliter. Secundò, quòd ſemper ſe habeat indiuiſibiliter, id eſt, quòd in toto ſpatio non ſolùm ſit indiuiſibile, ſed etiam quòd tranſeat ſpatium illud indiuiſibiliter. Secundo modo maior eſt vera, & minor falſa, quia licèt Angelus in toto ſpatio ſemper ſit exiſtens indiuiſibiliter, tam ex parte ſua, quàm ex parte ſpatij, id eſt, quòd in ſe ſemper ſit indiuiſibilis, & ſemper tangat ſpatium indiuiſibiliter, quia in puncto præcisè, tamen tranſit illud ſpatium diuiſibiliter, & ſucceſſiuè, ita quòd per priùs vnam partem, & per poſteriùs aliam.

Acquirere locum diuiſibilem poteſt dupliciter intelligi.

Ad ſecundum dico ad maiorem, quòd acquirere locum diuiſibilem, poteſt intelligi, vel de loco materiali, puta de ſpatio in ſe, vel de loco formali, puta de reſpectu, ſiue de *vbi* formaliter. Si primo modo intelligitur, adhuc diſtinguo, quòd acquirere alium, & alium locum diuiſibilem poteſt dupliciter intelligi. Primò, quòd acquirat locum diuiſibilem, puta partem ſpatij exiſtendo in illo, vel illa. Secundò, quòd acquirat non exiſtendo actu in illo, vel illa, ſed ſucceſſiuè tranſeundo primo modo. Maior eſt ſimpliciter falſa, ſed ſecundo modo eſt vera, & ſic concedo, quòd Angelus acquirat ſemper aliam, & aliam partem ſpatij, non actu exiſtendo in illis, ſed ſucceſſiuè tranſeundo, ſcilicet vnam poſt aliam.

20. Ad tertium dico, quòd Angelus quando deſerit punctum, in quo actu exiſtit, fit in alio puncto. Et cùm quæritur de ly *immediatè*, dico quòd fieri in alio puncto immediatè poteſt multipliciter intelligi. Primò, quòd fiat in alio puncto immediatè, id eſt, immediato primo puncto, & hoc eſt impoſſibile, quia punctum non eſt immediatum puncto, vt patet ſexto Phyſicorum. Secundò, quòd fiat in alio puncto immediatè, id eſt, quòd fiat in illo puncto non tranſeundo per aliquod medium, & hoc non, quia tunc non moueretur à puncto ad punctum motu continuo. Tertiò, quòd fiat in alio puncto immediatè, id eſt, quòd tranſeundo ſpatium intermedium illud, quod immediatè tangit, eſt punctus, & ſic conceditur, quòd Angelus fit immediatè in alio puncto, id eſt, quòd non acquirit aliquid immediatè tangendo illud, niſi punctum, ſed illud non poteſt tangere, niſi priùs tranſeat ſpatium diuiſibile, vel aliquam partem ſpatij diuiſibilem.

Ad quartum dico, quòd mouetur ſuper ſpatium tangendo illud præcisè in alio, & alio puncto, & nunquam tangit in aliqua parte diuiſibili. 21.
Si dicatur, quando Angelus eſt in primo puncto ſpatij pedalis, & immediatè mouetur ſuper illo ſpatio. Quæro quid immediatè tangit, non punctum, quia non eſt immediatum primo puncto, ſed aliqua pars ſpatij eſt immediata illi, quia inter punctum, & punctum eſt aliqua pars: ergo videtur, quòd per priùs tangat illam partem. Dico, quòd tangere illam partem, poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet aut quòd tangat illam in puncto, vel in alio & alio indiuiſibili; aut quòd tangat illam in aliquo diuiſibili. Primo modo tangit partem, ſed non ſecundo modo. Si dicatur, quòd non videtur imaginabile, quòd A tranſeat, & moueatur ſuper ſpatium pedale, in quo ſunt infinitæ partes diuiſibiles inexiſtentes, & quòd nullam illarum tangat. Dico quòd ſi puncta in ſpatio eſſent ita diſtincta, quòd poſſit ſignari primum, ſecundum, tertium, & quartum, inter quæ cadunt partes diuiſibiles, fortè non eſſet imaginabile, quòd A poſſet tranſire, & moueri de puncto ad punctum, tangendo illa, & quòd nullo modo tangeret partes intermedias. Sed non eſt ſic intelligendum, ſed quia non poſſunt dari, vel ſignari duo puncta, quin inter illa duo ſint infinita, imò infinities infinita; patet, quia inter duo puncta eſt aliqua pars, quæ ſemper eſt diuiſibilis in infinitas partes, & quælibet illarum ſemper eſt diuiſibilis in infinitas partes, & ſic inter quæcunque duo puncta ſignata etiam proxima quantùm dici poſſunt, ſunt infinities infinita puncta. Et ex his patet quomodo indiuiſibile tranſeundo ſpatium tangat quamlibet partem illius ſpatij præcisè in puncto, imò non poteſt tranſire minimam partem, quin tangat infinities infinita puncta. Hoc etiam patet de corporibus, quæ mouentur localiter ſuper ſpatio, quæ quando mouentur, habent in ſpatio præcisè punctum, loquendo de loco adæquato. Priùs enim ſecundùm aliquid ſui tangit ſpatium in puncto, & ſic ſucceſſiuè ſuper totum ſpatium, vt ſuprà patuit, & tamen ſecundùm illud indiuiſibile dicitur corpus moueri localiter.

Tangere partem poteſt intelligi dupliciter.

Si iterum dicatur, tempus correſpondet motui, & motus parti diuiſibili ſpatij: cùm ergo A indiuiſibile mouetur ſuper ſpatio in tempore, quæro quid tangat: ſi punctum, Contrà, quia motus fit ſuper diuiſibili: ſi partem diuiſibilem, ergo indiuiſibile tangit diuiſibile, & non præcisè in puncto, quod eſt propoſitum. Dico quòd dum mouetur in tempore, quòd tangit infinities partes infinitas præcisè in puncto, & nunquam in aliquo diuiſibili, quia in quacunque parte temporis ſunt infinities infinita inſtantia, & in quolibet inſtanti illius temporis eſt in aliquo puncto ſpatij, & in quolibet puncto eſt in alio, & alio *mutato eſſe*: non eſt ergo imaginandum, quòd in tempore mobile indiuiſibile nihil tangat, eo quòd tēpus menſurat motum, & motus eſt ſuper diuiſibile, quia ſicut in tempore quantumcunque paruo ſunt infinitæ partes, imò infinities infinitæ, & per conſequens infinities infinita inſtantia, ſic ſimiliter eſt in motu menſurato à tali tempore, & correſpondenter eſt in ſpatio, ſuper quo fit talis motus, & ſic patet, quòd quando mobile indiuiſibile mouetur ſuper aliquo ſpatio, & talis motus menſuratus aliquo tempore quantumcunque paruo, tangit infinities infinitas partes illius ſpa- 22.

spatij semper in puncto, quæ omnia benè nota.

Ad quintum, siue vltimum, cùm quæritur, quando Angelus mouetur à puncto ad punctum, aut fit in alio puncto in instanti, aut in tempore. Dico, quòd si mouetur motu continuo propriè accepto, quòd necessariò fit in alio puncto in tempore, & nullo modo in instanti. Et cùm infertur, quòd cùm tempus sit mensura motus successiui, qui fit in aliquo spatio diuisibili, quòd Angelus aliquando erit in tali spatio diuisibili.

Esse in spatio diuisibili potest intelligi duobus modis. Dico, quòd esse in spatio diuisibili potest dupliciter intelligi, vel quòd sit ibi, tangendo illud indiuisibiliter, & in puncto; aut tangendo diuisibiliter, & non in puncto. Primo modo concedo, quòd Angelus esset in tali spatio, sed non secundo modo, imò in tali tempore tangeret spatium in infinitis punctis.

23. *Contra conclusionem tertiam.* Contra conclusionem tertiam, quæ talis est: *Indiuisibile de genere Quantitatis potest moueri motu successiuo, & verè continuo.* Contra hanc conclusionem possunt fieri omnes instantiæ supradictæ contra conclusionem secundam, licèt possint fieri aliquæ speciales, sed illæ sufficiant.

Contra conclusionem quartam, quæ talis est: *Si punctus per se existens transiret spatium efficeret lineam, quæ tamen non esset composita ex punctis, licèt semper tangeret spatium in puncto.* Contra primò, quòd nullo modo possit efficere lineam, ostendo, & arguo sic: Si punctus potest efficere lineam in spatio, puta cubitali, transeundo spatium illud, sequitur necessariò, quòd tangat per longum totum spatium illud, ita quòd nihil sit illius spatij in longum, quin tangatur à puncto: patet, quia illa linea efficeretur fluxu puncti super spatium. Et si sic sequitur, quòd ex quo spatium constat ex diuisibilibus, puta partibus, & ex indiuisibilibus, puta punctis, quòd punctus tanget spatium illud secundùm partes tam diuisibiles, quàm indiuisibiles, quòd est impossibile.

Secundò arguitur: Si punctus transitu suo super spatium causat lineam, quæro quo modo causat: non effectiuè. Tum, quia non ponit de genere actiuorum, tum, quia quantitas non videtur posse causari ab aliquo eiusdem generis, vt patet: non formaliter, cùm non sit formalis causa lineæ, vt patet, nec multò magis erit causa materialis, nec finalis, vt patet; nec causatur à motu super spatium. Tum, quia successiuum formaliter nullo modo ponitur de genere actiuorum, Tum, quia absolutum, cuiusmodi est quantitas, nullo modo potest causari à respectiuo, cuiusmodi est motus formaliter sumptus.

Tertiò arguitur, probando quòd linea effecta à puncto transeunte super spatium, necessariò esset composita ex punctis. Et arguo sic: Si linea efficitur puncto super spatium transeunte, tangendo spatium transitu suo, ita quòd continuè tangat spatium, si enim aliquam partem spatij transiret, non tangendo illam, nihil lineæ efficeretur in illa parte, & sic non efficeretur linea continua super toto illo spatio, quod continuè transiret. Si ergo efficeret tangendo spatium, & non aliter, sequitur quòd talis linea esset necessariò composita ex punctis, ex quo semper tanget spacium in puncto.

24. *Responsio ad cōclusionem.* Respondeo vt dixi ad conclusionem secundam, quòd tangeret spatium semper in puncto, & quòd tangendo omnem partem illius spatij etiam in infinitum diuisibilem, efficit necessariò lineam in tali spatio. Est enim impossibile transire omnes partes alicuius spatij infinities infinitas, tangendo illas in puncto, quin efficiatur in tali spatio linea, vel realiter; vel saltem secundùm imaginationem, quæ tamen linea non erit composita ex punctis, sicut nec motus, qui causatur, quando indiuisibile transit super spatium erit compositus ex punctis, vt suprà dixi. Si enim punctus præcisè transiret puncta signata in spatio quantumcunque proxima, & præcisè, tangendo illa, fortè non causaretur linea continua. Sed quia non possunt signari duo puncta, etiam quantumcunque proxima, quin inter illa sint infinities infinitæ partes, quas omnes tangeret in puncto, & inter quæcunque duo puncta illarum partium infinities infinitarum, cadunt etiam infinities infinitæ, quas etiam omnes pertransiret, tangendo illas in puncto, ideò sic transeundo efficeret lineam continuam, & nullo modo ex punctis compositam. Et per hoc patet responsio ad tertium argumentum.

Ad secundum dico, quòd fortè non causaretur linea, nisi secundùm imaginationem; vel si realiter causaretur, dico quòd causaretur à puncto tantùm instrumentaliter, & à principali mouente punctum causaretur effectiuè.

Contra conclusionem quintam, quæ talis est: 25.
Si mobile priùs transiret minus, vel æquale, quàm maius, loquendo de transitione indiuisibili, tunc esset dabilis prima mutatio in motu locali. Hîc posset multipliciter instari; quia tamen solutiones argumentorum possent faciliter haberi ex supradictis: adduco quinque rationes soluendas faciliter diligenter intuentibus expositionem literæ, & dubia superiùs enucleata.

Arguitur ergo primò sic; quia hoc idem videtur sequi, si indiuisibile transeat maius. Et pono casum, quòd A indiuisibile quiescat per horam in puncto alicuius spatij, & in vltimo instanti illius horæ incipiat transire super spatium, certum est, quòd tunc in illo instanti transibit maius, quia partem diuisibilem spatij, & sic illa transitio, cùm sit instantanea, erit mutatio, & per consequens illius motus localis super spatio erit dabilis prima mutatio.

Secundò, quia hoc idem videtur sequi necessariò, quando mobile diuisibile mouetur super spatio, quia primò, & immediatè transit æquale, quia immediatè secundùm partem fit in puncto, vt patet à Doctore *præsenti quæst.* & sic videretur sequi, quòd in tali motu daretur prima mutatio, quod est inconueniens.

Tertiò arguitur contrà, quia Doctor in conclusione videtur supponere, quòd si A transiret minus, vel æquale, quòd tunc in motu locali daretur prima mutatio, & sic supponit, quòd vt sic, posset moueri motu locali, quod tamen non videtur verum, imò nullo modo moueretur motu continuo. Patet, quia si semper transit minus, vel æquale, & sic transeundo transit in instanti, sequitur quòd præcisè transibit in alio, & alio *mutato esse*, & sic non erit motus.

Quartò arguitur, quia non sequitur præcisè, transit primò æquale: ergo in motu locali datur prima mutatio. Et pono casum, quòd Angelus quiescat per horam in aliqua spatij parte, & in vltimo instanti illius horæ præcisè transeat punctum immediatè sequentem, & in tempore immediato moueatur successiuè super spatium. Patet quòd tunc in instanti transit æquale, & sic mutatio, quæ tamen mutatio non erit prima mutatio motus localis, cùm in illo instanti nullo

modo

modo moueatur, nec illa mutatio pertinebit ad motum localem immediatè sequentem, vt suprà exposui in his conclusionibus: hoc idem videtur dicendum de puncto.

Quintò arguitur: Pono quòd *A* quiescat per horam in puncto spatij bicubitalis, & in vltimo illius horæ aliqua virtute transeat spatium pedale, & in tempore immediatè sequente moueatur super spatio aliquo, patet quòd tunc transit maius in instanti, & sic propriè mutatur; & tamen illa mutatio non dicetur prima mutatio motus localis immediatè sequentis.

Responsionem quære ex supradictis in aliis dubiis.

Contra sextam. Contra sextam, probo quòd punctus non possit moueri motu alterationis. Et primò arguitur sic: Nulla forma nata informare subiectum diuisibiliter, potest ipsum informare indiuisibiliter: sed qualitas corporalis, vt color, & calor, & huiusmodi est forma talis: ergo. Sed si informaret punctum, informaret tantùm indiuisibiliter, cùm punctus sit simpliciter indiuisibilis: ergo maior cum minori est nota.

Secundò, Nulla forma, quæ tantùm est natà informare corpus, potest informare non corpus: Patet, quia sicut forma merè spiritualis non potest informare corpus, nec è contra: ergo. Sed forma qualitatiua corporis est tantùm nata informare corpus, cùm ex hoc dicatur corporalis: ergo non potest informare punctum, cùm nullo modo sit corpus: ergo.

Tertiò sequeretur, quòd talis alteratio fieret in instanti, vel saltem daretur prima mutatio in alteratione: patet, quia alterans non potest sibi approximari, nisi punctualiter, vt patet, & per consequens nullum erit impedimentum, neque ex parte puncti, neque ex parte alterantis, vt patet: & sic, vel inducit aliquem gradum, puta caloris in instanti, vel inducet omnem gradum in instanti.

Quartò arguitur, quia ex quo alterans non est perfectè præsens alicui corpori, nisi in puncto, vt patet per Doctorem *in isto secundo, dist. 2. q. 9.* & sic sequeretur, quòd quando corpus alteratur partibiliter, quòd primò punctus alterabitur, inducendo aliquem gradum in instanti, vt patet; & sic in alteratione, qua corpus alteratur, puta secundùm calorem daretur prima mutatio, quod est inconueniens.

Quintò sequeretur, quòd posset dari minus minimo ente naturali, quod posset immutare visum, vel quod posset comburere magnum lignum, quod est contra Doctorē *præsenti quæstione*, vbi vult, quòd detur minima pars entis naturalis, quæ posset immutare, qua minor non possit; sed punctus perfectè albus, vel perfectè calidus est ens naturale, & minus quacunque parte data, cùm sit indiuisibilis, & illa pars diuisibilis: ergo.

Respondeo breuiter, quòd potest loqui de alteratione, qua aliquid alteratur dupliciter, scilicet extensiuè, & intensiuè. 26. *Responsio.*

Primo modo nihil alteratur, nisi sit verè diuisibile, & sic calor non potest extendi, nisi in corpore diuisibili, & extenso.

Secundo modo potest aliquid alterari indiuisiliter, siue inextensibiliter: & hoc modo punctus potest calefieri, & moueri motu alterationis: forma ergo corporalis potest informare, & extensè, siue diuisibiliter, & inextensè, siue indiuisibiliter. Si dicatur, quòd motus est successiuus, & talis successio, vel est ex diuisibilitate mobilis, vel spatij, vel formæ acquirendæ. Sed in proposito punctus est tantùm indiuisibilis, & posito quòd forma, puta calor, sit diuisibilis secundùm aliam, & aliam partem, tamen sic partibiliter non potest recipi nisi in quanto diuisibili. Dico quòd color est dupliciter diuisibilis, scilicet secundùm partes quantitatiuas, & secundùm gradus intensionis. Primo modo punctus non potest moueri ad colorem motu continuo, & successiuo, quia tali motu tantùm diuisibile mouetur: sed benè potest moueri secundo modo, quando color intenditur gradualiter in puncto.

Ad alias instantias patet responsio ex suprà declaratis.

SCHOLIVM.

Ad quartum num. 6. adductum explicat quomodo successio motus est ex resistentia mobilis ad motorem & medij ad vtrumque, quia scilicet mobile est sub vbi, *cui non potest immediatè succedere* vbi *intentum, quia* vbi *medium, vel pars* vbi *intenti, priùs pertransiri necesse est à motore finito, & quia* vbi *medium natura sua præcedit* vbi *remotum. Docet etiam motum dabilem in vacuo, de quo latè agit* 4. *Phys. quæst.* 12. *Explicat etiam quomodo iuxta proportionem mobilis ad mobile, in subtilitate sit proportio motus ad motum in velocitate, de quo latè agit* 4. *Phys. quæst.* 8. 10. *&* 11.

40. AD quartum a argumentum principale de causa successionis in motu, dico quòd licèt posset fieri contentio & altercatio de intentione Auerroïs, & in quo contradicit Auempace, sicut apparet 4. Phy. *cap. de Vacuo*. Breuiter tamen dico, quòd causa successionis in quolibet motu est resistentia mobilis ad motorem: non quidem talis, quòd mouens non possit vincere mobile: tunc enim non moueret ipsum: sed nec etiā talis, quòd mobile reinclinetur ad oppositum, quia sic est præcisè in motu violento: sed talis resistentia, quòd mobile semper est sub aliquo, cui non potest immediatè succedere terminus intentus à mouente, & ista resistentia mobilis ad motorem est propter defectum virtutis mouentis: & cum hoc propter resistentiam medii ad mouens & mobile: per quod medium potest intelligi omne illud, quod necessariò præcedit inductionem termini intenti: sed tale medium non est necessariò medium, nisi virtuti limitatæ.

Tex. 71.

Quæ resistentia mobilis & medij facit successionē in motu locali.

Si enim esset virtus infinita, posset statim ponere mobile in termino *ad quem*, ita quòd nec propter formam oppositam termino *à quo*, quam mobile iam haberet: nec propter media naturaliter ordinata inter illam formam, quam habet mobile, & terminum, *ad quem* esset necessitas, quòd tale mouens priùs moueret per talia media, quàm induceret terminum. Possibilitas igitur successionis est ex resistentia medii ad mobile & ad motorem, ita quòd hîc est vna resistentia. Mobile enim inquantùm habet talem formam, inter quam & terminum nata sunt esse talia media, potest continuè moueri per illa ad terminum: & per ista media, quæ resistunt mobili, vt possit non statim esse in termino, potest intelligi diuisibilitas partium mobilis, vel diuisibilitas formæ, secundùm quam est motus, vel vtraque simul. Necessitas tamen successionis, nunquam est ex hac resistentia, sed præcisè comparando istam ad agens, cui mobile resistit propter istam resistentiam medij ad ipsum: ita quòd sicut erat possibilitas ex sola resistentia medij ad mobile, ita virtus illa limitata non posſit tollere istam resistentiam, & ideò resistit illa resistentia agenti, ne statim inducat terminum.

Exemplũ primi, si per possibile diuisibile caperet vbi punctuale, secundi, si indiuisibile transiret vbi diuisibile, tertij si diuisibile caperet vbi diuisibile.

41. Tunc ad illa,[b] quæ adducuntur ad oppositum, quòd scilicet Angeli ad se nulla est resistentia, dico quòd ex quo agit non ex in infinitate virtutis actiuæ, quando est in cœlo, inter quod *vbi* & suum *vbi* in terra, nata sunt esse multa media, quæ etiam virtuti suæ motiuæ sunt media, ita quòd nec virtus sua motiua potest omnia illa media facere simul & terminum, nec etiam potest statim terminum facere, nisi priùs faciendo illa media: & ideò est hîc resistentia tota, quæ requiritur ad successionem in motu.

Quia non esset cessio medij quod nihil est vel secundum alios forte supponitur vacuũ esse quantum sine quali. de quo. 4. Phys. cap. 4 vide Scot. ibi q. 13.

Et cùm arguitur, de dicto ipsius Auerrois de graui si ponatur in vacuo, quòd descenderet subitò propter defectum resistentiæ à parte medij, dico quòd si vacuum poneretur, graue non moueretur in ipso, secundùm Philosophum, quia vacuum non posset cedere graui, & dimensiones separatæ non possent esse simul: tamen si poneretur vacuum posse cedere, & esse spatium, & non quòd latera pleni essent simul: quia tunc non esset vacuum: dico tunc, quòd motus grauis esset succesſiuè in vacuo, quia prior pars vacui priùs cederet, & totum graue priùs transiret hanc partem spatij, quàm illam: & sicut dictum fuit priùs in præcedenti argumento & modò, per se succesſio est in motu locali ex spatio inquantùm quanto.

Non dari motum De hoc latè Scot. 4. Phys. q. 8. 10. & 11.

42. Ad argumenta c Philosophi, inquantùm inducuntur ad propositum, dico quòd illa propositio, quæ est proportio medij ad medium, &c. vera est cæteris paribus: & ideò sequitur motum non esse in vacuo aut saltem vera est contra eos, qui posuerunt vacuum esse totam causam motus siue succesſionis in motu.

Minor est hæc, angeli ad corpus nulla est proportio in subtilitate.

Sed ad propositum arguendo, hîc similiter de mobilibus, sicut ibi de spatiis, ista propositio negari potest, quæ est proportio mobilis ad mobile in subtilitate, eadem est proportio motus ad motum in velocitate.

Et si accipias quæ est [d] proportio huius sub ratione quâ mobile est, & alterius sub ratione quâ mobile; concedo, sed tunc minor est falsa. Angelus enim mobilis est continuè, inquantùm habet quantitatem virtualem, secundùm quam potest coëxistere loco quanto, sicut corpus per quantitatem suam formalem potest coëxistere loco quanto. Similiter quod Philosophus infert in secunda ratione sua, quòd motus fit in æquali tempore per vacuum & plenum. Si inferatur hîc aliquid illi simile, scilicet, quòd in æquali tempore mouetur Angelus & corpus, non est imposſibile: ibi autem est imposſibilitas ex ratione mediorum, secundùm quòd videtur ratio eius procedere.

Scilicet vacui & pleni, quæ non proportionantur.

Angelus Tobiæ æqualiter mouebatur cum ipso.

Sed dato quòd rationes Philosophi non multùm concludant ad propositum, quia non ita se habent hîc mobilia, sicut ibi spatia: valent tamen rationes suæ simpliciter ita quòd sua prima ratio est ostensiua, & reliqua ducens ad imposſibile.

Velocitas accidẽtalis est ex parte medij, essentialis ex parte spatij.

43. Respondeo igitur [e] quòd si vacuum posset cedere, & motus posset esse in eo, quod ex diuisibilitate spatij motus haberet diuisibilitatem & succesſionem, sicut modò ex diuisibilitate spatij pleni, motus haberet per se succesſionem essentialem: sed vltra istam succesſionem potest addi velocitas, vel tarditas ratione conditionis accidentalis ipsius medij, inquantùm est promotiuum, vel impeditiuum ipsius motus: siue ratione subtilitatis per quam promouet, aut saltem non impedit: aut ratione densitatis oppositæ. Tunc igitur fieret motus successiuus in vacuo, & esset proportionabilis motui in pleno, & hoc loquendo de successione essentiali non de velocitate & tarditate superaddita: quia omnino nullam velocitatem aut tarditatem superadditam haberet mobile in vacuo, haberet autem aliquam in pleno: sed *nihil* ad *aliquid* non est proportio præcisè: ergo habet Philosophus ex hoc contra aduersarium dicentem motum esse in vacuo, quòd nullus motus habens aliquam velocitatem vel tarditatem habens aliquam

quam velocitatem, vel tarditatem accidentalem superadditam essentiali, potest esse in vacuo: & ideò negat Philosophus talem accidentalem successionem posse esse in motu: & hoc non est inconueniens, si poneret præcisè esse motum in vacuo: sed esset, si cum hoc poneret, vacuum esse medium promotiuum in motu, vel medium necessarium in motu, ex parte cuius sumeretur velocitas, vel tarditas motus. *Motus in vacuo an esset velox vel tardus.*

Eodem etiam modo illud quod infert in secunda ratione, non est impossibile aduersario dicenti præcisè, motum esse in vacuo: quia medium plenum potest æquari medio vacuo, inquantùm est ratio, vel causa successionis essentialis in motu, & si aliquod plenum acciperetur in tali proportione, in quali accipit Philosophus ad motum datum, illud esset omnino neutrum, nullam qualitatem accidentalem dans, nec medium plenum, nec medium vacuum.

Quid ergo habet Philosophus contra aduersarium ex illa ratione? Dico, quòd habet tantùm, quòd vacuum nullam qualitatem accidentalem habet vltra succesionem essentialem: quia si sic, posset aliquod medium plenum dari æquale & tunc per medium plenum & vacuum fieret motus in tanto tempore, quantum tempus correspondere illi conditioni accidentali motus, quod est imposibile, quia secundùm hoc media essent improportionabilia. *vide com. c.72.4. Phys.*

COMMENTARIVS.

1. a AD *quartum argumentum principale.* In ista litera multa sunt notanda. Primò, opinio antiquorum fuit, quòd motus localis tantùm fieret in vacuo, vt patet *qurto Physicorum tex.comm.*71. & arguebant sic: Si corpus mouetur localiter, aut recipitur in vacuo, aut in pleno: non secundo modo, quia tunc duo corpora essent simul: ergo primo modo, & sic sequitur, quòd vacuum sit causa motus localis. Contra quam quando arguunt Aristoteles & Auerroës arguunt contra Auenpacem, & respondent ad rationem ipsius, quòd recipitur in vacuo, sic intelligendo, quòd quando corpus mouetur in aëre, est plenum in actu, sed vacuum in potentia: quia dum corpus ad ipsum mouetur, ipsum corpus efficit latera continenntis in actu, & occupat totum illud spatium, quod est inter latera continentis, replendo illud.

Secundò nota, quæ sit causa successionis in quolibet motu ibi: *Breuiter tamen dico.* Dicit Doctor quòd causa successionis in motu, puta quòd Angelus non possit moueri de loco ad locum, puta de cœlo ad terram in instanti, sed motu continuo, & successiuo, ista successio causatur per resistentiam mobilis ad ipsum motorem, & ipsius mobilis ad medium inter ipsum, & terminum. Exempli gratia. Angelus, vel virtus motiua Angeli mouent substantiam suam de cœlo ad terram, illa substantia dicitur mobile, & facit resistentiam virtuti motiuæ Angeli, idest, quòd talis substantia, vt comparata virtuti finitæ, limitatæ non potest esse in instanti à tali virtute de cœlo ad terram, & talis substantia, vt comparatur tali virtuti transit successiuè per omnia media vsque ad terram, & sic omnia illa media inter cælum, & terram faciunt sibi resistentiam, cùm sint sic ordinata, quòd tale mobile, vt comparatum tali virtuti non potest simul, & in instanti transire, ideò successio in tali motu causatur ex resistentia mobilis ad motorem, & ex resistentia mediorum ad mobile.

2. *Expositio literæ.* Quia tamen ista litera videtur aliqualiter difficilis, expono illam, cùm dicit, quòd *causa successionis in motu est resistentia mobilis ad motorem, non talis, quòd mouens non possit vincere mobile; tunc enim non moueret ipsum*: patet, quia si esset maior resistentia in mobili, quàm virtus in mouente, non posset moueri à tali virtute, vt patet, quia virtus motiua non potest mouere quodcunque mobile: non enim homo potest mouere aliquod magnū, & excessiuū graue, quia in tali graui esset maior resistētia, quàm esset virtus motiua hominis pro statu isto. Sequitur: *Sed nec talis, quòd mobile reinclinetur ad oppositum, quia si est præcisè in motu violento*, vt patet de graui sursum. quod inclinatur ad deorsum, & ideò mouens lapidem sursum, quamuis lapis non faciat mouenti fortè vllam resistentiam, quin possit fortè illum mouere de loco deorsum ad locum sursum in instanti, & non in tempore: & sic nulla esset ibi successio: tamen posito quòd ipse lapis faciat resistentiam, accipiendo *resistentiam* pro eo, quod mouetur contra inclinationem eius naturalem, talis tamen resistentia non est illa, quæ propriè faciat successionem in motu. Et posito etiam quòd talis resistentia esset causa successionis in motu, adhuc esset tantùm causa successionis in motu violento, & non naturali, & quia multa mouentur localiter motu naturali continuo, & successiuo, vt patet de graui; quod mouetur deorsum, ibi quærenda est causa successionis in tali motu, & ideò alia est assignanda à prædicta. Sequitur: *Sed talis resistentia, quòd mobile semper est sub aliquo, cui non potest immediatè succedere terminus intentus à mouente*, vt patet, quia cùm mobile *A* mouetur super spatium bicubitale, dum est in principio illius spatij, in illo tunc non potest esse in fine illius spatij bicubitalis: oportet enim mobile, cùm sit virtutis finitæ, se facere presens alij parti, non simul, sed tantùm successiuè. Et hoc est quod dicit Doctor, quòd hoc est propter defectū virtutis motiuæ, & cùm hoc propter resistentiam medij ad mouens, & mobile, per quod medium potest intelligi esse illud, quod necessariò præcedit inductionem termini inducendi, vt patet, ponendo quòd mobile *A* moueatur super spatio *B*, vnius miliaris, & intendat acquirere locum in fine illius spatij, dum est in principio spatij, quia simul non potest esse in fine spatij, sed tantùm successiuè; ideò dicimus, quòd tale spatium, siue medium, facit resistentiam mouenti, & mobili, quia dum mobile est in vna parte medij, statim non potest *Nota.*

esse

esse in fine medij, ideò omnes partes illius spatij faciunt resistentiam, & mouenti, & mobili: & ideò dicit, quòd omne illud, quod necessariò præcedit inductionem termini principaliter intenti, dicitur medium, quod facit resistentiam modo prædicto. Sequitur: *Sed tale medium non est necessariò medium, nisi virtuti finitæ.*

3. Si enim esset virtus infinita, posset statim ponere mobile in termino *ad quem*, ita quòd nec propter formam oppositam termino *à quo*, quam mobile iam haberet, puta quia si mobile esset in principio spatij vnius milliaris in *esse* quieto, vltimum *vbi* illius spatij, ad quod intendit moueri, diceturforma opposita termino *à quo*, scilicet *vbi* in quo est sub *esse* quieto, mouetur enim ab *vbi*, in quo iam est ad aliud *vbi*. Si ergo virtus finita poneret mobile in instanti in vltimo *vbi* illius spatij nulla esset resistentia, quia in instanti poneretur in illo *vbi*. Sequitur. *Nec propter media naturaliter ordinata inter illam formam, quam habet mobile, & terminum ad quem, esset necessitas, quòd tale mouens priùs moueret per talia media, quàm induceret terminum.* Pono, quòd mobile moueatur super spatio vnius milliaris, & sit in principio spatij vt in *vbi* in *esse* quieto, tale dicitur forma, quam habet mobile, & vltimum *vbi* acquirendum à tali mobili super tali spatio dicitur forma, & terminus *ad quem*, & alia dicitur terminus *à quo*, & media naturaliter inter terminum *à quo*, & *ad quem* sunt omnia *vbi* inter media, quæ naturaliter faciunt resistentiam virtuti tantùm finitæ, sed nullã virtuti infinitæ. Sequitur: *Possibilitas igitur successionis est ex resistentia mobilis ad motorem*, quia mobile resistit motori, vt patet de graui moto ab homine super aliquo spatio, quæ resistentia est ex resistere medij ad motorem, & ad mobile: patet de graui moto per medium densius, quod non ita citò descendit: quia ergo medium resistit mobili, & motori: ideò enim dicitur mobile resistere motori, quia medium super quod mouetur mouetur mobile, resistit ipsi mobili & motori, quia dum mobile est in vno *vbi* alicuius spatij, non statim potest poni in *vbi* distanti virtute finita, quia dum est in tali *vbi*, omnia media inter illud *vbi*, & *vbi* distans acquirendum, faciunt resistentiam, & mobili, & mouenti. Sequitur. *Ita quòd est hîc vna resistentia*, videlicet, quæ est ex parte medij modo priùs posito, mobile enim inquantum habet formam, puta *vbi* in *esse* quieto, inter quam & terminum, scilicet *vbi* acquirendum, nata sunt esse talia media, potest continuè mobile moueri per illa media ad terminum, & per ista media, quæ resistunt mobili, vt possit non statim esse in termino, potest intelligi diuisibilitas partium mobilis, vel diuisibilitas formæ, secundùm quam est motus, vel vtraque simul.

Exemplum primi. Exemplum primi: Si per possibile mobile verè diuisibile in partes quantitatiuas acquirit aliquod *vbi* punctuale, & indiuisibile, illud *vbi* non posset simul esse in toto diuisibili, sed prius secundùm vnam partem moueretur ad illud indiuisibile, & posterius secundùm aliam partem, vt exposui suprà: & sic successio, & diuisibilitas in tali motu locali acciperetur ex diuisibilitate mobilis, & sic partes mobilis facerunt resistentiam ipsi mobili.

Exemplum secundi. Exemplum secundi: Si punctus, vel Angelus moueretur super spatium, puta vnius milliaris, tunc diuisibilitas motus localis acciperetur à diuisibilitate spatij.

Exemplum tertij. Exemplum tertij: Si mobile diuisibile moueretur super spatio diuisibili. Sequitur. *Necessitas tamen successionis nunquam est ex hac resistentia*, scilicet medij, vel mobilis, vel vtriusque. *Sed precisè comparando istam ad agens, cui mobile resistit propter istam resistentiam medij ad ipsum*; patet, quia si compararetur ad mouens infinitæ virtutis, cui nullum mobile resistit propter resistentiam medij ad ipsum mobile nulla erit resistentia.

b *Tunc ab illa, quæ adducuntur ad positum, scilicet quòd Angeli ad se nulla sit resistentia*, patet ex his, quæ dixi in principio, respondendo ad quartum argumentum principale. 4.

Et cùm arguitur de ipso dicto Auerrois de graui, si ponatur in vacuo. Dicit Doctor, quòd secundùm viam Philosophi, si poneretur vacuum, quòd non esset ibi motus, quia ibi nihil esset, quòd cederet mobili, & faceret resistentiam, & sic non posset esse successio. Et quòd dicit ibi: *Et dimensiones separatæ non possunt esse simul.* Nam sicut impossibile est duo corpora esse simul propter penetrationem dimensionum, secundùm Philosophum quarto Physicorum: ita est impossibile, quòd dimensiones separatæ à corpore naturali possint esse simul, idest, quòd sicut duo corpora naturalia non possunt esse simul in eodem loco, quia tunc dimensiones vnius corporis penetraretur à dimensionibus alterius corporis, sic nec duo corpora tantùm Mathematica, nec vnum corpus naturale, & aliud Mathematicum, quia ita esset penetratio dimensionum. Sequitur. *Tamen si poneretur vacuum*, posse cedere, & esse spatium, & non, quòd latera plena essent simul, quia tunc non esset vacuum, ita quòd latera illa non essent plena, sed tantùm esset spatium, tunc posset esse motus, quia successio per se est in motu locali & spatio inquantum quantum.

Scotus in 4. sent. de dotibus beatorũ, tenet duo corpora posse esse in eodem loco.

c *Ad argumenta Philosophi*, &c. Doctor concedit illam propositionem, si cætera sint paria, scilicet mobilia, si enim sint duo media, vnum densum, & aliud rarum, & duo mobilia æqualia in pondere, & figura (quia vna figuratio facit velociùs corpus moueri, vt patet per experientiam) tunc qualis erit proportio aquæ ad aërem in raritate, & densitate, talis erit proportio motus facti in aqua ad motum in aëre in velocitate, & tarditate. Sed nulla esset proportio vacui ad plenum in densitate, & raritate, igitur nec esset aliqua proportio motus facti in pleno ad motum factum in vacuo, in velocitate, & tarditate, sed omnis motus ad alium motum est aliqua proportio in velocitate, & tarditate, igitur nullus motus potest fieri in vacuo. Et sic Scotus concederet, quòd nullus talis motus posset fieri in vacuo, scilicet velox, aut tardus. Sequitur: *Ibi aut saltem vera est contra eos, qui posuerunt vacuum esse totam causam motus*, siue successionis in motu, & ita vacuum esset causa velocitatis, & tarditatis in motu. Sed nihil ad propositum de Angelis. 5.

Sed illa ratio applicetur ad propositum arguendo hîc de mobilibus, sicut ibi de spatiis, & mediis. Et arguatur sic, qualis est proportio mobilis ad mobile in subtilitate, & densitate, talis est proportio motus ad motum in velocitate, & tarditate: ista est falsa, quia potest esse proportio motus ad motum in velocitate, &c. Et tamen non erit proportio mobilis ad mobile in subtilitate, & densitate, quia stat alterum mobile, non esse subtile, nec densum, sicut mobile indiuisibile, & tamen motus erunt proportionati in velocitate. Sequitur ibi.

d *Etsi*

6. d *Etsi accipias, quæ est proportio vnius sub ratione qua mobile, & alterius sub ratione qua mobile*, idest, qualis est proportio corporis ad Angelum in mobilitate, talis est proportio motus corporis ad motũ Angeli in velocitate, & tarditate. Sequitur. *Concedo: sed tunc minor est falsa*, scilicet ista corpus, & Angelus non proportionãtur in mobilitate, quia sicut Angelus est mobilis continuè, inquantum habet quantitatem virtualem, secundùm quam potest coëxistere loco quanto, & tanto loco, & non præcisè loco determinato, vt suprà patuit *dist. præsenti, quæst. 7.* sic corpus per suam quantitatem formalem molis habet coëxistentiam ad locum, & ita motus corporis, & motus Angeli possunt proportionari in velocitate, & tarditate. Sequitur. *Similiter quòd Philosophus infert in secunda ratione sua, quòd motus fit in æquali tempore per vacuum, & plenum.* Vult dicere, quòd si assumitur secunda ratio Philosophi probando, quòd tunc motus angeli, & corporis possent fieri in æquali tempore sic arguendo: Si motus fieret in vacuo, fieret in tempore, patet, cùm motus non possit fieri in instanti. Si in tempore fieret, accipiatur aliquod plenum in tanta proportione, quanta est temporis ad tempus, sequitur tunc, quòd motus factus in pleno fieret in æquali tempore cum motu facto in vacuo. Exemplum: Sit tempus mensurans motum factum in vacuo, & sit octauæ horæ, & tempus mensurans motum factum in pleno quartæ horæ, accipiatur tunc vnum plenum se habens ad plenum, in quo fit motus in tali proportione, scilicet dupla, in qua fit motus in vacuo, tunc erit motus in tali pleno & in vacuo in æquali tempore. Scotus concedit, quòd hoc totum est impossibile. Et ista ratio concludit contra Empedoclem, & alios antiquos. Sed nihil ad propositum, quia hîc proportionantur mobilia, scilicet corpus, & Angelus in mobilitate, ibi non commensurantur spatia, scilicet vacuum ad plenum, nec proportionantur. Et si arguas Angelus mouetur, igitur in tempore, concedo, & aliquod corpus mouetur in tempore concedo, ista duo tempora proportionantur, concedo. Accipiatur aliud corpus in duplo subtilius, & se habens ad istud corpus in eadem proportione, in qua se habet tempus, in quo Angelus mouetur ad tempus, in quo corpus mouetur, tunc sequitur, quòd illud corpus subtilius mouebitur in æquali tempore cum Angelo. Sed dicit Doctor quòd hoc non inconuenit, sed est benè possibile, quia hoc corpus, & Angelus proportionantur in mobilitate, igitur & in motu, & ita possunt moueri corpus, & Angelus æquè velociter, & æquè tardè, sed est ibi impossibilitas ratione mediorum quæ, media, scilicet vacuum, & plenum nullo modo possunt proportionari in subtilitate, & densitate, cùm vacuum non sit subtile, nec densum, & nihil ad aliquid, ideò nulla est proportio: & tamen si illi motus fierent in æquali tempore possent proportionari in velocitate, & tarditate, & spatio, non tamen oporteret, si motus facti in illis proportionantur.

e *Respondeo igitur, quòd si vacuum*, &c. Dicit 7.
Doctor in sententia, quòd successio in motu essentiali causatur solùm ex diuisibilitate, vel mobilis, vel medij, siue illud medium sit plenum, siue vacuum, dummodo illud vacuum possit cedere. Successio in motu est simpliciter à diuisibilitate, & vt sic, talis motus non dicitur neque velox, neque tardus, quia si velocitas attenderetur penes diuisibilitatem spatij, tunc si spatium esset æquale, vnum graue velociùs non moueretur altero, sed velocitas, & tarditas sunt superaddita ipsi medio diuisibili, ita quòd si datur medium rarius corpus velociùs, ibi mouetur, quàm in medio denso, accipiendo tamen mobilia proportionata secundùm grauitatem, & figuram. Et aliqui dicunt, quòd ipsa raritas in medio est quædam qualitas actiua, quâ velociùs mouetur ipsum graue descendens per tale medium. Alij verò, quòd non est qualitas actiua, sed medium rarius minùs resistit. Sed hæc secunda opinio videtur verior, & magis ad mentem Philosophi. Cùm ergo in vacuo nulla sit raritas, neque densitas, ideò motus factus ibi non potest dici, neque velox, neque tardus, sed est simpliciter neuter ad tarditatem, & velocitatem, vt dicit Doctor quasi in fine. Si ergo fiat comparatio motus facti in vacuo, & facti i pleno raro, vel denso, quoad successionem essentialem motus, dico, quòd potest ibi esse proportio. Si verò fiat comparatio quoad velocitatem, & tarditatem nulla simpliciter est proportio, cùm nullo modo sit velox, vel tardus. Et arguit Aristoteles contra antiquos, qui dicebant motum fieri in vacuo, quòd non concludunt de ratione essentiali motus, sed vt causatur simpliciter à diuisibilitate. Sed quia antiqui dicebant motum in vacuo esse tardum, vel velocem, ideò argumenta Aristotelis concludunt contra illos de tarditate, & velocitate motus; & probat quòd talis motus non potest esse velox, neque tardus, & hoc intendit. Applicando modo de Angelo dico, quòd motus Angeli non posset dici neque velox, neque tardus, vt transit per aliquod medium; quia Angelus ita facilè transit quodcunque medium quantumcunque densum, sicut medium quantumcunque rarum: diceretur tamen ille motus continuus, & successiuus propter diuisibilitatem medij.

QVÆ

QVÆSTIO X.

Vtrùm Angelus poßit mouere se?

*Doctores citati quæst.præced.& specialiter.*Greg.2.*dist.*6.*quæst.*1.*art.*4.Capreol.*ibi art.*4.Maior *hic q.*11.*fi.*Vasq.1.*p.d.*194.Scot.*q.præced.n.*3.*vide eum* 9.*Met.quæst.*7.*de primo princ.ca.*3.*&* 4.*con.*6.*&* 9.*&* 4.*Phys.quæst.*8.*&* 9.Mayron.2.*d.*2.*q.*11:

DEcimò quæro, Vtrùm Angelus possit mouere se? Quòd non, quia nihil idem potest simul esse in potentia, & in actu secundùm idem: mouens autem, secundùm quòd mouens, est in actu;& motum secundùm quod motum est in potentia: ergo nihil mouet se. 1.

Confirmatur ratio per per hoc,quòd aliqua diuidentia ens, vt substantia & quantitas, sunt incompossibilia in aliquo vno eodem: ergo pari ratione, actus & potentia in quolibet vno sunt incompossibilia.

Text. com. 30. *Tex.com.*2. Item,omne quod mouet se, diuiditur in duo, quorum alterum est primo mouens, alterum primò motum,ex 8. Physic. & probatur ex prima conclusione 7. quod nihil mouet se primò:quia tunc quiesceret ad quietem partis,& non quiesceret ad quietem eius:quæ probatio tenet de corpore moto:& ex hoc sequitur,quòd in quocunque corpore mouente se, sit talis distinctio: & ex hoc videtur sequi vniuersaliter, quòd in quocunque mouente se requiratur talis distinctio Eadem enim videtur incompossibilitas,quòd idem non corpus moueat se primò, sicut quod idem corpus moueat se primò:sed Angelus non diuiditur in duo, quorum alterum sit primò mouens,alterum primò motum;ergo,&c.

Contrà, Angelus potest moueri localiter ex præcedenti quæstione, & non à corpore effectiuè,vt videtur,nec tantùm miraculose à Deo:ergo mouetur à seipso.

COMMENTARIVS.

DEcimò quærit Doctor, An Angelus possit mouere seipsum de loco ad locum, idest,an in Angelo sit aliqua virtus actiua,quæ sit principium formale sui motus localis, siuè qua possit mouere seipsum motu locali,ita quòd idem Angelus numero sit receptiuus motus localis, & productiuus eiusdem motus in seipso.

Primò arguit probando quòd nihil possit mouere se, quia tunc idem respectu eiusdem esset simul in actu & in potentia:quia mouens,vt mouens est in actu, quia omne agens agit in quantum est in actu, vt patet à Philosopho 2. Physic. tex.comm.37.

Reliqua patent.

SCHOLIVM.

Resoluit Angelum posse se mouere,quia animalia, & grauia, & leuia se moueat, idque est in ipsis perfectionis quod verò grauia & leuia moueantur à se, ostendit ex Philosopho & ratione, soluit quatuor loca Philos.in contrarium, de quo latè agit. 8.*Phys.* 4.5.*&* 6.*Vide eum* 4,*Phys.q.*8.*&* 9.

COncedo, a quòd potest à se localiter moueri, quia cuicunque inest potentia passiua ad aliquid acquirendum, vel habendum per motum, non est imperfectionis in eo,quòd habeat potentiam actiuam, per quam possit illud acquirere:sed perfectionis est, &c. quod apparet, quia animatis data est potentia actiua respectu quantitatis perfectæ,ad quam sunt in potentia quando generantur:patet etiam in grauibus, & leuibus,*vbi* est potentia actiua ad illud *vbi*,cuius sunt receptiua naturaliter. 2.

2. de Anima t. com. 47. *q.*6.*&* 7. Similiter animalia habent potentiam actiuam respectu sensationis,ad quam sunt in potentia passiua,totalem tamen habere non possunt,sicut declaratum est distin. 3.primi,quia potentia non potest habere omnia obiecta: igitur cùm Angelo insit potentia ad *vbi*, quod potest acquirere per motum, non est imperfectionis in eo, si habeat potentiam actiuam respectu eiusdem: imò videtur esse imperfectionis in eo, si non habeat potentiam actiuam respectu eiusdem, ex quo non repugnat aliis entibus minùs perfectis,habere talem potentiam actiuam.

Op. com- b Etsi dicatur,quòd hoc conuenit tantùm entibus imperfectioribus vt animalibus

secundùm

secundùm partem, quia possunt diuidi in duo, scilicet mouens, & motum, & quod assumptum [c] est de grauibus,& leuibus,falsum est, & contra intentionem Philosophi 8.Physic.vbi videtur specialiter contra hoc facere quatuor rationes. munis 8. Phys.t.c. 28.29.& 30.

Primò per hoc,quòd graue non est animal; secundò per hoc quòd nō potest sistere se; tertiò, quia non potest mouere se motibusdiuersis;quartò, quia est continuum, id est, eiusdem dispositionis in parte & in toto: & tale non potestmouere se, & soluendo quæstionem dicit quòd scilicet tantùm habent naturalia principium patiendi respectu motus,& non faciendi.

3. d Primò ostendo oppositum per auctoritates. Secundò per rationes. Auctoritas, prima est Philosophi 8.Phys.vbi soluens dubitationem de grauibus, & leuibus, dicit, quòd quia potentia dicitur multipliciter, propter hoc non est manifestum,à quo mouetur vt graue. Distinguit autem potentiam ad actū primum,& ad actum secundum, vt patet de potentia ad scientiam, & considerationem: & applicando ad propositum dicit, quòd ignis est in potentia essentiali, vt fiat frigidus, prout scilicet aqua generatur ex eo: cùm autem genita fuerit aqua est in potentia accidentali ad agendum, id est, ad infrigidandum, nisi impediatur: ita etiam dicit ipse de graui & leui: leue enim fit ex graui,vt ex aqua,aër: cùm autem est iam leue, operabitur mox, nisi prohibeatur: actus autem leuis est alicubi esse & sursum: prohibetur autem cùm in contrario loco fit. Vnde nihil valet exponere, quòd cùm sit in actu leue, est actu leue, ita quòd leuis est ascendere: quia tunc idem est dicere, quòd actu leue est, & dicere quòd quia leue est, actu ascendit: quod nihil aliud est, nisi causaliter dictum. Dicit enim,quòd mox operabitur, nisi prohibeatur, quod non potest intelligi de actu leuis primò, quia * actus leuis non potest prohiberi, vel impediri dum est actualiter talis.Similiter dicit,quòd prohibetur cùm est in contrario loco:non autem est non leue actu primò,quia est in contrario loco:ergo intendit de actu secundò, scilicet, quòd actus eius est alicubi,id est,quòd actus eius,qui est sursum, siue sursumitas sit operatio eius; sicut ergo ignis habens calorem in actu primò, verè & effectiuè se habet ad calefactionem,quæ est operatio eius secunda:ita & ignis actu existens leuis, effectiuè se habet ad esse sursum,siue ad operationem secundam,quæ est ferri sursum.

Tex. 32. Ex Philosopho grauia à se moueri.

Potentia ad scientiā est ad actū primum, ad considerationem ad actum secundum, ad actum primum essentialis, ad secundū accidentalis dicitur.

** scilicet primus.*

4. Idem etiam [e] 4 Physic.cap.de Vacuo,vbi dicit, quod densum & rarum concomitantur duæ contrarietates, videlicet, graue & leue, durum & molle: & loquens de contrarietate grauis & leuis,dicit,quòd secundùm hanc contrarietatem erunt actiua motus:secundùm autem durum & molle,passiua:igitur,&c. *Tex.85.& 86.*

f Et si obiicias, ista non est intentio sua, quamuis sic sonent verba quia secundo de Generatione, enumerans qualitates actiuas, excludit graue & leue à qualitatibus verè actiuis,& passiuis. *Tex.8.*

Respondeo & dico quòd contradiceret sibi ipsi in 8.Physi. per illud secundi de Generatione, nisi alio modo intelligeret hîc & ibi. nam in 8.Physic. sicut pro istis allegatum est) dicit quòd habent principium, non agendi,sed patiendi: in secundo autem de Generatione dicit, quòd graue & leue,nec sunt actiua nec passiua,& probatio sua patet ibi:aliter igitur [g] loquitur ipse de actione in 8.Physi.& aliter in secundo de Generatione, vbi occurrit sermo de actione & passione:& aliter in primo de Generatione, & aliter in secundo de Generatione.Sicut enim in lib.Physi.loquitur de motu in generali,& vniuersali:in lib.autē de Generatione de motu ad ad formam ita in 3.Physic.loquitur de actione & passione in communi,& in vniuersali:& ita verum est,quod dicit.8.Physi. quòd habent principium patiendi respectu motus localis. In lib. autem de Generatione loquitur de actione ad formam, vbi agens & patiens sunt contraria. Quod vtique verum est de actione vniuoca eorum,quæ sunt in principio dissimilia & contraria,& in fine sunt similia.Similiter [h] in actione æquiuoca,simile est agens producto secundùm formam similitudine æquiuoca,sicut ipse cōcedit ibi in primo de Generatione, aliquod agens nō communicare cum passo, sicut nec medicinam cum corpore sanato. Hoc autem modo negat in secundo de Generatione grauia & leuia, non solùm esse principia agendi, vel faciendi, sed etiam patiendi: & hoc expressè sonat ratio sua, quia ista non sunt principia agendi alia, nec patiendi ab aliis: & ideò non sunt principia producendi aliquid secundùm formam aliquam, de qua productione loquitur ibi, nec principia patiendi ab aliquo agente correspondente tali actioni. Sunt tamen principia actiua aliquo modo, respectu motus localis ad *vbi*, & aliquo modo passiua respectu eiusdem, quorum vtrumque expressit ipse in 8. Physic. quòd passiua in hoc, quòd naturalia habent in se

principium patiendi: quòd actiua in hoc quod dicit operationem leuis esse alicubi, sicuti scientis est considerare.

Ad hoc etiam potest adduci auctoritas Commentatoris tertio Cæl & Mun.com, 5
28. *In simplicibus*, inquit, *idem est secundùm speciem motor & motum*, *sed differunt secundum modum*: apis enim mouet se inquantum grauis in actu, & mouetur inquantum est potentia inferius, inuenitur enim vno modo in actu; alio modo in potẽtia: & causa huius

Com. 32.

est hæc, quia componitur ex materia & forma. Sed de hoc videtur variè loqui, quia in com. 28. illius 3. Cæl. & Mun. & 8. Physic. videtur velle, quòd moueat se per accidens pellendo medium, sicut nauta mouet se mouendo nauem, in qua existit: & ideò auctoritatibus eius non est multùm innitendum.

Ratione ostendit grauia se mouere. Tex. 37. Text. 3. Causa & effectus necessariò sunt simul. Tex. 32. 2. Phy. c. 66. & 8. Phy. t. 39.

Ad istam [k] conclusionem sunt rationes. Prima talis: omnis effectus quando in actu causatur, habet causam in actu, hoc patet per Aristotelem. 2. Physi. & 5. Metaph. cap. de Causa. *efficiens in actu & causatum in actu simul sunt, & non sunt*. Patet etiam, si nulla esset auctoritas, per rationem manifestam, quia quod non est, quando non est, non producit aliquid ad *esse*: igitur quãdo descensus grauis est in actu, tunc aliquid est causans in actu: non autem tunc est in actu à remouente prohibens: neque per consequens ab impellente ipsum graue, fertur deorsum: quia pellens non per se mouet deorsum, quia in hoc est quasi remouens prohibens: & tale mouens secundùm Philosophum 8. *Physic.* est quasi mouens per accidens: & præter mouens per accidens, oportet dare mouens per se efficiens: quia omne per accidens habet reduci ad per se. Nec [l] istud potest esse centrum trahens, quia, si per impossibile, nullum graue esset in centro, sed tota terra amota ab eo, & remanente centro sub sola ratione centri, vt priùs, adhuc graue naturaliter tenderet ad centrum.

Centrum non attrahit graue.

Quid ergo attrahit? nunquid *vbi* Mathematicum? Constat quòd non, quia non est forma actiua; nec etiam influentia cœli, quia hoc videtur esse fuga recurrere ad agens vniuersale, quia est negare effectus particulares, & causas particulares: influentia etiam cœli quantùm est de se, vniformis est in toto medio: quare ergo vnam partem in toto medio moueret sursum, & aliam deorsum; nisi poneretur agens particulare [m] determinans? Nec istud actu mouens, quando actu mouet, potest poni actu graue motum: quia nihil mouet se vniuocè ad illud quod habet: & præter hoc motus est quid extrinsecũ graui: nec generans, quia tunc potest non esse. Ergo oportet dare, quòd sit aliquid intrinsecum ipsi graui, vel ipsummet, per aliquid intrinsecum.

Hic est varietas literæ in originalibus, sed ista est bona. Got. quodl. 8. q. 2. reiicitur.

Quia igitur oportet dare aliquid intrinsecum, dicitur quòd generans manet in virtute in graui, & per hoc mouet ipsum graue.

Contra [n] istud non manet in virtute, nisi sicut causa in suo effectu: & quod sic 6
manet, non est ens in se, sed tantùm quia manet in suo effectu, & tunc virtus illa respectu motus pertinet ad genus causæ efficientis, si generans dicatur efficere: & nihil efficit nisi secundùm quòd est in actu: necesse est igitur quòd efficiens efficiat actu: quia illud quod est efficiẽs in virtute tantũ, nõ efficit: & ita sequitur adhuc propositũ.

8. Phys. t. 35. Graue per se mouet leue sibi annexum.

Præterea [o] illud quod non mouet aliud, nisi priùs naturaliter ab alio motum, ab eodem habet, quòd moueat, & quòd sit motum: sed graue, cui alligatum est leue, cuius leuitas non excedit grauitatem eius, mouet illud leue trahendo illud secum ad centrum, & non mouet nisi quia motum: ergo priùs naturaliter est motum quàm moueat, & ab eodem mouetur, à quo habet, quòd moueat illud sibi alligatum: mouet autem illud non per aliud, quàm per grauitatem suam; igitur & seipsum.

Posset [p] confirmari ista ratio, quia quando aliquid habet potentiam actiuam respectu alicuius formæ, potest eam causare in quocumque passo proportionato & approximato: sed graue habet potentiam actiuam respectu *vbi* deorsum, sicut habet respectu illius, quod trahit secum, & ipsummet, quando est extra illum locum, est receptiuum illius formæ carens ea, & est proportionatum, & approximatum sibi: ergo potest istam formam causare in seipso.

s. causa positiue & priuatiuè causans.

Hoc etiam poterit satis patere, si consideretur, quòd quies requirit causam actualiter causantem, sicut & motus; tunc enim oportet dare causam coæuè causantem quietem naturaliter grauis cum ipso graui: nulla autem causa coæuè causans quietem istam cum graui, est nisi graue, & per consequens graue effectiuè mouet: & per consequens mouetur ad illam quietem à seipso, quia ista duo sunt ab eadem causa.

Cur graue frangit id cui superponitur.

Prætereà, [r] graue impeditum à motu, remouet prohibens, si grauitas eius vincit virtutẽ illius impedientis, vel resistentis: puta, si superponatur alicui continuò, & grauitas 7
eius superet rationem continuitatis, frangit illud: & sic soluendo continuitatem eius soluit

soluit impedimentum descensus eius: huius autem fractionis, cùm sit motus violentus, oportet ponere existentem causam extrinsecam: & non videtur rationabile fingere aliam causam, quàm ipsummet graue: non autem frangit illud, nisi quia intendit facere se in centro: igitur ab eodem principio actiuo habet se facere in centro, à quo habet illud impediens remouere.

8.*Eth.c.* 2.

Hoc etiam [f] declarari potest aliter, quia grauius mouetur velociùs, & tamen ab eodem, videlicet generante posset generari aliquid grauius, & etiam aliquid minùs graue: & possent ista duo esse in eadem distantia ad centrum & in eadem influentia cœli: igitur difformitas motuum in istis, est ab aliquibus intrinsecis.

Tex.88. *vti*.89.*de & oente*.

Item, motus naturalis intenditur in fine, secundùm Philosophum, *primo de Cælo & Mundo*: cuius difficile esset assignare causam, si effectiuum istius motus, esset præcisè aliquid extrinsecum.

Respondeo tunc t ad Philosophum, qui adducitur in contrarium, & quòd sit pro me, sicut adduxi, quòd graue se mouet effectiuè, sicut sciens mouet se effectiuè ad actum speculandi. Et intelligo sic: sicut habens formam aliquam, quæ nata est esse principium alicuius actionis vniuocæ, potest per illam formam agere in receptiuum approximatum, & proportionatum: ita etiam habens formam, quæ nata est esse principium actionis æquiuocæ potest per ipsam agere æquiuocè in passum appoximatum: & si ipsummet sit receptiuum illius actionis, vel effectus æquiuoci, & carens eo, ex quo est maximè approximatum, & proportionatum sibi ipsi, non solùm poterit causare effectum illum in alio, imò summè causabit istum effectum in seipso. Ita in proposito lapis existens sursum est in potentia ad *vbi* deorsum: grauitas autem respectu istius *vbi* est principiũ actiuũ æquiuocum, sicut vniuersaliter respectu *vbi* non oportet quærere nisi principium æquiuocum: non enim mouens mouet mobile ad aliquod *vbi*, quia formaliter mouens est in actu secundùm illud *vbi*: sed tantũ quia virtualiter, quia igitur ipsummet graue receptiuum est ipsius effectus æquiuoci, & caret eo causat in seipso primò istum effectum, & in nullo alio nisi priùs causando in se: ita quòd causare estud est operatio grauis, sicut dicit Philosophus, vt calidi calefacere: sed quòd causet hoc in se, accidit ei. Accidit enim sibi, in quantùm est actiuum respectu huius causationis, vel respectu huius causabilis, quòd ipsummet sit receptiuum eiusdem effectus. Istud poset intelligi, si graue manens sursum posset propellere aliud ad centrum: tunc enim non dubitaret aliquis quomodo graue esset principium descensus in altero: nec modò minùs est causa actiua respectu descensus sui ipsius. 8.

Grauitas respectu vbi, principium. æquiuotem. Graue prius causat effectum in se quam in alio.
8. *Phys. vbi supr.*
3. *Phy.t.*3.

u Tamen propter vnum verbum Philosophi, addo vltrà, quòd motus iste non est naturalis in se, ex hoc quod habet principium actiuum in se: sed solùm ex hoc, quòd mobile habet principium intrinsecum passiuum naturaliter inclinans ad motum, quod patet per definitionem naturæ. 2. *Physic.* quia *est principium motus eius, in quo est primò per se, & non per accidens*, nihil enim est principium naturaliter mouendi alicui nisi inquantùm est per se, & primò in eo, quod mouetur: non est autem per se, & primò in aliquo quod mouetur, nisi inquantùm est passiuum: ergo non est aliquid natura, vel principium naturale alicuius, nisi quia est principium passiuum in moto. Hoc etiam patet, quia ideò aliquid mouetur naturaliter, quia mouetur sicut aptum natum est ipsum moueri. Ita est in proposito, ita quòd licèt hîc, sicut & in multis aliis, principium actiuum sit principium mouendi: non tamen propter illud principium actiuum mouetur naturaliter, sed propter principium passiuum, propter quod sic mouetur, & hoc est quod subdit Philosophus, postquam dixit quòd actus leuis est esse alicubi, & sursum; tamen dicit ipse *Quæritur quare mouetur in ipsorum loca?* Et respondet: *causa autem est, quia apta nata sunt ibi esse.* & signanter dicit *in ipsorum loca*: hoc est, naturaliter mouentur in loca illa quia apta nata sunt ibi esse, id est, habent naturalem inclinationem ad illud *vbi*, & hoc modo postea subdit, quòd habent principium tantùm patiendi & non faciendi, scilicet respectu motus inquantùm naturalis est: & ita ibi in solutione istius dubitationis de motu grauium, quasi intercalariter loquitur de principio effectiuo huius motus, & de principio naturali huius motus, quod tantùm passiuum est 9.

*Respondet ad locum ex Philos. Text.*3.
Motũ esse naturalem respectu principij passiui, non actiui.
*Text.*32.

Rationes etiam eius non concludunt contra me: nam primæ tres, quæ habent vnã vim, ostendunt graue non mouere se, sicut agens per cognitionem mouet se: non enim animal posset sistere se citra vltimum terminum intentum, nec etiam posset mouere se diuersis motibus, nisi ageret per cognitionem. & ex hec satis sequi- 10.

*Text.*29.
*Ad rationes positas n.*1.

tur propositum Philosophi, quod illa non sunt prima mouentia; nam primum mouens mouet per cognitionem, quia sapientis est dirigere, sicut ostensum est de Deo suprà *d.2.primi* de cognitione Dei.

Quarta ratio sua de continuo, non concludit præcisè inquantùm quantum, sed de continuo, hoc est, quod est eiusdem dispositionis in omni parte: probat enim, quòd graue non mouet se effectiuè, quia non est pars vna in actu, quæ potest facere aliam in actu secundùm eandem qualitatem: quomodo ipse dicit in de Sensu & sensato. Et concedo, quòd hoc modo pars grauis existens in actu, non causat motum in alia parte, sed totum graue est in actu secundùm actum primum, & causat in se actum secundum.

Graue non mouet vnã partem sui per aliam, c.7.

Sed obiicies quomodo Philosophus, si concedat graue sic moueri effectiuè à se, licèt non per cognitionem, nec etiam quòd naturalis eius sit ab eo inquantum habet principium actiuum, quomodo habebit principale propositum suum, quod ista necessariò mouentur ab alio, quod ipse intendit principaliter probare? Dico, quòd satis habet hoc ex distinctione potentiæ: ista enim non reducunt seipsa de potentia secunda ad actum secundum, nisi priùs reducta fuerint de potentia prima ad actum primum, vel saltem possent reduci ad actum primum. Quod dico pro totis elementis, quæ tota secundùm ipsum sunt ingenerabilia & incorruptibilia: & tamen quia sunt eiusdem rationis cum partibus suis non repugnat eis reduci de potentia prima ad actum primum, sicut partes eorum reducuntur. Sequitur ergo, quòd omne graue & leue, licèt moueat esse effectiuè de potentia secunda ad actum secundum, tamen mobile est, vel mouetur ab aliquo alio extrinseco à potentia prima ad actum primum: non enim oportet, quòd si omne, quod mouetur ab alio, quòd in omni motu moueatur ab alio, & sufficit Philosopho primum, quia per hoc deuenietur ad aliquod aliud ab omnibus istis, quòd nec in vno motu, nec in quocunque poterit moueri ab alio: sed est omnino mouens immobile. 11.

De hoc 1. d. 8. qu. 5. Elementa secundum se tota, iuxta Phil. in generabilia & incorruptibilia: mixta non sic. Vide 3. Ca. & alibi.

Similiter etiam potest dici, quòd in isto motu, etsi moueantur à se effectiuè: non tamen mouentur à se, sicut à primis mouentibus: ex quo non mouent se per cognitionem: sequitur, quòd præsupponant aliquid sic mouens per cognitionem: & ita licèt moueant se effectiuè: non tamen sic, quin moueantur ab alio, licèt non sicut à causa proxima.

COMMENTARIVS.

1. a Concedo. Hìc Doctor respondet ad quæsitum affirmatiuè, scilicet quòd Angelus potest mouere seipsum. Et ratio stat in hoc: Si de quo minus videtur: ergo & de quo magis. Sed multa imperfectiora Angelo habent potentiam actiuam respectu multorum, ad quæ sunt in potentia passiua; patet, quia animata, quæ sunt in potentia passiua ad debitam quantitatem, habent potentiam actiuam respectu illius, & magis hoc patebit *in quarto*, *distinct.*44.*q.*1. Tum, quia grauia sunt in potentia passiua, & receptiua ad *vbi* deorsum, & leuia ad *vbi* sursum, & habent potentiam actiuam respectu sui motus localis ad huiusmodi *vbi*. Tum, quia animalia sunt in potentia passiua ad operationes sensitiuas, & habent potentiam actiuam respectu illarum saltem partialem, vt suprà patuit *in primo, dist.*3.*qu.*7.& patet etiam *in quo lib. q.*15. vide ibi. Cùm ergo in Angelo sit potentia passiua, siue receptiua ad aliud & aliud vbi, vt clarè patuit suprà *quæst.*6. *præsentis dist.* sequitur à fortiori, quòd magis habebit potentiam actiuam respectu motus localis, sic quòd talis potentia actiua sit principium formale, mouendo Angelum ad *vbi*, & quiescendo in illo: hoc enim est perfectionis in natura, quæ est in potentia passiua ad aliquid, quòd respectu illius habeat potentiam actiuam.

2. b *Et si dicatur, quòd hoc tantùm conuenit entibus imperfectioribus*, scilicet quòd entia imperfectiora, quæ sunt in potentia passiua ad operationes, habeant potentiam actiuam respectu illarum: patet de animalibus, quia sunt composita, ideò possunt diuidi sic, quòd secundùm vnam partem sit mouens, & secundùm aliam sit mobile; puta quia anima est principium actiuum mouendi corpus, & corpus est in potentiu passiua ad huiusmodi motum.

Opinio communis.

c *Et quod assumptum est de grauibus, & leuibus, &c.* Hìc videtur respondere ad illud de grauibus, &c. & dicit, quòd videtur contra Philosophum 8. *Physic.tex.comm* 29. & 30. vbi videtur assignare quatuor rationes, quòd grauia, & leuia non possunt mouere se.

Quòd autem esset intentio Aristot. patet vbi suprà, incipiendo à tex. 28. vsque ad 30. inclusiuè. vbi sic ait in tex. 28. circa finem. *Eorum enim quæ mouentur ab alio, hæc quidem extra naturam posuimus moueri: alia autem relinquuntur contra poni, quia natura: hæc autem sunt* supple naturalia, *quæ dubitationem afferunt à quo mouentur, vt leuia & grauia, hæc enim in oppositos locos violentia mouentur. In proprios autem leue quidem sursum, graue autem deorsum natura*, &c. Et pòst immediatè sequitur in tex. 29. qui incipit: *A quo autem non adhuc manifestum, sicut cùm moueãtur extra naturam*, id est quòd leuia, & grauia, cùm moueãtur secundùm naturam, non est ita manifestum, à quo moueantur, sicut cùm mouentur contra naturam ab agente extrinseco. Et sequitur. *Et namque ipsa* supple grauia, & leuia *à seipsis*

licere

dicere impossibile est : & hæc est prima ratio Aristotelis, quia ipsa grauia, & leuia non videntur posse moueri à seipsis, cùm hoc sit proprium animatorum, vt patet per Philosophum, vbi suprà. *animalis*, inquit, *hoc etiam & animatorum proprium* : & ibi Commentator dicit, quòd ideò animalia mouentur à seipsis, id est, à principio intrinseco, quia non indigent à causa extrinseca, quemadmodum corpora simplicia.

3. Secunda ratio est vbi suprà. *tex.comm.29.* quia ista corpora simplicia se sistere non possunt, cum hoc sit proprium animatorum. *Facere*, inquit, *stare posse ipsa secundùm seipsa*, supplè est proprium animalis. Et ibi Commentator. *Si*, inquit, *ignis esset causa in se, per quam posset moueri sine indigentia causæ extrinsecæ, tunc per istam causam posset quiescere sine indigentia causæ extrinsecæ. Res enim, inquam, est causa, qua potest moueri sine indigentia causæ extrinsecæ : sicut animal in quo est anima, per illam potest quiescere* : hæc ille. Constat autem, quod cùm ignis mouetur sursum, non habet in potestate sua posse quiescere, antequam deueniat ad centrum.

Tertia ratio patet *tex.commen.29.* scilicet quia talia corpora non possunt mouere seipsa, quia nec motibus diuersis. *Et ideò* inquit : *Si ascensus ad superius est ab ipso igne, manifestum est, quod descensus ignis etiam ad inferius est ex ipso igne, & dicere etiam, quòd res quæ mouentur ex se vno motu tantùm mouentur, non est de ratione si mouent*: hæc ille, id est, quod de ratione eorum, quæ possunt mouere se, est quòd etiam possint mouere se motibus diuersis, siue oppositis, vt patet de animalibus.

4. Quarta ratio ponitur *tex.comm.30.* vbi sic habetur: *Amplius quomodo contingit continuum aliquod, & ipsum seipsum mouere, secundum enim, quòd vnum est continuum, non actu secundum hoc impossibile est, sed secundùm quòd diuiditur : sic hoc quidem aptum natum est facere, illud autem pati, neque igitur horum vllum ipsum seipsum mouet*, &c. Et ibi Commentator : *Et illa*, inquit, *quæ mouentur per principia in eis, necesse est, vt diuidantur secundum definitionem in motorem, & motum, & vt non sint idem secundùm definitionem, & essentiam : motor enim debet esse distinctus à moto, aut secundùm definitionem, & esse insimul, sicut illa, quæ mouentur ab extrinseco ; aut secundum definitionem tantùm, sicut est dispositio in habentibus animas : anima enim, quæ est motor in eis, distinguitur à corpore, vt est motum secundùm definitionem, licèt non distinguitur secundùm esse, scilicet quod impossibile est animam esse sine corpore. Et quia corpora simplicia sunt vna secundùm definitionem, & vnum eorum potest diuidi in motorem, & motum, necesse est, vt non sint mota ex se nisi esset possibile, vt motor esset ipsum motum. Si igitur aliquis dixerit, quod sunt corpora simplicia composita ex materia, & forma, quorum vtrumque est distinctum secundum definitionem à reliquo. Dicimus ad hoc, quòd prima materia non est existens in actu, & illud, quòd mouetur ex se debet diuidi in motorem, & motum in actu, quoniam illud, quod est in potentia neque mouetur, neque mouet. Si igitur lapis, vel graue mouetur ex se, contingeret vt esset mouens, & motum eodem modo secundùm formam, quam non est existens in actu, nisi secundum formam, quod est impossibile.* Hæc ille.

5. d *Primò ostendo oppositum per auctoritates.*

Hîc Doctor intendit probare auctoritatibus & rationibus, quòd grauia, & læuia, & multa alia corpora simplicia possint mouere, sic, quod graue habet principium intrinsecum causatiuum sui motus localis, & ipsum graue est receptiuum huiusmodi motus : & primò auctoritate Philosophi 8. *Physicorum. Quoniam*, inquit, *potentia esse, multipliciter dicitur, hæc autem causa est, non esse manifestum à quo huiusmodi*, scilicet grauia, & læuia mouentur, vt ignis sursum, terra deorsum. Deinde *distinguit potentiam ad actum primum, & ad actum secundum, vt patet de potentia ad scientiam, & considerationem.* Potentia enim ad scientiam, siue ad habitum scientiæ, dicitur potentia ad actum primum, & potentia ad actualem considerationem, dicitur potentia ad actum secundum. Sequitur. *Et applicando ad propositum*, &c.

Nota, quòd potentia ad actum primum communiter dicitur potentia essentialis, siue potentia remota, quia talis potentia est ad formam, quæ est ratio formalis agendi, & principium productiuum actus secundi : vt autem est sub tali forma, siue actu primo, tunc est in potentia accidentali, siue propinqua ad actionem, siue ad actum secundum ; & sic ignis est in potentia essentiali, vt fiat frigidus, id est. quòd materia, quæ est sub forma substantiali ignis, est in potentia essentiali ad formam substantialem aquæ, quæ est principium formale infrigidandi, & vt actu est sub tali forma, est in potentia accidentali, siue propinqua ad actum secundum, quod est infrigidare. Sequitur.

Ita etiam dicit ipse de graui, &c. Et vult dicere in sententia, quòd quando aër, qui formaliter est leuis, cùm habeat in se leuitatem, causatur ex aqua, quæ formaliter est grauis, tunc ex graui fit leue, & est similiter, vt priùs de igne; nam materia dicitur in potentia essentiali ad læuitatem, quæ est principium productiuum motus sursum : & dicitur in potentia accidentali ad alicubi esse, vt cùm aër agit in aquam, expellendo formam substantialem aquæ, & formam leuitatis, introducendo scilicet formam substantialem aëris, ad quam concomitatur leuitas, sic talis materia aquæ dicitur esse in potentia essentiali ad esse sursum, siue in potentia remota : at verò actu est sub forma aëris, & per consequens sub forma leuitatis est in potentia propinqua ad esse sursum. Sequitur. *Actus autem leuis est alicubi esse, &c.* id est, quòd leue non statim sit sursum, prohibetur dum est in contrarium, id est, deorsum, nam vt leue est deorsum prohibetur ne statim sit sursum; & sic patet quomodo leue habet in se principium sui motus. Sequitur : *Vnde nihil valet exponere, quòd cùm sit in actu leue est actu leue, ita quòd leuis est ascendere*, id est quòd cùm materia aquæ est sub forma aëris, & sub forma leuis, tunc actu leuis est, & vt leuis est ascendit. 6.

Contra hoc arguit Doctor, quia si ista opinio intelligit quòd aër vt actu leuis est, statim ascendit per principium sibi intrinsecum, & sic opinio verum dicit. Si autem sic intelligit, quòd actu leuis est, & leue naturaliter inclinatur ad esse sursum, sed non potest esse sursum à principio intrinseco, sed ab agente extrinseco. Hoc est manifestè falsum, cùm dicit Aristoteles vbi suprà, quòd mox operabitur, nisi prohibeatur; phibetur

autem à potentia violenta, vt exponit Commentator. & dicit Doctor quòd tale prohiberi non potest intelligi de actu primo leuis, quia actus leuis non potest prohiberi, vel impediri, sicut etiam ignis, vt est sub calore, non prohibetur quin sit sub actu primo; potest tamen prohiberi ne calefaciat; sic est de leui, quòd si ponatur deorsum non potest prohiberi quo ad actum primum: patet, quia non quocumque loco sit, semper habet leuitatem, quæ est principium formale productiuum motus sursum. Potest tamen prohiberi quo ad rectum secundum, quia dum detinetur deorsum violenter, tunc prohibetur ascensus eius. Si igitur Aristoteles vult, quòd cùm mox fuerit leue, statim est sursum, nisi prohibeatur, sequitur, quòd leue habeat principium intrinsecum sui motus.

e *Idem etiam quarto Physicor.&c.secundùm autem durum & molle passiua.* Vnde tex.85.sic dicit: *Duo enim sunt in vtroque denso & raro, graue enim & durum densa videntur esse. Contrarium verò rara, leuéque molle.* Et pòst sequitur in text.86.circa finem. *Densum*, inquit, *& rarum secundùm hanc contrarietatem motus, scilicet sursum & deorsum actiua sunt, secundùm autem durum & molle passiua, & non passibilis receptiua, & non loci mutationis, sed alterationis magis.* Hæc ille Et licèt Commentator videtur exponere sic, quòd corpora non recipiunt translationem, nisi hoc modo contrarietatis scilicèt secundùm raritatem, & densitatem tamen vbi habentur verba expressa Philosophi magis videtur dici consequenter ad ea, quàm extorquere ea. Dicit Commentator Parùm infrà sic: *Durities verò & molities non sunt causa translationis, sicut densum & rarum, sed sunt causa facilitatis, & difficultatis translationis, quoniam si corpus, in quo est translatio, fuerit molle, translatio erit facilis in ea, sicut in aëre, & cùm fuerit durum, erit difficilis, aut impossibilis, sicut in terra.* Et parum pòst, *& non sunt causa translationis in loco, sicut sunt leue, & graue, sed sunt causæ translationis propria, & intendit, vt multis videtur, quòd molle est causa passionis, & durum actionis, molle enim est passiuum, & durum actiuum*, hæc ille.

8. f *Et si obijcias*, quia secundo de Generatione text.comment.8. *Horum*, inquit, *graue & leue, neque actiua, neque passiua, non enim in faciendo aliquid aliud, neque in patiendo ab alio dicuntur*: hæc ille.

Respondeo. Dicit Doctor hìc, quòd entia naturália secundùm graue & leue sunt actiua. Et cùm dicit Aristoteles quòd non sunt actiua. Dicit Doctor quòd Aristoteles intendit de actione, siue de motu ad formam; & verum est, quòd grauitas non est ratio formalis producendi formam absolutam in aliquo; & similiter leuitas: nec etiam grauitas, & leuitas sunt rationes formales disponendi aliquod subiectum ad formam substantialem, sicut caliditas in igne est ratio formalis disponendi lignum, vt materia ipsius sit susceptibilis formæ substantialis ignis, nec similiter sunt passiua, quia grauitas in aqua non est ratio formalis, quare aqua patiatur ab igne, licèt benè frigiditas, quæ contrariatur caliditati. Non autem negat Aristoteles. quòd grauitas & leuitas sunt principia agendi respectu motus; & hoc modo possunt dici principia actiua, & passiua motus. Et sic patet, quomodo aliter loquitur Aristoteles de principio passiuo & actiuo, grauis & leuis, in secundo de Generatione, & aliter loquitur in octauo Physicorum, *text. comment.* 86. Expono tamen literam istam, cùm dicit, *Respondeo dico, quòd contradiceret sibiipsi.* Nam in 8.Physyc.dicit quòd licèt graue & leue non sint actiua, sed tantùm passiua, vt suprà patuit à *textu* 28. vsque ad textum 30. inclusiuè, & in secundo de Generatione, tex. vbi suprà dicit, quòd non sunt, neque actiua, neque passiua, & probatio sua patet ibi, cùm dicit, *oportet autem actiua inuicem, & passiua esse elementa, miscentur enim, & transmutantur adinuicem*, hæc ille. *Expositio literæ.*

9. g Aliter igitur loquitur ipse de actione in 8. Physic. &c. *In libro autem de Generatione.* tex.8. *Calidum*, inquit, *& frigidum, humidum & siccum, hæc quidem, quia actiua sunt, hæc autem, quia passiua dicuntur*: hæc ille.

Et addit Doctor quòd hoc est verum de actione vniuoca, quia agens & patiens sunt in principio æquiuoca, & in fine vniuoca; patet, nam ignis & aqua, quæ sunt contraria in principio actionis dicuntur æquiuoca, & in fine vniuoca, quod sic declaro: Cùm enim ignis agit in aquam, in principio actionis materia ignis est sub forma ignis, & materia aquæ adhuc est sub forma aquæ, quæ formaliter differunt specie, & sic semper ignis, & aqua in principio actionis sunt æquiuoca. Dum autem ignis in fine actionis expellit formam aquæ, & in materia ipsius introducit formā ignis, tunc materia aquæ fit sub forma ignis, quæ est eiusdem speciei specialissimæ cum forma ignis agentis; & sic ignis productus compositus ex forma ignis, & materia quæ priùs erat sub forma aquæ est eiusdem speciei specialissimæ cum igne producente. *Quomodo agens, & patiens sint æquiuoca, & vniuoca.*

h *Similiter in actione æquiuoca simile est agens producto secundùm formam similitudine æquiuoca*, quod sic debet intelligi, quòd est aliquod agens, & passum, quæ sunt semper æquiuoca tam in principio actionis, quàm in fine, id est, quòd materia passi, licèt amittat formam priorem, semper tamen fit sub forma alterius speciei à forma agentis. Exemplum de Sole, quando agit in aliquam materiam, puta existentem sub forma vermis, expellit in fine actionis formam vermis, & generat ibi formam muscæ, quæ non est eiusdem speciei cum Sole: est igitur tale agens simile passo in fine actionis similitudine æquiuoca, siue virtuali, de qua dictum est suprà in primo, distinct.3.q.8. *Exemplum.*

10. Sequitur: *Sicut ipse concedit ibi in primo de generatione*, vide tex. Nam sanitas dicitur tantùm æquiuocè de medicina, & corpore sano, quia de medicina tanquam de signo sanitatis, & de corpore sano, tanquam de subiecto sanitatis. *Quomodo grauia & leuia sunt principia agendi, & patiendi.*

Sequitur. *Hoc autem modo negat in 2. de Generatione*, cùm dicit: *Horum autem graue quidem, & leue, neque actiua, neque passiua, non enim in faciendo aliud, neque in patiendo ab alio dicuntur, oportet autem actiua inuicem, & passiua esse elementa.*

Sequitur: *Et ideò non sunt principia producendi aliquid secundùm formam aliquam*, scilicet absolutam, vt ibidem loquitur de principio patiendi ab aliquo agente correspondēte tali actioni, quia non sunt principia recipiendi formam absolutam ab aliquo agente.

Sequitur: *Sunt tamen principia actiua aliquo modo respectu motus localis ad vbi, & aliquo modo passiua respectu eiusdem*, id est, quòd graue habet

habet in se rationem formalem agendi, puta grauitatem; & rationem formalem patiendi, puta formam talis compositi, siue aliquid aliud: & sic patet ista litera.

i *Ad hoc etiam potest adduci auctoritas Comment.* 3. Cæli & Mundi, com. 28. circa finem. *Et quia*, inquit, *motor essentialiter distinguitur à moto, sicut in animalibus: motor, enim in eis est alius à moto, cùm motor sit animal, & motum sit corpus, in corporibus autem simplicibus idem est motor secundum spem, & motum, sed differunt secundùm modum, lapis enim mouet se inquantum est grauis in actu, & mouetur inquantum est potentia inferius: inuenitur enim vno modo in actu, & alio modo in potentia, & causa est hæc, quia componitur ex materia & forma; forma igitur eius mouet inquantùm est forma, & mouetur secundùm quod est in materia, non enim est in potentia ad inferius, nisi secundùm quòd est in materia.* Hæc ille, & patet ex isto textu quomodo accipit corpora simplicia, quia accipit corpora simplicia, quæ sunt vniformia in toto, & in partibus.

Sequitur. *Sed de hoc videtur variè loqui*, quia in commento supradicto *videtur velle, quòd lapis moueat se per accidens pellendo medium, sicut nauta mouet se mouendo nauem, in qua existit*, & parum infrà; *lapis*, inquit, *non est per se motus essentialiter, sed assimilatur ei, quod mouetur per se, ideo indiget in suo motu motore extrinseco*, &c. hoc idem in octauo Physicorum, commento 32.

11. *Quomodo grauia & leuia possint mouere se.*

k *Ad istam conclusionem sunt rationes.* In ista litera Doctor intendit probare rationibus, quòd grauia & leuia possunt mouere se. Prima talis est, omnis effectus quando in actu causatur, habet causam in actu, vt patet 2. Physic. tex. com. 37. *Differunt*, inquit, *in tantum quòd operantes quidem, & singulares simul sunt, & non sunt, & quorum sunt causæ, sicut hic medicus, cum hoc, qui fit sanus, & hic ædificator cum ædificato, quæ autem sunt secundùm potentiam non semper*, supplè simul sunt, *& non sunt, corrumpitur enim, & non simul domus, & ædificator*: hæc ille. Et ibi Commentator. *Differentia*, inquit, *inter causas, quæ sunt actu, & quæ sunt potentia est, quoniam quæ sunt actu inueniuntur cum illis, quorum sunt causæ, & deficiunt cum illis: verbi gratia, quoniam iste medicus non est curator in actu, nisi cum hoc curato in actu.* Hæc ille. Hoc idem vult Philosophus, quinto Metaph. capitulo de Causa tex. com. 3. *Differunt*, inquit, *in tantum, quòd agenda quidem, & singularia simul sunt, & non sunt, & ipsa, & quorum causæ, vt hic medens, cum hoc conualescente, & hic ædificator cum hoc ædificio.* Hæc ille. Ex hac auctoritate arguit Doctor descensus grauis est in actu; ergo est aliquid causans in actu, non autem tunc est in actu à remouente prohibens, neque per consequens ab impellente ipsum graue fertur deorsum; patet, quia impellens non continuat semper motum illum, vt patet de proijciente lapidem deorsum; sed benè verum est, quòd in principio motus dum lapis impellitur, ille motus erit fortè velocior in principio; imò impellens non per se mouet deorsum, quia in hoc est quasi remouens prohibens, & tale mouens secundùm Philosophum 8. *Physicorum, tex. comment.* 32. est quasi mouens per accidens, *Sustinens*, inquit, *& prohibens dimouens est sicut mouens, est autem sicut non, vt columnam euellens, aut lapidem remouens, aut è vase aquam.* Secundum accidens enim mouet, sicut repercussa sphęra non à pariete mota est, sed à proijciente. Et Commentator ibi: *Si aliquis*, inquit, *homo aufert columnam sustentantem pondus, tunc ille homo mouebit illud pondus, & cadet illud ponderosum ad inferius per accidens; & similiter quando aufert lapidem positum super vtrem inflatum, ille homo dicitur mouere illum vtrem per accidens, & dicitur mouere per accidens, quia ista potentia est violenta*: hæc ille. Sequitur in litera Doctoris: *Et præter, mouens per accidens oportet dare mouens per se efficiens*, quia omne per accidens habet reduci ad per se, vt patet per Philosophum. 2. Physic. tex. com. 65. *Quoniam*, inquit, *sunt casus, & fortuna causæ eorum, quorum vtique autem intellectus fiet causa, aut natura cum secundùm accidens causa aliqua fiat horum ipsorum; nihil autem secundùm accidens prius est his, quæ sunt per se manifestum est, quòd neque per accidens causa prius est ea, quæ est per se.* hæc ille. Si ergo impellens mouet per accidens lapidem, sequitur quòd talis motus debeat reduci ad aliquam causam per se.

l Sequitur in littera Doctoris. *Nec istud potest esse centrum trahens.* Hic respondet huic obiectioni, scilicet si quis velit assignare causam talis motus esse centrum &c. Dicit quòd hoc non potest esse causa, quia si, per impossibile, nullum graue esset in centro, sed tota terra mota ab eo remanente centro sub sola ratione cētri, vt priùs, adhuc graue naturaliter tenderet ad centrum? quid ergo attrahi? non *vbi* mathematicum; patet, quum vltima superficies corporis locantis nō sit forma actiua. Nec influentia cœli, vt aliqui dicunt, quia influentia cœli quantùm est de se, vniformis est in toto medio, puta in toto aëre, quare ergo aliquod ens naturale mouetur sursum vt leue, & aliquod deorsum, vt graue, cùm sit talis influentia vniformis in toto medio? vel ergo omnia grauia & leuia, vniformiter mouebuntur deorsum, vel omnia sursum cuius contrarium apparet. 12. *Scotus respondet tacitè obiectioni.*

m Sequitur, *nisi poneretur agens particulare determinans*, &c. Vult dicere Doctor si vis dicere, quòd graue actu motum ab agente extrinseco mouet se, id est, quòd ipsum graue, vt actu habet in se motum localem, tunc mouet seipsum secundùm quòd actu illum motum habet ab agente exteriori; & est sensus, quòd si graue mouetur deorsum per spatium vnius miliaris, agens extrinsecum primò incipit mouere ipsum graue causando in ipso motum, tunc ille motus causatus erit principium mouendi ipsum graue per totum spatium. Contra hoc arguit Doctor, quia nihil mouet se vniuocè ad illud, quod habet, id est, quòd ratio formalis producendi aliquid, puta eiusdem speciei specialissimæ non potest producere illud in illo subiecto in quo est: sicut caliditas in igne, & si sit ratio formalis producendi caliditatem in ligno, tamen non est ratio formalis producendi aliam caliditatem in ipso igne: hoc idem dico de generante, quia & si humanitas sit ratio formalis in Francisco producendi aliam humanitatem, puta in Ioanne, non tamen est ratio formalis producēdi aliam humanitatem in Francisco. Si ergo motus localis in graui est ratio formalis producendi alium motum localem in ipso graui, qui est eiusdem speciei specialissimæ cum primo, tunc sequeretur quòd moueret se vniuocè ad id, quod habet: benè potest esse ratio formalis *Nihil mouet se vniuocè.*

producendi aliquid æquiuocè in se, & sic grauitas in corpore graui est huiusmodi. Sequitur ibi: *nec generans*. Deinde dicit quòd causa huius motus non potest assignari ipsum generans, graue, vel leue, quia tale generans potest non esse, graui existente; & per consequens graue potest moueri generante ipsum non existente: modò effectus in actu non est, nisi à causa in actu *ex 2. Phys. tex. c.37.* Et licèt Commentator videatur dicere *in 8. Phys. c.32. circa finem huius commenti* quòd mouentur à generante, vbi sic dicit: *& intendebat declarare ex isto sermone, quòd motus corporum naturalium in hoc loco est in rei veritate ab eo, quod generat ipsa, sicut alia accidentia, quæ inueniuntur generari in re per generationem ipsius. Sent. super disp. 3.4.& 5.* quòd loquitur de agente remoto, quia tale agens generando graue dat graui principium sui motus. Et si Commentator intelligeret, quòd generans graue sit agens propinquum, & immediatum respectu motus grauis, experientia est in contrarium.

Opin. Gothfredi.

14. n *Contra istud.* Hic Doctor improbat hanc responsionem, quia causam manere in effectu in virtute, nihil aliud est, nisi effectum habere *esse* à tali causa: ex quo enim effectus erat in virtute causæ antequam produceretur, ipso producto causa manet in effectu in virtute: & quòd effectus habet *esse* per causam, quæ habebat ipsum in virtute sua; sed causam sic manere in effectu in virtute, non dicit aliquod *esse* in actu in causa: patet, quia effectus potest manere ea non existente, & sic sequitur, quòd graue non potest manere virtute alicuius causæ actu non existentis, cùm effectus non possit esse in actu, nisi à causa in actu.

o *Præterea, illud quod non mouet aliud* &c. Nec est secunda ratio quam facit, probando quòd graue habeat in se principium sui motus, & declaro priùs propositionem illam per exemplum, quia instrumentum, puta serra, non mouet, scilicet scindendo lignum, nisi inquantùm mota ab artifice; igitur talis sectio erit ab eodem agente effectiuè, à quo, & motus serræ, vt patebit *in 4. dist. 1. & 4.* Ex hoc infero propositum, quia graue non mouet leue deorsum sibi alligatum, nisi quia motum ab alio; ergo ab eodem principio erit motus ipsius leuis, & ipsius grauis; sed constat ipsum leue moueri deorsum ratione grauitatis existentis, puta in lapide, cui leue alligatum est; ergo & ipsa grauitas erit ratio mouendi ipsum graue per se. Et Doctor in ista ratione supponit, quod probauit in prima ratione, videlicet quòd graue non moueatur, nec ab impellente, nec ab influentia cæli, nec à centro, nec à generante; ergo si graue mouet leue alligatum, quia motum ab alio, erit ipsum graue priùs motum realiter ab eodẽ, à quo & leue mouetur deorsum.

Exemplum.

p *Posset confirmari illa ratio,* &c. Ista confirmatio stat in hoc, quòd habens potentiam actiuam respectu alicuius formæ potest eam causare in quocumque passo sibi proportionato; patet de igne, qui habet in potentia actiua calorem, & per consequens potest illum causare in quocunq; calefactibili sibi proportionato: cùm ergo graue habeat in potẽtia actiua *vbi* deorsũ, poterit illud causare in passo sibi proportionato; sicut ergo potest causare *vbi* deorsum in leui alligato graui, multò magis poterit causare *vbi* deorsum in ipso graui cùm sit passum receptiuum, & proportionatum respectu talis *vbi*.

Nota diligenter.

15. q *Hoc etiam poterit satis patere.* Hæc ratio est satis bona: & stat in hoc, quia quæro à te, cùm graue quiescat in centro, quæ sit causa ipsius quietis, videlicet quòd quiescat ibi? Si dicis, quòd grauitas, quod vtique verum est, cùm nulla alia causa appareat; Sequitur quòd eadem grauitas erit principium intrinsecum mouendi graue existens extra centrum ad *vbi* in centro, vbi quiescit, & quòd eadem sit causa motus, & quietis: expressè patet à Philosopho 8. Physic. tex. commen. 29.

Si aliquis, inquit, *est causa suiipsius in ambulatione, est etiam causa suiipsius in dimittendo sui ambulationem.* Hæc ille, & hoc secundùm translationem Commentatoris, vbi Commentator sic dicit; *si ignis esset causa in se, per quam posset moueri sine indigentia causæ extrinsecæ, tunc per istam causam posset quiescere sine indigentia causæ extrinsecæ. Res enim in qua est causa, quæ potest moueri sine indigentia causæ extrinsecæ sicut animal in quo est anima, per illam potest quiescere:* hæc ille.

r *Præterea graue impeditum à motu remouet prohibens.* Hæc ratio est satis clara, & stat in hoc; ex quo enim graue positum super aliquod continuum, ratione suæ grauitatis frangit, & dissoluit illud continuum, vt petat centrum, sequitur quòd talis grauitas erit causa talis descensus: patet, quia si est causa fractionis continuè propter descensum ad centrum, multò fortiùs erit causa ipsius descensus.

s *Hoc etiam declarari potest aliter.* Hæc declaratio est satis bona, quia ponendo duo grauia in eadem distantia ad centrum, & in eadem influentia cæli, quorum vnũ sit graue vt 8. (& aliud vt quatuor. Certum est) quod graue, vt 8. (vt experimento patet) velociùs descendit; ergo respectu motus velocioris non videtur posse assignari alia causa, quàm ipsa grauitas in ipso graui. 16.

Item motus naturalis intenditur in fine secundùm Philosophum, &c.

Graue mouet se effectiuè.

t Respondeo tunc ad Philosophum, &c. Et tota ista responsio stat in hoc, quòd habens formam, quæ est principium alicuius formæ vniuocè id est eiusdem speciei cum forma producendi, vel principium alicuius formæ æquiuocè, quæ forma sit alterius speciei à forma producente, talis forma productiua erit ratio formalis produducendi formam æquiuocè, vel vniuocè in quocunque passo sibi proportionato: sed lapis existens sursum est in potentia passiua ad *vbi* deorsum, & grauitas in lapide est principium actiuum æquiuocum respectu talis *vbi*: ergo poterit causare illud in lapide, cùm sit passum sibi debitè approximatum.

Sequitur: *Non enim mouens mouet mobile ad aliquod vbi* &c. & hæc propositio est similis huic propositioni, quæ habetur *dist. 3. primi. q. 7.* scilicet quòd idem potest esse in actu virtuali, & potentia formali, quæ ibi diffusè exposita est. Dicit ergo Doctor quòd mouens aliquod graue ad *vbi A*, causans tale *vbi* in graui non requiritur, quòd habeat ipsum *vbi* formaliter, siue in se; sed requiritur, quòd habeat illud in virtute sua.

An motus sit naturalis.

u *Mobile habet principium intrinsecum passiuum naturaliter inclinans ad motum*: quod patet per definitionem naturæ, 2. Physicorum, tex. commen. 3. *Est*, inquit, *natura principium alicuius, causa mouendi, & quiescendi in eo, in quo est primum, & per se, & non secundum accidens, dico autem non secundùm accidens, cùm fiat vtique ipse sibi*

ſibi aliquis cauſa ſanitatis, cùm ſit medicus, ſed tamen non ſecundùm quòd ſanatur, medicinam habet, ſed accidit eundem medicum eſſe, & ſanari. Vnde & diuiduntur aliquando adinuicem. Hæc ille, & ſic Ariſtoteles intelligit de principio paſſiuo, cùm nihil ſit principium alicui naturaliter mouendi, niſi inquantùm eſt per ſe, & primò in eo, quod mouetur; non eſt autem per ſe, & primò in aliquo, quod mouetur, niſi inquantùm eſt paſſiuum; ergo non eſt aliquid natura, vel principium naturale alicuius, niſi quia eſt principium paſſiuum in moto, id eſt, quòd talis motus non poteſt dici naturalis ex hoc, quòd efficitur ab agente naturali; quia tunc motus violentus poſſet etiam dici naturalis, cùm poſſit fieri ab agente naturali, prout agens naturale diſtinguitur contra agens à propoſito. Sed dicitur naturalis ex hoc, quòd mobile naturaliter inclinatur ad illud: & intelligitur ſic, quòd natura primò, & per ſe prædicatur de principio paſſiuo, quod habet naturalem inclinationem, vel ad formam ſubſtantialem, vt in generatione, vel ad receptionem naturalem motus, & quietis, ſicut patet de graui, quod mouetur ad *vbi* deorſum.

18. Sequitur, *non propter illud principium actiuum mouetur naturaliter*, ſuple ipſum mobile, *ſed propter principium paſſiuum, propter quod ſic mouetur*, ſuple quia tale mobile habet naturalem inclinationem ad recipiendum in ſe talem motum: & hoc eſt, quod ſubdit Philoſophus *in 8. Phyſic. tex com.32.* poſtquam dixit, quòd actus leuis eſt eſſe alicubi, & ſurſum, dicit ipſe, quæritur, quare mouentur in ipſorum loca grauia, & leuia? Et reſpondet ſic, *cauſa autem eſt, quia apta nata ſunt alicubi eſſe, & hoc ex leui & graui eſſe, hoc quidem ſurſum, illud autem deorſum duci.* Hæc ille. Cùm dicit *apta nata*, id eſt habent naturalem inclinationem ad illud.

Quare mouentur in ipſorum loca grauia, & leuia.

Sequitur: *Et hoc modo poſtea ſubdit, quòd habeat principium patiendi, & non faciendi, ſcilicet reſpectu motus inquantum naturalis eſt*, vt patet in fine illius textus, vbi ſic dicit: *Quidem igitur nihil horum*, puta grauium, & leuium *mouet ſeipſum, manifeſtum eſt, ſed motus habet principium non mouendi, neque faciendi, ſed patiendi.* Hæc ille; id eſt, quòd res mota reſpectu motus naturalis in genere huiuſmodi, non habet principium actiuum, ſed tantùm paſſiuum, quia talis motus ideò dicitur naturalis, non quia cauſatur, ſed quia receptiuum habet naturalem inclinationem ad ipſum. Et ſic debet exponi Philoſophus, ſicut etiam videtur exponere Commentator vbi ſuprà c. 32. in fine huius commenti.

Quare motus grauium & leuium dicatur naturalis.

Sequitur. *Et ibi ita in ſolutione huius dubitationis. &c.* De actiuo patet ibi: *Cùm*, inquit, *ſit aër aqua quodammodo potentia, & leue, & cùm aër eſt potentia, cotingit enim per impedimentum non ſurſum eſſe, ſed ſi auferatur impediens agit, & ſemper ſurſum ſit.* Hæc ille. quæ auctoritas expoſita eſt ſuprà. Et de principio paſſiuo patet in fine textus, vbi vult, quòd mobile non habeat principium faciendi, ſed tantùm patiendi eo modo, quo exponit ſuprà. 19.

Ibi. *Quarta ratio ſua de continuo.* Dicit Doctor quòd illa quarta ratio non concludit de quanto, ſiue de continuo inquantùm quantum abſolutè, ſed de continuo, vt etiam dicit Commentator 8. *Phyſic. commen.* 30. *Illa*, inquit, *quæ ſunt conſimilia partium ſimplicium impoſſibile eſt, vt moueant ſe.* Hæc ille: & ſic concedit Doctor, quòd graue hoc modo non mouet ſe, ſicut dicimus de alio continuo quòd non moueat ſe totum ſimul, ſed vna pars mouet aliam, & illa mota mouet aliam; ſicut cùm aër calefit, vna pars calefacta calefacit aliam, & illa aliam, & ſic tandem totus calefit, ſed non eſt ſic de graui, non enim vna pars grauis mouet aliam, nec eſt ratio mouendi ſe, cùm quælibet habeat in ſe grauitatem, totum compoſitum ex omnibus partibus habet in ſe principium mouendi ſe totum.

Quomodo graue non moueat ſe.

Sed obijcies. Hìc Doctor obijcit contra ſe, quia ſi Philoſophus 8. *Phyſic.* probat quòd primus motor ſit tantùm mouens, & non motus, per hoc, quòd omne, quod mouetur ab alio mouetur, vt patet 7. *Phyſic. tex. com.*1. *& inde*, & ſic non eſt proceſſus infinitum in motis ab alio; ergo ſtandum eſt ad vnum motorem, qui tantùm moueat; ſi ergo concederet Ariſtoteles quòd graue moueret ſe, hoc idem poſſet dici de graui, quod dicitur de primo motore, videlicet quod mouet, & non mouetur.

Dico, quòd ſatis habet hoc ex diſtinctione potentiæ. Hìc Doctor dat ſingularem expoſitionem Ariſtotelis quæ expoſitio ſententialiter ſtat in hoc, ſcilicet quòd ſaltem omne aliud à Deo, mouetur ab alio, quo ad actum primum, & ipſo poſito in actu primo, poteſt poſtea mouere ſe ad actum ſecundum; & ſic iſta litera clara eſt, & ſufficit Philoſopho hoc primum, ſcilicet quòd ſit mobile ad actum primum, quia per hoc deuenietur ad aliquid tale ab omnibus iſtis, quod nec in vno motu, nec in quocumque poterit moueri ab alio, ſed erit omnino mouens immobile, & quo ad actum primum, & quo ad actum ſecundum.

S C H O L I V M.

Remiſsiuè ad primum docet quomodo aliquid ſit ſimul in actu & potentia, de quo 1.d.3.q.7. ad 1. pro 2. opin. & 2.d.3.q.8. ad 4. & d.25.qu.1. ad 1. docet etiam ad ſecundum latè, quomodo graue moueat ſe primò, explicando duas primitates totalitatis, & cauſalitatis præciſæ, ſuſtinendo ſubtiliter Philoſophum.

1. AD primum [a] argumentum principale dictum eſt *d.3. primi.* quomodo poteſt aliquid agere in ſe, & reſponſum eſt ibi ad illud argumentum. Quod autem additur pro confirmatione, quòd quædam diuidentia ens ſunt incompoſſibilia in quocunque: igitur & iſta, concedo de iſtis vt ſunt oppoſita. Oppoſita autem ſunt, prout dicunt modos cuiuslibet entis, prout ſcilicet idem eſt ens in potentia antequam actu ſit, & ens in actu, quando iam eſt: & iſto modo nulli eidem conueniunt, nec

q.7. ſoluendo rationes 2. opin. Eſſe in potentia & in actu ſimul quomodo ſtat

nec formaliter, nec etiam denominatiuè: quod scilicet idem dicatur ens denominatum simul ab aliquo in aliquo actu,& ab eodem in potentia. Vt tamen actus accipitur pro principio actiuo,& potentia pro principio passiuo,quæ cadunt infra essentiã cuiuslibet definibilis vel definiti;sic non sunt opposita,nec sic diuidunt ens,nec repugnat alicui eidem.

Actus & potentia quomodo diuidunt. ens?

Ad secundùm argumentum [b] dico primò ad auctoritatem illam 8.Phys.quòd scilicet omne mouens per cognitionem diuiditur in duo, quorum vnum est primò momouens,& aliud est primò motum: & ratio huius est, quia potentia motiua talis mouentis est potentia organica, ita quòd illa requirit non tantùm distinctionẽ inter corpus & animã, sicut inter mouẽs & motum,sed fortè in ipso corpore,in quo virtus organica, requirit partem corporis mouentem distinctam à parte mota non est autem ita necesse de mouente se non organice,quia totum est vniforme quantùm ad actum primum, & totum in potentia quantùm ad actum secundum.

Mouens se organice in duo diuiditur.

13 Sed ad probationem illius propositionis [c], quæ accipitur ex principio 7.Phys. vbi probatur quòd nihil mouet se primò:dico, quòd hoc quod dicit *primò* dupliciter potest accipi. Vno modo potest dici idẽ quòd est *secundùm totum*, & opponitur ei, quòd est *secundùm partem*: & hoc modo accipit Philosophus moueri primò in 5. Phys. vbi distinguit, quòd aliquid mouetur secundùm accidens; aliquid secundùm partem;& aliquid primò & similiter in 6. vbi dicit quòd quiquid mouetur in aliquo tempore, primò mouetur in quolibet illius temporis, & alibi frequenter. Alio [d] modo hoc, quod est *primò* dicit causalitatem præcisam: quomodo accipitur in 1. Poster.in definitione vniuersalis. Dico tunc [e] quòd ratio Aristotelis in principio 7. benè probat quòd nullum corpus mouetur à se primò hac duplici primitate simul: quia si mouetur à se primò, id est, secundùm se totum:igitur motus inest cuilibet parti eius.Cõsequentia tenet per hoc,quòd totum inquantum mouẽs est homogeneum, & moueri est passio homogenea,passio autem homogenea non inest toti primò hac primitate nisi insit cuilibet parti eius:sequitur igitur, quòd si totum mouetur primò hoc modo quòd si pars quiescit, totum quiescit. Accipiendo autem aliam primitatem causalitatis præcisè,si totum mouetur à se primò,non remouetur hoc prędicatum,quod est *moueri ab ipso*, propter hoc, quod remouetur ab aliquo, quod non est ipsum, nec remouetur ab ipso propter id, quod remouetur ab aliquo, quod est est aliquid eius. Si enim triangulus habet tres primò hac primitáte,non solum non remouetur ab eo *habere tres*. si remouetur à quadrangulo qui nihil ést eius,imò etiam non remouetur ab eo propter hoc, quod remouetur à parte trianguli,puta ab hoc angulo,vel illo:igitur & *moueri* non remouebitur à toto, cui primò inest hac primitate, etiam si remoueatur à parte eius, quæ pars non est ipsũ: &ideò si totum mouetur hac primitate primò; non quiescit ad quietem partis, prius autẽ illatũ est hoc de illo quod mouetur primò altera primitate,quiescit ad quietem partis:impossibile igitur est totũ moueri primò vtraque primitate simul,& includit contradictionem, sicut contradictio sequitur:tamen altera primitate præcisè, potest aliquod totum moueri à se primò.

Nilil mouet se primò, explicatur.
Text. 1.
Text. 44.
s.causalitatis præcisæ & secundum quamlibet sui partem

In proposito [f] autem dico quòd graue mouetur à se primò,quia secundùm quamlibet partem, & mouet & mouetur: & cuilibet parti competit, licèt non primò,sed inquantùm est in toto mouere & moueri.

Graue mouet se primò,& qua primitate.

14 Sed nunquid conuenit [g] graui primò moueri deorsum primitate secundo modo dicta? Dico quòd possumus loqui de *moueri* deorsũ in cõmuni:vel de *hoc moueri*, quod cõuenit huic toti graui,vel de parte huius *moueri*,quod cõuenit partibus grauis & dico quòd sicut totũ graue & pars grauis sunt homogenea in grauitate:ita *moueri totale* ꝙ est passio totalis totius,& *moueri partiale*,ꝙ est passio partis, sũt *moueri* eiusdẽ rationis,&sicut *moueri deorsũ naturaliter* in cõmuni inest primò primitate causalitatis pręcisè graui in cõmuni:ita *hoc moueri totale*,inest huic graui totali simili primitate&*hoc moueri partiale*, quod est pars *huius moueri totalis*,inest parti huius grauis simili primitate: nõ ergo hoc totum homogeneum graue mouetur à se primò,ita quòd *moueri*, vt est cõmune sibi:cuilibet parti eius insit sibi primò secundùm hanc primitatẽ:&quia tunc nõ remouetur à toto, et si remoueretur à parte.Hoc autem est falsum propter aliam primitatem necessariò concurrentem cum ista, si ista ponatur in subiecto homogeneo respectu passionis homogeneæ. Tamen graue [h] etiam hac primitate causalitatis,videlicet præcisæ,mouetur hac motione:& verum est, quòd hæc motio totalis non remoueretur à totali graui,propter hoc quòd remoueretur hæc motio totalis àquocunque

Philosophi rationes esse Sophisticas, putat Greg. d. 6. 1.q.3.
An graue mouetur. primò primitate causalitatis præcisæ.

mouetur hac motione totali: nec propter hoc remouetur hæc motio totalis ab hoc graui totali.

15. Sed obiicies, quòd saltem remouetur à toto graui motio totalis, si à parte eius remoueatur motio partialis: ergo motio totalis non inest toti primò causalitate præcisa, vel primitate causalitatis præcisæ: quia si sic inesset, nullo modo remoueretur ab ipso propter remotionem alicuius alterius prædicati ab eo, quod non est ipsum.

Respõdeo & dico, quòd hoc totale graue inquantùm est tale homogeneum, est ex partibus similibus, & partes istæ sunt priores aliquo modo ipso toto: ita quòd destructis istis in ratione partium, non manet totum, ita dico, quòd non est inconueniens, quòd eis insint suæ passiones, vt motiones partiales, & quodammodò priùs quàm motio totalis conueniat ipsi toti: quia & motio totalis componitur ex partium motionibus partialibus, sicut totum graue ex partibus grauis: & tunc nego hanc propositionem assumptam. Quod conuenit alicui primò, id est, secundùm causalitatem præcisam, non remouetur ab eo, quia aliquid quod non est illud prædicatum, remouetur ab aliquo, quod non est ipsum subiectum. Hæc enim propositio est falsa vniuersaliter, vbi subiectum habet subiectum prius, & passio passionem priorem: tunc enim ad remotionem prioris passionis à priori subiecto, sequitur passionem posteriorem remoueri à posteriori subiecto: præcisè ergo probat ratio Aristotelis quòd totum non mouetur à se primò, hoc est, quòd *moueri*, quod est passio homogenea non inest toti homogeneo primò, hoc est secundùm causalitatem præcisam, inquantùm illa passio accipitur vt homogenea, hoc est, vt eiusdem rationis toti quanto, & parti quanti: quia sic non remoueretur à toto, licèt remoueretur à parte, quod falsum est propter primitatem totalitatis: quæ infertur hîc ex ratione causalitatis præcisæ: tamen non probat quin totum potest moueri à se primo, loquendo de illa motione totali, cuius partes sunt motiones partium, & de primitate causalitatis præcisæ: & cum hoc stat, quòd moueatur primò alia primitate, scilicet totalitatis accipiẽdo *moueri* in communi, prout scilicet conuenit toti, & cuilibet parti totius: ita quòd alio modo oportet accipere prædicatum, quod debet inesse toti hac primitate & illa.

COMMENTARIVS.

1. *Actus, & potentia sunt opposita.*

a AD *primum argumentum principale.* Dicit Doct. quòd aliquid est in actu virtuali, & potentia formali, vt patet *in primo distin.* 3. *q.*7. Et ad confirmationem dicit, quòd actus, & potentia, vt sunt opposita, accipitur potentia obiectiuè: & sic conceditur esse impossibile annexum simul actu existere, & esse in potentia ad actum existendi. Sed potentia subiectiua, & actus non repugnant: nam Franciscus est in actuali existentia, & cum hoc est in potentia subiectiua, siue receptiua ad albedinem; nam actus & potentia primo modo non possunt dici de aliquo eodem, neque per se, neque denominatiuè: per se, vt Antichristus simul non est in actu, & potentia obiectiua. Denominatiuè, vt Franciscus non potest simul denominari albus ab abledine in actu, & potentia ad ipsam; impossibile enim est, quòd simul sit in actu albus, vt in potentia ad eandem albedinem, vt tamen *actus* accipitur pro principio actiuo, & *potentia* pro principio passiuo, quæ cadunt infra essentiam cuiuslibet definibilis, vel definiti, sic non sunt opposita; nec sic diuidunt ens, hæc repugnant alicui eidem: & quod dicit, quòd *actiuum, & passiuum cadunt infra essentiam cuiuslibet definibilis*, &c. debet fortè intelligi de definibili primò, & per se, cuiusmodi est sola substantia, vt patet per Philosophum 7. *Metaph.* tex. com. 19. *Quod quidem igitur est definitio, quæ quidem ipsius quid erat esse ratio, & quid erat esse, aut solùm substantiarum est, & maximè, & primum, & simpliciter palam*: hæc ille, & ibi Commentator: *Declaratum est*, inquit, *ex hoc sermone, quòd definitio simpliciter est sermo, qui significat quiditatem rei, & quòd quiditas non inuenitur, nisi in substantiis tãtũ, aut magis in substantiis, & modo priori, & simpliciori.* Hęc ille. Cũ ergo definitio detur per genus, & differentiam, videtur quòd definibile sit aliquid habens locum materiæ, cuius est pati, & est aliquod habens locum formæ, cuius est agere. Quicquid sit de hoc, videlicet cur differentia posita in definito sit de numero actiuorũ, aliàs habet videri. *Quid sit definitio simpliciter.*

b *Ad secundum argumentum* dicit Doctor quòd auctoritas Philosophi, 8. *Physic. commen.* 30. intelligitur de mouente, & moto per cognitionem, quia potentia motiua, quæ est organica, & per consequens constituta ex anima, & tali organo, sicut de potentia visiua dictum est *in primo distin.* 3. *q.*6. requirit non tantùm distinctionem animæ, & corporis, sicut inter mouens, & motum; sed fortè in ipso corpore, in quo est virtus organica, requirit partem corporis mouentem, distinctam à parte mota; sed non est sic de mouente se non organicè, quia est totum vniformè quantùm ad actum primum, & totum in potentia, quantùm ad actum secundum. Exemplum de lapide, tenendo quòd grauitas lapidis sit principium mouendi, talis grauitas est vniformiter in toto lapide, quia totus lapis est grauis; & similiter tota substantia lapidis est tota in potentia ad *vbi* deorsum. De isto autem motu organico, & de eius differentia à motu non organico, vide Doctorem *in quarto dist.* 49. *q.* 14. 2.

c Ibi. *Sed ad probationem illius propositionis,* 3.

Hic

Quomodo nihil mouet se primò. Hîc primò exponit quomodò accipiatur ly *primò*, & licèt aliqualiter expositum sit in primo, *dist.19.q.2.* Hîc tamē prolixiùs exponit, & primò dicit, quòd aliquid mouetur primò accipiendo ly *primò* pro eo, quod est *secundùm se totum*, & tunc illud dicitur moueri primò, quod mouetur secundùm omnem partem sui; & tunc ly *primò* opponitur ei, quod est moueri secundùm partem, sicut dicimus, quòd homo mouetur, quia aliqua pars principalis mouetur; & similiter dicimus, quòd homo est crispus, quia aliqua pars eius est crispa. Et sic Aristoteles accipit *primo moueri*, scilicet secundùm se totum, in quinto Phys. *tex.com.primi*, vbi distinguit, quòd aliquid mouetur secundùm accidens, aliquid secundùm partem, & aliquid primò, *Transmutatur*, inquit, *transmutans omne, aliquid quidem secundùm accidēs, vt cùm dicimus musicum ambulare, quoniam cui accidit musicum hoc ambulat, hoc autem in aliquid huius mutari simpliciter dicitur mutari, vt quæcumque dicuntur secundùm partes: sanatur enim corpus, quia oculus, aut thorax, hæc autem partes totius corporis sunt. Est autem etiam aliquid quod neque secundùm accidens mouetur, neque in eo, quod aliquid ipsius, sed in eo, quòd ipsum mouetur primò. Et hoc est secundùm seipsum mobile.* Hæc ille. Sequitur, *& similiter in 6.Phys. In quo*, inquit, *primò mutatum est, quod mutatum est necesse est atomum esse. Dico autem primum, quod non per alterum, aliquid ipsius esse huiusmodi sic.* Hæc ille: & vide ibi Commentatorem diffusè. *Aliquid mouetur multis modis.*

4. d Sequitur. *Alio modo, hoc quòd est primò dicit causalitatem præcisam, quomodo accipitur in primo Poste.t.c.11. Vniuersale*, inquit, *dico, quod cùm de omni sit, & per se est secundùm quod ipsum est, per se autem, & secundùm quod ipsum est idem est*, & parùm infrà. *Vniuersale autem est: tunc quod cum in quolibet, & primò demonstratur.* Accipit ergo hîc Doctor *primò*, vt dicit causalitatem præcisam, sicut dicimus, quòd homo est primò risibilis, id est quòd ipse homo est causa præcisa, & adæquata, quia sit risibilis, & non pars hominis, puta corpus, vel anima. Et differentia istorū stat in hoc, quia quod conuenit alicui primò secundo modo, si remouetur à quolibet alio, quod non est ipsum, vel etiam à qualibet parte ipsius adhuc conuenit sibi; nam si risibile remouetur ab asino, a Francisco, ab anima, à corpore, adhuc hæc erit vera, *homo est risibilis*. Similiter patet de *habere tres* respectu trianguli. Illud verò quod conuenit alicui primò accipiēdo ly *primò* primo modo, si remouetur ab aliqua eius parte statim remouetur ab ipso, cui dicitur primò cōuenire. Dicimus, enim quòd aliquod graue mouetur primò secundùm se totum .i. secundùm omnem partem; si ergo motus remouetur ab vna eius parte, falsum erit dicere, quòd ipsum graue moueatur primò secundùm se totum: quod patet, quia non secundùm omnes partes. *Quomodo accipiatur primò.*

5. *Nota.* e *Dico tunc, quòd ratio Aristotelis* Dicit quòd ratio Arist. benè probat, quòd nullum corpus mouetur à se primò, hac duplici primitate simul, quia tunc simul quiesceret, & non quiesceret. Patet, accipiendo graue, quod dicatur *A*, habens decē partes, si mouetur primò, accipiendo *primò* secundo modo, tunc remoto ipso *moueri* ab omnibus eius partibus, adhuc *A* mouetur, vt suprà patuit. Si etiā hoc mouetur primò, accipiendo *primò* primo modo, id est secundùm omnes partes, tunc vna parte quiescente non conuenit sibi *moueri primò* isto primo modo; ergo simul quiesceret, & non quiesceret, quod est impossibile. Non quiesceret enim si moueretur primò, accipiendo *primò* secundo modo, etiam omnibus partibus quiescentibus; & ex alia parte quiesceret ad quietem vnius partis, accipiendo *primò* primo modo, & hoc est, quod dicit in ista litera.

f Ibi. *In proposito autem dico, quod graue mouetur.* Vult dicere Doctor quòd graue mouetur primò accipiendo *primò* primo modo, sic quòd secundùm quamlibet partem mouet, & mouetur, & cuilibet parti competit, licèt non primò, sed inquantùm est in toto, id est, quòd quælibet pars quantumcunque minima ipsius grauis mouet, & mouetur, prout est existens in toto, quia si daretur aliqua minima pars grauis separata, quāuis esset diuisibilis in plures partes, non tamen possit mouere, vt suprà patuit in q. præcedenti de minimo sensibili. *Quomodo graue moueatur à se primò.*

g *Sed numquid conuenit graui.* Dicit Doctor quòd accipiēdo *graue* in communi, est causa præcisa ipsius *moueri deorsum* in communi, & sic moueri deorsū in communi cōuenit sibi primò, accipiendo *primò* secūdo modo; patet, quia si *moueri* in communi remoueatur à quolibet inferiori ipsius *grauis*, vel à qualibet parte essentiali ipsius adhuc ista erit vera, *graue potest moueri deorsum*, quia grauitas est præcisa causa quare hoc prædicatum insit sibi: & similiter accipiendo *hoc graue*, puta lapidem bipedalem, conuenit sibi *hoc moueri* primò, quia hoc graue est causa præcisa *huius moueri*, sicut dicimus, quòd hoc risibile primò conuenit Francisco, quia Franciscus est causa præcisa, quare hoc risibile insit sibi. Si etiam accipiatur aliqua pars ipsius grauis bipedalis, puta pars semipedalis erit causa præcisa *huius moueri* competentis sibi, ita quòd *hoc moueri* particularis, primò conuenit illi parti. Et quod dicit infrà. *Non ergo totum homogeneum graue mouetur à se primò*, vt est commune sibi, & cuilibet, *ita quod moueri, vt est commune sibi*, &c. Dicit Doctor quòd accipiendo graue, puta pedale, quod est quoddam homogeneum, quia sicut totum graue, ita & quælibet pars eius; graue non mouetur primò, loquendo de primitate secundo modo, quia si sic, tunc remoto motu à qualibet parte eius, adhuc moueretur primò, quòd est falsum, propter aliam primitatem competentem sibi, quia ipsum graue singulare non potest moueri primò, nisi quælibet eius pars moueatur, cùm *moueri* totius, & *moueri* partium sint homogenea, quia eiusdem rationis, sed non sic est de isto homine, si remoueatur risibilitas à partibus integralibus, vt patet. 6. *Nota.*

h Sequitur. *Tamen graue hoc, primitate causalitatis.* Dicit, quòd accipiendo *moueri primo*, quod est *moueri* totale, conuenit ipsi graui, vt graue est causa præcisa illius, & etiam competeret sibi si remoueretur à qualibet parte eius. Et nota benè, quod nunc dicit Doctor quòd si *moueri* remoueretur simpliciter à partibus, adhuc competeret sibi, quia hoc est impossibile; sed accipiendo sic, quòd *moueri totale* si remoueretur à partibus imò de facto remouetur, adhuc sibi competeret, quia hoc est verum, scilicet quòd graue primò mouetur, loquendo de motu totali præcisè competenti ipsi graui, & tamen hæc est falsa, quòd pars moueatur motu totali, quia pars mouetur tantùm motu partiali. *Nota.*

i *Sed obiicies, quòd saltem remouetur à toto,*&c. Dicit Doctor si graue pedale potest moueri primò hac secunda primitate, vt dicis; ergo remoto motu ab aliqua parte eius, loquendo de motu partiali, adhuc poterit moueri primò, quod est falsum:

Respondeo, & dico, quòd hoc totale graue, &c. Tota vis huius literæ stat in ista propositione; *sed quod conuenit alicui primò, ista secunda primitate, non remouetur ab eo si remoueatur à parte.* Hæc propositio sic est exponenda, si subiectum est causa præcisa, & adæquata, puta *A*, & ipsū *A* passio non integratur ex pluribus, sicut dicimus, quòd homo est causa præcisa, & adæquata risibilitatis, & ipsa risibilitas non integratur ex pluribus risibilitatibus, vel ex pluribus partibus risibilitatis; hoc modo, quod conuenit alicui primò, non remouetur ab eo, si remoueatur à partibus. Si verò subiectum dicitur causa ipsius præcisa, non ex sua ratione formali: sed quia integratur ex pluribus partibus, ita quòd quælibet pars ibi concurrit, vt causa partialis ad ipsum *A*, integratum ex pluribus, tunc non sequitur, quòd si *A* conuenit alicui primò, quòd ipso remoto ab aliqua parte ipsius subiecti, quòd adhuc competat sibi, & sic est in proposito, quia cùm dico, quòd graue pedale est causa præcisa motus localis, ipsum graue pedale sic integratur ex partibus suis homogeneis, quòd quælibet pars concurrit partialiter ad ipsum *moueri*, & ipse motus: qui conuenit primò, integratur ex motibus partialibus causatis ex subiectis partialibus: ideò non sequitur; quòd si moueri competat primò graui pedali, quòd adhuc sibi posset competere, si remoueretur à partibus,

---

QVÆSTIO XI.

Vtrùm Angelus possit moueri in instanti?

Alensis 2.*p.q.*35.*m.*3. D.Bonau.1.*d.*37.2.*p.art.*2.*quæst.*3.Ric.*a.*3.*q.*3.Albert.*art.*23.& 24. D.Thom.1.*p.q.*53.*art.*3.Henr.*quodl.*13.*quæst.*17.Maior *hic quæst.*12.Vasq.1.*p.d.*197.Mayron.2.*d.*3.*quæst.*13.

Arg.1. Tex.29. & 90. in simili

QVOD non, quia tunc maior virtus potest moueri in minori quàm in instanti. Probatio consequentiæ: ita enim arguit Philosophus 6. Physi. quod si maior virtus mouet in tempore, & maxima virtus mouet in instanti. 1.

Ratio ad opp.

Contrà, aliqui motus ab aliquibus corporibus mouentibus sunt in instanti, vt illuminatio medij; igitur & motus Angeli multò fortiùs potest esse in instanti, quia maior est virtus mouentis, & minor resistentia medij.

SCHOLIVM.

Sententiam D. Thom. asserentis Angelum moueri in instanti temporis discreti impugnat Doctor. inferendo grauia absurda, secundò, refutat positionem Henrici, de qua supr. q.4. vbi de tempore discreto.

Opinio D. Tho. 1. p. q.53. art.3. cor. & ad 3. & quodl. 9. art.9. & quodl. 11. q.4. Opi. Hen. quodl. 13. quæst.7. & quodl.12. quæst.8. supr. q.4. Ait enim quod quiescit per tempus in vno termino, non posse in vltimo instanti eius esse in altero termino.

HIc dicitur, quòd Angelus potest moueri in instanti: sed non temporis continui, sed discreti, quod probatur: quære in Thoma. Alius Doctor dicit de isto tempore discreto. Quære. 2.

Contra primam positionem arguo. Videtur enim contradicere sibiipsi: videtur enim Angelum ponere esse in loco per operationem: & si intelligat de operatione transeunte in corpus illa operatio erit in tempore communi, vel in instanti temporis communis: si autem intelligat de operatione immanente, scilicet intellectione, & volitione, illa patet ex dictis priùs in materia de æuo: nec est in tempore nostro communi, nec in alio, sed in æuo secundùm eum, igitur, &c.

Præterea, ratio sua non videtur concludere, quia tunc sequeretur, quòd in vltimo instanti prolationis verborum in consecratione, esset ibi vera forma panis, quæ præfuit in toto tempore illius prolationis: similiter cùm aër quieuit in esse tenebroso per totum tempus, sequeretur, quòd in vltimo instanti illuminationis illius aëris tenebrosi, aër esset tenebrosus: & ita sequeretur quòd illuminatio non fieret in instanti: Et si dicas, quòd ista illuminatio est terminus motus localis, quo Sol fit præsēs medio: contrà, ponatur Sol creatus de nouo, & medium præexistens: modò etiam licèt cum *vbi* terminante motum localem concurrat illuminatio medij à Sole sic factæ præsente: tamen ista illuminatio non est per se terminus motus localis, sed aliquod *vbi* acquisitum ipsi Soli: nec etiam potest per hoc euadi quin aër quieuerit sub *esse* tenebroso vsque ad hoc instans.

Secundùm D. Thom. Angelus esset immobilis in tempore. Præterea, si oportet Angelum in quocunque tempore quiescentem, in vltimo instanti illius temporis immutatum esse in eodem *vbi*: igitur nunquam mutatur, nec in tempore continuo, nec in tempore discreto. Probatio consequentiæ, accipio aliquam partem temporis, cum qua quiescit: & per consequens cum vltimo illius immutatus est: si etiam in aliquo instanti temporis discreti debeat moueri localiter, quæro, aut illud est immediatum instans nostro instanti terminanti tempus quietis, aut mediatum? Si mediatum, ergo inter instans nostrum, in quo fuit Angelus immutatus, & hoc instans est tempus medium, in quo etiam quiesceret Angelus: ergo & in illo & cum illo vltimo instanti illius temporis immutatus erit; & ita in illo instanti mediato, in quo ponebatur mutari, non mutatur: si autem est instans immediatum: quæro quid correspondet ei in tempore nostro? si instans, igitur instans in tempore nostro est immediatum instanti: igitur tempus nostrum est discretum: si tempus, igitur in illo instanti non mutatur Angelus instantaneè: quia illud instans per te coëxistit parti temporis nostri, in qua, vel cum qua potest continuè moueri, vel quiescere.

Henr. Propter istud argumentum forte, ponit secunda positio, quòd inter duo instantia temporis discreti cadit quasi quies media ipsius Angeli cum parte media temporis nostri. 4.

q. 4. huius dist. ad 2. Sed contra illam secundam positionem probatum est suprà, quòd non est necesse operationem Angeli durare cùm instantibus temporis nostri: igitur nec illa duratio erit ratio quietis in termino transitus subiti: quare etiam necesse erit ponere Angelum post transitum subitum quiescere; non videtur aliqua ratio, sed tantùm fuga, ne ponatur tempus nostrum discretum ex hoc, quòd ponitur talis transitus eius in discreto tempore.

Præterea, quod ponit, quòd in tali *nunc* potest mutari; ita quòd simul habeat plura *vbi* æqualia, inter quæ non erit ordo nisi tantùm naturæ, vel imaginatione, non autem duratione; videtur impossibile, quòd Angelus virtute sua naturali habeat in vno instanti temporis nostri, & sui plura *vbi* sibi æqualia; & hoc declarat exemplum de graui, quod ipsi adducunt ad propositum.

ADDITIO. *Henricus quodlibeto 13. quæst. 7. imaginatur tale exemplum ad propositum suum de motu Angeli, vtpote si graue descenderet iuxta aliquem murum, vbi nullam resistentiam haberet plus quàm in vacuo; vel ponatur, quòd spatium sit vacuum, & imaginatur ibi tria* vbi *sibi æqualia, vt A. B. C. non priùs inquit erit in A. quàm in B. nec in B. quàm in C. nisi secundùm imaginationem, non autem secundùm rem, seu durationem.*

Si enim vacuum posset cedere corpori ibi posito, & ita esse motus in vacuo: non esset intelligibile, quòd graue esset in pluribus *vbi*, sibi æqualibus: sed priùs in vno *vbi* quam in alio *vbi*, & prius in priori *vbi* quam in posteriori, & priùs duratione vna pars grauis esset in spatio quàm alia pars.

Quod etiam ipse adducit de corpore, quod pertransit infinita *vbi* in tempore finito, propter hoc, quòd non est nisi in potentia in illis *vbi*, benè concludit, quòd tempus Angeli benè potest esse ex partibus finitis eiusdem quantitatis, & tamen in illo tempore potest pertransire spatium infinitum: sed non includit, quòd in vno instanti possit pertransire tantùm spatium, imò concludit oppositum, corpus enim ita pertransit totum spatium in aliquo tempore, quòd in alia, & alia parte temporis pertransit aliam, & aliam partem spatij.

COMMENTARIVS.

1. *Opinio Diui Thomæ.* a HIc dicitur. Hæc est opinio Thomæ *in 1. pa. sum. quæst. 13. ar. 3.* vbi sic dicit: Motus localis Angeli potest esse continuus, & non continuus, & sic potest mensurari tempore continuo, & tempore discreto. Continuitas enim temporis est ex continuitate motus, sed istud tempus, siue sit tempus continuum, siue non, non est idem cum tempore, quod mensurat motum cæli, & quo mensurantur omnia temporalia, quæ habent mutabilitatem ex motu cæli. Motus enim Angeli non dependet ex motu cœli: & respondédo ad tertium argumentum sic dicit, tempus autem motus Angeli potest esse non continuum, & sic Angelus in vno instanti potest esse in vno loco, & in alio instanti in alio loco, nullo tempore intermedio existente. Si autem tempus motus Angeli sit continuum, Angelus in toto tempore præcedenti vltimum *nunc* variatur per infinita loca, sicut ipse ponit in art. 2.

Dicit etiam aliam conclusionem in corpore quæstionis quòd non est possibile, vt aliquid in toto tempore præcedente quiescat in vno termino, & posteà in vltimo instanti illius temporis sit in alio termino.

b *Alius Doctor dicit de isto tēpore discreto*, & est Henricus *quol. 13. q. 7.* qui vult, quòd Angelus possit

sit moueri,& in instanti temporis continui, & in instanti temporis discreti, vult enim Henricus (vt suprà patuit) quòd inter duo instantia temporis discreti, cadat quasi quies media ipsius Angeli cum parte media temporis nostri, idest, quòd instanti temporis discreti coëxistunt instantia temporis nostri;& sicut inter duo instantia temporis nostri cadit tempus medium, ita vult, quòd inter instantia temporis discr ti, cadat quies media coëxistens tempori nostro medio:& hoc ideò posuit, quia si instantia temporis discreti, quæ correspondent instantibus temporis nostri, essent omnino immediata, sequeretur quòd sicut tempus discretum diceretur discretum, quia componeretur ex huiusmodi instantibus sibi immediantibus, quòd etiam tempus nostrum esset discretum, quia instantia essent sibi immediata.

4. *Scotus improbat opinionem Hen.* Doctor arguit contrà ibi: *Sed contra illam secundam positionem.* Ex quo enim Henricus vult, quòd vna operatio Angeli mensuretur vno *nunc* temporis discreti, & vult ibi; quòd illud *nunc* coëxistat de necessitate pluribus instantibus temporis nostri, & per consequens pluribus partibus temporis nostri, cùm inter quæcunque duo instantia sit tempus medium. Vult etiam Henricus quòd illa duratio operationis sit ratio quietis in termino transitus subiti.

Contra arguit Doctor, quia ex quo probatum est suprà, *scilicet dist. 2. quæst. 4. art. 1. huius secundi*, quòd vna intellectio Angeli potest tantùm durare per instans, ita quòd coëxistat tantùm vni instanti temporis nostri; ergo illa duratio non erit ratio quietis in termino transitus subiti. Sequitur: *quare etiam necesse erit ponere Angelum post transitum subitum quiescere, non videtur aliqua ratio*, quia dixit Henricus quòd quando Angelus transit subitò de loco *A*, ad locum *B*, non potest transire de loco *B*, ad locum *C*, nisi quiescat priùs in ipso *B*, & dicit Doctor quòd non videtur ista necessitas, sed tantùm fuga.

Quod etiam ipse adducit de corpore, quod pertransit infinita vbi in tempore finito, propter hoc, quòd non est nisi in potentia in illis vbi. Si enim corpus pedale mouetur per spatium bipedale, certum est quòd pertransit infinita *vbi* in tempore finiio, puta in medietate horæ: ergo à fortiori videtur quòd Angelus possit pertransire illud spatium in aliquo instanti, vt arguit Henricus Dicit Doctor ibi: *Benè concludit, quòd tempus Angeli potest esse ex partibus finitis eiusdem quantitatis*, puta quòd sit tempus vnius diei, tunc tale tempus erit compositum ex 24. horis, quæ sunt partes eiusdem quantitatis, licèt omnes partes illæ sint diuisibiles in infinitum, & in illo tempore potest pertransire spatium infinitum, non in actu, sed in potentia: puta, quòd in illo tempore potest pertransire spatium vnius milliaris, quod spatium licèt actu sit finitum: est tamen diuisibile in partes infinitas, & sic est infinitum in potentia.

5. *Improbat opin. D. Thomæ.* Improbata opinione Henrici, restat nunc improbare opinionem Thomæ vbi Doctor contra duo principaliter arguit. Primò contra hoc, quod dicit Angelum moueri in instanti temporis discreti:& secundò contra hoc, quòd dicit, quòd est necesse Angelum quiescentem in aliquo loco per aliquod tempus etiam quiescere in vltimo instanti illius temporis, & post instans quietis mouetur in instanti ad alium locum.

Contra primum arguit: *Contra primam positionem arguo*, &c. Si Angelus moueretur in instanti temporis discreti, tunc contradiceret sibimet, quia ex quo Angelus per ipsum est in loco per operationem, vt tenet *in prima parte sum. quæst. 52. art. 1. & 2.* puta per motionem alicuius corporis, & cùm illa motio mensuretur tempore, vel instanti temporis nostri, sequitur quòd motio, qua mouet se localiter mensuretur eodem modo, cùm istæ motiones sint locales, & eiusdem rationis, & sic sibi contradiceret. Et licèt Thomas *in prima parte sum. quæst. 53. art. 3. in corpore quæst.* sic dicat tempus, siue sit continuum, siue non, scilicet quo mensuratur motus localis Angeli, non est idem cum tempore, quod mensurat motum cæli, &c. tamen quia motus localis quo aliquod corpus mouetur ab Angelo, videtur simpliciter esse idem, vel saltem eiusdem rationis cum motu locali, quo Angelus mouetur, cùm ipse non sit in loco, nec localiter moueatur, nisi per operationem transeuntem: cùm ergo tempus, quo mensuratur motus localis corporis moti ab Angelo, mensuretur tempore nostro continuo, videtur quòd etiam motus localis ipsius Angeli mensuretur tempore nostro continuo.

Sequitur: *Si autem intelligat de operatione immanente*, vt suprà patuit *præsenti dist. quæst. 4.* Hic 6. *Opinio vera D. Thomæ.*
tamen aduerte, quòd Thomas expressè vult *in prima parte sum. quæst. 10. art. 5. respondeo ad primum arg. principale*, quòd huiusmodi operationes mensurentur tempore, vnde sic ait: *Ad primum dicendum, quòd creaturæ spirituales quantùm ad affectiones, & intelligentias, in quibus est successio, mensurantur tempore; quantùm verò ad eorum esse naturale mensurantur æuo; sed quantùm ad visionem gloriæ participant æternitatem:* hæc ille: nisi forte ipse Thomas in alio loco dicat ipsas mensurari æuo. Sed quicquid sit de hoc, parum refert, quia concedit quòd Angeli sunt in loco per operationem transeuntem, & non immanentem, & ex hoc reducit Thomam ad contradictionem.

Præterea ratio sua non videtur concludere. Hic Doctor arguit contra secundum principale, probando quòd non sit necesse quiescens per horam, etiam quiescere in vltimo instanti illius horæ, si debeat moueri, ita quòd si Angelus quieuerit per totam horam in vltimo instanti illius horæ non poterit moueri: sed oportet illum quiescere in vltimo instanti. Contra hoc arguit Doctor, quia si sic, opus esset quiescere in vltimo instanti, tunc substantia panis quiescente sub accidentibus in vltimo instanti prolationis verborum, & cùm in illo instanti, sit etiam ibi corpus Christi (vt probatum est in quarto, in materia de Eucharistia) simul esset panis, & corpus Christi, quod est falsum:& ideò Doctor dicit in quarto *vbi suprà*, quòd in vltimo instanti, quo panis desinit esse sub accidentibus, in eodem corpus Christi incipit esse sub illis accidentibus.

Similiter cùm aër quieuit in esse tenebroso. 7.
Hic Doctor deducit ad aliud inconueniens, scilicet quòd illuminatio aëris non fuerit in instanti, imò sequeretur, quòd aër simul esset sub tenebra, & sub luce, puta si aër sit tenebrosus per totam noctem, & quiescit sub illa tenebra per totam noctem, & etiam in vltimo instanti illius, tunc alterum duorum sequeretur, vel quòd illuminaretur in tempore immediato ad

ad vltimum instans noctis; vel si illuminaretur in instanti, aut in instāti immediato ad vltimū instās noctis; & sic instans esset immediatum instanti, quod est contra Philosophū 6. Phy. t. com. 4. Si verò illuminaretur in vltimo instanti, ergo aër simul esset lucidus, & tenebrosus: non autem dicimus, quod aër quiescit sub tenebra per aliquod tempus, & in vltimo instanti illius temporis in quo causatur lux desinit esse tenebra, ita quòd non datur vltimum instans sui *esse*.

Non datur vltimum instans sui esse.

Etsi dicas, quòd ista illuminatio est terminus motus localis, quo Sol fit præsens medio: & cùm motus localis fiat in tempore, ideò talis illuminatio fit in tempore, & sic non esset inconueniens aërem quiescere sub tenebra in vltimo instanti noctis.

Contrà, ponatur Sol creatus de nouo. Hîc Doctor instat sic, quia si ponatur, nunc medium dispositum, quod quiescat sub tenebra per totam noctem, & in vltimo instanti illius noctis creetur Sol optimè dispositus circa tale medium: certum est quòd in eodem instanti illuminabit medium, & sic non oportet recurrere ad motum Solis localem, ponendo quòd creetur præsens medio in instanti vltimo.

Modò etiam licèt cum vbi *terminante motum localem.* Hîc Doctor adhuc improbat illam responsionem, in qua dicitur, quòd illuminatio est terminus motus localis, quia terminus motus localis Solis est aliquod *vbi* de nouo acquisitum, sed illuminatio medij, quæ sequitur ad motum localem Solis, nō est aliquod *vbi*, vt patet; ergo nō est per se terminus motus localis, sed magis ipsa illuminatio dicitur terminus alterationis; quia aër alteratur recipiendo nouam illuminationem.

8. *Illuminatio est terminus alterationis*

Præterea si oportet Angelum, vbi dicit in ista litera, quòd si oportet ipsum Angelum quiescentem in aliquo loco, puta per horam, quiescere in vltimo instanti illius horæ, & immediatè post illud instans moueri localiter, sequitur quòd nullo modo possit moueri, nec in tempore continuo, nec in tempore discreto, quia aut moueretur in instanti mediato vltimo instanti quietis, aut in instanti immediato: non mediato, quia tunc inter duo instantia esset tempus discretum, correspondens tempori nostro, & opus esset ipsum quiescere per illud tempus: quod patet, quia tu dicis, quòd tantùm mouetur in instanti mediato; ergo in tempore immediato quiescit: & ex alia parte dicis, quòd quando quiescit in aliquo tempore, oportet ipsum quiescere in vltimo instanti illius temporis: vltimum autem instans istius temporis discreti immediati est hoc instans mediatum, & sic opus esset ipsum quiescere in instanti, & nunquam moueri: si ergo opus esset quiescere per totum tempus, & in vltimo instanti illius, & in instanti mediato moueri, nunquam posset moueri, nec in tempore nostro, nec in instanti temporis nostri. Si autem illud instans est immediatum, aut correspondet instanti temporis nostri, & sic instantia temporis nostri erunt immediata; si autem tempus nostrum correspondet illi instanti immediato: ergo sequitur quòd Angelus non possit moueri instantaneè, quia illud instans per te, coëxistit parti temporis nostri, in qua, vel cum qua potest continuè moueri, vel quiescere.

Has tamen instantias, quas facit Doctor contra Thomam, videlicet contra secundum eiusdem dictum, quidam nouus expositor *in prima parte Sancti Tho. quæst. 53. art. 3.* nititur soluere. Primò præmittit aliqua, & secundò respondet ad instantias. Quantùm ad primum sic dicit: Sciendum est igitur, quòd in toto tempore dupliciter distribui potest, primò in partes tantùm, vt idem sit dicere in toto aliquo tempore, & in qualibet parte illius temporis. Secundò in partes, & in quocunque illius sunt. Et sic idem est dicere, in toto aliquo tempore, & in qualibet parte, & in quolibet instanti illius. Et quamuis vtroque modo propositio sit in vsu, in proposito tamen in primo sensu à Philosophis, & Theologis intelligitur. Alioquin esset implicatio in adiecto dicere cùm ex aqua fit ignis, in toto illo tempore est aqua, & in vltimo instanti est ignis. Et in hoc sensu constat primam opinionem dixisse, quòd Angelus in toto aliquo tempore quiescit, & in vltimo illius instanti nouum locum acquirit. Et quoniam realiter, & non aparenter S. Thom. intendit sibi contradicere, idcirco oportet dicere in eodem sensu distribui ly *in toto tempore.* Ita quòd controuersia est, an ista propositio *A*: quiescit in aliquo toto tempore, idest, in qualibet parte alicuius temporis, & in vltimo instanti illius aliter se habeat: sit possibilis. Prima enim opinio reputauit eam possibilem, & super ipsam fundauit positionem suam: Sanctus Thomas verò reputat eam impossibilem, & hæc de primo.

Caietanus nititur soluere argumenta Scoti.

Quo ad secundum dicitur, quòd hæc propositio est vera gratia materiæ, non autem gratia formæ, idest, non verificatur in omnibus terminis, sed in istis. Et declaratur vtrunque, primò pars negatiua, quia ex *esse* tale in aliquo tempore, non formaliter infertur esse etiam tale in vltimo instanti illius temporis: ista enim conditionalis non est necessaria: Si est homo in aliqua hora, ergo in termino illius horæ est homo: imò de facto apparet illius falsitas de hora mensurante eius corruptionem. Euidens est autem ratio, quare non teneat formaliter, quia scilicet totum tempus præcedens suum terminum comparatur ad illud, vt prius ad posterius, nec est necessarium, quòd si est tale in priori mensura, perseuerare tale in posteriori. Pars verò affirmatiua declaratur, aduertendo, quòd cum intentio S. Thomæ sit tractare de naturis, & naturaliter competētibus ipsis Angelis tam secundùm statum naturæ, quàm genere, non est hîc sermo de possibili, aut impossibili Logico, & respectu potentiæ diuinæ, sed de possibili Philosophico; in quo attenditur quid rei ordini congruat seclusis miraculis, non quid Deus possit. Et hoc semper est attendendum in scrutandis rerum naturis sectantibus S. Thomæ doctrinam. Dicitur ergo, quòd impossibile est secundùm ordinem rerum naturalium aliquid habere *esse* quietum in toto aliquo tempore, & in fine illius aliter se habere, quoniam omne factum esset in ratione termini *ad quem*, seu omnis terminus præceditur secundùm naturæ cursum ab aliquo fieri. Habet enim hoc rerum ordo, experientia teste, vt nihil nouum tam repente fiat per se, quin aliqua præcesserit via ducens ad illum terminum. Et propterea cùm habere aliquid *esse* sub quiete non sit via ad alteritatem, siue acquisitiuam, siue deperditiuam, sed habere illud *esse* in motu, quia hoc est acquirere, vel perdere, consequens est, vt quiescens in

Nota.

in aliquo toto tempore in termino illius eodem modo se habeat. Alioquin venisset ad terminum ad quem non præcessisset. Quod autem in termino aliter se habet, quàm priùs præcedente motu ad terminum peruenit.

11. Ad instantias autem adductas contra propositionem sic intellectam, facilè patet ex dictis responsio. Quod enim adducitur de transubstantiatione dupliciter deficit. Primò, quia illud non est naturale, sed miraculosum valde, ac per ad potentiam Dei spectat. Secundò in hoc, quòd transubstantiatio nullam habet quietem oppositam, nisi abuti velimus vocabulis, cùm nec motus ipsa sit.

Ad secundam instantiam de illuminatione, dicitur, quòd illuminatio est terminus motus localis. Et ad obiectiones contra hoc, respondendo ad primam, dico quòd quamuis illuminatio absolutè per accidens terminet motum localē, quoniam scimus partes propinquas corpori solari perpetui esse luminis nullo accessu, vel recessu Solis ab eis concurrente, tamen illuminatio noua, de qua tantùm præsens potest esse sermo ad propositum, per se est terminus motus localis: non per se primò, sed per se secundò secundùm naturæ cursum. Et ex hoc patet responsio ad secundum, quia scilicet non est ad propositum, quia de Dei potentia, non de naturæ cursu loquitur.

12. Ad tertiam verò dicitur, quòd quamuis aër quiescat secundùm *esse* absolutum in toto tempore præcedente præsentiam Solis, non tamen quiescit secundùm *esse* relatiuum, quia continuè aliter, & aliter se habet ad Solem, secundùm *esse* propinquum, vel distans: quia ad relationem non est per se motus, vt dicitur 5. *Phy.* Sed aliquid potest aliter se continuè habere secundùm *esse* relatiuum propter motum non in se, sed in alio ad ipsum habente ordinem aliquem: ideò stat quòd aër non quiescat sub tenebra, nec moueatur, sed habens eam continuè, aliter se habeat propter motum alterius secundùm *esse* respectiuum ducens ad exclusionem tenebræ, & acquisitionem luminis. Et vtrunque horum ponitur satis rationabiliter. Nam quia ad relationem non est motus, ergo nec quies: quoniam circa idem habent fieri, sed loco motus est aliter se habere, & loco quietis eodem modo se habere. Et quia priuatio luminis, scilicet tenebra, non radicatur in aliqua forma contraria lumini, sed in relatione distantiæ, seu absentiæ inter diaphanum, & lucens, consequens est, quòd aër absque motu in se aliter se habet continuè secundùm *esse* tenebrosum consecutiuè. Ex hoc, quòd aliter se habet continuè secundùm esse propinquum ad Solem per motum ipsius Solis.

eo.tex. 10. & 7. Physic. contex. 21.

Tertia deinde instantia multipliciter deficit non intelligens mentem S. Thomæ loquentis de propria mensura motus Angelici, & de aliter, vel eodē modo se habere in vltimo instāti in ratione termini *ad quem*, & non qualitercunque, & de motu non per acquisitionem simplicem ipsius termini, sed vt exposuimus in titulo; vnde instantia illa æquiuocat, primò de motu Angeli, intendens *motus* nomine termini acqisitionem: secundò conueniendo etiam secum vocabulo, dico, quòd Angelus potest in vltimo instanti temporis alicuius esse in aliquo loco, & vt in termino *ad quem*, & vt in principio motus, quia potest postquam nusquam fuit, in vno instanti sui temporis coëxistenti vltimo instanti alicuius horæ applicare se loco. Tunc enim in tota hora nusquam fuit, & in vltimo est hoc, quod apud S. Thomam non est *moueri*, sed *mutatum esse*: vt in termino verò *ad quem*, quia potest Angelus in duobus instantibus sui temporis immediatis diuersis locis successiuè se applicare. Ita quòd illa duo instantia coëxistant vni horæ, sic quòd secundùm coëxistat vltimo instanti horæ, & primum toti tempori præcedenti.

Iste nouus expositor antequam respondeat ad instantias Doctoris, multa dicit, quæ non videntur sic esse vera, vt ipse asserit. Et primò cùm dicit, quòd hæc distinctio est in vsu, scilicet moueri in toto aliquo tempore, potest exponi dupliciter, prout idem est, quòd in qualibet parte illius temporis, excludendo instantia. Secundò in qualibet parte temporis, & in quolibet illius includendo instantia temporis. In secundo modo nec est de rigore sermonis, nec communiter in vsu: patet, quia cùm dico, mouetur in aliquo tempore, puta in aliqua hora, non potest intelligi, nisi de qualibet parte illius, quia verum est, quòd data quacunque parte horæ, mobile mouetur, sed nullo modo potest exponi, quòd moueatur in quolibet illius horæ, accipiendo ly *quolibet* etiam pro instanti, quia tunc sequeretur, quòd in quolibet instanti illius horæ moueretur, quod est impossibile, cùm motus non fiat in instanti. Et hoc est quod intendit etiam Aristoteles 5. *Phy. tex. comm.* 1. vbi vult, quòd illud, quod mouetur secundùm se primò, intelligatur moueri secundùm quamlibet partem eius: accipiuntur ibi partes tantùm diuisibiles, non autem indiuisibiles: patet, quia indiuisibile non mouetur super aliquod spatium, vt patet per Aristotelem 6. *Physic. tex. com.* 7. Ista etiam expositio est contra Philosophum 6. *Phy. tex. c.* 44. vbi vult quòd quicquid mouetur in aliquo tempore primo, mouetur in quolibet illius temporis, idest, in qualibet parte temporis illius; & patet, quòd nullo modo potest exponi de instanti, cùm sit simpliciter impossibile aliquid posse moueri in instanti, quod tamen sequeretur, si ille secundus modus esset verus, & in vsu. 13.

Secundò dicit iste, quòd propositio Thomæ est tantùm vera gratia materiæ, non autem gratia formæ, cùm non sit in omnibus vera ista, scilicet propositio quiescēs in aliquo tempore non potest aliter se habere in vltimo instanti illius temporis: & dat instantiam iste contra illam propositionem, quia sequitur, homo est in aliqua hora, & tamen non sequitur, quòd in vltimo instanti illius horæ sit, ponendo quòd in fine illius horæ sequatur corruptio, quia tunc daretur vltimum instans sui *esse*. Quamuis hoc sit benè dictum, fortè tamen non est sic ad mentem Thomæ vbi ipse dicit: Nam Thomas in prima par. q. 53. ar. 3. sic dicit, *de ratione enim quietis est, quòd quiescens non aliter se habeat nunc, & prius. Et ideò in quolibet* nunc *temporis mensurantis quietem, quiescens est in eodem, & in primo, & in medio, & in vltimo.* Et parum infrà, *patet, quòd quiescere in toto tempore in aliquo, puta in albedine, est esse in illo in quolibet instanti illius temporis. Vnde non est possibile, vt aliquid in tempore præcedente quiescat in vno termino, & postea in vltimo instanti illius temporis sit in alio termino.* Hæc Thomas. Ex qua litera patet expressè, quòd illa propositio est vera apud Thomam non tantùm de materia, sed etiam de forma, 14.

Caiet. non rectè percipit mentem D. Thomæ.

nisi extorqueatur litera. Et quod dicit etiam iste expositor ad mentem Thomæ, quòd si aliquid est tale in priori mensura, non est necessarium perseuerare tale in posteriori mensura, si accipit posteriorem mensuram pro vltimo instanti prioris mensuræ hoc patet expressè esse contra positionem Thomæ dicentis, quiescere in toto tempore in aliquo, puta in albedine, est esse in illo in quolibet instanti illius temporis. Si autem accipit posteriorem mensuram pro tempore mediatè sequenti vltimum instans prioris mensuræ, tunc propositio est vera ad mentem Thomæ, sed tunc propositio est contra ipsum exponentem, quia ipse vult quòd non sit necessè quiescere in vltimo instanti prioris mensuræ, vt patet ex dictis eius.

15. Tertiò dicit iste ad mentem Thomæ, quòd via naturali non est possibile, quòd quiescens in aliquo toto tempore in vltimo instanti illius temporis aliter se habeat, quia omne *factum esse* in ratione termini *ad quem*, seu omnis terminus præceditur secundùm cursum ab aliquo *fieri*; hoc dictum potest habere vltimum sensum. Primò quòd quiescens sub aliqua forma, puta per horam in vltimo instanti illius horæ non potest esse sub forma opposita; & hic sensus est manifestè falsus, præcipuè tenendo etiam secundùm eos, quòd forma substantialis acquiratur in instanti; & similiter in instanti deperdatur, tunc sic: materia existens sub forma ligni quiescit in aliquo toto tempore: & tamen in vltimo instanti illius temporis non quiescit sub illo; patet, quia in illo vltimo instanti fit sub forma ignis, nam in permanentibus datur primum instans sui *non esse*, & sic ista est vera in vltimo instanti illius temporis, materia ligni non est sub forma ligni; & sic desinit esse. Patet ergo, quòd etiam secundùm cursum naturæ, in vltimo instanti illius temporis fit sub forma ignis. Secundus sensus potest esse, quòd quiescens sub aliqua forma substantiali est sub dispositionibus facientibus pro tali forma in aliquo toto tempore, puta per idem, in vltimo instanti illius temporis non potest esse sub forma opposita, & hic sensus est verus, quia in vltimo instanti illius temporis non deperduntur accidentia facientia pro tali forma, sed in tempore immediato ad instans quietis incipit moueri, deperdendo illa; sed tunc nihil est ad propositum, quia sunt multa agentia perfecta naturalia, quæ statim inducunt formas in subiecto disposito, vt patet de Sole illuminante medium. Pono etiam, quòd detur aliquod subiectum vltimatè dispositum, quod quieuerit per horam sub forma *A*, certum est quòd agens dispositum, & præsens, si est vincens ipsum subiectum, in vltimo instanti illius horæ inducet formam oppositam, & tunc subiectum in illo vltimo instanti non quiescit sub forma priori, sed aliter se habebit.

16. Præterea, pono quòd intellectus, puta Angeli, quiescat sub intellectione *A*, per horā, certum est quòd in vltimo instanti illius horæ erit sub alia intellectione. Patet secundùm istum expositorem *in prima parte summæ quæst.* 10. *art.* 1. vbi sic dicit, Illæ, scilicet operationes cùm sint immediatè sibi inuicem succedentes, & instantaneæ secundùm se, quia quælibet est tota simul, &c. Nec oportet ipsum recurrere ad instantia temporis discreti, quia tunc pono casum, quòd intellectio Angeli mensuretur instanti temporis discreti, quod correspondeat tempori nostro vnius horæ, & pòst sit sub alia intellectione in alio instanti temporis discreti; quæro tunc, aut illud secundum instans correspondet vltimo instanti temporis nostri, & tunc habetur propositum; aut correspondet alij instanti immediato priori instanti temporis, & tunc vnum instans temporis nostri esset immediatum alteri instanti, quod est contra Philosophum 6. *Physic. tex. commen.* 4. aut correspondet tempori immediatè sequenti; ergo non videtur talis operatio acquiri instantaneè, vt ipse dicit. Sequitur ergo quòd ista propositio, etiam secundùm cursum naturæ, non sit vera, scilicet quiescens in aliquo toto tempore, in vltimo instanti illius temporis non potest aliter se habere.

Vltimo loco ostendo, quòd responsiones datæ ad instantias Doctoris minimè euacuent illas. 17. *Quomodo responsiones datæ ad instantias minimè euacuent illas.* Et patet de prima responsione de pane transubstantiato, vbi dicit ipse quòd est per miraculum: hoc non videtur ad propositum, quia saltem forma substantialis panis in vltimo instanti suæ quietis potest desinere esse per introductionem alterius formæ, vt suprà dixi; & sic in vltimo instanti quietis materia talis formæ aliter se habebit. Patet etiam, ponendo quòd materia panis quieuerit sub forma panis, quæ determinet sibi aliquem gradum accidentis, certum est quòd in aliquo vltimo instanti quietis panis sub tali gradu poterit desinere esse, tenendo quòd tantùm sit ibi vnus gradus accidentis, de quo *in* 4. *dist.* 12. Dico etiam, quòd hîc non oportet se restringere ad miraculum, cùm Thomas absolutè dicat, quòd quiescens in aliquo vno tempore in vltimo instanti illius temporis, non potest aliter se habere, vt suprà patuit. Et quod dicit pòst, quòd transubstantiato nullam habet quietem oppositam, nisi abuti velimus vocabulis, cùm nec motus ipsa sit. Patet hanc responsionem parum valere, quia pono quòd *A*, quiescat sub albedine per horam & in aliquo vltimo instanti deperdatur, certum est quòd *A*, vt est sub albedine per horam, verè quiescit, quia talis quies opponitur motui præcedenti, quo albedo successiuè acquiri potuit in ipso *A*: nec est necesse, quòd quies opponatur motui sequenti: sicut etiam dicimus, quòd mobile *A*, quiescit in aliquo loco per horam, illa quies sumitur, prout opponitur motui præcedenti, non autem motui sequenti: & si aliquando possit sumi, vt opponitur motui sequenti, non tamen est simpliciter necesse. Sic dico in proposito, quòd substantia panis dicitur quiescere sub accidentibus, vt quies opponitur motui præcedenti, quo illa accidentia acquiri potuerunt in ipso *A*, & sic non est necesse quòd opponatur alicui motui sequenti. Dico etiam, quod aliquid, puta *A*, potest dici verè quiescere in aliquo tempore, puta sub albedine, quæ licèt in instanti per casum corrumpatur, tamen est apta nata deperdi successiuè, & per motum, sic est in proposito: quamuis substantia panis in transubstantiatione desinat esse in vltimo instanti quietis sub illis accidentibus, quia tamen in illa accidentia nata sunt deperdi per motum, ideò substantia panis in aliquo tempore quiescebat sub illis accidentibus.

Ad aliud de lumine, cùm primò dicit, quòd illuminatio est terminus motus localis, hoc patet manifestè falsum, quia terminus motus localis est tantùm ipsum *vbi*, vt patet 5. Physi. illuminatio verò, 18. *Illuminatio non est terminus motus localis.*

verò, siue lumen receptum in aëre non est aliquod *vbi*, vt patet. Et licèt per motum localem Solis quo fit præsens aëri nostro, sequatur illuminatio aëris, non tamen talis illuminatio potest dici terminus motus localis per se, nec primò, nec non primò. Patet, quia tale lumen immediatè causatur à Sole, vel à luce in ipso medio. Et quod dicit, quòd si Sol crearetur de nouo, quòd hoc esset miraculum:certè hæc est vna fuga,quia & si aliquid fiat per miraculum,tamen ipso posito, posset naturaliter agere, vt patet de cæco illuminato per miraculum, qui postea naturaliter videt; sic in proposito, posito quòd aër quiescat sub tenebra per diem, & in vltimo instanti illius diei creetur Sol, patet quòd in illo instanti illuminabitur aër:ergo in illo vltimo instanti aliter se habebit.

Et quod dicit pòst,quòd aër non dicitur quiescere sub tenebra, quia semper habet alium, & alium respectum ad Solem, pro quanto Sol continuè magis,ac magis sibi appropinquat, & quia sit sub alio,& alio respectu,ideò non quiescit sub tenebra.

Hæc responsio ab omni experientia est aliena. Hæc responsio est nimis absona, & ab omni experientia aliena, quia tunc sequeretur, quòd quiescens sub frigiditate,puta per horam,diceretur non quiescere, quia continuè mutatur sub alio & alio respectu, puta si ignis sit distans per milliare,& continuè appropinquet frigido, tunc frigidum semper erit alio & alio respectu, pro quanto ignis corruptiuus frigiditatis magis ac magis appropinquat, & sic verè quiescens sub frigiditate non quiesceret;nam tamdiu A quiescit sub albedine vt 8, quamdiu habet albedinem vt 8, & non dicitur non quiescere sub albedine per quemcunque nouum respectum sibi aduenientem. Sic dico in proposito, quòd aër tamdiu quiescit sub tenebra, quamdiu stat sub illa, quamuis continuè aliter & aliter se habeat secundùm alium & alium respectum ad Solem appropinquantem. Et quod dicit iste, quòd tenebra non radicatur in aliqua forma contraria lumini, sed radicatur in relatione distantiæ ipsius aëris ad Solem,hoc mirum videtur, quia cùm tenebra sit priuatio luminis, & priuatio sit in subiecto apto nato, si talis priuatio radicatur in tali relatione,ergo talis relatio erit apta nata recipere lumen; sed talis relatio non fundatur, nisi in aëre, vt distante à lumine; ergo non posset esse ibi lumen,nisi vt in distante.

9. Et quòd dicit ad vltimam instantiam Doctoris contra Thomam, quòd tunc Angelus non posset moueri,nec motu continuo,nec motu discreto, patet quòd talis responsio nullo modo euacuet instantiam Doctoris, vt patet diligenter intuenti illam. Et quod dicit iste, quòd Angelus potest in vltimo instanti temporis alicuius esse in aliquo loco, quia postquam nusquam fuit in vno instanti sui temporis coëxistenti vltimo instanti alicuius horæ applicare se locò, tunc enim in tota hora nusquam fuit, & in vltimo illius est hîc. Quamuis hoc possit fortè esse verum in se, tamen est contra ipsum, & contra magistrum suum.Contra ipsum,patet,quia ipse diceret,quòd quiescens sub priuatione alicuius formæ per horam in vltimo instanti illius horæ non posset incipere esse sub tali forma, nec posset aliter se habere,ponendo enim quòd Franciscus sit extra totum vniuersum, & per consequens nusquam sit, & ibi quiescat per diem,haberet dicere, quòd in vltimo instanti illius diei non posset se facere præsentem alicui loco circumscriptiuo, sed in tempore post illud vltimum instans. Sic in proposito si ponatur Angelum nusquam esse per horam,non videtur secundùm eum,quòd in vltimo instanti illius horæ possit aliter se habere, cùm non sit maior ratio de Angelo quiescente in aliquo loco per horam, & de Angelo quiescente nusquam per horam, sicut nec de subiecto quiescente sub albedine per horam, quod postea sit sub nigredine, & de ipso quiescente per horam sub sola priuatione nigredinis,quia neutro modo in vltimo instanti illius quietis poterit aliter se habere:& sic patet improbatio huiusmodi noui expositoris.

Vltra prædicta adduco vnam instantiam contra vnum dictum Doctoris,quia ipse dixit, quòd quiescens,puta sub tenebra per horam,in vltimo instanti illius horæ sit sub lumine:in hoc videtur sibi contradicere,quia suprà *in q.9.* de motu Angelorum, vbi loquitur de motibus concurrentibus,dicit ipse quòd quiescens sub calore,puta per horam, quiescit in vltimo instanti illius horæ,ita quòd datur vltimum instans immutationis, siue quietis, vt ibi exposui, & tamen in hoc videtur Doctor improbare Thomam. 10. *Apparens cōtradictio in dictu Doct.*

Solutio contradictionis. Dico quòd non est simile,quia Doctor ibi vult, quòd in corruptione formæ substantialis, quæ corrumpitur in instanti,quòd non datur vltimum instans suæ quietis,quia tunc hæc esset vera, forma substantialis in vltimo instanti est, & immediatè pòst hoc non erit; tunc quæro, aut in instanti immediato non erit, & tunc instans esset immediatum instanti,aut in tempore immediato ad illud instans non erit; & tunc sequuntur duo inconuenientia. Primum, quòd corrumpetur talis forma in tempore. Secundum, quòd forma opposita non introducetur in instanti: diceretur ergo,quòd in vltimo instanti defineret esse, & in eodem quo desinit esse,alia introducitur.Thomas verò dicit, quòd quiescens in aliquo tempore, quiescit in vltimo instanti illius temporis: & quod adducitur de Doctore de motibus concurrentibus. Dico quòd aliud est propositionem esse vniuersaliter veram, & aliud tantùm particulariter:si Thomas intelligat vniuersaliter,quòd quiescens in aliquo toto tempore,de necessitate quiescit in vltimo instanti illius temporis, est vniuersaliter falsa,vt suprà patuit per multas instantias. Si verò intelligat ipsam esse veram in motu alterationis,& augmentationis,& huiusmodi, propositio poterit esse vera, quia tales formæ non possunt haberi, nisi per motum, & sic quiescens sub caliditate per horam, in vltimo instanti illius horæ quiescit, & post illud instans in tempore immediato incipit moueri ad frigiditatem, non enim in vltimo instanti illius horæ potest moueri ad frigiditatem, quia tunc motus fieret in instanti, sed tantùm in tempore immediato, & sic intelligit Doctor,quòd vbi concurrunt duo motus scilicet intensionis,& remissionis,quòd quiescens sub forma remittenda in aliquo toto tempore, necessariò quiescit in vltimo instanti illius temporis,& hoc prolixè expositum est suprà,q.9.

SCHOLIVM.

Reijcit tempus diſcretum vt ſuperfluum, & ſic ait motum Angeli menſurandum tempore communi, & ad quæſt. reſoluit contra Henr. Angelum non poſſe ſe mouere in inſtanti, ita vt ſimul vbi *intermedia occupet, benè tamen, ſi talia* vbi *intermedia non occupet, de quo quæſt. ſeq.*

Primo & 8. Phyſic.

Tempus diſcretum reijcit vt ſuperfluũ.

DIco ergo ad quæſtionem, [a] quòd quia pluralitas non eſt ponenda ſine neceſſitate; & non eſt neceſſitas, quare debeat poni tempus diſcretum menſurans motum Angeli: nam quicquid ſaluatur per illud tempus diſcretum, ſaluabitur etiam per tempus continuum in communi. Sicut enim oportet eos dicere, quòd ſi tranſeat in inſtanti, non poteſt immediatè habere alium tranſitum inſtantaneum: ita poteſt poni ſi tranſeat inſtantaneè in inſtanti temporis continui, ita quòd licèt poſt illud inſtans poſſit habere motum continuum in tempore habito: non tamen poteſt habere tranſitum inſtantaneum immediatum: non ergo eſt inconueniens ponere Angelum, inquantùm participat conditionem corporalem, id eſt, quæ poteſt eſſe eiuſdem rationis aliquo modo in ipſo, & etiam in corpore: quod etiam participet menſuram corporis aliquo modo: inquantùm autem mouetur localiter participat *vbi*, quod eſt conditio, & paſſio corporalis aliquo modo eiuſdem rationis in ipſo, & in corpore: ergo etiam poteſt menſurari menſura primi corporis moti. 5.

Et ſi obiicias [b] quòd poteſt moueri ſtante cœlo: ergo non oportet motum eius eſſe in tempore.

Auguſt. 2. Confeſſionum.

q. 4. huius diſt.

Cap. 10.

Ceſſante motu cæli, mouebũtur homines.

Reſpondeo, [c] ita ſtante cœlo poterit Petrus poſt reſurrectionem ambulare: & tamen iſta ambulatio non fingetur eſſe in tempore quodam alio à communi tempore noſtro continuo. Similiter etiam non exiſtente primo motu cœli, menſuratur quidem quies ipſius motus cœli potentialiter (ſicut dictum eſt priùs) tempore illo quo motus primus menſuraretur, ſi eſſet poſitiuè, & actualiter, & in illo tempore potentiali poteſt menſurari motus alius tunc actualiter exiſtens: ita quòd non eſt neceſſe menſuratum à motu primi cœli dependere in *eſſe*, vel eſſentia à motu illo, ſicut fuit motus ſub tempore Ioſue, ſtante cœlo: quia menſuratio iſta quanti per quantum, vt æqualis per æquale, non eſt per aliquid, à quo menſuratum eſſentialiter dependeat, ſicut eſt in menſuris quiditatiuis: ſed tantùm ſufficit, quòd motus iſte, quando eſt, poſſit diſtinctè cognoſci ſecundùm quantitatem ſuam ex cognitione diſtincta temporis: & hoc vel actualis vel potentialis: & ita dico, quòd quando iſte motus cœli non erit, poterit tamen alius motus menſurari per tempus huius motus primi cœli, inquantum ſcilicet motus ille poſſet fieri cum tanta parte illius motus ſi eſſet, & nunc eſt cum tanta parte quietis cùm quanta pars motus poſſet eſſe.

[d] Hoc ergo ſuppoſito, quòd non eſt neceſſe ponere pro motu Angeli aliam menſuram à tempore communi: cùm quæritur, vtrùm poſsit mutare, vel moueri in inſtanti? Dico, quòd dupliciter poteſt intelligi mutatio, & poteſt dici duplex mutatio. Vna includens totam realitatem motus: alia præcisè includens realitatem termini motus. 6.

Exemplum huius eſt, quòd iſtud mutatur ab A *vbi* vſque ad B *vbi* poteſt intelligi dupliciter: vel quòd ſimul habeat omnia *vbi* intermedia, ſicut haberet, ſi præcisè moueretur ſucceſsiuè: vel quòd illa mutatione præcisè haberet vltimum *vbi*, ſicut haberet, ſi illa mutatio eſſet vltimus terminus motus. Primo modo contradicendo ſecundæ opinioni, non video qualiter Angelus virtute naturali poteſt mutari, vel moueri in inſtanti: quia non videtur quòd virtute ſua naturali poteſt habere plura *vbi* æqualia.

Secundo modo, non videtur inconueniens, quin poſſet mutari in inſtanti: quia quòd terminus motus non ſtatim inducatur, hoc eſt ex imperfectione virtutis ipſius mouentis, quæ imperfectio non eſt attribuenda Angelo, niſi aliqua neceſsitas appareret: quia dignificanda eſt natura, quantum apparentia permittunt.

8. Phy. t. c. 56. & 2. de gene. t. c. 59.

[e] Ad argumentum in oppoſitum dico, quòd illa conſequentia Philoſophi tenet ex hoc, quòd in antecedente includitur menſuram eſſe diuiſibilem per hoc, quòd ponitur in eo. In quacunque autem menſura diuiſibili poteſt aliqua virtus aliquid facere, maior poteſt facere in minori: ſed in iſto antecedente, Angelus mutatur in indiuiſibili non includitur eſſe diuiſibile. Hæc igitur conſequentia: mouetur in inſtanti, igitur aliquid poteſt moueri in minori; tenet non tantùm ex propoſitionibus veris & 7.

ex natura

ex natura rei: ſed ex aliqua falſa, quæ includitur in illo antecedente: eſt enim iſta vera ex natura rei, quidquid cauſat aliqua virtus in menſura diuiſibili, maior virtus poteſt hoc cauſare in menſura minori: ſed minor, quæ erit ibi ſumenda ſub illa maiori vera, non eſt vera ex natura rei, ſed tantùm ex hypotheſi iſta, videlicet quòd motus eſt in inſtanti: ſi autem dicatur Angelum mutari in inſtanti, & per hoc debeat inferri, quòd aliqua virtus debeat ipſum mutare in minori quàm in inſtanti: minor, quæ ibi erit ſumenda ſub maiori illa vera, non erit vera ex natura rei, nec ex hypotheſi: & ideò conſequentia non valet. Et ex hoc patet, quòd multæ conſequentiæ enthymematicæ tenent non præciſè virtute alicuius veræ ſubintellectæ: ſed quandoque virtute alicuius falſæ ſubintellectæ: dum tamen includatur in antecedente.

COMMENTARIVS.

1. *Primo Phyſ. contex. 50 & 3. de ani. cõtex. 60. & 8. phyſ. contex. 48.*

a *Dico ergo ad quæſtionem*, &c. Hîc Doctor probat, quòd non eſt neceſſe ponere tempus diſcretum, vel inſtans temporis diſcreti menſurans motum localem Angeli, quia ita æquè benè poteſt ſaluari talis menſura per tempus continuum in communi. Sicut enim oportet eos dicere, quòd ſi tranſeat in inſtanti, non poteſt immediatè habere alium tranſitum, ita quòd ſi Angelus inſtantaneè tranſit ad vnum locum, non poteſt poſtea immediatè, & inſtantaneè tranſire ad alium locum, ita poteſt poni ſi tranſeat inſtantaneè in inſtanti temporis continui, ita quòd licèt poſt illud inſtans poſſit habere motum continuum in tempore habito, non tamen poteſt habere tranſitum inſtantaneum immediatum; non ergo eſt inconueniens ponere Angelum inquantum participat conditionem corporalem, id eſt, quæ poteſt eſſe eiuſdem rationis aliquomodo in ipſo, & etiam in corpore, quòd etiam participet menſuram corporis aliquomodo: inquantùm autem mouetur localiter participat *vbi*, quod eſt conditio, & paſſio corporalis aliquo modo eiuſdem rationis in ipſo, & in corpore, quia ſicut corpus acquirit *vbi* motu continuo, ita & Angelus, vt ſuprà patuit *in 9. q.* & ſicut corpus fit præſens per motum tali ſpatio, ita & Angelus, licèt in hoc differant, quia corpus eſt in loco circumſcriptiuè, Angelus verò tantùm definitiuè; cùm ergo illi motus ſint ſimiles, & quaſi eiuſdem rationis, ſequitur, quòd ſicut motus localis corporis menſuratur tempore communi, ita & motus localis Angeli.

2.

b *Et ſi obijcias, quòd Angelus poteſt moueri ſtante cœlo, ergo non oportet motum eius eſſe in tempore* communi, ſiue menſurari tempore communi, quod tempus commune eſt primò menſura motus primi mobilis.

Tempus noſtrum eſt duplex.

c *Reſpondeo, ita ſtante cælo*, &c. Nota in iſta litera ſingulare dictum, ſcilicet quòd tempus noſtrum eſt duplex, & eſt illud, quod menſurat motum primi mobilis, quia motus eſt cauſa temporis, vt patet 4. *Phyſic. t. c. 99. & 109.* Et tempus potentiale, & eſt illud, quòd menſuret quietem primi mobilis, quia dicimus, quòd quando quieſcit, puta per imaginationem noſtram per horam, ſi motum fuiſſet per illam horam, tantum motum perfeciſſet, & quia tantus motus actualis menſuratur tanto tempore actuali, ideò dicimus, quòd tempus potentiale menſurat quietem; & ſicut aliàs viſum eſt, quòd motus vniuerſalis, ſiue primi mobilis eſt quodammodo menſura omnium motuum particularium; ita tempus menſurans illum motum erit menſura extrinſeca motuum particularium; ſed intrinſeca motus vniuerſalis, ſic dico de tempore potentiali, quòd erit menſura intrinſeca quietis primi mobilis modo præexpoſito, & extrinſeca motus, & quietis particularis.

Mutatio poteſt intelligi dupliciter.

d *Hoc ergo ſuppoſito.* Reſpondet quòd talis mutatio poteſt dupliciter intelligi, vel quòd includat totam realitatem motus; vel quòd præciſè includat realitatem termini motus. Exemplum primi, ſi A, ab *vbi* B moueatur vſque ad *vbi* C, inter quæ duo *vbi* ſint mille *vbi*, ſic quòd poſſit inſtantaneè moueri, à B ad C, ita quòd habeat omnia illa *vbi* intermedia. Exemplum ſecundi, puta, quòd à B, immediatè fiat in C, non non tranſeundo *vbi* intermedia, ſiue non ſimul habendo illa. Primo modo contradicendo ſecundæ opinioni, non video qualiter Angelus virtute naturali poſſit moueri in inſtanti, quia non videtur quòd virtute ſua naturali poſſit habere plura *vbi* æqualia. Sed ſecundo modo, non videtur inconueniens, &c.

e *Ad argumentum in oppoſitum dico.* Quia iſta litera eſt ſatis obſcura, vt clariùs intelligatur, notanda ſunt aliqua. Primò præmittendo vnum argumentum: Quæcunque virtus poteſt mouere A in aliqua menſura diuiſibili, puta in hora, maior vnitas poteſt mouere in minori menſura: ſed Angelus per te poteſt mouere ſeipſum, vel aliquid aliud in inſtanti; ergo maior virtus, puta infinita, poterit mouere in minori menſura, quàm ſit menſura inſtantis. Conſequens eſt contra Ariſtotelem vbi ſuprà. Secundò nota, quòd maior propoſitio eſt vera ex natura rei, & ſequitur ex illa maiori, quòd ſi poteſt aliqua virtus mouere in aliqua menſura diuiſibili, quòd maxima virtus poterit mouere in minima menſura indiuiſibilis, ſcilicet in inſtanti; iſta autem propoſitio, *aliqua virtus poteſt mouere in inſtanti*, non eſt vera ex natura rei, ſed tantùm ex ſuppoſitione, ſcilicet ſuppoſito quòd motus poſſet fieri in inſtanti, cùm tamen fiat in tempore, vt patet. Dicit ergo Doctor quòd ſi maior virtus mouet in tempore, ergo maxima mouet in inſtanti; quòd iſta conſequentia eſt vera, ſuppoſito quòd motus poſſit fieri in inſtanti: maior ergo primi ſyllogiſmi eſt vera ex natura rei, & ſi addatur iſta minor illi maiori: *Sed virtus Angeli poteſt mouere in inſtanti*, iſta minor eſt vera ex ſuppoſitione: ergo virtus infinita poſſet mouere in minori menſura, quàm in inſtanti, concluſio falſa. Dico quòd non eſt mirum, quòd ſequatur concluſio falſa ex minori ſimpliciter falſa, & hoc eſt, quod dicit Doctor. Conſequentia Ariſtotelis eſt iſta, ſi maior virtus mouet in tempore, ergo maxima mouet in inſtanti.

3. *Litera eſt ſatis obſcura.*

An virtus Angeli poſſit moueri in inſtanti.

In

In antecedente, puta Arist. *includitur mensuram esse diuisibilem, per hoc quod ponitur in eo*; supple in antecedente. Sequitur: *In quacunque autem mensura diuisibili potest aliqua virtus aliquid facere, maior potest facere in minori*: & sic benè sequitur, quòd maxima virtus poterit facere in instanti, quod instans est minima mensura: & hoc quia mensura in antecedente est diuisibilis semper, sequitur quòd maior virtus poterit facere in minori mensura, & maxima in indiuisibili.

5. Sequitur, *sed in isto antecedente Angelus mutatur in indiuisibili, non includitur esse diuisibile*, quia si arguatur sic, virtus vt 8, potest mutari in instanti; ergo maior virtus potest mutari in minori mensura, non sequitur, quia mensura in antecedente est omnino indiuisibilis.

Sequitur. *Hæc igitur consequentia*, &c. Declarat Doctor maiorem inclusam in ista consequentia; si aliqua virtus mouet in instanti; ergo maior potest moueri in minori; & hæc consequentia tenet in virtute huius maioris verè ex natura rei, scilicet *quicquid causat aliqua virtus in mensura diuisibili maior virtus potest causare in mensura minori. Sed minor, quæ erit ibi sumenda sub illa maiore vera, non est vera ex natura rei, sed tantùm ex hypothesi ista, scilicet quòd motus est in instanti*; sed ex ista minore falsa, scilicet sed Angelus mouet in instanti, sequitur ista conclusio falsa; ergo maior virtus mouet in minori, quàm in instanti.

6. *Si autem dicatur Angelum mutari in instanti.* Dicit Doctor hîc, si loquamur modò de mutatione, quæ fit in instanti, & non de motu, qui fit in tempore, & arguatur sic: Angelus mutat aliquid in instanti; ergo maior virtus mutat in minori mensura. Dicit Doctor infrà ibi, *minor, quæ ibi erit sumenda sub maiori illa vera*, illa maior est illa, quæ est posita in principio syllogismi. Sequitur, *non erit vera ex natura rei, nec ex hypothesi*, nam sub illa maiori possem facere duas maiores. Primò istam, sed Angelus mouet in instanti, quæ est vera tantùm ex hypothesi; & tunc sequitur quòd sicut motus est diuisibilis, ita mensura illa instantanea est diuisibilis, quia mensura, & mensuratum sunt vnigenea: & ideò benè sequitur ista conclusio falsa; ergo infinita virtus potest mouere in minore, quàm in instanti. Secunda minor est ista; sed Angelus potest mutare aliquid in instanti, ita quòd sit ibi tantùm mutatio indiuisibilis, quia in maiori accipitur mensura diuisibilis, in minori etiam accipitur diuisibilis, & hæc minor est falsa ex natura rei, scilicet mutatio mensuretur instanti diuisibili; & etiam ex hypothesi, quia non supponitur mutationem mensurari mensura diuisibili, & sic non sequitur conclusiò vera, nec ex natura rei, nec ex hypothesi, scilicet ergo virtus infinita potest aliquid mutare mutatione propriè dicta, in minori mensura, quàm in instanti.

Sequitur. *Et ex hoc patet, quòd multæ consequentiæ enthymematicæ* (vt ista consequentia aliquid mouet in instanti, ergo maior virtus mouet in minori) *tenent non præcisè virtute alicuius veræ subintellectæ*, puta istius; quicquid mouet aliqua virtus in mensura diuisibili maior virtus potest mouere in maiori. *Sed quandocunque virtute alicuius falsæ subintellectæ*, puta istius; sed Angelus mouet aliquod in instanti, ergo maior virtus in minori mensura. Sequitur, *dum tamen includatur in illo antecedente*, supple illa minor; nam in isto antecedente; Quicquid potest mouere aliqua virtus in mensura diuisibili, maior virtus potest mouere in minore; includitur quòd motus possit fieri in instanti, quæ est minor; & patet, quia si maior virtus in minori mensura potest mouere, maxima poterit mouere in instanti. Et ideò nota, quæ dicit Doct. *in primo, dis. 2. q. 1.* glossando dictum Aristotelis 8. Phys. t. 79. quòd si esset virtus infinita moueret in non tempore, quia maior virtus mouet in minori tempore; ergo infinita mouebit in non tempore. Vide ibi. 7.

QVÆSTIO XII.

Vtrum Angelus poßit moueri ab extremo in extremum, non transeundo per medium?

Alons. 2. *p. qu.* 33. *memb.* 2. D. Thom. 1. *p. qu.* 53. *art.* 2. & 3. Henr. *quodl.* 13. *qu.* 7. D. Bonau. 1. *d.* 37. 2. *p. art.* 2. *qu.* 2. Rich. *art.* 3. *q.* 2. Capreol. 2. *d.* 6. *qu.* 1. Vasq. 1. *p. d.* 196. Vide Scot. 1. *Met. q.* 4. Mayron. 2. *d.* 39. Baccon. 2. *d.* 3. *q.* 12.

QVOD sic, quia aut Angelus est in loco per operationem secundùm aliquos: & videtur planum, quòd potest operari in extremo, non operando in medio: aut saltem imperio voluntatis mouet se, licèt per aliquam aliam potentiam executiuam: & potest velle esse in extremo, non volendo esse in medio, sicut potest intelligere extremum non intelligendo medium. 1.

Prætereà, corpus Christi prius existens in cœlo empyreo, nunc est in altari, & non transit medium: igitur hoc poterit Angelus, cùm corpus magis videatur sequi leges loci, quàm spiritus.

4. 6. & 8. *Physic.* Contrà nulla pars temporis potest transire à futuro in præteritum, nisi per præsens: sed ita videtur essentialis ordo inter partes loci, sicut inter partes temporis: ergo non potest localiter pertransiri ab extremo ad extremum nisi per medium.

SCHOLIVM.

Ponit sententiam aliorum, maximè D. Thomæ, cum qua conuenit, nisi in eo quod D. Thomas videtur dicere Angelum instantaneè moueri posse à se ad vbi *distans, non transeundo medium. Dicit ergo primò, Angelum continuè non posse se mouere ad* vbi *indistans, non transeundo medium. Secundò, idem ait quoad* vbi *distans. Tertiò, ait eum mouere se posse instantaneè ad* vbi *indistans non transeundo medium. Quartò, hoc negat quoad* vbi *distans, de quo q. præced.*

HIc dicunt [a] quidam, quòd extrema possunt intelligi aut duo *vbi* distantia, inter quæ est aliquod medium, quod nihil est extremorum; aut duo immediata, inter quæ sunt media, quorum tamen quodlibet est aliquid extremorum, loquendo de mediis secundo modo: & de motu continuo Angeli dico quòd non potest transire continuè ab vno extremo in extremum, nisi pertranseundo per tale medium, quod est aliquid vtriusque extremi, quia tale medium est ratio continuitatis inter extrema transita, sicut apparet ex definitione medij, 10. *Metaph.* 2 *D.Thom. 1.par q. 53.ar.2. & quodl. 1.ar.5. Quod est aliquid extremorũ continuat vel contiguat illa*

b Similiter etiam videtur esse, loquendo de motu continuo, & de medio alio modo dicto: quia si mouetur continuè, non est totaliter in altero termino: ergo partim in vno, & partim in alio, vel in medio inter ambo: non enim potest dici, vt videtur, quòd sit in parte vnius extremi, & in parte alterius, & tamen quòd omnino non sit in tali medio inter talia extrema: quia tunc esset in duobus locis discontinuis, & nullo modo in loco medio: quod non videtur sibi posse competere virtute naturali. *Tex.22. & 5.Phy. tex.22.*

Si autem loquamur [c] de motu indiuisibili; dico quòd in tali motu potest pertrãsire ab extremo in extremum immediatum, non transeundo per medium, quod est aliquid vtriusque extremi: imò necesse est hoc, quia si transiret per tale medium continuè transiret, & non instantaneè. Sed de extremis distantibus habentibus medium distinctum ab extremis est dubitatio. Patet quidem ex quæstione præcedente, quòd non potest se facere in extremo distante mutatione includente totam realitatem motus. *Angelus non mouetur continue, non transeundo medium.*

3 e Sed nunquid potest facere se in extremo distante mutatione præcisè includenie realitatem termini motus? ita quòd in aliquo toto tempore sit in A *vbi*: & instanti illius temporis præcisè sit in B. *vbi*, ita quòd B *vbi* sit distans ab A *vbi* per aliquod medium, in quo medio nunquam fuerit, nec in tempore, nec in instanti? *Angelus ad vbi indistans potest moueri indiuisibiliter non transeundo medium.*

Videtur probabiliter quòd non: quia ordo præfixus à superiori agente videtur esse necessarius cuicunque agenti inferiori, quando habet actionem præcisè circa talia ordinata. Exemplum, ordo formarum naturalium succedentium sibi in generatione naturali determinatus est ab instituente naturam. Et ideò respectu cuiuscunque agentis naturalis est necessarius: ita quòd nullum agens naturale potest facere immediatè acetum ex vino: ergo cùm à Deo sit præfixus ordo partium vniuersi cuilibet agenti creato, & virtuti creatæ; videtur iste ordo esse necessarius, quando debet agere circa ista, quorum est talis ordo: igitur Angelus quando mouet se per corpora, quorum est talis ordo, nõ potest absque omni ordine de quocunque *vbi* facere se in quodcunque *vbi* immediatè: tunc enim nulla distantia videtur impedire actionem eius. *Non potest ire ad vbi distans, non transeundo medium, & quare.*

f Et si obiicias, quòd ista ratio concludit contra illud membrum de mediis, quæ sunt aliquid extremorum; dico quòd non quia pertranseundo ab vno *vbi* immediatè ad illud *vbi* in instanti, habet omnia ita *vbi*, ordine quodam naturæ, inter quæ est ordo potentialis ex natura rei: sed non oportet, quòd habeat ea ordine durationis. Si autem transiret à distanti in distans absque ordine omnimodo, tunc nec ordine naturæ nec durationis haberet illa, quorum est ordo naturalis, circa quæ tamen operatur præsupponens necessariò ordinem eorum. *8.Meta.*

g Ad primum argumentum dico, quòd malus Angelus potest inordinatè velle; nec oportet quòd possit illud, quòd sic vult. Bonus tamen ordinatè vult statim esse in aliquo *vbi*: non tamen vult, quòd potentia propria sit ibi, quia hoc esset inordinatè velle, si talis potentia sibi non conueniat: sed vult quòd potentia Dei statim sit ibi, & verisimile est, quòd Deus condescendat voluntati eius, si talis sit, vt faciat eum in tali *vbi*: numquam autem potentia propria potest esse, nisi eo modo, quo conuenit suæ potentiæ.

Ad

Ad arg. dist. 10. q. 6. Ad secundum dico, quòd corpus Christi potentia infinita sit præsens in alteri, de quo in 4. lib. ista autem potentia quodcunque medium inter extrema potest habere pro non medio, & ordinem pro non ordine: quia est supra illum ordinem præfigens illum, & non habens illum pro præfixo: non sic virtus Angeli limitata.

q. 9. n. 34. Ex isto apparet [h] ad illud de Sensu, & Sensato, quod prætermissum fuit in quæst. 1. de motu Angeli: non enim est inconueniens aliquam alterationem totam esse simul, quando scilicet agens respicit totũ passum tanquam terminum indiuisibilem, & formam secundùm vltimum gradum secundùm quem ipsam totam inducit tanquam indiuisibilem; tunc mutatione indiuisibili inducitur forma perfectè in passo diuisibili: sed secundùm talem formam non est motus, sed tantùm mutatio vna, vel fortè plures habitæ, aut ordine durationis, aut naturæ, sicut ipse dicit ibi, quòd si magnum fuerit habitum ab habito patitur. Quod potest intelligi dupliciter. Vno modo, quòd pars posterior parte priori priùs naturaliter perfecta perficitur naturaliter posterius, ita tamen quòd sit tantùm ordo naturæ inter mutationem prioris partis, & posterioris. Alio modo, quòd sit ordo durationis, puta quòd pars posterior mouetur successiuè à parte priore: & tamen pars prior mutata est præcisè ab ipso agente extrinseco. Iste secũdus modus videtur improbab ilior nisi poneretur partem priorem transmutatam esse perfectiorem transmutante ipsam: & ita non potest subitò transmutare sicut ipsa transmutantur subito ab argente extrinseco. Dicit ergo ibi Philosophus, quòd non est ita in multiplicatione soni sicut in lumine: quia multiplicatio soni quæ fit cum motu locali, necessario est successiua: non sic illa multiplicatio luminis. & ita non repugnat simultas ratione alterationis, sicut ratione loci mutationis: & hoc comparando ad virtutem naturalem. Sed tamen nunquam est in alterationibus, quæ sunt motus prima mutatio, sicut nec in loci mutationibus: quia vbi est mutatio instantanea ibi illa nõ est mutatio initians motum, nec etiã vniuersaliter, vbi motus sequitur, si est dare immutationem, quæ est terminus quietis præcedentis: vbi autem quietem sequitur mutatio immediatè propter perfectionem virtutis ipsius agentis, ibi non est immutatio terminans quietem præcedentem.

Quando inducitur instãtaneè forma diuisibilis in subiectum diuisibile.

Repugnat simultas ratione lationis vbi statratione alterationis.

Alias darentur indiuisibilia immediata vid. supr. q. 9. n. 31.

COMMENTARIVS.

Opinio D. Thomæ. prima conclusio.

a HIc dicunt quidam. Hîc Doctor recitat opinionem Thomæ *in prima par. q. 53. art. 2. & quolib. 1. art. 5.* Et Gulielmi Var. *in 2. dist. 2.* Dicit enim Thomas quòd extrema possunt intelligi, aut duo *vbi* distantia, inter quæ est aliquod medium, quod nihil est extremorum; aut duo *vbi* immediata, inter quæ sunt media, quorũ quodlibet est aliquid extremorum. Vult dicere, quòd sunt aliqua duo *vbi*, inter quæ non est medium eiusdem rationis, & dicuntur *vbi* discontinua: alia dicuntur duo *vbi* immediata, non quòd vnum sit immediatum alteri, quia tunc inter illa non caderet medium, sed ex hoc dicuntur immediata, quia medium cadens inter illa est eiusdem rationis cum illis, & aliquid vtriusque extremi, vt suprà patuit *dis. præsenti. q. 9.* de illis *vbi* communicantibus adinuicem, quæ sic se habent, quòd semper medium est pars vtriusque extremi. Hoc posito, quod à Doctore non improbatur, sed magis, vt verum acceptatur, ponit Doctor aliquas conclusiones, quarum prima est ibi: *Dico quòd non potest transire continuè vno extremo in extremum.* Conclusio est talis, quòd loquendo de motu continuo Angeli, & de medio inter extrema, quod est aliquid vtriusque extremi, non potest Angelus motu continuo transire ab extremo in extremum, nisi priùs transeat per medium. Exempli gratia, quòd Angelus transeat à prima regione aëris ad secundam motu continuo, & quòd fiat in extremo non transiuendo loca intermedia, non videtur possibile; & ratio assignatur, quia tale medium est ratio continuitatis inter media transita, sicut apparet ex definitione medij, 10. *Met. t. c. 22.* vbi sic habetur. *Media. n. hæc dicimus in quæcunque permutari prius est necesse quod permutatur, vt ab hypate in netẽ, nisi transit per minimam rationem priùs veniat ad medios sonos. Et in coloribus si veniet ex albo in nigrum priùs veniet ad puniceum, & plumbeum, quàm ad nigrum*, hæc ille. ex quo patet, quòd in motu locali spatium: medium inter duo extrema est ratio cõtinuitatis ipsius motus. Si. n. motus esset ab extremo in extremum, non transeũdo per medium, numquam talis motus esset continuus, cùm dicat Aristot. *6. physi. t. c.* 4. eiusdem rationis est motum, magnitudinem, & tempus componi &c. patet etiam ratione, quia motus continuus semper habet nouum prius, & nouum posterius, quod prius & posterius semper est in priori magnitudine, sicut etiam dicimus, quòd in tempore continuo est prius & posterius sumpta ex priori & posteriori in motu, vt patet per Phil. 4. *phy. t. c. 99. &* 109. oportet Angelum transire medium, loquendo de medio, secundo modo, & de motu continuo, si debeat peruenire ad illud extremum.

Secunda conclusio

b Secunda conclusio est ibi. *Similiter videtur etiam loquendum de motu continuo, & de medio alio modo dicto*, & hoc loquendo de motu locali Angeli continuo, & de medio inter extrema, quod nihil est extremorum impossibile est Angelũ transire ab vno extremo ad aliud extremum non transeundo per tale medium, patet, quia si mouetur continuè non est totaliter in altero termino, patet per Aris. *in 6. phy. t. c.* 87. vbi vult, quòd omne, quod mouetur partim est in termino *à quo*, & partim in termino *ad quem* in ergo Angelus mouetur continuè, ergo erit, vel partim in termino *à quo*, & partim in termino *ad quem*

quem; vel in medio inter terminum *à quo*, & terminum *ad quem*, non primo modo, quòd sit partim in vno extremo, & partim in alio, & quòd nullo modo sit in medio inter alia extrema, quia tunc esset in duobus locis discontinuis. Patet, quia illa loca, inter quæ est medium, quod nihil est horum locorum, dicuntur discontinua, hoc autem non videtur sibi posse competere, quod simul sit in illis duobus locis discontinuis, & nullo modo in medio inter illa, sic quòd moueatur ab vno loco ad alium, motu continuo: loquendo tamen de virtute naturali competente Angelo.

3. *Tertia conclusio.* c Tertia conclusio est ibi: *Si autem loquamur de motu indiuisibili.* Et est hæc, quòd loquendo de medio, quod est aliquid extremorum, & de motu indiuisibili, siue de mutatione, Angelus virtute naturali potest mutari de vno extremo ad aliud, non transeundo per medium, puta si sit in vno extremo spatij vnius miliaris in instanti, potest se facere in alio extremo eiusdem spatij nullo modo transeundo per spatium intermedium. Et addit Doctor quòd hoc est necesse, quia si transiret per tale medium continuè transiret, & non instantaneè: patet, quia continuè transiret aliam, & aliam partem spatij, & sic esset semper sub alio & alio priori & posteriori, & sub alio & alio *mutato esse*, quæ *mutata esse* continuant motum; modò est impossibile esse sub alio & alio *mutato esse*, quin sit sub motu cõtinuo, cùm inter quæcunque duo *mutata esse* semper cadat motus medius, sicut inter duo instantia tẽporis medium.

Quarta conclusio. d Quarta conclusio est ista, quòd loquendo de extremis distantibus, & discontinuis, & de tota realitate motus, quæ est ab extremo in extremum includendo medium, quod nihil est extremorum, impossibile est Angelum virtute sua naturali indiuisibiliter moueri ab extremo in extremum, siue impossibile est ipsum in instanti transire ab vno extremo ad aliud extremum, & hæc conclusio est ibi: *Sed de extremis distantibus habentibus medium distinctum ab extremis est dubitatio*, &c.

4. *Quinta conclusio.* e Quinta conclusio est ibi: *Sed nunquid potest facere se in extremo distante*, &c. & est ista, videtur non esse possibile Angelum transire instantaneè ab vno extremo ad aliud extremum, loquendo de extremis discontinuis, non includendo realitatem motus, nati fieri super medio, quod nihil est extremorum, & vult dicere: posito quòd Angelus per horam quieuerit in vno loco in vltimo instanti illius horæ, an possit facere in alio loco discontinuo priori loco dicit, quòd videtur hoc non esse possibile, & rationem assignat ibi, quia ordo præfixus à superiori agente videtur esse necessarius cuicunque agenti inferiori, quando habet actionem præcisè circa talia ordinata; cùm ergo à Deo sit præfixus ordo partium principalium vniuersi cuilibet agenti creato, & virtuti creatæ, videtur iste ordo esse necessarius, quando debet agere circa ista, quorum est talis ordo, quando ergo Angelus mouet se per corpora, quorum est talis ordo, non potest absque omni ordine de quocunque *vbi* facere se in quodcunque *vbi* immediatè, tunc enim nulla distantia videretur impedire actionem eius.

5. *Scotus obijcit sibiipsi.* f *Et si obijcias.* Hic Doctor dicit contra se, quia priùs dixit, quòd loquendo de motu indiuisibili Angeli, & de medio, quod est aliquid extremorum, potest in instanti transire ab vno extremo ad aliud, non transeundo per medium; & hîc dicit, quòd loquendo de extremis discontinuis, nõ potest in instanti transire ab extremo in extremum. Dicit Doctor quòd primum concludit benè de mediis, quæ sunt aliquid extremorum, quia pertranseundo ab vno *vbi* immediatè ad aliud *vbi* in instanti, habet omnia ista *vbi*, scilicet intermedia, ordine quodam naturæ, inter quæ est ordo potentialis ex natura rei, sic quòd in aliquo priori naturæ acquirit vnum *vbi*, & in alio posteriori naturæ acquirit aliud, & sic successiuè vsque ad vltimum *vbi*; & non oportet quòd habeat illa *vbi* ordine durationis, supple, quòd priùs tẽpore fiat in vno *vbi* intermedio, & posterius tempore fiat in alio *vbi* intermedio. Et ex hoc concedit Doc. quòd loquendo de motu indiuisibili Angeli, & de medio, quod est aliquid extremorum non potest in instanti moueri ab vno extremo ad aliud, nisi transeundo per mediũ, & tamen suprà dixit, quòd potest sic transire non transeundo per medium. Dico quòd hîc non est contradictio, quia in primo intelligit, quòd non potest esse in instanti ab vno extremo ad aliud transeundo per medium ordine durationis, sic quòd pertranseat medium in tempore, vt suprà dixi in prima conclusione: hîc autem vult, quòd possit transire in instanti temporis ab extremo in extremum, transeundo tamen medium, quod est aliquid extremorum ordine tantùm naturæ, quia cùm instanti temporis stat ordo naturæ, vt suprà patuit *in isto* 2. *dist.* 1. *q.* 1. Sed cum instanti temporis non stat ordo durationis, quia tunc sequeretur, quòd in eodem instanti temporis posset esse prius & posterius duratione. Sed si Angelus transiret à distanti in distans, siue ab vno extremo discontinuo ad aliud, absque omni ordine, videlicet naturæ & durationis, tunc nec ordine naturæ est, nec durationis haberet illa, quorum est ordo naturalis, circa quæ tamen operatur præsupponens necessariò ordinem eorum. Sed hîc occurrit difficultas, an Angelus, loquendo de extremis discontinuis possit transire ab vno extremo ad aliud in instanti, sic quòd habeat omnes partes medij in eodem instanti, sed ordine naturæ, licèt non ordine temporis. Dico quòd fortè nullũ esset inconueniens, nisi fortè diceretur, quòd partes illius medij non sunt natæ acquiri auctoritate creata sine ordine durationis temporis. Si enim natæ essent acquiri in instanti, sed ordine naturæ, tunc nulla distantia videretur posse impedire actionem Angeli. *Occurrit difficultas.*

g *Ad argumenta principalia.* 6.

Ad primum respondet Doctor, dicens, quòd malus Angelus potest inordinatè velle, & tamen ex hoc non sequitur, quòd possit illud, quod sic inordinatè vult, sed bonus Angelus ordinatè vult statim esse in aliquo *vbi*, non tamen vult, quòd potentia propria sit ibi, quia hoc esset inordinatè velle si talis potentia sibi non conueniat: sed vult quòd potentia Dei statim sit ibi, & verisimile est, quòd Deus condescendat voluntati eius, si talis sit, vt faciat eum in tali *vbi*, nunquam autem potentia propria potest alicubi esse, nisi eo modo, quo conuenit suæ potentiæ.

h Ad secundum. *Ex isto apparet ad illud de Sensu & Sensato.* Hic Doctor soluit vnam auctoritatem Philosophi, positam priùs in *præsenti, dist. quæst.* 9. *in argumentis principalibus*, ibi expressiùs hoc dicit in secunda dubitatione de Sensu & Sensato, vbi vult quòd non oportet, similiter sit in alteratione, & latione. Contingit in- *Corpus Christi potentia infinita sit præsens in altari.*

quit Philosophus, *aliquid simul totum alterari, & non dimidium prius, velut aquam simul totam coagulari, attamen si fuerit multum, quod calefit, aut coagulatur habitum ab habito patitur, primum autem ab ipso faciente transmutari, & simul alterari, & subitò est necesse.* Hæc ille. Hanc auctoritatem soluendam dimisit ibi Doctor, licèt hîc soluatur. Et soluendo hanc auctoritatem dicit, quòd quando aliquod agens respicit totum passum tanquam terminum indiuisibilem, puta sic optimè dispositum, ac si esset vnum indiuisibile, similiter formam secundùm vltimum gradum, &c. & pono casum, quòd sit lignum pedale optimè dispositum, & sit calefactio vt 8, si est aliquod agens tantæ virtutis, quòd habeat in virtute sua posse simul producere totam simul caliditatem, & quòd non habeat necesse priùs duratione informare vnam partem ligni, quàm aliam, Dico tunc, quòd illud potest alterare ipsum totum, sicut si esset aliquod indiuisibile sibi perfectè præsens, & vnus gradus caliditatis perfectus in virtute sua, tunc in instanti posset alterare illud; sic dico, quòd quando habet lignum pedale, & caliditatem vt 8, vt suprà dixi, tunc respicit vtrunque vt indiuisibile, & sic tantùm illud passum mutaretur mutatione indiuisibili, & instantanea, scilicet ad talem formam: patet, quia tota illa caliditas introducitur in instanti.

7. Sequitur, *vel fortè plures habita*, &c. quia posito, quòd detur aër, vel aqua bipedalis, tunc habitum ab habito potest intelligi dupliciter alterari, ita quòd agens introducens, siue calefaciens intensè vnam partem aquæ, & si ille calor in illa parte est tantæ virtutis, quantæ agens prius ad calefaciendum; tunc illa pars sic calefacta statim calefacit aliam, & si agens potest simul calefacere totum, ordine tamen quodam, sic illa pars in instanti calefacit aliam: & si illa alia est tantæ virtutis, quantæ prima, in eodem instanti durationis calefacit aliam, & sic de aliis partibus. Est tamen ibi ordo naturæ, ita quòd vna priùs natura calefacit, & alia posteriùs; si autem prima pars calefacta est minoris virtutis, quàm agens calefaciens illam partem in instanti, tunc illa pars calefacit aliam non in instanti, sed in tempore, & sic de aliis.

Sequitur, *Dicit ergo ibi Philosophus, quòd non est ita in multiplicatione soni, sicut in lumine:* nam multiplicatio soni ex quo fit per motum localē, puta per aërem deferentem, vt patet 2. *de Ani.* de necessitate erit successiua, & in tempore, cùm motus localis semper fiat in tempore, sed non est sic in multiplicatione luminis, quia totus aër, puta in hemisphærio nostro potest in instanti illuminari, cùm in aere nulla sit dispositio contraria, & sic similiter potest totus alterari, est tamen ibi ordo naturæ, quia pars propinquior Soli illuminatur.

Sequitur, *sed tamen nunquam*, &c. id est, prima mutatio, vt puta quando lignum alteratur in tempore, & per motum, ita quòd successiuè alteratur, non potest esse ibi prima mutatio: patet, quia ante omne *mutatum esse* est aliquod *moueri*, vt patet per Philos. *6. Phy. t. c.* 52. 8.

i Sequitur, *sicut nec in loco*, vt puta quando aliquod corpus mouetur super spatium bipedale, in tali motu locali non potest dari prima mutatio; & assignat rationem ibi, *quia vbi est mutatio*, &c. Nam duplex est mutatio instantanea; quædā nullo modo initians motum, & est illa, quâ tota forma simul acquiritur in instanti: mutatio autem initians motum est illa, quæ fit in motu successiuo, & sēper est inter duas partes motus, ita quòd est finis vnius partis, & principium alterius: non enim est danda aliqua prima mutatio initians simpliciter motum, ita quòd ante illam non detur pars motus prior, vt suprà patuit *6. Phys.* *Duplex est mutatio instantanea.*

Sequitur, *nec etiam vniuersaliter.* Hîc dicit Doctor quòd nec etiam datur prima mutatio, vbi motus sequitur, si est dare immutationem; quæ est terminus quietis præcedentis, id est, quòd etiā loquendo de motu sequenti immutationē quietis præcedentis, non est dare primā mutationē illius motus, vt suprà patuit *in 9. q.* Exemplū, ponendo quòd pedale quiescat sub calore per horam, & in vltimo instanti illius, & in tēpore immediato incipiat moueri, puta motu remissionis respectu talis motus sequentis vltimum instans illius quietis non datur prima mutatio. Sequitur ibi, *vbi antē quietem*, &c. dicit Doct. quòd quando agens post quietē mutatur aliquid, non datur vltimū instans illius quietis. Exemplū, ponendo quòd quantū sit sub calore, vt per horā, & quòd agens in instanti mutet ipsū quātū à calore illo in frigidū, vt certū est, quòd nō datur vltimū instās quietis sub calore.

DISTINCTIO III.

A

Dist. 2. lit. f.

Ecce ostensum est vbi Angeli fuerint mox vt creati sunt. Nunc consequens est inuestigare quales facti fuerint in ipso primordio suæ conditionis: & quatuor quidem Angelis videntur esse attributa in initio subsistentiæ suæ, scilicet essentia simplex, id est, indiuisibilis & immaterialis, & discretio personalis, & propter rationem naturaliter insitam intelligentia, memoria & voluntas siue dilectio: liberum quoque arbitrium, id est, libera inclinandæ voluntatis, siue ad bonum, siue ad malum facultas. Poterant enim per liberum arbitrium sine violentia, & coactione ad vtrumlibet propria voluntate deflecti.

An

An omnes Angeli fuerint æquales in tribus, scilicet in sapientia, in essentia, in libertate arbitrij.

HIc considerandum est, vtrùm in sua substantia spirituali, & sapientia rationali, & libertate arbitrij, quæ omnibus inerant, omnes æquales fuerint: vt sit prima consideratio de substantia: secunda de forma: tertia de potestate. Persona quippe substantia est, sapientia forma, arbitrium potestas: & ad substantiam quidem pertinet naturæ subtilitas; ad formam verò intelligentiæ perspicacitas; & ad potestatem rationalis voluntatis habilitas. Illæ ergo essentiæ rationales, quæ personæ erant, & spiritus erant, naturáque simplices, & vita immortales, differentem essentiæ tenuitatem, & differentem sapientiæ perspicacitatem, atque differentem arbitrij libertatem, & habilitatem rectè habuisse intelliguntur: sicut in corporibus nonnulla differentia est secundùm essentiam, ac formam, & pondus: Quædam enim aliis meliorem ac digniorem essentiam, & formam habent: & alia aliis leuiora, atque agiliora sunt. Ad hunc ergo modum credendum est illas spirituales naturas conuenientes suæ puritati, & excellentiæ: & in essentia, & in forma, & in facultate differentias accepisse in exordio suæ conditionis: quibus alij inferiores, alij superiores Dei sapientia constituerentur, aliis maiora, aliis minora dona præstantis: vt qui tunc per naturalia bona alios excellebant, ipsi etiam post per munera gratiæ eisdem præessent. Qui enim natura magis subtiles, & sapientia ampliùs perspicaces creati sunt: hi etiam maioribus gratiæ muneribus prædíti sunt, & dignitate excellentiores aliis constituti. Qui verò natura minùs subtiles, & sapientia minùs perspicaces conditi sunt, minora gratiæ dona habuerunt, inferiorésque constituti sunt sapientia Dei æquo moderamine cuncta ordinantis. In ipsa facultate arbitrij differentia animaduertenda est secundùm differentem naturæ virtutem, & differentem cognitionis, & intelligentiæ vim. Et sicut differens vigor & subtilitas naturæ infirmitatem non adducit, minórque cognitio sapientiæ ignorantiam non ingerit: sic libertas inferior nullam arbitrio necessitatis voluntatem imponit. B

Hic dicit quod differentes erant in illis.

Per similitudinem corporum ita esse ostendit.

Quæ communia & æqualia habuerunt Angeli.

ET sicut in prædictis Angeli differebant, ita & quædam communia & æqualia habebant, quòd spiritus erant: quòd indissolubiles, & immortales erant, commune omnibus & æquale erat. In subtilitate verò essentiæ, & intelligentia sapientiæ, & libertate voluntatis differentes erant. Has distinctiones intelligibiles inuisibilium naturam ille solus comprehendere potuit, & ponderare, qui cuncta fecit in pondere, numero & mensura. C

Sap. 11.

An boni vel mali, iusti vel iniusti creati sint Angeli, & an aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum.

ILlud quoque inuestigatione dignum videtur, quòd etiam à pluribus quæri solet, vtrùm boni, vel mali, iusti, vel iniusti creati sint Angeli, & an aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum; vel sine mora in ipso creationis exordio ceciderint. D

Opinio quorundam dicentium Angelos in malitia creatos, & sine omni mora ruisse.

E PVtauerunt enim quidam Angelos, qui ceciderunt creatos esse malos, & non libero arbitrio in malitiam declinasse, sed in malitia à Deo factos esse, nec aliquam fuisse moram inter creationem & lapsum, sed ab initio apostatasse: alios verò creatos fuisse plenè beatos. Qui opinionem suam muniunt auctoritate Augustini super Genesim ita dicentis. [Non frustrà putari potest ab initio temporis diabolum cecidisse, nec cum sanctis Angelis pacatum aliquando vixisse, & beatum, sed mox apostatasse. Vnde Dominus ait: Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, vt intelligamus, quia in veritate non stetit, ex quo creatus est, qui staret, si stare voluisset.] Idem in eodem. [Non frustrà, inquit, putandum est ab ipso initio temporis, vel conditionis suæ, diabolum cecidisse, & nunquam in veritate stetisse. Vnde quidam in hanc malitiam libero arbitrio non esse flexum, sed in hac quamuis à Deo putant esse creatum: secundùm illud beati Iob; Hoc est, inquit, initium figmenti Dei, quod fecit Deus, vt illudatur ei ab Angelis eius. Et propheta ait: Draco iste, quem formasti ad illudendum ei. Tanquam primò factus sit malus, inuidus, & diabolus, nec voluntate deprauatus.] His aliísque testimoniis vtuntur, qui dicunt Angelos, qui ceciderunt creatos fuisse malos, & sine mora corruisse: eos verò qui perstiterunt, perfectos & beatos fuisse creatos: astruunt auctoritate Augustini, qui super Genes. dicit per cœlum significari creaturam spiritualem. quæ ab exordio, quo facta est & perfecta, & beata est semper.

Aug. lib. 11. c. 16. — *Ioan. 8. f.* — *Libr. eodē in fine 19. capitis & initio 20.* — *Iob 40. Hic textus non habetur in lib. Iob iuxta vulgatam editionem, sed secundùm 70. interpretes.* — *Psal. 103* — *Lib. 1. c. 1.*

Aliorum sententia probabilis, qui dicunt omnes Angelos creatos esse bonos: & aliquam morulam fuisse inter creationem & lapsum.

F ALiis autem videtur omnes Angelos creatos esse bonos, & in ipso creationis initio bonos extitisse, id est, sine vitio, iustósque fuisse, id est, innocentes, sed non iustos, id est, virtutum exercitium habentes. Nondum enim præditi erant virtutibus, quæ stantibus adpositæ fuerunt in confirmatione per gratiam, aliis verò per liberum arbitrium superbientibus, & ideò cadentibus. Aliquam etiam fuisse morulam aiunt inter creationem & lapsum, ac confirmationem, & in illa breuitate temporis omnes boni erãt, non quidem per vsum liberi arbitrij, sed per creationis beneficium: & tales erant qui stare poterant, id est, non cadere per bona creationis, & cadere per liberum arbitrium. Poterant enim peccare & non peccare: sed non poterant proficere ad meritum vitæ, nisi gratia superadderetur, quæ addita est quibusdam in confirmatione. Et ad hoc confirmandum vtuntur testimonio Augustini, qui super Genes. dicit Angelicam naturam primò informiter creatam, & cœlum dictam, postea formatam, & lucem appellatam, quando ad creatorem est conuersa, perfecta dilectione ei inhærens: vndè priùs dictum est: In principio creauit Deus cœlum & terram: & postea subditum, Dixit Deus, Fiat lux, & facta est lux: quia primò agitur de creatione spiritualis naturæ informis, postea de formatione eiusdem. Ratio quoque obuiat illis, qui dicunt Angelos creatos fuisse malos. Non enim potuit creator optimus auctor mali esse: & ideò totum bonum erat quod ex ipso illis erat: & totum bonum erat; quoniam ex ipso totum erat. Hoc modo probatur, quòd boni erant omnes Angeli, quando primò facti sunt, sed ea bonitate, quam natura incipiens acceperat.

Prou. 16. c. & 29. d. — *Aug. lib. 1. f. 1. 3. 4. & 6.* — *Gen. 1. a.* — *Ratione idem astruit.*

Proba

Probationem Augustini contra illos inducit, qui dicunt Angelos factos malos. Verba etiam Iob determinat, quæ illi pro se inducebant.

G IDeóque Augustinus exterminans opinionem eorum, qui Angelos creatos fuisse malos putant, auctoritate & ratione probat omnes bonos fuisse creatos, & verba præmissa beati Iob, quæ illi pro se inducebant: quomodo sint intelligenda aperit, ita dicens super Genesim. [Omnia, inquit, fecit Deus valde bona. Naturam ergo Angelorum bonam fecit. Et quia iniustũ est, vt nullo merito hoc in aliquo quod creauit Deus dãnet, non naturam, sed voluntatem malam puniendam esse credendum est.] [nec eius naturam significatam esse cùm dicitur, Hoc est initium figmenti Dei, &c. Sed corpus aëreum quod tali voluntati aptauit Deus: vel ipsam ordinationem Dei, in qua eum inuitum etiam fecit vtilem bonis: vel ipsius Angeli facturam: quia etsi præsciret Deus voluntate malum futurum, fecit tamen eum prouidens quanta de illo sua bonitate esset facturus. Figmentum ergo Dei dicitur: quia cùm sciret eum Deus voluntate malum futurum vt bonis noceret, creauit tamen illum, vt de illo bonis prodesset, hoc autem fecit vt illudatur ei. Illuditur enim ei, cum sanctis proficit tentatio eius. Sicut & mali homines, quos Deus malos futuros præuidens creauit, tamen ad sanctorum vtilitatem, illuduntur, cùm præstatur sanctis eorum tentatione profectus. Sed ipse est initium, quia præcedit antiquitate & principatu malitiæ. Hæc autem illusio fit Angelis malis, & hominibus malis, per Angelos sanctos, quia subdit eis Angelos malos & homines malos, vt non quantum nituntur, sed quantum sinuntur possint nocere.] Ecce apertè ostendit qualiter prædicta verba Iob intelligenda sint: & Angelicam naturam bonam creatam esse asseruit.

Aug. lib. 11. de Gen. ad literã c. 21. *Gen. 1.* *Cap. 22. eiusd. libri* *Iob 40. c.* *Apo. 12. b*

Quomodo intelligenda sint verba præmissa Domini disserit, euidenter tradens Angelós esse creatos bonos: & post creationem cecidisse.

H DEinde qualiter verba Domini, quæ suprà posuit accipienda sint, Augustinus aperit: vbi etiam sua quæ prædixit verba determinat, euidẽter docens Angelos bonos fuisse creatos, & post creationem interposita aliqua morula cecidisse, ita inquiens. [Quod putatur diabolus nunquam in veritate stetisse, nunquam beatam vitam duxisse, sed ab initio cecidisse: non sic accipiendum est, vt malus à bono Deo creatus esse putetur, alioqui non ab initio cecidisse diceretur. Non enim cecidit, si talis, scilicet malus, factus est, à quo enim caderet? Factus ergo priùs statim à veritate se auertit propria potestate delectatus beatæque vitæ dulcedinem non gustauit: quam non vtique acceptã fastidiuit, sed nolendo accipere amisit. Sui ergò casus præscius esse non potuit: quia sapientia fructus est pietatis. Continuò autem vt factus est, cecidit: non ab eo quod accepit, sed ab eo quod acciperet, si Deo subdi voluisset.] Ecce hîc apertè declarat Angelos bonos creatos fuisse & post creationẽ cecidisse: & fuit ibi aliqua morula, licèt breuissima. Quod Origenes confirmat super Ezech. dicens: Serpens hostis cõtrarius veritati, non tamen à principio, nec statim supra pectus & ventrẽ suum ambulauit: sicut Adam & Eua non statim peccauerunt: ita & serpens aliquando fuit non serpens, cùm in Paradiso deliciarum moraretur. Deus enim malitiam non fecit. Ecce apertè dicit post creationem interposita morula cecidisse.

Aug. ex a Ioan. 8. f. Literã e. Aug. li. 11. de gene. ad liter. c. 23. *Gen. 3. c. Orig. to. 1. homil. 1. circa illud Ezech. 1. vidi quasi speciem electri. Ioan. 8. f.*

Esai.14.d. Mat.13.d. Inimicus homo superseminauit, &c. Ang.hom. 42.super Io. Sap.2.d.

Ideóque illa verba sic accipienda videntur. Homicida erat ab initio, vel mendax, id est, statim post initium, quando sibi æqnalitatem Dei promisit, & seipsum occidit, qui homo dicitur in Euangelio [iniquus homo hoc fecit.] Nec in veritate stetit: quia in ea non fuit, sed ab initio temporis, id est, statim post initium temporis apostatauit. Potest etiam & sic accipi illud. [Ab initio homicida fuit, vel mendax, id est, ex quo homo fuit conditus, quem per inuidiam in mortem præcipitauit & fallaciter seduxit.] Ex prædictis ergo liquet Ange los bonos omnes esse creatos, & post creationem quosdam cecidisse à bono, quod habuissent, si perstitissent.

Quòd triplex fuit sapientia in Angelis ante casum, vel confirmationem.

HIc inquiri solet, quàm sapientiam habuerunt ante casum, vel confirmationem? Erat in eis triplex naturalis cognitio, qua sciebant quod facti erant, à quo facti erant, & cum quo facti erant: & habebant aliquam boni & mali notiam, intelligentes quid appetendum vel respuendum illis foret.

An aliquam Dei habuerint dilectionem, vel sui ad inuicem.

SOlet etiam quæri, vtrùm aliquam Dei, vel sui dilectionem inuicem habuerint. Ad quod dici potest, quòd naruralem dilectionem habeant, vt memoriam, intellectum, & ingenium, qua Deum & se aliquatenus diligebant: per quam tamen non merebantur. K

QVÆSTIO I.

Vtrùm a materialis substantia ex se, siue ex natura sua sit indiuidua, vel singularis?

D. Thom. 1.*p.q.*40.*art.*2. *&* 1.*contra Gen.c.*42. Henr. *quodl.*5. *q.*8. Occh. 1.*d.* 2.*q.*4.5.6. Gabr. *qu.* 6.7. Sotus *in log.q.*2. *vniuersal.* Soncin. 7. *Met.qu.*31. Fons. 5. *Met. qu.* 3. *s.* 2. Suar. 1. *Met. d.*5.*s.*2. Scot. *quodl.*2. *&* 7. *Met.q.*17. *vbi* Ant. Andr. *q.*17.

Mag. A.

CIRCA distinctionem tertiam, quæro primò de distinctione personali in Angelis: & ad videndum de ista distinctione in eis, primò quærendum est de distinctione indiuiduali in substantiis materialibus, de qua sicut diuersi diuersimodè dicunt: ita consequenter dicunt de pluralitate indiuiduorum in eadem specie Angelica, & etiam de implurificabilitate: & vt videatur de diuersis opinionibus distinctè, quæ quæruntur de distinctione, vel indistinctione substātiæ materialis, quæro sigillatim de diuersis modis ponendi. I.

Quæritur ergo primò, Vtrùm materialis substantia ex se, siue ex natura sua, sit indiuidua, vel singularis? Videtur quòd sic. Philosoph. 7. Metaph. contra Platonem, probat quòd substantia cuiuscunque rei est propria illi, cuius est: & non inest alij: igitur substantia materialis ex natura, circumscripto omni alio, est propria ei, cui inest, ita quòd ex natura sua non potest inesse alij: ergo ex natura sua est indiuidua. *Tex.45.*

Contrà, quidquid inest alicui ex natura sua per se, inest ei in quocunque: igitur si natura lapidis de se est hæc, in quocunque est lapidis natura, ista natura esset hic lapis: consequens est inconueniens, loquendo de singularitate determinata, de qua est quæstio.

Prætereà, cui de se conuenit vnum oppositum, ei de se repugnat aliud oppositum: igitur si natura de se sit vna numero, ex se repugnat ei multitudo numeralis.

Hìc

Hic dicitur,b quòd sicut natura ex se formaliter est natura:ita ex se est singularis, ita quòd non oportet quærere aliam causam singularitatis à causa naturæ, quasi natura priùs tempore,vel natura,sit natura,antequam sit singularis,& tunc per aliquid adueniens contrahatur,vt fiat singularis:quod probatur per simile,quia sicut natura habet ex se verum *esse* extra animam : non autem habet *esse* in anima, nisi ab alio, id est, ab ipsamet anima (& ratio est, quia *esse* verum conuenit ei simpliciter, *esse* autem in anima est *esse* eius secundùm *quid*)ita vniuersalitas non conuenit rei,nisi secundùm quòd habet *esse* secundùm *quid*, scilicet in anima : singularitas autem conuenit rei secundùm verum *esse*:& ita ex se & simpliciter:est ergo quærenda causa,quare natura est vniuersalis, & dandus est intellectus pro causa:non autem quærenda est aliqua causa,quare natura est singularis alia à natura rei,medians inter ipsam,& singularitatem eius : sed quæ sunt causæ vnitatis rei, sunt & causæ singularitatis rei : igitur,&c.

F. Adam li.1.d.33. q.8.art.1. hanc viam sequitur & Var. Ocham 1. d.2.p.1.& quodl.5 .q. 12.& 13.

COMMENTARIVS.

1. a Titulus quæstionis sic debet intelligi, an substantia materialis,scilicet physicalis substantia, in quocunque instanti, etiam naturæ, de necessitate includat singularitatem, ita quòd sit impossibile pro aliquo instanti intelligere talem substantiam non cointellecta eius singularitate, vel sic; an talis substantia in aliquo priori naturæ præter omnem operationem intellectus collatiuam possit intelligi, siue concipi talis substantia, sic quòd in tali conceptu non includatur ratio singularitatis, & sic patet titulus quæstionis.

b *Hic dicitur.* Hic Doctor recitat opinionem Fratris Adæ, quæ opinio dicit in sententia, quòd substantia materialis præter operationem intellectus, ex natura rei sic de necessitate est singularis, quòd non potest concipi in aliquo priori naturæ, non concepta eius singularitate:quam conclusionem probat per simile, quæ probatio patet in litera.

SCHOLIVM.

Sententiam Nominalium & aliorum asserentiam naturam esse de se, & ex se indiuiduam, latè impugnat, probans sex, vel septem viis, dari vnitatem realem,minorem numerali.

2. Contra c istud arguitur sic: obiectum inquantùm obiectum est prius naturaliter ipso actu : & in illo priori,per te, obiectum est de se singulare, quia hoc semper conuenit naturæ non acceptæ secundùm *quid*, siue secundùm *esse*, quod habet in anima : igitur intellectus intelligens illud obiectum sub ratione vniuersalis, intelligit ipsum sub ratione opposita suæ rationi : nam vt præcedit actum, determinatur ex se ad oppositum illius rationis.

Pretereà, d cuiuscunque vnitas realis propria,& sufficiens est minor vnitate numerali,illud non est de se vnum vnitate numerali,siue non est de se hoc.sed naturæ lapidis existentis in isto lapide, vnitas propria realis siue sufficiens, est minor vnitate numerali:ergo, &c. Maior de se patet : quia nihil est de se vnum vnitate maiori vnitate sibi sufficiente,nam si propria vnitas, quæ debetur alicui de se sit minor vnitate numerali, vnitas numeralis non conuenit sibi ex natura, & secundùm se,aliter præcisè ex natura sua haberet maiorem & minorem vnitatem, quæ circa idem & secundùm idem sunt opposita:quia cum vnitate minori,sine contradictione stare potest multitudo opposita maiori vnitati:quæ multitudo non potest stare cum vnitate maiori, quia sibi repugnat:igitur, &c.Probatio minoris, quia si nulla est vnitas realis naturæ minor singularitate,sed omnis vnitas alia ab vnitate singularis,est vnitas rationis tantùm:igitur nulla erit vnitas realis minor vnitate numerali:consequens est falsum:quod probo quinque,vel sex viis:ergo,&c.

Qualibet natura creata habet vnitatē minorem numerali.

3. Prima via e est talis secundùm Philosophum 10. Metaph. *in omni genere est vnum primum,quod est metrum & mensura omnium,quæ sunt illius generis*, ista vnitas est realis: quia Philosophus probat,quòd *vni* conuenit prima ratio mensuræ, & declarat per ordinem,quomodo illud est vnum,cui conuenit ratio mensurandi in omni genere : ista autem vnitas est alicuius inquantùm primum in genere;ergo est realis,quia mensurata sunt realia,& realiter mensurata : ens autem reale non potest realiter mensurari ab ente rationis:igitur vnitas illius primi est realis. Ista autem vnitas non est vnitas singularis,vel numeralis:quia nullum est singulare in genere,quod sit mensura omnium illorum, quæ sunt in illo genere:nam secundùm Philosophum 3. Metaph. *in indiuiduis eiusdem speciei non est hoc prius, illud posterius* : quod *prius*, licèt Commentator exponat

Text.7. Probatur vnitas minor vnitate numerica. Tex.11.

de priori constituente posterius: tamen nihil ad B, quia Philosophus intendit ibi assignare rationem quare Plato posuit rationem speciei separatam & non generis: quia in speciebus est ordo essentialis, propter quod posterius potest reduci ad prius: & ideò secundùm eum non oportet ponere ideam generis, per cuius participationem species sunt illud, quod sunt: sed ideã speciei, ad quã omnes aliæ reducuntur: sed in indiuiduis, secũdùm Platonẽ & secũdùm Philosophũ recitantẽ, nõ est talis ordo: igitur, &c.

Nullum in diuiduum est mensura cæterorum eiusdẽ speciei. Est ergo intentio Philosophi ibi (in quo concordat cum Platone) quod in indiuiduis eiusdem speciei, non est ordo essentialis: nullum ergo indiuiduum est per se mensura eorum, quæ sunt in specie sua: igitur nec vnitas indiuidualis, nec numeralis.

Tex.29. & inde, Quare in genere non fiat comparatio, sed in specie. Prætereà [f] secundò probo, quòd idem consequens est falsum, quia secundùm Philosophum 7. Phys. in specie atoma fit comparatio; quia est vna natura: non autem in genere, quia genus non habet talem vnitatem; ista verò vnitas non est vnitas rationis, quia conceptus generis est ita vnus apud intellectum, sicut conceptus speciei; alioquin nullus conceptus diceretur in *quid* de multis speciebus, & ita nullus conceptus esset genus, si tot essent conceptus dicti de speciebus, quot sunt conceptus specierum: quia tunc in singulis prædicationibus idem prædicaretur de se. Similiter vnitas conceptus, vel non conceptus, nihil ad intentionem Philosophi, scilicet ad comparationem, vel non: ergo Philosophus intendit naturam specificam ibi esse vnam vnitate naturæ specificæ: non autem intendit ipsam sic esse vnam vnitate numerali: quia in vnitate numerali non fit comparatio: igitur, &c.

Tex.c.20. Idem, simile, & æquale fundantur super vnum. g Item tertiò, secundùm Philosophum 5. Metaph. cap. de *Ad aliquid*: idem, simile, & æquale fundantur super *vnum*, ita quòd licèt similitudo habeat pro fundamento rem de genere Qualitatis: relatio tamen non est realis, nisi habeat fundamentum reale, & rationem proximam fundandi realem: ergo vnitas, quæ requiritur in fundamento similitudinis relationis est realis: non autem est numeralis, quia nihil vnum & idem est simile, & æquale sibi ipsi. 4.

Ocham. quodl. 5. quæst.17. Contraria sunt vnum vnitate reali. Prætereà quartò, vnius [h] oppositionis realis sunt duo extrema realia: contrarietas est oppositio realis, quod patet, quia realiter vnum destruit & corrumpit aliud, circumscripto omni opere intellectus: & non nisi quia sunt contraria: igitur vtrumque primum extremum istius oppositionis realis (vt est extremum) est vnum aliqua vnitate reali, non autem vnitate numerali: quia tunc præcisè hoc album esset primum contrarium huic nigro, vel præcisè aliud album, quod est inconueniens: quia tunc essent tot contrarietates primæ, quot indiuidua contraria: igitur, &c.

Obiectum sensus, vnũ realiter non numeraliter. Prætereà, [i] vnius actionis sensus est vnum obiectum secundùm aliquam vnitatem realem; sed non numeralem: ergo est aliqua alia vnitas realis, quàm vnitas numeralis. Probatio minoris, quia potentia cognoscens obiectum sic, inquantùm scilicet hac vnitate vnum, cognoscit ipsum inquantùm distinctum à quolibet, quod non est hac vnitate vnum: sed sensus non cognoscit obiectum inquantùm est distinctum à quolibet, quod non est vnum ista vnitate numerali: quod patet, quia nullus sensus distinguit hunc radium Solis differre numeraliter ab illo radio; cùm tamen sint diuersi per motum Solis. si circunscribantur omnia sensibilia communia, puta diuersitas loci, vel situs: & si ponerentur duo quanta simul omnino per potentiam diuinam, quæ essent omnino similia & æqualia in albedine, & quantitate; visus non distingueret ibi esse duo alba: si tamen cognosceret alterum istorum, inquantùm est vnum vnitate numerali, cognosceret ipsum inquantum distinctum numeraliter à quolibet alio.

Posset etiam [k] iuxta hoc argui de primo obiecto sensus, quod est vnum in se aliqua vnitate reali: quia sicut obiectum huius potentiæ inquantùm obiectum, præcedit intellectum; ita etiam secundùm vnitatem suam realem præcedit omnem actum intellectus 5.

Sed ista ratio non ita concludit sicut præcedens: posset enim poni aliquod primum obiectum, vt est adæquatum potentiæ, esse aliquod commune abstractum ab omnibus obiectis particularibus: & ita non habere vnitatem nisi communitatis ad ista plura obiecta parcularia: sed de vno obiecto vnius actus sentiendi, non videtur verè posse negari, quin necessariò haberet vnitatem realem, & minorem vnitate numerali.

Si omnis vnitas realis est numerica, omnis diuersitas realis numerica rit. Item sextò, [l] quia si omnis vnitas realis est numeralis: ergo omnis diuersitas realis est numeralis: sed consequens est falsum: quia omnis diuersitas numeralis inquantùm numeralis est æqualis, & ita omnia essent æquè distincta: & tunc sequitur quòd non plus potest intellectus abstrahere à Socrate & Platone aliquod commune, quàm

quàm à Socrate & linea: & esset quodlibet vniuersale purum figmentum. Prima consequentia probatur dupliciter. Primò, quòd *vnum & multa idem & diuersum* sunt opposita 10. Metaphy. toties autem dicitur vnum oppositum quoties & reliquum, *ex primo Topic.* ergo cuilibet vnitati correspondet sua propria diuersitas. *Tex. 9. & inde c. 12.*

6\.

m Præterea secundò probatur idem, quia cuiuslibet diuersitatis vtrumque extremum est in se vnum: & eodem modo quo est vnum in se, eodem modo videtur diuersum à reliquo extremo, ita quòd vnitas extremi vnius potest per se esse ratio diuersitatis alterius extremi.

n Confirmatur aliter, quia si tantùm est in hac re vnitas realis numeralis, quæcunque entitas est in re, illa est ex se vna numero: ergo istud & illud secundùm omnem entitatem in eis, sunt primò diuersa, & in nullo aliquo modo conuenientia. Confirmatur etiam per hoc, quia diuersitas numeralis est hoc singulare non esse illud singulare, supposita tamen entitate vtriusque extremi: sed talis vnitas est necessariò alterius extremi.

Item septimò, nullo existente intellectu ignis causaret ignem, & corrumperet aquam, & esset aliqua vnitas realis generantis ad genitum secundùm formam, propter quam generatio esset vniuoca: intellectus enim considerans non facit generationem esse vniuocam, sed cognoscit eam esse vniuocam.

COMMENTARIVS.

1\. c Contra istud arguitur sic. Hîc Doctor arguit contra opinionem Adæ. Et ista ratione deducit ad hoc inconueniens, quòd tunc idem obiectum intelligeretur sub ratione opposita suæ rationi, & vt clariùs intelligatur ista ratio aliqua præmitto. Primò, quòd quando aliquis modus, puta modus singularitatis, vel vniuersalitatis est compossibilis alicui naturæ, natura illa potest intelligi sub tali modo; sicut cùm intelligo naturam Francisci sub modo singularitatis, quia singularitas est modus compossibilis sibi: si verò modus est incompossibilis, non potest verè intelligi sub illo modo, tanquam sibi conuenienti: vt intelligendo singulare sub modo vniuersali. Secundò præmitto, quòd *vniuersalitas* secundæ intentionaliter sumpta, & *singularitas*, sunt modi inter se repugnantes, vt patet de se, & à Doctore in suis Vniuersalibus, *& in 1. dist. 3. q 6.* Tertiò præmitto, quòd ipsa *vniuersalitas* est modus conueniens naturæ multiplicabili in plura, siue diuisibili. Ex his sequitur propositum, quòd si substantia materialis de se, & ex natura rei necessariò sit hæc, ita quòd in suo conceptu reali pro quocunque instanti includat hæcceitatem, si tunc intelligeretur sub modo sibi repugnanti, quod est impossibile.

2\. Si dicatur, quòd modus vniuersalitatis non conuenit singulari, sed tantùm alicui conceptui, qui dicatur vniuersalis. Contra hoc, quia ille conceptus, vt ei attribuitur talis secunda intentio, aut est intellectio, quâ intelligitur ipsa natura singularis; aut est natura sic concepta: aut est quoddam idolum fabricatum ab intellectu, vt quidam dicunt. Non primo modo, quia sicut illa intellectio terminatur ad naturam sic singularem, ita possit sibi attribui intentio singularis sicut & vniuersalis. Et vltrà, quæro de illa intentione, aut est de se hæc, aut non. Si primò, tunc non potest sibi attribui intentio vniuersalis, quia tunc intelligeretur sub modo repugnanti. Si secundò, habetur propositum, quòd aliqua entitas ex natura rei potest concipi non singularis. Non secundò, scilicet quòd talis conceptus, cui attribuitur intentio vniuersalis, non sit natura concepta: patet, quia res concepta est res singularis, & tunc singulare esset vniuersale per intentioné vniuersalis sibi applicatam, quod est impossibile. Non tertio modò, tum, quia illud idolum non prædicatur in *quid* de inferioribus, vt patet; tum, quia sicut idolum fabricatur commune Francisco & Ioanni, vt dicatur species specialissima, ita possit fabricari idolum, quod dicatur species specialissima respectu Francisci, & Brunelli. Si ergo aliquid intelligitur sub modo vniuersali præcisè, & adequatè, & aliquid sub modo singulari præcisè, cùm isti modi sint omnino repugnantes, vt dixi, sequitur, quòd cùm natura humana intelligitur sub modo vniuersali, & natura Francisci, vt Francisci sub modo singulari, ipsa vt sic in se considerata non includit singularitatem. Et quòd sic possit intelligi ex natura rei ostendit Doctor in hoc quod dicit, *obiectum inquantùm obiectum, est prius naturaliter ipso actu*, supple intelligendi, & in illo priori præscindit ab omni singularitate. *Obiectum est prius actu intelligendi.*

d *Præterea, cuiuscunque vnitas realis.* Hæc est secunda ratio Doctoris, qua probat principale intentum contra opinionem illam: quæ vt clariùs intelligatur, sunt aliqua notanda. Primò, quòd *vnum* accipitur multipliciter, scilicet vnum numero, specie, genere, & proportione, vt patet 5. Metaphysicor. cap. de *Vno*. Et vnitas sequitur entitatem, & quantò entitas est perfectior, tantò vnitas consequens erit perfectior, & quantò entitas est perfectior, alia tantò magis est vna; & quantò est minùs diuisibilis in partes subiectiuas, tantò magis est actualior, accipiendo *actuale* pro minùs contrahibili: & sic dicimus, quòd entis est minima, quia ens in se est summè contrahibile; vnitas substantiæ maior, quia minùs contrahibilis; vnitas hominis adhuc maior, sed vnitas Francisci, cùm nullo modo sit contrahibilis, dicitur actualissima: & sic vnitas realis minor vnitate numerali, de necessitate est vnitas alicuius naturæ, quæ ex se non est singularis, sed contrahibilis ad plura singularia. Et hoc intendit probare Doctor, videlicet quòd substantia materialis ex se, vt præscindit ab omni singularitate, dicit aliquam vnitatem realem minorem vnitate numerali. 3.

Secundò

Secundò notandum est, quòd *vnitas* aliquando accipitur pro vnitate, quæ conuertitur cum ente, & talis conuenit omni enti, & quantò ens est perfectius tantò perfectius vnum: & de ista vnitate non loquitur Doctor in proposito. Aliquando accipitur *vnitas* pro vnitate, quæ est principium numeri, & hoc dupliciter: vel pro vnitate, quæ est principium numeri essentialis, eo modo quo essentiæ numerantur, sicut dicimus tres, vel decem essentiæ; vel pro vnitate, quæ est principium numeri causati per diuisionem alicuius continui. Et de ista non loquitur, sed accipitur vnitas in proposito pro vnitate, quæ concomitatur entitatem, secundùm quam vna entitas dicitur magis, vel minùs diuisibilis in partes subjectiuas. Et sic cùm dicit Doctor quòd substantia materialis est vna vnitate minori vnitate numerali hoc vltimo modo accipitur vnitas, & quòd talis vnitas minor detur probat sex viis.

5. *An datur vnitas minor.*

e *Prima via est talis secundùm Philosophum.* Pro clariori intelligentia huius rationis præmitto aliqua. Primò, quòd mensura & mensuratum sunt vnigenea, vt patet à Philosopho 10. Metaph. & sic si mensuratum est reale, & mensura est realis. Secundò, duplex est mensura, scilicet quiditatiua quiditatiuè mensurans alias quiditates, sicut dicimus, quòd quiditas hominis propter sui perfectionem mensurat quiditates aliorum animalium, quia dictum est suprà *dist.* 2. de mensura Angelorum, quòd mensura est certior ipso mensurato: quantò ergo vnum animal appropinquat perfectioni quiditatiuæ hominis, tantò eius perfectio quiditatiua certificatur, & manifestatur; & sic patet quomodo homo quiditatiuè mensurat omnia animalia: & hoc est, quod dicit Arist. 10. Metaph. tex. com. 7. quòd *in vnoquoque genere est vnum, quod est metrum; & mensura omnium illius generis*, non quòd vnitas aliqua sit mensura, sed est ibi aliqua natura, cui attribuitur vnitas, quæ est mensura: vnde Aristoteles vbi suprà: *manifestum est*, inquit, *quòd vnum in quolibet genere est natura, & non est hoc vnum natura alicuius eorum, sed sicut in coloribus quærere vnum colorem, est vnum similiter, in substantia etiam quærere vnam substantiam est vnum.* Hæc ille. Et de ista mensura vide quæ exposui super primo d. 8. q. 2. Alia est mensura non mensurans quiditatem quiditatiuè, sed mensurans durationem alicuius existentiæ, vt suprà patuit *dist.* 2. de mensura Angelorum, & de ista non loquitur hîc Doctor, sed de mensura primo modo.

Homo mensurat omnia animalia.

6. His præmissis infertur propositum, videlicet, quòd detur aliqua natura ex natura rei habens vnitatem minorem vnitate numerali; patet, quia si animalia quiditatiuè mensurantur à natura hominis, talis natura non erit singularis, quia singulare non potest mensurare quiditatiuè; patet, quia inter mensuram, & mensuratum quiditatiuè est ordo essentialis, vt patet, quia mensura est perfectior quiditatiuè mensurato; sed inter singularia eiusdem speciei non est ordo essentialis, vt patet 3. *Metaph. tex. com.* 11. & tamen oportet dicere propter tex. Aristo. 10. Metaph. quòd *in vnoquoque genere est vnum*, &c. quòd vnum singulare esset mensura quiditatiuè omnium contentorum in tali genere, & sic vnum singulare alicuius speciei esset mensura omnium singularium eiusdem speciei, & sic inter illa esset ordo essentialis, quod est contra Arist. 3. Metaph. sic dicentem: *In indiuiduis verò non est hoc prius, & illud posterius, amplius vbi hoc quidem melius, illud verò vilius semper quidem est melius prius.* Hæc ille. Et licèt Commentator ibi exponat de priori constituente posterius, scilicet quòd non est talis ordo inter singularia eiusdem speciei, quòd vnum singulare constituat aliud, sed dicit Doctor quòd hoc nihil est ad *B.* quia Aristot. intendit ibi assignare rationem, quare Plato posuit rationem speciei separatam, & non rationem generis: Plato enim voluit, quòd non daretur idea generis separata, sed benè idea speciei propter ordinem essentialem inter species, quia vna species magis appropinquat ad perfectionem quiditatiuam, puta hominis, quàm alia species; & sic quodammodò participat magis vna species perfectionem quiditatiuam hominis, quàm alia respectu generis, puta animalis, id est, vt omnes istæ species comparantur ad rationem animalis, vna non est magis perfecta alia quiditatiuè, cùm æqualiter animal sit omnibus; & si vna est perfectior alia quiditatiuè, non est ex ratione animalis, sed ex ratione differentiæ, & sic inter species alicuius generis posuit ordinem essentialem; non sic autem inter indiuidua eiusdem speciei, cùm vnum non sit perfectius alio qniditatiuè.

Si dicatur, nonne anima Christi est perfectior essentialiter anima Iudæ? Dico, quòd sic, propter articulum Parisiensem: ergo inter eas erit ordo essentialis. Respondeo quòd duplex est perfectio essentialis: quædam est secundùm gradum specificum, & hoc modo vna non est perfectior alia: alia est secundùm gradum perfectionalem consequentem naturam indiuidui: & hoc modo vna est perfectior, alia essentialiter. Exemplum: albedo vt octo, est perfectior albedine vt quatuor, id est, quòd plures gradus perfectionales sunt in albedine vt octo, quàm in albedine vt quatuor. Si tamen loquamur de gradu specifico, & quiditatiuo. Dico, quòd quanta perfectio quiditatiua est in albedine vt octo, tanta est in albedine vt quatuor. Si iterum dicatur, nonne Deus est mensura quiditatiua, omnium creaturarum, & tamen Deus est singulare? Dico, quòd verum est, sed illa mensura est tantùm extrinseca, hoc est, non contenta in aliqud genere creaturam. Dico secundò, quòd est simpliciter perfectior quiditatiuè omni creatura, & sic mensura quiditatiua, non sic est in genere animalium: non enim potest reperiri vnum animal numero, puta vnus homo, qui sit perfectior omni alio animali quiditatiuè. Si dicatur, quòd omnia indiuidua speciei humanæ dicuntur mensura, idest, quòd dato quocunque indiuiduo naturæ humanæ illud potest mensurare alia ab homine. Contrà, tum, quia quæro, à quo illius generis mensuratur illud indiuiduum naturæ humanæ? & non potest dari, cùm sit æquè perfectum quiditatiuè: tum, quia hoc est contra textum Aristotelis quòd *in vnoquoque genere est vnmm*, & sic patet ista ratio primæ viæ.

Anima Christi an sit perfectior anima Iuda. 7.

Duplex perfectio.

Duplex mensura intrinseca, & extrinseca.

f *Præterea secundò probo, quòd idem consequens est falsum*, videlicet, quòd nulla sit vnitas realis minor vnitate numerali, & ratio Doctoris fundatur super dicto Aristotelis 7. *Physic. text. com.* 29. qui vult, quòd in specie atoma. 1. specialissima, sit comparatio: vnde sic ait: *Sic igitur non solùm oportet comparabilia non æquiuoca esse, sed non habere differentiam, neque in quid, neque in quo est. Dico autem, sicut color habet diuisionē, non ergo comparabile est secundùm hoc, vt coloratum magis* 8.

magis sit album, quàm nigrum: hæc enim non comparantur secundùm aliquem colorem, scilicet inquantùm est color, sed secundùm albedinem. Hæc ibi:& vide ibi expositionem Commentatoris. Ex isto textu infertur propositum, videlicet quòd detur aliqua natura communis ex natura rei, quia duo indiuidua eiusdem speciei realiter non possunt comparari ad inuicem secundùm magis & minùs, nisi præsupponendo commune reale, in quo magis, vel minùs conueniant: nam hæc est vera, si Franciscus est realiter albior Ioanne, ergo realiter erit comparatio in specie albedinis; ergo vtrumque album realiter conueniunt in albedine in communi: patet, quia non possunt conuenire in albedine singulari, quia nihil est albius se, & hoc intendit Doctor. Expono tamen literam Doctoris, cùm dicit, *in specie atoma fit cõparatio*, &c. vult dicere quòd in sola specie specialissima propter vnitatem naturæ fit comparatio: in genere autem sub quo plures naturæ specificæ continentur, non fit comparatio, vt patet per Philosophum, & Commentatorem vbi suprà.

Duo indiuidua eiusdem speciei realiter non possunt comparari ad inuicem.

Expositio litteræ.

Quare comparatio magis fit in specie, quàm in genere.

9. Sequitur: *Ista verò vnitas non est vnitas rationis.* Dicit quòd vnitas speciei specialissimæ est vnitas ex natura rei præter omnem operationem intellectus. Sequitur, *quia conceptus generis est ita vnus apud intellectum, sicut conceptus speciei.* Per hoc probat, quòd vnitas speciei sit realis, quia si tantùm esset rationis, sequeretur quòd ita perfectè posset fieri comparatio in genere, sicut in specie, quia ita genus dicit vnitatem rationis, sicut & species specialissima. Et probatur quòd genus dicat vnitatem rationis, siue vnum conceptũ communem pluribus: quia tunc non prædicaretur in *quid*, & vniuocè de homine & asino: & vltrà, si secundùm quòd prædicatur de homine, diceret tantùm conceptũ hominis, tũc idem prædicaretur de seipso. Et addit Doct. quòd *in conceptu non fit comparatio*; non enim dicimus, quòd Franciscus sit albior Ioanne, quia magis participat conceptum albedinis fabricatum per intellectum, sed quia realiter magis participat ipsam albedinem.

10 g *Item tertiò*, Doctor probat falsitatem consequentis, & ratio fundatur super dicto Aristotelis *idem, simile, & æquale* fundatur super *vnum*: Et pro clariori intelligentia huius rationis, quæ est multùm euidens, est sciendum, quòd fundamentum similitudinis, vel æqualitatis, &c. est duplex, scilicet remotum, & proximum, vt patet à Doctore *in primo, d.* 19. 31. *& in quol. q.* 6. fundamentum enim similitudinis remotum, est qualitas, & proximum est vnitas qualitatis, exemplum duo alba sunt realiter similia, fundamentum remotum similitudinis est albedo in vtroque simili, proximum est vnitas albedinis, in qua conueniunt ista duo alba: similitudo ergo fundatur in vnitate albedinis specifica, tanquam in fundamento proximo: & ex hoc patet, quòd datur vnitas albedinis in communi, in qua ista duo alba sunt similia. Aduerte tamen, quòd quãdo dicimus, quòd similitudo fundatur super albedine in communi, non est intelligendum, vt aliqui exponunt, quòd albedo in communi vt præscindit à singularitate, fundet realem similitudinem, quia similitudo realis verè existit: albedo verò vt præscindit à singularitate, nullam existentiam includit, & sic non potest fundare rem existentem; debet ergo sic intelligi, cum dico *A*, & *B* sunt similia: in *A* fundatur vna similitudo, quæ terminatur ad *B*: & alia in *B*, quæ terminatur ad *A*, fundamenta remota vtriusque similitudinis sunt ipsa duo alba absolutè considerata; fundamenta proxima vtriusque similitudinis sunt ipsa duo alba, pro quanto conueniunt in vnitate speciei specialissimæ, & nisi ista duo alba realiter conuenirent in reali vnitate albedinis in communi, nunquam possent fundare realem similitudinem ad inuicem; & sic patet quomodo datur vnitas albedinis in cõmuni in qua duo alba sũt similia; nõ enim similitudo talis potest fundari super vnũ numero, quia tũc idẽ esset sibi simile.

Fundamentum æqualitatis est duplex.

Si dicatur, nonne album *A* est fundamentum similitudinis terminatæ ad album *B*, & album *B* est fundamentum alterius similitudinis terminatæ ad album *A*, & sic benè sequitur, quòd album *A* non est simile sibi, sed est simile albo *B*, & sic non oportet ponere albedinem in communi. Dico, quòd hoc nihil est, quia similitudo capitur dupliciter. Vno modo formaliter: & sic albũ *A*, est simile similitudine formaliter albo *B*, & è cõtra. Alio modo fundamentaliter, quæ, scilicet est ratio proxima fundandi similitudinem, supple, quæ est ratio proxima quare album *A* dicatur simile albo *B*, & patet quòd non potest dari alia ratio proxima, nisi vnitas specifica albedinis, in qua ista duo alba realiter conueniunt. Si dicatur, quòd album *A* seipso est simile, & album *A* seipso est simile. Contrà, quia tunc similitudo non fundaretur super *vno*, sed super duobus, quod est contra Philophum vbi suprà. Præterea quæritur, quare magis album *A* est simile albo *B*, quàm rubeũ ipsi *B*. Si dicatur, quòd quia *A* est talis natura, & ideò est sic simile, hoc nihil est, quia tunc esset facilis responsio in omnibus, quia in omnibus possemus dicere, quòd quia talis natura, &c. quod videtur inconueniens: tum etiam quia Aristoteles vult 7. Physic. *tex. com.* 29. quòd in specie specialissima fit comparatio, & tunc quæritur, quare vnũ albũ est magis simile alteri, quàm aliud? nulla hîc causa potest assignari, nisi quia vtrumque participat albedinem in communi, & vnum magis participat, quàm aliud. Si verò dicatur, quòd etiã fundamentũ tã remotũ, quàm proximũ similitudinis potest esse singulare, vt patet per Doctorẽ, qui dicit *in primo, dist.* 31. *& in quolib. q.* 6. quòd inter Patrem, & Filium est perfectissima similitudo, & tamen fundamentum remotũ, quod est perfectio essentiæ diuinæ, & vnitas illius perfectionis, sunt vna res singularissima, vt patet à Doctore vbi suprà. 11.

Similitudo sumitur dupliciter.

Quid sit fundamentum similitudinis.

Respondeo concedẽdo dictũ Doctoris, sed tam fundamentum remotum, quàm proximùm est cõmune tribus personis: & ideò istæ tres personæ perfectissimè conueniunt, tam in perfectione essentiæ diuinæ, quàm in vnitate eiusdem. Et hoc idem dicerem in proposito, si posset dari vna albedo singularis, quæ esset communis Francisco, & Ioanni, in qua realiter conuenirent, tunc secundùm eãdem numero communicabilem, tamen essent verè similes, sed quia in creaturis non potest dari talis vnitas numeralis realiter cõmunis pluribus, sequitur quòd si duo alba sũt realiter similia, quòd realiter cõueniãt in vnitate albedinis specifica, vt in proxima ratione fundãdi similitudinẽ.

h *Præterea quartò, vnius oppositionis realis*: & hæc ratio est satis clara, & stat in hoc; quòd sicut in vno genere datur vna prima contrarietas realis, puta in genere coloris datur vna prima cõtrarietas inter albedinem, & nigredinem, sic illa extrema contrarietatis primæ realis erunt realia, aliter non essent extrema prima alicuius realis contrarietatis 12.

trarietatis primæ. Cùm ergo in genere coloris prima extrema, primitate adæquationis contrarietatis realis sint albedo in communi,& nigredo in communi, sequitur quòd talia extrema erunt extrema ex natura rei. Minor patet, quia albedo in communi adæquatè contrariatur nigredini in communi: non enim hæc albedo singularis adæquatè contrariatur nigredini,vt patet.

13 *Præterea, vnius actionis*. Hæc est quinta ratio Doctoris, qua probat naturam communem ex natura rei,singularis,nisi contra ipsam proteruiatur.Et vt clariùs intelligatur,expono aliqua dicta in hac litera.Primò enim dicit, quòd vnius actionis sensus,puta vnius visionis,est vnum obiectum, idest,quòd vna visio numero causatur ab vna potentia visiua,& ab vno obiecto,scilicet ab illo,ad quod terminatur: & de hoc vide Doctorem *in quoli.quæst.*15.Secundò dicit,quòd huiusmodi visio terminatur ad visibile in communi: puta ad colorem,& sic talis visio est verè realis, & respectu obiecti realis, cùm non possit esse operatio potentiæ sensitiuæ,nisi circa sensibile proprium, vel commune,vt patet per Philosophum secundo de Anima; secus verò de operatione intellectiua, quæ potest esse circa ens rationis: si ergo visio terminatur ad visibile in communi: ergo datur commune ex natura rei.Si dicatur, quòd terminatur ad hunc colorem in singulari.Contrà,quia tunc distingueret illum à quolibet alio, quia potentia quæcunque perfectè videt suum obiectum, non errat circa illud,nisi sit impedita, vel nisi sit impedimentum ex parte obiecti, vt patet secundo de Anima: & subtiliter deducit Doct. *in primo,dist.*3.*q.*4.Si dicatur,si huiusmodi visio est alicuius obiecti realis in communi, videtur sequi, quòd potentia visiua poterit cognoscere aliquod vniuersale, quod est contra Aristotelem tertio de Anima,vbi vult,quòd sensus sit singularis, & intellectus vniuersalis.

Tertio de anima,contex.3 Cognoscere vniuersale contingit dupliciter.

Dico primò,quòd cognoscere vniuersale contingit dupliciter:primò,sub modo vniuersalitatis, & hoc modo sensus non cognoscit vniuersale.Secundò, vt vniuersale, est quædam natura, vt est prior singularitate, & non includit ipsam in suo conceptu formali:& sic sensus potest cognoscere huiusmodi vniuersale,& ad dictum Aristotelis potest dici secundùm vnam opinionem, quòd sensus est singularium;non tamen præcisè, quia potest esse alicuius vniuersalis secundo modo dicti,non autem primo modo dicti, sicut etiam intellectus est vniuersalium,non tamen præcisè, est etiam sic vniuersalium,quòd cognoscit vniuersale sub modo vniuersalitatis.

14 *Sensum esse singularium contingit dupliciter.*

Secundò dico, quòd sensum esse singularium, contingit dupliciter.Primò,quòd sensatio terminetur primò ad singulare, inquantùm singulare,& hoc modo non conceditur. Secundò, quòd terminetur ad naturam in se:& quia talis natura de necessitate est in aliquo singulari actu existens, quia visio non est,nisi respectu existentis,ex consequenti erit alicuius singularis. Si dicatur, ergo potentia distinguit illud à quolibet alio,&c.Dico quòd non sequitur, quia talis visio primò est naturæ existentis,sed quòdmodò existat in tali, vel tali, singulari non distinctè cognoscit. Et ex his patet responsio illorum,qui dicunt, quòd huiusmodi visio terminatur ad singulare vagum,quod non videtur rectè dictum. Nam ex quo est vna visio, & vna operatio per se, & respectu illius oportet assignare vnum per se obiectum:singulare autem vagum non est huiusmodi, tenendo tamen,vt dixi,dico,quòd respectu illius visionis assignatur vnum obiectum per se, quod scilicet est ipsa natura, modo præexposito,& sic patet litera Doctoris.

Quid sit obiectum sensus.

k *Posset etiam iuxta hoc argui de primo obiecto sensus*. Dicit Doctor, quòd hæc ratio minùs concludit,quàm immediatè præcedens:quia adæquatum obiectum poni potest esse aliquod commune abstractum ab omnibus obiectis particularibus, & ita non habere nisi vnitatem communitatis,licèt hoc requirat prolixiorem tractatum, & vide quæ exposui super primo Doctoris *dist.*2. *parte prima,quæst.*1.*& dist.*3. *& dist.*8. *quæstio* 2. *& dist.*25.Sed de vno obiecto vnius actus sentiēdi non videtur verè posse negari,quin necesse haberet vnitatem realem minorem vnitate numerali.

l *Item sextò,quia si omnis vnitas realis est numeralis*,&c.Hæc ratio clara est in litera.Si tamen dicatur,cùm dicitur, ergo non plus conuenirent Franciscus,& Ioannes,quàm Brunellus, & Ioannes,quòd Franciscus, & Ioannes plus conueniunt in aliquo conceptu intellectus,quàm Ioannes, & Brunellus. Contrà, quia si ista conuenientia est tantùm per intellectum, & nullo modo ex parte rei,ergo intellectus ita posset causare conceptum, in quo ita conuenirent Brunellus,& Ioannes,sicut in quo conuenirent Ioannes, & Franciscus: ergo si magis conueniunt in tali conceptu intellectus, hoc erit, quia intellectus mouetur ab aliquo reali,in quo realiter magis conueniunt. Si dicatur, quòd Franciscus,& Ioannes magis conueniunt in nomine,hoc nihil est,tum,quia loquimur de conuenientia necessaria;nomina autem sunt imposita ad placitum:tum etiam,si tantùm conuenirent in nomine, ergo illud nomen tantùm prædicatur æquiuocè de Francisco, & Ioanne, quod est falsum.Si dicatur, quòd non, quia illi nomini correspondet talis conceptus:& tunc quæro,quis conceptus correspondet;aut realis,& habetur intentum;aut tantùm fabricatus per intellectum,& tunc idem quod priùs: quia ita posset esse respectu Ioannis, & Brunelli:tum etiam, quia tantùm esset fictitium, cùm ortum non habeat à re.Si dicatur, quòd ideò Franciscus, & Ioannes magis conueniunt in nomine, quàm Franciscus & Brunellus, quia illud nomen sumitur à proprietate rerum. Contrà, quia tunc sequitur per me, quòd Ioannes, & Franciscus magis cōueniunt in aliqua proprietate reali,quàm Franciscus, & Brunellus. Si dicatur, quòd verum est, quòd magis conueniunt in proprietate, sed non in natura communi. Contrà, quia proprietas sequitur entitatem naturæ: si ergo realiter magis conueniunt in proprietate: ergo realiter magis conueniunt in natura. 15.

m *Præterea secundò,quia cuiuslibet diuersitatis vtrumque extremum est in se vnum*, &c. Vult dicere,quòd vnitas est ratio talis, vel talis diuersitatis, puta si est vnum numero, est ratio distinguendi ab alio numeraliter,& sic suum oppositum erit plura numero, & si est vnum specie oppositum,erit diuersum specie,& illa,quæ sunt diuersa specie,habent vnitatem, qua vnum diuersum specie, sit vnum specie in se, & hoc intendit Doctor. 16.

n *Confirmat aliter*. Hîc Doctor deducit ad hoc inconueniens, quòd si quælibet vnitas esset tantùm numeralis in re,omnia essent primò diuersa

diuerſa, : quia ſecundùm omnem entitatem in eis ſunt primò diuerſa, & in nullo aliquo modo conuenientia, & ſic propriè non differrent. Nam differentia ſunt aliquid idem entia, vt patet per Ariſtot. quinto Metaphyſicorum tex. non habente com. & 12. Metaph. tex. commen. 11.

o *Item nullo exiſtente intellectu:* hæc ratio eſt ſatis ſingularis, ſupponendo quòd generans vniuocè realiter conueniat cum genito in natura, vt patet de igne generãte ignem; & certum eſt, quòd generans, & genitum non conueniunt in aliquo vno numero : ergo conueniunt realiter in aliqua forma communi, quæ eſt ratio realis conuenientiæ in vtroque, & ſic patent rationes Doctoris.

Quomodo generans, & genitum non conueniant.

17. Has rationes multi nituntur ſoluere, quorum primus eſt Guliel. Ocham in primo, diſt. 2. quæſt. 6. ibi : Ad tertium dicendum, quòd aliquod obiectum eſt prius naturaliter ipſo actu, & aliquod non. Et ideò vniuerſale nunquam eſt prius naturaliter vniuerſaliter ipſo actu, nec eſt iſta propria ratio obiecti intellectus, ſcilicet vniuerſale in actu, quia ſicut patebit aliàs, primum obiectum intellectus primitate generationis, eſt ipſum ſingulare, & hoc ſub propria ratione, & non ſub ratione vniuerſali.

Gul. Ocham in primo, diſt. 2. q. 6.

Ad quartum dico, quòd nulla eſt vnitas naturæ exiſtentis in iſto lapide, quin æquè primò ſit iſtius lapidis. Tum diſtinguo de vnitate. Vno modo dicitur vnitas, ſecundùm quòd denominat præciſè aliquod vnum, & non plura, nec vnum in cõparatione ad aliud diſtinctum ab alio realiter : & iſto modo dico, quòd omnis vnitas realis eſt numeralis. Aliter dicitur vnitas, ſecundùm quòd denominat plura, vel vnum, in cõparatione ad aliud diſtinctum realiter: & iſto modo vnitas ſpecifica denominat ipſum Socratem, & Platonẽ, & vnitas generis denominat iſtum hominẽ & iſtum aſinum, ſi aliquod quocunque modo diſtinctum ab ipſis indiuiduis, ſed denominat immediatè ipſa: vnde ſicut verè dicitur, quòd Socrates, & Plato ſunt vnũ, vel idem ſpecie, & Socrates, eſt idem ſpecie cum Platone : & quòd ille homo eſt idẽ, vel vnus cum iſto, ſpecie: ita verè dicitur, quòd ille homo, & iſte aſinus ſunt verè vnũ genere, hoc eſt dictu, quòd iſta ſub eadem ſpecie, vel ſub eodem genere continent: quam expoſitionem expreſsè ponit Philoſophus primo Topicorum, *capit de Eodem.* ſicut dictum eſt in prima quæſt. iſtius materiæ : & iſto modo concedo, quòd non omnis vnitas, vel identitas realis eſt numeralis : ſed iſta vnitas conuenit naturæ quocunque modo diſtinctæ ab indiuiduis, ſed conuenit immediatè ipſis indiuiduis, vel vni in comparatione ad reliquum, quod idem eſt. Sed quia argumenta vadunt contra primum intellectum, reſpondeo ad alia.

Quot modis dicatur vnitas.

18. Ad primùm, quando dicitur, ſecundùm Philoſphum, quòd in omni genere eſt vnũ primum, quod eſt metrum, & menſura omnium aliorum illius generis.

Dico, quòd, ſicut patebit in primo libro, menſura aliquando eſt vera res extra animam, ſicut per vlnam menſuratur pannus. Aliquando menſura eſt tantùm quidam conceptus in mente. Prima menſura dicitur eſſe vna vnitate numerali : ſed hæc eſt falſa, quòd in omni genere eſt tantùm vnum, quod eſt menſura omnium aliorum : ſed ſi habeat veritatem, debet intelligi, quòd in omni genere eſt aliquid, quod eſt menſura omnium aliorum ſpecie diſtinctorum : non autem oportet quòd ſit menſura omnium aliorum, ſiue diſtinguantur ſpecie, ſiue non. Et iſto modo ſunt plura, quorum quodlibet eſt menſura omnium aliorum ſpecie diſtinctorum, & quodlibet illorum eſt vnum vnitate numerali. Et quando dicitur vnitas primi menſurantis eſt realis. Dico, quòd ſi ly *primi* teneatur poſitiuè, ſic hæc eſt falſa propter falſam implicationem, quia nihil eſt ſic primum menſurans. Si autem teneatur negatiuè, concedo eam, quia talia prima ſunt multa, ſcilicet quodlibet indiuiduum illius ſpeciei, maximè ſi quodlibet ſit æquè ſimplex, Et quando dicitur, quòd nullum ſingulare eſt menſura omnium illorum, quæ ſunt in illo genere, concedo quòd non indiuiduorum eiuſdem ſpeciei, ſed eſt menſura omnium ſpecie diſtinctorum, & hoc ſufficit ad propoſitum. Veruntamen ſciendum, quòd Philoſophus, vel principaliter, vel ſolùm loquitur de illis, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, ſicut patet per exempla ſua ibidem : & de illis quæ habent indiuidua, quorum aliqua ſunt maiora, & aliqua minora; & vult quòd illud, quòd eſt minus aliis, ſit menſura aliorum, non tamen omnium indiuiduorum illius ſpeciei, ſed tantùm illorum, quæ non ſunt ita parua.

Quæ ſit menſura.

Ad ſecundùm dico, quòd in ſpecie atoma fit comparatio non propter vnitatem conceptus, nec præciſè propter vnitatem numeralem, nec præciſè propter vnitatem ſpecificam, ſiue ponatur, ſicut poſitum eſt in principio ſolutionis iſtius argumenti; ſiue ponatur ſecundùm modum aliorum falſum imaginandi, quia tunc in omni ſpecie atoma eſſet comparatio : ſed propter hoc eſt comparatio, quia plura indiuidua eiuſdem ſpeciei poſſunt facere vnum indiuiduum : & ideò vbi multa indiſtincta loco, & ſubiecto poſſunt facere vnum, ibi ponenda eſt talis comparatio, & non alibi. Et quia hoc eſt impoſſibile de indiuiduis eiuſdem ſpeciei, & non de indiuiduis diuerſarum ſpecierum, ideò in ſpecie atoma ponitur comparatio, & non in genere: verbi gratia, hoc album dicitur albius alio albo, quia habet plures partes albedinis in eodem ſubiecto primo, & ſi iſto modo plures partes albedinis, & nigredinis concurrunt ſimul ad faciendum per ſe vnum colorem, illud poſſet dici coloratius alio. Et quando dicitur, quòd iſta comparatio non fit ſecundùm vnitatem numeralem, verum eſt primo modo loquendo de vnitate numerali, & ideò fit ſecundùm vnitatem ſpecificam, quia fit ſecundùm duo, quorum vtrumque eſt vnum numero, nec requiritur aliquod tertium quocunque modo diſtinctum ab iſtis duobus. 19.

Quomodo in ſpecie atoma fit cõparatio.

Ad tertium dico, quòd ponendo ſimilitudinem relationum diſtinctam realiter ab extremis, tunc dicendum, quòd hîc duæ ſimilitudines habentes duo fundamenta realia, quorum vtrumque eſt vnum numero, & ideò illud vnum non eſt ratio fundandi ſimilitudinem eiuſdem ad ſe, ſed eſt ratio ſimilitudinem fundandi ad aliud. Quòd autem intelligat Philoſophus de *vno* numero, patet, quia poſtquam dixit quomodo *ſimile, idem, & æquale* dicuntur ſecundùm vnum, poſtea ſubdit. *Vnum autem numero principium, & metrum :* ergo non intelligit de aliqua vnitate alicuius, quod non eſt vnum numero. Sed nunquid eſt concedendum, quòd iſta vnitas eſt ratio fundandi iſtã relationem? Dicendum, quòd ſecundùm 20.

dùm istos qui ponunt istas rationes realiter distingui, non est plus ponendum, quòd vnitas est proxima ratio fundandi similitudinem, quàm relationes alterius modi: sed differentia est in hoc, quòd ad istas relationes requiritur aliqua vnitas realis secundo modo dicta in principio solutionis istius argumẽti, qualis non requiritur ad alias relationes alterius modi, quia ad alias requiritur saltem vnitas specifica: qualis non necessariò requiritur ad alias; quamuis aliquando sit ibi talis vnitas.

21. *An extrema oppositionis sint realia.* Ad quartum dico, quòd aliqua esse prima extrema oppositionis realis contingit dupliciter, vel quia sunt illa, de quibus primò positiuè prædicatur opponi realiter, non tamen prædicatur de eis per se: secundùm quòd habent suppositionem simplicem, sed pro rebus singularibus, secundùm quòd habent suppositionem personalem, vel quia in re sunt realiter contraria. Primo modo extrema oppositionis realis non sunt realia, quia iste terminus *oppositio realis* non prædicatur primò, & adæquatè de quibuscunque rebus, sed tantùm de conceptibus pro rebus, vel de vocibus, si prædicatio sit in voce, & sic de aliis. Nec tamen debet concedi de virtute sermonis, quòd sunt contraria, sed dicendum est vniformiter, sicut dictum est priùs de primo obiecto adæquatè potentiæ sensitiuæ, & de subiecto primo passionis realis. Secundo modo non sunt tantùm duo extrema oppositionis realis, sed sunt multa, si sint multæ oppositiones reales. Vnde hæc albedo, & hæc nigredo opponuntur realiter; similiter illa albedo, & illa nigredo opponuntur realiter. Et de istis est præcisè verum, quòd vnum contrariorum corrumpit reliquum, & vtrumque illorum est vnum numero: Et quando dicitur, hoc album est primum contrarium nigro. *An album contrarietur nigro.* Dico, quòd propriè album non contrariatur nigro, sed albedo nigredini: & concedo, quòd hæc albedo primò contrariatur nigredini, secundùm quòd ly *primò* tenetur negatiuè, quia contrariatur nigredini, & nihil plus, secundùm autem quòd ly *primò* tenetur positiuè, sic nihil primò contrariatur nigredini. Si dicatur, quòd vnum vni est contrarium: ergo multa non contrariantur nigredini. Similiter contraria possunt esse in eodem, non sic autem duo indiuidua. Similiter contraria maximè distant, sed duo indiuidua non maximè distant. Ad primum dico, quòd Philosophus loquitur de *vno* secundùm speciem, non de *vno* secundùm numerum, & quomodo vnitas specifica est realis, & à parte rei dictum est, quia hoc nihil aliud est, quàm à parte rei esse aliqua plura, quæ sub eadem specie continentur secũdùm Philosophum. *Vnitas specifica an sit realis.* *primo Topicorum.* Ad secundum concedo, quòd contraria possunt esse in eodem saltem successiuè. Et idem dico, quòd non est contradictio, quòd aqua sit calida etiam in summo, sicut nec est cõtradictio, quòd sit summè frigida, si sic status in talibus formis. Ad tertium dicitur, quòd contraria maximè distant distantia illa, quæ potest esse inter indiuidua diuersarum specierum, cuius tamen maxima distantia specifica requiritur ad contrarietatem, & cuius non: aliàs dicetur.

22. Ad quintum argumentum dico, quòd obiectũ vnius sensationis est vnum vnitate numerali. Et quando dicitur, quòd potentia cognoscens obiectum suum: inquantùm scilicet hac vnitate vnum cognoscit ipsum, inquantùm distinctum ab omni alio. Dico, quòd cognoscit illud, quod est distinctũ ab omni alio, & cognoscit sub illa ratione, per quam distinguitur ab omni alio: quia illa ratio, quæ est ipsamet res, terminat immediatè actum cognoscendi; non tamen oportet propter hoc, quòd possit discernere, vel distinguere ab omni alio, quia ad cognitionem discretiuam plus requiritur, quàm ad cognitionem apprehensiuam, quia cognitio discretiua in actu nunquam est, nisi respectu distinctorum; nec ad hoc sufficit, quòd distincta apprehendantur, nisi ipsa in se sint dissimilia, vel loco, & situ differentia. Et hoc est verum, quando subiecta talia apprehensa nata sunt facere vnum per se, sicut de qualitatibus sensibilibus, & non de quibuscunque intellectionibus, vel amoribus voluntatis, vel animabus, neq; de Intelligentiis, & ideò quantumcunque talia apprehendantur: non oportet quòd possint discerni propter maximam similitudinem inter illa, tamen si sit potentia intellectiua, potest cognoscere ipsum esse distinctum ab omni alio: aliquo tamen certo demonstrato: non oportet quòd possit cognoscere ipsum esse distinctum ab omni alio, vel ad hoc, quia aliqua vniuersalis potest sciri, & tamen multæ singulares ignorari, & tamen sensus discernere hoc ab aliquibus, & ab aliquo non: & aliquando discernere hoc ab hoc, & aliquando non: propter aliquam variationem à parte rei. Et ista responsio confirmatur, quia sensus discernit magis album à minùs albo. Tunc quæro, aut apprehendit ista præcisè sub ratione communi, aut sub ratione singulari. Si primum, & in illa conueniunt, ergo per illam non discernit. Si secundum, habetur propositum, quòd apprehenditur sub ratione singulari, non quòd ista intentio singularis sit ratio terminandi, sed quòd illud, quod immediatè denominatur ab hac intentione sit immediatè terminans. Et ad confirmationem concedo, quòd primum obiectũ intellectus primitate generationis est vnum vnitate numerali, & illud præcedit. Sed primum obiectum primitate adæquationis, (si tamen aliquod sit tale) non est ita vnum vnitate numerali præcisè, quin sit commune, nec præcedit, sicut pòst dicetur. *Quid sit primum obiectũ intellectus.*

Ad sextum concedo, quòd illo modo, quo omnis vnitas realis est numeralis, quòd illo modo, quo omnis diuersitas realis est numeralis, etiam diuersitas specifica est numeralis: cùm secundùm Philosophum quæcunque sunt diuersa genere, & quæcunque sunt diuersa specie, sunt diuersa numero: vnde diuersitas numeralis est in plus ad diuersitatem specificam, & genericam, quia sequitur, sunt diuersa genere, vel specie: ergo sunt diuersa numero, & non èconuerso. Et quando dicitur, quòd omnis diuersitas, inquantùm numeralis est æqualis. Dico quòd hæc est simpliciter falsa: quia tunc sequeretur, quòd omnis diuersitas esset æqualis, cùm *inquantùm* non sit determinatio distrahens. Si tamen sic intelligatur consequens, quòd omnia, quæ solùm differunt numeraliter, sunt æqualiter diuersa, potest concedi in his, quæ non suscipiunt magis, & minùs. Et si dicatur, quòd omnis vnitas numeralis est æqualis; ergo omnis diuersitas numeralis est æqualis. Dico, quòd nõ sequitur sub illo intellectu, quo antecedẽs est verũ, sicut nõ sequitur, quæcũq; sunt æqualia sunt æqualiter æqualia, quia æqualitas nõ suscipit magis, & minùs: ergo quæcunque sunt inæqualia, sunt æqualiter inæqualia, ita est de talibus, quando vnum oppositum suscipit magis, 23. & minus,

& minùs,& nō reliquum. Et ita est in proposito.

24 Ad illud, quod innuitur in illo argumento, quòd si omnis diuersitas esset numeralis, non plus posset intellectus abstrahere à Socrate,& Platone aliquid commune,quàm à Socrate, & linea, & quodlibet vniuersale esset purum figmentum intellectus. Dico ad primum, quòd ex hoc ipso, quòd Socrates, & Plato seipsis differunt solo numero, & Socrates, per substantiam suam est simillimus Platoni omni alio circumscripto,potest intellectus abstrahere aliquid commune Socrati, & Platoni, quod non erit commune Socrati, & albedini: nec est alia causa quærenda, nisi quia Socrates est Socrates, & Plato est Plato,& vterque est homo. Si dicatur, quòd Socrates,& Plato plus conueniunt realiter, quàm Socrates, & asinus: ergo Socrates,& Plato in aliquo reali cōueniunt, in quo non conueniunt realiter Socrates,& asinus, sed non in Socrate, nec in Platone: ergo in aliquo alio aliquo modo distincto. Et illud est commune vtrique.

Socrates, & Plato in quo conueniant.

Respondeo, quòd de virtute sermonis non debet concedi, quòd Socrates, & Plato in aliquo conueniunt, nec in aliquibus, sed quòd conueniunt aliquibus, quia seipsis, & quòd Socrates, conuenit cum Platone non in aliquo, sed aliquo, quia seipso. Si nunc dicatur, quòd Socrates, & Plato conueniunt in homine.Dico quòd ly *homine* potest supponere, vel simpliciter, vel personaliter. Primo modo potest concedi, quia hoc non est aliud dicere,quàm quòd homo est quoddam commune prædicabile de Socrate,& Platone. Si autem ly *homine* supponit personaliter pro alia re, sic est simpliciter falsum,quia in nullo homine communi, nec in alia re conueniunt, sed conueniunt rebus,quia hominibus, quia seipsis. Ad formam ergo dico, quòd Socrates,& Plato plus conueniunt seipsi, quàm Socrates, & asinus,nō tamē in aliquo reali. Ad aliud de figmēto, patet quomodo est figmentū, & quomodo non.

25. *Aliqua esse primo diuersa. potest intelligi dupliciter.*

Ad primam confirmationem istius argumenti dico,quòd aliqua esse primò diuersa,potest intelligi dupliciter; vel quia non est vnum,& idem in vtroque, sed quidquid est in vno simpliciter, & absolutè de se non est aliquid, quod est in alio. Et sic concedo, quòd omnia indiuidua sunt seipsis primò diuersa, nisi fortè aliter sit de indiuiduis, ex quorum vno generatur aliud propter identitatem numeralem materiæ in vtroque. Aliter autem dicuntur aliqua secundo modo esse primò diuersa,quādo vnum immediatè,& primò negatur ab alio: & ideò quando vnum non immediatè negatur ab alio, ita quòd negatiua composita ex eis non sunt immediata, tunc sunt differentia, & non diuersa. Et isto modo omnia indiuidua eiusdem speciei sunt primò diuersa, quia ex eis componitur propositio immediata negatiua. Similiter omnes species contentæ immediatè sub aliquo genere, sunt primò diuersæ, quia ex eis componitur propositio immediata, & ideò Socrates, & Plato sunt primò diuersa isto modo:sed Socrates,& iste asinus non sunt primò diuersa,quia hæc est immediata,Socrates,non est Plato, hæc autem non est immediata, Socrates, non est iste asinus; quia hæc est immediatior, nullus homo est iste asinus: ergo non est benè dictum, quod communiter dicitur, quòd primò diuersa sunt illa, quæ in nullo conueniunt, & differentia sunt illa,quæ in aliquo conueniunt.

Sed primò diuersa sunt illa, quorum neutrum differt ab alio per aliquod communius,à quo alterum priùs negetur. Differentia autem sunt illa,quorum vnum negatur ab aliquo,quia aliquid communius,eo priùs negatur ab eodem.Hoc est, primò diuersa sunt illa,quando nihil communius altero illorū est medium concludendi negatiuam vnius de altero: differentia sunt illa,quando aliquid communius altero est medium concludendi negatiuam, in qua vnum negatur ab altero, sicut iste homo,& iste asinus differunt: quia homo est medium tale, & similiter asinus. Nam iste syllogismus est bonus,nullus homo est asinus, iste homo est homo: ergo iste homo non est iste asinus. Quòd hæc sit intentio Philosophi, patet per Philosophum *decimo Metaph.* vbi dicit.*Differentia verò, & diuersitas aliunde. Diuersum enim etiam, à quo est diuersum, non necesse aliquo diuersum esse.* Hoc est, non est necesse, quòd sit aliquid communius illo,quod est diuersum à quo priùs immediatè negetur illud, à quo est diuersum, sicut ad hoc, quòd Socrates sit diuersus,à Platone, non oportet quòd sit aliquid communius Socrate,à quo immediatè negetur Plato, & à Socrate tantùm mediatè. Sed ista est immediata, Socrates non est Plato. Et ponit Philosophus rationem, omne autem, aut diuersum, aut idem quodcunque est ens.Hoc est omne ens,siuè habeat communius à quo aliud negatur,siue nō: hoc ens est idem, vel diuersum ab alio ente quocunque differentiato: differens verò ab aliquo, aliquo differt. Hoc est omne differens ab aliquo, differt per aliquid prius, & communius, à quo aliud immediatè negatur: & ab isto tantùm negatur mediatè: ergo iste homo differt ab asino per hominem, à quo asinus immediatè negatur, & ab isto homine tantùm mediatè. 26.

Quæ sint primo diuersa.

Sciendum,quòd quando dico istum hominem differre ab asino per hominem, accipio *differre per aliquid,* sicut expono in definitione differentiæ, quando expono, quòd aliquid differt ab alio per differentiam essentialem. Et ideò *differre per aliquid* æquiuocè accipitur in diuersis differentibus: vnde aliquid esse quo differt,hoc non debet intelligi, quòd sit aliquid idem, quo vtrumque differt ab altero, quia hoc est impossibile, quia tunc magis cōuenirent,quàm differrent ista; sed debet intelligi, quòd est aliquid idem, quo tanquam per medium ostenditur: hoc differens differre ab illo, sicut per substantiam, tanquam per mediū ostenditur, quòd homo non est quantitas, sic dicendo; nulla substantia est quantitas: omnis homo est substantia:ergo nullus homo est quantitas: & ita illud medium communius est, quàm sit homo differens, quia semper est genus illius, vel species: & hoc est quod dicit Philosophus. *Hoc autem ipsum idem* quo supple differens differt ab aliquo, *aut genus,aut species,*supple est ad illud differens, *& non est differentia illius, omne namque differens differt genere vel specie.* Et ita nihil est dictum,quòd illa quæ sunt differentia,differunt suis differētiis, & cōueniunt in genere,si sint in genere. Sed debet poni,quòd differūt suis generibus,vel suis speciebus,nō à parte rei,sed in negatione vnius ab altero mediata, vel immediata. Et ponit Philosophus exempla, dicēs, *Genere autē* supple sunt aliqua differentia,*quibus non est cōmunis materia,nec generatio ad inuicem, vt quorumcunque est alia figura categoricè.* 27.

Ecce, quòd illa quæ sunt in diuersis prædicamentis genere different, & per consequens differunt. Specie verò, quorum idem est genus, & tamen species sunt diuersæ: vnde dico, quòd homo, & albedo differunt suis generibus: quia vtrumque habet genus superius, per quod potest fieri negatio vnius de altero secundùm artem, quam tradit Philosophus primo Posteriorum: albedo autem, & substantia differunt genere, & quamuis albedo habeat genus, scilicet per quod potest ostendi negatiua, in qua negatur albedo à substantia, vel èconuerso; tamen substantia non habet tale genus, sed ista communia substantia, & qualitas non differunt genere, nec specie: & eodem modo proportionabiliter dicendum est de differentibus specie. Et ita cùm Philosophus dicat, quòd omnia *differentia*, secundùm quòd distinguuntur contra *diuersa*, differunt genere, vel specie, & Socrates, & Plato, nec differunt genere, nec specie, manifestum est, quòd non differunt, sed Socrates & iste asinus differunt: quia differunt specie. Si dicatur, quòd hoc est contra intentionem Philosophi, quia immediatè subdit: *Dicitur autem genus, quo ambo idem dicuntur secundùm substantiam*: differentia ergo videtur secundùm ipsum, quòd illa, quæ immediatè continentur sub genere, sunt differentia. Similiter Commentator ibidem *comm.* 12. *Illa quo differunt per differentias formales sunt illa, quorum genus est vnum.* Item, quinto Metaph. *differentia dicuntur quæcunque diuersa sunt aliquid idem entia, & non solùm numero, sed specie, aut genere, aut proportione. Amplius quorum diuersum genus communia, & quæcunque habent in substantia diuersitatem.*

29. Ad primum istorum dicitur, quòd illud est genus, quod prædicatur de aliquibus secũdùm speciem differentibus: quia omne genus prædicatur de pluribus differentibus specie, non tamen omnia illa differunt, de quibus prædicatur, quia ex aliquibus, de quibus prædicatur, componitur propositio immediata, & ex aliquibus non.

Ad secundùm dico, quòd aliqua, quæ differunt per formales differentias, habent idem genus. Et vniuersaliter omnes res extra animam, quæ realiter differunt per differentias formales habent aliquod idem genus, quia talia non sunt nisi indiuidua diuersarum specierum: non tamen oportet quòd omnia quæ habent idem genus differant per differentias formales, sicut patebit aliàs.

Ad tertium dico, quòd Philosophus accipit *differentia* ibi, prout præcisè conueniunt rebus, & tunc omnes res quæcunque sunt diuersæ, & secundùm aliquid idem entia, non per identitatem, sed per essentialem prædicationem, hoc est, aliquid idem verè, & in *quid* de eis prædicatur: & non solùm numero, hoc est, & istæ res non sunt solùm diuersæ secundùm numerum, sicut sunt indiuidua eiusdem speciei; sed aut genere, aut proportione, supple sunt diuersæ. Et talia inquantùm diuersa, sunt differentia, quia ens reale, & ens rationis sunt diuersa: non tamen sunt differentia, quia nihil idem prædicatur de eis in *quid* secundùm opinionem, quæ ponit ens rationis tantùm habere *esse* obiectiuum. Secundùm aliam prædicatur aliquid de eis in *quid*. Si dicas, quòd si illa, quæ sunt differentia plus conueniunt quàm quæ tantùm sunt diuersa: ergo plus conuenirent iste homo, & iste asinus, quàm iste homo, & ille homo: dico quòd accipiendo *differentia*, sicut accipit Philosophus *decimo Metaphysic.* sic nõ semper *differentia* plus conueniunt, quàm *primò diuersa*: sed sufficit, quòd pluribus differant, hoc est, quòd à pluribus, quæ dicuntur verè de vno illorum alia verè negentur, sicut à pluribus, quæ dicuntur de isto homine, veriùs negatur iste lapis, quàm iste homo.

Ad aliam confirmationem per idem. Ad aliud dico, quòd nullo existente intellectu esset aliqua vnitas realis ignis generantis ad ignem genitum, propter quam diceretur generatio vniuoca: sed illa vnitas non diceretur de aliquo vno, sed diceretur de pluribus realiter distinctis, sicut dictum est: ideò, &c. 30.

Ad auctoritatem Auicennæ dico, quòd *equinitas est tantùm equinitas*, non quòd equinitas non sit vna, nec plures, nec in intellectu, nec in effectu, quia realiter equinitas est in effectu, & realiter est singularis: sicut enim equinitas realiter est causata à Deo, & equinitas est distincta realiter à Deo: ita equinitas est realiter, & veraciter singularis: sed intelligit Auicenna, quòd ista non conueniunt equinitati per se primo modo, nec aliquod istorum ponitur in eius definitione, sicut ipsemet exprimit. *Quinto metaph. cap. 1.* *Quomodo equinitas sit singularis.*

Si dicatur secundùm Auicennam, & secundùm alios Philosophos, equinitas est de se indifferens, vt sit singularis, & vt sit vniuersalis: quæro quomodo ista est vera, aut secundùm quòd equinitas supponit simpliciter, aut personaliter. Si simpliciter, & iste conceptus non est indifferens, quia nullo modo potest esse singularis: ergo non est suppositio simplex, quando terminus supponit pro conceptu, quod est contra prædicta. Si supponit personaliter, tunc est falsum, quia tunc supponit pro singularibus, sed nihil singulare est sic indifferens: ergo videtur, quòd præter suppositionem pro conceptu, & re singulari oportet ponere tertium, quando terminos supponit pro ipsa quidditate indifferenti ad vtrumque.

Respondeo vniformiter ad alia prædicta, quòd hæc non est vera, equinitas non est de se vniuersalis, nec particularis, sed indifferens ad *esse* vniuersale, & ad *esse* singulare, nisi secundùm quòd per *esse* intelligitur vnus actus signatus, qui est iste, quòd de equinitate potest indifferenter prædicari *esse* vniuersale, & *esse* singulare; & in isto actu signato equinitas habet suppositionem simplicem; sed in duobus actibus exercitatis veris correspondentibus, equinitas habet diuersam suppositionem, quia in vno habebit suppositionem simplicem, scilicet in isto, equinitas est vniuersalis, & in alio personalem, scilicet in isto, equinitas est singularis, verbi gratia, hæc est vera: *de homine prædicatur vox*. & *currere*, & in ista ly *homo* habet suppositionem materialem, quia de ista voce *homo* prædicatur vtrumque, & isti actui signato correspondent duo actus exercitati veri, scilicet *iste homo est vox*, in quo ly *homo* supponit materialiter, & *iste homo currit*, in quo homo supponit personaliter. 31. *Quomodo equinitas nõ est vniuersalis, nec particularis.*

Ad vltimum dico, quòd quando conuenientia & differentia compatiuntur se: non est inconueniens, quòd conueniant eidem per idem: & ideò quòd aliqua conueniant specificè, & differant numeraliter non est inconueniens. Patet per exemplum proprium, quia certum est quòd natura contracta conuenit realiter cum differentia indiuiduali, quia est eadem res realiter cum differentia, 32.

differentia, & tamen natura differt aliquo modo à contrahente, tunc quæro, aut eodem conuenit, & differt aut alio, & alio. Si eodem habeo propoſitum, quòd idem eodem indiſtincto conuenit realiter cum eodem, & diſtinguitur formaliter, & eadem facilitate dicam ego, quòd ſocrates eodem ſpecie conuenit cum Platone, & diſtinguitur numeraliter, & vniuerſaliter de omnibus talibus. Si alio, & alio conuenit, & diſtinguitur, quæro de illis, quia illa aliquo modo diſtinguuntur, & conueniunt, quia ſunt vna res; aut ergo eodem conueniunt, & diſtinguuntur; aut alio & alio, & ita vel erit proceſſus in infinitum; vel dabitur, quòd idem eodem ſic conuenit cum aliquo: & diſtinguitur ſic ab eodem: & eadem facilitate dicam, quòd idem eodem conuenit ſpecie cum aliquo, & diſtinguitur numeraliter ab eodem. Si dicatur omni intellectu circumſcripto maior eſt conuenientia ex natura rei inter Socratem & Platonem, quàm inter Socratem & aſinum: ergo ex natura rei Socrates, & Plato conueniunt in aliqua natura, in qua non conueniunt Socrates, & iſte aſinus. Similiter niſi maior eſſet conuenientia inter Socratem & Platonem, quàm inter Socratem, & iſtum aſinum nō plus poſſet abſtrahi conceptus ſpecificus à Socrate & Platone, quàm à Socrate, & iſto aſino.

33 Ad primum iſtorum dico, quòd conſequentia facta non valet, ſicut non ſequitur, magis cōuenit natura intellectualis cū Deo ex hoc, quòd eſt imago Dei, quàm natura inſenſibilis, quæ nō eſt imago Dei: & tamen in nullo reali conueniunt, quod ſit aliquo modo diſtinctum ab iſtis etiam, ſecundùm eos, ſed ſeipſis plus conueniunt. Ita dico in propoſito, quòd Socrates, & Plato ſeipſis plus conueniunt, quàm Socrates & iſte aſinus: etiam omni alio circumſcripto. Similiter ens reale plus cōuenit cum Deo, quàm ens rationis, & tamen Deus non in aliquo conuenit cum vlla creatura, niſi fortè in conceptu.

Per hoc patet ad ſecundum, quòd eſt maior conuenientia inter Socratem, & Platonem, quàm inter Socratem & iſtum aſinum, non propter aliquid aliquo modo diſtinctum, ſed ſeipſis plus conueniunt. Confirmatur iſta reſponſio per dicta eorum, quia accipio duas differentias indiuiduales contrahentes naturam hominis. Iſtæ differentiæ plus conueniunt; quàm vna differentia indiuidualis contrahens naturam hominis, & alia differentia indiuidualis contrahens naturam albedinis: probo, quia differentia indiuidualis contrahens naturam hominis conuenit cum natura contracta, quæ eſt eadem res realiter cum illa: ſed illa natura contracta, puta natura Socratis plus conuenit cum natura Platonis, quàm cum natura albedinis: ergo plus conuenit cum differentia indiuiduali contrahente, & per conſequens à primo ad vltimum, differentia indiuidualis Socratis plus conuenit cum differentia indiuiduali Platonis, quàm cum differentia indiuiduali huius albedinis: & certum eſt quòd diſtinguitur realiter ab ipſa: aut ergo eodem plus conuenit cum vna, quàm cum alia, & diſtinguitur realiter ab illa, aut alio; ſi eodem conuenit cum vna, & diſtinguitur realiter ab illa, habetur propoſitum, quòd aliquid eodem poteſt conuenire cum aliquo, & diſtingui ab eodem. Si alio & alio, ergo differētia indiuidualis includit multa, & eſſet proceſſus in infinitū, quorū vtrumq; eſt incōueniēs.

Differentiæ indiuiduales contrahunt naturam hominis.

34 Si dicatur, quòd iſta differentia indiuidualis, puta Socratis, non ex ſe, vel per ſe, ſed per naturam contractam plus conuenit cum natura Platonis, & cum differentia indiuiduali Platonis: quàm cum natura huius albedinis. Contrà, ſicut indiuidualis differentia Socratis conuenit cum natura Platonis, ita èconuerſo: natura Platonis plus conuenit cum differentia indiuiduali Socratis, quàm cum differentia indiuiduali huius albedinis: ergo aut ex ſe plus conuenit, aut per differentiam indiuidualem contrahētem, aut per naturam Socratis. Si primum, & certum eſt quòd diſtinguitur ex ſe: ergo idem conuenit eodem, & diſtinguitur ab eodem. Secundum non poteſt dari, quia tunc illa differentia indiuidualis, plus conueniret cum vna differētia indiuiduali, quàm cum alia. Nec poteſt dari tertium, quia nunquam eſt aliquid idem realiter cum aliquo per aliquid ſibi extrinſecum, & realiter diſtinctum ab eo. Si dicatur, quòd quamuis conueniat ex ſe cum iſta differentia indiuiduali, non tamen diſtinguitur ab ea, niſi per differentiam indiuidualem. Contrà, natura ex ſe diſtinguitur ab omni differentia indiuiduali, quia ſecundùm eos non repugnat ſibi eſſe ſine quacunque differentia indiuiduali.

Prætereà, duæ differentiæ indiuiduales ex hoc ipſo, quòd vtraque eſt creatura, plus conueniunt, quàm iſta creatura, & Deus: & certum eſt quòd diſtinguuntur: ergo oportet quòd idem eodem modo diſtinguatur, & conueniat, vel oportet ponere proceſſum in infinitum.

Ad argumentum principale patet, quòd natura lapidis de ſe eſt hic: & ideò natura lapidis non poteſt eſſe in alio, & tamē ſtat cum hoc, quòd natura lapidis non ſit de ſe hic: ſed illa in alio, & in alio, quia ſunt duæ indefinitæ verificatæ pro diuerſis ſingularibus. Tamen ſciendum eſt, quòd de virtute ſermonis hæc eſt falſa, ***natura lapidis eſt in lapide***, ſed debet concedi, quòd natura lapidis eſt lapis: tamen de Chriſto poteſt concedi, quòd natura humana eſt in Chriſto, communiter tamen conceditur. Sed ſi intelligatur, quòd natura lapidis verè ſit in lapide, tanquam in aliquo quocūque modo diſtincto, eſt ſimpliciter falſum. Si autem intelligitur, quòd illa natura lapidis eſt lapis, verum eſt.

An natura humana ſit in Chriſto.

Nunc reſtat oſtendere quomodo reſponſiones Ocham minimè euacuant rationes Doctoris, & ſpecialiter duas primas, quæ habentur in principio quæſtionis huius diſtinctionis, licèt non ita formaliter. Quarum prima eſt, quidquid ineſt alicui ex ſua per ſe ratione, ineſt ei in quocunque eſt; ergo ſi natura hominis de ſe eſſet hæc, in quocunque eſſet natura hominis, illud eſſet de ſe hic homo, & ſic ſequeretur, quòd non poſſet dari homo in communi. 35

Confutatio reſponſionum Gul. Ocham ad rationes Scoti.

Secunda. Cui de ſe conuenit vnum oppoſitum, eidem de ſe repugnat aliud oppoſitum: ergo ſi de ſe natura eſt vna numero, ex ſe ſibi repugnat multitudo numeralis.

Cùm dicit ad primam rationem, quòd ineſſe alicui contingit dupliciter, ſcilicet realiter, vel ſecundùm prædicationem, &c. Primò modo antecedens eſt verum, & non ſecundo modo. Dico, quòd hæc reſponſio videtur fuga. Pro cuius intelligētia eſt aduertendum, quòd ſi natura hominis præter omne opus intellectus collatiui ſit tantùm ſingularis, ita quòd ex natura rei ſit de ſe ſingularis,

singularis, & de sua ratione formali sequitur esse impossibile naturam humanam esse communicabilem pluribus. Cùm sit simpliciter impossibile idem numero posse pluribus communicari. Nec valet dicere, quòd conceptus in mente fabricatus ab intellectu est communis pluribus, quia quæro, aut ille conceptus est actus intelligendi, aut est vna secunda intentio, aut est vnum idolum fabricatum per intellectum: Non primò, quia quæro, aut ille actus intelligendi est de se tantùm vnum numero; ergo non potest conuenire pluribus, aut de se non est vnum numero, & tunc erit entitas præter opus intellectus communis pluribus, quod ipse negat.

36. *Nota.* Et præterea, posito qòd talis conceptus sit communis pluribus, tunc nulla prædicatio esset quiditatiua, vt cùm homo prædicatur de inferioribus, patet, quia talis conceptus est omnino extra conceptum Socratis: nec conuenit alicui communi, quòd sit de conceptu Socratis. Tum etiam, quia cùm dico Socrates est homo, aut tantùm conceptus hominis prædicatur de conceptu Socratis, aut conceptus hominis prædicatur de Socrate in se: si primò, tunc vnus conceptus tantùm prædicatur de alio, & sic vnus conceptus erit de quiditate alterius, & sic nihil prædicabitur in *quid* de Socrate. Si secundo modo, patet quòd non est de quiditate Socratis, nec includitur in aliquo pertinente ad quiditatem Socratis. Nec valet illa distinctio, quam ipse facit de natura humana, scilicet quòd potest supponere personaliter, id est, pro re extra animam: vel potest supponere simpliciter, scilicet pro conceptu communi; primo modo est tantùm de se singularis, & sic non sequitur, quòd vbicumque sit natura humana, sit singularis, quia ipsa sumpta pro conceptu non est singularis. Hæc responsio magis videtur fuga, quia ponendo, quòd natura humana pro conceptu sit communis omnibus hominibus, quæro vnde accipitur ista communitas? aut accipitur à parte rei, sic, quia intellectus mouetur ab aliqua re extrà habente vnitatem minorem vnitate numerali, quam in illo priori cognoscit esse indifferentem ad omnia singularia, & de se non magis esse in vno, quàm in alio; & ex hoc dicere communitatem præter opus intellectus, hoc est indifferentiam ad omnia singularia; aut ista communitas conceptus est ex sola consideratione intellectus, cui nihil ex parte rei correspondet. Si primo modo, habetur intentum, quia sic natura humana ex natura rei non est de se hæc. Si secundo modo, sequuntur inconuenientia: primò, quia sicut intellectus fabricat conceptum speciei specialissimæ communem omnibus hominibus, cui nihil ex parte rei correspondet: sic potest fabricare conceptum speciei specialissimæ communem singularibus cuiuscumque alterius speciei, & imponere sibi hoc nomen *homo*, & sic homo ita verè prædicabitur de Brunello sicut de Socrate.

37 Secundò quæro de illo conceptu vt priùs, si de se est singularis, nec accipitur aliquo modo à natura communi, nec præsupponit illam: ergo talis conceptus nullo modo potest dici communis, & communitas esset quærenda aliundè. Et quamuis quando homo de pluribus actu prædicatur, dicat vnum conceptum habentem tantùm vnitatem numeralem; non posset tamen prædicari de pluribus, nisi acciperetur à natura humana, quæ ex natura rei sit indifferens ad plura singularia; aut ille conceptus de se, & ex natura rei esset communis; ergo datur communitas ex natura rei, quod est contra te. Et præterea, ista distinctio de suppositione personali, aut simplici, licèt in se sit bona, non est tamen ad propositum: quia quamuis in prædicatione signata communiter prædicatum esset simpliciter: vt cùm dico, *homo prædicatur de pluribus indiuiduis*, quia ly *homo* stat pro natura vt cognita, cui vt sic tantùm conuenit ista secunda intentio, quod est *prædicari*, vt patet à Doctore in suis Vniuersalibus, tamen in prædicatione exercita, vt cùm dico, Franciscus est homo, Ioannes est homo, ly *homo* tantùm supponit personaliter. Et tunc quæro, cùm dico, Franciscus est homo, quid verificatur de ipso Francisco? aut natura humana ex natura rei? aut conceptus fabricatus per intellectum? aut Franciscus tantùm de seipso? *Quando homo supponat personaliter.*

Si primo modo, habetur intentum, quia natura humana verificatur de Fráncisco, & Ioanne ex natura rei, sic intelligendo, quòd illa vt præscindit à singularitate est indifferens ad Franciscum & Ioannem, & nata est esse de quiditate vtriusque, licèt vt facta propria Francisco, quando scilicet est contracta ad Franciscum per singularitatem, actu non conueniat Ioanni. 38.

Si secundo modo, sequitur quòd ille conceptus prædicabitur tantùm extrinsecè de Francisco. Patet, quia ille conceptus subiectiuè erit in intellectu, & tunc in ista propositione, Franciscus est homo, prædicatum erit totaliter extra rationem hominis, & ipse concedit, quòd quando prędicatur superius de inferiori in *quid*, quòd tale superius non erit de quiditate inferioris, vt cùm homo prædicatur de Socrate, & tunc sequitur absurdum, quòd nulla erit prædicatio quiditatiua, & in *quid*, nisi tantùm voluntaria: patet, quia ex quo conceptus hominis non dicit præcisè ipsum Socraté, cùm dicat ipsum esse commune Socrati, nec sit de essentia Socratis, vt ipse concedit: nec accipitur ab aliquo, quod est de essentia Socratis, quia quæro à quo accipitur? aut à materia, aut à forma, aut à constituto? non primò, quia si detur singulare indiuisibile, in quo non sit pars & pars, tunc non potest accipi ab aliqua parte, quæ sit de quiditate, vt cùm dico, *hæc albedo est albedo*: & similiter de illis partibus quærendum esset, aut ab illis vt tantùm singularibus accipitur conceptus dictus in *quid* communis singularibus hominis, ita videtur quòd ille idem possit accipi à partibus singularium alterius speciei, & sic idem conceptus specificus poterit prædicari de singularibus alterius speciei. Si verò accipitur ab ipso singulari constituto ex partibus, aut tantùm est singularis, aut communis: si primò, tunc tantùm prædicabitur de illo singulari, si secundò non est maior ratio, quòd accipiatur à Socrate, quàm à Brunello. Et præterea, cùm dico, Franciscus est homo, Ioannes est homo, si *homo* prædicatur in *quid* de Francisco, & Ioanne prædicatione exercita, oportet quòd verè aliquid verificetur de homine, quod sit de quiditate illius: quęro tunc quid verificatur, non conceptus, vt ipse cócedit: non Franciscus, quia tunc esset prædicatio eiusdem de seipso: oportet ergo dicere, quòd ideò prædicatur in *quid*, quia talis conceptus accipitur à natura humana, quæ est simpliciter indifferens ad alia singularia naturæ humanæ, & nata esse de quiditate omnium, licèt vt facta propria actu sit de quiditate singularis, cuius est. Et si nihil sic ita

ita respondet in re, quod sit de quiditate singularis, nulla erit differentia prædicationis in *quid*, siue in *quale* essentiale, vel accidentale, nisi tantùm voluntaria. Patet, cùm enim dico, Franciscus est albus, quæro quare album non prædicatur in *quid* de Francisco, cùm res non prædicetur secundùm ipsos, sed conceptus, vel dictio, vel vox, non curo pro nunc: & tunc quæro, quare ille conceptus non prædicatur in *quid*? Dices, quia albedo nullo modo potest esse de quiditate Socratis, & tunc habeo propositum, scilicet quòd ideò conceptus albi non prædicatur in *quid* de Socrate, quia albedo ex parte rei non est de quiditate socratis; ergo ex opposito, si conceptus hominis prædicatur in *quid* de Socrate, & Francisco, & non de Brunello, hoc erit tantùm ex parte rei, quia ille conceptus dicitur verè prædicari in *quid* tantùm de singularibus hominis, quia accipitur ab aliqua re, quæ præcisè nata est esse de quiditate singularium.

Quare conceptus albi non prædicetur in quid.

Nota,

Ex his etiam patet, quòd si conceptus hominis communis accipiatur, vel pro secunda intentione, vel pro idolo fabricato, qui prædicatur in *quid* tantùm de singularibus hominis, nisi talis communitas, vel prædicatio in *quid* accipiatur ab aliquo ex natura rei, quod natum sit esse indifferens præcisè ad talia singularia; & similiter natum sit esse præcisè de quiditate illorum, patet, quòd tales conceptus tantùm erunt voluntarij.

Ex his etiam patet, quòd non tantùm responsio principalis ad primam rationem Doctoris non soluit illam, sed & sequentia in illa responsione, vel sunt tantùm voluntariè dicta, vel saltem impropria, nec oportet singillatim improbare omnia dicta in ista responsione, cùm ex his, quæ dixi, manifestè appareat improbatio.

39. Ad responsionem secundi argumenti principalis, cùm dicit, concedendo, quòd cui conuenit de se vnum oppositorum ei de se repugnat aliud oppositum; & ideò quia natura de se est hæc secundùm quòd natura supponit personaliter, ideò concedo vniformiter, quòd naturæ repugnet multitudo numeralis, hoc est, naturæ repugnat esse in alio, & naturæ repugnat esse in multis, &c. Licèt hæc responsio eodem modo posset improbari, sicut & prima responsio ad primam rationem est improbata; adhuc tamen huic responsioni obsto specialibus rationibus. Doctor enim iste duo dicit in ista responsione. Primum, quòd natura humana præter omne opus intellectus de se est tantùm hæc, & est impossibile simpliciter esse indifferens ad plura singularia. Secundum, quòd natura humana, quæ de se non est hæc, sed cōmunis pluribus, accipitur tantùm pro conceptu mentis, qui vt sic supponit simpliciter, & nullo modo personaliter. Arguo specialiter contra hoc, & probo quòd secundum simpliciter repugnat primo. Et quæro, aut natura humana accepta pro conceptu in mente est tantùm vna numero; aut est communis; aut est de facto plura numero, aliud non potest dari, si tantùm vna numero: ergo vnum numero tātùm prædicabitur de pluribus differentibus numero. Si dicatur hoc non esse inconueniens in prædicatione signata, sed benè in prædicatione exercita, tunc arguo sic: *Franciscus est homo*, *Ioannes est homo*, istæ sunt prædicationes exercitæ: quæro tunc, aut vnus, & idem conceptus numero exercitæ prædicatur de Francisco, & Ioanne, tunc idem conceptus numero prædicatione exercita prædicatur de pluribus numero differentibus, quod est inconueniens.

Natura humana de se est tantùm hæc.

Quæ sint prædicationes exercita.

Et præterea, ille conceptus qui prædicatur exercitè de Francisco, & Ioanne in *quid*, aut est formaliter in intellectu, aut formaliter in Francisco, & Ioanne: non secundò, quia tunc idem accidens numero esset formaliter in pluribus subiectis, quod non est possibile: non primò, quia tunc quæro quid verificatur in *quid* de Francisco, & Ioanne: non ille conceptus, vt patet: non natura communis Francisco & Ioanni, cùm hoc simpliciter neges. Si dicatur, quòd cùm dico, Franciscus est homo prædicatione exercita, ly *homo* tantùm supponit personaliter, puta pro Francisco; sequitur tunc, quòd cùm dico, Franciscus est homo quiditatiuè, quòd hæc prædicatio exercita erit tantùm eiusdem de seipso, & sic omnis prædicatio exercita in *quid* erit tantùm eiusdem de seipso, quod non est intelligibile. Si verò conceptus hominis vt prædicatur de Francisco, & Ioanne prædicatione exercita sit alius & alius, ita quòd vnus prædicetur de Francisco, & alius de Ioanne. Contrà, quia tunc nullus conceptus communis posset prædicari exercitè de pluribus differentibus numero; & sic omnis propositio quiditatiua esset singularis, tam ex parte subiecti, quā ex parte prædicati, loquendo de singularibus eiusdē speciei, vel alteriùs. Tum etiam, quia cū dico, Frācīscus est homo, aut ille cōceptus hominis est tantū natus verificari de Frācisco, aut etiā de Francisco & Ioanne, & ècōtra. Si primò, tunc expressè patet, quòd conceptus, qui prædicatur de Francisco, nullo modo erit indifferens ad Franciscum, & Ioannem. Si secundò, tunc conceptus dictus de Francisco in *quid*, ita de Ioanne verificabitur in *quid*, sicut de Francisco, quod videtur incōueniens, ponendo illum conceptum singularem: quia tunc sequeretur, quòd vna propositio non differret ab alia, cùm habeant simpliciter idem prædicatum numero dictum in *quid*; & præcipuè hoc est impossibile in creaturis. Si verò conceptus hominis vt prædicatur in *quid* de Francisco, & Ioanne sit communis. Tunc quæro, à quo habet, quòd sit communis: aut enim abstrahitur immediatè à Frauciſco, & Ioanne, & sic de aliis, aut immediatè abstrahitur à conceptu Francisci, & à conceptu Ioannis, & sic de aliis conceptibus. Si primò, tunc talis conceptus non est magis abstrahibilis à Francisco, & Ioanno, quàm à Francisco, & Brunello, vt magis infrà patebit. Si secundò, tunc sequitur, quòd ille conceptus non esset magis abstrahibilis à conceptibus Francisci, & Ioannis, quàm à conceptibus Francisci, & Brunelli, quod est inconueniens. Et vltrà sequitur processus in infinitum, quia quæro de conceptu hominis, qui prædicatur de Francisco, an aliquid possit prædicari in *quid* de ipso: & similiter de conceptu Ioannis, & tunc quæratur vt priùs, aut ille conceptus, qui prædicatur in *quid* de illis duobus conceptibus est tantùm vnus numero, aut alius, & alius numero; & arguitur vt prius; aut est communis, & tunc quæro de illo communi, à quibus conceptibus abstrahitur, & sic erit processus in infinitum in conceptibus quiditatiuis, quod est contra Aristotelem secundo Posteriorum, hoc tamen inconueniens non contingit, ponendo aliquid ex natura rei esse indifferens ad plura, & esse de quidditate illorum.

40.

Quando homo supponat personaliter.

Præterea vnitas specifica, & multitudo nume-

Vnitas specifica, & multitudo numeralis non opponuntur.

talis non opponuntur, quia cum vnitate specifica stat pluralitas indiuiduorum. Et tunc quæro, cũ qua vnitate specifica stat pluralitas indiuiduorum, quæ indiuidua habét *esse* præter omne opus intellectus, aut stat cum vnitate specifica ex natura rei, & habetur propositum; aut tantùm cum vnitate specifica, non ex natura rei, sed ex fabricatione intellectus: & tunc multitudo numeralis indiuiduorum naturæ hominis specificæ, ita poterit stare cum vnitate specifica naturæ æqui, sicut cum natura specifica hominis, cùm hæc vnitas specifica sit ex sola fabricatione intellectus, & voluntaria. Ex his ergo patet responsionem ad rationem Doctoris minimè illam euacuare. Et ad illa, quæ dicit in litera, respondendo ad illam rationem, respondendo ad hanc instantiam, naturæ non repugnat prædicari de multis: ergo naturæ non repugnat esse in multis. Antecedens est distinguendum, eo quòd subiectum potest supponere personaliter, & sic est simpliciter falsum; quia quælibet singularis est falsa, scilicet isti naturæ non repugnat, & illi naturæ non repugnat, &c. Vel potest subiectum supponere simpliciter, patet responsio ex superiùs declaratis, nec circa hoc oportet aliter insistere.

42 Ad tertiam responsionem. Cùm dicit, quòd obiectum intellectus non est vniuersale, & illud, quod mouet primò intellectum est tantùm singulare, vt alibi iste nititur probare, videlicet in *quodlibet. & dist. 3. primi.* Contra hanc responsionem instatur multipliciter. Et primò, quia Aristoteles *secundo de Anima* facit differentiam inter intellectum, & sensum, & vult quòd sensus sit singularium, intellectus verò sit vniuersalium; id est, quòd sensus nihil sentit sub ratione vniuersali, intellectus verò potest intelligere multa sub ratione vniuersali: ergo aliquod obiectum intellectus erit vniuersale remotum ex natura rei. Probatur ista consequentia: tu dicis, quòd tantùm primò intelligit singulare, sit illud singulare Franciscus; aut primò intelligit illud sub ratione singularis, aut vniuersalis. Si primò, quæro an possit intelligere ipsum sub ratione vniuersali. Si non, ergo nihil potest intelligere sub ratione vniuersali. Si sic, ergo idem intelligitur sub duabus rationibus oppositis, scilicet singularitatis & vniuersalitatis, quod est impossibile, vt Doctor ostendit *in primo, dist. 3. qu. 6.* Tum etiam, quia cùm intelligit Franciscus sub ratione vniuersali, siue sub ratione communi, quæro quid sit illud commune, sub quo intelligit Franciscus, aut est aliquid ex natura rei, & habetur propositum; aut est tantùm conceptus in anima; tunc sic, ille conceptus in anima aut est aliquid ex natura rei, & est communis, & habetur intentum, quòd detur commune ex natura rei: aut est singularis ex natura rei, & tunc intelligere Franciscum sub illo conceptu est ipsum intelligere sub ratione singulari: aut ille cõceptus est communis, & non natura rei; tunc quæro illa communitas aut accipitur ab aliquo ex natura rei, cui non repugnat esse in multis ex natura rei, & habetur intentum; aut ab aliquo singulari, vel ab aliquibus, & tunc talis conceptus ita potest abstrahi à Francisco, & à Brunello, aut est merè ex sola fabricatione intellectus, & tunc intellectus posset facere conceptum communem specificũ speciei specialissimæ, etiam respectu eorum quæ sub diuersis generibus continentur.

Quomodo sensus sit singularium, & intellectus vniuersalium.

Præterea, si Franciscus intelligitur sub ratione vniuersali, quæro ad quid terminatur talis intellectio, aut ad Franciscum præcisè sub ratione propriæ singularitatis, aut ad naturam in Francisco priorem singularitatem, aut ad conceptum præcisè. Si primò, ergo non potest intelligi sub ratione vniuersali. Si secundò, habetur propositum. Si tertiò, ergo nullo singulare hominis existente, stante illo conceptu, potest Franciscus intelligi sub ratione vniuersali: & tunc quæro à quo causatur talis cognitio non à tali conceptu, cùm sit tantùm ens rationis, secundùm ipsum: non à specie intelligibili, cùm illa non sit repræsentatiua entis rationis in ratione obiecti, & sic singulare non existente, nihil sub ratione vniuersali posset intelligi, cuius oppositum patet ab Aristotele 7. *Metaph. tex. comment.* 35. vbi sic habetur. *Horum autem non est definitio, sed cum intelligentia, aut sensu cognoscuntur.* hoc est, cùm actu videntur, & loquitur de singularibus. Sequitur. *Abeuntes verò ex actu non palam vtrũ quidem sunt, aut non sunt, sed semper dicuntur, & cognoscuntur vniuersalis ratione*, hæc illæ. Mirum etiam videtur, quòd iste velit, quòd ens reale, vt cognoscitur sub ratione vniuersali, quòd merè cognoscatur sub aliquo, quod sibi, & cuilibet sibi intrinseco formaliter repugnat, quia talis conceptus vniuersalis repugnat singulari sub ratione singularitatis, & cuilibet intrinseco, si illud intrinsecum non sit nisi tantùm singulare. 43

Singularium non est definitio.

Tertiò principaliter arguo, quia si non detur obiectum intellectus aliquid commune ex natura rei, tunc sequitur quòd vniuersalia non priùs sunt nota nobis, quod est contra Philosophum primò physic. tex. comment. 3. *Sunt*, inquit, *primùm nobis manifesta, & certa confusa magis: posterius autem fiunt ex his nota elemẽta, vt principia nobis diuidentibus.* hæc ille. & tex. 4. *Vnde*, inquit, *ex vniuersalibus in singularia oportet procedere, totum enim secundùm sensum notius est, vniuersale autem totum quoddam est: multa enim comprehendit, vt partes vniuersales.* hæc ille. & patet expresè ex litera Aristotelis quomodò de vniuersali loquitur. Et expressiùs Commentator ibi: *Causa*, inquit, *propter quam fuit necesse, vt demonstrationis huius scientiæ fuerint signa, & est ire de notioribus apud nos ad latentius: oportet etiam nos procedere in doctrina de rebus vniuersalibus ad particulares, & intendit per vniuersalia vniuersalissima, quæ possunt inueniri in istis rebus rerum naturalium, quoniam quantò magis vniuersale fuerit communius, tantò magis continebit. Et ex hoc sermone declaratur, quòd intentio huius libri est loqui de rebus vniuersalibus communibus omnibus, quæ constituuntur per naturam.* Et parùm infrà. *Oportet*, inquit, *procedere de illo, quod est magis commune ad illud, quod est magis proprium, quia illud, quod est magis commune est notius: quemadmodum via demonstrationis in hac scientia per hanc causam necesse fuit ire de posterioribus ad priora, incepit dare causam, propter quam fuit necesse, vt vniuersale intelligibile vniuersaliter sit notius particulari, quod est sub illo.* hæc ille. Patet enim ex ista litera, qualiter expressè vult ipsum vniuersale, id est, naturam communem priùs intelligi, nisi textus Aristotelis & sui Commẽtatoris extorqueatur: nec oportet fugere, quod loquatur ibi de composito ex partibus tantùm, quod priùs cognoscitur confusè, quam partes, 44

Nota.

partes, cùm expresſè loquatur de vniuerſali, imò facit ſpecialem differentiam inter vniuerſale, & ipſum indiuiduum compoſitum, vt ſuprà patet, commen. 4. *Res,* inquit, *vniuerſales ſunt notiores apud intellectum, quàm particulares, ſcilicet ſpecies, quia vniuerſale aſſimilatur indiuiduo compoſito, & compoſitum eſt notius apud ſenſum,* & parùm infrà: *Vniuerſalia ſunt notiora apud intellectum, quàm propria, vniuerſale enim eſt aliquod vniuerſum, cùm contineat multa,* & parùm infrà. *Et cùm declarauit,* inquit, *quòd vniuerſale aſſimilatur vniuerſo compoſito demonſtrato dedit modum ſimilitudinis, & dixit: vniuerſum enim continet multas ſicut partes: vniuerſale enim continet multas ſpecies, quæ ſunt ſub eo, & ſunt partes rerum compoſitarum indiuidualium*: patet ergo, quomodo intellectus intelligit vniuerſale, accipiendo ipſum vniuerſale non pro conceptu in mente, ſiuè pro quodam idolo voluntariè fabricato, ſed pro communi ex natura rei, primùm enim intellectus intelligit hominem in communi, & hæc eſt mens expresſè Ariſtotel. *primo phyſicorum tex. commen.* 5. vbi comparat definitum, & definitionem ad compoſitum reſpectu partium componentium. *Suſtinent,* inquit, *idem quemadmodum hæc & nomina ad rationem, id eſt, definitum, ad definitionem: totum enim quodammodo, & indiſtinctè ſignificat, vt puta circulus deffinitio, aut ipſius diuidit in ſigularia*: hæc ille, & Commentator, cõmento 5. exponendo Ariſtotelem ſecundùm ſuam translationem: *Sunt,* inquit, *tres modi compoſitionis, ſcilicet compoſitio ſpeciei ex ſuis cauſis, & compoſitio generis ex ſpeciebus, & vtraque iſtarum compoſitionum eſt notior apud intellectum, quàm partes: tertia autem compoſitio eſt compoſitio indiuidui ex ſuis partibus, quæ ſunt ſecundùm ſui qualitatem: & iſta compoſitio eſt notior apud ſenſum, quàm partes.* hæc ille.

Tres modi cõpoſitionis.

45. Et ideò Ariſtoteles per exemplum oſtendit, quòd vniuerſale priùs cognoſcatur ab intellectu noſtro ſuprà tex. 5. *Pueri,* inquit, *primùm appellant omnes viros patres, & fœminas matres, poſteriùs autem determinant horum vnumquodque,* hæc ille: & ſecundùm aliam translationem, quæ eſt Commentator. *& puer exiſtimat in principio omnem virum; quem videt eſſe patrem eius, & omnem mulierem, quam videt matrem eius, deinde in poſtremo diſtinguit, & determinat vtrumque.* hæc ibi. Hic autem tex. non poteſt exponi niſi de communi, vnde Commentator ad literam ſic dicit; *& cùm declarauit,* ſupplè Ariſtot. *quòd cõmune eſt notius apud nos proprio, quemadmodum compoſitum eſt notius ſimplicibus ſuis, dedit teſtimonium ſuper hoc, & dixit, & puer exiſtimat, &c. id eſt, ſignum eius, quòd commune eſt notius apud nos naturaliter, quam proprium eſt, quia videmus comprehenſionem communem præcedere tempore in infantibus propriã comprehenſionem. Infans enim in principio comprehenſionis exiſtimat omnem virum eſſe patrem, & omnem mulierem eſſe matrem, & cùm vigoratur intellectus ſuus, cognoſcit patrem inter cæteros viros, & matrem inter cæteras mulieres.* Hæc ille. Ex his auctoritatibus, & multis aliis tam Philoſophi, quàm Commentatoris quæ poſſet adduci, patet expresſè, quomodo apud intellectum vniuerſale ſit priùs notum, & quomodo loquantur de vniuerſali ex natura rei, cui nata eſt applicari ſecunda intentio vniuerſalis, & non loquuntur primò de ipſo conceptu, ſiuè idolo voluntariè fabricato; non enim pueri, cùm indicant omnes viros patres, cognoſcunt tunc per intellectum ipſum ſingulare ſub ratione ſingularis, ſed quoddam commune, quod commune non ponitur conceptus communis, ſic ad libitum fabricatus, ſed cognoſcunt commune ex natura rei. Multæ aliæ rationes poſſent addi, quas ne prolixior videar, omitto.

Commune eſt notius proprio.

Quomodo vniuerſale ſit priùs notum.

Ad reſponſionem quarti argumenti, quod erat de vnitate minori vnitate numerali, cùm dicit, quòd nulla eſt vnitas naturæ exiſtentis in iſto lapide, quæ primò ſit iſtius lapidis, diſtinguendo tamen de vnitate, primò ſecundùm quòd denominat præcisè aliquod vnum, & non plura, nec vnum in comparatione ad aliud diſtinctum realiter, & ſic omnis vnitas realis eſt numeralis. Secundò, ſecundùm quod denominat plura, vel vnum in comparatione ad aliud diſtinctum realiter, & iſto modo vnitas ſpecifica denominat ipſum Socratem, & Platonem, & vnitas generis denominat iſtum hominem, & iſtum aſinum, non aliquod quocunque modo diſtinctum ab ipſis indiuiduis, ſed denominat immediatè ipſa indiuidua. Quamuis hæc reſponſio parùm, vel nihil variet à reſponſionibus, quas dedit ad primas tres rationes, ideò faciliter improbari poteſt ex his; quæ ſuprà dixi, videtur tamen valde abſurdum, quòd Franciſcus, & Brunellus ſint idem genere, ita quòd vnitas generica dicatur de illis, & non habeant aliquam conuenientiam ex natura rei, ſecundùm quam magis dicantur vnum genere, quàm Franciſcus: & hæc albedo, quæ ponuntur ſimpliciter diuerſa genere, niſi dicatur, quòd Franciſcus, & Brunellus magis conueniunt in conceptu fabricato, &c. Sed hoc patet expresſè falſum, Tum, quia talis conuenientia eſſet tantùm per aliquod accidens commune eis, immò tantùm per accidens rationis. Tum, quia idem conceptus poſſet fabricari reſpectu Franciſci, & albedinis, & ſic Franciſcus, & albedo ita eſſent idem genere, ſicut Franciſcus, & Brunellus. Si dicatur, quòd intellectus non poteſt fabricare conceptum genericum reſpectu Franciſci, & albedinis, quia non ſunt nata conuenire in aliquo genere, & tunc quæro, quare Franciſcus, & Brunellus magis conueniunt in genere, oportet dicere, quòd quia realiter Franciſcus, & Brunellus conueniunt in aliquo ex natura rei, quod eſt commune eis, ſecundùm quòd dicuntur eſſe in genere, & quia Franciſcus, & albedo non habent aliquod commune ex natura rei, à quo accipi poſſit ratio generis, ideò non dicuntur conuenire in aliquo genere. 46.

Confutatio reſponſionis ad quartum argumentum Scoti.

Nunc iſte Doctor quærit ſoluere rationes ſpeciales Doctoris, quas facit probando, quòd detur vnitas ex natura rei minor vnitate numerali: patet quòd humanitas ex natura rei dicit vnitatem minorem vnitate numerali, quæ vnitas minor neceſſe eſt quòd ſit vnitas alicuius communis. Cùm ergo dicitur ad primam rationem fundatam ſuper auctoritate Philoſophi. 10. *Metaph. tex. commen.* 7. quòd in omni genere eſt vnum primum, &c. dicit quòd auctoritas debet ſic intelligi, quòd in omni genere eſt aliquid, quod eſt menſura omnium aliorum ſpecie diſtinctorum, & iſto modo ſunt plura, quorum quodlibet eſt menſura omnium aliorum ſpecie diſtinctorum, & quodlibet illorum eſt vnum vnitate numerali, &c. 47

Confutatio reſponſionis Ocham ad illa, quibus Doct. probat falſi atã cõſequentia.

Quomodo sit intelligenda authoritas Arist.

&c. Ista expositio videtur extorquere textum Aristotelis, qui expresse vult, quòd vnitas specifica, siue natura vna vnitate specifica sit verè mensura perfectionalis omnium contentorum in illo genere, vt patet intuenti textum Aristotelis & cōmentum sui Commentatoris. Et quòd vnum numero, puta in genere animalis, non dicatur mensura aliarum specierum, nisi secundùm rationem communem ex natura rei, sic deduco: & accipio Franciscum; aut enim Franciscus est præcisè mensura aliarum specierum; aut quodlibet indiuiduum per se sumptum: non primò, cùm non sit maior ratio de vno, quàm de alio. Si secundò, tunc sic, aut cuilibet competit esse mensura per se, aut per accidens: non per accidens; patet, quia tunc & mensurata essent per accidens. Si per se, tunc habeo intentum, quia quod conuenit pluribus indiuiduis, conuenit per rationem alicuius communis, vt patet primo Posteriorum, vbi vult, quòd si aliqua passio conuenit pluribus, quòd conueniat eis per rationem alicuius communis, cui primò conuenit. Et tunc quæro de ratione illa communi, aut est realis, & tunc habetur intentum; aut est conceptus fabricatus tantùm per intellectum, & tunc in genere non erit mensura ex natura rei, quod est contra Philosophum, vbi suprà. Et vltrà, mensura ista posita ab Aristotele ex natura rei est notior, & perfectior ipso mensurato, sed conceptus rationis nō potest dici perfectior, & notior ex sua ratione.

Mēsura quomodo sit perfectior mensurato.

48. Secundò arguo sic: Si quodlibet indiuiduum hominis est realiter mensura aliarum specierum animalis, quæro an sit mensura inquantum actu existens, & inquantùm præcisè vnum numero, aut inquantùm includit naturam aliquo modo priorem singularitate. Si primò, ergo mensura erit tantùm per accidens. cùm accidat sibi existere, & vltrà talis mensura erit continuè variabilis, secundùm quod aliud, & aliud indiuiduum hominis succedit. Et ideò vltrà habebitur determinata mensura in genere animalis propter variationem indiuiduorum, & sic nihil essentialiter, & per se, vt ly *per se* accipitur primo Posteriorum, erit mensura in aliquo genere, quæ omnia videntur absurda apud Aristotelem. Si secundò modo, quodlibet indiuiduum hominis supple mensurat secundum aliquam naturam priorem singularitatem, habetur intentum, quia illa ex natura rei habebit vnitatem minorem vnitatę numerali.

Primo post, contex. 9.

Tertiò arguo sic: Prædicamenta vt posita ab Aristotele aut sunt necessaria, perpetua, & incorruptibilia; aut sunt tantùm contingentia: non secundo modo, quia illa, quæ per se ponuntur in genere non videntur continuè variari, cùm per se non ponantur in genere, inquantùm actu existunt, sed vt abstrahunt ab existentia. Si primo modo habetur intentum, quia tunc quæro, aut ponuntur tantùm per opus intellectus, & sic nulla erit mensura ex natura rei, nec aliquid habens rationem mensuræ, vel mensurati, cùm vnum ens rationis non sit perfectius alio: modò mensura, quæ ponitur hîc ab Aristotele est essentialiter perfectior mensurato. Aut ponuntur habere *esse* præter opus intellectus, & tunc si quodlibet indiuiduum hominis erit per se mensura aliarum specierum, hoc erit per rationem alicuius communis ex natura rei inclusi in quolibet eorum.

Ens rationis non est perfectius alio.

49. Quartò principaliter; & efficaciùs arguo, præsupponendo aliqua. Primò, quòd mensuratum in proposito essentialiter dependet à mensura, quia inter mensuratum perfectionaliter, & mensuram perfectionalem ex natura rei semper est ordo essentialis, scilicet imperfectioris essentialiter ad perfectius essentialiter. Hinc est, quòd Aristoteles vult *in tertio Metaph. tex. comm.* 11. quòd in indiuiduis vnius speciei non sit ordo essentialis, sic quòd dicatur vnum essentialiter perfectius alio. *In indiuiduis*, inquit, *non est hoc prius, & illud posterius, amplius vbi hoc quidem melius, illud verò vilius, semper quidem est melius prius*, hæc ille. Secundo suppono, quòd est simpliciter impossibile in quocunque genere aliquid idem simul dependere essentialiter ad plura, quorum quodlibet sit totalis terminus dependentiæ: patet, quia idem effectus numero non potest dependere à duabus causis effectiuis totalibus, nec à duabus materiis totalibus, nec ordinari ad duos fines vltimos, vt euidenter deducit Doctor. *in primo dist.* 2. *par.* 1. nec aliquod imperfectum potest dependere æquè primò à duobus æquè perfectis, quia posito vno dependeret ab illo, vt mensuratum à mensura, & alio circumscripto non dependeret in ratione mensurati, cum eius mensura esset circumscripta, & sic simul dependeret, & non dependeret. His præmissis, infero propositum, si quodlibet indiuiduum hominis per se sumptum sit realiter mensura perfectionalis perfectè aliarum specierum, sequitur, quòd idem numero per se, & primò poterit esse mensuratum perfectionaliter à centum mensuris æquè perfectis, & sic essentialiter dependere à centum mensuris æquè perfectis, & sic posita vna mensura perfecta, ponitur & mensuratum, & alia circumscripta non erit mensuratum, & sic idem simul erit, & non erit. Multæ aliæ rationes possent adduci pro opinione Aristotelis; quòd ipse intelligat in vnoquoque genere tantùm de mensura habente ex natura rei vnitatem minorem vnitate numerali, loquendo de mēsura primò, & per se, sed istę rationes pro nunc sufficiant. Et quod addit iste, exponendo propositionem Philosophi, quòd Philosophus principaliter loquitur de illis, quæ sunt eiusdem speciei, & de illis, quæ habent indiuidua, quorum aliqua sunt maiora, & aliqua minora, & vult, quòd illud, quod est maius aliis sit mensura aliorum, non tamen omnium indiuiduorum illius speciei, sed tantùm illorum, quæ non sunt ita parua, &c. Sed ista expositio est ita expressè contra intentionem Aristotelis & Commentatoris & verba ipsius, vt patet intuenti textum Aristotel. quòd non oportet eam aliter improbare.

Effectus non possunt depēdere à duabus causis.

Ad secundam responsionem, quam dat ad secundam rationem Doctoris. Cùm dicit, quòd in specie atoma non sit comparatio, sed propter hoc solum sit comparatio, quia plura indiuidua eiusdem speciei possunt facere vnum indiuiduum, & ideò vbi multa indistincta loco, & subiecto possunt facere vnum, ibi ponenda est talis comparatio, & non alibi, & sic dicitur hoc album esse albius albo, quia habet plures partes albedinis in eodem subiecto primo.

Contra quam expositionem dico primò hoc esse contra textum Arist. vt patet 7. *Physicorum, tex. commen.* 19. *Dico*, inquit, *sicut color habet diuisionem, non ergo comparabile est secundum hoc, vt vitrum coloratum magis sit album, quàm nigrum, hoc enim non comparatum secundum aliquem colorem, sed inquātum est color, sed secundum albedinem,* 50.

Confutatio responsionis Gul. Ocham ad rationem Doct.

albedinem, hæc ille. Et Comment. commen. 29. *Quoniam*, inquit, *color non coniungitur cum colore, secundùm quòd est color, quoniam color diuiditur per differentias attributas colori diuisiuas, & ista differentiæ sunt diuersæ secundùm formas, & subiectum, nisi comparatio cadat inter illa duo in eadem specie coloris, quoniam in istis potest esse comparatio, & coniunctio, verbi gratia, in duobus albis, quoniam possibile est dicere alterum esse albius reliquo, aut similiter*, hæc ille. Ex quo patet expressè, quòd ista comparatio fit inter aliqua duo, quæ conueniunt in aliqua natura specifica, secundùm quam comparantur ad inuicem magis, vel minus participando.

In genere nõ fit cõparatio.

Præterea, ratione insto contra hanc expositionem, quia non sufficit dicere, hoc est albius illo, quia habet plures partes albedinis, nisi vtrũque conueniat in albedine, participando eam plus, & minùs. Si enim dicimus *A* est albius *B*. certum est quòd *A*. & *B*. conueniunt in albedine, licet *A*. plus, & *B*. minus, & tunc quæro in qua albedine conueniunt, non in albedine singulari, quia tunc duo singularia participarent vnum, & idem singulare secundùm magis, & minùs. Sequitur ergo, quòd si realiter comparantur in albedine, & non in albedine singulari, cùm ibi nulla fit comparatio, quòd erit albedo ex natura rei, habens vnitatem specificam, & minorem vnitate numerali.

51. Præterea quæro, cur Aristoteles præmisit vbi suprà, quòd quia in genere latent æquiuocationes, ideò in genere non fit comparatio, aut vult Aristotel. quòd in genere lateant æquiuocationes ex natura rei, aut tantùm per opus intellectus: non secundò, vt patet, quia in conceptu generico non sunt huiusmodi æquiuocationes, cùm æqualiter dicatur de omnibus speciebus. Si primo modo, quæro quomodo sunt æquiuocationes ex natura rei, aut hoc ideò est, quia vnum indiuiduum essentialiter est perfectius alio, aut quia in genere sunt plures naturæ specificæ, inter quas est ordo essentialis, ita quòd vna est essentialiter perfectior alia. Si primò, ergo sequitur quòd in indiuiduo tantùm fiat comparatio, cùm Aristoteles velit, vbi suprà, quòd in genere non sint comparationes propter rationem superiùs dictã, sed inter aliqua, inter quæ non est ordo essentialis, cuiusmodi sunt indiuidua eiusdem speciei, vt patet *tertio Metaph. tex. commen.* 11. modò vnum indiuiduum non potest esse ratio formalis, quare duo indiuidua ex natura rei comparentur ad inuicem secundùm magis, & minùs, vel secundùm similiter se habere: oportet ergo dicere, quòd in natura, in qua cõueniunt indiuidua eiusdem speciei, fiat talis comparatio ex natura rei, aliter nec ad mentem Aristotelis, nec sui Commentatoris concluderet propositum.

Præterea, Si comparatio ex hoc solo dicitur fieri, puta in albedine, quia vnum indiuiduum albedinis habet plures partes, & ideò albius, ita sequeretur quòd posset fieri comparatio in genere, quia ita benè vnũ coloratum potest habere plures partes coloris, & sic vnum erit magis coloratum quàm aliud: oportet ergo assignare differentiam, quare primum conceditur, scilicet quòd habens plures partes albedinis sit albius, & secũdum negatur, scilicet quòd habens plures partes coloris sit coloratius, nulla ratio differentiæ assignari potest, nisi quia duo alba ex natura rei, nata sunt conuenire in albedine habente vnitatem minorem vnitate numerali, in cuius indiuiduis non potest esse ordo essentialis, cùm albedo essentialiter ita perfectè sit in vno, sicut in alio, in qua tamen dantur gradus perfectionales, non specifici, secundùm quos vnum magis dicitur album alio, & sic patet quomodo responsio ad rationem Doctoris nihil concludit.

Ad responsionem tertiæ rationis, quæ erat de fundamento similitudinis, & æqualitatis, &c. Cùm dicit, quòd ponendo *similitudinem* relationem distinctam realiter ab extremis, quòd sunt hîc duæ similitudines habentes duo fundamenta realia, quorum vtrumque est vnum numero, & ideò illud vnum non est ratio similitudinem fundandi eiusdem ad se, sed est ratio similitudinem fundandi ad aliud. Dico quòd hæc responsio nullo modo stare potest, nec est ad mẽtem Aristotelis: & accipio duo alba, quæ naturaliter fundant duas similitudines, & quæro tunc de ratione formali fundandi similitudinem, videlicet quæro quid sit illud in duobus albis, propter quod vnum realiter dicitur simile alteri. Si dicatur vt dicit, quòd album *A*. est ratio fundandi similitudinem ad aliud, puta ad *B*. & album *B*. est ratio fundandi similitudinem ad *A*. & tunc quæro, quare magis *A*. est ratio fundandi similitudinem ad *B*. quàm ad alium colorem, puta ad rubeum, nulla videtur posse assignari ratio, nisi quia album *A*. realiter conuenit in aliquo, secundùm quòd dicitur simile albo *B*. & illud tale non potest esse, nisi vnitas specifica albedinis, in qua *A*. & *B*. naturaliter conueniunt. Si enim Aristotel. vult, quòd similitudo fundetur super *vno*, quòd sit ratio, quòd *A*. & *B*. realiter sint similia, illud vnũ nõ potest assignari pro vno numero, sed pro vno habẽte vnitatẽ specificã ex natura rei, aliter non dicerẽtur similes ex natura rei.

52. *Improbatio responsionis Ocham ad tertium argumentum Scoti.*

Præterea, quod ex se est tale, quòd est simpliciter ratio distinguendi vnum ab altero, nullo modo est ratio fundandi similitudinem: patet ista, quia quod est ratio fundandi similitudinem ad aliud, est ratio cunuenientiæ illorum ad inuicem; sed quodlibet singulare est simpliciter ratio distinguendi à quolibet alio singulari, vt patet: ergo nullum singulare, vt huiusmodi, est ratio realis conuenientiæ inter se, & aliud singulare, nec etiã inter quæcunque alia singularia: ergo nullum singulare est ratio fundandi similitudinem: dicere ergo quòd singulare *A*. est ratio fundandi similitudinem ad singulare *B*. est dicere, quòd illud est præcisè ratio distinguendi vnum ab altero, & sit ratio realis conuenientiæ illorum ad inuicem, quod non est intelligibile.

53. *Quomodo singulare dicat indiuisionem.*

Præterea, quodlibet singulare dicit indiuisionem à se, & diuisionem à quolibet alio, quod nõ est ipsum: tunc quæro, si *A*. est indiuisum à se numeraliter, & diuisum à quolibet alio, ita quòd sit præcisè ratio singularitatis negatio diuisionis à se, & negatio identitatis à quolibet alio, vt multi ponunt; aut ratio singularitatis sit quædam entitas positiua, quæ est simpliciter ratio distinguẽdi numeraliter vnum ab altero? tunc quæro, cùm *A*. est simile *B*. quid sit ratio fundandi similitudinem in *A*. ad ipsum *B*? si dicis, quòd est ipsum singulare, puta *A*. quæro secundùm quam rationem? aut sub illa ratione, quâ est indiuisum à se, & diuisum à quolibet alio: & tunc duplex negatio erit ratio fundandi similitudinem, & vltrà, illud quòd nullo modo est ratio conueniendi, esset ratio fundandi similitudinem, quæ sunt

sunt absurda; aut *A* est ratio fundandi similitudinem, inquantum est quid positiuum, quòd est simpliciter ratio constituendi aliquid in *esse* indiduali; & distinguendi illud à quolibet alio, quod non est ipsum: & tunc illud, quod est magis ratio fundandi dissimilitudinem, erit ratio fundandi similitudinem: nam vt est ratio simpliciter distinguendi vnum ab altero, videtur ratio fundãdi dissimilitudinem, & disconuenientiam, vt etiam patet per Aristotel. *quinto Metaphysicorum, tex. commen.* 10. vbi vult, quòd *simile* fundetur super *vnum*, supple, quod est ratio conueniendi plura ad inuicem, & *dissimilitudo* fundetur super *plura*, quæ sunt ratio disconueniendi ad inuicem; aut *A* est ratio fundandi similidinem ad *B.* vt includit aliquid ex natura rei, quod est simpliciter ratio conueniendi *A* cum *B.* tunc habetur propositum, quia illud tale erit vnum ex natura rei, habens vnitatem minorem vnitate numerali. Et quòd dicit iste, quòd illa est intentio Aristotelis, scilicet quòd simile fundetur super vno numero, modo præexposito, quia postquam dixit, quomodo *simile*, *idem*, & *æquale* dicuntur secundùm *vnum*, postea subdit: *vnum, aut numero principium & metrum*: ergo non intelligit de aliqua vnitate alicuius, quod non est vnum numero. Sed hæc expositio, nec est ad mentem Aristotelis nec verba Aristotelis hoc dicunt, dicit enim sic: *Et amplius æquale, & simile, & idem secundùm alium modum: secundùm enim vnum dicuntur omnia; eadem namque quorum vna est substantia; similia verò sunt, quorum qualitas est vna: æqualia, quorum quantitas est vna; vnum autem numeri principium est, & metrum, quare hæc omnia ad aliquid dicuntur secundùm numerum quidem, non tamen eodem modo.* Hæc illæ. Vbi expressè patet, quòd non accipit ibi *vnum* numero, sed accipit ibi *vnum*, vt est metrum, & principium numeri; id est, vt *vnum* est mensura, & principium numeri, & ideò infert, *quare hæc omnia dicuntur ad aliquid secundùm numerum*, id est, secundùm aliquid pertinẽs ad genus numeri, sed nõ eodem modo, quia primæ relationes erant secundùm numerum comparatum ad vnum, vel ad numerũ, istæ autem sunt simpliciter secũdùm vnum. Nam in re sunt eædem relationes, sed vt altero loco ponuntur, comparantur ad vnum simpliciter, & vide textum, & Commentatorem ibid.

Simile vbi fundetur.

54\. Ad quartam responsionem, quæ est ad quartam rationem Doctoris, quæ fundatur super hoc, quòd vnius oppositionis realis sunt duo extrema realia, cùm dicit, qaòd loquendo de oppositione reali in re, puta de oppositione contraria, quòd non sunt tantùm duo extrema oppositionis realis, sed si sint multæ oppositiones reales: vnde hæc albedo, & hæc nigredo opponuntur realiter: similiter illa albedo, & illa nigredo opponuntur realiter, & de istis est præcisè verum, quòd vnum contrariorum corrumpit reliquum, & vtrumque illorum est vnum numero.

Improbatio responsionis ad quartum argumentum Scoti.

Contra hanc responsionem insto, præsupponendo aliqua.

Primò, oppositio contrariorum est oppositio verè realis, quia vnum oppositum realiter destruit aliud, quod non esset, nisi inter illa esset realis oppositio.

55\. Secundò præsuppono, quòd inter extrema oppositionis realis est talis adæquatio, quòd vnum extremum sic realiter adæquatur alteri, quòd sicut vnum contentum sub vno extremo natum est corrumpi ab alio contento alterius extremi, ita quodlibet contentum primi extremi, quod est eiusdem rationis cum illo, quod est natum corrumpi, natum est corrumpi non tantùm ab vno contento sub alio extremo, sed à quolibet contento sub illo extremo, quod est eiusdem rationis, & intentionis: exempli gratia, sint duo extrema contrarietatis, quæ dicantur *A* & *B.* sub *A* contineantur mille caliditates intensæ vt quatuor, & sub *B.* mille frigiditates intensæ in proportione dupla: & tunc dico, quòd sicut vna caliditas numero contenta sub *A.* nata est corrumpi ab vna frigiditate contenta sub *B.* ita quælibet alia caliditas contenta sub *A.* cùm sit eiusdem rationis, & intensionis cum prima nata est corrumpi ab illa frigiditate. Et similiter dico, quòd si vna frigiditas contenta sub *B.* nata est ex se corrumpere omnem caliditatem contentam sub *A.* successiuè tamen: ita quælibet frigiditas contenta sub *B.* cùm sint simpliciter eiusdem rationis, & intentionis, nata est corrumpere quamlibet caliditatem sub *A.* & sic patet quòd vna frigiditas præcisè non opponitur vni caliditati, immò opponitur omnibus eiusdem rationis, & intensionis cum prima, etiam si essent infinitæ. Oportet ergo, quòd extrema contrarietatis, siue vnius oppositionis realis, sint cõmunia, ita quòd vnum extremum contrarietatis adæquatè præcisè opponatur alteri extremo, sic quòd album præcisè opponitur nigro, & calidum præcisè opponitur contrariè frigido.

Si ergo datur vna oppositio realis, quæ sit præcisè inter duo contraria, quodlibet extremum talis contrarietatis erit vnum ex natura rei, vnitate minore vnitate numerali, aliter non posset assignari vna prima contrarietas. Si enim quæratur, quid contrariatur primæ caliditati? oportet dicere, quòd frigiditas sibi primò contrariatur; & tunc quæro, aut est vna numero; aut plura numero. Si primò, ergo vnum numero erit præcisè extremum contrarietatis realis, & sic caliditas nõ posset destrui, nisi ab vna frigiditate singulari, quod est falsum. Si secundò, ergo erunt plures contrarietates primæ, & sic sub vno genere non poterit assignari vna prima contrarietas. Sequitur ergo, quòd si sub vno genere, puta sub colore, sit vna contrarietas prima ex natura rei, cuius extrema adæquatè, & præcisè opponuntur sic, quòd vnum extremum tantùm vni opponatur, & econtra, oportet dicere, quòd quodlibet extremum contrarietatis primæ, sit vnum ex natura rei vnitate minore vnitate numerali. Nec valet dicere, quòd vnitas illa minor est tantùm vnitas conceptus, vt cùm dico, albedo in communi adæquatè contrariatur nigredini, si *albedo* accipitur pro conceptu mentis, & *nigredo* pro alio conceptu, tunc in genere coloris non erit danda aliqua prima contrarietas ex natura rei: patet, quia conceptus albedinis, & conceptus nigredinis nullo modo opponuntur cùm sint simul in eodem intellectu. Nec sufficit dicere, quòd ab ista albedine, & ab illa abstrahitur conceptus communis, & similiter ab illa nigredine, & ab illa abstrahitur alius conceptus communis, qui dicuntur prima extrema contrarietatis primæ in genere coloris, hoc non videtur verum. Tum quia, vt dixi, illi conceptus non opponuntur ad inuicem. Tum, quia si extrema contrarietatis primæ ex natura rei, non

56\.

Nota.

non sunt ex natura rei, nec illa contrarietas prima erit ex natura rei. Nec valet dicere, quòd omnes albedines singulares dicuntur vnum extremum primæ contrarietatis pro quanto conueniunt in albedine in communi, quia tunc quæro, aut illa albedo in communi accipitur pro albedine ex natura rei, & tunc habetur propositum, quia illa primò, & per se contrariatur nigredini, singulares verò albedines per se, & non primò contrariantur nigredini. Aut albedo, in qua conueniunt, accipitur tantùm pro conceptu mentis, & tunc contrà arguatur, vt priùs.

57. Prætereà, omnes albedines realiter contrariantur nigredini, quæro tunc, quæ sit ratio contrarietatis? aut est singularitas in albedine; aut est albedo, in qua ponitur talis singularitas. Si primò, tunc inter illa, quæ sunt eiusdem rationis, esset contrarietas, omnes enim singularitates, vt sic, videntur simpliciter esse eiusdem rationis. Si secundò, habetur propositum, quia ipsa natura albedinis, quæ includitur in omni albedine singulari, erit vna ex natura rei vnitate specifica.

Præterea, omnes albedines singulares opponuntur contrariè nigredini: tunc quæro, aut hoc conuenit eis per se, aut per accidens? Non secundò, quia tunc nullum contrarium per se opponeretur alteri. Si primò, habetur propositum, quia quod conuenit pluribus singularibus per se ex natura rei, conuenit eis per rationem alicuius communis ex natura rei, primo Posteriorum.

Quid sit obiectum sensus.

Ad quintam responsionem datam ad illam rationem de obiecto sensus, qua probat Doctor quòd obiectum sensus sit aliquod vnum ex natura rei, minoris vnitatis, quàm vnitas numeralis. Cùm dicit iste, quòd quando sensus, puta visus, percipit aliquod sensibile, percipit illud vt est tantùm vnum numero: & dicit ex hoc non sequi, quòd possit discernere illud à quolibet alio, ponens differentiam inter cognitionem apprehensiuam, & discretiuam: quia plus requiritur ad discretiuam, quia cognitio discretiua in actu nunquam est, nisi respectu distinctorum. Sed hæc responsio magis videtur fugere argumentum, quàm soluere: certum est enim, quòd si cognosco *A* distinctè, & sub propria ratione, qua est *A*, quòd cognosco ipsum, vt est actu distinctum à quolibet alio; hoc patet, quia sicut *A* sub sua ratione formali acceptum distinguitur à quolibet alio, ita cognoscens *A*, sub tali ratione distincta, distinguit illud à quolibet: scit enim de facto, quòd non est realiter, nec essentialiter illud, imò videtur oppositio in adiecto, cognoscere *A* distinctè, & sub propria vnitate, & non cognoscere illud vt distinctum à quolibet alio, quod non est ipsum. Nec valet dicere, quòd cognitio discretiua in actu est tantùm respectu distinctorum, quia & si hoc verum sit, tamen nihil ad *B*, quia cognoscens distinctè *A* & distinctè *B* statim cognoscit *A* non esse *B*; verum est enim, quòd prior est apprehensio distincta terminorum, quàm sit apprehensio discretiua: prima enim terminatur ad terminum sub ratione absoluta: secunda terminatur ad terminum, comparando ad alium in ratione distincti: sed ex hoc non sequitur postea, quòd potentia cognoscens distinctè *A* & *B*, quin etiam cognoscat distinctè *A* non esse *B*. Et quod addit, quòd ad hoc, vt cognoscatur *A*, distingui à *B*, non sufficit, quòd distinctè apprehendatur *A* & *B* nisi *A* & *B* sint dissimilia loco, & situ, &c. Et hoc est verum, quando subiecta talia apprehensa nata sunt facere vnum per se, sicut de qualitatibus sensibilibus.

Sed hîc multa dicit, quæ videntur repugnare, dicere enim, quòd cognoscens *A* & *B* distinctè, & sub rationibus distinctis, non distinguit *A* & *B*, nisi *A*, & *B* sint dissimilia loco, & situ, &c. quia sequeretur, quòd cognitio distincta *A* non esset distincta, quia cognoscēs distinctà *A* scit ipsū distinctè cognoscere à quolibet alio: pono modò casū, quòd *A* & *B* verè differant numeraliter, sint tamen similia respectu loci, situs, figuræ, & huiusmodi. Tunc quæro, aut apprehendit *A* in se, & absolutè, aut apprehendit inquantùm est in tali loco, situ, & figura? si primò, cùm talis cognitio sit per se, cùm terminetur ad obiectum per se, tunc cognoscit illud vt distinctum à quolibet alio, & sic locus, situs, & figura nihil obstant; aut cognoscit *A* vt sub tali loco, vel figura, &c. adhuc distinguo; aut talis cognitio præcisè terminatur ad figuram, & locum, & situm, aut terminatur ad *A* vt sub tàli loco, & situ. Si primò, tunc quæro, quando *A* & *B* sunt similia in loco, & situ, aut sunt præcisè in eodem situ, figura, & loco, &c. quod non videtur possibile naturaliter; aut *A* & *B* dicuntur esse in alio, & alio loco, situ, & figura, similibus tamen. Si ponitur vnus, & idem locus, & situs numero, tunc tantùm apprehendit situm, & locum, & nullo modo apprehendit *A*, quod est manifestè falsum. Si apprehendit alium situm, & alium situm, licèt similes, adhuc habetur intentum, quia si cognoscit *A* sub tali situ, cognoscit ipsum distinctè, & ipsum distinguit à quolibet alio, & situ, & figura, &c. Si secundò, scilicet quòd apprehendit *A* sub situ, &c. adhuc habetur intentum, quia cognoscens *A* sub aliquo, & distinctè, priùs cognoscit illud in se, & vt sic, distinguitur à quolibet alio: quamuis ergo non cognoscat *A* vt distinctum à *B* in ratione situs, vel figuræ, nō sequitur, quin cognoscat *A* in se absolutè consideratū, vt distinctū à *B*. Similiter quod dicit de qualitatibus sensibilibus, quòd faciāt vnū per se cum subiectis eorū, licèt hoc sit manifestè falsum, quia tamen, siue sit verum, siue falsum, nihil est ad propositum, ratio pro nūc omittatur. 58.

59. Præterea, quod dicit, quòd *A* & *B* non possunt discerni propter maximam similitudinem inter illa, hoc videtur omnino repugnare. Et arguo sic, aut cognoscit *A* distinctè sub sua vnitate numerali, quæ est vnum numero, & cognoscit similiter *B*, quamuis inter *A* & *B* sit maxima similitudo, aut cognoscit *A* & *B* vt omnino indistincta propter eorū maximā similitudinē. Si primò, habetur intentum, quia cognoscens *A* distinctè, vt simile *B*, & cognoscens *B* distinctè, vt simile *A*, distinctè cognoscit *A* non esse *B*. Si secundò, ergo sequitur quòd non cognoscit *A* distinctè, quod est contra positum. Et præterea, si indistinctè cognoscit *A* & *B* propter eorū similitudinē, aut cognoscit *A* & *B* vt sunt indistincta numero, & hoc non, quia tūc illa cognitio esset manifestè falsa, quia cognoscit aliqua vt vnū numero, quæ tamē in re sunt distincta numero; aut cognoscit indistinctè vt plura numero, & adhuc habetur propositum, quia tunc cognosceret vnum non esse aliud; aut tertiò cognoscit indistinctè vt vnum, vnitate minori vnitate numerali, & tunc habetur intentum, quia aliud tale erit aliquod commune ex natura rei, cùm terminet actum sentiendi.

Quod etiam dicit, si tamen sit potentia intelle-

ctiua, potest cognoscere ipsum esse distinctum ab omni alio, aliquo tamen certo demonstrato, non tamen oportet quòd possit cognoscere ipsum esse distinctum ab omni alio, vel ab hoc, quia aliqua vniuersalis potest sciri, & tamen multæ singulares ignorari. Istud dictum videtur simpliciter includere repugnantiam; dicere enim quòd aliqua potentia possit cognoscere *A* distinctè ab omni alio, & certo dato, non possit distinguere à quolibet alio, videtur omnimodè repugnantia: & accipio hoc certum, puta *A*, & quæro, an intellectus cognoscat ipsum distinctè, & sic sub propria vnitate numerali tantùm sibi competenti, si sic, tunc assignato quocunque alio numeraliter distincto ab *A*, de facto sciet *A*, non esse aliquod assignatorum, nisi fortè iste velit insistere tantùm de rigore vocis, vel sermonis, quod pro nunc ego non curo, quia vbi res constat, parum curamus de nominibus. Nec valet dicere, quòd potest sciri aliqua vniuersalis, & multæ singulares ignorari, adhuc hoc est manifestè falsum, loquendo de cognitione distincta, cùm cognitio vniuersalis simpliciter dependeat à cognitione singularium inferentium talem vniuersalem: si enim distinctè cognosco omnem albedinem, sequitur etiam quòd distinctè cognoscam hanc & hanc albedinem, quia cognitio talis vniuersalis merè dependet à cognitione singularium: ergo cum cognitione distincta alicuius vniuersalis non potest stare ignorantia alicuius particularis, loquendo semper de vniuersali, cuius subiectum stat confusè mobiliter, vel prædicatum, si tale vniuersale sit à parte prædicati: vt cùm dico, cognosco distinctè omnem albedinem: ergo cognosco distinctè hãc, & hanc albedinem, quicquid dicant alij de actibus ratiocinatiuis. Et similiter cùm dicit, quòd sensus propriè non potest cognoscere ipsum esse distinctum à quocunque, quia hoc pertinet ad notitiam complexam, qua scitur hoc non esse hoc. Quicquid sit de hoc, an sensus possit habere actum componendi, vel diuidendi pro nunc non curo, sed quòd sensus possit comparare vnum ad aliud: in hoc ego non dubito, vt patet à Doctore *in primo, dist.*45. & vltrà posito quòd non possit comparare, adhuc si duo alba numero distincta distinctè cognoscantur à tali sensu in re, & realiter, scit vnum non esse aliud, licèt non componat, nec diuidat, nec comparet, & de hoc principaliter loquimur.

Sensus potest comparare vnum ad aliud.

61. Et quod adducit quodammodo pro Achille dicens, quòd sensus discernit magis album à minùs albo, & tunc aut apprehendit aliquod istorum per se sub ratione communi, aut sub ratione singularis. Si primò, & in illa cõueniunt: ergo per illam non discernit. Si secundò habetur propositum, quòd apprehendit sub ratione singularis, non quòd ista intentio singularis sit ratio terminandi, sed quod illud, quod immediatè denominatur ab hac intentione, sit immediatè terminans. Respondeo, quòd sensus, aut cognoscit distinctè minùs album, & tunc concedo quod cognoscit illud vt distinctum à magis albo. Ita quòd si cognoscit illud distinctè sub vnitate numerali sibi propria, tunc conceditur, quòd apprehendit sub ratione singularis. Si tamen non apprehendit distinctè, sed tantùm confusè, ita quòd confusè sciat *A* esse minùs album, quàm *B* dico, quòd talis apprehensio terminatur ad album, quod est commune vtrique albo, in quo magis album, & minùs album conueniunt, & vt sic, tale album est ratio cognoscendi vtrumque confusè, non autem est ratio cognoscendi distinctè vnum ab alio: cùm nullo modo nec album, nec minùs album, nec magis album distinctè ab aliquo sensu concipiantur: tamen cum hoc stat, quòd cognoscatur minùs album confusè, vt distinctum à magis albo, etiam confusè cognito. Licet enim actus sentiendi terminetur ad singulare, non sub ratione singularitatis, quia ratio terminandi non est singularitas, sed natura albedinis; quia tamen talis albedo concipitur in tali subiecto, confusè concipitur, vt minùs, vel magis album: nec enim pono albedinem in communi esse rationem distinguendi minùs album à magis albo; magis enim, & minùs secundùm intensionem gradualem in eadem specie, non sequitur naturam communem, vt communis est, sed tantùm naturam, vt in singulari: non enim album in communi dicitur magis, vel minùs primò, sed benè hoc album, & tunc cùm cognosco minùs album, cognosco vnum singulare, confusè tamen, quæ cognitio priùs terminatur ad albedinem, vt albedo est, & postea terminatur ad albedinem, vt in singulari, confusè tamen; nec sequitur quòd ex hoc cognoscat vniuersale, quamuis cognoscat commune, cùm non cognoscat illud sub ratione vniuersalitatis.

Quod dicit ad confirmationem illam de primo obiecto. Dico, quòd Doctor non habet illam confirmationem pro ratione concludente, prout ipse dicit. & quod dicit, quòd primum obiectum intellectus primitate generationis est vnum primitate numerali. Patet hoc esse falsum, per improbationes superiùs factas, adducendo contra eum Aristotelem & Commentatorem.

Ad sextam responsionem, quæ est ad illam rationem Doctoris de vnitate reali, & diuersitate opposita. Cùm dicit iste, concedendo quòd eo modo, quo omnis vnitas realis est numeralis, quòd illo modo omnis diuersitas realis est numeralis, quia diuersitas specifica est numeralis, quia quæ differunt specie, differunt numero, & è contra: quia ad hanc responsionem sequitur quòd omnis diuersitas numeralis, inquantum numeralis, est æqualis, hoc est, eiusdem rationis. Dicit iste hoc esse simpliciter impossibile, scilicet quòd omnis diuersitas numeralis sit æqualis. Contrà, & accipio vnum numero, & sit *A*, aut *A* est præcisè entitas illa, qua specie differt à *B*, & conuenit cum *C*, aut est præcisè aliquid aliud ab illa entitate, qua numeraliter differt ab omni alio singulari. Si primò, tunc habetur intentum, quòd in *A* est aliqua entitas, in qua *A* & C, realiter conueniunt, & per quam *A* specie differt à *B*. Si secundò, tunc sequitur, cùm illud sit simpliciter ratio indiuidualis, quòd illa in quocunque sit eiusdem rationis; patet, quia nihil per quamcunque singularitatem dicitur magis esse in vno genere, quàm in alio, nec in vna specie magis, quàm in alia, & per consequens si omnis diuersitas realis sit tantùm numeralis, statim sequitur, quòd omnis talis diuersitas, inquantùm numeralis sit simpliciter æqualis, & sic Socrates & Brunellus tantùm numero differunt, quod est falsum. Aut ipsum *A* dicit aliquid constitutum ex entitate, quã conuenit cum *C*, & differt à *B*. & ex entitate, qua differt à *C*; ergo non sequitur quòd omnis vnitas realis sit præcisè numeralis, quia illa dicitur præcisè numeralis, per quã vnũ tantùm differt ab alio numero.

62. *Improbatio responsionis.*

Et cùm dicit ad illud Doctoris, quòd si omnis diuersitas 63

diuersitas realis esset numeralis, non plus intellectus abstraheret speciem à Socrate & Francisco quàm à Socrate & Brunello. Dicit iste, quòd hoc non est verum, quia magis abstrahit à Socrate & Francisco, non quòd conueniant in aliqua natura, imò se totis sunt primò diuersa. Sed quia Socrates & Franciscus sunt talia entia, ideò ab ipsis potest abstrahi vnitas conceptus specifica: dico, quòd quia deficiunt responsiones, oportet assignare causam valdè communem omni enti. Et si hoc solùm euadere possit per hanc responsionem, scilicet quòd magis à Socrate & Francisco, &c. Sed postea non potest soluere illam rationem de 7. Physic. quæ est de comparatione in specie atoma, quæ omnino præsupponit naturam communem, nec illam de 5. Metaph. de similitudine, quæ fundatur super *vno*; nec illam de oppositione reali; nec illam de obiecto actus sentiendi, nec similiter illam de 10. Metaph. de mensura in eodem genere, & sic de aliis, quæ omnes necessariò supponunt commune ex natura rei. Nec etiam istam soluere potest, nisi tantùm fugiendo, quia Socrates & Franciscus tantùm numero differunt, ita quòd est ibi tantùm distinctio numeralis. Tunc sequitur, cùm omnia talia sint eiusdem rationis, quòd non magis à Socrate & Francisco potest abstrahi vnitas specifica, quàm à Socrate & Brunello: quæro enim, quare magis Socrates & Franciscus realiter conueniunt, aut simpliciter se totis conueniunt, & tunc quæro quo differunt? certum est quòd eodem simpliciter non conueniunt, & differunt. Quæro enim quid sit illud, quo conueniunt ex natura rei? aut est vnitas communis ex natura rei, & habetur intentum; aut est vnitas præcisè numeralis, & hoc est falsum, quia tunc conuenirent tantùm in vnum numero: patet, quia si ratio simpliciter conueniendi aliqua ad inuicem sit numeralis, illa, quæ dicuntur conuenire, tantùm conueniunt in vnitate numerali. Et prætereà vnitas numeralis est tantùm ratio distinguendi numeraliter; ergo nullo modo est ratio conueniendi ex natura rei. Prætereà quæro de ratione singularitatis; aut dicit aliquid positiuum ex natura rei, de qua suprà; aut conceptum rationis. Si primò, aut præcisè dicit totam entitatem singularitatis, & tunc stat ratio, quòd si omnis vnitas realis sit tantùm numeralis, quòd omnis diuersitas realis erit tantùm numeralis, cùm ratio formalis singularitatis sit eiusdem rationis in omni creatura; aut non dicit præcisè totam entitatem, sed aliquid additum priori entitati: & tunc quæro de illa priori; aut est ex se singularis, & tunc quæro, vt priùs; aut singularitas illa dicit præcisè totam entitatem priorem, & tunc omnis diuersitas realis erit numeralis, vt dixi suprà; aut aliquid additum, & quæro de illo alio, & sic vel oportebit stare ad aliquam entitatem priorem singularitate, quæ ex se nullo modo erit singularis, aut erit procedere in infinitum in singularitatibus, multæ aliæ rationes contra hanc responsionem possent adduci, sed pro nunc ista sufficiant.

64. *Quæ nam sint primò diuersa.*

Ad illud, quòd dicit ad confirmationem illam de primò diuersis, vbi Doctor probat quòd tunc omnia essent primò diuersa; dicit iste, quòd aliqua dicuntur primò diuersa, ex quibus potest constitui propositio negatiua immediata, & sic omnia indiuidua alicuius speciei dicuntur primò diuersa: hæc enim est vna negatiua immediata, *Franciscus non est Ioannes*, & similiter hæc, *Ista albedo non est illa*, indiuidua verò vnius speciei cōparata ad indiuidua alterius speciei, non dicuntur primò diuersa vt ista, *Franciscus non est Brunellus*, cùm non sit vna negatiua immediata, sed tantùm mediata: prima enim immediata est ista; *Nullus homo est Brunellus, Frāciscus est homo: ergo Franciscus nō est Brunellus*. Addit etiā, quòd omnes species eiusdem generis sunt primò diuersæ: nā hæc est vna negatiua immediata, *Homo non est asinus*, species verò alterius, & alterius generis nō sūt primò diuersæ: hæc enim non est immediata, *Homo nō est albedo*, sed hæc, *Nulla substātia est albedo, homo est substantia: ergo homo non est albedo.*

Contra hanc responsionē, in qua videtur multa implicare, primò quæro de primò diuersis ex natura rei, circunscripto omni opere intellectus, quare Socrates & Franciscus dicuntur primò diuersa, & Socrates & Brunellus non dicuntur primò diuersa? Si enim illa dicuntur primò diuersa ex natura rei, quæ minùs cōueniūt, sequitur, quòd Socrates & Brunellus sunt magis primò diuersa, quia minùs conueniunt, patet perte, quia tu dicis, quòd à Socrate, & Francisco est magis abstrahibilis cōceptus specificus, quàm à Socrate & Brunello, quia ex natura rei magis conueniunt. Nec valet fugere ad hoc, quòd Socrates & Franciscus sint primò diuersa, quia nata facere propositionē negatiuā immediatā, vt suprà patuit: hæc autē nō sunt primò diuersa Franciscus & Brunellus. Et tūc quæro, quare hæc est immediata negatiua, *Nullus homo est Brunellus*, magis quàm ista, *Franciscus non est Brunellus*, nam si ly *homo* in subiecto supponit confusè distributiuè mobiliter, sequitur de facto, quòd si illa est immediata, ita & quælibet singularis sumpta suberit immediata. Si homo est ratio negandi Brunellū à Frācisco, & Ioanne, aut accipitur *homo* in suppositione personali, aut in suppositione simplici. Si primò, ergo tantùm stat pro suppositis hominem esse medium negandi Brunellum à Francisco, est dicere Franciscum esse medium negandi Brunellum à Francisco, vel aliquod aliud suppositum hominis, quod nihil est dictu. Si secundò, vt supponit simpliciter, aut ly *homo* accipitur pro natura communi ex natura rei, & tunc habetur propositū, scilicet quòd detur natura specifica ex natura rei, licèt tamen ex hoc non sequatur postea, quòd sit medium sic negandi Brunellum à Socrate, vt sint primò diuersa; aut ly *homo* dicit tantùm conceptum mentis, & tunc hæc est falsa, *Nullus homo est Brunellus*, cùm ly *homo* supponat personaliter, quod repugnat termino supponenti simpliciter: ista enim videntur voluntariè dicta, nec enim facimus vim in vocibus, vel nominibus, sed in ipsis rebus, cùm sermo secundùm Augustinum sit subiectus rei, & non è contra. Cùm enim loquimur de diuersitate aliquorum ab inuicem, puta Socratis Francisci, & Brunelli, loquimur de diuersitate ex natura rei. & similiter cùm loquimur de conuenientia aliquorum, puta Socratis & Francisci loquimur de conuenientia ex natura rei. Cùm enim dicimus hanc propositionem esse mediatam, scilicet *Homo est risibilis*, ex hoc dicimus, quia respectu risibilitatis inhærentis assignatur medium ex natura rei, & probata risibilitate de homine in communi, eadem probatur de quolibet inferiori ad hominem; & hoc per rationem ipsius hominis, cui primò conuenit risibilitas: & si homo in communi non diceret ex natura rei vnitatem minorem vnitate numerali, nullo modo risibilitas demonstraretur

Margin: 65. — *Nota.* — *Quæ sit propositio immediata.*

straretur de homine, nec de Socrate, & Ioanne.

66. Et quòd ista expositio non sit ad mentem Aristotelis, videlicet quòd illa non dicuntur primò diuersa, quæ minus conueniunt, vel quæ in nullo conueniunt, & differentia, quæ in aliquo conueniant: sed primò diuersa, quæ faciunt propositionem negatiuam immediatam, & differentia, quæ non faciunt propositionem negatiuam immediatam; probatur quòd non sit mens Aristotelis per ea, quæ dicit in 5. *Metaph. t. non habente com* qui textus immediatè sequitur textum commen. 15. qui textus incipit: *Eadem verò dicuntur. Diuersa*, inquit, *quorum, aut species plures, aut materia, aut ratio substantiæ, & opposita, omnino eidem dicitur diuersum.* Cùm dicit, quòd *opposita omnino dicitur diuersum*, idest, quòd omnino diuersum opponitur eidem, quia tot modis potest accipi *diuersum*, quot modis ipsum *idem*, quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis & reliquum correspondenter. Ex isto textu patet quomodo Aristoteles loquitur de diuersis ex natura rei, sicut dantur diuersæ species ex natura rei, & diuersæ materiæ, quæ etiam materia aliquando accipitur pro subiecto, aliquando pro genere: & similiter illa dicuntur diuersa ex natura rei, quorum ratio substantiæ, idest, definitio substantiæ est alia; & vult Aristoteles quòd illa dicũtur diuersa specie, quæ in nulla specie conueniũt, & diuersa definitione, quæ in nulla definitione substantiali conueniunt, & per oppositum eadem specie, quæ in eadem specie conueniunt. Sicut ergo vult Aristoteles quòd illa simpliciter dicantur diuersa specie, quæ in nulla specie conueniunt, ita sequitur, quòd illa dicuntur eadem specie, quæ in aliqua specie conueniunt: & loquitur ibi de conceptu tantùm mentis. Et similiter illa dicuntur primò diuersa in genere, quæ in nullo genere cõueniunt, vt patet parùm infrà. *Amplius*, inquit, *quorũ diuersum genus*, hæc ille. Ostendit etiã, quæ dicuntur differentia, vbi vult expresſè, quòd illa propriè dicuntur differentia, quæ in aliquo conueniunt, & per aliquid differunt. *Differentia*, inquit, *dicuntur quæcunque diuersa sunt idem aliquid entia, & non solum numero; sed specie, aut genere, aut proportione.* Hæc ille. Vult dicere, quòd sola illa dicuntur differentia, quæ ad inuicem sunt diuersa, & in aliquo vno conuenientia, siue illud sit vnum numero, vt Socrates puer differt à seipso sene, est ibi diuersitas pueritiæ, & senectutis, quæ tamen sunt idẽ in Socrate; siue illud sit idem in specie, vt Socrates & Plato sunt diuersa numero, & conueniunt in specie, puta in homine, siue illud sit vnum genere: vt homo, & asinus sunt diuersa specie, & conueniunt in animali; siue illud sit vnum proportione, sicut tranquillitas maris, & serenitas aëris, quæ differunt, & communicant secundùm aliquam proportionem in hoc, quod est esse quietatum. Quòd etiam velit Aristoteles differentia propriè esse alicui idem entia, patet per textum immediatè sequentem. *Et contraria*, inquit, *& quæcunque habent in substantia diuersitatem*: hæc ille, idest, quòd contraria, & quæcunque habent in substantia diuersitatem, sunt supple propriè differentia, sicut duæ species sub genere, quæ duabus contrariis differentiis, & substantialibus differunt, & conueniunt in genere; & sic patet expresſè per Aristotelem quomodo illa dicũtur propriè differentia, quæ conueniunt in aliquo quiditatiuè, & inter se differunt: ergo ex opposito illa dicuntur primò diuersa, quæ in nullo quiditatiuè conueniũt. Patet etiã quomodo species sub eodem genere dicuntur propriè differentia, & nõ primò diuersa, vt iste dicit. Et similiter singularia sub eadem specie sunt propriè differentia, & non primò diuersa: & quòd sic intelligat, patet etiam vbi supra, circa finẽ huius textus. *Diuersa*, inquit, *specie dicuntur quæcunque eiusdem generis existẽtia nõ sibi inuicẽ sunt, & quæcũque in eodẽ genere existẽtia differẽtiã habẽt, & quæcũque habent contrarietatem, & contraria diuersa sunt specie ab inuicẽ, aut omnia, aut dicta primum*, idest quæ principaliter dicuntur, *& quorumcunque in finali generis specie rationes diuersæ*, idest, in specialissima specie generis, vt homo, & equus indiuidua genere, & eorum rationes diuersæ; vocat enim species specialissimas indiuidua, quatenus sunt indiuisibiles in vlteriores species, *& quæcunque in eadem substantia entia differentiam habent, eadem, verò specie his opposita dicta.* Hæc ille.

Quæ sint propriè differentia.

Quæ sunt diuersa specie.

67. Et quod dicit iste, quòd sit hæc intentio Philosophi, scilicet quòd illa dicuntur primò diuersa quæ tantùm constituunt propositionẽ negatiuam immediatã, & non ex hoc, quòd in aliquo quiditatiuè non conueniunt: & differentia, quæ constituunt negatiuã mediatã modo præexposito, & nõ ex hoc, quòd in aliquo quiditatiuè conueniunt, & inter se differũt. Ad quod probandũ adducit Philosophũ 10. Metaph. t. c. 12. Et patet quomodo iste textus sit magis ad oppositum, quàm ad propositũ suum, vnde expono textũ aliter, cùm dicit Aristoteles: *Differentia verò, & diuersitas aliunde: diuersum enim & à quo est diuersũ non necesse aliquo esse diuersum.* Vult dicere, quòd differẽtia, & diuersitas, siue quòd quæ differunt, & quæ sunt diuersa, sunt aliud, & aliud: & probat, quia diuersum nõ est necesse aliquo esse diuersum, quia diuersa propriè se totis distingui possunt. Et dicit *non necesse*, quia etiã non diuersa possunt aliquo differre, & aliquo conuenire, quando *diuersum* accipitur pro *differenti*, sed non est necesse, quia omne indifferẽs est diuersum, vt suprà patuit in quinto Metaphysicor. sed non conuertitur, quia aliqua diuersa sunt seipsis totis, & non aliquo sui distinguuntur. Sequitur in textu: *Omne namque, aut diuersum, aut idem quodcunque est ens, differens verò ab aliquo aliquo modo sanè differt, quare necesse ipsum idem aliquid esse quo differunt, hoc autem idẽ ipsũ genus, aut species.* Ex quo textu expresſè patet differentia inter *diuersum*, & *differens*: nam *differens* propriè est aliquo sui differens, & aliquo sui conueniens. Cùm dicit *necesse est idem aliquid*, idest, vnum aliquid esse quo differunt, scilicet differentia, *hoc autem quod ipsum idem*, idest, illud quo non differunt, est aliquid idem in illis. Sequitur, ostendendo, quomodo differentia in aliquo conueniunt, & diuersa propriè in nullo: *Omne namque differens differt, aut genere, aut specie, genere quidem, quorum non est communis materia, nec generatio ad inuicem, vt quorumcunque alia figura categoriæ, &c.* Hîc etiam *materia* accipitur pro genere; nam sicut quæ non cõmunicant in materia physica non habent adinuicem generationẽ; nec similiter, quæ non cõmunicant in Prædicamento aliquo habent ad inuicẽ generationẽ, nõ enim fit dulcedo ex superficie, nec è conuerso. Sequitur in textu: *Specie verò quorum idem est genus, dicitur autem genus secundùm quòd ambo idem dicuntur secundùm substantiam differẽtia*; idest, quòd differẽtia specie dicuntur idẽ, supple in genere. Ex isto ergo textu patet expresſè intentio Aristotelis quamuis

Quæ dicuntur primò diuersa.

Expositio textus.

Differentia inter diuersum, & differens.

quamuis ista malè intelligendo magis videatur declinare ad sensum,& verba Philosophi.

Ista pro nunc sufficiant, nam ex his,quæ diximus faciliter improbari possunt dicta sequentia huius opinionis. Ex his etiam quæ dixi facillimè solui possunt omnes responsiones datæ ad rationes Doctoris à gregorio de Arimino, Ioanne Anglico,Baccone, & à multis aliis, scilicet euidenter ostendi potest nullo modo euacuare rationes Doctoris.

SCHOLIVM.

Resoluit naturam de se non esse vniuersalem, nec singularem, sed indifferentem ad vtrumque:& sicut per intellectum fit vniuersalis, ita per aliquid contrahens eam fit singularis, nec ei repugnat secundùm se, esse cum quacumque vnitate singulari, quatenus tamen habet hanc singularitatem, hoc ei repugnat.

7. AD quæstionem igitur concedo conclusionem istarum rationum: & dico quòd substantia materialis ex natura sua non est de se hæc: quia tunc sicut deducit prima ratio, non posset intellectus intelligere ipsam sub opposito, nisi intelligeret obiectum suum sub ratione intelligendi repugnanti rationi talis obiecti: sicut etiam deducit secunda ratio cum suis probationibus omnibus, aliqua est vnitas in re realis absque omni operatione intellectus, minor vnitate numerali siue vnitate propria singularis, quæ vnitas est naturæ secundùm se: & secundùm istam unitatem propriam naturæ, vt natura est; natura est indifferens ad vnitatem singularem: non ergo de se est sic vna vnitate illa, scilicet vnitate singularitatis. *Natura nō est de se hæc.*

a Qualiter autem potest hoc intelligi, potest aliqualiter videri per dictum Auicennæ 5. Metaph vbi vult, quòd *equinitas sit tantùm equinitas: nec ex se vna, nec plures, nec vniuersalis, nec particularis.* Intellige, non est ex se vna vnitate numerali: nec plures, pluralitate opposita illi vnitati: nec vniuersalis actu eo modo, quo aliquid est vniuersale factum ab intellectu, non vt obiectum intellectus: nec est particularis de se: licèt enim nunquam sit realiter sine aliquo istorum: non tamen est de se aliquod istorum, sed est prius naturaliter omnibus istis: & secundùm istam prioritatem naturalem est *quod quid est*, & per se obiectum intellectus, & per se vt sic, consideratur à Metaphysico, & exprimitur per definitionem: & propositiones veræ primo modo sunt veræ ratione quiditatis sic acceptæ: quia nihil dicitur de quiditate per se primo modo, nisi quod includitur in ea essentialiter, inquantùm ipsa abstrahitur ab omnibus istis, quæ sunt posteriora ipsa naturaliter. Non solùm autem ipsa natura est de se indifferens ad esse in intellectu, & in particulari, ac per hoc ad esse vniuersale & singulare: sed & ipsa habens *esse* in intellectu, non habet primò ex se vniuersalitatem; licèt enim ipsa intelligatur sub vniuersalitate, vt sub modo intelligendi ipsam: tamen vniuersalitas non est pars conceptus eius primi: quia non conceptus Metaphysici, sed Logici. Logicus enim considerat secundas intentiones applicatas primis, secundùm ipsum Auicennam prima ergo * intellectio est naturæ, vt ei non cointelligitur aliquis modus, neque qui est eius in intellectu, neque qui est eius extra intellectum: licèt illius intellecti modus intelligendi sit vniuersalitas, sed nō modus intellectus: & sicut secūdùm illud *esse*, nō est natura de se vniuersalis, sed quasi vniuersalitas accidit illi naturæ secundùm primā rationē eius, secundùm quā est obiectū: ita etiam in re extrà; vbi natura est cum singularitate, non est natura illa de se terminata ad singularitatem: sed est prior naturaliter illa ratione contrahente ipsam ad singularitatem illam; & inquantùm est prior naturaliter ipso contrahente, non repugnat sibi esse sine illo contrahente: & sicut obiectum in intellectu secundùm illam entitatem eius, & vniuersalitatem habet verè *esse* intelligibile: ita etiam in rerum natura secundùm illam entitatem habet verum *esse* extra animam reale: & secundùm illam entitatem habet vnitatem sibi proportionabilem: quæ est indifferens ad singularitatem, ita quòd non repugnat illi vnitati de se, quòd cum quacumque vnitate singularitatis ponatur.

C. 1.

1. de Anima c. 8.

al. intentio.

An possit esse natura sine singularitate.

Hoc ergo modo intelligo naturam habere vnitatem realem minorem vnitate numerali: & licèt non habeat eam de se, ita quòd sit intra rationem naturæ, quia *equintas est tantùm equintas*, secundùm Auicennam 5. Metaph. tamen illa vnitas est passio propria naturæ secundùm suam entitatem primam: & per consequens nec est ex se hæc intraneè, nec secundùm entitatem propriam necessariò inclusam in ipsa natura secundùm primam entitatem suam. *Vnitas naturæ negatiuè communis.*

COMMENTARIVS.

1. *Notabilis distinctio naturæ.*

a QVaLiter autem potest hoc intelligi, &c. Hic nota pro maiori intelligentia, quòd natura, puta hominis, potest dupliciter considerari. Primò, vt producitur actu intellectus diuini in *esse* obiectali, ita quòd ante operationem intellectus diuini nullum penitus *esse* habet, nec *esse* cognitum, nec *esse* obiectale, nec *esse* potetiale, vt patet à Doctore *in primo, dist.3.q.4.& dist.36.& 43. & in 2.dist,1.quæst.1.* Secundò, consideratur inquantùm producitur in *esse* obiectali, siue in *esse* intelligibili, & vt in tali *esse* fundatur postea *esse* possibile, puta homo ab æterno productus fuit ab intellectu diuino in *esse* intelligibili, & in *esse* possibili; & in tali *esse* dicitur ens per se quiditatiuè; & est illud idem *esse*, quod *esse* essentiæ reale, sed in hoc tantùm differunt, quòd illud *esse* obiectiuum, siue possibile est *esse* absolutum hominis secundùm *quid* tantùm, quia vt sic, nullum *esse* reale habet, sed tantùm sibi non repugnat *esse* realis existentiæ, ita quòd non est simpliciter nihil, sicut chimæra, cui repugnat simpliciter esse, & hæc patent à Doctore *in 1.dist.36.* Tertiò consideratur, vt actu habet *esse* cognitum ab æterno, & vt sic, fundat relationem rationis terminatam ad Deum intelligentem, vt patet à Doctore vbi suprà. Quartò consideratur, vt habet *esse* actualis existentiæ in suis singularibus. Si teneatur, quòd ipsa natura humana secundo modo accepta, scilicet in *esse* obiectali, & possibili verè habeat *esse* quiditatiuum, & de ipsa verificantur omnia prædicata essentialia, & passiones demonstrabiles, est facilis modus tenendi; nam vt sic, habet *esse* per se, & sic ponitur in Prædicamento. Si verò teneatur tertio modo, scilicet quòd habeat *esse* cognitum, non est ita facilis modus sustinendi quomodo per se habeat *esse* quiditatiuum, & per se reponatur in Prædicamento, quia homo, vt cognitus ab intellectu diuino non videtur dicere vnum conceptum per se, cùm sit quoddam per accidens, constitutum ex natura, & relatione ad Deum cognoscentem, & vt sic, non videtur per se reponi in Prædicamento: melius est ergo accipere omnes quiditates, prout habent *esse* obiectale productum ab actu intellectus diuini.

2. Quod dicit ergo Doctor quòd humanitas est tantùm humanitas, debet accipi humanitas, vt habet *esse* obiectiuum: & addit, *nec est particularis de se*: licèt enim nunquam sit realiter sine aliquo istorum, non tamen est de se aliquod istorum, sed est prius naturaliter omnibus istis. Et secundùm istam prioritatem naturalem est, *quodquid est*, & per se obiectum intellectus, & per se, vt sic consideratur à Metaphysico, & exprimitur per definitionem: & propositiones veræ primo modo sunt veræ, ratione quiditatis sic acceptæ: quia nihil dicitur de quiditate primo modo accepta, nisi quod in ea essentialiter includitur, inquantùm ipsa abstrahitur ab omnibus istis, quæ sunt posteriora naturaliter, scilicet ab vnitate, vniuersalitate, particularitate, &c.

Sed dubitatur, quomodo ista natura ex natura rei dicitur cõmunis, idest, præter operationẽ intellectus collatiui, & prius natura ipsa indiuiduatione, vt infra patebit *præsenti q.* ac per consequens prius natura ipsa existentia, cùm existentia primò insit indiuiduis; ergo vt sic, non repugnat sibi patari ab existentia, & ab omni indiuiduo, quia priori natura, vt sic non repugnat posse esse prius duratione posteriori natura, vt patet à Doctore *dist.1.q.2.huius.* Et ex alia parte dicit Doctor quòd existentia, & ipsa natura sunt eadem res, vt suprà patuit *dist.1.quæst.2.huius, & alibi sæpè.*

Respondeo, & dico quòd si accipiatur natura, vt tantùm habet *esse* obiectale, siue possibile, patet quòd actu separatur ab existentia actuali, quia, vt sic, fuit ab æterno, & existentia non. Et vltrà existentia hominis potest annihilari, & tamen adhuc natura hominis in *esse* obiectali remanet incorruptibilis. Nec similiter natura accepta, vt habet *esse* cognitum est eadem cum existentia, cùm tale *esse* cognitum fuerit ab æterno. *Existentia hominis potest annihilari.*

3. *Existentia & essentia possunt considerari multipliciter.*

Dico etiam, quòd tam essentia, quàm existentia possunt multipliciter considerari, nam primò consideratur essentia, puta hominis, vt præcisè habet *esse* obiectale. Secundò, vt habet *esse* possibile tantùm. Tertiò, vt habet *esse* cognitum. Primo, & secundò modo præcisè consideratur secundùm totum *esse* hominis essentiale absolutè, licèt illud *esse* absolutum dicatur secundùm *quid*, quia nihil reale actu dicit, vt pãtet à Doctore *in 1. dist.36.* Tertio modo consideratur illud idem *esse* non absolutè, sed vt includit relationem rationis ad Deum cognoscentem. Pariformiter dico de existentia hominis, quæ potest considerari, primò, vt tantùm habet *esse* obiectale: secundò in *esse* possibili; tertiò in *esse* cognito. Primis duobus modis accipitur existentia hominis absolutè, & est simpliciter eadem cum illa, quæ actu, & tamen differt ab illa, quia illa est in actu, hæc autem in potentia. Tertio modo accipitur, vt includit relationem ad Deum cognoscentem. Secundò principaliter præmitto, quòd existentia est gradus intrinsecus essentiæ, siue illius cuius est, & est simpliciter impossibile esse aliquam essentiam sine suo modo intrinseco, cùm modus intrinsecus nullo modo distinguatur realiter, nec formaliter positiuè ab eo cuius est, vt patet *in 1.dist.8.q.2.in responsione ad primum argumentum principale.* Tertiò præmitto, quòd in quocunque *esse* ponitur aliqua res, siue in *esse* obiectali, siue possibili, siue in *esse* cognito in eodem *esse* semper ponitur modus intrinsecus illi, puta *esse* finitum est gradus intrinsecus hominis, si homo habet *esse* tantùm obiectiuum, tunc finitas, quæ est gradus intrinsecus, habebit tantùm *esse* obiectiuum, si possibile, possibile; si actu, actu. Similiter perfectio limitata intrinseca, eo præcisè modo conuenit rei, quo res habet *esse*; si enim res habet *esse* obiectiuum, perfectio limitata conuenit sibi tantùm in *esse* obiectiuo, & vt sic est inseparabilis ab illa. *An existẽtia sit gradus intrinsecus.*

4. *Homo ab æterno habet esse obiectiuum.*

His præmissis pono aliquas conclusiones. Prima: Sicut homo ab æterno habet *esse* obiectiuum, sic existentia hominis in *esse* obiectiuo præcisè conuenit homini, vt gradus intrinsecus illius, & vt sic *esse* essentiæ hominis in tali *esse* est simpliciter idem cum *esse* existentiæ illius in tali *esse*.

Secunda: Sicut essenria hominis ab æterno habet *esse* possibile præcisè, ita existentia in *esse* possibili præcisè conuenit essentiæ hominis, vt gradus intrinsecus, & sic simpliciter est impossibile essentiam hominis in *esse* possibili consideratam posse *esse* sine existentia in *esse* possibili consideratam, cùm sit gradus intrinsecus eius.

Tertia conclusio, essentia hominis potest considerari in *esse* reali, & actuali, vt sic, ponitur ista conclusio. Sicut essentia hominis in *esse* reali, & actuali ponitur in tempore, ita existentia eius in *esse* reali, & actuali conuenit essentiæ hominis præcisè in tali *esse* reali, & actuali, & sic est simpliciter impossibile, essentiam hominis in *esse* reali, & actuali realiter distingui ab eius existentia in *esse* reali, & actuali præcisè considerata per propositionem Doctoris *in 2. dis. 1. qu. 5. & dis. 2. q. 2.* Si B vt posterius inest A, vt priori, & hoc per rationem intrinsecam ipsius A, & impossibile est A esse sine B, A identificat sibi realiter B. Sed essentia hominis in *esse* reali, & actuali est prior sua existentia actuali; patet, quia res est prior natura suo modo intrinseco, & talis existentia inest essentiæ per rationem intrinsecam ipsius essentiæ: nam per definitionem alicuius demonstratur existentia de illo, vt suprà patuit *in isto 2. dis. 1. q. 3.* In quocunque ergo *esse* ponitur essentia, semper ponitur prior existentia, & vt causa intrinseca illius, puta si essentia hominis sit tantùm in *esse* obiectiuo, vt sic, est prior sua existentia in *esse* obiectiuo considerata, & vt sic, est ratio intrinseca respectu talis existentiæ.

Quomodo essentia hominis sit prior sua existentia.

5. *Quomodo essentia sit eadem cum existentia.*

Ex his omnibus ergo conclusionibus infero veritatem propositionis Doctoris, videlicet quòd essentia est simpliciter eadem realiter cum existentia, semper reddendo singula singulis, ita quòd essentia in *esse* actuali reali includit per realem identitatem existentiam in *esse* reali, & actuali, & similiter essentia in *esse* obiectali, vel possibili considerata, includit per realem identitatem existentiam, vt præcisè in *esse* obiectali, & possibili consideratam. Et sic patet euidens propositio Doctoris ab aliquibus tamen malè intellecta, qui imaginantur quòd essentia rei, quæ fuit ab æterno, dicatur eadem realiter cum actuali existentia, quæ est ex tempore; quia distinctio realis est tantùm inter rem, & rem actu existentem: cùm ergo existentia non fuerit existens actu ab æterno, ergo non distinguitur realiter ab actuali existentia, quæ expositio nullo modo est ad mentem Doctoris: Vult enim expressè, quòd sit simpliciter impossibile, esse essentiam sine existentia; modò essentia hominis ab æterno in *esse* obiectiuo fuit, & pro tunc non fuit existentia actualis: dicendum est ergo, quòd propositio Doctoris est simpliciter vera, intelligendo eam, vt exposui. Non enim intelligit Doctor quòd essentia in *esse* obiectiuo non possit esse sine existentia actuali, sed præcisè intelligit, quòd est simpliciter impossibile esse essentiam aliquam in *esse* possibili, sine existentia in *esse* possibili, vel in *esse* actuali, sine existentia in *esse* actuali, quam expositionem benè nota.

6. *Esse essentiæ realiter existens non differt ab existentia, sed esse essentiæ quo ad esse cognitum, differt ab existentia.*

Sed si quæratur, si essentia non distinguitur realiter ab existentia, cùm vtrunque sit præter opus intellectus, & essentia non sit præcisè ipsa existentia, cùm modus intrinsecus non sit præcisè res, cuius est modus, quomodo ergo essentia distinguitur ab existentia. Dico breuiter, quòd eo modo præcisè distinguitur; sicut distinguitur à suo modo intrinseco, qui non distinguitur realiter, vt patet, nec formaliter positiuè, cùm gradus intrinsecus non dicat aliquam formalitatem distinctam à formalitate rei, cuius est, vt patet à Doctore *in 1. vbi suprà.* Distinguitur ergo præcisè ex natura rei, accipiendo distinctionem ex natura rei, pro minima distinctione, quæ haberi potest præter opus intellectus, videlicet quādo præter opus intellectus aliquid ex natura rei conuenit vni, quod non conuenit alteri; & sic existentiæ conuenit ex natura rei esse modum intrinsecum, qui modus simpliciter repugnat rei, cuius est talis modus. Si etiam quæratur quomodo essentia in *esse* obiectiuo, vel possibili distinguitur ab existentia in tali *esse*, cùm vt sic, neutrum dicat aliquod *esse* actuale: dico quòd præcisè distinguitur præter opus intellectus ex natura rei secundùm *quid.*

Tamen quia vtrunque in tali *esse* habet tantùm *esse* secundùm *quid*, adhuc est sciendum, quòd quando dicit Doctor quòd æquinitas, vt æquinitas est prior, &c. & vt sic est obiectum intellectus, & huiusmodi. Primò quæritur quomodo ponatur obiectum intellectus. Si enim essentia, vt habet *esse* reale in actu, etiam vt præintelligitur in *esse* actuali ponitur obiectum intellectus per se, quæro tunc, aut ponitur in ratione terminandi, aut in ratione mouendi. Si primò, est facilis solutio. De secundo habet clariùs videri *in primo, dis. 3. q. 3. & in isto 2. dis. præsenti, q. vlt.* vbi plura dicturus sum. Secundò dicit, quòd natura, vt sic, per se consideratur à Metaphysico, quod debet intelligi propriè de natura vt in *esse* obiectali, non autem præcisè, vt in *esse* reali, vt aliàs patebit. Tertiò, omnes propositiones primi modi sunt veræ ratione quiditatis sic acceptæ, puta ista, *Homo est animal* est vera, prout tam *homo*, quàm *animal* præcisè accipiuntur in *esse* obiectali, & vt in tali *esse* sunt prius natura existentia in *esse* obiectali considerata. Sequitur in litera ibi: *Non solùm autem ipsa natura est indifferens*, &c. id est, quòd ipsa natura est indifferens ad secundam intentionem causatam in intellectu, secundùm quam dicatur vniuersalis, & indifferens ad singulare, id est, ad omnem indiuiduationem, cùm sit prior omni singularitate, quæ omnia intelliguntur de natura, vt in *esse* obiectali considerata. Sequitur: *Sed ipsa habens esse in intellectu*, &c. id est, quòd ipsa habens *esse* in actuali intellectione, quia primò intelligitur, & quà dicitur prima intentio, non habet primò ex se vniuersalitatem, id est, quòd vt sic cognita non est ex se vniuersalis, id est, quòd non est ex se sub actuali intellectione secunda, quà dicatur actu vniuersalis. Sequitur. *Licèt enim ipsa intelligatur sub vniuersalitate*, &c. Vult dicere, quod licèt ipsa natura, vt est sub actuali intellectione secunda, intelligatur tunc sub vniuersalitate, quæ vniuersalitas est quidam modus intelligendi ipsam, vt patet etiam à Doctore in Vniuersalibus, tamen ipsa vniuersalitas non est pars conceptus eius primi, id est, quòd non pertinet ad conceptum, quo primo concipitur ipsa natura, quia ad conceptum eius primum tantùm pertinent illa, quæ sunt de quiditate ipsius naturæ. Nec similiter ipsa vniuersalitas est pars conceptus Metaphysici, quia non pertinet ad conceptum Metaphysicum, est tamen pars conceptus Logici, cùm pertineat ad conceptum Logici, qui primò, & per se considerat secundas intentiones applicatas primis secundùm Auicennam. Sequitur:

7.

Expositio notabilis huius literæ.

Quomodo propositiones primi modi sint veræ.

Prima ergo intellectio est naturæ, &c. id est, quòd ipsa natura in se primò intelligitur, & in tali priori non cointelligitur aliquis modus, *neque qui est eius in intellectu*, id est, modus, qui est aliqua secunda intentio, vt vniuersalitas, neque qui est eius extra intellectum, puta indiuiduatio. 8.

Sequitur: *Licèt illius intellecti modus intelligendi sit vniuersalitas*, id est, licèt talis natura possit intelligi sub tali modo, scilicet vniuersalitatis, non tamen ipsa vniuersalitas est modus intellectus, cùm non sit pars conceptus primi intellecti, vt dixi suprà. Sequitur: *Et sicut secundùm illud esse non est natura de se vniuersalis*, supple actu, *sed quasi vniuersalitas accidit illi naturæ secundùm primam rationem eius, secundùm quam est obiectum*, id est, quòd natura in illo priori non includit vniuersalitatem, & per consequens, vt est sub illa, dicitur tunc sibi accidere. Sequitur; *ita etiam in re extrà, vbi natura est cum singularitate*, &c. id est, quòd natura, vt præcisè consideratur in *esse* obiectali, adhuc est prior singularitate contrahente, & indifferens ad omnes singularitates contrahentes. Et similiter, vt ipsa natura consideratur in *esse* reali, & actuali, adhuc est indifferens ad omnem singularitatem in *esse* reali, & actuali, cùm sit prior illa. Et sic in illo priori non repugnat sibi esse sine illo contrahente. Sequitur.

Nota.

9. *Et sicut obiectum in intellectu, secundùm illam entitatem eius, & vniuersalitatem habet verè esse intelligibile* (vt suprà patuit) *ita etiam in rerum natura secundùm illam entitatem habet verum esse extra animam realem*, siue talis natura accipiatur in *esse* obiectiuo, siue in *esse* reali actuali. Primo modo dicitur reale secundùm *quid*, quia potentiale. Secundo modo dicitur reale actuale, *& secundùm illud esse habet vnitatem sibi proportionalem, quæ est indifferens ad singularitatem*, id est, habet vnitatem ex natura rei minorem vnitate numerali, ita quòd non repugnat illi vnitati de se, quòd cum quacunque vnitate singularitatis ponatur, quia si est indifferens ad omnem singularitatem, ergo ex se potest esse in omni singularitate; non tamen simul, nec successiuè, sed sic intelligendo, quòd in illo priori, sicut potest esse in vna, ita & in alia, sed dum est in vna, vt sic, non potest esse in alia. Assignata enim quacunque natura humana in quocunque indiuiduo, ipsa actu existens in indiuiduo potest considerari vt prior singularitate, & vt sic, adhuc est indifferens ad omnem singularitatem. Et hoc magis patebit respondendo ad aliquas rationes, quas facit Occham contra Doctorem.

SCHOLIVM.

Soluendo duas obiectiones contra doctrinam datam, explicat quid sit vniuersale, & docet expresßisimè, non dari à parte rei, sed per intellectum, quia (inquit) nulla datur natura creata realiter dicibilis de pluribus (hoc enim proprium est naturæ diuinæ) licèt naturæ, secundùm se, seclusa singularitate, quam habet, non repugnet esse cum alia singularitate: toto ergo cælo errant, qui putant Scotum posuisse vniuersale positiuè commune à parte rei: de hac quæstione latè agunt Leuchet. & Tartaret, hîc.

Sed contra, istud, videntur esse duæ obiectiones, vna, quia videtur ponere vniuersale esse aliquid reale in re, quod est contra Commentatorem 1. de Anima 8.
commento 8. qui dicit, quòd *intellectus facit vniuersalitatem in rebus*, ita quòd non existit nisi per ipsum: & sic est ens tantùm rationis. Probatio consequentiæ, nam ista natura, secundùm quòd est ens in isto lapide, prior tamen naturaliter singularitate lapidis, est ex dictis indifferens ad hoc singulare & ad illud.

Prætereà, Damas. cap. 8. *Oportet*, inquit, *scire quòd aliud est re considerare, & aliud ratione & cogitatione: igitur in omnibus creaturis hypostasum quidem diuisio re consideratur: communitas autem & copulatio intellectu consideratur. Intelligimus enim intellectu, quoniam Petrus & Paulus vnius sunt naturæ, & commuuem habent naturam: neque enim hæ hypostases in se inuicem sunt: seorsum enim vnaquæque & secundùm partem, id est, secundùm se ipsam separata*: & post. *In increata vero, & super substantiali, & incomprehensibili Trinitate est èconuerso: illic enim commune quidem & vnum re consideratur, cognitione verò est diuisum.*

Definit. vniuersale. T.c.25. Idem 2. Poster. ad fin. Negat vniuersale à parte rei.

Ad primum b dico, quòd vniuersale in actu est illud quod habet vnitatem indifferentem, secundùm quam ipsum idem est in potentia proxima, vt dicatur de quolibet supposito, quia primo Posteriorum, *vniuersale est, quod est vnum in multis, & de multis*, nihil enim secundùm quamlibet vnitatem in re est tale, quod secundùm ipsam vnitatem præcisam sit in potentia proxima ad quodlibet suppositum, vt dicatur de quolibet supposito prædicatione dicente, *hoc est hoc*, quia licèt alicui existenti in re non repugnet esse in alia singularitate ab illa, in qua est: non tamen illud verè dici potest de quolibet inferiori, quod quodlibet est ipsum: hoc est enim solùm possibile de obiecto eodem indifferenti actu considerato ab intellectu: quod quidem vt intellectum habet vnitatem etiam numeralem obiecti, secundùm quam ipsum idem est prædicabile de omni singulari dicendo, quòd hoc est hoc.

Ex hoc apparet c improbatio illius dicti, quòd intellectus agens facit vniuersalitatem in rebus, per hoc, quòd denudat ipsum *quod quid est* in phantasmate existens nam vbicunque est, antequam in intellectu possibili habeat *esse* obiectiuè, siue in re siue in phantasmate, siue habeat *esse* certum, siue deductum per rationem, & si sit non

per

9. per aliquod lumen, sed semper sit talis natura ex se, cui non repugnet esse in alio: non tamen est tale, cui potentia proxima conuenit dici de quolibet, sed tantùm est in potentia proxima vt est in intellectu possibili: est ergo in re commune, quod non est de se hoc, & per consequens ei de se non repugnat esse non hoc: sed tale commune non est vniuersale in actu, quia deficit ei illa differentia, secundùm quam completiuè vniuersale est vniuersale, secundùm quam, scilicet ipsum idem aliqua identitate est prædicabile de quolibet indiuiduo, ita quòd quodlibet sit ipsum. *Hic manifestè dicit Scot. vniuersale non esse à parte rei.*

Ad secundam [d] instantiam de Damasceno, dico quòd eo modo, quo in diuinis commune est vnum reale, eodem modo commune in creaturis non est vnum reale: ibi enim commune est singulare, & indiuiduum: quia ipsa natura diuina de se est hæc: eodem modo manifestum est, quòd nullum vniuersale in creaturis est realiter vnum: hoc enim ponendo esset ponere, quòd aliqua natura creata non diuisa prædicaretur de multis indiuiduis prædicatione dicente *hoc est hoc*: sicut dicitur Pater est Deus, & Filius est idem Deus. Tamen in creaturis est aliquod commune vnum vnitate reali minori vnitate numerali: & illud quidem commune non est ita commune, quòd sit prædicabile de multis, licèt sit ita commune, quòd non repugnet sibi esse in alio, quam in eo, in quo est. *Distinguit commune & vniuersale.*

Dupliciter igitur, patet quomodo auctoritas non est contra me, primò, quia loquitur de vnitate singularitatis in diuinis: & hoc modo non solùm vniuersale creatum non est vnum, sed nec commune in creaturis: secundò, quia loquitur de communi prædicabili, non præcisè de communi, quod determinatum est de facto, licèt non repugnet sibi esse in alio: quale commune præcisè potest poni in creatura realiter. *Commune quod determinatum nequit esse in alio, ei tamen secundùm se non repugnat, quia scilicet non plus petit natura vnã singularitatem quã aliam.*

10. Et per hoc [e] patet ad argumentum principale, quia Philosophus improbat illam fictionem, quam imponit Platoni, quod scilicet non possit hic homo per se existens, qui ponitur idea, per se esse vniuersale omni homini: quia omnis substantia per se existens est propria ei, cuius est, hoc est vel ex seipsa, vel est propria per aliquod contrahens facta propria, quo contrahente posito non potest inesse alteri, licèt non repugnet ei ex se inesse alij.

Ista etiam glossa vera est, loquendo de substantia secundùm quòd sumitur pro natura; & tunc sequitur, quòd idea non erit substantia Socratis: quia nec natura Socratis, quia nec ex se propria, nec appropriata Socrati, vt sit tantùm in eo, sed etiam in alio secundùm ipsum. Si autem accipiatur substantia pro substantia prima; tunc verum est, quòd quælibet substantia est ex se propria illi, cuius est: & tunc multò magis sequitur, quòd illa idea, quæ ponitur substantia per se existens isto modo, non possit esse substantia Socratis, vel Platonis: sed primum membrum ad propositum sufficit.

Ad confirmationem opinionis patet, quia non ita se habet communitas, & singularitas ad naturam, sicut *esse* in intellectu, & *esse* verum extra animam: quia communitas conuenit naturæ extra intellectum, & similiter singularitas: & communitas conuenit ex se naturæ, singularitas autem conuenit naturæ per aliquid in re contrahens ipsam: sed vniuersalitas non conuenit rei ex se: & ideò concedo, quòd quærenda est causa vniuersalitatis: non tamen quærenda est causa communitatis alia ab ipsa natura: & posita communitate in ipsa natura secundùm propriam entitatem, & vnitatem, necessariò oportet quærere causam singularitatis, quæ superaddit aliquid illi naturæ, cuius est. *Communitas scilicet negatiua non positiua, quia hanc reiecit supr*

COMMENTARIVS.

1. a SEd contra istud videntur esse duæ obiectiones. Hic Doctor adducit duas auctoritates contra se, quæ videntur dicere, quòd nihil sit commune pluribus in re, sed tantùm per considerationem intellectus: quarum prima est Commentatoris *primo de Ani. com.* 8. dicentis, quòd intellectus facit vniuersalitatem in rebus, ita quòd non existit, nisi per ipsum.

Item per auctoritatem Damasceni *c.* 8. ponentis differentiam inter Deum, & creaturam, quia in creatura nihil est commune, nisi tantùm per considerationem, in Deo verò est Deitas ex natura rei communis rationibus suppositis.

b *Ad primum dico, quòd vniuersale in actu, &c.* Pro clariori intelligentia huius literæ, nota quòd ista indifferentia pro nunc potest accipi dupliciter. Vno modo priuatiuè, siue negatiuè; & sic nihil aliud est, nisi aliqua natura, quæ de se est indifferens ad inferiora, & indeterminata, id est, quòd ipsa est apta nata ad indifferentiam, siue indeterminationem. Alio modo dicitur indifferentia, siue indeterminatio positiuè, & contrariè, & tunc contrariatur positiuè determinationi *Quid sit vniuersale in actu. Indifferentia duplex, & quid sit.*

tioni actuali, & sic dicimus, quòd vniuersale isto modo includit ipsam naturam cum tali indifferentia actuali, quæ nihil aliud est, nisi quædam relatio actualis terminata ad intellectum, qua actu est indifferens ad omnia sua inferiora. Et sic talis natura sub tali indeterminatione dicitur vniuersale completum, & in potentia proxima ad prædicari de omnibus inferioribus. Et isto secundo modo accipitur *vniuersale* in litera, & tale vniuersale, siue accipiatur primo modo, siue secundo modo, est vnum intelligibile singulare, siue vnum numero. Nam accipiendo primo modo est vnum obiectum per se intelligibile, puta ipsa natura hominis, sic intelligendo, quòd ex quo ens inquantum ens, vt est obiectum adæquatum intellectus, est simpliciter quoddam integratum ex omnibus entibus, vt suprà patuit q. 1. prologi, & sic ens sumptum in sua communitate est vnum ens, siue vnum obiectum intelligibile numero, id est, quòd ipsum sumptum in sua communitate est aliqua pars obiecti adæquati, non quòd sit in se vnum numero, siue singulare; sed ex hoc dicitur vnum numero, prout est vnum de numero intelligibilium, cùm numeretur inter intelligibilia contenta sub obiecto adæquato, licèt in se sit commune pluribus: licèt ergo homo in communi dicatur vnum obiectum numero esse intelligibile, quia est vnum obiectum tantùm per se intelligibile; non tamen sequitur ex hoc, quòd illa vnitas non sit minor vnitate numerali propriè dicta.

Ens in sua communitate sumptam est vnum obiectum intelligibile numero.

2. Et si dicatur. Ex quo enim intelligibilitas sequitur entitatem rei, cùm sit passio ipsius, quomodo illa entitas in se erit vna vnitate minori vnitate numerali. Et tamen vnum numero per se intelligibile.

Homo est vnũ obiectum intelligibile.

Dico, quòd ex hoc dicitur vnum numero, vt distinguitur contra plura; id est, quòd homo est vnum obiectum per se intelligibile, & asinus est vnum obiectum per se intelligibile, & similiter animal, & corpus, & ens, & vna intellectione natum intelligi, & data quacunque quiditate, illa potest dici vnum obiectum per se intelligibile. Et hoc modo omnia obiecta partialia, vt integrant vnum obiectum adæquatum intellectus, possunt dici obiecta distincta numero, quia distinctis intellectionibus numero, nata sunt intelligi, & tamen vt comparantur ad inuicem secundùm entitatem propriam, illa obiecta distinguntur specie, & aliquando genere: & tale vniuersale primo modo, quod dicitur vniuersale in potentia remota, vt natura humana indeterminata priuatiuè, licèt sit communis pluribus, tamen vt est obiectum intelligibile dicitur vnum numero, modo præexposito.

Si dicatur: Nonne scientia est vniuersalium, & per consequens tale intelligibile erit vniuersale, & commune?

Dico, quòd benè scientia terminatur ad entitatem indifferentem ad plura inferiora, & tamen illa entitas est vnum obiectum numero intelligibile, id est, quòd est vnum obiectum de numero omnium intelligibilium; & sic patet, quòd non accipitur *vnum numero* propriè, vt includit hæcceitatem. Si verò accipiatur vniuersale, vt est indeterminatum contrariè:

Vniuersale completum est tantum vnum numero.

Dico, quòd est vnum numero, quia talis indifferentia actualis, siue relatio actualis, qua actu est indeterminatum ad plura supposita, est tantùm vnum numero: & sic vniuersale completum est tantùm vnum numero, accipiendo *vnum numero* propriè. Si dicatur, si tantùm est vnum numero, ergo non includit vnitatem minorem vnitate numerali.

Dico, quòd ratione naturæ inclusæ dicit vnitatem illam minorem; ratione verò indeterminationis actualis additæ naturæ denominatione intrinseca, est tantùm vnum numero, cùm talis indeterminatio sit de se hæc; denominatione verò extrinseca dicuntur plura numero; quia tale vniuersale, vt sic, potentia proxima prædicatur de omnibus inferioribus.

Si dicatur, Quomodo vnum numero potest actu prædicari de pluribus suppositis verè realiter, ita quòd quodlibet sit ipsum? 3.

Pulchra instantia.

Dico, quòd si tale vniuersale tantùm includeret vnitatem numeralem, nunquam posset verè prædicari de pluribus suppositis, tamen quia vltra illam indeterminationem singularem includit naturam ex parte sui, ex natura rei indifferentem ad plura supposita in ratione naturæ potest prædicari.

Si iterum dicatur, quòd vniuersale completum, puta natura accepta sub secunda intentione, vt homo sumptus sub intentione speciei, habet tantùm suppositionem simplicem, & nullo modo personalem, vt patet à Doctore in suis Vniuersalibus, & per consequens non prædicatur de pluribus prædicatione exercita, dicendo, *hoc est hoc.*

Responsio.

Dico, quòd non accipio vniuersale completum inquantùm ei applicatur secunda intentio, sed inquantùm est actu indeterminatum contrariè, & vt sic prædicatur de suis inferioribus exercitè, dicendo, *hoc est hoc*, puta Ioannes est homo.

Si iterum dicatur, Nonne vniuersale completum, sumptum in primis intentionibus, prædicatur in *quid* de suis inferioribus? sed talis indifferentia contrariè sumpta, non est de quiditate, cùm sit tantùm relatio quædam.

Vniuersale completum quomodo prædicetur in quid.

Dico, quòd vniuersale completum in primis intentionibus verè prædicatur in *quid*, & verè est de quiditate inferioris, non tamen ratione indifferentiæ additæ, sed ratione naturæ inclusæ, cui additur talis indifferentia.

9. Si etiam dicatur, ergo tale vniuersale completum cùm includat illam indifferentiam, & per consequens sit vnum per accidens non poterit prædicari in *quid* de aliquo, vt patet à Doctore *in primo, dis. 2. & in tertio.*

Dico, quòd sola natura illa est de quiditate inferiori, & secundùm illam verè prædicatur in *quid*, sed quia non est in potentia proxima, vt actu dicatur in *quid* de illis, nisi per huiusmodi indeterminationem actualem, illa indeterminatio pertinet ad completum vniuersale, id est, facit, quòd illa natura, quæ potentia remota nata erat prædicari in *quid* de inferioribus, quòd potentia proxima prædicetur in *quid* de illis.

Si dicatur: Nonne tale vniuersale prædicatur per se de inferioribus?

Dico, quòd sic, sed quomodo cùm illud sit vnum ens per accidens, quia includit naturam, & relationem, & quod est in se per accidens de nullo per se prædicatur, vt patet à Doctore *in 1. dist. 2.*

Dico, quòd prædicatur per se tantùm per rationem naturæ, quæ est vnum ens per se, sed illa natura non potest prædicari per se actu, nisi actu

sit

fit sub tali relatione, seu indeterminatione. Et hoc est, quòd intendit Doctor in ista litera, quam recito exponendo aliqua.

5. *Explanatio litera Doct.* Cùm dicit, *vniuersale in actu est illud, quod habet vnitatem indifferentem, secundùm quam ipsum idem est in potentia proxima, vt dicatur de quolibet supposito*, supple actu, quia natura, vt actu comparatur ad omnia inferiora est in potentia proxima, vt prædicetur de illis, quia vt sic, est actu indifferens ad omnia inferiora. Sequitur: *Nihil enim secundùm quamlibet vnitatem in re est tale, quòd secundùm ipsam vnitatem præcisam sit in potentia proxima ad quodlibet suppositum, vt dicatur de quolibet supposito prædicatione dicente, hoc est hoc:* patet, quia quod est actu in re, est tamen singulare primò, & ideò si actu prædicatur de pluribus, oportet considerare illam naturam, quæ in potentia remota est indifferens ad omnia singularia. Sic actu comparetur ad illa, vt sit in potentia proxima ad prædicari de illis, quod tunc fit per actualem indifferentiam. Sequitur, *quia licèt alicui existenti in re, non repugnat esse in aliqua singularitate ab illa in qua est*; patet, quia naturæ humanæ actu existenti in Francisco, non repugnat esse in alia singularitate, in inquantùm supple consideratur, vt prior singularitate Francisci, non tamen illud verè dici potest de quolibet inferiori, quòd quodlibet est ipsum. Hoc est enim solum possibile de obiecto eodem indifferenti actu considerato ab intellectu, quod quidem vt intellectum habet vnitatem, & indifferentiam, secundùm quam ipsum est idem prædicabile de omni singulari dicendo, quòd hoc est hoc, quod dictum intellige modo præexposito.

6. *Optima declaratio ad mentē Arist.* c *Ex hoc apparet improbatio illius dicti*, &c. Vult dicere Doctor quòd loquendo de vniuersali in potentia remota, tale non fit ab intellectu agente, quia *vbicunque est, antequam in intellectu possibili habeat esse obiectiuè, siue in re*, scilicet in propria existentia, *siue in phantasmate*, supple, vt in aliquo repræsentatiuo, *siue habeat esse certum, siue deductum per rationem, & si sic non per aliquod lumen*, supple intellectus agentis, *sed semper sit talis natura ex se, cui non repugnet esse in alio*, vt suprà exposui. Sequitur: *Non tamen est tale cui potentia proxima conuenit dici de quolibet, sed tantùm est in potentia proxima, vt est in intellectum possibili*, id est, quòd ipsa natura priùs est præsens intellectui possibili, puta per aliquam speciem intelligibilem, & sic ibi habent *esse* obiectiuè primò. Secundò actu intelligitur ab intellectu possibili. Tertiò, vt ibi causatur indifferentia actualis, qua actu ipsa natura est indeterminata, siue indifferens ad quodlibet suppositum, & vt sic, dicitur in potentia proxima.

d *Ad secundam instantiam de Damasceno.* Hic Doctor soluit auctoritatem Damasceni dicens, quòd loquitur de vnitate singularitatis in diuinis, & tale non reperitur in creaturis. Secundò loquitur de communi prædicabili, non præcisè de communi, quod determinatum est de facto, supple, quod actu est in aliquo singulari, licèt non repugnet sibi esse in alio, vt suprà exposui, quale commune præcisè potest poni in creaturis realiter.

7. e *Et per hoc patet ad illud argumentum principale*, &c. Nam Plato posuit ideam esse aliquam substantiam separatam à motu, & ab accidentibus per accidens, nihil habens in se, nisi naturam specificam perfectam, & incorruptibilem, puta naturam humanam separatam, & eiusdem rationis cum corruptibilibus; & vltrà sibi imponitur quòd dicta idea est formaliter vniuersale, ita quòd per identitatem prædicatur de isto corruptibili dicendo, *hoc est hoc*, &c. Videtur enim fictio, quòd actu sit separata, & sit perfecta in actuali existentia, & quòd prædicetur de pluribus, quia vt est actu existens est tantùm singularis, vt verò est communis pluribus, est actu vniuersalis, & sic arguit Aristoteles contra ipsum, quia tunc talis idea nihil esset, nisi quædam fictio. Et hîc Doctor benè concedit, quòd substantia materialis per se existens sit singularis, tamen vt præscindit, & vt prior ipsa existentia actuali, & indiuiduatione, est aliqua natura communis. Et sic patet solutio huius quæstionis.

Contra hanc opinionem nonnulli instant prolixis rationibus, quorum primus est Occham *in primo, dist. 2. q. 6.* qui primò nititur probare, quòd sit impossibile dare naturam ex natura rei habentem vnitatem minorem vnitate numerali, sic quòd talis natura ex natura rei non sit de se hæc, sed distinguatur ex natura rei ab hæcceitate. Et primò arguit sic: Impossibile est in creatis aliqua differre formaliter, nisi differant realiter; ergo si natura distinguitur aliquo modo ab illa differentia contrahente, oportet quòd distinguantur sicut res, & res; vel sicut ens rationis, & ens rationis; vel sicut ens reale, & rationis: sed primum negatur ab isto, & similiter secundum; ergo oportet dari tertium; ergo natura quocunque modo distinguitur ab indiuiduo, non est nisi ens rationis. Antecedens patet, quia si natura, & illa differentia contrahens non sunt idem omnibus modis, ergo aliquid potest verè affirmari de vno, & negari de reliquo; sed de eadem re in creatis non potest verè affirmari, & negari; ergo non sunt vna res. *Occham in 1. dist. 2.*

Respondeo ad hanc rationem. Et pro clariori intelligentia præmitto aliqua, accipiendo naturam humanam, & hæcceitatem. Primò si natura humana consideretur, vt habet tantùm *esse* obiectale, & potentiale, quod habet ab æterno, & similiter hæcceitas, vt sic distinguatur ab hæcceitate formaliter secundùm *quid*, tamen quia, vt sic, tam natura, quàm hæcceitas, licèt dicant entitatem absolutè, quam habent, vt actu sunt, tamen dicunt illam secundùm *quid*, vt patet à Doctore *in 1. dist. 36.* Et per consequens eo modo, quo habent entitatem, formaliter distinguuntur, si vt quid, vt quid; si simpliciter, simpliciter. Secundò, potest considerari natura humana in *esse* reali, & actuali, & similiter hæcceitas in *esse* actuali, & reali, & sic simpliciter distinguuntur formaliter, cùm dicant distinctas formalitates, non enim hæcceitas includit quiditatiuè istam naturam, cùm dicat entitatem positiuam additam ipsi naturæ, vt notat Doctor *in isto 2. dist. præsenti, & in 1. dist. 5. q. 2. & dist. 26.* Nam si contrahens natura nullo modo includit, nec è contra, indiuiduum tamen constitutum ex natura, & hæcceitate includit naturam quiditatiuè. Tertiò potest considerari natura non tantùm in *esse* reali actuali, sed etiam in *esse* existentiæ, & similiter hæcceitas; & tunc dico, quòd licèt existentia actualis primò conueniat indiuiduis, & posteriùs ipsi naturæ. Existentia tamen aptitudinalis primò conuenit naturæ, & deinde indiui- 8. *Solutio rationis Occhã.*

indiuiduis, sicut *risibile* primò conuenit homini, & pòst indiuiduis, sic *actu ridere* primò conuenit indiuiduis, & pòst homini, vt ergo hæcceitas, & natura considerantur in naturali existentia, fortè vt sic non dicunt aliam & aliam existentiam. Et si etiam concedatur, quòd ibi sit alia & alia existentia, quod fortè oportet concedere, cùm existentia dicat gradum intrinsecum rei cuius est, & naturæ in *esse* reali actuali, sic necessariò conueniat existentia in *esse* reali, & actuali, quod est impossibile esse vnum sine altero, vt suprà dixi, tunc diceretur, quòd adhuc natura, & hæcceitas, vt sic distinguerentur formaliter tantùm. Nec ex hoc valet inferri, ergo realiter; quia inter aliam & aliam rem actu existentem, quia distinctio realis est propriè inter illa, quæ sic se habent, quòd non implicat vnum existere sine altero. Sed quomodo cum alia & alia existentia stet realis identitas, suprà expositum est *in 1. dis. 1. q. 2. & dis. 2. par. 2. q. 1. respondendo ad primum arg. principale.*

9. *Natura prior est singularitate.* Dico vltrà, quòd non habeo pro inconuenienti, quòd natura in *esse* reali, & actuali considerata, vt etiam prior natura singularitate, habeat primò existentiam actualem, & sic natura, vt actu existens erit prior singularitate. Si enim singularitas perficit naturam, vt actu existens, non videtur ipsam posse perficere, nisi vt actu existentem; sicut nec forma actu perficit materiam, nisi actu existentem; non enim hæcceitas dat existentiam propriam ipsi naturæ, cùm ipsa existentia sit gradus intrinsecus rei cuius est. Si enim natura tantùm existeret propter existentiam hæcceitatis sibi aduenientis, tunc formaliter distingueretur ab ipsa; patet, quia si A distinguitur formaliter à B, multò fortiùs distinguitur realiter à C, quod est posterius B; cùm ergo natura formaliter distinguatur ab hæcceitate, ergo à fortiori formaliter distinguitur ab existentia hæcceitatis, cùm sit posterior ipsa hæcceitate; nec est simile de risibilitate, & actu ridendi, quia risibilitas dicit tantùm aptitudinem ad actum ridendi, quia actus ridendi, cùm sit operatio primò inest singularibus, existentia verò dicit præcisè gradum intrinsecum naturæ cuius est. Et si dicatur, quòd Doctor *in præsenti q. & alibi*, vult, quòd natura non habeat *esse* realiter, nisi in indiuiduis. Dico quòd non intelligit quòd entitas realis, & actualis præcisè conueniat naturæ per indiuidua, quia tunc non posset dari essentia in *esse* reali, & actuali, quod est contra Doctorẽ. Sed sic intelligit quòd nunquam natura aliqua habet *esse* reale, & actuale, quin necessariò sit in aliquo indiuiduo. Et licèt natura humana tam in *esse* reali actuali essentiali, quàm in actuali existentia sit prior natura hæcceitate in *esse* reali actuali, est tamen impossibile ipsam naturam esse, quin sit in aliquo indiuiduo, & hoc intendit Doctor.

Quomodo intelligitur quòd natura nõ habet esse realiter nisi in indiuiduo.

10. *Instantia prima.* Si dicatur, si natura in tali *esse* est prior natura singularitate? ergo sibi non repugnat posse existere sine aliqua singularitate, quia priori natura non repugnat esse sine posteriori, vt patet à Doctore *in primo, & in secundo, distinctio. 1. qu. 2. & alibi sæpè.*

Responsio ad primam. Dico, quòd si sic non repugnat; repugnat tamen ex aliquo concomitante, quia ipsa natura, vt sic, vt causa intrinseca de necessitate naturæ quasi originat illam hæcceitatem, quam actu habet, & ex hoc est impossibile ipsam esse sine tali hæcceitate. Sicut dicimus, quòd homini considerato in *esse* quiditatiuo præcisè, non repugnat esse sine risibilitate; repugnat tamen ex aliquo concomitante, quia producit ipsam de necessitate naturæ in se. Sic dico in proposito. Si iterum inferatur, quòd natura in *esse* reali, & actuali, &c. est prior omni singularitate, & vt sic non repugnat sibi esse sine quacunque singularitate; ergo vt sic, non necessariò determinat sibi aliquam singularitatem. Probatur consequentia per simile argumentum Doctoris factum *in dist. 12. huius q. 2.* vbi sic dicit: Quicquid contingenter se habet ad quodlibet cuiuslibet generis absoluti, habet se contingenter ad illud genus absolutum: sed materia prima contingenter se habet ad quãlibet formam; ergo materia prima potest esse sine omni forma. Sic arguo in proposito, natura est indifferens ad omnem singularitatem, sicut materia prima ad omnem formam; ergo sicut materia prima potest esse sine omni forma; ergo & natura in *esse* reali actuali poterit esse sine omni singularitate.

Instantia secunda.

Responsio ad secundam. Dico, quòd non est simile, quia ibi comparatur materia ad formas realiter distinctas, & sic ibi argumentum Doctoris militat. Hîc autem natura, vt comparatur ad hæcceitates non comparatur, vt ad illas realiter distinctas, & ideò argumentum non militat hîc.

11. *Instantia tertia.* Si iterum dicatur, natura, vt actu existens in Socrate, realiter distinguitur à qualibet alia hæcceitate, vt patet; ergo realiter distinguitur ab hæcceitate, quam actu habet. Probatur consequentia, quia quod distinguitur à pluribus eiusdem rationis distinguitur à quolibet alio, quod est eiusdem rationis, cùm non sit maior ratio de vno, quàm de alio.

Responsio ad tertiam. Dico quòd natura, vt prior singularitate, non distinguitur realiter ab aliqua singularitate, sed tantùm formaliter, quia nata est esse ita sub vna, sicut sub alia; sed vt actu est sub vna singularitate, ratione illius realiter distinguitur à quolibet alio, & sic natura, vt actu est in Socrate realiter distinguitur à qualibet alia singularitate, sed hoc non est præcisè ex ratione naturæ, sed ratione singularitatis, quam actu habet, quam realiter sibi identificat, cùm illa de necessitate naturæ oriatur à principiis illius naturæ.

Instantia quarta. Si dicatur, ergo & quamlibet aliam sibi realiter identificat, quia ex quo omnes sunt eiusdem rationis, ita vna nata est oriri à principiis naturæ, sicut & alia.

Responsio ad quartam. Dico quòd, quantùm est ex parte sua, omnes sibi realiter identificat, & si realiter non identificat, hoc non est ratione naturæ, sed quia, vt actu est sub vna singularitate, repugnat sibi esse sub alia. Et concedo quòd omnes natæ sunt oriri à principiis illius naturæ, sed dum vna oritur, alia non potest oriri, stante illa prima; quia dum natura actu habet vnam singularitatem, repugnat sibi posse habere aliam. Sicut si ponatur, quòd omnes dependentiæ creaturæ ad Deum sint eiusdem rationis, quia præcisè ad eundem terminum. Sequitur quòd si lapis realiter distinguitur à dependentia hominis, quòd etiam realiter distinguatur à dependentia, quam habet, cùm non sit maior ratio de vno, quàm de alio.

Diceretur, quòd naturæ lapidis, vt sic, non repugnat posse esse sine dependentia, quam habet, repugnat tamen concomitanter, quia illa dependentia lapidis oritur de necessitate naturæ à natura

tura intrinseca lapidis. Et si lapis actu esset sub dependentia, quam habet homo, illa simpliciter eodem modo orietur à natura lapidis, nec repugnaret lapidi posse esse sub dependentia hominis, tenendo quòd tales dependentiæ sint eiusdem rationis. Sic dico in proposito, quòd posita natura in *esse* reali actuali ab ipsa de necessitate naturæ, & in ipsa pullulat tantùm vna hæcceitas, quæ sibi realiter identificatur, & si illa non pullularet in qua esset, non identificaretur sibi realiter, & sic dicendum de omnibus aliis.

12. *Instantia quinta.* Si iterum dicatur, pono quòd sint decem indiuidua, certum est, quòd in illis sunt decem naturæ in *esse* reali, & actuali priores natura singularitate, illæ naturæ in tali priori. Quæro quomodo differunt, non numero, quia ponuntur priores omni singularitate; non specie, quia tunc decem naturæ humanæ essent decem naturæ specie distinctæ.

Responsio ad quintam. Dico, quòd ipsæ naturæ, vt sic priores, nec numero, nec specie præcisè distinguuntur, nec sequitur à sufficienti diuisione, distinguuntur aut numero, aut specie, aut genere. Dico, quòd nec sic, nec sic; & patet instantia in multis aliis. *Hæcceitas, & natura quomodo distinguantur.* Nam hæcceitas, & natura, cuius est, distinguuntur formaliter, & tamen nec numero, nec specie, nec genere. Similiter rationale, & animal distinguuntur formaliter, & tamen nec numero. Et similiter natura, & gradus intrinsecus distinguuntur ex natura rei, & tamen nec numero, nec specie. Et similiter partes compositi essentiales in communi, vt præcedunt singularitatem distinguuntur realiter, & tamen nec numero, nec specie, & sic de multis aliis. Sic dico, quòd illæ decem naturæ distinguuntur realiter, quia vna potest esse sine altera, & tamen nec numero, nec specie. Nec sequitur, vt sic non differunt, nec numero, nec specie; ergo sunt idem numero, vel specie. *Animal, & rationale, nec differunt specie, nec sunt idem specie.* Et patet instantia de animali, & rationali, quæ nec differunt specie, nec sunt idem specie, illa enim, quæ differunt specie in aliquo genere sunt in recta linea prædicamentali: & similiter, quæ differunt numero, & similiter eadem specie, & eadem numero; differunt ergo sicut duæ naturæ absolutæ. Et quælibet in tali priori dicit naturam specificam, & specificè distinguitur ab asino, leone, & aliis; sed non distinguitur specificè ab alia natura humana, sunt enim eiusdem rationis, sed non eiusdem speciei.

13. *Instantia sexta.* Si iterùm dicatur, istæ decem naturæ, vt priores singularitate natæ sunt fundare secundam intentionem speciei specialissimæ: patet, quia intellectus comparando vnam ad omnia singularia, ad quæ est indifferens, causat in illo vnam secundam intentionem speciei specialissimæ. Et similiter causat comparando aliam ad eadem singularia, ergo istæ decem naturæ, vt sic possunt fundare decem intentiones secundas, quæ differunt specie.

Responsio ad sextam. Dico, quòd illæ intentiones secundæ, vt fundantur in illis naturis præcisè, non dicuntur differre specie, quia nec fundamenta, nec termini, quælibet tamen secunda intentio fundata in illis naturis differt specie ab alia secunda intentione fundata in natura specie distincta, quod benè nota.

Instatur septimò. Si iterum quæratur. Si dentur tales decem naturæ, & dicantur A. B. C. D, &c. tunc quæro an A, possit esse sub qualibet singularitate, non coniunctim, sed diuisim, putà an possit esse sub singularitate, quæ dicatur, F. & tunc quæro an B possit esse sub eadem singularitate. Dico absolutè, quòd B. potest esse sub omni singularitate diuisim, nisi illa sit facta propria alicui, & sic quamuis possit absolutè esse sub singularitate, F. Sed tamen vt singularitas F. facta est propria naturæ A. tunc non potest esse sub illa, & A. ideò B. absolutè licèt possit sibi identificare F. quia absolutè potest esse sub illo, sed non vt est proprium A.

His præmissis respondeo ad rationem Ocham, cùm dicit, natura, & hæcceitas, aut distinguuntur sicut res & res. Dico breuiter, quòd res & res aliquando accipitur pro re & re, quarum vna potest esse sine altera, aliquando accipitur pro realitate, & realitate, aliquando accipitur pro formalitate, & formalitate, accipiendo rem secundo, & tertio modo. Dico, quòd distinguuntur sicut res, & res. Et cùm infertur si sunt eadem res realiter de eadem re, nihil potest verificari de vno, quin & de alio. Dico, quòd aliquid verificari de A. quòd non verificatur de B. potest dupliciter intelligi, vt etiam expositum est suprà *in prima distinctione quæstione quinta huius secundi*, primò quòd aliquid verificetur simpliciter de A. quod realiter repugnet B. sicut existentia verificatur de Francisco, quæ realiter repugnet Ioanni, & sic Franciscus & Ioannes non sunt eadem res realiter. Secundò, quòd aliquid verificatur de A, ex natura rei, vel formaliter accipiendo formaliter, prout dicit aliquam formalitatem, licèt non sit de formalitate illius cuius est, quod tamen non verificatur de B. & sic de A, & B, vt sunt eadem res realiter aliquid verificatur de vno, quod non de altero, patet de subiecto, & propria passione, & de essentia diuina, & relatione, de quibus satis dictum *in primo, dist. 2. p. 2. q. 1.* Sic dico in proposito, quia de natura verificatur ex natura rei, quòd est esse communicabile, vt *quod*, quod nullo modo verificatur de hæcceitate, vt patet à Doctore *in primo, vbi suprà*. Et similiter de hæcceitate ex natura rei verificatur, quòd est incommunicabilis, vt *quod*, & similiter quòd ex natura rei contrahit naturam ad *esse* indiuiduale, quæ ex natura rei repugnant naturæ, vt natura est. 14. *Responsio ad Ocham.*

Cùm etiam infertur, quòd si natura, & hæcceitas distinguuntur sicut res, & res, quòd tunc sequitur, quòd natura non est hæcceitas, nec ècontra. 15. Conceditur quòd non est hæcceitas formaliter, est tamen hæcceitas realiter, ideò concedo hunc syllogismum sine determinatione: *Omnis differentia indiuidualis est propria alicui indiuiduo; sed natura non est propria; ergo natura non est differentia indiuidualis realiter.* *Cur natura non possit esse differentia indiuidualis.* Sed si sumatur sine determinatione, tunc minor est falsa, non autem tenet vniuersaliter, si præmissæ accipiantur sub aliqua determinatione certa syncategorematica cuiusmodi est de *per se*. Et cùm dicit Ocham, quòd hoc non valet, quia sicut est forma syllogistica vniformis tam in illis de inesse, quàm in illis de modo. Et similiter est forma syllogistica tam vniformis, quàm mista in illis propositionibus sumptis cum aliis determinationibus, sicut sunt per se inquantum & huiusmodi. Et per consequens ita est forma syllogistica hæc; *omnis homo per se est animal; nullus lapis per se est animal; ergo nullus lapis per se est homo*; & per consequens vltrà, nullus lapis est homo: sicut est hic;

hic *omne animal de necessitate est substantia; nullum accidens de necessitate est substantia; ergo nullum accidens de necessitate est animal*. Dico quòd etsi aliquando talis forma teneat de materia, non tamen tenet de forma, quia non in omnibus; patet arguendo sic in secunda figura; *Nullum rationale per se est animal; omnis homo per se est animal, ergo nullus homo per se est rationalis*, conclusio falsa. Similiter in tertia figura non sequitur: *Omnis homo per se est animal; omnis homo per se est rationalis; ergo rationale per se est animal*; Non sequitur, quia genus non prædicatur per se de differentia, vitando etiam has prolixitates syllogismorum potest concedi ista consequentia; *ergo natura non est differentia indiuidualis realiter*, accipiendo *realiter* ex natura rei, quia ex natura rei aliquid competit naturæ, quod ex natura rei repugnat differentiæ indiuiduali.

Genus non prædicatur per se de differentia.

16. Secundò principaliter arguit Ochã sic: Quandocunque conuenit alicui realiter vnum oppositorum, ita quòd verè & realiter denominatur ab illo, reliquum oppositorum sibi non competit realiter, immo simpliciter ab eo negabitur: sed per te omnis res extra animam est realiter singularis vna numero, quamuis aliqua de se sit singularis, & aliqua tantùm per aliquid additum; ergo nulla res extra animam est realiter communis; nec vna vnitate opposita vnitati singularitatis; ergo realiter non est aliqua vnitas, nisi vnitas singularis. Si dicatur, quòd istæ duæ vnitates non sunt oppositæ realiter. Contrà, si non opponuntur realiter, ergo ex nulla oppositione potest concludi quin à parte rei possint eidem primo conuenire; ergo non potest sufficienter concludi quin idem, & per idem omnibus modis sit vnum ista vnitate, & illa, & quin idem & per idem omnibus modis sit commune, & singulare.

Secũda ratio principalis Ocham contra Scotum.

Respondeo, quòd eo modo, quo vnum oppositum conuenit alicui, eo modo aliud oppositum repugnat sibi, tam per se, quàm per accidens. Et cùm dicitur, quòd omnis res extra animam est realiter singularis vna numero; ergo nulla res extra animam est communis; dictum est suprà, quòd stat naturam communem habere *esse* reale extra animam, & tamen esse priorem ex natura rei ipsa singularitate, ita quòd de se non est hæc: & licèt omnis talis natura, vt sic, semper sit in aliquo singulari, tamen vt sic semper præintelligitur esse priorem ex natura rei omni singularitate. Dico ergo, quòd naturæ humanæ in illo priori conuenit sibi vnitas communis ex natura rei. Et in illo priori oppositum repugnat sibi, videlicet vnitas realis numeralis, licèt vt est facta propria alicui, conuenit sibi talis vnitas realis numeralis, vt additum naturæ. Potest etiam dici, quòd vnitas realis numeralis accipiendo *rem* absolutè, non pro realitate, vel formalitate, est simpliciter idem realiter quod natura, id est, quòd ipsa natura, & differentia singularitatis sunt simpliciter vna res, vt tamen natura dicit aliam formalitatem ab hæcceitate. Dico, quòd naturæ formaliter conuenit vnitas communis, & sic vnitas numeralis repugnat sibi, tam per se, quàm per accidens, talis est vnitas cõmunis quæ cõuenit naturæ ex natura rei, accipiendo *rem* pro aliqua realitate, & vt sic, vnitas realis numeralis repugnat sibi, tam per se, quàm per accidens.

Responsio ad secundam rationem Ocham contra Scot.

17. Tertiò arguit sic, probando quòd cum vnitate minori non possit stare multitudo opposita, & arguit ex dictis Doctoris, quia dicit quòd natura & differentia indiuidualis non differunt realiter. Ex hoc arguit sic; Quando aliqua duo sunt idem realiter, quicquid potest per diuinam potentiam esse vnum eorum realiter potest esse reliquum: sed ista differentia indiuidualis non potest esse plura numero realiter distincta; ergo nec natura, quæ est eadem realiter cum ipsa differentia contrahente potest esse plura realiter, nec per consequens potest esse aliqua alia res ab ista differentia contrahente, & ita natura sine contradictione non compatitur secum multitudinem numeralem, &c.

Tertia ratio Ocham contra Sco.

Responsio ad hoc argumentum ex supradictis patet. Et concedo illam propositionem, videlicet, quòd Quando aliqua duo sunt idem realiter, quòd potest esse vnum realiter, & reliquum, accipiendo *rem* propriè; & negatur ista, quòd differentia indiuidualis non possit esse plura numero distinctè. Nam vt sunt in distinctis naturis realiter distinguuntur, sicut & naturæ illæ, vt suprà exposui de decẽ naturis. Et cõcedo quòd tunc tot sũt singularitates realiter distinctæ, quot sunt naturæ cõtractæ, quæ realiter distinguũtur. Et cõcedo etiam hanc positionem, quòd quacunque natura data, vt præscindit ab omni singularitate quantùm est ex se realiter identificat omnem singularitatem, non simul, sed sic intelligendo, quòd est indifferens ad omnem singularitatem, & sub quacunque fiat actu identificat eam sibi realiter.

Responsio ad tertium.

Quartò arguit sic, quia si natura esset isto modo communis, sequeretur quòd tot essent species, & genera, quot sunt indiuidua, quia natura Socratis est species, & eadem ratione natura Platonis, tunc arguo: Quandocunque sunt aliqua realiter distincta, quorum vtrumque potest dici species, tunc sunt plures species; sed sic est in proposito. Confirmatur, quia ad multitudinem subiecti proximi, sequitur multitudo passionis: Sed, secundùm Scotum, ista vnitas minor est passio naturæ; ergo sicut natura realiter multiplicatur, ita passio cùm sit realis realiter multiplicatur, & per consequens sicut realiter sunt duæ naturæ in Socrate, & Platone, ita erunt duæ realiter vnitates minores, sed ista vnitas minor, vel est communitas inseparabilis à communitate, & per consequens inseparabilis à communi; ergo sunt duo communia in Socrate, & Platone. 18.

Arguit quarto Ocham contra Sco.

Responsio ad hoc argumentum, & ad confirmationem, licèt ex supradictis patere possit, dico tamen, quòd ista inconuenientia non sequuntur, & concedo absolutè, quòd tot sunt naturæ communes, quot sunt indiuidua, quia vt præscindunt à singularitate dicunt vnitatem minorem vnitate numerali. Et dico, quòd quælibet nata est prædicari de omnibus singularibus naturæ humanæ, & quòd quælibet vt prior singularitate est indifferens ad omnem singularitatem. Et cùm infertur, quòd tunc erunt plures species. Dico quòd ad hoc, vt aliquid dicatur species, requiritur vt præcisè conueniat indiuiduis eiusdem naturæ; cùm ergo quælibet natura, vt est prior singularitate sit apta conuenire omnibus indiuiduis, potest dici species respectu illorum, nunquam tamen vna species potest conuenire indiuiduis alterius speciei: & sic si decem naturæ humanæ essent realiter contractæ ad decem indiuidua,

Responsio ad quintum.

indiuiduа, vt priores suis singularitatibus, quælibet nata esset conuenire, & prædicari de indiuiduis cùm sit indifferens ad illa; & sic quælibet nata est fundare intentionem specificam respectu illorum indiuiduorum, non tamen ex hoc sequeretur, quòd natura in Francisco, vt prior singularitate, & etiam natura in Ioanne, vt prior singularitate, sint species ad inuicem distinctæ, quamuis possint fundare intentionem specificam, quia tunc natura in Francisco non posset conuenire Ioanni, si specie distingueretur à natura Ioannis, quælibet tamen specie distinguitur à natura equi, asini, & huiusmodi.

19. Ad confirmationem concedo, quòd vnitas minor vnitate numerali est passio naturæ, & concedo, quòd tot sunt tales vnitates quot naturæ in diuersis indiuiduis. Et concedo quòd quælibet natura, vt prior singularitate ex natura rei est communis, ita quòd quælibet nata est esse communis ad omnia indiuidua naturæ humanæ, non tamen ex hoc sequitur, quòd sint distinctæ naturæ specificæ ad inuicem, cùm quibuscunque indiuiduis conueniat vna, & altera similiter conuenit, quod simpliciter repugnat distinctis speciebus. Posset tamen breuiùs dici, quòd natura vt præscindit à singularitate, est tantùm vna vnitate minori vnitate singularitatis. Et propter aliam & aliam singularitatem fit alia & alia natura singularis. Ista tamen responsio non ita soluit difficultates incidentes, sicut prima, quia si essent mille indiuidua actu, essent mille naturæ semper priores suis singularitatibus, & vt sic, ex natura rei essent communes, & ideò prima responsio est melior.

Difficultas. Hîc tamen potest incidere vna bona difficultas, quia tunc videtur sequi, quòd de eodem indiuiduo possent prædicari in *quid* mille naturæ, quod videtur impossibile. Assumptum probatur. Et pono casum, quòd actu sint mille naturæ etiam indiuiduatæ, & sit Franciscus indiuiduum; illæ naturæ ex supradictis, vt intelliguuntur priùs natura hæcceitatibus, sunt communes; ergo omnes natæ sunt prædicari de omnibus indiuiduis naturæ humanæ in *quid*, ac per consequens omnes natæ sunt simul prædicari de Francisco, cùm non sit maior ratio de vna, quàm de alia; & si sic, tunc omnes erunt de quiditate Francisci, quia quod prædicatur in *quid* de aliquo, est de quiditate illius, de quo prædicatur; & sic Franciscus esset realiter, & quiditatiuè, & simul mille naturæ humanæ, quod videtur manifestè falsum. Nec valet dicere, quòd illæ naturæ, vt sic, natæ sunt tantùm prædicari in *quid* de Francisco potentia remota, sed non possunt prædicari in *quid* potentia propinqua, nisi pro quanto comparentur actu ab intellectu ad indiuidua, de quibus prædicantur, & hoc modo plures naturæ non prædicantur in *quid* de vno indiuiduo. Dico quòd hoc non concludit, quia vt intelliguntur priùs natura suis hæcceitatibus, sicut intellectus potest comparare vnam ad omnia indiuidua naturæ humanæ, ita & aliam & aliam, cùm non sit maior ratio de vna, quàm de alia, & sic sequitur, quòd omnes actu erunt in potentia propinqua ad prædicari de omnibus indiuiduis. Et præterea hoc, quòd dico *prædicari de pluribus indiuiduis in quid*, tantùm fundatur in natura communi ex natura rei ad omnia illa indiuidua; cùm ergo sint mille eiusdem rationis cum prima, ita hoc, quod dico *prædicari de pluribus* per actum intellectus potest fundari in mille, sicut & in vna illarum, cùm non appareat maior ratio de vna, quàm de alia.

Respondeo, præmittendo aliqua. Primum, quòd aliud est loqui de hæcceitate actu contrahente naturam, & de hæcceitate actu non contrahente naturam. Primo modo ipsa hæcceitas actu facit vnum indiuiduum actu cum natura contracta, & sic natura, vt contracta, est ita propria illi indiuiduo, quòd est impossibile ipsam posse applicari alteri indiuiduo, & vt sic contracta, & sub illa ratione considerata, non intelligitur prior natura ipsa hæcceitate, quia tunc esset contracta, & non contracta. Secundo modo hæcceitas actu non facit vnum cum natura contrahibili, sed est apta nata facere vnum indiuiduum, quia nata contrahere. 20. *Responsio ad difficultatẽ.*

Secundum præmittendum est, quòd quando dicimus naturam prædicari in *quid* de indiuiduo, non intelligimus ipsum prædicari in *quid* de hæcceitate contrahente, cùm hæcceitas nullo modo pertineat ad quiditatem, vt exposui *in primo dist.* 25. Et si prædicatur de hæcceitate tantùm prædicatur denominatiuè de eo, quod est extra naturam formalem subiecti; prædicatio ergo in *quid* speciei de inferioribus, est naturam specificam in concreto sumptam prædicari in *quid* de indiuiduis constitutis ex natura, & hæcceitate. *Quid sit prædicatio speciei de suis inferioribus.*

Tertium præmittendum est, quòd natura vt actu contracta pro hæcceitate de nullo prædicatur in *quid*, nisi tantùm de seipsa, cùm vt sic contracta, sit tantùm singularis.

Quartum præmittendum est, quòd quando indiuiduum recipit prædicationem in *quid* naturæ in communi, recipit tantùm ratione naturæ contractæ, & sic dicimus, quòd Franciscus & Ioannes conueniunt quiditatiuè in natura humana, quia Franciscus actu habet naturam eiusdem rationis cum natura contracta in Ioanne.

Quintum præmittendum, quòd si per possibile tantùm essent mille indiuidua actu existentia, siue in actualitate reali, tantùm essent mille naturæ actu contractæ in reali actualitate, ita quòd vltra illas nulla esset in reali actualitate, cùm natura habens *esse* reale actuale, realiter sit in indiuiduo, vt suprà patuit, tunc stante isto. Cùm dicimus, quòd omnia ista indiuidua conueniunt quiditatiuè in natura humana in communi, & quod natura humana in communi prædicatur de omnibus istis in *quid* non debemus intelligere vnam naturam humanam in communi, aliam ab illis mille naturis humanis; sed sic debemus intelligere, quòd vnaquæque illarum, vt intelligatur prior hæcceitate contrahente est communis ad omnia illa mille indiuidua, quia vt sic intellecta, est indifferens ad omnes hæcceitates illorum indiuiduorum, vt puta contrahi à qualibet hæcceitate, & nata contrahi ab vna sicut ab alia, & vt sic vnaquæque nata est prædicari in *quid* de omnibus illis indiuiduis; quia vnaquæque cum hæcceitate contrahente nata est constituere vnum per se indiuiduum includens naturam quiditatiuè. Ex hoc ergo, quòd nata est quiditatiuè constituere indiuiduum sub specie humana, dicimus ipsam prædicari in *quid*, tota enim quiditas Francisci est natura contracta in Francisco. Et quia eadem natura intellecta, vt prior hæc- 21.

ceitate Francisci, nata est contrahi ab hæcceitate Ioannis, & sic nata facere vnum per se cum illa hæcceitate,& si actu esset contracta ab illa, actu diceret totum *esse* quiditatiuum Ioannis,& similiter,quia eadem natura, vt intelligitur prior natura hæcceitate Ioannis, nata est contrahi ab hæcceitate Petri id est, ab hæcceitate, non quæ actu est alicuius indiuidui, sed quæ nata esset vltimatè constituere indiuiduum contrahendo naturam, &c. quia talis natura,vt sic contrahibilis nata est per se facere vnum indiuiduum cum illa hæcceitate,& vt actu contracta,actu dicit totum esse quiditatiuum Petri, & pariformiter dico de omnibus aliis indiuiduis. Non oportet ergo imaginari quando dicimus, quòd natura prædicatur in *quid* de Francisco, quòd detur vna alia natura à natura actu contracta in Francisco,quæ prædicetur in *quid* de illo; sed quia eadem natura contracta constituit per se vnum per se indiuiduum,& dicit totum *esse* quiditatiuum illius, ideò vt illa eadem natura consideratur, vt prior hæcceitate Francisci est contrahibilis, & nata dicere totam quiditatem Francisci, ideò prædicatur in *quid* de Francisco, ex hoc solo,quòd est nata dicere totam quiditatem illius, quam actu dicit, vt actu est contracta, & quia eadem, vt prior, &c. est contrahibilis ab aliis hæcceitatibus, & nata dicere totam quiditatem indiuiduorum, ideò prædicatur in *quid* de illis, & totam quiditatem actu dicit,quando actu est contracta, & actu per se constituit vnum indiuiduum vnà cum hæcceitate est actu dicens totum *esse* quiditatiuum illius.

22. *Resolutio ad difficultatē.* Dico ergo, quòd cùm dicimus, Franciscus est homo quiditatiuè,non intelligo naturam humanam distinctam ab illa, quæ est in Francisco; sed intelligo præcisè eandem naturam, quæ ideò prædicatur in *quid* de Francisco,pro quanto nata est constituere illud indiuiduum,dans ei totum *esse* quiditatiuum, & vt contracta in Francisco actu non est apta nata prædicari de alio in *quid* sed vt contrahibilis ab omni alia hæcceitate, & nata est facere per se aliud indiuiduum cum alia & alia hæcceitate, dicitur prædicari in *quid* de illis,& cùm actu est in vno, non potest actu esse in alio. Ex his patet quid dicendum est ad dubium,cùm dicitur, quòd tunc mille naturæ possent prædicari in *quid* de Francisco. Dico quòd tantùm illa natura,quæ actu est in Francisco, dicit quiditatem illius, & nulla alia, sed vt contrahibilis, & nata per se facere vnum cum hæcceitate Francisci dicitur prædicari in *quid*:& concedo, quòd quælibet natura, vt contrahibilis nata est per se facere vnum cum hæcceitate Francisci, & sic concedo,quòd quælibet, vt sic nata est per se facere indiuiduum Francisci,& quælibet,vt sic, prædicatur in *quid* de Francisco,sed vt contracta est in Francisco,& dicit totam quiditatem illius, tunc de illo constituto nulla alia natura prædicatur in *quid*,cùm prædicari in *quid* nihil aliud sit, nisi naturam natam facere cum hæcceitate contrahente illud indiuiduum, de quo prædicatur: non ergo de eodem indiuiduo constituto ex natura & hæcceitate,alia & alia natura prædicatur, imò,vt sic,nulla natura prædicatur de illo,nisi vt considerata in *esse* contrahibili, & vt nata facere vnum per se cum hæcceitate.Et sic patet responsio ad difficultatem;quam benè pondera,quia ad multa valet.

Quid sit prædicari in quid.

23. Quintò arguitur sic:Humanitas in Socrate,& humanitas in Platone realiter distinguuntur;ergo vtraque illarum est realiter vna numero, & per consequens neutra est communis. Si dicatur, quòd istæ naturæ non sunt distinctæ,nisi per istas differentias additas, sicut nec aliqua earum est vna numero, nisi per differentiam additam, & ideò neutra est de se singularis,sed est de se communis. Contrà,omnis res ipsa, vel per aliquid sibi intrinsecum distinguitur essentialiter ab omni alia re,à qua essentialiter distinguitur, sed humanitas, quæ est in Socrate essentialiter distinguitur ab humanitate, quæ est in Platone; ergo seipsa, vel per aliquid intrinsecum sibi ab eo distinguitur: non ergo per aliquid extrinsecum additum illi. *Argumētum quintum contra Scotum.*

Respondeo & concedo,quòd istæ duæ naturæ realiter distinguuntur, etiam vt intelliguntur priores natura suis hæcceitatibus, & non distinguuntur præcisè per illas hæcceitates, sed cùm infertur,aut distinguuntur seipsis,aut per aliquod intrinsecum. Dico, quòd fortè potest dari vtrunque,quòd primò distinguuntur seipsis,saltem sic, quòd non sunt natæ conuenire in *quid* in aliqua specie specialissima, quia sola indiuidua conueniunt in *quid* in illa: nec tamen sequitur, quòd differant specie, vt suprà ostensum est; sed benè quælibet nata est fundare intentionem speciei; non aliam & aliam intentionem,vt comparantur ad indiuidua talis naturæ;sed vt comparantur ad alias naturas specie distinctas,vt suprà dixi. Dico secundò,quòd possunt dici distingui seipsis sic intelligendo, quòd quicquid pertinet ad rationem quiditatiuam vnius, pertinet etiam ad rationem quiditatiuam alterius;sic intelligendo,quòd sicut vna dicit præcisè quiditatem constitutam ex animali rationali,substantia,ente, &c. ita & alia dicitur constitui ex animali, &c. non ponendo nec animal, nec aliquod superius commune eis, sed sic intelligendo, quòd sicut natura humana in Socrate est realiter distincta à natura humana in Platone,ita animal in Socrate, & rationale,& substantia,& ens realiter distinguitur ab animali, & rationali, & substantia, & ente, & Platone, & hoc modo præcisè seipsis distinguntur, ita quòd nihil vnius est idē alicui alterius,quod benè nota. Nec ex hoc valet dicere,quòd ita homo,& asinus distinguuntur seipsis, quia animal in homine,& animal in asino differunt, &c. Dico,quòd homo, & asinus conueniunt in animalitate in communi, sic intelligendo,quòd animal,vt contrahibile per rationale natum est per se facere vnum cum rationali, & vt actu contractum constituitur actu vnum in *esse* specifico,& similiter animal,vt prius differentiis natum est contrahi per irrationale, sic,quòd natum est facere vnum cum illo: & ex hoc dicimus, quòd homo, & asinus non seipsis distinguuntur,quia conueniūt quiditatiuè in animali,& per differentias distinguūtur. Sed non est sic de duabus naturis eiusdem rationis, vt sunt priores suis singularitatibus, quia non dicimus, quòd sint natæ conuenire in *quid* in aliquo communi,& differre per aliquid, sed in nullo quiditatiuè conueniunt. Si tamen ista positio non placet, quia fortè esset difficile assignare rationem quare non cōueniat in aliquo cōmuni quiditatiuè posset dari aliud membrum, quod non præcisè distinguuntur seipsis,sed aliquo quiditatiuè conueniunt,& aliquo differunt. Si dicatur,quòd tūc essent duæ species, quia præter rationem indiuidualem haberent quo conuenirent quiditatiuè, *No. hanc responsionem contra Ochā.*

& quo

& quo differrent. Dico, quòd si illud quo differunt, esset aliqua differentia diuisiua generis, & constitutiua speciei, non possit euadi, quin essent duæ species specialissimæ; sed diceretur, quòd illa, quibus differunt, sunt aliquæ aliæ differentiæ ignotæ nobis, de quibus ens non prædicatur in *quid*, & tales non possunt dici differentiæ specificæ, vt patet à Doctore *in 1. dist. 3. q. 3.*

24. *Arguit sexto Ocham contra Scotum.* Sextò arguit Ocham sic: Quicquid à parte rei distinguitur ab alio, quod non est de intellectu suo formali, potest intuitiuè videri sine illo alio, secundùm Scotum, qui etiam ponit, quòd essentia diuina potest intuitiuè videri sine personis; ergo humanitas, quæ est in Socrate, potest intuitiuè videri sine aliqua differentia contrahente, & per consequens cum istæ humanitates distinguũtur loco, & subiecto, potest talis intellectus distinguere vnam ab alia sine omni differentia contrahente, quod non esset possibile, si præcisè distinguerentur per suas differentias contrahentes, ergo seipsis distinguuntur numeraliter.

Respondeo, quòd non posset cognosci intuitiuè, quia cognitio intuitiua terminatur ad per se existens in propria existentia, vt patet à Doctore *in 1. dist. 1. q. 2. & 8. q. pen. & alibi sæpè.* Modò est impossibile talem natura habere *esse* existentiæ, nisi in indiuiduis, cùm vt sic, sit simpliciter idem realiter cum sua singularitate. Si tamen diceretur, quòd existentia naturæ, vt naturæ, est prior natura existentia hæcceitatis, vt suprà dictum est; ergo potest intuitiuè videre naturam, non videndo hæcceitatem. Dico primò, quòd nullus intellectus creatus posset intuitiuè videre naturam, vt sic, quia existentia illius est simpliciter eadem realiter cum existentia hæcceitatis, ideò intellectus creatus non posset moueri ab vno sine altero, secus est de obiecto voluntario, cuiusmodi est essentia diuina, quæ potest seipsam ostendere, non ostendendo personas. Dico secundò, quòd cognitio intuitiua non terminatur propriè ad rem existentem absolutè, nisi talis res actu sit singularis, quia talis notitia intuitiua non videtur posse esse alicuius communis in se.

25. Dico tertiò, quòd oporteret eum probare, quòd ab aliquo intellectu, saltem diuino non possit intuitiuè videri in aliquo priori, non videndo singularitatem, & quòd etiam intellectus separatus hoc non possit videre. Licèt enim intellectus noster pro statu isto non possit distinguere vnam humanitatem ab alia, vt distinctam ab hæcceitate, quia pro statu isto nihil distinctè cognoscit sub propria ratione, vt patet à Doctore *in primo*; intellectus tamen separatus, qui ex natura sua omne ens creatum potest distinctissimè cognoscere, posset etiam in aliquo priori natura intuitiuè videre naturam humanam in Socrate, non videndo hæcceitatem illam præcipuè cùm ipsa natura, vt sic, non tantùm esset ratio formalis mouendi partialiter intellectum separatum ad cognitionem sui intuitiuam, sed etiam vt sic, esset præcisa ratio formalis terminandi talem notitiam intuitiuam, & per consequens posset ipsam videre, non videndo hæcceitatem. Multa alia dicit circa hanc materiam de natura communi, quæ omnia ex his, quæ suprà dixi, facillimè solui possunt, & quia videntur quasi incidere cum aliquibus rationibus priùs positis, ideò relinquo illas soluendas curioso legenti.

Et cùm nititur probare, quòd etiam hæcceitas dicat entitatem quiditatiuam ex hoc, quòd est de essentia alicuius per se in genere. Dico, quòd aliquid esse per se de essentia alicuius, potest dupliciter intelligi. Vno modo, quòd constituat aliquid, siue totaliter, siue partialiter in *esse* essentiali, & quiditatiuo. Alio modo quòd sit tantùm determinatiuum, & contractiuum alicuius dicentis quiditatem, & essentiam. Primo modo concedo, quòd est de essentia constituti, sed negatur quòd aliqua hæcceitas sic constituat aliquid in genere. Secundo modo dico, quòd nihil tale pertinet ad quiditatem, siue essentiam constituti, & sic hæcceitas præcisè isto secundo modo constituit indiuiduum in specie.

Licèt multi alij, vt Gregorius de Arimino Ioan. Anglicus Baccho. & breuiter omnes Nominales, variis rationibus instent contra hanc Doctoris positionem, & singularem, tamen quia ex his, quæ dixi facillimè solui possunt, ne legentibus tædio sim, omitto.

Ocham *dis. 2 primi. q. 7.* quærit destruere positionem Doctoris, quæ vult vniuersale esse reale; 26. *An vniuersale sit reale.*
& adducit aliqua argumenta contra, & quia coincidunt cum argumentis factis ab ipso, *dis. 2. q. 6.* ideò omitto illa; quia tamen respondet ad plures rationes, quæ sunt pro opinione Doctoris, ideò primò adduco illas rationes & secũdò responsionem Ocham ad illas, & tertiò ostendam illas responsiones minimè euacuare rationes pro opinione Scoti.

Circa primum arguitur multipliciter pro positione Scoti. primò sic: Illud quod realiter diuiditur in veras res, est vera res: sed forma generis, & similiter forma speciei diuiduntur in veras res, tanquam in partes subiectiuas, & eodem modo vniuersale omne diuiditur in partes suas subiectiuas; ergo omne tale est vera res extra animam.

Secundò sic: Omne quod est de essentia alicuius rei, & includitur essentialiter in intellectu quiditatiuo alicuius rei extra animam, est vera res extra animam; sed omne genus, omnis species, & vniuersaliter, omne vniuersale prædicamentale in *quid* de vera re extra animam, est de essentia inferioris, & includitur in intellectu quiditatiuo cuilibet per se inferioris; ergo.

Confirmatur, quia omnis res extra animã potest verè, & perfectè, & distinctè intelligi sine illo, quod non est aliquo modo vera res, nec intrinseca sibi: sed nullum indiuiduum potest verè intelligi, nec distinctè, non intellecto per se superiori, sicut Socrates non potest intelligi, non intellecto animali, vel homine, vel quocunque superiori; ergo quodcunque superius Socratis est de essentia Socratis, & per consequens vera res extra animam, quia nullum ens rationis est de essentia rei existentis extra animam.

Tertiò sic: In rerum natura est aliquid per identitatem communicabile pluribus; sed tale non est nisi vniuersale; ergo vniuersale est aliquid realiter existens in rerum natura.

Quartò, quia omnia, quæ sunt in linea prædicamentali sunt veræ res, & non tantũ entia rationis; sed in linea prædicamentali ponuntur tã genera, quàm species; ergo sunt veræ res extra animam. Maior patet, tum, quia genus prædicatur in 27.
quid, & vniuocè de omnibus per se contentis sub illo; sed nihil prædicatur vniuocè de ente reali, & de ente rationis; ergo omnia, quæ sũt per se in genere prædicamẽtali, vel sunt entia realia, vel entia rationis. Et certũ est quòd nõ omnia sunt entia rationis; ergo omnia sunt entia realia. Tũ, quia vel con

contentum sub aliquo immediatè diuidentium aliquid commune per se, continetur sub aliquo contento sub aliquo diuidentium, sicut si substantia diuidatur per substantiam corpoream, & incorpoream, & nihil contentum per se sub substantia corporea, continetur per se sub aliquo contento per se substantia incorporea, sed ex prima diuisione diuiditur ens extra animam, & in ens rationis: & ens reale extra animam diuiditur in 10. Prædicamenta; ergo cùm genera, & species contineantur sub substantia, quæ est vnum Prædicamentum, non poterunt contineri sub ente rationis, & per consequens non sunt entia rationis, sed entia realia. Tum, quia si genera, & species essent entia rationis; ergo cùm entia rationis varientur ad variationem intellectuum, sequitur quòd tot sunt intellectus, quot erunt generalissima substantiæ.

Præterea, aliqua distinctio est inter suppositum, & naturam, alioquin ita esset hæc vera, *homo est humanitas*, sicut hæc, *homo est homo*, sed suppositum est à parte rei, & similiter natura, quia aliter nulla esset distinctio verè; ergo vniuersale est aliquo modo à parte rei.

Cap. de specie. Præterea, per auctoritatem: Boëtius enim dicit, quòd species est totum *esse* indiuiduorum; ergo species est eadem res cum indiuiduis; ergo est à parte rei.

Præterea auctor. 6. Principiorum quærit. Vtrùm vniuersalia fiunt à natura, vel ab arte? Respondet quòd fiunt à natura; sed natura operatur occultè in vniuersalibus, nam producendo singularia producit vniuersalia, omnis communitas (vt dicit) à singularitate procedit. Ex hoc arguit sic; illud quod fit à natura habet *esse* extra animam, sed vniuersale fit, &c.

Primo post. contex. 21. Item 4. Topic. interempto genere interimitur species, & indiuiduum: sed nunquam ad interemptionem entis in anima, sequitur interemptio entis extra animam: ergo genus est extra animam.

Item, Philosophus *primo Poster.* Demonstrationes sunt de perpetuis, & incorruptibilibus. & Linconiensis dicit ibidem, quòd manifestum est, quòd demonstratio sit de vniuersalibus repertis in singularibus; ergo vniuersalia sunt verè extra animam.

28\. *Gul. Occham ad rationes Scoti respondet.* Ad primum alterius opinionis. Dico quòd illud, quòd diuiditur in veras res, sicut verè compositum in suas partes essentiales inclusas in illo, est vera res, illo modo corpus diuiditur in suas partes essentiales, & totum in suas partes integrales, & fit talis diuisio realiter extra animam. Sed quando aliquid diuiditur in veras res tanquam signum in sua signata, nō oportet non plusquam quod illud, quod diuiditur in substantiam sit substantia, quomodo aliqua vox diuiditur in substantias, tanquam signum in sua signata; isto secundo modo diuiditur species, & similiter genus, quia in nullo variatur species, vel genus, vel quodcunque vniuersale propter talem diuisionem; nec illa in quibus diuiditur plus sunt partes realiter, quàm plura significata sunt partes vocis significantis.

Ad secundum dico, quòd vniuersaliter nunquam superius est de essentia inferioris, nec includitur essentialiter in inferiori, nec in intellectu eius quiditatiuo; prædicatur tamen essentialiter de inferiori, quia declarat essentiam inferioris; vel declarat ipsummet inferius, vel rem importatam per inferius, & hoc est prædicari in *quid*, vel per se primo modo, & essentialiter. Vnde sicut, secundùm aliquos, ens dicit vnum conceptum, qui non est de essentia Dei, vt pars sua essentialis, quia tunc aliquid reale esset vniuocum Deo, & creaturæ, quod negant, & tamen prædicatur in quid, & per se primo modo de Deo, & creatura, ita dico in proposito, quòd nihil à parte rei est vniuocum, quibuscunque indiuiduis, & tamen est aliquid prædicabile in *quid* de indiuiduis. Similiter sicut ipsi dicunt, quòd vniuersale, quod est vnum obiectum numero, prædicabile de quolibet supposito prædicatione dicente *hoc est hoc*, non est in re, quia nihil in rę est sic prædicabile, & tamen ipsa prædicatio vocatur essentialis, & in *quid*, & per se. Ita dico, quòd vniuersaliter prædicatio superioris de inferiore, non est prædicatio alicuius, quod quocunque modo sit in re extra animam, & per consequens illud, quod prædicatur non est pars rei, nec est de essentia rei, & tamen prædicatur in *quid* de rebus, & causa est, quia non supponit pro se, sed pro rebus ipsis de quibus prædicatur. *Ens dicit vnum conceptum.*

Et si dicatur, quòd tunc esset idem dicere *Socrates est homo, & Socrates est Socrates* Respondeo, quòd non sequitur, quia quamuis homo in prima supponat pro Socrate, nec possit verificari, nisi pro Socrate; aliud tamen est illud, quod prædicatur, & ideò quamuis aliquid idem sit pro quo fit prædicatio, in vtraque tamen aliud est, quod prædicatur, ideò non est eadem propositio. Similiter quamuis in ista, *Socrates est homo*, ly *homo* supponat pro Socrate, non tamen præcisè pro Socrate, quia potentialiter secundùm modum loquendi Logicorum, supponit pro quolibet homine, quia infertur ex quolibet, & terminus semper in talibus supponit pro eisdem, quia pro omnibus, de quibus verificatur, non tamen verificatur ista, *Socrates est Socrates*, nisi pro Socrate, & ideò non est idem dicere, *Socrates est homo*, & *Socrates est Socrates*. *Instantia.*

Ad confirmationem dico, & concedo quòd res potest intelligi, non tantùm confusè, sed etiam perfectè, & distinctè, nullo superiori intellecto. & quando dicitur quòd Socrates non potest intelligi, nisi intellecto animali; dico, quòd ista potest distingui, siue de veritate sermonis, siue non, non curo; quia ly *animal* potest supponere simpliciter, & tunc est falsa, quia tunc denotatur quòd Socrates non potest intelligi, nisi intellecto hoc communi animali; & hoc est simpliciter falsum. Vel potest supponere pro re, & personaliter, & sic cōcedo; isto enim modo Socrates nō potest currere, nisi animali currente, quia necessariò sequitur, Socrates currit, igitur animal currit: nō tamen oportet quòd illud cōmune curratisto modo, homo non potest intelligi ente nō intellecto, & tamen homo potest intelligi isto communi ente non intellecto, secundùm eos maximè, si illud commune non sit aliquid reale, sicut ipsi dicunt. 29.

Ad tertium dico, quòd nihil est communicabile rebus per identitatem, nisi sola essentia diuina tribus suppositis, quibus est eadem realiter; & ideò non debet propriè concedi, quòd natura communicatur supposito, nisi fortè dicatur, quòd natura humana communicatur Verbo, & tūc non communicatur sibi per idētitatem, sed debet magis propriè dici, quòd naturaliter est suppositum, sicut pòst ostendetur. Vnde sicut ipsi habent dicere,

dicere, quòd ens, quod est commune Deo, & creaturæ, non est communicabile cuilibet per identitatem, quia tunc aliquid reale esset vniuocum Deo,& creaturæ,sicut secundùm eos aliquid reale est vniuocum Socrati & Platoni, sic dico vniuersaliter, quòd nullum vniuocum est communicabile vniuocatis per identitatem.

Ad quartum dico,quòd non omnia, quæ sunt in linea prædicamentali per se ordinata secundùm superius, & inferius, sunt verè res extra animam, sed aliqua talia entia sunt tantùm in anima.

30. *Non omnia quæ sunt in linea prædicamentali sunt res.*

Ad primam probationem, concedo quòd genus prædicatur in *quid* vniuocè,& per se primò, non de ente reali, siue de pronomine demonstrante ens reale, sed de ente rationis; non tantùm pro ente rationis, sed pro re, quia illud ens rationis non habebit suppositionem simplicem, sed personalem; & ideò genus prædicatur de specie,non pro specie, sed pro re; & ideò debet sic exerceri iste actus signatus, *homo est animal*, ita quòd vterque terminus stet pro re, & personaliter.ita habent alij dicere, quòd de sapientia in communi prædicatur per se primo modo ens; & similiter de ente reali;& tamen sapientia in communi non est aliquid reale extra animam, quia tunc esset aliquid reale vniuocum Deo,& creaturæ;ergo ens, quod est vniuocum præcisè entibus realibus, vniuocè prædicatur de ente reali, & de ente rationis:sed tunc illud ens rationis non supponit pro se,sed pro re. Vnde quando dicitur sic, *omnis sapientia est ens reale*, hoc est prædicando in quid,& ad hoc non requiritur, nisi quòd hæc sapientia,quæ Deus est,sit ens reale:& non requiritur,quòd illud commune vniuocum sit ens reale:ita dico,quod ad veritatem istius, *omnis homo est animal*, sufficit quòd iste homo sit animal, & quòd illle homo sit animal, & sic de aliis rebus singularibus.Et non requiritur, quòd illud commune vniuocum istis hominibus sit animal,& sic de omnibus istis *omne animal est substantia, omne corpus est substantia,omnis color est qualitas, omnis intentio est qualitas*,& huiusmodi.

31. Ad secundam probationem per idem, quòd procedit de diuidentibus, de quorum vtroque supponente pro re, verificatur diuisum;sed quando illud diuisum non stat pro se, sed pro aliquo alio,non oportet.Vnde si genera,& species essent substantiæ, nullo modo possent esse entia rationis;sed in rei veritate non sunt substantiæ. Dico ergo, quòd aliquid esse, vel contineri sub aliquo genere, potest intelligi dupliciter,vel quia est illud,de quo pro seipso,vel de pronomine demonstrante ipsum genus verificatur;& isto modo tantùm singularia continentur in genere, quia sola singularia sunt substantiæ, & sola singularia sunt qualitates:& nec species nec genera continentur, isto modo sub genere Substantiæ. Alio modo est aliquid in genere, quia est illud de quo non pro se,sed pro re,verè ipsum genus prædicatur;& isto modo genera, & species sunt in genere. De contentis primo modo est propositio accepta vera, non de secundo modo contentis:

Aliquid contineri sub aliquo contingit duobus modis.

Ad tertiam probationem patebit in sequenti quæstione.

32. Ad quintum dico,quòd inter naturam,& suppositum aliquando est distinctio realis,sicut inter suppositum aliquando est distinctio realis, sicut inter suppositum Verbi, & naturam assumptam. Aliquando autem penitus nulla est distinctio ex parte rei,tamen isti conceptus *suppositum*, & *natura* distinguuntur, & ideò de aliquo potest verificari, quòd sit natura, non tamen suppositum, quod tamen priùs fuit suppositum.Sed hoc nunquam est possibile,nisi per corruptionem,vel per realem assumptionem. Et quando dicitur, quòd tunc esset vera,*homo est humanitas*.Dico,quòd nisi aliquis modus syncategorematicus importatus, secundùm vsum loquentium in hoc nomine *humanitas* impediat, quòd hæc est concedenda de virtute sermonis. Hæc tamen est contingens, *homo est humanitas*,etiam sine corruptione humanitatis.

Ad sextum dico,quòd non est intentio Boëtij, quòd species sit totum *esse* indiuiduorum: sed quòd significat totum *esse* indiuiduorum, sicut quodam modo signum,quod non est signatum,& hoc est vniuersaliter verum de specie specialissima, non autem vniuersaliter verum de Genere. Qualiter autem hoc sit intelligendum, *distin*.8. patebit. *Optima expositio.*

Ad septimum dico, quòd natura occultè operatur in vniuersalibus, non quòd producat ipsa vniuersalia extra animam tanquam aliqua realia; sed quia producendo cognitionem suam in anima quasi occultè, saltem immediatè, vel mediatè producit illo modo, quo nata sunt produci; & ideò omnis communitas isto modo est naturalis,& à singularitate procedit;nec oportet illud, quod isto modo sit natura,esse extra animam,sed potest esse in anima.

Ad octauum dico, quòd interempto genere, &c. Hoc est sic intelligendum, quòd à quocunque verè negatur genus, ab eodem verè negatur species, & indiuiduum, puta si lapis non est animal, nec est homo, nec asinus, non tamen oportet, quòd si per possibile, vel impossibile, Genus non esset, quòd Indiuiduum non esset.

Ad nonum dico, quòd Philosophus intelligit, quòd demonstratio est de perpetuis, & incorruptibilibus,hoc est de propositionibus necessariis.

Ad Linconiosem, qui vult seruare eum, potest dicere,quòd intelligit, quòd demonstratio est de vniuersalibus repertis in singularibus, quia ipsa vniuersalia sunt in singularibus per prædicationem, quia verè sunt prædicabilia de singularibus. *Quomodo vniuersalia sint in singularib.*

Cùm dicit respondendo ad primum argumentum,quòd diuisio realis in plura realiter distincta, est vera de composito reali, sed non est vera de natura generica, vel specifica. Hoc patet esse falsum ex supradictis exponendo rationes Doctoris de natura communi. Et respondendo ad rationes Ocham:& quod dicit hîc,quòd diuisio generis in species, est diuisio signi in significata, hoc patet esse falsum, quia si non daretur conceptus communis ex parte rei, nulla esset prædicatio vniuoca,vt aliàs probaui. 33. *Responsiones Ocham datæ rationibus Scoti, ostenduntur insufficere.*

Ad illa,quæ dicit respondeo ad secundam rationem. Dico, quòd non possunt sustineri; quod enim primò dicit,quòd superius non est de essen- inferioris, nec includitur in inferiori, nec in intellectu eius quiditatiuo, prædicatur tamen essentialiter de inferiori.Quæro enim cùm dico, *homo est animal quiditatiuè*, quid prædicatur de ipso homine?aut prædicatur significatum *animalis*, & tunc habetur intentum, quia anima, quod est commune omnibus speciebus animalis, prædicatur in *quid* de homine: aut accipitur *animal* pro actu

actu intelligendi, quo intelligitur, & talis actus, cùm sit merè qualitas, non prædicatur in *quid* de homine; aut accipitur anima, vt est superius ad hominem pro quodam idolo fabricato ab intellectu, vt ipse videtur tenere in præsenti distinctione, & tunc sequitur, quòd erit tantùm quoddam fictitium; vel saltem erit tantùm superius, non ex natura rei, sed ad libitum.

34. *Quid sit prædicari in quid.* Et præterea cùm dicit animal prædicari in quid de homine, & non esse de quiditate hominis. Quæro quid sit prædicari in *quid*? non videtur posse assignari ratio aliqua, nisi quia hoc, quod est prædicari in *quid*, est quædam secunda intentio applicabilis alicui, quod est natum esse de quiditate alterius. Et præterea cùm dico, animal prædicatur in *quid* de homine, aut animal dicit aliquid aliud ab homine; aut præcisè ipsum hominem. Si primò, non videtur posse assignari, nisi entitas animalis, quæ licèt sit pars hominis, tamen prædicatur per modum totius, vt patet à Doctore in suis Vniuersalibus. *Animal quamuis sit pars hominis, prædicatur tamen de homine per modum totius.* Si secundò, tunc prædicari in *quid* erit tantùm eiusdem de seipso. Et similiter quod dicit, quòd superius ex hoc dicitur prædicari in *quid*, quia declarat essentiam inferioris, vel declarat ipsummet inferius, vel rem importatam per inferius. Quæro cùm animal quod est superius ad hominem declarat essentiam hominis, aut præcisè notificat ipsum hominem confusè, aut distinctè: non primò, quia superius non pertinet ad talem notitiam inferioris. Si secundò, habetur intentum, quia declarare aliquid distinctè, est ipsum manifestare secundùm se, & secundùm omnes partes essentiales, & sic sequitur, quòd animal declarare distinctè hominem, est cognoscere animal esse de quiditate hominis. *Quæ sit definitio.* Definitio enim est cognitio distincta secundùm omnes partes definiti, vt notat Doctor *in 1. dist. 36.* cognoscere ergo hominem distinctè est ipsum cognoscere secundùm omnes partes suas essentiales. Et tunc quæro de definitione hominis, cui primò competat: an singulari præcisè? an homini in communi? Non primò, tum, quia communiter assignatur definitio hominis, *animal rationale*, ita quòd in tali definitione nullo modo includitur hæcceitas; non esset ergo definitio completa hominis si pæcisè intelligeretur verificari de singulari, nisi in tali definitione poneretur ratio indiuidui formalis, scilicet ipsa hæcceitas, quæ secundùm ipsum *in primo, dist. 2. q. 6.* hæcceitas pertinet ad quiditatem. Nec valet instantia quam adducit, scilicet quòd ens dicit vnum conceptum, qui non est de essentia Dei, vt pars sua essentialis, quia tunc aliquid reale esset vniuocum Deo, & creaturæ, quod ipsi negant.

35. Dico, quòd hæc instantia non est multùm ad propositum suum, quia conceptus entis ex natura rei nullo modo natus est esse prior ipso Deo, vt exposui *in primo, distin. 2. quæst. 1.* Dicitur tamen prædicari in *quid*, quia accipitur præcisè à quiditate, sed non est sic de natura generica, vel specifica, quia illa, vt suprà probauimus, ex natura rei nata est esse prior. Dico secundò, quòd Deus ex sua ratione formali est singularis, ita quòd ex natura rei de necessitate est in vltima actualitate, *Quomodo Deus singularis.* & vt sic, non potest dari quiditas prior ex natura rei singularitate, & per consequens nihil de ipso potest prædicari in *quid*, vt prius eo, vt exposui in primo, vbi suprà, sed non sic est in creaturis, quia non omnia, quæ pertinent ad essentiam alicuius, sunt in vltima actualitate; & sic multa potentialia præcedunt pertinentia ad quiditatem. Nec similiter valet illa instantia, quam adducit, dicens, quòd vniuersale, quod est vnum obiectum numero prædicamentale de quolibet supposito prædicatione dicente, *hoc est hoc*, non est in re secundùm opinionem Scoti, & tamen dicitur prædicari in *quid* essentialiter, & per se secundũ Scotum. Dico, quòd ideò illud tale dicitur prædicari in *quid* de pluribus, ex hoc solo, quòd applicatur naturæ communi ex natura rei, quæ est nata esse de quiditate inferiorum, vt suprà exposui; & si non daretur talis natura, tunc prædicari in *quid* de inferiori, vel esset tantùm fictitium, vel tantùm diceretur prædicari in *quid* ex sola institutione voluntaria, imò ex parte rei esset simpliciter idem dicere, Socrates est homo quiditatiuè, & Socrates est Socrates.

Nec valeret dicere, vt ipse dicit, quòd cùm dico, Socrates est homo, quòd ly *homo* non supponit præcisè pro Socrate, quia potentialiter secundùm modum loquendi Logicorum supponit pro quolibet homine, quia infertur ex quolibet, & terminus semper in talibus supponit pro eisdem, quia pro omnibus, de quibus verificatur ista, non tamen verificatur ista *Socrates est homo*, nisi pro Socrate; & non est idem dicere Socrates est homo, & Socrates est Socrates. Dico, quòd ista responsio videtur voluntaria, & multa videntur sequi inconuenientia. Primò, quia cùm dico Socrates est homo, quæro pro quo supponit, aut præcisè pro Socrate, & tunc idem est dicere Socrates est homo, & Socrates est Socrates; aut supponit pro alio à Socrate, assignetur ille alius, sit Franciscus. Et tunc quæro vt priùs; aut supponit præcisè pro Francisco; aut simul pro Francisco, & pro Socrate. Si secundò, tunc verificatur iste terminus *homo* simul pro Socrate, & Francisco, & sic de aliis; & sic non poterit præcisè verificari pro Socrate, quod est inconueniens. Et licèt posset respondere, quòd non idem est terminum supponere, & verificari, quia ly *homo* potest supponere pro omni homine, & tamen non verificatur de omni homine, quicquid sit, de hoc parum curo, quia dum res constat, non est vis facienda de nomine. Quæro enim cùm dico, Socrates est homo, quid verificatur de Socrate in re? aut præcisè res, quæ est Socrates? aut aliqua alia res, quæ non est præcisè Socrates. Si primò, patet idem esse, Socratem esse hominem, & Socratem esse Socratem. Si secundò, habetur intentum, quòd homo dicat aliquid ex parte rei, quod non est præcisè Socrates, & est de quiditate eius: & si dicatur, quòd ly *homo* dicit præcisè alium terminum à Socrate, qui instituitur ad prædicandum de Socrate, & aliis hominibus; & tunc oportet quærere causam, quare magis iste terminus *homo* prædicatur in *quid* de Socrate, quàm iste terminus *asinus*. Si non assignetur aliqua causa ex parte rei, vt suprà dixi talis institutio erit merè voluntaria. 36.

Et quod dicit ad illam confirmationem, quòd res potest distinctè intelligi nullo superiore intellecto, patet ex supradictis ad hanc responsionem nullo modo euacuare rationem.

Ad aliam responsionem de communicabili per identitatem, cùm dicit, quòd sola essentia diuina est communicabilis per identitatem, hoc est præcisè verum quòd ipsa sola, vt singularissima communicatur tribus per identitatem, & sic nulla *Ex se sola essentia diuina est communicabilis.*

nulla creatura hoc modo potest communicari. Dico etiam, quòd nulla creatura ex parte rei realiter potest actu pluribus communicari, non enim natura humana, vt dicit entitatem realem actualem, potest eadem esse actu in pluribus suppositis, vt patet ex supradictis, quia dũ contrahitur per singularitatem aliquam, sic fit propria illi indiuiduo, quod est impossibile ipsam esse actu in alio indiuiduo. Dicitur tamen communicari per identitatem pluribus indiuiduis, ex hoc solo, quòd est indifferens ad illa, & ex se ita potest esse in vno: sicut in alio, nec ex se est magis determinata ad vnum, quàm ad aliud; sed dum est in vno realiter, identificat sibi hæcceitatem contrahentem, & potest prædicari de omnibus per identitatem, dicendo, *hoc est hoc*, puta Franciscus est homo, Ioannes est homo, & sic de aliis, quia quantùm est ex parte sua natum est per se facere cum vna hæcceitate vnum per se indiuiduum, respectu cuius dicit totum *esse* quiditatiuum; & similiter ex parte sua cum alia hæcceitate, vt intelligitur prior omni hæcceitate, nata esset facere cum alia hæcceitate, aliud per se indiuiduum, cuius totum *esse* quiditatiuum diceret, vt suprà prolixè exposui. Et sic patet quomodo in creaturis intelligitur aliquid communicari per identitatem.

Quomodo aliquid in creaturis dicatur communicari per identitatem.

Ad illa, quæ dicit respondendo ad quartum, quòd non omnia, quæ sunt in linea prædicamentali per se ordinata secundùm superius, & inferius, sunt veræ res extra animam. Sed hoc patet esse contra Aristotelem, qui ponit prædicamenta esse entia realia, vt patet *quinto Metaphysicor.* vbi diuidit ens in decem Prædicamenta. Ad illa alia, quæ dicit de prædicari vniuocè, & quiditatiuè, non oportet aliter improbare, cùm ex omnibus, quæ suprà dixi appareat eorum manifesta improbatio. Ad illas expositiones datas auctoritate Philosophi, expresè patet non esse ad mentem Philosophi; nec credo esse necessarium pro nunc aliter adducere originalia Philosophi, sufficiunt enim illa, quæ adduxi suprà.

QVÆSTIO II.

Vtrùm substantia materialis per aliquid positiuum intrinsecum sit de se indiuidua?

D D. citati *quæst. præced.* & Henr. *quodl.* 5. *quæst.* 8. & 15.

1. QVòd non, quia *vnum* non dicit, nisi priuationem diuisionis in se, & priuationem identitatis ad aliud: igitur cùm sinlaritas, vel indiuiduatio non dicat nisi duplicem negationem; non oportet eius causam positiuam quærere, sed sufficit negatio. Prima propositio probatur, quia si *vnum* diceret rationem positiuam, non diceret nisi eandem, quam dicit ens: tunc enim esset nugatio dicendo, *ens vnum*: nec aliam rationem dicit, quia tunc in quocunque ente esset entitas addita entitati, quod est inconueniens.

Contrà, prima substantia per se generatur 7. *Metaph.* & per se operatur: *primo Metaph.* & ex hoc distinguitur à secunda, cui neutrum conuenit per se primò: ergo ista conueniunt primæ substantiæ per illud, quod addit supra secundam substantiam: non autem conueniunt ista alicui formaliter per negationem: ergo prima substantia non addit tantùm negationem supra secundam. *T.c.34. & 35. in proœm.*

Hìc dicitur, quòd non indiuiduatur per aliquod positiuum, quia illud esset materia, vel forma, vel aliquid consequens materiam vel formam: & hoc vel est absolutum, vel respectiuum, non per materiam vt pòst ostendetur: nec per formam, quia quæram de forma, per quid indiuiduatur: quia nec ex se ipsa, sicut nec natura, de qua dictum est suprà. Quæram ergo per quid, & vlteriùs de illo alio, & sic in infinitum: nec potest dari aliquid consequens absolutum, quia quæram de illo eodem modo; nec per respectiuum, quia respectus præsupponit fundamentum, & sic non indiuiduat ipsum: ergo negatio est ratio. Vnde ponit Henricus duplicem negationem esse: vide in quodlibeto 5. quæst. 8. *Opin. Hẽ. quodl. 5. quæst. 8. & 15.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

Hic dicitur, quòd non indiuiduatur per aliquod positiuum. Hîc Doctor in præsenti quæstione primò recitat opinionem Henrici *quodl. 5. quæst. 8. & 15.* Secundò improbat illam opinionem pluribus rationibus. Et tertiò affirmatiuè respondet ad quæsitum principale.

Quantum ad primum. Dicit Henricus, quòd substantia materialis est indiuidua, non per aliquod positiuum, sed per duplicem negationem, quia vnum numero est indiuisum à se, & diuisũ à quolibet alio, esse enim indiuisũ à se numeraliter, dicit negationem sui in plura numero, & esse diuisum ab alio dicit negationẽ idẽtitatis cũ alio; ista ergo duplex negatio constituit substantiã materialem in esse indiuiduali, & hanc suã positionem probat vnica ratione, quæ postea soluetur.

SCHOLIVM.

Posita sententia Henrici asserentis naturam indiuiduari per negationem, explicat optimè sensum quæst. & probat efficacissime, naturam non fieri indiuiduam per negationem: probationes sunt satis claræ.

Declaratio tituli quæstionis.

Contra ista, [a] primò expono intellectum quæstionum motarum de ista materia: non enim quæro, quo natura est singularis, vel indiuidua: si ista significent intentionem secundam: quia tunc intentione secunda formaliter esset natura singularis, & effectiuè ab intellectu causante illam intentionem secundam conferentem, scilicet hanc naturam, sicut sibiicibile ad prædicabile. Nec etiam quæritur de vnitate numerali reali, qua formaliter natura est sic vna: nam vnitate numerali reali est res formaliter vna, siue illa vnitas conuertatur cum ente, siue sit de genere Quantitatis, siue dicat priuationem, siue positionem. Sed quia in entibus est aliquid indiuisibile in partes subiectiuas, hoc est, cui formaliter repugnat diuidi in plura, quorum quodlibet sit ipsum: quæritur non quo formaliter illud sibi repugnat, quia sic repugnantia formaliter sibi repugnat, sed quo vt fundamento proximo, & intrinseco ista repugnantia insit isti. 1.

Est ergo intellectus [b] quæstionis de hac materia, quid sit in hoc lapide, per quod, sicut per fundamentum proximum, simpliciter repugnat sibi diuidi in plura, quorum quodlibet sit ipsum, qualis diuisio est propria toti vniuersali in suas partes subiectiuas.

Nihil repugnat alicui per solam priuationẽ.

Hoc modo intelligendo, probo quòd non sit aliquod indiuiduum formaliter per negationem vel priuationem, sicut videtur ista positio ponere. Primò, quia nihil simpliciter repugnat alicui enti per solam priuationem in eo, sed per aliquid positiuum in eo: igitur diuidi in partes subiectiuas non repugnat huic lapidi in eo, quod est quoddam ens, per aliquas negationes. Probatio antecedentis, quia quantũcunque negatio tollat potentiã proximam ad agere, & pati, vt per hoc idẽ ens, in quo est negatio, careat potentia proxima ad ad aliquid: non tamen ponit formalem repugnantiam illius entis ad aliquid; quia per possibile, vel impossibile, circumscriptis illis negationibus, cùm non sint, staret tale ens cum opposito illarum negationum: & ita cum illo, cui dicitur repugnare per se, quod est impossibile. Exemplum huius, si substantia intelligatur non quanta, non est diuisibilis, hoc est non possibilis diuidi potentia propinqua: non tamen repugnat sibi diuidi, quia tunc repugnaret sibi recipere quantitatem, per quam formaliter posset diuidi. Stante igitur natura substantiæ corporeæ, non repugnat sibi, quòd sit diuisibilis.

Similiter si non habere visum, tollat potentiam proximam ad videndum, non tamen facit repugnantiam simpliciter ad videre, quia potest stare eadem natura positiua, in qua fuit hæc negatio, & potest sibi inesse oppositum illius negationis, sine repugnantia ex parte naturæ. Ita potest argui in proposito, cùm iste ponat naturã ex se non esse vnam & indiuiduam, nunquam tamen per aliquam negationem positam in natura, repugnabit sibi formaliter diuidi: & ita nunquam erit aliquod ens positiuum in rebus, quod erit completè indiuiduum.

Nulla imperfectio repugnat alicui nisi propter perfectionem.

Et si aliquo modo [c] instetur primæ propositioni huius rationis, saltem assumo istam propositionem: Nulla imperfectio repugnat alicui, nisi propter aliquid positiuum in eo: ita quòd nulla imperfectio repugnat alicui, nisi propter aliquam perfectionem, quæ est aliquid positiuum, & entitas positiua: sed diuidi est quædam imperfectio, & ideò non potest competere naturæ diuinæ: ergo, &c.

Item,

Item, negatione [d] non constituitur aliquid formaliter in entitate perfectiori, quàm sit illa entitas præsupposita negationi: alioquin negatio esset formaliter entitas positiua: sed prima substantia per Philosophum in Prædicamentis, est maximè substantia, & etiam magis substantia quàm secunda: ergo non formaliter constituitur in entitate primæ substantiæ per negationem in quantùm distinguitur à secunda. *c. de substantia.*

Item, de singulari [e] per se primò prædicatur illud, cuius est singulare: sed de aliquo ente accepto sub negatione. non prædicatur per se aliqua entitas ratione totius subiecti, quia totum non est per se vnum: si ratione partis tunc non est prædicatio superioris de inferiori, sed eiusdem de se.

4. Præterea, [f] licet ista positio videatur esse falsa in se, propter argumenta iam facta, si intelligat indiuiduum constitui in entitate, & vnitate singularitatis per negationem: tamen videtur omnino superflua, & non respondere ad quæstionem, quia ipsa posita adhuc remanet eadem quæstio. Nam de duplici negatione, quam ponit, quæro quare negatio ista conuenit illi: si istam duplicem negationem dicit esse per se sicut per causam; dat causam suiipsius: si non dat causam huius, non respondetur ad quæstionem, quæritur enim illud, per quod repugnat oppositum istarum negationum: & per consequens per quid insunt istæ negationes. Similiter quæro vnde negatio sit hæc, cùm sit eiusdem rationis in isto, & in illo. nam sicut in Socrate est duplex negatio opposita illi, quæ est in Platone: ita in Platone est negatio duplicis rationis: vnde ergo Socrates est singularis hac singularitate propria, & determinata. & non singularitate Platonis? Non potest dici nisi dicatur vnde negatio sit hæc negatio: & hoc non potest esse nisi per aliquid positiuum.

Concedo igitur conclusionem istarum rationum, quòd necesse est per aliquod positiuum intrinsecum huic lapidi, tanquam per rationem propriam repugnare sibi diuidi in partes subiectiuas: & illud positiuum erit quod dicitur esse per se causa indiuiduationis: & per indiuiduationem intelligo istam indiuisibilitatem, siue repugnantiam ad diuisibilitatem.

Ad argumentum ad oppositum, licèt assumptum sit falsum, de quo fortè aliàs: tamen si verum esset quod vnum significaret formaliter illam duplicem negationem: non sequitur, quod non habeat aliquam causam positiuam, per quam insit ei illa duplex negatio, nam & vnitas specifica pari ratione significaret duplicem negationem: & tamen nullus negat entitatem positiuam esse rationem vnitatis specificæ, à qua entitate positiua sumitur ratio differentiæ specificæ. & istud est bonum argumentum pro solutione quæstionis & pro opinione, quia cùm in qualibet vnitate minore vnitate numerali, sit dare entitatem positiuam, quæ sit ratio per se illius vnitatis, & illius repugnantiæ ad multitudinem oppositam: maximè vel æqualiter erit hoc dare in vnitate perfectissima, quæ est vnitas numeralis. *Super 4. c. 5. Meta.*

COMMENTARIVS.

1. a *Contrà ista,* Hîc Doctor primò exponit intellectũ quæstionis, & secundò improbat opinionem Henrici. De primo dicit quòd quæstio non quærit, quo substantia materialis est singularis, *si ista significent intentionem secundam,* & tunc intentione secunda formaliter esset natura singularis, & effectiuè ab intellectu causante illam, conferente hanc naturam ad naturam, sicut subiicibile ad prædicabile; non intelligitur ergo quæstio, nec quærit an aliqua secunda intentio, quæ dicatur singularitas constituat naturam in *esse* singulari, quia certum est, quòd talis singularitas potest ab intellectu causari conferendo, &c. Sequitur, *nec etiam quæritur de vnitate numerali reali, qua formaliter natura est sic vna,* & quòd non loquitur de illa vnitate numerali, quia secundùm aliquos exponentes Doctorẽ substantia materialis dicit indiuisionem in partes subiectiuas, vel fortè melius, non loquitur de vnitate numerali reali, qua natura ponitur de numero entium. Sequitur: *Sed quia in entibus est aliquid indiuisibile in partes subiectiuas, hoc est, cui formaliter repugnat diuidi in plura, quorum quodlibet sit ipsum*; hoc patet, nam Socrati formaliter repugnat diuidi in plura, quorum quodlibet sit ipsum quiditatiuè, naturæ verò humanæ, vt præscindit à singularitate non repugnat; ipsa enim potest diuidi in plura indiuidua, quorum quodlibet quiditatiuè sit ipsum diuisum, sic intelligendo, quòd ipsa natura, quantùm est ex se, est indifferens ad omne indiuiduum, & ex se ita potest esse in vno, sicut in alio, licèt vt facta propria vni, actu non possit esse in alio, sicut prolixè expositum est in quæstione immediatè præcedenti. Sequitur, *quæritur non quo formaliter illud repugnat, quia sic repugnantia formaliter repugnat, sed quo, vt fundamento proximo, & intrinseco ista repugnantia insit isti,* supple Socrati: & est simile, sicut si dicatur, Socrates est similis Platoni similitudine formaliter, & albedine fundamentaliter, quæ est immediatè ratio fundandi similitudinem; sic repugnat Socrati diuidi in plura indiuidua repugnantia formaliter, & fundamentaliter repugnat sibi per aliquid intrinsecum, quod est immediatum fundamentum talis repugnantiæ. *Quomodo natura sit indifferens ad omnem indiuiduum.*

b *Est*

2. b *Est ergo intellectus quaestionis*,&c. Et sic intelligendo titulum quaestionis Doctor arguit probando contra Henricum quòd nulla negatio potest poni fundamentum proximum talis repugnantiae, siuè non potest poni ratio fundamentalis, propter quam repugnat naturae diuidi in plures partes subiectiuas. Et primò arguit sic, *nihil simpliciter repugnat alicui enti*, &c. Vult dicere Doctor quòd licet caecitas tollat potentiam proximam videndi, quae visio est quaedam actio immanens,& similiter negatio quantitatis in aliqua substantia materiali tollat potentiam proximam ad pati, supple ad diuidi in partes quantitatiuas eiusdem rationis,quia illa diuisio in partes quantitatiuas eiusdem rationis, tantùm fit per quantitatem: Et similiter negatio alicuius qualitatis in aliquo subiecto tollat affirmationem eiusdem: patet,quia homo non potest esse simul sub negatione albedinis,& sub albedine; non tamen dicimus,quòd tali subiecto repugnet absolutè albedo, licèt sibi repugnet stanti sub tali negatione. Sic visio absolutè non repugnat potentiae visiuae, quia si absolutè repugnaret,nunquam visio posset inesse tali potentiae; sed repugnat sibi ex suppositione, vt est, supple sub dispositionibus repugnantibus ad visionem, non tamen absolutè; quia dispositiones illae repugnantes visioni, & facientes pro caecitate, possent corrumpi, & introduci possent dispositiones facientes pro diuisione. Doctor ergo in proposito tantùm loquitur de repugnantia absoluta ad diuidi in partes subiectiuas, & de fundamento talis repugnantiae, propter quòd absolutè, insit talis repugnantia,& sic intendit probare, quòd nulla negatio potest esse ratio formalis huius repugnantiae absolutè. Cùm ergo absolutè repugnat huic lapidi diuidi in plures partes subiectiuas, talis repugnantia inerit sibi propter aliquod positiuum intrinsecum lapidi, cui simpliciter repugnet sic posse diuidi.

Quae sit visio.

c *Et si aliquo modo instetur primae propositioni rationis*, prima propositio est ista,non simpliciter repugnat alicui enti aliquid per solam negationem, vel priuationem in eo, sed per aliquid positiuum in eo. Tunc assumo istam propositionem; Nulla imperfectio repugnat alicui, nisi propter aliquid positiuum in eo, ita quòd nulla imperfectio repugnat alicui, nisi propter aliquam perfectionem, quae est aliquid positiuum, & entitas positiua: sed diuidi est quaedam imperfectio, & ideò non potest competere naturae diuinae.

3. In istis tamen responsionibus occurrunt aliquae difficultates ex dictis Doctoris. Nam cùm primò dicit, quòd nihil repugnat absolutè alicui per aliquam negationem,videtur sibi contradicere, quia vult, quòd supposito creato repugnet simpliciter dependere ad aliud suppositum, & tamen talis repugnantia inest ex sola negatione. Nam ipse dicit *in tertio dist.prima,quaest.prima*, quòd suppositum praecisè dicit negationem duplicis dependẽtiae,scilicet actualis, & aptitudinalis,per quã negatione repugnat sibi esse in alio. Patet etiam, quia posse communicari alicui, vt *quo*, & vt *quod* absolutè repugnat cuicunque supposito, nec tamen per aliquod positiuum in supposito, sed tantùm per negationem, dicit enim ipse *in primo dist. 2.quaest.prima, part. secunda*, quòd suppositum dicit praecisè negationem duplicis communicabilitatis, vt *quo*, & vt *quod*, hoc idem videtur tenere *in quolib. quaest. 9. & 19.* Et ideò diceretur, quòd ratio prima Doctoris nihil concludit contra Henricum quia sicut ipse dicit, supposito repugnat communicari, vt *quo*, & vt *quod* non per aliquod positiuum in supposito, sed per solam negationem; ita diceret Henricus quòd huic lapidi repugnaret diuidi in partes subiectiuas propter illam duplicem negationem,de qua suprà.

Diuidi est quaedam imperfectio.

Dubia circa Scoti rationes.

Suppositum dicit negationem.

Secundò principaliter dubitatur in hoc, quod dicit, quòd nulla imperfectio repugnat alicui, nisi ratione alicuius positiui.Nam supposito creato,vt suppositum est,repugnat dependentia actualis,& aptitudinalis ad aliud suppositum, quae dependentia est formaliter imperfectio, vt aliàs exposui, & tamen talis imperfectio non repugnat supposito, propter aliquod positiuum in eo, sed tantùm propter negationem duplicis dependentiae. Similiter communicari supposito alterius naturae in ratione suppositi, dicit formaliter imperfectionem; patet, quia quod sic communicatur dicit actualem dependentiam ad illud suppositum, & vltrà in tali supposito sustentatur, quae omnia patent à Doctore *in tertio, dist.prima,quaest.prima,* & tamen talis imperfectio simpliciter repugnat in supposito, non ratione alicuius positiui, sed ratione negationis duplicis communicabilitatis, & vt *quo*, & vt *quod*.

Dependentia est formaliter imperfectio.

Tertiò dubitatur in hoc, quod dicit, quòd nunquam imperfectio aliqua repugnat alicui simpliciter, nisi ratione alicuius perfectionis existentis in eo, nam relationibus diuinis personas constituentibus, simpliciter, & absolutè repugnat omnis imperfectio, & tamen ipsae formaliter nullam dicunt perfectionem, cùm sint entia non quanta, idest, nullam perfectionem, nec imperfectionem dicentia, vt dicit Doctor *in quodlib. quaest.* 3. loquendo, etiam de relationibus communibus in diuinis puta de similitudine, aequalitate, & identitate eis simpliciter repugnat omnis imperfectio, & tamen formaliter nullam dicunt perfectionem: patet, quia tunc in vna persona esset aliqua perfectio, quae non esset in alia, & è contra, nam aequalitas, quâ Pater est aequalis Filio est alia ab aequalitate, quâ Filius est aequalis Patri; hoc idem dico de similitudine, & identitate, vt patet à Doctore *in primo, distin.* 31. non ergo repugnat eis simpliciter imperfectio ratione alicuius perfectionis formaliter inexistentis. Similiter si teneatur, quòd personae diuinae constituantur in esse personali per aliquod absolutum, tali absoluto simpliciter repugnat omnis imperfectio, & tamen nullam perfectionem dicit formaliter; patet, quia tunc esset aliqua perfectio in vna persona, quae non erit in alia: videtur ergo, quòd ista propositio absolutè sumpta sit falsa, scilicet quòd imperfectio non repugnat alicui simpliciter, nisi ratione alicuius perfectionis existentis in eo.

Relationes dicunt perfectionem negatiuè, idest, excludũt omnem imperfectionem.

Praetereà, sicut aliqua negatio pertinet ad dignitatem, ita non videtur inconueniens imperfectionem aliquam posse simpliciter repugnare alicui ratione alicuius negationis pertinentis ad dignitatem, nam ingenitum simpliciter conuenit patri ratione alicuius negationis, & de hoc vide Doctorem *in primo, distin. 28. quaest. 2.* Ex his ergo difficultatibus adductis

ductis non videtur, quòd prima, & secunda ratio Doctoris concludat propositum contra opinionem Henrici.

4. *Responsio ad difficultates.*

Respondeo ad has difficultates, & pro clariori intelligentia primæ difficultatis soluendæ præmitto aliqua. Primò, quòd aliquid repugnare alicui, potest dupliciter intelligi. Primò quòd simpliciter repugnet diuidi in plura, quorum quodlibet sit ipsum diuisum per identitatem, siue quòd repugnet communicari, vt *quod.* Secundò quòd licèt repugnet sibi sic diuidi in plura quorum quodlibet &c. vltrà tamen repugnat ei posse quouis modo communicari alteri tam in ratione formæ informantis, quàm in ratione suppositi. Primo modo talis repugnantia simpliciter inest per aliquid positiuum, & hoc patet in omnibus, quæ non possunt sic diuidi: dicimus enim, quòd animali repugnat simpliciter diuidi in plura genera; & patet, quod talis repugnantia inest animali per aliquid positiuum, puta per sensibilitatem; patet, quia substantia corporea, & viuens est diuisibilis in plura genera, animali verò repugnat propter hanc differentiam, quæ est sensibile: similiter patet, quia speciei specialissimæ simpliciter repugnat diuidi in plures species per aliquid positiuum, repugnat enim homini non inquantum animal, diuidi in plura specie, sed inquantùm rationalis, quod est differentia positiua; ergo similiter simpliciter repugnat singulari diuidi in plura singularia, quorum quodlibet sit ipsum, per aliquid positiuum, videlicet per differentiam indiuidualem. Secundo modo aliquid potest repugnare alteri præcisè per aliquam negationem, & non per positiuum, sed si vltrà quæratur, quare talis negatio inest, oportet assignare aliquod positiuum, propter quod negatio possit inesse; & sic supposito creato repugnat communicari alicui tam in ratione formæ informantis, quàm in ratione suppositi; siue etiam quàm in ratione partis: & sic dicimus, quòd suppositum actu, loquendo de supposito creato formaliter, dicit negationē duplicis dependentiæ ad aliud suppositum scilicet actualis, & aptitudinalis, siue negationem duplicis communicabilitatis, vt *quo*, & vt *quod*, sed talis duplex negatio non inest, nisi per aliquod positiuum, puta, quia est singulare talis naturæ. Nā cuilibet singulari prædicamenti Substātię conuenit hæc duplex negatio præcisè per differentiam indiuidualem, sicut etiam singularibus alterius prædicamenti à substantia conuenit ista negatio qua dicitur incommunicabile, vt *quod* præcisè per differentiam positiuam indiuidualem, non autem conuenit sibi alia negatio qua dicatur incōmunicabile, vt *quo*, quia tantùm illa conuenit singulari, quod natum est per se stare, cuiusmodi est solum singulare prędicamenti Substantiæ, de quibus prolixè exposui *in tertio, dist.* 1 *q.* 1.

Animali repugnat diuidi in plura genera.

5. *Supposito repugnat communicari.*

Secundò pręmitto q̄ aliud est aliquā affirmationem repugnare alicui, & aliud est negationē illius affirmationis cōuenire alicui. Primo modo aliquid repugnat alicui per solā negationē; patet quia supposito, vt huiusmodi repugnat communicari &c. quia vt suppositū est formaliter, dicit negationem duplicis communicabilitatis. Secundo modo, non videtur possibile, quòd negatio propter quā affirmatio opposita præcisè repugnat possit inesse, nisi per aliquid positiuum, vt patet discurrendo in omnibus his præsuppositis. Dico ergo, quòd ratio Doctoris simpliciter concludit de singulari naturæ; & simpliciter concludit de negatione, propter quam repugnat affirmatio; quia talis negatio, puta ad diuidi in plura numero, merè conuenit singulari propter aliquod positiuum, & per consequens affirmatio opposita, licèt primò repugnet negationi oppositæ, tamen ex consequenti repugnat singulari, propter aliquod positiuum existens in eo, licèt non sit simile de supposito; quia hæc affirmatio, quâ dicimus suppositum posse communicari vt quo formaliter repugnat negationi oppositæ, qua dicimus non posse sic communicari, & licèt talis negatio non insit alicui, propter aliquod positiuum, tamen affirmatio opposita non repugnat propter aliquod positiuum; patet, quia omne positiuum in singulari est saltem communicabile vt *quo*, vt probat Doctor *in* 3. *dist.* 1. *quæst.* 1. Ratio ergo Doctoris prima si fiat de singulari, benè concludit, quòd negatio ad diuidi in plura numero inest propter aliquod positiuū, & affirmatio opposita, quæ est ad diuidi in plura numero, etsi formaliter repugnat negationi oppositæ, non propter aliquod positiuum, ex consequēti tamen repugnat singulari propter aliquod positiuum, cui conuenit negatio opposita, & sic patet solutio primæ difficultatis, quàm benè nota.

Ad secundā dubitationē respondeo, præmittēdo aliqua, Primum, quòd cōmunicari alicui in ratione suppositi, vel personæ nullā dicit imperfectionem, quia & essentia diuina tribus suppositis cōmunicatur. Secundum, communicari alicui in ratione formæ informantis, siue in ratione actus perficientis, licèt vt perficit non dicat imperfectionē, ex cōsequenti tamē includit imperfectionē quia inhærentiam, & dependentiam ad perfectibile. Tertium, esse ens, cui ex sua ratione formali conuenit, posse existere per se, non tantùm non dicit inperfectionem, sed formaliter dicit perfectionem: hoc enim perfectissimè conuenit essentiæ diuinæ, sicut arguit Augustinus. Si res ad se subsistunt, quantò magis Deus? sed esse simpliciter incommunicabile, nullam perfectionem dicit: patet, quia personæ in diuinis sunt simpliciter incommunicabiles. 6.

Responsio ad secūdum dubium.

Essentia quomodo communicatur tribus suppositis.

Quomodo persona diuina sint incommunicabiles.

Nota.

Quartum naturam natam per se existere communicari supposito alterius naturæ nulla apparet imperfectio in ipsa natura. Tum, quia communicatur supposito diuino, & hoc est magis perfectionis denominatione extrinseca. Tum, quia actu nō cōmunicari dicit pręcisè negationē ipsius ad suppositū alterius naturæ, quæ negatio nullam imperfectionē dicit in tali natura, nec perfectionē: ergo actu cōmunicari nullā imperfectionē dicit, quia vt actu communicatur tātùm remouetur illa negatio actualis. Et licèt fortè aptitudo ad communicari supposito alterius naturæ, loquendo de supposito creato dicat imperfectionem, aptitudo verò ad communicari supposito diuino nullam dicit imperfectionem, cùm sit in perfecta potentia obedientiali ad Deum, ideò dicit aptitudinem ad suppositum diuinum, nullam autem ad suppositum creatum, vt patet à Doctore *in tertio* distinctione prima, quæst. 1. *& in quodlibet. quæst.* 19.

Quintum est, naturam diuidi in plures naturas est simpliciter imperfectionis; patet per oppositum, quia eandem naturam numero posse 7.

Natura communis dicit imperfectionem.

posse pluribus suppositis communicari, est perfectionis formaliter infinitæ, vt declarat Doctor *in primo dist.* 28. ergo naturam esse diuisam in alio, & alio supposito, est simpliciter imperfectionis, & sic dicimus naturam communem ex natura rei includere formaliter imperfectionem ex hoc, quod est in plura singularia realiter diuisibilis, eo scilicet modo, quo exposui *in quæst. immediatè præcedenti*, & talis imperfectio repugnat simpliciter alicui ratione alicuius perfectionis, siue ratione alicuius positiui existentis in eo: & patet discurrendo in omnibus imperfectionibus, quæ non conueniunt alicui, nisi propter positiuum in eo, & de hoc vide Doctorem *in primo, distin.* 3. *quæst.* 1. improbando opinionem Thomæ, patet etiam, quia negatio affirmationis dicentis imperfectionem non inest alicui, nisi propter aliquod positiuum existens in eo, vt suprà dixi. Cùm ergo negatio diuisionis naturæ conueniat singulari, conueniet præcisè ratione alicuius positiui existentis in eo, & per consequens affirmatio opposita, quæ dicit huiusmodi imperfectionem, repugnabit singulari ratione alicuius positiui. Non est ergo simile de singulari, & de supposito.

Responsio ad tertium dubium.

8. Ad tertium, cùm dicitur, quòd non videtur, quòd imperfectio repugnet alicui propter aliquã perfectionem:

Dico primò, quòd est aliqua imperfectio, cuius oppositũ dicit perfectionem, & sic cui repugnat talis imperfectio, sequitur quòd ei oppositũ cõueniat, & per consequens talis imperfectio non repugnat, nisi propter perfectionem existentẽ in eo, cui repugnat: cùm ergo naturã diuidi in plura realiter dicat formaliter imperfectionem, sequitur quòd naturam non posse in plura realiter diuidi, dicat perfectionem. Si ergo sic diuidi repugnat singulari, sequitur quòd repugnabit sibi propter perfectionem existentem in eo.

Quomodo proprietas hypostatica dicit imperfectionem.

Dico secundò, quòd est aliqua imperfectio, cuius oppositum nullã includit perfectionẽ formaliter. Nam proprietas hypostatica in creatis, tenẽdo quòd dicit entitatem positiuam, dicit imperfectionem, quia limitata, proprietas tamen hypostatica in diuinis, quæ est simpliciter illimitata, nullam perfectionem dicit quia tunc esset aliqua perfectio in vna persona, quæ non esset in alia, & sic limitatio proprietatis simpliciter repugnat proprietati hypostaticæ in diuinis simpliciter illimitatæ, & tamen sibi non repugnat ratione alicuius perfectionis formaliter existentis in ea.

Dico tertiò, quòd omnis imperfectio repugnat proprietati personali in diuinis, non ratione alicuius perfectionis formaliter in ea; sed ratione perfectionis simpliciter, cui per realem identitatẽ identificatur, & sic repugnat sibi ratione essentiæ diuinæ, cui nulla imperfectio identificari potest. Ex his ergo patet solutio ad omnes difficultates.

d *Item negatione non constituitur aliquid formaliter.* 12. Hic Doctor tertiò arguit, probãdo quòd differentia indiuidualis non dicit præcisè negationem, & ratio clara est, quia quod cõstituitur in maiori perfectione, quàm priùs fuerit tale constituens, non dicit solam negationem; patet, quia negatio vt negatio nullã perfectionem dicit, sed prima substantia, cùm sit maxima substantia, per Philosophum in Prædicamentis, & magis substãtia quàm secunda, est perfectior substantia, quàm secunda: ergo constituens aliquid in *esse* primæ substantiæ non erit aliqua negatio: sed differentia indiuidualis vltimatè constituit primam substantiam: ergo talis differentia non dicit præcisè negationem.

Differentia indiuidualis non dicit negationem.

e *Item de singulari per se primo.* Quartò principaliter arguit Doctor supponendo vnum, quod declarauit *in primo, distinct.* 2. *quæst.* 2. quòd nihil potest prædicari per se de illo, quod non est per se vnum: cùm ergo natura per se primo modo prædicetur de singulari, sequitur quòd singularitate erit aliquod ens per se: sed nulla negatio constituit aliquod ens per se, cum eo cui aduenit: ergo si singulare præcisè diceret negationẽ additam naturæ, de tali singulari nihil per se prædicaretur. Nec valet dicere, quòd recipit prædicationem naturæ, per se, non ratione negationis, sed ratione naturæ inclusæ, quia tunc esset tantùm prædicatio eiusdem de seipso.

f *Præterea, licèt ista positio videatur esse falsa.* &c. 13.

Quomodo constituatur indiuiduum.

Nam ista positio ponit duplicem negationem esse rationem, propter quam tali substantiæ repugnat diuidi in plures partes subiectiuas. Si quæritur, quare oppositum istius duplicis negationis, quod est diuidi in plures partes subiectiuas, repugnat tali substantiæ? Si dicis, quòd repugnat propter illam duplicem negationem, assignas causam suiipsius, quia quæro de ista duplici negatione, propter quid conueniat tali substantiæ? si dicis, quòd propter aliquid positiuum, habetur propositum: si propter illam duplicem negationem, tunc sensus est, quòd illa duplex negatio inest, vel sic. Si dicis, quòd sic diuidi repugnat propter duplicem negationem, assignas causam suiipsius, & sensus est, non potest diuidi, quia inest sibi ista duplex negatio; & sic sequitur, non potest diuidi, quia non potest diuidi. Si non dat istam duplicem negationem vt causam huius, quod est *repugnare ad diuidi*, tunc non respondetur ad quæstionem, quia quæritur quid est illud, propter quod absolutè repugnat substantiæ materiali diuidi in partes subiectiuas, sicut si dicerem, quæro à te, propter quid repugnat homini affirmatio asini? si dicatur, quòd repugnat propter negationem, tunc sequitur quòd homo non est asinus, quia non est asinus: quæritur enim hîc quid sit illud, propter quod insit talis negatio, & repugnat talis affirmatio, sic in proposito: quæritur enim quid est illud, propter quod negatio diuisionis in partes subiectiuas insit substantiæ materiali, & per consequens propter quid repugnantia ad huiusmodi diuisionem insit sibi, & sic tandem oportet ponere aliquid positiuum in substantia materiali, propter quod insit huiusmodi negatio substãtiæ materiali, & propter quod affirmatio opposita negationi repugnat.

Q V Æ S T I O III.

Vtrùm ſubſtantia materialis per actualem exiſtentiam ſit indiuidua, vel ratio indiuiduandi aliquid aliud.

Henr. *quodl. 2. q. 8.* Fonſeca 5. *Met. q. 2. ſec. 2.* Soncin. 7. *Met. q. 32.* Goffred. Bonet. *&* Bachon *citati à marginiſtis hic.* Suar. *Met. d. 5. ſe. 5.*

1 TErtiò quæro ſine argumentis, an ſubſtantia materialis per actualem exiſtentiam ſit indiuidua, vel ratio indiuiduandi aliquid aliud? Dicitur, quòd ſic, quia ex 7. Metaph. actus determinat, & diſtinguit: ergo vltima diſtinctio eſt per vltimum actum: vltimus autem actus indiuiduorum eſt ſecundùm *eſſe* exiſtentiæ: quia quodlibet aliud ab ipſo intelligitur in potentia ad ipſum.

Nic. Bon. in 8. Met. ſua ſequitur hanc viā, quære Gotfr. Rog. Bachenis. Text. 49.

COMMENTARIVS.

1. TErtio principaliter quærit Doctor ſine argumentis, an ſubſtantia materialis per actualem exiſtentiam ſit indiuidua, vel ratio indiuiduandi aliquid aliud, id eſt an actualis exiſtentia naturæ humanæ ſit ratio formalis contrahendi naturam ad eſſe indiuiduale.

Opinio Nicolai Boneti. Opinio Nicolai Boneti in octauo Metaph. ſuæ, iſta eſt, quòd ſubſtantia materialis contrahatur ad *eſſe* indiuiduale per actualem exiſtentiam ipſius ſubſtantiæ, quod probat per dictum Philoſophi ſeptimo metaphyſicorum, *tex. com.* 49. vbi habetur, quòd actus determinat, & diſtinguit: nam ſecundùm noſtram tranſlationem ſic habetur ab Ariſtotel. *Nam*, inquit, *actus ſeparat*, & ſecundum tranſlationem Commentatoris: *Actus*, inquit, *diuidit ſubſtantiam*, ex hoc arguit, ſi actus diſtinguit, ergo vltima diſtinctio eſt per vltimum actum, *vltimus autem actus eſt indiuiduorum*, &c.

SCHOLIVM.

Reijcit aſſerentes exiſtentiam eſſe id, quo natura ſit indiuidua: primò, exiſtentia non eſt ex ſe indiuidua: ſecundò, ſupponit diſtinctionem eſſentiæ.

Contra iſtud,[a] primò, quia quod non eſt ex ſe diſtinctum, nec determinatum, non poteſt eſſe primum diſtinguens, vel determinans aliud: ſed eſſe exiſtentiæ eo modo, quo diſtinguitur ab *eſſe* eſſentiæ, non eſt ex ſe diſtinctum, nec determinatum: non enim *eſſe* exiſtentiæ habet proprias differentias, alias à differentiis *eſſe* eſſentiæ, quia tunc oporteret ponere propriam coordinationem exiſtentiarum, aliam à coordinatione eſſentiarum, ſed præciſè determinatur ex determinatione alterius: igitur non determinat aliquid aliud.

Ex hoc poteſt argui aliter, quia illud, quod præſupponit coordinationem, & diſtinctionem alterius, non eſt prima ratio diſtinguendi ipſum, vel determinandi ipſum: ſed exiſtentia, vt determinata, & diſtincta præſupponit ordinem, & diſtinctionem eſſentiarum: igitur, &c. Et ſi dicatur,[b] quod præſupponit diſtinctionem, & determinationem omnem aliam ab illa, quæ eſt ad indiuidua: ſed iſtam, quæ eſt quaſi per indiuiduum, cauſat, igitur, &c.

Diſtinctio exiſtentiæ ſupponit diſtinctionem eſſentiæ.

2. Contrà, in coordinatione[c] prædicamentali ſunt omnia, quæ per ſe pertinent ad illam coordinationem, circumſcripto quocumque, quod nihil eſt illius coordinationis: quia ſecundùm Philoſophum *primo Poſteriorum*, ſtatus eſt in quolibet Prædicamento, & in ſurſum, & in deorſum: igitur ſicut inuenitur ſupremum in genere præciſè conſiderando illud ſub ratione eſſentiæ, & inueniuntur genera intermedia, & ſpecies, & differentiæ: ita inuenitur etiam infimum, id eſt, ſingulare abſque omni exiſtentia actuali: quod patet euidenter, quia hic homo non plus includit formaliter exiſtentiam actualem quàm homo.

Text. com. 33. & inde.

Præterea, eadem quæſtio eſt de exiſtentia, quo & vnde contrahitur vt ſit hæc, quæ eſt, & de natura. Nam[d] ſi natura ſpecifica eadem ſit in pluribus indiuiduis, habet exiſtentiam eiuſdem rationis in eis: ſicut ergo probatur in ſolutione primæ quæſt. quod iſta natura non ſit de ſe hæc: ita poteſt quæri per quid exiſtentia ſit hæc, quia non eſt dare, quod ſit de ſe hæc: & ita non ſufficit dare primam exiſtentiam, qua natura ſit hæc.

Existentia quomodo vltimus actus. Per hoc [e] patet ad argumentum, pro opinione dico, quòd actus distinguit eo modo, quo est actus: sed actus accidentalis distinguit accidentaliter, sicut actus essentialis distinguit essentialiter: ita dico, quòd vltima distinctio in coordinatione prædicamentali est distinctio indiuidualis: & illa est per vltimum actum per se pertinentem ad coordinationem prædicamentalem, sed ad hanc coordinationem prædicamentalem non per se pertinet existentia actualis: actualis autem existentia est vltimus actus: sed posterior tota coordinatione prædicamentali: & ideò concedo, quòd existentia distinguit vltimatè, sed distinctione, quæ est extra totam per se coordinationem prædicamentalem, quæ distinctio est aliquo modo accidentalis, licèt non sit verè accidentalis, tamen sequitur totam distinctionem secundùm *esse* quiditatiuum: eo ergo modo quo est actus, distinguit, & in quo est vltimus actus, vltimatè distinguit. 3.

COMMENTARIVS.

1. a *Contra istud.* Hîc Doctor improbat hanc positionem.

Esse essentia, & existentia sunt idem realiter. Primò, quia quod non est ex se distinctum, &c. Et vult dicere Doctor quòd sicut datur natura in communi, quæ sit hæc per aliquid distinctum à natura, ita datur existentia in communi quæ sit hæc per aliquid positiuum aliud ab illa.

In ista littera sunt aliqua satis notanda. Hîc Doctor in ista litera dicit aliqua satis notanda. Primum, quòd eo modo, quo datur *esse* essentiæ, etiam datur *esse* existentiæ conueniens tali esse essentiæ. Nam si *esse* essentiæ naturæ humanæ sit tantùm in potentia, *esse* existentiæ ipsius erit tantùm in potentia; & si *esse* essentiæ sit in *esse* reali actuali, tunc *esse* existentiæ ipsius erit in esse reali, & actuali, cùm sit gradus intrinsecus eius, vt suprà exposui in quæst. 1. præsentis dist.

Secundum est, quòd eo modo quo *esse* essentiæ est prius, vel communius alio, sic *esse* existẽtiæ eius erit prius, & communius: & ex hoc infertur, quòd si Substantia, quæ ponitur genus generalissimum, ponitur prior ex natura rei omnibus inferioribus in *esse* tantùm possibili, ita *esse* existentiæ eius in tali *esse* possibili, ponitur prior omni *esse* existentiæ nato competere inferioribus. Et similiter si prior in *esse* reali, & actu ab omnibus inferioribus in *esse* reali, & actuali consideratis, quod videtur ponendum, ita *esse* existentiæ reale, & actuale ipsius substantiæ genericæ in tali *esse* erit prius omni existentia reali, & actuali nata competere inferioribus.

2. Tertium, quod sequitur ex ista litera Doctoris est, quòd natura communis non præcisè existit per existentiam singularis, vt aliqui exponunt Doctorem, quia sicut natura est prior singulari, ita eius existentia, benè verum est, quòd nunquam natura communis habet *esse* reale actuale, & existens sine *esse* reali, & actuali, & existentiæ indiuiduorum, tamen cum hoc stat, quòd tale *esse* reale, & existens ipsius naturæ sit prius natura *esse* reali, & existentiæ indiuiduorum.

Quartum est, quòd respectu existentiæ naturæ humanæ non datur alia differentia, nec aliud genus: easdem enim præcisè differentias habet, quas & natura, quia ipsa existentia ponitur præcisè gradus intrinsecus naturæ.

Nota. Si dicatur, quòd ex hoc videtur sequi, quòd ita animal prædicatur in *quid* de existentia hominis, sicut de ipso homine, & similiter rationale videretur ita prædicari essentialiter de existentia hominis, sicut de ipso homine.

Dico, quòd includere eandem differentiam potest intelligi vno modo formaliter, & quiditatiuè: alio modo realiter, & identicè: primo modo, homo, vt præscindit ab omni existẽtia tam actuali, quàm aptitudinali, recipit prædicationẽ essentialem, & omnia, quæ prædicantur essentialiter de homine, præscindunt ab omni existentia tam actuali, quàm aptitudinali, quia prædicata essentialia præcisè accipiuntur penes quiditatem, & quando animal, vt includit esse existentiæ, prædicatur de homine, non prædicatur in *quid*, quia quod non dicit vnum conceptum per se in *quid*, nunquam prædicatur in *quid*; patet à Doctore *in primo, dist. 2. par. 1. q. 2. & similiter in tertio*, vbi quærit Doctor an ista sit per se, *Christus est homo*, modò animal cum sua existentia, siue actuali, siue aptitudinali non dicit vnum conceptum per se quiditatiuum, vt patet. Si secundo modo, dico quòd talis existentia est per realem identitatem eadem naturæ humanæ, sic intelligendo quòd rationale, quod constituit hominem in *esse* specifico habet existentiam, vt gradum intrinsecum, & similiter animal habet existentiam propriam, vt gradum intrinsecum, Et licèt animal, vt priùs natura sua existentia concurrat ad *esse* quiditatiuum hominis, nunquam tamen animal intelligitur *esse* in homine, quin concomitanter intelligatur & eius existentia in homine: & sic patet quomodo existentia hominis non includit alias differentias ab illis, quas includit homo, quod etiam probatur per argumentum à fortiori, quia propria passio non includit aliam differentiam à differentia speciei; quia si sic, tunc oporteret ponere vnam coordinationem passionum, quod est falsum, à fortiori existentia non includit aliam differentiam à differentia speciei cuius est. Patet consequentia, quia existentia, cùm sit gradus intrinsecus rei, cuius est, est valde intimior, quàm quæcumque passio, vt patet à Doctore, *in primo, dist. 3. q. 1. & in quolib. q. 1. & 5.* *Existentia hominis non includit alias differentias.*

Quintum est, quòd tota coordinatio Prædicamentalis præcisè attenditur secundùm entitatem superiorum, & inferiorum, vt priorem natura omni existentia, sic quòd datur tota coordinatio, puta generum, specierum, & indiuiduorum, vt natura prior existentiis datis conuenire generibus, speciebus, & indiuiduis: sicut ergo species, vt species est prior existentia nata sibi competere: ita indiuiduum, vt huiusmodi erit prius existentia nata sibi conuenire: ergo in illo priori oporteret assignare rationem indiuidualem contrahentem naturam ad *esse* indiuiduale: & sic sequitur, quòd per existentiam aliquam nulla natura sit primò indiuidua, sed per aliquod positiuum prius natura omni existentia. 3.

Sed

Dubium occurrens circa hanc litterã. Sed tunc occurrit dubium, quia si in illo priori non includitur existentia, quæritur per quid existentia hominis contrahitur ad *esse* indiuiduale? aut contrahitur per eandem rationem indiuidualem, per quam contrahitur natura; aut per aliam: non primò, quia illa ratio indiuidualis præintelligitur existentia hominis: non secundò, quia eodem modo quæro per quid existentia animalis contrahitur ad *esse* specificum hominis? non per differentiam hominis, quia intelligitur prior tali existentia. Si per aliquid aliud, oportebit assignare illud, & non videtur posse assignari aliud, nisi alia differentia à differentia hominis. Et tunc sequitur, quòd existentia hominis habebit aliam differentiam, à differentia hominis, & sic existentiarum erit alia coordinatio.

4. *Responsio.* Respondeo, quòd non intelligo, vt aliqui volunt exponere Doctorem quòd detur vna differentia indiuidualis respectu naturæ hominis, & alia respectu existentię, quia oporteret dari aliam, & aliam respectu alterius, & alterius passionis ipsius hominis, cum passio sit magis distincta quàm existentia. Dico ergo, quòd natura humana respectu vnius indiuidui præcisè contrahitur ad *esse* indiuiduale per vnam differentiam indiuidualem, & per eandem concomitanter contrahitur quicquid ad hominem pertinet, siue vt *esse* essentiale; siue vt passio; siue vt gradus intrinsecus: nunquam enim natura in quocunque sit, potest separari à suo gradu intrinseco, nec à suis passionibus, ideò eadem differentia, quæ primò, & immediatè contrahit naturam ad *esse* indiuidui, ex consequenti, & concomitanter contrahit omne, quòd per realem identitatem includitur in ipsa natura, contrahit dico ad *esse* indiuiduale, quòd bene nota.

b Et si dicatur, quòd præsupponit distinctionem, id est, si dicatur, quòd *esse* existentiæ benè præsupponit distinctionem essentiarum ad inuicem, puta specificæ naturæ, genericæ, subalternæ, & generalissimæ, non tamen præsupponit distinctionem naturarum singularium, sed ipsum *esse* existentiæ præcisè contrahit naturam ad *esse* indiuidui.

5. c *Contrà*, hîc Doctor improbat hãc responsionem: & ratio stat in hoc: quia *in coordinatione prædicamentali sunt omnia*, &c.

d *Nam si natura specifica eadem sit in pluribus indiuiduis habet etiam existentiam eiusdem rationis in eis*: patet, quia natura in quolibet indiuiduo est eiusdem rationis: ergo & existentia, quæ est modus intrinsecus erit eiusdem rationis in omni indiuiduo; & sic potest quæri per quid existentia sit hæc? quia non est dare, quòd sit de se hæc & ita non sufficit dare primam existentiam, qua natura sit hæc, quia natura vt hæc, præcedit primam existentiam. Ex ista litera aliqui voluerunt exponere Doctorem quòd existentia hominis contrahatur ad *esse* indiuiduale per aliquam hæcceitatem aliam ab hæcceitate contrahente naturam, sed hoc non videtur, vt dixi suprà, quia sufficit hæcceitas contrahens naturam; ad quam naturam contractam concomitanter dicitur contrahi, quicquid est in tali natura. Si tamen intelligunt aliam hæcceitatem respectu existentiæ, & naturæ; tunc soluant rationem factam, quam, vt credo, soluere non possent. Nec enim Doctor dicit, quòd contrahatur per aliam hæcceitatem, sed tantùm dicit, quòd sicut natura, puta hominis non est de se hæc, ita, & existentia, quæ est gradus intrinsecus naturæ non est de se hæc: ergo oportet dare per quid talis existentia fiat hæc. Non per aliam existentiam, cùm illa sit simpliciter eiusdem rationis; contrahens autem ad *esse* indiuiduale non est simpliciter eiusdem rationis cum natura contracta: oportet ergo dare aliquid aliud contrahens naturam ad *esse* indiuiduale, & per illud idem concomitanter contrahitur existentia naturæ humanæ ad *esse* indiuiduale.

e *Per hoc patet ad argumentum pro opinione.* 6. *Scotus soluit rationem Boneti.*
Hîc Doctor soluit rationem factam pro opinione Boneti, & dicit, quòd *actus eo modo distinguit, quo est actus*, &c. *& illa est per vltimum actum per se pertinentem ad coordinationem prædicamentalem*: illa enim sola pertinent ad coordinationem prædicamentalem, quæ per se ponuntur in recta linea prædicamentali, & illa propriè, & per se sunt in prædicamento, & quiditatiuè, quæ recipiunt prædicationem talis Prædicamenti, & similiter omnia per se pertinẽt ad talẽ coordinationem, quæ per se constituunt aliquid quod est in recta linea prædicamentali, & hoc modo differentiæ constituentes species, vel specialissimas, vel subalternas, & similiter hęcceitates, per se pertinent ad talem coordinationem; non quòd recipiant prædicationem per se talis Prædicamenti, quia genus per se non prædicatur de differentiis, sed per se dicuntur pertinere, quia constituunt per se vltimatè aliquid, quod per se est in recta linea prædicamentali, & per se recipit prædicationem talis prædicamenti. Sed in proposito: Actualis existentia non per se pertinet ad coordinationem prædicamẽtalem, cùm per se sit actus posterior tota coordinatione prædicamentali: & ideò dicit Doctor, quòd existentia distinguit vltimatè sed distinctione, quæ est extra totam per se coordinationem prædicamẽtalem, quæ distinctio est aliquo modo accidentalis, licèt non sit verè accidentalis: dicitur enim quasi accidentalis, quia non per se pertinet ad aliquid eiusdem Prædicamenti, sed concomitatur illud, quod per se est in Prædicamento non tamen est propriè accidentalis, cùm sit gradus intrinsecus rei cuius est, sed extra rationem formalem illius: sequitur enim totam distinctionem secundùm *esse* quiditatiuum, scilicet eiusdem coordinationis prædicamentalis: eo ergo modo, quo est actus, distinguit, & in quo est vltimus actus, vltimatè distinguit, &c. *Existentia distinguit vltimatè.*

QVÆSTIO IV.

Vtrùm substantia materialis sit per quantitatem indiuidua, vel singularis?

D. Thom. 1. *p. qu.* 3. *art.* 3. *& q.* 50. *art.* 4. *&* 3. *p. qu.* 77. *art.* 2. Ægid. *quodl.* 1. *qu.* 5. Goff. *quodl* 6. *qu.* 16. Soncinas 7. *Met. qu.* 33. 34. Ferr. 1. *contra Gent. cap.* 21. Caiet. *opusc. de ente & essen.* Suar. *Met. d.* 5. *sec.* 3.

QVOD sic Boëtius de Trinit. *In numero differentiam variabilitas accidentium facit: nã tres homines nec specie, nec genere differũt, sed suis accidentibus. Nam si animo cuncta his accidentia separemus, locus tamen cunctis diuersus est, quem vnum fingere duobus minimè possumus. Duo enim corpora vnum locum non obtinebunt, qui est accidens, & ideò sunt plures numero, quantò accidentia plura sunt.* Inter omnia autem accidentia primum est quantitas, quam videtur specialiter exprimere in loco dicendo, quod eundem locum fingere duobus non possumus, qui competit eis inquantùm quanta. 1.

Arg. 1. lib. 2. cap. 1.

Arg. 2. Præterea, Damascenus in Elementario. cap. 5. non computando proœmium, *Omnis res in qua differt hypostasis ab eiusdem speciei hypostasi, dicitur aduentitia differentia, & caracteristica proprietas, & qualitas hypostatica.* Hoc autem accidens est velut homo differt ab altero homine, quoniam hic quidem longus, hic autem breuis.

Arg. 3. c. 3. Præterea, quinto Metaphys. Auicennæ: *Natura, quæ eget materia ad eius esse, adueniunt accidentia, & dispositiones extrinsecæ, per quas indiuiduatur.*

Ratio ad opp. *Tex. com. 4. Idem 7. tex. cõ. 27.* Contrà, sicut arguitur ad secundam quæstionem prima substantia per se generatur, & per se operatur: & hoc inquantùm distinguitur à secunda, cui ista non conueniunt per se: sed ista non conueniunt enti per accidens: de *generari* patet 6. Metaphy. de *operari* patet, quia vnum per se agens est vnum per se ens, & hoc in vno ordine causæ.

SCHOLIVM.

Sententia Goffredi, quæ videtur D. Thom. & suorum, substantiam materialem indiuiduari per quantitatem, suadetur tribus rationibus.

Goffr. quodl. 6. q. 16. & quodl. 7. q. 5. *Text. com. 28.* Hìc dicitur, quòd substantia materialis est singularis, & indiuidua per quantitatem, & ponitur talis ratio, quia quod primò conuenit alicui, & per se, conuenit cuilibet alteri per rationem eius: sed substantia, & quantitas non faciunt vnum per se, sed tantùm vnum per accidens: & per consequens nulla proprietas conuenit per se vna eis simul, & æquè primò, sed vni per aliud: diuidi autem in partes eiusdem rationis, est proprietas vna, quæ per se conuenit quantitati, ex 5. Metaph. ergo conuenit alij, scilicet substantiæ per rationem eius: talis est diuisio speciei in eius indiuidua, quia ista diuidentia non sunt formaliter ita alterius rationis, sicut sunt species diuidentes genus: & ex hoc vltrà, esse diuisibile in partes eiusdem rationis, conuenit alicui ratione quantitatis, ex 5. Metaph. & idem est principium diuisionis in aliqua natura, & distinctionis diuisorum: igitur per quantitatem distinguuntur indiuidua indiuidualiter ab inuicem: & ex hoc concluditur, quòd per quantitatem conuenit rei diuisio in indiuidua, cui primò conuenit talis distinctio: ergo per quantitatem indiuiduum fit indiuiduum. 2.

Præterea, hic ignis non differt ab illo igne, nisi quia forma differt à forma: nec forma differt à forma, nisi quia recipitur in alia, & alia parte materiæ: nec pars materiæ ab alia parte, nisi quia est sub alia, & alia parte quantitatis: ergo tota distinctio huius ignis ab illo igne reducetur ad quantitatem, sicut ad primum distinctiuum.

Confirmatur ratio, quia generans generat aliud propter distinctionem materiæ, materia ista geniti necessariò præsupponitur quanta, & sub quantitate distincta. Quòd quanta, patet, quia agens naturale non potest agere in non quantum. Patet etiam

etiam quòd quanta alia quantitate, quia non potest esse quanta quantitate generantis: sed ista quantitas præcedit naturaliter *esse* ipsius geniti: igitur & distinctionem ipsius generantis, & geniti: non autem præcederet naturaliter, si non esset naturaliter requisitum, & per se vt distictiuum ipsius. *7. Met. t. c. 18.*

SCHOLIVM.

Reiicit prædictam sententiam, probans primò nullum accidens indiuiduare substantiam, & hoc tribus viis. Prima, quia idem indiuiduum substantiæ manet, non obstante quacunque accidentium mutatione. Secunda, quia substantia secundùm totam coordinationem prædicamentalem, prior est omni accidente. Tertia, quia coordinationes prædicamentales sunt primò diuersæ, & ideò indiuidua substantiæ, cùm fiunt per accidentia. Has tres latè tractat, & clarè.

3. a Contra istam conclusionem arguo quatuor viis. Primò ex identitate rationis numeralis, siue indiuiduationis, vel singularitatis: Secundò ex ordine substantiæ ad accidentia. Tertiò, ex ratione coordinationis prædicamentalis: & istæ tres viæ probabunt communiter, quòd nullum accidens potest esse per se ratio, per quam substantia materialis indiuiduatur. Quarta via erit specialiter contra quantitatem, quantùm ad conclusionem opinionis. Et quintò arguetur specialiter contra illas rationes opinionis.

Quantùm ad primam viam, primò expono, quid intelligo per indiuiduationem, siue vnitatem numeralem, siue per singularitatem, non quidem vnitatem indeterminatam, secundùm quam quodlibet in specie dicitur vnum numero: sed vnitatem signatam vt hanc: ita quòd sicut priùs dictum est, quòd indiuiduum impossibile est diuidi in partes subiectiuas, & quæritur ratio impossibilitatis; ita dicò, quòd indiuiduum est incompossibile, non esse hoc signatum hac singularitate, & quæritur causa non singularitatis in communi, sed huius singularitatis in speciali signatæ, scilicet vt est hæc determinatè. Hoc modo intelligendo singularitatem ex prima via arguitur dupliciter. *Explicat rationem indiuidui.*

Primò sic, substantia [b] actu existens, non mutata aliqua trāsmutatione substantiali, non potest fieri de hac non hæc: quia ista singularitas (sicut modò dictum est) non potest inesse alia, & alia eidem substantiæ manenti eadem, non substantialiter mutatæ: sed substantia actu existens nulla substantiali mutatione facta in ipsa vel mutata, potest sine contradictione esse sub alia, & alia quantitate, & quocunque accidente absoluto: ergo nullo modo tali est formaliter hæc substantia hac singularitate signata. Minor patet, quia non est contradictio quòd Deus substantiam quantam ista quantitate eandem conseruet, & informet eam alia quantitate, nec propter hoc substantia illa actu existens mutabitur mutatione substantiali: quia non erit mutatio nisi à quantitate in quantitatem. Similiter si mutetur à quocunque accidente sine mutatione substantiali, siue hoc sit possibile, siue impossibile, non propter hoc erit formaliter non hæc. *Res nō potest de hac fieri non hac, sine mutatione substātiali.*

4. Si dicas, quòd istud est miraculum, & ideò non concludit contra rationem naturalem. Contrà, miraculum non est respectu contradictoriorum, ad quæ nulla est potentia: sed contradictio est eandem substantiam manentem esse duas substantias, sine mutatione substantiali, & hoc tam successiuè, quàm simul, quod tamen sequitur, si per aliquod accidens esset formaliter hæc substantia: tunc enim accidente succedente accidenti, eadem substantia non mutata, esset successiuè duæ substantiæ. *Ad cōtradictoria nulla potentia.*

Confirmatur etiam illud per simile de vnitate specifica, quia impossibile est vnam substantiam manentem non mutatam specificè, esse simul, vel successiuè hanc speciem, & non hanc speciem: ergo à simili in proposito.

c Secundò sic: duarum productionum completarum in *esse* substantiali, non potest esse eadem substantia primus terminus. Probo, quia tunc vtraque acciperet perfectum *esse* substantiale, ex quo vtraque est completa: & ita idem bis, produceretur completè, & tunc si istæ duæ productiones non essent simul, eadem substantia per se, & actu existens, produceretur, cùm iam actu existit: saltem igitur duarum productionum successiuarum extremum & terminus idem esse non potest: sed generationis panis erat hic panis terminus primus: panis autem ille transubstantiatus est, manente eadem quantitate: creetur igitur alius panis, & afficiatur ista quantitate *Eiusdē effectus non dātur duæ causæ totales. Sco. 1. d. 2. q. 1. n. 19. & d. 3. q. 6 & 4. d. 10. q. 2. latè 3. d. 1. q. 2. ad 2.*

manente; sequitur quòd terminus creationis erit panis, idem cum illo pane, qui erat terminus generationis: quia eadem singularitate numero erit hic panis formaliter hic, qua fuit alius panis hic: & sequitur vltrà. quòd idem panis erit transubstantiatus, & non transubstantiatus; imò sequitur quòd nullus panis sit transubstantiatus: quia nō panis vniuersalis, nec panis hic singularis, quia iste panis manet nō mutata quantitate, qua erat formaliter hic panis ex dato: igitur nihil omnino est transubstantiatum in corpus Christi, quod est hæreticum dicere.

Text. 4. d Ex secunda via arguitur sic; substantia est prior naturaliter omni accidente, secundùm Philosophum *septimo Metaph.* & est intentio sua de substantia secundùm quòd est vnum istorum quæ diuidunt ens: ita quòd exponere ibi *substantiam* pro Deo vel pro prima causa nihil est ad intentionē eius: Ita enim probat substantiam esse primam, quomodo probat substantiam esse de numero diuidentium ens, quod est prior omni accidente: ita scilicet ad determinandum de omnibus, quæ diuidunt ens, sufficit determinare de substantia tanquam de primo, pro eo quod cognitio accidentiū habetur, ex eo quod attribuuntur substantiæ: istud autem non potest esse nisi de substantia secūdùm totalem coordinationem suam: igitur nihil posterius ista coordinatione potest esse ratio formalis qua aliqui est in ista coordinatione: Ex ratione igitur prioritatis substantiæ, secundùm quod communis est, sufficit determinatio substantiæ primæ, cui conuenit ista prioritas naturalis ad omne accidens: ergo conuenit substantiæ primæ ex ratione sua quòd sit hæc priùs naturaliter, quàm determinetur aliquo accidente. 5.

Tota coordinatio substātiæ prior est accidente.

2. & 3. Topic. Et potest confirmari consequentia quia si aliquid sit prius ad aliud, maximè primum illius, est primum ad illud: sed maximè primum substantiæ in communi, est substantia prima: igitur substantia prima est prior simpliciter omni accidente: & ita est priùs hæc quàm aliquo modo determinetur per aliquid aliud.

e Hìc dicitur, quòd licèt prima substantia sit prior quantitate in essendo non tamen in diuidendo & in indiuiduando: sicut etiam substantia est prior in entitate, non tamen in diuisibilitate. Contrà, ista responsio seipsam destruit, quia si prima substantia est prior naturaliter in essendo ipsa quantitate, & non potest intelligi prima substantia in suo *esse*, nisi inquantùm hæc, ergo non erit hæc per quantitatem.

Text. 7. f Prætereà, forma est simpliciter prior composito, secundum probationem Arist. septimo Metaph. cap. 2. ergo si quantitas sit forma primæ substantiæ, ipsa erit prior prima substantia in essendo, quod si non sit forma in essendo: igitur nec in vnitate competente primæ substantiæ, inquantum tale ens, quamlibet enim entitatem consequitur propria vnitas, non habens aliam causam propriam sui, quàm causam entitatis. 6.

Quodlibet ens sequitur propria vnitas.

7. Met. t. 4 Prætereà, g eodem modo substantia est prior naturaliter omni accidente, quo est subiectum omniū accidentium: inquantùm enim subiectum probatur esse prius definitione omni accidente: quia sic ponitur in ordine cuiuslibet definitionis per additamentum: sed vt est subiectum est hæc substantia, quia secundum Philosophum 12. *Metap.* singularium effectuum sunt causæ singulares in quocunque genere causæ: igitur singularis accidentis singulare subiectum est causa. Et confirmatur maximè de accidente per accidens, quia illud primò inest singulari secundùm Philosophum 5. *Metaph. cap.* de *Eodem.*

Text. 27. & 2. Phys. tex. c. 38. Tex. 15.

Prætereà, Omne, quod est prius alio natura, est prius duratione hoc modo, scilicet quòd quantùm est de se, non repugnat sibi contradictoriè posse esse prius duratione suo posteriori. Vniuersaliter [h] enim prioritas naturæ includit in priori, posse esse sine posteriori sine contradictione, *ex quinto Metaph. cap. de Priori*: igitur sine contradictione posset quæcunque substantia, quantùm est ex se, esse prius duratione omni accidente, & ita quantitate.

Text. 16.

Nihil vnius prædicamenti constituitur per aliquid alterius. Ex tertia via arguitur sic; in quacunque coordinatione prædicamentali sunt omnia pertinentia ad illam coordinationem, circumscripto quocūque alio quod non est aliquid illius coordinationis essentialiter; Hoc probatur, quia duæ coordinationes sunt primò diuersæ, & ita nihil vnius est tale per aliquid coordinationis alterius, sed ad coordinationem istam in quantùm finita est, & in sursum, & deorsum secundùm Philosophum primo Posteriorum, sicut pertinet aliquid primum prædicatum de quo nihil prædicatur: ita pertinet infimum subiectum cui nihil subiicitur: ergo singulare, vel indiuiduū, est in qualibet coordinatione per nihil alterius coordinationis. 7.

Tex. 34.

Prætereà

Præterea secundò, in qualibet coordinatione, circumscripto quocunque alterius coordinationis, est ratio speciei: nam speciem nulla opinio fingit in aliquo genere esset per rationem alterius generis, loquendo de absolutis: sed de ratione speciei est, quòd sit de pluribus differentibus numero prædicabilis: ergo in qualibet coordinatione potest inueniri aliquid intrinsecè indiuiduum, & singulare, de quo species prædicatur: aut saltem potest inueniri aliquid non de multis prædicabile; alioquin non erit in ista coordinatione aliquid species specialissima, de cuius ratione est esse prædicabile, si nihil huius sit subiicibile. *Vt inquit Philos. in Antepradicamẽtis.*

Præterea tertiò, infimum subiicibile, & subiectum recipit per se prædicationem cuiuslibet prædicabilis: sicut primum prædicatum prædicatur per se de quolibet illius coordinationis: sed ens per accidens inquantùm ens per accidens, nullius recipit prædicationem per se: igitur infimum subiicibile non potest esse ens per accidens: aggregans autem res diuersorum generum est ens per accidens, secundùm Philos. 5. *Metaph. c. de Vno.* *Ens præter accidẽs nõ recipit vllius prædicabilis prædicationẽ. T. c. 7. & 13.*

8. Præterea, quando aliquid conuenit, seu natum est conuenire, alicui præcisè secundùm aliquam rationem: cuicunque conuenit essentialiter secundùm illam rationem, conuenit ei simpliciter, & essentialiter: sed esse singulare vel vniuersale in coordinatione generis substantiæ conuenit alicui præcisè inquantum est illius coordinationis, circumscripto omni quod est alterius generis: igitur cui essentialiter conuenit communitas, inquantùm est istius coordinationis, conuenit ei simpliciter, & essentialiter, sed quantumcunque contrahatur per aliud alterius generis, nihil tamen tollitur circa ipsum, pertinens ad suam coordinationem (quantumcunque enim Socrates determinetur per album, vel nigrum, ad quæ fuit in potentia, non est Socrates magis determinatè in genere Substantiæ quàm erat priùs, quia prius erat hic) igitur quantumcunque ponatur natura in genere substantiæ cõtrahi ad indiuidua per aliquod alterius generis, remanebit illa natura communis formaliter contracta, sicut non contracta: & ideo ponere commune fieri indiuiduum per aliquid alterius generis, est ponere illud esse commune, simul & indiuiduum & singulare.

COMMENTARIVS.

1. a *Contra istam conclusionem.* Hìc Doctor intendit improbare hanc positionem, & intendit duo principaliter. Primò improbare conclusionem in se. Secundò specialiter arguere contra rationes opinionis.

Quantùm ad primum arguit ex quatuor viis. *Quantùm ad primam*, &c. id est, quòd quando loquitur de indiuiduatione, siue de vnitate numerali, nòn loquitur de vno numero in confuso, sicut dicimus, quòd quilibet homo in specie humana est vnum numero in confuso, & indeterminatè; sed præcisè loquitur de vnitate numerali signata, *ita quòd sicut priùs dictum est, quòd impossibile est indiuiduum diuidi in partes subiectiuas*, &c. *Quid intelligatur per indiuiduationem.*

Hoc modo intelligendo, ex prima vis arguitur dupliciter.

Prima ratio stat in hoc; supponendo vnum, scilicet quòd est simpliciter impossibile vnam, & eandem substantiam numero, nulla facta mutatione, siue trãsmutatione circa ipsam, quòd sit hæc substantia, & non sit hæc substantia, sicut est simpliciter impossibile, quòd eadem natura specifica, nulla facta mutatione circa ipsam, sit aliquando talis natura, & aliquando non talis natura, supponit etiam, quòd quæcunque res dicitur simpliciter habere tale *esse* per suum vltimatum constitutiuum, sicut natura specifica dicitur habere *esse* tale simpliciter, per vltimam differentiam constituentem, quâ differentiâ vltimatâ remotâ non est ampliùs talis natura, similiter prima substantia simpliciter dicitur talis per suam rationem indiuidualem, quæ remota non est ampliùs prima substantia.

Tertiò præsupponit, quòd substantia materialis, sic se habet ad hæcceitatem, quòd ipsa hæcceitate desinente esse, per quam tale indiuiduum constituitur in *esse*, tale indiuiduum simpliciter desinit esse quo ad suam realem identitatem, ita quòd cùm dico primam substantiam esse indiuiduam per *A.* remoto ipso *A.* simpliciter substantia, quo ad *esse* reale desinit esse; ita quòd ampliùs non est, nisi tantùm in *esse* possibili.

b His præsuppositis arguit Doctor sic: Si substantia singularis est singularis per quantitatem: ergo eadem substantia realiter, & vt actu existens erit actu existens, & non erit actu existens: patet, quia Deus potest separare omnem quantitatem ab illa, ipsa remanente in suo esse realis existentiæ, & vt separata non erit in tali *esse*; patet, quia est simpliciter impossibile substantiam aliquam actu existere, & non esse singularem; modo separata quantitate erit actu existens, hoc patet, quia omnis substantia actu existens est singularis, & non erit actu existens hæc, quia sua hæcceitas est separata, imò plus sequitur, quòd eadem substãtia numero nulla facta transmutatione circa substantiam, erit simpliciter alia, & alia substantia numero; patet, quia illud est aliud, & aliud numero, quod habet aliam, & aliam hæcceitatem; sed eadem substantia actu existens potest successiuè esse sub alia, & alia quantitate; ergo si quantitas est ratio indiuidualis, erit aliquando eadem numero, & aliquando non eadem numero, cùm varietur ratio eius indiuidualis: immò ex ista ratione sequitur plus, quòd erit eadem numero de necessitate duplici differentia indiuiduali, quòd est impossibile, sicut quòd eadem natura *Obiectio Scoti.* *Quomodo quantitas nõ sit ratio indiuidualis.*

natura specifica dicatur specificè duplici differentia specifica. Probatur assumptum, quia substantia actu separata à quantitate, & actu existens necessariò est vnum numero; patet, quia nulla substantia realiter actu existens, potest communicari pluribus, nisi sola substantia diuina, quæ actu est in tribus suppositis: si ergo est singularis per quantitatem, cùm quantitas non insit substantiæ materiali, nisi actu existenti, sequitur, quòd eadem substantia materialis duplici differentia numerali erit vna numero, ita quòd adæquatè per vtramque erit vna numero, & sic sequitur, quòd erit vna numero, & non erit vna numero, quia circumscripta vna ratione formali puta quantitate, non erit vna numero, & erit vna numero posita alia differentia indiuiduali.

Similiter si mutetur à quocumque accidente. Vult dicere, si tu dicis, quòd est indiuidua per aliquod accidens; contrà, quia facta quacumque mutatione accidentali, nulla facta mutatione circa substantiam materialem, si sit actu existens adhuc erit hæc: ergo non erit hæc per aliquod accidens: aliàs si esset hæc tantùm per aliquod accidens facta mutatione illius accidentis, de hoc posset facere non hoc, ipsa substantia manente in suo *esse* actuali reali, quod est impossibile, & cùm dicit, *siue hoc sit possibile, siue sit impossibile*, Vult dicere, quòd si posset fieri mutatio accidentalis, puta quantitatis, sine mutatione substantiali, siue impossibile sit fieri mutatio in quantitate, vel in aliquo alio accidente, sine mutatione substantiali, non tamen propter hoc erit formaliter hæc, vel non hæc; quia semper etiam vt actu existens præintelligitur omni accidente, sicut subiectum est prius suo accidente.

c *Secundò sic, duarum productionum*, &c. Hæc est secunda ratio principalis ex prima via, & stat in hoc: Nam impossibile est, quòd vna, & eadem substantia numero sit per se terminus duarum productionum completarum, vt suprà probatum est *in primo, distinct.* 2. *parte* 1. *quæst.* 1. modo suppono quod terminus totalis alicuius productionis completæ est aliqua substantia includens naturam cum sua hæcceitate, vt puta, hic panis generatur: generatiò enim terminatur ad singulare primò, vt patet in proœmio Metaphys. si ergo dicis, quòd hic panis est hic per quantitatem, manente ergo eadem quantitate, semper erit hic panis, & ex alia parte pono, quòd ille panis transsubstantietur in corpus Christi, & in tali transsubstantiatione nihil substantiæ panis manet, vt declarat Doctor *in* 4. *distin.* 11. & tamen remanet quantitas illius panis secundùm fidem, quæ per te, est hæcceitas illius panis. Deinde pono, quòd Deus creet aliam substantiam panis sub illa quantitate: ergo ille panis creatus erit simpliciter idē, quòd ille panis annihilatus cùm eadem ratio indiuidualis sit vtriusque: ergo idem panis erit terminus totalis generationis completæ, & similiter erit terminus totalis creationis, quod est impossibile.

Generatio quomodo terminetur ad singulare.

4. Si dicatur, quòd non est possibile idem successiuè esse totalem terminum generationis, & creationis, quia genitum annihilatum potest simpliciter idem reparari à Deo, & sic simpliciter idem poterit creari, vt patet à Doctore, *suprà distinct.* 2. *qu.* 1. & in 4. *dist.* 43. sic diceretur fortè in proposito, quòd idem panis pòst annihilatus erit idem creatus. Dico, quòd hæc instantia non est contra rationem Doctoris, non enim negaret quòd idem annihilatum non posset reparari, negaret tamen, quòd idem manens idem completè productum ab aliquo, ab alio etiam possit completè produci: cùm ergo hic panis dicatur præcisè hic panis per differentiam indiuidualem, qui vt sic, est terminus totalis generationis completę: ergo annihilatâ substātiâ panis, manente eius differentia indiuiduali, scilicet quantitate, si creetur alia substantia panis sub illa quantitate, erit idem panis, qui priùs, & sic idem, vt idem erit terminus duarum productionum completarum.

Annihilatū potest reparari.

Si dicatur, quòd terminus creationis erit substantia panis, vt prior tali quantitate. Contrà, quia creatio nō erit substantiæ panis nisi vt actu existētis, quia creatio tantùm terminatur ad rem existētē, vt existens est, vt patet à Doctore *in primo, distinct.* 36. Et tunc quæro, aut ille panis, vt prior est singularis, aut non; si sic, habetur propositum, quia non erit singularis per quantitatem: si non, ergo creatio terminatur ad rem existētem, quæ nō erit singularis, quod est impossibile; si ergo terminatur ad panē vt singularē, vt fit singularis per quātitatē, quæ erat panis geniti: ergo idem singulare, quod priùs fuit terminus generationis manēs idem, adhuc erit terminus generationis quod non est imaginabile. Ex ista etiam ratione Doctoris videtur sequi, quòd panis nullo modo erit transsubstātiatus: patet, quia quandiu remanet differentia indiuidualis alicuius, tamdiu manet illud, quandiu enim manet rationale, tamdiu manet homo. Si ergo quantitas est ratio indiuiduandi substantiam panis: ergo manente eadem quantitate manet eadem substantia panis numero. Præterea cùm talis transsubstantiatio panis in corpus Christi sit verè realis, ergo panis realiter transsubstantiatur in corpus Christi: sed non habet *esse* reale, nisi vt actu singularis: ergo si realiter transsubstantiatur, sequitur; quòd in tali trāsubstantiatione desinet quantitas panis, cuius oppositum tenet fides Catholica.

d *Ex secunda via*, quæ est ordine substantiæ ad accidentia arguitur multipliciter. Et prima ratio stat in hoc, quia substantia secundùm totam suam coordinationem est prior accidente: ergo in tali priori erit substantia materialis hæc: patet consequentia, quia in prædicamento Substantiæ non tantùm per se ponuntur genera, & species, sed etiam indiuidua. Antecedens patet per Philosophum *septimo Metaphysicorum, tex. comm.* 8. qui vult, quòd substantia sit prior omni accidente naturaliter. *Quare*, inquit, *primum ens, & non aliquid ens, sed ens simpliciter substantia vtique erit multipliciter: quidem igitur dicitur primum, sed substantia omnium primum ratione, & notitia, & tempore, & natura.* Hæc ille. 5.

Substantia est prior accidente.

Nec oportet fugere, dicendo, quòd Intentio Aristotelis est loqui ibi de substantia, quæ est Deus, vel quæ est prima causa: quia expressè loquitur ibi de substantia, secundùm quòd est vnum istorum, quæ diuidunt ens: ita enim probat substantiam esse primam, quomodo probat substantiam esse de numero diuidentium ens, quòd est prior omni accidente, ita scilicet quòd ad determinandum de omnibus, quæ diuidunt ens, sufficit determinare de substantia tanquam de primo, pro eo quòd cognitio accidentium habetur ex eo, quòd attribuuntur substantiæ: istud autem

autem non poteſt eſſe, niſi de ſubſtantia ſecundùm totalem coordinationem ſuam, & quòd Ariſtoteles ſic intendat loqui de ſubſtantia prædicamentali. Nam in principio 7. *ens*, inquit, *multipliciter dicitur, ſicut diuiſimus in his, quæ de quoties*, videlicet in quinto Metaph. text. comment.14. vbi ſic habetur. *Secundùm*, id eſt, entia per ſe, *dicuntur eſſe quæcumque ſignificant figuras prædicationis, quoties enim dicitur, toties eſſe ſignificat.* Hæc ibi, patet ergo, quomodo in iſto ſeptimo intendat loqui de ſubſtantia prædicamentali, & ideò in eodem ſeptimo tex.comment.2.ſecundùm aliam tranſlationem, vbi ſic habetur; *& cùm ens dicitur multis modis, manifeſtum eſt, quòd primum ens iſtorum eſt illud, quod ſignificat quid, & hoc eſt illud, quod ſignificat ſubſtantiam.* Hæc ibi, & ibi Commentator: *Cùm declarauit*, inquit, *quòd hoc nomen* ens *ſignificat ſubſtantiã, & accidentia ſubſtantiæ, quæ ſunt nouem prædicamenta, intendit declarare, quòd hoc nomen* ens *principaliter, & ſimpliciter ſignificat prædicamentum Subſtantiæ ſecundariò, & determinatè, ſcilicet relatiuè ad ſubſtantiam, alia prædicamenta accidentium, quæ non dicuntur eſſe, niſi quia accidunt enti, quod eſt ens per ſe, ſcilicet ſubſtantiæ.* Hæc ille: Cum ergo in textu quarto dicit ſubſtantiam eſſe prius natura omni accidente, patet quòd ibi accipit ſubſtantiam prædicamentalem, hoc etiam expreſsè patet per Commentatorem commento 4. Si ergo ſubſtantia prædicamentalis ſecundùm totam ſuam coordinationem eſt prior tempore, & natura omni accidente, ſequitur, quòd indiuidua ſubſtantiæ non erunt hæc per aliquod accidens. Et confirmatio ſequens eſt clara in litera. Si enim aliquid ſit prius ad aliud, maximè primum illius, eſt primum ad illud, ſed maximè primum ſubſtantiæ in communi eſt ſubſtantia prima, quod debet intelligi ſic; quia ſi ſubſtantia eſt prior accidente, illud, quod erunt maximè ſubſtantia, erit magis primum: igitur ſubſtãtia prima eſt ſimpliciter prior omni accidẽte.

Nota diligenter.

6. e *Hìc dicitur, quòd licèt prima ſubſtantia*, &c. Patet, quia diuiſibilitas competit quantitati primò, & per ſe, & ſic ſubſtantia materialis, quamuis ſit prior ipſa in ſuo *eſſe*, non tamen poteſt diuidi, niſi per quantitatem.

Quomodo ſubſtantia ſit prior quantitate.

Contrà, *iſta reſponſio ſeipſam deſtruit*, &c. *niſi inquantum hæc*; patet, quia non eſt prima ſubſtantia, niſi vt ſingularis, & indiuidua: ergo non erit hæc per quantitatem.

f *Præterea forma eſt ſimpliciter prior compoſito*, vt patet ſeptimo Metaphyſ.tex.comment.7. vbi ſic habetur: *Quare ſi ſpecies*, ſcilicet forma *materia eſt prior, & magis ens, & ipſo, quod ex vtriſque prior erit, propter eandem rationem.* Hæc ille: Et ibi Commẽtator, *ſi igitur fuerit prior in eſſe, quàm materia, & magis ens, propter hoc, quòd materia eſt in potentia, & forma eſt in actu, etiam erit prior compoſito ex ambobus, compoſitum etiam non eſt in actu, niſi propter formam, & hoc intendebat, cùm dixit, propter eandem rationem*; id eſt, *quòd modus, ſecundùm quem forma eſt prior materia, eſt idem cum eo, ſecundùm quem eſt prior compoſito, & intendebat, quòd cum forma eſt prior compoſito ex materia, & forma, & compoſitum eſt ſubſtantia, ſequitur quòd forma ſit magis ſubſtantia, quàm compoſitum.* Ex quo ſequitur, quòd ſi quantitas ſit vltimum conſtitutiuum primæ ſubſtantiæ, quòd ipſa ſit prior ipſa prima ſubſtantia in eſſendo; ſed hoc eſt impoſſibile, quia omnis ſubſtantia in eſſendo eſt prior omni accidente, per Philoſophum *ſeptimo Metaphyſicorum*, text. comment.quarto: ergo ſi quantitas non eſt prior in eſſendo primâ ſubſtantiâ, ſequitur quòd nec erit prior in vnitate competente primæ ſubſtantiæ, inquantùm tale ens. Si enim prima ſubſtantia eſt vna vnitate numerali, & indiuiſibili in plura numero, & vt ſic eſt prior quantitate: ergo talem vnitatem non habet à quantitate. Sequitur, *quamlibet enim entitatem conſequitur propria vnitas, non habens aliam cauſam propriam ſui, quam cauſam entitatis*: patet, quia vnitas propria, & intrinſeca alicuius eſt ratione entitatis pertinentis ad rationem illius: homo enim habet vnitatem ſpecificam propriam, & intrinſecam per entitatem differentiæ vltimæ conſtituentem ipſam in tali *eſſe*, & vnitate, quæ entitas eſt prior homine conſtituto, ſic & prima ſubſtãtia eſt vna vnitate numerali propria, & intrinſeca per entitatem conſtituentem ipſam in tali *eſſe*, & vnitate: & per conſequens prior illa, & tale eſt differentia indiuidualis, quæ eſt prior prima ſubſtantia: ergo talis vnitas numeralis non competit primæ ſubſtantiæ per quãtitatem, cùm illa ſit ſimpliciter poſterior.

Subſtantia eſt vna vnitate numerali.

g *Præterea, eodem modo ſubſtantia eſt prior naturaliter omni accidente, quo eſt ſubiectum omnium accidentium: inquantum enim ſubiectum probatur eſſe prius definitione omni accidente*, & hoc per additamentum, vt patet 7. Metaphyſicorum, text.comment. 4. ſecundùm aliam tranſlationem: *Subſtantia*, inquit, *eſt prima omnium rerum definitione, & cognitione, & tempore: nullum enim aliorum prædicabilium eſt ſeparabile, & iſtud ſolum eſt ſeparabile. Et eſt prima ſecundum definitionem, neceſſarium eſt enim, vt definitio ſubſtantiæ accipiatur in definitione cuiuslibet rei:* Hæc ille. 7.

Ex quo ſequitur, quòd vt ſic prima ſubſtantia erit prior omni accidente, quia ſingulare accidens eſt primò in prima ſubſtantia, tanquam in ſubiecto, vt patet per Philoſophum 12. metaphyſicorum, text. comment. trigeſimoſeptimo, qui textus incipit ſecundùm aliam translationem: *Et etiam conſiderandum eſt, quòd quædam ſunt, quæ poſſumus dicere vniuerſaliter, & quædam quæ poſſumus dicere particulariter, & prima principia habent materiam, quæ in actu, hoc eſt prius, & aliud in potentia, id eſt*, ſecundum Commentatorem: *& principia principalia ſunt ea, quorum ſubſtantia eſt aliquod ens in actu extra animam.* Sequitur in textu: *Hoc eſt prius, & aliud in potentia*, id eſt, alia ſunt ea, quæ ſunt in potentia particularia, & primum præcedit hoc: Sequitur, *& illa vniuerſalia non ſunt, quoniam quod eſt, indiuidui eſt:* & parum infrà, *Quodlibet ſingularium eſt aliud, & materia, & forma.* vide Commentatorem ibi.

Et confirmatur maximè de accidente per accidens, quia illud primò ineſt ſingulari, quinto Metaphyſicorum, capit. de Eodem: qui textus non habet commentum, quia non habet textum correſpondentem in Arabica translatione, & ponitur immediatè poſt textum decimumquintum, vbi ſic habetur: *Nam vniuerſalia ſecundùm ſe exiſtunt, accidentia verò non ſecundùm ſe; ſed in ſingularibus ſimpliciter dicuntur.* Hæc ille: & per accidens erit prima ſubſtantia hæc, cùm ſit ſubiectum accidentium per aliquid aliud, quàm per accidens. 8.

Vniuerſalia ſecundùm ſe exiſtunt.

Vniuer

h *Vniuersaliter enim prioritas naturæ includit in priori posse esse sine posteriori sine contradictione*, ex quinto Metaph. text. comment. 16. vbi sic habetur circa finem illius textus: *Alia*, inquit, *verò secundùm substantiam, & naturam* supple sunt priora, *quæcumque contingit esse sine aliis, & illa non sine illis*. Hæc ille: igitur sine contradictione posset quæcumque substantia, quantùm esse ex se esse prius duratione omni accidente, & sic nullum accidens erit differentia indiuidualis alicuius substantiæ.

Ex tertia via arguitur sic primò: & ratio stat in hoc; tota coordinatio prædicamenti Substantiæ est prior omni accidente, vt patet septimo Metaphysicorum, *text.comment.* 4. Et in tali coordinatione prædicamentali ponuntur indiuidua, & nihil vnius coordinationis est tale propter aliquid coordinationis alterius: modò in coordinatione prædicamenti Substantiæ, cum sit finita, sicut est aliquod primum prædicatum, de quo nihil prædicatur, ita aliquod subiectum, cui nihil subiicitur, vt patet primo posteriorum, text. comm. 34.

9. *Preterea tertiò*, Ratio stat in hoc: singulare substantiæ recipit prædicationem in *quid* cuiuscumque superioris; sed ens per accidens non recipit prædicationem in *quid*, & sic, si prima substantia esset hæc per quantitatem, esset vnum per accidens, quia aggregatum ex rebus diuersorum generum, vt patet 5. Metaph. c. de Vno text.comm. 7. & 15.

Preterea quando aliquid conuenit, Ista ratio stat in hoc, quòd sicut communitas conuenit essentialiter, puta naturæ humanæ, inquantùm est pertinens ad coordinationem prædicamenti substantiæ, sic ei simpliciter conuenit, quòd quamuis per aliquid posterius alterius generis contrahatur, adhuc simpliciter erit tale. Exemplum: Ex quo enim natura humana, vt pertinet ad coordinationem prædicamenti Substantiæ, est essentialiter communis ad omnia indiuidua: si ponatur sub albedine, per possibile, vel impossibile, adhuc simpliciter erit talis natura sic communis quiditatiuè ad sua inferiora, eodem modo dico de prima substantia, quæ vt pertinet ad coordinationem prædicamentalem competit sibi hoc, quòd non possit diuidi in plures partes subiectiuas: posito ergo, quòd contrahatur per quantitatem, vel per aliud accidens semper erit simpliciter talis, vt est aliquid prædicamenti Substantiæ, & sic simpliciter erit hæc, & non per aliquid pertinens ad aliam coordinationem. *Exemplum.*

SCHOLIVM.

Reijcit efficaciter Ægidium asserentem, signationem materiæ esse rationem indiuidui, & rationes sunt satis claræ.

Ægidius quodl. 1. q. 5. art. 1. PRopter argumenta [a] fortè istarum duarum viarum fugienda tenetur positio de quantitate alio modo, hoc modo, scilicet quòd sicut extensio materiæ est alia natura à natura quantitatis ipsius materiæ: & nihil addit super essentiam materiæ sic signatam, sic signatio materiæ, quam habet causaliter per quantitatem, est alia à signatione quantitatis suæ, & prior naturaliter signatione, quam habet per quantitatem: quia substantia vt substantia, naturaliter est prior quantitate sine quocumque accidente: & ista signatio materiæ est alia ab illa, quæ est quantitas: sed non est alia à substantia, ita quòd sicut materia non est habens partes per naturam quantitatis, quia pars materiæ est materia: sic substantia signata non est nisi substantia: signatio enim solùm dicit modum se habendi. 9.

Prius naturaliter potest esse sine posteriori. Contrà, ista positio [b] videtur includere contradictoria dupliciter. Primò, quia impossibile est aliquid dependens à posteriori naturaliter, esse idem priori naturaliter: quia tunc esset prius & non prius; sed substantia est prior naturaliter quantitate per eos: igitur nihil causatum per quantitatem, siue qualitercumque præexigens naturam quantitatis, potest esse idem substantiæ: non igitur ista signatio est idem substantiæ, & tamen causata à quantitate. Probatio maioris, vbi est vera & realis identitas, licèt non sit formalis, ibi impossibile est hoc esse & illud non esse, quia tunc idem realiter esset & non esset: sed possibile est prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter: ergo per consequens multò magis absque eo quod derelictum est, vel causatum à posteriori naturaliter.

Conditio causæ in causando non potest esse ab eius effectu. 5. Metaph. Prætereà, [c] illud quod est necessaria conditio causæ in causando, non potest habere *esse* à causato; quia tunc causa inquantùm sufficiens ad causandum, esset causat à causato, & esset illud causatum suiipsius causa, & pro tãto posset dare causæ causatationem suiipsius: sed singularitas substantiæ, siue signatio, est necessaria conditio in substantia ad causandum quantitatem: quia sicut argutum est causatum singulare requirit causam singularem: ergo impossibile est istam signationem esse à causato à substantia, inquantùm singularis.

Prætereà, quæro quid est quantitatem derelinquere, vel causare modum talem in substantia? Si nihil est, nisi quod præfuit quantitati, tunc nullo modo est signatio per quãtitatẽ: quia tunc simpliciter signatio substãtiæ præcederet naturaliter quantitatẽ: si autẽ aliquid aliud, quæro quomodo causetur à quãtitate & quo genere causæ? Non videtur posse assignari ibi nisi genus causæ efficiẽtis: sed quantitas nõ est forma actiua. *4. Physi. c. 84.*

Prætereà, quare magis derelinquit quantitas talem modum in substantia eundem realiter

realiter substantiæ, quàm qualitas quantitati: vt albedo: non videtur ratio, quia sicut albedo seipsa est forma superficiei, & non mediante aliqua alia forma derelicta, ita videtur quantitas esse forma substantiæ, qua substantia est quanta, & non derelinquere formam.

COMMENTARIVS.

1. *Responsio Ægi. de Roma.* PRopter argumenta fortè, &c. Hîc Doctor ponit positionem Ægidij, qui dicit, quòd prima substantia est hæc, non per quantitatem, sed propter aliquid causatum à quantitate, quod causatum est realiter idem cum tali substantia.

Nota in hac littera, quòd duplex est extensio: quædam per se, vt quantitas; quædam verò per accidens vt substantia, pro quanto subiicitur quantitati, per quantitatem enim est diuisibilis: & hoc est quod dicit hîc, quòd *sicut extensio materiæ,* supple per accidens, *est alia natura à natura quantitatis ipsius materiæ*, quia ipsa quantitas est extensa per se. Sequitur, *& nihil addit super essentiam materiæ*, supple illa extensio per accidens, sequitur, *sic signatio materiæ quam habet causaliter per quantitatem, est alia à signatione quantitatis, & prior naturaliter signatione, quam habet per quantitatem*, idest, quòd indiuiduatio materiæ, siue signatio causata à quantitate in ipsa materia est alia ab indiuiduatione quantitatis, & etiam est prior naturaliter indiuiduatione, quam habet, supple formaliter per quantitatem. Vult dicere, quòd prima materia habet indiuiduationem causatam à quantitate, & hæc indiuiduatio, propter quam propriè materia est hæc, est ab alia ab illa quantitate. Secundò, quia quantitas informat materiam: dicit, quòd sicut talis materia est quanta per quantitatem, ita est indiuidua accidentaliter per indiuiduationem, qua ipsa quantitas est indiuidua; & addit, quòd indiuiduatio, siue signatio causata à quantitate, per quam ipsa materia est hæc, est eadem realiter cum ipsa materia.

b *Contra, ista positio.* Hîc Doctor intendit improbare Ægidium quantùm ad hoc principaliter, quòd scilicet indiuiduatio materiæ causata à quantitate sit idem realiter cum ipsa materia, quia est simpliciter impossibile, quòd aliquid causatum à quantitate distincta realiter à materia, & posteriore realiter ipsa: sit idem realiter cum materia: patet, quia si prius non est idem realiter cum *A*. multò minùs, nec posterius erit idem realiter. 2. *Scotus intendit improbare Egidium.*

c *Præterea illud*, &c. Vult dicere Doctor, quòd conditio necessaria causæ, vt sit sufficiens ad causandum est singularitas, vt suprà patuit *in primo, dist* 3. *quæst.* 6. *&* 8. & talis conditio, quæ est singularitas, est prior causato. Cùm ergo hæc substantia, inquantúm hæc, causet quantitatem hanc, & per consequens ipsa quantitas erit posterior ipsa substantia signata, sequitur quòd si signatio substantiæ, siue singularitas sit te per causata à quantitate, quòd hæc substantia sufficiens ad causandum quantitatem, sit causata à quantitate, & sic prius erit causatum à suo posteriori, quod est impossibile.

SCHOLIVM.

Probatur specialiter substantiam, non indiuiduari per quantitatem. Primò, quia aliàs idem esset genitum & corruptum. Secundò, ipsa non est de se hæc. Tertiò, omnes rationes adductæ quæst. 1. suadentes quòd substantia non est de se hæc, idem probant de quantitate, atque adeò, non faciet substantiam de se, hanc.

10. EX quarta via arguo sic [d], quantitas ista qua substantia est hæc signata, aut est quantitas terminata, aut interminata: non terminata, quia illa sequitur *esse* formæ in materia, & per consequens singularitatem substantiæ: quia sicut substantia est causa eius, vt est terminata, ita hæc substantia est causa eius, vt est hæc terminata. Si autem quantitas interminata sit causa, quare substantia est hæc. Contrà, illa quantitas interminata manet eadem in generato & corrupto: ergo non est causa alicuius signationis terminatæ. Si dicatur, quòd non sequitur, [e] quia quantitas non ponitur causa singularitatis, nisi præsupposita vnitate specifica: sed generatum & corruptum non sunt eiusdem speciei. *Auer. 1. Phy. c. 63. & 4. Physic. 15. & de substantia orb. c. 1. & alibi. Quantitas interminata, est aptitudinalis extensio: terminata actualis.*

Contrà, pono quòd ex aqua primò generetur ignis. Secundo ex igne generetur aqua: in prima aqua corrupta, & in secunda generata, est eadem quantitas: & non solùm quantitas interminata, sed etiam terminata, quia potest habere eundem terminum à forma, vel saltem sufficit eadem interminata; & illa, per te, est causa singularitatis præsupposita vnitate specifica: ergo prima aqua & secunda aqua sunt hæc aqua eadem numero, quod videtur impossibile, quia idem indiuiduum numero non redit naturali actione *ex secundo de Generatione, & 5. Physic.* *Eadem quantitas in genito & corrupto. Text. vlti. Text. 36.*

Præterea, si quãtitas sit primò [f] indiuiduãs substãtiã, oportet quòd ipsa in se primò sit hæc & de se distincta numeraliter ab alia: sed tũc tua propositio non est vera, scilicet quòd omnis differẽtia formalis est specifica: quãtitas enim hæc & illa, sũt formæ, ergo differũt specificè. Et si quãtitatẽ excipias ab ista propositione fũdamẽtali ædificij tui nosi; vnde probatur, q differẽtia formalis sit specifica? quæcũq; enim ratio fuit adducta ex forma, æquè habebit locũ in proposito, cùm quantitas sit forma, sicut alia prædicata.

Et si dicas, imò quantitas [g] habet ex se situm determinatum, & per hoc distinguitur ex se ab alia quantitate. Contrà quæro [h] de quo situ loqueris? aut de situ, qui est Prædicamentum, & iste est naturaliter posterior quantitate: aut de situ, qui est differentia quantitatis, prout quantitas dicitur constare ex partibus habentibus positionem: & tunc est eadem quæstio quæ prius, qualiter scilicet situs istius quantitatis, differt ab illo situ illius quantitatis? Quæ quæstio realiter est: quomodo numeraliter quantitas hæc, differt ab illa? & ita, vt videtur, assignas rationem suiipsius. Non enim notius est partes permanentes & continuatas in isto toto, seipsis distingui à partibus permanentibus & continuatis in illo toto, quæ duo, scilicet continuationem & permanentiam, includit positio, vt est differentia quantitatis, quàm quod hæc quantitas differat seipsa ab illa. 11.

Prætereà, omnia argumenta quæ facta sunt contra opinionem in 1 quæst. ad probandum, quòd caro non sit de se hæc, possunt eadem fieri ad probandum, quòd quantitas non sit de se hæc. Nam manifestum est, quòd ratio lineæ de se communis est huic lineæ, & illi; nec maior est contradictio intelligere lineam sub ratione vniuersalis, quàm carnem. Habet etiam linea aliquam vnitatem realem minorem vnitate numerali, sicut & caro habet, propter easdem rationes, quæ positæ sunt in secunda ratione contra opinionem in 1. quæst. patet etiam quòd linea & superficies sunt eiusdem rationis, in hac aqua & in illa; quare ergo hæc aqua est hæc aqua & singularis? & non loquor de singularitate vaga & indeterminata, sed signata & determinata.

COMMENTARIVS.

1. *Quantitas terminata, & interminata quid dicant.* EX *quarta via arguo sic, quantitas ista*, &c. Hìc nota, quòd quantitas terminata, siue extensio, nihil dicit in re materiali, siue extensibili, nisi tantùm aptitudinem ad extensionem actualem, siue terminatam; quantitas verò terminata, siue extensio est ipsa extensio actualis, puta pedalis, vel bipedalis, & sic quando quantitas est in materia, dicimus materiam esse tantam quantitatiuè, siue extensiuè, quanta quantitas est ibi extensa: Dicit ergo Doctor, quòd substantia materialis non est hæc per quantitatem terminatam, quia illa est simpliciter posterior, nec certè hæc per quantitatem interminatam, quia eadem manet in generato, & corrupto, cùm sit inseparabilis à materia.

Nam eadem materia, quæ est sub forma aquæ, fit sub forma ignis, ita quòd corrumpitur forma aquæ, generatur ibi forma ignis; & tunc vltrà, cùm quantitas interminata, per te, sit signatio substantiæ materialis, manente eadem, manet eadem substantia materialis. Cùm ergo sit simpliciter eadem tam ignis geniti, quàm aquæ corruptæ, sequitur, quòd ista duo sint vnum numero, quod est impossibile.

2. e *Si dicatur, quòd non sequitur*, &c. Hìc intendit probare, quòd etiam genitum, & corruptum sint eiusdem speciei, & per consequens possint esse idem numero, vt deductum est suprà. Et quòd possint esse eiusdem speciei, ponendo quòd ex aqua primò generetur ignis, secundò ex igne generetur aqua, est ibi simpliciter eadem materia numero: patet, quia cùm ignis generatur ex aqua, à materia aquæ expellitur forma aquæ, & ibi inducitur forma ignis, & cùm ex illo igne possit generari aqua, sequitur quòd eadem materia erit respectu aquæ priùs corruptæ, & aquæ posteriùs generatæ, & per consequens erit ibi eadem quantitas non solùm interminata sed etiam terminata, vel saltem interminata, & illa, per te, est causa singularitatis: ergo aqua corrupta, & genita erunt eadem numero, quod videtur impossibile, quia idem indiuiduum numero non redit naturali actione, vt patet secundo de Generat. *text. commen.* 70. *Homines, inquit & animalia non reiterantur in seipsos, vt rursus generetur idem.* Et circa finem illius text. *Ideo aqua ex aëre, & aër ex aqua specie idem, non autem numero*, & Commentator ibi: *Corruptibilia autem impossibile est, vt reuertantur, nisi secundum speciem, verbi gratia, aër generabitur ab aqua, & aqua ab aëre, non quod indiuiduum illius aquæ corruptæ reuertatur per se, quamuis materia esset eadem, & agens idem, quoniam si idem agens ex eadem materia faceret lateres, & postea corrumperentur, vt faceret alios posterius, manifestum est, quòd differt posterius à præcedentibus:* hæc ille. Hoc idem habetur quinto Physicorum text. commen. 36 secundùm aliam translationem. *Sed si possibile est, vt illud, quòd iam corruptum est, reuertatur, & fiat vnum numero, tunc motus possibile est, vt sit etiam vnus, supplè numero, & si illud fuerit impossibile, motus erit ille idem, sed non vnus.* Hæc ille. *Nota hæc omnia diligẽter.*

f *Præterea si quantitas sit primò indiuiduans substantiam.* Vult dicere Doctor hìc, quòd si Socrates est singulare, & Plato similiter per aliam, & aliam quantitatem, oportet quòd illa, & illa quantitas differant, cùm sint veræ formæ, & sic perit fundamentum eorum, qui dicunt, quòd omnis differentia formalis est differentia specifica, & si sic, tunc hæc quantitas, & hæc quantitas, cùm sint duæ formæ, differrent specie: quod est contra eos, & contra veritatem.

3. g *Et si dicas, imò quantitas habet ex se situm determinatum*, & per consequens hæc distinguitur

distinguitur ex se ab alia quantitate, idest, fortè isti dicerent, quòd istæ duæ quantitates non differunt, vt duæ formæ, sed præcisè differunt propter alium,& alium situm, quia quantitas Francisci habet alium,& alium situm à quantitate Ioannis.

Duplex situs. h *Contrà, quæro de quo situ loqueris.* Nota in ista ratione,quòd duplex est situs,scilicet situs, quod est prædicamentũ,& talis situs non tantùm dicit ordinem partium in aliquo toto, sed vltrà dicit ordinem totius ad locum circumscribentem, & ordinem partiũ ad partes loci,vt declarat Doctor *in quarto, dist.* 10. Secundò accipitur, vt est differentia prædicaméti quantitatis, & dicitur positio,quæ dicit tantum ordinem partium quantitatiuarum in aliquo toto.

4. Ad propositum applicando dicit Doctor,quòd situs primo modo est posterius quantitate; patet, quia talis ordo totius ad locum, & partium ad partes loci, est respectus fundatus in ipsa quantitate, & per consequens vna quantitas non differt ab alia per talem.Si secundo modo eadem est quæstio de situ,sicut & de quantitate:*non enim est notius partes permanentes*,&c.Vult dicere, quòd cùm iste situs non sit notior ista quantitate,quomodo dicimus, quod vna distinguitur ab alia per situm. *Situs est posterius quantitate.*

Præterea omnia argumenta, quæ facta, sunt &c. Hîc dicit Doctor quòd sicut in quæstione prima huius distinctionis probauimus, quòd datur natura communis, quæ ex natura rei non est de se hæc, ita per easdem rationes, potest probari, quòd detur quantitas in communi, quæ ex natura rei non sit de se hæc, & sic oportebit quærere propter quid quantitas sit de se hæc. *Natura communis quomodo non sit de se hæc.*

S C H O L I V M.

Refutat rationes oppositæ sententiæ,positas num. 2. & sigillatim respondet ad ipsas, in ad secundum, docet accidentia subiectari in composito, & sic omnia accidentia geniti esse posteriora ipso, de quo 4.distin. 11.quæst.2.art.1.& d.12.quæst. 3. explicat etiam, num. 17. quomodo agens naturale producat de non corpore corpus, idest, ex vel de materia corrupti genitum.

12. CОntra [a] rationes opinionis, arguo primò contra primam, quòd quantitas non sit ratio diuisibilitatis in indiuidua: quia quicquid est ratio diuisibilitatis, inest formaliter illi, quod est diuisibile ista diuisione: sed quantitas non inest formaliter speciei, seu toti vniuersali, inquantùm est diuisibilis in partes subiectiuas: igitur ipsa non est ratio diuisibilitatis talis totius in partes tales. *Quãtitas non est ratio diuisibilitatis in indiuidua.*

Confirmatur ratio b,quia totum vniuersale quod diuiditur in indiuidua, & in partes subiectiuas, prædicatur de qualibet illarum partium subiectiuarum, ita quòd quælibet pars subiectiua est ipsum: partes autem quantitatiuæ in quas fit diuisio totius continui, nunquam recipiunt prædicationem totius diuisi in ipsas: & licèt concurrant diuisio totius homogenei in partes quantitatiuas, & diuisio speciei, siue diuisio totius vniuersalis in partes subiectiuas, quæ partes sunt induidua: non tamen sunt vnius totius diuisi:quia totum quantum diuiditur diuisione quantitatiua, & non prædicatur de aliqua parte diuidente, sicut nec quantum heterogeneum de suo diuidente: vniuersaliter enim nulla pars quantitatiua est totum illud cuius est pars: sed cum hoc concomitatur, quòd sunt plura indiuidua habentia idem commune: quod commune diuiditur in ipsa, alia diuisione, & illud commune non erat illud quantum, quod diuidebatur diuisione quantitatiua. Est igitur aliud totum diuisum hac diuisione, & illa, & tamen in easdem partes per accidens: sed formaliter partes alterius rationis respectu huius totius, & illius: quia respectu huius integrales, & respectu illius subiectiuas. Et propter istum concursum duarum diuisionum duorum totorum in partes, in quibus concurrit diuersa ratio partis, putauerunt aliqui, quòd ista duo tota diuiderentur in partes eiusdem rationis. *De parte subiectiua prædicatur totum: sed de parte quantitatiua non.*

13. Et quod accipitur c à Philosopho, dicendum quòd Philosophus non dicit quantum diuidi in partes eiusdem rationis, sed, quòd *est diuisibile in ea quæ insunt, quorum vtrumque vel singulum est natum esse aliquid, & hoc aliquid*: in ea, quæ insunt, inquit, tanquam componentia totum cui insunt: igitur non sicut in partes subiectiuas, quæ non sic insunt,quorum vtrumque,si diuisio fiat in duo,aut singula,si in plura:natum est esse aliquid per se scilicet existens,eo modo,quo totum:quia inquãtum [d] aliquid est pars quantitatiua diuidens,ita per se potest esse,sicut totum diuisum: & hoc contra diuisionem compositi in materiam, & formam, & hoc aliquid: & hoc contra diuisionem generis in species: & si numerus componeretur ex diuersis numeris, non obstaret *Quantum non petit diuidi in partes eiusdem, vel alterius rationis explicatur.*

obstaret rationi numeri inquantum quantus, quod diuideretur in numeros alterius rationis: & eodem modo, non obstaret vniuersali, puta quanto, quod diuideretur in partes alterius rationis, si componeretur ex bicubito, & tricubito, quæ differunt specie: ita etiam quantitati non obstaret diuisio suiipsius in partes eiusdem rationis.

Concedo ergo vniuersaliter de facto, quòd licèt totum non requirat quòd diuidatur in partes alterius rationis; tamen non requirit eas esse distinctæ rationis: quia inquantùm sunt partes quanti non sunt alterius rationis: licèt enim caput, cor, & manus sint partes quantitatiuæ, & alterius rationis: non tamen sunt alterius rationis inquantùm sunt præcisè partes quanti: eo ergo modo quo verum est (licèt à Philosopho non posset accipi) quòd quantum diuidatur in partes eiusdem rationis, omnino non est ad propositum: quia non diuiditur in partes, in quibus includatur ratio diuisi, sed in partes, quæ infuerunt diuiso: & habent rationem vnam non illius, sed alicuius communis illi toti, & ipsis: species autem diuiditur in partes eiusdem rationis, quarum quælibet includit rationem diuisi, & non aliquid aliud alterius rationis commune diuiso, & diuidentibus. 14.

Generans secluso omni accidente, distinguitur à genito. 7. Meta. t. c. 31.

e Præterea arguo contra secundam rationem. Generans inquantùm generans, circumscripto omni alio, distinguitur à genito: quia non est intelligibile, quod idem generet se, etiam in diuinis, persona non generat se: sed generans inquantùm generans, non includit quantitatem, sicut proprium principium generatiuum: nec genitum vt genitum, includit quantitatem vt per se formalem terminum generationis: ergo circumscripta vtraque quantitate, scilicet gignentis, & geniti, hæc substantia distingueretur ab illa numeraliter.

Concedo ergo conclusionem omnium istarum rationum, quod impossibile est per aliquod accidens substantiam esse indiuiduam: hoc est, quod per aliquod accidens sibi, diuidatur in partes subiectiuas, & quod per illud repugnet sibi esse non hanc.

Ad rationes positas num. 2. Articulus ille habetur num. 12.

Ad primam rationem [f] pro opinione patet ex 5. art. ad quæstionem, quomodo malè accipit minorem, & quæ non potest haberi à Philosopho: & eo modo, quo haberi potest vera illa minor, non est ad propositum de diuisione totius in partes quantitatiuas. 15.

Quando etiam vlteriùs accipit, quòd eodem est aliquid diuisibile, per quod partes diuidentes distinguuntur; hoc falsum est: nam natura communis diuisibilis est ex se * in diuidentia: non autem diuidentia distinguuntur ex ratione naturæ communis, sed ex propriis distinctiuis: ita enim apparet in genere, quia * genus est diuisibile secundùm se in plura genera, & in plures species: & tamen genus non est ratio distinctionis specierum: sed differentiæ constituentes plures species.

al. in indiuidua. Scil. generalissimum,

g Ad secundam rationem patet, quomodo ex illa potest concludi per idem, quòd idem generaret seipsum Sed ad formam argumenti dico, quòd ambæ præmissæ sunt falsæ. Licèt enim alia forma sit in alia materia; non tamen propter alietatem materiæ est alia forma: sed sicut entitas formæ est prior illa, ita & sua alietas. Similiter alia præmissa, scilicet quod est alia pars materiæ propter aliam partem quantitatis, falsa est, quia siue sit distinctio partium materiæ in se præter quantitatem, siue non, prior est distinctio partium materiæ quàm quantitatis; quia huius accidentis subiectum est hoc aliquid. Ad confirmationem [h] cùm dicitur quòd generans non generat nisi de materia quanta alia quantitate; siue ita sit, siue non (de quo aliàs) saltem in partibus materiæ distinctis secundùm formam quantitatis; dico quòd vnitas materiæ est passio immediata, ita quòd vnitas eius naturaliter præcedit rationem quamcunque generationis: ratio enim generantis præcedit generans tale, scilicet naturale, quod scilicet requirit extra materiam suam aliam, de qua generat. & requirit istam quantitatẽ, sicut concomitantem distinctionem materiæ à materia: & deberet probari, quòd quãtitas esset propria ratio vnitatis talis, scilicet singularitatis in substantia; & probari, quòd est ratio, sine qua non, respectu vltimi. Vnde locus illius consequẽtiæ nullus est.

1. de Anima cap 53.

q. seq. ad finem: & in 4. dist. 11. q. 3. 43. & 44. & 7. & 8. Metaph.

Si obiicitur, [i] quòd saltem ex confirmatione habebitur, quòd quantitas præcedit naturaliter indiuiduationem substantiæ generandæ; quod est contra conclusionem secundæ viæ improbantis opinionem; nam si generans priùs requirat materiam quantam antequam generet: ergo naturaliter præsupponitur quantitas materiæ indiuiduationi ipsius geniti. 16.

Respondeo,

Respondeo, quòd indiuiduationi geniti præsupponitur quantitas corrupti, & omnia accidentia corrupti ordine durationis, quia corruptum præexistit cum omnibus partibus suis: sed ex hoc nihil sequitur ad B. quòd scilicet sit prioritas naturaliter quantitatis ad eius indiuiduationem, vel indiuiduationem substantiæ illius, in qua est quantitas: nam ista accidentia corrupti, quæ præcedunt tempore genitum, sequuntur substantiam illam, in qua sunt, & etiam illam, vt singularem: & eodem modo accidentia geniti, sequuntur substantiam genitam. *Quantitas corrupti presupponitur indiuiduationi geniti.*

Sed adhuc vlteriùs deducitur argumentum, quia quantitas non tantùm præcedit, vt in corrupto genitum: sed præcedit naturaliter in genito formam geniti: probatio, alioquin in instanti, in quo generãs inducit formam, induceret in non quantum; quod videtur esse contra illam propositionem, quòd agens particulare non attingit ad substantiam materiæ, sed præcisè attingit eam inquantùm quantam. *Ægidius quodl. 2. q. 5.*

Similiter hoc videtur esse contra Auerroem in de substantia orbis: vbi videtur velle, quòd maneat eadem quantitas in generato, & corrupto; alioquin generans generaret de non corpore corpus. *Cap. 1.*

k Contra illud primò arguitur, quòd hæc ratio non valet, nec debet adduci pro ista positione: quia fundator huius positionis videtur tenere contra hoc adductum. Tenet enim quòd quantitas non sit primus actus materiæ, neque quòd aliqua forma corporeitatis manet eadem in generato, & corrupto, loquendo de corporeitate in genere substantiæ, dicit nullam quantitatem manere eandem numero in isto, & in illo: & etiam cum ponat eam perficere substantiam compositam, & non materiam immediatè vt subiectum, debet ponere illam aliam quantitatem geniti posteriorem naturaliter ipso genito sicut illam corrupti posteriorem naturaliter ipso corrupto: & ita ista deductio de prioritate quantitatis ad substantiam vel formam geniti (quidquid sit de Auerroë) non est de opinione ponentis eam: hoc quo ad hominem. *Vt Ægid. & D. Tho. quia contradicunt Auer. de quantitatibus interminatis materiæ coæternis.*

17. Sed ad conclusionem l in se dico cum isto quo ad istud, quòd si nulla forma corporeitatis maneat formaliter in igne, & in aqua, nullum omnino accidens quod requirit pro subiecto substantiam compositam, potest manere idem numero: sed quodlibet vel erit in corrupto vt in subiecto, vel in genito vt in subiectó: & ita quantitas & quodcunque aliud accidens, erit posterius naturaliter substantia: & ita quantitas corrupti & quodcunque accidens eius fuit naturaliter posterius substantia corrupta: & tunc de illa propositione non multùm curo, quia videtur impossibilis. Nihil enim aliud videtur esse, agens attingere passum in ratione pasſi, quam inducere in ipsum actum, quo perficiatur: agens autem particulare inducit formam substantialem, qua materia perficitur inquantùm materia, & non inquantùm quanta; ita quòd quantitas sit ratio media inter agens & passum: ergo agens naturale illam attingit secundùm substantiam nudam, vt passum ab eo immediatè transmutatum. *Accidentia subiectari in composito.*

Ad Auerroëm dico m, quòd de eo, quod aliquando esset non corpus, posset generari corpus: sed fortè non posset naturale agens generare de non corpore, corpus, sicut de corrupto, quia materia non corrumpitur sed totum: sed de eo, quod fuit corpus vsque ad instans generationis, & hoc quantitate inhærente sibi, potest agens naturale aliud quantum alia quantitate generare in illo instanti: quia sicut potest producere substantiam, quæ non præfuit, ita potest producere omnia accidentia consequentia eam.

Et si dicas n, quòd si non producat corpus de non corpore, vt corrupto, producet tamen de materia nõn vt quanta, aliquod corpus quantum:

Dico, quòd necesse est de non composito vt parte fieri, vel produci compositum: vel ibitur in infinitum: & ita de materia secundùm suam substantiam absolutè vt de parte, potest produci corpus aliquod, quod est substantia composita, & concomitatur substantia quanta: quia quantitas est passio istius substantiæ compositæ.

Ista responsio negat dimensionem interminatam manere eandem numero, in generato composito, & corrupto, de qua aliàs diffusiùs, si occurrat: sed nunc tactum est propter argumenta. *Vide 4. d. 11. q. 2. & d. 12. q. 3.*

18. Ad auctoritates o, quæ adducuntur. Ad Boëtiũ concedo, quòd variabilitas accidẽtiũ facit in substantia differentiam numeralẽ, eo modo quo forma dicitur facere differentiam; quia omnes distinctæ formæ faciunt aliquam differentiam in eis, in quibus sunt: accidentia autem non possunt facere differentiam specificam in sub-

Tex.25. Quam differentiã faciunt accidentia in substantia. stantia, in qua sunt, *ex 10 Metaph. cap. penult.* sed faciunt in substantiis differentiam & hoc numeralem: sed non faciunt primam differentiam: sed alia est prior differentia numerali: nec illa sola faciunt differentiam numeralem. Et nullum istorum dicit auctoritas illa. Et nisi alterum istorum duorum haberetur, non haberetur propositum, quod intenditur.

p Sed quid ad intentionem Boëtij? Dico, quòd Boëtius intendit probare, quòd non est differentia numeralis diuinarum personarum. Et licèt sparsim in principio illius libelli de Trinitate possunt haberi tales propositiones, videtur tamen, quòd velit sic arguere: in numero varietas accidentium differentiam facit: sed in personis diuinis nulla est talis varietas accidentium, quia forma simplex subiectum esse non potest: igitur ibi non est differentia numeralis. Videtur argumentum non valere, nisi ipse intenderet, quòd sola accidentia possent distinguere numeraliter: si enim distinctio numeralis potest esse per aliqua alia: ergo ex negatione accidentis, non sequitur negatio distinctionis numeralis.

Explicat Boëtium. Dico, q quòd omnem distinctionem numeralem concomitatur distinctio accidentium; & propterea vbi nulla potest esse accidentium varietas, ibi nulla potest esse distinctio numeralis: & ex hoc patet argumentum Boëtij tenere quòd cùm non possit in diuinis esse accidens aliquod, nec accidentium varietas; ibi non potest esse distinctio numeralis vel differentia numeralis: non sicut à causa præcisa negata, ad negationem illius cuius est causa: sed tanquam à necessario concomitante negato, ad negationem illius, quod necessariò concomitatur.

Accidentia faciunt differentiã numeralem non primã. Sed quomodo ad istam intentionem est verum, quòd varietas accidentium facit differentiam numeralem? Dico, quòd facit aliquam differentiam, sed non primam: & necessariò concomitatur omnem primam: & ita habet intelligi, quod facit differentiam numeralem Nec videtur ista glossa extorta à litera, sed litera ipsa facit, vt sic intelligatur, cùm oporteat eos necessariò exponere, quod ipse subdit ibi de loco. Non est locus principium distinguens duo indiuidua ad inuicem, nec loquendo de loco, qui est passio locantis, nec de loco, qui est passio locati, scilicet de *vbi* derelicto in locato. Cùm ergo oporteat eos exponere locum pro quantitate secundùm opinionem suam, quid mali est exponere, *facit differentiam*, pro facere non primam, sed facere aliquam & concomitantem primam? 19.

Vt inquit Por. 1. c. de differentia. Hecceitas quomodo accidens natura. al. 2. Ad Damascenum r patet per ipsum in fine cap. illius, vbi exponit, quomodo intelligit ibi accidens, dicens, *quacunque in aliquibus earum, quæ vnius speciei hypostases sunt, in aliquibus autem non sunt: accidentia & aduentitia sunt.* Concedo igitur, quòd quicquid est extra rationem per se ipsius naturæ specificæ, & non est per se consequens naturam illam, est tali naturæ accidens: & hoc modo quicquid ponitur indiuiduans est accidens: non tamen est propriè accidens, sicut alij intelligunt: & quòd ipse non intelligat propriè de accidente, patet per ipsum 1. Sententiarum cap. 8. *Intelligimus enim intellectu, quoniam Petrus & Paulus sunt eiusdem naturæ, & communem vnam habent naturam*, & paulo pòst, *neque enim hæ hypostases in se inuicem sunt, Seorsum autem vnaquæque & secundùm partem, id est, secundùm seipsam separata est, plurima separantia eam ab altera habens. Etenim loco distant, & tempore differunt, & mente diuiduntur, & virtute, & forma, id est, figura, & habitu, & complexione, & dignitate, & adinuentionibus & omnibus distinctis characteristicis proprietatibus*, & subdit notabile, *Plus autem omnibus, eo quòd non sunt in se inuicem, sed separatim sunt: vnde & duo & tres homines dicuntur, & multi. Hoc autem & in omni videre est creatura.*

Nota valde, quod dicit, quòd plus quàm characteristicis proprietatibus differunt hypostases creatæ per non in se inuicem esse, sed separatim: & per oppositum ibidem statim dicit: Hypostases Trinitatis in se inuicem esse causa, cuius est vnitas naturæ, præsupposita distinctioni personali, *ex dist. 2. 1.* Est ergo diuisio naturæ in suppositis creatis prima & maxima ratio distinctionis. 20.

Accidens quandoque sumitur pro omni eo quod non inuoluitur in conceptu quiditatiuo. f Ad Auicennam dico quod præcisissimè considerat quiditatem inquantùm nihil includit, quod non pertinet ad per se rationem quiditatis eius: & hoc modo equinitas tantùm est equinitas, & nec vna nec plures, quantumcunque vnitas eius non sit alia res addita, sed necessariò consequatur istam entitatem: sicut & omne ens secundùm quamcunque entitatem consequitur propria vnitas: non tamen ista vnitas est intra formalem rationem quiditatis, vt quiditas est, sed est quasi passio consequens quiditatem: & omne tale apud eum vocatur accidens. Et hoc modo Philosophus quandoque accipit accidens, à quo dicitur fallacia Accidentis, pro omni

eo,

eo, quod est extra rationem formalem alterius: omne autem tale est extraneum illi alteri, ex comparatione ad aliud: & hoc modo Differentia accidit Generi, & quidquid est indiuiduans, accidit naturæ specificæ: sed non sicut ipsi intelligunt de accidente: & ideo ibi est æquiuocatio de *accidente*.

COMMENTARIVS.

1. a *Contra rationes opinionis.* Hic Doctor specialiter arguit contra rationes factas à Gotfredo in principio quæstionis. Cùm dicit, quòd diuidi in partes eiusdem rationis est proprietas, quæ per se conuenit Quantitati, & per Quantitatem conuenit Substantiæ diuidi in partes eiusdem rationis; & Doctor hic probat, quòd etsi quantitas sit ratio diuidendi in partes integrales, & quantitatiuas eiusdem rationis, non est tamen ratio diuidendi in partes subiectiuas, de quibus est quæstio ista, quia tunc inesset formaliter ipsi substantiæ, quod est falsum: non enim quantitas inest naturæ humanæ, inquantùm ipsa est diuisibilis in partes subiectiuas.

b *Confirmatur ratio*, &c. Ista confirmatio est satis euidens, qua probatur, quòd quantitas non sit ratio formalis diuidendi in partes subiectiuas: est enim manifesta differentia inter partes subiectiuas, & partes quantitatiuas homogeneas, quia subiectiuè recipiunt prædicationem totius in recto, vt ista est vera, *hic homo est homo*, quantitatiuè verò non, quia hæc est falsa, *hæc pars vini est ipsum totum vinum.* Et addit Doctor, quòd licèt ad diuisionem totius integralis in partes quantitatiuas, sequatur diuisio partium subiectiuarum, tamen istæ partes sunt aliæ, & aliæ respectu alterius, & alterius totius. Nam si quantitas vini diuidatur in decem partes integrales ipsius, licèt respectu ipsius dicantur integrales, vt sunt in toto, tamen ipsæ vt separatæ recipiunt prædicationem totius vniuersalis, quia hæc est vera, *hæc pars vini est vinum*, & hoc est quod dicit Doctor, hoc idem dico de toto heterogeneo.

Differentia inter partes subiectiuas, & homogeneas.

2. c *Et quod accipitur à Philosopho* in quinto Metaph. tex. commen. 15. quod diuidi in partes eiusdem rationis est proprietas per se conueniens quantitati, dicit, quòd Philosophus non dicit quantum diuidi in partes eiusdem rationis, &c.

d *Quia inquantum aliquid est pars quantitatiua diuidens, ita per se potest esse, sicut totum diuisum*, quia ita pars est composita ex materia, & forma, sicut ipsum totum, & si totum natum sit esse indiuiduum alicuius speciei, puta aliqua caro, ita quælibet pars ipsius, vt separata, erit simpliciter indiuiduum eiusdem speciei, vt suprà patuit *dist. 2. quæst. 9.* & hæc diuisio in partes est contra diuisionem compositi ex materia, & forma, vt patet, & diuisio in hoc aliquid, & hoc aliquid, puta in singularia est contra diuisionem generis in species, quæ non sunt hoc aliquid, sed quale quid. Sequitur, *& si numerus componeretur*, &c. Vult ostendere Doctor, quòd etiam non est necesse quantitatem diuidi in partes eiusdem rationis, siue eiusdem speciei, quia si componeretur aliquis numerus, puta senarius ex ternario & ternario, ita quòd diceretur numerus numerorum, ille numerus diuideretur in plures species, & sic non diuideretur in partes eiusdem rationis.

e *Præterea arguo contra secundam rationem.* Secunda enim ratio Gotfredi fuit, quòd generans distinguitur à genito, & econtra per aliam, & aliam quantitatem. Contra quam rationem arguit Doctor sic, quia sicut ratio formalis generandi est substantia, ita & terminus generationis est substantia, & sicut substantia illa non generat, nisi inquantùm hæc, vt est prior quantitate, sic substantia non generatur nisi inquantum hæc, vt prior quantitate. *Secunda ratio Gotfredi.*

Quidam nouus expositor primæ partis sancti Thomæ, *in libro de Ente, & essentia*, nititur soluere rationes illas, quas facit Doctor contra positionem Ægidij de differentia indiuiduali, quæ vltimo loco ponuntur. Et primò ad primam respondet. Ad cuius euidentiam est notandum, quòd proportio materiæ signatæ ad hanc quantitatem est proportio potentiæ ad proprium actum. Vnde sicut potentia materiæ est eadem realiter ipsi materiæ, & tamen dependet à forma, ita potentia, seu capacitas materiæ respectu huius quantitatis, quæ vocatur eius signatio, dependet à quantitate, & tamen est eadem materiæ; & quia potentia est prior, & posterior naturaliter actu, prior est, quoniam causa materialis, posterior in ordine causæ formalis, ideò signatio materiæ est prior quantùm in ordine causæ materialis, posterior autem in ordine causæ formalis. Vnde vtroque modo maior est falsa, tam si intelligatur de priore, & posteriore secundùm genus causæ materialis, quàm si intelligatur de priore, & posteriore in ordine causæ formalis: aliquid enim dependens à forma, est idem realiter materiæ, & aliquid dependens à materia, est idem realiter formæ, vt patet ad probationem primam, qua dicitur quia tunc idem esset prius, & non prius. Dico, quòd non est inconueniens in diuersis generibus causarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, vbi est vera, & realis identitas, negatur & sic propositio assumpta: non enim omne prius potest esse sine posteriori, vt aliàs ostendetur.

3. *Tho. de Vio Caieta. in lib. de ente, & essentia.*

Potentia materiæ est eadem realiter cum ipsa materia.

Ad secundum negatur maior, cùm causatum est causa, siue causæ in aliquo genere causæ, sicut in proposito accidit; materia enim signata est causa quantitatis in genere causæ materialis. Quantitas est causa materiæ signatæ in genere causæ formalis, vt actus potentiæ, & patet falsitas maioris in exemplo supra posito: potentia enim materiæ est necessaria conditio materiæ ad causandum formam, & tamen dependet à forma in genere causæ formalis.

Quomodo Caietanus nititur soluere argumenta Scoti.

Ad probationem dicitur, quòd causa materialis secundùm causalitatem suam dependet à suo effectu, scilicet forma, sed non inquantùm est effectus eius, sed in eo, quòd est causa materiæ: causæ enim sunt sibi inuicem causæ, vt dicitur secundo Physicorum; & Comment. Commen. 30. non ergo inconuenit causam in causando dependere à causato, vt non causato, sed vt causa est secundum aliud genus.

Quomodo causa materialis dependet à suo effectu.

4. Ad tertium dicitur, quòd quantitatem causare talem signationem in materia, nihil aliud est, quàm materiam esse ab hoc agente factam capacem, adeò huius quantitatis, quòd non illius, & sic quantum concurrit ad signationem materiæ vt actus, propter quem talis capacitas fit agens, non vt efficiens illam; & talis signatio, seu capacitas præest ipsi quantitati in genere causæ materialis, & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quantitatem, eo quòd fit per quantitatem in genere causæ formalis, quæ sicut & finis inter causas posteriores in *esse* numeratæ.

Ad quartum dicitur, quòd non solum quantitates tali modo signant materiam, sed etiam qualitates propriæ. Materia enim Socratis ita est capax harum qualitatum, quòd non aliarum; sed quia sola quantitas immediatè recipitur in substantia, & hæc sola ostenditur, oritur radicaliter distinctio materialis, ideò ad propositum materiam signatam materiam sub certis dimensionibus, & non sub certis qualitatibus dicimus.

Ad quintum dicitur, quòd quantitas illa, quæ ad indiuiduationem, vt originale non intrinsecum indiuiduationis principium concurrit, est quantitas terminata; nec obstat, quòd sequatur formam, quia etiam forma sequitur potentiam materiæ, à qua tamen causatur, & concedimus hanc substantiam etiam causam materialem huius quantitatis, sed èconuerso in genere causæ formalis hanc quantitatem esse causam huius signationis materiæ modo præexposito.

5. *Confirmatio Antonij Trombettæ.* Ad confirmationem Antonij Trombettæ dicitur, quòd quantitas terminata ad indiuiduationem concurrens, non stat in indiuisibili, sed latitudinem habet: sicut enim quælibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximam, & minimam infra quandam latitudinem; ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatem infra tales limites, & non in indiuisibili, vnde patet fieri rarefactio, siue vt indiuiduatiua est variatione, non enim hîc accipitur quantitas terminata punctalis, sed cum certa latitudine.

Ad sextum dicitur, concedendo consequentiam primam, sed negando, quòd ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamentalis firmissimi ædificij. Peccauit enim arguens peccato maximo non distinguens inter differentiam formalem, & formarum: omnis enim differentia formalis est specifica, non autem omnis differentia formarum, vt dicit sanctus Thom. 2. *contra Gentil. cap.* 81. alioquin forma huius ignis, & si est alius ignis, distinguerentur specificè, cùm sint formæ, & differant. Vnde linea Mathematica diuisa in partes habet duo indiuidua: quælibet enim pars lineæ est linea, & illa indiuidua sunt formæ, & differunt, sed non differentia formaliter. Appellatur autem differentia formalis illa, quæ est per principia quiditatiua: hæc enim semper oritur à forma in eo, quòd forma, qualis non est inter hanc lineam, & illam, cùm sit eadem vtriusque quiditas: verùm arguentis error est valde puerilis; sunt formæ, & differunt: ergo differunt formaliter: est Monachus, & est albus: ergo est Monachus albus.

Omnis differentia formalis est specifica.

Ad vltimum negatur consequentia licèt enim id, quod in prædicamento Substantiæ sit prius simpliciter quolibet alio Prædicamento, tamen aliqua conditio, sine qua indiuiduum, vt sic non est in Prædicamento, potest esse posterior in genere causæ formalis alterius Prædicamenti, eo quòd causa formalis est posterior in esse.

Ad confirmationem dicitur, quod quodlibet Prædicamentum completur per res sui generis, si loquamur de his, quæ ponuntur in Prædicamentis, & de ratione reponendi ea in illis, non autem si loquamur de conditione rei reposita in Prædicamento; Socrates enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in Prædicamento est substantia, conditio autem indiuiduationis suæ, quæ non est ratio reponendi ipsum in Prædicamento non conuenit, quòd coëxigat aliquid actus, puta quantitatis.

Nunc ostendendum est has responsiones huius noui expositoris minimè euacuare rationes Doctoris; & cùm dicit primò, negando maiorem primæ rationis, patet quòd non rectè negat, quia est simpliciter impossibile, quod si A realiter distinguitur à B, vt à posteriori, quin etiam realiter distinguatur à C causato ab ipso B. quia si prius C non potest realiter identificari A, multò minùs, nec realiter posterius ipso B. aliter ipsum C esset realiter prius, & realiter posterius ipso B. patet, quia si B, quia posterius A, non realiter identificatur A. sequitur quod C, si identificatur realiter A, quòd erit realiter prius B. sequitur etiam, quòd idem C sit realiter posterius B, cùm realiter ponatur causari à B. & sic patet quomodo malè negauit illam maiorem. Et cùm ostendit illam maiorem non esse veram ex hoc, quòd potentia materiæ est eadem realiter ipsi materiæ, & tamen dependet à forma. Dico hoc esse impossibile, & quæro quid accipit per potentiam materiæ? aut accipit pro ipsa materia præcisè; aut accipit pro potentia, quæ dicit ordinem ad actum, aut accipit potentiam materiæ pro aptitudine essendi sub forma. 6. *Confutatio responsionum Tho. Caiet. quas dat ad rationes Scoti.*

Si primò, patet quòd potentia materiæ realiter distinguitur ab actu, quia secundùm Doctorem & secundùm veritatem, & secundùm viam Philosophi, vt patebit infrà *distin.12.quæst.1.* materia dicit entitatem realem realiter distinctam ab actu, siue forma. Siue etiam accipiatur materia, prout ipsi accipiunt, vt non dicit entitatem realem actualem; sed vt dicit puram potentiam, patet quòd talis potentia non est causata à forma, sicut nec materia accepta secundùm opinionem Doctoris.

Si secundò, accipitur pro potentia, vt dicit ordinem ad actum, patet, quòd illa distinguitur realiter ab actu, quia adueniente forma in materia desinit talis potentia, aliter idem esset actu sub A, & in potentia ad ipsum A. quod est implicatio.

Si tertiò accipit potentiam pro aptitudine, patet, quòd talis aptitudo non causatur à forma, cùm omnis aptitudo præcisè oriatur à re, cuius est. Tum etiam, quia quæreretur de tali aptitudine, in quo fundetur, ipsi non possunt assignare subiectum talis aptitudinis, cùm dicant materiam esse purum nihil, quia tantùm purum *esse* in potentia. Et sic patet, quòd illa probatio nihil est ad B. nisi exponat potentiam materiæ aliter, & quomodocunque exponatur, si talis potentia ponitur causari à forma, a qua materia realiter distinguitur, vt à posteriori, oportebit eum dicere eandem potentiam realiter distingui à materia. Et cùm infert, quòd illa potentia, seu 7.

capacitas

capacitas materiæ respectu huius quantitatis, quæ vocatur eius signatio, dependet à quantitate, & tamen est eadem materiæ, patet hoc esse falsũ per ea, quæ dixi suprà. Et vltrà quæro quid intelligit per capacitatem materiæ respectu huius quantitatis? aut intelligit ipsam materiam nudè, & patet, quòd illa non-dependet à quantitate, aut intelligit aliquid additum ipsi materiæ, & tunc quæro, aut illud additum, quod accipitur pro capacitate, est præcisè aptitudo materiæ respectu huius quantitatis, & tunc arguatur vt priùs, sicut de potentia aptitudinaria, aut dicit aliquam entitatem actualem, & tunc quæro, in quo fundetur? Non in materia, cùm ponant eam esse puram potentiam. Modò entitas actualis non potest immediatè fundari in eo, quod nihil est in se. Tum etiam, quia si entitas actualis ponatur realiter causari à quantitate, est simpliciter impossibile ipsam realiter identificari materiæ, vt dixi suprà. Et quomodocunque assignetur capacitas materiæ respectu illius quantitatis semper arguatur, vt argutum est de potentia materiæ. Et cùm dicit, quòd potentia materiæ est prior, & posterior naturaliter actu; prior, quia causa materialis posterior in ordine causæ materialis; posterior in ordine causæ formalis. Dico, quòd ista responsio nullam includit veritatem, quia quomodocunque accipiatur potentia materiæ, non potest dici realiter prior ipso actu, & realiter posterior: posito enim, quòd potentia materiæ, vt causa materialis compositi sit prior actu; est tamen impossibile, quòd ipsa eadem potentia dicatur causa formalis, patet: Tum, quia talis potentia poneretur actus materiæ, quod est omnino inconueniens. Tum etiam, quia in eodem composito essent plures actus, non enim est intelligibile, quòd idem respectu eiusdem subiecti, dicatur prius, & posterius naturaliter: quòd enim potentia materiæ sit realiter prior ipsa materia, & realiter posterior, videtur omninò implicatio contradictionis. Et sic patet quomodo prima ratio Doctoris minimè euacuetur.

Responsio Caietani non includit veritatem.

8. Ad illa, quæ dicit ad secundam rationem Doctor cum dicit, quòd non est inconueniens aliquid causatum ab A in vno genere causæ esse causam ipsius A, in genere, & sic materia signata est causa quantitatis in genere causæ materialis, & quantitas est causa materiæ signatæ in genere causæ formalis, vt actus potentiæ. Dico simpliciter, quòd hæc responsio videtur tantùm ad placitum: est enim impossibile, aliquid causatum in genere causæ materialis esse causam illius causæ in genere causæ formalis, quia tunc idem esset realiter, & essentialiter prius, & posterius respectu eiusdem. Si enim A est realiter causa materialis B, erit realiter prius ipso; & si B est causa formalis ipsius A, sequitur quòd erit realiter prius ipso A causato, non enim est intelligibile causam in quocunque genere esse realiter posteriorem ipso causato. Si ergo materia signata est causa materialis quantitatis, sequitur quòd erit realiter prior ipsa quantitate, & ex alia parte, si materia vt signata est realiter causata à quantitate, vt à causa formali, erit realiter posterior ipsa quantitate, & sic idem respectu eiusdem erit realiter, & essentialiter prius, & posterius.

Responsiones Caietani.

Præterea quæro, cùm dicit, quòd materia signata est causa materialis quantitatis, & quòd talis signatio est præcisè à quantitate, aut talis signatio est causata à quantitate potentiali, aut actuali; non primò, quia quòd non est in se, nihil potest causare in quocunque genere causæ, loquendo de causatione reali; non secundò, quia tunc non est quantitas in actu: patet, quia quantitas in actu ponitur causari à materia signata: modò causa materialis præsupponitur ipsi quantitati: ergo talis signatio materiæ non erit à tali quantitate.

Præterea, Si quantitas est causa signationis materiæ, aut ipsam causat, vt actu informat materiam, aut vt non informat actu. Si primò, sequitur quòd materia erit priùs signata, quàm informetur à quantitate: patet, quia causa materialis est naturaliter prior illo, cuius est causa, sed materia, per te, vt signata, est causa materialis talis quantitatis: ergo: non secundò, quia nihil causat formaliter in subiecto, nisi inquantum actu informat. Et sic patet quomodo propositio Doctoris est ita euidens, quòd nullo modo improbari potest, nisi fortè formando propositiones ad placitum. Et quod infert, quòd causa materialis secundùm causalitatem suam dependet à suo effectu, scilicet forma, sed non inquantùm est effectus eius, sed in eo, quòd est causa materiæ. Hoc patet esse falsum, quia nec materia in eo, quòd causat compositum dependet à forma, nec èconuerso, sunt enim distinctæ causalitates, quarum vna in causando non dependet ab alia, & hoc magis patebit infrà *dist.* 12. Et quod adducit, quòd causæ sunt sibi inuicem causæ, vt patet 2. *Physic. comment.* 30. Dico, quòd hoc non est ad propositum, quia quamuis materia sit subiectum formæ, & forma sit actus materiæ, non tamen dicimus, quòd sit causa materialis formæ, nec quòd forma sit causa formalis materiæ, sed materia dicitur causa materialis respectu compositi, & similiter forma. Non enim habetur ab Aristotele quòd materia sit causa formæ, nec forma causa materiæ, vt patet *in tex.* 30. vbi ostendit, quæ sunt illæ causæ, quæ ponuntur sibi inuicem causæ, vide ibi. Et licèt Commentator *comment.* 30. sic dicat, *Materia est causa formæ, secundùm quòd forma non potest inueniri, nisi per illam, forma autem est causa materiæ, secundùm quòd materia non potest esse in actu, & demonstrata, nisi per illam, & præcipuè prima materia.* Hæc ille: tamen hoc dictum Commentatoris non est ad propositum, quia per hoc vult formam non posse existere, nisi in materia, & materiam non posse habere actum formalem, siue non posse existere in actu formali, nisi per formam: non enim vult, quòd forma secundum suam entitatem sit causata à materia, sed tantum ab agente extrinseco, nec similiter entitas materiæ sit causata ab ipsa forma, ita quòd nullam entitatem actualem dicat realiter distinctam ab ipsa forma, & si hoc intenderet negandus esset Commentator, quia in hoc expressè contra doctrinam Magistri sui, vt prolixè patebit infrà *distinct.* 12. *quæstio. prima.*

9. (margin, beside "Præterea, Si quantitas")

Quomodo materia non sit causa formæ, nec è contra.

Ad illud, quod dicit ad tertiam rationem, quòd quantitatem causare talem signationem in materia nihil aliud est, quàm materiam esse ab hoc agente factam capacem à Deo huius quantitatis, quòd non illius. Et sic quantum concurrit ad signationem materiæ vt actus, patet ex supradictis hanc responsionem non euacuare rationem Doctoris quia semper quæro de illa capacitate 10.

citate materiæ, vt suprà. Cùm enim dicit, quòd ipsa materia est effecta capax huius quantitatis à Deo, quæ capacitas dicitur signatio materiæ, & vt sic est prior quantitate, hoc concesso habetur propositum, quòd talis signatio non erit per quantitatem. Tum etiam, quia ipsa quantitas secundùm eum est causata à materia signata, & sic erit posterior materia signata, & per consequens signatio materiæ præcedit quantitatem, & vt sic, nullo modo erit à quantitate. Et quia responsiones sequentes ad alias rationes Doctoris procedunt ex eodem fundamento falso, quæ etiam ex his, quæ dixi suprà, facillimè solui possunt, ideò breuitatis causa pertranseo illas.

Nunc soluit rationes Gotfredi. Nunc soluendæ sunt rationes factæ pro opinione Gotfredi. n.2.

f *Ad primam.* Dicit Doctor, quod malè accipit illam propositionem Philosophi, vt suprà declaratum est. Non enim Philosophus dicit quantitatem diuidi in partes eiusdem rationis, sed quòd *quantum est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrumque, vel singulum est natum esse aliquid, & hoc aliquid.* In ea, quæ insunt, inquit, tanquam componentia totum cui insunt: igitur non sicut in partes subiectiuas, quæ non sic insunt, &c. vt suprà expositum est. Et cùm vltrà dicit, quòd eodem est aliquid diuisibile. Et quòd partes diuidentes distinguuntur, hoc est falsum, quia natura communis diuisibilis est ex se in indiuidentia, puta animal in specie, & tamen diuidentia non distinguuntur ratione naturæ, cùm conueniant in ea, sed distinguuntur propriis rationibus.

11. g *Ad secundam.* Respondet: Et primò dicit, quòd ex ista ratione potest concludi, quòd idem generaret se, cùm sit eadem quantitas, præsertim secundùm eos, ingenita, & incorrupta, vt suprà patuit. Deinde ad formam argumenti dicit, quòd ambæ præmissæ sunt falsæ. Prima enim est falsa, scilicet ista forma non differt à forma, nisi quia est in alia materia, licèt enim actu sit in alia materia, non tamen propter hoc differt ab alia forma, sed præcisè differt ratione suæ vnitatis. Secunda etiam propositio est falsa, scilicet ista, non est alia pars materiæ, nisi propter aliam partem quantitatis; prior enim est distinctio partis materiæ, quàm quantitatis, quia subiectum huius accidentis est hoc aliquid.

Vltimò, ista opinio confirmat rationem, quia generans generat aliud propter distinctionem materiæ, sed materia geniti necessariò præsupponitur quanta, & sic quantitate distincta. Quòd quanta, patet, quia agens naturale non potest agere in non quantum, quòd etiam quanta alia quantitate, patet, quia non potest esse quanta quantitate generantis; sed ista quantitas præcedit naturaliter *esse* ipsius geniti: igitur & distinctionem ipsius generantis, & geniti, non autem præcederet naturaliter, si non esset naturaliter requisitum, & per se vt distinctiuum ipsius.

h Ad hanc confirmationem respondet Doctor, & responsio stat in hoc: Posito enim, & non concesso, quòd generans non generat, nisi de materia quanta alia quantitate, adhuc vnitas materiæ, supple numeralis, inest materiæ, non ratione quantitatis, imò, vt simpliciter præcedit ipsam quantitatem, ponatur enim, quòd ignis quantus generet alium ignem de aqua quanta; quamuis ignis quantus generet de aqua quanta, tamen ignis quantus non est vnum numero præcisè per quantitatem sibi inhærentem, nec similiter materia ipsius ignis quanti erit præcisè vna numero per quantitatem, sed per aliquid sibi intrinsecum præcedens quamcunque quantitatem.

Declaro tamen hanc literam; cùm dicit: *Siue ita sit, siue non, de quo aliàs,* id est, siue generans generet de materia quanta, siue non, & tenet Doctor quòd non de materia quanta generet, *saltem in partibus materiæ distinctis secundùm formam quantitatis,* ita quòd vna pars materiæ sit sub vna quantitate, & alia pars materiæ sub alia quantitate, quod non debet intelligi immediatè, quia non ponitur materia immediatum subiectum accidentis, sed mediante forma substantiali, & sic materia, vt est sub vna forma substantiali, puta ignis, & materia, vt est sub alia forma substantiali, puta aquæ, vtraque materia est sub alia, & alia quantitate. Sequitur: 12. *Expositio literæ.*

Dico, quòd vnitas materiæ est passio immediata, id est, quòd vnitas numeralis, siue indiuisibilis materiæ existentis sub quantitate ignis, & materiæ existentis sub quantitate aquæ, est passio immediata ipsius aquæ, id est, quòd talis vnitas inest materiæ per aliquid intrinsecum, & non per quantitatem, ita quòd vnitas eius naturaliter præcedit rationem quamcunque generationis. *Ratio enim generantis,* supple naturalis est, quòd generet aliquid, non in materiam quam habet, sed in aliam materiam, de qua generat: patet, quia ignis generans alium ignem, id est, producens formam substantialem ignis, non producit eam in materiam, quam habet, quia tunc eadem materia numero esset sub duabus formis substantialibus eiusdem speciei, quod non est possibile: ad hoc ergo, quòd generet alium ignem, siue aliam formam substantialem ignis, requirit aliam materiam, puta materiam ligni, de qua generat, quæ erit immediatum receptiuum formæ ignis geniti. Et dicit hoc de agente naturali, quia agens supernaturale non præsupponit materiam aliquam, ad hoc, vt aliud generet. Sequitur: *Et requirit istam quantitatem, sicut concomitantem distinctionem materiæ à materia,* id est, quòd ignis generans, quando generat de aqua quanta, licèt requirat quantitatem, quæ concomitetur distinctionem materiæ à materia, quia in materia ignis generantis est alia quantitas mediante forma substantiali ignis, & in materia aquæ de qua generat, est alia quantitas mediante forma substantiali aquæ. Istæ tamen duæ quantitates non efficiunt primò aliam, & aliam materiam, imò præsupponunt distinctionem numeralem materiæ à materia, sed præcisè concomitantur. *Agens supernaturale non præsupponit materiam.*

13. Aduerte tamen, quòd tam in igne generante, quàm in aqua, de qua generat, sunt quatuor entitates, entitas materiæ, entitas formæ substantialis, entitas compositi ex materia, & forma, & entitas quantitatis, quæ subiectiuè est composita. Et quælibet entitas habet propriam vnitatem numeralem, & propriam hæcceitatem, non enim materia ignis, est hæc per formam ignis, nec è contra. Nec similiter materia ignis, & forma ignis sunt hæc præcisè per formam totius compositi, cùm præcedant eam, nec ècontra. Nec quantitas est hæc per entitatem compositi, vel partium, nec ècontra, imò simpliciter quot entitates realiter distinctæ sunt in composito, tot hæcceitates sunt in illo, licèt postea compositum dicatur præcisè vnum numero, de quo aliàs. Sequitur: *Et deberet probari, quòd quantitas esset*

propria

propria ratio vnitatis talis, scilicet singularitatis in substantia, & probatur, quod est ratio, sine qua non, id est, quòd per hanc rationem, in qua dicit, quòd generans non generat, nisi de materia quanta, non probat quòd quantitas sit ratio singularitatis ipsius materiæ, siue substantiæ, sed si aliquid probat, tantùm probat quòd est ratio sine qua non, supple sine qua generans non generat, quia generans non generat, nisi de materia quanta, quamuis etiam hoc non sit verum, quia generans immediatè generat de materia, cùm inducat formam substantialem in materia immediatè, & non in materia vt quãta, vt infrà patebit.

14. i *Si obyciatur, quod saltem ex confirmatione*, &c. ergo naturaliter præsupponitur quantitas materiæ indiuiduationi ipsius geniti. Nam ex secunda via, quæ erat ex ordine substantiæ ad accidentia, probatum est quòd singularis substantia est naturaliter prior omni accidente per Philosophum 7. *Metaphys. tex. commen.* 4. Et sic non erit hæc per quantitatem. Hîc modò videtur probare oppositum, quia si ignis generat alium ignem de materia quanta: ergo quantitas ignis generandi, erit prior ipso igne genito.

Respondeo, quòd indiuiduationi, &c. Vult dicere in ista litera, quòd ignis singularis genitus, puta de aqua, præsupponit ipsam aquam & quantam, quæ priùs corrumpitur, quàm de ipsa ignis generetur, quia generans priùs agit in aquam habentem propriam quantitatem, & cætera accidentia, puta frigiditatem, & humiditatem, &c. quàm sit ignis genitus. Et hoc modo quantitas aquæ corrumpendæ, & cætera accidentia ipsius naturaliter præcedunt indiuiduationem ignis generandi ex tali aqua.

Aduerte hûc passum. Aduerte tamen, quòd quando in materia aquæ inducitur forma substantialis ignis, desinente forma substantiali aquæ, omnia accidentia, quæ erant in ipsa, desinunt. Non enim aliquod accidens ipsius aquæ corrumpendæ remanet igne genito, quia tunc aliquod accidens migraret de subiecto in subiectum: modò ex hoc, quòd talis quantitas aquæ corrumpendæ naturaliter præcedit singularitatem ignis generandi, non habetur quòd quantitas sit ratio singularitatis, nec aquæ corrumpendæ, nec ignis generandi: imò talis quantitas cum aliis accidentibus præsupponit materiã aquæ singularem. Et similiter quantitas ignis geniti ex aqua cum accidẽtibus ipsius ignis, puta caliditate, & siccitate præsupponit singularitatem ipsius ignis geniti, & hoc est quod dicit.

15. *Sed adhuc vlteriùs deducitur argumentum*, &c. Vult dicere Doctor quòd si quantitas materiæ, de qua generatur ignis, non præcederet ignem, & sibi inexisteret, tunc agens particulare induceret formam ignis in materiam nudam, & non quantam: videtur enim quòd forma geniti, vt quando generatur ignis, puta de materia aquæ, inducitur in materia aquæ, vt quanta. Et hoc patet per *Nota.* Commentatorem in de Substantia orbis, vbi videtur velle, quòd maneat eadem quantitas in generato, & corrupto, alioquin generans generaret de non corpore corpus. Vult dicere Commentator quòd eadem quantitas numero, quæ erat in materia aquæ corrumpendæ, erit etiam in materia ignis geniti ex tali aqua, aliter generaretur ignis, qui ponitur corpus de non corpore.

k *Contra illud primò arguitur.* Hîc Doctor primò arguit ad hominem. Et secundò arguit contra conclusionem in se. Primò dicit, quòd hæc ratio non debet adduci pro ista positione, quia fundator huius positionis videtur tenere contrarium. Tenet enim ipse, quòd nulla forma accidentalis potest immediatè induci in materia, sed immediatè inducitur in forma substantiali. Et vult etiam, quòd nulla forma corporeitatis maneat eadem in generato, & corrupto, & sic nulla quantitas manet eadem in generato, & corrupto, quicquid sit de Commentatore hoc tamen non est de opinione ponentis eam.

l *Sed ad conclusionem in se.* Hic Doctor ostendit illam conclusionem esse falsam, videlicet, quòd eadem quantitas maneat in generato, & corrupto. Et vult in ista litera, quòd quando corrumpitur forma aquæ, quòd quantitas, & cætera accidentia ipsius corrumpantur, cùm sint posteriora substantiã aquæ, & sic nullum accidens aquæ manet in materia aquæ, de qua generatur ignis. Et vult quòd forma substantialis ignis immediatè inducatur in materia aquæ, & non mediante aliquo accidente.

m *Ad Auerroëm dico quòd de eo*, Sensus literæ est, quòd agens naturale potest generare corpus de eo, quod aliquando esset non corpus, quod dupliciter intelligi potest, vel tanquam de opposito, vel vt de aliquo inexistente ipsi genito. Primo modo ignis generatur de aqua, tanquam de opposito, quæ aqua quandoque erit non corpus, patet quia in illo instanti, in quo ignis generatur ex aqua, desinit forma substantialis aquæ. Secundo modo generatur de materia aquæ, quæ vt actu est sub forma aquæ dicitur corpus. Et si desinit esse sub forma aquæ, desinit esse tale corpus, quia corrupta forma substantiali aquæ, corrumpitur & quantitas fundata in illa, & sic de eo quod aliquando esset non corpus, posset generari corpus. Sequitur: *Sed fortè non posset naturale agens generare corpus de non corpore, sicut de corrupto*, accipiendo *non corpus* pro materia prima. Certum est, quòd naturale agens non posset generare, puta ignem de tali materia corrupta, cùm à nullo agente naturali sit corruptibilis, agens verò supernaturale posset generare quodcunque corpus de materia corrupta ipsam corrumpendo, ita quòd ad corruptionem materiæ possit immediatè succedere aliquod corpus, & hoc præcisè per actionem agentis supernaturalis; sed hoc magis patebit à Doctore in quarto, *distin.* 10. vbi ostendit, quomodo Deus potest conuertere quodlibet in quodlibet. Sequitur ibi: *Sed totum*, supple corrumpitur, solum enim compositum corrumpitur. Sequitur: *Sed de eo, quod fuit corpus vsque ad instans generationis, & hoc quantitate inhærente sibi, potest agens naturale generare aliud quantum alia quantitate generare in illo instanti*, id est, quòd de materia, puta aquæ, quæ priùs fuit corpus quantitate inhærente, non immediatè ipsi materiæ, sed mediante forma substantiali aquæ, potest generari, puta ignis alia quantitate mediante forma substantiali ignis inhærente materiæ, quæ priùs fuit materia aquæ. Sequitur: *Quia sicut potest producere substantiam*, &c.

16. *Respondet Auerr.*

Sed dubium est, an illa accidentia consequentia formam substantialem, producantur in eodem instanti, in quo producitur forma substantialis, an etiam producantur à generante formam substantialem, an ab ipsa forma substantiali immediatè, de hoc erit prolixior materia in quarto, *dist.* 12. 17. *Dubitatio. Sed alibi soluenda.*

n Si

n *Si dicas*,&c. *Dico, quòd necesse est de non cõposito, vt parte fieri, vel produci compositum*, id est, quòd de materia, quæ non est compositum, sed pars compositi producitur compositum per inexistentiam ipsius materiæ, & non producitur tanquam de opposito corrupto, & intelligo sic; cùm dicit, cùm de parte compositi producitur compositum, quòd de materia quæ fuit aquæ, producitur compositum, puta ignis qui componitur ex tali materia, & forma substantiali ignis, quia producendo formam substantialem ignis in tali materia, statim resultat compositum. Sequitur: *Et ita de materia secundùm suam substantiam absolutè, vt de parte, potest produci corpus aliquod, quod est substantia composita, & concomitatur substantia quanta, quia quantitas est passio istius substantiæ compositæ*, non quòd sit passio conuertibilis, nec eadem substantiæ cõpositæ, sed quia necessariò concomitatur talem substãtiam, licèt à Deo posset fieri substantia cõposita sine tali quantitate.

18\. Nunc soluendæ sunt rationes principales. Ad auctoritatem Boëtij.

o Dicit Doctor primò, quòd varietas accidentium facit in substantia differentiam numeralem, puta Franciscus, & Ioannes per quæcunque accidentia eis inhærentia differunt numero, non tamen differentia prima numerali, cùm differant per proprias hæcceitates, sed per secundam, & aduentitiam: nam omnes distinctæ formæ faciunt aliquam differentiam in eis, in quibus sunt supple, vel specificam, vel numeralem, accidentia autem non possunt facere differentiam specificam in substantia, in qua sunt, vt patet 3. *Metaph. tex. com.* 25. *Quapropter*, inquit, *hominis albedo non facit, nec nigredo*, supple differentiam specificam *in homine, nec albi hominis est differentia secundùm speciem ad nigrum hominem*. Hæc ille: Faciunt ergo talia accidentia in substantiis solùm differentiam numeralem, sed non faciunt primam differentiam, sed alia est prior differentia numeralis. Nam albedo in Francisco, & nigredo in Ioanne, faciunt tantùm differre numero, quamuis nigredo, & albedo in se differant specie, vt tamen sunt in alia, & alia substantia tantùm numero faciunt differre, præsupponendo tamen primã differentiam numeralem in substantiis. Sequitur. *Nec illa sola* supple accidentia, *faciunt differentiã numeralem*, supple in substantiis, cùm in illis alia sit prior, sed faciunt differre numero tantùm per accidens. Sequitur: *Et nullum istorum dicit auctoritas illa*, &c. Patet, quia auctoritas Boëtij non dicit, quòd accidentia faciãt differre numeraliter substantiam, prima differentia numerali, cùm illa præsupponatur, nec quòd per se præcisè vna substãtia differat numeraliter ab alia per quæcunque accidẽtia, sed si differt, tantũ per accidens differt.

Declaratio auctoritatis Boëtij.

19\. p *Sed quid ad intentionem Boëtij*. Postquam Doctor declarauit auctoritatem Boëtij, nunc declarat intentionem ipsius Boëtij, id est, quid intendat principaliter inferre, & dicit, quòd intẽdit inferre, quòd diuinæ personæ non differunt numeraliter sine differentia materiali numerali; licèt enim differãt personaliter, siue suppositaliter, non tamen differunt numero: nam quæ numero differunt dicunt simpliciter aliam & aliam rem numeraliter, sicut dicimus, quòd Franciscus, & Ioannes differunt numero, quia alia natura est in Francisco, & alia in Ioanne: cùm ergo essentia diuina sit singularissima, & simpliciter indiuisibilis, in illa non possunt esse plura supposita numeraliter distincta, licèt suppositaliter, siue personaliter distincta. Probat ergo Boëtius per hanc auctoritatem diuinas personas non differre numero, quia vbi est differentia numeralis, ibi potest esse varietas accidentium, per quæ differunt numero accidentaliter; *sed in diuinis personis non est varietas accidentium, quia forma simplex*, cuiusmodi est persona diuina, *non potest esse subiectum* alicuius accidentis; *igitur ibi non est differentia numeralis: videretur ergo argumentum non valere, nisi ipse intenderet, quòd sola accidentia possent distinguere numeraliter: si enim distinctio numeralis*, puta in substantiis, *potest esse per aliqua alia*, quàm supple per accidentia: *ergo ex negatione accidentis* in diuinis personis *non sequitur negatio distinctionis numeralis* in illis.

Declaratio intentionis Boëtij.

20\. q *Dico, quòd omnem distinctionem numeralem concomitatur diuisio accidentium*. Dicit Doctor, quòd Boëtius per illam auctoritatem non arguit, sicut à causa præcisa negata ad negationem illius, cuius est causa, quasi quòd varietas accidentium sit causa præcisa differentiæ numeralis in substãtia, quia tunc benè sequeretur à negatione talium accidentium negatio distinctionis numeralis; sicut in homine pulmo est præcisa causa respirandi, ita ad negationẽ pulmonis, vt ad causam præcisam negatam, & respectu respirationis, sequitur negatio respirationis; cùm ergo per auctoritatem Boëtij tantùm habeatur quòd varietas accidentium in substantiis necessariò concomitetur distinctionem numeralem in illis, arguendo à negatione talium accidentium, arguitur præcisè; sicut à negatione alicuius concomitantis ad negationem illius, ad quod concomitatur, & ideò si personæ diuinæ differunt numero, necessariò concomitaretur in illis varietas accidentium. Cùm ergo talis varietas nullo modo concomitetur, sequitur, quòd in illis non erit numeralis distinctio, & sic patet auctoritas Boëtij.

21\. r *Ad secundum*, Doctor dicit, si accipiatur accidens pro omni eo, quod est extra rationem formalem alicuius, sic differentia indiuidualis potest dici accidens. Et hoc patet per Damascenum. Et quòd ipse non intelligat propriè de accidente per accidens, patet per ipsum, & patet auctoritas in litera. Et cùm dicit, quòd hypostases non sunt in se inuicem in natura reali, sicut sunt hypostases diuinæ, quæ habent vnitatem naturæ, propter quod sunt in se inuicem, vt satis probatum est in primo, *dist.* 19. *quæst.* 2. de circumincessione personarum. Cùm etiam dicit ibi: *Plus autem omnibus, eo quòd non sunt in se inuicem, sed separatim sunt*, id est, quòd hypostases creatæ plus differunt, quàm hypostases diuinæ, quia hypostases creatæ necessariò sunt separatæ ab inuicem, & habent necessariò aliam, & aliam naturam, & vna potest esse sine alia, non sic hypostases diuinæ, non enim vna hypostasis diuina potest separatim esse sine alia propter vnitatem naturæ in eis.

In Elementario cap. 5.

s *Ad tertium patet litera*. Et sic conceditur, quòd differentia indiuidualis est accidens naturæ, quam contrahit ad *esse* indiuiduale, non tamen accidens per accidens; sed aliquid, quod est extra rationem formalem ipsius naturæ; sicut dicimus quòd differentia generica accidit generi; ex hoc, quòd est extra rationem formalem generis.

QVÆSTIO

QVÆSTIO V.

Vtrùm substantia materialis, sit hæc, & indiuidua per materiam?

D. Tho. *1.p.q.50.art.4. vbi* Caiet. Heruæus *hîc q.2. art.2.* Ægid. *quodl. 2. q.7.* Dur. *hîc q. 2.* Capreol. *q.2.* Suar. *Met.d.5.se.4.& 6.*

1. QVOD sic, quia secundùm Philosophum 5. Metaph. cap. de Vno. *Vnum numero sunt, quorum est materia vna,*&c. *Tex.c.12.*
Tex.c.17.

Contrà 1. Metaphysi. antiquæ translationis, *in fundamento naturæ nihil est distinctum*: sed quod non est secundùm se distinctum, nec diuersum, non potest esse prima ratio distinctionis, vel diuersitatis alterius: sed materia est fundamentum naturæ omnino indistinctum, & indeterminatum: ergo non potest esse prima ratio distinctionis, vel diuersitatis alterius. *al. 2. Met. in antiqua trãslatione.*

Hîc dicitur, quod sic: [b] quòd maximè tenetur propter multas auctoritates Aristotelis, quæ hoc videntur sonare, quarum vna est in 7. Metaphysic. quòd generans generat aliud propter materiam, *Callias*, inquit, *& Socrates sunt diuersa quidem propter materiam, idem verò specie; nam indiuidua est species.* *D.Tho.1.p. q.7.art.1. & 2.& q. 50.& in 2. dis.3.q.4.*

Item in septimo c. de partibus definitionis, *quod quid erat esse in quibusdam substantiis idem est: quæcunque verò in materia sunt, vel accepta sunt cum materia, non idẽ*, & idem videtur in 8 c.3. nam *anima, & animæ esse idem, homo & hominis esse, non idem, nisi, & animæ esse, homo dicatur*: ergo videtur, quòd materia sit extra rationem quiditatis, & cuiuslibet habentis primò quiditatem: & ita cùm sit in entibus aliquid videtur esse pars indiuidui siue indiuiduatio totius: nam quidquid est in indiuiduo, quod repugnat rationi quiditatis omnino, hoc potest poni prima ratio indiuiduandi, quare, &c. *Tex.28. Tex.20. & 21.& 41. Tex.8.*

2. Prætereà 12. Metaph. probat quòd non possunt esse plures cœli. *Si*, inquit, *essent plures cœli vt homines, foret principium quod, circa vnumquodque specie vnum, numero verò multa; sed quæcunque* (inquit) *numero sunt multa, habent materiam. Quod autem quid erat esse non habebit materiam primam: endelechia enim vnum igitur, & ratione, & numero primum mouens immobile ens.* Ista ratio, qua concluditur vnitas cœli ex vnitate motoris, & vnitas motoris non tantùm specie, sed numero, propter hoc quod non habet materiam; non videtur valere, nisi distinctio numeralis fieret per illam: ergo, &c. *Tex.c.49.*

Prætereà 1. Cœl. & Mun. *cùm dico cœlum, dico formam: cùm dico hoc cœlum, dico materiam.* *Tex.92.& 95.*

COMMENTARIVS.

1. a *VTrùm substantia materialis*, quæ supple est composita ex materia, & forma Physicali sit hæc, & indiuidua per materiam, *quæ supple est altera pars compositi.*

b *Hîc dicitur.* Doctor hîc recitat opinionem Thomæ in prima parte Summæ, quæstio. 7. artic. 1. qui vult substantiam materialem præcisè indiuiduari per materiam.

SCHOLIVM.

Sententiam D. Thomæ, quòd materia sit principium indiuiduationis, refutat solidè: primò, ex locis Philosophi. Secundò, ratione, quia aliàs, genitum & corruptum essent idem indiuiduum: loca adducta per D. Th. soluentur q.seq.n.20.

3. COntra istud primò [c] per auctoritates eiusdem Philosophi 7. Metaph. cap. de partibus definitionis: *Palàm autem, quòd anima quidem substantia prima, corpus verò materia, homo verò aut animal, quod ex vtrisque vt vniuersaliter, Coriscus autem, & Socrates, vt singulariter, supple, ex his, siquidem igitur anima dupliciter dicitur*: & postea subdit, *si verò anima hæc, & corpus hoc, vt & homo quidẽ vniuersale, & singulare*: & ante in codẽ c. *Homo, & equus, & quæ ita in singularibus, vniuersaliter autẽ non sunt substantia, id est, forma, sed simul quoddam totum, id est, compositum ex hac materia & hac ratione*, vbi per ly, *hac*, non intelligit materiam vniformem, & singularem, sed determinatam, alioquin contradiceret *Tex.39. Tex.35.*

sibiipsi. Vnde subditur ibidem, *& vt vniuersaliter*, & subdit postea: *singulare verò ex vltima materia Socrates iam est*,&c.

Præterea,[d] per eundem duodecimo Metaph.cap. quarto,vbi vult, quod principia sunt eadem sicut principiata:*& horum*,inquit,*quæ sunt in eadem specie,diuersa non specie: sed quia singularium aliud tua materia,& mouens, & species, & mea,sed tamen ratione vniuersali eadem*: ergo ita concedit distinctionem formæ, sicut materiæ in particulari, & ita vnitatem materiæ in communi sicut formæ: & ideò oportet adhuc quærere, quo materia sit hæc.

Tex.27. Præterea, sicut probatur ex multis locis 7. Metaph. cap. de partibus definitionis, materia est de essentia substantiæ compositæ,puta hominis: & non est tale compositum præcisè essentia formæ: ergo sicut illud compositum non potest de se esse hoc *ex prima quæst.* ita nec materia,quæ est pars eius est de se hæc:quia non potest esse compositum commune,& eiusdem rationis in diuersis,quin quodlibet quod est de essentia eius,posset esse eiusdem rationis cum eis.

Vide t. com.34.& 8.Met.t.9. Præterea[e] per rationem, materia est eadem in generato, & corrupto; ergo habet eandem singularitatem in genito,& corrupto.

Et si respondeas, quod non sit eiusdem speciei in genito, & corrupto. Arguo sicut prius contra quantitatem interminatam: & ita erit generatio circularis. Primò ignis ex aqua,secundò aqua ex igne: aqua primò corrupta, & aqua secundò genita,habent eandem materiam, & sunt eiusdem speciei: ergo sunt realiter hæc aqua: igitur primum redit naturaliter idem numero, quod est contra eos. Quia verò solutio auctoritatum Philosophi ad oppositum requirit solutionem sextæ quæstionis; ideò iuxta hoc quæro vlterius.

COMMENTARIVS.

1. c *Contra istud.* Doctor hîc improbat opinionem Thomæ multis auctoritatibus.

Prima est Philosophi,7. Metaph. *tex.commen.* 39. *Palàm autem, quòd anima quidem substantia prima, corpus verò materia, homo verò aut animal,quod est ex vtrisque, vt vniuersale. Socrates autem & Coriscus, vt singulariter* supple ex his. *Siquidem igitur anima dupliciter dicitur. Alij namque, vt animam, alij verò, vt totum. Si verò simpliciter anima hoc, & corpus hoc, vt quidem vniuersale, & singulare.* Hæc ille. Sententia huius textus est, quòd sicut datur compositum materiale vniuersale, & aliquod tantùm vnum numero,ita partes componentes sic se habent,quòd respectu compositi communis partes,scilicet materia, & forma accipiuntur in communi, & si compositum est hoc aliquid, siue singulare, partes compositæ erunt singulares. Et ex hoc sequitur,quòd compositum singulare habeat propriam hæcceitatem. Et si dicatur, quòd habeat illam à materia singulari. Contrà,tum,quia ex quo compositum est aliud à partibus, vt probatur à Doctore *in tertio, dist.* 2. ita habet propriam hæcceitatem. Tum,quia si compositum esset hoc per aliquam partem componentē,magis esset hoc per formā singularem,quàm per materiā,quia forma magis dat *esse*.Tū etiā,quia sicut materia est communis respectu compositi communis,& cōtrahitur per aliquā hæcceitatem ad hoc vt sit hæc;ita compositū in communi,quod est aliud à materia, & forma in cōmuni, contrahitur ad *esse* hoc per aliquid,quod nō est neque materia,neque forma.

2. *Expositio tex.& Arist.* Nunc expono hunc textum cùm dicitur: *Palàm autem,quòd anima quidem substantia prima: corpus verò materia,homo verò*,id est,quòd homo respectu animæ intellectiuæ,& materiæ,puta corporis organici, aut animal respectu animæ sensitiuæ,& respectu materiæ suæ,supple est ex vtrisq; vt vniuersale, id est, quòd ex anima sensitiua in cōmuni,& materia in communi constituitur animal in communi,& similiter homo in communi constituitur ex anima intellectiua in communi,& ex tali corpore organico in communi. Sequitur:

Socrates autem,& Coriscus vt singulariter, id est,quòd ista composita sicut sunt singularia, ita partes componentes, puta hæc materia, & hæc forma,& quòd sit verum,probat infra ibi:*Siquidem igitur anima dupliciter dicitur*,supple in vniuersali,& in particulari, ergo eadem ratione, & ipsum compositum. Sequitur in textu: *Alij namque,vt animam* supple dicunt hominem, & animal,ita quòd anima sit tota essentia animalis, vt quidam dicunt. *Alij verò,vt totum*,id est,compositum,& non animā. Sequitur:*Si verò anima hac, & corpus hoc,vt quidam vniuersale singulare*, id est, dato, quòd animal sit compositum ex anima, & corpore,si ipsa simplicia,id est,anima,& corpus dicuntur vniuersaliter,& particulariter, sequitur etiam,quòd compositum sic dicatur, sequitur & ante in eodem cap.*homo,& equus* supple in communi,*& quæ ita in singularibus*,supple homo singularis, & equus singularis. *Vniuersaliter autem non sunt substantia*,supple homo,& equus,id est, formaliter,accipiēdo formā pro forma partis,*sed simul quoddam totum*, id est, compositum ex hac materia, & hac ratione, vbi per ly *hac* dicit Doctor quòd Arist. dicit,quòd homo in cōmuni est cōpositus ex hac materia,non debet accipi ly *hac* pro materia singulari, sed pro materia determinata, supple quòd sit cōpositus ex tali corpore in communi,& ex tali forma,aliter contradiceret sibimet, vnde subdit ibidem: *Et vniuersaliter*, vt exposui prius,& subdit postea *ex vltima materia*, scilicet singulari,cùm dicit, *Socrates iam est*,&c. *Quomodo homo in cōmuni sit cōpositus.*

d *Præterea. Idem per eundem.* Secundò principaliter Doctor probat,quòd substantia materialis non sit præcisè hæc per materiam. Et probat auctoritate Philosophi 12. Metaph. Et vide ibi Commentatorem: ergo ita concedit distinctionem formæ, sicut materia in particulari, & ita 3.

vnitatem

vnitatem materiæ in communi, *ſicut formæ*; & ideò debet adhuc quærere quo materia ſit hæc, ſi enim datur materia in communi, & per illam ſubſtantia materialis non dicitur hæc: oportet quærere quo materia ſit hæc, vt per illam ſubſtantia materialis dicatur hæc. Et ſi materia dicitur hæc, hoc erit per aliquid poſitiuum adueniens ipſi materiæ, & contrahens ipſam ad *eſſe* indiuiduale. Hoc idem apparet de forma partis, quæ in communi non dicitur hæc, & ſi erit hæc, erit per aliquid adueniens ſibi contrahens ipſam ad *eſſe* quale, & certum eſt, quòd illud non erit materia; vt patet, quia ſi principiatum eſt hoc aliquid, & indiuiduum, & principia erunt ſimiliter hoc aliquid.

4. *Præterea, ſicut probatur ex multis locis.* Tertiò principaliter hoc idem probat Doctor auctoritate Philoſophi, &c. *ergo ſicut illud compoſitum non poteſt ex ſe eſſe hoc* ex 1. q. præſent. diſt. *ita nec materia, quæ eſt pars eius*, ſcilicet compoſiti communis *eſt de ſe hæc, quia non poteſt eſſe compoſitum commune, & eiuſdem rationis in diuerſis*, ſupple partibus ſubiectiuis, *quin quodlibet, quod eſt de eſſentia eius poſſet eſſe eiuſdem rationis cum eis*, puta ſi homo vt eſt in Socrate eſt ſingularis, ita partes componentes hominem vt in Socrate, ſunt ſingulares, cùm ſint de eſſentia eius: Et tunc quæritur per quid ſunt ſingulares? non ex ſe, ſicut nec homo ex ſe eſt ſingularis: ergo per aliquid adueniens contrahens illas partes ad eſſe indiuiduale, & illud non erit materia, quæ eſt altera pars compoſiti, cùm illa de ſe non ſit ſingularis, ſed contrahatur ad ſingularitatem.

e *Præterea per rationem.* Quartò Doctor arguit probando, quòd materia non ſit ſingularitas, & arguit per rationem ducentem ad impoſſibile, quia ſequeretur, quòd hic ignis, & hæc aqua eſſent ſimpliciter vnum numero, quia ſi materia eſt ratio indiuidualis ſubſtantiæ materialis, tunc generatum, & corruptum eſſent vnum numero; patet, quia illa ſunt vnum numero, quorum ratio ſingularitatis eſt ſimpliciter eadem; ſed materia manet ſimpliciter eadem in generato, & corrupto; ergo res, quæ generatur, erit eadem numero cum re, quæ corrumpitur.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm ſubſtantia materialis ſit indiuidua per aliquam entitatem poſitiuam per ſe [a] *determinantem naturam ad ſingularitatem?*

Ægid. *quodl. 2. q. 7.* Gotfred. *quodl. 6. q. 16. & quodl. 7. q. 5. &* DD. citati *quæſtionibus præced.* Vide Suar. *Met. d. 5. ſec. 6. vbi citat alios.*

1. QVOD non, [b] quia tunc illud determinans ad illam naturam, haberet ſe vt actus ad potentiam: ergo ex natura ſpecifica, & illo determinante eſſet verè, & propriè compoſitum vnum, quod eſt inconueniens. Nam illud determinans, aut eſſet materia, aut forma, aut compoſitum ex eis: quodcunque detur, eſt inconueniens: quia tunc in compoſito eſſet alia materia, ab illa forma quæ ponitur pars naturæ: vel aliud compoſitum quàm compoſitum naturæ.

Item, tunc ſingulare [c] compoſitum ex natura, & illo per ſe determinante, eſſet per ſe vnum: ergo per ſe intelligibile, quod videtur contra Philoſophum *tertio de Anima, & ſeptimo Metaphyſic.* vbi videtur apertè velle, quod intellectio eſt vniuerſalis: & ſenſus vel ſenſatio ſingularis. *Tex. 27.* *Tex. 35.*

Præterea [d] ſi eſſet per ſe intelligibile, poſſet de ipſo eſſe demonſtratio, & ſcientia, & ita de ſingularibus eſſet ſcientia propria, inquantùm ſingularia: quod negat Philoſophus *ſeptimo Metaphyſic. cap. de partibus definitionis.* *1. Poſter. t. c. 40. & 2. Poſteria. ad fi. & 1. Phy. t. c. 49. & 2. de Anima. t. c. 60.*

Item, ſi includeret [e] naturam ſpecificam, & illud per ſe determinans, poſſet per ſe definiri per iſta duo incluſa in ratione ſua: & ita eſſet alia definitio indiuidui, & alia ſpeciei, ſaltem addens ſuper definitionem ſpeciei, ſicut definitio ſpeciei addit ſuper definitionem generis.

2. Oppoſitum, omne inferius includit in ſe aliquid, quod non includitur in intellectu ſuperioris; alioquin conceptus inferioris eſſet æquè communis, ſicut conceptus ſuperioris; & tunc per ſe inferius non eſſet per ſe inferius, quia non ſubeſſet communi, & ſuperiori: ergo aliquid per ſe includitur in ratione indiuidui: quod non includitur in ratione naturæ: illud autem incluſum eſt entitas poſitiua ex ſolutione ſecundæ quæſtionis, & facit vnum per ſe cum natura ex ſolutione quartæ quæſtionis: ergo eſt per ſe determinans illam naturam ad ſingularitatem, ſiue ad rationem illius inferioris. *Tex. 35.*

COMMENTARIVS.

1. a DIcit Doctor in titulo quæst. *per se*, quia constat, quòd ex natura, & ratione indiuiduali fit vnum singulare per se, & sic talis entitas per se competit; hoc etiam dicit ad differentiam aliquorum, quæ tamen per accidens contrahunt, sicut albedo contrahit hominem ad esse album, ita quòd ex albedine, & homine fit tantùm vnum per accidens; sensus ergo quæstionis est: An ratio indiuidualis, quæ per se contrahit naturam ad singularitatem, sit aliqua entitas positiua.

b Primò arguit Doctor probando quòd differentia indiuidualis non dicat aliquam entitatẽ positiuam additã naturæ, quia tunc ex tali natura & tali entitate fieret vnum per se compositum, sicut ex actu & potentia: & tunc quæro de illo actu contrahente, aut esset materia, aut forma, aut compositum ex eis: si materia; ergo in composito esset alia materia à materia partis; si forma, ergo esset ibi alia forma à forma partis; si compositum, ergo in eodem composito essent duo composita.

c Secundò, quia tunc singulare sic per se compositũ, esset per se intelligibile, quod videtur contra Philosophum 3. *de Anima*. & 9. *Metaph*.

d Tertiò, quia tunc de tali singulari posset esse demonstratio, & scientia.

e Quartò, quia tunc posset definiri, ita quòd definitio constaret ex natura, & tali hæcceitate.

SCHOLIVM.

Ponit opinionem Goff, & Ægidij, tenentium naturam esse de se hanc, tamen per quantitatem habere plura singularia, probat vtramque partem, & ponit duos sensus, quos hæc opinio potest habere. Primus, quòd eadem substantia in se indistincta, per multas quantitates receptas, faciat multa indiuidua. Secundus, quòd substantia substans huic quantitati, sit alia ab ea, quæ subest illi quantitati, non posset tamen esse alia & alia, sine quantitate.

Opinio Goff. quodl. 6. q. 16. & quodl. 7. q. 5. c. de specie.

HIc dicitur quòd natura specifica de se est hæc, & tamen per quantitatem potest esse natura communis in pluribus singularibus, siue quantitas potest esse ratio, quare plura singularia possunt esse sub natura. Primum sic declaratur, species specialissima de se est atoma: ergo & indiuisibilis. Et hoc confirmatur per illud Porphyrij *descendentibus nobis per diuisionem à generalissimis ad specialissima, iubet Plato quiescere*: sed si possibile esset diuisionem esse vlteriorem huius naturæ, non esset quiescendum in illa natura: ergo, &c. Prætereà, Boëtius lib. Diuision. enumerans omnes diuisiones non tantùm per se, sed etiam per accidens, non enumerat diuisionem speciei in indiuidua: ergo natura specifica non est hæc per aliquid aliud. Item, si aliqua realitas esset in indiuiduo, præter solam realitatem specificæ naturæ: species non diceret totum *esse* indiuiduorum, quod est contra Porphyrium. 3.

Secundum declaratur, quia licèt quantitas non sit formalis ratio diuisionis alicuius in partes subiectiuas, tamen quando totum quantitatiuum diuiditur in partes quantitatiuas, natura diuiditur per se in illa, quæ sunt eiusdem rationis: hoc autem conuenit ei per quantitatem; idem autem est principium diuisionis in aliqua, & principium distinctionis illorum diuidentium: ergo sicut ipsa quantitas est principium diuisionis, ita est principium distinctionis illorum diuidentium: sed illæ sunt partes subiectiuæ naturæ communis: ergo quantitas est principium distinctionis talium partium. Qualiter autem ista duo membra possunt stare simul, patet per exemplum, quia secundùm Philosophum, 1. *Phys*. substantia de se est indiuisibilis, loquendo de partibus eiusdem rationis: & tamen adueniente quantitate est partibilis in partes tales: imò tunc habet tales partes: ita ergo potest natura speciei esse de se hæc, & tamen per quantitatem aduenientem sibi extrinsecè esse hæc, & hæc, & illa, &c.

Tex. 15.

Dicta sententia potest habere duplicem sensum.

Ista positio videtur posse habere duplicem intellectum: vnum, quod substantia materialis inquantùm distinguitur essentialiter à quantitate, maneat eadem omnino, non distincta secundùm rationem suæ propriæ & essentialis entitatis: & tamen recipiat multas quantitates, & recipiendo eas cum eis constituat multa singularia: hoc est dicere planis verbis, quòd eadem substantia materialis in se non diuisa, nec distincta, informatur multis quantitatibus: & ex hoc sunt multa indiuidua sub specie. 4.

Alio modo potest intelligi, quòd ista substantia materialis, quæ de se esset hæc circumscripta omni quantitate, postea quantitate informante, erit hæc & hæc, ita quòd non tantùm recipit quantitates distinctas, sed ipsa habet distinctionem in se in entitate sua substantiali: ita quòd ista substantia, quæ subiicitur illi quantitati, & distinguitur ab ea essentialiter non est illa quæ subest alij quantitati, & distinguitur ab ea essentialiter: licèt tamen istud, scilicet quod hæc non sit illa, non possit esse sine quantitate in hac & in illa.

SCHO

SCHOLIVM.

Ex sententia prædicta iuxta primum sensum, infert grauissima absurda: primò, nòn esse proprium naturæ diuinæ esse hanc, & in pluribus. Secundo, non posse transubstantiari vinum, nisi totius mundi vinum pereat. Tertiò, poni ideam Platonicam. Quartò, penetrationem admitti. Quintò, nihil generari, vel corrumpi. Sextò, si admittantur plures animæ rationales, irrationabile esse, asserere naturam humanam esse atomam de se: omnia ista absurda videntur sequi ad sententiam ponentium naturam positiuè vniuersalem, seu communem à parte rei.

PRimus intellectus [a] videtur impossibilis, quia ex eo sequuntur inconuenientia in Theologia, Metaphysica, & scientia naturali. In Theologia, scilicet quòd non sit proprium essentiæ diuinæ, esse hanc, sic quòd ipsa existens vna in se indistincta, possit esse in pluribus suppositis distinctis, quod tamen non intelligitur communiter, nisi de personis tantùm relatiuè distinctis. Hîc autem poneretur, quòd vna natura substantialis nullo modo in se distincta, haberet plura supposita re absoluta distincta. *Aliquot absurda ex sent. Gotfredi.*

Secundò sequitur, quòd non possit aliqua substantia panis, & vini transubstantiari in corpus & sanguinem, nisi tota substantia vini transubstantiaretur: quia vinum non transubstantiaretur, nisi secundùm substantiam suam: nam quantitas manet eadem: & per te substantia, quæ est in hoc vino, est eadem illi, quæ est in illo vino: idem autem non est transubstantiatum & non transubstantiatum: ergo, &c.

In Metaphysica sequuntur inconuenientia. Primum, quia poneretur idea Platonis, vel plusquam idea quam posuit Plato. Plato enim posuit ideam esse naturam per se existentem, separatam sine accidentibus, sicut sibi imponitur à Philosopho, in qua esset tota natura speciei, quæ secundùm quod imposuit sibi Aristoteles diceretur de quolibet indiuiduo prædicatione formali dicente, *hoc est hoc*, hæc autem opinio dicit hanc substantiam dici de quolibet huius speciei, prædicatione dicente *hoc est hoc*, & tamen esse sub hoc accidente & illo: hæc ergo opinio ponit tantam communitatem, quantam posuit Plato in ideis. *7. Metaphys. vt supra.*

b Secundò, quia per istos, duo accidentia eiusdem speciei non possunt esse in eodem subiecto si fuerint accidentia absoluta: quia secundùm eos, sequeretur contradictio manifesta, quòd scilicet idem esset in actu & in potentia secundùm idem: oppositum autem sequitur ex isto, quia eadem natura erit in actu secundùm multos actus eiusdem speciei.

7. Et iuxta hoc potest inferri impossibile ad Mathematicum, inquantùm pertinet ad considerationem Mathematici, scilicet, quòd duæ quantitates dimensiuæ eiusdem rationis simul idem perficerent subiectum: quod est contra propriam rationem quantitatum dimensiuarum eiusdem rationis, loquendo secundùm intentionem Mathematici.

Tertiò in scientia naturali sequuntur duo inconuenientia. Primum, quòd nulla substantia naturalis potest generari, & corrumpi: non quidem generari, quia si hic lapis est, erit in eo omnis substantia, quæ potest esse in lapide quocunque: potest tamen huic substantiæ lapidis acquiri tanta quantitas & tanta, & non in natura alia: acquisitio autem nouæ quantitatis, non est generatio patet ex terminis generationis ergo, &c. Similiter hoc lapide manente, manet natura lapidis specifica in isto, omnis autem natura lapidis est ista natura: ergo manente ista natura manet omnis natura, & sic nulla corrumpitur manente isto lapide, licèt quantitas, vel qualitas non sit eadem: & sic de qualibet substantia naturali. *5. Phy. & 1. de generatione.*

Secundò sequitur, quòd licèt secundùm fictionem illius maledicti Auerroïs, de vnitate intellectus in omnibus hominibus, possit sic fingi de corporibus tuo & meo, sicut de lapidibus illo & isto, tamen non tantùm secundùm fidem, sed secundùm Philosophiam veram, necessariò tenendo aliam, & aliam animam intellectiuam non potest poni natura humana esse de se atoma, & tamen alia & alia per quantitatem: quia in isto & in illo homine est alia & alia forma substantialis præcedens naturaliter quantitatem. Et ideò ad istam instantiam tanquam insolubile non nituntur ipsi respondere, & ideò transferunt se ad alia homogenea, lapidem vel aquam: & tamen si haberent aliquid pro se ex ratione naturæ specificæ atomæ, ita concederent de homine sicut de lapide: possunt igitur videre quòd nulla sunt principia, ex quibus procedunt, cùm ex eis sequantur manifesta impossibilia. *3. de anima c. 5.*

COMMENTARIVS.

1. a PRimus intellectus, &c. In Theologica, quia esse ex hoc non esset proprium essentiæ diuinæ; patet, quia hoc est proprium essentiæ diuinæ, quòd vna & eadem numero, & omnino in se indistincta sit in tribus suppositis, quod nulli naturæ creatæ competit, & tamen si tota substantia hominis esset de se hæc, & singularis, & esset in pluribus suppositis per aliam, & aliam quantitatem absolutam, tunc eadem natura singularis esset non tantùm in tribus suppositis, sed etiam in pluribus. Imò fortiùs sequitur, quia natura diuiditur vt hæc, communiter ponitur esse in tribus suppositis præcisè per aliam, & aliam relationem, quæ supposita dicuntur tantum relatiuè differre; natura verò creata vt existens hæc, est in pluribus suppositis absolutis, quia per aliam, & aliam quantitatem absolutam, quod est impossibile. Secunda sequitur, quòd non possit aliqua substantia panis, & vini transubstantiari in corpus, & sanguinem, nisi tota substantia panis, & vini transubstantiaretur: patet, quia in tali transubstantiatione transubstantiatur substantia, remanente quantitate. Secunda sequeretur, quòd in illo instanti, quo transubstantiatur aliqua substantia panis in corpus Christi, & aliqua substantia vini in sanguinem, quòd in toto mundo non esset amplius substantia panis, & vini, sed tantùm quantitas, quæ prius formabat substantiam illam cum suis accidentibus, quod est absurdum.

In Metaphysica sequuntur inconuenientia, &c.

b Secundum, quia tunc duo accidentia eiusdem speciei, scilicet duæ quantitates essent in eodem subiecto, quod est contra eos. Sequitur etiam inconueniens in Mathematica, quia tunc duæ quantitates dimensiuæ eiusdem rationis simul idem perficerent subiectum, quod est contra intentionem Mathematici cætera patent.

SCHOLIVM.

Reiicit secundum sensum illius opinionis, quia si natura est de se hæc, non potest accipere aliquid quo fiat hæc, & hæc: ideò enim substantia immaterialis non potest recipere quantitatem, quia de se indiuisibilis est.

SEcundus intellectus videtur destruere seipsum, quia illud quod est de se hoc (illo modo quo expositum est priùs aliquid esse de se hoc) est de se, cui repugnat per se diuidi in plures partes subiectiuas: cui etiam repugnat de se esse non hoc, tale per nihil adueniens, potest diuidi in plures partes, quia si sibi ex se repugnat diuidi, sibi repugnat ex se aliquid recipere, per quod fiat non hoc. Dicere ergo naturam esse de se hanc, secundùm intellectum præexpositum de natura, quæ de se est hæc: & tamen ipsam posse esse hanc, & illam, quocunque alio adueniente, est dicere contradictoria. 8.

Et hoc patet in exemplo posito in illa positione, quia licèt substantia materialis non sit ex se diuisa in partes eiusdem rationis: tamen ipsa non est de se indiuisibilis in partes tales: quia si esset de se indiuisibilis, hoc est repugnaret ei diuisio, non posset recipere quantitatem qua formaliter diuiditur in tales partes: quod patet. nam anima quæ de se est indiuisibilis hoc modo, non potest recipere quantitatem sicut nec partes: videtur ergo deceptio in consequentia hac: *non est de se tale, ergo est de se non tale*: fallacia consequentis, verè enim substantia secundùm aliquam positionem, non est habens de se partes eiusdem rationis: & tamen non est de se non habens tales partes eiusdem rationis, ita quòd repugnat sibi habere partes: quia tunc non posset recipere formaliter per aliquod sibi adueniens, tales partes; & ita natura speciei specialissimæ non est de se hæc, sicut nec aliquod diuisibile ex natura sua est de se hoc, ita quod repugnet sibi de se diuidi in partes: quia tunc non posset recipere aliquod, per quod formaliter competeret sibi talis diuisio.

Non est per se tale ergo per se non tale, non valet.

Vbi de differentia hæcceitatis & personalitatis.

Confirmatur ratio per rationem 3. dist. 1. q. 1. artic. 3. 3. libri.

SCHOLIVM.

Resoluit substantiam materialem indiuiduari entitate positiua. Primò, quia ratio indiuidualis se habet ad naturam specificam, sicut differentia ad genericam. Secundò, Petrus & Paulus differunt: si per aliqua, primò diuersa, intentum: si non per talia, dabitur processus. Ponit obiectionem contra rationem primam & explicat quomodo, aliquid reale sit in indiuiduo, quod tamen non est idem cum eo, numero. Explicat etiam optimè differentiam specificam & indiuidualem, & vnde sumantur.

AD quæstionem ergo a respondeo, quòd sic. Ad quod sic arguo, sicut vnitas in cōmuni, per se consequitur entitatem in communi, ita quæcunque vnitas per se consequitur 9.

consequitur aliquã entitatem: ergo vnitas simpliciter, qualis est vnitas indiuidui, sæpè priùs descripta, scilicet cui repugnat diuisio in plures partes subiectiuas, & cui repugnat non esse hoc signatum, si est in entibus, sicut omnis opinio supponit, consequitur per se, aliquam entitatem: non autem consequitur per se entitatem naturæ, quia illius est aliqua vnitas propria, & per se realis, sicut probatum est in solutione 1. quæst. igitur consequitur aliquam entitatem aliam determinatam istam: & illa faciet vnum per se cum entitate naturæ, quia totum, cuius est hæc vnitas, perfectum est de se. *Vnitas indiuidui sequitur entitatem determinantem naturam.*

Item, omnis [b] differentia differentium reducitur ad aliqua primò diuersa, alioquin non esset status in differentibus: sed indiuidua [c] propriè differunt, quia sunt diuersa aliquid idem entia: ergo eorum differentia reducitur ad aliqua primò diuersa: illa primò diuersa non sunt natura in illo & natura in isto: quia non est idem quo aliqua conueniunt formaliter, & quo differunt realiter, licèt idem possit esse distinctum realiter, & conueniens formaliter. Multùm enim refert esse distinctum, & esse quo aliquid primò distinguitur; ergo sic erit de vnitate: igitur præter naturam in hoc, & in illo, sunt aliqua primò diuersa, quibus hoc & illud differunt, illud in illo, & hoc in isto: ista non possunt esse negationes, ex 2. quæst. nec aliqua accidentia, ex 4. quæst. ergo erunt aliquæ entitates positiuè per se determinantes naturam. *De hoc 1. d.3.q.3.5. Meta.c.de eodem.*

10. Contra primam [d] rationem obiicitur, quia si est aliqua vnitas realis minor vnitate numerali, aut est alicuius in eodem vno numeraliter; aut in aliquo alio: non in eodem numero, quia quicquid est in eodem numero, est vnum numero: nec est in duobus, quia in eis nihil est vnum numero realiter: quia hoc proprium suppositi in diuinis, sicut expositum est dictum Damasceni suprà. *q.4.*

Respondeo [e] sicut dictum est in solutione 1. quæst. de hac materia, quod natura est prius naturaliter, quàm hæc natura, & vnitas propria consequens naturam, vt natura, prior est naturaliter vnitate eius, vt hæc natura: & sub ista ratione, est de ea consideratio Metaphysica: & assignatur definitio eius: & sunt propositiones per se primo modo: in eodem ergo quod est idem numero, est aliqua entitas, quam consequitur minor vnitas quàm sit vnitas numeralis: & est realis, & illud cuius est vnitas talis formaliter, non est de se vnum vnitate numerali. Concedo ergo, quòd vnitas realis non est alicuius entitatis existentis in duobus indiuiduis, sed in vno.

Et cùm obiicis, quicquid est in eodem indiuiduo numero, est idem numero. Respondeo primò in alio simili manifestiori, quicquid est in vna specie, est vnum specie: color ergo in albedine est vnum specie: ergo non habet vnitatem minorem vnitate speciei; non sequitur: nam sicut aliàs dictum est, scilicet in primo lib. quæst. de attributis, soluendo primum dubium; Aliquid [f] potest dici animatum denominatiuè, vt corpus, vel per se primò, vt homo: & ita superficies dicitur alba denominatiuè: superficies alba dicitur alba per se primo modo, quia subiectum includit prædicatum. Ita dico quòd potentiale quod contrahitur per actuale, informatur ab illo actuali, & per hoc informatur ab illa vnitate consequente illam actualitatem, siue illum actum: & ita est vnum vnitate propria illius actualis, sed denominatiuè est sic vnum: non autem est de se sic vnum, nec primò, nec per partem essentialem: color ergo in albedine est vnum specie: licèt non de se, nec per se, nec primò, sed denominatiuè tantùm. Differentia autem specifica est vna specie Primò, quia sibi primò repugnat diuidi in plura specie: albedo est vna specie per se, sed non primò: quia per aliquid intrinsecum sibi vt per illam differentiam. Ita concedo quòd quidquid est in isto lapide est vnum numero, vel primò, vel per se, vel denominatiuè. Primò fortè vt illud, per quod vnitas talis conuenit huic composito: per se, vt hic lapis, cuius illud, quod est primò vnum hac vnitate, est per se pars: denominatiuè tantùm, vt illud potentiale, quod perficitur isto actuali, quod quasi denominatiuè respicit actualitatem eius, & vnitatem similiter. *Iterum negat vniuersale à parte rei. d.8.q.3. Concorda hunc locum cum iis quæ habet 2.d.1.q.2. & alibi. Esse tale per se & primo, differunt. Aliquid dicitur tale tripliciter.*

11. g Vlteriùs declarando solutionem istam, quæ sit ista entitas, à qua sit vnitas ista perfecta, per simile ad entitatem, à qua sumitur differentia specifica, potest declarari. Nam differentia quidem specifica, siue entitas à qua sumitur differentia specifica potest comparari ad illud, quod est supra se: vel ad illud quod est iuxta se Primo modo differentiæ specificæ & illi entitati specificæ repugnat per se diuidi in plura essentialiter specie, vel natura, & per hoc repugnat toti, cuius illa entitas est per se pars Ita in proposito huic entitati indiuiduali repugnat primò diuidi in quascunque partes subiectiuas, & per ipsam repugnat talis diuisio per se toti, cuius illa entitas est pars: & tantummodo est differentia in hoc, quia illa vnitas naturæ specificæ minor est ista vnitate, & propter hoc, illa non excludit omnem diuisionem, quæ est secundum partes *Ex 1.Post. tex.cap.11. Vnde vnitas specifica, & indiuidua. Specifica differentia comparatur ad supra, infra, & iuxta.*

 subiectiuas,

subiectiuas;sed tantùm illam diuisionem,quæ est partium essentialium:ista autem excludit omnem.Et ex hoc confirmatur satis propositum, quia ex quo quæcunque vnitas minor vnitate ista,habet entitatem propriam, quam per se consequitur; non videtur probabile isti vnitati perfectissimè negare propriam entitatem quam consequitur.

12. Comparando autem ad illud [h], quod est supra se,dico,quòd illa realitas, à qua sumitur differentia specifica, est actualis respectu illius realitatis, à qua sumitur genus, vel ratio generis, ita quòd hæc realitas non est formaliter illa; alioquin in definitione esset nugatio,& solum genus sufficienter definiret, quia indicaret totam entitatem definiti sine differentia. Quandoque tamen illud contrahens est aliud à forma, à qua sumitur ratio generis,quando scilicet species addit rem aliquam super naturam generis:quandoque autem non est res alia,sed tantùm alia formalitas,vel alius conceptus realis eiusdem rei: & secundùm hoc aliqua differentia specifica habet conceptum non simpliciter simplicem, puta quæ sumitur à formali: aliqua habet conceptum simpliciter simplicem,quæ scilicet sumitur ab vltima abstractione formæ,de qua distinctione differentiarum specierum,dictum est dist. 3 primi lib. qualiter aliquæ differentiæ specificæ includunt ens & aliquæ non.Quoad i hoc ista realitas indiuidui est similis realitati specificæ, quod est quasi actus determinans illam realitatem speciei quasi possibilem & potentialem:sed quoad hoc dissimilis, quia ista nunquam sumitur à forma addita,sed præcisè ab vltima realitate formæ.Quoad aliud etiam est dissimile,quia illa realitas specifica constituit compositum,cuius est pars, in esse quiditatiuo, quia ipsa est entitas quædam quiditatiua: ista autem entitas indiuidui est primò diuersa ab omni entitate quiditatiua: quod probatur ex hoc, quia intelligendo quamcumque entitatem quiditatiuam, loquendo de quiditatiua entitate limitata, non habetur in quiditate intellecta,vnde ipsa sit hæc;ergo illa entitas, quæ de se est hæc, est alia entitas à quiditate,vel ab entitate quiditatiua:non potest ergo constituere totum cuius est pars,in esse quiditatiuo,sed in esse alterius rationis.

Fusius vide in 1.d.8.q.3.de hoc num.16. Differentia non includit genus,alias definitio esset nugatio. q.3.n.15. & d.8.q.2.

13. Et quia apud Philosophum,quiditas dicitur forma frequenter,vt patet 5. Metaph. cap. de causa,& in 7. cap. de partibus definitionis, quod *in quibuscunque non est materia, idem est quod quid est, cum eo cuius est*, sicut exponitur loquendo de materia, & forma: & materia apud eum vocatur quodlibet habens quiditatem contractam:& Boëtius vult,quòd nulla forma potest esse subiectum accidentis,*in lib.de Trin.* quia forma dicitur in *quid* dequocunque alio:& si humanitas sit subiectum, hoc non conuenit ei inquantùm est forma: humanitas quidem non est forma alterius partis compositi, vt formæ vel materiæ, sed totius compositi habentis quiditatem contractam, siue in quo est quiditas contracta. Ideò omnis realitas specifica constituit in *esse* formali,quia in *esse* quiditatiuo:& realitas indiuidui constituit præcisè in *esse* materiali,hoc est,in *esse* contracto:& ex hoc sequitur illa distinctio Logicalis, quòd ista entitas essentialiter est formalis, & illa materialis, quia ista constituit in ratione subiicibilis,& illa in ratione prædicabilis præcisè, prædicatum autem formale habet rationem formæ,& subiicibile habet rationem materiæ.

Text.2. Text.41.

Quare entitas specifica dicitur formalis, indiuidua, materialis?

k Comparando verò ad illud, quod est iuxta se, scilicet differentiam specificam, licèt quandoque posset esse non primò diuersa ab alia,sicut est illa entitas, quæ sumitur à forma: tamen vltima differentia specifica est primò diuersa ab alia, illa scilicet, quæ habet conceptum simpliciter simplicem:& quoad hoc,dico quòd differentia indiuidualis assimilatur differentiæ specificæ vltimò sumptæ,quia omnis entitas indiuidualis est primò diuersa à quocunque alio.

Vltima differentia quomodo primo diuersa ab alia?

14. l Et per hoc apparet responsio ad istam obiectionem.Obiicitur enim,aut hæc entitas,& illa sunt eiusdem rationis,aut non:si sic,ergo potest ab eis aliqua entitas specifica abstrahi: & de illa quærendum est per quid contrahitur ad hanc entitatem & illam Si de se,pari ratione potuit esse status in natura lapidis:si per aliud,igitur erit processus in infinitum;si autem alterius rationis, igitur & constituta erunt alterius rationis,& sic non erunt indiuidua eiusdem speciei.

Vide 1. d. 3.q.3.n.15.

Respondeo, differentiæ specificæ vltimæ sunt primò diuersæ: & ideò ab eis nihil vnum per se commune potest abstrahi. Non tamen propter hoc sequitur, quòd constituta sint primò diuersa,& non alicuius vnius rationis.

Aliqua enim æqualiter distingui,potest intelligi dupliciter; vel quia æqualiter incompossibilia, scilicet quia non possunt inesse eidem:vel quia æqualiter in nullo conueniunt. Et primo modo verum est,quòd distincta sunt æquè diuersa sicut ipsa distinguentia:

Non æquè differunt constituta sicut constituentia.

guentia: non enim possunt distinguentia esse incompossibilia, quin etiam distincta sint incompossibilia. Secundo modo vniuersaliter est impossibile, quia distincta non solùm includunt distinguentia: sed etiam aliquid quod est quasi potentiale respectu distinguentium: & tamen distinguentia in eo non conueniunt.

Et sicut responsum est de differentiis primò diuersis, ita respondeo de entitatibus indiuiduantibus, quæ sunt primò diuersa, id est, in nullo eodem numero conuenientia, & tamen non oportet distincta simpliciter esse diuersa, sicut tamen illæ entitates sunt incompossibiles, ita etiam indiuidua habentia illas entitates.

COMMENTARIVS.

a *AD quæstionẽ ergo respondeo.* Nunc Doctor respondendo ad quæstionẽ dicit, quòd ratio indiuiduandi est aliqua entitas positiua, quod probat duabus rationibus quarum prima est ista, *sicut vnitas in communi per se consequitur*, &c. & hoc argumentum propriè stat in hoc; quia constituens aliquid ex natura rei in vnitate, puta specifica, & hoc vltimatè, de necessitate dicit aliquam entitatem ex natura rei, quam consequitur vnitas specifica: ergo constituens aliquid in vnitate numerali dicit aliquam entitatem ex natura rei, quam concomitatur vnitas numeralis, siue vnitas indiuisibilis in plura numero, sicut enim homo ex natura rei constituitur ex animali, ad quod consequitur vnitas generica, & ex rationali, ad quod consequitur vnitas specifica speciei specialissimæ, ita singulare hominis constituitur ex natura humana, quam consequitur ex natura rei vnitas specifica: & ex aliqua alia entitate ex natura rei, quam consequitur vnitas numeralis. Nec valet dicere, quòd vnitas numeralis præcisè consequatur entitatem naturæ, quia tunc non posset assignari vnitas numeralis, quia cuicunque vnitati supponitur entitas propria, vt patet discurrendo in omni vnitate; ergo vnitati numerali supponitur aliqua entitas propria, alia à natura cuius est.

2. b *Omnis differentia differentiũ.* Hæc est secunda ratio Doctoris, qua probat principale intentum, & stat in hoc, quòd differentiæ, quibus aliqua differunt, aut sunt primò diuersæ, aut vltimatè, reducuntur ad aliqua primò diuersa: patet, quia per rationale, & irrationale homo, & asinus differunt.

Quæro, tunc aut rationale, & irrationale sunt differentia, aut primò diuersa? si secundò, habetur propositum, videlicet, quòd differentiæ, quibus aliqua differunt, sunt primò diuersa. Si primò, ergo rationale, & irrationale aliis differentiis differunt; vel ergo erit processus in infinitum, vel oportebit stare ad aliquas, quæ erunt primò diuersæ, vt etiam suprà patuit *in primo, dist. 3. q. 3.*

Cùm ergo Franciscus, & Ioannes verè differunt ab inuicem, quæro de differentiis quibus differunt, aut sunt primò diuersæ, aut non: si primo; habetur propositum; si secundo, ergo ab inuicem differunt, & sic per alias differentias; vel ergo erit processus in infinitum in huiusmodi differentiis, vel oportebit stare ad aliquas, quæ erunt primò diuersæ, & illæ vltimatè dicunt vnitatem numeralem, quæ differentiæ non possunt esse negationes, vt patuit suprà, q. 2. nec aliqua accidentia ex q. 4. ergo erunt aliquæ entitates positiuæ per se determinantes, & cõtrahentes naturã.

Expositio literæ cum pulcherrimis difficultatibus, & suis solutionibus.

c Declaro tamen istam litteram. Cùm dicit: *Sed indiuidua propriè differunt, quia sunt diuersa aliquid idem entia.* Hoc debet sanè intelligi, indiuidua non dicuntur propriè differre, quia quando aliqua propriè differunt differentia propriè dicta, talis differentia pertinet ad entitatem formalem, & essentialem; quæ etiam differentia propriè sumpta est diuisiua generis, & constitutiua speciei; & sic indiuidua alicuius speciei non differunt propriè, accipiendo differentiam propriè. Debet ergo sic intelligi, quòd eo modo, quo differunt indiuidua alicuius speciei, illa quibus differunt, vel erunt primò diuersa, vel reducentur ad aliqua primò diuersa, & cùm dicit, quòd differentia sunt aliquid idem entia, debet intelligi de his, quæ per se differunt: nam quæ per accidens differunt non sunt aliquid idem entia, idest, quòd non conueniunt in aliquo quiditatiuè, illa verò quæ per se differunt, per se etiam conueniunt quiditatiuè in aliquo, & sic quæcunque singularia alicuius speciei per se differunt, & per consequens habent aliquid, quo conueniunt quiditatiuè, & aliquid, quo differunt. Sequitur: *Illa primò diuersa non sunt natura in illo*, &c. Vult Doctor quòd Franciscus, & Ioannes conueniant in natura formaliter, & per hæcceitates differant realiter, & sic non est idem quo conueniunt, & quo differunt.

Sed hoc dictum videtur implicare, videlicet, quòd aliqua duo sint idem formaliter: & quòd differant realiter, patet, quia cum identitate reali stat distinctio formalis: patet de essentia diuina, & paternitate, & de creatura, & relatione ad Deum, & de subiecto, & propria passione, & de multis aliis, ergo quæ sunt idem formaliter, à fortiori erunt idem realiter. Nec valet dicere, quòd præcisè dicuntur esse eadem formaliter, quia conueniunt in natura aliqua quiditatiuè, & formaliter, inter se tamen non sunt idem formaliter. 3.

Contra hoc est propositio Doctoris *in primo, dist. 2. parte 2. q. 1. in primo arg. principali.* Quæ vni, & eidem simpliciter sunt eadem simpliciter, inter se sunt eadem simpliciter. Et concedit Doctor quòd eo modo quo sunt idem in tertio, eo modo sunt idem inter se.

Aliqua esse eadem formaliter dupliciter intelligi potest.

Dico, quòd aliud est aliqua esse eadem formaliter propriè, sic quòd vel dicant eandem formalitatem, vel quòd vnum includat formaliter aliud. Et aliud est aliqua duo includere aliqua, quæ præcisè pertinent ad quiditatem, seu formalitatem rei, sic tamen quòd vnum non includit aliud formaliter, nec è contra.

Primo modo conceditur, quòd quæ sic sunt idem formaliter, sunt idem realiter. Et hoc modo duæ naturæ existentes in duobus indiuiduis non sunt sic idem formaliter.

Secundo modo, quæ sic sunt idem formaliter, possunt etiam differre realiter, & sic natura Francisci, & natura Ioannis sunt simpliciter eiusdem rationis, nec sunt id, quo Franciscus, & Ioannes formaliter differunt, sed quo magis conueniunt.

Occurrit

4. *Difficultas.* Occurrit etiam difficultas, quia dicit Doctor, quòd *alind est quo duo indiuidua conueniunt formaliter, & aliud est quo differunt realiter, quia per naturam conueniunt formaliter in isto, & in illo, & per differentias indiuiduales differunt realiter.* Hoc nō videtur, quia si in Francisco, & Ioanne, est alia, & alia natura, vt etiam intelligitur prior hæcceitate, vt patuit suprà *q.1.huius dist.*

Quæro quomodo istæ duæ naturæ differũt? certũ est quòd realiter, quia sunt simpliciter alia, & alia res, & per consequens Franciscus, & Ioannes non dicuntur præcisè differre realiter per aliam, & aliam hæcceitatem, imò magis per aliam, & aliam naturam, quæ natura est magis res.

Dico, quòd in Francisco, & Ioanne est alia, & alia natura realiter, vt dixi suprà *in q.1.huius dist.* per illam etiam magis differunt realiter, non tamen per aliam, & aliam naturam præcisè differunt realiter, & numeraliter, & indiuidualiter, quia natura, vt est prior singularitate, non potest esse vna numero. Hìc ergo Doctor intelligit, quòd Franciscus & Ioannes per aliam, & aliam hæcceitatem differunt realiter, & numeraliter; licèt etiam differant realiter per aliam, & aliam naturam, sed nullo modo numeraliter.

Quomodo indiuidua conueniant in specie. Aduerte etiam, quòd natura in Francisco, & natura in Ioanne conueniunt formaliter, & quiditatiuè in natura specifica, non quòd detur aliqua natura specifica communis ex natura rei istis naturis, cùm hoc sit simpliciter impossibile; sed dicuntur sic conuenire, quia natura Francisci, vt prior hæcceitate nata est ita contrahi ab hæcceitate Ioannis, & nata identificare realiter illam sibi, & similiter dico de natura Ioannis & de qualibet alia. Et vt sic sunt rationes, propter quas dicimus, quòd Ioannes & Franciscus conueniunt in homine quiditatiuè, quia sicut natura humana in Francisco nata est contrahi ab hæcceitate Francisci, ita nata est contrahi ab hæcceitate Ioannis: licèt ergo illæ duæ naturæ sint duæ res, & duæ naturæ ab inuicem realiter, & essentialiter distinctæ, & formaliter, tamen quia quælibet ex se dicit entitatem specificam, & vna non differt specie ab alia, quoad hoc dicimus, quòd sunt idem formaliter, & essentialiter, vt identitas formalis, & essentialis opponitur distinctioni specificæ.

5. Cùm ergo Doctor dicit, quòd Franciscus, & Ioannes per hæcceitates differunt realiter, verum est, quòd differunt realiter: & cùm dicit, quòd per naturam in isto, & per naturam in illo conueniunt formaliter, debet intelligi formaliter, idest, specificè, quia tam natura Francisci, quàm natura Ioannis sunt simpliciter eiusdem rationis quiditatiuè, id est, quòd nullo modo dicunt entitates quiditatiuas specie distinctas, & tamē cũ hoc stat, quòd verè realiter, & essentialiter differunt. Et ex hoc apparet quomodo ista propositio est vera, & quomodo non vera, videlicet, quòd quæ differunt realiter differunt essentialiter: est enim vera, quo ad hoc, quòd quæcunque duæ res dicentes essentiam differunt realiter ab inuicem; differunt etiam essentialiter, hoc est sunt duæ essentiæ realiter distinctæ.

Non est autem vera, accipiendo essentialiter, idest, specificè, quia non sequitur quæ differunt realiter differunt specificè: patet, quia natura in Francisco, & natura in Ioanne differunt realiter, non tamen specificè, vt exposui suprà, *quæst.1. huius distin.* Nec tamen ex hoc sequitur, differunt realiter, & non specificè, ergo differunt realiter, & numeraliter; quia illæ duæ naturæ non sunt singulares.

Aduerte etiam, quòd etiam in creaturis, non semper valet, differunt realiter, ergo & essentialiter; quia duæ hæcceitates sunt diuersæ realiter, non tamen essentialiter, quia nullo modo pertinent ad *esse* essentiæ; sola ergo illa dicuntur differre realiter, & essentialiter, quæ dicunt aliam, & aliam rem ad *esse* essentiæ pertinentem, quæ omnia benè nota. *Considera.*

In ista etiam litera Doctoris occurrit aliqualis difficultas, cùm dicit, quòd per hæcceitates Franciscus, & Ioannes differunt realiter, & per aliam, & aliam naturam conueniunt formaliter. Ex hoc nihil aliud habetur, nisi quòd per illas hæcceitates differunt realiter, accipiendo *realiter* numeraliter. Ex hoc non sequitur, quòd illæ hæcceitates sint primò diuersæ, idest, in nullo, quiditatiuè cōuenientes; patet in simili, quia homo, & asinus per rationale, & irrationale præcisè differunt specie. Et tamen rationale, & irrationale non sunt primò diuersa, ergo nec similiter illæ hæcceitates. 6.

Dico breuiter, quòd aliud est loqui de entitate constituente aliquid in *esse* specifico, & aliud est loqui de entitate constituente aliquid vltimatè in *esse* indiuiduali, quia prima pertinet ad *esse* quiditatiuum, & essentiale; ideò videtur includere ens quiditatiuè, alia verò nullo modo pertinent ad quiditatem, & ideò à rationali, & irrationali potest abstrahi conceptus entis dictus in *quid* de eis, cùm pertineant ad *esse* quiditatiuum. Sed ab hæcceitate Francisci, & Ioannis non potest abstrahi conceptus dictus in quid de eis, cùm nullo modo pertineant ad *esse* quiditatiuum rei. Et de hoc, vide quæ exposui *in primo, dist.25.* & sic habetur intentum Doctoris videlicet quòd differentiæ indiuiduales, sunt simpliciter, primò diuersæ, licèt intendat in ista ratione principaliter probare, quòd sint entitates positiuæ, & ratio stat in hoc: Illa, quibus aliqua differunt realiter, & numeraliter dicunt entitates positiuas, & reales. Sed Franciscus & Ioannes verè, & realiter, & numeraliter differunt per aliam, & aliam hæcceitatem; ergo illæ duæ hæcceitates, sunt entitates positiuæ, an modò sint primò diuersæ, vel ne, non est principalis intentio Doctoris, & sic patet ista secunda ratio. *Differentiæ indiuiduales sunt primò diuersæ.*

d *Contra primam rationem obiicitur.* Hìc Doctor adducit vnam instantiam contra illud, quod dicit in prima ratione probando, quòd non detur aliqua natura, habens vnitatem realem, minorem vnitate numerali. Et ratio stat in hoc, quia talis natura non esset in se, quia, vt dictum est suprà, *presenti dist.q.1.* non datur natura realis actu existens, nisi singularis: ergo erit in singularibus, & tunc quæro. Aut precisè erit in vno numero, & tunc erit tantùm vna numero, quia quod est realiter in vno numero, realiter est vnum numero, & hoc patet, quia quod actu existit in aliquo vno numero, videtur quòd actu sit vnum numero, non enim commune actu existit in aliquo vno numero. Aut erit simul in pluribus numero differentibus, puta in duobus, vel tribus. Contrà, quia in eis, nihil est vnum numero realiter, cùm hoc sit proprium essentiæ diuinæ, quòd existens realiter vna numero, & singularis est in tribus suppositis; modò natura realis nōn videtur actu communis, quia non datur aliqua vnitas realis actu communis; ergo erit vna numero, vt ly *tamen numero* non accipiatur pro indiuiduo, & singulari, sed quòd sit 7.

vna

vna res de numero rerum actu existentium.

e *Respondeo sicut dictum est*, &c. *sub ista ratione*, supple, vt est prior singularitate, *est de ea consideratio Metaphysica*, &c.

Aduerte, cùm dicit Doctor quòd de ea est consideratio Metaphysica, quòd accipit naturam, vt præcisè habet *esse* obiectiuum, siue in *esse* possibili, aliquo modo prius existentia possibili, sicut res ponitur prior modo suo intrinseco, quia tunc præcisè dicit entitatem quiditatiuam: & dicitur realis secundùm *quid*, quia sibi non repugnat poni in actuali existentia, & vt sic præcisè verificantur prædicata primi modi. Potest etiam accipi natura in *esse* reali simpliciter, vt aliquo modo prius existentia reali actuali, sicut res est prior suo modo intrinseco; & vt sic de ea realiter verificantur prædicata primi modi, vt suprà exposui *in prima, quæst. presentis dist.* Sequitur in litera ibi. In eodem ergo, quod est idem numero, est aliqua entitas, quam consequitur minor vnitas, quàm sit vnitas numeralis, & est realis, est illud cuius est, vnitas talis formaliter non est de se vnum vnitate numerali.

Naturã esse in eodem numero potest intelligi multipliciter. Aduerte, quòd naturam esse in eodem numero potest multipliciter intelligi, puta quòd humanitas consideretur primò in *esse* obiectiuo, siue possibili, & vt sic ponitur in vno numero, ita quòd eadem natura præter omne opus intellectus collatiuum non est in duobus numero, sed precisè in vno numero, licèt vt prior vnitate numerali possit esse in alio numero, non collectiuè, sed diuisiuè; ita quòd ista nullo modo est concedenda, quòd natura humana in esse obiectiuo, vt præcedit omnem actum intellectus collatiuum, actu possit esse in duobus *numero*, quia si sic, ipsa in *esse* reali quiditatiuo, tunc realiter posset esse in duobus *numero*, quod est falsum.

9. Secundò si consideretur, vt includit existentiã possibilem, & obiectiuam præcisè, & vt sic etiam erit tantùm in vno numero, sed vt sic, non erit propriè prædicatum quiditatiuum, cùm existentia in quocunque *esse*, siue possibili, siue reali non pertineat ad quiditatem rei.

Si tertiò consideretur natura humana in *esse* reali actuali, & essentiali. Adhuc erit tantùm in vno numero, non quòd ipsa in se sit formaliter vna numero, imò, vt sic, est naturaliter prior vnitate numerali: potest tamen dici in pluribus numero diuisiuè, non collectiuè; sic intelligendo, quòd quantum est ex se, sicut potest esse in vno numero, ita & in alio, sed vt actu est in vno numero, simul non potest esse in alio.

Quartò si consideretur natura humana, vt includit existentiam in *esse* reali, & actuali, vt modum sibi intrinsecum, adhuc præcisè erit in vno numero, licèt possit esse in pluribus diuisiuè non collectiuè, vt suprà dixi; sed vt sic non erit prædicatum dictum in *quid*, cùm talis existentia non pertineat ad quiditatem. Istis ergo quatuor modis, vt consideratur prior vnitate numerali, habet vnitatem minorem vnitate numerali, formaliter tamen. Sequitur, *& cum obiicis*, quicquid est in eodem indiuiduo numero, est idem numero.

Esse vnũ numero potest intelligi tripliciter. Dicit Doctor in sententia, quòd *esse vnum numero potest* tripliciter intelligi, scilicet, primò & per se; per se & non primò; nec per se, nec primò, sed denominatiuè.

Primo modo differentia indiuidualis cùm sit ratio constituendi præcisè in vnitate numerali, erit primò, & per se vna numero.

Secundo modo constitutum ex natura, & differentia indiuiduali erit per se vnum numero.

Tertio modo, natura quæ ponitur in vno numero erit tantùm denominatiuè vna numero, ita quòd hæc prædicatio, *homo est Franciscus*, nullo modo est per se, sed denominatiua, accipiendo denominatiuum pro omni eo, quòd est extra rationem formalem alicuius, vt prior tamen singularitate erit per se vna vnitate minore vnitate numerali. Expono tamen aliqualiter literam. Cùm dicit: 10.

f *Aliquid potest dici animatum denominatiuè vt corpus, vel per se primò, vt homo.* Nam corpus organicum dicitur animatum anima tantùm denominatiuè, quia anima nullo modo est de essentia corporis, sed tantùm est forma denominans illud; homo verò in communi, vt est prior singularitate, est per se primò animatus, quia anima est de essentia, & quiditate hominis, & per se conuenit homini, dicitur tamen denominatiua per se primò, quia omne animatum, vt est concretum huius abstracti, scilicet animæ, habet præcisè modum prædicandi denominatiuè, licèt talis denominatio sit essentialis. Et hoc patet à Doctore in primo; distin. 8. quæst. 3. de attributis. Sequitur ibi:

Et ita superficies dicitur alba denominatiuè, superficies alba dicitur alba per se primo modo, quia subiectũ includit prædicatũ. Albedo enim, vt cõparatur ad superficiẽ, prædicatur propriè denominatiuè de ipsa, vt verò cõparatur ad superficiẽ albam, & ad totum suo modo constitutum ex superficie, & albedine, prædicatur per se primò denominatiuè, quia albedo suo modo est de essentia compositi albi: & dixi *suo modo*, quia compositũ ex subiecto, & accidente non est per se compositum, vt patet per Philosophum 8. *Metaph. tex. commen.* 15. *&* 16. quia tamen albedo dicitur de essentia talis compositi, per accidens dicitur suo modo denominatiuè prædicari de illo. Sequitur: *Ita dico, quòd potentiale, quod contrahitur per actuale, informatur ab ipso actuali, &c. sed denominatiuè est sic vnum*, quia denominatiuè ab illa vnitate, *non autem est de se sic vnum, nec primò, nec per partem essentialem:* Patet, quia natura humana, vt dicitur vna numero per hæcceitatem: præcisè dicitur vna numero denominatiuè: quia talis hæcceitas, quæ per se primò est vna numero, nullo modo est pars essentialis talis naturæ. Hoc idem dico de genere respectu speciei. Color enim, vt est in albedine, dicitur vnum specie solùm denominatiuè, quia vt est in albedine, denominatur à differentia vltimata albedinis, quæ non est pars essentialis *esse* coloris. *Quomodo superficies dicatur alba?*

11. *Esse vnum specie potest dupliciter intelligi.* Et nota, quòd esse vnum specie primò potest dupliciter intelligi vt *quo*, & vt *quod*. Vt *quo* est differentia specifica, quia est id, quo aliquid primò constituitur in *esse* specifico, & in recta linea prædicamentali, & est id, quo repugnat speciei, posse diuidi in plura specie. Secundo modo albedo dicitur species primò, vt *quod*, quia primò ponitur sub genere.

Debet ergo intelligi dictum Doctoris quòd differentia specifica est vna specie primò vt *quo*, & patet litera sequens.

g *Vlterius declarando solutionem istam.* Hic Doctor intendit declarare quid importet hoc, quod

quod dico, *hacceitas*, siue differentia indiuidualis, & ad quod genus pertinet; & declarat per simile ad entitatem, à qua sumitur differentia specifica. Nam differentia specifica potest comparari ad illud, quod est infra se, & sic, & sibi, & speciei constitutæ repugnat diuidi in plura specie; vel ad illud, quod est supra se; vel ad illud, quod est iuxta se. Loquendo primo modo dicit Doctor, quòd entitati indiuiduali, puta hæcceitati repugnat primò diuidi in quascunque partes subiectiuas, & per illam eandem hæcceitatem, sic similiter repugnat indiuiduo constituto per ipsam. Sequitur, *quòd illa vnitas naturæ specificæ minor est ista vnitate*, scilicet numerali, & sic istæ duæ vnitates differunt, & dicit quòd vnitas specifica non excludit omnem diuisionem secundùm partes subiectiuas.

Nota, quòd actu vna natura etiam, vt præcedens singularitatem possit simul esse diuisa in plures partes subiectiuas, sed quia nulla natura vt prior hæcceitate determinat sibi aliquam hæcceitatem, sed est indifferens ad omnem, & vt sic, potest considerari ab intellectu, vt suprà dixi, & sic non excludit diuisionem in partes subiectiuas. Sequitur: *Sed tantùm illam diuisionem, quæ est partium essentialium*, idest, quòd differentia specifica non est composita ex partibus essentialibus, sicut species componitur: potest tamen habere partes subiectiuas, sic intelligendo, quòd erit ratio formalis constituendi naturam diuisibilem in plures partes subiectiuas, & sic quod est sic diuidi, primò competit differentiæ specificæ. Sequitur: *Ista nunc excludit omnem*, id est, quòd differentia indiuidualis excludit omnem diuisionem in partes subiectiuas, etiam excludit diuisionem in prates essentiales. Sequitur: *Et ex hoc confirmatur satis propositum, quia ex quo quæcunque vnitas minor vnitate, ista habet entitatem propriam, quam per se consequitur*, patet, quia vnitas specifica prima, & per se est alicuius entitatis, puta differentiæ specificæ, cui primò, & per se conuenit talis vnitas. *Non videtur ergo probabile, quòd isti vnitati perfectissimæ*, quæ est vnitas numeralis primò, & per se non habeat aliquam entitatem propriam, cui primò, & per se conueniat talis vnitas: illa ergo entitas erit præcisè differentia indiuidualis.

Differentia indiuidualis excludit omnem diuisionem

12. h *Comparando autem ad illud, quod est suprà se.* Hìc Doctor dicit, quòd comparans differentiam specificam ad genus, ab alia entitate accipitur differentia speciei, & ab alia entitas generis; & exemplum est clarum, vbi genus, & differentia accipiuntur ab alia, & alia re, puta in homine, à sensitiua accipitur animal, ab intellectiua rationale, & sicut sensitiua est realiter in potentia ad intellectiuam, quia homo prius viuit anima sensitiua, quàm intellectiua, sic & sensitiuum est potentiale ad intellectiuum, & intellectiuum est simpliciter actuale: entitas ergo generis præcisè accipitur à potentiali, & entitas differentiæ specificæ præcisè accipitur ab actuali: & sic patet, quòd genus, & differentia dicunt alium, & alium conceptum, cùm sumuntur ab alia, & alia re, & aliquando accipiuntur ab alia, & alia realitate, & hoc diffusè expositum est in 2. dist. 3. quæst. 3. & 8. quæstione 2. nec oportet hìc multùm morari.

Exemplum clarum.

Genus, & differentia dicunt alium conceptum.

i Sequitur ibi: *Quoad hoc ista realitas indiuidui est similis realitati specificæ*, &c. idest, quòd sicut entitas differentiæ specificæ est actus entitatis generis contrahens, & determinans ipsam ad esse specificum, ita entitas differentiæ indiuidualis est actus naturæ specificæ contrahens eam, & determinans ad esse indiuiduale.

Sequitur ibi, *sed quoad hoc dissimilis, quia ista nunquam sumitur à forma addita, sed præcisè ab vltima realitate formæ*, id est, quòd differentia specifica sumitur præcisè ab vltima forma, puta ab anima intellectiua, si sumitur ab alia re; si verò non sumitur ab alia re ab illa, à qua sumitur ratio generis, saltem realitas sumitur ab alia realitate, quæ tamen non erit simpliciter vltima; differentia verò indiuidualis præcisè sumitur ab vltima realitate formæ, loquendo de differentia indiuiduali, quæ propriè constituit indiuiduum per se in aliquo genere, quia & partes componentes aliquod indiuiduum essentialiter, puta hunc hominem, habent propriam singularitatem, quia hic homo constituitur ex hoc corpore, & ex hac anima. 13.

Quomodo homo constituatur.

Hìc tamen aduerte, quòd pro anima intellectiua accipitur rationale, & sicut anima intellectiua includit ens quiditatiuè, ita & rationale: & sicut ab vltima realitate animæ intellectiuæ, qua differt ab anima sensitiua, accipitur alia differentia, quæ propriè non erit specifica, & similiter ab vltima realitate animæ sensitiuæ, & sicut duæ vltimæ realitates non includunt ens quiditatiuè, quia sunt primò diuersæ, ita nec differentiæ sumptæ ab eis, & ab ista vltima realitate non accipitur differentia indiuidualis, quia tunc per illas realitates anima sensitiua, & intellectiua præcisè differrent numeraliter, quod est falsum: differentia ergo indiuidualis dicitur sumi ab vltima realitate formæ, qua mediante vna forma, puta vna anima intellectiua præcisè numeraliter differt ab alia, & sic istæ duæ realitates vltimæ, à quibus accipiuntur duæ differentiæ indiuiduales, præcisè seipsis differunt, & sunt primò diuersa, & per consequens, & differentiæ sumptæ ab eis.

k *Comparando verò ad illud, quod est iuxta se, scilicet differentiam specificam*, puta comparando differentiam specificam hominis ad differentiam specificam asini, licèt quandoque posset esse non primò diuersa ab alia, sicut est illa entitas, quæ sumitur à forma, puta sicut anima intellectiua, à qua sumitur rationale, non est primò diuersa ab anima sensitiua asini, à qua sumitur differentia specifica asini; & sic tales differentiæ sumptæ non sunt primò diuersæ: tamen vltima differentia specifica est primò diuersa ab alia, id est, quòd sicut vltima realitas animæ intellectiuæ, qua differt ab anima sensitiua asini, est primò diuersa ab illa entitate, siue realitate vltima, qua etiam anima sensitiua asini differt ab anima intellectiua, ita differentiæ sumptæ ab illis realitatibus sunt primò diuersæ: & tales differentiæ habent conceptum simpliciter simplicem, quia non habent aliquid, in quo conueniant quiditatiuè, & aliquid, in quo differant, vt supra expositum est in primo, distinct. 3. quæst. 3. 14.

Differentiæ habent conceptum simpliciter simplicem.

l Sequitur, & *quoad hoc dico, quòd differentia indiuidualis assimilatur differētiæ specificæ vltimò sumptæ*, quia sicut vltima realitas differētiæ specificæ est primò diuersa à quocūque alio, quia cum nullo alio cōuenit quiditatiuè, ita entitas differētiæ indiuidualis est primò diuersa à quocunque.

Et

Et per hoc apparet responsio ad istam obiectionem, Aut entitas indiuidualis Francisci, & Ioannis sunt eiusdem rationis, vel alterius: non primò, quia esset processus in infinitum, quia si essent eiusdem rationis ab eis, posset abstrahi conceptus dictus in *quid*, & sic quærendum est per quod contrahitur ille conceptus ad hanc entitatem, & illam, si de se contrahitur; pari ratione poterit esse status in natura lapidis; si per aliud, quæro priùs de illis contrahentibus, aut sunt eiusdem rationis, vel alterius, & sic videretur processus in infinitum. Si secundò, tunc constituta erunt alterius rationis, quia quanta distinctio erit in constituentibus, tanta erit in constitutis, & sic constituta per differentias indiuiduales nullo modo erunt eiusdem speciei.

Respondeo. Hæc responsio clara est in litera, & diffusè patet à Doctore *in primo, distinct.* 7. *& distinct.* 13. vbi ostendit constituta non tantùm differre sicut constituentia, quia vltrà id, quo differunt, includunt aliquid, in quo conueniunt.

SCHOLIVM.

Explicat tandem indiuidualitatem desumi ab omni entitate totali, vel partiali, ita quòd sit vltima realitas talis entitatis, formaliter non realiter distincta ab ea: quod patet ex dictis, quia natura non est de se hæc, ex quæst. 1. *nec fit hæc per negationem, ex quæst.* 2. *nec per actualem existentiam, ex quæst.* 3. *nec per quantitatem ex quæst.* 4. *nec per materiam, vel formam, ex quæst* 5. *ergo à sufficienti enumerat: vltima realitas cuiuslibet entitatis, eam facit hanc.*

15. ET si quæras a quæ est ista entitas indiuidualis, à qua sumitur differentia indiuidualis? Estne materia, vel forma, vel compositum?

Respondeo, omnis entitas quiditatiua siue partialis, siue totalis alicuius generis, est de se indifferens, vt entitas quiditatiua, ad hanc entitatem & illam; ita quòd vt entitas quiditatiua est naturaliter prior ista entitate, vt est hæc: & vt prior est naturaliter, sicut non conuenit sibi esse hanc, ita non repugnat sibi ex ratione sua suum oppositum: & sicut compositum non includit suam entitatem, quâ est hoc inquantùm natura, ita nec materia inquantùm natura includit suam entitatem, quâ est hæc materia, nec forma inquantùm natura includit suam; ergo ista entitas non est materia, vel forma, nec compositum, inquantum quodlibet istorum est natura, sed est vltima realitas entis, quod est materia, vel quod est forma, vel quod est compositum: ita quòd quodlibet commune, & tamen determinabile, adhuc potest distingui, quantuncunque sit vna res, in plures realitates formaliter distinctas, quarum hæc formaliter non est illa: sed hæc est formaliter entitas singularis: & illa est entitas naturæ formaliter, nec possunt istæ duæ realitates esse res & res, sicut possunt esse realitas, vnde accipitur genus, & realitas vnde accipitur differentia, ex quibus realitas specifica accipitur: sed semper in eodem siue parte, siue toto, sunt realitates eiusdem rei formaliter distinctæ. *Pro hoc vide Arist. & Auer.* 1. *Phy. t. c.* 28.

COMMENTARIVS.

Quæ sit entitas indiuidualis.

a ET si quæras, &c. *Respōdeo omnis entitas quiditatiua.* Hîc Doct. intendit ostendere, quòd omnis entitas quiditatiua, vt huiusmodi, siue totalis, siue partialis, est ex se indifferens ad plura, & nulla de se est hæc, loquendo semper de entitate quiditatiua creata, quia entitas quiditatiua in diuinis de se est hæc; sicut ergo entitas quiditatiua compositi non includit suam entitatem qua est hæc, inquantùm natura, quia inquantum natura est indifferens ad omnem quiditatem, ita nec materia inquantùm natura includit suam entitatem, qua est hæc materia, nec forma, inquantùm natura includit suam, quia materia, inquantùm natura non est hæc, sic nec forma inquantum forma.

Entitas in diuinis est de se hæc.

Concludit ergo Doctor quòd ista entitas indiuidualis non est materia, vel forma, vel compositum, inquantùm quodlibet istorum est natura, supple quiditatiua, siue pertinens ad naturam quiditatiuam, sed est vltima realitas entis, scilicet quod est materia, vel quod est forma, vel quod est compositum, ita quòd quodlibet commune; & tamen determinabile, adhuc potest distingui, quantumcunque sit vna res in plures realitates formaliter distinctas: patet de albedine, de qua minùs videtur, cùm sit simplex, quæ diuiditur in realitatem quiditatiuam, & realitatem nullo modo quiditatiuam, puta hæcceitatem, quia natura albedinis non est formaliter. & quiditatiuè realitas suæ hæcceitatis, nec ècontra. Et addit, quòd istæ duæ entitates, scilicet naturæ & hæcceitatis, non possunt esse res, & res, quia sicut realitas, à qua accipitur genus, & realitas, à qua accipitur differentia, non dicuntur propriè res, & res, sed realitas, & realitas, & semper sunt realitates eiusdem rei formaliter distinctæ, sic etiam realitas indiuidui, à qua accipitur differentia indiuidualis, non est propriè res, sed quædam realitas addita naturæ, quæ formaliter ab entitate naturæ distinguitur.

SCHOLIVM.

Soluit argumenta in principio quæst. posita. Ad primum, explicat quomodo indiuiduum est magis compositum quàm natura. Ad secundum, ait singulare esse verè per se intelligibile, licèt non à nobis, de quo infrà q. fi. & aliàs. Ad tertium, ait non esse definibile, nisi definitione speciei.

Ad arg. 1. in initio q. Indiuiduũ an magis cõpositum quam natura?

ET per hoc patet [a] ad argumentũ primũ principale, quod concludit, quòd omne indiuiduum, in quo natura est contrahibilis, est conpositius illa natura. Dico, quòd cõpositio potest intelligi propriè prout est ex re actuali, & re potẽtiali; vel minùs propriè, prout est ex realitate, & realitate actuali & potentiali in eadem re. Primo modo nõ est indiuiduũ compositius respectu naturæ specificæ, quia nullam rẽ addit, quia nec materiam, nec formam, nec compositum, sicut procedit argumentum. Secundo modo est necessariò compositius, quia illa realitas, à qua accipitur differentia specifica, potentialis est respectu huius realitatis, à qua accipitur differentia indiuidualis, sicut si essent res & res: non enim realitas specifica ex se habet vnde per identitatem includat realitatem indiuidualem: sed tantùm aliquod tertium includit ambo ista per identitatem. Et hæc est talis compositio, qualis non potest stare cum simplicitate diuina: illa enim non tantùm non compatitur compositionem rei & rei actualis, & potentialis; sed nec realitatis actualis, cum realitate potentiali. Comparando enim quodcunque essentiale ad quodcunque essentiale in diuinis est formaliter infinitum: & ideò ex se habet vnde per identitatem includat quodcunque quod potest secum esse, sicut frequenter tactum est suprà in lib 1. quæst. de attributis, soluendo articulum principalem primum, quia non sunt præcisè illa extrema eadem perfectè: quia aliquod tertium includit vtrumque perfectè, sed in proposito, nec entitas specifica includit per identitatem, entitatem indiuidualem, nec è conuerso: sed aliquod tertium tantùm (cuius ista ambo quasi sunt primò per se partes) includit ambo ista per identitatem: & ita tollitur ista compositio perfectissima, quæ est ex re & re, non tamen omnis. Vniuersaliter enim quæcunque natura non est de se hæc, sed determinabilis ad essendum hæc, siue determinetur per aliam rem, quod est impossibile in quocunque; siue per aliam realitatem, non est simpliciter simplex. 16.

Dis. 8. q. 4.

Indiuiduũ non est simpliciter simplex.

Ad 2. Super 7. Met. & q. fin. huius d. & infra dist. 9.

Ad secundum [b] concedo, quòd singulare est per se intelligibile, quantùm est ex parte sui: si autem alicui intellectui non sit per se intelligibile, puta nostro, de hoc aliàs; saltẽ non est incõpossibilitas ex parte singularis, quin per se posset intelligi, sicut nec ex parte Solis est impossibilitas videndi, vel visionis in noctua, sed ex parte oculi. 17.

Ad 3.

Ad illud de definitione dico, quòd etsi aliqua ratio possit exprimere quidquid concurrit ad entitatem indiuidui, non tamen illa ratio erit perfecta definitio, quia non exprimit *quod quid erat esse*; & secundùm Philosophum primo Topic. *Definitio est exprimens*, &c. & ideò concedo quod singulare non est definibile definitione alia à definitione speciei: & tamen est per se ens addens aliquam entitatem entitati speciei: sed illa per se entitas quam addit, non est entitas quiditatiua.

Singulare non esse definibile.

Ad 4. 7. Meta. c. 13. videtur aliter sentire.

Per hoc patet [c] ad aliam de scientia & demonstratione, quia definitio subiecti est medium in demonstratione potissima: singulare autem non habet definitionem propriam, sed tantùm definitionem speciei, & ita non est de ipso demonstratio propria, sed tantùm demonstratio, quæ est de specie, non enim habet aliquam passionem propriam, sed tantùm passionem speciei.

Ad arg. posita n. 3.

[d] Ad argumẽta pro opinione, cùm primò dicitur, quòd species est atoma, dico, quòd est atoma, hoc est indiuisibilis in plures species: non est tamen purè atoma, hoc est, simpliciter indiuisibilis: indiuisibilitas enim in plures species, compatitur secum diuisibilitatem in plura eiusdem speciei. 18.

Quo sensu conueniat vel non cõueniat diuisibilitas speciei? Lib. Diuisionum.

Et cùm probatur indiuisibilitas per illud Porphyrij, quòd iubet Plato quiescere, &c. Dico quòd diuisio artificialis statum habet ad speciem specialissimam, quia vlteriùs procedere est in infinita, quæ sunt relinquenda ab arte, secundùm ipsum: non est [e] enim ex parte indiuiduorum, vnde sit eorum numerus certus, sed possunt esse infinita, non repugnante ratione eorum, & si accipiatur diuisio strictè, prout est in illo, quod requirit determinatas partes in multitudine, & magnitudine, hoc modo species non diuiditur in indiuidua: genus autem requirit determinatam multitudinem specierum, quia secundùm Boëtium

genus

f genus primò diuisibile est in duo: quātum autem requirit determinatam magnitudinem, & ista præsupponit determinatam multitudinem, quia sunt in toto duæ medietates, & si strictè accipiatur diuisio, g prout est in partes proportionem habentes ad totum, quæ vel constituunt, vel sub eo continentur, in determinata multitudine, vel magnitudine, species per se non diuiditur in indiuidua. Et per hoc potest exponi tam Plato quàm Porphyrius. Si autem accipiatur h diuisio communiter, prout est in quæcunque participantia naturam diuisi, siue habeant talem proportionem ad totum in integrando, siue in subiiciendo, siue non; species per se diuiditur in indiuidua, & reducitur ista diuisio ad genus apud Boëtium, quia illæ conditiones, & proprietates, quas assignat Boëtius in diuisione generis, conueniunt huic diuisioni, quæ est speciei in indiuidua.

19 i Ad aliud, species dicit totum esse, &c. dico, quòd ibi *esse* accipitur pro esse quiditatiuo, sicut Porphyrius loquitur in cap. de Differentia, vbi vult, quòd differentia per se non recipit magis neque minus, & probat ibi; *esse enim vnicuique vnum & idem est, nec intentionem nec remissionem suscipiens.* Accipit *esse* pro quiditate, sicut Philosophus 8. Metaph. *anima & animæ esse sunt idem*: & quia ista entitas, quam addit singulare super speciem, non est entitas quiditatiua, ideò dico, quòd tota quiditas quæ est in indiuiduo, est entitas speciei, & ita species dicit totum *esse* indiuiduorum: non sic autem genus dicit totum *esse* speciei, quia species superaddit entitatem quiditatiuam. *Ad 2. T. c. 8. Quomodo species est totum esse.*

Ad argumentum pro alio membro de quantitate, dico, quòd ista propositio est falsa; idem est principium diuisibilitatis & distinctionis diuidentium. Conceptus quidem quiditatiuus secundùm se communis speciebus, est ratio diuisibilitatis eius in species: sed non est ratio distinguendi species ab inuicem: sed species vna ab alia distinguitur per differentiam, in quiditatiua autem diuisione tota quiditas, vt confusè continens omnes partes, est ratio diuisibilitatis in toto quanto: non sic autem est ratio distinctionis partium ad inuicem, sed hæc quantitas inquantum distincta in actu, non est illa in actu, quæ est in toto. *Ad 3. Non est idē principium diuisibilitatis, & distinctionis.*

Quod etiam deducitur vltra, quòd diuiso toto quanto homogeneo, habetur per quantitatem diuisio; Sit ita: tamen ista diuisio non est prima diuisio indiuiduorum, sed hæc substantia & illa, habent diuisionem ab inuicem & distinctionem, inquantum hæc & hæc, priorem naturaliter distinctione inquantum erant partes distincti quanti, per accidens: accidebat enim eis esse partes: tamen facta diuisione secundum partes quantitatiuas, per accidens fit diuisio secundum partes subiectiuas.

COMMENTARIVS.

1. *Compositum duplex.* NVNC respondendum *est* ad argumenta principalia.

a *Ad primum.* Respondet Doctor quòd aliud est loqui de composito ex re, & re, & aliud est loqui de composito ex realitate actuali, & potentiali in eadem re. Primo modo est compositum ex materia forma. Secundo modo singulare potest componi, puta ex natura contrahibili, & realitate hæcceitatis contrahente, quia illa realitas, à qua accipitur differentia specifica potentialis est respectu realitatis, à qua accipitur differētia indiuidualis: *nō enim realitas specifica ex se habet*, &c. Sicut etiam dicimus, quòd intellectus vt intellectus, non habet ex se, vnde per identitatem includat voluntatem, nec ècontra, sed aliquod tertium, puta natura intellectiua includit vtrumque per identitatem realem, vt infrà patebit, *dist.* 16. sic in proposito, nec vltima differentia specifica hominis, siue natura specifica, siue compositum ex natura, & differentia specifica habet vnde per identitatem includat differentiam indiuidualem, sed natura hominis, vt hîc includit vtrumque per identitatem, & sic dicuntur idem realiter respectu illius tertij. Et addit, quòd *hæc est talis compositio, qualis non potest stare cum simplicitate diuina*, & de hoc diffusè pertractatum est in primo, distin. 5. q. 2. & dist. 8. q. pen.

2. *Quomodo singulare nō sit per se intelligibile.* b *Ad secundum.* Respondet concedendo, quòd sit per se intelligibile, licèt fortè pro statu isto non sit per se intelligibile, & de hoc satis dictum est in primo, distin. 3. quæst. 3.

c *Ad tertium.* Respondet Doctor, quòd loquendo de definitione exprimente quiditatem rei, siue *quod quid est*, non posset definiri, quia hæcceitas non pertinet ad quiditatem, vt suprà patuit. *De singulari non est scientia.*

d *Ad vltimum.* Respondet Doctor, quòd de ipso propriè non est scientia, quia nec de ipso primò, & per se est definitio, quæ ponitur medium in demonstratione potissima, nec enim habet aliquam passionem propriam, sed tantùm passionem speciei.

Quidam nouus Expositor, *in libro de Ente, & Essentia* sancti Thomæ, nititur improbare positionem Scoti de hæcceitate, & probat, quòd non dicat actum positiuum additum naturæ, & arguit sic.

Primò, omnis actus singularis præexigit potentiam singularē, quam actuat; sed hæcceitas est actus singularis: ergo præexigit potentiam singularem quam actuat, sed illa potentia est natura, seu in natura ipsius indiuidui: ergo natura indiuidui est singularis ante aduentum hæcceitatis, & sic hæcceitas non est principium indiuiduatio

Caietanus improbat opinionem Scoti hæcceitatem nō dicere actū positiuū. uiduationis: propositiones assumptæ omnes sunt Scoti in hac materia. Maior probatur tamen ex doctrina Aristotelis 2. *Physic. tex. commen.* 38. vbi Doctor, & comparationes causarum, vnde sicut forma particularis præexigit materiam particularem, sic actus potentiam. Si dicatur, quòd hoc est verum, vbi actus, & potentia distinguuntur realiter, eo quòd tunc potentia realiter recipit actum. Hoc non obstat, eo quòd secundùm Scotum, quando aliqua duo adunantur realiter, eundem ordinem ex natura rei retinent, quem haberent, si essent distincta realiter; cùm ergo actus singularis, si distinctus esset realiter, ex natura sua præexigeret potentiam singularem, oportet quòd & tunc hoc idem exigat, cùm ordo idem seruetur.

Secundò sic: Illa quæ sunt principia indiuiduationis, sunt seipsis primò diuersa, hæcceitas Socratis, & Platonis non sunt huiusmodi: ergo Maior est Scoti. Minor probatur, id quod conuenit magis cum vno, quàm cum alio, non est primò diuersum ab eo, cum quo magis conuenit: sed hæcceitas Platonis magis conuenit cum hæcceitate Socratis, quàm cum hæcceitate albedinis: ergo hæcceitas Platonis, & Socratis non sunt primò diuersa. Maior syllogismi patet ex terminis: primò enim diuersa non conueniunt cum illo. Minor probatur dupliciter.

4. Primò, quia hæcceitas Socratis, & Platonis conueniunt in specie, hæcceitas Socratis, & albedinis differunt genere.

Secundò arguit. Secundò, quia illa magis conueniunt, quæ magis assimilantur, magis autem assimilantur, quæ sunt magis comparabilia; hæcceitas autem Socratis, & Platonis sunt magis comparabiles, quàm hæcceitas Socratis, & albedinis, sicut vniuersaliter res eiusdem Prædicamenti sunt magis comparabiles, quàm res diuersorum Prædicamentorum.

Tertiò arguit. Tertiò sic: quod conuenit vni, & repugnat alteri indiuiduo eiusdem speciei præexigit necessariò ipsorum distinctionem, proprietas indiuidualis, puta Socrateitas conuenit Socrati, & repugnat Platoni eiusdem speciei indiuiduo; ergo proprietas indiuidualis præexigit distinctionem Socratis à Platone, & sic proprietas indiuidualis nō est id quo primò Socrates distinguitur à Platone. Conclusio est falsa secundùm Scotum, processus est bonus, ergo altera præmissarum est falsa, vtraque autem est sua; ergo omnino falsus conuincitur, & Maior item habetur à Scot. *in quodlib. quæstio.* 2. Minor autem est sua conclusio, quam nunc impugnamus.

5. Quartò ostendo hanc positionem contradicere Peripateticis, Aristoteli & Cōmentatori, Duodecimo enim Metaph. tex. commen. 49. fit hæc consequentia: *primum cœlum, id est, primum principium est vnum specie, & plura numero: ergo habet materiam:* quæ consequentia nulla esset, si proprietas indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiusdem speciei. Glossam autem Scoti: intelligentis per *materiam* indiuidualem proprietatem, destructiuam esse textus apparet ex Commentatore ibi dicente: *Omne quod est vnum in specie, & plura in numero habet materiam, sed iam declaratum est, quòd primum cœlum non habet materiam.* Ex quibus verbis apparet, quòd de illa materia loquitur, quam declarauit non esse in primo principio. Apparet autem in tex. comm. 30. expresśè declarasse motorem cœli non habere materiam ad *vbi*, & ad *esse* & nullam fecisse mentionem de proprietate in indiuiduali. Apparet tertiò fictio illius glossæ ex tertio Metaphysicorum. tex. commen. 11. vbi dicitur, quòd omnis multitudo, aut ex rerum differentium secundùm formam; aut secundum quantitatem, quod idem habes in Commentatore in primo Physicorum, commen. 9. Nec admittenda est glossa Antonij Trombetæ, quòd inter concomitatur: eodem enim modo, & vniformiter debet teneri ly *secundum* in primo membro, & in secundo: in primo autem notat causalitatem: ergo & in reliquo. Deprehendi quoque potest esse puram fictionem nouam hanc de hæcceitatibus inuentionē ex primo Cæli, *tex. commen.* 2. *&* 93. vbi vnitatem, & pluralitatem indiuiduorum in eadem specie in rebus materialibus, non nisi ex materia assignant Aristoteles & Commentator hæc de tertio. *Caietanus contra dominum Trombettam.*

Respondeo ad obiectiones istius noui expositoris, cùm primò dicit, quòd omnis actus singularis præexigit potentiam singularem: 6.

Responsio ad omnes obiectiones Caietani. Dico, quòd hæc propositio non est simpliciter vera, non enim formaliter sequitur, quòd quanta vnitas est in actu, tanta sit in potentia, quæ actuatur per illum actum; patet, quia differentia specifica dicit præcisè vnitatem specificam, & tamen est actus entitatis generis, quam contrahit ad *esse* specificum, vt patet de rationali, & animali; & tamen animal actuatum per differentiam dicit simpliciter minorem vnitatem, sic dico in proposito de natura specifica, & sua hæcceitate.

Dico secundò, quod aliud est loqui de actu singulari per se, quod habeat rationem *quod*; & aliud est loqui de actu singulari, & per se, & primò qui propriè habet rationem *quo*. Primo modo concedo, quòd omnis actus singularis præsupponit potentiam singularem, quam actuat; sed secundo modo simpliciter negatur: & intelligendo sic actum, primo modo, qui constituitur in *esse* singulari, siue qui constat ex natura contracta, & ratione indiuiduali contrahente, siue qui propriè recipit per se prædicationem speciei specialissimæ, vt indiuidua posita in recta linea Prædicamentali: vel saltem qui est vera pars, vel quasi pars indiuidui speciei specialissimæ, sicut hoc corpus organicum, & hæc anima intellectiua sunt duæ partes, puta Francisci: omnis enim talis actus singularis præsupponit potentiam singularem, quam actuat, & sic hæc albedo tantùm actuat subiectum verè singulare, & similiter hæc anima intellectiua tantùm actuat hoc corpus organicum, talis enim actus habet rationem *quod*, quia simpliciter constitutum ex natura, & hæcceitate. Et intelligendo secundo modo actum singularem primò & per se vt *quo*, qui est præcisè ratio formalis constituendi naturam in *esse* singulari. Et est simpliciter hoc, quo aliquid est singulare; talis enim actus, qui est præcisè ratio singularitatis, nō dicitur propriè singularis, sed ratio singularitatis: & talis nō præsupponit naturā singularem, quam actuat, quia tūc esset processus in infinitum in huiusmodi actibus; & patet exēplum de natura specifica vt *quod* & de natura specifica vt *quo*. Nam si natura specifica vt *quo*, quæ est præcisa ratio formalis constituendi aliquid in *esse* specifico, præsupponeret naturam specificam, vt *quod*, esset processus in infinitum, quia quærerem de illa *Exemplum.*

de illa natura ſpecifica per quid vltimatè conſtituitur in *eſſe* ſpecifico,oportebit dicere, quòd per vltimatam differentiam ſpecificam vt *quo*,& tunc quærerem de illa, aut præſupponit naturam ſpecificam vt *quod*, quam actuat, & ſic proceſſus in infinitum; aut naturam non ſpecificam:dandum eſt ſimpliciter ſecundum:Sic dico in propoſito.Et ſic patet quomodo illa propoſitio, videlicet *omnis actus ſingularis*, &c. Si enim eſſet ſimpliciter vera, quòd tanta vnitas requiritur in potentia actuabili, quanta in actu, multa inconuenientia ſequerentur.

7. Primò, quòd tanta eſſet vnitas in ente contrahibili per gradum intrinſecum, quanta in ipſo gradu.

Secundò ſequeretur, quòd tanta eſſet vnitas in genere generaliſſimo, quanta eſſet in differentia actuante, & contrahente ipſum.

Tertiò ſequeretur,quòd tanta vnitas eſſet præcisè in animali actuabili,& contrahibili per rationale,quanta eſſet in rationali.

Quartò ſequeretur, quòd tanta eſſet vnitas in albedine informante ſuppoſitum, quanta in ipſo ſuppoſito,& ſic ſicut ſuppoſitum eſt incommunicabile vt *quo*,& vt *quod*, ita & albedo informans ipſum eſſet ſimpliciter incommunicabilis vt *quo*, & vt *quod*; & multa alia inconuenientia adduci poſſent, quæ breuitatis cauſâ omitto. Et cùm dicit, quòd illa propoſitio eſt Scoti. Dico, quòd Doctor intelligit de actu ſingulari vt *quod*, non autem de ipſa ratione ſingularitatis. Dico ſecundò,quòd intelligit de actu,qui eſt vera pars compoſiti, ſiue eſſentialis, ſi eſt compoſitum ex partibus eſſentialibus; ſiue accidentalis, ſi eſt compoſitum ex ſubiecto, & accidente reali; omnis enim talis pars ſingularis tantùm informat, & actuat potentiam ſubiectiuam ſingularem:ſed non intelligit de parte, vel quaſi parte, quæ nec eſt eſſentialis compoſiti, nec verè accidentalis, ſed præcisè pars conſtitutiua alicuius in *eſſe* ſingulari, quæ præcisè eſt ratio ſingularitatis.Et ſic non oportet gloſſare propoſitionem illam, dicendo, quòd intelligitur de actu, & potentia, quæ realiter diſtinguuntur, quia ſi ratio ſingularitatis realiter diſtingueretur à natura, præcisè actuaret naturam non ſingularem,non enim ideò actuat naturam communem, quia identificatur realiter tali naturæ; ſed ideò actuat talem naturam, quia eſt talis entitas, cui repugnat poſſe actuare, niſi naturam priorem omni ſingularitate. Et ſic concedo quòd ſi vt realiter diſtinctus præſupponeret naturam ſingularem, quòd etiam vt idem realiter illi quaſi præſupponeret quaſi ſingularem,per propoſitionem Doctoris, *qualis eſt ordo inter aliqua, vbi realiter diſtinguuntur, talis eſt, vbi ſola ratione diſtinguuntur.* Et cùm probat illam propoſitionem per Philoſophum 2. *Phyſic. text.comment.*38. quòd ſicut forma particularis præexigit materiam particularem, ſic actus potentiam;vera eſt auctoritas de actu ſingulari per ſe,& non de actu ſingulari per ſe primò.Eſt etiam vera de actu ſingulari, qui eſt vera pars, vel eſſentialis,vel accidentalis; accipiendo *accidens* pro contento in genere accidentali, non accipiendo *accidens* pro omni eo, quod eſt extra rationem formalem alicuius, quia vt ſic differentia indiuidualis dicitur accidens naturæ, quam contrahit, & differentia ſpecifica dicitur accidens reſpectu generis, quod contrahit.

Ad propoſitionem Scoti.

Quomodo ſit intelligenda authoritas Ariſt.

8. Et quòd Philoſophus non intelligat de actu ſingulari vt *quo*, qui eſt præcisè ratio ſingularitatis, ſed tantum de ſingulari vt *quod*, ſiue de vera parte eſſentiali, vel accidentali, patet per textum allegatum,vbi dicit, *Amplius autem alia quidem genera ſunt generum, alia autem ſingulares ſunt ſingularium, vt ſtatua ſtatuam quidem faciens. Hæ autem & huius, & potentias quidem poſſibilium operantes autem ad operata*: hæc ille. Ex quo textu apparet, quòd nullo modo loquitur ibi de ratione ſingularitatis, imò ex illo textu tantùm habetur, quòd cauſa extrinſeca ſingularis eſt tantùm reſpectu ſingularis,imò nullo modo loquitur ibi de cauſa intrinſeca actuante, & informante, vt expreſſiùs patet in illo textu ſecundùm aliam translationem, vbi ſic habetur: *Genera ſunt cauſa generum, & particularia particularium, verbi gratia, quoniam artifex eſt cauſa ſtatuæ, & iſte artifex eſt cauſa huius artificiati, & potentiæ ſunt cauſæ potentiarum, & quæ agunt, ſunt in reſpectu actorum*: & ibi Commentator, *aliæ ſunt cauſæ vniuerſales, aliæ particularia, quemadmodum cauſatorum, ad vniuerſalia, alia particularia, & quod opinandum eſt, quòd particulare eſt cauſa particularis, & vniuerſale cauſa vniuerſalis, & dixit hoc, præſeruando ſe à Platonica opinione, ſcilicet quòd vniuerſalia ſunt cauſæ particularium, verbi gratia, quoniam artifex ſimplex eſt cauſa ſtatuæ ſimpliciter, & iſte artifex demonſtratus, eſt cauſa iſtius ſtatuæ demonſtratæ, deinde induxit: Et potentiæ ſunt cauſæ potentiarum, id eſt,& cauſæ, quæ ſunt in potentia, ſunt cauſæ eorum, quæ ſunt in potentia, & quæ ſunt in actu ſunt cauſæ eorum quæ ſunt in actu, & hoc intendebat cùm dixit. Et quæ agunt in actu actorum, id eſt cauſæ, quæ ſunt in actu dicuntur reſpectu actorum quæ ſunt in actu*: hæc ille, & ſic patet quomodo malè adduxit auctoritatem Philoſophi. 9.

Ad ſecundam rationem, dico breuiter, quòd non intelligit mentem Doctoris,nec verba, cum enim Doctor dicit, quòd *differentiæ indiuiduales ſunt primo diuerſæ*, ſic intelligit, vt etiam ipſe exponit *in primo, diſtinct.* 3. *quæſt. prima*: de primò diuerſis, quòd illa dicuntur ſimpliciter primò diuerſa, quæ non conueniunt in aliquo quiditatiuè: quòd dupliciter intelligi poteſt, vel quòd non conueniant in aliqua realitate quiditatiua, & communi; vel quòd non conueniant in aliquo conceptu quiditatiuo, quæ diſtinctio patet à Doctore in *primo, diſtinct.* 8. *quæſtione* 2. *diſtinct.* 25. *&* 26. & vide quæ expoſui in ſecundo, diſtinct. 3. vbi habetur, quod differentiæ indiuiduales, nullo modo pertinent ad *eſſe* quiditatiuum. Et ſic ſequitur, quòd non conueniunt aliquo modo, nec in realitate quiditatiua, nec in conceptu quiditatiuo; & vt ſic dicuntur ſimpliciter primò diuerſa: & cùm arguit id, quod magis conuenit cum vno, quàm cum alio non eſt primo diuerſum ab eo, cum quo magis conuenit, conceditur, ſi magis conuenit quiditatiuè, puta in aliqua realitate quiditatiua, vel in aliquo conceptu quiditatiuo; & ſic negatur illa minor, videlicet, quòd hæcceitas Platonis magis conueniat cum hæcceitate Socratis, quàm cum hæcceitate albedinis, cum nullo modo conueniant in aliquo quiquiditatiuè.

Caietanus, nec Doctorē, nec eius verba intelligit. Quæ ſint primo diuerſa.

Et cùm probatur, quod hæcceitas Socratis,& Platonis, conueniunt in ſpecie, hæcceitas autem Socratis, & albedinis differunt genere.Dico, 10.

Conuenire in specie potest intelligi dupliciter. quòd conuenire in specie potest dupliciter intelligi, vno modo per se, & quiditatiuè: alio modo concomitanter, & per identitatem realem, quam habet cum aliquo, quod per se, & quiditatiuè continetur in aliqua specie; primo modo negatur, secundo verò modo conceditur; sed postea nihil ad *B*. Potest etiam distingui, quòd aliqua esse eiusdem speciei potest dupliciter intelligi, vel per se quiditatiuè, & sic hæcceitas Socratis, & Platonis, non sunt per se in aliqua specie, nec pertinent ad *esse* quiditatiuum alicuius, sed tantùm sunt ibi reductiuè. Cùm secundò probatur, illa magis conueniunt, quæ magis similantur, & magis aliqua similantur, quæ sunt magis comparabilia. *Aliqua magis assimilari potest intelligi dupliciter.* Dico, quòd aliqua magis similari dupliciter potest intelligi, scilicet quiditatiuè, & concomitanter, siue reductiuè. Primo modo negatur hæcceitatem Socratis, & Platonis magis assimilari, cum nullam quiditatem dicant. Secundo modo conceditur, sed tunc nihil est ad propositum. Et cùm dicit, quòd sunt magis comparabilia; negatur, quòd per se, & quiditatiuè sint magis comparabilia, licet fortè concomitanter, & reductiuè, sed tunc nihil ad propositum. Posset etiam dici vnica responsione, quòd omnes hæcceitates sunt præcisè eiusdem rationis; sic intelligendo, quòd vna non magis differt ab alia, nec vna magis conuenit cum alia. Et si vna magis conuenit cum alia, hoc non est ex sua ratione formali; sed quia concomitatur aliquam naturam, vel sibi identificatur realiter, vel saltem reducitur ad illam, & alia ad similem naturam comparatur, vt patet de hæcceitate Socratis, & Platonis, & hoc modo magis conueniunt, sed tunc nihil ad *B*.

Ad tertium principale concedo illam propositionem, videlicet, quod conuenit vni, & repugnat alteri indiuiduo eiusdē speciei, præexigit necessariò eorū distinctionē; sed negatur, quòd hæcceitas Socratis conueniat Socrati, & repugnet Platoni: nō enim hæcceitas Socratis conuenit Socrati post suum *esse* completum, sed conuenit naturæ, quam contrahit: & concedo, quòd natura contracta per hæcceitatem Socratis, & natura contracta per hæcceitatem Platonis differant ad inuicem realiter, non tamen realiter numeraliter, nec realiter specificè, vt supra expositum est in præsenti quæstione, & prolixiùs in quæstione prima huius distinctionis: & sic patet quomodo non percipit, nec sensum, nec verba Doctoris.

Ad quartum, quòd procedit per auctoritatem Philosophi, & Commentatoris, patet responsio ex supradictis, respondendo ad rationes Thomæ, quomodo illæ auctoritates intelligantur, nec oportet hîc multum immorari.

11. d Vltimo loco respondendum est ad argumenta facta pro opinione Gotfredi, & Ægidij.

** num. 2.* * Cum primò arguit probando, quod natura sit de se hæc, & nō per aliquid positiuum sibi adueniēs.

Quomodo species sit indiuisibilis in plures species, & quomodo diuisibilis. Respondet Doctor, quod species specialissima dicitur atoma, hoc est indiuisibilis, in plures species, est tamen diuisibilis in plura numero: & hoc modo non dicitur simpliciter atoma, hoc est singularis. Ad illud Porphyrij, Dicit Doctor quòd diuisio Arist. statum habet ad speciem specialissimam, quia vlteriùs procedere est in infinita, quæ sunt relinquenda ab arte, secundum ipsum: non *Quomodo intelligitur illa propositio Platonis. Infinita sunt ab arte relinquenda.* quòd de eis non possit demonstrari aliqua passio per se, & in subsumendo, licèt non primò; nec etiam dicuntur relinqui ab arte, quasi vnumquodque singulare non sit per se intelligibile; sed ideò relinquenda sunt ab arte, quia numeraliter infinita ex parte eorum: tale autem infinitum non est actu cognoscibile ab intellectu creato, nec etiam ab intellectu diuino, & hoc secundùm modum talis infinitatis, vt suprà exposui in primo.

e Sequitur, *non enim est ex parte indiuiduorum*, vnde sit eorum numerus certus, *sed possunt esse infinita, non repugnante ratione eorum*, vt patet per illam propositionem Doctoris in *primo, dist. 2. parte 1. quæst. 3. & parte 2. quæst. 4. & in quodlib. q. 2.* species, inquit, plurificabilis in indiuiduis non determinatur ex se ad certum numerum indiuiduorum. Sed quantùm est ex se compatitur infinitatem indiuiduorum, sicut patet in speciebus corruptibilibus, hæc ille.

Sequitur, [f] *quia secundum Boëtium, genus primò est diuisibile in duo.* Genus enim primò diuidit in duas partes, puta in duas species, nam animal primò diuiditur per rationale constituens vnam speciem specialissimam, & per irrationale constituens vnam speciem subalternam, quæ dicatur *A*: deinde ipsum *A* diuiditur per *B* constituens speciem specialissima, & per *C* constituens aliam speciem subalternam, & sic patet quomodo diuiditur primò genus in duas species. De huiusmodi diuisione generis in species, vide Franciscum in suis passibus, & hoc est, quod dicit Doctor, quod requirit determinatas partes in multitudine, quia ex ratione sua primò diuiditur in duas species, scilicet specialissimam & subalternam, licèt vlterior diuisio possit fieri sub subalterna. Secundò requirit determinatas partes in multitudine, quia primò tantùm duas species; & in magnitudine, quia illæ duæ species sunt præcisè tantæ perfectionis: gradus enim specificus non intenditur, neque remittitur: species verò contrario modo se habet, quia non requirit determinatas partes in multitudine: ex parte enim sua primò potest esse in infinitis indiuiduis secundùm multitudinem, & etiam secundùm magnitudinem perfectionalem. 12. *Cap. de genere.*

Sequitur, *quia sunt in toto duæ medietates*, quantum enim, siue magnitudo, etsi sit diuisibile in infinitas partes, primò tamen diuiditur in duas medietates præcisè, sic & genus, primò in duas species. 13.

g Sequitur, *& si strictè accipiatur diuisio*, prout est in partes proportionem habentes ad totum (puta scilicet totum diuiditur in partes proportionales, quod fit primò diuidendo in duas medietates) quæ vel constituunt, vel sub eodem continentur in determinata multitudine, vel magnitudine, puta sub animali in determinata multitudine, vel magnitudine, ita quòd sub animali est determinata multitudo specierum, & determinata magnitudo perfectionalis, semper habent talem proportionem, quòd diuisio generis, primò & immediatè fit in aliquas duas species, quarum vna sit specialissima, & altera subalterna, vel ambæ ponuntur subalternæ.

Sequitur, [h] *species per se non diuiditur*, id est, quòd hoc modo species non diuiditur in indiuidua, videlicet, quòd primò diuidatur secundùm determinatam multitudinem, & magnitudinem, vt dixi suprà, sequitur, *& per hoc potest exponi, tam Plato, quàm* Porphyrius, *videlicet, quod à generalissimis ad specialissima*, &c. loquendo, scilicet de diuisione, quæ requirit determinatas partes in multitudine, & magnitudine. *Pulchra expositio.*

Sequitur, *si autem accipiatur diuisio communiter.*

ter,&c. *species diuiditur inindiuidua*, quia quodlibet indiuiduum participat naturam speciei diuisam in illis.

Sequitur, *& reducitur ista diuisio ad genus apud Boetium, quia illa conditiones, & proprietates, quas assignat in diuisione generis, conueniunt huic diuisioni, quæ est speciei in indiuidua, quod sic debet intelligi*, quòd sicut genus diuiditur, & descendit ad plures species per aliam, & aliam differentiam, ita species descendit ad indiuidua per aliã & aliã hęcceitatem,& sicut differentia est diuisiua generis,& cõstitutiua speciei, sic hæcceitas est diuisiua speciei,& constituitiua indiuidui,non tamen est omnimoda similitudo, quia genus descendit immediatè tantùm ad duas species; species verò potest descendere immediatè ad omnia indiuidua contenta sub ea. *Cætera patent*.

14. *Difficultates.* Occurrunt aliquæ difficultates. Prima circa hoc, quod dicit, quòd *differentia indiuidualis est idem realiter natura contracta per ipsam*; quia quæro, vnde sit talis realis identitas? aut est à natura in eo, quod recipit ipsam; aut in eo,quòd ipsam necessariò causat; aut oportet assignare aliquam aliam causam huius identitatis,puta ratione infinitatis, sicut dicimus de Deitate. Non primò, quia vt sic,se habet tantùm in potentia passiua, quæ est potentia contradictionis, vt patet à Doctore in pluribus locis; nulla enim potentia passiua, vt sic, potest sibi realiter identificare id, quod recipit; non secundò, quia si natura contrahibilis, etiam vt est in *esse* reali, est causa necessaria talis differentiæ, qua actuatur, & indiuiduatur, sequitur quòd ita erit causa vnius, sicut alterius: patet, quia ipsa natura, vt prior natura hæcceitate est indifferens ad omnem hæcceitatem, vt patet à Doctore *præsenti dist. quæst.1.* & ita est contrahibilis ab vna, sicut ab alia; vel ergo erit causa simul omnium necessariò; vel nullius, quia non videtur posse assignari ratio, quare magis vnius, quàm alterius, cùm sit æquè differens. Secundò mirum videtur, quòd natura, quæ ex natura rei est communis pluribus, possit causare quasi effectum simpliciter singularem. Non tertiò, quia natura contrahibilis nullo modo est infinita, & illimitata, vt patet.

Si dicatur, quòd compositum ex natura, & hæcceitate identificat sibi illam realiter. Contrà, quia compositum illud est posterius, nullum autem posterius habetur, vnde possit sibi realiter identificare prius, vt patet, quia identificans sibi aliquid realiter, continet illud per realem identitatem, vt patet à Doctore infrà *dist.16.* modò posterius non continet prius, quia hoc est contra rationem posterioris. Tum etiam, quia compositum,vt compositum non identificat sibi partem componentem, vt patet. Tum, quia identificans sibi realiter aliquid ex hoc identificat,quia necessariò causat illud in seipso, vel saltem quasi causat: compositum autem non habet rationem causæ respectu partium componentium, cùm illæ sint priores composito.

Responsionem quære ex dictis suprà præsent; distinct. quæst.2.

SCHOLIVM.

Soluit loca Arist. adducta q.5.pro D.Tho. asserente materiam esse principium indiuiduationis, & affert subtilissimas expositiones ad illa loca, quæ à Thomistis censentur axiomata.

20. AD quæstionem quintam præcedentem de materia,patet solutio per argumenta contra opinionem: concedo enim quòd materia absolutè, vt natura, non est ratio distinctionis, nec indiuiduationis. Quicquid enim est natura in quocumque genere, totalis vel partialis, non est de se hoc: & ideò inquirendum est, per quid sit hoc.

Ad auctoritatem Arist. 5. Meta.&c *vnum numero*, respondeo quod ibi accipit *materiam* pro illa entitate indiuiduali, quæ constituit in *esse* materiali, non autem in *esse* formali, prout quiditas dicitur forma: quia ista entitas non est quiditatiua: & ista expositio patet per illud,quod subdit, *Specie vnum, quorum ratio est vna*, &c. *ratio* enim ibi sumitur pro quiditate, quæ dicitur forma respectu *esse* indiuidualis. *Materiã sumit Philosophus pro indiuiduali ratione.*

Per idem patet ad illud de cœlo, & hoc cœlo, quod confirmat propositum.

Per idem ad aliud 12. Meta. quod concedo, quòd non possunt esse plures motores primi, quia in primo motore non est materia, hoc est, non est in eo aliquid contrahens vt materia, vel aliquid aliud, sed est de se hoc sine alio contrahente, nam talis contractio non stat cum perfecta simplicitate:& ideo quiditas Dei est de se hæc. Ad illud 7. Metaph. *in eis quæ sunt sine materia quod quid est rei est idem cum eo, cuius est*; Dico, *quod quid rei*, potest comparari ad illud, cuius est per se & primò: & ad illud, cuius est per se, & non primò: & vniuersaliter eo modo quo est alicuius, eo modo est idem sibi, quia sicut Philosophus arguit cap. 7. *singulum*, &c. & *quod quid erat esse* dicitur singuli substantia: si enim illud quod non est ens, nihil est, *quod quid* autem rei, est illud quo primò res est, & ideò cuius est, *quod quid* primò ipsum est idem ipsi primò; cuius est per se ipsum, est idem illi per se: cuius est per accidens: illi idem est per accidens, & ideo illi non est simpliciter idem. Vnde quod ipse vult in 3. cap. quod in *dictis per accidens non est idem quod quia est cum eo cuius est*, non mirum quia in secundo cap.declarauit, quòd nihil eorum est *quodquid est* nec definitio: *Text.20.* *Tex.13. & inde.* *Tripliciter aliquid est idem ei,*

quod quid est ipsius s. primo, per se, & per accidens.

habens autem *quod quid est*, potest intelligi vel ipsa natura, cuius est primò *quod quid est*, vel suppositum naturæ, cuius est *quod quid est* per se, licèt non primò. Primo modo *quod quid est* tam in materialibus, quàm in immaterialibus est idem cum eo cuius est, etiam primò: quia primò habet *quod quid est*. Secundo modo habens non est idem ipsi *quod quid est* primò: quia *quod quid est*, non est eius primò, pro eo quod habens illud includit entitatem aliquam extra rationem eius, quod est *quod quid est* primò.

Ad propositum ergo Philosophi dico, quòd in non constitutis cum materia (hoc est cum non entitate indiuiduali contrahente quiditatem) idem est *quod quid est* primò, cum eo *cuius est*, quia tale *cuius est*, nullam rationem includit extra rationem eius quod est primò *quod quid est*: in constitutis autem cum materia (hoc est cum entitate indiuiduali contrahente quiditatem) non est idem primò *quod quid est*, cum eo cuius est: quia sic acceptum primò non habet *quod quid est* ex se, sed tantùm per partem, scilicet per naturam, quæ contrahitur, scilicet per illam entitatem indiuidualem. Non igitur ex isto habetur, quòd materia, quæ est altera pars compositi, sit extra rationem per se quiditatis; imò verè pertinet ad quiditatem: & species habens formam in vniuersali habet primò *quod quid est*, & primò est idem sibi: & ideò non sequitur quòd materia, quæ est altera pars compositi, sit indiuiduans, sed tantùm sequitur de materia, quæ est entitas contrahens, quod concessi. 21.

De hoc in 3. dist. 20.

Vtrùm autem carentia materiæ, quæ est altera pars, inferat carentiam huius entitatis indiuidualis secundùm Philosophum: de hoc in quæst. seq.

Soluendo principale arg.

Ad illud Aristotelis, quòd generans generat aliud propter materiam; dico, quòd intentio Philosophi est ibi, quòd ideæ non sunt necessariæ ad generationem: quia tam distinctio gignentis à genito, quàm assimilatio geniti cum generante (quæ duo requiruntur ad generationem vniuocam) possunt haberi sine eis: agens enim particulare ex forma sua habet vnde assimilet sibi passum, & generans genitum: & ex materia habet quòd sit distinctum à genito, non principaliter; licèt tamen sequatur necessariò, quod distinguitur per materiã à genito, quia materiam non suam, sed aliam perficit per formam terminantem generationem: sua enim materia iam perfecta est forma: & ex hoc quòd assimilat per formam perficit aliam materiam quàm suam: & ita sua alia est ab illa, quæ priuatur forma tali: cuiuscumque autem est alia materia, ex quo materia est pars essentialis rei, ipsum est aliud ab eo. 22.

Forma est causa principalior assimilationis & distinctionis geniti.

Dico tunc, quòd assimilationis, vel similitudinis principalis ratio est ipsa forma inter generans, & genitum, & hoc non secundùm vnitatem, vel identitatem indiuidualem inquantùm forma hæc, sed secundùm vnitatem, vel identitatem illam minorem inquantùm forma est, & secundùm hoc est ratio gignendi. Forma autem est principalior ratio distinctionis quàm materia: quia sicut forma est illud principalius quo compositum est, quàm materia: ita est principalius, quo compositum est vnum, & per consequens in se indistinctum & ab alio distinctum: appropriatè tamen, distinguendo assimilatiuum contra distinctiuum, forma est assimilatiua, ita quòd non materia propriè, quia non est qualitas substantialis, vel accidentalis: materia autem est distinctiua appropriatè loquendo, quia necessariò ex hoc, quòd caret forma, distinguitur ab illa materia, quæ præhabet formam, & ita compositum à composito.

Auerro. 2. de Anima. c. 2. & 7.

Potest etiam alio modo compositum intelligi aliud propter materiam, sicut propter causam alietatis præexistentem. Forma enim geniti, licèt sit causa alietatis in composito, principalior quàm materia, non tamen est causa præexistens huius alietatis, sed materia, & hoc quia ipsa præexistit priuata, & ideò non potest esse eadem cum materia informata.

COMMENTARIUS.

1\. NVnc soluendæ sunt auctoritates, quæ adducuntur pro opinione Thomæ, quibus probat substantiam materialem esse singularem per materiam, & prima auctoritas est Philosophi, 7. *Meta. tex. comm.* 28. vbi vult, quòd generans generat aliud propter materiam, *Callias*, inquit, *& Socrates sunt diuersa quidem propter materiam, idem verò specie*: ergo differentia numeralis erit præcisè per materiam.

Doctor respondet ad hanc auctoritatem, ibi: *Ad illud Aristotelis quòd generans generat aliud propter materiam. Dico, quòd intentio Philosophi est ibi, quòd ideæ non sunt necessariæ ad generationem*, &c. Plato enim posuit ideas esse necessarias propter duo. Primò propter generationem. Secundò propter scientiam, quia scientia est de perpetuis, & necessariis. Et Aristoteles probat quòd etiamsi ideæ essent, non propter hoc essent necessariæ ad generationem. Dicebat enim Plato, quòd generans vniuocè assimilat sibi genitum in specie, & sic posuit substantiam separatam, vt hominis, per se existentem, in qua generans, & genitum,

genitum vniuocantur. Et dicit Philosophus, quod generatio potest haberi sine istis; & patet, quia si Franciscus generat Ioannem, est alia materia, vt patet intuenti, & assimilat sibi Ioannem, non in singularitate, vt patet: ergo in forma. Dicit ergo Aristoteles quòd *generans generat aliud propter materiam*, id est, quod generans producit formam substantialem in aliam materiam à sua, vt patet in litera, & sic assimilat in forma ignis: ergo particulare ex forma sua habet vnde assimiliter sibi passum, & generans genitum, & ex materia habet, quòd sit distinctum à genito non principaliter, hoc tamen sequitur necessariò, quod distinguitur per materiam à genito, quia materiam non suam sed alicuius perficit per formam terminantem generationem; sua enim materia iam perfecta est forma. Et ex hoc, quòd assimilat per formam, perficit aliam materiam, quàm suam, & ita sua materia est alia ab illa, quæ priuatur forma tali; cuiuscunque autem est alia materia, ex quo materia est pars essentialis rei, ipsum est aliud ab illo.

2. *Apparens cōtradictio in dictis Scoti.*

Dico tunc, quòd assimilationis, &c. In ista littera dicit Doctor, quòd generans assimilat genitum in forma communi, non in forma singulari, quia secundùm hoc est ratio formalis agendi. Et addit quòd forma, puta in Francisco, est principalior ratio distinguendi, quàm materia. Sed in hoc Doctor videtur sibi contradicere, quia *in quæst. sequenti* vult, quòd forma eiusdem speciei non est ratio distinguendi vnum indiuiduum ab alio. Hoc idem *in primo, dist.* 4. *quæst.* 1.

Dico, quòd Doctor dicit hic, quòd forma est principalior ratio distinguendi, supple indiuidualiter, & numeraliter, non autem principalior ratio distinguendi vnum indiuiduum ab alio formaliter. In locis autem præallegatis intelligitur, quod forma non est ratio principalior distinguendi formaliter, & quòd ipsa forma sit principalior ratio distinguendi numeraliter, patet, quia ipsa est illud, quo principalius compositum habet *esse*. Quæcunque ergo sunt principia essendi, sunt principia distinguendi, vt patet *quæst.* 1. & *vltima prologi.* Cùm ergo hæc forma sit principalior ratio constituendi hoc compositum, erit etiam principalior ratio distinguendi ipsum numeraliter, &c. Et addit in litera ibi: *Appropriatè tamen, distinguendo assimilatiuum contra distinctiuum, forma est assimilatiua.* Vult dicere, quòd quamuis ipsa forma sit principalior ratio distinguendi compositum, quàm materia, appropriatè tamen ipsa forma est principalior ratio assimilandi, quam materia, quia materia propriè non est qualitas substantialis, vel accidentalis, propter quam aliquid dicatur simile alteri: materia verò appropriatè est distinctiua, quia necessariò ex hoc, quod caret forma, distinguitur ab illa materia, quæ habet ipsam formam, & ita compositum à composito: patet, quia ex quo materia aquæ caret forma ignis, quæ est in materia ignis, ideò materia aquæ distinguitur à materia ignis, & sic compositum aquæ distinguitur à composito ignis. Sequitur ibi, *potest etiam alio modo compositum intelligi aliud propter materiam.* Dicit Doctor in ista litera, quòd licèt compositum possit dici aliud ab alio composito propter aliam formam, & propter aliam materiam, & principaliter propter aliam formam, si tamen accipiatur, sicut propter causam alietatis præexistentem, id est, quòd causa principalis huiusmodi alietatis compositi à composito accipiatur pro causa præexistente in composito. Dicit quòd materia est principalior causa, quia in genito præexistit materia formæ, & sic patet solutio ad auctoritatem Philosophi.

Forma est ratio distinguendi principaliter.

3. *Responsio Scoti.*

Ad illud 7. Metaph. Respōdet Doct. & respōsio stat in hoc, quòd *quod quid est*, puta hominis, idest, quiditas, vel definitio hominis potest cōparari ad hominem, primò, & per se, & sic homo primò, & per se est animal rationale. Secundò potest comparari ad aliquid per se, & non primò, puta ad Franciscum, & sic Franciscus est per se animal rationale, sed non primò. Tertiò potest comparari ad aliquid per accidens, puta ad aliquod subiectum per accidens, & sic Franciscus albus est animal rationale tantùm per accidens, & sic sicut *quod quid est* comparatur, ita est idem illi, cui comparatur, & sic animal rationale, vt comparatur homini in communi inest illi primò, & per se, indiuiduis verò per se, & non primo, indiuiduo verò hominis per accidens, nec per se, nec primò, sed tantùm per accidens inest, & sic vniuersaliter, *quod quid est* eo modo, quo est alicuius, eo modo est idem sibi, quia sicut Philosophus arguit *septimo Metaph. tex. com.* 20. *Singulum enim non aliud videtur esse à suimet substantia, & quod quid erat esse dicitur singuli substantia in dictis, itaque secundum accidens videbitur, itaque diuersum* esse, *vt albus homo alterum, & albo homini esse*, &c. hæc ibi. Si enim illud, quod non est ens nihil est, *quod quid* autem rei est illud, quo primò res est, & ideò cuius est quid primò ipsum est idem ipsi primo cuius est, &c. Et quòd dicit, quòd in *dictis per accidens non est idem*, &c. non est mirum, quia in secundo capitulo declarauit, quòd nihil eorum est, *quod quid est*, nec definitio. Et sic benè conceditur, quòd animal rationale non est idem primò Francisco, quia vltra animal rationale includit aliquid, quod non pertinet ad quiditatem, quia includit hæcceitatem. Est verò idem primò ipsi homini, quia nihil aliud includit homo quiditatiuè, homini verò albo non est idem, nec primò, nec per se, quia albedo, nec per se, nec primò pertinet ad *quod quid est* hominis, & si erit idem, erit tantùm per accidens.

4. *Responsio Scoti.*

Ibi: per idem ad aliud 12. *Met.* Respondet Doctor, concedendo quòd *non possunt esse plures motores primi, quia in primo*, &c. *& ideò quiditas Dei est de se hæc.* Et hæc videtur intentio Commentatoris vbi suprà, comm. 49. *Prima*, inquit, *essentia, quæ significat esse rei, oportet, quòd non habeat materiam, quoniam si haberet naturam, haberet aliam essentiam, & sic in infinitum, & ideò necesse est, vt prima forma, & vt prima natura, quæ perfectio est, & finis non habeat materiam, erit ergo simplex, & non potest intelligi*, nisi de materia indiuiduali, quia vltra quod non habeat materiam, quæ est altera pars compositi, non habet etiam materiam isto modo, quia tunc prima natura non esset summè simplex. Reliqua patent.

QVÆSTIO

QVÆSTIO VII.

Vtrùm plures Angeli poßint esse in eadem specie.

Alensis.2.*p.q.*20. *m.*6.*a.*2. D.Thom.1.*p.q.*50.*a.*4. D.Bon. *hìc ar.*2. *q.*1. *&* *d.*9. *ar.*1. *q.*1. Ric.*hìc ar.*5.*q.*1. Duran. *q.*3. Capr.*q.*1.*a.*3. Gabr.*q.*1.*a.*2. Marf.2.*q.*3. Vasq.1.*p.d.*181. Mayr.2.*d.*3.*q.*3.

Mag. B. Arg. 1. *T.* 20. 21. *&* 41. VLTIMÒ quæro quantùm ad istam materiam, Vtrùm si sit possibile plures Angelos esse in eadem specie? Quòd non, quia Philosophus 7. Metap. cap. de partibus definitionis, dicit quòd in his, quæ sunt sine materia, *idem est quod quid est, & illud cuius est*: igitur cùm Angelus sit sine materia, *quod quid est* eius est idem ipsi Angelo: ergo impossibile est Angelum distingui ab Angelo, nisi *quod quid est* eius distinguatur à *quod quid est* alterius: ergo non potest esse distinctio indiuiduorum in Angelis, manente eodem *quod quid est*. 1.

Arg.2. *cap*.4. Præterea, Auicenna 9. Meta. ponit ordinem Intelligentiarum, vbi videtur velle, quòd Intelligentia inferior producitur à superiore quasi ipsam creante, illa causalitas non est in aliquo respectu alterius eiusdem speciei.

Arg. 3. *Tex*. 10. Præterea, arguo per rationem. Omnis differentia formalis est differentia specifica, Angeli autem cùm sint plures, & formæ, differunt aliqua differentia formali, ergo specificè. Probatio maioris sumitur ex 8. Metaphysicæ, vbi formæ conparantur numeris, in quibus quodcunque additum, vel subtractum variat speciem, ita in formis: igitur, &c.

Arg. 4. *Tex*. 25. Item 10. Metaphys. *Masculus & fœmina non differunt specie: quia masculinitas & fœmineitas sunt differentiæ materiales formæ humanitatis*: ex hoc innuens quòd differentiæ formales omnes distinguant specie: quia forma & species idem sunt.

Arg. 5. Præterea, omnis forma separata à materia in se habet totam perfectionem speciei illius: ergo si ponatur aliqua talis forma in specie, vt forma huius Angeli & illius: illa erit ista, & ista erit illa: quia vterque Angelus est forma separata à materia; & per consequens quilibet habet perfectionem totius speciei. Probatio antecedentis quia quòd forma non habet totam essentiam speciei, hoc est, quia participat eam: non autem habet essentiam formæ per participationem, nisi vt est in materia: igitur &c. 2.

Arg. 6. Præterea, in entibus perfectis nihil est, quod non intendatur à natura: sed pluralitas numeralis non per se intenditur à natura: quia differentia numeralis, quantùm est ex se, potest intendi in infinitum: infinitas autem non intenditur per se ab aliquo agente: quæ autem sunt in Angelis, tanquam in perfectissimis entibus vniuersi, sunt per se intenta: ergo non est in eis differentia numeralis, sed solùm specifica, in qua principaliter consistit pulchritudo vniuersi.

Arg. 7. *Tex*. 34. 35. Præterea 2. de Anima videtur haberi quòd multitudo indiuiduorum non est nisi propter saluationem speciei: sed in incorruptibilibus saluatur sufficienter natura in vno indiuiduo: ergo, &c.

Tex. 92. *& inde*. Confirmatur ex primo Cæli & mundi, quia in corporibus supercælestibus, non est nisi vnum indiuiduum vnius speciei, sicut vnus Sol & vna Luna: ergo, &c.

Ratio ad opp. Oppositum arguitur per Damasc. in Elementario. cap. 12. *secundùm vnamquamque speciem, fecit Deus Angelos.*

SCHOLIVM.

Refert sent. D. Th. & aliorum iuxta tractata in qq. præced. maximè quarta, & quinta, qui negant Angelos in eadem specie plurificabiles, quam refutat. Primò, quia omnis quiditas est communicabilis. Secundò, omnis quiditas creata potest concipi vt vniuersalis: Tertiò, non potest idem numero, secundùm D.Th. 4. d.44.q.1. resurgere; ergo annihilato vno Angelo, potest aliter eiusdem speciei creari. Quartò, animæ rationales distinguuntur numero. Quintò, secundùm D.Th. & Magist. nulla tota species damnatur.

Ægid. quodli. 2. *q.*7. *Goff. & D. To.* 2.*d.*3. *q.*4. Qui dicunt ad [a] quæstiones præcedentes de indiuiduatione, principium indiuiduationis esse quantitatem, vel materiam, dicunt consequenter ad istam quæstionem negatiuè, scilicet quod non possunt esse plures Angeli in eadem specie: quia non potest 3.

potest in Angelis ratio propria talis differentiæ inueniri, & habent dicere quòd non tantùm hoc est impossibile ex proprietate intrinseca, sed etiam ex proprietate extrinseca: quia simpliciter est incompossibile, ita quòd nullo modo naturæ isti potest competere distinctio indiuidualis, ex quo sibi repugnat illud, quod præcisè potest esse principium talis distinctionis: sicut impossibile esset sub animali esse plures species, si repugnaret animali alia, & alia actualitas, per quas species distinguerentur. Fundamenta autem istius opinionis in aliis quæstionibus præcedentibus dicta sunt.

Tenenda est ergo b conclusio simpliciter opposita, quòd scilicet simpliciter possibile est plures Angelos esse in eadem specie, quod probatur: primò, quia omnis quiditas quantùm est de se communicabilis est, etiam quiditas diuina: quia nec ex perfectione repugnat sibi, vt patet de essentia diuina: nec ex imperfectione repugnat, quia conuenit generabilibus & corruptibilibus: nulla autem est communicabilis in identitate numerali, nisi sit infinita: ergo quælibet alia est communicabilis: & hoc cum distinctione numerali, & ita propositum. *Solutio quæst. Omnis quiditas est communicabilis.*

4. Præterea, quælibet quiditas c creaturæ potest intelligi sub ratione vniuersalis absque contradictione: si autem ipsa de se esset hæc, contradictio esset intelligere eam sub ratione vniuersalis: sicut est contradictio intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis, vel vniuersalitatis; quia ratio intelligendi, repugnat omnino sub obiecto intellecto, quod est intellectum esse falsum. *D. Th. in 4.d.44.q.1.*

d Præterea, si Deus potest hunc Angelum in hac specie annihilare, isto annihilato, potest istam speciem de nouo producere in aliquo alio indiuiduo, non autem in isto secundùm illos, qui sunt istius opinionis, quia homo secundùm istos, non posset resurgere idem numero, nisi anima intellectiua maneret eadem numero.

Item, animæ intellectiuæ distinguuntur numero in eadem specie, & tamen sunt formæ puræ, licèt perfectiuæ materiæ: igitur non est impossibilitas à parte formarum, quod distinguantur numero in eadem specie, quicquid enim concluderet istam impossibilitatem ratione formæ in Angelis, concluderet in animabus.

Quod si dicas, quòd animæ habent inclinationem ad diuersa corpora: igitur per hæc distinguuntur,

Contrà, inclinatio non est entitas absoluta, quia non potest aliquid inclinari ad se: ergo præsupponit aliquam entitatem absolutam, & distinctam: quia enim est hæc anima, ideò habet talem inclinationem, & non è contra: ergo hæc inclinatio non est ratio essendi hanc animam, sed præsupponit eam. *Inclinatio non indiuiduat absolutum.*

Et confirmatur hoc e etiam per aliquos, quibus est inconueniens, quòd aliqua species simul tota sit damnata naturæ intellectualis simpliciter: multæ autem species essent Angelorum, in quibus nulla esset saluata positâ istâ positione: igitur nō est vera. *Quare D. Th. in 3. dist. 20. & Mag. in 2. dist. 21.*

Et persuadetur f prima positio per hoc, quod dicit August. in Ench. cap. 28. *Placuit itaque vniuersalitatis creatori, atque moderatori Deo, vt quoniam non tota multitudo Angelorum Deum deserendo perierat, illa quæ perierat in perditione perpetua remaneret: quæ autem cum Deo, illa deserente perstiterat, de sua certissimè cognita, semper futura fœlicitate gauderet: alia verò creatura rationalis, quæ in hominibus erat quoniā peccatis atque suppliciis & originalibus, & propriis, tota perierat, ex eius parte reparata, quod Angelicæ societati ruina illa diabolica minuerat, suppleretur.* Ista totalitas & partialitas in Angelis nō videtur esse rationabilis, nisi ponatur, quòd nulla species angelica quātū ad omnia indiuidua totaliter perierat, & ita aliqui de quacūq; specie corruerūt & aliqui perstiterūt: igitur, &c.

5. Præterea, si concedatur quòd quiditas Angeli ex se in plura sit diuisibilis, vel pluribus communicabilis, & per consequens, quantùm est de se in infinitum, quia nō est ratio finitatis ex parte multitudinis numeralis, si per hoc quòd ipsa natura producta, est in ipso indiuiduo, aufertur possibilitas eius essendi in pluribus; est ergo in hoc indiuiduo secundùm totam communicabilitatem suam & per consequens infinitè: quia est infinitè communicabilis secundùm quiditatem suam: igitur ille vnus Angelus esset formaliter infinitus: consequens autem est inconueniens; igitur antecedens.

Dico igitur, quòd omnis natura, quæ non est de se actus purus, potest secundùm illam realitatem, secundùm quam est natura esse potentialis ad realitatem illam qua est hæc natura: & sicut de se non includit aliquam entitatem quasi singularem, ita nō repugnant sibi quotcunque tales entitates: & ita potest in quotcunque talibus inueniri. In eo tamen quod est necesse esse ex se, est determinatio in natura ad esse hoc: quia tantum est, quantum potest esse: quia quicquid potest esse in natura, est ibi, ita quòd determinatio non potest esse per aliquod extrinsecum ad singularitatem, si *Omnis natura præter diuinā, est multiplicabilis.*

possibilitas

possibilitas sit in natura per se ad infinitatem: secus est in omni natura possibili, vt potest cadere multitudo.

COMMENTARIVS.

1. *An plures Angeli sint in eadem specie.*

a *Qvi dicunt ad quæstiones præcedentes de indiuiduatione principium indiuiduationis esse quantitatem*, vt Ægidius quodli. 2. q. 7. & Gotfredus quodlib. 6. q. 16. & quodlib. 7. q. 6. *vel materiam*, vt dicit Thomas 2. dist. 3. q. 4. & in prima parte summæ, q. 7. ar. 1. *consequenter habent dicere ad istam quæstionem negatiuè, scilicet quòd non possunt esse plures Angeli in eadem specie*, quia in eis non est quantitas, neque materia. *Habent etiam dicere, quod non tantùm hoc est impossibile ex proprietate intrinseca, sed etiã ex proprietate extrinseca, quia simpliciter est incompossibile, ex quo sibi repugnat illud, quod præcisè potest esse principium distinctionis* numeralis.

b *Tenenda est ergo conclusio simpliciter opposita.* Hîc Doctor assertiuè dicit plures Angelos posse esse in eadem specie specialissima: quam conclusionem multiplici medio ostendit. Primò sic: *omnis quiditas quantùm est de se, communicabilis est*, sed quilibet Angelus includit quiditatẽ: ergo. Maior est nota, quia si quiditati, vt quiditas, repugnaret communicari pluribus, aut repugnaret ratione perfectionis; aut ratione imperfectionis: non primò, quia essentia diuina cõmunicatur pluribus, quæ tamen est perfectissima; nõ secundò, quia non corruptibilibus, & generabilibus. Sed *nulla quiditas in identitate numerali est communicabilis, nisi sit infinita*, id est, quòd nulla quiditas habens tantùm vnitatem numeralem potest communicari pluribus suppositis, nisi formaliter infinita cuiusmodi est essentia diuina, & per consequens *qualibet alia* quiditas *est communicabilis, & hoc cùm distinctione numerali*, id est, quòd communicatur pluribus numero distinctis, in quibus etiam ipsa realiter distinguitur, vt supra patuit de natura humana, quæ vt communicatur pluribus, in eis etiam realiter distinguitur, quia in alio, & alio indiuiduo est alia, & alia natura, quæ tamen naturæ, vt priores sunt natura, ratione indiuiduali realiter distinguuntur, non tamen realiter numeraliter, nec realiter specificè, vt suprà prolixe exposui *q. 1. huius distinct.*

2. *Difficultas.*

Sed in ista litera occurrit aliqualis difficultas. Primò in hoc, quod dicit, quòd *omnis quiditas est communicabilis pluribus.* Videtur enim sibi contradicere, quia paternitas in diuinis dicit quiditatem: patet, quia à paternitate diuina, & creata abstrahitur paternitas, quæ prædicatur in *quid* de eis, & sic paternitas diuina, vt prior singularitate dicit quiditatem, & per consequens vt sic, prior est indifferens ad omnem quiditatem natam cõtrahere paternitatem ad indiuiduationem: si ergo quælibet quiditas sit communicabilis pluribus, sequitur quòd paternitas diuina non erit ratio constituendi Patrem in *esse* suppositali, & personali, quia illud tale est simpliciter incommunicabile, vt quo & vt *quod* vt patet à Doctore *in primo dist. 2. par. 2. q. 1. & dist. 26.*

Dubitatio.

Secundò dubitatur in hoc, quod dicit, quòd *si quiditati repugnat communicari pluribus, aut hoc erit ratione perfectionis vel imperfectionis.* Hoc non videtur, tum, quia paternitati in diuinis, siue rationi suppositali in diuinis, per oppositum repugnat communicari pluribus, & tamen hoc nõ erit ratione perfectionis, vel imperfectionis, cùm nec perfectionem, nec imperfectionem dicat: modò quot modis dicitur vnum oppositum, ita & reliquum, & sicut propositum in proposito, ita oppositum in opposito.

Tum, quia quiditas, vt quiditas, vt prior sua perfectione illimitata, & perfectione limitata: essentia, enim diuina ponitur prior infinitate intensiua, quia gradus intrinsecus est posterior eo, cuius est gradus, & similiter finitas intensiua ponitur posterior re cuius est, cùm sit gradus intrinsecus. De infinitate essentiæ diuinæ, quòd sit gradus intrinsecus, *dist. 3. q. 1. & in quodlib. q. 5.* de finitate verò patet etiam à Doctore *in primo, dist. 8. q. 2.*

Ad primum dubium respondeo, quòd paternitas diuina est simpliciter incommunicabilis vt *quo*, & vt quod, & de se hæc, & singularissima, & dicit quiditatem, & concedo quòd quiditatiuè paternitas diuina, & creata conueniunt in paternitate in communi, tanquam in conceptu dicto in *quid*, sed non in aliqua realitate contrahibili realiter per aliam, & aliam hæcceitatem, vt patet à Doctore *in primo, di. 26.* & intelligo sic, quòd à paternitate singularissima, & incommunicabili simpliciter vt *quo*, & vt *quòd*, loquendo de paternitate in diuinis, potest abstrahi aliquis conceptus dictus in *quid*, qui simpliciter erit posterius tali paternitate, sed ibi non ponitur aliqua realitas ex natura rei prior aliquo contractiuo, siue aliqua differentia indiuiduali; quia quicquid est in diuinis est simpliciter in vltima actualitate, vt patet à Doctore in pluribus locis. Sed quare à paternitate diuina, quæ est simpliciter incommunicabilis vt *quo*, & vt *quod*, potest abstrahi conceptus in *quid*, & à paternitate Ioannis quæ est incommunicabilis vt *quod* tantùm, (quia singulare, vt huiusmodi est saltem communicabile vt *quo*, vt patet à Doctore *in primo, dist. 2. par. 2. quæst. 1.*) non potest abstrahi conceptus in *quid*. Dico, vt exposui *in primo dist. 26.* vide ibi. *Responsio. Quomodo paternitas in diuinis sit incommunicabilis.*

Si dicatur per Doctorem; omnis quiditas est communicabilis pluribus: paternitas in diuinis est quiditas. 4. *An quiditas sit communicabilis.*

Dico, quòd aliud est loqui de quiditate, in qua plura possunt cõuenire tanquam in realitate, siue quæ ex natura rei est contrahibilis ad plura: & aliud est loqui de quiditate, à qua tantùm potest abstrahi conceptus dictus in *quid*. Primo modo omnis quiditas non tantùm est communicabilis pluribus, sed etiam est diuisibilis in illa plura, sed non secundo modo.

Si iterum dicatur, essentia diuina est vera quiditas, & tamen ab ea non potest abstrahi, nisi cõceptus dictus in *quid* communis Deo, & creaturæ: non enim Deus, & creatura conueniunt quiditatiuè in aliqua realitate ex natura rei, vt patet à Doctore *in primo, dist. 8. q. 2.* & vide quæ exposui *in primo, dist. 2. par. 1. q. 1.* exponendo illud argumentum, quo probat Doctor quòd non possunt esse plura *necesse esse*, & tamen essentia diuina est communicabilis pluribus suppositis, licèt non possit diuidi in illis: ergo similiter videtur dicendum de paternitate. *Essentia diuina est communicabilis nõ tamen potest diuidi.*

Dico, quòd etsi paternitati diuinæ, vt quiditas, non repugnat communicari pluribus, tamen

paternitati

paternitati, vt talis paternitas, repugnat quia vt talis paternitas est ratio constituendi aliquid in diuinis in *esse* personali, siue suppositali: essentia verò diuina vt quiditas, & vt talis quiditas, scilicet quòd essentia diuina, cùm sibi repugnat ratio incommunicabilitatis, est pluribus communicabilis.

5. Si etiam dicatur, quòd saltem paternitas diuina, cùm dicat quiditatem, erit pluribus communicabilis, tenendo quòd personæ diuinæ constituantur in *esse* suppositali, siue personali per absoluta, & non tantum per relationes, quia tunc talis paternitas non erit ratio suppositalis.

Quare paternitas sit incommunicabilis.

Dico, quòd etiam paternitas, vt diuina erit simpliciter incõmunicabilis pluribus: & si quæratur causa, nulla alia est assignãda, nisi quòd sic est talis entitas incõmunicabilis, quòd si illa non esset (per possibile, vel impossibile) nulla alia paternitas esset in diuinis, vt patet à Doctore *in quolib. q. 2.* quãuis ergo dicat quiditatem, tamen illa quiditas, vt talis quiditas, & vt cõsequens proprietatem personalem erit simpliciter incõmunicabilis: esset tamen incõueniens quòd si talis quiditas diceret perfectionẽ, quod nõ possit cõmunicari pluribus. Patet etiã quòd multæ sunt quiditates in diuinis, quæ tamen non sunt cõmunicabiles pluribus: patet de æqualitate in Patre, quæ sic Patri conuenit, quòd eadem numero repugnat filio: hoc idem dico de æqualitate in filio. Patet etiam de similitudine in Patre, quã est similis filio, quæ est simpliciter incõmunicabilis, cùm tãtùm Patri conueniat, & idẽ dicendũ est de similitudine in filio, quæ omnia patent à Doctore *in primo, d. 31.* Maior ergo Doctoris videlicet, quòd *omnis quiditas est cõmunicabilis*, est intelligenda, vel de quiditate quãta, quæ vel dicit perfectionẽ, & excludit omnẽ imperfectionem, cuiusmodi est essentia diuina; vel quæ dicit perfectionẽ, & nõ excludit imperfectionẽ, vt quiditates creatæ, dicẽtes perfectionẽ aliquã; vel quæ nullam includũt perfectionẽ, nec tamẽ excludunt omnẽ imperfectionẽ, vt sunt fortè relationes reales in creaturis, quæ formaliter nullã dicunt perfectionẽ, includunt tamen imperfectionem, quia limitationem. Sed nõ est intelligenda de quiditate simpliciter non quanta, quæ formaliter nullã imperfectionẽ includit, & omnẽ imperfectionẽ excludit, cuiusmodi sunt relationes diuinæ, tam originis, quàm communes. Vnde Doctor *in primo, dist. 26.* Dicit, quòd omnis quiditas, quæ dicit perfectionem, quæ est diuisibilis est communicabilis pluribus: paternitas non dicit perfectionẽ, nec est diuisibilis: patet quia quæ sunt diuisibilia nõ sunt in vltima actualitate, vt etiam patet *in 1. d. 2. & in quoli. q. 2.* & hæc omnia benè põdera: In proposito autẽ valet ratio Doctoris quia Angelus dicit verè, & realiter quiditatem perfectam, licèt limitatam.

An Omnis quiditas sit communicabilis.

6. *Pondera bene hæc omnia.* *Quomodo procedat Doctor.*

Ad aliud dubium. Dico ad primam rationẽ, & simul ad secundam, quòd ideò Doctor non procedit à priori, nec à causa præcisa, sed magis à posteriori, id est, quòd si appareret aliqualis repugnantia, quòd quiditas non sit communicabilis, aut apparet propter perfectionem illius; aut propter imperfectionem: quia opinio contraria ponit talem substantiam esse singularem, & indiuiduam de se, & ex natura, ita quòd quælibet substantia Angelica præcisè dicit aliam, & aliam entitatem specificam, in qua non est materia, neque quantitas: & ideò propter suam perfectionem non potest esse in pluribus numero distinctis: & ideò Doctor arguit, quòd talis repugnantia non apparet propter talem perfectionem, quia etiam essentia diuina, cùm sit perfectissima, est communicabilis.

c *Præterea quælibet quiditas creatura, &c.* Hæc est secunda ratio, quam facit Doctor probando plures Angelos posse esse eiusdem speciei: & ratio stat in hoc: quia omnis quiditas creata potest intelligi sub ratione vniuersali; ergo, quantùm est ex se, erit pluribus communicabilis, & diuisibilis in plura: si enim esset singularis de se, esset repugnantia posse intelligi sub ratione vniuersali, vt satis deductum est *in primo, d. 3. q. 6. & in isto 2. d. præsenti quæst. 1.* Et notanter dixit *de quiditate creata*, quia licèt natura diuina sit quiditas, & pluribus communicabilis, non tamen potest ei applicari ratio vniuersalitatis, nec intelligi sub aliqua ratione vniuersali, quia omne vniuersale vltra hoc, quòd est pluribus communicabile, est etiam in illa plura diuisibile, & multiplicabile. 7.

Quiditas creata est communicabilis, & diuisibilis in plura.

d *Præterea si Deus potest hunc Angelum in hac specie annihilare.* In ista tertia ratione Doctor supponit vnum, scilicet quòd quiditas creata per diuinam potentiã possit eadẽ redire, & hoc communiter conceditur, sed idem numero annihilatũ redire non potest, secundùm istos: dicunt enim isti, quòd si anima Socratis est annihilata, nunquã Socrates posset resurgere, & volunt isti, quòd totũ esse Socratis sit ab eadem anima numero, contra quã opinionẽ arguit Doctor *in 4. d. 4.* & ideò argumentum hoc est tantum ad hominẽ, quia vult quòd simpliciter idem numero annihilatũ possit per diuinã potentiam redire, vt patebit *in 4. d. 44.* Stat ergo argumentum in hoc, quòd si Deus annihilet vnum Angelum, quiditas illa erit annihilata. Cùm ergo Deus possit eandem annihilatam reparare, & nõ in eodem indiuiduo prius annihilato, cùm non possit redire idem; ergo erit in alio, & sic eadem natura specifica potest esse in pluribus indiuiduis.

e *Et confirmatur hoc*, supple, quòd plures Angeli sint in eadem specie per hoc, quòd aliquibus est inconueniens, quòd aliqua species simul tota naturæ intellectualis sit damnata; sed si quilibet Angelus specificè distinguitur ab alio, plures naturæ specificè essent simpliciter damnatæ; quia quot Angeli sunt damnati, tot species naturæ intellectualis sunt damnatæ, quod est valdè inconueniens apud eos.

f *Et persuadetur.* Prima propositio est ista, quæ formatur auctoritate Augustini videlicet, quòd est incõueniens aliquã speciẽ realẽ simpliciter intellectualis, & auctoritas clara est in litera.

Præterea si concedatur. Doctor in ista ratione primo supponit, quòd quiditas Angeli quantùm est ex parte sua, sit cõmunicabilis, siuè plurificabilis in plura indiuidua, ex parte etiã sua erit plurificabilis in infinita, vt patet à Doctore *in primo, d. 2. parte prima, q. 3. & q. 2. quoli.* vbi ostẽdit, quòd natura, quæ ex se non est determinata ad certum numerũ indiuiduorũ, quantùm est ex se, potest esse in infinitis. Secundò supponit, quòd quãdo talis natura actu est in vno indiuiduo si tota ibi est, quòd tamen est impossibile esse in aliis, tale indiuiduum erit formaliter, & actu infinitum: quæ consequentia tenet ex hoc, ponendo talem casum, quòd natura humana quando est in pluribus sic diuisa est in illis, puta in *A*, *B*, *D*, & *C*, quòd ipsum *A* dicit vnam naturam humanam, dicentem perfectionem intrinsecè, & *B*, aliam naturam realiter distinctam à natura *A*: & sic de aliis, ergo si tota natura humana sic præcisè esset in vno indiuiduo, quòd esset impossibile esse in alio,

alio, erit actu, & formaliter infinita: patet, quia si essent infinitæ naturæ humanæ intensiuè in vno indiuiduo, quarum quælibet dicit aliam, & aliam perfectionem intensiuè illud vnum esset formaliter infinitum. Et non est sic imaginandum, vt aliqui, quòd eadem natura inuariabiliter in *A* modò in *C*, modò in *B*, & sic de singulis. Et hoc est communicabile creatum multiplicitet, siue diuidi in plura, siue in plures naturas, quæ contrahuntur ad singularitatē, quāuis natura contracta à singularitate, vt est prior natura singularitate sit indifferens ad omnem singularitatem: sed vt realiter est contracta per aliquam singularitatem, vt sic, est tantùm vna numero: hoc idem dico de alia naturà contracta per aliam singularitatem, vt suprà patuit præsenti d. q. prima.

S C H O L I V M.

Quòd Philosophus sumpsit materiam pro differentia indiuiduali ostendit q. præced. n. 20. nūc admisso quòd intellexerit alterā partem compositi per materiam, docet hoc eum ideò fecisse, quia iudicauit Intelligentias esse necessarias, in quo errauit: & sic meliùs est dissentire ab eo, in principio & conclusione simul, quàm concedendo falsum principium, negare conclusionem. Explicat quomodo differunt, distinctio formarū, & formalis, in rigore Logico, & illud formæ sunt sicut numeri, *& alia solēnia loca ex Philosopho. Item quare Philosophus negauit corpus cæleste in tēpore produci posse, & asseruit vnū tātùm posse esse indiuiduū in singulis speciebus corporū cælestiū.*

AD primum a argumentum dico, quòd licèt Philosophus intelligat ibi per se de materia, hoc est de entitate contrahente per se, quiditatem; tamen applicando ad habens materiam, quæ est altera pars compositi, & non habens, concedo intellectum Philosophi fuisse, quod omne non habens materiam pro aliqua natura componente, est idem suo, *quod quid est*, primo: quia omne tale, *quod quid est* ponit per se *hoc*, & ratio ad hoc est, quia omne tale, quod non habet materiam partem sui, posuit formaliter necessarium: quicquid autem potest esse in natura formaliter necessaria, est in ea: ergo quodlibet quod potest habere illam quiditatem, habet eam, quia non est potentia distans ab actu: igitur omnem possibilitatem, quam posuit in tali natura ad supposita, posuit in actu: si autem ibi esset possibilitas ad plura indiuidua, esset possibilitas ad infinita: igitur essent infinita in actu: quare cùm infinitas sit impossibilis in aliqua natura: igitur & in hac natura secundùm eum, est impossibilitas ad infinitatem: ideò est de se hæc secundùm ipsum. 6.

Qualiter debeat Theologus discordare à Philosopho in agnitione primi motoris.

b Sed discordamus ab eo in hac propositione: *Omnis quiditas nō habens materiā est formaliter necessaria:* & ideò in conclusione. Rationabilius est enim Theologo discordāti à Philosopho in principio, propter quod tenet aliquā cōclusionē, cōsequenter discordare in cōclusione, quàm errare cū eo in cōclusione, & discordare ab eo in principio: propter quod ipse errauit. Ita enim cōcordare cū eo, nec est philosophari, nec Theologicè sentire: quia talis nō habet rationē, quæ valeat apud Philosophum, quia nec Philosophus cōcederet conclusionē, nisi propter principiū illud: nec ad conclusionē suā habet principiū Theologicū, quia præcisè ad ea est principium philosophicum, quod ipse negat.

Angelum superiorem creasse inferiorem error Auic.

Per idem patet ad Auicennam, dico, quòd intentio eius fuit quòd tantùm sit vnus Angelus in vna specie: sed propositio cui hæc conclusio innititur, scilicet quòd Angelus superior creat inferiorem, à nullo Theologo, vel Catholico conceditur: quare nec eius conclusio debet concedi ab aliquo Theologo.

c Ad rationē primā aliàs fuit dictum quòd differentia formalis potest accipi pro differentia in forma: & hoc videtur propriè significare: hoc quod dicetur *differentia formalis*; vel potest accipi *differentia formalis*, pro differentia formarum, licèt nō sit in forma, vt in ratione differendi. Primo modo potest concedi maior, & sic est minor falsa. 7.

Ad 2. Supra q. 4. art. 4. contra opinio. n. 10. & 17. dist. 1. & 7. & 8. Metaphysicæ. Aliud distinctio formarū, aliud formalis distinctio. Vide 1. d. 4 q. 1. De hoc Scot. 1. d. 4. q. vn.

Probatio autem minoris scilicet, quod Angelus differt ab Angelo, qui est forma, ergo habent differentiā formalē; includit fallaciā Consequentis: non enim sequitur: formæ differunt, ergo formaliter differunt, vel differunt in forma: sicut non sequitur, homines plures differunt, igitur in humanitate differunt. Aliud enim est aliquid distingui, & aliud ipsum esse primam rationem distinguendi, vel distinctionis: quia cum hoc quòd ipsum sit distinctum, stat quòd ipsum non sit ratio distinguendi, cum hoc autem quòd ipsum sit prima ratio distinguendi, non stat ipsum non esse distinctum.

d Et ratio Logica est ad hoc, quia negatio inclusa in nomine *differentiæ*, non tantùm confundit terminum huius relationis confusè, & distributiuè: sed etiam illud quod specificat differentiam, vt in quo notatur esse differentia. Hoc quippe confunditur quantùm ad negationem inclusam in hoc nomine *differentia*, quia si Socrates differt à Platone in albedine, non est idem sibi nec in hac albedine, nec in illa albedine.

Ad 3.

e Si autem accipiatur maior impropriè, scilicet iuxta secundum intellectum: nego maiorem. Ad probationem dico, quòd Philosophus loquitur in 8. Metaph. de forma, prout indicat quiditatem: quod apparet ex prima comparatione formarum ad numeros: dicit enim: *Si enim* (inquit) *sunt aliqualiter numeri substantiæ sic sunt, nam defini-* 8.

tio numerus quidam diuisibilis est, etiam in indiuisibilia, non enim infinita rationes, & numerus autem tale: hoc est, resolutio definitionum sic stat ad indiuisibile, sicut resolutio numerorum ad indiuisibile: & talis definitio est eius, quod vocat *substantiam*, hoc est quiditatis, non formæ quæ est altera pars eius. Hoc autem modo dico, quòd nihil additur formæ, quin variet speciem: vel simpliciter, hoc est de vna specie aliam facit contrariam vel disparatam: vel secundùm *quid*, hoc est de non tali specie, faciat talem speciem, puta si addatur differentia pertinens ad *esse* quiditatiuum generi, faciet speciem specialissimam, & non præfuit talis species specialissima, sed tantùm præfuit species intermedia. Et hoc modo dico, quòd quicquid est citra naturam in inferioribus, nihil addit formæ: siue sit proprietas indiuidualis, siue magis, vel minùs, vel quodcunque aliud quod non respicit naturam, et est in suo *esse* quiditatiuo; non aufert, nec addit aliquid substantiæ hoc modo.

Forma sunt sicut numeri, explicatur.

Exemplum f huius esset, si vnitas inquantùm pars ternarij esset pars præcisè inquantùm differentia numeralis, vel indiuidualis; & tamen ipsa posset in se intendi, & remitti; ista differentia esset eius per se, & per accidens inquantùm est pars ternarij: ideò non esset alius ternarius vnitate intensa & remissa.

Quando ergo dicis, quòd quæcunque distinctio formarum, est sicut distinctio numeri; falsum est, nisi sit earum secundùm *esse* formale quod pertinet ad quiditatem per se: & talis non est hic.

9. Ad illud de 10. Metaph. [g] dico, quòd est fallacia Consequentis inferendo ex textu omnes formas differre specificè, verè enim Philosophus vult ibi, quòd differentia non est specifica: sed ex hoc non sequitur, quod omnis differentia formalis sit specifica; sed istud est qued isti volunt habere, sicut non sequitur in affirmatiuis æquipollentibus istis; quia vniuersalis affirmatiua non conuertitur terminis eodem modo se habentibus: à Philosopho igitur accipi potest, quòd sola differentia formalis est specifica, nō quòd omnis differentia formalis est specifica, quia licèt exclusiua inferat affirmatiuam de terminis transpositis: non tamen eodem modo de terminis non transpositis; sed est fallacia Consequentis, sicut conuertendo indefinitam in vniuersalem affirmatiuā: imò ex illo loco magis videtur accipi oppositū huiu propositionis: *Omnis differētia formarū est specifica*, differētia enim hominis albi, & equi nigri est differētia formarū, & aliquo modo per formas: nō tamē specifica differentia secundùm eū ibi; quia illæ formæ respectu naturarū in quibus sunt, non sunt formales, imò consequentes indiuidua: non autem per se consequentes, vel per se determinantes *esse* quiditatiuum.

Ad arg. 4. Differentia non formalis, nō est specifica: non ideo omnis formalis est specifica. Exclusiua infert affirmatiuā de terminis transpositis, non eodem modo se habentibus.

Ad aliud dico [h] quòd si aliquod indiuiduum ex hoc solo, quòd est sine materia, habet in se totam speciei perfectionem, quæ ex se nata est esse in infinitis, quantùm est ex se: igitur videretur habere perfectionem infinitam ex sola carentia materiæ: quicquid autem potest habere perfectionem infinitam, habet eam: & ita in qualibet specie esset perfectio infinita & per consequens perfectio speciei non esset finita, vel determinata per determinationem, vel specificationem, vel limitationē differentiæ vltimæ, quæ vltimatè speciē constituit, addita generi, quod est falsum, & contra omnes Philosophos: Falsa est ergo ista propositio, quòd scilicet illud indiuiduum, quod potest esse sine materia ex hac sola causa priuatiua, quia est sine materia; habet totam perfectionem speciei, quia si cum hoc ponatur, quòd nihil positiuè fiat circa ipsum, sed sola separatio materiæ, nihil ponitur, quod non præfuit.

Ad 5. f. 10. Met. Si materia multiplicat indiuidua, indiuiduū carens ea, esset infinite perfectū. Quomodo forma separata à materia habet totā perfectionē speciei.

10. Si autem intelligatur, prout habet aliquam probabilitatem, quòd scilicet forma si esset separata à materia, ipsa haberet totam perfectionem speciei: quia non participabilis à materia: illa esset falsa, & petit principium, nisi intelligatur prout materia dicit illam entitatem indiuidualem contrahentem formam. Hoc modo intelligendo æquiuocationem istius propositionis assumptæ, omnis forma habet totam perfectionem speciei, & est de se *hæc*, quæ non est participabilis à materia, & tunc est minor subsumta de Angelo, simpliciter falsa, quia licèt ista essentia non sit participabilis à materia; quæ est altera pars compositi: est tamen participabilis à pluribus materialibus, id est, à pluribus indiuiduis habentibus quiditates materiales: quæ dicuntur materiales, sicut sæpè dictum est, respectu quiditatis contractæ, prout quiditas dicitur forma.

Ad aliud dico, [i] quòd in forma arguendi est fallacia Consequentis: infinitas non intenditur, igitur nec pluralitas numeralis. Non enim pluralitas numeralis est de se infinita, sed tantùm stare potest infinitas, ipsa non repugnante: licèt ergo nullus intendat infinitatem per se, tamen aliquis potest intendere multitudinem numeralem, quæ de se non est infinita: quia sicut compatitur secum infinitatem, ita & finitatem: &

Natura non intendit infinitatem, bene pluralitatem.

sic potest intelligi illud communiter dictum eorum. Et secundùm veritatem, licèt in toto vniuerso principaliter ordo attenditur secundùm distinctionem specierum, in quibus est imparitas pertinens ad ordinem: tamen quia secundùm Augustinum de Ciuit lib. 19. cap. 13. *Ordo est parium impariúmque rerum vnicuique loca sua distribuens, congrua dispositio*, ab illo autem agente qui principaliter intendit ordinem vniuersi, sicut principale bonum intrinsecum sibi, non tantùm intenditur ista imparitas, quæ est vnum requisitum ad ordinem, scilicet specierum: sed etiam paritas indiuiduorum in eadem specie, quæ est aliud concurrens ad ordinem. Et similiter indiuidua intenduntur ab ipso primo, prout ipsum intendit aliquid aliud à se, non vt finem, sed vt aliquid aliud ad finem. Vnde propter bonitatem suam communicandam, & propter suam beatitudinem, plura in eadem specie produxit, in principalibus autem entibus, est à Deo intentum indiuiduum principaliter. & cùm hoc modo sumitur, non intenditur differentia numeralis, falsum est, & cùm probatur, hoc modo potest esse infinitas; non sequitur, potest esse infinitas, & ista infinitas non intenditur: ergo nulla differentia numeralis intenditur; non sequitur. Potest enim esse aliqua differentia numeralis finita, & est, & ista potest intendi & intenditur.

Deus intendit indiuidua.

Ad vltimum [k], licèt Philosophus dicat, quòd generatio est perpetua ad saluandum esse diuinum: & hoc in corruptibilibus. Vnde ista est vna causa multitudinis indiuiduorum, in eadem specie: sed non præcipua causa, sed illa quæ dicta est. II.

Et quod additur, de corporibus cælestibus quod tantùm in vna specie, est vnum singulare corpus:

Respondeo, sua ratio fuit, quòd tale corpus singulare fuit ex tota materia illius speciei, & hoc non tantùm actuali, sed etiam potentiali secundùm eum: quia secundùm eum, nulla erat materia possibilis manente specie tali, quæ non erat tota in vno singulari in tali specie: nihil enim posuit posse produci nouum in immobilibus, seu in sempiternis, secundùm quòd talia sunt, scilicet immobilia & sempiterna, & quia non concordant cum eo Theologi in hac propositione, omne corpus sempiternum est ex tota materia illius speciei actuali, & potentiali: ideò non est concordandum cum in eo in conclusione.

2. de Anima t.c.35. vide 2. de gene t.c.59. Ait Philosophus generationem esse, ad saluandum esse diuinũ, scilicet participatum in specie, est tamẽ alia magis præcipua causa.

COMMENTARIVS.

1\. *Scotus quo modo bene interpretatur doctrinam Arist.*

a AD *argumenta principalia*, &c. Ad primum respondet Doctor primò glossando propositionem Aristotelis dicens, quòd loquitur de materia indiuiduali, siue hæcceitate, per quam contrahitur natura ad *esse* indiuiduale, & hoc non verum est, quòd ens, quod non habet huiusmodi hæcceitatem determinatiuam, siue contractiuam naturæ, cuiusmodi est essentia diuina, vt suprà dixi in illo est simpliciter idem cum eo, & est conclusio, scilicet non habens materiam, vt alteram partem sui est ex natura sua singularis: tenet ex hoc, quòd in accidente non habens materiam alteram partem sui est simpliciter *necesse esse*, & sic quicquid potest esse ibi de necessitate ibi, & sic non determinatur aliunde ad singularitatem, tanquam per aliquid sibi adueniens. Dicit ergo Doctor quòd intentio Philosophi est, quòd *omne non habens materiam partem sui est formaliter necessarium*, &c. Vide Doctorem in primo, distinct. 2. parte prima, quæst 3. vbi arguit, quod si possent esse plures Dij, possent esse infiniti, & si possent esse, de necessitate actu essent.

b *Sed discordamus ab eo in hac propositione*, omnis quiditas non habens materiam est formaliter necessaria; *& ideò in conclusione*, propositio Aristotelis est ista, quòd *omnis quiditas*, &c. & cõclusio sequens est ista; quod *talis quiditas non est contrahibilis ad plura indiuidua*, & nos tenemus oppositum tam propositionis, quàm conclusionis, quia nullam naturam tenemus esse necessariam formaliter, nisi diuinam, vt patuit in primo, dist. 8. quæst. vlti. Tenemus etiam, quòd quiditas creata non habens materiam est verè multiplicabilis, & contrahibilis ad plura indiuidua, vt diffusè pertractat Doctor *in quodlib. quæst.* 2. Et vide quæ ibi exposui.

Ad secundum patet responsio.

c Ad tertium respondet quòd differentia formalis potest accipi pro differentia in forma, vel pro differentia formarum. Primo modo conceditur maior: sed minor est falsa, videlicet, quòd plures Angeli præcisè differant in forma. Et cùm probatur illa minor, quia Angelus differt ab Angelo qui est forma: ergo habent differentiam formalem, est fallacia Consequentis: nõ enim sequitur, formæ differunt, ergo formaliter; sicut non sequitur, plures homines differunt, ergo in humanitate differunt: quia differre in humanitate, est humanitatem esse rationem formalem differentiæ, vt patuit *in primo*, *d.* 4. *q.* 1. Est enim fallacia Consequentis à positione superioris ad positionem inferioris: sicut non sequitur, animal currit, ergo homo currit: sic in proposito non sequitur, differunt vt formæ, puta hæc albedo, & hæc albedo: ergo differunt formaliter, siue in forma, quod est differre specificè.

2\. *Differentia formalis potest accipi duobus modis.*

Expono tamen istam literam. Cùm dicit, *differentia formalis potest accipi pro differentia in forma, vel pro differentia formarum*. Primo modo ponitur ratio formalis distinguendi essentialiter, sicut dicimus, quòd *rationale* est differentia formalis hominis, quia est ratio distinguendi hominem formaliter, & essentialiter ab asino, & sic homo, & asinus propriè differunt formaliter.

Expositio literæ.

Secundo modo non ponitur ratio formalis differendi. Exemplum, duæ albedines differunt vt duæ formæ, id est, sunt duæ formæ ab inuicem differentes 3. *Exemplum.*

differentes, & tamen non differunt formaliter, quia tunc vna esset ratio formalis differendi ab alia, & è conuerso; valet tamen ista consequentia: quæ differunt formaliter, differūt vt formæ; sicut ab inferiori ad superius affirmatiuè, non tamen valet è contra. Sequitur: *Et sic minor est falsa*, videlicet ista, quòd duo Angeli differant formaliter, siue in forma, quæ ponitur ratio formalis distinguendi vnum ab altero. Sequitur: *Probatio autem minoris, scilicet quòd Angelus differt ab Angelo, qui est forma; ergo habet differentiam formalem; includit fallaciam Consequentis*, quia arguitur à magis communi ad minùs commune affirmatiuè: *sicut non sequitur, plures homines differunt; igitur in humanitate differunt; aliud est enim aliquid distingui, & alud ipsum esse primum rationem distinguendi, vel distinctionis.* Licèt enim Franciscus, & Ioannes distinguantur ab inuicem numeraliter, tamen prima ratio distinguendi numeraliter non est Franciscus, sed vltima differentia indiuidualis, & sic possumus concedere, quòd Franciscus, & Ioannes distinguuntur in hæcceitate, quia sensus est, quòd hæcceitas est ratio formalis (non tamen quiditatiua) distinguendi vnum ab altero indiuidualiter: & quamuis humanitas in Francisco, & humanitas in Ioanne sint duæ formæ totales ab inuicem distinctæ, non tamen concedimus, quòd Franciscus, & Ioannes differant in humanitate, quia humanitas non est ratio distinguendi vnum ab altero quiditatiuè, sed est ratio conueniendi. Sequitur: *Quia cum hoc, quòd ipsum sit distinctum, stat quod ipsum non sit ratio distinguendi*: patet, quia etsi humanitas Platonis sit distincta ab humanitate Ioannis non tamen est ratio distinguendi Platonem à Ioanne. Sequitur; *Cùm hoc autem, quòd ipsum sit prima ratio distinguendi, non stat ipsum non esse distinctum*, id est, quòd si humanitas est ratio distinguendi Franciscum à Brunello, ipsa humanitas erit distincta à Brunello: & vult dicere in sententia, quicquid est ratio distinguendi vnum ab altero, semper est distinctum ab illo, non tamen è contra sequitur, videlicet, quicquid distinguitur ab altero, puta Socrate, est ratio distinguendi: quia humanitas in Platone distinguitur à Socrate, vel humanitate Socratis, ergo est ratio formalis distinguendi vnum ab altero, non sequitur.

Humanitas non est ratio distinguendi.

4. d *Et ratio Logica est ad hoc*, &c. Exemplum de termino *differentiæ* est, cùm dico, Franciscus differt ab asino, ly *asinus* ponitur terminus huius differentiæ, & stat confusè distributiuè mobiliter, quia negatio inclusa in ly *differt*, semper confundit terminum immediatè sequentem confusè distributiuè mobiliter, dummodò sit capax confusionis. Quomodo autem negatio sit inclusa in differentia, patet exponendo. Nam cùm dico, Frāciscus differt à Brunello exponitur sic, Franciscus est, & Brunellus est; & Franciscus non est Brunellus: ergo differt ab illo. Sequitur, & cùm dicit etiam, quòd talis negatio inclusa in differentia habet vim cōfundendi illud, quod specificat differentiam, vt cùm dico, Franciscus differt à Brunello in humanitate, ly, *humanitas*, vt comparatur ad negationem inclusam in differentia stat confusè distributiuè mobiliter, quia benè sequitur; Franciscus differt à Brunello in humanitate; ergo non est idem in ista humanitate, nec in ista, & sic de aliis. Aduerte etiam, quòd talis differentia includit vnam affirmatiuam, de qua etiam suprà *in primo, dist. 4. quæst. 1.* Cùm enim dico, Franciscus differt à Brunello in humanitate, affirmatur, quòd humanitas est ratio formalis distinguendi Franciscum à Brunello. Et propter affirmatiuam inclusam in differentia stat confusè tantum, siue stat determinatè, sed nullo modo confusè distributiuè. Exemplum primi, quia benè sequitur Franciscus differt à Brunello humanitate; ergo humanitas est ratio formalis distinguendi vnum ab altero; & sic stat confusè tantùm, & si aliquando determinatè, hoc erit gratia materiæ, non gratia formæ, quia cùm dico, Franciscus differt à Brunello humanitate, si ly *humanitas* supponit determinatè, supponit præcisè pro humanitate Socratis, per quam Socrates differt à Brunello. Exemplum secundi, quia non sequitur Socrates differt humanitate à Brunello: ergo differt ista humanitate, & ista, & ista: tunc enim sequeretur, quòd differret humanitate à Platone quod est falsum.

e *Si autem accipiatur maior impropriè, scilicet secundùm intellectum secundum nego maiorem*, scilicet istam, omnis differentia formarum est formalis. Sequitur: *Ad probationem dico, quòd Philosophus loquitur*, &c. & sic dicit tex. comm. 10. *Palam autem, & quia si sint aliqualiter numeri substantiæ sic sunt, & non sunt, vt quidam dicunt vnitatum multitudo*, id est, si quiditates rerum sint aliqualiter numeri, sic sunt, scilicet sicut potest haberi ex supradictis, vt patet in text. com. 9. *Et non vt quidam dicunt*, scilicet Platonici, quòd sunt supple numeri limitatum. Sequitur in textu, *nam definitio numerus quidam est, diuisibilis est enim, & in indiuisibilia, non enim infinitæ rationes*, & numerus autem tale. Nam definitio indicans quiditatem rei, est quidam numerus, qui est diuisibilis in indiuisibilia, non enim rationes, siue definitiones sunt infinitæ, numerus autem aliquid tale supple est, quòd est diuisibilis in indiuisibilia, hoc est, quòd resoluit definitionem, sic stat ad indiuisibile, sicut resolutio numerorum. Exemplum, si definitio hominis diuidatur in aliqua duo, puta in animal, & rationale, quæ dicuntur *A*, & *B*, & iterum *A* diuiditur in *C* & *D*. stabitur aliquando ad aliqua indiuisibilia, nam in causis materialibus, vel formalibus non contingit procedere in infinitum, vt patet *7. Metaph. tex. comm. 5.* & ideò diuisio definiti assimilatur diuisioni numeri, qui diuiditur in vltimò in indiuisibilia, id est, in vnitates, & non assimilatur diuisioni continui, quod diuiditur in infinitum in semper diuisibilia, vt suprà patuit *dist. 2. quæst. 9.* 5.

Non rectè sentiunt Platonici.

Exemplum.

Dicit ergo Doctor quòd *talis definitio est eius, quod vocat* substantiam, *hoc est quiditatis, non formæ, quæ est altera pars eius*, & sic patet, quòd quiditates rerum non sunt simplices, sed compositæ, vt patet 8. *Metaph. text. comm. 9. Quare*, inquit, *substantia est quidem, cuius contingit esse terminū, & rationem*, id est, definitionem *vt composita, siue sensibilis fuerit, siue intellectualis, primorū autē, ex quibus hoc non est, siquidem aliquid de aliquo significat ratio definitiua, & oportet hoc quidē, & illud verò vt formam.* Hæc ille. Ex quo textu habetur, quòd omnis substātia definibilis necessariò est cōposita. Dicit ergo Doctor quòd definitio propriè est substātiæ cōpositæ, quæ dicitur *quiditas*, & nō est formæ, quæ est altera pars eius, vt suprà patet à Philosopho, cùm dicit, *primorū autē, ex quibus hoc nō est*, id est, quòd talia, ex quibus primò componūtur definitiones, siue simplicia, & ideò cōtingit ea definiri. Patet per textū immediatè sequentem, cùm dicit, *Si quidē aliquid de aliquo significat ra-* 6.

Definitio propriè est substantia composita.

tio definitiua, &c. Sequitur, *hoc autem modo dico, quòd nihil additur formæ, quin variet speciem*, &c. dicere, quòd quamuis naturæ definibili addantur, siue differentiæ indiuiduales, siue intensio, vel remissio, siue quodcunque aliud, quod non pertinet ad *esse* quiditatiuum, tale additum, nec aufert, nec addit aliquid pertinens ad quiditatem. Sequitur.

f *Exemplum huius esset*, &c. & tamen ex hoc non sequeretur, quod numerus trinarius sit variatus, quamuis alicui vnitati facta sit additio, scilicet intensio, vel remissio, quia non est talis additio, quòd variet speciem, & ideò nulla forma inferior ad speciem variat quiditatem, cùm nulla pertineat ad *esse* quiditatiuum speciei.

7. g Ad quartum respondet Doctor quòd non sequitur, differentia materialis non est specifica, ergo omnis differentia formalis est specifica; & vltrà, licèt omnis differentia specifica sit formalis, non autem sequitur, ergo omnis differentia formalis est specifica: patet, quia differentia formarum accipiendo *formale* pro differentia formali, & non pro differentia in forma, siue in specie, quamuis hæc sit vera, sola differentia formalis est specifica, non tamen sequitur, ergo omnis differentia formalis est specifica; sed est fallacia Consequentis: sicut etiam non sequitur; solum animal est homo, ergo omne animal est homo, Antecedens est verum, & consequens falsum: & hoc est quod dicit Doctor quòd exclusiua non conuertitur in vniuersalem terminis eodem modo se habentibus, sed benè conuertitur terminis transpositis: vnde benè sequitur, solum animal est homo, ergo omnis homo est animal: non tamen sequitur sine transpositione terminorum, quia non sequitur; solum animal est homo, ergo omne animal est homo. *A Philosopho igitur accipi potest, quòd sola differentia formalis est specifica*, &c. Dicit enim Philosophus tex. commen. 25. *Dubitabit autem vtique aliquis, quare fœmina à viro non specie differt, contrario masculino, & fœminino existente, differentia autem contrarietate*, supple si, *neque animal masculinum, & fœmininum diuersum est specie, quamuis secundùm se animalis hac sit differentia, & non vt albedo, aut nigredo, sed inquantum animal masculinum, & fœmininum est*, id est, non se habent, supple per accidens ad animal, vt albedo, aut nigredo, sed animal, inquantum animal, supple per se est masculinum, & fœmininum. Sequitur: *Est autem hæc dubitatio ferè eadem, & quare hæc contrarietas facit specie diuersa, hæc verò non, vt ambulatiuum, & volatiuum*, quæ faciunt supple differre specie ipsum animal, *sed albedo, & nigredo non*, non enim animal album, ex hoc quòd album differt specie ab animali nigro, nunquid enim duo homines, quorum vnus est albus, & alius niger differunt specie, &c. vide text. sequentem.

Quare fœmina à viro non specie differt.

8. h Ad quintum responsio stat in tribus dictis. Primum est, si intelligatur, quòd carentia materiæ in aliquo, loquendo de materia, quæ est altera pars compositi, sit ratio, quare natura specifica (quæ quantùm est ex parte sua, est in infinitis) sit tota in vno indiuiduo, & sic tale indiuiduum erit infinitum, vt suprà declaraui; iste intellectus est falsus, quia sola carentia materiæ nullo alio positiuo producto in tali indiuiduo, non videtur ratio talis infinitatis; & si sic esset, sequeretur quòd perfectio speciei non esset finita, vel determinata per differentiam additam generi, quod est contra omnes, quia perfectio speciei est limitata ad tantam perfectionem à differentia specifica, & si priuatio materiæ in aliquo esset ratio, quare tota natura, vt dixi suprà, esset tantùm in vno indiuiduo, sequeretur quòd illud indiuiduum esset actu infinitum, cùm talis natura non haberet limitatam perfectionem. Secundum dictum est ibi n. 10. *Si autem intelligatur, prout habet aliquam probabilitatem, quòd, scilicet forma, si esset separata à materia, ipsa haberet totam perfectionem speciei, quia non participabilis à materia, illa propositio esset falsa*, videlicet ista, omnis forma separata à materia in se habet totam perfectionem illius speciei, & vltra hoc petit principium: petit enim, quod debet probare. Tertium dictum est ibi, *nisi intelligatur, prout materia dicit illam entitatem indiuidualem contrahentem formam*, tunc propositio illa est vera, videlicet, omnis forma separata à materia, hoc est ab omni ratione indiuiduali contractiua, habet totam perfectionem speciei illius. Sed tunc minor est falsa, scilicet ista: Sed Angelus est forma carens materia, hoc est, differentia indiuiduali.

i Ad sextum respondet Doctor primò ad formam arguendi, & dicit, quòd est fallacia Consequentis, infinitas non intenditur, igitur nec pluralitas numeralis; arguitur enim à negatione minùs communis ad negationem magis communis, nam infinitas numeralis infert pluralitatem numeralem, sed non è contra, quia non sequitur; pluralitas numeralis, ergo infinitas numeralis in forma: ergo arguendi potest esse fallacia consequentis, duplici modo. Primò à positione magis communis ad positionem minùs communis, sic arguendo; pluralitas numeralis per se intenditur à natura, ergo & infinitas; non sequitur, sicut nec hîc, animal currit, ergo homo. Secundò fit talis fallacia arguendo negatiuè à minùs communi ad magis commune, non enim sequitur; infinitas numeralis per se, non intenditur à natura, ergo nec pluralitas numeralis: non enim pluralitas numeralis est de se infinita, sed tantùm stare potest infinitas, ipsa non repugnante; licèt ergo nullus intendat infinitatem per se, quia impossibilis, tamen aliquis potest intendere multitudinem numeralem, quæ de se non est infinita, quia, sicut compatitur secum infinitatem, ita & finitatem, litera sequens clara est. 9.

Infinitas non intenditur.

k Ad vltimum respondet dicens, quòd *generatio est perpetua ad saluandum esse diuinum, & hoc in corruptibilibus*, in quibus nõ semper potest manere in vno indiuiduo, non tamen dicit, quòd multitudo præcisa est in corruptibilibus indiuiduis: *vnde ista est vna causa multitudinis indiuiduorum eadem specie, sed non præcipua causa, sed illa quæ dicta est*, scilicet quòd omnis natura quiditatiua, præter naturam infinitam est plurificabilis in plura indiuidua. *Et quod dicitur de vno Sole*, &c. dicit Doctor quòd ratio Philosophi fuit, quòd *tale corpus singulare fuit ex tota materia illius speciei*, &c. *Et quia non concordant cum eo Theologi in hac propositione*, omne corpus sempiternum, &c. *ideò non est concordandum cum eo in conclusione*, videlicet, quòd natura Solis non sit de se plurificabilis in plura indiuidua, quamuis actu tantùm sit in vno indiuiduo.

Quomodo generatio sit perpetua.

Quidam nouus expositor nititur soluere rationes Doctoris, quibus probat plures Intelligentias esse in eadem specie, quæ responsiones in primo ponuntur ab ipso, in expositione, quam facit 10.

Caietanus nititur soluere rationẽ Scoti.

facit in lib. *de Ente, & Essentia* sancti Thomæ. Quoad tertium respondetur argumentis Scoti. Et ad primum quidem, vt terminos Theologiæ admisceamus, quia argumentum Theologicum est, dicitur quòd communicabilitas est triplex, quædam cùm diuisione, &c. sicut vniuersale communicabile est particularibus; quædam absque diuisione aliqua essentiæ, vel esse per identitatem, sicut essentia diuina communis est tribus suppositis, quædam per assumptibilitatem ad hypostaticam vnionem, sicut natura humana communicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Scotus assumit *communicabile* primo modo, falsa est maior; patet in essentia diuina. Si secundo modo, falsa etiam est maior. Nulla enim essentia creata est illo modo communicabilis. Si tertio quoque modo, falsa est maior, vt patet de essentia diuina. Si autem accipiatur communicabile neutro illorum trium modorum; sed pro communicabili in communi non descendendo determinatè ad hoc, vel illud communicabile, concesso toto argumento, non concluditur quòd quiditas Angelica sit communicabilis, sicut vniuersale particularibus; committitur enim fallacia Consequentis, à superiori ad inferius affirmatiuè; vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primo modo repugnat Intelligentiis propter earum perfectionem: communicabilitas secundo modo repugnat Intelligentiis propter earum imperfectionem: communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione, quia *esse* distinguitur realiter ab essentia earum.

Triplex est communicabilitas.

11. Ad secundum, distinguendo maiorem. Aliquid enim esse intelligibile sub ratione vniuersalis conuenit dupliciter. Vno modo ex parte rei, & intellectus; alio modo ex parte intellectus tantùm. Primo modo maior est vera, & minor falsa. Secundo modo maior est falsa, licèt minor sit vera. Cùm enim vniuersalitatis fundamentum ex parte rei sit in centro illius quiditatis in pluribus indiuiduis simul, vel successiuè, fundamentum verò ex parte intellectus sit repræsentatio illius quiditatis, non repræsentatis conditionibus indiuiduationis, vt sic, illud est vniuersale vtroque modo scilicet ex parte rei, & intellectus, quia repræsentatur ab hîc, & *nunc*; illud autem est vniuersale ex parte rei intellectus tantum, quòd altero tantùm fundatur fundamento, scilicet repræsentatione, ita quòd eius vniuersalitas ex hoc solo, quòd obiectiuè in intellectu ponitur, cui obiicitur res secundùm conditiones quiditatiuas, non indiuiduales, vt sic. Et hoc modo quiditas Intelligentiæ est vniuersalis; licèt enim indiuiduale specificum principium ibidem sit, quia tamen repræsentatur, vt talis res, non vt hîc, quia non repræsentatur secundùm quòd in se est, sed secundùm modum rerum compositarum, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduum illius naturæ; ideò est vniuersalis vt obiecta est tantùm, & hoc eodem modo est prædicabilis quiditas Intelligentiæ de pluribus, scilicet nec actu, nec aptitudine, sed vt obiecta est intellectui, vt ab Auicenna habes 5. *Metaphys.* Ad probationem autem maioris sic negatæ, patet responsio. Cùm enim dicitur, quòd implicat quiditatem esse de se hanc, & vniuersalem, & prædicabilem de pluribus, hoc est verum, accipiendo vniuersale ex parte rei, & similiter prædicabile: vniuersale enim secundùm rationem tantùm est vnum in multis, & de multis, vt obiectum est tantùm: vniuersale autem ex parte rei est in multis secundùm rem, licèt vnitatem habeat, vt obiectum est.

Ad tertium dico, quòd in casu illo reperiatur necessariò idem Angelus numero. Ex eodem enim Gabriel est hic, & Gabriel, nec est verum apud nos, quòd Deus non possit idem numero reparare. 12.

Ad quartum dicitur, quòd non est simile de Intelligentiis, & animabus intellectiuis quo ad hoc, quòd animæ sunt partes speciei corporibus vnibiles, non autem Intelligentiæ.

Ad quintum respondet Thomas quod natura humana, & Angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundùm *esse* naturæ, & sic natura humana est vna, Angelica verò plures. Alio modo accipiunt secundum *esse* viæ, scilicet vt viatrices ad beatitudinem supernaturalem, & sic sicut natura humana est vna, ita tota latitudo Angelicarum specierum est vna natura.

Natura humana, & Angelica possunt accipi dupliciter.

Nunc ostendendum est responsiones huius noui expositoris, quibus intendit soluere rationem Doctoris non esse multùm ad propositum. Primò cùm distinguit de communicabili, concedo distinctionem illam. Et dico, quòd quiditas Angeli est communicabilis pluribus, sicut vniuersale communicatur particularibus, vt deduxi suprà. Et cùm dicit, quòd hoc repugnat tali quiditati propter earum perfectionem, & communicabilitas secundo modo repugnat eis propter earum imperfectionem. Dico primò, quòd quamuis natura Angelica sit perfectior homine corruptibili, non tamen est ita perfecta, quòd repugnet ei diuidi in plura numero, quod deduco, quia si præcisè conuenit eis ratione suæ perfectionis, sequitur de facto, quòd si imperfectiori non conuenit sic diuidi in plura numero, quòd multò magis repugnabit perfectiori. Cùm ergo quiditas animæ intellectiuæ sit multò perfectior Sole, & Luna, repugnabit sibi simpliciter diuidi in plura numero, cùm repugnet Soli, vt patet per Philosophum primo Cœli, & Mundi, *tex. comment.* 9. & 92. qui tamen Sol ponitur imperfectior.

Rationes Caietani contra Scotum non sunt ad propositum.

Præterea. Etsi Intelligentia sit perfectior omni alia re corporali, est tamen finita, & limitata & per consequens non excludit omnem imperfectionem.

Præterea hoc non videtur concludere ratione perfectionis, quia si maior imperfectio stat cum perfectione naturæ Angelicæ, non sequitur, quòd ratione perfectionis illius necessariò excludatur minor imperfectio. Patet per argumentum à fortiori, quia minùs videtur, quòd maior imperfectio stet cum tali natura, quàm minor, & tamen stat, ergo à fortiori, minor poterit stare; maior enim imperfectio est realiter, & essentialiter dependere ab alio, & per consequens esse ens possibile, & annihilabile, quàm posse diuidi in plura numero, quia in tali diuisione non intelligitur, quòd vna natura sit partibilis in se, sed quòd quælibet, vt prior ratione indiuidui est indifferens ad omnem hæcceitatem, vt suprà exposui *præsenti dist. quæst.* 1. & cùm contrahitur per aliquam hæcceitatem fit hæc, & singularis, & sic præcisè hanc imperfectionem dicit, quia ex se non est in vltima actualitate; tamen hîc est minor imperfectio, quàm ponere ipsam realiter dependere in *esse*, & *conseruari* à causa prima, & esse ens possibile. 13.

bile, & annihilabile. Est etiam maioris imperfectionis ipsam posse recipere subiectiuè multa accidentia realiter distincta, quàm sit perfici per hæcceitatem, quia talis hæcceitas, licèt non poneretur pertinere ad quiditatem talis naturæ est tamen ita intrinseca, quòd realiter identificatur sibi.

Præterea, iste concedit maiorem dependentiam in tali natura; ergo non habet negare minorem ratione perfectionis naturæ: quia si ratione perfectionis naturæ repugnat minor dependentia, imò quasi nulla, multò magis maior dependentia: modò dependere ad suppositum alterius naturæ est simpliciter maior dependentia, quàm contrahi ad esse singulare per aliquid, quod est idem realiter ipsi contracto: patet, quia dependere ad suppositum alterius naturæ est non esse ens per se existens, & in se, sed in alio, licèt non per inhærentiam: modò posse communicari supposito diuino in vnitate suppositi, est subsistere in illo, & ad illud simpliciter dependere; oportet ergo assignare aliam rationem, quàm per perfectionem naturæ; si enim poneretur formaliter infinita ratio talis perfectionis, concluderet propositum; sed quia habet ponere talem perfectionem formaliter finitam, limitatam, possibilem, essentialiter dependentem, natam perfici accidentibus realiter distinctis, subiectam motui locali, & multis aliis imperfectionibus posse subiici; ideò ratione talis perfectionis, cui tot imperfectiones annectuntur, non debet negari ipsam esse communicabilem pluribus indiuiduis, modo præexposito, cum hîc esset minor imperfectio inter enumeratas imperfectiones.

14. *Aliquid intelligi sub ratione vniuersali potest intelligi dupliciter.*

Ad secundam responsionem, quæ est de ratione vniuersalis, & singularis, cùm dicit, quòd aliquid intelligi sub ratione vniuersali contingit dupliciter. Vno modo ex parte rei, ex hoc, quòd talis res est verè multiplicabilis in plura. Alio modo ex parte intellectus præcisè, sic quòd intellectus consideret præcisè quiditatem in se, & non vt hanc. Et isto secundo modo potest concipere naturam Angelicam sub ratione vniuersali. Dico, quòd iste secundus modus potest habere duplicem sensum: vnum, quòd scilicet concipiatur præcisè quiditas in se, non concipiendo illam in aliquo singulari, nec vt contracta ad aliquam singularitatem, sed vt indifferentem ad omnem singularitatem, & vt natam prædicari, saltem potentia remota de omni singulari quiditatiuè contento sub ea, alium sensum, sic præcisè concipere illam quiditatem, quòd sibi simpliciter repugnet differentia indiuidualis. Primus sensus est verus, & habetur propositum: secundus sensus statim implicat. Dicere enim, quòd intellectus concipiat A, verè sub ratione vniuersali, & repugnare A esse pluribus communicabile, & plurificabile, vel est concipere rem aliter, quàm est, vel est concipere ipsam rem sub modis oppositis, & repugnantibus; concipi enim sub ratione vniuersali est simpliciter concipi sub ratione, qua indifferens est ad plura, & plurificabile in illa plura; concipi verò vt omnino non plurificabile est modus oppositus formaliter proprio modo, & cùm dicit, quòd intellectus concipit quiditatem naturæ Angelicæ absolutè, non concipiendo ipsam vt hanc, quæro, dum intellectus concipit eam, aut concipit eam vt pluribus communicabilem? & habetur intentum; aut vt simpliciter incommunicabilem? ergo nullo modo concipit eam sub aliqua ratione vniuersali: imò videtur repugnantia concipere A, vt omnino incommunicabile pluribus, & ipsum concipere non vt hoc, nam hoc etiam est impossibile de natura diuina, quòd aliquis intellectus verè concipiat eam, vt simpliciter incommunicabilem, & non concipiat eam vt singularem, sic in proposito. Nec valet dicere, quòd intellectus, vt concipit eam absolutè, concipit nec vt plurificabilem, nec non vt plurificabilem; hoc concesso nihil est ad B, quia sic concipere naturam non est eam concipere sub ratione vniuersali, vt patet.

Ad tertiam responsionem, cùm dicit iste, quòd in hoc casu reperitur idem Angelus numero, 15.
quia ex eodem est hic Gabriel & Gabriel, transeat. Et cum dicit, quòd hoc negatur ab eis, hoc patet manifestè falsum: quia Thomas expressè *in quarto, dist.* 44. *quæst.* 1. *in solutione tertij argumenti*, vult quòd idem numero interruptum non possit redire per aliquam potentiam. Et expositio istius noui expositoris est magis extorquere intentionem Thomæ quàm ipsum exponere. Cùm dicit iste, quòd Thomas non intelligit quòd eadem anima annihilata non possit redire per diuinam potentiam, sed quòd si in resurrectione non resumeretur eadem anima numero, non esset idē homo numero. Miror valde quòd hic nouus expositor nec verba, nec sensum, nec intentionem Thomæ percipiat, cùm Thomas *loco prææallegato* expresſè velit, quòd si in homine anima sensibilis esset diuersa ab anima rationali, & per consequens corruptibilis, sicut in aliis animalibus, quòd tunc optimè concluderetur, quod in resurrectione non erit eadem anima sensibilis, & per consequens nec idem animal. Si verò ponatur, quòd eadem anima secundùm substantiam sit in homine rationalis, & sensibilis, nullas in hoc angustias patiemur; & hoc idem Thomas declarat *vbi suprà in sol. primi argumenti*. Et ad propositum suum dicit, quia aliorum animalium forma non est per se subsistens, vt post compositi corruptionem manere valeat, sicut est de anima rationali, quæ *esse*, quod sibi in corpore acquirit, etiam post separationem à corpore retinet, & in participatione illius *esse* corpus per resurrectionem abducitur, ita quòd non sit aliud *esse* corporis, & aliud animæ in homine, aliàs coniunctio animæ, & corporis esset accidentalis, & sic nulla interruptio facta est in *esse* substantiali hominis, vt non possit idem numero redire propter interruptionem essendi, sicut accidit in aliis rebus corruptis, quarum *esse*, omnino corrumpitur, &c. Ex quo expresſè patet, quòd ipse Thomas vult, quòd idem numero interruptum nullo modo redire possit. Et sic expositio huius noui expositoris non est ad mentem Thomæ.

Caietanus non percipit verba sancti Thomæ.

Ad quartam responsionem, quæ est de Angelis, & animabus, cùm dicit quòd non est simile, 16.
quia animæ sunt partes speciei corporibus vnibiles, sed non sic Intelligentiæ, sed hæc responsio nulla est. Tum, quia animæ non distinguuntur per aliud, & aliud corpus. Tum, quia nec per aliam, & aliam vnibilitatem, cùm omnia ista sint posteriora ipsa anima; priùs enim anima est in se *hæc*, quàm actu vniatur corpori, vel quàm sit vnibilis, vt suprà expositum est, & magis etiam infrà exponetur.

Cùm dicit ad aliam instantiam contra Thomā de tota vna specie damnata, &c. quòd natura humana, & Angelica possunt considerari vno modo

modo secundùm *esse* naturæ, & sic natura humana est vna, Angelica verò plures. Alio modo secundùm *esse* viæ, scilicet vt viatrices ad beatitudinem supernaturalem. Et sic sicut natura humana est vna, ita tota latitudo Angelicarum specierum est vna natura.

Ex hoc habes contra sanctũ Thomã, quod tunc multa potentia beatificabiles essent frustrata secundum totas species.

Dico, quòd ista expositio est ita euidenter falsa, quòd melius esset eam silentio pertransire, quàm aliter eius falsitatem ostendere, si enim natura humana est reparata, quia tota lapsa, scilicet quia species naturæ humanæ est tota lapsa, natura verò Angelica non est reparata, quia non tota lapsa. Et inconueniens est eis totam naturam humanam esse damnatam, quia est eis valde inconueniens, quòd aliqua species sit simul tota damnata; ergo multò fortiùs erit inconueniens aliquam vnam speciem naturæ Angelicæ totam esse damnatam, cùm sit multò perfectior tota natura humana; sed in casu, si quilibet Angelus differret specie, sequeretur, quòd non tantum vna tota species, sed quam plurimæ simul totæ essent damnatæ, quia serpens ille cauda sua traxit tertiam partem stellarum: & sic patet improbatio huius noui expositoris.

Qvæstio VIII.

Vtrùm Angelus [a] *poßit se cognoscere per essentiam suam?*

Alensis 2.*p.q.*24.*memb.*34. D. Thom. 1.*p.q.*55.*art.* 2. *&* 1. *contra. c.*98. D. Bon. *hic* 2.*p.art.*2.*q.*1. *&* 2. Richard. *art.*6.*q.*1. Durand. *q.*6. Vasq. 1.*p.d.*215.*c.*2. Bacon. 2.*d.*4.*q.*1.

1. Circa secundum principale, scilicet cognitionem Angelorum, quæro quatuor. Primò, Vtrùm Angelus possit se cognoscere per essentiam suam; ita quòd essentia sua sit ratio cognoscendi sine aliquo repræsentante præcedente actum naturaliter? Quòd non, quia hoc non esset, nisi quia eius essentia est actu intelligibilis & præsens, secundùm Augustinum in pluribus locis: ergo ipsa esset ratio intelligendi seipsam respectu suiipsius: sed hoc est contra Philosophum tertio de Anima, qui vult, quòd *anima intelligat se sicut alia, & quòd nihil eorum est, quæ sunt ante intelligere*: & quod non potest se intelligere, aliis non intellectis. *Mag. C. Quare Var. hic.* *Arg.* 1. 8. *Tri. c.*7. *&* 10. *Tri.* 14. *Tri. c.*4. *&* 8. *&* 15. *Tr. c.*1 *&*7. *Text.* 8. *&* 13.

Præterea, essentia Angeli est singularis: singulare autem non est per se intelligibile, nec per se ratio intelligendi: ergo, &c. *Arg.* 2.

2. Præterea, omnem cognitiuam potentiam oportet secundùm se denudari ab illo, quod est ratio cognoscendi: sed Angelus inquantùm cognitiuus non denudatur ab essentia sua: ergo non est ratio cognoscendi seipsum. Probatio maioris, tum secundùm Philosophum secundo de Anima: *Oportet*, inquit, *oculum esse extra omnem colorem, ad hoc vt omnem colorem poßit videre*: tum ex tertio de Anima, vbi vult, quòd intellectus est immixtus, & immaterialis, ad hoc, vt omnia possit intelligere, *Arg.* 3. *Tex.* 71. *&* 121. *Tex.* 4.

Præterea, nihil idem patitur à seipso, quia idem esset in actu & in potentia: essentia Angeli est idem sibi: non ergo est obiectum imprimens immediatè in ipsum intellectum. *Arg.* 4.

Item, si ita esset, tunc ista intellectio esset eadem, vel idem cum Angelo, vel essentia sua: consequens est falsum, quia hoc proprium est soli Deo, quòd sua intellectio sit idem cum essentia sua: ergo & antecedens est falsum. Probatio consequentiæ, quia medium inter extrema magis inest vtrique extremo, quàm alterum extremum alteri extremo: intelligere mediat inter potentiam & obiectum: ergo si idem est potentia & obiectum, multò magis erit idem actus cum obiecto. Confirmatur, quia intellectio non habet distinctionem, nisi ab obiecto & potentia. *Arg.* 5.

Contrà, aliqua forma materialis est ratio agendi secundùm essentiam suam, sicut calor in igne ad calefaciendum: aut saltem aliqua forma in communi; aliter esset processus in infinitum in rationibus agendi: ergo cùm immaterialia magis sint actiua, quàm materialia, forma immaterialis erit per essentiam suam ratio agendi actionem suam sibi competentem: talis est ratio obiecti ad actum cognoscendi. *Ratio ad opp.*

Commentarivs.

Titulus quæstionis sic intelligitur: An Angelus cognoscat se per essentiam suam, id est, an essentia Angeli, puta contrahibilis sit ratio formalis producendi intellectionem sui in intellectu suo, ita quòd intellectus Angelicus intelligat essentiam ipsius Angeli, tanquam per principium formale productiuum ipsius intellectionis, sic quòd inter ipsius essentiam, & intellectum non sit simpliciter necessarium aliquod aliud

aliud repræsentatiuum, quod sit formalis ratio repræsentandi essentiam Angeli ipsi intellectui. Et hoc loquendo de cognitione intuitiua. Secus esset de abstractiua, qua Angelus potest se abstractiuè intelligere, quia tunc poneretur species intelligibilis ratio formalis repræsentandi ipsum Angelum in ratione actu obiecti intelligibilis, de qua patebit infrà quæst. vltima dist. præsentis.

Primò arguit Doctor, probando quòd Angelus non cognoscat se per essentiam suam, quia si sic, sequeretur quòd essentia animæ cùm sit actu intelligibilis,& præsens intellectui,posset esse ratio intelligendi seipsum respectu suiipsius, quod est contra Philosophum 3. *de Anima tex.com.* 8. qui vult quòd anima intelligat se sicut alia, vbi sic habetur secundùm aliam translationem: *Et cùm quodlibet eorum fuerit sic, scilicet sicut dicitur scientia in actu, & hoc continget quando poterit intelligere per se, tunc etiam erit in potentia quoquomodo: sed non eodem modo, quo ante erat antequam sciuit, aut inuenit, & ipse tunc potest intelligere per se.* Et ibi Commentator: *Quando intellecta fuerint in eo entia in actu,& hoc continget intellectui, quando poterit intelligere per se, non quando intellexerit per alíud: & hoc quod dixit est differentia inter virtutes agentes propinquas,aut remotas: propinqua enim actui sunt quæ agunt per se, non indigent extrahente eas de potentia in actu: remota autem indigent. Et cùm intellectus fuerit in hac dispositione, tunc intelliget se secundùm quòd ipse non aliud, nisi forma rerum, inquantùm extrahit eas à materia.* Hæc ille. Hoc idem habetur *text.com.*13. Cùm enim dicit, *anima intelligit se sicut alia*, debet sic intelligi,quòd sicut aliæ res cognoscuntur ab intellectu, virtute intellectus agentis, & phantasmatis, quæ causant speciem intelligibilem rei sensibilis, vt patet *in primo dist.3.q.8.* & quòd res sensibiles extra speciem intelligibilem sunt tantùm intelligibiles in potentia; sic anima non potest immediatè mouere intellectum suum ad sui cognitionem: vt enim est extra speciem intelligibilem(non ipsius animæ, quia talis pro statu isto haberi non potest, sed vt est extra speciem intelligibilem sensibilium) est tantùm intelligibilis in potentia remota; habita verò specie intelligibili alicuius sensibilis, potest arguitiuè cognoscere seipsam,vt aliàs exposui. Sequitur ergo quòd intelligat se per essentiam suam. Et quòd hoc sit verum, patet etiam auctoritate Philosophi 3. *de Anima tex.com.5.* qui vult quòd ante *intelligere* aliorum intellectus non sit intelligibilis. *Dico*, inquit,*intellectum, quo opinatur, & intelligit anima: & hoc nihil aliud est in actu eorum,quæ sunt ante intelligere.* Hæc ille. Cætera argumenta clara sunt.

SCHOLIVM.

Refertur sententia D. Thomæ, qui videtur asserere totam actiuitatem esse ab obiecto, & intellectum esse merè passiuum,de quo 1.d.3.q.7.§.quinta opi.*n.*14.*additque intellectum nihil recipere ab obiecto. Hanc refutat Doctor primò, quia principians immanenter debet esse in actu, per id quo principiat: secundò, ex D. Th. sequeretur intellectum Angeli semper actu intelligere suam essentiam.*

D.Th.1.p. q.56.art.1. & 54.ar.2. & in hoc 2. In aliquibus originalibus opi. Hen. ponitur hic primo loco & D.Thomæ, in secundo, in aliquibus ècôtra

Hic dicitur, [b] quòd licèt in actione transeunte obiectum sit separatum ab agente: tamen in actione immanente oportet esse vnitum ipsi operanti: & vt vnitum est ratio formalis talis operationis immanentis, sicut species visionis in oculo; ex hoc vltrà cùm essentia Angeli de se sit vnita intellectui suo, potest esse principium intellectionis,quæ est operatio immanens. 3.

Et si obiiciatur, [c] quòd oportet formam talem inesse illi, cui inest talis operatio. Videntur respondere, quòd forma existens in alio est principium operandi,& si per se esset, nihil minus esset ratio agendi: sicut calor separatus esset principium caloris quantùm ex se est: ergo ita est de essentia Angeli, quòd licèt per se subsistat; potest tamen esse ratio operandi istas operationes immediatè.

Ratio igitur opinionis formatur sic: Quod est per se ratio agendi alicui, si sit separatum,potest esse principium agendi, vt patet de calore; sed obiectum vnitum actiuo actione intrinseca,siue immanente,est ratio agendi: igitur, licèt sit separatum,est principium illius actionis: igitur essentia Angeli, licèt non vniatur intellectui per informationem,siue aliam rationem vniendi,erit sibi ratio intelligendi se.

Et si obiicis iterum, [d] quòd oportet passum aliquid recipere ab agente: hîc autem intellectus nihil recipit ab ipsa essentia; quia non ponitur aliqua species præcedens actùm. Respondent, [e] quòd potentia cognitiua aliqua quandoque est cognoscens in potentia, quandoque in actu: alia autem non sic. Quòd autem oporteat eam recipere,hoc non est quia potentia cognitiua, sed tantùm quia est quandoque in potentia ad actum,non sic hîc: quare,&c.

Reprobat opi.D.T

Contrà,hæc opinio ponit, [f] vt videtur,quòd intellectus sit in potentia essentiali ad operationem, vel intellectionem, quam ponit immanentem:& quòd tota ratio operationis sit obiectum vnitum sibi in sua operatione, sicut calor est in ligno tota ratio calefaciendi. 4.

Principiãs immanen-

Ex hoc arguo: Nihil potest habere principium operationis alicuius immanentis, nisi sit in actu per illud, quod est principium talis operationis: intellectus autem non est in

est in actu per illam essentiam, in hoc, quòd per se subsistens, quia non informat, nec actiuitatem aliquam tribuit ipsi intellectui: ergo per hoc, quòd talis essentia per se existens est præsens ipsi intellectui, non potest intellectus habere operationem, cuius essentia vel similitudo nata est esse ratio. *ter necessario debet esse in actu per illud quo principiat.*

Confirmatur istud per exemplum suum contra ipsum: quia licèt calor separatus esset calefaciens, vel ratio calefactionis; non esset tamen ratio calefactionis ligno, à quo esset separatus: ita quòd si calere dicatur operatio immanens, impossibile est calore separato à ligno, lignum habere istam operationem immanentem, quæ est calere: ita in proposito. *Exemplū D.Th. est ad oppositum.*

Item secundò contra illud, g quod dicit, quòd potentia cognitiua nihil recipit, quia non est in potentia quandoque, quandoque in actu; contrà, obiectum respectu eius, quod est in intellectu de eo, scilicet respectu intellectionis, non est tantùm causa in *fieri*, sicut est ædificator respectu domus: sed est causa tam in *fieri* quàm in *esse*: alioquin sicut ædificatore corrupto manet domus, ita obiecto quantumcunque absente, vel corrupto in ratione obiecti remaneret illud, quod est eius, vt obiecti apud intellectum, quod est falsum, sicut in visu apparet: causa autem in *esse* & in *fieri* semper æquè causat, vt patet de Sole respectu radij: ergo si obiectum respectu cuiuslibet sui, est apud intellectum sine receptione suæ speciei, quia ponitur principium intellectionis: & cùm obiectum semper æquè causet, & per consequens intellectus semper æquè recipit: non igitur solùm ab obiecto recipit intellectus, quia recipit actum nouum, quem quandoque non recipit, sed quia ipsum est causa in *esse* respectu eius, quod habet, semper recipit illud ab eo. *Causa in esse & in fieri semper æquè causat. d.3.q.vlt. ad vlt.*

COMMENTARIVS.

1. *Opinio Diui Thomæ.* b HIc *dicitur.* Hìc Doctor recitat opinionem Thomæ *in prima parte summæ q.* 58. *art.* 1. vbi vult, quòd essentia Angeli perfectè vnita intellectui est sibi tota ratio formalis producendi intellectionem sui; quia licèt in actione transeunte obiectum sit separatum ab agente, tamen in actione immanente oportet esse vnitum, & vt sic est ratio formalis talis operationis immanentis.

c *Et si obijciatur.* Hìc Doctor mouet difficultatem contra Thomam quia illud quod est ratio formalis agendi alicui inest formaliter illi, & hoc vel quiditatiuè, sicut humanitas est ratio formalis generandi Francisco, & inest sibi quiditatiuè: vel denominatiuè, sicut calor inest igni, vt ratio formalis calefaciendi, puta lignum.

Cùm ergo essentia Angeli, quæ est per se existens, quamuis sit perfectè præsens intellectui, non tamen inest sibi nec quiditatiuè, nec denominatiuè, vt patet; ergo non erit ratio formalis intelligendi ipsi intellectui Angelico. Sequitur ibi, *videntur respondere.* Dicunt isti, quòd sufficit, quòd talis ratio formalis sit præsens, & vnita ipsi intellectui, licèt non informet illum, sicut calor separatus esset principium caloris, quantùm ex se est.

d *Et si obijcias iterum.* Dicit Doctor quòd si aliquod passum, puta lignum, dicatur agere, puta calefacere per aliquod agens, oportet de necessitate alterum istorum sibi inesse, vel ipsum agens, quod dicatur agere, vel quòd recipiat aliquid ab ipso agente, puta calorem, quo formaliter dicatur calefacere, aliter lignum non posset formaliter calefacere, nisi principium formale calefaciēdi insit sibi, vt patet à Doctore in primo, dist. 17. Sed essentia Angeli, quæ dicitur ratio agendi respectu intellectionis, non inest formaliter ipsi intellectui, nec imprimit in intellectu aliquid, quod sit ratio formalis agendi ipsi intellectui, ergo ipsa essentia Angeli nullo modo erit ratio formalis agendi intellectui.

e *Respondent, quòd potentia,* &c. Thomas enim facit differentiam inter intellectum nostrum, & Angelicum: quia intellectus noster quandoque est in actu, vt possit agere, puta quando habet speciem intelligibilem in actu, quandoque est in potentia, scilicet quando non habet speciem intelligibilem obiecti. Et ipse Thomas ponit, quòd species intelligibilis obiecti est ratio formalis intelligendi intellectui nostro, vt patet *in prima parte sum. q.* 85. *art.* 2. Et talis intellectus, vt sit in actu principium formale agendi recipit ab obiecto, siue phantasmate huiusmodi speciem intelligibilem, quæ est ei ratio formalis intelligendi, & quòd oporteat ipsum sic recipere, hoc non competit sibi, inquantùm est potentia cognitiua, quia tunc competeret cuilibet cognitiuæ; sed competit sibi, inquantùm est in potentia ad actum, puta ad intellectionem: intellectus verò Angelicus semper cognoscit essentiam suam, & nunquam est in potentia ad actum intelligendi respectu suæ essentiæ, & per consequens nec erit in potentia ad aliquam formam impressam ab essentia, quæ sit ratio formalis intelligendi ipsi Angelo. Sed quia essentia Angeli est semper præsens ipsi intellectui, vt tota ratio formalis intelligendi, ideò intellectus Angelicus semper est in actu intelligens essentiam Angeli. 2. *Differentia inter intellectum nostrū, & Angelicum.* *Intellectus Angelicus nunquam est in potentia ad actum.*

f *Contrà.* Hìc Doctor arguit contra illud, quod dixit suprà de calore, quia dicit ibi Thomas quòd essentia Angeli est tota ratio formalis intelligendi ipsi intellectui, & tamen non informat ipsum. Nunc probat Doctor quòd hoc sit impossibile, videlicet, quòd aliquid sit ratio formalis agendi alicui, & quòd formaliter non sit in ipso, modo præexposito, quia *nihil potest habere principium alicuius operationis immanentis, nisi sit in actu per illud, quod est principium talis operationis,* 3.

rationis, quia principium formale agendi dat actum primum supposito, quod agit per ipsum, id est, quod ipsum suppositum est formaliter in actu primo respectu actus secundi; *sed intellectus Angeli non est in actu per illã essentiam*,&c.

4. g *Item secundo*. Nunc Doctor arguit contra Thomam quia dicit Thomas quòd ideò intellectus Angelicus nihil recipit ab essentia Angeli, puta non recipit cognitionem sui, quia quod recipit aliquam cognitionem alicuius obiecti, quandoque actu intelligit illud quandoque non: & sic ad hoc vt dicatur recipere, oportet recipere actum nouum. Doctor improbat hanc positionem, & improbatio stat in hoc; quia ex quo intellectio Angeli non est qualitas verè permanens, quæ habeat verum *esse* cessante actione obiecti, & intellectus; tamdiu enim est quamdiu intellectus, & obiectum continuant illam per continuam actionem, vt suprà patuit *in isto secundo, dist.2.q 4.& in primo, dist.3.q.vlt.in responsione ad vltimum argumentum principale.* Dicit ergo Doctor supposito quòd intellectus Angelicus non recipiat nouam intellectionem essentiæ Angeli, tamen ex hoc non sequitur, quin verè recipiat intellectionem: quia ex quo essentia Angeli, per te, causat intellectionem sui, & tamdiu est talis intellectio, quamdiu durat talis causatio, & illa intellectio est verum accidens; ergo verè recipit illam; si ergo est receptiuus intellectionis, erit etiam receptiuus alicuius prioris intellectione, quo formaliter dicatur agere, ex quo essentia illa non est formaliter in illo; sicut etiam posito quòd intellectus noster ab instanti creationis suæ recipiat cognitionem à lapide continuatam, nunquam tamen dicetur formaliter agere huiusmodi cognitione, nisi habeat in se formaliter ipsum lapidem, qui ponitur ratio formalis agendi, vel nisi prius recipiat ab ipso lapide aliquam speciem intelligibilem formaliter sibi existentem, qua formaliter dicatur agere.

Improbatio Doctoris.

Caietanus omittit obiectiones Scoti.

SCHOLIVM.

* *Sententia Henrici Angelum cognoscere suam, & alias essentias in vniuersali per habitum scientialem, & media hac scientia, cognoscere easdem in particulari. Hanc refutat Scotus primò, quia intellectus imperfectior, scilicet hominis, intelligit sine tali habitu. Secundò, tale obiectum est proportionatum, nec requiritur quòd intellectum informet. Tertiò, non posset cognoscere rei existentiam.*

In variis editionibus nõ habetur hæc sen. Henr. nec eius refutatio hic.

IDeò dicit Gandensis aliter quodlibeto 5. quæst. 14. quòd Angelus non cognoscit se per essentiam suam, sed per habitum scientialem, in quo intellectui suo repræsentatur sua essentia, sicut essentiæ aliorum: ita quòd si per se in nuda substantia sua per impossibile ponatur absque omni habitu scientiali, à nullo omnino immutaretur ad actum intelligendi, neque à sua essentia propria, neque ab alia. Ratio autem, quæ ibi innuitur est hæc, Intellectus Angelicus per se & primò nullam essentiam particularem per se intelligit, sicut nec intellectus noster: quia essentiæ non repræsentantur intellectui, nisi vt sunt abstractæ ab omnibus conditionibus particularibus, quia scientia non est nisi eorum, quæ necessaria sunt & incommutabilitatem suæ essentiæ sortiuntur, secundùm Boëtium in sua Arithmetica, quales solùm sunt essentiæ, vt abstractæ à conditionibus singularibus. Sed essentia per seipsam in actuali existentia, non præsentatur intellectui, nisi sub ratione particularitatis: in habitu autem præsentatur & relucet sub ratione vniuersalis: igitur primò intelligit suam essentiam, vt relucet in habitu: & illa cognita in vniuersali ab intellectu Angeli, est medium cognoscendi suam essentiam singularem: sicut & quælibet alia species, est sibi ratio cognoscendi quæcunque singularia sub ipsa. 5.

lib.1.c.1. in princ.

Contra habitum scientalem Henrici.

Contra istam opinionem arguo, inconueniens est quòd intellectus creatus perfectus, ex toto ordine causarum naturalium, non possit in actum intelligendi intelligibile sibi proportionatum: quia hoc potest intellectus imperfectior, vt humanus cum ordine causarum naturalium, vt cum phantasmatibus, & cum intellectu agente: sed hoc sequitur, si Angelus nihil possit intelligere nisi per istum habitum, quia ille habitus à solo Deo est: & ita omnes causæ naturales actiuæ, & passiuæ, non possunt istum habitum causare. 6.

Præterea, si non potest intelligere essentiam suam, nisi vt relucet in habitu, aut hoc est, quia obiectum non est intelligibile, nisi sit relucens in habitu; aut quia non est huic intellectui intelligibile, nisi vt sic sit relucens, aut quia requiritur præsentia obiecti per informationem. Non primo modo, quia tunc Deus non posset illam cognoscere nisi per habitum, vel nisi in habitu: quia non potest cognoscere aliquid, nisi sit intelligibile. Nec secundo modo, quia huic intellectui est summè proportionata, & non est obiectum magis adæquatum & proportionatum alicui intellectui quàm suo. Nec tertio modo, quia non requiritur præsentia per informationem ad hoc, vt aliquod intelligibile sit præsens intellectui: quia tunc Deus non cognosceret essentiam suam. Vnde sufficit, quòd sit præsens sub ratione, qua potest ad eam redire reditione

Concausa intellectionis non requiritur per se, quod informet intellectũ.

completa;

completa, ergo est proportionatum intellectui eius præsentatum prǽterquam per habitum, igitur alio modo est ab ipso intelligibilis quàm per habitum.

7. Prætereà secundùm sic opinantem, eadem est ratio intellectiuitatis, & intelligibilitatis; quia immaterialitas secundùm ipsum: sed essentia Angeli est immaterialis secundùm se, igitur secundùm se est intelligibilis: sed tanta est intelligibilitas vniuscuiusque, quanta est eius immaterialitas: ergo Angelus secundùm se sine habitu tali est intellectiuus, & intelligibilis.

Prætereà, si Angelus non potest intelligere nisi per talem habitum, sequitur quòd non potest cognoscere existentiam rei. Probo, quia illud cognoscens non potest præcisè cognoscere existentiam rei, quod cognoscit per rationem indifferentem ad existentiam, & non existentiam: sed talis habitus si ponatur, indifferenter se habet ad repræsentandum existentiam & non existentiam: quia quicquid repræsentat, naturaliter repræsentat: aut igitur sibi repræsentat A fore & non fore: & tunc nihil repræsentat, quia contradictoria; aut tantùm A esse, & sic non cognosceret ipsum quando non est; aut tantùm A non esse, & sic èconuerso: igitur, &c. *Habitus non magis repræsẽtat existentiã, quàm non existẽtiam rei.*

Confirmatur, quia impossibile est quòd aliquid sit repræsentatiuum alicuius secundariò, nisi primum obiectum repræsentatum determinetur ad illud: quiditas autem, quæ primò per istum habitum repræsentatur, non determinatur ad existentiam: ergo, &c.

Prætereà, contra hoc, quod dicitur, quòd non intelligit per se particulare, nisi per vniuersale; quia singularitas non impedit quin intelligatur; aliter Deus non posset seipsum intelligere: nec etiam limitatio, quia sic quiditas Angelica, non esset per se ab ipso intelligibilis: nec est ibi materialitas, aut alia conditio impediens: ergo, &c.

Prætereà, rationes quas facit contra speciem sunt æquè contra habitum, vt patet intuenti.

S C H O L I V M.

Sententia Doctoris est Angelum cognoscere se per suam essentiam, tanquam per causam partialem intellectu simul actiuè concurrente, de quo 1. d. 3. quæst. 7. num. 20. Probat primò, quia essentia Angeli est actu intelligibilis, & proportionata ad eliciendam intellectionem, & vnita alteri causæ proportionatæ. Secundò, species continens obiectum diminutè efficit intellectionem; ergo magis ipsum obiectum. Ponit quatuor instantias contra has rationes, & eas optimè soluit, de quibus egit 1. d. 3. q. 6. 7. 9.

8. AD quæstionem igitur dico,[a] quòd Angelus potest intelligere se per essentiam suam, secundùm intellectum expositum in principio quæstionis. Quod probo primò, quia obiectum habet aliquam causalitatem partialem respectu intellectionis, & hoc inquantùm est actu intelligibile: & intellectus habet suam causalitatem respectu eiusdem actus, secundùm quam concurrit cum obiecto ad talem actionem perfectè producendam: ita quòd ista duo, quando sunt in se perfecta & vnita, sunt vna causa integra respectu intellectionis. *De isto actum in 1. d. 3. q. 7. nu. 20.*

Ex hoc arguitur sic: omnis causa partialis, quæ est in actu sibi perfecto proprio, secundùm quòd talis causa, potest causare causalitate sibi correspondente, effectum, & quando e[illegible] vnita alteri causæ partiali in suo actu potest cum ea perfectè causare; sed essentia Angeli est de se in actu primo correspondente obiecto; quia de se est actu intelligibilis, & etiam de se est vnita intellectui sicut obiectum in coniunctione vtriusque causæ partialis: ergo potest immediatè cum alia causa partiali vnita habere actum perfectum intellectionis respectu suæ essentiæ. *Angelus intelligit semper suã essentiam.*

Prætereà,[b] in intellectibus habentibus species intelligibiles istæ species virtute obiectorum cum intellectu causant intellectionem, in quibus tamen obiecta habent *esse* diminutum: ergo si in se habent tale *esse* absolutum simpliciter, & *esse* scilicet actu intelligibile: possunt meliùs & veriùs causare eundem effectum: & quicquid potest causari ab aliquo diminutè tali in aliquo esse, virtute alicuius simpliciter talis, potest ab illo simpliciter tali causari: sed essentia Angeli, vt in se est præsens intellectui suo, quæ quidem essentia est simpliciter tale, scilicet actu intelligibilis in se, qualis ipsa est, secundùm *quid* in specie intelligibili: igitur si in specie intelligibili, vbi habet *esse* tale, secundùm *quid*, potest causare intellectionem, multò magis hoc potest, vt est in se secundùm *esse* simpliciter & absolutum,

Obiicitur [e] contra istud primò, quia secundùm hoc, etiam res sensibilis posset immediatè absque specie intelligibili causare intellectionem, quod negatum est in 1. lib. dist. 1. Probatur consequentia, quia res sensibilis præsens sensui est simpliciter talis, qualis est secundùm *quid* in specie intelligibili: igitur si in specie intelligibili, vbi est secundùm *quid*, potest causare intellectionem: igitur multò magis vt est in se, secundùm *esse* simpliciter, & absolutum. 9.

Præterea videtur contra istam positionem posse argui, sicut argutum est contra opinionem, quia nihil est alicui ratio operandi operatione immanente, nisi informet illud: essentia autem Angeli, licèt sit actu intelligibilis, & præsens intellectui, tamen non informat istum intellectum: ergo non est ei ratio operandi operatione immanente.

Præterea, ista duo agentia semper concurrunt ad eundem effectum communem: igitur habent ordinem, cùm non sint eiusdem rationis: alterum igitur est prius siue superius, alterum posterius, siue inferius: & ita vnum est mouens motum, & alterum in respectu eius erit mouens non motum: obiectum autem non est mouens motum respectu intellectus: igitur intellectus est mouens motum respectu obiecti.

Præterea quartò quod dicitur de istis causis partialibus concurrentibus ad eundem effectum communem, videtur inconueniens: quia duo distincta genere non possunt causare effectum eiusdem rationis: spirituale & corporale, siue intelligibile & sensibile, differunt genere: quare, &c. Probo maiorem, tum, quia duabus illis rationibus in causis partialibus correspondent aliqua duo distincta in effectu, & ita idem effectus erit corporalis & spiritualis, quod est inconueniens. Tum secundò, quia omne agens est præstantius patiente, corporale autem siue sensibile nullo modo est præstantius spirituali: igitur non potest esse agens respectu eius, nisi virtute alicuius alterius præstantioris agentis, & ita erit mouens & motum. Tum tertiò, quia tunc vnum posset ita intendi, quòd virtus tota amborum esset in altero, & tunc illud potest causare istum effectum sufficienter sine alio: quod est inconueniens de talibus duobus agentibus

Nota hoc propter animam rationalē in esse. Aug. 15. Tri c.4.& super Gen.

Quæst.6.

Ad primum dico [e] sicut dictum est *dist. 3. primi*, ideò posita est species intelligibilis differens ab actu, quia obiectum, siue vt in se existens, siue in quacunque specie extra intellectum possibilem, non habet rationem actu intelligibilis: & tunc conceditur hoc, quòd vbicunque est aliquid existens secundùm *quid* tale, & potest aliquid facere simpliciter, si esset ibi simpliciter tale in actu, posset simpliciter idem facere. Obiectum autem tale secundùm *quid* est in specie intelligibili, & non est extra istam actu intelligibile: & ideò licèt in isto vbi est secundùm *quid*, possit causare diminutam intellectionem: nunquam tamen extra illam potest causare nec diminutam, nec perfectam: quia non est extra istam actu ens tale, sed potentia tantùm, quale est suum actiuum: essentia autem Angeli est diminutè ens tale in specie: est autem in se simpliciter ens tale, scilicet actu intelligibile: quare, &c. 10.

Quare sẽsibile non causat immediatè intellectionẽ, sicut intelligibile.

Ad secundum dico, quòd contra illam opinionem (quæ non ponit intellectum habere actiuitatem aliquam illam ab illa, quam habet formaliter ab obiecto, vel per speciem obiecti, sicut nec lignum habet aliquam actionem in calefaciendo aliam ab illa, quæ est caloris) necessariò sequitur, quòd intellectus non habens aliquid formaliter, non operatur formaliter: & ita argutum est contra * primam opinionem quæ hoc idem videtur sentire de intellectu: sed sicut dictum fuit in primo lib. intellectus habet actiuitatem suam propriam, siue obiecto præsente in se, siue in specie sua concurrente secum ad causandum effectum communem amborum, ita quòd sufficit vnio & approximatio istarum partialium causarum: nec tamen requiritur, quòd altera alteram informet: quia neutra dat alteri actum pertinentem ad suam causalitatem partialem.

al. secundã. d.3. q.7. Si intellectus nõ esset actiuus, nõ intelligeret sine principio informante.

Ad tertium dico, quòd mouens motum, potest intelligi duobus modis, vel quòd recipiat à mouente non moto formam aliquam qua moueat, sicut actum primum: vel quòd ipsa forma habita sicut actus primus, recipiat ab eo aliam formam vlteriorem sicut actum secundùm qua agat. Primo modo est in quibusdam causis ordinatis, quòd prima dat virtutem secundæ. Hoc modo non est in proposito, quia nec intellectus vt agens causalitate sua partiali, dat speciei obiecti istum actum, quo operatur ad intellectionem: nec multò magis èconuerso: quia species nullam actiuitatem dat intellectui pertinentem ad causalitatem eius. Secundo modo videtur esse in quibusdam mouentibus localiter, sicut manus mouet baculum, & baculus mouet pilam: 11.

Mouens motum sumitur dupliciter.

Species intelligibilis nõ dat acti

pilam: non autem manus dat baculo duritiem, per quam expellit corpus extra locum; sed dat præcisè baculo motionem localem, qua scilicet applicatur ad istam expulsionem propter incompossibilitatem corporis duri ad aliud corpus, quod non cedit ei. Hoc modo videtur esse in agentibus ad aliquem effectum productum per generationem, vel per alterationem: quia licèt ibi causæ ordinatæ habeant aliam rationem causandi, & inferior non causet nisi in virtute superioris: ista tamen virtus siue assistentia, siue influentia (quomodocunque nominetur) non est impressio alicuius formæ, vel alicuius inhærentis in causa inferiori: sed tantùm est ordo siue actualis coniunctio talium causarum actiuarum, ex quibus sic coniunctis, & suis propriis actiuitatibus præsuppositis coniunctioni, sequitur effectus communis ambarum causarum

uitatem intellectui, nec è cõtra.

12\. Ad propositum igitur dico, quod non solùm ista non sunt mouens & motum primo modo: sed nec secundo modo propriè, sicut se habet sol & pater in generatione: sed tantùm sunt duæ causæ quasi ex æquo se habentes, quantùm ad hoc, quod neutra per se totaliter mouet: & tamen vna habet priorem causalitatem respectu effectus, quam altera. Fortè [f] enim causa inferior nunquam agit in virtute causæ superioris, propriè loquendo, nisi in forma sua qua agit, aliquo modo dependeat à superiori forma; licèt non tunc quando agit recipiat eam ab illo: sed priùs duratione, vel natura. Nec enim obiectum dependet ab anima, saltem vt est intellectus possibilis, quantùm ad istam formam, qua actualiter operatur ad istam intellectionem: nec multò magis èconuerso: & ideò nullo modo est obiectum mouens motum respectu animæ vt operatur ad intellectionem. Potest tamen esse mouens respectu eius inquantùm ipsa recipit speciem intelligibilem; sed tunc non mouet animam quantùm ad causalitatem, quam habet anima per se, sed per accidens quantùm ad istam formam, quam habet respectu causæ partialis inquantùm operatur ad illam. Et hoc modo dictum fuit *in primo, dist.* 3. quod intellectus agens & phantasma sunt vna causa totalis speciei intelligibilis: & vlteriùs, species intelligibilis, & aliquid animæ, siue sit intellectus agens, siue possibilis sunt vna causa totalis intellectionis, itaquòd in primo signo obiectum, siue phantasma mouet animam ad intellectionem, & non ad actum primum, qui sit animæ, vt anima est: sed ad illum, qui est reliqua causa partialis sibi præuia. In secundo autem signo, obiectum omnino non mouet animam, neque ad actum primum, neque ad aliquam aliam causam concurrentem; sed præcisè agit ad effectum communem: & tunc anima per suum actum, quem habuit, agit in suo ordine ad eundem effectum, ita quòd nulla est ibi motio animæ ad agendum prior naturaliter effectu producto. Ad effectum tamen mouetur anima non inquantùm actiua, sed inquantùm receptiua illius effectus: & licèt sit mota, non tamen est mouens mota, quia non mouetur ad mouere actiuè, sed ad recipere.

Mouere vt motum, vel agere in virtute superioris est ei subordinari, seu ab eo descendere in actionem.

Quomodo intellectus respectu obiecti sit mouens motũ q. 6. 7. & 8.

Intellectus agens, phãtasma, & obiectũ, quo ordine concurrunt ad notitiã

g Ad quartum dico, quòd illa propositio prima est falsa de causis partialibus quomodocunque ordinatis ad eundem effectum: hoc est, quòd sit ordo essentialis earum, & non sint omnino eiusdem rationis: tales enim, quæ sunt alterius rationis, non sunt tantùm distinctæ specie, quia huiusmodi non concurrunt communiter vt causæ ordinatæ ad eundem effectum: nec tantum distinctæ numero, quia tunc non essent alterius rationis vel generis: igitur distinctæ genere. Et si accipias, quòd non in tali genere. Ex ratione distinctionis generis, non potest * quæri magis hoc, in hoc genere, quàm in alio.

Potest idẽ effectus esse à causis distinctis genere vel specie.

al. sequi.

COMMENTARIVS.

1\. a AD *quæstionem igitur dico.* Nunc Doctor respondendo ad q. dicit, quòd essentia Angeli est ratio formalis partialis tamen intelligendi se, id est, quòd est ratio formalis partialis productiua intellectionis sui, & in hoc discrepat à S. Thoma, qui posuit ipsam essentiam Angeli esse rationem formalem totalem; & addit Doctor quòd intellectus Angeli est alia ratio formalis partialis respectu intellectionis essentiæ Angeli, & istæ duæ causæ partiales integrant vnam totalem.

Difficultas

• Sed hîc occurrit aliqualis difficultas, videlicet, quomodo intellectus, & essentia Angeli, ex quo sunt vna, & eadem res dicantur duæ causæ partiales, quæ sic se habent, quòd vna est principalior, & alia minùs principalis, vt patet à Doctore *in primo, d.* 3. *q.* 8. Dico primò, quòd etsi realiter sint penitus vna res; tamen inter intellectum, & essentiam Angeli est aliqualis distinctio præter omne opus intellectus, sicut etiam est de intellectu, & anima nostra, vt infrà patebit *d.* 16. & talis distinctio erit sufficiens ad hoc, vt dicantur duæ causæ partiales. Dico secundò, quòd etiam posito quòd sint penitus eadem res, saltem secundùm rationem, sunt duæ causæ partiales, quarum vna erit in ratione obiecti, puta essentia, & alia in ratione potentiæ, puta intellectus. Et hoc patet per illam propositionem Doctoris *in q.* 3. *prolog.* & 1. *q. quolib. & alibi.* qualis est ordo inter aliqua, vbi realiter distinguuntur, talis est vbi sola ratione distinguuntur, sed si essentia, & intellectus Angeli realiter distinguerentur, essent duæ causæ

Responsio.

causæ partiales respectu intellectionis; quarum vna se haberet in ratione obiecti, & alia in ratione potentiæ; ergo vbi sola ratione distinguuntur, erunt duæ causæ partiales secundùm rationem, quarum vna se habebit secundùm rationem per modum obiecti, & alia per modum intellectus.

2. b *Præterea in intellectibus habentibus species intelligibiles.* Hîc Doctor probat secundo, quomodo essentia Angeli sit ratio formalis, partialis tamen respectu intellectionis suæ. Et argumentum est à minori: Si de quo minus, &c. sed minùs videtur, quòd species intelligibilis obiecti, in qua obiectum habet tantum *esse* diminutum, possit esse ratio formalis partialis producendi intellectionem talis obiecti, quàm si obiectum esset in se præsens: patet, quia obiectum in se præsens est magis ens: sed species intelligibilis, per quam obiectum est præsens intellectui, est ratio formalis producendi intellectionem talis obiecti partialis tamen; ergo à fortiori, & obiectum in se præsens.

Hic aduerte. Hîc tamen aduerte, quia Doctor in ista litera plura dicit, quæ sunt valde dubia, nisi sanè intelligantur, primum dictum est ibi: *Ista species virtute obiectorum*, cum intellectu causant intellectionem, exemplum intellectus Ioan. habens speciem intelligibilem albedinis, illa species causat intellectionem albedinis virtute ipsius albedinis. Si ergo intelligat Doctor quòd species albedinis causet partialiter cognitionem albedinis virtute ipsius albedinis, ita quòd in causando dependeat ab illa, hoc non videtur, quia talis albedo habet tantum *esse* diminutum. Si verò sic intelligat, quòd quia talis species est causata partialiter ab ipsa albedine, tanquam à ratione formali causandi, conceditur; sic tamen intelligendo, quòd albedo extra causat speciem sensibilem in potentia visiua, & pòst causato in phantasia phantasmate albedinis repræsentante ipsam cum *hic*, & *nunc*, & vt singularem. Et ipsum phantasma est causa partialis speciei intelligibilis repræsentantis ipsam albedinem; & sic intelligendo species intelligibilis albedinis causat partialiter intellectionem albedinis in virtute ipsius, modo præexposito; patet enim à Doctore quòd ipsa species intelligibilis ponitur, vt partialis causa cognitionis abstractiuæ, vt suprà patuit *in primo, distinct. 3. quæst. 6. 7. & 8. & dist. 17. & in multis aliis locis*, sed dicitur agere in virtute obiecti, quia ab ipso est causata saltem vt à causa remota. Potest etiam dici agere in virtute obiecti, quia ex quo albedo extra est ratio formalis causandi speciem sensibilem, & quia est talis ordo, quòd illa species intelligibilis fortiùs mouet intellectum, quæ fortiùs excitatur à phantasmate, & phantasma fortiùs excitat, cuius singulare fortiùs mouet sensum exteriorem, vt patet *in primo, dist. 3. qu. 2.* Dicit ergo Doctor quòd si talis species intelligibilis causat intellectionem obiecti partialiter, à fortiori si obiectum esset in se perfectè præsens esset magis causa partialis intellectionis sui.

Phantasma est causa partialis speciei intelligibilis.

3. Secundò principaliter nota, quòd dicit ibi de obiecto actu intelligibili, sic debet intelligi, quòd tunc obiectum est actu intelligibile, quando est in potentia proxima ad causandum partialiter cognitionem sui; si tamen est tale ens, quòd possit causare, si verò sit tale ens quòd non sit ex se sufficiens ad causandum partialiter cognitionem sui, sed talis cognitio causatur ab aliquo, in quo continetur virtualiter, vel quiditatiuè, vt suprà exposui *in primo, distinct. 3. q. 3.* tunc dico, quòd tale ens dicitur actu intelligibile, quia obiectum continens ipsum essentialiter, vel virtualiter est in potentia proxima ad causandum partialiter cognitionem illius obiecti contenti.

Tertiò nota, quod dicit in ista litera, quòd obiectum relucens in specie intelligibili, siue habens *esse* ibi diminutum, quia tantùm repræsentatum, causat diminutè cognitionem sui, talis causatio non debet attribui tali obiecto sic relucenti, sed speciei intelligibili, vt patet à Doctore in locis præallegatis. Ex hoc enim, quòd species talis obiecti verè causat partialiter cognitionem talis obiecti, dicimus, quòd obiectum sic relucens causat.

c *Obijcitur contra istud.* Hîc Doctor, quia dixit suprà, quòd substantia, vt relucet in specie intelligibili potest causare cognitionem sui secundum *quid*; vt verò non relucet in tali specie, poterit absolutè causare, modò arguit Doctor quia si sic, sequitur, quòd aliquod sensibile, puta albedo, vt est extra speciem intelligibilem poterit causare in intellectu nostro cognitionem sui simpliciter; patet, quia vt relucet in specie sua intelligibili, potest causare secundum *quid*; ergo à fortiori si sit in se præsens, poterit simpliciter causare.

d *Præterea, ista duo agentia*, &c. Hic Doctor specialiter arguit, quia si tu vis dicere, quòd essentia Angeli sit causa partialis intellectionis ipsius, & intellectus eius sit alia causa partialis, cùm non sint eiusdem rationis, altera causa erit prior, altera verò posterior; accipiendo *prius* pro perfectiori in causando, patet, quia quando sunt duæ causæ alterius rationis, semper vna est perfectior, vt patet in essentialiter ordinatis; cum verò sunt eiusdem rationis, sicut sunt causæ accidentaliter ordinatæ, vna non est perfectior alia, vt patet *in primo, distinct. 2. quæst. 1. & distinct. 3. quæst. 8. & distinct. 17.* Et sic sequitur, quòd intellectus erit mouens, & motum respectu obiecti, quod est contra Philosophum *tertio de Anima*, nam si intellectus esset causa minùs principalis respectu essentiæ Angeli, vt sic esset motus ab essentia Angeli, quia causa secunda eo modo mouet, quo mouetur à prima, vt patet à Doctore *in primo, distinct. 2. quæst. 1.* Et ex alia parte moueret se, causando in se partialiter intellectionem essentiæ Angeli. 4. *Nota.*

Intellectus non est mouens, & motum.

e *Ad primum dico.* Hîc Doctor negat quòd sensibile in se possit causare cognitionem sui partialiter; negat etiam, quòd vt sic sit actu intelligibile, scilicet quòd sit sufficienter præsens intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis: nam si in se præsens posset causare cognitionem sui tantùm causaret cognitionem intuitiuam; sed pro statu isto non potest haberi cognitio intuitiua de aliquo sensibili in se; licèt fortè posset haberi aliqua cognitio intuitiua de aliquo actu nostro, de hoc *in quarto, distinct. 45.* Videtur etiam, quòd sensibile possit intuitiuè cognosci pro statu isto, de quo vide ibi. Et vult Ocham *in primo, distin. 1.* quòd hæc sit mens Doctoris quicquid alij Scotistæ dicant. Si tamen sensibile posset esse in se perfectè præsens intellectui nostro in ratione obiecti

iecti actu intelligibilis, certum eſt quòd partialiter cauſaret cognitionem ſui intuitiuam, ſicut etiam nunc quando aliquod ſenſibile eſt perfectè præſens in ſua exiſtentia intellectui Angelico partialiter cauſat cognitionem ſui intuitiuam, vt patet à Doctore in iſto ſecundo *præſenti diſt. q. vlt.* Senſibile verò pro ſtatu iſto nunquam eſt obiectum intellectus noſtri actu intelligibile niſi inquantùm relucet in ſpecie intelligibili, & quod dicit circa finem huius reſponſionis ibi, *quia non eſt extra iſtam actu ens tale*, vult dicere, quòd ipſum ſenſibile, vt eſt extra ſpeciem intelligibilem eſt tantùm potentia tale ſupple intelligibile, quale eſt ſuum actiuum; nam actiuum partiale cognitionis obiecti ſenſibilis eſt ſpecies intelligibilis, vt dixi ſuprà. Et quòd actu relucet in tali ſpecie, eſt actu intelligibile, id eſt, quòd potentia proxima poteſt cauſare cognitionem ſui abſtractiuam, ſiue diminutam, *cauſare* dico denominatione extrinſeca, prout relucet in ſpecie intelligibili, quæ eſt verè cauſatiua, vt dixi. Cùm verò ipſum ſenſibile nullo modo relucet in ſpecie intelligibili eſt tantum in potentia intelligibile; & hoc eſt quod dicit Doctor.

An ſenſibile ſit obiectum intellectus noſtri.

6. *Ad ſecundum*, &c. patet litera. Et de hoc vide, quæ dicit Doctor in primo, diſt.3.q.8.& diſt.17.

Ad tertium dico, &c. hæc litera clara eſt hîc, & expoſita ſuprà in primo, diſt.3.q.7. vide ibi.

f *Fortè enim cauſa inferior eorum*, Dicit Doctor quod in cauſis eſſentialiter ordinatis, quando inferior agit in virtute prioris, quòd non dicitur agere in virtute eius, niſi forma agendi in inferiori dependeat à ſuperiori, id eſt, quòd ratio formalis agendi in inferiori dependet in *eſſe* fortè tamen à ſuperiori: & etiam ſic dependet, quòd non poteſt eſſe ratio formalis agendi in inferiori, niſi actu dependeat à ſuperiori in agendo: non tamen quòd ſuperior aliquid influat actu in inferiori, ſed quòd inferior non poteſt agere, niſi ſuperior agat, & hoc vide clariùs *in quarto, di.1. q.1. & infrà. Nec enim obiectum.* Dicit Doctor quòd quando intellectus, & obiectum, vel ſaltem ſupplens vicem obiecti, vt ſpecies intelligibilis, quòd ipſum obiectum, vel ſupplens vicem obiecti in cauſando intellectionem obiecti non dependet ab anima, accipiendo *animam* pro intellectu poſſibili, & hoc dicit Doctor quia vult, quòd ſpecies intelligibilis, quæ eſt cauſa partialis abſtractiuæ intellectionis dependet in *eſſe* ab intellectu agente, vt à cauſa partiali, & à phantaſmate, vt à cauſa partiali, vt patet ſuprà *in primo, diſt.3.q.8.& q.15.quodlib.* ipſa tamen ſpecies intelligibilis in eſſendo dependet ab intellectu poſſibili, vt patet vbi ſuprà, & ſic accipiendo *animam* pro intellectu poſſibili, non dat ſpeciei intelligibili *eſſe*: & ſic ipſa ſpecies non agit in virtute intellectus poſſibilis, cùm ab ipſo non dependeat in *eſſe*. Sed eſt difficultas, ex quo ſpecies intelligibilis dependet ab intellectu agente: ergo agit ad intellectionem in virtute intellectus agentis. Quidam dicunt quòd ſic, & ideò Doctor dicit *de intellectu poſſibili ſaltem*; ſed iudicio meo iſti, qui ſic exponunt Doctorem ſcilicet quòd ſpecies intelligibilis agat ad intellectionem obiecti, in virtute intellectus agentis, non rectè exponunt: nam ad hoc quòd aliquid agat in virtute alterius (propriè loquendo) oportet ipsũ non tantùm dependere in eſſendo ab illo alio, ſiue in forma quæ agit; ſed oportet etiam ipſum dependere in operando, ita quòd talem operationem

A quo depēdet ſpecies intelligibilis.

eliciat in virtute alterius, patet à Doctore *in primo, diſt.2.q.1.& in quarto, diſt.1.q.1.*

Licèt ergo ſpecies intelligibilis cauſetur ab intellectu agente, non tamen propter hoc dicitur agere in virtute intellectus agentis; quia ſi (per impoſſibile) talis intellectus agens non eſſet, & ſpecies intelligibilis eſſet in intellectu poſſibili, adhuc partialiter cauſaret intellectionem obiecti, & intellectus poſſibilis eſſet alia cauſa partialis, vt patet à Doctore *q.15.quolib.* Et vltrà ipſa ſpecies intelligibilis eſt cauſata partialiter à phantaſmate, vt patet *vbi ſuprà*, & tamen phantaſmate corrupto, adhuc agit ad intellectionem obiecti, & ſic patet quòd exponentes Doctorem de ſpecie intelligibili, quòd agit in virtute intellectus agētis, non rectè intelligunt ipſum. Et quod dicit ibi in litera, *ſaltem vt eſt intellectus poſſibilis*, hoc dicit, quia non eſt præſentis ſpeculationis de intellectu agēte; quia fortè aliqui poſſent dicere, quòd ſpecies intelligibilis, quæ ſupplet vicem obiecti, agit ad intellectionem obiecti in virtute intellectus agentis: & dicit, quòd quicquid ſit de intellectu agente, ſaltem intellectus poſſibilis non ſic concurrit ad intellectionem, vt ſpecies intelligibilis agat in virtute illius, cùm nullo modo ab ipſo dependeat. Et infrà ibi: *Nec multò magis è conuerſo*, id eſt, quòd intellectus non agit in virtute obiecti. Sed fortè eſſet difficultas de eſſentia diuina. Nam ſi ipſa moueret ad extrà, fortè intellectus in cauſando cognitionem ipſius, dependeret ab ipſa, & ageret in virtute ipſius, ſed tenendum eſt quòd nullo modo eſſentia, vt eſſentia, agat aliquid ad extrà, ſed tantùm voluntas. Si etiam teneretur, quòd ipſa immediatè mouet intellectum ad viſionem ſui, vt quidam tenent; Dico, quòd ſi partialiter moueret ad viſionem, non tamen intellectus beati diceretur agere partialiter ad viſionem illam in virtute eſſentiæ diuinæ, ſed in virtute voluntatis diuinæ, à qua dependet in eſſendo, & operando.

7. (right margin, beside "Licèt ergo")

Difficultas de eſſentia diuina.

Item eſſet difficultas de intellectu, & eſſentia animæ. Nam ex quo intellectus pullulat ab ipſa anima, licèt non diſtinguatur realiter ab ipſa, ſuo modo videtur dependere eſſentialiter ab ipſa. Et etiam videtur ſequi quòd intellectus habeat ab anima quòd ſit actiuus intellectionis ipſius animæ. Dico, quòd ipſe intellectus in nullo genere cauſæ dependet ab ipſa anima intellectiua, & de hoc inferiùs diſt. 16. Sequitur ibi: *Et ideò nullo modo*, id eſt, quòd ipſum obiectum, vt mouet ad intellectionem, id eſt, vt partialiter cauſat illam, non eſt motũ ab anima, ſaltem vt eſt intellectus poſſibilis, vt dixi ſuprà, id eſt, quòd non cauſat illam intellectionem in virtute animæ, nec habet virtutem cauſandi ab ipſa, & infrà ibi; *Poteſt tamē eſſe mouens.* Dicit, quòd obiectum poteſt mouere ipſum intellectum, ſic intelligendo, quòd poteſt partialiter cauſare, puta intellectionem, vel ſpeciē intelligibilē, quę recipitur in anima; & tũc anima dicitur moueri ab obiecto, inquantùm recipit aliquid ab ipſo. Sed prout anima eſt partialis cauſa intellectionis, nō dicitur moueri ab obiecto, quia ipſam cauſalitatē non habet ab obiecto, & hoc eſt quod dicit infrà ibi; *Sed tunc non mouet animam*, quia dicitur mouere per accidens ex hoc, quòd cauſat aliquid accidentale in ipſo, puta ipſam ſpeciem intelligibilem, quæ eſt cauſa partialis intellectionis, & infrà ibi; *ita quòd in primo ſigno.* Dicit, quòd in primo ſigno phantaſma, & intellectus agens mouet animã ad ſpeciem intelligibilem

8. *Intellectus, & anima nō diſtinguūtur realiter.*

gibilem, causando supple in intellectu possibili, ipsam speciem intelligibilem. Et infrà ibi; *& non ad actum primum*, id est, quòd ipsum phantasma non dat ipsi intellectui, vt dicatur actus primus partialis respectu intellectionis, sed quòd sit talis actus partialis est ex natura talis intellectus. Sequitur: *Sed ad illum*, id est, quòd ipsum phantasma mouet ad illum actum primum partialem, quę est altera causa partialis, id est, quòd causat in ipsa anima speciem intelligibilem, quæ est actus primus partialis, & altera causa partialis intellectionis obiecti. *In secundo autem signo.* Dicit Doctor quòd impressa specie intelligibili mouet tantùm ad effectum communem, id est, quòd partialiter causat intellectionem sui, quæ recipitur in anima, ab obiecto tanquam à causa partiali dicitur moueri modo præexposito, & quod dicit quòd obiectum mouet in cognitione abstractiua, intelligo obiectum mouere ipsam speciem intelligibilem, vt suprà diffusè declaraui.

9. g *Ad quartum dico.* Dicit quòd causæ, quæ sunt alterius rationis concurrentes ad eundem effectum, ita quòd sit ordo inter illas secundùm perfectius, & minùs perfectum essentialiter; illæ causæ non sunt tantum distinctæ specie. Hoc est manifestum, quia communiter duæ species specialissimæ non concurrunt ad aliquem vnum effectum; patet de mula, & equo: nec huiusmodi causæ, quæ sic concurrunt, non tantùm distinguuntur numero, vt patet, quia duæ causæ solo numero distinctæ non sunt sic ordinatæ respectu eiusdem effectus, quòd vna sit essentialiter perfectior altera; illæ ergo causæ, quæ sic concurrunt, communiter distinguuntur genere, vt patet de intellectu, & de specie intelligibili & aliis. Sequitur, *& si accipias*, id est, si dicas, quòd duæ causæ efficientes distinctæ genere prædicamentali, non possunt concurrere ad eundem effectum, falsum est: quia intellectus, qui est de genere Substantiæ; & albedo, quæ est de genere Qualitatis, possunt concurrere ad causandam cognitionem intuitiuam ipsius albedinis. Vel si etiam dicas, quòd duæ causæ distinctæ genere Physico, accipiendo pro causa materiali, formali, finali, & efficiente, non possunt concurrere ad eundem effectum, hoc falsum est; quia compositum naturale semper dependet ab istis quatuor causis, & ideò dicit Doctor quòd non possunt quæri magis hoc supple, quòd idem effectus, sit à distinctis causis genere, & hoc non potest magis quæri in hoc genere, puta prædicamentali, quàm in alio, puta Physico, quia tam causæ pertinentes ad distincta Prædicamenta possunt concurrere ad eundem effectum, quàm causæ naturales, siue Physicales modo præexposito.

An duæ causæ possint concurrere ad eundem effectum.

SCHOLIVM.

Ad primum explicat, quomodo semper intellectus nouit se, & ex peccato prouenire quod actu non se intelligat sine specie, licèt supposito peccato, hoc proueniat ex natura potentiarum. Exponit etiam quomodo intellectus nihil est intelligibilium ante intelligere, *de quo 1. d. 3. q.7. num. 38. Ad secundum, reiicit D. Thom. & Henr. quia D. Thom. negat singulare materiale, Henricus omne esse intelligibile, de quo suprà q.6. n.17. ad secundum.*

Ad Arg. 1. Anima nouit semper se, explicatur.

5. Trin. c.7. & 10. Trin. c.10. & 14. Trin. c.4.

AD argumenta [a] principalia. Ad primum, concedo quòd anima de se actu intelligibilis est & præsens sibi: & ex hoc sequitur quòd possit intelligere se, si non esset impedita; nihil enim deficit actui primo, neque ex parte vnius causæ, neque ex parte ambarum, neque à parte vnionis earum: & ita totus actus primus de se perfectus est, ad quem debet sequi iste actus secundus, qui est intellectio: & fortè propter hoc dicit frequenter Augustinus quòd *anima nouit semper se*, propter istam propinquitatem ad actum noscendi, vbi nulla est imperfectio in actu primo. Hoc autem modo anima non semper nouit lapidem, quia etsi semper habeat actum perfectum intelligendi lapidem, ratione suæ propriæ causalitatis partialis: non tamen semper habet aliam causam partialem in actu præsentem: & ideò potest dici, quòd quandoque est in potentia essentiali ad intelligendum lapidem, quando scilicet caret ista forma, qua tanquam alia partiali causa, nata est esse in actu & in actu vniri sibi. 13.

De Imagine hac vide Scot. 1. d.3. q vlt.

Et hoc modo [b] trinitatem ponit Augustinus, & tamen ad solam memoriam pertinere: quia istud totum non est nisi præsentia obiecti sub ratione intelligibilis, quod pertinet ad memoriam; sed in hoc est intellectio virtualis obiecti illius, quæ pertinet ad intelligentiam: & hoc modo cùm voluntas [c] sit præsens vt actus primus perfectus ad habendum actum secundum, respectu sui, est quodammodo actus secundus sicut effectus in causa efficiente, vt in voluntate; & in eo sine quo non, vt in intellectione: sed quia nihil est de isto toto in actu, [d] nisi solùm quod pertinet ad memoriam; ideò tota ista trinitas, quæ scilicet nata est esse trinitas, tantùm est in memoria, quantùm ad realitatem eius actualem.

Sed quare non exit iste actus totalis primus in actum secundum, cùm sit per se sufficiens principium eliciendi actum secundum?

1. d.3. q.3.

Respondeo, quia est impedimentum, quod ista causa vincere non potest: sicut quantumcunque poneretur causa naturalis perfecta, numquam tamen posset agere propter impedimentum vincens.

Sed

Sed quod est istud impedimentum? Respondeo, intellectus noster pro statu isto non est natus moueri immediatè, nisi ab aliquo imaginabili, vel sensibili, extra prius moueatur. Et quare hoc? Fortè propter peccatum, sicut videtur Augustinus dicere 15. Trin. cap. vlti. *Hoc tibi fecit infirmitas. Et quæ causa infirmitatis, nisi iniquitas?* idem dicit Commentator 6. Ethic. & Linconiensis ibidem, & super primo Posteriorum similiter. Vel fortè ista causa est naturalis, pro vt natura isto modo instituta est non absolutè naturalis, puta si ordo iste potentiarum, de quo dictum est in primo diffusè, necessariò hoc requirat quòd quodcunque vniuersale intellectus intelligat, oportet phantasiam actu phantasiare singulare eiusdem: sed hoc non est ex natura, nec ista causa est absolutè naturalis, sed est ex peccato, & non solùm ex peccato: sed etiam ex natura potentiarum pro statu isto, quicquid dicat Augustinus.

Quare intellectus noster non intelligat se nunc sine specie? super de Anima q.18. Dist.3.q.3. 3. de anima tex. com.32.

14. Ad formam argumenti igitur dico, quòd ista causa, quæ est ex parte Angeli, est sufficiens ad hoc quòd essentia Angeli sit sufficiens ratio intelligendi seipsam, etiam ipsa talis est ex parte animæ: sed in anima sunt impedimenta, in Angelo non. Non enim intellectus Angeli habet talē ordinem ad imaginabilia, sicut habet intellectus noster pro statu isto, & propter istam impotentiam intelligendi immediatè intelligibilia in actu (quæ impotentia non est ex impossibilitate intrinseca, sed extrinseca, quam etiam experiebatur Philosophus, & non aliquā possibilitatem) dixit ipse Philosophus,[e] quòd *intellectus non est aliquod intelligibilium ante intelligere*, id est, non est possibile intelligi à se, ante *intelligere* aliorum. Quæ propositio multiplex est secundum compositionem & diuisionem, sicut illa 6. Topic. *hoc non est primò immortale, vel incorruptibile*; ex eo quòd præpositio cum suo casuali æquipollet aduerbiali determinationi, & potest construi cum infinitiuo illo significante terminum potentiæ: & est sensus compositionis, vel cum ipsa compositione significata per terminum, vel per verbum indicatiuum, & est sensus diuisionis, vt primus sensus sit iste, non est possibile intellectum intelligi à se ante *intelligere* aliorum: & iste sensus verus est secundum eum. Alius sensus est, quod ante *intelligere* aliorum intelligibilium à se, non potest intellectus intelligere se, & sic falsa est sicut ista; *hoc nunc primò est immortale*, falsa est pro homine in statu innocentiæ, & hoc modo Philosophus dicit, quòd anima intelligit se sicut alia. Et secundùm istum modum expositionis mouetur ab obiectis imaginabilibus: & eis cognitis, potest ex eis cognoscere rationes communes immaterialibus, & materialibus: & ita reflectendo cognoscit se sub ratione communi sibi, & imaginabilibus; non autem potest statim intelligere se nullo alio intellecto, quia non potest statim moueri à se, propter ordinem potentiarum eius necessarium, pro statu isto ad imaginabilia.

Quare angelus intelligat se, noster intellectus se non intelligat? C.2. Intellectus nō est aliquid intelligibilium ante intelligere expositū est. 1. d.3.7.n.38. Hoc nunc primo est immortale, si neget actum, est verum: si posse mori., falsum. Ad 2, D.Thom. 1, p q.56.a.1. in sol.2.ar. Henr. quodl.5. q.15.& 16. & quodl.8. q.13. quodl. 15.q.9. Vide 14. q. quodl.

15. Ad secundum, vnus Doctor [f] dicit, quòd singulare potest per se intelligi, licèt non singulare materiale: quia singularitas non prohibet, sed materialitas; alioquin Deus non esset intelligibilis, cùm sit singulare, quod falsum est, & tunc patet responsio, quod propositio assumpta de non intelligendo singulare, non est vera, nisi de singulari materiali.

Alius dicit, quòd non, scilicet nec se, nec alia intelligit sub ratione singularis materialis vel immaterialis: sed sub ratione vniuersalis, quod est per se obiectum intellectus, quod etiam relucet in habitu intelligibili, & secundùm hoc patet responsio ad argumentum.

Neutrum credo esse verum, nisi fortè loquendo de intellectu, qui propter imperfectionem sui, non potest fortè quodcunque intelligibile intelligere: non sic intellectus angelicus.

COMMENTARIVS.

1. *Anima de se actu est intelligibilis.*

a AD *argumenta principalia.* Ad primum respondet Doctor, in qua responsione plura sunt notanda, & declaranda, primò ibi: *anima de se actu intelligibilis est*, intelligit quòd ipsa anima ex parte sua est ratio formalis eliciendi intellectionem sui, & est præsens sibi supple inquantùm est intellectus, id est, quòd ipsa essentia animæ, quæ est ratio formalis partialis producendi cognitionem sui, est præsens intellectui, quæ est altera causa partialis, est tamen præsens non in ratione obiecti actu intelligibilis, quia statim sequeretur cognitio illius, vt patet à Doctore *q. prima prologi, & d.3. primi q.1.* & vide quæ ibi notaui, sed est præsens sibi in ratione entitatis. Nam quando aliquid est perfectè præsens intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis statim sequitur intellectio, vel saltem potest sequi, quia obiectum hoc modo in se præsens nihil aliud est, nisi ipsum intellectum esse memoriam perfectam, & perfectè dispositum respectu intellectionis talis obiecti, vt patet, *in primo, dist.2.p.2.& dist.3. qua.7.* & vide quæ ibi exposui in declarando titulum quæstionis septimæ.

Nihil enim deficit actui primo, id est, quòd ipsi

animæ nihil deficit pertinens ad actiuitatem intellectionis illius, & similiter ipsi intellectui nihil deficit quantùm ad actiuitatem pertinentem ad ipsum.

Nihil deficit ex parte vnionis earum, id est, quòd ipsa anima, & intellectus quantum est ex parte sua sunt perfectæ causæ intellectionis ipsius animæ; & sunt perfectè vnita, cùm sint, vna res realiter. Sed quare non sequitur intellectio: hoc ideò est; quia pro statu isto non sunt perfectè vnita, loquendo de vnione, quia anima sit perfectè præsens intellectui in ratione obiecti intelligibilis, quæ omnia patent in primo *dist.3.quæst.3.*

2. Secundum declarandum est ibi: *Et fortè propter hoc dicit frequenter Augustinus, quòd anima nouit semper se.* Quod sic debet intelligi, quòd ex quo anima, quæ est causa partialis cognitionis sui, est semper perfectè præsens intellectui suo, & ista duo integrant vnam causam totalem, & si nullum impedimentū esset ab extrinseco, sequeretur cognitio ipsius animæ. Et ideò Augustinus dicit, quòd *anima semper nouit* se, id est, quòd causa perfecta cognitionis animæ semper est intra ipsam animam, & quòd actu non cognoscat se, hoc non est ex defectu ipsius, sed alicuius extrinseci; & ideò benè dicit Doctor quòd non semper nouit lapidem, id est, quòd ipsa anima non habet sibi intrinsecè causam totalem cognitionis lapidis, quia ad cognitionem ipsius non tantùm requiritur anima, sed etiam lapis in se præsens respectu cognitionis intuitiuæ, vel præsens in specie intelligibili respectu cognitionis abstractiuæ.

8.de tri.c.7. & 10.de tri. c.10. & 14. de tri.c.4. & inde.

b Tertium declarandum est ibi; *& hoc modo trinitatem ponit Aug.* Nota in ista litera duplicem trinitatem, scilicet, perfectam, & potentialem. Actualis perfecta primò consistit in memoria perfecta, quæ includit intellectum obiectum, & voluntatem, vt patet *in primo dist.3. quæst.vlt.* Secundò consistit in actuali intelligentia, siue intellectione actuali obiecti, & tertiò in actuali amore ipsius obiecti. Per primum repræsentatur Pater, per secundum Filius, & per tertium Spiritus sanctus.

Duplex trinitas.

Secunda, quæ est potentialis, consistit in memoria perfecta, quæ vt attribuitur Patri, est perfectissima fœcunditas productionis Filij, & Spiritus sancti, quæ includit intellectum, & obiectum præsens, & voluntatem; nam ista possunt esse causa perfecta secundæ, & tertiæ partis imaginis, quia intellectus, & obiectum est causa totalis intellectionis illius, & voluntas habens præsens illud obiectum, non tamen in ratione cogniti, quia tunc esset secunda pars imaginis in actu, sed in ratione cognoscibilis, & amabilis potest amare illud, & sic producere tertiam partem imaginis; in tali ergo memoria est intellectio virtualis obiecti illius, quia talis memoria habet in virtute sua posse producere cognitionem obiecti.

3. *Nota.* c *Et hoc modo cùm voluntas sit præsens,* &c. id est, quòd tertia pars imaginis, quæ est amor virtualiter est in voluntate, vt in causa efficiente & intellectione obiecti, vt in causa sine qua non, quia voluntas non fertur, nisi in præcognitum. Sed an obiectum, vel intellectio obiecti sit causa actiua totalis, vel partialis actus voluntatis, patebit infrà dist.25.

d *Sed quia nihil est de isto toto in actu*, &c. id est, quòd loquendo de ista imagine, & trinitate potentiali, nihil habetur in actu, nisi perfecta memoria, quæ, vt dixi, includit intellectum, obiectum, & voluntatem, quæ dicuntur actus primus totalis respectu secundæ, & tertiæ partis imaginis, quia intellectus cum obiecto est actus primus respectu secundæ partis imaginis, & voluntas est actus primus respectu tertiæ partis.

Intellectus non est aliquod intelligibilium ante intelligere, id est, non est possibile intelligi à se, ante intelligere aliorum. Quæ propositio potest habere duplicem sensum, scilicet compositum, & diuisum, nam in sensu composito negatur tantum actus intelligendi respectu intellectus, & est sensus: non est possibile intellectum intelligere se ante *intelligere*, id est, non potest dari aliquod instans, in quo intellectus noster, pro statu isto habeat actualem intellectionem sui, ante intellectionem aliorum. Et hic sensus est verus, quia in eodem instanti, quo intellectus intelligit se, necesse est, vel simul habere intellectionem aliorum, vel necesse est priùs alia intellexisse, & hoc est, quod dicit Doctor quòd præpositio ista, scilicet *ante* cū suo causali, æquipollet aduerbiali determinationi, & potest construi cum infinitiuo illo significante terminum potentiæ, id est, quòd hoc totum, *ante intelligere aliorum*, potest construi cum hoc infinitiuo passiuo, scilicet *intelligi à se*, quæ intellectio, siue quod *intelligi à se* est terminus potentiæ. Et tunc negatur tantum hoc, quod est intelligi à seipso intellectu, ante *intelligere* aliorum, id est, quòd actualis intellectio, quia intellectus intelligit se, non potest sibi inesse, ante *intelligere* aliorum; & sic solùm negat actualis intellectio ante *intelligere* aliorum.

Cùm verò accipitur in sensu diuiso, tunc *ante intelligere aliorum* construitur cum indicatiuo, id est, cum ly *potest*, & est sensus, impossibile est, intellectum habere potentiam ad intellectionem sui, ante *intelligere* aliorum, & hic sensus est falsus, quia licèt intellectus actualiter non intelligat se ante *intelligere* aliorum; habet tamen potentiam ad intelligendum se ante *intelligere* aliorum, sicut hîc, *hoc nunc primò est immortale*, nam ly *immortale*, aut terminat actum, & tunc sensus est, hoc nunc, supple in statu innocentiæ, hoc est potens non mori, quia Adam in statu innocentiæ erat potens non mori: & hic sensus est verus; vel determinat potentiam, & sensus est falsus. Et est sensus, hoc nunc in statu innocentiæ, non est potens mori. Sic in proposito de ista propositione, non est possibile intellectum intelligi à se, ante *intelligere* aliorum.

f. Ad secundum Doctor inducit duas responsiones quarum prima est Thomæ. 4. *Nota.*

Secunda est Henrici & patet litera.

SCHOLIVM.

Explicat quare in potentiis sensitiuis, oportet potentiam denudari à ratione cognoscendi, v.g. oculum à colore: hoc tamen locum non habere in potentia spirituali. Ad quartum docet benè idem posse mouere se, de quo 1. distinct. 3. quæst. 7. num. 27. & supra dist. 2. quæst. 10. ad primum.

Ad

16. AD tertium dico [a] quòd ratio istius propositionis maioris in potentiis sensitiuis est vera, eo quòd omnis potentia sensitiua requirit determinatum organum: vnde ex determinato numero potentiarum organicarum, concludit Philosophus *secundo de Anima* determinatum numerum actionum, vel obiectorum: istud autem organum oportet ita esse dispositum, vt possit recipere ipsum sensibile sine materia: & in corporalibus, quicquid est receptiuum formæ sine materia, non est receptiuum formæ communiter cum materia: ideò dico communiter, quia non est modò sermo de organo tactus, de quo est difficultas specialis. Organum igitur sensus oportet esse non tale, hoc est, carens obiecto secundùm suum *esse* materiale & sensibile, non tantùm in actu, sed etiam potentia, quòd non sit receptiuum istius secundùm *esse* materiale, secundùm quòd *esse*, ipsum est obiectum sensus: sicut benè apparet de colore, cuius receptiuum secundùm *esse* materiale est superficies corporis terminati: receptiuum autem eius sine materia est corpus perspicuum, siue non terminatum, & ita oppositæ dispositiones requiruntur in organo sensus, quod debet esse receptiuum sensibilis sine materia, & in eo quod debet recipere obiectum secundùm *esse* materiale: ideò oportet organum denudari à forma, quam recipit: & per consequens sensum, qui est in tali organo. Ex hoc sequitur propositum Philosophi 3. *de Anima*, quòd scilicet intellectus non sit potentia organica: & ideò separatur ab omni materia, sicut ab omni organo, quo operatur. Si enim requireret aliquod, illud esset determinatæ dispositionis, sicut est omne organum corporeum: & ideò (ex hoc, quòd esset receptiuus aliquorum secundùm *esse* materiale determinatum, propter determinatam dispositionem corporis) non esset receptiuus omnium formarum corporalium secundùm *esse* immateriale: & ita intellectus non posset recipere formas omnium materialium, vt obiectorum, si esset virtus materialis & organica, tamen hoc habito, quòd sit non organica, non oportet ipsum esse non tale realiter, quale illud, cuius debet esse receptiuus intellectualiter. Non enim oportet oppositam esse dispositionem in receptiuo alicuius realiter, & intellectualiter, supppsito quòd intellectus non sit virtus organica, quod tamen requireretur, si esset virtus organica: idem enim intellectus potest esse ipsemet realiter & in actu per habitum realiter: & tamen receptiuus intellectualiter, & sui, & habitus, & cuiuscunque informantis eum realiter. Et est tota ratio, quia talia sic recepta intellectualiter, non requirunt in recipiente determinatam dispositionem oppositam enti intelligibili reali. Ista igitur propositio, quæ dicit, quòd oportet cognoscens esse non tale, vel esse denudatum ab eo, quod cognoscit, vel recipit, & à ratione cognoscendi: si generaliter accipiatur, concludit omnem intellectum esse nihil: quia omnis intellectus secundùm se est totius entis, & ita ipse nihil erit entium: & intellectus iste est falsus. Sed tantùm non est materiale, vel organicum, vt sit capax omnium: quia si esset materiale, vel organicum, esset tantùm capax aliquorum sine materia, quorum talis receptio non repugnaret suæ entitati materiali: suæ autem entitati intellectuali non repugnat receptio intellectualis quorumcunque.

Ad arg. 3. Tex: 128. Vide 2. de Anima t. 121. & t. 38. Vide in 4. d. 44. Receptiuũ formæ intentionalis, non est receptiuum formæ realis Tex. comm. 4. 11. 14. 16. 19. Si intellectus esset organicus, non posset omnes formas recipere secundum esse immateriale.

Ad quartum responsum est frequenter, quòd idem potest se mouere, non tantùm motione corporali, sed etiam spirituali: & etiam vniuersaliter quæcunque actio virtualis vniuoca, potest stare cum potentia ad actum suum formalem, & tunc quomodo idem non sit in potentia & in actu, prout sunt differentiæ entis oppositæ, neque per se, neque denominatiuè: & tamen idem est in potentia, hoc est principium passiuum; & in actu, hoc est principium actiuum eiusdem, hoc frequenter dictum est.

Ad arg. 4. 2. d. 2. q. 10. & 3. d. 1. q. 7. & alibi. Quære 3. de Anima. t. 5. & 15. & 12. Metaphs. t. 51.

COMMENTARIVS.

1. *Responsio Scoti.* a AD tertium responsio stat in hoc; quòd illa propositio tantùm habet veritatem in potentiis organicis, quæ requirunt determinatam dispositionem: vnde ex determinato numero potentiarum organicarum, concludit Philosophus determinatum numerum actionum, vel obiectorum, vt patet 2. de Anima tex. c. 128. *aut*, inquit, *non sit sensus alius præter quinque. Dico autem hos, visum, auditum, olfactum, gustum, & tactum*, &c. Istud autem organum oportet ita esse dispositum: vt possit recipere ipsum sensibile, sine materia, quod enim est receptiuum formæ sine materia requirit aliam dispositionem à dispositione receptiui formæ cum materia, vt patet à Doctore infrà: nam subiectum coloris est superficies terminata, siue corporis terminati, puta parietis; receptiuum verò similitudinis albedinis, est superficies corporis terminati, puta alicuius perspicui sicut aër. Certum est enim quòd aër, qui est receptiuus non materialis, puta speciei sensibilis respectu albedinis non potest recipere in se albedinem, vt patet: sic potentia organica, puta visiua, vel ipsum organum est tantùm dispositum ad recipiendum formam sine materia,

id est,

id est, ipsam speciem sensibilem; & sic ponitur communiter organum potentiæ visiuæ in dispositione perspicua, & sic tantùm recipit speciem sensibilem coloris, non autem ipsum colorem, ad hoc ergo vt videat colorem, oportet denudari ab ipso, nam si color esset in organo, fortè non posset videri. Et quod dicit Doctor communiter assignando de tactu, nam dubium est de tactu an possit recipere speciem coloris, ipsum colorem, quicquid sit de hoc non est præsentis speculationis. Cùm ergo intellectus non requirat talem dispositionem determinatam, sicut potentia organica, non oportet ipsum denudari ab omni eo, quod intelligit: idem enim intellectus potest esse ipsemet realiter, & in actu per habitum realiter, & tamen receptiuus intellectualiter, & sui, & habitus cuiuscunque informantis eum realiter, & est tota ratio, quia talia sic recepta intellectualiter non requirunt in recipiente determinatam dispositionem oppositam intelligibili reali.

Dubium.

SCHOLIUM.

Ostendit Angelum non esse suam intellectionem, quia hæc potest esse infinitorum. Vide eum 1. dist. 8. quæst. 2. oppositum tenet Dur. hîc quæst. 5. explicat id: medium magis conuenit, vel inest extremo, quàm vnum extremum alteri.

Angelus non est sua intellectio; quia hæc esset infinita. Medium magis inest vni extremo, quàm vnũ extremum alteri, explicatur.

AD vltimum; etsi aliqui concedant conclusionem illam ibi illatam, videtur impossibilis, quia tunc sequeretur, quòd illa intellectio esset actu infinita. Potest enim intellectus quicunque esse infinitorum intelligibilium, & si tunc haberet intellectionem eandem sibi; pari ratione intellectio eius cuiuslibet esset eadem sibi, & ita haberet intellectionem eandem sibi, quæ esset, vel esse posset infinitorum intelligibilium: nego igitur consequentiam. Et ad probationem dico, quod intellectio illa secundùm veritatem est extremum tam respectu potentiæ, quàm respectu obiecti: quia effectus est amborum: sicut quando à diuersis cognoscente, & cognito paritur notitia: notitia illa est effectus communis istorum duorũ 9. *Trin. c. vlt.* ita etiam, quando gignitur ab eodem habente rationem tam potentiæ quàm obiecti, est effectus illius vnius habentis realiter illam duplicem causalitatem, & non medians inter idem, & se se secundùm naturam rei; quomodo mediat medium inter contraria, & tali medio prout est ex natura rei, vera est ista propositio, quod plus conuenit cum extremo quocunque, quàm extrema inter se. 17.

Ad confirmationem dico, quòd intellectio ab alia intellectione distinguitur per obiectum: ab obiecto verò & potentia, distinguitur per seipsam formaliter. Quòd autem ab eis distinguitur causaliter, habet à causis extrinsecis, vt à potentia & ab obiecto, sicut radius habet causaliter à Sole quòd ab eo distinguitur.

COMMENTARIVS.

AD vltimum, respondet Doctor primò recitando opinionem aliquorum, quam improbat, qui dicunt talem intellectionem esse eandem essentiæ Angeli, hoc autem est impossibile, quia tunc sequeretur quòd illa intellectio esset actu infinita, potest enim intellectus quicunque esse infinitorum intelligibilium, & si tunc haberet intellectionem eandem sibi, pari ratione intellectio cuiuslibet esset eadem sibi; hoc autem potest deduci ex his, quæ dicit Doctor *in primo*, *distinct.* 2. probando intellectionem Dei respectu aliorum intelligibilium esse eandem sibi: ergo negat illam consequentiam, & ad probationem dicit, quòd illa intellectio non mediat inter potentiam & obiectum, sed est extraneum respectu vtriusque, cùm sit effectus amborum, vt suprà patuit *in primo*, *distin.* 3. *quæst.* 7.

QVÆSTIO

QVÆSTIO IX.

An Angelus habeat notitiam naturalem distinctam essentiæ diuinæ?

D. Thom. 1. *par. quæst.* 56. *art.* 3. D. Bon. 2. *dist.* 3. *quæst.* 2. *art.* 2. Hen. *quodl.* 3. *q.* 1. *& quodl.* 4. *quæst.* 7. Vasq. 1. *par. dist.* 134. *cap.* 3. Dur. *quæst.* 3. *prologi.* Capr. 1. *dist.* 3. *quæst.* 2. *art.* 3. Occam *quæst.* 1. *prol. art.* 5. Bassol. *ibi art.* 2. Maior *hic quæst.* 5. *con.* 5. *& quæst.* 3. *prol.*

1. SEcundò quæro de intellectione Angeli aliorum à se; & primò, an Angelus habeat notitiam naturalem distinctam essentiæ diuinæ?

Quòd non, quia aut esset per essentiam diuinam; aut per speciem essentiæ: non per essentiam, quia tunc esset naturaliter beatus, quod non potest competere creaturæ; non per speciem, quia essentia diuina est intimior intellectui, quàm sit ista species: igitur superfluit ibi ponere speciem: quia essentia diuina potest ibi efficaciùs per se facere illud: propter quod ponitur species, quàm ipsa species. Philosophus etiam in 3. de Anima non videtur assignare speciem necessariam, nisi quia obiectum non est per se in anima: *Lapis*, inquit, *non est in anima, sed species lapidis*: quare, &c. *Arg.* 1. *Vide Hen. quodl.* 3. *q.* 1. *Tex.* 38.

Contrà, vel igitur Angelus nullam notitiam haberet essentiæ diuinæ: & tunc frustra esset sibi datum illud præceptum verè: *Diliges dominum Deum tuum*, & cætera, frustrà enim præcipitur illius dilectio, quod omnino ignoratur: vel tantùm haberet notitiam confusam istius essentiæ: & tunc videtur intellectus iste esse possibilis sicut noster, qui potest procedere à confuso ad distinctum: quod videtur inconueniens. *Ratio opp. Exo.* 20. *& Deut.* 6.

SCHOLIVM.

Sententia D. Thomæ & Henrici negantium Angelis notitiam distinctam, vel dabilem esse speciem diuinæ essentiæ. Henricus ait habere Angelum tantùm confusam Dei notitiam. D. Thom. 1. pag. quæst. 56. art. 3. dat ei mediam Dei cognitionem inter beatam, & eam quam nos per creaturas acquirimus, dicens quòd Angelus per se vt per imaginem, Deum cognoscat, reiicit Henricum, quia sequeretur secundùm eum, nullam habere Angelum notitiam Dei, etiam confusam, negat enim vniuocationem Deo & creatis, de quo 1. dist. 3. q. 1. à num. 5. & dist. 8. q. pen.

2. HIc concordant aliqui in ista negatiua, quòd Angeli non habent distinctam notitiam naturaliter. Probant primò sic; omnis propria ratio intelligendi aliquod obiectum per adæquationem, repræsentat illud obiectum: nulla autem species, vel essentia creata potest adæquatè repræsentare effigiem diuinam increatam. Minor patet: tum, quia quodlibet tale est finitum: obiectum autem infinitum: finiti autem ad infinitum nulla est proportio: igitur, &c. tum, quia species creata vnius rei, magis assimilatur alteri rei creatæ, quàm Deo; quia vtrumque finitum: distinctiùs igitur repræsentat creaturam, quàm Deum, & per consequens non est propria ratio distinctè cognoscendi Deum, siue intelligendi: igitur, &c. *Ponitur in quibusdam editionibus vt additio Henr. quodl.* 3. *q.* 1. *& quodl.* 4. *q.* 7. *&* 9. *& quodl.* 5. *quæst.* 14.

Item, ratio formalis, secundùm quam cognoscitur obiectum, debet esse determinata, sicut & ipsum obiectum, aliàs non magis repræsentaret hoc obiectum, quàm illud: sed Deus est maximè indeterminatus, sicut dicit Augustinus 8. de Trin. igitur, &c. 8. *Phy. &* 1. *Cæ.*

Prætereà illa species, per quam cognoscitur, esset magis imago quàm Angelus, vel anima in se, quod est contra Augustinum, qui dicit, quòd *eo aliquid est imago Dei, quo particeps eius esse potest*, magis autem potest Angelus, vel anima, esse Dei particeps naturaliter, quàm species, quia non est capax Dei sicut Angelus: igitur &c. *c.* 4. *Tolle hoc & illud, & c.* 14. *Trin. c.* 8.

Præterea, si species diuinæ essentiæ esset in intellectu Angeli, igitur Angelus naturaliter cognosceret non solùm essentiam, sed personarum Trinitatem: consequens videtur falsum, cùm hæc Trinitas non sit ibi nisi ratione infinitatis.

Præterea

Præterea, si illa species esset in intellectu vnius beati, vel Angeli, posset alius Angelus naturali acumine intellectus sui istam speciem videre: & cùm illa sit repræsentatiua essentiæ, & eorum, quæ sunt in essentia: tunc naturaliter iste Angelus videns speciem, omnia hæc videret, quod est impossibile, quia tantum ipse tunc videret naturaliter, quantum nos per fidem: igitur, &c.

Istam negatiuam tenendo si quæris per quid affirmatiuè cognoscit? Respondetur, quòd Angelus non cognoscit essentiam diuinam naturaliter per aliquam speciem: neque per aliquam speciem inferiorem, neque per aliquam superiorem, sed per essentiam suam propriam: quia ipsa essentia Angeli est imago Dei, & similitudo: vnumquodque autem cognoscitur per suam similitudinem: igitur Angelus per essentiam suam cognoscit essentiam diuinam: est enim Angelica natura quoddam speculum, diuinam similitudinem repræsentans, &c.

D. Thom. 1. p. q. 56. a. 3.

4. Contra primum,[b] qui posuit istas rationes ad istam conclusionem negatiuam, arguitur sic: Quia ex eisdem posset probari, quòd per nullum repræsentatiuum creatum Angelus cognoscit naturaliter essentiam diuinam: & per essentiam non cognoscit secundùm eum: quia nulla creatura potest naturaliter videre illam essentiam, & ex hoc videtur sequi, quòd nullam notitiam naturalem potuit Angelus habere de illa essentia: non enim de ea distinctè, & in particulari aliquid videtur: quia hoc non videtur possibile, nisi per essentiam, vel per aliquod repræsentatiuum distinctè: quorum vtrunque negatur: non autem indistinctè siue in aliquo priori conceptu communiori, qui non sit proprius isti essentiæ: quia omnem conceptum communem vniuocum isti essentiæ, & alij, negat iste.

Arguit contra Henr.

Præterea, essentia diuina, secundùm istum, nata est tantùm facere conceptum vnũ realem in intellectu diuino, ita quòd nullus alius habetur de ea, nisi per intellectum negotiantem: igitur ista essentia nata est facere tantùm per se conceptum vnum realem in quocunque intellectu. Probatio consequentiæ: omnis conceptus, qui natus est haberi, & etiam causari virtute huius essentiæ in aliquo intellectu, est natus haberi virtute eius in intellectu comprehendente ipsam: talis est diuinus intellectus: igitur. & vltra sequitur quòd conceptus nullus realis possit haberi de ista essentia, nisi vnus. Probatio istius consequentiæ, quia omnem conceptum realem, quem potest aliquis intellectus habere de ista essentia, ipsa potest causare: alioquin non esset perfecta in ratione obiecti: quia illud, quod est in ratione obiecti imperfectissimum, potest causare omnem conceptum de se causabilem: & tunc sequitur vltrà, quòd vel intellectus Angeli habebit istum vnum conceptum, vndecunque causetur: vel omnino nullum habebit: illum autem habere non poterit, nisi vel cognosceret per essentiam, vel per propriam rationem repræsentantem: quare nullum habebit.

Quia Hen. ait essentiã Dei facere tantùm vnum conceptum realem.

COMMENTARIVS.

1. *Opinio D. Thomæ.*

HIc concordant in ista negatiua, quòd Angelus non habeat distinctam notitiam naturaliter Deitatis, & probatur à Thoma 1. *quæst. 56. art. 3.* Istam negatiuam tenendo. Si quæris per quid affirmatiuè respondent, quòd Angelus nõ cognoscit essentiã diuinã naturaliter per aliquam speciem, &c. Hoc idem dicit Henricus. Dicunt ergo isti, quòd Angelus non habet notitiam naturalem distinctam essentiæ diuinæ: & si quæretur ab eis per quid cognoscitur Deus affirmatiuè, puta affirmãdo aliquid de Deo, supple quòd est trinus, & vnus, vel quòd est infinitum ens, & huiusmodi.

Opinio Henrici.

Dicit Henricus quòd non cognoscitur naturaliter neque per essentiam Dei, neque per essentiam Angeli, neque per speciem repræsentantem ipsum Deum, & ex hoc probat Doctor quòd Angeli non possunt habere aliquam cognitionem de Deo naturaliter, neque distinctè, neque confusè, & istæ duæ rationes licèt sint notæ & glossatæ *in primo, dist. 3. quæst. 1:* & secunda ratio etiam pateat *in primo, dist. 8. q. penult.* aliqualiter tamen expono eas. Et prima ratio stat in hoc; quia si Angelus naturaliter non potest cognoscere distinctè essentiam diuinam per speciem intelligibilem, ipsam distinctè repræsentantem, ergo nullo modo potest ipsam cognoscere. Probatur consequentia, quia si potest eam naturaliter cognoscere, aut cognoscere eam distinctè, scilicet vel in se, vel in conceptu proprio, & in complexo, aut confusè, quia in conceptu communi sibi, & nobis, alius modus cognoscendi non apparet. Si primo modo non cognoscit naturaliter, quia tunc essentia diuina, vel aliqua eius proprietas immediatè moueret, vel esset ratio formalis immediatè mouendi intellectũ Angeli, & tunc nõ cognosceret naturaliter eã, sed tãtùm supernaturaliter, & vltrà ipsa tãtùm immediatè mouet intellectũ diuinũ, vt patet à Doctore *in q. 14. art. 1. quodl.* Nec secũdo modo, Patet quia Hẽricus negat cõceptũ cõmunẽ Deo. & creaturæ. Sed si talis cõceptus cõmunis sit impossibilis,

est simpliciter impossibile, quòd habeatur naturaliter aliquis conceptus de Deo, & hoc prolixè probatum est à Doctore *in primo, dist.3. q.1.* vbi facit tres rationes singulares, quas ibi clarè exposui: hæc idem probat *in dist.8.quæst.1. eiusdem primi.* Si ergo Angelus non cognoscit essentiam diuinam distinctè per aliquam speciem intelligibilem, sequitur quòd nullo modo poterit eam cognoscere, scilicet nec distinctè, nec confusè in aliquo, scilicet conceptu communi, quia si talis non datur nullo modo potest cognosci.

2. b Secunda ratio stat in hoc: quia si dicatur, quòd Angelus cognoscit essentiam non in se, & intuitiuè, nec per speciem aliquam, sed cognoscit eam in aliquo conceptu reali, alio ab essentia diuina, patet quòd cognoscit eã in cõceptu reali, summi boni, vel entis primi,& huiusmodi. Et si vltrà quæratur, à quo causatur cognitio talis conceptus: non à creatura, vt patet per tres rationes factas à Doctore *in primo, dist.3. q.1.* quia creatura non potest causare talem conceptum, siue notitiam talis conceptus, nisi contineat illum conceptum, vel essentialiter, vel virtualiter, vide ibi. Diceret ergo Henricus quòd talis conceptus realis, alius ab essentia diuina, & sic cognitio huius conceptus realis, scilicet summi boni, vel entis primi, vel summè sapientis, esset causata ab essentia diuina.

Scotus arguit contra Henricum. Contrà hîc Doctor specialiter instat ex dictis Henrici, quia ipse dicit, quòd essentia diuina est nata facere tantùm videlicet conceptum realem in intellectu diuino, ita quòd nullus alius habetur de ea, nisi per intellectum negotiantem: igitur ista essentia est nata facere tantùm per se conceptum vnum realem in quocunque intellectu: Probatio consequentiæ; omnis conceptus, qui natus est haberi,& etiam causari virtute huius essentiæ in aliquo intellectus est natus haberi virtute eius in intellectu comprehendente ipsam & talis est diuinus intellectus; cùm ergo essentia diuina sit nata facere tantùm cõceptum vnum per se realiter in intellectu diuino, id est, cùm sit nata facere, siue causare notitiam vnius conceptus realis in intellectu diuino, & talis conceptus realis est præcisè essentia diuina, vt essentia, ita quòd secundùm ipsum Henricum non est ibi aliqua entitas, nisi tantùm essentia, vt essentia, & sic conceptus, siue entitas summi boni, vel entis primi, & huiusmodi, non dicit aliquid reale distinctum præter opus intellectus ab essentia diuina, quia si talis esset ibi, posset notitiam illius realis conceptus causare in intellectu diuino, si talem posset causare in intellectu creato: patet, quia si illud, quod est in ratione obiecti, scilicet motiui imperfectissimũ potest causare communem conceptum de se causabilem, id est, notitiam communis conceptus in æuo, vel essentialiter, vel virtualiter contenti, à fortiori essentia diuina notitiam cuiuscunque conceptus realis de se poterit causare in intellectu suo. Sequitur ergo quòd vel intellectus Angeli habebit istum vnicũ conceptum, scilicet essentiæ diuinæ vndecunque causetur, vel omnino neque habebit, illum autem omnino habere non poterit, nisi vel cognosceret per essentiam, vel per propriam rationem repræsentantem, scilicet per speciem intelligibilem. Consequentiam negat, ergo nullum conceptum habebit de essentia diuina, quod est falsum, & negatum ferè ab omnibus.

SCHOLIVM.

Reiicit sententiã D.Thomæ primò, quia Angelus tantùm discursiuè cognosceret Deum, quod est contra ipsum 1.p.q.58.a.3. de quo Sco. infra d.7.q.vn. § contra conclu. *& q.3 prol.q.4. later. Secundò, nihil causat distinctam notitiam alterius nisi contineat illud vel includat virtualiter. Tertiò, notitia discursiua supponit notitiam illius de quo discurritur.*

5. Contra secundum, a qui ponit, quòd Angelus intelligit illam essentiam per seipsum inquantùm est imago Dei, licèt imago, quæ est tantùm ratio cognoscendi, repræsentet non vt cognita: sicut est de specie visibili in oculo,& de specie intelligibili in intellectu, quæ repræsentat obiectum immediatè absque dicursu: tamen illa imago per quam non cognoscitur illud, cuius est, nisi vt per speciem cognitam, non est ratio cognoscendi illud; nisi tantùm per discursum, sicut discurritur à cognito ad incognitum: sed essentia Angeli tantùm potest poni imago secundo modo, & non primo modo: non igitur per illam imaginem cognoscit Angelus essentiam diuinam, nisi discurrendo; quod est inconueniens, quia secundùm eos Angelicus intellectus non discurrit. *Arguit contra D. Thom. Cognitum per imaginẽ quæ est ratio cognoscendi cognita discurrendo noscitur. 1.p. q. 58. a. 3.*

Prætereà b omnis discursus præsupponit notitiam illius simplicis, ad quod discurritur: igitur si per illam essentiam cognitam, habetur notitia de essentia diuina per discursum, oportet præhabere conceptum simplicem de essentia diuina: & tunc illius quærenda est ratio alia prior. *Discursus supponit notitiã illius ad quod discurritur.*

Confirmatur etiam, c quia nullum obiectum facit distinctam notitiam alterius obiecti, nisi includat in se virtualiter illud aliud obiectum; quia vnumquodque sicut se habet ad *esse*, sic ad *cognosci*: quod igitur non includit aliud virtualiter in entitate, non includit illud in cognoscibilitate: sed essentia Angeli non includit virtualiter essentiam diuinam sub illa ratione distincta: igitur non est ratio cognoscendi eam distinctè sub aliqua ratione. *De hoc 1. d.3. q.1. & d.8.q.2.*

COMMENTARIVS.

1. a Contra secundum dicit Thomas, quòd Angeli cognoscunt Deum affirmatiuè per essentiam ipsorum, quia est imago Dei, & imago repræsentat distinctè imaginatum. Contra hanc positionem arguit Doctor. In ista litera habetur duplex imago. Prima quæ ex sua natura repræsentat imaginatum, siue sit cognita, siue non sit cognita, vt species intelligibilis, puta albedinis; nam antequam cognoscat, albedo perfectè repræsentat ipsam albedinem, & priùs cognoscitur ipsa albedo repræsentata, quàm cognoscatur ipsa species intelligibilis: quia albedo cognoscitur actu recto, & ipsâ cognitâ potest postea intellectus cognoscere speciem intelligibilem actu reflexo. Loquendo de ista imagine, nulla creatura potest esse imago Dei, quia nulla est, quæ possit repræsentare ipsum Deum. Secundò accipitur imago, quæ repræsentat imaginatum non ex natura sua, sed vt cognoscitur quòd est imago talis imaginati, & sic nunquam potest cognosci quòd sit imago talis imaginati, nisi præcognoscatur tale imaginatum; & hoc modo natura nostra est imago Dei, & repræsentat ipsum Deum inquantùm cognoscitur quòd est imago ipsius, & nunquam possum cognoscere ipsam imaginem Dei, nisi præcognoscam ipsum trinum, & vnum, quia cognito per reuelationē quòd in Deo est vnitas essentiæ, & originatio vnius personæ ab alia, & distinctio realis personarum, possum reperire in anima mea vnitatem, & distinctionem, & originationem, & sic discursiuè per imaginem cognosco Deum trinum & vnum, vt patet à Doctore *in primo, dist.3. q.vlti.* & quòd cognoscam animam sic esse ad imaginem Dei, hoc non potest esse via naturali, vt patet *in primo, dist.1.q.1.* Et patet quòd Angelus non cognoscit naturaliter Deum per essentiam suam, quia imago, & etiam cognoscens imaginatum per imaginem secundo modo, cognoscet discursiuè, scilicet ab imagine cognita ad imaginatum: & tamen ipsi negant discursum in Angelo, vt patet suprà in 1. quæst. huius dist.

Duplex imago.

Nota.

2. b *Præterea omnis discursus præsupponit notitiam illius simplicis, ad quod discurritur.* Hoc patet, quia nullus discurrit ab vno ad aliud, nisi vtrumque præcognoscat; igitur si per illam essentiam cognitam habetur notitia de essentia diuina per discursum, oportet præhabere conceptum simplicem de essentia diuina, & tunc illius quærenda est alia ratio prior, supple, per quā possit cognosci essentia diuina, si debeat cognosci per talem discursum. Aduerte tamen, quòd quando discurritur à præmissis ad conclusionem, quæ infertur ex illis præmissis, non præcognoscitur conclusio, saltem vt euidens; præcognoscitur tamen aliquo modo conclusio, puta ista antequam demonstretur, & per consequens præcognoscuntur termini conclusionis: sed non præcognoscitur vt euidens, aliter non demonstraretur: sufficit ergo quòd in discursu præhabeatur notitia terminorum simplicium, si discurritur à termino simplici ad terminum simplicem. Si verò discurritur à complexis ad complexum, sufficit præhabere notitiam talium complexorum, saltem confusam.

c *Confirmatur etiam.* Dicit Doctor quòd nullum obiectum facit distinctam notitiam alterius obiecti.

In ista ratione oriuntur difficultates.

Prima, quia videtur quòd aliqua creatura faciat distinctam notitiam essentiæ diuinæ, quia dicit ipse quòd Deus potest causare in intellectu Angeli aliquā speciem intelligibilem, per quam ipse Angelus potest distinctè cognoscere essentiam diuinam; & sic illa species intelligibilis erit ratio cognoscendi Deum, & sic secundùm ipsum oportebit concedere quòd Deus virtualiter contineatur in tali specie, & sic creator virtualiter poterit contineri in creatura, quòd ipse expresſè negat *hîc & in 1. dist.3. quæst.1.& d.8. & in quodlib.* 1. *Difficultas.*

Secunda, quia dicit hîc Doctor quòd talis species intelligibilis impressa à Deo distinctè repræsentat ipsam Deitatem, & in hoc videtur sibi contradicere, quia *in prima q. prologi*, probat quòd per nullam creaturam possumus peruenire ad distinctam cognitionem Dei, quia nullus effectus repræsentat ipsum inquantùm trinum & vnum, &c. & tamen hîc vult, quòd illa species intelligibilis, quæ est effectus Dei, & creatura ipsius, repræsentet ipsum ex sua natura, & non inquantùm cognita. 2. *Difficultas.*

Tertia dubitatio, quia certum est quòd infusa cognitione Dei, quæ est effectus ipsius, illa repræsentabit ipsum Deum, si sit cognitio distincta, vt patet *in 1. dist.3.q. 6.* & singulariter *q. vltima*, vbi vult quòd actus intelligendi sit similitudo obiecti: ita vult expresſè, quòd Paulus post raptum recordabatur de essentia diuina, & de his, quæ vidit in tali raptu, vt patet *in hac q.* & per consequens, si recordabatur, hoc erat per aliquam speciem intellectualem repræsentantem actum, quo vidit arcana Dei, & habito tali actu, tunc recordabatur se vidisse, & hoc patet *in 4.dist.45.* de memoria, siue de *recordari*, & sic videtur quòd effectus Dei potuit perfectè repræsentare ipsum Deum. 3. *Difficultas.*

Quarta dubitatio est ex hoc, quod dicit, quòd nullum obiectum facit distinctam notitiam alterius obiecti, nisi contineat illud virtualiter, hoc idem dicit *in 1. dist. 3. q.1. Et d.8.q.2.* & tamen essentia diuina facit distinctam cognitionem personarum in intellectu diuino, vt patet in primo in pluribus locis, & tamen ibi non est continentia virtualis, nec eminentialis, quia contentum in alio virtualiter, vel eminenter, dicit imperfectionem in ipso contento. & quòd talis continentia non sit in Deo respectu eorum, quæ sunt ab intra patet à Doctore in primo. 4. *Difficultas.*

Quinta dubitatio, quia dicit quòd talis species intelligibilis repræsentat Deum sub ratione Deitatis, & tamen est finita in se; sed in hoc videtur contradicere sibi, quia vult expresſè, quòd illud, quod est ratio repræsentandi infinita, sit formaliter infinitum, vt patet *in 1.dist.2.parte prima, q.1. & in secundo, d.3. q.11.* contra Henricum: ergo si species intelligibilis aliqua est ratio repræsentādi diuinam essentiam distinctè, videtur quòd sit formaliter infinita, cùm non sit maior ratio de repræsentare infinita distincta, & represẽtare infinitum intensiuè distinctè. 5. *Difficultas.*

Sexta dubitatio ex hoc, quod dicit, quòd nihil 6. *Difficultas*

facit distinctā cognitionem alterius obiecti, nisi contineat illud virtualiter, quia tunc sequeretur, quòd Angelus continebit virtualiter essentiam diuinam, quia ipsius intellectus, vnà cum specie intelligibili infusa à Deo causant notitiam distinctam Dei: patet à Doctore hîc; ergo intellectus magis continebit essentiam diuinam, cùm sit causa principalior, vt patet *in hoc secundo, distinct. præsenti. quæst. penult. & vlti. & in primo, distin. 3. quæst. 7. & 8. & in quolib.* & tamen falsum est, quòd contineat ipsum Deum virtualiter, vt dixi suprà.

5. *Difficultas.* Septimò dubitatur, quia essentia, vt diuina, vt essentia, est ratio formalis cognoscendi contingentia vt patet *in primo. dist.* 39. & tamen non continet virtualiter contingentia inquantùm essentia, quia ipsa tantùm sunt à voluntate diuina, vt patet *q. vlti. prologi, & in primo. d.2. & 8. & in secundo, dist. 1. q. 1. & dist. 3. q. vlti. & q. 14. & 16. quodli.* Essent etiam multa alia dubia, quæ breuitatis causa transeo.

Ad primam igitur difficultatem respondeo, supponendo aliqua. Primum obiectum continens virtualiter aliud obiectum, quantùm est ex parte sua potest producere cognitionem intuitiuam alterius, & etiam abstractiuam, causando partialiter speciem intelligibilem talis obiecti: & sic de ratione obiecti puta *A*, continentis virtualiter secundùm adæquationem, & præcisionem, vt aliàs dixi *in primo, dist. 3.* puta *B*, est, quòd possit partialiter producere tam cognitionem intuitiuā, quàm abstractiuam illius, vt patet à Doctore pluribus locis, maximè *in secundo, d. 3. q. vlti.* & sicut obiectum potest facere cognitionem sui intuitiuam, & abstractiuam respectu intellectus limitati, quòd dico propter essentiam diuinam, quæ facit tantùm cognitionem intuitiuam sui respectu intellectus diuini, ita potest facere cognitionem respectu obiecti virtualiter contenti, vt patet *in primo, dist. 3. & 8.*

Notā de specie intelligibili. Secundò, suppono quòd nulla species intelligibilis, potest continere virtualiter obiectum, cuius est species, quod patet; tum, quia imperfectior; tum, quia posterior; tum, quia communiter est ab obiecto; tum, quia dependet tanquàm mensuratum à mensura.

Tertiò, suppono quòd nulla species intelligibilis, vt huiusmodi, potest continere virtualiter aliquod obiectum in ratione cognoscibilitatis; quia si sic posset etiam producere cognitionem illius intuitiuam, saltem partialiter, quod est manifestè falsum: quia omnis cognitio per speciem intelligibilem est tantùm abstractiua, vt patet *in primo. dist. 3. q. 6. & in secundo. dist. 3. quæst. 9.*

Dico ergo quo ad primam dubitationem, quòd licèt species intelligibilis sit causa partialis cognitionis abstractiuæ ipsius Deitatis, non tamen ex hoc sequitur quòd contineat virtualiter ipsam Deitatem, quia tunc posset esse causa partialis cognitionis intuitiuæ.

6. Si dicatur: continet virtualiter cognitionem abstractiuam Deitatis: ergo continet virtualiter ipsam Deitatem. Antecedens patet, quia causa effectiua eo modo, quo causat virtualiter continet effectum. Consequentia probatur, quia dicit Doctor quòd continens virtualiter cognitionem alicuius, virtualiter continet illud, vt allegaui suprà.

Respondeo ad antecedens, quòd continet virtualiter partialiter cognitionem tantùm abstractiuam sed negatur consequentia. Cùm probatur per Doctorem.

Dico, quòd intelligit de continente virtualiter notitiam alterius tam intuitiuam, quàm abstractiuam, licèt non haberet veritatem, & sic patet solutio primæ.

Dico secundò, quòd si species illa non dependeret in essendo à tali obiecto, quòd fortè posset continere virtualiter entitatem talis obiecti: sed in proposito ipsa dependet ab obiecto, saltem vt à causa remota, vt exposui *in primo, dist. 3. q. 2. & alibi*, & posito quòd talis species sit causata à Deo, saltem sufficit quòd sit nata causari à tali obiecto, & ideò non continet illud virtualiter,

Dico tertiò, quòd propositio Doctoris vera est, quando causat partialiter notitiam obiecti abstractiuam, vt causa remota, non vt causa propinqua, quòd tunc est, quando vnum obiectum causat solam remotè speciem alterius obiecti, quæ ponitur causa propinqua: tale enim obiectum sic causans notitiam alterius abstractiuam continet virtualiter illud aliud.

Ad secundam dico, quòd Doctor *in quæst. prima prologi*. arguit sic, quòd per nullum effectum possumus deuenire in cognitionem Deitatis, arguendo ab effectu ad causam, quia nullus est effectus, qui possit esse similis ipsi Deo: nulla enim natura singularis potest reperiri in tribus suppositis, ideò non possumus arguere sic: aliquis effectus Dei existens tantæ perfectionis est, quòd potest esse in tribus suppositis; ergo à fortiori prima causa poterit esse. Sicut arguimus, aliquis effectus Dei est perfectus bonitate; ergo ipsa prima causa erit simpliciter bona: & sic omnes perfectiones simpliciter sparsim repertas in diuersis creaturis, in summo attribuimus primæ causæ, & sic per tales effectus deuenimus in cognitionem harum perfectionum in Deo, quòd scilicet sit summè sapiens, summè bonus, arguendo semper ab effectu ad causam, & hoc patet *in primo, dist. 3. & 8.* Et sic dico, quòd nullus est effectus Dei nec actu, nec possibilis, qui sit huius perfectionis, quòd sit vnum singulare indiuisibiliter in tribus suppositis: ex quo arguamus, ergo ipse Deus multò magis habebit istam perfectionem. Licèt ergo ipsa species intelligibilis creata immediatè à Deo, possit repræsentare Deum trinum, & vnum, non tamen ipsa est vnum singulare in tribus suppositis, sed tantùm repræsentat, & hoc non negat Doctor, vult enim *quæst. prima prolo. & distinct. 3. quæst. prima, & distinct. 8. quæst. 2. & q. 14. quodlib. & distinct. 3. secundi*, quòd nulla rationalis creatura, ex suis puris naturalibus potest deuenire in cognitionem Deitatis, sub ratione Deitatis, nec aliqua creatura, quantumcunque perfecta, potest esse ratio deueniendi in cognitionem ipsius Dei intuitiuam; nec potest esse ratio partialiter causandi aliquam speciem intelligibilem, repræsentantem Deum sub ratione Deitatis, per quam possit cognosci abstractiuè, sub ratione propria, sed solus Deus potest causare huiusmodi speciem.

7. *Effectus non ducunt in cognitionem deitatis.*

Dico secundò, & magis ad propositum, quòd species

species illa dicitur tantùm repræsentare Deum, pro quanto est partialis causa cognitionis Dei, non quòd per ipsam, vt absolutè sumptam, possit cognosci Deus, nisi arguendo ab effectu, scilicet, est effecta, ergo est aliqua prima causa; imò non sequitur; species illa in se cognoscitur, ergò per illam Deus cognoscitur, nisi cognoscatur, quod est species intelligibilis Dei; sed hoc non potest cognosci, nisi Deo præcognito, vt suprà dixi de imagine Dei.

8. Ad tertiam, patet per responsionem ad secundam. Concedo enim, quòd aliqua intellectio supernaturaliter habita de Deitate sub ratione propria repræsentat ipsam, & similitudo ipsius, & quoties intellectus reflectitur super talem cognitionem, qua cognouit Deum, statim cognoscit ipsum, sicut etiam Paulus; tamen non est in se talis, quale est repræsentatum, nec etiam in se similis tali repræsentato, sicut dicimus, quod album est simile alteri albo, quia illa intellectio est tantùm in vno singulari, & est singularis de se, sicut etiam dicimus, quòd species intelligibilis hominis non est in se talis, qualis est in repræsentando, nam in se singularis est, in repræsentando verò vniuersalis. Ex hoc ergo, quòd est talis in repręsentando, non sequitur quòd sit talis, vel similis in essendo.

Quomodo Paulus cognouerit Deum?

Dico tamen, quòd non sequitur absolutè, scilicet, quod cognitiua notitia Deitatis in se, quòd ex illa sic absolutè cognita, cognoscatur Deitas, quia etiam requiritur quòd cognoscatur relatio ipsius ad Deitatem, quæ dicitur relatio attingentiæ, vt notat Doctor *in q.13. quodl.* & quòd requiratur cognitio talis relationis patet prolixè à Doctore *in quodlib.q.14.artic.3.* & vide quæ ibi exposui. Licèt enim notitia Dei dicatur similitudo ipsius naturalis, non tamen sequitur quòd ipsâ absolutè cognitâ, per actū reflexum cognoscatur ipse Deus in se, sicut etiā dixi de imagine, & specie intelligibili. Si verò cognoscitur, vt est notitia Dei, tunc cognoscitur & Deus, sed non potest cognosci aliquo actu reflexo, quòd sit notitia Deitatis, nisi præcognoscatur Deus, vt suprà patuit.

Ad quartum dico primo, quòd licèt ibi non sit continentia virtualis, tamen est ibi continentia perfectæ identitatis, cùm personæ illæ transeant in perfectam identitatem realem, & essentialem essentiæ diuinæ, vt patet à Doctore *in primo.d.5. q.2. & d.26. & alibi.*

9. Secundò dico, quòd licèt proprietas personæ non propriè contineatur virtualiter propter perfectam identitatem cum essentia diuina, tamen eo modo quo distinguuntur, posset dici continētia virtualis, accipiendo tamen continentiam virtualem pro eo, quod essentia diuina est id à quo ipsæ proprietates primo pullulant, vt patet à Doctore *in primo.dist.28. & in quodlib.*

Tertiò dico, quòd potest esse ibi continentia virtualis, & eminentialis non secundùm rem, sed secundùm rationem per vnam propositionem Doctoris *in primo. dist.8. q.3. & q.1.quodlib.& q. penult. prologi*, & quæ talis est, quòd qualis est ordo inter aliqua duo, vbi distinguuntur realiter, talis est ordo inter illa duo, vbi tantùm ratione, vel ex natura rei distinguuntur, vt patet, quia si comparetur ad subiectum, à quo realiter distinguitur secundùm rem causatur ab illo, ergo vbi comparatur ad subiectum à quo realiter non distinguitur secundùm rationem potest dici causari à tali subiecto, vt patet à Doctore *q. penulti. prologi.* sic in proposito, si proprietas personæ esset verè realiter distincta ab essentia diuina, virtualiter contineretur ab illa, quia esset ibi ordo producti realiter ad producens realiter: ergo nunc vbi tantùm ratione, vel ex natura rei ab essentia diuina distinguitur, erit talis ordo, quòd secundùm rationem continetur virtualiter ab illa.

Duplex continentia.

Si dicatur, vt suprà, quòd contentum in aliquo est imperfectius ipso continente.

Dico, quòd hoc verum est vbi non transit in perfectam identitatem ipsius, & sic paternitas, vel proprietas Patris, licèt non sit formalis infinita, vt patet à Doctore *in primo. dist. secunda. & 26. & in tertio.dist.prima.q.prima.& q.quinta.quodlib.* tamen est identicè infinita, vt patet in locis præallegatis.

Quomodo contentū sit imperfectius continente?

Ad quintam dico, quòd non est simile in repræsentando infinita obiecta, & in repræsentando tantùm vnum, quòd est formaliter infinitum.

Primò, quia cùm dico, quòd species intelligibilis repræsentat ipsum, &c. & sub ratione infinitatis, ipsa erit causa partialis cognitionis abstractiuæ, quæ cognitio est finita terminata, & limitata.

Si verò repræsentaret infinita obiecta posset esse causa partialis quantùm est ex se causandi infinitas cognitiones partialiter infinitorum obiectorum, quarum quælibet requirit specialem gradum perfectionis in causa, & sic sequeretur quòd talis species intelligibilis esset formaliter infinita; quod patet, quia illud, quod est ratio producendi infinitas intellectiones quarum quælibet requirit aliquam perfectionem in ipsa ratione producēdi erit formaliter infinitum, vt patet à Doctore in *primo, distin.2. q.1. & dist.3. q.7. & in secundo, distinct. 3*

Secundò dico, quòd aliud est repræsentare infinitum sub ratione, quâ est infinitum, & aliud est repræsentare infinita obiecta, quia quòd *A* sit ratio repræsentandi vnum obiectum quantumcunque perfectum, non sequitur ex hoc, quòd si tantæ perfectionis, quia species intelligibilis est minoris perfectionis communiter obiecto repræsentato, si tamen repræsentaret infinita, esset formaliter infinita: patet, quia verum obiectum requirit specialem rationem repræsentandi dicentem aliquam perfectionem, & aliud specialem rationem repræsentandi dicentem aliquam perfectionem. Tunc sic, quando aliquid est ratio repræsentandi infinita, quorum quodlibet requirit specialem perfectionem in repræsentante, illud erit formaliter infinitum. Et hoc modo arguit Doctor in primo, dist.2. q.1. probando infinitatem infinitæ essentiæ ex hoc, quòd est ratio repræsentandi infinita, &c. Et sic patet solutio dubij. Et argumentum Doctoris stat contra Henricum, quia ipse posuit in Angelo vnum habitum, qui esset ratio repræsentandi omnia cognoscibilia ab Angelo.

Nota.

Ad sextam de specie intelligibili, quòd sit causa partialis cognitionis abstractiuè. Et quòd tamen non contineat Deum virtualiter declaratum est suprà. Et quod dicit, quòd intellectus Angeli est causa magis principalis.

An species intelligibilis sit causa partialis cognitionis abstractiuæ.

Dico, quòd ex hoc non sequitur quòd contineat

neat virtualiter ipsum obiectum, & suppono aliqua. Primum, quòd licèt cognitio alicuius obiecti puta lapidis, tam intuitiua, quàm abstractiua principaliter sit causata ab intellectu, & minùs principaliter à lapide, non tamen ex hoc sequitur quòd virtualiter contineat ipsum lapidem; & ratio, quia virtualiter non continet causalitatem ipsius lapidis: patet, quia quantumcunque intellectus perficeretur stante tamen limitatione intellectus, nunquam tamen potest supplere causalitatem partialem lapidis respectu cognitionis ipsius lapidis, vt patet à Doctore *in primo. dist. 3. q.7. & 17. & in secundo dist. 3.* licèt ergo intellectus ex sua ratione habeat in se causalitatem pertinentem sibi, non tamen habet in se causalitatem pertinentem ad obiectum, vel ad supplens vicem illius obiecti, quod est species intelligibilis illius obiecti: dicimus enim, quòd obiectum continet virtualiter aliud, quando continet causalitatem pertinentem ad illud respectu cognitionis illius. Licèt ergo intellectus angeli sit causa partialis cognitionis Dei, & perfectior, quàm species intelligibilis, quia tamen non potest supplere causalitatem speciei intelligibilis ideò nó continet ipsam virtualiter, nec etiam obiectum cuius est talis species, & hoc est, quod dicit Doctor *in prima. q. prologi. & dist.3. q. vltima secundi*, quòd licèt intellectus habeat in se causalitatem pertinentem ad ipsum respectu cognitionis obiecti, non tamen habet in se causalitatem pertinētem ad obiectum, quia nec quodlibet obiectum habet in se virtualiter eminenter, vel per perfectam identitatem, & de hoc satis dictum est *in primo. dist.3. q.3. & 7.*

Ad vltimam dico, quòd essentia, vt essentia, non contineat huiusmodi contingentia virtualiter, cùm vt sic, non possit producere ea ad extrà, quia tunc produceret de necessitate, quia essentia vt essentia agit modo naturali, vt patet à Doctore *in primo in pluribus locis, & q. 18. quodlib.* continet tamen illa eminenter, & hoc sufficit.

Secundò dico, quòd licèt essentia non contineat illa virtualiter, tamen posita determinatione diuinæ voluntatis respectu illius contingentis, ipsa est ratio formalis repræsentandi huiusmodi determinationem, & huiusmodi contingentia intellectui diuino, vt patet à Doctore *in primo distinct. 39.* Et sic patet solutio duarum dubitationum.

SCHOLIVM.

Præmissa & explicata diuisione notitiæ in abstractiuam & intuitiuam, de qua 1. dist.1.q.2. & d. 8. q. pen. & 3. d. 14. & 4. d. 49. q. 12. Plutar. Doctor datam fuisse Angelo speciem abstractiuè repræsentantem Deum distinctè, & non tantùm confusè, quæ quodammodò esset naturalis & supernaturalis probat. Primò, quia videtur ante lapsum hominem habuisse aliqualem notitiam Dei distinctam, ita Rubion 2. d. 23. q. 4. Maior. ibid. q.1. Tostat. in c. 2. Gen. q. 501. Pitigian. ibi. fol.415.c.1. Secundò, Paulus recordando visa in raptu, habuit aliquid quo distinctè Deum recordabatur. Tertiò, Augustinus ponit Angeli cognitionem creaturarum in Verbo, seu matutinam prioremrespectiua, seu in proprio genere: ergo secundum eum priùs nouit Verbum distinctè quàm creaturas propter hæc, ait Scotus videri rationabile talem speciem datam Angelo, de quo tamen nihil est certum.

6. Ad quæstionem igitur a respondeo aliter. Primò distinguendo de duplici cognitione. Potest enim aliqua esse cognitio obiecti, secundùm quòd abstrahit ab omni existentia actuali: & potest esse aliqua eius, secundùm quòd existens: & secundùm quòd præsens in aliqua existentia actuali. *Cognitio duplex.*

Ista distinctio probatur per rationem, & per simile. Primum patet ex hoc quòd possumus habere notitiam de aliquibus quiditatibus: scientia autem est obiecti, b secundùm quòd abstrahit ab existentia actuali, alioquin scientia posset quandoque esse, & quandoque non esse, & ita non esset, perpetua sed corrupta re corrumperetur scientia illius rei: quod falsum est. Secundum probatur, c quia quod est perfectionis in potentia inferiori, videtur eminentiùs esse in superiori, quæ est eiusdem generis: in sensu autem, qui est potentia cognitiua inferior intellectu, perfectionis est, quòd est cognitiua rei secundùm quòd in se existens est, & secundùm quòd est præsens secundùm existentiam suam: igitur hoc est possibile in intellectu, qui est suprema vis cognitiua: igitur potest habere cognitionē rei secūdùm quòd præsens. *3. & 7. Meta 1. Post. & 2. de Anima.* *Ostendit dari notitiam abstractiuam, & intuitiuam in intellectu.*

Et vt breuibus vtar verbis, primam voco abstractiuam, quæ est ipsius quiditatis secundùm quòd abstrahitur ab existentia actuali, & non existentia. Secundam, scilicet quæ est quiditatis rei secundùm eius existentiam actualem, vel quæ est præsentis secundùm talem existentiam, voco cognitionem intuitiuam: non prout intuitiua distinguitur contra discursiuam, quia sic aliqua abstractiua esset intuitiua: sed simpliciter intuitiua, eo modo quo dicimur intueri rem, sicut est in se.

Istud etiam secundum d membrum per hoc declaratur, quòd non expectamus cognitionem de Deo, qualis posset haberi de eo, ipso (per impossibile) non existente, vel non præsente per essentiam: sed expectamus intuitiuam, quæ dicitur facie ad faciem, quia sicut sensitiua est facialis, scilicet rei secundùm quòd est præsentialiter existens, ita & illa, quam expectamus. *De hac diuisione Sco. 1.d.1.q.2. & d. 8. q. pen. & 4.d. 49. q. 12. 1. Cor. 13.*

Cognitio phantasiæ est abstractiua respectu sensus particularis.

Secunda declaratio [e] huius distinctionis est per simile in potentiis sensitiuis, aliter 7.
enim potentia, vel sensus particularis cognoscit obiectum; aliter phantasma. Sensus enim particularis est obiecti, secundùm quòd est per se, vel in se existens: phantasma cognoscit idem secundùm quòd est præsens per speciem, quæ species posset esse eius: licèt non esset existens, vel præsens: ita quòd cognitio phantastica est abstractiua respectu sensus particularis: quia quæ sunt dispersa in inferioribus, quandoque sunt vnita in superioribus. Ita isti duo modi cognoscendi, qui sunt dispersi in potentiis sensitiuis propter organum (quia non est idem organum, quod est benè receptiuum, & quod est benè retentiuum) vniti sunt in intellectu, cui vt vni potentiæ, potest vterque actus competere.

d.49. q.11.

Hac distinctione præmissa [f] ad quæstionem respondeo, quòd licèt secundùm communiter loquentes non posset Angelus ex puris naturalibus, habere cognitionem Dei intuitiuam, de qua in quarto lib. tamen non videtur negandum, quin possit naturaliter habere cognitionem eius abstractiuam; hoc modo intelligendo, quòd species aliqua distinctè repræsentet istam essentiam, licèt non repræsentet eam vt in se præsentialiter existentem. Benè quidem possibile est habere cognitionem distinctam, licèt abstractiuam: nam abstractiua distinguitur in confusam & distinctam, penes rationem aliam & aliam cognoscendi: & istam talem speciem repræsentantem essentiam diuinam intellectui Angelico, non videtur inconueniens ponere intellectui Angeli inditam esse à principio: ita quòd licèt ipsa non sit naturalis intellectui, hoc modo, quòd iste intellectus possit ex naturalibus suis eam acquirere: neque etiam, quòd possit eam habere ex actione alicuius obiecti agentis naturaliter, quia non potest eam habere præsentialitate alicuius obiecti finiti mouentis, nisi essentiæ diuinæ tantùm, quæ nihil aliud à se causat naturaliter naturali causatione: tamen sicut perfectiones datæ Angelo in sua prima creatione, licèt non necessariò sequantur naturam eius, dicerentur naturales, distinguendo contra merè supernaturales, scilicet & gratiæ & gloriæ, ita ista perfectio data intellectui Angelico, qua essentia diuina esset ei præsens distinctè, licèt abstractiuè, potest dici naturalis, & ad cognitionem naturalem Angeli pertinere ita quòd quicquid cognoscit Angelus de Deo virtute huius speciei, aliquo modo cognoscit naturaliter, & aliquo modo non naturaliter. Naturaliter, inquantùm ista non est principium gratuiti actus, nec gloriosi. Non naturaliter [g] autem, quantùm ad istam non posset pertingere ex naturalibus neque aliqua actione naturali.

An angelus habuit speciē diuinæ essentiæ.

Vide 8. d. 1. & 14. q. quodlib.

Species essētia diuinæ, an naturalis?

h Quòd autem talis species poni debeat, distinctè repræsentans essentiam diui- 8.
nam, licèt abstractiuè; persuadetur primò sic: quia beatitudo naturalis Angeli excedit naturalem beatitudinem hominis, etiamsi fuisset in statu innocentiæ, tam Angelus quàm homo per quamtuncunque tempus: igitur cùm homo pro statu naturæ lapsæ possit habere cognitionem de vltimo fine in vniuersali, & volitionem consequentem: & pro statu innocentiæ habere potuerit aliquo modo notitiam distinctam: & volitio summi boni sequatur cognitionem vltimi veri; sequitur, vt sic, quòd in tali cognitione, & volitione summi boni distinctè, possit haberi maior beatitudo ab Angelo, quàm ab homine.

An homo ante lapsū nouerit Deum distinctè?

Secundo modo persuadetur [i] per hoc, quòd aliquis raptus videns transitoriè essentiam diuinam, cessante isto actu videndi; potest habere memoriam obiecti, & hoc sub ratione distincta, sub qua erat obiectum visionis, licèt non sub ratione præsentis actualiter: quia talis præsentia non manet post actum in ratione cognoscibilis: igitur per aliam rationem perficientem intellectum talem, potest obiectum istud isto modo obiectiuè esse præsens. Et ita non est contra rationem essentiæ, quòd species illius sit in aliquo intellectu distinctè repræsentans eam: igitur nec videtur talis species neganda ab intellectu perfectissimo creato: nihil enim videtur debere negari ab intellectu summo creato, quod non repugnat alicui intellectui creato in naturalibus, quia non est perfectio excellens nimis.

Species qua sit talis recordatio repræsētat immediatè visionē præteritam & mediatè eius obiectum. de quo 4. d. 45. q. 3.

Assumptum potest probari per raptum Pauli, qui transeunte isto raptu, recordabatur illorum visorum, secundùm quod ipse scribit ad Corinth. *Scio hominem in Christo ante annos 14. siue in corpore, siue extra corpus nescio, Deus scit, &c. & audiuit arcana verba, quæ non licèt homini loqui.* Quòd autem post raptum posset species obiecti distractè manere, videtur, quia hoc est perfectionis in intellectu, quia potest conseruare speciem obiecti, cessante præsentia obiecti.

Paulus in raptu vidit essentiā Dei. 2. Cor. 12.

Vide Aug. super Gen. & 2. Cor. cap 7.

k Tertiò persuadetur propositum, quia secundùm Augustinum 4. super Gen. 23. 9.
dies

dies illi sex non erant in successione temporis, sed in cognitione Angelica creaturarum ordinem naturalem habentium, ita quòd priùs naturaliter nouit Angelus creaturam in Verbo, secundò in genere proprio: & non stando ibi, rediit in Verbum, laudans ipsum ex opere suo: & in illo iterum vidit rationem sequentis creaturæ naturaliter, ita quòd quando Deus dixit: *Fiat lux*, vidit Angelus se in Verbo æterno: cùm *facta est lux*, & cùm *factum est vespere*, vidit se in genere proprio: & cùm *factum est vespere & manè dies vnus*, ex se exsurrexit in laudem Dei, in quo vidit secundam creaturam: ita quòd ista visio erat terminus præcedentis diei (inquantùm ex cognitione creaturæ primæ in Verbo, surrexit in cognitionem Verbi, imò requies omnium creaturarum in primo artifice, & opifice: ita distinguit Augustinus singulos dies vsque ad diem septimum, cuius erat manè vltimæ creaturæ in Verbo, & non sequebatur vespere) & erat principium sequentis diei inquantùm vidit illam creaturam in genere proprio.

Et licèt ipse illam cognitionem rerum in Verbo posuerit cognitionē beatificam, sicut apparet ibi in principio 22. cap. *Cum sancti Angeli semper videant faciem Dei; Verbóque eius vnigenito sicut Patri æqualis est, perfruantur in ipso Verbo Dei priùs nouerunt creaturam vniuersam, in qua ipsi principaliter sunt conditi*: perfruitio igitur pertinet ad beatitudinem, similiter in eodem cap. *Tunc nox ad diem pertinet* [l] *non dies ad noctem: cùm sublimes & sancti Angeli illud, quod creaturam in ipso creatore nouerunt, referunt in ipsius honorem, & amorem, in quo æternas rationes, quibus creata est, contemplantur, eáque concordissima contemplatione sunt vnus dies, quem fecit Dominus: cui coniungitur Ecclesia ex hac peregrinatione liberata, vt & nos exultemus & lætemur in eo.* *al.19.* *Cap. 30.*

10. m Potest tamen probari ex dictis eius, quòd hæc cognitio, quæ vocatur communissimè *cognitio matutina*, sit naturalis, & non præcisè beatifica: quia secundùm eum, iste ordo erat in cognitione Angelica, creaturæ post creaturam, quòd priùs naturaliter præcessit cognitio Angelica creaturarum in Verbo cognitionem earum in genere proprio: factis autem creaturis in genere proprio, statim potuit Angelus cognitionem earum habere in genere proprio: igitur omnes istæ cognitiones in Verbo præcesserunt naturaliter cognitionem creaturarum in genere proprio: omnes igitur secundùm eum, erant simul productæ: igitur cognitio ista in Verbo naturaliter præcessit productionem earum in genere proprio: sed tunc erant Angeli in statu innocentiæ, & non beati, quia aliqua morula fuit inter creationem, & lapsum eorum: erat igitur aliqua cognitio Angelorum matutina, scilicet creaturarum in Verbo existentium in naturalibus, aut saltem non beatorum: & ita videtur, quòd oporteat dare distinctam cognitionem Angeli stantis in cognitione naturali, vel in gratia: quia aliàs in ipsa causa præcisè cognita non posset priùs cognoscere creaturas, & effectus ordinatos, quàm in genere proprio. Nam ratio cognoscendi rem confusè, non est ratio cognoscendi eam distinctè, & effectus ordinatos. *Augustinũ per cognitionem matutinã intellexisse naturalem.* *Vide Eccl. 8.* *De his infra dist. 5.*

Et si obiiciatur [n] quomodo potuit in Verbo non intuitiuè, sed abstractiuè cognito, alia cognoscere: Respondeo, tota scientia naturaliter est nunc de passionibus abstractiuè per intellectum, ita quòd non tantùm subiectum intuitiuè cognitum, sed etiam abstractiuè, est illud, in quo cognoscitur passio. *Illa species repræsẽtaret creaturas, volũtate diuina cõcurrente, sicut modo facit, cum visione beata.*

11. Dico igitur breuiter ad quæstionem, quia non habemus regulam de intellectu Angelico: neque enim possumus attribuere illi omnem perfectionem, quæ est in intellectu simpliciter: neque tantam imperfectionem, quantam experimur in intellectu nostro; quia rationabile est illi attribuere omnem perfectionem, quæ conuenit intellectui creato: & nulla repugnantia occurrit, quòd intellectus creatus habeat talem cognitionem per speciem distinctè repræsentantem diuinam essentiam, dum tamen non intuitiuè; ideò hoc videtur rationabile concedere. *Rationabile videtur, angelũ habuisse speciem essentia Dei.*

12. o Ad rationes pro prima opinione quæ improbant istam speciem. Ad primam dico, quòd non videtur esse proprium vocabulum, loquendo de Deo, hoc vocabulum *effigies*: fortè enim effigiatum non dicitur aliquid propriè, nisi quod est figuratum: sed vtendo propriis verbis, si accipiatur ista propositio: *omnis propria ratio intelligendi aliquod obiectum per adæquationem, repræsentat illud obiectum*: Dico quòd hìc potest intelligi adæquatio simpliciter entitatis ad entitatem; vel adæquatio secundùm proportionem repræsentantis ad repræsentantem absolutè. Vel tertio modo [p] per adæquationem secundùm proportionem, non absolutè, sed per comparationem ad actum talem, sicut materia dicitur adæquari formæ secundùm proportionem, licèt non secundùm entitatem, pro eo quòd eorum entitates sunt inæquales: *Rationes Henrici soluit.* *Adæquatio speciei ad obiectum triplex.*

tamen ista est perfectibilis sicut illa est perfectiua, hoc est, quòd tantum ista repræsentat, quantum est repræsentabilis, puta quòd istud repræsentat obiectum ita perfectum & ita perfectè, sicut ipsum apprehenditur à potentia per talem actum, per quem repræsentatur.

Repræsentans per se, non adæquatur repræsentabili, simpliciter.

Primo modo, vniuersaliter nullum per se repræsentans (quòd est ratio repræsentandi, & non cognitum) adæquatur illi quod repræsentat, sed deficit, sicut patet de albedine & specie albi. Secundò modo aliqua ratio repræsentat per adæquationem, sicut species perfectissima albi repræsentat illud album, & ipsa est ratio quasi comprehensiuè videndi album illud. Tertio modo, quæcunque albi species etiam in oculo cæcutiente, licèt non ita perfectè repræsentet album sicut esset repræsentabile: tamen perfectè repræsentat illud per comparationem ad actum sequentem, quia ita perfectè repræsentat sicut requiritur ad habendum talem actum circa obiectum.

Species diuinæ essentiæ repræsentaret eã adæquatè in ordine ad actum, quẽ intellectus creatus habere potest.

Ad proprositum igitur dico, quòd nulla species per adæquationem potest repræsentare essentiam diuinam secundo modo, nec etiam primo modo; quia illa essentia, quæ comprehensibilis est ab intellectu suo, non potest comprehendi nisi per essentiam, vt per rationem: sed tertio modo, comparando ad intellectum creatum, aliquo modo potest habere speciem, quæ scilicet ita perfectè illam essentiam repræsentat, sicut actus talis intellectus attingit. 13.

Finitũ repræsentat infinitum.

Cùm probatur minor, primò per illam infinitatem; dico quòd sicut actus finitus potest habere obiectum ex parte sui infinitum, & tamen actus immediatiùs attingit obiectum quàm species, ita species potest repræsentare obiectum infinitum sub ratione infinita: non tamen ipsa est adæquata in essendo, nec cognoscendo simpliciter, quia ipsa non est principium comprehendendi.

Species Dei plus cõuenit cũ eo repræsẽtatiuè, quà cum illa creatura.

Ad aliam [q] probationem de specie vnius creaturæ respectu alterius, dico quòd similitudo naturalis in essendo, non est per se ratio repræsentandi vnius respectu alterius: quia hoc album quantumcunque simile sit alteri albo, non est ratio repræsentandi illud: species autem, quæ multò minùs est in entitate naturali, similis huic, est repræsentatiua: ita hîc, licèt species propter suam finitatem in entitate, & in essendo, plus conueniat cum essentia creata, quàm cum essentia diuina: non tamen plus conuenit cum ea, conuenientia proportionis, quæ est repræsentantis ad repræsentatum.

Ad secũdùm [r] dico, quòd determinatio in obiecto potest intelligi duobus modis: vno modo ad singularitatem per oppositum indeterminationis vniuersalis: alio modo determinatio ad certum gradum participatum per oppositum ad illimitationem istius quod participatur. Primo modo determinatio in obiecto non impedit intellectionem summi boni, quod Deus est, imò est ipsum summum bonum, quod de se singularitas quædam est. Secundo modo impedit, quia non est bonum secundùm aliquem gradum determinatum, sed absolute bonum participabile ab omnibus gradibus, licèt Augustinus dicat de hoc bono, & illo bono, fortè singularibus bonis, quæ occurrunt animæ. *Tolle hoc & tolle illud, & vide ipsum bonum si potes, &c.* non tamen intelligit hîc, nisi quia ista bona particularia includunt limitationem: qua limitatione remota, & ablata, statur in illimitatione boni in communi & in hoc intelligitur Deus in vniuersali, vt dictum fuit *in primo lib. di. tertia*: vel vlteriùs statur in bono vniuersalissimo secundùm perfectionem: & tunc intelligitur Deus magis in particulari: & illud bonum nec est hoc, nec illud per ablationem gradus boni * limitantis, 14.

Quomodo Deus est determinatus & indeterminatus?

q. 1. & 3. & dist. 8. pri. q. 2.

al. limitati.

Ad tertium dico, [s] quòd *imago* vno modo accipitur pro similitudine præcisè imitante, siue repræsentante: quia non repræsentat quia cognita, sed præcisè quia ratio cognoscendi. Alio modo *imago* accipitur pro imitante aliquid, quod est aliud à [s]..., & repræsentat, quia cognitum. Primo modo species albi in oculo est imago: secundo modo statua Herculis est imago eius. Primo modo ista, species Dei in Angelo magis est imago quàm Angelus: secundo modo, Angelus est imago, & ad istam imaginem pertinet similitudo aliquo modo naturalis in existendo, & consistit in proposito aliqualiter in hoc, quòd anima habet trinitatem, & vnitatem aliquo modo, sicut essentia diuina habet: & illa similitudo concurrit ad rationem beatificabilis. Licèt igitur species diuina repræsentet distinctiùs essentiam diuinam quàm Angelus, tamen Angelus est magis imago, prout imago est aliquid simile magis in natura, habens actus similes illis actibus, qui ponuntur in trinitate, cui, ex hoc quod habet 15.

Quo sensu angelus est magis imago Dei, quà species Dei si daretur?

3. dist. pri. q. 9. & inf. d. 16. & 24.

habet tales actus, conuenit esse capax istius, cuius est imago: & hoc per ista media, scilicet similitudinem naturalem in actibus conuenit imagini Dei, prout Augustinus loquitur de ea, quòd sit capax eius, & particeps esse possit. *14. Trin. 8.*

Ad aliud posset dici,[t] quòd licèt illa species in intellectu Angeli, sit ratio distinctè cognoscendi essentiam diuinam, non tamen est ratio distinctè cognoscendi modum istius essentiæ in suppositis: sicut etiam in nobis distinctè cognosci potest aliqua quiditas creata, licèt non cognoscatur in quibus suppositis sit, vel qualiter sit in eis. *Natura distinctè cognoscibilis, licet supposita ignorentur*

16. Et si obiicitur [u] contra istud, quòd quando supposita sunt in natura ex naturali necessitate intrinseca, quòd est ratio distincta cognoscendi naturam, erit ratio distinctè cognoscendi supposita ista in natura: & tunc videretur, quòd Angelus posset cognoscere naturaliter essentiam diuinam in tribus suppositis, pro eo quòd posset naturaliter cognoscere in primo supposito esse memoriam infinitam, productiuã alterius suppositi, & in duobus esse voluntatem infinitam, productiuam alterius suppositi. Posset dici, quòd illa cognitio non esset mere naturalis, quia ad eam non posset Angelus naturaliter attingere ex naturalibus suis, neque ex causis necessariis alicuius naturaliter agentis, ita quòd licèt Angelus habens speciem essentiæ diuinæ posset naruraliter vti ea: tamen ipsa species est à causa supernaturali, & supernaturaliter agente. *Species repræsentans Deũ an repræsentat et personas naturaliter.*

Contra istud obiicitur, [x] quia quodlibet etiam aliud à Deo naturaliter cognoscit, licèt illas alias species recipiat à Deo supernaturaliter imprimente. Posset dici, quòd illas alias species posset habere ab illis obiectis in se, nullis aliis ab ipsis agentibus, requisitis: sed nullo modo posset habere illam speciem distinctam respectu essentiæ diuinæ, nisi ab ipso imprimente, & hoc non naturaliter, sed supernaturaliter.

Ad vltimum dico, [y] quòd si teneatur, quòd Angelus beatus non videt per istam speciem, tunc nec alius videns eam in intellectu eius, videbit per eam supernaturalia. Si autem ponatur, quòd ista sit ratio ipsi intellectui vt in quo videndi trinitatem, potest concedi quòd etiam alij videndi sit ratio, quia etiam & alius habet in se similem speciem videndi; & tunc oportet dicere, quòd visio est naturalis vno modo, & non alio modo, sicut est expositum in responsione præcedente. *Videtur dubium an visio fiat per speciẽ.*

17. z Ad aliud pro opinione secunda, quòd Angelus est imago; dico quod æquiuocatur de imagine: quia non est talis imago, quæ sit præcisè ratio cognoscendi, non vt cognita, sed est imago habens similitudinem naturalem aliquo modo in cognoscendo, & in ratione cognoscendi, vt cognita: & præter omnem talem cognoscendi rationem, quæ est ratio inquantùm cognita, oportet ponere aliam præsuppositam discursui ab ipsa. *Rationes D. Thom. soluit.*

Ad rationes principales, patet quomodo Angelus potest per species distinctè cognoscere essentiam diuinam. Et cùm obiicitur, quòd essentia secundùm seipsam, est intimior intellectui, quàm ipsa species. Dico, quòd propter istam intimitatem, posset causare immediatè illum actum, quem causat species: non tamen iste actus esset in potestate Angeli, sicut nec ipsa causa causans ipsum: & si quandoque cessaret ab actu, non posset istum actum iterum habere, nisi ab essentia illa causante illum actum, quod non esset in potestate ipsius Angeli. Vt igitur iste actus, non necessariò perpetuus, sit in potestate operantis, ponitur species, per quam possit perpetuò distinctè cognoscere Deum. Per hoc patet ad secundum, scilicet quòd non tantum propter hoc, quod obiectum sit præsens animæ, est species in anima: sed etiam vt actus sit in potestate operantis. *Ad arg. 1.*

COMMENTARIVS.

1. a AD *quæstionem igitur respondeo*. Respondendo ad quæstionem, primò præmittit quandam distinctionem de cognitione intuitiua, & abstractiua, abstractiua cognitione respicit propriè quiditates, vt abstrahunt ab actuali existentia, ita quòd non est rei existentis inquantum existens: licèt enim actu existat non tamen respicit illam, inquantùm existens: intuitiua verò est rei existentis, inquantùm existens, vel saltem alicuius virtualiter contenti in re existente, inquantùm existens, quæ etiam distinctio suprà patuit, *in primo, distin. 1. q. 2. distin. 8. q. penult. & in quarto, dist. 10. & 49. q. 12. & in tertio, dist. 14.* *Distinctio de cognitione intuitiua & abstractiua.*

b Sequitur: *Scientia autem est obiecti.* Nota in ista litera primò, quòd scientia propriè sumpta, de qua Aristoteles *in primo Post.* est per se de quiditatibus, vt abstrahunt ab actuali existentia. Tum, quia scientia est de vniuersalibus primò, & per se, quia passio primò, & per se demon-

stratur de natura specifica, licèt per se, & non primo demonstraretur de singularibus, vt talia singularia abstrahunt ab actuali existentia. Tum, quia est de necessariis, & sic de quiditatibus, vt abstrahunt ab actuali existentia. Nota secundò ibi: *sed corrupta re*, &c. Cùm enim dicit Doctor quod scientia est perpetua, incorruptibilis, non debet intelligi de scientia quæ est qualitas in anima, qua cognoscitur conclusio demonstrata, quia illa est corruptibilis, vt patet per experientiam: non enim est maior ratio de habitu scientifico, quàm de quocunque alio habitu, cum quælibet æquè primò fundetur in intellectu possibili, & quælibet sit qualitas absolutá, vt patet à Doctore *in quodlib. quæst*. 13. debet ergo intelligi passiuè, id est, quòd scibile est perpetuum, & incorruptibile. Si ergo scibile esset existens, aliquando esset scibile, aliquando non, quia tunc esset scibile, quando actu existeret, non scibile, quando actu non existeret. Potest etiam dici scientia perpetua, & incorruptibilis, quantùm in se est, ex hoc, quòd respicit obiectum incorruptibile, & perpetuum, à quo habet *esse* & specificationem, & sic quantùm est ex se, potest talis scientia perpetuari, cùm dependeat in *esse*, & *conseruari* ab obiecto, saltem vt à causa partiali. Vel vt magis breuiter dicam, scientia propriè sumpta denominatione extrinseca dicitur perpetua, cùm sit de obiecto perpetuo, licèt in se formaliter non sit perpetua.

An scientia sit incorruptibilis.

Quomodo scientia est incorruptibilis.

2. c *Secundum probatur*. Hîc Doctor intendit probare, quòd intellectus possit habere cognitionem intuitiuam de re. Et arguit à minori, quia potentia sensitiua cognitiua potest cognoscere rem intuitiuè; ergo à fortiori cognitio intuitiua. Patet consequentia, *quia quod est perfectionis in potentia inferiori videtur eminentiùs esse in superiori, quæ est eiusdem generis*: modò cognitiua, sensitiua, & cognitiua, intellectiua, sunt eiusdem generis, quia vtraque est cognitiua, & notanter dicitur *eiusdem generis*, quia non sequitur potentia visiua eminenter continetur in potentia volitiua, cùm illa sit essentialiter perfectior; ergo si visiua videt albedinem intuitiuè, & volitiua poterit videre, non sequitur; quia volitiua non est eiusdem generis, id est, quod non pertinet ad idem genus cognitiuè. Sequitur, *in sensu autem, qui est potentia cognitiua, inferior intellectu, perfectionis est, quòd est cognitiua rei, secundùm quod in se existens est, & secundùm quòd est præsens: secundùm existentiam suam, igitur hoc est possibile in intellectu, quia est suprema vis cognitiua*. Et parum infrà, *voco cognitionem intuitiuam: non prout intuitiua distinguitur contra discursiuam, quia sic aliqua abstractiua est intuitiua, sed simpliciter intuitiua eo modo, quo dicimus intueri rem sicut est in se*, cognitio enim principiorũ dicitur intuitiua, quia manifestissima, & notissima, nam cognitionis terminis statim habetur clara, & manifesta notitia illius principij: & hoc modo potest dici intuitiua respectu conclusionis cognitæ per discursum à principiis ad conclusionem. Sed hæc non est propriè intuitiua, vt intuitiua est rei existentis, inquantùm existens. Nota tamen, quòd cognitio principiorum aliquando potest dici intuitiua propriè, quando scilicet cognoscitur principium per cognitionẽ intuitiuam terminorum, sicut cum intellectus diuinus intuitiuè cognoscit essentiam diuinam, & proprietatem natam demonstrari per essentiam diuinam, tunc habet illud principium per se notum ex terminis, vt intuitiuè cognitum. Aliquando est cognitio abstractiua, quando cognoscuntur termini in vniuersali, & propriè principium est ex terminis vniuersalibus, sicut dicimus, quòd omne totum est maius sua parte, & talis cognitio potest dici intuitiua, eo quod euidentissima.

Nota.

Quomodo cognitio principiorum possit dici intuitiua?

d *Istud etiam secundum membrum per hoc declaratur*. Hîc Doctor adhuc ostendit quomodo intuitiua cognitio potest competere intellectui creato: patet, quia expectamus videre Deum intuitiuè, & facie ad faciem.

e *Secunda declaratio huius distinctionis*. Hîc Doctor declarat per simile in potentiis sensitiuis, quomodo in intellectu potest esse ista duplex cognitio, scilicet intuitiua, & abstractiua: nam sensus particularis exterior, vt sensus visus, est obiecti per se existentis, vt existens est, fantasia verò cognoscit idem obiectum, secũdùm quod est præsens per speciem, quæ species posset esse eius, licèt non esset existens, vel præsens, ita quòd cognitio fantastica, & abstractiua respectu sensus particularis eodem modo potest dici de intellectiua. 3.

Hîc occurrit paruum dubium, in hoc quod dicit, quòd sensus particularis est rei existentis, vt existens est, & sic præcisè intuitiuè cognoscit, quia sensus particularis, puta visus, tantùm cognoscit per speciem sensibilem, & obiectum sensibile est sibi præsens per talem speciem; ergo si cognoscit per speciem sensibilem, talis cognitio non erit intuitiua. Dico, quòd verè cognoscit per speciem sensibilem, tanquam per causam particularem illius cognitionis. Dico etiam, quod sensibile tantùm est sibi præsens in ratione obiecti actu sensibilis per speciem sensibilem receptam in organo, vt patet à Doctore *in primo, dist*. 3. *quæst*.4. Et tamen illa cognitio est tantùm intuitiua. Tum, quia illa species sensibilis præcisè repræsentat obiectum, inquantum actu existens, ita quòd si obiectum non existeret actu, nunquam repræsentaret illud in ratione obiecti actu sensibilis. Tum, quia est præcisa causa partialis cognitionis obiecti sensibilis actu existentis terminatè ad ipsum, vt in se existens, & præsens potentiæ, fantasma verò, siue species sensibilis recepta in virtute fantastica repræsentant idem sensibile, siue existat, siue non; & est causa partialis cognitionis talis obiecti, siue existentis, siue non existentis, ita quòd non est de ratione talis cognitionis, vt terminetur ad rem existentem inquantùm existens.

Quomodo potest esse cognitio intuitiua per speciem.

f *Hac distinctione premissa*, &c. Sequitur, *licèt non repræsentaret eam vt in se præsentialiter existentem*, & non videtur inconueniens ponere intellectui Angeli huiusmodi speciem inditam esse à principio, ita quòd licèt ipsa non sit naturaliter acquisibilis in tali intellectu, sed merè supernaturaliter, *tamen sicut perfectio*, &c. 4.

An Angelus habeat cognitionẽ intuitiuã, vel abstractiuã.

g *Non naturaliter*, &c. Dicit Doctor quòd aliquid potest dici supernatuliter ex hoc, quòd est principium gratuiti actus, siue meritorij, vel actus gloriosi, puta visionis, vel fruitionis Dei clarè visi.

Sed ex hec dicto videtur sequi, quòd voluntas nostra posset dici supernaturalis, quia est principium actus meritorij saltem partiale, vt patet à Doctore *in primo, dist*. 17.

An voluntas respectu actus gratuiti vel gloriosi sit principiũ supernaturale?

Dico

Dico primò, quòd licèt dicatur principium partiale, non tamen est principale in ratione merendi, quia charitas est tale principium principale, vt patet vbi suprà. Dicit enim Doctor ibi, quòd principaliter acceptat illum actum meritorium, quia elicitus à charitate. Dico secundò, quòd hîc Doctor non loquitur de potentia, quæ est causa partialis actus, sed loquitur præcisè de alia causa partiali concurrente cum potentia, quia aliquid est tantùm causa partialis actus nullo modo supernaturalis, qualis est actus meritorius, aliqua verò est causa actus verè supernaturalis, vt patet de gratia, & charitate.

Sed est maior difficultas de actu glorioso, vt de fruitione Dei clarè visi, quia fruitio secũdùm substantiam, & secundùm intentionem est magis à voluntate, quã à charitate, quia actus quo ad substantiam, & intentionem magis est à potentia, quàm ab habitu, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 17. Et quòd voluntas cum charitate concurrat ad fruitionem Dei, patebit *in quarto, dist.* 49. *& in tertio, dist.* 13. ergo sequitur quòd ipsa voluntas erit causa supernaturalis, imò magis supernaturalis, quàm charitas.

5. Dico, quòd talis actus dicitur supernaturalis ex hoc, quòd est principaliter ab ipso Deo, nam tenendo quòd Deus concurrat partialiter, & voluntas creata partialiter, causa tamen magis principalis est ipse Deus, vt patet in quarto, *vbi suprà*. Potest etiam dici de actu meritorio, & actu glorioso, quòd singulariter habitus, qui est principium talis actus, dicitur supernaturalis, non tantùm ex hoc, quòd est supernaturaliter productus, sed etiam ex hoc, quòd non potest esse principium, nisi actus meritorij, vel gloriosi, vt patet de charitate: non sic est de voluntate, quia quantumcunque ageret, sicut si intensissimè diligeret Deum charitate non concurrente ad huiusmodi dilectionem, nunquam talis dilectio esset meritoria. vt patet à Doct. *in primo, dist.* 17. Cùm ergo species intelligibilis repræsentans Deum sit tantùm causa partialis cognitionis abstractiuæ, quæ cognitio Dei non est actus meritorius ex hoc solo, quòd est ab intellectu, à tali specie, nec est actus gloriosus: patet, quia talis actus, vel est clara visio Dei, vel fruitio ipsius clarè visi, sequitur quòd non erit principium supernaturale simpliciter.

An voluntas sit causa supernaturalis.

Si dicatur, nonne talis cognitio abstractiua potuit esse meritoria in Angelo? Dico quòd, sic ex imperio voluntatis informatæ charitate inclinante, vel concurrente, vt partiali causa ad huiusmodi imperium, quo imperatur talis cognitio: sed dico benè, quòd non esset meritorius simpliciter ex hoc solo, quòd est à tali specie, quia tunc cognitio elicita à tali specie in lucifero fuisset meritoria.

An cognitio abstractiua potuit esse meritoria in Angelo.

6. h *Quòd autem talis species poni debeat,* &c. Hîc Doctor nititur persuadere tribus congruentiis quòd talis species repræsentans Deitatem sit ponẽda in Angelo: & primò persuadetur sic, quia beatitudo naturalis Angeli excedit naturalem beatitudinem hominis, &c.

Sed dubitatur. In hoc quod dicit Doctor, quòd homo in statu innocẽtiæ habuisset notitiã distinctam vltimi finis, quia videtur sibi cõtradicere per ea quæ dicit *in quæst.* 14. *quodlib. art.* 2. quòd nec Angelus, nec anima separata potest distinctè cognoscere Deitatẽ ex puris naturalibus, multò minùs poterit cognoscere homo in statu innocẽtiæ.

An homo in statu innocẽtiæ habuisset notitiam distinctam abstractiuam Dei.

Dico primò, quòd si homo in statu innocentiæ habuisset notitiam abstractiuam distinctam respectu Deitatis, quòd illa non potuisset esse ex merè naturalibus, sed habuisset, vel per speciem aliquam intelligibilem, imperfectiorem tamen specie intelligibili ipsius Angeli, per aliquam reuelationem. Vel potest dici secundò, quod fortè hîc Doctor non loquitur de cognitione Deitatis distincta in se, sed quòd habuisset multò perfectiorem de Deo, quæ magis appropinquaret cognitioni distinctæ, quàm habuisset in statu naturæ lapsæ.

i *Secundò persuadetur*, &c. Hîc aduerte, quòd respectu talis recordationis ponitur duplex obiectum, videlicet proximum, & remotum. Proximum est visio quam habuit, remotum est essentia, quia recordabatur se vidisse essentiam, actus enim recordationis immediatè terminatur ad actum quem priùs habuit de tali obiecto, vt magis patebit *in quarto distinctione* 45.

Quomodo quis dicitur recordari de deitate prius visa.

Aduerte etiam, quòd cùm dicit hîc Doctor quòd *in tali recordatione Deitatis*, &c. ponitur species intelligibilis repræsentans Deitatem, debet sic intelligi, quòd habita visione Deitatis statim in intellectu causatur species intelligibilis repræsentans ipsam visionem in ratione obiecti actu intelligibilis; & sic intellectus cum illa specie causat vnam cognitionem, quæ terminatur ad visionem quam priùs habuit, & cognoscendo illam visionem, cognoscit etiam obiectum visionis, abstractiuè tamen, & sic dicitur recordari de obiecto viso.

Aduerte etiam, quòd posito quòd per talem speciem cognoscat visionem, quam habuit de Deitate, talis cognitio esset tantùm abstractiua, quia non terminaretur ad visionem actu existentem, & præsentem in propria existentia, & præsentia, quia talis visio fuit tantùm transitoria: tãdiu enim durat quandiu habetur præsentialiter in se, & sic per illam visionem abstractiuè cognitã potuit Paulus cognoscere Deitatem distinctè, abstractiuè tamen: sed de huiusmodi materia satis patuit in expositione, quam feci super dist. 9. secũdi, vide ibi. Illa tamen recordatio Deitatis nõ erat merè naturalis, quia illa species intelligibilis dependebat ab aliquo merè supernaturali, puta à visione Deitatis. Si etiam dicatur, quòd Paulus post illum raptum habuit speciem intelligibilem immediatè repræsentantem essentiam diuinam in ratione obiecti actu intelligibilis, posset concedi, sed tunc per illam speciem non recordabatur de essentia visa, quia actus recordationis immediatè terminatur ad visionem obiecti, sed de hoc aliàs in quarto, dist 45. 7.

An Paulus recordabatur de essentia visa.

k *Tertiò persuadetur*, &c. Aduerte de cognitione matutina, & vespertina, quæ pro nunc accipi potest, vel intelligi primò, quòd Angelus cognoscat lapidem in Verbo cognitione matutina, quando scilicet Verbum, in quo relucet lapis, causat cognitionem lapidis, vt relucentis in Verbo, voluntariè tamen, & hoc totaliter, vel si partialiter causat, intellectus Angeli est alia causa partialis, & hoc est videre in Verbo, siue cognoscere lapidem cognitione matutina. Dicitur etiam cognitio matutina, & in Verbo, pro quanto talis cognitio lapidis non terminatur ad lapidem, vt in se, siue vt relucentem in specie intelligibili lapidis, vt præcisè terminatur ad lapidem, vt relucentem in essentia 8.

Duplex cognitio.

Vnde dicatur cognitio matutina, vel vespertina.

tia diuina, & de hoc vide *in quolib.q.* 14. Et istis duobus modis potest dici cognitio vespertina, vel quia scilicet causatur à lapide, vel à specie intelligibili eius, vel quia immediatè terminatur ad lapidem, vt in se existentem, vel vt relucentem in specie intelligibili, vel in aliquo alio potest, quàm in Verbo. Secundò potest dici cognitio matutina, & vespertina aliter, vt quando Angelus cognoscit lapidem in Verbo, siue in Deo cognitione matutina, puta cognoscendo in ipso Verbo rationes creaturarum, scilicet quando species intelligibilis representat Deum sub ratione Deitatis per ipsam, cognitione abstractiua potest cognoscere in Deo rationes creaturarum, siue ipsas ideas, quæ dicuntur rationes, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 35. & tunc intellectus Angeli vna cum tali specie intelligibili poterit causare cognitionem distinctam Deitatis, in qua relucent huiusmodi rationes; non ex natura rei, quia omnes ideæ sunt in essentia diuina, non tamen ex natura rei, cùm illa habeant tantùm rationem obiecti secundarij, per hoc & actum intellectus diuini præcedentem omnem actum voluntatis diuinæ ad extrà, vt clarè patuit *dist.* 1. *quæst.* 1. *huius secundi.* Et dicitur cognitio vespertina, quando cognoscit ipsas creaturas in se, & hoc dupliciter, vel vt in propria existentia, & præsentia, & tunc cognoscit illas intuitiuè, & talis cognitio intuitiua est partialiter à creatura existente, inquantùm existens est, vel cognoscit ipsas, vt relucent in specie intelligibili creaturæ, & talis cognitio causatur partialiter à specie intelligibili.

Vespertina vnde dicatur.

9. l *Tunc nox ad diem pertinet*, &c. Vult dicere Augustinus quòd quando scilicet Angeli surgunt in Dei laudem ex opere facto, tunc nox præcedens diem ad manè præcedens pertinet, & non pertinet dies ad noctem, id est, illud manè, in quo surgunt in laudem Dei, pertinet ad diem sequentem, quia est principium illius diei, & ideò in septimo die concordissima contemplatione sunt septimæ diei, scilicet quietis, & fœlicitatis æternæ non sequitur vesper, & illi septimæ diei coniungitur Ecclesia, scilicet congregatio fidelium ex hac peregrinatione liberata.

m *Potest tamen probari ex dictis eius*, &c. Hæc litera clara est, & stat in hoc, quòd ex quo secundùm Augustinum in cognitione Angelica creaturæ post creaturam est iste ordo, quòd priùs naturaliter præcessit cognitio Angelica creaturarum in Verbo cognitionem earum in genere proprio, quæ cognitio in Verbo dicebatur matutina, & talis cognitio creaturarum in Verbo fuit distincta, & non confusa; sed si Angelus non habuisset notitiam distinctam ipsius verbi, licèt abstractiuam distinctè non cognouisset creaturas, vt in Verbo, quia cognitio Verbi distincta ponitur causa cognitionis distinctæ creaturarum: modò ex cognitione confusa causæ non sequitur cognitio distincta ordinatorum effectuum, vt in tali causa; certum est autem, quòd ipsi Angeli quando cognouerunt distinctè creaturas in Verbo, & per consequens distinctam notitiam habuerunt de Verbo erant simpliciter in statu innocentiæ, quia inter statum innocentiæ, & ipsum lapsum fuit aliqua morula, vt infrà patebit *distin.* 4. & illa cognitio non fuit beatifica, cùm adhuc essent in via: ergo fuit naturalis, & beatifica, loquendo de beatitudine naturali, quam Angeli habere potuerunt in statu innocentiæ, illam autem habere non poterunt, nisi per aliquam speciem intelligibile, & eis supernaturaliter impressam, vt suprà patuit.

Cognitio matutina est naturalis, non beatifica.

n *Et si obiiciatur, quomodo potuit in Verbo*, &c. *est illud in quo cognoscitur passio*, hoc patet, quia ea cognitione distincta abstractiua hominis possunt cognosci abstractiuè omnes passiones de ipso homine contentæ in illo virtualiter, & adæquatè, vt expositum est in prologo *quæst. de subiecto Theologiæ*, & sic Angelus ex distincta cognitione Deitatis abstractiua potuit cognoscere distinctè obiecta secundaria relucentia in ipsa, quæ virtualiter primò, & adæquatè in ipsa continentur, quæ omnia producuntur in *esse* obiectiuo ab intellectu diuino, vt patuit *in primo, distinct.* 35. 36. 39. 43. *& in secundo. dist.* 1. *q.* 1. *& quodlib. quæst.* 14. 10.

Quomodo sequitur, quòd ex cognitione abstractiua deitatis sequatur cognitio creaturarum.

Sed oritur aliqualis difficultas, quia non videtur sequi, quòd Angelus ex cognitione distincta abstractiua Deitatis cognoscat obiecta secundaria in illa. Tum, quia Deitas ipsa non potest mouere intellectum creatum, nec ad sui, nec aliorum cognitionem, sed præcisè mouet intellectum diuinum, vt ostensum est in primo, & *in quodlib. quæst.* 14. & per consequens non videtur sequi, quòd ex cognitione Deitatis distincta sequatur cognitio creaturarum in ipsa, quæ licèt virtualiter contineantur ibi, non tamen potest mouere intellectum creatum respectu illarum. Tum, quia ipsa essentia diuina respectu intellectus creati est tantum obiectum voluntarium, tam respectu sui, quàm respectu omnium contentorum in ea, & per consequens non sequitur quòd cognita Deitate distinctè per speciem intelligibilem, quòd cognoscantur obiecta secundaria.

Respondeo (licèt hæc materia requirat prolixiorem tractatum.) Primò, quòd etsi essentia diuina, vt essentia, nullum creatum intellectum mouere posset, aliquid tamen, quod est idem realiter cum essentia diuina, potest supplere vicem ipsius essentiæ, non tamen in ratione obiecti intelligibilis; voluntas enim diuina potest effectiuè concurrere cum intellectu Angeli ad cognitionem essentiæ, & contentorum in ea, sed non in ratione obiecti, vt actu intellecti, quia voluntas, vt cognita, non est sic ratio cognoscendi, & de hoc aliqua dixi *in quæst.* 3. *prologi.* Dico secundò, quòd sicut essentia diuina si posset mouere intellectum creatum ad sui intuitiuam notitiam de necessitate naturæ, moueret etiam ad notitiam omnium contentorum in ea virtualiter, ita si ipsa immediatè posset causare speciem intelligibilem sui in aliquo intellectu, talis intellectus cum illa specie intelligibili posset distinctè cognoscere essentiam diuinam abstractiuè, & omnia virtualiter contenta in ea; sicut etiam cognoscens hominem distinctè per speciem intelligibilem, posset cognoscere distinctè; & abstractiuè omnes passiones virtualiter contentas in eo; cùm ergo voluntas diuina perfectè suppleuerit vicem essentiæ diuinæ quo ad notitiam ipsius distinctam, & abstractiuam, creando in ipso Angelo speciem intelligibilem distinctè representantem essentiam diuinam in ratione obiecti actu intelligibilis, sequitur quòd sicut intellectus Angeli per talem speciem potuit distinctè cognoscere essentiam diuinam abstractiuè, quòd etiam potuit cognoscere per eam sic cognitam omnes creaturas virtualiter contentas in ea; & sic patet responsio ad difficultatem. 11.

o *Ad*

12. ⊖ *Ad rationes pro prima opinione.* Hîc Doctor intendit soluere rationes Henrici, quas facit, * probando quòd ipsa Deitas non possit distinctè cognosci per aliquam speciem intelligibilem creatam. Ad primam patet responsio ad illa verba: *Dico, quòd hîc potest intelligi adæquatio simpliciter entitatis ad entitatem,* sicut entitas perfecta vt quatuor, adæquatur entitati perfectæ, vt quatuor; *vel adæquatio secundùm proportionem repræsentantis ad repræsentatum absolutè* sic, quòd per talem rationem repræsentandi perfectè, & absolutè repræsentetur entitas ipsius repræsentati, quantùm ipsa est absolutè repræsentabilis, & isto secundo, & primo modo per nihil creatum adæquatè repræsentatur essentia diuina, cùm illa sit tantùm comprehensibilis ab intellectu suo, & per consequens ipsa essentia diuina est simpliciter ratio repræsentandi se intellectui diuino per adæquationem. *Vel tertio modo potest intelligi adæquatio secundùm proportionem non absolutè, sed per comparationem ad actum talem.* Et intelligo sic, quòd tale repræsentatiuum eo modo repræsentat obiectum, quantùm est cognoscibile à nobis, sicut patet de specie sensibili, quæ repræsentat aliquod album oculo cæcutienti, quia sicut oculus cæcutiens, non potest habere perfectam visionem ipsius albi, sed valde imperfectam, sic talis species repræsentat, & est partialis causa talis visionis imperfectæ. Sic dico in proposito, quòd licèt species intelligibilis infusa à Deo non adæquetur sibi secundùm entitatem, nec secundùm proportionem repræsentantis ad repræsentatum absolutè, vt patet, vt verò comparatur ad intellectum nostrum quo ad cognitionem abstractiuam species intellegibilis tantum repræsentat eam intellectui nostro, quantum ipsa est intelligibilis à nobis, vel ab intellectu Angeli abstractiuè.

*n.2.

13. Et cùm probatur minor per hoc, quòd finiti ad infinitum nulla est proportio, concedit Doctor quòd inter speciem intelligibilem, & essentiam non est aliqua proportio, loquendo de proportione primo, & secundo modo: sed benè potest esse proportio tertio modo. Patet, quia sicut actus finitus potest habere obiectũ ex parte sui infinitum, & tamen actus immediatiùs attingit obiectum, quàm species, patet, quia actus intelligendi immediatè terminatur ad obiectum, species autem est tantùm ratio repræsentandi illud in ratione obiecti intelligibilis: sicut ergo actus intelligendi attingit infinitum inquantùm infinitum, quamuis ille actus sit formaliter finitus, ita species intelligibilis potest repræsentare obiectum infinitum sub ratione infinita, & tamen ipsa non erit adæquata, nec in essendo, nec in cognoscendo simpliciter: quia ipsa non est principium comprehendẽdi; nam illud quod est ratio formalis comprehendẽdi, siue causandi cognitionem comprehensiuam obiecti infiniti, de necessitate est formaliter infinitum. Patet, quia cognitio comprehensiua obiecti infiniti est intensiuè infinita: quia illa sola dicitur comprehensiua, per quam cognoscitur obiectum quantum est cognoscibile: sed obiectum infinitum est cognoscibile cognitione infinita; ergo cognitio comprehensiua obiecti infiniti erit formaliter infinita; sed talis non potest esse à causa, siuè à ratione formali producendi finita.

Quomodo finiti ad infinitum nulla sit proportio.

14. *Ad aliam probationem.* Hîc respondet ad illam confirmationem, & dicit, quòd similitudo naturalis non est ratio repræsentandi aliud simile; non enim album vt octo in Francisco, repræsentat album vt octo in Ioanne cui est perfectè simile: species verò intelligibilis, quamuis sit minor in entitate obiecto repræsentato, poterit tamen ipsum repræsentare: nam species sensibilis albi vt octo in Ioanne repræsentabit illud album, & tamen in entitate est minùs similis sibi quàm aliud album vt octo; sic erit in proposito. Aduerte tamen quòd non ponitur propriè species intelligibilis vt similitudo obiecti, sed vt per ipsam possit haberi cognitio obiecti, non in se, quia talis notitia esset intuitiua; sed vt habet *esse* tantùm secundùm *quid,* vt patuit in primo, dist. 3. quæst. 6.

Nota.

r *Ad secundum dico.* Hîc Doctor respondendo ad secundam rationem, dicit in sententia, quòd Deus est determinatus, accipiendo *determinationem,* vt dicit singularitatem oppositam vniuersalitati, quia ipse est singularissimus: & sic talis species intelligibilis repræsentat ipsum vt determinatum. Alio modo accipitur determinatum, puta ad certum gradum perfectionis: & hoc modo species intelligibilis non repræsentat essentiam diuinam secundùm gradum determinatum perfectionis, imò repræsentat ipsam vt omnino indeterminatam, & illimitatam secundùm omnem perfectionem.

Terminatio in obiecto potest intelligi duobus modis.

s *Ad tertium dico.* Distinguit de imagine, & vult dicere quòd imago propriè dicta, qua cognoscitur imaginatum, siue qua cognoscitur res, cuius est imago, non repræsentat illud, nisi vt cognita, & sic anima non repræsentat Trinitatem, nisi pro quanto cognoscitur ipsam esse ad imaginem Trinitatis, & sic per priùs cognoscuntur extrema, quàm Trinitas cognoscatur per imaginem: Non enim anima, nec Angelus est ratio cognoscendi ipsam Trinitatem, quia tunc naturaliter posset cognosci ab anima, & Angelo, cuius oppositum probat Doctor *in quodli. quæst. 14. art. 2.* nec cognoscitur ipsa anima, inquantùm imago Trinitatis, nisi præcognoscatur ipsa Trinitas, quia cognoscere animam, vel Angelum sub illa ratione, qua est imago Trinitatis, est cognoscere illam sub illa relatione præcisè, quæ terminatur ad ipsam Trinitatem, quæ relatio non potest cognosci distinctè non præcognitis fundamento, & termino, vt patet à Doctore *in prolo. quæst. 1. & 3. & in quodl. quæst. 14. artic. 3.* & sic patet quomodo imago propriè sumpta non repræsentat nisi vt cognita. *Species verò intelligibilis sic repræsentat obiectum, quòd est præcisa ratio cognoscendi illud,* id est, quòd est ratio formalis causãdi cognitionẽ abstractiuam obiecti, licèt partialis, & sic non repræsentat illud vt cognita, imò per ipsam priùs cognoscitur obiectum, quàm ipsa cognoscatur. Species enim intelligibilis alicuius obiecti posteriùs cognoscitur ipso obiecto; actu enim reflexo ipsa cognoscitur: & quamuis ipsa sit entitas absoluta, & actiua cognitionis, tam respectu sui, quàm obiecti, nunquam tamen potest esse ratio cognoscendi se, antequam sit ratio cognoscendi obiectum: est enim talis entitas, quæ ex sua ratione formali habet vt sit ratio cognoscendi per priùs obiectum, cuius est, quam possit esse ratio cognoscendi se. Et quod dicit hîc de imitatione, vide quæ suprà exposui *in primo, dist. 3. q. 9.*

15\.

Quomodo relatio possit cognosci.

Et quod etiam dicit, quòd *illa similitudo, quæ est imaginis ad Trinitatẽ, cõcurrit ad rationẽ beatificabilis,* hoc debet intelligi de imagine in portione

tione superiori, in qua propriè consistit imago, vt suprà patuit *in primo, dist. 3. quæst. 9.* & infrà patebit *in isto 2. dist. 16. & 24.* Licèt etiam posset dici ipsam imaginem esse beatificam, etiam quantùm ad portionem inferiorem, in ordine tamen ad superiorem, vt infrà patebit *dist. 24. huius.* Et cùm dicit, quòd *licet species diuina repræsentet distinctiùs essentiam diuinam, quàm Angelus, tamen Angelus est magis imago.* Vult dicere, quòd quamuis per speciem intelligibilem essentiæ diuinæ possit Angelus distinctiùs cognoscere essentiam diuinam, quàm per naturam ipsius Angeli, quia natura Angeli nunquam posset esse ratio cognoscendi essentiam diuinam distinctè, sed tantùm confusè, & in conceptu communi; tamen Angelus est magis imago, & aliquid simile magis in natura habens actus similes illis actibus, qui ponuntur in Trinitate, cui ex hoc, quòd habet tales actus, conuenit esse capax istius, cuius est imago, vt patuit *in primo, dist. 3. quæst. 9.* patebit etiam in isto 2. dist. 16. & 24.

t *Ad aliud.* Dicit Doctor quòd etsi talis species sit ratio distinctè cognoscendi essentiam diuinam, non tamen sequitur quòd sit ratio distinctè cognoscendi modum eius in suppositis, & per consequens non sequitur, quòd per eam possit cognoscere Trinitatem.

u *Et si obiicitur contra istud*, quòd aliud est loqui de suppositis, quæ sunt in natura ex naturali necessitate intrinseca; & aliud est loqui de suppositis, quæ non sunt sic intrinseca, vt supposita creata. Primo modo, quod est ratio cognoscẽdi naturam distinctè, erit etiam ratio cognoscendi supposita in tali natura: præcipuè cum talia supposita sint ibi de necessitate naturæ, & eadem realiter, & essentialiter tali naturæ, & simpliciter in vltima actualitate, vt patuit *in primo, dist. 2. & dist. 5. & 26.* Secundo modo non sequitur, quòd cognoscens naturam distinctè, abstractiuè tamen, quòd cognoscat eam in tali, & tali supposito.

17. *Nota.* *Posset dici.* Hìc Doctor videtur concedere, quòd per talem speciem possit cognoscere essentiam vt in tribus, & sic posset cognoscere Trinitatem, tamen illa cognitio non esset merè naturalis, quia talis species esset merè supernaturalis, vt suprà patuit.

x *Contra istud obiicitur.* Hìc arguit, quòd etiam sequeretur, quòd cognitio Angeli per speciem intelligibilem non esset merè naturalis, quia species intelligibiles quiditatum concreatæ fuerunt, & datæ Angelo supernaturaliter.

Posset dici. Hìc Doctor dicit, quòd etsi de facto talis cognitio, quæ est à tali specie concreata posset dici supernaturalis, tamen non dicitur merè supernaturalis, quia Angelus potuisset naturaliter acquirere species omnium quiditatum, vt infrà patebit præsenti dist. q. vlt.

Æquiuocatio de imagine. y *Ad vltimũ dico, &c.* Sequitur *& tunc oportet dicere, quòd visio est naturalis vno modo*, quia ab intellectu, & tali specie agentibus naturaliter, & non naturalis alio modo, quia illa species erit merè supernaturalis.

z *Ad aliud pro opinione secunda. Dico, &c.* Sequitur, *oportet ponere aliam præsuppositam discursui ab ipsa*: patet, quia cognitio discursiua præsupponit cognitionem extremorum, inter quæ est discursus, vt *in primo, dist. 3. quæst. 1. & dist. 8. quæst. 1.* Cùm ergo ab imagine; vt cognita, discurrimus ad rem, cuius est imago, sequitur quòd ipsa imago, vt imago, priùs erit cognita: & similiter res cuius est imago, & sic in tali priori oportet ponere aliquid, quod sit ratio cognoscẽdi ipsam Trinitatem, & illud non videtur posse poni nisi species intelligibilis, de qua suprà dictum est.

Ad argumentum principale respondet Doctor primò, quòd notitia per talem speciem erit vno modo naturalis, & alio modo non, vt suprà patuit. Deinde concedit quòd essentia diuina posset immediatè causare illum actum, quem causat species, non tamen iste actus est in potestate Angeli, sicut nec ipsa causa causans ipsum. Et si quandoque cessaret ab actu, non posset ipsum actum iterum habere, nisi ab essentia illa causante illum actum, quod non esset in potestate ipsius Angeli; vt igitur iste actus sit perpetuus, & in potestate operantis, ponitur species formaliter in tali operante.

Quidam nouus expositor primæ partis S. Thomæ, *quæst. 57. art. 1.* nititur soluere rationes, quas facit Doctor ad probandum speciem intelligibilem. Et primò dicit sic ad litteram. Ad euidentiam huius difficultatis in hoc, an si ponenda sit aliqua species intelligibilis ipsius Dei, an ipsa essentia substantiæ intellectualis locum speciei intelligibilis repræsentantis Deum tali intellectui sufficienter suppleat. 18. *Tho Caiet. nititur soluere rationes Scoti ad probandum speciem intelligibilem.*

Primò videndum est quid requiritur ad distinctè repræsentare aliquid.

Secundò, An sit possibile dari repræsentatiuũ Dei distinctè in *esse* naturali, vel intentionali.

Quo ad primum, breuiter sciendum est, quòd repræsentari distinctè non dicitur res, nisi repræsentetur illa conditio, qua formaliter constituitur in suo proprio, & essentiali *esse*, vt patet inductiuè: non enim homo distinctè repræsentatur, nisi rationali repræsentato, supposito, quod rationale sit propria, & essentialis differentia hominis, & similiter albedo distinctè non repræsentatur, nisi vltima sua differentia repræsentetur. Vnde Deus non distinctè repræsentabitur, nisi repræsentetur quod se habet ad ipsum, quasi essentialis, & propria differentia constituitiua eius, in hoc quod est esse Deum, hæc de primo.

Quo ad secundum ex parte repræsentatiui, sciendum est, quòd quantum contingit esse repræsentatiuum, tantam contingit esse cognitionem; & propterea à destructione consequentis arguendo, si non contingit tantam esse cognitionem, nec possibile erit esse tantum repræsentatiuum. Sed impossibile est dari naturaliter tantam cognitionem Dei in creatura, scilicet quæ sit eius cognitio distincta; ergo impossibile est dari repræsentatiuũ Dei distinctè: quòd autẽ talis cognitio sit impossibilis probatur ex eo, quòd cognoscere distinctè, est cognoscere vltimam differentiam, vel id, quod se habet vt vltima differentia. Cognoscens autem vsque ad vltimam differentiam inclusiuè, non solùm secundùm quòd terminat quæstionem *an est*, seu *quia est*: sed secundùm quòd terminat quæstionem *quid est*, cognoscit sufficienter ex natura rei à priori omnia conuenientia illi rei, quoniam sermo definitiuus soluit omnes difficultates, & principium omnis differentiationis est, *quod quid est*, quod nulli creaturæ conuenire potest respectu Dei de tali obiecto, quod est Deus. Ex parte verò obiecti, aduertendum est, quòd si de diuinis balbutiendo loqui licèt, irrepræsentabilitas eius relucet ex eo, quòd infinitum entitatiuè, vt sic, non est distin- 19. *An sit possibile dari repræsentatiuum Dei distinctè.*

ctè

ble repræsentabile. Vnde quamuis sapientia diuina possit repræsentari per aliquod creatum distinctè, non tamen distinctè repræsentatur inquantùm infinita, nisi quo ad quæstionem, *an est*: sed constitutiuum proprium Dei, puta Deitas, vt sic, est ens infinitum: ergo est irrepræsentabile distinctè. Patet minor, quia non est imaginandum, quòd infinitas se habeat ad Deitatem, quemadmodum se habet ad rationes attributales. Non enim quemadmodum sapientia, & bonitas sunt quædam rationes formales, seu realitates secundum se, & infinitatem, vel finitatem sortiuntur vt modum quantitatis perfectionalis, ita Deitas sortitur infinitatem: sed infinitas est ipsum, *quod quid erat esse* Deitatis, alioquin Deus non esset primò, & essentialiter, & intrinsecè ens infinitum.

20. Ex his autem patet quid dicendum sit ad primam obiectionem. Nam vocando omnem cognitionem rei citra quiditatiuam, cognitionem confusam, conceditur quòd omnis cognitio possibilis haberi de Deo à creatura naturaliter est confusa, quia non quiditatiua.

Ad secundam verò obiectionem, quæ est Scoti, dicitur, quòd maior est simpliciter falsa, vt patet de cognitione Socratis per speciem eius in speculo. Talis enim fit per similitudinem repræsentantem vt cognitam, & tamen non est discursiua. Nec obstat, si dicatur, quòd Socrates tunc non apprehenditur ab eadem potentia, scilicet visiua, sed per accidens ab altiori potentia, quemadmodum videntes Socratem dicuntur videre vnum: hæc enim magis facit ad propositum, quoniam ex hoc non impeditur responsio data, siue per se, siue per accidens, siue per eandem potentiam, siue per diuersam, satis est quòd cognoscens per similitudinem vt cognitam, non oportet quòd discurrat. Hoc enim firmato, facillimè patet quomodo Angelus absque discursu per essentiam suam cognoscere potest Deum ex illo principio, *Quæ sunt diuisa, & dispersa in inferioribus, vnitè apprehenduntur in vno superioris ordinis*. Et propterea quemadmodum Angelus per vnam virtutem cognoscitiuam percipit nobiliori modo, quicquid nos per tot virtutes cognoscitiuas apprehendimus, & inuestigamus, ita per vnam virtutem, & vnam speciem, eminentiùs potest habere quod nobis conuenit per diuersas potentias, & species se consequentes, ac per hoc poterit per speciem repræsentantem vt cognitam, eminentiùs repræsentati cognitionem elicere absque discursu per eandem virtutem, absque specie alia, sicut nos absque discursu, per consequentem tamen speciem, & potentiam facimus.

21. Dicitur secundò, quòd similitudo repræsentantis vt cognita, est duplex, quædam vt cognita tantùm; quædam vt cognita, & ratio cognoscendi simul, vt patet de essentia diuina respectu omnium simpliciter. Et tunc dico, quòd quicquid sit de repræsentante primo modo, falsa est maior de repræsentante secundo modo, & quòd essentia Angeli tali modo repræsentat ex sua excellentia, vnde & S. Thomas *in corpore artic.* dicit, quòd cognitio ista assimilatur cognitioni per speciem impressam ab obiecto immediatè repræsentantem tamen imperfectè. Nec obstat, quòd essentia Angeli non continet Deum virtualiter: sufficit enim quòd contineat ipsum participatiuè.

Vide D. Tho.

Ad obiectiones autem tertio loco adductas ex Scoto, dicitur, quòd nec homo, nec Angelus in quocunque statu naturæ, potuit habere cognitionem distinctam, id est, quiditatiuam ipsius Dei, quamuis in latitudine cognitionis non quiditatiuè perfectiùs homo cognouerit in statu innocentiæ, quàm nunc, & perfectiùs Angeli, quàm homo, & inter eos vnus perfectiùs altero. Sed arguens decipitur in hoc, quia præsupponit, quòd cognitio Dei non in communi, sed in speciali sit cognitio quiditatiua, quam negamus ab Angelis, cùm tamen constet, quòd stat cognoscere aliquid in speciali, & non quiditatiuè.

Ad id verò, quod obiicitur de memoria rapti, dicitur à sancto Thoma expresse, quòd non potuit remanere species obiecti, quamuis potuerit accipere species rerum visarum in obiecto. Vnde & Paulus non meminit obiecti, nisi in confuso, & quia fuit, sed rerum visarum, propter quod dixit in numero plurali, *arcana verba, quæ non licet homini loqui*.

Ad vltimum de cognitione matutina, dicitur negando, quòd cognitio matutina fuerit in Angelis ante beatitudinem: quamuis etiam consequentia non videatur necessaria, quia non est notum, quòd in causa non quiditatiuè cognita aliqui effectus ordinati cognoscuntur distinctè, quamuis impossibile sit in tali cognitione cognoscere omnes effectus, hæc ille.

Contra istum nouum expositorem instatur multipliciter. Et primò contra aliqua eius dicta: cùm enim dicit, quòd cognoscens aliquid quiditatiuè, cognoscit omnia conuenientia illi rei, quoniam sermo definitiuus soluit omnes difficultates. Contrà. Stat enim, quòd aliquid cognoscatur quiditatiuè, distinctè, & perfectè, & quòd tamen non cognoscantur omnia, quæ etiam realiter conueniunt tali quiditati: patet, quia certum est etiam apud Tho. quòd Angelus cognouit se quiditatiuè per essentiam suam, & tamen non cognouit naturaliter relationem dependentiæ ad ipsum Deum, quæ ponitur realiter idem ipsi Angelo, quia talis relatio non potest distinctè cognosci, nisi distinctè cognoscatur terminus illius, cùm cognitio eius distincta dependeat à distincta cognitione fundamenti, & termini: sed talis relatio terminatur ad Deum, vt hæc essentia: patet. Tum, quia ratio formalis creandi est etiam ratio formalis terminandi, vt patet à Doctore *in quodlib. quæst.* 8. sed Deus sub ratione propria quiditatiua est simpliciter ratio formalis creandi; ergo etiam erit ratio formalis terminandi dependentiam ipsius creaturæ. Tum etiam, quia quæro de illa dependentia ad quid terminatur immediatè? aut enim terminatur ad Deum, vt hæc essentia, & per consequens sub ratione Deitatis, & quiditatiua, & tunc habetur intentum: aut terminatur ad Deum sub aliqua ratione confusa, licèt speciali, assignetur illa. Et non poterit assignari, quia sicut ratione suæ infinitatis creat Angelum, ita sub ratione suæ infinitatis terminat, sed infinitas est ratio quiditatiua ipsius Dei, ergo.

22. *Improbantur solutiones Thom. Caiet. ad rationes Scoti.*

Ratio formalis creandi est etiam ratio formalis terminandi.

Prætereà, stat aliquem intellectum distinctè cognoscere aliquam naturam quiditatiuè, & tamen non sequitur ipsum posse cognoscere omnia conuenientia tali naturæ: patet, quia non cognoscit ipsam in omni supposito, in quo nata est esse: benè verum est, quòd cognoscens aliquid quiditatiuè, per illud sic cognitum, potest cognoscere omnes proprietates naturaliter,

liter, & conuertibiliter conuenientes tali naturæ.

Dico etiam, quòd aliud est loqui de obiecto naturaliter motiuo intellectus; & aliud est loqui de obiecto tantùm voluntariè motiuo. Primo modo tale obiectum est necessariò causa causandi cognitionem sui, & omnium virtualiter contentorum in eo, quia tale obiectum agit inquantùm potest,& sic cognoscens illud quiditatiuè, poterit etiam cognoscere omnia alia, quæ conueniunt tali obiecto,quorum tamen cognitio præcisè dependet à tali obiecto.Sed loquendo de obiecto voluntario,& voluntariè mouente intellectum ad sui,& aliorum conuenientium sibi cognitionem, tale obiectum potest causare distinctam cognitionem sui quiditatiuam,non causando cognitionem alicuius proprietatis.

Cùm ergo Deus sit obiectum merè voluntarium respectu intellectus creati, poterit causare cognitionem suæ quiditatis distinctam, non causando cognitionem proprietatum conuenientium sibi, & sic aliquis posset videre Deum sub ratione Deitatis, & quiditatiua, non videndo ipsum in personis, vt patet à Doctore *in primo, dist. prima, quæst.* 2.

24. *Diligenter considera hæc omnia.* Dico vltrà, quòd sicut obiectum naturaliter mouens intellectum causat speciem intelligibilem perfectam quantùm potest, cùm sit causa naturalis, quæ erit ratio non tantùm cognoscendi ipsum quiditatiuè, sed etiam erit ratio cognoscendi omnia, quorum cognitio merè dependet ab obiecto vel à tali specie:& sic habens speciem intelligibilem hominis, causatam ab ipso homine,per illam poterit cognoscere ipsum hominem, & proprietates virtualiter contentas in eo: nisi dicatur quòd respectu hominis & respectu alterius, & alterius proprietatis erit alia & alia species intelligibilis, quæ tamen omnes dependent ab ipso nomine: & tunc oportebit dicere quòd ipse homo si est perfectè præsens intellectui, necessariò causabit speciem intelligibilem sui, & omnium virtualiter contentorum,licèt per prius causet speciem intelligibilem suæ quiditatis;sed non est sic de obiecto voluntario,quale est Deus: potest enim Deus causare in intellectu Angeli vnam speciem intelligibilem, quæ erit præcisa ratio cognoscendi ipsum Deum quiditatiuè. Poterit etiam causare aliam speciem intelligibilem in alio Angelo,quæ erit ratio cognoscendi Deum quiditatiuè,& omnem proprietatem. Vel si teneatur quòd per vnam speciem cognoscatur quiditas Dei, & per aliam, & aliam alia proprietas, tunc dico quòd poterit causare vnam speciem intelligibilem, quæ præcisè erit ratio cognoscendi Deum quiditatiuè,non causando aliam speciem intelligibilem respectu proprietatis,& patet hoc per argumentum à fortiori, quia sicut Deus potest se facere præsentem intellectui creato in ratione obiecti actu intelligibilis intuitiuè, non faciendo se præsentem tali intellectui vt in tribus personis,vt patuit *in primo, d. prima quæst.* 2. multò fortiùs poterit causare speciem intelligibilem, quæ sit ratio cognoscendi ipsum quiditatiuè abstractiuè, & nullo modo sit ratio cognoscendi ipsum vt in tribus personis. Hoc etiam patet, quia si Deus, vt in se præsens intellectui creato, potest causare visionem sui intensam, & remissam, multò fortiùs poterit causare speciem intelligibilem, quæ sit præcisa ratio cognoscendi ipsum quiditatiuè, licèt remissè. Ex his ergo patet quomodo stat aliquid cognosci quiditatiuè, & tamen ipsum non cognosci secundùm omnem proprietatem.

Secundò principaliter instatur contra aliud dictum, videlicet quòd Deus non potest causare speciem intelligibilem, per quam cognoscatur quiditatiuè, & secundùm vltimam differentiam, arguitur sic: potest immediatè causare cognitionem distinctam sui in aliquo intellectu & abstractiuam, per quam cognoscatur quiditatiuè, & etiam inquantùm est trinus & vnus; ergo multò fortiùs poterit causare speciem intelligibilem, per quam quiditatiuè & perfectè cognoscatur, etiam secundùm omnem eius proprietatem. Antecedens patet, quia potest statim illuminare intellectum creatum, de omnibus articulis fidei, ita quòd in tali intellectu potest immediatè causare notitiam distinctam omnium articulorum. Consequentia patet, quia si essentia Angeli, cùm sit obiectum naturaliter mouens, potest in aliquo intellectu causare notitiam sui distinctam, & etiam speciem intelligibilem, quæ sit ratio cognoscendi ipsum distinctè abstractiuè, multò fortiùs poterit Deus,cùm sit obiectum merè voluntarium. 25. *An Deus possit causare speciē intelligibilem.*

Præterea,aliud est cognoscere Deum quantùm est cognoscibile,& cognoscere perfectè & quiditatiuè.Primo enim modo attēditur cognitio quātùm ad eius intensionem,& sic cognoscēs Deum, quantùm est cognoscibilis,cognosceret ipsum cognitione infinitè intensiua, cùm sit cognoscibilis infinitè: & talis cognitio repugnat creaturæ. Secundo modo est ipsum cognoscere distinctè secundùm totam eius quiditatem, etiamsi talis cognitio esset valde remissa. Sic dico in proposito, quòd sicut poterit causare in intellectu creato visionem sui intensam & remissam, & cognitionem sui distinctam, & abstractiuam, intensam, & remissam, quare etiam non poterit causare speciem intelligibilem, quæ sit ratio cognoscendi ipsum distinctè, abstractiuè tamen? & sic nullum apparet inconueniens dare supernaturaliter aliquid repræsentatiuum, quod sit ratio cognoscendi Deum abstractiuè, distinctè, & quiditatiuè, quod etiam sit ratio cognoscendi omnem proprietatem demonstrabilem de illo. *Nota.*

Cùm dicit ad primam rationem Doctoris quæ elicitur in præsenti quæstione, quòd ista propositio est falsa, scilicet cognitio per speciem, vt cognitam, est discursiua, puta cognoscens Deum per imaginem, vt cognitam, illa cognitio erit discursiua: licèt Doctor hoc expressè non dicat, videlicet, quòd cognitio per speciem intelligibilem, vt cognitam, sit discursiua, sed tantùm dicit quòd cognitio discursiua qua Deus cognoscitur per Angelum, præsupponit speciem intelligibilem de ipso Deo, quia cognitio discursiua, qua ab vno discurritur ad aliud, necessariò præsupponit cognitionem extremorum, vt patet. Si ergo per essentiam Angeli cognitam, cognoscitur ipse Deus, talis cognitio erit discursiua, & præsupponit cognitionem ipsius Dei abstractiuam, & per consequens speciem intelligibilem, per quam est talis cognitio: patet etiam hoc de specie intelligibili, vt cognita. Aliud est enim cognoscere per speciem intelligibilem, vt ratione cognoscendi;& aliud est ipsum cognoscere per speciem 26. *Quomodo datur species intelligibilis?*

ciem intelligibilem, vt cognitam. Primo modo ponitur præcisa ratio cognoscendi ipsum *A*, sed secundo modo, ponitur vt principium discursus: sicut discurrens à præmissis ad conclusionem, necessariò cognoscit terminos conclusionis. Et quòd dicit iste, quòd propositio Doctoris est manifestè falsa, & adducit instantiam de cognitione Socratis per speciem eius in speculo, dicens quòd talis cognitio fit per similitudinem repræsentantem vt cognitam, & tamen non est discursiua. Dico primò quòd hoc non est simile. Tum, quia Socrates tunc non apprehenditur ab eadem potentia visiua, sed per accidens ab altiori potentia. Tum etiam, quia fortè species in speculo non est ratio cognoscendi vt cognita. Posito etiam quòd sit ratio cognoscendi, vt cognita, adhuc dico quòd cognitio Socratis per talem speciem, vt cognitam, erit discursiua; oportet enim priùs scire, quòd talis species sit Socratis, & per consequens, oportet prius præcognoscere Socratem, & sic cognoscere Socratem per talem speciem, vt cognitam, est discurrere à tali specie, vt cognita ad ipsum Socratem prius tamen cognitum.

Similitudo vt cognita est duplex. Cùm etiam dicit, quòd similitudo repræsentans vt cognita est duplex, quædam vt cognita tantùm, quædam vt cognita, & ratio cognoscendi simul. Secundo modo falsa est illa propositio, quòd cognoscens per similitudinem, vt cognitam discurrat. Dico quòd hæc responsio nulla est, siue sit ratio cognoscendi, siue non, non curo; sufficit enim hoc, quòd omnis cognitio de aliquo habita per speciem, vt cognitam, sit discursiua, imò fortè erit argumentum à fortiori, quia si per *A* vt cognitum, quod tamen vt cognitum, non est ratio formalis cognoscendi *B*, cognoscitur ipsum *B*. discursiuè, multò fortiùs per *A* vt cognitum, quod vt sic est ratio cognoscendi *B* cognoscitur ipsum *B* discursiuè, nisi fortè dicatur, quòd *A* vt cognitum est ratio cognoscendi *B*. loquendo de prima cognitione ipsius *B*. sed hoc non videtur, quia species intelligibilis præcisè ponitur ratio cognoscendi, vt talis species, & non vt cognita: sicut etiam patet de specie coloris existente in oculo, quæ vt talis species, est ratio formalis videndi colorem, & non vt visa. Et cùm dicit, quod essentia diuina vt cognita est ratio cognoscendi omnia, patet hoc esse falsum de intellectu diuino, quia essentia respectu intellectus diuini est simpliciter ratio cognoscendi omnia, & non vt cognita; si enim vt priùs cognita esset ratio cognoscendi alia ipsi intellectui diuino, tunc intellectus diuinus discurreret, vt, posset deduci ex his, quæ notaui super quæst. 3. prolo. Quòd autem essentia diuina sit simpliciter ratio cognoscendi omnia vt essentia ipsi intellectui diuino, patet à Doctore *quæst. 3. prologi & 39. distin. primi, & in quodlib. quæst. 14.*

Cùm vltimo loco respondet ad illas tres rationes, quas Doctor facit de specie intelligibili, cùm dicit primò, quòd Angelus perfectiùs cognouit Deum, confusè tamen, esset quærendum ab eo, in quo conceptu confuso est cognoscens, per quem distinguitur ab ipso homine: aut enim talis cognitio terminatur ad Deum sub ratione Deitatis, loquendo de cognitione abstractiua, & habetur propositum; aut immediatè terminatur ad aliquid, in quo Deus confusè concipitur, & tunc assignetur illud; aut erit conceptus entis; aut alicuius transcendentis; aut conceptus alicuius attributi naturaliter noti, quicunque talis assignetur etiam à Philosopho haberi potuit, licèt fortè non ita intensè. Si enim beatitudo naturalis ipsius Angeli etiam incomparabiliter excedit naturalem beatitudinem, etiam peritissimorum Philosophorum, oportet ponere illam in cognitione distincta Deitatis. 27 *Quomodo Angelus cognouerit Deum.*

Et quod dicit de memoria rapti, &c. adhuc magis est falsum, quia ex quo Paulus clare vidit Deitatem, & cùm postea dixit *raptus*, &c. vidit *arcana Dei*, &c. sequitur de facto, quòd recordabatur visorum, quod non potuit esse nisi per speciem intelligibilem eorum, vt suprà exposui. Nec valet exponere ipsum, quòd loquitur de quiditatibus visis in essentia, quia hæc expositio videtur omnino repugnare sensui literæ, quia sicut Paulus raptus fuit ad visionem Dei, & diuinarum personarum, ita post raptum de eis recordabatur. *Quomodo Paulus recordabatur.*

QVÆSTIO X.

Vtrum, vt Angelus cognoscat quiditates creatas alias à se, requiratur necessariò vt habeat proprias distinctas rationes cognoscendi eas?

Alensis 2. *p. quæst.* 24 *m.* 2. 3. D. Thom. 1. *p. quæst.* 55. 2. & 3. D. Bonau. *hîc a.* 2. *q.* 1. Richard. *a.* 6. *q.* 2. Ægid. *p.* 2. *a.* 1. Duran. *hîc quæst.* 6. Gab. *quæst.* 2. *art.* 2. Occam *quæst.* 15. Greg. 2. *dist.* 7. *quæst.* 5 *art.* 1. Vasq. 1. *p. d.* 200. Bacon. 2. *dist.* 3. *quæst.* 1.

1. TErtiò quæro de cognitione Angeli respectu cognitorum aliorum à se, Vtrùm ad hoc quòd Angelus cognoscat quiditates creatas alias à se, requiratur necessariò quòd habeat proprias, & distinctas rationes cognoscendi eas?

Quòd non 8. Metaphysicæ, *forma se habent sicut numeri*: igitur perfectior includit virtualiter imperfectiorem: & per consequens erit sufficiens ratio cognoscendi eam, sicut maior numerus est ratio cognoscendi minorem. Confirmatur per Philosophum 2. de Anima, vbi vult, quòd sensitiua est in intellectiua, sicut trigonum in tetragono *Tex. 10.* *Tex. 31.*

tetragono, & talis videtur esse ordo formarum ordinatarum in vniuerso: tetragonum autem potest esse sufficiens ratio cognoscendi trigonum: igitur, &c.

Arg.2. Item res materialis perfectior est sua specie, quia ista ad rem materialem, cuius est, habet habitudinem mensurati ad mensuram: sed mensuratum est naturaliter posterius & imperfectius sua mensura: nihil autem imperfectius re materiali, videtur perfectio rei immaterialis; igitur nulla species rei materialis, erit intellectui Angeli propria ratio cognoscendi: sed illud quod est ei ratio intelligendi quodcunque intelligibile, est ei perfectio naturalis, vel inquantùm intellectualis est: igitur, &c.

Arg.3. Item Angelus intelligit se per essentiam suam, *ex prima quæst.* igitur & alia. Consequentia patet, quia eodem modo est quiditas eius intelligibilis, sicut aliæ quiditates creatæ sunt intelligibiles: igitur si alicui intellectui essentia ipsius est immediata ratio cognoscendi seipsam, pari ratione quiditas alterius, erit ratio cognoscendi se: & ita non erunt propriæ rationes respectu quiditatum propriarum aliæ ab ipsis. 2.

Arg.4. Item, ex prima propositione de Causis: omnis causa primaria plus influit in causatum, quàm causa secunda: igitur. Confirmatur, quia intellectus humanus perspicacior, plura intelligit in vna ratione intelligendi, vel cognoscendi, quàm minùs perspicax: igitur ita videtur intellectus Angelicus, propter maiorem perfectionem intellectualitatis suæ, quòd possit plura intelligere distinctè, per vnam rationem.

Ratio ad oppos. Contrà: intellectus diuinus, secundùm multos, plura intelligit distinctè per plures rationes respectu plurium intelligibilium: & propter hoc ponitur ab aliquibus idearum necessitas: & intellectus noster præcisè intelligit plura per plures rationes: igitur hoc, quod est habere plures rationes respectu plurium intelligibilium, nec est ex imperfectione intellectus, quia conuenit supremo; nec ex perfectione intellectus, quia conuenit infimo: igitur est absoluta perfectio intellectus in se.

SCHOLIVM.

Sententia Henrici de qua quæst.8. num.3. & 1. distinct.3. quæst.6. est, Angelum cognoscere creaturas per habitum ipsi inditum, includentem essentialiter relationem ad omne intelligibile per eum: & explicat quomodo secundùm Henricum talis habitus reducit intellectum in actum secundum, ponítque pro Henrico 5. rationes.

Opinio. Henr. quodl.5. q.14. vide Var.q. præsenti. Vt inquit Ari.5. Metaph. tex.10. al aliud. HIc dicitur [a] quòd Angelus omnes quiditates cognoscit per vnum habitum scientialem. Modus ponendi est iste, quòd licèt habitus sit in intellectu sicut forma in subiecto, siue impressiuè: tamen obiectum quod resplendet in ipso habitu non est nisi obiectiuè. 3.

Et si quæratur, [b] qualiter per habitum possit obiectum esse præsens tanquam resplendens? Dicitur, quòd habitus scientiales, licèt sint habitus de prima specie Qualitatis: tamen super ipsam scientiam fundatur respectus essentialis ad scibile, qui ab ea absolui non potest, tanquam ad * aliquid, à quo in essentia & *esse* suo dependet: ita quòd intellectus capere eam non potest, nisi capiendo scibile, respectu cuius est, propter naturalem colligantiam correlationis, quam habet ad illud: & licèt ibi sit diuinitùs indita, [c] non minùs habet respectum illum essentialem ad scibile: ita quòd ex natura habitus scientialis resplendet semper scibile ab eo cuius est in ipso intellectu, multò naturaliùs quàm possibile esset fieri per speciem, quantò essentialiùs dependet scientia à scibili, quàm species à re, à qua habet causari.

Et si quæratur [d] quomodo per vnum habitum sunt plura obiecta præsentia. Respondetur quòd vnicus habitus scientiæ continet virtualiter multa intelligibilia, circa quæ est scientia; & tantò magis actualiter, quantò simplicior est: ita quòd si essent infinitæ species creaturarum, ille vnus habitus sufficeret ad intelligendum omnia illa, etiam in infinitum procedendo vnam post aliam, & hoc tantò faciliùs & limpidiùs singula intelligendo, quantò habitus fuerit magis indeterminatus: & minùs determinatus in natura & essentia sua, secundùm quòd Angeli superiores ponuntur intelligere per habitus vniuersaliores & simpliciores, quàm inferiores.

Si

4. Si autem quæratur, quomodo iste habitus reducit intellectum Angeli de potentia intelligendi ad actum intelligendi? Dicitur, quòd intellectus Angeli habitu illo sibi concreato, naturaliter inclinatur ad intelligendum rerum simplicium quiditates: quemadmodum graue non impeditum statim sua grauitate inclinatur deorsum; & tantò magis inclinatur illo habitu naturaliter ad intelligendum hoc quàm illud, quantò ille habitus essentialiùs ordinatur ad vnum, quàm ad aliud, vt ad intellectionem suiipsius, vel creaturæ magis perfectæ, quæ habet plus intelligibilitatis: & tunc cùm intellectus sit factus in actu primo ad intelligendum primum, libero arbitrio voluntatis ex habitu discurrit ad singula tam complexa quàm incomplexa cognoscenda; discursu dico cognoscendo hoc post hoc, non cognoscendo hoc ex hoc: & secundùm quod ex imperio voluntatis ad aliquid tendit determinatè, ad illud idem habitus inclinat determinatè: Habitus enim determinatè mouet ad aliquid, secundùm quod impellitur erga illud ex imperio voluntatis.

Quomodo secundum Henr. habitus reducit intellectum ad actum?

5. Pro ista opinione ex dictis sic opinantis possunt elici quinque rationes: quarum Prima est, quia secundùm Philosophum *secundo Ethicorum*, in anima non sunt nisi tria, potentia, habitus, & passio: sed ratio intelligendi in Angelo, non potest esse sola potentia sua: quia aliquid sic naturale esset sufficiens principium repræsentandi omnia intelligibilia; nec passio; certum est: ergo, & cætera.

C. 5. In anima secundum Phil. sunt tantũ tria, potentia, passio, habitus.

Secunda talis est, in intellectu non habente habitum, potest generari habitus per frequentes actus elicitos: ergo si Angelo non esset concreatus habitus scientialis ad cognoscendum, posset in se generare talem habitum, & sic esset in potentia essentiali ad actum, non solùm secundum, sed primum, sicut intellectus noster: quod est inconueniens.

Tertiò, quia dicit Dionysius *de Diuinis nomin. cap.* 7. quòd connexio vniuersi consistit in hoc, quòd supremum inferioris, coniungitur cum infimo superioris: sed supremum in cognitione humana est quod promptè cognoscat per habitum scientiam huius: ergo hæc cognitio ponenda est in Angelo.

Connexio vniuersi iuxta D. Dionys.

Quartò, si nulla esset ratio nisi quòd species sine habitu non sufficit ad perfectam cognitionem, & habitus perfectus sine specie sufficit: frustrà ponitur species propter actum intelligendi.

Quintò, in voluntate non ponuntur aliqua plura, vt principia volendi diuersa obiecta: igitur nec in intellectu ponuntur diuersa principia intelligendi: sed sufficit vnus habitus, in intellectu perfecto ad repræsentandum quæcunque sibi naturaliter cognoscibilia.

COMMENTARIVS.

1. a HIc dicitur. Doctor in ista quæstione, Primò recitat duas opiniones. Secundò improbat eas, & tertiò ad quæstionem respondet. Circa primum est primò vna opinio Henrici, *quodlib.* 5. *quæst.* 14. quæ opinio in sententia stat in hoc, quòd in Angelo, puta Gabriele est tantùm vnus habitus numero concreatus sibi, qui est ratio repræsentandi omnes quiditates creatas alias ab ipso, & hoc in ratione obiectorum actu intelligibilium, est etiam ratio causandi saltem partialiter illarum quiditatum cognitionem.

Opinio Henrici.

Expono tamen literam, quia est aliqualiter difficilis. Cùm dicit; *Modus ponendi est iste, quòd licèt habitus sit in intellectu*, &c. id est, quòd quamuis iste habitus, qui ponitur ratio repræsentandi quiditates, sit formaliter impressus in intellectu, sicut forma accidentalis in subiecto, obiectum tamen repræsentatum per ipsum habitum, puta quiditates creatæ, non sunt in intellectu formaliter, sed tantùm obiectiuè, id est, quòd per illum habitum habent rationem obiecti actu intelligibilis, quia ante illum habitum nullo modo erant præsentes in ratione obiectorum intelligibilium, id est, quòd potentia propinqua actu possent intelligi, sed per talem habitum fiunt sic præsentes, sequitur:

Expositio literæ.

b *Et si quæratur, qualiter per habitum possit obiectum esse præsens, tanquam resplendens*, id est, in ratione obiecti actu intelligibilis: Dicitur, quòd habitus scientiales, licèt sint habitus de prima specie Qualitatis, tamen super ipsam scientiam fundatur respectus essentialis ad scibile, qui ab ea absolui non potest, tanquam ad aliquid, à quo in essentia, & in suo *esse* dependet, id est, quòd talis habitus vltra hoc, quòd est vera qualitas, necessariò includit quendam respectum, siue relationem terminatam ad qualitates scibiles, quæ necessariò in *esse*, & *conseruari* dependet à tali habitu: & sic habitus vt includens talem respectum, necessariò refertur ad ipsum scibile: dependet etiam necessariò ab ipso obiecto scibili, sicut relatio dependet à termino; & est talis necessitas illius relationis, quòd intellectus non potest capere illum habitum scientialem, quin capiat talem relationem, & per consequens necessariò ipsum scibile, respectu cuius est talis habitus; & hoc propter naturalem colligantiam correlationis, quam habet ad illud, quare talis habitus necessariò refertur ad scibile.

2. c Sequitur, *& licèt ibi sit diuinitùs indita* scilicet talis qualitas scientialis, *non minùs habet respectum illum*, &c. Hîc respondet tacitè obie

Henricus respondet tacitæ obiectioni. obiectioni, quasi quomodo est possibile, quòd ex quo talis qualitas scientialis non est causata à quiditate scibili, quomodo dicit respectum essentialem terminatum ad ipsum scibile? Ponimus enim speciem intelligibilem dicere necessariò respectum ad scibile, quia est causata ab ipso: ista autem qualitas scientialis est tantum diuinitùs causata.

Respondet, quòd licèt ita sit, tamen ex natura habitus scientialis resplendet semper scibile ab eo, cuius est in ipso intellectu multò naturaliùs, quàm possibile esset fieri per speciem.

d *Et si quæratur, quomodo per vnum habitum sunt plura obiecta præsentia?* Respondetur, quòd *vnicus habitus scientiæ continet virtualiter multa*, &c. id est, quod sicut vna species intelligibilis esset ratio repræsentandi vnum obiectum, & similiter esset ratio cognoscendi, & alia aliud, & sic de aliis, tamen iste habitus propter sui simplicitatem est ratio repræsentandi omnia obiecta nata repræsentari per proprias species, & similiter est ratio cognoscendi omnia illa etiam in infinitum vnum pòst aliud, id est, quòd si essent obiecta infinita non actu, cùm sit impossibile, sed successiuè vnum pòst aliud, adhuc esset ratio repræsentandi, & cognoscendi omnia illa in infinitum. Sequitur, *& hoc tanto facilius*, &c. Vult dicere, quòd sicut aliqua causa quantò est illimitata, & indeterminata ad plures effectus, tantò plures effectus producere potest, ita & habitus scientialis, quantò est indeterminatus, & illimitatus, tantò plura obiecta erunt repræsentabilia, & intelligibilia per ipsum; cùm ergo talis habitus inditus Angelo sit simpliciter illimitatus respectu omnium quiditatum intelligibilium, etiam si essent infinitæ, sequitur, quòd erit ratio repræsentandi, & cognoscendi eas.

3. *Nota.* e *Si autem quæratur, quomodo iste habitus reducit intellectum Angeli de potentia intelligendi ad actum intelligendi*, id est, quomodo intellectus Angeli per illum habitum actu potest intelligere illas quiditates? Dicitur, quòd intellectus Angeli, &c.

Sed si quæratur, quomodo ergo per illum habitum magis actu intelligit vnum obiectum, quàm aliud, dicit, quòd magis intelligit illud, ad quod magis talis habitus inclinat.

Et si vltrà quæratur, quare magis ille habitus inclinet ad vnum, quàm ad aliud? Dicit, quòd tantò magis inclinat ad vnum, quàm ad aliud, quantò essentialius dependet ab vno, quàm ab alio, siue quantò magis essentialius ordinatur ad vnum, quàm ad aliud, & quia talis habitus essentialiùs ordinatur ad perfectiorem quiditatem, ideò magis inclinat intellectum ad cognoscendum illam, cùm illa habeat plus intelligibilitatis.

Sequitur, *& tunc, cùm intellectus sit factus in actu primo ad intelligendum primum*, id est, cum intellectus primò habuerit notitiam primæ quiditatis creatæ, tunc *libero arbitrio voluntatis ex habitu discurrit ad singula obiecta tam completè, quam incompletè cognoscenda*, siue perfectè, vel imperfectè discursu, *dico cognoscendo hoc post hoc non cognoscendo hoc ex hoc*, id est, quòd habita actuali cognitione primi obiecti per talem habitum, tunc discurrit per alia obiecta, puta per A & B, & C, cognoscendo vnum post aliud, quia simul non potest cognoscere plura perfectè, sed cognito vno immediatè potest cognoscere aliud, & hoc modo discurrit inter obiecta: non autem discurrit inter obiecta, cognoscendo vnum ex alio sic, quòd cognitio A sit ratio cognoscendi B, sed iste habitus est simpliciter ratio cognoscendi A, & B, & C, licèt per prius sit ratio cognoscendi vnum, quàm aliud.

Sequitur, *& secundum quòd ex imperio voluntatis ad aliquid tendit determinatè ad illud, idem habitus inclinat determinatè*, id est, quòd si voluntas determinatè imperat intellectui ad cognoscendum B, habitus inclinat ad cognoscendum B, talis habitus inclinat intellectum ad ipsum B, & sic de aliis.

SCHOLIVM.

Sententia D. Thomæ Angelum superiorem per pauciores species intelligere quiditates, ita quòd supremus, per valdè paucas, vel fortè vnam, omnes quiditates intelligat, probatur duplici ratione. Doctor refutat vtramque sententiam simul. Primò, ille habitus (idem est de specie) esset infinitus in perfectione, quia infinitas Dei probatur ex distincta infinitorum repræsentatione, de quo 1. d. 2. qu. 1, nu. 30. Secundò, ratio cognoscendi plura habet vnum sibi adæquatum, in quo illa plura continentur, quia illa ratio est posterius respectu obiecti, & sic eius vnitas dependet ab vnitate obiecti. Tertiò, vna ratio cognoscendi potest habere actum adæquatum, aliàs simul omnia distinctè cognosceret Angelus. Quartò, Angelus cognoscit vnum, ignoto alio, ergo non eodem formaliter vtrumque.

Opin. D. Th. 1. p. q. 55. art. 3. ALia opinio dicit [a] quòd non oportet ponere in Angelo proprias rationes respectu quiditatum creaturarum singularum, quia Angelus inferior, licèt per plures 6.
rationes cognoscendi cognoscat plures quiditates: superior tamen potest cognoscere per aliquam vnam rationem, secundùm quod probatur per Dionysium c. 12. Angel. Hierarch. *Angeli, inquit, superiores habent vniuersaliorem scientiam quàm inferiores*: & per rationem, quia priora sunt primo propinquiora, sicut in entitatibus, ita & in intellectionibus: igitur cùm intellectus primus, intelligat omnia per rationem vnam, intellectus superior per pauciores rationes intelliget, quæ intellectus inferior intelligit per plures. *5. Met. tex. 16. 2. Met. t. 4.*

Prætereà, ad hoc etiam arguitur, quia quantò aliqua ratio cognoscendi est in aliquo immaterialiori, siue actualiori, tantò vniuersalius repræsentat. Maior ista patet de specie

ſpecie in ſenſu, phantaſia, & intellectu: ratio huius eſt, quia receptum eſt in recipiente per modum recipientis: igitur ratio illa, quæ eſt in Angelo ſuperiori actualiori, erit ratio cognoſcendi plura in ſuperiori, quàm in inferiori.

7. Iſta opinio b videtur coincidere cum præcedente in hoc: quia ſicut illa præcedens ponit quòd infinitæ quiditates poſſunt cognoſci per illum vnum habitum, quantùm eſt ex ſe: ita iſta habet ponere quòd in aliquo vno Angelo, erit aliqua ratio vna, quæ eſſet ratio repræſentandi, non tot quiditates, quin plures. Procedendo enim ſecundùm multitudinem quiditatum in vniuerſo, & ſpecierum intelligibilium in Angelis, quarum ſemper eſt minor numerus in ſuperiori, deuenietur tandem ad aliquam vnam ſpeciem in aliquo Angelo, quæ poterit eſſe ratio cognoſcendi omnia inferiora, vel ſaltem ad aliquot paucas ſpecies: & ita quotcunque quiditates inferiores poſſent fieri, poſſent cognoſci per tot ſpecies: & ita attribuendo vni ſpeciei aliquam certam multitudinem quiditatum cognoſcibilium, non eſſet ex parte eius inuenire, vnde eſſet ratio cognoſcendi tot & non plura: & licèt iſta opinio ſecunda c poſſet aliquo modo vitare hanc concluſionem: tamen contra ipſam, licèt non ſit prima ratio quam ponam, erunt tamen contra eam aliæ tres, ſicut contra primam,

Boetius 5. de Conſol. Philoſoph. proſa 5. & Themiſtius atque Auer. 3. de Anima com. 14.

Vna ſpecies ſecundum D. Th. poteſt repræſentare Angelo ſupremo omnia.

Probo igitur primò, d quòd vna ratio creata non poteſt eſſe ratio cognoſcendi infinitas quiditates, ſiue non tot, quin plures: quia vbi pluralitas numeralis requirit maiorem perfectionem, ibi infinita pluralitas, ſiue numeralis infinitas, requirit infinitam perfectionem, & virtutem. Exemplum, ſi poſſe portare ſimul plura pondera, concludit maiorem virtutem: poſſe ſimul portare infinita, ſiue non tot quin plura, concludit infinitatem intenſiuam: ſed aliquid eſſe rationem diſtinctè cognoſcendi plures quiditates, concludit maiorem perfectionem in ipſo, quàm eſſe rationem cognoſcendi tantùm vnam: igitur ſi in Angelo, aliquid poteſt eſſe ratio cognoſcendi infinita, ſiue non tot quin plura, illud erit infinitum, quod eſt impoſſibile.

Vnicã rationem non poſſe repræſentare non tot, quin plura.

8. Aſſumptum probo, quia accipiatur propria ratio repræſentatiua iſtius quiditatis, quæ aliquam perfectionem includit, inquantùm eſt ratio repræſentatiua iſtius. Similiter propria ratio illius quiditatis aliquam perfectionem includit: & illæ perfectiones in propriis rationibus repræſentatiuis, ſunt alterius rationis: igitur illa vna quæ repræſentat diſtinctè ambo illa vt obiecta, includit in ſe virtualiter plures perfectiones alterius rationis: & ita eſt quid perfectius in ſe, quàm ſit tantùm alterum illorum: hoc confirmatur ex hoc, quod dictum eſt *libro primo*, *diſt.* 2. vbi probatum eſt Deum eſſe infinitum ex infinitate repræſentatorum per eſſentiam ſuam.

q. 1. via ſecũda principali n. 30.

Secundò probo, e quòd nulla vna ratio creata, poteſt eſſe ratio diſtinctè cognoſcendi plures quiditates. Primò, quia omnis vna ratio cognoſcendi, habet obiectum vnum adæquatum ſibi, in quo obiecto includuntur perfectè omnia cognoſcibilia per rationem illam, ſi plura ſunt cognoſcibilia per illam.

Prima ratio contra D. Thom.

Patet per ſimile de eſſentia diuina, vt ratio, & vt obiectum: ideò enim, vt ratio eſt reſpectu infinitorum obiectorum diſtinctè repræſentatiua, quia eſt prima vnius obiecti, quod perfectè includit omnia illa inquantùm cognoſcibilia: ſed illa vna ratio, quæ ponitur, non habet aliquod primum obiectum includens virtualiter omnes alias quiditates, ſecundùm totam cognoſcibilitatem ſuam. Ponitur enim præcisè habere pro obiecto omnia creata: & nulla creatura ſic includit omnes. Maior etiam probatur per rationem, quia vnitas poſterioris naturaliter dependet ab vnitate prioris: quia ad diſtinctionem in priori, ſequitur diſtinctio in poſteriori, & non ècontra: omnis autem ratio cognoſcendi, quæ eſt in intellectu creato, (hoc eſt, quæ non eſt participata ſicut eſt eſſentia diuina ſe habet ad ipſum cognitum, ſicut menſuratum ad menſuram: & ita ſicut poſterius naturaliter ad prius: quare vnitas eius naturaliter dependet ab vnitate obiecti menſurantis.

Ratio cognoſcendi, vna, neceſſario habet vnum obiectum.

Diſtinctio in priori, infert diſtinctionem in poſteriori, non ècontra.

Igitur neceſſe eſt aliquod vnum obiectum eſſe menſuram eius: ſed obiectum quod eſt menſura eius, eſt ei adæquatum: igitur non eſt ratio cognoſcendi alia, niſi quia virtualiter continetur in primo obiecto, quod eſt menſura.

9. Tertiò probatur maior ſic: nihil eſt ratio cognoſcendi alterum perfectè, niſi ſit propria ratio eius, vel virtualiter contineat propriam rationem eius cognoſcendi: ſed non primo modo, cum ſit ratio cognoſcendi diſtinctè plura alia: igitur oportet quod contineat virtualiter rationes cognoſcendi plurium, ſi ſit ratio diſtinctè cognoſcendi illa, minor patet, quia quiditas iſtius obiecti eſt creata, & ita non poteſt continere diſtinctè in cognoſcibilitate alias quiditates: quia aliqua eſt entitas in inferiori, quæ non continetur in ſuperiori: igitur ſimiliter in cognoſcibilitate: quare, &c.

Hæc probatio non habetur in aliis editionibus.

Prætereà

Secunda ratio cōtra D. Thom. Ratio vna agendi an habere poſſit actum ſibi adæquatum?

Præterea ſecundò, [f] omnis ratio vna cognoſcendi, poteſt habere aliquem vnum actum intelligendi adæquatum ſibi: ſed iſta quæ ponitur eſſe ratio reſpectu plurium quiditatum cognoſcendarum, non poteſt habere aliquem vnum actum adæquatum ſibi: quia ſecundùm iſtos intellectus iſte non poteſt ſimul cognoſcere diſtinctè plures quiditates, quarum eſt illa ratio: quare, &c. Probatio maioris, quia omnis memoria perfecta poteſt habere intelligentiam adæquatam ſibi, quo ad hoc, quòd ipſa ſecundùm actum ſuum primum, & totalem, poteſt producere effectum ſibi adæquatum: quod patet, quia etiam memoria infinita Patris, poteſt eſſe principium producendi notitiam actualem infinitam. Probatio minoris per rationem: non enim poteſt habere vnum actum adæquatum ſibi intenſiuè, quia tunc iſte actus contineret virtualiter actum intelligendi omnium aliarum quiditatum: quod non poteſt eſſe: nec extenſiuè, quia tunc poſſet ſimul, & diſtinctè intelligere omnes iſtas quiditates; quod non eſt verum, nec illi concedunt: igitur, &c.

Quare potentia productiua nō habet obiectum nec actum adæquatum, vt patet de ſole.

g Contra iſtas duas rationes inſtatur, quia aliqua forma plurium productiua, non oportet quòd habeat vnum obiectum primum, in quo contineantur omnia alia obiecta virtualiter: ſicut patet de forma Solis reſpectu formarum generabilium & corruptibilium: nec etiam oportet quòd poſſit habere vnum actum ſibi adæquatum, ſed plures: ſic in propoſito. 10.

Reſpondeo [h] vis productiua illimitata, aliquo modo ad aliquos effectus ſuos eſt æquiuoca: & ideò eſt ſimpliciter nobilior & ſuperior quolibet ſuo effectu: propter quod vnitas eius non dependet ab vnitate effectus, ſed effectus dependet à cauſa iſta, & effectus poſſunt eſſe plures, hac cauſa exiſtente vna, quia in poſterioribus poteſt eſſe pluralitas, cum vnitate naturaliter prioris. In operationibus autem, [i] quæ non ſunt productiones, obiectum habet ibi rationem prioris naturaliter reſpectu eius, quod eſt proxima ratio operandi, loquendo in creaturis, & vnitas poſterioris naturaliter dependet ab vnitate prioris.

Similiter, [k] etiam talem formam productiuam non oportet habere neceſſariò paſſum adæquatum ſibi, tam ſecundùm intenſionem, quàm ſecundùm extenſionem; ita quòd poſſet agere actione adæquata: ſed memoria ipſa inquantùm operatiua, habet intelligentiam naturalem in eadem natura, tanquam paſſum, vel quaſi paſſum ſibi adæquatum: quod ſcilicet poteſt recipere actionem, ſiue actum ſecundùm omnimodò adæquatum, tam intenſiuè ſcilicet: quàm extenſiuè actui primo ipſius memoriæ; alioquin eſſet in memoria aliqua ratio cognoſcendi, quæ omnino excederet virtutem gignendi ipſius memoriæ, vt eſt parens, & ita non caperent ſe partes imaginis mutuò, quod eſt contra Auguſtinum 7. de Trinit. ideò enim æquantur comparando ad obiecta: quia omne obiectum eo modo, quo poteſt eſſe in memoria, poteſt eſſe in intelligentia actualiter, & in voluntate ſecundùm actum eius amabiliter, vel odibiliter, & Magiſter diſt. 3. primi lib. adducit auctoritates Auguſtini ad hoc dicentis, quòd *quicquid ſcio, memini.*

Partes imaginis quomodo æquantur quoad obiecta?

Nō eodem habitu cognoſcitur A & B, ſi alterum ignorari poteſt, altero noto.

Tertio arguo ſic, [l] ille intellectus non eodem formaliter nouit habitualiter plura, qui ſine contradictione poteſt noſſe hoc habitualiter, & non noſſe illud: quia contradictio eſt, quòd habeat idem formaliter, & non habeat, & quod habeat aliquid quo ſit formaliter tale, & non ſit tale: igitur ſi poteſt non noſſe A habitualiter, & noſſe B habitualiter; non eodem nouit A & B habitualiter: ſed omnis intellectus creatus, poteſt noſſe vnum obiectum, non noto alio: igitur nullus talis nouit eodem habitualiter, plura obiecta Probatio minoris, quia ſi non poſſet noſſe habitualiter A, abſque hoc quòd cognoſceret B, ſine contradictione, aut hoc eſſet ex parte intellectus talis, quod falſum eſt, quia poteſt vnum noſſe habitualiter & non aliud: aut ex parte neceſſariæ colligantiæ obiectorum, quod falſum eſt, quia vnum illorum intelligi poteſt, ab intellectu noſtro, non intellecto alio: ſi ergo non propter neceſſariam connexionem obiectorum, nec obiecti ad potentiam: ergo nullo modo. 11.

COMMENTARIVS.

1. Opinio Diui Thomæ.

a Alia opinio dicit. Hîc recitat opinionem Thomæ in prima parte ſummæ, quæſt. 55. artic. 3. quæ opinio ſtat in hoc, quòd Angelus, puta Gabriel non cognoſcit omnes quiditates creatas alias à ſe per diſtinctas rationes, ita quòd quælibet quiditas habeat propriam, & diſtinctam rationem diſtinctè repræſentandi ipſam, & partialiter, vel totaliter cauſandi cognitionem illius quiditatis; ſed ponit quòd pauciores rationes repræſentandi ſunt in Gabriele, quàm in aliquo intellectu alio inferiori, ita quòd ſi mille quiditates diſtinctè cognoſcuntur per decem rationes

rationes ab aliquo Angelo inferiori per pauciores rationes cognoſcuntur à ſuperiori, & tantò per pauciores, quantò à ſuperiori cognoſcuntur, & hanc ſuam poſitionem probat, & auctoritate, & per duas rationes, quæ poſtea ſoluentur.

b *Iſta opinio videtur coincidere, &c. vel ſaltem deuenietur ad aliquot paucas ſpecies*, quæ ſupple erunt rationes cognoſcendi omnes quiditates, *& ita quotcunque quiditates inferiores poſſent fieri, poſſent cognoſci per tot ſpecies*, quia quælibet nata eſſet cognoſci per propriam ſpeciem, *& ita attribuendo vni ſpeciei aliquam certam multitudinem quiditatum cognoſcibilium*, id eſt, quæ eſſet ratio cognoſcendi plures quiditates, *tunc non eſſet ex parte eius*, ſcilicet talis ſpeciei *inuenire, vnde eſſet ratio cognoſcendi tot, & non plura*, quia ſicut ſi vna ſpecies ponitur ratio cognoſcendi mille quiditates, non videtur ratio ex parte eius, quin etiam poſſit eſſe ratio cognoſcendi plures, quàm in ille.

2\. c Sequitur, *& licèt iſta opinio ſecunda poſſet aliquo modo vitare hanc concluſionem*, quia poſſet dicere, quòd quantò vna ſpecies eſt perfectior, tantò eſt ratio cognoſcendi plura, puta quòd ſi eſt perfectionis vt octo, erit ratio cognoſcendi tot, & non plura, & non ſequitur ex hoc, quòd vna poſſit eſſe ratio cognoſcendi infinita, quia fortè ſtatus eſſet ad aliquam vnam, quæ eſſet præciſa ratio cognoſcendi tot, & non plura.

Sequitur, *tamen contra ipſam*, ſcilicet opinionem ſecundam, *licèt non ſit prima ratio, quam ponam, erunt tamen contra eam aliæ tres, ſicut contra primam.* Iſta enim prima ratio de directo eſt contra opinionem Henrici ponentis illum habitum ex parte ſua eſſe rationem repræſentandi, & intelligendi infinita obiecta. Et per hanc rationem deducit ad hoc inconueniens, quòd vnus & idem habitus numero eſſet formaliter infinitus.

Pluralitas numeralis requirit maiorem perfectionem.

d Prima ergo ratio ſtat in hoc, quia vbi pluralitas numeralis requirit maiorem perfectionem, ibi infinita pluralitas, ſiue numeralis infinitas requirit infinitam perfectionem. Hæc propoſitio declarata eſt *in primo, diſt.2. quæſt.1.* Sed aliquid eſſe rationem diſtinctè cognoſcendi diſtinctas quiditates concludit maiorem perfectionem in ipſo, quàm eſſe rationem cognoſcendi tantùm vnam: patet, quia accipiatur propria ratio repræſentatiua, puta humanitatis, aliquam perfectionem includit, inquantùm eſt ratio repræſentatiua iſtius; patet, quia per ipſam non tantùm habetur præſentia humanitatis in ratione obiecti intelligibilis, ſed etiam eſt ratio cognoſcendi, ſiue cauſandi notitiam illius; quia quod communiter ponitur ratio repræſentandi aliquid in ratione obiecti actu intelligibilis, ponitur etiam ratio cognoſcendi illud; ſi ergo eadem ſpecies eſſet ratio repræſentandi naturam hominis, & aſini, cùm illæ rationes ſint ſimpliciter alterius rationis, ſequitur, quòd dicunt aliam, & aliam perfectionem alterius, & alterius rationis: patet, quia ſpecies intelligibilis propriæ naturæ aſini, quæ ponitur ratio repræſentandi naturam aſini in ratione obiecti actu intelligibilis, & ſimiliter ratio cognoſcendi illam dicit perfectionem formaliter, & eſſentialiter diſtinctam, & alterius rationis à perfectione, quam includit ſpecies intelligibilis propriæ naturæ hominis; ergo ſi vna ſpecies eſſet ratio æquè perfectè repræſentandi naturam hominis, & aſini, illa eminenter includeret perfectionem vtriuſque ſpeciei: ergo ſi eſſet ratio repræſentandi infinita obiecta, quorum quodlibet natum eſſet habere ſpeciem propriam alterius rationis ab alia, eſſet infinitæ perfectionis intenſiuè. Et addit, quòd ſint alterius rationis, quia ſi eſſet vna ſpecies intelligibilis ratio repræſentandi infinita indiuidua alicuius ſpeciei non eſſet infinita intenſiuè, quia illæ rationes repræſentandi indiuidua non eſſent alterius & alterius rationis, ſed ſimpliciter eiuſdem ſpeciei, quia ſpecies intelligibilis Franciſci, & Ioannis eſſent ſimpliciter eiuſdem ſpeciei, ſicut Franciſcus, & Ioannes, & per conſequens continens plures tales, non dicitur eſſentialiter maioris perfectionis. Sed de hoc, an pluralitas numeralis arguat maiorem perfectionem, dictum eſt *in primo, diſt.2.q.1.*

e Secunda probatio, Iſtæ rationes ſequentes directè ſunt contra Henricum & Thomam & intendit probare Doctor quòd impoſſibile ſit eſſe vnam rationem diſtinctè cognoſcendi duas quiditates ſpecie diſtinctas, nec etiam duo indiuidua diſtincta, licèt de indiuiduis hîc non dicat expreſsè, tamen patebit infrà quæſtione vltima huius diſtinctionis, quòd iſtæ rationes concludunt etiam de indiuiduis, & primò arguit ſic; omnis ratio vna cognoſcendi poteſt habere aliquem vnum actum intelligendi adæquatum ſibi, & pro clariori intelligentia ſuppono aliqua. 3. ***Iſtæ rationes ſunt contra Hěricum, & D. Thomam.***

Primò, quòd ratio intelligendi, & obiectum intelligibile aliquo modo differunt.

Secundò, quòd ratio intelligendi eſt duplex, ſicut eſt duplex cognitio, ſcilicet intuitiua, & abſtractiua: ratio enim intelligendi in cognitione intuitiua eſt quiditas rei inquantùm exiſtens, obiectum verò intelligibile intuitiuè eſt ipſa res exiſtens: ratio verò intelligendi in cognitione abſtractiua ſpecies intelligibilis obiecti, & obiectum ipſum dicitur intelligibile.

Tertiò ſuppono, quòd ſicut ratio intelligendi in cognitione intuitiua eſt quiditas inquantùm exiſtens, & eſt cauſa partialis cognitionis intuitiuæ, ſic ſpecies intelligibilis, ſiue ſit primò obiecti vniuerſalis, ſiue ſit primò obiecti ſingularis: de quibus infrà *quæſt. vltima huius diſtinctionis*, eſt cauſa partialis cognitionis abſtractiuæ, ita quòd ſi eſt ſpecies intelligibilis obiecti vniuerſalis, primò eſt cauſa partialis cognoſcendi illud, ſi ſingularis primò eſt ſimiliter cauſa.

Quartò ſuppono, quòd ratio cognoſcendi, puta A intuitiuè eſt ſic ratio, & cauſa partialis talis cognitionis, quòd nihil aliud poteſt eſſe ratio cognoſcendi ipſum A, niſi virtualiter, & eminenter contineat illud ſecundum totam ſuam entitatem, vt aliàs expoſui *in primo, diſt.3.* ſic ſpecies intelligibilis, puta hominis, eſt cauſa partialis cognoſcendi ipſum hominem, quòd nihil aliud ab ipſa poteſt eſſe cauſa cognitionis abſtractiuæ ipſius hominis ſub ratione propria, & diſtincta, niſi virtualiter, vel eminenter contineat ipſum hominem ſecundùm totam entitatem ſuam, & tale continens poteſt cauſare ſpeciem intelligibilem hominis, & ſic Deus poſſet cauſare ſpeciem intelligibilem ipſius hominis, & fortè nulla alia creatura poſſet cauſare. 4.

Quintò, ex his ſequitur, quòd ſicut ratio intelligendi hominem intuitiuè non poteſt eſſe ratio intelligendi aliud ab homine, niſi virtualiter, vel eminenter, vel eſſentialiter contineatur

neatur in ipso homine, sicut patet de Deitate, quæ est ratio formalis quasi producendi cognitionem ipsius Dei, & omnium intelligibilium: ideò enim sic est ratio, quia omnia intelligibilia alia à Deo virtualiter, & eminenter secundùm totam entitatem eorum continentur in Deo, sic ratio cognoscendi, puta hominem, abstractiuè, distinctè tamen, sic est causa partialis talis cognitionis, quòd non potest esse ratio, siue causa partialis cognoscendi, vel repræsentandi aliud obiectum ab homine, nisi virtualiter, vel eminenter, vel essentialiter contineatur in eo.

Differentia est inter rationem formalē cognoscēdi aliquid intuitiuè, & abstractiuè.

Sextò suppono, quòd differentia est inter rationem formalem cognoscendi aliquid intuitiuè, & rationem formalem cognoscendi aliquid abstractiuè; quia ratio formalis in cognitione intuitiua prior est natura, vel saltem secundùm intellectum ipso obiecto cognito intuitiuè; ratio verò formalis in cognitione abstractiua posterior est ipso obiecto cognito; patet, quia semper species intelligibilis causatur ab obiecto, cuius est, saltem remotè; exemplum, nam natura albedinis mouet potentiam visiuam causando speciem sensibilem in ea, quâ causatâ pòst causatur species sensibilis in phantasia, quæ dicitur phantasma: ipsum verò phantasma partialiter causat speciem intelligibilem receptam in intellectu possibili repræsentantem albedinem, vt albedo est, vt patet à Doctore in multis locis; & sic patet quomodo species intelligibilis est posterior ipso obiecto intelligibili, quæ tamen est ratio intelligendi ipsum: patet ergo quomodo vnitas speciei in repræsentando, & in causando cognitionem obiecti dependet ab vnitate obiecti, quod enim mensuratur præcisè ab aliqua mensura, non potest mensurari ab alia mensura; patet, quia sicut vnitas effectus non potest esse à pluribus causis totalibus, vt aliàs diximus *in primo*, *dist.* 2. sic nec vnitas mensurati potest esse à pluribus mensuris totalibus; & sic species intelligibilis ipsius hominis non potest esse species intelligibilis ipsius asini, quia tunc illud in ratione mensurati dependeret à pluribus mensuris; vna ergo species intelligibilis tantùm erit ratio intelligendi abstractiuè cuius est, & omnium contentorum virtualiter, vel eminenter, & fortè essentialiter, & dico *fortè essentialiter*, quia Doctor dixit *in primo, dist.* 3. *quæst.* 1. quòd sensibile causat speciem intelligibilem sui, & fortè omnium superiorum; vel causat aliam, & aliam speciem intelligibilem: cùm ergo nulla sit creatura, quæ virtualiter, vel eminenter, aut essentialiter contineat omnem aliam creaturam, sequitur quòd non poterit esse aliqua species intelligibilis in aliquo Angelo, vel duæ, vel tres, vt posuit Thomas, vel vnus habitus numero, vt posuit Henricus, qui sit ratio intelligendi illa alia obiecta ab ipso Angelo, & sic patet ista ratio.

5. *Difficultas.*

Sed difficultas est, an obiecta contenta virtualiter, vel eminenter in aliquo obiecto possint cognosci per speciem intelligibilem repræsentantem ipsum obiectum, vel per aliam, & aliam speciem intelligibilem. Dico, quòd vtraque via est sustentabilis, sic intelligendo, vel quòd vna species intelligibilis est ratio cognoscendi hominem abstractiuè, & omnium virtualiter contentorum; vel quòd sicut ipse homo causat speciem intelligibilem sui, ita potest causare aliam, & aliam speciem respectu alterius, & alterius contenti.

Sed difficultas est de cognitione intuitiua, an eadem esset ratio cognoscendi intuitiuè, puta obiectum, & omnia contenta in ipso A. Dico duo, primum, quòd si obiecta contenta habeant propriam existentiam aliam ab obiecto continente. sic dupliciter possum cognoscere intuitiuè. Primò per rationem formalem ipsius obiecti continentis partialiter causantis cognitionem talis obiecti, & omnium contentorum. Secundò per naturam existentem, quæ est causa partialis cognitionis talis intuitiuæ, & patet exemplum, quia essentia diuina est ratio intelligendi se, & omnes creaturas intuitiuè, & tamen ipse creaturæ respectu intellectus nostri possunt habere propriam motionem partialiter causantem cognitionem intuitiuam sui, patet à Doctore *in primo, quæst.* 1. *prolog. dist.* 3. *quæst.* 1. *dist.* 8. *quæst.* 1. & *in secundo*, *dist.* 3. Si verò huiusmodi contenta non habens propriam existentiam realiter distinctam, dico, quòd tantùm intuitiuè cognoscuntur per quiditatem existentem obiecti continentis: & loquor semper de existentia entis absoluti, quia fortè existentia relationis non potest intellectum aliquem ad cognitionem sui immutare, de quo aliàs.

Essentia diuina est ratio intelligendi se, & omnes creaturas intuitiuè.

Si quæratur, an voluntas diuina possit producere aliquam speciem intelligibilem in intellectu Angeli, quæ sit ratio repræsentandi distinctò, & causandi partialiter distinctam cognitionem omnis quiditatis distinctæ essentialiter ab Angelo? Dico quòd non, non quòd sit repugnantia ex parte voluntatis diuinæ, sed est repugnantia ex parte talis effectus, quia tunc esset formaliter infinitus, vt suprà probaui: infinitas verò repugnat creaturæ, vt patet à Doctore in pluribus locis. 6.

Si iterum dicatur, an posset producere aliquam speciem intelligibilem repræsentantem duas naturas tantùm, & non infinitas? Dico quòd non, quia si talis posset dari, non repugnaret sibi posse repræsentare infinita, vt in simili patet à Doctore in pluribus locis.

Si dicatur, quòd hoc videtur possibile, scilicet quòd possit repræsentare infinita, quia sicut Deus posset facere aliquod corpus esse in infinitis locis simul, & tamen non esset immensum, vt patet *in quarto, dist.* 10. *quæst.* 3. & posset facere vnum Angelum simul esse in infinitis locis, & tamen non esset immensus, vt patet *in secundo*, *dist.* 2. Hoc etiam potest elici à Doctore *in quarto, dist.* 49. Nam immensitas, vt dicit Doctor est esse in omni loco ex natura propria, sic in proposito videtur dicendum, quòd quamuis talis species, vel habitus ex se non posset repræsentare infinita, participatiuè tamen posset repræsentare, inquantùm participat tale *esse* à Deo.

Immensitas est esse in omni loco.

Dico, quòd non est simile, quia esse in infinitis locis passiuè per potentiam actiuam ipsius Dei, nullam perfectionem dicit, quia tantùm est esse sub infinitis respectibus vbicalibus, vt patet à Doctore *in quarto, dist.* 10. *quæst.* 3. Quòd enim lapis virtute diuina simul sit in duobus locis nullam perfectionem arguit in lapide, sed tota perfectio est in causa effectiua. Hoc idem dico de Angelo, non sic est de specie intelligibili, vel habitu, quia distinctè repræsentare quiditatem à quocunque habeat, illud dicit perfectionem formaliter in ipso repræsentante: & similiter partialiter causare cognitionem obiecti, dicit aliquam perfectionem formaliter in illo à quocunque sit talis perfectio. Exemplum: Intellectus est im-

mediatè

Intellectus est immediatè creatus à Deo. mediatè creatus à Deo,& quòd modò possit esse causa partialis cognoscendi aliud, & aliud obiectum,hoc idem est à Deo,& tamen posse sic causare dicit formaliter perfectionem in illo.

7. Sed restat maior difficultas, videtur enim, quòd Deus possit causare aliquam speciem intelligibilem,quæ sit partialis causa cognoscendi infinita obiecta: patet per argumentum à fortiori. Nam intellectus est causa partialis, vt patet à Doctore *quæst.1.prologi,& in primo, dist.3.q.1.7. & 8.& 9.& dist.2. dist.8. q.1. eiusdem primi, & in secundo, dist.3.q.6.* & ipse intellectus est causa magis principalis respectu obiecti tamen imperfectioris,vt patet à Doctore *in primo,dist.3.q.8.& in secundo,dist.3.* ergo si intellectus noster potest esse causa partialis, & magis principalis respectu infinitorum obiectorum, sequitur quòd erit formaliter infinitus, si ratio Doctoris contra Henricum probaret.

Respondeo,& dico primò, quòd hoc non sequitur, quia etsi sit causa partialis infinitorum cognitorum hoc erit tantùm successiuè:tum,quia non potest habere omnia obiecta simul,& perfectè præsentia in se,nec in cognitione abstractiua, vt patet à Doctore *in primo,dist.3.* vbi vult,quòd illud priùs intelligatur, cuius species intelligibilis fortiùs mouet:& vult etiam ibi *quæst.* 1. & 8. quòd illa species fortiùs mouet intellectum, cuius singulare fortiùs mouet sensum. De cognitione intuitiua etiam patet, quia non omnia sunt simul præsentia in ratione intelligibilis intuitiuè, accipiẽdo *intelligibile actu*, quod est potẽtia propinqua ad mouendum intellectum,vt exposui suprà *dist.* 3. *huius.* Si dicatur, nonne huiusmodi obiecta possunt esse potentia in essentia diuina respectu intellectus nostri. Dico, quòd sic, & tamen,vt ibi non mouent ad cognitionem intuitiuam:tum,quia vt ibi non cognoscuntur intuitiuè ab intellectu nostro, vt patet infrà *quæst. vltima huius dist.*tum,quia vt ibi licèt perfectiùs cognoscantur,non tamen propriè mouent,sed voluntas diuina, vt patet à Doctore in primo in pluribus locis. Non valet ergo;intellectus noster est causa partialis, & principalis producendi infinitas cognitiones infinitorum obiectorum successiuè,ergo est infinitus formaliter. Et quòd non valeat, patet a Doctore *in primo, dist.2. quæst.* 1. vbi arguit infinitatem Dei ex hoc,quòd habet in potestate sua simul posse producere infinita.

8. Secundò dico, quòd posito(per possibile, vel impossibile)quòd essent infinita obiecta, & perfectè præsentia,& actu intelligibilia,& quòd intellectus simul concurreret, vt causa partialis ad cognitionem omnium illorum,adhuc non sequitur,quòd sit formaliter infinitus: & ratio huius est,quia aliud est esse rationem formalem producendi aliqua plura, quorum quodlibet specialem perfectionem requirit in causa, &c. aliud est esse rationem formalem producendi aliqua plura, quorum quodlibet non requirit specialem perfectionem in causa partiali. Sic dico in proposito, quòd species intelligibilis, quæ est causa partialis producendi cognitionem hominis, requirit tantam perfectionem, ita quòd minor ipsa non possit esse causa partialis, & similiter species intelligibilis asini requirit aliam perfectionem in ipso,& talem perfectionem, quòd alia species intelligibilis, puta hominis, non potest esse causa partialis cognitionis asini, & sic sequitur quòd si esset causa partialis cognoscendi infinita,in se esset formaliter infinita; intellectus verò non requirit sic aliam,& aliam perfectionem,quia idem intellectus sic partialiter concurrit ad cognitionem obiecti imperfectioris: sicut ad cognitionem obiecti perfectioris.

Species intelligibilis est causa partialis producendi cognitionem hominis.

Et si dicatur,causa potens producere simul infinita,est formaliter infinita, quorum productorum quodlibet dicit aliquam perfectionem;ergo cùm infinitæ intellectiones sic se habeant, quòd dicunt perfectionem aliquam, vt patet. Dico, quòd ex hoc non sequitur infinita perfectio in causa, nisi tales perfectiones productæ requirant aliam, & aliam perfectionem in causa: & sic arguit Doctor *dist.2.primi.* Et ex hoc sequitur,quòd si Franciscus simul produceret infinitos homines, non diceretur infinitæ perfectionis, cùm alius,& alius homo non requirat aliam, & aliam perfectionem in producente, quod patet, quia producto homine à virtute, vt A,eadem virtute producitur alius homo,sic in proposito. 9. *Intellectio vna est perfectior altera.*

Si dicatur, istæ intellectiones sicut specie distinguuntur, ita vna est perfectior alia essentialiter;ergo si homo posset producere simul infinita specie distincta, esset formaliter infinitus, vt patet à Doctore in simili *dist.2.quæst.1.primi.* Dico, quòd intellectiones infinitorum obiectorum distinctorum specie sunt specie distinctæ, sed hoc non habent ab intellectu, sed ab obiectis, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 3. *quæst.* 6. & 7. & quamuis vna sit perfectior essentialiter alia maior, & minor perfectio essentialis in intellectionibus non est à maiori, vel minori perfectione ipsius intellectus, sed ab obiectis: & sic quando intellectus concurrit cum obiecto perfectiori, & imperfectiori æquali conatu hinc,& inde causatur intellectio perfectior obiecti perfectioris:sed talis perfectio principaliter est ab obiecto, loquendo de perfectione specifica.

Si dicatur, Ex quo intellectus est causa principalis intellectionis, & obiectum est causa minùs principalis; ergo videtur, quòd erit causa principalis intellectionis,& quantùm ad substantiam,& quantùm ad intensionem ipsius, vt patet à Doctore in simili de potentia, & habitu respectu operationis *in primo, dist.* 17. ergo videtur, quòd perfectio intellectionis specifica principaliter sit ab intellectu,& si sic,poterit esse infinitus producendo infinitas cognitiones infinitorum obiectorum specie distinctorum.

Dico, quòd etiam hoc concesso non sequitur infinitas intellectus, quia istæ perfectiones, vt partialiter sunt ab intellectu, non requirunt aliam,& aliam perfectionem in intellectu. Nam idem intellectus perfectionis vt septem, & comparatus ad obiecta infinita, quorum nullum excedat perfectionem,vt septem, ita quòd aliquod illorum sit perfectionis vt vnum,& sic ascendendo, ita quòd omnia illa semper dicantur perfectiora; tunc intellectus erit causa principalis, quia semper perfectior, & vt talis perfectionis poterit producere huiusmodi cognitiones partialiter, & sic non sequitur infinita, si tamen suppleret causalitatem alicuius obiecti, puta asini, de necessitate requireretur maior perfectio, quia ille gradus intellectionis, si potest dari qui est ab asino,est tantæ perfectionis, quòd à nullo potest causari, nisi ab ipso asino, vel à continente virtualiter, vel eminenter ipsum, & sic patet solutio. 10.

Sed est alia difficultas, quia suprà dictum est, quod

quòd si intellectus simul posset concurrere cum infinitis obiectis partialiter, ergo simul posset recipere infinitas perfectiones, & sic esset formaliter infinitus.

Responsio. Respondeo, & dico primò, quod dixi suprà, quòd ad producendum partialiter huiusmodi effectus, non sequitur infinitas in intellectu: quòd modò possit recipere infinita, est alia difficultas, & diceretur, quòd non possit coagere infinitis obiectis, quia illa non possunt esse intelligibilia actu simul. Secundò, quòd si etiam reciperet infinitas intellectiones, quòd ex hoc non sequeretur ipsum esse formaliter, & quiditatiuè infinitum, quia recipere passiuè nullam perfectionem dicit. Nam si lapis posset recipere à Deo infinitas albedines, non esset perfectior in se quiditatiuè, quàm esset si non reciperet, si tamen intellectus posset recipere, diceretur infinitus tantùm denominatiuè, sed casus est impossibilis, quia infinitæ intellectiones simul non possunt esse in aliquo intellectu, & hanc glossam nota.

11. *Sequitur expositio literæ.* f *Præterea secundò, omnis ratio.* Ista ratio stat in hoc, quia ratio formalis producendi cognitionem, habet actum sibi adæquatum, vel intensiuè, vel extensiuè, vt patet. Nam species intelligibilis hominis est sic ratio formalis producendi cognitionem hominis, quòd non potest esse formalis ratio producendi cognitionem alterius obiecti non contenti virtualiter in ipsa, & sic extensiuè tantùm erit vna cognitio speciei, & intensiuè, & erit tantæ perfectionis, quòd maioris perfectionis non poterit esse, vt probat Doctor infrà de memoria fœcunda, quæ probatio clara est: sed vnus habitus numero, vt ponit Henricus in Angelo, vel vna species intelligibilis; vel duæ, vt ponit Thomas, non possunt habere simul actum adæquatè vnum respectu omnium obiectorum, quod patet. Non extensiuè, quia si esset ratio formalis cognoscendi plura obiecta, tunc posset sibi cooperari intellectus ad cognoscendum illa plura distinctè, quod tamen ipsi negant. Sed fortè diceret Henricus, vt patet suprà, quòd talis ratio primò inclinat ad vnum, postea ad aliud. Et fortè diceret Thomas quòd quamuis talis ratio sit plurium obiectorum, non tamen est ratio formalis producendi cognitionem distinctam illorum, & hoc simul, sed tantùm successiuè, & sic intellectus non intelligeret plura simul.

12. Hæc responsio nulla est, quia si per possibile, essent duo obiecta perfectè præsentia alicui intellectui in ratione obiecti, ipse intellectus, cùm sit causa merè naturalis, statim intelligeret illa simul, licèt fortè non æquè perfectè: cùm ergo per talem habitum, secundùm Henricum & per speciem, secundùm Thomam, sint plura obiecta perfectè præsentia intellectui, erit ratio simul producendi distinctam cognitionem illorum obiectorum; quòd enim agens non producat plura simul, puta quòd homo non producat decem homines simul, hoc potest contingere ex indispositione agentis, vel ex indispositione passi. Nam si agens, & passum essent perfectè disposita respectu plurium effectuum, simul illi effectus producerentur, sic in proposito. Nam ex quo talis habitus secundùm Henricum, vel species secundùm Thomam, sit præsens perfectè intellectui Angelico in ratione perfecti repræsentatiui, sequitur quòd talis intellectus simul plura obiecta cognoscat, quod negant; neque intensiuè, patet, quia si Henricus diceret, quòd habet vnum actum intensum respectu omnium obiectorum aliorum ab Angelo, tunc ille actus esset formaliter infinitus, vel posset esse, si obiecta repræsentata essent infinita. Hoc patet per probationem Doctoris, quam facit probando actum intellectus diuini esse formaliter infinitum. Vide *in primo, dist. 2. q. 1.* Si etiã diceret Henricus quòd obiecta repræsentata non sunt infinita: & pono quòd tantùm sint mille; si ille habitus haberet vnum actum adæquatum intensiuè respectu illorum obiectorum quantùm est ex parte sua, non repugnat sibi infinitas formalis, quia si potest esse vna intellectio æquè perfecta, & æquè intensa respectu plurium obiectorum simul sumptorũ, quorum quodlibet requirit specialem perfectionem in actu cognoscendi, sicut cuiuslibet seorsum sumpti, ex parte sua non repugnaret esse infinitorum. & hoc posset probari per dicta Doctoris *in primo, dist. 2.* & à simili per Philosophum 4. *Phy.* quia si duo corpora possunt esse in vno loco: ergo & infinita: sic in proposito eodem modo arguatur de specie, quã ponit Tho.

g *Contra istas duas rationes.* Hìc Doctor instat contra secundam, & tertiam rationem. Contra secundam, in qua dictum est, quòd ratio intelligendi habet vnum obiectum adæquatum sibi, in quo includuntur omnia scibilia per rationem illam. Hìc dat instantiam contrà, quia in Sole est tantùm vna forma, siue vna ratio formalis producendi generabilia in istis inferioribus, & tamen Sol non habet vnum obiectum primum, in quo contineantur omnia alia obiecta virtualiter: non enim omnia generabilia à Sole virtualiter continentur in aliquo vno obiecto, quod respiciat Sol vt adæquatum, & vt virtualiter contentiuum omnium generabilium à Sole. Deinde instat contra tertiam rationem ibi, nec etiam oportet: nam tertia ratio probabat, quòd vna ratio formalis cognoscendi potest habere aliquem vnum actum intelligendi adæquatum sibi. Et Doctor instat ibi: *Nec etiam oportet*, &c. Dicit, quòd non est necesse vnam rationem formalem habere vnum actum sibi adæquatum, & patet de formã Solis, quæ est ratio producendi plures effectus. 13. *In Sole est tantum vna forma.*

h *Respondeo virtus productiua illimitata.* Hìc Doctor soluit instantias istas, & solutio stat in hoc, quòd non est simile de ratione formali intelligendi, & de ratione formali producendi alium effectum: quia in cognitione abstractiua obiectum habet rationem prioris naturaliter respectu eius, quod est proxima ratio intelligendi, scilicet respectu speciei intelligibilis, quæ est proxima ratio intelligendi abstractiuè, vt patuit *in primo, distinct. 3. quæst. 6. & 8. & in præsenti, distinct. quæst. vlt.* & ideò vnitas posterioris de necessitate dependet ab obiecto priori, & non potest esse vnitas posterioris cum distinctione prioris; ex quo ergo obiectum est prius specie intelligibili, & causa illius, vt suprà declaraui; & aliud obiectum est causa alterius speciei, si est vnitas speciei intelligibilis, erit tantùm ab vnitate obiecti, cùm dependeat ab ipso essentialiter: ergo species intelligibilis, puta lapidis, non poterit esse ratio repræsentandi aliud obiectum, à quo non dependet, nec proxima ratio intelligendi illud: patet per vnam propositionem Doctoris *in primo, dist. 3. quæst. 6.* omnis species impressa ab obiecto (loquendo de ratione formali obiecti) repræsentat illud sub illa ratione, qua imprimitur ab eo. Si dicatur, quòd pluralitas obiectorum 14. *Scotus soluit instantias.*

stat

stat cum vnitate speciei intelligibilis. Contrà, quia ex quo obiectum se habet ad speciem in ratione causæ, tunc sequeretur quòd eadem species dependeret à pluribus causis eiusdem ordinis, quod est impossibile; & sic oportet dicere, quòd vna ratio intelligendi in cognitione abstractiua erit vnius obiecti adæquati, & si sit ratio intelligendi plura, illa plura virtualiter continentur in illo, & hoc est quod dicit. Sed de huiusmodi specie intelligibili, quomodo causetur ab obiecto, an proximè, an remotè, vide quæ exposui in primo, dist. 3. q. 2. & 6.

15. i *In operationibus autem, quæ non sunt productiones*, &c. id est, in quibus non correspondet aliquod productum vt terminus, vt sunt intellectiones, & volitiones, quæ tantùm dicuntur operationes, vt patet à Doctore *in primo, dist. 2. parte 2. quæst. 3.* operationes verò, quæ sunt productiones, sunt illæ, quibus correspondet aliquod productum vt terminus, vt patet de generatione, cui correspondet genitum.

Dicit ergo hîc Doctor quòd in huiusmodi operationibus obiectum habet ibi rationẽ prioris naturaliter respectu eius, quod est proxima ratio operãdi. Hoc nõ debet intelligi absolutè, quia in cognitione intuitiua ratio producendi huiusmodi cognitionẽ est prior obiecto, vt suprà declaraui, sed habet veritatẽ in cognitione abstractiua.

k *Similiter etiam talem formam productiuam*, &c. Hîc soluit secundam instantiam, & dicit, quòd Sol, vel forma productiua Solis, non habet aliquod passum sibi adæquatum, neque intensiuè, neque extensiuè, quod sit receptiuum actionis suæ adæquatæ. Hîc autem memoria (puta species intelligibilis cum intellectu) habet passum sibi adæquatum, & sic memoria operatiua respectu intellectionis hominis, & fortè contentorum in illo, non potest esse ratio producendi intellectionem alterius obiecti non contenti in illo, cuius est prima species, & habet passum sic adæquatum, puta intellectum possibilem, quòd potest recipere à tali memoria, nisi tantùm cognitionem hominis, & contentorum in illo, aliter non se caperent mutuò partes imaginis. Prima enim pars imaginis est memoria fœcunda, videlicet species intelligibilis, & intellectus; respectu tamen cognitionis abstractiuæ: sed respectu cognitionis intuitiuæ, memoria fœcunda est obiectum in se præsens intellectui in ratione obiecti actu intuitiuè intelligibilis. Secunda pars imaginis est intellectio adæquata tali memoriæ: sic enim adæquantur, quòd talis memoria non potest habere nisi talem intellectionem, & talis intellectio non potest esse nisi à tali memoria, nisi tale obiectum virtualiter contineatur in alio, quia tunc cognitio illius posset esse ab obiecto virtualiter continente: est ergo operatio præcisè adæquata memoriæ fœcundæ, tam intensiuè, quàm extensiuè. Ex his ergo patet, quomodo prima instantia nihil concludit contra secundam rationem, quia virtus productiua Solis illimitata aliquo modo ad aliquos effectus est æquiuoca, & ideò est simpliciter nobilior, & superior quolibet suo effectu, propter quod vnitas eius non dependet ab vnitate effectus, sed effectus dependent à causa ista, & effectus possunt esse plures à causa Solis existente vna, quia in posterioribus potest esse pluralitas cum vnitate naturaliter prioris, sed non est sic de ratione proxima cognoscendi abstractiuè.

An memoria sit ratio producendi intellectionem

l *Tertiò arguo sic.* Hæc quarta ratio specialiter est contra Henricum, qui dicit, quòd Angelus per vnum habitum cognoscit omnia alia à se, & Doctor probat hîc, quòd hoc non est necesse, quia poterit cognoscere, puta hominem, non habitualiter, id est, non mediante habitu, vt ratione formali cognoscendi. Dicit ergo Doctor sic: *Ille intellectus non eodem* supple habitu *formaliter, nouit habitualiter plura, qui sine contradictione potest nosse hoc habitualiter, & non nosse illud*, id est, quòd nihil idem est necessariò ratio formalis proxima cognoscendi habitualiter plura, si vnum illorum potest cognosci, & non per talem rationem: sed omnis intellectus creatus potest noscere vnum obiectum non noto alio: patet, quia si non posset noscere habitualiter A absque hoc, quòd cognosceret B, sine contradictione, aut hoc esset ex parte intellectus talis, quod est falsum, quia potest noscere vnum habitualiter, & non aliud; aut ex parte necessariæ colligantiæ obiectorum, quod falsum est, quia vnum illorum intelligi potest ab intellectu nostro alio non intellecto: ergo Angelus non necessariò eodem habitualiter nouit illa plura. 16.

Contra Henricum.

S C H O L I V M.

Arguit contra opinionem Henrici specialiter, quadrupliciter, & primò contra id quod ait illum habitum esse essentialiter respectum: secundò, contra id quod ait omne intelligibile creatum esse præsens intellectui, per illum habitum.

12. Prætereà in speciali [a] contra primam opinionem de habitu arguo quadrupliciter. Primò contra id, quod ponunt de respectu essentiali, videtur contradicere Aug. 7. de Trin. c. 2. *Omne quod relatiuè dicitur, est aliquid excepto relatiuo:* & probatum est dist. 1. huius secundi, quæst. de relatione creaturæ ad Deum; quòd nulla relatio est formaliter, vel essentialiter eadem fundamento: licèt per identitatem sit quandoque eadem res: si igitur iste habitus est quædam qualitas & entitas absoluta, non habet respectum ita essentialem, quin posset sine ipso intelligi. q. 4. n. 21.

Respectus non ponitur esse idem alicui, nisi respectu illius, ad quod essentialiter dependet: sed ad plura eiusdem ordinis, non potest aliquid essentialiter dependere: quia tunc vno terminante dependentiam eius, aliud non terminaret: & sic esset, licèt illud ad quod essentialiter dependet, non esset, quod est inconueniens: si autem ponatur talis habitus, omnes quiditates sub eodem ordine repræsentabit, ita quòd nulla mediante alia, sed omnes immediatè: igitur, &c.

ADDITIO. *Nihil dependet essentialiter ad plura eiusdem ordinis.*

Præterea, [b] si respectus ponatur idem alicui absoluto, non est nisi ad prius naturaliter, sicut patet ex quæst. præalleg. ille autem respectus habitus in intellectu Angelico ad lapidem, non est ad prius naturaliter; quia lapis in nullo genere causæ, se habet respectu talis habitus.

Vide 3. d. 1. q. 6. ad hoc.

Secundò [c] contra hoc, quod posuit obiectum præsens sub ratione intelligibilis per habitum, & primò per rationem suam. Probat enim quòd species intelligibilis non potest esse ratio præsentiæ obiecti, quia perficit intellectum, vt ens quoddam est, sicut forma materiam: & per consequens, non perficiet intellectum, vt intellectus est, nec per se erit à specie, intelligibile præsens inquantùm intelligibile: multò magis potest hoc argui de habitu, quia habitus, inquantùm habitus, est perfectio potentiæ

Præterea secundò, [d] sequeretur multò magis in habitu nostro, qui causatur ab obiecto, quòd habitus noster scientialis, esset respectus, vel illud, per quod obiectum intelligibile præsens esset: & ita adepto habitu scientiali, non requireretur conuersio ad phantasmata, ad actualem intellectionem, quod ipse negat. Respondetur [e] quòd intellectio nostra dependet à sensibus: non sic intellectio Angeli. 13.

Secundum Henr. habitum, nos possemus intelligere sine conuersione ad phantasmata. Angelus secundum Henr. non posset se intelligere sine habitu.

Contrà, [f] si necessaria colligatio, siue respectus essentialis in habitu, est ratio propter quam obiectum est sufficienter præsens per habitum, & ille respectus est essentialior in habitu nostro, quàm in habitu Angeli, quod videtur, quia causatur ab obiecto, non autem ille: igitur propter istum respectum essentialem, magis erit habitus noster ratio talis præsentiæ, quàm habitus Angelicus.

Tertiò contra hoc, [g] quod dicit quòd omne obiectum intelligibile creatum est præsens per istum habitum. Hoc enim videtur inconueniens: quia si Angelus in puris naturalibus crearetur sine aliquo tali habitu, quod est possibile, quia nullam contradictionem includit, cùm ille habitus differat, sicut qualitas ab essentia Angeli, ille Angelus non posset se cognoscere: & ita esset imperfectior in intellectualitate natura Angeli de se, quàm natura hominis, quia natura hominis quantumcunque nuda facta, habet vnde acquirat cognitionem intellectualem aliquorum obiectorum: Angelus autem non posset acquirere istum habitum, nec sine isto posset aliquid intelligere: ergo.

Præterea, habitus [h] secundùm istum, ideò non repræsentat singulare sicut repræsentaret species, quia non est natus generari immediatè ab ipsa re, sed tantùm per actum intellectus conferentis simplicia: sed ipse arguit contra speciem, quia quando aliquid genitum à sua causa naturali, natum est sic repræsentare illud sub illa ratione, sub qua gignitur ab eo, à quocunque imprimatur, semper sic repræsentabit: igitur habitus qui si gigneretur à sua causa naturali, sequeretur naturaliter apprehensionem simplicium, à quocunque etiam imprimatur, sequetur & præsupponet illam apprehensionem simplicium: igitur non potest esse propria ratio apprehendendi simplicia. 14.

Præterea quartò, quod dicitur quòd iste habitus est principium cognoscendi quæcunque distincta obiecta, videtur esse contra hoc prima ratio contra opinionem primam, quia sequeretur quòd esset naturaliter infinitus.

Quod etiam dicit, [i] quòd naturaliter inclinat in id, ad quod voluntas imperando determinat, videtur esse irrationabile: quia illius habitus vt formæ naturalis est inclinatio determinata naturalis: & si sint multæ inclinationes ad diuersa, sunt ordinatæ, ita quòd saltem vna est prima: & per consequens vti eo ad aliquid ad quod non inclinatur, primò videtur esse contra primam inclinationem eius naturalem, & ita non merè naturaliter ad hoc inclinabitur. Nec videtur rationabile, quod vna forma naturalis, quantùm ad inclinationem suam naturalem, subsit voluntati creatæ: si enim graue manens actu graue moueretur sursum à Deo, etsi graue sit in perfecta potentia obedientiali ad Deum: non tamen videtur moueri passiuè naturaliter ex parte sua. Et quicquid sit ibi, non videtur quòd aliqua forma naturalis in inclinatione sua naturali, subsit omnino in omni actu suo, voluntati creatæ: ita quòd ad hoc naturaliter inclinetur, ad quod voluntas creata vult eam inclinari.

Forma naturalis non subest creaturæ secundùm inclinationem naturalem. Graue non ascendit sursum naturaliter ne detur vacuum. 3. d. 27. n. 13.

Præterea, [k] quomodocunque ipse poterit dicere, quòd per imperium voluntatis habitus repræsentet aliud & aliud; multò meliùs potest poni quòd habens multas species intelligibiles, posset vti nunc vna specie, nunc alia: & erit naturalitas in qualibet specie repræsentante, & inclinante ad suum obiectum: & libertas in ipso vtente hac specie, vel illa:

COMMEN

COMMENTARIVS.

1\. a PRæterea in speciali arguitur, &c. Henricus dixit, quòd ille habitus habet respectum essentialem ad obiectum præsentatum. Et hoc Doctor improbat, quia tunc sequeretur quòd talis habitus esset essentialiter, & quiditatiuè relatio, & sic videtur contradicere Augustino, qui vult, quòd *omne, quod relatiuè dicitur, est aliquid excepto relatiuo*, id est, quòd omne illud, quod relatiuè est ad aliud, de necessitate includit aliquod absolutum, quod est fundamentum, vel subiectum talis relationis, vt prolixè exposui *in primo, dist. 1. quæst. 2.* Si ergo ille habitus necessariò refertur ad subiectum, ergo includit aliquod absolutum, in quo fundatur relatio ad subiectum, & tale absolutum non potest esse essentialiter relatio. *Si igitur iste habitus est quædam qualitas, & entitas absoluta, non habet respectum ita essentialem, quin possit sine ipso intelligi*, & præcipuè loquendo de respectu quem habet ad obiecta, quicquid sit de respectu quem habet ad Deum creantem, & conseruantem illum habitum, qui ponitur idem realiter cum creatura; sed iste respectus ad obiecta non videtur esse idem cum habitu: patet, quia omnis relatio, cuius fundamento non repugnat posse esse sine termino, realiter distinguitur à fundamento, vt patet à Doctore in isto secundo, dist. 1. q. 5. sed non repugnat tali habitui creato, posse esse sine tali, vel tali obiecto, ergo.

Optima expositio.

2\. b *Præterea, Si respectus ponatur idem alicui*, &c. quia Henricus fortè diceret, quòd talis habitus dicit respectum essentialem, sic intelligendo non quòd sit de essentia illius, sed quòd sit intrinsecus, & idem realiter illi habitui. Et Doctor probat hîc, quòd non potest esse idem realiter illi, quia relatio, quæ identificatur fundamento; ex hoc identificatur illi, quia ipsum fundamentum dependet in *esse*, & *conseruari* ab aliquo priori, ad quod prius terminatur talis relatio, vt patet de relatione creaturæ ad Deum: talis enim relatio creaturæ ad Deum ex hoc identificatur realiter creaturæ, quia ipsa dependet in *esse*, & in *conseruari* ab ipso Deo; sed iste habitus non est ad obiectum tanquam ad aliquod prius, à quo dependeat in *esse*, & *conseruari*; patet, quia ipse Henr. posuit illũ habitũ immediatè creari à Deo.

c *Secundò contra hoc, quod posuit obiectum*, &c. Hîc Doctor intendit improbare Henricum quantùm ad hoc, quod dixit per illum habitum haberi præsentia obiecti sub ratione actu intelligibilis, & adducit primò rationem Henrici contra Scotu improbat enim Henricus, quòd species intelligibilis non potest esse ratio præsentiæ obiecti, quia perficit intellectum, vt ens quoddam, sicut forma materiam, & per consequens non perficit intellectum, vt intellectus est, nec per illam erit intelligibile præsens, inquantùm intelligibile, multò magis potest hoc argui de habitu, quia habitus inquantum habitus, est perfectio potentiæ, vt patet.

Scotus improbat Henricum.

3\. d *Præterea secundò sequeretur*, quòd habitus noster scientialis esset illud, per quod obiectum intelligibile præsens esset, & ita adepto habitu scientiali non requireretur conuersio ad phantasma ad actualem intellectum, quod ipse negat. Vult enim Henricus quòd intellectus noster non potest habere actualem intellectionem, puta albedinis nisi fiat conuersio ipsius ad phantasma albedinis, in quo relucet obiectum, quæ opinio est improbata suprà *in primo, dist. 3. q. 6. & 7. & dist. 27.* & hoc vult, quia præsentia obiecti non potest haberi nisi virtute phantasmatis. Hic ergo Doctor arguit contra ipsum, quia si obiectum est perfectè præsens per habitum, ergo adepto tali habitu obiecti poterit ipsum obiectum intelligi, cùm sit ibi perfectè præsens absque hoc, quòd fiat conuersio ad phantasma illius obiecti, quod tamen ipse negat.

Scotus arguit contra seipsũ.

e *Respondetur, quòd intellectio nostra dependet à sensibus, non sic intellectio Angeli.* Diceret Henricus quòd non est simile de intellectu nostro, & de intellectu Angeli, quia intellectio nostra dependet à sensibus, & per consequens non potest haberi præsentia obiecti in ratione intelligibilis, nisi per aliquod phantasma repræsentans illud: sed intellectio Angeli nullo modo dependet à sensibus, & ideò potest habere præsentiam obiecti absque tali phantasmate.

f *Contrà, si necessaria colligatio.* Hîc Doctor arguit à fortiori, probando ex dictis Henrici quòd per habitum scientialem nostrum magis habeatur præsentia obiecti in ratione intelligibilis, quàm per habitum concreatum ipsi Angelo, & ratio stat in hoc. Henricus vult, vt suprà patuit, quòd per habitum concreatum, inquantum habet respectum essentialem ad obiectum, habeatur præsentia obiecti in ratione intelligibilis: ergo à fortiori, cùm habitus noster scientialis, dicat respectum magis essentialem ad obiectum, patet quia habitus noster scientialis essentialiter dependet ab obiecto, sed non sic habitus concreatus Angelo: ergo magis habetur præsentia obiecti per habitum nostrum, & si sic: ergo præsentia obiecti in ratione intelligibilis non habetur præcisè per phantasma illius obiecti.

g *Tertiò contra hoc, quod dicit, quòd omne obiectum intelligibile creatum est præsens per istum habitum*; & ratio stat in hoc, quia si Angelus esset creatus in puris naturalibus, sequeretur quòd non posset nec se, nec aliud intelligere, & sic esset imperfectior intellectu nostro, qui sine tali habitu concreato potest plura obiecta cognoscere. 4.

Angelus non est creatus in puris naturalibus.

h *Præterea habitus, secundùm istum*, &c. Hîc Doctor vult probare, quòd Angelus non cognoscat omnia simplicia per illum habitum, quia non terminos simplices. Et hoc probat ex dictis Henrici. Dixit enim ipse, quòd ideò habitus non repræsentat singulare, quia non est natus generari immediatè ab ipsa re cuius est; species verò intelligibilis repræsentat singulare, quia est nata causari immediatè à re, cuius est: & vult quòd habitus noster sit natus causari tantùm per actum intellectus conferentis vnum obiectum ad aliud, & sic talis habitus præsupponit cognitionem obiectorum simplicium, & Doctor hîc accipit rationem Henrici, quam facit contra speciem, probando quòd ipsa non repræsentat vniuersale; & ratio sua talis est, quando aliquod generatur à sua causa naturali, natum est sic repræsentare à quocunque imprimatur, semper sic repræsentabit; sed species intelligibilis si generaretur, puta ab albedine, nata esset repræsentare tantùm albedinem singularem, & per

Scotus accipit rationem Henrici.

& per consequens à quocunque imprimeretur talis species intelligibilis, siue à Deo, siue ab alio semper repræsentaret eandem albedinem. Ex hoc arguit Doctor contra ipsum, quia si habitus immediatè generaretur ab actu conferente vnum obiectum ad aliud obiectum tantùm repræsentaret complexum; patet, quia ille actus causatiuus habitus præsupponit cognitionem obiectorum: ergo si talis habitus imprimatur à Deo, tantùm erit ratio cognoscendi complexa, & non terminos simplices: ergo Angelus saltem potuit cognoscere terminos simplices, vel quiditates sine tali habitu.

5. i *Quod etiam dicit, quòd naturaliter inclinat in id*. Dixit Henricus suprà, quòd voluntas inclinat habitum ad aliud, & aliud obiectum, & imperando dat sibi talem inclinationem naturalem, quod videtur impossibile, *quia illius habitus, vt forma naturalis est naturalis inclinatio determinata* sicut grauitas, quæ est forma naturalis habet determinatam inclinationem ad centrum, & sic talis habitus, cùm sit forma naturalis, habebit determinatam inclinationem ad aliquid. Si dicatur, quòd in tali habitu sunt mille inclinationes ad diuersa, ordinatè tamen sic, quòd vna est prima ad vnum obiectum, & alia ratio ad aliud, & sic de aliis.

Contra Henricum.

Contra hoc arguit Doctor ibi: *& per consequens vti eo*, &c. Pono casum, quòd primò inclinet ad cognitionem Angeli. Secundò ad cognitionem hominis, si voluntas vtitur tali habitu, inclinando ipsum ad hominem, tunc ipsa facit ipsum esse inclinatum ad aliquod, quod est contra primam inclinationem eius naturalem, & si sic talis habitus non merè naturaliter inclinabitur ad hominem: nec videtur rationabile, quòd vna forma naturalis quantùm ad inclinationem suam naturalem subsit voluntati creatæ. Si enim graue manens actu graue moueretur sursum à Deo, & posito quòd sit in perfecta potentia obedientiali ad Deum, non tamen videtur moueri passiuè naturaliter ex parte sua, id est, quòd non habet naturalem inclinationem ad talem motum. Sequitur ibi: *Et quicquid sit ibi non videtur*, &c. Hoc dicit Doctor, quia dixit paulò antè, quòd graue motum sursum à Deo non videtur moueri naturaliter ex parte sua, posset aliquis arguere; ergo mouetur violenter. Diceretur fortè, quòd non sequitur, quia ipsum graue est in perfecta potentia obedientiali ad Deum, nam sicut tota entitas grauis est in perfecta potentia obedientiali ad Deum, ita quòd potest illam conseruare, & destruere, si vult ita quodlibet consequens talem entitatem. Nam dicit Doctor *in tertio, dist.1. quæst.1.* quòd natura humana habet naturalem inclinationem ad proprium suppositum, & sic si est in supposito diuino, esset ibi violenter. Diceretur, quòd non, quia ipsa natura humana est in perfecta potentia obedientiali ad ipsum Deum, vt patebit *in tertio, dist.1.q.1.*

Graue est in perfecta potentia obedientiali.

k Præterea. Hîc Doctor intendit saluare magis inclinationem naturalem ad aliud, & aliud obiectum per aliam, & aliam speciem, quàm per ipsum habitum concreatum, & ideò dicit *quomodocunque ipse* Henricus *posset dicere, quòd per imperium voluntatis habitus repræsentet aliud, & aliud* obiectum, *multò meliùs potest poni*, &c.

SCHOLIVM.

Resoluit Doctor ad cognoscendas distinctas naturas, ponendas in Angelo distinctas species, quæ non sunt essentialiter, sed accidentaliter habitus, quòd verò tales species in eo sint, probat; quia aliàs non posset cognoscere quiditatem non existentem, quam nos cognoscimus. Secundò, Angelus superior cognoscere potest inferiorem abstractiuè per speciem, ergo & ipse inferior sic ipsum.

Ad cognoscendas distinctas quiditates eget Angelus distinctis speciebus.

AD quæstionem a igitur concedo conclusiones quatuor primarum rationum, quæ probant quòd Angelus ad cognoscendum distinctas quiditates, habeat distinctas rationes cognoscendi. Et si quæratur, quæ sunt illæ rationes cognoscendi? Dico, quòd habet rationes cognoscendi alias ab essentiis cognitis repræsentantes eas, quæ rationes propriè & verè dicuntur species intelligibiles: & si ab aliquibus b dicantur habitus, per hoc exprimuntur accidentaliter, vt per accidens speciei, & in vniuersali. Nam ratio habitus accidit speciei prout species est in intellectu, à quo non de facili deletur: & ideò habet rationem habitus, quia rationem formæ permanentis, sed hoc non dicitur in *quid* de hac qualitate, sicut habitus non dicitur in *quid* de specie: eadem enim essentia absoluta in genere Qualitatis potest esse habitus & dispositio. Similiter habitus est c vniuersale ad talem speciem intelligibilem fixam, quia licèt omnis talis firmata, sit habitus: non tamen èconuerso. Imò nec omnis habitus intellectualis est eiusdē speciei cum specie intelligibili eiusdē obiecti. Quod patet, tum, quia species primi obiecti, quod non est præsens naturaliter per essentiam, præcedit naturaliter actum cognoscendi illud: habitus autem respectu illius obiecti, sequitur naturaliter illa ex quibus generatur: idem autem essentialiter non sequitur naturaliter, & præcedit naturaliter; quia non est circulus in essentialiter ordinatis, nec in causis, nec in causatis. Tum, quia habitus potest esse intensior cuius species intelligibis est remissior, & èconuerso: nam habens intellectum imperfectum, in quo recipitur species intelligibilis imperfecta, habet speciem intelligibilem remissiorem quàm alius habens perspicaciorem intellectū. Quod patet, quia causæ naturales in isto 15.

Vide Scot. 1.d.3.q.6.

& in illo sunt inæquales, scilicet intellectus agens, & phantasma: & causæ naturales agunt secundùm vltimum suæ potentiæ: ergo species intelligibilis in isto imperfectioris intellectus est remissior, quàm in illo perfectioris, vbi est intensior: & tamen ille tardior potest frequentiùs considerare istud intelligibile, cuius habet speciem, & ex hoc habere intensiorem habitum respectu illius obiecti, qui habitus sit qualitas facilitans ad considerationem istius obiecti.

Sic igitur per accidens, [d] & in vniuersali dicitur ista ratio intelligibilis habitus: per se autem, & essentialiter dicitur esse talis ratio, species intelligibilis; quia in hoc propriissimè exprimitur: magis propriè etiam, quàm in ratione similitudinis.

16. Quòd autem talem rationem cognoscendi aliam ab essentia sua, habeat Angelus respectu aliarum quiditatum à se: probatur, quia cognoscit per aliquid, per quod illas quiditates cognosceret, etiam si illæ quiditates non essent in se existentes. Hoc enim est perfectionis in intellectu nostro, quòd habemus cognitionem actualem de re ipsa non existente: igitur multò magis conuenit intellectui Angelico: sed talis cognitio de re, quæ potest haberi de ipsa non existente in se, non posset haberi, nisi per rationem repræsentantem ipsam, igitur. Et ex hoc sequitur vlteriùs quòd etiam de quiditate sua habeat rationem cognoscendi, quia nulla cognitio ex suo genere imperfecta conuenit superiori Angelo, quin inferior posset habere de eodem imperfectiorem secundùm genus: sed superior potest habere de inferiori cognitionem, ex iam probato per speciem, & per essentiam: cognitio autem per speciem, est imperfectior ex suo genere, cognitione per essentiam: igitur Angelus inferior potest habere de se cognitionem per speciem.

Angelus sine specie non cognoscit non existentia.

Angelus potest se cognoscere per speciẽ.

Et si obiicitur, quòd hoc contradicit dictis *in prima quæst.* quòd Angelus cognoscit se per essentiam suã; Dico, quòd Angelus quamlibet quiditatem aliam à se, & suam, & seipsum potest cognoscere per essentiam, quando cognoscit cognitione intuitiua, scilicet sub ratione, qua præsens est in existentia actuali: & potest cognoscere per speciem, quando cognoscit eam cognitione abstractiua: de qua aliquantulum tangetur dist. 9. quæst. de locutione Angelorum. *quæst. 2.*

COMMENTARIVS.

1. AD *quæstionem igitur.* Hîc vult Doctor quòd a Angelus cognoscat alias quiditates à se, loquendo de cognitione abstractiua per aliam, & aliam speciem intelligibilem, quæ est ratio repræsentandi illam quiditatem, & causandi partialiter cognitionem illius quiditatis, ita quòd si sunt duæ naturæ sic distinctæ, quòd vna non contineatur in alia virtualiter, nec contineantur ipsæ in aliis quiditatibus. Angelus de necessitate habet aliam, & aliam speciem intelligibilem. Et sicut dixi de duabus quiditatibus, sic de omnibus aliis dico. Et vult etiam Doctor quòd Angeli habeant species intelligibiles respectu quiditatũ vniuersalium concreatas, ita quòd in eodem instanti, quo Angelus creatus fuit à Deo simul omnes species intelligibiles quiditatum vniuersalium concreatæ fuerunt à Deo.

Angeli habẽt species intelligibiles.

b Sequitur: *Et si aliquibus,* &c. Hîc nota quòd habitus in proposito accipitur dupliciter. Primò, vt est habitus causatus ex pluribus cognitionibus, vel saltem ex vna valde intensa, vt dicit Doctor alibi. Talis ergo habitus cognoscitiuus acquisitus in nobis includit hoc, quòd sit qualitas sequens cognitionem, & sic qualitas permanens, dum verò ex pluribus cognitionibus causatur quædam habilitas in intellectu, & non habens perfectam permanentiam in ipso, vocatur dispositio. Secundò accipitur habitus, vt est qualitas permanens & fixa, non tamen causata ab actu intelligendi; & hoc modo species intelligibilis potest dici habitus, quia est quædam qualitas permanens in ipsa anima, & sic permanens, quæ nunquam deletur, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 3. Hæc tamen qualitas non est causata ex frequentatis cognitionibus, neque ex vna valde intensa, imò ipsa est causa partialis primæ cognitionis abstractiuæ, vt patet *in primo, dist.* 3. *quæst.* 6. *& 8. & dist.* 17. & accidit tali speciei intelligibili talis permanentia, seu fixio. Potest ergo dici talis species habitus in generali, accipiendo habitum pro qualitate permanente. Sequitur: *Sed hoc non dicitur in quid,* &c. id est, quòd qualitas, vt permanens, non prædicatur in *quid* de hac qualitate, quæ est species intelligibilis, nam qualitas, vt permanens est vnus conceptus per accidens, vt patet; & talis conceptus non prædicatur nec in *quid*, nec per se de aliquo, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 2. *q.* 2. vel si accipiatur ipsa permanentia in se non prædicatur in *quid*. Nam accidit speciei intelligibili, quòd sit permanens, non enim hoc est de ratione sua intrinseca, vt patet. Sequitur, *sicut habitus,* id est, quòd sicut habitus, qui includit permanentiam, non prædicatur in *quid* de specie intelligibili, sic nec talis permanentia non prædicatur in *quid*, cùm accidit sibi: & quòd sibi accidat, patet etiam de qualitate absoluta, quæ dicitur habitus. Nam eadem qualitas absoluta aliquando dicitur dispositio, & sic de facili mobilis; aliquando habitus, & sic de difficili mobilis.

Accidit speciei intelligibili vt sit permanens.

Similiter habitus est vniuersale, &c. Quia hæc est vera, quòd talis species intelligibilis est habitus, accipiendo *habitum* pro qualitate fixa, & non è contra, quia non omnis habitus, vt etiam dicit qualitatem fixam, est species intelligibilis; patet de habitu scientifico, qui est qualitas fixa in anima, & tamen non est species intelligibilis: sic 2.

Doctor dicit *in primo, dist.* 3. *quæst.*6. quòd species intelligibilis hoc modo dicitur habitus. Sequitur: *Imò nec habitus intellectualis.* Doctor probat quòd habitus intellectualis, siue scientificus differat specie à specie intelligibili, & sic patet quòd species intelligibilis non est habitus scientificus, siue intellectualis, de quo loquitur Henricus.

Species intelligibilis quomodo dicatur habitus.

Sic igitur per accidens, &c. id est, quòd ipsa species intelligibilis dicitur habitus modo exposito: Sequitur: *Per se autem, essentialiter*, id est, quòd loquendo in particulari, & secundùm rationem formalem, talis qualitas debet dici propriissimè species intelligibilis. Sequitur, *quia in hoc propriissimè*, &c. id est, quòd talis qualitas propriissimè exprimitur per speciem intelligibilem, & per accidens exprimitur per habitum: & dicitur species intelligibilis, quia per ipsam obiectum est actu intelligibile, quia per ipsam est in potentia propinqua vt intelligatur, vt suprà declaraui: & quia talis qualitas, vt talis, est repræsentatiua obiecti intelligibilis, & partialis causa cognitionis illius, & per habitum, vt habitus non est præsens intelligibile, vt intelligibile, ideò propriissimè talis qualitas dicitur species intelligibilis. Sequitur. *Magis propriè*, &c. id est, quòd talis qualitas magis exprimitur per hoc, quod dicitur species intelligibilis obiecti, quàm si diceretur similitudo obiecti, quia simile non est ratio repræsentandi aliud simile, vt patet, nec etiam similitudo est ratio intelligendi obiectum, nec obiectum dicitur actu intelligibile per hoc, quòd *A* est sibi perfectè simile.

e *Quòd autem talem*, &c. Hîc Doctor probat primò, quòd Angelus (loquendo de cognitione abstractiua) per aliam rationem cognoscendi cognoscit aliam quiditatem à se, quàm per essentiam propriam. Et secundò probat, quòd sicut vnus Angelus potest cognoscere alium abstractiuè per speciem intelligibilem repræsentantem illum alium, & intuitiuè per existentiam alterius sibi præsentis, sic etiam potest cognoscere seipsũ abstractiuè, & intuitiuè. Probat ergo primò, quòd cognoscat per species intelligibiles, quia si illæ quiditates non essent actu existentes, cognosceret eas, non intuitiuè, patet: ergo abstractiuè, ergo per species intelligibiles. Patet consequentia, quia hoc est perfectionis in intellectu nostro, sic posse cognoscere rem, quando non existit: & talis cognitio non potest haberi naturaliter, nisi per speciem illius rei, loquendo de cognitione distincta abstractiua; nisi fortè talis res virtualiter, & adæquatè contineatur in alio obiecto, & sic per speciem illius posset cognosci.

Quòd autem in tali cognitione requiratur species, patet, quia per speciem illam habetur præsentia obiecti in ratione actu intelligibilis, vt patet hîc, *in primo. dist.* 3. *q.* 6. & 8. id est, quòd ipsa est ratio formalis cognoscendi abstractiuè tale obiectum, vt aliàs exposui. Si igitur hoc est perfectionis in intellectu nostro, magis erit perfectionis in intellectu Angeli. Secundò probat, quomodo etiam Angelus possit cognoscere se, non tantùm intuitiuè, sed etiam abstractiuè per speciem intelligibilem sui, quia Angelus superior potest habere cognitionẽ per speciẽ de inferiori Angelo; ergo & inferior de seipso, quia nulla cognitio ex suo genere imperfecta cõuenit superiori Angelo, quin inferior possit habere de eodẽ imperfectiorẽ secundùm genus, scilicet abstractiuæ cognitionis.

Quomodo Angelus possit cognoscere

S C H O L I V M.

Soluit argumenta principalia, explicando optimè varia axiomata, ad multa deseruientia.

Ad arg. 1. initio q. Species sunt sicut numeri explicatur, de quo sup. q. 7. n. 8.

AD argumenta[a] principalia. Ad primum dico, quòd intentio Philosophi 3. Metaph est de speciebus subalternis. patet ex prima proprietate numeri, vbi vult, 17.
quòd sicut numerus stat ad indiuisibilia, ita resolutio définitionũ, stat ad indiuisibilia; igitur quiditates istæ sunt ordinatæ in vniuerso, sicut numeri sunt ordinati resolubiles in vnitatem, loquitur ergo de speciebus subalternis: & ita non est ad propositum loquendo de speciebus specialissimis in vniuerso, tamen si de illis accipiatur, non ab authoritate, sed tanquam aliquid in se verum: dico, quòd superior Angelus habet perfectiorem entitatem, quàm inferior: non tamen includit totam entitatem inferioris, ita quòd inferior non differat ab eo, nisi per negationem: non enim species in vniuerso distinguuntur per negationes, sed per proprias rationes. Veruntamen essentia diuina, quæ infinita est, includit eminenter omnes perfectiones: & ideò nulla superior est sufficiens ratio cognoscendi inferiorem, sed sola essentia diuina.

Ad confirmationem Species superiores nõ includunt inferiores.

Ad illud secundi de Anima,[b] dico, quòd Philosophus loquitur ibi specialiter de sensitiua, & vegetatiua, & intellectiua: nec est simile de speciebus numerorum, & figurarum, & speciebus specialissimis in vniuerso: quia numeri & figuræ maiores, includunt minores, sicut partes secundùm totam entitatem eorum: & ex hoc sunt rationes sufficientes cognoscendi eos: non ita species in vniuerso superiores includunt inferiores.

Ad 2.

Ad secundum dico,[c] quòd species rei materialis est perfectio Angeli in *esse* intelligibili nonquidem substantialis, vel essentialis, sed accidentalis: & talis non semper excedit suum perfectibile simpliciter, imò omne accidens est simpliciter minus ens, quàm substantia, ex 7. Metaphysicæ.

Tex. com. 4.

Et si dicatur, qualiter potest esse perfectio accidentalis naturæ ita perfectæ, si est inferior

inferior infima natura, ſcilicet ſubſtantiæ corporalis? Dico, quòd non eſt omnino inferior illa natura, quia non eſt effectus eius, vt cauſæ totalis; ſed eſt effectus eius & intellectus Angeli, tanquam aliquorum integrantium vnam cauſam totalem. Poſſibile autem eſt effectum alicuius cauæ partialis excedere ſuam cauſam partialem: quia aliquid perfectionis poteſt habere ab alia cauſa partiali propter quam perfectionem, poteſt excedere illam cauſam partialem: ita quòd ſpecies albedinis in intellectu Angeli, eſt perfectio intellectus eius, non quidem perfectior entitas, entitate, quæ eſt albedo, ſecundùm quòd eſt genita ab albedine, quia vt ſic, deficit aliquo modo ab entitate ſimpliciter, quia eſt accidens genitum ab albedine: ſed quia eſt etiam genita ab intellectu Angeli, eſt perfectio vitalis, & quodammodo perfectior ipſa albedine: ſed iſte exceſſus perfectionis, non eſt niſi ſecundùm *quid*.

Effectus quandoque perfectior sua cauſa partiali.

Species intelligibilis albi, perfectior albo.

Ad vltimum patet, quòd ſimul ſtant quòd intelligat ſe per ſpeciem & per eſſentiam, ſicut quæcunque alia à ſe: & hoc naturaliter, excepta ſola eſſentia diuina.

COMMENTARIVS.

1. *Quomodo auctoritas philoſophi non ſit ad propoſitum.*

a AD *argumenta principalia.* Ad primum, dicit Doctor quòd auctoritas Philoſophi non eſt ad propoſitum, quia loquitur ibi de ſpeciebus ſubalternis, quod patet per primam conditionem, & comparationem diſtinctionis, vt ſuprà declaraui *in primo, diſt.* 17. *quæſt. vlti.* nam ſicut numerus reſoluitur ad indiuiſibile, puta ad vnitatem, ſic definitio ſpeciei tandem reſoluitur ad aliquid omnino indefinibile; quod patet, quia ſi definiatur homo, quòd *eſt ſubſtantia corporea, animata, ſenſibilis, rationalis*; dempto *rationali*, adhuc reſtat definitio animalis, quia ſubſtantia corporea animata ſenſibilis: & ſic ſuperius ad hominem adhuc eſt definibile, & dempto *ſenſibili*, adhuc reſtat definitio animati, & ſic animatum eſt definibile, dempto *animato*, adhuc reſtat definitio corporis; dempto autem *corpore* reſtat ipſa ſubſtantia, quæ non eſt definibilis, & ſic loquitur Ariſtoteles de ſpeciebus ſubalternis, includendo etiam ſpeciem ſpecialiſſimam, quòd tandem deuenitur ad aliquod omnino indiuiſibile.

2. Si dicatur, ſubſtantia non eſt ſpecies. Dico, quòd accipit ibi Doctor ordinem ſuperioris, & inferioris, ita quòd eſt deueniendum ad aliquod ſuperius, quod omnino eſt indiuiſibile, id eſt, indefinibile, ſicut etiam numerus reſoluitur ad vnitatem omnino indiuiſibilem. Et non loquitur Ariſtoteles de ſpeciebus ſpecialiſſimis, quia non dicimus quòd vna ſpecies reſoluitur in aliam, nec quòd ſit definibilis per aliam, ſicut numerus reſoluitur in vnitatem, & ſic patet, quòd illa auctoritas non eſt ad propoſitum. Sequitur: *Tamen ſi de illis accipiatur.* Dicit quòd fortè ſecundùm veritatem ſpecies ſpecialiſſimæ habent ſe ſicut numeri, vt expoſitum eſt ſuprà. Et cùm infertur, ergo ſicut maior numerus continet minorem, ita ſpecies perfectior continet minùs perfectam. Dicit Doctor quòd ſpecies perfectior, puta Angelus, non continet imperfectiorem, puta lapidem ſecundùm ſuam entitatem. Et ſic dicit, quòd non ſic contingit, ita quòd inferior non differat ab eo, niſi per negationem, puta, quòd lapis, qui eſt perfectionis vt octo, & Angelus, qui eſt perfectionis vt decem, differat ab Angelo tantùm per negationem maioris perfectionis in Angelo. Sed dicit, quòd ipſe lapis differt ab eo poſitiuè, ſcilicet per propriam rationem formalem, puta per vltimam differentiam conſtituentem lapidem in *eſſe* ſpecifico.

3. *Difficultates circa literam Scoti.*

Sed hîc oriuntur aliquæ difficultates. Prima eſt iſta, nam dicit Doctor *in quarto, diſt.* 1. quòd ſpecies perfectior eminenter, vel virtualiter continet imperfectiorem, & hîc dicit oppoſitum.

Item, *in d.* 2. *q.* 1. *primi*, dicit quòd cauſæ eſſentialiter ordinatæ ſic ſe habent, quòd ſuperior eſt perfectior eſſentialiter, & inferior agit in virtute ſuperioris; ſi ſic, ergo ſpecies ſuperior cōtinet virtualiter inferiorē, quæ agit in ſuperioris virtute.

Item, *in prologo quæſt. penult. de ſcientia ſubiecto*, dicit, quòd continere virtualiter eſt continentia cauſalitatis: ſed vna ſpecies ſuperior, puta, Sol cauſat aliquem inferiorem, ſiue multa indiuidua alicuius inferioris; ergo continet virtualiter, cuius oppoſitum hîc dicit.

Quomodo relatio cognoſcatur.

Item, ipſe vult, quòd relatio cognoſcatur per ſe ratione termini, & fundamenti, ita quòd terminus, & fundamentum ſunt ratio formalis intelligendi illam, vt patet à Doct. *in primo, diſt.* 8. *quæſt.* 3. & poteſt elici ab ipſo *in prologo q.* 1. *& in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 3. Et tamen vult, quòd obiectum faciens notitiam alterius contineat illud virtualiter, vt patet ab ipſo *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 1. & poteſt elici *quæſt.* 3. *&* 7. & patet expreſsè *diſt.* 8. *quæſt.* 2. *&* 3. *& in ſecundo, diſt.* 3. *quæſt.* 9. & tamen fundamentum, & terminus diſtinguuntur ſpecie ab ipſa relatione, cùm ſint diuerſorum Prædicamentorum.

4. *Solutio diffi.*

Reſpondeo, quòd Doctor *in quarto* vult, quòd ſpecies ſuperior contineat eminenter inferiorem, ſed talis eminentia eſt duplex. Nam quædam eſt eminentia per eſſentiam, & nullo modo per participationem, ſicut eſſentia diuina, vt hæc, continet virtualiter, & ſecundùm omnem entitatem quamlibet aliam entitatem, ita quòd ipſa eſt ſimpliciter, & prima ratio eſſendi cuiuſlibet alterius quiditatis, & ſic poteſt eſſe ratio cognoſcendi omnem aliam. Alia eſt eminentia participata: & hæc duplex, quædam eſt eminentia, inquantùm eſt in correſpondentia maioris perfectionis, non tamen illa maior perfectio continet minorem ſecundùm totam entitatem, cùm non poſſit illam producere in *eſſe* ſecundùm totum ſuum *eſſe*, nec conſeruare illud, & hoc modo Angelus non continet aliquam ſpeciem, quia nullus Angelus poteſt generare aliquam formam immediatè, vt patet ſecundùm Philoſophos, & etiam Theologos. Et hoc Doctor infrà, *diſt.* 8. *& in quodlib.* & ſic patet quòd eſſentia Angeli non eſt ratio cognoſcendi eſſentiam inferiorem, cùm non contineat illam virtualiter modo prædicto.

Si dicatur, nónne Angelus potest generare mediatè, quia mediante motu cœli fit generatio, vt patet *primo de Generatione*: ergo si cœlum generat, vel Sol, ergo in virtute Intelligentiæ mouentis illum.

Angelus non potest generare. Dico, quòd non generat formam nec mediatè, nec immediatè, sed tantùm mouendo Solem applicat illum ad aliud, & aliud passum, & essentia Solis est ratio generandi, non autem motus ipsius, vt aliàs exposui.

Ad illud de causis essentialiter ordinatis, dico absolutè, quòd causa superior continet inferiorem, sed Angelus non est huiusmodi causa; & fortè loquendo propriè de causa superiori, in cuius virtute agit secunda, & eo modo mouet quo mouetur à prima, fortè non reperitur alia nisi Deus.

5. *Contex. 16.* Si dicatur 2. *Physicorum*, Sol & homo generant hominem, videtur, quòd homo generet in virtute Solis.

Dico, quòd non, quia per impossibile destru- Sole stante natura hominis posset generare alium hominem, patet *in quarto, dist.* 47. in simili, benè verum est, quòd Commentator *in secundo Metaph.* posuit sic ordinem essentialem causarum, quòd superior non possit agere nisi agente inferiori: quæ positio est simpliciter falsa, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 2. *quæst.* 1. *dist.* 8. *quæst.* 4. *& in secundo, & in quodlib. quæst.* 7. & semper loquor de ordine essentiali causarum simpliciter, & perfecto. Si etiam poneretur ordo essentialis inter Deum, Solem, & hominem, &c. posset distingui de ordine essentiali causarum. Primò, quòd posterior licèt agat in virtute superioris, nó tamen superior continet inferiorem secundùm totam quiditatem suam in essendo, licèt in operando, vt aliqui dicunt. Alio modo vt superior continet secundùm totam entitatem inferiorem: & isto secundo modo non est ordo essentialis inter Solem, & hominem. Primus tamen modus non videtur possibilis, quia continens causalitatem alicuius, perfectè continet etiam entitatem illius perfectè virtualiter, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 2. *quæst.* 1.

Continentia virtualis est duplex. Ad aliud de subiecto scientiæ. Dico, quòd continentia virtualis est duplex. Quædam est per adæquationem, & præcisionem, & sic subiectum adæquate, & præcisè continet propriam passionem, & notitiam illius; & hoc modo loquitur Doctor ibi, quòd talis continentia est ratio cognoscendi contentum, & licèt Deus non possit causare cognitionem subiecti ipso subiecto non concurrente; tamen potest causare notitiam perfectam illius passionis, quia virtualiter continet totam entitatem hominis, & etiam passionis, si illa esset causabilis immediatè.

6. Si dicatur, nónne Deus potest supplere causalitatem cuiuscunque causæ extrinsecæ.

Dico, quòd sic, secundùm omnes Theologos, vt patet à Doctore in pluribus locis: ergo potest supplere causalitatem subiecti respectù passionis. Dico, quòd potest supplere omnem causalitatem cuiuscunque causæ secundæ, loquendo de causa propriè sumpta, quæ producit aliud inquantùm aliud, subiectum verò non est propriè causa effectiua passionis, quia tunc passio realiter distingueretur ab ipso, de quo aliàs dictum est. Alia est continentia virtualis, quæ non est secundùm adæquationem, & præcisionem contenti, & hoc modo Sol potest continere multa virtualiter; & talis continentia non est ratio cognoscendi contentū, Doctor verò loquitur de continentia secundùm totam entitatem, vt expresè dicit *in secundo.*

Ad vltimum patet. quia fundamentum, & terminus continent ipsam relationem secundùm totam entitatem, cùm de necessitate naturæ oriatur positis fundamento, & termino: & non negat Doctor quòd vna species non contineatur in alia virtualiter, sed negat quòd Angelus contineat virtualiter aliquam speciem inferiorem secundùm totam suam entitatem: & non valet dicere, species imperfectior potest continere; ergo & perfectior, quia ignis continet caliditatem, quæ est de Prædicamento Qualitatis, & tamen Angelus non continet, & rationem suprà assignari.

Secunda difficultas principalis in litera Doctoris est, quia dicit, quòd *Angelus non continet virtualiter speciem inferiorem, ita quòd inferior non differt ab eo nisi per negationem*, &c. Ex quo enim homo non tantùm differt ab eo per negationem maioris perfectionis, sed etiam per propriam rationem, quia rationalitas est ratio distinguendi hominem à Deo: igitur ex ista litera videtur, quòd homo non contineatur virtualiter secundùm totam entitatem ab ipso Deo. *Alia difficultas.*

Dico, quòd hæc litera non habet hunc sensum. Intendit enim Doctor sic: vna species differt ab Angelo per propriam rationm formalem, per quam illa species non potest contineri secundùm totam entitatem in ipso Angelo, non sic respectu Dei.

b *Ad illud secundi de Anima.* Dicit quòd hoc est dictum speciale de anima intellectiua, quia ipsa in eodem homine virtualiter continet vegetatiuam, & sensitiuam, patet; quia ipsa, vt vnita corpori potest habere easdem operationes, quæ habentur per vegetatiuam, & sensitiuam. Ex speciali autem non sequitur generale; quòd species perfectior contineat virtualiter imperfectiorem, & ista auctoritas Philosophi habet tantùm veritatem de eadem anima intellectiua respectu vegetatiuæ, & sensitiuæ, quæ inessent eidem homini, sed superfluunt propter aduentum intellectiuæ, & non habere veritatem respectu alterius, non enim intellectiua hominis continet virtualiter sensitiuam bruti, vel vegetatiuam, de quo aliàs. 7. *Quomodo sensitiua sit in intellectiua.*

c *Ad secundum patet responsio.* Tamen in ista litera occurrunt duæ difficultates. Prima est in hoc quod dicit, quòd species intelligibilis rei corporalis dependet etiam ab intellectu Angeli vt à causa partiali, quia ipse vult in quodlibetis *q.* 15. *& in primo, dist.* 3. *quæst.* 7. quòd species sensibilis causatur à re sensibili extrà, vt à causa totali, quare etiam species intelligibilis non equè immediatè causatur à re materiali vt à causa totali. Si dicatur quòd species intelligibilis non immediatè causatur à re materiali, sed à phantasmate, & tale phantasma concurrit tantùm partialiter, quia in proposito species intelligibilis non causatur in intellectu Angeli ab aliquo phantasmate, cùm tale non posit esse, sed præcisè ab ipsa re materiali. *Difficultates circa literam occurrentes.* *Species intelligibiles causantur in intellectu Angeli.*

Respondeo quòd aliud est loqui de sensu exteriori & intellectu, quia species sensibilis, vt à totali causa causatur immediatè in medio illuminato à re sensibili; & illa causat aliam in alia parte medij, & tandem illa, quæ est propinquior organo sensus, causat aliam in ipso organo eiusdem

eiusdem rationis, quæ immediatè recipitur in ipso organo, & sic non est necesse potentiam sensitiuam concurrere; sed species intelligibilis immediatè recipitur in intellectu possibili, qui sic se habeat respectu intellectus agentis, quòd nihil potest recipere nisi ab intellectu agente. Potest etiam dici, quòd quia species intelligibilis est talis entitas, ideò non potest causari, nisi in intellectu possibili concurrente intellectu agente vt causa partiali, & species sensibilis est talis entitas, quæ potest causari in organo sensus, non concurrente potentia sensitiua, neque vt causa totali, neque vt partiali. Sed de hoc satis dictum est *in primo, dist. 3. quæst. 6.*

Secunda difficultas. Secunda difficultas est in hoc quod dicit, quòd *species intelligibilis albedinis excedit albedinem tantùm secundùm quid.* Hoc non videtur, quia qualitas spiritualis excedit quamcunque qualitatem corporalem: hoc patet, species albedinis est huiusmodi. Tum, quia immediatè recipitur in subiecto spirituali, scilicet in intellectu possibili. Tum etiam, quia est simpliciter inextensibilis.

Dico breuiter, quòd aliud est loqui de qualitate spirituali tantùm genita à re spirituali; & aliud de qualitate spirituali genita à re corporali, siue à causa totali, siue partiali. Primo modo qualitas spiritualis excedit omnem corporalem simpliciter cuiusmodi est species intelligibilis, & actus intelligendi rei merè intelligibilis. Sed secundo modo non sequitur, sed si aliquo modo excedit, hoc erit, quia partialiter & principaliter erit à re spirituali, & sic quodammodo denominatione extrinseca diceretur perfectior. Sed de hoc aliàs erit sermo.

8\. *Angelus potest cognoscere se ipsum per speciem intelligibilẽ.* d *Ad vltimum.* Respondet Doctor, quòd simul stant, &c. Vult dicere quòd sicut Angelus potest se cognoscere per essentiam suam, ita quòd essentia sua est ratio formalis cognoscendi se, ita potest cognoscere alia, puta lapidem per essentiam ipsius lapidis, ita quòd essentia lapidis erit ratio cognoscendi lapidem, saltem partialis, loquendo semper de cognitione intuitiua. Similiter sicut Angelus potest cognoscere seipsum per speciem intelligibilem, ita & alia per propriam speciem intelligibilem aliorum, & hoc naturaliter. Et quòd dicit *excepta essentia diuina*, debet sic intelligi, quòd Angelus non potest naturaliter cognoscere essentiam diuinam per essentiam ipsius essentiæ, habita tamen specie intelligibili ipsius essentiæ supernaturaliter infusa per ipsam potest cognoscere essentiam diuinam abstractiuè, vt suprà patuit.

Arguitur quartò ex prima propositione de Causis: Omnis causa primaria plus influit in causatum, quàm secunda, cùm ergo essentia Angeli respectu rerum corporalium habeat rationem causæ primariæ, sequitur quòd erit magis ratio cognoscendi res corporales per essentiam suam, quam per species intellligibiles illarum rerum, vel saltem species intelligibilis ipsius Angeli, cùm sit perfectissima, erit ratio cognoscendi omnia creata corporalia abstractiuè.

Dico quòd non se habet, nec essentia Angeli, nec species intelligibilis ipsius respectu aliorum obiectorum, quantùm ad eorum cognitionem, vt causa simpliciter primaria, quia tunc non tantùm magis influeret in effectum, sed virtualiter & eminenter contineret entitates eorum, similiter & causalitates, quod est impossibile.

Et cùm dicit in illa confirmatione, quòd intellectus humanus perspicacior plura intelligit in vna ratione intelligendi quàm minùs perspicax. Dico quòd hæc propositio est simpliciter falsa, quia intellectus perspicacior hominis intelligit obiecta eo modo, quo nata sunt intelligi, & quantùm ad causalitatem cognitionis eorũ. Non enim intellectus Aristotelis magis per vnam rationem intelligendi intelligit hominem & asinum, quàm intellectus alicuius rustici, quia hoc repugnat intellectui humano, sed diceretur perspicacior, non ex natura intellectus, sed propter vel maiorem dispositionem in corpore, vel propter assuetudinem, &c.

Contra, intellectus diuinus secundùm multos. Nota pro hoc argumento facto ad oppositum, & pro conclusione affirmatiua, in qua tenet, quòd Angelus cognoscit quiditates creatas alias à se per aliam, & aliam speciem intelligibilem, quòd licèt hoc firmiter teneat, tamen per hoc argumentum non concludit propositum, cùm dicit, quòd intellectus diuinus plura intelligit distincta per plures rationes, respectu plurium intelligibilium, quia hoc esset contra ipsum *in prologo quæst. penult. & dist. 3. quæst. 1. in quodlib. quæst. 14. & similiter in primo, dist. 35. de ideis*, vbi vult, quòd essentia diuina sit simpliciter ratio cognoscendi omnia alia à se, & non per aliam, & aliam rationem respectu alterius, & alterius obiecti. Hoc ergo argumentum concludit ad hominem, quia dicit Henricus quòd Angelus præcisè per vnam rationem intelligendi intelligit alias quiditates à se, vt suprà patuit. Ex alia parte tenet, quòd essentia diuina intelligit alia obiecta à se per aliam, & aliam rationem, vt patet ab ipso *quodlib. 5. quæst. 3. & quodlib. 8. & 9. quæst. 2.* quæ opinio exposita est suprà *in primo, dist. 35. & 36.* Si ergo Henricus ponit essentiam diuinam cognoscere aliud, & aliud obiectum per aliam, & aliam rationem intelligendi, habet hoc ponere de Angelo.

Angelus cognoscit quiditates creatas alias à se.

SCHOLIVM.

Soluit argumenta pro Henric. posita num. 5. exponendo aliquot axiomata.

18\. AD argumenta a pro prima opinione. Ad primum a de 2. Ethicorum, procedendo per diuisionem eorum, quæ sunt in anima: concedo quòd species verè potest dici habitus. Vnde habitus potest prædicari de ipsa specie, tanquam prædicatum vniuersale, & per accidens: quod si debeat per se, & in particulari exprimi, rectè dicitur species intelligibilis talis: non autem intelligit Philosophus, quòd nihil sit in anima, nisi quod est habitus per se: imò illud cui conuenit ratio habitus, est sic prædicatum vniuersale. *Species intelligibilis, an habitus.*

Ad

Ad 2. Nō gignitur habitus in naturaliter inclinatis. Angelus an acquirit habilitatem ad sciendum.

Ad secundum dico, b quòd Angelus non potest generare in se habitum ex actibus (habitum dico qui sit alia res à specie) quia habitus non generatur in naturaliter inclinatis, siue in summè determinatis ad vnum: sicut non generatur in graui per quotiescunque descendere, ratio descensus, nec generatur in violenter motis per quotiescunque tale moueri aliqua ratio, vel habitus facilitans, vel habilitans ad talem motum violententum: sicut patet de lapide moto sursum: sed generatur in potentiis de se indeterminatis ad actum, per actum frequenter elicitum: non autem est imperfectionis aliquem intellectum creatum, esse summé habilitatum ad intellectionem, quòd si aliquis est talis, erit Angelicus: & ita in illo sicut in summè habilitato ad actum, non poterit generari habilitas aliqua, quæ dicatur habitus illo modo. Aut si careat tali habitu, qui sit habilitas quædam ad considerandum hoc intelligibile, & intellectus eius erit capax: tunc dico, quòd non est inconueniens quòd possit in se generare talem habitum.

De hoc 1. d. 3. q. 6. & 7.

Et cùm dicis ergo est potentialis sicut noster, non tantùm ad actum secundum, sed ad primum: Nego consequentiam, quia actus primus in intellectu est ille, qui præsupponitur actui secundo, qui est intellectio; habitus autem ille, qui est habilitas quædam ad intelligendum & distinguitur à specie, non præcedit actum naturaliter, sed sequitur, propterea est posterior actu secundo: & ita non est actus primus: & propter hoc potentia ad istud non est potentia essentialis, imò quasi posterior potentia accidentali: quia potentia essentialis propriè est ad actum primum, præcedentem secundum actum.

Ad 3. Quando supremum inferioris, est infimū superioris?

Per hoc patet c ad illud Dionysij. Dico enim quòd supremum in inferiori est infimum in superiori, vbi non repugnat superiori illud, quod ponitur supremum in inferiori: hìc autem repugnat, quia in nobis habitus scientiæ est perfectio supplens imperfectionem intellectus nostri, pro quanto noster non est summè habilitatus de se, etiam quando habet rationem actiuam, per quam obiectum est præsens sufficienter, adhuc enim deficit talis inclinatio summa, quæ requiritur ad actum perfectissimum. Ista perfectio, licèt in nobis suppleat imperfectiorem: Angelo tamen repugnat, quia non potest in eo esse imperfectio quæ suppleatur per istam perfectionem. Ita posset dici in multis aliis: quia si supremum in elemento sit generare sibi simile, non oportet quòd sit infimum in quolibet misto proximo: quia aliqua mista non generant sibi simile, quia repugnat eis talis perfectio supplens imperfectionem in inferiori: ita etiam inferiori potest repugnare quod est infimum in superiori: & tunc non valet è conuerso, scilicet, quòd infima superiorum sint suprema inferiorum. 19.

Ad 4. Quare das speciem, & negas angelo habitum.

Ad quartum dico, quòd si non esset alia ratio, nisi quòd species quando est perfecta sufficit ad perfectam intellectionem sine aliquo alio habitu à se: & in Angelo fortè necessariò sufficit sine aliquo habitu, quia habitus in eo, vel est impossibilis vt distinguitur à specie: vel si est impossibilis, non sufficit sine specie, hoc solùm sufficit ad negandum habitum in Angelo alium à specie, tanquam principium necessarium ad actum intelligendi.

Ad 5.

Ad vltimum dico d quòd si obiectum appetibile esset præsens appetitui præsentia propria, alia ab illa, quæ est præsens potentiæ cognitiuæ illius appetitus, requirerentur in appetitu, propriæ rationes quibus diuersa obiecta essent præsentia: sed suppositum est falsum, quia obiectum præsens alicui potentiæ cognitiuæ, per idem est præsens appetitiuæ correspondenti illi cognitiuæ. 20.

Quare voluntas non eget concausis, vt amet diuersa obiecta, sicut eget intellectus vt intelligat diuersa.

Et tunc si arguas, voluntas non requirit diuersas rationes: igitur nec intellectus. Dico, quòd antecedens est falsum, si intelligatur de illis rationibus, quibus obiectum est est præsens intellectui; quia illæ sunt diuersæ, & illis eisdem sunt obiecta præsentia volunrati. Sed si intelligas, quòd non requiruntur in ipsa voluntate rationes, per quas obiecta sunt præsentia; Dico quòd consequentia non valet, quia appetitiua non est nata habere obiectum in se, eo modo, quo est præsens potentiæ cognitiuæ. Nec valet instare contra hoc de potentiis cognitiuis ordinatis, non enim est similis ordo eorum inter se, quæ sunt eiusdem generis, cuiusmodi sunt potentiæ cognitiuæ ordinatæ; & eorum, quæ sunt alterius generis, cuiusmodi sunt potentiæ cognitiuæ & appetitiuæ eis correspondentes; & ideò diuersæ cognitiuæ ordinatæ habent diuersas rationes, quibus obiecta sunt eis præsentia; non sic autem cognitiuæ & appetitiuæ sibi correspondentes.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1. NVnc soluendæ sunt rationes factæ n. 5. pro opinione Henrici quibus probat, quòd Angelus per vnũ habitũ cognoscit omnia alia à se.

a *Ad primum argumentum.* Respondet Doctor concedendo, quòd habitus potest prædicari de specie intelligibili, tanquam prædicatum vniuersale, & per accidens, quod satis expositum est respondendo ad quæstionem.

Angelus non potest generare. b *Ad secundum.* Respondet quòd Angelus nõ potest generare in se habitum ex actibus, &c. Et cùm dicitur, quòd si talem habitum posset habere, quòd esset in potentia ad actum primum, scilicet ad ipsum habitum, & ad actum secundum, scilicet ad operationem. Dicit Doctor, quòd habitus, qui ponitur habilitas quædam, præsupponit actum; species verò intelligibilis præcedit actum secundum; de qua prolixè dictum est *in primo, dist. 3. q. 6. & 7.*

Difficultas. Occurrit tamen hìc aliqualis difficultas in hoc, ad quod Doctor declinare videtur, scilicet quòd in Angelo non possit acquiri habitus ex frequentatis actibus, cùm sit summè habilitans, quia in hoc videtur sibi contradicere. Nam expressè ipse vult *in primo, dist. 17. & in tertio, dist. 27.* quòd potentia habituata agens æquali conatu, perfectiùs operatur potentia non habituata, si tamen illæ potentiæ sunt eiusdem rationis. Ex hoc ergo videtur, quod Angelus perfectiùs operetur per habitum scientificum acquisitum sine tali habitu.

Producere intellectionẽ contingit dupliciter. Respondeo, & dico, quòd producere intellectionem contingit dupliciter. Vno modo quantùm ad substantiam illius. Alio modo quãtùm ad intensionem, & vtroque modo adhuc dupliciter; vel quantum ad substantiam, & intensionẽ actus absolutè; vel quantùm ad facilitatem, & promptitudinem, & expeditionem ipsius actus; & sic licèt habitus non requiratur in Angelo isto secundo modo, tamen ponitur primo modo propter maiorem perfectionem actus. Dico secundò, licèt incidat quasi in idem, quòd habitus potest dupliciter considerari. Vno modo, vt est ratio habilitandi potentiam ad operandum tam ad substantiam actus, quàm ad intensionem illius. Alio modo vt est causa partialis tam substantiæ actus, quã intensionis eius; & tunc dico, quòd intellectus Angeli, nec quantùm ad substantiam intellectionis, nec quantùm ad intensionem illius, loquendo de intensione absoluta, non determinando ad tantam intensionem, non indiget habitu acquisito tanquam habilitatiuo. Dico tamen, quòd quantùm ad perfectiorem intellectionem indiget fortè habitu vt causa partiali, & sic talis potentia sic habituata perfectiùs operatur, quàm non habituata, & hoc modo intelligit Doctor in locis præallegatis de habitu. Hic verò intelligit de habitu, vt est quædam habilitas.

2. Dico secundò, quòd in intellectu Angeli, respectu cognitionis abstractiuæ, non requiritur habitus, neque vt habilitas, neque vt causa partialis, quia quicquid potest operari circa obiectũ cognoscibile mediante habitu, æquè perfectè potest mediante specie intelligibili sibi concreata, vel de nouo acquisita, cùm illa sit valde perfectior in Angelo, quàm in nobis. Et quando Doct. loquitur in primo de habitu, &c. loquitur ibi de potentia nuda, quæ imperfectiùs operatur non habituata, quàm habituata. Hìc autem ponitur species intelligibilis, supplens vicem habitus. Et ideò Doctor dicit infra, quòd quando habitus in aliquo est perfectus, actus sequentes illum habitum non intendunt illum, cùm illi actus sequantur ex maxima perfectione illius habitus, sic in proposito, intellectio sequens speciem intelligibilẽ in Angelo, in ipso intellectu non causat aliquẽ habitum magis, & magis habilitãtem potẽtiam, cùm intellectus cum tali specie sit causa perfecta, imò nec credo, quòd tales intellectiones sequentes intendant speciem intelligibilẽ in Angelo, sicut intendunt in nobis, vt patet à Doctore *in primo, dist. 3. quæst. 6. & 7. & dist. 17.*

c *Quia si supremum in elemento,* &c. Perfectio est supremum in inferiori generare sibi simile, vt patet de igne, *tunc enim vnumquodque perfectum est, cùm potest generare sibi simile* ex secundò de Anima, nec tamen sequitur, quòd infimum in superiori possit generare sibi simile, patet de lapide. Sunt enim duo ordines in corporibus, scilicet inferior, & superior, inferior est simplicium corporum, vt elementa, superior est corporum mistorum, quia corpus mistum est perfectius corpore simplici, & loquor semper de corporibus generabilibus, & corruptibilibus. *Corpus mixtum est perfectius corpore simplici.*

3. d *Ad vltimum dico.* Responsio clara est. Nam facit duas consequentias. Prima est ista, voluntas non habet obiecta sibi præsentia per aliam, & aliam rationem, quæ sit alterius, & alterius obiecti; ergo nec intellectus. Negat antecedens, quia per easdem rationes, per quas obiecta sunt præsentia intellectui, sunt etiam præsentia voluntati; sed illæ rationes sunt aliæ, & aliæ inter se respectu diuersorum obiectorum, & sic negat antecedens: & concedit consequentiam, quia per eandem rationem, per quam obiectum est præsens intellectui, est etiam præsens voluntati. Secunda consequentia est ista: Voluntas non habet obiecta sibi præsentia per aliam, & aliam rationem, loquendo de alia, & alia ratione, non tantùm respectu alterius, & alterius obiecti, sed etiam de alia, & alia ratione ab illis, per quas obiecta sunt præsentia intellectui, hoc modo concedit antecedẽs, & negat consequentiam, quia obiectum est tantùm præsens voluntati per eandem rationem, per quam etiam est præsens intellectui.

Si dicatur, quia per speciem intelligibilem in cognitione abstractiua obiectum est præsens intellectui in ratione intellectus, vt patet à Doctore *in primo, dist. 3. quæst. 6. & 7. & 27.* & tamen vt sic, non est præsens voluntati, sed obiectum est præsens sibi inquantùm cognitum, vt patet à Doctore *in primo, dist. 2. & 6. & dist. 3. & dist in* -. ergo sequitur, quòd per aliam rationem sit sibi præsens, quàm per illud, quo est præsens.

Dico, quòd ipsum obiectum est præsens volũtati, inquantùm actu intellectum, & similiter est præsens intellectui obiectu inquantu intellectũ, ergo duplici præsentialitate est præsens intellectui primò tantùm in ratione obiecti intelligibilis, & sic est præsens per speciem intelligibilem. Secũdò, inquantùm intellectũ, & sic est præsens per intellectionẽ. Nam ipsa intellectio est similitudo obiecti intellecti, vt patet *in primo dist 3. q. vlt. & in quarto, dist 45.* & aliud obiectũ vt cognitũ est sibi præsens per aliam, & aliam intellectionem. Dico ergo, quòd obiectum est sibi præsens per speciem intelligibilẽ, loquendo de præsentialitate remota. *Quæ sit intellectio.*

SCHOLIVM.

Soluit duo argumenta pro opin. D. Thom. posita nu. 6. exponendo etiam duo vel tria axiomata.

AD argumenta a alterius opinionis. Ad Dionysium patet per aliam trãslationem, quæ adducit totalẽ,&c. quære Linconiẽsem, qui exponit vniuersalitatẽ speciei, id est, scientiæ per totalitatẽ: ista autẽ totalitas est perfectionis, vt limpiditatis & intẽsionis: nõ autẽ quòd vna ratio sit vni ratio cognoscendi plura quàm alij: quia hoc est æquale in omni intellectu finito: quia quilibet respectu plurium cognoscendorum, requirit proprias rationes. 21.

Quomodo priora sunt propinquiora primo in cognoscendo. Cùm arguitur secundò, quòd priora sunt propinquiora primo: concedo: sed non oportet in hoc esse propinquiora, quòd per pauciora cognoscat, sed quia potest limpidiùs cognoscere: in hoc enim est propinquitas perfectionis per se, & non in altero, si esset. Perfectior enim intellectus simpliciter est, qui limpidiùs cognoscit: nihil autem deperit sibi, si per aliud & aliud cognoscat: & tamen limpidiùs cognoscat: si enim per idem cognosceret, & non limpidiùs, non perfectiùs cognosceret, quod est falsum: in ista enim limpiditate est per se propinquitas, non autem in paucitate rationum cognoscendi, quia absolutè hoc non est ratione alicuius naturæ creatæ, quòd vna sit plurium.

Ad confirm. 4. arg. princ. Ingeniosior eget tot speciebus, quot tardior. Est 4. principale. Et per hoc patet ad illud argumentum quod factum est de ingeniosiori & tardiori, quod cognosceret per pauciora, &c. falsum est: sed tot species cognoscibilium habet ingeniosior, quot & tardior: tamen clarius per illas cognoscit obiecta, & citius vtitur eis componendo hoc obiectum cum illo, & discurrendo ab vno cognito ad aliud: sed ex limpiditate maiori, & velocitate non potest concludi, quod per pauciores rationes intelligat, sic in proposito.

Ad illud b quod dictum fuit ibi de auctoritate auctoris de causis, non est curandum: & etiam intelligi habet illud de causa simpliciter prima, tantùm.

Species nõ repræsẽtat plura in subiecto perfectiori. Ad vltimum pro ista opinione dico, quod non est vna species in sensu, imaginatione & intellectu: sed alia & alia: nec ex hoc solùm quod est in subiecto immaterialiori, repræsentat vniuersalius: quia si (per impossibile) illa species, quæ est in sensu, esset in phantasia, & illa quæ est in phantasia esset in intellectu, non repræsentaret perfectius, neque secundùm quiditatem, neque secundùm intensionem, scilicet, quod esset ratio pluriũ: non igitur ex sola immaterialitate, vel maiori actualitate recipientis, potest concludi maior actualitas speciei receptæ in repræsentando: sed hoc tantùm erit ex natura ipsius speciei in se. Tamen istæ conditiones specierum receptarum proportionantur receptiuis, iuxta illud Boëtij, *Receptum est in recipiente per modum recipientis, &c.* sed absolutè, sicut nulla essentia recipientis est vniuersalis respectu omnium essentiarum, nec etiam perfectè continens omnem aliam essentiam à se; ita nec aliquid receptum in ea, potest esse ratio vniuersalis repræsentandi omnia alia perfectè: sed talis vniuersalis repræsentatio conpetere potest essentiæ diuinæ infinitæ, & eminenter, & nulli alteri essentiæ. 22.

5. de Cõsol. Philos. prosa. 5.

Sola essentia diuina potest omnia repræsentare.

COMMENTARIVS.

a AD argumenta alterius opinionis solutio patet, quia accipit Dyonisius vniuersalitatem scientiæ per totalitatem, id est, quòd sciẽtia Angeli dicitur perfecta, sic vt etiã totum dicitur perfectum respectu partium, & sic Angeli superiores perfectiùs, & limpidiùs cognoscunt hominem, quàm Angeli inferiores; & non tamẽ per pauciores rationes, imò sicut vnus Angelus inferior cognoscit hominem per vnam speciem intelligibilem, & asinum per aliam, sic superior de necessitate cognoscit hominem, & asinum per aliam, & aliam speciem intelligibilem, licet limpidiùs, & clariùs.

Nota. b *Ad illud*, &c. Illa auctoritas non est ad propositum, quia non sequitur: prior causa plus influit in effectum, quàm secunda; ergo prior causa cognoscit secundam per essentiam suam; quia si Sol, & homo concurrerent ad productionẽ corporis organici, & Sol sit causa superior, & magis influat, ergo Sol est ratio cognoscendi ipsum hominem, non sequitur; & si aliquando hoc est verum, hoc erit quando causa secunda secundùm totam suam entitatem virtualiter dependet à superiori, vt dixi suprà.

Ad vltimum, ista responsio clara est, sed quia magis species intelligibilis repræsentat vniuersale, quàm species sensibilis cùm vtraque sit causata à natura vniuersali, tanquam à ratione formali agendi, vt patet à Doctore *in primo, distinct. 3. quæst. 6.* Dico, vt ibi dictum est, vt ego glossaui.

QVÆ

QVÆSTIO XI.

An Angeli [a] poſsint proficere accipiendo cognitionem à rebus?

Doctores citati *quæſt. præcedenti*. Godfrid. *hic*.

1. ARGVIT quòd non, quia oportet receptiuum denudari à toto genere receptibilis. 2. *de Anima*: ſed Angelus non denudatur à ſpeciebus, imò eſt plenus formis, quia nona propoſitione de cauſis, dicitur, quod omnis Intelligentia eſt plena formis. *Hæc q. ab aliquibus dicitur eſſe ex reportatis, d. 11. Tex. 71. & 121. 171. Procl.*

Item Auguſtinus 12. ſuper Geneſim ad literam, *agens eſt præſtantius patiente*: ſed corpus non eſt præſtantius ſpiritu per ipſum ibidem: igitur corpus non poteſt agere in Angelum, qui eſt ſpiritus: igitur non poteſt Angelus accipere cognitionem à rebus. *Arg. 2. c. 28. & 29.*

Item, Dionyſius 7. c. Angelicæ Hierar. *Angeli non congregant diuinas illuminationes vel notitiam diuinam ex rebus ſenſibilibus.* *Arg. 3.*

Item, Angelus eſt medium inter Deum, & hominem, vel animam: ſed Deus non intelligit per aliquas ſpecies: anima autem intelligit per ſpecies receptas à rebus ſenſibilibus, & intelligibilibus: igitur Angelus, medio modo intelligit, ſcilicet per ſpecies non acceptas ab aliis rebus, ſed ſibi concreatas, & iſte modus arguendi patet per Philoſophum 1. *de Gen.* & per *Richar. 1. de Trin.* *Arg. 4.* *Tex. 8. 11.*

Contrà, Omne quod cognoſcitur, cognoſci videtur per ſimilitudinem ipſius: ſed Angelus cognoſcit ſingulare: igitur per ſimilitudinem ſingularis: ſed ſimilitudo ſingularis non eſt ſibi concreata: quia quia ratione ſimilitudo vnius, & alterius: & cùm ſingularia poſſint eſſe infinita, haberet infinitas rationes, vel ſpecies ſibi concreatas. *Ratio opp.*

COMMENTARIVS.

a TITVLVS quæſtionis talis eſt: An Angeli poſſint cognoſcere lapidem, vel hominem, ita quòd homo, vel lapis concurrat actiuè ad cognitionem abſtractiuam, cauſando partialiter ſpeciem intelligibilem ſui, vel quòd concurrat partialiter ad cognitionẽ ſui intuitiuam, & ſi vtroque modo concurrat, quia ſi poteſt concurrere, tunc intellectus Angeli poteſt recipere vtranque cognitionem à lapide, recipere dico, tanquam à cauſa partiali producente partialiter cognitionem ſui intuitiuam, quæ recipitur in Angelo, & partialiter ſpeciem intelligibilem, quæ ſimiliter recipitur in intellectu poſſibili Angeli, quæ ſpecies intelligibilis erit partialis cauſa cognitionis abſtractiuæ, & non loquor hîc de ſpecie intelligibili repræſentante vniuerſale, quia huiuſmodi ſpecies fuit ſibi concreata à Deo; ſed loquor de ſpecie intelligibili perfectè repræſentante ſingulare, quia ſpecies intelligibiles ſingularium non fuerunt concreatæ, & ſic patet titulus quæſtionis.

SCHOLIVM.

Sententia Goffredi & D. Thomæ Angelum non poſſe accipere ſpecies à rebus, nec habere intellectum agentem & poſsibilem, variis rationibus, ſed claris, probatur.

2. VNa opinio dicit, quòd non accipit cognitionem à rebus, nec proficit in accipiendo, vel recipiendo cognitionem ab eis: quia tunc Angelus haberet intellectum cauſatiuum iſtarum ſpecierum, & intellectum receptiuum, ſiue intellectum agentem, & poſſibilem: ſed non habet intellectum agentem, quia intellectus agens ſolùm requiritur in illis intelligentibus, vbi ſcilicet primum obiectum intellectus eſt intelligibile in potentia, vt ſcilicet per intellectum agentem reducatur ad actum: ſed primum obiectum intellectus Angelici eſt actu intelligibile, quia immateriale. *Opi. Got. Rog. Bacho. & D. Tho. 1. p. q. 54. 55. & 56. & in hoc 2.*

3. de Anima. t. c. 4. & 5. & 14. Item, non habet intellectum possibilem, quia intellectus possibilis quandoque est in potentia; intellectus autem Angeli semper est in actu, quare, &c. Confirmatur quo ad vtrumque, quia secundùm Augustinum 2. & 4. *super Gen.* res istæ priùs fuerunt in cognitione Angelica, quàm in proprio genere: igitur nunc non recipit ab ab eis cognitionem, vt sunt in proprio genere.

Item, corpora superiora, scilicet cœlestia, habent qualitates, & perfectiones suas sibi possibiles non receptas ab aliis, sed sibi concreatas: igitur similiter erit in spiritibus superioribus, & inferioribus, quòd superiores, cuiusmodi sunt Angeli, suas qualitates, & perfectiones non recipiunt à rebus inferioribus: sed illas habebunt sibi concreatas, spiritus autẽ inferiores, & humanæ animæ habent illas receptas à rebus.

Item, sicut se habet modus essendi animæ nostræ ad modum essendi Angeli sic modus operandi, ad modum operandi: sed intellectus noster ex hoc accipit notitiam à rebus corporalibus, quia quo ad *esse* compositi dependet à corpore, & vnitur corpori: sed Angelus quo ad *esse* non vnitur corpori, nec dependet à corpore: ergo nec quo ad receptionem notitiæ.

Item, intellectus agens, & possibilis non distinguũtur, nisi per comparationem ad phantasmata: sed in Angelo non sunt phantasmata: ergo nec istorum intellectuum distinctio: igitur nec à rebus receptio. 3.

5. Phys. & 10. Met. Item, non conuenit transire de extremo in extremum, nisi per medium, sed inter sensibile, & intelligibile est medium imaginabile; igitur ab esse sensibili, non conuenit transire ad intelligibile, nisi per imaginabile; sed in Angelo non est imaginatio: igitur nec talis transitus.

D. Tho. 1. p. q. 57. ar. 2. & quodl. 7. art. 3. Dicit tamen ista opinio quòd Angelus cognoscit singularia, & arguitur hîc contra Auicennam sic: quia Angelus habet prouidentiam de singularibus, quod non esset nisi cognitionem haberet de eis.

Item, quod continetur sparsim, & diuisim in inferioribus, continetur vnitiuè in superioribus; sed in inferioribus est sparsim cognitio rerum, scilicet particularium, vel singularium per sensum, & vniuersalium per intellectum: ergo in intellectu superiori vnitiuè continentur istæ duæ cognitiones,

Text. 15. Idem 1. de Anim. t. 80. Item 3. Metaph. contra Empedoclem habet Aristoteles pro inconuenienti, quòd Deus non cognoscit litem: modus autem ponendi videtur esse talis: Sicut res effluunt à Deo quo ad *esse* essentiæ, & existentiæ superiores, & inferiores quo ad materiam, & formam, sic etiam fluunt in intellectu Angeli quo ad cognitionem singularis, & vniuersalis, ita quòd nihil accipiunt ab istis inferioribus, & corporalibus, sed fluit ab ideis illa cognitio.

SCHOLIVM.

Refutat Doctor dictã sententiã. Primò, si Angelus careret intellectu agẽte, esset imperfectius intellectuale quàm homo. Secundò habet intellectum possibilem, quia recipit speciem: nec obstat quòd sint ei concreatæ, quia etiam Christo concreatæ sunt. Tertiò, reducit rationes D. Thomæ ad oppositum. Quartò, aliàs Angelus non cognosceret singularia.

Reprobat opin. Got. & aliorũ. Quod est perfectionis in natura inferiori, dandum est superiori.

Contrà, ex eisdem principiis arguo cõtrarium: Angelus habet intellectum agentem, & possibilem: ergo potest habere notitiam à rebus. Consequentiam concederet ipse secundùm dicta sua suprà. Probo antecedens; potentia actiua, quæ non est imperfectionis imò perfectionis in creatura aliqua, non est neganda à superiori creatura, quæ est superior quantùm ad hoc: sed Angelus est superior homine in intellectualitate: intellectus autẽ agens, qui est potentia actiua in homine non est imperfectionis in ipso, imò perfectionis: ergo non debet negari Angelo, qui est creatura superior, quare, &c. 4

Tunc ad rationem, quando dicis, quòd nulla natura habet intellectum agentem, nisi cuius intellectus obiectum primum est intelligibile in potentia; dico, quòd est est ibi æquiuocatio de *primo*. si enim loquaris de *primo*, id est, adæquato, hoc non est aliquod vnum singulare immateriale, quia nihil est vnum intelligibile adæquatum intellectui creato, nisi in illo contineantur eminenter, vel virtualiter omnia cognoscibilia ab illo intellectu. Probo, quia nihil est obiectum adæquatum intellectus, nisi in quo saluatur ratio omnis illius, ad quod potest se extendere: sed secundùm eum intellectus potest se extendere ad omnia singularia: ergo obiectum eius adæquatum,

quatum, oportet quòd contineat virtualiter rationes omnium singularium cognoscibilium ab ipso, sed tale quid nō potest esse essentia Angeli, nec aliqua essentia immaterialis creata singularis, siue quæ de se est hæc, nisi essentia increata, quæ est obiectum adæquatum intellectus diuini, & non Angelici: ergo oportet intelligere quòd obiectum adæquatum intellectus Angelici sit aliquod commune communitate prædicationis, vel analogiæ, respectu omnium cognoscibilium ab ipso: & ideò oportet quòd sit commune per prædicationem ad intelligibilia omnia, & ad sensibilia, quia etiam ista considerantur & intelliguntur ab Angelo: cùm ergo sensibilia sint intelligibilia in potentia, oporttebit quòd habeat intellectum agentem reducentem illa ad hoc, quòd actu intelligantur ab eo. *Obiectum intellectus est aliquid commune sensibili & intelligibili. Vide 1. d.3. q.3.*

5. Item, habet intellectum possibilem: ergo & agentem. patet consequentia. Probo antecedens. In omni quod formam recipit, necesse est dare potētiam receptiuam ipsius formæ, etiamsi recipiens non præcedat duratione receptionem formæ ipsius: sed Angelus recipit speciem aliam à se: ergo habet potentiam intellectualem recentiuam illius, dato quòd non præcesserit duratione receptionem eius: igitur in Angelo est intellectus possibilis. *Angelus habet intellectum possibilem.*

Confirmo vtrumque per exemplum, quia si Deus concreasset animæ nostræ species omnium intelligibilium adhuc esset in ea intellectus agens, quia est perfectio naturalis eius, & etiam intellectus possibilis: ergo, &c. Consimiliter etiam patet in Christo, qui licèt omnia viderit in Verbo ab instanti suæ natiuitatis in vtero: tamen fuit in eo intellectus agens, & possibilis, aliàs non fuisset perfectus: & eodem modo si vidisset omnia in genere proprio, habuisset intellectum agentem & possibilem. Ideò similiter posito quòd Angelus species omnium receperit ab instanti suæ creationis, & non possit non esse in actu, cùm si præuentus ab agente superiori, tamen est perfectionis naturalis suæ quòd habeat potentiam, qua possit in operationem suam, si non esset præuentus à superiori agente. Exemplum etiam de igne, qui calefacit passum sibi approximatum, nisi illud passum præueniatur à Deo calefaciente: sic in proposito. *In Christo sunt intellectus agēs & possibilis.* *Vide igne Babylonico.*

Item ad aliud, cùm dicitur intellectus agens & possibilis non distinguuntur, nisi per comparationem ad phantasmata; falsum est: imò distinguuntur inter se formaliter, vel etiam extrinsecè per comparationem ad obiecta, vel ad illa, in quibus obiecta relucent.

6. Ad argumentum de corporibus cælestibus dico, quòd est ad oppositum, & arguitur sic; Illam perfectionem necesse est à solo Deo causari, vt est administrator totius naturæ (dico necessitate ordinata) quam non potest tota natura creata causare: sed qualitas cœli à tota natura creata non potest causari: ergo à Deo debuit sibi concreari: sed qualitates aliorum, quæ possunt causari à natura creata, Deus permittit illas habere suas causalitates proprias: quia sic *Deus res quas condidit administrat*, &c. virtus autem creata potest causare cognitionem alicuius incogniti in intellectu Angeli, vt patebit infrà *dist.9.* de locutione Angelorum: nam intellectus Angeli cum obiecto potest causare perfectam cognitionem obiecti: ex quo igitur possibile est Angelum recipere cognitionē à rebus, nō est necesse Deum causare istā cognitionē, *Hic est aliqua varietas in originalibus.*

Dices, ista cognitio est perfectio Angeli: ergo non potest causari à creatura inferiori. Verum est principaliter, vel vt causa totali: ista autem causalitas principaliter est in Angelo, vel habet perfectionem in Angelo ex parte intellectus agentis, non autem ex parte intellecti, vel obiecti.

Ex tertia ratione eorum, arguo sic contra eos: Necesse est omnem intellectum non habentem in se obiectum, dependere ab ipso aliqualiter: sed hîc Angelus non habet obiectū in se cuiuscunque corporis, vel rei corporalis: ergo dependet ab eo in intellectione; & tunc patet quòd ratio est sophistica, quia non sequitur, non dependet à corpore, vt sit actus corporis: non dependet à corpore, vel ab obiecto: anima autem dependet à corpore vt actus eius. Etsi enim concludat modus essendi animæ in corpore, quòd recipiat à corpore: non tamen incorporeitas Angeli concludit quòd non recipiat, nisi concederes quòd Angelus esset infinitus, sicut quidam Deus, habens in se omnium singularium rationes. *Angelus dependet à corpore in intellectione corporis.*

7. Et ad illud de imaginabili medio, arguo sic contra eos: Quod est medium virtuti minori, non est, vel oportet esse medium maiori. Exemplum, si aliquod calidum aliquid calefaceret possit esse ita debile in calefaciēdo, quòd nunquam induceret decē gradus caloris, nisi priùs induceret duos, vel quatuor, vel sic: aliud verò posset esse *Quod est mediū debiliori, non est fortiori.*

ita virtuosum, quòd induceret in primo actu calorem in decimo gradu: & tunc non esset sibi medium aliquis gradus infra decem, qui tamen erat medium virtuti minori: sed intellectus perfectior est in Angelis quàm in nobis: ergo non oportet quòd si imaginabile est in nobis medium, quòd etiam in Angelo similiter.

Item, si esse imaginabile est per se medium; vel ergo ex parte rei in se: vel ex parte potentiæ: si ordo iste se tenet ex parte rei, vel obiecti intelligibilis, vel intellecti, tunc sequeretur quòd Deus non posset intelligere nisi mediante phantasmate, vel imaginatione. Si ex parte potentiæ, sic dico, quòd Angelo non est medium: tamen est mihi medium, propter naturam meam, quam habeo compositam ex corporali & spirituali.

Imaginabile non est mediũ inter sensibile & intelligibile. Aliter potest dici, quòd non est medium mihi esse imaginabile, sed est extremum: ita quòd esse imaginabile, & esse sensibile sunt duo extrema: vel quasi vnum extremum ad esse intelligibile. Et esto, quòd sit medium nobis, non tamen Angelo, vt dictum est.

De isto autem modo cognoscendi singulare, quem ponit per effluxum à Deo: dico, quòd posito quòd res quoad materiam & formam fluant à Deo: non tamen sequitur, ergo quoad cognitionem singularitatis effluunt in intellectu Angeli, præcipuè secundùm eum: quia ipse tenet contra Commentatorem 7. Metaphysicæ, *Com. 20. 21 & circ.* quòd materia pertinet ad *quod quid est*: non indiuidualis tamen vt ponit: ergo licèt res effluant à Deo secundùm formam & materiam, vt sunt partes quiditatis; non oportet tamen ex hoc arguere cognitionem singularis.

Item, secundùm eos, Deus non influit nisi species: sed species est ratio cognoscendi quiditatem non singulare: vt probatum fuit suprà de cognitione Angelorum: ergo per hanc speciem, non cognoscet singulare. Et cùm dicis quòd essentia diuina est ratio cognoscendi singulare & vniuersale, vel quiditatem: ergo & species influxa in mente Angeli. Dico, quòd in consequentia est fallacia Accidentis, procendendo à magis perfecto ad minùs perfectum affirmatiuè.

COMMENTARIVS.

b *Tunc ad rationem.* Hîc loquitur Doctor de obiecto motiuo, & dicit, quòd nihil est obiectum adæquatum intellectus, nisi in quo saluatur ratio omnis illius, ad quod potest se extendere, id est, quòd nihil potest esse obiectum motiuum adæquatum intellectus, respectu plurium intelligibilium, nisi ratio formalis illius sit ratio cognoscendi omnia illa, & hoc est quod dicit; & tale obiectum singulare, quod est ratio formalis intelligendi omnia intelligibilia, non potest esse aliquod creatum, quia illud esset formaliter infinitum. Addit Doctor quod obiectum adæquatum intellectus Angeli est aliquid commune ad omnia per se intelligibilia, & quia sub tali communi continentur etiam sensibilia, quæ possunt partialiter causare speciem intelligibilem sui, & extra speciem intelligibilem sunt tantùm intelligibilia in potentia, vt verò relucent in specie intelligibili, sunt intelligibilia in actu: & sic patet responsio ad argumentum, quòd intellectus Angeli potest habere aliqua obiecta intelligibilia in potentia, & quod dicit Doctor quòd oportet intellectum Angeli esse aliquod commune, de ista communitate, vel prædicationis, vel virtualitatis, vide in primo, dist. 3. q. 3.

SCHOLIVM.

Sententia Henrici, Angelum sine illo habitu (de quo q. 8. n. 3. & 1. d. 3. q. 6.) nihil posse intelligere, per habitum verò intelligere primò quiditates, & secundò singularia, quia hæc, secundùm ipsum, tantùm addunt duplicem negationem naturæ, de quo supr. q. 2. & quoad id quod ait, singulare sub propria ratione non cognosci ab Angelo, probatur quintupliciter. Hæc satis refutata est locis citatis, nunc tantùm addit Doctor, quòd Angelus sine illo habitu secundùm Henricum esset vt truncus, non plus intellectualis quàm lapis, & respondet rationibus pro Henrico adductis.

Henr. vbi supr. quæst. præced. ALij dicunt, quòd si Angelus non haberet habitum concreatum, nihil intelligeret, nec singulare, nec vniuersale; sed per habitum qui repræsentat quiditatem, intelligit primò ipsum vniuersale, secundò singulare: quia singulare non addit secundùm eum super vniuersale in essendo, nisi duplicem negationem, & ideò etiam nec in cognoscendo; non tamen sicut nos, scilicet secundùm lineam reflexam. 8.

Hoc

Hoc probatur primò sic, *sicut res se habet ad esse, sic ad cognosci*, secundo Metaphysicæ: sed singulare non addit quo ad *esse* super vniuersale: ergo cognitio eius non addit etiam aliquid super cognitionem vniuersalis.

T. c. 4.

Præterea, inter illud quod obiicitur alicui virtuti primò, & ipsam virtutem oportet esse proportionem determinatam: ergo si intellectus Angeli ex natura sua est primò apprehensiuus singularis, & directe cognoscit singulare, tunc est determinatior quàm noster intellectus, qui non est sic determinatus ad singulare, sed sensus: & tunc videtur quòd intellectus Angeli esset magis limitatus, quàm noster intellectus, sicut sensus videtur respectu intellectus nostri, & si intelligeret per speciem singularis: ergo esset magis determinabilis quàm intellectus noster, quia sic determinari tali specie, videtur propriè esse ipsius sensus.

Quære solutionem huius arg. infra dist. 9. & 3. dist. 1.

Item, ista cognitio singularis sub propria ratione, impediret cognitionem vniuersalis: quia enim singulare impedit cognitionem, propter hoc fit abstractio: ergo, &c.

Item, si intelligeret singularia primò, posset de eis acquirere proprium habitum, quia proprius habitus ex propriis actibus generatur, & per consequens scientiam acquireret à rebus quod videtur inconueniens. Item, si singulare esset primò cognitum, esset primò præsens intellectui Angelico: hoc autem non esset per essentiam Angeli, quia illa est tantùm ratio cognoscendi seipsam: nec per illum habitum prædictum, quia habitus est ratio cognoscendi tantùm vniuersalia; ergo per seipsum; quod est falsum, quia quod sic cognoscitur, veriùs cognoscitur quàm vniuersale, quod cognoscitur per habitum.

9. Contra istam viam de illo habitu est mihi valde improbabile, quia ponere talem naturam perfectissimam, sicut est Angelica: & tamen quòd nihil posset cognoscere sine habitu concreato, ita quòd sine influxu speciali talis habitus, vel speciei à Deo, non posset acquirere cognitionem, sed sine habitu tali staret sicut truncus; videtur mirabile. Talis etiam natura præcisè sine tali habitu, non videretur de se magis intellectualis quàm substantia, vel natura lapidis. Alia argumenta contra istam opinionem quære infrà. dist. 9. huius, quæstione de locutione Angelorum.

Confutat Henr.

§ contra ista.

Ad primam rationem [c] dico, quòd tota entitas singularis non continetur sub vniuersali: & hoc suppono modò sicut supponit ipse: ergo similiter nec tota cognoscibilitas singularis continetur sub cognoscibilitate vniuersalis.

De quo supr. q. 21. & 6.

Ad aliud dico, quòd non est imperfectionis cognoscere singulare, quia hoc conuenit intellectui diuino: non tamen est tanta perfectio, quòd tantùm sibi conueniat, sed etiam aliis: quia sicut sensus est omnis sensibilis, sic intellectus est omnis intelligibilis: sed singulare est intelligibile: ergo. &c. non igitur impedit cognitionem Angeli singulare, ex quo est intelligibile. Et cùm dicis, quòd intellectus noster non intelligit singulare. Primò dico, quòd hoc est imperfectionis pro statu isto.

Perfectionis est cognoscere singulare.

Ad aliud dicendum, [d] quòd si habitus accipitur prout habilitat potentiam; sic non oportet ponere in intellecti Angeli aliquem habitum, eo quòd intellectus eius ex sua natura est habilitatus ad intelligendum, sicut graue ad mouendum, vel ad motum deorsum, præter hoc quod species, & intellectus subsunt liberæ inclinationi, & motioni voluntatis, quod si non esset æquè naturaliter, inclinaret sicut graue inclinat deorsum: si tamen ibi ponitur habitus iste, ita potest poni singularis, sicut vniuersalis, nec iste pertinet ad definitionem: & secundùm hoc non est habitus scientificus, nec pertinet ad scientiam per se, quia scientia est quiditatum.

De hoc q. præced. n. 18.

10. Ad aliud, quod ibi dicunt, [e] nihil mouet intellectum nisi in ratione primi obiecti, sed primum obiectum intellectus creati est vniuersale: ergo, &c. Respondeo, hîc est æquiuocatio *de primo*, & *per se*: quia vno modo dicitur per se obiectum, quod tamen in sua formali ratione non includit rationem formalem primi obiecti, per quam mouet potentiam: sicut patet de sensibili communi quod est per se obiectum visus, sicut magnitudo, & figura, licèt sint per se obiectum potentiæ visiuæ, non tamen includunt rationem formalem primam motiuam visus, sine qua non est videre, sicut est color, & lux Alio modo sumitur obiectum, solùm primum adæquatione, & hoc includit in se, vel sub se multa per se obiecta: quæ tamen essentialiter includũt rationem primi obiecti, & addunt respectu primi obiecti aliquas differentias perficientes: secundùm quem modum albedo, & nigredo se habent ad colorem: & isto modo quodlibet moueret potentiam sub ratione primi obiecti communis, inquantùm in-

Vide de hoc in 3. di. 1. q. 2. & 14. q. quodl.

cluditur in eo, & etiam sub ratione propria, quo ad hoc quod addit perfectionem pertinentem ad illud genus, & hoc modo ens est obiectum commune adæquatum, & hoc potentiæ intellectiuæ, ens dico in communi, & quodlibet ens speciale quacunque differentia entis contractum sub eadem ratione mouet, siue hoc sit ratio indiuidui, siue ratio speciei.

COMMENTARIVS.

1. c AD primam rationem. Hic Doctor supponit vnum, quòd singularitas dicat aliquod positiuum additum naturæ, vt probaui suprà, & sic ipsa natura non continet totam entitatatem singularis, & per consequens non sequitur quòd si aliquid est ratio cognoscendi naturam in se, quòd sit ratio cognoscendi singulare illius naturæ, cùm singulare addat aliquid positiuum illi naturæ.

d *Ad aliud dicendum.* Dicit Doctor hîc, quòd intellectus Angeli sic inclinatur naturaliter, vt habens speciem intelligibilem ad cognitionem obiecti, sicut graue ad centrum; & sola est differentia inter graue, & intellectum cum specie intelligibili, quòd ipse intellectus, vnà cum specie subest imperio voluntatis, non sic graue, ita quòd si non esset, &c. id est, quòd si non subesset motioni voluntatis, æquè naturaliter inclinaret ad cognitionem obiecti, sicut graue inclinat deorsum.

e *Ad aliud, quod ibi dicunt.* Hæc est responsio ad secundum argumentum in ordine, quod incipit: *Præterea inter illud*, quia ista ratio intendit concludere, quòd si Angelus intelligeret primò singulare, quicquid intelligeret sub ratione singularis, ita quòd ratio singularis esset ratio mouendi intellectum ad cognitionem, sed hoc est falsum, quia primum obiectum intellectus creati est vniuersale, & quicquid mouet intellectum, mouet sub ratione primi obiecti.

Respondeo, hîc est, &c. Hæc litera stat in hoc, quòd primùm obiectum aliquando accipitur *primum*, id est, per se, & per se obiectum contingit dupliciter. Vno modo, quòd sit per se motiuum, non tamen in ratione primi obiecti, siue adæquati obiecti vnius potentiæ, sicut quantitas, figura. & huiusmodi, per se moueret potentiam, puta visiuam, causando similitudinem suam, & etiam partialiter visionem sui, & tamen non mouet sub ratione coloris, vel lucis, quod est proprium obiectum, & adæquatum potentiæ visiuæ. Et de hoc infrà *dist.* 9. mouet ergo quantitas per rationem sui, & non per rationem primi obiecti talis potentiæ, licèt tamen ipsa sensibilia communia non possint mouere potentiam aliquam, nisi priùs talis potentia moueatur ab obiecto proprio. Secundò dicitur obiectum per se, quod etiam includit rationem primi obiecti talis potentiæ, sicut hæc albedo mouet per se potentiam visiuam, & includit in se obiectum adæquatum potentiæ visiuæ, & obiectum tale, quod per se mouet, potest mouere sub ratione obiecti communis, & sub ratione propriæ entitatis. Exemplum: Nam homo potest causare cognitionem in intellectu partialiter, & inquantùm ens, & inquantùm tale ens, & sic cùm singulare, puta Franciscus, includat in se rationem primi obiecti intellectus, poterit mouere intellectum ad cognitienem, & inquantum ens, & inquantùm hoc ens, & sic patet ista litera.

2. *Per se obiectum contingit, dupliciter.*

An quātitas moueat.

SCHOLIVM.

Resolutiuè dicit Doctor primò, Angelum accipere notitiam singularis vt singulare à rebus, quia hoc non potest cognosci per speciem vniuersalis. Secundò ait, si haberet notitiam singularis aliunde, adhuc notitiam existentiæ & accidentium à rebus sumendam esse. Tertiò ait, notitiam intuitiuam, necessario Angelum desumere à rebus, esto aliunde sciat singulare, & existentiam, quia ad hanc non sufficit species, sed ipsum obiectum concurrit. Quartò ait, eum sumere posse species vniuersales à rebus, si eas non habet concreatas.

RESpondeo ergo ad quæstionem, quòd Angelus potest proficere in cognitione rerum, & hoc accipiendo notitiam actualem aliquam à rebus. Et dico, quòd tribus modis potest acquirere à rebus notitiam. Prima notitia est singularis vt singulare: quod probo, quia Angelus potest cognoscere hoc singulare vt hoc, quia hæc cognitio non est improportionata, nec repugnat intellectui creato: sed non potest cognoscere singulare, vt hoc, ex ratione vniuersalis probo, quia hæc natura vt hæc, non continetur determinatè, scilicet vt hæc sub vniuersalitate: si ergo cognoscitur singulariter hoc vt hoc, hoc est, per propriam speciem: sed non est probabile quòd sint concreatæ omnes species singularium omnium possibilium sibi cognoscere: quia cùm talia sint infinita, haberent species infinitas actu: quodlibet enim indiuiduum potest cognoscere. 11.

Acquirit Angelus species singularium.

Angelus necessariò acquirit notitiam existentiæ à rebus.

Præterea, secundò dico, quòd si haberet notitiam singularis, vt singulare est, non acceptam à rebus: adhuc necessariò habetur accipere notitiam existentiæ actualis rei, vel non existentiæ, & etiam accidentium notitiam, quæ requiruntur ad existentiam,

tiam, vel non existentiam à rebus. Probo, quia ex notitia quiditatum,& vniuersal ũ quæ scilicet sunt necessaria,non potest cognosci complexio contingens:sed existentiæ rerum, vel non existentiæ sunt contingentes; ergo non sufficit habere notitiam quiditatum, & vniuersalium ad hoc quòd cognoscat hoc singulare esse, puta hanc Socratem currere: sed oportet quòd istam notitiam accipiat à rebus.

Confirmatur, quia si habet rationes terminorum complexionis contingentis sibi concreatas, aut istæ rationes istorum, scilicet terminorum, *me sedere cras*, repræsentant determinatè hanc veritatem, me sedere cras: vel non determinatè:si determinatè, igitur impossibile est per ipsos terminos ipsum habere notitiam, quòd hoc sit contingens, si non determinatè, ergo nunquam per hos terminos habebit quòd determinatè sedeam: igitur oportet quòd accipiat aliunde certam notitiam huius. *In contingentibus notitia terminorũ nõ repræsẽtat complexionem, nec oppositum.*

Item, ideæ diuinæ non sunt rationes repræsentandi contradictoria; ergo nec contingentia, non enim repræsentant nunc vnam rem, tunc oppositam,vel contradictorium illius:sed notitia contingentium dependet ex voluntatis determinatione, vt determinat ea ponere in effectu, vel non: igitur nec rationes terminorum exprimunt ex sua euidentia, nec faciunt notitiam contingentium in Angelis. *Ideæ nõ repræsentant contradictoria.*

12. Tertiò dico, quòd quantumcunque haberet concreatam sibi notitiam singularis, & notitiam existentiæ contingentis, tamen cognitionem intuitiuam singularium necessariò recipit à rebus: non enim omnis cognoscens existentiam alicuius,cognoscit ipsam intuitiuè, quia potest ipsam cognoscere abstractiuè: nam cognitionem intuitiuam singularium, non potest habere in Verbo, vbi tamen cognitionem existentiæ habet:& ideò ad cognitionem intuitiuam rei necessariò concurrit obiectum reale, vel ipsa res vt præsens. *Intuitiuã notitiam Angelus sumit à rebus, quia ad hãc nõ sufficit species.*

Item, impossibile est cognitionem intuitiuam esse per aliquam rationem, quæ sit in eadem dispositione, & eodem modo repræsentans remanente, & etiam non manente: sed vniuersale, quod est species, vel habitus, vel quicquid ponitur in intellectu Angeli, eodem modo se habet re existente, vel non existente:igitur nullum eorum potest esse ratio cognoscendi rem intuitiuè: ergo oportet quòd Angelus accipiat ipsam à re ipsa singulari, si habet eam, vel ad hoc quòd possit eam habere. Probo quòd possit eam habere, quia possibile est imperfectiori potentiæ: ergo & perfectiori, est enim possibilis potentiæ sensitiuæ. *De hoc Scot. 4. d. 49. q. 11.*

Quartò, dico, quòd species vniuersales posset accipere à rebus si non essent sibi concreatæ: quia probatum est suprà quòd habet intellectum agentem; & possibilem: & vtrumque perfectiorem habet quàm habemus nos, sicut etiam est perfectioris naturæ; cùm ergo intellectus noster agens possit abstrahere, ergo & superior, & etiam modo perfectiori: vel cùm sensibile æquè repræsentet vniuersale sicut imaginabile, impossibile est ipsum recipere species à sensibili,& si nulla ratio esset alia, adhuc sufficeret mihi concedere hoc: quia non oportet remouere ab aliqua natura nobiliori, quòd non possit acquirere perfectionem suam, si non habet eam: ergo nec ab Angelo, cùm hoc possit sensitiua.

13. Ad rationes principales. Ad primam rationem,si velim tenere auctoritatem istam de causis; dicò,verum est, quòd plena est formis vniuersalibus: non tamen singularium. Alium processum concedo in argumento. *Ad arg. 1.*

Ad aliud dico, quòd ratio Augustini benè concludit, quòd nullum corporale potest agere in spiritum vt totale agens, & vt totalis causa, vel principalis: non tamen vt partialis & minùs principalis, intellectu enim Angeli agente, vt causa magis principali, potest corporale causare notitiam illam. *Corporale partialiter agit in spiritum.*

Ad Dionysium dico, quòd auctoritas illa soluit seipsam: quia concedo quòd diuinas illuminationes, vel notitiam diuinam, quia illam à solo Deo habent, non congregant ex sensibilibus: benè tamen aliam notitiam possunt habere ex sensibilibus.

Ad aliud de simili modo arguendi Philosophi, & Richardi, scilicet de medio, Angelus tenet medium,&c. Iste modus arguendi fundatur in ista propositione,quòd scilicet in ente omnis gradus possibilis est, & hoc concedatur, & ego concedo,quòd Angelus habet aliquam cognitionem, quam non recipit à rebus, vt est cognitio vniuersalium, in qua differt ab anima, & aliquam, in qua cum anima conuenit, vt istam, quam accipit à rebus.

COMMENTARIVS.

RESpondeo ergo ad quæstionem. Dicit Doctor primò, quòd intellectus Angeli potest accipere notitiam singularium actualem à rebus singularibus, & hoc per propriam speciem est.

Difficultas. Sed hîc oritur difficultas non parua, quia quæro à te, quomodo Angelus recipit propriam speciem, puta Francisci? Aut enim illa causatur tantùm à Deo, aut tantùm ab intellectu Angeli, & sic non est recipere speciem à singularibus, aut partialiter ab ipso singulari. Diceret Doctor, quòd partialiter ab ipso singulari. Sed tunc arguo sic; quicquid causat aliquid, habet rationem formalem causandi illud; sed singulare non habet rationem formalem causandi partialiter speciem intelligibilem sui; ergo, &c. Maior patet à Doctore *in primo, dist.* 2.3.7. & 26. Minor patet, quia accipio Franciscum, & quæro quid sit ratio formalis in illo causandi speciem intelligibilem? aut est natura; & hoc non, quia natura, vt natura, est ratio formalis causandi speciem intelligibilem repræsentantem vniuersale, & hoc quando causat partialiter, & concurrit cum intellectu agente causante partialiter, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 3. *quæst.* 6. Præterea, quod est ratio formalis causandi speciem intelligibilem, dicimus quòd est ratio formalis cognoscendi, illud, vt patet à Doctore in simili *in primo, dist.* 3. *quæst.* 1. & *dist.* 8. *quæst.* 2. & *in isto secundo, distin. præsenti quæst.* 9. & *in quodlib.* & *in quarto.* sed natura, vt natura, non est ratio formalis intelligendi singulare, vt singulare, vt patet hîc à Doctore. Si dicatur, quòd singularitas illa est ratio formalis causandi, &c. Contrà, quia illud, quòd est tantùm conditio agentis, non potest esse ratio formalis agendi, quia ista ex opposito distinguuntur. Sed singularitas ipsa est tantùm conditio agentis, vt patet à Doctore *in primo, dist.* 3. *quæst.* 6. & *distin.* 7. ergo non erit ratio formalis causandi speciem intelligibilem. Et sicut dixi de specie intelligibili, hoc idem quæro de cognitione intuitiua singularis, quia si singulare est causa partialis cognitionis intuitiuæ, vt patet à Doctore infrà *quæstione præsenti.* *Singulare est causa partialis cognitionis.* Quæro de ratione formali, non potest dari natura, propter rationem secundam superiùs factam, nec singularitas ipsa, vt patet; ergo non poterit mouere partialiter intellectum Angeli ad cognitionem sui intuitiuam.

Secundò dubitatur ibi, quia dicit Doctor quòd singulare, inquantùm existens, potest cognosci ab Angelo, & non per naturam vniuersalem, sed per existentiam actualem.

Quæro quomodo singulare actu existens causat partialiter, vel speciem intelligibilem ipsius existentiæ, vel cognitionem intuitiuam ipsius? Aut enim ratio formalis causandi huiusmodi, est ipsa natura, aut singularitas; aut actualis existentia; non primum, nec secundum, vt patet suprà: nec etiam tertium, quia dicit Doctor quòd ratio formalis agendi in quocunque, loquendo de ratione formali propria est natura, vel quiditas illius ergo, &c.

Tertiò dubitatur ibi, quia dicit Doctor, quòd Angelus non habet cognitionem intuitiuam, puta lapidis relucentis in Verbo, sed tantùm vt est in proprio genere.

Contrà, quia cognitio intuitiua est limpidior, & perfectior cognitione abstractiua: Sed Angeli perfectiùs cognoscunt lineam in Verbo, & clariùs, quâm in proprio genere, vt declarat Doctor *in prolog. quæst. penult.* *Cognitio intuitiua est perfectior abstractiua.*

Secundò, quia dicit loco præallegato, quòd quiditas in quocunque lumine videatur, continet virtualiter veritates, quas potest facere notas intellectui passiuo à tali obiecto. Tunc sic, nam continere sic virtualiter, puta *A*, est facere notitiam illius; vel posse facere, *vt patet ibi, & in primo, distinct.* 3. *quæst.* 1. & *in secundo, distin.* 3. *quæst.* 9.

Quæro tunc, quomodo quiditas lineæ, vt relucens in Verbo, causet cognitionem sui, vel contentorum respectu intellectus Angeli? Aut abstractiuam, aut intuitiuam. Non primo modo, quia huiusmodi quiditates non cognoscuntur in Verbo abstractiuè, quod patet, quia quod cognoscitur abstractiuè, cognoscitur per speciem intelligibilem repræsentantem, etiam quando distinctè cognoscitur, vt aliàs declaraui: sed quiditas est perfectè præsens intellectui Angeli, vt relucet in Verbo: ergo non indiget specie intelligibili, qua mediante cognoscatur abstractiuè. Si intuitiuè, habeo intentum contra Doctorem.

Præterea. Si intellectus Angeli non cognoscit lapidem intuitiuè in Verbo, siue nihil relucet in Verbo, quæro quomodo cognoscatur ab intellectu diuino? Aut intuitiuè, aut abstractiuè? Non secundo modo, quia talis cognitio est imperfecta. Si primo modo, tunc idem erit de Angelo, quia non est maior ratio de vno, quàm de alio, cùm ita sit præsens intellectui Angelico sicut diuino.

Quartò dubitatur ibi, quia dicit Doctor *Impossibile est cognitionem intuitiuam esse per aliquam rationem, quæ eodem modo repræsentat re manente & non manente.* Hoc non videtur, quia essentia diuina est ratio formalis cognoscendi perfectissimè, & distinctissimè omnem alam rem à se, vt patet à Doctore *in prologo, quæst. penult. & distinct.* 1. *primi, & distinct.* 8. & 39. Et est ratio cognoscendi omnia alia intuitiuè, quia intellectus diuinus non cognoscit nisi intuitiuè, siue res maneant, siue non maneant. *Intellectus diuinus non cognoscit nisi intuitiuè.* Nam cognouit omnia ab æterno eadem cognitione, qua & nunc dicente Augustino 6. de Trinit. *absit, vt aliquid Deus cognoscat ex tempore,* ergo non videtur dicendum, quòd illud non est ratio cognoscendi intuitiuè.

Antequam respondeam, suppono aliqua. Primò, quòd obiectum secundùm aliam, & aliã præsentiam potest esse causa alterius, & alterius effectus speciẽ distincti. 3. Nam fruitio Dei clarè visi, & fruitio eiusdem obscurè visi differunt specie, & hoc propter aliam, & aliam præsentiam ipsius obiecti, vt patet *in* 4. *dist.* 49. & posset etiam elici ex *dist.* 31. *tertij.* Patet etiam quòd ipse vult, quòd cognitio intuitiua & abstractiua eiusdem obiecti differunt specie, vt patet in hoc secundo.

Secundò suppono, quòd quando obiectum nõ est præsens in se, sed est præsens in aliquo phantasmate, tunc tale phantasma non potest causare vnà cum intellectu agente, nisi speciem intelligibilem repræsentantem ipsam naturam communem; *Obiectum quomodo non sit præsens in se.*

communem, vt patet *in 1. dist. 3. q. 6.* phantasma enim impressum virtuti phantasticæ, licèt sit repræsentatiuum obiecti singularis, vt singularis, & cum omnibus conditionibus materialibus, non tamen potest causare speciem intelligibilem repræsentantem ipsum singulare sub ratione singularitatis; quia si sic, vel sequeretur quòd nunquam posset haberi species intelligibilis in intellectu repræsentans naturam in communi, quod est falsum; vel simul posset causare speciem intelligibilem repræsentantem obiectum æquè primò sub modis repugnantibus, puta sub modo singularitatis, & sub modo vniuersalitatis, qui sunt modi oppositi, vt patet à Doctore vbi suprà; vel quòd simul posset causare duas species intelligibiles, quarum vna esset repræsentatiua singularis sub ratione singularitatis, & alia esset repræsentatiua eiusdem obiecti singularis sub ratione vniuersalitatis, quod non videtur; quia cùm ipsum phãtasma sit actiuũ merè naturale, & similiter intellectus agens, qui est altera causa partialis speciei intelligibilis, vt patet *vbi suprà, & q. 8.* non esset maior ratio quòd produceret vnam magis, quàm aliam, non est dicendum, quòd duas in eodem obiecto, quia hoc non est possibile, quòd producat simul duos effectus repræsentatiuos eiusdem obiecti sub modis oppositis: relinquitur ergo quòd tale phãtasma, puta albedinis, non potest causare, nisi speciem intelligibilem repræsentantem ipsam naturam in communi, licèt fortè repræsentantem primò ipsam naturam in singulari vago, & illud non est repræsentare naturam sub modo singularitatis propriè, & secundò naturam in se, & tertiò naturam in singulari signato, non tamen propriè sub ratione singularitatis.

4. Tertiò suppono, quòd idem obiectum, vt est præsens in specie intelligibili causata per phãtasma, est causa partialis cognitionis abstractiuæ, sic intelligẽdo, quòd illa species intelligibilis, repræsentans tale obiectum, est verè causa partialis cognitionis, & quòd talis species sit causa partialis, vide Doct. *in primo, dist. 3. q. 6. 7. 28. & dist. 37. & in isto 2. dist. 3. & in quodlib.* & vide quæ ibi notaui, præcipuè *in primo dist. 3.* Sed quia obiectum relucet in tali specie, dicimus quòd obiectum est causa partialis; sed propriè, & verè sola species est causa partialis; quando verò obiectum est in se præsens propria præsentialitate, tunc est causa partialis cognitionis intuitiuæ.

Species intelligibilis quomodo sit causa partialis cognitionis.

Quartò suppono, quòd si obiectum possit immediatè agere in intellectu, ita quòd non præsupponeret ordinem potentiarum, sicut est pro statu isto, vt puta, si lapis compararetur ad intellectum Angeli. Dico tunc, quòd lapis, vt est perfectè præsens intellectui Angeli, potest causare partialiter cognitionem intuitiuam sui, ita quòd talis cognitio terminatur ad lapidem existentem, inquantùm existens. Secundò potest causare speciem intelligibilem repræsentantem ipsum sub ratione singularitatis. Hoc patet à Doctore *in isto 2. dist. præsenti, quæst. 10.* vbi vult, quòd essentia Angeli possit causare cognitionem sui intuitiuam in proprio intellectu, & cognitionẽ sui abstractiuam, quæ non est, nisi per speciem intelligibiiem ex hoc, quòd potest causare in intellectu suo speciem intelligibilem, & sic mediante illa potest cognoscere propriam essentiam abstractiuè.

His ergo præmissis. Quando quærebatur, Si singulare potest causare speciem intelligibilẽ repræsentantem ipsum, quærendo de ratione formali causandi illam. Dico quòd est ipsa natura existens in propria singularitate, & in propria præsentialitate, ita quòd talis natura, vt sic, habet causare, vel est ratio formalis causandi speciem intelligibilem repræsentantem ipsum sub ratione singularitatis. 5.

Si dicatur, an talis natura existens sub propria ratione singularitatis possit causare speciem intelligibilem repræsentantem naturam, vt natura est. Dico quòd sic, & hoc patet à Doctore *in simili distin. 3. quæst. prima, primi*, vbi vult quòd phantasma aliquod potest causare speciem intelligibilem repræsentantem naturam, cuius est phantasma, & aliam speciem intelligibilem repræsentantem superius, & aliam repræsentantem magis superius; vel quòd eadem species intelligibilis potest repræsentare inferius, & superius, ita quòd potest esse partialis causa causandi, puta cognitionem albedinis, & deinde coloris per se, & deinde qualitatis, &c.

An phantasma possit causare speciem intelligibilem.

Si teneatur primus modus de multiplicitate specierum, pariformiter dico quod lapis existens in propria singularitate potest causare speciem intelligibilem repræsentantem ipsum sub ratione singularitatis, maximè cum singularitas ipsa sit aliqua entitas positiua vltra naturam cuius est, vt patet à Doctore vbi suprà *in hoc secundo dist. præsenti.* Secundò potest causare aliam speciem intelligibilem repræsentantem naturam in se. Et tertiò aliam representantem superius, vt patet. Sed tamen non posset immediatè causare secundam, nisi priùs prima causata, sicut nec phantasma albedinis posset immediatè causare speciem coloris, nisi priùs causet speciem albedinis, vt patet per rationem Doctoris *in primo, distinctione tertia, quæstione secunda.* Agens naturale dispositum semper producit effectum nobiliorem, quem potest producere, vide ibi. Si verò secundus modus teneatur, scilicet de vnitate speciei partim est simile, & partim dissimile. Simile fortè quantùm ad hoc, sicut species intelligibilis albedinis causata à phantasmate, potest esse causa partialis cognitionis albedinis, & etiam superioris in se; ita hæc posset esse causa partialis cognitionis singularis, inquantùm singulare, & secundò cognitionis naturæ in se, tamẽ esset dissimilis, quia species causata à phantasmate, potest esse repræsentatiua albedinis in communi, & coloris, quia isti modi non repugnant, cùm vterque modus sit modus vniuersalitatis. Hìc autem, si eadem species intelligibilis repræsentat eandem naturam in se, & sub ratione singulari, isti modi videntur oppositi; nisi diceretur quòd primò repræsentat singulare sub ratione singularitatis, & ex consequenti ipsam naturam in se. Primus tamen modus de multiplicate specierum, est probabilior.

6.

Dico ergo ad difficultatem, quòd ipsa natura, inquantùm singularis, vt est in se accepta, idest, vt est existens in propria existentia, est ratio formalis causandi speciem intelligibilem partialiter repręsentantem ipsam sub propria ratione singularitatis, ita quòd ipsa singularitas, licèt sit conditio agentis, tamen ex quo habet propriam entitatem, ipsa natura, vt existẽs actu sub tali singularitate,

Respondetur ad difficultatem.

ritate, potest esse ratio formalis, etiam causandi cognitionem abstractiuam ipsius singularitatis modo prædicto. Hoc etiam dico de cognitione intuitiua singularitatis, quia ipsa natura existens actu sub tali singularitate, non tantùm est ratio formalis causandi cognitionem intuitiuam ipsius naturæ existentis, sed etiam ipsius singularitatis, in qua actu existit, non sic est quando natura non est in se præsens, sed tantùm est præsens in specie intelligibili causata à phantasmate, quia illud phantasma, vt dixi, non potest causare speciem intelligibilem repræsentantem naturam sub ratione singularitatis propriè, & sic patet solutio ad primam difficultatem.

7. Si etiam volumus dicere, quòd singularitas ipsa in actuali existentia sit ratio formalis causandi speciem intelligibilem repræsentãtem ipsam singularitatem, per quam speciem possit abstractiuè intelligi ipsa singularitas, siue existat, siue non existat, licèt ipsa singularitas non possit partialiter causare, nisi actu existens, quia omne agens agit, inquantùm est in actu existentiæ, tamen ipsa species potest partialiter causare cognitionem abstractiuam ipsius singularitatis, siue existens, siue non.

Dico etiam, quòd loquendo de cognitione intuitiua, ipsa singularitas actu existens, & actu præsens in propria præsentia potest partialiter causare cognitionem sui intuitiuam.

Si dicatur, quòd tantùm est vna existentia ipsius naturæ, & singularitatis additæ, & per consequens non potest causare partialiter propriam cognitionem intuitiuam.

Dico, quòd sicut natura, & singularitas addita naturæ inter se verè sunt idem realiter, tamen potest esse aliqua distinctio inter illa præter omne opus intellectus, sic quòd licèt existentia naturæ, & existẽtia singularitatis sint simpliciter vna existentia realiter, sunt tamen duæ existentiæ, saltem distinctæ ex natura rei; veruntamen de facto non potest haberi cognitio intuitiua vnius, quin etiam habeatur alterius; tamen cognoscens naturam intuitiuè sub propria existentia, & singularitatem sub propria cognoscit ibi aliquam distinctionem præter omne opus intellectus: aliàs enim dixi, videlicet *in dist. prima, & secunda primi*, quòd licet essentia diuina, & paternitas sint vna res absolutè, & vna existentia, tamen intuitiuè potest videri perfecta essentia, non videndo paternitatem, licèt non è contra. Et declaratum fuit ibi, quod paternitas dicit propriam existentiam, saltem distinctam ex natura rei ab existentia essentiæ diuinæ, vide ibi. Vide etiam in isto secundo, *dist. tertia, quæst.* 1. quomodo natura dicatur habere existentiam, & dicatur esse idem realiter existentiæ.

8. *Quæ sit singularitas.* Tunc ad difficultatem principalem; in qua dicebatur, quod singularitas est conditio tantùm agentis, & non ratio agendi.

Dico, quòd Doctor dicit, quòd licèt natura, sit conformaliter agendi actionem sibi competentem, tamen non potest esse in potentia propinqua ad agendum, nisi actu sit sub singularitate, vt in simili expositum est *in primo, distinct.* 7. de potentia generandi Patris, & si hoc modo singularitas est conditio agentis, vt comparatur ad actionem competentem naturæ, non tamen Doctor negat, quin ipsa singularitas (cùm dicat veram entitatem additam naturæ, vt patet suprà *dist. tertia*, & in primo, *dist.* 5. *quæst.* 2. & 26.) possit esse ratio agendi respectu actionis sibi competentis, cuiusmodi est intellectio intuitiua ipsius singularitatis, vel speciei intelligibilis repræsentantis ipsam sub ratione propria, & cùm dicitur, quòd in omni agente est reperire rationem formalem agendi, & conditionem ipsius agentis, quæ est singularitas; patet responsio, quia hoc est verum, vbi natura comparatur ad actionem sibi competentem, in quam non potest exire, nisi priùs sit singularizata, vbi verò singularitas comparatur ad actionem sibi competentem, eadem est formalis ratio agendi, & conditio agentis. Si enim (per possibile) singularitas possit separari à natura cuius est, ita quòd actu existeret sine ipsa natura, ipsa singularitas haberet propriam rationem formalem causandi partialiter cognitionem sui, loquendo semper de singularitate absoluta.

Ad aliam difficultatem de cognitione intuitiua, vt clariùs intelligatur. 9.

Suppono primò, quòd cognitio intuitiua alicuius rei est, quia talis cognitio est à tali re existente in propria existentia, ita quod talis res saltem est causa partialis cognitionis; & hoc modo omnis entitas dicens perfectionem absolutam, potest causare cognitionem intuitiuam in intellectu sibi proportionato, quod dico propter intellectum diuinum, qui non est proportionatus, vt posset moueri ab aliquo ente creato, vt patet à Doctore *quæst.* 14. *quodl.* & etiam propter essentiam diuinam, quæ nullo modo proportionatur intellectui creato, vt patet *in* 2. *dist.* 24. *in resp. ad argumenta.*

Dico secundo, quòd aliquid potest cognosci intuitiuè, & hoc solùm terminatiuè, ita quòd talis cognitio solùm terminetur ad talem rem existentem in propria existentia, & nullo modo mouetur à tali re.

Dico tertiò, quòd aliquid potest cognosci intuitiuè dupliciter, vt puta homo, vno modo per motionem propriam; alio modo, quia talis cognitio verè causatur ab aliqua re perfectè continente ipsum hominem secundùm totam suam entitatem, continente dico, virtualiter, vel eminenter. *Aliquid potest cognosci intuitiuè dupliciter.*

10. Secundò, suppono quòd homo potest cognosci dupliciter in essentia diuina. Primò, quia ipsa quiditas, vt relucens in essentia diuina, suo modo potest mouere intellectum Angelicum; & tunc talis cognitio nullo modo dicitur intuitiua, cùm non sit causata à tali quiditate, vt in propria existentia, nec etiam terminatur ad illam, vt in propria existentia. Alio modo cognitio ipsius hominis potest immediatè causari, vel partialiter, vel totaliter à voluntate diuina, perfectè supplente vicem talis obiecti; & voluntas diuina potest causare cognitionem perfectè intuitiuam ipsius hominis, licèt non actu existentis, quia ipsa voluntas diuina perfectè continet virtualiter, & eminenter totam quiditatem hominis, & per consequens respectu ipsius hominis potest causare cognitionem tam intuitiuam, quàm abstractiuam, vt satis patet in simili suprà *dist.* 3. *q.* 9. 10. & 11. *Quomodo voluntas diuina contineat virtualiter totam quiditatem hominis.*

Si dicatur, nonne talis cognitio terminatur ad hominem, vt actu relucet in essentia diuina, & vt sic non terminatur ad ipsum sub propria existentia, Dico, quòd sufficit, quod talis cognitio sit causata ab aliquo perfectè supplẽte vicẽ obiecti. Nonne etiã intellectus diuinus perfectissimè cognoscit,

cognoſcit,& intuitiuè omnem creaturam, etiam antequam fieret: talis enim cognitio verè dicitur intuitiua, quia quaſi cauſatur ab eſſentia diuina perfectè exiſtente, & in propria exiſtentia perfectè præſente, & ſupplente vicem cuiuſcunque obiecti creati reſpectu cuiuſcunque cognitionis poſſibilis haberi de tali obiecto, & ſic perfectiſſimè ſuo modo cauſat cognitionem ſui intuitiuam, & omnium creaturarum in intellectu ſuo, etiam antequam fierent, ſic in propoſito.

11. Tunc ad difficultatem reſpondeo, quòd quando Doctor dicit in iſto ſecundo, *diſt. præſenti, quæſt. præſenti*, quòd Angelus non cognoſcit intuitiuè lapidem relucentem in eſſentia diuina, ſic debet intelligi, quòd ipſe lapis, vt relucens in eſſentia diuina, cùm tantùm habeat *eſſe* cognitum, vt patet *in primo, diſt.* 3. *quæſt.* 4. vt ſic, non poteſt mouere aliquem intellectum ad cognitionem ſui intuitiuam, & ſic concedo, quòd intellectus Angeli tantùm cognoſcit quiditatem lapidis cognitione abſtractiua. Et cùm dicit, quòd perfectiùs videt lapidem in lumine increato, quàm in creato, puta in ſpecie intelligibili. Dico, quòd verum eſt, loquendo de cognitione abſtractiua, quòd perfectiùs cognoſcitur lapis relucens in eſſentia diuina, quàm in aliqua ſpecie intelligibili creata. Loquitur ergo Doctor ibi, quòd ipſe lapis, quantumcunque relucens in Verbo, non poteſt partialiter cauſare in intellectu Angeli cognitionem ſui intuitiuam, ſed tantùm, vt eſt exiſtens in proprio genere, & in propria exiſtentia, non tamen negat, quin lapis poſſit videri intuitiuè, non per motionem ipſius lapidis, ſic relucentis in eſſentia diuina, ſed per motionem voluntatis diuinæ ſupplentis vicem ipſius lapidis, quantùm ad omnem ſui cognitionem. Et quando dicitur, quòd cognitio in Verbo eſt perfectiſſima, dico, quòd verum eſt, comparando cognitionē abſtractiuam ad abſtractiuā, & intuitiuā ad intuitiuā: cognitio enim intuitiua lapidis in Verbo cauſata à voluntate diuina, valde perfectior eſt cognitione intuitiua cauſata ab ipſo lapide exiſtente in proprio genere. Similiter cognitio lapidis abſtractiua relucentis in eſſentia diuina, valde perfectior eſt cognitione cauſata ab ipſo lapide relucente in ſpecie intelligibili: fit ergo comparatio hoc modo, & non ſimpliciter, comparando intuitiuam ad abſtractiuam.

Cognitio in Verbo an ſit perfectiſsima.

Concedo enim quòd cognitio abſtractiua habita de lapide relucente in eſſentia diuina, quantùm ad ſuam entitatem, eſt imperfectior cognitione intuitiua habita de lapide exiſtente in proprio genere. Si tamen, vt in Verbo, poſſit haberi cognitio abſtractiua, de quo aliàs.

12. Ad vltimam licèt ſolutio pateat ex dictis, dico tamen quòd quando dicit, quòd impoſſibile eſt cognitionem intuitiuam eſſe per aliquam rationem, quæ ſit in eadem diſpoſitione, & eodem modo repræſentans re manente, & etiam non manente, debet intelligi de cognitione intuitiua, quæ habetur de aliqua re ſecundùm propriam exiſtentiam, quia ex quo cognitio intuitiua eſt exiſtentis, inquantùm exiſtens, eſt in propria exiſtentia, ita quòd talis natura ſub ratione formali, quia exiſtit, eſt ratio formalis talis cognitionis, & tunc benè ſequitur quòd ſi illa ratio formalis cognitionis intuitiuæ maneret eadem, re intuitiuè cognita exiſtente, & non exiſtente, quòd non eſſet ratio formalis cognoſcendi intuitiuè.

Si verò loquamur de ratione formali reſpectu cognitionis intuitiuæ reſpectu alicuius obiecti virtualiter, & eminenter contenti in tali ratione formali, vel in aliquo obiecto, cuius eſt talis ratio formalis. Dico, quòd ſiue talis res contenta exiſtat, ſiue non exiſtat, poteſt intuitiuè cognoſci per talem rationem formalem, vt patet de eſſentia diuina, quæ eſt ratio formalis cognoſcendi intuitiuè quiditatem lapidis, ſiue lapis exiſtat, ſiue non, poterit ipſa eſſe ratio formalis, quaſi cauſandi cognitionem intuitiuam ipſius lapidis in intellectu diuino, & ſic debet intelligi Doctor.

Ad obiectiones contra rationem ad ſecundam concluſionem, dicitur, quòd per ſe primò, & directè intentum S. Thomæ eſt, quòd quia à Deo effluit in Angelum ſimilitudo Socratis, non ſolùm quo ad conditiones communes, ſed quo ad conditiones ſingulares, ideò Angelus intelligit ipſum. Sed quia opinatur materiam eſſe principium ſingularitatis in rebus materialibus, & formam communitatis. Ideò in quæſtionibus de veritate *quæſt.* 8. *artic.* 11. innuit rationem, quam hìc expreſsè per vniuerſale, & indiuiduale expreſſit per formam, & materiam. Vnde dupliciter reſpondere poteſt. Primò, quòd quantùm ad præſens ſpectat propoſitum, per accidens ſe habet materia, & forma: quoniam vis rationis conſiſtit in hoc, quòd in Angelo indita eſt ſimilitudo omnium tam vniuerſalium, quàm indiuidualium conditionum, quæcunque ſint, & per quæcunque naturalia principia habeantur. Secundò, quòd de materia poſſumus loqui dupliciter: Vno modo ſecundùm ſeipſam, id eſt, prout eſt in rerum natura. Alio modo, ſecundùm quòd ex ordine ad formam per intellectum abſtrahitur, & quòd materia ſecundo modo cadit in quiditate rei naturalis: primo verò modo indiuiduat, & quòd in propoſito eſt ſermo de materia, non vno tantùm modo, ſed de omnibus modis, ita quòd intendit, quòd in Angelo ſit ſimilitudo materiæ repræſentans eam ſecundùm *eſſe* naturale, quod habet exiſtendo in rerum natura in rebus, & non ſolùm ſimilitudo eius, ſecundùm quòd eſt pars definitionis rerum naturalium, quod breuiùs dici poſſet, quòd in eo eſt ſimilitudo non ſolùm materiæ, ſed materiæ ſignatæ, quam conſtat in definitione non poni. 13.

Ad obiectiones.

De materia duplex eſt ſermo.

Ad ſecundam obiectionem contra idem, negatur quòd ſpecies influxa ſit ratio cognoſcendi tantùm quiditatem. Nec aliquam adduxit vnquam rationem arguens efficacem ad oppoſitum.

Ad tertiā dicitur, quòd nulla eſt fallacia, arguēdo à communi exemplari ad conſimilitudinem exemplatorum, imò eſt locus neceſſarius, & non tantùm rationabilis: quoniam quicquid conuenit vni ſimilium, vt ſic, conuenit & alteri. Talis autem eſt proceſſus iſte fundatus ſuper hoc, quòd a Deo fluxerunt res in duplici *eſſe*, naturali & intentionali in mentibus Angelorum. Ex hoc enim manifeſtè ſequitur non ex ratione perfecti, aut imperfecti, ſed ex ratione ſimilium, quòd ſimilitudo rei in *eſſe* naturali apud Deum exiſtens, effecerit *eſſe* intentionale ſimile ſibi in mente Angelica, ac per hoc illa ſpecies intentionalis repræſentet illammet, quam repræſentat diuina ſimilitudo, à qua eſt exemplata, nihil obſtante differentia, ſecundùm perfectum & imperfectum.

Ad obiectiones verò contra concluſionem ordinatè reſpondendo, ad primam dicitur, quòd cognoſci per propriam ſpeciem dupliciter contingit, 14.

Ad obiectiones.

tingit,scilicet adæquatè,vel excellenter, & quòd singulare ab Angelo non cognoscitur per propriam speciem adæquatè, quia sic sequeretur infinitas specierum,sed per speciem excedentem, id est, repræsentantem non solùm hoc, sed multa alia.Rursus,cognosci per speciem quiditatis contingit dupliciter,scilicet adæquatè,& excellenter: & quòd singulare non cognoscitur per speciem quiditatis adæquatè, quia sic non cognosceretur, vt hoc,nisi fortè arguitiuè, & valde imperfectè, sed per speciem quiditatis excessiuè,id est,repræsentantem non solùm ipsam,sed etiam singulares eius conditiones,quas habet in rerum natura. Et hæc est via S.Thomæ.Non enim putat ipse,quòd Angelus cognoscendo quiditatem, puta equinitatem, ex vi talis obiecti cogniti cognoscat singularia illius, imò hanc viam in quæstionibus de veritate, loco allegato, reprobat; sed opinatur, quòd cognoscendo quiditatem, cognoscat indiuidua illius,id est,per eandem speciem per quam cognoscit quiditatem cognoscit indiuidua illius, quoniam species illa est distinctè repræsentans vtrunque excellenter.

Cognosci per propriam speciem dupliciter contingit.

15. Ad secundam verò,& tertiam obiectionem simul dicitur, quòd species Angelica repræsentat quiditatem rei,puta humanitatem, & omnes varietates eius, secundùm omnes conditiones eius naturales vt S.Thomas loco allegato dicit:vnde & repræsentat humanitatem existere hîc, & ibi, in hoc & in illo,talem & tantam,& sic de aliis conditionibus.

Ad cuius euidentiam, quoniam ex hoc pendet intellectus, & cognitio huius materiæ videnda sunt duo,scilicet quid repræsentatur,& quomodo repræsentatur.

Quo ad primum, sciendum est quatuor esse in rebus,scilicet quiditatem,singularitatem, existentiam, seu coniunctionem vnius cum alio in rerum natura, & durationem talis existentiæ, seu coniunctionis:& hæc omnia oportet sciri ab intellectu habente perfectam notitiam de singularibus, suntque separabilia ab inuicem in *esse* cognito:quoniam vnum potest cognosci alio ignoto, vt patet discurrendo per singula. Et quoniam cognitio fit per assimilationem, necesse est intellectui cognoscenti hoc repræsentari illa: & de primis quidem duobus non est difficile concipere quòd indita sit Angelo eorum similitudo; quoniam vtrunque spectat ad quæstionem *quid est*,quoniam per primum scitur,quid est Socrates vniuersaliter conceptus, id est, inquantùm homo: per secundum verò quid est Socrates inquantùm Socrates, singulariter apprehensus, quod à nobis non est scibile.

16. Sed de reliquis duobus difficile est videre, & præcipuè de quarto,quoniam hoc ad quæstionem,*an est*, & *quando est* spectat, & vt plenè lustremus rem hanc,sciendum est,quòd coniunctio aliquorum, & eius duratio, multipliciter potest repræsentari intellectui,scilicet in suis causis quidem, quemadmodum coniunctio humanitatis cum risibilitate præsentatur intellectui repræsentanti sibi *quod quid erat esse* vtriusque. Ex his enim intellectus conspicit coniunctionem, & coæuitatem eorum, sed hoc non habet locum in contingentibus, vt de se patet. In seipsa repræsentari potest dupliciter.Vno modo ita, quòd duratio illius coniunctionis sit repræsentata, sicut qualitas aliqua rei repræsentatæ, quemadmodum albedo figuræ repræsentatur visui. Alio modo,vt ipsa coniunctio sola sit res repræsentata, & eius duratio concurrat, vt conditio necessaria ad hoc, quòd repræsentetur, quemadmodum de facto se habet duratio, seu præsentia coloris ad colorem visum repræsentatum oculo;non enim species visibilis repræsentat durationem,sed videri, ac repræsentari color non potest,nisi præsenti tempore mensuraretur, & quòd ita sint species Angelicæ apud S.Thomam,non solùm repræsentat humanitatem,& Socrateitatem, sed etiam in seipsa coniunctionem eorum,cum *existere* in rerum natura, & in quocunque alio *esse* accidentali & naturali; sed non repræsentant durationem talium coniunctionum,tanquam rem repræsentatam,sed tanquam conditionem, sine qua coniunctio illa non repræsentatur; quòd enim non repræsentetur duratio contingentis coniunctionis,ex eo patet,quòd firmiter credimus Angelos non cognoscere futura contingentia. Si namque in Angelo esset indita similitudo sessionis meæ crastinæ, præsciret euidenter sessionem mihi contingendam cras, & quòd repræsentet durationem, vt conditionem,*sine qua non*,& quòd talem speciem, vt patet in visu nostro: & clarius patet, si fingas visum esse virtutem omnium cognoscitiuam, tunc enim per talem speciem, qua repræsentaretur sibi color præsens,vt modò repræsentat, scilicet, quòd præsentia concurrit, vt conditio, sine qua non cognosceret non solùm hunc colorem, sed hunc colorem existentem in præsenti tempore. Deinde declaratur primum ex eo,quòd duratio alicuius nullam habet repugnantiam,vt sit talis conditio, sine qua res non repræsentetur. Et confirmatur,quia quemadmodum duratio coloris est eius conditio,sine qua color nec immutat visum,nec videtur, ita est etiam conditio, sine qua non repræsentatur,& hæc de primo.

Nota & bene.

Quomodo Scotus defendat suam opinionem.

Quo ad secundum verò modum, scilicet repræsentandi,breuiter dicitur,quòd apud S. Thomam species impressa Angelo à Deo respectu prædictorum se habet sicut in oculo esset naturaliter congenita species alicuius obiecti, puta huius albi, tunc enim per talem speciem nec repræsentaretur, nec cognosceretur hoc album, nisi quãdo existeret:quoniã inter repræsentans, & repræsentatum requiritur similitudo: nec hoc album simile est illi speciei repræsentanti, nisi hoc albũ existat, quoniã species illa repræsentat hanc albedinem existentem: & sic per illam speciem videret oculus hoc album, quoniam illud esset, & non videret illud, quoniam non esset: & sic duratio huius albi in rerum natura si haberetur,vt conditio,sine qua hoc album, nec repræsentaretur,nec videretur,non est defectus speciei visibilis,sed ex defectu ipsius obiecti;nec per mutationem speciei,sed per mutationem ipsius obiecti cognosceret hoc album nunc esse, & postimodùm perciperet illud non esse ex defectu assimilationis illius:& ex hoc patet quomodo stat, quòd species indita, & non causata ab obiecto singulari, & quòd naturaliter repræsentet, & sit ratio cognoscendi rem per se primò, & directè quando est,& ex consequenti quando non est: & quoniam vnũ indiuiduũ superioris ordinis æquiualere potest multis non solùm indiuiduis, sed speciebus inferioris ordinis, eleuationem naturæ Angelicæ supra corporea intuitus S.Thomas posuit species in Angelo sic tantæ perfectionis, quòd distinctè quidem excellentes tamen sit ratio repræsentatiua multarum quiditatum, & singularium, 17.

Doctrina S. Thomæ.

singularium, & multarum coniunctionum in rerum natura, ita quòd quandocunque coniunctio illa ponitur in rerum natura, statim assimilatur illi speciei, & sic repræsentatur & cognoscitur. Disiunctè autem desinit repræsentari, quia desinit assimilari, & ex his facillimè patet responsio ad obiectiones. Nam secunda obiectio supponit, quòd coniunctio contingens repræsentatur non in seipsa, sed in rationibus terminorum tantùm.

18. Tertia verò supponit, quòd præsentia temporalis non concurrat necessariò ad rem cognitam, nisi quia est causa cognitionis, cùm liquidò constare possit, quòd hoc album dupliciter concurrit ad visionem, scilicet vt causa immutans visum, & vt obiectum terminans, & quòd præsentia temporalis exigitur ad ipsum, non solùm inquantùm immutans rem, sed inquantùm terminans, ita quòd si terminaret, & non immutaret, nihilominus exigeret præsentiam temporalem, & sic se habet in proposito, vt patet ex dictis.

Ad confirmationem autem dicitur, quòd illa propositio suprà, quam sæpissimè fundat Scotus, scilicet quòd *species repræsentãs, re absente, & præsente, nõ sufficit ad cognitionem intuitiuam*; non est vniuersaliter vera, quoniam hoc dupliciter contingit, scilicet, per hoc, quòd abstrahit à præsentia, & absentia rei, quemadmodum se habent species intelligibiles apud nos, & de talibus est vera propositio. Alio modo non per abstractionem, sed per excellentiam, id est, quia tantæ excellentiæ est, vt repræsentet rem, & secundùm conditiones eius absolutè, & secundùm conditiones præsentiæ, vel tanquàm rem repræsentatam, vt species diuina, vel vt conditionem *sine qua non*, vt species augeata, & de talibus non est vera propositio. Species ergo non propter abstractionem, sed excellentiã sui eodem modo repræsentans ex parte sui, siue res sit, siue non, sufficit ad cognitionem intuitiuam: quia posita re, aliquid noui repræsentat, non per sui, sed rei repræsentatæ mutationem, seu nouitatem, & hoc benè nota.

19. Ad primam verò rationem ex d. 9. adductam quarto loco, dicitur negando consequentiam. Et ad probationem, qua dicitur quando pluralitas infert maiorem perfectionem, infinitas infert infinitam. Dicitur primò, quòd falsum assumitur; debet enim sub disiunctione concludi, si pluralitas infert maiorem perfectionem, infinitas infert, vel infinitam perfectionem, vel altioris ordinis perfectionem. Stat enim, quòd vna perfectio altioris ordinis tantæ sit perfectionis, quòd excedat infinitas perfectiones inferioris ordinis, & eminenter æquiualeat eis. Rursum secundò dicitur, quòd cùm aliquid esse infinitæ perfectionis contingit dupliciter, scilicet, simpliciter, vel in tali genere, aut specie, nec oportet quod est infinitum in tali genere, aut specie esse infinitum ens simpliciter, vt patet de albedine infinita, si esset intensiuè infinita, non enim propterea esset perfectior, quàm substantia, sed esset infinitæ perfectionis infra speciẽ tamen albedinis. Vnde in proposito, dato quòd infinitas contentorum inferat infinitatem continentis, non sequitur, ergo illud continens est infinitæ perfectionis simpliciter, sed in tali genere, aut specie, & sic ratio hæc ex duplici deficit capite:

Primò, quia non sequitur infinitas, nisi sub disiunctione.

Secundò, quia etiam quando sequitur infinitas, non sequitur infinitas perfectionis, simpliciter, sed perfectionis in genere, vel in specie, quemadmodum pluralitas non infert tunc maiorem perfectionem, nisi eiusdem rationis; & quando Scotus vtitur ista ratione ad diuersa proposita, & in diuersis materiis, oportet diligenter notare, quæ diximus, & applicare ad materias. Quantùm autem ad præsens spectat, iam patet quòd ponimus species altioris ordinis, & similiter actum intelligendi speciei proportionatum.

Ad secundam autem rationem ex dictis habetur responsio. Supponit enim ratio vnum falsum, scilicet, quòd species in mente Angelica repræsentet durationem coniunctionis contingentis tanquàm rem repræsentatam, cuius oppositum diximus, imò hoc proprium est essentiæ diuinæ, & fortè non est communicabile alicui speciei, quoniam hoc est repræsentare ea, quæ facta sunt contingenter in seipsis determinatæ, & ideò cùm dicitur, aut repræsentat vtrunque oppositorum, &c. 20. *Supponit responsionem ex dictis.*

Respondetur cum triplici distinctione, scilicet, de *repræsentari* tanquam rem repræsentatam, & conditionem *sine qua non*, & de oppositis & secundùm differentias temporis & absolutè, & de oppositis positiuè, & contradictoriè. Et dicitur, quòd species in mente Angelica repræsentat tanquàm rem repræsentatam alterum oppositorum positiuorum absolutè, & non cum aliqua differentia temporis: repræsentat enim cognitionem Socratis cum sessione, & non coniunctionem eius cum sessione, & non sessione contradictoriè, nec repræsentat coniunctionem Socratis cum sessione durante hodie, vel cras, sed absolutè coniunctionem eius cum sessione, & coniunctionem eius cum cursu. Et si dicas: Quomodo ergo Angelus cognoscet reliquum contradictorium? Et similiter, quomodo certitudinem habebit per talem speciem de hodierna sessione Socratis, & crastino eius cursu? Iam ex dictis patet, quód cùm ponitur in effectu sessio conditio *sine qua non*, & sic cognoscitur Socrates nunc sedens, cognoscetur verò post horam per eandem speciem Socratis, non sedens desinente assimilatione inter ipsum, vt sedentem, & illam speciem. Et cras cognoscetur currens, facta assimilatione inter illam, & Socratem, vt currentem. Et sic falsum est, quòd si repræsentat alterum oppositorum determinatè, quòd nunquam per ipsam cognoscetur reliquum. *Respondetur cum triplici distinctione.*

Ad tertiam autem rationem iam patet quòd non inconuenit, imò est necessarium, & omnia naturalia statim, cùm fiunt congenita esse Angelo habitualiter, & distantiam localem non impedire Angeli cognitionem.

DISTINCTIO IV.

A. *Prou.14.d. Quod non fuerunt mali angeli præscij sui casus, boni verò fortè fuerunt præscij beatitudinis. Aug.lib. 11.cap.17.*

POst hæc videndum est, vtrùm perfectos & beatos creauit Deus Angelos, an miseros & imperfectos. Ad quod dici potest, quòd nec in beatitudine, nec in miseria creati sũt. Miseri enim ante peccatum esse non potuerunt: quia ex peccato miseria est. Nam si non fuisset peccatum, nulla esset miseria. Beati quoque nunquam fuerunt illi qui ceciderunt, quia sui euentus ignari fuerunt, id est, peccati, & supplicij futuri. Si enim lapsum suum præsciuerunt, aut vitare voluerunt, sed non potuerũt, & ita erant miseri; aut potuerunt, sed noluerunt, & ita erant stulti & maligni. Ideóque dicimus, quia non erant præscij euentus sui: nec eis data est cognitio eorum quæ futura erant super eos. Boni verò & qui perstiterunt, fortè suæ beatitudinis præscij fuerunt. Vnde Augustinus super Genesim: Quomodo, inquit, beatus inter Angelos fuit, qui futuri peccati atque supplicij præscius non fuit? Quæritur autem cur non fuerit? Fortè hoc Deus reuelare Diabolo noluit, quid facturus, vel passurus esset; ceteris verò reuelare voluit quòd in veritate mansuri essent. His verbis videtur Augustinus significare quod Angeli qui corruerunt, non fuerunt præscij sui casus, ideóque beati non fuerunt. Et quòd Angeli qui perstiterunt, beatitudinem sibi affuturam præsciuerunt, atque de ea certi in spe extiterunt, vnde quodammodo iam beati erant. Et reuera si ita fuisset, posset illos dici aliquo modo fuisse beatos: alios verò non, qui nesciuerunt euentum suum.

Quòd opinando Augustinus hoc dixit non asserendo, scilicet quòd Angeli qui perstiterunt præscij fuerunt futuri sui boni.

B *Aug.lib. & c.eisd.*

SEd hoc magis opinando & quærendo dicit Augustinus quàm asserendo. Vnde & huic opinioni opponens consequenter subdit, Sed quare discernebantur illi à cæteris? vt Deus istis quæ ad ipsos pertinerent non reuelaret, aliis verò reuelaret, cùm non priùs sit ipse vltor quàm aliquis peccator: non enim damnat ipse innocentes? Hic videtur innuere, quòd nec peccaturis futurum malum, nec permansuris futurum bonum reuelauerit. Ideóque nec illi qui ceciderunt, vnquam, nec illi qui perstiterunt vsque ad confirmationem beati fuerunt: quia beati non poterant esse, si de beatitudine certi non erant, vel si damnationis incerti. Vnde Augustinus in eodem. [Dicere, inquit, de Angelis quòd in suo genere beati esse possent damnationis, vel salutis incerti: quibus nec spes esset quòd mutandi essent in melius, nimia præsumptio est.] [Quomodo enim beati esse possunt, quibus est incerta sua beatitudo?]

Aug.super Gen.lib.11. cap.19. Cap.17.

Summam colligit prædictorum, confirmans omnes Angelos ante confirmationem, vel lapsum, non fuisse beatos, nisi quis per beatitudinem accipiat illum statum innocentiæ in quo fuerunt ante casum.

C EX prædictis consequitur quòd Angeli qui corruerunt, nunquam beati fuerunt, nisi *beatitudinem* aliquis accipiat illum statum innocentiæ, in quo fuerunt ante peccatum. Illi verò qui perstiterunt, aut suam beatitudinem futuram Deo reuelante præscierunt, & ita spei certitudine aliquo modo beati fuerunt: vel incerti extiterunt suæ beatitudinis, & ita aliter beati non fuerunt quàm reliqui qui ceciderunt. Mihi autem quod posteriùs dictum est probabilius videtur. *Vide Aug. lib. 11. de ciuit. Dei c. 13.*

Responsio ad id quod quærebatur, an Angeli essent creati perfecti, an imperfecti; & dicitur quòd perfecti fuerunt secundùm aliquid, & imperfecti secundùm aliquid.

D AD hoc autem quod quærebatur, Vtrùm perfecti, vel imperfecti fuerint creati, dici potest, quòd quodammodo perfecti fuerunt, & quodam alio modo imperfecti. Non enim vno modo aliquid dicitur perfectum, sed pluribus.

Quòd tribus modis dicitur perfectum, *secundùm tempus, secundùm naturam, & vniuersaliter perfectum.*

E DIcitur namque *perfectum* tribus modis: est enim perfectum secundùm tempus, & perfectum secundùm naturam, & est vniuersaliter perfectum. Secundùm tempus perfectum est quod habet quicquid tempus requirit, & conuenit secundùm tempus haberi: & hoc modo Angeli erant perfecti ante confirmationem, vel lapsum. Secundùm naturam perfectum est, quod habet quicquid debitum est, vel expedit naturæ suæ ad glorificationem, & hoc modo perfecti fuerunt Angeli post confirmationem, & erunt Sancti post resurrectionem. Vniuersaliter & summè perfectum est, cui nihil vnquam deest: & à quo vniuersa proueniunt bona, quod est solius Dei. Prima ergo perfectio est naturæ conditæ, secunda naturæ glorificatæ: tertia naturæ increatæ.

Prædicta breuiter tangit, addens quales fuerunt Angeli in conuersione & auersione.

F QVales fuerint Angeli in creatione ostensum est, boni scilicet & non mali: & iusti, id est, innocentes, & perfecti quodammodo; alio verò modo imperfecti. Beati verò non fuerunt vsque ad confirmationem, nisi *beatitudo* accipiatur vt iam dictum est, ille status innocentiæ & bonitatis, in quo conditi sunt. *dist. 3. lit. d.*

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm inter creationem, & beatitudinem Angeli boni fuerit aliqua mora?

Alens. D. Thom. D. Bonauentura, Richard. Durand. Gabr. Vasqu. *dist seq. quæst. 1. citandi.*

CIrca distinctionem quartam, vbi Magister tractat, quales Angeli creati fuerunt perfecti, vel imperfecti, beati an miseri, quæro Vtrùm inter creationem, & beatitudinem Angeli boni fuerit aliqua mora? Quòd non, quia sine mora habuit beatitudinem naturalem: ergo & supernatulem: ergo & supernaturalem. Probatio antecedentis: statim enim creatus Angelus habuit speciem illam, de qua dictum est *distinctione tertia*, in qua fuit obiectum beatitudinis naturalis præsens; & potentiam: & per consequens non impeditus potuit vti illa specie, considerando essentiam diuinam sub illa ratione (neque enim erat impeditus) & etiam illa species mouebat super omnes alias: in considerando autem essentiam diuinam, sub illo modo essentiam diuinam intelligendo, & eam diligendo, erat beatitudo naturalis. Probatio consequentiæ, quia causa naturalis non est perfectior ad producendum suum effectum, quàm causa supernaturalis ad producendum suum: sed causa naturalis statim habuit effectum suum, scilicet beatitudinem naturalem: ergo & supernaturalis suum, scilicet supernaturalem beatitudinem. 1.

quæst. 9.

Prætereà, August. 12. de Ciui. cap. 9. *Simul condens naturam & largiens gratiam:* ergo statim habuit Angelus creatus gratiam: sed simul habuit gratiam & beatitudinem. Probatio, quia simul in malis fuit culpa & pœna; alioquin culpa eorum esset remediabilis.

SCHOLIVM.

Posita ratione probante inter creationem & beatitudinem Angelorum, aliquam fuisse moram, remittit resolutionem ad quæst. 1. dist seq. num. 5.

Ratio opp. lib. 1. cap. 2.

COntrà, Augustinus super Genesim *Angelus primò est factus informis, secundò lux:* ergo, & cætera, & quia solutio huius quæstionis dependet ex solutione quæstionis sequentis: ideò soluetur post illam. 2.

DISTINCTIO V

Quales facti sũt Angeli auersione & conuersione cadentium. Esai. 14. d.

POst hæc consideratio adducit inquirere, quales effecti sint dum diuiderentur auersione & conuersione. Post creationem namque mox quidam conuersi sunt ad creatorem suum, quidam auersi. Cõuerti ad Deum, fuit ei charitate adhærere: auerti, odio habere, vel inuidere. Inuidiæ namque mater est superbia, qua voluerunt se parificare Deo. In conuersis quasi in speculo relucere cœpit Dei sapientia, quia illuminati sunt, auersi verò ex cæcati sunt. Et illi quidem conuersi sunt & illuminati à Deo gratia opposita. Isti verò sunt excæcati, non immissione malitiæ, sed desertione gratiæ, a A

qua

qua deserti sunt: non ita vt prius data subtraheretur, sed quia nunquam est apposita vt conuerterentur. Hæc est ergo conuersio & auersio, qua diuisi sunt, qui natura boni erant: vt sint alij supra illud naturale bonum per iustitiam boni, alij illo corrupto per culpam mali. Conuersio iustos fecit, & auersio iniustos. Vtraque fuit voluntatis, & voluntas vtriusque libertatis.

De libero arbitrio breuiter tangit, docens quid sit.

B HAbebant enim omnes liberum arbitrium, quod est libera potestas & habilitas voluntatis rationalis. Poterant enim voluntate eligere, quodlibet, & ratione iudicare, id est, discernere, in quibus constat liberum arbitrium, nec creati sunt volentes auerti, vel conuerti, sed habiles ad volendum hoc, vel illud: & post creationem spontanea voluntate alij elegerunt malum, alij bonum, & ita discreuit Deus lucem à tenebris; sicut dicit scriptura, id est, bonos Angelos à malis, & lucem appellauit diem, tenebras verò noctem, quia bonos Angelos gratia sua illuminauit, malos verò excæcauit. *Gen. 1. a.*

Post creationem aliquid datum est stantibus per quod conuerterentur, nec merito aliquo, sed gratia cooperante.

C SI autem quæritur, vtrum post creationem conuersis aliquid collatum sit per quod conuerterentur, id est, diligerent Deum? Dicimus, quia est eis collata gratia cooperans, sine qua non potest proficere rationalis creatura ad meritum vitæ. Cadere enim potest per se, sed proficere non potest sine gratia adiuuante. *Oseæ 13. c.*

Qua gratia indigebat Angelus, & qua non?

D NOn indigebat Angelus gratia, per quam iustificaretur, quia malus non erat, sed qua ad diligendum Deum perfectè, & obediendum adiuuaretur. Operans quidem gratia dicitur, qua iustificatur impius, id est, de impio fit pius, de malo bonus. Cooperans verò gratia est, qua iuuatur ad benè volendum efficaciter, & Deum præ omnibus diligendum, & operandum bonum, & ad perseuerandum in bono, & huiusmodi, de quibus postea pleniùs. Data est ergo Angelis, qui perstiterunt, cooperans gratia, per quam conuersi sunt vt Deum perfectè diligerent. Conuersi ergo sunt à bono quod habebant non perdito ad maius bonum, quod non habebant, & facta est ista conuersio per gratiam cooperantem libero arbitrio, quæ gratia aliis, qui ceciderunt apposita non fuit. *Quæ sit gratia operans, & quæ cooperans.* *Dist. 26. & 29.*

An sit imputandum illis qui auersi sunt?

E IDeóque à quibusdam dici solet, non esse imputandum illis qui auersi sunt, & non conuersi, quia sine gratia conuerti non poterant, sed illa non est eis data, nec culpa illorum fuit, quòd non est data, quia in eis nulla culpa adhuc præcesserat. Ad quod dici potest, quoniam quibus apposita est ipsa gratia, non fuit ex meritis eorum, alioquin iam non esset gratia, si ex merito, quod esset ante gratiam, daretúr. *Rom. 11. a.*

Qua culpa gratia non est data eis qui ceciderunt?

F QVòd verò aliis non est data, culpa eorum fuit, quia cùm stare possent, noluerunt quoúsque gratia apponeretur, sicut alij perstiterunt, donec illis cadentibus per superbiam eis gratia apposita est. Apertè ergo cadentium culpa in hoc deprehendi potest, quia licèt sine gratia nequirent proficere, quam nondum acceperant, per id tamen quod eis collatum erat in creatione, poterant non cadere, id est, stare, quia nihil erat quod ad casum eos compelleret, sed sua spontanea voluntate declinauerunt, quod si non fecissent, quod datum est aliis, vtique daretur & istis.

Quòd Angeli in ipsa confirmatione beati fuerunt, sed vtrùm eam meruerint per gratiam tunc sibi datam, ambiguum est: de hoc enim diuersi diuersa sentiunt?

G HIc quæri solet, Vtrùm in ipsa confirmatione beati fuerint Angeli, & an ipsam beatitudinem aliquo modo meruerint. Quòd in ipsa confirmatione beati fuerint, plures contestantur auctoritates, & ideò pro constanti habendum est. Vtrùm verò per gratiam tunc sibi datam ipsam beatitudinem meruerint, ambiguum est. Quibusdam enim placet quòd eam meruerint per gratiam, quam in confirmatione perceperunt, simúlque in eis meritum & præmium fuisse dicunt, nec meritum præcessisse præmium tempore, sed causa. Aliis autem videtur, quòd beatitudinem, quam receperunt in confirmatione per gratiam, tunc appositam non meruerint, dicentes tunc non fuisse eis collatam gratiam ad merendum, sed ad beatè viuendum, nec tunc eis datum esse bonum, quo mererentur, sed quo feliciter fruerentur. Quod autem tunc in præmium acceperunt per obsequia nobis exhibita, ex Dei obedientia & reuerentia mereri dicunt, & ita præmium præcessit merita, & hoc mihi magis placere fateor.

QVÆSTIO I.

Vtrùm Angelus priùs meruerit beatitudinem, quàm eam acceperit?

D.Thom. *1.p,q.62.art.1.& 4.& q.63.art.5.* D. Bon. *hìc d.4. q.1.art.1.* Alens. *2.p.quæst.19.memb.2.* Richard. *hìc d.4.art.1.q.1.* Dur. *q.1.* Gab. *q.vn.* Vasq. *1.p. d. 226.& 229.* Aug. *de corr. & gratia c. 11.* Mayr. *hìc d.4.& 5.q.5.*

CIRCA distinctionem quintam quæro, Vtrùm Angelus priùs meruerit beatitudinem, quàm eam acceperit. Quòd non, quia aliquis solùm meretur aliquid ex obsequiis impensis homini: non autem meretur aliquid quod expectet, quia *spes quæ differtur affligit animam* (Prou. 13.): igitur illud quod meretur iam habet: hoc autem non esset nisi iam haberet illam beatitudinem, quam meretur pro obsequio. 1.

Prætereà, maius præmium requirit maius meritum, secundùm rectam regulam: sed Angeli maiorem gloriam habent multis hominibus electis: ergò requiritur maius meritum in eis: homo autem est viator magno tempore, & habet multa opera bona & merita, & opera difficilia: ergo sic ista requirit præmium Angelorum: sed tanta mora non fuitante beatitudinem Angelorum: ergo, &c.

Item, meritum requirit difficultatem: est enim opus laudabile: in Angelis autem non fuit aliqua difficultas ad bonum: igitur, &c.

Ad oppositum est Augustinus de correctione & gratia. *Angeli sancti, qui persliterunt, meruerunt illius vitæ mercedem recipere*: sed non meruerunt illud recipere postquam receperunt: ergo prius, &c. quære ibi.

SCHOLIVM.

Sententia Magistri, Angelos non meruisse quòd bearentur, antequam fuissent beati: sed datam eis beatitudinem, propter bona opera postea fienda, sicut miles meretur equum per seruitia præstanda per eundem. Refutatur primò, quia falsum est quod ait, Angelum non posse mereri, nisi per actum extrinsecum exercitum circa hominem. Secundò, si propter opera præuisa daretur meritum, gratia non esset gratia. Tertiò, status beatitudinis non esset ita certus.

2. IN ista quæstione secunda, non tenetur Magister, qui in fine huius quintæ distinctionis magis illam opinionem approbat, quæ dicit ipsos fuisse beatos, antequam ipsi eam meruerunt: sed merentur eam modò per obsequia impensa electis, sicut miles meretur equum benè militaturus per eum: sed non tenetur hoc. Primò, quia si homo non fuisset creatus, Angelus non habuisset beatitudinem, quia non habuisset actum extrinsecum, per quem mereretur sibi secundùm istos: hoc autem videtur inconueniens, quia Angelus non dependet ab homine in merendo: similiter actus intrinsecus est meritorius circumscripto actu extrinseco: igitur per illum potuerunt mereri. *Opi. Magistri communiter reprobata, ait Angelos meruisse gloriam, postquam acceperunt eam.*

Præterea, per hoc b quòd aliquis præuidetur benè vsurus accepto: non meretur accipere illud, tunc enim posset homo mereri primam gratiam, quia præuidetur à Deo dante eam, benè vsurus ea: & tunc gratia non esset gratia, quia esset ex meritis, licèt non positis in effectu, tamen præuisis: igitur Angelus non meruit beatitudinem, si tantùm habuit eam propter bonum vsum præuisum ipsius in obsequendo circa electos. *Videtur admittere scientiam mediam.*

Item, nunc status c beatitudinis non esset ex se certus: nam licèt de facto mundus finietur, & ex hoc numerus obsequiorum sit finitus, qui impenduntur à quibuscunque Angelis electis; tamen posset mundus diutiùs durare plus quam per mille annos, vel quantumcunque duret, non propter hoc status beatitudinis esset minùs certus: sed hoc posito, non esset certitudo meriti quantum esset: ergo istud præmium de se certum, non correspondet illi merito, quod de se non est certum, inquantùm meritum.

COMMENTARIVS.

1. a IN *ista quæstione.* Primò ponitur opinio Magistri, qui dicit quòd prius Angeli acceperunt beatitudinem, & pòst meruerunt eam per obsequia hominibus impensa, quæ opinio à communiter Theologis non tenetur.

Contra hanc opinionem arguit Doctor tribus mediis, quæ sunt satis clara in litera. Et quod dicit in prima ratione, quòd Angeli dependerent in sua beatitudine ab hominibus, debet sanè intelligi; quia posito quòd mererentur per obsequia hominibus exhibita, non videtur ex hoc quòd Angelus dependeat ab homine in merendo, quia homo non esset causa totalis, nec partialis talis meriti, nec efficiens, nec finalis, vt patet, sed si est dependentia, erit tantùm terminatiuè, siue obiectiuè ex hoc solo, quòd talia obsequia ad homines terminentur. Et hoc modo non videtur inconueniens, quia etiam vnus homo sic potest mereri per obsequia alteri homini exhibita, vt patet, & tamen in merendo non dicitur dependere ab alio homine. Similiter Angelus superior ante beatitudinem potuit mereri per actum circa Angelum inferiorem, & tunc non esset inconueniens, quòd hoc modo in merendo dependeret, igitur nec est inconueniens sic dependere in merendo ab homine.

Dico, quòd ratio Doctoris propositum concludit si rectè intelligatur. Vnde est aduertendum illud, quod dicit Doctor *in 3. dist. 28.* vbi sic dicit: *Radix* (inquit) *omnis meriti consistit propriè loquendo de merito in affectione iustitiæ voluntatis, non autem in affectione commodi, nec in affectione iustitiæ, vt ordinat affectionem commodi: hoc patet, quia primum obiectum circa quod aliquis meretur primò, est ipse Deus, secundùm quam affectionem iustitiæ vult Deo bonum vt esse, & benè esse scilicet, iustum, & sapientem.* Hæc ibi. Ex ista litera apparet, quòd primus actus meritorius primò est circa Deum, diligendo ipsum dilectione amicitiæ, & hoc modo actus meritorius sic dependet à Deo, quòd ipso Deo, per impossibile circumscripto, non posset esse primò actus meritorius, licèt postea possit mereri, volendo alia obiecta in ordine ad Deum. Si ergo Angelus tantùm mereretur per obsequia hominibus exhibita, tunc circumscriptis hominibus, nullo modo posset mereri: ergo si homines requiruntur de necessitate, vt obiecta, circa quæ est meritum, nullo modo possent mereri; & sic suo modo Angelus in merendo simpliciter dependeret ab homine. Et hoc intendit Doctor, vt patet per literam sequentem, Ibi: *similiter actus intrinsecus est meritorius, circũscripto actu extrinseco,* quia actus intrinsecus, vt sit primò meritorius & circa Deũ. 2. *Vbi consistat radix meriti.*

b *Præ*

3. *Contra Magistrum.* b *Praeterea per hoc, quod aliquis praeuidetur, &c.* Hæc est secunda ratio contra opinionem Magistri & vt clariùs intelligatur præmitto aliqua. Primum quòd aliud est prædestinare ab beatitudinem, & aliud est ipsam actu conferre: quia primo modo potest quis prædestinari, imò omnes prædestinantur, nullo merito actu præcedente, cùm prædestinatio sit ab æterno; sed secundo modo meritum actuale requiritur, quia nulli confertur beatitudo, nisi propter meritum actu exhibitum, vt communiter ab omnibus tenetur. Et licèt sit magna altercatio de causa prædestinationis, quia aliqui dicunt quòd prædestinat propter merita præuisa, &c. Nulla tamen videtur altercatio de merito respectu beatitudinis collatæ, quia talem beatitudinem præcedit meritum actuale. Secundò præmitto, quòd respectu gratiæ alicui conferendæ nullum meritum præcedit in ipso, quia nullus potest sibi mereri gratiam, licèt vnus possit mereri gratiam alteri, & non sibi, vt patet de Christo, qui nobis meruit primam gratiam, vt communiter tenent Theologi, & vide Doctorem *in distin.* 19. *& in* 4. *dist.* 2. & nullo modo meruit sibi gratiam, vt patet *in* 3. *& in* 4. His præmissis, patet ratio Doctoris, quia si meruerunt beatitudinem ex hoc solo, quòd sunt præuisi, &c. sic posset dici, quòd quia præuidentur benè vsuri gratia, merentur ipsam gratiam, quod est inconueniens.

c *Item tunc status beatitudinis.* Hæc est tertia ratio contra Magistrum. In ista ratione supponitur primò, quòd Angelus pro illo instanti, in quo est perfectè beatus, debet esse certus de tota sua beatitudine essentiali. Secundò, beatitudo maior, vel minor tantùm attenditur penes maiora, vel minora merita. Tertiò, ad perfectam beatitudinem non pertinet cognitio contingentium, vt patet à Doctore *in* 4. *distin.* 10. 45. sic stat aliquem esse perfectè beatum, & esse certum de sua perfecta beatitudine, non habendo cognitionem futurorum contingentium. Ex his patet ratio Doctoris, quia si beatitudo priùs daretur quam merita essent exhibita, pro illo instanti non esset certitudo de beatitudine tali, quia nec certitudo de omnibus meritis futuris, quia cognitio talium futurorum non pertinet ad beatitudinem, nec de communi lege omnia futura contingentia pro primo instanti, in quo Angeli beatificantur, reuelantur, aliter cessarent reuelationes, & illuminationes, quæ fiunt à superioribus Angelis inferioribus, vt infrà patebit. 4. *Tertia ratio contra Magistrum.*

SCHOLIVM.

Resoluit Angelos meruisse, & hoc antequam essent beati: primum probat, quia omnis natura consequitur operatione propria suam perfectionem: ergo & finem suum, faciendo eum si potest, vel merendo, si non potest: secundum, reiecta ratione D. Thom, probat, quia ad meritum requiritur quod operans possit in oppositum.

Beatitudo soli Deo naturalis, ex q.1.prol. & quodl. 14. 2.cal.& 9. Metaph. D.Th.1.p. q.62.art.2. Reycitur D.Thom. 1.d.1. q.4. ait quod volūtas libere vult Deum visum, sed nō cōtr adicit, quia stat hoc cū immutabilitate, ad meritū autem requiritur libertas cū mutabilitate de quo 4.d. 49. q.6.§. dico ergo, & 3. d.19. 20. Beati Angeli merentur

IDeò tenetur a quòd Angeli meruerunt beatitudinem suam: & priùs, quàm receperunt eam. Primum declaratur, quia omnis natura consequitur suam perfectionem per operationem propriam: sed perfectio, & finis cuiuslibet creaturæ rationalis, est beatitudo, quæ soli Deo est naturalis: omnis autem operatio talis in finem ducens, vel est factiua finis, quando scilicet finis non excedit virtutem operantis propter finem, sicut medicatio respectu sanitatis: vel est meritoria finis: quando scilicet finis excedit virtutem operantis propter finem, & tunc expectatur finis ex dono alterius: beatitudo autem excedit omnem naturam creatam: ideò tam Angelus, quàm homo, meruit suam beatitudinem. 3.

Secundum declaratur sic, b non potest idem esse ex gratia perfecta, & imperfecta: meritum autem est ex gratia imperfecta, præmium ex gratia perfecta.

Sed ista ratio c non videtur cogere, quia est possibile aliquam animam habere tantam gratiam in via, quantam habet in patria, licèt non modò possit habere ita perfectum vsum eius, sicut habebit in patria: vnde idem habitus manebit, & posset æqualis manere: sed non idem actus.

Ideò aliter declaro d secundum, quia voluntas non simul vult mutabiliter, & immutabiliter siue fixè, ita quòd nunc inquantùm elicit actum, non posset velle oppositum: & non fixè, ita quòd nunc inquantùm elicit actum, posset velle oppositum: quādo autem præmiatur, vult immutabiliter, hoc est, inquantùm consideratur vt iam eliciens actum, & per consequens vt priùs naturaliter ipso actu comparatur ad illam: sed quando meretur non sic immutabiliter vult, sed vt eliciens actum, contingenter videtur elicere.

Ad hoc etiam adducuntur congruentiæ, quia dispositio debet præcedere illud ad quod est, & via terminum: meritum est dispositio, & via respectu beatitudinis, quare, &c.

Ad argumenta. e Ad primum conceditur, quòd per illa obsequia meretur aliquam beatitudinem accidentalem. Imò obsequia sunt quædam opera redundantia ex perfectione beatitudinis, & non sunt ordinata ad vlteriorem perfectionem: sicut est de actibus generatis, & procedentibus ab habitu generato perfecto: illi enim nullam perfectionem generant, neque intendunt habitum, quia non est intensibilis, sed tantùm 4.

tantùm procedunt ex plena perfectione ipsius habitus:ita hîc. Eo autem modo, quo merentur beatitudinem accidentalem;concedo,quòd non habent illam,quando merentur:nec ex hoc est afflictio, quia habent beatitudinem essentialem , quam maximè volunt.

tur premiũ accidẽtale, tamen non anxiantur expectando illud.

Ad secundum dico,quòd maximum meritum fuit Angelorum volendo finem vltimum motu intrinseco , quando mali auersi erant à fine isto superbiendo, sicut patebit dist.6. non autem ad magnum præmium requiritur multitudo meritorum : sed multò magis requiritur vnum meritum intensum, quàm centum millia remissa:& in eis fuit motus meriti valde intensus pro ista morula qua merebantur, in tantum fortè , quòd nullus homo secundum communem legem , posset habere ita intensum actum meriti,sicut ipsi habuerunt.

Quod maximũ meritum Angelorum ? De his meritis vide Origen. in lib.2. Periarcon.& 3.

Ad aliud dicendum , quòd difficultas aliquando accidit in aliquo opere ex inclinatione voluntatis ad oppositum : aliquando accidit difficultas in opere propter hoc, quòd illud,circa quod operatur, excedit naturam operantis:isto modo fuit consecutio beatitudinis difficilis,& laudabilis in Angelis; non autem primo modo , quia non inclinabant ad oppositum.

Quæ difficultas merendi in Angelis ?

COMMENTARIVS.

1. a IDeò tenetur, &c. Hæc est ratio Thomæ 1.p. *q.62.art.*4. quæ si acceptatur à Doctore expono eam ad mentem ipsius Scoti. Exponendo aliqua dicta primum ibi : *Omnis natura consequitur suam perfectionem per operationem propriam.* Et hæc litera potest habere multiplicem sensum , primum intelligendo de perfectione intrinseca , & formali , & sic beatitudo formalis creaturæ est operatio ipsius,cùm consistat in sola operatione, vt patebit *in 4. dist.*49. Secundò, de perfectione extrinseca,& obiectiua;& talis attingitur à creatura rationali , mediante operatione, quæ vnitur tali perfectioni,vt patet à Doctore,*in 4.dist.*49. Et isto secundo modo sensus est verus scilicet,quòd vltima perfectio rationalis creaturæ tantùm acquiritur per operationem propriam.

Sed perfectio,& finis cuiuslibet creaturæ rationalis est beatitudo, quæ soli Deo est naturalis. Dicitur *soli Deo naturalis* , quia obiectum beatificum tantùm naturaliter mouet intellectum diuinum ad sui claram visionem, vt patet à Doctore *in quodli.q.*14. & similiter naturaliter mouet voluntatem diuinam ad sui fruitionem, licèt tamen partialiter,sed respectu creaturæ est tantùm obiectum voluntarium , vt suprà patuit *in q. prima prologi*,& clariùs *in quodl.q.*14.& ideò beatitudo non potest dici naturalis ipsi creaturæ. Sequitur *Omnis autem operatio talis in finem ducens , vel est factiua finis, sicut medicatio est operatio acquisitiua sanitatis* (sicut etiam dicimus quòd generatio est acquisitiua ipsius geniti ex hoc solo, quòd terminatur ad genitum , vt satis patuit in primo)*vel est meritoria finis.Beatitudo autem excedit omnem naturam creatam*,&c. hoc debet sanè intelligi , quia loquendo de beatitudine formali,non videtur quòd simpliciter excedat , quia potest causari à creatura,saltem partialiter,habita præsentia obiecti beatifici ; sed loquendo de tali præsentia obiecti illa est simpliciter supernaturalis. Dico , quòd etiam positâ præsentiâ obiecti beatifici, adhuc non sequeretur beatitudo de necessitate, quia tale obiectum nec quo ad præsentiam sui, nec quo ad sui visionem , est obiectum naturale respectu creaturæ,vt exposui super quæstionem 1.prolo. & sic patet litera.

An beatitudo possit dici naturalis respectu creaturæ.

2. b Secundum declaratur , scilicet quòd Angeli priùs meruerunt beatitudinem , quàm receperunt eam;patet,quia meritum est ex gratia imperfecta , & præmium à gratia perfecta : si ergo meritum in eodem instanti,esset simul cum præmio,tunc sequeretur quòd in eodem instanti, simul essent gratia perfecta & imperfecta , quod est impossibile.

c *Sed ista ratio non videtur cogere*. Hîc Doctor improbat rationem Thomæ 1. *p. q.62. art.* 4.improbatio clara est in litera,quia in via potest esse tanta gratia, quanta in patria , licèt vsus non sit ita perfectus. Et quod dicit de vsu gratiæ in via,& in patria , patet quòd fruitio in patria non tantùm est perfectior fruitione in via , sed etiam distinguitur specie,& hoc propter aliam & aliam præsentiam obiecti beatifici ,vt innuit Doctor in 3.dist.31.& in 4. dist.49.

Meritum & præmium nõ sunt simul.

d *Ideò aliter declaro secundum* , videlicet quòd meritum , & præmium non stant simul in eodem;quia est impossibile aliquam voluntatem simul velle mutabiliter, & immutabiliter : & vt clariùs intelligatur , pono exemplum : sit purus Angelus , qui velit beatitudinem , & simul velit actum meritorium respectu beatitudinis, vt beatitudo tantùm confertur propter meritum;si vult beatitudinem , de necessitate sequitur quòd velit meritum ad ipsam beatitudinem de necessitate ; cùm ergo velit beatitudinem immutabiliter , & actum meritorium tantùm contingenter , sequitur quòd non potest simul velle ipsam beatitudinem immutabiliter & mutabiliter : quod tamen sequeretur si beatitudo simul esset cum merito,supposito quòd beatitudo tantùm detur propter meritum , & hoc est quod dicit Doctor ibi, *quando autem præmiatur,vult immutabiliter*,&c. & cùm dicit quòd quando elicit actum , elicit vt prior natura,hoc satis patuit *in primo,dist.*39. & infrà patebit *in isto.2. dist.*25. vbi vult quòd voluntas non tantùm est absolutè prior actu elicito, sed etiam,vt actu elicit,est prior;sic in illo priori naturæ, quo elicit actum præmij, immutabiliter elicit,& in illo priori, in quo elicit actum meriti,contingenter,& mutabiliter elicit.

Videtur quod Doctor sibi contradicat in hoc quod dicit, quòd *voluntas vult beatitudinem immutabiliter,& de necessitate* , quia oppositum alibi videtur tenere,nam *in primo, dist.*1. *q.*4. dicit, quòd voluntas respectu obiecti clarè visi , non necessariò vult ipsum,& ibidem dicit, quòd licèt velle sit in potestate voluntatis, non tamen modus 3.

Difficultas pulcherrima cũ sua solut.

dus volendi erit semper in potestate eius; quia licèt sit in potestate eius frui essentia diuina, vel non frui, non tamen est in potestate eius modus fruendi, puta quòd fruatur vna persona, & non alia, vel quòd fruatur essentia diuina, non fruendo personis.

Respondeo, quòd nulla est contradictio, quia in omni actione voluntatis semper supponitur, saltem influentia generalis primæ causæ, ita quòd prima causa principaliùs influit, quàm secunda; primâ ergo causâ mouente secundam contingenter ad aliquem effectum, illa secunda causa, si est libera, sic vult illum effectum contingenter, quòd tamen non potest contrauenire causalitati primæ causæ, vt patet à Doctore *in primo, di. 2. parte* 1. *q.* 1. *& di. 8. q. vlti.* ex quo ergo voluntas diuina est principalis causa beatitudinis creatæ, & voluntas creata causa minùs principalis, sequitur quòd stante causalitate voluntatis diuinæ respectu beatitudinis, voluntas necessariò vult illam immutabiliter, ita quòd non est in potestate eius velle oppositum, & hoc satis patet in simili à Doctore *in 2. dist.* 37. *& in 4. dist.* 44. *q.* 2. *&* 4. in primo autem dicit quòd non vult ipsam necessitate absoluta, & vide quæ ibi exposui.

Si dicatur, videtur etiam sequi ex hoc quòd etiam velit meritum immutabiliter; patet, quia non potest velle illud, nisi prima causa volente: ergò stante volitione primæ causæ erit & volitio secundæ causæ, & sic necessariò volet illud. Dico quòd non sequitur, quia voluntas diuina determinauit concurrere ad actum meriti merè contingenter, & mutabiliter; quod patet, quia voluntas creata non semper meretur, & habito actu merendi, non semper continuat illum, & ideò dico quod influentia generalis voluntatis diuinæ est coagere voluntati nostræ ad actionem; & quia voluntas nostra in statu viæ est libera ad eliciendum actum, & tunc quando elicit, voluntas primi perfectiùs elicit; & aliquando non elicit, & tunc voluntas diuina non concurrit, sed de ista materia clariùs patebit infrà, *dist.* 37.

4. Sed adhuc remanet difficultas, quia ita videtur, quòd immutabiliter velit actum meritorium sicut ipsum præmium, quia si voluntas nostra tunc vult actum meritorium, quando voluntas diuina principaliùs concurrit, hoc idem erit de præmio, & cùm dicitur, quòd nunquam concurrit ad oppositum præmij, tamen potest concurrere ad oppositum meriti, non coagendo ipsi actui meritorio, hoc non valet; quia ex quo beatitudo formaliter consistit in fruitione Dei, & perfectè haberi potest per aliquod instans, vt patet *in quarto, dist.* 49. vult enim ibi Doctor quòd beatitudo formaliter consistat in fruitione Dei clarè visi, & quòd perpetuitas non sit de ratione formali beatitudinis. Si ergo voluntas tunc elicit illum immutabiliter per te, eo modo erit de actu meritorio.

In quo consistat beatitudo?

Respondeo, & dico duo. Primum, quòd beatitudo perfecta, licèt fortè non sumpta præcisè in sua ratione formali includit perpetuitatem, vt patet à Doctore *in quarto, distinct.* 49. & sic non est simile de merito & præmio. Secundum est, supposito quòd ipsa beatitudo tantùm duret per instans, adhuc ipsa voluntas elicit immutabiliter, quia in primo instanti naturæ sic necessariò, & immutabiliter elicit, quod non est in facultate sua non elicere; quia voluntas diuina, sic firmiter determinauit principaliter concurrere ad illam beatitudinem instantaneam, quòd pro illo vltimo instanti terminante totam rationem viæ, nunquam concurreret ad oppositum, scilicet non causando illam. Non sic est de merito, quia quamuis voluntas nostra, vt priùs naturâ velit meritum, vult tamen contingenter illud: quia voluntas diuina non sic principaliter determinauit causare illud, pro instanti A, quin etiam, pro illo instanti velit oppositum, imò pro quocunque instanti viæ, voluntas diuina ex determinatione sua potest non concurrere ad actum meritorium, in instanti autem præmij non potest concurrere ad præmium, & hoc ex determinatione sua; & sic patet quomodo vult ipsum meritum mutabiliter, & contingenter; & beatitudinem etiam instantaneam immutabiliter, & necessariò, non tamen necessitate absoluta, sed necessitate suppositionis.

e *Ad argumenta principalia.* Ad primum respondet concedendo, quòd per illa obsequia merentur aliquam beatitudinem accidentalem, non autem essentialem; & quòd illam beatitunem non semper habuerunt; nec ex hoc sequitur afflictio, quia perfectissimè quietantur in beatitudine essentiali. Si dicatur, nonne appetunt illam accidentalem, concedo: ergo videtur aliqualis afflictio expectando illam. Dico primò ex beatitudine essentiali sic perfectè quietantur, quòd non possunt sentire afflictionem aliquam, etiam contingentem. 5.

Quomodo præmii præcedat meritum.

Dico secundò, quòd appetere aliquid contingit dupliciter, videlicet cum anxietate, & sine vlla anxietate, sed tantùm ex sua perfectione, quam habent. Primo modo est cum afflictione, & secundo modo nulla est ibi afflictio.

Appetere aliquid contingit dupliciter.

f *Ad secundum*, respondet quòd meritum plus attenditur in actu merendi valde intenso, quàm in multitudine actuum remissorum, & sic Angeli fortè magis intensè dilexerunt vltimum finem pro illo modico tempore, quàm aliquis homo viator per quantumcunque tempus.

Aduertendum est, quòd quidam nouus expositor primæ partis summæ S. Thom. *in q.* 62. *art.* 4. quærit saluare opinionem S. Thomæ de gratia in via, & in patria, & dicit sic: *Ratio*, inquit, *S. Thoma non se restrinxit ad perfectum, & imperfectum secundùm essentiam, sed simpliciter, & absolutè assumpsit gratiam fruentis oportere esse perfectam, merentis verò imperfectam, quòd quo ad statum dubium non habet, quoniam illa est in statu consummato, ista non; & similiter quo ad actum, & hoc sufficit proposito, vt ipsemet Scotus fatetur ibidem.* Hæc ille. 6.

Tho. Caiet.

Sed ista expositio, non videtur ad mentem Thomæ, cùm ex verbis ipsius apparet, quòd loquatur de gratia perfectiore, & imperfectiore, secundùm gradualem intensionem, vel remissionem. Vnde sic dicit in prima parte summæ quæst. 62. artic. 4. *Actus* (inquit) *non potest esse meritorius secundùm quòd est ex libero arbitrio, nisi inquantùm est gratia informatus, non autem simul, potest informari gratia imperfecta, quæ est principium merendi, & gratia perfecta, quæ est principium fruendi. Vnde non videtur esse*

esse possibile, quòd simul fruatur, & suam fruitionem mereatur; & ideò melius dicendum est, quòd gratiã habuit Angelus antequam esset beatus, per quam beatitudinem meruit. Hæc ille, videtur ergo ex ista litera, quòd tantùm loquatur de gratia perfectiore, & imperfectiore intensiuè.

SCHOLIVM.

Quoad quæstionem præced. dist. 4. prima opin. est D. Thom. 1. p. q. 63. a. 5. duas esse Angelorum moras, vnam, qua creati sunt in gratia alteram, termini ipsorum: secunda opinio, tres esse moras. Hæc tripliciter explicatur. Primò, quod in prima mora omnes fuerunt in naturalibus; in secunda mali peccarunt, & boni de congruo meruerunt; in tertia omnes fuerunt in termino; tertia opinio ponit quatuor moras, quæ etiam dupliciter explicatur.

5. AD quæstionem præcedentis distinctionis, quæ dependet ex solutione istius, duo sunt videnda. Primò, quot erant moræ ponendæ circa Angelos. Secundò, quæ sunt illæ moræ. Quantùm ad primum, potest dici multipliciter: possunt enim poni duæ moræ. Vna scilicet, in qua sint in termino, & alia sola præcedens, in qua sunt in via: & ita ponit quidam Doctor, quòd simul erant creati in gratia omnes in primo instanti, & in illo omnes meruerũt; in secundo instanti isti meruerunt, & non illi, quia posuerunt obicem, ita quòd si non posuissent, fuissent præmiati sicut alij.

D. Th. 1. p. q. 63. a. 5. in solu. vlt. arg. & quodl. 9. art. 8. & Var hic.

Possunt tamen poni tres moræ: & hoc multipliciter. Vno modo, quòd in prima mora fuerunt omnes in naturalibus suis; in secunda mali in peccato, & iusti in merito; in tertia, in gratia, & fuerunt boni simul, & in præmio, & in gloria: & mali in pœna. Et hæc videtur via Magistri, qui videtur dicere quòd mali demeruerunt apponi sibi gratiam, quando apponebatur bonis, quasi iam peccassent in secunda mora, antequam in tertia, in qua gratia imponebatur bonis, & tunc in tertia mora boni simul duratione habuerunt gratiam, & gloriam.

Alio modo ponendo tres moras quòd scilicet in prima omnes fuerunt in naturalibus; in secunda boni in gratia, & in merito, & mali in demerito; in tertia & isti, & & illi in termino. Tertio modo ponendo tres moras, ita quòd omnes in prima mora fuerunt creati in gratia, & meruerunt; in secunda mora, boni steterunt in merito, & mali ceciderunt; in tertia fuerunt isti, & illi in termino.

Enumeratio modorũ possibilium assignari in moris.

Alio modo possunt poni quatuor moræ, & hoc dupliciter. Vno modo, quòd omnes in prima mora fuerunt in naturalibus: in secunda mali peccauerunt, & boni persliterunt; in tertia, quòd bonis apposita sit gratia, & meruerunt; in quarta boni præmiati sunt, & mali similiter condemnati. Alio modo, quòd in prima mora omnes fuerunt in naturalibus; in secunda omnes in gratia; in tertia boni steterunt, & meruerunt in gratia, & mali deliquerunt; in quarta, & hi, & illi in termino.

COMMENTARIVS.

IN ista quæstione Doctor principaliter intendit duo. Primum est de illis moris, quot fuerunt, au duæ vel tres, vel quatuor. Secundum est, quid sint istæ morulæ, siue durationes.

Quantum ad primum potest dici multipliciter. Hæc opinio non improbatur à Doctore si sic intelligatur, videlicet quòd in prima mora meruerunt, & in vltimo instanti illius moræ præmiati fuerunt, & sic in secunda mora tantùm fuerunt in termino. Sed si intelligatur vt ponit Thomas improbatur à Doctore qui videtur ponere, quòd omnes tam boni, quàm mali fuerunt in gratia, & meruerunt in prima mora; & in secunda boni meruerunt, & præmiati sunt; mali demeruerunt & damnati sunt, sic dicit *Omnes* (inquit) *in gratia creati in primo instanti meruerunt, sed quidam eorum statim impedimentum præstiterunt suæ beatitudinis, præcedens meritum mortificantes, & ideò beatitudine, quam meruerunt sunt priuati.* Hæc ille. Cætera patent.

An sint ponenda duæ moræ.

SCHOLIVM.

Explicat quæstionem de moris per sex propositiones: per primam refutat D. Thom. quia si mali Angeli vsque ad nunc præmiationis mererentur, bearentur, quia æquales in merito æqualiter præmiantur: per secundam reiicit primum modum ponendi tres moras: quia non ponit meritum condigni præcessisse duratione præmium: tertia est, viam omnium fuisse æqualem: quarta, quando boni vltimo meruerunt, mali demeruerunt: quinta, omnes creati vniformes, secundum has ait ad minus ponendas tres moras: primam, qua omnes sunt in termino: secundam, qua boni vltimo merentur, & mali demerentur: tertiam, qua omnes vniformes sunt creati; & non resoluit an in gratia necne, sed problematicus videtur, vt Alens. 2. p. q. 19. m. 2. negant Magist. D. Bon. Richar. Hen. Hugo Vict. 1. de sac. p. 5. c. 29. affirmant D. Th. & alij.

AD inquirendum [a] de istis viis, supponendæ sunt sex propositiones probabiles, quarum prima est hæc: Merentes vsque ad *nunc* præmiationis, in illo *nunc*, præmiati sunt. Hoc probatur, quia in isto *nunc* non sunt in via, quia illud *nunc*, est *nunc* præmij: ergo in isto *nunc*, nullus potest demereri: quia illud non potest impediri quin reddatur sibi præmium debitum pro merito pro tota duratione meriti protracta vsque ad illud *nunc*. Confirmatur; homo enim in tota vita sua existens in merito in instanti mortis nō potest demereri, nec ponere obicem quin præmietur, meruit enim, vt tunc daretur sibi impeccabilitas, ne tunc posset ponere obicem: & ideò de merentibus per totam moram viæ, non potest dici, quòd ille in instāti remunerationis ponat obicem, & ille non. Hoc enim videtur ponere, quòd instans præmij non sit terminus; sed quòd tunc sit in via, aut saltem ille, qui potest ponere obicem est in via, & irrationabiliter videtur ponere obicem. Et ex hoc improbatur statim prima opinio, quòd non possunt tantùm poni duæ moræ, sicut illa ponit. 6.

Reprobatur sent. D. Th. de duabus moris.

Secunda propositio [b] est ista, quòd meritum præcessit duratione præmium, quæ probatur ex probatione præcedentis quæstionis. Item ex hoc improbatur prima via ponendi tres moras. Tertia propositio est ista, quod tota mora viæ præfixæ quibuscumque Angelis erat eis æqualis, hoc enim est verisimile, quia sicut tota mora præfixa homini est vsque ad instans mortis; ita etiam istis & illis, præfixa est æqualis mora essendi in via. Et ex istis sequitur quarta, quando boni vltimatè meruerunt in eodem instanti, tunc mali demeruerunt. Nam si non demeruerunt, aut tunc meruerunt, & per consequens cum bonis præmiati fuissent, ex propositione prima; aut tunc fuissent in termino, & hoc est contra tertiam propositionem; quia tunc boni erant in via; aut tunc fuissent in puris naturalibus, & ita adhuc in mora sequente fuissent in via, in qua tamen boni erant in termino, & hoc est contra tertiam propositionem.

Reiicit primo modum ponēdi tres moras.

Via omniū angelorum æqualis.

Quinta propositio est, quòd omnes creati sunt vniformes. Et ex istis propositionibus, sequitur, quòd necesse sit ponere ad minùs tres moras, vnam scilicet, in qua omnes in termino sunt, & aliam in qua boni vltimatè merentur, & mali demerentur: tertiam, in qua omnes creati sunt vniformes, ex quinta propositione: & tunc si ponatur quòd omnes fuerūt creati in gratia, tenetur vltimus modus ponēdi tres moras. Possunt etiā poni probabiliter quatuor moræ secūdùm ponentes quatuor moras.

Omnes angeli vniformes creati.

COMMENTARIVS.

AD inquirendum de istis viis supponendæ sunt sex propositiones probabiles.

a *Prima: merentes vsque ad* nunc *præmiationis, in illo* nunc *præmiati sunt*: & hoc patet per exemplum. Pono enim quòd status meriti sit per totam diem vsque ad vltimum instans illius diei, sic quòd vltimum instans non pertineat ad statum meriti, siue viæ, sed tantùm ad statum præmij: hoc posito, sequitur quod merentes, siue perseuerantes vsque ad vltimum instans præmij, in illo vltimo instanti non possunt ponere obicem, siue non possunt peccare, quia da oppositum: si in vltimo instanti possunt peccare, ergo tantùm sunt in via, cùm status meriti, vel demeriti sit tantùm status viæ, & sic vltimum instans, quod est instans præmij, siue termini, esset instans viæ, quod est impossibile. Et ex hoc improbatur opinio Thomæ quòd non possunt poni tantùm duæ moræ eo modo, quo ponuntur à S. Thoma.

b *Secunda propositio est, quòd meritum præcessit duratione præmium, quæ probatur ex probatione præcedentis q.* quia voluntas non simul vult mutabiliter, & immutabiliter, vt ibi exposui. 16.

Quomodo meritum præcesserit præmium.

Ex hoc improbatur prima via ponendi tres moras. Dicit enim illa via, quæ est Magistri, quòd in tertia mora, quæ est mora præmij, boni fuerunt in gratia & in præmio; sed hoc non potest stare, nam si gratia requiritur ad meritum, & meritum præcedit duratione præmium; ergo in illa tertia mora, quæ est mora præmij, non meruerunt, cùm meritum præcedat duratione præmium. Reliqua patent.

SCHOLIVM.

Sexta propositio Doctoris; probabile est, omnes Angelos habuisse gratiam, siue fuerint in ea creati, siue non; quam suadet ex Augustino, hoc tenendo ait: primam moram fuisse omnium in gratia, secundam malorum in demerito, bonorum in merito; tertiam omnium in termino. Si verò teneatur eos fuisse aliquando in puris naturalibus, erunt quatuor moræ, prima in naturalibus, reliquæ vt iam dixi.

SEd ad inquirendum vlterius de dispositione eorum in moris istis, videtur ponenda propositio sexta probabilis, & est. Quòd quilibet Angelus aliquando fuerit in gratia; 7.

gratia, siue in in stanti creationis, siue postea: nam etsi nõ sit necesse, (sicut aliàs fortè dicetur) quòd ad hoc, quòd aliquis peccet, priùs habuit gratiam, tamen congruum est, quòd illi non solùm non fuerunt iniusti, quia acceperunt libertatem naturalem, per quam potuerunt saluare iustitiam naturalem, sed quod acceperunt iustitiam gratuitam secundùm Anselmum de Casu diaboli. 12. & 16. Similiter videtur illa sexta propositio probari ex propositione quadam septima, quòd Deus non discernit inter istos, & illos, antequam ipsi se per actus suos discreuerint: quia secundùm Augustinum 11. super Genesim quære ibi, & ponitur dist. 4. huius secundi, quare isti discernebantur & non illi quære ibi. *Non enim Deus est priùs vltor, quàm aliquis sit peccator.* igitur vsque ad instans meriti & demeriti, erant omnes vniformes, & si tunc primò gratia apponebatur bonis; videtur etiam tunc, quòd debuerit etiam apponi aliis: nam ante illud instans non demeruerunt: quare igitur non debuit eis apponi gratia sicut aliis, qui meruerunt? Si autem istam fuissent demeriti: igitur priùs eam habuerunt, quia gratia, & culpa nõ sunt simul: igitur si cõcedatur ista propositio sexta, quòd quilibet peccans aliquando fuit in gratia, sequitur ergo necessariò, quòd illæ tres moræ si ponantur, erunt istæ. Prima mora est omnium in gratia: & secunda istorum bonorum in merito, & istorum malorum in demerito: in tertia, omnes in termino. Vel si dicatur eos aliquando fuisse in puris naturalibus, necesse est tunc ponere quatuor moras, ita quòd omnes in prima mora fuerunt in puris naturalibus; in secunda, omnes in gratia, & meruerunt boni, & mali demeruerunt; in tertia boni perseuerauerunt in bono & mali in malo; in quarta & isti & illi in termino.

In 4. d. 1. q. 6. & di. 14. & seq. hic inf. q. seq. ratione 7. opi. & alibi sæpè.

Omnes angeli habuerũt gratiã.

Vide Vua. hic.

Tres, vel quatuor fuerũt moræ angelorum.

Et ista vltima via de quatuor moris saluat plures status in eis, & plures affirmatiuas auctoritates, quæ pluralitas si non placeat, quia non habet necessitatem euidentem, saltem ad minus tres istas moras priùs assignatas probabile est ponere.

SCHOLIVM.

De quantitate harum morarum, dicit Doctor quòd prima mora potuit coëxistere tempori, & eius instanti vltimo, vel tantùm vnico instanti, & vtroque modo secunda mora non habuit primum instans in nostro tempore, cui correspondeat. Potuit etiam prima mora coëxistere tempori, & non eius instanti vltimo, & tunc secunda mora haberet primum instans, & conformiter ad hoc dic de tertia mora respectu secundæ, quòd secunda fuerit coëxistens tempori, colligit ex illa pugna inter Michaelem & Draconem, quæ non potuit esse in instanti.

8. DE secundo articulo, scilicet, quantæ fuerunt istæ moræ, quamuis aliqui ponant eas esse diuersa instantia temporis discreti: tamen ex dist. 2. patet, quòd propter nihil in Angelis oportet ponere tempus discretum, sed diuersa *nunc* æui.

D. Thom. Henri. q. 4.

Sed quibus correspondebant ista nunc æui in tempore nostro continuo? Dico [a] quod vltima mora scilicet existendi in termino, correspondet toti tempori post instans primum beatitudinis bonorum, & damnationis malorum. Mora tamen prima, in qua erant vniformes, potest poni coëxtitisse instanti nostro, vel parti temporis nostri: & secundùm hoc consequenter oportet ponere de secunda mora, si enim prima mora coëxtitit tempori, & vltimo instanti eius: igitur secunda mora non habuit aliquod primum instans in tempore nostro correspondens sibi. Et licèt videatur quibusdam [b] quod necesse fuit Angelum primò peccasse in instanti, vel cum instanti temporis nostri, & aliis videatur, quod necessariò oporteat ipsum peccasse cum tempore nostro. Primi habent pro se, quia inter priuatiuè opposita circa subiectum aptum natum, non est medium, & quando est subiectum indiuisibile, nulla est causa successionis à termino in terminum, neque ex parte terminorum neque ex parte mobilis. Secundi autem [c] habent pro se, quòd nulla virtus creata agit in instanti, quia tunc maior virtus ageret in minori, quàm in instanti. Neutræ tamen rationes concludunt, de prima patebit *lib. 3. dist. 3.* vbi respondebitur ad istas rationes, sustinendo, quod anima Beatæ Virginis potuit præcisè esse in peccato per instans, & postea fuisse munda. Nec etiam secunda concludit, & responsum est ad eam priùs *dist. 2. huius 2.* vtroque ergo modo potuit esse, & quòd prima illa mora innocentiæ coëxisteret tempori, & non vltimo eius instanti: & tunc secunda mora habuit primum instans temporis coëxistens sibi; vel quod prima mora coëxisteret tempori, & vltimo instanti eius, aut soli instanti vni temporis: & tunc

Quid in tẽpore nostro correspõdet moris angelorum?

q. 1. corp. & ad 2. fact. contra secundam viam.

q. 11. n. 7.

secunda mora non habuit aliquod primum instans sibi correspondens, sicut non est dare primam mutationem in motu continuo ex 6. Physicorum.

Tex.46.

Sed qualis erat secunda mora in se? Nunquid instantanea, vel indiuisibilis? Videtur quòd non, propter duo. Primò, quia Angeli mali peccauerunt pluribus peccatis diuersæ speciei, & non habuerunt simul omnes actus illos: igitur habuerunt vnum post alium: & in tota mora, in qua habuerũt actus istos, fuerunt in via: alioquin actus eorum posteriores nõ fuissẽt eis demeritorij, sed quasi pœnæ existentiũ in termino. 9.

Secunda mora angelorum non fuit indiuisibilis.

Secundò, quia Angelis bonis pro magno merito ascribitur, quòd vicerunt prælium tentationis, Apoc. 13. *Factum est prælium magnum in cælo, Michael & Angeli eius præliabantur cum dracone, &c.* si enim præcisè esset vnum instans, in quo mali demeruerunt, & boni meruerunt; in illo non fuisset ista pugna, nec victoria tentationis; & ita non ascriberetur ista victoria eis in laudẽ, & excellens meritum eorum. Assumptum probatur, quia si tantùm fuisset vnum instans, simul peccassent mali, & boni meruissent: sed in illo instanti naturæ, in quo mali peccauerunt, peccatum eorum nõ tentauit bonos, nec enim tentauit eos nisi posterius * naturâ quàm fuit cõmissum à malis: posteriùs igitur vicerunt boni tentationem, quàm mali peccauerunt: ex quo concluditur, quòd mora demeriti malorum non erat indiuisibilis. Et ex hoc sequitur, quòd nec mora meriti bonorum: quia erant æquales, ex propositione tertia, & secunda via hoc specialiter concludit de mora meriti bonorum.

Angeli si vno tãtum instãti fuerũt in peccatis, non sunt tẽtati. al. tẽporis.

Arg. 1. dist. 4.

Ad argumenta. [d] Ad primum dico, quòd consequẽtia non valet. Ad probationẽ consequentiæ dico, quòd Deus potuisset eis dedisse beatitudinem in instanti creationis, si voluisset: sed gloriosius est eam habere ex merito, & ita disposuit sua sapientia, meritũ autem istud, non potuit esse supposita liberalitate diuina, quæ creauit omnes æquales, nisi ad minus duabus moris præcedentibus ipsam beatitudinem. 10.

Potuit Deus dare gloriam simul cum natura.

Ad 2. Videtur ad mittere simul creari angelos. & gratificari, quia non respõdet ad Aug.

Ad aliud [e] licèt negetur similitudo de gratia, & gloria ad culpam & pœnam; tamen dico, quòd non simul erant mali demeritoriè, & culpabiliter damnati, quia non simul erant ipsi in via, & in termino: sicut nec boni, & licèt modò sint in culpa non tamen demerentur vt viatores, eliciendo actum, quem elicere imputetur eis ad demeritum.

Ad. 3. q. seq. hæc clarius habet vide ibi. n. 18. Mat. 10. & 24. & Mar. 16.

Ad probationem, quæ innuitur pro opinione, quæ ponit duas moras tantùm, scilicet quia intelligunt sine discursu, & ita acquirunt perfectionem suam. Respondeo, si ex hoc fuissent statim beati post vnum actum, sequeretur quòd mali, qui, secundùm eum, meruerunt in primo instanti, fuissent beati & nunquam peccassent, & ideò illud assumptum est falsum de perfectione Angelorum naturali, sicut tactum est dist. 3. par 2. q. 2. huius libri, & multò falsius de perfectione supernaturali quàm acquirunt meritoriè. Illa enim est secundùm acceptationem præmiantis, cuius lex est, quòd *qui perseuerauerit vsque ad finem, hic saluus erit, & qui ceciderit condemnabitur*; & ideò si aliquando meruerunt, & non perseuerauerunt pro tota mora deputata viæ, non sufficienter ad beatitudinem æternam meruerunt.

COMMENTARIVS.

I. *Quando fuerit prima mora.*

a DE *secundo articulo, &c. Dico quòd vltima mora, &c.* Ista litera stat in hoc, posito enim quòd prima mora fuerit primum instans æui, tunc illa mora potuit correspondere alicui parti temporis nostri, puta per *aue Maria*, & vltimo instanti illius temporis, similiter si illa prima mora fuit per duo, vel tria instantia æui, tota illa mora potuit correspondere alicui parti temporis nostri, & vltimo instanti illius temporis, & secunda mora correspondebit tempori immediatè sequenti ad instans vltimum temporis correspondentis primæ moræ; & sic non oportet assignare primum instans illius temporis, cui correspondet secunda mora: quod patet, nam si tẽporis immediatè sequentis ad instãs terminans tempus vnius *aue Maria* assignaretur primũ instans, tunc instans esset immediatum instans, quod est contra Philosophum 4. Physicorũ. Si verò prima mora correspondet illi tempori, & non vltimo instanti illius temporis, tunc secunda mora correspondebit illi instãti, & tempori immediatè sequenti, & sic dabitur primum instans temporis, cui correspondet secunda mora. Si verò prima mora correspondet tantùm vltimo instanti alicuius temporis, secunda mora tantùm correspondebit tempori immediatè sequenti ad illud instans, & si secunda mora correspondet tempori, puta vnius *Pater noster*, includendo vltimum instans illius temporis, tunc tertia mora correspondebit tempori immediatè sequenti, quod tamen non videtur, quia secunda mora viæ correspondet alicui tempori, & non vltimo instanti illius, quia vltimum instans moræ viæ est instans præmij, & sic mora præmij correspondet illi instanti, & tempori immediatè sequenti, & sic patet ista litera vsque ibi: *Et licèt videatur quibusdam, quod necesse fuit Angelum, &c.*

Quomodo innocentia & peccatum opponantur.

b Hic ponit duas opiniones, quarum prima est, quòd Angeli de necessitate peccauerũt in instanti correspondenti instanti temporis nostri; & probant ibi: *quia inter priuatiuè opposita, &c.* nam innocentia, & peccatum opponuntur priuatiuè; quando ergo subiectum est indiuisibile circa

circa quòd sunt ista priuatiuè opposita,& habitus est indiuisibilis;tunc si subiectum est dispositum, acquirit illum in instanti; & similiter deperdet illum in instanti, cùm ergo Angelus sit omnino indiuisibilis,& innocentia similiter indiuisibilis, sequitur quòd ipse Angelus in instanti pertransibit ab innocentia ad priuationem illius, quæ priuatio est peccatum.

c Secunda opinio habet pro se, *quòd nulla virtus creata agit in instanti,quia tunc maior virtus ageret in minori, quàm in instanti*, quòd est impossibile.

Neutræ tamen rationes concludunt. Hîc Doctor ostendit quomodo istæ duæ rationes non concludunt. De prima patet, quia non est necesse quòd subiectum indiuisibile transeat in instanti à forma indiuisibili ad priuationem illius, nec ècontra; quia anima Virginis, vt patet *in 3. dist.3.* potuit esse in peccato tantùm per vnum instans,& sic in illo instanti non fuit in gratia,& in tempore immediato ad illud instans potuit esse in gratia;& tamen gratia est terminus indiuisibilis,& similiter anima Virginis.Nec etiam secundò concludit, quia etiam virtus creata potest agere in instanti, vt patet de Sole illuminante,& quod dicit, ergo maior virtus potest agere in minori mensura, non sequitur, vt suprà patuit *dist.2.q.penult.in resp.ad argumentum in oppositum*, vide ibi bonam glossam Dicit ergo Doctor quòd vtroque modo potuit esse, videlicet, quòd prima mora innocentiæ coëxistat tempori,& non vltimo eius instanti; & tunc secunda mora, puta peccati, habuit primum instans temporis,coëxistens sibi, vel quòd prima mora coëxistat tempori & vltimo instanti eius, aut soli instanti vnius temporis,& tunc secunda mora non habuit aliquod primum instans, sibi correspondens, vt suprà exposui, sicut non est dare primam mutationem in motu continuo ex 7. Physicorum t.c. 52. & vide quæ exposui suprà, dist.2.q.9.

An virtus creata possit agere in instanti.

3. *Ad argumenta principalia,d.4.q.vn.*

d *Ad argumenta principalia*. Nunc soluit argumenta principalia, quibus probatur quod in eodem instanti, quo Angeli fuerunt creati simul fuerunt beati.

Ad primum patet responsio. e Ad secundum primò adducit responsionem Thomæ qui dixit, quòd in prima mora omnes creati sunt in gratia, & omnes meruerunt; & in secunda mora mali peccauerunt, & in illa mora secunda mali fuerunt in pœna, boni verò in prima mora fuerunt in gratia & merito, & tamen simul non fuerunt in gloria, quia fuerunt in gloria in secunda mora. *Tamen dico*. Hîc ponitur responsio Doctoris quæ stat in hoc,quòd peccatum est duplex, quoddam est demeritorium, & est peccatum factum in via, per quod peccans demeretur pœnam æternam. Et est peccatum, quod est offensio Dei, & nullo modo demeritorium pœnæ, & tale potest esse in damnatis. Nam continuè peccant, & tamen illud peccatum non est demeritorium, & sic patet responsio ad argumentum.

Peccatum duplex.

4 *Tho. Caie. contra Doct. arguit.*

Nota quòd quidam nouus expositor primæ partis S.Thomæ *in q.63.ar.6.*nititur soluere duas rationes factas à Doctore contra Thomam, quarum prima est contra illud quod dicit Thomas in *ar.5. q.63.* quòd Angeli boni in secundo instanti, siue secunda mora meruerunt, & contra hoc arguit Doctor per secundam propositionem, quia meritum præcedit duratione præmium; cùm ergo in secunda mora fuerint præmiati, sequitur quòd in secunda mora non meruerunt.

Secundò arguit contra aliud dictum Thomæ vbi suprà,qui dicit,quòd Angeli mali in secunda mora peccauerunt, & arguit per primam propositionem, vt suprà patuit.Has tamen rationes nititur soluere ille nouus expositor.

Ad primam sic dicit,quòd meritum dupliciter cōtingit,vt viæ puræ,& vt termini,& quòd meritum puræ viæ præcedit duratione præmium,sed meritum vt in termino potest esse simul cum præmio, nec sequitur quòd simul sit gratia perfecta & imperfecta, sed quod simul sit terminus gratiæ imperfectæ, & gratia perfecta. Meritum enim quemadmodum dupliciter contingit, scilicet vt in via, & vt in termino, ita infert imperfectionē gratiæ,vel vt in via,vel in termino. Et propterea ex ratione termini rationabiliter infertur, quòd merens priùs duratione meruit, quàm præmiatus est, vt hîc intelligit Thomas non tamen infertur quòd nullum instans meriti sit instans præmij, ex eo enim quòd meritum oportet esse in termino viæ, & in via necesse est duratione præcedere *A*,& gratiam esse imperfectam secundùm statum, ex eo verò, quòd post meritum viæ sequitur meritum termini necesse est simul esse meritum illius instantis cum præmio, & esse terminum gratiæ imperfectæ.

Ad secundum respondet dicens, quòd mereri vsque ad *nunc* præmiationis contingit dupliciter, exclusiuè,& inclusiuè; & hoc quidem modo verum est, quòd præmiantur,sed non primo modo. Et ad primam rationem in oppositum dicitur, quòd in *nunc* præmiationis sunt in termino viæ, & possunt ponere obicem tanquàm in termino viæ existentis.

Ad secundam verò dicitur, quòd in termino viæ hominis consummatur meritum cuiuscunque, nec videtur verum quòd tunc sit impeccabilis, sed quilibet est liber,vt in termino viæ existens, quemadmodum de Angelo dictum est.

Respondeo & dico, quòd istæ responsiones minimè euacuant rationes Doctoris. Pro cuius intelligentia est aduertendum, quòd si tantùm ponuntur duæ moræ, quarum vna sit in via, & altera præcisè sit in termino,& illa quæ est in via propriè est mora merendi, vel demerendi, & illa quæ est in termino propriè est præmij, vel supplicij, statim sequitur quòd aliquis simul nō potest mereri præmiū. & simul præmiari; & pono casum, quòd quis in secunda mora fruatur Deo, videtur repugnantia quòd simul illa fruitione mereatur præmiū & simul præmietur, tūc enim eadē fruitio esset simul meritū,& præmium,quod est omnino incōueniēs.Si dicatur quòd alia fruitio est meritū,& alia est præmium:Cōtrà,quia in secūda mora est in termino,ergo fruitio elicita in termino,erit præcisè præmium. Præterea si vt in termino simul potest mereri,& præmiari,sequitur quòd voluntas simul possit velle præmiū mobiliter,& immobiliter,vt suprà deduxi. Nec valet distinguere de merito puræ viæ, & de merito vt termini, quia ista distinctio videtur penitus nulla; tum, quia accipiēdo viam purè,est tātum status merendi,vel demerendi;terminus verò est tātùm status præmij,vel supplicij,& ideò nō potest dari aliquod meritū, quod præcisè sit puræ viæ, & aliud meritum, quod sit ipsius termini, cùm terminùs sit tantùm status præmij.

5. *Responsiones Thomæ Caietani contra Doct. soluuntur.*

Tum etiam, quia si hæc distinctio valeret de merito, posset pariformiter distingui de præmio, videlicet quòd sicut datur meritum puræ viæ & meritum termini, ita potest dari præmium puri termini, & præmium viæ, quod est omninò dissonum. Tum etiam, hæc distinctio non videtur ad mentem Thomæ, quia ipse vult *in prima parte sum.q.62.art.5.* quòd meritum præcedat duratione præmium, nec dicit expresè, quòd in termino simul meruerunt, & præmiati sunt. Et si hoc dicit statim contradicit sibi. Nec valet illa fuga de gratia perfecta, & imperfecta, quia certum est quòd gratia, vt in termino est perfecta, siue secundùm essentiam, siue secundùm statum non curo, modò meritum secundùm Thomam vbi suprà *q.63, ar.5.* est tantùm à gratia imperfecta. Et si ponatur meritum termini, illud præcisè erit à gratia perfecta, quia existens in termino habet gratiam perfectam.

Frustra ponitur fuga de gratia perfecta, & imperfecta.

Ad aliud cùm dicit, quòd mereri vsque ad *nunc* præmiationis, potest dupliciter intelligi, scilicet inclusiuè, & exclusiuè; hæc distinctio videtur omnino fuga, quia si datur *nunc* præmij, illud non potest esse *nunc* meriti, propter ea, quæ suprà dixi, & sic falsum est dicere, quòd aliquis mereatur vsque ad *nunc* præmij, includendo ipsum *nunc* præmij, ita, quòd in tali *nunc* verè mereatur; nam vt in tali *nunc* est simpliciter extra statum merendi, vel demerendi. Patet etiam, quòd merentes vsque ad tale *nunc* in ipso *nunc* præmij non possunt peccare. Tum, quia voluntas illa simul possit velle præmium mobiliter, & immobiliter; mobiliter quidem, quia contingenter potest peccare, & per consequens potest non velle præmium; immobiliter verò, quia in tali *nunc* de necessitate præmiatur, & hæc ex determinatione diuinæ voluntatis. Tum etiam quia in *nunc* præmiationis ex diuina voluntate omninò redduntur impeccabiles & si esset in facultate eorum posse peccare, & demereri, iam non essent in *nunc* præmij, sed in mora viæ.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Angeli boni fuerint beati in primo instanti creationis suæ, & Angeli mali miseri?

Alens.2.*p.q.*29.*m.*1.*a.*7. D.Thom.1.*p.q.*63.*a.*5. Henr.*quodl.*8.*q.*10. Capr.2.*d.*4.*q.*1.*a.*1. Greg.*hic q.*1. *ar.*2. Bassol.*q.*1.*a.*2. Marsil.2.*q.*3.*a.*2. Vasq.1.*p.d.*2.36.*vide Sco.in Theorem.*6. in simul existentibus.

In aliquibus originalib ponitur seq.q.in prin.4. dis. & sequuntur alia duæ suprascripta, & videtur desumpta ex Reportatis.

QVòd sic videtur: nam in primo instanti fuerunt beati beatitudine naturali: ergo & beatitudine supernaturali. Probatio consequentiæ. Causa efficiens beatitudinis supernaturalis est efficacior causa efficiente beatitudinis naturalis: ergo æquè cito, vel citiùs, potest producere effectum suum. Probatio antecedentis, quia Angeli in primo instanti suæ creationis habuerunt, vel habere potuerunt intellectum perfectum, & voluntatem, & obiectum vtriusque præsens: ergo fuerunt, vel esse potuerunt beati beatitudine naturali in primo instanti. 1.

Item, boni fuerunt in primo instanti in gratia: ergo in primo instanti fuerunt beati. Probatio antecedentis per Augustinum 12. de Ciuitate, cap 9. dicentem, quòd *Deus fuit simul condens naturam Angelorum, & largiens gratiam.* Probatio consequentiæ, quia Angelus sine discursu statim consequitur suam perfectionem naturalem, habita dispositione naturali requisita: ergo & habita dispositione supernaturali, quæ est gratia, statim sine discursu consequitur suam perfectionem supernaturalem: quia dispositio supernaturalis, quæ est gratia, non magis repugnat, vel non minùs conuenit perfectioni supernaturali ad illam inducendam, quàm dispositio naturalis perfectioni naturali ad quam disponit.

Item, quòd mali ab initio fuerunt miseri, probatio Augustini super Genesim lib. 11. cap 16. & habetur dist.3. cap. illo *putauerunt quidam,* &c. & probatur ibi, vt videtur hoc per illā auctoritatē Ioan. 8. *Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit.* 2.

Item Augustinus, vbi suprà, & ponitur distinct.3. eod. cap. quo priùs allegat auctoritatem Iob.40. vbi dicitur de diabolo: *Hic est,* inquit, *initium figmenti Dei,* & nostra translatio habet, *ipse est principium viarum Dei.* & ibidem allegatur auctoritas Psal. *Draco iste, quem formasti ad illudendum ei:* ergo in principio fuit malus.

cap. 39.

Psal. 103.

Oppositum de bonis. Augustinus lib. 1. cap.2. super Genesim & ponitur distinct. 3. cap illo, alias autem videtur, &c. *Angelicam, inquit, naturam primò * informatam creatam, & cælum dictam, postea formatam, & lucem appellatam, quando scilicet ad creatorem est conuersa perfecta dilectione sibi inhærens.*

al. informem.

Item de malis, quòd non statim fuerunt mali probatur per auctoritatē Origenis in glossa

glossa super Ezechielem & ponitur distinct. 3. cap. *adhuc autem videtur, &c.* vbi dicitur: *Serpens hostis contrarius veritati; non tamen à principio super pectus suum, & ventrem ambulauit, sicut nec Eua, nec Adam statim peccauerunt.* & loquitur de diabolo sub nomine serpentis. *Vide in suo lib. Periarcon. 1. & 3.*

Item Ezech. 28. dicitur. *Tu signaculum similitudinis plenus sapientia, & perfectus decore in delicijs Paradisi Dei fuisti*: ergo non statim in miseria.

3. Respondeo, [a] primò videndum est de possibili, sequendo rationem: secundò de facto, sequendo auctoritatem. Primò ergo videndum est an in primo instanti, potuerunt esse beati, vel miseri. Et dico, quòd boni potuerunt in primo instanti esse beati: cuius ratio est ista, quia beatitudo non potest inesse alicui creaturæ capaci beatitudinis nisi à Deo: ergo pro quocunque instanti est beatitudo possibilis dari à Deo, & in esse creaturæ capaci illius, pro illo instanti est simpliciter possibilis: sed pro quocunque instanti Deus potuit illam dare, ita benè in primo, sicut in secundo, vel in tertio instanti: & Angelus bonus pro quocunque instanti fuit capax: quia per naturam est imago Dei, qua est capax Dei: & illam plenam habuit naturam, & perfectam in naturalibus, quare, &c. *Aug. 14. Tri. c. 8.*

Vtrùm autem in primo instanti potuerunt esse miseri; distinguitur de miseria: est enim duplex, scilicet pœnæ, & culpæ. De miseria pœnæ quantùm ad illud quod est, scilicet quantùm ad illud incommodum, quod nunc infligitur, vel infligetur pro culpa, potuerunt esse miseri in primo instanti: quia non videtur contradictio, quòd in primo instanti insit, vel in fuisset naturæ Angeli. Potuit etiam immediatè dari à Deo pro illo primo instanti, sicut & beatitudo, dicente Augustino 3. de lib. arb. *Si Deus ab initio fecisset hominem in pœna, non esset propter hoc vituperandus Deus, nec iniustus, sed si ab initio non fuisset in pœna, & postea fecisset eum in pœna sine suo demerito, vituperãdus esset.* *Potuit Deus condere hominem miserũ in pœna.*

COMMENTARIVS.

[a] Respondeo. In ista quæstione sunt duo principaliter consideranda. Primum pertinet ad beatitudinem; secundum verò ad miseriam. Quãtùm ad primum dicit Doctor quòd Angeli, in primo instanti creationis suæ potuerũt esse beati; & ratio sua stat in hoc, quia beatitudo datur à Deo, & pro quocunque instanti, potest dari creaturæ pro quo ipsa est capax; sed est capax pro primo instanti suæ creationis; ergo. *An Angeli in primo instãti suæ creationis potuerunt esse beati.*

Sed hîc occurrit aliqualis difficultas, quia si beatitudo, puta fruitio Dei, sit immediatè ab ipso Deo, vt à totali causa, & voluntas beati tantùm passiuè se habeat, nulla est difficultas; si verò teneatur quòd voluntas beati sit partialis causa, erit difficultas, an voluntas pro primo instanti, quo ponitur in *esse* possit causare actum fruitionis. Et pariformiter posset dici ad hanc difficultatem quemadmodum diceretur de voluntate respectu peccati, an scilicet voluntas in primò instanti suæ creationis possit aliquid inordinatè velle. Teneo tamen firmiter quòd in primo instanti suæ creationis, posita perfecta præsentia obiecti, potest velle illud, causando saltem partialiter actum illum. Et de ista materia magis patebit in 3. dist. 18. & in 4. dist. 49.

Vtrùm autem in primo instanti. Hîc Doctor videtur velle, quòd Angeli in primo instanti suæ creationis potuerunt esse miseri, loquendo de miseria respectu pœnæ, & eodem modo probatur, sicut suprà de beatitudine. Sed fortè posset esse difficultas, quia talis pœna sequitur ad volitionem alicuius noliti, & tamen positi, vt patebit à Doctore *in* 44. *dist.* 4. *&* 46. Esset ergo difficultas, an voluntas in primo instanti suæ creationis efficaciter possit nolle aliquid, ad cuius nolitionem sequitur pœna, vel tristitia. Et posset respõderi similiter, sicut de fruitione, quia sicut voluntas in primo instanti suæ creationis, potest velle obiectum delectabile, ad quam volitionem sequitur delectatio, ita posset nolle obiectum tristabile ad cuius nolitionem sequitur tristitia.

SCHOLIVM.

Postquam Doctor resoluit potuisse Angelum primo instanti esse beatum, ac etiam miserum, loquendo de miseria pœnæ, ponit sententiam D. Thomæ negantis eum potuisse habere miseriam culpæ in primo instanti, quia operatio, quæ simul est cum esse *rei, est effectiuè à producente rem, hanc rationem refutat Scotus tribus rationibus: alias octo rationes, pro illa conclusione, clarè refutat, ex quibus ferè præcipuas deducit ad oppositum, miscendo selectas doctrinas.*

4. De miseria [b] culpæ dicitur, quòd non potuit in primo instanti peccasse. Et ratio vnius Doctoris prima est hæc quia illud peccatum in primo illo instanti aut eis inesset à Deo creante, quod non est verum, quia Deus non est auctor mali culpæ, nec potest esse causa defectiua respectu culpæ; aut inesset eis per proprium actum *D. Thom. 1. p. q. 63. ar. 5. & est opi. Henr. vide Vua. hic & Aug. 83. q. 3.*

voluntatis suæ: sed hoc non potest esse. Probatio, quia omnis operatio, quæ simul incipit cum *esse* rei, est effectiuè à causa producēte rem in *esse*. Exēplum, quia descensus grauis siuml incipit cum *esse* eius: ideò descensus ille causatur à generante graue. Ponitur etiam exemplum de tibia clauda: cùm igitur, nec à Deo effectiuè, quia Deus non potest esse causa, vel auctor mali; nec à proprio actu suæ voluntatis, vel à propria voluntate effectiuè in primo instanti, potuerunt habere peccatum, vel actum talem vitiosum: sequitur, &c.

Refutatur D. Thom. Sed hæc ratio [c] non valet; quia secundùm Augustinum 11. de Ciuit. Dei cap. 13. vbi dicit, *qui dicunt Angelos à principio fuisse malos, non sentiunt cum Manichæis, qui ponebant vnum Deum malum immediatè esse causam mali: & alterum esse immediatè causam boni*: ergo secundùm Augustinum non sequitur: ipsi fuerunt mali à principio: ergo eorum malitia fuit causata à Deo.

Item, defectus causæ [d] secundæ in agendo inquantùm defectus est, non est effectus causæ primæ: ergo defectus procedens à voluntate Angeli in illo primo instanti, si fuisset, non fuisset à Deo, vel à causa prima, sicut nunc est.

Item, secunda [e] causa, scilicet voluntas, semper æqualiter causatur à Deo, non solùm quantùm ad conseruari, sed quantum ad causari, secundùm Augustinum 8. super Genesim volentem, quod Sol sicut causat lucem in aëre, quod aër semper sit lucidus à Sole quandiu lux est in aëre: sic Deus semper causat vnum: nam conseruari continuè ab ipso est continuè causari: sicut ergo defectus causæ secundæ infuisset à Deo in primo instanti, cum Deus nunc causet voluntatem sicut in primo instanti, nunc causaret peccatum, sicut in principio.

Arguitur etiam [f] ad eandem conclusionem secundò sic; Angelus non potest habere primum *velle* à se, sed ab alio: sed tale *velle* non faceret Angelum peccare, vel esse in culpa; quare, &c. Probatio assumpti per Anselmum de casu Diaboli, cap. 13. quia secundùm eum: *Si primum* velle *à se habet, aut hoc est nolens, aut volens: si volens, igitur illud non est primum* velle: *si nolens, idem sequitur, quia ante illud* velle, *noluit illud: igitur voluit illud non esse, igitur aliquid voluit.* Cùm igitur per positum, peccatum fuerit in primo instanti, non fuit ab actu voluntatis propriæ, nec à Deo; igitur nullo modo. 5.

Volūtas est causa prima volitionis sicut secunda. Dico ad istud [g] argumentum, supposito quòd voluntas possit esse causa actiua suæ volitionis, obiecto sibi præostenso, & præsente; Dico tunc, quod potest esse causa primæ volitionis, sicut & secundæ, cùm sint eiusdem rationis: imò secundùm sic ponentes, esset processus in infinitum, nisi haberet primum *velle* à se primò. Nam quæro à quo primum habet *velle*? aut à se, & habetur propositum: aut ab alio, & tunc hoc erit per aliud *velle*; & de isto quæro à quo habet? si à se, habetur propositum: si ab alio, erit processus in infinitum.

Exponit Anselm. dupliciter. q. 3. d. 41. Ad Anselmum, dico [h] quòd ipse finxit vnum Angelum, qui priùs esset vna essentia nuda, non habens formaliter potentiam volitiuam, quam ipse vocauit instrumentum: iste Angelus sic imaginatus secundùm Anselmum non potest habere primum *velle* à se, quia oportet ipsum reduci ad actum primum, scilicet, quod habeat voluntatem antequam eliciat volitionem: & hoc non potest à se esse. Et tunc cùm dicitur, si habet à se, aut volens, aut nolens; Dicendum quòd nec volens, nec nolens habet primum *velle*. Vel si dicamus illum, [i] Angelum habere instrumentum, scilicet potentiam volitiuam: tamen fingimus ipsum sine affectione commodi, vel incommodi, vel iusti, vel iniusti, tunc non potest habere *velle* à se, sed à Deo secundùm primam affectionē commodi, vel incōmodi, quæ superadditur naturæ suæ, sed habita affectione commodi, prima volitio elicita est à se. Et isto modo intelligit Anselmus.

Arguit tertiò [k] ad istam conclusionem sic: Si voluntas Angeli peccat in primo instanti: ergo non peccat. Probatio consequētiæ, quia si in primo instanti peccauit, nō potuit non peccare, ergo necessariò peccauit. Probatio istius consequentiæ, quia si potuit non peccare: aut potentia ante actum: quod falsum est: nam ante primum instans non fuit potentia in ipso, nec potentia cum actu: quia in isto instanti, in quo peccauit, non potuit non peccare: & ideò per illam potentiā nō potuit non peccare. 6.

Sed hoc [l] argumentū non valet: solutum enim est distinct. 1 libri secundi, in quæstione de æternitate mundi, & in primo libro de prædestinatione, quia vt dictum est ibi, causa non causat effectum, nisi vt prior natura, non prior duratione: nam etsi non sit duratione prior causa, quàm causans, tamen prior fuit natura: ergo si omnis causa dum causat, necessariò causat, omnis causa necessariò causat: & tunc

tunc nihil contingenter eueniet, quia causa non est contingenter causans antequam causet.

Item, omnis libertas arbitrij tolletur: nam voluntas in isto Instanti non elicit actum liberè, & non elicit illum liberè antequam eliciat: si ergo nunc elicit de necessitate per te, quia pro nunc non potest non elicere, ergo nunquam liberè eliciet.

Hoc etiam esset contra eos, qui dicunt, quòd voluntas necessariò vult finem, non autem ea, quæ sunt ad finem: si ergo necessariò vult quando vult, tunc ita necessariò vult ea, quæ sunt ad finem sicut finem: quia neutrum vult antequam velit, & ideò vtrumque volet, vel vult necessariò, vt dictum est.

7. Ideò dico, quòd potentia contradictionis non necessariò est potentia ante actum: nam cuilibet contingenti propositioni de futuro, correspondet sua de præsenti contingens similiter: sic ista, *Tu sedes*, est vera contingens de præsenti, sicut fuit illa sibi correspondens contingens de futuro; *Tu sedebis*; sed de præsenti est magis determinata, ista de futuro minus. Vnde Aristoteles *primo Periher.* dicit in propositionibus de præsenti esse veritatem determinatam, & non necessariam. Cùm ergo dicis, aut potuit potentia ante actum: aut potentia cum actu; Dico, quòd potuit peccasse potentia ante actum anterioritate, vel ordine naturæ: non priùs duratione necessariò, & si ista glossa non valet, Deus nullum contingenter, sed necessariò prædestinauit, quia non est dare instans vel tempus durationis ante prædestinationem: ideò secundùm illud non potuit non prædestinasse, quod falsum est: sufficit enim ad hoc, quòd causa contingenter producat, quòd priùs ordine naturæ sit, quàm effectus productus: nec requiritur necessariò prius duratione hoc, quòd contingenter Deus aliquid producat extra se.

Potentia contradictionis, quo modo ante actum? de hoc 1. d. 8. q. vlt. & supra d. 1. q. 2.

Secundum aduersarios Deus necessariò prædestinaret.

Arguitur etiam [m] quartò sic ad dictam conclusionem; Angelus non potuit in primo instanti habere deliberationem: ergo nec peccare. Consequentia patet. Probatio antecedētis, quia in primo instanti non potuit simul multa intelligere distinctè: quòd tamen oportebat, si deliberasset. Nec ista ratio valet: [n] nam volitio quando elicitur à volente non requirit nisi vnam intellectionem, si sit volitio vnica, intellectionem dico vnicam distinctam: quia plures intellectiones distinctæ simul non possunt esse in intellectu, & si possent esse, tamen vna sufficeret ad vnam volitionem eliciendam: ita posset esse vna intellectio distincta, etiamsi deliberatio non præcederet, sicut si multæ præcessissent: ergo deliberatio respiciens plures intellectiones, non requiritur ad vnam volitionem: sed in vna sola volitione potest esse obliquitas, & peccatum, quare, &c.

An requiritur ad deliberationē plures intellectiones præcedere?

8. Rationes etiam prætactæ sunt contra ipsos, quia ponunt, quòd Angelus in primo instanti potuit mereri. Maior enim primæ rationis eorum ad illam opinionem fuit ista; prima operatio rei simul existens cum re, est à producente rem, tunc subdit minorem sub ista sic; sed operatio Angeli non sua, non potest sibi esse meritoria: ergo non potuit mereri in primo instanti.

Item tertia ratio est contra eos, quia in illo instanti non potest mereri, in quo nō potest peccare: quia in quocunq; instanti potuit peccare, in eodē potuit mereri, & è contra: sed per illam rationem, si in primo instanti non eliciat actum meritorium, vel bonum, non potest peccare, secundùm eos: quia non potentia ante actum, &c.

Item, alia ratio videtur adduci contra eos: æqualiter enim videtur requiri deliberatio, vel magis ad benè operandum, sicut ad malè. Bona enim operatio non potest esse nisi concurrentibus circunstantiis debitis omnibus: sed mala, quacunque deficiente: ergo si sine deliberatione posset meritoriè agere, multò fortiùs malè.

Si instetur de Christo, qui potuit mereri: & tamen non potuit peccare, patebit de hoc lib. 3. Videtur autem ille Doctor concedere quòd Christus potuit peccare denominatiuè, non autem effectiuè. *d. 18. q. vn.*

9. Arguitur etiam [o] quintò sic ad conclusionem: Motus naturalis voluntatis Angeli in primo instanti fuit rectissimus: ergo in illo instanti non potuit esse malus actus, vel motus malus liberi arbitrij: si enim fuisset malus, remissum, & per consequens minùs rectum fecisset motum, vel actum naturalem voluntatis: & tunc non fuisset voluntas rectissima, vel actus eius naturalis.

Nec illa ratio valet, [p] quia semper dū manet integra natura voluntatis, manet inclinatio, vel motus naturalis integer rectus, ita benè in primo instāti sicut in secūdo: sed secundùm Dionysium naturalia in damnatis Angelis manent splendidissima: ergo & inclinationes rectissimæ. *De diuin. nom. c. 4.*

Dico

Natura est recta cum voluntate obliqua, de quo dist. seq. q. 2.

Dico igitur, quòd in primò instanti fuit natura rectissima, & tamen potuit fuisse obliquitas in actu elicito à voluntate libera: quia rectitudo naturæ stat cum voluntate non recta.

Nec illa ratio valet: quia sequitur, quod sicut non posset peccare in primo instanti, sic nec in secundo, vel tertio; sicut enim peccatum nihil naturæ adimit, alioquin tota posset consumi per peccata: sic etiam nihil inclinationis naturalis adimit.

De hoc in prol. q. vlt. vbi de rectitudine praxis.

Aliter arguitur, [q] & probabiliter sic: In habitu concreato ipsi Angelo, primò relucent quiditates intelligibiles ab Angelo: cùm igitur intellectus Angelicus non intelligat alia, nisi vt præsentata in isto habitu, intelligit primò istas quiditates, & deinde specialia singularia, ideò in primo instanti non potuit habere cognitionem practicam: igitur nec peccare, quia quiditates istæ relucentes in tali habitu scientiali, ad quas primò habitus inclinat, sola speculatiua cognitione intelliguntur.

Præterea, istarum considerationem quiditatum consequitur primò quædam complacentia naturalis: sicut cùm considero Lunam, complacet mihi: igitur & in primo instanti, quando ista complacentia naturalis fuit, non potuit demereri, vel peccare.

De hoc dist. seq. q. 2.

Amor cõcupiscentiæ, supponit amorẽ amicitiæ.

Amor proprius fecit ciuitatem diaboli d. 3. q. 8.

Hoc potest solui, [r] quia *velle* concupiscentiæ, præsupponit *velle* amicitiæ, nullus enim concupiscit nisi magis amet illud, cui concupiscit bonum concupitum, quàm amet ipsum concupitum, & priùs aliquo modo: ergo priùs amat quis se amore amicitiæ, quàm aliquod bonum sibi, & in isto priori potest, vel potuit esse inordinata volitio amicitiæ, plus scilicet amando se, quàm iustè debuisset amare, secundùm rectam rationem: sed ista volitio inordinata potuit esse in primo instanti creationis Angeli, quia in primo instanti, potuit sibi ostendi bonum diligibile sibi & æquè primò, vel priùs natura potuit amare se in se: ergo potuit inordinatè amare se in primo instanti, priùs etiam natura potest obiectum bonum esse cognitum in se, & etiam amabile in se, quàm vt relucet in habitu: quia non quietat amantem, nisi vt in se. Istud confirmatur per Augustinum, *qui dicit*, 14. *de Ciuitate Dei cap. vltimo*, quòd ciuitatem diaboli fecit inordinatus amor sui: iste autem potuit esse in primo instanti, vt dictum est. Quod autem dicitur, de quiditate primò relucente in habitu illo, improbatum est suprà. 10.

An peccãs sit debitor iustitiæ?

Septimò arguitur, pro conclusione sic; Nullus potest peccare, nisi debitor iustitiæ; sed in primo instanti non fuit Angelus debitor iustitiæ: ergo, & cætera. Maior patet, quia iustitia, & peccatum sunt sicut habitus & priuatio. Probatio minoris, quia sicut patet per Anselmum, in libro de casu diaboli 12. & 14. in primo instanti non accepit iustitiam. 11.

Nec istud valet: [s] duplex enim est iustitia, scilicet acquisita, & infusa: & de neutra concludit ratio. Iustitia enim infusa, statim amittitur vnico actu peccati: ergo ista amissa non posset iste ampliùs peccare, quia non est debitor iustitiæ, cùm non habeat iustitiam. Similiter Saracenus, qui nunquam habuit iustitiam infusam, non esset debitor iustitiæ, & per consequens non posset peccare: ideò de illa iustitia non valet argumentum.

Item, manifestum est quod si non fuit in illo primo instanti debitor iustitiæ, quia non accepit eam, sequeretur quòd semper existens in peccato mortali, nunquam esset debitor iustitiæ, quia nunquam accepit eam. Ideò de ista iustitia non valet argumentum; similiter nec de iustitia acquisita: nam ista potest amitti multis actibus iniustitiæ elicitis: nec ille, qui nunquam fuit iustus, moraliter tenetur ad iustè operari, si non esset debitor iustitiæ, quia nunquam istam accepit.

Cuius iustitiæ debitor est homo vel angelus?

Dico igitur, quòd iustitia ista, ratione cuius debitor est homo, vel Angelus, iustitiæ; non est, nisi potentia naturalis voluntatis moderandi inclinationem naturalem, quæ est contra iustitiam infundendam: & illud est libertas, quæ non est aliquid superadditum voluntati, imò de per se ratione eius. Dico igitur quòd illam iustitiam naturalem, scilicet potentiam, qua potuit conseruare iustitiam infusam sibi, recepit Angelus, & per consequens potuit peccare in primo instanti, & ideò debitor iustitiæ fuit.

Ad Anselmum dico, quòd non accepit iustitiam infusam, & hoc dicit Augustinus, vndecimo super Genesim, & ponitur auctoritas in principio, tertia distinct. & est notanda.

Alia ratio [t] est: duæ mutationes non sunt simul, quarum terminus *ad quem* vnius, est terminus *à quo* alterius: sed creatio, & peccatum sunt duæ mutationes, illo modo se habentes, 12.

ſe habentes,quia mala volitio;vel peccatum præſupponit eſſe, quod eſt terminus ad quem creationis : ergo non ſunt ſimul.

Iſtud non valet [u] de paſſionibus, & ſubiectis, quæ conſequuntur ſe ſolùm ordine naturæ, quia poſſunt eſſe ſimul duratione : nam Luna in eodem inſtanti temporis, in quo accipit lumen à Sole, diffundit ipſum in alias partes medij.

Si tamen fiat vis, [x] de vocabulo mutationis; dico,quòd peccatum,in primo inſtanti temporis, non eſt mutatio, ſed eſt paſſio, de genere Paſſionis: quia mutatio eſt à priuatione in habitum, vel è conuerſo, quæ non ſe compatiuntur, in eodem inſtanti durationis: nec priùs fuit duratione iſte habitus, cuius priuatio eſt peccatum in voluntate Angeli, ſi peccauit in primo inſtanti: ideò non eſt mutatio, ſed eſt paſſio,de genere Paſſionis, de hoc in quarto, in materia de reſurrectione. *Priuatio an duratione prior habitu? vide Sco. 1. d. 2. 2. p. q. 3. ad pen. & ſupra. diſt. q. 2.*

Alia ratio ponitur talis, [y] Actio creaturæ non poteſt eſſe in inſtanti, igitur in primo inſtanti non potuit habere actum aliquem, per quem peccaret. Probatio antecedentis per rationem Ariſtotelis 6. *Phyſicor.* vbi arguit ſic:Si aliqua virtus poteſt mouere in inſtanti: ergo maior virtus poteſt in minori, quam in inſtanti : hoc eſt impoſſibile, ſed omni virtute creata poteſt eſſe maior, & eſt,ergo nulla virtus creata poteſt moueri in inſtanti. *d. 43. q. 5. a. 3. Tex. co. 29. & 90.*

Dico,quòd ratio Ariſtotelis procedit in his, in quibus poteſt eſſe exceſſus in menſura, quòd ſcilicet ſi aliqua virtus mouet in aliquo tempore, dupla virtus mouebit in dimidia parte temporis, ſed inſtans non poteſt excedi ab aliqua menſura in paruitate : ideo non valet. Tamen de motu tenet argumentum Ariſtotelis quia motus neceſſariò habet menſuram diuiſibilem, cùm ipſe ſit diuiſibilis : & ideò ſi motus eſſet in inſtanti, neceſſariò inſtans eſſet diuiſibile : ergo contingeret dare menſuram minorem. *De hoc ſupra d. 2. q. 1.*

COMMENTARIVS.

Opinio S. Thomæ. b DE *miſeria culpæ.* Hîc recitatur opinio Thomæ qui ſic dicit:Impoſſibile fuit Angelum in primo inſtanti peccaſſe per inordinatũ actum liberi arbitrij:quamuis enim res aliqua in primo inſtanti, quo eſſe incipit, ſimul incipere poſſit operari, tamen operatio, quæ ſimul incipit cum *eſſe* rei, eſt ei ab agente, à quo habet *eſſe*, ſicut moueri ſurſum eſt igni à generante : vnde ſi aliqua res habeat *eſſe* ab agente deficiente,quod poſſit eſſe cauſa defectiua actionis, poterit in primo inſtanti, in quo incipit,habere defectiuam operationem, ſicut ſi tibia, quæ naſcitur clauda ex debilitate ſeminis, ſtatim incipiat claudicare. Agens autem quod Angelos in *eſſe* produxit, ſcilicet Deus, non poteſt eſſe cauſa peccati: vnde non poteſt dici, quod diabolus in illo primo inſtanti ſuæ creationis fuerit malus. Hæc ille.

c *Sed hæc ratio non valet.* Hîc Doctor dicit has rationes Thomæ non concludere : non enim ſequitur ſi Angelus fuiſſet malus à principio, quòd malitia eius ſit à prima cauſa cauſante *eſſe* ipſius. Quòd autem non ſequatur, patet per Auguſtinum 11. de Ciuit. c. 13. & patet auctoritas, ſi enim Angelus dependet in ſuo *eſſe* à cauſa bona, non ſequitur, quòd dependeat ab illa in malitia; nam Manichæi poſuerunt vnum Deum malum eſſe cauſam malitiæ, & alterum eſſe immediatè cauſam boni.

2. d *Item defectus cauſæ ſecundæ,* &c. Ad idem arguit Doctor probando quòd talis defectus non ſit à cauſa prima, quia etſi effectus cauſæ ſecundæ ſit à prima cauſa, quia effectus eſt, tamen quòd cauſa ſecunda deficiat, quia illud deficere non eſt aliquod effectibile, non erit à cauſa prima; peccatum enim eſt defectus ſiue carentia rectitudinis, quæ deberet ineſſe actui, vt infrà patet *d.* 34. *&* 37. *& in* 4. *d.* 14. *q.* 1. Si ergo Angelus deficit in peccando à rectitudine, non ſequitur quòd hoc ſit à Deo. Si dicatur, videtur enim quòd talis defectus ſit à Deo, quia voluntas Angeli non dat rectitudinẽ actui cui volũtas diuina non dat; ergo ſicut volũtas diuina eſt principalis cauſa dandi rectitudinem, ſic etiam principalis cauſa non dandi,& ſic talis defectus erit principaliter à Deo. Sed quia hoc requirit ſpecialem difficultatem,ideò omittatur vſque 37. *diſt. huius*, vbi multa ſingularia habent pertractari.

e *Item ſecunda cauſa.* Hîc Doctor probat quòd ſi eſſet verum, quòd Angelus poſſet peccare in primo inſtanti, illud peccatum eſſet à Deo,quòd etiam hoc ſequeretur pro quocunque inſtanti:& ratio ſtat in hoc quia ſi Angelus in primo inſtãti,accipit *eſſe*,& in illo primo non poteſt peccare, ſiue non poteſt deficere à rectitudine,quia ſi ſic, tunc tale peccatum eſſet à Deo; ſed quæro, an in ſecundo inſtanti poſſit peccare ? ſi ſic, ſequitur quòd tale peccatum immediatè ſit à Deo, quia etiam *eſſe* Angeli, in illo ſecundo inſtanti,immediatè eſt à Deo, vt ſuprà patuit *diſt.* 2. *q.* 1. *huius ſecundi, & in quodli. q.* 12. Sequitur etiam quòd ſi in primo inſtanti,non poteſt peccare, quia *eſſe* eius eſt immediatè à Deo; ergo nec in nullo alio inſtanti, poterit peccare,quia pro quocunque inſtanti, ſimpliciter accipit *eſſe* à Deo.

f *Arguitur etiam ad eandem concluſionem.* 3. Secundò arguitur quòd Angelus in primo inſtanti non potuit peccare,& ratio ſtat in hoc;quia ſi Angelus potuit peccare in primo inſtanti, ſequitur quòd à ſe potuit habere primum *velle* inordinatum; ſed hoc non potuit, quia aut voluit primum *velle* volens, aut nolens,& vtroque modo ſequitur quod primum *velle*, præcedit aliud *velle*. *An voluntas poſſit eſſe cauſa ſuæ volitionis.*

g *Dico ad iſtud argumentum.* Hîc Doctor reſpondet ad hoc argumentũ ſupponendo, quòd voluntas

voluntas possit esse causa actiua suæ volitionis, quod habet videri infra, *dist.* 25. quòd potest esse causa primæ volitionis, sicut & secundæ, cùm sint eiusdem rationis, & si primum *velle* non haberetur à se, esset processus in infinitum, & patet litera.

h *Ad Anselmum dico, quòd ipse finxit* primum Angelum, qui priùs esset vna essentia nuda, non habens formaliter potentiam volitiuam, & Angelus sic imaginatus non potest habere primum *velle* à se, quia tale *velle* immediatè est à voluntate, quam non habet à se; ideò oportet quòd reducatur ad actum primum, scilicet quòd habeat voluntatem, quæ est actus primus elicitiuus actus secundi, scilicet ipsius *velle*. Et tunc cùm dicitur, si habet à se, aut volens, aut nolens; Dicit Doctor quòd nec sic, nec sic: Patet, quia primum *velle* immediatè est à potentia volitiua, nullo alio *velle* præsupposito, nisi accipiatur *volens* pro libertate voluntatis, videlicet, qua primum *velle* liberè eliciatur, & tunc talis libertas stat in hoc, quòd quando voluntas elicit actum, potest non elicere, vt infrà patebit. dist. 25.

4. i *Vel si dicamus*, &c. Pro intelligentia huius literæ est notandum, quòd affectio commodi in proposito est sola inclinatio naturalis ad perfectionem suam, vt infrà patebit. *dist.* 6. *q.* 2. & talis inclinatio non est aliqua operatio, vt patet à Doctore infrà *dist.* 6. *d.* 2. *& in* 4. *d.* 49. & talis inclinatio naturalis realiter, & essentialiter est ipsa natura sic inclinata, vt patet vbi suprà; & sic talis affectio est à Deo, sicut & natura cuius est; & similiter talis affectio, quantumcunque intensa, nunquam potest esse non recta, vt patet à Doctore *in* 4. *d.* 50. & habita ista affectione commodi, prima volitio est à voluntate, vt libera, & potest esse in primo instanti, & prima volitio nō producitur alia volitione, quia sic esset processus in infinitum; sed producitur actione de genere Actionis, quæ habet ipsam volitionem vt terminum productum; volitio enim non est productio, cui correspondeat productum, tanquam terminus, sed est operatio, & finis potentiæ, vt patet à Doct. in primo d. 2. par. 2. q. 3. & 4. & in quodl. q. 13.

Argumenta efficacissima. k *Arguitur tertio ad istam conclusionem*, & ratio stat in hoc, quia si potuit peccare in primo instanti, ergo necessariò peccauit: consequens est falsum. Probatur consequentia, quia si potuit non peccare, aut potentia ante actum, aut potentia cum actu. Non primò, quia ante primum instans non fuit potentia in ipsum; patet, quia ante primum instans suæ creationis Angelus nullum *esse* habuit. Non secundò, quia in isto istanti, in quo peccauit, non potuit non peccare, & ideò non habuit potentiam ad non peccandum.

5. l *Sed hoc argumentum non valet*. Doctor dicit, quòd simile argumentum solutum est in *isto secundo, dist.* 1. *q.* 3. *& in primo, dist.* 39. sufficit enim, quòd causa sit prior effectu natura, & litera clara est vsque ibi.

Ideò dico, quòd potentia contradictionis, &c. Pro maiori declaratione pro nunc est sciendum, quòd potentia contradictionis dupliciter accipitur, videlicet passiuè, & actiuè. Primo modo dicimus, quòd subiectum respectu accidentis separabilis est in potentia contradictionis, id est, quòd subiectum aliquando potest esse sub illo accidente, aliquando non, id est, quòd ista contradictoria esse album, & non esse album, possunt inesse alicui non simul, sed successiuè, & sic tale subiectum dicitur in potentia contradictionis ad esse album, & non esse album, & quòd est sic in potentia contradictionis, non est necesse quòd priùs duratione sit in potentia ad album, loquendo de potentia, quæ dicit ordinem ad actum, ita quòd in tali ordine, duratione præcedat potentia ad album, & potentia, quæ præcedit duratione, vocatur potentia ante actum; quæ verò non præcedit duratione dicitur potentia cum actu, vt suprà patuit *in primo dist.* 8. *q. vlt.* Et quòd non sit necesse potentiam ad actum præcedere duratione ipsum actum, patet, quia Deus in eodem instanti, quo ponit aliquod subiectum in *esse* in potentia ad albedinem, posset ipsum facere albū, & tunc potentia ad albedinem non inesset tali subiecto priùs duratione, inesset tamen, nisi præueniretur à causa producente illum actum, vt patet à Doctore in *isto secundo, d.* 1. *q.* 2. *& in tertio, dist.* 3. *& in primo, dist.* 8. *q. vlt. & alibi.*

Secunda dicitur potentia actiua contradictionis, & est quando aliqua causa habet in potestate sua, posse producere aliquem effectum, & posse non producere, sicut voluntas est in potentia contradictionis ad amandū, & non amandū, ita quòd potest producere amorem, & non producere, non simul sed successiuè; imò pro eodem instanti potest velle amare, & potest non velle amare, vt diffusè exposui in *primo, di.* 39. & talis potētia contradictionis tantùm reperitur in causa libera, vt patet à Philosópho 9. *Met. c.* 4. *tex. cō.* 10. *Nota.* vbi vocat talem potentiam prohæresim, causa verò naturalis agens modo naturali ex se nō est in potentia contradictionis ad agendum, & non agendum, quia posita dispositione causæ, & passi, de necessitate sequitur actio, vt suprà patuit *in q.* 1. *prolo.* Loquendo ergo de potentia actiua cōtradictionis, dico, quòd non est necesse quòd talis potentia duratione præcedat ipsum actum, patet, quia si voluntas mea ponatur habere *esse* in *A*, & non sit impedita, & habeat obiectum volibile perfectè præsens sibi, in eodem instanti potest velle illud, sufficit enim, quod voluntas mea, inquantùm causat volitionem, sit prior natura ipsa volitione; & hoc est quod dicit Doctor de propositione contingente: propositio enim contingens est semper in potentia contradictionis, quia ex quo est contingens; ideò potest esse, & non esse, non simul, sed successiuè; & talis contingētia propositionis est à potentia actiua contradictionis, quia contingens est tantùm à causa libera, vt patet à Doctore *in* 1. *dist.* 2. *q.* 1. *& dist.* 8. *q. vlt. & dist.* 39. propositio verò necessaria nunquam est in potentia contradictionis, sicut ista, *homo est animal*, sic est necessariò vera, quòd impossibile est ipsam esse, vel fore, vel fuisse falsam, & ex hoc cognoscitur propositio, quæ potest esse vera, vel falsa, quia futurum contingens potest esse, & nō esse; & futurū cōtingens verificatur ex hoc, quia aliqua de præsenti est vera, & sicut dicimus, quòd hoc aliquando curret, quia verum est dicere, aliquando hoc nunc currit. Est tamen differentia inter propositionem contingentem de futuro, & de præsenti, quia contingens de præsenti est magis determinatè verà, & illa de futuro est minùs determinatè vera; vt patet per Aristotelem 1. *Per.* Nunc respondeo ad arg. cùm dicitur, si potuit peccare, aut potentia ante actum, &c. dico, quòd si accipiatur ly *ante* pro priori naturæ, & voluntas peccans, siue causans peccatū, est prior natura actu peccādi, & hoc sufficit. Si verò

Quomodo sit differentia inter propositionem contingentem de futuro, & de præsenti.

6.

intelligatur

intelligatur *ante*, id est, priùs duratione conceditur, quòd vt sic non potuit peccare pro primo instanti.

m *Arguitur etiam quartò sic, ad dictam conclusionem.* Ratio stat in hoc, quia deliberatio non fit in instanti, quia deliberans oportet multa distinctè intelligere, sed peccatum non fit sine deliberatione; ergo non potuit esse in primo instanti; deliberatio enim est actus voluntatis elicitus sequens communiter conclusionem syllogismi practici.

Quid sit deliberatio.

7. n *Nec ista ratio valet.* Hîc Doctor respondet ad istam quartam rationem, & dicit primò, quòd perfecta volitio sequitur perfectam cognitionem obiecti, & sic ostenso obiecto perfectè in ratione diligibilis, voluntas potest perfectè elicere actum circa illud. Nota tamen, quòd deliberatio dupliciter contingit: vno modo sequitur intellectum, qui non potest in instanti habere cognitionem eorum, circa quæ est deliberatio, nam deliberatio propria est circa media ordinata ad finem, & intellectus discurrit imperio voluntatis circa illa media, quousque inueniet medium ad finem. Aliquando est deliberatio, quæ respicit intellectum absolutum, qui non habet necesse sic discurrere per media, quòd requiratur tempus, sed statim potest inuenire medium ad finem; & inuento illo, & ostenso voluntati, voluntas statim potest velle illud ordinatè, vel inordinatè, vel nolle.

o *Arguitur etiam quintò sic ad conclusionem;* & ratio stat in hoc, quia cùm motus naturalis voluntatis, siue inclinatio naturalis in primo instanti sit rectissima, actus sequens talem motum erit rectissimus, quia si talis actus esset malus, tunc motus naturalis esset minùs rectus, quod est falsum.

p *Nec illa ratio valet.* Dicit Doctor quòd stat inclinationem naturalem esse rectissimam, & tamen actum sequentem non esse rectum; & patet, quia talis motus, siue inclinatio naturalis inest naturæ suæ, & necessariò, vt probat Doctor *in 4. dist.* 49. & per consequens illa non potest intendi, vel remitti, & talis inclinatio tamdiu manet, quamdiu manet natura; & sic sequeretur quòd nunquam voluntas posset peccare, cùm in ea semper maneat motus naturalis rectissimus. Sed quomodo stat motum naturalem esse rectissimum, & actum sequentem motum naturalem, siue inclinationem naturalem non semper esse rectum. Dico, quòd hoc habet aliqualiter declarare infrà *dist.6.quæst.2.*& prolixius in 4.*dist.50.*

Actus peccati sequitur cognitionem practicam.

q *Aliter arguitur. Et probabiliter sic.* Hæc ratio stat in hoc: Actus peccati sequitur cognitionem practicam: vt patet, quia sicut actus rectus est ex conformitate ipsius ad notitiam practicam, ita actus non rectus est ex hoc, quòd elicitur difformiter rationi rectæ. Hoc suprà patuit *in q. vlt. prolog.* sed notitia practica in Angelo non fuit pro primo instanti; patet, quia per priùs cognouit quiditates intelligibiles, & talis cognitio est speculatiua. Et vltra, quia voluntas priùs complacet complacentia naturali quiditatibus illis sic speculatiuè cognitis, & in tali complacentia naturali, voluntas non meretur, nec demeretur, & per consequens in primo instanti non potuit peccare.

8. r *Hoc potest solui.* Hîc Doctor faciliter soluit hanc rationem, & solutio stat in hoc, quia Angelus in primo instanti posset se cognoscere, vt obiectum diligibile, & in eodem instanti potuit se inordinatè diligere amore amicitiæ, qui amor præsupponitur amori concupiscentiæ, vt infrà probat Doctor *dist.6. quæst.2.* Posito ergo, quòd in primo instanti non cognoscat alia obiecta creata practicè, in primo tamen instanti potuit se practicè cognoscere, & per consequens ordinatè, & inordinatè agere.

Septimò arguitur pro conclusione. Ratio stat in hoc, quia peccans est debitor iustitiæ, patet, quia iustitia, & peccatum sunt sicut habitus, & priuatio; sed in primo instanti non fuit Angelus debitor iustitiæ, cùm non acceperit eam in primo instanti secundum Anselmum de Casu diaboli.

s *Nec istud valet.* Hîc Doctor soluit hanc rationem, & dicit, quòd non concludit, neque de iustitia infusa, neque acquisita; iustitia enim infusa est gratia gratum faciens, qua homo iustificatur, vt patet à Doctore *in primo, distinct.*17. *& in quarto, dist.*14. *quæst.*1. Iustitia acquisita accipitur communiter pro habitu virtutis, quo quis moraliter operatur, sicut dicitur Matthæi 5. *Attendite ne iustitiam vestram*, &c. Dicit ergo Doctor quòd non est necesse peccantem esse debitorem iustitiæ infusæ, id est, quòd non est necesse peccantem priùs habere notitiam infusam; patet, quia illa vnico peccato amittitur, & ipsa amissa tunc non posset peccare. Nec similiter valet de iustitia acquisita, quia potest amitti multis actibus iniustitiæ elicitis, & sic ipsa amissa non posset ampliùs peccare, quod est inconueniens. Dicit ergo Doctor, quòd iustitia ista, ratione cuius debitor est homo, vel Angelus, iustitiæ, est tantum libertas voluntatis moderatiua inclinationis naturalis, nam moderando inclinationem naturalem, conseruat iustitiam infusam; non moderando verò perdit illam. Loquendo ergo de tali iustitia, Angelus in primo instanti est debitor iustitiæ, & sic in primo instanti peccare potuit.

Quæ sit iustitia infusa.

Quæ sit iustitia acquisita.

t *Alia ratio est.* Octauò arguit ad eandem conclusionem. *Duæ mutationes non sunt simul, quarum terminus ad quem vnius est terminus à quo alterius: sed mala volitio sequitur terminum* ad quem creationis, quia præsupponit esse; ergo non sunt simul. Ista litera patet, quia si subiectum, puta A mutatur à non albo in album, terminus *ad quem* huius mutationis est album, & post mutatur ab albo in non album, terminus *à quo* huius mutationis est album: istæ duæ mutationes non possunt esse in eodem instanti, hoc enim repugnat: imò transitus à priuatione in habitum semper fit in aliqua duratione, quia priuatio propriè præcedit duratione habitum, vt patet à Doctore *in primo, dist.2. parte 2. quæst.3. in resp. ad penultimum argum. principale.* Hoc idem *in dist.39. & in secundo, dist. 1. quæst. 2.* si ergo Angelus peccaret in primo instanti, essent ibi huiusmodi mutationes, quarum prima est à *non esse* Angeli ad *esse* ipsius. Secunda est ab *esse* Angeli ad operationem non rectam, ergo istæ duæ mutationes non possunt esse in eodem instanti. 9.

Duæ mutationes non sunt simul.

u *Istud non valet de passionibus, & subiectis,* &c. Doctor soluit hanc rationem, & solutio stat in hoc, quòd quando passio immediatè sequitur subiectum, non transit subiectum à priuatione passionis ad illam, sed in eodem instanti temporis est simul cum illa, sic in proposito in instanti A Angelus habet *esse*, & in eodem instanti potest ope

operati, ita quòd sufficit subiectum talis operationis, vel causam illius esse prius natura.

10 x *Si tamen fiat vis de vocabulo mutationis*. Hæc litera stat in hoc; quod si loquamur de mutatione propriè dicta, quæ est transitus à priuatione propriè dicta ad habitum, & econtra ab habitu in priuationem, talis mutatio non potest esse in instanti, quia priuatio præcedit duratione. Sed in Angelo peccante in primo instanti non fuit talis mutatio, sed magis passio de genere passionis, quæ passio est effectus actionis, & sic subiectum in eodem instanti, quo habet *esse* sub tali passione. Sed hoc diffusiùs habet pertractari *in quarto, distinct.* 43. & aliqualiter *distinct.* 44. *quæst.* 1.

Nota & bene. y *Alia ratio ponitur talis*. Nonò, & vltimò arguitur ad eandem conclusionem. Et ratio stat in hoc; quia si creatura potest agere in instanti, ergo virtus maior poterit agere in minori mensura, quod est falsum. Consequentia patet per Philosophum 6. *Physic. tex. comment.* 29. & incipit text. *Quod quidem igitur, sicut aliquid in tempore indiuisibile*, vbi habetur, quòd si aliqua virtus potest mouere in instanti, maior virtus potest mouere in minori, quàm in instanti, & sic oporteret diuidere instans, quod tamen est simpliciter indiuisibile. Hoc idem patet *tex. comment.* 90. & incipit tex. *Amplius autem*, &c. vide ibi, & Commentatorem.

z *Dico quòd ratio Aristotelis*, &c. Et quòd sic intelligat Aristoteles, patet expressè per Commentatorem vbi suprà, *comment.* 29. vbi sic ait, circa finem: *Declaratum est, quòd impossibile est, quòd motus fiat in instanti, quia omne velocius possibile est ponere velocius ipso, quoniam non potest aliquis dicere, quòd illud, quo nihil est velocius, est illud, quod mouetur in instāti, & illud quo nihil est tardius, est illud, quod mouetur per magnitudinem diuisibilem, & si hoc esset, non esset proportio inter illum motum, & alios motus, scilicet qui est in maxima velocitate, & maxima tarditate, quia non est proportio inter lineam, & punctum, notum est per se, quòd motus sunt proportionales*. Hæc ille. Hoc idem in commen. 90.

SCHOLIVM.

Ex dictis concludit Scotus Angelum potuisse primo instanti peccare, quia habuit potentiam non determinatam ad operationem rectam, & hoc quoad primum art. huius q. Secundò ait resolutiuè nec bonos, nec malos Angelos fuisse beatos in primo instanti, de quo q. praced. n. 5.

TEneo igitur, quòd potuit in primo instanti habere potentiam volitiuam perfectam, & non limitabatur ad rectam operationem: non enim habuit in secundo instanti magis determinans, quàm in primo: ergo, &c. & hoc potuit esse, vt dictum est, quia in illo instanti potuit se amare amore amicitiæ, vltra rectam rationem. 13.

De secundo articulo. Vtrùm boni de facto beati in primo instanti fuerunt, & mali damnati, vel miseri. Dico primò de malis, quod mali non fuerunt beati in primo instanti. Probatio, quia tunc non fuerunt certi de beatitudine sua: sic enim postea non cecidissent, sed si non fuerunt certi de beatitudine, non fuerunt beati. Similiter sicut dicit August. 4. super Gen. *Non priùs discernebat Deus bonos à malis, quàm essent discreti inter se*; non ergo, qui mali modò sunt, in primo instanti fuerunt beati, quia fuerunt creati vniformes boni, & mali: nec erant in primo instanti miseri, vel mali, vt patet in litera ista 4. distinct. c. sed hoc magis, vt etiam dicit Augustinus 11. super Genes. vbi dicitur, quod *Deus non est prius vltor, quam aliquis peccator*.

Item Isa. 14 dicitur de malo Angelo: *quomodo cecidisti Lucifer, qui manè oriebaris?* & ponitur dist. 6. c. 1. ergo priùs oriebatur & luxit, quàm caderet.

Item Ezech. 28. & ponitur vbi sup. *In deliciis paradisi fuisti*: ergo non statim cecidit: ideò concluditur, quòd mora fuit inter principium creationis, & damnationis. Et eodem modo, patet de bonis in litera distinctione ista, c. 1. & similiter dist. 3. cap. illo, *Aliis autem videtur*, &c. Vide ibi.

SCHOLIVM.

Hic agit de morulis Angelorum bonorum & malorum, & latiùs explicat quæ docuit q. praced. à n. 5. concludens contra D. Thom. necessariò ponendas tres, vel quatuor moras, ex repetitione tam clara multorum quæ antea dixit, benè apparet hanc quæstionem esse additam ex Reportatis, non autem de scripto Anglico.

DE tertio articulo, quot fuerunt moræ, & quantæ; communiter dicitur duas fuisse moras: vna est in via, & alia in termino: nam ponitur, quòd non simul præmiabantur, & meruerunt, nec boni, nec mali. 14.

Sed vtrùm prima mora in via fuisset vnica; Dicit vnus doctor, quòd vnica: quia omnes Angeli in primo instanti temporis discreti habuerunt gratiam, per quam in eodem

eodem instanti potuerunt elicere actum meritorium: & per consequens in secundo instanti temporis discreti, potuerunt præmiari, & præmiati sunt boni: sed mali in illo secundo instanti temporis discreti, posuerunt obicem; ideò non fuerunt præmiati. Ratio ad hoc est, quia gratia non tollit naturam, sed perficit eam, sed natura Angeli acquirit suam perfectionem naturalem sine discursu: ergo & perfectionem, quam potest acquirere per gratiam, quæ est beatitudo, acquirit sine discursu: quare, &c. mali autem non acquisierunt illam beatitudinem in secundo instanti; quia posuerunt obicem.

Contra illud, quicunque pro tota mora viæ manet in merito, necessariò in termino erit beatus. Et hoc patet ex Euangelio Matthæi 24. vbi dicitur. *Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit*, in vltimo enim instanti viæ, in quo debuit recipere beatitudinem, non potuit ponere obicem; aliter illud instans non fuisset terminus sed pro mora viæ (per te) boni & mali fuerunt æquales in merito: ergo & in præmio.

15. Dico ergo, quòd boni, & mali fuerunt adinuicem discreti in via: aliter non fuissent discreti finali discretione in termino. In via ergo fuerunt necessariò moræ duæ: prima, in qua fuerunt vniformes in gratia (si volumus dicere, quòd mali habuerunt gratiam) vel vniformes saltem in natura. Secunda mora, in qua adhuc in via existentes, fuerunt difformes: ita scilicet, quod isti vltimatè meruerunt: & isti vltimatè demeruerunt, Tertia mora fuit distinctio finalis vnius ab alio necessariò. Probabile est etiam, quòd in secunda mora, in qua fuerunt difformes in via, fuerunt multæ morulæ: quia mali peccauerunt multis speciebus peccati, scilicet superbia, odio, & inuidia: & isti actus ordinatè, & non in eodem instanti fuerunt eliciti, vt patet dist. 5. in principio, & est ibi auctoritas Augustini.

Angeli in via vniformes & difformes mali multa peccata commiserunt.

Hoc iterum patet per illud Apocal. *Fiebat prælium magnum in cælo*: & dicitur ibi, quod Michaël fecit victoriam, quæ victoria cedebat in laudem bonorum, hoc non fuit, nisi quia peccatum malorum Angelorum fuit incentiuum tentationis in bonis, qui tentationem istam vicerunt. Cùm igitur Angelus bonus non fuit præscius futurorum priùs fuit elicitum peccatum à malo Angelo, antequam per ipsum esset tentatio boni, & ideo in secunda mora fuerunt multæ morulæ elicitæ à malis.

Plures morulæ necessario dădæ Angelis.

Sed de prima mora, in qua fuerunt vniformes, potest probabiliter sustineri, quod in primo instanti, fuerunt vniformes in statu naturæ, creati sine gratia. Postea in secundo instanti erant in gratia vniformes: & postea in tertio instanti viæ mali multipliciter demeruerunt, & boni multipliciter meruerunt: & in quarto fuerunt in termino. Et hoc videtur rationabile, quia sic experti erant de omni statu, & maiorem occasionem habebant intensiùs eliciendi actum meritorium postea, cùm simul habebant gratiam ex hoc, quòd experti erant, quòd ex naturalibus in primo instanti hoc non poterant. Vel potest dici, quòd primò erant vniformes creati in gratia, & in secundo instanti boni meruerunt, & mali demeruerunt ante terminum, quia Deus non discernit eos antequam fuissent inter se discreti.

An Angeli fuerint in gratia creati necne: problema.

16. Nec valet, quòd dicebatur superiùs, quòd si stetissent in secundo instanti, debebant recepisse beatitudinem; & ideò boni tunc fuerunt in termino. longior enim fuit via illorum, quàm mora vnius instantis: & fortè per duo, vel tria sequentia, non debebant habere beatitudinem. Si dicamus, quòd tantùm in primo instanti erãt vniformes in naturalibus, ita quòd nunquam fuerunt vniformes in gratia; tunc oportet dici, quòd in secundo instanti dabatur gratia, non ponentibus obicem: & tunc fuisset data malis, si non apposuissent obicem. Et benè potuerunt ponere obicem respectu gratiæ recipiendæ, licèt non respectu præmij recipiendi in instanti, in quo debuit recipi: quia tunc non est recipiens in via sed in termino: & tunc ipsi demeruerunt, & boni meruerunt, omnes adhuc in statu viæ existentes: & in termino isti erant beati, mali verò obstinati: ita quòd non credo, quòd omnino pares in via, fuissent dispares in termino.

Siue fuerint, siue non fuerint Angeli creati in gratia, adhuc tres habuerunt moras, vel 4.

Sed quantæ sunt istæ moræ, dicit vnus doctor, quòd dicuntur esse instantia discreti temporis, dictum est autem, quod nulla est necessitas ponendi tempus discretum, *secunda distin. huius libri, quæst. prima, & quarta*, quære ibi.

Pares in via nõ sunt dispares in termino.

17. a Ad primum principale dico, quod causa efficacior non necessario producit effectum æquè citò sicut causa minùs efficax, si illa efficacior sit agens voluntarium, quale est Deus respectu beatitudinis.

Ad arg. 1.

Ad secundum dico, b quòd dubium est vtrùm boni fuerunt in primo instanti in gratia. Et ad auctoritatem Augustini potest dici, quòd intelligit de gratia gratis data,

Ad arg. 2.

quæ non facit ad propositum. Vel esto, quòd fuerunt in gratia gratum faciente in primo instanti, adhuc non valet consequentia: quia licèt sine discursu statim Angeli habeant beatitudinem naturalem: tamen non oportet quòd statim habeant, habita ista gratia, supernaturalem: quia diceretur, quòd est quædam dispositio in *fieri* tantum, non in *facto esse*, remanens, requisita ad beatitudinem supernaturalem: & huiusmodi dispositio est actus meritorius respectu beatitudinis simpliciter; ideò non simul insunt Angelo: in naturali autem beatitudine non est huiusmodi dispositio requisita.

Cur beatitudo supernaturalis non obtineatur in primo instanti, sicut naturalis.

Ad 3. Ad aliud de auctoritate Ioan. 8. respondet August. 11. super Gen. cap. 31. & ponitur dist. 3. cap. illo. Deinde qualiter verba dominica, vbi dicit sic, *Quod ab initio homicida fuit, & in veritate non stetit, quia ex quo homo conditus fuit, ipsum per inuidiam in mortem præcipitauit.* Vnde post initium temporis cecidit, vt & ibi dicitur, patet quòd homicida non fuit in primo instanti suæ creationis, respectu hominis, quem tentauit. Et quamuis etiam in primo instanti suæ creationis malus non fuit, sed satis citò pòst; tamen benè nunc dicitur, quòd in veritate non stetit simpliciter loquendo.

Angelum discurrere vrgens ratio contra D. Thom.

Ad rationem factam c in tertio articulo, posset negari, quòd Angelus sequatur omnem suam perfectionem naturalem sine discursu: Non est enim necesse quòd simul cognoscat principium, & omnes conclusiones virtualiter contentas in principio: licèt non ponat annum, vel diem; vel non tantùm sicut intellectus noster, pro statu isto. Vel esto quòd non discurrat, si vnus actus meritorius sufficit in vno instanti tantùm, ad hoc quòd Angelus sequatur suam beatitudinem supernaturalem, quare ergo Angeli mali non habuerunt beatitudinem, ex quo omnes, in illo primo instanti eliciebant vnum actum meritorium, secundùm illum Doctorem? Non enim videtur congruum, secundùm iustitiam commutatiuam, quòd viatores eliciant actus æquales pro toto statu viæ, & quòd vnus præmietur in termino, & alius non. 18.

Ideò dico, quòd vnum opus supernaturale, & vnus actus meritorius, non est sufficienter inductiuus ex congruo beatitudinis supernaturalis: si enim dispositio naturalis est, quòd operando hoc post hoc, acquiratur beatitudo naturalis: multò magis requiritur in gratia, quæ est dispositio respectu beatitudinis supernaturalis, operatio huius post hoc, in acquirendo beatitudinem supernaturalem.

COMMENTARIVS.

1. a AD *argumenta principalia*, respondet Doctor, quòd quamuis Deus sit causa efficacior, tamen ex quo est causa voluntaria, non æquè citò producit effectum beatitudinis, sicut causa minùs efficax.

b Ad secundum, respondet primò ad antecedens, dicens esse dubium, an boni fuerint in primo instanti in gratia, & glossando auctoritatem Augustini dicit, quòd intelligit de gratia gratis data, quæ non facit ad propositum. Secundò concesso antecedente negat consequentiam, & dicit, quòd ad ipsam beatitudinem supernaturalem, non tantùm requiritur dispositio in *facto esse*, & remanens, cuiusmodi est gratia; sed etiam requiritur dispositio in *fieri*, quæ est actus meritorius, hæc ideò beatitudo, & talis dispositio in *fieri* non simul insunt Angelo.

Rectè exposuit Augustinum.

2. c *Ad rationem factam in tertio articulo.* Hic Doctor respondet ad rationem Thomæ *in prima parte, quæst. 63.* qui vult, quòd in via fuerit tantum vnica mora, ita quòd omnes Angeli in primo instanti temporis discreti meruerunt, & in secundo instanti temporis discreti boni præmiati fuerunt, & mali obicem posuerunt, vt suprà exposui. Et probat iste Doctor quòd in secundo instanti temporis discreti boni præmiati fuerunt, & ratio stat in hoc; quia ex quo Angeli existentes in puris naturalibus sine discursu potuerunt acquirere totam beatitudinem naturalem: ergo informati gratia multò fortiùs sine aliquo discursu potuerunt acquirere beatitudinem supernaturalem, & sic in primo instanti temporis discreti meruerunt totam beatitudinem, quam nunc habent, & in secundo instanti præmiati fuerunt.

Respondet Doctor primò negando antecedens, quia fortè Angeli non simul cognoscunt principia, & conclusiones virtualiter contentas in eis, & per consequens potuerunt discurrere à principiis ad conclusiones, & de hoc habitum est suprà, *dist. 1. quæst. vltima huius secundi.* Secundò respondet concesso antecedente, negando consequentiam, & dicit, quòd respectu beatitudinis supernaturalis requiruntur plures actus meritorij, qui simul elici non possunt, sed successiuè, cùm nulla voluntas creata simul elicere possit duos actus perfectos, quales fuerunt actus meritorij ab Angelis eliciti, & quòd vnus nō sufficiat, probat arguendo ad hominem, quia ex quo Angeli tam boni, quàm mali habuerunt vnum actum meritorium in primo instanti, quare ergo in secundo instanti non fuerunt omnes præmiati? Nec valet dicere, quòd mali in secundo instanti posuerunt obicem, quia hoc suprà improbatum est. 3.

In Angelis est discursus naturæ, sed nō temporis.

DISTIN

DISTINCTIO VI.

A PRæterea ſciri oportet, quoniam ſicut de maioribus & minoribus quidam perſtiterunt, ita de vtroque gradu quidam corruerunt: inter quos vnus fuit omnibus aliis cadentibus excellentior, nec inter ſtantes aliquis eo fuit dignior, ſicut teſtimoniis auctoritatum monſtratur. Ait enim Iob: Ipſe principium viarum Dei. Et in Ezechiele legitur: Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſcientia & perfectione decorus in deliciis paradiſi Dei fuiſti. Quod Gregorius exponens ait: Quantò in eo ſubtilior eſt natura, eò plenius in illo imago Dei inſinuatur impreſſa. Item in Ezechiele legitur; Omnis lapis precioſus operimentum eius, id eſt, omnis Angelus quaſi operimentum eius erat, quia, vt dicit Gregorius, in aliorum comparatione cæteris clarior fuit: vnde vocatus eſt Lucifer, ſicut teſtatur Eſaias, Quomodo, inquit, cecidiſti Lucifer, qui manè oriebaris, &c. qui non vnus ordo, ſed vnus ſpiritus accipiendus eſt, qui, teſte Iſidoro, poſtquam creatus eſt, eminentiam naturæ & profunditatem ſcientiæ ſuæ perpendens, in ſuũ creatorem ſuperbiuit in tantum, quòd etiam Deo ſe æquare voluit, vt in Eſaia dicitur, In cælum aſcendam, ſuper aſtra cæli exaltabo ſolium meum, & ero ſimilis altiſſimo. Similis quidem Deo eſſe voluit, non per imitationem, ſed per æqualitatem potentiæ.

De ruina quæ conſecuta eſt malorum Angelorum auerſionẽ.
Iob 40.c.
Ezec.28.c.
Greg. Moral.lib. 32.c.24. & 25.hom.34. Euang.ſuper 15.ca. Lucæ.
Eze. 14.c.
Iſidor. de ſummo bono lib.1. cap.12.vbi etiam præallegata verba habentur.
Eſa. 14. d.
2.Pet.2.a.
Apoc.12.a.

Vnde & quò deiectus fuerit merito ſuæ ſuperbiæ?

B ET tantæ ſuperbiæ merito de cælo, id eſt, de empyreo, in quo cum aliis fuerat, deiectus eſt in iſtum caliginoſum aërem cum omnibus ſuæ prauitatis conſortibus. Nam, vt Ioannes ait in Apocal. Draco de cælo cadens ſecum traxit tertiam partem ſtellarum: quia Lucifer ille, aliis maior non ſolus cecidit, ſed cum eo alij multi, qui ei in malitia conſenſerunt, eóſque cadentes huius caliginoſi aëris habitaculum recepit. Et hoc ad noſtram probationem factum eſt, vt ſit nobis exercitationis cauſa. Vnde Apoſtolus; Colluctatio eſt nobis aduerſus principes & poteſtates mundi huius, & aduerſus rectores harum tenebrarum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus: quia dæmones, qui ſunt ſpirituales & nequam, in hoc turbulento aëre nobis propinquo, quod cælum appellatur, habitant. Vnde & diabolus princeps aëris dicitur.

Ephe.6.b.
Ioan.14.d. Alias mũdi.
Ephe. 2. a.

Quare non eſt conceſſum eis habitare in cælo, vel in terra?

C NOn enim eſt eis conceſſum habitare in cælo, quia clarus locus eſt & amœnus: nec in terra nobiſcum, ne homines nimis infeſtarent. Sed iuxta Apoſtoli Petri doctrinam in epiſtola Canonica traditam, in aëre iſto caliginoſo, qui eis quaſi carcer vſque ad tempus iudicij deputatus eſt: tunc autem detrudentur in baratrum inferni, ſecundum illud, Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo, & Angelis eius.

Aug. lib. 11 de Gen. ad literam, cap. 26.
2.Pet.2.b. & Iud. 1.b
Matth. 25.d.

Quòd dæmones alij aliis præsunt, & habent etiam alias prælationes.

D ET sicut inter bonos Angelos alij aliis præsunt, ita & inter malos alij aliis prælati sunt, & alij aliis subiecti, quandiu durat mundus, Angeli Angelis, dæmones dæmonibus, homines hominibus præsunt. Sed in futuro omnis euacuabitur prælatio, vt docet Apostolus. Habent quoque secundùm modum scientiæ suæ maioris, vel minoris, prælationes alias maiores, vel minores. Quidam enim vni prouinciæ, alij vni homini, aliqui etiam vni vitio præsunt. Vnde dicitur spiritus superbiæ, spiritus luxuriæ, & huiusmodi: quia de illo vitio maximè potest homines tentare, à quo denominatur. Inde etiam est, quod nomine dæmonis diuitiæ vocantur, scilicet, Mammona. Est enim Mammon nomen dæmonis: quo nomine vocantur diuitiæ secundùm Syram linguam. Hoc autem non ideò est, quòd diabolus in potestate habeat dare, vel auferre diuitias cui velit: sed quia eis vtitur ad hominum tentationem & deceptionem.

1. Cor. 15. d. Dan. 10. c. Matt. 6. c.

An omnes dæmones sint in hoc aëre caliginoso, an aliqui sint in inferno?

E SOlet autem quæri, Vtrùm omnes in isto aëre caliginoso sint, an aliqui iam sint in inferno? Quòd in inferno quotidie descendant aliqui dæmonum, verisimile est, quia animas illuc cruciandas deducunt: & quòd illic aliqui semper sint, alternatis fortè vicibus, non procul est à vero, qui illic animas detinent atque cruciant. Quòd autem animæ malorum illuc descendant, atque illic puniantur, ex eo constat, quòd Christus ad inferos descendit, vt iustos, qui ibi tenebantur, educeret. Si enim iusti illuc descendebant, multò magis iniusti: & sicut tradit auctoritas, cùm iustos eduxit, iniquos ibi reliquit. Momordit enim infernum, non absorbuit.

Zach. 9. Osee 13. d.

Quidam putant Luciferum esse in inferno religatum, ex quo tentauit Christum, & victus fuit: quem dicunt primum hominem tentasse, & vicisse.

F DE Lucifero autem quidam opinantur, quòd ibi religatus sit, & ad nos tentandos nunc accessum non habeat: quia in Apocalypsi legitur: Cùm consummati fuerint mille anni, soluetur Satanas de carcere suo, & exiet, & seducet gentes: quod erit nouissimo tempore Antichristi: quando erit tanta tribulatio, vt etiam, si fieri potest, moueantur electi. Quem ibi religatum dicunt ab eo tempore, quo tentauit Christum in deserto, vel in passione, & victus fuit ab eo. Ipsum putant primum hominem tentasse, & vicisse: & secundò Deum, sed ab eo victum esse, & ideò in inferno religatum. Alij autem putant ex quo cecidit, pro peccati sui magnitudine illuc fuisse demersum.

Apoc. 20. c. Matth. 24. a. Matt. 4. a.

Quod

Quod Lucifer non habet poteſtatem quam habebit in tempore Antichriſti.

G SEd ſiue in infernum demerſus ſit, ſiue non, credibile eſt eum non habere poteſtatem accedendi ad nos, quam habebit in tempore Antichriſti: & in quo fraudulenter ac violenter operabitur, & ideò fortè dicitur tunc ſoluendus, quia tunc dabitur ei poteſtas à Deo tentandi homines, quam modò non habet. *Apoc. 20. a.*

Quòd dæmones ſemel victi à Sanctis, non accedunt ampliùs ad alios.

H ALiis quoque qui à Sanctis iuſtè & pudicè viuentibus vincuntur, poteſtas, alios tentandi videtur adimi. Vnde Origenes, Puto, inquit, ſanè quia Sancti repugnantes aduerſus iſtos incentores, & vincentes, minuant exercitum dæmonum, & velut quàm plurimos eorum interimant: nec vltrà fas ſit illi ſpiritui, qui ab aliquo Sancto caſtè & pudicè viuendo victus eſt, impugnare iterum alium hominem. Hoc autem putant quidam intelligendum tantùm de illo vitio, in quo ſuperatus eſt, vt ſi de ſuperbia aliquem virum ſanctum tentat, & vincitur, vlteriùs non liceat ei illum, vel alium de ſuperbia tentare. *Orig. Tomo 1. homil. 15. ad librum Ioſue, cap. 10. & 11. eiuſdem.*

QVÆSTIO I.

Vtrùm Angelus malus potuerit appetere æqualitatem Dei?

Alenſis 2. *par. quæſt.* 109. *m.* 3. D. Tho. 1. *par. quæſt.* 63. *art.* 3. D. Bonau. 2. *diſt.* 5. *art.* 1. *quæſt.* 2. Dur. *ibi quæſt.* 1. Mayr. *quæſt.* 3. Gabr. *hìc quæſt.* 2. Baſſol. *q.* 1. Vaſq. 1. *p. d.* 234.

1. CIrca iſtam diſtinctionem ſextam, in qua Magiſter agit de Angelorum malorum auerſione, quæruntur duo: Primum eſt, Vtrùm Angelus malus potuerit appetere æqualitatem Dei? Quòd non, intellectus intelligendo ſummum verum, non errat: ergo nec voluntas amando ſummum bonum, peccat: ergo appetens æqualitatem Dei non peccaret: ergo Angelus in primo actu peccandi, non potuit appetere ſummum bonum. *Mag. A.*

Contrà, Magiſter in litera.

Dicitur, quòd non potuit æqualitatem iſtam appetere, ad quod videntur eſſe quatuor rationes Prima, quia non peccauit ex paſſione. Patet: nec ex ignorantia: quia pœna non præceſſit culpam: igitur ex electione, ſed electio non eſt impoſſibilium, *ex tertio, & hic.* Angelum autem eſſe æqualem Deo, eſt impoſſibile: ergo, &c. *Ratio opp. D. Tho. 1. p. q. 63. ar. 3. Vide Var. c. 5.*

Prætereà, Angelum eſſe æqualem Deo includit contradictionem: ergo non includit aliquam rationem entis: ergo non continetur aliquo modo ſub primo obiecto voluntatis, vel intellectus: ergo non aliquo modo volibile. *Ratio 2.*

Prætereà, nihil poteſt voluntas velle, niſi quod eſt præintellectum: ergo Angelum eſſe æqualem Deo oportuit eſſe præintellectum, vel præoſtenſum ab intellectu: aut igitur ab intellectu errante, & tunc pœna fuiſſet ante culpam: vel ab intellectu non errante: & hoc eſt impoſſibile quia intellectus non errans non poteſt oſtendere illud, quod includit contradictionem. *Ratio 3.*

Prætereà quartò, & videtur eſſe ratio Anſelmi *de caſu diaboli, capitulo quarto*; Angelum eſſe æqualem Deo includit Angelum non eſſe; quia Angelus non poteſt eſſe Angelus, niſi ſit inferior Deo: ſed nullus poteſt appetere ſe non eſſe, per Auguſtinum 3. de lib. arb. ergo nullus inferior Deo, poteſt appetere æqualitatem Dei. *Ratio 4.*

ADDITIO. *Anselmus etiam de similitudinibus, capitulo sexto*: Si beato Petro par esse volueris, eris in gloria Dei, quia vt Petrus sis in persona tua, non poteris, nam hoc si velles, teipsum nihil esse velles, quod velle nequibis.

SCHOLIVM.

Sententiam positam D. Thomæ tenentem Angelum non potuisse appetere æqualitatem Dei, probatam quatuor rationibus, refutat aliis quatuor satis claris, resoluendo Angelum potuisse volitione simplici inefficaci, seu conditionata (quæ sufficit ad meritum, & demeritum) appetere æqualitatem Dei, & explicat in quo differunt istæ volitiones.

QVia tamen istæ rationes [a] non cogunt, potest aliter ad quæstionem responderi, scilicet, quòd Angelus potuit appetere æqualitatem Dei, quod persuadetur primò sic: quia voluntas habet duplicem actum amandi, scilicet amorem amicitiæ, & actum concupiscendi aliquid amato: & secundùm vtrunque actum, habet totum ens pro obiecto; ita quòd sicut quodcunque ens potest ipse amare amore amicitiæ, ita quodcunque ens potest concupiscere ipsi amato: igitur cùm Angelus potuerit se amare amore amicitiæ, potuit sibi concupiscere omne bonum concupiscibile, & ita cùm æqualitas Dei sit bonum quoddam concupiscibile secundùm se, sibi potuit illud bonum concupiscere. 2.

Prætereà, si æqualitas [b] Dei esset possibilis Angelo, posset Angelus istam concupiscere sibi, planum est: sed impossibilitas huius non prohibet, quin posset Angelus hoc velle: quia voluntas potest esse impossibiliũ secundùm Philosophum *tertio Ethic.* & Damascenum Hoc etiam probatur, quia damnati odiunt Deum, ex illo Psal. *Superbia eorum, qui te oderunt*, &c. odiens autem vult oditum non esse, secundùm Philosophum 2. Rhetori. ergo volunt Deum non esse, sed hoc est impossibile in se, & incompossibile: ergo impossibilitas istius appetibilis non prohibet quin posset appeti à voluntate peccante. Hoc etiam confirmatur, quia voluntas peccans potuit velle Deum non esse; & potuit etiam cum hoc, velle illum gradum, & illam eminentiam Dei esse in aliquo: ergo potuit velle eam esse in se sicut in alio: & ita potuit velle sibi eminentiam Dei

Voluntas est impossibilium. c. 38. Ps. 73. Odiens Deum quomodo vult eius non esse.

Prætereà secundùm Augustinum 83. quæst. q. 30. *Voluntas potest vti fruendis, & frui vtendis*: ergo potest frui se: cùm ergo non debeat frui nisi summo bono, & potest frui se, potest sibi concupiscere tantum bonum, quantum bonum potest concupiscere summo bono: & hoc est æqualitas diuina.

Respondeo ad quæstionem, [c] & dico, quod actus volendi duplex est: simplex, & sub conditione, vel sub aliis verbis, quod est volitio efficax, & volitio complacentiæ. Exemplum, alio modo infirmus sperans sanitatem vult sanitatem: & alio modo infirmus desperans de sanitate: vult enim sanitatem primus, quia sperat sanitatem sibi possibilem, & habet respectu eius volitionem efficacem, & imperatiuam mediis inducentibus sanitatem Sed desperans vult volitione complacentiæ, sed non volitione efficaci: quia non quærit media inducentia sanitatem pro eo, quod non existimat illam posse sibi acquiri, & ista volitio secunda, quæ est solùm complacentiæ; potest esse impossibilis: & hoc sufficit ad meritum, & demeritum, quia etsi sit impossibile, tamen potest consentire illi pleno consensu: & ista volitione potuit Angelus appetere æqualitatem diuinam. 3.

Volitio efficax & inefficax quomodo differunt.

Volitio inefficax sufficit ad meritum & peccatum.

Sed de prima volitione, quæ efficax est; dico, quod Angelus non potuit appetere: simplici tamen volitione potuit sibi concupiscere tantum bonum, & tanto desiderio, quanto concupisceret, si esset sibi possibile.

Ad ratione D. Tho. 1.

Ad argumenta pro opinione. [d] Ad primum dici potest, quod electio æquiuocè accipitur. Vno modo pro actu voluntatis consequente plenam apprehensionem intellectus, quomodo dicitur quis peccare ex electione, quando non est passio perturbans intellectum, nec est ignorantia. Alio modo pro actu voluntatis consequente conclusionem syllogismi practici, quæ electio non est nisi volitio efficax obiecti, quæ est ad inquirendum medium, per quod possit obiectum attingit. Primo modo electio est impossibilium, sicut dicit Philosophus tertio Ethic. quod *voluntas est impossibilium*, non tantum voluntas errans, sed voluntas præsupposita plena apprehensione intellectus Secundo modo electio nõ est impossibiliũ, quia nullus de impossibilibus syllogizat practicè. Syllogismus enim practicus ex fine concludit illud, quod est ad finem, 4.

Quæ electio est impossibilium. Syllogismus pra-

vt

vt per illud quod eſt ad finem, deueniatur ad finem: & talis diſcurſus nunquam habetur de impoſſibili.

Elicus quid? c.5.

Vel planiùs dici poteſt, quod electio vno modo præcisè dicit volitionem conſequentem plenam apprehenſionem. Alio modo volitionem efficacem ſequentem ſyllogiſmum practicum. Primo modo poteſt eſſe cuiuſcunque, cui præſupponitur notitia perfecta obiecti. Secundo modo non poteſt eſſe alicuius, niſi ad cuius eſſe operatur voluntas quantùm poteſt: quia nihil vult efficaciter, niſi ad quod diſponit media per quæ poteſt deduci: & talis volitio efficax nunquam eſt alicuius impoſsibilis: nullus enim conſiliatur de impoſsibilibus, nec præcipit intellectui practico ad inquirendum media ad illud: & hoc modo habet intelligi verbum Philoſophi, *Electio non eſt impoſsibilium.*

Electio duplex.

Quid volitio efficax? eſtne impoſſibilium? 3. & 6. Eth.

Hoc etiam modo Angeli non peccauerunt ex electione, hoc eſt, ex volitione efficaci, per quam vellent niti ad conſequendum propoſitum in pugnando, & ſurripiendo ſibi eminentiam Dei: potuerunt tamen peccare ex electione, hoc eſt, ex non ſurreptione, ſed ex perfecta volitione illius æqualitatis.

Angeli an peccarunt ex ſurreptione.

5. Ad ſecundum dico, [e] quòd ſicut eſt duplex intellectio, ſcilicet abſoluta & comparatiua: & abſoluta quidem non eſt niſi alicuius obiecti ſimplicis contenti ſub obiecto intellectus: & comparatiua, ſiue collatiua poteſt eſſe ad quodcunque, & hoc ſiue iſta comparatio ſit poſsibilis, ſiue impoſſibilis: non enim intellectus tantùm componit propoſitiones poſsibiles, ſed impoſsibiles: ita etiam aliqua volitio eſt abſoluta, & illa non eſt niſi alicuius obiecti ſimplicis contenti ſub primo obiecto volibili. Aliqua eſt comparatiua, & ita poteſt comparare quodcunque volibile ſimplex ad quodcunque; licet in illa comparatione includatur contradictio.

Ad 2.

De prima volitione loquendo, hoc complexum non eſt volibile, quia non eſt aliquid ſimplex includens in ſe rationem primi obiecti: ſed tantùm eſt quædam habitudo obiecti ſimplicis ad aliud obiectum, quorum vtrumque obiectum ſimplex eſt per ſe volibile: nam & illud quod vult, & illud cui vult, eſt per ſe volibile.

Quomodo eſſe æqualem Deo, includit rationem entis aut volibilis.

6. Quando ergo dicis, quòd hoc totum non includit in ſe rationem primi obiecti ſui; falſum eſt loquendo de partibus totius: vtraque enim pars, ſcilicet *quod, & cui,* per ſe includit in ſe obiectum voluntatis: & hoc ſufficit ad hoc quòd voluntas velit vnam partem in ordine ad aliam, ſicut ad hoc quod intellectus componat quodcunque ſimplex cuicunque ſimplici, ſufficit quod vtrunque ſimplex poſsit per ſe apprehendi ab intellectu.

f Ad tertium dico, quòd intellectus ſimplex poteſt apprehendere æqualitatem Dei ſine errore, & ſufficit ſola ſimplex apprehenſio ad hoc quòd appetitus appetat illud apprehenſum alteri: ſicut intellectus apprehendens albedinem, & apprehendens coruum, poteſt velle albedinem coruo: æqualitas autem Dei poteſt apprehendi ſine errore, quia in aliquo eſt ſine errore: nam Filius Dei eſt æqualis Patri, & ille poteſt apprehendi: vel ſi nihil eſſet æquale, adhuc æqualitas poſſet apprehendi abſolutè. Nec in apprehenſione illa ſimplici eſt error, nec aliqua falſitas; & tamen illa apprehenſio ſimplex, ſufficit ad volitionem illius ſimplicis cuicunque intellecto, & amato.

Ad 3. Æqualitas Dei poteſt apprehendi ſine errore.

In ſimplici apprehenſione non eſt error, ex Phil. 2. Phyſ. t.c. 18. dicentis quod abſtrahentiũ non eſt mendaciũ.

Si igitur arguas, à quo intellectu hoc oſtenditur, errante, vel non errante? Dico, quòd à non errante, ſed ſimplici, cuius non eſt errare, nec verum dicere: iſtæ enim ſunt conditiones intellectus componentis, & diuidentis; & non oportet intellectum antè appetere, hoc componere cum hoc, vel diuidere hoc ab illo: ſed ſufficit voluntatem comparare hoc ad illud; quia voluntas eſt vis collatiua ſicut intellectus, & per conſequens potens conferre quæcunque ſimplicia ſibi oſtenſa, ſicut intellectus poteſt.

Ad 4.

7. Ad quartum poteſt dici [g] quòd voluntas poſſet velle conſequenter ſe non eſſe, quia quilibet peccans mortaliter, vult aliquid, in quo non vult ſubeſſe Deo, & in hoc ex conſequenti vult ſe non eſſe, quia non poteſt eſſe niſi ſubſit Deo. Tamen ad formam argumenti poteſt dici, quòd non oportet quòd velit conſequens, & ſi vult antecedens, quando conſequens non eſt de per ſe intellectu antecedentis: ſicut ponitur exemplum quòd aliquis poteſt appetere Epiſcopatum non volendo Sacerdotium: cuius ratio eſt iſta, quia ſicut ad ſcire antecedens non ſequitur ſcire conſequens, niſi ſciatur conſequentia huius ex illo: ita ex *velle* antecedentis non ſequitur *velle* conſequentis, niſi ſit *velle* huius conſequentiæ: ſi enim vel neſciatur conſequentia,

An voluntas poſſit velle ſuum non eſſe: vide 4. d. 50. q. 2.

Appetens antecedens an vult conſequens?

consequentia, vel non sit *velle* consequentiæ, non oportet propter velle antecedens, velle consequens. Nunc autem in proposito, consequens non est de intellectu antecedentis: nec si esset, esset per se ista habitudo cognita, vel volita: & ita potest non velle consequens.

De hoc latè 4.d. 50.q.2. Ad illud Anselmi [h] & de similitudinibus dicitur, quòd non potest quis ordinatè velle se non esse: quia ordinata voluntas non est volendo aliquid, & non volendo illud, quod necessariò sequitur ad ipsum, siue sit sibi intrinsecum, siue non: sed de voluntate non ordinata non oportet.

Ad arg. 1. initio q. Ad primum principale dico, quòd intellectus intelligens summum verum, de aliquo non summo vero errat, sicut intelligendo lapidem esse summum verum: non tamen errat intelligendo lapidem in se intellectione simplici, vel intellectione collatiua intelligendo illud, cui ipsum conuenit, ita voluntas volendo primum bonum voluntate simplici, complacendo, non errat, nec volendo illud alicui, cui illud bonum conuenit: non autem congruit nisi ipsi soli, & ideò volendo illud cuicunque alij à se, quasi volitione collatiua, errat.

COMMENTARIVS.

1\. IN ista quęstione sunt duo principaliter videnda. Primum de intentione Doctoris, qui videtur tenere, quòd Angelus malus possit appetere æqualitatem Dei. Secundum est de opinione S. Thomæ *in prima parte summæ, quæst. 63. art. 3.* qui expresè tenet, quòd non potuit appetere æqualitatem Dei, qui sic ait: *Angelus absque omni dubio peccauit, appetendo esse vt Deus. Sed hoc potest intelligi dupliciter. Vno modo per æquiparantiam. Alio modo per similitudinem. Primo quidem modo non potuit appetere esse vt Deus, quia sciuit hoc esse impossibile naturali cognitione.* Hæc ille.

a Circa primum Doctor adducit aliquas rationes, quibus probat Angelum malum posse appetere æqualitatem Dei: prima ratio stat in hoc; quia sicut voluntas potest velle omne ens amore amicitiæ, quia ex libertate sua potest amare quodcunque ens non in ordine ad aliquod propter se, ita potest velle quodcunque ens amore concupiscentiæ; quia dato quocunque ente, potest illud amare in ordine ad aliud. Sicut ergo Angelus malus inordinatè dilexit se amore amicitiæ, vt infrà patebit *quæst. 2. præsentis dist.* ita potuit concupiscere omne concupiscibile in ordine ad seipsum: cùm ergo æqualitas Dei sit summè concupiscibilis, ideò potuit illam sic concupiscere.

2. Voluntatem habere ens pro obiecto, quomodo intelligatur? Aduerte tamen quod dicit Doctor hîc, quòd voluntas habet totum ens pro obiecto: nam *in primo, dist. 3. q. 3.* expresè hoc non asserit, hîc tamen, & *in 4. dist. 49.* expresè dicit quòd habet totum ens pro obiecto: sed quomodo poterit saluari quod dicit *in q. 14 quodlibet.* videlicet quòd intellectus creatus habet tantùm ens limitatum pro obiecto adæquato: modò voluntas non potest habere aliquid pro obiecto, nisi contineatur sub adæquato obiecto intellectus. Dico (vt exposui *in q. 2. prolog.*) quòd aliud est loqui de obiecto adæquato in ratione motiui, & aliud in ratione terminatiui.

Primo modo intellectus creatus habet tantùm ens limitatum pro obiecto adæquato.

Secundo modo habet simpliciter totum ens. Similiter aliud est loqui de obiecto naturali, quod naturaliter potest attingi; & aliud est loqui de obiecto naturali, ad quod videlicet intellectus habet naturalem inclinationem. Primo modo intellectus non habet totum ens pro obiecto adæquato, sed benè secundo modo; & sic patet quomodo voluntas potest habere totum ens pro obiecto adæquato.

b *Præterea, Si æqualitas Dei.* Secundò probat Doctor eandem conclusionem auctoritate Philosophi *tertio Ethic.* & Damasceni, qui volunt, quòd voluntas possit esse impossibilium, & sic voluntas Angeli mali potuit appetere æqualitatem Dei, quamuis sit simpliciter impossibilis.

Hoc etiam probatur, quia damnati odiunt Deum. Tertiò Doctor probat idem, quia sicut voluntas potest nolle aliquod impossibile, ita potest velle impossibile, cùm non sit maior ratio de vno, quàm de alio; sed potest nolle Deum esse; ergo.

Hoc etiam confirmatur, quia voluntas peccans potuit velle Deum non esse. Sed quomodo voluntas creata possit nolle Deum, & aliquam perfectionem intrinsecam ipsius Dei, diffusiùs habet videri *in 4. dist. 50.* Addit etiam quòd sicut Angelus malus potest velle illam eminentiam esse in aliquo, puta in ipso Deo, ita potest velle ipsam esse in aliquo Angelo, & per consequens in seipso.

Occurrit aliqualis difficultas. Primò circa hoc, quod dicit Doctor, videlicet quòd *æqualitas Dei est bonum quoddam concupiscibile secundùm se*; nam omne concupiscibile est aliquod ens, sed æqualitas Dei est simpliciter nihil; ergo non potest concupisci, nec diligi. 3. *Notabiles difficultates cum suis solutionibus.*

Secundò occurrit difficultas in hoc, quod dicit, quòd *voluntas potest diligere quodcunque ens, & amore amicitiæ, & amore concupiscentiæ*: nam multa sunt entia, quæ non possunt diligi, vt priuationes, negationes, culpæ, & huiusmodi.

Tertiò occurrit difficultas in hoc, quod dicit, quòd *Angeli mali possunt nolle Deum esse*, quia Doctor expresè *in isto 2. dist. 43. quæst. vnica* vult quòd Deus non possit odiri, vnde sic dicit: *Oportet ad hoc, quòd peccatum in Spiritum sanctum sit grauissimum, quòd opponatur actui perfectissimo conuersiuo ad Deum, & sic, quia actus charitatis, vt dilectio Dei, est actus perfectissimus conuersiuus ad Deum, si haberet oppositum, scilicet odium Dei, hoc esset maximum peccatum, sed non credo, quòd talis*

talis actus charitatis habeat oppositum actum contrarium, quia Deus non potest odiri ab aliqua voluntate, ergo peccatum in Spiritum sanctum non est odium Dei, quia formaliter non potest odiri, hæc ille. Hoc idem vult in quarto, dist. 50.

Quartò est difficultas in ista consequentia, si æqualitas Dei esset possibilis, posset appeti; ergo videtur posse appeti, quamuis sit impossibilis, quia talis impossibilitas non impedit, &c.

4. Respondeo ad primam difficultatem, primò recitando opinionem cuiusdam exponentis Doctorem, qui sic dicit: Dicit Scotus ponendo casum impossibilem, si æqualitas Dei esset possibilis, illã Angeli possent sibi appetere, hoc est manifestum; sed impossibilitas non tollit quin illam possint sibi appetere, &c. sed saluo semper meliori iudicio, prima ratio Doctoris videtur distincta, & alia ab illa secunda ratione, in qua dicit, quòd *si æqualitas Dei esset possibilis*, &c. & per consequens per illam secundam rationem, non videtur posse solui difficultas tacta in prima ratione. Dicerem ergo, quòd loqui de æqualitate Dei contingit dupliciter. Vno modo æqualitas Dei accipitur pro illa impossibilitate, qua dicimus impossibile est Angelum esse Deum. Alio modo pro illa eminentia, quæ Deo conuenit. Primo modo talis impossibilitas nec in se, nec alteri est diligibilis. Secundo modo æqualitas sumpta pro illa eminẽtia in se, & alteri est diligibilis, & quamuis ordinatè sit diligibilis illi, cui conuenit ex natura rei, tamen inordinatè potest alteri diligi, cui simpliciter est incõpossibilis; volũtas ergo Angeli mali posset habere actum circa talem eminentiam, tanquam circa bonum summè appetibile; & quia est bonum in se summè appetibile, sequitur quòd inordinatè possit illud sibi appetere, & sic debet intelligi Doctor & ideò dicit in secunda ratione, quòd si talis æqualitas esset possibilis, posset appeti, id est, quòd si talis eminentia esset possibilis Angelo, cùm sit bonum valde appetibile, posset appeti; sed quòd modò sit impossibilis Angelo, talis impossibilitas non tollit quin possit appeti: patet, quia quamuis Deus sit simpliciter necesse esse, & bonum simpliciter appetibile, tamen potest appeti non esse, quamuis hoc sit simpliciter impossibile, sic dico in proposito.

Loqui de æqualitate Dei contingit dupliciter.

5. Ad secundum, quidam expositor dicit, quòd Doctor tantùm loquitur de ente positiuo, scilicet quòd voluntas potest amare amore amicitiæ, & concupiscentiæ quodcunque ens positiuum. Sed hoc fortè non videtur ad mentem Doctoris, tum quia sustinendo quòd personæ diuinæ constituantur per proprietates non positiuas, de quibus *in primo, dist.* 23. & 25. & similiter quòd ingenitum non dicat proprietatem positiuam, de qua Doctor *in primo, dist.* 29. sequeretur quòd personæ illæ non pertinerent ad dignitatem, nec essent adorandæ, nec amandæ, cuius oppositum Doctor videtur tenere, & quòd dixit expositor iste, quòd malum culpæ non potest appeti, Doctor *in isto* 2. *dist.* 43. *quæst.* 2. videtur dubitare, an voluntas possit velle malitiam absolutè, sed de ista materia alias videbitur.

6. Ad tertium dico primò, quòd licèt voluntas creata non possit odire Deum in se, potest tamen ex consequenti; sicut patet de damnatis, qui nolunt effectum iustitiæ Dei esse, & per consequen nolunt iustitiam Dei esse, & vltimatè sequitus quòd nolunt Deum esse in se, vt patebit *in quarto, d.* 50. & sic ex consequenti nolunt illud, quod est simpliciter non esse. Secundò dico, quod adhuc Doctor non determinauit, an Deus non possit in se odiri, sed tantùm adduxit auctoritatem scripturæ, scilicet *Superbia eorum, qui te oderunt*, quæ fortè multipliciter potest exponi. Posito ergo quòd Deus possit odiri, statim sequitur quòd odiens vult oditum non esse secundùm Philosophum secundo Rhetor. quod tamen est simpliciter impossibile.

Volũtas creata potest odire Deum interpretatiuè, non formaliter.

Ad quartum dubium patet quid sit dicendum ex his, quæ dixi, soluendo primam difficultatem.

c *Respondeo ad quæstionem.* Hìc Doctor declarat quomodo voluntas possit appetere impossibile; & dicit quòd duplex est actus voluntatis, videlicet actus simplex volendi, quo simpliciter vult aliquid; alius est sub conditione, quo conditionaliter vult aliquid. Primo modo non vult impossibile, sed tantùm secundo modo, & sic Angelus malus vult se esse Deum, si hoc esset sibi possibile. Vel distinguitur de actu volendi sub aliis verbis videlicet, actus volendi efficax; & est quãdo efficaciter vult media ad finem, quem efficaciter appetit; alius est actus volendi complacentiæ, quo voluntas complacet sibi, etiam de aliquo impossibili, id est, quòd apprehensa æqualitate Dei, statim vult illam volitione complacentiæ, non tamen efficaciter. Primo modo non est volitio respectu impossibilis, quia sic quæreret media efficaciter ad habendum tale impossibile, cuius oppositum experimur; sed benè secundo modo potest esse volitio alicuius impossibilis, & in tali volitione potest esse meritum, & demeritum; & ponit exemplum de ægroto desperante sanitatem, qui vult tantùm sanitatem sub conditione, vel volitione complacentiæ; & de ægroto non desperante de sanitate, qui efficaciter vult illam, quia efficaciter eligit media ad illam, & licèt hæc litera communiter ponatur extra textum Doctoris, ponitur tamen in Reportatis ipsius, & ponitur in tex. Doctoris in quarto, dist. 49. quæst. 10. vide ibi.

Quomodo voluntas possit appetere impossibile.

Duplex actus.

d *Ad argumenta pro opinione.* Hìc Doctor soluit argumenta Thomæ, vbi supra, quibus probat Angelum malum non posse appetere æqualitatem Dei.

Ad primum de electione, Patet litera. Et quod dicit Doctor de ista electione, vide quæ suprà exposui *in prologo, quæst. vltima*, & quomodo electio propriè est circa media ad finem, & electio impropriè potest esse ipsius finis. Hìc tamen pono exemplum de electione sequente apprehensionem simplicem, & de electione sequente apprehensionem conclusionis syllogismi practici. Nam si proponatur intellectui sanitas, cognitio talis sanitatis potest dici apprehensio simplex, quæ cognitio est verè directiua electionis, siue volitionis respectu sanitatis, tanquam finis; & talis volitio potest dici electio sequens perfectam cognitionem sanitatis, vt finis volibilis; sed stãte tali volitione voluntas imperat intellectui, vt discurrat per omnia media, quibus sanitas acquiri possit, & tandem concludit intellectus de aliquo medio, quòd sit efficax ad sanitatem; & concludit per syllogismum practicum, qui semper sumitur à fine, & talis volitio sequens cognitionem medij per syllogismum practicum conclusi efficaciter ordinati ad talem sanitatem, dicitur electio propriè, siue efficax. Et quomodo syllogismus practicus, & principia practica, & conclusiones 7.

Argumenta S. Thomæ. n. 1.

practicæ

practicæ sumantur à fine non habente rationem causæ finalis, sed habente rationem obiecti, vide quæ Doctor dicit *in quæst.vlt.prologi*, & quæ ibi diffusè exposui.

8. *Duplex intellectio.* e Ad secundum respondet Doctor, quæ responsio est valde notabilis, & stat in hoc, quòd sicut intellectio est duplex, scilicet simplex, qua videlicet intelligo terminos simplices; & alia est comparatiua, qua scilicet comparo vnum terminum ad alium, siue talis terminus sit compossibilis, vt homo est animal; siue incompossibilis, vt homo est asinus; & licèt talis compositio formaliter sit simpliciter impossibilis, & non cadat sub obiecto intellectus, termini tamen componentes continentur sub obiecto adæquato. Ad hoc ergo quòd intellectus possit facere talem compositionem impossibilem, sufficit apprehensio terminorum sub adæquato obiecto intellectus contentorum. *Duplex volitio.* Sic duplex est volitio, scilicet simplex, & comparatiua, simplex, qua volo aliquod ens absolutè, non comparando illud ad illud; comparatiua, qua volo aliquod ens in ordine ad aliud; & licèt illud ens volitum sit incompossile alteri, vt cùm volo æqualitatem Dei, puta lapidi: & illa incompossibilitas ex se formaliter sumpta non contineatur sub obiecto intellectus, & voluntatis; tamen ratione partium continetur, quia & eminentia ipsius Dei, quam volo, & lapis, cui eam volo, sunt obiecta per se intelligibilia, & per se volibilia. Et ex hoc apparet, quòd ille expositor primæ difficultatis factæ contra primam rationem Doctoris non benè intellexit mentem ipsius, vt ibi exposui.

9. f Ad tertiū responsio stat in hoc, quòd intellectus Angeli absque errore potest apprehendere æqualitatem Dei; patet, quia potest apprehendere Filium Dei esse æqualem Patri, vel absolutè potest apprehendere Dei æqualitatem in se, non comparando alicui, non enim in cognitione simplici alicuius potest esse veritas, vel falsitas. Stante ergo cognitione æqualitatis Dei, & cognitione ipsius creaturæ, voluntas potest illam comparare creaturæ, volendo illam creaturæ. Et quomodo voluntas possit dici virtus comparatiua, dictum est suprà in primo, distin. 1. quæst. 2. dist. 45.

g Ad quartum dicit quòd *voluntas posset velle consequenter se non esse*, &c. Responsio ad formam argumenti habita est suprà *in primo*, *dist*. 1. *quæst. vlt.* Vult ergo Doctor hîc, quòd si consequens non sit de essentia antecedentis, quòd non sequetur, si voluntas vult antecedens, quòd velit consequens, & exemplum clarum est in litera. Et addit quòd si etiam consequens sit de essentia antecedentis, non sequitur volitio consequentis ad volitionem antecedentis, & hoc si tale consequens ignoraretur. Posito etiam quòd sciatur, adhuc non sequitur, quòd si est volitio antecedentis absolutè, quòd sit volitio consequentis absolutè, nisi sit etiam volitio consequentiæ. Posset etiam addi, quòd posito quòd non ignoraretur consequens, non sequitur quòd non possit velle antecedens voluntate simplici, & conditionata, de qua suprà, volendo consequens.

h Ad auctoritatem Anselmi dicit quòd non potest quis ordinatè velle, se non esse, &c. De intrinseco patet, quia si ordinatè volo hominem esse, consequens est vt velim ipsum esse animal. De extrinseco etiam patet, quia si ordinatè volo aliquem finem, & hoc efficaciter, consequens est vt velim ordinata ad finem, & similiter si volo Angelum esse inferiorem Deo, consequens est vt non velim æqualitatem Dei ipsi. Sed non est sic de voluntate inordinata, quia inordinatè potest velle aliquid, non volendo consequens ad illud, siue intrinsecum, siue extrinsecum, &c.

Quidam nouus expositor primæ partis sum. S. Thomæ *q.* 63. *art.* 3. nititur saluare opinionem eius de appetitu mali Angeli respectu æqualitatis Dei, vnde sic dicit ad literam. Sciendum est (inquit) quòd tam impossibile, quàm appetibile aliquid dicitur dupliciter, scilicet per se, & per accidens. Impossibile per se vocatur, non quòd hîc, aut nunc, aut propter talem hypothesim est impossibile, sed simpliciter est impossibile; per accidens verò, quod redditum est impossibile ex aliqua suppositione: appetibile autem per se, & per accidens quid dicatur, manifestum est. 10. *Tho. Caietanus defensor S. Thom.*

His stantibus dico tria. Primò, quòd impossibile per se non est per se appetibile. Secundò, quòd impossibile per se potest appeti per accidens. Tertiò, quòd impossibile per accidens potest appeti per se, & ab hoc tertio inchoando, declaratur ex continua in nobis experientia; quilibet enim, seclusa fide de omnipotentia Dei, & de resurrectione mortuorum, & immortalitate animæ, mortuo filio, desirat eius vitam; & totaliter perdito, ac abscisso membro, desiderat corporis integritatem, & alia huiusmodi, quæ supponuntur impossibilia; per accidens tamē, quoniam hîc, aut nunc reddita sunt hæc impossibilia, quemadmodum desiderans aliquod peccatum non fuisse: secundum verò ex Dei odio manifestatur, odientes enim eum non solum volunt hoc impossibile per accidens, scilicet ipsum, vt punitorem non esse, sed volunt hoc impossibile per se, scilicet ipsum, qui punit non esse, sed hoc appetunt per accidens, pro quanto illius non esse apprehenditur coniunctum alicui appetibili appetenti, & conuenienti odientibus eum. Primum autem est per se notum, quoniam impossibile per se secundùm seipsum, nec habet rationem entis, nec non entis, quia implicat contradictoria, & consequēter nō potest sub propria ratione appeti, & sic cùm hoc, quod est me esse æqualē Deo, sit impossibile per se, nō potest esse per se appetibile.

Et si his adiicias, quòd hoc est naturaliter cognitum, & euidens Angelo, in quo passio locum habere non potuit, consequens est, quòd non potuit hoc appetere, & ex dictis patet responsio ad obiecta primi dubij. Nam prima obiectio de odio Dei nihil aliud concludit, nisi quòd per accidens appetunt odientes Deum, illum non esse, quod non est inconueniens. Secunda quoque aut nihil infert, aut idem, scilicet quòd per accidens appetitur impossibile: nihil quidem, quia ex frui se non sequitur nisi velle se esse summum bonum sibi, & non summum bonum simpliciter: idem autem, quoniam se esse sibi summum bonum, non nisi consequenter, & per accidens appeteretur. Tertia obiectio etiam assumit falsum, quia amicitia non est ad inanimata, vt dicitur 8. *Ethic.* & supponit falsum, scilicet quòd ens incomplexum, vt sic, sit concupiscibile; & subsumit falsum, scilicet quòd hoc, scilicet creaturam esse æqualem Deo sit ens quoddam, cùm implicet contradictoria, & consequenter nec ens, nec non ens. Solutionem autem Scoti non oportet aliter infringere, quia ex dictis patet, quòd distinctio illo locum habet respectu impossibilium per accidens tantùm, loquendo de appetitu per se. 11. *Amicitia non est ad inanimata, quia carent voluntate.*

Ad

Quando inter antecedens, & conſequẽs cadit aliquod medium, poteſt quis velle antecedens, nolendo conſequens.

Ad obiectiones autem Scoti contra ſecundum dubium breuiter dicitur, quòd nec voluntas ordinata, nec deordinata poteſt velle antecedens & nõ conſequẽs, ſi neceſſaria ſequela eſt cognita; & loquor de *velle*, ſiue ex principaliter, ſiue ex conſequenti per ſe, vel per accidens: alioquin quilibet excuſaretur à peccato, dum vellet antecedens, ſcilicet bonum delectabile, & non conſequens, ſcilicet deformitatem annexam. Vnde implicat quòd aliquis velit Epiſcopatum, & ſciat ipſi neceſſariò annexum ſacerdotium, & ſaltem ex conſequenti non velit illud.

Ad vltimam autem obiectionem dicitur, quòd ratio S. Thomæ non ſupponit illud, ſed ſupponit, quòd ſermo ſit de primo peccato Angeli, quod nec ignorantia, nec paſſione poteſt excuſari, & ad obiectum, ad quod natura appetentis incentiuum præbebat, oportuit terminari: conſtat enim quòd natura, ſecluſis ignorantia, & paſſionibus, non impellit, etiam per accidens, ad eius per ſe primò poſitum, ſcilicet *non eſſe* eius.

12. *Soluuntur rationes, & reſponſiones Thom. Caietani.*

Reſpondeo; & dico primò, quòd iſte nouus expoſitor, nec rationes Doctoris, quibus probat impoſſibile ſimpliciter poſſe appeti, ſoluit, & per conſequens nec poſitionem Thomæ ſaluat, nec reſponſiones Doctoris ad rationes Thomæ euacuat, vt ſatis patet intuenti.

Dico, ſecundò, quòd illa diſtinctio de impoſſibili per ſe, & per accidens non videtur multùm ad propoſitum, quia ſi concedit impoſſibile per accidens, poſſe appeti eo modo, quo ipſe expoſuit, ita facilè concedi videtur de impoſſibili per ſe; patet quia non credens omnipotentiam Dei, nec reſurrectionem, nec animæ immortalitatẽ, ita eſt ei impoſſibile appetere vitam filij iam mortui, ſicut appetere æqualitatem Dei: & licèt vnum ſit magis impoſſibile in ſe, quàm aliud, ex quo tamen reperit vtrumque omninò impoſſibile per quamcunque potentiam, non videtur poſſe euadi, quin ſi concedatur aliquem poſſe appetere aliquid, quod credit ſimpliciter eſſe impoſsibile, quin etiam poſsit appetere illud, quod eſt omnino impoſsibile, licèt in ſe ſit magis impoſsibile: ſicut eſt ſimpliciter magis impoſsibile hominem poſſe eſſe Deum, quàm hominem poſſe eſſe Angelum, tamen ſi quis poteſt appetere eſſe Angelum, ita poteſt appetere eſſe Deum, quia ratio quòd non ſit appetibile eſt impoſsibilitas; quòd modò ſit maior, vel minor non refert, & ſic iſte expoſitor vnde credit ſaluare Thomam, inde eum damnare videtur.

13. Tertiò, quod dicit, quòd impoſſibile per ſe ſecundum ſeipſum, nec habet rationem entis, nec non entis, quia implicat contradictoria, & conſequenter non poteſt ſub propria ratione appeti. Hæc litera redditur contra eum, qui fecit eam: quia ſi illud, quod non habet rationem entis, nullo modo eſſet appetibile, quia repugnat, ſequitur quòd reſurrectio nullo modo ſit appetibilis non credenti, quia ab ipſo reputatur omnino repugnans, & per conſequens non habere rationem entis: videtur etiam contra Thomam vbi ſuprà, qui vult, quòd Angeli mali potuerunt appetere quod eſt proprium ſoli Deo, vt patet in litera, & tamen notum erat ipſis hoc eſſe omnino repugnans, & impoſſibile, & per conſequens nihil eſſe. Patet etiam hoc eſſe contra eum, quia Deum non eſſe eſt ſimpliciter repugnans, & impoſſibile, & tamen ipſum non eſſe poteſt appeti, vt ipſe dicit. Nec refert quod dicit, quòd volunt ipſum non eſſe, pro quanto illius *non eſſe* apprehenditur coniunctum alicui appetibili apparenti, & conuenienti odientibus eum, quia quomodocunque accipiat ipſum Deum non eſſe, reputabitur omnino eſſe impoſſibile. Et quod dicit me eſſe æqualem Deo eſſe impoſſibile per ſe, & per conſequens non eſſe per ſe appetibile, reſponſum eſt ſuprà, quia ſi talis impoſſibilitas ſit non ens, & non cadat ſub obiecto intellectus, & voluntatis, tamen ratione partium conſtituentium illud impoſſibile dicitur ens, & de ſe contineri ſub obiecto intellectus, & voluntatis, & eſſe verè appetibile; aliud eſt enim loqui de ratione formali impoſſibilitatis, ſiue de aliqua impoſſibilitate formaliter, quæ tantùm dicit repugnantiam, & aliud eſt loqui de impoſſibilitate, prout includit entia verè appetibilia. Primo modo non eſt appetibilis, cum ſit ſimpliciter nihil, ſed benè ſecundo modo, quia ſecundo modo appeto aliquid verum ens, quod eſt merè appetibile, licèt non appetam illud; & per conſequens magis appeto illud, cui appeto, & cum dicit, quòd ens incomplexum non ſit concupiſcibile. Dico, quod habet probare, poteſt enim voluntas habere actum circa aliquod incomplexum, puta diligere Deum in ſe, eſt ſub propria ratione Deitatis, non habendo reſpectum ad bonitatem ipſius, ſed de hoc magis patebit *in tertio, diſt. 27.*

Deinde cùm dicit creaturam eſſe æqualem Deo, non eſſe aliquod ens, nec non ens, patet ſolutio ex ſupradictis, quomodo poſſet dici ens, & non ens, vt diſtinguit Doctor reſpondendo ad ſecundam rationem Thomæ, & ſi diſtinctio Doctoris non erat bona, debebat eam infringere, & non negare ſimpliciter propoſitionem habentem duplicem ſenſum, cùm ſecundùm vnum ſenſum poſſit eſſe vera, & ſecundùm alium eſſe falſa, & cùm dicit ſolutionem Scoti non oportet aliter infringere, quia ex dictis patet. &c. Dico, quòd hæc reſponſio, & ſimiles faciliter poſſent euadere omnes difficultates, certum eſt enim, quòd ſolutio Doctoris nec hìc, nec alibi infringitur. 14.

Ad illud, quod dicit quòd voluntas, ſiue ordinata, ſiue deordinata non poteſt velle antecedens, quin velit conſequens, ſi neceſſaria ſequela eſt cognita. Dico (vt ſuprà dixi) reſpondendo ad vltimam rationem Thomæ. Et quod dicit, quòd tunc quilibet excuſaretur à peccato, dum vellet antecedens, ſcilicet bonum delectabile, & non conſequens, ſcilicet deformitatem annexam:

Dico primò, quòd aliud eſt velle delectabile abſolutè, & aliud eſt velle delectabile, puta immoderatè, & ſine debitis circumſtantiis.

Primo modo non eſt peccatum, & ſic ſtat, quòd aliquis velit appetibile, & non deformitatem, & ſic patet quomodo deformitas illa non concomitatur ad appetibile abſolutè.

Secundo modo appetens delectabile immoderatè, & exceſſiuè, nõ eſt ibi diſtinguere antecedẽs, & conſequens, cùm tale appetibile, vt ſic, ſit tãtùm vnum appetibile carens debitis circumſtantiis. Si dicatur, poſſum illud appetere exceſſiuè, & non appetere deformitatem: Dico, quòd idem eſſet, ac ſi appeterem hominem album, & non appeterem albedinem. Dico etiam, quòd poſito quòd quis appetat delectabile exceſſiuè, & non appetat deformitatem conſequentem, non ſequitur quòd ille non peccat, quia dum appetit exceſſiuè, ſtatim peccat, quia tale appetibile concomitatur deformitas,

deformitas, quæ siue sit volita, siue nolita, non minus sequitur peccatum, vt infrà patebit *in isto 2.d.* 37. imò communiter omnes vellent appetibilia, & immoderatè, & nollent deformitatem concomitantem, tamen ex hoc non effugiunt peccatum. Multa etiam possent dici contra istum expositorem, sed breuitatis causa ista sufficiant.

QVÆSTIO II.

Vtrùm peccatum primum Angeli formaliter fuit superbia?

Alensis 2.*p.q.*109.*m.*2.D.Tho.1.*p.q.*62.*a.*2.*&* 2.*d.*5.*q.*1.*art.*3.D.Bon.*d.*5.*a.*1.*q.*1.Ric.*a.*1.*q.*1.3.Dur.*q.*1. Mayr.*q.*4.Gabr.*hic q.*1.Vasquez 1.*p.d.*235.*vide* Sco. *de primo princ.c.*4.*con.*10.

Mag.B. &c. *Arg.*1. *Eccl.*10. *Arg.*2. *Arg.*3. *c.*2.

QVòd sic. Augustinus 14.de Ciuit.Dei cap.13. *Malæ voluntatis initium, quid potuit esse nisi superbia?* & probat per illud scripturæ, *Initium omnis peccati superbia*, &c. 1.

Præterea, in eodem capite: *Elationis vitium in Diabolo, maximè damnari, sacris literis edocetur.*

Præterea, in Can.Ioan. *Omne, quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ*, non peccauerunt concupiscentia oculorum, nec concupiscentia carnis: ergo, &c.

Præterea, per viam diuisiuam, quia non potuit primò peccare per aliquod *nolle*, & per consequens non primò per iram, nec per auaritiam, & probatur antecedens, quia omne *nolle* præsupponit aliquod *velle*, nec peccauerunt aliquo *velle* inordinato circa temporalia. Nec peccato carnis, quia talia non sunt eis appetibilia; ergo per diuisionem exclusis aliis, sequitur quòd peccauerunt per superbiam.

*Arg.*4. *Psal.*73.

Præterea, Psalm. *superbia eorum, qui te oderunt*, &c. sed non peccauerunt nisi vnico peccato, quia aliàs, peccatum eorum fuisset remediabile, quia nec peccauerunt simul pluribus peccatis, quia voluntas non potest habere simul duos actus perfectos, sicut nec intellectus: igitur si peccauerunt pluribus peccatis, peccauerunt vno post alterum, & ita in illo instanti secundo, potuerunt pœnitere, & ita peccauerunt post primum instans, quod tenetur communiter pro inconuenienti, quia tenetur communiter quòd peccatum eorum fuerit irremediabile.

Arg. ad opp.

Oppositum. Peccatum eorum fuit maximum, quia irremediabile: superbia non est maximum peccatum: quod patet per eius oppositum, quod non est maximum bonum, tum, quia humilitas potest esse informis, charitas autem non; ergo est humilitas minùs bona. Tum, quia loquendo de virtutibus moralibus, humilitas est quædam temperantia: omnis autem temperantia est minùs perfecta virtus, quàm amicitia, quæ est perfectissima virtus sub iustitia 8. *Ethi.* 2.

*Temperantia imperfectior iustitia c.*1. *Arg.*2. *Passiones irascibilis oriuntur ex concupiscibili.*

Præterea, superbia consistit in irascibili: nullus autem actus irascibilis, potest esse primus simpliciter, quia irascibilis est propugnatrix concupiscibilis, ideò passiones irascibilis oriuntur ex passionibus concupiscibilis.

Præterea, superbia videtur esse appetitus excellentiæ, quia secundùm Augustinum decimo quarto Ciui. Dei, *Quid est superbia, nisi peruersæ celsitudinis appetitus?* & per consequens, excellentia respectu aliquorum, quibus aliis excellat, sed non primò appetebat aliquid in ordine ad alios, sed primò appetebat aliquid in se, quàm in cōparatione appeteret ad alios: sicut nihil est ad alterum, nisi quod priùs est ad se: ita nullus appeteret aliquid in ordine ad aliud, nisi quia primò appetit sibi; & per consequens primò appetebat sibi illam.

*Arg.*3. *Superbia quid est? Arg.*4.

Præterea, inferiores dæmones non videntur appetiuisse dominium disconueniens: nec etiam consensisse dominio Luciferi, quia magis videtur probabile quòd magis appetierunt subesse Deo quàm Lucifero; igitur primum peccatum eorum, non fuit superbia.

SCHO

SCHOLIVM.

Positis quatuor argumentis pro vtraque parte quæst. explicat pulcherrimè ordinem actuum voluntatis, quomodo omne eius nolle *supponat* velle, *& quomodo* nolle *ordinatum, vel inordinatum supponat tale* velle. *Item, quomodo* velle *concupiscentiæ, supponat* velle *amicitiæ, hinc deducit primam inordinationem voluntatis Angeli fuisse in* velle *amicitiæ respectu sui, quod fundat ciuitatem diaboli, ex Augustino.*

3. IN ista a quæstione tenetur communiter pars affirmatiua, propter argumentum diuisiuum ad primam partem. Sed ad videndum veritatem quæstionis, primò est ostendendum, quæ fuit malitia in primo Angelo peccante: & secundò ad quod genus peccati pertinebat ista malitia.

Circa primum videndum est de ordine actuum voluntatis. Et circa hoc dico, quòd est in communi duplex actus voluntatis, scilicet velle & nolle: *nolle* enim est actus positiuus voluntatis, quo fugit disconueniens, seu resilit ab obiecto disconueniente: *velle* est actus, quo acceptat obiectum aliquod conueniens. Et est vlteriùs duplex *velle*, quod potest nominari amicitiæ, & concupiscentiæ, & dicatur *velle amicitiæ* esse istius obiecti, cui volo alicui alij amato.

Velle *amicitiæ & concupiscentiæ quomodo differant.*

Istorum autem actuum patet ordo, quia omne *nolle* præsupponit aliquod *velle*: à nullo enim refugio, nisi quia non potest stare cum aliquo, quod accepto, tanquam conueniens, & hoc dicit Anselmus, *de casu diaboli, capitulo tertio*, ponens exemplum de auaro, nummo, & pane, & istorum duorum *velle*, patet ordo, quia concupiscentia præsupponit illud *velle* amicitiæ. Cùm enim amatum sit respectu concupiti, quasi finis, cui volo bonum; nam propter amatum, concupisco sibi bonum quod sibi volo, & cùm finis voluntatis habeat primam rationem obiecti voliti, patet quòd *velle* amicitiæ, præcedit *velle* concupiscentiæ.

Omne nolle *supponit* velle.

4. Ex isto probato sequitur vlteriùs, quòd similis est processus in *velle*, & *nolle* deordinatis, nullum enim *nolle* est primus actus deordinatus voluntatis, quia non posset habere *nolle* nisi respectu, vel in virtute alicuius *velle*, & si *velle* esset ordinatum acceptando obiectum cum circumstantiis debitis, *nolle* quod habetur consequenter, similiter esset sibi ordinatum. Nam si ordinatè amo, ordinatè odio nociua amati: eodem modo si *velle* amicitiæ esset ordinatum, *velle* concupiscentiæ consequens ad illud, esset ordinatum: nam si ordinatè amo illud, cui volo bonum; ordinatè concupisco sibi bonum. Sequitur igitur b quòd simpliciter actus primus inordinatus voluntatis, fuit primum *velle* amicitiæ respectu eius, cui voluit bonum: hoc autem obiectum non fuit Deus: quia non potuit Deum inordinatè ex intensione amare amore amicitiæ: nam Deus est tale amabile, quòd ex sola ratione sui, vt obiectum est, dat completam rationem bonitatis actui perfectè intenso. Nec est verisimile, quòd aliquid aliud à se, nimis intense dilexerit, actu amicitiæ: tum quia inclinatio naturalis magis inclinauit ad se, quàm ad aliquid aliud creatum sic amandum: tum, quia non videtur quòd aliquid aliud creatum à se, sic intellexerit sicut se: ergo primus actus inordinatus fuit actus amicitiæ respectu suipsius, & hoc est quod dicit Augustinus decimo quarto de Ciuit. Dei, quòd *Duo amores fecerunt duas ciuitates: ciuitatem Dei, amor Dei vsque ad contemptum sui; ciuitatem diaboli, amor sui vsque ad contemptum Dei.* Prima igitur radix ciuitatis diaboli fuit inordinatus amor amicitiæ sui, quæ radix germinauit vsque ad contemptum Dei, in quo est consummata ista malitia, sic patet de inordinatione simpliciter prima, quæ fuit simpliciter in primo *velle* inordinato.

Nolle *deordinatum supponit* velle *deordinatum.*

Actus primus inordinatus angeli, inordinatum velle sui.

c. vlt.

Duo amores fecerunt duas ciuitates, vnam Dei, alteram diaboli.

COMMENTARIUS.

1. a IN ista quæstione sunt duo principaliter videnda.

Primò est ostendendum, quæ fuit malitia in Angelo peccante.

Secundò, ad quod genus peccati pertinebat ista malitia.

Circa primum, licèt litera sit satis clara, succinctè tamen aliqua dicam.

Primo dicit, quòd duplex est actus voluntatis, scilicet velle, & nolle, qui sunt actus positiui, & entitates absolutæ, vt patet ab ipso Doctore *in quodlib. quæst.* 23.

Secundò, declarat quid sit velle, & nolle, quia *nolle* est actus, quo voluntas fugit disconueniẽs & *velle* est actus quo voluntas acceptat conueniens.

Difficultas. Sed hîc occurrit difficultas, quia non videtur aliquod obiectum voluntatis esse disconueniens ipsi voluntati; patet, quia sicut obiectum intellectus, & omne contentum sub tali obiecto est conueniens ipsi intellectui, ita videtur, quòd omne obiectum voluntatis sit conueniens ipsi voluntati, & hoc patet expresse à Doctore *in quarto, dist.* 44. *quæst.* 1.

Respondeo, quòd hæc difficultas requirit prolixiorem tractatum, vnde sit disconuenientia obiecti ex parte voluntatis, quæ difficultas pro nunc differatur vsque ad decimam quintam distinctionem tertij, & aliqualiter vsque ad 44. distinct. quarti. Aliqui tamen Scotistæ dicunt, quòd nullum obiectum voluntatis absolutè sumptum est disconueniens, sed fit disconueniens, pro quanto repugnat obiecto conuenienti ipsi voluntati, sicut exponunt de auaro, nummo, & pane; quòd panis sit disconueniens auaro, quia non repugnat nummo, qui est valde conueniens sibi, quia si vult panem, oportet amittere nummum. Et licèt ista expositio sit satis conueniens, quia tamen non tangit rationem formalem obiecti conuenientis, & disconuenientis, ideò pro nunc differatur ad loca supradicta.

Opinio aliquorum Scotistarum.

2. Tertiò dicit, quòd *velle* est duplex, scilicet *velle amicitiæ, & velle concupiscentiæ,* & *velle amicitiæ* est obiecti, cui volo bonum; & *velle concupiscentiæ* est obiecti, quod volo alicui alij amato. Exemplum primi. Diligo Franciscum in se. Exemplum secundi. Diligo pecunias Francisco. Et communiter amatum amore amicitiæ est finis respectu amati amore concupiscentiæ.

Velle est duplex.

Quartò dicit, quòd omne *nolle* semper præsupponit aliquod *velle*, & patet exemplum de auaro, nummo, & pane, vt suprà dixi.

Exemplum de Auaro.

Quintò dicit, quòd *velle* concupiscentiæ semper præsupponit *velle* amicitiæ, quia propter amatum amore amicitiæ concupisco sibi bonum, quod sibi volo.

Sextò dicit, quòd nullum *nolle* potest esse deordinatum, nisi præsupponat aliquod *velle* deordinatum. Exemplum, quia si inordinatè amo, inordinatè odio nociua, qui enim inordinatè diligit sibi vitam, inordinatè refugit nociua vitæ inordinatè amatæ. Sequitur etiam, quòd non potest esse inordinatum *nolle*, nisi in virtute alicuius inordinati *velle*, si enim ordinatè diligo mihi vitam, ordinatè declino omnia nociua.

Septimò dicit Doctor, si *velle* amicitiæ est ordinatum, *velle* concupiscentiæ erit similiter ordinatum, si enim ordinatè amo Ludouicum amore amicitiæ ordinatæ, concupisco sibi bonum, & si inordinatè amo illum, inordinatè concupisco sibi bonum. Ex his patet quomodo *velle* amicitiæ est prima radix actus boni, vel mali.

b Sequitur igitur, quòd simpliciter actus, &c. Hîc Doctor declarat qualis fuerit primus actus inordinatus Angeli, & circa quod obiectum. De primo patet ex suprà dictis, quòd fuit primum *velle* amicitiæ, quo Angelus aliquid inordinatè diligit in se. De secundo dicit Doctor duas conclusiones. 3.

Qualis fuerit primus actus inordinatus angeli.

Prima, quòd talis amor amicitiæ inordinatus non fuit circa Deum, quia à nulla creatura quantumcunque perfecta potest inordinatè amari Deus amore amicitiæ, etiamsi infinito amore amaretur, cùm sit simpliciter diligibilis amore infinito: imò perfectissima ratio obiecti diligibilis amore amicitiæ est ipse Deus sub ratione Deitatis, vt patebit *in tertio, dist.* 27.

Secunda conclusio est affirmatiua, & est talis, quòd amor amicitiæ inordinatus fuit circa seipsum. Nam Angelus nimis intensè, & immoderatè se dilexit, & quòd talis amor primò fuerit circa seipsum, probat Doctor duabus rationibus.

Prima, quia inclinatio naturalis magis inclinauit ad se, quàm ad aliquid aliud creatum sic amandum: hoc enim est verisimile, quia ex quo inordinatè dilexit creaturam, magis videtur diligere primò illud, ad quod inclinatio naturalis impellit.

Secunda ratio est, quia Angelus magis se intellexit, quàm alias creaturas: tum, quia perfectè cognouit se per essentiam suam, vt suprà patuit dist. 3. Tum, quia essentia Angeli fuit intellectui suo magis præsens, & magis proportionata in ratione obiecti perfecti intelligibilis intuitiuè, quàm aliqua alia creatura: videtur ergo verisimile, quòd pro illo tunc magis se dilexerit, quàm aliam creaturam.

SCHOLIUM.

Quoad primam inordinationem velle *concupiscentiæ Angeli, probat Doctor quatuor rationibus eam fuisse in indebito appetitu beatitudinis. Primò, quia voluntas non sequens rationem rectam, appetit primò maximum suum commodum. Secundò, primò concupiuit delectabile, non vtile. Tertiò, appetitus primò petit conuenientissimum suæ cognitiuæ. Quartò, id primum appetitur ab appetitu irregulato, quod est ratio appetendi cætera, & hoc est summum delectabile, vel delectatio in eo. Obiicit tripliciter contra doctrinam datam.*

Affectio iustitiæ est sequi

RESTAT nunc videre [c] de inordinatione ipsius *velle* concupiscentiæ. Et videtur ibi dicendum, quòd primò cõcupierunt sibi immoderatè beatitudinẽ: quod probat 5.

primo

primò sic: nam primum *concupiscere* inordinatum, non processit ex affectione iustitiæ, sicut nec aliquod peccatum processit ex illa affectione: ergo processit ex affectione commodi; quia omnis actus voluntatis elicitus, aut elicitur secundum affectionem iustitiæ, aut commodi, secundùm Anselmum: maximum igitur commodum maximè appetitur à voluntate non sequente regulam iustitiæ: & ita primò, quia nihil aliud regulat illam voluntatem non rectam, nisi inordinatus appetitus, & immoderatus illius maximi commodi: maximum autem commodum est beatitudo perfecta. Et hæc ratio habetur ab Anselmo *de casu diaboli, cap* 4. *quære in textu.* *rectam rationem: cõmodi verò delectabile. De casu diaboli c.4.*

Secundò probatur hoc, [d] quia primum peccatum in concupiscendo, fuit aliquod *velle*; nihil enim refugit à se, hoc est, ne aliquid sibi contingat, nisi quia concupiscit oppositum sibi: aut igitur illud concupiuit amore honesti, vel vtilis, aut delectabilis: quia non est nisi iste triplex amor, quo aliquid amatur: non amore honesti, quia tunc non peccasset; nec amore vtilis, quia ille non est primus amor. Ex quo enim vtile est ad aliquid vtile, nullus priùs concupiscit vtile, quàm illud, ad quod est vtile: ergo primò peccauit amando aliquid excessiuè, tanquam delectabile summum: delectabile autem summum est bonum honestum inquantùm honestum, vt ipsa beatitudo vnde talis: igitur, &c. Ista ratio potest accipi à Philosopho, 8. *Ethic.* & ex illa distinctione communi boni vtilis, honesti, & delectabilis. *Primo concupiuit Angelus delectabile non vtile. 4.d. 46. q. 4. diuidit in honestũ & commodũ sed vtile ad hoc reducitur.*

Tertiò hoc persuadetur [e] sic: quia omnis potentia appetitiua consequens in actu suo actum apprehensiuæ, primò appetit delectabile conuenientissimum suæ cognitiuæ, vel delectationem in tali delectabili: quia in tali appetibili maximè quietatur: quod patet de appetitu consequente apprehensionem gustus, vel auditus, vel tactus; quia quilibet talis maximè appetit obiectum conuenientissimum potentiæ cognitiuæ, cuius actum sequitur in appetendo: igitur voluntas separata ab omni appetitu sensitiuo, primò omnium appetit illud, quod est conuenientissimum intellectui, cuius conuenientiam sequitur illud appetere: vel primò appetit delectationem in tali obiecto, & per consequens beatitudinem includentem tale obiectum, & actum, & delectationem consequentem. *Appetitus primo appetit conuenientissimum suæ cognitiuæ & summũ. huiusmodi est beatitudo de quo Sco. 4.d.46. q.4.*

Quartò hoc [f] persuadetur sic: illud enim primò appetitur à voluntate non regulata per iustitiam: quod si esset solum, appeteretur, & nihil aliud sine eo: talis est delectatio: non enim excellentia, vel quodcunque aliud, si esset triste, appeteretur, sed delectatio, vel aliquid tale appeteretur.

6. Quantùm igitur ad istum secundum gradum, scilicet quantùm ad peccatum Angeli, videtur quòd primò concupiuit beatitudinem: quia sicut peccatum primum appetitus visiui, esset in appetendo pulcherrimum visibile conuenientissimum suæ cognitiuæ, & sibi, in quo perfectissimè delectaretur; ita voluntatis coniunctæ appetitui sensitiuo, quando ipsa non sequitur iustitiam, nec regulam rationis, videtur primum appetibile, esse aliquid summè delectabile illi appetitui, cui voluntas maximè conformatur in agendo: & ideò in hominibus secundùm diuersitatem complexionum est dominium appetituum sensitiuorum: & siquidem quælibet cognitiua habet proprium appetitum, tunc secundùm diuersitatem complexionum est diuersitas dominij in cognitiuis diuersis, & in eorum appetitiuis: in quolibet, inquam, voluntas secundùm prædominium appetitus sensitiui maximè inclinatur ad actum eius: & ideò quidam sequentes inclinationem primam sine regula iustitiæ primò inclinantur ad luxuriam, quidam primò ad superbiam. Voluntas ergo separata ab omni appetitu sensitiuo, & per consequens ad nihil inclinata propter inclinationem appetitus sensitiui, ipsa deserta à iustitia, sequetur absolutam inclinationem voluntatis vnde voluntas est: & ista videtur ad maximum conueniens voluntati siue potentiæ cognitiuæ *Appetitus visiui est circa pulcherrimũ visu. Secundum diuersas cõplexiones est dominiũ in appetitu cognitiuorũ ad diuersa, ideo alij magis luxuriosi, &c.*

Nam in quo perficitur maximè cognitiua, in illo perficitur maximè appetitiua correspondens illi cognitiuæ: fuit igitur immoderata concupiscentia beatitudinis: quia beatitudo est obiectum voluntatis. ADDITIO. *Non habetur in antiquioribus.*

7. Et si arguas contra istud [g] primò, quia secundùm Augustinum 13. Trin. c. 5. *Beatitudo ab omnibus appetitur*: quod autem in omnibus est vniformiter videtur esse naturale: igitur beatitudo naturaliter appetitur, appetitus autem naturalis semper est rectus, quia à Deo: igitur & voluntas sibi consona semper est recta: quia quod consonum est recto, est rectum: ergo in appetendo beatitudinem nullus peccat. *Arg. 1. contra iam determinata.*

Præterea, nullus intellectus errat circa prima principia, 2. Metaphysicæ: ergo nec *Arg. 2. Tex. 1.*

voluntas circa vltimum finem. Consequentia probatur per illam similitudinem Philosophi ex septimo Ethicor.& 2. Physic. *sicut principium in speculabilibus, ita finis in agibilibus, vel operabilibus.*

Text.8.9. c.12.

Præterea, boni habuerunt affectionem commodi sicut mali, secundùm Ansel. de Concor. voluntas commodum non velle nequit: igitur ita volunt commodum boni, sicut mali: igitur omnes æqualiter peccauerunt, si ex affectione commodi peccauerunt, ergo.

Arg.3. c. 26. & 44.

COMMENTARIVS.

1. c RE*stat nunc videre de inordinatione ipsius velle concupiscentiæ.* Nam ex quo Doctor suprà probauit quòd inordinatum *velle* concupiscentiæ præsupponit inordinatum *velle* amicitiæ, & quia primus actus inordinatus in Angelo fuit amor amicitiæ sui, cùm sibi amato multa inordinatè concupiuit, & dicit Doctor quòd primò concupiuit sibi inordinatè beatitudinem, & hoc probat quatuor rationibus.

Quomodo concupierit inordinatè beatitudinem?

Prima est ibi: *Nam primum concupiscere inordinatum*, &c. vt clariùs intelligatur ista ratio, Declaro aliqua. Primò, quòd voluntas potest dupliciter considerari: videlicet secundùm affectionem iustitiæ, vel secundùm affectionem commodi. Primo modo tantùm sequitur rationem rectam intellectus, quia electio recta conformiter se habet rationi rectæ, vt patet *6. Ethic.* & diffusè expositum est *in quæst. vlt. prolog.* Secundo modo tantùm sequitur naturalem inclinationem, quæ semper est ad proprium commodum, & valde delectabile, & vt sequitur affectionem commodi declinat à regula recta, & à ratione recta, vt infrà patebit. Primo etiam modo nunquam contingit voluntatem peccare, & secundo modo contingit semper voluntatem inordinatè agere.

2. Secundò præmittendum est, quòd appetitus naturalis, siue inclinatio naturalis voluntatis est simpliciter ad summam perfectionem necessariò, semper, & summè, vt declarat Doctor *in 4. distinct. 49.* & talis appetitus est ad summum commodum sibi, vt ostendit infrà *in isto 2. distinct.* 23.

Tertiò præmitto, quòd Deus ordinauit voluntatem debere esse moderatricem talis appetitus, id est, quòd non velit, sicut appetitus inclinat, exempli gratia: Deus vult dare beatitudinem tantùm pro meritis, & tantam beatitudinem: quamuis appetitus naturalis sit ad summam beatitudinem, etiam nullis meritis existentibus, si voluntas in appetendo beatitudinem sequitur naturalem appetitum sui, statim peccat.

Quartò præmitto, quòd voluntas creata, quæ non est regula sui actus, vt infrà patebit *dist.* 23. relicta regula iustitiæ, communiter sequitur appetitum naturalem sui. Ex his formo rationem: appetitus naturalis Angeli fuit ad summam beatitudinem, tanquam ad summum commodum sibi, & summum delectabile: sed voluntas Angeli relicta regula iustitiæ, primò sequitur talem appetitum; ergo peccatum ipsius fuit inordinatum *concupiscere* respectu beatitudinis, quam inordinatè sibi concupiuit, vt summum commodum, & summum delectabile.

Confirmatur ista ratio, quia sicut primum *velle* amicitiæ inordinatum fuit circa se, ad quod primò erat inclinatio naturalis, vt suprà exposui, ita primum *velle* concupiscentiæ inordinatum fuit circa summum delectabile, ad quod primò erat inclinatio naturalis.

d *Secundò probatur.* Hæc est secunda ratio principalis, ad quam intelligendam præmitto aliqua. Primò, quòd triplex est bonum; honestum, vtile, & delectabile. Honestum est duplex. Primum, quod est primò, & per se honestum, concomitanter tamen est bonum commodi, & delectabile, vt sunt virtutes & actus morales. Secundum est bonum honesti concomitanter, principaliter tamen est bonum delectabile. Vnde Doctor *in 4. dist. 46. q. 4.* sic dicit: *Bonum* (inquit) *intellectuale in genere duplex est, bonum scilicet commodi, & bonum honesti. Bonum quidem vtile, quod ponitur tertium ad alterum illorum reducitur, secundùm quod ad ipsum ordinatur. Et licèt quandoque in eodem concurrant rationes commodi, & honesti, vt in fruitione Dei in patria, imò generaliter omne honestum sit commodum, licet non è contra, tamen summum commodum est beatitudo, & esset commodum, licèt per impossibile non esset honestum, summum etiam honestum est charitas, & esse honestum, licèt per impossibile non esset commodum.* Hæc ille. Accipio ergo bonum honestum primò, & per se, quòd si adhuc non esset bonum commodum, & delectabile, adhuc esset bonum honestum, & bonum honestum non primò, & per se, quod quamuis sit bonum honestum, si tamen per impossibile esset separata ratio boni honesti, adhuc esset bonum commodum, siue delectabile. Secundum bonum est bonum commodi, siue delectabilis, & tale bonum in plus se habet, quàm bonum honestum; patet, quia omne bonum honestum est etiam commodum, & delectabile, non tamen omne bonum delectabile est bonum honestum, vt patet à Doctore vbi suprà. Tertium bonum est bonum vtile, & dicitur bonum vtile in relatione ad aliud, cui est vtile, & omne bonum honestum, & tam vtile, quàm delectabile potest dici vtile, vt patet à Doctore *vbi suprà*, prout tamen dicitur vtile, propriè dicitur ad aliquid vtile. 3.

Triplex est bonum.

Secundò præmitto, quòd triplex est amor, scilicet amor honesti, vtilis, & delectabilis. Amor honesti potest accipi dupliciter: Primò, quòd ex hoc dicatur amor honesti, quia terminatur ad bonum honestum. Secundò, quòd dicatur amor honesti ex hoc, quòd conformiter elicitur rationi rectæ. Primo modo amor honesti non est semper ordinatus; patet, quia beatitudo est bonum honestum, quam tamen Angeli inordinatè dilexerunt. Secundus amor est semper ordinatus. Et de tali hîc loquitur Doctor. Amor verò vtilis, qui est respectu alicuius rei vtilis, talis amor propriè non est primus actus concupiscendi, cùm communiter præsupponat alium, sicut amo panem, quia vtilis est sustentationi naturæ, ideò priùs concupisco nutritionem ipsi naturæ, 4.

Quid sit amor vtilis.

turæ, quàm panem. Sed amor delectabilis est ille, quo amo, & concupisco delectabile. Tertiò præmitto, quòd primum *concupiscere* simpliciter est respectu summè delectabilis; patet per primam rationem suprà factam, quia voluntas relicta regula iustitiæ, primò sequitur, quantum potest, naturalem inclinationem sui, quæ naturalis inclinatio primò est ad summum delectabile, & per consequens primum concupiscere inordinatum erit circa summum delectabile, quod est beatitudo.

5. Ex his ergo patet ratio Doctoris, quia ex quo primum peccatum in concupiscendo fuit aliquod *velle*, sed tale *velle* concupiscentiæ inordinatæ, primò fuit circa summum delectabile, & tale est beatitudo, ergo & quod dicit Doctor, videlicet delectabile summum est bonum honestum, inquantum honestum, vt ipsa beatitudo: hoc dictum debet sanè intelligi: quia ipsa beatitudo, inquantum beatitudo, formaliter loquendo de beatitudine, quæ consistit in fruitione Dei clarè visi, si per impossibile separetur à ratione boni honesti, adhuc esset summum delectabile, vt dicit Doctor *dist.46. q.4.* Debet ergo sic intelligi, quòd ipsa beatitudo, etiam inquantùm est summum bonum honestum, est summum bonum delectabile. Vel potest exponi de obiecto beatifico, quod inquantùm est summum bonum honestum, est simpliciter summum bonum delectabile. Si dicatur, quomodo Angeli peccauerunt, concupiscendo summum bonum honestum?

Quomodo Angeli peccauerint.

Dico, quòd ideò peccauerunt, quia inordinatè concupierunt illud, vel quia sine meritis præcedentibus; vel quia ante tempus præfixum; vel alio modo, vt infrà patebit.

6. e *Tertiò hoc persuadetur sic.* Hæc est tertia ratio, quæ est alia à præcedentibus, & stat in hoc; sicut se habet appetitiua sensitiua ad sensitiuam apprehensiuam, sic se habet appetitiua intellectiua ad cognitiuam; sed appetitiua sensitiua primò, & principaliter, & maximè quietatur in obiecto summè conuenienti suæ cognitiuæ; patet de appetitiua visiua, quæ summè appetit pulcherrimum visibile, quod est summè conueniens cognitiuæ visiuæ: ergo & appetitiua intellectiua primò appetit, & concupiscit obiectum conuenientissimum ipsi cognitiuæ, illud autem est summa felicitas: ergo appetitiua intellectiua Angeli primò inordinatè concupiuit summam felicitatem.

f *Quartò hoc persuadetur sic.* Hæc est quarta ratio, quæ stat in hoc, quòd si delectatio summa esset separata à quocunque alio, primò appeteretur à voluntate deserente regulam iustitiæ: patet, quia vt sic, valde sequitur appetitum naturalem, qui summè est ad delectationem summam; & positis quibuscunque aliis, puta excellentia, dignitate, & huiusmodi, illa primò non appeterentur. Ex his ergo quatuor rationibus patet, quomodo primum *concupiscere* inordinatum Angeli mali, fuit in concupiscẽdo beatitudinem.

Quarta ratio.

Et si arguas contra istud primò. Hic Doctor facit tres rationes, quibus probat quòd Angeli in appetendo beatitudinem non potuerunt peccare. Et prima ratio stat in hoc: Nulla voluntas in eliciendo actum conformiter appetitui recto peccat, sed voluntas Angeli in volendo beatitudinem, vult illam conformiter appetitui recto; ergo. Maior patet, quia actus conformis regulæ rectæ non potest esse inordinatus. Minor etiam patet, quia appetitus naturalis, cùm sit à Deo, est rectus, & talis est ad summam beatitudinem, cùm ab omnibus vniformiter appetatur, secundùm Augustinum 13. de Ciui. Dei cap.5. 7.

Nullus intellectus. Secunda ratio stat in hoc, sicut se habet intellectus circa prima principia, sic voluntas circa vltimum finem: patet ista propositio 2. Physicorum, tex. commen. 89. *Sicut principium in speculabilibus, ita finis in operabilibus*, sed intellectus non errat circa principia, vt patet 9. *Metaphys. tex. commen. primi.* ergo nec voluntas inordinatè vult vltimum finem, qui est beatitudo.

Prætereà, boni. Hæc est tertia ratio & stat in hoc, si in volendo bonum commodi contingit peccatum, sequitur quòd ita boni peccant, sicut & mali. Consequentia patet, quia boni habuerunt affectionem commodi, sicut & mali, secundùm Anselmum de Concor.

S C H O L I V M.

Pro solutione trium obiectionum, quas fecit contra doctrinam datam, de appetitu beatitudinis, explicat duplicem affectionem commodi & iustitiæ, de quo 3. d.18. q.1. & hanc ait esse ipsam libertatem voluntatis, qua facit conformiter regulis superioris, moderando affectionem commodi: & in proposito defecit, quia appetitum commodi de habenda beatitudine, intentiùs, citiùs, vel aliter quàm Deus voluit, non coërcuit, & soluit allatas obiectiones per optimam doctrinam, & claram.

8. A D videndum a solutionem istarum rationum, distinguo, quid possit intelligi per istas affectiones iustitiæ, & commodi: de quibus loquitur Anselmus *de Casu diaboli.* Iustitia potest intelligi vel infusa, quæ dicitur gratuita, vel acquisita, quæ dicitur moralis, vel innata, quæ est ipsa libertas voluntatis. Si enim intelligeretur secundùm illam fictionem Anselmi *de Casu diaboli*, quære ibi: quòd esset b Angelus tantùm habens affectionem commodi, & non iustitiæ, hoc est habens appetitum intellectiuum merè, vt appetitum talem, & non vt liberum; talis Angelus non posset non velle commoda, nec etiam non summè velle talia, nec imputaretur sibi in peccatum: quia iste appetitus se haberet ad suam cognitiuam, sicut modò appetitus visiuus ad visum necessariò consequendo ostensionem istius cognitiuæ, & inclinationem

De affectione duplici scilicet cõmodi, & iustitiæ. Iustitia triplex c. 4.

De hac duplici affectione 3. d.18.q.1.

nem ad optimum ostensum à tali potentia: quia non haberet vnde se refrænaret.

Illa igitur affectio iustitiæ,[c] quæ est prima moderatrix affectionis commodi, & quantùm ad hoc, quod non oportet voluntatem actu appetere illud ad quod inclinat affectio commodi, nec etiam summè appetere; illa inquam, affectio iustitiæ est libertas innata voluntati: quia ipsa est prima moderatrix affectionis talis.

Affectio commodi, & iustitiæ, in quo differunt?

Et licèt Anselmus frequenter loquatur, non tantùm de actu iustitiæ, quæ est infusa, sed acquisita: tamen ibi videtur loqui de infusa, quia illam dicit amitti per peccatum mortale, quod non esset verum nisi de iustitia infusa. Tamen distinguendo ex natura rei duas rationes primas istarum rationum: inquantùm altera inclinat voluntatem naturaliter, & summè ad commodum: altera autem quasi moderatur eam ne in eliciendo actum oporteat eam sequi inclinationem eius, nihil aliud sunt ista, quàm eadem voluntas, inquantùm est appetitus intellectiuus nudè, & vltrà hoc, inquantùm libera: quia sicut dictum est, inquantùm est merè appetitus intellectiuus summè inclinaretur actualiter ad optimum intelligibile, sicut est de optimo visibili, & visu: tamen inquantùm libera est potest se refrænare in eliciendo actum, ne sequatur istam inclinationem, nec quantùm ad substantiam actus, nec quantùm ad intensionem, ad quam potentia naturaliter inclinatur.

Sine libertate nõ stat peccare.

Potentia autem aliqua si fuisset appetitiua præcisè, sequens in actu suo inclinationem eius, sicut appetitus visiuus sequitur visum, & eius inclinationem; tunc licèt illa non posset appetere, nisi intelligibile, sicut appetitus visiuus non potest appetere nisi visibile; tamen non posset tunc peccare, quia non esset in potestate eius aliud nec aliter appetere, quàm cognitiua ostenderet & inclinaret.

Libertas voluntatis dicitur iustitia, quia ratione ipsius agitur conformiter regulæ superioris.

Ipsa eadem facta iam libera (quia nihil aliud est nisi quòd vna res includat virtualiter plures rationes perfectionales, quàm includeret, si esset sine ratione libertatis) per rationem libertatis potest se moderari in volendo, & quantùm ad hoc, quod est non velle illud, ad quod inclinat affectio commodi: & quantùm ad hoc quod est non summè velle illud: & ex quo potest moderari, tenetur moderari secundùm regulam iustitiæ, quæ accipitur ex voluntate superiore. 9.

Secundùm hoc ergo patet quòd voluntas libera non tenetur omni modo velle beatitudinem, quo voluntas si esset tantummodò appetitus intellectiuus sine libertate, vellet eam: sed tenetur in eliciendo actum, moderari appetitum, vnde est appetitus intellectiuus: quod est moderari affectionem commodi, ne scilicet immoderatè vellet.

Triplex potuit esse excessus, quoad intensionem, accelerationem, cõsequutionẽ in appetitu beatitudinis.

Potest autem voluntas seipsam potens moderari, immoderatè beatitudinem velle, quæ sibi congruit tripliciter: vel quantùm ad intensionem, puta volendo eam maiori conatu, quàm sibi conueniat; vel quantùm ad accelerationem, puta volendo eam sibi citiùs, quàm sibi conueniat: vel quantùm ad causam, puta volendo sibi eam, aliter quàm sibi congruat, puta sine meritis, vel fortè modis aliis, de quibus omnibus non oportet hìc curare. Aliquo istorum modorum est probabile, quòd excesserit voluntas eius, scilicet vel plus appetendo sibi beatitudinem inquantùm est bonum sibi, quàm amando illud bonum in se: vel plus appetendo illud bonum vt obiectum beatificum esse bonum suum tanquam sibi bonum, quàm appetendo illud inesse alij vt Deo suo: & in hoc est summa peruersitas voluntatis, quæ est *vti fruendis, & frui vtendis*, secundùm August. 83. *q. quæst.* 30.

Resolutio multarum dubitationum ex his habetur.

Vel secundo modo potuit appetere habere statim eam, cùm tamen Deus velit eum illam habere post morulam viæ. Vel tertio modo appetendo eam ex naturalibus habere, non habendo eam gratiosè: cùm tamen Deus velit eam haberi ex meritis. Debuit ergo libera voluntas moderari affectionem, quantùm ad istas circunstantias quas recta ratio habuit ostendere: quia beatitudo debuit minùs appeti sibi, quàm Deo: & debuit appeti pro tempore, pro quo Deus voluit: & ex meritis, pro quibus Deus voluit eam debere appeti: ergo si aliquo istorum modorum sequebatur affectionem commodi, non moderando eam per iustitiam, hoc est per infusam, si habuit, vel acquisitam, vel innatam, siue naturalem, quæ est ipsamet libertas, peccauit.

Ad arg. 1. supr. n. 1.

Per hoc ergo ad argumenta.[d] Ad primum, voluntas naturalis non est de se immoderata, sed tantùm inclinat per modum naturæ: & in hoc non est immoderatio, quia inclinat sicut accepit inclinari, nec est in potestate sua aliud: in potestate autem volũtatis, vt libera est in eliciendo actum, est tantum inclinari, vel minùs: quando ergo accipis, quòd voluntas naturalis est respectu beatitudinis: concedo: sed non actualiter immoderata actu elicito: non est enim inclinatio appetitus naturalis, aliquis actus elicitus, 10.

elicitus, sed est sicut perfectio prima; & hæc non est immoderata, sicut nec natura, cuius est, cùm ita inclinetur affectione commodi in obiectum suum. Quòd si haberet ex se actum elicitum, non posset illum moderari, quin eliceretur summè quantum posset elici: sed voluntas, vt habens solam affectionem commodi naturalem, non est causa alicuius actus eliciti, sed tantùm, vt libera, & ideò vt eliciens actum habet vnde moderetur passionem. *Inclinatio naturalis nō est actus elicitus, de quo 4.d. 49. q. 10. a. 1.*

Quando ergo accipitur, quòd voluntas consona voluntati naturali semper est recta: quia & illa semper est recta. Respondeo, & dico quòd si consonat sibi in eliciẽdo actum (sicut illa eliceret si ex se sola ageret) non est recta: quia habet aliam regulam in agendo, quam illa non haberet si ex se sola ageret: tenetur enim sequi voluntatem superiorem in moderando illam inclinationem naturalem, ex quo in potestate eius est moderari, vel non moderari: quia in potestate eius est non summè agere, vel non tantum quantum potest. *An velle cōsonē voluntati naturali, sit rectum?*

11. Ad secundum [e] dico per idem, quòd non est in potestate intellectus moderari assensum suum veris, quæ apprehendit: nam quantum ostenditur veritas principiorum ex terminis, vel conclusionum ex principiis, tantum oportet assentire propter carentiam libertatis: sed volũtas potest in se, & in potentiis inferioribus moderari ne ista inclinatio omnino dominetur in eliciendo actum, vel saltem, ne actus eliciatur. Potest enim auertere intellectum, ne speculetur talia speculabilia, circa quæ inclinaretur: & tenetur auertere, si speculatio sit peccatum materialiter intellectui, & formaliter voluntati: si ex alia parte voluntas respectu finis vltimi, tenetur moderari inclinationem sui ad ipsum, ne immoderatè velit aliquo prædictorum modorum, *Ad. 2. De libertate intellectus. Intellectus non potest se moderari, volũtas potest se & alias potentias.*

Aliter potest dici [f] quòd sicut actus intellectus, considerando principium in se, non potest esse falsus, ita nec actus volũtatis, amando finem in se, potest esse malus: & iste actus est actus amicitiæ, nō actus cōcupiscentiæ. Tamen sicut actus intellectus posset esse falsus, attribuendo veritatem primæ causæ alicui principio creato, cui non conuenit illa veritas; ita actus voluntatis potest esse malus concupiscendo bonitatem vltimi finis alicui alij ab vltimo fine, eo modo, quo non congruit alicui alij. *Sicut principium in speculabilibus, &c. explicatur, de quo. Sco. prol. q. vlt. & 1. d. 1. q. 4. n. 16.*

12. Ad tertium dico, [g] quòd in bonis erat inclinatio naturalis ad beatitudinem tanta, quanta erat in malis, & maior si habebant meliora naturalia: quia inclinatio ista est secundùm perfectionem naturalium. Tamen boni in eliciendo actum, non vtebantur voluntate secundùm eius rationem imperfectam, inquantum scilicet est tantùm appetitus intellectiuus, agendo scilicet tali modo, quo competeret appetitui intellectiuo agere: sed vtebantur voluntate secundùm perfectam eius rationem, quæ est libertas, agendo scilicet secundùm voluntatem, eo modo, quo congruit agere liberè, inquantùm liberum agit: hoc autem erat secundùm regulam superioris voluntatis determinantis, & hoc iustè. *Ad 3. Boni nō habuerunt actum elicitum cōmodi, vt apponitur affectioni iustitiæ.*

Et cùm dicitur [h] commodum non velle nequit. Respondeo, boni nec potuerunt, nec voluerunt nolle sibi beatitudinem, etiam sibi concupiscendo: sed illam non voluerunt plus sibi, quàm Deo benè esse in se, sed minùs: quia illud *velle* ita potuerunt moderari per libertatem. *Boni non potuerunt nolle beatitudinem.*

Et si obiicias, ergo nullo modo appetebant bene sibi beatitudinem, sed tantùm bene moderabantur illud appetere. Respondeo, appetere actum perfectum, vt per illum magis ametur obiectum in se, est ex affectione iustitiæ: quia vnde amo aliquid in se, inde volo aliquid in se: & ita boni potuerunt appetere beatitudinem, vt habentes illam, perfectiùs amarent summum bonum: & iste actus concupiscendi beatitudinem, esset meritorius, quia non vtitur fruendo, sed fruitur eo: quia bonum, quod concupisco mihi, ad hoc concupisco, vt plus amem illud bonum in se.

COMMENTARIVS.

1. a AD *videndum*, &c. Hîc Doctor soluit has tres rationes, & antequam soluat eas, præmittit aliqua, quæ vt clariùs intelligantur, reducenda sunt per propositiones.

Prima: Affectio iustitiæ, de qua loquitur Anselmus, potest intelligi, vel de iustitia infusa, quæ est gratia gratum faciens; vel de acquisita, quæ accipitur pro omni virtute morali; vel de innata, quæ est libertas voluntatis. Et nota, quòd libertas voluntatis, pro tanto potest dici iustitia innata, quia ex sua ratione formali, & ex sua innata libertate habet vnde possit conformiter agere regulæ superiori & si agit conformiter, tunc agit secundùm affectionem iustitiæ.

b Secunda propositio est ibi: *Si esset Angelus tantùm habens affectionem commodi*, &c. Hîc aliqui exponunt Doctorem quòd talis appetitus est appetitus naturalis, sed hoc non videtur ad men-

Appetitus naturalis non sequitur cognitionem.

ad mẽtem Doctoris, quia secundùm ipsum actus appetitus naturalis non sequitur cognitionem, vt patet *in 4.d.49.q.10.& art.1.* Patet etiam in prooemio Metaphysicæ suæ: modò iste appetitus, qui ponitur hîc affectio commodi, sequitur cognitiuam, patet per verba eius, vbi sic ait: *Iste* (inquit) *appetitus se haberet ad suam cognitiunm, sicut modò appetitus visiuus ad visum,* &c. Patet ergo ex ista litera, quòd non accipitur hîc talis appetitus pro appetitu merè naturali, quia non diceretur appetitus consequens cognitiuam; sicut dicimus, quòd in potentia visiua est duplex appetitus, scilicet naturalis, qui nullo modo sequitur cognitionem, & sensualis, qui videlicet supponit cognitionem; & vterque diceretur appetitus commodi, sed vnus sequeretur cognitionem, alius verò non. Sic pariformiter posset dici de natura intellectuali Angeli, quòd si per impossibile esset circumscripta libertate voluntatis, esset ibi distinguere duplicem appetitum, videlicet merè naturalem nullo modo sequentem cognitionem; & appetitum intellectualem sequentem cognitionem: & sicut appetitus naturalis successiuè, & necessariò inclinatur ad perfectionem, ad quam est, ita appetitus naturalis sequens cognitioné, necessariò, & successiuè appetit delectabile præcognitũ: sicut & appetitus sensitiuus necessariò appetit delectabile præostẽsum à potentia sensitiua, & in tali appetitu non contingit, nec ordinatè, nec inordinatè agere.

2. *Tertia propositio.*

c Tertia propositio: Affectio iustitiæ, quæ est prima moderatrix affectionis commodi, & quantùm ad hoc, quòd non oportet voluntatem actu appetere illud, ad quod inclinat affectio commodi, nec etiam appetere successiuè, est libertas innata voluntatis. Vt ista propositio clariùs intelligatur, præmitto aliqua.

Primò, quòd in voluntate possumus considerare duplicem appetitum, scilicet naturalem merè non sequentem cognitionem; & intellectiuum sequentem cognitionem. Isti duo appetitus summè tendunt in obiecta maximè delectabilia.

Nota hæc omnia.

Secundò præmitto, quòd in eadem voluntate est alius appetitus liber, quo ipsa voluntas potest conformiter velle aliis appetitibus, & difformiter: patet, quia appetitus naturalis voluntatis est ad summam beatitudinem, semper & summè, & tamen appetitus liber non semper vult illam, sed pro illo tempore, pro quo Deus vult sibi dare, & sic vult difformiter illis appetitibus.

Tertiò præmitto, quòd ista libertas dicitur moderatrix affectionis commodi, & hoc dupliciter. Primò, non volendo illud, in quod affectio commodi tendit. Secundò, non volendo ita intensè. De ista autem moderatione dictum est *in primo, distinct.* 17. & sic patet ista tertia propositio, & patet litera sequens vsque ibi: *Ipsa eadem facta iam libera.*

Quod dicit hîc, quòd *eadem res includit,* &c. clarè patebit infrà *distinct.16. quæst.2.* quomodo eadem anima intellectiua virtualiter includit potentiam intellectiuam, & volitiuam, quæ sunt distinctæ perfectiones ex natura rei, in ipsa anima non realiter distinctæ, nec ab inuicem, nec ab ipsa anima: prout ergo ipsa anima, siue natura Angeli consideratur, vt includit libertatem voluntatis, plures rationes perfectionales virtualiter includit, quia intellectum, & voluntatem, quam si eam non includeret.

d *Per hoc ad argumenta.* Nunc Doctor soluit illas tres rationes superiùs factas. Ad primam dicit tria. Primò concedit, quòd appetunt naturaliter beatitudinem, & tali appetitu nullo modo peccant, cùm ille, & eius inclinatio sit à Deo; & tale *appetere* non est actus elicitus, sed solùm inclinatio naturæ, vt probabit *in 4. dist.49. quæst. 10. art.1.* Et posito, quòd esset actus elicitus, adhuc non esset peccatum, quia ille de necessitate eliceretur. Secundò dicit, quod voluntas, vt libera in appetendo beatitudinem, potest peccare, cùm teneatur moderari naturalem appetitum, vt expositum est suprà. Tertiò dicit, quòd quamuis appetitus naturalis semper sit rectus, tamen voluntas libera potest peccare, volendo conformiter tali appetitui, quia tenetur se conformare regulæ superiori, scilicet voluntati diuinæ, quod magis patebit in quarto, distinct. 50. 3.

Scotus soluit tres rationes superius factas.

e *Ad secundum dico per idem.* Dat duas responsiones, quarum prima est, quod non est simile de voluntate, & intellectu, quia intellectus de necessitate naturæ assentit vero, voluntas autem liberè, & contingenter, & ideò potest peccare; potest enim auertere intellectum à consideratione obiecti, & si speculatio obiecti sit peccatum materialiter, tenetur auertere intellectum à tali speculatione. Quomodo autem aliqua speculatio possit dici peccatum materialiter patebit *in isto 2. dist.42. quæst.2.* Et similiter quomodo intelligatur ista propositio, *sicut principium in speculabilibus, ita finis,* &c. aliqualiter patet à Doctore *in prologo, quæst. vltima,* & multò clariùs patet *in primo, distinct.* 1, *quæst.* 4.

f Secunda responsio est, tenendo similitudinem intellectus, & voluntatis; intellectus circa verum, voluntas circa finem. Concedit Doctor quòd sicut intellectus nõ errat circa primum verum, assentiendo illi primo vero in se, sic voluntas non peccat, volendo vltimum finem in se, quia talis volitio est volitio amicitiæ, quæ circa vltimum finem nullo modo potest esse inordinata, vt suprà patuit. Et sicut intellectus potest errare circa primum verum, assentiendo illi propter aliud, sic voluntas potest peccare circa vltimum finem, volendo illum eo modo, quo non conuenit, qui modus suprà patuit.

Quomodo intellectus possit errare, & voluntas peccare.

g Ad tertium concedit quod in bonis erat appetitus naturalis ad beatitudinem, & tanta inclinatio, etiam maior inclinatio, si natura eorum fuit ita perfecta; tamen boni non peccarunt, quia libertate suæ voluntatis moderabantur talem appetitum, actu enim elicito sic volebant beatitudinem, sicut ex diuina determinatione eis congruebat. 4.

h Ad auctoritatem Anselmi, scilicet *voluntas commodum non velle nequit.* Doctor dicit, quòd boni nec potuerunt, nec voluerunt nolle sibi beatitudinem, etiam concupiscendo. Hic esset bona difficultas, an voluntas possit nolle beatitudinem, ex quo libere est respectu vtriusque actus. Dicerem tamen, quòd ex quo in beatitudine nulla ratio mali apparet, sed tantùm ratio boni, quòd voluntas non posset nolle, nec odire eam. Sed quomodo hoc stat cum perfecta libertate voluntatis inferiùs declarabitur in isto secundo. Sequitur in litera: *Sed illam non voluerunt plus sibi, quàm Deo benè esse in se,* &c. Vult dicere quòd boni priùs voluerunt Deo benè esse, amando ipsum amore amicitiæ, &

plus

plus quàm quodcunque aliud, & per consequens si voluerunt beatitudinem actu elicito, eam voluerunt eo modo, quo eis congruebat ex determinatione diuinæ voluntatis, & sic Angeli boni moderabantur affectionem commodi.

i *Etsi obiicias*, &c.

Dicit, quòd *appetere, siue concupiscere actum perfectum, vt per illum magis habeat obiectum in se, est ex affectione iustitiæ*, &c. Et videtur dicere Doctor quòd si voluntas appeteret illam beatitudinem, vt tantùm sisteret in tali amore concupiscentiæ, non rectè appeteret. Si verò appetat illam, puta fruitionem essentiæ clarè visæ, vt magis amet illam amore amicitiæ, tunc benè amat, & hoc si appetit, sicut sibi congruit ex determinatione diuinæ voluntatis.

SCHOLIVM.

Ostenso primo inordinatè amato, amore amicitiæ, & primo inordinatè concupito, docet Angelum vlteriùs habuisse alia velle *inordinata; verbi gratia, excellentiæ, & alia inordinata* nolle:*& litera est clara. Mouet dubium an odium Dei sit possibile: circa quod videtur manere dubius, de quo infr. d.43. q.1.*

13. Viso igitur [k] de primo inordinatè concupito, potest poni quòd inordinatè vlteriùs concupiuit sibi aliquod bonum, scilicet excellentiam respectu aliorum, & habuit inordinata *nolle*, nolendo scilicet opposita eorum, quæ concupiuit, puta nolendo beatitudinem sibi minùs inesse, quàm Deo in se, siue quàm Deum esse: vel nolendo expectare beatitudinem vsque ad terminum viæ: vel nolendo eam habere ex meritis, sed ex se: & ex consequenti, nolendo subesse Deo: & tandem nolendo Deum esse; in quo tanquam in summo malo, consummata videtur malitia: sicut enim formaliter nullus actus est melior, quàm Deum diligere: ita nullus peior est, quàm Deum odire.

Angelus habuit plura inordinata velle & nolle.

Sed hîc est vnum dubium, [l] an scilicet aliquis posset appetere Deum non esse? Quia sicut nihil potest esse obiectum volitionis, nisi sub ratione boni: sic nec nolitionis, nisi sub ratione mali: in Deo autē nulla apprehenditur ab Angelo ratio mali: nec potest dici, quòd propter iustitiam possit odiri, quia in sua iustitia non apprehenditur aliqua ratio mali, sicut nec in seipso, licèt enim in effectu eius appareat ratio mali aliqua, non tamen in ipso.

An quis appetere possit Deū non esse. De hoc infr. d.43. q.1

Et si hoc est verum, tunc est dicendum, quòd odium non est respectu Dei in se, nec respectu iustitiæ eius; sed quantùm ad effectum appropriatum perfectioni iustitiæ: & per hoc potest dici ad illud Psalm. *Superbia eorum, qui te oderunt*, &c. non quantùm ad ipsum in se: sed volendo iustitiam eius non esse vindicantem: & sic nolunt iustitiam eius, quantùm ad effectum vindicantem. Sed si hoc verum sit, tunc est dicendum, quòd odium Dei non est maximum peccatum, quia non respicit Deum in se: sed est contra ipsum in comparatione ad effectum: similiter tunc sequitur, quòd amare Deum non habeat actum directè contrarium, sed tantùm contrarium dilectioni effectus.

Psalm. 73.

COMMENTARIVS.

1. k *Viso igitur de primo inordinatè concupito.* Dicit Doctor, quòd vltra primum inordinatè concupitum amore concupiscentiæ, quòd fuit ipsa beatitudo, vt suprà patuit, potuit inordinatè concupiscere multa alia, puta excellentiam respectu aliorū. Et vltrà habuit inordinata *nolle*, nolendo opposita eorum, quæ concupiuit, quia sicut immoderatè concupiuit summam beatitudinem, ita immoderatè noluit oppositum eius, & patet litera.

Dubium. l *Sed hîc est vnum dubium.* Hîc Doctor videtur tenere, sicut etiam alibi, quòd Deus in se odiri non possit, nec similiter aliqua perfectio attributa Deo, cùm ibi nulla ratio mali reperiatur, sed tantùm ratio boni, effectus tamen Dei, puta effectus iustitiæ vindicatiuæ potest odiri, & per consequens concomitanter videtur quòd Deus possit odiri.

In ista litera occurrit non parua difficultas, videlicet, quare voluntas non possit Deum odire in se, ex quo habet ens, inquantùm ens, pro obiecto sibi adæquato, vt suprà patuit *præsenti dist. q.1. & in quarto, dist.49. & in primo, distin.3. q.3.* vbi vult, quòd idem sub eadem ratione formali sit obiectum intellectus, & voluntatis: cùm ergo ipsa voluntas sit libera respectu cuiuscunque contenti sub eius obiecto adæquato, quare non potest esse libera circa Deum, ipsum liberè, vel volendo, vel nolendo? tum, quia ipsa est essentialiter libera ex hoc, quòd potest liberè elicere actus suos, vt patet à Doctore *in primo, dist.1. & 10. & in isto secundo. dist.25.* & per Augustinum primo Retract. *Nihil est tam in potestate voluntatis, quā ipsa voluntas*, id est, quàm ipse actus voluntatis, sicut Doctor exponit *in primo, dist.1. q.2. & dist.7. & in quarto, d.49.* & sic videtur quòd sicut potest velle Deum in se, quòd ita possit nolle Deum in se, & odire, tum quia isti duo actus *nolle*, & velle

Pulchra difficultas.

Scotus exponit Augustinum.

velle respectu eiusdem obiecti sunt contrarij, vt patet à Doctore *in tertio, dist.* 30. *& alibi.* ergo sicut voluntas potest habere *velle* circa vnum obiectum, ita & *nolle* circa illud idem.

2. *An Deus possit odiri in se.* Dico sustinendo, quòd non possit Deus odiri in se, quamuis Doctor de hoc dubiè loquatur *in primo, distinctione prima*, quòd voluntas habet ens inquantùm ens pro obiecto adæquato, sic quòd potest velle illud, vel in ordine ad se, vel in ordine ad aliud, vt patet à Doctore in ista quæstione. Respectu autem *nolle* non habet simpliciter ens, inquantum ens; sed habet ens creatum, in quo est defectus alicuius boni, & etiam aliquando potest esse ratio alicuius mali, & quia ipse Deus est summum bonum, in quo nulla est ratio alicuius mali, nec defectus alicuius boni, ideò non potest illum odire, nec Doctor dicit, quod respectu cuiuscunque entis habeat *velle*, & *nolle*, sed benè dicit, quod habet *velle*. Et cùm dicitur, quòd est essentialiter libera, &c. Dico, quòd libertas propriè nó attenditur penes actus contrarios, quia tunc Sol posset dici agens liberè, quia potest habere actus cótrarios, puta constringere, & liquefacere: sed dicitur libera propter actus cótradictorios, puta, quia est in potestate sua amare, & non amare, & sic Doctor dicit *in primo, dist.*1. *& alibi*, quod voluntas respectu cuiuscunque obiecti potest velle, & non velle, quæ sunt contradictoria, & illud *non velle* est communiter actus suspensiuus; agens verò naturale approximatum passo, non habet in potestate sua agere, & non agere, & sic prima libertas voluntatis est principaliter respectu *velle*, & *non velle*, & sic beatitudinem sibi ostensam potest velle, & non velle, non tamen potest nolle, sed de ista materia alibi ampliùs dicetur.

SCHOLIVM.

Explicando quale peccatum sit ille inordinatus amor amicitiæ Angeli respectu sui, dicit quòd non videtur esse superbia propriè, quia hæc est immoderatus appetitus excellentiæ, ex August. 14. *Ciuit. qui etiam ait* 19. *Ciuit. (vt citatur à D.Tho.* 2.2.*q.*62.*a.*1.*ad* 2.*)* superbia peruersè imitatur Deum, odit cum sociis æqualitatem sub illo, sed imponere vult sociis dominationem sub illo. *Secundò, immoderatè amare alios, non est superbia: ergo nec immoderatè amare se: videtur ergo reducendum peccatum illud ad luxuriam: dicitur tamen præsumptio, vel superbia, quia ex eo sequitur appetitus excellentiæ in ordine ad alios. Tartaret. & Bassol. hîc videtur sic Scotum intelligere, quòd voluerit illum actum esse propriè superbiæ & vocari etiam luxuriam, sed hoc non vult, vt patet ex litera clarè.*

QVantùm ad secundum articulum, restat videre de immoderato amore amicitiæ, quale peccatum fuit, & de immoderata concupiscentia beatitudinis, quam concupiuit sibi secundùm aliquem trium modorum expressorum; & de immoderato *nolle* consequente: & hoc qualecunque *nolle* inordinatum prædictorum fuerit. 14.

*Bon. lib.*2. *dist.*5.*ar.*2. *q.* 1. Quantùm ad primum [a] dicitur, quòd fuit superbia, & videtur esse intentio Augustini 14. *de Ciuit. Dei, c.*13. vbi vult, quòd præsumptio est nimis placere sibi: & ideò superbi in scriptura dicuntur sibi placentes: ergo ista immoderata dilectio sui propriè fuit præsumptio, & ita superbia.

Sed hîc videtur dubium, [b] quia si superbia propriè sit immoderatus appetitus propriæ excellentiæ, & immoderata complacentia sui, non videtur esse propriè immoderatus appetitus propriæ excellentiæ: quomodo igitur superbia?

al. superbus. *Non ponitur in antiquis originalibus vsque ibi: Ad ista, &c.* Item secundò, * præsumptuosus [c] videtur præferre se aliis, vel in bonis, quæ habet verè: vel in his, quæ reputat habere de se: amor autem sui immoderatus, non videtur esse talis prælatio sui, quia eiusdem rationis videtur esse in malitia immoderatè se amare amore amicitiæ, & alium, vt proximum: sed amando alium immoderatè, nullus dicitur superbus, vel præsumptuosus, sed magis luxuriosus: ergo nec sic amando se.

Peccatum diaboli non fuit superbiæ sed luxuriæ. Item, non peccauit primò in appetendo excellentiam respectu aliorum, vt tanquam Dominus; quia bonum sibi, & ad se, est præcedens: nec appetendo excellentiam in opinione aliorum; quia tunc falsam excellentiam appetiuisset.

Ideò dico, [d] quòd primum peccatum eius non fuit superbia propriè dicta; sed propter delectationem quam importabat, magis videtur reduci ad luxuriam; sicut peccatum, in quo inordinatè delectatur quis in speculatione conclusionis geometricæ, ad luxuriam reducitur.

Amans immoderate bonum prius vult illud esse magnũ in se, quam cóparatiuè ad alia. Ad ista dico, [e] quòd amans aliquod bonum immoderatè, vult illud immoderatè esse magnum bonum, imò maximum: & ideò immoderatè: quia absque eo, quòd velit aliquid aduenire, per quod crescat vult illud maius esse in se, quàm sit: & quádo non potest ad hoc attingere, vt illud in se sit maius, quàm est, quia hoc est impossibile,

sibile, vult ex consequenti illud esse maximum, sicut potest esse maximum, vel in comparatione, vt scilicet præsit bonis aliorum, vel in opinione, vt scilicet opinentur bonum suum esse maximum: ideò voluntas præeminendi, vel dominandi super alios omnes, sequitur illud *velle*, quo quis vult immoderatè bonum suum.

Soluit argumenta, quatenus probāt illū actum nullo modo esse superbiā non quod velit esse superbiam propriè.

15. Dico igitur ad primum argumentum, quòd præsumens (vt præsumptio est prima species superbiæ) non vult bonum suum præeminere bonis aliorum secundùm aliquam superioritatem, nec etiam vult præeminere illud secundùm famam, sicut est de illo qui appetit laudem: sed vult illud magnum esse secundùm se magnum, & ita magnum, quòd sine alicuius alterius aduentu, vult illud esse maius omnibus aliis, quæ non ita diligit. Hoc modo potest concedi, quòd immoderata dilectio sui, quæ est radix ciuitatis diaboli, est præsumptio: quia quilibet immoderatè se diligēs: vult se esse tantum bonum, quātum posset proportionari actui, quo se diligit. Et hoc modo potest exponi Augustinus 14. *de Ciuit. Dei*, & benè, quòd sibi placens immoderatè, est superbus, & hoc prima specie superbiæ: & hoc non appetendo excellentiam, quæ est quædam relatio, sed appetendo excellentiam, id est, magnitudinem in se, ex qua magnitudine sequitur eius excellentia ad alios.

Quomodo inordinatus amor sui qui fūdat ciuitatem diaboli, dicitur præsumptio vel superbia?

Ad secundum dico, [f] quòd præsumptio non est peccatum intellectus, quasi intellectus præsumptuosi iudicaret, vel ostenderet, se esse tantum, quantus non est: sed est peccatum volūtatis immoderatè appetentis bonum suum esse tantum, quantum non est: ex hoc sequitur excæcatio intellectus. Sed quando additur, [g] quod etiam illud *velle* sui immoderatum, non videtur superbia, sicut nec *velle* immoderatum alterius, Responsionem quære.

Additio.

Respondetur, vt Doctor respondet ad principale argumentum, & etiam ad primam obiectionem paulò ante solutam, quòd fuit præsumptio, & superbia communiter dicta, qua quis vult bonum quod amat esse excellens in se, & absolute. Vel dicitur, quod est luxuria, vt suprà patet: sed considera instantiam.

COMMENTARIVS.

I. *Opinio Diui Bonauent.*

a QVantum ad primum. Hîc Doctor recitat opinionem Bonauenturæ *in secundo, dist.* 5. qui videtur tenere, quòd primum peccatum mali Angeli, quale fuit immoderatus amor respectu sui, sit superbia, & nititur hoc probare auctoritate Augustini 14. *de Ciuit. Dei. cap.* 13. vbi vult, quòd præsumptio est nimis placere sibi, & ideò superbi in scriptura dicuntur placentes sibi.

An peccatum Luciferi fuerit superbia.

b *Sed hîc videtur dubium.* Hîc Doctor probat quòd immoderata complacentia sui, siue immoderatus amor amicitiæ, respectu sui, non potest propriè dici superbia, & hoc propter rationes formales distinctas, scilicet superbiæ, & amoris amicitiæ immoderatæ respectu sui, quia superbia propriè est immoderatus appetitus propriæ excellentiæ, id est, immoderatus amor concupiscentiæ propriæ excellentiæ; immoderata verò complacentia sui, est immoderatus amor amicitiæ sui, & sic patet quomodo istæ rationes sunt diuersæ.

c *Item secundò præsumptuosus*, &c. Dicit quòd si immoderata complacētia sui esset superbia, præcipuè pertineret ad præsumptionem, quæ est species superbiæ; sed hoc non quia præsumptuosus videtur præferre se aliis, vel in bonis, quæ habet verè; vel in his, quæ reputat habere de se, sed immoderata complacentia sui non est huiusmodi; patet, quia eiusdem rationis videtur esse in malitia, videlicet, immoderatè se amare amore amicitiæ, & alium, vt proximum. Sed amando alium immoderatè nullus dicitur superbus, vel præsumptuosus, sed magis luxuriosus, ergo nec sic amando se.

d *Ideò dico.* Hic Doctor determinat se loquendo de superbia propriè dicta, quòd immoderatus amor sui non potest dici superbia, sed propter maximā delectationem in amando se immoderatè, talis amor potest reduci ad luxuriā.

Scotus soluit tria argumenta.

e *Ad ista dico.* Hic Doctor soluit illa argumenta, quibus probat immoderatum amorem sui non pertinere ad superbiam, nec ad aliquam speciem eius. Aduerte tamen, quòd expresse tenet, quod immoderatus amor, respectu sui, non potest dici superbiā propriè dicta, sed magis luxuria. Et si potest nominari superbia, vel præsumptio, hoc erit impropriè, & hoc modo soluit illa argumenta, quæ videntur probare, quòd talis amor nullo modo sit superbia, & sic respondet ad illa, tenendo quòd saltem sit superbia impropriè dicta, & præsertim, quod dicatur præsumptio. Dicit ergo, *amans aliquod bonum immoderatè, vult illud immoderatè esse magnum bonum, imò maximum, & ideò immoderatè, quia absque eo, quòd velit aliquid euenire, per quod crescat, vult illud maius esse, quàm sit.* Hic declarat quare quis dicatur immoderatè diligere, dicit, quòd hoc contingit, quando non quærit media debita, per quæ illud bonum crescat, & sic diligens se immoderatè vult bonum suum esse summum, nō tamen quærit, vnde hoc sit, nec debita media, & quia non potest aliquod bonum infinitum esse maius, quàm sit: præsumptuosi hoc non potentes attingere volunt bonū suum esse maximum; & hoc vel in comparatione, vt præsit bonis aliorum, & ita voluntas talium primò est circa bonum suum, vt sit maximum. Secundò est circa illud bonum, vt præemineat, & dominetur aliis, & sic voluntas dominandi sequitur *velle* quo quis vult suum bonum immoderatè, & ideò in se præ-

sumptio præcedit superbiam propriè acceptam, vt videlicet est immoderatus appetitus propriæ excellentiæ, vt suprà exposui. Et nota, quòd duplex est excellentia, scilicet excellentia, quæ est relatio in ordine ad alios, quos quis excellit, & hoc est propriè obiectum superbiæ. Alio modo accipitur excellentia, vt est quid absolutum, & sic excellentia non est aliud, nisi magnitudo in se, & sic præsumptuosus habet immoderatum amorem respectu suæ excellentiæ, siue magnitudinis in se, ex qua magnitudine sequitur excellentia, quæ est relatio ad alios.

Duplex excellentia.

3\. f *Ad secundum dico, quòd præsumptio non est peccatum intellectus*, vt quidam voluerunt dicere, *quasi intellectus præsumptuosi iudicaret, vel ostenderet se esse tantum, quantus non est*, quia tunc in Angelis fuisset ignorãtia ante peccatum, quod non tenetur, *sed est peccatum voluntatis immoderatè appetentis bonum suum esse tantum quantum non est, & ex hoc sequitur excæcatio intellectus.*

Præsumptio an sit peccatum intellectus.

g *Sed quando additur, quòd etiam illud, &c.* Patet responsio ex supradictis, quòd tale *velle* fuit præsumptio, & superbia communiter dicta; qua quis vult bonum, quod amat esse excellens in se, & absolutè, & si vltra hoc appetit illud bonum, quòd sic amat præcedere alia bona, ita quòd appetitus talis excellentiæ dicat relationem ad alios, tunc erit superbia magis propriè.

SCHOLIVM.

Resoluit etiam appetitum beatitudinis in Angelo, potiùs ad luxuriam reducendum, item inordinationem nolitionum Angeli fuisse iræ, vel inuidiæ, vt quando noluit opposita eorum quæ voluit, vt minorem beatitudinem sibi inesse, quàm Deo, vel nolendo eam tam tardè, vel ex meritis, denique nolendo subesse Deo, vel ipsum esse.

QVantùm [a] verò ad deordinationem *velle* concupiscentiæ, videtur quòd ille appetitus beatitudinis non fuerit propriè superbia: non quidem quantùm ad eius primam speciem: patet, quia præsumptio secundùm quod expositum est in præcedenti articulo, si pertinebat ad primum *velle* inordinatum amicitiæ, non pertinet ad aliquod *velle* inordinatum concupiscentiæ: & si ad aliquod debeat reduci, videtur magis consonare cum peccato luxuriæ. Licèt enim propriè luxuria sit in actibus carnis: tamen omne delectabile immoderatè appetitum, inquantùm delectabile potest dici luxuria, si non est excellentia appetita, qualis non fuit ista appetitio beatitudinis. 16.

Omne delectabile immoderatè volitum luxuriæ videtur.

Quantùm ad deordinationem tertij [b] scilicet *nolle*, satis patet: quia quodlibet illorum nolle inordinatorum, fuit ira vel inuidia.

Et si obiiciatur de ipso *concupiscere se* inordinato, quod non fuit peccatũ luxuriæ: ergo fuit propriè aliquod aliud peccatum & non videtur per diuisionem, quod fuerit aliud, quàm superbia: & probatur diuisio per illam famosam, & communem diuisionem peccatorum mortalium in septem.

Respondeo, siue peccata mortalia distinguantur per habitus malos oppositos bonis, quales sunt septem habitus boni, quatuor scilicet morales, & tres Theologici; siue, quod magis videtur, per actus bonos: quales sunt actus decem præceptorum: siue sic, non esset illa diuisio septenaria peccatorum capitalium sufficiens: quia primo modo deberent esse septem peccata capitalia alia ab istis: siquidem infidelitas, & desperatio sunt propriè opposita illi septenario; & non sunt contenta sub aliquo istorum septem. Secundo modo deberent esse decem capitalia secundùm transgressionem Decalogi. Hæc ergo diuisio non oportet, quòd teneatur sufficiens in omnibus malis actibus, siue quoad omnes malos actus: quia istæ non sunt primæ radices, nec fortè principalia peccata: sed fortè multùm communes ad alia peccata, sicut occasiones peccandi.

Vide infr. d.42. & q. 18. quodl.

Diuisio peccatorũ in 7. mortalia, est quædã accomodata partitio, nõ continens omnia peccata.

Ad argumenta principalia. [d] Ad primum dico, quòd Augustinus loquitur de simpliciter primo peccato, quod fuit inordinatum *velle* amicitiæ: & illud fuit præsumptio, & concedo quòd illa præsumptio fuit simpliciter primum peccatum, sed non vt est prima species superbiæ, secundum quòd propriè sumitur. 17.

Ad arg. 1. in initio q.

Ad aliud de illa diuisione Ioannis [e] patet per hoc, quod præmittit, *omne, quòd est in mundo*: ita quòd peccata, quibus communiter peccant homines, continentur sub illo trinario: sed non oportet primum peccatum spirituale Angeli, quo Angeli primitus peccauerunt, sub isto peccato carnali contineri, imò illud peccatum concupiscendi, in secundo gradu, si deberet reduci ad aliquod istorum, magis deberet reduci ad concupiscentiam oculorum. Sicut enim in nobis ad concupiscentiam oculorum spectant immoderati appetitus alicuius visibilis pulchri: ita & in eis ad concupiscentiam oculorum, debet spectare immoderatus appetitus delectabilis.

Ad 2.

Primum peccatum Angeli reducendum ad concupiscentiam oculorum.

Ad

Ad 3.

Ad tertium, patet quòd ista diuisio per septenarium istum de peccatis capitalibus, non est sufficiens, comparando ad actum concupiscentiæ, nisi per quandam reductionem: & sic potest concedi, quòd reducitur ad luxuriam, sicut omnis inordinatus appetitus delectabilis, vt est delectabile, ad concupiscentiam oculorum.

Ad 4. Angelus plura peccata cõmisit, & pœnitere potuit dum esset in via.

f Ad quartum dico, quòd non fuit vnicum peccatum tantum, quia fuerunt multa peccata, sicut dictum fuit *dist.* 5. Et cùm dicis, quòd primum fuit irremediabile. Dico, quòd quando peccauit secundo peccato, adhuc fuit in via: & per consequẽs quando peccauit secundo peccato, potuit pœnitere de primo peccato: & ita primum peccatũ ex se, non fuit irremediabile: quia si pœnituisset, inuenisset veniam, & misericordiam, tamen ex quo in illo peccato deuenit ad terminum, omnia peccata eius facta sunt irremediabilia: omne enim peccatum alicuius peccatoris perdurans vsque ad terminum viæ, est irremediabile: & qualiter ista irremediabilitas fit tantùm ex lege Dei, nulli habenti gratiam cùm fuerit in termino, dicetur *dist.* 7. Nego igitur, quod assumitur ibi tantùm esse vnum peccatum, vnde incepit malitia Dæmonis ab immoderato amore sui, quod non erat maximum peccatum, & consummabatur in odio Dei, quod est maximum peccatum, quod sequebatur ex hoc, quia non potuit habere volita manente Deo: & ideo ex inordinato appetitu priùs potuit Deum velle non esse: & ita odire.

Ad arg. 1. ad opp. Primum peccatum angeli an fuerit maximum?

18. Ad primum argumentum in oppositum, dico, quòd primum peccatum non fuit maximum. Sicut enim in bonis proceditur à magis bonis, ad minùs bona, scilicet à dilectione finis ad dilectionem eorum, quæ sunt ad finem: ita è contra in malis, à minùs malo proceditur ad magis malum, iuxta illud Augustini 14. de Ciuit. Dei c. vltimo: *Amor sui, vsque ad contemptum Dei.*

Ad reliqua arg. opp. Cuius est concupiscere bonũ amato, eiusdẽ est amare amatum.

Alia duo argumenta, scilicet de passione irascibilis respectu concupiscibilis, & de appetitu excellentiæ, loquendo de excellentia, prout dicit comparationem excellentis ad alios, possent concedi: quia quantùm ad actum concupiscentiæ, non primò concupiuit excellentiam, quæ est passio irascibilis, vel concupiscibilis: sed perfectissimam beatitudinem, tamen si loquamur de primo *velle* inordinato amicitiæ, potest dici quòd iste non erat actus, nec passio irascibilis, sed concupiscibilis: si enim concupiscibilis est concupiscere bonum amato, eius etiam est amare bonum amatum, cui concupiscit illud bonum.

COMMENTARIVS.

An appetitus beatitudinis fuerit propriè superbia.

1. a QVantùm verò ad deordinationem. Hìc Doctor dicit duo.

Primum, quòd appetitus beatitudinis non fuit propriè superbia; patet, quia *non quantùm ad eius primam speciem: quia præsumptio si pertinebat ad primum* velle *inordinatum amicitiæ, non pertinet ad aliquod inordinatum velle concupiscentiæ*, vt patet, quia distinctæ sunt rationes respectu *velle* amicitiæ, & *velle* concupiscentiæ.

Secundum est, quòd appetitus beatitudinis immoderatus magis consonat peccato luxuriæ, pro quanto *omne delectabile immoderatè appetitum, inquantum delectabile, potest dici luxiria*, &c.

b *Quantum ad deordinationem tertij*, &c. Quia nollens aliquid, vellet nolitum non esse, sicut patet de damnatis, quia nollunt detineri à voluntate diuina in igne, ideò volunt tale nolitum non esse, & per consequens volunt *velle* diuinum, quo detinentur ibi non esse, & hoc ex consequenti, quia nolunt talem punitionem, & per consequens volunt ipsam non esse: & quia talis punitio est auctoritate diuina, ex cõsequenti volunt illam non esse, & ex hoc sequitur propositum, quia *esse* Dei erat maius *esse* Angelorum, & similiter sua beatitudine: & quia non potuerunt habere beatitudinem, vt volebant, in tantum creuit appetitus habendi, & non habuerunt, & in hoc nolebant in habendo subiici Deo, ideò noluerunt Deum esse, & tristabantur de perfectione Dei, saltem concomitanter, & ita inuidia; quia inuidia est tristitia de bono alterius, quæ tristitia sequitur ad nolitionem talis boni, & tamen positi, quia tristitia est ex his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt, vt patet per Augustinum 14. *de Ciuit. Dei*, ad quam inuidiam communiter sequitur ira.

Diuisio peccatorũ quid.

2. c *Etsi obiiciatur de ipso concupiscere*, &c. Contrà, Dicit Doctor, quòd diuisio peccatorum, vel accipitur per oppositum ad septem habitus, scilicet quatuor morales; & tres Theologicos: adhuc ista diuisio est insufficiens, quia infidelitas, & desperatio non continentur sub aliquo istorum: licèt enim temperantiæ opponatur gula, & luxuria; & fortitudini accedia; iustitiæ auaritia; charitati ira; fidei autem, & spei nullum aliorum opponitur, sed possunt stare cum fide, & spe, & ita infidelitas, & desperatio non erunt de numero illorum septem, & sic insufficiens diuisio. Aut ista diuisio sumitur per oppositum ad actus bonos decem præceptorum, & sic deberent esse decem peccata capitalia secundùm transgressionem Decalogi, & ita illa diuisio non tenetur in omnibus actibus malis; quia sunt multi actus mali, qui nec continentur sub aliquo septem; nec sub aliquo decem peccatorum.

Et addit, quòd nec ista septem peccata sunt primæ radices peccatorum, sed amor sui inordinatus, nec sunt principalia peccata, sed ista, odium Dei (si ponatur) desperatio, infidelitas, quæ opponuntur primis habitibus bonis Theologicis, imò ista septem sunt radices valdè communes, & magis occasiones peccatorum, quàm causæ peccandi.

d *Ad argumenta principalia. Ad primum.* Respondet Doctor, concedendo quod tale peccatum est præsumptio, & hoc modo ponitur superbia, sed non fuit illa prima species superbiæ, secundùm quòd accipitur propriè superbia, vt suprà expositum est, quæ scilicet est appetitus excellentiæ.

Quomodo intelligatur auctoritas Ioannis.

e *Ad secundum.* Dat duas responsiones. Prima, quòd auctoritas Ioannis intelligitur de hominibus existentibus in hoc mundo. Secundò, quòd si illud peccatum concupiscendi in secundo gradu deberet reduci ad aliquod istorum, magis deberet reduci ad concupiscentiam oculorum; sicut in nobis ad concupiscentiam oculorum spectant immoderati appetitus alicuius visibilis pulchri, ita & in eis ad concupiscentiam oculorum debet spectare immoderatus appetitus delectabilis, & sic peccatum mali Angeli, quod fuit respectu *velle* concupiscentiæ magis debet reduci ad concupiscentiam oculorum, & illud non fuit simpliciter primum peccatum.

Ad tertium. patet responsio.

Ad quartum respondet negando antecedens, quia fuerunt multa peccata, vt suprà patuit *dist. 5. art. 3.* vbi sic dicit, quòd *in secunda mora, in qua fuerunt difformes in via, fuerunt multæ morulæ, quia mali peccauerunt multis speciebus peccati, scilicet superbia, odio, & inuidia, & isti actus non in eodem instanti fuerunt eliciti.* hæc ille. Et sic patet antecedens esse falsum, & cùm probatur per hoc, quòd primum peccatum fuit irremediabile. Dicit Doctor quòd si pœnituisset, quando peccauit secundo peccato, inuenisset veniam, tamen ex quo in illo peccato deuenit ad terminum, omnia peccata eius facta sunt irremediabilia.

Quomodo peccatum eorum nō fuerit superbia.

Oppositum. Hîc probat quatuor rationibus, quòd peccatum eorum non fuerit superbia, quòd tamen debet intelligi, vt exposui in corpore quæst. quòd si quis vellet sustinere, quòd fuerit superbia eo modo, quo expositum est, poterit respondere ad ista argumenta, quæ probant non fuisse superbiam. Primum argumentum stat in hoc: Superbia non est maximum peccatum; sed peccatum mali Angeli fuit maximum, ergo. Maior patet, quia oppositum non est maximum bonum, quod est humilitas.

Respondet Doctor, negando minorem, quia primum peccatum eorum non fuit maximum, &c. Reliqua patent,

DISTINCTIO.

DISTINCTIO